

PAVLI QESKU

FJALOR PA DRY

**KARTOTEKË
ME
SHQIPE STANDARD
DHE
KRAHINORIZMA
GEGE E TOSKE
ARBËRESHE, ÇAME
E KOSOVARE**

**Me shembuj prej burimesh të hershme deri te shtypi
i sotëm**

**Në këtë faqe do të nxjerr fashikuj të punës së kryeme (jo të përkryeme), pa
premtue se deri ku e kur.**

Hartim e vetëqortim, aq sa mund të kryhet me një palë sy: Autori

Parapërgatitja në kompjuter: Autori

KARTOTEKË

- përkufizime **të qarta, e fjalëpaka**
- ilustrime **nga autorë me emër deri te burime të gurrës popullore**
- emërtime shkencore për termat nga **botanika deri te zoologjia**
- të dhana morfologjike si **shumësi, kohët e foljeve etj.**
- shpjegime sqaruese për **sfera të ndryshme të artit, dijes dhe shkencës**

BURIME

Albanian English Dictionary, Edited by **Leonard Newmark**, Fjalor Shqip -
Anglisht, albin, TIRANË 2000

Ali Dhrimo - Rami Memushaj - Fjalor Drejtshkrimor i Gjuhës
Shqipe, INFOBOTUES, Tiranë 2011

Benedikt Dema - Fjalor Fjalësh të Rralla të Gjuhës Shqipe, Përgatiti Dom
Nikë Ukgjini, Botimet Toena, Tiranë 2005

D. Nikoll Gazulli - Fjalorth i Ri, Fjalë të Rralla të Përdoruna në Veri të
Shqipnis, Botime Çabej 2005

Dialektologjia Shqiptare - Akademia e Shkencave e RP të Shqipërisë, Instituti i
Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Sektori i Dialektologjisë, Tiranë 1974 (II), Tiranë
1975 (III), Tiranë 1990 (IV)

Dr. H. Bariç - Fjalor i Gjuhës Serbishte ose Kroatishte dhe i Shqipes, I, II, Shtëpia
Botuese e Akademis Jugosllave, Zagreb 1950

Edmond Tupja - Fjalor Erotik i Gjuhës Shqipe, Botim i pasuruar, EDFA 2010

Fjalor i Termave të Ekonomisë së Transportit Akademia e Shkencave
e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë 2002

Fjalor i Termave Themelore të Mekanikës, Akademia e Shkencave e Shqipërisë,
Instituti i Gjuhësisë dhe Letërsisë, Shtëpia Botuese "Shkenca", Tiranë, 2002

Fjalor Politik, Ian McLean, Përkthyer dhe Përshtatur nga Zef Simoni, Shtëpia e
Librit & Komunikimit, Tiranë 2001

Fjalor Termash e Shprehjesh Mjedisore, Ismet Potera, Prishtinë 2002

Gaetano Gerbino - Fjalori Arbërisht-Italisht i Horës së Arbëreshëvet, Palermo
2007, ripunim shkurt 2010

Mbledhës të Folklorit, Vëllimet 1 - 9, Botime të Institutit të Kulturës Popullore të
Akademisë së Shkencave të RPSH

Mehmet Elezi - Fjalor i Gjuhës Shqipe, Rreth 41 000 fjalë që nuk gjinden në
FGJSSH, Enti Botues "Gjergj Fishta", 2006

Miço Samara - Fjalorth Krahinor me Fjalë Shqipe, Shtëpia Botuese "Mësonjëtorja",
Tiranë 2005

Muzafer Xhaxhiu - Fjalor i të Folmes së Gjirokastrës, Dajti 2000, Tiranë 2010

Niko Qafëzezi - Fjalor i Bujqësisë: Shqip, Latinisht, Italisht, Rusisht, Shtëpia
Botuese "8 Nëntori", Tiranë, 1978

Preng Cub Lleshi - Faqe nga Visari Leksikor i Mirditës, version elektronik

Rahim Gjika - Fjalor Anglisht-Shqip i Mjekësisë, Shtëpia Botuese "8 Nëntori",
Tiranë, 1978

Seria e Fjalorëve Terminologjikë, Sektori i Leksikografisë, Instituti i Historisë dhe
Gjuhësisë, Tiranë

Arshi Pipa, Hieronymus De Rada, Albanische Forschungen 18, Dr. Dr. Rudolf
Rofenik, München 1978

Prof. Gjergj Zheji Këngët e Milosaos, Argeta-LMG, Tiranë 2009

Seria Shëzmat 2-3, 1957; 2-4, 1967

Në Internet

All Reference Libraries Apple Inc. 2005-2007

Apple Desktop Dictionary and Thesaurus

Botanic Dictionary <http://davesgarden.com/guides/botany/>
Botanical name to Latin name <http://www.backyardgardener.com/names/latin>
Computer Acronyms, Definitions, Slang and Lingo <http://www.web-friend.com/help/lingo/>
Developmental Biology <http://9e.devbio.com/search.php>
Dictionarist <http://www.dictionarist.com>
Dictionary of Automotive Terms <http://www.motorera.com/dictionary/CR.HTM>
Dictionary of Foreign Musical Terms and Handbook of Orchestral Instruments (1907), Wotton, Tom S.
English Dictionary - With Multi-Lingual Search <http://www.allwords.com/>
EUdict <http://www.eudict.com/>
Fjalor Enciklopedik nga Teknologjia e Informacionit
<http://alimehmeti.tripod.com/>
Fjalorët <http://www.fjaloret.com/>
Fjalori i Informatikës v.0.1 Anglisht-Shqip
Fjalor i internetit NetLingo <http://www.netlingo.com/dictionary/a.php>
Fjalor i Termave Teknike TechTerms.com <http://www.techterms.com/>
Fjalor Shpjegues i Termave të Fizikës www.icoachmath.com/physics
Fjalor Shpjegues i Termave të Matematikës www.icoachmath.com
Fjalor Shpjegues i Termave të Mekanikës <http://www.engineering-dictionary.org>
Fjalor shumëgjuhësh <http://www.dictionarist.com/>
Flora Europaea
FOLDOC Free Online Dictionary of Computing <http://foldoc.org/>
FreeFactFinder <http://freefactfinder.com/>
French/English Glossary of Linguistic Terms <http://www.sil.org/linguistics/>
Garzanti Linguistica <http://www.garzantilinguistica.it/>
Geological Database <http://www.stratigraphy.org/>
Global Dataset <http://data.gbif.org/>
Glossary, Encyclopedia, Dictionary, Reference, Web <http://www.glossary.com/>
Glossary of animal names in Latin, English, Dutch, German, French <http://www.proz.com/translation-glossary>
Iktiologji <http://www.fishbase.org/comnames/>
International Scientific Vocabulary <http://www.encyclopedia.com>
Latin Dictionary <http://www.latin-dictionary.org/>
Musical Glossary <http://www.naxos.com/education/glossary.asp>
Online Encyclopedia <http://encyclopedia.jrank.org/>
Onomatope <http://www.writtensound.com/>
Quotidiano.net <http://it.dicios.com/>
Reverso: Online Dictionary - English, French, Spanish, Italian, German, Russian, Portuguese... definitions and synonyms <http://dictionary.reverso.net/>
Schede di botanica <http://luirig.altervista.org/>
Taxonomicon <http://taxonomicon.taxonomy.nl/>
Visual Thesaurus <http://www.visualthesaurus.com/>
Webster's Online Dictionary (Earth's largest dictionary with more than 1226 modern languages) <http://www.websters-online-dictionary.org/>
Wikimedia Commons <http://commons.wikimedia.org/wiki/>
Wikipedia, the Free Encyclopedia <http://en.wikipedia.org/>
Wikispecies <http://species.wikimedia.org/wiki/>
Word Reference <http://www.wordreference.com/>
Zooveterinari www.sheepandgoat.com/health.html

LEKSIKOGRAFI DHE BURIME TË TJERA LEKSIKORE

Bibliomania - Free online literature and study guide

Electronic Text Center (browse collections by language)

ICAME Corpus Collection

ISK Corpora (Brown Corpus: English, French, German)

The British National Corpus

The Oxford Text Archives

Word Gumbo (Archive of public domain language resources)

*Mund të përmend listat e fjalëve të rralla shqipe në faqet e shumta të internetit, që shfletoj përditë, si, fjala vjen, "Fjalë të Rralla, Ftterra" si dhe faqet e forumeve shqiptare me temë gjuhësore. Heraherës, për kureshtje, i kam hedh një sy edhe **Google Translate**, kohët e fundit me përmirësime të dukshme, dhe fjalorit pesëgjuhësh **Intein**, por shpesh kam dalë duerbosh -- kuptohet, sepse këto janë hapat e parë në një fushë të re dhe dihet që shqipja u qet vështirësi të panumërta specialistëve të digjitalizimit të fjalorëve.*

MJETE NDIHMËSE

QEP - Qendra për Edukim e Përparim, Prishtinë: **AS 2.0 Program kompjuterik për drejtshkrim**

QEP - Qendra për Edukim e Përparim, Prishtinë: **AS FTI Fjalori i termave të informatikës**

FAQE TË BOTIMEVE ZYRTARE

www...gov.al

www...rks.gov

www...gov.mk

Fjalori përmban

- fjalë të sferës aktive e pasive, të përdorimit të përditshëm e të stileve të tjera të ligjërit, si dhe vulgarizma e zhargonizma;
- krahinorizma gege (rreth 35 000) e jugore (rreth 3 000), arbëreshe (rreth 4 000), çame (rreth 1 000) e kosovare (rreth 2 000);
- terma shkencore nga një shumësi fushash;
- shkurtime e shkurtesa të reja e plaka apo historike;
- emna gjeografikë me emnat dhe mbiemnat e prejardhun sish;
- emna nga mitologjia ilire, greko-romake, indiane, nordike etj.;
- rreth 30 000 sinonime dhe përcjellje te fjalë të ngjashme;
- shkurtime emnash të përveçëm njerëzish (*ku shpesh del qartë prirja për rrafshimin e dallimeve midis emnave nga burime fetare të ndryshme si Nik (Nikollë dhe Fisnik), Koli (Nikollë dhe Sokol), Mir (Ermir; Fatmir; Mirjan; Saimir; Vladimir); Fan (Irfan, Stefan).*

SHKURTIME

A arbërishte; arvanite

Ç çame

G geqe

K krahinore të trevave të Kosovës

J krahinore të Shqipërisë Jugore

aero aeronautikë

am amerikan(e)

anat anatomi

ang anglisht; nga anglishtja

ant antikitet, lashtësi; antike, e

lashtë antro antropologji

ark arkitekturë

arkeo arkeologji

art art; pikturë

as asnjans

asir-babil asiro-babilon(e)

astr astronomi

aut automobil(izëm)

av aviaçion

bio biologji

bis bisedor

bot botanikë

bujq bujqësi; vegla (mekanikë) bujqësore

det detari; lundrim

dëshir dëshirore

dipl diplomaci

drejt drejtësi

dëft përemër dëftor

dëshir dëshirore

dhan dhanore; rasa dhanore

egj egjiptian(e)

ek ekonomi

el elektricitet

em emër; si emër

ent entomologji

etn etnografi

euf eufemizëm

f femëror

farm farmaci; farmaceutikë

fet fetar(e); teologji; teologjik(e)

fëm fëmijërore; e folme e

fëmijëve fig figurativ; përdorim i

figurshëm fil filozofi

fin financë

fiz fizikë

fizio fiziologji

fj ndërm fjalë e

ndërmjetme fj u fjalë e urtë

fjalëform fjalëformim; fjalëformues(e)

folk folklor

fot fotografi

fr frëngjisht; nga frëngjishtja; i
(e) Francës

gr grek(e); i (e) Greqisë

gr-rom (lashtësia) greko-romake

gjeo gjeologji

gjeod gjeodezi

gjeog gjeografi

gjeom gjeometri

gjerm gjermanisht;

gjermanik(e); gjerman(e)

gjin gjinore; rasa

gjinore gjuh gjuhësi

habit habitore

hek hekurudhë

hidr hidroteknikë

hind hindu

hist histori

ind industri

inf informatikë

inv jokërbishtorë

iron ironi; me ironi

it italisht; nga italishtja; i (e) Italisë

jokal jokalmtare

kal kalimtare

kallëz kallëzore

kallëzues kallëzuesor; përdoret si
kallëzuesor

keq keqësues

kim kimi

kin kinematografi; film;

filmografi kopsht kopshtari

kr thj e kryer e thjeshtë; në të kryerën
e thjeshtë

krahin* krahinorizëm

kryes kryesisht

kryes sh përdoret kryesisht në shumës

let letrare(e); prozodi

libr libror(e); neologjizëm

lidh lidhëz

lt latin(e); nga

latinishtja m mashkullor

mallk mallkim

mat matematikë

mb mbiemër; përdorim mbiemëror; si mbiemër
mek mekanikë
met metalurgji, përpunim i metaleve *meteo* meteorologji
min minierë; industri minerare; mineralogji
mit mitologji
mjek mjekësi
muz muzikë; muzikologji
ndajf ndajfolje
ndërt ndërtim *nord* nordik(e) *num* numëror *onomat* onomatope *orn* ornitologji
pacak përemër i pacaktuar
paleo paleontologji(ke)
pandr pjesë e pandryshueshme e ligjëratës
parafj parafjalë
parasht parashtesë
pasth pasthirmë
pashq i (e) pashquar; vetëm në të pashquar
pavet pavetore
përb përbuzës(e)
përçm përçmues(e); me përçmim
përd përdorim (*mbiemëror*, *kallëzuesor*, *ndajfoljor*); përdoret si (*emër*, *mbiemër*, *ndajfolje*, *kallëzuesor*)
përem përemër *përf* përforcues(e) *përk* me përkëdheli
përmb emër përmbledhës (kolektiv) *pës* pjesore
pj pjesëz
pjes e pjesore e
poet poetik(e)
pol politik(e); politologji
prapasht prapashtesë
pron përemër pronor
psik psikologji; psikanalizë
pyet pyetës(e)
radiotv radiotelevizion; radioteknikë dhe televizion
rom romak(e)
rus rusisht; rus(e); i (e) Rusisë
rresht numëror rreshtor *rrjedh* rrjedhore

si përdoret si (ndajfolje, mbiemër, kallëzuesor)
sll sllav(e); sllavisht
sp spanjisht; spanjoll(e); nga spanjishtja; i (e) Spanjës
sport sport
sh shumës; vetëm shumës *shak* shaka
shar sharje
shkurt i shkurtim i; trajtë e shkurtuar e; shkurtesë
shpr shprehje
shq trajtë e shquar; vetëm e shquar
shtyp shtypshkronjë
tall tallje; me të tallur
teat teatër
tek teknikë; teknologji
tek inf teknologji e informacionit, informatikë
teks tekstile; industri tekstile
tr shk trajtë e shkurtuar
treg tregti
them numëror themelor
thirr thirr(e)
urdh urdhëror(e)
ushq ushqime; gatim; industri ushqimore
usht ushtarak(e)
vet përemër vetor
veter veterinari
vetv vetvetor(e)
vjet i (e) vjetruar; arkaik(e); turqizëm
vulg vulgar(e)
zool zoologji *zootek* zooteknikë *zoovet* zooveterinari *zyr* zyrtar(e)
zvog zvogëlues(e)
zharg zhargon(izëm)

* Fjalë të viseve ku të folmet veriore përzihen me ato jugore.

SHENJA

• ndan temën nga mbaresa:

fajk•úa ói; fjál•ë a

besúesh•ëm (i) me (e)

bashk•ój; bashk•óhem

la•j; ble•j; mbërrí•j; fry•j

♦ ndan kuptimet a përdorimet e fjalës:

acarúar (i e) mb

♦ I keqësuar; i rënduar; (*marrëdhënie*) të tendosura, të ndera. **Gjendje e acaruar.**

♦ I zemëruar; (*nerva*) të cingrisura.

♦ (*Plagë*) e pezmatuar; e mahisur.

> shënon sinonimí ose e përcjell përdoruesin te një fjalë tjetër:

fark•ój¹ kal óva úar

♦ > **FARKËT•OJ.**

maz i m G > MËZ I.

Shifrat romake I, II etj. shënojnë kategori gramatikore:

dën•ój

I kal. ...

II jokal

Shifrat arabe mbishkrim shënojnë homograme:

a¹ lidh

♦ Ose. **Shpejt a vonë.**

♦ : **A... a... S'e di a vjen a s'vjen. A se... a se... qoftë... qoftë... [a se në zheg të ditës te mrizi i ahit, a se në mbarmet mbas darke (GjF).]**

♦ (*përforcues*): **Binte a s'binte shi.**

a² pj

♦ (*në fillim të pyetjeve të drejta e të zhdrejta*): **[Por a do të vijë dita kangët me u zgjue? (Mgj).]**

♦ Në; nëse; mos. **Shih a erdhën.**

♦ (*habi, zemërim etj.*): **Nuk e paske, a?**

♦ (*ironi, përbuzje*): **A, për burrë që qenke!; A, ç'na the!**

a³ pasth Ah. **A, po! A, në të zënça!**

Shenja * shënon fillimin e listës së shprehjeve idiomatike dhe të përdorimit të gjanë.

Shenja ** shënon fillimin e listës së togfjalëve njikuptimore.

RENDITJA E FJALËSIT alfabetike pa përjashtim.

CITIMET NGA AUTOREË ndër kllapa katrore.

[Kjo është periudha e ruajtjes së a-së në gegërishte dhe e kthimit të saj në "ë" në toskërishte. (ShS).]

[S'â ngusht njeri deri n'ditë të dekës. (CV).]

SHQIPTIMI i fjalëve dhe shprehjeve nga gjuhë të hueja midis /...../ ab incunabulis /ab inkunábulis/ shpr lt Që në djep.

Për shqiptimin e fjalëve dhe shprehjeve **latine** kam zgjedhë traditën italiane.

A a¹ f

- Zanorja **a**.

- *si em f a ja* Shkronja **A, a**; grafia dhe tingulli i saj. **Arbëri shkruhet me A të madhe; arbëresh shkruhet me a të vogël. A-ja e gjatë. A-ja hundore â.** [Kjo është periudha e ruajtjes së a-së në gegërishte dhe e kthimit të saj në "ë" në toskërishte. (ShS).]

- *fig* Fillim. > **abece ja; abëcë ja. Nga a-ja te zh-ja** nga fillimi në fund. **E nis nga a-ja** e nis nga e para (nga fillimi, nga kreu).

a² lidh

• Lidh dy gjymtyrë të një fjalie ose dy fjali që përjashtojnë ose zëvendësojnë njëra-tjetrën. > **OSE; O. Herët a vonë.**

• Përdoret e përsëritur për të lidhur dy gjymtyrë të një fjalie ose dy fjali që veçohen njëra nga tjetra, i kundërvihen njëra-tjetrës nga kuptimi ose plotësojnë njëra-tjetrën. >

OSE. S'e di a vjen a s'vjen. A se... a se... qoftë... qoftë... [a se në zheg të ditës te mrizi i ahit, a se në mbramet mbas darke (GjF).]

• Lidh dy gjymtyrë të një togfjalëshi foljor, ku folja përsëritet me mohim për ta shprehur veprim në shkallë të lartë. > **APO. Binte a s'binte shi.**

a³ pj

> Përdoret si përforcues në fillim të një fjalie pyetëse dhe si përforcues i pohimit, mohimit a dyshimit në pyetje retorike. [**Por a do të vijë dita kangët me u zgjue?** (Mgj).]

> Përdoret në krye të njërës prej dy fjalive pyetëse të zhdrejta, kur e dyta lidhet me lidhëzën veçuese **apo**, për të theksuar kundërvënien e veprimeve. **Pyete a ka ndër mend të vijë.**

> Përdoret zakonisht në fund të një fjalie pyetëse, për të shprehur habi, ironi, qesëndi, zemërim, miratim etj. > **Ë. Nuk e paske, a? S'e dashka, a?**

> Përdoret në fillim të fjalisë për të shprehur përçmim, qesëndi ose ironi. > **AMA. A, për burrë që paska qenë! A, ç'na the!**

*

A je, si je? Përdoret si përshëndetje kur takon dikë.

a⁴ pasth

♦ Thirrje habie nga një e papritur. > **AH. A, kush na qenka!**

♦ Thirrje gëzimi, kënaqësie, miratimi etj. > **AH. A, sa e bukur qenka!**

♦ Thirrje zemërimi, urrejtjeje, qortimi, dhembjeje, keqardhjeje, kërcënimi etj. > **AH. A, sa më dhemb! A, në të zënça!**

♦ Thirrje mospërfilljeje, ironie, qesëndie ose kundërshtimi a pakënaqësie për dikë a diçka. **A, mos pyet sa mirë e ke bërë! A, jo, nuk jam në një mendje me ty. A, këtë dashke ti!**

♦ Përdoret për t'iu drejtuar një të afërmi a të njohuri, me fjalë a shprehje që kanë ngjyrimë emocionale. **Mirë, a derëbardhë! Ç'u bërë, a i vrarë! Mirë, a të keqen nëna!**

♦ Përdoret kur kujtohem papritur për diçka gjatë bisedës. > **AHA. A, po, m'u kujtua.**
a⁵, â dhe â' G veta III, tanishme, dëft e JAM. [S'â ngusht njeri deri n'ditë të dekës. (CV).]

a⁶, â pj pyet bÿs G Ê?; çfarë (the)?

a⁷ shkurt i Ar² (njësi matëse e sipërfaqes së tokës, e barabartë me 100 m²).

a- parasht mohuese: apolitik; astigmatik.

-a- pjesëz epentetike

♦ (formon ndajfolje): **fytafyt; guraçokthi; lagaterë; marramenthi; rrokapjekthi; tekaçift.**

♦ (në emra vendesh e llagape): **Gurabardhë; Gurakuq; Gurazi.**

a bene placito /a béne plaçito/ *shpr lt* Sipas dëshirës.

a Deo rex, a rege lex /a déo reks, a réxhe leks/ *shpr lt* Nga perëndia mbreti, nga mbreti ligji.

a capite ad calcem /a kápite ad kálçem/ *shpr lt* Këmbë e krye; nga koka në këmbë.

a contrario /a kontrário/ *shpr lt* Nga e kundërta.

a cruce salus /a krúçe sálus/ *shpr lt* Shpëtimi (vjen) nga kryqi.

a capella /a kapéla/ *shpr muz* Vetëm me zë.

a fortiori /a fortióri/ *shpr lt* Aq më shumë.

a posse ad esse /a póse ad ése/ *shpr lt* Nga e mundshmja tek e arritshmja.

a posteriori /a posterióri/ *shpr lt* Nga fakti te shkaku.

a priori /a prióri/ *shpr lt* Me logjikë; pa vëzhguar faktet.

à tout prix *shpr ndajf fr* Me çdo kusht (çmim).

a verbis ad verbera /a vérbis ad vérbera/ *shpr lt* Nga fjalët te grushtet.

AA ja *shkurt i* Akademia e Arteve.

AAB ja *shkurt i* Akademia e Arteve të Bukura.

AAK ja *shkurt i* Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës. **Aakásh i m** *mit hind* Perëndia e qiellit.

ab absurdo /ab absúrdo/ *shpr lt* Nga absurdja.

ab aeterno /ab etérno/ *shpr lt* Që kur s'mbahet mend. **ab antiquo** /ab antíkuo/ *shpr lt* Që në lashtësi.

ab extra /ab ékstra/ *shpr lt* Nga burime të jashtme.

ab hinc /ab ink/ *shpr lt* Këtej e tutje.

ab immemorabili /ab imemorábili/ *shpr lt* Që kur s'mbahet mend.

ab incunabulis /ab inkunábulis/ *shpr lt* Që në djep.

ab initio /ab início/ *shpr lt* Nga fillimi; në fillim.

ab intra /ab íntra/ *shpr lt* Nga brenda.

ab origine /ab oríxhine/ *shpr lt* Nga burimi.

abá ja *f vjet* Shajak i hollë.

abací a *f sh - të fet*

♦ Manastir me abat në krye.

♦ Ndërtesë e këtij manastiri.

♦ Kishë e këtij manastiri.

♦ Trevë e këtij manastiri.

♦ Juridiksion (pushtet) i abatit.

Abadáp i m *gjeog* Port i Iranit në Gjirin Persik.

abák u¹ *m sh ë ët ark* Pllakë katrore në pjesën e sipërme shtyllës; krenajë katrore.

abák u² *m sh ë ët* Kornizë me rruaza të shkuara në tela paralele, që përdoret për veprime aritmetike.

abák•ë a *f sh a at vjet* Tavllë duhani; shpuzore; hinore.

abalón•ë a *f sh a at inv* Gastropod i ujërave të kripura me guaskë veshuke të shkëlqyer përbrenda.

abanóz si *mb I zi*.

*

Bëhem abanoz Bëhem plak si rrap. **abanóz i m**

- ♦ *bot (Diospyros ebenum)* Dru i viseve tropikale të Azisë, me lëndë të fortë e të zezë.
- ♦ Lëndë e këtij druri që përdoret për tastet e pianos.
- ♦ Ngjyrë e zezë.

abaséz ndajf vjet J Befas; papritmas; në kohë të pavolitshme.

abasíd e mb hist (Dinasti, kalifat) i abasidëve.

abasídë t m sh hist Pjesëtarë të dinastisë së kalifëve sundimtarë të Bagdatit nga shek. VIII deri në shek. XIII.

abát i m sh ë ët fet Kryemurg; kryetar manastiri.

abatësh•ë a f sh a at fet Kryemurgeshë.

abatí a f sh - të fet A Abaci.

abazí a f mjek Vështirësi në ecje.

abazhúr i m sh ë ët

- ♦ Mbulesë mbrojtëse ose zbukurimi e llambës së ndriçimit.
- ♦ Llambë me mbështetëse dhe mbulesë.

abc ja dhe ABC ja f > ABËCË JA. [ABC-ja e Kreshnikëve (DhP).]

ABD ja shkurt i Artileria Bregdetare.

abdáll e mb J (Njeri) i trashë; mendjetrashë. > **AVDALL E.**

abdáll i m sh ë ët J Njeri (mendje)trashë. > **AVDALL I.**

abdállçe ndajf J (Flas) trashë; rëndë.

abdáll•e ja f sh e et J f e **ABDALL I.**

abdés i m > AVDES I.

abdeshán•ë a /abdes'hanë/ f sh e et > AVDESHAN•Ë A.

abdikím i m sh e et libr Dorëheqje; dhënie e dorëheqjes nga froni.

abdik•ó j jokall óva úar libr Jap dorëheqjen. **Abdikoj nga froni** zbres nga froni. **abdikúes e mb libr** Dorëheqës; që abdikon nga froni.

abdikúes i m sh - it libr Dorëheqës, ai që abdikon (nga froni). **abdikúes•e ja f sh e et f e** **ABDIKUES I.**

abé ja¹ f sh - të krahin Hije; fantazmë. **M'u shfaq abeja e tim eti.**

abé ja³ G Hije; hijeshi.

abé ja³ f sh - t vjet

- ♦ Vëlla i madh.
- ♦ Babë.

abecé ja f sh - të

- ♦ Alfabet. [përpara shekullit XVI, nuk kemi veçse formulën e pagëzimit, shkruar me abecenë latine më 1462 (AE).]
- ♦ Fillim i (bazë e) njohurive; njohuri fillestare.
- ♦ Fillim.

abecejár i m sh ë ët > ABETAR•E JA.

Abél i m fet I biri i Adamit dhe Evës; e vrau i vëllai, Kaini.

Aberdín i m gjeog Qytet në Skocinë Verilindore, në brigjet e Detit të Veriut.

aberdonián e mb Që ka të bëjë me qytetarët a banorët e Aberdinit.

aberdonián i m sh ë ët Qytetar a banor i Aberdinit

aberdonián•e ia f sh e et Qytetare a banore e Aberdinit.

abetár i m sh ë ët > ABETAR•E JA.

abetár•e ja f sh e et Libër i njohurive fillestare të leximit dhe shkrimit.

áb•ë a¹ f sh a at ark Frizë; gdhendje a punim zbukurimi me derdhje nën krenajën e shtyllës.

áb•ë a² f sh a at G Motër e madhe. **abëcëja f sh - të**

♦ Alfabet i gjuhës shqipe. **Mësoj abëcënë** mësoj alfabetin.

♦ > **ABECE•JA.**

abënsína ndajf krahin Me të vërtetë.

abház e mb > ABHAZIAN E.

Abhazi a f gjeog Provincë autonome e Gjeorgjisë në Detin e Zi.

abhazián e mb I Abhazisë; që ka të bëjë me Abhazinë, me vendësit a banorët e saj. **abhazián i m sh ë ët** Vendës a banor i Abhazisë.

abhazián•e ia f sh e et f e ABHAZIAN I.

abiogjenetik e mb bio I abiogjenezës.

abiogjenéz•ë a f bio Jetë nga lëndët joorganike.

abiologjik e mb bio > ABIOTIK E.

abiotík e mb bio (Lëndë) pa jetë.

abióz•ë a f bio Pagjallësi; mungesë e jetës.

abís i m sh e et libr Humnerë; hon. **Abisi i vesit.**

abisín e mb > ABISINAS E. Lufta italo-abisine.

abisín i m sh ë ët > ABISINAS I.

abisínas e mb I Abisinisë; që ka të bëjë me Abisininë, me banorët a vendësit e saj. **abisínas i m sh - it** Banor a vendës i Abisinisë.

abisínas•e ja f sh e et f e ABISINAS I.

abisín•e ja f sh e et e ABISIN I.

Abisiní a f gjeog hist > ETIOPI A. Pushtimi i Abisinisë.

Abixhán i m gjeog Kryeqytet i Bregut të Fildishtë.

ablatív e mb gjuh (Rasë) rrjedhore.

ablatív i m gjuh Rasë rrjedhore.

abláut i m gjuh Përkalim i zanores së rrënjës 'a' në 'e' ose 'e' në 'o' (p.sh.: **plak – pleq; djeg - dogja**).

ablepsí a f mjek Dobësim ose humbje e shikimit.

ableptík e mb mjek (Sy) i dobësuar.

abllá ja f vjet J Gruaja e xhaxhait; *bis* teto.

abllák e mb Ç I pashëm; i hijshëm.

abnegación i m libr > VETËMOHIM I.

abolición i m Mbyllje (e një institucioni); shfuqizim (i një ligji).

abolicioníst e mb libr (Praktikë) e mbylljes së një institucioni ose e shfuqizimit të një ligji a praktike.

abolicioníst i m sh ë ët Partizan i mbylljes së një institucioni ose i shfuqizimit të një ligji a praktike.

abolicioníst•e ja f sh e et f e ABOLICIONIST I.

abolicioníz•ëm mi m Praktikë e mbylljes së një institucioni ose e shfuqizimit të një ligji.

abólla K

I lidh Që; me qëllim që; për të.

II *pasth* Më në fund.

aboné *ja f sh e të* Biletë pajtimtari. **Abone** *vjetore* biletë vjetore (*për tren, autobus*). **abonént** *i m sh ë ët* > **PAJTIMTAR I**.

abonént•e *ja f sh e et f e* **ABONENT I**.

aboním *i m sh e et* Pajtim në një gazetë a kompani shërbimi. **abon•óhem óva (u) úar**

I *vetv*

♦ Pajtohem në një organ shtypi. > **PAJT•OHEM**.

♦ *bis* Jam klient i rregullt. **Është abonuar në atë pijetore** *bis* shkon rregullisht në atë pijetore.

II *pës e* **ABON•OJ**.

abon•ój *kal óva úar* Pajtoj (*dikë në një organ të shtypit*). **abonúar (i e)** *mb I* pajtuar (*në një organ të shtypit*). **abonúar a (e)** *f sh a at (të) e* **ABONUAR I (i)**.

abonúar i (i) *m sh - it (të)* Ai që pajtohet (abonohet) (*në një organ shtypi, shërbim etj.*). > **PAJTIMTAR I**.

abonúem (i) e (e) *mb G* > **ABONUAR (i e)**.

abordázh *i m sh e et det*

♦ Hipje në anije.

♦ Përplasje (*e anijeve bord më bord*).

♦ *vjet usht* Kapje e anijeve bord më bord me çengela, që luftuesit të hidhen në anijen e kundërshtarit.

aborigjén *e mb* Vendës. **Banorët aborigjenë të Australisë** vendësit e Australisë.

aborigjén *i m sh ë ët* Vendës. **Aborigjenët e Australisë**.

aborigjén•e *ja f sh e et f e* **ABORIGJIN I**.

abórt *i m sh e et mjek* Ndërprerje (prishje, heqje, shkuarje) e barrës (e shtatzënisë).

Bëj abort ndërpres (prish, heq) barrën.

**

abort i paligjshëm *mjek* Prishje e barrës me mjete të paligjshme.

abort i provokuar *mjek* > **ABORT ME DASHJE**.

abort me dashje *mjek* Prishje e barrës; ndërhyrje për prishjen e barrës. **abort pa dashje** *mjek* Shkarje e barrës.

abortár *i m sh e et mjek* Pavijon ose klinikë për kujdesin e grave para ose pas ndërprerjes së barrës. > **DËSHTIMOR•E JA**.

abortím *i m e et mjek* > **ABORT I**.

abort•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e*

ABORT•OJ. **abort•ój** *óva úar*

I *kal* Prish barrën. **E abortoi në të tretin** e prishi barrën (i shkoi barra) në muajin e tretë.

II *jokal (Gruas)* i shkon barra.

abortór•e *ja f sh e et* > **ABORTAR I; DËSHTIMOR•E**

JA. **abortúar (i e)** *mb*

♦ (*Barrë*) e prishur; e shkuar.

♦ (*Program*) i ndërprerë.

abortúem (i) e (e) *mb G* > **ABORTUAR (i e)**.

abortúes *e mb mjek (Pajisje, barna)* për prishjen e barrës.

abortúes i m sh ë ët mjek Mjek që ndërpret barrën.

abortúes•e ja f sh e et f e ABORTUES I.

abr e mb ant ilir I fisit të abrëve.

abrakadábra t f kryes sh

♦ Formulë magjike.

♦ *bis* Fjalë të kota.

abrákí a f mjek Mungesë e krahëve që në

lindje. **abrankiál e mb bio** Pa verza.

abrankiál•ë t m sh bio Kafshë ujëse pa

verza. **abrásh e mb bis**

♦ (*Njeri*) qimebardhë e qukalosh; bardhosh, çubardh. **Fytyrë abrashe.**

♦ (*Kafshë*) laroshe, me turi të bardhë.

♦ *fig* I mbrapshtë në sjellje; i egër.

♦ *fig* Ndjellazí; gojëters.

abrásh i₁ m sh ë ët Djalë abrash, me quka (preka) në fytyrë.

abrásh i₂ m sh ë ët ent (*Blatta orientalis*) Kacabu; furrtare e zezë. **abrásh•e ja f kryes sh e et**

♦ *bis* Quka (preka) të fytyrës nga mungesa e vitaminave.

♦ Vajzë abrashe, me quka (preka) në fytyrë.

♦ Grua a vajzë me tipare të zbërdhulëta.

abráshk•ë a₁ f a at > abrash•e JA.

abráshk•ë a₂ f a at orn Trishtil kokëzi.

abrazív e mb Gërryes. **Pluhur abraziv** pluhur për pastrimin me fërkim të metaleve.

abrazív i m sh ë ët Lëndë abrazive (gërryese). > **FÈRRUES I.**

abrésh e mb (*Lëkurë*) e zeshkët; (*njeri*) zeshkan.

abrésh i m ë ët Njeri me lëkurë të zeshkët;

zeshkan. **abrésh•e ja f e et f e ABRESH I.**

abréshk•ë a f a at zvog ABRESH•E JA.

ábrë t m sh ant ilir Pjesëtarë të një fisi ilir brenda taulantëve. **abrénda ndajf A** Brenda (në shtëpi, dhomë etj.).

abrin•ë a f kim Proteinë e helmët.

abrogím i m drejt Prapësim; shfuqizim (*i një ligji*). **abrog•óhet úa (u) úar**

I vetv veta III (*Ligji*) prapësohet; shfuqizohet.

II pavet dhe pës e **ABROG•OJ.**

abrog•ój kal óva úar drejt Prapësoj; shfuqizoj (*një ligj*).

abrogúar (i e) mb (*Ligj*) i prapësuar; i shfuqizuar.

abrogúem (i) e (e) mb G > ABROGUAR (i e).

abrogúes e mb (*Vendim*) që ka fuqi të abrogojë (*një ligj*).

abrucéz e mb I Abrucos dhe i abrucezëve.

abrucéz i m sh ë ët Vendës a banor i Abrucos.

abrucéz•e ja f sh e et f e ABRUCEZ I.

Abrúco ja f gjeog Krahinë e Italisë Juglindore në Adriatik.

absés i m sh ë ët mjek Grumbull qelbi i rrethuar me inde të mahisura.

absente reo /absénte réo/ shpr lt Në mungesë të të akuzuarit.

absíd•ë a f sh a at ark Kthinë gjysmërrethore ose shumëkëndëshe pas altarit në skajin lindor të kishës. > **KUNG•Ë A.**

absínt i m kryes

♦ *bot (Artemisia absinthium)* Bimë shumëvjeçare me gjethe të mëndafshta e lule tufshake.

♦ Pije toksike e përgatitur me këtë bimë.

absolút e mb

♦ *(Vlerë, madhësi)* e pavarur dhe e pakushtëzuar nga vlera apo madhësi të tjera. **Shifër absolute. Shumicë absolute (në parlament). Zero absolute (e temperaturës Kelvin)**

♦ I plotë e tërësor; pa asnjë kufizim; i përsosur. [për të, vlera absolute nuk është shteti por atdheu, qi përfshin: etninë, gjuhën, kulturën materiale e shpirtnore e besimin. (AN).]

♦ I prerë e i padiskutueshëm **E vërtetë absolute** e vërtetë e padiskutueshme

♦ I pakufizuar *(me ligj etj.)*; që nuk njeh asnjë ligj a kufizim. **Monarki absolute** monarki pa kushtetutë. **Pushtet absolut** pushtet i pakufizuar.

♦ I pakushtëzuar.

♦ I papërzier. **Alk(o)ol absolut** alk(o)ol pa përmbajtje uji.

absolút•ë ja f Kategori e absolute *(në filozofi)*; qenie (ekzistencë) absolute

absolutësi a f libr Të qenët absolut i plotë, i përsosur, i padiskutueshëm; i pakufizuar.

absolutíst e mb libr (Qëndrim) tipik i absolutistit.

absolutíst i m sh ë ët Pasues i absolutizmit; partizan i pushtetit absolut. **absolutíst•ë ja f sh e et f e ABSOLUTIST I.**

absolutísht ndajf Plotësisht; krejtësisht. **Ke absolutisht të drejtë.**

absolutíz•ëm i m libr

♦ Pushtet a sundim absolut.

♦ Doktrinë e qeverisjes së pakushtëzuar (të pakufizuar) nga një sundimtar. **absolutizím i m libr** Ngritje në shkallë absolute.

absolutiz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **ABSOLUTIZ•OJ.**

absolutiz•ó j óva úar libr

I kal Ngre në shkallë absolute; e quaj të padiskutueshme *(një çështje).*

II jokall Shpreh në terma absolute.

absolutizúar (i e) mb I ngritur në shkallë absolute.

absolutizúem (i) e (e) mb G > ABSOLUTIZUAR (i e).

absolutum dominium /absolútum domínium/ shpr lt Pushtet absolut.

absorbím i m sh e et bio, kim, fiz Përthithje. **Absorbim dhe adsorbim** përthithje dhe ndajthithje.

absorb•óhet úa (u) úar *bio, kim, fiz pavet dhe pës e* **ABSORB•OJ. absorb•ó j kal óva úar** Përthith *(rrezet etj.).*

absorbúar (i e) mb bio, kim, fiz I përthithur.

absorbúem (i) e (e) mb G > ABSORBUAR (i e). **absorbúes e bio, kim, fiz mb** Përthithës.

absorbúes i m sh - it bio, kim, fiz Lëndë përthithëse.

abstením i m sh e et Mospjesëmarrje *(në votim).* **Abstenime s'ka** të gjithë votuan. **Raste të shumta abstenimesh ndër të rinj.**

absten•óhet pavet dhe pës e ABSTEN•OJ. E pamundur të abstenohet.

absten•ó j jokall óva úar Nuk marr pjesë *(në votim)*; nuk votoj as po, as jo.

abstenúes e mb Që nuk merr pjesë në votim; që nuk voton as pro, as kundër.

abstenúes i m sh - it Mospjesëmarrës në votim; ai që nuk voton as po, as jo.

abstenúes•e ja f sh e et f e ABSTENUES I.

abstraksió n i m sh e et

♦ Përgjithësim i tipareve më thelbësore të sendeve e dukurive dhe lënie mënjane e tipareve dalluese të tyre.

♦ Ide abstrakte, nocion abstrakt, përgjithësim teorik.

abstraksioníst e mb I abstraksionizmit; i artit abstrakt.

abstraksioníst i m sh ë ët Piktur abstrakt; pasues i abstraksionizmit.

abstraksioníst•e ja f sh e et f e ABSTRAKSIONIST I.

abstraksioníz•ëm mi m art Art abstrakt; rrymë formaliste e subjektiviste e artit që përpiqet të ngjallë idenë e qenieve dhe sendeve nëpërmjet trajtash pa lidhje me tiparet lëndore të tyre.

abstrákt e mb

♦ I shkëputur nga thelbi lëndësor (material); i pakapshëm për shqisat. **Nocion abstrakt.**

♦ Teorik; jopraktik. **Vështtrim abstrakt i çështjes.**

♦ I vështirë për t'u kuptuar.

♦ *gjuh* (Kategori gramatikore) e shkëputur nga vetia e sendit që emërton. **Emër abstrakt** emër që tregon një cilësi a tipar ose një veprim shkëputurazi nga sendi që e ka cilësinë a tiparin ose nga vepruesi.

♦ *mat* (Numër) i pashoqëruar me emrin e njësisë matëse.

abstrákt•e ja f sh e et f Kategori abstrakte. **Kalimi nga konkretja tek**

abstraktja. abstraktësi a f kryes libr Të qenët abstrakt.

abstraktím i m sh e et libr Veçim nga tiparet lëndore; shqyrtim i shkëputur nga rasti konkret (*i një vetie, i një madhësie a veprimi*).

abstrakt•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e ABSTRAKT•OJ.

abstrakt•ój kal óva úar libr Veçoj nga tiparet lëndore; shqyrtoj (*një veti, një madhësi*) të shkëputur nga rasti konkret.

abstraktúar (i e) mb I veçuar nga tiparet lëndore me anë të të menduarit; i paraqitur në mënyrë abstrakte.

abstraktúem (i) e (e) mb G > ABSTRAKTUAR (i e).

absúrd e mb libr I palogjikshëm e i pakuptim deri në shkallë qesharake. **Mendim**

absurd mendim pa logjikë; mendim qesharak. **Teatri absurd** dramaturgjia e mbështetur në besimin se ekzistenca e njeriut s'ka kuptim a qëllim, e për këtë arsye komunikimi midis njerëzve dështon.

absurdíst e mb fil I absurdizmit.

absurdíst i m sh ë ët fil Pasues i absurdizmit.

absurdíst•e ja f sh e et fil f e ABSURDIST I.

absurdítét i m sh e et libr Pakuptimësi; të qenët pa kuptim; gjë a fjalë pa kuptim. **Them**

absurditete flas gjëra pa kuptim; flas marrëzira. [T'i thuash një lahutari shqiptar të rapsodive të kreshnikëve se këngët e tij, sipas disa shkencëtarëve, mund të mos jenë të vendit, është njësoj si t'i thuash një absurditet të madh... (ShS).]

absurdíz•ëm mi m fil Teori e pakuptimësisë së jetës.

abshís•ë a f sh a at mat Koordinata që përfaqëson vendin e një pike në vijën pingule me boshtin y në sistemin kartezian të koordinatave.

ábu Dábi m gjeog Kryeqytet i Emirateve të Bashkuara Arabe.

Abukír i m gjeog: **Gjiri i Abukirit** gjë në Egjiptin Verior, në Mesdhe.
abulí a f libr Mungesë motivimi.

Abúxh•ë a f gjeog Kryeqytet i Nigerisë. **abúz i m sh e et krahin**

♦ Gropësirë e errët, me shkurre e driza të dendura.

♦ Fshehëtirë; vend i fshehtë. > **KULLUSM•Ë**

A. abuzím i m sh e et

♦ Keqpërdorim; shpërdorim; përdorim i gabuar. **Abuzim i pushtetit** përdorim i keq i pushtetit. **Abuzim i të miturve.**

♦ Kalim i masës; mospërkore. **Abuzim me pijen** pirje pa masë.

abuzív e mb libr

♦ Abuzues; që abuzon.

♦ Që ka të bëjë me abuzivizmin, me shpërdorimin e pushtetit politik dhe ekonomik (nga pushtetarët).

abuzivíz•ëm mi m sh ma mat libr Praktikë e shpërdorimit të pushtetit politik dhe ekonomik (nga pushtetarët).

abuz•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e **ABUZ•OJ. A po abuzohet me taksat? abuz•ój óva úar**

I kal Shpërdoroj; keqpërdor.

II jokál E teproj (me të pirë etj.).

abuzúar (i e) mb I shpërdoruar; i keqpërdorur.

abuzúem (i) e (e) mb G > **ABUZUAR (i e).**

abuzúes i m sh - it > **SHPËRDORUES I.**

abuzúes•e ja f sh e et f e ABUZUES I.

abyssus abyssum invocát / abísus abísus invókat/ shpr lt Një e keqe sjell tjetrën.

Ac kim shkurt i Aktin.

-ac prapasht (formon mbiemra dhe emra nga emra): pordhac, dorac.

acál i m > **ÇELI•K KU.**

acalléps kal a ur vjet J Shtrembëroj; shëmtoj (fytyrën); ngërdhesh (buzët).

acalléps•em a (u) ur vjet J

I vetv Shtrembëroj fytyrën; shëmtohem.

II pës e ACALLEPS.

acallépsj•e a f e et vjet J Shtrembërim i fytyrës; shëmtim.

acallépsur (i e) mb vjet J (Fytyrë) e shtrembëruar; e shëmtuar.

acalló ndajf vjet J Me fytyrë të shtrembëruar a të shëmtuar nga shtrembërimi. **acár²** si mb (Vishem, mbahem) pastër; (i kam teshat) akull.

acár²

I ndajf Me zemërim; me të egër.

II si kallëzues: I kam punët acar jam në hall të madh; i kam punët pisk. **acár e mb**

♦ I ftohtë; (erë) që të than (të mpin).

♦ (Ujë përroi etj.) i pastër; i kulluar.

♦ fig (Veshje) e pastër; e ngrirë në trup.

♦ fig I zgjuar; mendjemprehtë.

acár i¹ m sh e et

♦ Mot i ftohtë e i thatë, me ngricë e fraq. **Po vjen dimri me acar. Bën acar** ngrin.
[Kur bën ftohtë e acar/ shumë struket e bie në gjumë (AZÇ).]

♦ *fig* Ashpërsi; egërsi; inat. **Flas gjithë acar** flas me inat. **Me acar** me të egër.

♦ *fig* Frikë. **Më hyn acari në shpirt** më ngrin zemra nga frika.

acár i² m₁A > ÇELI•K KU.

acár•e ja¹ f Erë e rëndë (e keqe).

acár•e ja² f sh e et Zilkë; zile e vogël. **acará a f**

♦ Ngricë. **Acaria e dimrit (e motit)** dimër (mot) me ngricë.

♦ Pastërti (*e veshjes*).

♦ *fig* Zemërim; egërsi; gjendje nervore e acaruar.

♦ *fig* Rreptësi (*e ligjit*).

acarím i m sh e et

♦ Keqësim. **Acarim i gjendjes.**

♦ Shtrengim; detyrim; e keqe.

♦ Zemërim; egërsi. **Flas me acarim.**

acarím•ë a f a at > ACARI A.

acar•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III (Moti)* ftohet shumë.

♦ *veta III fig (Gjendja)* keqësohet; (*marrëdhëniet*) ndehen, tensionohen.

♦ *fig* Prishem; bëj fjalë të rënda (*me dikë*).

♦ *veta III (Plaga)* pezmatohet; mahiset; (*lunga*) nxjerr majë.

♦ *fig* Kërcëno; bëj kërcënime.

♦ *fig* Zemërohem keq. **Ç'ke që acarohesh?**

II pës e ACAR•OJ.

acar•ój kal óva úar

♦ Keqësoj; rëndo; (*gjendjen*); keqësoj, ndej, tensionoj (*marrëdhëniet*).

♦ Prish, cingëris. **Ia acaroj nervat dikujt.**

♦ *veta III* Pezmatoj (*plagën*).

acar•ónj kal óva úar vjet J > ACAR•OJ.

acártë (i e) mb

♦ Shumë i ftohtë; (*mot*) i ftohtë e i thatë, me ngrica e me fraq.

♦ *fig* I ashpër; i keq. **Fjalë të**

acarta. acarúar (i e) mb

♦ I keqësuar; i rënduar; (*marrëdhënie*) të tendosura, të ndera. **Gjendje e acaruar.**

♦ I zemëruar; (*nerva*) të cingërisura.

♦ (*Plagë*) e pezmatuar; e mahisur.

acarúem (i) e (e) mb G > ACARUAR (i

e). acarúes e mb

♦ (*Faktor*) keqësues; rëndues (*i gjendjes, marrëdhënieve*).

♦ Cingërisës; që shkakton zemërim a cingërisje të nervave.

♦ (*Lëndë*) që pezmaton a mahis (*plagën*).

acarúeshëm ndajf Me acarim; me nerva të cingërisura.

acarúesh•ëm (i) me (e) mb Që acarohet lehtë.

acarueshmëri a f libr Të qenët i acarueshëm; prirje për t'u acaruar nga ngacimet.

accelerando /açelerándo/ *muz it*

I *ndajf* Me përshpejtim të tempit.

II *mb (Temp)* i përshpejtuar.

-ace prapasht (*mbiemra dhe emra femërorë nga emra*): **dorace; mërdhace.**

acetamid•ë a f kim, ind Amid i acidit acetik në gjendje kristalore; përdoret si tretës dhe në sintezën e lëndëve organike.

acetát i m sh e et kim Kripë ose ester i acidit acetik.

acetat bakri kim

♦ Cipë e gjelbër që zë bakri ose bronzi nga veprimi i ajrit ose ujit për një kohë të gjatë.

♦ Pluhur i kaltër ose i gjelbër që përdoret si pigment.

acetazolamid i m farm Bar për mjekimin e glaukomës, krizave të epilepsisë dhe paralizave periodike etj.

acetík e mb kim I acidit acetik; i uthullës. **Acid acetik** acid uthullor.

acetíl i m kim Rrënjë e acidit acetik; acid acetik radikal.

acetilén i m kim Gaz pa ngjyrë i ndezshëm; përdoret për saldim e ndriçim. **Llambë me acetilen.**

acetilík e mb kim I acidit acetik.

acetilím i m kim Proces i futjes së një grupi acetilik në një komponim. **acetil•óhet úa (u) úar** *pavet dhe pës e ACETIL•OJ.*

acetil•ój kal óva úar kim I shtoj një grup acetilik (*një komponimi*).

acetilúar (i e) mb kim (*Komponim*) me një grup acetilik të shtuar.

acetón i m kim Keton i lëngshëm fluror pa ngjyrë; përdoret si tretës organik.

acíd e si mb kim (*Lëndë*) me veti të acideve; që përmbajnë acide. **Toka (kripëra, veti) acide.**

acíd i m sh e et

♦ *kim* Bashkim kimik, i tretshëm në ujë, me shije të thartë e me veti gërryese, që përmban hidrogjen dhe, në reaksion me metalet, jep kripëra. > **THARTOR I.**

Banjë me acid.

♦ Lëndë me shije të thartë.

♦ *zharg* Drogë gjysmësintetike halucinogjene e prodhuar nga acidi lisergjik, i cili gjendet në një kërpudhë të drithërave. > **LSD JA.**

acid acetik kim Acid organik i pangjyrë, me erë të fortë shpuese; përdoret si tretës në industrinë e prodhimit të gomës, plastikave, fibrave, si dhe në industrinë farmaceutike dhe në kimikate për larjen e fotografive; është acidi kryesor i uthullës.

acid askorbik kim Acid që gjendet pothuaj në të gjitha frutat e agrumeve.

acid benzoik kim Lëndë e kristaline e bardhë që haset në shumë rezina.

acid borik kim Acid kristalor i përftuar nga kripërat e borit; përdoret si antiseptik i dobët dhe agjent për vonimin e ndezjes së zjarrit.

acid citrik kim Acid i dobët i tretshëm në ujë, që gjendet në lëngun e shumë frutave; përdoret si aromatizues në industrinë ushqimore.

acid fluorhidrik kim Acid i lëngët, helmues; përftohet nga tretja e hidroflorurit në ujë.

acid folik kim Vitaminë B e domosdoshme për rritjen dhe shumëzimin e qelizave.

acid formik kim Acid i lëngshëm me erë të rëndë; gjendet në milingona dhe në shumë bimë; prodhohet me katalizë të monoksidit të karbonit me avull.

acid fumarik *ind* Acid kristalor me shije të athët; përdoret në prodhimin e rezinave poliesterike.

acid hidrociyanik *kim* Acid i dobët (HCN) me veti helmuese të forta që avullon në temperaturë dhome; përdoret në shkallë industriale për prodhimin e shumë lëndëve kimike dhe farmaceutike. > **ACID PRUSIK.**

acid karbonik *kim* Acid i dobët i formuar nga bashkimi i dyoksidit të karbonit me ujë; ekziston si tretësirë.

acid laktik *kim* Lëng si shurup, pa erë e pa ngjyrë, i pranishëm në qumështin e prerë dhe në shumë fruta.

acid malik *kim* Lëndë kristalore pa ngjyrë, e pranishme në verë, në mollë, dhe në fruta të tjera.

acid klorhidrik *kim* Tretje e lëngshme e klorurit të hidrogjenit me veti të larta acide; përdoret në industrinë e përpunimit të naftës, në reduktimin e mineraleve, në industrinë ushqimore dhe në pastrimin e metaleve; është i pranishëm në gjendje të lirë në stomak.

acid nitrik *kim* Lëng i tejdukshëm, pa ngjyrë a i verdhëm; në kontakt me ajrin lëshon një tym të lehtë; ka veti brejtëse dhe oksiduese; përdoret në industri për prodhimin e plehrave kimike, lëndëve plasëse, si dhe si lëndë djegëse për raketa dhe për qëllime të tjera në industrinë metalurgjike.

acid nukleik *kim* Lëndë organike komplekse e pranishme në ADN, e përbërë nga molekula të lidhura në varg.

acid oleik *kim* Lëng vajor pa ngjyrë, i pranishëm në dhjamëra dhe vajra. **acid prusik** *kim* Tretësirë e acidit hidrociyanik (HCN) në ujë.

acid salicilik *kim* Lëndë kristalore e bardhë me shihje të hidhur; përdoret si fungicid, si dhe në prodhimin e aspirinës, lëndëve ngjyrosëse dhe parfumeve.

acid sorbik *kim* Lëndë kristalore e bardhë; përdoret si agjent ruajtës në industrinë ushqimore.

acid sulfhidrik *kim* Gaz pa ngjyrë, shumë helmues, që ndizet lehtë dhe mban erë të rëndë si vezë e prishur.

acid sulfurik *kim* Lëng i trashë vajor, i pangjyrë a në ngjyrë kafe të errët në varësi të pastërtisë; ka veti të larta gërryese; përdoret në prodhimin e një game të gjerë kimikatesh dhe materialesh të tjera, përfshirë plehrat kimike, bojërat, detergjentët dhe lëndët plasëse.

acid tanik *kim* Acid i përbërë nga lëndë të ndryshme fenolike me prejardhje bimore; përdoret për regjien e lëkurëve dhe në mjekësi.

acid tartarik *kim* Acid i pranishëm në shumë fruta; përdoret në pije të buta, ëmbëlsira dhe sodën e bukës. > **LIMONTOZ I.**

acid valerik *kim* Lëng i tejdukshëm kraboksilik; përdoret në parfume e barna.

acide yndyrore *sh kim* Acide në përbërjen e molekulës së lipidit; përftohen me hidrolizën e yndyrnave.

acide- *fjalëform.*

acidedashës e mb bio (*Bimë, organizëm*) që rritet në tokë acide. **acidedurues e mb**

♦ (*Lëndë*) e qëndrueshme ndaj veprimit të acideve.

♦ (*Mikroorganizëm*) që nuk çngjyrosset nga acidi. **acidim i m kim** Shndërrim në acid.

aciditet i m kim Shkallë e përqendrimit të acidit; shkallë e thartësisë.

acid•óhet úa (u) úar *kim*

I *vetv* Shndërrohet në acid.

II *pës e ACID•OJ.*

acid•ój *kal óva úar kim* Shndërroj (kthej) në acid; trajtoj (përpunoj) me acid (*një lëndë*). **acidóz•ë a f mjek** Aciditet tepër i lartë në urinë.

acidúar (i e) *mb*

♦ I shndërruar në acid.

♦ I trajtuar me acid.

acidurí a m mjek Aciditet i lartë në urinë.

aciklík e mb *bot kim* Jociklik; (*strukturë molekulare*) me varg të hapur.

aciklovír i m farm Bar për lehtësimin e simptomave të herpesit gjenital.

acquis /akí/ *zyr: Acquis Communautaire* korpus i legjislacionit të BE-së.

acta est fibula /ákta est fíbula/ *shpr lt* Mbaroi historia.

acta non verba /ákta non vérba/ *shpr lt* Vepra, jo fjalë.

actus reus /áktus réus/ *shpr lt* Faj; shkelje e ligjit (e normave).

aç ndajf krahin Pa ngrënë; me stomakun bosh; esëll. **E kam stomakun aç.**

-aç prapasht (formon mbiemra dhe emra nga emra) Gungaç, buzaç.

aç i m sh e et *bot*

♦ (*Apium graveolens dulce*) Kopër erëkeqe.

♦ A Selino; sherp.

açík

I *ndajf bis* Haptas; troç; sheshit. **Flas açík** flas qartë.

II *mb*

♦ (*Ngjyrë*) e hapët; e çelët.

♦ *keq (Njeri)* i pacipë; (*sjellje*) e pahijshme.

-áčkë prapasht krahin (formon emra e mbiemra nga emra): Budallačkë.

açkvénd ndajf A Në aksh vend.

açú-açú ndajf A Ngadalë; pa ngut.

açúg•ë a f sh a at ikt (*Engraulis encrasicholus*) Peshk i vogël deti i ngjashëm me harengën; përdoret gjerësisht si meze.

A.D. shkurt i anno Domini. Pas Krishtit. **Në vitin 44 A.D.** në vitin 44 të erës së re.

ad absurdum /ad absúrdum/ *shpr lt* Deri në absurditet.

ad abundantiam /ad abundántiam/ *shpr lt drejt* Me

tepri. **ad arbitrium** /ad arbítrium/ *shpr lt* arbitrarisht.

ad astra /ad ástra/ *shpr lt* Deri tek yjet.

ad augusta per angusta /ad augústa per angústa/ *shpr lt* Drejt majës përmes vështirësive.

ad fin /ad fin/ *shpr lt* Nga fundi (*i një shkrimi*).

ad fontes /ad fóntes/ *shpr lt* Nga burimet.

ad hoc /ad hok/ *shpr lt* Për rast të veçantë.

ad hominem /ad hóminem/ *shpr lt* Për njeriun; njeriut.

ad infinitum /ad infinítum/ *shpr lt mat* Në pafundësi; pafundësisht.

ad interim /ad ínterim/ *shpr lt* Përkohësisht.

ad lib /ad lib/ *dhe ad libitum* /ad líbitum/ *shpr lt* Me improvizim; i improvizuar.

ad literam /ad líteram/ *shpr lt* Fjalë për fjalë.

ad mortem /ad mórtem/ *shpr lt* Në vdekje.

ad nauseam /ad nauséam/ *shpr lt* Deri në mërzi.

ad oculos /ad óculos/ *shpr lt* (Shihet) me sy.

ad pedem litterae /ad pédem líterae/ *shpr lt* Me hollësi. **ad**

patres /ad pátres/ *shpr lt* Me të shumët (me të vdekurit).

ad rem /ad rem/ *shpr lt* Me vend; me qokë (pa shmangie nga tema).

ad usum proprium /ad úsum próprium/ *shpr lt* Për përdorim vetjak.

ad val. /ad val/ dhe **ad valorem** /ad valórem/ *shpr lt treg* Sipas vlerës.

ad verbum /ad vérbum/ *shpr lt* Fjalë për fjalë.

adalét vjet bis

I ndajf Shumë; tepër; së tepërmi.

II si mb Shumë i madh. [**Shoj, shoj, bereçet/ kolomoçi adalet** (LPK).] **adalét i m sh e et** Gjë e madhe, e kabashme.

Adam i m mit fet Njeriu i parë në dhé; burri i Evës dhe krijuesi i racës njerëzore.

[**Heshtje s'ka/ Zhurmojnë lumenjtë/ që nga koha e Adamit** (XHS).]

adamík e mb fet >Adamit E.

adamít e mb fet I adamitëve.

adamít i m sh ë ët fet Pasues i një sekti të hershëm kristian, që synonte pafajshmërinë primitive të Adamit.

adaptím i m sh e et libr Përshtatje. **Adaptim nga anglishtja** përshtatje nga anglishtja (e një vepre letrare).

adapt•óhem vetv óva (u) úar libr Përshtatem; mësohem.

adapt•ój kal óva úar libr Përshtat. **Adaptoj për skenën** përshtat për të shfaqur në skenë (një roman etj.).

adaptúar (i e) mb I përshtatur; i mësuar (me klimë të re). **adaptúem (i) e (e) mb G > ADAPTUAR (i e).**

adaptúes e mb Përshtatës; që përshtat.

adaptúes i m sh - it Përshtatës; ai që përshtat.

adaptúes•e ja f sh e et f e ADAPTUES I.

adaptúeshëm (i) me (e) mb libr I përshtatshëm, që mund të përshtatet (në mjedis të ri).

adaptueshmëri a f libr Aftësi përshtatëse (e organizmit etj. në mjedis të ri).

adásh i m sh ë ët Ai që ka emër të njëjtë me një tjetër. > **EMNAK U.**

adásh•e ja f e et f e ADASH I.

adáxhio ndajf, mb muz Me kohë të ngadalshme e të zgjatur, zakonisht më ngadalë se në andante por më shpejt se në largeto (në drejtimet muzikore).

adáxhio ja f sh - t muz Udhëzim për ekzekutim me kohë të ngadalshme e të zgjatur, zakonisht më ngadalë se në andante, por më shpejt se në largeto; pjesë e luajtur me këtë temp; pjesë e kompozuar për t'u ekzekutuar në këtë mënyrë.

adekuát e mb libr I përputhur plotësisht me diçka. **Zgjidhje adekuate** zgjidhje e pranueshme.

Adelájd•ë a f gjeog Kryeqytet i Australisë Jugore.

Adén i m gjeog: Gjiri i Adenit pjesë e Oqeanit Indian në hyrje të Detit të Kuq.

adenít i m mjek Pezmatim i gjëndrave limfatike.

adeno- fjalëform anat Gjëndër-.

adenoíd e mb anat I gjëndrave limfatike; i ngjashëm me gjëndrat limfatike.

adenoíd i m sh e et anat Ind limfoid në fund të zgavrës së hundës.

adenokarcinóm•ë a f sh ë ët mjek Tumor i keq në gjëndrat e epitelit.

adenomatoíd i m sh ë ët mjek Tumor i mirë me prejardhje dhe strukturë gjëndërore. **adenóm•ë a f sh a at mjek** Tumor i mirë i epitelit, me prejardhje nga gjëndrat. **adépt i m sh ë ët libr > ITHTAR I; PASUES I.**

aderénc•ë a f sh a at

♦ *libr > ADERIM I.*

♦ *mjek* Ngjitje e indeve nga struktura anatomike të veçanta.

aderím i m sh e et libr Bashkim me një pikëpamje, rrymë të mendimit ose lëvizje politike, shkencore etj.; anëtarësim në një organizatë, shoqatë etj. **Aderim në një traktat** qëndrim mbështetës ndaj një traktati. **Aderim në një parti** hyrje në një parti.

ader•ó j jokal óva úar libr Bashkohem me një pikëpamje, rrymë të mendimit ose lëvizje politike, shkencore etj.; bëhem anëtar i një organizate, shoqate etj.

aderúar (i e) mb

♦ *libr* I bashkuar (*me një organizatë*).

♦ *mjek* I ngjitur.

aderúem (i) e (e) mb G > ADERUAR (i

e). aderúes e mb

♦ *libr* I bashkuar me një pikëpamje etj.; i anëtarësuar në një organizatë etj.

♦ *mjek* I ngjitur.

aderúes i m sh - it libr Anëtar i një organizate.

aderúes•e ja f sh e et libr f e ADERUES I.

adét i m sh e et bis

♦ *Zakon. Sa për adet* sa për të bërë zakonin. [*se ligja... është një fakt - një doke, zakon, "adet"* (GjF).]

♦ *Qokë. Bëj adet*et bëj qokat, vizitat e domosdoshme.

*

Si adeti Për bukuri.

adetá mb vjet J I mirë; i pranueshëm.

adezió n i m sh e et libr, mjek Aderencë.

adezív e mb (Lëndë) ngjitëse.

adezív i m sh ë ët Ngjitëse.

-adë prapasht (formon emra të përgjithshëm nga emra të përveçëm): Olimpiadë, Iliadë.

ád•ë a f sh a at G Ishull lumi.

ád•ër ra f sh ra rat G

♦ Dërrasë; kopallë.

♦ Shaka.

*

Me thye adra Çaj dërrasa (kopalla).

adërtár e mb G (Njeri) hokatar (shakaxhi).

adërtár i m sh ë ët G Hokatar; shakaxhi.

adërtár•e ja f sh e et G f e ADËRTAR I.

adiabát•ë a f sh a at fiz Kurbë adiabatike.

adiabatík e mb fiz Që ndodh pa humbje a përfitim termik.

adíle ndajf Lehtë. [*por si e tek ndodhën e u zhvilluen, s'ka si përshkruhet adile adile.* (ZV).]

Adimúr ti m mit hind Një nga avatarët e Vishnës.

adinamík e mb libr Jodinamik.

adinamíz•ëm *m libr* Bjerrje e funksioneve normale.

adipóz•ë *a f sh a at mjek* Dhjamosje.

adipozitët *i m mjek* Shtresë dhjami ose dhjamërash.

adipsín•ë *a f farm* Proteinë që kontrollon oreksin.

Adís Abéb•ë *a f gjeog* Kryeqytet i Etiopisë.

Adíti *f mit hind* Nëna e perëndive.

Ádixh•e *ja f gjeog* Lumë në Italinë Veriore; derdhet në

Adriatik. **adjudikát•ë** *a f sh a at*

♦ *drejt* Gjykatë e shkallës së parë.

♦ *treg* Ofertë me kontratë.

adjudikím *i m sh e et drejt* Gjykim në shkallë të parë.

adjudik•óhet úa (u) úar *drejt pavet dhe pës e*

ADJUDIK•OJ. adjudik•ój *kal óva úar drejt* Gjykoj në

shkallë të parë. **adjudikúar (i e)** *mb drejt* I gjykuar në shkallë

të parë. **adjudikúem (i) e (e)** *mb G > ADJUDIKUAR (i e).*

adjutánt *i m sh ë ët usht* Oficer i shtabit me shërbime administrative pranë një komandanti.

adjutánt•e *ja f sh e et f e* **ADJUTANT I.**

adjutantúr•ë *a f usht* Detyrë e adjutantit.

ADK *ja shkurt* i Alternativa Demokratike e Kosovës.

Admét *i m mit gr* Mbret i Thesalisë; një nga argonautët që mori pjesë në gjuetinë e derrit të egër të Kaledonisë.

administrát•ë *a f sh a at*

♦ Sistem i organeve ekzekutive e urdhërdhënëse të qeverisë; veprimtari e organeve qeverisëse. **Administratë qendrore (lokale).**

♦ Drejtim i punëve të një zyre, kompanie etj. **Shef i administratës.**

♦ Qeveri. **Administrata amerikane.**

♦ *përmb* Punonjës të administratës. **Shkurtoj (ndërroj) administratën.**

administratív *e mb* I administratës. [Dhe njësimi i alfabetit u bâ jo me masa

administrative, por me marrëveshje t'arsyeshme mes misavet kompetentë të

Kongresit të Manastirit. (APp).]

administratívisht *ndajf* Me rrugë a mjete administrative.

administrátivo-tokësór tokësóre *mb (Zyrë)* e administrimit të ndarjes territoriale të vendit.

administratór *i m sh ë ët*

♦ Nëpunës i ngarkuar me punë administrative në një kompani a zyrë. [Imzot Serreqi vuri më pas në dijeni ... Abatin e Mirditës, Imzot Prengë Doçin dhe administratorët e dioçezeve të tjera (RG).]

♦ Person i ngarkuar të administrojë veprimtarinë e një enti a kompanie ose pasurinë e dikujt. **Administrator i bankës.**

administratór•e *ja f sh e et f e* **ADMINISTRATOR I.**

administrím *i m* Drejtim i (qeverisje e) punëve të një zyre shtetërore a private.

administr•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **ADMINISTR•OJ. A** kështu administrohet pasuria e vendit?

administr•ój *kal óva úar* Drejtoj a qeveris punët e një zyre shtetërore a private. **administrúar (i e)** *mb* I qeverisur (i drejtuar) (*mirë, keq*).

administrúem (i) e (e) mb G > ADMINISTRUAR (i e).

administrúes i m sh - it > Administrator i.

administrúes•e ja f sh e et f e ADMINISTRUES I.

administrúeshëm (i) me (e) mb Që mund të qeveriset (drejtohet).

admirál i m sh ë ët usht-det Kryekomandant i flotës ushtarake-detare; gradë e ushtarakut në këtë detyrë.

admiraliát i m usht det Post a detyrë e

admiralit. **admiratív e mb gjuh > HABITOR E.**

admiratív i m gjuh > HABITOR•E JA.

admirím i m

♦ Ndjenjë kënaqësie, miratimi a habie. **Mbush me admirim.**

♦ Vlerësim shumë i lartë (*për dikë a diçka*). **admir•óhem óva (u) úar**

I vetv Kundroj veten me kënaqësi.

II pavet dhe pës e ADMIR•OJ. S'ka si të mos admirohet punë e tij. Veprimet e tij janë për t'u admiruar.

admir•ój kal óva úar

♦ Kundroj me kënaqësi, me miratim, a me habi.

♦ Kam mendim shumë të lartë për (*dikë a diçka*).

admirúar (i e) mb

♦ I kundruar me kënaqësi, me miratim a me habi. **I admiruar nga të gjithë.**

♦ I vlerësuar shumë lart.

admirúar a (e) f sh a at (të) f e ADMIRUAR I (i).

admirúar i (i) m sh - it (të) Njeri i admiruar.

admirúem (i) e (e) mb G > ADMIRUAR (i e).

admirúes e mb Që admiron.

admirúes i m sh - it Ai që admiron diçka a dikë. **Admiruesit e saj të shumtë.**

admirúes•e ja f sh e et f e ADMIRUES I.

admirúesh•ëm (i) me (e) mb Që zgjon kënaqësi, miratim a habi. [Një nxënës i sotëm i shkollave të mesme njeh në një masë të admirueshme letërsinë dhe kulturën e vjetër helene (dhe atë romake)... (ShS).]

ADN ja¹ bio shkurt i Acid deoksiribonukleik, përbërës kryesor i kromozomeve, bartës i të dhënave gjenetike.

ADN ja² gjerm Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst Agjencia e Përgjithshme Gjermane e Lajmeve (*të Gjermanisë Lindore*).

adoleshénc•ë a f

♦ Periudhë e zhvillimit fizik e fiziologjik të njeriut nga fillimi i pubertetit deri në pjekuri.

♦ *fīg* Periudhë kalimtare e zhvillimit nga rinia në pjekuri.

adoleshént e mb I moshës së adoleshentit; që nuk ka arritur pjekurinë fizike e fiziologjike. **Djalë adoleshent.**

adoleshént i m sh ë ët I ri që ka kaluar pubertetin e nuk ka arritur pjekurinë fizike e fiziologjike. **Vajzë adoleshente.**

adoleshént•e ja f sh e et f e ADOLESHENT I.

adoník e mb

♦ *let:* **Varg adonik** varg i përbërë nga një daktil dhe një spondé ose një troké.

♦ *mit* (I bukur) si Adonisi (i dashuruar prej Afërditës dhe Persefonit).

Adonís i m *mit* gr Djalosh i bukur, i dashuruar prej Afërditës dhe Persefonit.

adoptím i m sh e et *libr*

♦ Miratim; pranim me votim. **Adoptim i një rezolute.**

♦ *drejt* Birësim. **Institut i adaptimeve.**

adoptív e mb *libr* > **ADOPTUES E.**

adoptóhem óva (u) úar *libr pës e*

ADOPT•OJ. adoptó *kal óva úar libr*

♦ *drejt* Marr në familje dhe rrit si fëmijën tim; *bis e bëj bir* (bijë) për shpirt (*dikë*)

Adoptoj një jetim. > **BIRËS•OJ.**

♦ *libr* Miratoj, pranoj me votim. **Adoptoj një vendim** miratoj një vendim.

♦ Pranoj; marr.

adoptúar (i e) *mb drejt* I birësuar. **Fëmijë i adoptuar.**

adoptúar i (i) *m sh - it (të)* Fëmijë i birësuar (i adoptuar).

adoptúar a (e) *f sh a at (të) f e* **ADOPTUAR I (i)**

adoptúem (i) e (e) *mb G* > **ADOPTUAR (i e).**

adoptúes e mb *drejt (Prind)* birësues.

adoptúes i m sh - it *drejt* Birësues.

adoptúes•e ja f sh e et f e **ADOPTUES I.**

adoptúesh•ëm (i) me (e) *mb* Që mund të adoptohet.

adoptueshmëri a f Të qenët i adoptueshëm.

adrenál e mb *anat* Ndajveshkor; pranëveshkor; që ndodhet te veshkat a pranë veshkave. **Gjëndër adrenale** gjëndër ndajveshkore, që ndodhet pranë veshkave.

adrenalín•ë a f

♦ *fizio* Tajitje e gjëndrave ndajveshkore që shpejton rrahjen e zemrës, shtrëngimin e enëzave të gjakut, zgjerimin e bebes së syrit dhe ngritjen e metabolizmit.

♦ *farm* Lëndë që mendohet të shkaktojë gjendje emocionale dhe një shtim të menjëhershëm të fuqisë fizike në raste frike e zemërimi.

adresár i m sh ë ët Libër i adresave.

adresát i m sh ë ët *libr* Marrës (i letrës, pakos).

adresát•e ja f sh e et f e **ADRESAT I. adrés•ë**

a f sh a at

♦ Vendndodhje e një personi, institucioni etj.; të dhëna të vendndodhjes të shkruara në letër, pako a mesazh elektronik. **Adresë e shtëpisë. Adresë e postës elektronike.**

Libër i adresave dhe telefonave. Zyrë e adresave. Ndërroj adresë.

♦ Drejtim. **E ke adresën gabim. Top pa adresë** *sport* top pa drejtim; pasim i (gjuajtje e) gabuar.

adresóhem óva (u) úar

I vetv I drejtohem dikujt me gojë a me shkrim. **Si t'i adresohem?**

II pës e **ADRES•OJ.**

adresó *ó* **ja** *kal óva úar*

I *kal*

♦ I dërgoj (*dikujt një letër etj.*).

♦ *let* Drejtoj. **E adresoj gabim** drejtoj (udhëzoj) keq.

II jokal Shkruaj vendndodhjen e një personi a organizate (*në letër, pako etj.*).

adresór i m sh ë ët Dërgues (i letrës, i pakos).

adresór•e *ja f sh e et f e* **ADRESOR I.**

adresúar (i e) *mb*: Letër e adresuar gabim.

adresúar a (e) *f sh a at (të) e* **ADRESUAR I (i).**

adresúar i (i) *m sh - it (të)* Marrës (i letrës, i pakos). **adresúem** (i) e (e) *mb G >* **ADRESUAR (i e).** **adresúes i** *m sh - it* Dërgues (i letrës, i pakos).

adresúes•e *ja f sh e et f e* **ADRESUES I.**

Ádri¹ *m shkurt i* Adriatik; Adrian.

Ádri² *f shkurt i* Adriana.

adriamicín•ë *a f farm* Emër prodhimi i një antibiotiku që përmban doksorubicinë dhe përdoret si agjent antineoplastik.

adriatík e *mb I* Adriatikut; i Detit Adriatik. **Deti Adriatik** *gjeog* mëngë e Detit Mesdhe midis Italisë dhe Gadishullit Ballkanik; shtrihet nga Gjiri i Venecies deri në Kanalin e Otrantos. **Ujërat adriatike.**

Adriatík u *m gjeog* Deti Adriatik.

adsorbím i *m sh e et kim* Ndajthithje; grumbullim i gazrave, lëngjeve ose tretësirave në sipërfaqen e një lënde të ngurtë ose të një lëngu tjetër.

adsorb•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e* **ADSORB•OJ.**

adsorb•ój kal óva úar *kim* Ndajthith ose grumbulloj gazra, lëngje ose tretësira në sipërfaqen e një lënde të ngurtë ose të një lëngu tjetër.

adsorbúar (i e) *mb kim I* ndajthithur. **adsorbúem**

(i) e (e) *mb G >* **ADSORBUAR (i e).** **adsorbúes**

e mb kim Ndajthithës.

adstrát i *m sh e et libr* Shtresë e anështuar. [krahasimi që ka bërë E. Çabej në mes

Fishtës dhe Njegoshit, ... nuk duhet kuptuar vetëm si një krahasim me veprën madhore të poetit malazez, por edhe të lidhjeve të shumta etnike dhe letrare, sikur në substratin, ashtu edhe në adstratin dhe superstratin e folklorit ballkanik...

(ShS).]

adulár•e *ja f sh e et* Gur i çmuar me ngjyrë të bardhë ose të tejdukshme.

adultér e *mb libr (Marrëdhënie)* jashtëmartesore.

adultér i *m sh ë ët libr* Burrë i martuar që ka marrëdhënie me grua tjetër a gra të tjera.

adultér•e *ja f sh e et f e* **ADULTER I.**

adulterí a *f libr* Marrëdhënie seksuale jashtëmartesore. **adunár i** *m sh ë ët A usht*

♦ Fortesë.

♦ Depo municioni.

adunár•em *vetv A* Kuptoj.

adúr i *m A* Erë e mirë; aromë; erë e merme.

adveksión i *m meteo* Zhvendosje horizontale e nxehtësisë ose e elementeve të tjerë të shtresave të atmosferës.

advektív e *mb meteo (Zhvendosje)* horizontale (*e shtresave të atmosferës*).

advént i *m fet*

♦ Mbërritje e Jezu Krishtit si gjykatës në gjyqin e fundit.

♦ Kreshmë e Këshëndellave.

adventíst e *mb fet*: **Kishë adventiste** kishë e disa grupimeve, që besojnë në zbritjen e dytë të Jezu Krishtit dhe fundin e shpejtë të botës.

adventíst i m sh ë ët fet Besimtar në shfaqjen e dytë të Krishtit.
adventíst•e ja f e et f e ADVENTIST I.

adventíz•ëm mi m fet Besim në shfaqjen e dytë të Krishtit.

advérb i m sh ë ët gjuh > NDAJFOLJ•E JA.

adverbiál e mb gjuh > NDAJFOLJOR E.

advocatus diaboli /advokátus diáboli/ *shpr lt* Avokat i djallit. **advok•át i m sh étën étnit vjet G > AVOKAT I.**

advokát•e ja f sh e et f e ADVOKAT

I. advokatí a f vjet > AVOKATI A.

advokétën advokétnit vjet G sh i ADVOKAT

I. adyqár i m sh ë ët vjet > PROKONSULL I.

adhá¹ *ndajf A* Kështu.

adhá² *pasth* Vazhdo.

adhá³ *ndajf J* Mjaft. **Aq adha!** aq mjafton! **adhám i m sh ë ët vjet** Diamant.

Adhám i m Adam; njeriu i parë në dhé.

adháp i m sh adhépe adhépet bis Mundim; përpjekje; sëkëlldi; vështirësi. **Më jep (më bën) adháp.**

adhápsh•ëm (i) me (e) mb I mundimshëm; i sëkëlldisshim; i vështirë.

adhazmú *ndajf A*

♦ Vetvetiu; instinktivisht.

♦ Rastësisht; papritur.

adhémëz a f sh a at ent Vemje.

adhémz•ë a f ent > ADHEMËZ A.

adhépe t sh i ADHAP I.

adhí•s kal a ur A > ADHIT.

adhít kal a ur A Njom; vadit.

adhít•et - (u) ur pavet dhe pës e ADHIT.

adhít•ëm (i) me (e) mb A I njomur; i

vaditur. **adhítj•e a f sh e et A** Njomje;

vaditje. **adhjás kal a ur A**

♦ Ndreq; ujdís.

♦ Përgatit.

♦ Pastroj.

adhjasí a f sh - të A

♦ Ndreqje; ujdísje.

♦ Përgatitje.

♦ Pastrim (*i shtëpisë*).

adhjásj•e a f sh e et A > ADHJASI A.

adhjásur (i e) mb A

♦ I ndrequr; i ujdísur.

♦ I përgatitur.

♦ I pastruar.

adhémëz a f sh a at ent Vemje.

adhurés•ë a f sh a at > ADHURIM

I. adhurím i m

♦ Dashuri e thellë. [**po ai adhurim i qëndrueshëm, diellor që lëviz nëpër një qiell...** (VZh).]

♦ Falje e përlaje me përkushtim fetar. **Adhurim i idhujve. Adhurim i zjarrit.**
adhurimtár e mb I përkishun; i stërfalur.

adhurimtár i m sh ë ët Fetar i përkishun (i stërfalur).

adhurimtár•e ja f sh e et f e ADHURIMTAR I.

adhur•óhem óva (u) úar pës e ADHUR•OJ. [Ajo adhurohej edhe si mbrojtëse e familjeve, e qyteteve dhe e kolonive. (AK).]

adhur•ój kal óva úar

♦ Dua me gjithë shpirt. [**Përkëdhel' u kurrizin dhe do t'të besojnë,/ Vraj-i, shtypi, dhe shtrydhi, dhe do t'adhurojnë**" (FN).]

♦ I falem me përkushtim fetar; i bëj nderime si hyjni.

adhur•ónj kal A > ADHUR•OJ.

adhurúar (i e) mb

♦ I dashuruar me gjithë shpirt.

♦ I nderuar si hyjni.

adhurúar a (e) f sh a at (të) f e ADHURUAR I (i).

adhurúar i (i) m sh - it (të) Njeri i adhuruar, i nderuar si hyjni. **I adhuruari i kombit.**

adhurúarsh•ëm (i) me (e) mb J > ADHURUESH•ËM (i) ME (e).

adhurúem (i) e (e) mb G > ADHURUAR (i e).

adhurúes e mb Që do diçka me gjithë shpirt; që ka përkushtim fetar. **adhurúes i m sh - it** Nderues a lutës i një hyjnie.

adhurúes•e ja f sh e et f e ADHURUES I.

adhurúeshëm ndajf libr Me adhurim.

adhurúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që vlen të dashurohet me gjithë shpirt.

♦ Që mund të nderohet si hyjni.

aéd i m sh ë ët let Poet shëtitës i mesjetës, që recitonte poezi ngado që shkonte. **Aék u m mit gr** Bir i Zeusit; një nga tri gjykatësit e të vdekurve në Hades. **AER ja shkurt i** Agjencia Evropiane e Rindërtimit (në Kosovë).

áero- fjalëform

♦ Ajër; gaz; atmosferë.

♦ Aeroplan.

aeroanij•e a f sh e et Anije ajrore më e lehtë se ajri, me vetëdrejtim. > **DIRIZHAB•ËL LI.**

aerób e mb bio (Organizëm) që jeton në sajë të oksigjenit të lirë ose ajrit.

aerób i m sh ë ët bio Organizëm, si baktere, që jeton me oksigjen të lirë ose ajër.

aerobalistík e mb usht I aerobalistikës.

aerobalistík•ë a f usht Shkenca e armëve që veprojnë nga ajri.

aerobík e mb bio I ushtrimeve aerobike; i aerobikës. **Ushtrime aerobike** ushtrime fizike për të nxitur frymëmarrjen e shpejtuar dhe qarkullimin e shpejtë të gjakut.

aerobík•ë a f libr Sistem ushtrimesh fizike për nxitjen e frymëmarrjes dhe të qarkullimit të gjakut.

aerobiologjía a f bio Studimi i mikroorganizmave, i polenit dhe sporeve të bartura me anë të ajrit.

aerobiologjík e mb bio I aerobiologjisë.

aerobió•ë *a f bio* Mënyrë e jetesës së aerobëve.

aerobús i *m ë ët av* Aeroplan i madh udhëtarësh.

aerodetar *e mb* I ajrit dhe i detit; (*forca*) ajrore-detare. **aerodín e** *mb fiz* Më i rëndë se ajri.

aerodinámik e *mb fiz* I aerodinamikës; që zbaton parimet e aerodinamikës.

Rezistencë aerodinamike. Vatër aerodinamike *av*

aerodinámik•ë *a fiz* Degë e mekanikës që studion dinamikën e gazeve, veçanërisht ndërveprimet e ajrit me objektet në lëvizje.

aerodróm i *m sh e et* Fushë aviacioni. **Aerodrom** *ujor.*

aerofagjí a *m mjek* Frymëmarrje me gulç.

aerofít i *m bio* Bimë që rritet te një tjetër.

aerofóbí a *f* Frikë anormale nga ajri, nga rrymat e ajrit. **aerofón i** *m sh ë ët muz* Vegël frymore.

aerofoník e *mb (Vegël)* frymore.

aerofotografí a *f sh - të* Fotografi nga ajri.

aerofotografík e *mb* I fotografisë ajrore.

aerografí a *f sh - të* *meteo* Studim i kushteve atmosferike. **aerografík e** *mb* I aerografisë.

aerogram i *m sh e et* vjet Letër me postë ajrore.

aerohidroplán i *m sh ë ët* Aeroplan i pajisur për të zbritur në ujë. **aeroklúb i** *m sh e et* Klub i amatorëve të aviacionit.

aerolít i *m sh ë ët* Meteorit silicor.

aerológ u *m sh ë ët* Studiues i meteorologjisë së atmosferës në tërësi.

aerológ•e ia *f sh e et e* **AEROLOG U.**

aerologjí a *f* Meteorologji e tërësisë së atmosferës; studim i tërësisë së atmosferës.

aerologjík e *mb* I aerologjisë.

aeromekaník e *mb* I aeromekanikës.

aeromekaník•ë *a f sh a at fiz* Shkencë e lëvizjes dhe ekuilibrit të ajrit dhe gazeve (*përfshin aerodinamikën dhe aerostatikën*).

aerometeorográf i *m sh ë ët av* Pajisje për matjen e temperaturës, shtypjes atmosferike dhe lagështisë në ajër.

aerometeorografík e *mb* I aerometeorografisë.

aeromét•ër ri *m sh a at fiz* Pajisje për matjen e dendësisë së ajrit dhe gazeve. **aerometrí a** *f fiz* Matje e dendësisë së ajrit dhe gazeve.

aerometrík e *mb fiz* I aerometrisë; i matjes së dendësisë së ajrit dhe gazeve. **aeromjét i** *m* Mjet (me a pa motor) që lëviz në ajër.

aeromodél i *m sh e et* Model (maket) aeroplani.

aeromodelíst i *m sh ë ët* Modelist aeroplanësh.

aeromodelíst•e ja *f sh e et f e* **AEROMODELIST I.**

aeronáut i *m sh ë ët* Pilot ose drejtues i balonës ose mjeteve fluturuese më të lehta se ajri.

aeronáut•e ja *f sh e et f e* **AERONAUT**

I. aeronautík e *mb* I aeronautikës.

aeronautík•ë *a f av* Art i pilotimit ose drejtimit të balonave dhe anijeve ajrore më të lehta se ajri.

aeroneuróz•ë *a m sh a at psik* Neurozë e pilotit nga lodhja.

aeronomí a f meteo Studim i shtresave të sipërme të atmosferës së Tokës.

aeropánk•ë a f ikt (*Gymnura altavela*) Lloj rraxhe e ujërave të cekëta të Atlantikut, me thumb në fund të kurrizit; arrin deri në 2 m për së gjeri.

aeroplán i m sh ë ët Mjet fluturues më i rëndë se ajri, me krahë dhe me motor reaktiv a turbohelikë . **Aeroplan reaktiv (katërmotorësh).** **Aeroplan civil (ushtarak).** **Fushë e aeroplanëve.** **Më zë aeroplani.** **Ul aeroplanin në pistë (jashtë pistës).**

aeroplanktón i m sh ë ët bio Tërësi mikroorganizmash në ajër.

aeroplanmbájtës e mb usht: **Anije aeroplanmbajtëse > AEROPLANMBAJTËS•E JA.**

aeroplanmbájtës•e ja f sh e et usht Luftanije me kuvertë të posaçme për uljen dhe ngritjen e avionëve luftarakë.

aeropórt i m sh e et Vend i sheshtë me pista për uljen dhe ngritjen e aeroplanëve, me kullë kontrolli, me hangarë dhe mjedise për udhëtarët dhe mallrat, dhe me doganë.

Aeroport civil (ndërkombëtar, uxor, ushtarak). **Fundore e aeroportit.** **Pistë e aeroportit.**

aeroportuál e mb I aeroportit. **Mjedise aeroportuale.**

aeroskóp i m sh ë ët vjet kin Kamerë dore me ajër të ngjeshur.

aerosól i m sh e et

♦ *kim* Pezulli e gaztë grimcash të ngurta e të lëngëta.

♦ Lëndë larëse, insekticide dhe bojëra të ambalazuara nën presion, në enë metalike të lehta, bashkë me një lëndë të gaztë ndihmëse për formimin e pezullisë.

aerostát i m sh e et av Mjet lundrues më i lehtë se ajri, si balona ose dirizhibli; vihet në veprim nga lëvizjet e ajrit rrethues.

aerostat i drejtuar Dirizhibël.

aerostatík e mb (*Mjet*) më i lehtë se ajri.

aerostatík•ë a f fiz Shkencë e studimit të gazeve në ekuilibër dhe e ekuilibrit të mjeteve fluturuese në kushte atmosferike.

aerotaksí a f sh - të Aeroplan taksi.

aeroterapí a f sh - të mjek Terapi me përdorimin e oksigjenit në trysni të lartë.

aerotranspórt i m Transport ajror.

aerotransportúes e mb (*Sistem, shërbim*) i transportit ajror. **aerotransportúes i m** Kompani e transportit ajror.

aerotrén i m Tren i mbështetur mbi jastëk të butë, me lokomotivë reaktive, që arrin shpejtësi mbi 400 km/orë.

aerotropíz•ëm mi m bio Kundërveprim ndaj ndryshimeve të gjendjes së oksigjenit.

aeroturbín•ë a f tek Turbinë me ajër (me erë).

Aét i m mit gr Mbret i Klikisë; babai i Medesë; ruajtës i bashkës së artë.

af i m sh e et Shkëlqim me tallaze (*i mëndafshit*).

afagjí a f mjek Vështirësi në gëlltitje; humbje e aftësisë për t'u gëlltitur. **afaríst i m sh ë ët** Sipërmarrës privat.

afarist•e ja f sh e et f e **AFARIST I.**

afarist e mb I sipërmarrjes private; që merret me sipërmarrje private. [**shefi i bandës iks u bë supershef/ me shefin ypsilon lidhi miqësi afariste** (EB).]

afaríz•ëm mi m Sipërmarrje private.

afát i¹ m sh e et Cak kohor për përfundimin e një pune a përdorimin e diçkaje. **Afati i përdorimit** (i shërbimit, i shlyerjes së detyrimit). **Me afat të gjatë** (të mesëm, të

shkurtër). Pa afat. Garancisë i ka kaluar afati. Pagesa ka afat gjer më... data e fundit për pagesën është më...

afát i *m sh e et vjet usht* Shtrat i topit.

afatësím i *m sh e et fin* Mbushje e afatit të caktuar për një depozitë bankare, pas të cilit përqindja dhe depozita mund të tërhiqen. > **MATURIM I.**

afatës•óhet *vetv veta III úa (u) úar fin* Mbushet afati i caktuar i një depozite bankare, pas të cilit përqindja dhe depozita mund të tërhiqen. > **MATUR•OHET.**

afatësúar (i e) *mb fin (Depozitë bankare)* që e ka mbushur afatin për tërheqjen e interesit. > **MATURUAR (i e).**

afatësúem (i) e (e) *mb G* > **AFATËSUAR (i e).**

afatgjátë *mb (Plan, kredi etj.)* me afat të gjatë. **Hua afatgjatë** hua që shlyhet për një periudhë të gjatë.

afatmés•ëm *me mb (Plan, kredi etj.)* me afat të ndërmjetëm.

afatshkúrtër *mb (Plan, kredi etj.)* me afat të shkurtër.

afazí a f mjek Humbje e aftësisë për të folur; paaftësi e plotë a e pjesshme për të shprehur mendimin ose për të kuptuar fjalët e shprehura me gojë ose me shkrim; shkaktohet nga lëndimi ose sëmundje e trurit.

áfç•ë a f sh a at *orn* > **BENG U.**

afeksión i *m libr*

♦ Dashuri.

♦ Ndjenjë emotive e fortë.

afékt i *m psik* Ndjenjë emotive; ndjenjë e fortë; emocion.

afektív e *mb psik* I ndikuar a i shkaktuar nga ndjenjat. **Gjendje afektive.**

afél i *m astr* Pikë e orbitës në të cilën një planet, steroid, a kometë ndodhet në largësinë më të madhe nga Dielli.

afendikó i *m sh nj njtë bis*

♦ Zotëri (*si titull*).

♦ *keq* Njeri arrogant (kryelartë).

aferéz•ë a f sh a at *gjuh* Rënie e tingullit nistor të fjalës. **afér•ë a f sh a at**

♦ Punë. **Afera të ndyra** punë të ndyra; korrupsion.

♦ Marrëdhënie dashurie.

aferím *pasth bis dhe tall* Të lumtë. [**Aferim të qoftë, tha zonja dhelpër,/ Bukurinë tënde s'e ka zog tjetër** (Pop).] [- **Vraje!/ - E vrava./ - Aferim!** (DhP).]

afetár e *mb*

♦ I pafe; që kundërshton ose nuk pranon asnjë fe.

afetár i *m sh ë ët* I pafe; kundërshtar i besimit te perëndia. **afetár•e ja f sh e et f e** **AFETAR I.**

afetará a f

♦ Mosbesim tek perëndia; mohim i ekzistencës së perëndisë ose perëndive.

♦ Doktrinë që mohon ekzistencën e perëndisë ose perëndive.

afetaríz•ëm mi *m* > **AFETARI**

A. áf•ë a f A Afsh.

áfër

I ndajf

♦ (*vend*) Në largësi të shkurtër. **Afër e afër** pranë e pranë; gati ngjitur. **Aty (këtu) afër. Rri afër. Shtëpi të ndërtuara afër e afër** shtëpi gati të ngjitura me njëra-tjetrën.

♦ (*kohë*); në interval kohor të shkurtër. **Tashti afër** së shpejti; pas pak.

♦ (*marrëdhënie farefisnore*) Me lidhje gjaku. **Bie afër me dikë** jam kushëri i parë a i dytë me dikë.

♦ (*ngjasim*) Me ngjashmëri. **Janë afër njëri-tjetrit** ata ngjajnë shumë me njëri-tjetrin.

♦ (*sasi, madhësi*) Rreth. **Aty afër te të pesëdhjetat.**

♦ *fig* Me vëmendje. **Ndjek nga afër ngjarjet** vëzhgoj me vëmendje ngjarjet.

II *paraff*

♦ (*vend; me emër në rrjedhore*): **Afër lumit. Shtëpia është afër stacionit.**

♦ (*vend; me paraffjalë dhe emër ose përemër në kallëzore*) **Afër me mua. Afër me parkun.**

♦ (*kohë; me emër në rrjedhore*): **Afër dimrit. Afër të dyzetave.**

III *pj* Nja; rreth. **Afër njëzet ditë më vonë. Salla merr afër dyqind vetë.**

*

Afër mendsh Ta pret mendja; kuptohet vetiu.

Më afër dera se qilari *fj u* Interesi vetjak vjen në radhë të parë.

afërdët i m sh e et > BREGET I.

Afërdit•e a f

♦ *astr* Venus; yll i mëngjesit.

♦ Agim.

♦ *mit gr* Perëndeshë e dashurisë dhe bukurisë; e bija e Zeusit dhe Dionës; e ëma e Erosit.

**

Brezi i Afërditës Yjësi e madhe në ekuatorin qiellor pranë Peshqve dhe Ujarit.

afëri a f libr

♦ Afërsi; afinitet.

♦ Ngjashmëri.

afërina t f sh Rrethina. **Në afërinat e**

qytetit. afërisht ndajf > AFËRSISHT.

afërlindje•e a f sh a at vjet gjeog Levant; vende të Lindjes së Afërt.

áfërm (i) e (e) mb

♦ (*Njerëz*) me lidhje gjaku të ngushta. **Kushërinj të afërm. Biem të afërm** biem kushërinj.

♦ > **AFËRT (i e). : Në ditët e afërme** së afërmi; këto ditë.

♦: **Bashkëpunëtorë të afërm** bashkëpunëtorë të ngushtë.

áfërm i (i) m kryes sh - it (të)

♦ Kushërinj. **Të afërmit e familjes** kushërinjtë e afërt.

♦ Bashkëpunëtorë të ngushtë.

áfërmas ndajf Nga afër.

áfërm•e ja (e) ¹ *f* E ardhme e afërt.

áfërm•e ja (e) ² *f sh e et (të)* Kushërirë.

afërménç ndajf bis G > AFËRMENDSH.

afërmendësi a f libr Të qenët i padyshimtë, i sigurt, i vërtetë a i njëmendët.

afërmëndsh ndajf dhe si pj Sigurisht; pa dyshim. **Do të vonohej, afërmëndsh, po të ...**

kuptohet (ta pret mendja) që do të vonohej, po të...

afërmëndsh•ëm (i) me (e) mb I kuptueshëm; i padyshimtë.

afërmëni a f G Afërsi; lidhje e afërt farefisnore.

áfërmi (së) ndajf

♦ Nga afër; drejtpërdrejt; me vëmendje. **Ndjek së afërmi zhvillimin e ngjarjeve.**

♦ Nga afër; mirë. **E njoh së afërmi** e njoh mirë.

♦ Pas pak; së shpejti. **Së afërmi** (filmi etj. do të shfaqet) së shpejti; këto ditë.

afërndénjës e mb gjeom I vendosur përbri. **Kënde afërndenjës** kënde të ndarë nga një brinjë.

afërndénjje a f libr Vendosje e dy këndeve në një brinjë të përbashkët. **afërsí a f**

♦ Të qenët afër. **Afërsi gjeografike. Në afërsi të...**

♦ *sh* - të Vise përreth një qyteti a fshati. **Në afërsitë e qytetit.**

♦ > **AFRI A**

♦ *fig* Lidhje e ngushtë; marrëdhënie të afërta (të ngushta). **Afërsi shpirtërore.**

♦ Ngjashmëri.

♦ *mat* Llogaritje (zgjidhje) e përafërt. **Njehsim me afërsi. Vlerësoj me afërsi** bëj një llogaritje të përafërt.

afërsíra t f sh Vise përreth një qyteti a fshati.

afërsipërfaqësór e mb gjeol (Shtresë) e vendosur menjëherë në sipërfaqe.

afërsír•ë a f Vend që ndodhet fqinj me një tjetër.

afërsísh•ëm (i) me (e) mb I përafërt. **Në mënyrë të afërsishme** me afërsi; me përafërsi. **afërsísht**

I ndajf Me përafërsi. **Llogarit afërsisht.**

II pj Pak a shumë; nga. **Ishin afërsisht dhjetë.** [Nji masë e tillë kishte me qenë afërsisht sa dyfishi i asaj që do të duhej sot për me bâ nji mallotë të rahatshme (ZV).]

áfërt (i e) mb

♦ I vendosur (i ndodhur) pranë; i ngjitur. **Shtëpia të afërta** shtëpi (të ndërtuara) pranë e pranë.

♦ (*kohë*) Që vjen pas një kohe të dhënë. **E ardhmja e afërt. Në ditët e afërme.** [mbi burimin etnik të këtij eposi dhe mbi marrëdhëniet me kultura të tjera, të afërta e të largëta, të hershme e të reja. (ShS).]

♦ I ngushtë. **Mik i afërt. Njerëzit e afërt** të afërmit; kushërinjtë.

♦ I ngjashëm. **Mendime të afërta. Degë të afërta të shkencës.**

♦ I përafërt.

áfërt a (e) f sh a at (të) f e AFËRT I (i).

áfërt i (i) m sh - it (të) Kushëri. **afërtín•ë**

a f sh a at G Vend në afërsi të...

afgán e mb I Afganistanit; që ka të bëjë me Afganistanin, me banorët a vendësit e tij. **afgán i m sh ë ët** Banor a vendës i Afganistanit.

afgán•e ja f sh e et f e AFGAN I.

afgáni m sh - t Njësi bazë monetare e Afganistanit.

afganistánas e f > AFGAN E.

afganistánas i m sh ë ët > AFGAN I.

afganistánas•e ja f sh e et f e AFGANISTANAS

I. afganisht ndajf gjuh Në gjuhën e afganëve.

afganisht•e *ja f gjuh* Një nga gjuhët zyrtare të Afganistanit. **afide** *t f sh ent* Morra të bimëve.

afidavit *i m drejt* Dokument i ligjshëm.

afif *e mb vjet bis*

♦ I brishtë; i hajthëm; elegant.

♦ (*Gatesë*) e lehtë, e shijshme dhe delikate. **afij•e** *a f bis* Spiun. > **HAFIJ•E A.**

afiks *i m gjuh* Element gjuhësor që i shtohet një fjale për të formuar trajtat e zgjedhimit ose lakimit.

afinitét *i m libr* Afri.

afión *mb* I verdhë; i zverdhur; i zbehtë. **Bëhem afion** zverdhem; bëhem dyllë në fytyrë. **afión** *i m*

♦ *bot (Papaver)* Hashash

♦ Opium.

afiq•e *ja f* Emër i lig; nam i keq.

afirmím *i m libr* Dalje në pah si një fakt i pranuar. [**Ky afirmim relativisht i vonët i eposit shqiptar i krijoj dhe i trashëgoi shkencës folklorike të vendit një pengesë serioze...** (ShS).]

afirm•óhem *vetv óva (u) úar* Dal në pah si një fakt a faktor i pranuar. [**qetësia popullore dhe pjekuria e medias janë dukuri që po afirmohen.** (MNz)]

afirm•ój *kal óva úar* Nxjerr në pah si një fakt a faktor të pranuar.

afirmúar (*i e*) *mb* I nxjerrë në pah si një fakt a faktor i pranuar. [**Çabej, në kohën kur i ka shkruar këto punime, ishte i afirmuar dhe i pranuar mirë nga të gjithë albanologët e vendit dhe të huajt** (ES).]

afirmúem (*i*) *e (e) mb G* > **AFIRMUAR** (*i e*).

afirmúes *e mb* Që nxjerr në pah si një fakt a faktor të pranuar.

afish•e *ja f sh e et* Fletushkë me njoftime publike (*për reklama, ngjarje artistike, sportive etj.*). **Ndalohet vënia e afisheve. Ditën vinin afishe, natën i grisnin.**

afishím *i m sh e et* Vënie e afisheve; njoftim me afishe.

afish•óhet *úa (u) úar* *pavet dhe pës e* **AFISH•OJ.**

afish•ój *kal óva úar* Ngjit (vë, nxjerr) afishe; njoftoj me afishe.

afishúar (*i e*) *mb (Fletushkë etj.) e* ngjitur në vende të dukshme publike. **Fletushka të afishuara në muret e qytetit.**

afishúem (*i*) *e (e) mb G* > **AFISHUAR** (*i e*).

afishúes *i m sh - it* Ai që ngjit fletushka etj. në vende të dukshme publike.

afishúes•e *ja f sh e et f e* **AFISHUES I.**

AFK *ja shkurt* i Arkivi i Filmit të

Kinostudios. **afk** *u m A* Pus uji.

afoní *a f* ♦ Pazëshmëri. ♦ *mjek* Humbje e zërit nga një sëmundje a dëmtim i peyzave të zërit, ose për shkaqe psikologjike, si histeria.

afoník *e mb* ♦ I pazëshëm. ♦ *mjek* Që ka humbur zërin nga një sëmundje a dëmtim i peyzave të zërit, ose për shkaqe psikologjike, si histeria.

aforfé *mb sport (Ndeshe)* e humbur për mosparaqitje ose për shkelje të rregullores së lojës nga njëra skuadër.

aforistik *e mb libr* I aforizmit.

aforíz•ëm mi *m sh ma mat libr* Thënie e shkurtër që shpreh një të vërtetë të përgjithshme.

AFP ja shkurt i Agence France Presse Agjencia Franceze e Lajmeve. **afrá ja** *f fet* Dita para Bajramit.

afraí a *f A* Frikë; tutë.

afraíndsh•ëm (i) me (e) *mb A I* tutshëm.

afraínd•ënj kal a ur *A Tut*; frikësoj.

afraínd•ëm (i) me (e) *mb A I* frikësuar; i tutur.

áfras ndajf Nga afër; afër; pranë. **Ndodhen afras.**

afrátë *mb* Shumë i hidhur; helm i hidhur. **E kam gojën afratë** kam një shije shumë të hidhur në gojë.

afrát•ë a *f* Pomadë zhive.

áfrazi ndajf Nga afër.

afrés•ë a *f sh e et* Ngjashmim. > **AFRIM I.**

afrésk u *m sh e et art*

♦ Art i pikturimit në suva të njomë me ngjyra të tretura në ujë.

♦ Pikturë në mur. [**Shqiponja është në afreskun e realizuar në brezin e poshtëm të faqes së harkuar të murit të absidës.** (JBr)].

afrí a *f*

♦ Farefisni.

♦ Afërsi; ngjashmëri. **Afria e mendimeve.** [Së pari, në afrinë shumë të madhe fonetike dhe leksiko-gramatikore të asaj që nden "Meshari" me të folmet e anës veriperëndimore, sidomos me ato të Malësisë së Madhe. (GjSh).]

♦ *gjuh* Lidhje e afërt.

♦ *përmb bis* Farefis; kushërinj.

afrikáan e *mb I* gjuhës afrikaanse të Afrikës së Jugut.

afrikáans•e ja *f gjuh* Një nga gjuhët zyrtare të Afrikës së Jugut, me prejardhje nga holandishtja dhe flamandishtja e shek. të 17-të.

afrikán e *mb I* Afrikës; që ka të bëjë me Afrikën, me banorët a vendësit e saj.

Kontinenti afrikan.

afrikán i *m sh ë ët* Banor a vendës i Afrikës.

afrikandér i *m sh ë ët zool* Gjedh me gungë i Afrikës së Jugut. **afrikán•e ia** *f sh e et f e* **AFRIKAN I.**

afrikáner i *m kryes sh ë ët etn* Grup etnokulturor me prejardhje evropiane, kryesisht nga Holanda, të vendosur si kolonë në Afrikën e Jugut.

afrikaníst i *m* Studiues i specializuar për çështje të Afrikës. **afrikaníst•e ja** *f e* **AFRIKANIST I.**

afrikanistik•ë a *f libr* Studime të specializuara për Afrikën. **afrikaníz•ëm mi** *m libr*

♦ Tipar karakteristik i kulturës afrikane.

♦ Tipar i gjuhëve afrikane që shfaqet në gjuhë të tjera.

afrikanizím i *m libr*

♦ Marrje e tipareve afrikane.

♦ Kalim nën kontroll të afrikanëve.

afrikaniz•óhem vetv óva (u) úar

♦ Marr tipare afrikane.

♦ Kaloj nën kontrollin e afrikanëve.

afrikaniz•ó *kal óva úar libr*

♦ I jap tipare afrikane.

♦ Kaloj nën kontrollin e afrikanëve (*pushtetin etj.*).

afrikanizúar (i e) *mb* Që ka marrë tipare afrikane.

afrikanizúem (i) e (e) *mb G > AFRIKANIZUAR* (i e).

afrikanizúes e *mb* Që ndikon në krijimin e tipareve afrikane.

afrikanoíd i *m sh* ë ët Njeri i tipit afrikan.

afrikáns•e ja *f gjuh* Dialekt i holandishtes që flitet në Afrikën e Jugut dhe në Namibi.

afrikát•e ja *f sh e et gjuh* Bashkëtingëllore e përbërë nga një tingull shpërthyes të

ndjekur nga një tingull fërkimor (*si p sh te cung, çoj, xixë, xham*).

Afrík•ë a *f gjeog* Kontinenti i Afrikës. **Afrika Ekuatoriale. Republika e Afrikës së Jugut.**

afrím i *m sh e et*

♦ Veprim i të afruarit; sjellje pranë; avitje. **Afrimi i pranverës. Me afrimin e dimrit** tek po hynte dimri.

♦ Të qenët i afruar. **Afrimi me shokët.**

♦ Ngjashmëri. [Camaj citon Xhuvanin, simbas të cilit gjuha shqipe e përbashkët duhej të dilte prej afrimit të dy dialekteve në mënyrë evolucionare... (APp).]

Shartim me afrim shartim i bimëve të ngjashme.

afrish•ëm (i) me (e) *mb*

♦ I përafërt; i ngjashëm; i krahasueshëm. **Qëndrime të afrishme** qëndrime të krahasueshme (të ngjashme). **Gjuhë të afrishme.**

♦ *gjeom (Plane)* që i ruajnë vetitë paralele gjatë shndërrimeve.

afrishmëri a *m* Të qenët i afruar (*me*

njerëzit). **afrísht** *ndajf* Afërsisht, me afërsi.

afrít•em *vetv krahin G > AFRIT•Ë* (me u).

afrít•ë (me u) *vetv a (u)* ë *krahin G* Avitem; afrohem; qasem pranë.

afró *pj* Afër; afërsisht; nja; rreth. **Afro një shekull më parë** nja një shekull më parë. **Afro ja** *f shkurt i* Afërdita; Afroviti.

áfro- *fjalëform* I Afrikës; afrikan.

áfro-amerikán e *mb* I amerikanëve me prejardhje nga Afrika; që ka të bëjë me amerikanët me prejardhje nga afrika.

áfro-amerikánë t *m sh* Amerikanë me prejardhje nga Afrika.

áfro-aziatík e *mb* I aziatikëve me prejardhje nga Afrika; që ka të bëjë me afrikanët me prejardhje nga Azia. **Bashkësi afro-aziatike.**

áfro-aziatíkë t *m sh* Aziatikë me prejardhje nga

Afrika. **afrodiziák** e *mb* Që nxit dëshirat seksuale.

afrodiziák u *m sh* ë ët Bar a ushqim që nxit dëshirat seksuale.

afr•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Shkoj pranë (afër) (*dikujt a diçkaje*); qasem. [- **Desha të them... ti je atje... Te bregu... ku të tjerët nuk afrohen dot...** (IK).]

♦ *veta III* Vjen afër; avitet; është afër. **Po afrohet dimri. Po i afrohet fundi** po mbaron; është në të mbaruar; po i vjen vdekja.

♦ *fig* Tregohem i afruar (i shoqërueshëm). **Nuk afrohet me njerëzit.** [Një vit më vonë, Gjon Kastrioti kërkon t'afrohet përsëri me Republikën e Venetikut si edhe me atë të Raguzës (AE).]

♦ Ngjan; është i ngjashëm; ka afërsi (ngjashmëri). **Lule që afrohen nga ngjyra.**

II pës e AFR•OJ.

*

Nuk i afrohem as te gishti i këmbës dikujt Nuk krahasohem dot me dikë. **afr•ó j óva úar**

I kal óva úar

♦ Sjell pranë; shpie afër (ngjat). **Afroj karrigen te zjarri.**

♦ Shkurtoj afatin; sjell më afër (*kohën e një veprimi*) **Ia afroj fundin dikujt** ia sjell vdekjen afër dikujt. [Afroni, pra, kokat të dëgjoni të vërtetën,/ mua s'më mbytën gjarpërinjtë por trojanet më vranë (IK).]

♦ *fig* Zvogëloj dallimet (*midis mënyrave të ndryshme të veprimit, të jetesës*)

♦ *fig* Bëj për vete; tërheq; miqësoj. **Afroj me premtime** josh me premtime.

II jokal

♦ *veta III* Sjell pranë; zmadhoj. **Këto dylbi afrojnë njëzet herë.**

♦ > **AFR•OHEM. Po afron shiu. Po afron dita e...**

áfro-karaibík e mb Karakteristik i Afrikës dhe i Karaibeve. **áfro-karaibíkë t m sh** Banorë të Karaibeve me prejardhje nga Afrika.

afr•ónem vetv óva úar A dhe vjet J > AFR•OHEM.

afrúar (i e) mb

♦ I vënë pranë e pranë; i ndodhur afër.

♦ I afrueshëm; i shoqërueshëm. **Djalë i afruar me shokë.**

♦ (*Shifra*) të përafërta.

afrúes i m sh - it Punëtor (mekanizëm, mjet) që afron lëndën e parë në vendin e përpunimit. **Afrues i qymyrit.**

afrúes•e ja f e AFRUES I.

afrúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ I shkueshëm; i shoqërueshëm. **Djalë i afrueshëm me shokë.**

♦ (*Njeri*) i këndshëm.

♦ (*Pije*) e dashur.

♦ (*Vend*) i arritshëm; që mund t'i avitesh.

afrueshmëri a f libr

♦ Shkueshmëri; të qenët i shkueshëm e i shoqërueshëm.

♦ Të qenët i arritshëm (*për një vend*).

afsh•ë a f > AFSH I. [Afsha gjoksin përvëlton (FN).]

áfsh i m sh e et

♦ Valë ajri e nxehtë. **Afsh i verës. Afshi i asfaltit. Marr një afsh te zjarri.**

♦ Frymë.

♦ Avull i gojës (*në ditë të ftohta*).

♦ Kundërmim; duhmë. **Afsh i keq** erë e keqe.

♦ *fig* Vrull (zjarr, hov) shpirtëror. **Afsh djaloshtar. Flas me afsh** flas me zjarr. [Plot me afsh e duf të valë (LP).] [Mimozat erdhën tue pru me vehte/ ... afshin e zemrave që rriten nga një fije/ për ditë (MC).]

♦ *bujq* Vlagë (*e tokës*)

♦ *zool* Ndezje e femrës në periudhën e mbarsjes.

afshëri *a f* Afsh; ngrohtësi. > **AFSH I; AFSHI A.**

áfshët (*i e*) *mb* I nxehtë; i ngrohtë; që lëshon afsh.

afshí *a f* Ngrohtësi e këndshme (*që vjen nga zjarri etj.*) **afshím** *i m* Ngrohje nga afshi.

afsh•óhet *vetv* **úa (u) úar** *veta III* Nxehet e lëshon

afsh. **afsh•ón** *jokal* **ói úar** *veta III* Lëshon afsh.

afshúar (*i e*) *mb* I ngrohur nga afshi.

afshúem (*i e*) (*e*) *mb* *G* > **AFSHUAR (i**

e). **aft** *i m*

♦ Psherëtimë.

♦ Avull nga goja.

aft *i m* Erë e këndshme; aromë.

áftë (*i e*) *mb*

♦ I zoti (në gjendje) për të bërë diçka. **Fizikisht i aftë për shërbim ushtarak.**

♦ I zoti, i talentuar. **Mjek i aftë.**

áft•ë *a f kryes sh* **a at**

♦ *mjek* Fshikëz me lëng të bardhë a plagë e vogël në gojë a gjuhë.

♦ *zoovet* Afta epizotike.

áft•ë *a (e) f sh* **a at (të) f e** **AFT•Ë I (i).**

áft•ë *i (i) m sh* **ë ët (të)** Njeri i zoti. **Të aftët dhe të paaftët.**

áft•ër *ra f sh* **ra rat** *vjet* Mbajtëse e fitilit të kandilit.

aftësi *a f sh - të*

♦ Mundësi për të bërë diçka; shkallë e përgatitjes për të kryer një veprimtari. **Aftësi të kufizuara. Rifitoj aftësitë** aftësohem përsëri.

♦ Kapacitet; fuqi. **Aftësi prodhuese (blerëse).**

♦ Zotësi; talent. **Aftësi për muzikë. Me aftësi.**

aftësim *i m* Fitim i aftësisë për të bërë diçka. **Kurs aftësimi.**

aftësisht *ndajf* Me zotësi.

aftës•óhem *vetv* **óva (u) úar** Fitoj aftësi për të bërë

diçka. **aftës•ój** *kal* **óva úar** Bëj të aftë (*dikë*).

aftësúar (*i e*) *mb* Që ka fituar aftësi (*për të bërë*

diçka). **aftësúem** (*i e*) (*e*) *mb* *G* > **AFTËSUAR (i e).**

aftëzím *i m sh e et* *veter* Vaksinim kundër aftës epizotike.

aftëz•óhet **úa (u) úar** *pavet dhe pës e* **AFTËZ•OJ.**

aftëz•ój *kal* **óva úar** *veter* Vaksinoj kundër aftës epizotike

(*bagëtinë*). **aftëzúar** (*i e*) *mb* *veter* (*Kafshë*) e vaksinuar kundër aftës

epizotike. **aftím** *i m* Mot me lagështirë.

aftós•et *vetv* *veta III - (u) úr* *veter* (*Bagëtia*) sëmuret nga afta epizotike.

aftósj•e *a f* *veter* Sëmundje nga afta epizotike.

aftósur (*i e*) *mb* *veter* I sëmurë nga afta epizotike.

Ag *kim shkurt* i Argjend.

ag *u m*

♦ Zbardhëllim para agimit (para lindjes së diellit). **Agu i parë** dritë e vagëlluar para agimit.

♦ Mugëtirë; gjysmëterr.

♦ Mjegulli. **Shoh si nëpër ag** shoh si nëpër mjegull.

♦ *poet* Agim.

**

agu i syrit Bebja e syrit.

agá i m sh llárë llárët

♦ Pronar i vogël tokash.

♦ *keq* Kapadai.

♦ *vjet* Pasanik.

Agadír i m gjeog Provincë dhe port i Marokut, në Atlantik. **agaisht ndajf (Sillem)** si aga.

Agalí a f mit gr Një nga tri Hired.

agallará a f përmb vjet Klasë e pronarëve të vegjël të tokës. **agallësh•ë a f sh a at** Grua e agait.

agallëk u m

♦ *vjet* Pozitë shoqërore e agait.

♦ *keq* Kapadaillëk.

Agamemnón i m mit gr Mbret i Mikenës dhe vëlla i Menelaut; udhëhoqi grekët kundër Trojës; Klitemnestra dhe Egjisti e therën kur u kthye nga lufta.

agamík e mb bio (Bimë) me riprodhim askeksual.

agár i dhe agár-agár i m bio, ind Ekstrat koloidal i algave; përdoret si agjent lidhës në industrinë ushqimore dhe si mjedis për kulturat qelizore.

agát i m sh ë ët min Kuarc i tejdukshëm, me damarë të ngjyrosur, shpesh të turbullt.

Agat artificial.

agát•ë a f > AGAT I.

agáv•e ja f sh e et bot (Agave) Bimë me gjethe heshtake e vendeve të nxehta e të thata; rritet si bimë zbukurimi ose për fibrat dhe vlerat ushqyese.

ág•e ja f Gjilpërë e shiringës.

AGERPRESS i shkurt i Agentia Romana de Pressa Agjencia Rumune e Lajmeve.

agésh•ë a f sh a at vjet Grua e agait.

ag•ë a m sh allárë allárët dhe ë ët G

♦ Aga.

♦ *krahin* Bashkëluftëtar. [**Tridhetë agë ngarkue kur i ka pa, be mbi zotin Halili ka ba** (CV).]

♦ *krahin* Vëlla i madh.

ág•ë u f A

♦ Mëndje me gji (*e foshnjës*).

♦ Qumësht i parë i lehonës.

ág•ër ra f sh ra rat G Kodrinë; cukal.

ag•ër ri m sh ra rat vjet Gomar.

agërshák u m sh ë ët krahin Peshë (gur) në fund të boshtit të drugës.

agí a f A Agim; zbardhëllim i ditës.

agím i m sh e et

♦ Zbardhje e ditës. **Në agim** kur zbardhëllin dita. [**për ta gjetë në terr me një t'prekun,/ para agimit** (MC).]

♦ *fig* Lindje; fillim. [**n'agim t'jetës kur kemi shkue** (GjF).]

**

agim polar *meteo* Ndriçim në qiellin e zonave polare, i shkaktuar nga përplasja e erërave diellore dhe grimcave magnetoskopike në termosferën e Tokës.

agimór e mb

♦ *poet* I agimit; i zbardhëllimit të ditës.

♦ *meteo* Boreal. **Zonat agimore** zonat ku shfaqen agimet polare gjatë barasditëve pranverore e vjeshtore.

agimtár e mb *poet* I agimit; që ndodh në të

aguar. **agímtë (i e)** *mb poet*

♦ I agimit.

♦ *fig* Plot gaz e dritë.

AGIP i hist shkurt Azienda Generale Italiana Petroli Kompania Italiane e Naftës.

aglomerát i m sh e et tek

♦ Masë e përftuar nga ngjeshja e kokrrizave të mineralit.

♦ Formacion vullkanor i përbërë nga copëza minerali të ngjeshura.

♦ *fig* **Qytet aglomerat** qytet i përbërë nga disa zona të banuara të përngjitura pa rregull. **aglomerím i m tek** Formim i aglomeratit; kokërrzim.

aglomer•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e*

AGLOMER•OJ. aglomer•ój kal óva úar

♦ *tek* Përftoj një masë minerali me anë të ngjeshjes së kokrrizave në temperaturë të lartë; kokërrzim.

♦ *fig* Përftoj një masë nga copëza të ndryshme.

aglomerúar (i e) mb

♦ *tek (Mineral)* i përftuar nga ngjeshja e kokrrizave në temperaturë të lartë; i kokërrzuar.

♦ *fig* I përftuar si masë nga ngjitja e copëzave të ndryshme.

aglór i m sh ë ët G Tezgë për bartjen e sanës.

aglutinatív e mb gjuh (Gjuhë) që përfton fjalë me përngjitje.

aglutiním i m sh e et kim, bio, gjuh Krijim fjalësh nga morfema përbërëse të tyre, që e ruajnë formën dhe kuptimin gjatë përngjitjes. [**u përftua si aglutinim (përngjitje) i një fjalie të tërë ("shtojua, zot, vallet", "shtojua, zot, rreshtat").**] (ShS).]

aglutin•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pavet kim, bio* Përngjitet.

aglutin•ój kal óva úar *kim, bio* Përngjit.

aglutinúar (i e) mb I përngjitur.

aglutinúem (i) e (e) mb G > AGLUTINUAR (i e).

aglutinúes e mb gjuh Përngjitës.

agmí si mb: Agmi njeri njeri zemërmirë.

agmí a f

♦ Zbardhëllim i agimit.

♦ Zbehtësi.

♦ Skuqje e lehtë e fytyrës.

Ágni m mit hind Perëndi e zjarrit dhe pranues i fljimeve.

agnosticíst e mb fil > AGNOSTIK E.

agnosticíst i m sh ë ët fil Pasues i agnosticizmit.

agnosticíst•e ja f sh e et f e AGNOSTICIST I.

agnosticíz•ëm mi m fil

♦ Doktrinë për pamundësinë e zbulimit të parimeve të së vërtetës absolute, që propozon se dukuritë e përhershme janë objekti i shkencave të sakta.

♦ Besimi se nuk ka si të provohet që Perëndia ekziston a nuk ekziston.

agnostík e mb I lidhur me agnosticizmin dhe me agnostikët.

agnostík u m sh ë ët Ai që mendon se ekzistenca e Perëndisë nuk mund të provohet, por as mund të mohohet.

agnostík•e ja f sh e et f e AGNOSTIK U.

agnozí a f psik Humbje e aftësisë njohëse.

agnúsh•e ja f sh e et bot

♦ (*Gentiana lutea*) Bimë barishtore me lule shumëngjyrëshe; rrënjët përdoren si tonik.

♦ Bimë barishtore shumëvjeçare me lule të mëdha e të verdha në majë të kërcellit, me gjethe të holla e të gjata; rrënja ka shije të hidhur e përdoret në mjekësi. **agnush•e ja; bar zemre.**

agoját i m sh ë ët dhe ër ërit Ç

♦ Tregtar shëtitës (ambulant).

♦ Qiraxhi me kuaj a mushka.

ag•ón jokál ói úar veta III

♦ Afron dita; zbardhëllon; gdhin. **Në të aguar** tek afron dita; në të gdhirë. [**dhe kokën ma ul/ si një pemë/ që ia sharruan trungun fshehtas, gjatë një nate/ ndërsa agonte dita** (MA).]

♦ *fig* Nis të duket; nëpërduket.

agoní a f

♦ Vuajtje e rëndë fizike a mendore.

♦ Përpëlitje në prag të vdekjes. [**n'agoni të përdridhet si vigan i vramë** (Mgj).]

♦ Emocion i fuqishëm. > **HEK•Ë A.. Lë në agoni dikë. Përpëlitem në**

agoni. agór i m Tipar i fytyrës.

agorá ja f ant gr > AGOR•Ë A.

agorafobí a f psik Frikë patologjike nga hapësira.

agorafobík e mb psik Që vuan nga agorafobia.

agór•ë a f ant gr

♦ Treg.

♦ Shesh i mbledhjes së kuvendit.

agósh i m sh e et G

♦ Vijë (hendek) uji.

♦ Brazdë.

agr. shkurt i AGRONOM.

agráfa t f sh fet Thënie të Jezu Krishtit që nuk përfshihen në

Bibël. **agrafí a mjek** Paaftësi për të shkruar.

agrafík e mjek I paaftë për të shkruar.

agrár e mb I tokës bujqësore; i bujqësisë. **Reformë agrare. Zonë**

agrare. agrár•e ja f bis Reformë agrare.

agrár(o)-industrial e mb Bujqësor e industrial; i bujqësisë dhe industrisë.

agregát i m sh e et

♦ *tek* Grup pajisjesh të një linje teknologjike. **Agregat petëzimi (saldimi).**

♦ *min* Bashkim mineralesh në një shkëmb.

♦ *fin* Shumë e përgjithshme.

agremént i m sh e et dipl Pëlqim zyrtar i kreut të shtetit pritës për ambasadorin e shtetit dërgues.

agrép i m sh ë ët >

♦ **AKREP I.**

♦ *bis* Njeri i shkathët.

agréps kal a ur J Kruaj; lëndoj
(*plagën*). **agréps•em a (u) ur J**

I vetv veta III (*Plaga*) lëndohet nga kruajtja.

II pës e AGREPS.

agrépsj•e a f sh e et J Lëndim nga kruajtja (*i plagës*).

agrépsur (i e) mb J (*Plagë*) e lënduar nga kruajtja.

agresión i m sh e et Fillim i veprimeve armiqësore (i pushtimit). **Agresion i armatosur.**

Agresion ekonomik (kulturor).

agresív e mb

♦ I lidhur me agresionin. **Qëndrim (tipar) agresiv. Në mënyrë agresive.**

♦ *tek* Abraziv; gërryes.

agresivísht ndajf Në mënyrë agresive.

agresivitét i m libr Natyrë agresive.

agresór e mb Që bën agresion. **Shtet agresor.**

agresór i m sh ë ët Ai që kryen a merr pjesë në një agresion.

agresór•e ja f e AGRESOR I.

agrián e mb ant ilir I fisit trak të

Agrianëve. **agriánë t m sh ant ilir** Fis trak.

agrikultúr•e a f > BUJQËSI A.

Agrixhénto ja f gjeog Krahinë dhe qytet në Siçili.

agro- fjalëform libr Arë-; dhe-; bujqësor-.

agrobaktér i m bio Shkop bakteror i lëvizshëm, që pakëson nitratat dhe dëmton
kërcejtë e bimëve.

agrobiológ u m sh ë ët Specialist i agrobiologjisë.

agrobiológ•e ia f sh e et f e AGROBIOLOG U.

agrobiologjí a f Biologji e bimëve bujqësore.

agrobiologjík e mb I agrobiologjisë.

agrobiznés i m ek Bujqësia e vështuar si industri.

agroekológ u m Specialist i agroekologjisë.

agroekológ•e ia f sh e et f e AGROEKOLOG U.

agroekologjí a f Zbatim i parimeve ekologjike në industrinë ushqimore, të
lëndëve djegëse, tekstile dhe farmaceutike.

agroekologjík e mb I agroekologjisë.

agroekonomí a f Ekonomi bujqësore.

AGROEKSPORT i vjet shkurt i Agjencia Shtetërore e Eksportit të Prodhimeve
Bujqësore.

agrofónd i m sh e et bujq Masa agroteknike.

agroindustri a f libr Industri e përpunimit të prodhimeve bujqësore.

agroindustriál e mb libr Bujqësor e industrial; i bujqësisë dhe industrisë.

agrokimí a f Kimi bujqësore.

agrokimík e mb I kimisë bujqësore.

agrokimíst i m sh ë ët Kimist në fushën bujqësore.

agrokimíst•e ja f sh e et f **AGROKIMIST I.**

agrokompléks i m sh e et *bujq* Tërësi e punimeve dhe shërbimeve bujqësore. **agrológ u m sh** ë ët Specialist i agrologjisë.

agrológ•e ia f sh e et f **AGROLOG U.**

agrologjí a f Shkencë e studimit të dherave në lidhje me bimët bujqësore.

agrologjík e mb I agrologjisë.

agromekaník e mb I agromekanikës.

agromekaník u m sh ë ët Mirëmbajtës i pajisjeve të mekanikës bujqësore.

agromekaník•e ja f sh e et f **AGROMEKANIK U.**

agromekaník•e a f përmb Pajisje mekanike për bujqësinë. **agronóm i m sh** ë ët Specialist i bujqësisë.

agronóm•e ja f sh e et f e **AGRONOM I.**

agronomí a f Zbatimi i shkencave të ndryshme të dherave dhe bimëve në prodhimin bujqësor.

agronomík e mb I agronomisë.

agropërpuním i m kryes Përpunim i prodhimeve bujqësore. **agropylltarí a f libr**

♦ Pylltari për lëndë drusore.

♦ Pylltari e kombinuar me bujqësi. **agrór**

i m sh ë ët ndërt Gërshtëz e çatisë.

agrorregullór•e ja f sh e et Rregullore agroteknike.

agrosistém i m Sistem i shfrytëzimit të lëndëve organike të tokës për qëllime ushqimore. **agrostológ u m sh** ë ët Studiues i barërave.

agrostológ•e ia f sh e et f **AGROSTOLOG U.**

agrostologjí a f libr Studim i barërave.

agrostologjík e mb libr I agrostologjisë.

agrotekník e mb I agroteknikës.

agrotekník•e a f Njohuri dhe rregulla shkencore për rritjen e bimëve.

agroturíz•ëm mi m Veprimtari të shumëllojshme që tërheqin vizitorë në ferma.

agrozootekní a f Njohuri dhe rregulla shkencore për rritjen e bimëve dhe kafshëve.

agrúme t f sh bot (Citrus) Pemë frutore të familjes së qitrave, si greipfruiti, limoni, portokalli, mandarina e të tjera.

agrumerrítës i m sh - it Ai që merret me kultivimin e

agrumëve. **agrumerrítës•e ja f sh e et f e** **AGRUMERRITËS I.**

agrumeshítës i m sh - it Ai që shet agrume.

agrumeshítës•e ja f sh e et f e **AGRUMERRITËS I.**

agrumísht•e ja f sh e et > **AGRUMISHT•Ë A.**

agrumísht•ë a f sh a at Plantacion (bllok) agrumesh.

agrumór e mb I agrumëve.

agrumór•e ja f sh e et Plantacion (bllok) agrumesh.

agshól i m G Dritë e parë e zbardhëllimit të ditës.

agshóltë (i e) mb G (Qie) i zbardhëllimit të ditës.

agtím i m Puhi e mëngjesit.

agth i m G Zbardhëllim i agimit.

ag•úa ói m Ç

♦ Pagesë.

♦ Qirá.

agúar it (të) *as* Agim. **Në të aguar.**

agúc i m sh ë ët *zvog e* **AGA I.**

agúes e mb let Në lindje e sipër.

aguliç•e ja f sh e et bot (*Primula vulgaris, P. grandiflora*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të hollë e gjethe vezake; çel lule si hinkë ditët e para të pranverës.

aguliçóre t f sh bot (*Primulaceae*) Emër i përbashkët për aguliçet, çiklaminat dhe bimët e tjera të këtij grupi.

águll i m > AG U. Më bëjnë sytë agull më zënë sytë perde. **agullác e mb krahin I** papjekur; aguridh.

agullác i m sh ë ët Fik i papjekur; fik muf. **agullím i m** Zbardhëllim i agimit.

agullím•ë a f Dritë e mugët e agimit.

agull•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III* Mjegullohet; vishet; vë perde.

II *pës e* **AGULL•ON.**

agull•ón ói úar *veta III*

I *jokal* Agon; nis të duket; nëpërduket.

II *kal* Mjegullon; vesh si me perde.

agullór e mb poet I agimit të ditës. **Dritë agullore** dritë e zbardhëllimit të ditës.

agullúar (i e) mb (*Sy*) i veshur si me perde; (*pamje*) e mjegulluar.

águr (i e) mb A

♦ (*Frut*) i pabërë.

♦ I dobët; thatiq.

aguríçk•ë a f sh a at bis J

Zarzavate. **agurídh e mb**

♦ (*Pemë*) e papjekur; e pabërë. **Rrush aguridh.**

♦ *fig* I papjekur; i papërvojë. **Djalë aguridh.**

agurídh i m sh ë ët Njeri i papjekur (i papërvojë).

agurídh•e ja f kryes sh e et

♦ Fryt i papjekur (i pabërë).

♦ Ç Rrush i papjekur.

agurídh•e ja f sh e et f AGURIDH I.

agurídhë (i e) mb Ç I papjekur; i pabërë.

agushí a f Zagushi.

agúshtë (i e) mb (*Mot*) me zagushi; me lagështirë dhe vapë.

agúshtë (i e) mb G I errët; i zi.

agzót mb I zjarhtë; i përflakur. [**sy'n agzot, zemrën barot** (GjF).]

agzót i m vjet Barot i imtë.

* **Në flakë të agzotit** Flakë për flakë.

agzótës i m vjet Folé e barutit në pushkë.

agzóz•ë a f sh a at zool Bollë e vogël që zvarriset si e verbër; kakëzogëz; bollëverbët. **agzúam (i) e (e) mb A** I gëzuar; i lumtur.

agzuár i m A

♦ Madhështi; krenari.

♦ Sqimë.

agjenci *a f sh* - të Zyrë e specializuar për një fushë të caktuar veprimtarie. **Agjenci informacioni** (e shtypit). **Agjenci e udhëtarëve**. **Agjenci tregtare**. **Agjencitë e lajmeve**.

agjensí *a f sh* - të > **AGJENCI A**.

agjént *i m sh ë ët*

♦ Përgjegjës i një agjencie. **Agjent i transportit**. **Agjent bujqësor** teknik bujqësor.

♦ Njeri i vënë në shërbim të dikujt; vegël.

♦ Punonjës i organeve të zbulimit ose kundërzbulimit; spiun.

agjent provokator Njeri që nxit të tjerët të thyejnë ligjin me qëllim që të dënohen. **agjént** *i m sh ë ët*

♦ Forcë ose lëndë që shkakton një ndryshim. **Agjent kimik**.

♦ *mjek* Shkaktar i një sëmundjeje.

agjént•e *ja f sh e et f e* **AGJENT**

I. agjentúr•ë *a f sh a at*

♦ Qendër zbulimi a spiunazhi.

♦ *përmb* Rrjet agjentësh të zbulimit ose kundërzbulimit.

agjenturór *e mb* I agjenturës; që lidhet me agjenturën. **Rrjet**

agjenturor. **agjér** *i m sh ë ët* *zool* Gomar i egër.

agjërés•ë *a f sh a at* > **AGJËRIM I**.

agjërím *i m sh e et fet* Ndalim i ngrënies dhe pirjes gjatë gjithë ditës për një periudhë të caktuar. **Agjërím për ramazan**. **Prish agjërimin**. **Me agjërím në gojë** pa ngrënë.

agjër•óhet *úa (u) úar pavet e* **AGJËR•OJ**.

agjër•ój *jokal óva úar*

♦ *fet* Nuk ha e nuk pi gjatë gjithë ditës për një periudhë të caktuar.

♦ *fig* Rri pa ngrënë.

agjër•ónj *jokal A dhe vjet J* > **AGJËR•OJ**.

agjërónj•ë *a f sh a at orn krahin (Larus)* Gatë; çafkë.

agjërúes *e mb* Që agjëron.

agjërúes *i m sh - it* Ai që agjëron.

agjërúes•e *ja f sh e et f* **AGJËRUES I**.

agjërúeshëm *ndaif* Me stomakun bosh; pa ngrënë.

agjín *i m sh ë ët* Gomar; magjar.

agjiním *i m sh e et fet G* > **AGJËRIM**

I. agjinés•ë *a f sh a at G* Agjërím.

agjin•ój *jokal G* > **AGJIN•UE (me)**.

agjin•úe (me) *jokal óva úe G* >

AGJËR•OJ. agjinúemit (të) *as G* Agjërím.

agjinúes *i m sh ë ët G* Ai që agjëron.

agjinúes•e *ja f sh e et G f e* **AGJINUES I**.

agjiográf *i m sh ë ët libr* Studiues i shkrimeve të shenjtorëve.

agjiográf•e *ja f sh e et f e* **AGJIOGRAF I**.

agjiografí *a f libr* Shkrime për shenjtorë.

agjiografík *e mb libr* I shkrimeve të shenjtorëve.

agjír *i m A* Agjërím.

agjirím *i m A* Agjërím.

agjir•ónj *kal óva úar* A Agjëroj.

agjirúam (i) e (e) *mb* A Që agjëron.

agjirónj•ë *a f sh a at* > **AGJËRONJ•Ë** A; **GAT•Ë**

A. agjitación i *m sh*

♦ Përpjekje për të vënë në lëvizje opinionin publik për probleme politike a shoqërore.

Agjitacion e propagandë.

♦ *bis* Përpjekje për të bindur dikë me fjalë; predikim. **Lëre agjitacionin (mjaft na bëre agjitacion)!**

agjitatív e *mb*

♦ I agjitacionit; që bën agjitacion.

♦: **Fraza agjitative** fjalë boshe.

agjitatór i *m sh* ë ët Njeri që merret me agjitacion. **Agjitor politik.**

agjitatór•e *ja f sh e et f e* **AGJITATOR I.**

agjitím i *m* Marrje me

agjitacion. **agjit•ój óva úar**

I *kal* Bëj agjitacion për (*dikë*).

II *jokal* Merrem me agjitacion.

agjitpróp i *m hist* Zyrë e agjitacionit dhe

propagandës. **agjósh** i *m sh* ë ët

♦ Vijë (hendek) uji.

♦ Brazdë. > **AGOSH I.**

ah¹ *jokal a ur* Psherëtij me habi.

ah² *pasth*

♦ (*admirim*): **Ah, sa mirë!** [**Ah! po; â' e ambël fjala e sajë** (GjF).]

♦ (*dhembje*): **Ah, sa më dhemb!**

♦: **Ah, më trembe! Ah, m'u kujtua!**

ah i *m sh a at* *bot G* > **AH U.** [**Borë e madhe qi ka ra,/ Randojnë ahat për m'u thye** (CV).]

ah u¹ *m sh e et* *bot (Fagus sylvatica)* Dru pylli me trup të lartë e lëkurë të lëmuar, me lëndë të bardhë që përdoret për ndërtim e për mobilie.

ah i bardhë (*Carpinus caroliniana*) Shkurre e lartë ose dru i ulët i familjes së betulaceve.

ah i kuq (*Carpinus betulus*) Dru i vendeve të ngrohta të Europës jugore dhe të Azisë perëndimore me lartësi 15-20 m.

ah mali *bqt (Acer platanoides)*

Panjë. **ah u**² *m sh e et*

♦ Habi. **Me ah e me oh.**

♦ Rënkim. **E bëj me ah e me bah.**

♦ *fīg* Nëmë; mallkim.

* **Lë në ahe** Lë të vuajë.

ah u³ *m* Hakmarrje. **Marr ahun** hakmerrem.

ah u⁴ *m* Mallkim. **Më zë ahu.**

ah u⁵ *m sh e et*

Jehonë. **ahá** *pasth*

♦ Po; ëhë. **Aha, e kuptova!**

♦ (*ironi, kërcënim*) Ashtu.

♦ (*kënaqësi*): **Aha, kështu po!**
ahcíl•i a pacak A > akëcili A.

âh•em vetv G > AH•Ë (me u). **ahén•g u m sh gje gjet**

♦ *bis* Orkestër me vegla popullore.

^♦ *muz* Këngë e valle popullore.

♦ *keq* Dëfrim me zhurmë.

ahéngsh•ëm (i) me (e) mb (Festë) me dëfrim plot zhurmë.

ahengtór•e ja f krahin G Këngëtare dhe valltare

ahengjesh. **ahengxhësh•ë a f sh a at f e AHENGXHI U.**

ahengxhí a m sh j jt G AHENGXHI U.

ahengxhí u m sh nj një Pjesëtar i një orkestre popullore; *bis* muzikant i dorës së dytë; këngëtar i keq.

ahengxhí•e ja f e AHENGXHI U.

ahengxhësh•ë a f e AHENGXHI U.

ahére J ndajf bis Në atë kohë; atëherë. [**Dhe Shën Pjetri' i gëzuar ahère i tha...** (FN).] **ahérë ndajf > ATËHERË.**

ahérsh•ëm (i) me (e) mb shih ATËHERSH•ËM (i) ME (e).

âh•ë (me u) vetv a (u) ë G Më fryhet trupi a një pjesë e tij. >

ËNJT•EM. áh•ër ri m sh ra rat krahin G > AHUR I.

ahí pasth G > AH.

ahíena ndajf A > AHIERNA.

ahíerna ndajf A Atëherë; aso kohe.

ahimóz i m sh e et A

♦ Breg i pjerrë.

♦ Shpat.

ahirét i m vjet Bota e përtejme.

ahírna ndajf A Atëherë; aso kohe.

ahistorík e mb libr Johistorik.

ahistoríz•ëm mi m libr Pasaktësi në parashtrimin e fakteve historike.

ahísht•e ja f sh e et > AHISHT•Ë A.

ahísht•ë a f sh a at Pyll ahu; vend me drurë

ahu. **ahishtór i m sh ë ët** Pyll ahu.

ahishtór•e ja f > AHISHT•Ë A.

ahják u m A Mundim fizik; përpjekje e mundimshme.

ahjímaz ndajf A Poshtë.

ahjt i m A Fllad.

ahmák u m sh ë ët Ç Marrok; budalla.

ah•márr kal móra márrë Marr hak për; ia marr hakun (*dikujt*). **ahmárrës i m sh - it** Hakmarrës.

ahmárrës•e ja f sh e et f e AHMARRËS I.

ahmárrj•e a f sh e et Hakmarrje.

ah•mérrem vetv móra (u) márrë Hakmerrem; marr

hak. **áhm•ë a f sh a at** Rënkim; psherëtimë.

ah•ój jokál óva úar Rënkuj; psherëtimë.

ahóre t f sh bot (Fagaceae) Drurë të familjes së ahut.

aht i¹ *m sh e et*

♦ Rënkim; psherëtimë. [Ua kishte vizatuar me siguri trupin e saj, siç i pëlqente ta bënte, duke shtuar pastaj ahtet e tij... (IK).]

♦ Mallkim.

♦ Grahmë e vdekjes; agoni; hjekë; heqje.

aht i² *m* Nxehhtësi. > **AFSH I.**

aht i³ *m* Mall; ngashërim nga malli.

ahtarís jokál a ur A > **AHTARIS•ËNJ.**

ahtarís•ënj jokál a ur A

♦ Psherëtij.

♦ Dihat; më mbahet fryma nga lodhja. **ahtarísj•e a f A**

♦ Psherëtimë.

♦ Dihatje.

áhtë (i e) mb (Pyll, dru) ahu; (mobílie) (me dru) ahu.

ahú pásth (shpërfíllje, përbuzje): **Ahu, edhe ti me këto punët e tua! ahullím i m G** Gjëmim i stuhisë.

ahullí•n jokál u rë veta III (Stuhia) gjëmon.

ahullí•ón ói úar jokál veta III >

AHULL•IN. ahun it (të) as G Fryrje; ënjtje.

ahúr i m sh e et

♦ Kasolle e gjësë së gjallë (e bagëtisë); vjet pjesë përdhese e shtëpisë ku mbahet gjëja e gjallë. **Ahuri i lopëve.**

♦ Pjesë përdhese e shtëpisë ku mbahen bulmetrat, drutë e zjarrit, veglat etj.

♦ Ç Kasolle për të varfrit.

*

Lë në ahur dikë E lë pa pikë kujdesi dikë.

Ka plak ahuri (Ky ahur ka plak) Këtu ka zot; në këtë shtëpi ka zot.

Pastroj ahuret e Augjisë libr Ndreq shpejt e me rrënjë një gjendje me të meta të mëdha të grumbulluara prej kohësh.

ahuriár i m sh ë ët Ç Ai që banon në ahur.

aí (atíj, tr e shkurt i; atépas paraíj të, tr e shkurt e; atíj, pas paraíj tíj) përem

I vetor

♦ Zëvendëson emër të gjinisë mashkullore, që shënon frymor a send për të cilin bëhet fjalë ose që është përmendur më parë. **Ai dhe ajo. Ai vetë. I takon atij** është e tija; e ka ai për detyrë. **Dola me të. I dola përpara (atij).**

♦ (me lidhëzën që) Kush. [**ai që arrin në kulm, arrin i grisur, i përgjakur...** (FK).]

II dëft

♦ Tregon një frymor a send të shënuar me emër të gjinisë mashkullore, që ndodhet larg folësit ose që është përmendur më parë se një tjetër. **Ai atje. Po ai. Jo ky këtu, ai atje.**

♦ (krahasim, kontrast me ky) Tregon një frymor a send në përgjithësi. **Në këtë apo atë ditë. Nga ky ose ai këndvështrim.**

♦ (kohë e përcaktuar): **Atë vit. Atë dimër.**

♦ (para një fjalie lidhore ose kryefjalore) Kush. **Ai që s'ka kokë ka këmbë.**

♦ bis (përforsim): **Ai farë djali. Gjithë ai popull! Ai pak miell që ka mbetur.**

*

I ka hipur atij kali Ka marrë atë rrugë.

AIDS i m mjek > SID•Ë A.

aîh *pasth > AH.*

aikúgj•ë a f sh a at orn A Shqiponjë.

aikúll•ë a f sh a at A > aikugj•ë a.

aín i m sh a at orn A > AIT I.

AIPA *hist shkurt i Azienda Italiana Petroli Albania* Kompania Italiane e Naftës në Shqipëri.

aisberg u m sh ë ët > AJSBERG U. [Oqeani jetësor është i mbushur me ajsbergë (AÇ).]

aísht•ë a f Shtizë e

qerres. **aít i m orn A**

♦ Shqipe.

♦ Skifter.

âj₁ *kal G E* ënjt. > **Aj•ë (me).**

aj₂ *përem vetor G Ai.*

âj₃ *py pyet bis krahin G Ë?*; çfarë (the)?

aj- *fjalëform tek inf:* **Aj-Mak (iMac); aj-fon (iPhone); aj-pod (iPod) etj.**

áj i m sh e et A

♦ Kafshim; zënie me dhëmbë. **Zë (me) aj.**

♦ Kafshatë.

Ajáço ja f gjeog Port në ishullin e Korsikës.

ajajarénj kal ta tur A Ajroj; ajros.

Ajáks i m mit gr Luftëtar grek që vrau veten gjatë luftës së Trojës, ngaqë armaturën e Akilit ia dhanë Odisesë.

ajám i m vjet

♦ Mot i mirë për bujqësi.

♦ Kohë e duhur; vaht.

aján i m sh ë ët vjet Udhëheqës.

ajár sj kallëzues vjet: Bëj ajar peshoj; vë në kandar; barazoj; ndreq.

ajár i m sh ë ët vjet

♦ Kosh drithi (*edhe si masë*).

♦ Karat (*ari*).

♦ *bis* Barazi në peshë; drejtpeshim. **Bëj ajar** peshoj saktë; rregulloj barrën (*e kafshës*).

ajar i m vjet Kalorës kreshnik.

ajásm•ë a f sh a at mjek bis Shyta.

ajáshta ndajf A Jashtë; përjashta.

ajatolláh u m sh ë ët Titull i lartë fetar i shiitëve; zakonisht u jepet udhëheqësve politikë.

ajáz•ëm ma f₁ bis mjek A

Shyta. **ajázsm•ë a f₁ fet**

♦ Ujë i bekuar.

♦ Ceremoni e spërkatjes me ujë të bekuar (*në ritet ortodokse*).

ajázsm•ë a f sh a at bot (Mentha) Mendër; bimë e mentës.

ájce ja f bot G: Lule ajce bimë barishtore e familjes së luleshqerrave, me lule si boçë tufshake në ngjyrë të verdhë të fortë dhe gjethe të dhëmbëzuara; disa lloje përdoren për sallatë ose për verë.

âjç *pasth* G: U ajç! plaç!

âjç e mb G I fryrë; i ënjtur.

ájde *pasth* vjet J Hajde; eja; ec. [Ajde të shkojm' na në Romë,/ Atje ndreqet puna jonë!"] (Pop).]

ájdës i m sh a at bot (*Laburnum alpinum*) Dru gjetherënës i pyjeve malore deri 12 metra i lartë, i familjes së bishtajoreve, me lule të verdheme në vila. > KARTH•Ë A.

ajdhúr i m sh ë ët Gomar; gander.

âj•em a (u) ë G vetv dhe pës e AJ. > AJ•Ë (me u). ajét i m fet Verset i Kuranit.

âjet *pasth* (kundërshtim i prerë) Kurrë; kurrsesi.

âj•ë (me) kal a ë G Enjtë; fryj.

♦ bis E bëj derr; e mërzit shumë (dikë).

âj•ë (me u) a (u) ë G

I vetv

♦ Ënjtem; fryhem.

♦ bis Bëhem derr (nga mërzia).

II pës e AJ•Ë (me). âj•ë

a f G₂ ËNJ TJ•E A.

áj•ë a m G Aga. [Ky Hamz aja burr i mirë./ Me tagan, me dy kobure] (Pop).]

-ájë *prapasht* (emra nga emra; shërben për t'i dhënë përmasë të re emrit): Akullnajë; floknajë; fundajë rrungajë.

áj•ër ri m

♦ Përzierje e gaztë, pa ngjyrë e pa shije, e përbërë kryesisht nga azoti (78%) dhe oksigjeni (afër 21%) dhe në sasi më të vogla nga argoni, bioksidi i karbonit, hidrogjeni, neoni, heliumi dhe gaze të tjerë, që mbështjell Tokën; atmosferë. Ajër i pastër. Në ajër të pastër. Ajër i rëndë (i keq, i prishur). Flluskë ajri. Ndërroj (pastroj) ajrin. Ajër i lëngët *ind* ajër i ruajtur në temperatura shumë të ulëta.

♦ Qiell. Ngrihem në ajër. Ajri! sinjal i rrezikut nga sulmi ajror.

♦ fig Mjedis; klimë.

*

Jam në ajër *zharg* Jam i droguar.

Ngre kështjella në ajër Bëj plane të përealizueshme.

Qëndro (jam si) në ajër Mbetem pezull.

áj•ër ri m A

♦ > AJ•ËR RI¹.

♦ Erë. Frin ajër.

ajër- fjalëform.

ájër-ájër mb usht: Raketë ajër-ajër raketë që lëshohet nga një aeroplan kundër një tjetri.

ajërfrýrës e mb tek

♦ (Pajisje) për mbushje me ajër.

♦ (Pajisje) për largimin e mbeturinave me anë të ajrit.

ajërfrýrës i m sh - it tek

♦ Pajisje për mbushje me ajër.

♦ Pajisje për largimin e mbeturinave me anë të ajrit.

ajërftóhës e mb tek (Pajisje) për ftohjen e ajrit.

ajërftóhës i m sh - it tek Pajisje për ftohjen e ajrit.

ajërmátës e mb tek (Pajisje) për matjen e peshës dhe dendësisë së ajrit dhe gazeve të tjerë.

ajërmátës i m sh - it Pajisje për matjen e peshës dhe dendësisë së ajrit dhe gazeve të tjerë.

ajërmbájtës i m sh - it tek Balonë (dhomë) ajri.

ajërngróhës e mb tek (Pajisje) për ngrohjen e ajrit.

ajërngróhës i m sh - it tek Pajisje për ngrohjen e ajrit.

ajërngjéshës e mb tek (Pajisje) për ngjeshjen e ajrit.

ajërngjéshës i m sh - t tek Kompresor i ajrit.

ajërnxjérrës e mb tek (Pajisje) për nxjerrjen e ajrit. **Tub**

ajërnxjérrës. ajërnxjérrës i m sh - it tek Pajisje për nxjerrjen e ajrit.

ajërpastrúes e mb tek (Pajisje, filtër) e pastrimit të ajrit.

ajërpastrúes i m sh - it tek Pajisje (filtër) e pastrimit të ajrit.

ajërpërdímj•e a f mjek Frymëmarrje e thellë me gojë, e vullnetshme ose jo, për të nxitur gromësimat.

ájër-sipërfaqe mb usht: Raketë ajër-sipërfaqe raketë që lëshohet nga aeroplani kundër një objekti në tokë.

ajërsjéllës e m tek (Pajisje, tub) për sjelljen e ajrit.

ajërsjéllës i m sh - it tek Tub për sjelljen e ajrit. .

ajërshpërndárës e mb

♦ (Pajisje) për shpërndarjen e ajrit në një impiant a mjedis.

♦ *bujq* (Pajisje) për ajrosjen e drithit në silos. .

ajërshpërndárës i m sh - it tek Pajisje për shpërndarjen e ajrit (në një impiant a mjedis).

♦ *bujq* Ventilator.

ajërshpërndárës•e ja f sh e et bujq Pajisje për tharjen e barit të kositur. **ajërshtýtës e mb (Ventilator)** për nxjerrjen e ajrit.

ajërshtýtës i m sh - it tek Ventilator për nxjerrjen e ajrit.

ájërt (i e) mb

♦ Si ajër; i lehtë si ajri.

♦ *fig libr* I lehtë e i tejdukshëm. **Figurë e ajërt.**

ájër-tókë mb usht (Raketë) e lëshuar nga toka kundër avionëve ose raketave.

ajërtransportúesh•ëm (i) me (e) mb usht: Divizion i ajërtransportueshëm divizion që mund të transportohet me avionë e helikopterë.

ajërthíthës e mb (Pajisje) për thithjen e ajrit.

ajërthíthës i m sh - it tek Aspirator.

âjëť (i e) mb G I

ënjtur. **ájëz i m >**

AJTH I. ajgětím i m

♦ Shquarje, pikasje (me sy).

♦ Shikim pak a shumë i qartë.

ájgět•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e*

AJGËT•OJ. ájgět•ój kal óva úar

♦ Dalloj me sy.

♦ Shoh pak a shumë qartë.

ajhá ja f sh a at G

- ♦ Slitë bore.
- ♦ Rrëshqitëse.

ají *përem dëft vjet bis Ai.*

ájím i m G Ënjtje.

ajk u m G Yndyrë e flokëve.

ajkat•úr óri m ushq krahin G Gatesë me miell misri dhe qumësht, e pjekur në furrë. **ájkë** *si mb I* butë si ajkë qumështi; (*ushqim*) me shije si të ajkës.

ajkë- *fjalëform*

ájk•ë a f

- ♦ Pjesë e qumështit të patundur që mblidhet si cipë e trashë në sipërfaqe. **Ajkë e qumështit. I marr ajkën qumështit. Qumësht pa ajkë.**
- ♦ Shkumë e trashur që zënë disa pije. **Kafe me ajkë.**
- ♦ *fig* Pjesë zgjedhur (më e mirë); lule; elitë. **Ajka e ushtrisë.** [Ajo bënte pjesë këndeje e tutje në ajkën e bashkëpunëtorëve. (IK).]
- ♦ Lyrë e leshit të palarë.

*

I rritur me ajkë qumështi I rritur me gjithë të mirat.

ajkëmátës e mb tek (Aparat) i matjes së nivelit të yndyrës në qumësht.

ajkëmátës i m sh - it tek Aparat për matjen e nivelit të yndyrës në qumësht. **ajkësin•ë a f sh a at** Vend moçalik; tokë mbujake (që mban ujë).

ajkëshítës i m sh - it Shitës ajke.

ajkëshítës•e ja f sh e et f AJKËSHITËS I.

ájkët (i e) mb Që ngjan si ajkë; i trashë e i butë si ajkë.

ajkëtím i m Trashje e lëngut në trajtë ajke.

ajkëtís kal a ur Trash (*lëngun*) deri sa të trashet si ajkë.

ajkëtís•et vetv - (u) ur veta III (Lëngu) trashet deri sa bëhet

ajkë. **ajkëtísj•e a f** Trashje e lëngut deri sa bëhet si ajkë.

ajkëtísur (i e) mb I trashur si ajkë.

ajkët•óhet vetv úa (u) úar

- ♦ (*Qumështi*) zë ajkë.
- ♦ (*Tretësira*) trashet si ajkë; lidhet.

ajkët•ój kal óva úar

- ♦ E lë të zërë ajkë (*qumështin*).
- ♦ Trash; lidh (*një tretësirë*).

ajkët•ón jokal ói úar veta III

- ♦ Djersitet; zë bulëza uji.
- ♦ Pikon; cikërron.

ajkëtór i m sh ë ët ushq Gatesë me miell, me ajkë qumështi a me gjalpë, e pjekur në tepsi.

ajkëtór•e ja¹ f sh e et

- ♦ Lugë për mbledhjen e ajkës së qumështit.
- ♦ Kupë ajke.

ajkëtór•e ja² f sh e et vjet Dyqan ku shitet ajkë dhe prodhime të ajkës. **ajkëtúar (i e) mb** (*Ajkë*) e trashur.

ajkëtúem (i) e (e) mb G > AJKËTUAR (i e).

ajkët•úer óri m sh ë ët ushq G > AJKËTOR I.

ajkëtýr•ë a f sh a at Tokë mbujake (që mban ujë). **ajkím i m**

♦ Djersitje.

♦ Ndotje; lerosje.

ajk•óhem vetv óva (u) úar

♦ Djersitem.

♦ Ndotem; lerosem; zhyhem.

ajk•ój kal óva úar Ndot; leros; zhyej.

ajkór•e ja f sh e et > AJKËTOR•E JA.

ajkós•et vetv - (u) ur

♦ (*Fryti*) zbutet; ndulket; mbushet me lëng.

♦ (*Dheu*) zbutet; baltoset.

ajkósj•e a f

♦ Zbutje; mbushje me lëng (*e frytit*).

♦ Zbutje; baltosje (*e*

dheut). **ajkósur (i e) mb**

♦ (*Fryt*) plot me lëng; i ndulkët.

♦ I butë si ajkë.

♦ (*Dhe*) i baltosur.

ajkúar (i e) mb

♦ I zbutur e i mbushur me lëng; i ndulkët.

♦ (*Dhe*) i bërë baltë.

ajkúem (i) e (e) mb G > AJKUAR (i

e). ajlí pasth Sa keq.

ajlimanó pasth > AJLI.

ajlimnór e mb A Fatkeq; i pafat.

ajník u m krahin Puhë deti.

ajnshtajniúm i m kim Element sintetik transuranik i përftuar nga rrezatimi i uraniumit në shpërthim termobërthamor; zakonisht prodhohet në kushte laboratorike me anë të rrezatimit të plutonit dhe elementeve të tjerë (*simboli Es*).

ajó (asáj, trajta e shkurtuar i; atë, pas parafjalëve të, trajta e shkurtuar e; asáj, pas parafjalëve saj) përrem nj

I vetor Zëvendëson emër të gjinisë femërore, që shënon frymor a send për të cilin bëhet fjalë ose që është përmendur më parë. **Ajo dhe ai. Ajo vetë. I tregoj rrugën asaj. E marr me mend (atë). Rri me të.**

II dëft

♦ Tregon një frymor a send të shënuar me emër të gjinisë mashkullore, që ndodhet larg folësit ose që është përmendur më parë se një tjetër. **Ajo atje. Po ajo. Ajo vajzë. Ajo rrugë. Në atë mënyrë.**

♦ (*me lidhësen QË*) Kush. **Ajo që...** [Ti na qenke ajo ura që në heshtje të vdekshme... (AP).]

♦ (*krahasim, përjasje, kundërvënie me kjo*) Tregon një frymor a send në përgjithësi. **Në këtë ose në atë fushë. Në këtë ose në atë mënyrë.**

♦ (*kohë e përcaktuar*): **Atë ditë. Atë minutë. Atë herë.**

♦ *bis (përforsim)*: **Gjithë ajo bukuri. Deri në atë shkallë.**

♦ (*mënyrë; rrethanë*) Çfarë. **Ajo që ndodhi, ndodhi.**

♦ *dëft libr* (për të shmangur përsëritjen e emrit): **Është Drita, ajo e klasës sime.**

*

Ajo botë (jetë) Bota tjetër.

Ajo e fëmijëve Epilepsi.

Ato të grave *euf* Të përmuajshme. **I**

bie në të E gjej përgjigjen e saktë.

S'ha pykë nga ajo anë Nuk dua të marr vesh në atë mënyrë.

S'kam gjë në të S'kam në rregull punën.

ajodhím•ë a f sh a at fet Pjesë e dalë në trajtë gjysmërrethi ose shumëkëndëshe në anën lindore të një kisha ortodokse. > **KUNG•Ë A; KUNGOR•E JA.**

aj•óhet úa (u) úar *G vetv dhe pës e* **AJ•OJ.** > **AJ•UE** (me u).

aj•ój kal *G* > **AJ•UE** (me).

ajpó pasth *G* (mosbesim) Vërtet;

ashtu! **ajrán i m ushq** Dhallë.

ajraní a f sh - të libr vjet Aeroplan.

ajraní•e ja f libr vjet Aeroplan.

ajrí a f poet Ajër. **Në ajri** në erë. [N'ajri ndihen klithmat e natës që ra - (EM).] [E mbi ta n'ajri, si në qesëndi (Mgj).]

ajrím i m Ndërrim i ajrit; ajrosje. **Ajrimi i dhomës.**

ajrís kal a ur > **AJR•OJ.**

ajrís•em vetv a (u) ur

♦ Dal për (të marrë) ajër të pastër.

♦ *veta III* (Ajri i dhomës) ndërrohet.

ajrísj•e a f Ndërrim (pastrim) i ajrit.

ajrísur (i e) mb (Dhomë) me ajër të pastër. **ajrís•ëm (i) me (e) mb** I lehtë si

ajri. **ajríth i m** A Fllad i lehtë; frymë.

ajro- *fjalëform.*

ajr•óhet úa (u) úar

I *vetv* (Dhoma etj.) ajroset.

II *pës e* **AJR•OJ.**

ajr•ój kal óva úar

♦ Ndërroj ajrin e (dhomës etj.); fut ajër në (galeri të minierës etj.).

♦ *bujq* Hedh në erë (drithin për ta pastruar).

♦ *bujq* Shkrifëroj tokën që të marrë ajër.

♦ Shkadhit (rralloj) (hardhinë etj.)

♦ *shtyp* Rralloj; hap (radhët e tekstit).

ajrolundrúes e mb vjet Aeronautik; (mjet fluturues) më i lehtë se ajri.

ajrolundrúes i m sh - it vjet Pilot i një mjeti fluturues më të lehtë se ajri si balona.

ajróm ndajf Shumë.

ajrór e mb

♦ I ajrit; i përbërë nga ajri; që ka ajër. **Hapësirë ajrore** pjesë e atmosferës mbi një territor të caktuar me sovranitet shtetëror. **Gropë ajrore. Forcat ajrore usht. Sulm ajror usht. Urë ajrore.**

♦ Që qëndron në ajër. **Rrënjë ajrore** bot rrënjë që dalin mbi tokë ose mbi ujë.

♦ I ajrit; me rrugë a mjete ajrore. **Transport ajror. Me postë ajrore.**

♦ *let, poet* I lehtë; i pakapshëm. [mureve ajrore të kujtesës (GjM).]

**

oqeani ajror *libr* Atmosfera.

ajrór i *m sh ë ët libr* Aeroplan; mjet lundrimi ajror.

ajrór•e ja f Ventilator; flladitëse.

ajrós *kal a ur* > **AJR•OJ**.

ajrós•em *vetv -a (u) ur*

♦ Dal në ajër të pastër.

♦ > **AJR•OHEM**.

ajrós•j•e *ja f sh e et* Ajrim; ndërrim i ajrit (*të dhomës*). **ajró**sur (i e) *mb* > **AJRUAR** (i e).

ajrúar (i e) *mb* (*Dhomë etj.*) me ajër të pastër (të ndërruar). **ajrú**em (i) e (e) *mb G* > **AJRUAR** (i e).

ajr•úer *óre mb G* Ajror.

ajrúes e *mb* (*Pajisje*) për ndërrimin e ajrit ose sjelljen e ajrit të pastër. **Gyp ajrues**.

ajrúes i *m sh - it* Pajisje për ndërrimin ose sjelljen e ajrit të pastër; ventilator. **ajs-ájs** *pasth krahin G* Thirrje për të nxitur buajt a qetë e mbrehur në qerre. **ajsbérg u m sh ë** ët Masë akulli lundues e shkëputur nga një akullnajë. **Maja e**

ajsbergut pjesa e dukshme përmbi ujë e ajsbergut (*zakonisht rreth 10% e masës*). **ajsijó** *pasth krahin G* > **AJPO**.

ajské *pasth krahin G* > **AJPO**. **ajsó•nj**

kal A Kafshoj; zë me dhëmbë.

âjt *kal G* > **AJT•Ë** (me).

âjt•em *vetv a (u) ur Ç* Ënjtem.

âjt•em *G vetv dhe pës e AJT.* > **AJT•Ë** (me u). **âjt•ë** (me) *kal a ë G* > **ËNJT**.

âjt•ë (me u) *vetv - (u) ë G* > **ËNJT•EM**.

âjtj•e ja f sh e et *G* > **ËNJTJ•E A**.

âjtun (i e) > **ËNJTUR** (i e).

âjtun a f sh a at (të) *G* > **ËNJTUR A**

(e). **ajth i** *m sh e et*

♦ *Palcë (e kokrrave të drithit).*

♦ *Majë mielli.*

♦ *fig* Thelb; esencë.

♦ *fig* Pikë e ndjeshme (e prekshme).

ajth i *m A* Fllad i lehtë; frymë.

ajth i *m sh e et Ç* Morr i posa plasur nga veza.

ajth i *m sh e et A* (Një) dorë a grusht me (*kripë etj.*). **âjthët** (i e) *mb* I hajthëm; hollak.

aj•úe (me) **úe** (u) **úe** *G*

I vetv (*Fletët e fuçisë*) mbufaten; bymehen.

II pës e **AJ•UE** (me).

aj•úe *kal óva úe G* Mbufat në ujë (*fletët e fuçisë*).

ajúem (i) e (e) *mb G* (*Dërrasë, fuçi*) e mbufatur.

ajúg•e a f bot (*Ajuga*) Bimë zvarritëse e familjes së mendërzave, me lule të kaltra në kërcell të drejtë.

âjun (i e) *mb G I* fryrë; i ënjtur.

âjun a (e) *f G* Fryrje; ënjtje.

âjun it (të) *as G > ĒNJTJ•E A.*

ajvár i *m ushq K* Salcë me spec të kuq.

AK ja *shkurt i*

♦ **Asambleja Kombëtare.**

♦ **Aleanca Kugezi.**

-ak *prapasht*

♦ (për të formuar emra banorësh nga emra vendesh): **belshak, durrësak, turkoshak.**

♦ (formon mbiemra nga emra): **bashkiak, afrodiziak, paranojak, morracak.**

♦ (formon mbiemra dhe emra prejfoljorë): **ardhacak, ikanak, dredharak, djathtak.**

♦ (formon emra mashkullorë nga femërorja): **rosak.**

AKA ja *shkurt usht* Artileri Kundërajrore.

akáci•e a f sh e et *bot (Robinia pseudoacacia)* Dru gjembak i familjes së leguminozeve, me lule vilë të merme; rritet në vise të ngrohta.

Akabá ja *f gjeog* Port detar i Jordanisë.

Akád i *m hist gjeog* Kryeqytet i Perandorisë Akadiane (në Mesopotaminë Jugore). **akád e mb I** Akadisë së Babilonisë në Mesopotaminë Jugore.

akademí a f sh - të

♦ Institucion shkencor ose shoqatë studiuesish, shkencëtarësh e artistësh. **Akademi e shkencave. Anëtar i akademisë.**

♦ Shkollë e lartë. **Akademi ushtarake. Akademia e Voskopojës.**

akademík e mb

♦ I akademisë; që ka lidhje me akademinë.

♦ *fig (Studim etj.)* i nivelit të lartë shkencor.

♦ *fig* Tepër teorik e i stërholluar; pa lidhje me praktikën jetësore. [**Dhe ka njerëz, madje njerëz me mend dhe grada akademike, që besojnë edhe sot në të, e i kushtojnë tym-temjane dhe i thurin kunora dafinash! (KM).**]

♦ Shkollor; i shkollave të larta. **Vit akademik.**

adakemík u m sh ë ët

♦ Anëtar i akademisë. [**E gëzonin të tjerët buzëqeshjen e tij: kalamajtë, akademikët e rrjedhur, kurse ai, ministri, duhej të duronte zbrazëtirën. (IK).**]

♦ Titull që një akademi ia jep një studiuesi, shkrimtari apo artisti.

akademík•e ja f sh e et f e **AKADEMIK U.**

akademikísht ndajf Në mënyrë akademike.

akademíst i m sh ë ët

♦ Student i një akademie a shkolle të lartë të specializuar për një degë.

♦ Njeri që i trajton çështjet në mënyrë akademike.

akademíz•ëm mi m

♦ Trajtim akademik i çështjeve. > **PEDANTIZ•ËM MI.**

♦ *art* Rrymë e arteve figurative që ndjek rregullat dhe modelet klasike; formalizëm tradicional në art.

Akadí a f gjeog Krahinë frëngjishtfolëse e Provincave Detare të Kanadasë.

akadián e mb I krahinave frëngjishtfolëse të Provincave Detare të

Kanadasë. **akadián i m sh ë ët** Kolon i hershëm në Provincat Detare të

Kanadasë. **akadián•e ia f sh e et f** **AKADIAN I.**

akánt i m sh e et ark Zbukurim me gjethe akante në krenajat e shtyllave korintike.
akánt•e a f sh a at bot (*Acanthus*) Dashtë.

akantít i min Mineral i çmuar, i përbërë kryesisht prej sulfur argjendi.

akantór•e t f bot (*Acanthaceae*) Familje e akanteve.

akantóz•ë a f mjek Trashje anormale e lëkurës.

akaparím i m sh e et Kontroll i tregut me anë të përjashtimit të konkurrentëve; monopolizim.

akapar•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **AKAPAR•OJ.**

akapar•ój kal óva úar Kontroll i mallit në treg me anë të përjashtimit të konkurrentëve.

akaparúar (i e) mb (*Mall, treg*) i kontrolluar me anë të përjashtimit të konkurrentëve.

akaparúem (i) e (e) mb *G >* **AKAPARUAR (i e).**

akaparúes i m sh - it Tregtar apo afarist që kontrollon tregun me anë të përjashtimit të konkurrentëve.

akaparúes•e ja f sh e et f **AKAPARUES**

I. akár•e ja f sh e et ent

♦ Këpushë.

♦ Morr i bimëve.

akaríde t f sh ent Rend i madh këpushash pa ndarje të dukshme të trupit.

Akarnaní a f gjeog Krahinë në Greqinë Qendrore-Perëndimore, në brigjet e Jonit.

akarológ u m sh ë ët Studiues i akarideve.

akarológ•e ia f sh e et f **AKAROLOG**

U. akarologjí a f Studim i akarideve.

akarologjík e mb I akarologjisë; që lidhet me akarologjinë.

akarrí a f G > **HAKRRI A.**

akarrím i m G Ndezje (*e dosës*).

akarr•óhet vetv veta III G > **AKARR•UE (me u).**

akarr•úe (me u) úe (u) úe *vetv veta III G (Dosa)* ndizet; kërkon të

mbarset. **akarrúeme (e) mb** *veter G (Dosë)* e ndezur, që kërkon të mbarset.

akatalektík e mb *let (Varg)* me rrokje të plotë në këmbën e fundit.

akatalepsí a f fil Pamundësi për të qenë i sigurt në njohjen e sendeve.

akataleptík e mb fil I akatalepsisë.

akazhú ja f bot (*Anacardium occidentale*) Shkurre e lartë e viseve tropikale të Amerikës, që bën një lloj arre të pasur me vaj e proteina.

akbét ndajf Ç Më në fund; në fund të fundit; tekefundit.

akbéti ndajf Ç > **AKBET.**

akcént i m dhe gjuh > **THEKS I.**

akcentologjí a f gjuh Studim i theksit të fjalës dhe fjalisë.

akcentologjík e mb gjuh I akcentologjisë.

akçësh•ë a f sh a at bis vjet Gatojcë; gjellëtare; kuzhinierë.

akcí u m sh nj njtë bis vjet Gatues; gjellëtar; kuzhinier.

akçiásh i m ushq Ëmbëlsirë me oriz, qumësht e sheqer;

sytliaç. **akçibásh i m sh ë ët vjet bis** Kryekuzhinier.

akçihán•e ia f sh e et vjet bis

♦ Kuzhinë.

♦ Gjellëtore.

akçillék u m vjet Gatim; mjeshtëri e gatimit.

akeás e mb I Akesë (*së Greqisë së Lashtë*); që ka të bëjë me Akenë, me banorët a vendësit e saj.

akéj të m sh ant gr Banorë a vendës të Akesë (*në Peloponez*).

Akéi i m mit gr Perëndi e lumit; i biri i Oqeanit dhe Tetit; mendohet të ketë qenë i ati i Sirenave.

akén i m sh ë ët bot

♦ Farë e vogël, e thatë, me lëvozhgë të hollë si fara e luledielli.

♦ Fryt me një farë.

AKEP ja shkurt i Agjencia e Komunikimeve Elektronike dhe Postare. **Akéi i m mit egj** Rojë e diellit udhanak.

Akerón i m > AKERONT I.

Akerónt i m mit gr Një prej lumenjve të botës së nëndheshme. **akerontík e mb mit gr** I Akerontit; i Akeronit.

ákë- fjalëform Pjesë e parë e disa përemrave të pakufishëm apo ndajfoljeve, që u jep kuptim të papërcaktuar.

akëcil•i a pacak sh ët at Dikush; njëfarë (*njeriu*). **Akëcili njeri. Në akëcilin fshat** në një fshat të përmendur (të dhënë).

akëçil•i a pacak sh ët at A > AKËCIL•I

A. akëkú ndajf Diku.

akëkúsh pacak Dikush. **Akëkush ka ardhur.**

ák•ël la f sh la lat Kamare e vogël në faqen e brendshme të murit pranë dritares.

akëqýsh ndajf Një njëfarë mënyre. **Akëqysh kjo punë do bëjë.**

ák•ër ra f sh ra rat Njësi matëse e sipërfaqes së tokës (mbi 4 ha). **Tre akra tokë.**

ák•ër ra f gjeog > AKRA JA.

ákës i m sh ë ët bot (*Helichrysum*) Bimë barishtore me kërcell shumëgjyresh që i ruan ngjyrat kur thahet.

akësecil•i a pacak sh ët at Kushdoqoftë; cilidoqoftë. **akësekú ndajf > AKËKU.**

akësekúsh pacak > AKËKUSH.

ák•ësh shi m sh e et Majë e pemës.

ákët (i e) mb (*Lëng*) i trashur; i lidhur si ajkë.

akikát i m bis vjet E vërtetë. [**Të desha me akikat,/ Të pata nuse të re** (Pop).]

Akíl i m mit gr Luftëtar grek; vrau Hektorin; e vrau Paridi me shigjetë në pikën e dobët, në thembër.

akilián e mb I Akilit; si Akili.

akinezí a f mjek Paralizë e përkohshme e shoqëruar me bllokim të muskujve lëvizorë.

akinxhí u m sh nj një vjet usht Kalorës i trupave sulmuese e ndëshkimore osmane.

Akitén•ë a gjeog Krahinë në Francën Jugperëndimore midis Bordosë dhe Pirenejve.

AKKP ja shkurt i Agjencia e Kthimit dhe Kompensimit të Pronave.

aklimatizatór i m tek Kondicioner i ajrit.

aklimatizím i m dhe bio Përshtatje me kushtet e mjedisit dhe klimës tjetër.

aklimatiz•óhem vetv óva (u) úar U përshtatem kushteve të mjedisit dhe klimës së re.

aklimatiz•ój kal óva úar dhe bio E përshtat (*një organizëm*) në kushtet e mjedisit dhe klimës tjetër.

aklimatizúar (i e) mb I përshtatur në kushtet e mjedisit dhe klimës tjetër. **aklimatizúem (i) e (e) mb G > AKLIMATIZUAR (i e).**

aklimatizúes i m sh - it > AKLIMATIZATOR

I. akll i m A, G > AKU•LL LLI.

akllác i m sh ë ët Avër; rrasë akulli.

akllék u m vjet Krem fytyre.

AKM ja shkurt i

♦ Agjencia Kosovare e Mirëkuptimit.

♦ Agjencia Kombëtare e Mjedisit.

akmeíst e mb let I akmeizmit.

akmeíst i m sh ë ët let Pasues i akmeizmit.

akmeíst•e ja f sh e et f AKMEIST I.

akmeíz•ëm mi m let Lëvizje poetike në fillimin e shek. XX në Rusi.

akné ja m mjek Mahisje a gjëndrave të lëkurës.

akól i m ë ët A Shërbëtor.

akólla ndajf K Rreth; qark; rrotull.

akólle ndajf K Rreth; rrotull. [Sillet vallja akolle (LP).]

akóll•ë a f K Rreth; unazë.

akóma ndajf

♦ Ende; edhe sot e kësaj dite. [Tre mijë vjet/ Akoma zjarret e Trojës/ si floknajë e kuqe më rrinë në sy (IK).]

♦ Edhe; më shumë. **Dua akoma.**

♦ (krahasim; me shkallën krahasore të mbiemrave) Prapë. **Akoma më i madh. Akoma më i mirë.**

*

Akoma ti!

♦ S'ke mbaruar ende!

♦ (si sfidë) Kur të duash!

akomodím i m libr Përshtatje; pajtim.

akomod•óhet úa (u) úar libr vetv veta III dhe pës e AKOMOD•OJ.

akomod•ój kal óva úar libr Përshtat; pajtoj (kërkesat me realitetin).

akomodúar (i e) mb libr I përshtatur; i pajtuar (me realitetin).

akomodúem (i) e (e) mb G > AKOMODUAR (i e).

akondrít i m ë ët meteo Meteorit i gurtë.

akonít i m sh e et bot (Aconitum) Bimë barishtore helmuese, me rrënjë zhardhokore, gjethe pëllëmbore, lule të kaltra ose të bardha; rrënjët e këtyre bimëve thahen dhe përdoren në farmaceutikë.

akórd i¹ m sh e et muz Bashkim i harmonishëm i tre ose më shumë tingujve të njëkohshëm me lartësi të ndryshme. > **BASHKËZANIM I.**

akórd i² m sh e et

♦ ek Marrëveshje.

♦ vjet Marrëveshje a kontratë për kryerjen e një pune me pagesë sipas sasisë ose copëve të prodhuara. **Punë me akord.**

♦ Mirëkuptim; përputhje (e qëllimeve etj.).

akordeón i m muz > FIZARMONIK•Ë

A. akordím i m sh e et

♦ Vënie në akord e instrumenteve për të qenë në harmoni.

♦ gjuh Përputhje gramatikore e pjesëve të ligjëratës.

♦ *tek* Rregullim i frekuencave (*të radios*); rregullim i qarkut për ta vënë në rezonancë me sinjalin e hyrjes.

♦ *libr* Dhënie (*e një kredie etj.*).

akord•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III*

♦ (*Vegla muzikore*) vihet në akord.

♦ *radiotv* (*Frekuencat e radios*) rregullohen për të marrë sinjalin nga transmetuesi.

♦ *libr* (*Kredia etj.*) jepet.

II *pavet e AKORD•OJ.*

akord•ój kal óva úar

♦ *muz* Vë në akord (*një vegël*); harmonizoj (*zërat*).

♦ *radiotv* Rregulloj frekuencat për të marrë sinjalin nga transmetuesi.

♦ *libr* Përshtat; përputh.

♦ *libr* I jap (*dikujt një kredi etj.*).

*

I **akordoj telat me dikë** Merrem vesh mirë me dikë; përputh planet me dikë. **akordúar (i e)** *mb muz* (*Vegël*) e vënë në akord; (*zëra*) të harmonizuar.

akordúem (i) e (e) *mb G* > **AKORDUAR (i e).**

akordúes i m sh - it *muz* Pajisje për akordimin e një vegle.

akordúes•e ja f sh e et *muz f* **AKODRUES I.**

akordúesh•ëm (i) me (e) *mb dhe muz* Që mund të akordohet.

akordueshmëri a f dhe muz Të qenët i akordueshëm.

akostím i m det > **BREGËZIM I.**

akost•óhet vetv veta III úa (u) úar *det* (*Anija, barka*) bregëzohet.

akost•ój kal óva úar *det* Bregëzoj (*anijen, barkën*).

akostúar (i e) *mb det* (*Anije, barkë*) e bregëzuar.

akostúem (i) e (e) *mb G* > **AKOSTUAR (i e).**

akotiledón e mb bot (*Bimë*) pa kotiledon. **akotiledóne**

t f sh bot Bimë pa kotiledon (*fier, myshk*).

AKP ja shkurt i Agjencia e Kthimit të Pronave.

Akrá ja f gjeog Kryeqytet i Ganës.

akrabá ja f

♦ *përmb* Farefis.

♦ *sh a të keq* Rreth miqsh; taraf.

akraballë•k ku m sh qe qet keq Përkrahje e favore për farefis e për miq. [**ia ka ndreq punën e madhe aty për aty - pse ka luejt bakshishi apor akraballëku** (KM).]

akreditím i m dhe dipl Caktim si përfaqësues diplomatik në një shtet të huaj a në një ngjarje.

akreditív i m sh a at fin Letër krediti.

akredit•óhem óva (u) úar dhe dipl vetv, pës e AKREDIT•OJ.

akredit•ój kal óva úar dhe dipl Caktoj dikë si përfaqësues diplomatik (ose të shtypit) në një shtet të huaj (në një ngjarje).

akreditúar (i e) *mb dhe dipl* I caktuar si përfaqësues diplomatik (ose të shtypit) në një shtet të huaj (në një ngjarje).

akreditúar a (e) f sh a at (të) dhe dipl f e AKREDITUAR A (e).

akreditúar i (i) m sh - it (të) dhe dipl (*Gazetar, diplomat*) i caktuar si përfaqësues.

akrép i¹ m sh a at

♦ *ent (Euscorpius flavicaudis)* Kandërr e klasës së araknideve, me thumb helmues në bisht.

♦ *keq* Njeri dorështrënguar; kurnac.

♦ *keq* Njeri shpirtkeq, tinëzar e i pabesë.

♦: **Yjësia e Akrepit** *astr* yjësi e hemisferës së jugut afër Peshores dhe Shigjetarit; shenja e tetë e zodiakut.

*

M'u bë akrep

♦ Më është ngjitur si ferrë.

♦ S'e shoh dot me sy.

akrép i² m sh a at Shigjetëz që sillet në fushën e orës apo të aparatit matës.

♦ **akrep i madh** Akrep i minutave.

♦ **akrep i vogël** Akrep i orëve.

♦ **akrep i hollë** Akrep i sekondave).

Akrép i m *astr* Yjësi dhe shenjë e tetë e zodiakut.

akrepngjashëm (i) me (e) mb Si akrep.

akrepórë t m sh inv (*Scorpionida*) Rend i akrepave të mirëfilltë.

akreptár i m usht hist Makinë e lehtë për hedhjen e gurëve kundër armikut.

ákr•ë a f sh a at > AK•ËR RA.

akribí a f Vëmendje; saktësi. [I studjuan dukuritë e etnokulturës në kompleks, duke jetuar për një kohë të gjatë në gji të popullit, duke i vëzhguar ato me kujdes, me akribi. (MT).]

akrilát i m sh e et zakon shumë kim, ind, teks Grup rezinash akrilike që përdoren në gjendje emulsi për prodhimin e bojërave, plastikave, tekstileve dhe në procesin përfundimtar në industrinë e letrës.

akrilík e mb

♦ *kim, teks* Që përmban ose prodhohet me acid akrilik. **Fije akrilike** lloj fibre sintetike e prodhuar nga polimerizimi i akrilonitrilit.

♦: **Acid akrilik** acid i pangopur i thjeshtë, pa ngjyrë e me shije të fortë si të uthullës; përdoret si monomer për prodhimin e rezinave akrilate.

akrilík u m sh ë ët kim, teks Fibër (fije) arkilike.

akrilonitríl i mb kim, tekst Cianid vinili; përdoret për prodhimin e fibrave sintetike me polimerizim.

akrinjóll•e ja f sh e et bot (*Solanum dulcamara*) Idhnaq; kuralë gjarpri.

akrít i m kryes sh usht hist Ushtar i njësive kufitare të Perandorisë Bizantine në shek. IX-XI, gjatë dyndjeve arabe.

akritík e mb let: Poezi akritike (cikël akritik) cikël poemash mesjetare kushtuar luftimeve kundër dyndjeve arabe. [franceskanët nuk qenë vetëm mbledhës dhe studiues të rapsodive, por, në një farë mënyre, edhe bashkautorë të tyre, pak a shumë me të njëjtin rol që patën murgjit grekë në dëshmimin e këngëve akritike (ShS).]

akrobací a f sh - të

♦ Ushtrim gjimnastikor i vështirë e spektakolar. **Akrobaci ajrore.**

♦ *sh dhe ra rat fig keq* Veprime të shkathta për të mashtruar dikë; pehlivanllëk. **akrobát i m sh ë ët**

♦ Gjumnast që bën akrobaci; pehlivan. **Akrobatët e cirkut.**

♦ *keq* Mashtrues i shkathët. [duhet t'ishte një akrobat politik dhe t'i përshtatej gjendjes (NA).]

akrobát•e *ja f sh e et f e* **AKROBAT I.**

akrobatík e mb

♦ I akrobacisë ose akrobatit.

♦ *fig keq* Dredharak e mashtrues.

akrobatík•ë *a f sport* Tërësi ushtrimesh të a numrash akrobatit.

akrocentrík e mb bio Me krahë të pabarabartë.

akrodónt e mb bot I parrënjë.

akrolít i m art Statujë e punuar me dru dhe gur.

akrolítík e mb art (Statujë) e punuar me dru dhe gur.

akromatík e mb

♦ *fiz* Që tregon një ngjyrë pa anuanca, si e bardha, e zeza, e përhimja; (*send*) që përthyen dritën pa i ndarë ngjyrat sipas spektrit.

♦ *bio* (Qelizë ose ind) që nuk ngjyroset.

♦ *muz* Që ka vetëm tonet diatonike të regjistrimit të zërit.

akromatizëm mi m libr Të qenët akromatik (i pangjyrë). **akromatizím i m tek** Çngjyrosje.

akromatiz•óhet úa (u) úar tek

I *vetv veta III* Çngjyroset.

II pës e AKROMATIZ•OJ.

akromatiz•ój kal óva úar tek Çngjyros.

akromatizúar (i e) mb tek I çngjyrosur.

akromatizúem (i) e (e) mb G > AKROMATIZUAR (i

e). akromatizúes e mb tek (Veti) çngjyrosëse.

akroní a f fil Paraqitje paradoksale e perspektivës kohore.

akroník e mb fil I akronisë.

akroním i m sh e et libr Fjalë e formuar nga shkronjat e para të një emërtimi ose nga pjesë të një grupi fjalësh; shkurtesë (*psh radar = radio detecting and ranging*).

akronimík e mb libr I akronimit; i shkurtesës.

akropetalór e mb bot (Zhvillim i gjetheve ose luleve) nga fundi i bimës në majë. **akropól i m sh e et dhe** Lartësi e fortifikuar ose kështjellë në qytetet e Greqisë së Lashtë. **akropolí a f**

sh - të > AKROPOL I. [Hajde, ja Akropolia,/ Ja qyteti e njerëzia (FN).] **akrostík u¹ m sh e et let** Poezi ose varg rreshtash, në të cilat disa shkronja, zakonisht të

parat në varg ose në rresht, formojnë një emër, një parullë, ose mesazh kur lexohen së bashku.

akrostík u² m Gjëzë në të cilën radhët horizontale dhe vertikale mbushen me shkronja që formojnë të njëjtën fjalë.

aks i m sh e et tek Bosht. **Aks me gunga. Aks i përparmë (i pasmë).** **aksáfna ndajf A** Menjëherë; në çast.

aksatí a f Ç Huazi; me huazim; (*jap*) hua.

akselerím i m fiz > PËRSHPEJTIM I.

akselerográf i m sh ë et tek Pajisje për regjistrimin e lëvizjes së dheut gjatë një tërmeti. **akselerografík e mb tek** I akselerografit.

akseler•óhet úa (u) úar fiz

I *vetv veta III* Përshpejtohet.

II *pës e* **AKSELER•OJ.**

akseler•ój *kal óva úar fiz* Përshpejtoj.

akseleromét•ër *ra f sh ra rat* Pajisje për matjen e përshpejtimit.

akselerometrík *e mb tek* I matjes së përshpejtimit.

akseleratór *i m sh ë ët*

♦ *tek* Pajisje e rritjes së shpejtësisë; përgjithësisht, pedalja e gazit të automjetit.

♦ *kim* Lëndë që rrit shpejtësinë e reksionit.

♦ *fiz* Pajisje si ciklotroni, që rrit energjinë e thërrimjave nënatomike ose të bërthamave me ngarkesë. > **Përshpejtues i.**

akseleratór *e mb fiz* > **PËRSHPEJTUES E.**

akselerúar **(i e)** *mb fiz* I përshpejtuar.

akselerúes *e mb* Përshpejtues.

akselerúes *i m fiz* > **AKSELERATOR**

I. aksént *i m sh e et libr* > **THEKS I.**

akseptór *i m sh ë ët*

♦ *kim* Atom ose molekulë që mund të pranojë në atom tjetër.

♦ *fiz* Atom i tillë që formon vrimë pozitive në gjysmëpërçues.

aksés *i m tek inf* Hyrje në një program kompjuterik.

aksesór *e mb libr*

♦ *(Pajisje etj.)* që kryen rol ndihmës.

♦ *anat* Dytësor; plotësues.

aksesór *i m kryes sh ë ët*

♦ Pjesë a pajisje ndihmëse.

♦ *art* Detal.

áksë **(i e)** *mb*

♦ I aftë; i zoti.

♦ > **AKS•ËM (i) ME**

(e). áks•ëm (i) me (e) *mb*

♦ I shkathët.

♦ I guximshëm.

♦ Që ka besim në vetvete.

♦ Punëtor; i zellshëm.

♦ Fjalërendë; gojëvrazhdë.

áksënj *kal a ur A*

♦ Gjallëroj; shkath.

♦ Nxit; nguc; shtyj.

áksët **(i e)** *mb* I denjë; i zoti.

aksí *a f* Vlerë; zotësi.

aksiál *e mb* Boshtor; i boshtit. **Forcë aksiale.**

aksidént *i m sh e et*

♦ Ngjarje e papritur me pasoja të padëshirueshme. **Aksident ajror (automobilistik).**

♦ *libr* Rast; ngjarje e rastit; rastësi.

aksidentál *e mb*

♦ I shkaktuar nga një aksident. **Plagosje aksidentale** plagosje e paqëllimshme.

♦ *libr* I rastit; i paparashikuar.

aksidentalísht *ndajf*

- ♦ Si pasojë e aksidenti.
- ♦ *libr* Rastësisht; papritur.

aksident•óhem óva (u) úar *vetv, pës e*

AKSIDENT•OJ. aksident•ój óva úar

I *kal* I shkaktoj një aksident (*dikujt*).

II *jokal* Pësoj një aksident (*në rrugë etj.*).

aksidentúar (i e) *mb* Që ka pësuar një aksident (*rrugor etj.*).

aksidentúar a (e) *f sh a at (të)* *f e* **AKSIDENTUAR I (i).**

aksidentúar i (i) *m sh - it (të)* Njeri i dëmtuar në një aksident. **Nuk ka të aksidentuar.**

aksidentúem (i) e (e) *mb G >* **AKSIDENTUAR (i e).**

aksiologjí a *f fil* Studim i natyrës së vlerave dhe i gjykimeve për vlerën.

aksiologjik e *mb libr* I aksiologjisë; vlerësues. [**Nga një shqyrtim aksiologjik i këtyre studimeve mund të thuhet se...** (ShS).]

aksiomatík e *mb libr* Që pranohet si aksiomë; që ka karakteristikat e një aksiome. **E vërtetë aksiomatike** e vërtetë që pranohet pa vërtetim.

aksiomatík•ë a *f libr* Teori aksiomatike.

aksiomatizím i *m sh e et libr* Formulim si

aksiomë. **aksiomatiz•óhet úa (u) úar** *libr*

I *vetv veta III* Formulohet si aksiomë.

II *pës e* **AKSIOMATIZ•OJ.**

aksiomatiz•ój kal óva úar *libr* Formuloj si aksiomë (*një teori*).

aksiomatizúar (i e) *mb libr (Teori)* e formuluar si aksiomë.

aksiomatizúem (i) e (e) *mb G >* **AKSIOMATIZUAR (i e).**

aksióm•ë a *f sh a at* E vërtetë e pranuar përgjithësisht; rregull a parim i pranuar; parim i pranuar pa vërtetim; postulat.

aksión i *m sh e et*

- ♦ *libr* Veprim i planifikuar e organizuar me një synim. **Aksion dhe reaksion** veprim dhe kundërveprim. [**shkrihen "njohja me aksionin", aspekti gnoseologjik me atë aksiologjik, kuptimi mbi jetën dhe botën** (ShS).]

- ♦ *usht* Operacion ushtarak a policor.

- ♦ Veprimtari. **Aksion politik (diplomatik).**

- ♦ *sport* Sulm.

aksión i² *m sh e et fin* Letër me vlerë, që përfaqëson një nga pjesët e kapitalit të një kompanie; pronari i letrave të tilla ka të drejtë të përfitojë nga dividendet dhe të votojë në atë kompani. **Tregu i aksioneve. Paketë e aksioneve. Aksionet bien (ngrihen).**

aksionár e *mb fin (Shoqëri)* e ngritur me aksione.

aksionár i *m sh ë ët fin* Zotërues aksionesh.

aksionár•e ja *f sh e et f e* **AKSIONAR I.**

aksioníst e *mb vjet* I aksionistit; i bërë me aksionistë.

aksioníst i *m sh ë ët vjet* Vullnetar në aksion; pjesëmarrës në punë vullnetare. **aksioníst•e ja** *f sh e et f e* **AKSIONIST I.**

aksít *jokal a ur Ç* Gogësi; më hapet goja për gjumë.

aksíz•ë a *f sh a at fin* Taksë mbi sasinë e punës së bërë; jo mbi pronën a të ardhurat nga prona.

aksón i *m sh e et anat* Zgjatim fijejor i qelizës nervore.

aksonometri *a f tek* Metodë e projektimit të figurave trepërmase në rrafsh. **aksonometrik** *e mb tek* I aksonometrisë.

aksór *e mb* > **AKSIAL E**.

aksór i m sh ë ët *tek* Bosht.

akst i m A Dashuri.

aksh *pacak* Dikush; një njeri a send i papërcaktuar. **Në aksh vend** ndiku; në filan vend.

aksh i m sh e et bot (*Eupatorium perfoliatum*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell deri 1 m të lartë, me gjethe të përkundërta dhe lule të bardha, që dalin tufë në majë të kërcellit. > **TRIK•Ë A; BAR ETHESH**.

AKSH ja *shkurt i* Armata Kombëtare Shqiptare.

akshám i m vjet

♦ Mbrëmje; muzg i mbrëmjes.

♦ *fet* Lutje e mbrëmjes (*e muslimanëve*). **Hoxha thirri akshamin**. [Dhe mos ma mbaj atë fytyrë si hoxhë akshami. (IK).]

*

Lule akshami *bot* Bimë barishtore zbukuruese, me kërcell rreth 1 m të lartë, me gjethe si zemër dhe lule të kuqe në trajtë hinke që çelin buzë mbrëmjes.

áksh•ëm (i) me (e) mb I hedhur; i shkathët. > **AKS•ËM (i) ME**

(e). aksh•ój aíja m sh ój ójt vjet krahin G

♦ Gjellëbërës.

♦ Ai që gatuan në dasma e vdekje.

akt- *fjalëform*.

akt i m sh e et

♦ *libr* Proces i kryerjes së një veprimi. **Akt heroik** bëmë. [ky thelb gjendet edhe në fatin e protagonistëve të eposit shqiptar, në aktin e tyre mbinjerëzor për ta kaluar vdekjen si një ëndërr... (ShS).]

♦ Veprim; gjest. **Akt miqësor**.

♦ *zyr* Dokument zyrtar, që vërteton kryerjen e një veprimi. **Akt i lindjes (i vdekjes)**.

Akt i martesës. Akt zyrtar. [Imzot Nikoll Kaçorri... ka qenë nënshkrues (i dyti në radhë) i aktit të shpalljes së pavarësisë (RG).]

♦ *teatër* Ndarje kryesore e një pjese teatrale ose opere. **Akti i parë. Dramë me një akt. aktadotím i m drejt** Vërtetim birësimi.

aktakúz•ë a f sh a at drejt Dokument zyrtar me të dhënat e prokurorisë kundër të pandehurit të gjyq.

aktbesím i m sh e et libr Parashtrim i bindjeve vetjake.

aktbetím i m drejt Betim para trupit gjykues.

aktblérj•e a f treg Certifikatë e (vërtetim i) blerjes.

aktbólj•e a f sh e et zyr Vërtetim i daljes së mallit nga magazina.

aktdelegím i m sh e et drejt Dokument që vërteton se dikush është ngarkuar apo dërguar për të kryer një detyrë.

aktdeyrím i m sh e et drejt Dokument që parashtron detyrimet dhe pasojat në rast se nuk njëra nga palët nuk i plotëson ato.

aktdeñím i m sh - e et drejt Dokument që përmban dënimin e dhënë nga një gjyq. **aktdeñmí a f sh - të drejt** Shkresë zyrtare që përmban një dëshmi.

aktдорëzaní a f sh - të drejt vjet Dokument që vërteton se dikush hyn dorëzanë për dikë a diçka.

aktdorëzim i m sh e et zyr Dokument që vërteton dorëzimin a transferimin e një prone.
aktdhurim i m sh e et drejt Dokument që vërteton dhurimin e një prone.

Akteón i m mit gr Gjahtar që e zuri Artemisën duke u larë lakuriq; ajo e shndërroi në kaproll dhe qentë e tij e mbytën.

aktermá ja f Zhbartje e mallit.

aktgjykim i m sh e et drejt Dokument i vendimit të gjyqit.

akt-hetím i /akt-hetim/ m sh e et drejt Raport përfundimtar i një hetimi gjyqësor.

aktí a f Denduri; ngjeshje.

aktín i ¹ m sh ë ët bot (*Actinia*) Anemonë e detit.

aktín i ² m kim Element radioaktiv, që gjendet në minerale të uraniumit dhe përdoret si burim i rrezeve alfa (*simboli Ac*).

aktiníd i m kim Actinid (*radioactive chemical element*). **aktiniúm i kim** > **AKTIN I**.

aktinomét•ër ri m fiz Matës i rrezatimit radioaktiv. **aktinometrí a f fiz** Matje e rrezatimit radioaktiv. **aktinometrík e mb fiz** I aktinometrisë.

aktinomicéte t f sh bio Bakterie fjezore ose në trajtë shkopi; disa janë patogjenike për njerëzit.

aktinomicín•ë a f farm Antibiotik i prodhuar nga antinomicetet.

aktinomórf e mb bio (*Kafshë të thjeshta ose bimë*) simetrike përgjatë rrezes.

aktinomikó•z•ë a f mjek, veter Sëmundje e gjedhit, që mund t'u ngjitet edhe njerëzve. **aktív e mb**

♦ I gjallë e energjik në veprime; i gatshëm për të vepruar; veprues. **Rol aktiv.**

♦ (*Popullsi*) në gjendje pune.

♦ tek Që është në veprim; (*lëndë*) që rrezaton ose jep energji. **Vullkan aktiv.**

Automobil me katër rrota aktive.

aktív e ² mb fin (*Veprimtari ekonomike*) me të ardhura më të mëdha se sa shpenzimet. [ka shtete me **balance tregtare aktive** (KM).]

aktív i ¹ m sh e et Pjesë energjike e anëtarësisë së një një organizate; mbledhje e anëtarëve aktivë të një organizate.

aktív i ² m sh e et fin Pjesë e bilancit të një personi juridik, që përmban gjithë pasuritë e tundshme e të patundshme, detyimet ndaj palëve të tjera.

aktív i ³ m sh Partner aktiv në marrëdhënie homoseksuale.

aktív•e ja f Partnere aktive në marrëdhënie homoseksuale.

aktivím i m tek Përpunim i një lënde për ta bërë që të marrë pjesë në një proces a reaksion kimik.

aktivíst i m sh ë ët Pjesëmarrës i gjallë e energjik në një veprimtari. **Aktivist i partisë. aktivíst•e ja f sh e et f e** **AKTIVIST I.**

aktivísht ndajf Në mënyrë aktive; me gjallëri. **aktivítét i m sh e et**

♦ Pjesëmarrje aktive në një veprimtari; veprimtari. **Aktivitet shoqëror. Fushë e aktivitetit.**

♦ Degë e caktuar për një veprimtari. **Aktivitete ndihmëse.**

♦ Veprim; funksionim. **Aktiviteti i trurit.**

aktivizím i m Vënie në gjendje aktive; përfshirje në një veprim.

aktiviz•óhem óva (u) úar

I vetv Marr pjesë në një veprimtari. **Aktivizohem në një lojë.**

II pës e **AKTIVIZ•OJ.**

aktiviz•ój *kal óva úar*

♦ Bëj që të marrë pjesë aktive në një veprimtari ose proces. **Aktivizoj një lojtar të ri.**

♦ Vë në lëvizje (në veprim, në funksionim) (*një pajisje*).

aktivizúar (i e) *mb* Që merr pjesë gjallërisht në një veprim. **aktivizúem (i) e (e)** *mb G > AKTIVIZUAR (i e).*

aktiv•óhet *vetv úa (u) úar tek pës e AKTIV•OJ.*

aktiv•ój *kal óva úar tek* Përpunoj kryesisht qymyrin që të marrë pjesë në një reaksion kimik.

aktivúar (i e) *mb tek (Qymyr)* i përpunuar për të marrë pjesë në një reaksion kimik.

aktkalím i m drejt Dokument që vërtetën kalimin e një prone etj. në emër të dikujt.

aktkontróll i m sh e et *zyr* Shkresë që vërteton se është kryer një kontroll; procesverbal i një kontrolli.

aktlídhj•e ja f sh e et *zyr* Dokument që vërteton shoqërizimin e dy a më shumë personave juridikë.

aktlíndj•e a f sh e et *zyr* Certifikatë e lindjes.

aktlírim i m sh e et *zyr hist* Dokument që provon se një skllavi i është dhënë liria.

aktmartés•ë a f sh a at *zyr* Certifikatë e martesës.

aktmarrévëshj•e a f sh e et *zyr* Dokument që vërteton lidhjen e një marrëveshjeje. **aktndárj•e a f sh e et drejt**

♦ Dokument që vërteton ndarjen më vete të pjesëtarëve të së njëjtës familjeje.

♦ Dokument që vërteton shkurorezimin e një çifti.

aktnjóftím i m sh e et *zyr* Deklaratë me shkrim para një noteri ose nëpunësi të autorizuar, që vlen si dëshmi në vend të një dokumenti tjetër.

akt•ój *kal G > AKT•UE*

(me). aktór i m sh ë ët

♦ Ai që luan një rol në një pjesë teatrale ose film. **Aktor komik. Aktor i parë.**

♦ *fig* Figurë kryesore; protagonist. **Aktor dhe faktor politik.**

aktór•e ja f sh e et f e AKTOR I.

aktorésk e mb Si aktor.

aktoriál e mb > AKTOROR E.

aktorór e mb libr (Aftësi, teknikë) e lojës skenike ose filmike. **aktpadí a f sh - të**

♦ *drejt* Kërkesë me shkrim, që parashtron ankesat ose akuzat kundër dikujt.

♦ *fig* Akuzë.

aktpagés•ë a f Dëftesë pagese.

aktpajtím i m sh e et drejt Dokument që vërteton pajtimin e palëve ndërgjygjëse.

aktpeshím i m sh e et *zyr* Pasqyrë e shtimit të peshës së gjësë së gjallë.

aktpërfaqësím i m sh e et drejt Dokument që i lëshohet dikujt për të përfaqësuar dikë në veprime të drejtësisë.

aktpronési a f sh - të *zyr* Dokument që provon të drejtën e pronës;

tapi. **aktpuním i m sh e et** *zyr* Dokument që provon kryerjen e një punimi. **aktrím i m libr** Lojë skenike.

aktr•ój óva úar libr

I *kal* Luaj në skenë (*një pjesë*).

II *jokal fig* Bëj teatër; bëj lojë; shtirem.

aktshtëjç•ë a f sh a at zyr Shkresë që i bashkëngjitet si plotësim një dokumenti a shkresë tjetër zyrtare.

aktshítj•e a f sh e et zyr Dokument që provon shitjen e mallit.

aktjetërsím i m sh e et drejt Dokument që vërtetën kalimin e një prone në emër të një tjetri.

akt-transferím i m drejt Dokument që vërtetën kalimin e diçkaje në pronësi të dikujt.

akt-tjetërsím i m zyr Dokument që vërteton kalimin e diçkaje në emër të dikujt.

aktthemelím i m sh e et zyr, drejt Dokument që provon themelimin e një kompanie a shoqate.

aktuál e mb

♦ I sotëm; i tanishëm; i kohës së sotme. **Ngjarje aktuale. Kushtet aktuale të vendit.**

♦ I rëndësishëm për kohën e tanishme (për sot). **Temë aktuale.**

aktualísht ndajf Në këtë kohë;

ndërkaq. **aktualitét i m sh e et**

♦ Rrethana dhe ngjarje të kohës së sotme. **Aktualiteti shqiptar.**

♦ Rëndësi a vlerë për të sotmen. [Mâ poshtë do të kufizohem me shqyrtimin e dy kriterëve tjera kostallariane të zgjedhjes: pastërtia e gjuhës, dhe aktualiteti i sáj. (APp).]

aktualizím i m zakon libr Lidhje me rrethanat dhe ngjarjet e sotme; përshtatje me kërkesat e ditës.

aktualiz•óhet úa (u) úar libr pës e AKTUALIZ•OJ.

aktualiz•ój kal óva úar libr Lidh ose përshtat me rrethanat dhe kërkesat e ditës.

aktualizúar (i e) mb I lidhur ose përshtatur me rrethanat dhe kërkesat e ditës.

aktualizúes e mb libr Që aktualizon.

akt•úe (me) kal óva úe G Ngjesh fort.

aktúem (i) e (e) mb G I ngjeshur fort.

aktúnd i m G Radhë. **Në aktundin tím** kur të më vijë radha.

aktvdékj•e a f sh e et zyr Certifikatë e vdekjes.

aktvendím i m zyr Dokument i një vendimi.

aktvërtetím i m sh e et zyr Dokument që vërteton një veprim zyrtar. **aktzotërím**

i m sh e et zyr Dokument që vërteton si dikush zotëron një pronë.

akth i¹ m sh e et bot krahin (Melilotus) Bimë barishtore me lule të verdha a të bardha me erë mjalti; rritet në grunore.

akth i² m sh e et ndër Cungal i çatisë.

akuadróm i m sh e et av Aerodrom lundrues.

akuafórt•e ja f art shtyp Gdhendje me acid në pllakë metalike.

akuakultúr•ë a f Kultivim i peshqve, midhjeve dhe bimëve në

ujë. **akuamarín i m min** Lloj berili në ngjyrë të bruztë.

akuarél i m sh e et art

♦ Bojë me pigment të tretshëm në ujë.

♦ Punim i bërë me këtë lloj boje.

♦ Arti i përdorimit të bojërave të ujit.

akuarelist i m sh ë ët Piktore që punon me bojëra uji.

akuarelist•e ja f sh e et f e AKUARELIST I.

akuariúm i m sh e et

♦ Enë qelqi ku mbahen kafshë dhe bimë uji për zbukurim a studim.

♦ Vend ku ekspozohen kafshë dhe bimë uji të gjalla.

akuaskúter i m sh ë ët Skuter i përshtatur për lundrim.

akuatínt i m art shtyp Teknikë shtypi e ngjashme me akuaforten.

akuedúkt i m sh e et ndërt Ujësjiellës i ndërtuar me urë përmbi një luginë.

akuilégj•ë a f sh a at bot (Aquilegia) Bimë e familjes së zhabinoreve, me lule shumëngjyrëshe heshtake të kthyer poshtë; rritet në viset e buta të gjysmësferës veriore.

Akuil•ë a f

♦ *gjeog* Kryeqytet i krahinës së Abrucit, Itali.

♦ *astr* Yjësia e Shqiponjës.

Akuitán•ë a f gjeog Krahinë në Francën Jugperëndimore. **akúl i m sh ë ët** Kurth i gjahtarit.

ákull

I mb

♦ Shumë i ftohtë. **M'u bënë duart akull.**

♦ Shumë i pastër. **I mbaj rrobat akull.**

♦ *fig* I ftohtë në ndjenja; i ngrirë. **Ajo më rri akull. E kam zemrën akull.**

II ndajf Shumë. **Akull i ftohtë. Akull i ri.**

*

Jam (kam mbetur) akull Jam (kam mbetur) pa para; jam trokë.

áku•ll lli¹ m sh j jt Ujë i ngrirë. **Akull i përjetshëm. Hell (qiri) akulli. Dollap akulli** *vjet* dollap me dy parete të mbushur me akull për të ruajtur ushqimet. **Balet në akull.**

Hokej në akull sport. Fabrikë akulli. Kallëp akulli. Lule akulli bot bimë barishtore zbukuruese me gjethe të tulta e të veshura me një cipë të bardhë dhe me lule të ashpra që nuk fishken. **Xham akulli** fletë qelqi e marrtë, me sipërfaqe të gdhendur.

*

Me akull të mendjes Me gjykim (arsye) të ftohtë.

E shkruaj në akull E quaj të humbur diçka.

Thyej (çaj) akullin Thyej heshtjen.

Ngul këmbët në akull Kërkoj mbështetje atje ku s'mbahem dot.

**

akull i thatë kim Gaz krabonik i ngurtësuar.

áku•ll lli² m A Shigjetë.

akull- fjalëform.

akulláč i m sh ë ët

♦ Avër; rrasë akulli.

♦ Masë akulli lundruese.

akullán•ë a f > AKULLNAJ•Ë A.

akullçárës i m sh - it Kazmë e posaçme e alpinistit për t'u ngjitur në faqe të mallit.

akullémë (i e) mb

♦ Shumë i ftohtë.

♦ (*Teh*) i çtemperuar.

akullím i m

♦ Ngrirje; shndërrim në akull.

♦ *sh e et* > **AKULLIM•Ë A.**

akullím•ë a f sh a at Ngricë; acar; të ftohtë i madh.

akullír•ë a f sh a at > AKULLIM•Ë A.

akullisht•ë a f sh a at

- ♦ Fushë e mbuluar me akull.
- ♦ Akullnajë.
- ♦ Copë e madhe akulli.
- ♦ Hell akulli.

akullmbájtës•e ja f sh e et Dollap akulli; kuti (kovë etj.) akulli.

akullnáj•ë a f sh a at Masë e madhe akulli të përhershëm, e krijuar nga ngjeshja e borës në vende ku bora nuk shkrin. [Toka të egrën klimë e zbuti/ Dhe akullnajat ktheu mbrapsht. (IK).]

akullnajór e mb I akullnajës. **Liqen akullnajor.**

akull•óhem óva (u) úar

I vetv

- ♦ Ngrij; bëhem akull; bëhem shumë i ftohtë. **I vdekuri u akullua.**
- ♦ *veta III (Xhami)* zë cipë akulli.
- ♦ *veta III* Më ngrin gjaku (zemra) nga hidhërimi, nga frika, etj.

II pës e AKULL•OJ.

akull•ój kal óva úar

- ♦ Kthej në akull; ngrij; e bëj akull (e ftoh shumë).
- ♦ *fig* Ia ngrij gjakun (zemrën) dikujt.
- ♦ *veta III jokal* Zë cipë akulli; ngrin. **Akulloi**

pellgu. akull•ónj kal óva úar A Akulloj; e ngrij; e bëj akullt. **akullór e mb** I akullt; shumë i ftohtë; i ftohtë akull. **akullór•e ja f sh e et**

- ♦ *ushq* Ëmbëlsirë e ngrirë, e gatuar me qumësht, lëng frutash e sheqer. **Akullore me vanilie (me qershi).**
- ♦ *bis* Shitës akulloresh. **Erdhi akullorja!**

akulloreshítës i m sh - it Shitës shëtitës akulloresh.

akulloreshítës•e ja f sh e et f e AKULLORESHITËS I.

akullsí a f libr dhe fig Të qenët i akull; ftohtësi e skajshme.

akullsín•ë a f sh a at G

- ♦ Brymë e rëndë.
- ♦ *fig* Qëndrim tepër i ftohtë (i akullt).

akullsísht ndajf libr Shumë ftohtë; me ftohtësi të akullt.

akullshítës i m sh - it Shitës akulli.

akullshítës•e ja f sh e et f e AKULLSHITËS

I. ákullt (i e) mb

- ♦ Shumë i ftohtë; i ngrirë.
- ♦ I cingërimtë. **Natë e akullt.**

♦ *fig* I ftohtë; i ngrirë; pa jetë. [Sytë e tjetrit ishin po aq të akullt sa edhe fjalët. (IK).]

akulltár e mb Që gjykon ftohtë (pa u nxehur).

akulltár i m Njeri me gjykim të ftohtë.

akulltár•e ja f e AKULLTAR I.

akullthýes e mb (Anije) e pajisur për të thyer akujt. **Anije akullthyese.**

akullthýes•e *ja f sh e et* Anije e pajisur me mjete për të thyer akujt në ujërat e ngrira.

Ekui pazhi i akullthyeses.

akullúar (i e) *mb*

♦ I bërë akull (i ngrirë) nga të ftohtët. **Me duar të akulluara.**

♦ *fig* I ngrirë (nga frika etj.).

akullúem (i) e (e) *mb G > AKULLUAR (i*

e). akullúes e mb

♦ (*Erë*) që të ngrin, të bën akull.

♦ *fig* (*Vështrim*) i frikshëm; që ta ngrin gjakun. **akullzím i m > AKULLIM I.**

akullz•óhem *vetv óva (u) úar > AKULL•OHEN.*

akullz•ój *kal óva úar > AKULL•OJ.*

akullzúar (i e) *mb > AKULLUAR (i e).*

akumét•ër ri m sh ra rat mjek Aparat për matjen e nivelit të dëgjimit. **akumetrí a m mjek** Matje e nivelit të dëgjimit.

akumetrík e mb mjek I akumetrit; i akumetrisë.

akumulatór i m sh ë ët tek

♦ Enë me pllaka plumbi të zhytura në tretësirë acidi sulfurik, që shërben për ruajtjen e energjisë elektrike të krijuar nga reaksioni midis plumbit dhe acidit.

♦ Bateri për ruajtjen e energjisë.

akumulím i m sh e et Veprimi i grumbullimit dhe ruajtjes pjesë-pjesë. **Akumulim i kapitalit fin.**

akumul•óhet úa (u) úar libr

I *vetv* Grumbullohet a shtohet pjesë-pjesë.

II pës e AKUMUL•OJ.

akumul•ój *kal óva úar libr* Grumbulloj pjesë pjesë; ruaj a vë mënjane pjesë-pjesë. **akumulúar (i e)** *mb* I grumbulluar, i shtuar a i vënë mënjane pjesë-pjesë.

akumulúes e mb I përftuar nëpërmjet akumulimit.

akumulúes i m sh - it > AKUMULATOR I.

akupunktúr•ë a f mjek Teknikë e lehtësimit të dhembjeve ose e anestezisë lokale duke ngulur gjilpëra në pika të caktuara të trupit.

akupunkturíst i m sh ë ët mjek Specialist i akupunkturës.

akupunkturíst•e *ja f sh e et f e AKUPUNKTURIST I.*

akustík e mb

♦ Që ka lidhje me tingujt, shqisën e të dëgjuarit, ose shkencën e akustikës.

♦ (*Pajisje*) e ndërtuar për transmetimin e tingujve ose për të ndihmuar dëgjimin.

♦: **Kitarë akustike** kitarë që nuk ka pajisje për tinguj elektronikë.

akustikán i m sh ë ët Fizikan i specializuar për akustikën.

akustikán•e *ia f sh e et f e AKUSTIKAN I.*

akustík•ë a f fiz

♦ Shkencë e studimit të përfthimit, transmetimit dhe marrjes së tingullit.

♦ Efekti i përgjithshëm i tingujve kryesisht në vend të mbyllur. **Sallë me**

akustikë. akustikísht ndajf Nga pikëpamja e akustikës.

akút e mb

♦ *mjek (Gjendje)* e acaruar e sëmundjes, që shfaqet menjëherë dhe me dekurs të shkurtër. **Apendicit akut.**

♦ *gjuh* (*Theks*) i mprehtë.

akuzalëshues i m sh - it *libr* Akuzues. [dëgjohen akuza të rënda të ndërsjella, por asnjëri nga akuzalëshuesit nuk i drejtohet Prokurorisë (Gazeta Shqiptare).]

akuzatív e mb gjuh (*Rasë*) kallëzore.

akuzatív i m gjuh *Rasë* kallëzore. > **KALLËZOR•E**

JA. akúz•ë a f sh a at

♦ *drejt* Veprim i organit ose personave të caktuar me ligj, që synon të vërtetojë fajësinë e dikujt para trupit gjykues. **Akuzë e rreme. Ngre një akuzë kundër dikujt.**

♦ Prokurori; organ i akuzës. **Dëshmitar i akuzës.**

♦ Faj që i vishet dikujt.

akuz•óhem óva (u) úar pës e

AKUZ•OJ. akuz•ój kal óva úar

♦ *drejt* Fajësoj para ligjit. **Akuzoj për vrasje dikë.**

♦ Fajësoj; ngarkoj me faj. **Mos akuzo kot!**

akuzúar (i e) mb drejt (*Person*) i paditur në gjyq.

akuzúar a (e) f sh a at (të) f e AKUZUAR I (i).

akuzúar i (i) m sh - it (të) drejt *Person* i paditur (palë e) paditur në gjyq për një faj. **Në bankën e të akuzuarit.**

akuzúem (i) e (e) mb G > AKUZUAR (i e).

askuzúes e mb drejt (*Palë*) që ngre padi (*kundër dikujt*).

akuzúes i m sh - it *Person* a palë që ngre padi kundër dikujt.

akuzúes•e ja f sh e et f e AKUZUES I.

akuzúeshëm ndajf Me ton (pamje) akuzuese.

akuzúesh•ëm (i) me (e) mb drejt Që mund të akuzohet.

akuzueshmëri a f drejt Bazë për të akuzuar dikë.

Al *kim simbol kimik* i Alumin.

AL *shkurt* i Albania.

-al *prapasht* (*formon mbiemra nga emra*) -al. **Artificial; artizanal; final.**

al dente /al dénte/ *shpr it ushq* (*Makarona*) të ziera aq sa të ruajnë njëfarë fortësie kur i kafshon.

al fresco /al frésko/ *shpr it* Në ajër të pastër.

alá ndajf Ende; halá.

Ála t f sh mit sll Djajt e motligës.

alabák u m sh ë ët zharg Hajdut i ulët; njeri pa asnjë veti të mirë.

Alabám•ë a f gjeog Shtet i SHBA-së Juglindore, në Gjirin e Meksikës. **alabást•ër ri m**

♦ Gjips i bardhë e paksa i ndritshëm, me kokrriza të imta.

♦ Lloj gëlqerori i fortë e paksa i ndritshëm, me deje të verdhemë.

♦ Ngjyrë e verdheme në të përhime ose trëndafil.

alabástërt (i e) mb (*Prej*) alabastri; si alabastër.

alaksán ndajf *vjet* Me druajtje.

alalí a f mjek Paralizë e kodrave zanore.

alamán e mb gjuh I dialekteve të alemanëve.

alamán e f sh e et gjuh Grup dialektesh të gjermanishtes së folur në Alsasë, Zvicër dhe në disa vise të Gjermanisë jugore.

alemán•ë t m sh hist Grup fisesh gjermanike, që u ngulën në Alsasë dhe në viset përreth gjatë shek. IV p.e.s.

alambík u m sh ë ët Enë distilimi me dy retorta të lidhura me një tub. **alamét mb**

♦ I stërmadh; tepër i madh. **Kishte një alamet hunde.**

♦ Shumë i mirë. **Alamet djali**
(vajze). **alamét i m sh e et**

♦ Fatkeqësi; kob. **Në ditë të alametit.** [Merita e Camajt është se, me veprën e tij, ka tërhjekë vërejtjen, me takt dhe pá bujë ... mbi alametin e t'ashtuquajturës "gjuhë letrare të njësuar". (APp).]

♦ Fjalë e ndyrë.

alamétsh•ëm (i) me (e) mb bis I stërmadh; tepër i madh.

alamídh i m sh ë ët ikt (Sarda sarda) Bonito i Atlantikut.

alanít•em vetv a (u) ur

♦ Mekem së qari.

♦ Mpakem nga frika.

alanítur (i e) mb

♦ I mekur së qari.

♦ I mpakur nga frika.

alargándo ndajf it muz Duke ulur tempin dhe zgjeruar gamën.

alárm i m sh e et

♦ usht Paralajmërim për afrimin e rrezikut. **Alarm ajror. Jap alarmin.**

♦ Kushtrim për rrëmbimin e armëve.

♦ Shqetësim para një rreziku të papritur.

alarmánt e mb > ALARMUES E. Tip alarmant njeri që alarmohet për pak gjë.

alarmím i m Frikësim a trembje para një rreziku të papritur.

alarmíst i m sh ë ët keq Ai që ngjall panik para një rreziku. **alarmíst•e ja f sh e et f e ALARMIST I.**

alarm•óhem óva (u) úar

I vetv Shqetësohem para një rreziku të papritur; më hyn paniku.

II pës e ALARM•OJ.

alarm•ój kal óva úar

♦ Paralajmëroj (*dikë*) për afrimin e rrezikut.

♦ Mbush me frikë e panik (*dikë*).

alarmúar (i e) mb I shqetësuar nga afrimi i një rreziku të papritur; i mbushur me panik.

alarmúes e mb Që shkakton alarm (panik).

alárta najf A Lart; në katin e sipërm. **Alarta e aposhta** lart e poshtë. **Rri alarta** banoj në katin sipër.

Alásk•ë a f gjeog Shtet i SHBA-së në Amerikën

Veriperëndimore. **alávë t m sh fet** Sekt islamik.

alaskián e mb I Alaskës; që ka të bëjë me Alaskën, me banorët a vendësit e saj.

alaskián i m sh ë ët Banor a vendës i Alaskës.

alaskián•e ja f sh e et f e ALASKIAN I.

Alb i m shkurt i Alban.

albán e mb ant ilir I albanëve; që ka të bëjë me fisin e albanëve.

albánë t sh hist Fis ilir me vendbanime në viset e sotme të Shqipërisë së Mesme.

albaníde t *m sh gjeol* Krah jugor i brezit të alpeve mesdhetare.

albaníst i *m sh ë ët* Studiues i huaj i albanologjisë.

albaníst•e ja *f sh e et f e* **ALBANIST I.**

albanistik•ë a *f libr >* **ALBANOLOGJI A.**

albaníz•ëm mi *m >* **SHQIPTARIZ•ËM MI.**

albanocentríst e *mb libr (Qëndrim a mendësi)* që e vë shqiptarinë në qendër të vëmendjes.

albanocentríz•ëm mi *m libr* Qëndrim a mendësi që e vë shqiptarinë në qendër të vëmendjes.

albanofil e *mb* Që admiron Shqipërinë dhe shqiptarët.

albanofil i *m sh ë ët* Admirues i Shqipërisë dhe shqiptarëve. **albanofil•e ja** *f sh e et f e* **ALBANOFIL I.**

albanofilí a *f libr* Adhurim për Shqipërinë dhe shqiptarët.

albanofób e *mb >* **SHQIPTAROFOB E.**

albanofób i *m sh ë ët* Urrejtës i Shqipërisë dhe shqiptarëve.

albanofób•e ja *f sh e et e* **ALBANOFOB I.**

albanofobí a *f* Urrejtje për Shqipërinë dhe shqiptarët.

albanológ u *m sh ë ët* Studiues i albanologjisë.

albanológ•e ia *f sh e et f e* **ALBANOLOG U.**

albanologjí a *f* Studime të qytetërimit shqiptar.

albanologjík e *mb libr* I albanologjisë; i studimeve shqiptare. **Albanópol i** *m ant ilir* Qytet i fisit të Albanëve.

albatrós i *m sh ë ët orn (Diomedea and Phoebeia)* Shpend me sqep të kthyer në majë, me krahë të ngushtë që arrijnë deri 3 m gjatësi; rron në oqeanet e gjysmërruzullit jugor. **albédo ja** *f astr* Raport i dritës ose rrezatimit të pasqyruar nga sipërfaqja e një planeti ose hëne.

Albekspórt i *m hist* Ndërmarrje Shqiptare e Eksportit. **albér i** *m sh ë ët* *krahin G* Ylber.

Albért•ë a *f gjeog* Provincë perëndimore e Kanadasë.

álb•ë a *f fet* Robë e bardhë me mëngjë të gjata e priftit.

álb•ër ra *f sh ra rat*

♦ Ashkël e hollë.

♦ Leskër lëkure.

♦ *mjek bis* Placentë; cipë e hollë që mbështjell pjellën. > **AN I.**

albërisht•e ja *sh e et >* **ALBËRISHT•Ë A; ASHK•ËL LA.**

albërisht•ë a *f sh a at* Ashkël.

ALBIMPÓRT i *shkurt vjet* Ndërmarrja Shqiptare e Importit.

Albimpórt-Ekspórt i *m hist* Ndërmarrja e Import-Eksportit.

albín e *mb (Njeri a kafshë)* i prekur nga albinizmi. > **ÇUBARDH**

E. albín i *m sh ë ët*

♦ Njeri a kafshë me mungesë të lindur të pigmentimit, që kanë flokë e lëkurë tepër të zbërdhlyët dhe sytë me iris të kuqërremë në të katër dhe bebe të kuqe të errët.

♦ *bot* Bimë që ka mungesë klorofili.

albiníz•ëm i *m* Mungesë e lindur e pigmentimit normal ose ngjyrës te njerëzit, kafshët a bimët.

Albión i *m gjeog hist, poet*

- ♦ Angli.
- ♦ Ishujt Britanikë.

albít i m min Feldspat mjaft i përhapur në formacione shkëmbore.

ALBKONTROLL i shkurt vjet Drejtoria Shqiptare e Kontrollit të Import-Eksportit.

ALBTRANSPÓRT i shkurt vjet Ndërmarrja Shqiptare e Transportit.

ALBTURÍZ•ËM mi shkurt vjet Drejtoria Shqiptare e Turizmit.

albúm i m sh e et

- ♦ Bllok me fletë ku mund të ngjiten koleksione pullash, fotografish apo autografesh.
- ♦ Komplet pllakash gramafoni të mbështjella me xhaketë e të lidhura bashkë.
- ♦ Pjesë të ndryshme muzikore të regjistruara në pllakë gramafoni, në disk apo në shirit.
- ♦ Botim me përmbledhje kompozimesh muzikore, pikturash apo pjesësh të zgjedhura letrare. **Album skicash (me skica).**
- ♦ Botim me ilustrime për një lëndë të caktuar. **Album arkeologjik (etnografik).**

albumín•ë a f sh a at

- ♦ Klasë proteinash të thjeshta të tretshme në ujë, që kaogulohet në të nxehtë; gjendet në të bardhën e vezës, qumësht, dhe shumë inde bimore e shtazore.
- ♦ E bardha e vezës, që përmban kryesisht albuminë të tretur në ujë.

albuminoíd e mb kim, fiz I albuminoidit.

albuminoíd i m kim, fiz Klasë e proteinave të tretshme, si kolagjeni; gjendet në indet lidhëse dhe të kockave.

albuminóz e mb Që përmban albuminë; i pasur me albuminë.

albuminurí a f mjek Prani e albuminës në urinë; herë-herë është tregues i sëmundjes së veshkave.

albúr•ë a f vjet det Direk (dru) i barkës.

Alcést•ë a f mit gr Gruaja e Admetit; pranoi të vdiste në vend të të shoqit; e shpëtoi Herkuli.

alç i m sh ë ët zool (*Alces machlis*) Dre i veriut.

aldehíd i m sh e et kim Klasë e lëndëve organike tepër reaktive, që përftohen nga oksidimi i alk(o)oleve primarë; përdoren në prodhimin e rezinave, ngjyrave dhe acideve organikë.

alea iacta est /álea jákta est/ shpr lt Zaret u hodhën.

aleánc•ë a f sh a at Lidhje e ngushtë midis kombesh ose grupesh shoqërore për të arritur qëllime të përbashkëta; besëlidhje.

- ♦ **Aleanca Anglo-Amerikane pol** Aleancë midis Britanisë së Madhe dhe SHBA-së kundër fuqive të Boshtit (Gjermanisë, Italisë dhe Japonisë) gjatë Luftës së Dytë Botërore.

- ♦ **Aleanca e Traktatit të Atlantikut Verior** Bllok ushtarak perëndimor i themeluar më 1949, si një sistem mbrotjeje kolektive në rast sulmi nga një palë e jashtme. > **NATO JA.**

- ♦ **Aleanca e Shenjtë hist** Aleancë ushtarake midis Rusisë, Austrisë dhe Prusisë kundër Francës napoleonike.

aleát e mb Që është lidhur me aleancë nëpërmjet një traktati; që bën pjesë në aleancë; që u përket alatëve. **Ushtritë aleate.**

aleát i m sh ë ët Anëtar i një aleance; besëlidhës. **Bëhem aleat me dikë. aleát•e ja f e ALEAT I.**

alebárd•ë a f sh a at *hist* Armë e shek. XV-XVI, me teh si sëpatë dhe me majë metalike në një shtizë të gjatë.

alebardiér i m sh ë ët *hist* Luftëtar i armatosur me alebardë. **aléf i m** Shkronja e parë e alfabetit hebraik.

alegorí a f sh - të let

♦ Mjet artistik me anë të të cilit personazhet dhe ngjarjet përfaqësojnë ide, parime a forca abstrakte, ndërsa kuptimi i mirëfilltë merr një vështrim të ri e tepër simbolik.

♦ Vepër artistike në të cilën përdoret një mjet i tillë.

♦ Paraqitje simbolike.

♦ Fjalë a shprehje me një domethënie të ndryshme nga kuptimi i mirëfilltë i tyre. **alegorík e mb I** (që i përket) alegorisë; i ndërtuar si alegori; që përmban alegori. **alegorikísht ndajf** Në mënyrë alegorike.

alegorizím i m sh e et Kthim në alegori.

alegoriz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e*

ALEGORIZ•OJ. alegoriz•ój óva úar

I jokal Bëj alegori; kthej në alegori.

II kal Shpreh me alegori; interpretoj në mënyrë alegorike. [**Në këtë roman Kadareja alegorizon politikën staliniane të rusifikimit të Bashkimit Sovjetik.** (APp).]

alegorizúar (i e) mb I shprehur (i interpretuar) me alegori.

alegréto ndajf Me temp deri diku të shpejtë; pak më ngadalë se në alegro e më shpejt se në andante (*në drejtim muzikor*).

alegréto ja f sh - ot m muz Udhëzim për ekzekutim deri diku të shpejtë; pjesë muzikore me ekzekutim të tillë.

alégro ndajf muz Me kohë të shpejtë e plot gjallëri, më shpejt se në alegro e më ngadalë se në presto.

alégro ja f sh - t muz Drejtim muzikor për ekzekutim të shpejtë e plot gjallëri; pjesë muzikore me ekzekutim të tillë.

Aleksandrí a f gjeog Port kryesor i Egjiptit, në pjesën perëndimore të deltës së Nilit, në Mesdhe; kryeqytet i Egjiptit të lashtë, themeluar nga Aleksandri i Madh.

aleksandrín e mb let Varg poetik me gjashtë këmbë iambike.

aleksí a f psik Paaftësi për të lexuar.

aleksík e mb psik I paaftë për të lexuar.

Alékto ja f mit gr Një prej furive.

Alektrión i mit gr Djalosh i shndërruar në këndez nga Aresi. **alelo- fjalëform** Njëri-tjetri.

alelopatí a m bujq Mbytje e bimëve përqark një tjetre. **alelúja pasth** Lavdi Zotit.

além i m përmb vjet Botë; rruzull i Tokës; njerëz; gjithë njerëzit. **Alemi e polemi** gjithë bota; mbarë bota; gjithësia.

alemánd•ë a f muz Muzikë e shumë këngëve gjermane. **alemán i m sh ë ët vjet** Gjerman.

alemánë ët m sh hist Konfederatë fisesh gjermanike në Rinin e epërm. **alergjén i m mjek** Lëndë që shkakton alergji.

alergjí a f sh - të mjek Reaksion i organizmit të njeriut ndaj një agjenti si pluhuri, poleni, lloj ushqimi etj. **Kam alergji nga...**

alergjík e mb

- ♦ *mjek* Që vuan nga alergjia.
- ♦ *fig* I ndjeshëm. **Jam alergjik ndaj politikave me dy fytyra. alét i m sh e et bis vjet**
- ♦ Mjet i thjeshtë pune; vegël. **Aletet e punës.**
- ♦ *krahin* G Almise të kosës; kudhër dhe çekiç për mprehjen e kosës.
- ♦ Armë.
- ♦ *euf* Organe seksuale të mashkullit.
- *

Me alete në brez Gati për çdo të papritur.

alévë t m sh fet Anëtarë të një sekti shiit të Anadollit.

alezatór i m mek > ALEZOR I.

alezím i m mek Punim me alezor.

alez•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ALEZ•OJ.*

alez•ój kal óva úar *tek* Punoj në alezor (*një detal*). **alezór i m mek** *Vrimëzgjërues.*

alezúar (i e) mb mek I punuar (i zgjeruar) me alezor.

ál•ëm mi m sh me met Melhem.

álës i m sh élëse élëset *Ç Zinxhir (i qenit etj.).*

álfa f pandr fiz Alpha. **Grimcë alfa. Kënd alfa. Rreze alfa.**

alfabét i m sh e et Tërësi shenjash që përdoren për të shkruar një gjuhë. **Alfabeti i**

Kongresit të Manastirit. Alfabeti telegrafik (Mors) kod telegrafik në të cilin shkronjat dhe shifrat formohen me vargje pikash dhe vizash, që transmetohen si sinjale të shkurtër e të gjatë. **Rendit sipas alfabetit.**

alfabetár e mb Alfabetik; i alfabetit.

alfabetár•e ja f vjet Abetare.

alfabetík e mb

- ♦ I renditur sipas radhës së shkronjave të alfabetit.
- ♦ I alfabetit.

alfabetikísht ndajf Sipas rendit (me rend) alfabetik.

alfabetór e mb Alfabetik; i alfabetit; që i përket alfabetit.

alfabllokúes i m farm Bar për parandalimin e presionit të gjakut.

alfaglobulín•ë a f bio kim mjek Globulina shumë aktive në tretësira alkaline ose në tretësira me ngarkesë elektrike; përdoren për të penguar disa lloj proteazash në gjak.

alfanumerík e mb (Pajisje) që përdor shkronja dhe shifra.

álf•ë a f

- ♦ Emër i shkronjës së parë të alfabetit të greqishtes (α).
- ♦ *fiz* Grimcë alfa
- ♦ *fig* Fillim. **Alfa dhe omega** fillimi dhe mbarimi. **Nga alfa tek omega** nga fillimi në mbarim.

alg a m sh a at A Ndyrësi; papastërti.

álg•ë a¹ f sh a at kryes sh bot (Alga) Organizma primitive ujëse, që rriten në saje të fotosintezës; nuk kanë kërcell, rrënjë a gjethe.

álg•ë a² f sh ë ët Farë e boçes së pishës së butë.

ALGOL i m inf angl Gjuhë algoritmike (*ALGO^rithmic Language*).

algo- fjalëform Algo-; dhembje-.

algológ u m sh ë ët Studiues i algave.

algológ•e *ia f sh e et f* **ALGOLOG**

U. algologjí *a f bio* Studim i algave.

algologjik *e mb bio* I algologjisë.

algomét•ër ri *m sh ra rat mjek* Aparat për matjen e ndjeshmërisë ndaj shtypjes ose dhembjes.

algometri *a f mjek* Studim i ndjeshmërisë ndaj shtypjes dhe dhembjes.

algometrik *e mb mjek* Algometrik.

algorít•ëm mi *m sh me met mat* Rregull a tërësi rregullash të sakta për zgjidhjen e një probleme.

algoritmík *e mat* I algoritmit.

algjéb•ër ra *f*

♦ Degë e matematikës që përdor shkronja dhe simbole për të shprehur numra dhe sasi në formula dhe ekuacione.

♦ Lëndë mësimore të jep njohuritë për këtë degë të matematikës.

algjebrík *e mb* I algjebrës. **Formulë algjebrike.**

algjebríkisht *ndaif* Me rrugë (mënyrë) algjebrike.

algjebríst *i m sh ë ët* Specialist i algjebrës.

algjebríst•e ja *f sh e et f e* **AGJEBRIST I. Algjér i**

m gjeog Kryeqytet i Algjerisë.

Algjerí *a f gjeog* Republikë në Afrikën Veriperëndimore, në brigjet e Mesdheut.

algjerián *e mb* I Algjerisë; që ka të bëjë me Algjerinë, me banorët a vendësit e saj. **algjerián** *i m sh ë ët* Banor a vendës i Algjerisë.

algjerián•e ja *f sh e et f e* **ALGJERIAN I. -**

algji *fjalëform* Dhembje. **Nevralgji; odontalgji.**

alhám *e mb vjet J (Njeri)* pa vlera.

Alí u m: **Ali Baba, Bab' Aliu** *bis e njëjta*

gjë. **aliánc•ë** *a f sh a at* > **ALEANC•Ë A.**

aliánt *i m sh ë ët aero* Fluturak i lehtë pa motor.

alías *lt*

♦ Ndryshe; tjetërsoj. **[lugati i Legalitetit, alias Ahmet Zogu!**

(KM).] aliát *i m sh ë ët* Aleat.

aliázh *i m sh e et met* Lidhje me shkrirje ose tretje të dy a më shumë elementeve metalike ose jometalike.

alibí *a f sh - të drejt* Mbrojtje e të akuzuarit që përpiqet të provojë se nuk ka kryer krimin në fjalë, meqë nuk ka qenë në vendin e krimit.

aliciklík *e mb kim (Lidhje)* me cikël të hapur karboni.

alidád•ë *a f sh e et tek*

♦ Mjet topografik i përbërë nga pjesa e lëvizshme e një teodoliti, bashkë me teleskopin.

♦ Mjet topografik për caktimin e vijës së shikimit të objekteve të largëta dhe për matjen e këndeve.

alieníst *i m sh ë ët psik* Psikiatër në sistemin ligjor.

alieníst•e ja *f sh e et f* **ALIENIST I.**

aligatór *i m sh ë ët zool* Zvarranik amfib i ngjashëm me krokodilin, por me kokë më të gjerë e turi më të shkurtër; gjendet në Amerikë dhe Kinë.

aligator *i Amerikës* Kaiman.

alillúja *pasth fet* Lavdi zotit.

alillúj•ë a f sh a at Him për lavdi Zotit në shërbesat e krishtera. **I këndoj alilluja dikujt** i thur himne dikujt.

alimént•ë a f sh a at vjet Pagesë vjetore e caktuar me gjyq për bashkëshortin e ndarë.
alimonó *pasth A* Ofsh; medet.

alimúrg u m Lëng i bërsisë së ullinjve. > **KUQ•ËL LA.**

alíq i m sh a at Gur i vogël. > **HALIÇ I.**

alisídh•e ja f A

♦ Fshehtësi.

♦ Lëmsh; gjë e ngatërruar.

alisív•ë a f Finjë për larjen e teshave.

alismatóre t f sh bot (Alismataceae) Bimë shumëvjeçare ose njëvjeçare të burdullakëve që rriten në moçale.

alíta mb A (Ushqim) i amësht; pa shije.

aliteración i m sh e et let Përdorim i të njëjtës bashkëtingëllore në fillim të çdo rrokjeje të theksuar në poezi.

aliteratív e mb let Që bën aliteracion.

aliter•óhet úa (u) úar let pavet dhe pës e **ALITER•OJ.**

aliter•ój jokál óva úar let Bëj aliteracion.

aliterúar (i e) mb let Që bën aliteracion.

aliterúem (i) e (e) mb G > ALITERUAR (i e). **alitírím i m tek** Çimentim me alumin.

alitir•óhet úa (u) úar tek pavet dhe pës e **ALITIR•OJ.**

alitir•ój kal óva úar tek Çmentoj me alumin.

alitirúar (i e) mb tek I çimentuar me alumin.

alithór e mb Ç I vëngër; çakërr; syshtrembët.

alíúm i m bot (Allium) Gjini bimësh që përfshin qepën, hudhrën, preshin etj.

aliván i m Të fikët; të hollët. **Më bie (më vjen) alivan.**

alivanós kal a ur E bëj (*dikë*) t'i bjerë të fikëtit. **E alivanosi ëmbëlsira e rëndë.**

alivanós•em vetv a (u) ur Më bie të fikëtit (të hollët).

alivanósje a f Të fikët; të hollët.

alivanósur (i e) mb Që i ka rënë të fikëtit (të hollët).

alivér i m anat Pjesë e dytë e stomakut të ripërtypësve, me faqen e brendshme hoje-hoje.
> **NANUQ I.**

alivért i m sh ë ët tek Vinç gru.

alizarín•ë a f sh a at kim, ind Lëndë kristalore me ngjyrë portokalli; përdoret për prodhimin e ngjyrave.

alizé të f sh fr Erëra që fryjnë nga lindja në perëndim mbi e nën Ekuator. **aljér i m vjet G** Vend i shkretë; shkretí.

alk u¹ m sh ë ët vjet Krijesë.

alk u² m sh ë ët A

♦ Shtresë e yndryshme sipër një lëngu.

♦ Lëkurë e yndryshme.

alk u³ m A Algë.

alk u⁴ m Lyshtër në brigjet e lumit.

al-Kaéd•ë a dhe al-Kaíd•ë a f Organizatë terroriste islamike.

alkaík e *mb let*: **Varg alkaik** varg me metrikë të përdorur në poezinë greke e latine në strofa katërvargëshe.

alkál i *m sh e et kim* Lëndë e tretshme në ujë, me veti të ngjashme me ato të sodës a të potasit; përftohet nga bashkimi i kripës me acid; gjendet me shumicë edhe në hirin e bimëve të djegura.

alkalësi a *f kim, bujq* Nivel i alkaleve në tokë.

alkalimét•ër ri *m kim* Matës i nivelit të alkaleve.

alkalimetrí a *f kim* Matje e nivelit të alkaleve.

alkalín e *mb kim (Lëndë)* me përmbajtje alkali. **Bateri alkaline. Tokë alkaline.**

alkalinizím i *m kim* Kthim (shndërrim) në alkal.

alkaliniz•óhet *vetv veta III úa (u) úar* Kthehet (shndërrohet) në

alkal. **alkaliniz•ój** *kal óva úar* Kthej (shndërroj) në alkal.

alkalinizúar (i e) *mb* I kthyer (i shndërruar) në alkal.

alkalinizúem (i) e (e) *mb G > ALKALINIZUAR (i e).* **alkalizúes** e *mb kim* Që kthen (shndërrohet) në alkal.

alkaloíd e *mb kim* I (me veti të) alkaloidit.

alkaloíd i *m sh e et kim* Bazë natyrore bimore me përmbajtje azoti. **alkán** i *m sh e et kim* Seri hidrokarburesh të ngopura.

álk•ë a *f Ç, J* Krem qumështi. > **AJK•Ë A.**

alkíl e *mb kim*: **Grup alkil** secila prej serive të grupeve njëvalente të përfutuara nga hidrokarburet alifatike.

alkimí a *f*

♦ Pararendëse pseudoshkencore e kimisë në Mesjetë, në kërkim në barit të përjetësisë dhe të gurit filozofik për shndërrimin e metaleve të rëndomta në ar.

♦ *fig* Mënyrë e veçantë, shpesh e paparashikueshme, e ndërveprimit midis njerëzve. **alkimík** e *mb* I alkimisë.

alkimíst i *m sh ë ët* Ushtrues i alkiminë në kërkim në barit të përjetësisë dhe të mënyrës së shndërrimit të metaleve të rëndomta në ar.

alkimizím i *m* Shndërrim (i metaleve) në ar.

alkimiz•óhet *úa (u) úar pavet dhe pës e*

ALKIMIZ•OJ. **alkimiz•ój** *kal óva úar* Shndërroj (*një meal*) në ar. **alkimizúar (i e)** *mb* I shndërruar në ar.

alkimizúem (i) e (e) *mb G > ALKIMIZUAR (i e).*

Alkióne u *m mit gr* Më i madhi i Viganëve trakë, që u vra në gjumë nga Herkuli.

Alkióñ•ë a *f mit gr* Një nga shtatë nga Pleiadat.

Alkmené ja *f mit gr* Gruaja e Amfitronit; me Zeusin lindi Herkulin.

alkonóst i *m mit sll* Shpend legjendar me kokë e gjoks gruaje.

alk(o)ól- *fjalëform.*

alk(o)ól i *m sh e et kim*

♦ Lëng pa ngjyrë, që avullohet e ndizet shpejt; nxirret nga distilimi i verës, i lëngjeve të frutave, si dhe nga drithërat etj.; përdoret në mjekësi, industri etj.

♦ *kryes sh* Bashkime organike, që dalin nga hidrokarburet duke zëvendësuar një a disa atome të hidrogjenit me grupin prej një atomi oksigjeni e një hidrogjeni. **Alk(o)ol druri. Alk(o)ol metilik. Alk(o)ol absolut.**

♦ Pije e fortë me përmbajtje alko(o)li. **Dëmet e alk(o)olit në tru.**

alk(o)olí e *mb* I alk(o)olit; që përmban alk(o)ol; i përgatitur a prodhuar me alk(o)ol.

alk(o)olist i m sh ë ët Pijanec; njeri që i përdor pa masë pijet e forta
. **alko(o)list•e ja f e ALKO(O)LIST I.**

alk(o)oliz•ëm mi m Përdorim i tepruar i pijeve alk(o)olike, ves i njeriut të dhënë pas alk(o)olit.

alk(o)olizím i m

♦ Tejngopje e rrezikshme e organizmit me alk(o)ol.

♦ Shndërrim në alk(o)ol; forcim me alk(o)ol (*i verës*).

alk(o)oliz•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Jepem shumë pas pijeve alk(o)olike; sëmurem nga përdorimi i tepruar i alk(o)olit.

♦ *veta III kim* Kthehet (shndërrohet) në alk(o)ol.

♦ *veta III (Vera)* forcohet me alk(o)ol.

II pës e ALK(O)OLIZ•OJ.

alk(o)oliz•ój kal óva úar Forcoj me alk(o)ol (*verën etj.*); shtoj alk(o)ol (*diçkaje*). **alk(o)olizúar (i e) mb**

♦ (*Lëndë*) me përmbajtje të lartë alk(o)oli.

♦ (*Njeri*) i sëmurë nga përdorimi i tepruar i alk(o)olit; njeri i dhënë keq pas pijeve alk(o)olike.

alko(o)lizúar a (e) f e ALKO(O)LIZUAR I (i).

alko(o)lizúar i (i) m Njeri i sëmurë nga përdorimi i tepruar i alk(o)olit.

alko(o)lizúem (i) e (e) mb *G > ALKO(O)LIZUAR (i e).*

alk(o)olmátës i m sh - it Aparat për matjen e përqindjes së alk(o)olit.

alk(o)olmét•ër m sh a at > ALK(O)OLMATËS I.

alk(o)olometrí a f Teknikë e matjes së përqindjes së alk(o)olit në vëllim. **alk(o)olometrík e mb** I alk(o)olmetrit.

alkóv•ë a f sh a at ark Kthinë e futur në mur a në kopsht.

alma mater /álma máter/ *lt* Shkolla që kam ndjekur.

Almá-át•ë a f gjeog ALMATI.

almájse t f sh krahin G Vegla të parmendës.

almanák u m sh ë ët

♦ Përmbledhje krijimesh letrare a punimesh shkencore që botohet zakonisht si vjetar.

♦ *vjet* Kalendar me shënime për ditët e vitit, festat dhe motin, si dhe me këshilla për punët e stinës etj.

Almáti m shq gjeog Kryeqytet i Kazakistanit.

almís•e ja f sh e et

♦ Vegël; mjet i thjeshtë pune. **Almiset e bujkut.**

♦ Orendí. **Almiset e shtëpisë.**

♦ Pjesë të një mekanizmi.

almistár i m sh ë ët Bujk me mëditje.

almíst•ër ra f sh a at > ALMIS•E

JA. almísht•e ja f sh e et Vegël pune.

almíshta t f G Ashkla të zdrugthit; zdrugulina (*për të ndezur zjarr*). **almishtí a f** Djall; gogol.

almízhda t f sh Vegla. **> ASMIS•E JA.**

aló ose álo pasth Fjalë që përdoret në fillim ose gjatë bisedës telefonike. **Alo, më dëgjon?**

alo- *fjalëform* Tjetër; ndryshe (*p.sh. alogjen, alomorf etj.*).

aló•e ja f sh e et bot Bimë me gjethe të tulta e fije të trasha, me xhufkë lulësh në ngjyra të forta; rritet kryesisht në Afrikë.

alofón i m sh e et gjuh Tingull i të folurit, i frymëtuar apo jo, që përfaqëson një fonemë të vetme.

alofoník e mb gjuh I alofonit; si alofon.

alogamí a f bio Pllenim i kryqëzuar midis bimëve të ndryshme.

aloglót e mb I aloglotit.

alográf i¹ m sh e et gjuh Paraqitje grafike e një foneme.

alográf i² m sh e et libr Diçka e shkruar në emër të një tjetri. **alogjén e mb** Gjenetikisht i ndryshëm.

alógj•ë a f sh e et Shesh; vend i sheshtë.

alogjí a f psik Paaftësi për të përdorur ose kuptuar fjalët e folura ose të shkruara për shkak të dëmtimit të trurit.

alogjík e m I palogjikë; i kundërlogjikshëm.

alogjíz•ëm mi m sh ma mat Palogjikësi; mungesë logjike.

alokárp i m sh e et bot Fryt i krijuar me pjalmim të kryqëzuar. **aloklín i m ikt** (*Alloclinus holder*)

♦ Peshk deti i vogël, i nënrendit të blinoidëve, i përhapur në ujërat e ftohta të Atlantikut.

♦ Peshk i nënrendit të blinoidëve; gjendet në ujërat nëntropikale të Kalifornisë.

aloktón e mb dhe gjeol I ardhur larg nga vendndodhja. [**lidhjet dhe raportet e eposit të veriut me epet e popujve të tjerë ballkanikë e paleoballkanikë, autoktonë e aloktonë** (ShS).]

alokución i m sh e et

♦ Fjalim formal i mbushur me këshilla.

♦ *drejt* Pyetje të trupit gjykues drejtuar fajtorit.

♦ *drejt* Fjalë e fundit e të akuzuarit para vendimit të gjyqit.

alomeríz•ëm mi m fiz, kim Ngjashmëri e strukturave kristalore të lëndëve të ndryshme kimike.

alometrí a m bio

♦ Matje e shkallës së rritjes relative.

♦ Studim i lidhjes midis madhësisë së trupit dhe formës, anatomisë, fiziologjisë dhe sjelljes.

alometrík e mb bio Allometrik; i alometrisë.

alomórf e mb gjuh I alomorf. > **ALOMORFIK**

E. alomórf i m sh e et

♦ *gjuh* Variant fonologjik i një morfeme.

♦ *kim* Secila nga format e ndryshme kristalore të së njëjtës lënde të përbërë.

alomorfík e mb gjuh Alomorf.

alomorfíz•ëm mi m sh ma mat gjuh Allomorphism.

alopurinól i m farm Bar për mjekimin e cermës dhe të rasteve kur ka ngritje të nivelit të acidit urik.

alotróp i m sh e et dhe kim Formë e ndryshme e të njëjtit element.

alotropí a f dhe kim Dukuri e shfaqjes së një elementi në dy a më shumë forma fizike.

alotropíz•ëm mi m dhe kim > **ALOTROPI A.**

alozáur i m sh ë ët *paleo* Dinozaur mishngrënës i Jurasikut.

alpák•ë a f sh a at

- ♦ *zool* (*Lama pacos*) Gjitar i zbutur i Amerikës Jugore, i familjes së lamës; ka lesh të gjatë e të butë.
- ♦ Lesh alpake.
- ♦ Stof me lesh alpake.
- ♦ Xhaketë me lesh alpake.

álpe t f sh gjeog Sistem malor i Evropës Qendrore-Jugore, me shtrirje nga Riviera e Mesdheut, në Italinë e veriut dhe pjesën juglindore të Francës, Zvicrës dhe Gjermanisë e Austrisë deri në bregun lindor të Adriatikut, në Shqipërinë Veriore. **Alpet shqiptare (dinarike, veriore).** [nji farë ashpërsie hijerândë e gegënishtes, që ká shembullesën e vet fizike te alpet e madhnueshme të Veriut. (APp).]

alpín e mb

- ♦ I Alpeve. [Prof. E. Çabej kishte përcaktuar si zonë qendrore të eposit shqiptar të kreshnikëve malësitë alpine shqiptare, Nikaj-Mërturin me rrethina (ShS).]
- ♦ I alpeve; që ka të bëjë me alpet; që gjendet a rritet në alpe. **Bimësi (klimë, kullotë) alpine.**
- ♦ I alpinistit; i përshtatshëm për alpinistin. **Kazmë (këpucë) alpine. Trupa alpine** trupa speciale të ushtrisë italiane.

alpín i m kryes sh ë ët Trupa speciale të ushtrisë italiane. **alpiníst i m sh ë ët** Sportist që merret me alpinizëm. **alpiníst•e ja f sh e et f e ALPINIST I.**

alpinistík e mb lir I alpinizmit; që ka të bëjë me alpinizmin. **Veprimtari alpinistike.** **alpiníz•ëm mi m sport** Sport i ngjites në male. **Klub aplinizmi.**

als i m sh e et Ç Zinxhir i orës së xhepit. **Alsás•ë a f gjeog** Krahinë e Francës Verilindore.

Alsásë-Lorén•ë a f gjeog Krahinë e krijuar nga Gjermania pas fitores ndaj Francës më 1871. **Aneksimi (Kthimi) i Alsasë-Lorenës. Krahina perandorake e Alsasë-Lorenës.**

alsasían e mb I Alsasës; që ka të bëjë me Alsasën, me banorët a vendësit e saj. **alsasían i m sh ë ët**

- ♦ Banor a vendës i Alsasës.
 - ♦ *zool* Qen i madh barí; përdoret nga policia dhe nga të verbërit për t'i drejtuar në udhë.
- alsasían•e ja f sh e et f e ALSASIAN I.**

alsív•ë a f Ç Finjë.

Altái m gjeog Vargmal nga Kazakistani deri në Mongolinë Perëndimore dhe Kinën Veriore.

altaík e mb: Gjuhët altaike familje e gjuhëve aglutinative si gjuhët turke, mongole, tunguse dhe mançu.

altár i m sh ë ët

- ♦ Rrasë mbi të cilën u bëhen fljime perëndive.
- ♦ *fet* Tryezë në një kthinë në pjesën lindore të kishës, ku bëhen shërbesat me të rëndësishme e ku mbahen sendet kryesore që përdor prifti.
- ♦ *fig* Simbol i sakrificës dhe fljimit. [Atdheun duke vënë përjetësisht mbi vétën/ n'altarin e lirisë bënë fli/ Atë ç'ka patën më të shtrenjtën: jetën! (JB).]

alté ja f sh - të bot (*Malva neglecta*) Lulemëllagë.

Alté ja *f mit gr* Gruaja e Eneas; nëna e Meleagrit. **alter ego** /á|ter égo/ *shpr lt*

♦ *psik* Personalitet tjetër.

♦ Mik i ngushtë, i besës.

alter ipse amicus /á|ter í|pe amíkus/ *shpr lt* Miku është uni i dytë.

altera pars /á|tera pars/ *shpr lt* Ana tjetër.

alterím i m sh e et libr

♦ Kalim nga një gjendje në një tjetër.

♦ Ndryshim.

alternatív e mb libr

♦ Tjetër.

♦ *fiz* Tjetëror.

alternatív•ë a f sh a at libr

♦ Gjendje kur duhet zgjedhur njëra nga dy mundësitë a rrugëzgjdhjet, që përjashtojnë njëra-tjetrën. **S'kam alternativë** s'kam rrugë tjetër; s'kam nga ia mbaj. [**alternativa e masandeshme ka me qenë: ose të holla nga një shtet i huej! - ose falimento!** (KM).]

alternatívisht ndajf libr Në mënyrë tjetër; ndryshe.

alternatór i m sh ë ët tek Gjenerator që prodhon rrymë tjetërore kryesisht në automjete.

alterním i m Ndryshim nga një gjendje në një tjetër dhe anasjellas. [**Eposi ka**

"struktura te hapura dhe klishe te trashëguara", ka alternim dhe harmonizim të tyre në ligjërimin epik. (ShS).]

altern•óhet úa (u) úar vetv veta III Ndryshon nga një gjendje në një tjetër dhe anasjellas.

altern•ój kal óva úar E ndryshoj nga një gjendje në një tjetër dhe anasjellas.

alternúar (i e) mb fiz (Rrymë) tjetërore.

alternúem (i) e (e) mb G > ALTERNUAR (i e).

altër•ón jokall ói úar veta III Agon; zbardhëllon (*qielli në agim*).

alternúes e mb fiz Që alternohet.

altimét•ër ri m sh a at

Lartësimatës. **altimetrí a f** Matje e

lartësisë. **altissimo** /altísimo/ *muz it*

I ndajf Shumë shpejt, por më ngadalë se në presto. **II**

mb Shumë i shpejtë, por më i ngadaltë se prestoja.

álto muz

I ndajf Lart; me zë ose regjistër altoje.

II mb I lartë; i kënduar me regjistër altoje.

álto ja f sh - t muz it

♦ Zëri më i ulët i këngëtares.

♦ Zëri më i lartë i këngëtarit me regjistër më të lartë se tenori.

♦ Pjesë e kompozuar për zë ose vegël brenda këtij diapazoni.

♦ Vegël muzikore me tela, pak më e madhe se violina; vegël frymore me regjistër të ulët.

Álto Ádixh•e ja f gjeog Krahinë autonome në Italinë Veriore; Tiroli Jugor.

altoparlánt i m sh ë ët

♦ Aparat që përforcon dhe përhap tingujt.

♦ *keq* Zëdhënës i zhurmshëm i dikujt.

altoreliév i m sh e et ark Reliev skulpturor me forma të ngritura deri në gjysmëlartësi të thellësisë së objektit.

altruíst e mb libr (Njeri) që vepron me altruizëm ose karakterizohet nga altruizmi.

altruíst i m sh ë ët libr Ai që vepron me altruizëm ose karakterizohet nga altruizmi..

altruíst•e ja f sh e et f e ALTRUIST I.

altruíz•ëm mi m sh ma mat libr Gatishmëri për të flijuar të mirën e vetes për të mirën e të tjerëve; dëshirë e synim për t'i bërë mirë tjetrit.

alth i m Fije kërpi.

álthtë (i e) mb I kërptë; prej kërpi.

aluát i m sh ë ët zool Majmun.

aludím i m sh e et libr Fjalë me nënkuptim.

alud•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e ALUD•OJ. Mund të aludohet lehtë se...

alud•ój jokall óva úar Bëj aluzion; shpehem me nënkuptime. [Fishta, me zhgunin e vrazhdë të kësaj drame në trup e në shpirt, duke aluduar për gjendjen e Shqipërisë, tek "Juda Makabe", qortonte Zotin (AÇ).]

aludúar (i e) mb I shprehur me nënkuptim.

aludúem (i) e (e) mb G > ALUDUAR (i e).

alumín i m kim Element metalik i lehtë e i butë, me ngjyrë të bardhë të argjendtë; gjendet kryesisht në boksite (*simboli Al*).

aluminát i m kim Bashkim i oksidit të aluminit me një oksid metalik.

alumín•e ia f bis Enë alumini.

alumín•ë a f kim Oksid alumini.

aluminím i m tek Veshje me alumin.

aluminít i m kim Hidrosulfat alumini.

alumin•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e ALUMIN•OJ.

alumin•ój kal óva úar tek Vesh me alumin.

aluminóz•ë a f mjek Helmim nga alumini.

alumíntë (i e) mb Prej alumini; me alumin. **Tabaka e alumintë.**

aluminúar (i e) mb tek I veshur me alumin.

aluminúem (i) e (e) mb G > ALUMINUAR (i e).

alunít i m min Hidrosulfat potasi dhe alumini.

alurít•et vetv - ur veta III Ç (Ujku) ulërin; aullin.

alurím•ë a f sh a at Ulërimë; klithmë.

alurí•j jokall va rë Ulëras; klith.

alurít•et vetv - (u) ur veta III Ulërin;

klith. **alurítj•e a f sh e et** Ulërimë; klithje.

aluvión i m sh e et gjeol Baltë, zall, rërë etj. e lënë nga lumenjtë e përrenjtë përgjatë rrjedhës. > **lysht•ër ra; lymërisht•ë a.**

aluvionál e mb gjeol > ALUVIONOR E.

aluvionór e mb gjeol Lyshtëror.

aluzión i m sh e et libr Fjalë me nënkuptim; fjalë e hedhur larg e larg për dikë a diçka. **alveól•ë a f kryes sh a at anat**

♦ Gropëz e kockave të nofullave, ku ngulen rrënjët e dhëmbëve.

♦ Qelëz në mushkëri, ku mbarojnë skajet e rrugëve të frymëmarrjes dhe të enëve të gjakut.

♦ Qeskë në fund të gjëndrave endokrine. > **HOJËZ A.**

alveolár e mb I alveolës; si alveolë.

alveolár•e ja f sh e et gjuh Bashkëtingëllore e shqiptuar me majën e gjuhës të mbështetur në mishin e dhëmbëve të sipërm.

alz i m sh a at A Varëse gushe prej metali. **all e mb**

♦ (Ngjyrë) e kuqe e ndezur. **Lule alle** bimë kopshtesh me lule të kuqe alle; kur e prek, i lëshon farat përdhe.

♦ *krahin G (Kalë)* i kuq. **Lopë alle.**

allá pasth Jepi; vazhdo.

Allá pasth > ALLAH. Alla qerim ka Zoti.

alla- fjalëform bis Pjesë e parë e fjalëve të prejardhura, me kuptimin: si, ashtu si... . >

Sipas. Allafrënga. Allaturka.

Allá u m bis > ALLAH U.

álla dréjta shpr ndajf A Drejt përpara.

álla fshéhura shpr ndajf A Fshehtas.

alla marcia /ála márça/ shpr ndajf muz it

I ndajf Me ritëm marshi.

II mb I ekzekutuar me ritëm marshi.

álla shtrëmbra shpr ndajf A Me (rrugë) të shtrembër.

allabánd•ë a f det Luhatje anësore e anijes.

allabráca ndajf bis Krahpërkrahu; për krahu.

alladís kal a ur bis Freskoj; flladit. **alladís•em**

vetv a (u) ur Freskohem; flladitem.

alladís•ëm (i) me (e) mb G > ALLADISUR (i e). alladísj•e a f bis Freskim; flladitje.

alladísur (i e) mb bis I freskuar; i flladitur. **alladít kal a ur > ALLADIS.**

allafránga ndajf bis G > ALLAFRËNGA.

allafrénga

I ndajf bis Sipas mënyrës së Europës Perëndimore. **Kush e kërkon allafrënga, kush allaturka.**

II mb I bërë sipas mënyrës së Europës Perëndimore. **allafrëngçe ndajf dhe mb bis >**

ALLAFRËNGA. allagrék e mb ushq (Gatim) sipas mënyrës greke. **allagrép ndajf bis > HALLAGREP.**

Alláh pasth (mosbesim, habi, frikë) O Zot.

Alláh u m fet Zot në besimin mysliman. **Allahu na ruajtë! E faltë Allahu!**

allahqerím pasth Dhëntë Allahu.

allahtén ndajf vjet J Befas; papritmas.

allaí a f Ç

♦ Shumicë.

♦ Tufë (*bagëtish*).

all•áj paraq det krahin G Përbri (*me një barkë ose anije*). **alláj i m sh - të vjet** Regjiment kalorësie.

allaj•bé u m sh bejlérë bejlérët hist Komandant i një regjimenti kalorësie në ushtrinë otomane.

allájk•ë a f sh a at

♦ Skllave zezake.

♦ *fig* Grua mendjelehtë.

allamán e mb vjet Gjerman; austriak.

allamán i m sh ë ët vjet Gjerman; austriak.

allamán•e ia f sh e et vjet e Gjermane;

austriake. **allandrúm e mb A (Njeri) i**

dembelosur. **allandrúm i m sh a at A** Dembel.

allandrúm•e ia f sh e et A f e ALLANDRUM

I. allasó j ndajf Ndryshe; tjetërsoj.

allasójshe ndajf bis > ALLASOJ.

allaspanjóll e mb ushq: **Salcë allaspanjolle** salcë domatesh, me karrota të grira imët dhe qepë të skuqura, e ndrequr me verë.

allashqiptárçe ndajf bis Sipas mënyrës (zakoneve)

shqiptare. **allát i m sh ë ët** Kalë me qime të kuqërremtë në të

verdhë. **allát i m sh e et krahin** Vegël e thjeshtë.

allát•e ja f sh e et Pelë me qime të kuqërremtë në të

verdhë. **allátk•ë a f sh a at bis J** Freskore; erashkë.

allaturína t f sh Velga gjithëfarëlloji.

allatúrka bis

I ndajf Sipas mënyrës (zakoneve) të turqve. [**Pjesa myslimane - gjithmonë nëpër qytetet - filloi t'imitonte jetën allaturka.** (AE).]

II mb (Gatesë) e bërë sipas mënyrës turke (orientale). **Kafe allaturka** kafe e zier në xhezve.

allatúrkcë ndajf bis > ALLATURKA.

allatýrkçe ndajf vjet bis > ALLATURKA.

allavérsën ndajf vjet bis Jo keq; çka; diçka (më mirë).

allavít•em vetv a (u) ur J Mundohem në njëfarë mënyre (të bëj

diçka). **allavítj•e a f J** Përpjekje dosido (për të bërë diçka).

allaxhá ja f sh - të vjet

♦ *teks* Pëlhurë mëndafshi a pambuku e endur me vija.

♦ Veshje me pëlhurë të tillë.

allaxhá ja f sh - të bujq Sëmundje që i bie duhanit dhe ia bën gjethet pika-pika. **allaxhá**

ja f sh - të Misër me kokrra të përziera të bardha e të verdha; misër larush. **allc i m sh e et**

tek Copë sholle që i shtohet kallëpit të këpucëve për të formuar vendin e trinës.

allç i m sh ë ët Kalë me qime të kuqe të ndezuar. > **KUQAL I.**

allçák e mb Torollak; gjysmak nga mendja.

allçák u m sh ë ët bis Torollak; njeri gjysmak (i krisur) nga mendja. [**Kryqi andej, këtej buxhaku/ Dhe allçaku.** (FN).]

allçák•e ja f e ALLÇAK U.

allçákçe ndajf Si gjysmak nga mendja; si i krisur; si i çmendur.

allçám e mb I vëngër; vangosh.

allçám i m sh ë ët Njeri me sy të vëngër; vëngërosh.

allçám•e ja f sh e et Grua a vajzë me sy të vëngër;

vëngëroshe. **allçan•e ia f sh e et > ALLÇ•E JA.**

állç•e ja f sh e et Pelë me qime të kuqe të ndezur. > **KUQALASH•E JA**.

allçi a f Pluhur i bardhë prej gjipsi të pjekur, që ngurtësohet pasi njomet në ujë; përdoret në ndërtim, për skulptura, në mjekësi etj. **Tavan allçie. Vë në allçi dorën (këmbën) e ndrydhur.**

allçój i m krahin G Ka me qime të kuqe të errët.

áll•e ja f sh e et bis

♦ Ngjyrë e kuqe të errët.

♦ Dhi me qime të kuqe të errët. **allemán e mb** Gjerman.

allemán i m sh ë ët Gjerman.

allemánçe ndajf vjet Gjermanisht.

allemánç•e ja f Gjermanishte.

allemán•e ja f sh e et f e ALLEMAN I.

allép•e ja f sh e et vjet J Vuajtje fizike; mundim i madh.

allés i m sh e et vjet bis Zakon.

allestís•em vetv G > **ALLËSHTIS•EM.**

áll•ë a f sh a at vjet sport Sulmues anësor. **Allë i majtë (i djathtë). allështís•em G vetv e ALLËSHTIS•Ë (me u).**

allështís•ë (me u) vetv a (u) ë G Më bëhet zakon.

allështísun (i e) mb G (Njeri) me huqe; që i është bërë zakon diçka. **állët (i e) mb** Bojalle; bojëgjak.

allëshvërshe t f sh vjet J > **ALLISHVERISH**

I. allfabét i m sh e et A Alfabet.

allgî ni m sh na nat krahin G Thëngjill; prush i shuar.

allís•em vetv a (u) ur kryes veta III sh (Turma) shpërndahet pa rregull. **allísj•e a f** Shpërndarje pa rregull (e turmës).

allísur (i e) mb (Turmë) e shpërndarë pa arregull.

allishverish i m sh e et bis

♦ **vjet** Tregti; shitlerje. **Bëj një allishverish** merrem vesh (me dikë) për pazarin (për çmimin e mallit).

♦ **keq** Tregti e pandershme (e papastër); dallavere.

állk•ë a f sh a at Trap midis arave.

állk•ë a² f sh a at J Hallkë e zinxhirit. > **HALLK•Ë**

A. allmán i m sh ë ët A Bishë; kafshë e egër; shtazë.

allmanó pasth A, Ç Ofsh; medet.

állm•e ja f sh e et bot (Helianthus tuberosus) Bimë me kërcell e me gjethe si të lulëdiellit dhe rrënjë si patate të ngrënshme. > **MOLLË DHEU; ORESHK•Ë A.**

allmés•ë a f Lëng i përftuar nga njomja e një lënde në ujë. **allmí a f** Kapitje; mekje; lodhje.

allm•óhet G vetv veta III dhe pës e ALLM•OJ. > **ALLM•UE (me u).**

allm•ój kal G > **ALLM•UE (me).**

allm•úe (me) vetv óva úe G Shkallmoj; shkatërroj.

allm•úe (me u) vetv - (u) - veta III G Shkallmohet; shkatërrohet.

allmúet (i e) mb G I shkallmuar; i shkatërruar.

allnájk e mb krahin G (Kalë) i kuq.

alln•óhem vetv bis G > **ALLN•UE (me u).**

alln•úe (me u) *jokal óva* (u) **úe** bis G Zemërohem; prishem; nuk flas (me dikë).

Qofsh allnue! jemi zënë e mos më fol.

allnúem (i) **e** (e) bis mb G I zemëruar; i prishur; që nuk flet (me dikë). **allój a**¹ f sh **a at** vjet

♦ Turmë; shumicë.

♦ Regiment.

allój a² f sh **a at** vjet Njeri i ngarkuar me drejtimin e dasmës. **allonár i** m vjet J Korrik.

allór•e ja f ikt (*Sparidae*) Peshk i familjes së kocave; gjendet në Mesdhe dhe në Atlantikun Verior.

allosój vjet bis

I mb I ndryshëm; tjetërsoj. **II**

ndajf Ndryshe; tjetërsoj.

alltán i m vjet > **ALLTËN I**.

alltenbásh i m sh **a at** vjet Shirit me ngjitëse për heqjen e qimeve të trupit.

álltë (i) **e** mb (*Ngjyrë*) e kuqe e ndezur.

alltén i m vjet Ar; flori.

alltí a f sh - **të** vjet Gjashtare; pistoletë me gjashtë plumba. **alltíaz** ndajf krahin G Vetëtimthi.

alltipús ndajf vjet bis Në rrëmujë; (*i bëj punët*) çorbë; çorap.

alltipús i f vjet bis Rrëmujë; mungesë e theksuar rregulli në punë. **alltón i** m vjet krahin > **AR I; FLORI RI**.

alltún i m vjet krahin Ar; flori.

am krahin urdh e **JAP**. > **NËM**. **Am bukë!** më jep të ha!

Am kim shkurt i Americium.

AM ja shkurt i Artist i Merituar.

amá¹ bis

I lidh Por; porse; veçse. **Erdhi, ama me vonesë. II**

pj (*habí, përbuzje, ironi*) Ç'; çfarë. **Ama punë!**

áma² urdh e **JAP**. > **NËMA**. **Ama dorën!**

amabile /amábile/ mb muz it (*Pjesë*) e luajtur ëmbël.

amáçk•ë a f J Pulë e shtruar; kllaçkë; squkë.

amáhj i m sh **a at** A Luftë; betejë.

amalgám•ë a f sh **a at**

♦ *mjek* Lidhje e zhivës me argjend për mbushjen e dhëmbëve; përzirje metalesh të shkrira në zhivë.

♦ *libr* Përzierje. **Amalgamë ndjenjash.**

amalgám•óhet úa (u) **úar** pavet dhe pës e **AMALGAM•OJ**.

amalgám•ój kal óva úar kim Bashkoj me përzierje (*dy lëndë*).

amalgamúar (i) **e** mb kim (*Lëndë*) të bashkuara me përzierje.

amalgamúem (i) **e** (e) mb G > **AMALGAMUAR** (i) **e**.

amalgamúes e mb kim (*Lëndë*) që bashkohet (lidhet) me lëndë të tjera me përzierje. **amán** pasth bis

♦ Të lutem. [Aman, mos i rrëfe! Pjetri e mohon me be:/ -"Jo, për Zotin, moj aman,/S'jam e s'jam." (FN).]

♦ (*përforcim*): **Aman, sa i keq që është!** është shumë i keq.

♦ Veç. [Por: *aman mos të keqkuptohemi!* (KM).]

Amán i m gjeog Kryeqytet i Jordanisë.

amanét i m sh e et bis

♦ Porosi për të pasur kujdes dikë a diçka. **I lë amanet diçka dikujt.**

♦ Dëshirë e fundit. [Në viset veriore ekziston një respekt gati shenjtërues për këngët e kreshnikëve, të cilat vlerësohen si një amanet i të parëve (ShS).]

amaníte t f sh bot Gjini e përhapur kërpudhash kryesisht helmuese. **amánt** e mb ant I fisit ilir të amantëve.

amantadín•ë a f farm Bar për mjekimin e sëmundjes së Parkinsonit. **amánt•ë** t m ant Fis ilir në brigjet e Vjosës.

amantín e mb ant I fisit ilir të Panonisë.

amantínë t m sh ant Fis ilir i

Amantinëve. **amáq** i m A

♦ Dashuri.

♦ Miqësi.

amarét•ë a f sh a at ushq Biskotë e gatuar me arra ose me bajame të shtypura, me ose pa mjaltë.

amaril•ë a f bot (*Amaryllis*) Bimë e viseve tropikale me zhardhok, me lule të bardha në të kuqërreme.

amashír i m sh ë ët > **AMASHIR•Ë** A.

amashír•ë a f sh a at Tas i thellë për gjellë; shaftas. **amatoksín•ë** a f mjek Helm kërpudhe.

amatór e mb (*Veprimtari*) që bëhet për kënaqësi, jo si profesion. **Teatër amator.**

amatór i m sh ë ët

♦ Ai që merret për kënaqësi me diçka. **Amator i muzikës (i sportit, i teatrit).**

♦ Ai që merret me sport jo si profesionist. **Amatorët kundër profesionistëve.**

amatór•ë ja f sh e et f e **AMATOR** I.

amatorésk e mb libr Si amator. **Punim amatoresk** punim pa profesionalizëm.

amatorísht ndajf libr Për kënaqësi; si amator.

amatoríz•ëm mi m libr Të qenët amator.

Amaváru f mit hind Perëndeshë që polli vezën nga doli Brahma, Shiva dhe Vishnu.

amazón•ë a libr

♦ Kalorëse.

♦ fig Luftëtare; trimëreshë.

Amazón•ë a f sh a at libr kryes sh mit gr Luftëtare të Skitisë, që prenë gjirin e djathtë për të përdorur harkun; luftuan përkrah trojanëve kundër grekëve.

Amazón•ë a f gjeog Lumi më i madh i Amerikës së Jugut; buron nga Andet dhe derdhet në Atlantik. **Pyjet (fiset) e Amazonës.**

amazoník e mb dhe gjeog I Amazonës.

amazonít e m sh ë ët gjeol Gur i çmuar në ngjyrë të blertë. **ambalázh** i m sh e et

♦ Material që përdoret për mbështjelljen dhe mbrojtjen e mallit nga dëmtimi. **Kuti (letër) ambalazhi. Pësia me gjithë ambalazhin.**

♦ fig Veshje. **Paraqit nën ambalazhin e...** paraqit si...

ambalazhím i m sh

♦ Paketim. **Ambalazhim për dhurata. Ambalazhim në vakuum.**

♦ > **AMBALAZH I.**

ambalazh•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e AMBALAZH•OJ.*

ambalazh•ój kal óva úar Paketoj; mbështjell.

ambalazhúar (i e) mb I pakeluar; i mbështjellë.

ambalazhúem (i) e (e) mb *G* > **AMBALAZHUAR (i e).**

ambalazhúes e mb (*Proces*) i ambalzhimit (*të mallit, prodhimit*). **ambalazhúes i m sh - it** Paketues (*i mallit, prodhimit*). **ambalazhúes•e ja f sh e et f e** **AMBALAZHUES I.**

ambárr•ë a f sh a at Hu; shtyllë.

ambárrz•ë a f sh a at Kunj druri.

ambasád•ë a f sh a at

♦ Përfaqësi diplomatike e nivelit më të lartë e një shteti pranë një shteti tjetër. **Personel i ambasadës. Selia e ambasadës. [roje të përforcuara në udhëkryqe ambasdash (MA).]**

♦ Ndërtesë e kësaj përfaqësie.

♦ Personel i kësaj përfaqësie.

♦ Mesazh. [**Papa Eugjen IV dhe mbreti Alfons V i Napolit dërguan ambasada të veçanta (AE).**]

ambasádór i m sh ë ët

♦ Diplomati i shkallës më të lartë i akredituar nga qeveria ose sovrani i një shteti për një mandat të caktuar të përfaqësojë shtetin e vet në një shtet tjetër. **Ambasador i jashtëzakonshëm e fuqplotë.**

♦ Diplomati në krye të një misioni të përhershëm pranë një organizate ndërkombëtare si Organizata e Kombeve të Bashkuara.

♦ Përfaqësues jozyrtar. **Ambasador shëtitës. [heroit të këngës legjendare shqiptare i del në mejdan një "baiulus" (ambasador i Venetikut) i përtej detit... (ShS).]**

♦ Mesagjer i autorizuar. **Ambasador i vullnetit të mirë.**

ambasádór•e ja f sh Grua ambasadore; gruaja e ambasadorit.

ambasadoriál e mb I ambasadorit; që lidhet me veprimtarinë e ambasadorit.

amberínk u m sh ë ët

♦ Rreth; unazë.

♦ Karficë zbukurimi.

âmbël ndajf dhe si kallëzues *G* Me ëmbëlsi; me të butë e të mirë; këndshëm; në mënyrë të këndshme. > **ËMBËL.**

âmb•ël (i e), âmbëlsi, âmbëls•ué etj. G > **ËMBËL, ËMBËL (i e), ËMBËLSI, ËMBËLS•OJ etj.**

âmbël-âmbël ndajf *G* Me ëmbëlsi.

âmb•ël la (e) f G

♦ Shije e ëmbël.

♦ *sh* Ushqime të ëmbla.

♦ *fjg* I këndshëm; i butë. [**Ah! Po, e ambël fjala e sajë (GjF).**] **âmbëlcák e mb** *G* Paksa i ëmbël.

âmbëlcí a f G

♦ Shije e ëmbël; ëmbëlsi.

♦ *fjg* Tip i ëmbël (i butë).

âmbëlcín•ë a f sh a at *G* > **ËMBËLSIR•Ë A.**

âmbëlcór•e *ja f sh e et kopsht G* Dardhë e ëmbël.

âmbëlnáj•ë *a f krahin G* Sherbet i trashë (i rëndë).

âmbëlta (të) *as G* Shije ëmbëlsire. > **AMBËLTUEMIT**

(të). **âmbëltí** *a f G* > **ËMBËLSI A.**

âmbëltím *i m sh e et G* Të prera barku.

âmbëltíq•ëm (i) me (e) *mb krahin G (Shije)* e ëmbël e pakëndshme. **âmbëlt•ój** *jokal G* > **AMBËLT•UE (me).**

âmbëltór *e mb krahin G (Njeri)* i butë; fjalëmbël.

âmbëltór *i m sh ë ët G* > **ËMBËLTOR I.**

âmbëltór•e *ja¹ f sh e et G* > **ËMBËLTOR•E JA.**

âmbëltór•e *ja² f sh e et krahin G* Grua e butë, fjalëmbël.

âmbëlt•úe (me) *jokal ón úe veta III G (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Kam të prera barku.

âmbëltúem it (të) *as G* Të prera barku.

âmb•ër *ra f* Qelibar.

ambi- *fjalëform Dy-; që të dy(ja).*

ambíci•e *a f sh e et* Dëshirë e fortë ose shtysë e brendshme për të arritur diçka. **Kënaq ambicien.**

ambicióz *e mb*

♦ *(Njeri)* me ambicie të fortë.

♦ *(Plan)* i guximshëm e jo krejt i arritshëm.

ambizióz *i m sh ë ët* Njeri me ambicie të fortë.

ambicióz•e *ja f sh e et f e* **AMBIZIOZ I.**

ambícj•e *a f sh e et* > **AMBICI•E A.** [Këtu ambicjet janë pa frë e pa kufi (FN).]

[Secila prej tyre (*principatave shqiptare*) kishte stemën e saj, priste monedha edhe ushqente ambicjen e kurorës mbretërore. (AE).]

ambidékst•ër *mb libr* > **DYDJATHAK E.**

ambiént *i m sh e et*

♦ Kushte rrethuese në të cilat jeton një njeri, kafshë a bimë. **Ambient shoqëror.**

♦ Mjedis në të cilin kryhet një veprimtari. **Ambjent për zhvillimin e talenteve.**

♦ *sh* Mjedisë si dhoma, salla etj. në banesë, hotel. stadium etj. **Ambiente sportive.**

♦ *fíg* Atmosferë; kushte a rrethana që ndikojnë në gjendjen shpirtërore.

♦ *bio* Botë natyrore në tërësi ose zonë gjeografike në veçanti të prekura nga veprimtaria e njeriut. **Ndotje (pastërti) e ambientit.**

ambientál *e mb* > **MJEDISOR E.**

ambientalíst *e mb (Veprimtari, shoqatë)* për mbrojtjen e

mjedisit. **ambientalíst** *i m sh ë ët* Aktivist për mbrojtjen e

mjedisit. **ambientalíst•e** *ja f sh e et e* **AMBIENTALIST I.**

ambientalíz•ëm *mi m libr*

♦ Doktrinë që pretendon se mjedisi ka më shumë rëndësi se trashëgimia, si faktor i zhvillimit intelektual.

♦ Veprimtari për mbrojtjen e mjedisit nga ndotja dhe dëmtimi.

ambientím *i m* Përshtatje me mjedisin e jetesës (me kushtet e reja).

ambient•óhem *vetv óva (u) úar* Përshtatem me mjedisin e jetesës; mësohem me kushte të reja shoqërore, klimatike etj.

ambient•ój *kal óva úar* Përshtat me mjedisin e jetesës (me kushtet e reja).

ambientúar (i e) *mb* I përshtatur me mjedisin e jetesës (me kushtet e reja). **ambientúem (i) e (e)** *mb G > AMBIENTUAR (i e)*.

ambientúesh•ëm (i) me (e) *mb* I aftë për t'u përshtatur me mjedisin e jetesës (me kushtet e reja).

ambiguitét i m sh e et Dykuptimësi. [Trajta tjetër gegënishte në - ueshëm u adoptue për me eliminue ambiguitetin e trajtës *i besuar*, që don me thanë jo vetëm `believed', por edhe `believable': njeri i besuar, `believable man'. (APp).]

ambigjén e mb

♦ *bio* Dygjinor.

♦ *gjuh* Dygjinishëm.

ambigjení a m bio, gjuh Të qenët dygjinor a i dygjinishëm.

ambivalénc•ë a mb Dyvalencë.

ambivalént e mb kim Dyvalent.

âmbblas ndajf G Me të ëmbël; me ëmbëlsi; me të butë. > **ËMBLAS**.

ambliopí a mb mjek Humbje e pjesshshme ose e plotë e shikimit.

ambliopík e mb mjek (Gjendje) e ambliopisë, e humbjes së pjesshme ose të plotë të shikimit.

ambní a m sh - të A

♦ Pushim.

♦ Çlodhje.

♦ Limonti; kohë e lirë (pa punë). **ambrazúr•ë a f sh a at**

♦ *tek* Hapje; aperturë.

♦ *dhe usht* Frëngji.

ambrollé•k ku m sh qe qet Ç Kapotë; pallto e madhe.

ambrolléqe t Ç sh i AMBROLLËK U.

ambrozí a f sh - të

♦ *kryes sh bot (Ambrosia)* Bimë barishtore shumë të përhapura, që lëshojnë polen të rëndë, të dëmshëm për astmatikët.

♦ Përzierje nektari dhe poleni, me të cilin bletët ushqejnë larvat.

♦ *mit gr-rom* Ushqim ose pije e perëndive; vdekatarët që e hanin ose e pinin atë bëheshin të pavdekshëm.

ambrozíán e mb fet: Liturgji ambroziane liturgji katolike që praktikohet nga një pakicë e besimtarëve në Itali.

ambulánc•ë a f sh a at

♦ Qendër për vizita mjekësore dhe për mjekime të shpejta të të sëmurëve. **Ambulanca e lagjes (qendrore). Mjek i ambulancës.**

♦ Makinë e ndihmës së shpejtë. > **autoambulanc•ë a. Thërres ambulancën.**

ambulánt e mb Shëtitës; lëvizës. **Shitës ambulant** shitës pa një vend a pikëshitjeje të caktuar.

ambulatór e mb mjek (Shërbim) nga ambulanca ose në ambulancë. **ambulocét i m paleo** Cetace e Eocenit.

ambullák•ër ra f sh a at Këmbënofull; tentakulë; prekël.

AMC ja shkurt i Albanian Mobile Communication.

ám•e ja f sh e et ikt (Argyrosomus regius) Peshk deti me trup vezak deri në 2 m të gjatë, me ngjyrë të gjelbër ose të hirtë të çelur në kurriz e anash dhe të argjendtë në bark, me

kokë të gjerë, me dy pendë kurrizore të dhëmbëzuara; arrin deri në 50 kg; ka mish të shijshëm. > **LLOJB•Ë A.**

améb•ë a f sh a at zool (Amoeba) Qenie ujëse njëqelizore që ndryshon trajtë gjatë lëvizjes. [vini re sytë e mi, te zgavrat e thella/ një enigmë, si amebë të tharë atje ka (IK).]

amebiáz•ë a f mjek Lloj infeksioni i shkaktuar nga ushqimi i ndotur.

amebík e mb bio > AMEBOR E.

ameboíd e mb bio Si amebë; me trajtë të ndryshueshme e të çrregullt.

amebór e mb bio I amebës; si amebë.

amél i m bis

♦ Kripë për të ndihmuar jashtëqitjen.

♦ *bis* Dalje bark; heqje barku.

♦ *fig* Humor; gjendje shpirtërore. **Me amel të mirë.**

amendament i m sh e et drejt Shtojcë me ndryshime ose përmirësime të një ligji, projektligji, a vendimi; parashtrim ndryshimesh.

amendím i m sh e et drejt Shtojca me ndryshime ose përmirësime të një ligji etj.

amend•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **AMEND•OJ. Ligji s'ka pse të amendohet.**

amend•ój kal drejt I bëj shtojca me ndryshime ose përmirësime (*një ligji, etj.*).

amendúar (i e) mb drejt (Ligj) i ndryshuar ose i përmirësuar.

amenorré ja f mjek Mungesë ose pezullim i përkohshëm i tajitjeve (sekrecioneve) periodike të femrave.

amenotropí a f bio Përkulje e bimës sipas drejtimit të erës. **americ i m kim > Americium i.**

americíúm i m kim Element metalik radioaktiv i përftuar gjatë bombardimit të plutonit me neutrone të ngarkuar (*simboli Am*).

amerikán e mb I Amerikës; që ka të bëjë me kontinentin e Amerikës ose të amerikanëve të SHBA-së. **Anglishte amerikane. Dollari amerikan.**

amerikán i m sh ë ët Banor a vendës i kontinentit të

Amerikës. **amerikanát•ë a f sh a at vjet keq**

♦ Veprim a sjellje e zhurmshme dhe e shthurur, tipike amerikane; aventurë për të bërë bujë.

♦ Muzikë e zhurmshme amerikane.

amerikán•e ia f sh e et f e AMERIKAN I.

amerikaníst e mb Që merret me studimet amerikane ose ka të bëjë me to.

amerikaníst i m sh ë ët Studiues i kulturës dhe mënyrës së jetesës amerikane.

amerikaníst•e ja f sh e et f e AMERIKANIST I.

amerikanistik•ë a f Studim i kulturës dhe mënyrës së jetesës amerikane..

amerikaníz•ëm mi m sh ma mat

♦ *gjuh* Fjalë a shprehje tipike e anglishtes së SHBA-së.

♦ Mendësi amerikane.

amerikanizím i m Përvetësim i kulturës dhe mënyrës së jetesës amerikane.

amerikaniz•óhem vetv óva (u) úar Marr veti të kulturës dhe mënyrës së jetesës amerikane.

♦ *veta III (Të folurit)* merr trajta të shqiptimit amerikan. **amerikaniz•ój kal óva úar**

♦ I jap veti të kulturës dhe mënyrës së jetesës amerikane.

♦ I jap (*të folurit*) trajta të mënyrës së shqiptimit amerikan.

amerikanizuar (i e) *mb* I kthyer në mendësinë dhe mënyrën e jetesës amerikane; i kthyer në mënyrën e shqiptimit amerikan. **Fliste një shqipe të amerikanizuar.**

amerikanizuem (i) e (e) *mb G* > **AMERIKANIZUAR (i e).**

amerikanizues e *mb* (*Politikë, përpjekje*) për të kthyer dikë në mendësinë dhe mënyrën e jetesës amerikane.

amerikano- *fjalëform.*

amerikanofil i *m sh ë ët* I huaj që e do Amerikën dhe mënyrën e jetesës amerikane. **amerikanofil•e** *ja f sh e et f e* **AMERIKANOFIL I.**

amerikanofilí a *m* Dashuri e një të huaji për Amerikën dhe mënyrën e jetesës amerikane.

amerikanofób i *m sh ë ët* (*I huaj*) që e urren Amerikën dhe mënyrën e jetesës amerikane.

amerikanofób•e *ja f sh e et f e* **AMERIKANOFOB I.**

amerikanofóbí a *f* Urrejtje e një të huaji për Amerikën dhe mënyrën e jetesës amerikane.

amerikanojugór e *mb* I Amerikës së Jugut; që ka të bëjë me Amerikën e Jugut, me banorët a vendësit e saj.

amerikanojugór i *m sh ë ët* Banor a vendës i Amerikës së Jugut.

amerikanojugór•e *ja f sh e et f e* **AMERIKANOJUGOR I.**

amerikanológ u *m sh ë ët* Studiues i qytetërimit amerikan.

amerikanológ•e *ia f sh e et f e* **AMERIKANOLOG U.**

amerikanologíj a *f libr* Studim i mënyrën e jetesës amerikane. > **AMERIKANISTIK•Ë A.**

amerikanologíjk e *mb libr* Që ka të bëjë me studime të mënyrës së jetesës amerikane.

amerikanoqendrór e *mb* I Amerikës Qendrore; që ka të bëjë me Amerikën Qendrore, me banorët a vendësit e saj.

amerikanoqendrór i *m* Banor a vendës i Amerikës Qendrore.

amerikanoqendrór•e *ja f sh e et f e* **amerikanoqendror i.**

amerikanoveriór e *mb* I Amerikës së Veriut; që ka të bëjë me Amerikën Veriore, me banorët a vendësit e saj.

amerikanoveriór i *m sh ë ët* Banor a vendës i Amerikës së Veriut.

amerikanoveriór•e *ja f sh e et f e* **AMERIKANOVERIOR I.**

Amerík•ë *a f gjeog*

♦ Republikë e përbërë nga 51 shtete në kontinentin e Amerikës Veriore ose me Shtetet e Bashkuara të Amerikës.

♦ Kontinenti i Amerikës, i përbërë nga Amerika Veriore, Qendrore dhe Jugore.

*

Gjej Amerikën Bie në pasuri; bie në vend të rehatshëm.

Amerika e Jugut (Jugore) Kontinent i pjesës jugore të masës tokësore të Amerikës, që lidhet me Amerikën Veriore me anë të istmit të Panamasë; përfshin edhe Ishujt e Folklandit, Ishujt Galapagos, Tokën e Zjarrit.

Amerika e Veriut (Veriore) Kontinent i pjesës veriore të masës tokësore të Amerikës, që lidhet me Amerikën Jugore me anë të istmit të Panamasë; përfshin Kanadanë, Shtetet e Bashkuara të Amerikës, Meksikën dhe Amerikën Qendrore, dhe zakonisht Groenlandën.

Amerika Latine Pjesë e kontinentit amerikan ku flitet spanjishtja ose protugalishtja, që përfshin Meksikën, gjithë Amerikën Qendrore dhe shumë ishuj të Karaibeve.

Amerika Qendrore Pjesa jugore e Amerikës së Veriut, e përbërë nga Guatemala, Belizet, Hondurasi, El Salvadori, Kikaragua, Kosta Rika dhe Panamaja.

amerindián e *mb* I indianëve të Amerikës; që ka të bëjë me kulturën dhe gjuhët e indianëve të Amerikës.

amerindián i *m sh ë ët* Indian i Amerikës.

amerindián•e *ia f sh e et f e* **AMERINDIAN** I.

ametíst i *m sh ë ët min* Lloj kuarci i purpurt.

amë- *fjalëform*.

ámë si *mb*: **Vendi amë** vendlindja; vendi i lindjes.

ám•ë a ¹ *f sh a at*

♦ Vend ku nis një rrjedhë uji; burim. [**Vështroje ku i del lirim** ama (NM).]

♦ Shtrat lumi. [**Si një lum, qi dalë prej amet,**/ **Bjeshkve bora ortek kah shamet** (GjF).]

♦ *fig* Burim; gurrë (*frymëzimi*).

♦ Bimë mëmë.

♦ Kafshë a kandërr mëmë. **Ama e bletës**.

♦ Pulë, rosë a patë e shtruar për të çelur zogj.

♦ Pjesë e kreut në një bllok biletash, çekesh, faturash etj., që ruhet si dëshmi për pjesën e këputur.

♦ *anat, bot* Vezore.

♦ *ndërt* Dru i shkurtër që mban pjesë të çatisë; **cungal i; baballëk u**.

♦ Copë druri që shtrëngon një vegël. **Ama e vegjës** shuli i vegjës.

♦ *tek* Kopje negative prej metali e gdhendur me relief, që shërben për të nxjerrë prej saj kopje të tjera.

*

Dal nga ama Dal nga rruga e drejtë (e njerëzimit).

E shtije në amë dikë E sjell në udhë të mbarë dikë.

ám•ë a ² *f sh a at* Aromë. > **AMËZ A**.

ám•ë a ³ *f sh a at ikt* > **AM•E JA**.

ám•ë a ⁴ *f sh a at G* > **ËM•Ë A**. **E ama e i ati** nëna dhe babai.

ám•ë a ⁵ *f sh a at G* Llum; fundërri (*kafëje etj.*).

ám•ë a ⁶ *f sh a at G* Shtjellë a vorbull uji.

*

ama e detit *G*

♦ Shtjellë a vorbull në det.

♦ *mit* Përbindësh deti.

ám•ë a ⁷ *f sh a at kopsht G* Patate për farë.

ámël *ndajf G* Me ëmbëlsi; ëmbëlsisht; butë. >

ËMBËL. **ámël** (i e) *mb A, G* > **ËMBËL** (i e).

ám•ël la (e) *f sh a at (të) G* > **ËMB•ËL LA** (e).

amëní a *f G* > **AMËSI A**.

amënor e *mb libr*

♦ I nënës; që i përket nënës.

♦ (*Tipar*) dallues i nënës. **Kujdes amënor**.

♦ *gjeol* Që është në vendin e ngjizjes së vet fillestare. > **rrënjësor E**. **Shtresë amënore**.

amësí a *f*

- ♦ *drejt* Të qenët nënë; njohje e dikuajt i nënë e një fëmije.
- ♦ *drejt* E drejtë e nënës.
- ♦ *zyr* Emër i nënës në dokumente.
- ♦ Gjendje e gruas si nënë.
- ♦ Ndjenjë e nënës.

amëshim i m sh e et poet Erë (aromë) e këndshme.

amësisht ndajf G Me dashuri (ëmbëlsi, butësi) prej nëne.

amësór e mb

- ♦ > **AMËNOR E.**

♦ *bujq (Domate etj.)* e lënë për farë.

♦ (*Pyll*) i lënë për shtesë.

ámësh•ëm (i) me (e) mb G I amshueshëm; i pamort. **amëshí a f G** Amshim; pavdekësi.

ámësht (i e) mb

♦ (*Ushqim*) me shije të papërcaktuar; as i ëmbël, as i kripur; i pashije.

♦ *fig (Njeri)* i pakripë; me pamje aspak tërheqëse. > **PAKRIPË (i e).** **amëshít a f** Të qenët i amësht.

amëshítq e mb (Ushqim) që ka marrë amëz; me shije të amësht. **amëshúam (i) e (e) mb A** > **AMSHUAR (i e).**

amëshúar (i e) mb > **AMSHUAR (i e).** [studiuesit kanë parë tek "Epi i Gilgameshit" si çështje thelbësore "raportin midis jetës dhe vdekjes", "përpjekjet e njeriut për të gjetur jetën e amëshuar dhe forcën e rinisë"... (ShS).]

ámët (i e)¹ mb

- ♦ > **AMËSHT (i e).**

♦ I lagësht.

- ♦ > **AMULLT (i e).**

amët (i e)² mb G I

pamend. **amëti a f**

♦ Fundërresë.

♦ *fig* Amullí; gjendje e amullt.

amëtím i m Erë e ushqimit të prishur.

amët•óhet vetv úa (u) úar (Ushqimi) nis të prishet; nis të marrë erë; merr amëz. **amëtúar (i e) mb (Ushqim)** i prishur; që ka nisur të marrë erë.

amëtýr•ë a f G Natyrë.

amëvrásës e mb (Fëmijë) që vret të ëmën.

amëvrásës i m sh - it Ai që vret të ëmën.

amëvrásës•e ja f sh e et f e AMËVRASËS I.

amëvrásj•e ja f sh e et Vrasje e nënës nga fëmija e saj.

ámëz a¹ f

♦ Erë e veçanë që mban ushqimi. **Amëz e mirë.**

♦ Afsh i tokës së lëruar, që shoqërohet me një kundërmim të veçantë.

♦ Erë që vjen bashkë me afshin e zjarrit.

♦ Shije që mbetet në gojë.

♦ *krahin G* Velje; të velurit nga ushqimi.

ámëz a² f Mbretëreshë e zgjoit të bletëve.

AMF ja f shkurt i Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare.

amfetamín•ë a f sh a at farm Nxitës i sistemit qendror nervor që shton energjitë dhe pakëson oreksin; përdoret për mjekimin e narkolepsisë dhe të disa formave të depresionit.

amfi- *fjalëform Dy-*;

dyllojësh. **amfib e mb**

♦ *bio (Qenie)* e aftë të jetojë në ujë e në tokë. **Bretkosa (salamandra) është kafshë amfibe.**

♦ *usht:* **Mjete amfibe** mjete për transportimin e trupave në tokë e në cekëtina. **amfibë t m sh**

♦ *zool (Amphibia)* Klasë e Kurrizorëve të cilët në fazën e larvës jetojnë në ujë e marrin frymë me verza dhe, kur u zhvillohen mushkëritë, mund të jetojnë edhe në tokë.

♦ *usht* Mjete transporti ushtarake, të aftë për të lëvizur në cekëtina e në tokë.

Operacion i njësisë së amfibëve.

amfibiologji a m bio Studim i amfibëve.

amfibiologjik e mb bio I amfibiologjisë.

amfibiologjik e mb bio > AMFIB E.

amfiból i m min: **Grup amfibol** grup mineralesh me strukturë kristalore të ngjashme, që përmbajnë një varg silikatesh dhe komponime kalciumi, mangeziumi, hekurë dhe alumini.

amfibolí a m sh - të

♦ *fil* Arsytim i gabuar.

♦ *guh* Ndërtim sintaksor i dykuptimshëm.

amfibrák e mb let (Njësi metrike) me rrokje të shkurtër, të gjatë, dhe të shkurtër. **amfibrák u m let** Njësi metrike me rrokje të shkurtër, të gjatë, dhe të shkurtër. **amfigoní a f bio** Shumëzim seksual.

amfigoník e mb bio (Shumëzim) seksual.

amfilók e mb ant I fisit epirot të Amfilokëve.

amfilókë t m sh ant Fis epirot në kufi me fiset greke.

amfióks i m sh ë ët inv Kafshë e vogël deti me trup gati të tejdukshëm në trajtë heshte; paraardhës i kërbitshtorëve.

Amfión i m mit gr Muzikant; burri i Niobesë; fortifikoi Tebën me gurë të magjepsur. **amfipódë t m sh inv** Krustace të vegjël me trup të shtypur; jetojnë në tokë e në ujë. **amfiteát•ër ri m sh ro rot**

♦ Ngrehinë e hapët për shfaqjet publike në kohën e lashtë, e ndërtuar shkallë-shkallë përreth një sheshi.

♦ Pjesë e teatri ose salle, me vende shkallë-shkallë në trajtë gjysmërrethi. **amfitetrál e mb > AMFITEATROR E.**

amfiteatrór e mb I amfiteatrit; në trajtë amfiteatri.

Amfitrití i f mit gr Perëndeshë e detit; gruaja e Poseidonit.

amfór•ë a f sh a at ant gr-rom Enë balte e gjatë, me dy vegshë dhe grykë të ngushtë për të mbajtur vaj ose verë.

amgják e mb I amshtë; pa shije.

amiánt i m min Mineral fijezyor zjarrrdurues, që nuk përcjell rrymën elektrike; thithja e pluhurit të tij mund të shkaktojë kancer të mushkërive.

amíc•ë a f sh a at f ent Kokë e shiritit të zorrëve.

amicus certus in re incerta cernitur /amicus çértus in re inçérta çérnitur/ *shpr lt* Miku i vërtetë njihet në vështirësi.

amicus curiae /amíkus kuriáe/ *lt* Mik i gjykatës (*palë e tretë në gjyqësi që lejohet të këshillojë trupin gjykues*).

amid i m kim Përbërës organik që përmban grupin $-C(O)NH_2$.

amidól i m kim, *fot* Kripë e klorurit të dyhidrogjenit; përdoret për zhvillimin e fotografive.

amidón i m kim Karbohidrat kompleks i bardhë e pa erë, në trajtë kokrrizash ose pluhuri, që haset si forma kryesore e grumbullimit të karbohidrateve në farat e drithërave dhe bishtajoreve, në patatet etj.; është ushqim i rëndësishëm dhe përdoret në lëndët adezive, në pastrim kimik, si dhe në farmaci e mjekësi. > **NISESHTE JA.**

amidoník e mb ind (Lëndë) me përmbajtje amidoni (niseshteje).

amielí a f mjek Mungesë e lindur e palcës kurrizore.

amigdál i m anat Masë e lëndës gri në trajtë të bajames, në secilën gjysmësferë të trurit, që lidhet me shqisën e të nuhaturit.

amíl i m sh e et kim Rrënjë njëvalente hidrokarburi e përftuar nga pentani, që shfaqet në forma të ndryshme izomerike.

amiláz•ë a f sh a at fizio, bio Grup enzimash të pranishme në pështymë, në lëngun e pankreasit, dhe në disa pjesë të bimëve; ndihmon në kthimin e amidonit në maltozë.

amilóz•ë a f kim bio Pjesë përbërëse e amidonit, me vargje të padegëzuara glukoze; tretet në ujë dhe merr ngjyrë blu të errët në kontakt me jodin.

amimí a f mjek Paaftësi për t'u shprehur me shenja ose gjeste; mungesë mimike. **amín** *pandr fet*: **Bëj amin pas dikujt** i vete pas me besim dikujt.

amín *pasth fet* Ashtu qoftë. **Për jetë të jetëve, amin!**

amín i f sh e et kryes sh kim Lëndë e përbërë e përftuar nga amoniaku me anë të zëvendësimit të atomeve të hidrogjeni nga rrënjët njëvalente të hidrokarbonit.

amínd *pasth fet* $J > \text{AMIN}$.

amino- *fjalëform kim* Amino-. **Aminoacid; aminobutirik.**

aminoacide t m kim Komponime organike të përbëra nga një grup amini dhe një grup acidi karboksilik.

aminofilín•ë a f farm Bar që ndihmon hapjen e bronkeve, mjekimin e astmës bronkiale, emfizemës dhe bronkitit.

aminoplást i m kim Lëndë plastike e prodhuar nga komponimet e amonit; përdoret në adezivë dhe në veshjen e letrës dhe tekstileve.

amí•s kal ta tur > **AMIT.**

amish e mb fet: **Sikti amish** sekt menonit në SHBA dhe Kanada, i njohur për thjeshtësinë e mënyrës së jetesës dhe veshjes, si dhe ngurrimi për përdorimin e teknologjisë moderne.

amishë t m sh Pjesëtarë të sektit amish.

amít kal a ur

♦ Ledhatoj; fërkoj me ledhatí.

♦ Ledhatoj; josh.

♦ Qetësoj, marr me të mirë (*dikë*); i flas ëmbël (*dikujt*). **amitóž•ë a f bio** Ndarje e bërthamës së qelizës.

amitriptilín•ë a f sh a at Bar antidepresiv me efekte anësore serioze; ndërvepron me shumë barna të tjerë.

ámj•e a f sh e et ikt krahin G > AM•E JA; LOJB•Ë A.

âmlí a f A Ëmbëlsi; shije e ëmbël.

amlodipín•ë a f sh a at farm Bar kardiovaskular për mjekimin e hipertensionit dhe angjinës së krahavorit.

amnezí a f mjek Humbje e kujtesës **Amnezi e plotë.**

âmní a f G Amësi.

amnion i m sh e et bio Cipë e brendshme që mbështjell embrionin.

amnistí a f sh - të drejt Falje a ulje e dënimeve të dhëna nga gjyqi, që shpallet nga pushteti ligjvënës. **amnisti e përgjithshme. Lirohem me amnisti.**

Amnisti Internacional (Amnesty International) Organizatë e pavarur ndërkombëtare në mbrojtje të të drejtave të njeriut, kryesisht të të burgosurve të ndërgjegjes. [Midis tyre mund të këtë gazetarë të fshehur, përgjues të Amnisti Internacional e dreqi e di çfarë. (IK).]

amnistím i m sh e et drejt Falje a ulje e dënimit të dhënë nga gjyqi. **amnist•óhem óva (u) úar drejt pës e AMNIST•OJ.**

amnist•ój kal óva úar

♦ *drejt* I fal ose ul dënimin (*dikujt*).

♦ Përjashtoj. [Gjergj Elez Alia amniston përgjithnjë gruan nga flijimi. (ShS).] **amnistúar (i e) mb (Dënim)** i falur ose i ulur.

amnistúar a (e) f sh a at (të) f e AMNISTUAR I (i).

amnistúar i (i) m sh - it (të) I burgosur që i është falur ose ulur dënimi.

amnistúem (i) e (e) mb G > AMNISTUAR (i e).

âmn•ón jokal veta III G > AMN•UE (me).

âmnór e mb I nënës.

âmn•úe (me) jokal ói úe veta III G (Gruaja) bëhet nënë; lind.

âmn•úer óre mb G > AMNOR E.

amój pasth bis (për t'iu drejtuar një gruaje a vajze) > MOJ.

amók u m libr Tërbim; zemërim i shfrenuar. **Më zë (hipën) amoku.**

amón i m kim Ion kimik njëvalent, që hyn në përbërje kimike me veti të ngjashme me metalet alkaline.

Amón i m mit egj Mbret i perëndive të Tebës.

amón•ë a f sh a at Kudhër e farkës.

amoniák u m kim Përbërje alkaline e gaztë e azotit dhe hidrogjenit me erë të fortë shpuese; është shumë e tretshme në ujë dhe kthehet në lëng nën presion ose në të ftohtë.

amoniakór e mb kim I (që i përket) amoniakut; që ka vetitë e amoniakut.

amonitë t¹ m sh paleo Grup fosilesh shtazore të Cefalopodëve. **amonitë**

t² m sh ant Popull semitik; bijtë e Amonit (*perëndi semitike*).

Amór i m mit rom Amor. > **EROS I.**

amor vincit omnia /amór vínçit ómnia/ *shpr lt* Dashuria mposht gjithçka.

amoral e mb libr (Veprim, qëndrim) moralisht i papranueshëm; (*njeri*) pa parime morale. **amoralíst e mb libr I** prirur të kundërshtojë dallimet morale.

amoralíst i m sh ë ët libr Pasues i amoralizmit.

amoralíst•e ja f sh e et fil f e AMORALIST I.

amoralitét i m libr Të qenët amoral.

amoralíz•ëm mi m fil Doktrinë që nuk merr parasysh dallimet morale.

amoralsh•ëm (i) me (e) mb libr (Sjellje, qëndrim) jashtë normave të moralit.

amórf e mb

♦ *libr* I paformë; që i mungon një trajtë a formë e përcaktuar.

♦ *bio* (*Organizëm*) pa strukturë tipike për gjallesat.

♦ *min* (*Mineral*) pa strukturë kristalore.

amorfiz•ëm mi m kim, fiz, min Të qenët amorf.

amortizator i m sh ë ët tek Pajisje që zbut forcën e goditjeve ose të lëkundjeve në makina, aparate, armë etj.

amortizim i m sh e et

♦ *tek* Zbutje e goditjes ose e lëkundjeve në makina, aparate, armë etj.

♦ *ek* Ulje e vlerës së fondeve themelore, si të makinave, ndërtesave etj. , për shkak të konsumimit të tyre; zëvendësimi pak nga pak i kësaj vlere me një pjesë nga të ardhurat prej prodhimeve të nxjerra.

amortiz•óhet úa (u) úar

I vetv

♦ *tek* (*Forca e goditjeve ose e lëkundjeve*) ulet ose zbutet.

♦ *ek* (*Fondit*) i ulet vlere.

II pës e AMORTIZ•OJ.

amortiz•ój kal óva úar

♦ *veta III tek* Zbut (*forcën e goditjes ose lëkundjet.*)

♦ *ek* Ul vlerën (*e fondeve themelore*). **amortizúar (i e) mb**

♦ *tek* (*Goditje a lëkundje*) e zbutur.

♦ *ek* (*Fonde themelore*) me vlerë të ulur.

amortizúem (i) e (e) mb G > AMORTIZUAR (i

e). amortizúes e mb

♦ *tek* (*Pajisje*) që zbut goditjet ose lëkundjet.

♦ *ek* Që ka të bëjë me amortizimin e vlerave të fondeve themelore. **amortizúesh•ëm (i) me (e) mb** Që mund të amortizohet.

amour propre /amúr propr/ fr Sedër.

ampér i m sh ë ët fiz Njësi e shprehur me metër/kilogram/sekondë, e barabartë me kalimin e një kulombi në sekondë ose me rrymën e prodhuar nga një volt nëpër një rezistencë prej një ohmi.

amper- fjalëform.

amperázh i m fiz el Fuqia e rrymës elektrike e shprehur me

amperë. **ampermátës i m sh - a at fiz > AMPERMET•ËR RI.**

ampermét•ër ri m sh ra rat fiz Apart për matjen e rrymës elektrike me amperë. **amperór•ë**

a f fiz Njësi e ngarkesës elektrike e barabartë ngarkesën e përcjellë deri në një

pikë të dhënë të qarkut nga rryma prej një amperi në një orë (= 3600 kulomb).

ampersekónd•ë a f fiz Njësi e ngarkesës elektrike e barabartë ngarkesën e përcjellë deri

në një pikë të dhënë të qarkut nga rryma prej një amperi në një sekondë. **ampicilín•ë a f sh a at farm** Ampicillin.

amplifikator i m sh ë ët > AMPLIFIKUES.

amplifikím i m sh e et fiz, radio etj. Rritje e e voltazhit, rrymës ose fuqisë.

amplifik•óhet vetv úa úar veta III fiz, radio etj. (*Voltazhi, rryma, fuqia*)

Rritet. **amplifik•ój kal óva úar fiz, radio etj** Rrit voltazhin, rrymën ose fuqinë.

amplifikúar (i e) mb fiz, radio etj. (*Voltazh; rrymë, fuqi*) e rritur.

amplifikúem (i) e (e) mb G > AMPLIFIKUAR (i e).

amplifikúes i m sh - it fiz, radio etj. Pajisje për rritjen e voltazhit, rrymës, ose fuqisë.

amplitúd•ë a f

♦ *fiz* > **GJANI A.**

♦ Rreze veprimi. **ampní**

a f A Paqë; qetësi.

ampúl•ë a f sh a at farm Enë e vogël qelqi, e mbyllur hermetikisht, që përdoret për të mbajtur tretësira për injeksion nën lëkurë.

amputación i m sh e et mjek Prerje kirurgjike e një gjymtyre të trupit.

amputím i m sh e et mjek > AMPUTACION I.

amput•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **AMPUT•OJ.**

amput•ój kal óva úar *mjek Pres (një gjymtyrë të trupit).* **amputúar (i e) mb mjek (Gjymtyrë) e prerë.**

amputúem (i) e (e) mb G > AMPUTUAR (i e).

AMS ja *shkurt i* Aleanca për Mirëqenie e Solidaritet. **amsím i m** Aromë; erë e këndshme.

Amsterdám i m gjeog Kryeqytet i Holandës.

amshák e mb I amshtë

ámsh•ëm (i) me (e) mb G Ëmbëlosh; majhosh. **amshí a f > AMSHIN•Ë A.**

amshím i m

♦ Të qenët jashtë kohës dhe i pavarur prej saj; përjetësi.

♦ Zgjatje pambarim në kohë.

♦ *libr* Pavdekësi. [**dhe te pragu i saj i lartë/ do mbetemi të pafjetur./të pafjetur në amshim (BXh).**] [**të lutem, o Zot,/më ndihmo të kaloj i qetë, pa dhimbje,/ kufinin e hapsinave të gjalla në hapin drejt amshimit (AÇ).**]

amshín•ë a f Përjetësi.

amshísht ndajf Përgjithmonë; përjetësisht.

amsh•óhem vetv óva (u) úar *libr* Bëhem i pavdekshëm; përjetësohem.

amsh•ój kal óva úar *libr* E bëj të pavdekshëm; e përjetësoj (*një kujtim, figurë*).

amsht i m Shije e amësht.

ámshhtë (i e) mb > AMËSHT (i

e). amshtí m > AMËSHTI A.

amshtík e mb > AMSHTIQ E.

amshtík u m Amështí; shije e amësht.

amshtíq e mb (Shije) e amësht; i amështuar.

amsht•óhet vetv úa (u) úar *veta III dhe pës e* **AMSHT•ON.**

amsht•ón jokal ói úar *veta III (Ushqimi)* merr shije të

amësht. **amshúam (i e) mb A > AMSHUAR (i e).**

amshúar (i e) mb

♦ I përjetshëm; që ekziston jashtë kohës dhe i pavarur prej saj; (*ekzistencë*) pa fillim e mbarim; i përjetshëm.

♦ I përjetësuar.

♦ *libr* I pavdekësuar.

amshúem (i) e (e) mb G > AMSHUAR (i e).

amshúeshëm ndajf Përjetësisht; në përjetësi.

amshúesh•ëm (i) me (e) *mb libr* > **AMSHUAR (i e)**. [Përse veç me dashtuni/
Gëzon nieri n' jetë t' amshueshme (GjF).]

amshueshmëri a *f libr*

- ♦ Përjetësi.
- ♦ Pavdekësi.

amt i *m G* Shije e amshtë.

amtár e *mb*

- ♦ I vendit ku kanë lindur prindërit, ku kanë jetuar të parët e dikujt; që i përket atdheut ose popullit të dikujt. **Toka amtare**. [nuk i munguen sukseset. Nji ndër këto ishte edhe bashkimi i Plavës e i Gucisë me tokë amtáre (AN).]
- ♦ (*Gjuha*) e nënës. [ai interesohet deri edhe për mâ të voglat nuanca të përdorimin të fjalëve të gjuhës amtare. (AN).]
- ♦ > **AMËNOR E**.

amtarí a *f sh* - **të** *etn* Veshje e sipërme grash, e gjatë deri në gju, e çarë përpara. **ámtë (i e)** ¹ *mb* Pa shije; i amështuar.

ámtë (i e) ² *mb*

- ♦ (*Ujë*) i ndenjur, i palëvizshëm.
- ♦ (*Mot*) mbytës.

amti a ¹ *f sh* - **të** Fundërrí që mbetet nga një lëng në fund të enës; llum (*i verës, vait etj.*)

amti a ² *f* Gjendje plogështie, mungesë gjallërie e veprimtarie. > **AMULLI A**.

amt•ón jokál ói úar *veta III*

- ♦ (*Vaji, vera etj.*) lë fundërrí; bie poshtë, kullon në fund. > **FUNDËRR•ON**.
- ♦ (*Bora*) bie pak nga pak, qëmton.

amtyr•ë a *f sh a at G* Natyrë, karakter. [**Amtyra e ndëshkimeve** (K).] **amúj•ë a** *f sh a at* Përrua; burim.

ámull

I *ndaif* (*Ujë*) në gjendje amullie; pa rrjedhur; në gjendje të fjetur.

II *mb*

- ♦ (*Ujë*) i ndenjur; i fjetur; që nuk rrjedh.
- ♦ *fig* I fjetur; pa gjallëri; i plogët.

ámu•ll lli *m sh j jt* Pellg i mbushur me ujë të ndenjur, që vjen nga një burim.

*

Të daltë amulli! *mallk* Vdeksh!

amullí a *f* Mungesë gjallërie, zhvillimi e përparimi, mbetje në vend; gjendje amullie (*e ekonomisë, jetës*); plogështi mendore.

amullím i *m* > **AMULLI A**.

amull•óhet *vetv úa (u) úar* *vetv*

- ♦ Mbetet amull; bie në amulli.
- ♦ *fig* Plogështohet; nuk zhvillohet, nuk përparon.

amullór e *mb libr* I plogësht; i amullt.

ámullt (i e) *mb*

- ♦ (*Ujë*) që rri në një vend, nuk rrjedh. > **FJETUR (i e); NDENJUR (i e)**.
- ♦ *fig* (*Jetë, gjendje*) pa gjallëri; pa zhvillim; pa përparim.

amúr *si kallëzues*: **Bëhet amur**

zhduket. **amúr i** ¹ *A m* Dashuri.

amur i² *m sh ë ët ikt:* **Amur i bardhë** (*Ctenopharyngodon idellus* V.) Peshk i rritur në vivar; ka mish me hala; arrin deri 70-80 cm gjatësi brenda 6-7 muajve.

Amúr i m *gjeog* Lumë në Azinë Verilindore.

amúrr e mb *krahin G I* murrinë.

amút i m sh a at G Lak i shalës nga kalon shtiza e karrocës. **Amút i m mit egj** Demon që ha shpirtra.

amvis kal a ur Bëj (*punët e shtëpisë*; rregulloj, qeveris (*shtëpinë*).

amvis•ë a f sh a at Grua që mbarështon shtëpinë, zonjë e shtëpisë; grua që di të mbajë rregull në shtëpi, të bëjë ekonomi e ta qeverisë mirë shtëpinë.

amvisëri a f Punë e amvisës; aftësi për të mbajtur rregull në punët e shtëpisë, për të bërë ekonomi dhe për të qeverisur mirë shtëpinë.

amvisím i m > AMVISJ•E JA; AMVISËRI A.

amvisj•e a f Mbarësim, qeverisje e shtëpisë.

amvis•ój kal óva úar Qeveris; mbaj (*shtëpinë*).

amvisór e mb (*Punë*) të shtëpisë.

amvón•ë a f sh a at fet Pod i predikuesit në kishë.

ámz•ë a f sh a at

♦ Regjistër themeltar i shkollës.

♦ Regjistër zyrtar ku shënohen dokumentet e njerëzve të një kategorie.

♦ > **AM•Ë A¹**.

an a f sh ë ët A

♦ Anë; krah.

♦ Brinjë.

an i¹ *m anat* Organ i gruas dhe i femrës së gjitarëve, ku zihet e zhvillohet pjella, shtrati, këmbësia që mbështjell pjellën. **Shkarje e anit.**

an i² *m* Vend ku lidhen eshtrat. **Ani i dorës** kyçi i dorës.

an i³ *m K* Enë kuzhine.

-an *parasht*

♦ (*formon emra banorësh nga emra vendesh*): **krutan; amerikan.**

♦ (*formon emra profesione*): **arimetikan; fizikan.**

♦ (*formon mbiemra nga emra*): **arushan; fishtian; llafazan.**

ána- *fjalëform:* **Anadetas; anapraptas; anasjellas.**

anabaptíst e mb fet I anabaptizmit; që ka të bëjë me anabaptizmin.

anabaptíst i m sh ë ët fet Pasues i anabaptizmit.

anabaptíst•e ja f sh e et fet f e **ANABAPTIST I.**

anabaptíz•ëm mi m fet Lëvizje protestante e shek. XVI që beson në përparësinë e Biblës, lejon pagëzimin vetëm për besimtarët, ndalon pagëzimin e foshnjëve, dhe kërkon ndarjen e plotë të kishës nga shteti.

anabiotík e mb bio I anabiozës; ë ka të bëjë me anabiozën.

anabió•ë a f bio Pezullim i përkohshëm i veprimtarive jetësore gjatë periudhave të thatësisë.

anabolík e mb bio, kim I anabolizmit; që ka të bëjë me anabolizmin.

anabolíz•ëm mi m bio, kim Pjesë e metabolizmit, që ka të bëjë kryesisht me sintezën makromolekulare.

anabrégas i m sh - it Banor në brigjet e një lumi. **Anabregasit e Drinit.**

anabúbull i m G Zhurmë e rrëmujshe; çaçamere.

anáç e mb keq Njeri që i bën bisht punës. > **HILEQAR**
E. anadét i m sh e et > **ANËDET; BREGDET.**

anadétas e mb BREGDETAS E; BREGDETAR

E. anadétas i m sh - it Banor në zonë bregdetare.

anadétas•e ja f sh e et f e ANADETAS I.

anadollák e mb

♦ *his* Që ka të bëjë me Azinë e Vogël në periudhën e feudalizmit ushtarak Osman.

♦ *keq (Njeri)* i prapanik; i prapambetur e i vjetruar; që u përmbahet zakoneve të vjetruara e prapanike.

♦ *keq (Njeri)* i trashë, i pagdhendur.

anadollák u m sh ë ët

♦ *hist* Banor turk i Azisë së Vogël në periudhën e feudalizmit ushtarak Osman.

♦ Ushtar ose përfaqësues i pushtuesve osmanë.

♦ *keq* Njeri i prapambetur, që mendon e vepron sipas zakoneve të vjetruara e prapanike; njeri i pagdhendur, i vrazhdë.

anadollák•e ja f sh e et f e ANADOLLAK U.

anadóllas e mb I krahinës së Anadollit. **anadóllas i**

m sh - it Banor i krahinës së Andallit. **anadóllas•e**

ja f sh e et f e ANADOLLAS I.

anadollíz•ëm mi m sh a at keq Mënyrë e prapambetur, anadollake e të jetuarit, e të menduarit, dhe e të vepruarit.

anaerób i m bio Organizëm që rritet pa ajër ose jeton në kushte të mungesës së oksigjenit.

anaeróbík a mb bio (Organizëm) që rritet ajër ose jeton në kushte të mungesës së oksigjenit.

anafól•ë a f sh a at libr Aluzion; fjalë ose shprehje me kuptim të mbuluar, e thënë tërthorazi e larg e larg për dikë a për diçka.

anafór•ë a m sh a at let Fjalë ose shprehje që i referohet një fjalë a shprehjeje tjetër.

anaforík e mb let I anaforës; që ka të bëjë me anaforën.

anafrodiziák e mb Që pakëson dëshirat seksuale.

anafrodiziák u m sh ë ët Agjent që pakëson dëshirat seksuale.

anagáll i m sh ë ët bot (Poterium sanguisorba) Bimë barishtore europiane me lule të purpurta; gjethet përdoren rrallë për sallatë.

anaglíf i m sh e et Zbukurim i gdhendur në tri përmasa.

anagogjí a f sh - të libr Interpretim alegorik i pjesëve të Biblës.

anagrám i m sh a at Fjalë a shprehje e lexuar duke u ndërruar vendin shkronjave. **anagramatík e mb** I anagramit; që ka të bëjë me anagramin.

anagúl•ë a f J Të përzier; të vjellë.

anagjír i m sh ë ët bot (Anagyris foetida) Shkurre mesdhetare deri 3 m e lartë, me lule të verdha e gjethet të rralla që lëshojnë erë të rëndë.

anagjoré ja f sh - të J Anë e praptë.

anahorít i m sh ë ët Njeri i tërhequr nga jeta shoqërore për arsye fetare. **anáç jí m sh ngje ngjet Ç** Nevojë. **Ç'anaj ke?**

anáç•ë a f sh a at krahin G Kudhër e teneqepunuesit.

anáç u¹ m sh ë ët > **ANËCAK U.**

anáç u² m sh ë ët Kurorë me lule.

anakató *ndajf J* Rrëmujshtëm; trazuaras.

anakatós¹ *kal a ur A* Përziej; mbruj (*suvanë, çimenton*).

anakatós² *kal a ur A*

♦ Pengoj.

♦ *bis* Ia përziej (*dikujt*); e bëj për të vjellë (*dikë*). **aná•e ja f sh e et** Rreth.

aná•ë a f sh a at A Qafore.

anakóh•ë a f vjet Armëpushim.

anakolút•ë a f gjuh Fjali me vijueshmëri gramatikore të parregullt.

anakónd•ë a f sh a at zool (*Eunectes murinus*) Boa e madhe e viseve pyjore të Amerikës së Jugut; jeton në ujë dhe në tokë.

anakoréz•ë a f zool Jetesë në vrima e të çara për t'u ruajtur nga grabitqarët.

anakreontík e mb let (*Poezi*) e ndërtuar sipas modeleve të poetit të lashtë grek,

Anakreontit, kushtuar verës, grave dhe këngës. **anakroník e mb**

♦ Që i vendos ngjarjet e dukuritë e një kohe në një kohë tjetër, që i ngatërron periudhat historike të kohës.

♦ Që nuk u përshtatet kërkesave e kushteve të kohës së sotme, që i ka kaluar koha, i vjetruar. [Në poezinë "Minutat pjellin ditëplakje", me motiv Kosovën, njëmendësohet ideja se është bërë e padurueshme, anakronike, robëria e saj ... (AÇ).]

anakroníst e mb > Anakronik. [faktorë të brëndshëm të lidhur me bagazhin konservator e anakronist të trashëguar (RG).]

anakroníz•ëm mi m sh ma mat

♦ Vendosje e gabuar e ngjarjeve a e dukurive të një kohe në një kohë tjetër, ngatërrim i periudhave historike të kohës.

♦ Diçka që nuk u përshtatet kërkesave e kushteve të kohës së sotme, dukuri që i ka kaluar koha.

♦ Të qenët anakronik; veti e diçkaje që nuk u përshtatet kushteve dhe kërkesave të kohës së sotme.

anakrúz•ë a f let Rrokje e patheksuar në fillim të vargut.

anál e mb anat (*Pjesë*) që ndodhet pranë anusit (vrimës së pasdaljes). **anále t f sh**

♦ *hist* Vepër me shënime të përvitshme për ngjarjet më të rëndësishme të kohës.

♦ *fig* Përmbledhje e ngjarjeve kryesore, të radhitura sipas kohës; historik i një fushe të veprimtarisë, i një organizate etj. [Tirana i ka resitë këta njerëz nga analet e historisë shqiptare. (APp).]

analékte t m libr Pjesë të zgjedhura letrare.

analeptík e farm Që ndihmon për nxitjen e sistemit nervor

qendror. **analeptíkë t m sh farm** Bar që nxit sistemin nervor

qendror. **analé•k ku m sh qe qet vjet bis** Kuti gjilpërash.

analfabét e mb I paaftë të shkruajë e të lexojë.

analfabét i m sh ë ët

♦ Njeri i paaftë për të shkruar e lexuar.

♦ *keq* Njeri i paditur; njeri pa gramë, pa shkollë.

analfabét•e ja f sh e et f e ANALFABET I.

analfabetizëm *mi m* Paaftësi për të shkruar e lexuar. **Rënie në alfabetizëm.**
analjetikë *t m sh farm* Barna dhembjeqetësues.

analjezi *a f mjek* Qetësim i dhembjes.

analjezik *e mb (Bar)* dhembjeqetësues.

analipsi *a f folk* Festë e Ditës së Verës në Gjirokastrë.

analisti *i₂ m sh* ë ët Analizues. **Analistët e tregut.**

analisti *i₂ m* Shkrues analesh.

analistë *e ja f e* ANALIST I^{1,2}.

analitik *e mb*

♦ Që përdor metodën e analizës, që mbështetet në analizë. **Filozofi analitike** metodë e trajtimit të çështjeve filozofike me anë të analizës së termave shprehën çështjet.

Gjeometri analitike përdorim i algjebrës për zbërthimin e vetive gjeometrike të figurave.

♦ (*Plan, punim*) i zbërthyer, i shkoqitur me hollësi.

♦ *tek (Pajisje etj.)* që shërben për analiza; që bën analiza.

♦ *gjuh (Gjuhë)* që i shpreh marrëdhëniet ndërmjet fjalëve në fjali jo me mbaresa, por me mjete të tjera të veçanta; (*trajtë e përbërë*) me njësi të veçuara gjuhësore.

analitikë *a f tek inf* Zbulimi dhe komunikimi e të modeleve kuptimore të të dhënave.

analitikisht *ndajf* Në mënyrë analitike.

analitizëm *mi m libr* Prije e tepruar për t'u marrë me analiza. [vërehet se pikërisht në zonat e ndërmjetme, ku ka qenë më e mundshme simbioza dhe ku kanë shëtitur edhe rapsodë bilingë, në eposin shqiptar fillon stërzgjatja dhe analitizmi, varfërohet sintaksa poetike dhe humbet fryma madhështore e rapsodisë. (ShS).]

analizë *a f sh a at*

♦ Zbërthim (*i lëndës, i fjalisë etj.*) në pjesët përbërëse. **Analizë dhe sintezë** *bio analysis and synthesis. Bëj një analizë* zbërthej (*një fjalë, lëndë*).

♦ Shqyrtim i imtë i një çështjeje. [përtej interesimit të mirëfilltë për historinë e shqipes së shkruar, ato pak fjalë të Harfit, do të meritonin edhe një hetim e analizë të hollë dialektologjike (GjSh).]

*

Në analizë të fundit Në fund të fundit.

**

analizë automatike e të dhënave *tek inf* Teknikë në bazë të së cilës një nëngrup fjalish të një dokumenti zgjidhet si përfaqësues i përmbajtjes së përgjithshme të dokumentit. **analizë e gjakut** *mjek* Analizë e një sasive gjaku për diagnostikim ose për qëllime terapeutike.

analizë e tregut *ek* Punë kërkimore që nxjerr të dhëna për gjendjen e tregut.

analizë gramatikore *gjuh* Zbërthimi i fjalëve ose i fjalive në pjesët përbërëse për të përcaktuar vlerat e tyre gramatikore, leksikore etj.

analizë optike *tek inf* Njohje optike e shkronjave që u përgjigjen simboleve të koduara.

analizim *i m* Proces i analizës.

analizohet *úa (u) úar* *pavet dhe pës e* ANALIZ•OJ. Ka disa mënyra si analizohet çështja.

analizoj *kal óva úar*

♦ Zbërthej në pjesë përbërëse (*një fjalë, një lëndë kimike*).

♦ Shqyroj një çështje, duke e zbërthyer dhe vështruar nga të gjitha anët; marr në analizë.

analizuar (i e) mb

♦ (Lëndë, fjali etj.) e zbërthyer në pjesët përbërëse.

♦ (Çështje) e shqyrtuar me imtësi.

analizuem (i) e (e) mb G > ANALIZUAR (i e).

analizues e mb (Aftësi) për të bërë një analizë. [Por kjo ishte një gjë që nuk të jepte aftësi rrëfimi. Shumë-shumë më pajiste me njëfarë aftësie analizuese të cilën e kisha zbuluar brenda vetes veç kohët e fundit. (ED).]

analizues i m sh ë ët Ai që merret me analiza. > ANALIST I.

analizues•e ja f sh e et f e ANALIZUES I.

analizuesh•ëm (i) me (e) mb (Lëndë) e zbërthyeshme në pjesët përbërëse.

analog e mb

♦ I përngjashëm; që ka analogji me një tjetër.

♦ *tek inf:* **Kompjuter analog** kompjuter që përdor madhësi fizike të ndryshueshme, si voltazhi, për të përfaqësuar të dhënat.

analogi a f sh - të > Analogji a. [Ket punë e dishmojn edhë analogít' e shumta, qi ligjë e Kanunit te sodshem kan me ligjë të Romës, të Byzantit, të Serbvet. (GjF).]

analogji a f sh - të

♦ Ngjashmëri e sendeve ose dukurive të ndryshme në tërësi ose në disa tipare.

♦ *fil* Mënyrë arsjetimi, që mbështetet në disa tipare a anë të ngjashme të sendeve ose të dukurive të ndryshme për të nxjerrë përfundime edhe për ngjashmërinë në anë e në tipare të tjera. [Ky epos tashmë nuk është as një rikrijim romantik, për analogji me epet e periudhës antike, siç u përpoqën ta bëjnë intuitivisht shkrimtarët arbëreshë... (ShS).]

analogjik e mb

♦ I mbështetur në analogji.

♦ *tek* Analog.

analogjikisht ndajf Për analogji; në mënyrë analogjike. [Raportet midis tyre mund të shpjegohen analogjikisht me raportet e greqishtes së re me helenishten antike (ShS).]

analúmas e mb Bregalumas; që ndodhet në brigje të një lumi.

analúmas i m sh - it Banor i viseve në brigje të një lumi.

analúmas•e ja f sh e et f e ANALUMAS I.

anályz•ë a f sh a at vjet > ANALIZ•Ë A.

anallók•ë a f G Emër me të cilin dhëndri i drejtohet vjehrës.

anamálas e mb Që banon në rrëzë a në faqe të një mali. [në diasporën e krijuar prej mërgimtarësh krajanë e anamalas në Zarrë të Dalmacisë (GjSh).]

anamálas i m sh - it Banor në një rrëzë a faqe

mali. **anamálas•e ja f sh e et e ANAMALAS I.**

anambájtës e mb (Qëndrim) favorizues për dikë; që mban me hatër

dikë. **anambájtës i m sh - it** Ai që bën favorizme, që mban me hatër

dikë. **anambájtës•e ja f sh e et f e ANAMBAJTËS I.**

anambájtj•e a f sh e et Favorizim;

hatër. **anaménd ndajf >**

ANAMENDAS. anaménd i m sh ë ët

♦ Hutaq; njeri i hutuar, që s'e ka mendjen në atë që bën.

♦ Njeri.

anaméndas *ndajf* Hutimthi; pa e pasur mendjen në atë që bëj. **Vështroj**
anamendas. anaméra *ndajf* *J* Veçan; mënjanëë.

anamés *A, G*

I *ndajf* Midis; në mes. **I bëj një vijë anames.**

II *parafj* Midis; në mes; në mes
të. **anamésa** *A, Ç > ANAMES.*

anamésa *ndajf dhe parafj* *J > ANAMES.*

aná•ë a f *A fet* Eucharist; communion

bread. **anamnéz•ë a f**

♦ *mjek* Histori e sëmundjes së një pacienti, ashtu si e mban mend ai.

♦ Aftësi për të kujtuar ngjarje të shkuara.

anamorfík e mb fiz (*Thjerrëz*) që e shformon dukshëm figurën përgjatë boshtit vertikal.

anamorfíz•ëm mi m sh ma mat

♦ *bio* Evolucion i një lloj organizmi nga një tjetër përmes ndryshimeve graduale.

♦ *gjeol* Metamorfizëm që shfaqet nën koren e Tokës dhe shoqërohet me shndërrimin e mineraleve të thjeshtë në minerale komplekse.

♦ *fiz* Projektim ose perspektivë e shformuar që shquhet vetëm kur shihet nga një kënd i caktuar ose me mjet të vacantë.

anamorfóz•ë a f sh a at fiz Figurë që duket e shformuar kur nuk shihet nga një kënd i caktuar ose me mjet të veçantë.

ananás i m sh e et

♦ *bot* (*Ananas comosus*) Bimë frytore e viseve të Amerikës tropikale, me gjethe të gjata gjembake; lidh kokrra të mëdha vezake të mbuluar me luspa dhe me një tufë gjethesh në majë.

♦ Fryt i kësaj bime. **Lëng (kompsoto) ananasi.**

Ananás i m mit afr Perëndi krijuese; hokatar e horr i lezetshëm.

anangá (me) kal va - G

♦ Tallem (bëj shaka) me (*dikë*).

♦ Bezdis; mërzis (*dikë*).

♦ Prushit (*zjarrin*).

anangás¹ kal G > ANANGA (me).

anangás² jokal a ur A Nxitoj; shpejtoj.

anangás³ kal a ur J, Ç

♦ Ngas; gërvisht (*plagën*).

♦ Prushit (*zjarrin*).

anangás•em vetv a (u) ur A, Ç, J Nxitoj;

shpejtoj. **anangás•ëm (i) me (e) mb A** I nxituar.

anangasí a f sh - të¹ A, Ç, J

Ngut. **anangásj•e a¹ f sh e et G**

♦ Tallje; shaka.

♦ Bezdisje.

anangásj•e a² f sh e et A Ngutje;

shpejtim. **anangást** *ndajf* *A* Me ngut; për

ngut. **anangásun (i e) mb G**

♦ I ngacmuar me shaka.

♦ I bezdisur.

anángj i m J, Ç > ANANGJI A.

anangjí a f Nevojë, ngushticë.

anankasí a f sh - të A

♦ Ngutje; nxitim.

♦ Shtyrje.

anapést i m sh e et let Njësi metrike me rroke të paktheksuar, të patheksuar e të theksuar. **anapestík e mb let I** anapestit; i ndërtuar si anapest.

anápolla bis

I ndajf (*I marr*) për keq (*fjalët e dikujt*). **II** si kallëzues Gabim.

anapráptas ndajf

♦ Së prapthi; duke filluar nga fundi.

♦ (*Eci*) praptas; me kurriz.

anapráptë (i e) mb I drejtuar prapa; që kthehet prapa.

anaprém•e ja f sh e et zool A Gjarpër helmues; nepërkë.

anaptíks i m gjuh Shtënie e një zanoreje midis dy bashkëtingëlloreve. **anaptíksór e mb > ANAPTIKTIK.**

anaptíktík e mb gjuh Që përmban një zanore të shtënë midis dy bashkëtingëlloreve.

anár si kallëzues K: Bëhet anar zhduket.

anáre mb K (Dele) arrakate. **anár•e**

ja¹ f sh e et K Dele arrakate.

anár•e ja² f sh e et Buzë are e papunuar. **anarkí a f**

♦ Gjendje e krijuar kur mungon pushteti shtetëror i organizuar dhe kur nuk veprojnë ligjet e rregullat për anëtarët e shoqërisë; mohim i shtetit dhe i çfarëdo pushteti politik të organizuar. **Vendi i zhytur në anarki.**

♦ Çrregullim i krijuar nga mungesa e drejtimit, e organizimit dhe e planifikimit; çrregullim i madh; pështjellim.

anarkík e mb I anarkisë; karakteristik për anarkinë; i çrregullt; i paorganizuar.

Në mënyrë anarkike.

anarkíst e mb Që ka të bëjë me anarkizmin ose me anarkistët, që udhëhiqet nga idetë e anarkizmit; që është karakteristik për anarkizmin ose për anarkistët.

anarkíst i m sh ë ët

♦ Pasues i anarkizmit; pjesëtar i një grupi anarkist.

♦ Kundërshtar i rregullit dhe disiplinës; shpërfillje ose shkelje e ligjeve dhe rregullave shoqërore.

anarkíst•e ja f sh e et f e ANARKIST I.

anarkíz•ëm mi m

♦ Rrymë politike që kërkon vend pa qeveri a pushtet shtetëror.

♦ Prirje për anarkí.

anarko- fjalëform.

anarkofeminíst e mb I anarkofeminizmit; që ka të bëjë me lëvizjen anarkofeministe.

anarkofeminíst•e ja f sh e et Pasuese e anarkofeminizmit.

anarkofeminíz•ëm mi m fil Pikëpamje dhe lëvizje shoqërore që bashkon anarkizmin me feminizmin në kërkimi të decentralizimit dhe shoqërisë së lirë.

anarkoindividualist e mb I anarkoindividualizmit; që ka të bëjë me anarkoindividualizmin.

anarkoindividualist i m sh ë ët Pasues a ithtar i anarkoindividualizmit.

anarkoindividualist•e ja f sh e et f e ANARKOINDIVIDUALIST I.

anarkoindividualiz•ëm mi m Tërësi pikëpamjesh sipas të cilave vullneti i individit

qëndron mbi interesat e grupit, mbi traditat dhe mbi sistemet shoqërore.

anarkokapitalist e mb pol I anarkokapitalizmit; që ka të bëjë me pikëpamjet anarkokapitalist.

anarkokapitalist i m sh ë ët pol Pasues i anarkokapitalizmit.

anarkokapitalist•e ja f sh e et pol f e anarkokapitalist i.

anarkokapitaliz•ëm mi m pol Filozofi politike që kërkon shtimin e anarkisë, zhdukjen e shtetit, dhe sovranitet të individit në ekonominë e tregut të lirë.

anarkokolektivist e mb I anarkokolektivizmit; që ka të bëjë me anarkokolektivizmin.

anarkokolektivist i m sh ë ët Pasuar a ithtar i anarkokolektivizmit. **anarkokolektivist•e**

ja f sh e et f e ANARKOKOLEKTIVIST I. **anarkokolektiviz•ëm mi m pol** Doktrinë revolucionare që kërkon zhdukjen e shtetit dhe

të pronës private mbi mjetet e prodhimit dhe kolektivizimin e tyre.

anarkokomunist e mb pol I anarkokomunizmit; që ka të bëjë me

anarkokomunizmin. **anarkokomunist m sh ë ët pol** Pasues a ithtar i

anarkokomunizmit. **anarkokomunist•e ja f sh e et pol f e ANARKOKOMUNIST I.**

anarkokomuniz•ëm mi m pol Teori anarkiste që kërkon zhdukjen e shtetit, e

kapitalizmit, e pagës dhe pronës private, me përjashtim të pronës vetjake, si dhe kolektivizimin e mjeteve të prodhimit, demokraci të drejtpërdrejtë, shpërndarje të mirave materiale sipas nevojës.

anarkolibéral e mb pol I anarkoliberalizmit; që ka të bëjë me

anarkoliberalizmin. **anarkolibéral i m sh ë ët pol** Pasues a ithtar i

anarkoliberalizmit. **anarkolibéral•e ja sh e et pol f e ANARKOLIBERAL I.**

anarkoliberaliz•ëm i m pol Anarcholiberalism.

anarkopacifist e mb pol I anarkopacifizmit; që ka të bëjë me anarkopacifizmin.

anarkopacifist i m sh ë ët pol Pasues a ithtar i anarkopacifizmit.

anarkopacifist•e ja f sh e et pol f e ANARKOPACIFIST I.

anarkopacifiz•ëm mi m pol Rrymë brenda lëvizjes anarkiste që hedh poshtë përdorimin e dhunës në luftën për ndryshime shoqërore.

anarkosemit e mb pol I anarkosemitizmit; që ka të bëjë me

antisemitizmin. **anarkosemit i m sh ë ët pol** Pasues a ithtar i

anarkosemitizmit. **anarkosemit•e ja f sh e et pol f e anarkosemitist i.**

anarkosemitiz•ëm mi m pol Lëvizje që lindi si përgjigje ndaj antisemitizmit.

anarkosindikalist e mb Anarchosyndicalistic.

anarkosindikalist i m sh ë ët Anarchosyndicalist.

anarkosindikalist•e ja f sh e et f e ANARKOSINDIKALIST I.

anarkosindikaliz•ëm mi m pol Anarchosyndicalism.

anarkosocialist e mb pol I anarkosocializmit; të ka të bëjë me anarkosocializmin.

anarkosocialist i m sh ë ët pol Pasues a ithtar i anarkosocializmit.

anarkosocialist•e ja f sh e et f e ANARKOSOCIALIST I.

anarkosocializ•ëm mi m pol Pikëpamje anarkiste që thekson nevojën për drejtësi shoqërore e kolektive, pa nevojën e organeve të drejtësisë.

anarkoterroríst e mb pol I anarkoterrorizmit; që ka të bëjë me anarkoterrorizmin. **anarkoterroríst i m pol** Pasues a ithtar i anarkoterrorizmit.
anarkoterroríst•e ja f sh e et pol f e ANARKOTERRORIST I.

anarkoterroríz•ëm mi m pol Doktrinë e përdorimit të dhunës dhe terrorit kundër shtetit. **anartrí a f libr** Humbje e aftësisë motorike të organeve të të folurit.

anartrík e mb libr I anartrisë; që ka të bëjë me anartrinë.

ánas ndajf > **ANASH.**

ánas e mb Vendës; origjinar.

ánas i m sh - it Banor vendës; origjinar. **Anasit dhe të ardhurit.**

ana•sjéll kal sólla sjéllë Përmbys (*rendin e fjalëve në fjali etj.*); vendos në rend të kundërt.

♦ E kthej diçka nga ana tjetër, nga e kundërta; vë në rend të përkundërt; përmbys rendin.

anasjéllas ndajf Në mënyrë të anasjelltë a të përkundërt; duke e marrë nga ana e kundërt ose duke u nisur nga e kundërta.

anasjéll•ë a f sh a at

♦ > **ANASJELLJ•E A.**

♦ *gjuh* Përmbysje e rendit të zakonshëm të fjalëve në fjali për të theksuar kuptimn e një fjale ose për t'i dhënë fjalisë forcë shprehëse.

anasjéllë (i e) mb

♦ Që ka rend ose drejtim të përkundërt me të parin ose me të zakonshmin, që është vënë në rend të përmbysur; i përkundërt. **Rend i anasjellë.**

♦ *mat* Që ka renditje të përmbysur të madhësive ose që ka drejtim të përkundërt të ndryshimit të madhësive. **Numra të anasjellë** numra, të cilët po të shumëzohen midis tyre japin 1.

anasjéllës e mb > **ANASJELLË (i e).**

anasjéllj•e a f sh e et Përmbysje e rendit.

anasjéllsh•ëm (i) me (e) mb (Rend) që mund të përmbysset.

anasjélltas ndajf > **ANASJELLAS.**

anasjélltë (i e) mb > **ANASJELLË (i e).**

anasjelljtësi a f libr Të qenët i anasjellë.

anasón i m bot (Pimpinella ansium) Bimë barishtore me lule të bardha si ombrellë, me fara të ëmbla e të merme; fara vajëse të kësaj bime. > **GLIKANXO JA.**

anastatík e mb shtyp: Shtyp anastatik proces shtypshkrimi me shkronja të punuara në relief në pllakë zinku.

anastomotík e mb bio, mjek I anastomozës; që ka të bëjë me anastomozën. **anastomóz•ë a m sh a at bio, mjek** Lidhje ose bashkim i natyrshëm a kirurgjik i pjesëve ose degëve të strukturave tubore.

anastróf•ë a f gjuh Përmbysje e rendit sintaksor të fjalëve.

anasrofík e mb gjuh (Rend sintaksor) i përmbysur.

anastrozól i m farm Bar për mjekimin e kancerit të gjirit pas operimit.

ánash ndajf Në anë, në brinjë të diçkaje; anës; nga krahët; jo përmes. **Shikoj anash.**

Sulmoj anash sulmoj nga krah (krahët). **Vë anash** vë në brinjë; vë brinjas. **Ktheu kryet anash** e ktheu kokën mënjane.

*

I kaloj anash një çështjeje (problemi) Përpiqem t'i shmangem, ta kapërcej pa i dhënë rëndësi një çështjeje (problemi).

anashkalím i m sh e et libr Shmangie; lënie mënjanë; mospërfillje.

anashkal•óhet úa (u) úar

I pavet Lihet mënjanë; nuk merret parasysh. [ashtu të huaj, si hije, anashkaloheshin për të mos u parë kurrë më. (IK)]

II pës e ANASHKAL•OJ.

anashkal•ó j kal óva úar Lë mënjanë; nuk marr parasysh.

anashkalúar (i e) mb I lënë mënjanë; i pamarrë parasysh.

anashkalúes e mb Që kalon problemet për anësh a përcipatas. **anatáz•ë a f min** Gjendje e rrallë e dyoksidit të titanit. **anatém•ë a f sh a at dhe fet** Mallkim. **Lëshoj**

anatema. anatemím i m dhe fet Mallkim.

anatem•óhet úa (u) úar dhe fet pavet dhe pës e **ANATEM•OJ.**

anatem•ó j kal óva úar dhe fet Mallkoj; shkishkëroj. **anathém•ë a f sh a at dhe fet** Mallkim; shkishërim; anatemë.

amatoksín•ë a f mjek Toksinë bakterore e dobësuar që përdoret për formimin e kundërtruphave dhe rritjen e imunitetit ndaj disa sëmundjeve të shkaktuara nga toksinat.

Anatolí a f gjeog Anadoll.

anatolí k e mb gjuh Gjuhët anatolíke grup gjuhësh të vdekura, që përbëjnë një degë të familjes së gjuhëve indoeuropiane dhe përfshijnë gjuhën hitite, luviane, lidiane dhe liciane.

anatómí a f

♦ Shkencë që studion ndërtimin dhe formën e organizmave të gjalla, si edhe zhvillimin e tyre; ndërtimi i organizmit të gjallë ose i organeve të tij. **Anatomia e njeriut (e kafshëve, e bimëve). Anatomia e zemrës. Anatomia dhe fiziologjia. Kabineti i anatomisë.**

♦ *fig* Zbërthim i hollësishëm për qëllime studimore; ndërtim i diçkaje, i përcaktuar me metodën e zbërthimit ose analizës. **Anatomia e një kombi.**

anatómí k e mb I anatomisë; që ka të bëjë bëjë me anatominë.

anatómíkísh t ndajf Në pikëpamje anatomike.

anatómíst i m sh ë ët Specialist i anatomisë.

anatómíst•e ja f sh e et f e ANATOMIST I.

anatómiz•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e

ANATOMIZ•OJ. anatomiz•ó j kal óva úar

♦ I bëj anatominë (*një trupi*); e hap ose e pres (*një trup*) për ta studiuar.

♦ *fig* Analizoj a zbërthej me hollësi.

anatómizím i m

♦ Studim i ndërtimit të një trupi me anë të hapjes ose prerjes.

♦ *fig* Analizë a zbërthim i hollësishëm.

anatómizúar (i e) mb

♦ *mjek (Trup)* i hapur ose i prerë për studim.

♦ *fig* I analizuar a zbërthyr me hollësi.

anatómizúem (i) e (e) mb G > ANATOMIZUAR (i e). anatomo- fjalëform.

anatomofiziológ u *m sh ë ët mjek* Specialist i anatomisë dhe fiziologjisë.

anatomofiziológ•e ia *f sh e et mjek f e* **ANATOMOPATOLOG U.**

anatomofiziologjí a *f mjek* Degë e mjekësisë që studion anatominë dhe fiziologjinë.

anatomofiziologjík e mb *mjek* I anatomofiziologjisë; që ka të bëjë me anatomofiziologjinë.

anatomopatológ u *m sh ë ët mjek* Specialist i anatomopatologjisë.

anatomopatológ•e ia *f sh e et mjek f e* **ANATOMOPATOLOG U.**

anatomopatologjí a *f mjek* Degë e mjekësisë që studion indet e sëmura (*të njerëzve dhe kafshëve*).

anatomopatologjík e mb *mjek* I anatomopatologjisë; që ka të bëjë me anatomopatologjinë.

anatotítán i *m sh ë ët paleo* Dinosaur dykëmbësh barngrënës i periudhës së Ketakut.

anathém•ë a *f sh a at dhe fet* Mallkim; anatëmë.

anavénd i *m sh e et libr* Krahinë; anë.

ánaz ndajf > **ANASH.**

ánazi ndajf > **ANASH.**

ancák u *m sh ë ët ndërt dh ark* > **ANËCAK U.**

ánc•ë a *f sh a at G*

♦ Faqe anësore e dollapit etj.

♦ Dërrasë e nxjerrë nga prerja anësore e trungut.

ánc•ë a *f bot (Quercus robur) G* Ah i zakonshëm.

ánc•ë a *f sh a at G* Dru që mbështetet mbi dy urëzat e oxhakut për të mbajtur drutë e tjerë kur ndizet zjarri në vatër.

ancír•ë a *f* Ndot; neveri; pështirosje; përbuzje.

ancúje ja *f sh e et ikt (Engraulis encrasicholus)* Açungë.

Ançíl•ë a *f mit rom* Mburojë legjendare e Marsit, perëndisë së luftës, e cila thuhet se ra nga qielli.

ançín•ë a *f sh a at* Anë mali a rrëzë kodre, me bimësi të varfër; rrip toke pa vlerë për kullotë, a për t'u mbjellë.

and i *m G* Andje; oreks. **Me çelë andin** hap oreksin.

andáj lidh bis > **PRANDAJ.** [andaj fjala e tij duhej çue në vend me çdo kusht! (MC).]

Andaluzí a *f gjeog* Bashkësi autonome në Spanjën Jugore, në brigjet e Mesdheut dhe Atlantikut.

andaluzián e *mb* I Andaluzisë; që ka të bëjë me Andaluzinë, me banorët a vendësit e saj.

andaluzián i *m sh ë ët* Banor a vendës i Andaluzisë.

andaluzián•e ia *f sh e et f e* **ANDALUZIAN I.**

andaluzísht•e ja *f* Dialekt andaluzian i spanjishtes.

andaluzít i *m min* Slikat alumini.

andallaí a *f sh - të vjet Ç* Shkëmbim i popullsisë midis dy vendeve.

andánte ndajf, mb muz Me kohë deri diku të ngadalshme, zakonsht më ngadalë se në alegreto, por më shpejt se në adaxhio.

andánt•e ja *f sh e et muz* Drejtim muzikor me kohë deri diku të ngadalshme; pjesë e kompozuar për t'u ekzekutuar në këtë mënyrë.

ândáq e *mb G:* I dhënë shumë pas (*punës, kinemasë*). **Andaq filmash** amator filmash. **andaré ja** *f A* Nxitim; ngut; vrull; turr.

andárt e mb hist I andartëve; që ka të bëjë bëjë me andartët (kaçakët grekë).
andárt i m sh ë ët hist Kaçak grek. [**Këtu shohëm para syve tanë të kapërdisen si patriotë të mëdhenj ...ata që janë puthur me andartë** (FN).]

ândatár e mb G > ANDAQ E.

ândatár i mb Njeri i dhënë pas diçkaje. **Andatar i muzikës** amator i muzikës.

ândatár•e ja f e ANDATAR I.

ánde t m gjeog sh Vargmal i Amerikës Jugore që shtrihet për më se 8000 km përgjatë brigjeve të Paqësorit.

ând•e ja f sh e et G Shije; kënaqësi; ëndë. **andéj**

I ndajf

♦ (*vendi*) Nga ajo anë; në atë drejtim (të papërcaktuar). **Andej e këndej** nga kjo anë dhe nga ajo anë. **Andej kah** në atë vend. **Andej tutje. Andej kah Drishti** në afërsi të Drishtit. **Prej andej** nga ajo anë. **Që andej** prej asaj ane. **Shko andej** shko në atë drejtim. [**Kryqi andej, këtej buxhaku/ Dhe allçaku.** (FN).]

♦ (*kohe*) Afër. **Andej nga marsi.**

♦ *bis* Për atë arsye.

II parafj Përtej; matanë. **Andej lumit.**

*

Dhashë andej, dhashë këtej U përpoqa me të gjitha mënyrat. **andéjm•ë (i) e (e) mb > ANDEJSH•ËM (i) ME (e).**

andéj-këndéj ndajf > ANDEJ-KËTEJ.

andéj-këtéj ndajf Në vende të ndryshme; poshtë e lart; tutje-tëhu. **I lë gjërat andej-këtej nëpër dhomë. U shpërndanë andej-këtej.**

andéjm•ë (i) e (e) mb I asaj ane; nga ajo anë. **> ANDEJSH•ËM (i) ME (e).**

andéjmi (së) ndajf Prej andej, që nga ajo anë; prej atij vendi. **Së andejmi e së këtejmi** edhe prej andej, edhe prej këtej. **Po vij së andejmi.**

andéjna ndajf bis Andej; nga ajo anë.

andéjnas ndajf bis > ANDEJNA.

andéjnazi ndajf bis > ANDEJNA.

andejpári ndajf Diku në ato anë, diku andej afër. **Kaloj andejpari.**

andéjsh•ëm (i) me (e) mb I asaj ane; i andejmë. **Brigjet e andejshme** brigjet e anës tjetër (të lumit, detit).

andejt•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e

ANDEJT•OJ. andejt•ój kal óva úar libr Përcjell;

transmetoj. **andejtím i m libr** Përcjellje; transmetim.

andejtúar (i e) mb libr I përcjellë; i transmetuar.

andepsé lidh G Edhe pse.

anderí a f > ANTERI A.

andesé ndaf G Edhe pse.

andezín i m min Mineral silikati.

andezít i m gjeol Shkëmb vullkanik i zakonshëm.

ândë ndajf vjet G

♦ Brenda.

♦ Pranë; anësh.

ánd•ë (me u) vetv ë (u) ë G > ËND•ET.

ánd•ë a G > ĚND•Ě A.

ândëndjellës e mb G I këndshëm; që sjell a zgjon kënaqësi.

ândëprúes e mb G Që hap oreksin.

ánd•ër ra f sh a at Arnë e rrobës, këpucës

etj. **andërí a f sh - të** Anteri.

andërim i m sh e et Arnim; arnesë.

andër•ój kal óva úar Arnoj; i vë arnë (*rrobës*).

andëruar (i e) mb (Rrobë) e arnuar.

ândërr G si ndajf: A jam andërr, a jam zhgjandërr?

ând•ërr rra f sh a at G > ĚND•ĚRR.

ândërrím, ândërrimtár, ândërrít•ë (me) etj. G > ĚNDĚRRIM,

ĚNDĚRRIMTAR, ĚNDĚRR•OJ etj.

ândërrtár e mb G I pavërtetë; i parë në ëndërr; fantastik.

ândërrvrámë mb poet G I zhgënjyer; që s'i janë plotësuar ëndrrat.

andián e mb gjeog I Andeve; që ka të bëjë me vargmalet e

Andeve. **andidhërash ndajf A** Larg; në vise të largëta.

andík•ë a f > ANTIK•Ě

A. andikós kal a ur J

♦ Mplak.

♦ Dërrmoj.

♦ Nënshtroj; shtyp.

andikós•em a (u) ur

I vetv

♦ Mplakem.

♦ Dërrmohem; ndihem si i dërrmuar.

♦ Jam në gjendje depresioni.

II pës e ANDIKOS.

andikósj•e a f

♦ Mplakje.

♦ Dërrmin; ndjenjë e rëndë pafuqie.

♦ Depresion.

andikósur (i e) mb

♦ I mplakur.

♦ I dërrmuar; pa fuqi.

♦ Në gjendje depresioni.

andiktár i m > ANTIKUAR

I. andíl•ë a f Vezullim i diellit.

andín•ë a f det Serenë, shulicë (*e velit*); macë; krah

direku. **andísha ndajf A** Andej; nga ajo anë.

andizét e mb ant ilir I fisit të andizetëve; që ka të bëjë me andizetët.

andizétë t m ant ilir Fis i vogël në trojet e sotme të Bosnje-Hercegovinës.

ândj•e a f sh e et G Kënaqësi. > ĚND•Ě A.

Andórr•ë a f gjeog: Principata e Andorrës republikë e vogël në Pirenetë

Perëndimore, midis Francës e Spanjës.

Andórra la Vëlla f gjeog Kryeqytet i Principatës së Andorrës.

andorrán e mb I Andorës; që ka të bëjë me Andorën, me banorët a vendësit e saj.

andorrán i m sh ë ët Banor a vendës i Andorës.

andorrán•e ia f sh e et f e ANDORRAN I.

ándra-ándra mb (Rrobë) me arna të shumta, me arna përmbi arna; e arnuar shpesh.

andrallë- fjalëform.

andráll•ë a f sh a at bis

♦ Telash; kokëçarje; gjë shqetësuese. **Fut në andralla dikë.**

♦ Mërzí.

*

Më vjen andrallë

♦ Më merren mendtë.

♦ Më vjen koka vërdallë (nga hallet).

andrallë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá bis (Njeri) me shumë andralla; i mbytur nga andrallat.

andrallë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhéntë bis Njeri me shumë andralla (i mbytur nga andrallat).

andrallë•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e ANDRALLË•MADH

MADHI. andrallëtar i m sh ë ët Njeri me shumë kokëçarje (andralla).

andrallëtar•e ja f sh e et f e ANDRALLËTAR

I. andrallís kal a ur > ANDRALLOS.

andrallós kal a ur bis I hap telashe (andralla, kokëçarje) (dikujt).

andrallós•em vetv a (u) ur bis

♦ Kam andralla (telashe, kokëçarje).

♦ Shqetësohem; jam në hall (për dikë a diçka). **Mos u andrallos për të** mos ki merak për të.

♦ Kam marrje mendsh; më merren mendtë; trullosem; shastisem.

andrallósur (i e) mb bis

♦ I shqetësuar nga telashtet (andrallat).

♦ I trullosur; i shastisur.

Ándra-Pradésh i m gjeog Një nga 28 shtetet e Indisë, në anën perëndimore të Gjirit të Bengalit.

andrés•ë a¹ f sh a at Arnë; arnesë (e rrobës).

andrés•ë a² f sh a at bis > ADRES•Ë A.

andrezárk u m paleo Kafshë e Eocenit, e ngjashme me ujkun.

andrézata ndajf A Befas; papritmas.

ándr•ë f sh a at J Arnë (e rrobës).

-andri fjalëform: Poliandri.

andrí a f përmb Vegla të arëtarit (parmendë, plug, kular, zgjedhë etj.). .

andrím i m sh e et J Arnim.

ándro- fjalëform Andro-; mashkull; burrë.

androgóg u m sh ë ët Mësues për të rritur.

androgóg•e ia f sh e et f e ANDRAGOG U.

androgogjí a f Mësimdhënie për të rritur.

androgogjík e mb I androgogjisë; që ka të bëjë me androgogjinë.

androgjén i m sh e et bio Qenie dygjinore; hermafrodit.

androgjeník e mb bio Dygjinor; hermafrodit; me veti nga të dyja gjinitë.

androgjín e *mb bio* Dygjinor; hermafrodit; me veti të mashkullit e të femrës; që ka organe dygjinore por pamje më fort femërore.

androgjiní a f bio Të qenët dygjinor.

androíð e *mb libr tek* Me pamje dhe karakteristika njerëzore. **androíð i m sh ë ët**

♦ *libr* Automat (robot) që ngjan si njeri.

♦ *tek inf* Android (*për telefona, tablete etj.*). **androliván i m sh ë ët bot** Rozmari.

andrológ u m sh ë ët mjek Specialist i sëmundjeve që prekin organet seksuale të meshkujve.

andrológ•e ia f sh e et mjek f e ANDROLOG U.

andrologjí a m mjek Degë e mjekësisë që merret me sëmundje e meshkujve, dhe veçanërisht me sëmundjet e organeve seksuale.

andrologjík e *mb mjek* I andrologjisë; që ka të bëjë m andrologjinë.

Andromák•ë a f mit gr Gruaja e Hektorit.

Androméd•ë a f

♦ *mit gr* Princeshë etiopase; Poseidon e lidhi në një shkëmb që ta hante një përbindësh deti; Perseu e shpëtoi dhe e mori për grua.

♦ *astr* Yjësi e hemisferës veriore qiellore, midis Kasiopit dhe Pegasit, që përmban galaksinë me të njëjtin emër.

androním i m sh e et

♦ Mbiemër i burrit që e merr bashkëshortja.

♦ Emër burri që përvetëson një grua.

andropáuz•ë a f fizio Menopauzë e meshkujve.

androsterón i m fizio Hormon seksual i meshkujve.

andrúar (i e) mb I arnuar; me arna.

ândrr•úe (me) kal dhe jokal óva úe G Shoh (në) ëndërr. > **ANDËRR•UE (me);**

ËNDËRR•OJ.

ândrraménd mb G Hutimthi; si në ëndërr.

ândrraménd ndajf G Si në ëndërr; në gjendje ëndërrimtare. **ândrras ndajf** Si në ëndërr.

ândrrashúmë mb G > ËNDRRASHUMË.

ândrraménd mb G Hutimthi; si në ëndërr.

ândrras ndajf G Si në ëndërr.

ândrratár e mb G Ëndërrimtar; që ëndërron ose ka vizione.

ândrratár i m sh ë ët G

♦ Ëndërrimtar.

♦ Vizionar.

ândrratár•e ja sh e et G f e ANDRRATAR I.

ândrraz ndajf G Si në ëndërr; pabesueshëm.

ândrrím i m sh e et G > ËNDËRRIM I. [Katundet e shtrime/ në mes të natës prehen n'luginë me andrrime. (MC).]

ândrrimtár e mb G Ëndërrues; që ëndërron. > **ËNDËRRIMTAR E.** [në njenën anë, juristi formal e realist, dhe në anën tjetër, produkti - si me thanë - i netëve andrrimtare orientale (KM).]

ândrrimtár i m sh ë ët G Njeri ëndërrues, që ëndërron.

ândrrimtar•e *ja f sh e et G f e* **ANDRRIMTAR I.**

ândrr•úe (me) *óva úe kal dhe jokai G >* **ANDËRR•UE (me).**

ândrrúeshëm *ndajf G* Si duke ëndërruar; si nëpër ëndërr.

ândshëm *ndajf G* Me ëndje. [**Ká gjâna që njëna i thotë mâ ândshëm, tjetra mâ fuqishëm.** (APp).]

ândsh•ëm (i) me (e) *mb G* I këndshëm; i shijshëm; i pëlqyeshëm. **andúr•em** *vetv A* Mbaj mend; më kujtohet.

andýshtje *ndajf* Por; nga ana tjetër; megjithatë. **ané** *ja f sh - të J*

♦ Nënë.

♦ Gjyshe.

án•e *ja f sh e et vjet* Apartament.

anéj¹ *ndajf krahin G* Pastaj.

anéj² *ndajf krahin G* Në atë anë; nga ajo anë. > **ANDEJ.**

anekând *ndajf dhe para fj G* Anekënd; kudo. [**E njimend janë shpërngulë me shumicë e shpërndá ânekand deri në fund të Shqipënis...** (ZV).]

anekdot•ë a f sh a at Tregim i shkurtër për një ngjarje tërheqëse a për të qeshur, të vërtetë a të trilluar.

anekdotík e mb

♦ (*Tregim*) si anekdotë; që ka të bëjë me anekdotën.

♦ Që i ngjan një anekdote, që është për të qeshur; që është jo i zakonshëm në jetë, që nuk është për t'u besuar shumë. **Rast anekdotik.**

anekënd

I *ndajf* Në të gjitha anët, në çdo skaj, gjithandej, anembanë.

II para fj (me emër në rrjedhore) Në të gjitha anët e... **Anekënd qytetit.**

anéks e mb I shtuar si aneks; që shërben si pjesë plotësuese e diçkaje.

anéks i m sh e et

♦ Pjesë ndërtese ose godinë, që i shtohet ndërtesës kryesore; shtojcë një dhome.

Kuzhinë me aneks. Dollapët e aneksit.

♦ Shtojcë e një dokumenti kryesor. **I shtoj një aneks kontratës.**

♦ *fig* Skutë; cep. [**hijet e trupave tanë u tjetërsuan anekseve/ të dashurisë, urretjes** (GjM).]

aneksát•ë a f zyr Shtojcë. > **ANEKS I.**

aneksím i m sh e et Bashkim me dhunë i një vendi a krahine të pushtuar me një vend tjetër. **Aneksimi i Austrisë nga Gjermania.**

aneksioníst e mb Aneksues; që anekson (*një vend a krahinë*).

aneksioníst i m Vend që anekson (*një vend a krahinë*).

aneksioníz•ëm mi m libr Politikë e aneksimit të një vendi a krahine. **aneks•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e ANEKS•OJ.**

aneks•ój kal óva úar *vetv*

♦ Bashkoj me dhunë një vend a krahinë të pushtuar me një vend tjetër.

♦ I bëj një shtojcë (*një dokumenti*).

aneksúar (i e) mb

♦ (*Vend a krahinë*) e bashkuar me dhunë me një vend tjetër.

♦ (*Shtojcë*) që i ngjitet një dokumenti.

aneksúem (i) e (e) mb G > **ANEKSUAR (i e).**

anek•úhem *vetv óva (u) úar*

♦ Mbaj zi.

♦ Shpreh ngushëllimet për vdekjen e dikujt.

anelíde *t f sh zool (Annelida)* Krimba e shushunja.

anelín•ë *a f* > **ANILIN•Ë** A.

aném *i m sh e et* Çikrik i tjerreses.

*

Më vete kryet si anem Më vjen mendja përqark. **anemánë** *ndajf G* > **anembanë**.

anematánë

I *ndajf* Tejpërtej. **E shpoj tejpërtej.**

II *parafj* Tejpërtej (*diçkaje*). **Doli tejpërtej murit. anembánë**

I *ndajf* Nga të gjitha anët; në çdo vend. > **ANEKËND**.

II *parafj* Nga të gjitha anët e. **Anembanë vendit.** [Një valë zemërimi murmuriti anembanë të turmës, po s'doli ndonjë zë kundërshtimi (FK).]

anemí *a f sh - të*

♦ *mjek* Mungesë patologjike në përbërjen e gjakut që bart oksigjen. > **PAGJAKËSI** A.

♦ *fig* Dobësi; mungesë gjallërie; pafuqi.

anemík *e mb*

♦ *mjek (Njeri)* që vuan nga anemia; me anemi.

♦ *fig* I dobët; i pafuqishëm; i zbehtë; pa gjallëri. **Lojë**

anemike. anemo- *fjalëform* Anemo-; erë-.

anemográf *i m sh ë ët* Erëmatës; pajisje për matjen e shpejtësisë së erës. **anemografi** *a f tek* Erëmatje; matje e shpejtësisë së erës.

anemografík *e mb tek* I erëmatjes; (*pajisje*) për matjen e shpejtësisë së erës.

anemogram *i m sh a at* Paraqitje grafike e të dhënave për shpejtësinë e erës.

anemomét•ër *ri m sh ra rat tek* Apart për matjen e shpejtësisë së erës.

anemometrí *a m tek* Matje e forcës së erës.

anemometrík *e mb tek (Aparat)* për matjen e shpejtësisë së erës.

anemón•ë *a m sh a at bot (Anemone)* Gjini bimësh të egra me lule shumëngjyrëshe, që rriten në vise me klimë të butë.

anemonë *e detit inv* Polip që ngjan si lule, me gojë me unaza dhe qime kapëse.

anemoskóp *i m tek* Pajisje që tregon drejtimin e erës.

anemoskopík *e mb tek* I anemoskopit; që ka të bëjë me anemoskopin. **anepëránë** *ndajf* Nga të gjitha anët.

anepërmatánë *ndajf* Tejmatanë.

anepërqárk *ndajf* Rreth e rrotull, anës e anës një vendi.

aneqárk *ndajf* Anepërqark.

aneroíd *e mb fiz* Që nuk përdor lëng; pa ujë. **Barometër aneroid** *meteo* Barometër pa ujë, që mat shtypjen atmosferike me anë të veprimit të ajrit në kapakun elastik të një kutie vakuumi.

anés•ë *a* >

♦ **ANIM** I.

♦ Hatër. > **ANëSI** A.

anastetík *e mb mjek (Lëndë)*

anestetík u m sh ë ët mjek Lëndë për humbjen e ndjeshmërisë ndaj dhembjes. **Anestetik lokal (i përgjithshëm).**

anestetík•ë a f mjek Anesteziologji.

anestetiz•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e ANESTETIZ•OJ.

anestetiz•ój kal óva úar mjek I jap (*pacientit*) lëndë për humbjen e ndjeshmërisë ndaj dhembjes para operacionit (ndërhyrjes).

anestetizúar (i e) mb mjek (Pacient) nën efektin e anestezisë.

anestetizúem (i) e (e) mb G > ANASTETIZUAR (i e).

anestezí a f sh - të

- ♦ Humbje e plotë ose e pjesshme e ndjeshmërisë së gjithë trupit a të një organi, e shkaktuar nga sëmundje të sistemit nervor; pandjeshmëri e plotë ose e pjesshme.
- ♦ Zhdukje e ndjeshmërisë së organizmit gjatë një operimi, sidomos e ndjeshmërisë ndaj dhembjes, që arrihet duke përdorur lëndë e mjete të posaçme, të cila veprojnë mbi sistemin nervor. **Anestezi e përgjithshme (lokale). Operacion me anestezi.**

anesteziológ u m sh ë ët Mjek që mbikëqyr dhënien e anestetikut për pacientin para operimit.

anesteziológ•e ia f sh e et f e ANASTEZIOLOG U.

anesteziológjía f mjek Degë e mjekësisë që studion përdorimin e anestetikëve. **anestezíst i m sh ë ët mjek** Specialist i përdorimit të anestetikëve.

anestezíst•e ja f sh e et f e ANESTEZIST I.

aneurín•ë a f farm Vitaminë B që parandalon sëmundjen beriberi, ndihmon oreksin dhe rritjen.

aneuríz•ëm mi m mjek Sëmundje e enëve të gjakut në zemër, që shfaqet me zgjerim të arterit për shkak të dobësimit të pareteve.

ánez a f sh a at bot A Anason; glikanxo.

anë- fjalëform.

án•ë a f sh ë ët

- ♦ Pjesë e një sendi a vendi, që gjendet më larg nga mesi i tij; skaj, buzë, pjesë ku mbaron një send a vend; pjesë e majtë a e djathtë e një sendi ose e një vendi. > **KRAH U. Ana e djathtë (e majtë). I marr anët kundërshtarit** i dal nga krahët kundërshtarit. **Nxjerr në anë** vë veçan (mënjatë). **Më një anë** mënjatë; veçan.

- ♦ Hapësirë a truall në një krah ose afër skajeve jashtë kufijve të një sendi a vendi; hapësirë a vend në një drejtim të caktuar, si edhe vetë ky drejtim. **Në këtë anë të shtëpisë (të fshatit.. .).** Nga ana e malit. **Katër anët e horizontit** veriu, jugu, lindja, perëndimi. **Më atë anë** matanë. **Anë e më anë** anëmbanë. **Në të katër anët** kudo, në çdo vend. **Nga të katër anët** nga çdo vend, nga të gjitha drejtimet; në të gjitha vendet ose drejtimet. **Anë e kënd (e skaj, e cekë)** anekënd.

- ♦ Pjesë në fund të një territori; breg; buzë. [Haj! bilbil, se Vëndi jonë ka liqere-e anë detesh, (LP).]

- ♦ Faqe e një trupi, njëra nga sipërfaqet kufizuese të një sendi. **Ana e mbarë (e prapme, e pasme).** **Ana e sipërme (e poshtme).** **Anë mali.** **Ana e padukshme e Hënës.** **Anë më (për) anë** tejprtej, tejndanë.

- ♦ Krahinë, vend. **Në (nga) anët tona.** **Në ato anë.** **Banorët e atyre anëve.** **Është nga ana jonë.**

♦ Skaji më i largët i një vendi, i një hapësire; fund a mbarim i diçkaje. **Në anë të dheut** (të botës). **S'ka anë. Pa anë e pa fund. Nuk i gjendet ana. Në anë të anës shumë larg. Nga ana e anës** nga vise shumë të largëta.

♦ Palë, njeri a grup njerëzish, që i kundërvihen një pale ose një njeriu a grupi tjetër.

Anët kundërshtare. Ana paditëse. Ana e djalit (e vajzës). Në anën e popullit. Marr anën e dikujt radhitem përkrah një tjetri në mendime e veprime, bëhem me dikë.

♦ Anësi, pajë. **I mban anën dikujt** mbështet dikë; mbaj me hatër dikë. **Mban anë. Kam anë** më mbajnë pajë, më përkrahin.

♦ Pjesë përbërëse e diçkaje, element i një çështjeje, veprë etj.; tipar, veçori që karakterizon diçka. **Anët e mira (të dobëta, të errëta). Ana praktike (formale, teorike). Ana politike (objektive). Ana tjetër e çështjes.**

♦ Pikëpamje; kënd vështrimi. **Nga ana e jashtme (e brendshme). Nga ana parimore (teknike). Nga ana sasiore. Nga çdo anë.**

♦ Gjysmë e barrës së kafshës së ngarkuar, njëri krah i barrës së kafshës. **Ana e mushkës. I ngre (i mbaj) anën. E ha ana** i rëndon me shumë njëra gjysmë e barrës, i varet barra nga njëra anë.

*

Dal (e nxjerr) në anë Shpëtoj nga një e keqe, kapërcej një vështirësi.

E kaloj për anash Vetëm sa e përmend, nuk e trajtoj gjerë a nuk e zbërthej thellë.

Ia gjej anën Njej mjetin, mënyrën për të zgjidhur diçka ose për të mbaruar një punë; gjej rastin për t'i kërkuar diçka dikujt ose për t'i bërë diçka.

Marr anë Çlodhem pak, rri pak mënjane për të marrë frymë; *vjet* marr pjesë.

Me anë të diçkaje (me anën e diçkaje) Me një mjet (mënyrë a rrugë); me ndihmën e...; me.

Me anën e dikujt Me ndihmën e dikujt, nëpërmjet dikujt.

Më heq ana më dikë a më diçka Prirem, anoj nga dikush a diçka.

Më merr ana Anohem padashur, përkulem anash gati për t'u rrëzuar; bie nga shëndeti, plakem, rrëgjohem.

Nga ana e burrit (e gruas, e vëllait, e babait...) Në vijën e lidhjes familjare me burrin (gruan, vëllanë, babanë...).

Nga ana e dikujt Lidhur me njeriun që bën a që thotë diçka, për dikë.

Nga njëra (një) anë... nga ana (më anë) tjetër *si fjalë e ndërmjetme* përdoret kur kundërvihen dy fakte, dy rrethana, dy kënde vështrimi, dy rrugë zgjidhjeje etj.

Nuk ka anë e udhë Nuk gjen dot arsye për ta shpjeguar, nuk përligjet; nuk ka kuptim, nuk ta rrok mendja.

S'i gjendet ana Nuk ke ku e kap, është bërë copë-copë (*për rrobat etj.*).

S'ia di anën diçkaje Nuk e di ku e ka burimin, shkakun diçka.

S'ia gjej dot anën diçkaje Nuk di nga ta nis një punë, s'ia gjej dot fillin; nuk ia dal dot mbanë, nuk e kryej dot një punë.

S'pyes (s'dëgjoj, s'dua t'ia di) nga ajo anë Nuk i trembem një gjëje, nuk çaj kokën për diçka.

**

anë deti Ç Skelë. **anë**

e borës Veri. **anë e**

detit Perëndim. **anë e**

diellit Lindje.

anë e keqe *bis* Djall.

anë e mesditës > **ANË E SHIUT.**

anë e shiut Jug.

án•ë a ² *f sh ë ët teks* Fill mëndafshi a pambuku, që përdoret në endje për pjesët anësore të pëlhurave që të mos i dalin fijet, si dhe për vijat e zbukurimeve.

án•ë a ³ *f sh a at G*

♦ *krahin* Enë e madhe prej druri si fuçia, buljera, bucela etj.

♦ *K* Enë kuzhine.

anëcák e ¹ *mb* Anësor.

anëcák e ² *mb* I anshëm; që mban anë; që mban me hatër. **anëcák u** *m sh ë ët*

♦ *ndërt* Gur i lënë pak jashtë murit që shërben për të vënë a për të varur diçka në të.

♦ *ark* E dalë në mur, ku mbështetet ndonjë pjesë e ndërtesës ose ku vendoset një zbukurim.

anëdét i *m sh e et* Breg i detit; bregdet.

anëdétas e *mb* (*Banor*) i bregdetit.

anëdétas i *m sh ë ët* Banor i bregdetit.

anëdétas•e *ja f sh e et f e* **ANËDETAS I.**

anëdétës e *mb* > **ANËDETAS E.**

anëdétës i *m sh ë ët* > **ANËDETËS I.**

anëdétës•e *ja f sh e et f e* **ANËDETËS I.**

anëdétj•e *ja f sh e et* > **ANËDET I.**

ánëj•e *ja f sh e et* Copë për mbulimin e divaneve (kolltukëve).

anëkalés•ë *a f sh a at* Anëkalim; kalim anësor.

anëkalím i *f sh e et* > **ANËKALES•Ë A.**

anëliqén i *m* Breg i (buzë e) liqenit.

anëliqénas e *mb* I bregut të liqenit.

anëliqénas i *m sh - it* Banor i viseve në brigjet e liqenit.

anëliqénas•e *ja f sh e et f e* **ANËLIQENAS I.**

anëlúm i *m* > **ANËLUM•Ë I.**

anëlúmás e *mb* I bregut të lumit.

anëlúmas i *m kryes sh* Banorë të viseve në brigjet e lumit.

anëlúmas•e *ja f e* **ANËLUMAS I.**

anëlúm•ë i *m*

♦ Breg gjatë rrjedhës së lumit.

♦ Rrugë a shteg buzë lumit. **anëmál**

i *m sh e et* Faqe (shpat) mali.

anëmálas i *m sh ë ët* > **Anamalas.**

anëmálas•e *ja f sh e et f e* **ANËMALAS I.**

anëmárrj•e *ja f sh e et usht* Krahëmarrje. Lëvizje taktike për t'i marrë anët (anën)

(*armikut, kundërshtarit*).

anëmbájtës e *mb*

♦ (*Njeri*) që i mban anën dikujt, që e mbështet a përkrah dikë.

♦ Që mban me hatër.

anëmbájtës i *m sh - it*

♦ Përkrahës; mbështetës.

♦ Pajambajtës.

anëmbájtës•e *ja f sh e et f e* **ANËMBAJTËS**

I. anëmbána *t f sh* Mjete ndihmëse.

anëmbánë *ndaif* Anembanë.

anëmbështétës *e mb libr* Përkrahës. > **ANËMBAJTËS E.**

anëmbështétës i m sh - it *libr* Përkrahës; ai që përmkrah a mbështet dikë.

anëmbështétës•e *ja f sh e et libr f e* **ANËMBËSHTETËS I.**

anëmbýthj•e *ja f sh e et* Parpanicë; thellë e bythës.

anëngránë *mb G* > **ANËNGRËNË.**

anëngrénë *mb (Rrobë)* e grisur në qenare.

anëpëlhúr•ë *a f sh a at det* Vel.

anëpëráanë *ndaif* Në të gjitha anët; anembanë.

anëpërshtát *ndaif G* Tejpërtej; brienbri.

anëpértéj *ndaif G* > **ANËPËRANË.**

án•ër ra *f sh ra rat* Arnë.

anër•óhem *vetv óva (u) úar* Arnoj rrobat e mia; arnohem vetë.

anër•ój *kal óva úar* Arnoj.

anërój•ë *a f sh a at usht* Rojë e krahëve (*të një grupi*). **anëruár** (*i e*) *mb* I arnuar.

anërrúg•ë *a f sh ë ët* Trotuar; këmbësore.

ánës

I *ndaif*

♦ Në anë; në krah; anash; jo përmes. **Anës e anës.**

♦ *fig* Rrotull; tërthorazi; jo troç. **I bie anës e anës** e sjell fjalën rrotull e rrotull; nuk flas troç.

II *parafj* Në anë të. **Anës detit** buzë detit. [**anës detit i palarë,**/ **anës dritës i paparë** (FN)].

*

Vjen anës për shi Po afrohet shiu; po sillet rrotull shiu.

ánës i m sh - it *ndërt K* Binar tërthor.

ánës•e *ja f sh e et*

♦ Dërrasë anësore e shtratit të karrocës a qerres.

♦ > **ANI•E A.**

anësi ¹ *a f sh - të* Përkrahje e padrejtë, me paragjykim. **Gjykim pa anësi** gjykim i paanshëm. [**në gjuhën e emërtimeve të popullit, i cili nuk ka ditur dhe as ka pasur ndonjë arsye të ketë dijeni për këtë "debat të lartë" të shkencëtarëve, intuitivisht gjenden gjurmë të një një anësie evidente, që lidhet me të vetëkuptuarit e eposit.** (ShS).]

anësi ² *f kryes sh - të anat* Gjymtyrë të trupit të njeriut; këmbët dhe krahët; secili nga çiftet e zgjatimeve (*flatrat e shpendëve etj.*) në trupin e kafshëve që shërbejnë për të ndihmuar lëvizjen dhe për të kapur, e ndonjëherë shërbejnë edhe si organe shqisore apo gjinore.

**

anësitë e sipërme Krahët.

anësitë e poshtme Këmbët.

anësim i m sh e et > **ANIM I.**

anësisht¹ *ndajf* Tërthor; anës e anës; në mënyrë të zhdrejtë.

anësisht² *ndajf* Me hatër; me anësi.

anës•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ Mbaj anën e një pale.

♦ > **AN•OHEM.**

♦ *veta III (Barka)* anohet; vaiset.

anës•ój *kal óva úar*

♦ > **AN•OJ.**

♦ Barazoj (*ngarkesën, barrën*) në të dy krahët. **anësór** *e mb*

♦ Që ndodhet në anë a në krah të diçkaje. **Vijë anësore. Rrugë anësore.**

Gjyqtar anësor *sport.*

♦ *gjuh (Bashkëtingëllore)* që shqiptohet duke kaluar rryma e ajrit anës gjuhës kur kjo puqet me dhëmbët ose me qiellzën e fortë.

♦ *fig (Çështje)* e dorës së dytë. **Ndryshime anësore** ndryshime që nuk prekin thelbin (*e problemit*).

anësór i¹ *m sh ë ët sport*

♦ Gjyqtar ndihmës në vijat anësore në futboll. **Anësori dha pozicion jashtë loje.**

♦ Lojtar i anës së majtë a të djathtë.

anësór i² *m sh ë ët*

♦ Secili prej drurëve të trashë të lëmuar nga faqja e brendshme, që mbërthehen në të dy anët e lugut për lëshimin e trupave të prerë në pyje malore.

♦ Brinjë prej druri që bashkon pjesën e përparme të samarit me të pasmen.

anësór•e ja¹ *f sh e et*

♦ Pjesë e plugut që kthen plisin mënjane. > **VESHËZ A.**

♦ Thurimë në të dyja anët e shtratit të qerres.

anësór•e ja² *f e et*

♦ Rrugëz anës murit të ndërtesës pak me e ngritur se rruga a oborri.

♦ *dhe sport* Vijë kufizuese përgjatë fushës.

anësúar (i e) m

♦ Që mban anë; anëmbajtës.

♦ (*Barrë, ngarkesë*) e barazuar në të dy krahët e samarit.

anës•úe (me) *kal óva úe G > ANËS•OJ.*

anësúe (me u) óva (u) úe *vetv G*

♦ Bëhem me dikë; i mbaj anë dikujt; mbaj me hatër dikë. > **ANËS•OHEM.**

♦ Mbështetem mënjane.

anësúj•ë a f sh a at *vjet* Ishull.

anësújës e mb Ishullor.

anësújës i m sh - it *vjet* Ishullar; banor i një ishulli.

anësújës•e a f sh e et f e **ANËSUJËS I.**

ánësh *ndajf krahin* > **ANASH.**

anëshkím i m krahin G Lënie mënjane (*e një çështjeje*).

anëshk•óhet G *pavet dhe pës e* **ANËSHK•OJ.** > **ANËSHK•UE (me u).** **anëshk•ój** *kal G > ANËSHK•UE (me).*

anëshkrím i m sh e et *zyr* Shënim në anë të faqes (së shkresës, dokumentit).

anëshkrímisht *ndajf* *zyr* Në anë të faqes (së shkresës, dokumentit).

anëshkrúa•j *kal jta r zyr*

♦ Shënoj ose bëj një shënim në anë të (*shkresës, dokumentit*).

anëshkrúar (i e) *mb gjeom (Kënd)* i ndërtuar në anë të një brinje; (*brinjë*) e mbështetur në anë të një këndi.

anëshkrú•het a (u) *ar pës e ANËSHKR•UAJ.*

anëshk•úe (me) *kal óva úe G* Lë mënjane (*një çështje*).

anëshk•úe (me u) úe (u) úe *G pavet dhe pës e ANËSHK•UE (me).*

anështresím i m sh e et libr Shtresim i përanshëm. [U bë e qartë se ... ç'probleme janë të karakterit të mirëfilltë shkencor dhe ç'probleme të tjera janë mbishtresuar ose anështresuar (adstatuar) për interesa jashtë-folklorike (ShS).]

anëtar i m sh ë ët Ai që bën pjesë në një parti, organizatë, shoqatë ose në një bashkësi tjetër; ai që bën pjesë në një komision a në një grup të caktuar për një punë; njeri i zgjedhur a i caktuar në një organ, forum etj. **Anëtar i qeverisë. Anëtar i përhershëm. Anëtar nderi.**

anëtar•e ja f sh e et f e ANËTAR I.

anëtarësi a f përmb Të qenët anëtar a pjesëmarrës në një parti, organizatë, shoqatë etj.

anëtarësim i m sh e et Pranim si anëtar (*në një shoqatë, organizatë etj.*).

anëtarës•óhem vetv óva (u) úar Bëhem anëtar ose pranohem si anëtar (*një shoqatë, organizatë etj.*).

anëtarës•ój kal óva úar Pranoj (*dikë*) si anëtar (*në një shoqatë, organizatë etj.*). **anëtarësúar (i e)** *mb* I pranuar si anëtar (*një shoqatë, organizatë etj.*).

anëtarësúar a (e) f sh a at (të) f e ANËTARËSUAR I (i).

anëtarësúar i (i) m sh - it (të) Njeri i pranuar si anëtar (*i një shoqatë, organizatë etj.*). **Të anëtarësuarit e rinj.**

anëthúr kal a ur Rrethor me gardh (*arën etj.*).

anëthúr•et - (u) úr *pavet dhe pës e ANËTHUR.*

anëthúr•ëm (i) me (e) mb G > ANËTHURUR (i

e). anëthúr•e a f Rrethim me gardh (*i arës etj.*).

anëthúrur (i e) mb (*Arë etj.*) e rrethuar me gardh nga të gjitha anët.

ánëz•ë a f sh a at ent G Grerëz.

âng u¹ m G > ANKTH I.

âng u² m G Uth; djegësirë e stomakut. **angarí si ndajf**

♦ Me detyrim e pa pagesë. **Punoj angari.**

♦ *fig* Pa dëshirë e shkel e shko. **angarí a f sh - të**

♦ *hist* Punë e detyrueshme pa shpërblim e bujkut për pronarin ose për shtetin. [i **bâjmë Mbretit hysmet,/ kush ushtri, kush angari** (GjF).]

♦ *fig* Barrë; punë që bëhet pa dëshirë; punë e padobishme.

angar•ój kal dhe jokall G > ANGAR•UE (me).

angar•úe (me) kal dhe jokall óva úe G Kërcej;

hidhem. **angarrít jokall i ur veta III (Gomari) Pëllet.**

angás jokall G > ANGAS•Ë (me).

angás•ë (me) jokall a ë G Nxitoj;

shpejtoj. **angásj•e a f G** Nxitim; shpejtim.

angásun (i e) mb G I nxituar; i ngutur.

angazhím i m sh e et

- ♦ Përfshirje në një punë a veprimtari. [**Kjo e bën të rëndësishëm angazhimin e shkencës në dobi të së vërtetës (ShS).**]
- ♦ Zotim se do të bëj diçka. **Marr angazhim** zotohem.
- ♦ Ngarkim me një detyrë.
- ♦ *usht* Hedhje e trupave në aksion a luftim.
- ♦ Zënie a marrje me qira e një mjeti, dhome, salle etj.

angazh•óhem óva (u) úar

I vetv

- ♦ Përfshihem në një punë a veprimtari, i hyj një pune dhe merrem me të.
- ♦ Zotohem të bëj diçka.
- ♦ *usht (Trupat)* përfshihen në luftim.

II pës e ANGAZH•OJ.

III pavet: Salla angazhohet kundrejt

pagesës. angazh•ój kal óva úar

- ♦ Zë a marr me qira një mjet, dhomë, sallë etj. **Angazhoj sallën për festë.**
- ♦ *usht* Hedh në betejë (*trupat*).
- ♦ *libr* E fut (*dikë*) në një punë a veprimtari; e zë (*dikë*) me një punë; ia ngarkoj (*dikujt*) një detyrë.
- ♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor) (Një marrëveshje etj.)* Më detyron të bëj diçka.

angazhúar (i e) mb

- ♦ I zënë. **Sallë e angazhuar.**
- ♦ *pol: Vende të angazhuara e të paangazhuara* vende që aderojnë ose nuk aderojnë në një marrëveshje.

angazhúem (i) e (e) mb G > ANGAZHUAR (i e).

âng•e ja f G Ijë; anë e djathtë ose e majtë e mesit të trupit të njeriut.

ângël ndajf G I ngrirë së ftohti.

angëllësh ndajf Keq; shtrembër. **M'i mori angëllësh fjalët** më keqkuptoi.

angëllësht ndajf > ANGËLLËSHT.

áng•ër ra f sh ra rat > ANG•ËRR

RRA. angërdúf i m sh ë ët krahin

- ♦ Gjel deti.

- ♦ *fig* Ngrehaluc.

angërdúf•e ja f sh e et orn Rikë; pulë

deti. **angërdúf•em vetv a (u) ur**

- ♦ *veta III (Gjeli i detit)* fryn pendët.

- ♦ *fig* Ngrefosem; kapardisem; krekosem.

angërdúfj•e a f sh e et Ngrefosje; fryrje; krekosje.

áng•ërr rra f sh rra rrat

- ♦ Cipë (*që mbulon një organ*).
- ♦ *sh* Zorrë; të përbrendshme. **Angrrat e dheut** thellësitë e dheut.
- ♦ Gufoskë.

ángësht ndajf krahin

♦ Ngushtë; shtrënguar. **Më rri (më vjen) angësht** më shtrëngon (*rroba në trup*); më vret (*këpuca*).

♦ Në hall; në shtrëngicë; në gjendje të vështirë.

♦ *fig* Keq; me ligësi; me keqdashje. **Flas angësht për dikë.**

ángësht (i e) mb krahin

♦ I ngushtë; që bie ngushtë (në trup). **Këpucë të angështa.**

♦ *fig* (*Njeri*) dorështrënguar.

♦ *fig* (*Njeri*) Fjalëpakë; i kursyer në fjalë. **angështí a f**

♦ *krahin* Shtrëngim nga ngushtësia (*e rrobave etj.*).

♦ Zagushí; ufëm; mot që të zë frymën.

♦ Gjendje shpirtërore e nderë, shtrëngim i brendshëm, ankth.

angështím i m sh e et

♦ Ngushtim; shtrëngim nga ngushtësia.

♦ *fig* Ndjenjë angështie; ankth; gjendje e një lloj shtrëngimi të brendshëm; ndrydhje. **angësht•óhem óva (u) úar**

I vetv

♦ *krahin* (*Rroba*) më bie e ngushtë; më shtrëngon.

♦ *fig* Kam një ndjenjë angështie (shtrëngimi, ndrydhjeje).

II pës e ANGËSHT•OJ.

angësht•ój kal óva úar

♦ Ngushtoj; e vë në vend të ngushtë dikë.

♦ *fig* I shkaktoj ankth (*dikujt*).

angështór i m tek Valvul (kllapë) që rregullon sasinë e hyrjes së karburantit në motor. **angështúar (i e) mb**

♦ I ngushtuar; i vënë në vend të ngushtë.

♦ *fig* (*Gjendje*) ankthi.

angështúem (i) e (e) mb G > ANGËSHTUAR (i e).

angështúes e mb

♦ Që shkakton ngushtim.

♦ *fig* Që shkakton ankth.

ángët (i e) mb G Memec.

angím i m A Ankth.

ânglat f sh mospërf G Përdoret pas pyetjes â për të qortuar pyetësin.

angléz e mb

♦ I Anglisë; që ka të bëjë me Anglinë, me banorë a vendësit e saj. **Gjuha angleze.**

[**Kalorësi anglez John of Newport, i cili shërbente si vullnetar n'ushtërinë e Skënderbeut, shkruante pas vdekjes së Huniadit: (AE).**]

♦ *zharg* (*Tip*) i qetë; gjakftohtë.

*

çelës anglez tek Çelës me burmë që rregullon hapjen për të punuar me bulona të madhësive të ndryshme.

angléz i m sh ë ët Banor a vendës i Anglisë.

angléz•e ja f sh e et f e ANGLEZ I.

anglezëri a f keq Qëndrim a veprim i llogaritur e gjakftohtë.

ángl•ë t m sh hist Popull gjermanik që u dynd në Angli në shek. V të erës së re, u përzie me saksonë e jutë, dhe së bashku krijuan anglo-saksonët.

Anglí a f gjeog Vend evropian që zë pjesën më të madhe të Britanisë së Madhe, i rrethuar nga tri anë me det.

anglicíst i m sh ë ët libr Studiues i gjuhës dhe letërsisë angleze.

anglicíst•e ja libr f e ANGLIST I.

anglicístík•ë a f libr Studim i gjuhës dhe letërsisë angleze.

anglicíz•ëm i m sh a at

♦ Zakon tipik për anglezët.

♦ *gjuh* Shprehje e anglishtes britanike në dallim nga anglishten amerikane.

anglicizím i m gjuh Kthim në anglicizëm.

angliciz•óhem úa (u) úar vetv veta III dhe pës e

ANGLICIZ•OJ. angliciz•ój kal óva úar

♦ Kthej në anglicizëm.

♦ Mbush me anglicizma.

anglicizúar (i e) mb I kthyer në anglicizëm.

anglikán e mb: **Kisha Anglikane** kisha e Anglisë dhe e disa vendeve të tjera që kanë të njëjtin besim; degë angleze e Kishës Perëndimore, që bashkon traditën katolike me atë protestane, nuk njeh autoritetin papnor dhe ka monarkun si titullar të saj.

anglikán i m sh ë ët kryes sh fet Pasues i Kishës Anglikane.

anglikán•e ia sh e et fet f e ANGLIKAN I.

anglikaníz•ëm i m fet Besim, praktikë dhe doktrinë e Kishës

Anglikane. **anglísht ndajf** Në gjuhën angleze. **Flas anglisht.**

anglísht•e ja f

♦ Gjuhë indoeuropiane e degës së gjuhëve gjermanike perëndimore; gjuhë zyrtare e Britanisë së Madhe, Shteteve të Bashkuara të Amerikës dhe shumicës së vendeve të komënuellthit.

♦ Lëndë mësimore për këtë gjuhë; tekst mësimor i kësaj lënde.

♦ *bis* Mësues i kësaj lënde.

anglishtfólës e mb I aftë të komunikojë në anglisht.

anglishtfólës i m Njeri që e flet anglishten.

anglishtfólës•e ja f e ANGLISHTFOLËS I.

ánglo- fjalëform.

anglo-amerikán e mb I anglezëve dhe amerikanëve; që ka të bëjë me anglezët dhe amerikanët së bashku.

anglo-amerikán i m sh ë ët Anglezë dhe amerikanë. [Proletari shkodran paska mbrojtë thezën e shuemjes së luftës së klasës në një kohë (1951-1953) kur anglo-amerikanët hidhshin parashutistë në Shqipërinë veriore për me rrëzue pushtetin.

(APp).]

anglo-amerikán•e ia f sh e et f e anglo-amerikan i.

anglo-australián e mb I anglezëve dhe australianëve; që ka të bëjë me anglezët dhe australianët së bashku..

anglo-australián i m sh ë ët Australian me prejardhje nga Anglia.

anglo-australián•e ia f sh e et f e ANGLO-AUSTRALIAN I.

anglofíl e mb Që adhuron ose do Anglinë dhe kulturën angleze.

anglofíl i m sh ë ët Adhures i Anglisë dhe i kulturës angleze.

anglofil•e *ja f sh e et f e* **ANGLOFIL I.**

anglofilí *a f pol* Ardhurim për Anglinë dhe kulturën angleze.

anglofób *e mb* Që urren Anglinë dhe kulturën angleze.

anglofób i *m sh ë ët* Urryes i Anglisë dhe kulturës angleze.

anglofób•e *ja f sh e et f e* **ANGLOFOB I.**

anglofobí *a m pol* Urrejtje për Anglinë dhe kulturën angleze. **anglofón** *e mb (Njeri)* anglishtfolës.

anglofón i *m sh ë ët >* **ANGLISHTFOLËS**

I. anglofón•e *ia f sh e et f e* **ANGLOFON I.**

anglofoní *a f libr* Bota anglishtfolëse.

anglo-fréng *e mb* I anglezëve dhe francezëve së bashku. **anglo-**

frén•g *gu m sh gj gjtë* Francez me prejardhje nga Anglia.

anglo-fréng•e *ia f sh e et f e* **ANGLO-FRÉN•G GU.** **anglo-**

indián *e mb* I anglezëve dhe indianëve së bashku. **anglo-indián**

i *m sh ë ët* Indian me prejardhje nga Anglia. **anglo-indián•e** *ia f*

e et f e **anglo-indian i.**

anglo-irlandéz *e mb* I anglezëve dhe irlandezëve së bashku.

anglo-irlandéz i *m sh ë ët* Irlandez me prejardhje nga Anglia.

anglo-irlandéz•e *ja f sh e et f e* **ANGLO-IRLANDEZ I.**

anglo-katolicíz•ëm *mi m* Traditë e Kishës Anglikane që afron me doktrinën katolike të anglikanizmit të Kishës së Lartë.

anglo-katolík *e mb* Që ka të bëjë me anglo-

katolicizmin. **anglo-katolík u** *m sh ë ët* Katolik anglez.

anglo-katolík•e *ja f sh e et f e* **Anglo-katolik u.**

anglo-latinísht•e *ja f* Latinishte e përdorur në Anglinë mesjetare.

anglomaní *a m* Admirim i tepruar për mënyrën e jetesës dhe kulturën angleze.

anglosaksón *e mb* I anglo-saksonëve.

anglosaksón i *m sh ë ët kryes sh* Popullsia e Britanisë me prejardhje nga fiset gjermanike që u dyndën në Angli në shek. V dhe sunduan atje deri në shek. XII.

anglosaksón•e *ia f sh e et f e* **ANGLOSAKSON I.**

anglosaksónisht *ndajf* Në gjuhën e anglo-saksonëve.

anglosaksónisht•e *ja m gjuh* Anglishte e vjetër; anglishte e anglosaksonëve; anglishte vulgare.

angllatís *kal G >* **ANGLLATIS•Ë (me).**

angllatís•ë (me) *kal a ë G*

♦ Sajoj; ndërtoj; bëj. [merr e 'i letër, ia angllatisë,/ me dredhë tue ia qindisë (GjF).]

♦ Shpjegoj; arsyetoj.

angllatísj•e *a f G* Shpjegim; arsyetim.

angllatísun (i e) *mb G* I shpjeguar; i arsyetuar.

angólas *e mb >* **ANGOLEZ E.**

angólas i *m sh - it >* **ANGOLEZ I.**

angólas•e *ja f sh e et f e* **ANGOLAS I.**

angoléz *e mb* I Angolës; që ka të bëjë me Angolën, me banorët a vendësit e saj.

angoléz i *m sh - ët* Banor a vendës i Angolës.

angoléz•e *ja f sh e et f e* **ANGOLEZ I.**

Angól•ë *a f gjeog* Republikë në Afrikën Jugperëndimore në brigjet e Oqeanit Atlantik.

angón•ë *a f A* Cep; qoshe; skutë.

angónj *jokal óva úar A*

♦ Jam në ankth.

♦ Rënkoj; psherëtij.

angonjár i m sh ë ët ndërt Ç Mahi e çatisë.

angór•ë *a zool:* Dhi, lepur dhe mace

qimegjatë. **angós** *jokal A > ANG•ONJ.*

angósur (i e) mb A

♦ Në gjendje ankthi.

♦ Rënkues; psherëtitës.

angstróm i m fiz Njësi matëse e barabartë me një të dhjetëmiliardtën e metrit (10^{-10}).

angth i m Uth; djegësirë e stomakut.

angulí a f Ç Vështirosje; të vështirosurit; gërdí.

angulús kal G > ANGULUS•Ë (me).

angulús•em vetv G > ANGULUS•Ë (me u).

angulús•ë (me) kal a ë G Përqafoj; ngush.

angulús•ë (me u) vetv a (u) ë G Përqafohem;

ngushem. **angulúsj•e a m G** Përqafim; ngushje.

angulúsun (i e) mb G I përqafuat; i ngushur.

angullí (me) jokal va - G > ANGULLIN, ANGULLIT.

angullím i m sh a at > ANGULLIM•Ë A.

angullím•ë a f sh a at

♦ Kuisje e qenit ose e ujkut kur i bien a kur ka të keq; ulërimë me zë të ulët dhe të përvajshëm.

♦ Gërvimë.

angullí•n jokal u rë

♦ (*Qeni, ujku*) kuis, ulërin përvajshëm.

♦ Gërvin; lëshon një gërvimë.

angullír•ë a f > ANGULLIM•Ë A.

angullít jokal i ur > ANGULLIN.

angullítj•e a f sh e et > ANGULLIM•Ë A.

angúr i m sh ë ët kopsht Ç Kombisht; pjepër i vogël i papjekur.

angúr•ë a¹ f sh a at Zorrë.

angúr•ë a¹ f sh a at det Spirancë.

angúrr•ë a f sh a at > ANGUR•Ë

A. angús•ë a f Ç

♦ Rëndesë e stomakut nga të ngrënë të tepërt; angushtí.

♦ Zagushi.

♦ Mërzi; mëllë. [**Ç'angusë të zuri, kërreje mënjanë (KPC).**]

angushí a f Brejtje e ndërgjegjes; ndjenjë e fajësisë.

angushtím i m > ANGËSHTI A.

angusht•óhem óva (u) úar vetv e ANGUSHT•OJ.

angusht•ój kal óva úar > ANGËSHT•OJ.

angushtúar (i e) mb > ANGËSHTUAR (i e).

angjelík•ë a f sh a at bot (*Angelica archangelica*) Bimë e familjes së majdanozit, me gjethe të përbëra dhe me lule të vogla të bardheme; rrënja dhe fryti përdoren për aromtizimin e likereve; kërcejt bëhen gliko.

angjevín e mb hist

♦ I Anzhusë (*krahinë e Francës perëndimore*).

♦ I angjevinëve.

angjevínë t m sh hist

♦ Sundimtarë të Anzhusë.

♦ Mbretër plantagjenetë të Anglisë.

Angj•ë a f shkurt i Angjelika.

angjēc ndajf J Baraz; në barazim.

angjérdhí a f krahin Zhivë.

ângjí a f sh - të krahin G, K Shoqëruese e nuses.

angjill•ë a f sh a at J

♦ Rrip i hollë (*dërrase etj.*).

♦ Ashkël e hollë.

♦ Sasi e vogël.

angjín i m sh e et Çengel; kanxhë; hekur i kthyer si grep që shërben për të kapur a mbajtur diçka të varur.

angjinár•e ja f sh e et bot (*Cynara scolymus*) Bimë mesdhetare gjembake e familjes së kompozitave; lidh kokrra vezake me fletë të tulta, që përdoren për sallatë dhe për të përgatitur pije, barna mjekimi etj.

*

angjinare e egër (*Cynara cardunculus*) Bimë mesdhetare gjembake e familjes së kompozitave, me kërcell deri 1.5 m të lartë, me lule ngjyrë mavi deri 6 cm së gjeri.

angjín•ë a f sh a at mjek

♦ Angjinë e kraharorit; dhembje e fortë e kraharorit e shkaktuar nga mungesa e gjakut në muskujt e zemrës.

♦ Acarim i rëndë i cipës së grykës i shoqëruar me dhembje mbytëse.

angjinídh•e ja f sh e et bot Akacie e viseve të thata të Afrikës.

angjiografí a f sh - të mjek Kontroll röntgenografik i enëve të gjakut.

angjiografík e mb mjek I angiografisë; i bërë me angiografi.

angjiogram i m sh a at mjek Paraqitje grafike e gjendjes së enëve të gjakut. **angjióm•ë**

a f sh a at mjek Tumor i parrezikshëm i shkaktuar nga zgjerimi i enëve të gjakut ose nga formimi i enëve të reja.

angjioskóp i m sh ë ët mjek Mjet për këqyrje brenda enëve të

gjakut. **angjioskopí a f sh - të mjek** Kontroll me angjioskop.

angjiospérme t f sh bot Grup i madh bimësh që çelin lule dhe lidhin fara të mbështjella në lëvore, guaskë etj., në të cilin përfshihen bimë barishtore, shkurre, barëra dhe pjesa dërrmuese e drurëve. > **FARËPËSHTJELLAKE T.**

angjíst•ër ra f sh ra rat Grep peshkimi.

angjovín e m hist > **AngJevín e.**

angjovín•ë t m hist > **ANGJEVIN•Ë T.**

anhidríd i m sh e et kim Përbërje e përftuar nga një përbërje tjetër, zakonisht një acid, duke i hequr ujin. **Anhidrid karbonik** dyoksid karboni.

anhidrík e mb kim I paujë; që nuk përmbaj ujë.

anhidrít i m sh e et min Mineral pa ngjyrë, ose i bardhë, i verdhë a lejla i sulfatit të kalciumit anhidrik, që shfaqet në shtresa të gjipsit.

Anhuí m gjeog Krahinë e Kinës Lindore, në pellgun e Lumit Janxe dhe Huaj. **aní bis**

I ndajf

♦ Pastaj; më vonë. [**Ani përfundit latinisht (FB).**]

♦ *si fj ndërmj* Nuk ka gjë; s'prish punë. **Ani se nuk erdhi.**

II pj (ironi, mosbesim, mospërfillje) Edhe; pale. **Ani kush flet.**

III pasth (në fillim të vargjeve në këngët popullore) Hajde; hej;
po. **aní a f A > ANIJ•E A.**

áni•e a¹ f sh e et

♦ Copë pëlhure që përdoret për të mbuluar e për të zbukuruar mindere, jastëkë anësorë etj.

♦ Qilim ose rrogos i vogël, që shtrohet në një anë të oxhakut a të dhomës.

♦ Rrip² i ngushtë anës një are, që mbetet pa u punuar nga plugu.

áni•e a² f sh e et

♦ Dërrasë me njëren faqe gjysmërrumbullake, që del nga sharrimi për së gjati i anëve të trungut të një druri.

♦ Mahi e çatisë.

♦ Secila nga katër pjesët e rrethit të rrotës së qerres.

aní•e ja f sh e et shi ANIJ•E

A. anícká ndajf Megjithatë.

aniesí a f sh - të det Flotë.

Aniévo ja m mit afr Gjarpri i Madh që del të gjuajë pas shiut; hija e tij është ylberi.

ANIHSH ja shkurt i Agjencia e Nxitjes së Investimeve të Huaja në Shqipëri.

aniját•ë a f sh a at ark Hapësirë midis dy rreshta shtyllash të kishës. > **NAVAT•Ë**

A. aníj•e a¹ f sh e et

♦ *det* Mjet lundrues për mbartjen nëpër ujë të mallrave e njerëzve, për peshkim, për qëllime ushtarake etj. [**E një frymë deliri del e merr/ dhe e bart me finesë/ tutje kah rrëshqet/ anija e bardhë me vela e zotit zemërdet (ShM).**]

♦ *av, aer, astr* Mjet i ndërtuar për fluturim në ajër a në hapësirë kozmike. **Anije kozmike.**

**

anije konteineresh det Anije e ndërtuar për mbartjen e mallrave të konteinerizuara.

anije mallrash det Anije për bartjen e mallrave port më port.

anije me avull det Anije me motor që përdor fuqinë e avullit.

anije me motor det Anije e vënë në lëvizje me motor (jo me vela).

anije me vela det Anije e vënë në lëvizje me anë të velave.

anije mësimore det Anije për stërvitjen e studentëve të shkollës së marinës.

anije naftëmbajtëse det Anije e ndërtuar për mbartjen e naftës pa ambalazhim.

anije peshkimi det Anije e pajisur për peshkim në det, liqen a lumë.

anije pirate det Anije e armatosur dhe e komanduar nga persona privatë me leje nga qeveria për të zënë anijet tregtare të armikut.

anije transporti det > ANIJA MALLRASH.

anije tregtare det Anije mallrash ose udhëtarësh.

anije ushtarake det Anije e armatosur për beteja detare.

anije udhëtarësh *det* Anije tregtare e pajisur për mbartjen e udhëtarëve. **anije vajgurmajtëse** *det* > **ANIJE NAFTËMBAJTËSE**.

bash i anijes Pjesë e anijes që çan ujin; hundë e anijes.

ditar i anijes Regjistër me të dhëna për veprimtarinë që kryhet në anije në det e në port.

dokumente të anijes Manifeste dhe çertifikata të anijes.

kantier i ndërtimit të anijeve Vend, zakonisht afër portit, ku ndërtohen dhe ndreqen anije.

kuvertë e anijes Strukturë me dërrasa ose pllaka metalike horizontale për së gjeri anijes, zakonisht e zbuluar.

kiç i anijes Pjesë në bisht të anijes.

anij•e ² *f sh e et ark* > **ANIJAT•Ë A; NAVAT•Ë A.**

anijedrejtues e mb libr (*Aparate, mjeshtëri*) për drejtimin e anijes. **anijedrejtues i m sh - it libr** Drejtues i anijes gjatë lundrimit. **anijembýtj•e a m sh e et libr** Fundosje e anijes.

anijembýtur i m sh - it libr Anije e fundosur. > **ANIJETHYER**

I. anijendërtim i m libr Ndërtim i anijeve.

anijendërtimtar i f libr Teknologji e ndërtimit të anijeve.

anijendërtues e mb libr: Kantier anijendërtues vend për ndërtimin e anijeve.

anijendréqës i m sh - it libr Mjeshtër për ndreqjen e anijeve.

anijendréqj•e a f libr Mjeshtëri e dreqjes së anijeve.

anijerí a f vjet Mjeshtëri e lundrimit detar.

anijesí a f përmb Flotë. **Anijesi luftarake** flotë luftarake (ushtarake).

anijeshpartallím i m sh e et libr > **ANIJETHYERJ•E A.**

anijesor e mb vjet I flotës detare; që ka të bëjë me flotën detare.

anijetár e mb vjet I anijes; i flotës detare; që ka të bëjë me anijen ose me flotën detare. **Bazë anijetare** bazë detare; bazë e flotës detare.

anijetár i m sh ë ët vjet Pjesëtar i ekuipazhit të anijes; detar që shërben në anije.

anijetár•e ja f sh e et f e ANIJETAR I.

anijetarí a f Mjeshtëri e lundrimit detar.

anijetór i m sh ë ët > **ANIJETAR I.**

anijetór•e ja f sh e et Kantier detar.

anijethýerj•e a f sh e et libr Shkatërrim dhe fundosje e anijes (*në stuhi a në përplasje*). **aníks i m Ç** Pranverë.

aníl i m sh e et Ç Hijësirë; vend me hije; vend që s'e zë dielli.

anilín•ë a f kim Derivat vajor, pa ngjyrë e i lehmët i benzinës; përdoret në prodhimin e gomës, bojërave, rezinave, barnave dhe vërnikëve.

animâ ¹ *ndajf G*

♦ Pastaj; më vonë.

♦ E kështu.

aním i m sh e et

♦ Përkulje, varje a drejtim nga njëra anë.

♦ Vaisje e anijes a barkës.

animâ ² *G lidh* Ndonëse; edhepse.

animación i m kin Teknikë e filmit të vizatimeve ose pozicioneve të njëpasnjëshme të kukullave ose modeleve për të krijuar iluzionin e lëvizjes. **Film me animacion.**

animalist e *mb* I animalizmit; që ka të bëjë me animalizmin.

animalíst i *m sh* ë ët Pasues i animalizmit.

animalíst•e ja *f e* **ANIMALIST I.**

animálíz•ëm mi *m*

♦ Sjelle tipike e kafshëve.

♦ Adhurim i kafshëve si besim

fetar. **animím** i *m* > **ANIMIZIM I.**

animírë ndajf *G* Megjithatë; por.

animíst e *mb* I animizmit; që ka të bëjë me animizmin. [Si e përfytyron shqiptari

Perendinë: si njeri (*antropomorf*), si shpirt mistik, apor në mënyrë animiste - panteiste? (KM).]

animíst i *m sh* ë ët *libr* Pasues i

animizmit. **animíst•e** ja *f e* **ANIMIST I.**

animíz•ëm mi *m fil*

♦ Veshje e objekteve natyrore dhe vetë natyrës me veti të qenieve të gjalla. [**hiperbola, simboli, fryma madhështore, personifikimi, metamorfoza, animizimi dhe figura të tjera të estetikës antike, sunduese në epikën legjendare shqiptare** (ShS).]

♦ Besim në ekzistencën e shpirtit veçmas nga trupit.

♦ Hipotezë sipas së cilës një fuqi jolëndore i jep gjallëri gjithësisë.

animizím i *m* Veshje me vetive jetësore si të qenieve të gjalla.

animiz•óhet úa (**u**) úar

I *vetv veta III* (*Sendet*) marrin veti jetësore si të qenieve të gjalla.

II *pës e* **ANIMIZ•OJ.**

animiz•ój kal *óva úar* Vesh (*sendet*) me veti jetësore si të qenieve të gjalla. **animizúar** (**i e**) *mb* I veshur me veti jetësore si qeniet e gjalla.

animizúem (**i e**) (**e**) *mb G* > **ANIMIZUAR** (**i e**).

animizúes e *mb* Që i vesh sendet me veti jetësore si qeniet e gjalla.

anim•óhet *vetv úa* (**u**) úar *veta III dhe pës e* > **ANIM•OJ.**

anim•ój kal *óva úar* > **ANIMIZ•OJ.**

animúar (**i e**) *mb* > **ANIMIZUAR** (**i e**).

animúem (**i e**) (**e**) *mb G* > **ANIMUAR** (**i e**).

anión i *m sh e et fiz* Jon me ngarkesë negative; shpërngulet në anodë gjatë elektrolizës.

aniprá ndajf *G* Pra; kështu.

animá lidh *G* Ndonëse; edhepse.

anipsé lidh *G* Ndonëse; edhepse.

aniqélidh *G* Edhe.

anisá ndajf *G* Menjëherë; sapo.

anisé *pj G* Kinse; gjoja; gjasme. **Anise s'do!**

anís•ë a *f sh a at bot* (*Pimpinella anisum*) Bimë barishtore njëvjeçare e viseve të

Mesdheut; mbillet për farat vajëse, që përdoren si erëza në gjellë, për aromatizimin e likereve dhe të karamelëve.

anisí ndajf *G* Sikurse;

sikundër. **anishtjé** lidh *vjet G*

Nëse. **aníz•ë** a *f zvog e* **ANIJ•E**

A. an•k u m sh qe qet Hendek.

ankalás kal Përqafoj; ngush.

ankánd i m sh e et

♦ Shitje publike në të cilën objektin e blen kush ofron çmimin më të lartë. **Shitje në ankand. Shes në ankand. Nxjerr (qit) në ankand.**

♦ Lansim në lojën e brixhit; brixh me lansim.

ankándës i m sh - it Ai që organizon shitje në ankand.

ankándës•e ja f sh e et f e ANKANDËS I.

ankandór•e ja f Vend ku bëhet ankand.

Ankará ja f gjeog Kryeqytet i Turqisë.

ánkas ndajf Enkas; qëllimisht.

ankást ndajf Enkas; me kast; qëllimisht.

ankés•ë a f sh a at

♦ Ankim; qarje. **Ç'ankesë ke?** përse ankohesh (qahesh)?

♦ Shkresë ose fjalë, që i drejtohen një organi zyrtar për të shprehur kundërshtimin për një veprim të padrejtë e të paligjshëm të një njeriu a institucioni.

ankét•ë a f sh a at

♦ Pyetje e shumë njerëzve për të mbledhur të dhëna ose mendime për një çështje shoqërore, politike, ekonomike etj. **Anketë muzikore (gjuhësore, parlamentare).**

Përfundimet (të dhënat) e anketës. Pjesëmarrësit e anketës. Bëj (hap) një anketë.

♦ Fletanketë; formular me pyetje të tilla.

Ankét•ë a f mit egj Perëndeshë e ujit në ishullin e Elefantinës në Nil. **anketím i m sh e et** Organizim i një ankete.

anket•óhem óva (u) úar pës e ANKET•OJ.

anket•ój kal dhe jokál óva úar Bëj një anketë për.

anketúar (i e) mb Ai që merr pjesë në anketë.

anketúar i (i) m sh - it (të): Numri i të anketuarve numri i atyre që pranojnë të marrin pjesë në anketë.

anketúar a (e) f sh a at (të) f e ANKETUAR I (i).

anketúem (i) e (e) mb G > ANKETUAR (i e). anketúes

e mb Që ka të bëjë me anketën ose anketimin.

anketúes i m sh - it Ai që përgatit një anketë ose drejton plotësimin e një ankete. **anketúes•e ja f sh e et f e ANKETUES I.**

ankilostóm•ë a f sh a at mjek Ancylostoma.

ankilostomáz•ë a f mjek Sëmundje e shiritit (e tenjës së zorrës së hollë).

ankilóz•ë a m mjek Shtangësi e nyjëtimt të kockave.

ankiloteriúm i m sh ë ët paleo Kafshë e fundit të Miocenit deri në mes të Pliocenit, e ngjashme me dhinë.

ankím i sh e et Ankesë.

ankimím i m sh e et libr, drejt E drejtë për t'u ankuar; proces i ankimit para një instance gjyqësore.

ankim•óhet pavet dhe pës e ANKIM•OJ.

ankim•ój kal drejt Bëj një ankimim për (vendimin e gjyqit).

ankimór e mb drejt I ankimimit; që ka të bëjë me ankimimin (e vendimit të gjyqit); që përmban një ankim kundrejt dikujt a për diçka. **Kërkesë ankimore.**

ankimtár i m sh ë ët drejt Ai që bën një ankimim në

gjyq. **ankimtár•e ja f sh e et f e ANKIMTAR I.**

ankimúar (i e) mb drejt (Çështje) e paraqitur para një instance gjyqësore.

ankimúem (i) e (e) mb G > ANKIMUAR (i e). Ankíz i m mit gr I ati i Eneas.

ank•óhem vetv óva (u) úar

I

♦ Shpreh dhembjen me fjalë e psherëtima për një sëmundje a një të keqe. **Për se ankohet fëmija?**

♦ Shpreh pakënaqësi për diçka që nuk më pëlqen ose që e shoh të padrejtë; **qa•hem. Nuk di të ankohet kurrë.**

♦ Paraqit një ankesë, bëj një ankesë me shkrim a me gojë. **U ankua te shefi. [Unë nuk ankohem për mungesë mjetesh. Po na vijnë të gjitha: edhe motobarka të shpejta, edhe radarët bashkë me ndriçuesit e rinj (IK).]**

ank•ój óva úar bis I jokai

♦ Ankohem; qahem. **Foshnja ankon se s'di ta thotë çfarë ka.**

♦ Qahem për një padrejtësi, të keqe apo hall.

II kal Ia qaj hallin (*dikujt*).

ankój•ë a f sh a at keq Ai që ankohet vazhdimisht.

Ankón•ë a f gjeog Emër i një krahine dhe porti detar të Italisë, në brigjet e Adriatikut.

ankónjës i m sh - it > ANKUES I.

ankónjës•e ja f sh e et f e ANKONJËS I. ankór•ë

a f sh a at det Hekur; spirancë (*e anijes*).

ankorít i m sh ë ët fet Ai që tërhiqet nga jeta shoqërore për t'u mbyllur në vetvete e për t'u përqendruar në lutje.

ankorím i m sh e et det Lëshim i hekurit të anijes në ujë për të qëndruar në vend.

ankor•óhet vetv úa (u) úar veta III det Hedh hekurin (lëshoj spirancën) e anijes për të qëndruar në vend; (*anija*) qëndron në vend me ndihmën e spirancës.

ankor•ój kal óva úar

I kal Hedh hekurin për ta mbajtur në vend (*anijen*).

II jokai > ANKOR•OHEM.

ankorúar (i e) mb det (Anije) që ka hedhur spirancën; e ndalur në port etj.

ankorúem (i) e (e) mb G > ANKORUAR (i e).

ankorúes e mb det (Pajisje) për ankorimin e anijes. **ankth i m sh e et**

♦ Ëndërr e rëndë, gjatë së cilës më duket sikur më zihet fryma dhe tronditem ose trembem. **Gjumë me ankthe. Zgjothem nga ankthi.**

♦ *fig* Ndjenjë e rëndë ndrydhëse, shtypëse; shqetësim i madh për fatin e dikujt ose për fundin e diçkaje. **Ankthi i pritjes. [Ankthi zëmrat ua vret,/ Vrer e tmerr,/ Shpejt, or Marathonmak! (FN).] [kaq të verbër të jeni sa të mos të ndjeni këtë,/ që ky ngërç e ky ankth në qenien time/ s'është nga gjarpërinjtë, por nga një tjetër gjë? (IK).]**

ankth•óhem vetv óva (u) úar libr Jam në ankth; më zë ankthi. **ankth•ój**

kal óva úar libr I shtie ankthin (*dikujt*); e lë në ankth (*dikë*).

ánkthët (i e) mb > ANKTHSH•ËM (i) ME (e).

ankthím i m sh e et Gjendje ankthi.

ankthndjellës e mb Që shkakton ankth; i ankthshëm. **[shfaqja e tij për qytetarët gjaktrembur ishte shndërruar në një ritual ankthndjellës. (FD).]**

ánkthshëm ndajf Me ankth.

ánkthsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Gjumë*) me ankthe; i shoqëruar nga ankthe. **Ëndërr e ankthshme (P**

♦ *fig (Pritje)* plot ankth.

ankúes e mb

♦ Që shpreh një ankim; që tingëllon si qarje. > **VAJTUES E. Zë (vështtrim) ankues.**

♦ *zyr* Që paraqet një ankesë. **Pala ankuese.**

ankúes i m sh - it *zyr* Ai që paraqet një ankesë (*në gjyq*).

ankúes•e ja f sh e et f e ANKUES I.

ankúesh•ëm ndajf Si me ankim; duke u ankuar.

ankúr•ë a f > ANKOR•Ë A.

ankúrr•ë a f sh a at vjet det Spirancë; hekur i anijes (barkës). **anlë•k ku m sh qe qet vjet bis** Kuti gjilpërash.

anmí•k u m sh q qtë G > ARMI•K KU.

anmiqsí a m sh - të G > Armiqësi. [N'anmiqsinë e tij kundër Partisë, Tuk Jakova kishte shkue aq larg sá me përdorë parullën reaksionare të ndamjes së popullit shqiptar në gegë e tóskë (APp).]

anmiqsisht ndajf G > ARMIQËSISHT.

anmiqsór e mb G > ARMIQËSOR E.

anmiqs•óhem vetv G > ANMIQS•UE (me u).

anmiqs•ój kal G > ANMIQS•UE (me).

anmiqs•úe (me) kal óva úe G > ARMIQËS•OJ.

anmiqs•úe (me u) vetv óva (u) úe G > Armiqës•ohem. [Çfarë dâmi ká pasë Shqipnia se ká vazhdue me pasë dy gjuhë letrare? Le të më përmendin kostallarët edhe vetëm një fakt historik që dëshmon se shqiptarët janë anmiqsue për çashtjen e ndryshimit të dialekteve. (APp).]

anmiqsúem (i) e (e) mb G > ARMIQËSUAR (i e).

Anno Domini /áno dómini/ *shkurt A.D. shpr lt* Viti i Krishtit; pas Krishtit. **anno regni** /áno renji/ *shpr lt* Në vitin e hipjes në fron.

annus climactericus /ánus klimaktérikus/ *shpr lt astr* Vit kritik (*në jetë*).

annus horribilis /ánus horíbilis/ *shpr lt* Vit i mbrapshtë.

annus mirabilis /ánus mirábilis/ *shpr lt* Vit i mbarë.

anód•ë a f sh a at fíz Elektrodë e një qelize elektrokimike në të cilën zhvillohet oksidimi; fundore pozitive e një qelize elektrolitike; fundore negative e një qelize galvanike.

Anoda dhe katoda.

anodík e mb fíz I anodës.

anodín e mb mjek (Bar) qetësues i dhembjes

anodín•ë a f mjek Bar qetësues i dhembjes.

anodizím i m met Veshje e një metali me shtresë oksidi.

anodiz•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e ANODIZ•OJ.

anodiz•ój kal met Vesh (*një metal*) me shtresë oksidi.

anodizúar (i e) mb met (Metal) i veshur me shtresë oksidi. **anodizúem (i) e (e) mb G > ANODIZUAR (i e).**

anofél•e ja f sh e et ent (Anopheles) Mushkonjë mbartëse e mikrobit të malarjes. **an•óhem vetv óva (u) úar**

♦ Përkulem a varem nga njëra anë; shkoj mënjane. **Barka po anohej.**

♦ *fig* Prirem në një drejtim a kahe.

an•ój óva úar

I *jokal*

♦ Përkulem, varem ose pririme nga njëra anë. **Anoj nga e djathta (e majta).**

♦ *fig* Prirem nga një anë; i mbaj anën diku. **Votues që anojnë herë më të djathtë, herë më të majtë.**

♦ *veta III* Priret nga. **Anon nga herezia.**

II *kal óva úar*

♦ Përkul nga një anë; zhvendos anën e diçkaje nga pingulja ose horizontalja; i jap pjerrësi (*diçkaje*). **Anoj degët.**

♦ *fig* I jap një drejtim të caktuar; ndryshoj kahen e. [**Simbas Kadaresë, mundësia e ringjalljes së Gjuhës-Krisht anoi terezinë kah rryma e përfaqsueme nga Kostallari (APp).**]

anoksí a f dhe mjek Mungesë a pamjafatueshmëri oksigjeni.

anomalí a f sh - të

♦ Shmangie nga rregulli i zakonshëm; zhvillim jonormal; diçka nuk shkon si duhet, **çrregullim i. Anomali trupore. Anomali në punë. Sjell anomali.**

♦ *tek* Shmangie nga një madhësi a nga një drejtim i përcaktuar ose mesatar. **Anomali magnetike.**

anomalokár i m paleo Antropod i periudhës së

Kambrianit. **anoním e mb**

♦ (*Letër, denoncim etj.*) pa emrin e atij që e ka bërë, që nuk i dihet autori. [**Po ç'ti bëj fushatës së tradhtarëve kundër meje/ shantazheve, letrave anonime plot helm. (IK).**]

♦ Që nuk i njihet emri; që nuk nënshkruan me emrin e vet. **Shkrimtar (mjeshtër) anonim.** [**Aty flitet për përkthyesin anonim të dokumentit (GjSh).**]

**

shoqëri anonime Shoqëri aksionare që nuk mban emrin e asnjërit nga pjesëtarët e saj.

anoním i m sh ë ët Autor i një vepre ose i një letre, të cilit nuk i dihet emri, autor i panjohur. [**ndryshimet mes kodit dhe dokumentit shqip të Anonimit "Perikopeja ungjillore"** (GjSh).]

anonimát i m Të qenët anonim.

anoním•e ja f sh e et f e ANONIM I.

anonimitét i m libr Të qenët anonim.

anór e¹ mb I njëanshëm; që mban me hatër.

anór e² mb G Hilës; hilacak; hileqar.

anór i m sh ë ët G Njeri hilës; hileqar.

anór•e ja¹ f sh e et

♦ Copë qilimi a rrogos i vogël pranë vatrës.

♦ Qilim i vogël për minder.

♦ > ANI•E A.

anór•e ja² f sh e et G f e ANOR

I. anoreksí a f mjek Mungesë

oreksi. **anormál e mb**

♦ (*Gjendje*) që nuk përputhet me normat e me rregullat e përgjithshme, që kryhet ose zhvillohet jo sipas normës së zakonshme; jonormal. **Zhvillim anormal. Në kushte anormale. Njeri me prirje seksuale anormale.**

♦ *bis* (Njeri) me çrregullime mendore, i papërgjegjshëm për veprimet e veta; i prishur mendsh.

anormal i *m sh ë ët bis* Njeri i prishur mendsh.

anormal•e ja *f sh e et bis f e* **anormal** I.

anormalitet i *mb libr* Të qenët anormal.

anós *kal a ur*

♦ Përkul nga njëra anë. > **AN•OJ**.

♦ Përthyej dhe qep anët e (*një rrobe*).

an•ósem *vetv óva (u) úar* > **AN•OHEM**.

anos•ëm (i) *me (e) mb G* > **ANOSUR** (i

e). **anosmí** a *f* Mungesë e shqisës së

nuhatjes. **anósur** (i e) *mb* > **ANUAR** (i e).

ANSA *shkurt i* **Agenzia Nazionale Stampa Associata** Shoqata Kombëtare e Bashkuar e Shtypit (*angjencia e shtypit italian*).

ansám•ël li *m sh le let*

♦ Grup këngëtarësh, valltarësh, instrumentistësh etj. **Festivali i ansambleve folklorike**.

♦ Njësi, pjesë a sende të bashkuara në mënyrë të lidhur e të harmonishme në një tërësi të përbërë. **Ansambël skulpturor**. [Emblema e Shtetit të Arbërit e shek XII ishte e vendosur në një ansambël arkitektonik me vlera artistike (JBr).]

áns•ë a *f sh a at krahin G* Anie; dërrasë që del nga anët e trupave kur sharrohen. **ansúer** e *mb G* > **ANËSOR E**.

ansúj•ë i *m sh e et A, G* Ishull i lëvishëm rrënjësh e barishtesh që pluskon në kënetat e liqene.

ansujéz•ë a *f sh a at* > **ANSUJ•Ë I; ISHU•LL LLI**.

ánsh•ëm (i) *me (e) mb*

♦ Anësor. **Derë e anshme**.

♦ Që përkrah pa të drejtë dikë; që mban anë. **Qëndrim i anshëm**.

Anshán i *m gjeog*

♦ Qytet në Kinë.

♦ *ant* Kryeqytet i Persisë së lashtë.

Anshár i *m mit asir-babil* Atë i qiellit.

Anshlús i *m hist* Aneksim i Austrisë nga Gjermania më 1938.

anshmëri a *f* Të qenët i anshëm; qëndrim i anshëm.

-ant *prapash* (*formon emra nga emra*) -er. **Fabrikant; intrigant**.

antagoníst e *mb*

♦ Që është në kundërshtim të papajtueshëm me dikë a me diçka tjetër; që ka antagonizëm. Klasa (forca, kontradikta) antagoniste. [Dramat e Paçramit, janë shkruar në toskënisht, dhe idetë e tija - kontrasti mes të rijvet dhe të vjetërvet, konflikti mes kunderthanievet antagoniste dhe jo-antagoniste - janë në hullinë e Revolucionit Kulturor Maoist. (APp).]

♦ *anat, fizio* Që kryen veprime e funksione krejt të kundërta në krahasim me ato të një lënde a organi tjetër të trupit. **Lëndë antagoniste. Muskuj antagonistë**.

antagoníst i *m sh ë ët*

♦ *libr* Kundërshtar i papajtueshëm i dikujt.

♦ *sh fizio* Lëndë ose organe të trupit (si muskujt), që kryejnë veprime e funksione krejt të kundërta me lëndë a organe të tjera.

antagonist•e *ja f sh e et libr f e* **ANTAGONIST I.**

antagoníz•ëm *mi m sh ma mat*

♦ *libr* Kontradiktë e papajtueshme, që çon në ndeshjen e të kundërtave. **Antagonizëm** interesash. [antagonizmi, edhe kur shfaqet në historinë politike, nuk ka qenë një zgjedhje e shqiptarëve, por imponim i historisë, që e përjashton antagonizmin e qytetërimeve. (ShS).]

♦ *fizio* Veprim ose funksion krejt i kundërt i një lënde a i një organi të trupit në krahasim me një lëndë a organ tjetër.

Antáli•e *a f gjeog* Port dhe qendër turstike në Turqinë Jugore.

Antananarívo *m gjeog* Kryeqytet i Madagaskarit.

Antánt•ë *a f hist* Lidhje e lirshme midis dy a më shumë vendeve; mirëkuptim midis fuqive politike.

antari *a f sh - të krahin G* Petk grash, që bie deri në gjunjë; me mëngë të gjata e i hapur përpara. > **ENTERI A.**

Antarktid•ë *a f gjeog* > **ANTARKTIK U.**

antarktík *e mb gjeog* I Antarktikut; që ka të bëjë me Antarktikun. **Rrethi polar antarktik** rrethi polar i jugut.

Antarktík *u m gjeog* Kontinenti më jugor i Tokës, në Rrethin Polar të Jugut.

Antarktík•ë *a f gjeog* > **ANTARKTIK U.**

ánt•e *ja f sh e et* Dorë që vë pokeristi para se të marrë letra. **ante bellum** /ánte bélum/ *shpr lt* Para lufte.

Ante Christum, A.C. /ánte krístum/ *shpr ndajf* Para Krishtit.

ante cibum /ánte çíbum/ *shpr lt mjek* Para buke.

ante factum /ante fáktum/ *shpr lt* Para veprimit.

Anté *ja f mit gr* Gruaja e Proteut; deshi ta kandisë Belerofonin ta merrte me vete. **ante meridiem** /ánte merídiem/ *shpr lt* Paradite.

ante mortem /ánte mórtem/ *shpr lt* Para vdekjes Ante mortem.

ante prandium /ánte prándium/ *shpr lt farm* Para dreke (drekës).

Anté *u m mit gr* Gjysmëvigan; i biri i Poseidonit dhe Gjeas; mundës i fortë që merrte fuqinë për sa kohë i kishte këmbët në tokë.

Anté *ja f mit gr* Gruaja e Proteut; desh t'i mbushte mendjen Belerofonit të iknin bashkë. **antecedént** *e mb libr (Veprim)* i mëparshëm; (*gjendje*) paraekzistuese.

antecedént *i m libr*

♦ Gjë a ngjarje që ekziston para një tjetre.

♦ *mat* Numërues në një thyesë.

antediluvían *e mb fet* Parapërmbytjesor; që ka ndodhur para përmytjes së përgjithshme (*sipas Biblës*).

antenagját•ë *i m sh ë ët ent* Kandërr me trup të vogël, me brirthët të gjatë e me krahët si me gjemb në majë, që dëmton bimët dhe pemët. **Antenagjati** *i jonxhës. Antenagjati* *i fikut*.

antenashkúrtër *mb ent* Brachycerous.

antén•ë *a f sh a at*

♦ *radiotv* Përçues i lidhur me radion, me televizorin a me një pajisje tjetër, i cili shërben për të përhapur ose për të kapur valë elektromagnetike. **Antenë** *e brendshme. Antenë teleskopike. Antenë parabolike. Vë (ngre) antenën.*

♦ *kryes sh ent* Secila nga dy fijet e holla në kokën e disa kandrrave, që shërbejnë si organe të ndijimit e të nuhatjes. > **brirth i.**

anténëz a f sh a at ent Brirth; prekël e shkurtër.

antenór e mb ent Në trajtë antene, prekle a brirthi.

antér i m sh ë ët bot Pjesë e thekut që përmban polen.

anterí a f sh - të vjet

♦ Veshje burrash ose grash si jelek me mëngë të gjata.

♦ Këmishë nate.

♦ Veshje e gjatë, e sipërme për gra.

Anterós i m mit gr Perëndi e dashurisë së plotësuar, që ndëshkon këdo që nuk i përgjigjet dashurisë së tjetrit.

antështúes e mb I anktshëm; torturues.

-ant prapasht (formon emra profesionesh nga emra të përgjithshëm): **fizikant; muzikant.**

anti- fjalëform libr Kundër-.

antiabórt mb (Aktivist) që është kundër abortit; që mbron të drejtën e jetës për foshnjën e palindur.

antiajrór e mb usht > KUNDËRAJROR E.

antiajrór i m sh ë ët usht > KUNDËRAJROR I.

antialergjík e mb mjek Që vepron si antigjen.

antialergjík u m sh ë ët farm Antigjen që ndihmon sistemin imunitar të veprojë kundër infeksioneve parazitare.

antialk(o)olík e mb (Ligj etj.) që ndalon prodhimin dhe shitjen e alko(o)lit.

antialko(o)líz•ëm mi m Prohibicionizëm.

antiamerikán e mb Që është kundër Shteteve të Bashkuara të Amerikës.

antiamerikan i m sh ë ët Ai që është kundër Shteteve të Bashkuara të Amerikës.

antiamerikan•e ia sh e et f e ANTIAMERIKAN I.

antiamerikaníz•ëm mi m Kundërshtim ose armiqësi ndaj politikës, kulturës, shqërisë dhe rolit të SHBA-së.

antiaparteíd e mb I antiaparteidit; që ka të bëjë me antiaparteidin.

antiaparteíd i m pol Lëvizje kundër dallimit dhe segregimit racial në Afrikën e Jugut.

antiaráb e mb (Ndjenjë) e drejtuar kundër arabëve.

antiaráb i m sh ë ët Ai që është kundër arabëve.

antiaráb•e ja f sh e et f e ANTIARAB I.

antiaristokratík e mb (Qëndrim) kundër aristokracisë.

antiárt i m Koncept a qëndrim që hedh poshtë përkufizimin bazë të artit dhe vë në dyshim vlerat e artit në përgjithësi.

antiartistík e mb

♦ I antiartit; që ka të bëjë me antiartin; dadaist.

♦ Që është kundër artit ose s'ka gjë të përbashkët me artin.

antiastmatík e mb farm (Bar) që frenon simpotomat e astmës.

antiatóm i m fiz > KUNDËRATOM I.

antiatomík e mb (Strehim) për t'u mbrojtur nga shpërthimi atomik.

antibiotík e mb farm (Lëndë) që vepron kundër mikrobesh e bakteresh.

antibiotík u m kryes sh ë ët farm Bar që nxirret nga disa kërpudha, e cila ka vetinë të mbytë një varg mikrobesh e bakteresh ose të ndërpresë zhvillimin e tyre.

antiburokratík e mb (*Qëndrim, vendim etj.*) i drejtuar kundër mënyrave burokratike të qeverisjes ose administrimit.

anticiklón i m meteo Sistem me presion të lartë atmosferik në qendër, rreth së cilës ajri qarkullon ngadalë në drejtim të akrepëve të orës në gjysmësferën veriore ose në drejtim të kundërt të akrepëve të orës në gjysmësferën jugore.

anticiklonár e mb meteo I anticiklonit; që ka të bëjë me anticiklonin. **Zonë anticiklonare.**

antidemokrat e mb Antidemokratik e.

antidemokrat i m sh ë ët Kundërshtar i demokracisë.

antidemokrat•e ja f sh e et f e ANTIDEMOKRAT I.

antidemokratík e mb Antidemokratik; që është kundër demokracisë. **antidepresív e mb farm (Bar)** kundër depresionit.

antidepresívë t m farm Bar për lehtësimin e gjendjes depressive.

antidiabetík e mb farm (Bar) që ul nivelin e glukozës në gjak.

antidialektík e mb (Mendim, teori) në kundërshtim me parimet e dialektikës ose kundër dialektikës; **metafizik e.**

antidifterík e mb mjek (Mjekim) kundër difterisë.

antidiuretík e mb farm (Bar) që kufizon formimin e urinës.

antidiuretíkë t m sh farm Bar për kufizimin e formimit të urinës.

antidizenterík e mb farm (Bar) kundër dizenterisë.

antidontalgjík e mb farm (Bar) për qetësimin e dhembjes së dhëmbit.

antidopíng u m: Agjencia e antidopingut agjenci ndërkombëtare kundër përdorimit të drogave në sport.

antidót i m sh e et farm Mjet që ndalon ose kontrollon efektin e helmit; kundërhelm.

antidotík e mb farm I antidotit; që ka të bëjë me mjetet për ndalimin ose kontrollin e efektit të helmit.

antidróg•e a f sh a at Organ policor i specializuar kundër trafikut të drogës.

antiekonomík e mb (Përdorim, administrim) që nuk ka logjikë ekonomike.

antielektrón i m sh e et fiz Kundërgrimcë ose kundërlëndë që është e kundërta e elektronit.

antiemetík e mb farm (Bar) kundër të vjellave; që ndalon ose lehtëson të përzierit.

antiemetíkë t m sh farm Barna kundër të vjellave ose për lehtësimin e të përzierit.

antiepileptík e mb farm (Bar) për mjekimin ose parandalimin e epilepsiesë ose konvulsioneve te epileptikët.

antiepileptík•ë t m sh Barna që mjekojnë epilepsinë ose parandalojnë krizat epileptike.

antiestetík e mb Pa ndjenjë të së bukurës; që nuk ka asgjë estetike në vetvete. **antifashíst**

e mb Që është kundër fashizmit; që lufton fashizmin dhe fashistët. **Front**

antifashist anti-fascist front.

antifashíst i m sh ë ët Kundërshtar i fashizmit; pjesëmarrës në luftën kundër fashizmit.

Lufta anifashiste. [e një tjetër pendë e filozofisë evropiane, antifashist i bindun, Benedetto Croce, ... (AN).]

antifashíst•e ja f sh e et f e ANTIFASHIST I.

antifashíz•ëm mi m pol Qëndrim kundër fashizmit, urrejtje për fashizmin; veprimtari ose luftë kundër fashizmit.

antifeminíst e mb (Mendim, qëndrim) në kundërshtim me të drejtat e gruas për barazi shoqërore, ekonomike dhe politike.

antifeminíst i m Kundërshtar i lëvizjes për barazinë shoqërore, ekonomike dhe politike të gruas.

antifetár e mb (*Pikëpamje*) kundër fesë; që hedh poshtë fenë ose lufton kundër fesë. **antifetár i m sh ë ët** Ai që është kundër fesë ose botëkuptimit fetar.

antifetár•e ja f sh e et f e antifetar i.

antifetari a f libr Të qenët antifetar.

antifeudál e mb (*Lëvizje, mendim*) kundër feudalizmit.

antifeudál i m sh ë ët Kundërshtar i feudalizmit; ai që lufton kundër feudalizmit dhe feudalëve.

antiflogjistík e mb farm (*Bar, lëndë*) që lehtëson pezmatimin.

antifón i m sh e et

♦ *fet* Frazë e shkurtër e recituar ose kënduar para ose pas psalmit ose kantikut.

♦ *muz* Frazë muzikore për të shoqëruar këtë mënyrë të recituarit ose të kënduarit. **antifon•ë a f > ANTIFON I.**

antifoní a f sh - të fet, muz Mënyrë të recituarit e kënduarit e antifonit.

antifoník e mb fet, muz, let (*Recitim ose të kënduar*) me dy grupe njëri pas tjetrit. **antifráz•ë a f sh a at let** Figurë letrare në të cilën një fjalë a frazë përdoret me kuptimin e saj të kundërt, kryesisht për efekt ironik.

antifríz•ë a f sh a at tek Lëndë kimike që i shtohet ujit për të ulur temperaturën e ngrirjes.

antigalaktík•ë a f astr Galaktikë e përbërë nga kundërlëndë. **antigáz mb: Maskë antigas** maskë kundërgaz.

antiglobalíst e mb libr Që është kundër politikave dhe praktikave të globalizimit të ekonomisë.

antiglobalíst i m sh ë ët Aktivist kundër politikave dhe praktikave të globalizimit të ekonomisë.

antiglobalíst•e ja f sh e et f e ANTIGLOBALIST I.

Antigón•ë a f let ant gr E bija e Edipit dhe Jokastës në tragjedinë e Sofokliut; u dënua me vdekje pse kundërshtoi të ungjin, Kreontin, mbretin e Tebës; vari veten para se të ekzekutohej dënimi.

Antigoní a f ant Qytet i lashtë i Epirit.

antigrám•ë a f sh a at libr Anagramë që ka kuptim të kundërt me fjalën ose shprehjen origjinale.

antigrímç•ë a f sh a at fiz Grmçë nënatomike, si pozitroni, antiprotoni os antineutroni, me masë, jetëgjatësi, moment magnetik dhe ngarkesë elektrike të barabartë me grmçën me shenjë të përkundërt të ngarkesës elektrike që i përgjigjet.

Antígua dhe Barbúda f gjeog Vend në Indet Perëndimore.

antigjén i m sh ë ët bio Lëndë si toksina, bakterie dhe rruaza të huaja gjaku, si dhe qeliza të organeve të transplantuara, që nxitin prodhimin e kundërtrupave në organizëm.

antigjeník e mb mjek I antigjenit; që ka të bëjë me antigjenin.

antigjermán e mb Që është ose drejtohet kundër gjermanëve.

antigjermán i m sh ë ët Kundërshtar i gjermanëve ose gjithçka që është gjermanike.

antigjermán•e ia f sh e et f e ANTIGJERMAN I.

antihedoníst e mb Që është kundër hedonizmit (plotësimit të qejfeve në jetë). **antihedoníst i m sh ë ët** Njeri që është kundër hedonizmit (plotësimit të qejfeve në jetë).

antihedoníst•e *ja f sh e et f e* **ANTIHEDONIST I.**

antihedoníz•ëm *mi m* Besim a sistem që kundërshton hedonizmin.

antihegjemoníst *e mb* Që është kundër synimit të sundimit të një klase a shteti mbi një klasë a shtet tjetër.

antihegjemoníst *i m sh ë ët* Kundërshtar i hegjemonizmit.

antihegjemoníst•e *ja f sh e et f e* **ANTIHEGJEMONIST I.**

antihelén *e mb* Që është a drejtohet kundër helenëve ose gjithçkaje helenike.

antihelén *i m sh ë ët* Kundërshtar i helenëve ose gjithçkaje helenike.

antihelén•e *ia f sh e et f e* **ANTIHELEN I.**

antiheleníz•ëm *mi m* Mendësi a qëndrim kundër

helenizmit. **antiheliúm** *i m kim* Kundërlëndë përgjegjëse e

heliumit. **antiheretík** *e mb* Antiheretic(al).

antiheretík *u m sh ë ët* Antiheretic. **antiheretík•e**

ja f sh e et f e **ANTIHERETIK U.**

antiheró *i m sh nj një* *let* Personazh kryesor i një veprë tregimtare apo dramatike pa vetitë heroike tradicionale si idealizmi a guximi.

antiheroík *e mb (Veti)* karakteristike e antiheroit.

antiheroín•ë *a f sh a at f e* **ANTI-HERO I.**

antiheroíz•ëm *mi m libr* Veti karakteristike e antiheroit.

antihidrogjén *i m kim* Kundërlëndë përgjegjëse e hidrogenit.

antihigjieník *e mb (Veprim a gjendje)* në kundërshtim me rregullat e higjienës.

antihistamin•ë *a f sh a at farm* Bar kundër veprimit fiziologjik të prodhimit të histaminës në raste alergjie a ftohjeje.

antihistorík *e mb* Që është në kundërshtim me parimet e historizmit; që mohon a shtrembëron të vërtetën historike.

abthitlerían *e mb* Që është ose lufton kundër Hitlerit dhe pikëpamjeve të tij. **Komplot antihitlerian.**

abthitlerían *i m sh ë ët* Ai që është ose lufton kundër Hitlerit dhe pikëpamjeve të tij. **abthitlerían•e** *ia f sh e et f e* **ANTIHTLERIAN I.**

antihumaníst *e mb* Që i përket teorisë sociale dhe filozofisë së antihumanizmit.

antihumaníz•ëm *i m* Teori sociale dhe filozofi që hedh poshtë konceptet bazë të natyrës njerëzore dhe humanizmit.

antihumór *i m* Lloj humori i zhdrejtë, i cili qëllimisht nuk përmban elemente humori.

antiimperialíst *e mb* Që është kundër imperializmit ose lufton imperializmin.

antiimperialist *i sh ë ët* Ai që është kundër imperializmit ose lufton imperializmin.

antiimperialist•e *ja sh e et f e* **ANTIIMPERIALIST I.**

antiimperialíz•ëm *mi m* Kundërshtim i luftimeve pushtuese e kolonizatore nga fuqitë e mëdha imperialiste.

anti-infektív *e mb farm (Bar)* që parandalon infeksionin. **anti-**

infektív *t m sh mejk* Barna për parandalimin e infeksioneve.

anti-inflacioníst *e mb ek (Politikë financiare)* që synon ngadalësimin e rritjes inflacioniste të çmimeve dhe pagave.

anti-intelektuál *e mb (Qëndrim)* përbuzës ndaj intelektualëve dhe pikëpamjeve e metodave të tyre.

anti-intelektuál *i m sh ë ët* Ai që përbuz intelektualët dhe pikëpamjet e metodat e tyre; ai që nuk interesohet në dije intelektuale.

anti-intelektuál•e *ja f sh e et f e* **ANTI-INTELKTUAL I.**

anti-izraelít *e mb pol* Që është a lufton kundër shtetit të Izraelit. > **ANTI-ZIONIST E.** **anti-izraelít** *i m sh ë ët pol* Ai që është a lufton kundër shtetit të Izraelit. > **ANTI-ZIONIST I.**

anti-izraelít•e *ja f sh e et pol f e* **ANTI-IZRAELIT I.**

antijugoslláv *e mb pol* Që është a lufton kundër Jugosllavisë dhe interesave të saj.

antijugoslláv *i m sh ë ët pol* Ai është a lufton kundër Jugosllavisë dhe interesave të saj. **antijugoslláv•e** *ja f sh e et pol f e* **ANTIJUGOSLLAV I.**

antík *e mb*

♦ I lashtë; i lashtësisë greko-romake. **Monedha (rrënoja) antike.** [Lagjja antike e Durrësit. ...në epos, krahas një shtrese emrash të muslimanizuar, ekziston një emërtesë e tërë omonimesh e toponimesh që paraqiten sot në një formë të tillë tingullore që nënkupton kalimin e pandërmjetëm në gojë të brezave shqiptarë qysh prej periudhës antike (ShS).]

♦ I lashtë; shumë i vjetër.

♦ *bis* I vjetër; i stilit ose modës së vjetër. **Mobilie antike.**

antikanceróz *e mb farm (Bar)* që përdoret për mjekime të sëmundjeve kanceroze.

antikapitalíst *e mb* Që është ose lufton kundër kapitalizmit. [Cili sistem financiar duhet të zbatohet në Shqipëri; sistemi prokapitalist (me taksa proporcionale!), apor antikapitalist (me taksa progresive!)? (KM).]

antikatalíst *i m sh ë ët kim* Lëndë që ngadalëson një reaksion kimi ose ul aktivitetin e një katalisti.

antikatód•ë *a f sh a at fiz* Elektrode me ngarkesë negative, që shërben si burim i elektroneve që hyjnë në një pajisje elektrike.

antikaticizëm *mi m* Rrymë fetare kundër katolicizmit; paragjykim ose armiqësi ndaj katolicizmit.

antikatolik *e mb* Që drejtohet kundër katolicizmit.

antikatolik *u m sh ë ët* Ai që është ose lufton kundër katolicizmit.

antikatolik•e *ja f sh e et f e* **ANTIKATOLIK U.**

antík•ë *a f sh a at*

♦ kryes *sh bis* Sende ose punime artistike të rralla, që çmohen për vjetërsi. **Dyqan antikash.**

♦ *bis iron* Njeri me zakone e sjellje të veçanta e pak të çuditshme. **Ç'është një antikë ky!**

antikishár *e mb* > **ANTIKISHTAR E.**

antikishtár *e mb* Që është kundër kishës dhe që lufton kundër saj.

antikítét *i m*

♦ Lashtësi. **Antikiteti greko-romak.**

♦ *sh e et* Monumente a rrënoja të lashtësisë.

antiklandestín *e mb* Që kundërshton veprimtarinë

klandestine. **antiklasór** *e mb* Që është kundër ose lufton

ndarjet klasore. **antiklerikál** *e mb* Që kundërshton ndikimin

politik të klerit. **antiklerikalíst** *e mb* > **ANTIKLERIKAL E.**

antiklerikalíst *i m sh ë ët* Kundërshtar i ndikimit politik të klerit.

antiklerikalíst•e *ja f sh e et f e* **ANTIKLERIKALIST I.**

antiklerikalíz•ëm *mi m* Qëndrim a pikëpamje kundër ndikimit politik të klerit.

antiklimáks i m dhe let Përfundim zhgënjyes pas një varg ngjarjesh plot interes.

antiklimaktík e mb dhe let I antiklimaksit; që mbaron a mbyllet në mënyrë zhgënjyese.

antiklinál e mb gjeol (Palosje) që largohet nga kreshta e përbashkët.

antiklinál i m gjeol Palosje në trajtë të mysët me pjesën më të vjetër të shtratit si bërthamë.

antikoagulúes e mb farm (Lëndë) që ngadalëson ose pengon mpiksjen e gjakut.

antikoagulúes i m sh - it farm Bar për ngadalësimin ose pengimin e mpiksjes së gjakut.

antikológ u m sh ë ët Studiues i antikitetit. [një trashëgimi që mund t'u shërbejë folkoristëve dhe posaçërisht antikologëve për të rikonstruktuar hap pas hapi mekanizmin e formimit të epit si gjini e letërsisë gojore popullore (ShS).]

antikológ•e ia f sh e et f e ANTIKOLOG E.

antikoloniál e mb pol > ANTILOLONIALIST E.

antikolonialíst e mb pol Që është ose lufton kundër kolonializmit.

antikolonialíst i m sh ë ët pol Kundërshtar i kolonializmit.

antikolonialíst•e ia f sh e et pol f e ANTIKOLONIALIST I.

antikolonialíz•ëm mi m Kundërshtim i kolonializmit; luftë kundër kolonializmit.

antikombtár e mb > ANTIKOMBËTAR. [Na të gjithë lëngojmë nëpër një sistem të damshem e antikombtar (KM).]

antikombëtár e mb Që është kundër interesave kombëtare.

antikomuníst e mb Që është ose lufton kundër komunizmit.

antikomuníst i m sh ë ët Ai që është ose lufton kundër komunizmit. [Dihet se Shqipnia veriore, antikomuniste në përgjithësi, u pushtue nga njisitë partizane kah mbarimi i luftës civile, dhe vazhdoi me u mbajtë në një gjendje emergjence edhe mbasi rreziku i rebelimit të popullatës që zhdukë. (APp).]

antikomuníst•e ja f sh e et f e ANTIKOMUNIST I.

antikomuníz•ëm mi m pol Qëndrim në kundërshtim me komunizmin, që hedh poshtë konceptet bazë të komunizmit.

antikontrabándë si mb (Skuadër, repart etj.) që lufton kontrabandizmin.

antikonvulsív e mb farm (Bar) për parandalimin ose lehtësimin e konvulsioneve.

antikonvulsívë t m sh Barna për parandalimin ose lehtësimin e konvulsioneve.

antikórp i m sh e et mjek > KUNDËRTRUP I.

antikorrupsíon i m Veprimtari kundër korrupsionit në ekonomi, politikë, qeveri etj.

antikrím i m Organ i policisë i specializuar për luftën kundër krimit.

antikristián e mb Që është kundër krishterimit.

antikrísht i m sh ë ët fil fil Kundërshtar i Krishtit, që, sipas Dhjatës së Re, do të sundojë botën deri në ardhjen e dytë të Krishtit.

antikuár i m sh ë ët

- ♦ Njohës ose koleksionist sendesh me vlera antike.
- ♦ sh Sende me vlera antike. **Dyqan antikuaresh.**

antikuar•e ja sh e et f e ANTIKUAR I.

antikuariát i m sh e et Dyqan antikuaresh.

antikuárk u m sh ë ët fiz Kundërgrimcë e kuarkut.

antikultúr•ë a f sh a at libr Kulturë, kryesisht e rinisë, me vlera e mënyrë jetese të kundërta me kulturën mbizotëruese në shoqëri.

antikushtetúes e mb Që është në kundërshtim me kushtetutën ose normat kushtetuese.

antikushtetueshmëri a f Të qenët antikushtetues.

Antíle *t f sh gjeog* Grup ishujsh në Indet Perëndimore.

antileninist *e mb* Që është ose lufton kundër leninizmit.

antileninist *i m sh ë ët* Kundërshtar i leninizmit.

antileninist•e *ja f sh e et pol f e* **ANTILENINIST I.**

antileptón *i m fiz* Kundërgrimcë e leptonit.

antilëndë *a f fiz* Lëndë e përbërë nga kundërgrimca.

antilíd•ë *a f bot (Anthyllis vulneraria)* Bimë leguminoze shumëvjeçare e Europës dhe Afrikës së veriut, me lule të verdha ose portokallí, që përdoren në mjekësinë popullore për shqetësime nga veshkat.

antiligjór *e mb* Që është kundër ligjit. > **KUNDËRLIGJSH•ËM (i) ME (e).**

antiligjshmëri *a f* Të qenët i kundërligjshëm; veprim i kundërligjshëm.

antilogarít•ëm *mi m sh ma mat mat* Numër që i përgjigjet një logaritmi.

antilogji *a f sh - të*

♦ *let* Kundërshti e fjalëve në një paragraf a tekst.

♦ *fil* Kundërthënie.

antilogjik *e mb* Që përmban një kundërthënie a kundërshti fjalësh.

antilóp•ë *a f sh ë ët zool (Antelope)* Gjitar ripërtypës, shumë i shpejtë, i viseve të ngrohta të Afrikës dhe Azisë, me brirë të gjatë dhe lëkurë qimeshkurtër.

antimagnetík *e mb fiz (Pajisje)* që nuk ndikohet nga fusha magnetike.

Orë antimagnetike.

antimakiavelík *e mb fil* > **ANTIMAKIAVELIST E.**

antimakiavelíst *e mb fil* I kundërt me makiavelizmin ose që i kundërvihet atij.

antimakiavelíst *i m sh ë ët fil* Kundërshtar i makiavelizmit.

antimakiavelíst•e *ja f sh e et ff e* **ANTIMAKIAVELIST I.**

antimakiavelíz•ëm *mi m fil* Qëndrim në kundërshtim me doktrinën politike të Makiavelit.

antimalarík *e mb* > **KUNDËRMALARIK E.** **antimaqedónas**

e mb Që është ose lufton kundër maqedonasve.

antimaqedónas *i m sh - it* Ai që është ose lufton kundër

maqedonasve. **antimaqedónas•e** *ja f sh e et f e* **ANTI-**

MACEDONIAN. **antimarksíst** *e mb* Që kundërshton marksizmin.

antimarksíst *i m sh ë ët* Kundërshtar i marksizmit.

antimarksíst•e *ja f sh e et f e* **ANTI-MARKSIST I.**

antimasoník *e mb* Që është ose lufton kundër

masonikëve. **antimasoník** *u m* Kundërshtar i masonikëve.

antimasoník•e *ja f e* **ANTIMASONIK U.**

antimaterialíst *e mb*

♦ *fil* Që është kundër materializmit, politikës militariste.

♦ Që nuk ka interesa materiale.

antimaterialíst *i m sh ë ët*

♦ *fil* Kundërshtar i materializmit.

♦ Njeri pa interesa materiale, i zhveshur nga interesat

materiale. **antimaterialíst•e** *ja f sh e et f e*

ANTIMATERIALIST I. **antimatéri•e** *a f fiz* >

KUNDËRMATERI•E A. **antimentalíz•ëm** *mi m*

♦ *fil* Besim se mendja nuk është e vetmja gjë të ekziston në të vërtetë; teori e kundërt me mentalizmin.

♦ *gjuh* Teori sipas së cilës gjuha është strukturë pa lidhje me vetitë psikologjike të qenieve njerëzore.

antimezón i m sh e et fiz Kundërgrimcë e mezonit.

antimicín•ë a f farm Antibiotik që vepron kundër mykthit.

antimikrób i mb farm Agjent që vepron kundër mikrobeve.

antimilitaríst e mb pol Që kundërshton militarizmin, politikën militariste.

antimilitaríst i m sh ë ët pol Kundërshtar i militarizmit, i politikës militariste. **antimilitaríst•e ja f sh e et pol f e** **Antimilitarist i.**

antimilitaríz•ëm mi m Kundërshtim i militarizmit, i politikës militariste.

antimón i m kim Element metalik në katër forma alotropike, zakonisht haset si kristal tepër i brishtë, i ndritshëm, në të bardhë argjendi; përdoret në aliazhe të plumbit për bateri dhe në prodhimin e lëndëve kundër zjarrit, e bojërave, pajisjeve gjysmëpërçuese dhe qeramikave (*simboli Sb*).

antimonarkík e mb pol Që është ose lufton kundër monarkisë.

antimonarkíst i m sh ë ët pol Kundërshtar i monarkisë.

antimonarkíst•e ja sh e et pol f e **ANTIMONARKIST I.**

antimoník e mb kim I antimonit; që ka të bëjë me antimonin.

antimonít i m kim Kripë e antimonite.

antimonopolíst e mb Që kundërshton sistemin monopolist.

antimonór e mb kim I antimonit.

antinacional e mb Që është kundër interesave të kombit.

antinacionalíst e mb Që është kundër nacionalizmit.

antinacionalíst i m sh ë ët Kundërshtar i nacionalizmit.

antinacionalíst•e ja f sh e et f e **ANTINACIONALIST I.**

antinacionalíz•ëm mi m Qëndrim kundër nacionalizmit.

antinatyralíst e mb fil Që kundërshton natyralizmin.

antinatyralíst i m fil Kundërshtar i natyralizmit; pauses i antinatyralizmit (*në sociologji*). **antinatyralíst•e ja f sh e et f e** **ANTINATYRALIST I.**

antinatyralíz•ëm mi m fil Doktrinë e kundërt me natyralizmin.

antinazíst e mb pol (Lëvizje) kundër nazizmit

antinazíst i m sh ë ët pol Kundërshtar i nazizmit.

antinazíst•e ja f sh e et pol f e **ANTINAZIST I.**

antineonazíst e mb pol Që është ose lufton kundër neonazizmit; (*demonstratë etj.*) kundër neonazizmit.

antineonazíst i m sh ë ët pol Kundërshtar i neonazizmit.

antineonazíst•e ja f sh e et pol f e **ANTINEONAZIST I.**

antineoplastík e mb farm Që ka të bëjë me antineoplastikët.

antineoplastíkë t m farm Barna për mbytjen e qelizave kanceroze.

antineutrón i m sh e et fiz Kundërgrimcë e neutronit.

antinevralgíj e mb farm (Bar) qetësues; që lehtëson dhembjet.

antinevralgíj•ë ët m sh farm Bar për qetësimin e dhembjeve.

antinomazí a f libr Përdorim i titullit në vend të emrit të personit.

antinomía a f sh - të libr

♦ Kundërshti a kundërvënie midis dy ligjeve a rregulloreve.

♦ Kundërshti midis parimeve a përfundimeve që duket sikur janë barabar të nevojshme e të arsyeshme. [Por **antinomia** (kundërvënia) që shprehet tek vetvetori "të vet", në kuptimin "të njëri-tjetrit", ndaj të tjerëve në përgjithësi, qofshin këta bajlozë, katallanë, harambashë, kraljë, është minimale e vetëmjaftueshme për të treguar se ç'ishin heronjtë kreshnikë nga pikëpamja etnike. (ShS).]

antinjerëzor e mb

♦ Që është kundër njeriut dhe shoqërisë njerëzore; jonjerëzor; çnjerëzor.

♦ *usht* (*Bombë*) kundër njerëzve.

Antiók u m gjeog Qytet i lashtë në Turqinë Jugore; qendër e hershme e krishtërit.

antipozitár e mb (*Qëndrim, politikë*) e drejtuar kundër opozitës.

antipozít•ë a f Tërësi e kundërshtarëve të opozitës.

antipozitaríz•ëm mi m sh ma mat Qëndrim kundër

opozitës. **antiortodóks e mb** Që është kundër ortodoksisë.

antiortodoksí a f

♦ *fet* Kundërshtar i ortodoksisë.

♦ Kundërshtar i konvencioneve shoqërore.

antiosmán e mb Që është ose lufton kundër osmanëve. [Prej De Radës, deri tek Zef

Skiroi, kujtimi i lavdisë së trimërive antiosmane mbajti gjallë mendimin se "homeriada" shqiptare duhej të kishte lidhje me këtë fazë të historisë. (ShS).]

antipáp•ë a m sh ë ët Papë i rrejshëm; person i zgjedhur si papë, ndërkohë që një papë i zgjedhur kanonikisht mban titullin.

antipapíz•ëm mi m hist fet Antipapizëm.

antiparalél e mb (*Vijë*) paralele por me kahe të kundërt me një tjetër.

antiparalél i m sh e et Vijë paralele por me kahe të kundërt me një tjetër.

antiparalelográm i m sh e et gjeom Paralelogram me dy brinjët e gjata që ndërpriten, në vend që të jenë paralele me njëra-tjetrën.

antiparazitár e mb Antiparasitic.

antipartí mb Që është ose lufton kundër ideve të një partie; që del kundër vijës së partise.

antipartiák e mb pol > ANTIPARTI.

antipasát i m meteo Erë e vazhdueshme që fryn nga perëndimi në lindje mbi dhe nën ekuator.

antipást•ë a f sh a at ushq Pjatë e parë; meze.

antipatí a f sh - të Ndjenjë mospëlqimi e mosdashjeje ndaj dikujt ose ndaj diçkaje; ftohje a largim nga një njeri a nga një send. **Antipatitë dhe simpatitë ndërrojnë.**

antipatík e mb (*Njeri*) i pakëndshëm, që zgjon një ndjenjë mospëlqimi.

antipatriotík e mb Që është e që vepron kundër interesave të atdheut të vet; që është në kundërshtim me patriotizmin.

antipatriotíz•ëm mi Qëndrim a veprim antipatriotik.

antipedagogjía a m libr Rrymë që mohon nevojën për arsimim.

antipedagogjík e mb I antipedagogjisë; që ka të bëjë me antipedagogjinë. **anti-**

perandorák e mb Që është kundër sundimit perandorak. [edhe kjo shtresë (*e periudhës pas pushtimit osman*) ka një cilësi që s'e kanë epet e tjerë: ai është krejtësisht anti-perandorak. (ShS).]

antipiretík e mb farm (*Bar*) që ul temperaturën e trupit, lehtëson ethet.

antipiretíkë t m sh farm Bar për uljen e temperaturës së trupit, për lehtësimin e etheve.

antipód e mb

♦ *gjeog* I antipodeve; që ndodhet në atipode.

♦ *fig* Krejt i kundërt.

antipód i m sh e et

♦ *gjeog* Australia dhe Zelanda e re (*përdoret nga banorët e gjysmësferës veriore*).

♦ *fig* Pozicion krejt i kundërt.

antipodík e mb *gjeog* I antipodeve.

antipoém•ë a f sh a at *let* Poemë e shkruar sipas rregullave të antipoezisë.

antipoét i m sh ë ët Poet që shkruan antipoezi.

antipoét•e ja f sh e et f e **ANTIPOET I.**

antipoetík e mb Që ka të bëjë me antipoezinë.

antipoezí a m sh - të Lëvizje artistike që kërkon të thyejë normat e poezisë tradicionale.

antipopullór e mb (*Qeveri, vendim etj.*) që është në kundërshtim me interesat e popullit, që shkel të drejtat e popullit.

antiproduktív e mb libr Që pengon arritjen e përfundimit të dëshiruar; i dëmshëm.

antiprofesionál e mb Që vepron në kundërshtim me etikën profesionale.

antiprofessionalíz•ëm mi m sh ma mat libr Veprim në kundërshtim me etikën profesionale.

antipropagánd•ë a f sh a at Formë a metodë komunikimi që synon të kundërshtojë një lloj propagande.

antipropagandistík e mb Që ka të bëjë me antipropagandën.

antiptóóz•ë a f sh a at *gjuh* Zëvendësimi i një rase me një tjetër.

antipunëtór e mb (*Ligj, politikë*) në kundërshtim me interesat e

punëtorëve. **antipushtét mb** (*Veprimtari*) e drejtuar kundër pushtetit ose shtetit. **antiqueverí mb** > **ANTIQUERITAR E.**

antiqueveritár e mb Që është ose drejtohet kundër qeverisë.

antiracionalíst e mb fil Pasues i antiracionalizmit.

antiracionalíz•ëm mi m fil Doktrinë a parim që nuk pranon racionalizmin si burim të vetëm të dijes.

antiracíst e mb Që është kundër racizmit.

antiracíst i m sh ë ët Kundërshtar i racizmit.

antiracíst•e ja f sh e et f e **ANTIRACIST I.**

antirepublikán e mb Që është kundër sistemit republikan të qeverisjes.

antirepublikán i m Kundërshtar i sistemit republikan të qeverisjes.

antirepublikán•e ia f e **ANTIREPUBLIKAN I.**

antirepublikaníz•ëm mi m Doktrinë a pikëpamje që kundërshton sistemin republikan të qeverisjes.

antirevizioníst e mb Që është a lufton kundër revizionizmit.

antirevizioníst i m sh ë ët Kundërshtar i revizionizmit.

antirevizioníst•e ja f sh e et f e **ANTIREVIZIONIST.**

antirevizioníz•ëm mi m pol Politikë antirevizioniste, që hedh poshtë rishikimin e doktrinės komuniste.

antiromák e mb Që është a lufton kundër romakëve. [Është vështirë të flitet, siç u tha, për një epike që u lind prej luftërave anti-romake. (ShS).]

antiromán i m sh e et let Vepër letrare e karakterizuar nga mungesa e elementeve tradicionale të romanit, si struktura e shpjellimi i fabulës dhe portretizimi realist i personazhit.

antiromanciér i m sh ë ët Romancier që shkruan në gjininë e antiromanit.

antiromanciér•e ja f sh e et f e ANTIROMANCIER I.

antisemit i mb Që është kundër çifutëve ose kundër judaizmit.

antisemit i m sh ë ët Kundërshtar i çifutëve ose i judaizmit.

antisemit•e ja f sh e et f e ANTISEMIT I.

antisemitizëm mi m

♦ Armiqësi ose paragjykim kundër çifutëve ose kundër judaizmit.

♦ Dallim racial kundër çifutëve.

antiseptik e mb mjek Që përdoret për të pastruar plagët dhe për të ndaluar infektimin nga mikrobet.

antiseptikë t m sh mjek Lëndë kimike që përdoren për të pastruar plagët dhe për të ndaluar infektimin nga mikrobet.

antisérb e mb pol Që është a lufton kundër Serbisë dhe serbëve. **antisérb i m sh ë ët pol** Kundërshtar i Serbisë dhe serbëve. **antisérb•e ja pol f sh e et f e ANTISERB I.**

antisimetri a f gjuh Teori e sintaksës lineare.

antisimetrik e mb fiz, gjeom, mat (Madhësi, figurë) me madhësi, formë dhe pozicion relativ të ngjashëm me të përkundërtat e tyre.

antisionist e mb pol Që është kundër sionizmit dhe kundër shtetit të Izraelit. **antisionist i m sh ë ët pol** Kundërshtar i sionizmit dhe i shtetit të Izraelit. **antisionist•e ja f sh e et pol f ANTISIONIST I.**

antisionizëm mi m pol Kundërshtar i pikëpamjeve sioniste dhe i shtetit të Izraelit.

Antisionizëm arab (i krishterë).

antisizmik e mb (Ndërtesë, strukturë) që u qëndron lëkundjeve të tërmetit.

antiskolastik e mb Që kundërshton skolasticizmin.

antiskolastik u m sh ë ët Kundërshtar i skolasticizmit.

antiskolastik•e ja f sh e et f e ANTISKOLASTIK U.

antiskorbutik e mb sh farm Barna kundër skorbutit.

antisllav e mb pol Që drejtohet kundër sllavëve.

antisllav i m sh ë ët pol Kundërshtar i sllavëve.

antisllav•e ja sh e et pol f e ANTISLLAV I.

antisllavizëm mi m pol Qëndrim kundër sllavëve.

antisociál e mb (Politikë, ligj etj.) Në kundërshtim me interesat e shoqërisë. **antisocialist e mb pol** Që është në kundërshtim me parimet e socializmit; që kundërshton socializmin.

antisocialist i m sh ë ët pol Kundërshtar i socializmit.

antisocialist•e ja f sh e et pol f e ANTISOCIALIST I. antisovjetik

e mb pol Që është në kundërshtim me sistemin sovjetik.

antisovjetik u m sh ë ët pol Kundërshtar i sistemit sovjetik (në ish BRSS).

antisovjetik•e ja f sh e et pol f e ANTISOVJETIK U.

antisovietizëm mi m pol Qëndrim antisovjetik.

antisportív e mb Që është në kundërshtimin me sjelljen që duhet të ketë një sportist a një dashamir i sportit, si dhe me rregullat dhe qëllimet e shëndosha të sportit. **Gjest antisportiv. Sjellje antisportive.**

antistaliníst e mb pol Që është kundër stalinizmit.

antistaliníst i m pol Kundërshtar i stalinizmit.

antistaliníst•e ja pol f e ANTI-STALINIST.

antistaliníz•ëm mi m pol Qëndrim kundër stalinizmit.

antistatíz•ëm mi m pol Kundërshtim ndaj ndërhyrjes së shtetit në çështje personale, shoqërore dhe ekonomike.

antistróf•ë a f sh a at let Pjesë e një odeje korale që i përgjigjet një strofe të mëparshme në tragjedinë klasike greke; pjesë e dytë e dy ndarjeve me metrikë të njëjtë në poezi. [Në këto vepra kishte korife dhe kor (që pastaj u bënë terma muzikorë), kishte strofë e antistrofë. (ShS)ç.]

antistrofík e mb let I antistrofës; që ka të bëjë me antistrofën. **antishérr mb libr** Që s'do të hyjë në sherr.

antishëndetësór e mb Që nuk përputhet me rregullat shëndetësore.

antishkencór e mb Që bie në kundërshtim ose nuk përputhet me parimet dhe metodat e shkencës.

antishoqëror e mb Që është në dëm të shoqërisë; që është në kundërshtim me rregullat e jetës shoqërore.

antishqiptár e mb Që është kundër Shqipërisë dhe shqiptarëve si komb.

antishqiptár i m sh ë ët pol Kundërshtar i Shqipërisë dhe shqiptarëve si komb. **antishqiptár•e ja f sh e et pol f e ANTISHQIPTAR I.**

antishtetëror e mb Që drejtohet kundër shtetit, që synon përmbysjen e tij; që dëmton shtetin; që shkel rregullat dhe ligjet e shtetit.

anti-tabú ja f sh - të Thyerje e tabusë. [Përditësimi (aktualizimi) i mendimit shkencor albanologjik të vlerësuar deri më tani si pa argument të mjaftueshëm, ... në emër të realizmit dhe të anti-tabuve, përmban me vete rrezikun e shprishjes së rezultateve të arritura. (ShS).]

antitalént i m libr E kundërta e talentit.

antitánc e mb usht > KUNDËRTANK E.

antiteologjí a f libr E kundërta e teologjisë.

antiteologjík e mb libr (Pikëpamje) që nuk mbështetet në teologji.

antiterrór i m > ANTITERRORIZ•ËM MI.

antiterroríst e mb (Forcë, masë) që përdoret kundër terrorizmit

antiterroríz•ëm mi m Parandalim ose shtypje e terrorizmit.

antitetík e mb Që përbën antitezë; që është në kundërvënie të plotë me diçka. **antitéz•ë a f sh a at**

♦ Gjykim që i kundërvihet një teze. [në kushtet e sotme, kur po duket qartë prirja e rimarrjes së zellshme tendencioze të antitezave të periudhave të mëparshme historike... (ShS).]

♦ let Kundërvënie a përjasje e dy nocioneve, mendimeve a figurave të kundërta, që përdoret si mjet stilistik për t'i dhënë shprehjes forcë e qartësi.

♦ Diçka e kundërt me diçka tjetër ose që i kundërvihet asaj; krejt e kundërta e diçkaje a e dikujt.

antitoksik e mb (Lëndë) që kundërvepron ndaj një toksine ose helmi.

antitoksín•ë *a f sh a at bio* Kundërtrup që mund të neutralizojë një lloj toksine.
antitrúp i m sh a at > **KUNDËRTRUP I.**

antituberkulár e mb mjek Që shërben për të luftuar tuberkulozin; që mjekon tuberkulozin.

antithërmij•ë *a f sh a at fiz* > **KUNDËRGRIMC•Ë A.**

antivelúes e mb kin Pajisje ose lëndë kundër mjegullimit (*të objektivit të kamerës*). **antivenerián e mb farm (Preparat)** kundër sëmundjeve veneriane.

antivirál e mb farm (Bar) që shkatërron ose pengon zhvillimin dhe riprodhimin e viruseve.

antivirús i m sh e et mjek, inf Mjet për zbulimin dhe ndalimin e përhapjes së viruseve. **antivitamín•ë** *a f sh a at* > **kundërvitamin•ë a.**

antivlér•ë *a f sh a at* > **KUNDËRVLER•Ë A.** [në jetën tonë krijohet një mjegullinë brenda së cilës nuk dallohet vlera nga antivlera, kallëzuesi nga viktimi, spiuni nga i spiunuari. (IK).]

antizogíst e mb (Veprimtari) e drejtuar kundër Mbretit Zog I dhe politikës së tij.

antizogíst i m sh ë ët Kundërshtar i Mbretit Zog I dhe politikës së tij.

antizogíst•e ja f sh e et f e **ANTIZOGIST I.**

anto- *fjalëform* Lule-.

antoffte t f sh bot Bimë që kanë struktura të ngjashme me lulen.

antologjí a f sh - të Përmbledhje pjesësh letrare a muzikore.

antologjík e mb Që ka të bëjë me antologjinë. [Shkollimi masiv ka bërë që në vend të varianteve të përcjella prej gjyshërve të dalin variantet antologjike. (ShS).]

antologjíst i m sh ë ët let Autor a botues që përgatit përmbledhje antologjike.

antologjíst•e ja f sh e et let f e **ANTOLOGJIST I.**

ant•ón jokál veta III G > **ANT•UE (me).**

antoním i m sh e et gjuh Fjalë me kuptim të kundërt me një tjetër.

antonimí a f gjuh Lidhje kuptimore midis dy fjalëve që shprehin kuptime të kundërta. **antinimík e mb gjuh** I antonimisë.

antonomazí a f gjuh Përdorim i një epiteti ose titulli në vend të emrit të përveçëm.

[Është Kosova që ... për antonomazi, studiuesi Hamit Kokalari e ka quajtur "djepi i shqiptarizmit". (AÇ).]

antozoárë t m sh bio Jokërbishtorë të ujërave të thella.

antracén i m kim, ind Kristal hidrokarburi aromatik pa ngjyrë, që përftohet nga distilimi i naftës bruto.

antracít i m min Qymyr natyror me djegie të ngadalshme dhe fuqi kalorifike të lartë.

antraknóz•ë a f bot Sëmundje e gjethes, frytit dhe kërcellit të bimëve bujqësore;

shkaktohet nga kërpudhat; shoqërohet me shfaqje njollash dhe pushi të trëndafiltë ose të verdhemë.

antrakóz•ë a f mjek Sëmundje e mushkërive, që prek minatorët e qymyrgurit.

antráks i m zoovet dhe mjek Sëmundje akute e të imtave dhe të trashave, e shkaktuar nga një bakter që u prek lëkurën dhe mushkëritë; mund t'u ngjitet njerëzve.

antrákt i m sh e et

♦ *teat* Pushim midis dy akteve.

♦ Pjesë muzikore e ekzekutuar në pushimin midis dy akteve të pjesës teatrale.

antrísk u m sh ë ët bot (Anthriscus) Erëz e viseve europiane; kultivohet për gjethet e përdredhura si të majdanozit; përdoret në supa e sallata.

antro- *fjalëform libr* Njeri-.

antropík e mb bio Që ka të bëjë me njeriun.

ántropo- *fjalëform libr* Njeri-; i njeriut.

antropobiologjí a f Antropologji biologjike ose fizike.

antropobiologjík e mb I antropobiologjisë; që ka të bëjë me antropobiologjinë.

antropocentrik e mb libr (Pikëpamje) që e konsideron njerëzimin si element qendror të ekzistencës.

antropocentríz•ëm mi m libr Prirje për të vlerësuar realitetin vetëm në lidhje me vlerat njerëzore.

antropofág e mb Kanibalist; njeri i njeriut (*si mb*).

antropofág u m sh ë ët Kanibal; njeri i njeriut. [Na mungojnë vetëm idealet e antropofagëve. (FN)]

antropofagí a f libr Kanibalizëm; njeri i njeriut.

antropofíte t m sh bot Bimë të kultivuara nga njeriu.

antropofobí a m psik Frikë patologjike nga njeriu dhe shoqërimi me njerëzit.

antropografí a f libr Studim i shpërndarjes gjeografike të kulturave të ndryshme njerëzore.

antropografík e mb libr I antropografisë; që ka të bëjë me antropografinë.

antropogjenetík e mb I antropogjenezës; që ka të bëjë me antropogjenezën.

antropogjenéz•ë a f Studim i prejardhjes së njeriut.

antropogjeografí a f libr Degë e gjeografisë që merret me studimin e botës, popujve, bashkësive dhe kulturave, si dhe me marrëdhëniet e tyre në hapësirë.

antropogjeografík e mb I antropogjeografisë; që ka të bëjë me antropogjeografinë.

antropoíd e mb libr Që ngjan me njeriun ose duket si njeri.

antropoíd i m sh ë ët *zool*

♦ Majmun primat, i ngjashëm me njeriun nga pamja dhe struktura anatomike.

♦ *sh* Familje e këtyre majmunëve.

antropológ u m sh ë ët Studiues i antropologjisë; ai që merret me antropologji.

antropológ•e ja f sh e et f e ANTROPOLOG, U.

antropologjí a m Shkencë që studion veçoritë biologjike të njeriut. **Antropologji** filozofike (arkeologjike, sociokulturore).

antropologjík e mb I antropologjisë; që ka të bëjë me antropologjinë.

antropologjikisht ndajf Në pikëpamje antropologjike. **antropometrí**

a f Studim shkencor i përmasave të trupit të njeriut.

antropometrík e mb I antropometrisë; që ka të bëjë me antropometrinë.

antropometríz•ëm mi m Anthropometrism.

antropomórf e mb (Majmun) me formë ose pamje njeriu.

antropomorfík e mb Që ka të bëjë me antropomorfizmin.

antropomorfíz•ëm mi m fet Veshje e prëndive, kafshëve ose sendeve me veti njerëzore. **antroponím i m sh e et gjuh** Emër i përveçëm njeriu.

antroponimí a f gjuh

♦ *përmb* Tërësi e emrave të përveçëm të njerëzve.

♦ Studim i emrave të përveçëm të njerëzve.

antropozoík u m gjeol Periudhë e karakterizuar nga ekzistenca e njeriut.

ant•úe (me) jokál G Anohem; përkulem mënjatë.

antúem (i) e (e) mb G I anuar; i përkulur mënjatë.

antúemit (të) *as G* Anim; përkulje mënjanë.

Antvérp i *m gjeog* Port i Belgjikës.

anth i¹ *m krahin G*

♦ Kashtë e ndezur, që ka zënë të prishet nga lagështira.

♦ *G* Fundërrinë e imët e sanës; endth.

anth i² *m Ç* Nektar.

anth i³ *m kopsht Ç* Erëz; kopër.

anthér•ë *a f J* Esencë; thelb.

ánthro- > **ANTRO-**.

antúem (i) e (e) *mb G* Anim; përkulje mënjanë.

Anú i *m mit asir-babil* Perëndi e qiellit më të lartë.

An•ú ói *m shkurt i* Anton. **Shën Anu.**

anuár i *m sh ë ët* > **VJETAR I. Anuar statistikor.**

anúar (i e) *mb I* përkulur mënjanë.

Anúb i *m mit egj* Perëndi-çakall i mumifikimit.

anúem (i) e (e) *mb G* > **ANUAR (i e).**

anúes e *mb I* anshëm; që mban anë (hatër).

anúes i *m* Njeri i anshëm, që i mban anën dikujt.

anúes•e ja f e **ANUES I.**

anulím i *m sh e et*

♦ Shfuqizim. **Anulim i vendimit.**

♦ Prapësim; tërheqje (*e një porosie*).

anul•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **ANUL•OJ. Ky vendim nuk anulohet**

pa... anul•ój kal óva úar

♦ I heq fuqinë (*një ligji, vendimi a urdhri*); shfuqizoj.

♦ Prapësoj; tërheq; nuk lejoj të bëhet (*një veprim*). [**Qenka anuluar, siç duket, takimi me pionierët, mendoj tek hipte në makinë.** (IK).]

anulúar (i e) *mb* Që është shfuqizuar, prapësuar a tërhequr. **anulúem (i) e (e)** *mb G* > **ANULUAR (i e).**

anulúes e *mb* Që shfuqizon, prapëson a tërheq (*një ligj, vendim, akt etj.*). **anulúesh•ëm (i) me (e)** *mb* Që mund të shfuqizohet.

anulueshmëri a f libr Të qenët i shfuqizueshëm.

anullím i, anul•ój etj. > **ANULIM I, ANUL•OJ etj.**

anunció n i *m fet*

♦ Ditë e vizitës së Gabrielit te Maria për t'i dhënë lajmin se qe zgjedhur të bëhej nëna e Jezu Krishtit.

♦ Festë e kësaj dite.

anúrë t f sh zool Bretkosa e zhaba. **anurí**

a f mjek Pamundësi për të urinuar.

anurín•ë a f kryes sh - at Rrip i ngushtë toke anës një are ose cep i një are. **anúr•ë a f sh a at** Mollë dimërake, që piqet në dimër.

anurognát i *m sh ë ët paleo* Zvarranik i zhdukur i Jurasikut.

anús i *m anat* Rend amfibësh pa bisht që përfshin gjithë llojet e bretkosave dhe zhabave.

Anvérs•ë a f gjeog > **ANTVERP I.**

ánx•ë a f sh a at bot > **Anason i.**

anxhájk u *m sh - ët krahin G* > **ANXHIK U.**

anxhík u m sh ë ët

- ♦ Torbë e vogël prej lëkure që ngjishet në brez, në të cilën bariu mban ushqimin.
- ♦ Thes lëkure.

ánzë si mb G

- ♦ Shumë i mprehtë.
- ♦ (*Ujë*¹) shumë i ftohtë.

ánz•ë a² f sh a at Farë anasoni.

ánz•ë a³ f sh a at ent G (*Vespa vulgaris*) > **ARËZ A.**

ánz•ë a⁴ f sh a at G Shqem i oxhakut, i vatrës.

ánz•ë a⁵ f sh a at G Thikë xhepi.

ánz•ë a⁶ f sh a at G Bosht i sovajkës së tezgjahut.

ánz•ë a⁷ f sh a at G Ngërç muskolor.

Anzotík•ë a f mit ilire Perëndeshë e dashurisë. **anzhuín e mb hist** > **Angjevin e.**

ánjzë a f sh a at ent krahin

- ♦ Vezë e morrit.
- ♦ Thërrijë; ergjzë.

aoríst i m gjuh Kohë e kryer e foljes që nuk tregon nëse veprimi vazhdon a ka mbaruar.

aórt•ë a f sh a at anat Arterie kryesore, që del nga barkushja e majtë e zemrës dhe

shpërndan gjakun në gjithë trupin me anë të degëzimeve të arterieve. **aortít i m mjek** Pezmatim i aortës.

Aóst•ë a f gjeog: Lugina e Aostës krahinë në skajin veriprëndimor të Italisë.

ap dháshë dhënë kal krahin > **JAP.**

AP ja shkurt i

- ♦ Akademia e Policisë.
- ♦ Artist i Popullit.
- ♦ **Associated Press** /Asoshiejtud Pres/ agjenci e shtypit të SHBA-së.

Ap. shkur i Apartament.

ápa ndajf

- ♦ A Hopa; në krahë.
- ♦ J Jashtë; në ajër të pastër; në natyrë.

APA ja gjerm shkurt i Austria Presse Agentur Agjencia e Shtypit Austriak.

apák ndajf krahin G Ndopak; paksa; në sasi të vogël; fare pak.

Apaláshe t m gjeog Vargmal në pjesën lindore të

SHBA. **apanázh i m sh e et vjet drejt**

- ♦ Tokë, pozitë zyrtare ose të holla që u jepen fëmijëve jotrashëgimtarë të mbretërve e princave si mjete jetese.
- ♦ Shtojcë e nevojshme.

apanséz ndajf bis

- ♦ Befas; pa lajmëruar.
- ♦ Në orë a kohë të

papërshtatshme. **aparát i m sh e et**

- ♦ Mjet, pajisje e përbërë prej pjesësh të imëta e të punuara me përpikëri, që përdoret për matje, në laborator, në mjekësi, në radioteknikë e për punë të tjera të ndryshme.
- ♦ Aparat fotografik. [**Para syve tuaj aparate turistësh (IK).**]

♦ *fizio* Tërësi e organeve që kanë lidhje ndërmjet tyre dhe që së bashku kryejnë një funksion të caktuar të organizmit.

♦ Tërësi e institucioneve ose e degëve në organizimin shtetëror dhe politik të një vendi, që i shërbejnë drejtimit të veprimtarisë ekonomike, politike etj.; punonjësit e këtyre institucioneve ose degëve. **Aparat shtetëror (administrativ)**. [e formoi një ditë në një banket solemn/ shtetin e zi me rrugë të zeza e qytete të zi/ me ushtri e polici të zezë aparat të zi (EB).]

♦ *libr* Shënime sqaruese e ndihmëse, që plotësojnë një vepër shkencore a letrare ose që lehtësojnë përvetësimin e një teme mësimore. **Aparat kritik** shënime kritike për një botim. **Aparat shkencor** shënime treguese e udhëzuese për një botim.

**

aparat dëgjimi Pajisje e vogël për forcimin (amplifikimin) e tingujve, që vihet në vesh ose pranë veshit dhe përdoret nga njerëzit me dëgjim të dëmtuar.

aparat dhënës radio tv Pajisje për transmetimin e sinjaleve.

aparat distilimi Aparat për pastrimin e lëngjeve me anë të zierjes dhe kondensimit të avujve që dalin prej tyre.

aparat fotografik Pajisje për të nxjerrë në fotografi, që punon me lente dhe me film ose me kartë kodimi shifror.

aparat ftohës Mekanizëm a pajisje që shërben për të ftohur mjedisin ose diçka tjetër; pjesë e një makine që shërben për ftohjen e diçkaje.

aparat i ekspresit Aparat për përgatitjen e kafes me anë të kalimit të ujit të nxehtë nën presion përmes kafes së ngjeshur.

aparat i frymëmarrjes *anat* Sistem organesh që marrin pjesë në thithjen e ajrit dhe shkëmbimin e oksigjenit dhe dyoksidit të karbonit midis organizmit dhe mjedisit; sistem organesh dhe indesh të gjitarëve që ushqejnë trupin me oksigjen dhe nxjerrin prej tij dyoksidin e karbonit.

aparat i të dëgjuarit *anat* Organet e të dëgjuarit, të përbëra nga veshi i jashtëm që kap valët e tingujve, i mesëm që i përcjell nëpërmjet lodrës dhe i kthen në dridhje, dhe i brendshëm që i kthen dridhjet në impulse elektrike.

aparat i tretjes *anat* Sistem mekanik dhe kimik i zbërthimit të ushqimit në grimca të vogla kalojnë lehtë në enët e gjakut.

aparat kinematografik Aparat që bën fotografi të njëpasnjëshme të cilat, kur shikohen me shpejtësi, krijojnë përshtypjen e lëvizjes.

aparat kopjimi Makinë që riprodhon një tekst a figurë.

aparat marrës

♦ *radio tv* Pajisje në një sistem komunikimi që kap sinjalet dhe i shndërron në tinguj a figura.

♦ *kin* > **APARAT KINEMATOGRAFIK.**

aparat multi *kin* Kamerë filmike për truke.

aparat pastërizimi Pajisje që mbyt mikroorganizmat e dëmshme në lëngje të pafermentuara ose pjesërisht të fermentuara, duke i përpunuar në temperature të kontrolluar.

aparat përgjimi Pajisje speciale si kamera, mirkorfona, karta elektronike etj. të vendosura qëllimisht në vende të fshehta për të regjistruar biseda e pamje filmike.

aparat projektimi

♦ Pajisje me sistem lentesh për hedhjen e pamjeve nga diapozitivi ose filmi në ekran.

♦ Program kompjuterik për hedhjen e pamjeve fotografike, grafike, filmike etj. në ekran.

aparaturë Mjet komunikimi që përdor valë të radios.

aparaturë regjistrimi Pajisje për regjistrimin e zërit, figurës ose të dhënave. **aparaturë reportazhi** Kamerë e reporterit.

aparaturë rëntgen *mjek* Pajisje me rreze elektromagnetike që depërtojnë një trup dhe nxjerrin një figurë në film (grafi).

aparaturë saldimi (saldues) *tek* Pajisje për ngjitjen a prerjen e metaleve, që punon me rrymë elektrike ose me oksigjen dhe acetilen.

aparaturë televiziv Pajisje për marrjen e sinjaleve dhe kthimin e tyre në tinguj dhe figura në ekran.

aparaturë tharës Pajisje industriale a shtëpiake për tharje.

aparaturë xhirimi *kin* > **APARAT KINEMATOGRAFIK.**

aparaturë *u m sh ë ët pol* Nëpunës të aparatit partiak. **aparaturë** *a f sh a at*

♦ *përmb* Tërësi e aparateve dhe e pajisjeve të ndryshme, që kryejnë një punë së bashku ose që përdoren në laborator, repart prodhimi etj.

♦ Sistem qeverisjeje.

aparaturë *a f sh a at vjet* Njësi ushtarake; çetë.

aparaturë *a f libr* > **DUK•Ë A; PAMJ•E A.**

aparaturë *e mb libr* > **DUKSH•ËM (i) ME (e); PËRFAQTË (i e).** **aparaturë** *kal G* > **APARJAT•Ë (me).**

aparaturë *(me) kal a ë G* I pres a i humb shpresat për (*diçka*).

apartament *i m sh e et* Pjesë e një ndërtese banimi me hyrje më vete, me një a disa dhoma, kuzhinë, banjë etj.. > **HYRJ•E A.**

apartë *jd i m pol* Politikë e ndarjes shoqërore që diskriminon popullsinë me ngjyrë. **apasion•ohem** *vetv óva (u) úar* Jepem me pasion pas diçkaje.

apasionuar *(i e) mb* Plot zjarr a pasion.

apasionuem *(i) e (e) mb G* > **APASIONUAR (i**

e). **apash** *e f gjuh* Gjuhë e fiseve apashe.

apash *i m krahin G* Armik.

apashë *t m antro* Grup fisesh indianësh lëkurëkuq të Amerikës Veriore, që banonin kryesisht në Nju Meksiko dhe në Arizonë.

apatí *a f* Gjendje plogështie shpirtërore, kur njeriut nuk i bën përshtypje asgjë dhe prandaj nuk kundërvepron ndaj ngacmimeve, pandjesi; moskokëçarje e plotë dhe mosinteresim për punën e për të tjerët. > **LIMONTI A.**

apatik *e mb (Njeri)* në gjendje apatie, që nuk e shqetëson e nuk e tërheq asgjë; që nuk u përgjigjet ngacmimeve të jashtme. > **MPITË (i e); PLOGËT (i e).**

apatit *i m sh e et min* Mineral me ngjyrë të blertë, që përmban fosfat kalciumi me sasi të vogla elementesh të tjerë si fluor fosfati; përdoret për prodhimine plehrave kimike.

apatrid *i m sh ë ët libr* Njeri i mbetur pa shtet e pa kombësi përpara ligjit.

apék•em *vetv a (u) ur*

♦ Nuk guxoj më; druhem.

♦ Nuk e përsëris.

♦ Pushoj; mekem.

apél *i m sh e et*

- ♦ Thirrje emër për emër e nxënësve në shkollë, e ushtarëve ose e njerëzve në një mbledhje për të parë kush mungon. **Apeli i mbrëmjes.**
- ♦ *drejt* Ankim kundër një vendimi gjyqësor, në bazë të së drejtës së të dënuarit për të kërkuar rishikimin e vendimit nga një gjykatë me e lartë. **Gjykata e apelit.**
- ♦ Thirrje për të kërkuar përkrahje dhe ndihmë për një çështje. **I bëj apel ndërgjegjes së kombit.**

apelatív e mb gjuh Thirrur.

apelatív i m sh ë ët gjuh Emër; shprehje a togfjalë emërore. [këtij vargu toponimesh i kemi shtuar me të drejtë edhe toponimin *Damastion*, ku kemi gjetur një apelativ të shqipes, që është njëjësi primitiv i *demit* < *dam* (AK).]

apelím i m sh e et drejt

- ♦ Ankim kundër një vendimi. > **APEL I. E drejta e (afati i) apelim.**

- ♦ Dokument që përmban kërkesën për rishikimin e një vendimi.

apelóhet úa (u) úar *pavet dhe pës e APEL•OJ.*

apel•ój kal óva úar *drejt* I drejtohem një gjykate më të lartë për të rishikuar vendimin e dhënë nga një gjykatë më e ulët. **Apeloj një vendim** bëj ankesë kundër një vendimi (të gjyqit).

apelúar (i e) mb drejt: **Vendim i apeluar** vendim për të cilin ka kërkesë për rishikim në shkallë më të lartë.

apelúes e mb drejt Që apelon një vendim.

apelúes i m sh - it drejt Palë a person që apelon një vendim.

apelúes•e ja f sh e et drejt f e APELUES I.

apelúesh•ëm (i) me (e) mb drejt Që mund të apelohe.

apelueshmëri a f drejt Të qenët i apelueshëm.

apendektomí a f mjek Heqje kirurgjike e (operacion i) apendicitit.

apendicit i m mjek Mahisje e zgjatimit të vogël të zorrës së verbër dhe e vetë zorrës së verbër. **Appendicit akut (kronik).**

Apeníne t m gjeog Vargmal përgjatë gadishullit të Italisë.

Apép i m mit egj Gjarpër që u përpoq të vriste diellin.

apepsí a f mjek Mostretje e ushqimit; keqfunksionim i organeve të tretjes. **aperiodík e mb tek** Jo periodik; i parregullt.

aperitív i m sh ë ët Pije alko(o)like para buke për të hapur oreksin. **apét K ndajf** Përsëri.

áp•ë a m sh ë ët K

- ♦ Vëlla i madh.

- ♦ Baba.

apërsí ndajf A Së paku.

Apí a f gjeog Kryeqytet i Samoës.

apíd i m paleo Primat i oligocenit të hershëm.

apikát•em G vetv > APIKAT•Ë (me u).

apikát•ë (me u) vetv a (u) ë G Trembem.

apikátj•e a f G Trembje.

apikátun (i e) mb G I trembur.

apikultúr•ë a f Bletari; rritje e bletëve.

apikulturíst i m sh ë ët Bletar; rritës i bletëve.

apikulturíst•e ja sh e et f e APIKULTURIST I.

apístj•e ja f sh e et bot (*Artenisia absinthium*) Shkurre me shije të hidhur aromatike, që përdorej për prodhimin e vermutit dhe absintit.

apít i m sh e et A Bredh; dru bredhi.

APKE ja shkurt i Asambleja Parlamentare e Këshillit të Europës.

aplikatív e mb libr Që ka të bëjë me zbatimin në praktikë të një ideje. **Programe aplikative.**

aplikím i m sh e et Zbatim.

aplik•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e APLIK•OJ. [Është e diskutueshme nëse kjo metrikë siguron përfundime të drejta shkencore duke u aplikuar në traditën orale. (ShS).]

aplik•ój kal óva úar Zbatoj.

aplikúar (i e) mb I zbatuar. **Shkenca të aplikuara.**

aplikúem (i) e (e) mb G > APLIKUAR (i e).

aplikúesh•ëm (i) me (e) mb I zbatueshëm; që mund të zbatohet.

aplikueshmëri a f libr Të qenët i zbatueshëm.

aplít i m sh e et min Shkëmb graniti kokërrimët.

apllág i m sh ë ët krahin G Dru i parmë dhe i prapmë i samarit ku mbërthehen pllakatkat. **aplládh•e ja f sh e et krahin** Tabaka bakri.

aplló ndajf J I tërë; i pandarë; i paprerë.

apné a f mjek Ndërprerje e përkohshme e frymëmararjes.

apó

I lidh

♦ (në fjali pyetëse me kundërvënie): **Po apo jo? Sot apo nesër? Më dëgjove, apo jo?**

♦ (në fillim të fjalisë; dyshim): **Pse nuk erdhi? Apo nuk ka mbaruar punë?**

♦ (në fjali pyetëse; alternativë): **Do të vish, apo të nisemi pa ty?**

♦ *bis* Dhe; edhe. **Në rrugë apo në shtëpi.**

♦ (përforcim): **Këndonte apo s'këndonte!**

II si pj

♦ (mohim i dyfishtë me kuptim; përforcues): **Apo nuk janë të mira!.**

♦ (në pyetje që përforcon një pohim a mohim): **Këndon bukur, apo jo?**

apocinóre t f sh bot Familje drurësh, shkurresh e bimësh barishtore me lëng qumështor dhe shpesh me lule shumëngjyreshe; shumë syresh janë burim barnash.

apodál e mb bio I pakëmbë.

apódë t m sh bio Kafshë pa këmbë si kërmijtë e ngjallat.

apodós•ë a f sh a at gjuh Fjali kryesore e një fjalie kushtore. **apofasí a f sh - të** Vendim; vendosmëri.

apofasís jokai a ur J Pranoj sfidën (rrezikun). **apofastís**

jokai a ur Ç Vendos; marr një vendim. **apofastísj•e a f**

sh e et Vendim; marrje e një vendimi. **apofatík e mb let**

Që ka të bëjë me apofazinë.

apofazí a f let Përmendje e një fjale edhe pse kam thënë që s'do ta përmend.

apofilít i m min Mineral që haset kryesisht në trajtë prizmesh të qelqtë.

apofíz•ë a f sh a at anat Dalëz natyrore nga një kockë ose nga guaska e iriqit të detit dhe te insektet, në të cilën lidhen muskujt.

apofoní a m gjuh Ndërkëmbim i një tingulli brenda fjalës që tregon ndërrim të kohës së foljes, të numrit të emrit (*p.sh.*: pjek - poqa; plak - pleq).

apofoník e mb gjuh I apofonisë; që ka të bëjë me apofoninë.

apogjë u m

♦ *astr* Pika më e largët nga Toka në orbitën e Hënës ose të një sateliti artificial.

Apogjeu dhe perigjeu.

♦ *fig* Kulm i zhvillimit, i lulëzimit. > **KULM I.**

apokalíps i m

♦ *fet* Shkatërrim i plotë i botës, siç e përshkruan Bibla në librin e Zbulesës. **Dita e apokalipsit. Libri i Apokalipsit** libri i fundit i Dhjatës së Re.

♦ *fig* Katastrofë në përmasa të tmerrshme.

apokaliptík e mb fet Që përshkruan a profetizon shkatërrimin e plotë të botës. **Numër apokaliptik** numër (666 ose 616) që identifikon bishën sipas përshkrimit të librit të Zbulesës.

apokóp•ë a f sh a at let Shkurtim i një fjale duke i hequr një a më shumë tinguj nga fundi.

apokríf i m sh e et kryes sh Shkrime biblike ose që kanë lidhje me Biblën, por nuk përfshihen në të dhe nuk pranohen si libra të shenjtë.

apokrifík e mb

♦ I apokrifave; që ka të bëjë me libra që nuk përfshihen në Bibël.

♦ (*Tregim etj.*) nga një burim i pasigurt, që shpesh merret si i vërtetë.

apokromát i m sh e et fiz Thjerrëz me tre a më shumë elemente.

apokromatík e mb fiz (*Thjerrës*) me tre a më shumë elemente.

apolitík e mb (*Njeri, qëndrim*) i mënjanuar nga jeta politike.

apolítiz•ëm mi m Të qenët apolitik; mënjanim nga jeta politike.

apoló•g gu m sh gje gjet let Fabul moralizuese.

apológje t sh i APOLO•G GU.

apologjët i m sh ë ët libr Ai që i bën apologji dikujt a diçkaje, ai që mbron e lavdëron me çdo mënyrë dikë ose diçka.

apologjët•e ja f sh e et f e APOLOGJET I.

apologjetík e mb libr I apologjisë; që bën apologji për dikë a diçka.

apologjetík•ë a f libr Mbrojtje e një pozite me anë të arsytimit.

apologjí a f sh - të libr Mbrojtje a përligjje e dikujt a diçkaje të padrejtë. **Bëj një apologji.**

apologjík e mb Përligjës; që përligj (*dikë a diçka të padrejtë*).

Apolón i m mit gr Perëndi e bukurisë, poezisë dhe muzikës.

Apoloní a f gjeog Emër i 12 qyteteve të lashtësisë greke.

apolonián e mb mit gr I Apolonit; që ka të bëjë me perëdinë e bukurisë, poezisë dhe muzikës.

apomoní a₂¹ f Ç Heshtje.

apomoní a₂¹ f Ç Durim.

aponeuróz•ë a f sh a at anat Shtresë indi fibror.

apopleksí a m mjek Humbje e befasishme e ndjenjave nga dëmtimi i enëve të gjakut që çojnë oksigjen në tru.

apoplektík e mb mjek I apopleksisë; që ka të bëjë me apopleksinë.

apoptóz•ë a f bio Vdekje e qelizave.

apór *lidh* Apo; ose. [Asht gabim i trashë kur thohet shumë herë që orjentalizma na ka ardhë sefte nga Azija apor nepër religjonin muhamedan apor edhe nga populli tyrk. (KM).]

aporí *a f sh - të* Dyshim.

apostafát *ndajf bis* On purpose; deliberately; intentionally; pointedly. **apostát** *i m sh ë ët libr* Femohues.

apostazí *a f sh - të*

♦ *fet* Mohim i besimit për një besim tjetër.

♦ Braktisje e bindjeve politike të një partie për një parti tjetër; dezertim. **apostolát•ë** *a f sh a at fet* Mision apostolik.

apostolík *e mb*

♦ *fet* Papnor. **Delegat apostolik** i dërguar i Papës. [Kastrioti ia dërgonte Senatit Venedikas nepërmjet të dërguemit të vet, protonoterit apostolik priftit Gjergj Pelini abat i Shën Mërisë së Ratacit pranë Tivarit... (ZV).]

♦ I apostujve; që ka veti dhe tipari të një apostulli. **Butësi apostolike.**

apostróf *i m sh a at gjuh* Shenjë si presje ('), që vihet sipër rreshtit në vend të një zanoreje a të një rrokjeje që ka rënë dhe pas pjesëzës mohuese s' (*p.sh.*: **T'i dhashë. S'kam.**).

apostróf•ë *a f sh a at let* Figurë që ndërtohet duke ndërprerë papritur ligjërimin dhe duke iu drejtuar me thirrje një njeriu ose një sendi të personifikuar.

apostrofím *i m sh e et let* Përdorim i apostrofës. **apostrof•ój**¹
kal óva úar gjuh Shkruaj (*një fjalë*) me apostrof.

apostrof•ój² *kal óva úar let* I drejtohem me apostrofë; i bëj thirrje (*dikujt*). **apostrofúar** (**i e**) *mb gjuh (Fjalë)* e shkruar me apostrof; që ka apostrof. **apostrofúem** (**i e**) (**e**) *mb G >* **APOSTROFUAR** (**i e**).

apóstuj *t sh i* **APOSTU•LL LLI.**

apóstu•ll *lli m sh j jt*

♦ *fet* Secili nga 12 nxënësit e Krishtit, predikues të dogmave të tij. [Ndoshta ja bajnë hallin apostujt e mëshirës (Mgj).]

♦ Mësues i parë i krishterimit.

♦ Përhapës i një besimi fetar.

♦ Libër për veprimtarinë e apostujve.

♦ *fig* Mbrojtës dhe përhapës i zjarrit të një ideje, i një doktrine etj. **Apostull i lirisë.**

apostullát *i m sh e et fet* Përhapje e besimit nëpërmjet predikimit; vepër e apostullit.

apostullím *i m sh e et fet* Predikim për përhapjen e besimit; evangjelizim. >

APOSTULLAT I.

apostull•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **APOSTULL•OJ.**

apostull•ój *jokal óva úar fet* Predikoj një besim; evangjelizoj.

apostullór *e mb fet (Veprimtari)* e apostujve; që ka të bëjë me apostujt. > **APOSTOLIK E.**

apostull•úer óre *mb G* Apostolik. > **apostullor e.**

apostým•ë *a f sh a at vjet* Tuberkuloz.

apostým•të (**i e**) *mb vjet* I prekur nga tuberkulozi.

apóshta *ndajf A* Poshtë; në drejtim poshtë.

apotéc *i m bot* Kupëz e tultë ku formohet fruti i kërpudhave.

apoték•ë *a f sh a at* > **BARNATOR•E JA; FARMACI A.**

apotém•ë *a f sh a at geom* Segment nga qendra e një shumëkëndëshi të rregullt deri te një nga brinjët.

apoteóz•ë *a f sh a at*

♦ *ant gr-rom* Rit me të cilin nderonin si perëndi një hero, një perandor etj.

♦ *fig* Lavdërimi i një njeriu, i një ngjarjeje etj. në mënyrë të ngritur e madhështore. **apoth i m** Fllad.

apoxhiatúr•ë *a f sh a at muz it* Notë për zbukurim melodik. **APP ja** *shkurt i* Agjencia e Prokurimit Publik.

apraksí *a f mjek* Paaftësi për të kontrolluar lëvizjet. **aprápa** *ndajf A* Praptas; së prapthi.

apráq i m sh e et ushq Ç Japrak; sarmá.

aprioristik e mb libr I apriorizmit; i mbështetur në deduksion teorik. **aprioríz•ëm i m fil** Ide sipas së cilës njohuritë për botën fizike mund të fitohen me deduksion teorik nga parimet e përgjithshme.

aproksimativ e mb libr I përafërt.

aproksimativisht ndajf libr Përafërsisht; pak a shumë.

aprovím i m sh e et Miratim. **Me aprovimin e të gjithëve.** Shumicë e nevojshme për **aprovim** kuorum.

aprov•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **APROV•OJ.** Ligji miratohet me shumicë të cilësuar.

aprov•ój kal óva úar Miratoj; tumir. **Aprovoj pa fjalë.** **aprovúar (i e) mb I** miratuar.

aprovúem (i) e (e) mb G > APROVUAR (i e).

aprovúes e mb Miratues. **Me ton aprovues.**

aprovúes i m sh - it Miratues; ai që miraton (*një vendim, plan*).

aprovúes•e ja f sh e et f e APROVUES I.

aprovúesh•ëm (i) me (e) mb I miratueshëm.

apshúu onomat Zhurmë e teshtimës.

apshú pasth > APSHIU.

ápul (i e) mb A I freskët.

Apúlia f gjeog Krahinë në Italinë Juglindore, në brigjet e Adriatikut. **apupú pasth** Sa keq; sa turp.

apustí a f sh - të Shtrojerë; vend i mbrojtur nga era.

apút•ë a f sh a at G Lak i shalës së kalit a mushkës nga kalon shtiza e karrocës. >

AMUT

I. aq

I ndajf

♦ Në një shkallë, masë a sasi të atillë, sa është përmendur më parë ose përmendet në fjalinë tjetër; përdoret me këtë kuptim si fjalë e bashkëlidhur në fjalinë kryesore (*në fjalinë e varur i përgjigjet fjala sa*). **Edhe një herë aq më i madh se ky.**

♦ Në një shkallë të lartë ose në një masë a sasi të atillë të madhe, më shumë nga ç'mendonim ose prisnim; përdoret me këtë kuptim si fjalë e bashkëlidhur në fjalinë kryesore (*në fjalinë e varur i përgjigjet fjala sa*). > **SHUMË. Aq mirë (keq). Aq afër (larg). Aq shpejt (vonë). Aq bukur. Aq i thjeshtë. Jo dhe aq. S'është edhe aq.**

♦ Përdoret me shkallën krahasore të ndajfoljeve e mbiemrave me kuptim përforcues; me këtë kuptim përdoret edhe si fjalë e bashkëlidhur në fjalinë kryesore (*në fjalinë e*

varur i përgjigjet fjala sa). **Aq më tepër** (më shumë). **Aq më mirë** (më keq). **Aq më pak** (më fort). **Aq më i lehtë** (më i vështirë).

♦ Përdoret në njërin nga fjalitë e bashkërenditura kundërshtore, zakonisht me mohim, për të treguar se shkalla e veprimit që mohohet është më e ulët sesa ajo e veprimit që pohohet. **Jo aq për ty. Mjaft, jo shumë. Aq, jo më tepër. Aq, më mjafton.**

♦ Në një shkallë a masë të vogël, të kufizuar në krahasim me atë që duhet, jo më shumë; pak. **Aq di. Aq kupton. Aq ia pret. Aq donte. Aq priste. Aq kishte hall.**

II pacak

♦ Përdoret pranë një emri me kuptimin **shumë**, ose për të treguar një sasi të njohur që më parë (*kur sendet që shënohen nga emri janë larg nesh në hapësirë e në kohë*). **Aq e aq njerëz. Aq ara e livadhe. Me aq kujdes.**

♦ Përdoret pranë një emri me kuptimin **pak** për të treguar një sasi a masë me të vogël nga ajo që duket a që pritet. **Aq shpirt ka. Aq fuqi pati. Aq zë kishte. Aq gjë e di.**

III pj Përdoret në fund të fjalive për të përmbyllur mendimin ose për të treguar mbarimin e diçkaje, me kuptimin **jo me shumë**; **s'ka ç'kërkohe më tepër**; **nuk shkon me tutje. Buzëqeshi dhe aq. Një ditë e aq.**

*

Aq (kaq) dua! Këtë pres, kjo me duhet për të vepruar pastaj si di vetë.

Aq (kaq) e pati! Mori fund.

Aq e kaq Në një sasi ose masë të caktuar, të njohur. **Aq më bën!** Nuk çaj kokën; nuk pyes.

Aq më tepër (që, se...) Përdoret si tog lidhëzor me kuptimin sidomos sepse, për më tepër.

Aq qe! Ajo u desh; vetëm ajo sikur pritej.

Aq sa Përdoret si tog lidhëzor për të lidhur dy fjali me marrëdhënie shkak-rrjedhim; përdoret si tog lidhëzor për të lidhur fjalinë e varur, që tregon një sasi, masë, shkallë etj.

Jo vetëm aq Përdoret për të treguar se përveç atyre që u përmendën ka edhe të tjera, se ajo që u tha duhet shtuar e plotësuar.

aqánsh•ëm (i) me (e) mb Barabrinjës.

-aq prapasht (emra dhe mbiemra): Harraq forgetful.

aqé ndajf bis krahin G Atje.

-áqe prapsht (formon emra femërorë nga mashkullorja):

budallaqe. ♦ (formon emra nga ndajfolje): shkurtaqe.

aqefalík e mb bio I pakokë; që s'ka kokë të dalluar qartë.

aqekáq pacak Një numër i madh i pacaktuar; sasi e madhe e pacaktuar.

áqé ndajf > AQ. [Koincidence e vetëm aqë? Prej shumë s të 28 antarëve të

Politbyrosë gjatë periudhës 1948-1976, 21 kanë qënë toskë dhe 7 gegë. (APp).]

aqéhéra ndajf > AQHERË.

aqëvét ndajf A Gjithashtu; po ashtu; në të njëjtën mënyrë.

aqëvlérës i m sh - it > BARASVLERËS I.

aqfísh ndajf Aq herë më shumë.

aqgjépacak Sasi e vogël e pacaktuar.

aqhér ndajf A Aq herë; shumë herë.

aqhéré ndajf Ndërkaq; gjatë kësaj (asaj) kohe.

AQN ja f shkurt i Arkivi Qendror i Ndërtimit.

AQSH ja f shkurt i Arkivi Qendror i Shtetit.

aquila non capit muscas /ákuila non kápit múskas/ *shpr lt* > **AQUILA NON CAPTAT MUSCAS.**

aquila non captat muscas /ákuila non káptat múskas/ *shpr lt* Shqiponja nuk kap miza. **aqvlérsh•ëm (i) me (e) mb** I barasvlershëm.

Ar *kim shkurt i*

Argon. **ar** *si mb*

♦ Në ngjyrë ari. **Flokë ari.**

♦ I arit; i artë; që përmban ar. **Medalje ari (shufër, kallëp).**

ar a f sh a₁at bujq A Arë e mbjellë me grurë; grunishte. **ar i₁ m**

♦ *dhe kim* Element metalik i rallë e i çmuar, me ngjyrë të verdhë; punohet mirë dhe nuk oksidohet; haset në deje dhe depozitime aluvionale; është përçues i mirë termik e elektrik dhe, në lidhje me metale të tjerë forcohet; përdoret si standard monetar ndërkombëtar, në zbukurime dhe në veshje pjesësh të ndryshme elektrike e mekanike (*simboli Au*). **Ar i pastër. Ar masiv. I larë në ar** i veshur me një shtresë të hollë ari.

♦ Fill i praruar; filigran. **Jelek me fije ari.**

♦ *fig* Pushtet i parasë.

*

Më bie ari në ujë Humb durimin; nxehem.

**

ar i bardhë *met* Lidhje e arit me nikel, platin ose metal tjetër të bardhë.

ar 12 karatësh Ar me pastërti 50%.

ar 18 karatësh Ar me pastërti 75%. **ar**

24 karatësh Ar me pastërti 99.95%.

ar i₂ m sh ë ët Njësi matjeje e sipërfaqes së tokës, e barabartë me 100 m².

AR ja shkurt i Akademia e Rendit.

-ar *prapasht*

♦ (*formon emra banorësh nga emra vendesh*): **kosovar, përmetar.**

♦ (*formon emra nga emra*): **katundar, fshatar.**

♦ (*formon emra profesionesh*): **lopar, dhenar, argjendar.**

aráb e mb I Arabisë dhe arabëve; që ka të bëjë me arabët dhe vendet e banuara prej tyre; i krijuar nga arabët. **Popujt arabë. Vendet arabe. Gjuha arabe. Alfabeti arab. Kalë arab** një nga racat më të mira të kuajve të shalës, kalë trupvogël, i bukur dhe i shpejtë.

**

shifra arabe Shenja të numrave (1, 2, 3...) të përdorura për herë të parë nga arabët, të ndryshme nga shifrat romake (I, II, III...).

aráb i m sh ë ët Pjesëtar i një grupi të madh popullsish, që banojnë në disa vende të Azisë së Afërme dhe të Afrikës së Veriut; vendës ose origjinar nga këto vende.

Arabët dhe çifutët.

arabá ja f sh - të vjet Karrocë e hapur, zakonisht me katër rrota, e tërhequr prej kuajsh. **arabáck•ë a f sh a at** Karrocë e fëmijës.

arabáshnj•ë a f sh a at Plaçkurina; vjetërsira.

arabatím i m G

♦ Rrëmujë; pështjellim.

♦ Hutim; ngatërrim.

arabat•óhem G *vetv dhe pës e* **ARABAT•OJ. > ARABAT•UE (me u).**

arabat•ó j kal G > ARABAT•UE (me).

arabat•úe (me) kal óva úe G E hutoj, e ngatërroj (*dikë*).

arabat•úe (me u) óva (u) úe G I vetv Hutohem; ngatërrohem.

II pës e ARABAT•UE (me).

arabatúem (i) e (e) mb G I hutuar; i ngatërruar.

arabatúem it (të) as G > ARABATIM I.

arabaxhí a m sh j jt krahin G > ARABAXHI

U². arabaxhí u¹ m sh j jt G > ARABAXHI U².

arabaxhí u² m sh nj njtë vjet Ai që punon me

araba. **arábçe ndajf bis**

♦ Arabisht; në gjuhën arabe.

♦ *bis* Në mënyrë të pakuptueshme, të ngatërruar; për së mbrapshti. **Kjo është arabçe.**

I bëj punët arabçe i katranos punët.

*

I hyj arabçe diku j E qortoj rëndë dikë; i përvishem keq diku j.

aráb•e ja f sh e et f e ARAB I.

arabés•ë a f sh a at

♦ Figurë balerinit me një këmbë të shtrirë horizontalisht prapa dhe krahët të shtrirë përpara.

♦ *art* Zbukurim me figura gjethesh e degësh të ndërthurura.

aráb•ë a¹ f sh a at Qerre. > **ARABA JA.**

aráb•ë a² f sh a at Kapë a kopicë sane.

Arabí a f gjeog Gadishull pothuajse shkretëtirë, midis Detit të Kuq dhe Gjirit Persik, në Azinë Jugperëndimore.

**

Arabia Saudite Monarki absolute që zë pjesën më të madhe të Gadishullit Arabik, në Azinë Jugperëndimore.

arabík e mb I arabisë; që ka të bëjë me Arabinë dhe vendet arabe. **Gadishulli Arabik > ARABI A.**

arabíst i m sh ë ët Studiues i gjuhës dhe kulturës

arabe. **arabíst•e ja f e ARABIST I.**

Arabistán i m bis Bota arabe.

arabísht ndajf Në gjuhën arabe.

arabísht•e ja f Gjuhë semitike e grupit jugor, që flitet në disa vende të Azisë së Afërme dhe të Afrikës së Veriut; gjuha arabe. [qysh në vitet '30 fretërit françeskanë... e lidhin emrin e lahutës me arabishten "al laute". (ShS).]

arabíz•ëm mi m sh ma mat Fjalë a shprehje arabe. **Arabizmat në gjuhën shqipe**

arabizím i m libr

♦ Kthim a shndërrim në trajtë arabe a në stil arab.

♦ Hyrje në sferën e ndikimit a kontrollit arab.

arabiz•óhem óva (u) úar libr

I vetv

♦ (*Fjala*) merr trajtë arabe.

♦ Bie në sferën e dikimit a kontrollit arab.

II pës e ARABIZ•OJ.

arabiz•ó j kal óva úar libr

♦ I jap trajtë arabe (*një fjale*).

♦ Kthej në stilin arab.

♦ E vë (*një vend*) në sferën e ndikimit arab. **arabizuar (i e)** *mb libr*

♦ (*Fjalë*) që ka marrë trajtë arabe.

♦ (*Njeri, vend*) që bie në ndikimin arab.

arabológ u m sh ë ët > ARABIST I.

arabológ•e ia f sh e et f e ARABOLOG U.

arabologjí a f Studime të gjuhës dhe kulturës arabe.

arabologjík e mb I arabologjisë; që ka të bëjë me arabologjinë. **aráç ndajf** (*Masë drithi*) e mbushur plotësisht.

aráçk•ë a f sh a at

♦ Pëlhurë e hollë.

♦ Napë; garzë.

arád•ë a f sh a at A

♦ Radhë; rend.

♦ Ndërresë në punë.

aradhá ndajf Ç Rëndon.

arádh•e ja f sh e et

♦ *hist* Batalion.

♦ *fíg* Hordhi, shumicë, mizëri.

aradhím i m vjet Hyrje në shërbim ushtarak.

aradh•óhem vetv óva (u) úar vjet Hyj, shkruhem a regjistrohem në shërbim ushtarak. **aradh•ój kal óva úar vjet** E regjistroj (*dikë*) për shërbim ushtarak.

aradhúar (i e) mb vjet I regjistruar për shërbim ushtarak.

aragónas e mb I Aragonës; që ka të bëjë me Aragonën, me banorët a vendësit e saj.

aragónas i m sh ë ët Banor a vendës i Aragonës.

aragónas•e ja f sh e et f e ARAGONAS I.

Aragón•ë a f gjeog Bashkësi autonome në Spanjën Verilindore.

aragonít i m min Karbonat kalciumi në gjendje kristalore.

aragóst•ë a f sh a at inv Krustace e madhe me guaskë gjembake dhe darë të mëdha; gjuhet për mishin e shijshëm.

aráj•ë a f sh a at

♦ Formë; trajtë.

♦ Mënyrë veprimi a qëndrimi.

arajét i m krahin G Mpirje e muskujve e shkaktuar nga të fjeturit përdhe a në vend me lagështirë.

arák u m sh ë ët Mjeshtër; punëtor i zoti.

arakát i m sh ë ët > harrakat i.

arakát kal a ur Përndaj andej-këtej pa rregull.

arakídh i m sh a at bot Kikirik.

arakídh•e ja f sh e et bot > ARAKIDH I.

Arakné ja f mit gr Vajzë që hyri në garë me Athinën kush do të endte pëlhurë më shpejt; Athina ia prishi pëlhurën; Araknea desh të varte veten, por Athina e shndërroi në merimangë.

arakníde *t f sh* Klasë e artropodëve, me kokë të ngjitur në krahë; përfshin merimangat dhe akrepët.

araknofóbí *a m psik* Frikë nga merimangat.

araknofóbík *e mb psik* Që ka frikë nga merimangat.

arakn•ój *kal óva úar* Mësoj (*një zanat*).

Arál *i m gjeog*: **Deti Aral** det i mbyllur midis Kazakistanit dhe Uzbekistanit. **araléc** *i m sh a at krahin G* Arë e vogël; bisht are.

aralí *a f sh - të bot* Bimë të ndryshme, shpesh aromatike, me gjethe të përbëra dhe lule të vogla që dalin bashkë si çadër.

aralík *mb* I fishkur; i fragjuar.

aralióre *t f bot (Araliaceae)* Familje e urtheve.

arallé•k *ku m sh qe qet*

♦ Hapësirë e lirë; vend i pazënë.

♦ Lehtësi. **Bëj me arallëk një punë** bëj një punë pa u ngutur.

♦ Kohë e lirë, e pazënë me punë; nge. **S'kam arallëk.**

*

Lë arallëk I bëj vend dikujt (*për të ndenjur*). **arallé•k** *ku m sh qe qet*

♦ Korridor; mesore a rruginë ndërmjet dhomave në shtëpi të tipit të vjetër.

♦ Hajat; treme.

aramaík *e mb gjuh* I gjuhës aramaike. [**Konflikti i fuqisë tokësore me atë detare është universal ... gjendet në popujt indoeoropianë e joindoeuropianë, për shembull në letërsinë aramaike...** (ShS).]

**

shkrim aramaik Sistem alfabetik ose rrokjezor i përdorur që nga shek. IX para erës së re.

aramaík•e *ja f gjuh* Gjuhë semitike e aramaikëve të lashtë, që vazhdon të flitet në Azinë Jugperëndimore.

ára-mára *ndaif* Rrëmuje; rrëmujsëm; me rrëmuje; pa lidhje; pa rregull. **Flas aramara** flas pa mend; flas kodra pas bregut.

arám•ë *a f vjet* Bakër.

aramí *a f sh e et orn*

♦ (*Emberiza citrinella*) Zog këngëtar i përhimë me cirka të verdha sidomos në kokë e në gushë dhe me sqep të trashë; ushqehet me fara.

♦ (*Carduelis elegans*) Zog këngëtar me kokë të kuqe dhe krahë të verdhë, me sqep të trashë; ushqehet me fara.

arámn•ë *a f sh a at* Kasolle; kolibe e keqe.

arançát•ë *a f sh a at* Pije freskuese me lëng ose me esencë portokalli. **araní** *a f sh - të* Kazan.

aráp *si ndaif* Shumë. **Arap i zi** shumë i zi. **Nxihem e bëhem**

arap. **aráp** *i m sh ë ët*

♦ *bis* Arab. [**për qemanen unë jap një kalë/ që s'e ka arap në shkretëtirë** (DA).]

♦ Njeri me lëkurë të zeshkët.

♦ *folk* Figurë e përrallave, e përfytyruar si zezak trupmadh, i fuqishëm e i frikshëm.

♦ Kafshë shtëpiake me qime të zezë.

♦ Fik kokërrvogël me lëkurë të zezë; fik i zi.

♦ *zool* Fulterëz; bishtfultere.

Lesh arapi Ngatërresë e madhe. **U bë lesh arapi** u bë rrumujë e madhe. **arapásh i m ushq** Qull i trashë me miell misri; gjellë e lëngët.

*

Më bëhet goja për arapash s'kam asnjë dhëmb në gojë.

arapáshk•ë a f sh a at kopsht Mollë e ëmbël me erë të mirë, me cipën pika-pika të kuqe, që rron shumë.

arápçe ndajf

♦ Si arabët; në mënyrën e arabëve.

♦ Me egërsi. **I hyj arapçe**
dikujt. aráp•e ja f sh e et bis

♦ Arabe.

♦ (*Grua, vajzë*) zeshkane.

♦ (*Kafshë shtëpiake*) me qime të zezë.

arapësh•ë a f sh a at bis Grua (vajzë) zeshkane.

arapëshk•ë a f sh a at zvog e **ARAPESH•Ë A.**

arápës mb m kopsht: Fik arapës fik kokërrvogël me lëkurë të zezë.

arápës i m sh a at orn (*Passer domesticus*) Harabel.

aráp•ë a f sh a at J zvog e **ARAP•E JA.**

araplí u m bot krahin (*Plantago*) Bimë barishtore e shumëllojshme shumë e përhapur, me gjethe vezake dhe lule të vogla. > **GJETHE DELLI; DEJËZ A.**

arapsár i m bujq krahin Grurë halëzí (me hala të zeza).

aráqe si ndajf: Lidh araqe i bëj një kordhel që të zgjidhet lehtë.

aráq•e ja f sh e et krahin Një e fillit të lidhur si lak ose kodele për t'u zgjidhur lehtë. > **VJEG•Ë A.**

arár i m sh ë ët Bujk që punon arën

Ararát i m fet Majë mali ku, sipas Biblës, mbërriti Arka e Nuhut kur nisën të tërhiqen ujërat e përmbysjes së madhe.

ararét i¹ m sh e et Dëshirë e madhe, e papërmbajtur.

ararét i² m sh e et Zakon; harraret.

áras ndajf Në arë; nëpër ara.

arasán i m ndërt Suva. > **HORASAN I.**

aráshk•ë a¹ f sh a at bot krahin (*Beta vulgaris*) Panxhar. > **RREP•Ë A.**

arashk•ë a² f sh a at Bujashkë.

aratím i m sh e et vjet

♦ Plugim; lërim; lëvrin (*i tokës*).

♦ *fig* Kultivim (*i gjuhës*).

aratís kal a ur > **arat•oj.**

aratísj•e a f sh e et vjet > **ARATIM I.**

arat•óhet úa (u) úar vjet pës e

ARAT•OJ. arat•ój kal óva úar vjet

♦ Plugoj; lëroj; lëvroj(*tokën*).

♦ *fig* Kultivoj (*gjuhën*).

aratúar (i e) mb vjet

♦ (*Tokë*) e punuar; e pluguar; e lëruar; e lëvruar.

♦ *fig* (Gjuhë) e kultivuar.

aratúem (i) e (e) mb *G* > **ARATUAR (i e).**

araúsh i m sh e et *J* Çetele; shkop i veresive.

áraz ndajf *krahin G*

♦ *K* Ngritur kas mbi këmbët e pasme për t'u ndeshur (*thuhet për cjeptë a deshtë kur ndeshen*).

♦ *fig* Me rrëmbim; me egërsi.

árazi ndajf: **Luajmë arazi** luajmë duke caktuar një copë vend si arë të mbjellë, që e ruan një pjesëmarrës në lojë, ndërsa të tjerët përpiqen të hyjnë në të.

arazím i m krahin G > **ARAZITJ•E A.**

arazít•et vetv veta III krahin G > **ARAZIT•Ë (me u).**

arazít•ë (me u) vetv - (u) ë veta III krahin G (*Cjeptë, deshtë*) ngrihen kas mbi këmbët e pasme për t'u ndeshur kokë më kokë.

arazítj•e a f krahin G Ngritje kas mbi këmbët e pasme për t'u ndeshur kokë më kokë.

arazúem (i) mb m krahin G (*Cjap, dash.*) i ngritur kas mbi këmbët e pasme për t'u ndeshur kokë më kokë.

arbaín i m Periudhë dimri prej dyzet ditësh, nga 21 dhjetori deri më 31 janar, sipas kalendarit arab.

arbalét•ë a f sh a at vjet usht Makinë lufte për të hedhur gjyle guri.

arbaletíst i m sh ë ët vjet usht Luftëtar i armatosur me arbaletë.

arbán e mb ant I fisit ilir të Arbanëve.

arbánas e mb I Arbanës; që ka të bëjë me Arbanën, me banorët a vendësit e saj. **arbánas i m sh - it** Banor a vendës i Arbanës.

abánas•e ja f sh e et f e **ARBANAS I.**

Arbaní a f gjeog, hist > **ARBËRI A.**

arbártës e mb gjeol Gold-bearing (*deposit*).

Arbëní a gjeog, hist Territor i banuar nga arbërit.

arbënór e mb G > **ARBËROR E.**

arbënór i m sh ë ët G Arbëror. [**Duhet ruajtur ndera, trimnia e besnia e kreshnikia e fisit të racës arbënore.** (DhP).]

arbënór•e ja f sh e et G Arbëror. [**përsë Arbënorja, grue fisnike,/ bân se bân fatosa t'ri** (GjF).]

árb•ër ri¹ m sh ër rit krahin Fushë; ultësirë. **Mal e arbër** mbarë populli; malësorë e fusharë.

árb•ër ri² m sh ër rit hist Banor i Arbërisë. [**Arbëri matanë detit na kujton** (ZS).] **arbëresh e mb**

♦ I arbëreshëve të Italisë. **Fshat arbëresh. Të folmet arbëreshe.**

♦ *vjet* Shqiptar.

♦ *krahin* ¹ Banor i zonave bregdetare të Labërisë.

arbëresh i¹ m sh ë ët

♦ Shqiptarë të Italisë së Jugut, Greqisë dhe Dalmacisë. [**Më vonë, punimi i gjuhës dhe i letrave shqipe gjeti fushë të lirë vetëm tek Arbëreshët e Italisë.** (AE).]

♦ *vjet* Shqipe mesjetare.

♦ *krahin* ² Banor i zonave bregdetare të Labërisë.

arbëresh i² m sh ë ët kryes sh Banorë të bregdetit; banorë të fushës. **arbëresh•e ja f sh e et f e** **ARBËRESH I^{1,2}.**

Arbëri a gjeog hist

♦ Emër për trojet e banuara nga arbërit. [**I perëndishmi Padishah!/ Zjarri i xhehnemit/ Mbi Arbërinë ra.** (XHS).]

♦ Labëria e Vlorës.

arbërisht *ndajf* Në dialektin e arbëreshëve.

arbërisht•e *ja f* Dialekti i arbëreshëve të Italisë. [**Gjuha shqipe është një gjuhë me dy dialekte (tue përfshí arbërishten në toskënishten).** (APp).]

arbëror *e mb poet* Shqiptar; i vendit të shqiptarëve. **Toka arbërore.**

arbëror *i m sh ë ët poet* Shqiptar; vendës i Arbërisë.

arbëror•e *ja f sh e et f e* **ARBËROR I.**

arbít•ër *ri m sh ra rat*

♦ Njeri i caktuar ose i zgjedhur nga palët kundërshtare si i paanshëm, të cilit i jepet fuqi e plotë që të zgjidhë një çështje, një mosmarrëveshje etj., duke dhënë për të mendimin përfundimtar. **Në rolin e arbitrit. Caktoj një arbitër.**

♦ *sport* Gjyqtar loje. **Arbitër kryesor (anësor). Arbitër futbollit.**

arbít•e *ja f sh e et f e* **ARBIT•ËR**

I. arbitrar *e mb*

♦ (*Zgjidhe etj.*) e rastësisht, jo sipas një rregulli; që mbështetet në një zgjidhje të çfarëdoshme sipas dëshirës, pa e arsyetuar. **Zgjedhje arbitrare. Shenjë arbitrare.**

♦ (*Njeri*) që vepron e punon me kokë të vet, pa përfillur ligjet e rregullat; (*veprim*) që bëhet sipas mendjes a tekave të dikujt, pa pyetur për të tjerët. **Zgjedhje arbitrare.**

arbitrarisht *ndajf* Me kokë të vet, pa përfillur ligjet e rregullat, pa pyetur për të tjerët; sipas dëshirës së vet, në mënyrë arbitrare. [**Për këtë arsye drue edhe se ndryshimet e bame arbitrarisht në morfologji, në fonetikë e në orthografi mos janë fika e sá vlnave të veçanta të shqipes.** (ZV).]

arbitraritët *i m sh e et libr*

♦ Të qenët arbitrar.

♦ Veprim arbitrar.

arbitraríz•ëm *mi m sh ma mat libr >* **ARBITRARITET**

I. arbitrázh *i m sh e et*

♦ Zgjidhje e mosmarrëveshjeve ekonomike, financiare etj. ndërmjet palëve me anë të një komisioni arbitrash. **Komisioni i arbitrazhit. Me rrugë arbitrazhi.**

♦ *zyr* Organ i përbërë nga arbitra, që merret me zgjidhjen e mosmarrëveshjeve kontraktore me karakter ekonomik, financiar etj. ndërmjet palëve. **Hedh në arbitrazh dikë.**

arbitrazhíst *i m sh ë ët fin* Gjyqtar arbitrazhi për çështje ekonomike e financiare. **arbitrazhíst•e** *ja f sh e et f e* **ARBITRAZHIST I.**

arbitrím *i m sh e et*

♦ *zyr* Shqyrtim për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve ekonomike e financiare midis palëve.

♦ *dhe sport* Vendim i arbitrit a gjyqtarit.

arbitr•óhet *úa (u) úar* *pavet dhe pës e* **ARBITR•OJ.** Nuk arbitrohet kështu!

arbitr•ój *kal óva úar*

♦ *libr* Shqyrtoj dhe zgjidh si arbitër (*një mosmarrëveshje midis palëve*).

♦ *sport* Kujdesem në rolin e arbitrit për zhvillimin sipas rregullave (*të një ndeshjeje a loje*).

abritrúar (*i e*) *mb*

♦ (*Çështje*) e zgjidhur me arbitrazh.

♦ Ndeshje a lojë e gjykuar me arbitër.

arbitror e *mb drejt* I arbitrit ose arbitrave; ë përbëhet nga arbitra. **Gjykatë arbitrore.**

Arbni a *f gjeog* G Arbëri. [**Marka Kuli trim dai/ Po qinron për t'tanë Arbni** (Pop).]

arbnisht *ndaif* G Sipas zakoneve arbërore.

arbnór e *mb G* > **ARBËROR E.**

arbn•úer óre *mb G* Arbëror; arbnor; i Abrërisë. [**Gjindja gjakut arbnuer ndodhet në një pikë të jetës së vet qi shkakton rrënqethje** (AN).]

arborikultúr•ë a *f* Kultivim i drurëve të pyllit për lëndë (druri).

arbrësh i *m sh* ë ët Arbëresh. [**Deri sot ndër Arbresh të Siqilís ká shpij "Masi", qi levdoen se janë fisnikë bujarë** (ZV).]

arbrisht *ndaif* A Arbërisht; shqip.

arbrisht•e ja *f* A Arbërishte; shqipe.

arç i¹ *m sh* a at zool (*Mogle vulgaris*) Salamandër e vogël.

arç i² *m sh* a at Trap për kalimin e lumit.

arç i³ *m* a at *bis anat*: **Arçi i fytit** anat fikth. **Arçi i qafës** anat vertebër e qafës. **arçár•e** ja *f sh* e et *krahin*

♦ Hendek i ckët.

♦ Gropë e vogël.

arçér e *mb* A Trim; guximtar.

arçíc•ë a *f sh* a at *krahin* G Grua që kujdeset për gatimin në dasëm. > **GATOJC•Ë A.**

Ard i *m shkurt* i Eduard.

ardérdhës i *m sh* - **it** Mjeshtër për derdhjen (shkrirjen) e arit.

arderdhór i *m sh* ë ët > **ARPUNUES I.**

ardián e *mb ant* I ardianëve; i fisit ilir të ardianëve; që ka të bëjë me ardianët.

ardiánë t *f sh ant* Fis ilir i trojeve në veriperëndim të Shkodrës rreth gjirit të Rizonit deri te lumi Narenta (Neretva) në Dalmaci.

ardíc i *m sh* ë ët > **HARDHIÇ I.**

ardhacák e *mb* I ardhur në një vend.

ardhacák u *m sh* ë ët > **ARDHËS I.**

ardhacák•e ja *f sh* e et *f e* **ARDHACAK U.**

ardhánës e *mb* (*Shtresë minerare*) armbajtëse; me përmbajtje ari.

ardháng kal a ur Freskoj; gjallëroj; këndell (*bimët*)

ardháng•em *vetv* a (u) ur Freskohem; gjallërohem; këndellem. **Po ardhangen**

bimët. ardhangësi a *f*

♦ Freskí; gjallëri; këndellje.

♦ Gjendje e fryrë e indeve.

ardhangësim i *f* Gjallërim; këndellje (*i bimëve*).

ardhángët (i e) *mb* I freskët; i gjallëruar; i këndellur. **Lule e ardhangët** lule e freskët.

Kokrra të ardhangëta. Faqe të ardhangëta faqe të freskëta e të shëndetshme. **ardhángi•e** a *f*

♦ Freski.

♦ Njomështi.

♦ *fizio* Gjendje e fryrë e indeve të organizmit.

ardhángur (i e) *mb*

♦ I freskët; i këndellur.

♦ I njomë.

♦ *fizio (Inde)* të fryrë.

árdhë (me) *jokal érdha árdhë* G Vij. Kam ba mend me ardhë.

*

Me i ardhë hakut dikujt

♦ Ia tregoj vendin dikujt.

♦ I jap atë që i takon dikujt.

Me i ardhë arsyes I bindem arsyes.

árdh•ël *la f sh la lat J* Ardhje; kthim në pikën e nisjes.

árdh•ëm (i) me (e) *mb* > ARDHS•ËM (i) ME(e).

*

Koha e ardhme *gjuh* kohë e foljes, që tregon se veprimi ose gjendja e shprehur prej saj pritet të ndodhë a të vijë pas çastit të ligjërit.

árdh•ën *ni m sh na nat bot* > ARNE NI.

ardhëngët (i e) *mb* > ARDHANGËT (i e).

árdhër (i e) *mb* A (Brumë) i ardhur; (*bukë*) me brumë të mbrujtur.

árdhës e *mb*: Banorë ardhës imigrantë.

árdhës i¹ *m sh - it* Njeri i ardhur nga një vend tjetër, që është ngulur në një vend të ri; banor i ardhur; imigrant. **Ardhësit dhe anasit** banorët e ardhur dhe banorët vendas.

árdhës i² *m sh - it*

♦ Fëmijë i gjetur (*që e sjell njëri nga bashkëshortët nga martesë e mëparshme*).

♦ Pasardhës.

árdhës•e *ja f sh e et f e* ARDHËS I^{1, 2}.

ardhëtar i *m sh ë ët vjet* Mjeshtër; zanatçi; zejtar.

ardhí a *f sh - të vjet* > HARDHI A.

ardhíçk•ë a *f sh a at zool* Hardhje.

ardhíshk•ë a *f sh a at zool*

Hardhje. **árdhj•e a *f sh e et***

♦ Lëvizje në drejtim të folësit; sosje në një vend të caktuar; kthim në vendnisje; lëvizje në drejtim të një pike në hapësirë.

♦ Mbushje e një moshe të dhënë.

♦ Hipje në pushtet. [si **gjuhë zyrtare toskënishtja u imponue fill me ardhjen në fuqi të grupit stalinist - titist shqiptar (1944).** (APp).]

♦ Ngritje; fryrje e brumit të tharmë.

♦ Shfaqje; dalje në dritë; lindje (*e një mendimi etj.*).

♦ Mbushje e një moshe të dhënë.

♦ *vjet* > ARDHUR A (të).

árdhka *habitore e VIJ.* [Zemra i ardhka prej Moskovit! (GjF).]

árdhkësh *hqbitorë e VIJ.*

árdhm•e *ja¹ (e) f*

♦ Kohë që pritet të vijë; periudhë pas së tashmes, pas të sotmes; e nesërme. **Në të ardhmen. E sotmja dhe e ardhmja. Parashikoj të ardhmen.** [Kreshnikët koha e sotme nuk i nxe. Ata i takojnë një bote ku ka vetëm të shkuar. E tashmja dhe e ardhmja janë të përjashtuara. (ShS).]

♦ Kushte ose rrethana të jetës në kohën që do të vijë; ngjarje që priten; ajo që do të ndodhë. **E ardhme e sigurt. Punoj për të ardhmen.**

♦ Gjendje më e mirë, mbrothësi e përparim në punë dhe në jetë në kohën që do të vijë; diçka më e mirë për kohën që do të vijë. **Djalë me të ardhme** a djalë që do të shkojë përpara në jetë.

♦ *gjuh* Kohë e ardhme e foljes. **E ardhme e përbërë. E ardhme e përparshme. E ardhme e tashme. E ardhme e thjeshtë.**

árdhm•e ja (e) *f G* Coming back; return. **E shkuemja dihet, e ardhmja s'dihet.**

T'ardhmen në... sapo të mbërrij në...

árdhmëni a *f poet G* Ardhshmëri. [Fati i një kombi dhe ardhmenia e tij qendrojnë ndër duer të brezit të ri (KM).]

árdhmës i *m sh - it* Pasardhës.

árdhmës•e ja *f sh e et f e* **ARDHMËS I.**

ardhsh dëshir e ARDHË (me) > VIJ. Kurrë mos ardhsh! Mirë ardhsh!

ardhsh•ëm (i) me (e) *mb*

♦ Që vijon a do të vijë pas së tashme; që pritet pas së sotmes. **Vitin e ardhshëm.**

Ditët e ardhshme. Zgjedhjet e ardhshme. [zhurmojnë shirat e ardhshëm/ nëpër qiejt e murrëm/ dhe mendimet në tru (XHS).]

♦ Që do të jetë a do të bëhet i tillë në kohën që vjen; i nesërm. **Gruaja e ardhshme.**

♦ *krahin (Njeri)* i gatshëm të ndihmojë; i gjendshëm.

**

koha e ardhshme *gjuh* > **KOHA E ARDHME.**

árdhshm•e ja (e) *f* > **ARDHM•E JA.**

ardhshmëri a *f libr* Gjendje ose ngjarje e kohës së ardhshme. **Ardhshmëri e largët.**

árdhtë dëshir e VIJ.

*

Të ardhhtë e mbara! *urim* Qofsh bekuar!

Të ardhhtë pas qafe! *mallk* Vdeksh!

árdhun pjes e ARDHË (ME).

árdhun (e) *f sh a at (të) G* > **ARDHUR A (e).** [Mungesa e importimit ... formon një rrezik fatal: pse i paksohen shtetit t'ardhunat financiare, nder ma të rëndësishmet, d. m. th. taksat doganore. (KM).]

árdhun (i e) *mb G* > **ARDHUR (i e).**

árdhun it (të) *as G* > **ARDHURIT**

(të). árdhur pjes e VIJ.

árdhur (i e) *mb*

♦ Që ka ardhur nga një vend tjetër; ardhës. **Popullsi e ardhur.** [Njëri grup i përket një kohe të hershme, që lidhet me kontaktet e para të shqiptarëve me sllavët e ardhur në këtë kënd të Europës Juglindore. (ShS).]

♦ I importit; i importuar; që ka ardhur nga jashtë; i jashtëm. **Mall i ardhur.**

♦ *bio (Bimë)* që është rritur në vend tjetër nga ai ku është rritur më pas; ekzotike.

♦ *gjeo (Shkëmb)* i formuar në vend tjetër nga ai ku gjendet më pas; intruziv.

♦ *ushq (Brumë)* i ngritur e fryrë nga tharmi. **Bukë me brumë të ardhur.**

♦ *(Tokë, pleh)* që ka ardhur në gjendjen e duhur për ta punuar ose për ta përdorur).

♦ *bis (Njeri)* me trup të zhvilluar mirë; me shtat të hedhur; i bëshëm.

♦ *bis (Njeri)* i afruar me njerëzit; i shoqërueshëm e i njerëzishëm.

árdhur a (e) *f sh a at (të)*

♦ *kryes sh fin* Para ose vlera materiale, që vilen nga veprimtaria ekonomike, nga taksat etj.; para ose vlera materiale, që merr secili nga puna e vet ose nga burime të tjera. **Të ardhura reale. Të ardhura kombëtare. Të ardhura nga puna. Taksë mbi të ardhurat. Jetoj me të ardhurat.**

♦ > **ARDHJ•E A.**

árdhur i (i) m sh - it (të) Ai që ka ardhur nga një vend tjetër; ardhës; imigrant. **Të ardhurit rishtas.** [popullsia vendëse nuk i priti me armiqësi të ardhurit nga larg qysh prej fillimit, por vetëm pas shfaqjes së tyre si grabitës, zaptues të tokave, të bjeshkëve (ShS).]

árdhur it (të) as > **ARDHJ•E A.**

aré *pasth krahin G (për t'iu drejtuar meshkujve):* **Are çun!** o, çun!

-aré *prapsh (formon emra nga emra):* **Dhiare.**

areál e mb libr Hapësinor; që ka të bëjë me hapësirën.

areál i m sh e et libr Hapësirë. **Areali i gjuhës shqipe. aréks i m sh e et A** Qejf; gëzim.

arén *ndajf* Me rend; merend; me vrap.

arénc i m Çelik.

arénc të (i e) mb I çeliktë.

arenc•ój kal G > **ARENC•UE (me).**

arenc•úe (me) kal óva úe G Çelikos.

arencúem (i) e (e) mb G I çelikosur.

arencúemit (të) as G Çelikosje.

arendatór i m sh ë ët Ai që lëshon a jep tokën me qirá. **arendatór•e ja f sh e et fe** **ARENDA TOR I.**

arénd•ë a f ek Lëshim i tokës me qirá. **arén•ë a f sh a at**

♦ Shesh i rrumbullakët në mes të një cirku, stadiumi a amfiteatri, ku zhvillohen lojna ose ndeshje, jepen shfaqje akrobatike etj.

♦ *fig* Fushë ku zhvillohet një përleshje, një luftim etj.; lëmë veprimtarie ku ndeshen palë a rryma të kundërta. > **sken•ë a, shesh i. Arena politike (parlamentare).**

Arena ndërkombëtare (botërore). Arenë lufte (betejash). Në arenën e historisë.

arenikól•ë a f sh a at ent (Arenicola marina) Krimb i rërës, deri 30 cm gjatësi, është kafshë me të dy organet e riprodhimit në një individ, por vezët e njërit pllenohen nga sperma e tjetrit.

arenikolíde t f sh inv Kafshë e grupit të krimbave.

arénc i m vjet Çelik.

arénc të (i e) mb I çeliktë.

areolár e mb anat I areolës; që ka të bëjë me areolën e gjirit.

areól•ë a f sh a at anat Pjesë me ngjyrë të kuqërreme rreth thimthit të gjirit.

areomét•ër ri m sh ra rat tek Aparat për matjen e peshës specifike të lëngjeve. **areometrí a f tek** Matje e peshës specifike të lëngjeve.

areopág u m ant gr

♦ Asamble qeverisëse në Athinë.

♦ Gjykatë e Athinës.

areopagít i m sh ë ët ant gr Anëtar i asamblesë ose i gjykatës së Athinës.

Áres i m mit gr Perëndi e luftës; i biri i Zeusit dhe Herës.

ár•ë a f sh a at Tokë që lërohet e mbillet; tokë buke; tokë bujqësore. **Arë e mbjellë.** Një copë arë. **Bimët e arave.** **Lëroj arën.**

*

Bjer shi në arën time Shoh vetëm interesin tim.

E bëj arë e hamull Përhap fjalë në të katër anët; jam llafazan i madh.

Flas në arë e në vreshtë Flas në tym, kot, kuturu; flas kodra pas bregut.

Kur s'ke ara në mal, pse bën dava me çakejtë? *fj u* Mos u ngatërro në një punë që s'të përket; kur s'ke pula, mos bëj ish.

Ár•ë a f shkurt i Aritia.

arëbërës i m sh - it bis Ai që hap tokë të re.

arëmátës e mb (*Pajisje*) që përdoret për të matur sipërfaqen e arave. **arëmátës i m sh - it**

♦ Pajisje e thjeshtë për matjen e sipërfaqes së arave.

♦ Teknik që mat sipërfaqen e arave.

arëmátës•e ja f sh e et f e ARËMATËS I.

arëmátj•e ja f sh e et Teknikë e matjes së arave.

arëntík•ë a f sh a at bot Shelg.

arënx i m

♦ Bronz.

♦ Çelik₁

arësím i₁ m sh e et Përzënie; dëbim.

arësím i₂ m vjet > Arsim I. [Kisha katolike nuk kishte ndonjë arësyse se përse t'ishite kundër arësimit shqip (AE).]

arësimór e mb > ARSIMOR E.

arës•óhëm óva (u) úar vetv dhe pës e ARËS•OJ.

arës•ój₁ kal óva úar > ARSIM•OJ.

arës•ój₂ kal óva úar Përzë; dëboj.

arësúar (i e) mb I përzënë; i

dëbuar. **arësýe ja f sh - t > ARSYE**

JA. árët (i e) mb A I artë; i praruar.

arëtár i m sh ë ët Bujk që lëvtron tokën.

árëz a₁ f sh a at

♦ *ent* (*Vespa vulgaris*) Kandërr e Himenopterëve, me ngjyrë të verdhë e me vija të zeza, me trup më të hollë se të bletës, e me thumb helmues. > **GRERËZ A.**

♦ A Bletë.

♦ *fig* Njeri i keq; njeri keqbërës.

árëz a₂ f sh a at zvog e AR•Ë A. Tufëza dhe

arëza. arfáje mb I vjetër; biblik.

arfáng•ë a₁ f sh a at G Buzë e opingës ku kapet shputa me syprinën.

arfáng•ë a₂ f sh a at G Bisht i frytit të kungullit.

argaç i m sh e et G Vathë e rrethuar me drizë a ferrë.

argalësh•ë a f sh a at A, Ç Endëse pëlhure në vegjë (tezgjah,

avlëmend). **argalí a f sh - të** A, Ç Vegjë; tezgjah; avlëmend.

argalís•ënj kal a ur A > **ARGALIS.**

argalís kal a ur End në vegjë (tezgjah, avlëmend).

argalís•em *vetv a (u) ur* *bis* Qesh e luaj; dëfrehem i shkujdesur; ngacmohem o zbavitem me dikë. **Argaliset tërë gaz.** **Argaliset me vajzat.**

argalísj•e *a f sh e et bis*

♦ Dëfrim i shkujdesur.

♦ Ngacmim sa për zbavitje me dikë.

argalísur (i e)¹ *mb* I endur në vegjë (tezgjah, avlëmend).

argalísur (i e)² *mb bis* Lodërtar; lozonjar.

argán i *m sh ë ët bot (Thujopsis)* Kaçubë me dru të përdredhur si të dëllinjës, me gjethe heshtore shumë të vogla e të shpeshta dhe lule ngjyrë vjollce; përdoret për të ngjyer rroba.

arganét *a f sh a at muz* A Fizarmonikë.

arganí *a f sh - të* A Vegjë e endësit; tezgjah.

arganíst i *m sh ë ët* Punëtor i arganos.

argáno ja *f sh - t tek* Çikrik i përbërë nga një cilindër që rrotullohet e mbledh një litar ose kablo; shërben për të ngritur a për të tërhequr pesha të rënda.

argás¹ *kal a ur*

♦ Regj (*lëkurat, domatet etj.*).

♦ Ashpëroj (*duart me punë të rëndë*).

♦ *fig* Regj; forcoj; kalit (*trupin*).

*

Argas në dru dikë E rrah rëndë, e shemb me dru dikë.

argás² *kal a ur* Ç Njom; zbut.

argás•em¹ *vetv a (u) ur*

♦ Regjem; më regjet lëkura. **Më argasen duart** më ashpërohen duart.

♦ *fig* Regjem; kalitem; forcohem.

argás•em² *vetv a (u) ur veta III* Ç Njomet; zbutet.

argásj•e *a f sh e et*

♦ Regjje.

♦ *fig* Regjje; ashpërim; forcim;

kalitje. **argásj•e** *a f sh e et* Ç Njomje;

zbutje. **argastír•ë** *a f sh a at* Ç

♦ Vend ku argasen rrobat prej shajaku.

♦ Vend ku argasët duhani para se të

grihet. **argásur (i e)**¹ *mb*

♦ (*Duar*) të ashpëruara; (*lëkurë*) e regjur.

♦ *dhe fig* I regjur; i kalitur; i forcuar.

argásur (i e)² *mb* Ç I njomur; i zbutur.

argásh i¹ *m sh e et bujq* Trinë; lesë.

argásh i² *m sh e et krahin G* Vathë e ngrehur në hijesinë. **argát i** *m sh ë ët*

♦ Mëditës që punon te një pronar tokash.

♦ Bujk që ndihmon një bujk tjetër pa shpërblim.

♦ *vjet* Masë toke sa mund të punonte një njeri brenda një dite, afërsisht një e treta e dynymit.

argatësh•ë *a f sh a at f e* **ARGAT**

I. argatëri *a f*

♦ *përmb* Tërësi e argatëve.

♦ Punë e argatit; punë me mëditje.

argatí a *f hist* > **ARGATËRI A.**

argatím i *m* Marrje në punë e argatëve.

argatísht *ndajf* (*Punoj*) si argat.

argatllë•k ku *m sh qe qet hist* > **ARGATËRI A.**

argatllëqe t *sh i* **ARGATLLË•K KU.**

argat•ój kal óva úar E marr në punë si argat (*dikë*).

argatór i *m sh ë ët* > **ARGAT I.**

argaván i *m sh ë ët bot* > **JARGAVAN I.**

argéc i ¹*m sh a at muz G* Hark i lahutës.

argéc i ²*m sh a at ndërt G* Hark i qemerit.

argésh i *m sh a at bujq G* Trinë; lesë.

argélídh i *m sh e et bot* (*Olea oleaster*) Ulli i egër. > **ULLAST•ËR RA.**

argëllë•k ku *m sh qe qet etn* Të holla që i jep dhëndri familjes së nuses para martesës për të përgatitur pajën.

argëllëqe t *sh i* **ARGËLLË•K KU.**

árg•ësh shi *m sh sha shat* > **ARGSH I.**

argëtím i *m sh e et* Veprim që bëhet për t'u kënaqur, duke e kaluar kohën në mënyrë të këndshme; diçka që argëton, që bëhet për qejf a dëfrim. **Fëmija mëson edhe me argëtim.**

argët•óhem *vetv óva (u) úar* E kaloj kohën në mënyrë të këndshme; merrem me diçka të gëzueshme e dëfruese; kënaqem me diçka. > **dëfr•ej. Shoh një film sa për t'u argëtuar.**

argët•ój óva úar

I kal

♦ E bëj të kalojë kohën në mënyrë të këndshme; e bëj të dëfrejë me diçka të gëzueshme. > **zbavit.**

♦ E ledhatoj a përkëdhel (*dikë*).

II *jokal* > **ARGËT•OHEM.**

argëtúar (i e) *mb* Që e ka kaluar kohën në mënyrë të këndshme. **argëtúem (i) e (e)** *mb G* > **ARGËTUAR (i e).**

argëtúes e *mb* Që argëton; që bën ta kaloj kohën në mënyrë të këndshme.

Lojë argëtuese.

argëtúes i *m sh - it* Ai që argëton dikë.

argëtúes•e ja *f sh e et f e* **ARGËTUES I.**

argëtúeshëm *ndajf* Në mënyrë argëtuese.

argëtúesh•ëm (i) me (e) *mb* > **ARGËTUES E.**

argím i ¹*m* Shi i imët.

argím i ²*m sh - et G*

♦ Lajka; lajkatim.

♦ Llastim.

argllë ja *f sh - të bot Ç* (*Olea oleaster*) Ulli i egër.

argó i *m sh - të* Përfundim; mbarim; fund.

argó ja *f sh - të gjuh* Zhargon i përdorur nga një grup njerëzish. **Argoja e hajdutëve** zhargon i hajdutëve.

arg•ój *kal G* > **ARG•UE**
(me). **argóm** *a f sh a at A*

♦ Hulli.

♦ Gropë.

argomáz *i m sh e et* Arë djerr.

argomáz•ë *a f sh a at* > **ARGOMAZ I.**

argóm•ë *a f sh a at* > **ARGOMAZ I.**

argóm•ë *a f A* Ugar; plugim i arës.

argón *i m kim* Element i gaztë inert pa ngjyrë e pa erë, që përbën gati një për qind të vëllimit të atmosferës (*simboli A*); përdoret për mbushjen e llambave elektrike dhe të llambave me vakuum për radio, e tubave fluoreshentë dhe për saldimin me hark.

arg•ón *jokal ói úar* Pikërron shi; bie shi i imët.

argonáut *i¹ m sh ë ët mit gr* Një nga heronjtë që u nis nëpër dete me Jazonin në kërkim të Bashkës së Artë.

argonáut *i² m sh ë ët inv* Molusk qefalopod i deteve të ngrohtë; femra është me guaska spirale të holla si kartë.

argonautík *e mb mit gr* I argonautëve.

arg•ónj *kal óva úar A* Lavdëroj; lëvdoj.

argónjtur (*i e*) *mb A* I lavdëruar.

Árgos *i¹ f ant gjeog* Qytet i Greqisë së lashtë, në brigjet veriperëndimore të Peloponezit.

Árgos *i² m mit gr* Anije me të cilën Jazoni me shokë u nis drejt Kolkidës për të gjetur Bashkën e Artë.

argósh•em *vetv a (u) ur* Më dalin puçrriza të kuqe në trup nga vapa ose ndonjë sëmundja.

argósh•ë *t m sh* Puçrriza të kuqe që dalin në trup nga vapa ose ndonjë sëmundja. .

argóshur (*i e*) *mb* I mbushur me puçrriza të kuqe nga vapa ose ndonjë sëmundja.

argotík *e mb gjuh* I argosë; që ka të bëjë me zhargonin e një grupi njerëzish.

argotíz•ëm *mi m sh ma mat gjuh* Fjalë a shprehje zhargoni të një grupi njerëzish.

argsh *i m sh e et* Trap me thurimë e kacekë për të hedhur një lumë etj.

argtés•ë *a f sh a at* Dëfrim. > **ARGËTIM I.**

argtí *a f sh - të* Dëfrim; argëtim.

árgth *m sh érgje érgjet ent Ç* Morr që posa ka plasur nga veza. > **AJTH**

I. arg•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Lëmoj.

♦ Përkëdhel; llastoj.

argúem (*i e*) *mb G* I llastuar.

argúem *it (të) as G* Përkëdhelje; lajka e ledhe.

árguj *t sh i* **ARGU•LL LLI.**

árgu•ll *lli m sh j jt ent* Vezë e morrit.

argumént *i m sh e et*

♦ Arsyetim që përdoret për të vërtetuar ose për të kundërshtuar një mendim; provë që sillet për të mbrojtur ose për të hedhur poshtë diçka. **Argument bindës (i fortë).**

Kërkoj (sjell) **argumente.** [Argumenti zyrtar se gegënishtja është përfshí në "gjuhën e njësuar" është gënjeshtër. (APp).]

♦ *let* Paraqitje e përmbledhur e përmbajtjes së një vepre letrare.

argumentím i m sh e et Parashtrim i një arsjetimi për të vërtetuar ose për të kundërshtuar një mendim; tërësi argumentesh.

argument•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **ARGUMENT•OJ.** Ja si argumentohet kjo tezë.

argument•ój óva úar

I kal Paraqit argumente për (një çështje); vërtetoj me argumente; sjell prova.

Argumentoj një tezë.

II *jokal* Arsjetoj me agumente. **Di të argumentojë bindshëm.**

argumentúar (i e) mb (Tezë) e mbështetura në argumente; i bazuar në prova.

argumentúem (i) e (e) mb $G > \text{ARGUMENTUAR (i e). argumentúesh•ëm}$

(i) me (e) mb (Tezë) që mund të provohet me argumente.

Árgus i m mit gr Përbindësh me 100 sy; e vrau Hermesin; Hera i vuri sytë e tij në bishtin e palloit.

argjác i m sh e et *krahin* G Vathë bagëtish e mbuluar ose e zbuluar. **argjánd i m** $G > \text{ARGJEND I.}$

argjandtár i m sh ë ët $G > \text{ARGJENDAR I.}$

argját i m sh ë ët *krahin* $G > \text{ARGAT I.}$

argjavís *jokal* $G > \text{ARGJAVIS•Ë (me).}$

argjavís•ë (me) jokal **a ë** G Shtirem (bëj si) i sëmure që t'i shmangem punës.

argjavísje a f sh e et G Shtirje si i sëmure për t'iu shmangur punës.

argjavístë (i e) mb G Shtiracak, që bën si i sëmure për t'iu shmangur punës.

argjénd *si mb* Si argjend; (prej) argjendi; në ngjyrë të bardhë të shkëlqyer si argjendi. **argjénd i m**

♦ *kim* Element metalik i rrallë e i çmuar, në ngjyrë të bardhë të shkëlqyer; i butë e i përpunueshëm; gjendet i veçuar ose në minerale të argjentit; ka përcjellshmërinë më të lartë termike e elektrike të të gjithë metaleve; vlerësohet për prodhimin e sendeve të zbukurimit, takëmeve të tryezës, e të monedhave; ka përdorim të gjerë në fotografi, në lidhje saldimit dhe në qarqe të stampuar (*simboli* **Ag**). **Kupë argjendi. Medalje argjendi. I larë në argjend** i veshur me një cipë argjendi. **Ngjyrë argjendi.**

♦ Fill për qëndisje, i veshur me argjend.

♦ *kryes sh e et* Enë argjendi.

argjend standard Lidhje e argjendit (92.5%) me bakër (7.5%).

bar argjendi *bot* (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethë të holla e të lëmuara si hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A.**

argjendár i m sh ë ët Mjeshtër i punimit të sendeve prej argjendi dhe ari. **argjendár•e ja f sh e et f e** **ARGJENDAR I.**

argjendarí a f

♦ Mjeshtëri e argjendarit; punimi i sendeve dhe i stolive prej ari e argjendi.

♦ *sh - të* Punishte ku bëhen sende prej ari e argjendi; vendi i punës së argjendarit; dyqan ku shiten stoli e sende të punuara me ar e argjend.

♦ *përmb* Sendë e stoli prej argjendi; argjendurina.

argjendbártës e mb min (Shtresë) që përmban mineral argjenti.

argjenddashës e mb vjet Lakmitar i parasë; që lakmon paranë.

argjenddashës i m sh - it vjet Lakmitar i parasë.

argjenddashës•e *ja f sh e et vjet f e* **ARGJENDDASHËS I.**

argjende *t f sh* Enë a sende prej argjendi; argjendurina.

argjendim *i m dhe met* Veshje a larje me argjend. **argjendit**

i m min Mineral me përmbajtje agjendi.

argjendlakmues *e mb* Lakmues i parasë. > **ARGJENDDASHËS E.**

argjendlakmues *i m sh - it* > **ARGJENDDASHËS I.**

argjendlakmues•e *ja f sh e et f e* **ARGJENDLAKMUES I.**

argjend•óhet *úa (u) úar*

I vetv veta III

♦ Shkëlqen si argjend.

♦ Vishet me një shtresë argjendi.

II *pës e* **ARGJEND•OJ.**

argjend•oj *óva*

úar I kal

♦ Vesh me një shtresë argjendi.

♦ *veta III (Flokët)* zbardhen; marrin ngjyrë të bardhë argjendi. **II** *jokal* Shkëlqen si argjend.

argjendór *e mb poet* I argjendhtë; në ngjyrë të bardhë e të ndritur si argjendi. **argjendpunúes** *i m sh - it* > **ARGJENDAR I.**

argjendpunúes•e *ja f sh e et f e* **ARGJENDPUNUES**

I. argjéndtë *(i e) mb*

♦ (Prej) argjendi; që është bërë me argjend. **Unazë argjendi.**

♦ Ngjyrë gri me shumë shkëlqim.

♦ I bardhë si argjend. **Flokë të argjendtë.**

*

dasmë e argjendtë 25 vjetor i martesës.

argjendúar *(i e) mb* I larë me argjend.

♦ (*Dritë*) e argjendtë.

argjendúem *(i) e (e) mb G* > **ARGJENDUAR** *(i e).*

argjendurína *t f sh*

♦ Enë argjendi.

♦ Zbukurime argjendi.

argjentínas *e mb* I Argjentinës; që ka të bëjë me Argjentinën, me banorët a vendësit e saj.

argjentínas *i m sh - it* Banor a vendës i Argjentinës.

argjentínas•e *ja f sh e et f e* **ARGJENTINAS I. argjentín•ë**

a f sh ë ët ikt Peshk deti i ngjashëm me salmonin.

Argjentín•ë *a f gjeog* Republikë në Amerikën e Jugut në brigjet e Atlantikut.

argjentinozáur *i m sh ë ët paleo* Kafsha më e madhe e tokës gjatë Kretakut të mesëm.

argjentít *i m min* Mineral i pasur me argjend (Ag₂S), në ngjyrë plumbi me shkëlqim metalik.

argjënd *i m vjet A, J* > **ARGJEND I.**

argjéndtë *(i e) mb vjet A, J* > **ARGJENDT•Ë** *(i*

e). **argjéntë** *(i e) mb* > **AGJENDTË** *(i e).*

argjër•ónj *jokal óva úar A* > **AGJËR•OJ.**

argjërím *i m A* > **AGJËRIM I.**

argjí u *m sh j jt* **G ARIXHI U.**

argjíl i *m sh sh e et* > **ARGJIL•Ë A.**

argjil•ë a *f sh a at* Dhe i butë, herë-herë me ngjyrë të kuqe; kur punohet me ujë fiton veti veshullorë; përdoret për prodhime poçerie, tullash e tjegullash. > **DELTIN•Ë A;**

BOT•Ë A². Argjilë e bardhë. Argjilë e pasur. Argjilë zjarrduruese.

argjilít i *m min* Shkëmb sedimentar që nuk çahet lehtë, i formuar nga deltina.

argjilór e mb Si argjila; i ngjashëm me deltinën; shtresë me përmbajtje

deltine. **argjinár•e ja** *f sh e et bot* > **ANGJINAR•E JA.**

argjin•óhet úa (u) úar *ndërt pavet dhe pës e* **ARGJIN•OJ.**

argjin•ój kal óva úar *ndërt* Ngre pritë me dhe të ngjeshur anës lumenjve; pendë kundër përmbytjeve.

argjinatúr•ë a *f sh a at ndërt* Ledh i madh prej dheu të ngjeshur, i ngritur si pritë anës lumenjve për të ndaluar vërshimin; pendë për mbrojtje nga përmbytjet.

argjinúar (i e) mb (*Lumë etj.*) me ledhe dheu ose me pendë për mbrojtje nga përmbytjet.

argjinúem (i) e (e) mb *G* > **ARGJINUAR (i e).**

argjipëshk•ëv vi *m sh vij vjtë fet* Titull kleriku në kishën katolike me gradë më të lartë se peshkopi; ai që mban këtë titull; kryetar i një arkidioqeze.

argjipeshkví a *f sh - të fet* Seli e argjipeshkvit; rreth i veprimt dhe juridiksioni i tij.

argjipeshkvnór e mb I argjipeshkvit; që ka të bëjë me argjipeshkvin dhe detyrat e tij.

argjít•ë a *f sh a at bot* > **ARQIT•Ë A.**

Arhangélsk u *m gjeog* Qytet i Rusisë dhe subjekt federal në brigjet e Detit të Bardhë.

arhimandrit i *m sh ë ët fet* > **ARKIMANDRIT I.**

arhondësh•ë a *f sh a at f e* **ARHOND**

I. arhónd i *m sh ë ët*

♦ *ant gr* Secili prej nëntë kryemagjistrëve të Athinës së lashtë. > **ARKOND I.**

♦ *J* Pasanik.

♦ *sh ë ët* Klasë e pasur.

arhónt i *m sh ë ët* > **ARKOND I.** [Dimë se Dhimitri mbante titullin princ ose arhont i madh i Arbërisë. (AE).]

arí *pasth G (për t'iu drejtuar grave e vajzave)* Moj. **Ari gocë!** oj gocë!

Ári *shkurt i Arian.*

arí u *m sh nj njtë*

♦ *zool (Ursus)* Kafshë gjitare e egër mish- e barngrënëse.

♦ *bis* Njeri i rëndë e i ngathët, por i fortë.

♦ *bis* Njeri i pagdhendur e i vrazhdë.

*

Si ariu në bostan (*Sillem*) pa kujdes a me ngathtësi në një vend ku duhet kujdes për të mos dëmtuar gjë a fyer njeri.

Kërcej si ariu në teps Detyrohem të bëj diçka nga e keqja.

S'ngopet ariu me miza *fj u* Nuk mjafton fare; është shumë pak për të ngrënë; nuk bëhet një punë e madhe me gjëra të vogla.

**

ariu i bardhë (polar) (*Thalarctos maritimus*) Kafshë mishngrënëse, me qime të bardhë, e viseve të polit të veriut, me peshë 350-700 kg; ushqehet kryesisht me foka.

ariu i murrmë (*Ursus arctos*) Kafshë e familjes së ursideve, me trup të gjatë 1.7 – 2m, me qime të murrme; peshon rreth 200 kg; rron në pyje të përzier të Evropës, të një pjese të Azisë dhe të Afrikës.

-arí *prapasht (formon emra nga emra): argjendarí, kopshtarí.*

Ariadn•ë a *mit gr* E bija e mbretit Minos të Kretës; i dha Tezeut një llëmsh me fill me të cilin ai hyri në labirintin e Minotaurit dhe, tek shkante nëpër të, lëshonte fillin me të cilin gjeti daljen pasi vrau Minotaurin.

arián e *mb* I arianëve; që ka të bëjë me popujt arianë. **Gjuhët ariane** gjuhët e folura nga popujt arianë.

arián i *m kryes sh ë ët*

♦ *sh* Popuj që flitnin një gjuhë indo-europiane; u dyndën në Indinë Veriore në mijëvjeçarin e dytë p.e.re.

♦ *pol (në ideologjinë naziste)* Njeri i racës kaukaziane pa prejardhje çifute. **arián i** *m sh ë ët fet* Pasues a ithtar i arianizmit.

arianíz•ëm mi *m fet* Doktrinë heretike e krijuar në shek. III nga Ariusi, prift i Aleksandrisë, që mbron përparësinë e Atit mbi të Birin dhe mohon bashkëpërjetësinë e Birit me Atin.

aríçk•ë a f sh a at Pulë pjellëse (voese).

ári•e a f sh e et muz Pjesë lirike e operës ose operetës, e interpretuar me një zë dhe e shoqëruar me një vegël ose me orkestër.

ariét•ë a f sh a at muz Arie e shkurtër.

arifç i m sh a at A Argjendar.

aríl•ë a f sh a at Larvë e krimbit të mëndafshit.

aríng•ë a f sh a at bot (*Ailanthus glandulosa*) Arrë e egër ose arrë e qelbët e Azisë dhe Australisë, 20 deri 40 m e lartë; mbillet për zbukurim.

Arión i m mit gr Muzikant që piratët e hodhën në det dhe e shpëtuan delfinët.

aristofaník e *mb let ant gr* Karakteristik i Aristofanit dhe i stilit të komedive të tij.

aristokrací a f sh - të

♦ Shtresa më e lartë e disa shoqërive, veçanërisht në vendet ku ruhen titujt dhe postet e trashëguara. **Aristokraci feudale. Aristokraci fisnore.**

♦ Pjesë e vogël e një klase ose e një grupi shoqëror të privilegjuar. **Aristokraci financiare. Aristokraci punëtore** pjesë e borgjezuar e klasës punëtore.

♦ *hist* Formë qeverisjeje, në të cilën pushtetin e ka një grup i vogël fisnikësh me tituj të trashëgueshëm.

aristokrat i m sh ë ët

♦ Pjesëtar i shtresës së fisnikëve; ai që bën pjesë në aristokracinë e vendit.

♦ Njeri i shtresës së privilegjuar të një klase a grupi shoqëror.

aristokrat•e ja f sh e et f e ARISTOKRAT I.

aristokratík e *mb* I aristokracisë; që ka të bëjë me aristokracinë ose i përket aristokracisë. **Shoqëri (familje) aristokratike. Qarqet aristokratike.**

♦ I aristokratit; që ka të bëjë me aristoklatin; i stërholluar; që mbahet për i zgjedhur ose hiqet si aristokrat. **Sjellje aristokratike.**

♦ Që qeveriset nga aristokracia fisnore, që lidhet me sundimin e aristokracisë fisnore. **aristokratíz•ëm mi m** Sjellje a qëndrim (prej) aristokrati.

aristolokióre t f sh bot (*Aristolachiaceae*) Familje bimësh barishtore, shkurresh shumëvjeçare e lianash, që përmbajnë vajra esenciale.

aristotelián e mb *fil ant gr* Karakteristik i Arisotelit; që ka të bëjë me Aristotelin dhe filozofinë e tij.

aristotelián i m sh ë ët *fil ant gr* Pasues a nxënës i Aristotelit. **Aristotelianët e botës arabe.**

aristotelíz•ëm mi *m fil* Filozofi e Aristotelit që merret me logjikëen, metafizikën, etikën, poetikën, politikën dhe shkencat e natyrës.

arísh•e ja f sh e et > ARISHT•Ë A.

arísh•ë a f sh a at

- ♦ Tokë ugar; tokë e lënë dy a tre vjet pa punuar.
- ♦ Arë e vogël.
- ♦ *sh* Ara.

aritmetík e mb I aritmetikës; që ka të bëjë me aritmetikën; që është sipas rregullave të aritmetikës. **Veprimet aritmetike** mbledhja, zbritja, shumëzimi dhe pjesëtimi.

Mesatare aritmetike. Progresion

aritmetik. aritmetik•ë a f kryes

- ♦ Pjesë e matematikës, që studion vetitë e thjeshta të numrave dhe veprimet me ta.
- Aritmetika rationale. Katër veprimet e aritmetikës** mbledhja, zbritja, shumëzimi dhe pjesëtimi.
- ♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri. **Libri i aritmetikës.**

aritmetikán i m sh ë ët Specialist i aritmetikës.

aritmetikán•e ja f sh e et f e ARITMETIKAN I.

aritmetikísht ndajf Sipas rregullave të aritmetikës; në mënyrë aritmetike; me numra.

aritmetikór e mb > ARITMETIK E.

aritmí a f

- ♦ *mjek* Shpejtim ose ngadalësim i rrahjeve të zemrës; çrregullim i rrahjeve të zemrës.
- ♦ *muz* Çrregullim i ritmit në një pjesë muzikore a koreografike.

aritmík e mb

- ♦ *mjek* Që e ka ritmin të çrregulluar, që nuk punon me ritmin e zakonshëm. **Puls aritmik. Rrahje aritmike.**
- ♦ *muz, let* (Varg, pjesë muzikore) me ritëm të parregullt.

aritmikísht ndajf Pa ritëm të rregullt.

aríth i m sh ë ët *bot (Equisetum)* Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e të lëmuara si hala pishe, që këputen lehtë. > **BARGJAN I; KËPUTJ•E A.**

aríth•e ja f sh e et *bot (Astragalus)* Bimë barishtore shumëvjeçare, me gjethe teke, me lule të bardheme në kaptina ose në qerthuj; përdoret si ushqim për kafshët. >

URITHE•E JA.

aríthi ndajf Mbi dy këmbët e prapme si ariu, duke e mbajtur trupin drejt (zakonisht për kafshët); përpjetë. **Kali u ngrit arithi.**

arithmetik•ë a f sh a at > ARITMETIK•Ë

A. arixhësh•ë a f sh a at f e ARIXHI U.

arixhëshk•ë a f sh a at Cigane.

arixhí u m sh nj një Cigan.

arixhófk•ë a f sh a at > ARIXHESHK•Ë A.

Arizón•ë *a f gjeog* Shtet i SHBA-së Jugperëndimore, në kufi me Meksikën. **Kanioni i Madh i Arizonës.**

ar•k u¹ *m sh qe qet* A > **HAR•K U.**

ar•k u² *m sh qe qet* Dollap.

arká ja f sh - të Fletë e sharrës për trupa. **arkád•ë** *a f sh a at*

♦ *ark* Korridor me shtylla në të dy krahët.

♦ *Rrugë* këmbësore me dyqane në të dy krahët.

♦ *sh ark* Harqe që mbajnë murin; harqe përgjatë murit.

Arkadí *a f gjeog* Krahinë e Greqisë, Peloponezin Qendror.

♦ *mit gr* Vend ku jeton Pani.

♦ *poet* Parajsë idilike. **arkadián** *e mb*

♦ *dhe mit gr* I Arkadisë; që ka të bëjë me Arkadinë, me banorët a vendësit e saj.

♦ (*Vend*) idilik; ideal.

arkadián i m sh ë ët

♦ Banor a vendës i Arkadisë.

♦ *poet* Vend idilik a ideal.

arkadián•e ia f sh e et f e **ARKADIAN**

I. arkadík *e mb* > **ARKADIAN E.**

arkafórt•ë *a f sh a at* Kasafortë.

arkaík *e mb* I një kohe të lashtë; shumë i vjetër; i vjetruar; që ka dalë nga përdorimi.

[*emri i saj (i perëndeshës Dianë) shpjegohej me një rrënjë më të hershme "dius", formë më arkaike e së cilës ishte "divus" (ShS).*]

arkaík•e ja f sh e et libr Të qenët arkaik. **Arkaikja në art.**

arkaíz•ëm mi m sh ma mat Fjalë a shprehje e vjetruar, e dalë nga përdorimi. **arkaízím i m sh e et libr**

♦ Dalje nga përdorimi (*i një fjale a shprehjeje*).

♦ Paraqitje në trajta arkaike.

arkaiz•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e* **ARKAIZ•OJ.**

arkaiz•ój kal óva úar Paraqit në trajtë arkaike. [*pati përpjekje për rikrijimin e një epopeje integrale, sipas modeleve të poemave antike, duke e arkaizuar qëllimisht teknikën e vjershërimit (ShS).*]

arkaizúar (i e) mb I paraqitur në trajtë arkaike.

Arkangjél i m fet Kryeengjëll; engjëll i shkallës më të lartë në hierarkinë qiellore.

Arkanzás i m gjeog Emër lumi dhe shteti në SHBA-në Qendrore-Jugore.

arkapí *a f sh a at G* Derë e pasme e oborrit.

arkapunúes i m sh - it Punëtor që bën arka.

arkapunúes•e ja f e **ARKAPUNUES I.**

árkas ndajf Në trajtë arke; si arkë. **arkaván**

i m sh ë ët bot > **JARGAVAN I.**

arkeán *e mb gjeol (Periudhë)* arkeane; që ka të bëjë me arkeanin.

arkeán i m gjeol Periudhë rreth 3 milion vjet më parë, kur u formua korja e Tokës dhe u shfaqën organizmat njëqelizore.

arkebúz i m sh a at *vjet usht* Pushkë me fitil, që mbushet nga gryka.

arkegón i m bot Organ femëror i myshqeve, fiereve dhe shumicës së gjimnospermave. **arkegonióre t m sh bot** Bimë me arkegon.

arkelón i m sh ë ët paleo Breshkë deti e Kretakut të vonë.

ark•éhem vetv G > ARK•YE (me u).

árkeo- fjalëform.

arkeográf i m sh ë ët libr Studiues i kulturës materiale të lashtë.

arkeográf•e ja f sh e et libr f e ARKEOGRAF I.

arkeografí a m libr Përshkrim sistmatik i kulturës materiale të lashtë.

arkeografík e mb libr I arkeografisë; që ka të bëjë me arkeografinë.

arkeológ u m sh ë ët Specialist që merret me gërmime dhe studime arkeologjike. **arkeológ•e ia f sh e et f e ARKEOLOG U.**

arkeologjí a f Studim i historisë dhe parahistorisë së njerëzimit nëpërmjet gjetjeve nga gërmimet dhe analizës së artfakteve dhe të mbetjeve fizike të tyre.

arkeologjík e mb I arkeologjisë; që ka të bëjë me arkeologjinë. **Gërmime arkeologjike.** [Cikli i kreshnikëve, me përmbajtjen e tij, sjell të njëjtin argument që japin të dhënat gjuhësore dhe ato arkeologjike për bashkëjetesën e popullit shqiptar me grekët qysh prej periudhës klasike. (ShS).]

arkeometrí a f Analizë e objekteve arkeologjike.

arteometrík e mb I arkeometrisë; që ka të bëjë me arkeometrinë.

arkeopteríks i m sh ë ët paleo Dinozaur i Jurasikut të vonë, që lidhet nga afër me shpendët.

arkeozoík e mb gjeol (Periudhë) areozoike; që ka të bëjë me arkeozoikun. **arkeozoík u m gjeol** Periudhë rreth 3 milion vjet më parë, kur u formua korja e Tokës

dhe u shfaqën organizmat njëqelizore. **arkeozooológ u m sh ë ët** Specialist i arkeozoologjisë. **akeozooológ•e ia f sh e et f e ARKEOZOOLOG U.**

arkeozoologjí a f Studim dhe interpretim i kafshëve të zbuluara gjatë gërmimeve arkeologjike.

arkeozoologjík e mb I arkeozoologjisë; që ka të bëjë me arkeozoologjinë.

arketíp e mb I arketipit; që ka të bëjë me arketipin.

arketíp i m sh a at libr Diçka që shërben si model a bazë për të nxjerrë kopje. [pas një shqyrtimi të vëmendshëm të fondit të rapsodive të kreshnikëve në lidhjen e tyre "arketip - variante", në raportet "kompetencë - performancë" (në një gjuhë më të thjeshtë: "traditë - përtëritje"). (ShS).]

ark•ë a f sh a at

♦ Kuti e madhe prej dërrase, ku ruhen e mbahem sende e mallra. [një arkë me rraqe në vete të pavlerë (MC).] [Dashuri e paluar si arni në arkë (JG).]

♦ Fonde në të holla që ka si gjendje një shtet, kompani, institucion etj. **Arka e shtetit.**

Libri i arkës. Gjendje arke.

♦ Kasafortë. **Mbyll paratë në arkë.**

♦ Zyrë a vend i posaçëm, ku bëhen pagesat dhe veprime të tjera me të holla. **Paguaj në arkë.**

♦ *fin* Institucion ku depozitohen të holla që mund të tërhiqen sipas rregullave.

♦ *bis* Arkivol.

*

Arka e Nuhut (e Nojes) *fet* Anije me të cilën patriarku hebraik Nuhu (Noja) shpëtoi familjen e tij dhe kafshët e mbetura nga Përmbytja e Madhe (sipas Biblës). > **BARKA E NUHUT (E NOJES).**

Arkë e dry Të lidhur si mishi me thoin; të pandarë nga njëri-tjetri.

Arkë e mbyllur Njeri që s'e nxjerr të fshehtë.

E kam gojën arkë Nuk nxjerr fjalë nga goja; i ruaj mirë të fshehtat.

Fundi i arkës Rrobat më të mira.

árk•ë a² f sh a at inv > **ARKËKOSH I.**

arkëkósh i m sh ë ët inv (*Anadara corbuloides*) Butak me guaska në trajtë barke. **árk•ël la f sh la lat** Arkëz; arkë e vogël.

arkëmórt i m sh e et libr Qefin; arkivol.

arkërkúes i m sh - it Ai që kërkon a gërmon për ar. **Arkërkuesit e Alaskës.**

arkërkúes•e ja f sh e et f e **ARKËRKUES I.**

arkëtár i m sh ë ët Njeri i ngarkuar të mbajë arkën e një kompanie, institucioni dhe të kryejë veprimet me të holla. **Arkëtar i bankës. Arkëtar i shoqatës.**

arkëtár•e ja f sh e et f e **ARKËTAR I.**

árkësh i m sh a at vjet tek Spring catch.

arkëtím i m sh e et fin Derdhje e të hollave në arkë.

arkët•óhet úa (u) úar fin vetv dhe pës e **ARKËT•OJ.**

arkët•ój kal óva úar fin Derdh në arkë (*një shumë të hollash*). **Arkëtoj një çek. arkëtúar (i e) mb** (*Shumë*) e derdhur në arkë.

arkëtúem (i) e (e) mb G > **ARKËTUAR (i e).**

arkëtúes e mb fin

♦ Që kryen veprime të arkës.

♦ Që derdh të holla në arkë.

arkëtúes i m sh - it Ai që kryen veprime arkëtimi.

arkëtúes•e ja f sh e et f e **ARKËTUES I.**

arkëtúesh•ëm (i) me (e) mb (*Çek, urdhër xhirimi etj.*) që mund të arkëtohet.

árkëz a f sh a at Arkë e vogël për ruajtjen e sendeve të çmuara. **Arkëz e stolive.**

arkëz e hirit Urnë.

árki- fjalëform libr

♦ Krye-.

♦ I vjetër; i pandreqshëm.

arkíc•ë a f sh a at Arkë e vogël; kuti.

arkidioqéz•ë a f sh a at fet Rreth i veprimit dhe juridiksion kishtar më i madh se dioqeza, që është nën drejtimin e një arkipeshkopi.

arkidukál e mb I arkidukës; që ka të bëjë me arkidukën. **Zotërime arkidukale.**

arkidukát i m sh e et Zotërim nën kontrollin e arkidukës ose arkidukeshës.

arkidukësh•ë a f sh a at Grua ose vejushë e arkidukës (së Austrisë). **arkidúk•ë**

a m sh ë ët I biri i perandorit të Austrisë.

arkidhják u m sh ë ët fet Klerik i lartë i kishës së krishterë, që merr urdhra nga peshkopi.

arkigoní a f sh - të bio Organ shumëqelizor i myshqeve, fiereve dhe shumicës së gjimonospermave, që prodhon vezë.

arkíl•ë a f sh a at Arkë e

vogël. **arkimandrit i m sh ë ët**

- ♦ Kryemurg i kishës ortodokse.
- ♦ Titull i murgut ortodoks, më i ulët se dhespoti.

arkimedián e mb I Arkimedit; që ka të bëjë me Arkimedin dhe shpikjet e tij.

arkioportunist e mb (*Qëndrim*) prej arkioportunisti.

arkioportunist i m sh ë ët Oportunist i vjetër (i pandreqshëm).

arkioportunist•e ja f sh e et f e **ARKIOPORTUNIST I.**

arkipelág u m sh ë ët gjeog Grup ishujsh që formojnë një bashkësi tokësore; zonë detare që përmban shumë ishuj.

arkipeshkóp i m sh ë ët fet Kryepeshkop.

arkitékst i m sh e et libr Tekst i vjetër. [Folkloristët e kanë theksuar këtë ndërvlarje më shumë për të penguar ndërhyrjen e botuesve në tekstet orale, për të frenuar dëshirat për të modernizuar arkitekstet dhe për të krijuar vepra të stilizuara nën shembullin e modeleve të hershëm. (ShS).]

arkitékt i m sh ë ët

- ♦ Specialist në arkitekturë; inxhinier që bën projektet e ndërtimeve dhe ndjek zbatimin e tyre.

- ♦ *fig* Ai që bën planin, përcakton detyrat themelore dhe tregon rrugët për arritjen e një qëllimi. > **IDEATOR I.**

arkitékt•e ja f sh e et f e **ARKITEKT I.**

arkitektoník e mb

- ♦ Që ka të bëjë me arkitektonikën; që u përgjigjet kërkesave të arkitektonikës.
- ♦ > **ARKITEKTURAL E. Ansambël arkitektonik. Monumente arkitektonike. Arti arkitektonik.**
- ♦ *art* Strukturator.

arkitektoník•ë a f

- ♦ Mënyrë e ndërtimit të një vepre, me pjesët përbërëse në harmoni me njëra me tjetrën dhe me të tërën.
- ♦ *art* Mënyrë e ndërtimit të një vepre letrare a muzikore, në të cilën elementet përbërëse janë në përpjesëtime të drejta dhe të lidhura mirë ndërmjet tyre.

arkitekturál e mb I arkitekturës; që ka të bëjë me arkitekturën; që i përket arkitekturës, i bërë sipas kërkesave të arkitekturës. **Zgjidhje e mirë arkitekture.**

arkitektúr•ë a f

- ♦ Art i projektimit, vendosjes dhe zbukurimit të ndërtesave ose të veprave të tjera.
- ♦ Mënyrë e vendosjes, ndërtimit dhe zbukurimit të ndërtesave në pjesën e jashtme.

Arkitektura e qytetit.

- ♦ Stil i veçantë në vendosjen, ndërtimin dhe zbukurimin e ndërtesave e të veprave të tjera. **Arkitektura romake (greke, gotike, moderne).**

- ♦ > **ARKITEKTONIK•Ë A.**

arkitekturór e mb >

ARKITEKTURAL. arkitíp i m sh e et

- ♦ Shembull tipik i një njeriu a sendi. > **MODEL I.**
- ♦ Origjinal prej nga është nxjerrë një kopjeje. Simbol a motiv që përsëritet në letërsi, art e mitologji. **Arkitip i së mires (keqes).** *psik* Figurë primitive e trashëguar nga paraardhësit e hershëm të njerëzimit, që supozohet se është i pranishëm në subkoshiencën kolektive.

arkitipík e mb I arkitipit; që ka të bëjë me arkitipin.

arkitrá u m sh rë rët ndërt Tra prej guri a prej betoni, që vihet mbi kreun e shtyllave të një ndërtese ose mbi dyer e dritare. > **KRYETRA U.**

arkitráv i m sh ë ët > **ARKITRA**

U. arkív i m sh a at

♦ Institucion që merret me grumbullimin, ruajtjen, sistemimin dhe pjesërisht edhe me botimin e dokumenteve e të dorëshkrimeve me vlerë historike; ndërtesa e këtij institucioni. **Arkivi i shtetit. Arkivi i filmit.** [Procesi i shkombëtarizimit të plotë ose të pjesshëm të popujve, që ishte detyra kryesore e Arkivit Qendror, (IK).] [Në disa raste ... siç qe shembulli i amerikanit Parry, ndodhën ngjarje të tjera të pashpjegueshme, koleksionet e tyre u zhdukën, u kyçën në arkiva dhe mbeten edhe sot gjysmë të publikuara. (ShS).]

♦ Zyrë ku ruhen akte dhe shkresa të një institucioni, kompanie etj.

♦ Tërësi e dokumenteve, e akteve etj., që lidhen me veprimtarinë e një institucioni, të një organizate ose të një njeriu dhe që ruhen si materiale me vlerë.

♦ *tek inf* Kopje rezervë ose të dhëna për një version të vjetër të kompjuterit.

*

E lë (e fut) në arkiv libr E lë në harresë, nuk merret më me të.

arkivál e mb > **ARKIVOR E.** [Në mbarim të shekullit XV dhe në fillim të të XVI-it, burimet arkivale italiane përmendin grupe Shqiptarësh të mërguar, që nga Venetiku gjer në Siqeli. (AE).]

arkiván i m sh a at bot (Cercis) Dru i ulët a shkurre e madhe, e përhapur në vise të ngrohta të Europës Jugore dhe Azisë lindore; mbushet me lule bojërozë para se të nxjerrë gjethet nga fundi i pranverës.

arkív•ë a f sh a at > **ARKIV I. arkívím**

i m sh e et zyr Vënie në arkiv.

arkivíst i m sh ë ët Punonjës i ngarkuar me grumbullimin, ruajtjen, përpunimin dhe katalogimin e materialeve në një arkiv.

arkivist•e ja f sh e et f e **ARKIVIST I.**

arkivistík•ë a f libr Shkencë e grumbullimit, ruajtjes, përpunimit dhe katalogimit të materialeve arkivore.

arkiv•óhet úa (u) úar zyr pavet dhe pës e **ARKIV•OJ.**

arkiv•ój kal óva úar Shtie (ruaj, e kaloj) në arkiv. [Për disa kohë do të kërkojnë vrasësin e një prostitute, e pastaj do të arkivojnë gjithçka. (ED).]

arkivól i m sh e et Arka ku shtihet i vdekuri për ta varrosur. > **QIVUR I. Karroca (makina) e arkivolit.**

arkivolpunúes i m sh - it Ai që bën arkivole.

arkivólt•ë a f ark Element i ngjashëm me arkitraun në dy pikëmbështetjet e harkut. **arkivór e mb** Archival. **Dokumente arkivore** file documents.

arkivúar (i e) mb I arkivit; që ka të bëjë me arkivin; që ruhet në arkiv. **arkivúem (i) e (e) mb G** > **ARKIVUAR (i e).**

arkónd i m sh ë ët

♦ *ant gr* Secili prej 9 kryemagjistrëve të Athinës së lashtë. [Ky papë u mor vesh edhe me Arkondin Dhimitër, që ishte në krye të Arbrit, pas vitit 1208, për t'i dërguar këtij një prelat nga Durrësi, që të përforcohej feja në Arbër. (DhSh).]

♦ Titull në hierarkinë feudale, që e mbante një pronar i pasur nga paria e vendit (*kryesisht në Bizant*).

arkondësh•ë *a f sh a at* Bashkëshorte e arkondit.

arkondí *a f sh - të hist*

♦ Krahinë e sunduar nga një arkond.

♦ Zotërimi të një arkondi.

arktík *e mb gjeog* I Arktikut; që ka të bëjë me zonën rreth Polit të Veriut. **Rrethi Polar Arktík.**

Arktík *u m gjeog* Zonë e ngrirë rreth Polit të Veriut.

arktór *i m sh ë ët* > **HARKËTAR I.**

arkt•úer óri *m sh ë ët G* > **HARKËTAR I.**

ark•ýe (*me u*) *vetv éva (u) ýe G* Marr kot; bëj si i marrë (i tërbuar).

arkýem (*i*) *e (e) mb G* I marrë; i tërbuar. > **HAKËRRYER** (*i e*).

árlle (*me*) *jokal érdhi - krahin G* > **VIJ; ARDHË** (*me*).

arllúc•ë *a f sh a at krahin G* > **HARDHUC•Ë**

A. armác *i m sh a at vjet*

♦ Cohë e qëndisur me mëndafsh ose me ar, e qepur para dimive të grave a benevrekëve të burrave për zbukurim.

♦ Cohë e trashë për veshje të sipërme, perde etj.

armadíl *i m sh ë ët zool* Gjitar mish e barngrënës i Amerikës së Jugut, me dhëmbë si kunja, me kthetra të mëdha për të gërmuar llagëme dhe me trupin të mbuluar me breza pllakëzash kockore, që gjuan kryesisht natën.

armadill•ë *a m ikt* Lloj peshku, me trupin të mbuluar me luspa gjembake, që mund të jetojë edhe në tokë; gjendet kryesisht në ujëra të ngrohta të Atlantikut.

armadillíde *t m sh ent (Armadillidae)* Morra druri.

armádh *i m sh e et A* Dollap.

Armagedón *i m fet* Skenë e betejës së fundit midis mbretërve të Tokës dhe e fundit të botës.

armakól•ë *a f sh a at* > **ARMAKOLL•Ë** **A¹**,

armakóll•ë *a² f sh a at vjet usht* Armaturë.

armakóll•ë *a² f sh a at vjet usht* Grykë e topit.

armár *i m sh ë ët krahin* Dollap.

Armát *i m mit ilire* Perëndi dalmate e luftës.

armatés•ë *a f sh a at* Veshje me shtylla druri a betoni e faqeve të brendshme të galerive në miniera, që shërben për të ndaluar shembjet. > **armatur•ë** **A.**

armát•ë *a¹ f sh a at*

♦ *usht* Njësi e madhe ushtarake, e përbërë nga dy a me shumë trup-armata dhe e pajisur për veprime luftarake strategjike. **Armatë tankesh.** [Shteti ... kishte nevojë, si rrallëherë, për pjesën më të zgjedhur e më fine të armatës së tij të fshehtë. (IK).]

♦ Masë e madhe njerëzish. **Armata e të papunëve.**

♦ Sasi e madhe, grumbull i madh mjetesh teknike.

armát•ë *a² f sh a at Ç* Gjerdan me dy a tre radhë florinjsh, që e varin nusët në qafë; varëse gjithëfarësh për stoli.

armatím *i m sh e et*

♦ Pajisje me armë; armatosje.

♦ *usht* Tërësi e armëve dhe mjeteve e pajisjeve të luftës. **Armatim i rëndë. Garë e armatimeve.**

♦ *min* Sigurimi i galerive me armatesë.

armatís kal a ur > ARMATOS.

armatís•em a (u) vetv e ARMATIS.

armatís•ë (me)¹ kal a ë vjet krahin G > ARMATOS.

armatís•ë (me)² kal a ë vjet krahin G Ndreq, zbukuroj me varëse a gjerdan gushe.

armatísun (i e)¹ mb vjet krahin G > ARMATOSUR (i e).

armatísun (i e)² mb vjet krahin G (Grua) e ndrequr, e zbukuruar me varëse a gjerdan gushe.

armat•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Ngjesh armët. > **ARMATOS•EM.**

♦ *veta III (Galeria e minierës)* përforcohet për t'u mbrojtur nga shembjet.

II pës e ARMAT•OJ.

armat•ój kal óva úar

♦ I jap armë (*dikujt*). > **ARMATOS.**

♦ Përforcoj (*galerinë e minierës*) për ta mbrojtur nga shembjet.

armatór i¹ m sh ë ët det Pronar ose qiramarrës anijesh, që i pajis dhe i përdor ato për tregti.

armatór i² m sh ë ët min > ARMATUES

I. armatós kal a ur

♦ Pajis me armë, i jap armë. **Armatos ushtrinë (popullin, vendin).**

♦ *usht* Mbush (*armën*) dhe e ngreh për qitje. **Raketë e armatosur me kokë bërthamore.**

♦ Pajis me mjete, me vegla etj. për një punë të caktuar. **Armatos një anije.**

♦ *fig* Pajis me njohuri, me dije etj. për një veprimtari të caktuar.

♦ *min* Vesh me armatesë, i vë armatesë (*galerisë së minierës*).

armatós•em a (u) ur

I vetv

♦ Pajisem me armë, marr armët, ngjesh armët. **U armatosën edhe fëmijët.**

♦ Pajisem me mjete për një punë.

♦ *veta III (Galeria e minierës)* vishet me armatesë.

♦ *fig* Pajisem me njohuri, me dije etj. për një veprimtari; përgatitem për të punuar e vepruar në një fushë.

II pës e ARMATOS.

armatós•ëm (i) me (e) mb G > ARMATOSUR (i e).

armatós i a¹ f sh - të Zbukurim.

armatós i a² f sh - të det Tërësi e litarëve, kablllove e zinxhirëve që mbajnë direkët e anijes.

armatós•e a f Pajisje a furnizim me

armë. **armatósur (i e) mb**

♦ I pajisur me armë, që ka armë. **Forca të armatosura. Ushtar i armatosur. Polici e armatosur.**

♦ (*Kryengritje, luftë*) me armë në dorë; e shoqëruar me veprime luftarake.

♦ *fig* I pajisur me njohuri për një veprimtari të caktuar.

asnjanësi e armatosur Mosndërhyrje në luftë; qëndrim i mënjanuar, duke qenë i gatshëm për luftë.

armatúar (i e) *mb*

♦ > **ARMATOSUR** (i e).

♦ *min* (Galeri) e përforcuar kundër shembjeve.

armat•úe (me) *kal óva úe kal G* > **ARMATOS**.

armatúem (i) e (e) *mb G* > **ARMATUAR** (i e); **ARMATOSUR** (i, e).

armat•úer óri *m sh órë órët vjet G* Armëtar; prodhues armësh.

armatúes i *m sh - it* Punëtor që merret me punimet e armatimit të galerive të minierës. **armatúr•ë a** *f sh a at*

♦ *ndërt* Kallëp prej dërrasash ose prej metali, që shërben për të derdhur shtylla, trarë etj. prej betoni ose për të mbajtur a për të përforcuar një pjesë të një ngrehine në ndërtim e sipër. **Armatura e urës. Ngre armaturën. Heq (prish) armaturën.**

♦ Shufra ose pjesë metalike të lidhura si skelet ndërmjet tyre, që vihen si përforcim brenda shtyllave, trarëve, soletave etj. të derdhura me beton.

♦ *min* Përforcim i galerisë kundër shembjeve.

♦ *tek* Pajisje, vegla dhe pjesë të vogla të makinave e të aparateve, që shërbejnë për të punuar mirë këto. **Armatura e automjetit. Armatura e anijes.**

♦ Rreth, skelet ose kornizë për syza, pasqyra etj.

♦ Kuti (*e radios*).

♦ Raft ku vihen të mbështetura me këmbë armët. > **armëmbajtës•e JA.**

♦ Raft i veglave të punës.

♦ *hist* Pajisje luftarake të ushtarëve në kohët e vjetra e në mesjetë.

♦ *muz* Tërësi e diezëve dhe e bemoleve, që vihen pas çelësit për të shënuar shkallën e një pjese.

armáthe *t f sh Ç* Varg me kallinj misri për farë.

armbájtës e *mb gjeo (Shtresë, rërë)* me përmbajtje ari, që përmban

ar. **armbulíc•ë a** *f sh a at* Tundës i qumështit.

armé ja *f sh - të ushq*

♦ Lakër e vënë turshi; turshi.

♦ *krahin* Kos ose qumësht me kripë, i shtënë në kacek për dimër. **armegám•e ja** *f sh e et etn* > **ARMEGAN•E IA.**

armegán•e ia *f sh e et kryes sh etn Ç* Ëmbëlsira që dhëndri i dërgon nuses një a dy ditë para dasmës.

armén e *mb* I Armenisë; që ka të bëjë me Armeninë, me banorët a vendësit e saj. **Gjuha armene** armenishtja.

armén i *m sh ë ët* Banor a vendës i Armenisë.

arména *t f sh det* Tërësi e litarëve, kabllove e zinxhirëve që mbajnë direkët e anijes.

armén•e ja *f sh e et f e* **ARMEN I.**

Armení a *f gjeog* Vend në Kaukaz, pa dalje në det, në Europën Juglindore. **armenís** *jokal a ur det*

♦ Zbarkoj.

♦ Manovroj barkën me vela.

♦ Ndërroj drejtimin e lundrimit.

♦ Pajis me vela anijen.

armeníst i *m sh ë ët* Studues i gjuhës dhe kulturës armene.

armeníst•e ja *f sh e et f e* **ARMENIST I.**

armenistik•ë a *f libr* Studime të gjuhës dhe kulturës armene.

armenisúr•ë a f sh a at G

♦ Zbarkim.

♦ Tërësi e litarëve, kablllove e zinxhirëve që mbajnë direkët e anijes. **armenisht ndajf** Në gjuhën armene.

armenisht•e ja f Degë më vete e familjes së gjuhëve indoeuropiane, që e flasin armenët.

Alfabeti i armenishtes. Armenishtja klasike (moderne).

armér•ë a f ushq Ç Shalcë; kos i ndrequr me kripë, që ruhet për ta përdorur në dimër. **armerí a f sh - të > armëri a.**

armés•ë a f sh a at tek Përforcim. > **ARMATUR•Ë**

A. arm•ë a f sh ë ët

♦ Mjet që përdoret për të dëmtuar dikë fizikisht a për të shkatërruar diçka. **Mbaj armë me leje. Mbush armën. Lëshoj armët** ndërpres luftimin. **Për nder-armë! Sup-armë!! Këmbej armë me dikë. Ngjesh (rrok) armët. [kemi kndue, po armët besnike (GjF).]**

♦ Një nga llojet e njësive ushtarake prej të cilave përbëhen forcat e armatosura. **Arma e artilerisë. Arma e aviacionit.**

♦ *fig* Mjet për t'ia arritur një qëllimi; mënyrë a arsyetim për të mbrojtur a për të rrëzuar diçka. **Armë e sigurt. I jap diku armë kundër vetes.**

♦ *sh* Ushtri; shërbim ushtarak. **Thërres nën armë** rekrutoj. **Jam nën armë** jam me shërbim ushtarak.

*

Me armë në dorë I gatshëm për luftë.

Me forcën e armëve Me dhunë të armatosur.

Mat armët me dikë Hyj në betejë me dikë; mat forcat në luftë me dikë.

Shok armësh Bashkëluftëtar; shok i ngushtë në përpjekjet për të arritur një qëllim.

armë atomike usht > BOMBË ATOMIKE.

armë bakteriologjike usht Armë që përmban mikroorganizma që përhapin sëmundje vdekjeprurëse dhe shfarosin kafshët e bimët.

armë bërthamore usht Bombë ose mbushje e raketës me fuqi të madhe shpërthyesë të përfutur nga çlirimi i energjisë së bërthamës së atomit.

armë brezi usht Armë që mbahen në brez si pistoleta, thika, shpata etj.

armë kimike usht Municion ose pajisje që çliron lëndë kimike vdekjeprurëse ose me rrezik për jetën e njerëzve dhe kafshëve dhe për dëmtimin e bimëve.

armë të bardha ush Armë brezi si thika e shpata. [**Me armë të bardha, me pushkë** ltina (VPSH).]

armë të ftohta usht Thika e shpata.

armë të lehta usht Armë që mbahen në brez a në sup.

armë të rënda usht Armë të transportueshme me mjete.

armë të shfarosjes në masë usht Armë të fuqishme, kryesisht bërthamore, për shfarosjen e qenieve të gjalla dhe dëmtimin e objekteve.

armë zjarri usht Armë që hedh predhën me anë të ndezjes së barutit.

armëlárë mb

♦ Që ka armë të lara në ar ose argjend.

♦ *poet* Fitimtar në betejë; i mbuluar me lavdi në luftë. **Ushtri**

armëlarë. armëmbajtës i m sh - it

♦ *hist* Shoqërues i një kalorësi, që i mban armët.

♦ *fig* Ai që është në shërbim të dikujt.

♦ *libr* Ai që mban armë.

armëmbajtës•e *ja f sh e et usht* Raft ku vihen armët të mbështetura më këmbë. > **armatur•Ë a.**

armëmbajtje•e *a f drejt* Mbajtje e një arme personale. **Armëmbajtje me (pa) leje.** **armëndrëqës i m sh - it** *vjet* Zejtari që ndreq armë.

armëngrirë *mb poet* Që i ka armët të lara në ar ose argjend; që i shkëlqejnë armët.

armëngjëshur *mb* I armatosur e gati për luftë.

armëpathyer *mb poet* I pamposhtur në luftë.

armëpishë *mb*

♦ Që e mban armën ngrehur; kurdoherë i gatshëm për luftë.

♦ Që vret sa herë shtie.

armëpunues i m sh - it Zejtari që bën e ndreq armë. > **armëtar i.**

armëpushim i m sh e et Ndali i përkohshëm i luftimeve ndërmjet palëve, që bëhet me marrëveshje. **Bëj armëpushim. Shkel armëpushimin.**

armëqitje•e *a f sh e et libr* Qitje në shenjë (me armë zjarri). **armërendë** *mb (Luftëtar, repart)* i armatosur rëndë. **armëri a f sh - të usht** Armëtore.

armëshitës e mb

♦ (*Tregtar etj.*) që shet armë. **Vendet kryesore armëshitëse në botë.**

♦ (*Mjeshtër*) që bën e shet armë.

armëshitës i m sh - it

♦ Tregtar që shet armë.

♦ Mjeshtër që shet armë.

armëshitës•e *ja f sh e et f e* **ARMËSHITËS I.**

armëtar i m sh ë ët

♦ Tregtar që shet armë.

♦ Mjeshtër që bën e shet armë.

armëtar•e *ja f sh e et f e* **ARMËTAR I.**

armëtar i a f Punimi i armëve; mjeshtëria e armëtarit.

armëtore•e *ja f sh e et usht* Vend për mbajtjen dhe ruajtjen e armëve. **armih kal a ur** Gërmoj; mih, rrëmih.

armik e mb I armikut; që i përket armikut, që bëhet a organizohet nga armiku.

Shtet (vend) armik. Ushtritë armike.

armik•k *ku m sh q qte*

♦ Ai që i do të keqen tjetrit; ai që e urren dikë dhe përpiqet ta dëmtojë. **Armik i hapët (i betuar, i fshehtë).** [Të drejtat tona ne si ndajmë,/ Këtu armiqtë s'kanë vend. (AS).] [Erdhi koha që shpatat t'i kthejmë në parmenda/ armiqtë në miq erdh koha të kthejmë (IK).]

♦ *përmb* përmb. Ushtri kundër së cilës bëhet luftë dhe shteti, të cilit i shërben ajo. > **kundërshtar i. Territor i pushtuar nga armiku.**

♦ Ai që urren diçka dhe lufton kundër saj; ai që nuk pajtohet me diçka, që nuk e pranon diçka; . > **kundërshtar i. Ai është armik i vetes.**

♦ Gjë e dëmshme, që bën keq. **Duhani (alko(o)li) është armik i shëndetit.**

armik•e *ja f sh e et f e* **ARMI•K KU.**

armím i m sh e et ndërt Përforcim i betonit me hekur, i xhamit me plumb, i kabllos me veshje metalike etj.

armíq të sh i ARMI•K KU.

armiqëri a f përmb bis Armiq; tërësi e armiqve.

armiqësi a f sh - të

♦ Qëndrim prej armiku, prirja e synimi për t'i bërë keq dikujt; ndjenjë e keqdashjes dhe e urrejtjes për dikë.

♦ Marrëdhënie të tilla, kur dy palë urrejnë dhe luftojnë njëra-tjetrën. > **hasmëri a. Fut në armiqësi.**

armiqësim i m sh e et Veprim a gjendje e karakterizuar nga armiqësia.

armiqësisht ndajf Me Armiqësi; në mënyrë armiqësore.

armiqës•óhem vetv óva (u) úar Bëhem armik me dikë; hyj në grindje; futem në armiqësi. **Aty armiqësohen, aty miqësohen.**

armiqës•ój kal óva úar E bëj armik; e shtie në grindje, e fut në armiqësi (*dikë me një tjetër*).

armiqësór e mb

♦ (*Veprim etj.*) prej armiku; që bëhet nga një armik; që ka qëllime të këqija e synon të bëjë dëm. **Qëllime armiqësore.**

♦ (*Qëndrim*) tipik i armikut; që shpreh armiqësi; i mbushur plot urrejtjen e keqdashje.

armiqësúar (i e) mb (*Njerëz, familje*) në gjendje armiqësie; që i ka prishur marrëdhëniet.

armír•ë a f sh a at bot (*Thesium*) Bimë barishtore shumëvjeçare me gjethe të ngushtë, me lule të vogla të bardha që dalin tufë në majat e çdo kërcelli; rriten edhe si parazitë në rrënjët e bimëve të tjera.

armíst e mb ant ilir I fisit të Armistëve.

armístë t m sh ant Fis ilir në përbërjen e fiseve më të mëdha si deramestët dhe taulantët. **armísht•ë a f sh a at** Armëtore.

arm•óhet úa (u) úar ndërt pavet dhe pës e **ARM•OJ.**

arm•ój kal óva úar ndërt Përforcoj (*betonin me hekur, qelqin me plumb etj.*). **Armoj kabllo.**

armór i m sh e et hist Armaturë. **Armor i**

çeliktë. armsh•úer óri m sh órë órë G

♦ Hamshor

♦ Kalë lufte.

armtár i m sh ë ët > armëtar i.

armubulíc•ë a f sh a at Tundës i qumështit.

armúar (i e) mb ndërt I përforcuar me shufra metalike. **Tra (qelq) i armuar.**

armúem (i) e (e) mb G > ARMUAR (i e).

armús•ë a f sh a at Ç Tokë mbi ujë; tokë e zezë.

arn i¹ m sh a at G Arnë. [*Dashuri e paluar si arni në arkë (JG).*]

arn i² m sh e et bot Pishë Ballkanike. > **arne ni; MOLIK•Ë A.**

árna-árna ndajf

♦ Gjithë arna; me shumë arna.

♦ Me njolla; pulla-pulla.

arnáj•ë a f sh a at Vend me ara.

arnár i m sh ë ët Gëlqere.

arnatár i m sh ë ët Arnues.

arnatár•e *ja f sh e et f e* **ARNATAR I.**

arnaút e mb I shqiptarëve, që ka të bëjë me shqiptarët nga këndvështrimi i turqve. **arnaút i m sh ë ët** Shqiptar nga këndvështrimi i turqve.

arnautllëk u m

♦ *përmb* Tërësi e arnautëve.

♦ Mënyrë jetese a mendësi arnautë.

arnaút•e *ja f sh e et f e* **ARNAUT I.**

arné ni m sh nj një *bot (Pinus peuce Griseb)* Pishë mali deri në 30 m lartësi, me hala deri 10 cm të gjata, në tufa pesëshe.

arnesár i m sh ë ët vjet > ARNUES I.

arnesár•e *ja f sh e et vjet > ARNUES•E JA.*

arnés•ë a f sh a at

♦ Arnim.

♦ Vend i arnuar i veshmbathjeve, enëve etj. > **ARN•Ë A.**

árn•ë a f sh a at

♦ Copë pëlhure etj. që i vihet rrobës së ngrënë a të grisur. **Qep (vë) një arnë.**

♦ *fig:* **Punë me arna** punë e bërë keq e keq ose pa kurrfarë shije.

*

I qep arnën dikujt I vë njollë dikujt.

U ndesh arna me thesin keq Kanë gjetur njëri-tjetrin (*dy njerëz që janë njëlloj nga karakteri, nga zakonet etj.*).

arní a f përmb G Ara; tërësi e arave.

arníc•ë a₂ f sh a at Arnë e vogël.

arníc•ë a₂ f sh a at

♦ Arë e vogël.

♦ Tokë ugar.

♦ Tokë buke e kthyer në kullotë.

arník•ë a f sh a at bot (Arnica) Bimë e familjes së luleshqerreve të viseve veriore. **arním i m sh e et**

♦ Vënie, ngjitje a qepje e arnës. **Arnim i padukshëm.**

♦ Vend i arnuar.

arnís kal a ur Arnoj; i vë arnë (*rrobës*).

arnís•em vetv a (u) ur J Grindem; shamatosem; fjalëtohem; bëhem me fjalë me dikë. **arnís•ëm (i) me (e) mb A, J I** grindur; i fjalëtuar; i shamatosur.

arnís•ënj kal a ur A > ARNIS.

arnísj•e a₁ f sh e te A Arnim i petkave etj.

arnísj•e a₂ f sh e et J Grindje; fjalëtim; shamatosje.

arnísht•ë a₁ f sh a at

♦ Copë rrobe etj. për arnë.

♦ Gjë e vjetër me arna.

arnísht•ë a₂ f sh a at Pyll

arneni. **arn•óhem óva (u) úar**

I vetv

♦ U vë arna rrobave të mia të grisura.

♦ *fig* Rregullohem në një farë mënyre, i ndreq punët e mia me ç'të kem në dorë; jetoj sipas mundësive të pakta që kam.

♦ Ia dal me forcat a mundësitë e mia.

II pës e ARN•OJ.

*

E çjerr ku s'arnohet E prish keq, sa s'ndreqet më.

arn•ó j kal ó va ú ar

♦ I vë arnë (një petku, këpucë, enë etj.); zë (një vrimë a një të çarë) me diçka.

♦ fig Mbuloj (të metat, dobësitë etj.) me ç'të kem në dorë; përpiqem të ndreq (diçka) a të dal nga vështirësitë në një farë mënyre.

arnójsë mb krahin G (Gjilpërë) për arnim; që shërben për të arnuar. **arnójs•ë a f sh a at krahin G** Gjilpërë për arnime.

arnór e mb Hilës; hileqar.

arnúam (i) e (e) mb A > ARNUAR (i

e). arnúar (i e) mb

♦ I ndrequr a mbyllur me arna.

♦ fig (Punë) e bërë shkeleshko. **arnúem**

(i) e (e) mb G > ARNUAR (i e).

arnúes i m sh - it Ai që arnon a ndreq me arna diçka.

arnués•e ja f sh e et f e ARNËS I.

ar•ó j jokall G > AR•UE (me)^{1,2}.

aromatík e mb Erëmirë; që ka erë të mirë; që është me aromë, i mermë. **Bimë aromatike.**

aromatizím i m Ndreqje me aromë.

aromatiz•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e ARMOMATIZ•OJ.

aromatiz•ó j kal ó va ú ar Ndreq me aromë (diçka).

aromatizúar (i e) mb I ndrequr me aromë; që është ndrequr me aromë. **aromatizúem (i) e (e) mb G > AROMATIZUAR (i e).**

aromatizúes e mb (Lëndë) që përdoret për t'i dhënë aromë diçkaje.

aromatizúes i m sh - it Lëndë që përdoret për t'i dhënë aromë diçkaje.

aróm•ë a f sh a at Erë e këndshme, erë e mirë që lëshojnë lulet e disa lëndë, amësim.

[Që e dehin diellin me aromë rrëshire (BXh).]

aró•n jokall G > AR•UE (me)².

aroplán i m sh ë ët bis > aeroplan i.

arór e mb libr

♦ (Punë) are; (tokë) bujqësore.

♦: **Mi aror** mi arash.

arós kal a ur vjet Vesh a laj me ar; praroj.

arós•et - (u) ur pavet dhe pës e AROS.

arósj•e a f vjet Veshje a larje me ar; prarim.

arósur (i e) mb vjet I veshur a i larë me ar; i praruar.

arpaxhík u m sh ë ët bot (Albium cepa anuum) Kokë e qepës. **arpézh i m sh e et muz**

♦ Ekzekutim i toneve ose akordeve me radhë e me të shpejtë, por jo njëkohësisht.

♦ Akord i luajtur ose i kënduar në këtë mënyrë.

arpión i m sh ë ët tek Pajisje e përbërë nga një shinë ose rrotë me dhembëza ku futet një kunj që rrëshqet mbi harkun e dhëmbëzave dhe lejon lëvizjen vetëm në një drejtim.

arprúes e mb G > Armbajtës e.

arpún i *m orn* A Shpend grabitqar, me krahë të gjatë me majë në fund dhe me sqep si sharre, që e zë prenë duke u zhytur nga lart.

arpunúar *mb poet* I pruar.

arpunúar (i) e (e) *mb poet (Send)* i veshur a i larë me ar.

arpunúes i *m sh - it* Argjendar.

arpunúes•e *ja f sh e et f e* **ARPUNUES I.**

arq i *m* Epërsi; përparësi.

arqí a *f sh - të* > **HAR•K U.**

arqidúk u *m sh ë ët* > **ARQIDUK•Ë A.**

arqidúk•ë a *m sh ë ët* > **ARKIDUK•Ë A.** [e bindën për dërgimin e dy letrave në drejtim të "Propaganda Fide-s" në Romë dhe të Arqidukës Franz Ferdinand (RG).]

arqimandrít i *m sh ë ët* > **ARKIMANDRIT**

I. arqimandritór e *mb* I arqimandritit.

arqiomaksíst e *mb pol, hist (Pikëpamje, lëvizje)* pseudomarksiste.

arqiomarksíst i *m sh ë ët pol, hist* Anëtar i një organizate pseudomarksiste, e krijuar në Greqi më 1920, e cila gjatë luftës së dytë botërore bashkëpunoi me fashistët.

arqiomarksíst•e *ja f sh e et f e* **ARQIOMARKSIST I.**

arqipëshk•ëv vi *m sh ëv vit* > **ARGJIPESHK•ËV VI.** [Veprimtarinë e Klerit e kemi vlerësuar kryesisht nëpërmjet shqyrtimit të veprimtarisë së Arqipeshkvit Serreqi dhe klerikëve të tjerë të implikuar vullnetarisht në ngjarjet e Malësisë 1911-të (RG).]

arqipeshkví a *f sh - të fet* > **ARGJIPESHKVI A.**

arqít•ë a *f sh a at* *krahin*

♦ *bot (Salix)* Shelg i butë.

♦ Thupër arqite për të thurur kosha, shporta etj.

ars longa, vita brevis /ars lónga, vita brévis/ *shpr lt* Arti (është) i gjatë, jeta e shkurtër.

ars•éhem¹ éva (u) ýer

I *vetv*

♦ Marr arsim, fitoj dituri; mësoj, arsimohem.

♦ Edukohem a mësoj si të sillem në familje e në shoqëri.

II *pës e* **ARS•EJ.**

arsé•hem² vetv G > **ARS•YE (me u).**

ars•ej¹ kal éva ýer

♦ I jap arsim; i jap dituri (*dikujt*); e mësoj, e arsimoj (*dikë*).

♦ Stërvit (*qenin, kalin etj.*).

ars•éj² kal éva ýer

♦ Dëboj, përzë, nxjerr jashtë (*një kafshë shtëpiake*).

♦ *fig* E nxjerr nga duart (*një punë*); i jap fund; përfundoj,

kryej. **ars•éj³ kal G** > **ARS•YE (me).**

arsén i *m kim* > **ARSENIK**

U. arsenal i *m sh e et*

♦ *usht* Depo e madhe armësh dhe pajisjesh luftarake; tërësia e armatimeve që mbahen në një vend. **Arsenal atomik.**

♦ *fig* Fond a rezervë prej nga nxirren mjete për një qëllim të caktuar; tërësi mjetesh e njohurish që i shërbejnë një veprimtarie. [**Studimet institucionale, me karakter ndërdisiplinor, me angazhimin e gjithë arsenalit të dijes albanologjike** (ShS).]

arsenik u *m kim* Element metalik tepër i helmët me ngjyrë të verdhë, të zezë ose të përhimë; gjendet më i përhapur si kristal i përhimë; përdoret vetëm ose në lëndë të përbëra si insekticid në bujqësi.

arsenikór e mb I arsenikut; që ka të bëjë me arsenikun.

arsenít i *m kim* Lidhje arseniku me një metal.

arsenopirít i *m sh e et min* Mineral me ngjyrë të përhimë në të argjendtë, me peshë specifike të lartë.

arséz ndajf Me paturpësi.

arséz e mb I paturp.

arsím i *m* Tërësi njohurish dhe shprehish që jepen sipas një programi në shkolla e kurse; sistem i shkallëzuar nëpërmjet të cilit jepen këto njohuri; përhapje e diturive në masat; arsimim. **Arsim i detyrueshëm. Arsim falas. Arsim i lartë. Njeri me (pa) arsim.**

[**Shqiptarëve në Maqedoni sot u lejohej të krijojnë një shkollë të lartë teologjike, ku mësimdhënia zhvillohet arabisht, por nuk u lejohej arsimi i lartë laik në gjuhën kombëtare** (ShS).]

arsimdáshës e mb (*Njeri*) që ka zell e dëshirë për të mësuar; që përkrah përhapjen e arsimit dhe punon për të.

arsimdáshës i *m sh - it* Ai që ka zell e dëshirë për të mësuar; ai që përkrah përhapjen e arsimit dhe punon për të.

arsimdáshës•e ja f sh e et f e ARSIMDASHËS I.

arsímím i *m* Pajisje me njohuri duke ndjekur një shkollë a kurs. **arsim•óhem vetv óva (u) úar** Marr njohuri duke ndjekur një shkollë a kurs.

arsim•ój kal óva úar I jap arsim; e pajis me njohuri nëpërmjet shkollës a kursit. **arsimór e mb**

♦ I arsimit; që ka të bëjë me arsimin, që i përket arsimit; që i shërben arsimit; që merret me arsimin. **Sistem (program) arsimor. Reformë arsimore. Vit arsimor.**

♦ I arsimtarëve; që ka të bëjë me arsimtarët; i përbërë nga arsimtarë. **Trup (kolektiv) arsimor. Sistem arsimor.**

arsimtár i *m sh ë ët* Ai që punon në arsim si mësimdhënës.

arsimtár•e ja f sh e et f e ARSIMTAR I.

arsimúar (i e) mb (*Njeri*) që ka marrë arsim; që ka bërë shkollë. **Njeri i**

arsimuar. arsimuar a (e) f sh a at (të) f Vajzë a grua me arsim.

arsimuar i (i) m sh - it (të) Njeri me arsim.

arsimúem (i) e (e) mb G > ARSIMUAR (i

e). arsimúer e mb G Arsimor e.

arsinoitér i *m paleo* Gjitar i ngjashëm me rinoqerontin, i Eocenit të Vonë dhe Oligocenit të Hershëm.

ars•ýe (me) kal éva ýe G

♦ Stërvit; përgatit (*dikë për diçka*).

♦ I vë (*gjërat*) në rregull.

♦ Ndreq, ushqej (*bagëtinë*) para se ta mbyll në ahur.

♦ Kryej; mbaroj (*punët e ditës*).

ars•ýe (me u) éva (u) ýe

I *vetv* G Stërvitem; përgatitem.

II *pës e* ARS•YE (me).

arsý•e ja *f sh e et*

♦ Aftësi e trurit për të menduar, kuptuar dhe gjykuar me logjikë. **Arsye e shëndoshë.**

Me arsye të ftohtë. Qenie me arsye.

♦ Shkak, motiv ose shpjegim i një veprimi a gjendjeje. [**Prindt kanë tagër të lypin arsye (K).**] **Për arsye shëndetësore. Pa arsye pa shkak. Për ç'arsye? Për arsye se...** sepse.

*

Dëgjoj arsye Bindem.

Humb arsyen Nuk arsyetoj drejt.

I jap arsye dikujt I jap të drejtë dikujt; ia plotësojë kërkesën dikujt.

I vij arsyen I bindem arsyen.

Nuk ha arsye Nuk bindem.

**

arsye e qenies *fil* Ajo çka i jep kuptim ekzistencës (jetës). [**dashuria për njeriun është arsyeja e qenies (parimi filozofik më human i finalitetit) (AÇ).**]

arsýem (i e) *G*

♦ > **ARSYER (i e).**

♦ I stërvitur; i përgatitur.

arsýer (i e) *mb* > **ARSIMUAR (i e).**

arsýeshëm *ndaif* Me arsye; në mënyrë të arsyeshme.

arsýesh•ëm (i) *me (e) mb*

♦ (*Qenie*) e aftë të arsyetojë (të përdorë arsyen). **Tregohu i arsyeshëm!** be reasonable!

♦ (*Njeri*) që arsyeton drejt, që mendon, gjykon e vepron me logjikë; i logjikshëm, i gjykueshëm.

♦ (*Mendim, veprim*) që bazohet në arsyen; i matur e i peshuar mirë, i përmbajtur.

Sjellje e arsyeshme.

♦ I përligjur; që përligjet nga një shkak ose rrethanë. [**Faji i kohnave nuk është e arsyeshme t'i veshet e t'i ngarkohet njerzve**”]. (AN).]

♦ I pranueshëm; që pranohet nga arsyeja, i menduar e i gjykuar me kujdes; jo i tepruar, jo i lartë. **Me kushte (çmime) të arsyeshme.**

arsyeshmëri *a f libr* Të qenët i arsyeshëm.

arsyetím i *m sh e et*

♦ Përdorim i arsyen për të gjetur shkakun ose për të zbuluar thelbin e diçkaje.

♦ Parashtrim i logjikshëm për të shpjeguar diçka. [**Ai grumbullim faji dhe vrieri, te një njeri i vetëm, e bënte të vështirë çdo arsyetim.** (IK).]

♦ Përligjeje e një veprimi.

arsyet•ohem óva (u) úar

I *vetv* Parashtroj arsyet për të përligjur veprimin a veprimet e mia. > **SHPJEG•OHEM.**

II *pës e* ARSYET•OJ.

arsyet•ój óva úar

I *jokal*

♦ Përdor arsyen për të gjetur shkaqet dhe për të zbuluar thelbin e dukurive, për të zgjidhur diçka ose për të nxjerrë një përfundim. **Qenie që arsyeton. Aftësia e njeriut për të arsyetuar.**

♦ I parashtroj mendimin me logjikë; gjykoj me arsye. **Arsyetoj drejt.**

II kal Parashtroj arsyet për të përligjur (*diçka*). **Arsyetoj mungesën në punë (në shkollë).**

arsyetuar (i e) mb: Aritmetikë e arsyetuar aritmetikë me shënime sqaruese.

arsyetuar it (të) as Arsyetim.

arsyetuëm (i) e (e) mb $G > \text{ARSYETUAR (i e)}.$

arsyetues e mb libr

♦ I aftë të arsyetojë; që përdor arsyen.

♦ (*Shkrim, parashtrim*) që përmban arsyen e diçkaje.

arsyetues i m sh - it libr Njeri i aftë të arsyetojë ose që përdor arsyen. **arsyetues•e ja f sh e et libr f e ARSYETUES I.**

arsyetuesh•ëm (i) me (e) mb $> \text{ARSYESH•ËM (i) ME (e)}.$

arsyetueshmëri a f libr Aftësi arsyetuese.

arsh•ër ra f sh ra rat A Mizëri; turmë; shumicë.

arshî ni m sh j jt $G > \text{ARSHIN I}^2.$

arshin i $1^1 m sh a at$ Kut (= 71.12 cm).

arshín i $2^1 m sh a at$ Rrëshirë.

arshín i $3^1 m sh a at$ Shkop rreth 2 m i gjatë, me të cilin matet gjatësia e fillit për ende në vegjë (tezgjah).

arshín•ë a $1^1 f krahin G$ Kulloshtër; qumësht kulloshtre.

arshín•ë a $2^1 f$ Botë (baltë) e bardhë.

arshíq i m sh e et K Thes me lëkurë bagëtish të imëta; rrëshiq; rrëshhek; calik;

kacek. **arshív•ë a f sh a at** $> \text{arkiv•ë a}.$

art i m sh e et

♦ Formë e pasqyrimin të botës reale a të përfytyruar me anë mjetesh artistike; veprimtari krijuese artistike.. **Art bashkëkohor. Arti modern. Galeria e arteve. Objekte arti** articles of value. **Dashuri për artin.** [Po s'ndërron ai kurrë/ **Art i skulpturës/ gënjeshtrën mbi të ka ngrirë përgjithnjë (IK).**]

♦ **sh e et** Lloj i veprimtarisë krijuese artistike. [Sikurse në të gjitha artet e fjalës, edhe në atë të fjalës së folur (orale), ka një raport të kushtëzuar artistikisht ndërmjet asaj që në studimet bashkëkohore quhet "faction" dhe asaj që quhet "fiction". (ShS).]

♦ Tërësi e prodhimit artistik të një periudhe ose të një vendi, si pjesë e një kulture të caktuar. **Arti shqiptar. Arti egjiptian (grek, romak). Arti mesjetare (i Rilindjes).**

♦ Rregulla dhe metoda që kërkohen për ta kryer me mjeshtëri një veprimtari; njohje e hollë dhe aftësi për të kryer si duhet një punë. $> \text{MJESHTËRI A. Arti ushtarak.}$

Arti i qeverisjes. Arti i të shkruarit. Arti i gatimit.

♦: **Vepër arti** *ndërt* ura, mbikalime.

**

art dekorativ Stil artistik i viteve 1920-1930, i karakterizuar nga trajta gjeometrike të guximshme dhe ngjyra të forta; përdoret kryesisht në objekte shtëpiake dhe në arkitekturë.

art figurativ

♦ Pikturë dhe skulpturë.

♦ Çdo formë arti që ruan lidhjet e drejtpërdrejta me botën reale.

art grafik Art pamor i mbështetur në përdorimin e vijave dhe toneve, jo të figurave trepërmasore ose të ngjyrave.

art i zbatuar Art në të cilin dizenjot dhe parimet e estetikës zbatohen në sendet e përdorimit të përditshëm.

art konceptual Art në të cilin konceptet kanë përparësi ndaj vlerave tradicionale estetike dhe materiale.

art konkret > **ART I ZBATUAR.**

art modernist Art jokonvencional, i mbështetur në koncepte të reja të vështrimit të natyrës dhe botës.

art për art Parim a teori që e sheh artin si qëllim në vetvete. **art plastik** Skulpturë.

art pop Shkollë arti e viteve 50 të shek. XX, që imiton artin komercial dhe stile të kulturës popullore e të mediave masive.

art popullor Gjini arti me prejardhje të papërcaktuar që pasqyron vlerat tradicionale të një shoqërie.

art primitiv Formë arti që nuk përdor teknika të sofistikuar artistike.

artet e bukura Krijimtari artistike e veprave pamore.

artet pamore Lloje arti që përfshijnë pikturën, fotografinë, gravurën dhe kinematografinë.

artár i m sh ë ët Argjendar; arpunues.

artár•e ja f sh e et fe **ARTAR I.**

artdashës e mb (Njeri, publik) i dhënë pas artit; që e do artin. **artdashës i m sh - it** Njeri i dhënë pas artit; që e do artin.

artdashës•e ja f sh e et fe **ARTDASHËS I.**

artefákt i m sh e et Send (objekt) i prodhuar nga njeriu; send me interes kulturor a historik.

artél i m sh e et *hist rus* Kolektiv i artizanëve.

Artemíd•ë a f mit gr > **ARTEMIS•Ë A.**

Artemís•ë a f mit gr Perëndeshë e virgjër e gjuetisë dhe e Hënës; motër binjake e Apollonit.

artér i m sh e et dhe anat > **ARTERI•E**

A. artérëz a f sh a at anat zvog e **ARTER**

I. artéri•e a f sh e et

♦ *anat* Gyp muskular me parete elastike, që çon gjakun e oksigjenuar nga zemra në të gjithë trupin.

♦ *fig* Rugë kryesore; vijë kryesore komunikimi ose e shpërndarjes së energjisë, ujit etj.; vijë hekurudhore; degëzim i një enti ekonomik, shoqëror, politik etj.

arterie bazilare Një nga arteriet që çon gjak në tru.

arterie buzore Secila nga dy arteriet që çojnë gjak në fytyrë.

arterie cerebrale *sh* Secili nga tre çiftet kryesore të arterieve dhe degëzimet e tyre dhe që çojnë gjak në tru.

arterie cistike Arterie që çon gjak në fshikëzën e tëmthit dhe në kanalin e tij.

arterie digjitale Secila nga pesë arteriet që ushqejnë duart dhe këmbët.

arterie e meningjeve Secila nga pesë arteriet që çojnë gjak në meningjet e parme e të pasme.

arterie faciale Arterie dytësore që çon gjak në strukturat sipërfaqësore të fytyrës.

arterie femorale Arterie që e merr gjakun nga arteria e jashtme dhe ushqen kofshën.

arterie gastrike Secila nga dy arteriet që çojnë gjak në stomak.

arterie hepatike e rëndomtë Arterie e shkurtër që çon gjak në mëlçi, pilor, duoden dhe pankreas.

arterie iliake Secila nga dy arteriet e shkurtra (të brendshme e të jashtme) që dalin nga degëzimi i aortës te vertebra e katërt lumbare.

arterie karotide Secila nga dy arteriet kryesore dhe degëzimet e tyre, që çojnë gjak në kokë dhe në qafë.

arterie koronare Secila nga dy arteriet kryesore që çojnë gjak në muskujt e zemrës. **arterie oftalmike** Degë e parë e arteries karotide, që çon gjak në gropën e syrit, në strukturat e hundës, fytyrës dhe në meningje.

arterie pankreatike Secila nga dy arteriet që çojnë gjak në pankreas.

arterie pulmonare Secila nga dy arteriet që marrin gjakun e çoksigjenuar të zemrës dhe e çojnë në mushkëri.

arterie rektale Secila nga tre arteriet që çojnë gjak në kanalin anal, në muskujt dhe lëkurën e zonës anale.

arterie temporale Secila nga tre arteriet e tëmthave.

arterie vertebrorë Secila nga dy arteriet që ndahen në dy degë, njëra çon gjak në muskujt e qafës, në palcën e kurrizit, si dhe në trurin e vogël dhe në brendësi të trurit të madh.

arteriál e mb anat I arterieve. **Gjak arterial.**

arterio- *fjalëform.*

arteriografí a f sh - të mjek Arteriography.

arteriografík e mb mjek Arteriographic (*examination*).

arteriogram i m sh a at mjek Arteriogram. > **ARTERIOGRAFI**

A. arteriosklerotík e mb mjek I arteriosklerozës.

arterioskleróz•ë a f mjek Sëmundje kronike që shfaqet me trashje dhe ngurtësim të pareteve të arterieve duke shkaktuar humbjen e elasticitetit të tyre.

arteriostenóz•ë a f mjek Ngushtim i arterieve. **arterít i m mjek** Pezmatim i

arterieve. **arterór e mb** > **arterial e.**

arterúer e mb G > **ARTERIAL E.**

artezián e mb Që ndodhet në shtresat e thella ujëmbajtëse dhe nën trysninë natyrore; i thellësisë. **Pus artezian** pus që e nxjerr ujin vetë nën trysninë natyrore.

ártë (i e) mb

♦ (*Send*) i bërë prej ari; i larë ose i veshur me ar; i punuar me ar ose me fije ari.

Medalje e artë. Periudhë e artë periudhë lulëzimi.

♦ I verdhë e i shkëlqyeshëm si ari; me ngjyrë ari. **Flokë të artë** golden hair.

♦ *fig* Që ka vlera të mëdha ose veti e aftësi të çmueshme. **Njeri me zemër të artë.**

**

çelës i artë Mjet për të zgjidhur gjithçka; shkop magjik. [**Dashuria ... përbën çelësin e artë të dilemës njerëzore, të qëllimësisë në jetë.** (AÇ).]

e mesme e artë (mesi i artë) Qëndrim i mesëm, as andej as këtej; qëndrim a veprim që nuk çon në ndeshje me dy palët e kundërta dhe që krijon mundësi përfitimi nga të dyja anët.

jubile (përvjetor) i artë Pesëdhjetë vjetori (i një ngjarjeje, i martesës etj.).

libër i artë libër nderi, në të cilin shënohen emrat e njerëzve më të shquar.
moshë e artë *libr* Koha më e bukur në jetën e njeriut, vitet e rinisë.

prerja e artë *art, mat* Ndarje e një segmenti në dy pjesë, në mënyrë që njëra pjesë të jetë e mesmja e përpjesëtueshme ndërmjet gjithë segmentit dhe pjesës tjetër.

rast i artë Rast shumë i mirë.

rregull e artë *fiz* Parim i ruajtjes së punës, sipas të cilit në çdo makinë, kur mungojnë forcat e fërkimit, puna lëvizëse është e barabartë me punën e qëndrësës.

shekulli i artë (koha e artë) Koha e lulëzimit më të madh të shkencave e të arteve në historinë e një vendi.

árt•ë a (e) *f sh a at (të)*

♦ Ngjyrë e verdhë e ndritshme si e arit.

♦ *sh* > **ARTURINA T.**

Árt•ë a *f shkurt i* Artemidë; Artemisë.

arténj *jokal ta tur* A Guxoj; marr në sy rrezikun.

artí a *f* A Guxim.

artí ni *m sh j jt* *G* > **ARTI RI.**

artí ri *m sh nj njtë bot (Pinus halepensis)* > **RROBU•LL LLI; VGJE NI.**

artiçók u *m sh ë ët bot (Cynara scolymus)* Angjinare.

artífic i *f sh e et libr* Marifet; send a mënyrë veprimi që përdoret për të mashtruar dikë. **artífic•ë a** *f sh a at libr* > **ARTIFIC•Ë A.**

artificial e *mb*

♦ (*Send*) i bërë nga njeriu, që nuk gjendet në natyrë. **Dhëmbë artificialë** dhëmbë të vënë. **Frymëmarrje artificiale** frymëmarrje e ndihmuar me mjete të posaçme. **Satelit artificial.**

♦ I panatyrshëm; që nuk përputhet me ligjet e natyrës apo të njerëzimit. [**Kjo ndodh jo pse bashkimi në vetvete është i keq, por pse ai lloj bashkimi është artificial e kundër natyrës së popujve.** (AN).] [Përpykjet e krijimit artificial të poemave të mëdha shqiptare nën shembullin e veprave homerike ka pasur në letrat shqipe qysh nga fillimi i shekullit të 20-të e deri më sot (ShS).]

♦ I panatyrshëm; i shtirë; i rremë. **E qeshur artificiale. Lot artificialë.**

artificialisht *ndajf* Në mënyrë artificiale (të shtirë, të panatyrshme). **artíj•ë a** *f sh a at* ^{1,2} *bot (Populus tremula)* Plep.

artíkuj t *sh i* **ARTIKU•LL LLI** ^{1,2}.

artikulím i *m libr* Formulim i (shprehje e) qartë.

artikul•óhet úa (u) *úar pavet dhe pës e*

ARTIKUL•OJ. artikul•ój *kal óva úar libr* Formulohet

(shpreh) qartë. **artikulúar (i e)** *mb* I formuluar (i

shprehur) qartë. **artíku•ll lli** ¹ *m sh j jt*

♦ Shkrim publicistik a shkencor. **Artikull kryesor (i gazetës, revistës).**

♦ *drejt* > **NEN I** ¹.

♦ *gjuh* Ndarje në fjalor që përmban fjalën titull, shpjegimet dhe të dhëna të tjera për të. **artíku•ll lli** ² *m sh j jt* Prodhim, mall a send për shitje. **Artikuj veshjeje. Artikuj të imët. Artikuj të përzier. Artikuj sportivë.**

artikullist i *m sh ë ët libr* Shkruer i një artikulli në gazetë, revistë etj.

artikullist•e ja *f sh e et libr f e* **ARTIKULLIST I.**

artikull•ój *kal etj.* > **ARTIKUL•OJ etj.**

artikullshkrúes i m sh - it Shkrues i një artikulli në gazetë, revistë etj. **artikullshkrúes•e ja f sh e et f e ARTIKULLSHKRUES I.**

artiléri a f usht

♦ *përmb* Tërësi e armëve të zjarrit të rënda, me kalibër të madh. **Artileri e rëndë.**

Artileri kundërajrore. Godit (gjuaj, rrah) me artileri.

♦ Trupa të pajisura me armë të tilla; shërbim i artilerisë.

♦ Degë që studion armët e rënda të zjarrit, ndërtimin dhe përdorimin e tyre. **Teksti i artilerisë.**

artilérik e mb usht I artilerisë.

artilérist i m sh ë ët usht > ARTILJER

I. artiliér i m sh ë ët > Artiljer I.

artiljér i m sh ë ët usht Ushtarak që shërben në armën e artilerisë.

artiljér•e ja f sh e et f e ARTILJER I.

artín i m sh ë ët bot > ARTI ni.

artiodaktílë t m sh zool Gjitarë thundrakë, si derri, pekari dhe hipopotami, me gishta çift.

artiqók u m sh ë ët bot Angjinare. > **ARTIÇOK U.**

artír i m sh ë ët bot > ARTI RI.

artís kal a ur bujq Nxjerr një bimë nga farishtja dhe e mbjell në fidanishte; ndërroj një bimë.

artís•et - (u) ur bujq pavet dhe pës e

ARTIS. artís•ënj kal a ur A > ARTIS.

artísës i m sh - it Lopatë e vogël e punëtorit të farishtes ose e kopshtarit.

artísës•e ja f sh e et bujq Makinë artisjeje.

artísj•e a f bujq Ndërrim i një bimë; nxjerrje e një bime nga farishtja në fidanishte. **artíst i m sh ë ët**

♦ Krijues në artet e bukura. **Artist i fjalës** shkrimtar. **Studioja e artistit. Lidhja e Shkrimtarëve dhe e Artistëve.**

♦ Ai që luan me mjeshtëri një vepër arti (si aktori i teatrit, këngëtari, muzikanti etj.).

Artist lirik këngëtar lirik. **Artist i merituar** titull për kontribut të shquar në fushën e artit. **Artist i teatrit (i operës). Artist filmash (kinemaje). Bëhem artist.**

♦ *fíg* Njeri që shquhet në mjeshtërinë e vet.

artíst•e ja f sh e et f e ARTIST I.

artistík e mb

♦ Që ka të bëjë me artin ose që shfaq aftësi krijuese. **Aftësi (krijimtari, mjeshtëri, prirje) artistike.**

♦ Që ka të bëjë me veprimtarinë në fushën e artit; që lidhet me veprat e artit dhe ekzekutimin e tyre. **Letërsi artistike. Film artistik. [I shkruar me shije artistike. mënyra e juaj e të shkruarit është një gjedhe e përkryer e asaj që quhet shkrim artistik (FK).] [Kushti i parë, më i qenësishmi, i poezisë lirike është krijimi artistik i një përfytyrimi sa më të pasur kuptimisht (AÇ).] [tentimi për ta kthyer në realitet artistik atë që më pas në studimet letrare do të quhej "Shën Njeriu" ose "njeriu me shkronjë të madhe" (ShS).]**

♦ Që përmban elemente të artit të zbatuar; i punuar me mjeshtëri. **Qilim artistik.**

Fotografi artistike.

♦ Që përmban elemente të artit plastik. **Gjymnastikë artistike. Patinazh artistik.**

♦ Që përgatit artistë. **Liceu**
artistik. artistikisht ndajf

♦ Me art; në mënyrë artistike.

♦ Nga ana artistsike; nga pikëpamje e vlerës artistike. **Artistikisht i**
përsosur. artistik-letrár e mb > **ARTISTIKO-LETRAR E.**

artistiko-letrár e mb Artistike dhe letrare. [Lahuta e Malcis, e ka tërhequr
vëmëndjen e këtij filologu më tepër se poezia e De Radës, e Naimit, e Çajupit dhe
e Nolit, jo vetëm për shkak të vlerave më të mëdha artistiko-letrare të saj... (ES).]

artísur (i e) mb bujq (Bimë, fidan) i shpërngulur nga farishtja në parcelë
tjetër. **artishtë e ja f sh e et** > **ARTISHT•Ë A.**

artishtë a f sh a at Pyll me artinj.

artít e mb ant ilir I fisit të artitëve.

artítë t m sh ant ilir Fis që bën pjesë në fisin e madh të deremestëve.

artitór•e ja f sh e et bujq Fidanishte ku ngulen bimët para se të mbillen në arë etj. >

SHPËRNGULTOR•E JA.

artizán e mb (Punë) e artizanit; e zejtarit.

artizán i m sh ë ët Zejtar.

artizan•e ia f sh e et Zejtare.

artizanál e mb Që bëhet a prodhohet me dorë e me mjete të thjeshta nga zejtarët.

Punë artizanale. Prodhim artizanal. Artikuj artizanalë. Me mënyrë artizanale.

♦ Që shërben për të prodhuar me dorë dhe me mjete e mënyra të thjeshta; që ka të
bëjë me zejtarin ose me zejtarinë. **Punishte artizanale. Mjete artizanale.**

♦ **keq (Punë)** me mënyra të prapambetura a primitive.

artizanát i m Prodhim i sendeve të përdorimit të gjerë nga zejtarët; shërbime që bëhen
nga zejtarët; zejtarí.

artizán•e ia f sh e et f e **ARTIZAN I.**

artór i m sh ë ët Pjesëtar i familjes së bujkut që punon në arë.

artós•ë a f sh a at

♦ Derë e vathës.

♦ Dërrasë për gardh a vathë.

artralgjí a m mjek Dhembje e kyçit a e
kyçeve. **artrí•s kal ta tur** > **ARTRIT.**

artrít kal a ur bujq > **ARTIS.**

artrít i m sh e et mjek Pezmatim i kyçit a i kyçeve.

artritík e mb mjek I artritit; që ka të bëjë me artritin ose shkaktohet nga artriti. **artrofíte t**
f sh bot (Arthropophyta) Bimë barishtore me një kërcell të drejtë, me gjethe si

hala, që rriten në vende me lagështirë; kanë afri me familjen e
fiereve. **artropatí a f mjek** Sëmundje a gjendje anormale e kyçeve.

artropléur•ë a f sh a at paleo Paraardhës të hershëm të shumëkëmbëshave. **artropód•ë t**
m sh zool Grup jokërbishtorësh që përfshin insektet, arankidet, krustacet

dhe shumëkëmbëshat; kanë trup e me segmente unazore dhe me shtojca të nyjëtua.

artróz•ë a f sh a at mjek Sëmundje degjenerative e kyçeve.

ártur (i e) mb A I artë; i pruar.

arturián e mb hist Që ka të bëjë legjendën e kalorësit dhe mbretit legjendar Artur dhe
bëmat e tij bashkë me kalorësit e Tryezës së Rrumbullakët në Britani (shek. V-VI) gjatë
sundimit romak.

arturín•ë *a f sh a at kryes sh* Sende e stolí (prej) ari.

arturinár i m sh ë ët Mjeshtër i prodhimit të sendeve e stolive prej ari. **arth i m sh ë ët** A Dhëndër.

árth•ëm (i) me (e) mb > **ARDHSH•ËM (i) ME (e)**.

árthi-gomárthi *ndajf krahin:* **Luajmë arthi gomarthi** luajmë duke e kapërcyer shoku-shokun radhazi mbi shpinë të përkulur.

árthm•e ja (e) f > **ARDHSHM•E ja (e)**.

ar•úe (me)¹ *jokal óva úe* G Lë të kalojë dikë; i bëj vend dikujt.

ar•úe (me)² *jokal ói úe veta III* G Gjëmon; bubullon.

arumanisht *ndajf* Në arumanishte; në gjuhën e arumunëve. > **VLLAHISHT**.

arumanisht•e ja f Gjuhë me prejardhje nga latininishtja, e ngjashme me latinishten, që flitet nga ballkanasit e romanizuar, kryesisht në Ballkanin Jugor. > **VLLAHISHT•E JA**.

arumún e mb I arumunëve; që ka të bëjë me arumunët. > **VLLAH E**.

arumún i m sh ë ët Banorë vendës të Ballkanit Jugor, që hasen kryesisht në Greqinë Veriore e Qendrore, në Shqipërinë Jugore e të Mesme, në Maqedoni, e në Bullgarinë Perëndimore, kurse në Serbi e në Rumani janë emigrantë.

arumún•e ia f sh e et f e **ARUMUN I**.

arumúnçe *ndajf* > **ARUMANISHT**.

arúq i m sh e et Hon; greminë e thellë.

arushájkë mb G (Vajzë, grua) e zonja; trime; e fuqishme.

arushájk•ë a f sh a at G Vajzë a grua e zonje, trime dhe e fuqishme.

arushán e mb

♦ (Njeri) me trup të hedhur, të lidhur e të fortë; që përballon punë të rënda.

♦ (Njeri) me flokë të drejtë e ashpër.

♦ *fig* I fortë e trim.

arushán i m sh a at

♦ Njeri me trup të hedhur, të lidhur e të fortë; që përballon punë të rënda.

♦ Njeri me flokë të drejtë e të ashpër.

♦ *fig* Burrë (djalë) i fortë e trim.

arushán•e ia f sh e et f e **ARUSHAN**

I. arúsh•ë a f sh a at

♦ *zool* Femër e ariut.

♦ *bis* Njeri i fuqishëm e i guximshëm, njeri që nuk lodhet kurrë; mjet pune shumë i fuqishëm.

*

Luaj arushë me dikë E vë në lojë dikë.

Në të arushës bis Atje ku pjell dreqi; në filifistun; në vend të keq.

**

Arusha e Madhe *astr* Yllësi me shtatë yje të renditur si qerre në gjysmërruzullin verior të qiellit. > **Qerrja e Madhe**.

Arusha e Vogël *astr* Yllësi me shtatë yje të renditur si qerre, me Yllin polar në bisht të qerres.

Rrush arushe *bot* shkurre e vogël e viseve të ftohta malore, me lule si vile të bardha a të kuqërreme e me gjethe të trasha, që përdoren në mjekësinë popullore për sëmundjet e veshkave a të fshikëzës së ujit. > **GËRDEC I¹**.

arushí (me u) vetv na (u) - G I hakërrehem me ulërime dikujt.

arushí•hem vetv *G* > **ARUSHI (me u).**

arúshk•ë a ¹ *f sh a at përk*

♦ Këlysh ariu; ari i vogël.

♦ Kukull në formë ariu.

arúshk•ë a ² *f sh a at ushq krahin* Bukëvale me miell të grunj të, që gatuhet në mbrëmjen e Vitit të Ri.

arvanít e mb I arvanitasve; që ka të bëjë me arvanitasit (shqiptarët e Greqisë).

arvanít i m sh ë ët Shqiptar i Greqisë. [Etnit e letërsisë shqipe qenë gegë e toskë,

arbëreshë e arvanitë, të krishtënë e myslimanë, të këtij a t'atij sekti, vendas a të mërguem. (APp).]

arvanítas i m sh ë ët

♦ Shqiptar i Greqisë.

♦ *përmb* Pakicë shqiptare në Greqi.

arvanítas•e ja *f sh e et f e* **ARVANITAS I.**

arvanít•e ja *f sh e et f e* **ARVANIT I.**

arvát•em vetv *G* > **ARVAT•Ë (me u).**

arvát•ë (me u) a (u) ë vetv *G*

♦ Provoj, përpiqem të bëj diçka.

♦ Matem mirë para se të bëj diçka. **arvátj•e a** *f sh e et G*

♦ Përpjekje për të bërë diçka.

♦ Qëndrim i matur.

arvátsh•ëm (i) me (e) mb *G* I matur; i kujdesshëm.

arvázh i m sh e et A

♦ *sh* Barshishte; barëra të këqija.

♦ Kullotë.

arvúr i m sh ë ët A Dru pylli.

arxhëshk•ë a *f sh a at J* Grua cigane endacake. > **ARIXHOFK•Ë A.**

arxhevís i m sh ë ët bot Arrë indi.

arxhí e mb *J* Cigan endacak (*si mb*).

arxhí u m sh nj një *J* Cigan endacak. > **ARIXHI U.**

arxhínj të J sh i **ARXHI U.**

arxhófk•ë a *f sh a at J* Cigane endacake.

árza ndajf K > **araza.**

arzák u m sh ë ët vjet

♦ Racion i ushtarit.

♦ Furnizim me ushqim i ushtrisë.

árz•ë a *f sh a at* > **ArëZ A.**

arzuháll i m sh e et vjet Lutje me shkrim. [Këta dy vetë në Stamboll kur shkruene/Arzullah muern'e shkruene (Pop).]

arrabáshnje mb f (Grua) çapaçule; shkatarraqe; ndryravece.

arrakáç•e ja *f sh e et* bot krahin (*Rosa eglanteria*) Trëndafil i egër i viseve euro-aziatike.

arrakát kal a ur Përndaj andej-këtej, pa regull. **arrakát e mb**

♦ (*Dele, dhi*) që nuk rri në tufë; që ndahet nga tufa në kullotë.

♦ (*Njeri*) që nuk mblidhet në shtëpi a në punë; që bredh poshtë e përpjetë; i pashtuar në familje, në punë a në shkollë.

**

vajzë arrakate Vajzë me sjellje prej djali.

arrakát i m sh ë ët Njeri që nuk mblidhet në shtëpi a në punë, që bredh poshtë e përpjetë; njeri i pashtuar në familje, në punë a në shkollë..

arrakát•e ja f sh e et f e **ARRAKAT**

I. arrakát•em vetv

♦ *veta III (Delja, dhia)* shkëputet (ndahet) nga tufa dhe endet vetëm nëpër kullotë; (*bagëtia*) shpërndahet pa rregull.

♦ Endem poshtë e përpjetë e nuk mblidhem në shtëpi a në punë.

arrakátj•e a f Shpërndarje andej-këtej, pa rregull.

arrakátur (i e) mb > ARRAKAT E.

arraménas ndajf G Pa e pasur mendjen;

hutimthi. **arrándu ndajf A Me** kujdes.

arranxhím i m muz Përshtatje e një kompozimi për muzikë ose për orkestër. **arranxh•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e** **ARRANXH•OJ.**

arranxh•ój kal óva úar muz Përshtat për muzikë (*një poemë*); përshtat për orkestër (*një kompozim*).

arranxhúar (i e) mb muz I përshtatur për muzikë (për orkestër).

arranxhúes i m sh - it muz Ai që përshtat një pjesë muzikore për orkestër, një pjesë letrare për muzikë etj.

arranxhúes•e ja f sh e et muz f e **ARRANXHUES I.**

árrasi-xhárrasi ndajf Me zhurmë të madhe; me

rrëmujë. **arratí a f sh - të**

♦ Ikje nga sytë këmbët. [**A të duhen luftëtarë?/ Do arratinë armiku të marrë?** (FN).]

♦ Ikje fshehtas ose shpëtim nga burgu, nga përndjekja etj. **Hidhem në arrati.**

♦ Largim nga vendi im, mërgim.

♦ Shpërndarje e mendimeve.

♦ Prishje e gjumit.

*

I jap arratinë dikujt E detyroj dikë të largohet me ngut, të ikë nga sytë këmbët.

Marr arratinë Iki fshehtas; arratisem; marr malet.

Më merr arratia Më shkojnë punët kq e më keq; marr tatëpjetën. **arratiák e mb** Endacak; arrakat; i pacak.

arratís kal a ur

♦ E dëboj; e tret larg; e mërgoj (*dikë*). [**Pse kaqë gjatë, Zot, m'arratise** (FN).]

♦ E shtrëngoj të ikë nga sytë këmbët (*dikë*).

arratís•em vetv a (u) ur

♦ Iki fshehurazi nga burgu a kampi i përqendrimit; marr malet ose kapërcej kufirin për të shpëtuar nga ndjekjet, nga një e keqe etj. **Arratisem nga burgu** shpëtoj nga burgu. **U arratis jashtë shtetit.**

♦ *veta III fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor)* Largohet; ikën. **M'u arratis gjumi** m'u largua (m'u prish) gjumi.

♦ *veta III (Bagëtia)* shpërndahet andej-këtej.

- ♦ Bredh lart e poshtë; endem andej-këtej.
- ♦ *veta III krahin (Druri i pyllit)* shembet me zhurmë.

arratísës i m sh - it Njeri që kërkon të arratiset. [**Spiunët kokëtrashë të rretheve nuk arrinin dot të zbulonin arratisësit e mundshëm.** (IK).]

arratísj•e a sh e et > ARRATI A. [Ndoshta e kishte dëgjuar: gjysma e arratisjeve ndodhnin atje... (IK).]

arratisur pjes e ARRATIS; ARRATIS•EM. [Arratisur e katosur/ Po vajtoj pa fund, pa shpresë (FN).]

arratísur (i e) mb

- ♦ (Njeri) që ikën fshehtas (nga burgu, kampi etj.); që largohet a mërgon nga vendi i vet.
- ♦ (Ushtarë) që largohen me ngut e pa rregull nga vendi i luftimeve.
- ♦ (Bagëti) e shpërndarë andej-këtej; e larguar. [**Ju xuni dimni,/ zogj shtegtarë,/ të arratisun çerdhesh.** (AÇ).]
- ♦ *fig (Mendime)* të shpërndara; të tretura larg.
- ♦ *fig (Vështrim)* i shpërqendruar.
- ♦ *vjet* Që endet poshtë e lart; që bredh nga një vend në tjetrin. **Kalorës i arratisur.**

arratísur a (e) f sh a at f e ARRATISUR I (i).

arratísur i (i) m sh - it (të)

- ♦ Njeri i arratisur; i mërguar.
- ♦ Ushtar që lë vendin e luftimit.

arraxhá ndajf det krahin G Përbri (molit).

arráz i m sh a at Pyll a koriye arrash.

arrç i¹ m sh a at ent (Gryllus gryllotalpa) Kandërr e ngjashme me bulkthin, me trup të gjatë deri 5 cm e të mbuluar me push të imët, me brirthe të trashë dhe me thonj të fuqishëm, e cila rri zakonisht brenda në tokë e dëmton rrënjët e bimëve; femra lëshon vezë në llagëm dhe i ruan këlyshët. > **BUSHTËRZ A; DOSËZ A; KËLYSH DHEU.**

arrç i² m sh a at bot (Rhamnus fallax) Shkurre 2-3 m e lartë, me lule të blerta në të verdhë, që lidh kokrra të zeza të cilat përdoren për mjekim dhe ngjyrosje.

arrç i³ m sh a at anat

- ♦ Arrë (mollëz) e fytit; fikth.
- ♦ *krahin G* Arrëz e qafës.

arrç i⁴ m sh a at Krimb që i bje kallirit të misrit.

árrç•e a f sh e et bot ARRÇ I¹.

arrçóre t f sh bot Shkurre të familjes së arrçeve.

arredím i m sh e et Mobilim (*i shtëpisë, zyrës*).

arred•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e ARRED•OJ.

arred•ój kal óva úar Mobiloj (*shtëpinë, zyrën*).

arredúar (i e) mb (Shtëpi) e mobiluar.

arredúem (i) e (e) mb G > ARREDUAR (i e).

arredúes i m sh - it Disenjator dhe mobilues i mjediseve të brendshme të banesës etj.

arredúes•e ja f sh e et f e ARREDUES I.

árr•en ni m sh na nat A Arnë.

arrést i m sh e et Paraburgim, mbajtje e përkohshme nën rojë; ndalim; ndëshkim disiplinor për ushtarakët, duke i mbajtur të mbyllur në një vend për një kohë të caktuar.

Arrest shtëpie. Mbaj (vë) në arrest dikë [dhe ne "kokëfortët" na vunë në arrest.

(IK).]

arrestím i m sh e et Paraburgim. **Arrestim në masë.**

arrest•óhem óva (u) úar pës e ARREST•OJ.

arrest•ój kal óva úar Kap (*dikë*) që dyshohet për një faj dhe e mbaj nën rojë; ndaloj.

arrestúar (i e) mb I mbajtur në paraburgim a nën rojë; i ndaluar (*nga policia*).

arrestúar a (e) f sh a at f e ARRESTUAR I (i).

arrestúar i (i) m sh - it (të) Person i mbajtur në paraburgim a nën rojë; i ndaluar (*nga policia*).

arrestúem (i) e (e) mb G > ARRESTUAR (i e).

árrez a f sh a at ent Ç (*Vespa vulgaris*) Grerëz.

árr•ë a f sh a at

♦ *bot (Juglans regia)* Dru i familjes së arnoreve (*Juglandaceae*) me trung të lartë me fletë të mëdha, me lule vile që lidhin fryt të ngrënshtëm.

♦ Fryti i këtij druri, me shark jeshil që bie kur piqet, me lëvozhgë bojëhiri më të verdhë, me thepinj të ushqyeshëm, të ndarë në dy pjesë dyshe. **Arrë bukje (gajgë, rukë)** arrë me lëvozhgë të hollë që thyhet lehtë. **Arrë fyckë (pufke)** arrë pa thelb. **Arrë gungë (gungëse, mishje)** arrë me lëvozhgë të trashë, që mezi e lëshon thelbin. **Arrë e njomë** arrë e paqëruar; arrë me gjithë sharkun jeshil. **Arrë e qëruar. Thelp arre. Vaj arre.**

♦ Lëndë nga ky dru. **Mobilie (rimeso) arre.**

*

Arrë në gojë Diçka që nuk gëlltitet lehtë; njeri që nuk mposhtet lehtë; kockë në fyt. **Ia marr (ia ha) arrat dikujt** Jam më i zoti se dikush; ia kaloj dikujt; e mund dikë.

Kur të bëjë qarri arra Kurrë.

S'i mban goja arra S'pushon së foluri; është llafazan.

Thyej arra kot Flas gjëra pa vlerë e pa kuptim.

**

arrë akazhuje bot (*Anacardium occidentale*) Shkurre e lartë e viseve tropikale të Amerikës, që bën një lloj arre të pasur me vaj e proteina.

arrë Brazili bot (*Bertholletia excels*) Dru i Amerikës së Jugut, që lidh kokrra me lëvozhgë të fortë ngjyrëkafë dhe me një thelb të bardhë trefaqësh të pasur me vaj.

arrë bukje Arrë me lëvozhgë të hollë.

arrë dheu bot Rrënjë zhardhokore; zhardhok.

arrë e Amerikës bot (*Juglans cinerea*) Dru deri 20 m i lartë i Amerikës së Veriut, me trung të përhimë, me tufa gjethesh të mëdha me push nga poshtë, me lule vile që lidhin kokrra vezake 3-6 cm të gjata të pasura me yndyrna, karbohidrate dhe me shumë lloj vitaminash.

arrë e egër bot (*Ailanthus glandulosa*) Dru 9–12 m i lartë, me gjethe të mëdha erëkeqe, me lule të bardha në të verdhë; lidh kokrra të murrme në të kuqe.

arrë e fytit anat Dalëz e gushës e formuar nga kartilagji më i madh i fytit. **arrë e qelbët bot** Arrë hindi; arrë e egër.

arrë fyckë > ARRË FYÇKË.

arrë fyckë Arrë pa thelb ose me thelb të pazhvilluar.

arrë gungë Arrë me lëvozhgë të fortë, të thyhet me vështirësi.

arrë hindi bot > ARRË E EGËR.

arrë hini bot > CERMËRDELL I.

arrë kokosi *bot* (*Cocos nucifera*) Dru i familjes së palmave që prodhon fryte të mëdha ngjyrëkafe, me lëvozhgë të fortë, me tul të bardhë dhe bërthamë plot lëng pa ngjyrë brenda.

arrë myshku *bot* (*Myristica fragrans*) Dru tropikal përherë i gjelbër, që kultivohet për farat aromatike.

arrë pjeshke Arrë me lëvozhgë të butë.

arrë pufkë Arrë pa thelb ose me thelb të pazhvilluar. **arrēmíz•ë a f sh a at** *bot* > **ARRË MYSHKU**. **arrēmýsh•k ku m sh qe qet** *bot* > **ARRË MYSHKU**. **arrénit (të)** *as A* Mbërritje.

árr•ën ni m sh na nat *krahin G*

♦ Leckë.

♦ Copë për arnë. **arrénë**

A pjes e arr•Ënj. arré•nj

jokal na në A

♦ Mbërrij.

♦ *veta III* Mjafton ose arrin për të gjithë.

árrës i m sh e et *bot* (*Teucrium marum*) Bimë barishtore a gjysmëshkurre me blerim të përherëshëm, me lule vile, e viseve mesdhetare; përdoret si bimë aromatike dhe në mjekësi për vetitë antiseptike. **Arrës i verdhë** bar dhëmballe.

**

arrës dushkvogël *bot* (*Teucrium chamaedrys*) Gjysmëshkurre me blerim të përherëshëm, që çel lule të kuqe me pika të bardha; përdoret në mjekësi për vetitë antiseptike.

arrésín•ë a f sh a at Përndjekje; persekutim.

arrëthýes•e ja f sh e et Vegël për të thyer ara.

árrëz a¹ f anat

♦ Rruazë e parë e qafës.

♦ Arrë e fytit; fikth.

*

Thyej (këput) arrëzën! Thyej (thefsh) qafën!; shporru!

Zë arrëzën Rrëzohem keq.

árrëz a² f sh a at Arrishtë; pyll me arra.

árrëz a³ f sh a at *bot* (*Sedum*) Bimë barishtore njëvjeçare me gjethe si të tërfilit të vendosura përgjatë kërcellit; rritet në vise bregujore.

árrëza ndajf K (*Qentë, ujqërit përleshen*) Kacafytas.

arrgjavís•em *vetv vjet G* > **ARRGJAVIS•Ë (me u)**.

arrgjavís•ë (me u) *vetv a (u) ë vjet G*

♦ Ligështohem; dobësohem; bie nga shëndeti.

♦ E lëshoj veten; nuk kam kujdes për shëndetin, veshjen etj. **arrgjavístë (i e)** *mb vjet G*

♦ I ligështuar; i dobësuar; i rënë nga shëndeti.

♦ I pakujdesshëm për shëndetin, veshjen etj.

arrí (me) *kal, jokal ta - G* > **ARRI•J. Ia kam arri asaj dite.**

arrí (me u) *vetv t (u) - G* > **ARRI•HET**. [nuk është arrí një uniformitet i plotë, shkrimtarët janë lënë të lirë me zgjedhë. (APp).]

árri-árri *pasth krahin G* Nxitje për gomarin t'ia hipë
gomaricës. **arrí•het - (u) rë**

I *vetv*

♦ Vjen në kohën për t'u vjelë a për t'u korrë.

♦ (*Plaga etj.*) mbledh qelb e bëhet gati për t'u hapur a për t'u shtydhur.

II *pavet e* **ARRIJ. III** *pës e* **ARRIJ.**

arrí•j ta

tur I *kal*

♦ Kap dikë në të ecur, vij krahës me një tjetër që ecte para meje; vij deri te diçka; zë. **E arrij dhe e kaloj dikë.**

♦ *fig* Barazohem me një tjetër, që është përpara në një punë, në një veprimtari etj.

♦ Zë, prek diçka që është larg ose lart duke u zgjatur. **E arrij me dorë. E arrij tavanin me kokë.**

♦ Vij te një qëllim ose rezultat i caktuar me anë të përpjekjeve; përmbush një dëshirë; kryej një detyrë. **I arriti qëllimit. Arrij sukses. Arrij një marrëveshje. Arrij një përfundim.**

♦ Vij deri në një kohë të caktuar, rroj deri në një kohë të caktuar; mbush një moshë; jetoj që nga një kohë. **Arrij moshën shkollore** mbush moshën për të hyrë në shkollë. **I arriti të tetëdhjetat.**

♦ Ia dal në krye një pune; mundem ta bëj diçka; ia dal mbanë. [**Dhe, oh, Zot,/ s'arrijmë ta kuptojmë vetvarsjen tonë** (BL).] **A do ta arrij ditën të...?**

♦ *vjet* Pjek. [**Për të arriturë rrushnë ç'ka punuar Perëndija** (NF).]

II *jokal*

♦ Vij ose shkoj për ku jam nisur; sosem në pikën e fundit të udhëtimit; mbërrij. **Arrij në shtëpi. Arrij herët.** [**Në shumicën e rasteve nuk arrinin dot: vriteshin nga rojat, ngecnin në telat me gjemba, shqyreshin nga qentë, mbyteshin.** (IK).]

♦ *veta III* Shtrihet në hapësirë. [**Principata vazhdoi të zgjerohej me Gjergjin I duke arritur deri në Bosnje...** (AE).]

♦ *veta III* (*Posta, dërgesa*) Mbërrin në adresë. [**e m'i nis letrat që kurrë s'arrijnë** (AP).]

♦ *veta III* Vjen një kokë e caktuar. **Arriti nata** u bë natë. **Arriti pranvera.**

♦ *veta III* Vjen deri në një cak, në një shkallë ose në një masë. **Uji arriti deri në gjunjë.**

♦ *veta III* Është aq sa duhet; është mjaft; del, mjafton. **Copa arrin për një fustan. S'më arrin kuleta** s'e paguaj dot.

♦ Vij deri në atë pikë sa të bëj diçka të keqe. **Arriti të vjedhë.** [**Se s'më kish vajtur nëpër mendje kurrë/ Të arrinte marrëzia gjer këtu** (JB).]

*

Aq më arrin Aq ma pret mendja.

I arrijnë sytë gjer te maja e hundës Është dritëshkurtër.

Sa më arrin dora (krahu) Brenda mundësive (fuqive) të mia.

arríjsh•ëm (i) me (e) mb > ARRITSH•ËM (i) ME

(e). arrím•ë (i) e (e) mb G > ARRIR•Ë (i) e).

arrírë (i e) mb

♦ I pjekur sa duhet, që është bërë për t'u vjelë ose për t'u korrur.

♦ *fig* I pjekur; në moshë për martesë. **Vajzë e arrirë** married.

♦ *fig* > **ARRITUR** (i e). [Fryt i arrirë i një pune të mundimshme. (AÇ).] [Gurakuqi na ka lanë aksioma aq të arrime (RG – TT).]

arrish•ëm (i) me (e) *mb* > **ARRITSH•ËM** (i) ME

(e). **arrisht•ë** a *f sh* a at Pyll me arra; arrëz.

arrít•ë (me) *kal, jokal* a ë *G* >

ARRI•J. **arritë** (i e) *mb* I arrirë; i

pjekur. **arritësi** a *f libr* Pjekuri.

arrítj•e a *f sh* e et

♦ Sosje në pikën e fundit të udhëtimit; mbërritje. **Arritja e trenit.**

♦ Barazim me dikë në garë.

♦ Dalje me sukses e një pune; *kryes sh* sukses; rezultat me vlerë në një veprimtarí.

Arritje e fundit në shkencë.

♦ *sport* Pikë e fundit të garës së vrapimit, automobilizmit etj.; **MBËRRITJ•E A; FINISH I.**

arrítsh•ëm (i) me (e) *mb*

♦ Që mund të arrihet, të bëhet a të vihet në jetë; i mundshëm. **Qëllim i arritshëm.**

♦ I kuptueshëm; i kapshëm me mend; që mund të kuptohet

arritshmëri a *f libr* Të qenët i

arritshëm. **arrítur** (i e) *mb*

♦ I bërë; i kryer; që është arritur.

♦ I gjetur; i goditur; i bërë mirë. **Vepër e arritur artistikisht. Figurë artistike e arritur.**

♦ *fin* I maturuar. **Interesat e arritur.**

arrítur it (të) *as* Arritje në pikën e fundit të udhëtimit.

arrítura t (të) *f sh* Arritje; suksese.

arrivist e mb (*Njeri*) që lakmon e përpiket të arrijë me çdo mjet një qëllim ose një vend më të lartë në jetë, që është karakteristik për arrivistin. **Prirje (synime) arriviste.**

arrivist i m sh ë ët libr *Njeri* që lakmon e përpiket të arrijë me çdo mjet një qëllim a një vend më të lartë në jetë, ose të bëjë karrierë me çdo mënyrë.

arrivist•e ja f sh e et f e ARRIVIST I.

arrivíz•ëm mi m libr Synimi për të bërë karrierës me çfarëdo mjeti. **arrmíz•ë a f sh a at bot** > **ARRË MYSHKU.**

arnís•em vetv a (u) ur Mohoj; i bie mohit.

arnísht•ë a f sh a at Copë; mbetje; mbeturinë;

copurinë. **arn•ónj kal óva úar** A Arnoj.

arnúar (i e) *mb* A I arnuar.

arnjët i m sh e et Arrishtë; pyll me arra.

arrogánc•ë a f Trajtim i të tjerëve me mendjemadhësi e në mënyrë fyese; sjellje a qëndrim përbuzës e mospërfillës kundrejt të tjerëve.

arrogánt e mb (*Njeri*) që sillet a që vepron me arrogancë; (*veprim*) fytes e përbuzës; që shpreh arrogancë.

arrogánt i m sh ë ët *Njeri* që sillet a që vepron me arrogancë.

arrogánt•e ja f sh e et f e ARROGANT I.

arrór e mb bujq (*Strukturë e tokës*) e përbërë prej koklash sa një arrë.

arróre t f sh bot (*Juglandaceae*) Familje drurësh e shkurresh që kanë arrën si lloj kryesor.

arrórë *t f sh bot* > **ARROR E T.**

arrótull *ndajf Ç* Rrotull; përqark. **Më vjen arrotull dinjaja.**

arrs i *m sh ë ët bot (Teucrium)* Gjini barishtesh, shkurresh e nënshkurresh me gjelbërim të përherëshëm, të përhapura në zonat mesdhetare dhe të Azisë perëndimore.

árrtë (i e) *mb* ¹ **L** bërë me dru arre; (prej) arre. **Rimeso e**

arrtë. **arrtím i** ¹ *m sh e et A* Thërri; copë e vogël.

arrtím i ² *m sh e et* Ngricë; ciknë.

arrtún i *m sh a at krahin G* Vazo prej balte.

as

I lidh

♦ Përdoret në fjalitë mohuese, e përsëritur para gjymtyrëve homogjene ose para fjalive të bashkërenditura. **As ujë, as bukë. As me hahet, as me pihet. As jap, as marr. [As te shpell e dragobisë/ As te zemr' e djalërisë (FN).] [As rroj as vdes, po jam pa mend (LP).]**

♦ Përdoret para gjymtyrës së fundit, homogjene me gjymtyrët e mëparshme të së njëjtës fjali mohuese. **Nuk e takova të vëllanë, as të nipin.**

♦ Përdoret e përsëritur para gjymtyrëve të një fjalie, në të cilën zakonisht folja me mohimin nënkuptohet. **As po, as jo. As mirë, as keq. As sot, as mot. As unë, as ti. As andej, as këtej.**

♦ Përdoret në një varg togjesh të qëndrueshme frazeologjike me vlerë mohuese. **As mish, as peshk. As nam, as nishan. As në qiell, as në tokë. As turbullon, as kthjellon. As të ngroh, as të ftoh.**

II pj

♦ Përdoret zakonisht me folje për të grishur dikë që të fillojë të flasë a të veprojë, për të zbutur një urdher a për ta paraqitur si lutje ose për të shprehur qëndrimin emocional të folësit. **As ia merr një kënge. [As më thua,/ Ç'ke me mua?/ Pse të dua paskam faj? (NF).]**

♦ Përdoret, e ndjekur shpesh nga **edhe**, për të përforcuar me shumë mendimin që shpreh fjalia, me kuptim të afërt me **qoftë (edhe), bile, madje. As unë nuk e di. As edhe një.**

♦ Përdoret zakonisht në krye të një fjalie, e ndjekur nga që, për të përforcuar mohimin, në vend të pjesëzës **nuk** ose së bashku me të. **As nuk e pa. As e kishte ndër mend. As që do t'ja dijë. [As bora nuk asht e bardhë në këte muzg (MC).] [As që i shkonte mendja se ç'e priste në fund të javës (IK).]**

♦ Përdoret kur flitet për kohë, moshë, madhësi etj., që ende nuk është arritur, nuk është plotësuar. **As dy ditë punë. Nuk vonoi as pesë minuta. S'është as dy hapa larg.**

as i ² *m sh a at ant rom* Monedhë e vogël prej bakri.

*

Okë e as Shumë lirë.

as i ² *m sh e et*

♦ Letër bixhozi, e para në ngjyrën e vet, që ka vetëm një shenjë në mes; njëshi. **As spathi (kupë, maç, karo).**

♦ **sh dhe ë ët fig** Njeri i shquar, me aftësi të veçanta në fushën e vet. **As i aviacionit.**

*

Më del asi Fitoj; më ecën (fati).

As kim shkurt i Arsenik.

As. shkurt i ASISTENT I.

as ázi *m sh áze ázet zool Ç* Vjedull.

As. shkurt i ASISTENT I.

as- fjalëform Pjesë e parë e disa përemrave dhe ndajfoljeve të përngjitura që i jep pjesës së dytë kuptim mohues ose përforcues: **aspak; askund; asgjë; askush; asgjëmangut; askurrkush.**

-as prapasht Formon ndajfolje nga emra, folje dhe ndajfolje. **Barkas; djathtas; krahas; largas; haptas.**

asáj

♦ *dhan dhe rrjedh e AJO*

♦ *dëft bis: Asaj ane* në atë anë a drejtim. **Bjeri asaj ane** shko, dil andej. **asajkóhe ndajf** Në atë kohë. [aq sa dëshiroja të isha i dashuri i saj asajkohe, do

dëshiroja të isha dhe autori i Lotit Alpin sot. (GjM).]

asáj *ndajf krahin G* Andej. **Ik asajt!**

asamblé ja f sh - të

♦ Grup njerëzish të zgjedhur për të bërë ligje a për të marrë vendime për një qëllim të përbashkët për vendin (shtetin). **Asambleja kombëtare.**

♦ Grup përfaqësuesish nga vende të ndryshme që shqyrton çështje të ndryshme dhe merr vendime për to. **Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara.**

asamblíst i m sh ë ët Anëtar asambleje.

asamblíst•e ja f sh e et f e ASAMBLIST I.

asbést i m min Lloj silikati fijezi, që i qëndron shumë nxehtësisë dhe acideve dhe nuk përçon elektricitetin; përdoret në industrinë e materialeve izoluese.

asbestóz•e a f mjek Kancer i mushkërive, i shkaktuar nga pluhurat e asbestit.

asçáj a m sh e et vjet Gjellëbërës; akçi.

asdikúsh i m sh ë ët Njeri pa pikë vlere a rëndësie.

áse lidh > OSE.

aseksuál e mb bio (Riprodhim) pa organe seksuale.

aseksualitét i m bio Të qenët aseksual.

asemantík e mb gjuh Josemantik; pa vlerë semantike.

asemí a f libr Paaftësi për të kuptuar fjalët e folura apo gjuhën e shenjave. **asemík e mb libr** Pa përmbajtje semantike.

aseptík e mb mjek

♦ Pa rrezik ndotjeje nga bakteriet, viruset ose mikroorganizmat e dëmshme.

♦ (*Pajisje*) sterile; e sterilizuar.

aseptíz•ëm mi m mjek Të qenët aseptic.

♦ Sterilitet (*i sallës së operacionit etj.*).

asesí ndajf Aspak; në asnjë mënyrë; assesi.

asét i m sh e et > HASET I.

aséte t m sh libr Pronë; pasuri.

ás•ël la f sh a at ndërt Ç Mur i thatë; mur pa llaç.

ásëll pj bis Në të vërtetë.

ásëll-ásëll ndajf Hollë-hollë; në të vërtetë. **Asëll-asëll, puna qëndron kështu.**

ásëll i m Prejardhje e familjes.

asfalí a f hist J Polici e fshehtë; sigurim.

asfalís kal a ur J Siguroj; vë në vend të sigurt.

asfalís•em *vetv a (u) ur) J*
Sigurohem. **asfalísj•e a f J** Sigurim.

asfalísur (i e) mb J I siguruar.

asfált i m sh e et

♦ *min* Lloj rrëshire e zezë natyrore, në gjendje të ngurtë, që zbutet kur ngrohet. >

SER•Ë A.

♦ *ind* Lëndë e tillë e përfutur nga rafinimi i naftës.

♦ Përzierje bitumi me çakëll të imët, që përdoret për shtrimin e rrugëve etj.; rrugë a shesh i shtruar me këtë përzierje.

asfált-betón i m sh e et ndërt Përzierje rëre ose çakëlli të imët me bitum; përdoret për shtrimin e rrugëve dhe shesheve, ose si material ndërtimi.

asfaltím i m sh e et ndërt Shtrim i rrugëve e shesheve me përzierje bitumi e çakëlli. **asfalt•óhet úa (u) úar** *pavet dhe pës e* **ASFALT•OJ.**

asfalt•ój kal óva úar Shtroj me përzierje bitumi e çakëlli (*rrugët etj.*)

asfaltúar (i e) mb I shtruar me përzierje bitumi e çakëlli.

asfaltúem (i) e (e) mb G > ARSFALTUAR (i e).

asfaltúes i m sh - it

♦ Makinë asfaltimi.

♦ Punëtor i shtrimit të rrugëve me asfalt.

asfáre ndajf bis Aspak; as një çikë. **Nuk u lodha**

asfare. asfárë ndajf > KURRFARË. S'ka asfarë

kujdesi. asfarëgjëpacak bis Asgjë fare.

asfiksí a f

♦ *mjek* Vështirësim ose ndalim i frymëmarrjes nga mungesa e ajrit me oksigjen.

♦ *fig* Ndërprerje a vështirësi e madhe që krijohet në një degë prodhimi dhe që pengon zhvillimin e lirë të saj.

asfiks•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *mjek* Kam asfiksi.

♦ *veta III fig (Prodhimi)* bllokohet a ndërpritet.

II pës e ASFIKS•OJ.

asfiks•ój kal óva úar

♦ *mjek* I shkaktoj asfiksi.

♦ *fig* Bllokoj a ndërpres prodhimin.

asfiksúar (i e) mb

♦ *mjek* Që ka vështirësi të frymëmarrjes ose i ndalon frymëmarrja.

♦ *fig (Prodhim)* i bllokuar a i ndërprerë.

asfiksúem (i) e (e) mb G > ASFIKSUAR (i

e). asfiksúes e mb

♦ *mjek* Që shkakton asfiksi.

♦ *fig (Faktor)* bllokues a ndërprerës i prodhimit.

asgjâ pacak G > ASGJË.

asgjâ ja f G > ASGJ•Ë A JA. Me ba n'asgja nuk vlerësoj fare; shumëzoi me zero. [të ndigjoj vetem tingullin e heshtjes,/ të shoh vetem një ngjyrë,/ ngjyrën e asgjasë së kësaj bote, (AÇ).]

asgjâkúnd ndajf G > ASGJËKUND.

asgjâmángut² *lidh G* Prapëseprapë; megjithatë. [Por unë asgjamangut vijo në temen (MC).]

asgjâsím i m G Asgjësim. [Dhe çka ká bâ me individë, e ká përgjithësue me methodat 'krakra' të gjymtimit të gjuhës dhe t'asgjasimit të fesë. (APp).]

asgjâs•úe (me) etj. G > ASGJËS•OJ etj.

asgjâsh•ëm (i) e (e) mb G > ASGJËSH•ËM (i) ME (e).

asgjëpacak Asnjë gjë, asnjë send; kurrjë. **Asgjë më shumë. Nuk i ka munguar asgjë. Nuk them asgjë. S'është asgjë për ty. E shes për asgjë e shes fare lirë. Faleminderit! - Asgjë!** [Dhe kur të vdes/ s'dua asgjë/ veç një varr të thjeshtë (FA).] [Ta dini se ne, në sy të Evropës së qytetëruar, jemi negër, dhe asgjë më tepër (FK).]

asgjëja f libr Ajo që nuk është; mungesë e plotë e gjithçkaje; **HIÇ I.** Ngre nga asgjëja.

E bëj për asgjë

asgjëkáfshë pacak Asnjë send; asgjë prej gjëje; gjë prej gjëje.

asgjëkúnd ndajf Në asnjë vend; as në ndonjërin vend, askund.

asgjëkúndi ndajf Në asnjë vend; as në ndonjërin vend, askund. **S'duket asgjëkundi.**

Drurë asgjëkundi, gjëkundi brigje. (XHS).

*

S'është asgjëkundi Nuk është aspak në rregull; nuk e ka fare në vijë një punë. **asgjëmángut lidh libr** Megjithatë, prapëseprapë; veçse.

asgjësénd pacak Asnjë send; asgjë. **Nuk marr vesh asgjësend.**

asgjëséndi pacak Asnjë send; asgjë.

asgjësi a f libr Të qenët asgjë, hiçi, asgjëja; zbrazëti e plotë.

asgjësím i m

♦ Shaktërrim i plotë; shfarosje; zhdukje. **Armë të asgjësimit në masë. Asgjësim i mbeturinave.**

♦ *usht* Godit në shenjë (*objektivin*).

asgjës•óhem óva (u) úar pës e ASGJËS•OJ.

asgjës•ój kal óva úar

♦ E shkatërroj plotësisht; e shfaros, e zhduk. **Deshën të asgjësojnë një fshat të tërë.**

♦ E shkatërroj plotësisht; djeg a varros (*mbetjet e dëmshme*).

♦ Dërrmoj; prish; shkatërroj. **Asgjësoj planet e dikujt ia prish planet dikujt. [Dëngla! Ekstaza e kish asgjësuar me një vështrim përçmues. (ED).]**

asgjësúar (i e) mb I shkatërruar plotësisht; i shfarosur; i zhdukur. **asgjësúes e mb**

♦ Shkatërrimtar; (*armë*) vdekjeprurëse.

♦ Shumë i ashpër, që synon të dërrmojë krejt, që e mohon diçka tërësisht. **Kritikë asgjësuese. Sarkazëm asgjësues.**

asgjësúes i m sh - it Mjet shkatërrimtar (shfarosës).

asgjësúes•e ja f sh e et f e ASGJËSUES I.

asgjësúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të asgjësohet.

asgjësueshmëri a f libr Të qenët i asgjësueshëm.

asgjësh•ëm (i) me (e) mb libr I pavlerë; që nuk ka asnjë vlerë a rëndësi.

así

♦ *vjet rrjedh e AI, ATA*

♦ *dëft* I tillë; si ai; si ata. **Así burri** (burrash).

así u m sh j jt K Vrasës; njeri gjakësor.

asibil•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e ASIBIL•OJ.*

asibil•ój kal óva úar *gjuh Shqiptoj me fishkëllimë (një tingull).*

asibilím i m *gjuh Shqiptim me fishkëllimë.*

asibilúar (i e) mb *gjuh (Tingull) i shqiptuar me*

fishkëllimë. asibilúem (i) e (e) mb G > ASIBILUAR (i e).

asigrímë *pacak bis G Asnjë thërrime;*

aspak. asikóhe ndajf > ASOKOHE.

asillój¹ *dëft bis I atillë. > ASISOJ¹.*

asillój² *ndajf bis Në të njëjtën mënyrë; në atë mënyrë. > ASISOJ².*

asimetrí a f *Mungesë simetrie.*

asimetrík e mb *Josimetrit; që nuk është simetrik; që nuk ka simetri.*

asimilím i m sh e et

♦ *bio* Përvetësim i një lënde nga organizmi. > **TRETJ•E A; THITHJ•E A. Asimilim i ushqimit.**

♦ *libr* Përvetësim (i njohurive, ideve etj.).

♦ *libr* Përqafim (i një kulture a mënyre tjetër të jetesës); shkrirje (e një populli a kulture me një popull a kulturë tjetër).

♦ *gjuh* > **PËRNGJASHMIM I.**

asimil•óhem óva (u) úar *pës e ASIMIL•OJ. [Në atë kohë grupet nd, ng, mb në gegënishte ende nuk ishin asimiluar në n ose m, një zhvillim që është i mëvonshëm (AKI).]*

asimil•ój kal óva úar

♦ *bio* Përvetësoj (një lëndë të jashtme) duke e përpunuar në organizëm. > **TRET; THITH. Asimiloj ushqimin. Asimilon oksigjenin.**

♦ *fig* Përvetësoj mirë (një lëndë, mësim), fitoj (dije e njohuri) duke i tretur mirë.

♦ *E shkrij* (një popull ose një komb), duke e bërë të humbasë veçoritë e tij kombëtare dhe të përvetësojë gjuhën, zakonet etj. të një populli ose kombi tjetër.

♦ *veta III gjuh (Një tingull)* e bën një tingull një tjetër të njëjtë ose të ngjashëm me veten. > **PËRNGJASHM•OJ.**

asimilúar (i e) mb

♦ *bio* (Lëndë) e përvetësuar nga organizmi. > **TRETUR (i e); THITHUR (i e).**

♦ *fig* (Mësim) i përvetësuar mirë.

♦ (Popull) i shkrirë në një popull tjetër; që ka humbur veçoritë kombëtare dhe ka përvetësuar gjuhën, zakonet etj. e një populli ose kombi tjetër.

asimilúem (i) e (e) mb G > ASIMILUAR (i e).

asimilúes e mb libr *Që asimilon; që ka aftësi a veti të asimilojë.*

asimilúes i m sh - it libr *Ai që asimilon.*

asimilúes•e ja f sh e et libr f e ASIMILUES I.

asimilúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ *Që mund të asimilohet* (tretet, thithet).

♦ (Lëndë, mësim) që mund të përvetësohet.

asimilueshmëri a f libr *Të qenët i asimilueshëm (i tretshëm, i thithshëm, i përvetësueshëm).*

asimptót•ë a f sh a at mat *Drejtëz që i afrohet një lakoreje vazhdimisht, pa e prekur në asnjë madhësi të kufishme.*

asimptotík e mb mat *I asimptotës; që ka të bëjë me asimptotën.*

asináps i *m bio* Pamundësi e kromosomeve homologe për t'u çiftuar gjatë mejozës.
asindét i *m gjuh* Mungesë a heqje e lidhëzave.

asindetík e *mb gjuh* Jolidhëzor; që i mungojnë ose i heq lidhëzat.

asindetíkisht *ndajf gjuh* Në mënyrë asidentike; pa lidhëza.

asindetíz•ëm mi *m gjuh* Mungesë e lidhëzave.

asinkrón e *mb fiz* Josinkron; i pasinkronizuar

asinkroní a *f fiz* Të qenët josinkron.

asinus asinum fricat /ásinus ásinum fríkat/ *shpr lt* Budallai budallain lavdëron.

Asirí a *f gjeog ant* Mbretëri në Mesopotaminë Veriore (ku ndodhet Iraku

sot). **asirián e** *mb* I Asirisë; që ka të bëjë me Asirinë, me banorët a vendësit e

saj. **asirián i** *m sh ë ët* Banor a vendës i Asirisë.

asirián•e ia *f sh e et f e* **ASIRIAN I.**

asíro-babilón e *mb ant* I Asiro-Babilonisë; që ka të bëjë Asiro-Babiloninë, me banorët a vendësit e saj.

asíro-babilónas e *mb ant* > **ASIRO-BABILON E.**

asíro-babilónas it *m sh hist* Banorë a vendës të Asiro-Babilonisë. [kultura greke përthithi në fondin e trashëgimisë së saj vlerat më të mira të trashëgimisë shpirtërore të popujve mesdhetarë, duke filluar me fenikasin, egjiptianët, asiro-babilonasin, ilirët e trakasin. (ShS).]

asirológ u *m sh ë ët* Studiues i qytetërimit të Asiro-

Babilonisë. **asirológ•e ia** *f sh e et e* **ASIROLOG U.**

asirologjí a *m* Studim i historisë dhe kulturës së Mesopotamisë.

asirologjik e *mb* I asirologjisë; që ka të bëjë me asirologjinë.

asisój¹ *dëft bis* I tillë; të tillë. **Asisoj njerëzish.**

asisój² *ndajf bis* Ashtu; në atë mënyrë. **Bëje asisoj.**

asíst i *m sh e et libr sport* Kalim i topit te shoku i skuadrës, që shënon.

asistencë a *f sh a at libr* Ndihmë që i jepet të sëmurit a nevojtarit. **Assistencë**

sociale. asistént e *mb*: **Mjek asistent** ndihmës i mjekut.

asistént i *m sh ë ët*

♦ Ndihmës. **Asistent i regjisorit kin.**

♦ Titull fillestar i atij që jep mësim në shkollë të lartë. **Asistent i profesorit.**

asistént•e ja *f sh e et f e* **ASISTENT I.**

asistím i *m libr*

♦ Ndihmë.

♦ Të qenët i pranishëm (*gjatë një operacioni*).

asist•óhem óva (u) úar *pës e* **ASIST•OJ.**

asist•ój *jokal óva úar libr* Jam i pranishëm.

asistolí a *f mjek* Paaftësi e barkushes (së zemrës) për të dërguar gjak në

aortë. **asistolík e** *mb mjek* I asistolisë; që ka të bëjë me asistolinë.

asistúar (i e) *mb libr* Që merr a ka nevojë për

asistencë. **asistúem (i) e (e)** *mb G* > **ASISTUAR (i e).**

asísh rrjedh e **ATA.**

asizmík e *m gjeol* Josizmik; që nuk ka veprimtari sizmike. **Zonë asizmike.**

as•k ku *m sh qe qet bot* Veshje e sportit.

askáh *ndajf* Askund; asgjëkund.

askariáz•ë a *f mjek* Infektim i zorrëve nga askaridet.

askarídeq t *m sh* Krimba të mëdhenj parazitarë në zorrët e kërbishtorëve. > **RRE JA.**

askáth i *m* Puçërr me qelb sa një kokërr elbi, që del në kapakun e syrit në rrëzë të qerpikëve. > **BYC I; ELBTH I; KATH**

I. askáth•ër ra f ra rat *A* Thelb hudhre.

askáth•ër ri m sh ra rat > **ASKATH I.**

askénd *G* kallëzore e **ASKUSH.**

askér i m vjet Soldier. > **ASQER I.**

askét i m sh ë ët dhe fig Njeri, që për shkak të besimit fetar, bën një jetë të vetmuar, të ashpër e të rëndë, duke e munduar veten dhe duke hequr dorë nga gëzimet e jetës. **asketík e mb** I asketit; që ka të bëjë me asketin. [letërsi heronjsh, që krijoi klimën e

nevojshme për të arritur deri tek kulti i njeriut, i forcës dhe energjisë së pakufishme të tij, tek "Shën-Njeriu", që zuri vendin e figurave asketike të ritualit kishtar. (ShS).]

asketíz•ëm mi m Asceticism.

asketór e mb I asketit; si asket.

askënd *kallëz e* **ASKUSH.** [u kujtua për letrat e shënimeve. U kthye, i mblodhi shuk dhe doli pa vështruar askënd. (IK).]

askí a f sh - të kryes sh Rripa krahaqafë për mbajtjen e pantallonave ose fundit.

Asklep i mit gr I biri vdekatar i Apollonit; Zeusi e vrau pse ngjalli Hipolitin prej së vdekuri, pastaj e ngriti në shkallën e perëndisë së mjekësisë për të shuar grindjet me Apollonin.

askomicéte t m sh bot Nënndarje e kërpudhave, që formojnë sporet në qese.

askúj dhan e **ASKUSH.** [por askuj, asnji fjalë s'i thotë (Mgj).]

askújt dhan e **ASKUSH.**

askúnd ndajf Asgjëkun; në asnjë vend.

askúndi ndajf > **ASKUND.**

askúrrë ndajf Kurrë ndonjëherë; asnjëherë tjetër. [Ndreq kurrizin më parë, pastaj ndriço trurin,/ Se shpirt-robi s'çlirohet askurrë pa drurin" (FN).]

askurrëfárë pacak Asnjë lloj, asnjë prej tyre, as edhe më të voglën (gjë). Askurrfarë pune.

askurrgjâ pacak G > **ASKURRGJË.**

askurrgjëpacak Asgjë prej gjëje, as gjënë më të vogël, kurrjë.

askurrkáh ndajf G Asgjëkund; në asnjë anë.

askurrkênd G *kallëz e* **ASKURRKUSH.**

askurrkúj dhan dhe rrjedh e **ASKURRKUSH.**

askurrkújt dhan dhe rrjedh e **ASKURRKUSH.** Mos i trego

askurrkujt. askurrkúnd ndajf > **ASGJËKUND.**

askurrkúsh pacak Askush; asnjë (njeri). Askurrkush nuk foli.

askurrkúsh i m bis Njeri pa asnjë vlerë, që nuk e përfillin fare në shoqëri. Ai është një askurrkush. Si ai askurrkush bis ai është i pashoq (s'e ka shokun).

askurnjëpacak As edhe një.

askurnjëherë ndajf Asnjëherë; as edhe një herë.

askurrqýsh ndajf Në asnjë mënyrë.

askúsh pacak (gjin i, e askújt; dhan, rrjedh askújt; kallëz askënd) Asnjë njeri; asnjeri.

[Askush s'e njef Lulin. As shokët e tij (Mgj).] [E një fjalë t'ambël askush s'ta flet (VPSH).] [S'del askush që t'a shpëtonjë,/ Roma do t'a kryqësonjë (FN).]

askúsh *i m bis* Njeri pa kurrfarë vlere.

askuváz•ë *a f sh a at* zool Bretk.

asllán *si mb* Trim. **Djalë asllan.**

asllán *i m sh ë ët vjet* Luan. [**Pa humbur kohë, një tjetër përngjau zërin e një asllani** (FK).]

Asmar•ë *a f gjeog* Kryeqytet i Eritresë.

asndokénd *ndaif* > **ASGJËKUND.**

asndokújt *dhan, rrjedh e* **ASNDOKUSH.**

asndokúsh *pacak* > **ASKUSH.**

askurnnjâ *pacak G* > **ASKURRNJË.**

asndonjéri *pacak G* > **ASDONJËRI.**

asndonjëpacak Asnjë prej tyre.

asndonjëherë *ndaif* Asnjëherë; kurrë ndonjëherë. **Si asndonjëherë tjetër** si kurrë më parë.

asndonjëra *pacak f* Asnjëra.

asndonjëri *pacak n* Asnjëri.

asndonjësend *pacak* Asgjë; asgjësend.

asndonjí *G pacak* > **ASNDONJË.**

asnjanës *e mb*

♦ Që nuk merr anën e asnjërës nga palët ndërluftuese ose kundërshtare; që nuk mban anë për askënd. **Vend asnjanës.** [**Si e merr shqiptari shtetin përgjithësisht, si një person (d. m. th. si pushtet të njerit a tjetrit person) apor si një regullim asnjanës?** (KM).]

♦ Që nuk mund të shërbejë si fushë luftimi ose për vendosjen e trupave ushtarake (sipas një marrëveshjeje); që nuk i përket asnjë pale. **Zonë asnjanëse.**

♦ *gjuh* Që nuk është as i gjinisë mashkullore, as i gjinisë femërore; që bën pjesë në lakimin e katërt të emrave të shqipes. **Gjinia asnjanëse. Emër asnjanës.**

♦ *fiz, el* (Përcjellës) pa ngarkesë pozitive a negative.

♦ *kim* (Kripë, tretësirë) që nuk jep as reaksion acid, as reaksion bazik. > **NEUTRAL E. asnjanës** *i m sh - it*

♦ *libr* Shtet, vend ose njeri që mban qëndrim asnjanës.

♦ *gjuh* Gjini asnjanëse.

♦ *fiz, el* Përcjellës asnjanës.

asnjanësi *a f*

♦ Gjendje e një shteti që nuk merr pjesë në një luftë, duke mbajtur të njëjtin qëndrim kundrejt vendeve ndërluftuese ose blloqeve ushtarake.

♦ Të qenët asnjanës, gjendja e atij që nuk mban anën e asnjërës palë në një mosmarrëveshje, grindje, kundërshtim etj. > **NEUTRALITET I.**

asnjanësim *i m libr* Neutralizim.

asnjanësisht *ndaif libr* Pa marrë anën e asnjë pale ndërluftuese a në mosmarrëveshje.

asnjanës•óhet úa (u) úar *libr*

I *vetv veta III* Bëhet asnjanës; neutralizohet.

II *pës e* **ASNJANËS•OJ.**

asnjanës•ój *kal óva úar libr*

♦ E shpall të paanshëm (*një shtet*); e bëj që të jetë asnjanës.

♦ I heq (*dikujt*) të veprojtë kundër meje; dobësoj; neutralizoj.

- ♦ *kim* I heq (*një tretësire*) vetitë acide me anë të reaksionit me një bazë ose anasjelltas.
- ♦ *tek* I heq një veti karakteristike (ngjyrimin, ngarkesën etj.) dhe e bëj asnjanëse (*ngarkesën e një grimce*).

asnjanësuar (i e) mb

- ♦ I bërë asnjanës; që ka shpallur asnjanësinë.
- ♦ I dobësuar; i neutralizuar; i paaftë të bëjë dëm. > **NEUTRALIZUAR (i e)**.

asnjanësues (i) e (e) mb G > ASNJANËSUAR (i e).

asnjanësues e mb tek Neutralising.

asnjanët (i e) mb G Asnjanës; i paanshëm.

asnjáni pacak G > ASNJENI, ASNJËRI.

asnjánshëm (i) me (e) mb libr I paanshëm.

asnjëni pacak G > Asnjëri. [Elë mâ, për mos m'e ngjatë,/ Mos me i mbetë davaja asnjënit (GjF).]

asnjeri pacak Asnjë njeri; askush. **S'ka asnjëri këtu.**

asnjëpacak As edhe një send, as edhe një njeri. **Pa asnjë arsye** for no reason at all. [por askuj, asnji fjalë s'i thotë (Mgj).] [për vonesën/ mos më bëj asnjë pyetje! (EMr).]

*

Asnjë për be As edhe një.

Në asnjë mënyrë Kurrësesi; kurrën e kurrës.

Pa asnjë dyshim si fj ndërmj Patjetër; medoemos. **asnjëçikë ndajf bis** Aspak.

asnjëfarë pacak Asnjë prej atij lloji; asnjë të vetëm. [E preku ëmbëlthi të çarën e seksit, si të donte të tejçonte me anë të dorës mendimin se ai s'kishte patur asnjëfarë faj e, natyrisht, as ajo vetë. (IK).]

asnjëfarëgjëje pacak Asgjë; kurrëgjë; gjë prej gjëje.

asnjëfarëllój pacak > ASNJËFARË.

asnjëherë ndajf Në asnjë kohë, kurrë ndonjëherë; në asnjë rrethanë, në asnjë rast..

[Me mendje kam rënë në gjoksin tënd,/ pa qenë asnjëherë në Prishtinë! (PJ).]

[Asnjëherë të mos vdesësh,/ të varrosesh dy herë (VZh).]

asnjëra pacak f Asnjë nga të dyja ose nga disa.

asnjëri pacak m Asnjë njeri nga të dy ose nga disa. **S'kam punë me asnjërin prej jush.**

asnji pacak G > ASNJË.

asnjiçikë ndajf G bis > ASNJËÇIKË.

asnjifarë pacak G > ASNJËFARË.

asnjifarëgjâje pacak G > ASNJËFARËGJËJE.

asnjifarëgjâjet pacak G > ASNJËFARËGJËJE.

asnjifarllój pacak G > ASNJËFARËLLOJ.

asnjifije ndajf G Aspak.

asnjigrímë ndajf G Aspak.

asnjihërë ndajf G >

ASNJËHERË. asó

♦ *rrjedh e* **AJO, ATO**

♦ *dëft* E tillë, si ajo ose si ato. **Aso dore** i atij lloji (soji). [aso kohe u gjindshin kso ligjësh e kso statutesh të kodifikueme. (GjF).]

asobóte ndajf Atëherë; në atë

kohë. **asociación i m sh e et**

♦ Bashkëshoqërim. **Asociacion mendimesh (idesh).**

♦ Shoqatë zyrtare.

asociúm i m sh e et Association. **Pakt i Asociim-Stabilizimit.**

asociúm i m sh e et > ASOCIIM I.

asoci•óhem óva (u) úar zyr

I *vetv* Hyj në një shoqatë zyrtare.

II *pës e* **ASOCI•OJ.**

asoci•ój kal óva úar zyr Pranoj (*një vend*) në një shoqatë

zyrtare. **asociúar** (i e) *mb* zyr I pranuar në një shoqatë zyrtare.

asociúem (i) e (e) mb G > ASOCIUAR (i

e). asodóre *dëft* I atij lloji; i atillë.

asofárë *pacak* I asoj fare.

asogríme *ndajf* G Pikërisht në atë çast.

asohére *ndajf* Në atë kohë.

asohérsh•ëm (i) me (e) mb I asaj kohe (të shkuar).

asokóhe *ndajf* Atëherë; në atë kohë. [**Shkupi i hershëm (latinisht Scupi) dhe**

Perzerendi (Latinisht Theranda) kishin asokohe një randsi të veçantë (KM).]

asokóhsh•ëm (i) me (e) mb I asaj kohe (të shkuar).

asonánc•ë a f sh a at *let* Përsëritje e zanoreve të ngjashme në rrokjet e theksuara të fjalëve të njëpasnjëshme.

asonánt e mb *let* Që bën

asonancë. **asortimént i m sh e et**

♦ Lloj prodhimi ose malli sipas madhësisë, formës, cilësisë, përdorimit etj. **Ndaj në asortimente.**

♦ *përmb* Tërësi e llojeve të mallrave të një prodhuesi.

♦ Madhësi, formë, cilësi etj. e një prodhimi ose e një malli, e përcaktuar sipas një standardi; përfshirje e një prodhimi ose e një artikulli në një lloj të caktuar. Prodhim sipas asortimentit.

asosación i m sh e et *libr* Bashkëshoqërim. [...**Për shkak se zgjon asociacione negative ky toponim në gjuhët sllave, në një akt të mbretit Milutin ajo quhet Rodimlja,** (AK).]

asósh *rrjedh e* **ATO.**

aspák *ndajf* Në asnjë masë a shkallë; as edhe një çikë, fare; kurrsesi, në asnjë mënyrë.

[**dhe/ nuk dua aspak të prishet/ kjo magji.** (EMr).] [**Aspak fjalën Muji s'm'ja**

pëlqen./ - Ç'je kah thue, Halil, të vraftë zoti. (CV).]

aspákët (i e) mb *libr*

♦ Që nuk është fare, që mungon krejt; që nuk njihet fare.

♦ Krejt pa vlerë.

asparág u m sh ë ët *bot* Shparg.

aspánj•ë a f sh a at *bot* A Lakër e egër.

asparagín•ë a f kim Aminoacid në gjendje

kristalore. **aspékt i m sh e et**

♦ Pamje e pjesshme e diçkaje, e paraqitur në një fotografi, në film etj. **Aspekte nga jeta e një artisti. Aspekte nga ndeshjet.**

♦ Një nga anët në të cilat shfaqet ose vështrohet një send, dukuri, çështje etj. **Aspektet e problemit. Në të gjitha aspektet. Nga aspekte të ndryshme.**

♦ *gjuh* Kategori gramatikore në disa gjuhë, që tregon mënyrën se si shprehet koha nga një folje. **Aspekti i kryer (i pakryer) i foljes.**

aspektór e *mb gjuh* Që ka të bëjë me aspektin e foljes.

aspergjl i ¹ *m sh ë ët fet* Spërkatës i ujit të bekuar.

aspergjl i ² *m bot* Myk i zakonshëm që zë ushqimi.

aspergilóz•ë a f

♦ *mjek* Infektim i rëndë i veshit dhe organeve të tjera, i shkaktuar nga një lloj myku.

♦ *mjek* Sëmundje e punonjësve të bujqësisë, e shkaktuar nga thithja e sporeve të mykut, që shkakton ënjtje të lëkurës, veshëve dhe organeve të frymëmarrjes.

♦ *veter* Pneumoni vdekjeprurëse që prek gjelat e detit dhe zogjtë e shpendëve.

aspermí a f *fizio* Mungesë e plotë e spermës.

asperúg•ë a f sh a at *bot (Asperugo)* Bimë barishtore e përhapur në Europë dhe në Afrikën Veriore, me kërcell të brishtë, të mbuluar me push ngjitës, me gjethe të vogla vezake, që çel lule të bardha, të verdha ose ngjyrëvjollcë.

asperúl•ë a f sh a at *bot* Gjini e bimëve me lule të familjes së rubiaceve, me gjethe të përdredhura aromatike të përhapura në Europë dhe në Afrikën Veriore.

ásp•ër ra f sh ra rat *vjet* Monedhë argjendi me vlerë të vogël. **E tradhtoi (u shit) për tridhjetë aspra.**

aspiránt i m sh ë ët

♦ *usht* Gradë midis nënoficerit dhe oficerit; ushtarak me këtë gradë.

♦ Pasuniversitar që përgatitet për veprimtari shkencore e mësimore pranë një shkolle të lartë a një institucioni shkencor.

aspirant•e ja f e ASPIRANT I.

aspirantúr•ë a f sh a at *libr* Titull i kandidatit që përgatitet për veprimtari shkencore e mësimore pranë një shkolle të lartë a një institucioni shkencor.

aspirát•ë a f sh a at *libr* Dëshirë e madhe, synim dhe shpresë për t'ia arritur një qëllimi të lartë.

aspiratór i m sh ë ët

♦ *tek* Pompë që thith ajër ose gaz tjetër nga një mjedis.

♦ *mjek* Mjet që thith lëngje nga trupi i pacientit.

aspirím i m

♦ *libr* > **ASPIRAT•Ë A.**

♦ Thithje.

aspirín•ë a f sh a at *farm* Lëndë kimike që përmban acid salicilik; përdoret si hape kundër dhembjeve të kokës, për uljen e temperaturës, si dhe për të penguar mpiksjen e gjakut.

aspiróhet úa (u) úar *libr*

I *pavet*

♦ Dëshirohet; është i dëshrueshëm.

♦ Thithet.

II *pës e ASPIR•OJ.*

aspiró j óva úar *libr I kal, jokal* Kam dëshirë të madhe dhe shpresa për t'ia arritur një qëllimi të lartë; synoj të arrij diçka. [një joshje e njeriut të zakonshëm, që aspirojnë të jetojnë në botën e përtejme dhe të rikthehet për të rrëfyer çudirat e asaj bote (ShS).]

II kal *gjuh* Frymëtoj (një tingull).

aspirúar (i e)¹ *mb libr (Diçka)* dëshiruar fort e me shpresë për ta arritur.

aspirúar (i e)² *mb gjuh (Tingull)* i frymëtuar.

aspirúes i m sh - it libr Ai që ushqen një

aspiratë. **aspirúes•e ja f sh e et libr f e**

ASPIRUES I. aspó pj bis

♦ Përdoret për të shprehur keqardhjen e folësit për diçka që nuk mund të arrihet ose që nuk i pëlqen. **Aspo lëre. Aspo ç'pret prej tij!**

♦ Përdoret në fjali pyetëse me kuptimin **apo jo, apo. Po vjen me mua, aspo?**

áspra t f sh krahin G Xixa;

shkëndija. **asqér i m sh ë ët vjet**

♦ Ushtar. **[Janinë, e zeza Janinë/ del e asqerë që vijnë (Pop).]**

♦ *keq* Ushtar i çrregullt.

♦ *përmb* Ushtri.

asqerí•e a f sh e et hist Taksë kundrejt lirimit nga shërbimi i detyrueshëm ushtarak (*gjatë sundimit otoman*).

asqí a f kryes sh - të > ASKI

A. asqýsh ndajf Në asnjë

mënyrë. **assá ndajf** Asgjë.

assesí ndajf NË asnjë mënyrë; kurrsesi. **Nuk bëhet assesi.**

assin krahin G

I ndajf Kurrë; asnjë herë. **II**

pacak Asnjë; as edhe një.

ást•ër ri m sh ra rat vjet Monedhë me vlerë të vogël. > **ASP•ËR RA.**

astak•úa ói m sh ónj ónjtë inv (Palinurus vulgaris) Aragostë e ujërave të ngrohta. **astakónj të sh i ASTAK•UA OI.**

astáll i m sh a at Sofër; tryezë e bukës.

Astán•ë a f Kryeqytet i Kazakistanit.

astaník u m sh ë ët G

♦ *ndërt krahin* Tra kryesor.

♦ *ark* Kapitel.

astár i m sh ë ët Pëlhurë ose material tjetër, që përdoret për të veshur nga brenda rrobat e trasha, këpucët dhe disa sende të tjera. **Astar mëndafshi.**

astarím i m Veshje me astar.

astar•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e ASTAR•OJ.

astar•ój kal óva úar Vesh me astar (*pallton, këpucët etj.*).

Astárt•e ja f mit Perëndeshë fenikase e dashurisë; herëhrë barazohet m Afërditën, Selenën dhe Artemisën.

astarúar (i e) mb (Pallto, këpucë etj.) e veshur me

astar. **astarúem (i) e (e) mb G > ASTARUAR (i e).**

astát i m kim > ASTATIN•Ë A.

astatín i m kim Element halogjen radioaktiv i zbuluar gjatë bombardimit të bismutit me grimca alfa.

astén i m sh ë ët A Shkop i gjatë me një thumb në majë, që përdoret për të ngarë qetë, buajt etj.. > **HOSTEN I.**

astení a f mjek Pafuqi; humbje anormale e fuqisë.

asteník e mb mjek I pafuqi; që ka humbje anormale të fuqisë.

astenjâ *pacak krahin G* Asnjë; as edhe një.

astenjihërë *ndajf krahin G* Asnjëherë; kurrë.

astér i m sh e et *bot* Bimë e familjes së lulëshqerrave, me lule të purpurta ose lejlá. **asterisk u m sh ë ët** *shtyp* Shenjë në trajtë yllthi (*).

asteroíð i m sh ë ët *astr* Secili prej trupave të ngurtë qiellorë me madhësi nga kokrriza më e vogël deri në 1 000 km, që gjenden kryesisht në brezin midis Marsit dhe Jupiterit .

asteróre t f sh bot (*Asteraceae*) Bimë shumë të përhapura të familjes së angiospermave, me lule të përbëra, që përfshijnë lulediellin, lulëshqerrat etj.

astigmatík e mb mjek Që ka astigmatizëm.

astigmatíz•ëm mi m mjek Mangësi optike e syrit e shkaktuar nga shtrembërimi i sipërfaqes së kornesë që shfokuson rrezet e dritës dhe shformon figurën.

astinóm i m sh ë ët *vjet Ç* Njeri i ngarkuar me mbajtjen e rendit dhe të sigurisë publike. **astmatík e mb mjek** Që vuan nga astma. > **SHPIRRAQ E**.

astmatík u m sh ë ët mjek Ai që vuan nga astma.

astamtík•e ja f sh e et f e **ASTAMATIK U**.

ástm•ë a f mjek Sëmundje që shfaqet me zënien e frymës herë pas here, për shkak të çrregullimeve të bronkeve, të zemrës ose për shkaqe të tjera. > **SHPIRR•Ë A**;

GULÇIM I.

astragác i m sh ë ët Dërrasë e rrumbullakët dhe e lëmuar, mbi të cilën tëhollen petët për byrek etj.; **PALAR•E JA**; **QEH•ËN NI**; **QER I**.

astragál i¹ m sh ë ët *anat* Kockë e kyçit të këmbës.

astragál i² m sh ë ët *ark* Unazë e shtyllës; rruzare.

astragán i m ë ët Gëzof me lëkurë qengji të njomë.

Astrakán i m gjeog Qytet në Rusinë Jugperëndimore.

Astré ja f mit gr Perëndeshë e drejtësisë; e bija e Zeusit me Temisën. **astrét•em vetv a (u) ur J** Lëngoje nga malli a dashuria.

astrétur (i e) mb J Që lëngon nga malli a dashuria.

astríc•ë a f Shkëndijëz; xixë.

astrít i m sh ë ët zool krahin (*Coluber jugularis*) Gjarpër i madh i verdhë e shpesh i shkruar me pika, që është shumë i shpejtë. > **BISKAR I**.

♦ *fig* Njeri shumë i shkathët, trim e syptrembur.

ástro- fjalëform Astro-.

astrobiológ u m sh ë ët Specialist i astrobiologjisë.

astrobiológ•e ia f sh e et f e **ASTROBIOLOG U**.

astrobiologjí a f Shkencë që studion prejardhjen, evolucionin dhe të ardhmen e gjithësisë.

astrobiologjík e mb I astrobiologjisë; që ka të bëjë me astrobiologjinë.

astrodinamík e mb I astrodinamikës; që ka të bëjë me astrodinamikën.

astrodinamík•ë a f Degë e astronomisë që studion lëvizjen e trupave qiellorë natyrorë e artificialë.

astrofizík e mb I astrofizikës; që ka të bëjë me astrofizikën.

astrofizík•ë a f Degë e astronomisë që përdor metoda fizike për studimin e trupave qiellorë dhe hapësirën ndërmjet tyre.

astrofizikán i msh ë ët Specialist i astrofizikës.

astrofizikán•e ia f sh e et f e **ASTROFIZIKAN I**.

astrofób i a f libr Frikë nga hapësira kozmike.

astrofotografí a m Fotografi e objekteve qiellorë.

astrográf i m sh ë ët Teleskop që fotografon objekte qiellorë.

astrografí a f Astrography.

astrografík e m I astrografisë; që ka të bëjë me bëjë me astrografinë.

astrogjeodezí a f Shkencë që zbaton metoda astronomike për punime gjeodezike. **astrogjeodezík e mb** I astrogjeodezisë; që ka të bëjë me astrogjeodezinë. **astrogjeodezíst i m sh ë ët** Specialist i astrogjeodezisë.

astrogjeodezíst•e ja f sh e et f e **ASTROGJEODEZIST.**

astrogjeológ u m sh ë ët Specialist i astrogjeologjisë.

astrogjeológ•e ia f sh e et f e **ASTROGJEOLOG U.**

astrogjeologjí a f Shkencë që studion gjeologjinë e trupave qiellorë si planetet dhe satelitët e tyre, hënat, asteroidet, kometat dhe meteoritet.

astrogjeologjík e mb I astrogjeologjisë; që ka të bëjë me astrogjeologjinë.

astroíð i m sh ë ët gjeom Figurë me katër brinjë të lakuara, që formohet nga një pikë e një rrethi të vogël që sillet brenda perimetrit të një rrethi më të madh.

astrokimí a f Degë e kimisë që studion lëndët kimike të trupave qiellorë.

astrokimík e mb I astrokimisë; që ka të bëjë me astrokiminë.

astrokimíst i m sh ë ët Specialist i astrokimisë.

astrokimíst•e ja f sh e et f e **ASTROKIMIST I.**

astroláb i m sh ë ët vjet astr, det Instrument për majtën e lartësisë së trupave qiellorë dhe për llogaritjen e gjerësisë gjeografike (para shpikjes së sektantës).

astrológ u m sh ë ët Ai që merret me astrologji.

astrológ•e ia f sh e et f e **ASTROLOG U.**

astrologjí a f Vëzhgim i lëvizjes së trupave qiellorë dhe pozicioneve të tyre për të parashikuar fatin e njeriut dhe të botës.

astrologjík e mb I astrologjisë; që ka të bëjë me astrologjinë.

astrometrí a f Teknikë e matjes së pozicionit dhe lëvizjes së trupave qiellorë.

astrometrík e mb I astrometrisë; që ka të bëjë me astrometrinë.

astronáut i m sh ë ët

♦ Specialist i astronautikës.

♦ > **KOZMONAUT I.**

astronáut•e ja f sh e et f e **ASTRONAUT I.**

astronautík e mb I astronautikës; që ka të bëjë me astronautikën.

astronautík•e a f Shkencë që merret me fluturimet në hapësirën ndërmjet yjeve ose planeteve.

astronóm i m sh ë ët Specialist i astronomisë.

astronóm•e ja f sh e et f e **ASTRONOM I.**

astronomí a f Shkencë që merret me studimin e trupave qiellorë, me ndërtimin, përbërjen, prejardhjen e me vendin e tyre në hapësirë, si edhe me ligjet e lëvizjes së tyre.

astronomík e mb

♦ I astronomisë; që ka të bëjë me astronominë. **Vëzhgim astronomik.**

♦ *fig* Shumë i madh; i pallogaritshëm. **Shifër astronomike. Rritje astronomike e çmimeve.**

Asturí a m gjeog: Principata e Asturisë bashkësi autonome në Spanjën Verilindore.

asturián *e mb* I Asturias (së Spanjës); që ka të bëjë me Asturinë, me banorët a vendësit e saj.

asturián *i m sh ë ët* Banor a vendës i

Asturisë. **asturián•e** *ja f sh e et f e*

ASTURIAN I. Asuán *i m*

♦ *gjeog* Qytet i lashtë në bregun e Lumit Nil, në Egjipt.

♦ *ant egj* Perëndeshë e lindjes (së foshnjeve).

asún *lidh vjet* Me qëllim që; për të.

Asunción *i m gjeog* Kryeqytet i Paragwait.

asúr•e *ja f sh e et* Hasër.

Asúrë *t m sh mit hind* Perëndi mëkatare që kërkon pushtet.

-ash *prapasht*

♦ (*formon mbiemra dhe emra nga mbiemra*): **kuqalash, pordhash, qullash.**

♦ (*formon ndajfolje nga emra*): **(Luaj) shtëpiash.**

ash *i m sh e et* Barth; bar i imët.

ashár *i m sh e et hist* E dhjeta (*lloj takse*).

asharí *a m vjet*

♦ Epshe.

♦ Njeri gopjelashtë.

asharím *i¹ m* > **ASHARITJ•E A.**

asharím *i² m zoovet G* Ndërzim; mbarsje e bagëtisë së trashë. **asharít•em** *vetv G* > **ASHARIT•Ë (me u).**

asharít•ë (me u) *vetv a (u) ur G* Vij në moshë; arrij moshën e pubertetit, e pjekurisë seksuale.

asharítj•e *a f G* Arritje e moshës së pjekurisë seksuale, e pubertetit.

asharítun (i) *mb m G (I ri)* i arrirë; që është në moshën e pjekurisë seksuale, e pubertetit. **ashar•óhet** *vetv veta III G* > **ASHAR•UE (me u).**

ashar•úe (me u) *vetv úe (u) úe*

♦ (*I riu*) vjen në moshën e pjekurisë seksuale.

♦ *veta III zoovet G (Lopa)* ndërzhë; mbarset; merr dem.

asharúeme (e) *mb zoovet G (Lopë)* e ndërzyer; e mbarsur.

ashásh *i m* > **HASHASH I.**

ASHASH *i shkurt i* Akademia e Shkencave dhe Arteve të Shqipërisë.

ásh•e *ja f sh e et bot (Ilex aquifolium)* Shkurre përherë e blertë, me gjethë të ndritur; rritet në pyje malore; mbillet edhe si bimë zbukurimi.

ashéf *i m sh e et vjet* Kuzhinë; vend gatimi në dhomë. **ashémb** *i m sh e et vjet G*

♦ Mallkim.

♦ Barrë e rëndë.

ashensór *i m sh ë ët* Mjet i mekanizuar që shërben për të ngjitur e për të zbritur njerëz dhe sende në një ndërtesë shumëkatëshe ose në një minierë.

ashensoríst *i m sh ë ët* Ai që shërben në ashensor.

ashensorist•e *ja f sh e et f e* **ASHENSORIST I.**

ásh•er *ra f sh ra rat A* > **ASH•ËR RA¹.**

ashér•ë *a f sh a at bot (Aesculus)* Gështenjë e egër.

asherím *i m sh e et krahin G* Gardh a mur që thur oborrin e shtëpisë.

áshër *si kallëzues*: **Ashër e pisë (i zi)** shumë i zi. **M'u bënë duart ashër** m'u ashpërsuan duart. **Bëhemi ashër** ndahemi keq; bëhemi kashtë e kokërr.

ásh•ër ra¹ *f sh ra rat*

- ♦ Ashkël; copë druri e vogël për të ndezur zjarrin.
- ♦ Copë druri e çarë si dërrasë e hollë, që përdoret si petavër ose për të mbuluar çatinë. >

HARTQS•Ë A; PULLAZIN•Ë A.

ásh•ër ra² *f sh ra rat bot (Aesculus)* Gështenjë e egër.

ásh•ër ri *m sh ra rat*

- ♦ *anat* Kërce e pjesës së prapme të thundrës së kalit.
- ♦ *veter* Çalë e kuajve.

ashërím•ë a f sh a at Thurimë a gardh me ashra.

ashër•ój kal óva úar

- ♦ Çaj (*dru për zjarr*)
- ♦ Mbuloj (*çatinë*) me ashra a petavra. **ashërúar (i e) mb**
- ♦ (*Dru*) të çarë për zjarr.
- ♦ (*Çati*) e mbuluar me ashra a petavra.

ashíje *dëft* ¹ **A** Asi; e

tillë. **ashík u**¹ *m sh ë ët*

- ♦ Eshtër e vogël në gjurin e kafshëve të imëta. > **TESTEMBEL I.**
- ♦ Kjo eshtër që përdorin fëmijët për një lojë në të cilën kush e gjen se në çfarë pozicioni do të bjerë kocka fiton.
- ♦ Kyç i këmbës së njeriut.
- ♦ *krahin muz* Çelës i veglave me tel.

ashík u² *m sh ë ët vjet*

- ♦ I dashur.
- ♦ *keq* Qejfli; njeri i dhënë fort pas qejfeve.
- ♦ Homoseksual.

ashikërí a f sh - të vjet

- ♦ Dashuri. **Këngë ashikësh** këngë dashurie.
- ♦ Dashuri midis homoseksualëve.

ashikërim•ë a f sh a at vjet Dashuriçkë.

ashikër•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e* **ASHIKËR•OJ.**

ashikër•ój kal óva úar Bëj dashuriçka me (*dikë*).

ashikërúar (i e) mb Që bën dashuriçka.

ashiklláj•k ku m sh qe qet krahin G > **ASHIKLL•ËK**

KU. ashikllí•k ku m sh qe qet vjet Dashuri.

ashikllí•k ku m sh qe qet vjet > **ASHIKLL•ËK**

KU. ashikní a f G > **ASHIKËRI A.**

ashik•ój kal G > **ASHIK•UE (me).**

ashik•úe (me) kal óva úe G Bëj në dashuri me (*dikë*). **ashiqáre** *ndajf bis*

- ♦ Haptas; sy ndër sy; sheshit. **Ia tha ashiqare.**

ashk u m

- ♦ Ngrohtësi e brendshme e tokës së lëruar; gjendje e ngrohtë e tokës që është bërë për t'u mbjellë. **Ashk e vlagë. Vjen toka në ashk.**

♦ *fig* Dëshirë e brendshme e zjarrtë, ndjenjë e fortë. > **AFSH I; ZJARR I; PASION I.**

Me ashk e shpirt. Qesh me ashk qesh me gjithë shpirt. **Puth me ashk.**

Ashkabád i m gjeog Kryeqytet i Turkmenistanit.

ashkalí e mb Karakteristik i ashkalinjve (magjypëve të Kosovës).

ashkalí a f sh j jt Magjyp i Kosovës.

ashkalí•e ja f sh e et f e ASHKALI A.

ashkalís kal G > ASHKALIS•Ë (me).

ashkalís•et vetv veta III dhe pës e ASHKALIS. > ASHKALIS•Ë (me u).

ashkalís•ë (me) kal G I çaj të holla (*drutë*); nxjerr ashkla (*nga drutë e zjarrit*). **asghkalís•ë (me u) - (u) ë G vetv veta III dhe pës e ASHKALIS•Ë (me).** **ashkalísun (i e) mb G (Dru zjarri)** i çarë hollë për ashkla.

áshke-áshke ndajf (Pres djathin etj.) feta-feta; në rriska; në copa të holla. **ashkenázë t m sh** Çifutë të Europës Veriore.

áshk•e ja f sh e et > ASHK•ËL LA.

áshk•ë a f sh a at

♦ *dhe A* > **ASHK•ËL LA.**

♦ Fetë; rriskë; copë e hollë.

*

S'merr ashkë Nuk dëgjon (nga ai krah); s'do të marrë vesh.

áshk•ë a f sh a at G Kapak i syrit; qepallë.

*

Nuk më veton ashka e synit S'më bën syri tërr.

áshk•ë a f sh a at G > DOLLI A.

ashkëkúq•e ja f Bojë e kuqe që nxirret nga një lloj druri dhe shkurreje të Brazilit. **áshk•ël**

la f sh la lat Copë e vogël dhe e hollë që shképutet nga një dru kur çahet a pritret me sëpatë; copë e vogël, rrip i ngushtë që del nga një send prej metali, kur përpunohet me vegla prerëse. **Ashkla druri. Ashklat e tornos.**

*

Asnjë ashkël nuk i hiqet Nuk shqetësohet fare, nuk bëhet merak. **Ia**

mbush kokën me ashkla E mërzit me fjalë të kota, me cikërrima.

S'lëshon ashkël Nuk gdhendet, nuk merr vesh, nuk ha arsye.

áshk•ël la f sh la lat Qerpik. **S'i dridhet ashkla e syrit** s'i bën syri tërr; nuk trembet. **ashkëlm i m sh e et** Nxjerrje e ashklave (*nga punimi i drurit a metalit*).

áshkëlj•e a f sh e et Copë lëvozhgë a lëkure.

ashkël•óhet úa (u) úar pës e

ASHKËL•OJ. ashkël•ój óva úar

I kal óva úar E bëj ashkla; e copëtoj. **Ashkëloj një kërcu.**

II jokal Bëj ashkla kur çaj a pres një dru ose kur punoj me metal.

ashkëluar (i e) mb (Dru) i çarë; i bërë në të holla (*për të ndezur zjarrin*).

ashkëluem (i) e (e) mb G > ASHKËLUAR (i e).

ashkëti u f m sh j jt G > ASHKËTI U

ashkëti u f m sh nj një > ASKET I.

ashkëtím i m G Çarje e druve për ashkla.

ashkët•óhet

I vetv veta III > ASHKËT•UE (me u).

II pës e ASHKËT•OJ.

ashkët•ó *kal G* > **ASHKËT•UE** (me).

ashkëtór•e *ja f sh e et* Banesë e hermitit.

ashkët•úe (me) *kal óva úe G* Çaj; bëj të holla (*drutë e zjarrit*). **ashkët•úe**

(me u) *vetv úe (u) úe G* (*Drutë e zjarrit*) çahen; bëhen të holla.

áshkëz a m sh a at G Kapak i syrit; qepallë.

áshkj•e a f sh e et Kapak i syrit; qepallë.

áshkla-áshkla ndajf (*Dru zjarri*) të çara; të bëra të

holla. **ashklatís** *kal G* > **ASHKLATIS•Ë** (me).

ashklatís•ë (me) *kal a ë G*

♦ Çaj (*dru*) për ashkla.

♦ E bëj ashkla-ashkla (*diçka*).

ashklatísun (i e) mb G

♦ (*Dru*) i çarë për ashkla.

♦ *fig* I shkatërruar; i bërë copë-copë. [**bân çerdhen neper gallushtra të stënavet t'ashklatisuna** (GjF).]

ashkosún pasth vjet bis Të lumtë.

ashkth i m mjek Sëmundje e fëmijëve, që shfaqet me një kokërr në qiellzë.

ashkún i m A Splinter. > **ASHK•ËL LA.**

áshkz•ë a f bot (*Haematoxylum campechianum*) Gëmushë gjembake e viseve tropikale, me drurin të kuq të errët, nga nxirret bojë e zezë.

ASHM të shkurt i Armë të Shkatërrimit në Masë; Armë të Shfarosjes në Masë. **ashóje dëft A** Atillë.

ashóre t f sh bot (*Aquifoliaceae*) Shkurre e drurë të familjes se ilqeve.

áshpër (i e) mb

♦ (*Letër, lëkurë etj.*) që e ka sipërfaqen me të dala të vogla; që nuk është e lëmuar në të prekur; që të gërvisht lëkurën kur e prek. **Dërrasë e ashpër.**

♦ (*Lesh etj.*) i fortë; që nuk përkulet në të prekur. > **KRESHTË (i e). Mjekër e ashpër.**

♦ (*Rërë*) kokërrmadhe; e trashë.

♦ *tekst* (*Pëllhurë*) e sapodalë nga tezgjahu e nuk është përpunuar.

♦ (*Mulli*) që bluan trashë.

♦ (*Terren*) i thyer; me male të lartë e shkëmbinj të thepisur; i vështirë për t'u kaluar.

♦ *fig* (*Mot*) me të ftohtë të madh; me dëborë e ngrica.

♦ *fig* (*Përleshje, luftë*) shumë e rreptë dhe e përgjakshme.

♦ *fig* (*Jetesë*) në kushte shumë të vështira; me shumë mundime e përpjekje.

♦ *fig* (*Njeri*) i vrazhdë e i rreptë në sjellje; që i mungon butësia.

♦ *fig* (*Disiplinë*) e fortë, e rreptë dhe pa lëshime. **Ndëshkim i ashpër.**

♦ *fig* (*Fjalë*) e rëndë; që godet keq. **I flas me ton të ashpër** harsh tone.

♦ *fig* (*Dënim, gjykim*) i pamëshirshëm; që nuk fal.

♦ *fig* (*Stil*) pa stoli; i zhveshur nga zbukurimet. [**hekzametrit lukrecian, ende të papunuem mirë, ende t'ashpër, mâ mirë i përshtatet një farë ashpërsie hijerândë e gegënishtes...** (App).]

♦ (*Pije*) e egër; (*duhan*) i vrazhdë.

áshpër ndajf

♦ Me thërrmija të mëdha, me kokrriza të trasha. **Kafe e bluaj ashpër.**

♦ *fig* Në mënyrë të rreptë e të përgjakshme; pa mëshirë, me egërsi, > **RREPTË.**

Sulmoj (godit) ashpër. Kundërshtoj ashpër.

♦ *fig* Në mënyrë të vrazhdë, me ashpërsi. > **RËNDË. Flas (përgjigjem) ashpër. Sillet ashpër.**

♦ *fig* Në mënyrë të prerë, pa lëshime, rreptë. **Qortoj (dënoj) ashpër.**

ashpër it (të) *as dhe fig* Ashpërsi; vrazhdësi. **Me të**

ashpër. ashpërák e mb (*Lesh*) i ashpër.

ashpërán e mb (*Njeri*) i ashpër, i vrazhdë a i rëndë në sjellje. **ashpërés•ë a f sh a at** Ashpërim.

ashpërí a f

♦ > **ASHPËRSI A.**

♦ Mot i shumë i ftohtë, me acar.

♦ *sh - të* Fjalë të

ashpra. **ashpërim i m**

♦ Humbje e butësisë.

♦ Ashpërsi (*e tonit*).

ashpërin•ë a f sh a at Vend i ashpër; i vështirë për t'u kaluar. **ashpërisht ndajf** Me ashpërsi. > **ASHPËRSISHT.**

ashpër•óhem óva (u) úar

I vetv > **ASHPËRS•OHM.**

II pës e ASHPËR•OJ.

ashpër•ój kal óva úar

♦ *veta III* E bën sipërfaqen të ashpër, e plasarit. **Soda të ashpëron duart.**

♦ *fig* E bëj të ashpër, të rreptë a më pak të ndjeshëm. **E ashpëroi burgu.**

♦ > **ASHPËRS•OJ.**

ashpërsí a f

♦ Të qenët i ashpër, me sipërfaqe me të dala të vogla, i palëmuar. **Ashpërsia e sipërfaqes (e lëkurës).**

♦ Të qenët me male të lartë e me shkëmbinj të thepisur; natyra shumë e thyer dhe e vështirë e një krahine, e një vendi.

♦ Të qenët me të ftohtë të madh, me ngrica e me stuhi dëbore. **Ashpërsia e dimrit (e motit, e klimës).** *fig* Të qenët shumë i rreptë e i përgjakshëm; të qenët i prerë, i shtrenguar e i pamëshirshëm; rreptësi e madhe. **Luftoj (dënoj) me ashpërsi.**

♦ Mungesë butësie e dashamirësie, të qenët i rreptë, vrazhdësi. **Ashpërsia e zërit (e fjalëve). Ashpërsia e fytyrës (e tipareve), Ashpërsi e karakterit. Sillem me ashpërsi.**

♦ *sh - të* Vend i ashpër; sipërfaqe e ashpër.

ashpërsím i m sh e et Acarim (*i motit, i marrëdhënieve, i tonit etj.*).

ashpërsisht ndajf Në mënyrë të ashpër; me ashpërsi; me rreptësi. > **ASHPËR.**

ashpërs•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III (Moti)* bëhet i acartë.

♦ *fig (Krizë etj.)* rëndohet; keqësohet.

♦ Bëhem i ashpër; egërsohem; zemërohem.

II pës e ASHPËRS•OJ.

ashpërs•ój kal óva úar

♦ *veta III (Era e ftohtë etj.)* e acarom, e ftoh shumë (*motin*).

♦ *fig* E rëndo, e keqësoj, e acaroj (*krizën etj.*); i keqësoj (*marrëdhëniet*).

◆ > **ASHPËR•OJ.**

ashpërsúar (i e) *mb*

◆ (*Lëkurë, sipërfaqe*) që është bërë e ashpër.

◆ I zemëruar.

◆ (*Gjendje, krizë*) e rënduar, e acaruar.

ashpërsúem (i) e (e) *mb G* > **ASHPËRSUAR** (i

e). **ashpëruár** (i e) *mb* > **ASHPËRSUAR** (i e).

ashpëruém (i) e (e) *mb G* > **ASHPËRUAR** (i e).

ashpërsúes e *mb* (*Faktor*) që e rëndon, e keqësoj ose e acaron (*gjendjen*).

áshpërt (i e) *mb* > **ASHPËR** (i

e). **ashpërtí** a *f* > **ASHPËRSI** A.

ashpëtír•ë a *f sh a at bot* Dushk gjetheashpër.

ashpr•ónj *kal óva úar* A Ashpëroj. **ashprúar**

(i e) *mb* A I ashpëruar.

ashqímo *mb* I shëmtuar.

ASHRPSSH ja *f hist shkurt* i Akademia e Shkencave të Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë.

ASHSH ja *f shkurt* i Akademia e Shkencave të Shqipërisë.

âsht, asht *G veta I, tanishme e JAM.* [tri dit rresht edh' âsht mendue;/ mbasandej ai fjalë ka çue (GjF).]

asht i¹ *m sh* éshtra éshtrat

◆ Kockë. > **ESHT•ËR** RA. **Asht e** lëkurë shumë i dobët. (**U laga**) **deri në asht** deri në kockë (më mish). [ashtit të trupit,/ ngjitet, ngjitet/ trishtimi! (EMr).] [dhe ashti i tij është dritë që pak kush e sheh (ShM).]

◆ Kopsë e vogël prek kocke.

asht i **butë** *anat* Kërce.

asht i² *m sh e et bot* Bimë barishtore njëvjeçare e livadheve, me gjethe të vogla vezake dhe me lule ngjyrëvjollcë, me kërcell plot lëng të bardhë.

áshtë (i e) *mb*

◆ Kockor.

◆ (*Njeri*) kockëmadh.

◆ (*Mish*) me shumë kocka.

ásht•ë a¹ *f sh a at* Ahishtë; pyll ahu.

ásht•ë a² *f sh a at vjet usht* A Heshtë.

asht•mádh **mádhe** *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* *G* > **KOCKË•MADH**

MADHE. **ashtdálë** *mb G* Kockëdalë; që i duken kockat.

ashtërím i *m*

◆ > **ESHTËRIM** I.

◆ *sh e et* > **ESHTËRI** A.

ashtër•óhet *vetv úa (u) úar veta III*

◆ > **ESHTËR•OHET**

◆ *fíg* Forcohet; bëhet i thatë e i fortë si kockë. **ashtër•ój** *kal óva úar*

◆ E thaj dhe e bëj të fortë si kockë.

◆ > **ESHTËR•OJ.**

ashtërór e mb > ESHTËROR E.

ashtërór•e ja f sh e et Skelet. > ESHTËROR•E JA.

ashtëruar (i e) mb

♦ (*Ind*) i eshtëruar; i forcuar e i bërë si kockë.

♦ *fig* I forcuar; i thatë e i fortë si kockë.

áshtët (i e) mb (*Prej*) kocke; që ngjan si kockë; i fortë si kockë. > **ASHTTË (i e).** **ashtëz•óhet vetv úa (u) úar veta III** (*Indi*) eshtërohet; bëhet kockë.

ashtëz•ón kal ói úar veta III (*Një lëndë*) e forcon, e shtëron (*indin*). **ashtëzím i m** Eshtërim.

ashtëzúar (i e) mb I eshtëruar.

ashtëzúem (i) e (e) mb G > ASHTËZUAR (i e). **asht-hóllë mb G > kockËhóllë.**

ashtní a f përmb G Eshtëri; eshtër; tërësi e eshtërave.

ashtním i m G Eshtërim.

ashtn•óhet vetv G > ASHTN•UE (me

u). **ashtn•ój kal G > ASHTN•UE (me).**

ashtnór e mb Eshtëror.

ashtnór•e ja f sh e et G Eshtërore; vend ku mbahen kufomat ose eshtërat.

ashtn•úe (me) kal óva úe G Eshtëroj.

ashtn•úe (me u) vetv ói (u) úe veta III G

Eshtërohet. **ashtnúem (i) e (e) mb G >**

ESHTËRUAR (i e). **ashtn•úer óre mb G** Eshtëror.

ashtnúes e mb G > ESHTËRUES E.

áshtsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I fortë e i thatë si kockë.

♦ Kockor; plot (me) kocka; gjithë kocka.

áshttë (i e) mb G I eshtërt.

ashtth i m veter Sëmundje që u bie kuajve në kockën e këmbës.

ashtú

I ndajf

♦ Në atë mënyrë (për mënyrën se si kryhet veprimi); si mendohet a si dëshirohet, si është pranuar me parë ose si pirtet të jetë. **Nuk është ashtu. Ashtu thonë. Jo ashtu (mos ashtu)! Ashtu qoftë! Ashtu e ka ai. S'bën (të sillesh) ashtu.**

♦ (*përdoret si fjalë e bashkëlidhur në fjalinë kryesore edhe me lidhëza të tjera në krahasime*) Në po atë mënyrë, në po atë gjendje, njësoj. [**ashtu si bie prej peme një fryt i stërpjekun** (MC).] [**ashtu dhe fëmijë, ashtu dhe Luli** (Mgj).]

♦ (*zakonisht në përgjigje*) As mirë, as keq, çka, disi; njëfarësoj. **Si je? - Ashtu.**

♦ (*përdoret për të shënuar shkallën e një cilësie, veprimi a gjendjeje, me kuptimin aq mirë, aq bukur, aq keq etj.*) Në atë gjendje, si është; aq. **I zemëruar ashtu si qe.**

♦ Pa ndonjë qëllim të caktuar, pa një pikësynim të qartë, kot. **Ashtu kot. Ashtu pa dashur.**

♦ (*përdoret në fillim të fjalive pyetëse ose si përgjigje për të shprehur habi a kundërshtim për atë që na kumtohet*): **Ashtu, ë?**

♦ Siç duhet të jetë; shumë mirë; në rregull. **Ashtu, shumë mirë! Ashtu, të lumtë! Ashtu, me rrofsh! Ashtu qoftë!**

II *fj e ndërmj bis (Përdoret në fillim të fjalive që përmbyllin një mendim)* Kështu; atëherë. **Ashtu, u ngrit e hapi derën.**

III *pj bis Afërsisht, rreth, pothuajse.* **Ashtu si nga mbrëmja.**
ashtú-ashtú ndajf

♦ As mirë, as keq; në një fare mënyre; njëfarësoj.

♦ Njësoj, barabar, aty-aty. **Ashtu-ashtu janë.**

ashtueashtú ndajf Njëlloj; në të njëjtën mënyrë.

ashtú-kështú ndajf > **ASHTU-ASHTU.**

ashtullójsht•ëm (i) me (e) I njëjtë. [Pasaniku ynë i kujton të hollat e veta ma të sigurueme në një bankë apor shoqni anonime të ndonji shteti të huej se sa nder ndërmarrje po t'ashtullojshme në Shqipni (KM).]

ashtúnjazi ndajf bis Ashtu; në atë mënyrë.

ashtuqúajst•ëm (i) me (e) mb G > **ASHTUQUAJTUR (i e).**

ashtuqúajtun (i e) mb G > **ASHTUQUAJTUR (i e).** [Mbi t'ashtuquejtunën "Gjuhë të njësuar" (APp).]

ashtuqúajtur (i e) mb

♦ (*përdoret para emërimit të dikujt a të diçkaje jo shumë të njohur*) Që është quajtur ashtu, që njihet me atë emër. **I ashtuquajturi anonim i Elbasanit. Të ashtuquajturit bejtexhinj.**

♦ *keq* Që quhet me një emër, i cili nuk përputhet me të vërtetën, që nuk është siç e mban veten a siç duan ta paraqitin të tjerët.

ashtúqë lidh Me qëllim që...

ashtúshëm (i) me (e) I tillë. [minus pafundësisht të ashtushëm/ e plus pafundësisht të kështushëm (GjM).]

ashúng u m Dhjamë rreth veshkave; dhjamë i bumbrekëve. **Ashúr mit asir-babil** Perëndi e asirianëve.

ashúre si kallëzues: E bëj ashure diçka e ngatërroj; e bëj lëmsh (çorbë).

ashúr•e ja f sh e et Ëmbëlsirë me grurë të zier e me sheqer, arra, bajame, rrush të thatë, kanellë etj.

Ashúr•e ja f fet Përkujtimore e vdekjes së Hysenit, nipit të Muhamedit.

at vjet G kallëzore e AI. Për at Zot.

At kim shkurt i Astatin.

At titull i klerikëve katolikëve > **AT•Ë I.** [Arqipeshkvi i Shkodrës, Jak Serreqi, i shoqëruar nga At Gjergj Fishta dhe Dom Luigj Bumçi, arriti në Podgoricë me qëllimin për të biseduar me malësorë dhe refugjatët për të pranuar një zgjidhje të bazuar në lëshime. (RG).]

-at prapasht

♦ (*formon emra banorësh nga emra vendesh*) **Vlonjat.**

♦ (*formon emra nga emra*): **dekanat; emirat; kampionat.**

at i¹ m sh llarë llarët

♦ Kalë shale.

♦ *fjg* Njeri i fuqishëm e i shkathët; njeri i zoti për punë.

*

Kur zihen atllarët, e paguajnë gomarët Kur zihen të mëdhenjtë (të fuqishmit) e pësojë të vegjlit (të pafuqishmit).

at i² m A Prind.

at i³ *m A* Falje. **Mos bëj ate!**

atá¹ (**atýre**, *tr e shkurt u*; **atá**, *pas paraqj ta*; *tr e shkurt i*; **atýre**, *pas paraqj týre*)
përem I *vetor*

♦ Përdoret në vend të emrave të gjinisë mashkullore në shumës që shënojnë qenie e sende të papranishme ose të nënkuptuara. **Ata vetë. Para tyre. Disa prej tyre.**

♦ Përdoret për të shënuar grup a palë njerëzish që na kundërvihen a janë ndryshe nga ne. **Te ne dhe tek ata. Ne dhe ata.**

II *dëft*

♦ Tregon frymorë a sende të shënuar nga emra të gjinisë mashkullore, që ndodhen më larg folësit se frymorët a sendet e tjera të atij lloji; zëvendëson një emër të gjinisë mashkullore në numrin shumës, që është përmendur më parë se një tjetër. **Ata atje. Ja ata që kërkova. Ata drurë.**

♦ Përdoret me emra mashkullore në shumës për të treguar pjesën e kohës që shënohet nga emri ose që është përmendur më parë. **Ata muaj. Ata shekuj.**

♦ Përdoret para një fjalie të varur që përcakton frymorët a sendet që tregon përemri (të shënuar nga emra të gjinisë mashkullore në numrin shumës), ose para një fjalie kryefjalore, e cila përcakton frymorët a sendet, që zëvendëson përemri, pavarësisht nga gjinia, me kuptimin **kushdo**; përdoret për të treguar ose për të zëvendësuar frymorët a sendet që përmenden më parë me një cilësi a tipar të caktuar. **Një nga ata pleqtë patriotë. Ata të malit (të fushës). Atyre që ndjekin shkollat.**

♦ *libr* Përdoret në vend të një emri të gjinisë mashkullore shumës për të mos u përsëritur emri. **Punët e shtetit dhe ato personale. [Në burg, me gotën e ujit, në mesnatë/ helmin na dhanë ata të pijmë./ ata që ulërinin kundër dhunës e shpatës (IK).]**

atá² *përem vjet bis I* *vet* Tregon send të shënuar nga një emër i gjinisë asnjane, për të cilin bëhet fjalë, por që nuk është i pranishëm; zëvendëson një emër të gjinisë asnjane në njëjës, të përmendur pak më parë ose që do të përmendet më pas.

II *dëft*

♦ *vjet* Tregon një send të shënuar nga një emër i gjinisë asnjane, që ndodhet më larg folësit se një send tjetër i njëjtë. **Ata lesh (gjalpë, mish). Ata ujë.**

♦ > **ASO.**

*

Ç'qe ata? *vjet* Si ndodhi?; si rastisi?; si qe puna?; *iron* çudi!; si është e mundur!

Ç'është ata! *vjet* Përdoret si përgjigje për ta qetësuar bashkëbiseduesin, duke e siguruar se diçka do të bëhet, me kuptimin **patjetër, pa asnjë dyshim.**

atabrín•ë a f sh a at farm Bar kundër malarjes. **aták u m sh ë ët libr mjek** Krizë.

atakím i m sh e et libr Sulm(im).

atak•óhem óva (u) úar

I *vetv* Sulmohem. **Atakohem me dikë.**

II *pës e* **ATAK•OJ.**

atak•ój kal óva úar libr Sulmoj.

ataksí a f mjek Paaftësi për të koordinuar lëvizjet e muskujve; pasiguri në ecje. **ataksík e mb mjek** I prekur nga ataksia.

atakúar (i e) mb libr I sulmuar.

atakúem (i) e (e) mb G > ATAKUAR (i e).

Atalánt•ë *a f mit gr* Princeshë gjahtarë që premtoi se do të martohej me atë që do ta mundte në vrapim; gjatë garës Hipomeni lëshoi tre mollë të arta; ajo u ndal t'i mblidhte dhe humbi garën.

atamán *e mb ant* I fisit epirot të atamanëve.

atamán *i m sh ë ët hist rus* Komandant, kryetar a udhëheqës kozak. **atamánë** *t m sh ant* Një ndër fiset kryesore të Epirit.

atashé *u m sh - të dipl* Nëpunës i ngarkuar për të drejtuar një fushë veprimtarie pranë një përfaqësie diplomatike. **Atashe ushtarak (tregtar, kulturor, i shtypit).**

atashím *i m libr* Caktim me punë pranë një organi, institucioni a njeriu.

atash•óhem óva (u) úar *libr pës e* **ATASH•OJ.**

atash•ój *kal óva úar libr* Caktoj (*dikë*) të punojë pranë një organi, institucioni a njeriu me një detyrë të posaçme, duke qenë i lidhur me të a i varur prej tij; lidh (*një njësi a institucion*) me një njësi më të madhe, duke e vënë në vartësi të saj.

atashúar (i e) *mb* I caktuar me punë të posaçme pranë një organi, institucioni a njeriu.

atashúar a (e) *f sh a at (të) f e* **ATASHUAR I (i).**

atashúar i (i) *m sh - it (të)* Atashé.

atashúem (i) e (e) *mb G >* **ATASHUAR (i e).**

atáv•ë *a f krahin G* Sanë që del nga kositja dytë.

atavík *e mb dhe bio* Që shfaqet si mbeturinë e trashëguar nga tiparet e paraardhësve të lashtë (te njerëzit, kafshët e bimët); që ka të bëjë me atavizmin. **Në gjendje atavike.**

atavíz•ëm mi *m sh* **ma mat**

♦ *bio* Rishfaqje e disa tipareve dhe vetive të paraardhësve të largët te njerëzit, kafshët ose bimët, si forme trashëgimie; rishfaqje e disa vetive të të parëve të largët pas disa brezash.

♦ *fíg* Mbeturinë e së kaluarës

atazanavír *i m farm* Bar për mjekimin e infeksioneve të shkaktuara nga virusi i imunodeficiencës.

atbótë *ndajf* Atëherë. [**krisi Osja atëbotë si ulani** (GjF).]

atçast *ndajf* Atëçast; sakaq.

atdhé *u m* Vend i lindjes; vend ku banon prej kohësh një popull a një komb; mëmëdhe.

Atdhe i dytë second homeland. [**në eposin antik helen kishte dy kuptime mbi atdheun: Odiseu ishte bir i Eladhës, por ai nuk gjen prehje pa mbërritur "atdheun e ngushtë", Itakën.** (ShS).]

atdhedáshës *e mb* Që e do dhe mbron atdheun; atdhetar.

atdhedáshës i m sh - it Ai që e do dhe e mbron atdheun;

atdhetar. **atdhedáshës•e** *ja f sh e et f e* **ATDHEDASHËS I.**

atdhedashësi *a f libr* Atdhedashuri a.

atdhedáshj•e *a f >* **ATDHEDASHURI A.**

atdhedashtní *a f G >* **ATDHEDASHUNI A; ATDHEDASHURI A.**

atdhedashurí *a f* Dashuri për atdheun; patriotizëm.

atdhemohím *i m libr* Mohim i atdheut.

atdhemohónjës *i m sh - it vjet J* Atdhemohues.

atdhemohúes *e mb* Që mohon atdheun.

atdhemohúes i m sh - it Ai që mohon atdheun dhe vepron kundër tij, ai që nuk ka dashuri për vendin e lindjes dhe që vihet në shërbim të të huajve.

atdhemohúes•e *ja f sh e et f e* **ATDHEMOHUES I.**

atdhesis *a f poet vjet* Atdhetarí; ndjenjë atdhetarie; patriotizëm. **atdhesor** *e mb vjet*

♦ > **ATDHETAR E**.

♦ *I* atdheut; që ka të bëjë me atdheun.

atdheshëm (i) me (e) *mb* Atdhetar.

atdheshitës *e mb* Që shet atdheun.

atdheshitës i m sh - it *mb vjet* Tradhtar; ai që shet vendin e vet.

atdheshitës•e ja f sh e et f e **ATDHESHITËS I**.

atdhetár *e mb libr* Patriotik; që e do dhe e mbron vendin e vet.

atdhetár i m sh ë ët Patriot; ai që e do dhe e mbron vendin e

vet. **atdhetár•e ja f sh e et f e** **ATDHETAR I**.

atdhetarí *a f* Patriotizëm; dashuri për atdheun dhe gatishmëri për ta mbrojtur atë.

atdhetarísh *ndaif* Me dashuri dhe përkushtim për atdheun; me ndjenjë patriotike.

atdhetarízëm *mi m libr* > **ATDHETARI A**. [Ballkanasit ndoshta duhet ta provojnë

ta ndërtojnë atdhetarizmin e tyre jo në formën e një premise "anti-". (ShS).]

atë *G kallëz e* **AI; AJO** > **ATË**.

ateíst *e mb* I paperëndi; që mohon perëdinë dhe është kundër besimit

fetar. **ateíst i m sh ë ët** Ai mohon perëdinë dhe është kundër besimit fetar.

ateíst•e ja f sh e et f e **ATEIST I**.

ateízëm *mi m* Mohim i qenies së çfarëdo perëndie; kundërshtim i çdo besimi fetar; të qenët ateist.

atéj *ndaif dhe A* Andej; nga ajo anë. **atéjm•ë**

(i) e (e) *mb* > **ANDEJM•Ë (i) E (e)**. **atelié**

ja f sh - të

♦ Dhomë a sallë e posaçme, ku punon piktori, skulptori, fotografi etj.; repart i kinostudios, ku përgatiten e përpunohen filmat; studio. **Atelieja e piktorit (e fotografit)**.

♦ Punishte ku mjeshtrit ose punëtorët bëjnë të njëjtën punë; repart i veçantë në një fabrikë.

atematík *e mb*

♦ *muz (Kompozim)* që nuk mbështet në përdorimin e temave.

♦ *gjuh (Trajtë foljore)* me prapashtesë që lidhet me temën pa zanore tematike.

atemporál *e mb* Që ekziston pavarësisht nga koha.

Atén *i m mit egj* Rreth i diellit.

atentát *i m sh e et*

♦ Përpjekje për të vrarë një njeri.

♦ *fig* Përpjekje për të goditur, për të sulmuar diçka. **Atentat kundër lirisë**.

atentatór *i m sh ë ët* Ai që bën atentat.

atentatór•e ja f sh e et f e **ATENTATOR I**.

aterín•ë a f sh a at *ikt (Atherinidae)* Peshk i vogël i ujërave të kripura e të ëmbla, me fletë notuese gjembake.

atermík *e mb mjek (Sëmundje)* që nuk shoqërohet me temperaturë.

aterógjenéz•ë a f sh a at *mjek* Formim i ateromave në paretet e brendshme të

arterieve. **ateróm•ë a f sh a at** *mjek* Pllakëza dhjamore në paretet e brendshme të

arterieve. **atestím** *i m sh e et* zyr Verifikim i aftësisë për të fituar një titull a një vend

pune. **atest•óhem óva (u) úar** zyr pës e **ATEST•OJ**.

atest•ój kal óva úar Marr në provim aftësie (*dikë*).

atestúar (i e) mb Që ka kaluar provimin e aftësisë për një titull, a vend pune.

atestúem (i) e (e) mb *G > ATESTUAR (i e)*.

atestúes e mb (*Provim*) për shkallën e aftësisë.

atékallëz e AI, AJO. [*e zeza fitoi atë ditë të bardhë (EB).*]

át•ë i m sh *étër étërit*

♦ Prind mashkull kundrejt fëmijëve të vet. **Atë e bir.** Gjallë i ati [Unë për ate isha vetëm i biri i tim et (MC).]

♦ *sh* Brez i mëparshëm; baballarë; të parët (*e një familjeje, fisi, populli*). **Trojet e etërve tanë**

♦ *fig* Themelues i një fushe të dijes ose të veprimtarisë shoqërore; frymëzues e drejtues i një veprimi me rëndësi historike. [Në këtë drejtim ai njehet si një ndër etnit e

Shqipnisë së re, pse është bir besnik i idealeve të Rilindjes e protagonist aktiv në kapërcyell të dy epokave vendimtare të jetës kombëtare. (NA).]

♦ *fig* Figurë frymëzuese; model a shembull që ndiqet nga dikush. **Ati im shpirtëror.**

♦ Titull fetar që u jepet priftërinjve a murgjve. [*botonte studimet e tija gjuhsore në revistat Hylli i Dritës t'Etënvët Françeskanë e Leka t'Etënvët Jezuitë (AN).*]

♦ *sh* Apostuj; shenjtore që i kanë sjellë shërbime kishës.

♦ *fet* Person i parë i Trinisë së Shenjtë; Zoti. **Ati i Shenjtë. Në emër të Atit, të Birit e të Shpirtit të Shenjtë.**

*

Atë pas ati Brez pas brezi.

Sikur e ka nxjerrë i ati nga hundët I ngjan shumë të atit.

-atë prapasht

♦ (*formon emra nga emra*): **konsullatë.**

♦ (*formon emra nga folje*): **dërgatë, mërgatë, aspiratë, kungatë, zemëratë. atëbotë ndajf** Atëherë; në atë kohë. [**Atëbotë me kaploi malli i ndrydhun me mote (MC).**]

atëçast ndajf Në atë çast; atëherë; sakaq.

atëçastsh•ëm (i) me (e) mb libr Që ndodh pikërisht në atë çast; që bëhet menjëherë; aty për aty, i menjëhershëm.

atëditsh•ëm (i) me (e) mb libr (Ndodhi) e një dite të caktuar; i asaj dite.

atëgjýsh i m sh *ër ërit vjet* Babagysh.

atëhére ndajf > atëherë.

atëhére ndajf

♦ Në një kohë të caktuar në të shkuarën ose në të ardhmen; në atë kohë kur ka ndodhur ose do të ndodhë diçka, jo tashti; në atë çast. **Që atëherë. Deri atëherë. Atëherë u kujtova. Atëherë ia nisën punës. Njësoj si atëherë. Ashtu ishte atëherë.**

♦ (*përdoret me kuptim përmbyllës ose për të pyetur se ç'duhet bërë a ç'pritet të ndodhë*) Në atë rast; kështu, pra. **Atëherë, u morëm vesh. Atëherë, ikim. E çfarë, atëherë?**

Atëherë, ç'thua?

♦ (*përdoret në fjalinë kryesore si fjalë e bashkëlidhur, kur në fjalinë e varur ka një lidhëz kushtore*) Si rrjedhim, si pasojë. **Po të shkosh ti, atëherë do të shkoj edhe unë.**

Meqë e kuptove gabimin, atëherë po ta fal.

*

Atëherë kur... Në atë kohë që; në vend që; ndërsa.

atëhëri *ndajf G* > **ATËHERË**. **Prej atëheri** prej asaj kohe. **atëhërit** (i e) *mb G* I asaj kohe; i atëhershëm.

atëhërna *ndajf krahin* > **ATËHERË**.

atëhërnashi *ndajf krahin* > **ATËHERË**.

atëhërshi *ndajf krahin* > **ATËHERË**.

atëhërzi *ndajf krahin G* > **ATËHERË**.

atëhërsh•ëm (i) **me** (e) *mb* I asaj kohe; që ka qenë në atë kohë. **Kushtet e atëhershme**.

President i atëhershëm.

atëkóhë *ndajf* > **ATËHERË**.

atëkóhsh•ëm (i) **me** (e) *mb*

♦ Që ndodh në të njëjtën kohë me diçka tjetër, i po asaj kohe.

♦ I atëhershëm.

atëlósh i *m sh* **a at** *bis* (me nderim)

♦ Gjysh.

♦ Xhaxha; xhajë.

atërí *a f* > **ATËSI** **A**.

atërisht *ndajf libr* Në mënyrë atërore; si baba.

atëror *e mb libr*

♦ I babait (atit); që i përket, vjen a rrjedh nga babai. **Shtëpia atërore**. **Trashëgim atëror**. **E drejta atërore** *drejt*. **Fisi atëror** *etn*. [Pasi mori Krujën në këtë mënyrë edhe u kthye në fenë atërore, Skënderbeu u nis për në Mat e Dibër (AE).]

♦ Që është tipar dallues a veti e babait. **Kujdes atëror**. **Dashuri atërore**. Në mënyrë atërore.

atësí *a f zyr*

♦ Të qenët atë i një fëmije; lidhja që bashkon babanë me fëmijën e vet; të njohurit si atë. [Cikli i Artridëve përmbillet me dilemën tragjike të Orestit, që duhet të thyejë një traditë e të themelojë një të re: të mbrojë të drejtën e atësisë kundër asaj të mëmësisë. (ShS).]

♦ Emër i atit, që vihet bashkë me emrin e mbiemrit e dikujt në dokumente zyrtare.

♦ Gjendje e burrit si atë; dëshirë për të qenë babá; ndjenjë si baba.

atësí i *m zyr* Njohje a pranim i atësisë.

atës•óhem *zyr vetv dhe pës e* **ATËS•OJ**.

atës•ój *kal óva úar zyr* Njoh atësinë e (fëmijës); pranoj se jam babai i (fëmijës). **atësór** *e mb vjet* > **ATËROR** **E**.

atëvrásës *e mb libr* Që vret të atin.

atëvrásës i *m sh - it libr* Ai që vret të atin.

atëvrásës•e *ja f sh e et f e* **ATËVRASËS** **I**.

atëvrasí *a f sh - të libr* > **ATËVRASJ•E**

A. **atëvrasj•e** *a f sh e et libr* Varsje e atit.

atgjakës i *m sh - it* > **ATËVRASËS** **I**.

atgjakës•e *ja f sh e et f e* **ATGJAKËS** **I**.

atgjakësí *a f libr* Veprim i vrasjes së atit.

atgjýsh i *m sh* **ër** **ërit** > **ATËGJYSH** **I**.

athére /at-here/ *G ndajf* > **Atëherë**. [Athere trimat jashtë kanë dalë,/ prej

Jutbinet janë fillue (CV).]

atí ndajf A, Ç > **ATY**. [Erdhi Krishti me fuqi,/ Të haset me miknë e tij,/Qe dhe Lazëri ati (Pop).]

áti (i) m Babai (i tij, i saj). **I tha t'et. Doli me t'atin. atidréq** ndajf A Andej; në atë drejtim; aty drejt. **atídhët (i e)** mb Trim; luftëtar; i rehtë.

atihíj•ë a f sh a at A

Fatkeqësi. **atíj**

♦ dhan dhe rrjedh e **AI**

♦ dëft bis Në atë (vend). **Atij fshati.**

atík e mb

♦ I Atikës; që ka të bëjë me Atikën, me Athinën klasike. **Rend atik ark.**

♦ gjuh (Dialekt) i Greqishtes klasike të Atikës.

atíkas e mb I Atikës; që ka të bëjë me Atikën, me banorët a vendësit e saj. **atíkas i m sh - it** Banor a vendës i Atikës.

atíkas•e ja f sh e et f e **ATIKAS I.**

Atík•ë a f gjeog ant Vend në Greqinë e lashtë, ku përdorej forma letrare e greqishtes klasike.

atikísht ndajf Në gjuhën e banorëve të Atikës; në dialektin ionik të Atikës.

atikísht•e ja f gjuh ant Gjuhë e banorëve të Atikës; dialekt ionik i Atikës.

atíllë (i e) mb dëft

♦ I ngjashëm nga vetitë ose i të njëjtit lloj me diçka që është larg folësit; siç është ai ose ajo; sikurse ai ose ajo. **Punë e atillë. Një shtëpi të atillë dua. Disa të këtilla, disa të atilla.**

♦ Përdoret për të shprehur një shkallë të lartë të cilësisë ose për të përforcuar një vlerësim mohues a pohues. **Kushte të atilla. Njeri i atillë. Burrë (trim) i atillë. Ke parë ndyrësi të atillë?**

♦ Përdoret në fjalinë kryesore për të treguar një cilësi a gjendje ose një shkallë të lartë të një vetie, që përcaktohet e zbërthyer në fjalinë e varur. **Ka vite të atilla, që barazohen me epoka.**

*

Diçka e atillë Pak a shumë ajo gjë, afërsisht ashtu.

Paska qenë i atillë e i këtillë Paska qenë njeri i ulët.

atíllsí a f Fuqi.

atíllsh•ëm (i) me (e) mb > **ATILLË (i**

e). atílltë (i e) mb > **ATILLË (i e).**

atintán e mb ant I fisit ilir të atintanëve.

atintánë t m sh ant Fis ilir në trojet midis Vjosës dhe Osumit.

atípík e mb Jotipik; që nuk përfaqëson një grup, klasë a tip; që shmanget nga tpi.

atjé ndajf

♦ Në një vend larg nesh; në atë vend. **Ai atje dhe ky këtu. Që këtu deri atje. Shko atje. Rri atje. Nisem për atje.**

♦ (e përsëritur në krye të fjalive) Në të njëjtin vend, në atë vend ku kryhet edhe një veprim tjetër. **Atje banonte, atje punonte.**

♦ Përdoret në fjalinë kryesore, me kuptimin **në atë vend**, kur fjalia e varur fillon me **ku, te. U ul atje, tek gjeti vend.**

♦ Bashkë me një emër me parafjalë a me ndajfolje tregon në mënyrë më të përcaktuar vendin larg nesh, ku është diçka a kryhet një veprim; para një ndajfoljeje përforcon kuptimin e saj. **Atje në breg (në majë). Atje tek ara. Atje brenda (lart). Atje larg (thellë). Atje tej (tutje).** [vërmëni atje tek do të tregojë guri për udhën (JG).]

♦ *fig* Në atë gjë, në atë çështje, në atë pikë. **Atje ka qenë gabimi. Atje më rri mendja.** [Atje fillon arratisja dhe jo te vija e kufirit. (IK).]

*

Atje tek (atje që)... vjet Në vend që...

atjéh•e ja *f krahin G* Vend larg folësit; ai vend.

atjenált•ë a *f krahin G* Arë e hapur në mal.

atjepósht•ë a *f krahin G* Arë rrëzë malit.

atjësh•ëm (i) me (e) mb I atij vendi; që është, ndodhet a bëhet atje. **Gjendja e atjeshme.**

Mjalti i atjeshëm.

atjetéj *ndajf* Tutje në atë vend.

ATK ja *shkurt i* Agjencia e Trajtimit të Kredive.

atkí a *f sh - të krahin G* Alamet vajze.

atkín•ë a *f sh a at*

♦ Pelë shale.

♦ Femër e atit.

♦ *fig* Vajzë a grua e re, e fuqishme, e shkathët dhe e zonja për punë.

atkós•ë a *f sh a at bujq krahin G* Sanë e prerë në një drejtim.

atlánt i ¹ *m sh e et anat* > **ATLAS I** ².

Atlant i ² *mit gr* > **ATLAS I**.

Atlánt•ë a *f gjeog* Kryeqytet i Xhorxhias, SHBA.

atlanticíz•ëm mi *m pol* Doktrinë në mbështetje të marrëdhënieve të ngushta midis Europës Perëndimore dhe SHBASë, dhe kryesisht brenda NATOs.

atlántide t *f sh mit gr* Nimfa që ruanin mollët e arta, të cilat Gjea ia kishte bërë dhuratë dasme Herës.

Atlantíd•ë a *f mit gr* Ishull i përfytyruar, që u fundos në det pas një tërmeti.

atlantík e *mb gjeog*: I Atlantikut; që ka të bëjë me Oqeanin Atlantik, për të dhe vendet rreth tij.

Atlantík u *m gjeog* Oqeani Atlantik; oqeani i dytë për nga madhësia; ndan kontinentin amerikan nga Europa dhe Afrika. **Pakti i Atlantikut Verior** NATO.

Atlás i *m*

♦ *gjeog*: **Malet Atlas** vargmal në Afrikën Veriore.

♦ *mit gr* I biri i Japetit; Titan që Zeusi e detyroi të mbante qiellin mbi shpatulla si ndëshkim ngaqë i doli kundër.

atlás i ¹ *m sh e et* Koleksion hartash, skicash etj. në formë libri. **Atlasi i botës. Atlasi i anatomisë së njeriut.**

atlás i ² *m anat* Rruazë e parë e qafës; arrëz e qafës. **atlét i** *m sh ë ët*

♦ Sportist që merret me atletikë; njeri me trup të lidhur, të zhdërvjellët e të shkathët. **Trup atleti.**

♦ *fig* Mbrojtës. [Skënderbeu ...vinte në radhë të parë, i mbuluar me tituj lavdie, si "Atlet e Mprojtës i Krishterimit" (AE).]

atlét•e ja *f sh e et f e* **ATLET I**.

atléte *t f sh bis* Këpucë të lehta sportive, me pëlhurë të trashë sipër dhe me gomë poshtë. **atletík** *e mb*

♦ *sport* I atletikës; që lidhet me atletikën ose i përket asaj; që përdoret për atletikë.

Ushtrime atletike. Gara (lojëra) atletike. Vegla atletike. Këpucë atletike.

♦ I atletit; që lidhet me atletin ose është karakteristik për të. **Trup atletik. Lëvizje atletike. Shkathtësi atletike.**

atletík•e *a f sport* Degë e sporteve ku përfshihen ushtrime me ose pa vegla, që kërkojnë shkathtësi e forcë dhe që e zhvillojnë trupin. **Garat e atletikës. Kampionati i atletikës. Merrem me atletikë.**

**

atletikë e lehtë Lloje sporti, ku përfshihen vrapimet, kërcimet, hedhja e shtizës, hedhja e gjyles etj.

atletikë e rëndë Lloje sporti, ku përfshihen ngritja e peshave, mundja, boksi etj. **atletíz•ëm** *mi m sport*

♦ Përgatitje e lartë fizike, shkathtësi e forcë trupore e arritur me ushtrime të vazhdueshme.

♦ *vjet* Atletikë.

atlósh *i m* > **ATËLOSH**

I. atllaré *t sh i AT I.*

atllás *i m sh e et tekst* Pëlhurë e mëndafsh të, e lëmuar dhe me shkëlqim nga njëra anë, që përdoret për fustanë, perde etj.

atllástë (*i e*) *mb* I bërë me atllas; (prej) atllasi.

átm•e ja ¹ *f poet* Atdhe. [Pse kam pasë thànun/ Deri sivjet:/ Lum aj qi shkrihet/ Per atme t'vet (GjF).]

átm•e ja ² *f*: **Atme deti bot** (*Alcea rosea*) bimë e lartë deri 2 m, që mbillet në Europë e Azi për lulet e mëdha si hinka të kuqe.

atmí *a f A* > **ATM•E**

JA . **atmosfér•ë** *a f*

♦ Masë ajri që mbështjell Tokën dhe disa trupa të tjerë qiellorë.

♦ Ajër. **Atmosferë e ndotur.**

♦ *fíg* Mjedis rrethues; kushte në të cilat jetojmë ose zhvillohet një veprimtari; rrethana që ndikojnë mbi diçka. [Atmosferë e ngrohtë tue përkujtue vetminë dhe atmosferën e ngushtueme t'atyne kohëve (MC).]

♦ *tek* Kushtet në të cilat zhvillohet një proces teknologjik. **Atmosferë oskiduese (reduktuese).**

♦ *sh - ët fiz, tek* Njësi matëse e trysnisë së gazeve dhe të lëngjeve, e barabartë me trysninë e 1 kg në një sipërfaqe prej 1 cm² (*shkurt atm.*).

atmosferík *e mb* I atmosferës; që ka të bëjë me atmosferën e Tokës a ndonjë planeti tjetër; që është në atmosferë; që vjen nga atmosfera. **Shtypje (trysni) atmosferike. Shkarkim atmosferik** vetëtimë ose rrufë.

atní *a f G* > **ATËSI A.**

atnísht *ndajf G* Në mënyrë atnore. >

ATËRISHT. atnór *e mb G* > **ATËROR E.**

atnorësi *a f G* > **ATËRORËSI A.**

atnorësisht *ndajf G* > **ATËRORËSISHT.**

ató (*atýre, tr shk u; ató, pas parañf to, tr shk i; atýre, pas parañf týre*) *përem*

I vet Tregon frymorë a sende (*të shënuar nga emra të gjinisë femërore*), që zihen në gojë, por që nuk janë aty; zëvendëson një emër të gjinisë femërore (*në numrin shumës*), që është përmendur pak më parë ose që do të përmendet më pas. **Ato vetë pikërisht ato. Me to. Pas tyre.**

II *dëft*

♦ Tregon frymorë a sende (*të shënuar nga emra të gjinisë femërore*), që ndodhen më larg folësit se frymorët a sendet e tjera të atij lloji; zëvendëson një emër të gjinisë femërore (*në numrin shumës*), që është përmendur më parë se një tjetër. **Ato atje. Ja ato. Ato vajza. Ato male. Ato vende.**

♦ Përdoret me një emër të gjinisë femërore (*në numrin shumës*), për të treguar pjesën e kohës, që shënohet nga emri ose që është përmendur më parë. **Ato kohë. Ato vite. Ato ditë. Ato çaste.**

♦ Përdoret para një fjalie të varur, e cila përcakton frymorët a sendet që tregon përemri (*të shënuar nga emra të gjinisë femërore në numrin shumës*), ose para një fjalie kryefjalore, e cila përcakton frymorët a sendet, që zëvendëson përemri; përdoret për të treguar ose për të zëvendësuar frymorët a sendet që përmenden më parë me një cilësi a tipar të caktuar. **Një nga ato vajzat e fshatit tim. Nëpër ato fushat e gjelbëruara.**

♦ *libr* Përdoret në vend të një emri të gjinisë femërore (*në numrin shumës*) për të mos u përsëritur emri. **Si në vendet malore, edhe në ato fushore.**

♦ Përdoret për të treguar në mënyrë të përgjithësuar mendimet, çështjet ose rrethanat që përmenden më parë ose që plotësohen më pas. **Ato që dinte i tha të gjitha.**

*

Ato të grave *euf* Zakonet, të përmuajshmet e grave. **Në ato (e sipër)** Ndërkaq, në atë kohë.

atoksik e *mb* Jotoksik; që nuk përmban toksinë.

atól i *m sh* e **et** *gjeog* Ishull i përbërë nga një rreth koral i me një lagunë në mes.

atóm i *m sh* e **et** *fiz, kim* Njësi bazë e një elementi kimik, që ruan vetitë e tij. **Atom**

hidrogjeni (oksigjeni). Bërthama e atomit. Shekulli i atomit *libr* shek. XX, kur u zbuluar dhe u përdor energjia atomike.

atomík e *mb*

♦ I atomit; që ka të bëjë me atomin; që përmban atom ose atome. **Masë (peshë) atomike** masa e një atomi të një elementi kimik, e barabartë afërsisht me numrin e protoneve dhe neutroneve në atom. **Numër atomik** numër i protoneve në bërthamën e një atomi, që përcakton vetitë kimike të një elementi dhe vendin e tij në tabelën periodike.

♦ Që vihet në veprim me energjinë e çliruar nga zbërthimi i atomit; që shfrytëzon këtë energji. **Bombë (energji) atomike. Central (shpërthim) atomik.**

atomist e *mb fil* I atomizmit; që ka të bëjë me atomizmin. **atomist** i *m sh* **ë** *ët fil* Paues i atomizmit.

atomíst•e *ja f sh* e **et** *f e* **ATOMIST I.**

atomizatór i *m tek* Pajisje spërkatëse që kthen një lëng në vesë.

atomizér i *m sh* **ë** *ët* > **ATOMIZATOR I.**

atomíz•ëm *mi m fil*

♦ Teori e lashtësisë sipas së cilës lëndët e gjithësisë përbëhen nga grimca të pazbërthyeshme e të pashkatërrueshme. **Shkolla indiane (greko-romake) e atomizmit.**

♦ Teori sipas së cilës institucionet, vlerat dhe proceset shoqërore përcaktohen nga veprimet dhe interesat e individëve.

atomizím i m tek Spërkatje me bojë etj. në formë vese.

atomiz•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e* **ATOMIZ•OJ.**

atomiz•ój kal óva úar *tek* Spërkat me bojë etj. në formë vese.

atomizúar (i e) *mb tek* I spërkatur me bojë etj. në formë vese.

atomizúes i m > ATOMIZER I.

atomoksetín•ë a f farm Bar për mjekimin e çrregullimeve të përqendrimit të vëmendjes. **atón e mb gjuh** I patheksuar; atonik.

atoní a m gjuh Mungesë e theksit.

atoník e mb gjuh I patheksuar.

atoníz•ëm mi m muz. Kompozim në të cilin nuk shënohet çelësi. **atorvastatín•ë a f farm** Bar që ul nivelin e kolesterolit në gjak. **atpó ndajf G** Njashtu; pikërisht; tamam.

atrág•ë a f sh a at Shënim i kuajve me vulën e pronarit. **atraksión i m sh e et**

♦ *fiz* Tërheqje.

♦ Lojëra zbavitëse në vendet e argëtimit për të gjithë; diçka tërheqëse për vizitorët.

♦ Numër tërheqës në një shfaqje estrade, cirku etj.; film dokumentar, kinoditar që jepet përpara filmit artistik.

atraktív e mb libr

♦ Tërheqës.

♦ Zbavitës; argëtues.

Atré u m mit gr Mbret i Mikenës; i ati i Menelaut dhe Agamemnonit; vëllai i Tiestit, të cilit ia theri të tre djemtë dhe ia shtroi mish në banket.

atrecatúr•ë a f sh a at *tek* Pajisje.

atrecím i m sh ë ët *tek* Pajisje.

atrec•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **ATREC•OJ.**

atrec•ój kal óva úar *tek* Pajis (një makineri a mjet) për të kryer një operacion (veprim). **atrecúar (i e)** *mb tek (Makineri, mjet)* i pajisur për të kryer një operacion (veprim). **atrecúem (i) e (e)** *mb G >* **ATRECUAR (i e).**

atribúar (i e) *mb libr*

♦ I veshur me veti thelbësore a karakteristike.

♦ *zyr (Person)* i veshur me të drejta për të kryer një detyrë a funksion. **atribuím i m libr**

♦ Veshje me veti thelbësore a karakteristike.

♦ *zyr* I veshur me të drejta e cilësi për të kryer një detyrë a funksion. **atribu•óhet úa (u) úar** *libr vetv veta III e* **ATRIBU•OJ.**

atribu•ój kal óva úar *libr*

♦ I jap ose i vesh (*dikujt a diçkaje*) veti thelbësore a karakteristike.

♦ *zyr* E vesh (*dikë*) me të drejta e cilësi për të kryer një detyrë a funksion.

atribút i m sh e et libr

♦ *fil* Vetë thelbësore, e domosdoshme dhe e përhershme e një sendi a dukurie. **Atribut i brendshëm i materies. Atribut i një shoqërie.**

♦ Vetë karakteristike; tipar i përhershëm. [**zana është ruajtur në fazën e zbutur të saj, ndonëse zakonisht përmendet edhe atributi i saj "për të shituar", domethënë për të ngurosur, për të dëmtuar, që përfaqëson fazën e egërsisë.** (ShS).]

♦ *kreys sh zyr* Të drejta e cilësi për të kryer një detyrë a funksion. **Me atributet e një qeverie.**

atributiv e mb gjuh Mbiemër cilësor.

atrikozí a f mjek Mungesë e lindur ose e fituar e flokëve. **atriúm i m sh e et anat, ark > TREM•E JA.**

atrofí a f sh - të bio, mjek Dobësim, rrëgjim dhe mpirje e organeve ose e indeve të veçanta të organizmit për mungesë ushqimi ose veprimi për një kohë të gjatë.

atrofík e mb bio, mjek (Gjendje) atrofie.

atrofizím i m bio, mjek Proces i krijimit të atrofisë. [**Në dosje të veçantë ishte shënuar gjithë përvoja e degradimit: krahasimi çdo vit i fjalorëve, ku fjalët rralloheshin si gjethet në nëntor, rrënojat gramatikore, atrofizimi i pjesëzave, sidomos i parashtrësive, dhjamosja e sintaksës.** (IK).]

atrofiz•óhem vetv óva (u) úar

♦ *veta III bio, mjek (Një organ ose ind)* dobësohet, rrëgjohet dhe mpihet për shkak të mungesës së ushqimit ose për shkak se qëndron pa vepruar për një kohë të gjatë.

♦ *fig libr* Humb vetitë a cilësitë e mira; më dobësohen a pakësohen aftësitë krijuese.

atrofiz•ój kal óva úar

♦ *veta III (Mungesa e ushqimit etj.)* e dobëson, rrëgjon dhe mpin (*organizmin*).

♦ *fig libr* E bëj (*dikë*) të humbë vetitë e mira, ia dobësoj a pakësoj (*dikujt*) aftësitë krijuese, i ndaloj zhvillimin.

atrofizúar (i e) mb

♦ (*Organ*) i prekur nga atrofia.

♦ *fig libr* I dobësuar; i tretur.

atrofizúem (i) e (e) mb G > ATROFIZUAR (i e).

atopín•ë a f farm Alkaloid kristalor helmues, që nxirret nga helmarinat; përdoret në mjekësi për zgjerimin e bebës së syrit dhe në insekticide.

Atopós•ë a f mit gr Një prej tre fative, që presin fillin e jetës. > **MOIRA T.**

ATSH ja f Agjencia Telegrafike e Shqipërisë.

atú ja f sh - të libr

♦ Letër bixhozi që fiton mbi të tjerat.

♦ *fig* Mjet i volitshëm që përdoret për të fituar ose për të arritur diçka. **Atúm i m mit egj** Perëndi e diellit në perëndim.

atúre vjet dhan, rrjedh e ATA, ATO. >

ATYRE. atvrásës i m sh ë ët > ATËVRASËS I.

atvrásës•e ja f sh e et f e ATVRASËS I.

atvrasí a f sh - të libr > ATËVRASJ•E A.

atý ndajf

♦ Në një vend të caktuar larg folësit, por afër bashkëbiseduesit; në një vend të caktuar pranë një vendi tjetër të njohur. **Që këtu deri aty. Aty rri** mos lëviz nga vendi. **E ke aty. Po vij aty. Mbeti aty. Po aty.**

♦ (*e përsëritur në krye të fjalive*) Në vendin ku kryhet edhe një veprim tjetër. **Aty gatuate, aty lante.**

♦ Përdoret në fjalinë kryesore me kuptimin **në atë vend**, kur fjalja e varur fillon me ku, te. > **ATJE. Do të kthehem aty ku ishim. U shtri aty ku nuk e zinte era.**

♦ Rreth asaj kohe, afërsisht në atë kohë; atëherë. **Aty nga shtatori. Aty nga dreka. Aty nga ora pesë. Aty nga mesi i natës. Aty lashti bis** shumë kohë më parë. **Aty shpejt bis** ca kohë më parë, para pak kohësh. **Aty e prapa** që nga ajo kohë, që atëherë e paskëtaj.

♦ (*e përsëritur në krye të fjalive*) Në të njëjtën kohë, po atëherë, herë... herë.

Aty skuqej, aty zverdhej. Aty qante, aty qeshte.

♦ Përdoret bashkë me një emër me parafjalë a ndajfolje për të treguar në mënyrë më të përcaktuar vendin larg nesh, po afër një vendi të njohur, në të cilin është diçka a kryhet një veprim; përdoret para një ndajfoljeje për të përforcuar kuptimin e saj. **Aty në dhomë. Aty te muri. Aty brenda. Aty pranë (lart).**

*

Aty afër Afërsisht, rreth, pothuaj.

Aty më rri bis Ndalë në atë çështje, mos u largo nga ajo pikë.

Aty për aty Menjëherë, në çast, shpejt e shpejt, sakaq; në atë çast. [**Pas lehtësimit aty për aty nga fjalët e ndyra brengosej më keq.** (IK).]

atý-atý ndajf

♦ Shpejt e shpejt; shumë shpejt. **Aty-aty harroj.**

♦ Afërsisht njësoj; pothuaj barabar. **Është aty-aty.**

atydéj ndajf Tani shpejt; para pak kohësh. **atý-kétú ndajf**

♦ Vende-vende; jo kudo.

♦ Herë pas here; me të rrallë; herë-herë.

atayláshti ndajf Dikur.

atymótsh•ëm (i) me (e) mb I dikurshëm. **atýne G dhan e ATA, ATO.**

Atýnë pandr fet Zotynë (*lutje*).

atypári ndajf

♦ Afër një vendi të njohur; diku rrotull një vendi; pranë një vendi; diku aty afër. **Shkoj (kaloj) atypari.**

♦ Rreth asaj kohe; afërsisht në atë kohë; pak kohë më parë; qëparë. **Nga dreka atypari. Në mars o atypari.**

♦ Afërsisht aq; pothuajse aq. **Dyqind lekë o atypari. atypëratý ndajf** Menjëherë; në atë çast.

atypëratýsh•ëm (i) me (e) mb I menjëhershëm; i çastit; që ndodh aty për aty; pa parapërgatitje. **Përgjigje e atypëratyshme.**

atýre

I dhan, rrjedh e ATA, ATO.

II dëft bis Në ata ose në ato; atje në... **Atyre fushave.**

atýsh•ëm (i) me (e) mb Që ndodhet aty, pranë bashkëbiseduesit ose pranë një vendi të caktuar larg folësit. **Gjendja e atyshme. Banorët e atyshëm.**

atyshpéjt ndajf Para pak kohe; tani shpejt.

atyshpéjti ndajf Para pak kohe; tani shpejt. **atýthi ndajf J** Aty; në atë vend.

ath kal a ur Mpij; athëtoj. **M'i athi duart të ftohtit.**

athatór•e *ja f krahin G* Vije deri tre vjeç, që nuk ka pjellë. **athat•úer óri** *m krahin G* Mëzat deri tre vjeç.

atheíst *e mb vjet* > **Ateíst** *e*.

áth•em *vetv a (u) ur* Ngrij së ftohti.

athére /at-here/ *ndaif G* > **Atëherë**. [**Athere trimat jashtë kanë dalë,/ prej Jutbinet janë fillue/ e tu kullat kur janë vojtë...** (CV).]

athéré /at'hérë/ *ndaif* > **ATËHERË**.

athér•ë *a f sh a at Ç* Presë; anë e mprehtë e sëpatës etj. **athësí** *a f* Athtësi.

áthët *ndaif* Në mënyrë të pakëndshme; thartë; hidhur. **Më vjen athët** nuk më vjen mirë (*kur dëgjoj diçka të pakëndshme*). **I fola athët** i fola pak si ashpër.

áthët (i e) *mb*

♦ (*Shije*) pak e thartë; që të mbledh gojën; gjysmë e thartë. **Mollë (kumbull) e athët. Gjellë (verë) e athët.**

♦ Që ka një erë si të thartë e të pakëndshme, që të shpon a të djeg hundët. **Erë e athët. Tým i athët.**

♦ (*Mot*) me të ftohtë të hidhur, që të than. **Dimër i athët.**

♦ *fig (Njeri)* pak si i ashpër dhe i papëlqyeshëm, i tillë që nuk të vjen mirë kur e dëgjon; i thartë, i pakëndshëm. **Është i athët nga goja.**

♦ *fig (Njeri)* që nuk duron ta prekësh, zemërak, idhnak, i ashpër.

athëti *a f* > **ATHTËSI** *A*.

áthët it (të) *as* Shije e athët. **Supa do dhe pak të athët.**

athëtím *i m*

♦ Dhënie e shijes së athët.

♦ Të qenët i athët; shije e athët.

♦ Athëtimë; mot i athët.

athëtím•ë *a f sh a at* Të ftohtë i thatë me erë të mprehtë; thëllim, fraq me ngricë.

[**Athëtima e ajrit e paralajmëronte dëborën po aq sa qielli.** (IK).]

athëtín•ë *a f sh a at G* > **ATHËTIR•Ë**

A. athëtír•ë *a f sh a at*

♦ Gjë e athët, me shije e athët, thartirë. **Nuk hahen ato athëtira.**

♦ Athtësi. **Ka shumë athëtirë.**

athët•óhem *vetv óva (u) úar*

I *vetv*

♦ *veta III* Bëhet i athët; merr shije të athët.

♦ Më mbetet një shije e athët në gojë; më thartohet e më mblidhet goja nga athëtira.

♦ Mpihem nga të ftohtët.

♦ *fig* Më vjen hidhur a thartë nga fjalët e dikujt.

II *pës e* **ATHËT•OJ.**

athët•ój *kal óva úar*

♦ I jap shije të athët.

♦ *veta III* Ka shije të athët.

athëtór *e mb* I athët; që të rrudh gojën. **Mollë**

athëtore. athëtúar (i e) *mb*

♦ Që është bërë i athët; që ka marrë shije të athët.

♦ *fig* I hidhëruar a i pakënaqur nga diçka.

athëtúem (i) e (e) mb G > ATHËTUAR (i e).

athínas e mb Karakteristik i Athinës; që ka të bëjë me Athinën dhe banorët e saj. **athínas i m sh - it** Banor a vendës i Athinës.

athínas•e ja f sh e et f e ATHINAS I.

Athín•ë a f

♦ *gjeog* Kryeqytet i Greqisë.

♦ *mit gr* Perëndeshë e mençurisë; lindi me gjithë armaturë nga koka e Zeusit. **athinjót e /athin-jot/ mb > ATHINAS E.**

athinjót i /athin-jot/ m sh ë ët > ATHINAS

I. athinjót•e ja f sh e et f e ATHINJOT I.

áthj•e a f sh e et bot > ATHJEZ A.

áthjez a f sh a at bot (Ononis) Bimë barishtore njëvjeçare, me trup të vogël e të degëzuar, me lule ngjyrë trëndafili, të verdha a të katërta dhe me gjemba të mprehtë e të helmët. > **FERRËNUS•E JA. Zë athjeza gruri.**

athonít e mb

♦ I Malit Athos.

♦ Që ka të bëjë me jetën e murgjërve të këtij vendi.

Áthos i m gjeog Krahinë autonome në Greqinë Verilindore. **Mali Athos** vend me manastire ortodokse të themeluar në shek. X.

atht (i e) mb A I athët; i thartë.

athtësí a f Të qenët i athët, shije e athët; shkallë e të athëtit. **athtësím i m > ATHËTIM I.**

athtës•óhem vetv óva (u) úar > ATHËT•OHM

athtës•ój kal óva úar > ATHËT•OJ.

athtësúar (i e) mb > ATHËTUAR (i e).

athtësúem (i) e (e) mb G > ATHTËSUAR (i

e). athtí a f A Thartirë.

athtím i m Të ftohtë i thatë me thëllim; fraq me ngricë. **athtín•ë a f sh a at**

♦ Athtësi.

♦ > **ATHËTIM I.**

atht•óhet vetv úa (u) úar veta III G > ATHT•UE (me u).

atht•ój jokai G > ATHT•UE (me).

atht•úe (me) jokai ói úe veta III G Bën mot i ftohtë me ngrica.

atht•úe (me u) vetv úe (u) úe veta III G (Moti) ftohet shumë; bën ngricë. **athtúem (i) e (e) mb G (Mot)** me ngrica.

athúe G

I pj: Athue s'ke? s'paske, a?

II si pasth Vërtet.

áthun ndajf A Më kot; pa dobi. **áthur**

(i e) mb I mpirë nga të ftohtët.

Au kim shkurt i Ar.

áu pasth

♦ Përdoret për të shprehur bezdi, mërzi a lodhje.

♦ Përdoret për të shprehur habi, frikë, befasim, mosbesim.

audentes fortuna juvat /audéntes fortúna júvat/ shpr lt Fati i qesh trimit.

audi- *fjalëform* > **AUDIO-**.

audición *i m sh e et* Ekzekutoj a recitoj një pjesë për provë para një komisioni. **audiencë** *a f sh a at*

♦ *zyr* Pranimi i një personi a delegacioni nga kryetari i shtetit ose nga një përfaqësues tjetër i lartë i shtetit për të biseduar në mënyrë zyrtare. **Audiencë private. Pres (pranoj) në audiencë.**

♦ Dëgjues. [**veprimi i përbashkët "rapsod - mjedis - audiencë kritike", e cila inkurajon ose ndërpret shmangien nga arketipi bazë, sipas formimit të këngëtarit lahutar.** (ShS).]

audifón *i m sh ë ët* Aparat dëgjimi (*për njerëz të rëndë nga veshët*). **audio-** *fjalëform* Audio-; tingull; zë.

audio *ja f tek*

- ♦ Pjesë e sinjalit që përcjell tinguj.
- ♦ Valë që bart tinguj.
- ♦ Elementet zanore të aparatit televiziv.

audiogram *i m sh e et mjek* Grafik i nivelit të dëgjimit.

audiokasetë *a m sh a at* Kasetë që përmban regjistrime këngësh, recitimesh etj. **audiológ** *u m sh ë ët mjek* Specialist që bën prova të dëgjuarit.

audiológ *e ia f sh e et e* **AUDIOLOG** U.

audiologj *i a f mjek* Studim shkencor i të dëgjuarit.

audiologj *ik e mb* I audiologjisë; që ka të bëjë me audiologjinë.

audiometër *ri m sh ra rat mjek* Mjet për të provuar gjendjen e të dëgjuarit. **audiometrí** *a f mjek* Matje e të dëgjuarit.

audiometrík *e mb mjek* I audiometrisë; që ka të bëjë me audiometrinë. **audiovizív** *e mb* > **Audiovisual e.**

audiovizuál *e mb libr*

- ♦ (*Pajisje*) që ka të bëjë me mjete ndihmëse për dëgjimin dhe shikimin.
- ♦ (*Mjete, pajisje*) që japin informacion me zë dhe figurë.

auditím *m sh e et*

- ♦ *fin* Revizionim (kontroll) i llogarisë a i gjendjes financiare.
 - ♦ *libr* Rishikim (*i një vendimit*) për të bërë ndryshime ose ndreqje të nevojshme.
- auditim i brendshëm** *fin* Revizionim (kontroll) i brendshëm i llogarisë.

auditóhet úa (u) úar *dhe fin pavet dhe pës e* **AUDIT•OJ.**

auditó *kal óva úar dhe fin* Revizionoj; kontrolloj (*gjendjen financiare të një institucioni, kompanie etj.*). > **REVIZION•OJ.**

auditív *e mb*

- ♦ (*Tip*) që e ka më të lehtë të mbajë mend një informacion me zë sesa me figurë a tekst.
- ♦ > **DËGJIMOR E.**

auditor *i m sh ë ët*

- ♦ Sallë për të mbajtur leksione, referate etj., zakonisht në ndërtesën e një shkolle të lartë.
- ♦ *përmb* Tërësi e dëgjuesve të një leksioni, referati etj., zakonisht të mbledhur në një sallë.
- ♦ *fig* Vend ku mësohet për të zgjeruar e për të theluar njohuritë.

auditúar (i e) *mb*

- ♦ *fin* (*Llogari*) e revizionuar; e kontrolluar.

♦ (*Vendim etj.*) i shqyrtuar për të bërë ndryshime ose ndreqje të nevojshme. **auditúem (i) e (e) mb G > AUDITUAR (i e).**

auditúes e mb dhe fin (*Inspektor etj.*) i revizionimit; që ka të bëjë me revizionin e gjendjes financiare.

auditúes i m sh - it

♦ *fin* Specialist i auditimit. **Auditues i pavarur.**

♦ Ai që bën rishikimin (*e një vendimit etj.*) për të bërë ndryshime ose ndreqje të nevojshme.

auditúes•e ja f sh e et libr f e AUDITUES I.

augment i m sh e et gjuh Trajtë morfologjike e një fjale që thekson ose përforcon vetitë themelore të kuptimit të saj me anë të parashtesave ose prapashtesave.

augmentatív e mb gjuh Që ka të bëjë me augmentin.

augullít jokall G > AUGULLIT•Ë (me).

augullít•ë (me) jokall i ë veta III G (*Qeni, ujku*) kuis a ulërin me zë të ulët e të përvajshëm (*kur ka keq*).

augullítj•e a f sh e et G Kuisje a ulërimë e ulët dhe e përvajshme e qenit ose ujkut kur ka keq.

augúr i m sh ë ët > OGUR I.

augustían e mb ant rom (*Periudhë*) e sundimit të Perandorit të parë të Romës Okatavian Augustit.

augustinián e mb fet

♦ Që ka të bëjë me doktrinën teologjike të Shën Augustinit.

♦ (*Doktrinë*) që ka të bëjë me Shën Augustinin.

♦ Që ka të bëjë me urdhrin fetar me të njëjtin emër.

augjián e mb mit gr I mbretit Augje. Stallat augjiane stallat që i pastroi Herkuli; bëma e pestë e tij.

augjít i m min Mineral me përmbajtje të lartë alumini, hekuri dhe magnezi. **augjítik e mb min I** augjitit; që përmban augjit.

auksín•ë a f sh a at bot Hormon që rregullon rritjen e bimëve.

auktór i m sh ë ët vjet > Autor I. [*Kështû veprojnë, sado në masë mâ të vogël, auktorët e Fjalorit të gjuhës shqipe (1954), nën drejtimin e Kristaq Cipos. (APp).*]

auktór•e ja f sh e et vjet > Autor•e JA. [*Auktorja përshkruen gjenezën e "gjuhës së njësuar" si vijon: (APp).*]

auktořitét i m sh e et vjet > AUTORITET I. [*Auktořiteti (asht) vullndesa e përbashktë (GjF).*]

Aulón•ë a f gjeog ant Emër i lashtë i portit të Vlorës. **aullí (me) jokall u - G > AULLIN.**

aullím•ë a f sh a at Angullimë e qenit a ujkut.

aullí•n jokall u rë > ANGULLIN.

aullí•s jokall ti tur veta III > AULLIT.

aullít jokall i ur veta III > AULLIN.

aullítj•e ja f sh e et Kuisje e përvajshme e qenit a ujkut kur ka keq.

aurea mediocritas /áurea mediókritas/ *shpr lt* E mesmja e artë

aureól•ë a f sh a at

♦ Rreth i shkëlqyer për qark diçkaje të ndritshme. > **BREROR•E JA.** Aureola e hënës (e diellit).

♦ *fet* Kurorë e ndritshme përquark kokave të shenjtoreve në ikonat, për të treguar shenjtërinë e tyre; re e ndritshme që rrethon krejt figurën e një personi të shenjtë në pikturë.

♦ *fig* Shkëlqimi i madhështisë, i lavdisë ose i nderimit, që rrethon dikë a diçka. **Aureola e lavdisë (e fitores). I rrethuar me një aureolë. Krijoj një aureolë rreth dikujt.**

áur•ë a₂ f sh a at Thëllim.

áur•ë a₂ f sh a at Rreth i ndritshëm; kurorë e ndritshme.

auricular e mb anat I veshit; që ka të bëjë me veshin dhe të dëgjuarit. **aurór•ë a f sh a at libr**

♦ Ndryçim i qiellit para lindjes së diellit; ag i mëngjesit; agim.

♦ *fig* Kurorë lavdie. [Të tre biografët ma në za t'Ahmet Zogut - Kristo Dako-ja,

Ronart dhe Swire - me gjithë mundimin e tyne për t'i thurë "Mbretit" të Shqipnisë një aureolë shpëtimtari dhe mbinjeriu - s'kanë qenë të zot me e dishmue me fakte e me përshkrime psikologjike shpirtualtsinë e "Malokut të Matit".

(KM).]

**

Aurorë boreale agim polar i veriut; agim verior.

Aurór•ë a f mit rom Perëndeshë e agimit. > **EOS I.**

aús i m sh e et > **HAUZ I.**

austrál e mb > **JUGOR E.**

Australí a f gjeog Kontinent ishullor i më i vogël i botës, në Paqësorin

Jugperëndimor; shtet në këtë kontinent. **Anglishte e Australisë.**

australián e mb I Australisë; që ka të bëjë me Australinë, me banorët a vendësit e saj. **australián i m sh ë ët** Banor a vendës i Australisë. **Popullsia indigjene e Australisë. australián•e ja f sh e et f e AUSTRALIAN I.**

australopiték u m antro Lloj hominidi i zhdukur i Afrikës.

Austri a f gjeog Republikë në Europën Qendrore. **Gjermanishte e Austrisë.**

austriák e mb I Austrisë; që ka të bëjë me Austrinë, me banorët a vendësit e saj.

austriák u m sh ë ët Banor a vendës i Austrisë.

austriák•e ja f sh e et f e AUSTRIAK U.

austriák e mb gjuh Austric.

austro-hungaréz e mb I Austro-Hungarisë; që ka të bëjë me Austro-Hungarinë. **austro-hungaréz i m sh ë ët** Banor i Austro-Hungarisë.

austro-hungaréz•e ja f sh e et f e AUSTRO-HUNGAREZ I.

Austro-Hungarí a f gjeog hist Perandori në Europën Qendrore-Lindore; u shpërbë pas Luftës së Parë Botërore.

Austronezí a f gjeog Ishuj të Paqësorit Qendror e Jugor.

austronezián e mb I Austronezisë; që ka të bëjë me Austronezinë, me banorët a vendësit e saj.

austroneziánë t m sh Banorë a vendës të

Austronezisë. **auhinjól•ë a f sh ë ët orn** A Bilbil.

Aushvíc i m gjeog hist: Kampi i Aushvicit kamp përqendrimi nazist në Poloninë

Jugperëndimore gjatë Luftës së Dytë Botërore.

aut vincere, aut mori /aut vínçere, aut móri/ *shpr lt* Ja fitore, ja vdekje.

autár i m sh e et fet dhe fig A Altar.

autariát e mb ant ilir I fisit të autariatëve.

autariátë t *m ant ilir* Një ndër fiset më të fuqishme ilire, me shtrirje në Ballkanin Qendror; u asimilua nga fiset kelte.

autarkí a *f ek* Pavarësi ekonomike si politikë kombëtare.

autarkík e ¹*mb ek (Vend)* që nuk varet nga importet. **Ekonomi autarkike.**

autarkík e ²*mb (Sistem politik)* i sunduar nga një individ.

autarkíz•ëm mi ¹*m ek* Sistem ekonomik që mbështetet në pavarësinë e vendit nga importet.

autarkíz•ëm mi ²*m pol* Sundim i një individi. **autenticitét i** *m libr* Të qenët autentik. **autentík e** *mb libr*

♦ (*Burim, lajm etj.*) i saktë e i sigurt; që nuk ngjall dyshime. > **VËRTET•Ë (i e).**

♦ Që nuk është kopje e diçkaje. > **ORIGINAL E. Dokument autentik. Vepër autentike.**

♦ *drejt (Kopje)* e vërtetuar zyrtarisht sipas origjinalit, që përputhet plotësisht me origjinalin; që është i njëjtë me një tjetër.

autentíkisht *ndajf libr* Në mënyrë autentike.

autíks•em vetv a (u) ur A Shpejtoj; nxitoj.

autíst e *mb psik (Fëmijë)* i prekur nga autizmi; me autizëm.

autíz•ëm mi *m psik* Çrregullim i funksioneve të trurit, që shfaqet në fëmijëri dhe sjell si rrjedhim vështirësi të mëdha në sjellje dhe komunikim në mjedis të përditshëm.

áuto *f sh - t bis* Automobil.

auto- *fjalëform libr* Vetë-; automatik.

autoambulánc•ë a *f sh a at* Automjet i pajisur për ndihmën e shpejtë mjekësore dhe për bartjen e të sëmurëve.

autobáz•ë a *f sh a at* Automjet që shërben si bazë furnizimi .

autobetoníer•e ja *f sh e et tek* Automjet i rëndë, i pajisur me betonpërzierëse, që mbart beton të gatshëm.

autobetonpërzierës•e ja *f sh e et* > **AUTOBETONIER•E JA.**

autobibliótek•ë a *f sh a at* Automjet që shërben si bibliotekë ambulante.

autobiografí a *f sh - të* Jetëshkrim i përgatitur nga vetë shkruesi.

autobiografík e *mb* Që ka të bëjë me autobiografinë ose është si autobiografi.

Roman autobiografik.

autobitumatríc•e ja *f sh e et ndërt* Automjet për spërkatje me bitum të shtratit të rrugës. **autoblínd•ë a** *f sh a at usht* Automjet ushtarak i blinduar për mbartjen e trupave.

autobót i *m sh e et* Automjet i pajisur me cisternë për mbartjen e lëngjeve. **Autoboti i qumështit (ujit, karburantit).**

auto•búrg búrgu *m sh búrgje búrgjet* Automjet për mbartjen e të burgosurve.

autobús i *m sh ë ët* Automjet i mbuluar e me shumë vende për udhëtarë. **Autobus urban. Linjë (stacion, vendqëndrim autobusi).**

autobúz i *m sh ë ët dhe a at* > **AUTOBUS I.** [Autobuzët urbanë nga periferitë/ drejt qendrës mbi xhama bien brymën (IK).]

autocensúr•ë a *mb* Shqyrtim kritik i një vepre, shkrimi, korrespondence etj. nga vetë autori.

autocensurím i *m* > **AUTOCENSUR•Ë A.**

autocensur•óhem vetv óva (u) úar Shqyrtoj vetë një vepër, shkrim, korrespondencë etj. në mënyrë kritike.

autocensuruar (i e) *mb (Vepër, shkrim, korrespondencë)* e shqyrtuar në mënyrë kritike nga vetë autori.

autocensuruem (i) e (e) *mb G > AUTOCENSURUAR (i e).* **autocistërnoë a f sh a at > AUTOBOT I.**

autodafë ja f hist sp Djegie e publike e heretikëve gjatë inkuzicionit spanjoll. **autodidakt e** *mb libr (Njeri)* që mëson shkrim e këndim dhe shkollohet vetë, pa mësues;

që bëhet specialist në një fushë të caktuar duke mësuar vetë, pa ndjekur shkollë.

autodidakt i m sh ë ët Ai që mëson shkrim e këndim dhe shkollohet vetë, pa mësues; ai

që bëhet specialist në një fushë të caktuar duke mësuar vetë, pa ndjekur shkollë.

[**autodidakt i palodhur, e quante veten një student dhe këndonte përditë libra të thellë (FK).**]

autodidakt•e ja f sh e et f e autodidAkt i.

autodinamik e *mb fiz I* autodinamikës; që ka të bëjë me autodinamikën.

autodinamik•ë a m fiz Tezë që synon zëvendësimin e teorisë së relativitetit.

autodrom i m sh e et Fushë me pistë të posaçme për provat e automobilave ose për stërvitje dhe gara me automobila.

autodyqan i m sh e et Automjet i përshtatur për të shitje ambulante.

autodystúes•e ja f sh e et ndërt Mjet i rëndë për dystimin e sipërfaqeve të dheut. **autoerotik e** *mb libr (Njeri)* që gjen kënaqësi seksuale nga trupi i vet.

autoerotizëm mi m libr Të qenët autoerotic; gjetje e kënaqësisë seksuale nga trupi i vet.

autofagji a f bio Vetëshkatërrim i qelizës.

autofagjik e *mb bio (Qelizë)* vetëshkatërruese. **autoformatim**

i m sh e et tek inf Formatim automatik i tekstit.

autoformatóhet úa (u) úar *tek inf vetv veta III, pavet dhe pës e* **AUTOFORMAT•OJ.**

autoformat•ón kal ói úar *veta III tek inf (Programi)* formaton automatikisht (*tekstin*).

autoformatuar (i e) *mb tek inf (Tekst)* i formatuar automatikisht (*nga programi*).

autoformatuem (i) me (e) *mb G > AUTOFORMATUAR (i e).*

autofrigorifër i m sh ë ët Automjet i pajisur me frigorifer par mbartjen sendeve ushqimore në gjendje të freskët a të ngrirë.

autofurgón i m sh ë ët Automjet me tonazh nën 3 ton, për mbartjen e udhëtarëve dhe mallrave.

autogamí a f bot Vetëpllenim.

autogamík e *mb bot I* autogamisë; vetëpllenues.

autogarázh i m sh e et Garazh për automjete.

autogól i m sh a at sport Gol i shënuar padashur nga një lojtar futbolli në portën e skuadrës së vet.

autográf i m sh e et

♦ Nënshkrim, që i merret kryesisht një njeriu të njohur në një fushë, për ta mbajtur si kujtim; nënshkrimi i autorit me dorën e vet në një kopje të veprës së botuar. **Libër (fotografi) me autograf.**

♦ Tekst i një autori, i shkruar me dorën e tij.

autogréjder i m sh - ët ndërt Makinë për nivelimin e shtratit të rrugës.

autogjén e *mb tek inf* Që ka të bëjë me programin e gjenerimit automatik të skedave përsëritëse.

autogjén i m sh ë ët tek inf Program i gjenerimit automatik të skedave përsëritëse. **autogjenetik e** *mb bio I* autogjenezës; që ka të bëjë me autogjenezën.

autogjenetiksht *ndajf bio* Në mënyrë autogjenetike.

autogjenéz•ë *a f sh a bio* Dukuri hipotetike e krijimit të organizmave të gjalla nga lëndë inorganike.

autohemorragji *a f sh a bio* Vetërrjedhje e gjakut (*si mjet mbrojtës i disa kafshëve ndaj toksinave*).

autohemoterapi *a f sh - të mjek* Praktikë e transfuzionit të gjakut të vet.

autohipnóz•ë *a f sh a at psik* Proces ose rrjedhim i hipnotizimit të vetes.

autoinduksión *i m sh e et el, fiz* Induktimi i një force electromotive në një qark me rrymë ndryshore.

autoinspektorát *i m sh e et* Degë e policisë që kontrollon zbatimin e rregullave të qarkullimit nga shoferët dhe gjendjen e automjeteve.

autokárro ja *f sh - t* Mjet i lehtë transporti për përdorim në magazina etj.

autokatalítík *e mb kim* Autocatalytic.

autokatalíz•ë *a f sh a at kim* Katalizë në të cilën katalisti është një nga produktet e reaksionit.

autokinemá ja *f sh - të* Automjet i pajisur me aparat projektimi për të shfaqur filma zakonisht në mjedise të hapura.

autokláv•ë *a f sh a at tek* Enë krejt e mbyllur, në të cilën me anë të trysnisë së lartë të avullit ose të temperaturës së lartë sterilizohen veglat mjekësore e sende të tjera, kryhen procese teknologjike etj.

autokolón•ë *a f sh a at* Varg automobilash në rrugë; kolonë automjesh. **autokombajnér** *i m shë ët* Ai që drejton autokombajnën.

autokombajnér•e ja *f sh e et f e* **AUTOKOMABAJNER I.**

autokombájñ•ë *a f sh a at* Kombajnë me motor, që vë në lëvizje këtë mjet dhe pjesët e saj për korrje e shirje.

autokraci *a f libr* Sistem qeverisjeje, në të cilin pushteti i lartë është në duart e një njeriu, të mbretit a të perandorit; absolutizëm.

autokrat *i m sh ë ët* Sundimtar që ka në duart e veta gjithë pushtetin e lartë, që sundon me pushtet të pakufizuar, sundimtar absolut.

autorkrát•e ja *f sh e et f e* **AUTOKRAT I.**

autokratík *e mb libr (Sistem)* i mbështetur në autokraci; që ka si formë qeverisjeje autokracinë; (*sundim, sundimtar*) absolut. **Në mënyrë autokratike.**

autokritík *e mb (Njeri)* që mban qëndrim kritik kundrejt të metave të veta dhe i dënon ato. > **VETËKRITIK E.**

autokritík•ë *a f sh a at* Zbulim a pranim i vetëdijshëm dhe dënim i gabimeve të veta në punë, në sjellje etj. > **VETËKRITIK•Ë A.**

autokrós *i m sport* Garë automobilistike në të cilën vihen në provë aftësia e shoferit dhe shpejtësia e automjetit në pistë të shënuar me kone.

autoktón *e mb libr*

♦ (*Banor*) rrënjës në një vend; që banon në vendin e paraardhësve të tij që në kohë më të lashta. > **VENDËS E; ANAS E.** [kjo karakteristikë e miteve shqiptare të epopesë flet për një popull autokton (kulti i tokës shihet në perënditë ktonike), (ShS).]

♦ Që është i atij vendi, që nuk është i ardhur; që është krijuar aty ku ndodhet sot. **Bimë autoktone. Tokë autoktone.**

autoktón i m sh ë ët libr Pjesëtar i popullsisë fillestare të një vendi; banor i një vendi ku kanë jetuar paraardhësit e tij që në kohët më të lashta. > **VENDËS I; RRËNJËS I; ANAS I.**

autoktoní a f libr Të qenët autokton. [**cikli verior si një nga argumentet e lashtësisë dhe të autoktonisë së popullit që e ka krijuar në trojet ku gjendet (ShS).**]

autolitík e mb bio I autolizës; që ka të bëjë me autolizën.

autolíz•ë a f bio Shkatërrim i qelizave ose indeve nga enzimët e veta.

automát e mb libr (Lëvizje) e pavullnetshme, e vetvetishme; (*veprim*) prej automati; në mënyrë mekanike. **Bindem si automat.**

automát i m sh ë ët

♦ Makinë ose aparat që punon vetë me anë të një mekanizmi të posaçëm, pa pjesëmarrjen e drejtpërdrejtë të njeriut. **Automatë elektrikë. Automati i tharjes.**

♦ *fig* Ai që vepron pa vetëdije ose pa u menduar; ai që vepron në mënyrë mekanike sipas dëshirave ose udhëzimeve të një tjetri.

automatík e mb

♦ (*Armë*) që i qit predhat me breshëri. **Qitje automatike.** [**Një grup i madh njerëzish me armë automatike, shkopinj e revoles po afrohej triumfues.** (ED).]

♦ Që punon vetë me ndihmën e një mekanizmi të posaçëm, pa pjesëmarrjen e drejtpërdrejtë të njeriut; që bëhet me anë të një automati. **Central automatik.**

Komandim automatik. Mbushje automatike vetëmbushje. **Transmision automatik aut.**

♦ *fig* Që bëhet sipas një rregullsie të caktuar, pa pjesëmarrjen e vetëdijes ose pa u menduar. > **VETVETISH•ËM (i) ME (e). Në mënyrë automatike.**

automatík u m sh ë ët

♦ *usht* Armë e lehtë krahu që i qit predhat deri sa të hiqet gishti nga këmbëza ose të mbarojnë predhat. **Qitje me automatik.**

♦ *tek* Automat; pajisje automatike; mekanizëm që vë në lëvizje një makinë ose pajisje pa ndërhyrjen e njeriut.

♦ *bis* Shpërndarës automatik.

♦ *bis* Telefon me monedhë; qendër për lidhjen automatike të telefonave.

automatík•ë a f mek Mjeshtëri e ndërtimit të pajisjeve automatike.

automatíkës e mb usht I armatosur me automatik. **Togë automatikëse.**

automatíkës i m sh - it usht Ushtar i armatosur me automatik.

automatíkës•e ja f sh e et f e AUTOMATIKËS I.

automatikísht ndajf

♦ Me ndihmën e një mekanizmi të posaçëm, pa pjesëmarrjen e drejtpërdrejtë të njeriut, në mënyrë automatike. **Punon automatikisht. Ndizet automatikisht.**

♦ *fig* Në mënyrë mekanike, sipas një rregullsie të caktuar, por pa u menduar, pa vetëdije; si automat. **Flas (veproj, përsërit) automatikisht.**

♦ Vetvetiu, pa qenë nevoja për ndonjë veprim plotësues ose për ndonjë kusht a rrethanë tjetër. **E fiton automatikisht. Kalon automatikisht në kategori tjetër.**

♦ *fig* Pa dashje; pa vullnet; në mënyrë të pavullnetshme.

automatíz•ëm mi m libr

♦ Kryerje e një veprimi, lëvizjeje, a pune etj., në mënyrë të vetvetishme, pa pjesëmarrjen e vullnetit; kryerje e veprimeve ose lëvizjeve shpejt, mekanikisht dhe me përpikërinë e një automati.

♦ *fig* Kryerje e një veprimi a pune në mënyrë mekanike, si pa vetëdije, pa u menduar ose sipas dëshirave a udhëzimeve të një tjetri.

automatizím i m

♦ *tek* Zbatim i kontrollit të pajisjeve me anë të teknologjisë së përparuar. kryesisht me mjete elektronike.

♦ Kthim në automat.

automatiz•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III (Një shprehi etj.)* bëhet automate; përvetësohet në atë shkallë sa kryhet pa vetëdije e mekanikisht.

II pës e AUTOMATIZ•OJ.

automatiz•ój kal óva úar *tek* Pajis (një degë të prodhimit) me makina e aparate automatike; e bëj të prodhojë në mënyrë automatike.

automatizúar (i e) mb (*Linjë prodhimi a process*) i pajisur me makina dhe aparate automatike.

automatizúem (i) e (e) mb *G >* **AUTOMATIZUAR (i e).**

automjét i m sh e et Mjet lëvizës (makinë, automjet) me motor.

automobil i m sh a at Automjet me madhësi e forma të ndryshme (si autobusi, kamioni, vetura etj.), që shërben për mbartjen e udhëtarëve ose të mallrave, për gara sportive etj..

> **MAKIN•Ë A.** Automobil i serisë (me porosi, jashtë serisë. Ngas automobilin.

Uzinë automobilash.

automobilíst i m sh ë ët

♦ *sport* Ai që merr pjesë në gara sportive me automobil, ai që merret me automobilizëm.

♦ *vjet* Shofer.

automobilíst•e ja f e AUTOMOBILIST I.

automobilístík e mb I automobilave; që ka të bëjë me automobilat; që bëhet me anë të automobilave ose u shërben automobilave. **Aksident automobilístík. Garë automobilístíke. Rrugë automobilístíke.**

automobilíz•ëm mi m sport Sport i garave me automobila.

autonóm e mb

♦ (*Shtet a krahinë*) që ka të drejtën të vendosë në mënyrë të pavarur për punët e popullsisë së vet dhe të qeveriset sipas ligjeve të veta, brenda sistemit të një shteti të madh. **Krahina Autonome e Kosovës hist.**

♦ Që është i pavarur; që vepron vetë, pa iu nënshtruar lidhjeve me një tërësi më të madhe. **Repart autonom. Ekonomí autonome. Zhvillim autonom.**

autonomí a m

♦ E drejtë e një vendi për të vendosur për punët e veta dhe për t'u qeverisur sipas ligjeve të veta, brenda sistemit të administrimit të një federate; **VETËQEVERISJ•E A.**

♦ Mundësi për të vepruar në mënyrë të pavarur, pa iu nënshtruar lidhjeve me një tjetër, zakonisht të një shkalle më të lartë. **Kam autonomi në punë.**

autonomíst e mb libr (*Lëvizje*) për të dalë më vete, për t'u vetëqeverisur.

autonomíst i m sh ë ët libr Përkrahës i lëvizjes për autonomi.

autonomíst•e ja f sh e et libr f e AUTONOMIST I.

autonomíz•ëm mi m pol Lëvizje për të dalë më vete, për t'u vetëqeverisur.

autoofiçín•ë a f sh a at Punishte mekanike e montuar në një automjet.

auto•párk páрку *m sh* **párqe párqet** Vend ku mbahen dhe ndreqen automjetet; park automobilistik.

autopilót i *m sh ë ët* Pajisje për drejtimin automatik të anijes detare e kozmike dhe të aeroplanit në kurs të pandryshueshëm.

autopómp•ë *a f sh a at* Makinë zjarrfikëse.

autoportrét i *m sh e et* *art, let* Portret i një piktori, skulptori a shkrimtari, që e ka bërë ai vetë.

autopsí *a f sh - të mjek* Hapje e një kufome dhe shqyrtimi i saj për të gjetur shkakun e vdekjes (e ngordhjes) ose për qëllime studimi.

autoqefál *e mb* I pavarur. **Kisha Autoqefale** kishë ortodokse me status të pavarur (*që ka kryetarin e vet dhe nuk i nënshtrohet pushtetit të një patriarku a kryepeshkopi të jashtëm*). [Koço Kotta s'ka qenë as edhe aq i padjallëzuar e as dhe aq naiv, dhe sidomos si ndermjetës ndër punët e Kishës Autoqefale (KM).]

autoqefalí *a f* Pavarësi e kishës ortodokse.

autór i *m sh ë ët*

♦ Krijues i një veprë letrare ose artistike; hartues i një punimi shkencor, projekti, shkrimi etj. **Autori im** shkrimtari im i pëlqyer. **E drejtë e autorit.**

♦ Krijues. **Zoti, autor i gjithësisë.**

♦ Njeri që ka bërë një veprim, faj a krim.

autóre *ja f sh e et f e* **AUTOR I.**

autoradiográf i *m sh ë ët* Radiogram që përftohet nga rrezatimi i objektit të fotografuar.

autoradiografí *a m sh - të* Radiografi e përftuar nga rrezatimi i objektit të fotografuar.

autoreklám•ë *a f sh a at libr* Reklamë për vetveten.

autoreklam•óhem *vetv óva (u) úar libr* I bëj reklamë

vetvetes. **autoreklamím i** *m sh e et libr* Reklamim i vetvetes.

autoreklamúar (i e) *mb libr* Që i bën reklamë vetvetes.

autoreklamúem (i) e (e) *mb G >* **AUTOREKLAMUAR (i e).**

autorepárt i *m sh e et usht*

♦ Repart i motorizuar.

♦ Autopark.

autorésí *a f sh - të* Të qenët autor i diçkaje; përkatësia e një veprë letrare, artistike, shkencore etj. një a më shumë autorëve. **Autorësia e tekstit. E drejta e autorësisë. I njoh autorësinë. Provohet autorësia. [Ky afirmim relativisht i vonët i eposit shqiptar i krijoi dhe i trashëgoi shkencës folklorike të vendit një pengesë serioze: idenë fikse, të pranuar edhe nga folkloristika europiane, të një epërsie absolute të epeve të sllavëve të jugut, që më pas u trajtua si primat burimi dhe autorësie. (ShS).]**

autorítár *e mb*

♦ Që kërkon nënshttrim a bindje të verbër e pa kundërshtim ndaj pushtetit dhe autoriteteve. **Shtet (regjim) autoritar.**

♦ Që ushtron me rreptësi autoritetin e vet, që kërkon bindje pa fjalë; që shpreh një urdhër të prerë, që nuk lejon kundërshtim. **Prind (njeri) autoritar. Me ton autoritar. Në mënyrë autoritare.**

autoritaríst *e mb libr (Qendrim, vendim etj.)* i mbështetur në ushtrimin e autoritetit. **autoritaríz•ëm mi** *m sh ma mat libr* Qëndrim autoritar.

autoritativ e mb libr Që shpreh autoritet. > **AUTORITAR E.** [Figurë qendrore dhe rol autoritativ mban Ajkuna. (ShS).]

autoritét i m sh e et

♦ Nderim a respekt i fituar me meritë; vlerë, rëndësi dhe aftësi e dikujt, që pranohet nga të gjithë dhe që ngjall bindje e besim. **Autoritet i madh (i merituar). Autoriteti i prindit (i mësuesit). Autoriteti i Shqipërisë në botë. Njeri me (pa) autoritet. Kam (gëzoj, fitoj) autoritet.**

♦ E drejtë për të ushtruar një pushtet; forcë detyruese për t'iu bindur një organi të pushtetit. **Autoriteti shtetëror. Autoriteti i ligjit.** [Më 1767, Patrikana Ekumenike e Stambollit, që kishte përkrahjen e Sulltanit, ia hoqi titullin asaj t'Ohrit edhe e futi nën autoritetin e vet si një kryepeshkopatë. (AE).]

♦ kryes sh Përfaqësues kryesorë të pushtetit të një vendi; organet e pushtetit. **Autoritetet civile (shtetërore, ushtarake). Autoritetet e vendit.**

♦ Njeri i shquar në një fushë të shkencës, të letërsisë etj., mendimi i të cilit pranohet nga rrethë të gjëra; njeri i shquar që ushtron ndikim të dukshëm në shoqëri. **Autoritet i madh (i njohur). Autoritet në shkencë. Mbështetem te një autoritet.**

autoritétshëm (i) me (e) mb libr

♦ I nderuar dhe vlerësuar nga të gjithë. **Mësues i autoritetshëm.**

♦ I besueshëm; që mund t'i besohet plotësisht. **Burim i autoritetshëm. autorizim i m sh e et**

♦ Ngarkim zyrtar i dikujt të bëjë diçka. **I lëshoj autorizim dikujt të veprojë në emrin tim.**

♦ Leje zyrtare për të kryer një veprimtari. **Nxjerr (marr) autorizim për mbajtje armësh gjahu.**

autorizóhem óva (u) úar pës e

AUTORIZ•OJ. autoriz•ó j kal óva úar

♦ Ngarkoj (*dikë*) zyrtarisht të bëjë diçka; i jap fuqi të plotë (*dikujt*) të veprojë; i jap, i lëshoj (*dikujt*) një autorizim. **Autorizoj një përfaqësues. E autorizoj të tërheqë të holla.**

♦ Lejoj (*dikë*) të bëjë diçka.

autorizúar (i e) mb

♦ (*Njeri*) i ngarkuar zyrtarisht të bëjë diçka.

♦ I lejuar të merret me një lloj veprimtarie.

autorizúem (i) e (e) mb G > AUTORIZUAR (i e).

autorizúes e mb (Organ a person) që lëshon autorizim.

autorizúes i m sh - it Organ a person që lëshon autorizim. **autorizúes•e ja f sh e et fe AUTORIZUES I.**

autorulán i m sh ë ët tek Rul me motor për shtrimin e rrugëve etj.

autorrúg•ë a f sh ë ët Rrugë automobilistike.

autorrugór e mb (Shërbim etj.) i mirëmbajtjes dhe kontrollit në rrugët automobilistike.

autosemantík e mb gjuh (Njësi) me kuptim jashtë kontekstit.

autoseroterapí a f mjek Mjekim me transfusion nga gjaku i vet.

autoservís i m sh e et Pikë shërbimi për automjete.

autosónd•ë a m sh a at tek Automjet me sondë.

autostóp i m sh e et Udhëtim me makina të rastit.

autostrád•ë *a f sh a at* Rrugë kryesore automobilistike me disa kalime. [**Kurrë s'do të shpikin dot një autostradë më të ëmbël se deti.** (ED).]

autosugjestion i *m psik* Metodë që përdor subjekti për të ndryshuar sjelljen e vet, duke u përpjekur të ngulitë në subkoshiençë një mendim, kryesisht duke përsëritur me vetvete të njëjtën gjë.

autosugjestioním i *m psik* > **AUTOSUGJESTION I.**

autosugjestion•óhem óva (u) uar *vetv, pës e* **AUTOSUGJESTION•OJ.**

autosugjestion•ój kal óva úar *psik I bëj* autosugjestion (*dikujt*).

autosugjestionúar (i e) *mb psik* Bëj autosugjesionim.

autosugjestionúem (i) e (e) *mb G* > **AUTOSUGJESTIONUAR (i e).**

autosugjestionúes e *mb* Që autosugjestionon.

autoshtór•e ja f sh e et Automjet i përshtatur për të shitur mallra. > **AUTODYQAN I.**

autoshkóll•ë *a f sh a at* Kurs për shoferë.

autoshtëpí *a f sh - të* Automjet i pajisur si shtëpi, që përdoret kryesisht për pushime. **autoterapí** *a f sh - të libr* Vetëmjekim.

autotërhëqës i *m sh - it* Automjet me pajisje për tërheqjen e automjeteve të tjerë. **autotíp i** *m sh e et* *shtyp*

♦ Shtypje me bojë karboni.

♦ Kopje e saktë; riprodhim.

autotipí *a f shtyp* Proces i shtypjes me bojë karboni.

autotraktór i *m sh ë ët*: **Uzina e Autotraktorëve.**

autotransfuzión i *m sh e et mjek* Transfuzion me gjakun e vetë pacientit. **autotranspórt i** *m sh e et* Mbartje me automjete.

autotransportúes e *mb (Shërbim)* i mbartjes me automjete.

autotrén i *m sh a at* Automjet i tonazhit të madh, me disa karrocieri të lidhura njëra pas tjetrës.

autotróf i *m sh e et bio* Organizëm i aftë të formojnë lëndë ushqyese organike nga lëndë të thjeshta joorganike, si dyoksidi i karbonit.

autotrofí *a f bio* Aftësi e organizmit të formojnë lëndë ushqyese organike nga lëndë të thjeshta joorganike, si dyoksidi i karbonit.

autotrofík e *mb* I atotrofisë; që ka të bëjë me autotrofinë.

autovaksín•ë *a f sh a at mjek* Vaksinë e përgatitur me kulturat e mikroorganizmave të izoluar nga indet ose tajitjet (sekretimet) e vetë pacientit.

autovetúr•ë *a f sh a at* Veturë që vihet në lëvizje me motor. **autovínç i** *m sh a at tek* Vinç i montuar në automjet.

autovinçiér i *m sh ë ët tek* Ai që punon me autovinç.

autovinçiér•e ja f sh e et f e **AUTOVINÇIER I.**

autozjarrfikës•e ja f sh e et Automjet me pajisje për të shuar zjarret; makinë zjarrfikëse. **authentík e** *mb* > **AUTENTIK E.**

autunít i *m min* Mineral me përmbajtje uraniumi.

áuZ i *m sh ë ët* > **KËRRIÇ I.**

av. shkurt i Avokat.

áv•ë *a f sh a at G* Mamí; grua që kujdeset për gratë shtatzëna dhe që pret foshnjat kur lindin.

avadíz e *f sh bis vjet* Të këqija; telashe; avaze.

avál i *m sh e et fin* Siguri a garanci kundrejt kambialit.

aval•óhet úa (u) úar *fin pavet dhe pës e* **AVAL•OJ.**

aval•ój kal óva úar *fin* Siguroj a garantoj (*një kambial*). **avaláng•ë a f sh a at** Ortek bore.

avalím i m sh e et fin > **AVAL I.**

Avalón i m mit Ishull parajsë në mitologjinë kelte.

avalúar (i e) *mb fin (Kambial)* i siguruar (garantuar). **avalláng•ë a f sh a at** Ortek bore.

avall•óhem vetv óva (u) úar Kam epsh. **aván i m sh e et vjet** Mizorí.

avanbég•e ja f sh e et tek Vinç i tonazhit të madh për ngritjen e shtyllave dhe kapriatave metalike me përmasa të mëdha.

avánc•ë a f sh a at bis

♦ *fin* Pagesë e bërë para kohës së caktuar; paradhënie; parapagim.

♦ *fig* Epërsi; avantazh. **I jap avancë dikujt.**

*

Me avancë Para kohe; para afatit. **Paguaj me avancë.** **avancím i m sh e et libr**

♦ Përparim; shtytje a lëvizje përpara.

♦ Afrim a shkurtim i afatit.

avanc•óhet úa (u) úar libr pavet dhe pës e **AVANC•OJ. avanc•ój óva úar libr**

I kal

♦ Shtyj (lëviz) përpara.

♦ Afroj a shkurtoj (*afatin*). **Avancoj punimet. II jokall** Përparoj.

avancúar (i e) *mb*

♦ I përparuar; i çuar përpara. **Teknoloji e avancuar.**

♦ (*Afat*) i shkurtuar.

avancúem (i) e (e) *mb G* > **AVANCUAR (i e).**

avangárd•ë a f sh a at dhe fig Pararojë. > **VANGARD•Ë A.**

avangardíst i m sh ë ët Ai që është a del në pararojë në zbatimin e mendimeve të reja një fushë të caktuar.

avangardíz•ëm mi m Të qenët në pararojë në zbatimin e mendimeve të reja një fushë të caktuar.

avanís kal G > **AVANIS•Ë**

(me). avanís•ë (me) a ë vjet G

I kal E tiranizoj (*dikë*).

II jokall Sillem a veproj si tiran.

avanísht ndajf vjet Mizorisht; si

tiran. **avantázh i m sh e et**

♦ *dhe sport* Epërsi mbi dikë; të qenët më përpara a më lart se dikush; gjendje më e mirë në krahasim me dikë a diçka. **Kam avantazh. Ruaj (rrit) avantazhin. Jam (kaloj) në avantazh.**

♦ Përfitim nga diçka në krahasim me një tjetër; dobi, e mirë. **Avantazhe ekonomike (materiale). Ka avantazh.**

avár e mb hist Avar. **Dyndje avare.**

avár i m sh ë ët kryes sh Kallinj misri, zakonisht të zgjedhur për farë, që varen në vargje në trarët e shtëpisë për t'u tharë e për t'u ruajtur.

avára *pasth det* Jepi; tërhije.

avár•e ja f Gjuhë zyrtare e Dagestanit.

avárd•e ja f sh e et Rrjetë e vogël peshkimi.

avaré t m sh hist Popullsi endacake turke, që pushtuan pjesë të Europës Juglindore dhe Qendrore në Mesjetë. [**shumë kohë para depërtimit osman, në Ballkan ka pasur dyndje të shumta të fiseve turke, sikundër janë: hunët, avarët, që në shek. VI krijuan edhe perandorinë e tyre me kryqytet Beogradin (AK).**]

avarí ndajf vjet Së bashku; tok; të gjithë në një grup.

avarí a f sh - të tek Dëmtim i një makine, mekanizmi etj. gjatë kohës së punës ose gjatë lëvizjes.

Ávarua ja f gjeog Kryeqytet i Ishujve të Kukut.

avásh ndajf bis

♦ Ngadalë; shtruar; pa u ngutur. **Merre avash** merre shtruar; mos u ngut.

♦ Me zë të ulët.

avásh-avásh ndajf bis (Me) ngadalë; pa ngut.

avásh•ëm (i) me (e) mb bis I ngadalshëm.

avashllëk u m bis Ngadalësi; ngathtësi; mungesë shkathtësie.

aváshtë (i e) mb bis

♦ I ngadalshëm; i ngathët.

♦ (*Këngë*) e shtruar.

♦ (*Zë*) i ulët.

avatár i m

♦ *fil hind* Mishërim i perëndisë në trajtë njeriu a kafshe.

♦ *sh ë ët tek inf* Figurë e lëvizshme që paraqet një njeri në mjedis virtual ose në hapësirë kibernetike.

aváz i m sh e et bis

♦ Melodi; këngë ; motiv i një kënge ose i një pjese muzikore. [**Avazet patriotike që dëgjonte e dëshpërojin** (FK).]

♦ *fig* Diçka që përsëritet në mënyrë të njëjtë; diçka që është bërë zakon; gjë e mërzitshme dhe e padëshirueshme, ngaqë përsëritet gjithnjë. **Avaz i vjetër (i mëparshëm, i parë). Po ky (ai) avaz. Filloi avazin.**

♦ *keq* Kokëçarje, shqetësim, ngatërresë që del në një punë a në një çështje. **Ka avaze ajo punë. Hap (nxjerr) avaze.**

♦ *keq* Ves, huq, zakon i keq; e metë, dobësi.

*

Avazi i Mukës keq Gjë e vjetër, që është thënë e stërrthënë; diçka e njohur, që është përsëritur vazhdimisht. **Këndoj (i heq këmbët, i hedh hapat) sipas avazit të dikujt** *keq* veproj sipas dëshirave të dikujt, siç ka qejf ose siç porosit dikush.

I bie një (po atij avazi) (mbaj një avaz) keq Veproj në të njëjtën mënyrë ose flas po të njëjtat gjëra; i bie fyellit në një vrimë.

I mbaj avazin (i shkoj pas avazit, i vete pas avazit) I shkoj pas qejfit, veproj sipas dëshirave e porosive të dikujt.

Ia mbaj avaz Ia përmend vazhdimisht, ia përsërit shumë herë, ia mbaj këngë.

avdáll e mb bis

♦ (*Njeri a kafshë*) me trup të madh, por jo të lidhur e të hijshëm, që mezi ecën e mezi vërtitet për shkak të trupit të rëndë. > **NGATHËT (i e). Burrë avdall.**

♦ I trashë nga mendja, që sillet e flet si budalla ose që i lëshon fjalët pa u menduar; i pagdhendur, i çrregullt. **Avdall nga mendja.**

avdáll i m sh ë ët bis

♦ Njeri trashaman nga trupi.

♦ Njeri i rëndë në sjellje; njeri i pagdhendur. **avdáll•e ja f sh e et f e**

AVDALL I. avdállçe ndajf bis

♦ Në mënyrë të ngathët, pa shkathtësi; me lëvizje të ngadalshme e të plogështa. **Eci (punoj) avdallçe.**

♦ Në mënyrë të trashë e të pagdhendur, si budalla, si avdall. **Flas avdallçe.**

avdés i m fet Rit mysliman i larjes së duarve, fytyrës e këmbëve para lutjeve. **Uji i avdesit. Marr avdes.**

avdeshán•ë a /avdes-hanë/ f sh a at vjet

♦ Sqoll; lajtore; vend për larjen e duarve (e fytyrës).

♦ Nevojtoje.

avdós i m sh ë ët orn (*Fringila coelebs*) Zog i vogël këngëtar sa një trumcak, me krahë të zez, me kurriz të murrinë dhe me gjoks të kuqërremë. > **BORËS I; ZOG I BORËS; ZBORAK U.**

avdósk u m sh ë ët orn > AVDOS I.

avdósk•ë a f sh a at orn > AVDOS I.

áve *pasth fet, let lt* Ave; përshëndetje. **Ave Maria.**

avéll i m veter Ç Gëlbazë që u bie dhenve.

avellís kal i ur veta III I shkakton gëlbazën (*dhenve*).

avellísj•e a f Ç Sëmurje nga gëlbaza (*e dhenve*).

avellísur (i e) mb Ç (*Dele*) e sëmurë nga gëlbaza.

avenír i m libr E ardhme. **Djalë (vajzë) me avenir.**

aventuréska e mb

♦ (*Njeri*) që kërkon a bën aventura; i prirur për aventura.

♦ (*Sipërmarrje*) tepër e guximshme, e pamenduar mirë dhe e rrezikshme. **aventúr•ë a f sh a at**

♦ Ndodhi e rastit në jetë, me të papritura e me rreziqe. **Aventurë dashurie. Roman aventurash. Jetë me aventura. Bën aventura.**

♦ *keq* Punë e rrezikshme dhe e pamenduar, që niset pa peshuar rrethanat, mundësitë e forcat, veprim që fillohet pa parashikuar përfundimin, pa llogaritur pasojat. [**Tek ata ruhet mbresa e joshjes për trimëri e aventurë, për botë të reja e largim ("për me pa dynja me sy", "për me xanë miq e vllamë"), bie fjala në arratinë e Halilit nëpër krajli (ShS).**]

aventuriér e mb (*Njeri*) që vepron pa parime e me mendjelehtësi, që u hyn punëve të rrezikshme pa i peshuar mirë, që kërkon e bën aventura; (*veprim*) i papeshuar e me rrezik.

aventuriér i m sh ë ët

♦ Njeri që kërkon e bën aventura, ose është i dhënë pas aventurave. **Jetë aventurieri.**

♦ Njeri që vepron pa parime, që kryen veprime të papeshuara, të rrezikshme e të pandershme; njeri i prirur për aventurizëm. [**Doruntinën e solli një aventurier dashurie, një "dikush" i rastit, pohon një tjetër.** (ShS).]

aventuriér•e *ja f sh e et f e* **AVENTURIER I.**

aventuríst *e mb libr pol* I pamatur në politikë a në punët e jashtme (të vendit).

aventuríz•ëm *mi m libr* Veprimtari që synon të arrijë lehtë një qëllim me përpjekje të pamatura, të papeshuara e pa parim; prirje për aventura. **Aventurizëm politik.**

aventurór *e mb* > **AVENTURIER E.**

aventuróz *e mb libr* > **AVENTURIER**

E. avený *ja f sh - të libr* Shëtitore.

avérm•ë *a f sh a at krahin* Gjalmë (prej) lëkure që përdoret për të qepur ose për të lidhur opingat.

averm•ój *kal óva úar krahin*

♦ Lidh a qep me avermë (*opingat*).

♦ Lidh pisk; shtrëngo fort (*nyjën e gjalmit*).

avermúar (i e) *mb (Opinga)* të shtrënguara a të lidhura me gjalma.

Avérn i *m mit rom* Emër i një liqeni me avuj afër vullkanit të Vezuvit që mbyste shpesët dhe bimët; botë e përtëjme.

avésta *t f sh fet* Libra të shenjtë të Zoroastrës.

avestísht *nda jf gjuh* Në avestishte; në persishten e vjetër.

avestísht•e *ja f gjuh* Persishte e vjetër, para islamizimit të vendit.

áv•ëm *mā f krahin G* Grahmë; erë e rendë (*e djathit*).

áv•ër *ra¹ f sh ra rat*

♦ Ajër i ngrohtë ose erë e ngrohtë që të zë frymën. > **zagushi a. Avër e madhe (e keqe).**

♦ Afsh i nxehtë, afsh zjarri; vapë. **Të djeg avra. Ndiej një avër në trup.**

♦ Erë e hollë dhe e ftohtë, thellim, acar. **Fryn një avër.**

♦ Akullishtë; rrasë akulli që rri mbi ujë.

áv•ër *ra² f sh a at fet* Sinagogë; tempull.

áv•ër *ra³ f sh a at*

♦ *det* Vel; pëlhurë.

♦ Garzë; pëlhurë e endur rrallë.

áv•ër *ri m sh ra rat*

♦ Vend i hapët, hapësirë.

♦ Tokë e gjerë e papunuar.

avgéll•ë *a f sh a at ent (Hirudo medicinalis)* Krimb parazitar i ujërave të ëmbla, me trup unazor shumë të zhdërvjellët, që ushqehet me gjakun e kafshëve të ndryshme duke u ngjitur në trupin e tyre; përdoret në mjekësinë popullore për të marrë gjak. >

SHUSHUNJ•Ë A.

avgullón *i m fet* Mirë.

avgullón•ë *a f sh a at* Melhem.

avgjí *a m* Zeal; ardour; fervor.

avi- *fjalëform* Shpend-; zog-.

aviación *i m* Aviation. **Aviacioni civil. Bazë (fushë, shkollë) aviacioni.**

aviatór *i m sh ë ët* Drejtues i avionit; pilot. **Aviator civil (ushtarak).**

aviatór•e *ja f sh e et f e* **AVIATOR I.**

avikultúr•ë a f Shpendari; rritje e zogjve.

Avinjón i m gjeog Qytet në juglindje të Francës.

ávio- fjalëform libr Avio-.

aviobómb•ë a f sh a at usht Bombë e aviacionit (që lëshohet nga aeroplani).

aviodesánt i m sh ë ët usht Ushtar i stërvitur për t'u hedhur me parashutë.

aviodesánt•e ja f sh e et usht f Ushtarë e stërvitur për t'u hedhur me parashutë.

aviomekaník u m sh ë ët Teknik avionësh.

aviomekaník•e ja f sh e et Teknike avionësh.

aviomodél i m sh e et Maket aeroplani; aeroplan tip; model

aeroplani. **aviomodélím i m** Modelim i aeroplanëve.

aviomodelíst i m

♦ Ndërtues i modeleve të avionëve.

♦ Sportist që merret me aviomodelizëm.

aviomodelíst•e ja f sh e et

♦ Ndërtuese e modeleve të avionëve.

♦ Sportist që merret me aviomodelizëm.

aviomodelíz•ëm mi m

♦ *tek* Teknologji e ndërtimi të modeleve të aeroplanëve.

♦ *sport* Fluturim me modele avioni.

avión i m sh ë ët Aeroplan. **Avion reaktiv (sportiv). Avion transporti.**

avioník•ë a f tek Teknologji e ndërtimit të aeroplanëve dhe anijeve kozmike.

avionmbájtës•e ja f sh e et > AEROPLANMBAJTËS•E JA.

aviotranspórt i m Transport ajror.

avís i¹ m sh e et Humnerë.

avís i² m sh e et A Lajmërim;

njoftim. **aví•s kal ta tur > AVIT.**

avís•ë a f Abis; humnerë e

pafund. **avít kal a ur bis**

♦ Afroj; sjell pranë (afër).

♦ Pranoj; honeps. **Nuk i avit dembelët.**

avitaminóz•ë a m mjek Një nga llojet e shumta të sëmundjeve që vijnë nga mungesa e një a më shumë vitaminave.

avít-avít pasth

♦ Afrohu; qasu këtu.

♦ *tall* S'dashke gjë fare.

avít•em vetv a (u) ur bis Afrohem; qasem. **Avitem te zjarri.** [Avitu njeri !/ Nga palci i urrejtjes dëshiroj me dalë (MC).] [- Desha të them... ti je atje... Te bregu... ku të tjerët nuk afrohen dot... Domethënë, mund të aviten veç me rrezik koke... Qentë e kufirit... telat me gjemba... (IK).]

avítës e mb Afrues.

avítj•e a f bis Afrim.

avítsh•ëm (i) me (e) mb (Njeri) i afrueshëm.

avítur (i e) mb

♦ I afruar.

♦ *bis (Njeri) i* afrueshëm.

avláq i m sh e et A Hulli.

avléménd i m sh e et Vegjë prej druri e endësit. > **TEZGJAH**

U. avlémendërí a f Art i endjes në vegjë (në tezgjah, në avlémend). **avlí a f sh - të J** > **AVLLI A.**

avliménd i m sh e et Tezgjah i endësit. > **AVLÉMEND I.**

avlláq i m sh e et Ç Lehe a copë e vogël toke e mbjellë kryesisht me zarzavate.

avllí a f sh - të

♦ Mur rrethues i oborrit ose i një copë toke rreth shtëpisë.

♦ Oborr i rrethuar me mur.

avllí a f sh - të krahin G Vend ku rri gjëja e gjallë pranë shtëpisë.

avokádo f sh - t bot (*Persea americana*) Dru frutor i Amerikës tropikale, që lidh kokrra të mëdha me shumë tul dhe bërthamë të madhe; kultivohet edhe në viset me klimë mesdhetare.

avokát i m sh ë ët

♦ Jurist që jep ndihmë e këshilla për çështje të drejtësisë, që ndjek një çështje gjatë gjykimit si mbrojtës a si përfaqësues i një pale në gjyq. **Avokat mbrojtës. Zë avokat.**

♦ *fig* Ai që mbron e përkrah me fjalë dikë tjetër, pavarësisht nëse ky ka ose nuk ka të drejtë.

**

avokati i djallit Ai që mbron anën më të keqe në një çështje për hir të debatit.

avokát•e ja f sh e et f e **AVOKAT I.**

avokatí a f drejt

♦ Fushë e drejtësisë që përfshin detyrat e mbrojtjes e të ndihmës juridike me avokat, në përpunje me ligjet në fuqi.

♦ Institucion i drejtësisë që ka këto detyra.

♦ Veprimtari e avokatit; detyrë e avokatit.

avokatllë•k ku m sh qe qet keq Mbrojtje dhe përkrahje me fjalë e dikujt tjetër, pavarësisht nëse ky ka apo nuk ka të drejtë.

avokétër it për b sh i > **AVOKAT**

I. avór i m vjet > **FILDISH I.**

avór•e ja f Avull që del nga toka.

ávra-ávra ndajf G (*Flokë*) me dallgë; me onde.

avrác i m sh e et K Intrigë; kallë; e shtime.

avrám ndajf (*Shes*) toptan. > **AVROM.**

avrám i m sh e et Turmë; tubë; grumbull njerëzish.

Avrá m i m shkurt i Abraham.

avráp•ë a f sh a at Nishan me qime.

avr•ónj kal óva úar A Adhuroj. >

ADHUR•OJ. avrét i m sh ë ët krahin Djall.

áv r•ë a f sh a at fet Sinagogë.

avrí a f Erë.

avrí m i m sh e et Ënjtje a skuqje nga të ftohtët a nga thëllimi.

avr•óhem vetv óva (u) úar Ënjtem e skuqem nga të ftohtët a nga thëllimi.

avró m ndajf krahin (*Shes, blej*) toptan; pa i numëruar; pa i peshuar; pa i zgjedhur. **avruár (i e) mb** I ënjtur a i skuqur nga të ftohtët a nga thëllimi.

ávuj t sh i **AVU•LL LLI.**

avukát i m sh ë ët A > **AVOKAT I.**

ávull *si mb* I nxehtë, shumë i ngrohtë. **U bë dhoma avull. Jam avull nga ethet.**

ávu•ll *lli m sh j jt*

♦ Gaz që del nga uji kur nxehet shumë; gaz që formohet nga disa lëndë kur valojnë.

Avull i nxehtë. Avull i mbingopur. Avuj uji. Avuj plumbi (zhive). Kazan avulli. Banjë avulli. Fuqia (trysnia) e avullit. Makinë me avull. Anije me avull. Ngrohje me avull. Punon me avull. Lëshon (nxjerr) avull. Bëhet avull. Kthehet në avull.

♦ Mjegull e hollë, e formuar nga pikla uji shumë të vogla, që ngrihen nga trupa të lagësht, nga toka etj. **Avujt e tokës. Ngrihen avuj. Nxjerr avull nga goja.**

♦ Valë e nxehtë ajri të lagësht; ajër i nxehtë që vjen nga trupat me temperaturë të lartë; afsh i nxehtë. **Avulli i sobës. Avulli i etheve. Lëshon avull. Marr një avull pranë zjarrit.**

♦ Sëmundje që u bie disa pemëve kur pas shiut vjen menjëherë të nxehtë i madh dhe që u kalb rrënjët e u rrëzon gjethet. **I ra avulli rrushit.**

♦ *bis* Zjarr i brendshëm, afsh. **Flas me avull. E marr me avull të madh. Më kaloi avulli.**

*

Ia marr avullin E njoh mirë diçka a dikë; ia marr dorën.

Ia mora avullin diku E mundova shumë, ia mora frymën, ia mora shpirtin.

Marr avull Nxehem, zemërohem.

Më çon zemra avull për diçka Digjem nga dëshira për të bërë diçka, me digjet zemra. **Më del avull aga koka** Jam në telash të madh, më zien koka, më del tym nga koka. **Më hipi një avull në kokë** Më hipën zemërimi; u nxeha, më shkrepri në kokë.

avullá *si mb G (Zjarr)* i madh bubulak.

avullâ *ni m sh j jt G* Zjarr i madh bubulak.

avullák *e mb* I avullt; që lëshon avull nga nxehtësia.

avulléshë *mb G (Grua)* e bukur dhe plot energji.

avullésh•ë *a f sh a at G* Grua e bukur, plot energji.

avullformím *i m tek* Proces i formimit të avullit.

avullformúes *e mb tek (Proces)* i formimit të avullit.

avullftóhës *e mb tek (Pajisje)* e ftohjes së avullit të ngrohtores (kaldajës).

avullftóhës *i m sh - it tek* Ftohës i avullit të ngrohtores (kaldajës).

avullí *a f bis > AVLLI A.*

avullím *i m* Kthim në avull (*i një lëngu a lënde tjetër kur valon*). **avullím•ë** *a f sh a at* Avull i lehtë; tis avulli.

avullimtë (i e) *mb* Që lëshon avull.

avullín•ë *a f sh a at G* Lpe; mjegull e lehtë.

avullmátës *e mb tek (Pajisje)* për matjen e sasisë së avullit të prodhuar.

avullmátës *i m sh - it tek* Pajisje për matjen e sasisë së avullit të prodhuar ose që kalon nëpër një gyp.

avull•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III* Kthehet në avull, shndërrohet në gjendje të gaztë; largohet në trajtë avulli.

♦ *veta III (Dritaret etj.)* vishen me avull; mjegullohen.

♦ Nxehem tepër dhe djersij (*nga vapa*).

♦ *bis* Marr një avull (*pranë zjarrit*); ngrohem.

♦ *bis* Iki; përvidhem; zhdukem.

II tek pës e AVULL•OJ.

avull•ój óva úar I kal

♦ E kthej në avull a në gjendje të gaztë (*një lëng*) duke e valuar.

♦ *tek* Përpunoj me avull (*lëndën e drurit*).

♦ *krahin* Djeg (*një shkurre*) që të hap rrah.

II jokal

♦ *veta III* Kthehet në avull a gaz; avullohet.

♦ *bis* Iki; përvldhem; zhdukem.

*

Më avullon koka Kam shumë shqetësime e telashe; më zien koka. **avull•ónj kal dhe jokal óva úar A, vjet J > AVULL•OJ.**

avullór e mb¹ I avullt; që lëshon avull.

avullór•e ja² f sh e et det Anije me avull.

avullór•e ja³ f sh e et krahin G > AVULLESH•Ë A.

avullór•e ja⁴ f sh e et krahin G Shtrigë; magjistare e ligë. **avullósh e mb** (*Gjellë*) që lëshon avull.

avullpastrúes e mb tek (*Impiant*) për pastrimin e avullit.

avullpastrúes i m sh - it tek *Impiant* i pastrimit të

avullit. **avullpërfótór i m sh ë ët tek** Kadajë a gjenerator

avulli. **avullsím i m**

♦ Avullim.

♦ Veshje me avull a mjegull të lehtë.

avullsjéllës e mb tek (*Impiant*) që sjell avullin.

avullsjéllës i m sh - it tek Tërësi gypash dhe pajisjesh që sjelling avull (*nga kaldaja*).

avulls•óhet vetv úa (u) úar veta III Avullon; kthehet në avull.

avullsó•n kal ói úar veta III I vesh me avull (*dritaret, pasqyrat etj.*). **avullsúar (i e) mb** I avulluar; i kthyer në avull.

avullsúem (i) e (e) mb G > AVULLSUAR (i e).

ávullsh•ëm (i) me (e) mb Që avullon; që lëshon avull; i avullt.

avullshpërndarës e mb tek (*Impiant*) i shpërndarjes së avullit.

avullshpërndarës i m tek *Impiant* i shpërndarjes së avullit.

ávullt (i e) mb

♦ Që është në gjendje avulli.

♦ I mjegullt; i lehtë si avull.

avulltór•e ja f sh e et tek

Kaldajë. **avullúar (i e) mb**

♦ I kthyer në avull, i shndërruar në gjendje të gaztë. **Ujë i avulluar. Lëngje të avulluara.**

♦ Që lëshon avull nga të nxehurit; i djersitur.

♦ I veshur me një cipë avulli; si me mjegull. **Xham i avulluar.**

♦ *tek* I përpunuar me avull. **Dru i avulluar.**

avullúem (i) e (e) mb G > AVULLUAR (i

e). avullúes e mb

♦ (*Tokë etj.*) që avullon; që lëshon avull.

♦ Që ka të bëjë me avullimin.

avullúes i m sh - it tek *Impiant* për çlirimin e avullit.

avullúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të kthehet në gjendje të gaztë; që avullon shpejt. **avullueshmëri a f fiz** Koeficient i (shkallë e) avullimit.

avullzím i m fiz Shndërrim në avull.

avullz•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e

AVULLZ•ON. avullz•ón jokál ói úar veta III fiz

Shndërrohet në avull. **avúsh•ë a f sh a at** Abis, humnerë.

avxhí u m sh j jt krahin G Gjuetar që ka nishan.

avýs i m sh e et > ABIS I.

axatú ndajf (Shkoj) më këmbë.

axhaíp e mb vjet J, Ç I çuditsëm; tuhaf.

axhaíp i m vjet J, Ç Çudi; habi.

axhalé ja f bis Nxitim; ngutje.

axhamí si mb bis Fëmijëror; që është ende i vogël (i parritur). **Djalë (vajzë)**

axhami. axhamí u m sh nj një bis

♦ Fëmijë; kalama.

♦ *keq* Njeri i papjekur. **Punë axhaminjsh.**

♦ *keq* Fillestar.

axhamillë•k ku m sh qe qet bis Punë fëmijësh; punë e pamenduar. **axhamillëqe t sh i AXHAMILLË•K KU.**

axhás i m sh e et Lajmet e fundit (më të reja).

axheba pyet vjet bis Vallë.

axhelé ja f bis Ngut; nxitim.

axhénd•ë a f sh a at libr Plan i përkohshëm i punëve të ditës, javës, etj. **Axhendë e ngjeshur.**

áxh•ë a m sh ë ët Ungj; xhaxha.

axhibá pyet vjet bis Vallë.

áxhio ja f sh - t fin Këmbim i monedhës.

axhiotáz h i m sh e et fin Komision për këmbimin e monedhës.

axhitáto ndajf it muz Në mënyrë të trazuar (të shqetësuar).

axhitáto ja f it muz Udhëzim për ekzekutim mënyrë të trazuar, të shqetësuar); pjesë e kompozuar për t'u ekzekutuar në këtë mënyrë.

axhúl i m krahin Ungj; xhaxha.

axhustatór i m sh ë ët Punëtor që përpunon me dorë veglat dhe pjesët e ndryshme të makinave e të pajisjeve, në mënyrë që të vihen mirë në vendin e vet.

axhustatór•e ja f e AXHUSTATOR I.

axhusterí a f tek

♦ Punime mekanike që u bëhen me dorë veglave e pjesëve të makinave e të pajisjeve, në mënyrë që të vihen mirë në vendin e vet; punë e axhustatorit.

♦ Repart i axhusterisë.

♦ Degë e mekanikës që merret me njohuritë për këto lloj punimesh.

axhustím i m sh e et tek Punim i axhustatorit.

axhust•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e AXHUST•OJ.

axhust•ój kal óva úar tek I bëj punë axhusterie (*një vegle*).

axhustúar (i e) mb tek (Vegël) e punuar nga axhustatori.

axhustúem (i) e (e) mb G > AXHUSTUAR (i e).

ay *dëft, vet vjet krahin* > **AI**. [**Kush** fitonte më tepër, ay ishte usta,/ Dhe kush nukë plaçkitte ish krejt budalla (FN).]

azá ja f sh - të *vjet krahin G Mis; gjymtyrë (e trupit)*. **azál e mb ant ilir** I fisit të azalëve.

azalé ja f sh - të *bot Shkurre zbukurimi me lule shumëngjyrëshe*. **azálë t m ant ilir** Fis ilir i Panonisë Veriore.

Azaní a f ant, gjeog Zonë e Afrikës Nënsahariane.

azanián e mb ant, gjeog I Afrikës Nënsahariane.

azáp i m sh ë ët vjet Këmbësor i ushtrisë otomane.

azát mb bis I lirë; i lëshuar pa fre (pa kontroll); i zgjidhur. **Kalë azat**.

mall azat Mall pa zot (që s'i del i zoti).

azatioprín•ë a f sh a at farm Bar imunodepresiv që parandalon mospranimin e organit të transplantuar.

azdís kal a ur bis

♦ E lë të zhvillohet jashtë masë (*bimën*). > **HARLIS**.

♦ Lëshoj pa duar (pa kontroll); e harboj (*fëmijën*). **azdís•em a (u) ur**

I vetv bis

♦ *veta III (Bima)* rritet tej mase; harliset.

♦ *fig* Bëj si i harbuar. **U azdis kali**.

♦ *fig* Dal dore; dal jashtë kontrollit.

II pës e AZDIS.

azdís•ëm (i) me (e) mb G > AZDISUR (i

e). azdísj•e a f sh e et bis

♦ Harlisje (*e bimës*).

♦ *fig* Harbim.

♦ *fig* Dalje jashtë kontrollit.

azdísur (i e) mb bis

♦ (*Bimë*) e rritur tej mase; e zhvilluar shumë, e harlisur.

♦ *fig (Njeri)* i papërmbytur; (*kafshë*) e harbuar. [**si ato pelat e asdisuna ndër dasma orientale** (KM).]

♦ *fig (Erë)* e vrullshme; e tërbuar.

Azerbaixhán i m gjeog Republikë në Europën Juglindore; shtrihet në pjesën lindore të Maleve të Kaukazit deri në brigjet perëndimore të Detit Kaspik.

azerbaixhánas e mb I Azerbaixhanit; që ka të bëjë me Azerbaixhanin, me banorët a vendësit e tij.

azerbaixhánas i m sh - it Banor a vendës i Azerbaixhanit.

azerbaixhánas•e ja f sh e et f e AZERBAIXHANAS I.

azerbaixhanísht ndajf Në gjuhën e azerëve.

azerbaixhanísht•e ja f Gjuhë e folur në Azerbaixhan, Afganistan, Iran, Irak, Siri e Turqi.

azére ndajf Në gjuhën e azerëve.

azér•e ja f gjuh Gjuhë zyrtare e Azerbaixhanit.

ázër ndajf > HAZËR.

azgán e mb bis

♦ I gjatë; shtatlartë; shtatedhur. **Djalë azgan.**

♦ I këndshëm; i dashur.

♦ (*Djalë*) i hedhur; i gjallë; i shkathët; i guximshëm. **azgán i m sh ë ët**

♦ Njeri shtatlartë dhe i pashëm.

♦ Burrë a djalë trim.

azgán•e ia f sh e et f Grua a vajzë shtatlartë dhe e pashme.

azganí a mb bis

♦ Shtatlartësi.

♦ Guxim; shkathtësi; gjallëri.

Azí a f gjeog Kontinenti më i madh i botës; zë afër 1/3 e sipërfaqes së përgjithshme të saj dhe shtrihet pothuaj krejtësisht mbi ekuator; lidhet me Afrikën me anë të Kanalit të Suezit dhe kufizohet me Europën përgjatë Maleve Ural dhe përmes Detit Kaspik. **Azia e Vogël.**

-azi *prapasht (formon ndajfolje nga mbiemra): fshehurazi; heshturazi.*

aziatík e mb I Azisë; që ka të bëjë me Azinë, me banorët a vendësit e saj. **aziatík u m sh ë ët** Banor a vendës i Azisë.

aziatík•e ja f sh e et f e AZIATIK

U. azíl i m sh e et

♦ Strehë për të varfër, për fëmijë jetimë etj. **Azil i pleqve** shtëpi për pleq pa mbështetje.

♦ Strehim. **Kërkoj azil** kërkoj strehim (mbrojtje).

azilánt e mb Strehimkërkues (në një vend).

azilánt i m sh ë ët Strehimkërkues.

azilánt•e ja f sh e et f e AZILANT I.

azilkërkúes e mb > AZILANT E.

azilkërkúes i m sh - it > AZILANT I.

azilkërkúes•e ja f sh e et f e AZILKËRKUES I.

azimút i m sh e et astr Kënd i formuar në pikën e vrojtimit ndërmjet rrafshit të meridianit dhe rrafshit pingul të trupit qiellor ose të sendit që vrojtohet.

azimutór e mb I azimutit; që ka të bëjë me

azimutin. **aziné ja f sh - të > HAZIN•E JA.**

azitromicín•ë a f farm Bar kundër infektiveve nga bakteret në pjesë të ndryshme të trupit.

ázm•ë a f mjek > ASTM•Ë A.

azmatík e, azmatík u > ASTMATIK E; ASTMATIK U.

Azóre t f gjeog sh Ishuj në Oqeanin Atlantik që i takojnë Portugalisë.

azotemí a f mjek Nivel i lartë i uresë në gjak.

azót i m kim Element pa erë e pa ngjyrë, që përbën 78 për qind të vëllimit të atmosferës si gaz dyatomik dhe bën pjesë në gjithë indet e gjalla (*simboli N*).

azotík e mb kim I azotit. **Plehra azotike.**

azotím i m tek Trajtim me azot; pasurim me azot.

azot•óhet úa (u) úar kim pavet dhe pës e **AZOT•OJ.**

azot•ój kal óva úar tek Trajtoj me azot; pasuroj ngop me azot; nitrifikoj.

azotúar (i e) mb tek I trajtuar me azot; i pasuruar a ngopur me azot; i

nitrifikuar. **azotúem (i) e (e) mb G > AZOTUAR (i e).**

azotúes e f kim (*Teknologji*) e trajtimit me azot; e pasurimit a ngopjes me azot; e nitrifikimit.

azoturí a f mjek Nivel i lartë i uresë në urinë.

Azón i m gjeog Det i brendshëm i ndarë midis Rusisë dhe Ukrainës.

azúll i m vjet Muzg.

azurít i m min Mineral bakri i butë, në ngjyrë të kaltër, i përbërë nga karbonat bakri.

azvéz i m Ç Gëlqere.

-azh prapasht: **balotazh, kanotazh, arbitrazh.**

azhdahá ja f sh a të vjet bis Përbindësh.

azhdér e mb vjet krahin G (Njeri) Trupmadh; me trup të fuqishëm.

azhdér i m sh ë të vjet krahin G Njeri trupmadh e i fuqishëm.

ázhd•ë a¹ f sh a at krahin Fashuall i kosheres së bletës; hoje blete; pite mjalti.

ázhd•ë a² f sh a at krahin Bistak rrushi pa kokrra.

azhgát i m

♦ Shtresë e ulët e popullsisë; vegjëli.

♦ *përmb* Fëmijë.

azhúr i m sh e et Qëndisje ose thurje me vrima në pëlhurë. > **UJREZ•Ë A.**

azhurním i m sh e et libr

♦ Shtyrje (lënie) për më vonë.

♦ Përditësim.

azhurn•óhem óva (u) úar libr

I vetv

♦ *veta III* Shtyhet (lihet) për më vonë.

♦ Përditësohem; marr të dhënat e fundit.

II pës e AZHURN•OJ.

azhurn•ój kal óva úar libr

♦ Shtyj (lë) për më vonë.

♦ E plotësoj dhe e pasuroj (*një punim, leksion, raport etj.*) me të dhënat e fundit për një çështje; e sjell një vepër në nivelin e sotëm të dijeve; nxjerr të dhënat e plota për të ardhurat e shpenzimet e çdo dite; përditësoj.

azhurnúar (i e) mb libr

♦ I shtyrë (i lënë) për më vonë.

♦ (*Çështje*) e plotësuar dhe pasuruar me të dhënat e fundit; i përditësuar.

azhurnúem (i) e (e) mb G > AZHURNUAR (i e).

- **b**

B b Bashkëtingëllorja **b**.

si em f b ja Shkronja **b**; grafia dhe tingulli i saj. **B-ja e madhe.**

♦: **Vitamina B.**

b inf shkurt i Bit.

b. ja; b ja gjeom shkurt i Bazë.

B kim shkurt i Bor.

ba pasth bis Baba. **O ba!**

Ba kim shkurt i Barium.

Baál i m mit egj Perëndi semitike e

stuhisë. **bâ (me) kal dhe jokal bâna bâ G**

♦ > **BËJ.** [**O ti mimozë e re, bartse kujtimesh,/ mes stinve e pa stinë,/ ç'ka të baj me kthye te ti dhe 'i herë?** (MC)]

♦ Është baras me. [kemi me thanë se, tue qenë kuti venedikas i gjatë 0, 58 m. , 9 kutë bājnë 7, 12 m. (ZV).]

*

Baj me... Filloj të... [N'shpi kur t'baj me hi/ do t'hjeki binjåkët me i pre. (CV)]

Ban me.. Po të...; sikur të... **Ban me ardhë edhe ti** sikur të vish edhe ti.

bâ (me u) vetv na (u) - G > BË•HEM.

babá i m sh llárë llárët

♦ Burrë i martuar kundrejt fëmijëve të vet. > **AT•Ë I. Babai dhe nëna. Baba e bir. Emri i babait.** [Në epos nuk është i pranishëm babai i kreshnikëve, kurse nëna luan një rol të rëndësishëm, duke treguar një fillesë letrare prej mendësisë matriarkale. (ShS).]

♦ *sh* Brez i mëparshëm, paraardhës; etër. **Na e kanë lënë porosi baballarët.**

♦ *fig* Themelues a figurë kryesore a udhëheqëse e një vendi. **Baballarët e kombit.** [Baba-Tomor, kish' e Shqipërisë (AZÇ).]

♦ *libr* Themelues i një fushe të dijes; nismëtar a udhëheqës i një veprimtarie.

♦ *fet* Kryetar i një teqeje bektashinjsh.

♦ Emër me të cilin nusja e dhëndri i thërresin vjehrrit.

♦ Përdoret para emrit të një njeriu të moshuar, në shenjë nderimi.

♦ *bis* Përdoret për t'iu drejtuar bashkëbiseduesit në mënyrë familjare, të afrueshme e me përkëdheli.

*

Bëmë baba të të ngjaj Si të jetë prindi, do të jetë fëmija.

Ca të babait, ca të nënës Njëri trajtohet më mirë, tjetri më keq pa të drejtë.

Hajde baba të të tregoj arat iron Dua t'i mësoj dikujt atë që ai e di më mirë se unë. > **I TREGOJ BABAIT ARAT.**

I tregoj babait arat iron Dua t'i mësoj dikujt atë që ai e di më mirë se unë.

Për shpirt të babait (*E shes*) shumë lirë; falas.

Që në kohën e baba Qemos Shumë kohë më parë; që kur s'mbahet mend.

**

baba i gjetur Burrë i nënës kundrejt fëmijës që e ëma e ka me burrë tjetër.

babá u m A Përbindësh.

bababá pasth (*mospëlqim*)

♦ Kurrsesi; në asnjë mënyrë.

♦ Shumë keq.

babáck•ë a f sh a at përk Baba.

babáçk•ë a f sh a at Grua e bëshme.

babáçko ja f sh - t Burrë i bëshëm.

babadáj•o ua m sh o ot Ç Gjysh nga nëna; baba i nënës.

Babadím•ën ni m libr K

♦ Plaku i Krishtlindjeve.

♦ Plaku i Vitit të Ri.

babahóv e mb K I lehtë; fluturak.

babahóv i m sh ë ët K Njeri i lehtë në lëvizje.

babahóv•e ja f sh e et K f e **BABAHOV I.**

babahóvkë mb K

♦ (*Grua*) e çlirët, me sjellje të lirshme si mashkull.

♦ (*Grua*) mendjelehtë.

babahóvk•ë a f sh a at K

♦ Grua e çlirët, me sjellje të lirshme si mashkull.

♦ Grua mendjelehtë.

babagjúm•ë i m : **Erdhi babagjumi** (*fëmijës*) po vjen ora e gjumit. **babagjýsh i m sh ër ërit dhe a at**

♦ Emër, me të cilin fëmijët e të rinjtë i drejtohen gjyshit në familje me dashuri e me nderim.

Erdhi babagjyshi!

♦ Emër, me të cilin fëmijët e të rinjtë i drejtohen me nderim një njeriu me moshë të thyer.

♦ Plak i Krishtlindjeve, i Vitit të Ri.

babahú mb tall krahin G (*Njeri*) i trashë; mendjetrashë.

babakút i m sh ë ët zool Lemur i madh bishtshkurtër i Madagaskarit, me qime të gjata të zeza, të bardha e të kafta.

babalák u m sh ë ët K Babagjysh.

babalín•ë a m sh a at A Shtupë e fuçisë

etj. **baballárë t sh i** **BABA I.**

baballék e mb bis I patëkeq, i shtruar, shpirtmirë; i padjallëzuar, babaxhan. **baballék u m bis** Njeri i patëkeq, i shtruar, shpirtmirë; njeri i padjallëzuar, babaxhan.

baballé•k u¹ m sh qe qet Pjesë e trashëguar nga ana e babait.

baballé•k u² m sh qe qet

♦ Vjehër.

♦ Baba i gjetur.

baballé•k u³ m sh qe qet ndërt Dru i shkurtër e i trashë, mbi trarët e tavanit, që mban kulmarin (*e çatisë*).

baballékçe ndajf Pa të keq; me dashamirësi; me baballék.

babám pandr (*si pasthirrmë*) Mik; shok. [po duke bërë me të gjitha mjetet të zgjidhesh

kryetar bashkie, do të kesh mundësi më të mëdha se ne, që të fitosh shumë e më

shumë se ne, gdhihesh miliardë, babam, (VZh).]

babá•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë krahin Gjysh nga ana e

babait. **babá• mëdhénj mëdhénjtë sh i** **BABA•MADH MADHI.**

babaná•e ja f sh e et Bukë misri e rëndë (e

paardhur). **babaná•e ja f sh > BABANAC•E JA.**

babaník u m sh ë ët bot (*Sedum maximum, Semprevivum tectorum*) Bimë dikotiledone me kërcell të drejtë, me fletë gjatoshë a vezake të dhëmbëzuara, me lule të bardha a të verdha më të blertë, përdoret në prime.

babanjós•em vetv a (u) ur Fryhem; më fryhet barku (*nga të ngrënët e tepërt*). **babanjós•e a f** Fryrje e barkut (*nga të ngrënët e tepërt*).

babanjós•ëm (i) e (e) mb G > BABANJOSUR (i e).

babanjósur (i e) mb Bark i fryrë (*nga të ngrënët e tepërt*).

baba•plák pláku m sh pléq pléqtë (*në shenjë respekti*) Gjysh.

baba•pléq pleqtë sh i **BABA•PLAK PLAKU.**

babaráq•e *ja f sh e et krahin*

♦ Të ftohtë i madh; erë e ftohtë, fërfëllizë. **Fryn babaraqja.**

♦ Frikë e madhe, datë, lemeri. **Më hyn babaraqja.**

babár•em *vetv a (u) ur A* Ngatërrohem; hutohem.

babar•énj *kal a ur A* > **BABAR•ËNJ.**

babar•énj *kal a ur A* Ngatërroj; hutoj.

babarrún *e mb*

♦ (*Burrë*) i fortë; i fuqishëm.

♦ *fig* Trim; guximtar.

babarrún i m sh a at

♦ Burrë i fortë.

♦ *fig* Njeri trim.

bábas *ndaif: Lojë babas* lojë shtëpiash, në të cilën një nga vajzat bën rolin e babait. **babaúk** *u m sh ë ët bis ent* Merimangë.

babavrásës *e mb libr* Që vret babain.

babavrásës i m sh - it libr Fëmijë që vret babain.

babavrásës•e *ja f sh e et libr f e* **BABAVRASËS I.**

babavrásj•e *a f sh e et* Vrasje e babait nga fëmija i vet. **babaxhán** *e mb bis*

♦ Shpirtmirë, i patëkeq, i çiltër e i dashur; i shtruar dhe i thjeshtë. **Grua (plakë) babaxhane.**

♦ I shëndoshë e i fuqishëm; i aftë e guximtar, që çan vetë në jetë e që u del zot edhe të tjerëve.

babaxhán i m sh ë ët bis

♦ Njeri shpirtmirë, i patëkeq, i çiltër e i dashur.

♦ Njeri i shëndoshë e i fuqishëm; trim.

babaxhán•e *ia f sh e et f e* **BABAXHAN I.**

baba•zézë zéza *f sh zéza zézat* Vajzë e mbetur pa

baba. **babazí** *u m sh nj jtë bis*

♦ Baba fatkeq.

♦ Baba për t'i qarë hallin; që s'është i zoti të bëjë detyrat atërore.

babazót i m

♦ Gjysh; babagjysh.

♦ Gjysh prej babe.

♦ *etn* Plak i shtëpisë si kryetar i familjes së madhe patriarkale, që njihet si pronar i vetëm i plangut a gjësë.

babazún *e mb A (Njeri)* mendjelehtë.

babazún i m sh a at A Njeri mendjelehtë.

babazún•e *ia f sh a at A f e* **BABAZUN**

I. báb•e *ja f sh - t* Foshnjë.

Babél i m mit Qytet në Shinar ku, sipas librit të Zanafillës, ndërtimi i një kulle u ndërpre nga ngatërrimi i gjuhëve të ndërtuesve.

Bab-el-Mandéb i m gjeog: Ngushtica e Bab-el-Mandebit ngushticë që lidh Detin e Kuq me Gjirin e Edenit.

babesió•ë *a f mjek, veter* Infektim i rruazave të kuqe të gjakut nga pickimi i këpushave. **báb•ë** *a m sh allárë allárët*

♦ Baba. [*dhe me gëzimin/ e fëmijës së parë/ e me dhembjet e lindjes/ ndër dhëmbë/ e uroi:/ -U rritsh, o bir, me babë!* (ShM).]

♦ *bot* Bimë me farë, që luan rolin e mashkullit në kryqëzimin për të nxjerrë një lloj të ri.

Bimë babë. Farë babë.

*

Babë pas babe e bir pas biri Brez pas brezi.

Të kërkon babën e nanën *G E* mban shumë shtrenjtë (*mallin*).

**

flamuri i babës *hist* Flamuri i sulltanit. [Këtu shohëm para syve tanë të kapërdisen si patriotë të mëdhenj ata që ... për flamurin e babës kanë djegur Shqipërinë e mesme (FN).]

vëlla prej babe Njeri i ftohtë.

báb•ë a² f sh a at *krahin* Gjyshe.

báb•ë a³ f sh a at *anat G* Zorrë e trashë.

babëlók e mb bis > BABAXHAN E.

babëlók u m sh ë ët bis

♦ (*me përkëdheli*) Baba.

♦ Përdoret për t'iu drejtuar bashkëbiseduesit miqësisht.

♦ Burrë i shëndoshë, i fuqishëm e i zoti.

babëlók•e ja f sh e et bis f e BABËLOK U.

babëlósh i m sh ë ët > BABËLOK U.

babësjéll•ë a f veter Piroplazmë e gjedhit; infektim i rruezave të kuqe të gjakut nga pickimi i këpushave.

babëzí a f

♦ Të qenët i pangopur; grykësi e madhe; pangopësi; lakmi e pashuar. **Ha me babëzi.** [Larg britmave të atyre që iu ka hyrë babëzia/ ta lënë këtë vend pa histori (JB).]

♦ Zi e madhe, varfëri e mjerim; fatkeqësi e rëndë. **I solli babëzi. E mbuloi babëzia. Fjalët e shumta janë babëzi** *fj u* fjalët e shumta janë fukarallëk.

♦ *bis* Njeri i babëzitur. Ishte bërë babëzi.

babëziár e mb bis I babëzitur.

babëziár i m sh ë ët Njeri i babëzitur.

babëziár•e ia f sh e et f e BABËZIAR I.

babëzísht ndajf Me babëzi; si i babëzitur; me lakmi të madhe.

babëzít•em vetv a (u) ur

♦ Bëhem i pangopur; më hyn babëzia.

♦ Ha si i babëzitur; ha e s'kam të ngopur.

babëzít•ëm (i) me (e) mb G > BABËZITUR (i

e). babëzitur (i e) mb

♦ I pangopur; i zijosur.

♦ *fig* Që nuk ka të ngopur; lakmitar i pangopur. **Shoh si i babëzitur.**

babëzót i m > BABAZOT I.

babgjýsh i m > BĀBAGJYSH I.

bábi m fëm, përk Emër me të cilin fëmija thërret të atin.

babíq i m nj përk krahin G Babush; baba.

babíl i m sh ë ët A Sqepar.

babíl i m sh a at orn (*Merops apiaster, Apus apus, Ripara ripara*) > **BREGC•Ë A.**

babilónas e mb I Babilonisë; që ka të bëjë me Babiloninë, me banorët a vendësit e saj. **babilónas i m sh ë ët** Banor a vendës i Babilonisë.

babilónas•e ja f sh e et f e BABILONAS I.

babiloní a f bis Rrëmujë e papërshtueshme.

Babiloní a f gjeog ant Qytet kryesor i Mesopotamisë dhe kryeqytet i mbretërisë së Babilonisë.

babiloník e mb I Babilonisë; që ka të bëjë me Babiloninë.

babít i m met Lidhje e kallajit me bakër dhe antimon; përdoret për veshjen e kushinetave. **I veshur me babit.**

babít•em vetv a (u) ur

♦ Trullosem; hutohem (nga një goditje).

♦ Bëhem si i hutuar (nga sëmundja); jam si për tym. **babítës•e ja f sh e et > BABO JA.**

babítur (i e) mb

♦ I trullosur (i hutuar) (nga një goditje).

♦ I bërë tym.

babíz•ëm mi m fet Besim i themeluar në shek. XIX në Persi. **báb•ë a f sh a at J** Gushë e shpendëve; rrëcok; katëk. **bablím i m nj G** Zhurmë e lehtë.

babl•ój jokai G > BABL•UE (me).

bablók mb Zemërmirë; i padjallëzuar.

bablók u m sh ë ët

♦ Mik; shok i ngushtë.

♦ Baba.

bablókçe ndajf

♦ Me zemërmirësi.

♦ Me qetësi; qetësisht.

babl•úe (me) jokai óva úe G Bëj a lëshoj një zhurmë të lehtë. **bablúes e mb G** Që bablon.

babó pasth krahin G Fjalë me të cilën prindi i drejtohet fëmijës me lutje a qortim.

bábo ja¹ f sh - t vjet Grua që pret foshnjën dhe ndihmon lehonën në lindje, duke bërë punën e mamisë me mënyra e me mjete primitive.

*

Shumë babo e mbytin fëmijën fj u Kur ndërhyjnë shumë veta në një punë, e prishin në vend që ta ndreqin.

bábo ja² f krahin Valle burrash.

báb•o ua¹ f sh o ot Ç Plakë e krishterë.

báb•o ua² f sh o ot Ç Stërgjyshe.

babolít jokai G > BABOLÍT•Ë (me).

babolít•ë (me) jokai a ë G Flas në tym; i bie legenit.

babuín i m sh ë ët zool Majmun bar e mishngrënës, me trup të madh, me turi si të qenit dhe me dhëmbë të mëdhenj, me gëzof të trashë përveç pjesës rreth pasdaljes; gjendet kryesisht në Afrikë. **Tufë babuinësh.**

babullâ ni m sh j jt G Zjarr bubulak. > **AVULLA**

NI. babullâjt G sh i BABULLA NI.

babullák u m sh ë ët K Baba i gjetur.

babullân i m sh ë ët G > BABULLA NI.

babullúr i m sh ë ët K Zjarr bubulak.

babún•e ia f sh e et Masë drithi rreth 6 okë.

*

Ia kthej me babune dikujt Ia marr hakun paq dikujt.

babún•ë a f sh e et > BABUN•E IA.

babunjós kal a ur Ënjt; fryj.

babunjós•em a (u) ur

I vetv Ënjtem; fryhem.

II pës e BABUNJOS.

babunjós•ëm (i) me (e) mb G > BABUNJOSUR (i e).

babunjósje e a m sh e et Ënjtje;
fryrje. **babunjósur** (i e) mb I ënjtur.

babúsh i m sh ë ët

♦ *fëm* Emër me të cilin fëmijët thërresin me përkëdheli babanë, gjyshin ose një burrë të shkuar në moshë.

♦ > **BABËLOK** U.

babúsh•e ja *f sh a at fëm* Emër me të cilin fëmijët thërresin gjyshen.

babúshk•ë a *f sh a at përk* Emër me të cilin fëmijët thërresin me përkëdheli gjyshen..

babúshk•ë a *f sh a at* Gjilpëryer, gjilpërë e madhe.

babzák e mb I Babjes; që ka të bëjë me Babjen, me banorët a vendësit e saj.

babzák u m sh ë ët Banor a vendës i Babjes.

babzák•e ja *f e* **BABZAK** U.

babzót i m sh a at Zot shtëpie.

bac i *f m sh a at G* > **BAC•Ë** A.

bac i *f m sh a at G* Plis dheu.

♦ Lëmsh; toptë; shuk (*lënde të fortë*).

bacâ ni m sh j jt krahin *G* > **BACAN** I.

bacalók u m sh ë ët *përk e* **BAC•Ë** A; **BACOK** U.

bacân i m sh j jt krahin *G* Dash me turi të bardhë ose të kuq.

bacarák u m sh ë ët *ushq* Pispili; byrek i gatuar me miell misri, me presë a qepë të njoma, me lëpjetë e me erëza.

bacarúng•e a *f sh a at* Gështenjë e pjekur që i plas lëvozhga.

bác•ë a *f m sh a at G* Emër me të cilin vëllai i vogël thërret vëllanë e madh ose fëmijët thërresin babanë a ungjin; përdoret me nderim përpara emrit të babait, të vëllait të madh ose të një njeriu më të moshuar. [**Para Muji te i ka dalë:/ - Baca plak, m'i ka thanë,/ a gjogi ty t'ka hedhë?** (CV).]

bac•ë a *f sh a at f sh a at krahin G* Dele turibardhë me lesh të butë.

bác•ë a *f sh a at G* Plis dheu.

bác•ë a *f sh a at Ç, J* Goditje me pëllëmbë; dackë; flakurimë. **bacélók** u m sh ë ët *përk G* Babëlok.

bacíl i m sh e et *bio* Bakter në trajtë shkopi, që shkakton sëmundje. **Bacili** i tuberkulozit (i tifos, i difterisë, i kolerës).

bacilár e mb *bio* I bacileve; që ka të bëjë me bacilet.

bacilít i m *gjeol* Kristal në trajtë shkopi i formuar nga disa kristale të hollë si gjilpëra, të vendosur paralel.

bacilmbártës e mb *mjek, veter* (Njeri a kafshë) me bacile në trup, por që vetë nuk është sëmurë; që ka bacile. **Mjedis bacilmbartës**.

bacilmbártës i m *mjek, veter* Njeri a kafshë me bacile në trup, por që vetë nuk është sëmurë. **bacilór** e mb *bio* I bacileve; që ka të bëjë me bacilet.

bacilóz•ë a *f mjek, veter* Infektim nga bacilet

bacitracín•ë a *f farm* Antibiotik për mjekimin e infeksioneve të lëkurës. **bácka-bácka** *G*

I ndajf Me shumë toptë të fortë; me gunga **II**

mb (*Dyshek*) I mbushur me toptë të fortë.

backarít•em *vetv G* > **BACKARIT•Ë** (me u).

backarít•ë (m u) *vetv a (u) ë G* Përlyhem me baltë. **backarít•je** a m *G* Përlyerje me baltë.

backarítun (i e) mb *G* I përlyer me baltë.

bác•ë a *f sh a at* Goditje me pëllëmbë. > **DACK•Ë** A; **SHUPLAK•Ë** A. I heq një backë surratit dikujt.

báck•ë a²₃ f sh a at anat Falë e gjurit; pjesë e këmbës prapa gjurit.

báck•ë a³ f

♦ Shtëllungë lesh.

♦ Topth i fortë në mbushjen e dyshekut.

backós kal a ur bis I heq një backë (dackë, flakurimë) (*dikujt*).

backósje•e a f bis Goditje me pëllëmbë.

backósur (i e) mb bis I goditur (i qëlluar) me pëllëmbë.

bacó pasth krahin G Fjalë me të cilën i rrituri i drejtohet fëmijës me lutje a qortim.

bacók u m përk K Emër me të cilin fëmijët thërrasin babanë.

bacrúng•ë a¹ f sh a at G

♦ Gështenjë e qëruar.

♦ Gështenjë e pjekur dhe e qëruar.

bacrúng•ë a² f sh a at G Vajzë e pashme.

bacúj•ë a f sh a at K Dele turibardhë me lesh të

butë. **bacún i m sh a at krahin G** Shishe e madhe.

bacúng e m krahin G Topolak.

bacúng u m sh ë ët krahin G Fëmijë topolak.

bacúng•e ia f sh e et krahin G f e BACUNG U.

bacúng•ë¹ a f sh a at K Bucelë për

ujë. **baç i¹ m sh a at krahin G**

♦ Rrip leshi për të lidhur foshnjën në djep; dizgë.

♦ Ushkur; gjalmë.

♦ Rrip i opingave.

♦ Gajtan leshi për zbukurimin e rrobave.

baç i² m sh a at Stanar.

baç i³ m bot G Shkurre e vogël me lule të verdha dhe gjethe të tejdukshme me pikëla.

báč•e ja f sh e et bis Kopsht i vogël zakonisht pranë shtëpisë, i mbjellë me pemë, me perime ose me lule; vjet lulishte. > **BAHÇ•E JA.**

bačí a f sh - të G Punët e bulmetit; mjeshtëri e bulmetorit.

*

Vetë magje, vetë baçi Vetë zot, vetë shkop.

baćic•ë a f sh a at krahin G

♦ Bulemtore e zonja.

♦ Amvisë.

baćicóre mb krahin (Punë) të bulmetores, të

amvisës **baćilla t f sh krahin G** Tëbana në bjeshkë;

stane. **baćill•ë a f sh a at G**

♦ Hauz për ujitje.

♦ Pus uji.

baćillék u m njkrahin G Punë e

baćicës. **baćallóm•ë a f sh a at bis**

♦ Send i vjetër jashtë përdorimit.

♦ Shtëpi e prishur; shkatërrinë; karakatinë.

báck•ë a f sh a at Goditje me pëllëmbë; flakurimë;

dackë. **baćallós kal a ur bis** Prish; shkatërroj.

baćallós•et - (u) ur vetv veta III she pës e

BAĆKALLOS. baćallós•ëm (i) me (e) mb G >

BAĆKALLOSUR (i e). baćallósje•e a f bis

♦ Nxjerrje jashtë përdorimit.

- ♦ Prishje; shkatërrim.
- baçkallósur (i e) mb bis**
- ♦ I nxjerrë jashtë përdorimit.
- ♦ I prishur; i shkatërruar.

baçû ni m sh j jt G Brigje kënetash të krijuara nga rrënjët e bimëve.

baçûj t G sh i BAÇU NI.

badakçesh•ë a f e BADAÇI U.

badakçi u m sh nj një > BATAÇI U.

badán•ë a f Sherbet gëlqereje.

badbád ndajf: I hyj badbad dikujt i sulem keq dikujt; e qortoj rëndë dikë.

Bád•e ja f > BARDH•Ë A.

badél i m sh ë ët krahin G > BEDEL I.

badém•ë a f sh a at ushq Tortë me

bajame. **badém i m sh a at** Sheqerkë.

Báden i m gjeog Qytet me llixha në Austri.

Baden-Vyrtembérg u m gjeog Një nga 16 shtetet (landet) e Gjermanisë

Jugperëndimore. **bádër si kallëzues: E bëj badër** e rrënoj krejt.

bád•ër ra f sh ra rat bot

♦ (*Asphodelus*) Bimë barishtore shumëvjeçare, e familjes së Liliaceve, me gjethe të gjata, me lule të bardha e me rrënjë qepujke.

♦ (*Allium ampeloprasum*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të degëzuar e të lartë rreth 1 m, me rrënjë si qepujkë, gjethe si të preshit dhe lule të vogla e të bardha, që rritet në kullota dimërore e lulëzon në pranverë.

♦ (*Iris germanica*) > **SHPATOR•E JA; LULESHPAT•Ë A.**

**

badër uji bot (*Iris pseudacorus*) Bimë barishtore e Iridaceve, me lule të verdha, e përhapur në Europë, Azinë Perëndimore dhe në Afrikën Veriperëndimore.

bád•ër ra² f a at Balonë fëmijësh.

badërdís kal a ur J > BATËRDIS.

badiavá ndajf dhe mb Falas; shumë lirë; gati falas. >

BADIHAVA. badifók•ë a f a at

♦ Qese duhani.

♦ Qese lëkure për eshkën, masatin dhe strallin.

♦ Qese e parave; kuletë.

badigúc i m bot (*Nardus stricta*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së barërave, e përhapur në vise të ftohta me tokë të varfër të Europës dhe Azisë.

badihavá bis

I ndajf

♦ Falas; shumë lirë; gati falas. **Punoj (ha) badihava.**

♦ *fig* Pa dobi; kot së koti.

♦ *fig* (*Flas*) kot; në tym; në erë; pa përgjegjësi.

II mb (*Mall*) shumë i lirë.

badihavxhésh•ë a f sh a at f e BADIHAVXHI

U. badihavxhí a m sh j jt G > BADIHAVXHI

U. badihavxhí u m sh j jt G > BADIHAVXHI

U. badihavxhí u m sh nj një

♦ Qelepírxhi.

♦ Ai që e vret kohën pa punë.

badjavá ndajf dhe mb > BADIAVA.

badmintón i *m sport* Lojë me raketë dhe top si kaush me gomë sferike poshtë dhe pendë rreth buzës së sipërme, që bëhet në fushë katërkëndëshe të ndarë me rrjetë.

Lojtar badmintoni.

badróre t *f sh bot* Bimë të familjes së Iridaceve.

badún e *mb A (Njeri)* truprëndë; i trashë; i dhjamosur. **badurí a** *f sh - të G* Tufë bagëtish.

badhabán i *m ë ët zool J Arí.*

badhabán•e ia *f sh e et zool J* Arushë.

badhés•ë a *f sh a at libr* Llagëm i kafshëve si dhelpra, urithi etj. **bádh•ër ra** *f sh a at bot (Asphodelus)* > **BAD•ËR RA.**

badhriót *mb Ç:* Ulli badhriot ulli kokërrvogël.

badhún e *mb A*

♦ Trupmadh.

♦ Trashaluk.

badhún i *m sh a at A*

♦ Njeri trupmadh.

♦ Njeri trashaluk.

badhún•e ia *f sh e et A f e* **BADHUN I.**

bá•e ja *f sh e et* > **BAH•E JA**.

bâes i *m sh a at G* Veprues. > **BËRËS I.**

baét•ë a *f* Copë lëkure a pëlhure, me dy lidhëse në dy anët e saj, që përdoret për të gjuajtur me gurë të vegjël, duke e rrotulluar me forcë e duke lëshuar njëren lidhëse. > **HOBE JA.**

baf

I *onomat* Zhurmë e plasjes; kërcitje.

II *ndajf* Menjëherë.

*

Bëj baf nga zilia Pëlcas nga zilia.

báf•ë a *f sh a at ikt* Femër e levrekut.

báf•ër ra *f sh ra rat bot (Pistacia terebinthus)* Dru ose shkurre me gjethe vezake të ndritshme nga sipër, me lule vile, me kokrra të kuqe të athëta. > **FRASHËR I EGËR;**

RRUNJ•Ë A; QELBËS I.

bafkán i *m met krahin G* Metal prej të cilit bëhen kuti duhani.

bâfsh, bâfsha *G dëshir* > **BËFSHA.** T'u bafsha kurban! M'u bafsh kurban!

baft i *m bis vjet* Fat. Njeri me baft.

bâftë dëshir e **BA•J.** Dritë i baftë shpirti!

baft•mádh mádhe *mb, sh mëdhénj mëdhá* Fatbardhë; (*njeri*) me shumë fat. **baftzézë a** *f sh a at* Grua a vajzë fatkeqe.

baftzí zézë *mb sh zínj zéza* Fatkeq. **baft•zí**

ziu *m sh zínj zínjtë* Njeri fatkeq. **bagá ja** *f*

sh a të Tabaka e madhe. **baganác•e ja** *f sh*

e et ushq J Bukë misri. **baganác•e ja** *f sh*

e et J Grua; vajzë. **bagaráç•e ja** *f sh e et*

Kovë e plehërave.

bagásh i *m sh ë ët K* Enë druri që nxë deri 25 kg drithë.

bagát•e ja *f sh e et Ç* Bravare; dele që mbahet në shtëpi për qymësht.

bagatél•ë a *f sh a at muz* Pjesë e lehtë dhe e shkurtër për piano.

bagat•úar óri *m sh órë órët Ç* Pronar a bari i dhenve që mbahen në shtëpi. **bagázh i** *m sh e et*

♦ Valixhe e çanta të udhëtarit me mjet transporti. **Bagazhet e dorës. Vagon i bagazhit.**

♦ Barrë; ngarkesë. [Në ndarjen e pikëpamjeve mbi burimin historik të eposit shqiptar duket se ka luajtur rol edhe konceptimi i ndryshëm i raporteve të historisë, si bagazh ngjarjesh dhe bëmesh të së kaluarës, me këngën legjendare. (ShS).]

♦ *libr* Tërësi njohurish, pikëpamjesh etj. që ka një njeri; tërësi e elementeve në përmbajtjen e një vepre, veprimtarie etj.

bagazhíst i m sh ë ët Punonjës i thjeshtë hoteli, që bart bagazhe dhe përcjell mesazhe për klientët.

bagazhmbájtës•e ja f Vend i bagazhit (*në mjetet e transportit*).

Bagdád i m Kryeqytet i Irakut.

*

Hane Shan, hane Bagdad bis Flasim për gjëra që s'kanë lidhje.

bagerdâ ni m ushq G Qull me miell misri.

bagér i m sh ë ët tek Makinë e rëndë për gjermime. **bageríst i m sh ë ët** Drejtues i bagerit.

bagerím i m Gjermim me bager.

bager•óhet pavet dhe pës e BAGER•OJ.

bager•ój kal óva úar Gjermoj me bager.

bagerúar (i e) mb (Dhe) i gjërmuar me bager.

bág•ë a f veter Sëmundje e noçkës së këmbës të njëthundrakët.

bág•ël la f sh la lat bis > BAJG•Ë A. Bagël lope. Mur i lyer me bagla.

*

Të ngjitet si bagla mbas këpuce Të ngjitet nga prapa e s'të shqitet. **bagëlít•et vetv - (u) ur veta III (Gjedhi)** lëshon bajgë.

bagëlít•e a f Lëshim i bajgës.

bagëlítur (i e) mb I përlyer me bajgë.

bagëlós kal a ur

♦ Ndyj me bajgë.

♦ Lyej me bajgë.

bág•ëm mi¹ m fet Vaj i shenjtë që përdoret në ritet katolike të pagëzimit dhe krezmimit. **bág•ëm mi² m fet** Kulaç që i thyhet fëmijës mbi kokë dhe hahet natën e tretë pas lindjes, kur i vihet emri; darkë e shtruar me këtë rast.

bagërdá i m ushq krahin G Qull me miell misri.

bagërdán i m ushq krahin G > BAGËRDA NI.

bagëti a f sh - të

♦ *përmb* Kafshë shtëpiake që mbahen për prodhimet e tyre dhe për punë bujqësore, gjë e gjallë. **Kope (tufë) bagëtish.** [O, sa bukuri ka tufa, sa gas bie bagëtia (NF).] [Në epos ekziston kulti i bjeshkës dhe i bagëtisë, përkundër heshtjes ndaj nocionit të mëvonshëm mbi tokën bujqësore. (ShS).]

♦ *shar* Njeri i trashë e i pagdhendur; njeri i paditur.

*

Soj i bagëtisë tall Soj njeriu.

Me shtëpi e bagëti Me gjithë ç'kam.

**

bagëti e imët Dhen e dhi.

bagëti e trashë Gjedh.

bagëtísht ndajf Si bagëti; kafshërisht.

bagieník u m mit sll Shpirt i keq i liqeneve dhe lumejve.

bagláj•kë si mb krahin G (Kafshë) që bagëlon shpesh e hollë.

bagláj•kë a f krahin G Viç, ka etj. që bagëlon shpesh e

hollë. **baglán e mb krahin G > BAGLAJKË.**

baglán i m sh a at f krahin G > BAGLAJK•Ë

A. bagl•óhet úa (u) úar

I vetv veta III Lyhet me bajga.

II pës e **BAGL•OJ.**

bagl•ój óva úar

I kal óva úar

♦ Plehëroj me bagla (arën).

♦ Lyej me bagla.

♦ fíg Flas keq për; përgoj (dikë).

II jokal veta III (Bagëtia) lëshon bagla.

baglót•ë a f sh a at krahin G > BAGLAN

I. baglúar (i e) mb I lyer me bagla.

baglújë si mb G (Njeri) pisanjoz.

baglúj•ë a f G Fëlliqash; pisanjoz.

baglúshë si mb (Kokërr gështenje) me vija të bardha.

baglúsh•ë a f Kokërr gështenje me vija të bardha.

baglladí a f sh - të usht Rrjetë maskimi (kamuflimi).

bagllám•ë a f Menteshë (e derës, dritares, kanatit).

bagolín•ë a bot (Lotus corniculatus) Bimë leguminoze me gjethe treshe, lule të verdha me vijë të bardhë dhe me bishtaja treshe që ngajnë si këmbë shpendi.

bagrác i m sh ë ët > BAGARAÇ•E JA.

bagrán i m G Kade druri për miell a

drithë. **bagrém i m bot > BAGREN I.**

bagrén i m sh ë ët bot (Robinia pseudacacia) Drizë e

butë. **bagúl i m sh e et A**

♦ Baule.

♦ Arkë.

bagjâmës e mb krahin G Keqbërës; që të bën gjëmën.

bagjâmës i m sh - a krahin G Keqbërës.

bagjâmës•e ja f sh e et e BAGJAMËS I.

bágj•ë a f sh a at krahin G Llëpushë misri.

bágj•ël la f sh la lat krahin G Bajgë gjedhi.

bagjí a f sh a at > BAXHI A.

bah *pasth* Përdoret për të shprehur kundërshtim ose mosbesim për diçka që nuk mund të bëhet a që nuk mund të jetë ashtu si thuhet; përdoret për të shprehur habi. **Ai ta ketë bërë këtë? Bah!**

bahaíz•ëm mi m fet Fe e themeluar në Iran më 1863, e mbështetur në parimet e krishterimit dhe islamizmit, që predikon bashkimin shpirtëror të të gjithë njerëzimit.

baháj të m sh fet Pasues i bahaizmit.

Baháma t f gjeog Vend i përbërë nga një grup ishujsh në lindje të Kubës, në Oqeanin Atlantik.

baharáte t f sh ushq Ç Beharna;

erëza. **báhç•e ja f sh e et bis**

♦ Kopsht i vogël zakonisht pranë shtëpisë, i mbjellë me pemë, me perime ose me lule. [Fluturim qyqja kenka çue,/ N'bahçe Halilit m'i ka shkue (CV).]

♦ vjet Lulishte. **Bahçe me trëndafila.**

bahçeván i m sh ë ët bis Kopshtar.

bahçeván•e ia f she t f e BAHÇEVAN I.

báh•e ja¹ *f sh e et* Copë lëkure a pëlhure, me lidhëse në dy anët e saj, që përdoret për të gjuajtur me gurë të vegjël, duke e rrotulluar me forcë e duke lëshuar një rënd lidhëse. >

BAET•Ë A₂ HOB•E

JA. báh•e ja² *f krahin G*

♦ Zhabë e trungut të disa drurëve.

♦ Llëpushë misri.

báh•e ja³ *f G* Nënbshtje e takëmit të kalit, mushkës

etj. **bâ•hem**² *vetv dhe pës e BA (me)*. > **BË•HEM**.

bá•hem² *vetv G* > **BAJT•Ë (me u)**. > **BART•EM**.

bahetár i *m sh ë ët hist* Ushtar i armatosur me bahe.

báh•ër ra *f sh ra tat krahin G* Konop i bërë me zhabën e fortë të disa drurëve.

Bahía *f gjeog* Një nga të 26 shtetet e Brazilit.

báhr•e ja¹ *f sh e et*

♦ Pellg; gjol.

♦ Burim uji.

báhr•e ja² *f* Kallaj.

Bahréin i *m gjeog* Ishull dhe shtet në Gjirin Persik, afër brigjeve të Arabisë Saudite.

baht i² *m* Dhjamë.

baht i³ *m* Fat. > **BAFT I**.

baht i *m* Njësi monetare e Tailandës.

bahúl e *mb vjet* Që s'i ka mendtë në vend; humbamend.

bahúq e¹ *mb G* Tullac; pa flokë.

bahúq e² *mb G (Njeri)* hutaq.

bahúq i¹ *m sh a at G* Tullac; njeri pa flokë.

bahúq i² *m sh a at G* Hutaq.

bahúq•e ja *f sh e et G* Grua a vajzë hutaq.

bahúq•em *vetv G* > **BAHUQ•Ë (me u)**^{1,2}.

bahúq•ë (me u)¹ *vetv a (u) ë G* Më bien flokët; qerosem.

bahúq•ë (me u)² *vetv a (u) ë G* Hutohem; ngatërrohem.

bahúqun (i e)² *mb G* Flokërrënë; i qerosur.

bahúqun (i e)² *mb G* I hutuar.

Bairíki *m gjeog* Kryeqytet i Kiribatit.

bâj² *kal dhe jokall G* > **BA (me); BËJ**.

baj² *kal dhe jokall G* > **BAJT•Ë (me)**;

MBART. baj e *mb (Kafshë)* me pulla; pullalie.

baj i *m sh e et A* Oborr.

bajácka t *f sh bis: Ia nxjerr bajackat diçkaje* e shtyp dhe e bëj petë diçka.

bajadér•ë a¹ *f sh a at* Copë pëlhure.

bajadér•ë a² *f sh a at* Valltare indiane.

bajagi ndajf bis Mjaft. **Bajagi i madh (i mirë)**.

bâja•kéq kéqe *mb këqíj këqíja G (Njeri)* që e ka mendjen të keqe; që mendon veç të bëjë keq.

bâja•kéq kéqi *m sh këqíj këqíjtë G* Njeri që e ka mendjen të keqe; që mendon veç të bëjë keq.

bâja•kéqe kéqja *f sh këqíja këqíjat G f e* **BAJA•KEQ KEQI**.

baják•ë a *f sh e et orn* Rosë e vogël lumi, me qafë të shkurtër.

bajalldí a *f bis* Të përzier dhe si të fikët i shkaktuar nga të ngrënë të tepërt, nga një ushqim i keq, nga lodhja etj. **Më vjen (kam) bajalldi**.

bajalldís a ur

I jokall Kam (më vjen) bajalldi.

II kal (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më bie bajalldi nga (ushqimi i rëndë etj.).

bajalldís•em a (u) ur

I vetv Më vjen (kam) bajalldi.

II pës e BAJALLDIS.

bajalldís•ëm (i) me (e) mb G > BAJALLDISUR (i e).

bajalldísj•e a f sh e et Bajalldi; të rënë bajalldi.

bajalldísur (i e) mb Që i vjen bajalldi (nga ushqimi i rëndë, lodhja etj.). **bajám i m bot > BAJAM•E JA.**

bajáme si mb: Me sy bajame sy me bisht.

bajám•e ja f sh e et

♦ **bot** (*Amygdalus*) Dru ose shkurre e trëndafiloreve (Rosaceae) deri 8 m e lartë e viseve të ngrohta, me gjethe të vogla heshtake, me lule të bardha ose bojëtrëndafilë.

♦ Fryti i kësaj shkurreje, me lëvozhgë të fortë vezake, me thelb të shijshëm. **Bajame të qëruara. Vaj bajamesh.**

♦ **sh anat, mjek bis** Dy gjëndra në trajtë vezake, që ndodhen në anët e grykës rrëzë gjuhës; pezmatim a qelbëzim i këtyre gjëndrave. **Heqja e bajameve.**

bajameshítës i m sh - it Shitës bajamesh të pjekura.

bajameshítës•e ja f sh e et feme BAJAMESHITËS

I. bâjamírë mb G I nisur nga qëllimi për të bërë mirë.

bâjamír•ë i m sh ë ët G Njeri që vepron i nisur nga qëllimi për të bërë mirë. **bâjamír•ë a f sh a at G f e BAJAMIR•Ë I.**

bajamisht•e ja f sh e et > BAJAMISHT•Ë

A. bajamisht•ë a f sh a at Koriye me bajame.

bajamór e mb mjek I bajameve.

bajámtë (i e) mb (Ëmbëlsirë) e gatuar me bajame.

bajarësh•ë a f sh a at A Bareshë.

baját e mb bis

♦ Që ka humbur shijen, freskinë dhe cilësitë e tjera të mira, pasi ka ndenjur për një kohë të gjatë. > **NDENJUR (i e); NDIÇ•ËM (i) ME (e). Bukë bajate. Gjellë bajate. U bë bajat.**

♦ **fig** Që i ka dalë boja; që ka humbur vlerën nga përdorimi i tepruar dhe është bërë i mërzitshëm nga përsëritja e shpeshtë e pa vend. **Njeri (muhabet) bajat.**

♦ **bis krahin G** I turpëruar.

baját•ë (me) kal a ë krahin G Lodh shumë; kapit; dërrmoj.

baját•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Lodhem shumë; kapitem; dërmohem.

II pës e BAJAT•Ë (me).

bajatór•e mb K (Njeri) punëtor; që s'ia përton punës. **bajátós kal G > BAJATOS•Ë (me).**

bajátós•et vetv veta III G > BAJATOS•Ë (me u).

bajátós•ë (me) kal a ë G E lë (ushqimin) të bëhet bajat.

bajátós•ë (me u) vetv - (u) ë G Bëhet bajat.

bajátós•ëm (i) me (e) mb G > BAJATOSUN (i e).

bajátósj•e a f G Humbje e freskisë (së ushqimit).

bajátósun (i e) mb G (Ushqim) që e ka humbur freskinë.

bajátun (i e) mb krahin G I lodhur shumë; i kapitur; i dërrmuar. **bajátun it (të) as krahin G** Lodhje e madhe; kapitje.

bajáz•ë a f sh a at zool > BAJZ•Ë A.

bajéz•ë f sh a at zool > BAJZ•Ë A.

bájç•e ja f sh e et fëm G Dele.

báj•e a f sh a at > BAH•E JA.

Bájern i m gjeog Shtet i lirë i Gjermanisë. > **BAVARI**

A. báj•ë a f sh a at G Veprim; vepër; punë.

báj•ë a f a at G Veshje e përditshme; veshje pune.

báj•ë a f a at Dordolec.

bájë (i e) mb G (Dele, dhi) e bardhë.

bajgán e mb I përlyer me bajgë.

bajganúr•e ja f sh e et J Shilarës.

bajgél•ë a f sh a at Bajgë.

bájg•ë a f sh a at

♦ Pjesë e padobishme e ushqimit, që nxjerrin jashtë gjedhi dhe kuajt, mushkat e gomarët; jashtëqitje e kafshëve; pleh bagëtish. **Bajga të thata. Bajgë lope. Tym bajgash. Kasolle e lyer me bajga. E leu me bajga. Ndez zjarrin me bajga të thata.**

♦ *keq* Njeri i ndyrë e i poshtër; njeri pa vlerë, pa karakter dhe i pacipë.

*

E lëshoj bajgën Nuk kam kujdes fare; nuk di as vetë se ç'bëj; e bëj një punë shkel e shko; flas pa u menduar, pa i peshuar fjalët.

I bëhem bajgë dikujt I nënshtrohem plotësisht dikujt; i qepem e i lëpihem ndyrë dikujt për t'i bërë qejfin.

I bëj bajgën dikujt a diçkaje keq E braktis dikë a diçka pa çarë kokën për të.

I lëshoj fjalët si lopa bajgën Flas fare pa përgjegjësi e pa u menduar; nuk di as vetë se ç'them.

I ngjitem si bajga (si balta) pas këpucës I ngjitem nga pas e nuk i ndahem dikujt; e mërzit shumë dikë; i bëhem rrodhe dikujt.

bajg•ón jokai veta III (Kafsha) lëshon bajga. > **BAJGOS.**

bajgór•e ja f sh e et Kosh për mbartje drithi, i lyer brenda e jashtë me bajga. **bajgós a ur**

I kal Përlyej a fëlliq me bajgë (*diçka*).

II jokai (Kafsha) lëshon (bën) bajgë.

bajgós•em vetv a (u) ur

♦ *veta III* Përlyhem a ndyhem me bajga.

♦ *veta III (Bagëtisë së trashë)* i shkon bark.

♦ *bis* Jam a ndyhem keq.

bajgósj•e a f

♦ Përlyerje me bajga.

♦ Të shkuarit bark.

♦ *bis* Këputje; ndjenjë pafuqie e dobësie.

bajgós•ëm (i) me (e) mb G > BAJGOSUR (i e).

bajgósur (i e) mb

♦ I përlyer me bajga.

♦ Tërë bajga.

bajgúsh i m sh ë ët ent Brumbull plehu.

bajisht•ë a f sh a at Gropë e lëshimit të vezëve të troftës së egër.

Bajkál i m gjeog Liqeni Baikal në Rusinë Lindore.

bajkúq•e ja f krahin G Këná.

bajlóz i m sh ë ët

♦ *vjet* Ambasador; i dërguar. [**Mundja e bajlozit shënon fundin e asaj konvente që e përligjte fljimin e gruas.** (ShS).]

♦ *mit* Vigan.

bajm i m fet G Pagëzim; krezmim.

bajmák e mb bis (*Këmbë*) të shtrembra.

bajmak nga jashtë (*Njeri*) që ecën duke i hedhur këmbët anash

bajmak nga brenda (*Njeri*) që ecën duke i përpjekur gjunjët.

bajmák u m sh ë ët Njeri me këmbë të shtrembra; njeri që ecën duke i hedhur këmbët anash ose duke i përpjekur gjunjët.

bajmák•e ja f sh e et e BAJMAK U.

bajmákthi ndajf bis (*Eci*) duke i hedhur këmbët anash ose duke rrahur gjunjët përbrenda. **bájm•ë (i) e (e) mb krahin G** (*Kafshë*) e bardhë.

bajm•óhem G pës e BAJM•OJ. > BAJM•UE (me u). **bajm•ój kal G > BAJM•UE (me).**

bajm•úe (me) kal óva úe fet G Pagëzoj; krezmoj.

bajm•úe (me u) úe (u) úe pës e BAJM•UE (me).

bajmúem (i) e (e) mb fet G I pagëzuar; i krezmuar.

bajmúem it (të) as fet G Pagëzim; krezmim.

bájo ja f sh - t G Ka i larmë.

Bájo shkurt i BAJAZIT I.

bajofshéhur mb J I mbyllur në vend të humbur a të fshehtë. **bajonét•ë a f sh a at**

♦ **usht** Armë e bardhë si thikë, që mbërthehet te gryka e tytës së pushkës a të automatikut ose që e mban ushtari në brez. **Bajonetë thikë (shtizë).** **Maja e bajonetës.** **Mbërthej (hap, përkul, mbyll) bajonetën.**

♦ **Ushtar i këmbësorisë (si njësi numërimi).** **Detachment me një mijë bajoneta.**

♦ **fig** Forcë ushtarake, dhunë e armatosur.

♦ **ndërt** Gozhdë muri petake, që përdoret për të mbërthyer kornizat e dritareve dhe kasat e dyerve.

*

Me forcën e bajonetës me armë, me dhunë.

bajpás i m sh e et mjek Ndërhyrje për të krijuar një kalim të ri, që lë mënjanë pjesën e dëmtuar të enës së gjakut.

bajrák si mb: Me shtatin bajrak me shtat të drejtë e të bukur. **bajrá•k ku m sh kë kët dhe qe qet**

♦ **vjet** Flamur.

♦ **hist** Njësi ushtarake e më vonë administrative, që u krijua në ndarjen tokësore të disa krahinave të Shqipërisë, që zëvendësoi organizimin fisnor patriarkal. [**rreth vjetit 1415 trajtohet lidhja e barjakvet të Mirditës (GjF).**]

♦ **etn** Shami e kuqe, me lule e me xhufka, që mbajnë krushqit si flamur kur shkojnë të marrin nusen.

♦ **fig** Njeri me shtat të drejtë e të bukur.

♦ **fig** Model; shembull. [**O Bajram bajrak i gjallë/ More nam' me gjak në ballë (FN).**]

*

Jam me bajrak Më del emri për punë të liga.

Ndërroj bajrak Ndërroj flamur; tradhtoj.

Rospi me bajrak Kurvë me patentë.

bajrákas ndajf Si bajrak; si flamur.

**

lojë bajrakas Lojë në të cilën pjesëtarët e pajisur me shokopinj përpiqen të godasin një shkop që është ngulur në tokë si flamur.

bajrákas e mb krahin G (Njerëz) që banojnë në të njëjtin bajrak.

bajrák•e ja f sh e et krahin G Lopë me zile që i prin tufës.

bajraktár i m sh ë ët

- ♦ *hist* Kreu i bajrakut, si drejtues i bajrakut në bazë të kanuneve patriarkale.
- ♦ *vjet* Flamurtar.
- ♦ *keq* Njeri i ashpër e mendjemadh, që kërkon të sundojë e të urdhërojë. **Sillem si bajraktar.**

♦ *etn* Krushk i parë; krushk që mban bajrakun e grupit që shkon të marrë nusen.
bajraktari *a f*

- ♦ Pozitë e bajraktarit.
- ♦ *përmb* Tërësi e bajraktarëve.

bajraktarizëm *mi m*

- ♦ *hist* Formë e organizimit ushtarak e tokësor, që mbështetej në ndarjen sipas bajraqeve.
- ♦ *hst* Sundim i bajraktarit.
- ♦ *keq* Mënyrë drejtimi e vjetruar e patriarkale e mbështetur në komandim të padiskutueshëm, të ashpër e mendjemadh; qëndrim e sjellje prej bajraktari.

bajrakzëzë zëza *mb f krahin G (Grua)* fatkeqe; e goditur nga një fatkeqësi.

bajrakzëzë *a f sh a at krahin G* Grua fatkeqe, e goditur nga një fatkeqësi.

Bajrami *i m fet* Festë fetare kryesore e myslimanëve; festohet pas muajit të Ramazanit.

Bajrami i Madh (i Vogël). Kurban Bajram.

bajramcúrras *e mb I* Bajram Currit; që ka të bëjë me Bajram Currin, me banorët a vendësit e tij.

bajramcúrras *i m sh - it* Banor a vendës i Bajram Currit.

bajramcúrras *e ja f sh e et f e* **BAJRAMCURRAS I.**

bajrimág *e a f sh a at ent krahin G* Merimangë.

bajronián *e mb let (Stil poetik)* i Bajronit.

bajroníst *e mb (Studime)* rreth jetës dhe veprave të Bajronit.

bajroníst *i m sh ë ét* Studiues i jetës dhe veprave të Bajronit.

bajroníst *e ja f sh e et f e* **BAJRONIST I.**

bâjshëm (i) me (e) *mb G* Portativ; i mbartshëm.

bajt *m tek inf* Njësi e kujtesës e përbërë nga një varg prej 8 bitësh. **bajt** *i f A > BALT•Ë A.*

bájt•ë *a f A > BALT•Ë*

A. bajt•ë (me) *kal a ë G*

- ♦ *> MBAJ. E baj në krahë.*

- ♦ Vesh; përdor (*rrobat, këpucët*). **Rroba me bajtë** rroba të përditshme.

bajt•ë (me u) vetv a (u) *ë G* Ndërroj banesë. *> MBART•EM. Kur do të bajtemi?*

bajtës *i m sh - it G*

- ♦ Mbartës.
- ♦ Hamall.
- ♦ *fig* Përcjellës i lajmeve a fjalëve.

bájtj•e *a f sh e et G*

- ♦ Mbartje.
- ♦ Punë e hamallit.
- ♦ Ndërrim i banesës.
- ♦ Përcjellje e lajmeve a fjalëve.

bajt•ónj *kal óva úar A* Baltos; bëj me baltë; përbalt.

bajtúar (i e) *mb A I* baltosur; i bërë me baltë; i

përbaltur. **bâjtun (i e)** *mb G*

- ♦ I mbartur.
- ♦ (*Veshmbathje*) e vjetër; e përdorur.

bâjtun it (të) *as G*

- ♦ Mbartje; transport.

♦ Ndërrim i banesës.

**

dhe i bajtun *G* Dhe i sjellë nga vend tjetër.

bajth i m *anat krahin G* > **BAQTH I.**

bajthorë t *f sh ikt (Cypriniformes)* Rend peshqish të ujërave të ëmbla, që përfshin krepërit, cironkat etj.

bajúkë mb *G (Kafshë)* pullalie.

bajúk•ë a ¹ *f sh a at orn (Fulica atra)* Shpend i liqeneve dhe i kënetave, i ngjashëm me bajzën, me sqep ngjyrë bari dhe lafshë të bardhë.

bajúk•ë a ² *f sh a at krahin G* Lopë e kuqe me larë të bardhë në ballë. **bajún i m** *sh ë ët*

♦ Fik i parë i bardhë.

♦ Fik që prodhon dy herë në vit.

bájz•ë a ¹ *f sh a at orn (Fulica atra)* Shpend uji me sy të kuq, me sqep e bark të bardhë dhe pendë bojëhiri në të zezë; rron tufë brigjeve të liqeneve dhe kënetave dhe e bën çerdhe për shqopa.

bájz•ë a ² *f sh a at krahin G* Hobe; bahe.

Bak u m *mit rom* Perëndi e venës, frymëzues i krijimtarisë poetike e muzikore. > **DIONIS I.**

bakáj t sh i **BAK•ALL ALLI.**

bakáje t m sh Sende (kryesisht ushqime) të blera te bakalli. **bakakáq i m sh ë ët** *zool J* Bretkosë.

bakak•úa ói m sh énj énjt *zool Ç* Bretkosë.

bakál i m sh ë ët Oturak; poçe nate. > **BUKAL**

I. bakalák u m sh ë ët ikt > **MERLUC I.**

bakaláro si mb bis (Njeri) thatuq; i thatë si cironkë. **bakaláro ja f sh - t**

♦ *ikt (Gadua morrhua)* Peshk i madh i deteve veriore; përdoret si ushqim i tharë e i kripur; nga njëri lloj nxirret vaj peshku.

bakaloreát i m sh e et Diplomë e përfundimit të kolegjit (*në disa sisteme arsimore anglosaksone*).

bakalósh i m sh a at fëm G Bark.

bak•áll álli m sh éj éjtë dhe áj ájtë Shitës me pakicë gjërash ushqimore dhe sendeve të vogla për nevoja shtëpiake.

**

defter bakalli Regjistër i mbajtur keq, i fëlliqur e gjysmë i grisur.

pusullë (letër) bakalli Shkresë a letër, e shkruar në kartë të keqe, jo sipas rregullave dhe e mbajtur fare pa kujdes.

bakallá u m sh - të ushq A Bakalaro.

bakallë•k ku m kryes sh qe qet

♦ Sende që shet bakalli.

♦ Tregtim i sendeve në dyqanin e bakallit; punë e bakallit.

*

Bëj bakallëk me diçka Bëj pazarllëk me diçka; e trajtoj diçka si plaçkë tregu.

bakallém fj ndërmj vjet Pa ta shoh.

bakalléqe t sh i **BAKALLË•K KU.**

bakanáli•e a f sh e et Festë romake me orgji dhe pirje për nder të Bakut, perëndisë së verës. **bakánt e mb** I kultit të Bakut.

bakánt•e ia m sh e et Priftëreshë e Bakut.

bakár i m sh ë ët A Zog i ri; zog pule i vogël, ende me push; çërr.

bakará ja *f* Lloj loje bixhozi me letra, në të cilën dy a më shumë pjesëtarë në lojë luajnë kundër bankës.

bakardár i m sh ë ët Qull me drithë të bluar trashë.

bakarrót ndajf bis G (Mundem) thellë; keqas në lojë.

bakçé a f sh - të Ç Kopsht; bahçe.

bák•e t f sh G

♦ Brez që mbështjell mesin e trupit.

♦ Nënbankëse e takëmit të kafshëve të barrës. **bakéj të sh i BAK•ALL LLI.**

bakelít i m Lëndë sintetike plastike që nuk përçon nxehtësinë. **Enë**

bakeliti. bâ•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja G Keqbërës.

bâ•kéq kéqi m sh këqíj këqíjtë G Njeri

keqbërës. **bâkéq•e ja G f sh e et** Keqbërëse.

bâkéqës e mb G Keqbërës e.

bâkéqës i m G > BA•KEQ I; KEQBËRËS I.

bâkéqës•e ja G f e BAKEQËS I.

bâkeqësí a f G Keqbërje; krim.

bakét•ë a f muz Shkop i dirigjentit.

bák•ë a f krahin Lojë "ta lashë"; lojë fëmijësh, në të cilën njëri bëhet ndjekës, deri kur të kapë ndonjë tjetër, që t'i lërë radhën e ndjekësit.

bakém i m sh e et bot (Haemotoxylon campechianum) Dru i Brazilit; përdoret për mobilie dhe për ngjyrosje.

bákër si kallëzues: Më bëhet syri bakër për diçka digjem nga dëshira për të pasur diçka. **E kam syrin bakër** më ndritin sytë; kam sy (vështrim) të mprehtë.

bák•ër ri m

♦ Element metalor i përhapur me ngjyrë të kuqërreme, që punohet lehtë dhe është përçues i mirë elektrik dhe termik (*simboli Cu*). **Monedhë bakri. Lidhje bakri. Tel bakri.**

Ngjyrë bakri ngjyrë e kuqërreme.

♦ Kripë helmuese, që formohet prej këtij metali në enët e pakallajisura.

♦ **sh ra rat** Enë bakri. > **BAKËRE T.**

♦ **keq** Gjë që nuk vlen shumë a që nuk çmohet si duhet.

*

Me bakra e me çakra Me të gjitha gjërat; me çdo që kam; me laçkë e me plaçkë. **bakërdán i f ushq krahin G** Qull i trashë me miell misri e me kërce derri.

bakëre t f sh Enë bakri.

bakërim i m tek Veshje me bakër.

bakërisht•e ja f kryes sh e et

♦ Enë bakri.

♦ Copa bakri për skrap.

bakërisht•e a f sh a at Tokë e varfër, jopjellore.

bakërizím i m tek Veshje me bakër.

bakëriz•óhet úa (u) úar tek pavet dhe pës e BAKËRIZ•OJ.

bakëriz•ój kal óva úar tek Vesh me bakër.

bakërizúar (i e) mb tek I veshur me bakër.

bakërizúem (i) me (e) mb G > BAKËRIZUAR (i e).

bakërmbájtës e mb gjeol, min (Shtresë, mineral) me përmbajtje bakri.

bakër•óhem vetv óva (u) úar

♦ **veta III (Ena e kallajisur)** zë bakër; (*enës*) i del kallaji.

♦ **fig** Varfërohem shumë; mbetem pa gjë.

bakër•ój kal óva úar

♦ *tek* Vesh me bakër.

♦ *fig* E varfërojnë shumë (*dikë*).

bakëror e *mb libr* (*Tretësirë*) me përmbajtje bakri; (*prodhim*) i bërë me bakër.

bakëror•e *ja f sh e et* Enë (prej) bakri.

bakëros•em *vetv a (u) ur*

♦ *veta III* (*Ena*) zë kripë helmuese.

♦ Helmohe me nga gjella e gatuar në enë bakri të pakallajisur ose që i ka rënë kallaji.

bakëros•ëm (*i*) **me** (*e*) **me** (*e*) *mb G* > **BAKËROSUR** (*i e*).

bakërosur (*i e*) *mb*

♦ (*Enë bakri*) që i ka rënë kallaji; që ka zënë kripë helmuese.

♦ I helmuar nga kripa e bakrit. .

bakërpunues *i m sh - it* Zejtari a punëtor, që merret me punimin ose me ndreqjen e enëve e të sendeve të tjera prej bakri.

bakërt (*i e*) *mb*

♦ (*Enë*) prej bakri.

♦ (*Flokë*) të kuqërreme me ngjyrë bakrit.

bakërta *t (të) f sh* Enë (prej) bakri.

bakëruar (*i e*) *mb*

♦ (*Enë*) e veshur me kripë bakri; që ka zënë kripë bakri.

♦ *fig* I mbetur kripë, pa para në xhep; i shkundur.

bakëruem (*i*) **e** (*e*) *mb G* > **BAKËRUAR** (*i e*).

bakërxhi *a m sh j jt* *krahin G* > **BAKËRXHI**

U². **bakërxhi** *u¹ m sh j jt* *G* > **BAKËRXHI** **U²**.

bakërxhi *u² m sh nj një vjet* > **BAKËRPUNUES I. Rruga e bakërxhinjve.**

bakërxhinj të *sh i* **BAKËRXHI** **U²**.

bakfán *i m vjet* Fakfun; lidhje e bakrit me nikelin, që ngjan si argjend; përdoret për të bërë kuti, lugë, pirunë etj.

Bakingamshír *i m gjeog* Një nga kontetë e Anglisë Juglindore.

bakllai *a f sh - të ushq* Ç Bakllava.

bakllaít•em *vetv a (u) ur* Ç Hahem me fjalë; grindem.

bakllaítj•e *a f sh e et* Ç Grindje (me fjalë).

bakllamá *ja¹ f sh - të vjet* *krahin G* Reze e derës, dritares, kapakut të baules etj. **bakllamá**

ja² f sh - të muz Vegël muzikore popullore me tri tela, me kasë prej panje, që i bihet me pendë.

bakllavá *ja f sh - të ushq*

♦ Ëmbëlsirë me petë të holla, të mbushura në mes me arra të shtypura dhe që, pasi piqet, përvëlohet me sherbet.

♦ Copë nga kjo ëmbëlsirë, e prerë zakonisht në trajtë rombi.

*

Nuk bëhet bakllava me miell thekre *ff u* Nuk bëhet mirë një punë kur mungojnë mjetet e nevojshme.

Kam një rrëzë dorë në bakllava dhe tjetër në revani Kam gjithë të mirat.

baklláv•ë *a f sh a at* *G* > **BAKLLAVA JA. Kallëp bakllave** nuskë

bakllavaje. **bakóc** *i m sh ë et* A

♦ Shkurtabiq.

♦ Qeros; njeri me kokë

tullë. **bákra** *t f sh* Enë bakri.

bakráç *i m sh e et* *vjet*

♦ Tenxhere a kusi bakri për të gatuar a për të mbajtur ujë.

♦ Kusi ose kazan bakri.

bakráç•e *ja f* > **BAKRAÇ I.**

bakraxhí *a m sh¹ j jt krahin G* > **BAKRAXHI U².**

bakraxhí *u² m sh j jt G* > **BAKRAXHI U².**

bakraxhí *u² m sh nj një* > **BAKËRXHI U.**

bakshísh *i m sh e et* Të holla që i jepen dikujt për shërbime të vogla mbi vlerën e punës.

[*kurse një tjetri ia ka ndreq punën e madhe aty për aty - pse ka luejt bakshishi*

apor akraballëku (KM).]

baktér *i m kryes sh e et bio* Organizëm njëqelizor, që gjendet në ujë, në ajër, në tokë e në qenie të gjalla dhe kalbëzon e tharbëton lëndët organike ose shkakton sëmundje. >

MIKROB I.

bakteremí *a f mjek* Prani e baktereve në gjak.

baktéri•e *a f sh - t* > **BAKTER I.**

bakteriál *e mb* > **BAKTEROR E.**

bakteriofág *e mb* I bakteriofagut; që ka të bëjë me bakteriofagun. > **BAKTERNGRËNËS E.**

bakteriofág *u m sh ë ët bio* Virus parazitar në baktere. > **BAKTERNGRËNËS I.**

bakteriofágí *a f bio* Aftësi e virusit për të ngrënë bakteret.

bakteriolítík *e mb* I bakteriolizës; që ka të bëjë me bakteriolizën.

bakteriolíz•ë *a f bio* Shkatërrim i qelizës bakterore.

bakteriológ *u m sh ë ët* Biolog që studion bakteret.

bakteriológ•e *ia f sh e et f e* **BAKTERIOLOG U.**

bakteriologjí *a f* Degë e mjekësisë që studion bakteret në lidhje me sëmundjet.

bakteriologjík *e mb* I bakteriologjisë; që ka të bëjë me bakteriologjinë. **Armë**

bakteriologjike.

bakterioprotein•ë *a f sh a at bio* Proteinë e prodhuar nga bakteret. **bakteriourí** *a f mjek* Prani e baktereve të urinë.

baktermbártës *e mb mjek, veter* > **BACILMBAJTËS**

E. baktermbýtës *e mb (Lëndë)* që mbyt a vret bakteret.

baktermbýtës *i m sh - it* Lëndë që mbyt a vret bakteret.

bakterngrënës *e mb bio* I bakterngrënësit; që ka të bëjë me bakterngrënësin. **bakterngrënës** *i m sh - it bio* Virus parazitar në baktere.

bakterngjáš•ëm (i) me (e) *mb bio (Mikroorganizëm)* i ngjashëm me bakterin.

bakterór *e mb libr* I baktereve; që ka të bëjë me bakteret; i shkaktuar nga bakteret. **baktí** *a f sh - të* > **BAGËTI A.**

bákthi *ndajf G (Hidhem, kërcej)* pupthi, me të dyja këmbët njëherësh në ajër. **Bakú** *ja f gjeog* Kryeqytet i Azerbajxhanit.

bakúc•ë *a f sh a at A* Shtëllungë leshi gati për tjeritje. **bakúk** *u m A* Hipnozë; hipnotizim.

bákull *mb bis (Njeri)* i bëshëm e i fuqishëm; me trup të shëndoshë e të fortë.

bakullját•ë *a f sh a at A*

♦ Fshikullim; goditje me fshikull.

♦ Goditje; rrahje.

bal i¹ *m sh ë ët krahin G, K* Vëlla i madh.

bal i² *m sh ë ët*

♦ Qen i bardhë.

♦ Qen me pulla të bardha.

♦ Qen stani.

bal i³ *m sh ë ët*

♦ Qen rrugësh.

♦ *keq krahin G* Laro; zagar; njeri i keq.

Bal i¹ *m shkurt i Bardhyl; Ikbal.*

Bal i² *f shkurt i Ikbale.*

balaç i m sh a at

♦ *bot (Myroxylon)* Dru i lartë deri 40 m, me gjelbërim të përhershëm, me lule të bardha që lidhin bishtajë me një kokërr; lënda e tij përmban vajra natyrore aromatike.

♦ Balsam.

balád•ë a f sh a at

♦ *let* Poezi tregimtare me origjinë folklorike, me strofa të thjeshta dhe refren.

♦ *muz* Këngë romantike ose sentimentale.

balák e mb G Frikaman; i paguxim; tutës.

balák u m sh ë ët G Njeri frikaman (i paguxim); tutës; frikës.

balák•e ja G f e BALAK U.

balaklláv•ë a f sh a at Kapuç, zakonisht i thurur prej leshi, që mbulon krejt kokën dhe qafën, përveç fytyrës.

balaláj•ë a f sh a at muz Vegël me kuti trekëndëshe dhe me tri tela, që nxjerr tinguj të ngjashëm me ato të mandolinës.

balán i m sh ë ët inv Krustac deti me guaskë që ngulitet në një vend dhe ushqehet duke filtruar grimca me qimet e këmbëve.

balancél•ë a f sh a at det Barkë

peshkimi. **balánc•ë a f sh a at libr**

♦ > **PESHOR•E JA.**

♦ *fig* Masë, mjet a mënyrë për vlerësimin ose për gjykimin e një çështjeje a të një njeriu.

Peshon (rëndon) në balancë. Nga anon balanca?

♦ *fig* Baraspeshë, përpjesëtim i njëjtë i forcave në të dy anët. **Balanca e forcave.**

*

Është në balancë Kërkohet një zgjidhje për diçka; vendoset për diçka.

Vë në balancë E shqyrtoj mirë diçka për ta vlerësuar ose për ta krahasuar me një tjetër; e peshoj.

balancím i m libr Baraspeshim (i forcave).

balancóhet úa (u) úar pavët dhe pës e

BALANC•OJ. balancój óva uar libr

I kal

♦ Sjell në drejtpeshim (*dy masa*); vë në baraspeshë; bëj që të ketë peshë të barabartë në të dy krahët e (*forcave etj.*).

♦ *fin* Sjell në gjendje të barabartë kreditin dhe debitin e (*llogarisë*).

II jokál Ruaj a mbaj drejtpeshimin.

balancúar (i e) mb I drejtpeshuar.

♦ *fig* I matur në veprime; i paanshëm.

balancúem (i) me (e) mb G > BALANCUAR (i

e). balándër ra f sh ra rat Mur rrethues i qytetit.

balanít i m mjek Pezmatim i kokës së penisit.

balanoglós i m sh ë ët inv (Enteropneusta) Krimb i lendeve të dushkut (*shihet si hallkë e evolucionit nga jokërbishtorët te kërbishtorët*).

balást i m

♦ Ngarkesë e rëndë (*zhavorr, rërë, ujë etj.*), që vihet në anije për të siguruar zhytjen e duhur ose ndër aerostate që të rregullohet ngritja dhe ulja.

♦ *hek* Zhavorr i shtruar nën traversa, që i mban ato të mos lëvizin dhe që pesha të shpërndahet njësoj.

♦ *fig* Peshë e tepërt; ngarkesë e panevojshme a e padobishme. > **BARR•Ë A.**

balastrí a f sh - të Pështjellim; rrëmujë; çrregullim.

balásh e mb

- ♦ (*Kafshë shtëpiake*) me balë të bardhë në ballë ose me bala në trup.
- ♦ Laraman, i përzier me të bardhë e të zi. **Flokë balashë.**
- ♦ *keq* Laraman, i përzier. **Gjuhë balashe.**

*

Njihem si kau (si kali) balash

- ♦ Dallohem mirë midis të tjerëve; njihem menjëherë.
- ♦ Më tregojnë me gisht

balásh i m sh ë ët

- ♦ Ka, qen etj. balash.
- ♦ *bis* Njeri me flokë të përzier bardhë e zi.
- ♦ *shar* Njeri i pafytyrë.

balásh•e ja f sh e et

- ♦ Lopë a pelë me balë të bardhë në ballë ose me bala në trup.
- ♦ *f e* **BALASH I.**

baláshk•ë a f sh a at > BALASH•E JA.

Balatón i m gjeog (Liqeni) Balaton (në Hungari).

balatúr i m sh a at ndërt A Kryeshkallë; sheshpushim i shkallëve. **balbó ja f** Njësi monetare e Panamasë.

balbëti (me) jokál na - G Kam urth (në stomak).

balbëti•j jokál G > BALBTI (me).

balbëtim•ë a f G Urth i stomakut.

balbëtim•ë (i) e (e) mb G I rënduar nga urthi i stomakut. **balcám i m sh e et > BALASAM I.**

balcím i m sh e et G Kërcim.

balc•ój jokál G > BALC•UE

(me). balcós kal a ur Ç

- ♦ Bëj me gjak.

- ♦ Bëj me baltë.

balcós•em a (u) ur Ç

I vetv

- ♦ Bëhem a përlyhem me gjak.

- ♦ Bëhem a përlyhem me baltë.

II pës e BALCOS.

balcós•j•e a f Ç

- ♦ Përlyerje me gjak.

- ♦ Përlyerje me baltë.

balcósur (i e) mb Ç

- ♦ I përlyer me gjak.

- ♦ I përlyer me baltë.

balc•úe (me) jokál óva úe G Kërcej; shkoj duke kërcyer; duke u përplasur. **balcúem it (të) as G** Kërcim.

balç i¹ m sh a at

- ♦ Gjalmë; ushkur.

- ♦ Brez për të mbështjellë mesin.

- ♦ Dizg për të lidhur foshnjën në djep.

- ♦ Litar me lëvozhgë

bliri. balç i² m sh e et

- ♦ *bot* (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore me kërcell gjer 60 cm të lartë, me lule të verdha dhe me erë si të balsamit.

♦ Lëng i trashë që nxirret nga bima e balçit dhe përdoret për mjekime. **balç** ³ *m sh e et*

♦ Balsam.

♦ Melhem i gatuar nga mjekues popullorë.

bálça *t f sh* Aski; llastika të pantallonave.

balçák *u m sh ë ët ikt* (*Liza ramada*; *Mugil ramada*) Kryegjatë; qefull i vjeshtës; kokëdhëni.

balçëm *mi m sh e et* > **BALSAM I.**

balçím ¹ *m*

♦ Katran i cigarishtesh, i llullës.

♦ Dyllë veshi. **balçím**

² *m* Balsamim.

balçín•ë *a f sh a at G* Kullotë në ligatina.

baldakín *i m sh ë ët ark* Kupolë ceremoniale prej guri, metali ose pëlhure përmbi altar, fron ose portë.

baldós•ë ¹ *a f sh a at zool* (*Melex meles*) Gjitar mishngrënës; me trup të vogël e me turi që gjatë; bën folenë nën dhe.

baldós•ë ¹ *a f sh a at inv* (*Gryllus gryllotalpa*) Kandërr e ngjashme me bulkthin, me trup të gjatë deri 5 cm e të mbuluar me push të imët, me brirthe të trashë dhe me thonj të fuqishëm, e cila rri zakonisht brenda në tokë e dëmton rrënjët e bimëve; femra lëshon vezë në llagëm dhe i ruan këlyshët. > **ARRÇ I; BUSHTËRZ A; DOSËZ A; KËLYSH DHEU.**

baldúshkës *e mb I* Baldushkut; që ka të bëjë me Baldushkun, me banorët a vendësit e tij.

baldúshkës *i m sh - it* Banor a vendës i Baldushkut.

baldúshkës•e *ja f sh e et f e* **BALDUSHKËS I.**

bál•e ¹ *ja f sh e et krahin* Grua shtëpiake.

bál•e ² *ja f sh e et krahin* Lopë me pulla të bardha në trup.

bál•e ³ *ja f sh e et krahin*

♦ Bushtër; buçe.

♦ Zagar femër.

Baleáre *t m sh gjeog* Grup ishujsh në Mesdheun Perëndimor, pranë brigjeve të

Spanjës. **balenagjúajtës** *e mb* Që shërben për të gjuajtur balena. **Anije**

balenagjuajtëse. balenagjúajtës•e *ja f sh e et* Anije e pajisur për gjuetinë e balenave.

balenatór•e *ja f sh e et* Anije e pajisur për gjuetinë e

balenave. **balén•ë** *a f sh a at*

♦ *zool* (*Balaena*) Emërtim i përgjithshëm i 86 llojeve të një familjeje gjitarësh të detit nga rendi i Cetaceve, me trup si të peshkut, me gjymtyrët e përparme të përshtatura si fletë notuese, me bisht horizontal dhe me një a dy vrima për frymëmarrje. **Gjuetia e balenave. Vaj balene** vaj që nxirret nga dhjami i barkut të balenës.

♦ *bis* Lëndë brinake nga nofullat e sipërme të disa lloj balenash, që përdoret si fortesë e korseve, erashkave etj.

balenë e bardhë *zool* (*Delphinapterus leucas*) Balenë me dhëmbë e ujërave veriore, me me kokë të vogël dhe qafë të lëvizshme, me fletë notuese të rrumbullakosura, me gjatësi deri 5.8 m, me peshë deri 2 ton. > **BELUG•Ë A.**

balenë e Groelandës *zool* Balenë e ujërave të arktikut.

balenë e hirtë *zool* (*Eschrichtius robustus*) Balenë në ngjyrë të hirtë me pulla të zbërdhulëta, pa dhëmbë, me gjatësi deri 15 m, me rreth 180 pllaka brinake të bardha në të dyja anët e nofullave; gjendet në ujërat e ftohta të veriut; ushqehet me krustace.

balenë e kaltër *zool* (*Balaenoptera musculus*) Specia më e madhe e balenave me gjatësi deri 30.5 m dhe peshë deri 200 ton; haset në ujërat nëntropikale dhe polare në të gjithë botën.

balenë gungaçe *zool (Megaptera novaeangliae)* Balenë me kurriz të rrumbullakosur, me fletë notuese të gjata e të ngushta; me gjatësi 11-16 m dhe peshë 4-6 ton.

balenë hiperodon *zool (Hyperoodon)* Një nga dy llojet e balenave me sqep, që mendohet se ushqehen kryesisht me butakë.

balenë kokëmadhe *zool (Balaenoptera physalus)* Balenë pa dhëmbë, me kokë të shtypur, me nja 12 kanale gjatësore në grykë, me kurriz të hirtë e bark të bardhë, me gjatësi deri 27.3 m dhe peshë afër 74 ton; gjendet në tufa pothuajse të në gjithë oqeanet; ushqehet me krustace dhe peshq të vegjël.

balenë me dhëmbë *zool (Odontoceti)* Një nga nënrendet e cetaceve që, në vend të pllakave brinake, kanë dhëmbë.

balenë me mustaqe *zool (Mysticeti)* Një nga nënrendet e cetaceve të cilat në vend të dhëmbëve kanë pllaka brinake për filtrimin e ushqimit nga uji.

balenë me sqep *zool (Ziphiidae)* Balenë me pllaka brinake në vend të dhëmbëve, me gjatësi 4-12 m, me turi të zgjatur si sqep; gjendet në të gjithë oqeanet.

balenë minki *zool (Balaenoptera acutorostrata)* Një nga dy llojet e balenave të vogla, me kurriz të murrmë e bark të bardhë, me gjatësi 8-10 m dhe peshë deri 4-5 ton; dy llojet gjenden njëra në gjysmësferën veriore, tjetra në atë jugore.

balenë mistakocete *zool* > **BALENË ME MUSTAQE.**

balena pa dhëmbë *zool (Mysticeti)* > **BALENË ME MUSTAQE.**

balenopterë t m *zool* Gjini balenash me 8 specie.

balenórë t m sh *zool* > **BALENOPTERË T.**

balerín i m sh ë ët Kërcimtar në balet.

balerín•ë a¹ f sh a at Kërcimtare në balet. [u ngjasonte balerinave të Maurice Bédjart-it, por nuk ishte një e tillë balerinë, ishte aty, kurvë si katër shoqet e saj (ED).

balerín•ë a² f sh a at mat, tek Kompas shënues.

balést•ër ra¹ f sh a at tek Tufë rripash të përkulshëm prej metali ose susta, që vihen midis boshtit e shtratit të automjeteve, të vagonëve a të karrocave për të zbutur goditjet e lëkundjet gjatë udhëtimit.

balést•ër ra² f sh a at vjet usht Makinë lufte për të hedhur gjyle guri. > **ARBALET•Ë**

A. balét i m sh e et

♦ Art i valleve me figura, që luhen në skenë nga disa veta. **Balet klasik. Balet në akull. Teatri i Operës dhe i Baletit. Shfaqje baleti. Trupa e baletit. Shkollë baleti.**

♦ Pjesë skenike me valle e me lëvizje të figurshme, e shoqëruar me muzikë; muzikë që shoqëron këtë pjesë. **Balet me një akt. Pjesë të zgjedhura nga baletet. Muzikë baleti.**

♦ *bis* Institucion i artit të valleve me figura; ndërtesa e këtij institucioni; trupa që luan në skenë valle me figura. **Hyj në balet. Turneu i baletit.**

baletmaést•ër ri m sh ra rat Drejtues artistik i baletit, mjeshtër baleti. **baletmaéstr•e ja f sh e et** Drejtuese artistike e baletit, mjeshtre baleti. **bález a f sh a at** Ç

♦ *zool* Baldosë.

♦ *orn* Zog i zi me balë të bardhë në kokë.

bálë (i e) mb¹ (*Kafshë shtëpiake*) me balë të bardhë në ballë, turi a trup. **bál•ë a¹ f sh a at**

♦ Pullë e bardhë që kanë disa kafshë në kokë ose në trup.

♦ Dele, dhi a lopë me një pullë të bardhë në ballë, në turi ose në trup.

♦ *fig* Njollë turpi, damkë, vulë. **Iu vu bala** u njollos me turp.

bál•ë a² f sh a at *zool krahin (Melex taxus)* Gjitar mishngrënës; me trup të vogël e me turi që gjatë; e bën folenë nën dhe. > **BALDOS•Ë A¹.**

bál•ë a³ f sh a at Shami koke.

balëdrénj•ë a f sh a at Dhi me balë të bardhë në ballë dhe me brirë të gjatë e të drejtë.

balēmúshk•ë *a f sh a at* Dhi e murrme me balë të bardhë në ballë. **bálër** (i e) *mb*

♦ (*Kafshë*) me balë të bardhë.

♦ *fig* (*Njeri*) i njollosur; me njollë.

balësórr•ë *a f sh a at* Dele e zezë me një balë (pullë) të bardhë në kokë.

bálg•ë *a f sh a at* Bajgë.

balgëtór•e *ja f sh e et vjet* Qyp i madh balte për vaj. > **PILL•E JA; BAM•Ë A.**

balgór•e *ja f sh e et* Kosh i lyer me bajga përbrenda.

balgós *G* > **BALGOS•Ë** (me).

balgós•em *G vetv dhe pës e* **BALGOS.** > **BALGOS•Ë** (me u).

balgós•ë (me) *a ë G*

I jokal veta III (*Kafsha*) lëshon bajga.

II kal Lyej me bajga të njoma (*kasollen, koshin*).

balgós•ë (me u) *a (u) ë G*

I vetv përlyhem me bajga.

II pës e **BALGOS•Ë**

(me). **balgós•je** *a f G*

♦ Përlyerje me bajga.

♦ Lyej me bajga të njoma (*kasollen, koshin*).

balgósun (i e) *mb G*

♦ I përlyer me bajga.

♦ (*Kasolle, kosh*) i lyer me bajga.

Báli *m gjeog* Ishull në lindje të Ishullit Java të Indonezisë.

balíc•ë *a f sh a at* Shami koke. > **BALLIC•Ë A.**

balík *e mb* > **BALËR** (i e).

balík *u m* > **BALO JA.**

balinéz *e mb* I Ishullit të Balit; që ka të bëjë me Ishullin e Balit, me banorët a vendësite tij. **balinéz** *i m sh ë ët* Banor a vendës i Ishullit të Balit.

balinéz•e *ja f sh e et f e* **BALINEZ**

I. balísk•ë *a f sh a at*

♦ Yll balë a pullë në ballin e kafshës. > **BAL•Ë A**¹.

♦ Mes i ballit; lule e ballit.

♦ Lopë a dhi me balë të bardhë në ballë.

♦ Copë lëkure me lara që vihet për bukuri në samar ose në vithe të hajvanëve.

balistik *e mb mek, usht* I balistikës; që ka të bëjë me balistikën; që lëviz sipas ligjeve të balistikës. **Predhë (raketë) balistike. Fluturim balistik.**

balistik•ë *a f mek, usht* Shkencë e dinamikës së fluturimit.

balistít *i m usht* Eksploziv që digjet me pak tym.

balistokardiográf *i m sh ë ët mjek* Pjisje mjekësore për matjen e forcës mekanike të tkurrjeve të zemrës dhe sasinë e gjakut që kalon nëpër të gjatë një kohe të dhënë.

balistokardiografí *a f sh - të mjek* Matje e forcës mekanike të tkurrjeve të zemrës dhe sasisë së gjakut që kalon nëpër të gjatë një kohe të dhënë.

balistokardiogram *i m sh a at mjek* Paraqitje grafike e matjeve me balistokardiograf.

balistokóp *i m sh ë ët mjek* Pajisje që regjistron lëvizjet nënsipërfaqësore dhe i paraqit në trajtë të një vektori lakor me dy përmasa.

balishán *e mb* Me balluke mbi ballë.

balísh•ë *a f sh a at* Balluke; flokë të gjatë mbi ballë.

balísh•ë *a f sh a at* Pullë e bardhë e disa kafshëve në kokë a në trup. **balkój** *t sh i* **BALK•UE OI.**

balkróc•ë a f sh a at bot Trëndafil, me gjethe përherë të blerta, me tufa lulësh të bardha erëmirë; **trëndafil breshke**.

balk•úe ói m sh oj ójt Ballkon.

balmúc ndajf G I palosur dysh nga dhimbja.

balmúc i m sh a at G > BALMUÇ•Ë A.

balmúc•ë a f G

♦ Shuk a truç dheu, balte etj.

♦ Topth gjalpi në qumësht të tundur. **balmúq ndajf krahin G >**

BALMUÇ. balmúq i m sh e et

♦ Copë e hollë dhjami; petë dhjami.

♦ Dhjamë i patretur.

balneár e mb mjek (Qendër) banjash termale për terapi.

balneológ u m mjek Specialist i terapisë me banja

termale. **balneológ•e ia f e BALNEOLOG U.**

balneologjí a f mjek Degë e mjekësisë që studion terapinë me banja

termale. **balneologjík e mjek** I balneologjisë; që ka të bëjë me

balneologjinë. **balneoterapí a f mjek** Terapi me banja termale.

balneoterapeutík e mb mjek I balneoterapisë; që ka të bëjë me balneoterapinë.

bálo si kallëzues J: Bëhem balo me dikë prishem, zihem, nuk flas më me dikë. **bálo ja f sh - t**

♦ Qen ose ka me balë të bardhë në ballë a në turp. [**Ku i kini qent' e staneve që ulurinin si luanë?/ Murrot, balot, gudot - armiqtë tanë të vjetër?** (BXh).]

♦ *bis* Njeri me flokë dhe qime krejt të bardha.

♦ Njeri me damkë; njeri që e njohin të gjithë për të keq.

*

Kape laro, prite balo S'e merr vesh i pari të dytin; rrëmujë e madhe ku secili bën sipas kokës.

Ku lë laroja të hajë baloja Më i forti rrëmben për vete çdo gjë dhe s'lë asgjë për të tjerët. **balóc e mb** Balosh; pullalí.

balój i m sh - t krahin G

♦ Ka balash.

♦ Ka i kuq me një njollë të bardhë në ballë.

balók e mb krahin G (Kafshë) e balër; me balë të bardhë.

balók u m sh ë ët krahin G Kalë me balë të bardhë në ballë.

balonë si kallëzues: Bëhem balonë dehem keq; bëhem tapë.

balón•ë a f sh a at

♦ Sferë e madhe prej pëlhure ose prej lënde tjetër të fortë e të papërshkueshme nga ajri, e mbushur me gaz të lehtë, që shërben për të ngritur në ajër një aerostat; pajisje për studime meteorologjike etj.; aerostat që ngrihet në ajër me një sferë të tillë. **Balonë me hidrogjen. Udhëtim rreth botës me balonë.**

♦ Lodër fëmijësh prej letre të nderë mbi fije kallamash, që lëshohet lart në ajër e mbajtur me pe të fortë. **Bishti i balonës. Lëshoj (ngre) balonën.**

♦ Tullumbace. **Balona me ngjyra. Fryj balonën.**

♦ *vjet bis* Aeroplan.

♦ *tek* Enë qelqi a metali si sferë, që përdoret për të mbajtur mbyllur lëngje ose gaze.

♦ *teks* Fill i mbledhur si kon në masurin e makinës së tjerjes.

**

balonë prove libr Mjet për të hetuar a sonduar mendimin e përgjithshëm për një çështje. **baló•nj jokál óva úar A** Vallëzoj; marr një valle.

balós kal a ur

- ♦ Damkos (*kafshët*) me shenjën e pronarit; i vë shenjën e pronarit (*kafshëve*).
- ♦ *fig* Damkos; njollos (*emrin e dikujt*).

balós•em a (u) ur pës e BALOS.

balós•ëm (i) me (e) mb G > BALOSUR (i e).

balósj•e a f

- ♦ Damkosje e kafshëve me shenjën e pronarit.
- ♦ *fig* Damkosje; njollosje; turpërim.

balósur (i e) mb I damkosur; i njollosur; i turpëruar; që është bërë me njollë. balósh e mb

- ♦ (*Kafshë*) me pulla; pullalie.
- ♦ *keq* (*Njeri*) i keq.

balósh i m sh ë ët

- ♦ > **BALASH I.**
- ♦ Qen me lara të bardha.
- ♦ Kalë me larë të bardhë në ballë.
- ♦ *G fig* Njeri i paqëndrueshëm; tutës.
- ♦ *keq* Njeri i keq; qen.

baloshán e mb > BALOSH E.

balósh•e ja¹ f sh e et Dhi a lopë me balushë në ballë. > BALASH•E JA.

balósh•e ja² f sh e et Lule e çelur.

balósh•e ja³ f sh e et bot Mështeknë.

balotázh i m sh e et zyr Zgjedhje të dyta që mbahen kur asnjë pjesëmarrës në to nuk ka fituar shumicën e mjaftueshme të votave.

balotím i m sh e et mjek Teknikë kontrolli me dorë për të gjetur objekte që lëvizin në trup.

balóz i m sh ë ët

- ♦ > **BAJLOZ I. [Qe nandë vjet qi kam marrë rrugën e vorrit,/ pak pa mrrijtë baloz, ti m'ke dredhue. (CV)]**
- ♦ Ç Pasanik i madh.

balptím i m G Rëndim i stomakut nga ushqimi me shumë yndyrë. balpt•óhem G > BALPT•UE (me u).

balpt•ój kal G > BALPT•UE (me).

balpt•úe (me) kal óva úe G Rëndo (stomakun) me ushqim me shumë yndyrë.

balpt•úe (me u) vetv óva (u) úe G Më rëndohet stomaku nga ushqimi me shumë yndyrë. balptúem (i) e (e) mb G (Stomak) i rënduar nga ushqimi me shumë yndyrë.

balq i m sh e et A Ijë e trupit të njeriut. balsám i m sh e et

- ♦ Lëng i trashë si rrëshirë, me erë të mirë, që kullon nga disa drurë dhe që përdoret në teknikë e në mjekësi. **Balsam bredhi.**
- ♦ Lëng i trashë, i përgatitur me lule balçi (lule balsami), të mbajtura në vaj ulliri, që përdoret në mjekësinë popullore për plagë dhe si qetësues.
- ♦ *fig* Mjet që zbut a që qetëson dhembjen, ngushëllim. **Fjala iu bë balsam.**

*

I vë (i derdh) balsam E qetësoj; e ngushëlloj.

**

lule balsami bot (*Hyperium perforatum*) Bimë barishtore me lule portokallí, të merme; përdoret për mjekim plagësh.

balsamár•e ja f sh e et libr Enë prej balte me grykë të ngushtë, për të mbajtur balsam ose erëra të mira.

balsamím i m sh e et

♦ Lyerje me balsam a me ndonjë lëndë tjetër e trupit të të vdekurit, të një kafshe ose të një shpendi, që të mos priset për një kohë të gjatë.

♦ *fig* Zbutje e dëshpërimit; lehtësim i dhembjes; ngushëllim.

balsamín•ë *a f sh a at bot* Bimë që lëshon balsam.

balsaminóre *t f sh bot* Familje e bimëve që lëshojnë

balsam. **balsam•óhem óva (u) úar pës e BALSAM•OJ.**

balsam•ój *kal óva úar*

♦ Lyej me balsam a me lëndë tjetër trupin e një të vdekuri, të një kafshe a shpendi, që të mos priset për një kohë të gjatë.

♦ *fig* I zbut dëshpërimin; i lehtësoj dhembjen (*dikujt*); e ngushëlloj (*dikë*).

balsamós *kal a ur* > **BALSAM•OJ.**

balsamós•em a (u) ur pës > **BALSAM•OHEN.**

balsamós•ëm (i) me (e) mb *G* > **BALASAMOSUR (i e).**

balsamós•e a f sh e et > **BALSAMIM I.**

balsamósur (i e) mb > **BALSAMUAR (i e).**

balsámtë (i e) mb (*Lëndë*) me përmbajtje balsami ose me vetitë e balsamit; që bie erë të mirë.

Erë e balsamtë.

balsamúar (i e) mb

♦ (*Trup i të vdekurit, i kafshës a shpendit*) i lyer me balsam a me ndonjë lëndë tjetër për të mos u prishur (për trupin e një të vdekuri, të një kafshe a të një shpendi).

♦ (*Aromë*) e mirë dhe dehëse.

balsamúem (i) me (e) mb *G* > **BALSAMUAR (i e).**

balsamúes i m sh - it Ai që bën balsamime.

balsamúes•e ja f sh e et f e BALSAMUES I.

balsúk•e ja f sh e et > **BALLUK•E JA.**

balt *kal G* > **BALT•Ë (me).**

balt e mb I vendeve Baltike; karakteristik i vendet balte, për banorët a vendësit e tyre.

Gjuhët balte degë e familjes së gjuhëve indoeuropiane, që përbëhet nga lituanishtja, letonishtja dhe persishtja e vjetër.

balt i m K Dyllë veshi.

baltác i m krahin G Cipë e trashë që zë uthulla.

baltaçák u m sh ë ët krahin G Peshk i cekëtinave me baltë.

balták e mb

♦ (*Truall*) i qullët, me baltë.

♦: **Bukë baltake** bukë e qullët, që s'është pjekur mirë.

balták u m sh ë ët Vend me shumë baltë. > **BATOK U. Ngec në baltak.**

baltaník e mb I qullët; me baltë. > **BALTAK E.**

baltár i m sh ë ët Punëtor që gatuan baltën për tjegulla e tulla ose për të lyer muret. **báltas ndajf**

♦ Me baltë; nëpër baltë.

♦: **Luajmë baltas** luajmë me baltë sikur bëjmë

bukë. **baltavéc e mb**

♦ I squllët si baltë.

♦ (*Pjepër etj.*) i butë si brumë; pa shije.

♦ *keq (Njeri)* qullash; qullavec; qullës.

baltavéc i m sh ë ët Njeri qullash a qullavec; njeri i ngathët në punë;

dembël. **baltavéc•e ia f sh e et f e BALTAVEC I.**

bált•e ja f sh e et f e BALT

I. baltém•ë (i) me (e) mb

♦ (*Pjepër etj.*) që vjen si i qullët e pa shije.

♦ (*Bukë*) e qullët, e papjekur që bie rëndë në stomak.

baltém•ë a f Ushqim i amshtë.

balterók u m bot (*Rhamnus cathartica*) Gjembaç; shkurre gjembake.

baltësh•ëm (i) me (e) mb G > **BALTEM•Ë** (i) E (e).

bált•et¹ vetv veta III - (u) ur Squlet, zbruhet si baltë; bëhet i pashijshëm. (*of fruit*).

bált•et² vetv G > **BALT•Ë** (me u).

baltë si kallëzues: **E bëj baltë muhabetin** e prish muhabetin; përsërit diçka në mënyrë të mërzitshme. **Bëhem baltë në fytyrë** zverdhem; zbehem shumë; bëhem dhe (*nga frika, tronditja etj.*). **I bëhem baltë dikujt** i përulem shumë; i vete pas i nënshtuar e i poshtëruar. **Bëhem baltë e pluhur** servilosem. **E kam gojën baltë** kam një shije të keqe në gojë.

báltë (i e) mb

♦ (*Enë*) e bërë prej balte. **Enë të balta.**

♦ (*Shije*) e balteme (*e bukës së papjekur mirë*).

bált•ë (me) kal a ë G Squll; e bëj të qullët si

baltë. **bált•ë** (me u) ë (u) ë G

I vetv Squlet; bëhet i qullët si baltë.

II pës e **BALT•Ë** (me).

bált•ë a f

♦ Dhe i përzier me ujë; tokë e qullët në fusha a në rrugë të pashtuara. **Be (ngec) në baltë.**

[**Balt' e pluhur/ Do të bëhem,/ Të më shkelnjë këmb' e saj;** (NF).] [**dhe më dukej sikur punëtorët poezinë time/ e pagëzonin/ si poezi të tyre,/ poezi djerse, balte dhe betoni.** (BXh).]

♦ *dhe sh a at ose ëra ërat* Vend me dhe të përzier me ujë; copë dheu e njomur se e stërpikur me ujë. **Pastroj baltërat.**

♦ Deltinë e përzier me ujë, e ngjeshur dhe e mbrujtur për të bërë enë, tulla etj. ose për të lyer murin. **Baltë e pjekur. Baltë shtambash. Enë (poçe, tas) balte. Mur me baltë. Kasolle prej balte. Gatuaj (përziej, bëj) baltën.**

♦ Tokë; truall; *poet* atdhe. [**Ku është balta m'e ëmbël se mjalta** (AZÇ).]

♦ *dhe sh a at ose ëra ërat* Vend me baltë; baltishtë.

♦ Botë a jetë në Tokë. [**Dhe ndie qysh flet,/ me zë të qetë,/ im atë vetë/ nga balta poshtë:** (DhP).]

♦ *dhe sh ëra ërat* Mbeturina të një lëngu që kullojnë në fund; fundërri, llum; papastërti që zë diçka; zgjyrë. **Baltë kafeje. Baltë vaji. Balta e kokës. Baltë veshi. Baltë dhëmbësh. Balta e dyfekut. I pastroj baltën çibukut.**

♦ Lym i disa ujërave minerale, që përdoret si mjet kurimi. **Baltë llixhe. Banjë me baltë.**

♦ *fig* Brumë. **Baltë e dobët** njeri shëndetlig, me trup të dobët që s'u qëndron dot sëmundjeve dhe lodhjes; njeri i pakarakter (i paqëndrueshëm, i lëkundshëm).

*

Bëj baltë *tall* Rri kot; rri pa punë ose merrem me gjëra a punë të kota.

Bie në baltë Futem padashur në një gjendje të keqel; bie në rrethana të vështira.

Dal (ngrihem) nga balta Dal nga një gjendje e vështirë, e prapambetur ose poshtëruese; shpëtoj nga një hall, vështirësi a e keqe.

E lë në baltë (në bata) dikë E lë në vështirësi kur duhej ta ndihmoja; i dal i pabesë dhe e braktis dikë në rrethana të vështira; ia kaloj dikujt, e la prapa dikë; jam më i aftë e më i zoti, më i fuqishëm etj. se dikë; qëndroj shumë më lart se dikush.

E nxjerr nga balta dikë E ndihmoj dikë të dalë nga gjendja e vështirë; e shpëtoj dikë nga një hall a e keqe.

Flori në baltë (në pleh) Shumë i çmueshëm a i vlefshëm, por në një vend ku nuk e çmojnë ose ku nuk hyn në punë.

Hedh në baltë Hedh poshtë si diçka pa vlerë; shkel me këmbë; e ndyja a njollos diçka a dikë.

Mbetem (ngec, ngel) në baltë Bie në një gjendje të keqe; nuk i kapërcej dot vështirësitë e pengesat; nuk dal dot nga gjendja e vështirë.

Nuk i lë baltë nën thua dikujt Ia nxjerr në shesh të palarat, gabimet a të metat dikujt.

**

baltë e bardhë Deltinë e bardheme që përdoret për të larë kokën.

baltë xhamash Lëndë si brumë për të zënë anët e xhamave.

baltë shtambash Deltinë e kuqe për enë balte.

báltë t m sh Vendës a banorë të vendeve baltike.

baltëgór•e ja f sh e et Qyp i madh i bërë me baltë të përzier me hi. > **MAGRIP I. baltëkápës•e ja f sh e et aut** Copë gome a lënde tjetër që nuk lë copa e grimca të ngritura nga

rrotat e automjetit të përhapen e të rrezikojnë kalimtarët ose automjetet e tjera. **baltëkéq•e ja f sh e et** Tokë e baltë (e papunueshme).

baltëkréz•ë a f sh a at Baltë argjilore që përdoret për të larë kokën. **baltëprítës•e ja f sh e et aut** > **BALTËKAPËS•E JA.**

baltëpunúes e mb (*Pajisje*) për mbrujtjen e baltës.

baltëpunúes i m sh - it Punëtor që mbrun baltën në punishte tullash, poçesh etj.

báltëra t f sh i BALT•Ë A.

baltërók u m sh ë ët bot (*Rhamnus oleoides*) Shkurre deri 1m e lartë, e ngjashme me pjerzën e shkëmbinjve, me gjethe të forta, të qëndrueshme e me dhëmbëza afër majës, me lule të verdheme, që bën kokrra të verdheme ose të kuqërreme.

baltërim i m krahin > **BALTIM**

I. baltër•óhem óva (u) úar krahin

I vetv Bëhem me baltë.

II pës e BALTËR•OJ.

baltër•ój óva úar

I kal E bëj ose e spërkat me baltë (*dikë a diçka*). >

BALT•OJ. II jokál veta III Bëhet moçal; mbushet me baltë.

bátërt (i e) mb

♦ (Prej) balte; i bërë me baltë.

♦ I qullët si baltë.

baltërúar (i e) mb

♦ I bërë a i spërkatur me baltë.

♦ I qullët si baltë.

♦ (*Vend*) i bërë moçal; i mbushur me baltë.

baltésí a f sh a at Baltësirë; vend baltak; bërrakë.

baltésír•ë a f sh a at Vend me baltë.

báltëz a¹ f sh a at zool J Fulterëz; bishtlopatë.

báltëz a² f sh a at zool Baldosë.

baltëzím i m sh e et Squllje si baltë.

baltëz•óhet vetv úa (u) úar veta III Squllet e bëhet si baltë. **baltëz•ój kal óva úar** Squll dhe e bëj si baltë.

baltëzúar (i e) mb I squllur e i bërë si baltë.

baltëzúem (i) me (e) mb G > **BALTËZUAR (i e).**

baltí (me u) vetv G Më mbetet një shije e keqe në gojë

. **baltíc•ë a f sh a at** Vend me baltë.

baltí•het vetv G > **BALTI (me u).**

baltík e¹ mb I baltë; baltak.

baltík e² *mb* I vendeve Baltike; që ka të bëjë me vendet baltike, me banorët a vendësit e tyre. **Gjuhët baltike** degë e familjes së gjuhëve indoeuropiane, që përbëhet nga lituanishtja, letonishtja dhe prusishtja e vjetër.

baltím i *m* Shije e keqe që mbetet në gojë.

baltím•ë (i) e (e) *mb G (Gjellë etj.)* me shije të keqe si baltë. **Baltimór•ë** *a f gjeog* Qyteti më i madh i Merilandit, SHBA. **baltímtë (i e)** *mb G > BALTIM•Ë (i) E (e).*

baltín•ë *a f sh a at* Vend me baltë e me ujë, bataq; një copë vend në mes të ujit, me tokë të butë e të lagët.

baltísht•ë *a f sh a at* Tokë që mban ujë e që nuk kullon; tokë që zbutet lehtë e bëhet baltë.

Bálto ja *shkurt i* **BARDHYL**

I. balto- *fjalëform:* Balto-Sllav.

balt•óhet *vetv úa (u) úar*

♦ Kam një shije të keqe në gojë; më bëhet goja baltë.

♦ *veta III (Buka)* merr shije si baltë; lë shije të keqe në gojë. **balt•ój** *kal óva úar* Lyej a mbështjell me baltë.

baltók u *m sh ë ët*

♦ Gur që vihet poshtë tepsisë si këmbje.

♦ Rrotull balte në fund të boshtit të qerthullit.

baltór•e ja¹ *f sh e et* Enë (prej) balte.

baltór•e ja² *f sh e et* Tokë që mban ujë e nuk kullon; tokë që zbutet lehtë e bëhet baltë. > **BALTISHT•Ë A.**

baltórëza t *J* Shpendë që ushqehen në mjedise moçalore. **baltós** *kal a ur*

♦ Përlyej a fëlli me baltë.

♦ Ngjesh me këmbë dhe e bëj baltë (*dheum e njomë*).

baltós•em *vetv a (u) ur*

♦ Përlyhem a fëlli me baltë.

♦ *veta III (Dheu i njomë)* bëhet blatë kur ngjishet me këmbë.

balto-slláv e *mb gjuh:* **Grup i gjuhëve balto-sllave** grup gjuhësh që në studime tradicionale përfshijnë gjuhët baltike dhe ato sllave, si degë e familjes së gjuhëve indoeuropiane.

baltós•ëm (i) me (e) *mb G > BALTOSUR (i e).*

baltósur (i e) *mb*

♦ I përlyer a fëlliq me baltë.

♦ (*Dhe i njomë*) i ngjeshur me këmbë e i bërë baltë.

baltovéc i *m sh ë ët* *ikt* Peshk i vogël, i ngjashëm me shojzën, i bardhë, pa hala, me mustaqe e me qime në trup, që jeton në ujëra të ëmbla e me baltë. > **BALTUK U.**

baltovíc•ë *a f sh a at* Vend me baltë; shteg me baltë.

baltovín•ë *a f sh a at*

♦ Vend me baltë; tokë e lagët dhe e butë si baltë; baltinë. **Baltovinat e kënetës.**

♦ Baltë e hollë; llurbë balte, llucë; balturina.

balts•óhem óva (u) úar A

I *vetv* Përbaltem; bëhem me baltë.

II *pës e* **BALTS•OJ.**

balts•ój *kal óva úar A* Përbalt; bëj me baltë.

baltsúar (i e) *mb A* I përbaltur; i bërë me baltë.

baltúar (i e) *mb*

♦ I përlyer me baltë.

♦ (*Dhe*) i bërë llucë.

baltúem (i) me (e) *mb G > BALTUAR (i e).*

baltúk u *m sh ë ët ikt* Peshk i vogël, i ngjashëm me shojzën, i bardhë, pa hala, me mustaqe e me qime në trup, që jeton në ujëra të ëmbla e me baltë.

baltúk e mb (*Vend*) me baltë.

baltúk•e ja f sh e et Gropë balte.

báltur (i e) mb (*Gjellë, frutë*) e squllur, e bërë si baltë; që ka humbur shijen. **balturín•ë a f kryes sh a at**

♦ Copëra balte, baltëra. **Balturinat e këpucëve.**

♦ Enë prej balte, baltore; prodhime prej balte.

balth i m sh ë ët bot (*Dorycnium germanicum*) Bimë barishtore si qumështorja, që lëshon kalli me hala të gjata.

balthék•ën na kryes sh na nat euf krahin G Jashtëqitje e njeriut; copë jashtëqitjesh. **balthúk•ë a f sh a at** Shkurre e madhe me dru të lakueshëm, me gjethe të vogla gjatose, me

lule të verdha, që i kanë petlat të ngjitura si luspat e peshkut e me erë të keqe. **balú ni m sh ë ët G > BALU•N I.**

balúk•e ja f sh e et orn (*Fulica atra*) Shpend uji me sy të kuq, me sqep e bark të bardhë, me pendë bojëhiri në të zezë; rron tufë brigjeve të liqeneve dhe kënetave dhe e bën çerdhe nëpër shqopa. > **BAJZ•Ë A.**

balúk•ë a f orn > BAJZ•Ë A.

balú•n i m sh nj një vjet Thes i madh për të mbajtur lesh, stofra etj.. **balúnj të sh i BALUN I.**

balustrád•ë a f sh a at Parmakë.

balúsh e mb (*Dele, dhi*) e bardhë.

balushán i m sh ë ët Dash me pullë të bardhë në ballë. **balusháv kal krahin G > BALUSHAV•Ë (me).**

balusháv•em krahin G vetv dhe pës e BALUSHAV. > BALUSHAV•Ë.

balusháv•ë (me) kal a ë krahin G

♦ *veta III (Dielli)* e zbardh pulla-pulla (*lëkurën e fytyrës*).

♦ Lyej pulla-pulla (njolla-njolla) (*murin*).

balusháv•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv

♦ (*Lëkura*) zbardhet pulla-pulla; bëhem gjithë pulla në fytyrë a trup.

♦ (*Muri*) merr bojë me blana (pulla-pulla, njolla-njolla).

II pës e BALUSHAV•Ë (me).

balushávët (i e) mb krahin G (*Lëkurë*) e zbardhur pulla-pulla.

♦ (*Mur*) gjithë blana, pulla a njolla.

balúsh•e ja f sh e et Dele (dhi) e

bardhë. **balúsh•ë a f sh a at**

♦ Larë e bardhë në kokën ose në trupin e disa kafshëve.

♦ *krahin G* Lopë e kuqe me pullë të bardhë në ballë.

♦ Njollë e ndritshme, që formohet në një vend të mbyllur e të errët, ku bie një rreze drite.

♦ Pjesë e arës ku nuk ka mbirë fara; qerë; rogë.

balúsh•ë a² f sh a at zool (*Fulica atra*) Shpend uji me sy të kuq, me sqep e bark të bardhë, me pendë bojëhiri në të zezë; rron tufë brigjeve të liqeneve dhe kënetave dhe e bën çerdhe nëpër shqopa. > **BAJZ•Ë A.**

balúsh•ëm (i) me (e) mb G (*Viç, ka*) me

balushë. **balúshk•ë a f sh a at G** Dele me balë

në ballë. **balush•ój kal G > BALUSH•UE (me).**

balush•óhem G vetv dhe pës e BALUSH•OJ. > BALUSH•UE (me u).

balushój i m sh - t G Viç ose ka me balushë.

balush•úe (me) kal óva úe G

- ♦ Zbërdhul ose ia nxjerr bojën vende-vende.
- ♦ Ia bëj mishin fshika-fshika (*dikujt*).
- ♦ *fig* Ia qeth kokën vende-vende (*dikujt*) për ta turpëruar.

balush•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv

- ♦ *veta III* Zbërdhulet a i del boja vende-vende; bëhet pulla-pulla (lara-lara, blana-blana).
- ♦ *veta III* Më bëhet mish i fshika-fshika nga goditjet.
- ♦ *fig* Ma qethin kokën vende-vende për të më turpëruar.

II pës e BALUSH•UE (me).

balushúem (i) e (e) mb G

- ♦ I zbërdhulët vende-vende; i bërë tërë pulla ose lara.
- ♦ (*Mish*) i bërë fshika-fshika nga goditjet.
- ♦ *fig* (*Njeri*) me kokën të qethur vende-vende për ta turpëruar.

balzakían e mb let I Honoré dë Balzakut; që ka të bëjë me jetën dhe veprat e tij. **ball ndajf, paraqf > BALLË.**

ball ët as A BALL•Ë I¹.

ball i m > BALL•Ë I^{1, 2, 3}.

ballt f këmbës Ç Shputa e këmbës; faqe e poshtme e këmbës.

bálla t₂ f sh Gjysmësholla për këpucë.

bálla t₂ f sh krahin G Duaj gruri.

ballabállas ndajf Ballë për ballë; përballë; njëri kundrejt tjetrit. **ballabállë ndajf** Ballë për ballë. > **BALLABALLAS.**

ballabán e mb (Njeri) trupmadh; i trashë e i rëndë nga trupi. **Grua**

ballabane. ballabán i m sh ë ët krahin G Dash me dy palë brirë.

ballabóks ndajf (Flokë të qethur) shkurt; si ushtar.

ballabúç e mb f K (Fëmijë) me fytyrë të mbushur; topolak.

ballabúçkë mb f krahin (Grua) me fytyrë të gjerë, me ballë e faqe të fryra **ballabúçk•ë a f sh a at krahin** Grua fytyrëgjërë, me ballë e faqe të fryra. **ballád•ër ra f sh ra rat**

♦ Ujëvarë.

♦ Hon i thellë; humnerë; abis. **ballafáçk•ë**

a f sh a at G Dështim me turp.

ballafáqe ndajf Sy ndër sy; haptas; sheshit; ballë për ballë.

*

Vë (bëj) ballafaqe Ballafaqoj.

ballafáqes ndajf > BALLAFAQE.

ballafaqím i¹ m sh e et

♦ Vënie përballë e dy vetave për të provuar se cili thotë të vërtetën. **Ballafaqim i dëshmitarit me të akuzuarin.**

♦ Vënie përballë e dy a më shumë gjërave, teksteve etj. për të gjetur përkimet ose dallimet a mospërpthjet ndërmje tyre. [Tue marrë si datë konkrete të këtij paralelizmi vjetin e parë të botimit të revistës *Albania* të Konicës (1897), në të cilën ballafaqohen shkrime gegënishte dhe toskënishte, deri te Kongresi i Drejtshkrimit i vjetit 1972, janë plot tri të katërta shekulli. (APp).]

♦ Vënie përballë e dy a më shumë vetave për të krahasuar mendimet dhe përvojën e tyre.

ballafaqím i² m sh e et krahin Bashkim a vënie buzë më buzë e dy sendeve. > **PUTHITJ•E A.**

ballafaq•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *dhe drejt* Vihem ballë për ballë me dikë për të nxjerrë në shesh të vërtetën rreth pohimeve të bëra.

♦ Vihem ballë për ballë me një tjetër për t'u krahasuar me të dhe për të përfutur nga përvoja e tij a për t'i dhënë përvojën time.

♦ I vihem ballë për ballë diku si kundërshtar; i qëndroj kundër.

II pjesë e BALLAFAQ•OJ.

ballafaq•ój¹ *kal óva úar*

♦ *dhe drejt* Vë ballë për ballë e i pyes (*dy a më shumë njerëz*) për të krahasuar pohimet e tyre, që të dalë në shesh e vërteta, bëj ballafaqimin. **Ballafaquan të pandehurin me dëshmitarët.**

♦ Vë ballë për ballë dhe krahasoj (*dy a më shumë anë, gjëra, çështje etj.*) për të gjetur përkimet ose dallimet a mospërputhjet ndërmjet tyre. > **KRAHAS•OJ; PËRQAS.**

Ballafaqoj mendimet (përvojën, metodat e punës).

ballafaq•ój² *kal óva úar* Vë buzë më buzë; puthit (*dy sende*).

ballafaquár (i e) *mb*

♦ *dhe drejt (Persona)* të vënë ballë për ballë për të nxjerrë të vërtetën rreth pohimeve të tyre.

♦ (*Tekste etj.*) të vënë përballë për të gjetur përkimet se dallimet a mospërputhjet ndërmjet tyre.

ballafaquár (i e)² *mb (Sende)* të vënë buzë më buzë; të

puthitura. **ballafaquém (i) e (e)** *mb G* > **BALLAFAQUAR (i e)**¹

². **ballafaqués e** *mb (Palët)* që ballafaqohen në gjyq.

ballagúsh•e *mb f K* Bukuroshe.

ballagúsh•e ja f sh e et K Vajzë a grua e bukur.

ballahán•e f sh a at krahin (Grua) fytyrëmadhe e shtatmadhe. **ballahú ndajf G** Ballëpërballë; hapta; në sy.

ballaís•em vetv K > **BALLAIS•Ë (me u).**

ballaís•ë (me u) vetv a (u) ë kryes veta III K (*Peshku*) përpëlitet. **ballaísj•e a f sh e et K** Përpëlitje.

ballaísun (i e) mb K I përpëlitur; që përpëlitet.

ballaísun it (të) as K Përpëlitje.

ballakúm•e ja f sh e et

♦ *ushq* Ëmbëlsirë e gatuar me majë miellit të misërt, me gjalpë e vezë dhe sheqer.

♦ *fig* Vajzë e shëndetshme.

ballamár i m sh ë ët

♦ *det* Litar i trashë që përdoret për të lidhur anijen në bankinën e portit; cimë e trashë.

♦ Litar i trashë për të lidhur mallrat e ngarkuara në një mjet.

ballamatár i m sh ë ët J Këpucar që vetëm arnon e ndreq këpucë të vjetra, arnues këpucësh. > **MBALLOMATAR I.**

ballán e *mb (Kafshë)* me pullë të bardhë në ballë.

ballán i¹ *m sh ë ët* Kafshë me pullë të bardhë në ballë.

ballán i² *m sh ë ët ndërt G* Shtyllë e qoshes së shtëpisë. **ballanbállë ndajf K** Ballë për ballë.

ballanc•ë a f sh a at > **BALANC•Ë**

A. ballánd•ër ra f Ujëvarë.

ballán•e ja f sh e et f e **BALLAN I.**

ballaník u¹ *m* Ballë; pamje ballore (*e shtëpisë, e një sendi*).

ballaník u² *m sh ë ët* Pjesë e përparme e samarit, ku mblidhen litarët; ballësor. | Secila nga dy pjesët e ngritura përpara e prapa samarit. > **KAPTELL I; BALLËSOR I.**

ballaník•e ja ndërt Copë dërrase e gjerë për mbulimin e çatisë (*përdoret në vend të tjegullave*).

ballánxh•ë a f sh a at krahin

♦ Pellg; hurdhë.

♦ Bërrakë; vend mbujak.

ballár•e ja f sh e et J Tufë flokësh përmbi ballë; cullufe.

ballargjënd e mb poet (Njeri) me fytyrë të pastër, të ndritshme e të bukur; që i shkëlqen balli si argjend; ballëndritur.

ballarít•em vetv a (u) ur Ç I dal përballë dikujt; ndeshem ballëpërballë me dikë. **ballarítj•e a f Ç** Ndeshje ballëpërballë.

ballarítur (i e) mb Ç I ndeshur

ballëpërballë. **bállas ndajf**

♦ Në drejtim të anës së përparme të diçkaje, përballë; ballë për ballë. **Sulm ballas. I bie ballas punës. I dal (i rri) ballas.**

♦ Haptas, sheshit; sy ndër sy. **Ia mori (rrëmbeu) ballas. Tregoj ballas.**

ballastamá ja f sh - të det Tra i pjerrët që del sipër bashit a kiçit të barkave dhe vjen si vijim i kallumes.

ballashýt e mb G

♦ Që e ka ballin të lëpirë.

♦ (*Njeri*) që i kanë rënë flokët.

♦ *fig (Njeri)* i trashë nga mendja. **ballashýt i m sh a at G**

♦ Njeri ballëlëpirë.

♦ Njeri flokërrënë.

♦ *fig* Mendjetrashë; trashanik.

ballashýt•e ja f sh e et G f e BALLASHYT I.

ballatár•em vetv a (u) ur Hahem me fjalë; bëj polemikë.

ballatél i m sh a at krahin Zbukurim teli në ballin e nuses.

ballatím i m sh e et Përballim; ndeshje ballëpërballë.

ballat•ój kal óva úar Dal përballë.

ballavësh e mb (Njeri) me ballë të dalë si gungë.

ballavësh i m sh a at Njeri ballëdalë.

ballavësh•e ja f sh e et f e BALLAVESH I.

bállazi ndajf > BALLAS.

ballbréng mb (Njeri) me ballin të

dalë. **ballbréng•ë a f** Ballë i dalë.

ballbréshk•ë a f sh a at > BALLËBRESHTËZ

A. ballcám i m sh e et G Balsam.

bállc•e ja f sh a at krahin G Shami që lidhin gratë në ballë e rreth kokës.

bállc•ë a f sh a at

♦ Një lloj kësule grash, zakonisht e qëndisur, që mbulon edhe ballin, ballore.

♦ Rrip i ngushtë që lidhnin gratë në ballë.

ballcór i m sh ë ët Pararojë.

ballçák u¹ m sh ë ët krahin Derë e vathës e bërë me thupra; trinë a lesë e vathës.

ballçák u² m sh ë ët krahin G > BALLANIK U².

balldán•e ja f sh e et Ballor; kaptell i samarit.

balldí a f Ligështi; dobësi e trupit që shoqërohet me humbjen e ndjenjave. **balldís kal G > BALLDIS•Ë (me) ^{1,2}.**

balldís•em vetv G > BALLDIS•Ë (me u) ^{1,2}.

balldís•ë¹ (me) jokál a ë G Tregohem i paduruar.

balldís•ë² (me) *kal a ë G Morit; mek; fik; e bëj t'i bjerë të fikëtit.* **balldísë** (me u) *vetv a (u) ë G Mekem; më bie të fikët.*

balldísun (i e)¹ *mb G I paduruar.*

balldísun (i e)² *mb G I mekur; që i ka rënë të fikët.* **balldish•ëm** (i) **me** (e) *mb I nxehtë nga ethet.* **balldjégur** *mb Që e ka ballin të nxehtë nga ethet.* **balldjersitur** *mb Që e ka ballin me djersë.*

balldrénas e *mb I Balldrenit; karakterstik për Balldrenin, për vendësit a banorët e tij.*

balldrénas i *m Banor a vendës i Balldrenit.*

balldrénas•e *ja f e* **BALLDRENAS I.**

ballé *ja f sh - të ndërt krahin* Anë ballore e çatisë.

balléc e *mb K* Ballëdalë; që e ka ballin të dalë.

ballefáqe *t f sh* Xhixha që i vihen nuses në ballë e në faqe.

ballë

I *si parafj* Përkundrejt; përballë. **Ballë** *hyrjes së stadiumit.*

II *si ndajf:* **Bëj ballë** dukem (në krye të rrugës etj.); përballoj **Ball' e ball** ballë për ballë.

[**Që ball e ball me Shkja tue u gri** (BP).] **Ballë për ballë** kundrejt njëri tjetrit; njëri kundër tjetrit; në luftë të hapur me njëri-tjetrin; pa u trembur; me guxim.

ballë *t as A* > **BALL•Ë**

I . ball•ë i *m*

♦ Pjesë e sipërme e fytyrës së njeriut midis syve dhe flokëve; pjesë e sipërme e turirit të shtazëve. **Ballë i lartë** (i gjerë, i ngushtë). **Ballë i dalë** (i futur). **Shtegu** (mesi) **i ballit.**

Lulja e ballit mesi i ballit **Damari** (nervi) **i ballit.** **Kocka e ballit.** **Rrudhat e ballit.**

Rrudh ballin. **Me ballë të ngrysur** i vrenjtur. **E puth në ballë.** **Lëshoj flokët mbi ballë.** [ku djersë e ballit u dikonte kot - (Mgi).]

♦ *sh ë ët* Faqe e përparme e kryesore e një ndërtese, e një sendi etj.; pjesë që duket; anë që bie në sy; vend i dukshëm. **Balli i shtëpisë** fasada. **Balli i anijes.** **Ballët e arkës** anët e ngushta të arkës. **Ballët e krevatit** kokat e krevatit. **Balli i samarit.** **Balli i djepit.** **Ballët e vozës** ballësoret. **Ballët e dhomës dy faqet e ngushta të dhomës.** **Me ballë nga dielli.** **Në ballë të odës** në kryet e vendit të dhomës.

♦ *dhe fig* Pjesë e fillimit të një sendi, fillimi i diçkaje, kreu; fillim i një stine a i një kohe; radhë e para; vend që ndodhet në krye e më i rëndësishmi. **Balli i oxhakut** qoshja. **Balli i kolonës** (i demonstratës). **Balli i vendit** vend shumë i mirë; truall i shtrenjtë. **Balli i gazetës** faqja e parë e gazetës. **Në ballë** në vijën e parë, në krye; në udhëheqje; në fillim, herën e parë.

♦ *min* Pjesë e përparme e galerisë, tunelit, pusit etj., ku bëhet gjermimi për të nxjerrë mineral. **Ballë i verbët** pjesë e galerisë a tunelit me një dalje. **Balli i punimit.** **Ballë kërkimi.**

♦ *Vijë e ndeshjes me kundërshtarin.* > **FRONT I.**

♦ *fig* Pjesë e zgjedhur; ai që është më i mirë, lulja, ajka; gjë kryesore. **Balli i djemve** (i djalërisë, i burrave, i trimave). **Balli i vajzave** (i nuseve). **Balli i grurit** (i gjellëve, i rakisë). **Marr ballin e ballin** zgjedh pjesën më të mirë.

*

As ballë, as bisht As në krye, as në fund; i mesëm; mesatar.

Ballë e fund Kokë e këmbë, krejt.

E ruaj (e dua) si sytë e ballit E kam shumë të shtrenjtë.

I bëj ballë Përballoj.

I bie ballit me dorë Habitem; pezmatohem; pendohem; zemërohem.

I ka plasur cipa e ballit S'di ç'është turpi. **I**

kam sytë në ballë I kam sytë hapur.

Kam të shkruar në ballë S'kam gjë të fshehtë. **Mbaj ballin lart** Jam krenar.
Me ballë (me ballin) lart Me krenari; me nder.
Nga vë ballin, vë thembrat Kthehem nga kam ardhur.
Pasha sytë e ballit Betohe me për gjënë më të shtrenjtë që kam.
Për dy gisht ballë Për çështje nderi.
Rroj me djersën e ballit Rroj me punën time.
Shikoj nën ballë Shikoj shtrembër, me zemërim.
Të çan në ballë (Era) është shumë e ftohtë; të pret.
 **

Balli Kombëtar *m hist* Organizatë antikomuniste e formuar gjatë Luftës së Dytë Botërore në Shqipëri.

ball•ë i² *m sh ë ët meteo* Njësi matëse e shkallës së tërmetit, e forcës së erës etj. **Tërmet 5 ballësh i shkallës Rihter (Merkali).**

ball•ë i³ *m sh ë ët usht* Krehër pushke që mban fishekët.

ballëbárdhë *mb (Kafshë a shpend)* me ballin të bardhë.

ballëbárdh•ë a f sh a at Kafshë a shpend me ballin të bardhë.

ballëbrështëz a f sh a at bot (Onobrychis sativa) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së Fluturoreve, me gjethe dyshe, me lule të bardha që dalin tufë; mbin në livadhe; përdoret si ushqim për kafshët.

ballëçelik e mb poet I fortë si çeliku, që çan përpara pa u përkulur. **ballëçelur ndajf**

♦ Krenar, ballëhapur.

♦ Me fytyrë të qeshur.

ballëçuet mb G > BALLËDALË.

ballëçung e mb G (Dash) me ballin të fortë.

ballëdalë mb (Njeri) me ballë të dalë përpara, të kërcyer. **ballëdëf e mb K (Njeri)** me ballë të gjerë.

ballëdëshas ndajf G Ballë për ballë.

ballëdiell mb poet Që i ndrit balli si diell.

ballëdjég•ëm me mb G > BALLËDJEGUR.

ballëdjégun mb G > BALLËDJEGUR.

ballëdjégur mb I shumëvuahtur; që ka punuar e hequr shumë.

ballëfshëhur

I mb Që fshihet si me turp; i druajtur.

II si ndajf krahin Me kokën të ulur nga turpi a druajtja.

ballëgështénjë mb poet (Vajzë) me ballë të bukur; ballëndritur.

ballëgrép e mb poet Me vijën e ballit të lakuar; ballëhark.

ballëgungë mb Që e ka ballim ne gungë a gunga.

ballëgjânë mb G > BALLËGJERË.

ballëgjérë mb Me ballin të gjerë.

ballëgjérë i m sh ë ët ikt (Hipophthalmichthys molitrix) Peshk i ujërave të ëmbla, me kokë të madhe e të gjerë dhe me trup të trashë.

ballëhán•ë a f sh a at G > BALLËHËNË.

ballëhápët ndajf > BALLËHAPUR.

ballëhápur

I ndajf Me ndërgjegje të pastër, me guxim e pa druajtje, ballëlart.

II si mb I hapur; i çiltër; që e ka ndërgjegjen të pastër; i padruajtur.

ballëhárk mb poet Me vijën e ballit të

lakuar. **ballëhënë mb**

♦ (*Kafshë*) me një balë të bardhë si drapri i hënës në ballë.

♦ (*Grua, vajzë*) me ballë të gjerë e të bukur, ballëndritur.

ballëhën•ë a f sh a at

♦ (*Kafshë*) me një balë të bardhë si drapri i hënës në ballë.

♦ *poet* Grua a vajzë me ballë të gjerë e të bukur, ballëndritur. **ballëhút•ë a f sh a at**

♦ *vjet usht* Pushkë që mbushet nga gryka.

♦ *fig* Gjendje e prapambetur a primitive.

ballëkrenár poet

I *ndajf* Me krenari; ballëlart.

II *si mb* Krenar; ballëlart.

ballëkúq e mb (*Lopë*) me pullë të kuqe në ballë; që e ka ballin të kuq. **ballëkúq•e ja f sh e et** Lopë me pullë të kuqe në ballë.

ballëlám•ë e mb G > BALLËLARË.

ballëlárë mb I pafajshëm. **Dal**

ballëlarë. ballëlárt ndajf Krenarisht; me krenari. **ballëlártë mb**

♦ (*Njeri*) ballëgjerë.

♦ Krenar; që e mban kokën lart me krenari.

ballëmádh e mb (*Njeri*) me ballë të madh e të gjerë.

báll•ën na f usht G Krehër fishekësh.

ballénált ndajf G > BALLËLART.

ballëndéshas ndajf G Përballë; karshí; përkarshí. **ballëndrítur mb**

♦ (*Fytyrë*) e hijshme, që shkëlqen nga bukuria; që i ndrit fytyra nga gëzimi.

♦ *fig* Faqebardhë, ballëhapur.

ballëngréhur ndajf Me krenari e me kërcënim.

ballëngrýsët mb G > BALLËNGRYSUR.

ballëngrýsur mb I ngrysur në fytyrë, i vrenjtur, i zymtë. **ballëngúshtë mb** (*Njeri*) me ballin të ngushtë.

ballënúr e mb poet Ballëndritur.

ballënxírë mb Shumë i ngrysur në fytyrë; ballëngrysur. **ballënjérsun mb G**

♦ Me ballin të djersitur.

♦ *fig* (*Njeri*) punëtor; që e nxjerr jetësën me mundin e vet.

ballëpërbállë ndajf për f Ballë për ballë. **Gati për t'u ndeshur**

ballëpërbállë. ballëpërfáqe ndajf K Haptas; në sy; ballafaqe.

ballëpërvjélët mb G > BALLËPËRVJELUR^{1, 2}.

ballëpërvjélur¹ mb

♦ Me ballë të plotë, të bukur.

♦ Që kanë nisur t'i bien flokët rreth ballit.

♦ *euf* Tullac; kokëtullë.

ballëpërvjélur² mb tall (*Njeri*) që mbahet me të madh. **ballëplót ndajf** Përballë.

ballëpraráar mb poet Me ballin si të praruar; ballëndritur. **ballëprérë mb** I tronditur thellë; shumë i shqetësuar. **ballërrúdhët mb G > BALLËRRUDHUR.**

ballërrúdhur mb

♦ I zhytur në mendime të rënda; i menduar.

♦ I vrenjtur; i ngrysur; i mërzhitur.

ballës i¹ *m sh a at* krahin Kurriz i dorës; e prapta e dorës.

ballës i² *m sh a at* Kunj kryesor që mban rrasën e batit për të zënë zogj.

ballës•e ja f sh e et Secili prej dy drurëve të lëmuar mbi të cilët rrëshqet saja. **ballësím i m sh e et vjet**

♦ Përballje; vendosje ballë për ballë.

♦ Përballim; përpjekje për t'u përballur me diçka a dikë.

ballësín•ë a f K Faqe mali a kodrine.

ballës•óhem óva (u) uar vjet pës e BALLËS•OJ.

ballës•ój kal óva úar vjet Përballem; i vihem a i dal përballë (*diçkaje a diku*).

ballësór e mb (Përparim) në ballë të gjerë.

ballësór i m sh ë ët

♦ Pjesa e përparme e samarit a e shalës; balli i samarit a i shalës. **KAPTELL I; BALLUK U.**

♦ *ndërt* Tra në anë të çatisë, që shkon nga streha në kulm. > **MAHI A.**

ballësór•e ja¹ f sh e et Rrafsh në shpat mali a kodre; shullë.

ballësór•e ja² f sh e et Secila nga anët e sheshta të fuçisë.

ballëstolisur mb poet (Nuse) me ballin të stolisur.

ballësulóte mb poet Ç Që e ka ballin të bukur si gratë e Sulit.

ballëshpërvjëlët mb G > BALLËSHPËRVJËLUR.

ballëshpërvjëlur mb > BALLËPËRVJËLUR¹.

ballëtár i m sh ë ët

♦ Prijës.

♦ Përçor i tufës së dhenve a dhive.

ballëtór i m sh ë ët

♦ Prijës.

♦ Përçor i tufës së dhenve a dhive. > **BALLËTAR I.**

ballëvenetík e mb Me ballin të lartë e të bukur; ballëndritur.

ballëvérdh•ë a f sh a at orn Zog shumë i vogël, me krahë të verdhë, me ballë të kuq me pika të verdha, që nuk shtegton në dimër.

ballëvrénjtur mb Fytyrëvrénjtur; i ngrysur.

ballëz a¹ f sh a at Secili nda dy drurët e lëmuar mbi të cilët rrëshqet saja.

ballëz a² f sh a at ark: Ballëz e shkallares pamje ballore e shkallës. **ballëz**

a³ f sh a at krahin G Rrip i frerit që kalon nëpër ballë të kalit. **ballë•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza (Pëllumb)** me pullë të zezë në ballë.

ballgám i m sh e et Jargë e trashë veshtullore, që formohet në rrugët e frymëmarrjes e në mushkëritë dhe që e nxjerr i sëmuri kur kollitet. > **KOLLAC•E JA.**

*

E kam ballgam në zemër E kam gozhdë në zemër; e kam peng në zemër (*që s'ia plotësova dëshirën*); më rëndon e më shqetëson shumë.

ballgém i m sh e et J > BALLGAM I.

ballgúr i m ushq > BULLGUR I.

ballgún i m sh ë ët bot G (Quercus conferta) Lis me gjethe të gjera e të prera thellë, që rritet deri në 40 m i lartë e përdoret për lëndë ndërtimi. > **SHPARDH I; SHPARR I.**

ballgunisht•ë a f sh a at Pyll (koriye) ballguni.

ballí u m sh nj të Pëllumb qafëkuq.

ballíc•ë a f sh a at vjet Shami koke e lidhur në ballë.

ballíc e mb keq Ballëdalë.

ballíc i m sh ë ët Pëllumb i bardhë. **ballík**

u m sh ë ët hist Fytyrëz e helmetës.

ballím i m krahin G: Baj ballim përballoj (*një vështirësi*).

ballín•ë a f sh a at

♦ *ark* Faqe kryesore e një ndërtese, me dyer e dritare të zbukuruara. > **FASAD•Ë A; PARËS•E JA.**

♦ Pjesë e zbukuruar mbi derën a dritaret e një ndërtese.

♦ *shtyp* Faqe e parë e një libri, ku vihet titulli; figurë për zbukurim në faqen e parë të një libri ose në krye të fletës.

♦ *tek inf* Faqe kryesore e një projekti në internet.

ballíst e mb pol I organizatës së Ballit Kombëtar të Shqipërisë, që ka të bëjë me këtë organizatë dhe anëtarët e saj.

ballíst i m sh ë ët pol Anëtar i organizatës së Ballit Kombëtar të Shqipërisë.

ballisht•ë a f sh a at *K* Shpat mali i dalë, që shihet prej të gjitha anëve.

bállj•e a f sh e et Shami koke e bardhë ose e zezë që mbajnë gratë në shenjë zie.

ballk u m krahin G Tokë e fortë, që mezi punohet.

ballkán i m Front i luftës.

Ballkán i m gjeog

♦ Gadishulli i Ballkanit.

♦ Malet Ballkan.

Ballkán-Babél i m libr Rrëmuje e ngatërresë e papëfytyrueshme.

ballkánas e mb I Ballkanit; krakteristik për Ballkanin, për banorët a vendësit e tij. **ballkánas i m sh - it kryes sh** Banor a vendës i gadishullit ballkanik.

ballkánas•e ja f sh e et f e **BALLKANAS I.**

ballkaník e mb I Ballkanit; që ka të bëjë me Ballkanin, me banorët a vendësit e tij.

Gadishulli ballkanik. Lojërat ballkanike sport.

ballkaníst i m sh ë ët Studiues i çështjeve të Ballkanit.

ballkaníst•e ja f sh e et f e **BALLKANIST I.**

ballkanistik•ë a f Studime të çështjeve të Ballkanit.

ballkaníz•ëm mi m sh ma mat libr Tipare të kulturës ballkanike.

ballkanizím i m pol Përfitim i tipareve ballkanike; shtrirje në përmasa ballkanike. [edhe në poezinë orale ka dukuri që dallohen për një shkallë të lartë ballkanizimi. (ShS).]

ballkaniz•óhet úa (u) úar

I vetv veta III Merr a fiton tipare ballkanike; shtrihet në përmasa ballkanike.

II pës e BALLKANIZ•OJ. [këto bashkëpërkime ... kanë mbetur kryesisht në nivelin dypalësh dhe nuk janë ballkanizuar (ShS).]

ballkaniz•ój kal óva úar dhe pol I jap tipare a përmasa ballkanike (një çështjeje).

ballkanizúar (i e) mb dhe pol Që ka fituar tipare ballkanike ose ka marrë përmasa ballkanike.

ballkanológ u m sh ë ët libr Studiues në fushën e ballkanologjisë.

ballkanológ•e ia f sh e et f e **BALLKANOLOG U.**

ballkanologjí a f libr Studime për historinë, gjuhën dhe kulturën e popujve të Ballkanit.

ballkanologjík e mb libr I ballkanologjisë; që ka të bëjë me ballkanologjinë.

bállk•ë¹ a f sh a at bot, kopsht Kungull i kuq kokërrmadh.

ballk•ë² a f sh a at bot, kopsht Kumbull e kuqërreme kokërrgjatë. **ballkón i m sh e et**

♦ Shesh i rrethuar nga tre anët me mur a parmakë, që del jashtë murit të një ndërtese dhe lidhet me të nëpërmjet një dere.

♦ Pjesë e ndarë, kryesisht në katin e mesëm, mbi plate e nën galeri, me vende për shikuesit (në një sallë teatri, koncerti a kinemaje). **Biletë për në ballkon.**

ballkót i¹ m sh e et bot Bimë barishtore dyvjeçare, me gjethe të mëdha, të gjata e me push, me kërcell të drejtë, që në majë ka një kallë me lule të verdha. > **BAR PESHKU.**

ballkót i² m sh e et bujq Lloj gruri kokërrbardhë, me hala të gjata.

ballkót•ë *a f sh a at bot* (*Anamitra cocculus*) Bimë e viseve të nxehta të Azisë Jugore, me kokrra të pasura me lëndë homeopatike e narkotike. > **TAMLANK U.**

ballk•úe óni *m sh óne ónet G*

Ballkon. **ballkún i** *m sh a at A*

Ballkon. **ballkúsh•e ja** *f G*

♦ Dele me kokë leshtore.

♦ *fig* Vajzë me kaçurrela përmbi ballë.

ballník e *mb G* (*Fëmijë*) i parë.

ballník u *m sh ë ët*

♦ Kapak i fuçisë.

♦ *ndërt* Pjesë balllore e murit mbi derë.

♦ Pjesë balllore e arkës.

♦ *vjet* Fytyrëz e helmetës.

ballník u *m sh ë ët G* Djalë i parë (*i familjes*).

ballník u *m sh ë ët*

♦ *vjet* Pararojë.

ballník u *m sh ë ët K* Arë përquark a para shtëpisë.

ballník•e ja *f G* Vajzë e parë (*e familjes*).

ballník•e ja *f sh e et krahin G* Dërrasë balllore e karrocës a qerres.

ballník•e ja *f sh e et krahin* Varg me temina si yje në ballë të nuses. **balln•uer óre** *mb*

♦ Ballor; i ballit.

♦ Frontal; i frontit.

bálo ja *f sh - t* Mbrëmje vallëzimi. **Ballo me maska** (*me kostume*).

ballóckë *ndaif krahin G* Në sy; ballas; haptas.

ballóck•ë *a f sh a at G* Arrë e madhe rrumbullakët, e lur me dyllë, që përdort si çok në lojë me arra. > **BIGASH I.**

ballóck•ë *a f sh a at G* Vajzë a grua e shëndoshë.

ballók u *m sh ë ët* Pjesë e ballit midis vetullave; lule e ballit.

ballomatár e *mb* (*Punëtor*) i keq; i pakujdesshëm; që punon trashë; që e bën punën shkel e shko.

ballomatár i *m sh ë ët*

♦ Këpucar për arnime; ndreqës këpucësh.

♦ Punëtor i keq. > **MBALLOMATAR I.**

ballomaxhí u *m sh nj një* > **BALLOMATAR I.**

ballóm•ë *a f* Arnë e vënë keq e keq. > **MBALLOM•Ë A.**

ballóm•ë *a f* Tëpsi e madhe për byrek.

ballóm•ë *a f J* Rreckë; leckë pluhurash. **ballór e** *mb*

♦ *anat* (*Kockë*) e ballit.

♦ *fig* I ballit; që ndodhet në ballë të diçkaje; që është në pjesën e përparme a në radhët e para. **Ana ballore** front side.

♦ Që bëhet në drejtim të ballit a ballë për ballë; që bëhet në ballë të gjerë. **Drejtim ballor.**

Mësymje ballore. Sulm ballor. Prerje ballore.

♦ Më i miri në llojin e vet; i zgjedhur. **Lopë ballore. Dash ballor.**

ballór i *m*

♦ *anat* Kockë e ballit.

♦ *fig* Pjesa më e mirë (e zgjedhur) (*e diçkaje*).

ballór•e ja *f*

♦ *G* Shami koke e lidhur në ballë.

♦ Copë rripi që i vihet kalit në ballë.

balló•e ja² *f*

♦ Thurimë me purteka, e cila vihet para dhe pas qerres që të mos bjerë ngarkesa; lesë qerreje.

♦ Pjesë ballore; ballë i ndërtesës a i një sendi; pjesë e dukshme, që bie në sy.

balló•e ja³ *f inv* Gaforre e vogël me trup të butë, që rri në guaskat boshe të gastropodëve. **ballós•et** *vetv veta III G* > **BALLOS•Ë** (me u).

ballós•ë (me u) *vetv - (u) ë veta III G (Rroba)* hahet ose hollohet nga fërkimi. **ballós•je a** *f G* Ngrënie a hollim i rrobës nga fërkimi.

ballósun (i e) *mb G (Rrobë)* e holluar ose e ngrënë nga fërkimi.

ballósh e *mb* Ballëgjërë; ballëmadh; ballëdalë.

ballotë *mb G* Ballëdalë.

ballót•ë a¹ *f sh a at bot (Ballota)* Bimë barishtore ose shkurre e vogël shumëvjeçare e llojeve të ndryshme, me gjethe të vogla aromatike; rritet në vise të nxehta e mesdhetare, në toka të thata gurishtore.

ballót•ë a² *f sh a at K* Pushkaliqe;

ballót•ë a³ stërlagëse. *f sh a at* Kosh i madh.

ballót•ë a⁴ *f G*

♦ Ballë i dalë.

♦ Njeri me ballë të dalë.

♦ Gungë në ballë.

♦ *fig* Njeri egoist.

balloXHáki *ndajf krahin G*

♦ Në qoshe të oxhakut.

♦ *fig* Në vend të nderuar.

♦ *fig* Pa punë; duke bërë qejf.

balloXHákut *ndajf* > **BALLOXHAKI**.

ballpërbállë *ndajf* Ballë për ballë.

ballplót *ndajf* Ballë për ballë. > **BALLPËRBALLË**.

ballprërë *mb* I zymtë; i mërzhitur.

ballprés•ë a *f det* Bash i barkës ose anijes. **ballprís i** *m sh ë ët* Prijës.

ballsám i *m* > **BALSAM I**.

ballsamós kal a ur > **BALSAMOS**.

ballsamós•et *pavet dhe pës e* **BALLSAMOS**.

ballsamósur (i e) *mb* > **BALSAMOSUR** (i

e). **ballsím i** *m* Vendosje ballëpërballë.

balls•ój kal óva úar *vjet* Qëndroj ballëpërballë.

balls•úer óre *mb G* Ballësor; i ballit. **Asht ballsuer** kockë e ballit.

balls•úer óri *m sh órë órët G* Ballsor i samarit (i shalës).

ballshák e *mb* I Ballshit; që ka të bëjë me Ballshin, me banorët a vendësit e tij. **ballshák u** *m sh ë ët* Banor a vendës i Ballshit.

ballshák•e ja *f sh e et f e* **BALLSHAK U**.

ballshém i *m sh e et* Balsam.

ballshtór i *m sh ë ët* Pjesë e përparme e samarit a e shalës, ball i samarit a i shalës. >

BALLUK U; KAPTELL I.

ballshýt e *mb G (Njeri)* i trashë; i pagdhendur.

ballshýt i *m sh ë ët G* Njeri i trashë a i pagdhendur.

ballshýt•e ja *f sh e et G f e* **BALLSHYT I**. **balltár**

i m sh ë ët

♦ Prijës.

♦ Dash a cjav përçor.

balltí a f sh - të *G* Thikë e madhe me majë të kthyer si drapër dhe me bisht prej druri për tëharrjen e hardhive, krasitjen e pemëve, prerjen e ferrave, grirje etj. > **KËMES•Ë A; KIZ•Ë A.**

balltík e mb I Detit Balltik.

Balltík u m gjeog Det gati i mbyllur në Europën Veriore, që lidhet me Detin e Veriut nëpërmjet Ngushticës së Kategatit dhe Kanalit të Oresundit.

balltím i m sh e et vjet *G* Sundim; dominim.

balltín•ë a f sh a at > **BALLIN•Ë A.**

báltjt•e a f sh e et Sëpatë e madhe me qafë të gjatë për gdhendjen e ballëve të trungjeve. > **LAT•Ë A.**

balltó•g gu m sh gje gjet *G* Gur zalli. > **PAPËRDHOK U; KOKËRDHAK U.**

balltógje t *G sh i* **BALLTO•G GU.**

ballt•ój kal vjet *G* > **BALLT•UE (me).**

ballt•úe (me) kal óva úe vjet *G* Sundoj; dominoj.

ballt•úer óre mb anat *G* Ballësor; i ballit.

ballt•úer óri m sh órë órët *G*

♦ Ballësor i samarit.

♦ Ogiç.

balltúk•e ja f sh e et

♦ Sëpatë me myk të ngushtë.

♦ Shat me faqe të gjerë.

ball•úer óre mb *G* > **BALLOR E.**

ballúk u ¹ *m sh ë ët* Pjesa e përparme e samarit a e shalës, balli i samarit a i shalës. > **BALLUK U; KAPTELL I.**

ballúk u ² *m sh ë ët* Cjav me një tufë qimesh të gjata, që i bien mbi ballë. **ballúk•e ja f sh e et**

♦ Tufë flokësh më të gjatë, që bie mbi ballë; kryes. sh. flokët që lëshohen mbi ballë, flokët e ballit. [**këto balluke i mbante kusari më i madh i qytetit (DA).**]

♦ Dele, dhi ose lopë me një tufë qimesh të gjata, që i bien mbi ballë.

*

I vë balluke dikujt *keq (Gruaja)* e tradhton të shoqin (*duke shkuar me një burrë tjetër*).

ballukebárdhë mb Me balluke të gjata e të drejta si të cjamin.

ballukecjáp e mb tall Me balluke të gjata e të drejta si të cjamin.

ballukedrédhur mb Me balluke të dredhura.

ballukemádh e mb Me balluke të mëdha a të gjata.

ballukemënjánë mb Me balluke të hedhura mënjanë ballit.

ballukepërpjëtë mb Me balluke të ngritura përpjetë përmbi ballë.

ballukeprérë mb Me balluke të prera; me flokë të shkurtuara.

ballukesheqére mb poet Ç Që i kanë hije a i shkojnë balluket mbi

ballë. **ballukevérdhë mb** Me balluke të verdha; flokëverdhe.

balluke•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza Me balluke të zéza; flokëzi. **ballúlët mb** *G* > **BALLULUR.**

ballúlur

I ndajf Me kokë ulur nga hidhërimi a nga vuajtjet.

II si mb

♦ Që e mban kokën ulur nga hidhërimi a vuajtjet.

♦ I nënshtruar. > **KOKULUR.**

ballúng•ë a f sh a at > **BULLUNG•Ë A.**

ballz•ë *a f sh a at krahin G* Dërrasë ballore e karrocës a qerres. > **BALLIN•Ë**

A² . ballzín•ë *a f*

♦ *ark* Dërrasë, zakonisht me zburime, nën gjerboret e çatisë, që mbulon kokat e qeprave.

♦ > **BALLIN•Ë A² .**

ballzinë e dhëmbëzuar *ark* Dërrasë e prerë shkallë-shkallë në të dyja krahët e ballit të çatisë.

ballzýmhtë *mb* Me ballin të ngrysur nga mërzia a zemërimi.

bam

I *onomat* Zhurmë e krismës së armës së zjarrit; tingull i goditjes a përplasjes së fortë.

II *si ndajf* Befas, papritur, papandehur; menjëherë, pa i lënë kohë; rejtëpërdrejt, copë, shkoqur. **Hyj bam. Ia them bam.**

III *si kallëzues bis*

♦ Përdoret në fjali në vend të foljes për të shënuar një qitje me armë, një goditje a një përplasje me zhurmë të fortë e të menjëhershme. **Topi bam e ti po tutje. (Pop). Unë bam këtej, ai bam andej.**

♦ Përdoret në fjali në vend të foljes për të shënuar një veprim që kryhet menjëherë, shpejt dhe me forcë ose një veprim që përsëritet shpesh. **Bam me pyetje. Bam në punë e bam në shtëpi.**

*

Bam e bum Jap e marr nga të gjitha anët; bëj ç'është e mundur; përpiqem me të gjitha forcat.

Bam këtë, bam atje (bam këtej, bam andej) Duke u përpjekur në të gjitha anët; me shumë mundim.

Ia bëj bam

♦ Qëlloj me armë; e shkrep; kam guxim të luftoj.

♦ Plas nga marazi ose nga inati.

♦ E mbaroj më në fund një punë, ia bëri fora.

Kur do t'ia bësh bam, or djalë? kur do të martohesh, or djalë?

Pa çak, pa bam; pa bërë as çak, as bam pa u përpjekur; pa bërë as përpjekjen më të vogël; pa e shkrepur armën.

bam i m sh ë ët krahin Fëmijë; pjellë. **Bami i vet** pjella e vet.

Bam i shkurt i AVRAM I. Bamáko

m gjeog Kryeqytet i Malit. **bam-bám**

ndajf përf > **BAM.**

bamblák e mb (*Fëmijë*) i rritur me qumështin e nënës.

bamblák u m sh ë ët Djalë i rritur me qumështin e nënës.

bamblák•e ja f sh e et Vajzë e rritur me qumështin e nënës.

bambú ja f sh - të bot Bimë e vendeve të nxehta, me kërcell të drunjtë, të fortë, të gjatë, me nyja dhe përbrenda fyl si kallami. **Shkop bambuje. Karrige bambuje.**

bam-búm *ndajf* Me vështirësi; me të keq; me zor

bâmc i m krahin G Plis dheu.

bâm•e ja¹ (e) f G Vepër; punë e kryer.

bâm•ë a² f sh a at G > **BËMË.**

bâm•ë a² f sh a at krahin vjet Qyp i madh balte për vaj. > **PILL•E JA; BALGËTOR•E**

JA bâm•ë (i) e (e) mb G

♦ (*Punë*) e kryer; e përfunduar; e mbaruar.

♦ (*Gjellë*) e gatuar; (*veshje*) e punuar me dorë.

♦ (*Frutë*) e pjekur. > **BËRË (i e).**

bâm•ë i m krahin G Lloj; soj; skotë; racë. **Ç'i bami asht?** i çfarë soji është?

bâmédám (i e) mb G

♦ I prishur; i dëmtuar.
 ♦ (Njeri) me cen; me sëmundje; i sëmurë.
 ♦ fig (Njeri) i prishur; i zvetënuar; me huqe; me cene. **bâmëmîrë (i e) mb krahin G** Bamirës; mirëbërës. **bâmës i m sh - it G > BËRËS I.**

bâmîr e mb G > BAMIRËS E.

bâmîr i m sh ë ët G Mirëbërës.

bâmîrës e mb Mirëbërës. **Shoqëri bamirëse.** [Këto - murgesha katolike ... kan' ardhë për të parën herë n'at gjytet aty kah fundi i shekullit XIX si "motra bamirëse dhe shkollare" (KM).]

bâmîrës i m sh ë ët G Njeri që bën mirësi.

bâmîrës•e ja f sh e et f e BAMIRËS I.

bamirësi a f sh - të Mirëbërësi.

bâmj•e a sh e et bot, kopsht (Abelmoschus esculentus) Bimë njëvjeçare e kultivuar e mëllagoreve (Malvaceae), që lidh fryt në trajtë gishti të mbushur me fara; përdoret për gjellë.

bâmj•e ja f sh e et G

♦ Kryerje; mbarim.

♦ Bërje. **Bamja me gisht** tregim me gisht; drejtim i gishtit nga dikush a diçka.

bâ•mun (me) kal, jokal na - G > BÂ (me); BËJ. [Duke bamun ligje moderne -thotë

Gurakuqi - do të bajmë të mundun "zhvillimin arsimuer e përmirësimit ekonomik, dy gjana për të cilat ka ma tepër nevojë populli i ynë". (RG – TT).]

bâmun (i e) mb G > BËRË (i

e). bâmun it (të) as G

♦ Veprim.

♦ *vjët fet* Të Bërët.

ban i¹ m hist Sundimtar sllav.

ban i² m Njësi monetare rumune (=1/100 e leut). **banák u m sh ë ët**

♦ Tryezë e posaçme, e gjatë dhe e ngushtë, e mbyllur përpara e lart zakonisht me xham, ku mbahen mallrat për shitje ose ku vihen pijet, ëmbëlsirat, etj. në një berrari, bar-bufe, restorant etj. **Pi një kafe në banak.**

♦ Tryezë ku punon zdrukthëtari; pjesë e rrafshët si tryezë në një makinë për punimin e drurit dhe të metalit. **Banaku i sharrës.**

*

Nën banak keq Fshehurazi; duke ua shitur mallrat miqve e të njohurve pa i nxjerrë përpara blerësve, në kundërshtim me rregullat e tregtisë; nën dorë.

banakiër i m sh ë ët Shitës që shërben në banakun e një berrarie, të një bar-bufeje etj. **banakiër•e ja f sh e et BANAKIER I.**

banál e mb

♦ Pa forcë shprehëse për shkak të përsëritjes së shpeshtë, që është

bërë bajat e pa shije; tepër i përdorur dhe i njohur prej të gjithëve. **Mendime**

banale. Krahësim banal. Është bërë banal.

♦ *keq* I pahijshëm, i ndyrë, i turpshëm (për fjalët etj.); (*njeri*) që përdor fjalë të ndyra e sillet në mënyrë të shëmtuar; që nuk ka ideale të larta; që ka shije të ulët. **Fjalë (shprehje) banale. Shaka (anekdotë) banale.**

banalísht ndajf Në mënyrë

banale. **banalitët i m sh e et libr**

♦ Të qenët banal; cilësi banale e diçkaje.

♦ Diçka banale, ajo që është banale; ide, mendim, fjalë a shprehje banale. **Them banalitete.**

banalizím i m sh e et Veprim i humbjes së vlerave të diçkaje ngaqë përsëritet tepër shpesh. Një tjetër mënyrë e falsifikimit të historisë është banalizimi, përgjithësimi i së keqes. (IK).

♦ Zhveshje nga idealet a synimet e larta.

banaliz•óhet úar (u) úar *pavet dhe pës e* **BANALIZ•OJ.**

banaliz•ój kal óva úar Ia humbas vlerën (*diçkaje*) duke e përsëritur jashtë masë.

♦ E zhvesh (*një ide etj.*) nga synimet e larta; e paraqit si diçka të ulët; e ul.

balanizúar (i e) mb I bërë banal.

banán•e ja f sh e et bot Bimë e vendeve të nxehta, me trup të lartë, me gjethe shumë të mëdha, me lule si vile, që bën fruta të gjatë, të kthyer, të tultë, me lëkurë të trashë e të lëmuar, me ngjyrë të verdhë kur piqen, të ëmbël e me erë të mirë; frut i kësaj bime. **Lëkura bananesh.**

**

republikë e bananeve Republikë që e shet pavarësinë për pak gjë.

bananeshítës i m sh - it Ai që shet banane. [*çdo bananeshitës dhe pjatallarës i rikthyem nga Amerika u pritte dhe u pranonte në Shqipni si "pionier" dhe "shpëtimtar"* (KM).]

bananeshítës•e ja f sh e et f e **BANANESHITËS I.**

bananísht•e ja f sh e et Plantacion bananesh.

bananóre t f bot Bimë të familes së bananeve.

banáte mb f: **Dhi banate** dhi që jep shumë qumësht me pak yndyrë. **Fasule banate** fasule e bardhë e cilësisë së lartë.

Banát i m sh ë ët gjeog, hist Territor në Europën Qendrore, i ndarë midis Rumanisë, Serbisë dhe Hungarisë.

Bandár Séri Bengaván i m gjeog Kryeqytet i Sulltanatit të Bruneit.

bandázh i m sh e et

♦ *mjek* Rrip pëlhure. > **FASH•Ë A. Mbështjell me bandazh** fashoj.

♦ *tek* Rreth metali ose gome për veshjen mbrojtëse të pjesëve të veçanta të një makine, rrotat e vagonëve etj.

banderól•ë a f sh a at

♦ Rrip i gjerë pëlhure a letre, me një parullë a citat të shkruar në të, që varet në raste festash ose mbahet në duar në manifestime, demonstrata etj.

♦ Rrip letre për të mbështjellë libra, gazeta, revista etj. që dërgohen me postë; rrip i hollë letre që mbyll kutinë e ambalazhit.

bandérr•ë a f sh a at zool Kafshë e vogël mishngrënëse e familjes së kunadhes, me trup të hollë e të shkathët, me qime të murrme në të kuqërreme sipër e të bardha në bark. >

BISHTFURK•Ë A; NUSELAL•E

JA. bánd•ë a f sh a at

♦ *muz* Grup muzikantësh me vegla fryme; orkestër frymore kryesisht me vegla bronzi dhe vegla me goditje. **Banda e qytetit. Pjesë (melodi) për bandë. Festivali i bandave.**

♦ *keq* Grup njerëzish të bashkuar për të bërë vjedhje, plaçkitje e krime; grup njerëzish, zakonisht në pushtet, që vepron në dëm të popullit me metoda kriminelësh e tradhtarësh.

Bandë e armatosur. [*shefi i bandës iks me kapelë të zezë/ me doreza të zeza dhe kapotë të zezë* (EB).]

bánd•ë a f sh a at

♦ *mjek* Fashë; bandazh.

♦ *tek* Shirit. **Bandë magnetofoni.**

♦ Rrip pëlhure i qëndisur ose sixhade e vogël, që varet në muret e dhomës për zbukurim.

♦ Rrip pëlhure, që vihet buzë rrjetës së volejbollit, të tenisit etj. për ta forcuar. **Bandat pingule.**

♦ *det* Pjesë e ngritur anës barkës ose anijes.

bánd•ërr rra *f kryes sh vjet G* Zinxhir a hekura me hallka, që përdoren për t'i lidhur duart të arrestuarit a të burgosurit. > **PRANGA T.**

bandëtár i m muz Pjesëtar i bandës; ai që i bie një vegle në bandë.

bandiér•ë a f sh a at Flamur; banderolë. [Ditën e caktuar, nisë, nga brigjet dhe nga fushat, të rrejdhin togje-togje negrë me bandiera, duke kënduar këngë kombëtare (FK).]

bandíl i m sh e et bujq Capë; shat i vogël.

bandíl•ë a f sh a at > **BANDIL I.**

bandíll si mb tall Që sillet si bandill.

bandíll i m sh ë ët

♦ Djalë i ri e i pashëm; djalë i këndshëm, i afrueshëm e i qeshur.

♦ *shak* Djalë i ri që do një vajzë; i dashuri i femrës. E priste bandilli.

♦ *tall* Djalë që bredh pas qejfeve e pas vajzave; ai që mbahet me të madh e hiqet si trim, por që në të vërtetë është i zbrazët. [Se ç'këndon bandill këndezi/ Nga qymezi: (FN).]

bandíll•e ja f

♦ Vajzë e re dhe e pashme.

♦ Dashnore.

bandillëri a f Bredhje pas vajzave a djemve.

bandíst i m > **BANDËTAR I.**

bandít i m sh ë ët Ai që vret e pret dhe plaçkit; pjesëtar i një bande kriminelësh. [S'ishte puna për banditë që kërkoheshin nga ligji, as për malësorë të cilët, pas një grindjeje me kryetarin e kooperativës, në mllef e sipër, ngaqë s'kishin më armë të qëllonin, turreshin të kapërcenin kufirin. (IK).]

bandit•e ja f e **BANDIT I.**

banditíz•ëm mi m sh ma mat Grabitje, kryesisht me armë. **bandí•th dhi m sh dha dhat** Ç Bandill.

bandól•ë a f muz Vegël me 12 a 14 tela, e ngjashme me mandollin. **bándra t f sh** Pranga.

bandúr•ë a f muz Vegël me 6 tela, e ngjashme me llautën. **bané ja f J** Copë e leshtë për të mbrojtur kokën nga shiu. **bânegják e mb krahin G (Njeri)** gjakatar.

banér i m sh a at G Flamur. **banér•ë**

a f A Kurvë; grua e përdalë.

banés•ë a f sh a at Ndërtesë ku banojnë njerëz; shtëpi banimi.

banesë e fundit fig Varr. [Pastaj e përcollën në banesën e fundit (NGj).]

banesór e mb libr I banesës (banesave); i strehimit; strehimi (*si mb*). **Enti banesor.**

bán•ë a f sh a at Kasolle e bariut në stan.

banë e famullitarit Qelë (banesë) e famullitarit (*pranë kishës*).

Bán•ë a shkurt i Banush.

bang u m G Shajak i mirë për qeleshe.

Bangalór•ë a f gjeog Kryeqytet i shtetit të Karnatakës, në Indi.

báng•ë a₂ f > **BANK•Ë A_{1,2}.**

báng•ë a₃ f sh a at G Qese letre.

bâng•ë a₄ f sh a at Kartuç i fishekut; kallamidhe kartoni.

bâng•ë a₅ f sh a at G Barrë; ngarkesë.

bâng•ë a₆ f sh a at G Lëmsh (*me fije leshi etj.*).

báng•ë a₆ f G

♦ Tufë me gjethe duhani.

♦ Tufë preshti, misrash të njomë etj. **bángëc a f G**

♦ > **BANGËZ A.**

♦ Top bore.

bangëcúl•ë a f G Kosh i madh.

bángëz a f Pako e vogël me letër shkrimi, daktilografimi etj. **bangëz•óhet** vetv veta III dhe pës e **BANGËZ•OJ.**

bangëz•ój kal G > **BANËGZ•UE (me).**

bangëz•úe (me) kal G

♦ Paketoj; bëj pako.

♦ Palos, mbështjell (*çarçafët*).

bangëzúem (i) e (e) mb G

♦ I paketuar; i bërë pako.

♦ (*Çarçafë*) të palosur; të mbështjellë.

Bangkók u m gjeog Kryeqytet i Tailandës.

Bangladésh i m gjeog Republikë në Azinë Lindore. **Republika Popullore e Bangladeshit.**
bangladéshas e mb I Bangladeshit; që ka të bëjë me Bangladeshin, me banorët a vendësit e tij.

bangladéshas i m sh - it Banor a vendës i Bangladeshit.

bangladéshas•e ja f sh e et f e **BANGLADESHAS I.**

bángo ja f sh - t Tryezë pune.

bangopróv•ë a f sh a at tek > **BANKËPROV•Ë A.**

bángz•ë a f > **BANGËZ A.**

baník e ¹ mb

♦ (*Veshje*) e përditshme, që mbahet përditë.

♦ (*Rrobë*) e mbajtur; e përdorur; e vjetruar.

baník e ² mb (*Pajisje*) e bartshme; që mund të mbahet në dorë. **baník•e** ja f sh e et euf Tule të prapanicës; prapanicë.

baním i m sh e et

♦ Qëndrim me shtëpi në një vend. **Leje banimi. Shtëpi banimi.**

♦ Vend i banuar. > **VENDBANIM I. Banim** i lashtë.

♦ vjet Banesë.

banísht•ë a f sh a at Vend me kasolle barinjsh në stane.

ban•k ku m sh qe qet Trap; sop; vend i ngritur.

bankár e mb fin I bankës; që ka të bëjë me bankën dhe veprimet e saj. **Depozitë (llogari) bankare. Hua bankare.**

bankét i m sh e et Gosti, që shtrohet për nder të dikujt a për një ngjarje të shënuar.

bánk•ë a f sh a at

♦ Tryezë e gjatë, zakonisht me syprinë pak të pjerrët e me ndenjësë të lidhur me të, në të cilën rrinë e shkruajnë nxënësit në shkollë. **Klasë me tre rreshta bankash. Libra mbi bankë.**

♦ Tryezë druri a metali, me pajisjet e nevojshme, ku kryhen punë të ndryshme me dru, me metal etj. **Bankë zdrukthëtari. Bankë për punën me dru (me metal).**

♦ Stom; rrip toke i ngritur; breg dheu; bregore. **Bankë kripe.**

*

Në bankën e të akuzuarit (të pandehurit) Në gjyq si i pandehur; në një gjendje të tillë, kur dikujt i kërkohet të japë llogari për fajet që ka bërë ose për përgjegjësinë që ka në një vepër a veprimtari të dëmshme.

bánk•ë a f sh a at

♦ Institucion financiar që investon të hollat e depozituara nga klientët, bën pagesa kundrejt kërkesës dhe këmbimin e parasë. **Nëpunës i bankës. Sportel i bankës. Hap një llogari në bankë.**

♦ Vend ku mbahen të holla ose fisha për lojëra në kazino etj.

**

bankë e të dhënave Bazë informacioni me të dhëna të kompjuterizuara.

bankë emetuese > **BANKË QENDRORE.**

bankë e specializuar Bankë për financimin e degëve të veçanta të ekonomisë.

bankë qendrore Bankë që bën emetimin parave, zbaton politikën monetare kreditore, mbikëqyr likuiditetin ndërkombëtar dhe kryen veprime për llogari të shtetit.

bankë investimi Organizatë bankare e specializuar për kreditimin afatgjatë të investimeve. **bankë komerciale** > **BANKË TREGTARE.**

bankë tregtare Bankë që bën kreditimin afatshkurtër të prodhimit dhe konsumit, duke përdorur depozitat e kursimit të klientëve.

bankë universale Bankë e tipit të përzier që merret me të gjitha veprimtaritë bankare.

bankënót•ë a f sh a at fin Letër me vlerë si para e lëshuar nga banka. **Bankënótë e prerjes së madhe.**

bankëpróv•ë a f sh a at tek

♦ Tryezë me mjete të posaçme për të provuar një prodhim para futjes në linjë.

♦ Procedurë e provës së një prodhimi para futjes në linjë.

bankiér i m sh ë ët Financier që zotëron ose administron një bankë. **bankiér•e ia f sh e et f e** **BANKIER I.**

bankín•ë a f sh a at

♦ Skele; mol.

♦ *sport* Vend në fushën e sportit, i caktuar për trajnerin dhe lojtarët rezervë.

bankomát i m Pajisje automatike e bankës për tërheqjen e të hollave nga depozita vetjake.

ban•óhet pavet úa (u) úar (*Një vend*) është i banuar; është i banueshëm. **Këto troje**

banohen nga shqiptarët. A mund të banohet në këto kushte?

ban•ój óva úar

I jokal Rri me shtëpi, jetoj për një kohë në një shtëpi, në një qytet etj., kam ndenjen në një vend. **Tre kurorë banojnë nën një kulm. Banoj në një dhomë me dikë.**

II kal E populloj (*një vend*).

banónjës e f sh e et f e **BANONJËS**

I. banónjës i m sh ë ët > **BANUES I.**

banór i m sh ë ët Ai që banon vazhdimisht a gjatë në një vend, shtëpi, qytet a shtet. **Qytet me mbi 100 000 banorë.**

banorët e detit Peshqit.

banorët e pyllit Kafshët dhe shpendët e pyllit.

banorët e shpellave Banorë të periudhave të hershme a primitive.

banór•e ja f sh e et f e **BANOR I. Banoret e katit të pestë.**

bantam mb sport: Pesha **bantam** kategori e peshës këndes për boksierë na 51 deri 54 kg.

bantóid e mb: Gjuhë **bantoidë** familje gjuhësh të përhapura në pjesën jugore të Afrikës.

bantú ja f Grup gjuhësh afrikane.

banúar (i e) mb I populluar; që ka banorë (vendës a të përhershëm). **Vend i banuar.**

ban•úer óri m sh órë órët vjet G > **BANOR I.**

banúes i m sh - it Banor.

banúes•e ja f e **BANUES I.**

banúesh•ëm (i) me (e) mb (*Vend*) i përshtatshëm për të banuar njerëz; (*dhomë etj.*) që mund të shërbejë si banesë.

banueshmëri a f libr Të qenët i banueshëm.

banzái pasth Thirrje luftarake e japonezëve.

banxhó ja f sh - ot muz Vegël me tela dhe bisht të gjatë, me kuti cilindrike të mbuluar me lëkurë, ku mbështetet ura.

Banxhúl i m gjeog Kryeqytet i Gambias.

banj i m sh a at A Banjë.

banjár i m sh ë ët

- ♦ Ai që bën banjë (*në llixhë, në det etj.*).
- ♦ Kujdestar i banjave.
- ♦ Kujdestar i plazhit.

banjár•e ja f sh e et f e BANJAR I.

bánj•ë a f sh a at

- ♦ Pjesë e shtëpisë e ndarë me vete, e pajisur me dush ose me vaskë për t'u larë. **Banjë me dush (me vaskë).** [Duke kërkuar çelësin, mendoi gjithë gëzim se mund të rrinte sa të donte në banjë. (IK).]
- ♦ Ndërtesë e veçantë me shumë të ndara, të pajisura me dushe. **Banjë popullore** public bath-house.
- ♦ Enë e madhe dhe e thellë, që shërben për t'u larë në të; > **VASK•Ë A. Banjë porcelani.**
- Banjë fëmijësh.**
- ♦ Larje e trupit. **Bëj banjë me ujë të ftohtë.**
- ♦ Larje në det, në liqen etj.; kalitja e trupit ose mjekimi me anë të ujit, të diellit, të ajrit etj.
- Banjë deti. Banjë dielli.**
- ♦ *kryes sh* Vend me ujëra minerale, që kanë veti mjekuese. > **LLIXH•Ë A.**
- ♦ *tek* Enë me madhësi e forma të ndryshme, ku hidhet një lëng i veçantë, në të cilin zhyten sende për përpunim kimik. **Banjë me acid. Banjë për larje filmi.**
- ♦ *tek* Zhytje e një sendi në një enë me lëng të veçantë për përpunim kimik. **Banjë ngjyrimi.**
- ♦ *euf* Nevojtoare. **Shkova drejt e në banjë se më zuri keq.**

banjëmar i a f sh - të Mënyrë gatimi në enë që e zbut ushqimin me avull. **Tenxhere për banjëmar.**

banjëtar i m sh ë ët

- ♦ Kujdestar i banjave publike.
- ♦ Ai që bën banjë (*në llixhë, në det etj.*).

banjëtar•e ja f sh e et e BANJËTAR I.

banjëzím i m sh e et Dezinfektim i dhenver me larje (me

banjë). **banjëz•óhet úa (u) úar** zoovet *pavet dhe pës e*

BANJËZ•OJ. banjëz•ój kal óva úar zoovet Laj për

dezinfektim (*dhentë*). **banjëzúar (i e) mb** zoovet (*Dhen*) të lara

për dezinfektim. **bánjo ja f sh - t** > **BANJ•Ë A.**

banjór i m sh ë ët > **BANJAR I.**

banjór•e ja f sh e et Banjë e nevojtoare.

baobáb i m sh ë ët bot Dru i lartë me trung shumë të trashë dhe fruta si kunguj me tul të ngjrenshëm; rritet në Afrikë.

baosús J

I *fj ndërmj* Pra; kështu.

II *lidh* Ndërsa.

baptíst e mb fet I baptizmit; që ka të bëjë me baptizmin (pagëzimin). **Kisha Baptiste** secila nga kishat e ndryshme protestante që pranojnë pagëzimin vullnetar të besimtarëve.

baptíst i f sh ë ët fet Pasues i Kishës Baptiste.

baptíst•e ja f sh e et fet f e BAPTIST I.

baptistér i m sh ë ët ark Enë e ujit të

pagëzimit. **baptíz•ëm mi m fet** Pagëzim.

baq i m sh ë ët > **BAQTH I.**

baqth i m sh e et anat Fund i barkut.

baqún i m sh a at krahin G Koritë ku u shtihet ujë ose hesë kafshëve.

bar¹ *kal bóra búar* Ç Bjerr; humb.

bar² *si kallëzues:*

♦ **E bëj bar** e rrënoj, e shkrettoj, e lë pa gjë prej gjëje.

♦ **Pa shije. Gjella qenka bar** gjella s'ka shije, ngjan sikur ha kashtë.

bar i *m sh ëra ërat*

♦ *bot* Bimë zakonisht njëvjeçare, me kërcell të hollë e të njomë që nuk drunjëzohet, me gjethe të holla e të gjata në ngjyrë të gjelbër, që mbin e dendur në livadhe e në vende të tjera dhe shërben kryesisht si ushqim për kafshët; *përmb* tërësi bimësh të këtij lloji, që rriten vetë në livadhe, në ara etj.; mbulesa e gjelbër me këto bimë; lëndinë. **Bar i blertë (i njomë).**

Barëra të egër barishte. **E mbulon bari.** [Mbledhja do të mbahej në një shesh të madh, të shtruar nga natyra me një bar të dendur dhe të shkurtër (FK).]

♦ Hesë e thatë. **Mullar bari.**

♦ Bimë me veti të caktuara. **Bar helmues.**

♦ *fig* Gjellë pa shije.

♦ *zharg* Marihuanë.

*

Bar i keq

♦ Të meta, vese e koncepte të dëmshme që pengojnë mbarëvajtjen e punës.

♦ Njeri që ka këto të meta, vese e koncepte.

Ç'i shtie bar! *përb* Ç'ia var, mos u merr me të! **E bëj të hajë bar** E vë poshtë, e mposht.

E hëngri barin (livadhin, çairin) Vdes.

E ka mbuluar bari (ia ka mbuluar varrin bari) Ka vdekur prej kohësh; nuk është më prej kohësh.

Fluturoj me një fije bar (me presh) *përçm* Më rritet mendja shpejt; rrëmbehem lehtë.

I ka dalë (i ka mbirë) bari (në faqe, në sy) Ka vdekur prej kohësh; është tepër vonë tashti.

I zëntë shtëpia (oborri) bar! *mallk* I vdekshin njerëzit e shtëpisë; u shoftë me gjithsej, iu shoftë pragu.

Kërkoj gjilpërën (qimen) në bar (në kashtë, në mullar) Kërkoj një gjë që s'mund të gjendet.

Mbledh me bar blete Mbledh në shtëpi lloj-lloj njerëzish, duke i joshur me diçka.

Me bar e me gjethe Me të gjitha ç'kam; kokë e këmbë.

Më mbin bari në faqe Kam shumë kohë që po pres.

Më zuri goja bar (erë, myk) Jam fare vetëm; s'kam me kë të ndërroj dy fjalë.

Nuk ha bar (kashtë) S'ma hedh dot kush.

Prit gomar të mbijë bar! Mos prit kot; s'dihet kur do të bëhet një punë a kur do të vijë dikush; mund të mos bëhet a të mos vijë kurrë; është fare e pasigurt diçka.

S'di gomari ç'është bari *mospërf* Nuk është i zoti të vlerësojë atë që është me të vërtetë e mirë e me vlerë, nuk di dhia ç'është tagjia.

S'më lë hunda të ha bar *tall* Jam mendjemadh; e vras lart për të zezën time.

Zë peshk në bar Jam shumë i shkathët, shumë i zoti; bëj të pamundurën.

**

bar argjendi (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A; BARGJAN**

I.

bar ariu *bot* (*Erica carnea*) Shkurre pylli me gjethe të imëta dhe lule të shumta bojë trëndafili. > **KRAHNJERR I.**

bar balsami *bot* > **BALÇ I.**

bar beronje *bot* Bimë barishtore me gjethe si të rigonit e me lule të bardha, që rritet tufë zakonisht nëpër shkëmbinj; përdoret në mjekësinë popullore për gratë që nuk lindin.

bar bërdenice bot *K (Pimpinella saxifraga)* Bimë barishtore shumëvjeçare e Umbeliferëve; përdoret në mjekësinë popullore si diuretik.

bar bibe bot (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave.

bar bishtmini bot *G*

♦ (*Alopecurus myosuroides*) Bar i ligatinave, me gjethe halore.

♦ *K (Micromeria Juliana)* Shkurre e ulët erëmirë e viseve mesdhetare.

bar blete bot (*Melisa officinalis*) Bimë barishtore njëvjeçare e viseve mesdhetare, me gjethe vezake me push e me erë limoni, me lule të bardha ose ngjyrë trëndafili.

bar bostani bot (*Sanguisorba minor*) Bimë barishtore shumëvjeçare e Rozaceye, 40-90 cm e lartë, me gjethe që bien erë si trangull i njomë; del në toka gëlqerore dhe përdoret në mjekësinë popullore kundër barkut të keq.

bar brengje bot Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të degëzuar, me lule të imëta ngjyrë trëndafili, me gjethe si të shëlgut e me push në të dy anët, që zihen e përdoren për mjekime popullore.

bar breshën bot (*Dorycnium germanicum*) Bimë barishtore njëvjeçare, që lëshon kalli me hala si gruri dhe që e ha shumë breshka. > **BAR BRESHKE; HALMUC•Ë A.**

bar breshke bot Bimë barishtore njëvjeçare, që lëshon kalli si gruri dhe që e ha shumë breshka. > **BAR BRESHËN; HALMUC•Ë A.**

bar bubash bot (*Cuscuta europaea*) Bimë parazitare të gjinisë së Kuskutave, pa rrënjë e pa klorofil, me gjethe luspake dhe lule të bardha përgjatë kërceljeve të gjatë e të hollë që pajisur me ventuza që thithin ushqim prej bimës që i ngjiten.

bar buçi bot Bimë barishtore shumëvjeçare, pa lule, me zhardhok, me gjethe dhe kallirin si të këlkazës, që përdoret në mjekësinë popullore kundër helmimit të bagëtive nga gjarpri. >

BAR GJARPRI.

bar bushi bot (*Thlaspi arvense*) Bimë barishtore njëvjeçare 10-50 cm e lartë, me kërcell të hollë degëzuar dhe lule të bardha. > **LESHLOP•Ë A.**

bar capoji bot (*Anagallis arvensis*) Bimë e vogël me lule bojë alle që mbyllen kur vranon moti.

bar dale bot (*Paris quadrifolia*) Bimë barishtore e viseve pyjore, me një kërcell të padegëzuar, me katër gjethe dhe një lule të purpurt në majë. > **SHTARC•Ë A.**

bar dalëgjaje bot *G (Umbilicus pendulinus)* Bimë barishtore shumëvjeçare e ngrënshme, me kërcell dhe gjethe të tulta në trajtë kërthize.

bar dallëndysheje Bimë barishtore njëvjeçare, me gjethe të vogla gati të rrumbullakëta e me një njollë të zezë në mes.

bar dejsh bot (*Anthriscus trichosperma*) Bimë 20-30 cm e lartë, me gjethe të rralla përgjatë kërcellit.

bar dejzi bot (*Plantago major*) Gjethe delli.

bar delli bot (*Plantago major*) Gjethe delli.

bar derri bot (*Setaria glauca*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të trashë e të gjatë dhe me lule si të fshesës (melekuqes).

bar djathi

♦ bot (*Cynara scolymus*) Bimë që përdoret si farë për të zënë djathë.

♦ Farë për të zënë djathë.

bar dore bot krahin *G (Plantago major)* Gjethe delli.

bar dreqi bot (*Cuscuta*) Bimë barishtore parazitare me kërcell kacavarës pa gjethe, që bën lule të verdha, të bashkuara si tufë dhe që dëmton rëndë bimët bujqësore. > **HELMËZ A;**

KUSKUT•Ë A.

bar dreni bot

♦ (*Asplenium*) Një ndër llojet e shumta të fiereve 10-20 cm i lartë, i përhapur në gurishtore. > **FIER I GURIT.**

♦ (*Asplenium scolopendrium*) Fier i përhapur në Europë 10-60 cm i lartë, me gjethe në trajtë llape. > **GJUHË DRERI.**

bar dreri bot (*Ephedra*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell kacavarës dhe gjethe luspake, e përhapur në vise të ngrohta me reshje të rralla; përdoret në prodhimin e efedrinës.

bar drëni bot (*Melampyrum arvense*) Bimë barishtore parazitare, 40-60 cm e lartë, zakonisht me kërcell të padegëzuar, me kalli lulesh alle, me gjethe heshtake.

bar dhëmballe bot (*Teucrium flavum*) Bimë barishtore ose gjysmëshkurre gjetherënëse, e përhapur sidomos në vise mesdhetare, me lule në trajtë vile, që përdoret si bimë aromatike dhe në mjekësi.

bar dhelpre bot (*Aconitum*) Bimë helmuese shumëvjeçare me rrënjë zhardhoku, me gjethe të gjera si pëllëmbë, me lule të kaltra ose të bardha.

bar dhëmballe bot (*Teucrium*) Bimë barishtore a gjysmëshkurre me blerim të përhershëm, me lule vile, e viseve mesdhetare; përdoret si bimë aromatike dhe në mjekësi për vetitë antiseptike. > **ARRËS I.**

bar ere bot (*Tanacetum vulgare*) Bimë aromatike shumëvjeçare me lule si kopsa të verdha dhe gjethe heshtake të hidhura; përdoret si erëz dhe në mjekësi.

bar ethesh bot (*Chrysanthemum parthenium, Erythraea centaureum*) Bimë barishtore njëvjeçare e helmët, me gjethe të holla, me lule tufa-tufa, të vogla, të kuqe e si hinkë, që mbin nëpër livadhe e që përdoret në mjekësi. > **TRIK•Ë A.**

bar fare bot Bimë barishtore njëvjeçare, me gjethe të gjata e të holla, me kalli si egjra e me fara, që përdoren në mjekësinë popullore.

bar flokësh bot (*Poa pratensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e lividheve dhe kullotave në toka të shëndosha e të kulluara mirë; po të mos kositet, bëhet 50-75 cm i lartë. > **FLOKËZ LIVADHORE; LULË FLOKËZE; LULË KULLOSE; LULË PIPI.**

bar gardelinash bot (*Senecio vulgaris*) Bimë e egër barishtore njëvjeçare shumë e përhapur, me lule të verdha, me gjethe të dhëmëzuara dhe me kërcell gjembak të gjatë deri 40 cm.

bar goje bot (*Teucrium polium*) Gjysmëgëmushë e viseve mesdhetare dhe të Lindjes së Mesme, me lule të vogla të bardha a ngjyrë trëndafili dhe gjethe të holla, që përdoret si erëz për gatim dhe në mjekësi popullore për dhembje të stomakut.

bar gomari bot (*Carduus nutans*) Bimë e egër barishtore me kërcell të drejtë, me gjethe të mëdha, të zgjatura, të dhëmbëzuara e me gjemba të fortë, me lule si boçe ngjyrëmanushaqe > **GJEMBAÇ I.**

bar griskle bot (*Lathraea squamaria*) Bimë barishtore shumëvjeçare, që rritet në pyje e në shkorrete, me gjethe të vogla e lule kupëzore ngjyrëmanushaqe, të vendosura rresht anës kërcellit, që lidhin fryt si boçe.

bar gryke bot Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të drejtë e të mbuluar me push dhe me gjethe të çara anash.

bar guri bot (*Ephedra*) Gëmushë a barishte e familjes së fierit, e përhapur në vise me klimë të thatë në gjysmësferën veriore; përdoret për mjekimin e të ftohurës, astmës, alergjisë së polenit etj.

bar guse bot (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave.

bar gjaku bot (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore me kërcell 20-30 cm të gjatë, që lëshon lëng të kuq kur këputet. > **SHURRËGJAK•E JA.**

bar gjalpi bot Bar me erë si të bulmetit.

bar gjâni bot (*Equisetum arvensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e tokave të lagështa, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e të lëmuara si hala pishe, që këputen lehtë. >

KËPUTJ•E A.

bar gjarpri bot (*Ceterah officinarum*) Bimë barishtore shumëvjeçare, pa lule, me zhardhok, me gjethe dhe kallirin si të këlkazës; përdoret në mjekësinë popullore kundër helmimit të bagëtive nga gjarpri.

bar gjedheni bot (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e tokave të lagështa, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e të lëmuara si hala pishe, që këputen lehtë. >

KËPUTJ•E A.

bar Gjergji bot (*Lysimachia numularia*) Bimë barishtore zbukurimi me kërcëj të shtrirë përdhe që zënë rrënjë, me gjethe të vogla dhe lule të verdha të vogla.

bar gjini bot

♦ (*Arnoseris minima*) Bimë barishtore me lule të vogla të verdha, në majë të një kërcelli pushatak 1-1.2 m i lartë; del herët në pranverë nëpër shkëmbinj.

♦ (*Asplenium trichomanes*) Lloj fieri me gjethe pendore, që del në gurihte.

bar gjumi bot (*Papaver somniferum*) Bimë barishtore njëvjeçare me lule të bardha, të kuqe, bojë trëndafili ose vjollcë, me boçe që lëshojnë një lëng qumështor prej të cilit nxirret opium.

bar hajduku bot (*Achillea millefolium*) Bimë e familjes së luleshqerrave, me gjethe pendore dhe lule të bardha, të verdha ose vjollcë në majë të kërcellit. > **BISHAMITH I; BAR KOLANECI.**

bar hallve bot (*Cynoglossum creticum*) Bimë barishtore dyvjeçare me gjethe të vogla përgjatë kërcellit, me lule të kaltra ose mavi; mbin me shumicë në toka kullosore dhe është e rrezikshme për bagëtinë.

bar hânëze bot G > **BAR HËNËZE.**

bar helmi bot (*Micromeria juliana*) Gëmushë e vogël aromatike e viseve mesdhetare.

bar hënëze bot (*Satimpod lunaria*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me rrënjë boshtore, me gjethe të përkundërta; mbillet në toka të varfëra si ushqim për bagëtinë.

bar hikrraqi bot Bimë e helmët 20-40 cm e lartë, lule ngjyrë trëndafili si në vjollcë, me 11 deri 15 petëla. > **SYKA U.**

bar hirre bot

♦ (*Dictamnus albus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e viseve të ngrohta të Europës, Afrikës Veriore dhe Azisë, rreth 0.5 m e lartë, me lule të bardha në formë priamide dhe me gjethe si të frashërit.

♦ (*Achillea*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell në ngjyrë të errët, me rrënjë të dendura e të hidhura, me lule të verdha, që përdoret në mjekësinë popullore kundër përdhesit të bagëtive. > **BAR PËRDHESI.**

bar hudhre bot (*Aliaria officinalis*) Bimë barishtore dyvjeçare e familjes së Brasikave, e përhapur në Europë e Azi; ka gjethe me rrudha, që lëshojnë erë si të hudhrës kur shtypen; lulëzon në vitin e dytë. > **BARHUDH•ËR RA.**

bar i ariut bot (*Erica carnea*) Shkurre me degë të holla në ngjyrë gështenje të hapur, me gjethe si hala e me bisht të shkurtër, me lule në ngjyrë trëndafili të grumbulluara në vile, që bën fryte të vogla e të gjata; rritet më shumë në pyjet me pishë të zezë dhe përdoret për të bërë fshesa. > **KRANJERR I.**

bar i bardhë bot (*Hyssopus officinalis*) Bimë aromatike kryesisht barishtore e Mesdheut Lindor dhe Azisë qendrore, rreth 0.5 m e lartë, me kërcell të drejtë dhe lule blu përgjatë kërcellit; ka veti antiseptike dhe qetësuese për kollën.

bar i butë krahin Bar që kositet së dyti.

bar i çikës bor Bimë barishtore, me gjethe si të borzilokut e me push, me lule të bardha, që përdoret në mjekësinë popullore kundër lulëzës së syrit.

bar i dalës bot (*Scrophularia ramosissima*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të degëzuar në majë si fshesë, me gjethe vezake dhe lule të bardha në tufë; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e plasjes. > **BAR PLASJEJE.**

bar i daljes së gjāsë bot *G* (*Umbilicus pendulinus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ngrënshme, me kërcell dhe gjethe të tulta në trajtë kërthize.

bar i drapnit bot *G*

♦ (*Trifolium pratense*) Tërfil i kuq; tërfojë e egër.

♦ (*Trigonella corniculata*) Bimë barishtore njëvjeçare e kultivuar në Europën Jugore dhe Azinë Lindore, me kërcell deri 0.5 m, me lule të bardha ose të verdha, me fara aromatike, që përdoren në mjekësi dhe për gatim.

bar i dreqit bot (*Cuscuta*) Bimë barishtore parazite me kërcell kacavarës e pa gjethe, me lule të verdha si tufë; dëmton rëndë bimët bujqësore. > **HELMËZ A; KUSKUT•Ë A. bar i egër** Barishte.

bar i fellë krahin Lloj bari që përdoret për të zënë kos.

bar i gjësë bot (*Scrophularia ramosissima*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të degëzuar në majë si fshesë, me gjethe vezake dhe lule të bardha në tufë; përdoret në mjekimin e plasjes. > **BAR I DALËS; BAR I PLASJES.**

bar i dytë bujq Kosë e dytë; bar i kositur për të dytën herë.

bar i egër krahin *G* Bar livadhi për mullar.

bar i gjësë bot (*Scrophularia ramosissima*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të degëzuar në majë si fshesë, me gjethe vezake dhe lule të bardha në tufë; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e plasjes. > **BAR PLASJEJE.**

bar i hidhët *G bot* (*Ruscus aculeatus*) Shkurre e viseve mesdhetare, me kërcell shumë të degëzuar e me lëng të hidhur, me gjethe të vogla luspake, përherë të blerta e me majë të mprehtë si gjemb; bën kokrra të kuqe që piqen në dimër dhe hahen. > **RRUSHKU•LL LLI; THERPEL•Ë A.**

bar i imët bot (*Agrostis capillaris*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të shkurtër e me nyja, me gjethe të holla, me lule të imëta, të bardheme e të mbledhura tufë, që lidhin farëza të zeza.

bar i jetës bot Bimë barishtore njëvjeçare e fushave dhe nëpër hamulloreve, që bën fara të helmëta, lëngu i të cilave, po të pihet, sjell të vjella e gjumë.

bar i keq bot

♦ *sh* Bimë barishtore që mbijnë vetiu nëpër ara e kopshte dhe dëmtojnë a pengojnë rritjen e bimëve të dobishme.

♦ Bar i gjatë që piqet shpejt e bie përdhe; bagëtia nuk e ha.

bar i kimëzave bot *K* Gjethe delli.

bar i kualve (i kuajve) *K bot* (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bar i lebërit bot (*Senecio vulgaris*) > **BAR LEBRE.**

bar i lotzonjës bot (*Convallaria maialis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e pyjeve halore me dy-tri gjethe vezake të zgjatura në rrëzë të kërcellit, me lule të vogla në trajtë kambane, të bardha e me erë të mirë, që bën kokrra të vogla në ngjyrë të kuqe të ndezur; përdoret si bimë mjekësore. > **DREKËZ A.**

bar i llazesë bot (*Salicornia fruticosa*) Bimë barishtore me kërcell të lartë deri 60 cm dhe degëzime të shumta plot tul të ngrënshëm; rritet në moçale me ujë të kripur, në ligatina e rrallë në deltina.

bar i madh bot (*Helleborus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ngjashme me shtogun, që rritet në djerrina, ledhe e gërmadha, me kërcell pak të degëzuar, me gjethe të përbëra prej

shumë fletëzash, me tufa lulesh të bardha, që bëjnë kokrriza të zeza të cilat përdoren nganjëherë për të ngjyer. > **SHPEND•ËR RA.**

bar i mazës bot (*Plantago*) Gjethe delli.

bar i minurit bot (*Chenopodium botrys*) Bimë barishtore njëvjeçare e përhapur në vise me klimë të butë, me kërcell të gjatë deri 50 cm, me gjethe si të lisit dhe lule të merme, të blerta në të verdhë; përdoret si erëz për gatim.

bar i ri bujq Bar i dytë pas kositjes së parë.

bar i së paemrës bot

♦ (*Lycopodium clavatum*) Specie shumë e përhapur e bimëve enëzore, me kërcëj deri 1 m gjatësi të shtrirë përdhe, me gjethe të dendura që sillen si spirale përgjatë kërcellit dhe me një tufë qimesh në majë.

♦ (*Centaurea calcitrapa*) Bimë e barishtore dyvjeçare e gjembaçëve, deri 1 m e lartë, me gjethe të çara thellë dhe lule si yll, që përdoren edhe për gatim.

♦ (*Anagallis arvensis*) Bimë barishtore njëvjeçare e vogël, me kërcëj të shtrirë përdhe, me lule bojëspeci ose blu që mbyllen kur vranon moti ose kur bie shi.

bar i syrit bot Bimë barishtore deri 40 cm e lartë, me gjethe si të borzilokut fletëmadh, me fara në majë si të arrësit.

bar i shtërgjisë bot (*Aegopodium podagraria*) Bimë barishtore e shumëvjeçare deri 1 m e lartë, me kërcell të drejtë pa palcë, me gjethe treshe të dhëmbëzuara dhe lule ombrello; gjethet përdoren për mjekimin e cermës dhe të thata si erëz.

bar i të hasurit bot (*Micromeria juliana*) Shkurre e merme deri 30 cm e lartë, e viseve mesdhetare; gjethet e thara përdoren si erëz dhe në mjekësi si diuretik.

bar i të kuqit të madh bot (*Physalis alkekengi*) Bimë barishtore shumëvjeçare 40-60 cm e lartë, me gjethe deri 12 cm së gjati dhe 9 cm së gjeri, me lule të kuqe të ndezur që zbardhet e bëhet si rrjetë rreth një fruti të kuq dhe ngjan si fener.

bar i të premit bot (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të drejtë deri 1 m të lartë, me gjethe gjatuse të përkundërta, gati të tejdukshme, me lule të verdha me pika të zëza; është bimë shumë e dëmshme për bagëtinë. > **BAR**

SHURRËGJAKEJE.

bar i shtrimë bot *G* (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bar i tamës bot

♦ *K* (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore njëvjeçare e arave dhe djerrinave, me lule të bardha; ka veti rrudhëse, mpiksëse dhe diuretike. > **TROSK•Ë A.**

♦ Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. > **BAR GUSE.**

bar i trashë bot (*Hyoscyamus*) Bimë barishtore helmuese pa kërcell, me rrënjë të mëdha, me gjethe të gjera që kanë erë të rëndë dhe lule të verdha në të gjelbër. > **MADËRGON•Ë**

A; KRUSPULLAK U.

bar i thyem bot *K* Bimë barishtore me gjethe të këmbyera, me lule të vogla, të verdha, të mbledhura tufë në formë çadre, me kërcell që nxjerr një lëng të bardhë si qumësht; >

RYE•LL LLI.

bar i uzos bot (*Dictamnus albus*) Bimë barishtore shumëvjeçare deri 60 cm e lartë, me lule të bardha në trajtë piramide në majë të kërcellit, me gjethe si të frashërit.

bar i verdhë bot Bimë barishtore parazite me kërcell kacavarës e pa gjethe, me lule të verdha, të bashkuara si tufë dhe që dëmton rëndë bimët bujqësore. > **HELMËZ A;**

KUSKUT•Ë A.

bar i zgjebes bot Bimë barishtore një- a shumëvjeçare, me kërcell të degëzuar deri 1 m të lartë, me gjethe të dhëmbëzuara, me lule si gjysmërruzull në ngjyrë trëndafili, vishnjeje a të

bardhë; që përdoret në mjekësinë popullore kundër zgjebes ose për të ngjyer. > **BAR ZGJEJEJE.**

bar itali *bot* (*Lalium italicum*) Bimë barishtore njëvjeçare dhe dyvjeçare e viseve të ngrohta të Europës, me kallinj pa hala, që mbillet për silazh.

bar jeli *bot*

♦ (*Mirabilis jalapa*) Bimë zbukurimi, me lule të veçanta në ngjyra të ndryshme si dhe me çdo lule me shumë ngjyra, me gjethe të mëdha përgjatë kërcejve zakonisht të shtrirë përdhe.

♦ (*Silene latifolia vulgaris*) Bimë barishtore njëvjeçare, rrallë dyvjeçare, 40-80 cm e lartë, me push, me gjethe shpatuke dhe me shumë lule në majë të kërcellit.

bar jodi *bot* (*Chelidonium majus*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell 30 cm deri 1.3 m të lartë, që lëshon një lëng të verdhë qumështor kur këputet, me lule katërpetëshe me buzë të valëzuara, që lidhin fara në bishtaja të gjata; e gjithë bima ka veti toksike dhe përdoret në farmaceutikë për mjekime të ndryshme. > **TAMBLAGJAK U.**

bar kallamboqi *K bot* (*Orchis*) > **LULE SALEPI.**

bar kallkë *bot* (*Hordeum bulbosum*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell 0.5-1 m të lartë, me kalli halëgjatë, me gjethe 10-20 cm të gjata, e përhapur në vise me klimë të butë; rrënjët dhe kokrrat janë të ngrënshme.

bar kanarinash *bot* (*Phalaris canariensis*) Bar i viseve mesdhetare; farat përdoren si ushqim për zogj kafazi.

bar kolaneci *bot* (*Achillea millefolium*) Bimë barishtore shumëvjeçare e merme, 20 cm - 1 m e lartë, me gjethe pendore të holla dyshe dhe treshe përgjatë gjithë kërcellit, me lule të vogla të bardha ose ngjyrë trëndafili, që dalin me grupe treshe deri në tetëshe. > **BAR PËRDHESI.**

bar Koshtenice *bot* *K* (*Typha latifolia*) Bimë shumëvjeçare e moçaleve dhe ligatinave në vise me klimë të butë të gjysmësferës veriore, me kërcell deri 1.5 m të lartë, me kalli të madh bojëkafë dhe një zgjatim si bisht në majë. > **SHURDHAC I.**

bar krend *bot* (*Viscum album*) Bimë parazitare e plepit, e lisit, pishës, gështenjës etj., me gjethe pa bisht, me lule të verdheme që lidh kokrra të vogla sa një qiqër me lëng ngjitës. > **VESHTULL A.**

bar krendësh > **BAR KREND.**

bar krimbi *bot* (*Teucrium polium*) Bimë barishtore, me gjethe të vogla të prera në mes, me lule të bardha e ngjyrë manushaqe në majë, që bën një farë të murrme.

bar krimbash *bot* > **BAR KRIMBI; BAR MAJASËLLI.**

bar kulurxhi *bot* (*Astragalus glycyphyllos*) Bimë bishtajore shumëvjeçare, me kërcell 20-60 cm të lartë, që lidh bishtaja si batha dhe në rrënjë grumbullon azot.

bar kulloshtre *bot* (*Glycyrrhiza glabra*) Bimë bishtajore shumëvjeçare deri 1 m e lartë, me gjethe pendore dhe lule gjatoshë të purpurta ose të kaltra; lidh bishtaja të vogla me 3-4 kokrra, me shije të ëmbël 3 deri 4 herë më të fortë se sheqeri.

bar lebre *bot* (*Senecio vulgaris*) Bimë barishtore njëvjeçare, me gjethe si gjuhë ngjale, me push në të dy anët, me lule ngjyrë trëndafili të çelur; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e lebrës së gjinjve.

bar lepuri *bot* (*Trifolium arvense*) Bimë barishtore një a dyvjeçare me kërcell të drejtë, me gjethe treshe në trajtë zemre, me lulesë ngjyrë trëndafili ose të bardhë, me qime të bardha. **bar lëngose** *bot* Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell në ngjyrë të errët, me rrënjë të dendura e të hidhura, me lule të verdha, që përdoret në mjekësinë popullore kundër përdhesisit të bagëtive. > **BAR PËRDHESI.**

bar lëshec *bot* (*Holcus lanatus*) Bimë barishtore shumëvjeçare pushatake si kadife, me kërcell të rrumbullakët që lidh kalli të gjatë në majë; që përhapet me farë ose duke lëshuar rrënjë në nyjat e kërcellit të shtrirë përdhe.

bar limoni bot (*Acorus calamus*) Bimë njokotiledone shumëvjeçare e moçaleve, me gjethe shpatuke të gjata, të merme, dhe me rizoma të merme që përdoren në mjekësinë tradicionale dhe në prodhimin e parfumeve.

bar lithi bot (*Chrysanthemum parthenium, Erythra centaurium*) Bimë barishtore njëvjeçare e helmët, me gjethe të holla, me lule tufa-tufa, të vogla, të kuqe e si hinkë, që mbin nëpër livadhe e që përdoret në mjekësi. > **TRIK•Ë A; BAR ETHESH.**

bar lope bot (*Thlaspi arvense*) Bimë barishtore njëvjeçare 10-50 cm e lartë, me kërcell të hollë degëzuar dhe lule të bardha. > **BAR BUSHI; LESHLOP•Ë A.**

bar lugati bot (*Asparagus acutifolius*) Asparag gjetheheshtë.

bar lunge bot (*Viola silvestris*) Bimë barishtore me lule të verdha në manushaqe a të kaltra. > **MANUSHAQ•E JA.**

bar maceje (*Valeriana officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare deri 1.5 m e lartë, me gjethe të ngushta përgjatë kërcellit, me tufë lulësh të merme, ngjyrë trëndafili në majë; përdoret si qetësues.

bar macesh bot (*Nepeta cataria*) Bimë barishtore e shumëvjeçare me kërcell deri 1 m të lartë, me gjethe, lule dhe erë të ngjashme me mendërzën.

bar majasëlli bot (*Teucrium polium*) Bimë barishtore, me gjethe të vogla të prera në mes, me lule të bardha e ngjyrë manushaqe në majë, që bën një farë të murrme.

bar mastiku bot (*Dictamnus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e viseve të ngrohta të Europës, Afrikës Veriore dhe Azisë, rreth 0.5 m e lartë, me lule të bardha ose vjollcë në formë priamide dhe me gjethe si të frashërit. > **DISHULL I.**

bar matërgoni K bot (*Hyoscyamus*) > **BAR I TRASHË; KRUSPULLAK U; MADËRGON•Ë A.**

bar me kokë bot bis Tërfil.

bar me njëmijë fletë bot (*Achillea millefolium*) Bimë e familjes së lulëshqerrave, me gjethe pendore dhe lule të bardha, të verdha ose vjollcë në majë të kërcellit. > **BISHAMITH I.**

bar mëndafshi bot (*Asclepia vincetoxicum*) Bimë barishtore shumëvjeçare të qumëshoreve.

bar mërai Ç Kopër.

bar minurit bot (*Dysphania botrys*) (*Chenopodium L.*) Bimë njëvjeçare e viseve me klimë të butë me gjethe të çarë që ngjan si këmbë pate, 10 cm - 1.5 m e lartë, me lule pa petëla, të dendura në majë të degëve; farat përdoren gjerësisht si ushqim.

bar miu bot (*Asparagus officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare, rreth 1 m e lartë, me fije të imëta e të vogla, me lule të gjelbra në të verdhemë dhe me bitme të tulta e me shije të ëmbël, që hahen sa janë të njoma. > **SHPARGU•LL LLI.**

bar mjalti bot (*Melissa officinalis*) Bimë barishtore njëvjeçare e viseve mesdhetare, me gjethe vezake me push e me erë limoni, me lule të bardha ose ngjyrë trëndafili. > **BAR BLETE.**

bar mllake K bot (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. > **BAR I KUALVE (I KUAJVE).**

bar molldrage bot (*Portulaca oleracea*) Bimë barishtore njëvjeçare, deri 40 cm e lartë, me rrënjë boshtore, me kërcell të shtrirë përdhe dhe gjethe të tulta plot lëng, që përdoren për sallatë, me lule të vogla të verdha që hapin gjatë gjithë vitit kur ka reshje. > **BORDULLAK**

U.

bar morri bot (*Delphinium staphisagria*) Bimë barishtore dyvjeçare deri 2.5 m e lartë, me kërcell të fortë me push, me gjethe të mëdha pëllëmbore, me lule pesëpetëlshe mavi ose të kaltra; të gjitha pjesët e saj janë helmuese. > **KËMBË LAURESHE.**

bar muresh bot (*Umbilicus pendulinus; Umbilicus rupestris*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell dhe gjethe të vogla si kopsa me gropë në mes, të ngrënshme; gjethja pa cipë vihet sipër plagës a gërvishtjes për të qetësuar dhembjen.

bar mushkërish *bot* (*Menyanthes trifoliato*) Bimë barishtore me rizoma horizontale me gjethe treshe, me një kërcell që nxjerr disa lule si yll në majë.

bar ndërgjishte *bot* (*Potentilla reptans*) Bimë e vogël zvarritëse nga familja e trëndafiloreve (Rozaceve) me lule të praruara.

bar nepërke *bot* (*Echium vulgare*) Bimë barishtore dyvjeçare 30-80 cm e lartë, me lule të kaltra përgjatë kërcellit; rritet në vende të zhveshura pa lagështirë .

bar nëngjuhe *bot* (*Ophioglossum vulgatum*) Bimë barishtore me rizoma, 10-20 cm e lartë, me gjethe palme dyshe që mbështjell kallirin e lules; përdoret për mjekime popullore si llapë për plagë.

bar ngalose Bimë barishtore me gjethe të mëdha, me rrënjë si kokë hudhre, që përdoret në mjekësinë popullore kundër ngalosës së bagëtive. > **GURGULLESH•Ë A.**

bar ngjitës *bot* (*Ephedra distachya*) Shkurre e ulët, 25 - 50 cm e lartë, me lule të vogla të verdha ose të kuqe; përdoret në mjekime popullore si tonik kardiak.

bar nozell *bot* (*Achillea millefolium*) Bimë barishtore shumëvjeçare e merme, 20 cm - 1 m e lartë, me gjethe pendore të holla dyshe dhe treshe përgjatë gjithë kërcellit, me lule të vogla të bardha ose ngjyrë trëndafili, që dalin me grupe treshe deri në tetëshe. > **BAR KOLANECI; BAR PEZMI.**

bar oborri *K bot* (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. > **BAR PATE. TROSK•Ë A².**

bar pa emër *bot* (*Anagallis arvensis*) Bimë barishtore njëvjeçare e vogël, me kërcej të shtrirë përdhe, me lule bojëspeci ose blu që mbyllen kur vranon moti ose kur bie shi. > **RUTH•Ë A.**

bar pa rrënjë *bot* (*Cuscuta epithymum*) Bimë parazitare me kërcell si fije të kuqe; dredhël e kuqe.

bar paresh *bot* (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bar patash *bot* > **BAR PATE.**

bar pate *bot* (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. > **BAR GUSE.**

bar peshku *bot*

♦ (*Verbascum Thapsus; Verbascum longifolium*) Bimë barishtore dyvjeçare, me gjethe të mëdha, të gjata e me push, me kërcell të drejtë, që në majë ka një kalli me lule të verdha.

bar pezmi *bot* (*Achillea millefolium*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të drejtë, me gjethe të buta e të çara si të fierit, me lule tufë në majë, që përdoret në mjekësinë popullore për plagët me qelb.

bar pezul *bot* (*Saxifraga*) Bimë të vogla me gjethe rrumbullake që dalin drejt e nga rrënja, me kërcell të padegëzuar ku dalin lulet; është bimë e gjinisë më të madhe të Saksifragaceve, që përfshijnë lloje një- e shumëvjeçare, me veti mjekuese për gurët e veshkave.

bar përdhesi *bot* (*Achillea millefolium*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell në ngjyrë të errët, me rrënjë të dendura e të hidhura, me lule të verdha, që përdoret në mjekësinë popullore kundër përdhesit të bagëtive. > **BAR KOLANECI.**

bar plagësh *K bot* (*Dracunculus vulgaris*) Bimë barishtore e Araceve, me kalli të madh të luleve mashkullore dhe femërore, që bie erë mish i qelbur; përdoret në mjekësinë popullore kundër helmimit të bagëtisë nga gjarpri. > **LULË GJARPNI.**

bar plakash *bot* (*Colchicum autumnale*) Bimë barishtore e helmët, me lule të bardha në vjollcë; rritet në kullota me lagështi dhe çel në vjeshtë. > **LULE VJESHTË.**

bar plasjeje bot (*Scrophularia ramosissima*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të degëzuar në majë si fshesë, me gjethe vezake dhe lule të bardha në tufë; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e plasjes. > **BAR I DALËS.**

bar plehu bot Bimë barishtore me gjethe si të hithrës, me lule ngjyrë trëndafili që çelin nga mesi i verës, me fara si të lirit në ngjyrë të kuqërreme; rritet në plehërishtë.

bar pleshtash bot (*Tanacetum cinerarifolium*, *Chrysanthemum cinerarifolium*) Bimë barishtore shumëvjeçare e viseve me klimë të butë, me kërcell 0.5 - 1.5 m të lartë, me gjethe si të hithrës, që rritet nëpër shkëmbinj dhe farat e së cilës përdoren në mjekësinë popullore për shfarosjen e pleshtave.

bar pleshti bot (*Alyssum alyssoides*) Bimë barishtore një- a dyvjeçare, me kërcëj 30 - 40 cm të gjatë të shtrirë përdhe, me lule ngjyrë kremi të bardhë dhe petëla të vogla.

bar prisi bot (*Silene altifolia vulgaris*) Bimë barishtore e familjes së kariofilaceve, me lule si boçe ngjyrë trëndafili ose të bardha; kërcëjt dhe gjethet e njoma përdoren për sallatë.

bar pulash bot

♦ (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës.

♦ Bimë barishtore me kërcell të shtrirë përtokë, gjethet e njoma të së cilës përdoren si ushqim ose në mjekimet popullore.

bar pushi bot (*Poa bulbosa*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të hollë, me gjethe të imëta dhe lule të mbledhura si fshesë, që del në tufa të dendura dhe që e hanë kafshët.

bar qelbës bot (*Putoria calabrica*) Bimë barishtore me degë të shtrira përdhe, me qerthuj prej katër deri gjashtë gjethesh; mbillet për rrënjët që përmbajnë pigment të kuq.

bar qeni bot

♦ (*Plumbago europaea*) Bimë barishtore njëvjeçare rreth 20 cm e lartë, me gjethe të vogla me push, me lule të bardha që zë fara si të çajit.

♦ (*Marrubium peregrinum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së mendrës, deri 60 cm e lartë, me push dhe me erë të mirë, që përdorej kundër tërbimit nga kafshimi i qenit të tërbuar.

bar qerose bot (*Solanum nigrum*) Bimë barishtore ose shkurre e pyllit, 30 - 120 cm e lartë, me gjethe të mëdha vezake, me lule të blerta në të bardhë, që lidhin kokrra në tufa.

bar qimesh bot (*Convolvulus*) Dredhël e kuqe.

bar qumështi bot (*Taraxacum officinale*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell si qumështorja, me gjethe të holla e të gjata, me gjemba të vegjël si të hithrës, që u jepet si ushqim bagëti për të shtuar qumështin.

bar rakie bot (*Dictamnus albus*) Bimë barishtore shumëvjeçare deri 60 cm e lartë, me lule të kuqe në trajtë piramide në majë të kërcellit, me gjethe si të frashërit. > **BAR I UZOS;**

DISHU•LL LLI.

bar rikash bot (*Argentina anserina*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së trëndafiloreve me degë të shtrira përdhe deri 80 cm të gjatë me gjethe pendore të mbuluara me push të bardhë si mëndafsh; rritet në ranishte e zaje.

bar rresh bot (*Cuscuta europaea*) Bimë barishtore njëvjeçare, me lastarë shumë të hollë, të gjatë, të butë e të verdhemë, me lule ngjyrë limoni, që del nëpër ara të korrura, nuk e hanë kafshët dhe përdoret në mjekësinë popullore kundër rreve.

bar sahati bot (*Passiflora*) Bimë barishtore, me burbuqe si të zymbylit, që nxjerrin disa fijeza si akrepë sahati. > **GJYLPANAT E QYQES.**

bar sapuni bot (*Saponaria officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së karafiloreve, me kërcëj të padegëzuar, me lule të dendura, bojëhashashi, të merme, që çelin buzë mbrëmjes; rrënja përmban lëndë helmuese (sapunin); gjethet dhe rrënjët shkurtojnë kur zihen. > **LULE QYQEJE; LULE SAPUNI; SAPUN BJESHKE; SAPUN QYQEJE; SHKUMËZ A.**

bar sarillëku *K bot (Thalictrum L.)* Bimë barishtore shumëvjeçare 4-90 cm e lartë, me lule të verdha në majë të kërcellit të padegëzuar, me gjethe të holla si të koprës; rrënjët përdoren në mjekësi popullore kundër verdhëzës (sarillëkut).

bar së premi *bot*

♦ (*Artemisia vulgaris*) Bimë barishtore shumëvjeçare, 1-2 m e lartë, me rrënjë drunore dhe kërcell me ngjyrë të kuqe të errët, me lule të vogla të verdha ose të kuqërreme.

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të drejtë deri 1 m të lartë, me gjethe gjatashme të përkundërta, gati të tejdukshme, me lule të verdha me pika të zëza; është bimë shumë e dëmshme për bagëtinë. > **BAR I TË PREMIT; BAR SHURRËGJAKEJE.**

bar squfuri *bot (Lycopodium clavatum)* Bimë barishtore shumëvjeçare gjithmonë e gjelbër, deri 70 cm e lartë, me kërcell të shtrirë për tokë e të rrënjëzuar, me gjethe të holla si push rreth kërcellit, që nxjerr kalli të verdhë.

bar stenicash *K bot (Datura stramonium)* Bimë barishtore e helmët, deri 1.5 m e lartë, me lule si zile, me fryt gjembak dhe gjethe vezake e të dhëmbëzuara, që përdoren për mjekimin e astmës, të plagëve etj. > **TATULL I.**

bar syri *bot*

♦ (*Bellis perennis*) Bimë barishtore e vogël e livadheve, me kërcell të hollë, me gjethe vezake, që bën lule me zemër të verdhë e me shumë petla të bardha rreth saj; çel në fillim të pranverës. > **LULEDEL•E JA; LULE DHENSH.**

♦ (*Anagallis arvensis*) Bimë barishtore njëvjeçare e vogël, me kërcëj të shtrirë përdhe, me lule bojëspeci ose blu që mbyllen kur vranon moti ose kur bie shi. > **RUTH•Ë A².**

bar shejtani *bot (Cuscuta)* Bimë barishtore parazitare me kërcell kacavarës pa gjethe, që bën lule të verdha, të bashkuara si tufë dhe që dëmton rëndë bimët bujqësore. > **BAR DREQI; HELMËZ A; kuskut•ë a.**

bar shëllire *bot* Bimë barishtore, me gjethe të vogla e me lule të bardha me push, që vihet në kaden e djathit kundër shtrepave.

bar Shëngjergji *bot (Lysimachia nummularia)* Bimë barishtore zbukurimi me kërcëj të shtrirë përdhe që zënë rrënjë, me gjethe të vogla dhe lule të verdha të vogla.

bar Shëngjini *bot (Artemisia vulgaris)* Bimë barishtore shumëvjeçare, 1-2 m e lartë, me rrënjë drunore dhe kërcell me ngjyrë të kuqe të errët, me lule të vogla të verdha ose të kuqërreme.

bar shite *bot (Polygonatum multiflorum)* Bimë barishtore shumëvjeçare, me rrënjë të trasha e të bardha tërë nyja, me kërcell të drejtë 30-60 cm të lartë, që merr hark në majë, me lule të merme, të bardha, të verdha në të blertë, si zile që varen nga harku i kërcellit.

bar shkëndije *bot* Bimë barishtore, me gjethe si të hithrës e me një vijë të bardhë, me lule të vogla e të bardha; përdoret mjekimin e pikës në sy.

bar shkumëz *bot (Saponaria officinalis)* Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së Karafiloreve, me kërcëj të padegëzuar, me lule të dendura, bojëhashashi, të merme, që çelin buzë mbrëmjes; rrënja përmban lëndë helmuese (sapunin); gjethet dhe rrënjët shkumëzojnë kur zihen. > **BAR SAPUNI; LULE QYQEJE; LULE SAPUNI; SAPUN BJESHKE; SAPUN QYQEJE; SHKUMËZ A.**

bar shpatëz *bot (Potentilla)* Bimë barishtore me gjethe të përbëra pesëshe, me lule të verdha pesëpetëlshe. > **ZORR•ËL LA.**

bar shpërgëtie *bot (Anagallis arvensis)* Bimë barishtore njëvjeçare e vogël, me kërcëj të shtrirë përdhe, me lule bojëspeci ose blu që mbyllen kur vranon moti ose kur bie shi. > **BAR I SË PAEMRËS.**

bar shpirre *bot (Cuscuta)* Bimë barishtore parazite me kërcell kacavarës e pa gjethe, me lule të verdha si tufë; dëmton rëndë bimët bujqësore. > **HELMËZ A; KUSKUT•Ë A; BAR I DREQIT.**

bar shpretke bot

♦ (*Ruta graveolens*) Bimë mjekësore me fletë që kanë erë të fortë e të rëndë, me lule të verdha të mbledhura në tufa të vogla, nga e cila nxirret një vaj i hidhur. > **RYZ•Ë A.**

♦ (*Verbena officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare, deri 1 m e lartë, me kërcell të degëzuar, gjethe të dhëmbëzuara dhe lule mavi.

bar shqiponje bot (*Digitalis ambigua*) Bimë barishtore shumëvjeçare, e helmët, me kërcell të drejtë e me push, me gjethe të gjata, me lule të verdha si këmborë; rritet në toka gëlqerore.

bar shtrige bot (*Lycopodium*) Bimë enëzore si myshku.

bar shtroje bot (*Corrigiola litoralis*) Bimë barishtore njëvjeçare, me degë 5-25 cm gjatësi, të shtrira përdhe, që vetëpllenohet brenda lules së mbyllur.

bar shurrëgjakeje bot

♦ Bimë barishtore me kërcell të kuq e të gjatë deri 50 cm, me gjethe si të hides e me lule të bardha, që përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e shurrëkuqes së bagëtive. > **BAR**

I TË PREMËT.

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të drejtë deri 1 m të lartë, me gjethe gjatashme të përkundërta, gati të tejdukshme, me lule të verdha me pika të zëza; është bimë shumë e dëmshme për bagëtinë; përdoret në mjekësi për gjendje të lehta të depresionit.

bar shushkave bot (*Celosia cristata*) Bimë barishtore me kërcell e me gjethe të kuqërreme dhe me lule të kuqe, të ngjashme me kreshtë të gjelit, e cila rritet nëpër kopshte e lulishte për zbukurim. > **LAFSHË GJELI.**

bar tamli krahin G > **BAR TAMBLI.**

bar tambëlthi bot > **BAR TAMBTHI.**

bar tambli bot

♦ (*Taraxacum officinale*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell si qumështorja, me gjethe të holla e të gjata, me gjemba të vegjël si të hithrës, që u jepet si ushqim bagëtive për të shtuar qumështin.

♦ (*Euphorbia*) Qumështore.

bar tambthi bot (*Lilium Martagon*) Bimë barishtore e Lilaceve me kërcell deri 50 cm të lartë; nxjerr një tufë në trajtë piramide lulesh të merme, të bardha, të kuqe të ndezur ose ngjyrë trëndafili a të zeza, me gjethe të përkulura heshtake; shtohet me qepujka.

bar tamës bot (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. > **BAR PATE; TROSK•Ë A².**

bar teli bot > **BAR TELISHI.**

bar telishi bot (*Carex canescens*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të lëmuar e të gjatë mbi 1 m, me gjethe si fije bari, me lule si fshesë; përdoret si ushqim për kafshët dhe për gjelbërim.

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore me gjethe të holla, me lule të vogla të verdha, të merme; përdoret për mjekim plagësh.

bar teshi bot

♦ (*Centaurea alba*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të degëzuar, me gjethe pendore të çara në buzë dhe me lule të purpura; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e teshit a të shpërgëtisë.

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë me kërcell gjer 60 cm të lartë, me lule të verdha dhe me erë si të balsamit. > **BALÇ I.**

bar teshtitje bot (*Achillea ptarmica*) Bimë barishtore e familjes së Kompozitave me gjethe të dhëmbëzuara imët dhe tufa lulesh të bardha.

bar të preri bot (*Hypericum perforatum*) Bimë me kërcell gjer 60 cm të lartë, me lule të verdha dhe me erë si të balsamit. > **BALÇ I.**

bar të thekmi K bot (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. > **BAR PATE; TROSK•Ë A.**

bar tërfoni bot (*Lysimachia*) Bimë barishtore zbukurimi me kërcëj të shtrirë përdhe që zënë rrënjë, me gjethe të vogla dhe lule të verdha të vogla.

bar tufak bot (*Centaureum umbellatum*) Bimë barishtore dyvjeçare, deri 50 cm e lartë, me kërcell të degëzuar, me gjethe të përkundërta, me tufë lulesh pesëpetëlshe ngjyrë trëndafili në majë; përdoret si bimë mjekësore për gastritin dhe për sëmundje të mëlçisë.

bar turreci K bot (*Alopecurus pratensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e livadheve me kërcell deri 110 cm të lartë, me kalli cilindrik.

bar thekç K bot (*Lysimachia vulgaris*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të drejtë 50-150 cm e lartë, me lule të verdha që dalin tufë në majë të kërcellit.

bar thekmit K bot (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. > **BAR PATE.**

bar thëllanze bot G > **BAR THËLLËZE.**

bar thëllëze bot (*Mercurialis*) Bimë barishtore njëvjeçare ose shkurre shumëvjeçare, e helmët, me lule të vogla, të gjelbra, pa petla e të mbledhura në kalli, me gjethe të mëdha, që kanë një lëndë ngjyuese.

♦ > **THËRROK•E JA; XERXELE JA.**

bar thiu bot (*Centaureum umbellatum; Centaureum erythraea*) Bimë barishtore e livadheve, me lule të vogla si hinkë të kuqe trëndafili që dalin tufa-tufa; ka lëng të hidhët që përdoret në mjekësi për të hapur oreksin dhe për kompensimin e lëngut të tëmthit.

bar udhe bot (*Sedum acre*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të ulët e të tultë, me gjethe vezake të dhëmbëzuara, me lule të verdha pesëpetëlshe të mbledhura në majë, që lidh kokrra të vogla të gjelbra, si të rrushit; del në ara, mure, e gurishte. > **BAR URDHJE; THONJ QETE; RRUSHQYQ•E JA.**

bar ujcë bot (*Oenanthe fistulosa*) Kopër e egër helmuese. **bar uji** bot

♦ (*Oenanthe aquatica*) Maraskë; kopër e egër; kopër qeni.

♦ (*Nuphar lutea L.*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me gjethe të mëdha e me lule të bardha në të verdhë që dalin mbi ujë, e cila rritet në liqene e në ujëra të ndenjura; lëkua; belkua. **bar ujthi** bot

♦ (*Lithodora*) Shkurre e ulët e viseve mesdhetare, me gjethe gjatuse dhe lule të vogla pesëpetëlshe të bardha ose të kaltra, që del nëpër gurishte.

♦ > **RICIN I; MËRTIK U.**

bar urdhje bot (*Sedum acre*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të ulët e të tultë, me gjethe vezake të dhëmbëzuara, me lule të verdha pesëpetëlshe të mbledhura në majë, që lidh kokrra të vogla të gjelbra, si të rrushit; del në ara, mure, e gurishte. > **BAR UDHE; THONJ QETE.**

bar urithi bot Bimë barishtore e fushave, me kërcell e gjethe si të zymbylit, me lule ngjyrëvjollcë, që e pëlqejnë bletët.

bar urovi bot (*Galium*) Bimë barishtore ose zbukurimi me kërcell gjembak, me gjethe të përveshura dhe me tufa lulesh të bardha.

bar varsë (*Ephedra*) Bimë të shumta barishtore me kërcell deri 1 m të lartë, të viseve të thata të gjysmësferës veriore, që rriten në toka ranore, në murishte etj.

bar vedre bor Bimë barishtore, me lule ngjyrë blu, me gjethe të renditura në dy anët e një kërcelli dhe me erë të këndshme si ajo e rozmarinës.

bar venetiku bot (*Phalaris arundinaceae*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell deri 2 m të lartë, me gjethe heshtake të blerta ose me ngjyra të tjera, me kalli si te elbit; shtohet me rizoma të trasha.

bar verdhçi bot > **BAR VERDHËZE.**

bar verdhëze bot (*Thalictrum minus*) Bimë barishtore, me kërcell që shtrihet përtokë, me gjethe të bardheme, që bën kokrra si lende të verdha dhe që përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e verdhëzës.

bar vese bot Bimë barishtore njëvjeçare, e lartë deri një pëllëmbë, me lule në ngjyrë të kaltër, që përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e sëmundjes së lëkurës të shkaktuar nga vesa.

bar veshi bot (*Sempervivum tectorum*) Bimë me gjethe të tulta, me lule ngjyrë trëndafili; del zakonsht në çati e mure të vjetër përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e plagëve dhe të sëmundjeve të veshit.

bar vjetash K bot (*Vaccaria*) Bimë barishtore njëvjeçare e Kariofilaceve, me kërcell e gjethe të kaltëreme dhe lule bojëhashashe.

bar vneri¹ *G bot*

♦ (*Asplenium trichomanes*) Lloj fieri me gjethe pendore, që del në gurishte.

♦ *krahin* Bimë barishtore deri 50 cm e lartë, që del në tufa nëpër shkëmbinj; kërcelli lëshon një lëng qumështor që përdoret për pastrimin nga vneri.

bar zemre bot (*Gentiana lutea*) Bimë barishtore shumëvjeçare me lule të mëdha e të verdha në majë të kërcellit, me gjethe të holla e të gjata; rrënja ka shije të hidhur e përdoret në mjekësi. > **AGNUSH•E JA; SANË•Z A.**

♦ (*Aristolochia rotunda*) Bimë barishtore 60-70 cm e lartë, me rrënjë të trasha e të tulta, me kërcell të padegëzuar, me gjethe të përkundërta në trajtë zemre, me lulesë si gyp, që lëshon erë të keqe.

bar zgjebeje bot (*Scabiosa*) Gjini bimësh barishtore me lule të mëdha me shumë koka bashkë, në ngjyrë trëndafili, të kaltër e të bardhë, të pasura me nektar. > **SHPINËZ A.**

bar zogu (zogjsh) bot

♦ Lloj luleje e merme, me gjyrë të verdhë.

♦ (*Stellaria*) Bimë barishtore njëvjeçare, me lule të vogla të bardha me 10 petla; mbin në vjeshtë dhe lulëzon e farëzon njëkohësisht.

bar zorrël bot (*Potentilla*) Bimë barishtore me gjethe të përbëra pesëfletëshe, me lule të verdha pesëpetëlshë. > **ZORR•ËL LA.**

bar zonje bot (*Teucrium polium*) Shkurre e ulët e viseve mesdhetare, me lule të vogla të bardha ose ngjyrë trëndafili; gjethet e vogla si .

bar i² *m sh na nat*

♦ *farm* Lëndë e përgatitur posaçërisht për mjekimin a parandalimin e një sëmundjeje ose për shërimin e një plagë. > **ILAÇ I. Bar qetësues. Bar me kokrra. Bar i lëngët.**

♦ Bimë ose pjesë e një bime, e përgatitur në një mënyrë të caktuar, që përdoret për mjekime.

♦ *krahin* *G* Mjete kozmetike.

♦ Lëndë kimike, zakonisht helmuese ose me erë të keqe, që përdoret për të zhdukur a për të larguar insektet e kafshët e dëmshme. **Bar mole (lëkurësh)** naftalinë. **Bar pleshtash. Bar tartabiqesh. Bar morri. Bar miu (minjsh).**

♦ *fig* Mjet a mënyrë që ndihmon për të kapërcyer një fatkeqësi, për të dalë nga një e keqe a vështirësi ose për të harruar një hidhërim etj. * **E piu barin** u helmua; vdiq i helmuar.

bar djathi ind ushq Farë djathi e bërë me mullëz qengji.

bar djegieje Mjekim popullor për të lyer plagë të djegieve i bërë me vezë, vaj e lëng gëlqereje të kulluar.

bar plakash Mjekim popullor.

bar vneri² *bis* Kripë magnezi për shpëlarjen e sistemit të tretjes.

bar i³ *m sh e et* Lokal ku zakonisht pihet më këmbë. [**Përpara se të shkonte në "Bar Liria"kaloi nga posta.** (IK).]

**

bar-birrari Lokal ku shërbehen pije, kryesisht birra, dhe ushqime më këmbë dhe ndenjor. **bar-bufe** *f* Lokal ku shërbehen pije dhe ushqime, zakonisht për t'u konsumuar më këmbë. **bar-kafe** Lokal ku shërbehen pije, kafe dhe ushqime.

bar-restorant Restorant në mjedis të hapur, zakonisht në kopsht a lulishte.

bar i⁴ *m sh ë ët tek* Njësi e shtypjes atmosferike.

Bar i m gjeog Tivar (*qytet në Malin e Zi*). **bára** *Ç ndajf* Baraz; barabar.

barabán i m sh ë ët tek Pjesë e makinave ose e mekanizmave të ndryshëm, në trajtën e një cilindri të madh e zakonisht të zbrazët brenda, ku mbështillen kablllo, fletë grilash etj., ose ku përpunohet një lëndë. > **TAMBUR I**.

barabár ndajf Njësoj, po aq, në të njëjtën madhësi a shkallë me një tjetër; në mënyrë të barabartë, pa dallim, sikurse një tjetër; si njëri tjetri; sa njëri tjetri. **Ndajmë barabar.** [**Do të lëvdoj dashurinë/ barabar me perëndinë** (Pop. Ç).] [**Kryepeshkopi i Tivarit, Marino**

Bizzi, në një letër që i drejtonte Vatikanit më 1610, shkruante: "Ditën e Shën Ilisë, kisha ishte mbushur me Muhamedanë e të Krishterë pothuajse barabar nga numri". (AE).]

barabárdh i m bot Bar i gjatë, i bardhë me xhufkë të kuqe.

barabarësi a f Të qenët i barabartë. > **BARAZI A.**

barabar•ój kal, jokall G > **BARABAR•UE (me).**

barabársh•ëm (i) e (e) mb G I barabartë; që mund të barazohet, të matet a të krahasohet me dikë a diçka.

barabártë (i e) mb (*Madhësi, forcë, vlerë etj.*) e njejtë me një tjetër. **Kënde të barabartë. Në kushte të barabarta. Të drejta të barabarta përpara ligjit.**

barabárt•ë a (e) f sh a at (të) f e **BARABART•Ë I (i).**

barabárt•ë i (i) m sh ë ët (të) Njeri me të njëjtat të drejta e detyra, pa privilegje e dallime nga të tjerët; i së njëjtës shkallë a përgjegjësi. [**Ndërsa n'atë kohë Skënderbeu i nënshtrohej mbretit të Napolit duke e njohur për kryezot, marrëveshja me Venetikon bëhet si midis dy të barabartëve.** (AE).]

barabar•úe (me) kal, jokall óva úe G Barazoj.

barabar•úe (me u) óva (u) úe G vetv e **BARABAR•UE (me).**

barabarúem (i) e (e) mb G I barazuar.

barabís kal ta tur > **BARABIT.**

barabít kal a ur I jap të njëjtin vlerësim (*dy vetëve a sendeve me veti të krahasueshme*). >

BARAZ•OJ.

barabít•em a (u) ur

I vetv

♦ Krahasohem; arrij të njëjtin nivel si dikush.

♦ *veta III* Është barabar (në një nivel).

II pës e BARABIT. > **BARAZ•OHEM.**

barabítës e mb Krahasues.

barabítsh•ëm (i) me (e) mb I barazueshëm; i krahasueshëm në të njëjtin nivel. **barabítshmëri a f libr** Barazueshmëri; krahasueshmëri në të njëjtin nivel. **barabítur mb I** krahasuar në të njëjtin nivel.

barabrínjës e mb gjeom (*Trekëndësh etj.*) me të gjitha brinjët të barabarta.

barabrínjësi a f gjeom Të qenët barabrinjës.

baráçk•ë a f Mundim; përpjekje e lodhshme.

barajbár ndajf *J* Në mënyrë të barabartë. > **BARABAR.**

barájë ndajf *krahin J:* **Luajmë barajë** luajmë kukafshehthi.

barák e mb *J* Blond; fair (*haired, skinned*).

barák u m sh ë ët krahin Ka me ngjyrë të kuqe

barakán i m sh ë ët Çarçaf i arabëve.

barakán•e ia f sh e et > **BARAKAN I.**

barák•ë a f sh a at Ndërtesë e thjeshtë njëkatëshe, zakonisht e bërë me dërrasa ose me lëndë të tjera të lehta, që shërben si fjetore, si dyqan, si depo, për zyra etj. **Qytezë barakash.**

♦ Ndërtesë e keqe, e cilësisë së dobët.

barakóhsh•ëm (i) me (e) mb I njëkohshëm; që ndodh a bëhet në të njëjtën kohë me diçka tjetër.

barakráhës e mb vjet gjeom (Trekëndësh) brinjënjëshëm.

barakráhës i m vjet gjeom Trekëndësh brinjënjëshëm.

baraktín•ë a f sh a at Qytezë a lagje me baraka.

baráng•ë a f sh a at > **BARAK•Ë A.**

baranój•ë a f sh a at gjell Gjellë me hithra; burani.

báras

I ndajf

♦ Sa njëri edhe tjetri, në të njëjtën madhësi, sasi a shkallë me një tjetër. > **BARABAR;** **NJËSOJ.** Ndajmë **baras.** [Per mue janë **baras/ Si bukë si panë** (GjF).]

♦ *sport* Në barazim. **Nxjerr baras ndeshjen.** **Ndeshja doli baras.** **Arrijmë baras në finish.**

II si kallëzues: Ka vleftën e., është i barabartë në numër me ...; bëjnë. **Dy dhe dy baras katër.**

barasít kal krahin G > **BARASIT•Ë (me).**

barasít•et krahin G vetv dhe pës e BARASIT•Ë (me u). **barasít•ë (me) kal a ë krahin G** Rrafshoj; niveloj.

♦ Mbush rrafsh (*masën e miellit etj.*).

barasít•ë (me u) - (u) ë krahin G vetv dhe pës e BARASIT•Ë (me). **barasítun (i e) mb krahin G**

♦ I rrafshuar; i niveluar.

♦ (*Masë*) e mbushur rrafsh. **baraslargés•ë**

a f > **BARASLARGËSI A.**

baraslargësi a f Largësi e njëjtë nga një pikë e dhënë.

baraslargët (i e) mb > **BARASLAGRUAR (i e).**

baraslargím i m Të qenët në largësi të barabartë nga një pikë e dhënë. **baraslargúar**

(i e) mb Që ka largësi të njëjtë me një tjetër nga një pikë e caktuar. **I**

baraslarguar nga dy pika.

baraslartësi a f Lartësi e barabartë midis dy lartësive të krahasueshme. **barasmolekulár e mb kim** Që përmban ose ka numër të barabartë molekulash. **baras•nátë náta f sh nëtë nëtët** 21 marsi a 21 shtatori, kur rrezet e diellit bien pingul në

ekuator dhe nata është e gjatë sa dita. **Barasnata dhe barasdita.** **Barasnata e pranverës (e vjeshtës).** **Dy barasnetët e vitit.**

baraspësh•ë a f

♦ *tek* Gjendje në prehje e një trupi, kur veprojnë mbi të forca të kundërta të barabarta.

♦ *fig:* [Në këtë emërtim (*qerthulli i kangëve të kreshnikëve*), i cili nuk mbeti gjatë në përdorim funksional, ndoshta për shkak të karakterit dialektor të fjalës "qerthull", në fakt kishte një baraspeshë semantike (ShS).]

baraspeshë dinamike fiz. Gjendje në të cilën një numër proceses veprojnë njëkohësisht për ta mbajtur një sistem të pandryshuar.

baraspeshë e forcave *fiz* Gjendje në të cilën dy forca veprojnë ndaj njëra-tjetrës në madhësi të barabartë.

baraspeshë e paqëndrueshme *fiz* Gjendje në të cilën veprimi i një force e ndryshon baraspeshën.

baraspeshë e qëndrueshme *fiz* Baraspeshë në të cilën çdo shmangie vë në veprim forca që e kthejnë sistemin në gjendjen e mëparshme.

baraspeshë statike *fiz* Gjendje e pandryshueshme baraspeshimi.

baraspeshím i m sh e et Vendosje në gjendje baraspeshë.

baraspesh•óhet *vetv veta III dhe pës e BARASPESH•OJ.*

baraspesh•ój kal Vë në baraspeshë (*dy a më shumë trupa*); sjell në gjendje baraspeshë (*një trup*).

baraspeshór i m mek Tra i gjatë i lidhur me një portë ose pjesë të urës ngritëse që i bën kundërpeshë portës gjatë hapjes dhe mbylljes.

baraspéshtë (i e) mb (*Sende*) me peshë të barabartë.

baraspeshúar (i e) mb (*Trup*) i sjellë në gjendje prehjeje.

baraspeshúes e mb dhe fiz (*Forca*) që e sjellin në gjendje prehjeje një trup. **baraspeshúes i m tek** Mekanizëm për shpërndarjen e barabartë të ngarkesave në shtyllat e kabllave ajrore.

barasrrókësh e mb I përbërë nga një numër i barabartë rrokjesh. **barastíngu•ll i m sh j jt muz**

♦ Tingull me lartësi të njëjtë me një tjetër.

♦ Kombinim i partiturave në të njëjtën lartësi ose oktavë.

barastingullór e mb Që përmban të njëjtin numër tingujsh; që ka vlerë tingullore të njëjtë me një tjetër.

barasthellësi a f libr Thellësi e barabartë a e njëjtë.

barasúesh•ëm (i) me (e) mb I së njëjtës madhësi, peshë etj. me një tjetër.

barasvíj•ë a f

♦ *meteo* Vijë e hartës që bashkon dy pika me shtypje atmosferike të njëjtë në një kohë a periudhë të dhënë.

♦ *fiz* Vijë e lakuar ose formulë që paraqit një sistem fizik në trysni të pandryshueshme.

♦ *fiz* Secili prej dy a më shumë izotopeve të elementeve të ndryshme me peshë atomike të njëjtë.

barasvlér•ë a f Të qenët i barasvlershëm ose me vlerë të njëjtë me një tjetër.

barasvlérës e mb Ai që ka vlerë të barabartë me një tjetër, ai që është i njëjtë me një tjetër. >

EKUIVALENT E.

barasvlérës i m sh - it Madhësi e barabartë me një tjetër.

barasvlerësím i m Dhënie e vlerave të barabarta dy a më shumë faktorëve, madhësive etj. **barasvlers•óhet** *vetv veta III dhe pës e BARASVLERËS•OJ.*

barasvlerës•ój kal I jap vlera të barabarta (*dy a më shumë faktorëve, madhësive etj.*).

barasvlérsh•ëm (i) me (e) mb Që ka vlerë të barabartë me një tjetër, që është me vlerë të njëjtë; që e zëvendëson plotësisht diçka në një anë. > **EKUIVALENT E.**

barasvlershmëri a f libr Të qenët i barabartë në vlerë me një tjetër.

barásh i m sh ë ët *krahin keq* Njeri që ka qejf të bredhë, që e kalon kohën duke baritur a duke shëtitur.

baráshk•ë a f krahin G Shi i shkurtër e i rrëmbyeshëm. > **RREPTIM I.**

barasht•ój kal Niveloj; balancoj (*barrën*).

barashtúar (i e) mb I niveluar; i

balancuar. **barát i m sh e et** Privilegj.

♦ Benefis.

♦ Nder i posaçëm.

baraváshk•ë *a f sh a at A* Lëpushë e misrit.

bárazi *ndajf* > **BARAS**.

barazí *a f sh - të* Të qenët i barabartë në madhësi, në shkallë, në cilësi etj. me një tjetër, të qenët baras. **Barazia e forcave**.

♦ Gjendje e barabartë e njerëzve në shoqëri, të cilët kanë të drejta të njëjta politike e qytetare dhe marrëdhënie të barabarta me pronën shoqërore; e drejtë për të qenë i barabartë me një tjetër. **Barazi shoqërore. Barazi para ligjit**.

*

Shkalla krahasore e barazisë *gjuh* Një nga shkallët e krahasimit të mbiemrave e të ndajfoljeve, ku sendet a cilësitë që krahasohen janë në nivel të barabartë.

barazím *i m sh e et*

♦ Të bërët barabar i madhësive, peshave, numrave etj.

♦ *sport* Përfundim i barabartë i një ndeshjeje. **Gol i barazimit. Ndeshja u mbyll me barazim. Barazim zero me zero**.

♦ *mat* Formulë që ka dy anë me madhësi e me vlerë të barabartë ndërmjet tyre.

♦ *vjet* Barazi. [Fryma Evangjelike... tek motivi i ngritjes nga varri të vëllait të vdekur për të realizuar premtimin e dhënë në të gjallë ("Kostantini e Dhoqina"), duke i hequr Mesisë ekskluzivitetin e ringjalljes, ishte në një farë mënyre barazim i njeriut me hyjninë, me mbinjerëzoren. (ShS).]

*

Në barazim me... Në krahasim me...

Vë (heq) shenjën (vijën) e barazimit I quaj të barabartë; i barazoj ndërmjet tyre, i paraqit si të njëjtë.

**

Barazimi i Ajnshtajnit *fiz* Barazim ($E = mc^2$) që shënon lidhjen ndërmjet masës dhe energjisë, sipas të cilit masa e një trupi a sistemi është e barabartë me sasinë e energjisë në të.

barazim diferencor *mat* Differential equation.

barazim i baraspeshës *mek* Equilibrium equation.

barazim i kushtëzuar *mat* Barazim i saktë vetëm për një vlerë të së panjohurës. **barazim i lëvizjes** *fiz* Equation of motion.

barazim i shkallës së dytë *mat* Quadratic equation.

barazim i shkallës së parë *mat* Barazim në të cilin e panjohura (x) del vetëm me eksponentin 1.

barazim i shkallës së tretë *mat* Cubic equation.

barazim i shkallës së katërt *mat* Quartic equation.

barazim i vazhdimësisë *mat* Continuity equation.

barazim linear *mat* > **BARAZIM I SHKALLËS SË PARË. barazim polinomial** *mat* Barazim në të cilin ana e majtë është polinom.

barazimtár *e mb libr* Që synon drejt barazimtarisë; që kërkon barazimtari.

barazimtár *i m libr* Njeri që synon drejt barazimtarisë; që kërkon barazimtari. **barazimtár•e** *ja f e* **BARAZIMTAR I**.

barazimtarí *a f libr* Barazim i pambështetur dhe i padrejtë në diçka.

barazimtaríz•ëm *i m libr* Pikëpamje e prirje që kërkon barazinë e shpërndarjes së të mirave materiale, shpërblim të barabartë të njerëzve për punën që bëjnë pavarësisht nga sasia e cilësia e saj; barazim i pathemeltë e i papërligjur i njerëzve në një të drejtë.

barazísht *ndajf libr* Në mënyrë të barabartë; barabar.

baraz•óhem *vetv*

♦ Bëhem barabar, dal i barabartë me dikë. **Ndeshja (loja) u barazua. Votat u barazuan**.

♦ Vihem në një shkallë me dikë, duke u krahasuar me të. **Nuk barazohem dot me të**.

baraz•ój óva úar

I kal

♦ I bëj të barabartë nga madhësia, nga pesha, nga numri etj.; bëj barabar.

Barazoj përfundimin. Barazoi pikët.

♦ I jap të njëjtin vlerësim, duke e krahasuar me një tjetër. **E barazoi me veten.**

II jokall sport Arrij ta bëj të barabartë përfundimin e një ndeshjeje. **Barazuam në minutën e fundit.**

barazór i m tek Mekanizëm për shpërndarjen e forcës në mënyrë të barabartë në të gjitha nyjat.

barazor frenash tek Kllapë (valvul) për shpërndarjen barabar të trysnisë midis frenave të parme dhe të pasme.

baraspeshím i, barazpesh•ój etj. > BARAZPESHIM I, BARAZPESH•OJ etj.

barazrrókësh e mb let Me numër të barabartë rrokjesh; që kanë të njëjtin numër rrokjesh. **barazúar (i e) mb**

♦ Që është bërë i njëjtë nga madhësia, sasia, cilësia etj. me një tjetër. **Forca të barazuara.**

♦ *sport (Ndeshje, lojë)* e mbyllyr me barazim.

♦ *fin* Që del me shpenzime e të ardhura (me debi e kredi) të barabarta; i mbyllur, i shuar.

Llogari e barazuar. Buxheti i barazuar.

barazúes e mb

♦ (*Forcë, peshë, rrymë*) që synon drejt barazimit; që barazon.

♦ *vjet* Krahasues.

barazúes i m sh - it dhe sport Ai që barazon.

barazúes•e ja f sh e et dhe sport f e BARAZUES I.

barazúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të barazohet me një tjetër; i krahasueshëm me një tjetër si i njëjtë me të.

barázh i m sh e et

♦ *hidr* Pendë; pritë.

♦ *usht* Pengesë e krijuar me zjarrin e armëve ose me mjete të tjera, për të ndaluar sulmet dhe përparimin e kundërshtarit.

♦ *fig* Pengesë për të ndaluar një veprim a gardh për të mbrojtur diçka. **Barazh i pakapërcyeshëm.**

barázhg•ë a f sh a at Vështirësi; hall; ngushticë.

barbác e mb I arbëreshëve të Greqisë; që ka të bëjë me arbëreshët e Greqisë. **barbác i m sh ë ët bis** Arbëresh i Greqisë.

barbác•e ia f sh e et f e BARBAÇ I.

Barbadós i m gjeog Vend me demokraci parlamentare në Ishullin Barbados, në Atlantik.

barbagám i m sh ë ët Hu i dajlanit.

barbaléc i m sh a at bot (Setaria glauca) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të trashë e të gjatë dhe me lule si të fshesës (melekuqes). > **BAR DERRI.**

barbalís•¹ jokall ta tur > BARBALIT.

barbalís•² jokall ta tur Ç Dërdëllit; flas gjepura; flas shumë e për gjëra të kota. **barbalít jokall ta tur** Luaj si palaço; bëj lojëra si bufon.

barbalít•em vetv ta (u) tur Bërbëlit; them nëpër dhëmbë. **barbalít•ë (me) kal a ë G > BARBALIT.**

barbalítj•e a¹ f sh e et Ç Dërdëllitje.

barbalítj•e a² f sh e et Ç Bërbëlitje; fjalosje nëpër dhëmbë. **barbalúsh i m ushq krahin** Qull. >

MËMËLIG•Ë A. barbálo mb J: Është barballo nga goja ai flet kot. **barbár e mb**

♦ *hist* Karakteristik i popujve që nuk kanë të bëjë me grekët a romakët. **Hordhi barbare.** **Gjuhë barbare** gjuhë që nuk është as greqishte e vjetër, as latinishte.

♦ *keq* I prapambetur e primitiv në zhvillimin e tij, i pagdhendur e i pakulturar; i egër, i pamëshirshëm, shkatërrimtar e mizor. **Krim barbar.** [Mbi ideoshkencën e fjalorit (vetëm stalinizmi ka guximin barbar me përngjitë ideologjinë me shkencën, të cilat shkojnë bashkë si maca me mîun) ká shkruar një artikull në shtyllat e Diellit Anton Logoreci. (APp).]

barbár i m sh ë ët

♦ *kryes sh hist* Emër me të cilin grekët dhe romakët e vjetër quanin të huajt që nuk flisnin gjuhën e tyre.

♦ *përmb* Njeri i prapambetur e primitiv; njeri i pagdhendur e i pakulturar.

♦ *përmb* Njeri i egër, i pamëshirshëm, shkatërrimtar e mizor; ai që bën barbarizma. **barbarí a¹ f sh - të**

♦ Egërsi prej barbari, qëndrim i pamëshirshëm e mizor, shkatërrim e shtypje çnjerëzore.

♦ *kryes sh* Vepër barbare; mizori; barbarizëm.

♦ *hist* Periudhë e dytë e zhvillimit të shoqërisë primitive pas egërsisë, shkalla para qytetërimit në zhvillimin historik të shoqërisë njerëzore.

barbarí a² f sh a at A Rrojtore.

barbarísh *ndajf* Me egërsi; pa mëshirë; mizorisht; si barbar. **E trajtoj barbarisht**

dikë. barbarízëm m¹ m sh ma mat

♦ Veprim i egër, i pamëshirshëm e çnjerëzor; sjellje prej barbari; mizori.

♦ Barbarity; barbarousness.

barbarízëm m² m sh ma mat gjuh Huazime të panevojshme nga një gjuhë tjetër. [**fjalor për leksemat e rralla dhe fjalët me përdorim të kufizuar, duke përfshirë barbarizmat, turqizmat dhe sllavizmat (ShS).**]

barbarizím i m libr

♦ Zhveshje nga vetitë njerëzore; shndërrim në barbar.

♦ *gjuh* Mbushje e gjuhës me huazime të panevojshme nga një gjuhë tjetër.

barbariz•óhem óva (u) úar libr

I vetv

♦ Zhvishem nga vetitë njerëzore; bëhem barbar; sillem si barbar.

II pës e BABARIZ•OJ.

barbariz•ój kal óva úar libr

♦ Zhvesh nga vetitë njerëzore; e kthej në barbar (*dikë*).

♦ *gjuh* E mbush (*gjuhën*) me huazime të panevojshme nga një gjuhë tjetër. **barbarizúar (i e) mb libr**

♦ I shndërruar në barbar.

♦ (*Gjuhë*) e mbushur me huazime të panevojshme nga një gjuhë tjetër.

barbaróz•ë a f sh a at bot (*Geranium rosa*) Bimë barishtore ose shkurre e ulët me lule të vogla ngjyrë trëndafili në të purpur, që mbillet për erën e mirë të gjetheve.

barát i m sh e et

♦ Privilegj.

♦ Benefis.

♦ Nder i posaçëm.

barberís jokál a ur Ç Punoj si berber; ushtroj profesionin e berberit.

barberísj•e a f Ç Punë e (profesion i) berberit.

bárb•ë a² m sh a at Ç Xhaxha.

barb•ë a² m sh a at krahin G Fik gushti, i zi me vija të bardha.

barbélác i m sh ë ët bot (*Persicaria bistorta; Polygonum bistorta*) Bimë barishtore shumëvjeçare deri 75 cm e lartë, me degë të dendura, me gjethe që vijnë e pakësohen drejt

majës së kërcellit ku nxjerr një kalli me lule të vogla ngjyrë trëndafili; gjethet përdoren si erëza dhe rrënjët në mjekësinë popullore si .

barbiár i m sh a at A Berber.

barbiturát i m kim Kripë ose ester i acidit barbiturik.

barbiturík e mb kim: **Acid barbiturik** acid sintetik kristalin i përftuar nga pirimidina.

barbón•ë a f sh a at veter Sëmundje e pulave.

barboríq i m > **BARBURIQ I.**

barb•û ûni m sh û ûjt ikt G > **BARBUN I.**

Barbúd•ë a f gjeog Barbuda. **Antigua dhe Barbuda** vend i përbërë nga dy ishuj në Indet Perëndimore, në Detin e Karaibeve.

barbufé ja f sh - të Lokal ku mund të hahet e pihet zakonisht më këmbë; bar dhe bufe së bashku.

barbúl•ë a f A Rrëmujë e madhe; gjurulldí.

barbulíq i² m sh ë ët ikt > **BARBURIQ I.**

barbulíq i² m sh ë ët Kalli misri.

bárbu•ll lli¹ m sh j jt bujq

♦ Shat i shkurtër.

♦ Paftë hekurj në fund të hostenit për të kruar dheun e ngjitur në plor. > **ÇAPËZ**

A. bárbu•ll lli² m sh j jt Pjesë e tultë e gishtit të madh të dorës ose të këmbës.

barbullámë ndajf G: **Digjet barbullamë** digjet me flakë të madhe e kërcëllimë.

barbullám•ë a f sh a at G Zjarr që digjet me flakë të madhe e kërcëllimë.

barbú•n ni m sh nj njtë ikt (*Mulus barbatus*) Peshk deti i vogël, me kokë të madhe, me dy mustaqe të gjata nën gojë dhe me luspa të kuqërreme.

barbun i gurit ikt (*Mullus surmuletus*) Barbun i Mesdheut me shirita në pendën e parë të kurrizit.

barbun i shkëmbit ikt > **BARBUN I GURIT.**

barbun me shirita ikt > **BARBUN I GURIT.**

barbúnj•ë a f sh a at bot

♦ (*Phaseolus vulgaris*) Lloj fasuleje, që bën bishtaja të gjera, me kokrra të mëdha e mishtake; bishtajat e njoma gatuhen gjellë. **Babunja sade (me mish).**

♦ (*Phaseolus coccineus*) Bimë kopshti me lule të kuqe që lidhin bishtaja.

barburéc i m sh a at G > **BARBURREC I.**

barburíq i m sh ë ët ikt (*Belennius ocellaris l.*) Peshk i vogël i ujërave të ëmbla, me pikëla të kuqe, që i ngjan barbunit.

barburíq bari ikt (*Blennius basiliscus*) Peshk deti i ujërave të cekëta deri afër 800 m thellësi, në vende me bar; të vegjëlit e sapodalë nga veza janë të gjithë femra, pastaj një pjesë kthehen në meshkuj.

barburíq deti ikt (*Parablennius sanguinolentus*) Peshk deti i familjes së barbutëve të Atlantikut dhe Mesdheut, deri 30 cm gjatë, pa luspa, me kokë të shtypur, sy të mëdhenj dhe pendë të mëdha gjembake.

barburíq flutur ikt (*Blennius ocellaris*) Peshk deti deri 20 cm i gjatë, me pendë me 12 gjemba përgjatë kurrizit dhe me një pullë të bardhë në të.

barburíq guri ikt (*Parablennius gattorugine*) Peshk deti i ujërave të cekta me shkëmbinj, deri 15 cm i gjatë, me prekla të gjata përmbi sy, me pendë të gjatë kurrizore dhe pendë të mëdha pranë vezave.

barburíq gjarpër ikt (*Xiphasia setifer*) Pesh i detrave të ngrohtë, me trup si ngjala, deri 50 cm gjatësi, që haset kryesisht në shtrat me baltë dhe rërë.

buriq i ndryshkët ikt (*Parablennius sanguinolentus*) > **BARBURIQ DETI.**

barburíq lumi ikt (*Salaria fluviatilis*) Peshk i cekëtinave në ujëra të kripura e të ëmbla, deri 15 cm i gjatë, me shirita pika-pika të bardha e të zeza.

barburiq me kreshtë *ikt (Scartella cristata)* Peshk i Atlantikut, Mesdheut dhe Paqësorit Verior, me gjatësi deri 12 cm, me kokë të kuqërreme plot qime, me trup kafe me shirita të çelët dhe me sy shumë të mëdhenj.

barburiq pallua *ikt (Salaria pavo)* Peshk deti i cekëtinave me gurë, rërë e barishte në ujërat e Atlantikut Verior, Mesdheut dhe Detit të zi, si dhe në ujëra të lagunave, deri 13 cm i gjatë, me fletë notuese përgjatë kurrizit dhe barkut; mashkulli rri në guva të vogla mbi nivelin e ujit gjatë zbatcës.

barburiq tentakulagjatë *ikt (Parablennius tentacularis)* Peshk deti i cekëtinave të Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi, deri 15 cm i gjatë, me fletë notuese kreshtake në kurriz dhe me dy brirtha të gjatë në kokë.

barburréc i m sh a at G

♦ Shkurtalaq.

♦ *fig* Njeri zemërlig.

barbúsh i m sh ë ët bot (*Lepidium campestre*) Bimë barishtore njëvjeçare e familjes së lakrave, me kërcell pushatak deri 60 cm të lartë, me kalli lulesh të bardha në fillim e të blerta më vonë, që lidhin bishtaja me dy kokrra ngjyrë kafe; e gjithë bima është e ngrënshme, gjethet hahen si sallatë.

barbút i m sh ë ët Zar në lojën e tavllës etj.

barbút•ë a f sh a at bot K (*Holcus mollis*) Bimë barishtore njëvjeçare e livadheve, me kërcell të drejtë deri 60 cm të lartë, me kalli pa hala.

barbútk•ë a f sh a at Lojë me zar.

barcalét•ë a f Tregim i shkurtër për një ngjarje të vërtetë ose të sajuar që i bën njerëzit të qeshin; anekdotë gazmore. > **GAZMOR•E JA**.

Barcelón•ë a f gjeog Kryeqytet i bashkësisë autonome të Katalonjës, në bregun Verilindor të Spanjës.

barcím i m G Mbjellje me bar.

barc•óhet G vetv veta III dhe pës e **BARC•OJ**. > **BARC•UE** (me u). **barc•ój** kal G > **BARC•UE** (me).

barc•úe (me) kal G Mbjell me bar (një copë tokë).

barc•úe (me u) G vetv dhe pës e **BARC•UE** (me).

barcúem (i) e (e) mb G (Vend) i mbjellë me bar.

bard i m let Poet që reciton vargje epike të një tradite gojore të dhënë. **bardák** u m sh ë ët

♦ > **BARDHAK U**.

♦ Gotë me dorezë.

bardáke¹ mb krahin G

♦ (Kumbull) kokërrmadhe e bardhë.

♦ K (Dardhë) picigjatë.

bardáke² mb krahin G (Dhi) cicëmadhe.

bardák•e ja¹ f sh e et krahin G

♦ kopsht Kumbull kokërrmadhe e bardhë.

♦ K kopsht Dardhë picigjatë që piqet vonë.

bardák•e ja² f sh e et krahin G Dhi cicëmadhe.

bardalík•e ja f sh e et kopsht G Kumbull gjatushe e zezë.

bardashjél e mb A (Sjellje) prej fëmije; fëmijërore.

bardashjél i m sh a at A Çunak; djalë i papjekur.

Bardéc i shkurt i Bardhyl.

Bardél i shkurt i Bardhyl.

bardérr i m sh a at bot (*Aristochia clematitis*) Bimë barishtore kacavjerrëse, me gjethe në trajtë zemre dhe lule të verdheme.

bardrédh i m bot (*Convolvulus*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të hollë e të gjatë, që shtrihet për tokë ose kacavaret pas një bime tjetër, me gjethe të vogla vezake e me lule të bardha si zile. > **DREDHK•Ë A.**

bardh kal, jokal krahin Lyej me shërbet gëlqereje.

bardh (i e) mb A I bardhë.

Bardh i shkurt i Bardhyl.

bárdha t (të) f sh euf Mbathje; të mbathura; të linjta. **bardhác e mb I** bardhemë.

bardhác•ë a¹ f muz J Vegël frymore në trajtë kupe.

bardhác•ë a² f J Shtambë e vogël me një vegsh.

bardháj•ë a¹ f sh a at Dru i në ngjyrë të bardheme nga kalbëzimi, që thërrmohet lehtë

bardháj•ë a² f sh a at Dhi, lopë a pelë e bardhë.

bardhák e mb Bardhosh. [**Hajde, moj gushë bardhake** (Pop).]

bardhák u m sh ë ët

♦ Gotë. **Një bardhak ujë. Bardhak me bisht.**

♦ Ibrik balte.

bardhák•e ja f sh e et Grua a vajzë bardhoshe.

bardhaléc e mb E bardhë e pashëndetshme (*e fytyrës*).

bardhalík•e ja f sh e et bot (*Prunus insitia*) Kumbull e bardhë. **bardhán e mb**

♦ (*Kafshë*) qimebardhë.

♦ (*Njeri*) flokëbardhë.

bardhán i m sh ë ët Cjap i bardhë. > **BARDHEC**

I . bardhán•ë a f sh a at Lopë, dhi a dele e bardhë.

bardhaqén i m sh ë ët bot (*Lonicera alpigena*) Shkurre e alpeve me gjethe pushatake dhe lule të verdha heshtake plot nektar.

bardháš e mb > **BARDHOSH E.**

bardhashín•ë a f bis fizio Leukorre; të bardhat e grave. **bardhavél**

e mb (*Lëkurë, cipë*) e bardhë në të trëndafiltë. **bardhavél i m sh ë**

ë Njeri me lëkurë të bardhë në të trëndafiltë.

bardhavél•e ja f sh e et Grua a vajzë me lëkurë bardhë në të

trëndafiltë. **bardh-bárdh mb përf**

♦ Shumë i bardhë; krejt i bardhë.

♦ (*Tesha*) të pastra; të lara shumë mirë.

bárdh•e ja f Vajzë e vogël e këndshme.

badhebárdh ndajf Gjithë bardhë; gjithë fushë (*në domino*).

bardhéc e mb I bardhë; me qime të bardhë. > **BARDHOK E. Cjap bardhec.**

bardhéc i¹ m sh ë ët Cjap i bardhë.

bardhéc i² m sh ë ët zool Gjarpër i përhimë në të bardhë. **bardhekúq**

mb (*Grua a vajzë*) me lëkurë të bardhë e faqe të kuqe. **bardhekuqezí**

mb poet (*Lule*) me ngjyrë të bardhë, të kuqe e të zezë. **bardhél•e ja f sh**

e et kopsht Ç Dardhë me kokrra të bardhëlleme.

bardhé•më (i) me (e) mb Me ngjyrë si të bardhë; gati i bardhë. **Mjegull e bardheme.**

bardhemí a f libr Të qenët bardhulin; albinizëm.

bardhém•të (i e) mb Me ngjyrë si të bardhë; gati i bardhë.

bardhés•ë a f sh a at bot (*Achillea*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell në ngjyrë të errët, me rrënjë të dendura e të hidhura, me lule të verdha, që përdoret në mjekësinë popullore kundër përdhësit të bagëtive. > **BAR PËREDHESI.**

bardhëshk•ë a f sh a at krahin G Dele e bardhë.

bardhezí ndajf Bardhë e zi. **Transmetoj bardhezi** transmetoj pa ngjyra.

bárdhë ndajf Me ngjyrë të bardhë; në të bardhë; si në të bardhë. **Bëhem bardhë në fytyrë** më ikën boja. **Lyej bardhë. Bardhë e zi** në të bardhë e në të zezë; (*fotografi, film, televizor*) jo me mgjyra. **I shoh gjërat bardhë e zi** i shoh gjërat në mënyrë të thjeshtuar, ose vetëm mirë ose vetëm keq.

bardhë (i e) mb

♦ Me ngjyrë si të borës, të qumështit, të pambukut etj., ngaqë i kthen të gjitha rrezet e dritës.

Re të bardha. Letër e bardhë. Mermer i bardhë. E bardhë si bora.

♦ Me ngjyrë të afërt me atë të borës a qumështit. **Bukë e bardhë. Lëkurë e bardhë** lëkurë që s'e ka zënë dielli, që nuk është nxirë nga dielli **Flokë të bardhë.**

♦ Me ngjyrën e lëkurës të çelur. **Raca e bardhë.**

♦ Që ndrit me një dritë të hapët në ngjyrë të qumështit; i qartë, me dritë. **Netë të bardha.**

♦ *fig* Fatlum; fatbardhë; që sjell mbarësi e gëzim a lumturi. **Orë e bardhë. Vite të bardha** vite të lumtura.

♦ *fig* I mirë; i pastër; i panjolllosur; i çiltër; bujar; që sjell të mira. **Faqja e bardhë** nder; emër i panjolllosur. **Me zemër të bardhë** me zemër të mirë; me bujarí.

♦ (*si pjesë e dytë në disa togfjalë*): **Ariu i bardhë** ariu polar. **Milingonë e bardhë** ent termit. **Mizë e bardhë** ent kandërr fluturake e vogël e rendit të Hemipterëve, që ha gjethet e bimëve nga ana e poshtme; është dëmtues kryesor i bimëve bujqësore. **Zambak i bardhë.**

♦ I pashkruar. **Çek i bardhë** çek në të cilin marrësi mund të shënojë shumën e dëshiruar.

♦ *euf*:

*

Dal me faqe të bardhë Dal ose ndahem me nder në një sipërmarrje.

I qepur me pe të bardhë *libr* I rregulluar pa kujdes, i ndrequr pa mjeshtëri, që i duken qartë gjurmët e rregullimit; i bërë në mënyrë trashanike.

Më dalin qime të bardha Mërzitem duke pritur për një kohë të gjatë.

Ngre flamurin e bardhë Dorëzohem.

Paç faqen e bardhë! *ur* Qofsh i nderuar!; qofsh faqebardhë!

**

ar i bardhë *met* Lidhje e arit me nikel, platin ose metal tjetër të bardhë; *fig* pambuku.

ferrë e bardhë *bot* Trëndafil i egër.

grykët e bardha *euf* Difteriti.

gjak i bardhë *fizio* Limfë.

jugë e bardhë Erë e pranverës, që fryn kur çelin lulet; erë e dobishme për bimët. **libër i bardhë** *zyr* Raport i qeverisë me propozime për një çështje të caktuar. **mëlçi e bardhë** *bis* Mushkëritë e kafshës së therur për mish.

murtaja e bardhë *euf* Tuberkulozi i mushkërive.

njollë e bardhë Vend i pashkelur; zonë pa të dhëna në hartë; çështje e pastudiuar në një fushë të dijes.

qymyr i bardhë *fig* Uji si forcë lëvizëse dhe si burim energjie; lloj qymyri që prodhohet me dru të tharë përmbi zjarr.

rruazat e bardha *fizio* Qeliza të sistemit imunitar, që mbrojnë trupin kundër sëmundjeve ngjitëse dhe lëndëve të huaja.

terror i bardhë Terror i ushtruar nga forcat reaksionare gjatë një kundërrevolucionit. **varg i bardhë** *let* Varg pa rimë me një tjetër.

vijat e bardha Vija të prera të shënuara në rrugë, në këndet ose në udhëkryqet, brenda të cilave lejohet kalimi i këmbësorëve nga një anë në anën tjetër.

zë i bardhë *muz* Zë i fëmijëve ose i grave, që nuk ka ngjyrim të timbrit. **bárdhë t (të) as**

♦ Krem i bardhë për fytyrë.

♦ Bardhësi.

♦ Pjesë e bardhë e diçkaje.

bardh•ë a¹ *f sh a at* Dele a dhi e bardhë.

bárdh•ë a² *kryes sh etn* Shkopa të lëvoruar, të ngulur në dhe në fillim të pranverës për të shënuar kufirin e kullotës.

bárdh•ë a³ *f sh a at* *K* Cipë që zë dhalla. **Bárdh•ë a** *f shkurt i* Fatbardha.

bárdh•ë a (e) *f sh a at (të)*

♦ Ngjyrë akromatike e sendeve që e kthejnë plotësisht dritën. **E bardhë e ndritshme.**

♦ Bojë e bardhë; pigment i bardhë. **Lyej me të bardhë.**

♦ *sh* Tesha të bardha; të linjta. **Vishem me të bardha. Të bardhat lahen veç.**

♦ *sh bis fizio* Tajitje të bardhëlleme të grave.

♦ *sh bis* Të lashta.

♦ *sh bis* Bulmet.

♦ *sh* Mobilie druri që nuk lyhen me bojë e nuk shkëlqehen.

♦ *bis anat* Pjesë e bardhë e kokërdhokut të syrit.

♦ *bis mjek* Cipë e bardhë që zë syrin dhe pengon shikimin.

♦ Pjesë e bardhë e vezës përqark të kuqes. **Ndaj të bardhat nga të kuqet e vezëve.**

♦ *fig* Punë e paqme.

♦ *sh* Armë të bardha. [se sa **gjak atëbotë i anmikut/ vojti rrëkajë prej t' bardhë çelikut** (GjF).]

♦ *zharg* Kokainë.

*

Ai ta bën të bardhën të zezë E paraqit krejt ndryshe diçka; e shtrembëron të vërtetën.

E vë të bardhën në të zezë E lë me shkrim diçka.

Nënshkruaj në të bardhë Nënshkruaj (një çek) pa shënuar shumën e të hollave.

Zihem për të bardhat e laraskës Zihem për gjëra të kota.

**

e bardha e syrit *anat* Cipë e bardhë e patejdukshme që mbështjell kokërdhokun e syrit.

e bardha e vezës Lëndë me përmbajtje të lartë albumine rreth të verdhës së vezës.

bárdh•ë i (i) *m sh ë ët (të)*

♦ Pjesë e bardhë e vezës përqark të kuqes.

♦ *sh* Njerëz të racës së bardhë.

♦ *sh* Gurë të bardhë në shah. **Luaj me të bardhët.**

♦ Lojtar që luan me të bardhët në shah.

♦ Çok në bilardo ose karambol.

bardhëdít•ë a *f sh a at* Ditë e mbarë, me mbarësi.

bardhëdýsh i *m* Gur dominoje me dy pikë në njërën anë dhe fushë në tjetrën.

bardhëkát•ër ra *f* Gur dominoje me katër pikë në njërën anë dhe fushë në tjetrën. **bardhëkátërsh i** *m >* **BARDHËKAT•ËR RA.**

bardhëkúq e *mb* Me ngjyrë të bardhë e të kuqe në anë të ndryshme.

bardhëkúq•e ja *f sh e et bot* (*Agaricus campestris*) Kërpudhë bardhëkuqe: një lloj kërpudhe që hahet, me mbulesën sipër të bardhë dhe poshtë në ngjyrë si të uthullës.

bárdh•ël la *f sh la lat* Dardhë me kokrra të bardheme; dardhë me tul të bardhë.

bardhëllém•ë (i) me (e) *mb* Me ngjyrë si të bardhë; gati i bardhë; i

zbërdhangët. **bardhëllím•ë a** *f sh* Zbardhëllim i ditës; agullim.

bardhëllór e *mb poet* I bardhë e i shndritshëm. **Fytyrë bardhëllore. Dallgë me kreshta bardhëllore.**

bardhëllósh e *mb poet* (*Fytyrë*) bardhoshe.

bardhëllósh i *m sh ë ët* Njeri me fytyrë bardhoshe.

bardhëllósh•e ja *f sh e et fe* **BARDHËLLOSH I.**

bárdh•ëm (i) me (e) mb I zbërdhylët; i bardhëremë.

bardhënjësh i m Gur dominoje me një pikë në njërën anë dhe fushë në tjetrën.

bardhëpës•ë a f Gur dominoje me pesë pikë në njërën anë dhe fushë në tjetrën. **bardhërëm•ë (i) me (e) mb** Me ngjyrë si të bardhë; gati i bardhë.

bárdhës i m sh - it orn (Falco sabuteo) Fajkua i vogël.

bardhësi a f

♦ Të qenët i bardhë; ngjyrë e bardhë e diçkaje. **Bardhësia e borës.**

♦ *fig* Pastërti a dëlirësi e ndjenjave dhe mendimeve.

bardhësin•ë a G > BARDHËSIR•Ë

A. bardhësir•ë a f

♦ Të qenët i bardhë; ngjyrë e bardhë e diçkaje.

♦ Ag i ditës; zbardhëllim.

♦ Zbehtësi.

bardhështín•ë a f sh a at krahin G Tokë deltinore e shkrifët, si e bardhë; ruan vlagën dhe është pjellore.

bardhëtrësh i m Gur dominoje me tre pikë në njërën anë dhe fushë në tjetrën.

bardhíl•ë a f sh a at Lopë e bardhë.

bardhísk•ë a f sh a at Dele ose dhi me qime të

bardha. **bardhísh i m sh ë ët** Kec me qime të bardha.

bardhísh•e ja f sh e et Dhi me qime të bardha.

bardhísh•ë a f sh a at > BARDHISH•E JA.

bárdhje mb (*Kumbull, qershí etj.*) e bardhë.

bárdhj•e a f Lyerje me sherbet gëlqereje. > **ZBARDHJ•E A.**

bárdhj•e a f sh e et Kumbull, qershí, dardhë etj. me kokrra të bardheme. **bardhk•ë a f sh a at bot** Lule dhensh.

bardhní a f G > BARDHËSI A.

bardho ja m sh - t

♦ Kalë, ka ose qen i bardhë.

♦ Njeri me flokë të bardhë ose të zbardhur.

♦ Njeri me tipare të bardha, me lëkurë të bardhë. > **BALASH I.**

bardhóc e mb A Barkmadh.

bardhój i m sh - t krahin G Ka i bardhë.

bardhók e mb

♦ (*Kafshë*) qimebardhë.

♦ (*Njeri*) me tipare të bardha, me lëkurë të bardhë.

bardhók u m sh ë ët

♦ Kafshë qimebardhë.

♦ Njeri me tipare të bardha, me lëkurë të

bardhë. **bardhók•e ja f sh e et f e BARDHOK**

U. bardhól i m sh ë ët Ka i bardhë.

bardhónj të sh i BARDH•UA

Ol. bardhónj•ë a f sh a at

♦ Kafshë shtëpiake

♦ Vajzë a grua me shumë të bardhë.

bardhór e mb poet > BARDHËLLOR E.

bardhósh e mb

♦ (*Njeri*) me lëkurën të bardhë, të panxirë nga dielli.

♦ Flokëbardhë; i thinjur.

♦ > **BARDHEM•Ë (i) ME (e).**

bardhósh i m sh -ë t

♦ Njeri flokëbardhë; thinjosh.
bardhósh•e *ja f sh e et f e* **BARDHOSH I.**
bardhoshín•ë *a¹ f sh a at* Gur gëlqeror.
bardhoshín•ë *a² f sh a at bis fizio* Sekretime të bardha nga vagjina, që shpesh tregon infeksion.
bardhovín•ë *a f sh a at* Tokë e varfër.
bardhsí *a f A* Bardhësi.
bardh•úa *ói m sh ónj ónjtë* Ka i bardhë. **bardhúc** *e mb* Flokëbardhë.
bardhúc•ë *a f sh a at vjet mjek* Difterit.
bardh•úe *óni m sh ój ójt G* Ka i bardhë. > **BARDH•UA**
OI. bardhúj•ë *a f*
 ♦ Lopë e bardhë.
 ♦ Grua a vajzë me flokë të zbërdhulta.
bardhúk *e mb* Me ngjyrë si të bardhë; gati i bardhë. > **BARDHEM•Ë (i) ME (e).**
Dele bardhuke.
bardhúk•e *ja f sh e et*
 ♦ Dele me qime gati të bardhë.
 ♦ *krahin G* Lopë e bardhë.
bardhúk•ë *a f sh a at krahin G* > **BARDHUK•E**
JA. bardhúkët (i e) *mb* Bardhosh.
bardhúl *e mb* Flokëbardhë.
bardhulín *e mb* Albin; me flokë të bardhë, me lëkurë të bardhë në ngjyrë qumështi dhe sy zakonisht të kuq që në lindje.
bardhulín i *m sh ë ët* Albin; njeri me flokë të bardhë, me lëkurë në ngjyrë qumështi dhe sy zakonisht të kuq që në lindje.
bardhulín•e *ia f sh e et f e* **BARDHULIN I.**
bardhullór *e mb* I bardhë që shndrit.
bardhullúer *mb G* > **BARDHULLOR E.**
bardhúsh•ë *a f sh a at krahin G* Lopë a dhi e bardhë.
bardhúsh *e mb përk* Lëkurëbardhë; cipëbardhë.
bardhúsh•e *ja f përk* Grua lëkurëbardhë; grua bardhoshe. **bardhushán** *e mb* Lëkurëbardhë; cipëbardhë.
bardhushán i *m sh ë ët* > **BARDHOSH I.**
bardhushán•e *ja f sh e et f e* **BARDHUSHAN I.**
bardhúsh•ë *a f sh a at* Bardhoshe; cipëbardhë.
bardhushín•ë *a f sh a at* Tokë e lehtë jopjellore në ngjyrë të zbardhët.
bardhushkë *mb f I* bardhë; cipëbardhë. [**Ku po i çon këto gra bardhushka?** (Flk).]
bardhúshk•ë *a f sh a at bot* Bimë barishtore me lule të kuqërreme, me zhardhok të bardhë të ngrënshtëm.
báre *ndaif G* Sadopak; dobare; së paku. **Bare dil një natë te na.**
baré *ja f sh - të krahin*
 ♦ Tokmak a majungë druri për të thyer plisat në arë.
 ♦ *G* Mjet si çekiq i rëndë për të ngulur pyka në trungje druri. > **VARE JA.**
barél•ë *a f sh a at* Bartinë me shtrojë pëlhure të fortë, me dy drurë anash dhe me këmbëza me rrota, mbartjen e të sëmureve ose të plagosurve. > **VI•G GU¹.**
bareliév i *m* Relief skulpturor në të cilin figurat dalin paksa mbi nivelin e sfondit. **bárem** *ndaif G* Sadopak; dobarem; së paku.
baremishngrënës *e mb zool (Kafshë)* që ha gjithçka.
baremishngrënës i *m zool* Kafshë që ha gjithçka.

Barénc i m gjeog Det që lag brigjet e Norvegjisë Veriore. **barén•ë a f sh a at mek**

♦ Pajisje për zgjerimin ose pastrimin e një vrime të punuar me trapan.

♦ *hidr* Pajisje për pastrimin e faqeve të brendshme të tubave të ujit.

barením i m mek Zgjerim ose pastrim i një vrime të punuar me trapan.

baren•óhet úa (u) úar mek *pavet dhe pës e BAREN•OJ.*

baren•ój kal óva úar mek Punoj në barenë (një

detal). **barenúar (i e) mb mek (Detal)** i punuar në

barenë. **barénj të A sh i bari u.**

bar•és íta ítur bis

I jokal

♦ Eci; lëviz nga një vend në një tjetër. **Bares poshtë e përpjetë.**

♦ Shëtit; endem poshtë e përpjetë; bredh. [**Miket më braktisin dhe bares hutueshëm.** (GB).]

♦ Udhëtoj. **Bares nëpër botë.**

♦ Vrapoj; eci me nxitim. shpejtoj. **Barita sa munda.**

II kal Shëtit (një vend); shëtit (*dikë*) nëpër një

vend. **barestezí a f fizio** Aftësi për të ndier trysninë.

barësh•ë a f sh a at Grua a vajzë që kullot bagëtinë.

barésht kal a ur krahin Barazoj.

barésht•et úa (u) úar *pavet dhe pës e BARESHT.*

bareshtím i m sh e et krahin Barazim. **bareshtúar**

(i e) *mb krahin* I barazuar.

bárëra t sh i BAR I.

bargantín•ë a f sh a at det Barkë me vela, me tre a më shumë direkë.

bargatónjës i m sh ë ët Farmacist që përgatit barërat vetë.

bárgër (i) mb m (Dash) i patredhur.

bargják u m bot

♦ (*Lythrum*) Gjini bimësh barishtore një- a shumëvjeçare me kërcell katror, gjethe pa bisht dhe lule si kallë ngjyrëvjollcë ose të bardha, që rriten në ligatina.

♦ (*Micromeria*) Gjini bimësh barishtore të familjes së mendrave, me kërcell e gjethe pushatake dhe lule të vogla ngjyrëvjollcë.

bargján i m bot (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A.**

bargjérgj i m bot (*Lysimachia numularia*) Bimë barishtore zbukurimi me kërcëj të shtrirë përdhe që zënë rrënjë, me gjethe të vogla dhe lule të verdha të vogla.

barhén•ë a f bot (*Lunaria*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me rrënjë boshtore, me gjethe të përkundërta; mbillet në toka të varfëra si ushqim për bagëtinë.

barhúdh•ër ra f sh ra rat bot (*Aliaria officinalis*) Bimë barishtore dyvjeçare e familjes së Brasikave, e përhapur në Europë e Azi; ka gjethe me rrudha, që lëshojnë erë si të hudhrës kur shtypen; lulëzon në vitin e dytë.

Bári m gjeog Kryeqytet i krahinës së Apulias, Itali, në bregun e Adriatikut.

barí u m sh nj një

♦ Ai që kullot, ruan dhe mbarështon bagëtinë. > **ÇOBAN I.** [bujk pa dhe,/ bari pa kope - / këtu/ në dheun tim (DhP).] [Shembuj si ai i Ballaban Pashës, i cili ishte i biri i një bariu nga Mati, ka me mijëra në historinë e Turqisë. (AE).]

♦ *fet* Prift i krishterë që shërben si udhëheqës shpirtëror i besimtarëve.

*

Dhentë pa bari i ha ujku një nga një ff u Pa udhëheqje të mirë, bëhesh pre e armikut.

Gjej njëherë bari, pastaj shko e bli dhi! *ff u* Merr të gjitha masat e nevojshme, para se të nisësh një punë.

Mbeti si bariu pa bagëti Mbeti i shkëputur nga masa që drejtonte. **Mbetën si dhentë pa bari** Mbetën pa udhëheqje, pa drejtues a pa kujdestar.

Vuri (bëri) ujkun bari I ngarkoi një detyrë me përgjegjësi një njeriu të pandershëm e të pabesë në një lëmë ku ai patjetër do të dëmtonte.

barí u ² *m sh nj një* *orn* Shpend notues, me pupla ngjyrë kafe, me sqep si të pulës; jeton nëpër kënetë dhe ushqehet me peshq të vegjël.

bariatrí a *m mjek* Degë e mjekësisë që merret me obezitetin.

bariatrík e mb mjek I bariatrisë.

bariatrík•ë a f mjek > **BARIATRI A.**

baribóy•ë a f sh a at *orn* (*Turdus pilaris*) Mëllenjë me kurriz të murrmë si në ngjyrë të ullirit, me gushë dhe bark në të bardhë e me njolla të errëta, që këndon bukur e ka mish të shijshëm. > **MULLIBARDH•Ë A.**

baridúst e mb ant ilir I fisit dalmat të baridustëve.

baridústë t m sh ant ilir Fis dalmat, që u shpërngul në Daki.

barídh i m sh ë ët Bari i vogël; bari i ri.

barík e mb kim I bariumit; që përmban barium.

baríkç e mb G Barkmadh.

baríl•ë a f sh a at Fuçi.

barímëz a f sh a at *bot* (*Sorghum halepense*) Bimë barishtore shumëvjeçare, e dëmshme për bimët e arave, me kërcell të drejtë e të lëmuar deri 1.5 të lartë, me gjethe të holla, me lule të imëta të mbledhura si fshesë (melakuq), që e hanë shumë bagëtitë.

barína t f sh krahin Barishte; barëra të këqija.

barín•ë a f sh a at G Vend i mbuluar me bar.

barínj•ë a f zool *Grass snake* Gjarpër i padëmshëm me shirit të verdhë përçark qafës, me bark të bardhëm me pulla të zeza, që rri zakonisht buzë ujërave; mashkulli është rreth 20 cm i gjatë, kurse femra arrin deri 190 cm gjatësi.

barión i m sh e et fiz, kim Grup grimcash elementare, që mendohet se përbëhen nga tre kuarke.

bariqënd•ër ra f sh a at astr Qendër e masës së sistemit Tokë-Hënë ose e sistemit diellor.

bariqendrór e mb astr I bariqendrës; që ka të bëjë me qendrën e masës së sistemit Tokë-

Hënë ose e sistemit diellor.

barí•s jokall ta tur > **BAR•ES.**

barisfér•ë a f gjeol Bërthamë e Tokës, qendër e Tokës. **baríst i m sh ë ët** Ai që shërben në bar.

baríst•e ja f sh e et fe **BARIST I.**

barishták e mb (*Vend*) i mbuluar a i veshur me bar të dendur; me shumë bar.

barísh t ndajf Ç: Bëhemi barisht pajtohemi.

barishtllë• ku m sh qe qet Ç Pajtim.

barisht•e ja f kryes sh e et

♦ Tërësi bimësh barishtore (që nuk drunjëzohen), me gjethe të blerta, që mbijnë vetë ose mbillen. **Barishte të këqija.**

♦ Gjethe ose pjesë të njoma të disa lloj bimësh të tilla që përdoren për ushqim; perime të gjelbra. **Sallatë (supë) me barishte.**

**

barishte deti *bot* Leshterikë.

barishte truske *bot* (*Cyperus*) Kashtë kënetë, me kërcell të shkurtër e pak më të hollë se të misrit, me gjethe të gjata, të holla e të mprehta; që nxjerr fara në trajtë xhufke në majë të kërcellit; përdoret zakonisht e thatë si shtresë për kafshët. > **TRUSK•Ë A.**

barisht•e a f bot (*Polygonatum*) Bimë barishtore me me gjethe çift të përkundërta përgjatë kërcellit dhe lule të bardha ose bojëbari të varura si zile nën gjethe.

barishtj•e a f kryes sh e et Vend i mbuluar me bar. > **BARIN•Ë A.**

barishtór e mb

♦ Që është si bari, pa kërcell a me kërcell që nuk drunjëzohet dhe me gjethe të njoma e zakonisht të blerta; i butë e jo i drunjëzuar. **Bimë (bimësi) barishtore. Kërcell barishtar.**

♦ I mbuluar me barishte, që ka barishte. **Vend (moçal) barishtar.**

barishtór i m sh ë ët kryes sh ent Lloj kandrrash të vogla, me ngjyrë të verdhë a të kuqërreme, që dëmtojnë bimët barishtore.

barishtóre t f sh Gjethe ose pjesë të njoma të disa lloj bimësh të tilla që përdoren për ushqim; perime të gjelbra.

barít² jokal a ur > **BARES.**

barít² kal a ur Mjekoj me barna popullore.

barít i m sh e et gjeol Mineral i bardhë ose pa ngjyrë; burim kryesor për nxjerrjen e bariumi; sulfat bariumi.

barít•em a (u) ur

I vetv Mjekohem me barna popullore.

II pës e BARIT².

barít•et vetv veta III (Gjella) humb shijen; bëhet e me shije të shpërlarë si bar. **barítj•e a² f sh e et bis** Shëtitje.

barítj•e a² f e et Mjekim me barna popullore. **baritón i m sh ë ët muz**

♦ Këngëtar ose zë burri me diapazon më të lartë se basi dhe më të ulët se tenori.

♦ Pjesë e shkruar për zë me diapazon të tillë.

♦ Vegël frymore me regjistër të ngjashëm me zërin e baritonit.

baritór e mb

♦ Që ka tiparet e jetës e të punës së barinjve; që ka blegtorinë si kryesore, që mbështetet në blegtorinë. **Jetë baritore. Fise baritore. Ekonomi baritore.**

♦ *art, let* Që i këndon jetës së barinjve, që pasqyron jetën e barinjve; që e paraqit të zbuluar jetën e barinjve në gji të natyrës. Poezi (këngë) baritore. Melodi baritore. **Poezi baritore** pastoral poetry.

♦ Që ka të bëjë me veprimtarinë e priftërinjve të krishterë, si udhëheqës shpirtërorë të besimtarëve. **Letër baritore. Vizitë baritore** vizita a shëtitja, e peshkopit në dioqezë të vet për të parë gjendjen e kishës dhe të regjistrave; për të pritur e nderuar popullin besimtar për kërkesat e ankesat e tij; për të predikuar, krezmuar; për të thirrur këshillat e kishave; për të kuvenduar e pleqëruar me ta.

barítur¹ (i e) mb (Gjellë) me shije të shpërlarë si bar; që ka humbur shijen.

barítur² (i e) mb bis (Njeri) i shëtitur; që ka parë botë.

bariúm i m kim Metal alkalini i butë në ngjyrë të argjendtë; përdoret në çoksidimin e barkit dhe në aliazhe të ndryshme, si dhe në mjekësi (*simboli Ba*).

bark i m krahin G Kafaz i kraharorit.

bar•k ku m sh qe qet

♦ Pjesë e trupit të njerëzve a të kafshëve, ku janë stomaku, zorrët, mëlçia e zezë dhe organe të tjera; pjesë e trupit të qenieve të gjalla nga gjoksi e poshtë, e kundërt me kurrizin. **Bark i fryrë. Zgavra e barkut. Më bie barku** dobësohem; më ikën dhjami i barkut. **M'u bë barku pale-palë (petë-petë)** u shëndosha shumë; vura bark. **Vë bark** shëndoshem; më rritet barku nga dhjamët.

♦ Stomaku e zorrët si organe ku hyn, qëndron e përpunohet ushqimi. **Bark i ngopur. Më dhemb barku.** [Fis kam mâ t'fortin/ E vlla bujarin,/ Per atme barkun,/ Per erz kam

arin (GjF).] [një qen i pamëshirshëm/ me bark shekullor, gjithmonë i pangishëm (Mgj).]

♦ *bis* Sasi ushqimi sa mund të mbajë stomaku. **Hëngra një bark fiq.**

♦ Zgavra e poshtme e trupit të femrës ku është mitra, pjesa e brendshme ku zhvillohet pjella. **Fryti i barkut** fëmija.

♦ Pjellë; tërësi e fëmijëve që lind një nënë me një burrë; tërësi e të vegjëlve që pjell brenda një periudhe një kafshë ose gjithë vezët që bën një shpend a kandërr. **Barku i parë (i fundit)** fëmija i parë (i fundit). **Djalë i barkut** djalë i vet (jo i birësuar). **Fëmijë të një barku** fëmijë të lindur nga të njëjtët prindër. **Vëllezër të një barku** vëllezër nga nëna e babai. **Motra e vëllezër nga barqe të ndryshme.**

♦ *fig* Brez. **Bark pas barku** brez pas brezi. **Deri në shtatë barqe** deri në shtatë breza.

♦ *etn* Tërësi e fëmijëve që vijnë nga një nënë, si lidhje gjinie; tërësi e fëmijëve dhe e pasardhësve të një gjinie. > **GJIRI A. Bark i shtuar. Janë të një barku.**

♦ Sipërfaqe e përkulur me hark e një sendi, faqe e fryrë e tij; pjesë e fryrë dhe e rrumbullakët e një ene e një voze etj.; pjesë e dalë (*e murit që fillon të prishet*). **Barku i anijes. Barku i oxhakut. Muri ka lëshuar bark. Ulje me bark** *av* ulje e aeroplanit pa i hapur rrotat.

♦ Pjesë e zgavërt e një sendi; pjesë e brendshme ku futet diçka. > **GJI RI, BRENDËSI A.**

Barku i furrës. Barku i malit (i minierës, i shpellës). Barku i tokës. Në barkun e shkëmbit. [endem mbi bark të malit me ujën e zgjueme (Mgj).]

♦ Mes i një periudhe kohore. **Barku i javës. Në bark të javës** në mes të javës.

♦ *bis* mjek Sëmundje që shfaqet me dalje jashtë shpesh e hollë. > **DIAR•E JA; NEVOJË E HOLLË.**

♦ *bis* Zemër; shpirt. **Me gjithë bark** me gjithë zemër. **E kam barkun të gjerë** jam zemërgjerë (shpirtgjerë); jam shumë i durueshëm.

*

Bark më bark (*i mbushur*) Plot, buzë më buzë, me majë; *fig* gju më gju si miq, me zemër të hapur.

Bëhem bark e shpinë Dobësohem shumë.

Bëhem bark e shpinë me dikë Kam lidhje shumë të ngushta me dikë. **Bie në bark** Rrëzohem me bark; *keq* bëhem urë; servilosem (*para dikujt*).

E kam barkun (zemrën) të ftohtë Kam shpresa të pakta, nuk besoj shumë se do të bëhet diçka.

E kam djallin (shejtanin, macen, maçokun) në bark Jam zemërlig; jam smirëzi e keqdashës.

E kam shiritin në bark Ha e s'kam të ngopur.

E vë barkun në dhe Përulem me turp; bëhem baltë (*para dikujt*).

E vë barkun në ujë Rri pa ngrënë.

Rërkoj barkun Gëzohem me ligësi kur e shoh tjetrin keq.

Ha bukë me grushte barkut Ha me ngut.

Hap barkun i rrëfej të gjitha; tregoj të fshehtat.

I kam trutë në bark nuk arsyetoj drejt; s'e kam mendjen në kokë.

Kthej barkun nga dielli Vdes.

Leshtë e barkut *keq* (*Atë njeri*) s'e kam asgjë.

Mbaj barkun me dorë Jam shumë i uritur; *bis* më tunden plaçkat e barkut nga të qeshurit. **Me bark të gjerë** Me zemërgjerësi; me durim të madh.

Me bark zbuluar Pa fshehur gjë; haptas; hapur.

Me barkun te goja (*Grua*) shtatëzanë në muajin e fundit.

Më bëhet barku palë-palë Shëndoshem; vë dhjamë në bark.

Më bie zemra në bark Prekem a tronditem shumë.

Më hyn lepur i në bark trembem shumë; kam shumë frikë.

Më shkon barku prapa Kam shumë uri.

M'u hap barku U trondita shumë.

Për një bark bukë Për një copë bukë; për pak gjë.

S'më ha barku për dikë S'bëhem merak për dikë; s'e çaj kokën për dikë.

Shtatanik në bark Shumë i paduruar.

Vras barkun në hije *tall* Nuk më pëlqen të punoj; jam dembel; rri pa punë. **Vras barkun** *shak* Ha gjëra që më pëlqejnë.

Zë fundin e barkut Ha fare pak.

**

bark i fryrë *mjek* Gjendje e pakëndshme e shoqëruar me grugullimë të zorrëve nga gazrat, gromësira të forta dhe, herë-herë, me dhembje.

bark i keq *bis mjek* Diarré.

bark i lëshuar *mjek* Bark i dhjamosur, me muskuj të dobësuar, i varur mbi baqth.

bark i lig > **BARK I KEQ.**

bark i ngurtë *mjek* Gjendje e ngjashme me barkun e fryrë nga gazrat.

bark i valës *fiz* Zonë ose pikë e gjanisë maksimale të valës midis dy nyjave pranë njëra-tjetrës.

bark i verës *bis mjek* Një nga shfaqjet e gastroenteritit te fëmijët, me shenja të ngjashme me kolerën, shpesh me rrezik për jetën.

bark lundrak *anat* Bark i futur me hark.

barkacél e *mb* Me barkun deri diku të madh.

barkác e *mb* *keq* (Njeri) i pangopur; grykës; që s'ka të ngopur me të ngrënë.

barkác i *m sh* e *et* Shtambë me bark të rrumbullakët nga njëra anë dhe të sheshtë nga ana tjetër.

barkáč•e ja ¹ *f*

♦ > **BARKAÇ I.**

♦ Ç Enë që shërben për të marrë ujë.

barkáč•e ja ² *f G* > **BARKASHOR•E**

JA. barkáčók e *mb*

♦ > **BARKAÇ E.**

♦ (Njeri) barkmadh.

barkáčók u *m sh* ë *ët G*

♦ Ai që shkon i pafuar në gosti. > **BYTHAÇOK U; BYTHEC I; SHTUNAK U.**

♦ Njeri që e ka mendjen vetëm tek e ngrëna.

♦ Njeri barkmadh.

barkáčók•e ja *f sh* e *et*

♦ Grua barkmadhe.

♦ Kafshë femër me bark të madh. **barkáčór** i *m sh* ë *ët*

♦ Llupës; i pangopur.

♦ Parazit.

barkáč•úer óre *mb G* > **BARKAÇOR E.**

bar-kafé ja *f sh* - të Lokal për pije, ëmbëlsira, ushqime të lehta të gatshme, dhe kafe. **barkalác** e *mb* *keq* Barkmadh. > **BARKALEC E.**

barkalác i *m sh* ë *ët* *keq* Njeri barkmadh.

barkalác•e ja *f sh* e *et* *keq f e* **BARKALAQ I.**

barkalártas *ndaif* Me barkun përpjetë (lart); (*shtrihem*) në kurriz.

barkaléc e *mb*

♦ (*Qenie*) barkmadhe.

♦ (*Enë*) me bark të rumbullakët.

barkaléc i m sh ë ët Qenie me bark të rumbullakët. **barkaléc•e ja f sh e et f e**

BARKALEC I. barkalíq e mb Barkmadh.

barkalíq•e ja f sh e et përk Bark i vogël i fëmijës.

barkanáltas ndajf G > BARKALARTAS.

barkán•e ia f sh e et Breg a stom rëre.

barkanéc e mb G Barkmadh. > **BARKLEC E.**

barkanéc i m sh ë ët G

♦ Njeri barkmadh.

♦ Fëmijë shëndetlig me bark të madh.

♦ Shalqi me një rën anë më të madhe se tjetra.

barkanéc•e ja f sh e et G f e BARKANEC I.

barkanxár•em vetv a ur A Zvarritem barkas.

barkanjár e mb Ç Barkjashtë.

barkanjár i m sh ë ët Ç Njeri barkjashtë.

barkanjár•e ja f sh e et Ç f e BARKANJAR

I. barkanjóz e mb keq > BARKMADH E.

barkapóshtas ndajf Me barkun poshtë; (*shtrihem*) në bark.

barkapóshtazi ndajf > BARKAPOSHTAS.

barkár i m sh ë ët Barkëtar.

barkarís kal a ur

♦ Bart me barkë.

♦ E shëtiti me barkë (*dikë*).

barkarís² kal a ur fig E degdis; e tret në dhe të largët (*dikë*).

barkarís•em vetv a (u) ur keq Zhdukem; tretëm në dhe të largët.

barkarísj•e a f

♦ Bartje me barkë.

♦ Shëtitje me barkë

barkarísj•e a² f sh e et Degdisje.

barkarísur (i e)¹ mb

♦ I bartur me barkë.

♦ I shëtitur me barkë.

barkarísur (i e)² mb I degdisur; i tretur në dhe të largët. **barkaról•e a f a at muz**

♦ Këngë e gondolierëve venecianë me ritëm të ngjashëm me atë të vozitjes.

♦ Kompozim që imiton këngë të gondolierëve venecianë.

barkárt•ë a f sh a at ent (*Euproctis chrysorrhoea L.*) Kandërr dëmtuese e bimëve, me bark të mbuluar me push të praruar.

bárkas ndajf Shtrirë me fytyrë poshtë, me bark për tokë, në bark. **Hiqem barkas.**

barkashór e mb

♦ (*Njeri*) me bark paksa të madh; që ka nisur të vërë bark.

♦ (*Enë*) që vjen si me bark

♦ *keq* (*Njeri*) i pangopur; grykës.

barkashór i m sh ë ët Njeri me bark paksa të madh.

barkashór•e ja f sh e et

♦ Shtambë me bark të rumbullakët nga njëra anë dhe të sheshtë nga ana tjetër.

♦ *f e BARKASHOR I.*

barkatár i m sh ë ët > BARKËTAR I. barkaxhí

a m sh j jt krahin G > BARKËTAR I.

barkaxhí u m sh nj njtë > BARKËTAR I.

bárkaz ndajf

♦ Shtirirë në bark. > **BARKAS.**

♦ *krahin G (Notoj)* pa i nxjerrë duart mbi ujë. **bárkaza ndajf krahin G** Shtirirë në bark. > **BARKAS. bárkazash**

ndajf krahin G Shtirirë në bark. > **BARKAS.**

bárkazi ndajf Shtirirë në bark. > **BARKAS.** [U shtri barkazi në mezhde, i fjete synë pushkës edhe i hoqi këmbëzën (DhP).]

barkazhán e mb krahin J Me bark të fryrë nga malarja, dobësia etj. **barkbardák e mb krahin G** I pangopur; i zijosur për të ngrënë.

barkbárdhë mb (*Kafshë*) me bark të bardhë.

barkbárdhë a f sh a at Kafshë me bark të bardhë.

barkbórë mb let (*Kafshë*) me barkun të bardhë si bora. **barkbósh mb** I pangrënë; i uritur.

barkbósh i m sh ë ët Njeri i pangrënë, i uritur. **Barkploti s'ia qan hallin barkboshit ff u** njeriu i ngopur s'do t'ia dijë për të uriturin.

barkbósh•e ja f sh e et f e BARKBOSH I.

barkbúall mb m shar (*Burrë*) barkmadh.

barkcákull e mb G I ngropur; që e ka mbushur barkun mirë. **barkcalík e mb krahin** Barkfryrë.

barkcullák e mb G Barkjashtë.

barkdálë mb Me bark të dalë përpara ose të fryrë.

barkdál•ë i m sh ë ët Njeri me bark të dalë përpara ose të fryrë. **barkdál•ë a f sh a at f e BARKDAL•Ë I.**

barkdér mb m shar Barkmadh; me barkun të madh nga të ngjallurit, barkmadh; që s'ngopet kurrë, i pangopur.

barkdér i m sh a at Njeri me barkun të madh nga të ngjallurit, barkmadh; që s'ngopet kurrë, i pangopur.

barkdërrasë mb bis Flat-bellied; scraggy; lean. **barkdërras•ë a f sh a at euf** Gjarpër.

barkdjégur mb f (*Grua*) Shterpë; që nuk lind fëmijë.

barkdjégur a f sh a at Grua shterpë, që nuk lind fëmijë.

barkdósë mb f shar

♦ (*Grua*) me bark të madh e të rënë.

♦ (*Grua*) që s'ngopet kurrë; e pangopur.

barkdós•ë a f sh a at shar Grua me barkun të madh nga të ngjallurit, barkmadh; që s'ngopet kurrë, e pangopur.

barkdréq i m sh ër ërit shar Ai që jeton me punën e të tjerëve ose që ha në kurriz të të tjerëve. **Puno fatkeq, ha barkdreq ff u.**

bárk•e ja¹ f sh e et Nënarkëz.

bárk•e ja² f sh e et ushq Dhajmë i zorrëve të dërrit. **barkéz•ë a f sh a at**

♦ Nënarkje e takëmit të kafshëve të barrës.

♦ Ç Skutë; copë me të cilën e mbulojnë fëmijën në djep. **bárk•ë a f sh a at**

♦ Mjet i thjeshtë lundrimi, më i vogël se anija, që vihet në lëvizje me lopata, me vela ose me motor. > **VARK•Ë A. Lundroj (shëtiti) me barkë. Ngas barkën.**

♦ *tek* Govatë e makinave të larjes ose të ngjyrosjes së rrobave etj.

*

Ka hipur në barkë pa vela Ecën me drejtim të pacaktuar; ecën kuturu në jetë.

**

barka e Karontit *mit gr* Trap me të cilin plaku Karonti çon shpirtrat e të vdekurve nga brigjet e Stiksit dhe Akeronit në Hades.

barka e Nuhut (e Nojës) Anije me të cilën Nuhu (Noja) shpëtoi familjen e tij dhe kafshët nga Përmbytja e Madhe (sipas Biblës). > **ARKA E NUHUT**.

barkë gome Mjet i vogël lundrimi prej gome të fryrë me ajër.

barkë me lopata Mjet i vogël lundrimi që vihet në lëvizje me lopata (me rema).

barkë me vela Mjet i vogël lundrimi që vihet në lëvizje plotësisht ose pjesërisht nga velat. **barkë me motor** Mjet i vogël lundrimi që vihet në lëvizje nga motori.

barkë me rema > **BARKË ME LOPATA**.

barkë peshkimi Mjet i vogël lundrimi për të peshkuar.

barkë shpëtimi Mjet i vogël lundrimi që mbahet në anije në rast rreziku në det; mjet i vogël lundrimi për shpëtimin e njerëzve të rrezikuar në det etj.

barkë-shtëpi Mjet lundrimi që përdoret për banim. **barkë**

tredirekëshe Mjet lundrimi me vela, me tre direkë.

barkë zjarrfikëse Mjet lundrimi me pajisje për shuarjen e zjarrit. **barkëpunues i m sh - it** Mjeshtër për ndërtimin e barkave.

bárkës i¹ m sh - it Jelek leshi pa mëngë për gra; xhamadan pa mëngë.

bárkës i² m sh - it teks Binar i parë i vegjës së endësit.

bárkës•e ja f sh e et > **BARKJ•E A**.

barkësím i¹ m sh e et Lakim; lëshim i barkut (*të*

murit). **barkësím i² m krahin G** Mbetje shtatzënë (*e* *gruas*). **barkës•ój kal krahin G** > **BARKËS•UE (me)**.

barkës•ón jokál ói úar veta III (Muri) lëshon bark.

barkësór•e ja f sh e et (*Jastëk etj.*) i mbushur me lesh barku (*të dhenve a dhive*).

barkësúar (i e) mb (*Mur*) që ka dhënë (ka lëshuar) bark.

barkës•úe (me) kal óva úe krahin G E lë shtatzënë (*gruan*).

barkësúeme (e) mb f krahin G (*Gruaj*) e mbetur shtatzënë.

barkëtár i m sh ë ët Ai që nget barkën. > **VARKËTAR I**.

bárkëz ndajf A Në bark; (*shtrihem*) me bark poshtë. **bárkëz**

a¹ f sh a at Lesh i barkut të dhenve a dhive.

barkëz a² f sh a at Barkë e vogël.

bárkëza ndajf A > **BARKËZAJ**.

bárkëzaj ndajf Barkas; në bark.

barkfrým•ë e mb G

♦ > **BARKFRYRË**.

♦ *krahin f* Shtatzënë.

barkfrýrë mb Me barkun të fryrë; (*shishe etj*) me bark.

barkfrýtë mb G > **BARKFRYRË**.

barkfuçi mb

♦ Me bark të madh e të rrumbullakët si fuçi.

♦ Hamës i madh.

barkfútur mb Me bark të futur përbrenda.

barkgërrýem e mb G > **BARKGËRRYER**.

barkgërrýer mb Barkbosh; i uritur. **barkgráp**

e mb vjet Truphollë; hollak. **barkgjánë mb G**

> **BARKGJERË**.

barkgját•ë a f sh a at inv Krustace dhjetëkëmbëshe me bark deri diku të gjatë.

barkgjérë mb

♦ Round-bellied (*barrel*)

♦ *bis* Generous; mild; kindly (*person*).

barkgjér•ë i m sh ë ët *ikt* Peshk i familjes së krepëve, deri 9 cm i gjatë, i Liqenit të Pogradecit.

barkgjuëme *mb f (Grua)* beronjë; shterpë.

barkhambár *mb* Barkmadh; i pangopur.

barkhollúar *mb (Njeri)* i pangrënë; i uritur.

barkíc e mb G (Njeri) barkmadh; i shëndoshë; i trashë nga trupi. **barkíc i m sh a at G** Njeri barkmadh.

barkíc•e ja f sh e et f e BARKIÇ I.

barkím¹ i m sh e et Lëshim i barkut të murit (*kur nis të prishet*); përkulje e traut a binarit nga mbipesha.

barkím² i m sh e et det Hipje në anije.

barkjáshtë *mb* Me bark të zbuluar; i zhveshur.

barkjáshtë•ë i m sh ë ët Njeri i varfër e i këputur; rreckaman; zhelan. **barkjáshtë•ë a f sh a at f e BARKJASHT•Ë I.**

bárkj•e a f sh e et

♦ Nënbarkez e takëmit të kalit, mushkës etj.

♦ Copë pëlhure e trashë që u vihat foshnjave në bark për t'i mbajtur ngrohtë. **bárkj•e a f sh e et dhe ushq** Pjesë e dhjemit të derrit sipër zorrëve.

barkkacék e mb keq (Njeri) me bark të madh të rrumbullakët.

♦ I pangopur.

barkkálbët G > BARKKALBUR.

barkkálbur *mb bis keq (Njeri)* zemërkeq.

bark•kéq kéqe mb (m sh këqíj, f sh këqíja) keq (Njeri) zemërlig.

barkkópur *mb* Zemërthyer.

barkkúq•e ja f sh e et

♦ *bot (Agaricus campestris, Pratella campestris)* Kërpudhë e ngrënshme, me ngjyrë të trëndafiltë nga ana e barkut.

♦ *zool* Bretkosë me bark të kuqërremë.

barklédh *mb keq (Njeri)* me bark të madh e të qullët.

barklédh i m sh ë ët keq Njeri me bark të madh e të qullët.

barklédh•e ja f sh e et keq f e BARKLEDH I.

barklépur i m sh a at Kalli misri me kokrra të rralla dhe i përkulur në mes. **barklésh** *mb*

♦ (*Njeri*) me qime të dendur në bark.

♦ *bis, tall* Trulesh; kokëtrashë. **barklëshúar** *mb*

♦ (*Njeri*) me barkun të varur.

♦ (*Mur*) që ka nisur të lëshojë bark.

barklëshuëm e mb G > BARKLËSHUAR.

barklopë *mb (Njeri)* me bark të madh; që s'ka të fryrë me të

ngrënë. **barklubí** *mb keq* I pangopur; që s'ka të fryrë me të ngrënë.

barkllúllë *mb* Barkfryrë.

barkmáce *mb bis* Barkvogël; që s'ha dot shumë; që bën naze në të ngrënë. **bark•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá**

♦ Që e ka barkun të madh. **Shishe barkmadhe.**

♦ (*Njeri*) me bark të kërcyer; me trup të ngjallur.

♦ Hamës i madh; grykës.

♦ *fig* Parazit; që pasurohet në kurriz të të tjerëve.

bark•mádh i m sh mëdhénj mëdhénjtë

- ♦ Njeri që e ka barkun të madh.
- ♦ *fig* Parazit.

bark•mádhe mádhja *f sh* mëdhá mëdhátë **e BARK•MADH**

MADHI. **barkmbúshur** *mb* Barkplot; i ngopur.

barkmnásh *e mb krahin G* Që ha lehtë, për të mos rënduar stomakun.

barkngím•ë *e mb G* Barkngopur; barkmbushur.

barkngínjur *mb* Barkngopur; barkmbushur.

barkngítë *mb G* Barkngopur; barkmbushur.

barkngópët *G* > **BARKNGOPUR.**

barkngópur *mb*

- ♦ Që ka ngrënë mjaft; që s'do të hajë më tepër.
- ♦ I pasur; i kamur.

barkngópur i m sh - it: S'pyet barkngopuri për barkzgropurin *fj u* pasaniku s'ia di hallin fukarasë.

barkngópur a f e BARKNGOPUR I.

barkngúshtë *mb bis* Zemërngushtë; që e prish zemrën për gjëra të vogla; dorështrënguar. **barkngjítur** *mb*

- ♦ I pangrënë; i uritur.
- ♦ *J (Kafshë)* e ligështuar.

bark•óhet úa (u) úar

I vetv veta III (Muri, trau etj.) Lëshon bark.

II pës e BARK•ON.

barkój i m sh - t G Njeri barkmadh. > **PLANCOJ I.**

bark•ój *kal dhe jokál óva úar av, det* Hipi në anije (në aeroplan).

barkók e mb K (Njeri) me fytyrë leshatore.

barkó•n *jokál ói úar veta III (Muri, trau etj.)* lëshon bark.

barkónj•ë a f sh a at > **BARKJ•E A.**

barkór e mb

- ♦ *anat I* barkut. **Pendë barkore të peshkut.**
- ♦ (*Pasqyrë*) e lugët.

barkór•e a f sh e et ¹ *C* Rrip që i shkohet kafshës nën bark për të mbajtur samarin. **barkór•e ja** *f sh e et*

- ♦ Përparëse (futë) leshi. > **NEÇ•E JA.**
- ♦ Jelek grash pa mëngë. > **BARKËS I.**
- ♦ Çopë pëlhure e trashë që u vihet foshnjave në bark për t'i mbajtur ngrohtë. > **BARKJ•E A** ².

barkór•e ja *f sh e et* ² Shtambë me bark të rrumbullakët nga njëra anë dhe të sheshtë nga ana tjetër. > **BARKASHOR•E JA.**

barkórrës e mb (Makinë) për korrijen e barit.

barkórrës•e ja *f sh e et* Makinë për korrijen e barit. **barkós** ¹ *kal a ur*

- ♦ *bis (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor)* Më bie rëndë në (*stomak*)
- ♦ E mbush mirë; e ngjesh sa s'nxë më.

barkós ² *kal a ur* Qeth pjesën e barkut të (*dhenve, dhive*). > **PËR•VJEL** ².

barkós•em vetv a (u) ur *bis* Ha tepër; e mbush barkun sa s'nxë më; më fryhet barku nga të ngrëtët a të pirët.

barkosítës•e ja *f sh e et* Makinë për korrijen e barit.

barkósj•e a ¹ *f* Rëndim i (fryrje e) stomakut nga të ngrënë e tepërt.

barkósj•e a ² *f* Qethje e barkut të dhenve a dhive.

barkósur (i e) ¹ *mb* I rënduar a i fryrë nga të ngrënë dhe të pirët e tepërt.

barkósur (i e)² *mb* (*Dhen, dhi*) me bark të qethur.

barkósh e *mb bis* (*Njeri*) me bark të madh. > **BARKALEC E.**

barkósh i *m sh a at* *Njeri* barkmadh.

barkósh•e *ja f sh e et f e* **BARKOSH I.**

barkpangím•ë *e mb* I uritut; i pangopur.

barkpangópun *mb G* > **BARKPANGOPUR.**

barkpangópur *mb*

♦ (*Njeri*) që nuk e ka ngopur kurrë barkun me bukë.

♦ (*Njeri*) i babëzitur; që s'ka të ngopur.

♦ I varfër.

barkpangópur i *m sh - it*

♦ *Njeri* që nuk e ka ngopur kurrë barkun me bukë.

♦ *Njeri* i babëzitur, që s'ka të ngopur.

♦ *Njeri* i varfër.

barkpangópur a *f sh a at f e* **BARKPANGOPUR I.**

barkpeták e *mb* > **BARKPETË.**

barkpétë *mb* Me bark të sheshtë; i pangrënë; i dobët.

barkpërpjëtë *ndajf* Me barkun lart; shtrirë në kurriz.

barkpértóke *mb K*

barkplót e *mb* I ngopur; që e ka mbushur barkun.

barkplót i *m sh ë ët* *Njeri* i ngopur; që nuk vuan për të ngrënë. **Barkploti nuk i zë besë**
barkboshit *fj u.*

barkránë *mb G* > **BARKRËNË.**

barkrënë *mb* Me bark të lëshuar poshtë; që i varet barku.

barkrýp i *f G bot* (*Veratrum album*) Bimë barishtore shumëvjeçare 50-175 cm e lartë, me lule të vogla që dalin tufë në degët e majës, me rrënjë dhe fara helmuese; përdoret në mjekësi. > **SHTAR I; SHTAR I BARDHË.**

barksím i *m sh e et* Lëshim barku i murit ose traut.

barkstíhí *mb krahin* I pangopur; i zijosur. >

BARKLUBI. barksón *jokal ói úar veta III* (*Muri*)

lëshon bark. **barksúar** (i e) *mb* (*Mur*) me bark; që ka

lëshuar bark. **barksh i** *m sh a at G* Bark i madh.

barksharrënyer *mb* Barkzbrazur; i uritur.

barkshpúar *mb bis* I pangopur; i babëzitur. >

BARKPANGOPUR. barks•e *ja f krahin* Nënbarësë (*e kalit*).

barkshék•ë *e mb G* Barkmadh.

barshpúar *mb bis* I pangopur; që s'ka të ngopur me të ngrënë. > **BARKPANGOPUR.**

barkshpúet *mb G* > **BARKSHPUAR.**

barkshterki *mb f G* (*Grua*) beronjë; barkthatë; shterpë.

barkshterki a *f sh - të G* Grua beronjë (shterpë).

barkshtýpur *mb* (*Shtambë, shishe*) me një faqe të sheshtë.

barkshúar *mb* I pangrënë; me bark të zbrazët; i uritur. >

BARKTHATË. barkth i *m sh e et* > **BARKËS I.**

barkthárë *mb* >

BARKTHATË. barkthátë *mb*

♦ I pangrënë; me bark të zbrazët; i uritur.

♦ (*Grua*) beronjë; barkthatë; shterpë.

barkthát•ë *a f sh a at* Grua beronjë

(shterpë). **barkthát•ë i** *m sh ë ët*

♦ *Njeri* i pangrënë, me bark të zbrazët, i uritur.

♦ Njeri që vuan urie nga skamja; i varfër e i këputur.

barkthës e mb bis (Njeri) që ha e s'ka të ngopur.

barkthyes•e ja f bujq Vegël për kthimin e barit të korrur.

barkúar (i e) mb (Mur, tra etj.) që ka lëshuar bark.

barkúc e mb

♦ > **BARKALEC E.**

♦ *sport*: **Stil barkuc** kërcim së larti me barkun përmbi stekë. **barkújk mb** I zijosur; i pangimë.

barkuléc i m sh ë ët ikt (*Gambusia affinis*) Peshk i ujërave të njelmëta, femra deri 7 cm, mashkulli deri 4 cm gjatësi, që ushqehet kryesisht me larva mushkonjash. > **CEKUR•E JA**.

barkulíq i m ikt > **BARKULEC I.**

barkunshúem e mb G I uritur; i pangrënë; që s'ka ç'të hajë.

barkúq•e ja f bot (*Agaricus campestris, Pratella campestris*) Kërpudhë e ngrënshme, me ngjyrë të trëndafiltë nga ana e barkut.

barkúsh mb sport (Kërcim së larti) me anën e barkut mbi stekë.

barkúsh i m sport Kërcim së larti me anën e barkut mbi stekë.

barkushán e mb Barkmadh; që ha shumë.

barkúsh•e ja f sh e et anat Secila nga dy dhomëzat e poshtme të zemrës, që merr gjakun nga tremja përkatëse dhe e çon në arterie.

barkvózë mb shar Barkmadh; me bark të madh sa një vozë. **barkzbrázun mb G** > **BARKZBRAZUR.**

barkzbrázët i m sh - it G > **BARKZBRAZUR I.**

barkzbrázur mb (Njeri) me bark bosh; i pangrënë.

barkzbrázur i m sh - it Njeri me bark bosh; njeri i pangrënë. **barkzbulúar mb** Me bark jashtë.

barkzgárbë mb Barkbosh; i uritur.

barkzgrópët G > **BARKZGROPUR.**

barkzgrópur mb bis > **BARKZBRAZUR.**

bark•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza Zemërzi; zemërlig; dashalig.

barkzhábë mb shar Me bark të squllët e të varur.

barkzháb•ë a m dhe f sh a at Njeri me bark të squllët e të varur.

bar-lulisht•e ja f sh e et Lokal veror ku shërbehen pije dhe ushqime, zakonisht në lulishte, dhe me pistë vallëzimi.

bárlle (i e) mb krahin G I bardhë.

barmágj•ë a¹ f sh a at Kamare në murin e një dhome.

barmágj•ë a² f sh a at Cergë merimange.

bárm•ë a f sh a at

♦ *bot* Lëvore e blertë mbi urrën e drurëve, që vjen menjëherë nën lëkurën e jashtme.

♦ Cipë e tejdukshme e syrit.

barm•óhem vetv dhe pës e BARM•OJ. > **BARM•UE (me u).**

barm•ój kal G > **BARM•UE (me).**

barm•úe (me) kal óva úe G Mjekoj me barna.

barm•úe (me u) óva (u) úe G

I *vetv* Mjekohem me barna.

II *pës e* **BARM•UE (me).**

barmúem (i) e (e) mb G I mjekuar me barna.

barmúemit (të) as G Mjekim me barna.

bárna t¹ sh i BAR I^{1,2}.

bárna t² sh Barishte; barna të këqija.

barnarí *a f sh - të* > **BARNATOR•E JA.**

barnashítës *i m sh - it* Farmacist.

barnashítës•e ja *f sh e et f e* **BARNASHITËS I.**

barnatár *i m sh ë ët* Farmacist. > **BARNASHITËS**

I. barnatím *i m sh e et* Mjekim me barna.

barnat•óhem óva (u) úar

I *vetv* Mjekohem me barna.

II *pës e* **BARNAT•OJ.**

barnat•ój kal óva úar Mjekoj me

barna. **barnatór•e ja** *f sh e et* Farmaci.

barnatúar (i e) mb I mejkuar me barna.

barngrënës e mb (*Kafshë*) që ushqehet me bar.

barngrënës i m sh - it *zool* Kafshë që ushqehet me bar.

barní a përmb

♦ Barëra; barishte.

♦ Bëzhdile.

barnísh•ë a ¹ *f libr* Mjekim me barna.

barnísh•ë a ² *f sh a at* *K* Fushë e mbytur nga barishtet e këqija.

barnísh•ë a ³ *f sh a at* *K* Vend ku mbahet sana.

barográf i m sh ë ët *meteor* Lloj barometri që shënon ndryshimet e shtypjes atmosferike. **barogram i m sh a at** *meteo* Paraqitje grafike e ndryshimeve të shtypjes atmosferike. **baróhet** *vetv* **úa (u) úar** *veta III* Vishet a mbulohet me bar; baron.

bar•ój kal óva úar Mbjell me bar; kthej në livadh (*një copë tokë*).

barój•ë a f sh a at Barishte.

barók e mb *ark, art, muz* I barokut; që ka të bëjë me barokun; i ngarkuar me zbukurime të tepërta.. **Stíl barok** baroque style.

barók u m Periudhë e stilit barok në arkitekturën, muzikën dhe pikturën europiane të shek. XVII-VIII, që karakterizohen nga zbukurime të detajuara.

barók•ë a f sh a at Kanistër e kafesë.

barókë mb I papërpunuar.

barográf i m sh e et Barometër aneroid që regjistron treguesit e shtypjes atmosferike në letër.

barogram i m sh a at *tek* Grafik i përfutur me barograf.

baromét•ër ri m sh ra rat *meteo*

♦ Pajisje për matjen e shtypjes atmosferike.

♦ *fig* Tregues i ndryshimeve të gjendjes ose opinionit.

**

barometër aneroid *meteo* Barometër pa ujë, që mat shtypjen atmosferike me anë të veprimt të ajrit në kapakun elastik të një kutie vakuumi.

barometrí a f *meteo* Teknikë e matjes së shtypjes atmosferike me barometër. **barometrík e mb** *meteo* I barometrisë; që ka të bëjë me

barimetrinë. **baróm•ë a** ¹ *f sh a at* Ushqim që ripërtyp kafsha.

baróm•ë a ² *f sh a at* Ushqim (gjellë) me shije të zbarët.

baromín•ë a f sh a at *tek* Shufër metalike, e gjatë, e fortë e me majë, që përdoret për të hapur vrimat për lëndët shpërthyesë në miniera, në ndërtime rrugësh etj.

barón kal ói úar *veta III* Mbulohet a vishet me bar;

bleron. **barón i m sh ë ët**

♦ Titull i shkallës më të ulët në vendet me hierarki aristokratike në Evropën Perëndimore.

♦ Ai që mban këtë titull.

♦ *vjet* Ai që merr toka ose prona nga sovrani ose sundimtari.

♦ *fig dhe keq* Pronar i madh; njeri i fuqishëm no botën e biznesit, industrisë etj. **Baronët e botës financiare. Baronët e drogës. Baronët e shtypit.**

barón-sekretár i m sh ë ët *libr* Sekretar (partie) me sjellje prej tirani të vogël. [**Pashallarë të kuq. Bejlerë me tesera partije/ Baron-sekretarë. Bosë të naftës. Varg (IK).**]

baronësh•ë a f sh a at

♦ Bashkëshorte ose vejushë e baronit.

♦ Grua e shkallës së baronit si trashëgimi ose si titull të fituar. **Baronesha Thaçer.**

baronét i m sh ë ët Titull i trashëguar, që nuk përfshihet në fisnikëri.

baroní a f hist Nënndarje administrative e kontesë.

baroníc•ë a f sh a at bot (*Vacinium Amyrtilius*) Boronicë e zezë.

baronják e mb I baronit; që ka të bëjë me baronin.

barór e mb > BARISHTOR E.

barós¹ kal a ur Lyej a spërkatur me barna.

barós² kal a ur Mbuloj a vesh me bar (*një copë tokë*).

barosáur i m paleo Dinozaur barngrënës me bisht dhe qafë të gjatë, deri 20 m i lartë.

barósj•e a¹ f sh e et I lyej a spërkatur me barna.

barósj•e a² f sh e et Mbulim a veshje me bar (*i një copë toke*).

barósk•ë a f sh a at orn Shpend pikalor i ngjashëm me tushën.

baroskóp i m sh ë ët meteo Mjet për matjen e shtypjes atomosferike; manometër me njërën anë të hapur.

barostát i m sh e et av Barostat.

barósur (i e)¹ mb I lyej a spërkatur me barna.

barósur (i e)² mb I baruar; i veshur me bar.

barósh e mb (*Qen*) me qime të bardhë.

barót i m G Lëndë plasëse, zakonisht si pluhur i zi a i murrme, që përdoret për të mbushur gëzhojat e predhave të armëve të zjarrit. > **BARUT I.** [**sy'n agzot, zemrën barot** (GjF).]

barotçór•e ja f sh e et Depo baruti.

bárqe t sh i BAR•K U.

barqén i m sh ë ët bot (*Trapaolum majus*) Bimë barishtore kacavjerrëse njëvjeçare ose shumëvjeçare, me lule të kuqe të ndezura në trajtë hinke.

bars mb A Barrëse; e mbarsur; me barrë.

bársë mb A, krahin G (*Kafshë*) e mbarsur.

barsín•ë a f sh a at G Faqe mali e veshur me bar.

bars•óhet vetv krahin G > BARS•UE (me u).

bars•úe (me u) vetv úe (u) úe krahin G (*Kafsha femër*)

mbarsët. **barshkúlës e mb bujq** (*Mjet*) për shkëlqen e barishteve.

barshkúlës•e ja f sh e et bujq Mjet i thjeshtë si grep për shkëlqen e barishteve. **barshkúmbës a f sh a at bot** (*Saponaria officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes

së Karafiloreve, me kërcej të padegëzuar, me lule të dendura, bojëhashashi, të merme, që çelin buzë mbrëmjes; rrënja përmban lëndë helmuese (sapunín); gjethet dhe rrënjët shkumëzojnë kur zihen. > **SHKUMËZ A.**

bart a ur

I kal

♦ Mbaj në krahë, në kurriz etj.; transportoj. **Bart qymyr me kuaj. Bart shtëpi** shpërngulem me banesë. [**E bartin mbi shpina një diell të vjetër** (GB).] [**E një frymë deliri del e merr/ dhe e bart me finesë/ tutje kah rrëshqet/ anija e bardhë me vela e zotit zemërdet** (ShM).]

♦ *fig* Përcjell; transmetoj. [**Shën Mëria e shqiptarëve, sipas vëzhgimeve ngulmuese të Mark Tirtës, ka bartur edhe jehonën historike të kultit mitologjik të Dianës perëndeshë e tokës, e pyjeve.** (ShS).]

♦ *fin* Kaloj osse hedh (*të dhëna e shifra*) nga një llogari në një tjetër.

♦ *vjet* Kam në vetvete; mbaj. **Bart emër të mirë.**

II jokall gjuh (Fjala) merr kuptim të dytë a të prejardhur duke ruajtur tiparet kryesore të fjalës me të cilën ka lidhje metonimike ose metaforike. > **MBART.**

bartél i m sh e et

♦ *bot* (*Carex canescens*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të lëmuar e të gjatë mbi 1 m, me gjethe si fije bari, me lule si fshesë; përdoret si ushqim për kafshët dhe për gjelbërim.

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore me gjethe të holla, me lule të vogla të verdha, të merme; përdoret për mjekim plagësh. > **BAR TELI; BAR TELISHI.**

bart•em a (u) ur vetv dhe pës > MBART•EM.

barterbét i m bot (*Digitalis ambigua*) Bar shqiponje.

bártë (i e) mb

♦ Prej bari; me bar. **Shtrojë e bartë.**

♦ Bojëbari.

♦ (*Gjellë*) pa shije; e zbarët.

bártës e mb I bartjes; që shërben për bartje. > MBARTËS E.

bártës i¹ m sh - it

♦ Mbartës; ai që bart diçka me krahë ose me mjet.

♦ Mjet për të bartur diçka.

♦ *bio* Organizëm që shërben për të mbartur një mikrob.

♦ *fig* Ai që mban dhe ruan diçka. [**O ti mimozë e re, bartse kujtimesh,/ mes stinve e pa stinë,/ ç'ka të baj me kthye te ti dhe 'i herë?** (MC).]

♦ *fig* Ai që krijon dhe e mban diçka. [**Parry dhe Lord nuk gjetën rast të anasjelltë, që një subjekt (bartës) i këngës legjendare sillave të ketë interpretuar edhe versionet e eposit shqiptar.** (ShS).] > **MBARTËS I.**

bártës i² m sh - it teks krahin G Shul i prapmë i vegjës (tezgjahut).

bártës•e ja f sh e et f e BARTËS I.

bartín•e a f sh a at Shtrat, zakonisht prej dërrase a i thurur me thupra, që shërben për të mbartur me krahë dikë a diçka. > **BARTOR•E JA; SHKALC I; TEZG•Ë A; VI•G GU.**

bartj•e a f sh e et

♦ Mbajtje e diçkaje në krahë, me kafshë barre a me mjet.

♦ Sjellje; prurje (*e një lajmi etj.*)

♦ *gjuh* Marrje e një kuptimi me lidhje metonimike ose metaforike nga një fjalë. **bartónián e mb gjeol** I bartonianit; që ka të bëjë me bartonianin.

bartónián i m gjeol Kat i Eocenit të Mesëm.

bartór•e ja f sh e et Shtrat, zakonisht prej dërrase a i thurur me thupra, që shërben për të mbartur me krahë dikë a diçka. > **BARTIN•Ë A; SHKALC I; TEZG•Ë A; VI•G GU.**

bartór i m sh ë ët Bartës, hamall.

bartorí a f sh - të Punë e bartësit (e hamallit). **bart•úer óri m sh órë órët** G

Bartës; hamall. **bártunit (të) as** G Bartje.

bártur (i e) mb

♦ I mbajtur a transportuar me krahë ose me mjet.

♦ *fin* (*Shifër*) e kaluar nga një llogari në një tjetër.

♦ *gjuh* (*Kuptim*) i fituar me prejardhje metonimike ose metaforike.

barth i¹ m sh a at bis mjek Mahisje e bajameve. > **BAJAM•E JA.**

barth i² *m sh e et* Qull me miell misri.

barth i³ *m sh e et*

♦ Bar i lartë (i gjatë).

♦ Bar i imët.

bártha t *f mjek bis* Grykët; bajamet.

barthéc i *m sh a at inv G* Krimb dheu; karrem.

barthék u *m bot (Bromus)* Gjini bimësh barishtore me lloje të ndryshme barërash me gjethe si lëpusha të gjata, me kallinj të ngjashëm me grurin.

barúar (i e) *mb (Tokë)* e veshur me bar; e kthyer në livadh.

barújc•ë a f sh a at bot (Oenanthe aquatica) Gjini bimësh të familjes së Apiaceve, që rriten në ligatina e kënetë, me gjethe të holla si të koprës; disa syresh janë shumë helmuese e mund të ngatërrohen nga pamja me bimë të ngjashme të ngrënshme.

barúk•ë a f sh a at Lëkurë me gjithë lesh e bagëtisë së imët. **barúlk•ë a f sh a at** A Bar i trashë, që s'e ha bagëtia.

barún i *m sh e et krahin* Qen i murrëm; qen murrash.

barurína t *f sh* Barëra të ndryshme; barishte.

barushína t *f sh krahin G* > **BARURINA T.**

barút si mb fig Që nxehet shpejt, që merr zjarr menjëherë; i gjallë e i shkathët, i zjarrtë.

Bëhem barut nxehem shumë. **U bë barut** u tha as shumë, sa mund të thërrmohet.

barút i¹ *m sh e et kryes* Lëndë plasëse, zakonisht si pluhur i zi a i murrëm, që përdoret për të mbushur gëzhojat e predhave të armëve të zjarrit. **Llojet e baruteve. Barut i zi. Barut pa tym.** [S'është më ai i pari/ Që qëndronte ditë e natë/ Gati si barut i thatë (AZÇ).] * **Bie erë barut** Ka rrezik të plasë lufta.

E mbaj barutin të thatë Rri gati për luftë. **Fishek pa barut** Njeri pa vlerë.

Fuçi baruti Vend në prag të luftës.

I jap zjarr barutit Bëhem shkaktar për shpërthimin e kryengritjes, rebelimit etj.

barút i² *m sh e et kopsht* Fara të rabushit të qepës.

barutçór•e ja f sh e et Punishte e barutit.

baruthán•e ja /barut'hanel/ *f vjet* Depo e barutit.

baruthán•ë a /barut'hanë/ *f sh a at vjet* Depo e barutit.

baruzhdít jokai G > **BARUZHDIT•Ë (me).**

baruzhdít•ë (me) jokai a ë G Bëj ose merrem me thashetheme. **bárx•ë a f sh a at Ç** > **BARXH•Ë A.**

bárxhë mb (Dhi) me qime të përhimë, të përzier me të bardhë e të zezë.

bárxh•ë a f sh a at Dhi e përhimë me qime gjysmë të bardha e gjysmë të zeza. **barxhúl•e ja f sh e et** Dhi me pulla bardhezi.

barxhúl i *m sh ë ët* Cjap me pulla bardhezi; cjap i përhimë.

bárza ndajf G Barkas; në bark. **Zvarrisem barza.**

bárz•ë a f sh a at Ç Dhi qimeverdhë.

barzgjéb•e ja f sh e et bot (Arctium lappa) Bimë barishtore njëvjeçare e livadheve, me kërcell të degëzuar e me lule të bardha, që bën kokrra vezake, me gjemba si grep që ngjitet në rroba e në leshin e bagëtive. > **RRODH•E JA.**

barr kal a ur A Ngarkoj; i vë barrën (*kafshës*).

barrabájtës e mb (Kafshë) barre; ngarkese.

barrakúd•ë a f sh a at ikt Peshk deti shumë agresiv, me trup cilindrik të zgjatur, me gojë të madhe e dhëmbë të fortë.

barramín•ë a f sh a at tek Qysqi për hapjen e vrimave të dinamitit në shkëmb.

barravíq i *m sh a at krahin G ikt* Peshk deri 1 kg, me bark të verdhë, me gojën si sqep, me mish tërë hala.

barrázh i m usht Barrage. **Qitje me barrazh** barrage fire. **bárrcë mb f G** (*Bagëti*) barrëse; e mbarsur.

barré ja f sh - të krahin Varé.

bárr•e ja f sh e et Trupc për të shembur gjerdhët.

barremián e mb gjeol I barremianit; që ka të bëjë me këtë nënndarje gjeologjike. **barremián i m gjeol** Kat i fundit të Kretakut të Hershëm.

bárr•ë a f sh ë ët

♦ Një tok sendesh që i ngarkohen një kafshe ose që i mbart një njeri për t'i çuar nga një vend në një tjetër. > **NGARKES•Ë A. Kafshë barre.**

♦ Sasi e sendeve që mund të mbajë një kafshë ngarkesë; masë peshe rreth 150 kg. **Një barrë dru. Dy barrë drithë. Një barrë mushke (kali, gomari).**

♦ Sasi e madhe; numër shumë i madh; shumicë. **Burrë me një barrë mend (thinja). Një barrë me para.**

♦ *fig* Detyrë e vështirë, që i ngarkohet dikujt dhe që do mund për t'u kryer; përgjegjësi e rëndë; diçka që sjell kokëçarje e mundime; peshë e rëndë. **Barrë e rëndë. Barra e luftës. Barra e proves** detyra për të provuar diçka (*në gjyq*).

♦ Fëmijë në barkun e nënës, pjellë; gjendje e gruas në periudhën e zhvillimit të fëmijës në barkun e saj. > **SHTATZËNI A. Barra e parë. Barrë e mbarë. Barrë e shkuar** dështim. **Ndërpreu barrën. U ngjit me barre** u bë shtatzënë. [*Gjithë grat'e fshatit/ i bëri me barrë,/ Pse s'vritni priftin/ Ju u drenovarë?* (Pop).]

♦ *drejt* Detyrim që kufizon të drejtat e pronarit të një pasurie për shkak të të drejtave të një pronari tjetër ose të shoqërisë. **I lirë nga çdo barrë.**

♦ *vjet* Detyrim; kusht. **Të lanunat janë ... me barrë e pa barrë (K).**

♦ *vjet* Pajë. **Barra e nuses.**

*

E bëj priftin (dhespotin, hoxhën) me barrë tall Trilloj diçka krejt të paqenë e të pamundshme.

E di se ku më vret barra E di ku e kam të keqen; e di ku më çalon puna, e di ku, e kam një pikë të dobët.

E vë barrën pas samarit E bëj një punë së prapthi; e vë qerren përpara qeve.

I bëhem barrë dikujt E vë në detyrim dikë.

Jam nën barrë Jam borxhli; kam një detyrim të bëj diçka.

Nata është me barre ff u Nata ka të papritura, nuk dihet se ç'ndodh.

S'e vlen barra qiranë S'e vlen të harxhosh mundin për një punë, është më i madh mundimi se fitimi.

**

barrë e vrame etn G Barra e fëmijës, që i mbetet gruas mbasi i vdes burri (K). **bárr•ë a f** Çekan i madh për të thyer gurë, për të ngulur hunj etj. > **VARE JA. barrë lindj•e a f libr** Leje shtatzënie dhe lindjeje.

barrëndalúes e mb mjek (Bar) për të penguar ngjitjen me barrë të gruas.

barrëndalúes i m mjek Bar për të penguar ngjitjen me barrë të gruas.

barrësi a f Shtatzëni.

barrësim i m kryes > **MBARSJ•E A.**

barrës•óhet úa úar

I vetv veta III Mbarset; (*lopa*) merr (*dem*).

II pës > **MBARS•ET.**

barrës•ón kal ói úar

♦ (*Mashkulli*) e mbars (*femrën etj.*).

♦ (*Kafsha*) mbarset; mbetet barrsë. > **MBARS.**

barrësúar (e) mb f (*Pelë etj.*) e mbarsur.

barrëtár i m sh ë ët Bartës; hamall; ai që mbart barrë a ngarkese në kurriz.

barrëtór i m sh ë ët

♦ Bartës; hamall.

♦ Ai që çon kafshët e ngarkuara me drithë për të bluar në mulli.

♦ Qiraxhi me karvan kafshësh barre.

barrëvráme mb G (Grua) që i ka shkuar barra.

barrëvrám•e ja f sh - t G Grua që i ka shkuar barra.

bárrëz a f sh a at Ngarkesë e lehtë (e vogël).

barríc•ë a f sh a at G Ngarkesë e vogël.

barriér•ë a f sh a at Pengesë; pritë. [Hapësira kulturore ndërballkanike, që ka për premisë të shëndoshë traditën, mbetet thjesht një slogan sa kohë që kufijtë shtetërorë funksionojnë si barriera kulturore. (ShS).]

barrikád•ë a f sh a at

♦ Pengesë prej sendesh të ndryshme e të rastit (si gurë, drurë, orendi etj.), që ngrihet nëpër rrugët e sheshet e qyteteve për të luftuar dhe për të penguar lëvizjen e kundërshtarit.

♦ *fig* Vend luftërash e përleshjesh; vijë e parë e betejave.

♦ *fig* Pengesë a gardh për të ndaluar a për të kundërshtuar kalimin ose futjen e diçkaje. ♦

sport Pengesa që ngrenë lojtarët me trup a me duar për të mos lënë topin e kundërshtarit të kalojë në fushën ose në portën e tyre.

*

Në anën tjetër të barrikadës; matanë barrikadës Në anën e kundërshtarit; në kampin e armikut.

barrikadím i m Zënie a bllokim i një rruge etj. me barrikadë a barrikada.

barrikad•óhem vetv óva úar Vendosem në barrikadë; mbrohem pas një barikade.

barrikad•ój kal óva úar Bllokoj a zë me barrikadë a barrikada (*një rrugë etj.*).

barrikadúar (i e) mb

♦ I bllokuar a i zënë me barrikadë.

♦ I vendosur në një barrikadë; i mbrojtur me barrikadë. **barrikadúem (i) e (e) mb G >**

BARRIKADUAR (i e). barrím i m > BARROSJ•E A.

barrir•ój jokal kryes veta III Bërtet; pëllet.

barmás•ë a f sh a at vjet Barometër.

barrní a f G Të qenët me barrë (e mbarsur)

barr•óhem óva (u) úar vetv, pës > BARROS•EM.

barr•ój kal óva úar > BARROS.

barrór•e ja f sh e et

Samar. **barrós kal a ur**

♦ *bis* E ngarkoj me një peshë; i vë një barrë; e rëndo me diçka. **Barros kafshën.**

♦ *vjet* I vë një detyrë, i ngarkoj një barrë, i jap një përgjegjësi (*dikujt*); e rëndo me një detyrim (*dikë*).

barrós•em¹ a (u) ur

I *vetv vjet* Marr përsipër një barrë a detyrë.

II *pës e* **BARROS.**

barrós•em² a (u) ur vetv J

♦ Vë bark; bëhem me bark.

♦ (*Muri*) lëshon bark.

barrósur (i e)¹ mb I ngarkuar me një peshë a barrë; i rënduar nga diçka.

barrósur (i e)² mb

♦ (*Njeri*) me bark; që ka vënë bark.

♦ (*Mur*) që ka lëshuar bark.

bárrs•e ja f sh e et Kafshët e mbarsur. **Ndaj barrset nga shterpat. bárrsë mb f (Kafshë)** e mbarsur.

barrsëri a f Mbarsje; gjendje e kafshës së mbarsur.

barrsí a f sh - të libr Barrë; shatazëni.

barrsím i m Ngarkim me një barrë a

detyrë. **bárrsh•ëm (i) me (e) mb**

♦ I rëndë; me peshë të rëndë. **Ngarkesë e barrshme.**

♦ *fig* I rëndësishëm; (*fjalë etj.*) me

peshë. **barrtár i m sh ë ët**

♦ Hamall; bartës.

♦ *G* I zoti i mallit të ngarkuar në kafshë; shoqërues i kafshës së ngarkesës.

♦ *G* Ai që bart barrët e dushkut për gjënë e gjallë në dimër.

barrtár i m sh ë ët Ngarkesë rreth 25 kg për kafshë

barre. **barrtarí a f sh - të** Punë e barrtarit; hamallí;

hamallëk. **barrtorí a f > BARRTARI A.**

barrt•úer óri m sh órë órët G Bartës; hamall.

barrúar (i) mb I ngarkuar; i rënduar me barrë të

madhe. **barrúarít (të) as** Ngarkim; vënie e ngarkesës.

barrúxh•ë a f sh a at A Zhurmë; rrëmujë.

barrvrámj•e a f sh e et G Dështim i (prishje e) barrës.

bas mb muz (Këngëtar, vegël) me ton ose zë të thellë, me regjistër të ulët.

bas e mb G Prodhimtar; pjellor. **Tokë base.**

bas i m sh ë ët muz

♦ Tingull ose ton ose me lartësi të ulët.

♦ Tonet e regjistrit më të ulët në një velgë.

♦ Zë burri, që këndon në regjistrin më të ulët.

♦ Këngëtar me këtë lloj zëri.

♦ Vegël muzikore, që nxjerr tone në regjistër të ulët. **bas i m sh a at G** Ai që bën një veprim. >

BËRËS I. bas i m sh a at G

♦ Top bore.

♦ Tophth gjalpi.

♦ Plis dheu.

♦ Tophth leshj a pambuku në mbushjen e dyshekut. **bas i m sh e et Ç** Bast.

bása-bása

I ndajf Në trajtë shuku a plisi.

II mb (Arë) me shumë plisa të mëdhenj.

basamák u m sh ë ët Parmak anës shkallëve; shkallare.

basaníc•ë a f sh a at krahin G Kasolle e mbuluar me plisa bari për viçat. > **KAÇIN•Ë**

A. bas•e ja G fe BAS I m.

basén i m sh e et

♦ Pellg a rezervuar i hapët për të grumbulluar ujë ose lëngje të tjera. **Basen ujëmbledhës.**

♦ *gjeog* Pellg i një lumi bashkë me degët.

♦ *det* Pjesë e thelluar e detit afër portit, ku qëndrojnë anijet.

baséta t f sh Sideburns.

bas•ë a f sh a at G Plis dheu.

bás•ër ra f sh ra rat krahin Vesë.

Basëtér•r•ë a f gjeog Kryeqytet i Guadelupës.

bask e mb Karakteristik i baskëve; që ka të bëjë me baskët.

bask u *m sh ë ët kryes sh* Grup etnik në jugperëndim të Francës dhe në veriperëndim të Spanjës. **Gjuha e baskëve. Vendi i Baskëve.**

básk•e ja *f sh e et f e* **BASK U.**

basketbóll i *m sport* Basketball. **Ndeshje (skuadër, top) basketbolli.**

basketbollíst i *m sh ë ët* Lojtar basketbolli.

basketbollíst•e ja *f sh e et f e* **BASKETBOLLIST I.**

basketbollístík e *mb libr I* basketbollit.

baskí a ¹ *f sh - të*

♦ Gozhde e madhe; kunj i ngulur në mur për të varur në të diçka.

♦ > **BALLANIK E.**

♦ Lloj çekiçi i farkëtarit, me njëren anë të mprehtë dhe tjetren të rrumbullakët e të sheshtë. **baskí a** ² *f sh - të ndërt krahin G*

♦ Dërrasë e shkurtër që përdoret për të mbuluar çatinë.

♦ Qepër e hollë mbi të cilën mbërthehen dërrasat e çatisë.

baskísht ndajf Në gjuhën baske.

baskísht•e ja *f* Gjuhë natyrore pa lidhje me ndonjë gjuhë tjetër, që flitet nga baskët. >

EUSKAR•Ë A; EUSKARISHT•E JA.

baskíním i *m sh e et* Mbërthim me gozhda; gozhdim.

baskin•óhet vetv úa (u) úar veta III Mbërthehet me gozhda; gozhdohet.

baskin•ój kal óva úar krahin Mbërthej me gozhda; gozhdoj. **baskinúar**

(i e) *mb krahin I* mbërthyer me gozhda; i gozhduar. **baskísht ndajf** Në gjuhën e baskëve; euskarisht.

baskísht•e ja *f* Gjuhë e baskëve; euskarishte.

baskór•e ja *f sh e et krahin* Petavër e çatisë.

basmá ja *f sh - të* > **BASM•Ë A.**

basmák u *m sh ë ët ndërt krahin G* Këmbë shkalle.

basmaník u *m sh ë ët ushq* Byrek me gjizë.

basmaxhí a *m sh j jtë krahin G* > **BASMAXHI**

U². basmaxhí u ¹ *m sh j jtë G* > **BASMAXHI U².**

basmaxhí u *m sh nj një bis* Shitës basmash.

básm•ë a *f sh a at* Pëlhurë pambuku e hollë dhe me punim të thjeshtë, e ngjyrosur ose me lule. **Një top basmé. Basmë e stampuar.**

basón i *m sh ë ët muz* Vegël frymore, me dy tuba druri dhe një tub metalik në trajtë U-je që mbaron me pipëzën; ka regjistër dy oktava më të ulët se oboja.

basoníst i *m sh ë ët muz* Ai që i bie basonit.

basoníst•e ja *muz f e* **BASONIST I.**

basoreliév i *m sh e et art* Figurë e punuar si skulpturë ose e gdhendur mbi një sipërfaqe të rrafshët.

bast i *m sh e et* Marrëveshje ndërmjet dy a më shumë vetash, që hahen për diçka dhe që caktojnë një kusht, të cilin e plotëson kush humbet. **Lokal i basteve.**

bastadúr e *mb krahin G* Mikpritës; bukëdhënës.

bastadúr i *m sh ë ët krahin G* Njeri mikpritës (bukëdhënës).

bastán i *m sh a at* kopsht krahin G Pjepër a shalqi.

bastár i *m sh ë ët* Kasolle e vogël

barinjsh. **bastárd e** *mb*

♦ *bio (Kafshë)* e dalë nga kryqëzimi i dy llojeve ose i dy racave të ndryshme dhe që ka humbur cilësitë e mira të paraardhësve.

♦ *përb* I zvetënuar; që ka humbur gjithë vetitë e mira; i përdhosur e i çoroditur. [**Mëshirë? Bijë bastarde e etënve dinakë** (Mgj).]

♦ *tek* I përzier me diçka tjetër që ia prish cilësinë e ia ul vlerën; i papastër; me cilësi të këqija. > **KEQ (i) E (e). Llaç bastard. Duhan bastard. Verë bastarde.**

♦ *keq* I lindur jashtë martese, i jashtëligjshëm.

bastárd i m sh ë ët

♦ *bio* Pasardhës me cilësi të këqija, që del nga kryqëzimi i dy llojeve ose i dy racave të ndryshme.

♦ *përb* Njeri i zvetënuar, ai që ka humbur gjithë vetitë e mira dhe është përdhosur e është çoroditur.

♦ *keq* Fëmijë i lindur jashtë martese, fëmijë i jashtëligjshëm. > **KOPIL I; DOBIÇ I.**

bastárd•e ja f sh e et f e BASTARD I.

bastardím i m sh e et dhe bio Prishje a humbje e cilësive të mira.

bastardísht ndajf Si bastard.

bastard•óhem vetv

♦ *veta III dhe bio (Vetitë a cilësitë e mira)* prishen a humbin për shkak të kryqëzimit me një lloj a racë tjetër.

♦ *keq* Humbas vetitë e mira; zvetënohem; prishem a përdhosem; çoroditem.

bastard•ój kal óva úar

♦ *bio* Ia ndryshoj vetitë e mira racore nëpërmjet kryqëzimit me një lloj ose me një racë tjetër, i prish vetitë e mira që ka. **Bastardoj racën.**

♦ *keq* E bëj të humbasë vetitë e mira, e zvetënoj, e prish, e përdhos dhe e çorodit. **Bastardoj gjuhën** e prish gjuhën, duke e mbushur me fjalë, me shprehje e me ndërtime të huaja.

bastardúar (i e) mb

♦ *bio (Speci a lloj)* me veti të bjerrura nga kryqëzimit.

♦ *keq (Gjuhë etj.)* që ka humbur vetitë e mira.

♦ *keq* I prishur a përdhosur; i çoroditur.

bastárdh, bastardh•óhem, bastardh•ój etj. > BASTARD, BASTARD•OHEN, BASTARD•OJ etj.

bastárr kal krahin G > BASTARR•Ë (me).

bastárr e mb krahin G (Kafshë) bastarde.

bastárr i m krahin G Qen bastard; i kryqëzuar.

bastárr•em vetv dhe pës e BASTARR. > BASTARR•Ë (me u).

bastárr•ë (me) kal a ë krahin G Bastardoj; prish; zvetënoj;

çorodit. **bastárr•ë (me u) a (u) ë krahin G**

I vetv Bastardohem; bëhem bastard; prishem; zvetënohem; çoroditem.

II pës e BASTARR•Ë (me). bastérr

i m sh ë ët G Qyler; parazit. **bastérr•e**

ja f sh e et Buçe që nuk leh.

Bastét•ë a f mît egj Perëndeshë-mace e shtëpisë.

bastevënës i m sh - it Ai që vë baste.

bastevënës•e ja f sh e et f e BASTEVËNËS I.

bastexhësh•ë a f sh a at f e BASTEXHI U².

bastexhí a m sh j jt krahin G > BASTEXHI

U². bastexhí u¹ m sh j jt G > BASTEXHI U².

bastexhí u² m sh nj një Bastevënës; ai që vë baste.

bastexhí•e ja f sh e et f e BASTEXHI U².

bást•ër ra f krahin

♦ *bujq* Vrug i (pajagë e) grurit.

♦ Jugë e ngrohtë; erë e ngrohtë e jugut, që mendohet se sjell pajagën e grurit. **bastëros•et vetv - (u) ur veta III bujq** Vrugohet; (*bimës*) i bie vrugu.

bastërosj•e a f bujq Vrugimj; rënie e vrugut.

bastërósur (i e) *mb bujq (Bimë)* e vruguar; që i ka rënë vrugu.

bastí a f sh - të Bastisje; kontroll i befasishëm e me dhunë i shtëpisë a vendi tjetër për të gjetur diçka të fshehur a të ndaluar. > **BASTISJ•E A.**

bastión i m sh e et libr

♦ Pjesë e dalë e fortifikimit.

♦ *dhe fig* Kështjellë.

bastís kal a ur Kontrollon befas e me dhunë (*një shtëpi etj.*) për të gjetur diçka të fshehur a të ndaluar. **Policia ia bastisi shtëpinë.**

bastís•em a (u) ur pës e BASTIS.

bastísës i m sh - it Ai që bastis.

bastísës•e ja f sh e et f e BASTISËS I.

bastísj•e a f sh e et Kontroll i befasishëm e me dhunë i shtëpisë a vendi tjetër për të gjetur diçka të fshehur a të ndaluar.

bastísur (i e) *mb (Shtëpi etj.)* e kontrolluar befas e me dhunë për të gjetur diçka të fshehur a të ndaluar.

bastít kal a ur Rrah mbarë e prapë (*një çështje*).

bastít•et pavet dhe pës e BASTIT.

bastítj•e a f sh e et Rrahje mbarë e prapë e një çështjeje.

bastítur (i e) *mb (Çështje)* e rrahur mbarë e prapë.

bastlí u m sh nj një J Njeri kryeneç.

bastlí•je ja J f e BASTLI U. bastlínj

të J sh i BASTLI U. bastór•e ja f sh

e et Lokal i basteve. bastórë t G sh i

BAST•UER ORI.

bastrós kal - ur *veta III bujq (Lagështira etj.)* e vrugon (*bimën*).

bastrós•et bujq

I vetv veta III (Bima) vrugohet; i bie vrugu.

II pës e BASTROS.

bastrósj•e a f bujq Vrugim.

bastrósur (i e) *mb bujq I* vruguar.

bast•úer óri m sh órë órët G Balluk i

samarit. **bastún i¹ m**

♦ Shkop i gjatë me dorezë të kthyer, që përdoret për t'u mbështetur kur ecin. **Bastun me kokë fildishi.**

♦ Shkop i gjatë i shkallëzuar, që përdoret për të matur lartësinë e kafshës.

♦ *ushq* Bukë e gjatë dhe e hollë.

bastún i² m A Rreze e rrotës së qerres.

bastvënës i m sh - it Ai që vë bast.

bastvënës•e ja f sh e et f e BASTVËNËS I.

basulégj i m sh e et *bot* Lule mali, që lulëzon në fillim të pranverës. **bash bis**

I pj Pikërisht; tamam. **Bash ashtu!** njashtu! **Bash aty!** mu aty! [*të folmet e Kastratit, të*

Hotit, të Kelmendit etj, bash hir të pranisë së togut uo dhe fazës së mëtejme të tij ua (grua, mua, prrua, shkua) dallohen prerazi nga mbarë të folmet e tjera të gegërishtes (GjSh).]

II ndajf

♦ Aq; fort; shumë; tepër. **Qenka bash mirë** qenka shumë mirë.

♦ Bukur; goxha; shumë. **E ka marrë veten bash fort. Më vjen bash keq.**

-bash fjalëform: dollibash.

bash i¹ m sh e et

♦ *det* Pjesë e përparme e anijes ose e barkës. **Kulla e bashit.**

♦ *bis* Pjesë më e mirë e diçkaje; pjesë e zgjedhur; ballë, ajkë, lule. **Bashi i ushtrisë. Bashi i djemve.**

♦ Vend i shtruar në krye të dhomës, zakonisht afër zjarrit; kryet e vendit. **Në bash të vendit.**

bash i ² *m* *G* Kunat.

báša t *m sh sport krahin* Mundës të kategorisë së parë. **basharrít kal** *G* > **BASHARRIT•Ë (me).**

basharrít•em *vetv dhe pës e* **BASHARRIT.** > **BASHARRIT•Ë (me u).** **basharrít•ë (me)** *kal a ë* *G* Grabit; plaçkit; pretoj.

basharrít•ë (me u) a (u) *ë* *G*

I vetv Grabitem; plaçkitem.

II pës e **BASHARRIT•Ë (me).**

basharrít•e a f sh e et *G* Grabitës; plaçkitës; pretar.

basharrítun (i e) *mb* *G* I grabitur; i plaçkitur.

bashaltlí të *m sh krahin sport* Mundës të kategorisë së dytë. **bashbéz i m sh e et krahin** *G* Shami koke për gra.

bashére ja f sh e et A

♦ Grua trupmadhe dhe e fortë.

♦ Grua a vajzë e hijshme.

básh•ë a f sh a at *G* Kunat. > **BASH I** ².

bâsh•ëm (i) me (e) *mb* *G* > **BËSH•ËM. bashibozúk e** *mb* *keq*

♦ I përbërë prej bashibozukësh; që vret e plaçkit popullsinë. Forca bashibozuke. Bandë bashibozuke.

♦ I çrregullt dhe i padisiplinuar, që është tipar dallues për bashibozukët.

bashibozúk u m sh ë ët hist Ushtar i njësisë ndihmëse të parregullta në Perandorinë Osmane. [dhe të bëhet një nga kapedanët më të dëgjuar të bashibozukëve dhe një nga ustallarët më të shkëlqyer të luftës së parregullt të maleve? (FN).]

♦ *keq* Pjesëtar i trupave të çrregullta, të paorganizuara e të padisiplinuara, që vrasin e plaçkitin popullsinë; ushtar i çrregullt dhe i padisiplinuar.

bashk ndajf A Bashkë.

bashk- fjalëform > **BASHKË-.**

Bashk. shk. shkurt i Bashkëpunëtor shkencor.

Bashk. vjet. shk. shkurt i Bashkëpunëtor i vjetër shkencor.

bashká lidh Edhe pse.

báshka-báshka ndajf bis Së bashku.

bashkadminisrátor i m sh ë ët libr > **BASHKADMINISTRUES I.**

bashkadministrím i m libr Drejtim dhe organizim i përbashkët i punëve të një kompanie, fondi etj.

bashkadministr•óhet úa (u) úar libr *pavet dhe pës e* **BASHKADMINISTR•OJ.**

bashkadministr•ój kal libr Drejtoj dhe organizoj së bashku me një tjetër a me të tjerë (*punët e një kompanie, fondi etj.*). .

bashkadministrúar (i e) *mb libr (Punë)* të drejtuara dhe organizuara së bashku me dikë.

bashkadministrúes i m sh - it libr Ai që drejton dhe organizon së bashku me dikë punët e një kompanie, fondi etj.

bashkadministrúes•e ja f sh e et libr f e **BASHKADMINISTRUES I.**

bashkafrúar (i e) *mb (Petla të lules, krahë të insekteve)* që ndodhen pranë, preken por nuk lidhen me njëra tjetrën.

bashkaksí a f tek Të qenët në një bosht apo aks.

bashkaksór *e mb tek* I montuar në të njëjtin bosht apo aks.

bashkakuzúar *a (e) f sh a at (të) drejt f e* **BASHKAKUZUAR I (i).**

bashkakuzúar i (i) *m sh - it (të) drejt* I akuzuar bashkë me një tjetër për të njëjtin krim. **bashkaleát** *e mb* I lidhur në të njëjtën aleancë me dikë.

bashkaleát i *m sh ë ët* Aleat i përbashkët me dikë. **bashkaleát•e** *ja f e* **BASHKALEAT I.**

bashkalésh *i m*

♦ Lesh nga gjithë trupi i të imëtave.

♦ Lesh bashke.

bashkalídh *kal libr >* **BASHKËLIDH.**

bashkanësór *e mb* I vendosur përbri a paralel me një tjetër.

bashkanëtár *i m sh ë ët* Anëtar i një shoqate ose bashkimi; ai që bën pjesë në një lidhje së bashku me të tjerë.

bashkanëtár•e *ja f sh e et f e* **BASHKANËTAR I.**

bashkanëtarësi *a f* Të qenët bashkanëtar (*i një shoqate etj.*).

bashkangjí•s *kal ta tur >* **BASHKANGJIT.**

bashkangjít *kal a ur >* **BASHKËNGJIT.**

bashkangjítur *mb* **BASHKËNGJITUR (i**

e). **bashkanjítas** *ndajf G* Bashkëngjitur.

bashkáre *t f sh krahin G* Të fshira; plehra.

bashkarí *a f vjet*

♦ Kolektiv; bashkësi.

♦ Kullotë e përbashkët. > **BERRJAB•Ë A.**

bashkarí *a f krahin G* Curril i vazhdueshëm i kazanit të rakisë.

bashkarím *i m >* **BASHKARI A.**

bashkarisht *ndajf G* Së bashku. > **BASHKËRISHT.** [U futën bashkarisht dhjetë vetë, në një kthinë të madhe, ku brambullinte një stufë qymyri. (IK).]

bashkarsimím *i m* Sistem arsimor për djem e vajza në të njëjtën shkollë.

báshkas *ndajf* Së bashku; bashkërisht.

bashkatdhetár *i m sh ë ët* Ai që ka të njëjtin atdhe me një tjetër.

bashkatdhetár•e *ja f sh e et f e* **BASHKATDHETAR I.**

bashkatdhetarí *a f* Të qenët bashkatdhetar me një tjetër.

bashkautór *i m sh ë ët* Ai që është autor i një vepre a pune së bashku me një tjetër.

[franceskanët nuk qenë vetëm mbledhës dhe studiues të rapsodive, por, në një farë mënyre, edhe bashkautorë të tyre (ShS).]

bashkautór•e *ja f sh e et f e* **BASHKAUTOR I.**

bashkautorësi *a f* Të qenët autor i një vepre a pune së bashku me një tjetër.

báshkaz *ndajf bis* Së bashku. > **BASHKËRISHT.**

báshkazi *ndajf bis* Së bashku. > **BASHKËRISHT.**

bashkedukím *i m libr >* **BASHKARSIMIM.**

bashkekszistënc•ë *a f libr* Të qenët njëkohësisht e bashkë me të tjerë a me diçka tjetër, jetesa bashkë me dikë a me diçka tjetër. **Bashkekszistencë dhe luftë e të kundërtave.**

bashkekszist•ój *jokal óva úar libr*

♦ Ekzistoj së bashku me dikë në marrëdhënie të caktuara.

♦ Jam a ekzistoj njëkohësisht e bashkë me të tjerë a me diçka tjetër; jetoj bashkë me dikë a me diçka tjetër.

bashkemnák *u m sh ë ët K* Ai që ka të njëjtin emër me një tjetër.

bashkés•ë *a f sh a at tek* Detal që bashkon dy a më shumë elemente të një mekanizmi.

báshkë *ndajf*

♦ Në të njëjtin vend; në të njëjtin grup; puqur; pranë njëri-tjetrit. **I bëj (i vë, i lidh) bashkë. Punojmë (rrimë, shkojmë) bashkë.**

♦ Në lidhje me njëri-tjetrin; bashkërisht; njëri me tjetrin. **Jetojmë bashkë. [Mos pusho kurrë! Po bashkë me vaje (Mgj).]**

♦ Njëherësh; në të njëjtën kohë. **Bëj disa punë bashkë.**

*

Kur të bëhen dy ditë bashkë Kurrë; asnjëherë; ditën e moskurrit.

S'i bëj dy bashkë S'jam i zoti të kryej një punë, s'ia dal dot në krye.

S'lë dy gurë bashkë (Fëmija) është shumë i prapë, nuk lë gjë pa trazuar.

S'lidh dot dy fjalë bashkë Nuk di të flas rrjedhshëm; i shpreh mendimet me vështirësi.

báshkë- fjalëform (formon emra, mbiemra e folje): bashkëpronar; bashkëjetoj;

bashkëndenjës.

báshk•ë a f sh a at

♦ Gjithë leshi që merret nga një qethje e deles; tërësi e leshit të lëkurës së deles, siç del nga qethja pa u prishur.

♦ *fig* Diçka e bardhë, e fryrë dhe e butë, që i ngjan leshit të deles. **Bashkë resh. Bashka bore.**

*

I marr bashkën dikujt E shfrytëzoj deri në palcë dikë; e qeth mirë, ia rrjep lëkurën dikujt.

bashkëbaním i m libr Banim së bashku me dikë në të njëjtën shtëpi a dhomë.

bashkëban•óhet úa (u) úar libr pavet e BASHKËBAN•OJ.

bashkëban•ój jokál óva úar libr Banoj bashkë me dikë; jetoj në të njëjtin banesë me dikë.

bashkëbanór i m sh ë ët libr Njeri që banon së bashku me një dikë; njeri që jeton në një banesë me dikë.

bashkëbanúes i m sh - it libr > BASHKËBANOR I.

bashkëbiséd•ë a f sh a at libr Bisedë e lirë ndërmjet dy a më shumë vetave.

bashkëbisedím i m sh e et

♦ Bisedim ndërmjet dy a më shumë vetave; rrahje e shkëmbim mendimesh për një çështje.

♦ *kryes sh libr* Rrahje e shkëmbim mendimesh për të caktuar kushtet e një marrëveshjeje; bisedime të përbashkëta. > **NEGOCIAT•Ë A. Bashkëbisedime për paqe.**

♦ Formë kontrolli pa nota për njohuritë e fituara në një kurs. > **KOLOKIU I.**

♦ Bisedë e përbashkët e një grupi njerëzish për një temë. [**rapsodi e sheh veten si një medium, si një shpirt, që sjell në bashkëbisedim estetik dy kohë, dy epoka.** (ShS).]

bashkëbised•ój jokál óva úar Flas me një a më shumë veta; bisedoj me dikë.

bashkëbisedúes i m sh - it

♦ Ai që bisedon me dikë ose që merr pjesë në një bisedë. **Bashkëbisedues i këndshëm.**

♦ Pjesëmarrës në bashkëbisedime. > **NEGOCIATOR I.**

bashkëbisedúes•e ja f sh e et f e BASHKËBISEDUES

I. bashkëboshtësí a f tek, gjeom Të qenët bashkëboshtor.

bashkëboshtór e mb tek I vendosur apo ndodhur në një bosht apo aks. **Kablo**

bashkëboshtore kablo shumëfijëshe që përcjell sinjale të dëndurisë së lartë.

bashkëbújtës e mb Që bujt në një vend me dikë.

bashkëbújtës i m sh ë ët Ai që bujt në një vend me dikë.

bashkëbújtës•e ja f sh e et f e BASHKËBUJTËS I.

bashkëdebitór e mb (Palë) që ka debit të përbashkët me dikë.

bashkëdebitór i m sh ë ët Ai që ka një debit të përbashkët me një jetër a të

tjerë. **bashkëdebitór•e ja f sh e et f e BASHKËDEBITOR I.**

bashkëdérth•et jokál - (u) ur veta III (Lumenj) që bashkohen në një vend dhe derdhen bashkë në det, liqen etj.

bashkëdérthj•e a f gjeog Pikë e bashkimit të dy lumenjve që derdhen në një det, liqen etj.

bashkëdetórës e mb > BASHKËDEBITOR E.

bashkëdetórës i m sh ë ët > BASHKËDEBITOR I.

bashkëdetórës•e ja f sh e et f e BASHKËDETORËS

I. bashkëdítj•e ja f libr > BASHKËFAJËSI A.

bashkëdikím i m gjeog > BASHKËDERDHJ•E A.

bashkëdik•ón jokál ói úar veta III > BASHKËDERDH•ET.

bashkëdrejtór i m sh ë ët Drejtor që mban të njëjtin post dhe kryen të njëjtat detyra me një tjetër.

bashkëdrejtór•e ja f e BASHKËDREJTOR I.

bashkëdhënës e mb Që jep bashkë me dikë.

bashkëdhënës i m sh - it Ai që jep bashkë me dikë.

bashkëdhënës•e ja f sh e et f e bashkëdhËnës i.

bashkëfajësi a f drejt Fajësi e përbashkët me dikë; të qenët bashkëfajtor.

bashkëfajtór i m sh ë ët drejt Pjesëmarrës në një krim a në një faj; fajtor bashkë me dikë.

bashkëfajtór•e ja f sh e et f e BASHKËFAJTOR I.

bashkëfetár e mb libr Që ka të njëjtin besim fetar me dikë.

bashkëfetár i m sh ë ët libr Ai që ka të njëjtin besim fetar me dikë.

bashkëfetár•e ja f e BASHKËFETAR I.

bashkëfinancím i m Financim i përbashkët nga fondet e dy a më shumë vetave a institucioneve.

bashkëfinanc•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e BASHKËFINANC•OJ.

bashkëfinanc•ój kal óva úar Financoj (një projekt etj.) së bashku me dikë.

bashkëfinancúar (i e) mb (Projekt etj.) i financuar së bashku me dikë.

bashkëfinancúes e mb Që financon së bashku me dikë.

bashkëfinancúes i m sh - it Ai që së bashku me dikë.

bashkëfinancúes•e ja f sh e et f e BASHKËFINANCUES

I. bashkëfisas e mb Që është i të njëjtit fis me dikë.

bashkëfisas i m Ai që është i të njëjtit fis me dikë.

bashkëfisas•e ja f sh e et f e BASHKËFISAS I.

bashkëfjalím i m sh e et libr

♦ Fjalim i përgatitur në bashkëpunim me dikë.

♦ > **BASHKËBISEDIM I.**

bashkëfjalós jokál a ur Bashkëbisedoj.

bashkëfjalós•em vetv a (u) ur > BASHKËFJALOS.

bashkëfjalósj•e a f libr > BASHKËBISEDIM I.

bashkëfólës i m sh - it libr > BASHKËBISEDUES I.

bashkëfólës•e ja f sh e et f e BASHKËFOLËS I.

bashkëfshatár e mb (Njeri) që është nga i njëjti fshat me dikë; ai që jeton në një fshat me dikë. [Ato, doke e tradita, besime e bestytñi, kanune e etika, ishín mjet i

vetërregullimit, i vetëqeverisjes bashkëfshatare, krahinore e ndërkrasinore. (MT).]

bashkëfshatár i m sh ë ët Ai që është nga i njëjti fshat me dikë; ai që jeton në një fshat me dikë.

bashkëfshatár•e ja f sh e et Ajo që është nga i njëjti fshat me dikë.

bashkëfksioním i m sh e et libr Pjesëmarrje funksionale me dikë. [Benjamin Constant-i qe shumë i rreptë me kriteret e bashkëfksionimit të qytetarëve në shtet (API).]

bashkëgodítj•e a f sh e et libr Goditje që i bëhet dikujt a diçkaje në të njëjtën kohë së bashku me dikë; goditje a përplasje me dikë.

bashkëgjakësi a f

♦ **zootek** Kryqëzim i kafshëve të një gjaku brenda po asaj tufe.

♦ Lidhje gjaku ndërmjet banorëve të një fshati; të qenët të një gjaku a të një fisi me të tjerë.

bashkëgjegjësi *a f libr* Përgjegjësi e përbashkët me dikë. **bashkëhuazi** *a f bio* Simbiozë.

bashkëjetës•ë *a f*

♦ Të jetuarit së bashku me të tjerë në marrëdhënie të caktuara; të jetuarit së bashku nën një strehë si bashkëshortë ose si pjesëtarë të një familjeje. **Bashkëjetesë pa kurorë. Rregullat e bashkëjetesës. Vende bashkëjetese** hotele, konvikte etj.

♦ Të qenët njëkohësisht e bashkë me të tjerë a me diçka tjetër; jetesa bashkë me dikë a me diçka tjetër. [Kjo nuk e përjashton ndikimin e ndërsjellët të kulturave për shkak të bashkëjetesës dhe fqinjësisë, ndikim që, sipas një përcaktimi të Çabejt, mund të shkojë deri në krijimin e zhvillimeve "me karakter simbioze". (ShS).]

bashkëjet•ohet *úa (u) úar* *pavet dhe pës e*

BASHKËJET•OJ. **bashkëjet•ój** *jokal óva úar*

♦ Ekzistoj së bashku me dikë në marrëdhënie të caktuara. **Bashkëjetojnë pa martesë.**

♦ Jam njëkohësisht e bashkë me të tjerë a me diçka tjetër, jetoj bashkë me dikë a me diçka tjetër. **Ideologji që s'mund të bashkëjetojnë.**

bashkëjetuar *it (të) as* Bashkëjetesë. **bashkëkatundár** *i*

m sh ë ët > **BASHKËFSHATAR I.**

bashkëkatundár•e *ja f sh e et f e* **BASHKËKATUNDAR I.**

bashkëkëshillím *i m sh e et* Këshillim me dikë; marrje dhe dhënie e këshillave. >

KONSULTIM I.

bashkëkëshill•óhem *vetv óva (u) úar* Këshillohem me dikë; marr e jap këshilla. >

KONSULT•OHEM.

bashkëkëshillúes *e mb libr* Që shërben për t'u këshilluar në mënyrë të ndërsjellë. **bashkëkëshillúes** *i m sh - it libr* Ai që këshillohet me dikë.

bashkëkëshillúes•e *ja f sh e et libr f e* **BASHKËKËSHILLUES**

I. **bashkëkohaník** *e mb* Bashkëkohës; moshatar.

bashkëkohaník *u m sh ë ët* Bashkëmoshatar. [me poezinë e Fishtës dhe të Lazgushit, të cilët edhe ishin bashkëkohanikë të tij më të moshuar. (ES).]

bashkëkóhas *i m sh ë ët* > **BASHKËKOHËS I.**

bashkëkóhës *e mb*

♦ Që jeton në të njëjtën kohë me dikë a me diçka; i së njëjtës kohë a epokë me të. **Historian** (shkrimtar, autor) bashkëkohës. [përvojat bashkëkohëse të folkloristikës shqiptare, për shkaqe që dihen, janë vlerësuar në frymë kritike dhe me prirje mohimi, në një pjesë të këtyre studimeve (ShS).]

♦ > **BASHKËKOHOR E.** Letërsi (shkencë, shoqëri) bashkëkohëse.

bashkëkóhës *i m sh - it* Ai që jeton në të njëjtën kohë me dikë a me diçka; ai që është i së njëjtës epokë me të. [i kushtohet figurës së Pal Engjëllit, si personalitet e bashkëkohës i Skënderbeut (GjSh).]

bashkëkóhës•e *ja f sh e et f e* **BASHKËKOHËS I.**

bashkëkohësi *a f gjuh* Të qenët në të njëjtën kohë me një tjetër (për fjalitë kohore). **Lidhje** (marrëdhënie) bashkëkohësie.

bashkëkohëtár *i m sh ë ët* > **BASHKËKOHËS I.**

bashkëkohëtár•e *ja f sh e et f e* **BASHKËKOHËTAR I.**

bashkëkohór *e mb*

♦ I kohës sonë; i epokës sonë; i sotëm.. **Letërsi bashkëkohore.** [Camaj përmendë se korifejt e gjuhësisë bashkëkohore shqipe, Aleksandër Xhuvani, Eqrem Çabej dhe Maximilian Lambertz-i, janë shprehë kundër vendimit të Lidhjes së Shkrimtarëvev Shqiptarë në vjetin 1952, mbas të cilit toskënishtja u shpall gjuhë letrare (APp).]

bashkëkómbës *e mb* I të njëjtit komb me një tjetër, bashkatdhetar.

bashkëkombës i m sh - it Pjesëtar i të njëjtit komb me dikë; bashkatdhetar. **Bashkëkombës** shqiptarë në katër shtete.

bashkëkombës•e ja f sh e et f e BASHKËKOMBËS I.

bashkëkontraktues e mb (Palë) që bën kontratë të përbashkët me dikë.

bashkëkontraktues i m sh - it Ai që bën kontratë të përbashkët me dikë.

bashkëkontraktues•e ja f e BASHKËKONTRAKTUES I.

bashkëkryesim i m dhe sport Të qenët në krye të klasifikimi, të garës etj. bashkë me dikë.

bashkëkryes•ohet vetv úa (u) úar veta III dhe sport Ndodhet në krye të klasifikimit, të garës, etj. bashkë me dikë.

bashkëkryes•ój kal óva úar dhe sport Kryesoj (garën etj.) bashkë me dikë.

bashkëkryesues e mb dhe sport Që kryeson garën etj. bashkë me dikë.

bashkëkryesues i m sh - it dhe sport Ai që kryeson garën etj. bashkë me dikë. **bashkëkryesues•e ja sh e et dhe sport f e BASHKËKRYESUES I.**

bashkëkryetar i m sh ë ët zyr Ai që kryen detyrën e kryetarit së bashku me një kryetar tjetër në një komision, në një komitet, në një konferencë etj.

bashkëkryetar•e ja f sh e et f e BASHKËKRYETAR I.

bashkëkujdestar i m sh ë ët drejt Ai që është kujdestar (i një të mituri) bashkë me dikë.

bashkëkujdestar•e ja f sh e et drejt f e BASHKËKUJDESTAR I.

bashkëkujdestari a m drejt Të qenët kujdestar bashkë me dikë.

bashkëkuvendim i m sh e et mb libr Conversation.

bashkëkuvend•ohet úa (u) úar mb libr pavet dhe pës e BASHKËKUVEND•OJ.

bashkëkuvend•ój jokall óva úar mb libr Kuvendoj me dikë.

bashkëkuvendues e mb libr Që kuvendon me dikë.

bashkëkuvendues i m sh - it mb libr Ai që kuvendon me dikë.

bashkëkuvendues•e ja f sh e et mb libr f e BASHKËKUVENDUES I.

bashkëlëndësi a m fil, fet Të qenët prej një lënde, natyre dhe thelbi.

bashkëlëndëzór e mb fil, fet I përbërë prej një lënde, natyre dhe thelbi.

bashkëlëndór e mb fil, fet I përbërë prej një lënde, natyre dhe thelbi.

bashkëlídh kal a (u) ur

♦ *libr* Lidh njërën me tjetrën në mënyrë të dyanshme; lidh së bashku..

♦ *zyr* Bashkëngjit (një shtojcë).

bashkëlídh•et vetv veta III dhe pës e

BASHKËLIDH. bashkëlídhj•e a f sh e et libr

♦ Lidhje e njëres me tjetrën në mënyrë të dyanshme.

♦ Lidhje e ndërsjellë.

♦ Lidhje e marrëveshje ndërmjet shteteve, partive ose organizatave për qëllime të përbashkëta. > **KOALICION I.**

bashkëlídhur ndajf zyr Lidhur së bashku; bashkëngjitur. **Bashkëlídhur po ju dërgoj...**

bashkëlídhur (i e) mb libr

♦ Që është i lidhur në mënyrë të dyanshme me diçka tjetër; që ka lidhje të ngushtë me diçka tjetër.

♦ *zyr (Dokument, shtojcë)* e bashkëngjitur.

♦ Me lidhje të ndërsjellë. **Fjalë të bashkëlídhura.**

bashkëlínd jokall a ur libr

♦ Lind së bashku me një tjetër; zë fill së bashku me një tjetër.

♦ Ekziston që në lindje.

bashkëlíndur (i e) mb libr Që është qysh prej lindjes; që ka lindur së bashku me një njeri, me një kafshë a me një send, i lindur. **Veti (cilësi, veçori, aftësi) të bashkëlíndura.**

Sëmundje e bashkëlíndur.

bashkëlojtár i m sh ë ët Shok loje.

bashkëlojtár•e *ja f sh e et* Shoqe loje.

bashkëluftëtár i m sh ë ët

♦ Ai që merr pjesë së bashku me të tjerë në një luftë; shok luftime, shok armësh.

Bashkëluftëtarët e Skënderbeut.

♦ Shok i vendosur në një veprimtari të madhe a në një çështje të përbashkët.

bashkëluftëtár•e *ja f sh e et f e* **BASHKËLUFTËTAR I.** [Në epos zana hyn si figurë e lartë mbinjerëzore... si bashkëluftëtare dhe aleate e kreshnikëve (ShS).] **bashkëluftím i m** Luftim si shok armësh apo si aleat.

bashkëluft•ó *jokal óva úar libr* Luftoj krah për krah së bashku me dikë; marr pjesë krahas me dikë në një luftë, betejë etj.

bashkëluftúes e mb libr Që merr pjesë së bashku me një tjetër si aleat në një luftë. **Palët (vendet) bashkëluftuese. Vende bashkëluftuese dhe ndërluftuese.**

bashkëluftúes i m sh - it libr > BASHKËLUFTËTAR I.

bashkëmarrëdhëni•e *a f sh e et libr* Marrëdhënie e dyanshme ndërmjet sendeve, dukurive, grupeve etj.; marrëdhënie të mbështetura në lidhje e kushtëzime të dyanshme të sendeve, dukurive etj.

bashkëmarrëdhëniór e mb libr Që ka ose tregon marrëdhënie të dyanshme ndërmjet sendeve, dukurive, grupeve etj.

bashkëmarrëvëshj•e *a f sh e et libr* Marrëveshje mjdis dy a më shumë palëve. **bashkëmatësi a f mat** Të qenët i bashkëmatshëm.

bashkëmatj•e *a f mat > BASHKËMATËSI A.*

bashkëmatsh•ëm (i) me (e) mb mat Që mund të matet me të njëjtën masë me një tjetër; që ka një masë të përbashkët me një tjetër. **Madhësi e bashkëmatshme. Segmente të bashkëmatshme.**

bashkëmbárt kal a ur libr Mbart a përmban në të njëjtën kohë (*dy a më shumë gjëra, cilësi, veti*); ka në vetvete (*diçka tjetër*) si pjesë thelbësore, të veçantë a të shtuar.

bashkëmbárt•et - (u) ur pavet dhe pës e BASHKËMBART.

bashkëmbështétur (i e) mb gjeom (Kënd) i mbështetur në të njëjtën brinjë me një kënd tjetër.

bashkëmbýll kal a ur zyr Mbyll së bashku në zarf, pako etj. (*dy ose më shumë sende si letra, fotografi etj.*).

bashkëmbýll•et libr pavet dhe pës e BASHKËMBYLL.

bashkëmbýllur ndajf libr Mbyllur së bashku. **Bashkëmbýllur dërgojmë...**

bashkëmendimtár i m sh ë ët Ai që ka të njëjtat mendime e pikëpamje me dikë. **bashkëmendimtár•e** *ja libr f e* **BASHKËMENDIMTAR I.**

bashkëmendúes i m libr > BASHKËMENDIMTAR

I. bashkëmëkatár i m sh ë ët libr

bashkëmëkatár•e *ja f sh e et libr f e* **BASHKËMËKATAR I.**

bashkëmësim i m Sistem arsimor për djem e vajza në të njëjtat shkolla.

bashkëmësúes i m sh - it Mësues në të njëjtën shkollë me dikë.

bashkëmësúes•e *ja f e* **BASHKËMËSUES I.**

bashkëmoshatár e mb Me moshë të njëjtë me dikë tjetër a të tjerë. > **MOSHATAR E;**

VËRSNIK E. [Vepra e tij e zbuluar është bashkëmoshatare e veprave që shkruheshin aso kohe në Itali në gjuhën popullore. (NJ).]

bashkëmoshatár i m sh ë ët Ai që është në të njëjtën moshë me dikë.

bashkëmoshatár•e *ja f e* **BASHKËMOSHATAR I.** **bashkëndénjës e mb libr** Që banon a rri në të njëjtën banesë me dikë.

bashkëndénjës i m sh ë ët libr Ai që banon a rri në të njëjtën banesë me dikë.

bashkëndénjës•e *ja f sh e et libr f e* **BASHKËNDENJËS I.** **bashkëndénjj•e**

a f libr Banim a ndenje në të njëjtën banesë me dikë.

bashkë•ndie•j *jokal va r libr* Marr pjesë në dhembjen a fatkeqësinë e dikujt.

bashkëndihmës i m sh - it Ai që është ndihmës i dikujt bashkë me dikë. > **ASISTENT I.**

bashkëndihmës•e ja f sh e et f e **BASHKËNDIHMËS I.**

bashkëndjénjë a f libr Pjesëmarrje në dhembjen a fatkeqësinë e dikujt. > **EMPATI**

A. bashkënenrendís kal ta tur > **BASHKËRENDIT.**

bashkënenrendít kal a ur libr Nënrendit bashkë me një tjetër a të tjera.

bashknënenrendít•et vetv (u) ur veta III libr Nënrenditet me një tjetër a të tjera.

bashkënenrendítës e mb libr Që nënrenditet me një tjetër a të tjera.

bashkënenrendítj•e a f libr Nënrenditje me një tjetër a të tjera.

bashkënenrendítur (i e) mb libr I nënrenditur me një tjetër a të tjera.

bashkënenshkrím i m zyr Nënshkrim i një dokumenti bashkë me dikë.

bashkënenshkrúes e mb zyr (Palë) që nënshkruan një dokument bashkë me

dikë. **bashkënenshkrúes i m zyr** Ai që nënshkruan një dokument bashkë me

dikë. **bashkënenshkrúes•e ja f sh e et zyr f e** **bashkënenshkrUes i.**

bashkëngjárj•e a f sh e et libr Ngjarje që zhvillohet njëkohësisht me një tjetër a të tjera. **bashkëngji•s kal ta tur** > **BASHKËNGJIT.**

bashkëngjít kal a ur

♦ *zyr* Lidh së bashku (*një shkresë a një dokument*) me një shkresë a me një dokument tjetër kryesor; ia shtoj një shkresë a një dokumenti tjetër kryesor..

♦ Shtoj. [*rapsodi i jep vetes të drejtë të bashkëngjisë në interpretim e sipër, si pjesë e lejes për të improvizuar.* (ShS).]

bashkëngjít•et - (u) ur zyr pavet dhe pës e

BASHKËNGJIT. bashkëngjítj•e a f sh e et

♦ *zyr* Shkresë a dokument i lidhur së bashku me një dokument kryesor.

♦ *gjuh* > **PËRNGJITJ•E A.**

bashkëngjítur ndajf zyr Lidhur a ngjitur së bashku me një dokument kryesor.

bashkëngjítur (i e) mb

♦ *zyr* I lidhur a ngjitur së bashku me një dokument kryesor. **Bashkëngjitur ju dërgojmë...**

...

♦ *gjuh* > **PËRNGJITUR (i e).**

bashkëni a¹ f G Të qenët i përbashkët. **Bashkëni e votave** votim i njëzëshëm.

bashkëni a² f sh - të G Shoqëri; miqësi.

bashkënxënës i m sh - it Nxënës i së njëjtës klasë a i së njëjtës shkollë me dikë.

bashkënxënës•e ja f sh e et f e **BASHKËNXËNËS I.**

bashkëpajtím i m sh e et

♦ *gjuh* Pajtim i dyanshëm ndërmjet gjuhësh; takim në njësi e në dukuri gjuhësore..

♦ Pajtim ndërmjet një a më shumë vetave për një çështje.

bashkëpandëhur i (i) m sh - it (të) drejt Ai që nxirret para gjyqit bashkë me dikë për faj a shkelje të ligjit.

bashkëpandëhur a (e) f sh a at (të) drejt f e **BASHKËPANDEHUR I (i).**

bashkëpatriót i m sh ë ët Ai që ka të njëjtin atdhe me dikë. > **BASHKATDHETAR**

I. bashkëpatriót•e ja f e **BASHKËPATRIOT I.**

bashkëpëlq•ëhet pavet dhe pës e **BASHKËPËLQ•EJ.**

bashkëpëlq•ëj jokal éva ýer libr Pëlqej të njëjtën gjë si dikë.

bashkëpëlqím i m libr Pëlqim i së njëjtës gjë si dikë.

bashkëpëlqýer (i e) mb libr I pëlqyer njëlloj bashkë me dikë; i pranuar ose i pëlqyer nga të gjitha palët.

bashkëpërcaktím i m sh e et libr Vendim a përcaktim i përbashkët me një tjetër a të tjerë për diçka.

bashkëpërcaktóhet úa (u) úar vetv veta III Vendoset a përcaktohet bashkërisht me një tjetër a të tjerë.

bashkëpërcaktóþ kal óva úar libr Vendos a përcaktoj bashkërisht me dikë. **bashkëpërcaktúar (i e) mb** I vendosur a përcaktuar bashkërisht me dikë. **bashkëpërcaktúes e mb libr** Që vendos a përcakton bashkërisht me dikë. **bashkëpërdorím i m libr** Përdorim i përbashkët i diçkaje me dikë.

bashkëpërdorúes i m sh - it libr Ai që përdor diçka bashkë me dikë.

bashkëpërdorúes•e ja f sh e et libr f e BASHKËPËRDORUES I.

bashkëpërgjégjës e mb libr Që është përgjégjës ose ka detyrime bashkë me dikë për diçka.

bashkëpërgjégjës i m sh - it libr Ai që është përgjégjës ose ka detyrime bashkë me dikë për diçka.

bashkëpërgjégjës•e ja libr f e BASHKËPËRGJEGJËS I.

bashkëpërgjégjési a m libr Përgjégjësi e përbashkët me dikë.

bashkëpërkím i m sh e et gjuh Përkim i dyanshëm ndërmjet gjuhësh, takim në njësi e në dukuri gjuhësore. **Bashkëpërkime leksikore.** [bashkëpërkimet mitologjike ndërballkanike, si element kryesor i formimit të hapësirës kulturore ballkanike (ShS).]

bashkëpërkón jokall ói úar veta III kryes sh (Dy a më shumë gjuhë) përkojnë me njëra-tjetrën; kanë takime në njësi e dukuri gjuhësore.

bashkëpërkúes e mb libr Që përkojnë me njëra-tjetrën.

bashkëpërpjékje•e a f kryes sh e et Përpjekje e përbashkët a bashkëpunim për të arritur një qëllim a synim.

bashkëpërpúth kal a ur

♦ Takoj dhe puq plotësisht (dy a më shumë sende).

♦ *fig* Pajtoj a vë në pajtim të plotë (dy a më shumë dukuri). **bashkëpërpúth•et vetv - (u) ur veta III**

♦ (Dy a më shumë sende) takohen dhe puqen plotësisht.

♦ *fig* (Dy a më shumë dukuri) janë në pajtim të plotë me njëra-tjetrën.

bashkëpërpúthje•e a f sh e et

♦ Takim dhe puqje e plotë e dy a më shumë sendeve.

♦ *fig* Pajtim i plotë i dy a më shumë dukurive.

bashkëpërpúthur (i e) mb

♦ I takuar dhe puqur plotësisht.

♦ *fig* (Dukuri) në pajtim të plotë midis tyre.

bashkëpjesëmárrës i m sh - it libr Ai që merr pjesë bashkë me dikë për të bërë diçka.

bashkëpjesëmárrës•e ja f sh e et f e BASHKËPJESËMARRËS I.

bashkëpjesëmárrje•e a f libr Pjesëmarrje bashkë me dikë për të bërë diçka.

bashkëpjesëtár i m sh ë ët libr

♦ Ai që është pjesëtar, së bashku me dikë, në një pasuri, pronë etj.

♦ Ai që është pjesëmarrës bashkë me dikë në një glare.

bashkëpjesëtár•e ja f sh e et f e BASHKËPJESËTAR I.

bashkëpolimér i m sh e et kim ind Polimer i përfutur nga reaksioni i dy monomerëve të ndryshëm.

bashkëpresidént i m sh ë ët Ai që kryen funksionet e presidentit së bashku me një tjetër. **bashkëpresidént•e ja f e BASHKËPRESIDENT I.**

bashkëprodhím i m libr

♦ Prodhim i përbashkët i dy ndërmarrjeve, shoqërive etj.

♦ Mall i prodhuar me bashkëpunimin e dy ndërmarrjeve, shoqërive etj.

bashkëpronár i m sh ë ët Ai që është pronar i një pasurie, i një prone etj. së bashku me dikë.

bashkëpronár•e ja f sh e et f e BASHKËPRONAR I.

bashkëprón•ë a f libr Pronë e zotëruar së bashku me dikë.

bashkëpronësi *a f drejt* E drejtë e barabartë e disa vetave si pronarë të një prone; pronësi e përbashkët.

bashkëpronës•*ój kal óva úar drejt* Marr në bashkëpronësi

(*diçka*). **bashkëprotagonist** *i m sh ë ët*

♦ *let* Ai që bashkë me një tjetër është personazh kryesor a hero i një vepre.

♦ *kin, teat* Aktor që luan rolin kryesor në një pjesë teatrale ose film. **bashkëprotagonist**•*e ja f e* **BASHKËPROTAGONIST I.**

bashkëpunëtor *i m sh ë ët*

♦ Ai që kryen një veprimtari a punë të përbashkët me dikë. **Bashkëpunëtor i ngushtë.**

♦ Ai që bashkëpunon në një gazetë a revistë, me një institucion shkencor, kulturor etj., duke dërguar shkrime, studime e materiale të tjera, pa qenë i punësuar në to. **Bashkëpunëtor i jashtëm. Bashkëpunëtorët e sigurimit të shtetit.** [për t'u dhënë mundësi folkloristëve, specialistë e bashkëpunëtorë të jashtëm të Institutit Albanologjik të Prishtinës, ta mbledhin rapsodinë popullore mbi trimëritë epike në gjithë hapësirën ku flitet, këndohet, urohet e vajtohet shqip. (ShS).]

♦ Ai që bën një veprim bashkë me dikë. **Bashkëpunëtor në krim.**

♦ Pjesë e parë e emërtimeve për detyrën dhe për titullin e punonjësve të një institucioni kërkimor-shkencor, si edhe të atyre që kryejnë veprimtari kërkimore-shkencore.

Bashkëpunëtor (i vjetër) shkencor. Bashkëpunëtor tekniko-shkencor.

bashkëpunëtor•*e ja f sh e et f e* **BASHKËPUNËTOR I.** [shoqja Vjollca, në qoftë se ne ngulim këmbë të bëheni bashkëpunëtorja jonë, kemi arsye për këtë, domethënë ju njohim mirë. (IK).]

bashkëpunim *i m sh e et*

♦ Pjesëmarrje në një punë bashkë me dikë.

♦ Artikull, studim a punim i hartuar nga një bashkëpunëtor për t'u botuar në një gazetë, në një revistë etj.

♦ *drejt* Kryerje e veprës penale nga dy ose më shumë veta me marrëveshje ndërmjet tyre. **Në bashkëpunim me... libr** së bashku me..., duke bashkëpunuar me...

bashkëpun•*óhet úa (u) úar pavet dhe pës e* **BASHKËPUN**•*OJ. Ja si mund të bashkëpunohet me ne.*

bashkëpun•*ój jokall óva úar*

♦ Punoj bashkë me dikë për të bërë një punë; marr pjesë së bashku me dikë a kryej një veprimtari të përbashkët me ta.

♦ Shkruaj artikuj, studime e punime për t'i botuar në një gazetë, në një revistë etj.; jam bashkëpunëtor i një institucioni, gazete, reviste etj.

bashkëpunues *e mb* Që punon bashkë me dikë.

bashkëpunues *i m sh - it* Ai që punon bashkë me dikë; bashkëpunëtor.

bashkëpunues•*e ja f sh e et f e* **BASHKËPUNUES I.**

bashkëpuqur (*i e*) *mb libr (Trup)* i puqur me dikë.

bashkëqendërsi *a f gjeom* Të qenët bashkëqendror.

bashkëqendrór *e mb gjeom (Rreth, sferë etj.)* me një qendër të përbashkët me një rreth a sferë tjetër.

bashkëqendrorësi *a m gjeom* Të qenët bashkëqendror.

bashkëqëni•*e a f libr >* **BASHKËJETES**•*Ë A.*

bashkëqeveris *kal, jokall a ur* Qeveris bashkë me një dikë a të

tjerë. **bashkëqeveris**•*et pavet dhe pës e* **BASHKËQEVERIS.**

bashkëqeverisje *a f libr* Qeverisje bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëqeverisur (*i e*) *mb (Vend)* i qeverisur nga një parti bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëqytetar *i m sh ë ët* Ai që ka lindur ose që jeton në të njëjtin qytet me dikë tjetër a të tjerë; ai që është nga i njëjti qytet me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëqytetar•e *ja f sh e et f e* **BASHKËQYTETAR I.** bashkëqytetari
a f libr Të qenët nga i njëjti qytet me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëqytetas i m sh - it > **BASHKËQYTETAR I.** [një oficer policie, bashkëqytetas i Azem Hajdarit, kishte deklaruar se do ta vriste. (YP).]

bashkëqytetas•e *ja f sh e et f e* **BASHKËQYTETAS I.**

bashkëraport i m sh e et *zyr* Raport i hartuar a përgatitur në bashkëpunim me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëraportues i m sh e et *zyr* Ai që raporton bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëraportues•e *ja f sh e et zyr f e* **BASHKËRAPORTUES I.**

bashkëredaktór i m sh ë ët Ai që punon si redaktor bashkë me dikë tjetër a të tjerë. **bashkëredaktór•e** *ja f sh e et f e* **BASHKËREDAKTOR I.**

bashkëreferát i m sh e et libr Referat i përgatitur bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëreferúes i m sh ë ët libr Mbajtës i një referati bashkë me dikë tjetër a të tjerë. **bashkëreferúes•e** *ja zyr f e* **bashkëreferues i.**

bashkërekordmén i m sh ë ët sport Ai që mban rekord të barabartë me dikë tjetër a të tjerë. **bashkërekordmén•e** *ia f sh e et sport f e* **BASHKËREKORDMEN I.**

bashkërendës e mb fiz: Forca bashkërendëse forca që ushtrohen njëkohësisht në kah të njëjtë.

bashkërendím i m sh e et Lidhje harmonike a përputhje e veprimeve. **Bashkërendim i veprimtarisë.** Në bashkërendim me...

bashkërendís kal ta tur >

BASHKËRENDIT. bashkërendít *kal a ur*

♦ Bashkërendoj. **Bashkërendit veprimet.**

♦ *gjuh* Lidh me bashkërenditje (*dy a më shumë fjali ose gjymtyrë të një fjalie*). **bashkërendít•em a (u) ur**

I vetv

♦ Vihem në një radhë me të tjerë; renditem krahas me të tjerë për një veprimtari.

♦ *veta III gjuh (Fjalitë)* lidhen me bashkërenditje.

II pës e BASHKËRENDIT.

bashkërendítës e mb gjuh Që shërben për të lidhur dy a më shumë fjali ose gjymtyrë fjalie të bashkërenditura. **Lidhëz bashkërenditëse.**

bashkërendítj•e a f

♦ Lidhje harmonike a përputhje e veprimeve. **Bashkërenditje e forcave. Bashkërenditja e ndihmës. Bëj bashkërenditjen.**

♦ *gjuh* Lloj i lidhjes sintaksore të dy a më shumë njësive gjuhësore (*fjali ose gjymtyrë fjalie*) të barasvlershme, që nuk varen njëra nga tjetra dhe nuk përcaktojnë njëra-tjetrën.

bashkërendítur (i e) mb

♦ I bashkërenduar. **Veprime (plane) të bashkërenditura. Sulm i bashkërenditur.**

♦ *gjuh* Që është i lidhur me bashkërenditje me një njësi tjetër gjuhësore (me fjali ose me gjymtyrë fjalie).

bashkërend•óhet úar (u) úar pavet dhe pës e BASHKËREND•OJ.

bashkërend•ój kal óva úar Lidh së bashku në mënyrë të harmonishme veprime, dukuri etj. për të arritur një qëllim; bëj që të përputhen si duhet disa veprime, dukuri etj.

Bashkërendoj forcat (përpjekjet, ndihmën).

bashkërendúar (i e) mb (*Veprim, plan etj*) i lidhur në mënyrë të harmonishme me një tjetër për të arritur një qëllim.

bashkërendúes e mb libr (*Plan etj.*) që shërben për të bashkërenduar diçka; (*ai*) që bën bashkërendimin.

bashkërendúes i m sh - it libr Ai që bën bashkërendimin e veprimeve. **bashkërí a f kryes sh - të**

♦ Anë a tipare të përbashkëta ndërmjet sendeve, dukurive etj. > **NGJASHMËRI A; AFRI A.**

♦ *përmb* Shokë e miq; shoqëri.

♦ *vjet* > **BASHKËSI A.**

♦ *vjet* > **BASHKIM I.**

bashkërisht *ndajf*

♦ Së bashku me dikë; në bashkëpunim me forca të përbashkëta. **Vendosim bashkërisht. Përdor bashkërisht (një apartament etj.).**

♦ Të gjithë së bashku, si një grup, tok; të gjithë në të njëjtën kohë, njëherësh. **U nisën bashkërisht. [Tani - vazhduan pleqtë duke folur bashkërisht - (FK).]**

bashkërrafshor *e mb gjeom (Figurë)* e vendosur në të njëjtin rrafsh me një tjetër.

bashkërrështim *i m libr* Vënie në një rresht me një tjetër a të tjerë.

bashkërrështohem *vetv óva (u) úar* Vihem në një rresht me një tjetër a të tjerë.

bashkërrështuar *(i e) mb* I vënë në një rresht me një tjetër a të tjerë.

bashkërrënjës *e mb bot (Kërcell)* që del nga e njëjta rrënjë me një tjetër a të tjerë.

bashkërrítet *vetv - (u) ur veta III*

♦ (*Fëmijët*) rriten në mjedis të përbashkët.

♦ *bio, min* Formohet a krijohet nga bashkimi i pjesëve të ndryshme, që janë rritur së bashku. **bashkërrítës** *e mb*

♦ *libr* Që rritet në të njëjtin mjedis me një tjetër a të tjerë.

♦ *bio, min (Inde, kristale)* të formuar nga bashkimi i pjesëve të ndryshme, që janë rritur së bashku.

bashkërrítje *e a f*

♦ *libr* Rritje në të njëjtin mjedis me një tjetër a të tjerë.

♦ *bio, min* Formim a krijim nga bashkimi i pjesëve të ndryshme, që janë rritur së bashku. **bashkërrítur** *(i e) mb*

♦ *libr* I rritur në të njëjtin mjedis me një tjetër a të tjerë.

♦ *bio, min* I formuar ose i krijuar nga bashkimi i pjesëve të ndryshme, që janë rritur së bashku.

bashkërrjédh *jokal rródhi rrjédhur libr* (Një lumë, përrua a degë) bashkohet me një lumë, përrua a degë deri në derdhjen në det, liqen etj. > **BASHKËDIK•ON.**

bashkërrjédhës *e mb* Bashkëdikues.

bashkërrjédhjje *a f* Bashkëdikim.

bashkësi *a f sh - të*

♦ Të pasurit diçka të përbashkët me një tjetër a të tjerë; prani e një tipari të përbashkët me një tjetër a të tjerë; lidhja e dy a më shumë gjërave sipas diçkaje të përbashkët. **Bashkësi mendimi e veprimi.**

♦ Grup njerëzish të lidhur e të bashkuar nga prejardhja, kushtet e jetesës, veçoritë kombëtare, interesa e qëllime të përbashkëta etj.; grup vendesh a popujsh të lidhur nga kushte historike ose nga interesa të përbashkëta ekonomike, shoqërore e politike. **Bashkësi e qëndrueshme. Bashkësi ekonomike. Bashkësi kombëtare. Bashkësi shtetesh. [Deti mbetet më shumë një farë ekzotike popullore se një shenjim i burimit të rrezikimit të qenies së bashkësisë iliro-shqiptare (ShS).]**

♦ *hist* Formë e organizimit të shoqërisë në rendin e komunës primitive, kur njerëzit i zotëronin së bashku mjetet e prodhimit dhe vetëqeveriseshin; formë e tillë që u ruajt pjesërisht edhe më vonë në shoqërinë me klasa. > **KOMUN•Ë A. Bashkësia primitive.**

Bashkësi fisnore. Bashkësi fshatare. Shthurja e bashkësisë.

♦ *mat* Tërësi njësisish ose elementesh, që kanë një veti të përbashkët, karakteristike vetëm për to (*si p.sh. tërësia e numrave natyrorë, tërësia e nxënësve të një klase, tërësia e drurëve të një pylli etj.*). **Bashkësi e pafundme (e kufizuar, e mbyllur). Bashkësia e numrave.**

♦ *gjeol* Tërësi e zonave dhe e shtresave gjeologjike, që kanë të përbashkët përbërjen, ndërtimin etj.

bashkëstudént i m sh ë ët Shok kursi a fakulteti; student që ndjek të njëjtin kurs a fakultet me dikë.

bashkëstudént•e ja f sh e et

♦ Shoqe kursi a fakulteti.

♦ *f e* **BASHKËSTUDENT I.**

bashkësundím i m libr Sundim i njëkohshëm i dy a më shumë vetave; periudhë e një sundimi të tillë.

bashkësundimtár i m sh ë ët libr Ai që sundon njëkohësisht me dikë.

bashkësund•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e BASHKËSUND•OJ.

bashkësund•ój kal óva úar libr Sundoj njëkohësisht me dikë.

bashkësundúar (i e) mb libr (Vend) i sunduar njëkohësisht nga dy a më shumë veta.

bashkësundúes i m sh ë ët Ai që sundon njëkohësisht me dikë.

bashkësundúes•e ja f sh e et f e BASHKËSUNDUES I.

bashkëshkollár i m sh ë ët libr Shok shkolle; ai që ndjek të njëjtën shkollë me dikë.

bashkëshkri•het vetv - (u) rë libr Lidhet e gërshetohet në një të vetme me diçka, shkrihet në një të tërë me të.

bashkëshkri•j kal va rë libr Lidh e gërshetoj dy a më shumë gjëra në një të vetme; i shkrij në një të tërë.

bashkëshkrimtár i m sh ë ët libr Shkrimtar që bashkë me të tjerë, i përkasin një periudhe a rryme letrare.

bashkëshkrimtár•e ja f sh e et f e BASHKËSHKRIMTAR I.

bashkëshkri•rë (i e) mb libr I lidhur a gërshetuar në një të vetme me diçka; i shkri•rë në një të tërë.

bashkëshkri•rje a f libr

♦ Bashkim a gërshetim në një të vetme me diçka; shkri•rje në një të tërë.

bashkëshkri•sh•ëm (i) me (e) mb Që mund të bashkëshkrihet.

bashkëshoqërím i m sh e et

♦ *libr* Shoqërim i një veprimi a dukurie me një tjetër a të tjera. **Bashkëshoqërím idesh.**

♦ *bujq* Mbjellje e një kulture bashkë me një tjetër a të tjera.

Bashkëshoqërím bashkëshoqër•óhet vetv veta III úa úar

♦ *libr* (Një veprim, dukuri, mendim etj.) shoqërohet me një tjetër a të tjera.

♦ *bujq* (Një kulturë) mbillet bashkë me një tjetër a të tjera.

bashkëshoqër•ój kal óva úar

♦ *libr* E shoqëroj (një veprim, dukuri, mendim etj.) me një tjetër a të tjera.

♦ *bujq* Mbjell (një kulturë) bashkë me një tjetër a të tjera.

bashkëshoqërúar (i e) mb

♦ *libr* (Veprim, dukuri, mendim etj.) i shoqëruar me një tjetër a të tjerë.

♦ *bujq* (Bimë) e mbjellë bashkë me një tjetër a të tjera.

bashkëshoqërúes e mb libr (Veprim, dukuri, mendim etj.) që shoqëron një tjetër a të tjerë.

[Rritja e interesimit për eposin heroik legjendar shqiptar në *dijen albanologjike* në një shumicë rastesh ka ardhur si prurje bashkëshoqëruese e një qëllimi tjetër. (ShS).

bashkëshoqërúes i m sh - it

♦ Ai që shoqëron dikë për t'i treguar rrugën ose për t'i shpjeguar diçka, shoqërues.

♦ Send a dukuri që shoqëron ose ndjek një tjetër.

♦ *bujq* Bimë që mbillet në të njëjtën arë me një tjetër a të tjera.

bashkëshoqërúes•e ja f sh e et f e BASHKËSHOQËRUES I. [Diana ishte gjithashtu hyjni ktonike (tokësore), kurse dy bashkëshoqërueset e saj, Hëna dhe Hekata, ishin gjegjësisht hyjni kronike (nga gr. "kronos", qiell) e subktonike (nëntokësore). (ShS).]

bashkëshórt i m sh ë ët zyr

♦ Burrë i martuar kundrejt gruas së vet.

♦ *sh* Burrë, grua ose të dy së bashku të lidhur me martesë.

bashkëshórt•e ja f sh e et zyr Grua e martuar kundrejt burrit të vet.

bashkëshortësi a f zyr Të qenët bashkëshort; jetë bashkëshortore.

bashkëshortór e mb zyr Që ka të bëjë me bashkëshortët; që u përket bashkëshortëve, i bashkëshortëve; që lidhet me jetën e përbashkët të burrit e të gruas.

bashkështétas i m sh - it libr Ai që ka të njëjtën shtetësi me një tjetër. **bashkëtingëllím i m sh e et muz** Tingëllim i përbashkët dhe harmonik i disa zërave që

dëgjohen njëkohësisht.

bashkëtingëll•ón jokál ói úar

♦ *muz* (*Disa zëra*) tingëllojnë bashkë në harmoni.

bashkëtingëll•ón jokál ói úar veta III

♦ *fig* Përputhet në harmoni me diçka; përshtatet, pajtohet. **Nuk bashkëtingëllon me kohën tonë.**

bashkëtingëllór e mb gjuh (*Tingull i të folurit*) i përfutur kur ajri kalon një pengesë në organet e të folurit, zakonisht i shoqëruar me zhurmë dhe pa lëvizur tejzat e zërit; i përbërë nga bashkëtingëllore.

bashkëtingëllór•e ja f sh e et gjuh Tingulli i të folurit, që përfutet kur ajri kalon një pengesë në organet e të folurit, zakonisht i shoqëruar me zhurmë dhe pa lëvizur tejzat e zërit; shkronja që shënon këtë tingull. **Bashkëtingëlloret b, d, g...** **Bashkëtingëlloret e shqipes. Sistemi i bashkëtingëlloreve.** [Toskënishtja shurdhon bashkëtingëlloret e zâshme në fund të fjalës, të cilat ndigjohen të zâshme në gegënishten: *elb/elp, zog/zok, u dogj/u doq, mund/munt* (APp).]

bashkëtingëllore anësore Bashkëtingëllore e shqiptuar me gjuhën të mbështetur në të dyja anët a gojës.

bashkëtingëllore buzodhëmbore Bashkëtingëllore e shqiptuar me pjesëmarrjen e buzës së poshtme dhe dhëmbëve të sipërm (*f, v*).

bashkëtingëllore buzore Bashkëtingëllore e shqiptuar me pjesëmarrjen e buzëve (*p, b, m*).

bashkëtingëllore dhëmbore Bashkëtingëllore e shqiptuar me gjuhën të mbështetur te dhëmbët (e sipërm a të poshtëm, ose te të sipërm e të poshtëm njëherësh). (*d, dh, ll, t, th,*).

bashkëtingëllore dridhëse Bashkëtingëllore e shqiptuar duke dridhur majën e gjuhës paksa mbi mishin e dhëmbëve të sipërm (*rr*).

bashkëtingëllore dyfishe Bashkëtingëllore e përbërë nga dy shkronja (*ll, rr, sh, xh, zh*).

bashkëtingëllore e çastme Bashkëtingëllore e shqiptuar me mbyllje të plotë të kalimit të ajrit dhe lëshim të menjëhershëm të tij nëpërmjet gojës (*b, g, k, p*), ose hundës (*m, n*).

bashkëtingëllore e dobët Bashkëtingëllore e shqiptuar me gjuhën të mbështetur lehtë në qiellzën e fortë ose afër saj (*ç, j, k, q*).

bashkëtingëllore e dyfishtë > BASHKËTINGËLLORE DYFISHE.

bashkëtingëllore e frymëtuar Bashkëtingëllore e shqiptuar me lëshim të frymës nga gryka dhe me tërheqjen e gjuhës prapa (*h*).

bashkëtingëllore e lëngët Bashkëtingëllore e shqiptuar me rrëshqitje të gjuhës nga qiellza e fortë (*l*).

bashkëtingëllore e mbyllur Bashkëtingëllore e shqiptuar mbyllje të plotë ose të pjesshme të kalimit të ajrit (*g, h, k*).

bashkëtingëllore e pazëshme Bashkëtingëllore e shqiptuar pa dridhje të tejzave zanore. **bashkëtingëllore e shurdhët > BASHKËTINGËLLORE E PAZËSHME.**

bashkëtingëllore e zëshme Bashkëtingëllore e shqiptuar me dridhje të tejzave zanore.

bashkëtingëllore e zhurmët Bashkëtingëllore e shqiptuar me

bashkëtingëllore fërkimore Bashkëtingëllore e shqiptuar me ngushtim të kanalit të ajrit (*f, dh, th*).

bashkëtingëllore fishkëllore Bashkëtingëllore e shqiptuar duke drejtuar rrymën e ajrit drejt majës së gjuhës, që prek paksa dhëmbët (*s, sh, z, zh*).

bashkëtingëllore frymëqitëse > **BASHKËTINGËLLORE E FRYMËTUAR.**

bashkëtingëllore grykore Bashkëtingëllore e shqiptuar me pjesën e pasme të gjuhës të ngritur në fund të grykës (*g, k*).

bashkëtingëllore hundore Bashkëtingëllore e shqiptuar me kalimin e ajrit nëpërmjet hundës (*m, n*).

bashkëtingëllore lëngëzore > **BASHKËTINGËLLORE E LËNGËT.**

bashkëtingëllore mbylltore > **BASHKËTINGËLLORE E MBYLLUR.**

bashkëtingëllore mesgjuhore Bashkëtingëllore e shqiptuar me kalimin e ajrit

bashkëtingëllore mesore Bashkëtingëllore e shqiptuar me kalimin e ajrit mbi gjuhë, në mesin e gojës (*j*).

bashkëtingëllore ndërthembore Bashkëtingëllore e shqiptuar me mjën e gjuhës të mbështetur në dhëmbët e parmë (*c, ç, d, dh, t, th*).

bashkëtingëllore paragjuhore Bashkëtingëllore e shqiptuar me majën e gjuhës.

bashkëtingëllore prapagjuhore Bashkëtingëllore e shqiptuar me pjesën e fundit të gjuhës.

bashkëtingëllore qiellëzore Bashkëtingëllore e shqiptuar gjuhën të ngjitur në qiellzë (*l, ll, , q*).

bashkëtingëllore shpërthyes Bashkëtingëllore e shqiptuar me bllokim të kalimit të ajrit me anë të gjuhës (*d, t*), të grykës (*g, k*), të buzëve (*b, p*).

bashkëtingëllorësi *a f gjuh* Tërësi e bashkëtingëlloreve të një gjuhe. **bashkëtingëllorizim** *i m*

♦ *gjuh* Shqiptim i një tingulli i ngjashëm me një bashkëtingëllore.

♦ Përsëritje e një tingulli brenda një fjale.

bashkëtingëllues *e mb muz (Zëra)* që tingëllojnë bashkë në harmoni.

bashkëtrashëgimtár *i m sh ë ët drejt* Ai që është trashëgimtár i një pasurie së bashku me dikë.

bashkëtrashëgimtár *e ia drejt f e bashkëtrashëgimtár i.*

bashkëtregimtár *i m sh ë ët*

♦ Ai që kallëzon një ndodhi bashkë me një tjetër.

♦ *sh* Tregimtarë të një brezi.

bashkëtregimtár *e ja f e BASHKËTREGIMTAR I.*

bashkëtryezár *i m sh ë ët* Shok tavoline (*mense*).

bashkëtryezár *e ja f sh e et f e BASHKËTRYEZAR I.*

bashkëthemelúes *e mb* Që themelon një organizatë etj. bashkë me dikë.

bashkëthemelúes *i m sh ë ët* Ai që themelon një organizatë etj. bashkë me dikë.

bashkëthemelúes *e ja f sh e et f e BASHKËTHEMELUES I.*

bashkëvájjtje *e a f gjuh* Lidhja e një fjale me një fjalë tjetër; përdorimi i një fjale së bashku me një tjetër në lidhje të caktuara. **Në bashkëvajtje me... libr** në lidhje me..., duke u përdorur me...

bashkëvarësi *a f sh - të libr* Varësi e dyanshme ndërmjet sendeve, dukurive etj., varësi e njërit nga tjetri a nga të tjerë.

bashkëvárur (*i e mb libr* Me varësi të dyanshme.

bashkëvatrór *e mb fiz (Mikroskop)* me vatra të përbashkëta.

bashkëvéndas *i m sh - it* Bashkëvendës. [Klerikët e Malësisë, duke theksuar nevojën që të rezistonin pranë bashkëvendasve të tyre të arratisur dhe popullsisë së dëbuar, u larguan së bashku me ta dhe qëndruan në Mal të Zi. (RG).]

bashkëvéndas *e ja f sh e et f e BASHKËVENDAS I.*

bashkëvendës i m sh - it Ai që është nga i njëjti vend, qytet, fshat etj. me dikë. >

bashkatdhetar I. [na zbriti në Paris një negër, i ngarkuar nga bashkëvendësit me misionin që të punojë për lirinë e Zullulandit (FK).]

bashkëvendës•e ja f sh e et f e BASHKËVENDEËS I.

bashkëveprim i m sh e et

♦ Veprim i kryer të bashku e njëkohësisht me dikë. **Në bashkëveprim me...** [Skënderbeu u përpoq të forconte lidhjet në Ballkan, dhe sidomos bashkëveprimin ushtarak me Hungarinë. (AE).]

♦ Veprim a ndikim i ndërsjellë ndërmjet sendeve e dukurive. > **NDËRVEPRIM I.**

bashkëvepr•ó j kal

♦ Veproj së bashku e njëkohësisht me dikë për të arritur një qëllim; bashkërendoj forcat ose përpjekjet me dikë.

♦ Jam në lidhje të dyanshme e në ndikim të ndërsjellë me dikë; kam bashkëveprim me dikë a me diçka.

bashkëveprúes e mb libr Që vepron së bashku a në bashkëpunim me dikë për të arritur një qëllim.

bashkë•vëllá vëllái m sh vëllézër vëllézërit Shok i ngushtë; njeri shumë i afërt, si vëlla; shok nga e njëjta vendlindja.

bashkëvizór e mb gjeom (Vijë) që ndodhet në të njëjtën drejtëz me një tjetër a të tjera. **bashkëvozitës i m sh – it** Ai që vozit në të njëjtën barkë me dikë.

bashkëvozitës•e ja f sh e et f e bashkëvozitës i. bashkëvrapúes i m sh – it Ai që vrapon a bën garë vrapimi dikë.

bashkëvrapúes•e ja f sh e et f e bashkëvrapues i.

bashkëvúajtës i m sh - it Ai që vuan a ka vúajtur bashkë me dikë. [Bashkëvúajtës të mi/ që ikni mërgueshëm,/ të çmendinës sonë unikale (MA).]

bashkëvúajtës•e ja f sh e et > BASHKËVUAJTËS I.

bashkëvúajtës•e ja f sh e et f e bashkëvúajtës i.

bashkëzanim i m muz libr Bashkim i harmonishëm i tre ose me shumë tingujve të njëkohshëm me lartësi të ndryshme. > **AKORD I.**

bashkëzan•ón jokál ói úar

♦ Afrohet a është i ngjashëm si tingull me një tjetër a të tjerë. [të folmet e Kastratit, të Hotit, të Kelmendit etj. ... bashkëzanojnë më dukshëm me toskërishten e me gjuhë letrare standard, sesa me të folmet e tjera (GjSh).]

bashkëzânór•e ja f vjet gjuh

Bashkëtingëllore. **bashkëzím i m libr** Bashkim në kolektiv. **bashkëz•óhem**

I vetv

♦ *veta III* Kolektivizohet.

♦ Bashkohem në një kolektiv me dikë.

II pës e BASHKËZ•OJ.

bashkëz•ó j kal libr > KOLEKTIVIZ•OJ.

bashkëzotërím i m sh e et drejt Zotërím i një prone bashkë me dikë. > **BASHKËPRONËSI A.**

bashkëzotër•ó j kal óva úar drejt Zotëroj (një pronë) bashkë me dikë. >

BASHKËPRONËS•OJ.

bashkëzotërúes i m sh - it drejt Ai që zotëron një pronë bashkë me dikë. >

BASHKËPRONAR I.

bashkëzotërúes•e ja f sh e et f e BASHKËZOTËRUES I.

bashkëzúar (i e) mb libr I bashkuar në një kolektiv.

bashkí a f sh - të

- ♦ Organ i vetadministrimit lokal. **Kryetar i bashkisë. Banda e bashkisë.**
- ♦ Ndërtesë e këtij organi. **Sheshi para bashkisë.**

bashkiák e mb I bashkisë; që ka të bëjë me bashkinë ose i takon bashkisë. **Këshilli bashkiak.**

bashkiák u m sh ë ët Anëtar i këshillit të bashkisë.

bashkiák•e ja f sh e et f e BASHKIAK U.

bashkím ndajf krahin G Së bashku. **Rri bashkim.**

bashkím i m sh e et

- ♦ Afrim, vënie pranë a puqje e një sendi me një tjetër a të tjerë; lidhje bashkë e dy a më shumë sendeve.
- ♦ Lidhje e pjesëve a njësive të veçanta në një tërësi; shkrirje në një të vetme.
- ♦ Lidhje organizatash, institucionesh, shtetesh etj. të ndryshme sipas një marrëveshjeje për veprimtari të përbashkët, grup i bashkuar për një qëllim. Bashkim krahinor. **Bashkim doganor. Bashkimi i dy Gjermanive.**
- ♦ Vendosje në një lidhje të caktuar, lidhje me marrëdhënie të caktuara; vënie në një grup a në një vijë. **Bashkim i rrokjeve në fjalë.**
- ♦ *kim* Lidhje e atomeve të dy a më shumë elementeve që bëhet në përpjesëtime të caktuara dhe që jep një lëndë me cilësi të reja; lëndë që del nga kjo lidhje. **Reaksione bashkimi.**
- ♦ Pjesë e parë në emërtime të pathjeshta për disa organizata politike e shoqërore, që përfshijnë anëtarët sipas veprimtarisë, profesionit etj. **Bashkimi i Grave (i Gazetarëve, i Rinisë). Bashkimi i Kooperativave të Artizanatit. Bashkimet Profesionale.**
- ♦ Pjesë e parë në emërtime të pathjeshta për disa lidhje shtetesh ose vendesh në një tërësi me një pushtet politik, me ekonomi e ushtri të përbashkët. **Bashkimi Jugafrikan.** *

Bashkimi bën fuqi f j u.

bashkimór e mb bio, gjuh Lidhëzor.

bashkímtár e mb libr Konfederativ.

bashkinteresúar (i e) mb libr I interesuar së bashku me dikë për diçka.

bashkinteresúar i (i) m sh - it (të) libr Person a palë e interesuar së bashku me dikë për diçka.

bashkinteresúar a (e) f sh a at (të) libr f e BASHKINTERESUAR I (i).

bashkír e mb Karakteristik i bashkirëve. **Gjuha e bashkirëve** gjuhë e familjes së gjuhëve turke.

bashkír i m sh ë ët Populli etnike turke në të dyja anët e Maleve Ural dhe në vise të tjera të Rusisë jugore.

bashkír•e ja f sh e et f e BASHKIR I.

Bashkírí a f gjeog Republikë autonome në Rusinë

Qendrore. **bashk•óhem óva (u) úar**

I vetv

- ♦ *veta III (Një element, njësi etj.)* lidhet a shkrihet me një tjetër a të tjerë për të formuar një të tërë. **Oksigjeni bashkohet me hidrogjenin.**
- ♦ Hyj në një grup a organizatë me të tjerë. **Bashkohem me grevistët. [grupet që kishin ardhur më parë në shesh u bashkuan ahëre me ata që afroheshin (FK).]**
- ♦ Miratoj a përkrah mendimin e dikujt; marr anën e dikujt; pranoj dhe përkrah një mendim, pikëpamje, vendim, kërkesë etj. të një tjetri. > **PAJT•OHEM. Bashkohem me mendimin tuaj.**
- ♦ *bis* Takohem me dikë; takohem me dikë që ka shkuar përpara.. **Bashkohemi në shtëpi.**
- ♦ *bis* Lidhem me martesë.
- ♦ *bis (Kafshët)* çiftohen.

II pës e BASHK•OJ.

*

Qielli me tokën të bashkohen! Kurrë!; në asnjë mënyrë! **bashk•ó j kal ó va ú ar**

♦ Afroj (një send me një tjetër a të tjerë) aq sa të puqen; bëj ose lidh bashkë; vë shumë pranë. **Bashkoj duart (këmbët, thembrat). Bashkoj tryezat. Bashkoj dy tela.**

♦ Lidh në një tërësi; shkrij në një të vetme (pjesë ose njësi të veçanta). **Bashkojmë forcat.**

♦ Bëj që të arrihet njësimi për një çështje të përbashkët, ngjesh radhët, forcoj njësimin.

Bashkoj popullin.

♦ fig I lidh e i shkrij në një të vetme; i bëj një; lidh ngushtë. **Bashkojmë përpjekjet. Na bashkojnë mendimet (dëshirat, interesat). Na bashkon puna.**

♦ tek Vendos në një lidhje të caktuar, lidh me marrëdhënie të caktuara; i vë në një grup a në një vijë. **Bashkoj fjalët (rrokjet). Bashkoj oksigjenin me hidrogjenin. Bashkoj thepin me shtjekëzën usht** vë në një vijë thepin me shtjekëzën.

♦ bis Takoj (dikë); e arrij dhe e takoj (dikë që ka shkuar përpara).

♦ bis Lidh me martesë.

♦ bis Çiftoj (mashkullin me femrën).

*

Bashkojmë armët Bashkojmë forcat; luftojmë së bashku krah për krah.

Bashkojmë besën Lidhim besën, japim besën e përbashkët.

Bashkoj zërin me dikë Shprehem i një mendimi me dikë; përkrah pikëpamjet a kërkesat e dikujt.

bashk•ó j² kal G > BASHK•UE (me).

bashkór i m sh ë ët aut Mekanizëm që lidh ose shkëput motorin nga sistemi i transmisionit.

> **FRIKSION I. Bashkor automatik (diskor, hidraulik).**

bashkorganizatór e mb Që organizon (një punë etj.) me dikë. > **BASHKORGANIZUES**

E. bashkorganizatór i m sh ë ët Ai që organizon një punë etj. me dikë. >

BASHKORGANIZUES I.

bashkorganizatór•e ja f sh e et f e BASHKORGANIZATOR I.

bashkorganizúes e mb Që organizon (një punë etj.) me dikë.

bashkorganizúes i m sh - it Ai që organizon një punë etj. me dikë.

bashkorganizúes•e ja f sh e et f e BASHKORGANIZUES I.

bashkorták u m sh ë ët Ai që është ortak me dikë.

bashkorták•e ia f sh e et e BASHKORTAK U.

bashkrím i m sh e et libr Shkumës; teleshir për të shkruar në tabelë a në dërrasë të zezë. **bashk•úe (me) kal ó va ú ar úe krahin G** Pajtoj (dy vetë që grinden).

bashkrúshk u m Krushk i parë që i prin grupit të krushqve.

bashkrúshk•e a f e BASHKRUSHK U.

báshku (së) ndajf Tok, bashkë, bashkërisht. **Të gjithë së bashku. Së bashku me...** bashkë me...; tok me...

bashkúam (i) e (e) mb A I bashkuar.

bashkúar (i e) mb

♦ I vënë shumë pranë a ngjitur me një tjetër a të tjerë; i puqur me një tjetër a të tjerë.

♦ I krijuar si një tërësi më vete nga bashkimi i pjesëve a njërive të veçanta; i formuar nga përzierja ose shkrirja e disa pjesëve ose njërive të veçanta. **I bashkuar si një trup i vetëm.** [që në djalëri kish vendosur një vepër të madhe: ta bëjë Zullulandin një vend të bashkuar, të lirë, të qytetëruar e me nder (FK).]

♦ (në emra gjeografikë dhe emra institucionesh): **Shtetet e Bashkuara të Amerikës.**

Emiratet e Bashkuara Arabe. Kombet e Bashkuara organizatë ndërkombëtare me mbi 190 vende anëtare me të drejtë vote, që punon për paqe, siguri dhe bashkëpunim në botë.

bashkúar it (të) as Bashkim.

bashkudhë•héq kal hóqa héqur Udhëheq (një organizatë etj.) bashkë me dikë.

bashkudhëhéqës e mb Që udhëheq (një organizatë etj.) bashkë me dikë.

bashkudhëhéqës i m sh - it libr Ai që udhëheq (një organizatë etj.) bashkë me dikë.

bashkudhëhéqës•e ja f e bashkudhëheqës i.

bashkudhëhéqj•e a f Udhëheqje e përbashkët me

dikë. **bashkudhë•hiqem pës e BASHKUDHË•HEQ.**

bashkudhëtár i m sh ë ët

♦ Ai që udhëton bashkë me dikë; shok udhe. **Një bashkudhëtár i panjohur.**

♦ *fig* Ai që përkohësisht ose rastësisht bashkohet me një lëvizje shoqërore a politike, pa pasur lidhje të brendshme e të thella me të. **Bashkudhëtár i përkohshëm (i rastit).**

♦ *fig* Dukuri që shoqëron një ngjarje, një lëvizje etj., diçka që zhvillohet ose që ecën krahas me diçka tjetër.

bashkudhëtár•e ja f sh e et f e BASHKUDHËTAR I. [Vula e Mbretërisë Maqedonisë dhe Shqipërisë ...ka në mes shqiponjën dykrenare të trashëguar dhe bashkudhëtare e shqiponjës së flamurit të kombit tonë. (JBr).]

bashkudhët•ój kal óva úar

♦ Udhëtoj së bashku me një tjetër.

♦ *veta III fig* Shoqëron një dukuri a diçka tjetër si bashkudhëtár.

bashkúem (i) e (e) mb > BASHKUAR (i e).

bashkúemt (të) as G Bashkim. [...me u përkujdesë për të mbledhurat e të bashkuemt e ktij visari komtár (GjF).] > **BASHKUARIT (TË).**

bashkúes e mb

♦ Që shërben për të krijuar një lidhje të ngushtë, që ndihmon për të krijuar një bashkim. **Idë bashkuese. Zanore bashkuese gjuh** zanore lidhëse.

♦ Që shërben për të bashkuar dy a më shumë pjesë të një mekanizmi, ose dy a më shumë sende. **Grup bashkues. Pllakë (kokë, unazë) bashkuese. Kunj bashkues. Ind bashkues anat.**

bashkúes i m sh - it tek Vegël që shërben për të bashkuar dy pjesë të një mekanizmi a dy sende.

bashkúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të bashkohet.

bashkueshmëri a f libr Të qenët i bashkueshëm.

bashkujdí a f Harmoni; rënie në ujdí.

bashkushtár i m sh ë ët Shok ushtrie me

dikë. **bashkyjësí a f sh ë ët astr** Grup yjesh.

bashlín i m sh a at Gjilpërë me kokë; pineskë.

bashlín•e a f sh a at Gjilpërë e trashë.

bashlínz•ë a f sh a at Gjilpërë e hollë (e vogël).]

bashllatësh ndajf Ç Përnjëherësh e dendur. [Moj Grebeneja e shkretë/ bashllatesh binin gjuletë (KPÇ).]

bashllék•e ja f sh e et krahin G Shami koke e qëndisur.

bashllék u m sh ë ët vjet

♦ *ark* Gur i madh, zakonisht i gdhendur, që vihet si mbështetje në anët e qemerit ose të oxhakut.

♦ Gur në krye të varrit.

bâshmëni a f G Të qenët i bëshëm nga trupi.

báshnje t f sh J Barishte, barëra të këqija në grunore.

básho m pashq (përdoret për t'iu drejtuar një të rrituri) Xhaxha; xhaxho.

Básho shkurt i bashkim i.

bashqél si ndajf krahin G

♦ Si lëmsh. **Mbledh bashqel** mbledh lëmsh.

♦ Ngatërrueshëm; keq.

bashqél i m sh a at krahin G Lëmsh penjësh.

bashrakí a f Raki e ballit të kazanit.

bashsób•ë a f sh a at krahin Dhomë e pritjes së miqve.

basht i m sh ë ët > BASHTU•LL LLI.

bashtë ja f sh - të J

♦ Kopsht perimesh.

♦ Kopsht me pemë frutore.

bashtërdím i m A Rrëmim.

bashtinár i m sh ë ët Pronar bashtine.

bashtín•ë a f sh a at

♦ *hist* Copë toke e trashëgueshme, që e zotëronte një familje fshatare në sistemin e timareve dhe që e punonte si arë.

♦ Kopsht, bahçe. [**Gja e vend shumë, ara e bashtina (VPSH).**]

báshtu ja f sh - t Dobiç; kopil. > **BASHTU•LL LLI.**

bashtós e mb (Fëmijë) i lindur jashtë martese; dobiç; kopil.

bashtós i m sh ë ët Fëmijë i lindur jashtë martese; dobiç; kopil.

bashtos•e ja f e BASHTOS I.

báshtuj t sh i BASHTU•LL LLI.

báshtull mb (Fëmijë) bastard; kopil; doç.

báshtu•ll lli m sh j jt Dobiç; kopil; fëmijë bastard.

bashtún i m sh ë ët J Fëmijë i lindur jashtë martese; dobiç; kopil.

bashúr•e ja G f sh e et bot > BOZHUR•E JA.

bat e mb (Tryall) i ulët; i

batisur. **bat i m sh a at**

♦ Grackë për të zënë zogj, me një rrasë të mbështetur mbi kunjat të hollë, që rrëzohet mbi një gropë kur shkel zogu në kunjat.

♦ *fig* Kurth, grackë. **E shtie në bat. Bie në bat. Doli nga bati.**

bat i m sh a at Gropë e vogël në tokë, ku vë thembrën e këmbës lojtari në lojën e doçkës.

Ruaj (zë) batin.

bat i m sh a at G Hosten.

bat i m sh a at krahin Shami e lidhur nyjë me të cilën njëri nga lojtarët përpiqet të gjuajë të tjerët në lojë.

báta t m krahin Llastika; këpucë gome.

batak si kallëzues: U bë batak u bë lerë e

llucë. **batak u m sh ë ët**

♦ Vend me ujë të ndenjtur e me baltë, që ka zakonisht edhe lëmishte të kalbura. > **LER•Ë A; LLUC•Ë A. Erë batak. Si bualli në batak. Ngeci (ra) në batak. E nxorën nga batak.**

♦ *fig* Gjendje e keqe dhe e vështirë, e cila lidhet me amullinë, me diçka të ulët e të ndyrë. Kanë rënë në batak.

♦ *keq* Njeri i ulët e i ndyrë, batakçi; *përmb* fundërrina të shoqërisë. **Bataku i shoqërisë.**

*

Lë në batak Lë në baltë; braktis (*dikë që ka nevojë për ndihmë*). **batakçesh•ë a f sh a at f e BATAKÇI U.**

batakçi a f sh j jt krahin G > BATAKÇI

U². batakçi u¹ m sh j jt G > BATAKÇI U².

batakçi u² m sh nj një bis Ai që mashtron për të nxjerrë një përfitim për vete; ai që përpiqet t'ia hedhë tjetrit me rrugë të pandershme; njeri i pandershëm e besëkeq.

batakçi•e ja f sh e et f e BATAKÇI U².

batakçillë•k ku m sh qe qet bis Sjellje e veprim prej batakçiu.

batakëri a f Brací; hajdutëri.

batakovín•ë a f sh a at Batak i madh; vend i bërë
batak. **batalín•ë a f sh a at** Tmerr; lemeri; frikë e
madhe. **batalión i m sh e et**

♦ *usht* Njësi me disa kompani të armëve të ndryshme, që hyn si nënrepart taktik në
përbërjen e një regjimenti. **Batalion këmbësorie (tankesh, autonom). Shtabi**
(komandanti, komisar) i batalionit.

♦ *hist* Njësi e punonjësve vullnetarë në vitet e para pas Çlirimit, që organizohej në punën
për ndërtimin e vendit. **Batalioni i punës** njësi e tillë e përbërë kryesisht nga rekrutë me
biografi të dyshimtë, që dërgoheshin në punime për tharje kënetash, hapje tunelesh etj.

*

Kam një batalion (me) fëmijë Kam shumë fëmijë.

batalís•enj jokal a ur A

♦ Flas me zë të lartë.

♦ Marr nëpër

gojë. **batáll bis**

I ndajf Pa punë. **Rri batall** rri pa bërë gjë.

II si kallëzues: E bëj batall diçka e prish; e nxjerr jashtë
përdorimit. **batáll e mb bis**

♦ I dëmtuar; i prishur; që s'hyn në punë. **Vegël batalle.**

♦ (*Tokë*) e lënë djerr.

♦ *fig (Njeri)* mendjetrashë.

batáll i m sh ë ët: Batall i madh! *tall* punë e madhe!; s'ka gajle!; aq më bën!

batallájk mb krahin G > BATALL E.

batallár e mb A Llafazan; që të çan kokën me
dokrra. **batallic•ë a f sh a at** Grua që s'ia thotë fare
për punë. **batallím i m**

♦ Dëmtim; prishje; nxjerrje jashtë përdorimit (*e një vegle*). ♦ Mbetje djerr (*e tokës*).

batalín•ë a f sh a at

♦ Tokë djerr.

♦ Punë e trashë; punë pa mjeshtëri.

♦ Shtëpi e mbetur a e lënë batall.

batalín•ë a f sh a at kryes sh Fjalë pa vlerë; dokrra; pallavra.

batalís¹ kal a ur bis > BATALL•OJ.

batalís² kal a ur Ia çaj kokën (*dikujt*) me dokrra (pallavra, fjalë pa vlerë).

batalís•em² vetv a (u) ur bis > BATALL•OHM.

batalís•em² a (u) ur

I vetv Mbetem batall; ngathtësohem; humb shprehitë për punë.

II pës e BATALLIS².

batalís•e a f > BATALLIM I.

batalís•e a f sh e et Fjalë boshe; pallavra;
dokrra. **batallísur (i e) mb (Vend)** i lënë djerr.

batallísht•ë a f sh a at bis Vend i lënë

djerr. **batall•óhem vetv óva (u) úar bis**

♦ *veta III (Vegla)* prishet; nuk hyn më në punë.

♦ Mbetem pa punë, sepse më mungon diçka; nuk kam me çfarë të
punoj. **batall•ój¹ kal óva úar bis**

♦ Prish; nxjerr jashtë përdorimit (*një vegël*).

♦ E lë pa punë; bëj që të mos ketë me çfarë të punojë, e lë batall
(*dikë*). **batall•ój² kal krahin G > BATALL•UE (me).**

batallúar (i e) mb

♦ I prishur sa nuk ndreqet më, sa nuk hyn më në punë.

♦ I mbetur pa punë nga që s'ka me se të punoj. **batall•ue (me)** *kal óva ue krahin G*

♦ Hutoj; ngatërroj.

♦ Vonoj.

batall•ue (me u) ue (u) ue krahin G

I *vetv*

♦ Hutohem; ngatërrohem.

♦ Vonohem.

II pës e BATALL•UE (me).

batallúem (i) e (e) mb krahin G

♦ I hutuar; i ngatërruar.

♦ I vonuar.

batallúem it (të) as krahin G

♦ Hutim; ngatërrim.

♦ Vonim.

bataní•e a f sh e et Mbulesë e leshtë, e pambuktë etj., e ngjeshur dhe me push, zakonisht me ngjyra e me zbukurime.. **Batanije pambuku. Mbështillem me batanije.**

bataré ja f sh e të > BATAR•E JA.

batár•e f sh e et Breshëri të shtënash. [**haju, ngaju, çaju, vraju, / m' pushkë e m'top gjeju** **batare** (GjF).] **Me ba batare** ekzekutoj me skuadër pushkatimi.

batát•e ja f sh e et bot (*Ipomoea batata*) Patate e ëmbël.

Bataví a m gjeog hist Troje në një pjesë të Holandës, të banuara nga batavianët gjatë Perandorisë Romane.

batavián e mb hist I Batavisë; që ka të bëjë me Batavinë.

bataviánë t m sh hist Banorë të trojeve një pjesë të Holandës gjatë Perandorisë Romake.

batbát ndajf: Luaj batbat luaj me një grup burrash, të cilët ulen në rreth dhe kalojnë dorë më dorë fshehurazi një shami të lidhur nyjë, duke qëlluar lojtarin e mesit derisa ai të gjejë kush e ka shaminë. > **TURRË.**

*

E çoj batbat E shtyj me sot e me nesër, e zvarrit (një punë etj.).

I hyj batbat ♦ I përvishem mirë (*punës*). ♦ I përvishem ashpër (*dikujt*).

batéc i m sh ë ët Fik i bardhë, i hershëm.

batént•ë a f sh a at tek

Qafore. **baterí a f sh - të**

♦ *usht* Njësi artilerie me disa togash dhe me katër deri në gjashtë gryka zjarri; ushtarë të kësaj njësie. **Bateri raketash (topash).**

♦ *kryes sh fig* Goditje, përpjekje a sulme të përqendruara kundër dikujt a diçkaje për të arritur një qëllim. **Zbraz të gjitha bateritë.**

♦ *tek* Grup pajisjesh. **Bateri turbinash. Bateri furrash.**

♦ *el* Grup pilash, akumulatorësh ose kondensatorësh, që janë lidhur së bashku për të dhënë rrymë elektrike. **Bateritë kanë rënë.** [**partitë e shkrehura po zgjaten/ të mbushin bateritë e rëna** (ASh).]

♦ *sport* Një radhë atletësh në një garë me shumë pjesëmarrës, që nisen të ndarë në grupe.

Bateria e parë e kualifikimit për qindëshin.

♦ *muz* Pjesë e orkestrës me vegla perskusioni.

*

I kanë rënë bateritë I janë shteruar fuqitë.

bateríst i m sh ë ët Teknik i mirëmbajtjes (i ngarkimit) të baterive (*të automjeteve*). **bát•ë a f sh a at** Syth; lak (i rrjetës, etj.).

batërdí a f sh - të bis

♦ Dëm i rëndë, shkatërrim i madh, prishje e rrënim; e keqe e madhe; kërdi. **Bëj batërdinë.** [dhe sytë e mi/ janë plotë shkëndi/ si batërdi (DhP).]

♦ Zhurmë e madhe; rrëmujë me potere e shamatë. **Ç'është gjithë kjo batërdi?**

batërdís kal a ur bis Dëmtoj rëndë, prish, shkatërroj keq, rrënoj; dërrmoj.

batërdís•em a (u) ur

I vetv bis

Dëmtohem rëndë, prishem, shkatërrohem keq, rrënohem, dërrmohem. [Vegjelia për ta batërdisen dhe vriten/ Dhe kështu parasitët gjakpirës po rriten (FN).]

II pës e BATËRDIS. batërdís•je

a f Rrënim; shkatërrim.

batërdíssh•ëm (i) me (e) mb libr Me batërdi.

batërdísur (i e) mb bis I dëmtuar rëndë; i prishur e i shkatërruar keq; i rrënuar; i dërrmuar.

batërdísur it (të) as > BATËRDISJ•E A.

batërfláj si mb Stil batërflaj stil noti në të cilin notari i ngre të dy krahët nga uji dhe i shtrin përpara njëkohësisht.

batërfláj i m sport Stil noti në të cilin notari i ngre të dy krahët nga uji dhe i shtrin përpara njëkohësisht.

batërók u m sh ë ët vjet Ai që nxiton dhe pengohet. **bátërr ndajf** Me rrëmujë; pa rregull.

bát•ërr rra f sh rra rrat

♦ Trazirë; pështjellim.

♦ Shkatërrim.

bat-húq e mb K Dele arrakate.

batí p qsth krahin G Nxirre (të shkretën)!

batí a¹ f G Lodhje; plogështi; këputje.

batí a² f sh - të G Ngritje e nivelit të ujit të detit, që përsëritet dy herë në ditë. > **BATIC•Ë A. bátí- fjalëform** Thellësi-.

batíat e mb ant ilir Karakteristik i batiatëve; që ka të bëjë me batiatët.

batíatë t m sh ant ilir Fis në trojet ndërmjet Lezhës dhe Durrësit.

batíavá ndajf Pa shpërblim; pa pagesë.

batíc•ë a f sh a at

♦ Ngritja e nivelit të ujit të detit, që përsëritet dy herë në ditë; det i ngritur, det i fryrë.

Batica dhe zbatica.

♦ *fig* Periudhë ngritjeje e një lëvizjeje a veprimtarie; ngjitje dhe fuqizim i diçkaje (*e opinionit publik*).

baticór e mb libr I baticës; që ka të bëjë me baticën; (*hidrocentral*) që shfrytëzon energjinë e baticës; që vihet në veprim me forcën e saj. **Dallgë baticore.**

batifók•ë a f sh a at

♦ Qese lëkure për duhanin.

♦ Pjesë e hobes ku vihet guri.

batigrafí a f tek Eksplorim i thellësive të detit a oqeanit me instrumente sonike.

batigrafík e mb tek I batigrafisë; që ka të bëjë me batigrafinë; që përshkruan thellësitë e detita a oqeanit.

batím i m sh e et

♦ Anim i barkës gati për t'u përmbysur; përmbysje e barkës.

♦ Varje; perëndim (*i diellit*).

batimét•ër ri m sh ra rat tek Instrument sonic për matjen e thellësisë së detit a oqeanit. **batimetrí a f tek** Matje me batimetër e thellësisë së detit a oqeanit.

batimetrik e mb tek I batimetrisë; që ka të bëjë me batimetrinë.

batínas *ndajf*: **Luaj batinas** luaj një lojë fëmijësh me tri rrasa guri të vëna më këmbë, të cilat pala kundërshtare përpiqet t'i rrëzojë duke i goditur.

batín•ë a ¹*f sh a at* Rrasë guri, që vihet në grackën për të zënë zogj. > **BAT I**.

batín•ë a ²*f sh a at* Gur i madh, që përdoret si shenjë rruge, si shenjë kufiri etj.. **batipál i m sh ë ët** *ndërt* Tokmak mekanik për nguljen e shtyllave.

batís ¹*a ur*

I kal bis

♦ Shkatërroj; prish. > **BATËRDIS**.

♦ E rrëzoj përtokë, e përmbys; e pllakos sipër, e vë poshtë (*dikë, diçka*). **I batisi uji**.

♦ *fig* Më rëndon si peshë e madhe, më pllakos. **Më batisi malli. E batisi dëshpërimi**.

♦ *bis* Fut në dhe a shtrij e mbuloj me dhe (*lastarin e pjergullës*) për ta nxjerrë në një vend tjetër ose për të marrë fidanë hardhish.

♦ *fig* E degdis; e tret larg (*dikë*).

II jokál

♦ Shkoj papritur e pakujtuar; vij befas; ia beh; catís.

♦ *veça III* Rrëzohet; shembet > **BATIS•ET**.

batís ²*a ur bis krahin G*

I kal E mërzit keq (*dikë*); i bëhem havale (*dikujt*).

II jokál Bëj dëm të madh.

batís•et

I vetv veta III bis (*Dheu*) shembet; fundoset a vithiset; rrëzohet rrafsh me tokën; (*barka*) batohet.

II pës e BATIS ¹.

batísës e mb (*Dallgë*) që e anon dhe gati e përmbys barkën.

batísfër•ë a f sh a at tek Dhomë sferike për vëzhgime në ujëra të thella, që lëshohet me kablo nga anija.

batísj•e a f sh e et bis Anim i barkës gati për t'u përmbysur; përmbysje.

batískáf i m sh ë ët Lloj nëndetëseje e pajisur me sonarë për të bërë kërkime e studime në thellësitë e deteve e të oqeanëve..

batísk•ë a f sh a at Kosh për peshkim në ujëra të cekëta.

batíst i m teks Pëlhurë liri ose pambuku shumë e hollë.

batísur (i e) mb bis

♦ (*Dhe*) i shembur; i fundosur a vithisur; i rrëzuar rrafsh me tokën.

♦ *fig* I rënduar nga një peshë a vuajtje e madhe; i pllakosur nga një ndjenjë.

♦ *fig* I degdisur; i tretur larg.

batllák u m sh ë ët krahin Vend mbujak;

ligatinë. **bato-** *fjalëform* Thellësi.

bat•óhet vetv úa (u) úar veta III (*Barka*) anohet gati për t'u përmbysur; përmbysset. **bat•ój**

I kal

♦ E anoj gati për ta përmbysur; e përmbys, e kthej në anën tjetër (*barkën*).

II jokál veta III

♦ Ulet; varet. **Dielli po baton** diell po perëndon.

♦ Varet nga njëra anë; anon; lëshon bark. **Barra batoi**.

bat•ój ²*kal dhe jokál G* > **BAT•UE (me)**.

batofil e mb bio (*Kafshë*) e thellësive; që jeton në ujëra të thella.

batók u m sh ë ët Moçal. > **BATAK U**.

batolít i m gjeol Masë shkëmbi vullkanik.

batomét•ër ri m sh ra rat tek Instrument për matjen e thellësisë së detit a oqeanit. **batometrí a m tek** Matje e thellësisë së detit a oqeanit.

batometrík e mb tek I batimetriksë; që ka të bëjë me batimetrinë.

batonián e mb gjeol I batonianit; që ka të bëjë me batonianin.

batonián i m gjeol Kat i Jurasikut të mesëm.

batóq i m sh e et Gjuhëz e kambanës a ziles.

batór i m sh ë ët

♦ *mat* Faktor.

♦ *fiz* Koeficient.

batrác i m sh e et kryes sh Barëra; barishte të këqija.

batráç i m sh a at Duhan vjeshtak.

batúar (i e) mb

♦ (*Barkë*) e anuar gati për t'u përmbysur; e përmbysur.

♦ (*Barrë*) e anuar.

♦ (*Mur*) që lëshon bark.

♦ (*Diell*) i varur drejt perëndimit.

bat•úe (me) jokál ói úe *G* Rras; fut me zor; ngjesh.

bat•úe (me u) vetv óva (u) úe *G* Lodhem; këputem;

kapitem. **batúem (i) e (e)** *mb G* I lodhur; i këputur; i kapitur.

batúk u m sh ë ët Ftujak; kec mashkull motak

(njëvjeçar). **bátull a f sh a at** Cekëtinë në lumë etj.

batún mb I thurur; i punuar me thurje.

Batúm i m gjeog Qytet i Gjerogjisë në brigjet e Detit të Zi.

batún e mb I endur në vegjë a tezgjah.

batút•ë a f sh a at

♦ Kundërpërgjigje.

♦ *muz* Akord.

bath a f sh a at *A* Bathë.

bath t f sh krahin *G* Gjithë llojete

fasuleve. **báthes a f sh a at** *bot A* Bathë.

báth•ë a f sh ë ët *bot (Vicia faba minor)* Bimë barishtore njëvjeçare, me gjethe pak të trasha, me lule të bardha në manushaqe e me një pikë të errët në petal; mbillet për të pasuruar tokën me azot dhe për bishtajat e kokrrat; bishtajat dhe kokrrat e kësaj bime, që përdoren për ushqim.

*

Bathë e mbirë në udhë Njeri i vetëm, njeri pa prindër dhe pa vëllezër e motra, njeri pa njeri; jetim.

Bathë ka ngrënë e bathë mollois (bathë ka parë e bathë tregon) *mospërf* Ka pak përvojë nga jeta, aq di e aq thotë.

Bathë, bathë, po një kokërr; batha, batha, po një koqe Avaz i vjetër; gjë e përsëritur deri në mërzë.

Ishin bathët të numëruara Ishte e shtrënguar ekonomia e shtëpisë; ishin të kufizuara mundësitë.

Janë një bathë e një kokërr Janë njësoj; janë brumë i një mielli, si njëri edhe tjetri.

Më humb batha E humb fillin; hutohem.

Si batha shtatëjavëshe *mospërf* Jo shumë i vjetër; i papjekur.

S'i ka bathët mirë (të mbara) Nuk i ka punët në rregull.

Siç duken (siç tregojnë) bathët Me sa duket; siç tregojnë shenjat.

Shtie me bathë tall I marr me mend gjërat; hedh fall.

U ngopa me bathë U mërzita nga një gjë e përsëritur dhe bajate.

**

bathë deti *bot* (*Ceratonia siliqua*) Dru i vendeve të ngrohta, me gjethe gjithnjë të gjelbra, me lule të vogla, që lidh bishtaja të mëdha e të ëmbla; fryti i këtij druri që përdoret i thatë si ushqim për njerëzit e kafshët. > **ÇIÇIBANOZ I.**

bathë e egër *bot* Bimë barishtore njëvjeçare, e egër, e helmët, me gjethe pak të trasha, me lule të bardha në manushaqe me një pikë të errët në petla, që rritet zakonisht në vende malore dhe bën bishtaja të mbushura me kokrra.

báth•ër *ra f sh ra rat bot*

♦ (*Narcissus poeticus*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të drejtë e me zhardhok, me gjethe si të zambakut dhe me lule të bardha ose të verdhë që dalin xhufkë në krye të kërcellit.

♦ > **BAD•ËR RA.**

báthëz a¹ *f bot* Bimë bishtajore si batha, me kokrra më të vogla, që përdoret kryesisht si ushqim për kafshët; bathë kokërrvogël.

báthëz a² *f*

♦ E ënjtur si kokërr, që bëhet nga thumbimi i mushkonjës, i grerëzës etj.

♦ A Pikë e kuqe nga të kruajturit e lëkurës.

bathíl e *mb* A Shkatarraq.

bathísht•ë a *f sh a at* Tokë e mbjellë me bathë. > **BATHOR•E JA.**

báthje *mb* (*Frutë*) me kokërr gjatoshë e pak të shtypur si bathe. **Qershí bathje.**

bathór•e ja¹ *f sh e et*

♦ Tokë e mbjellë me bathë.

♦ Kërcelli i thatë i bimës së bathës, pambukut etj.

bathór•e ja² *f sh e et bot* (*Asphodelus*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të degëzuar e të lartë rreth 1 m, me rrënjë si qepujkë, gjethe si të preshit, që rritet në kullota dimërore dhe nxjerr lule të vogla të bardha në pranverë. > **BAD•ËR RA; PRESH I EGËR.**

bathóre t *f sh bot* Bimë me rrënjë si qepujkë, me lule të bardha ose të kuqe, të familjes së amarileve.

bathúc e *mb* *krahin G* > **BATHUQ**

E. bathúq e *mb* Hutaq; harraq.

bathúq i *m sh ë ët* Njeri i hutuar e harraq.

bathúq•e ja *f sh e et f e* **BATHUQ I.**

baúl•e ja *f sh e et* Arkë me kapak si gjysmëhark, që shërben për të mbajtur plaçka në shtëpi ose gjatë udhëtimit..

baúll•e ja *f sh e et* > **BAUL•E**

JA. bav a *f A*

Vend; vendlindje.

♦ Prejardhje; origjinë.

Familje.

bavaréz e *mb* I Bavarisë; që ka të bëjë me Bavarinë, me banorët a vendësit e saj.

bavaréz i *m sh ë ët* Banor a vendës i Bavarisë.

bavaréz•e ja *f sh e et f e* **BAVAREZ I.**

Bavari a *f gjeog* Shtet në Gjermaninë Juglindore.

bavrój•ë a *f sh a at zool* (*Malpolon monspessulanus*) Gjarpër helmues i gjatë deri 2 m, i përhapur në viset mesdhetare.

báx•ë a *f sh a at* Njeri i dashur, zemërmirë.

baxóf a *f ushq A* Supë me barishte.

baxhá ja *f sh - të* Baxhë.

baxhán e *mb* Mburravec, mendjemadh.

baxhán i *m sh ë ët* Njeri mburravec

(mendjemadh). **baxhán•e ia** *f e* **BAXHAN I.**

baxhanák u *m sh ë ët* Burrë i kunatës.

baxhaxhí a *m sh j jt krahin G* > **BAXHAXHI**

U². **baxhaxhí u** *m sh j jt G* > **BAXHAXHI U²**.

baxhaxhí u *m sh nj njtë hist* Tagrambledhës bashkiak i taksës së shitjes. **baxhell•ë a** *f sh a at zharg* Prostitutë e gjetur me ndërmjetës.

báxh•ë a *f sh a at*

♦ Dritare e vogël në çati për të hyrë drita nga lart ose për të dalë mbi çati; kapak në tavan për t'u futur nën çati. > **KAPANXH•Ë A**.

♦ Dhomë nën kulmin e shtëpisë, mbi tavan, me dritare në çati, që shërben për të banuar ose për të mbajtur sende të ndryshme në të.

♦ Vrimë në çati për të dalë tymi ose vrimë në mur për të hyrë drita. > **FRËNGJI A**.

báxh•ë a *f sh a at*

♦ Tagër i tregut.

♦ *hist* Taksë bashkiake e shitjes.

báxh•ë a *f* > **BAXHO JA**. Djathë baxhe.

báxh•ë a *f krahin G* Legen për të larë duart.

baxhgallóm•ë a *f sh a at kryes sh J* Vjetërsira; plaçkurina; gjëra pa vlerë.

baxhí a *f sh e et vjet*

♦ *bis* (për t'i u drejtuar me nderim grave të moshuara) Nënë.

♦ Grua myslimane që lan e ndreq të vdekurat për varrim. **baxhíst i** *m sh ë ët* Punëtor i baxhës.

baxhíst•e ja *f sh e et f e* **BAXHIST I**.

báxho ja *f sh - t* Punishte zakonisht afër staneve, ku mbliidhet e përpunohet qumështi.

báxho ja *m sh - t krahin* Burrë i kunatës. > **BAXHANAK U**.

baxhoxhí a *m sh j jt krahin G* > **BAXHOXHI**

U². **baxhoxhí u** *m sh j jt G* > **BAXHOXHI U²**.

baxhoxhí u *m sh nj njtë*

♦ Punëtor i baxhos; teknik i baxhos.

♦ Bulmetor.

baxhoxhínj të sh i **BAXHOXHI U²**.

baxhúle t *f sh* Qëndizmë në buzën e bluzës ose në fundin e linjës së grave.

baxhulídh•e ja *f sh e et* Plehëra; të fshira.

bâz i *m sh - t krahin G* Plis dheu.

Baz i *m shkurt i* Abaz.

bazál e mb

♦ *libr* > **THEMELOR E**. Parim bazal.

♦ *tek* (*Pllakë etj.*) e bazës.

♦ I vendosur në bazë; që ndodhet në bazë. **Sipërfaqe bazale**. **Tumor bazal mjek**. **bazált i** *m sh e et gjeol* Shkëmb magmatik sipërfaqësor, me strukturë mikrokristalore, me

ngjyrë të murrme, gati të zezë ose blu të errët. **bazáltík e mb gjeol** > **BAZALTOR E**.

bazaltór e mb gjeol I bazaltit; që ka të bëjë me bazaltin. **bazáll i** *m sh e et A* Qortim.

bazamént i *m sh e et*

♦ *ndërt* Themel.

♦ Bazë.

bazarét i *m sh e et vjet bis* > **BAZRET I**.

bazdravíc•ë a *f sh a at bis* Koqe; puçërr e vogël.

Báz•e ja *m shkurt i* Abaz.

Bazél i *m gjeog* Qytet në Zvicrën Veriperëndimore.

bazergjân i m sh ë ët vjet Tregtar; reshper.

bazerjân i m sh ë ët vjet Tregtar.

bazë si mb Kryesor, themelor; që shërben si mbështetje ose si pikënisje. **Njohuri bazë.**

Rregulla (rrogë, tekst) bazë.

báz•ë a¹ f sh a at

♦ Pjesë e poshtme e një trupi, mbi të cilën mbështetet a qëndron ai; pjesë e fundit e një trupi, që zakonisht është më e gjerë në krahasim me majën. **Baza e shtyllës (e piramidës).**

♦ *fig* Mbështetje kryesore e diçkaje; parim themelor mbi të cilin ndërtohet diçka; themel; arsye që shpjegon a përlligj diçka. **Në bazë të logjikës. Është pa baza. Bazë ligjore e vendimit.** [Komisia Letrare Shqipe... bânî hapin e parë të standardizimit të gjuhës letrare, tue vû si bazë dialektin e Elbasanit. (APp).]

♦ *kryes sh* Parime kryesore të një shkence; parime themelore, mbi të cilat ngrihet e mbështetet një dituri; njohuri themelore të një fushe të dijes. **Bazat e astronomisë.**

♦ Tërësi e mjeteve, sendeve dhe kushteve të domosdoshme për një punë a veprimtari; qendër e pajisur me mjetet e nevojshme për të ndihmuar një veprimtari ose për furnizim.

Bazë materiale (teknike, mësimore, ushqimore, mekanike). Bazë sportive (turistike). Bazë furnizimi.

♦ *ek* Tërësi e marrëdhënieve në prodhim, që i përgjigjen nivelit të zhvillimit të forcave prodhuese të shoqërisë në një periudhë të caktuar historike dhe që përbëjnë strukturën ekonomike të shoqërisë, mbi të cilën ngrihet superstruktura e saj. **Baza dhe superstruktura.**

♦ Organe të ulëta kundrejt aparatit qendror të administratës shtetërore e të organizatave politike-shoqërore; njësitë e prodhimit, institucionet lokale ose vartëse dhe rrethet kundrejt institucioneve qendrore drejtuese. **Punoj (shkoj, zbres) në bazë. Baza e partisë.**

♦ *usht* Vend ku janë përqendruar trupa dhe mjete ushtarake për qëllime luftarake; pikëmbështetje për nisjen e veprimeve luftarake, për furnizimin e trupave etj. **Bazë detare. Bazë lundruese. Bazë e lëshimit të raketave.**

♦ Vend strehimi i përkohshëm për njerëz dhe mjete, që shërben si pikëmbështetje për një veprimtari. **E kishin kthyer shtëpinë në bazë propagande.**

♦ Diçka që merret si pikënisje ose si njësi për matje, vlerësim etj. **Sistem numërimi me bazë dhjetëshe. Marr si bazë.**

♦ *geom* Brinjë ose sipërfaqe e poshtme e një figure a e një trupi, mbi të cilën ngrihet pingul lartësia. **Baza e konit (piramidës, trekëndëshit).**

♦ *mat* Numër që ngrihet në fuqi.

♦ *geol* Vijë që përcaktohet në tokë si mbështetje për të formuar një trekëndësh të nevojshëm në matjet. **Shtrij bazën.**

♦ *kim* Klasë lëndësh të përbëra, që japin kripëra kur veprojnë me acide.

♦ Pjesë kryesore përbërëse e një lënde të përzier. **Baza e një bari. Helm me bazë arseniku. Pomadë me bazë vaji.**

♦ *teks* Majë. **Bazë e ind. Fijet e bazës. Masur baze.**

*

Në bazë të...; mbi bazën e... Duke u mbështetur në...; duke u nisur nga...; sipas...

báz•ë a² f sh a at krahin G

Kënetë. **bazënisj•e a f sh e et**

♦ Bazë që shërben si pikënisje për një veprimtari.

♦ Proposition.

bazí a f ushq Ç Gatesë me miell misri e ëmbëlsuar me sheqer ose mjaltë.

bazík e mb kim (Lëndë) me veti baze; që përmban bazë.

bazím i m Mbështetje (e mendimit në fakte). **baz•óhem vetv óva (u) úar**

♦ Mbështetem në një fakt etj. për të dhënë një mendim, për të marrë vendim etj.; nisem nga një arsye, parim etj.; marr për bazë.

♦ *usht* Përdor ose e kam si bazë një vend; vendosem në një bazë.

baz•ój *kal óva úar* Mbështet (*një mendim, vendim etj.*) në një fakt, arsye etj.

bazrét i *m sh e et vjet bis* Fytyrë; pamje; dukë.

bazúar (i e) *mb (Mendim, arsyetim etj.)* i mbështetur në një fakt, parim etj. **bazúbe t f sh** Mashtrim.

bazubéra t f sh > **BAZUBE T.**

bazúk•ë a f sh a at *usht* Armë supi e përbërë prej një gypi nga lëshohen raketa kundër tankeve.

bazyrét i *m sh e et vjet bis* Fytyrë;

pamje. **bazhdár i** *m sh ë ët hist*

♦ Peshues i mallrave në treg kundrejt një takse.

♦ Punëtor i peshores në pikë doganore.

bazhdarhán•e ja f sh e et > **BAZHDARI**

A. bazhdarí a f hist

♦ Taksë e bazhdarit për peshimin e mallrave në treg.

♦ Vend i bazhdarit në treg; punë e bazhdarit.

bazhdíle t f sh Bëzhdile; ferrishte.

bazhdún e *mb A, Ç (Njeri)* i papastër.

bazhdún i *m sh a at A, Ç* Njeri i papastër.

bazhdún•e ia f sh e et A, Ç Grua e papastër.

bazhduní a f A Fëlliqësi; papastërti.

bazhgár•e ja f kryes sh e et

♦ Lëmishte.

♦ Bëzhdile; grimcë. **Kam një bazhgare në sy** kam një plaçkë në sy. **Fshij bazhgaret.**

♦ *sh* Llapusha misri; lëvore bishtajash.

bazhgarína t f sh krahin G Mbeturina të holla druri; bëzhdile.

bázhnj•e a f sh e et

♦ Barishte; bar i keq.

♦ Gardh me shkurre.

♦ Të fshira; plehurina.

bazhulídhe t f sh Barishte; plehurina.

bazhúr•e ja f sh e et bot (Papaver rhoeas) Lulëkuqe fushe.

bazhuróre t f sh bot Familje e lulëkuqeve.

bazhúrr•ë a f sh a at krahin G Lopë me qime të kuqërreme të çelët. **BB ja shkurt i** Banka Botërore.

BBC ja /bbc, angl bibi'si/ *shkurt i* **British Broadcasting Corporation** Korporata Britanike e Radiodifuzionit.

BC shkurt i Bajram Curri.

bdar kal vjet G > **BDAR•Ë (me).**

bdár•em vetv dhe pës e **BDAR.**

bdár•ë (me) kal a ë (un) vjet G Humb; humas.

bdár•ë (me u) vetv a (u) ë (un) vjet G Humb.

bdárun (i e) mb vjet G I humbur.

bdárun it (të) as vjet G Humbje.

Bdek u m shkurt i Benedikt.

BDKSH ja shkurt i Besëlidhja Kombëtare Demokratike Shqiptare.

BDL ja shkurt i Bashkimi Demokratik i Luginës (së Preshevës).

bdor•óhem G vetv dhe pës e **BDOR•OJ. > BDOR•UE (me u).**

bdor•ój *kal* $G > \text{BDOR} \cdot \text{UE} (\text{me})^{1,2}$.

bdor•úe $(\text{me})^1$ *kal óva úe* G I dhuroj (*dikujt diçka*).

bdor•úe $(\text{me})^2$ *jokal óva úe* G Përgatit; bëj gati.

bdor•úe (me u) *óva (u) úe* G

I *vetv* Përgatitem; bëhem gati.

II *pës e* **BDOR•UE** $(\text{me})^2$.

bdorúem (i) e (e) 1 *mb* G I dhuruar.

bdorúem (i) e (e) 2 *mb* G I përgatitur.

Be *kim shkurt* i Beril.

be *ja f sh - të*

♦ Pohim a mohim i vërtetësisë së diçkaje para dikujt, duke përmendur një njeri a një gjë të shenjtë ose të shtrenjtë; fjalë ose shprehje për këtë pohim a mohim. **E bëj me be** betohem.

Vë në be dikë i kërkoj dikujt të betohet. [**Pjetri e mohon me be:** - "Jo, për Zotin, moj aman, / **S'jam e s'jam.**" (FN)]

♦ *bis* Betim; fjalë e dhënë. **E mbaj benë. Lidhemi me be** bëjmë besa-besë.

♦ *etn* Dëshmi e një grupi betarësh për fajësinë e të akuzuarit.

♦ *etn* Betar. **Be për derë** një betar për çdo familje.

*

Asnjë për be As edhe një. [**n'ato fjalë mbetën pa za... Kishin ndejë me sy përdhe/ pa thanë kush një fjalë për be** (GjF).]

Bëj be e rrufe Betohem për gjithçka kam të shenjtë; *tall* betohem me të madhe për të mbuluar gënjeshtren.

Bëj be për dikë Kam respekt të madh për dikë; e nderoj shumë dikë. **Bëj be se...** Betohem se...

**

be në rrenë Be që bëhet pa prova dhe dënohet prej njerëzve dhe prej fesë.

be gojas Be që bëhet vetëm me gojë ("*për krye të fëmijve a njerzve të tjerë*"), pa asnjë shenjë a simbol besimi, të cilën kanuni s'e pranon, as e njeh.

be me sedije Be me mungesë provash të plota dhe për të vdekur (*be që "s'e di"*). **be pastruese** Be për ta nxjerrë të larë a të pafajshëm dikë.

guri i besë Gur mbi të cilin bëhet betimi.

pleqtë e besë Dëshmitarët.

be ja^2 *f krahin* G, J Turp. **Beja e dheut** turp i madh. **BE** *ja shkurt* i Bashkimi European.

béb•e ja^1 *f sh e et* Foshnjë. **Bëj si bebe** sillem si i vogël (si fëmijë, si kalama).

béb•e ja^2 *f sh e et anat* Hapje rrethore në dukje e zezë në mes të syrit, nëpër të cilën drita shkon në retinë; > **BEBËZ A; NINËZ A.**

*

E shikoj në bebe të syrit dikë ♦ Nuk trembem nga dikush; i qëndroj përballë me guxim. ♦

Kujdesem shumë për dikë, e rrit me pekule dhe shqetësohem shumë për të, e shoh në dritë të syrit (*zakonisht për një fëmijë të vetëm*).

Nuk më dridhet bebja e syrit S'kam frikë.

bébëz a f sh a at anat Bebe e syrit. [**kur ktheva kokën unë, e ktheu edhe Maksi. Sërish u gozhduam në bebëzat e shoshoqit.** (ED).]

bebúsh i m sh a at *përk*

♦ Foshnjë e këndshme.

♦ *fig* Njeri naiv.

bec i m sh a at

♦ Qengj i njomë.

♦ *bis* Fëmijë i urtë e i butë.

béc•ë a f sh a at Dele.

béc•e ja f sh e et krahin G Dele e bardhë.

bedát•em vetv krahin G > **BEDAT•Ë (me u)**.

bedát•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Bëhem si i marrë; budallallepsem.

bedát•ëm (i) me (e) mb krahin G I marrosur; i budallallepsur.

bedátun (i e) mb krahin G > **BEDAT•ËM (i) ME (e)**.

bedél ndajf Kot. **Shkoi bedel** shkoi për dhjamë qeni; u vra kot së koti.

bedél i m sh ë ët

♦ *hist* Njeri që zëvendëson dikë në punë angari, në ushtri, etj. kundrejt pagesës. [**Kam porosejtë babën me m'zanë bedel** (LPK).]

♦ *keq* Ai që bën a pëson diçka në vend të një tjetri kur nuk duhet.

♦ *hist* Taksë mbi meshkujt myslimanë që paguanin dikë për t'i zëvendësuar në shërbim ushtarak, gjatë sundimit otoman. > **ASQERI•E JA**.

♦ *hist* Pagesë që jepej në vend të punës së detyrueshme.

bedén i m sh a at

♦ Pjesë muri e ngritur si dhëmb mbi murin rrethues të një kështjelle, prapa së cilës mbroheshin luftëtarët. **Bedenat e kalasë. Mur (kala) me bedena.**

♦ Dantellë ose shirit dhëmbë-dhëmbë, që vihet buzës së një robe për zbukurim. Shami me bedena.

♦ *bis* Dhëmbëz; diçka e bërë dhëmbë-dhëmbë ose varg sendesh që duken dhëmbë-dhëmbë.

Bedena gurësh. Beden malesh. Gjethe me bedena.

♦ *vjet* Petk i gjatë si pallto për gra, i zbukuruar me qëndisje dhëmbë-dhëmbë.

bedeví ndajf

♦ Në vijë të drejtë.

♦ *bis* Fund e krye; krejt.

bedeví u m sh nj njtë vjet Beduin.

bedërmá ja f tek J Puthitje e mashkullit dhe femrës në zdrukthëtarë.

Bedfordshír i m gjeog Konté e Anglisë Lindore-Qendrore.

bedí•s kal ta tur > **BEDIT**.

bedít kal ta tur krahin Shpif.

bedít•em vetv vjet

♦ *veta III* Shfaqet papritur; bëhet ose del pa e ditur se nga shpifet. **M'u beditën ethet.**

♦ I ngjitem pas e nuk i ndahem; i bie më qafë; e bezdis.

bedítur (i e) mb (Njeri) që të ngjitet pas e nuk të ndahet.

bedítunit (të) as G Shpifje; bigoni.

beduá ja f vjet Mallkim. **beduín**

e mb (Fis) shtegtar arab

beduín i m sh ë ët Pjesëtar i fiseve shtegtare arabe.

beduníc•ë a f sh a at bot

♦ Shkurre e vogël, me gjethe të imëta e të tulta dhe me lule të merme ngjyrë trëndafili, që rritet në vise të ngrohta, zakonisht nëpër kodra të thata e në gurishte.

♦ *krahin (Salvia officinalis)* Shkurre e vogël e viseve të ngrohta bregdetare, përherë e gjelbër, me gjethe vezake ose heshtake, të mbuluara me push ngjyrë hiri e me një erë të veçantë; përdoret në mjekësinë popullore, në industrinë farmaceutike etj. > **SHERBEL•Ë A**.

bedhí a f vjet G Nderim; respekt.

bedh•ój kal óva úar vjet Sillem me nderim a respekt ndaj (*dikujt*); kam respekt për (*dikë*). **bef¹** kallëzues: **S'më bën syri bef** s'më trembet syri; s'kam frikë.

bef² jokal a ur Dal (shfaqem, arrij)

papritmas. **befá ja f sh - të vjet** (Lënie) peng.

*

Ia bëj befanë dikujt E rrënoj dikë.
befáj•ë a f sh a at Hall; mjerim.

béfas ndajf Në mënyrë të papritur dhe të menjëhershme; **papritmas, papandehur**. Shfaqet (del) befas. **Zë befas dikë** e zë të papërgatitur dikë. [Ca pika shiu ranë mbi qelq/ Për ty unë befas ndjeva mall (IK).]

befasi a f

♦ Të qenët i papërgatitur për një të papritur; veprim a ngjarje që ndodh papritur. **Goditje në befas. Zë (kap, gjej) në befas. Sulmoj (godit) në befas.**

♦ Goditje ose veprim i papritur dhe i menjëhershëm kundër dikujt. **Me befas. I ruhem befasisë.**

befasím i m Zënie në befas.

befasish•ëm (i) me (e) mb (Veprim) i papritur e i menjëhershëm; që bëhet, ndodh a vjen befas. > **PAPRITUR (i e)**. Kthesë e befasishme ndryshim i papritur e i parashikur (i gjendjes). Në mënyrë të befasishme.

befasísht ndajf

♦ Befas; në befas; në mënyrë të menjëhershme e të papritur. [Bisqet që brofin befasisht mbi rrënojë (XHS).]

befas•óhem vetv óva (u) úar Habitem shumë nga diçka e papritur, gjendem në befas. [Kur, në mesin e viteve '70-të, gazeta letrare "Drita" botoi në disa numra me vijim esenë e gjatë të I. Kadaresë mbi lashtësinë dhe karakterin vendës të eposit verior, një masë lexuesish u befasuan. (ShS).]

befas•ój kal óva úar

♦ E bëj (dikë) të habitet shumë nga diçka e papritur.

♦ Sulmoj në befas; kap a zë të papërgatitur.

befasúar (i e) mb I kapur në befas; i habitur shumë nga një e papritur.

befasúes e mb Që ndodh befas a papritmas. [me një ngarkesë ideoemocionale të pasur dhe befasuese. (AÇ).]

béfm•e ja f sh e et vjet Aventurë.

beft jokál G > BEFT•Ë (me).

beft i m : Ia bë beftin zhduk, heq qafe.

beftá ja f vjet bis Njollë turpi. **I vë befta dikujt** ia njollos emrin a nderin dikujt. **Na e bëri vajzën me befta.**

béftë (i e) mb Që ndodh papritur; i papandehur; që vjen befas. **Ndryshim i beftë.**

béft•ë (me) jokál a ë G Shfaqem a dal papritmas.

beft•óhem vetv G > BEFT•UE (me u).

beft•úe (më u) vetv óva (u) úe G Kujdesem për dikë. **beg u m G > BE•J U.**

* **Ndal u beg se ka hendek!** (Këtu) ka rregulla; s'mund të bësh si do

ti. **beg u m bujq G** Misër me ngjyrë kafe.

begát kal a ur > BEGAT•OJ.

begát•em vetv a (u) ur > BEGAT•OHEN.

begátë (i e) mb

♦ I mbushur plot me të mira; që jep ose që prodhon shumë. > **FRYTSH•ËM (i) ME (e); PJELLOR E**. Qytet i begatë. Të korra të begata. Vit i begatë.

♦ *fig* Pjellor; prodhimtar. [çerdhja e begatë e fjalëve me të njëjtën rrënjë dhe me përdorim aktiv në fjalorin e sotëm të shqiptarëve. (ShS).]

♦ *vjet* I pasur; i kamur. [për të ri s'i shikoi/ as të vobegë, as të begatë (PB).]

begatí a f sh - të

♦ Të pasurit me shumicë të gjithçkaje; jetë me të mira të shumta e të qëndrueshme. >
MIRËNI A; MIRËQENI•E JA; BOLLËK U. Burim begatie. Rroj në begati. [Ke pasë shumë t'mira e begati (VPSH).]

♦ dhe fig Pasuri. **Begatitë e tokës. Begati mendimesh.**

begatím i m libr Shtim i të mirave; pasurim.

begatim pa shkak drejt Pasurim në kurriz të një tjetri pa derdhur djersë vetë. **begatít kal G > BEGATIT•Ë (me).**

begatít•em G vetv dhe pës e BEGATIT > BEGATIT•Ë (me u).

begatít•ë (me) kal G > BEGAT•OJ.

begatít•ë (me u) G vetv dhe pës e BEGATIT•Ë (me).

begatítun (i e) mb G I pasuruar; i begatuar.

begat•óhem vetv óva (u) úar

♦ *veta III* I shtohen të mirat, bëhet i begatshëm, pasurohet. **Begatohet vendi. Begatohet gjuha.**

♦ Pasurohem, fitoj një pasuri.

begat•ój kal óva úar

♦ dhe fig I sjell të mira me shumicë; e bëj të begatshëm, e pasuroj. **Begatojmë vendin.**

Begaton gjuhën (letërsinë). I begatoi jetën.

♦ *vjet* E bëj të pasur.

begatór e mb

♦ *poet* Pjellor; i begatshëm. **Tokë begatore.**

♦ *vjet* I pasur.

begatór i m sh ë ët (Njeri) i pasur; pasanik.

begatór•e ja f sh e et f e BEGATOR I.

begátsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I mbushur me të mira; që jep ose që prodhon

shumë. > **FRYTSH•ËM (i) ME (e); PJELLOR E. Vend i begatshëm. Tokë e begatshme.**

Punë e begatshme. Vit i begatshëm. Jetë e begatshme. [Kosova/ Fushë e begatshme me fruta e grunore (BXh).]

♦ I pasur; pasanik.

begátun (i e) mb G > BEGATUAR (i e).

begátunit (të) as G Begatim.

begçár e mb krahin G > BEQAR E.

begçar i m sh ë ët krahin G > BEQAR I.

begçar•e ja f sh e et krahin G f e BEGÇAR I.

bég•e ia f sh e et kopsht Rrush i bardhë.

begení a f bis Mirësjellje e nderim në pritje e përcjellje të njerëzve. > **PËRFILLJ•E A. E kam me begeni e begenis.**

begenís a ur bis

I kal Pres (*dikë të një shkalle më të ulët*) me nderet e duhura; i bëj (*dikujt*) një vizitë për ta nderuar.

♦ Pranoj të kem marrëdhënie me dikë, që qëndron në një shkallë më të ulët se unë; sillem i afërt e i thjeshtë me (*dikë*); pranoj (*diçka që e quaj më poshtë se shkalla a mosha ime*); e përfill. **Begenis shokët. Begenis më të vegjlit. Ia begenis fjalët.**

II jokal Pranoj të bëj diçka, megjithëse e quaj të papërshtatshme për shkallën time.

S'begenis as të më flasë.

begenísj•e a f bis

♦ Pritje e përcjellje me nderim e respekt.

♦ > **BGENI A.**

begeníssh•ëm (i) me (e) mb bis I begenisur; i respektueshëm.

begenísur (i e) *mb* Që e nderon tjetrin duke e përfillur dhe duke e pritur mirë, i pritur; që sillet me thjeshtësi e me nderim kundrejt të tjerëve.

begësh•ë *a f sh a at G f e* **BEG U.**

begónj•ë *a f sh a at bot* Bimë barishtore zbukurimi e viseve me klimë të butë, me lule me ngjyra të ndezura, vetëm me nënpetla.

begún *si kallëzues:* **U bë begun** u dobësua shumë; u

lig. **begún** *i m sh ë ët krahin*

♦ Këlysh lepur; lepur i vogël, lepurush.

♦ *keq* Njeri frikacak; lepur. **begj**

m sh lérë lérët vjet G Zotëri.

begjesí *a f vjet* Astar i kuq në kostume popullore.

beh *jokal a ur kryes veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor)*

♦ Vjen papritmas; arrin shpejt e papandehur. **Ia behu në shtëpi (në derë). Ia behu dimri. [në Cetinë ka behë ai filli: (GjF).]**

♦ Ndodh papritmas; ngjet papandehur; më zë në befasi. **Më behu një punë. I behu e liga.**

beh u m

♦ Vëmendje e kujdes i madh para të papriturës; gatishmëri për t'u ruajtur nga befasia. **Është pa beh. Eci (rri) në beh. Kam beh. E vë në beh.**

♦ Gjendje kur diçka e papritur dhe e fshehtë më zë të papërgatitur. > **BEFASI A. E zuri në beh. I ra (e vrau) në beh. I doli në beh.**

*

Bën beh ndodh Papandehur, befas.

E bëj beh I vë mendjen diçkaje, i vë kujdes; më shkon mendja; pandeh, kujtoj.

Ia bëj behun I ruhem diçkaje të papritur ose të fshehtë; rri gati; kam mendjen. **S'i bëj beh** Nuk ia kam frikën, nuk i trembem.

behán•e ia *f sh e et vjet*

♦ Mungesë; zi (*buke*).

♦ Faj.

♦ Ves.

behán•e ia ² *sh e et vjet* Shkas; ngecë.

behár *si mb fig (Njeri)* gjithnjë i qeshur e i përzemërt. **Jam gjithnjë behar. Bëhem behar (në fytyrë)** më qesh fytyra. **Më bëhet zemra behar** më mbushet zemra me gëzim. **Goja behar, zemra hambar** gojëmbël e zemërgjerë.

behár *i m sh e et*

♦ Pranverë.

♦ Stinë e ngrohtë; pranverë dhe verë. **Dimër e behar** gjithë vitin. **Rroba behari** veshje verore. [**Po kur dimër del behari/ S'ka si zjarri.** (FN).]

behár•e t f sh ushq Erëza. **E ndreq gjellën me behare.**

beharísht ndajf bis Si për stinën e verës, si për behar. **Vishem (fle) beharisht.**

beharísht e mb Veror; për verë. **Veshje beharishte.**

behárna t f sh > **BEHAR•E T.**

behar•ój jokal óva úar bis Shkoj për verë (për të kaluar verën) diku. **Ku behavove sivjet?**

beharór e mb Veror; i verës; i përshtatshëm për stinën e verës. **Veshje beharore** summer clothes.

behát•em vetv G > **BEHAT•Ë (me u).**

behátë (me u) vetv a (u) ë G Më bie të fikët; kam

bajalldi. **behátun (i e) mb G** I bajalldisur; që i ka rënë të

fikët. **behátunit (të) as G** Bajalldi; të fikët.

Behemót i m mit Përbindësh i detit (në librin e Jovit). ["mrekulli toke" dhe e kundërta e saj, "mrekulli deti", gjegjësisht "përbindëshi i tokës" dhe "përbindëshi i detit", shprehen në formën mitike: "Behemot-Leviatan". (ShS).]

behót ndajf

♦ Përgjumësh.

♦ Si në jerm.

behót i m Përgjumësi.

behótunit (të) *G as* Përgjumje.

BEI ja shkurt i Banka Evropiane e Investimeve.

be•j u m sh lërë lërët

♦ Pronar tokash në sistemin ekonomik feudal; pjesëtar i klasës çifligare. [**Kapedani nxjerr kutinë/ - Dale bej të dredh cigarë.** (Pop).] ♦ *hist* Titull turk për qeveritarin e një krahine dhe më pas titull fisnikërie më i ulët se i pashait.

♦ *vjet* Titull pas emrit të një njeriu, në shenjë nderimi, me kuptimin *zoti*.

*

Rri si beu në kashtë tall Kapardisem

rëndë. **béjç•e ja f sh e et vjet**

♦ I biri i beut.

♦ *përk* Djalë i ri i shtëpisë; djalë që do të bëhet dhëndër. **bejenís kal a ur Ç > BEGENIS.**

bejendís kal a ur Ç > BEGENIS.

béjk e mb (*Dash a dele*) me lesh krejt të

bardhë **bejk u m sh ë ët** Dash me lesh krejt të

bardhë. **béjk•ë a f sh a at**

♦ Dele me lesh krejt të bardhë.

♦ *përk* Vajzë bardhoshe e hijshme.

bejkúsh i m sh ë ët I biri i beut. > **BEJK U.**

bejlé•g gu¹ *m sh gje gjet vjet* Dyluftim. Ndaj **bejlegun** dal në dyluftim. **I qes bejleg** dikujt e thërres në dyluftim dikë. [**janë gjetur këngë ku Gjergj Elez Alia merr pjesë në trimëritë e kreshnikëve ose, përkundrazi, "i qet bejleg Mujit" dhe nga bejlegu do të dalë se "kush asht ma trim".** (ShS).]

bejlé•g gu² *m sh gje gjet krahin* Tufë e luleve në majë të bimës së misrit; lule e misrit. **bejlég u m sh gë gët** Tufë flokësh; balluke.

bejlég•e ia¹ *f sh e et* Vezë pule e vogël dhe e fortë; vezë zoge.

bejlég•e ia² *f sh e et* Vajzë e fortë dhe e shkathët.

bejlegtár i m sh ë ët vjet Pjesëmarrës në dyluftim.

bejlerbé u m sh jt jt vjet Qeveritar i përgjithshëm. [**Në krye t'ejaletit qëndronte një bejlerbej si qeveritar i përgjithshëm.** (AE).]

bejlerësh•ë a f sh a at vjet Grua ose vajzë e beut.

bejlerë t sh i BE U. [**Kini një shembull të bukur në partinë popullore, e cila mbahet sot në fuqi prej bejlerëve nga oxhakët më të vjetër, kurse anëtarët e saj lëvdohen që kanë shpëtuar prej bejlerëve.** (FN).]

bejlurçín•ë a m sh a at vjet Bej i vogël; bej i rënë nga vakti.

bejllék u m vjet

♦ Titull i beut; klasë shoqërore e bejlerëve.

♦ *përmb bis* Bejlerë.

Bejqíng u Kryeqytet i (Republikës Popullore të) Kinës. > **PEKIN I.**

Bejrút i m gjeog > BEIRUT I.

béjta pj krahin G Ndoshta; mbase; belqim.

bejtár i m sh ë ët > BEJTEXHI U.

béjt•e ja f kryes sh e et

♦ Vjershë, zakonisht me strofa prej dy vargjesh, karakteristike për poezinë e vendeve të Lindjes, që u përhap në Shqipëri në shekujt XVII-XVIII; vjershë lirike a satirike e thurur nga poeti popullor aty për aty; vjershë humoristike, që dy veta ia ngrënë njëri-tjetrit aty për aty.

♦ *keq* Vargje pa vlerë, vjershë e keqe.

bejte në shkop Bejte që dy veta krijojnë aty për aty për njëri-tjetrit; bejte hidh e prit.

bejtexhësh•ë a f sh a at keq f e **BEJTEXHI U^{1,2}**.

bejtexhí a m sh j jt *G >* **BEJTEXHI**

U². bejtexhí u² m sh j j *G* **BEJTEXHI**

U². bejtexhí u² m sh nj *njtë*

♦ Ai që bën bejte, bejtar; vjershëtar popullor, që thur vargje lirike ose satirike, zakonisht aty për aty. **Bejtexhiu i fshatit. Letërsia e bejtexhinjve.**

♦ *keq* Ai që shkruan vargje pa vlerë artistike; vjershëtar i keq.

bejtexhí•e ja f sh e et f e **BEJTEXHI**

U². Béjto m shkurt i **BEJTULLAH U.**

bêjth a f krahin *G* Bythë; prapanicë.

bejzbóll i m sport Lojë me top dhe shkop midis dy skuadrave me nga nëntë veta, që gjuajnë me radhë dhe vrapojnë për të zënë bazat në fushë me vizime në trajtë rombi. **Top bejzbolli** lloj topi i fortë që përdoret në lojën e bejzbollit.

bejzbollíst i m sh ë ët sport Lojtar bejzbolli.

bek u m sh ë ët vjet sport Mbrojtës.

be•k ku m sh qe qet > **BEK U.**

bekác•ë a f sh a at orn (*Scolopax rusticola*) Gjelegër.

bekacín•ë a f sh a at orn (*Gallinago gallinago*)

Shaptorë. **bekçí u² m sh j jt** *G >* **BEKÇI U²**.

bekçí u² m sh nj njtë Rojtar i arave, i vreshtave dhe ullishtave; rojtar fshati.

béker i m sh a at kim Enë me grykë të gjerë dhe me buzë për të derdhur lëngje, që përdort zakonisht në laboratore.

bekím i m sh e et

♦ Dhënie a marrje e hirit të perëndisë. [Sa për urimet, po i dyfishoj e t'i dërgoj me një **bekim** (ZV).] [Nuk është e drejtë të thuhet se, nga Papët, kryetrimi shqiptar s'pati veçse "bekime apostolike", siç duan të thonë disa me tallje. (AE).]

♦ *bis* Urim për mbarësi e lumturi. > **URAT•Ë A.**

♦ Miratim i një veprimi të keq; nxitje për të vijuar më tej punët e liga. **Korrupsion me bekimin e heshtur të partive.**

bek•óhem óva (u) úar fet

I vetv Marr bekimin.

II pës e **BEK•OJ.**

bek•ój kal óva úar

♦ *fet* I jap e hirin e perëndisë (*dikujt a diçkaje*) zakonisht duke i bërë kryqin dhe duke shqiptuar lutje; e bëj të shenjtëruar me anë të një riti. **Bekoj martesën. [n'agim/ njeriu bekon diellin si unë! (MC).] Sa e mirë që je, moj, të bekoftë perëndia!**

♦ *bis* I uroj mbarësi e lumturi; i jap uratën (*dikujt*). [Kurse nënat e tyre do ta bekonin si shenjtore. (IK).]

♦ *bis* I shpreh falënderimin; i jam mirënjohës (*dikujt a diçkaje*); e lëvdoj me mirënjohje. [Ata bekonin fatin që shteti kërkonte gjithmonë e më pak, madje nganjëherë hiqte dorë edhe nga kërkesa për gjymtim të gjuhës (IK).]

♦ *keq* Shpreh miratimin për diçka të keqe; e nxit (*dikë*) për ta vijuar më tej punët e liga. **bekonián e mb fil** Që ka të bëjë me filozofinë e Francis Bekonit (1561–1626); empirist.

bekonián i *m sh ë ët* Pasues i filozofisë së Francis Bekonit, krijues i empirizmit.

bekonián•e ia *f sh e et fil f e* **BEKONIAN I**.

bek•ónj *kal óva úar* A Bekoj.

bekrí *si kallëzues:* **Sonte jam bekri** sonthe jam në qejf.

bekrí u *m sh nj njtë*

♦ I dehur; dejmarak.

♦ Qejfli.

bekshí u *m J* Røjë e fshatit, e vreshtave, ullishtave, arave. > **BEKÇI**

U. bektashí u *m sh j jt G* > **BEKTASHI U**.

bektashí u *m sh nj njtë fet* Pasues i sektit islamik të bektashizmit.

bektashián e *mb fet I* bektashinje; që ka të bëjë me bektashzmin dhe bektashinjtë; që ndjek bektashizmin.

bektashíz•ëm *mi m fet* Sekt fetar islamik, i krijuar në shek. XV, që ka në dogmën e tij elemente të panteizmit.

bekuád•ër *ri m muz* Simbol 'q' para një

note. **bekúam** (i e) *mb A* > **BEKUAR** (i e).

bekúar (i e) *mb bis*

♦ *fet* Që ka marrë bekimin; që i është bërë bekimi. **Ujët e bekuar. Bukë (meshë) e bekuar.**

♦ *fig* Që ka ose që jep të mira, i begatshëm; që është i mbarë a fatbardhë. [**Krujë, o qytet i bekuar, / Prite, prite Skënderbenë** (NF).]

♦ Që ka marrë uratën; që pastë uratën. > **URUAR** (i e).

♦ *euf bis* Që nuk është i mbarë e i pëlqyeshëm; që nuk e duam; që të mundon; që dëshirojmë të jetë i mirë e i mbarë; i uruar. **Ky i bekuar shi i prishi të lashtat.**

*

Gjithë ditën e bekuar Gjithë ditën e ditës.

Ujë i bekuar *shak* Raki.

Ditë e Ujit të Bekuar *fet* Festë e krishterë e Epifanisë.

bekúar a (e) *f euf* Sëmundje e lisë.

bekúemit (të) *as G* Uratë; bekim.

bel i¹ *m* Pjesë e ngushtë e trupit të njeriut midis krahavorit dhe kërdhokullave; ijët; pjesë mbi kryqet, mesi; pjesë e ngushtë e rrobave, që mbështjellin trupin në këtë vend. **Bel i ngushtë (i hollë, i gjerë, i trashë). Me bel të këputur** me bel shumë të hollë. **Rripi i belit. Fustan (pallto) me bel. E kapi për bel.**

*

M'u këput bel Lodhem shumë sa më dhembin kryqet.

Rri me duar në bel (në ijë, në brez, në mes) *keq* Rri pa bërë kurrfarë pune.

bel i² *m sh a at* Vegël bujqësore si lopatë, me teh trekëndësh, zakonisht me një këmbëz, që përdoret për të punuar thellë tokën ose për të hapur hendek. Bishti i belit. **Thellë një bel** thellë sa gjatësia e tehut të belit.

*

Beli ka (edhe) bisht *fj u* Çdo veprim ka pasoja; dardha e ka bishtin prapa.

**

bel çatall Bel me tehun të trashë e të ndarë si bigë.

bel ulluk Bel me teh të kthyer si lug që përdoret për të hapur gropa.

béla *pj krahin G* Ndoshta; belqim; mbase.

belá ja¹ *f sh - të dhe ra rat bis* Punë që sjell të këqija e ngatërresa; vështirësi që sjell shqetësime; diçka e padëshirueshme dhe e mërzitshme. > **KOKËÇARJ•E A. Bela e madhe (e keqe). Punë me bela. Më zuri belaja. E fut në bela. Hap belara.**

*

E blej belanë me para E kërkoj vetë të keqen; më ha vetë (kurrizi).

Gjej belanë me dikë a me diçka U ngatërrova keq me dikë a diçka.

I bëhem (i bie) bela dikujt I qepem nga pas, i bëhem barrë; i bie me qafë.

Ia bëj bela dikujt Ia lë barrën në kurriz dikujt.

Kërcen prifti nga belaja *tall* Detyrohem të bëj diçka nga e keqja.

Më bie barku në bela *shak* Ha gjëra shumë të mira.

Më pjell (më ndez) belaja (groshi) me dikë Ndesh në vështirësi, zihem ngushtë, me dikë; më dalin ngatërresa të mëdha me të.

Na para, hiq bel Jam gati të paguaj, vetëm ngatërresa s'dua.

Për bel Për ngatërresa; për të sjellë kokëçarje; për fat të keq.

**

kali i belarave Njeriu, të cilit i mbeten në kurriz të gjitha ngatërresat e vështirësitë e të tjerëve; njeriu, të cilin e ngarkojnë me shumë punë.

belá ja² *f sh - të bis* Shtrati i pjellës te kafshët. **belaçór e mb bis** > **BĒLAQAR E**.

beladón•ë a f

♦ *bot (Atropa belladonna)* Bimë barishtore shumëvjeçare helmuese, shpesh haset si shkurre deri 1.5 m e lartë, me gjethë vezake gati 20 cm të gjata, me rrënjë të tulta dhe lule bojëvjollcë në trajtë këmbore.

♦ *farm* Bar i përgatitur me gjethet dhe rrënjët e kësaj bime, që përmbajnë atropinë.

belá•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá bis Ngatërrestar; që u nxjerr vazhdimisht ngatërresa të tjerëve.

belá•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë bis Njeri ngatërrestar, që u nxjerr ngatërresa të tjerëve. Është një belamadh që s'e ka shokun.

belá•mádh mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e BELAMADH

I. belaqár e mb bis Ngatërrestar. **Djalë belaqar.**

belaqár i m sh ë ët Njeri ngatërrestar.

belaqár•e ja f sh e et f e BELAQAR

I. belarús e mb > **BJELLORUS E**.

belarús i m sh ë ët **BJELLORUS I**.

belarús•e ja f sh e et f e BELARUS I.

bélas ndajf Për beli; për mesi. **Kapemi (rrokemi) belas** bëjmë mundje duke u kapur për beli.

belaxhësh•ë a f sh a at f e BELAXHI

U². belaxhí a m sh j jt G > **BELAXHI**

U². belaxhí e mb (Njeri) që bën bela.

belaxhí u¹ m sh j jt G > **BELAXHI U^{2,3}**.

belaxhí u² m sh nj njtë Njeri që bën belara.

belaxhí u³ m sh nj njtë

♦ Ai që punon me bel. > **BELTAR I**.

♦ *vjet* Fshatar i varfër që punon me bel me mëditje. > **BELSHAK U**.

belaxhí•e ja f sh e et f e BELAXHI U^{1,2}.

belb ndajf Me belbëzime; si belbacuk. > **BELBËR. Flas belb.**

belb i m sh ë ët Njeri i belbët, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbacák e mb shar I belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbacák u m sh ë ët Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbacák•e ja f sh e et f e BELBACAK U.

belbacúk e mb shar > **BELBACAK E**.

belbacúk u m sh ë ët > **BELBACAK U**.

belbacúk•e ja f sh e et f e BELBACKUK U.

belbájke mb f (Vajzë a grua) e belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbájk•ë a f Vajzë a grua e belbër; që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbák e *mb* I belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbák u *m* Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja..

belbán e *mb* I belbër; belbacuk; që flet me belbëzime; që i mbahet goja. > **BELBËR** (i e).

[Gjuha dalngadalë fillonte e trashej si e folura e një njeriu belban. (IK).]

belbán i *m sh ë ët* Njeri i belbër, që flet me belbëzime; që i mbahet goja. > **BELBACAK**

U. belbán•e ia f sh e et f e BELBAN I.

belbáq e *mb shar* > **BELBACAK E.**

belbaráq e *qib shar* I blebër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja. > **BELBACAK**

E. bélb•e ja f sh e et orn Patë e egër, me trup të vogël, që këlthet me zë të mbytur.

bélb•e ja f sh e et f e BELB I.

bélb•em vetv a (u) ur Flas si i belbër, me belbëzime, që i mbahet goja. **belbet•ój G > BELBET•UE (me).**

belbet•úe (me) jokál óva úe G Belbëzoj; flas

belb. **bélbër ndajf** Me belbëzime; si belbacuk.

bélbër (i e) mb Belbëzues; që belbëzon;

belbacak. **bélb•ër ra (e) f e BELB•ËR RI (i).**

bélb•ër ri (i) m sh ër rit Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja kur

flet. **bélb•ër ri m sh -ër rit** Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja kur

flet. **bélb•ër ra f sh ra rat f e BELB•ËR RI.**

belbëri a f Belbëzim; marrje e gojës në të folur.

belbërim i m > BELBËRÍ A.

belbër•ój jokál óva úar > BLEBËZ•OJ.

bélbët (i e) mb > BELBËR (i e).

belbëzák mb (Njeri) i belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbëzák u m sh ë ët Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbëzák•e ja f sh e et f e BELBËZAK U.

belbëzán e mb > BELBËZAK E.

belbëzán i m sh ë ët Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet

goja. **belbëzán•e ia f sh e et f e BELBËZAN I.**

belbëzím i m sh e et

♦ Marrje a mbajtje e gojës në të folur.

♦ E metë e të folurit që shfaqet me shqiptim të ndërprerë e të cunguar. [Në buzët e plasura s'iu vyshk belbëzimi (DA).]

♦ Të folur i paqartë e i palidhur; fjalë të shqiptarua nëpër dhëmbë; mërmëritje.

belbëz•ój óva úar

I jokál

♦ Më merret goja kur flas, i shqiptoj fjalët të ndërprera e të cungara; më mbahet goja.

Belbëzoj lehtë. Belbëzoj nëpër dhëmbë.

♦ (Fëmija) nis të flasë.

♦ Mërmërit; flas turbull.

II kal

♦ (Fëmija) mëson të shqiptojë (fjalët e para).

♦ Them (diçka) nëpër dhëmbë.

belbëzónjës e mb (Njeri) i belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja; belbëzues.

belbëzónjës i m sh ë ët Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbëzónjës•e ja f sh e et f e BELBËZONJËS I.

belbëzúarit (të) as Belbëzim; mërmëritje.

belbëzúes e mb (Njeri) i belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbëzúes i m sh ë ët Belbacak; ai që belbëzon; që i mbahet goja.

belbëzúes•e ja f sh e et f e BELBËZUES I.

belbëzújë *mb G (Njeri)* i belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbëzúj•ë *a m dhe f a at G* Belbacak; ai që belbëzon; që i mbahet goja.

belbíc•ë *a f sh a at ikt (Salmothymnus Ohridanus)* Troftë e Liqenit të Pogradecit, më e vogël se korani, në ngjyrë argjendi. > **BELUSHK•Ë A.**

belbít•et *vetv a (u) ur (Drita, flaka e kandilit etj.)* dridhet a meket. **belbítj•e** *a f* Dridhje a mekje e flakës së kandilit a llambës.

belbítur *(i e) mb (Dritë)* që dridhet; që zë të meket.

bélbj•e *a f* Marrje a mbajtje e gojës në të folur.

belb•ój *jokal óva úar* Më merret a më mbahet goja në të folur.

belbúc *e mb shar* Njeri që belbëzon, që flet me belbëzime, që i mbahet goja. **belbúc i m sh ë** *ët shar* Njeri që belbëzon, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbúc•e *ja f sh e et shar f e* **BELBUC I.**

belbúeshëm *ndajf* Bleb; me belbëzim; duke m'u mbajtur a marrë goja.

belbújë *mb shar* Njeri që belbëzon, që flet me belbëzime, që i mbahet goja..

belbúq *e mb shar (Njeri)* i belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbúq i m sh ë *ët* Njeri që belbëzon, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbúq•e *ja f sh e et f e* **BELBUQ I.**

bélc•ë *a f sh a at teks*

♦ Qilim i trashë me thellë të gjata, që shtrohet zakonisht pranë vatrës. > **PLAF I; CULL I.**

♦ Shtrojë me një a me disa fletë, e punuar në vegjë me fije të trasha leshi ose lecke, dhe me breza ngjyra-ngjyra.

belçét•ë *a f sh a at kryes sh*

♦ Plehra; plehurina.

♦ Varfanjakë; njerëz të dorës së fundit të shoqërisë; llum i shoqërisë. **bleçét•ë** *a f sh a at* Furrik i pulave.

belçík *u m sh ë* *ët* Hallkë e hundës (*për kafshë*).

bélða *pj krahin G* Ndoshta; belqim; mbase.

beléc *i m sh ë* *ët* A Fushë e betejës; fushë beteje.

beléc i m sh a at Qen i bardhë; balo.

beledí *a f sh - të* > **BELEDÍ•E JA.**

beledí•e *a f sh e et hist* Bashki.

belég *e mb bis* Budalla; mendjelehtë. **Pusho, o beleg (moj belege)!**

belég u *1 m sh ë* *ët* > **BEJLEG U.**

belég u *2 m sh ë* *ët* *bis* Njeri budalla a

mendjelehtë. **belég•e** *ja f sh e et bis* Budallaqe;

mendjelehtë. **belegrí** *a f sh - të* Ngatërresë; punë e

bërë lëmsh. **belék** *e mb krahin G*

♦ (*Vezë*) e vogël e pulës që nis të pjellë për herë të parë.

♦ (*Njeri*) trupvogël; imcak.

belék u *1 m sh ë* *ët* A Fushë e betejës; fushë beteje.

belék u *2 m sh e et krahin G*

♦ Vezë e vogël e pulës që nis të pjellë për herë të parë.

♦ Njeri trupvogël.

belém•e *ja f sh e et* Mbulesë leshi nën shalën e kalit deri në vithe. > **HASH•Ë A;**

PARAVITH•E JA; VITHANIK•E JA.

belemníte *t m sh paleo zool* Kafshë të ngjashme me kallamarin.

belésh *ndajf* Kot; më kot; pa dobi. **Flas belesh** flas pa e matur fjalën.

beletís *jokal G* > **BELETIS•Ë (me).**

beletís•ë (me) *jokal G*

♦ Dal nga rruga e drejtë; marr rrugë të shtrembër.

♦ Ndërkrehem;
rrebelohem. **beletísj•e a f G**

♦ Dalje nga rruga e drejtë.

♦ Rrebelim.

beletísun (i e) mb G

♦ I dalë nga rruga e drejtë.

♦ I ndërkryer; i rrebeluar.

beletríst i m libr Ai që merret me beletristikë, që shkruan kritikë letrare e artistike për efekt artistik.

beletristík e mb libr I beletristikës; i beletrizmit.

beletristík•ë a f libr

♦ Sprovë, kritikë e letërsisë dhe artit, që shkruhet kryesisht për efekt estetik.

♦ Letërsi si art i bukur. [**Meshari i Buzukut nuk hyn, sigurisht, në beletristikë.** (APp).] **beletríz•ëm mi m libr > BELETRISTIK•Ë A.**

belezík u m sh ë ët G > BYLYZYK

U. belg u m sh ë ët > BELGJIAN I.

belg e mb > BELGJIAN E.

belgjián e mb I Belgjikës; që ka të bëjë me Belgjikën, me banorët a vendësit e saj. **belgjián i m sh ë ët** Banor a vendës i Belgjikës.

belgjián•e ja f sh e et f e BELGJIAN I.

belgjik u m sh ë ët vjet Pushkë belge e para Luftës së Dytë Botërore.

Belgjik•ë a f gjeog Monarki parlamentare në Europën Veriperëndimore.

belhóllë mb (Vajzë a grua) me belin a mesin të hollë. **Modelet belholla.**

belí

I ndajf bis Haptas, qartë, në mënyrë të dukshme. **Bën beli** duket qartë, shquhet. **E bëj beli** e tregoj veten, e shfaq hapur.

II fj ndërmj Siç duket, me sa duket. [**Hajrin, djalë, un ty ta pasha,/ se beli i emi kenke kanë!** (CV).]

belicár e mb I Belicës; që ka të bëjë me Belicën, me banorët a vendësit e saj. **belicár i m sh ë ët** Banor a vendës i Belicës.

belicár•e ja f sh e et f e BELICAR I.

belícë mb

♦ (*Qershi*) me kokrra bardhoshe.

♦ Bardhoshe.

belíc•ë a¹ f sh a at

♦ *kopsht* Qershi kokërrmadhe me ngjyrë të bardheme.

♦ *kopsht* Dardhë, misër etj. me kokërr të verdhë në të bardheme.

♦ *krahin* Dele e bardhë. > **BEJK•Ë A.**

belíc•ë a² f ikt (*Phonixus phonixus*) Peshk i ujërave të ëmbla i familjes së krepëve, që haset në tufa të mëdha.

Beligrád i m gjeog vjet Beograd.

belík e mb vjet Që është pronë e shtetit.

*

Mall belik Mall i shtetit; *bis* mall pa zot; diçka për të cilën s'bëhet merak askush.

belí•k ku m sh qe qet vjet Pronë a mall i shtetit.

belím i m sh e et bujq Punim me bel (*i tokës*).

belín•ë a f sh a at bot (*Phlomis fruticosa*) Shkurre e vendeve mesdhetare, me shumë degë të holla, me gjethe të zgjatura si heshtë e poshtë me push, me lule të verdha e të mbledhura tufë, që tërheqin bletët. > **BEZG•Ë A; SFAK•Ë A.**

belíqe t sh i BELI•K KU.

belish•ë a f sh a at bot (*Holcus mollis*) Bimë barishtore shumëvjeçare me rizoma, me kërcell deri 30 cm të lartë, që mbin në pyje e buzë gjerdheve.

belízd•ër ra f sh a at Ç Bar fije hollë.

belízm•ë a f sh a at bot (*Andropogon pubescens*) Bimë e graminacave, me kërcëj të shumtë që dalin drejt e nga rrënja.

belkëpútur mb f (Vajzë a grua) me bel shumë të hollë. > **MESKËPUTUR**.

belkëpútur a f sh a at Vajzë a grua me bel shumë të hollë.

belk•úa ói m sh ónj ónjtë bot (*Nymphaea alba*) Zambak uji i bardhë. **belk•úe** m sh ój ójt bot G (*Nymphaea alba*) Zambak uji i bardhë. **bel•ój** kal óva úar Punoj me bel (*tokën*).

belór e mb (Veshje) Që bie deri në bel; me bel.

belór•e ja f sh e et Bluzë grash që bie deri në bel.

belót i m sh ë ët bot (*Rhamnus alaternus*) Shkurre e viseve mesdhetare, me degë që thyhen lehtë, me gjethe të trasha, të lëmuara e përherë të gjelbra, kokrrat e së cilës përdoren për ngjyrosje.

belqída ndajf bis Ndoshta; mbase. > **BELQIM**. **belqím**

ndajf bis Ndoshta; mbase. **Belqím** vjen nesër.

bashák e mb I Belshit; që ka të bëjë me Belshin, me banorët a vendësit e

tij. **belshák u** m sh ë ët vjet Fshatar i varfër, që punonte me bel me mëditje. **belshák u** m sh ë ët Banor a vendës i Belshit.

belshák•e ja f sh e et f e **BELSHAK**

U. **bélta** ndajf bis Ndoshta; mbase.

beltár i m sh ë ët > **BELSHAK U**.

beltráshë mb (Grua a vajzë) me bel të gjerë.

Beluçístán i m gjeog Krahinë malore në Azinë Perëndimore, që shtrihet nga juglindja e Iranit, jugperëndimi i Afganistanit deri në pjesën perëndimore të Pakistanit.

belúg•ë a¹ f sh a at ikt (*Huso uso*) Bli i detit të zi dhe Detit Kaspik. **Haviar beluge**. **belúg•ë**

a² f sh a at zool (*Delphinapterus leucas*) Balenë e vogël me dhëmbë, e ujërave të Arktikut, që bëhet e bardhë kur rritet.

belunázë mb poet (Vajzë, grua) me bel të hollë.

belunáz•ë a f sh a at Vajzë a grua me bel të hollë.

belúsh i m sh ë ët bot (*Vaccinium scoparicum*) Shkurre e vogël e viseve të ftohta, me gjelbërim të përhershëm, me lule të vogla si këmborë ngjyrë trëndafili të hapur, që bën kokrra të vogla, të kuqe dhe pak të tharta.

♦ Kokërr e kësaj bime. **Belush i** kuq.

belúshk•ë a¹ f sh a at ikt (*Salmothymnus Ohridanus Steindachner*) Troftë e Liqenit të Pogradecit, më e vogël se korani, në ngjyrë argjendi. > **BELBIC•Ë A**.

belúshk•ë a² f sh a at zvog, përk Mes i hollë. [**Kërkon belushka të ngrohta/shijon shalushka të plotë** (AZÇ).]

belúz i m sh ë ët teks > **BELLUZ I**. **belvedér**

i m ndërt usht Kullë vrojtimi; përg.

belvedér•e ja f sh e et Kiosk me çati, pa mure, që përdoret për të ndenjur në hije. **Belzebúb i** m Djall; Satan; demon i filistinëve.

belláh mb krahin G (Njeri) i qullët; pëtac.

béll•ë a f sh a at Ç Dele e bardhë.

bellicosó /belikózo/ muz it

I ndajf Në mënyrë luftarake, agresive.

II mb I ekzekutuar në mënyrë luftarake, agresive.

bellír•em vetv a ur A Kapitem; këputem.

béllo mb J (Fëmijë) i urtë.

bellobá *ndajf J*: **Fëmija shkon belloba** fëmija zvaritet këmbadoras.

Bellobóg u *m mit sll* Perëndi e dritës dhe diellit.

bellúsh i *m sh a at Ç* Qen qimebardhë.

bellúz i *m sh e et teks* Plush.

bellúztë (i e) *mb teks* (Prej) belluzi; që ngjan si belluz.

bemák u *m sh ë ët ikt* (*Rutilus rubilio Ohridanus*) Italian roach.

bemól *mb muz* Që ndodhet nën tonin e saktë; që ndodhet gjysmë toni më poshtë se çelësi korrespondues natyror. **Si bemol.**

bemól i *m muz*: **Shenja e bemolit** (*b*) shenjë që tregon se një notë ulet një gjysmë toni.

Ben i *m shkurt i* Arben.

benazepríl i *m farm* Bar për mjekimim e presionit të lartë të gjakut, kongjestionit kardiak dhe mosfunksionimit kronik të veshkave.

bend i¹ *m sh e et* Pellg me një ledh si pritë, ku grumbullohet ujë për të ujitur ose për një punë tjetër. > **HAUZ I.**

bend i² *m kryes sh e et* Shpoti, fjalë me thumb. **Flet (nget) me bende.**

♦ Fjalë të kota; gjeputa.

♦ Arsye të kota, që nuk qëndrojnë. **Nxjerr (qes) bende.**

*

Jam në bend të mirë Jam në qejf; jam me të mira.

bend i³ *m sh e et* Ai që i shkon pas dikujt që të përfitojë prej tij.

bend i⁴ *m sh e et* Gjymtim; ilet.

benediktín e *mb fet* I urdhrit të murgjërve benediktinë.

benediktín i *m sh ë ët fet* Murg i një urdhri katolik që ndjekin rregullat e Shën Benediktit (rreth vitit 529).

benefís i *m sh e et* Shpërblim kundrejt një shërbimi. **Benefiset e kishës.**

BENELUX I *m shkurt* Bashkim ekonomik i Belgjikës, Holandës dhe Luksemburgut. **benevrék•ë t** *m sh*

♦ Pantallona të gjera prej pambuku a mëndafshi, zakonisht të bardha e më rrallë të zeza ose në ngjyrë manushaqe, që i mbajnë burrat e gratë.

♦ Të mbathura të gjata deri në fund të këmbëve.

bén•ë a f Veri; anë e veriut; vend që e ha veriu. **Benë e shullë** veri e jugë.

beng si ndajf: **Bëhem beng i verdhë** zverdhem shumë. **Ftua beng i verdhë** ftua i pjekur mirë.

ben•g gu¹ *m sh gje gjet orn* (*Oriolus oriolus*) Zog shtegtar i harabelorëve, me pupla të verdha të ndritura dhe krahë të zinj e sqep të kuq; ushqehet me fiq.

ben•g gu² *m sh gje gjet krahin* Gjerdan me gurë të çmuar ose me florinj.

Bengál i *m gjeog* Krahinë e ndarë midis Bangladeshit dhe Indisë. **Tigër i Bengalit** (*Panthera tigris tigris*) lloji më i përhapur i tigrave. **Tigri i bardhë i Bengalit.**

bengaléz e *mb* I Bengalit; që ka të bëjë me Bengalin, me banorët a vendësit e tij. **bengaléz i** *m sh ë ët* Banor a vendës i Bengalit.

bengaléz•e ja f sh e et f e **BENGALÉZ I.**

bengalísht *ndajf* Në gjuhën e bengalezëve.

bengalísht•e ja f gjuh Gjuhë indo-ariane e Bengalit. **Alfabeti i bengalishtes** alfabeti bazë për shumë gjuhë të krahinave lindore të Azisë Jugore

béng•ë a f sh a at K Nishan në lëkurë; nishan i faqes.

béngje t *m sh orn* > **BENG•GU**².

beniamín i *m sh ë ët libr* Ai që gëzon dashurinë dhe përkrahjen e veçantë të dikujt; i përkëdheluri i dikujt. > **FAVORIT I; KANAKAR I.**

benínj e *mb mjek* I mirë; i parrezikshëm. **Tumor**

beninj. benk u *m sh ë ët orn* > **BEN•G U.**

benlík u m sh ë ët G Bocë; shishe.

bént•e ja f kryes sh krahin G Sulm i hidhur me fjalë.

bentexësh•ë a f sh a at vjet krahin G f e **BENTEXHI U.**

bentexhí u m vjet krahin G Ai që sulmon hidhur me fjalë.

bentexhí•je ja f sh e et vjet krahin G f e **BENTEXHI U.**

bentexhínj të vjet krahin G sh i **BENTEXHI U.**

bentík e mb gjeog (*Organizëm, bimë a kafshë*) që jeton në afër fundit ose në fund të detit.

bentón i m përmb bio Tërësi organizmash që jetojnë afër fundit të detit ose në fund të detit. **bentós i m përmb bio** > **BENTON I.**

benxín a f A Benzinë.

benxín•ë a f bis

♦ Benzinë.

♦ Motobarkë (që punon) me benzinë. > **BENZINAT•Ë**

A. bénxh•ë a f sh a at Ç Kodër.

benzaldehyd i m kim ind Aldehid i lëngët pa ngjyrë, me erë të hidhur si bajamja; përdoret për prodhimin e bojërave dhe parfumeve.

benzén i m kim ind Hidrokarbur i lëngët i avullueshëm, i pranishëm në bitumet qymyrgurore dhe në naftë; përdoret në sintezë kimike; ka veti kancerogjene.

benzinát•ë a f sh a at det Motobarkë që punon me benzinë.

benzín•ë a f kim, ind Hidrokarbur aromatik pa ngjyrë i avullueshëm, që nxirret nga nafta; ndizet lehtë dhe përdoret në sintezat organike, si solvent dhe si lëndë djegëse për motora me djegie të brendshme.

*

I hedh benzinë zjarrit Nxit grindjen e dy vetave; acaroj gjendjen.

I vë benzinën E djeg krejt; e përvëloj.

Lag drutë me benzinë Nxit sherrin; i hedh benzinë zjarrit.

**

benzinë automobili Benzinë për motora me djegie të brendshme.

benzinë aviacioni Lëndë djegëse për aeroplanë.

benzinë e etiluar Benzinë me përmbajtje të lartë plumbi.

benzinë e paeteluar Benzinë pa përmbajtje plumbi.

benzól i m kim, ind Lëng i hollë e pa ngjyrë, me një erë të lehtë; nxirret nga nafta; avullon e ndizet më shpejt se benzina dhe përdoret për disa lloje motorësh, për prodhimin e lëndëve ngjyrosëse, të lëndëve shpërthyesë, të disa barnave etj..

Beograd i m gjeog Kryeqytet i Serbisë; *hist* kryeqytet i ish Jugosllavisë.

beográdas e mb I Beogradit; që ka të bëjë me Beogradin, me banorët a vendësit e tij. **beográdas i m** Banor a vendës i Beogradit.

beográdas•e ja f e **BEOGRADAS I.**

Beotí a f gjeog ant Krahinë e Greqisë së lashtë, në veri të pjesës lindore të Gjirit të Korintit, ku ndodhet Mali i Parnasit.

Bep i em m shkurt i Jozef.

Bepín•ë a f shkurt i Jozefina.

beqár e mb (*Djalë a vajzë*) në moshë të madhe që nuk është martuar.

beqár i m sh ë ët Djalë i madh në moshë, i pamartuar.

beqár•e ja f sh e et Vajzë e madhe në moshë, e pamartuar **beqarí a f**

♦ Të qenët i pamartuar në moshë të rritur; gjendja e atij që e ka kohën për martesë, po nuk është martuar. **Vitet e beqarisë. I dha fund beqarisë.**

♦ *përmb* Tërësi e beqarëve; të rriturit e pamartuar. **Shokë të beqarisë.**

beqarísht ndajf Si beqar.

beqarllék u m bis > BEQARI A.

beqír i m sh bis Dashnor; i dashur në marrëdhënie midis homoseksualëve. **béqo ua m sh - t bis > BEQAR I.**

Béqo₁ja m shkurt i Beqir.

ber i¹ m sh e et

♦ Hark; pjesë e një sendi e përkulur si hark; lakesë. **Ber i urës.**

♦ Shigjetë. **Hark e ber** hark dhe shigjetë.

ber i² m sh e et zool (*Masticophis flagellum*) Gjarpër i hollë, deri 1.5 m gjatësi, që gjuan kryesisht hardhuca. > **SHIGJETULL A.**

berát i m sh e et vjet Dekret i sulltanit. > **FERMAN I.**

berátas e mb I Beratit; që ka të bëjë me Beratin, me banorët a vendësit e tij.

berátas i m sh - it Banor a vendës i Beratit.

berátas₁e ja f sh e et f e **BERATAS I.**

berátçe¹ mb (*Valle*) karakteristike e

Beratit. **berátçe² ndajf**

♦ Në të folmen e Beratit.

♦ Ashtu si bëjnë beratasit.

berátçe₁e ja f

♦ Valle popullore e krahinës së Beratit, që luhet nga dy veta të zënë për dore; valle beratase.

♦ Mënyrë e të folurit të Beratit.

berbát e mb Ç I shkujdesur; i shthurur; që prish pa mend. **berbán i m sh ë ët ent G** Mashkull i bletës.

berbát ndajf G Në gjendje të rrënuar.

berbatís kal G > BERBATIS•Ë (me).

berbatís•em G vetv dhe pës e BERBATIS. > BERBATIS•Ë (me U). **berbatís•ë (me) kal G** Rrënoj; prish keq.

berbatís•ë (me u) - (u) ë G

I vetv Rrënohet; priset keq.

II pës e BERBATIS•Ë (me).

berbatísj•e a f sh e et G Rrënim.

berbatísun (i e) mb G I rrënuar; i prishur keq.

berbecúl e mb bis

♦ Pa dinjitet; pa nder.

♦ Ç Varfanjak, i shtresës së varfër; i rreckosur. **berbecúl i m sh ë ët**

♦ Njeri pa dinjitet e pa nder.

♦ Ç Varfanjak; njeri i shtresës së varfër; njeri i rreckosur. **berbecúl•e ja f sh e et f e** **BERBECUL I.**

berbér e mb I berberëve; që ka të bëjë me berberët, me mënyrën e jetesës dhe gjuhën e tyre.

Gjuhë berbere gjuhë e përbërë nga shumë dialekte afro-aziatike, që flitet kryesisht në

Marok. **Kalendar berber** kalendar bujqësor tradicional që përdoret në krahina të ndryshme të Afrikës së Veriut.

berbér i¹ m sh ë ët

♦ Ai që ka për mjeshtëri të qethë flokët dhe të rruajë.

♦ vjet Ai që bën synet djemtë myslimanë.

*

Bëhem berber në kokën e tjetrit E mësoj diçka në kurriz të tjetrit.

Më rrove, të rrova, brisku (qe) i berberit Dolëm barabar, pa fituar as njëri as tjetri; as më ke, as të kam (borxh).

Te koka e qerosit të gjithë bëhen berberë *fj u* Një punë është fare e lehtë e mund ta bëjë kushdo kur s'ka përgjegjësi për të.

berbér i ² *m sh ë ët* Vendës i Afrikës Veriore. **berbér•e** *ja f sh e et f e* **BERBER**

I. berberhán•e *ja f sh e t* Flokëtores.

berberhán•ë *a f sh a at* Flokëtores.

berberí *a f sh - të*

♦ Berberhane; flokëtores.

♦ Mjeshtëri e flokëtarit.

berdánk•ë *a f sh a at* *vjet usht* Pushkë e vjetër me një fishek. **berdú** *je f sh je jet* *keq J* Grua e përdalë; zhargë.

berduvél•e *ja f sh e et J* Menteshë.

bereqávers *fj ndërmj* Jo keq, falë Zoit.

bereqavérsen *fj ndërmj* > **BEREQAVERS**.

bereqét *i m sh e et bis*

♦ Drithë; të lashta të mbjella dhe prodhimi i tyre. **Vit me bereqet. Bëj bereqet. Mbledh bereqetin. Me bereqet!** *urim* qoftë prodhim i mbarë.

♦ *fig* Fryt, dobi; vlerë. **Punë (fjalë) pa bereqet.**

* **E kam me bereqet** Më ka duk.

bereqetlí *e mb G I* bereqetshëm; i begatshëm.

bereqétsh•ëm (i) me (e) *mb*

♦ Që ka të korra të mbara; që ka prodhim të madh; që sjell prodhim të mbarë. **Vit (shi) i bereqetshëm** a good year.

♦ *fig* I frytshëm; i begatshëm. **Punë e bereqetshme.**

berét•ë ¹ *a f sh a at* Kapelë e rumbullakët dhe e sheshtë prej stofi të butë, pa strehë dhe pa rreth anash. **Beretat e kaltra.**

berét•ë ² *a f sh a at usht* Revolver i vogël i prodhimit italian.

bérëz ¹ *a f sh a at* Shigjetë. > **BER I**.

bérëz ² *a f sh a at orn (Motacilla cinerea)* Bishtatundës me ngjyrë hiri të ndritshme, me këmbë shumë të holla.

bérëz ³ *a f sh a at* Drugëz prej kallami, me kllapa në të dy anët për të mbledhur fillin. **bergsonián** *e mb fil*

♦ I teorisë së Bergsonit; që ka të bëjë me filozofin frëng Henri Bergson.

♦ (*Pasues*) i teorisë së Bergsonit për evolucionin.

bergsonián *i m sh ë ët fil* Pasues i teorisë së Bergsonit.

bergsonián•e *ia f sh e et fil f e* **BERGSONIAN I.**

beribát *si kallëzues:* **E bëj beribat** e prish fare; e shkatërroj sa s'ka ku të vejë më keq; e përlyej; e ndot.

beribát *e mb vjet* I çrregullt e i shkatërruar sa s'ka ku të vejë më keq; i përlyer, i ndotur; që nuk vlen për asgjë. **Njeri beribat. Grua (shtëpi) beribate.**

beribéri *m mjek* Sëmundje që shfaqet me mahisje të nervave dhe pamjaftueshmëri kardiake. **berihá** *pasth bis* Thirrje në rast rreziku.

berihá *ja f bis* Thirrje kushtrimi ose alarmi. **Vë berihanë** jap kushtrimin.

*

E bëj me beriha E bëj me shumë zhurmë e bujë.

I vë berihanë E vë dikë në lojë; e tall me të thirrura e me britma.

Pas berijasë Siç bëjnë a siç thonë të tjerët; nga t'i thonë; pas shumicës; kuturu; kot.

Për beriha Për bujë; sa për të bërë zhurmë.

beriháj *i m bis* > **BERIHA JA.**

beríl *i m gjeol* Mineral që shërben si burim kryesor i beriliumit.

beriliúm i *m kim* Element metalik i fortë e i thyeshëm, me ngjyrë të hirtë; përdoret kryesisht në forcimin e aliazheve (*simboli Be*).

berjër•ë a f sh a at Ç Tregim humoristik;

barcaletë. **ber•k ku** *m sh qe qet bot*

♦ Lëvore e brendshme e hollë, nën lëkurën e trashë të disa drurëve.

♦ Pjesë e drurit që vjen fill pas myjës ose zemrës së drurit dhe shkon gjer te barma. >

BLAN•Ë A².

berkeliúm i *m kim* Element radioaktiv i përftuar nga bombardimi i americiumit 231 me jone heliumi (*simboli Bk*).

berkí a *m sh - të bot (Sorbus torminalis)* Dru i lartë deri 20 m, me lëvore të fortë e të ashpër, me gjethe të gjata, të dhëmbëzuara e me push nga poshtë, që bën lule të bardha dhe kokrra të vogla me ngjyrë të verdheme e me shije të athët; kokrrat e këtij druri, që përdoren për të ngrënë, për të bërë raki etj. > **SURV•Ë A; VADH•Ë A; VADHËZ A.**

Vadhë e egër (e butë).

Berlín i *m gjeog* Kryeqytet i Gjermanisë; *hist* kryeqytet i Gjermanisë Lindore (RDGJ). **Rënia e Berlinit. Shembja e murit të Berlinit.**

berlinéz e *mb* I Berlinit; që ka të bëjë me Berlinin dhe me banorët a vendësit e tij. **berlinéz i** *m sh ë ët* Banor a vendës i Berlinit.

berlinéz•e ja f sh e et f e **BERLINEZ I.**

bermúdas e *mb* I Bermudës; që ka të bëjë me Bermudën, me banorët e vendësit e saj. **Bermúde t** *m gjeog* Koloni britanike me rreth 159 ishuj të vegjël në Oqeanin Atlantik, afër 1 500 km larg brigjeve të Karolinës Veriore të SHBA-së.

bernardín e *mb fet:* **Urdhër Bernardin** urdhër murgjërish e murgeshash katolike, i themeluar më 1098, të cilët mbahen me punën e vet në bujqësi. > **SISTERCIAN E.**

Bérn•ë a f gjeog

♦ Kryeqytet i Zvicrës.

♦ Kanton i Zvicrës.

beronjësh•ë a f sh a at Grua që nuk lind fëmijë.

berónjë *mb (Grua)* që nuk lind fëmijë.

berónj•ë a¹ f sh a at

♦ Grua që nuk lind fëmijë.

♦ Kafshë shtëpiake që nuk pjell. > **SHTERP•Ë A.**

berónj•ë a³ f sh a at *zool* Gjarpër hollë e i gjatë që mbështillet rreth presë.

berónj•ë a³ f sh a at *bot (Ilex acuífolium)* Shkurre a dru i vogël, përherë i blertë, me gjethe të dhëmbëzuar e me gjemba, të ndritur si lëkurë.

beronjësi a f sh - të Shterpësi (*e femrës*).

berónjësh e f Shterpë.

berq i *m sh ë ët* Kapicë; pìrg.

bérqe t *A sh i* **bar•k ku.**

bersalák•e ja f sh e et *ikt* Peshk femër me barkun plot me vezë.

bersaliér e *mb usht it* I bersalierëve; që ka të bëjë me bersalierët. **Trupa bersaliere. bersaliér i** *m sh ë ët usht it* Ushtar i trupave speciale të këmbësorisë italiane, të stërvitura për veprime të shpejta.

Berstúk u *m mit sll* Perëndi e pyllit (*në fiset sllave të Gjermanisë*). .

Bert i *m shkurt i* Albert.

Bért•ë a f shkurt i Alberta.

berúnz•ë a f sh a at *bot (Dipsacus)* Bimë barishtore gjembake 1 deri 2.5 m e lartë, që lidh boçe të mëdha lulësh ngjyrëvjollcë.

BERZH i *shkurt i* Banka Evropiane për Rindërtim e Zhvillim.

berr si *mb G (Njeri)* mendjetrashë; i pagdhendur; trashanik.

berr i m sh a at Bagëti të imëta, dhen e dhi. **Mish berri** mish qengji a të imtash.
[Efendi, është mish derri!/- Un e ha mishin e berri! (Pop).]

*

Çdo berr (dash) varet nga këmbët e veta f j u

♦ Secili përgjigjet për punën e vet, secili i del zot vetes.

♦ Çdo njeri duhet trajtuar dhe vlerësuar sipas veçorive që ka, duhet parë më vete pa e futur në një thes me të gjithë të tjerët. .

I bëj berra I ther; i masakroj.

berráh e mb K

♦ Mendjetrashë; trashanik.

♦ Budalla i padëmshëm.

berrebáj•ë a₁ f sh a at K Tokë e palëvruar.

berrebáj•ë a₂ f sh a at K fig Njeri mendjetrashë.

berréjshëm mb pandr Që bën be në të rreme; që gënjen kur betohet se thotë të vërtetën.

berrgát•ë a f Shkumë që lëshon përsipër uthulla e prishur.

berrjáb•ë a f sh a at vjet G

♦ Kullotë e përbashkët. > **BASHKARI**

A₁ . berrják kal G > BERRJAK•Ë (me).

berrják•et pavet dhe pës e BERRJAK. > BERRJAK•Ë (me u).

berrják•ë (me) kal a ë G Plehëroj me bagëtinë e mbyllur në vathë në një copë arë.

berrják•ë (me u) - (u) ë pavet dhe pës e BERRJAK•Ë (me).

Bes i₁ m shkurt i Besim; Besnik.

Bes i₂ m mit egj Perëndi-xhuxh i muzikës dhe luftës.

bésa pj bis përdoret si pasthirmë me kuptim betohem, të them të drejtën, të them të vërtetën: **Besa po!**

bésa-besë pj Për besë; për fjalë të nderit. **Besa-besë, do të fitojmë.**

bésa-bés•ë a f Zotim solemn për të vepruar së bashku për një qëllim; fjalë e nderit që jepet për të përkrahur dikë ose për t'u lidhur me të. **Zotohem me besa-besë** jap fjalën e besës.

Bëjmë besa-besë. [- Me besa-besë?/- Me besa-besë e për kokën e dyfekut. (DhP).]

*

Jo besa-besë e pesë e pesë Po e dhe fjalën, mbaje. **besatár e mb vjet**

♦ I lidhur si aleat me dikë.

♦ (Njeri) besnik.

besatár i m sh ë ët vjet

♦ Aleat.

♦ Njeri besnik.

besatím i m sh e et Lidhje e besës; aleancë.

besat•óhem vetv óva (u) úar vjet Lidhem me besë, bëj aleancë me dikë. **besatór e mb krahin G (Mik)** i besës; besnik.

besatór i m sh ë ët krahin G Njeri besnik.

besatór•e ja krahin G f e BESATOR I.

besatúar (i e) mb I lidhur me besë ose aleancë me dikë.

Besemér e mb met (Çelik) i prodhuar duke lëshuar rryma ajrit në masën e hekurit të shkrirë, që djeg qymyrin e tepërt dhe papastërtitë.

bés•ë a f

♦ Fjalë e dhënë për diçka të rëndësishme, premtim që jepet me dëshirë dhe me sigurinë se do të mbahet, fjalë e nderit për të plotësuar medoemos një detyrim që merret përsipër. **I rri në besë dikujt. Shkel (thyej, kthej) besën. [Të gjithë Atij duke u betuar,/ Të lidhim**

besën për shpëtim (AS).] [Uh! Europë, ti kurva e motit,/ qi i rae mohit besës e Zotit (GjF).]

♦ Bindja në çiltërinë e ndershmërinë e dikujt, besimi i plotë te dikush a te diçka. **Ka besë** mund t'i besohet. **I zë (i jap) besë** i besoj. **Ia lë në besë**.

♦ Zotim që shtëpia e një të vrari i jep vrasësit ose familjes së tij, që brenda një afati të caktuar të mos e merrte gjakun prej tyre; pezullim i armiqësisë ose i gjakmarrjes ndërmjet fiseve a katundeve në kohë të vështira, që arrihej me marrëveshje dhe sigurohej me fjalën e dhënë nga të dy palët; kohë sa zgjat ky zotim ose pezullim. **Lidh besë. Prish besën. E vras në besë. Zgjat besën.**

♦ *vjet* Mbrojtje që gëzon miku nga mikpritësi sa kohë qëndron tek ai ose gjatë udhëtimit deri në një vend tjetër; ndore; premtim që i jepet dikujt se nuk do të pësonte gjë të keqe gjatë qëndrimit në një vend. **Jam në besë të dikujt. E marr në besë dikë. I ra në besë. E pres (e ha, e vras) në besë.**

♦ *vjet* Marrëveshje për veprime të përbashkëta, që arrihej sipas fjalës së dhënë. >

BESËLIDHJE A. Vëmë besë kundër dikujt lidhemi kundër dikujt.

♦ *dhe sh* ë ët Besim fetar; fe.

♦ Besnikëri. **Grua e besës.**

*

Me besë Me besnikëri.

Për besë! Për fjalë të nderit!; me të vërtetë!

S'kam besë sa ta shikoj Mezi pres ta shikoj; nuk më durohet që ta shikoj.

**

besa e gjarprit Zotim a premtim që nuk i duhet besuar kurrë. **Bës•ë a f sh i** Besnike.

bësës (i e) mb Besnik. **Burrë i besës** njeri që e mban fjalën.

besë•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja

♦ Që e shkel fjalën e dhënë; që s'mund a s'duhet t'i zihet besë. > **PABESË (i e).**

♦ Që e ka të dobët ndjenjën e besimit fetar; i lëkundur në besimin fetar.

besë•kéq kéqi m sh këqíj këqíjtë

♦ Njeri që e shkel fjalën e dhënë; njeri i pabesë.

♦ Njeri i lëkundur në besimin fetar.

besë•kéqe kéqja f sh këqíja këqíjat f e BESË•KEQ KEQI.

besëkótë mb libr Besëtytë; (*njeri*) që beson gjëra të kota.

besëkotësi a f sh - të libr Të qenët besëtytë. > **BESËTYTËNI A.**

besëlidhës e mb I lidhur me besë për veprime të përbashkëta me dikë a të tjerë; pjesëtar në një besëlidhje. > **ALEAT E.**

besëlidhës i m sh - it Ai që lidhet me besë për veprime të përbashkëta e dikë a të tjerë. > **ALEAT I.**

besëlidhje a f sh e et Marrëveshje për një qëllim të përbashkët, që mbështetet në zotimin solemn të pjesëmarrësve; lidhje për veprime të përbashkëta. > **ALEANC•Ë A. [Besëlidhja e Lezhës. ...ekziston edhe prirja për të konstatuar tek Bibla, sidomos tek "Besëlidhja e Vjetër", më së pari një realitet letrar... (ShS).]**

besëlidhni a f sh - të G Besëlidhje; besatim.

besëlidhur (i e) mb I lidhur me besa-besë; aleat.

besëlidhur a (e) f sh a at e BESËLIDHUR I.

besëlidhur i m sh - it Njeri i lidhur me besabesë; aleat.

besëlidhur i (i) m sh - it (të) > BESËLIDHUR I.

besëlig ë mb I pabesë; besëkeq.

besë•lig lígu m sh lígj lígjtë Njeri i pabesë a besëkeq.

besëligë a f sh a at f e BESËLIG U.

besëligj të *sh* i **BESË•LIG LIGU.**

bës•ëm (i) **me** (e) *mb* A I besueshëm; i besës; që i qëndron besës.

besë•mádh **mádh**e *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* Që ka shumë besim te të tjerët ose në vetvete.

besë•mádh **mádh**i *m sh mëdhénj mëdhénjtë* Njeri me shumë te të tjerët ose në vetvete.

besë•mádh•e **ja** *f sh mëdhá mëdhátëf e* **BESË•MADH MADHI.**

besëmbájtës **e** *mb* Besnik; që i rri besës (fjalës së dhënë).

besëmirë *mb* *vjet* Që i përmbahet pa lëkundje a dyshime një besimi fetar. **besëndërrúar** **i** *m sh - it* Njeri i kthyer në fe (besim) tjetër.

besëpákë *mb*

♦ (Njeri) që ka pak besim te të tjerët ose në vetvete; që nuk ka shumë besim te diçka.

♦ (Njeri) me besim të lëkundur te feja.

besëpák **u** *m sh ë ët*

♦ Njeri që ka pak besim te të tjerët ose në vetvete; që nuk ka shumë besim te diçka.

♦ Njeri me besim të lëkundur te feja.

besëpák•e **ja** *f sh e et f e* **BESËPAK U.**

besëplótë *mb* (Njeri) me besim të madh te dikush a diçka; i sigurt. **besëplótë** **i** *m sh ë ët* Njeri me besim të madh te dikush a diçka. **besëplót•e** **a** *f sh a at f e* **BESËPLOT•Ë I.**

besëprém•ë **e** *mb* G > **BESËPRERË.**

besëprém•ë **i** *m sh ë ët* > **BESËPRER•Ë I.**

besëprém•e **ja** *f sh e et f e* **BESËPREMË I.**

besëprërë *mb* *keq* I pabesë; që të pret në besë.

besëprër•ë **i** *m sh ë ët* Njeri i pabesë, që të pret në besë. **besëprër•ë** **a** *f sh a at f e* **BESËPRER•Ë I.**

besëprërj•e **a** *f sh e et* Prerje në besë; pabesí; tradhti.

besëqén **e** *mb* *shar* (Njeri) i pabesë; që nuk e mban besën.

besëqén **i** *m sh ë ët* *shar* Njeri i pabesë; që nuk e mban besën..

besëqén•e **ia** *f sh e et* *shar f e* **BESËQEN I.**

besërrém•ë **e** *mb* Që bën be të rreme.

besëshkálë *mb* Që nuk e mban besën e dhënë, që e shkel besën; tradhtar.

besëshkál•ë **i** *f* Njeri që nuk e mban besën e dhënë, që e shkel besën; tradhtar.

besëshkál•ë **a** *f sh a at f e* **BESËSHKAL•Ë I.**

besëtár **e** *mb* *vjet*

♦ Besnik; i besës. **Grua besëtare.**

♦ (Njeri) besimtar.

besëtár **i** *m sh ë ët*

♦ Njeri besnik (i besës).

♦ Besimtar; që beson.

besëtár•e **ja** *f sh e et f e* **BESËTAR I.**

besëtytë *mb* (Njeri) i dhënë pas besimeve të kota; që beson në gjëra të kota.

bestëtytní **a** *f sh - të libr* Paragjykim, sipas të cilit disa ngjarje e dukuri merren si shenja të fshehta, që parathënë të ardhmen ose që sjellin të mirën e të keqen; besim i verbër i njerëzve të prapambetur në forcat e mbinatyrshe; besim i kotë. [**mbasi të jetë hapë vorri me ceremonitë perkatëse sipas besëtytnive të vendit** (KM).]

besëtytnór **e** *mb* Që mbështetet në besëtytni; që është besëtytni. **besëthýem** **e** *mb* G > **BESËTHYES E.**

besëthýemj•e **a** *f libr* G **BESËTHYERJ•E**

A. besëthýer *mb* > **BESËTHYES E.**

besëthýerj•e **a** *f libr* Shkelje e besës.

besëthýes e mb Që shkel besën, fjalën e dhënë. >

BESËSHKALË. besëthýes i m sh ë ët Njeri që shkel besën, fjalën dhënë. . **besëthýes•e ja f sh e et f e BESËTHYES I.**

besëzbrázët mb I pabesë; që s'i ka vlerë fjala e dhënë.

Bési¹ *f shkurt i* Besnike.

Bési² *m shkurt i* Besnik;

Bestar. **besím i m sh e et**

♦ Bindje e fortë se diçka është e vërtetë ose se do të ndodhë patjetër; siguri për vetitë e mira të dikujt; qëndrim i mbështetur në këtë bindje e siguri. **Mungesë besimi. Kam besim se...** jam i bindur. [Veç kësaj, edhe për biografinë e tij ishte një gjë e mirë. Ishte një shenjë besimi e shtetit. (IK).]

♦ Pranim i dogmës dhe i riteve të një feje; një fe dhe përkatësia zyrtare në të. **Njerëz nga të gjitha besimet.**

♦ kryes sh Bindje në përfytyrime fetare e në paragjykime për diçka të mbinatyrshme; besëtytni, paragjykim. **Besimet e popujve të lashtë.**

besimbjérrës e mb libr (Veprim a sjellje) që nuk krijon besim.

besimplótë mb libr Që ka ose shpreh besim të plotë te dikush a në diçka; që përshkohet nga besimi i palëkundur.

besimtár e mb Që beson dogmat e një feje; ai që pranon se ka perëndi, njeri fetar.

besimtár i m sh ë ët Ai që beson dogmat e një feje; ai që pranon se ka perëndi, njeri fetar.

[Besimtarëve të pafe,/ që mbulojnë krimet me lutje,/ nuk u foli!

(PJ).] **besimtár•e ja f sh e et f e BESIMTAR I.**

besimtarí a f libr Besim në

perëndi. **bésk•ë a f sh a at** Gajtan;

kordon. **Bésk•ë a f përk i** Besnike.

beslém•e ja f sh e et vjet Bagëti e ruajtur për t'u therur në një festë. **beslidhní a f sh - të** Besëlidhje; besatim.

besní a G f Besnikëri.

besník e mb

♦ (Ai) që e mban deri në fund zotimin; që nuk tradhton; i qëndrueshëm në ndjenja ndaj dikujt a diçkaje; që e ruan deri në fund dashurinë për dikë ose që e ndjek dhe e mbron atë deri në fund. **Grua besnike. Aleat besnik [kemi kndue, po armët besnike (GjF).]**

♦ Që nuk largohet nga e vërteta, që përputhet plotësisht me diçka tjetër, që mund t'i besohet; i përpiktë. **Pasqyrë besnike e jetës së vet.**

♦ Besimtar, që ndjek me përpikëri dogmat dhe kërkesat e fesë.

*

Qen besnik Qen rojë e dikujt.

besník u m sh ë ët

♦ Njeri besnik. [Nënë zgjedhën besnikët për vdekje lëngojnë (FN).]

♦ fet Besimtar i devotshëm; që ndjek me përpikëri dogmant dhe kërkesat e fesë. **Thërres besnikët në lutje.**

besník•e ja f sh e et f e BESNIK

U. besnikërí a f

♦ Të qenët besnik; veti e njeriut besnik; ndjenjë e qëndrueshme e dashurisë për dikë; qëndrueshmëri e patundur në marrëdhëniet e në lidhjet me dikë; devotshmëri.. **Besnikëri bashkëshortore. Besnikëri e shokut. Besnikëri ndaj vendit. Provë besnikërie.**

Mbroj me besnikëri.

♦ Qëndrim i pandryshueshëm kundrejt një ideje, bindjeje etj.

♦ Përputhje e plotë me të vërtetën ose me faktet; përpikëri e riprodhimit ose zbatimit të diçkaje. **Luaj me besnikëri një pjesë muzikore. Zbatoj me besnikëri (një projekt).**

besnikërisht *ndajf*

♦ Në mënyrë besnike; me besnikëri. **I shërbej besnikërisht. Mbroj (ruaj) besnikërisht. Zbatoj besnikërisht udhëzimet.**

♦ Në mënyrë të përpiktë, në përputhje të plotë me të vërtetën ose me faktet, me përpikëri, me besnikëri. Përkthej (riprodhoj) besnikërisht. [Gj. Fishta e ka vazhduar besnikërisht traditën letrare shqiptare edhe në vijën e një tradite të pashkëputur skenderbegiane (ES).]

besnikí a m G > BESNIKËRI A. [Duhet ruajtur përgjithmonë Kanuni i Lekë Dukagjinit (ndjesë pastë!) sidomos për punë ndere, trimnie, kreshnikie, besnikie (DhP).]

Béso *shkurt* i Besim; Besnik; Bestar.

bes•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) I bie dikujt në besë; e lë veten në dorë të dikujt; i besoj dikujt. [Ajo duhej ta kuptonte se të fshehta të tilla nuk i besoheshin kujtdo. Ajo bënte pjesë këndeje e tutje në ajkën e bashkëpunëtorëve. (IK).]

II pavet

♦ Kam besim në vetvete.

♦ Mendohet ose merret me mend (se). **Besohet se do të vijë.**

III pës e BES•OJ.

bes•ój óva úar

I kal

♦ E marr për të vërtetë (*diçka*); pranoj që (*diçka*) është ashtu ose që përputhet me të vërtetën; i zë besë (*diçkaje*). **E besoj lehtë. Këtë s'ta beson njeri! Mos u beso fjalëve. [Përkëdhel'u kurrizin dhe do t'të besojnë,/ Vraj-i, shtypi, dhe shtrydhi, dhe do t'adhurojnë" (FN).]**

♦ Kam bindje (*se...*); kam besim te (*dikush*). **Besomë! Besoj se dikush nuk ka faj. [Më kanë lodhur më shumë, besomëni, ca fjalë,/ se kjo peshë e neveritshme gjarpërinjsh (IK).]**

♦ I ngarkoj (*dikujt*) një barrë a një detyrë ose i jap *diçka*, duke pasur besim tek ai; ia lë në dorë; i them (*dikujt*) një lajm, një të fshehtë etj., duke pasur besim se nuk do t'ia tregojë askujt.. **I besoj një detyrë dikujt.**

II jokal

♦ (me *parafjalë*) Kam besim. **Besoj në aftësinë e tua. [Katër ditë i vdekuri,/ S'besuan në perëndi,/ U ngrinë e vanë pas tij,/ Të shihnin ç'do bën ai (Pop).]**

♦ (me *fjali të varur shpjeguese*) Mendoj, jam i mendimit; ma merr mendja (*se...*); e quaj të mundshme. **Besoj se po. [Besoj se jeni në një mendje me mua, se një shtet mund të këtë një mijë cene, por kurrësi nuk mund të dojë ta mashtrojnë. (IK).]**

♦ Jam besimtar; besoj në perëndi.

*

Nuk u besoj syve (veshëve) Habitem shumë nga një e papritur që shoh (dëgjoj).

S'i besoj as këmishës së trupit S'ia kam besën as njeriut më të afërt.

besójm•ë a f sh a at fet Sistem parimesh e besimesh; kredo. **Besojma** judaike, islamike, e krishterë.

besór•e ja f sh e et fet > BESOJM•Ë A. Besorja ortodokse.

bespáq i m G Marrëveshje për pezullim i gjakmarrjes.

bestâ (me) kal na - G E rrah keq; e shqep në dru (*dikë*).

bestâ•j kal G > BESTA (me).

bestâm•ë (i) e (e) mb G I rrahur keq; i shqepur në dru. **bestâmj•e a f G** Rrahje keq; shqepje në dru.

bestár e mb Besnik; i besës.

besték *u m sh ë ët krahin* G Bishtalec; gërshet.

bestína *t f sh* G Degë hese pa gjethe (*pasi i kanë ngrënë bagëtitë*). **bestsëllër** *i m sh - ët ang* Libër shumë i shitur.

bestýtë *mb* > **BESËTYTË**.

bestytní *a f sh - të* > **BESËTYTËNI**

A. besúam *(i) e (e) mb* A I besuar.

besúar *(i e) mb* Që gëzon besimin e plotë të dikujt; që është besnik. **Njeri i besuar. Rojë e besuar.**

besúar i *(i) m sh - it (të)*

♦ Ai që gëzon besimin e plotë të dikujt; besnik.

♦ Njeri i ngarkuar që të veprojë me fuqi të plota në emër të dikujt. **besúem** *(i) e (e) mb* G > **BESUAR** *(i e)*.

besúes *e mb* Që beson (*dikë a diçka*).

besúesh•ëm *(i) me (e) mb* Që mund t'i besohet, që mund t'i zihet besë; i besuar. **Burim i besueshëm informacioni.** [Abas Kupi asht ma i drejtë, ma zotni, ma burrë e ma i besueshëm se padroni, apor ustai i tij matian. (KM).]

besueshmëni *a f libr* > **BESUESHMËRI** **A.** [Me gjithë këte dy gishta artikull po ta bashkanjes, shkruet me dorë (ishalla mund të lexohet!) e pa citatat qi kishin me i dhënë mâ besueshmëni. (ZV).]

besueshmëri *a f libr* Të qenët i besueshëm, veti e diçkaje që është e besueshme. **besht i m** Faqe me gjashtë pika e gurit në lojë të tavllës.

beshamél *i m ushq* Salcë e trashë, e gatuar me vezë, qumësht, miell e gjalpë. qumështi. Pure patatesh me beshamel.

beleshtís *kal* G > **BELESHTS•Ë** *(me)*.

beshtletís•ë *(me) kal a ë* G Ushqej; mbaj me ushqim (*dikë*).

beshtletísj•e *a f vjet* G Ushqim; që ushqyerit.

beshtletísun *(i e) mb vjet* G I ushqyer; i mbajtur me ushqim.

beshtletísun it *(të) as vjet* G Të ushqyerit. > **BESHLETISJ•E** **A.**

beshtlíz•ë *a f bot* (*Convulvulus*) Bimë barishtore kacavjerrëse me lule si hinkë. **besht•ó** *j kal óva úam* A Forcoj; përforcoj.

bésht•e *ja f sh e et krahin* Profkë; gënjeshtër.

beshtemádh *e mb krahin* Gënjeshtar i madh; që thotë profka.

beshte•mádh **mádh** *i m sh mëdhénj mëdhénjtë* Gënjeshtar i madh; profkatar. **beshte•mádhe** **mádhja** *f sh mëdhá mëdhátë* *f e*

BESHTE•MADH **MADHI.** **bésht•ë** *a f sh a at bot*

♦ (*Cuscuta*) Bimë barishtore parazite me kërcell kacavarës e pa gjethe, me lule të verdha, të bashkuara si tufë, që dëmton rëndë bimët bujqësore. > **HELMËZ** **A; KUSKUT•Ë** **A.**

♦ (*Sambucus embulus*) Qingël.

béshtër *(i e) mb* A (Njeri) shumë punëtor; punëtor i madh. **beshtín•ë** *a f sh a at* G Tufë bagëtish pa barí.

beshtjér *i m sh e et*

♦ Mundim; krusmë.

♦ Vuajtje e madhe.

beshtjér i *m sh e et* A Zeje; zanat.

beshtrik *u m sh ë ët* G Kalli misri pa kokrra (shterp).

bet *ndajf* G Shumë. **Bet i madh.**

bet *kal a ur* E mërzit (*dikë*); ia prish qejfin (*dikujt*). .

béta *f pandr*

♦ Shkronjë e alfabetit të greqishtes (β).

♦ fiz Beta. **Rreze beta** beta rays.

betár i m sh ë ët Ai që dëshmon me betim për dikë në kuvend a gjyq.

betéc i m sh ë ët kopsht Fik i parë; fik i lashtë, kokërmadh që piqet herët. **betéj•ë a f sh a at**

♦ Ndeshje e armatosur ndërmjet forcave të mëdha të ushtrive kundërshtare në një fushë luftime. **Betejë detare (ajrore, tokësore). Hap betejë. Në mes të betejës.** [Rend e u thuaj,/ Se betejën e fituam/ Dhe qytetin e shpëtuam! (FN).] [Gjin Muzaka, ishte dërguar të fshihej në një pyll aty afër, me urdhër që të mos lëvizte gjersa të ndizej beteja në të gjitha anët. (AE).]

♦ Ndeshje e ashpër ndërmjet forcave shoqërore kundërshtare për qëllimet dhe interesat e tyre.

♦ *fig* Veprimtari e gjerë, përpjekje të mëdha e të përqendruara për të plotësuar një detyrë të rëndësishme. > **LUFT•Ë A.**

betér ndajf bis

♦ Shumë; sa s'ka ku të vejë më; tepër. **Beter i shëmtuar. Është e bukur betër.**

♦ Shumë keq; aq keqsa s'ka ku të vejë më. **Për betër** për faqe të zezë.

betér e mb bis

♦ I keq sa s'ka ku të vejë më; i shëmtuar; që s'ka fare vlerë.

♦ Shumë i shëmtuar.

*

U bë betër U bë gjakderdhje e madhe.

betér i m sh ë ët Njeri shumë i keq, shumë i shëmtuar. **betér•e ja f sh e et f e BETER I.**

betére t f sh Çikërrima.

Bét•ë a f Elizabeta.

Béti f shkurt i Beatrice.

betím i m sh e et

♦ Përmendje e dikujt a diçkaje të shtrenjtë për të treguar se them të vërtetën ose se do ta bëj patjetër diçka. [Pse i jep shqiptari ma tepër randësi betimit: "Për qiellë e për dhe" se atij "për Zotin", "për Allahun", "për Krishtin" etj. (KM).]

♦ Premtim solemn për të shprehur besnikërinë ndaj një çështjeje madhore. **Betim para flamurit të kombit. Formulë e betimit. Bëj betimin ushtarak.**

♦ Dhënie e besës; lidhje me besabesë.

betím•ë a f Pllakë a rrasë guri, mermeri etj.

betín•ë a f sh a at Kurth me rrasë guri për zogj. > **BATIN•Ë A.**

Betlehém i m gjeog

♦ Qytet i vogël në jug të Jeruzalemit, në bregun perëndimor të Lumit Jordan, brenda territorit të Autoritetit Palestinez.

♦ *fet* Vendlindja e Mbretit David; vendlindje e supozuar e Jezu Krishtit. **Në Betlehem të çifutnisë.**

bet•óhem vetv óva (u) úar

♦ Përmend dikë a diçka të shtrenjtë a të shenjtë për ta siguruar dikë se them të vërtetën ose se do ta kryej diçka patjetër, bëj be; premtoj me be. **Betohem për kokën e nënës. M'u betua për sytë e ballit se...**

♦ Premtoj në mënyrë solemne për të mbetur besnik, për të kryer një detyrë ose për të vepruar në përputhje me ligjin, bëj betimin. **U betua para trupit gjykues. [Të gjithë Atij duke u betuar,/ Të lidhim besën për shpëtim (AS).]**

♦ Jap besën; lidhem me besë së bashku me të tjerë për të bërë diçka.

bet•ó j kal óva úar libr E vë (dikë) të bëjë betimin (në gjyq etj.).

betón i m ndërt Përzierje e çimentos me zhavorr e me ujë, që bëhet shumë e fortë kur thahet dhe që përdoret si lëndë ndërtimi. **Një betoni** impiant ku prodhohet betoni.

betonarmé ja f sh - të ndërt Beton i forcuar me shufra hekuri.

betó•nem vetv óva (u) úar vjet J > BETO•HEM.

betoniér i m sh ë ët ndrët Punëtor i përzierjes së betonit.

betoniér•ë a f sh a at ndërt Përzierëse betoni.

betoním i m sh e et ndërt Mbushje, veshje a shtrim me beton.

betonísht•e ja f ndërt Concrete-mixing unit.

beton•óhet úa (u) úar

I vetv

♦ **veta III ndërt** Mbushet, vishet a shtrohet me beton.

♦ **veta III fig** Forcohet shumë; bëhet i fortë si beton.

♦ **fig** Ngulem fort në pozitë e mia. **Skuadra u betonua në mbrojtje. II pës e BETON•OJ.**

beton•ój kal óva úar

♦ **ndërt** Mbush, vesh a shtroj me beton; forcoj me beton. **Betonoj tarracën.**

♦ **fig** Mbroj me mjete shumë të fuqishme. [ky treg ishte betonuar në atë farë feje nga paraia dhe përpjekjet mbytëse të iniciativës së lirë, të këtyre bosëve (FÇ).]

betonshkúm•ë a f ndërt Shkumë betoni.

betonshpúes e mb usht (Predhë) me fuqi të mjaftueshme për të depërtuar betonin në një trashësi të dhënë.

betóntë (i e) mb ndërt I bërë prej betoni. **Shtyllë e betontë.**

betonúar (i e) mb I derdhur në beton; i mbushur, i veshur a i shtruar me beton; i përforcuar me beton.

betonúes e mb ndërt Që shërben për gatimin e betonit.

betonúes i m sh - it ndërt Punëtor i përgatitjes së betonit; punëtor që merret me punime betoni.

bétsh•ëm (i) me (e) mb I

përbindshëm. **betúar (i e) mb**

♦ **keq I** papajtueshëm me diçka; që qëndron deri në fund pa u lëkundur në të vetën, që nuk heq dorë kurrë nga qëndrimi i vet (për kundërshtarët). **Armik i betuar.**

♦ **vjet** Që ka bërë betimin për diçka.

betúar i (i) m sh - it (të) vjet drejt Qytetar që merr pjesë si anëtar gjyqi në shqyrtimin e disa çështjeve, sipas ligjeve të së drejtës.

bet•úer óri m órë órët vjet drejt > BETAR I.

bêth a f sh ë ët krahin G > BYTH•Ë A.

beth i m sh ë ët ent Pështymë, e dhier mize.

bêthi ndajf krahin G Ulur në bythë.

bethýes e mb

♦ Që shkel besën.

♦ I pabesë.

beúr i m sh ë ët A Hark i harkëtarit.

Béverli-Hillz i m gjeog Qytet në Kaliforninë Jugperëndimore, i njohur si lagje ku banojnë shumë aktorë të Holliudit.

bexér i m sh ë ët Vigan. > BEZER I.

béxg•ë a f sh a at bot > BEZG•Ë A.

bez i m Copa llumi me shkumë në një hurdhë a pellg.

béza-béza ndajf A Në ajër; përpjetë.

bezbelí ndajf vjet, bis Tamam; po; patjetër; doemos. **Bezbeli ashtu do të thoshte.**

bezdí a f sh - të bis Ndjenjë e mërzi që vjen nga diçka e pakëndshme dhe e padëshirueshme; mërzi, shqetësim. **E kam bezdi dikë** s'e duroj dikë. **Është për bezdi** është i mërzitshëm.

bezdís kal a ur Mërzit me diçka të pakëndshme a të padëshirueshme; i ndërpres punën, i prish qetësinë, i hyj nëpër këmbë, e shqetësoj.. **Na bezdisën mizat. [Lulit nuk i pëlqente kur njerëzit nuk të vështronin në sy. Por edhe kjo ngulitje e vështrimit e bezdiste. (IK).]**

bezdís•em a (u) ur bis

I vetv Mërzitem kur vjen dikush a diçka e pakëndshme; lë punën e shqetësohem kur më ngacmon dikush ose kur më pengon diçka e padëshirueshme.

II pës e BEZDIS.

bezdísj•e a f sh e et bis Mërzitje nga dikush a diçka që më detyron të heq vëmendjen nga ajo që jam duke bërë; shqetësim nga diçka e pakëndshme.

bezdíssh•ëm (i) me (e) mb bis I mërzitshëm; që sjell mërzë a shqetësim me diçka të pakëndshme a të padëshirueshme; (*njeri*) që ngatërrohet nëpër këmbët e dikuft dhe s'e lë rehat. **[Fustani i bardhë e i ngushtë i puthitej bezdísshëm pas këmbëve duke i krijuar ngathtësi në hapat. (ED).]**

bezdísur (i e) mb bis > BEZDISSH•ËM (i) ME (e).

bezhdí•e ja f sh e et Mall batall, pa farë vlere.

béz•e ja f sh e et teks Pëlhurë pambuku pak e ashpër, e bardhë ose me ngjyra, që përdoret për çarçafë, ndërresa etj.

bezelík u m sh ë ët > BYZYLYK

U. bezér i m sh ë ët Vigan; div.

béz•ë a f sh a at Breg ranor.

bézg•ë a f sh a at bot (*Phlomis fruticosa*) Shkurre e viseve mesdhetare, me degë të holla e të dendura, me gjethe heshtake, poshtë me push, me lule të verdha të mbledhura tufë, që tërheqin bletët. **> BELIN•Ë A; BEZG•Ë A; SFAK•Ë A.**

bezistán i m sh e et vjet

♦ Pazar; treg i hapur.

♦ Pjesë e pazarit të tipit oriental, e mbuluar plotësisht a pjesërisht dhe e mbyllur me porta.

*

Si në bezistan Me bollëk.

bezon•kéq kéqe mb A I pabesë; besëkeq.

bezonmírë mb A Besëmirë; i besës.

béztë (i e) mb teks I bërë me beze. **Çarçafë të beztë.**

bezubát e mb Ç Shumë i varfër.

bezubát i m sh e et kryes sh Ç Fukara që mashtron për të nxjerrë jetesën.

bezún•ë a f sh a at

♦ Zog i pëllumbit.

♦ Zog pa pupla, që s'i kanë dalë puplat.

bézhë mb Me ngjyrë kafe të çelur në të trëndafiltë a në të verdhë. **bezhdí•e ja f sh e et > BÉZHDIL•Ë A.**

bézh•ë a f Ngjyrë e verdhë në kafe, me nuanca nga më e çelëta deri te më e mbyllëta. **bezhóll•e ja f sh e et krahin G** Lëkurë e frutave, patateve dhe e drurëve.

bezhórr•ë a f sh a at orn Pelikan.

bëçít•ë a f sh a at Gropë me ujë që buron nga toka.

bëfsha dëshir BËJ. T'u bëfsha kurban. [Na prishi natën më të bukur, ia bëfsha nënën ia bëfsha. (ED).]

bëhá•s kal ta tur > BËHAS.

bëhát kal Hutoj; lë pa mend.

bë•hem ra rë

I vetv

♦ *dhe veta III* Ndryshoj përbërjen, përmasat, trajtën etj.; kthehem në një gjendje tjetër; filloj të jem...; *dhe fig* kthehem, shndërrohem; fitoj cilësi a tipare të tjera; jetoj e veproj si i tillë.

U bë i butë u zbut. **Bëhet i bardhë** zbardhet. **Bëhem i pasur** pasurohem. **Bëhem dhë në fytyrë** zbehem shumë; irnosem. **Bëhem i madh** rritem. **Bëhem i mërztishëm** i bezdis njerëzit. **Bëhet akull** ftohet shumë; ngrin. **Bëhem qiri** dobësohem shumë. **Bëhem gjysmë njeriu** dobësohem shumë; trembem shumë; e humb krejt. **Qielli u bë sterrë** qielli u vrenjt shumë, u nxi. **Bëhem i duruar (i sjellshëm, i mirë)**. [Përtej varrit të atit tënd/ varret e tjerë u rritën dhe u bënë male (VZh).]

♦ *veta III* (Pemët) rriten dhe piquen; (*bimët e arave*) rriten; vijnë në prodhim; bëhen për t'u korrur. **U bë gruri**. **U bë rrush i mirë** sivjet.

♦ Zhvillohem e rritem; arrij një moshë të caktuar për të bërë diçka. **U bë djali për shkollë** djali mbushi moshën shkollore. **U bë goxha burrë** he. **U bë toka për t'u mbjellë**. **U bëfsh njëqind vjeç! urim!**

♦ *veta III* Përgatitet; përfundon; mbaron; kryhet. **Sa do të bëhet dreka? U bë dreka**. **U bë shtëpia**. **Bëhem gati**.

♦ *veta III* Ndryshon trajtë a gjendje. **U bë një vrimë e madhe**.

♦ (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor*) Krijohet; shfaqet; shpifet. **Më bëhet një lëmsh në grykë**. **M'u bënë grykët**. **Bëhem me huqe**.

♦ *veta III* Ndodh; ngjan; zhvillohet **Ndeshja nuk do të bëhet**. **Ç'u bë me të?** çfarë ndodhi me të? **Ç'po bëhet kështu?** çfarë po ndodh? **U bë ç'u bë** nuk ndreqet më.

♦ *fig* Vij në një gjendje shpirtërore të caktuar. **Bëhem me inat** inatosem. **Bëhem pikë e vrer** mërztitem shumë. **Bëhem merak** shqetësohem. **Bëhem më mirë** përmirësohem.

♦ *veta III* Kthehet në pronë të dikujt, i përket, i takon. **Pasuria iu bë atij**.

♦ Mësoj dhe zotëroj një mjeshtëri. **Bëhem mekanik**. [Po të pranohesha student e, sidomos, po të bëhesha aktor, do të bëhesha si të tjerët. (IK).]

♦ Marr një gradë a titull. **U bë artist i popullit**.

♦ Caktohem a emërohem në një post; zgjidhem në një organ; marr përsipër një detyrë; kryej detyrën e... **Desh të bëhej deputet**. **U bë president**.

♦ Merrem vesh a lidhem me dikë për një punë; hyj në marrëdhënie a në lidhje me të; pajtohem në mendime me dikë; bashkohem, shkoj me dikë, afrohem shumë. **Bëhemi miq**. **U bënë kundër tij**. **Bëhem me dikë**. **U bëmë krushq**.

♦ Lyhem me diçka; fëlliqem, përlyhem, ndotem. **Bëhem tërë baltë**. **Bëhem me shkumë (me krem, me pudër)**.

♦ *bis* Gjej a siguroj diçka që më duhet. **Bëhem me shtëpi**. **Bëhem me para**.

♦ Gjej atë që kërkoj. **M'u bë djali me nuse** (me shoqe).

♦ Më lind fëmijë. **Çifti u bë me binjake**.

♦ *veta III* Kalon një kohë e caktuar, mbushet një afat; arrin, është. **U bënë dhjetë vjet**. **U bë koha të nisemi**.

♦ *kryes veta III, në të kryerën e thjeshtë tall* Nuk është i asaj moshe a i asaj shkalle ose nuk ka atë vlerë, që të krahasohet me mua; nuk është i denjë për t'u barazuar me dikë, nuk meriton të përfilllet. **U bënë edhe ata të...** **U bë veza të mësojë pulën**.

♦ *bis* Hiqem, mbahem si...; shtirem. **Bëhej për i ditur (për i zgjuar)**. **Bëhej për budalla (si i paditur)**. **U bë i sëmure (si i vdekur)**.

♦ *bis* Më del emri për diçka të keqe; fitoj nam të keq; më ngjitet diçka, krijohet mendim i keq rreth meje. **U bë me fjalë (me llafe)**. **U bë me njollë (me cen)**. **U bë emër (u bë nam)** ia zënë emrin në gojë për të keq; ka marrë nam të keq.

♦ *kryes sh bis* Arrijmë një sasi të caktuar, jemi (si numër); bashkohemi disa veta, mblihdemi së bashku.. **Bëhemi katër vetë**.

♦ *bis* Ndodhem diku; *veta III* gjendet, është. **Ç'u bëre gjithë ditën? Nga bëhesh ti? Ç'm'u bënë çelësat?**

♦ *bis* Lëviz, zhvendosem. **Bëhu më tutje! Bëhem mënjane.**

♦ *veta III* Përbëhet. **Fshati bëhej nga dyzet shtëpi.**

II paret

♦ Më duket, më del, më shfaqet, më ngjan si... **Më bëhet sikur...** kam përshtypjen se... **M'u bë në ëndërr. Më bëhet si fytyrë e njohur** më duket sikur e njoh.

♦ S'kam dëshirë për diçka; nuk më pëlqen; nuk më vjen për mbarë. **S'më bëhet të ngrihem (të dal, ta shoh, të punoj).**

♦ Vjen një mot i caktuar; krijohet një gjendje tjetër e kohës ose e mjedisit.. **U bë natë** u err. **U bë vapë.**

♦: **S'ka si bëhet. Sipas vendit bëhet kuvendi** *fj* u duhet vepruar në përshtatje me rrethanat a me vendin ku ndodhesh.

III pjes e BËJ.

*

Bëhem abanoz Jetoj gjatë; bëhem plak i vjetër.

Bëhem baltë para dikujt Servilosem keq para dikujt

Bëhem begun Ligem; dobësohem shumë.

Bëhem bilbil Ndrequem; rregullohem; bëhem lule (*pas një periudhe të vështirë*).

Bëhem bishë (ujk) Egërsohem shumë; tërbohem nga zemërimi.

Bëhem bisht sëpate Bëhem vegël në duart e dikujt.

Bëhem bishtajë Dobësohem shumë; ligem; dërrmohem; bëhem copë-copë.

Bëhem bllacë Lagem shumë; bëhem qull; *veta III (buka)* mbeti si qull; nuk u poq mirë.

Bëhem burrë Tregohem trim.

Bëhem bythë Dehem keq; bëhem tapë. **Bëhem**

cironkë Dobësohem e thahem shumë.

Bëhem copë (copash) Përpiqem shumë.

Bëhem çull Vishem me të zeza në shenjë zie.

Bëhem daulle (fuçi) Ha sa plas.

Bëhem dele Thinjem krejt; më zbardhen flokët.

Bëhem derr Mërzitem shumë (pa punë, duke pritur).

Bëhem det Lagem shumë; më shpëton ujët në tesha.

Bëhem dhé Më ikën gjaku.

Bëhem dhëndër Vishem e mbathem për bukuri.

Bëhem dordolec Lagem shumë; lagem gjer në palcë; bëhem

qull. **Bëhem erë** Iki shumë shpejt; zhdukem menjëherë.

Bëhem fare Bëhem budalla; e humb pusullën; ligështohem shumë; më lë mendja; më lëshon zemra; bëhem si mos më keq.

Bëhem finjë me dikë Zihem me fjalë të ashpra me dikë.

Bëhem firë Humbas, zhdukem; vdes.

Bëhem fli (theror) Flijohem (therorizohem); jap jetën.

Bëhem furde Dobësohem shumë; tremem; bëhem gisht.

Bëhem furkë Dobësohem shumë; bëhem shkop.

Bëhem furrë Nxehem; inatosem shumë.

Bëhem furtunë (tufan) Iki shumë shpejt; bëhem erë; dehem tej mase; bëhem tapë; tërbohem.

Bëhem hamull Ndizem; më hipën gjaku në kokë; marr

zjarr. **Bëhem harbi** Zemërohem shumë; tërbohem nga inati.

Bëhem hell Zgjatem e hollohem nga trupi; dobësohem shumë a tremem nga sëmundja ose nga merak; shtang në vend nga diçka e papritur.

Bëhem hut Iki me vrap, me të katra.

Bëhem i madh ♦ Ritem. ♦ Gradohem; zë post të lartë.

Bëhem kala Dehem keq; bëhem tapë.

Bëhem kalama Sillem si fëmijë.

Bëhem lesë Dehem keq; bëhem tapë.

Bëhem katërsh Përpiqem me të gjitha forcat; lodhem shumë me një punë.

Bëhem kërcu Thaj së ftohti; bëhem si dru.

Bëhem kurban Bëhem theror (fli); martirizohem.

Bëhem lakër Këputem e zdërlaqem nga lodhja, vapa e madhe ose sëmundja.

Bëhem lëmsh Mblidhem kruspull.

Bëhem lesh Lodhem shumë; rraskapitem.

Bëhem lojë e dikujt Më tallin a më qeshin të tjerët; bëhem gazi i botës.

Bëhem lule Bëhem shumë mirë nga gjendja a nga shëndeti; rregullohem si jo më mirë; shtrohem, bëhem i sjellshëm, i bindur, i arsyeshëm etj.

Bëhem lulëkuqe Skuqem shumë (*nga turpi*).

bëhem lumë Dehem keq; bëhem tapë.

Bëhem me fletë (me krahë) Gëzohem shumë (nga një lajm); marr guxim e forca të reja.

Bëhem me turp Turpërohem; më zë turpi.

Bëhem më vete Veçohem; ndahem nga prindërit.

Bëhem një (njësh) me tokën Shtrihem rrafsh përtokë; vdes.

Bëhem një grusht Mblidhem; tkurrem; tutem.

Bëhem pas Ç: I bëhem pas dikujt e ndjek nga prapa dikë.

Bëhem për një gisht (lugë) mjaltë Trembem shumë; më ikën kërthiza.

Bëhem për pushkë Vij në moshë për të mbajtur armë; jam bërë për t'u vrarë. **Bëhem për qumësht** Zbutem; më bie inati; urtësohem.

bëhem për shkalë Lodhem aq shumë, sa nuk qëndroj dot më këmbë; rraskapitem.

Bëhem për troke tall Bëhem si kafshë; bëhem për të më varur një këmborë.

Bëhem për ujë të ftohtë ♦ Më qortoi rëndë; s'më la gjë pa thënë. ♦ Më rrahu keq.

Bëhem për vig Ligem shumë nga sëmundja sa s'eci dot; jam i sëmurë rëndë; jam në prag të vdekjes; jam me një këmbë në varr.

Bëhem përralla e botës Më del nami i keq; mbahem nëpër gojë nga të gjithë për punë të këqija.

Bëhem petë Dobësohem shumë; tretem; sëmurem.

Bëhem plak Plakem; rrëgjohem.

Bëhem problem Krijoj shqetësime të mëdha për të tjerët me sjelljet e veprimet e mia sa duhet të merren me mua; u përmendem për të keq, folën keq për mua.

Bëhem pulë Përulem; nënshtrohem.

Bëhem pus Nxihem në fytyrë; ngrysem i tëri; nxehem shumë.

Bëhem qengj Bëhem shumë i urtë e i butë; nuk më ndihet zëri.

Bëhem qiqër (kokërr qiqër) Shëndoshem; bëhem shumë mirë me shëndet.

Bëhem rrushkull Varfërohem shumë.

Bëhem shirit Dobësohem shumë; tretem.

Bëhem si pras i pjekur Dobësohem e thahem; tretem e fishkem.

Bëhem spec (piper) Më hipën zemërimi a inatosem menjëherë.

Bëhem turrë Mblidhem e bëhem një dorë; mblidhem grusht; nuk dëgjoj nga veshët; shurdhohem.

Bëhem tym e flakë Inatosem shumë; e humb toruan nga zemërimi.

Bëhem tym Zhdukem; iki menjëherë; bëhem re; dehem keq, bëhem tapë; zemërohem shumë; nxehem keq sa s'di ç'bëj; tërbohem nga inati.

Bëhem ujë Lagem shumë.

Bëhem urë e gurë Tobtohem në punë; përpiqem me të gjitha forcat për të përballuar vështirësitë e jetës.

Bëhem uthull Nxehem shumë; inatosem.

Bëhem veri Iki shumë shpejt; zhdukem papritur; bëhem erë.

Bëhem xhind Zemërohem keq; më hipën inati; tërbohem nga inati; më hipin xhindet.

Bëhem zjarr Inatosem a u nxehem shumë, sa s'e përmbaj dot veten.

Bëhem zot i vetes Rritem; burërohem; e kam vetë në dorë, vendos vetë për fatin tim. **Bëhemi cokla** U ndamë e u shpërndamë; u përçamë; u shkëputëm e u

Bëhemi gjak (mish e gjak) Bbashkohemi fort; bëhemi njësh. **Bëhemi grusht** Shtrengojmë radhët; bashkohemi fort me shoshoqin. **Bëhemi sardele** Jemi shumë ngushtë a shtrenguar në pak vend.

Bëhet (bie) shuall ♦ (*Bima*) bie a rrëzohet rrafsh me tokën. ♦ (*Vendi për qark pemës*) mbulohet krejt me kokrra të rëna përdhe.

Bëhet bërlllok Bëhet copë-copë; thërrmohet; shkatërrohet krejt; dehem keq; pi shumë; bëhem tapë.

Bëhet bozë Përsëritet aq sa ta mërzit; i bie shumë çmimi; u lirua shumë.

Bëhet byk Dërrmohet, lodhet shumë; shkatërrohet a priset krejt.

Bëhet dru (gur) *veta III* thahet e forcohet shumë; *veta I* ngrij së ftohti; nuk ndiej asgjë; mpihem i gjithi; ligem e dobësohem së tepërmi; thahem e bëhem shkop.

Bëhet dushk Thahet; bëhet shkrumb. .

Bëhet eshkë Thahet shumë.

Bëhet han Bëhet rrëmujë e madhe; hyn e del kush të dojë.

Bëhet histori diçka Zgjatet e bëhet tërkuzë diçka, duke folur të gjithë; përsëritet shumë herë.

Bëhet preshe (*Bima*) fishket; thahet.

Bëhet rrogos (*Të lashtat*) u rrëzuan rrafsh me tokën; (*pemës*) i bien kokrrat me shumicë përdhe.

Bëhet vaj (*Deti*) qetësohet.

Bëhet zhur Digjet krejt; shkrumbohet.

Bëhu burrë! Trego burrëri a trimëri! [**bëhuni burra! Rrëmbeni kazmat! (FK).**]

Bëhu def! Shporru!; zhduku

I bëhem (i dal) krah E ndihmoj, e përkrah dikë.

I bëhem baltë në opingë dikujt I ngjitem shumë dikujt sa e mërzis; nuk i ndahem fare, i shkoj gjithnjë pas.

I bëhem barrë I rëndohem dikujt.

I bëhem bela I bie më qafë.

I bëhem çadër dikujt E mbroj dikë; i bëhem mbrojtje dikujt.

I bëhem çandër dikujt I qëndroj përballë pa u përkulur; nuk mposhtem para dikujt.

I bëhem ferrë (rriqër, çimkë, këpushë, rrodhe) I ngjitem pas sa e mërzit; i qepem e nuk i ndahem.

I bëhem gjalmë dikujt I qepem pas e nuk i ndahem dikujt; i bëhem rrodhe.

I bëhem harrje dikujt I qepem dikujt dhe e mërzit shumë; e bezdis tej mase..

I bëhem havale dikujt E mërzit; e bezdis; i bie më qafë; i qepem e s'i ndahem. **I bëhem hije dikujt** E ndjek nga prapa si fantazmë dikë.

I bëhem jorgan dikujt E mbroj dikë; nuk e lë dikë të dëmtohet.

I bëhem konak dikujt E strehoj dikë; e ndihmoj të fshihet në shtëpinë time.

I bëhem lepitkë dikujt I ngjitem pas e nuk i ndahem; i përullem e i bëhem baltë për diçka. **I bëhem pullë (poste) dikujt** I ngjitem fort e s'i shqitem dikujt.

I bëhem shtrat dikujt I bëhem mbështetje dikujt; e përkrah dhe e mbroj dikë.

I bëhem velenxë dikujt Ia mbuloj të metat e gabimet dikujt.

I bëhet balta flori Është i aftë që çdo punë ta bëjë mirë; i ka duart të arta; është njeri me fat të mbarë; i ecën fati.

I është bërë mendja (koka) lojëra E ka gjithnjë mendjen te lojërat.
Ku bëftë halë në grykë! *mallk* Të ngectë në fyt; mos e hëngsh kurrë.
Kur të bëhen dy ditë bashkë Kurrë; kurrën e kurrës.
Kur të më bëhet mbarë Kur të më jepet rasti; kur të gjej kohë të përshtatshme; kur të më volitë.
Më bëhet bari një pëllëmbë Kam vdekur prej kohësh.
Më bëhet faqja rrogoz Nuk më skuqet faqja, jam i pacipë, s'di ç'është.
Më bëhet ferra Brahim Kam frikë a trembem për hiçgjë.
Më bëhet gjaku mavi Trembem a frikësohem shumë.
Më bëhet mendja havale S'jam në rregull nga mendja; prishem nga mendtë; më ha meraku gjithnjë për një gjë; më ngulet në kokë diçka; më hipën në kokë për diçka.
Më bëhet mullë në bark Më ngjitet nga prapa e s'më ndahet.
Më bëhet shpirti (zemra) copë (plagë) Lëndohem thellë në shpirt (në zemër).
Më bëhet zemra (shpirti) vrer (helm) Pikëllohem shumë; helmohem; vrerosem.
Më është bërë lëkura rrogoz Më është trashur shumë lëkura; jam mësuar me qortime e me kritika dhe nuk më bëjnë më përshtypje.
Më është bërë si burri i nënës Më ka mërzhitur tepër, mezi e duroj, s'e shoh dot me sy. **M'u bë fat (kësmet, risk)** Më erdhi pa e ditur në derë diçka e mirë.
M'u bë gjaku ujë U tremba shumë.
M'u bë kripë Më shkoi ters a mbrapsht një punë.
M'u bë plagë në sy Nuk mund ta shikoj dot; nuk e duroj dot; e kam halë në sy.
M'u bë puna shirit bëj ta mbaroj e s'e mbaroj dot një punë; më ngelet puna në dorë nga mërzia a lodhja.
M'u bë pus diçka Më shkoi ters puna.
M'u bë qejfi pushkë U gëzova shumë.
M'u bë shpirti gomar U mërzita shumë.
M'u bë shtëpia hithërishtë M'u bë shtëpia gërmadhë; m'u shkretua shtëpia, s'më mbeti asnjëri gjallë, m'u shua pragu.
M'u bë ujk diçka M'u mërzit shumë diçka, më doli fare nga zemra, s'e duroj dot; s'e shoh dot me sy.
M'u bë zemra zhur Kam shumë mall; më digjet zemra për dikë; vuaj shumë.
M'u bëftë kurban! *mallk* I dëshiroj një të keqe dikujt; më marrtë të keqen.
M'u bënë sytë ujë M'u lodhën shumë sytë (kur lexoj gjatë e pa ndërprerje).
M'u bënë sytë ujë për dikë E pres dikë për një kohë të gjatë e me mall.
Nuk bëhem dot katër Kam shumë punë, të cilat nuk mund t'i kryej dot të gjitha njëherësh. **Sa më s'bëhet** Sa s'ka ku të vejë më shumë.
S'bëhem i gjallë S'ndihem fare; s'e hap gojën; nuk lëviz fare nga vendi; humb; s'dihet se nga shkoj; s'dëgjohej me gjë për mua.
S'bëhet deng me rrush (s'bëhet rrushi deng) *ff u* Është gjë që s'bëhet; është e pamundur.
S'bëhet urë në gëzhdalla *ff u* Çdo gjë ka nevojë për mjetin ose për mënyrën e vet që të bëhet.
S'më bëhet vonë E marr shumë shtruar diçka; nuk shqetësohem fare për diçka.
Shpatullat s'bëhen tri *ff u* Mundësia a aftësia për të përballuar punët e vështirësitë ka një kufi.
T'u bëftë diell! Të daltë mbarë!; paç fat!
T'u bëftë dita një mijë! *urim* Rrofsh!; paç jetë të gjatë.
T'u bëftë pushka top! *urim* T'u rritshin fuqitë e fitofsh.
U bë baltë e pluhur U shkatërrua plotësisht; u bë pluhur e hi.
U bë barut U tha shumë, aq sa mund të thërrmohet.
U bë fyell diçka U zhvesh krejt; mbeti pa mbulesë.

U bë lesh (flokë) arapi U ngatërrua shumë diçka, u përzie keq; u bë lesh e li. **U bë lesh e li** U bë rrëmujë; u ngatërrua keq; u përzien gjëra që s'duhën përzier. **U bë lesh e mish me dikë** U zu a u grind keq me dikë; u përlesh me dikë.

U bë limë shtëpia Shtëpia mbeti fare pa njeri a pa orendi, mbeti e zbrazët. **U bë pasqyrë** U bë dritë, shkëlqen nga pastërtia.

U bë për djall (për dreq) U bë keq e më keq, u prish fare; u djallo; u bë për lumë. **U bë për thikë (derri etj.)** U bë për t'u therur.

U bë përrallë diçka Është përsëritur shumë diçka; është folur shumë për diçka që nuk është realizuar.

U bë pus pa fund U bë kasaphanë e vërtetë, nuk dihet sa u vranë; u bë gjaku gjer në gju.

U bë pus qielli U nxi qielli.

U bë tapë (thumb, livadh, xurxull, fushë, karroqe, bërryl) U deh keq, piu shumë.

U bëfsh një mëhallë! *urim* U shtofsh e u shumofsh!

U bëfsh si viç! *urim* Të rritesh i shëndetshëm.

U bëftë lëmsh! *mallk* Vdektë!

U bëmë kashtë e koqe U shpërndamë andej-këtej; u përhapëm nga të katër anët; u shpartalluam.

U bëmë për thikë U zumë keq; arritëm deri atje sa mund të thereshim me njëri-tjetrin.

U bë tërkuzë U zgjat tepër e pa nevojë një punë, bisedë etj.

U bë në thelë e copë U vranë e u prenë.

U rritsh, u bëfsh si viç! *urim* Të rritesh i shëndetshëm. **bëj ra rë**

I kal

♦ Përgatit a prodhoj (*diçka*) duke përpunuar një lëndë; ngre a ndërtoj (*diçka*) duke përdorur sende a pjesë të ndryshme; gatit (*diçka*) vetë ose me vegla, makineri etj. **Bëj drekën** gatuj drekën. **Bëj pëlhurë** end pëlhurë (në vegjë, tezgjah). **Bëj një shtëpi** ndërtoj një shtëpi. **Bëj zjarrin** ndez zjarrin. **Më bëj një kafe.**

♦ Krijoj (*një vepër arti, shkencore etj.*); hartoj, shkruaj, përpiloj. **Bëj një vjershë (një këngë, tregim, film, portret, skulpturë).** **Bëj një studim (plan, program).** **Bëj lojëra (programe) kompjuterike.**

♦ Merrem me (*diçka*); kryej (*një punë a një veprim*); zhvilloj (*një veprimtari të caktuar*); zgjidh (*një çështje*; plotësoj (*një detyrë*). **Bëj punën time.** **Bëj mësimet (detyrat).** **Bëj tregti** merrem me tregti. **Bëj pazarin** psonis. **Bëj një problemë** zgjidh një problemë. **Ç'po bën?** me se po merresh?

♦ Hap (*një vrimë, një gropë etj.*); çel (*një hendek, vijë, tunel etj.*) duke gërmuar a duke mihur; çaj; shpoj. **Bëj një hendek (kanal, tunel).** **Bënë themelet.** **Bëj grupa.** **Bëj qilizmë.** **Bëj një vijë uji.**

♦ Organizoj e zhvilloj (*diçka*); marr pjesë në (*një ngjarje, punë etj.*). **Bëj dasmë (festë).** **Bëj garë.** **Bënë një takim (konferencë).** **Bënë grevë (demonstratë).** **Bëj komplete (intriga).** **Bëj manovra.** **Bëmë gjyq.** **Bëj luftë.**

♦ *fig* Ngre a kurdis (*një kurth*); i punoj (*një rreng dikujt*). **I bëj pritë dikujt.** **I bëj një lojë (marifet, rreng) dikujt.** **Mos më bëj lojëra!**

♦ Lyej (*diçka*) me një lëndë; zë (*diçka*) me një lëndë; fëlliq, përlyej (*duart etj.*) me diçka. > **NDOT Bëj murin me gëlqere.** **Bëj buzët me të kuq.** **Bëj me pluhur.** **I bëj duart pis.**

♦ Veproj (*mbi dikë a diçka*) duke i lënë shenjë, gjurmë, mbresë etj. **I bëj një gërvishtje.** **Bëj një vijë** heq një vijë.

♦ Kryej (*një lëvizje*). **Bëj dy hapa.** **Bëj një rrotullim (një kërcim, një fluturim).** **Bëj shenjë me dorë.** **Ia bëj me gisht (me kokë).**

♦ I nënshtrohem (*një veprimi*); kryej (*diçka që lidhet me mua*) duke iu nënshtroar një veprimi a një procesi; veproj mbi (*dikë për diçka*); ia nënshtroj (*dikë*) një veprimi; përpiqem

të ndikoj mbi (*dikë a diçka*). **Bëj banjë** (dush, gargarë). **I bëj një fotografi.**

Bëj radioskopi. Bëj banja dielli. I bëj masazh. I bëj lajka. I bëj kërcënime

♦ I sjell (*dikujt*) një pasojë, i shkaktoj (*diçka*); jam shkaktar për (*diçka*); jam shkaku a burimi i (*diçkaje*). **Bëj një të mirë. Më bëri mirë (keq). E bëj të lumtur dikë. E bëj me inat. Ma bëri koka** vetë e kam fajin (*për atë që më ndodhi*).

♦ E detyroj ose e nxit (*dikë*) të kryejë një punë a një veprim; jam shkaku që... (*me një folje në mënyrën lidhore*). **E bëj të flasë dikë. Bëj për të qeshur (për të qarë). E bëj të fluturojë nga gëzimi.**

♦ *bis* E pajis (*dikë me diçka*); i siguroj, i gjej, i rregulloj (*dikujt diçka*). **I bëj fëmijët me shkollë (me zanat). E bëj me shtëpi dikë.**

♦ I jap (*dikujt*) një detyrë, gradë a një titull; e emëroj ose e caktoj në një punë (*dikë*). **E bënë kryetar.**

♦ E quaj; e trajtoj; e paraqit (*dikë për të tillë a të atillë*); e kujtoj a pandeh (*dikë si...*). **E bëj të marrë dikë. E bënë të humbur** kujtuan se kishte humbur.

♦ E marr për. **E bëj bir për shpirt dikë** e marr dikë në familje me të gjitha të drejtat e fëmijës. **E bëj dhëndër dikë** i jap vajzën për nuse dikujt.

♦ E kthej (*diçka*) në një gjendje tjetër, e shndërroj; i jap (*diçkaje*) një cilësi, veti a pamje të caktuar; i jap (*diçkaje*) cilësitë a tiparet e dikujt a të diçkaje tjetër; e paraqit (*diçka*) si dua a si mendoj unë, duke e ndryshuar. **E bëj akull** e shndërroj në akull; e ftoh shumë (*diçka*); e pastroj shtëpinë mirë e mirë. **E bëj çështje** e ngre si problem që do shikuar mirë. **E bëj kokën tullë** i qeth zero flokët. **E bëj kos (qumështin)** e zë kos (qumështin). **E bëj pasqyrë shtëpinë** e pastroj shtëpinë sa ndrit. **E bëj të lehtë (të bukur, të vështirë). E bëj pjellore fushën. E bëj vendin ditë** e ndriçoj mirë vendin. **E bëj zakon diçka. I bëj flokët gërshet. I bëj qepët varg.**

♦ Lind (*fëmijë*); *veta III* (*kafsha*) pjell; *veta III* jep prodhim; prodhon; lëshon; nxjerr. **Bëri vajza binjake. Bën qumësht. Pula bën vezë. Tokë që bën shumë grurë. Bën fara.**

♦ Nxjerr nga vetja; jashtëqit. **Bëj ujët e hollë** urinoj. **Bëj nevojën (ujët e trashë).**

♦ *veta III* Lëshon; jep. **Bën djersë. Bën tym.**

♦ kryes *veta III* Nxjerr (*një zë tingull*); bën (*një lloj zhurme*). **Lopa bën mu. Nuk bëj zë** nuk them asgjë; nuk ndihem.

♦ *bis* Nxjerr me punë a me një mënyrë tjetër, siguroj; fitoj. **Bëri para (pasuri). E bëri misrin për gjithë vitin. I bënë drutë për dimër. Bëj para.**

♦ *bis* Shpreh me fjalë, them; përgjigjem. **Bëj fjalë** flas. **S'bëj fjalë** nuk ndihem; nuk ankohe, nuk kundërshtoj. **Bëj amin** them amin. **Ikë - ia bëri ai** Ikë - tha ai.

♦ *bis* I paraqit a i parashtroj (*dikujt një kërkesë, një lutje etj.*); i dërgoj; i jap; i drejtoj. **I bëj urimin e kryevitit. I bëj një pyetje. I bëj një letër (një telegram). Bëji të fala prej meje!**

♦ *bis* Peshoj, mat a ndaj (*diçka për dikë*). **Më bëj një gjysmë pule. I bëj pjesë dikujt** i ndaj me vete e i jap pjesën që i takon. **E bëj me dysh (me katërsh, në pesë copa).**

♦ Jam i zoti ose i aftë (*të kryej një punë*); kam mundësi (*të kryej një detyrë a të zhvilloj një veprimtari*); ia dal mbanë; ia arrij; jam në gjendje të përballoj (*diçka*); **E bën dot? Bën çdo gjë. E bëj vetë. Bëre dot gjë?**

♦ Përshkoj (*një rrugë a një vend*); kaloj (*një hapësirë*); udhëtoj me një mjet; kryej (*një punë a një lëvizje*) në një masë ose në një numër të caktuar. **Bëj gjysmën e rrugës më këmbë. Makina bën 100 km. në orë** makina nxjerr 100 km. në orë.

♦ Kaloj (*disa ditë, muaj etj. në një vend a në një mënyrë të caktuar*); mbush a plotësoj (*një kohë a moshë*). **Bëj vapën. Bëj pushimet në plazh. Bëj lejen. Sot bëj dyzet vjet. Po bën motin që ka nisur punë. Bëj dy orë stërvitje. Bëj jetë të rregullt. S'i ka bërë ditët. S'e ka bërë muajin. Bëfshi natën e mirë! urim.**

♦ *bis* Ndjek (*një shkollë, kursetj.*); mësoj. **Bëj shkollën e lartë. Bëj kursin e shoferëve. Bëj gjuhë.**

- ♦ Kryej (një shërbim a detyrë për një kohë të caktuar). **Bëj ushtrinë. Ka bërë kurbet gjithë jetën.**
- ♦ Formoj (diçka) me një tjetër a me të tjerë; krijoj (një të tërë); veta III përbën a jep një të tërë; del si përfundim; është baras me. **Bënë një shoqëri. Bëjnë shumicën. Bën rrokje. Njëqind centimetra bëjnë një metër. Njëqind kilogramë bëjnë një quintal. Dy dhe dy bëjnë katër.**
- ♦ veta III Merr (trajtë a drejtim tjetër); formon (diçka) duke ndryshuar. **Rruga bën kthesë. Bën dredha. Emra që e bëjnë shumësin me -nj.**
- ♦ Merrem vesh, lidhem a vendos bashkë me (dikë) për të kryer një punë. **Bëjmë marrëveshje (kontratë, paqe). Bëj miqësi (krushqi). S'bëj pazarllëk. E kemi bërë të nisemi nesër. E bënë me besa-besë lidhën besë. Ta kam bërë benë.**
- ♦ Sillem a veproj në një mënyrë të caktuar me (dikë), për (diçka). **Di ç'bëj. Si do t'i bëjmë hall ca para?**
- ♦ fig Kryej një veprim, që zakonisht lidhet me karakterin, sjelljen, qëndrimin e botëkuptimin e njeriut. **Bëj sakrifica. Bëj mrekulli. Bëj faj. Bëj shaka. Bëj të nëntëdhjetenëntat s'lë gjë (të keqe) pa bërë.**
- ♦ Porosit diçka për vete; i kërkoj një shërbim dikujt. **Bëj një palë rroba. Bëj flokët.**
- ♦ veta III (Diçka) më rri mirë; më shkon. **S'më bëjnë këpucët nuk më nxënë këpucët.**
- ♦ Sillem a veproj në një mënyrë të caktuar. **Mirë ia bëre! E bëri me dashje. E bëj mik dikë.**
- ♦ (me emra foljorë): **Bëj durim** tregohem i duruar; kam durim. **Bëj ndryshime** ndryshoj. **Bëj shitje shes. Bëj përparime. Bëj gati** përgatit.
- ♦ veta III Më nxë; më vjen sipas masës. **Këto syza s'më bëjnë më.**
- ♦ (Dikush) më përgatit (diçka) si e dua ose si e kërkoj unë; porosit (diçka për vete a dikë); (më) mbaron punë. **Kishte bërë makinë me porosi. Bëj një kostum.**
- ♦ (përdoret si folje gjysmëndihmëse bashkë me folje tjetër në mënyrën lidhore) Përpiqem; mundohem; matem (me folje në mënyrën lidhore). **Bëj të ngre krahun e s'e ngre dot. Bëj të kap diçka.**
- ♦ (përdoret me emra prejfoljorë ose me fjalë të tjera për të formuar togje të qëndrueshme me kuptimin e foljes): **Bën be** betohem. **Bëj çudi me ty** habitem me ty. **Bëj kursim** kursej. **Bëj përpara** përparoj. **Bëj vrojtme** vrojtoj. **E bëj të njohur** njoftoj.
- II jokal**
- ♦ Kryej një lëvizje; lëviz a zhvendosem në një drjetim; eci drejt një pike. **Bëj majtas** kthej majtas. **Bëj drejt shtëpisë** marr drejtimin për në shtëpi. **Bëj për nga dera** drejtohem nga dera.
- ♦ veta III bis Kushon; vlen; është i përshtatshëm (i mirë, i duhur). **Sa bën? S'bën asgjë** s'vlen për asgjë. **S'bën për atë punë** nuk është i përshtatshëm për atë punë.
- ♦ Veproj; sillem. **Bëni si në shtëpinë tuaj. Bën mirë të vish** është mirë të vish. **Bëj si fëmijë** sillem si fëmijë. **Bëj si të bësh, eja sonte nga ne. Bëj sikur (gjasme)** hiqem sikur.
- ♦ veta III Prodhon; jep prodhim të bollshëm. **Svijet bënë mollët.**
- ♦ kryes veta III Nxjerr një zë a tingull. **Bëj si gjel (mace, qen).**
- ♦ dhe veta III (zakonisht me mohore) (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor) Punon; është në gjendje pune; funksionon; kam fuqi, vullnet a dëshirë të kryej një veprim. **S'më bën koka. S'më bëjnë këmbët.**
- ♦ (zakonisht në mohore) Jam i zoti, në gjendje të bëj diçka. **S'bëj dot pa gjumë.**
- ♦ Sillem a veproj në një mënyrë të caktuar. **Bëj si më thotë koka. Bëj si në shtëpinë tënde. Bëre mirë që erdhe. Nuk bën ashtu!**
- ♦ fig Kryej (një veprim) që zakonisht lidhet me karakterin, sjelljen, qëndrimin e botëkuptimin tim. **Bëj trimëri (heroizëm). Bëj sakrifica. Bën mrekulli. Bëri faj (krim).**

Bëj një budallallëk (proçkë). Bëj aventura. S'bëj lëshime (hatëre, dallavere). Mos bëj naze (ojna, lodra)!

♦ *veta III bis* Kushton; vlen. **Sa bën kilja e rrushit? Bën një djall e gjysmë** kushton shumë shtrenjtë. **S'bën dy para** s'ka asnjë vlerë; nuk vlen fare.

♦ *veta III* Është e lejueshme; lejohet. **A bën të ma thuash edhe mua?**

III pavet Është. **Bën vapë. Bën erë. Bën mot i mirë. Malit bën furtunë. Sivjet bëri dimër.**

*

Aq më bën Nuk çaj kokën; nuk pyes; s'dua t'ia di.

Bëj aheng Dëfreg me muzikë.

Bëj amin: Bëj amin pas dikujt pranoj urdhrat e dikujt pa kundërshtuar, pajtohem me dikë e i shkoj pas avazit.

Bëj atë që duhet, mos vështro se ç'thuhet fj u.

Bëj ballë ♦ Shfaqem përpara dikujt. ♦ Përballoj; qëndroj fort përballë dikujt a diçkaje. ♦

Kam mundësi të përballoj (*shpenzimet*).

Bëj çka më vjen ndoresh Nuk lë gjë pa bërë.

Bëj dasmë Bëj rrëmujë e zhurmë të madhe.

Bëj derman ♦ Gjej zgjidhje. ♦ Gjej shërim.

Bëj dyluftim Ndeshem në dyluftim (*me dikë*). **Bëj emër** Bëhem i njohur, i famshëm.

Bëj figurë të keqe libr Bie në sy për keq.

Bëj këmbë: Fëmija nisi të bëjë këmbë fëmija ka filluar të ecë vetë.

Bëj krushqi: S'do të bëj krushqi me të s'më prish punë pse nuk e kam mirë me të. **Bëj kryqin me dorën e majtë** Thuhet kur dikush bën diçka të papranueshme.

Bëj njërën I bëj të gjitha përpjekjet, pa marrë parasysh asgjë, për të arritur atë që dua ose për të mos pranuar diçka të padrejtë; bëj shumë zhurmë për diçka që nuk më pëlqen.

Bëj pjesë Marr pjesë.

Bëj si bëj Ia dal mbanë një njëfarë mënyre.

Bëj sikur Hiqem a shtirem sikur (*jam i kënaqur, i mërzitur etj.*).

Bëj të nëntëdhjetenëntat Bëj të gjitha të këqijat.

Bëj timen Bëj aq sa kam mundësi a fuqi.

Bëj timen Bëj aq sa mundem; jap aq sa kam mundësi; veproj me aq sa më takon.

Bëj toka I jap a i shtrëngoj dorën (*dikujt*).

Bëj vend Krijoj hapësirë për dikë a diçka.

Bën majë Nis të duket.

Bën mu Shihet qartë; duket sheshit.

Bën shtrak (çak) (Arma) nuk shkrep.

Do ta bësh së s'bën Do ta bësh patjetër.

E bëj barkun daulle (hambar, katua, lodër) Fryhem së ngrëni.

E bëj buall E fryj tepër (*diçka*).

E bëj copë e çikë (e kothere, e grimë, e thërrime) E thërrmoj, e copëtoj krejt. **E bëj çarçaf (lëvere)** E gris krejt; e prish.

E bëj çorap (çorbë) E ngatërroj keq (*punën*). **Ma bëri mendjen çorbë** më hutoi fare.

E bëj fërtele E bëj copë-copë; e grij krejt.

E bëj fushë me lule E paraqit si shumë të lehtë (*një punë*). **E bëj gardh** E kthej në pengesë.

E bëj gogol E paraqit (*dikë a diçka*) si të keqe a të vështirë. **E bëj han** Hyj e dal kur më teket (*në shtëpi*).

E bëj helm ♦ E pikëlloj (*dikë*). ♦ *bis* E bëj shumë të kripur (*gjellën*).

E bëj histori (legjendë) E marr nëpër gojë.

E bëj lesh e li E pështjelloj; i ngatërroj keq gjërat a punët.
E bëj lëmsh > E BËJ LESH E LI.
E bëj lëndinë E shkatërroj; e rrafshoj përdhe.
E bëj livadh > E BËJ FUSHË ME LULE.
E bëj llum E ngatërroj keq (*një punë*).
E bëj mik Zë miqësi me dikë.
E bëj mishmash E bëj lesh e li; e bëj rrëmujë; e ngatërroj keq.
E bëj mizën buall E stërmadhoj (*diçka*).
E bëj natën ditë Punoj natë e ditë.
E bëj palë E shtyp; e palos (*diçka, dikë*).
E bëj pazar E bëj rrëmujë (*diçka*).
E bëj pelte diçka ♦ E zbrum (diçka). ♦ bis E rrah fort, e shqep në dru (*dikë*). **E bëj peshk** E rrah fort; e shqep në dru (*dikë*).
E bëj për qorr bis ♦ E marr për qorr (dikë). ♦ E nënvlerësoj shumë dikë. ♦ Kërkoj t'ia hedh dikujt; kërkoj ta mashtroj dikë.
E bëj përshesh E bëj rrëmujë; e ngatërroj keq.
E bëj pistil > E BËJ PELTE.
E bëj pleh E vras shumë; e shtyp keqas (*krahun, këmbën*).
E bëj priftin (hoxhën) me barrë Trilloj diçka krejt të paqenë e të pamundshme.
E bëj pulë (qengj) E zbut; e urtësoj; e shtroj; e nënshtroj (*dikë*).
E bëj të bardhën të zezë E paraqit ndryshe për ndryshe gjendjen, çështjen etj.
E bëj tërkuzë bis E zgjat shumë (*muhabetin*).
E bëj timen diçka E përvetësoj diçka.
E bëj timen E përvetësoj; e paraqit si të jetë e imja (*diçka*).
I bëj derman diçkaje Ia gjej zgjidhjen.
I bëj qejfin vetes I mbush mendjen vetes për diçka se ashtu është si mendoj, se do të bëhet ashtu si dua.
Ia bëj jetën pus (skëterrë, varr) Ia nxij jetën (*dikujt*).
Ia bëj mendjen dhallë (çorbë, çorap, lëmsh, mulli, tym) Ia prish mendjen (*dikujt*); e hutoj keq ose e trullos (*dikë*).
Ia bëj qejfin dikujt Ia plotësoj dëshirën dikujt; ia gjej zemrën dikujt.
Ia bëj shpirtin derr E mërzit shumë (*dikë*).
Ia bëj shpirtin vrer E brengos, e lehmoj dikë.
Ia bëj tetë me dy Ia mbledh rripat (*dikujt*).
Ia bëj të mbaruar Ia paraqit (*një punë*) si të mbaruar.
Ka bërë shkollën e djallit Ka mësuar shumë marifete e djallëzi.
Kur të bëjë qarri arra; kur të bjë larushku rrush tall Kurrë.
Me të parë e me të bërë Si të vijë puna, si të shohim kur t'i vijë koha, shohim njëherë e pastaj veprojmë.
Me të thënë e me të bërë Veprojmë menjëherë, pa u vonuar.
Më bëjnë veshët Më duket sikur dëgjoj diçka.
S'bëjnë dardhat në shënëndre fji Çdo gjë ka kohën e vet.
S'e bëj qejfin qeder Nuk shqetësohem fare; nuk bëhem merak; nuk e prish rehatin, nuk më bëhet vonë për asgjë.
S'e bëj veten Nuk e shfaq me shenja të jashtme një ndjenjë a mendim; nuk tregohem; e përmbaj veten; përmbahem.
S'ia bëj fjalën dysh dikujt Nuk ia kthej fjalën dikujt; i bindem pa fjalë dikujt.
S'kam ç'bëj Nuk mund të bëj dot gjë (për ta ndrequr diçka); është jashtë mundësive të mia.
U bëftë si thua ti! T'u plotësoftë dëshira!; qoftë ashtu si thua ti!
belbút e mb Belbacak; i belbët.

bëlbút i m sh ë ët Belbacak; njeri i belbët.

bëlbút•e ja f sh e et f e BËLBUT I. bëlnýr•em
vetv dhe pës e **BËLNYR•Ë (me u)**.

bëlnýr•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Lazdrohem; përkëdhelem.

bëlnýrj•e a f sh e et krahin G Lazdrim; përkëdheli.

bëlnýrun (i e) mb krahin G I lazduar; i përkëdhelur.

bëltâ ja f sh a at krahin G Degë e re e fikut, që del në trup ose në rrëzë. **bëltác•ë a f sh a at J**

♦ > **BËLTAJ•Ë A.**

♦ Shkumë e uthullës.

bëltáj•ë a f sh a at kryes sh kopsht Farat së bashku me shtratin e kungullit a pjeprit.

bëltánca t f sh a at J

♦ > **BËLTAJ•Ë A.**

♦ Thelpinj të ujshëm të arrës së papjekur.

bëltëshëm ndajf krahin G Me një ndjenjë të pakëndshme në gojë.

bëltím i m sh e et Mbjellje; mbëltim.

bëlt•ój kal óva úar Mbjell; mbëltoj.

bëltúar (i e) mb I mbjellë; i mbëltuar.

bëltúc kal a ur

♦ Ngjesh shumë, shtyp fort (*diçka*) sa të bëhet si qull a si pelte; sqaq.

♦ Shtyp ose godit (*një enë metalike*) në një vend dhe e bëj me gropë. **bëltúc¹ kal krahin G** Trembem a tutem shumë.

bëltúc•em G vetv > BËLTUC•Ë (me

u). bëltúc•et vetv - ur

♦ Ngjishet shumë; shtypet fort; bëhet qull si pelte; sqaqet.

♦ (*Ena metalike*) bëhet me gropë nga shtypja a goditja.

bëltúc•ë (me u) vetv G Dobësohem; më lënë fuqitë.

bëltúcj•e a¹ f Ngjeshje a shtypje e diçkaje deri sa bëhet si qull a pelte.

bëltúcj•e a² f G Dobësim; lënie e fuqisë.

bëltúcun (i e) mb G I dobësuar; i pafauq.

bëltúcur (i e) mb

♦ I ngjeshur shumë; i shtypur fort e i bërë si qull a pelte.

♦ (*Enë metalike*) e bërë me gropë nga goditja.

bëlýsh i m sh a at ikt krahin G Peshk me luspa të bardha, pa pendë kurrizi, me mish të pashijshëm e tërë hala.

bëlldúm bis I onomat Zhurmë e një sendi që bie menjëherë e me forcë në ujë a lëng ose që përplasht përdhe. **Ra bëlldum në ujë. II si kallëzues** Befas; drejt e në. **Bëlldum e në dhomë.**

bëlldúng•ë a f sh a at Gungë; ënjtë në ballë (*nga një përplasje a goditje*). **bëllór•e ja f sh e et** Ashkël druri.

bëllór•e ja² f e et G Nyjë në dru; gdhe.

bëlltaí a f sh ja jat krahin G Degë e hollë që del nga trupi i pemës. > **BIFK•Ë A. bém•ë**

a f kryes sh a at Vepër trimërie. **Kjo ka ardhur më shumë nga një referencë**

lokalizuese nga pikëpamja e gjeografisë historike (vendi i bëmave të kreshnikëve) dhe e gjeografisë etnokulturore (rajoni i ruajtjes së eposit). (ShS).

bënd i m A Mërgim; dënim me mërgim.

bënés•ë a f sh a at krahin G Burim.

bëng•ë a f Ç Çetë luftëtarësh.

bënkéq e mb A Keqbërës.

bënkéqje mb A Keqbërës.

bënmírë *mb A*

Mirëbërës. **bénur** (i e) *A*

♦ I bërë. **I bënur hi** i bërë hi; i djegur.

♦ (*Pemë*) e pjekur.

bë•nj kal dhe jokal ra rë *yjet, A, J > BË•J.*

bërbâ ni *m sh j jt G > BËRBAN I.*

bërbán i *m sh ë ët ent*

♦ Brumbull.

bërbát *kallëzues Bëhem bërbat* më nxihet faqja; poshtërohem; fëlliqem. **bërbát•ë a f sh a at** Çnderim; poshtërim; fëlliqje.

bërbéli•s kal > BËRBËLIT.

bërbëlít *kal a ur*

♦ Flas nëpër dhëmbë.

♦ Murmurit.

bërbëlítës e *mb* Që bërbëlít; që flet nëpër dhëmbë.

bërbëlítj•e a f sh e et

♦ Fjalë e shqiptuar nëpër dhëmbë.

♦ Murmurimë.

bërbíck•ë a f sh a at krahin G > BËRBIÇK•Ë A.

bërbíck•ë a f sh a at krahin G

♦ Dele që pjell një vit më vonë nga ç'duhet.

♦ Dele që ka pjellë dy herë.

bërbínj•ë a f J Dele që pjell për herë të parë.

bërbjéh u *m sh a at krahin G* Qengj me peshë mesatare për moshën. **bërbjék** *mb m krahin*

♦ (*Pjepër*) i pabërë.

♦ *bis* (*Djalë*) i papjekur; i paarrirë.

♦ *bi* (*Fëmi*) i prapë.

bërbjék u *m sh ë ët krahin*

♦ Pjepër i pabërë; kombisht.

♦ *bis* Djalë i papjekur.

♦ *bis* Fëmi i prapë.

bërblés•ë a f sh a at Bërbëlítje; dërdëllítje; dërdëllimë.

bërbóc i *m sh a at G*

♦ I ri i papjekur.

♦ > BËRBJEK U.

bërbók u *m G* Hekur me këmbëza që vihet në oxhak për të mbajtur lart urët e zjarrit. >

DEMIROXHAK U; URËS I.

bërbúc e *mb G > BËRBUQ E.*

bërbullúq e *mb krahin G* Bullafiq; qullamash.

bërbullúq i *m sh ë ët krahin G* Djalë bullafiq (qullamash).

bërbullúq•e ja f sh e et krahin G fe BËRBULLUQ I.

bërbullúqk•ë a f sh a at krahin G Vajzë bullafiqe (qullamashe). **bërbúq** *kal G > BËRBUQ•Ë (me).*

bërbúq e *mb*

♦ I këndshëm.

♦ I pashëm; i bukur.

bërbúq e ² *mb* I imët; trupimët.

bërbúq•ë (me) *kal a ë G* Përkëdhel; ledhatoj; bunoj.

bërbúqj•e a f G Përkëdhelje; ledhatim.

bërbúqun (i e) *mb G* I përkëdhelur; i ledhatuar. **bërcâ ni** *m G* > **BËRCAN I**.

bërcáj të sh i **BËRCA•N NI**.

bërcák e *mb krahin¹ G* (Fëmijë) i imët nga trupi; trupimët. **bërcák u** *m sh ë ët ikt*

♦ I vogli i peshkut; peshk i vogël, i parritur.

♦ (*Abramis ballerus*) Koce e përhapur në ujërat e Evropës dhe Azisë, që arrin deri 45 cm gjatësi.

♦ (*Leuciscus cephalus*) Peshk i ujërave të ëmbla, i familjes së krepëve, me pendët e barkut në ngjyrë të kuqe, me peshë deri në 2 kg. > **PENDËKUQ I**.

bërcak u *m sh ë ët kopsht* Kungull i vonë, që nuk piqet; përdoret si ushqim për lopët.

bërcak u *m sh ë ët ent* Mashkull i bletës.

bërcá•n ni *m sh j jt G* Ulli kokërrmadh me përmbajtje të ulët të vajit.

bërcánë *mb G*

♦ (*Dele etj.*) që pjell për vit.

♦ (*Mace*) që pjell shpesh.

bërcán•ë a f sh a at G

♦ Dele etj. që pjell për vit.

♦ Mace që pjell shpesh.

bërcék u *m sh ë ët ent* Mashkull i bletës; brumbull.

bërcél i *m krahin bot* (*Triticum monococcum*) Lloj drithi i ngjashëm me elbin, me kallinj të shtypur anash; përdoret kryesisht si ushqim për pulat. > **OK•ËR RA**; **TEP•Ë A**.

bërcél•ë a f sh a at krahin G Ibrik druri për ujë të pishëm.

bërclék *ndajf G* Me nxitim; pa vonesë; menjëherë.

bërcllák u *m G* Llapërkajë; borë e shkrirë.

bërcnúk u *m sh ë ët krahin G*

♦ Fëmijë imcák.

♦ > **BËRÇUK U¹**.

bërcúk•ëll lla f sh lla llat zool (*Meles meles*) Gjitar mishngrënës; me trup të vogël e me turi që gjatë; bën folenë nën dhe. > **BALDOS•Ë A**.

bërcík u *m sh ë ët* Njësi gjatësie sa hapësira midis majës së gishtit të madh dhe të treguesit të shtrirë plotësisht. > **BËRXHIK U**.

bërcúk u *m sh ë ët*

♦ Kalli misri që mbetet i vogël.

♦ Kalli misri me pak kokrra, ose me kokrra të rralla. > **BRUMAK U**.

♦ *krahin² G* Burrë trupimët; cicërmicër.

bërcúk u *m* Brumak; çorbë për derra.

bërdáf i *m sh e et* > **PËRDAH U**.

* **I jap një përdaf bis** E bëj dosido (*punën*).

bërdák•ëll lla f sh lla llat > **BËRDOKULL A**.

bërdaléc i *m mjek bis krahin* Sfiliz.

bërdáll i *m sh ë ët bot* (*Portulaca oleracea*) Bimë barishtore njëvjeçare, deri 40 cm e lartë, me rrënjë boshtore, me kërcell të shtrirë përdhe dhe gjethe të tulta plot lëng, që përdoren për sallatë, me lule të vogla të verdha që hapin gjatë gjithë vitit kur ka reshje. > **BODULLAK U**.

bërdám *onomat bis* : **Rrëzohem bërdám** bie me zhurmë. **bërdám-bërdúm** *ndajf bis*

♦ : **Shkoj bërdám-bërdum** shkoj duke u përplasur majtas e djathtas.

♦ Keq e tukeq.

bërdicár e *mb I* Bërdicës; që ka të bëjë Bërdicën, me banorët a vendësit e saj

bërdicár i m sh ë ët Banor a vendës i Bërdicës.

bërdicár•e ja f e BËRDICAR I.

bërdíl i m sh e et > BËRDIL•Ë A.

bërdíl•ë a f sh a at teks Drushtë e sipërme ose e poshtme e rrahësit të vegjës, midis të cilëve vihet krehri. > **TEFE JA.**

bërdókëll a m sh a at > BËRDOKULL

A. bërdókull a m sh a at

♦ Gungë; xhungë.

♦ *fig kryes sh* Fjalë të kota; gjeputura; dokrra. **Këpus bërdokulla** flas gjeputura. **bërdúm onomat bis > BëRDAM.**

bërdýc e mb shak (Njeri) i shëndetshëm dhe i fortë.

bërdýc i m sh a at

♦ *bis* Morr i madh.

♦ *shak* Fëmijë i shëndetshëm dhe i fortë.

bërdýc e mb G (Njeri) i shkurtër e i trashë.

bërdýc i m sh a at G Njeri i shkurtër e i

trashë. **bërdýc•e ja f sh e et G f e BËRDYÇ I.**

bërdýej t sh i BËRDYE•LL LLI.

bërd•ýell élli¹ m sh éj éjt vjet G Bosht; menteshë.

bërd•ýell élli¹ m sh éj éjt vjet anat G

♦ Falë e gjurit.

♦ Nyjë e gishtit; çok i gishtit tregues.

bërdýq e mb G > BËRDYÇ E.

bërdha A

I ndajf Brenda. **Kur hin bërdha. II**

parafj Brenda. **Bërdha në pallat.**

bërdhác i m sh ë ët euf Morr.

bërdhác e mb Bardhosh; bardhan.

bërdhác i m sh a at G Gur zallí; zall.

bërdhámët (i e) mb G > BËRDHAM•Ë (i) ME (e).

bërdhám•ë (i) e (e) mb G I bardhemë; e zbërdhulët; i zbehtë.

bërdhán i m sh a at zool krahin G Gjarpër i bardhë në të përhimë.

bërdhán•ë a f sh a at G

♦ Bagëti e imët turibardhë.

♦ *krahin* Lopë e bardhë.

♦ *fig* Vajzë a grua fytyrëbardhë.

bërdháš•o ói m sh ój ójt keq krahin G Njeri flokëkuq.

bërdhéc e mb G (Mizë) përdhese.

bërdhéc•ë a¹ f sh a at ent G Mizë përdhese.

bërdhéc•ë a² f sh a at G Vresht.

bërdhëllëmë (i) e (e) mb > BARDHEM•Ë (i) E

(e). bërdhërë mb Ç Bardhushkë.

bërdhókull a f sh a at bot (Galanthus) Bimë barishtore me zhardhok, me gjethe shpatuke, me lule të bardha si këmborë në majë të kërcellit, që lulëzon në fund të dimrit a herët në pranverë. > **SHPENDM•E JA; SHPEN•E JA.**

bërdhúl e mb G > BARDHEM•Ë (i) E (e).

bërdhushklán e mb keq krahin G (Njeri) me lëkurë të zbërdhulët.

bërdhushklán i m sh a at keq krahin G Njeri me lëkurë të

zbërdhulët. **bërdhushklán•e ia f sh e et f e BËRDHUSHKLAN I.**

bërdhýle t f sh krahin G Leskra lëkure që bien nga trupi gjatë larjes; fitila lëkure.

bërë *pjes e bëj. Kjo punë do bërë. Mos e lër pa bërë.*

bër•ë a (e) f sh a at (të) Diçka që është kryer, është bërë ose ka ndodhur; veprim a sjellje. **Të bëra e të pabëra** punë të paqme e të papaqme.

♦ Vepër trimërie. > **BËM•Ë**

A. bërë (i e) mb

♦ I kryer; i përfunduar; që është bërë. **Punë e bërë!** u bë!

♦ (*Frutë etj.*) e pjekur; e arrirë. **Rrush i bërë. Vjel të bërat me të pabërat.**

♦ *bis (Veshje etj.)* të gatshme.

bërë t (të) as

♦ Bërje; kryerje; përfundim. **Në të bërë e sipër.**

♦ Farë kosi.

*

Me të parë e me të bërë Si ta shohim; shohim e bëjmë.

Me të thënë e me të bërë; një të thënë e një të bërë Pa u vonuar; menjëherë.

bërës i m sh - it *vjet* Veprues; ai që bën diçka.

Bëret (të) as *vjet* Gjenezë.

bërgajn•ë a f kryes sh vjet G Fundërri; llomështi; rod i keq.

bërhája t f sh krahin G Fletë të gërzhitura duhani, talle etj.

bërháp•ë a f sh a at bot (Eriathus ravennae) Bimë barishtore shumëvjeçare e dëmshme, me kërcell një pëllëmbë të gjatë, me kallinj të veçuar pa bisht; rritet në kullota dimërore.

bërhóz i m Byk i barit të thatë.

bërhúk•ë a f sh a at

♦ *bot (Foeniculum vulgare)* Kopër e egër.

♦ Kërcell i thatë i bimëve si pambuku, speci etj. **bërhusháj•ë a f sh a at > BËRHUSH•Ë A.**

bërhushán e mb G > BËRHUSHË.

bërhúshë a m dhe f sh a at Qullash.

bërhúsh•ë mb krahin G (Njeri) qullash.

bërbján i m sh a at gjell krahin G Pilaf.

bërbje a f sh e et Kryerje e një veprimi.

bërkát•em vetv K > BËRKAT•Ë (me u).

bërkát•ë (me u) vetv K a (u) ë Zemërohem menjëherë; inatosem (*kur s'më shkon puna mirë*). **bërkátj•ë a f G** Zemërim; inatosje.

bërkátun (i e) mb G I zemëruar; i

inatosur. **bërkí a f sh - të bot**

♦ (*Sorbus aucuparia, Pyrus aucuparia*) Dru deri 20 m i lartë, me lëvore të fortë e të ashpër, me gjethe të gjata, të dhëmbëzuara e me push nga poshtë, që bën lule të bardha dhe kokrra të vogla me ngjyrë të verdheme e me shije të athët; kokrrat e këtij druri, që përdoren për të ngrënë, për të bërë raki etj. > **SURV•Ë A; VADH•Ë A; VADHËZ A.**

♦ Mushmollë e egër.

bërkî ni m sh j jt bot G > BËRKI A.

bërkóc i m sh ë ët > BËRKOQ I.

bërkóq i m sh ë ët Bic; gic qumështi.

bërila t f sh G Kërkesa të tepruara; naze.

bërlát kal G > BËRLAT•Ë (me).

bërlát•em G vetv dhe pës e BËRLAT. > BËRLAT•Ë (me u). bërlát•ë (me) kal a ë G

♦ Pëgëj; ndot me jashtëqitje.

♦ Përbal; ndyj me baltë.

bërlát•ë (me u) a (u) ë G

I vetv

- ♦ Pëgëhem; ndotem me jashtëqitjen time.
- ♦ Përbaltem; ndyhem me baltë.

II pës e BËRLAT•Ë (me).

bërlátj•e a f G

- ♦ Përgërje; ndotje me jashtëqitjen e vet.
- ♦ Përbaltje; ndotje me baltë.

bërlátun (i e) mb G

- ♦ I pëgërë; i ndotur me jashtëqitjen e vet.
- ♦ I përbaltur; i ndyrë me baltë.

bërlídh•ënj kal a ëm A Ngjyey; vë në bojë (*pëlhurën për ta ngjyer*).

bërlídh•ëm (i) me (e) mb A (*Pëlhurë etj.*) e ngjyer.

bërlín•ë a f sh a at J Gurishtë; vend me gurë. **bërlóg u m sh ë ët**

- ♦ Llagëm i lepurit.
- ♦ *krahin G* Çerdhe zogjsh.

bërlút kal a ur Copëzoj; thërrmoj; e bëj copë e thërrime. **bërlút•ë a f sh a at**

- ♦ Copëz; thërrime.
- ♦ Grimcë pluhur; plaçkë.

bërlútj•e a f Copëzim; thërrmim; grimcim.

bërlútur (i e) mb I copëzuar; i thërrmuar; i grimcuar.

bërlýk•et vetv - (u) ur veta III (*Lopa, kau*) zhgërryhet për tokë e pëllet.

bërlýkj•e a f sh ë et Zhgërryerje për tokë dhe pallmë e bagëtisë së

trashë. **bërlłók**¹ *mb keq* I keq; i papastër; i ndryë; pa vlerë. **Mall bërllok.**

*

E bëj bërllok E bëj copë-copë; e shkatërroj krejt; e përziej ose e ngatërroj keq (*punën*). **Mbetet bërllok** (*Puna*) mbetet pa zgjidhur, nuk gjen zgjidhje; mbetet llum.

U bë hërllok U deh keq.

bërlłók² kal a ur

- ♦ Thyej a copëzoj sa e bëj bërlløj (*kashtën etj.*).
- ♦ *bis* E prish krejt; e shkatërroj.
- ♦ *bis* E ngatërroj keq

(*punën*). **bërlłók u m**

- ♦ Copëza të imta të kashtës së grurit të mbetura pas shirjes. > **BYK U.**

♦ Lëmishte; plehëra; fundërri. **Bërllok duhani. Bërrlok i fasules. bërlłókj•e a f**

- ♦ Thyerje a copëzim (*i kashtës gjatë shirjes*).
- ♦ *bis* Punë e pazgjidhur ose e bërë llum.

bërlłókur (i e) mb

- ♦ (*Kashtë*) e thyer a copëzuar gjatë shirjes.
- ♦ *bis* (*Punë*) e bërë llum.

bërmágj•ë a f sh a at krahin G Pëlhurë a cergë merimange.

bërmáj•ë a f sh a at G Pëlhurë a cergë merimange.

bërmák u m sh ë ët G Kalli misri me pak kokrra, ose me kokrra të rralla. > **BËRÇUK U;**

BRUMAK U; KACIRAM I.

bërmék u m sh ë ët G Hije; fantazmë.

bërna ndajf Ç Brenda. **Hose bërna!** fute brenda!

bërnít jokall G > BËRNIT•Ë (me).

bërnít•ë (me) jokall i ë veta III G (*Kafsha*) ulërin; bërtet.

Bérno *f gjeog* Qytet në Republikën e Çekisë. **bërnút**

I *ndajf* Shumë keq.

II *si mb*

♦ (*Punë*) shumë e keqe; (*njeri*) pa kurrfarë aftësie.

♦ (*Nxënës*) shumë i dobët.

bërnút i m Duhan i grirë imët për t'u thithur me hundë. **Kuti bërnuti.**

bërnják e mb (*Qengj, kec*) pirës, që s'i ka mbushur gjashtë muaj.

bërnják u m sh ë ët Qengj a kec pirës që s'i ka mbushur gjashtë muaj.

bërnják•e ja f sh e et f e BËRNJAK U.

bërsí si kallëzues: **E bëj bërsi** e thyej ose e bëj copë-copë.

bërsí a f sh - të Mbeturina të farave ose frutave të shtrydhura. **Bërsi rrushi** (ulliri, farash pambuku). **Kallëp bërsish. Vaj bërsish.**

bërsi e egër Bërsi e shtrydhur për së dyti.

bërsí•het - (u) rë pavet dhe pës e BËRSI•J.

bërsí•j kal va rë E bëj copë-copë; e thërrmoj

(*diçka*). **bërsí•rë (i e) mb** I bërë copë-copë; i

thërrmuar. **bërskót i m sh ë ët G**

♦ Copëz; thyezë.

♦ Thërrime. **Me ia ba dikujt kryet bërskot.**

bërsháj i m vjet Jetë endacake.

bërshê ni m sh j jt G > BËRSHE•N I.

bërshê•n ni m sh nj një bot (*Taxus baccata*) Dru halor deri 10 i lartë, me dru të kuqërremë, të rëndë e të fortë, me gjethe, lëvore e dru të e helmët dhe kokrra të kuqe.

bërshénj i m sh ë ët bot > BËRSHE•N NI.

bërshëmlí e mb vjet I mëndafshhtë. [Flokun bërshëmli e kam.

(LPK).] **bërshím i m sh ë ët vjet** Mëndafsh.

bërshlém i m bot (*Hedera helix*) Shkurre kacavarëse me gjelbërim të përhershëm që lidh kokrra të zeza; mbahet si bimë zbukuruese. > **URTH I¹.**

bërshníz•ë a f krahin G

♦ Borë e përzier me pika shiu; borë e shkrirë; llohë.

♦ Akull i hollë; cipë akulli.

bërshóm i f sh e et krahin Fill mëndafshi.

bërshót e mb G I thyeshëm; i

papërkulshëm. **bërshót•ë a f sh a at G** Njeri

i pashkueshëm. **bërtáj•ë a f sh a at G**

Thirrje për ndihmë. **bërt•ás¹ íta ítur**

I jokál

♦ Flas me zë shumë të lartë ose duke thirrur fort. > **GËRTHAS; THËRRES.** Mos bërtit se të dëgjoj!

♦ Qortoj ose shaj me britma. **Ç'pate që bërtite ashtu!**

♦ *vetv veta III (Kafsha)* nxjerr një tingull a zë të fortë e të lartë. **Dhitë bërtasin e vërrasin.**

♦ *keq* Bëj shumë zhurmë për një gjë për të tërhequr vëmendje ose për të arritur një qëllim.

II kal E qortoj (*dikë*); i flas (*dikujt*) për një gabim a faj. **I bërtet së bijës, ta dëgjojë e reja** qorton të bijën, që të zërë mend nusja.

*

Qet e bërtet Përpiqet m të madhe të vërtetojë ose të kundërshtojë diçka.

bërt•ás² jokál krahin G > BËRTIT•Ë

(me). **bërtím•ë a f sh a at > BRITM•Ë A.**

bërtít•ë (me) G kal dhe jokál

♦ > **BËRTAS.**

♦ Vajtoj (*dikë*) me zë të lartë. [**Ja ka nisë motra e po bërtet,/ krejt me lot Gjergjin p'e loton:** (CV).]

bërtitës i m sh ë ët Ai që bërtet.

bërtitj•e a f sh e et

♦ Zë i lartë i atij që bërtet.

♦ > **BËRTITUR A (e).**

bërtitm•e ja f sh e et G > BËRTITUR A (e); BRITM•Ë

A. bërtitur a (e) f sh a at (të) kryes sh

♦ Fjalë a thirrje me zë tepër të lartë.

♦ Qortim a sharje me zë të lartë.

bërtitur it (të) as > BËRTITUR A

(e). bërthaç•ë a f sh a at

♦ Flakurimë; dackë në fytyrë.

♦ *fig* Dështim me turp.

bërtham•ë a f sh a at

♦ Pjesa e fortë e frytit të disa pemëve si pjeshka, kumbulla, qershia, ulliri etj., që e ka lëvozhgën të drunjëzuar, që ka brenda një thelb dhe që mbështillet nga një pjesë e trashë tuli. **Qëroj bërthamat e qershive.**

♦ *bio, fiz, gjeol etj.* Pjesë e brendshme qendrore e një sendi; pjesë kryesore, nga e cila zhvillohet më tej vetë sendi; pjesë rreth së cilës organizohen elementet e tjera të një të tërë.

Bërthama e kometës.

♦ *fig* Pjesë kryesore nga e cila zhvillohet diçka. **Bërthama e një qyteti. Bërthama e industrisë.**

*

I kam bërthamat në vend Jam i kthjellët nga mendja.

**

bërthamë e atomit *fiz* Pjesë qendrore e atomit me ngarkesë pozitive, që përmban masën kryesore të tij.

bërthamë e flakës Pjesë më e ndritshme e flakës.

bërthamë e galaktikës *astr* Qendër e rrotullimit të Kashtës së Kumtrit me ndriçim të fortë.

bërthamë e kondensimit *meteo* Pjesë e pikës së shiut ku nis kthimi i avullit në ujë.

bërthamë e magnetit *el* Pjesë e magnetit me çelik ferromagnetik të mbështjellë me spirale teli.

bërthamë e ngjitur Bërthamë që nuk shqitet lehtë nga tuli.

bërthamë e qelizës *bio* Qendër e kontrolli të qelizës që përmban ADN-ë.

bërthamë e reaktorit *fiz* Pjesë qendrore e reaktorit bërthamor që përmban lëndën radioaktive.

bërthamë e shqitur *meteo* Bërthamë që shqitet lehtë nga tuli.

bërthamë e Tokës *gjeol* Pjesë e ngjeshur, me përmbajtje hekur-nikeli, në qendër të Tokës.

bërthamë kristalizimi *fiz* Qendër e përcaktuar qartë në fazën termodinamike.

bërthamë racore *zootek* Grup bagëtish të një race që mbahen për të shtuar tufën.

bërthamë•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* (*Frutë*) me bërthamë të madhe. **bërthamë•vógël** *mb, f sh vógla* (*Frutë*) me bërthamë të vogël.

bërthamëz a f sh a at

♦ *bio* Trupth që qendet në bërthamat e qelizave të bimëve dhe kafshëve.

♦ Ç Thelb i bërthamës së ullirit.

bërthamj•e a f sh e et *bot* Frutë me

bërthamë. **bërthamór e mb**

♦ I bërthamës së atomit ose që ka të bëjë me të; që përdor a shfrytëzon energjinë e çliruar nga zbërthimi i bërthamës së atomit. **Energji bërthamore. Reaktor bërthamor. Armë (mbushje, nëndetëse, predhë, raketë) bërthamore. Prova bërthamore.**

♦ *bot (Frutë)* me bërthamë.

♦ *bio* I bërthamës së qelizës ose që ka të bëjë me të. **Lëng bërthamor. Cipë bërthamore. bërthamóre t f sh bot** Dru frytorë që lidhin kokrra me bërthamë.

bërthánëz a f sh a at bot (Cornus mas) Dru a shkurre që i ngjan thanës, me gjethe vezake, të lëmuara nga sipër dhe me push poshtë, që bën kokrra të zeza e të hidhura si të shtogut. >

THANUK•ËL LA; THANË E EGËR.

bërtháng•ë a¹ f sh a at krahin Fara kungulli.

bërtháng•ë a² f sh a at krahin Cep (vesh, pupë) rrushi. **bëthânz•ë a f sh a at G > BËRTHAMËZ A.**

bërthéc i m sh ë ët G Krimb; bubëz.

bërthék•ë a f sh ë ët J

♦ Farë kungulli.

♦ Kokërr gruri.

♦ *bis* Tru.

bërthók•ël la¹ f sh la lat

♦ Bërthamë e frutave.

♦ *bot* Fryt me bërthamë.

♦ *sh krahin* Bërsi.

bërthók•ël la² f sh la lat bot (Urginea maritima) Bimë mjekësore shumëvjeçare, e helmët, me rrënjë si të qepës, me lule të bardha si në të blertë dhe të mbledhura në vile; del nëpër shkëmbinj në vise bregdetare. > **BOÇK•Ë A; QEPË DETI.**

bërthokëlór e mb bot (Pemë) me bërthamë.

bërthokëlóre t f sh bot Pemë me bërthamë.

bërthókêlz a f sh a at bot Farë (e disa pemëve).

bërthóngët (i e) mb I përhimë; i hirtë.

bërthúc i¹ m ë ët përk G Djalë i vogël; çun.

bërthúc i² m sh ë ët G Kukull.

bërxóll•ë a f sh a at ushq Thelë e mishi nga pjesa e brinjëve dhe e shtyllës kurrizore e derrit, dashit a viçit.

bërxhík u m sh - ët Gjatësi nga maja e gishtit të madh deri te maja e gishtit tregues të hapur e të shtrirë plotësisht (~20 cm). **Mat me bërxhik. Sa një bërxhik (fëmijë)** fare i vogël.

bërxhýke t f sh Hallka të vogla metalike, ku kapet dryni për të mbyllur një derë. **bërzâ (me) jokál ni në veta III G**

♦ (*Lopa, delja etj.*) kërkon të mbarset; mbarset shpejt.

♦ (*Kafsha*) pjell shpesh.

bërzáh u m sh ë ë K Burrë shtatlartë e i fortë.

bërzák u m sh ë ët K Misër kokërrvogël.

bërzân jokál veta III G > BËRZA (me).

bërzán•ë a f sh a at G

♦ Kafshë barrëse; kafshë femër që mbarset shpejt.

♦ Kafshë që pjell shpesh.

bërzén jokál krahin G > BËRZA (me).

bërzén i m sh e et G Hijësinë ku pushojnë bagëtia në zheg. > **MRIZ I.**

bërzêlék u m sh ë ët G Lëtyrë; ujë sqolli.

bërzóll•ë a f sh a at ushq > BËRXOLL•Ë A.

bërzór•e ja f sh e et krahin G Këmishë e bardhë burrash.

bërzhëllím•ë a f sh a at krahin G Krismë e pjatave që thyhen.

bërzhitës *e mb* I Bërzhitës; që ka të bëjë me Bërzhitën, me banorët a vendësit e saj. **bërzhitës** *i m* Banor a vendës i Bërzhitës.

bërzhitës•e ja f e BËRZHITËS I.

bërr *onomat* Zhurmë e kërcitjes së dhëmbëve dhe buzëve nga të ftohtit. **bërrák** *u m sh a at* Tokë baltake.

bërrák•ë a f sh a at

♦ Pellg me ujë të ndenjor, hurdhë; vend ku buron ujë dhe rri amull. > **MOÇALISHT•E JA.**

Ujë bërrake.

♦ Vijë uji e krijuar nga shiu. > **RRËK•E JA.**

bërrakn•ój kal G > BËRRAKN•UE (me).

bërrakn•úe (me) kal óva úe G Gërmoj një hendek (një vijë uji).

bërrak•ój jokál óva úar Mbledh rrëketë e ujit në pellg.

bërrakór•e ja f sh e et Vend me bërraka. > **MOÇALISHT•E JA.**

bërr-bërr ndajf (Flas) duke m'u mbajtur goja.

bërr-bërre t f sh bis

♦ Mbajtje e gojës.

♦ Fjalë të shqiptuara përgjysmë

bërrdám *onomat* Zhurmë e përplasjes, shembjes a rrëzimit.

bërrdám-bërrdúm

I *onomat* Zhurmë e fortë e përplasjes, shembjes a rrëzimit.

II *si ndajf* Me shumë vështirësi; me të keq të madh.

bërrdánk•ë a f sh a at vjet usht Pushkë me mbushje nga tyta.

bërrk u m krahin G Erë e rëndë e mishit të dërrit të vjetër.

bërrlék kallëzues: Bëhem bërrlek çnderohem; poshtërohem;

fëlliqem. **bërrníc•ë a f sh a at** Thërrmijë, dromcë, grimcë.

bërrnúm i m sh e et krahin G Frytyrë e muzgët; njeri muzgan; mrrolan.

bërrók u m sh ë ët A Bujk që punon si krah pune.

bërróll•e ja f krahin

♦ Arrë me lëvozhgë të fortë, që s'e lëshon thelbin.

♦ Shtupë për shtamba e bërë me kacarrum

misri. **bërrór•e ja f sh e et** Samar për kafshët e

barrës. **bërrshím i m Ç** Fill mëndafshi.

bërrúc i m sh e et Lloj gune për burra, pa mëngë e me thekë të gjata. > **GUNË ME FLOKË;**

SHARK U. Mbulohem me bërruc.

bërrúl li m sh a at A, ç > BËRRYL I.

bërrýl si kallëzues: Bëhem bërryl (tapë, thumb, xurxull, fushë, karroqe, livadh) dehem keq. **Qenka bërryl ky!** ky s'merrka vesh fare; ky s'ia thënka për asgjë.

bërrýl i m sh a at

♦ *anat* Vend ku përthyeret krah; anë e jashtme e nyjës ku lidhet llëra me pjesën e poshtme të krahut; pjesë e mëngës që mbulon këtë vend të krahut. **Mbështetem (ngrihem) mbi bërryla.**

I bie (e shtyj) me bërryl. I dolën bërrylat iu gris mënga në këtë pjesë të krahut.

Çaj rrugën me bërryla. Përvesh mëngët deri në bërryl.

♦ Kthesë rruge ose lumi, dredhë. **Takohemi te bërryli. ...buzës së lumit së bashku me rrjedhën,/ te bërrylet e ledhinave, nën livadhet e gjelbër, (BXh).**

♦ Copë gypi e përkulur në mes, që shërben për të lidhur në kthesë gypat e tjerë. **Bërryli i sobës. Bërrylat e gypave. Bërryla uji. I vë bërryl.**

♦ *bis* Njeri që s'ia thotë për asgjë; nxënës a student krejt i papërgatitur.

♦ *tek krahin G* Vegël e muratorit për matjen e këndeve; këndmatës.

*

Bërryl më bërryl Shumë afër, pranë njëri-tjetrit, përbri, krah për krah.

Çaj me bërryla Zë një pozitë më të lartë duke mënjeluar e duke dëmtuar të tjerët.

E kam në bërryl dikë Nuk e përfill fare.

Flas me bërryl Jam dredharak, i djallëzuar.

I kam futur duart deri në bërryl *keq* Kam ndërhyrë shumë në punët e një tjetri.

I tregoj (i kthej, i drejtoj) bërrylin dikujt E kundërshtoj dikë; nuk pranoj atë që më thotë a kërkon dikush; nuk i jap asgjë.

I vë bërrylin dikujt E mënjanoj nga një fushë veprimtarie me anë të forcës ose pa të drejtë.

Shoku njihet në bërryla *fj u* Shoku a miku i vërtetë njihet në çaste të vështira, kur ndodhen ngushtë.

bërrylaç e mb G (Njeri) që përdor çdo mjet për të zënë një pozitë.

bërrylaç i m sh ë ët G Ai që përdor çdo mjet për të zënë një pozitë. **bërrylaç•e ja f sh e et G f e BËRRYLAC I.**

bërrylák u m sh ë ët Kthesë rruge a lumi. **bërrylán e mb G**

♦ I kamur; i pasur.

♦ I fortë.

bërrylán i m sh a at G

♦ Njeri i kamur (i pasur).

♦ Burrë i fortë.

bërrylán•e ia f sh e et G f e BËRRYLAN

I. bërrýlas ndajf Ijas; anash.

bërryláv kal a ur Kthej në trajtë

bërryli. **bërryláv•et**

I vetv veta III Kthehet në trajtë bërryli; (*rrjedha e lumit*) bën bërryl.

II pës e BËRRYLAV.

bërryláv•e a f sh e et Kthim në trajtë bërryli.

bërrylávur (i e) mb I kthyer në trajtë bërryli.

bërrýlçk•ë a f sh a at Mbështetëse e krahut të karriges, kolltukut etj. **bërrýlës e mb BËRRYLAC E.**

bërrýlës i m sh a at > BËRRYLAC I.

bërrýlës•e ja f sh e et f e BËLLYLËS I.

bërrýlk•ë a f sh a at > BËRRYLÇK•Ë A.

bërrýlëz a f sh a at

♦ Këllëf elastik për të shtrënguar bërrylin.

♦ Këllëf i leshtë që e vënë gratë në parakrah për të mos u ndotur gjatë gatimit.

bërrylím i m sh e et

♦ Përkulje në trajtë bërryli.

♦ Kthesë në trajtë bërryli (*e tubit, e rrjedhës së ujit*).

bërryl•óhet úa (u) úar

I vetv veta III Bën bërryl; kthehet në trajtë bërryli.

II pës e BËRRYL•OJ.

bërryl•ój óva úar

I kal I bëj bërryl (*tubit etj.*).

II jokal Bën bërry; kthehet si

bërryl. **bërrylór e mb anat** Në trajtë

bërryli. **bërrylór•e ja f**

♦ Kthesë e rrugës.

♦ Lak i rrjedhës së

lumit. **bërrylúar (i e) mb**

♦ I kthyer në trajtë bërryli.

♦ Lakim i rrjedhës së lumit.

bësim i m krahin Ujësim; lëngëzim (*i kosit*).

bës•óhet vetv úa (u) úar krahinveta III e

BËS•OJ. bës•ón jokal **ói úar** veta III (*Kosi*)

lëshon hirrë. **bëqél•ë a f sh a at** krahin G Bucelë.

bëstá (me) kal na - G Rrah me shkop;

shkopit. **bëstá (me u) G pës e BËSTA (me).**

bëstáh•em G pës e BËSTA•J. > BËSTA (me

u). bëstá•j kal G > BËSTA (me).

bëstámj•e a f G Rrahje me shkop; shkopitje.

bëstámun (i e) mb G I rrahur me shkop; i shkopitur.

bëstárdh e mb Ç (Fëmijë) dobiç; kopil; bastard.

bëstárdh i m sh a at Ç Fëmijë dobiç (kopil,

bastard). **bëstárdh•e ja f sh e et Ç f e BËSTARDH**

I. bëstin•ë a f sh a at G

♦ Thupër; shkop i qëruar.

♦ Degë pa gjethe.

bëstýq i m sh e et vjet G Ball of animal fat.

bësúar (i e) mb krahin (Kos) me shumë hirrë.

bësh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Njeri*) me shtat të mbushur; i shëndoshë e i plotë nga trupi. **Vjen i bëshëm (nga trupi).**

♦ (*Pemë, prime*) kokërrmadhe.

♦ (*Tokë*) e shëndoshë; që jep prodhim të mirë; pjellore.

bëshnják kal G > BËSHNJAK•Ë (me).

bëshnják•em vetv G > BËSHNJAK•Ë (me u).

bëshnják•ë (me u) vetv - (u) ë G veta III (*Bagëti*) dobësohet tepër; liget.

bëshnjákj•e a f G Dobësim.

bëshnjákun (i e) mb G (Bagëti) e dobësuar tepër; i ligë.

bështáj•ë a f sh a at Imshtë dushku.

bështín•ë a f sh a at Kope dhensh a dhish pa bari.

bështrik u m sh ë ët Kalli misri me kokrra të rralla ose pa kokrra. > **BUSHTRIQ**

I. bështý•j kal dhe jokal va rë > PËSHTY•J.

bështým•ë a f sh a at > PËSHTYM•Ë A.

bështým•ë (i) me (e) mb G > PËSHTYRË (i e). Mish i bështymë mish që ka zënë krimba nga mizat (e mishit).

bështýmj•e a f G

♦ Hedhje a nxjerrje e pështymës. > **PËSHTYRJ•E A.**

♦ Prishje e mishit nga mizat.

bët ndajf Ç Shpejt. **Me bët** me vrap.

bëtáj•ë a f krahin

♦ Lemerë; frikë e madhe.

♦ Zhurmë e madhe.

♦ *euf* Ajo punë; epilepsi.

♦ Telash.

♦ *fig* Barrë e rëndë (e mërzitshme).

bëtálë mb J (Gjellë) e amshtë; pa shije.

bëtál•ë a f Ç Ajo punë; epilepsi; punëherë. > **BËTAJ•Ë A.**

bëtalër•óhem vetv óva (u) úar Ç Më zë bëtaja; më zë

punëhera. **bëtér•e ja f sh e et** Shaka pa vend.

bëtik•ë a f sh a at krahin Cipë që zë vera në fuçi të hapur.

bëz onomat

♦ Zhurmë e kandrrave fluturake kur rrahin krahët.

♦ Uturimë e ulët e motorit. **bëz i m sh e et**

♦ Breg a kodër e vogël rëre, zakonisht buzë detit.

♦ Copë e vogël toke, e mbuluar me bimësi të dendur, që duket si ishull në një kënetë; grumbull kashturinash e gjethesh, që duket si ishull i vogël e lëviz nëpër kënetë.

♦ Plis i madh dheu.

bëzá (me) jta - G

I jokal

♦ (zakonisht me mohim) Nxjerr zë ose një tingull; them diçka. [t'i bije mu në zemrë malit që s'bëzanë (Mgj).] **Rri e nuk bëzaj** rri pa thënë asnjë fjalë. **Mos bëzaj!** mos fol!; mos trego!

♦ Grish a ftoj (*miq*) në gosti.

II kal

♦ Qortoj (*dikë*); i flas ashpër (*diku*jt).

♦ I thërras; i bëj zë (*diku*jt të vijë, të bëjë diçka).

♦ Flas. **Nuk i bëzajnë shoshoqit me gojë** nuk flasin (*nga që janë zënë*). **bëzaj jokal ta tur > BËZAJ.**

bëzajt•ë (me) kal G a ë > BËZA (me);

BËZAJ. bëzajtunit (të) as G > BËZAMJ•E A.

bëzámj•e a f G Thirrje; grishje (*e miqve për gosti*).

bëzbëze t m sh bis

♦ Pëshpëritje.

♦ Fjalë; thashethem.

♦ Zhurmë e krahëve të kandrrave fluturake.

♦ Uturimë e mbytur e motorit.

bëzbëz•e ja¹ f sh e et bis Thashetheme.

bëzbëz•e ja² f sh e et bis Makinë pluhurthithëse. **bëzdýç e mb G**

♦ *fig* (Njeri) i pagdhendur.

♦ (*Vend*) i shkretë.

bëzdýç i m sh a at G Cung; kërcu.

♦ Trung lisi i thatë.

bëzz onomat > BËZ.

bëzhdíl•et vetv veta III krahin G > BËZHDIL•Ë (me u).

* **Bëhet bëzhdila** thërrmohet, bëhet copa-copa.

bëzhdíl•ë a f kryes

♦ Të fshira që mblidhen me fshesë; plehra, lëmishte. Bëzhdilat e dhomës (e oborrit). Grumbull, bëzhdilash. Bëj bëzhdila. Fshij (mbledh) bëzhdilat.

♦ Grimcë e vogël; plaçkë. **Më bie një bëzhdilë në sy.**

♦ Barëra të këqija, kryesisht në arat e mbjella. **E mbuluan grurin bëzhdilat. Harr bëzhdilat.**

bëzhdíl•ë (me u) vetv krahin G (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore): Më bëzhdilet më neveritet.

bëzhdíl•ët (i e) mb krahin G I neveritshëm.

bëzhdíl•j•e a f krahin G Neveri.

bëzhigím i m krahin G Nxirje me blozë a thëngjill.

bëzhig•óhem krahin G vetv dhe pës e BËZHIG•OJ. > BËZHIG•UE (me u). bëzhig•ój kal krahin G > BËZHIG•UE (me).

bëzhig•úe (me) *kal óva úe krahin G* Nxij me blozë a thëngjill. * **Të bëzhigoftë Zoti!** të fëlliqtë Zoti!; u nxifsh!

bëzhig•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv Nxihem me blozë a thëngjill.

II pës e BËZHIG•UE (me).

bëzhigúem (i) e (e) *mb krahin G* I nxirë me blozë a thëngjill.

bëzhigúem it (të) *mb krahin G* > **BËZHIGIM I.**

bëzhóle t f sh krahin G Lëvore bishtajash.

bëzhújg•et vetv veta III G > **BËZHUG•Ë (me u).**

bëzhújg•ë (me u) *vetv - (u) ë veta III G (Pema)* nis të

piqet. **bëzhújgi•e a f G** Pjekje e pemës.

bëzhújgun (i e) *mb G* Pemë e pjekur.

bëzhúr kal G > **BËZHUR•Ë (me).**

bëzhúr•e ja f sh e et bot (Paeonia) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me gjethe të përbëra, që mbillet për lulët e bukura bojë trëndafili, të verdha ose të bardha. > **LULE GJAK;**

BOZHUR•E JA¹.

bëzhúr•em vetv G > **BËZHUR•Ë (me u).**

bëzhúr•ë (me) *kal a ë krahin G* Spërkat; stërklas; vesoj lehtë (*hesën e bagëtisë*). **bëzhúrrë (me u)** *vetv a (u) ë G*

♦ Dridhem; fërgëlloj.

♦ Trembem.

bëzhúr•ë a f sh a at G

♦ Fërgëllim; të dridhura.

♦ Frikë.

bëzhúrg kal krahin G > **BËZHURG•Ë (me).**

bëzhúrg•ë (me) *kal a ë krahin G*

♦ I jap ngjyrë të lehtë; e ngjyey paksa (*një teshë*).

♦ *veta III (Dielli)* i përshenj (*pëmët*).

bëzhúrg•ë (me u) - (u) ë vetv veta III

♦ Merr ngjyrë të lehtë; ngjyrohet paksa.

♦ (*Pema*) përshenjet; nis të piquet.

bëzhúrgi•e a f krahin G

♦ Ngjyerje e lehtë.

♦ Përshenje e pemëve.

bëzhúrj•e a f sh e et G Spërkatje; vesim i lehtë (*i hesës së*

bagëtisë). **bëzhúrun (i e)** *mb G (Hesë e bagëtisë)* e spërkatur; e

vesuar lehtë. **bëzhúrr•ë (me u)** *vetv G* > **BËZHUR•Ë (me u).**

BF ja shkurt i Bashkimi për Fitore.

BFSSH ja f hist Bashkimi i Fizikulturistëve dhe i Sportistëve të Shqipërisë.

BGASH i shkurt i hist Bashkimi i Grave Antifashiste të Shqipërisë.

BGSH ja shkurt i

♦ Bashkimi i Grave të Shqipërisë.

♦ Bashkimi i Gazetarëve të Shqipërisë.

bgat e mb A I begatë.

bgat i m sh ë ët A Pasanik; kamës.

bgát•enj kal a ur A Pasurohem; kamem; begatohem.

bgátur (i e) *mb A* I pasuruar; i kamur; i begatuar.

bgjérrë (i e) *mb krahin I* gjelbër.

bi mb bis Dygjinor.

Bi kim shkurt i Bismut.

bî (me) *jokal ni - bis* *G* > **MBIN**. [Por aty një punë u bîni/ (E shka s'bijn n'ketë shekull t'zi?). (GjF).] [Ku ra Gjoni, bîni ftoni,/ ... Ku ra blea, bîni shega (Pop).]

bi- *parasht dy-*. **Bipolar** me dy pole.

bî (me) *jokal bis* *G* > **MBIN**. **Më biu në derë** më erdhi befaz në shtëpi; *keq* mbeti duke më ardhur në shtëpi (*ftuar e pa ftuar*).

biandri *a f libr* Martesë e gruas me dy burra.

biar *kal a ëm* *A* Humbas; bjerr. **Dhe kur është nxit e udham ti e biar** edhe kur erret dhe udhën e humbet.

bib *i m sh a at* *krahin* *G* Foshnjë; fëmijë i vogël; kalama. **bibâ** *ni m sh a at* *G* > **BIBAN I**.

bibân *i m sh ë ët orn* Gjell deti; gjeldet; misërok. [Tu te kena n'ket mahallë/ qi t'njef dhamtë edhe bibâni (Pop).]

bibér *i m* *G* Piper. [Për me ndihmue lexuesin që të ndajë pilavin prej biberit, po japim mâ poshtë një tabelë të ndryshimeve dialektore (APp).]

bibérç•ë *a f sh a at* *G* Piperore; shishe piperi.

biberón *i m sh ë ët*

- ♦ Kapëz për foshnja; thith.
- ♦ Shishe me kapëz për foshnja.

biberóre *t f sh bot* *G* Bimë të familjes së pipereve.

biberós *kal* *G* > **BIBEROS•Ë** (me).

biberós•et *pavet dhe pës e* **BIBEROS**. > **BIBEROS•Ë** (me u).

biberós•ë (me) *kal a ë* *G* Ndrej me piper (*gjellën*). > **PIPEROS**. ["gjuha e njësuar" është një pilav toskënisht i biberosun me gegënisht sa për sý e faqe. (APp).]

biberós•ë (me u) *G* *pavet dhe pës e* **BIBEROS•Ë** (me). Qenka biberosë tepër.

biberós•je *a f* *G* Ndrej e gjellës me piper.

biberósun (i e) *mb* *G* (*Gjellë*) e ndrequr me piper.

bib•ë *a f sh a at*

- ♦ Zog i vogël i patës ose i rosës.
- ♦ Pulë deti; zog i pulës së detit.
- ♦ *keq* Grua ose vajzë mendjetrashë; budallaqe. **Ik, moj bibë!**

*

I shtypur me këmbë bibash I trashë nga mendja; i shushatur.

Bib•ël *la f sh la lat* Dy libra themelore (*Dhiata e Vjetër dhe Dhiata e Re*), prej të cilëve i pari përmban dogma e mite të përbashkëta për fenë e hebrenjve e për fenë e krishterë, ndërsa i dyti përmban vetëm dogma e mite të fesë së krishterë. **Bibla e Shenjtë**.

bîbëz *a f sh a at* Bibë e vogël.

bibîl•e *ja f fëm* > **BIBILUSH I**.

bibiló *i m fëm* *J* > **BIBILUSH I**.

bibilúsh *i m sh ë ët fëm* Bile; organ gjinor i djemve të vegjël.

bibilúshk•ë *a f sh a at* *zvog e* **BIBILUSH I**.

bibirék *ndajf* *krahin* *G* Si i ngrirë.

bibísh *i m sh ë ët ushq* Gatesë me domate, oriz dhe qepë të skuqura. **bibísh•e** *ja f*

- ♦ Rikë.
- ♦ *bis* Grua a vajzë hutage.

bibizán•e *ja f sh e et muz* Vegël frymore me dy pipëza.

bîbli- *fjalëform* Bibli-; libër-.

biblicíst *i m sh ë ët* Interpretues a studiues i Biblës.

biblicíst•e *ja f e* **BIBLICIST I**.

biblicíz•ëm *mi m libr* Interpretim a studim i Biblës.

biblik e *mb* I Biblës; që ka të bëjë me Biblën; që i takon kohëve dhe ngjarjeve të përshkruara në Bibël. **Latinishte biblike. Stil biblik. Në përmasa biblike** në përmasa të jashtëzakonshme. [Ndikimet kulturore antike, qofshin këto mitologjike, laike apo biblike, janë shprehje të lashtësisë së popullit. (ShS).]

biblik-laik biblike-laike *mb* Që ka të bëjë me koncepte biblike dhe laike. [Një studiuese amerikano-bullgare e ka parë në një vështrim tjetër, krejt origjinal, kushtëzimin biblik-laik të motiveve dhe shtresave që përmban balada e murimit (ShS).]

bíblío- *fjalëform* Biblio-.

bibliobús i *m sh* ë ët Bibliotekë shëtitëse me autobus.

bibliofil e *mb* Libërdashës; që e do librin.

bibliofil i *m sh* ë ët Libërdashës.

bibliofil•e ja *f sh* e et *f e* **BIBLIOFIL**

I. bibliofilí a *f libr* Libërdashje.

bibliofób e *mb libr* Libërrurejtës; që urren librin.

bibliofób i *m sh* ë ët *libr* Libërrurejtës; ai që urren librin. **bibliofób**•e ia *libr f e* **BIBLIOFOB I.**

bibliofobí a *f libr* Libërrurejtje.

bibliográf i *m sh* ë ët Hartues i bibliografive; ai që merret me bibliografi.

bibliográf•e ja *f sh* e et *f e* **BIBLIOGRAF I.**

bibliografí a *f sh* - të

- ♦ Klasifikim e përshkrim shkencor e sistematik i botimeve të ndryshme (i librave, i revistave etj.); degë e dijes, që merret me parimet, kriteret e metodat e këtij përshkrimi e klasifikimi.

- ♦ Përmbledhje shënimesh e të dhënash të veçanta për libra, artikuj e botime të tjera, që lidhen me një çështje, me një temë ose me një fushë të caktuar.

- ♦ Tregues i literaturës në një studim shkencor.

bibliografik e *mb* I bibliografisë; që ka të bëjë me bibliografinë. [Arsyetim për çështjet bibliografike të veprës së Buzukut (GjSh).]

bibliolatrí a *f libr*

- ♦ Ndjekje besnike e interpretimit tekstual të Biblës.

- ♦ Adhurim i Biblës.

bibliolatrík e *mb libr* Që adhuron biblën.

bibliológ u *m sh* ë ët *libr*.

bibliológ•e ia *libr f e* **BIBLIOLOG U.**

bibliologjí a *f*

- ♦ Studim i librave si objekte fizike dhe kulturore.

- ♦ Bibliografi.

- ♦ *fet* Letërsi ose doktrinë e mbështetur në Bibël.

bibliologjík e *mb libr* I bibliologjisë; që ka të bëjë me bibliologjinë.

bibliomaní a *f libr* Maní për të grumbulluar e pasur sa më shumë libra.

bibliomaniák e *mb libr* (Njeri) që ka maní të grumbullojë e të ketë sa më shumë libra.

bibliomaniák u *m sh* ë ët *libr* Ai që ka maní të grumbullojë e të ketë sa më shumë libra.

bibliomaniák•e ia *f sh* e et *libr f e* **BIBLIOMANIAK U.**

bibliometrí a *f libr* Metodë për studimin ose matjen e teksteve dhe informacionit që bartin ato.

bibliometrík e *mb libr* I bibliometrisë; që ka të bëjë me bibliometrinë.

bibliotekár i *m sh* ë ët

- ♦ Punonjës biblioteke që kujdeset për ruajtjen e mirëmbajtjen e librave, revistave etj. dhe për shfrytëzimin e tyre nga lexuesit.

- ♦ Përgjegjës biblioteke.

bibliotekár•e *a f sh e et f e* **BIBLIOTEKAR I.**
biblioték•ë *a f sh a at*

♦ Institucion publik a privat, që merret me grumbullimin, ruajtjen dhe përpunimin e librave, revistave e botimeve të tjera, që i bën këto të njohura dhe ua jep lexuesve përkohësisht për t'i shfrytëzuar; ndërtesë ose sallë e këtij institucioni.

♦ Tërësi e librave të mbledhur nga dikush.

♦ *bis* Raft për libra.

♦ Libra me përmbajtje e me tematikë të afërt ose me përmasa të njëllota, që shtypen varg nga një shtëpi botuese a që i drejtohen një grupi të caktuar lexuesish. **Biblioteka e nxënësit** (e rinisë, e poezisë).

bibliotekë e gjallë libr Njeri shumë i ditur, që e ka fituar njohuritë me lexime.

bibliotekë shëtitëse (lëvizëse) Libra e revista, që dërgohen me mjet të veçantë nga një vend në tjetrin për t'u shfrytëzuar nga lexuesit.

bibliotekografi *a f libr* Botim për organizimin dhe administrimin e bibliotekës.

bibliotekografik *e mb libr* I bibliotekografisë.

bibliotekonomi *a f libr* Shkencë e organizimit të bibliotekës.

bibliotekonomik *e mb libr* I bibliotekonomisë; që ka të bëjë me organizimin e bibliotekës.

bibliotik *e mb libr* I bibliotikës; që ka të bëjë me bibliotikën.

bibliotik•ë *a f libr* Studim shkencor i dokumenteve dhe dorëshkrimeve për të përcaktuar autorësinë dhe vërtetësinë e tyre.

biblist *e mb* Që ka të bëjë me studimin e biblës.

biblist i m sh ë ët Studiues i biblës; ekspert në çështje biblike. **biblist•e** *ja f e* **BIBLIST I.**

bíb•o *ua m sh o ot* Ç Misër i kuq.

bibrák *e mb G* Lakuriq; pa fill petku në trup.

bibrrájk•ë *a f sh a at K* Fëmijë shëndetlig, keqap. **bibúsh** *i m sh ë ët përk* Ç Fëmijë i vogël.

bic i ¹ *m sh a at* Gic; derrkuc.

bic i ² *m sh a at* Qen i zi trupvogël.

bic i ³ *m krahin G* Zilí.

bíc•e *ja f sh e et*

♦ Gropë e vogël në tokë, ku vë thembrën e këmbës lojtari në lojën e doçkës. **Ruaj** (zë) **bicen**.

♦ *fig* Vend për të punuar a ndenjur për një kohë të gjatë; qoshe e rehatshme për punë a për të ndenjur.

*

Ia zë bicen dikujt Ia zë shtigjet dikujt; s'i lë mundësi dikujt të bëjë gjë.

bicéps *i m sh e et anat* Muskul që ngreh parakrahun.

bíc•ë *a f sh a at* Dosë.

bicë ndajf *G* Afër; atypari.

bíci-bíci *onomat krahin G* Thirrje për t'i ngjallur zili dikujt.

bick•ë *a f sh a at K* Dele e bardhë.

bicók *u m sh ë ët* Gic; derrkuc.

bicúl•e *ja f sh e et krahin G* Shpat a lëndinë e vogël me bar e rrethuar me drurë. >

LIRISHT•Ë A.

bicúl•ë *a f sh e et muz* Cyle dyjare.

bicúll *i* ¹ *m sh a at zool krahin G (Vespertilio)* Gjitar i vogël si mi, i zi, me krahë të gjerë të mbuluar me lëkurë të hollë, që fluturon natën dhe ushqehet me kandrra e pemë. >

LAKURIQ I NATËS; LAKURIQËS I.

bicúll *i* ² *m sh a at krahin G* Lapurak; zog i pambushur ende me pendë.

bicún i *m sh* ë ët Bic; derrkuc.

bicún•ë a ¹*f sh a at krahin G* Çikërrimë; vogëlimë; gjë pa rëndësi.

bicún•ë a ²*f sh a at krahin G* Lapurak; zog ende pa pupla, që s'është mbushur me pupla. **biçák si kallëzues:** **E lë biçák dikë** e lë pa gjë fare dikë; e lë lakuriq dikë.

biçák u *m sh* ë ët Thikë e vogël, me presë që hapet e mbyllet në dorezë druri, kocke etj.; thikë xhepi, brisk xhepi.

biçakçi a *f sh j jt G* > **BIÇAKÇI U**². **biçakçi**
u ¹*m sh j jt G* > **BIÇAKÇI U**². **biçakçi u** ²*m sh nj njtë* Zejtar që bën biçakë. **biçakçinj të sh i** **BIÇAKÇI U**².

biçán i *m sh a at krahin G*

♦ Gic pirës.

♦ Derr i patredhur.

biçikletár i *m sh* ë ët > **BIÇIKLIST I**.

biçikletarí a *f sh - të*

♦ Oficinë për ndreqjen e biçikletave.

♦ Dyqan për biçikleta me qirá.

biçiklét•ë a *f sh a at* Mjet udhëtimi me rrota, që vihet në lëvizje me dy pedale.

Biçikletë barkore (femrash, grash, vajzash). **Biçikletë garash** (malore). **Biçikletë me motor**. **Biçikletë me tri rrota** (për fëmijë). **Disku** (timoni, trupi) i biçikletës.

Bëj biçikletën mjek. I jap biçikletës. Mësoj (të gas) biçikletën.

biçiklíst i *m sh* ë ët Ndreqës biçikletash.

biçiklíst•ë ja *f e* **BIÇIKLIST I**.

biçím i *m sh* ë ët *bis*

♦ Një farë; një gjë e papërcaktuar mirë; një lloj me të cilin ngjet pak a shumë diçka. **Kam një si biçim dyqani. Një biçim njeriu. Si biçim peme. Të një biçimi janë.**

♦ Fytyrë; pamje. **Biçimin tënd kishte.**

♦ *keq* Njeri që nga pamja ose nga sjelljet shquan për keq nga të tjerët; njeri i një lloji të veçantë. **Biçim më vete. Çfarë biçimi!**

*

E sjell në biçim E bëj të jetë siç duhet.

biçimsëz e *mb bis* (*Njeri*) i prapë.

biçí a *f sh - të* Vegël e këpucarit për të prerë lëkurët.

biçúl i *m sh* ë ët *krahin G* Bisht i kungullit, specit etj.

bidákthi ndajf: **Luaj bidakthi** luaj shkopcingllash; luaj me një shkop të shkurtër të prerë pjerrtas në të dy anët, që e godas me një shkop më të gjatë.

bidát i *m vjet bis*

♦ Doke; traditë; zakon.

♦ Mënyrë sjelleje e re; praktikë e re. **Mos na qit bidate.**

bidé ja *f sh - të* Ndenjëse e banjës për larjen e organeve gjinore dhe të jashtëqitjes.

bideví ndajf bis Në një copë; një cope.

bíd•ë a *f sh a at J* Këlysh i maces; mace e vogël.

bidialektalík e *mb* Dydialektor; që përdor dy dialekte në të njëjtin nivel.

bidialektalizëm mi *m gjuh* Ekzistencë a përdorim i dy dialekteve në të njëjtin nivel.

Bidialektizmi është një pajë e gjuhës shqipe që e dallon atë nga shumica e gjuhëvet tjera indoeuropiane. (APp).

bimetalizëm i *m fin* Përdorim i dy metaleve në monedha.

bidók u ¹*m sh* ë ët *J* Këlysh i maces; mace e vogël.

bidók u ²*m sh* ë ët *ushq* Qofte e madhe petashuqe e skuqur me pluhur buke të thekur. **bidók•ë ja** *f J* Bibë e vogël, ende pa i rënë pushi ose ende pa i dalë puplat.

bidón i m sh ë ët Enë metalike a plastike, me kapak e me dorezë, që shërben për të mpajtur ujë, qumësht, vajguri etj. **Rradha e bidonëve të vajgurit.**

bíe¹ ráshë rénë

I jokal

♦ Rrëzohem a këputem nga lart poshtë. **Bie nga shkallët. Bie përdhe. Bie më këmbë. Bie një cope. Bie në hundë. Ra tjegulla. Dësh ra nga shkalla.**

♦ Rrëzohem përdhe, kur humbas mbështetjen, lidhjen ose drejtpeshimin; rrëzohem padashur; gremisem; shembem. **Po bie muri. Bie i vdekur. Pengohem e bie. Ra pullazi. Ra vetë. Ra muri i Berlinit.**

♦ *veta III* Shqitet, hiqet a shkëputet nga një vend ose nga e tëra; rrëzohet. **Më ra një kopsë e këmishës. Fëmijës i po i bien dhëmbët e qumështit. Po bie suvaja e murit. Më ra thoi i sëmurë. Ë-ja e patheksuar bie në fund të fjalës.**

♦ Ulem ndenjor, më gjunjë ose shtrirë; shtrihem; hidhem, lëshohem drejt dikujt a diçkaje. **Bie në shtrat. Bie të fle. Bie më gjunë para dikujt. Gruaja ra lehonë.**

♦ Rrëzohem i plagosur ose i vdekur; vritem a vdes; jap jetën. **Ranë në fushën e nderit (për liri).**

♦ *veta III* (*Lumi, lëngu etj.*) rrjedh teposhtë; kullon; del e shkon poshtë; pikon; *bis* derdhet. **Më bien djersët vu kulloj në djersë. Bie pikë-pikë. I ranë ca pika loti. Po të bien jargët. Drini bie në Adriatik.**

♦ *veta III* Rrëzohet mbi tokë nga lart (për reshjet); përhapet mbi tokë e mbi sendet; mbulon tokën e sendet. **Po binte borë. Ra mjegulla. Fryn e bie.**

♦ *veta III* Varet lirshëm; ulet e mbështetet-- lirshëm mbi diçka; shtrihet mbi diçka. **Ra perdjja e aktit të parë. Më bien krahët poshtë. I bien flokët mbi supe. Ka zënë t'i bjerë gusha.**

♦ Heq dorë nga qëndresa; pushoj qëndresën; dorëzohem. **Berlini ra. Qeveria do të bjerë.**

♦ *veta III* Humbet fuqinë vepruese; nuk vepron më; shfuqizohet. **Ligji bie nga fuqia.**

Propozimet ranë.

♦ *veta III* Zbret pjerrtas ose pingul; shkon drejt një vendi më të ulët. **Kodra bie butë (shkallë-shkallë) në breg.**

♦ Shkoj në një drejtim; përshkoj; i dal; *veta III* kalon; del. **I bie fushës. I bie shkurt. I bie lumit me not dal me not matanë lumit. I bie prapa dikujt i shkoj nga pas dikujt. Nga bie rruga për në...?**

♦ Zbres; lëviz tatëpjetë; shpërngulem e zbres nga një krahinë më e lartë dhe vendosem në një më të ulët; vij a shpërngulem nga malësia në fushë ose nga fshati në qytet. **Bjeshkatarët ranë në vërri. Malësia ra në Prizren.**

♦ *bis* Vete për të bujtur; shkoj për të kaluar natën. **Bie te një mik. Bie në hotel.**

♦ (*Numri, sasia, vëllimi etj.*) ulet; pakësohet; *veta III* i bie vlera; humb cilësitë. **Letrat me vlerë kanë rënë. Më ra goma e pasme. Niveli i lumit po bie.**

♦ *veta III* Pakëson a humbet forcën e vet; i ulet vrulli, dobësohet; zbutet. **Ra era (deti). Ra të nxehtë (të ftohtë). Flakët po binin. Bie fashë (deti) qetësohet; (stuhia) pushon. I ranë ethet. I ra temperatura. Ra vrulli (ritmi). I ra gëzimi (entuziazmi). I ra inati (zemërimi). Ra kureshtja (interesimi).**

♦ *fig* Humb vlerat a cilësitë e mira; më keqësohet gjendja; ulem nga ana morale; marr të tatëpjetën. **Ka rënë në mësim. Bie nga shëndeti (nga gjendja). Ka rënë në sytë e shokëve. Bie moralisht (shpirtërisht). Sa poshtë paske rënë!**

♦ *veta III* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Ndodh, vjen rastësisht; qëllon. rastis; e merr, e prek, e përfshin. **Më ra udha (rruga). Më ra rasti ta njoh. Më ra puna. I ra (e zuri) lotaria. Më ra ndër mend. I ranë sytë mbi diçka. Më ra (më hyri, më shkoi, më erdhi) në vesh. Më ra papritur (e papritur, befas). Ashtu ra fjala. Sido që të**

bjerë puna. Ra biseda (muhabeti). Po bie tërmet. Me ç'të më bjerë në dorë. I ra një vdekje. I bie plani shtëpisë.

♦ *veta III* Qëllon në një kohë të caktuar, e ka kohën në një vit, në një muaj, në një javë a në një ditë të caktuar, rastis. **Bie të hënën. Bie në fund të javës. Kur bie Viti i Ri?**

♦ *dhe fig* (Ndodhem papritur ose padashur në rrethana të këqija a të vështira; arrij në një gjendje të caktuar; kaloj në një gjendje shpirtërore; hyj, futem **Bie në grackë (në lak, në kllapë, në kurth, në grep). Bie në rrezik (në fatkeqësi). Bie në hall (në vështirësi, në bela). Bie rob (pre, viktimë). Bie në burg. Bie brenda bis e futën në burg. Bie në duart (në thonjtë, në kthetrat) e dikujt. Bie nën sundimin (nën ndikimin) e dikujt. Bie ngushtë (keq). Bie në gjak (në armiqësi). Bie në zi. Bie në gabime. Bie në borxh bis. Bie në përleshje (në luftë, në përpjekje). Bie në varfëri (në mjerim, në skamje). Bie në mendime (në mëdyshje). Bie në të thella mendohem shumë; rri mendueshëm. Bie në të zeza u zhyt në mendime të këqija. Bie në dëshpërim (në hidhërim, në dashuri, në plogështi). Bie në kllapi. Bie në gjumë (në qetësi, në heshtje). Bie në krizë (në amulli). Ra me barrë mbeti shtatzënë. Ra kllockë pula. Më ranë veshët rehat bis. Bie si miu në hauz (në poç). Shpëtoi nga shiu e ra në breshër *ff u*. Shpëtoj nga lumi e bie në det *f u*. Iki nga tymi e bie në zjarr *f u*.**

♦ Ndesh papritur në diçka; gjej; befaz diçka, zakonisht me shumicë; turrem i etur mbi diçka. **Ra në tokë të butë. Ra sharra në gozhdë. Ramë në një pyll. Gjeologët ranë në bakër. Bie në para (në bollëk). Ranë në mina. Bie në gjurmë. Delet ranë në kripë. Bie si kali në tagji.**

♦ Qëlloj në një grup njerëzish; rastis me dikë; hyj rastësisht në marrëdhënie me dikë; ndodhem. **Kishte rënë me shokë të mirë. Ra me ca udhëtarë të njohur.**

♦ *veta III dhe fig* Drejtohet a shkon në një pikë a në një vend të caktuar; përplasen a zë vend diku. **Ra në shenj. Topi ra në mur. Më bie dielli në kokë. Se ç'më ranë në vesh ca fjalë. Më ra rëndë ushqimi. Më ra si plumb, (si rrufe).**

♦ *veta III* Nxjerr një tingull a një zë kur goditet, tingëllon; (një zë, një krismë etj.) dëgjohet. **Bjeri fort (ngadalë). Po bie dera (zilja, kambana, telefoni, ora). Bien pushkë.**

♦ *veta III* nxjerr tinguj një vegël muzikore, dëgjohet, tingëllon. **Binte daullja. Binin sazet.**

♦ Sulem mbi dikë a mbi diçka, vërsulem; e sulmoj dhe e godit. **Bini mbi ta! Ra ujku ndër dhen. Ra bisha në bagëti. Ra dhelpra në pula.**

♦ *veta III* Ndodhet në një vend, gjendet, shtrihet në një anë, është. **Vermoshi bie në veri. Më bie më afër nga kjo rrugë. Theksi bie në fund.**

♦ *veta III* Fillon, vjen dhe përhapet; shtrihet e sundon mbi dikë a mbi diçka, mbulon, pllakos. **Ra muzgu (agu, drita). Ra qetësi (heshtje). Ka rënë zjarr. Më bie një çehre e keqe.**

♦ *veta III fig* Vjen e përhapet; më kap; më zë, më prek; më godit; më vjen. **Ra gripi (kolera). I ra një sëmundje. I ra barku i verës. I ra sëmundja e tokës. U ra flama (pulave). I ra pika (damllaja). U ra krimbi. I ra të fikët. I ra në zemër. I ra gjaku e zuri gjaku. Më ra vera në kokë. I ra një fatkeqësi (një e keqe). I kanë rënë halle. I ra mbi kokë (barra e një pune). Dyshimi bie mbi të. I rëntë flama! mallk. I rëntë pika! Pika që s'i bie! *mospërf*.**

♦ Hyj në marrëveshje me dikë, hyj në marrëdhënie të caktuara me të; pajtohem në mendime a në veprime me dikë, lidhem. **Bie në marrëveshje (në ujdj, në fjalë). Bie në kuvend.**

Ranë në pazar. S'bie në kompromis libr. Bie në grindje, (në sherr). Bie në kundërshtim me dikë a diçka.

♦ *bis* Kam lidhje gjaku, farefisnie ose afërsie. **Më bie kushëri i parë.**

♦ *bis (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Bëj një punë shpejt me një vegël; heq a pastroj me një mjet; punoj me një vegël. **Ra drapri (në ara) nisën te korrat.**

♦ *bis* Jepem pas diçkaje, më tërheq shume diçka; lidhem me dikë a me diçka dhe kujdesem shumë për të. **Bie pas muzikës. Kishte rënë pas qejfeve (rehatit, rakisë). Bie pas fëmijës.**

♦ *fig* Lodhem shumë, duke bërë të njëjtën gjë vazhdimisht, këputem se beri diçka pa pushim. **Më ranë këmbët u lodha shumë. I binin thonjtë (së lari rroba, së bëri çorape). Më bie bretku (kurrizi) në punë. Më ra goja (së thëni, së foluri).**

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më nxë; më vjen për shtat; më rri si duhet, më bën. **Më bien mirë këpucët. S'i bie fustani.**

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* *fig* Më vjen për shtat, përputhet, pajtohet me diçka, më shkon, më vjen në një mënyrë. **Na bie mirë (keq). Më bie për shtat më pëlqen; më vjen ashtu si dua. I bie pas qejfit (pas midesë, pas dëshirës).**

♦ *veta III bis* Më kushton; më qëllon ta blej, ta paguaj diçka (lirë a shtrenjtë). **Na ra lirë (shtrenjtë). Më ra sa qimet e kokës e blenë shumë shtrenjtë.**

♦ Më përket; më takon; e kam unë përsipër. **I ra në pjesë (në hise). Nga sa na bie të paguajmë? Më bie radha. Më bie barra (përgjegjësia). Të bie ty të shkosh. I bie merita (nderi). Ra në kurrizin tim. Ra mbi supet (mbi shpatullat) e mia. Mos fut hundët tek s'të bie!**

♦ *veta III* Lëshon, ka. **Bie erë. I bie erë të keqe (goja, plaga). Bie era shkrumb. Bie erë barut.**

II kal

♦ *dhe fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* E godit, e ëlloj (*dikë*) me diçka. **I bie me gur (me grusht, me shkelma, me shkop, me kamxhik). I bie me pushkë (me kobure, me top). I ra kokës (turinjve). I ra kalit. I bie topit gjuaj topin. I bie tokës me këmbë. Më ra era në shpatulla. I ra rrufeja. I ra nga prapa e ndoqi nga prapa. I ra në lule të ballit.**

♦ *veta III dhe fig* Më prek a më godit (*një nga shqisat a një organ te trupit ose ndjenjat*). **I ra rrezja e diellit. Më ra rëndë ëmbëlsira. Më bie drita në sy.**

♦ Godit (*diçka*) për të nxjerrë një tingull a një zë; e bëj të tingëllojë. **I bie derës (ziles, çangës).**

♦ Luaj me një vegël muzikore; luaj një pjesë muzikore **I bie violinës. I bie një sonate.**

♦ Sulmoj (*me armë*); i sulem (*diku*). **I ranë me top e mortaja.**

♦ *bis* Sulmoj me fjalë, qortoj a kritikoj rreptë; i vërsulem, e godit. **I ra kundërshtarit. I ra një vepre (një romani). I ra pa të drejtë. I ra në kokë. I ra pas shpine (prapa krahëve) ia bëri me të pabesë.**

♦ *bis (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Bëj një punë shpejt me një vegël; heq a pastroj me një mjet; punoj me një vegël. **I rashë me fshesë dhomës. U bie më fuqë këpucëve (rrobave, mureve). I bie me brisk mjekrës (faqes). I bie me drapër (me kosë).**

♦ *bis* Nis (*diçka*) shtruar dhe i jap fund; filloj të ha ose të pi me ngulm e mbaroj shpejt; i futem, i përvishem (*një gjelle etj.*). **I ra kosit (byrekut, bakllavasë, verës). U ranë shqerrave e i therën (i shitën).**

♦ Them (*diçka*) në një mënyrë. **I bie drejt muhabetit. Bjeri shkurt!**

III pavet: S'i bihet murit me kokë s'duhet t'ia hysh një veprimi krejt të paarsyeshëm, është e kotë të nisësh diçka të pamundshme.

*

Bie boria Jepet kushtrim a bëhet thirrje për diçka.

Bie brenda

♦ Përfundoj në burg.

♦ Bie në kurth; ma kallin; ma hedhin. **Bie brenda me këmbët e mia.**

Bie copë

♦ Përpiqem me të gjitha forcat, bëj çmos; jepem me mish e me shpirt pas diçkaje.

♦ Robtohem e lodhem sa s'ka ku të vejë më.

Bie erë bis:

♦ Ka erë të keqe; (*gjella*) është prishur.

♦ **Bie erë tradhti** kam një ndjenjë se dikush më tradhton.

♦ **Bie (vjen) era barut** ka rrezik të plasë lufta; është nderzur lufta (beteja).

♦ **Bie erë myk** kam mendime të prapambetura e të dëmshme; është gjendje amullie.

Bie fjala Për shembull; fjala vjen.

Bie jashtë vjet Nuk pajtohet a është në kundërshtim me (*diçka*).

Bie mësysh bis Nuk më shkon mbarë diçka sepse dikush më ka parë me sy të keq.

Bie në baltë Futem pa dashje në një gjendje të keqe.

Bie në bark Përulem; nënshtrohem.

Bie në batac

♦ Bie në gjendje të keqe e të vështirë.

♦ Përzihem me njerëz të këqij.

Bie në bigë Nis të dyshoj; bie në mëndyshje.

Bie në bisht Dorëzohem; pranoj se jam i mundur.

Bie në brazdë Kthehem në rrugë të drejtë; e kuptoj gabimin.

Bie në burrë (në grua) Filloj marrëdhënie seksuale.

Bie në bylyk vjet E kapërcej moshën e miturisë; arrij moshën madhore dhe mund ta përballoj jetën në mënyrë të pavarur; vij në moshë; bëhem burrë.

Bie në çanakun e dikujt keq Bëhem njeri i shtëpisë të dikush. Bashkohem me interesat e pikëpamjet e dikujt; bëhem shok i dikujt.

Bie në dardhë Zihem ngushtë; jam në hall.

Bie në dorë Dorëzohem; jepem. **Po më re në dorë, ta dish çdo të punoj!**

Bie në duar të liga Ka qëlluar ndër njerëz të këqinj.

Bie në fyell E gjej fjalën; merrem vesh (*me dikë*).

Bie në gjumë Fle; më zë gjumi. [**Kur bën ftohtë e acár/ shumë struket e bie në gjumë** (AZÇ).]

Bie në gjunjë Gjunjëzohem; nënshtrohem.

Bie në kurriz

♦ Qesh me të madh; shkrihem a gajasem së qeshuri.

♦ **Ai s'bie kurrë në kurriz** ai s'pranon kurrë se e ka gabim.

Bie në llum

♦ Bie në gjendje të keqe e të vështirë.

♦ Përzihem me njerëz të këqij.

Bie në mendje

♦ Vij në vete.

♦ Mbledh mendjen.

♦ Nis të mendoj në mënyrë të pavarur.

Bie në para bis Bëhem me para.

Bie në prehrin e dikujt Bie në pozitat e dikujt.

Bie në sy

♦ Shquhem; dal mbi të tjerët.

♦ Shihet, dallohet (*nga larg*).

♦ Tërheq vëmendje; (më) bën përshtypje. **Bie në sy për mirë (keq).** **Bie në të zeza** Zhytem në mendime të zymta (të këqija).

Bie në tokë bis (*Fëmija*) lind.

Bie në thekër bis Humb toruan; shushatem.

Bie në thundër (*Kali*) pengohet e gati sa s'bie.

Bie në va

♦ Kuptohem a merrem vesh (*me dikë*).

♦ Bie në ujdi (*me dikë*).

Bie në vete

♦ Vij në vete.

♦ Mbledh mendjen.

Bie nga fiku *tall* Bie nga grada ose pozita; ulem në detyrë; e pësoj.

Bie nga kali

♦ Mbetem në mes të rrugës.

♦ Nuk e çoj deri në fund një punë të nisur.

♦ Bie nga pozita.

Bie nga shkallët

♦ Humb pozitën e lartë.

♦ Pësoj një dëm a një fatkeqësi të rëndë; më gjen një e keqe e madhe.

Bie për tokë Bie shumë poshtë shpirtërisht.

Bie poshtë

♦ I bie vlera a pahaja; marr tatëpjetën.

♦ Bëhem keq e më keq.

♦ Bie nga pushteti.

Bie trashë me dikë Bie ngushtë me dikë; nuk di si të sillem me dikë; s'di si t'ia bëj hallit me dikë.

Bien shkopinjtë mbi të Qortimet i ha ai.

Bjer e çohu

♦ Gjithnjë po ajo gjë; vazhdimisht njësoj.

♦ Me mundime të mëdha.

Bjeri daulles! *keq* Llomotit sa të duash!, gri lakra!

Bjeri t'i biem Rrëmuje e madhe; (*lojë, ndeshje*) pa kurrfarë plani.

Bjeri, se i bie bukur! *tall* Ç'më përrallis ashtu!

I bie buzukut *tall* Flas shumë e në tym dhe s'ma vë veshin askush; i bie legenit.

I bie cyles Flas kot, nuk më dëgjon njeri ç'them.

I bie çokut Flas kot më kot, rrah ujë në havan.

I bie daulles Jap kushtrimin, lajmëroj njerëzit për diçka të ngutshme.

I bie daulles në një vend Them e përsërit të njëjtën gjë

I bie daulles së dikujt Bëhem tellall i dikujt; flas ashtu siç më udhëzon dikush; i shkoj pas avazit.

I bie dyshes *vulg* Kryej marrëdhënie seksuale nga anusi. **I bie hiles** E kuptoj dredhinë.

I bie jongarit E kaloj kohën kot, pa bërë asgjë. **I**

bie kambanës Lëshoj kushtrimin; jap alarmin.

I bie kavallit (fyellit) Flas kot; mundohem më kot t'ia mbush mendjen (*dikujt*). **I bie këmbës** Kërkoj (*diçka*) me këmbëngulje e kokëfortësi.

I bie kokës (kresë)

♦ E qortoj si duhet e ku duhet.

♦ Filloj të harxhoj, të ha e prish pa kursim (*mallin, gjënë*).

I bie kokës me grushte Pendohem rëndë për një veprim të gabuar a për një faj.

I bie krahëve dikujt Miratoj një veprim a një mendim të dikujt; i fërkoj krahët.

I bie lapsit (kalemit) I bëj mirë hesapet; llogarit si më del më mirë..

I bie legenit *keq* ♦ Flas kot; flas gjeputura; flas po s'ma var kush. ♦ Bëj punë krejt të kotë; tund derën.

I bie me dorë *vulg* Ngacmoj penisin për kënaqësi seksuale.

I bie me hanxhar E dëmtoj rëndë ose shumë; e prish keq (*diçka*).

I bie me limë I mendoj mirë fjalët përpara se të flas; i mat mirë fjalët; nuk flas kot më kot; flas hollë.

I bie me sëpatë I bie shkurt e në mënyrë të prerë; nuk lë vend për diskutime e kundërshtime.

I bie me sy (udhës, sheshit, fushës) I hedh një vështrim (udhës, sheshit, fushës).

I bie me top bis I bëj tym (*paratë*).

I bie mendjes (prapa) E mbledh veten; e kuptoj më në fund diçka dhe ndërroj qëndrim.

I bie më not Ha e pi sa mundem; e përlej (*ushqimin*).

I bie moh (hasha) E mohoj diçka që kam thënë ose që ma ngjit dikush.

I bie ndesh Shkoj kundër dikujt a diçkaje; jam në kundërshtim me dikë a diçka.

I bie ndore dikujt I kërkoj mbrojtje dikujt; hyj nën mbrojtjen e dikujt.

I bie ndore I dorëzohem a i jepem (*dikujt*).

I bie nenit të këmbës E godit në pikën më të ndjeshme.

I bie në (më) qafë

♦ E shqetësoj, e ngacmoj kot, e mërzit.

♦ I ngarkoj një faj (*dikujt*); e qortoj pa të drejtë (*dikë*).

♦ I ngarkoj një barrë; i rëndohem (*dikujt*).

I bie në besë Pranoj mbrojtjen (*e dikujt*) me mirëbesim.

I bie në dorë dikujt

♦ I dorëzohem (i jepem) dikujt.

♦ Hyj në varësi a kontroll të (jam nën urdhrat e) dikujt.

I bie në erë I bie në gjurmë; e diktoj; kam gjetur shenja për ta zbuluar.

I bie në fije (në fill, në të) E vë në rregull, e rregulloj, e vë në udhë të mbarë, e vë në vijë.

I bie në fjalë Ia pres fjalën (*dikujt*).

I bie në gojë I jap mundësi dikujt të më përgojojë.

I bie në gjunjë I përulem (*dikujt*).

I bie në gjurmë E gjurmoj (*dikë*); ia gjej gjurmët (*dikujt, diçkaje*).

I bie në qokë I bie në të; e gjej tamam; i bie pikës.

I bie në shenjë (i bie shenjës) Gjej pikërisht atë që kërkohet; prek

I bie në shpinë

♦ I bie më qafë; e mërzit kot.

♦ Sulmoj pas shpine.

♦ I hipi (*kalit*).

I bie në të E gjej me hamendje.

I bie nëpër të

♦ E kaloj përciptazi (*diçka*).

♦ I afrohem (*përgjigjes së saktë*); e gjej afërsisht me mendje.

I bie një çakalleje me dikë Flas në mënyrë që ti bëj qejfin dikujt; shkoj për fije dikujt.

I bie një kambane: Të gjithë i bien një kambane Të gjithë thonë të njëjtën gjë.

I bie pas (prapa) dikujt a diçkaje Kujdesem për dikë a diçka vazhdimisht që të vejë në rregull, të përmirësohet, të zgjidhet etj.; interesohem për dikë a diçka; e ndjek me kujdes dikë a diçka.

I bie pikës E gjej me saktësi (*përgjigjen*).

I bie po atij avazi (po atij teli, po asaj gozhde) Përsërit të njëjtën gjë, them gjithnjë po atë gjë.

I bie pragut të dëgjojë dera; i bie derës të dëgjojë qilari E hedh fjalën për diçka.

I bie prapa dikujt

♦ E ndjek nga prapa dikë.

♦ Bëj si bën ai.

I bie qarit Përfitoj pa u munduar fare diçka që nuk e prisja ose që nuk më takonte.

I bie qylit E kam zakon t'i marr gjërat falas; ha e pi në kurriz të të tjerëve.

I bie rrangallës Flas kot.

I bie rrotull E sjell fjalën larg e larg; nuk flas hapur.

I bie supeve (i rrah supet) diku Shpreh miratimin për diçka; e marr me të mirë a i jap zemër diku, duke i rënë lehtë prapa krahëve; miratoj e përkrah veprimet e diku.

I bie shenjës Gjej pikërisht atë që kërkohet, prek thelbin e çështjes.

I bie sherrit prapa Kërkoj sherr; dua të zihem; s'më rrihet pa bërë sherr. **I bie teneqes tall** Flas a bëj zhurmë kot; i bie legenit.

I bie veshit Mendothem mirë; i vë gishtin kokës.

I ka rënë flaka (zjarri, flama) Nuk gjendet gjëkund, është mbaruar; është zhdukur (*diçka*).

I ka rënë gjuha e këmborës S'i dëgjohet më zëri; s' ndihet më; s' e dëgjon më askush; s' ia vë veshin më njeri.

I rëntë (i ardhtë) pas veshit (pas qafës)! mallk Vdektë; i rëntë papandehur një fatkeqësi!; e pësoftë nga nuk e pret! (*i thuhet atij që i ka bërë diku një të keqe ose që gëzohet për fatkeqësinë e tjetrit*).

Ka rënë në dardhë Është zënë ngushtë; është në hall.

Ka rënë nga dega I ka rënë autoriteti, nuk është më ai i pari, ka rënë nga pozita që kishte; nuk i shkon më fjala.

Ka rënë nga hëna tall Është i rrallë, s'ia gjen shokun në tokë.

Ka rënë nga shtatë degët Ka shumë përvojë nga jeta; është i rrahur me jetën; ka kaluar në prova të vështira.

Ku më ka rënë koka Ku kam lindur.

Ku rafsha mos u vrafsha Të dalë ku të dalë; s'dua t'ia di për pasojat.

Kur ta varësh zilen, duhet t'i biesh *ff u* Kur ta marrësh përsipër një punë a detyrë, duhet ta kryesh mirë.

Kush bie me qen, çohet me pleshta *ff u* Po të shoqërohesh me njerëz të këqij, do të marrësh veset e tyre; më thuaj me kë rri, të të them se cili je.

Më bie (më shkon, më hyn, më vjen) në vesh diçka E dëgjoj rastësisht diçka; e marr vesh diçka.

Më bie bretku Dërrmohem (*me punë të rëndë*).

Më bie bruzy Prekem; var buzët; mërzitem; zemërohem.

Më bie fshesa (kosa, gërshëra) Më nxjerrin nga puna si të tepërt.

Më bie gjaku Më zë gjaku; nuk shoh dot gjak, se më vjen të fikët.

Më bie gjuha (buza) Lodhem së këshilluari (*dikë*).

Më bie hunda në shesh: S'më bie hunda në shesh nuk zihem ngushtë.

Më bie hunda përdhe tall Zemërohem shumë.

Më bie hunda tall

♦ Ndjem i fyer; zemërohem; hundothem.

♦ Më bie krenaria; më bien pendët.

Më bie leshtë e kokës Bëhem tullac.

Më bie leshtë e kokës diku kam kaluar shumë kohë a një pjesë të madhe të jetës diku; jam plakur në një vend.

Më bie leshtë e kokës me diçka ka shumë kohë që merrem me diçka; e njoh shumë mirë një punë; jam plakur duke u marrë me të.

Më bie në hundë diçka E nuhat ose e ndjej diçka.

Më bie në teste

♦ E kuptova qëllimin; e kapa menjëherë.

♦ I bie në të; i bie në shenjë.

Më bie në tru

♦ Trullosem; më zë a më bie në kokë (*pija*).

♦ Më magjeps, ma merr mendjen (*dikush a diçka e bukur*). **Më bie pas buze** E pësoj vetë kur përpigem t'i bëj keq tjetrit.

Më bie uji i valë Trembem shumë; shqetësohem shumë nga diçka e papritur. **Më bien (më zbresin) orët** Qetësohem; më kalon a më bie inati.

Më bien hundët Mërzitem; var hundët.

më bien kacabunjte Më ikën inati.

Më bien pendët (puplat)

♦ S'e kam më pushtetin e dikurshëm.

♦ S'më shkon më fjala.

♦ Nuk mburrem si përpara; më bihen hundët.

Më bien qipujt (xhindet) Më kalon zemërimi.

Më bien veshët Nuk mbahem më me të madh; e ul hundën; më bien pendët.

Më bien veshët rehat Qetësohem pasi pushojnë zhurmat, grindjet etj.; qetësohem pas kërkesave të përsëritura të dikujt.

Më bien vetullat Zemërohem; ngryesm; var buzët.

Më kanë rënë dhëmbët (dhëmbë e dhëmballë) U plaka në një vend a një punë; jam shumë i vjetër në një punë.

Më ra çatia (shtëpia, tavani, qielli) mbi (në) kokë Nuk dija ku të futesha nga turpi, nga një e papritur etj.

Më ra në kokë

♦ Më zuri, më trulloi (*pija*).

♦ Më joshi a magjepsi; ma mori mendjen.

Nuk bie reja (rrufeja) në hithra *tall* Nuk bie e keqja mbi të keqin; s'vete e keqja tek i keqi; gjënë e keqe s'e gjen gjë.

Nuk i hipën dot dardhës, i bie fikut *ff u*; **s'ka ç'i bën gomarit, i bie samarit** *ff u* Nuk arrin ose nuk guxon të dënojë fajtorin dhe i shkarkohet dikujt tjetër; e nxjerr zemërimin në kurriz të dikujt që nuk ka faj; e shfren dufin aty ku mundet, pa dënuar fajtorin.

O atë, o rashë, o vdiqa E dua patjetër atë; s'ka rrugë tjetër; ndryshe s'ka ç'më duhet vetja; s'ka si bëhet ndryshe.

Po s'hëngre hudhra, s'bie erë *ff u* Po s'pate bërë faj, nuk mund të të bëjnë fajtor. **Ra kalaja** U thye, u mund a u mposht.

Ra qielli dhe më zuri (më mbuloi) Më pllakosi një mjerim i madh; më ra një fatkeqësi e madhe.

Sa poshtë ka rënë katundi *bis* Sa keq qenka katandisur.

S'bie poshtë

♦ E mbaj veten mirë; s'e lëshoj veten.

♦ Nuk thyhem a nënshtrohem.

♦ Është mjaft i mirë.

S'bie rrufeja dy herë në një lis *ff u* E keqja nuk përsëritet gjithmonë njëlloj.

S'i bie (nuk rreh) në atë krah S'e kam fjalën aty; nuk rrah aty.

S'ka, çelës që i bie Nuk i nxjerr dot para nga duart; është koprrac i madh.

S'më ra gjë në sqep

Nuk hëngra dot gjë; nuk e shijova dot.

Nuk arrita ta shtie në dorë a ta bëja timen diçka.

Shpëtoj nga shiu e bie në breshër *ff u* Shpëtoj nga një e keqe, por më gjen një e keqe tjetër më e madhe.

Të bjerë (të rrahë) çekani diku ose në diçka Të vihet theksi kryesor, të ngulet këmbë më shumë në një drejtim.

U bie (ua jap, ua mbath) këmbëve Iki me vrap a me të katra (*nga frika*).

Vaji në lakra bie; gjalpi në lakror bie *ff u* Nuk shkon dëm.

bíe *kal prúra prúre*

♦ Mbart (*diçka*) nga vendi ku është dhe e sjell afër; e zhvendos; (*dikush*) më sjell në vendin ku jam. **Bie me karrocë (anije etj.). Bjerme (më bjer) një karrige. Bie mall nga jashtë.**

♦ Marr dhe sjell me vete (*diçka, dikë*). **Postjeri më pruri një letër. Djalin brenda se ç'e pru!** (Pop).

♦ *veta III* E sjell, e çon ose e nxjerr (*diçka diku*). **Përroi pruri gurë e kërcunj.**

♦ Vij dhe bëj të ditur (*diçka*); njoftoj; sjell (*një lajm etj.*). **Ju kam prurë lajme të mira.**

♦ Nxjerr dhe parashtroj; njoftoj (*diçka*). **Bie një shembull. Bie fakte.**

♦ *fig* Sjell (*një pasojë*); shkakttoj; bëj të ketë; siguroj; sjell. **Bie mbarësi (të mira, shëndet). Erdhi koha dhe e pruri këtë ditë. E pruri prapë në jetë** ia shpëtoi jetën.

♦ E bëj të vijë (*dikë*). **Ç'e mirë të pruri?**

♦ E sjell në një gjendje të caktuar. **E bie në vijë dikë. E bie në qejf dikë. Kush (çfarë) të pruri në këtë ditë?** kush (çfarë) të paska katandisur kaq keq? > **SJELL** ¹.

*

Ç'bie sahati nuk bie moti *ff u* Në një çast mund të ndodhë diçka shumë e rëndë; e keqja mund të bëhet në çast.

E bie fjalën rrotull (larg e larg) Nuk e them (*diçka*) drejtpërdrejt; nuk flas hapur.

E bie në din dikë E ndreq, e sjell në rrugë të drejtë dikë.

E bie në dyzen E akordoj (*një vegël muzikore me tela*).

E bie në fije (për fije, për fill) dikë E vë në rregull, e rregulloj; e vë në udhë të mbarë; e vë në vijë.

E bie në jetë E lind (*dikë*).

E prure kokën! Erdhe ti (më në fund)?

Ia bie fjalën në shteg I jap rast (*diku*) të ma thotë vetë (*diçka*).

Ma pruri shpirtin në fyt (ndër dhëmbë) Më lodhi, më mundi e më mërziti shumë.

Sido që të bjerë puna Sido që të ndodhë; sidqo që të jetë.

biell•ë a f sh a at tek Shtagë që lidh pistonin me boshtin me gunga të motorit.

bienál•e ja f libr Veprimtari kulturore-artistike që organizohet një herë në dy vjet. **Biés i m mit sll** Shpirt i lig.

bifár i m sh ë ët A Qen i vogël; këlysh qeni.

bíf•ë a f sh a at bot (*Valerianella locusta*) Bimë barishtore si spinaqi, por me gjethe më të mëdha; përdoret për sallatë, lakror etj. > **PAZI A**.

bífk•ë a ¹ f sh a at Bimëz, mugull; filiz që del nga trungu ose nga një degë. **Lëshon (nxjerr) bifka.**

bífk•ë a ² f sh a at Pipth i hollë e i shkurtër në majë të qylafit ose të beretës. **bífkím i m bujq** Mugullim (*i sythit të bimës*); mbirje (*e farës*).

bífk•ón jokál ói úar *veta III bujq* (*Sythi i bimës*) mugullon; (*fara*) mbin. **bífkúar (i e) mb bujq** (*Syth*) i mugulluar; (*farë*) mbirë.

bífkúem (i) e (e) mb bujq G > **BIFKUAR (i e).**

bífokál e mb (*Thjerrëz optike*) me dy vatra.

bifonematík e mb gjuh I përbërë nga dy fonema. **biftár i m sh e et vjet** Shpifje; bigoní.

bifték u m sh ë ët ushq Thelë e trashë e mishit të kofshës së kaut, viçit etj. **Copë mishi për biftek.**

bífkó•n jokál ói úar (*Bima*) lëshon bitme; nxjerr bisk.

biftón i ¹ m sh a at krahin G Njeri që të bëhet bisht prapa. **biftoní a f sh - të G** Shpifje.

biftonxhí e mb G Shpifës; shpifarak.

biftonxhí u f sh j jtë G (Njeri) shpifarak.

biftonxhí•e *ja f sh e et G f e* **BIFTONXHI U.**

biftonxhíj *të G sh i* **BIFTONXHI U.**

big e mb bis Mendjefyçkë; kokëbosh; mendjelehtë.

bigáč *ndajf* Me dy degë (dhëmbë).

bigáč•e *ja f sh e et*

♦ Shufër a copë druri a hekuri, qe mbaron në një anë me një degëzim më dysh; degëzim më dysh. > **BIG•Ë A; FURKAÇ•E JA.**

♦ Dru me bigë në majë, që përdoret për të ngarkuar barrën në samar. > **FURKAÇ•E JA; NGARKAÇ•E JA.**

bigám e mb libr (*Martesë*) me dy gra njëkohësisht.

bigamí a f libr Gjendje e burrit të martuar me dy gra njëkohësisht; martesë me dy gra njëkohësisht.

bigamíst i m libr Burrë i martuar njëkohësisht me dy gra. **bigán•ë a** *f sh a at G*

♦ Mashë.

♦ Pincë e gjatë.

bigán•ë a *G f sh a at* Furkë me dy degë.

bigaríhák *ndajf vjet bis* Shtrembër; me dredhi; me hile; pa të drejtë; paudhësisht.

bigásh i m sh a at *krahin G* Arrë e madhe rrumbullakët, e lyer me dyllë, që përdoret si çok në lojë me arra. > **BALLOCK•Ë A**¹.

big-béng u m astr Shpërthim i madh që mendohet se shënon origjinën e gjithësisë. **big•e** *ja f sh e et* Lëvore lëkure; cefël lëkure.

bigë si ndajf

♦ Çift e drejt përpjetë. **Mustaqe bigë.**

♦ Tufë; si tufë; në formë tufe. **Me lulet bigë.**

♦ Drejtë; djk përpjetë. **Rrinte bigë rrinte** drejt. **big•ë a** *f sh a at*

♦ Shufër a copë druri a hekuri, qe mbaron në një anë me një degëzim më dysh; degëzim më dysh. > **BIGAÇ•E JA; FURKAÇ•E JA.**

♦ Degëzim dysh. **Biga e rrugës.**

♦ Tufë me lule në majë të një shkopi të vogël pak të çarë më dysh; tufë prej dy-tre sendesh të lidhura bashkë.

♦ Mashë a darë prej druri (*për tredhjen e kafshëve*).

♦ Shkëmb me majë; vend midis dy shkëmbinjve me majë; mal me dy maja.

♦ *tek* Vinç i madh me dy krahë.

♦ *tek kin* Shtagë a shkop i gjatë i mikrofonit.

♦ *vulg* Organ seksual mashkullor.

*

Bie në bigë Nis të dyshoj; jam në mëdyshje.

E vë (e shtie) në bigë dikë e vë në gjendje të vështirë ose e zë keq dikë.

**

bigë lundruëse det Anije me vinç të madh me dy krahë. **big•ë a** *f sh a at krahin G* Zgavër.

big•ël la f sh la lat Bigë e vogël. > **BIG•Ë A**¹.

bigëláč•e *ja f sh e et* Bigë me dy llastikë, që përdorin fëmijët për të gjuajtur me gurë. **bigët (i e) mb** I ndarë me dy krahë a i degëzuar si bigë.

bigëz a f sh a at Dru bigë, ku vihen gjethe a bar për t'i ngrënë bagëtia; sasi degësh a kashte që mban një mjet i tillë.

bigëzím i m sh e et

♦ Ndarje a degëzim si bigë.

♦ Vend ku ndahet më dysh një degë, lumë, rrugë, hekurudhë etj.
bigëz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BIGËZ•OJ.**

bigëz•ój kal óva úar (*Dega, lumi, rruga etj.*) ndahet më dysh si bigë. **bigëzúar (i e)** *mb (Degë, lumë, rrugë etj.) e ndarë më dysh si bigë.* **bigím i m** > **BIGËZIM I.**

bignén•e ja f krahin Emër me të cilin nusja thërret gjyshen e burrit. **bign•óhet** *vetv veta III dhe pës G* > **BIGN•UE (me u).**

bign•ón *jokal veta III G* > **BIGN•UE (me)**

bign•úe (me) *kal ói úe G* Bigëzoj; ndaj më dysh si bigë (*majën e një sendi*).

bign•úe (me u) úe (u) úe G

I *vetv veta III* Bigëzohet; ndahet më dysh si bigë.

II *pës e* **BIGN•UE (me).**

bignúem (i) e (e) *mb G I* bigëzuar; i ndarë më dysh si bigë.

bigoč i m sh a at Dru a shkop i bigëzuar në një anë. > **BIGAÇ•E JA; FURKËZ A.**

big•óhet *vetv úa (u) úar veta III* > **BIGËZ•OHET.**

big•ój kal óva úar > **BIGËZ•OJ.**

bigón•ë a f sh a at muz Vegël popullore me një pipëz dhe dy tyta prej kocke. **bigoní a f sh - të vjet** Shpifje. Nxjerr **bigoni.**

bigoním i m Bigëzim; ndarje si bigë.

bigonís kal a ur vjet Shpif.

bigonísur (i e) *mb (Fjalë)* që janë shpifur për dikë a diçka.

bigon•ój kal G > **BIGON•UE (me).**

bigon•úe (me) *kal óva úe G* Shpif për (*dikë*).

bigór i mb bot Shkurre përherë e blertë, që rritet në djerrina të thata e në gurishta, me gjethe të vogla si hala e lule si vile; degët e saj përdoren për fshesa dhe rrënjët për të bërë çibukë, kërraba e sende të tjera.> **SHQOP•Ë A.**

bigórr si kallëzues: **U bë bigorr** u ngurtësua; u bë çmërs.

bigórr i m sh a at

♦ *tek* Shtresë e gurtë që zë ena ku zihet ujë. > **ÇMËRS I. Bigorri i kaldajës.**

♦ *fig* Fundërrinë.

bigós kal óva úar J

♦ Mbërthej a qep fort.

♦ *fig* E mbërthej mirë (*në çështje*). **bigós•em** *pës e* **BIGOS.**

bigósj•e a f sh e et J Mbërthim; qepje e fortë (e sigurtë). **bigósur (i e)** *mb J*

♦ I mbërthyer.

♦ I qepur fort.

bigót i m sh ë ët Fetar fanatik; fetar zelltar.

bigót•e ja f sh e et libr f e **BIGOT I.**

bigotërf a f libr Fanatizëm fetar; fetarí me fanatizëm. **bigotíz•ëm mi m libr** > **BIGOTËRI A.**

bigrám i m libr Varg prej dy shkronjash, rrokjesh a fjalësh. **bigúar (i e)** *mb I* ndarë a i degëzuar si bigë. > **BIGËZUAR (i e).**

bigudí a f sh - të Shkopth a gyp i vogël prej metali, me të cilin gratë mbledhin tufëzën e flokëve për t'i dredhur.

bigúrr i m sh e et krahin

♦ > **BIGORR I.**

♦ Gur gëlqeror.

bígz•ë a f sh a at Bigë e vogël ku i vihet koka qengjit gjatë qethjes.

bígj•e ja *f sh e et* *G* Luspë peshku.

bigjir•ón *jokal veta III G > BIGJIR•UE (me).*

bigjir•úe (me) *jokal ói úe G (Delja etj.)* blegërin. ...Ngrajhi dada heret, se bigjirojnë delet (LPK).

bigjós i *m krahin > BIXHOZ*

I. bih *jokal u ur A* Mbin.

Bihár i *m gjeog* Shtet në Indinë Veriperëndimore.

bíh•et *vetv - (u) ur A* Mbin.

bihéjvioríst e *mb psik, fil* I bihejviorizmit; që ka të bëjë me bihejviorizmin.

bihéjvioríst i *m sh ë ët psik, fil* Studiues a pasues i bihejviorizmit.

bihéjvioríst•e ja *f sh e et psik, fil f e* **BIHEJVORIST I.**

bihéjviorízëm *mi m*

- ♦ Degë e psikologjisë që përdor metoda eksperimentale për studimin e çështjeve psikologjike.
- ♦ *fil* Doktrinë sipas së cilës mendja nuk ekziston më vete dhe se gjendja mendore mund të analizohet nga pikëpamja e sjelljes së mundshme të objektit.

bí•het *vetv jti (u) tur veta III A* Mbin.

bihót *ndajf J > BEHOT.*

bihuzúr i *m J* Zhurmë e madhe; zallamahi.

bihúd e *mb G (Njeri)* i trashë; budallë.

bihúd i *m sh ë ët G* Njeri i trashë; budallë.

bihúd•e ja *f sh e et G f e* **BIHUD I.**

bihúdë *ndajf krahin G* Kot; pa dobi. **Më shkoi bihud** më doli huq; (*i fola, e qortova*) kot; pa dobi.

bihúdër *ndajf krahin G* Kot; pa dobi; pa grat. **Punoj bihudër** s'më ka dukë puna. **bí•j kal, jokal G > BI (me).**

bij të sh i **BIR I.** Etër e bij. **Bijtë e bijat e këtij vendi. ...bijt e shekulli të ri/ që plakun e lamë në shejtnin' e tij** (Mgj).

bíja *si ndajf krahin G* Lojë shtëpiash për vajza të vogla. **bijc e** *mb G* Vegjetal; bimor. **Fije bijce** fibër bimor. **bíjc•ë a f sh a at G** Bimë e njomë; lastar i ri.

Bíj•e a f sh i Olimbi.

bíje *mb* Bimor; që nxirret nga bima. **Pe bije** fill pambuku.

bíjë *mb* Që është degë a degëzim i një njësie a koncepti. **Kompani bijë** degë e kompanisë. [periudha e errët e kalimit prej prehistorisë në histori, prej fazës hipotetike në fazën e dëshmuar, prej kulturës mëmë në kulturën bijë. (ShS).]

bíj•ë a f sh a at

- ♦ Vajza kundrejt prindërve të vet. **Bijë e vetme. Mëmë e bijë. Bijë në (për) shpirt** vajzë e adoptuar. [çuditëm/ si dola nga barku yt dhe ti je ime bijë (MA).] [ka marrë gjakun Halil Aga i ri,/ .../ se për vedi ka marrë t'binë e krajlit. (CV).]
- ♦ (*përkëdhelës*) Vajzë; çupë; çikë. **E, moj bijë!**
- ♦ Vajzë ose grua në lidhje me vendin e lindjes ose me shtresën e vet shoqërore; vajzë ose grua luftëtare, që është pjellë e një periudhe të caktuar. **Bijat e arsimit shqip.**
- ♦ *sh* Vajza të një fshati a krahine. **Kelmendi ka shumë bija në Kastrat.**
- ♦ Pjellë femër e drejtpërdrejtë e një kafshe. **Mëshqerrat bija.**
- ♦ Pjesë që shkëputet nga një kupon, çek etj. **Amë e bijë.**
- ♦ *fíg* Pjellë e diçkaje; diçka që ka dalë nga një gjë tjetër.

*

Bija e botës për b Vajzë çfarëdo; një vajzë e panjohur. **Vjen bija e botës e më çirret si më t'ëmën.**

Si e ëma dhe e bija *përb* Njësoj; nuk kanë dallim.

I bërtet së bijës ta dëgjojë e reja E qorton tëthorazi dikë; i bie pragut ta dëgjojë dera. **bijër•í a f**

♦ *përmb* Tërë bijtë e bijat apo djemtë dhe vajzat e dikujt

♦ > **BIJËSI A.**

bijësi a f libr

♦ Lidhje të djalit ose të vajzës kundrejt prindërve nga pikëpamja ligjore; të qenët a të njohurit si fëmijë i dikujt; birëri. **Njohje e bijësisë. Vërtetim i bijësisë. Të drejtat e bijësisë.**

♦ *fig* Prejardhje e drejtpërdrejtë ose zhvillim me lidhje të drejtpërdrejtë trashëgimie. **bijësim i m sh e et drejt** Adoptim i një vajze.

bijës•óhem drejt pës e BIJËS•OJ.

bijës•ój kal óva úar drejt Adoptoj; e marr si bijë për shpirt (*një vajzë*). **bijësúar (e) mb drejt (Vajzë)** e bërë për shpirt; e adoptuar.

bijëvrásës e mb libr (Prind) që vret pjellën e vet.

bijëvrásës i m sh - it libr Prind që vret pjellën e

vet. **bijëvrásës•e ja libr f e BIJËVRASËS I.**

bijëvrásj•e a f libr Vrasje e pjellës së vet.

bíjéz a f zvog, përk e BIJ•Ë

A. bijím i m sh e et

♦ Lindje e fëmijëve.

♦ Brezni; gjithë fëmijët e lindur nga një çift.

bijní a f përmb G > BIJËRI

A. bíjo thirrore e BIJ•Ë A.

bij•óhem pës e BIJ•OJ.

bij•ój kal óva úar Lind a bëj

fëmijë. **bijók u f sh ë ët G** Rrugaç.

bijók•e ja f sh e et G f e BIJOK U.

bijór e mb libr Birnor. **Dashuri bijore.**

bíjs•ë a f sh a at G Filiz; degë e re.

bíjt•ë (me) kal i ë veta III G (Fara etj.) mbin;

del. **bíjtun (i e) mb G (Farë etj.)** e mbirë; e dalë.

bíjtur (i e) mb A (Farë etj.) e mbirë; e dalë.

bijû ne f sh ne net G Binjake.

bijû ni m sh j jt G Binjak. **bijúar**

(e) *mb f I* lindur; i pjellë. **bijûj t**

m sh i **BIJU NI; BIJUN I.**

bíjun (i e) mb G I mbirë; që ka mbirë.

bijún i m sh ë ët G > BINJAK U.

bijúes e mb libr Lindës; që lind.

bíjz•ë a f sh a at Pjesë e mbetur në bllokun e çeqeve, faturave etj., pasi pritet pjesa kryesore. **BIK ja shkurt i** Bashkësia Islamike e Kosovës.

bik i m krahij G Byk; copëza e pluhur

kashtë. **bik u¹ m sh e et G** Kapule plehu.

bik u² m sh e et G Burrë që bredh pas grave; kurvar.

bik u³ m sh e et krahin G Dem.

bikameríz•ëm mi m Sistem parlamentar me dy dhoma.

bikarbonát i m sh e et kim Grup radikal ose komponim.

bikarbonat i sodiumit Kripë e acidit karbonik; përdoret në bujqësi e industri; sodë buke.

bikerín•ë a f sh a at Kuti me folë për mbajtjen e vezëve. **Bikerinë pesëshe (dhjetëshe).**

bík•ë a¹ *f sh a at* Puthje.

bík•ë a² *f sh a at* K Shpirt (*i thuhet me përkëdheli një femre*).

bík•ë a³ *f sh a at* G Mashë druri për të kapur gështenjat në zjarr. **bík•ër ra f sh ra rat** *zool* Bishtfultere; fulterëz.

bikíni t m sh Rroba banje me dy pjesë për gra.

Bikíni m gjeog Atoll i Republikës së Ishujve Marshall në Paqësor.

biklorúr i m kim Lëndë e përbërë nga dy atome klori për çdo molekulë të një elementi tjetër.

bíkm•e ja f sh e et Fill mëndafshi.

bikonkáv e mb fiz I dylygët; (*lente*) me dy anët të lugëta (konkave).

bikonvéks e mb fiz I dymysët; (*lente*) e dy anët të mysëta (konveske).

bíksh a f sh a at krahin G Degë qershije plot me kokrra.

Bíku f shkurt i Olimbi.

bikulturór e mb libr Dykulturor; me dy kultura. **bikutín•ë a f > BIGUDI A.**

bil i¹ *m sh e et bis* Organ gjinor i djemve të vegjël. > **BIBILUSH I; RRUSH I.**

bil i² *m sh a at* Rruzull qelqi. **Luaj me bila.**

bilâ ni m G > BILAN I.

bilabiál e mb gjuh > DYBUZOR E.

bilabiál•e ja f gjuh Bashkëtingëllore dybuzore, që shqiptohet me të dyja buzët (**b, m, p**).

biláhi pasth vjet (*përdoret për të shprehur habi*) Për Zotin; pasha Zotin.

biláj t sh i BILA NI.

bilán i¹ *m sh a at krahin I* vogli i buallicës; kotorr.

bilán i² *m sh a at G*

♦ Rrip që shkon nëpër kraharor të kalit dhe lidhet me frerin.

♦ Varg a gjerdan me para prej metali, që vënë gratë në gjoks ose në kokë për zbukurim.

bilánc i m sh e et

♦ *fin* Përfundim që del nga krahasimi i të ardhurave me shpenzimet, kur mbyllet një llogari; pasqyrë përmbledhëse me këtë përfundim. **Bilanc përmbledhës. Bëj (hartoj, mbyll, nxjerr, paraqit) bilancin.**

♦ *ek* Shprehje me shifra e marrëdhënieve ndërmjet anëve të një veprimtarie të cilat baraspeshojnë njëra-tjetrën. **Metoda e bilancit.**

♦ *fig* Pasqyrë e përfundimeve të arritura në një fushë veprimtarie brenda një kohe të caktuar; vështrim përmbledhës e vlerësues i arritjeve. **Bilanc i pasur (i shkëlqyer). Bilanc fitoresh (suksesesh).**

♦ *tek* Marrëdhënie ose përpjesëtime ndërmjet dy anëve të një dukurie, veprimi etj.

**

bilanc aktiv fin Bilanc në të cilin të ardhurat janë më të mëdha se shpenzimet.

bilanc i arkës ek Gjendje e arkës sipas hyrjeve dhe daljeve prej saj. **bilanc i**

likuidimit fin Pasqyrë e gjendjes së një kompanie të falimentuar.

bilanc i pagesave fin Pasqyrë e veprimeve monetare midis një vendi me vendet e

tjera. **bilanc pasiv fin** Bilanc në të cilin shpenzimet janë më të mëdha se të ardhurat.

bilanc termik fiz, meteo, tek Baraspeshë midis energjisë termike të rrezatuar nga një burim drejt një trupi dhe rrezatimit të energjisë nga trupi marrës.

bilanc tregtar Pasqyrë e raportit midis eksportit dhe importit të mallrave.

bilanc vjetor fin Pasqyrë e të ardhurave dhe shpenzimeve vjetore.

bilanciér i m sh ë ët tek Pajisje që kundërbalancon një forcë.

bilardíst i m sh ë ët Lojtar i bilardos.

bilárdo ja f sh - t

♦ Lojë me bila dhe me stekë, që luhet në një tryezë të posaçme dhe sipas disa rregullave; tryezë kënddrejtë, e veshur me një copë të gjelbër, me buzë të ngritura dhe zakonisht me gjashtë vrima, në të cilën luhet kjo lojë. **Bilardo me gropa. Bilardo me nëntë kleçka.**

Gurët (bilat) e bilardos. Stekë e bilardos. Tryezë e bilardos.

♦ Lokal ku luhet kjo lojë. [rrugës në bilardo Benny/ hedhim një karamboll pas shpine (EB).]

*

Stekë bilardoje *shak* Njeri i gjatë e i thatë; gjatahul.

bilashnjók u *m sh ë ët* Bisk që lëshon trugu i një lisi te prerë.

bilateral e *mb libr* I dyanshëm; dypalësh.

bilateralizëm *mi m libr* Marrëdhënie dypalëshe midis dy shteteve sovraane. **Biláo ja** *f gjeog* Port detar në Spanjën Veriperëndimore.

bilbíc•ë *a¹ f sh a at ikt* (*Salmothymus ohridannus Stein*) Troftë e Liqenit të Pogradecit.

bilbíc•ë *a² f sh a at* Çok; gur kryesor në lojë me zarë etj.

bilbíl *si mb* (Njeri) që këndon shumë bukur; që di të flasë bukur. **E kam gjuhën (zërin) bilbil.**

*

Bahem bilbil e zog huti *G* vishem e ngjishem për bukuri. **Bëhem bilbil** Ndrequem; bëhem lule.

Mbetem bilbil Mbetem krejt pa para; mbetem kalli, fishek, trokë.

bilbíl i *m sh a at*

♦ *orn* (*Luscinia megarhynchos, Sylvia luscinia*) Zog me bark të përhimë dhe krahë të murrme; mashkulli njihet si këngëtar i mirë. [**bilbili t'ia thotë/ nën diellin e ngróhtë** (AS).]

[**Kaq të fshehta i thotë era trëndafilít,/ Këto thotë dhe rënkimi i bilbilit.** (NF).]

♦ *fig* Trim; luftëtar. [**Nëpër shekuj krahëndritur/ trembëdhjetë bilbilat vijnë** (Pop).]

♦ Mjet i vogël me një pip, te cilit i fryjmë për të nxjerrë fërshëllimë. **Bilbili i gjyqtarit (i policit). I bie bilbilit për mbarimin e lojës.**

**

bilbil gjyzari *folk* Bilbil me zë shumë të bukur, që bën çudira.

bilbil kallamishash (i kallamishtave) *orn* (*Acrocephalus arundinaceus*) Një nga zogjtë këngëtarë më të përhapur, që dallohet nga bilbili i zakonshëm nga gjatësia (16-20 cm) dhe mënyra si këndon,

bilbil kënete (i kënetave) *orn* (*Cettia cetti Temm*) Zog i vogël këngëtar i viseve me klimë të butë a të ngrohtë.

bilbil uji (i ujit) *orn* (*Alcedinidae*) Zog me pendë shumëngjyrëshe, me kokë të madhe e sqep të gjatë, që kridhet nga degët e drurëve për të zënë peshq.

bilbíl i *m sh a at* Reze për të mbyllur dritaret, me një thith me sustë që hyn në një unazë.

bilbíl i *m sh a at* Hell. **Bilbil akulli** krongjill.

bilbilájk•ë *a f sh a at muz*

♦ Gojëz e pipzës prej kallami.

♦ *K* Pipëz me kashtë thekre.

bilbilbárdh•ë *a f sh a at bot* (*Leucojum aestivum*) Bimë me zhardhok, me gjethe të gjata dhe lule të bardha si zile, me erë të lehtë, në majë të kërcellit.

bilbilësh•ë *a f sh a at f e* **BILBIL I.**

bilbilgjyzár i *m* (*figurë e përrallave popullore*) Bilbil me zë shumë të bukur, që bën çudira. **bilbilí** *të f sh krahin G* Këngë dashurie.

bilbilím i *m G* > **BYLBYLIM I.**

bilbil•ój *kal G* > **BYLBYL•UE (me).**

bilbilth i *m sh a at orn* (*Lacustella luscinioides Savi B*) Zog shtegtar i përhimë, i viseve të ngrohta të Europës dhe Azisë, që cicëron buzë mbrëmjes si cinxri.

**

bilbilth i kallamave *orn* (*Acrocephalus scirpaceus*) Zog këngëtar, shtegtar, i përhimë, i viseve të buta të Europës, Azisë dhe Afrikës, që rri në kallmishte.

bilbilth i kopshtit *orn* (*Sylvia borin Bodd.*) Zog shtegtar me bark të përhimë e kurriz ngjyrë kafe, i viseve të ngrohta të Europës dhe Azisë, që këndon më bukur se gjithë llojet e bilbilave.

bilbilth i përhimë *orn* (*Sylvia communis Latham*) Zog këngëtar, shtegtar i përhimë i viseve të ngrohta të Europës dhe Azisë; mashkulli e ka gushën të bardhë,

bilbilth i ujit *orn* (*Acrocephalus paludicola Vielliot*) Zog këngëtar, shtegtar i viseve të ngrohta të Europës dhe Azisë, që rri në ligatina me bimësi të ulët; mashkulli e ka kurrizin në ngjyrë kafe me vija të errëta.

bilbilth i zakonshëm (*Sylvia curruca*) Zog shtegtar mjaft i përhapur në viset e buta të Evropës dhe Azisë perëndimore e qendrore, më i vogël se bilbilthi i përhimë; këndon me cicërimë pa melodi.

bilbilth i zhukave *orn* (*Acrocephalus schoenobaenus*) Zog këngëtar, shtegtar shumë i përhapur në viset e buta të Europës dhe Azisë, me kurrizin dhe krahët në gjyrë kafe me vija të errëta; mashkulli këndon pa melodi të rregullt dhe imiton këngët e zogjeve të tjerë.

bilbilth këngëtar *orn* (*Sylvia Hortensis Gm.*) Zog këngëtar, shtegtar, i përhimë, me sqep të gjatë dhe këmbë të zeza, i viseve të buta mesdhetare dhe të Azisë qendrore; këndon me melodi.

bilbilth kokëzi *orn* (*Sylvia atricapilla*) Zog këngëtar, shtegtar, me kësulë të zezë, i përhapur në tërë Europën, në Azinë perëndimore dhe Afrikën veriore; ka melodi të pasur të ngjashme me atë të bilbilthit këngëtar.

bilbilth me mustaqe *orn* (*Acrocephalus melanopogon*) Zog këngëtar, shtegtar me kurrizin në ngjyrë kafe me vija të errëta dhe barkun në ngjyrë kafe të çelët; lloji evropian dimëron në vise mesdhetare, ndërsa ai aziatik dimëron në Arabi dhe Pakistan; rri në kallamishte e zhuka dhe këndon si bilbilthi i kallamishtave dhe i zhukave.

bilé *pj bis* Indeed. **Bile, të lypa të falun, nëse kujtohesh**

(MC). **bîle t m sh bis** Organi gjinor i djemve të vegjël.

bîle ja f krahin G Bijë.

bilém *pj G* Bile; madje. [bahet, kur e do nevoja, edhe patriot dhe tradhëtor, monarkist dhe bolshevik, përparimtar dhe reaksionar... dhe bilem edhe shok i fort me të tjerë (KM).]

bilemné *pacak J* Gjithfarë.

bilés, bîles *pj bis* Bile; madje. [- Të jap unë një hapje, edhe më shumë biles, shyqyr zotit më kanë mbetur ca (ED).]

biletari a f sh - të Vend ku shiten bileta.

biletashitës i m sh - it Shitës i biletave.

biletashitës e ja f sh e et f e BILETASHITËS I.

bilét•ë a f sh a at

♦ Copë e vogël letre a kartoni, me shënimet e nevojshme, që merret kundrejt një pagese dhe që përdoret për të parë një shfaqje a një lojë, për të hyrë në një vend argëtimi, për të udhëtuar me një mjet etj. **Gjysmë bilete** biletë me gjysmë çmimi (*për të mitur etj.*).

Matrapaz biletash.

♦ Bankënotë; katëmonedhë.

♦ Fletë letre me pyetjet, të cilave duhet t'u përgjigjet nxënësi a studenti në provim. **Pyetjet e biletës. Pyetje jashtë biletës.**

♦ Pusullë. [dhe para se të niset, e lajmëroi ministrin frëng të punëve të Jashtme me këtë biletë (FK).]

biletë e hapur Biletë vajtje-ardhje me të drejtë kthimi pa datë.

biletë e plotë Biletë pa zbritje çmimi.

biletë falas Biletë zakonisht e shoqëruar me ftesë për një shfaqje etj. **biletë individuale** Biletë për një person.

biletë kolektive Biletë për grup, zakonisht me zbritje çmimi.

biletë vajtje-ardhje Biletë për të shkuar e ardhur me një mjet transporti. **bíl•ë a¹ f sh a at**

♦ Sferë fildishi ose sintetike që përdoret në lojërat e bilardos. **Fut bilën në gropë.**

♦ *tek* Sferë e vogël prej metali a prej lënde tjetër të fortë, që hyn në punë për diçka, së bashku me të tjerat. **Bilat e numëratore. Kushinetë me bila.**

♦ Zar, **Luajnë me bila.**

bíl•ë a² f sh a at A, Ç Bijë; vajzë. [Mori bilë, bilë e lalës/ Mori e bukur e e mbriturz (GDRi)]

bíl•ez za² f sh z zat A Bijë; vajzë.

bíl•ez za² f sh z zat A Bisk; filiz; degë e hollë. **bílí a f sh - të fëm J** Plagë e cekët; gërvishtje. **biliár e mb I** tërthortë; diagonal.

bilibíc onomat dhe ndajf K: Ia baj bilibic i ngjall zili.

bilibíc i m sh a at krahin G Kalli misri me pak kokrra, ose me kokrra të rralla. > **BËRÇUK U; BRUMAK U; KACIRAM I; RRALLACAK U; ZANAK U.**

bilíc•ë a f sh a at > **BILBIC•Ë A.**

bilík•e ja f sh e et Ibrik i vogël prej teneqeje. **bilík•k ku m sh qe qet krahin vjet**

♦ Kompani.

♦ Tufë bagëtish; grigjë.

bilikbásh i m sh ë ët vjet Komandant bylyku (kompanie).

bilín e mb ant > **BYLIN E.**

bilinéar e mb mat Drejtvizor në lidhje me secilin e prej dy ndryshorëve ose pozicioneve. **bilínë t m sh ant ilir** > **BYLINË T.**

bilín•ë a f sh a at folk Këngë epike ruse. [Rusët, për këngëtarin e bilinave, kanë në përdorim termin "skazitjel", me kuptimin "rrëfimtar", që etimologjikisht është më pranë termit bazë "epos". (ShS).]

bilíng e mb libr

♦ I zoti të përdorë dy gjuhë.

♦ Që fjalët e një gjuhe i përkthen me fjalët përgjegjëse të një gjuhe tjetër sipas kuptimeve që kanë; që është në dy gjuhë.

♦ I dygjuhësisë; që lidhet me dygjuhësinë; që përdor a pranon përdorimin e dy gjuhëve në të njëjtën kohë. > **DYGJUHËSH E; DUGJUHËSOR E.**

bilíng u m sh ë ët libr Ai që zotëron a përdor dy gjuhë. > **DYGJUHËS I.**

bilíng•e ia f sh e et libr f e **BILING U.**

bilinguíz•ëm mi m libr

♦ Aftësi për të përdorur dy gjuhë.

♦ zyr Përdorim i dy gjuhëve në nivel zyrtar. > **DYGJUHËSI A.**

bilión e mb ant ilir > **BILION E.**

bilión i m sh ë ët dhe a at Një mijë milionë, miliard (në disa sisteme njehsimi); një milion milionë ose një mijë miliardë (në sistemin anglez e gjerman të njehsimit).

billionë t m sh ant ilir > **BYLIONË T.**

bilrubín•ë a f fizio Pigment në ngjyrë të verdhë a portokalli që krijohet në mëlçi nga zbërthimi i hemoglobinës dhe kalon në tëmth ose derdhet jashtë me rrugët urinare.

bilishtár e mb I Bilishtit; që ka të bëjë me Bilishtin, me banorët a vendësit e tij.

bilishtár i m sh ë ët Banor a vendës i Bilishtit.

bilishtár•e *ja f sh e et f e* **BILISHTAR I.**

bilishtárçe *ndajf* Ashtu si e kanë zakon bilishtarët.

biliverdín•ë *a f fizio* Bilirubinë e oksiduar.

bilizík u *m sh ë ët krahin G* > **BYLYZYK**

U. bilm•e *ja f sh e et ndërt krahin G*

♦ Mur ndarës i dhomave.

♦ > **BYLM•E JA.**

bilméz e *mb* > **BYLMEZ E.**

bilóg u *m sh ë ët* Kapicë; pìrg.

bilón i *m sh a at K* Varg a gjerdan me monedha metalike, që vënë gratë në gjoks ose në kokë për zbukurim.

bilónj•ë *a f sh a at*

♦ Shkop.

♦ Bisk i ri i bimës.

♦ Bisk i drejtë që del nga trangu i prerë i drurit. > **LASTAR I.**

♦ *fig* Vajzë a grua me shtat të gjatë e të drejtë. > **BISKONJ•Ë**

A. bilór•ë t *m sh vjet* Syze.

biltrís kal K > **BILTRIS•Ë (me).**

biltrís•em K *vetv dhe pës e* **BILTRIS.** > **BILTRIS•Ë (me u).** **biltrísj•e a f K** Picilim; pispillosje.

biltrís•ë (me) kal a ë K Piciloj; pispillos.

biltrís•ë (me u) a (u) ë K

I *vetv* Picillohem; pispillosem.

II pës e BILTRIS•Ë (me).

biltrísun (i e) mb K I picilluem; i pispillosur.

bil•úer óri m sh órë órët G > **BILUR I.**

bilúr

I *ndajf* Shumë pastër. **E mbaj shtëpinë bilur.**

II mb fig Shumë i pastër; shumë i kthjellët; shumë i bardhë. **E ka gushën**

bilur. bilúr i¹ m bis

♦ Porcelan.

♦ Xham i pastër; kristal i bardhë.

♦ *krahin G* Gotë qelqi.

bilúr i² m sh ë ët bis anat J

Bërryl. **bilúrtë (i e) mb bis**

♦ (Prej) biluri.

♦ I bardhë.

bill kal a ur Ç Mbyll.

bíllas ndajf krahin: Luaj billas luaj me

bila. **bíll•em vetv a (u) ur Ç** Mbyllem.

bíllur (i e) mb Ç I mbyllur.

bim i m sh ë ët

♦ *krahin G* Derr tharku; derr i majmur në thark.

♦ A, Ç Gic; derrkuc; bic.

Bim i shkurt i Ibrahim.

BIM ja shkurt i Bashkësia Islamike e Maqedonisë.

bimbáq i m sh ë ët orn (Larus) Çafkë deti; pulëbardhë.

bimbásh i m sh ë ët vjet hist Major (në ushtrinë e periudhës së Perandorisë Osmane) **bímc•ë a f sh a at** Bodrum; qilar i ushqimeve.

bímcím i m Vënie e zahireve në bodrum a qilar.

bimc•óhet *úa úar* *pavet dhe pës e* **BIMC•OJ.**

bimc•ój *kal óva úar* Vë në bodrum (në qillar) (*zahiret*).

bimc•ón *jokal veta III G >* **BIMC•UE** (**me**).

bimcúar (**i e**) *mb* (*Zahire*) të shtëna në bimcë.

bimc•úe (**me**) *jokal ói úe veta III G* (*Bima*) mbin; del; lëshon bitme.

Bímç•e *ja m shkurt për k i* Ibrahim.

bimés•ë *a f sh a at* Qenie e gjallë.

bimést•ër *ri m sh a at* Periudhë

dymujore. **bimestrór** *e mb* Dymujor.

bimetalík *e mb ek* Dymetalik.

bimetalíz•ëm *mi m ek* Standard monetar në të cilin njësia monetare është e barabartë me një sasi të caktuar ari dhe argjendi.

bím•ë *a f sh ë ët*

♦ Qenie e gjallë si druri, shkurrja, barishtja, lulja, kërpudha, fieri, myshku etj., që rritet në një vend të përhershëm, që e merr ujin dhe lëndët inorganike nëpërmjet rrënjëve dhe lëndët ushqyese sintetizuese nëpërmjet gjetheve me anë të fotosintezës, dhe që shumëzohet me fara ose me lastarë. **Bimë pyjore** (**barishtore, bishtajore, grunore**). **Bimë vajore,**

(**mjaltëse, helmuese, ngjyruese**). **Bimë zbukurimi.** **Bimë dhome.** **Bimët e Shqipërisë.** **Bota e bimëve.** **Zhvillimi i bimëve.** **Rrënjët (farat) e bimëve.** **Mbrojtja e bimëve.** **Vaj bimësh.** **Llojet e bimëve.**

♦ Pjesë a trupi që del mbi tokë nga një farë. **Bimë e vogël.** **Bima e misrit e (grurit).** **Numri i bimëve për hektarë.** **Lëshon bimë.**

♦ Kulturë bujqësore e arave. **Bimë bujqësore (industriale).** **Bimë pranverore.** **Bimë shoqëruese.** **Bimë të hershme (të vona).** **U bëjnë shërbimet bimëve.**

♦ *bis* Pjellë; pasardhës. **Bimë e keqe.** **S'lanë bimë.**

*

Duket bima që kur mbin *fj u* Puna e mbarë duket që në fillim; dita e mirë duket që në mëngjes.

**

bimë barishtore Bimë pa kërcell a me kërcell që nuk drunjëzohet dhe me gjethe të njoma e zakonisht të blerta.

bimë bishtajore (*Leguminaceae*) Familje e rëndësishme bimësh të shumta ushqimore si soja, fasulja, bizelja, batha, qiqra, jonxha, kikiriku etj.

bimë bujqësore Bimë të kultivuara në tokë bujqësore.

bimë drunore Bimë me inde të drunjëzuara.

bimë e butë Bimë e kultivuar.

bimë e dobishme Bimë e kultivuar ose e mbirë vetiu me veti të dobishme.

bimë e dytë Bimë që mbillet e korret pas një bime të mëparshme në të njëjtën stinë.

bimë grunore (*Poaceae, Gramineae*) Bimë barishtore të shumëllojshme të arave, zakonisht njëvjeçare, me kërcell të drejtë e të nyjëzuar, me gjethe të holla e të gjata, që bëjnë kallinj me kokrra të vogla që bluhën dhe përdoren për ushqim.

bimë kacavjerrëse Bimë që zvarriset përdhe, kapet pas një bime tjetër ose i ngjitet murit. **bimë kultivuese** Bimë bujqësore që mbillen.

bimë njëvjeçare Bimë me cikël njëvjeçar.

bimë mjekësore Bimë me veti shëruese.

bimë pyjore Bimë drusore e jodrusore të pyllit.

bimë shumëvjeçare Bimë me cikël shumëvjeçar.

bimë të arave Bimë që mbillen në tokë bujqësore.

bimë të buta Bimë të kultivuara.

bimë të egra Bimë që mbijnë vetë.

bimë ujëse Bimë që rriten në ujë.

bimë vajore (*Oleaceae*) Bimë me fryte ose fara që përmbajnë vaj.

bimë zbukurimi Bimë që mbillen për zbukurim.

bimëfrymórë *t m sh vjet bio (Coelenterataa)* Qenie të gjalla kryesisht detare si hídrat, polipët, kandilat e detit, anemonat e detit dhe koralet.

bim•ël la f sh la lat Thërrmijë a grimcë pluhuri etj.

bimëmbáthës e mb bujq (*Makinë*) për mbathjen e bimëve bujqësore e frutore. **bimëmbáthës i m bujq** *Makinë* për mbajthjen e bimëve bujqësore e frutore. **bimëngrénës e mb** (*Kafshë a qenie tjetër*) që ushqehet me bimë.

bimëngrénës it m sh *Kafshë a qenie tjetër* që ushqehet me bimë.

bimëní a f vjet G

♦ Botanikë.

♦ Bimësi.

bimësí a f përmb Tërësi e që rriten në një vend; bimët që rriten mbi tokë a në ujë, bota e bimëve.

bimësór e mb Bimor.

bimëshák e mb (*Fëmijë*) i parritur; i njomë; kërthi.

bimëtár i m sh ë ët libr vjet Botanist.

bimëtár•e ja f sh e et libr f e **BIMËTAR I.**

bimëtór•e ja f sh e et libr Koleksion bimësh të thara për qëllime studimi, herbarium. >

HERBARIUM I.

bimëz a f sh a at Fije e parë e bimës kur del nga fara; bimë e re e sapodalë mbi tokë. **Nëpër bimëzat e tyre po vërej si qan e tretesh** (LP).

bimëzím i m sh e et Dalje e lastarit të ri të hardhisë.

bimëz•ón jokall ói úar veta III (*Hardhia*) nxjerr lastar të

ri. **bimëzúar (i e) mb** (*Hardhi*) me lastar të ri.

bimím i m

♦ Krijim a sjellje në jetë; lindje.

♦ Mbin; del nga fara.

bimísht•ë a f sh a at Vend i mbuluar me bimë; vend me bimësi të dendur. **bimk•ë a f sh a at bis bot** Karafil.

bimní a f libr vjet G Botanikë.

bim•óhet úa (u) úar

I vetv (*Bima*) nis të mbijë, të nxjerrë bitme.

II pës e **BIM•ON.**

bim•ój kal G > BIM•UE (me).

bimór e mb I bimëve; që ka të bëjë me bimët; i përbërë prej bimësh; i bërë a i nxjerrë nga bimët. **Botë bimore. Vaj bimor.** > **VEGJETAL E.**

bimór•e ja f sh e et Arë e mbjellë.

bimráj•ë a f sh a at bot G Rrënjë konike me rrënjëla anësore (*si karrota, bari i qumështit etj.*).

bíms•ë a f sh a at Qilar; bodrum.

bimtár i m sh ë ët libr vjet Botanist.

bímt•e ja f sh e et Fill i dredhur

trashë. **bim•úe (me) óva úe vjet G**

I kal Krijoj; lind.

II jokall Mbin.

bim•úe (me u) úe (u) úe G

I vetv veta III

♦ Krijohet; lind.

♦ Mbushet me bimësi.

♦ > **BIM•OHET.**

II pës e BIM•UE (me).

bimúem (i) e (e) *mb G I* krijuar; i lindur.

bímz•ë a f sh a at J Fëmijë; bir a bijë.

bin i m sh a at G Derr në thark.

biná ja f sh - të bis

♦ Ndërtesë; themel i ndërtesës; skelet i ndërtesës. [**mbasi t'i ketë terezitë të gjitha mirë e mirë e përpilon planin e binasë së dishrueme (KM).**]

♦ *bis* Njeri a kafshë me trup të madh.

♦ Send shumë i madh.

♦ *përmb bis* Bij e bija; fëmijë; pasardhës të një njeriu.

*

Binaja s'mbahet pa shtylla f j u.

I vë bina diku j t Shpif për dikë.

S'iu duk binaja U zhduk pa lënë gjurmë.

Të shuan binanë (derën, pishën) shih te SHUAJ.

U shoftë me bina! *mallk U* shfarostë me gjithçka, mos i mbettë asnjë gjurmë! **binac i m sh ë ët > BINAÇ I.**

binác i m sh ë ët Kalë shale.

binadálë mb bis

♦ (*Grua*) pa fëmijë.

♦ (*Njeri*) pa shtëpi.

binák e f sh e et G > BINJAK E.

binák u m sh ë ët G Binjak. [**Sot Omerin due me e njoftë./ Djali i em ai për në kjoftë, nuk m'len binakët me i pre. (CV).**]

binák•e ja G f e BINAK U.

biná•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá bis (Njeri) me trup të madh e me gjymtyrë të mëdha.

biná•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri me trup të madh e me gjymtyrë të mëdha.

biná•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë Grua me trup të madh e me gjymtyrë të mëdha.

binár e mb dhe mat I përbërë prej dy elementesh; që ka lidhje me dy elemente. **Kod binar tek inf** kod i përbërë nga shifrat 0 dhe 1. **Sistem binar** sistem numëror me bazë numrin 2.

binár i¹ m sh ë ët

♦ *ndërt* Tra i hollë, i sharruar e me katër faqe. **Binarët e dyshemesë (e çatisë). Pres (çaj) binarë.**

♦ *Çdonjëri* nga dy trarët e posaçëm prej metali, mbi të cilët lëvizin rrotat e trenit a të tramit/. > **SHIN•Ë A. Shtrim i binarëve. Këmbyes i binarëve. Treni doli nga binarët.**

♦ *sh fig* Drejtim i zhvillimit të një veprimtarie, dukurie etj.; rrugë në të cilën ecën e vepron një njeri, organizatë, shoqëri a shtet; rrugë, mënyrë; vijë a rrugë e drejtë. **Ecën në binarë të drejtë. Jam në binarë. Dal (iki, largohem) nga binarët. Hyj (vij) në binarë. E sjell (e kthej, e vë) në binarë.**

*

Dal nga binarët dal nga rruga e drejtë; s'jam më në rregull; luaj mendsh, çmendem.

E vë në binarë (në udhë, në rrugë, në vijë) E vë në udhë të mbarë a të drejtë.

Vij në binarë Hyj në udhë të mbarë a të drejtë.

binár i² m sh ë ët Kadishtar; kadebërës.

binarëndërrúes i m sh - it hek Punonjës i shërbimit hekurudhor që bën ndërrimin të binarëve në pikat e këmbimit.

binarëgjërë *mb hek (Linjë)* me gjerësi të standardit ndërkombëtar (143.5 cm) midis binarëve.
binarëngúshtë *mb hek (Linjë)* me gjerësi midis binarëve më të vogël se standardi ndërkombëtar.

binashúar *mb bis (Grua)* pa fëmijë.

bind *kal a úr*

♦ Ia mbush mendjen (*dikujt*) me arsytetime, me fakte e me prova se diçka është e vërtetë a e drejtë. **Përpiqem (arrij) ta bind.**

♦ *bis* E bëj (*dikë*) të çuditet së tepërmi. > **HABIT; MAHNIT. Mjaft, se binde botën!**

bind i¹ *m sh e et* Diçka që ngjall habi me madhësinë ose pamjen e jashtëzakonshme a të frikshme. **Bindi i dheut. Për bind** në mënyrë të çuditshme, në mënyrë të jashtëzakonshme e të frikshme.

bind i² *m sh ë et G*

♦ Vigan; div.

♦ Çudan.

Bind i *m mit ilire* Perëndi kryesore e fisit të Japodëve.

bind•e ja *f sh e et krahin* Damxhan. **Një binde verë (raki).**

bindéd•ër ra *f sh ra rat vjet* Çudi; mrekulli; gjë e habitshme.

bindédërsh•ëm (i) me (e) *mb vjet* I çuditshëm; i mrekullueshëm; i habitshëm.

bind•em¹ *a (u) ur*

I vetv

♦ Më mbushet mendja se diçka është e vërtetë a e drejtë, besoj plotësisht për këtë; pranoj diçka pa asnjë dyshim si të vërtetë e të drejtë; sigurohem për diçka. **A u binde më në fund?**

♦ Veproj sipas kërkesave dhe urdhrave të dikujt, e dëgjoj dikë dhe i nënshtrohem pa e kundërshtuar. **Iu¹ bind**

urdhrit, II pës e BIND¹.

bind•em² *a (u) ur*

I vetv bis Çuditë nga diçka e jashtëzakonshme, habitem, mahnitem. **Bindeshin të gjithë me të.**

II pës e BIND².

*

U bind dreqi (bota, dynjaja) *bis* U bë rrëmujë e madhe; ndodhi diçka e jashtëzakonshme. **bind•e a** *f sh a at f tek* Pajisje ngritëse që punohet me forcën e krahut.

bind•e a *f sh a at vjet* Çudë; mrekulli.

bindërmé si ndajf Njëri mbi tjetrin, që të puthiten mirë; kaluar, kaluarthi. **I shtroj dërrasat bindërme.**

bindërmé ja *f*

♦ Vijë e thelluar, që bëhet buzë një dërrase në mënyrë që kjo të përputhet rrafsh me një dërrasë tjetër. **Bindërme për xhamat në dritare. Dërrasa (dyscheme) me bindërme.**

♦ Zdrukth i hollë, që shërben për të bërë këtë vijë.

bindës e *mb* Që të mbush mendjen, që të bind; që synon të bindë. **Në mënyrë bindëse.**

[Prirja e sotme për një shpjegim bindës të raporteve histori - prehistori, mit - realitet, mitologji - mitologjemë... (ShS).]

bindëtór e *mb vjet (Pikë)* çuditëse.

bindëtór•e ja *f sh e et vjet G* Pikë çuditëse.

bindísht ndajf krahin G Në mënyrë të çuditshme.

bindj•e a *f sh e et*

♦ Besim i plotë se diçka është e vërtetë dhe e drejtë; mendim i ngulur dhe i palëkundur.

[Bindjet:/ Njeriun në jetë e bën të lumtur vetëm njeriu (NGj).] [Në mendësinë popullore tradicionale ka qenë e ngulitur bindja se kreshnikët ishin heronj të lashtësisë (para)shqiptare (ShS).]

♦ kryes sh Pikëpamje. **Bindje filozofike (politike).**

bindjeplótë *mb libr*

♦ Plotësisht bindës.

♦ I bindur plotësisht.

bind•óhet *vetv krahin G* > **BIND•UE** (me u)^{1, 2}.

bindós *kal G* > **BINDOS•Ë** (me).

bindós•em *vetv dhe pës e BINDOS.* > **BINDOS•Ë** (me).

bindós•ë (me) *kal a ë G* Habit; trondit; lemeris. **bindós•ë**

(me u) *a (u) ë G*

I *vetv* Habitem; tronditem; lemerisem.

II *pës e BINDOS•Ë* (me).

bindósun (i e) *mb G* I habitur; i tronditur; i lemerisur.

bíndshëm *ndajf libr*

♦ Me bindje; me besim.

♦ Në mënyrë bindëse.

bíndsh•ëm¹ (i) **me** (e) *mb libr* I bindur; që bindet.

bíndsh•ëm² (i) **me** (e) *mb* I habitshëm; tronditës; i lemerishëm.

bindshmëri *a f libr* Aftësi a fuqi bindëse (*e argumentit*).

bind•úe (me u)¹ **úe** (u) **úe** *veta III vjet G* Lutet; falet; nderohet. **Zeusi edhe sot bindohet nga shqiptarët** (ShGj).

bind•úe (me u)² *vetv úe* (u) **úe** *krahin G* Lakohet a përkulet nën peshë të rëndë. **bíndúem** (i e) *mb krahin G* I lakuar a përkulur nën peshë tërëndë.

bíndúemit (të) *as krahin G* Lakim a përkulje nën peshë të rëndë.

bíndúeshëm *ndajf G* Me nderim; me adhurim fetar.

bíndúesh•ëm¹ (i) **me** (e) *mb G* I habitshëm; që shkakton habi a çudi.

bíndúesh•ëm² (i) **me** (e) *mb G* I nderuar; i ardhuruar. **bíndueshmëni**

a¹ *f libr G* Natyrë a cilësi e habitshme. **bíndueshmëni**² **a**² *f libr G* Nderim ose adhurim fetar.

bíndur (i e)¹ *mb*

♦ Që i është mbushur mendja për diçka, që ka bindje, që ka besim të plotë për diçka; që shpreh bindje të fortë. **Jam i bindur për këto që them.**

♦ Që i zbaton pa kundërshtuar kërkesat, porositë a urdhrat e dikujt; që nuk kundërshton, i dëgjueshëm. **Fëmijë i bindur.**

bíndur (i e)² *mb* I habitur; i tronditur; i lemerisur. **bíndur it** (të) *as* Bindje.

bín•e ja *f sh e et krahin G* Teneqe së cilës i bihet për të trembur egërsirat.

binék u¹ *m sh ë ët bot* Bimë parazitare kërcellshkurtër; del në orizore dhe bën kokrra si matakocq.

binék u² *m sh ë ët G* Kalë shale.

binësh•ë *a f A* Gëzof. > **BINISH I.**

bíngë *mb J (Mustaqe)* me bishtat dig përpjetë.

bíngo ja *f sh - t*

♦ Lojë me bila të rrumbullakëta me numra në të cilën bilat tërhiqen pa radhë të caktuar dhe lojtarët shënojnë numrat përkatës në kartat e tyre.

♦ Lokal për këtë lloj loje dhe lojëra të tjera fati.

bíni *urdh e BIE.* Qëlloni; shtini. [Bini tosk'e gegë./ Fyshek' ju nap vetë (Pop).] **biní** *a f G* Birëri.

binísh *i m sh e et vjet* Qyrk; gëzof. [Ha binish mish! (Pop).]

binók u *m sh ë ët G* Binjak.

binók•ël *li m sh la lat* Mjet optik që përdoret me të dy sytë. **Binokël teatri (stadiumi).** > **DYLBË TË.**

binokulár e mb Që ka të bëjë me të dy sytë. **binóm i m sh e et**

♦ *mat* Shprehje algjebrike e përbërë prej dy kufizash të bashkuar me shenjën plus ose minus. **Kufizat e binomit.**

♦ *libr dhe fig* Dy dukuri a nocione me lidhje të dyanshme ndërmjet tyre.

binósh e ¹ *mb A, G*

♦ Dysh; dyshe; dyfishe.

♦ Binjak.

binósh e ² *mb krahin G (Fëmijë)* ndotarak; ndrakaliq; që ndraget.

binósh i ¹ *m sh a at krahin G* Fëmijë ndotarak a ndrakaliq. **binósh**

i ² *m sh ë ët A* Binjak.

binósh•e ja ¹ *f sh e et krahin G fe* **BINOSH I.**

binósh•e ja ² *f sh e et* Dru ose hu me dy maja. > **FURK•Ë**

A. bint•e ja *f sh e et vjet krahin G* Faqore xhepi.

binj kal bújta bójtur *vjet*

♦ Krijoj; lind; sjell në vjetë (*fëmijë*). ♦ *veta III (Bima)* nxjerr filiz; mbin.

binják e mb

♦ I lindur njëkohësisht me një tjetër nga e njëjta mëmë. **Motra binjake. Vëllezër (qengja) binjakë.**

♦ I përbërë prej dy pjesësh të njëjta, që ka dy pjesë të lidhura a të ngjitura a të rritura bashkë. > **DYSHE. Qershí (arrë, kumbull) binjake. Lisa binjakë. Çukë binjake. Gishta binjakë** dy gishta të ngjitur bashkë. **Helikë binjake.**

♦ *fig* Shumë i ngjashëm a pothuajse njësoj me një tjetër. **Uliksi e Itaka pa grue - dy krena binjake dhíe/ me një bri te thyem: punë e pakryeme (MC).**

binják u ¹ *m kryes sh ë ët*

♦ Secili nga dy fëmijët që lindin njëkohësisht nga e njëjta mëmë. **Lindi binjakë. Janë binjakë.**

♦ *fig* Send që i ngjan shumë një tjetri dhe që është i lidhur ngushtë me të. **Mos pusho kurrë! Po bashkë me vaje/ si dy binjakë këndoní mjerimin - (Mgj).**

binják u ² *m sh ë ët* Kalli misri i përbërë nga 4-5 kallinj të vegjël të ngjitur. > **VËLLEZËR IT.**

Binjakët *m sh astr*

♦ Yjësi e gjysmësferës veriore ndërmjet Demit dhe Gaforres.

♦ Shenjë e tretë e zodiakut, në të cilën dielli qëndron nga 21 maji deri më 20 qershor.

♦ Njeri i lindur në periudhën kur dielli është në këtë yjësi.

binják•e ja *f sh e et fe* **BINJAK U.**

binjakëzím i *m sh e et* Bashkëpunim a shkëmbim përvoje midis dy qyteteve, shkollave etj. **binjakëz•óhem** *vetv óva (u) úar* Bashkëpunoj a shkëmbej përvojë me një qytet a shkollë. **binjakëz•ój kal óva úar** Krijoj bashkëpunim midis (*dy qyteteve, shkollave etj.*).

binjakëzúar (i e) *mb (Qytete, shkolla etj.)* që bashkëpunojnë a shkëmbejnë përvojë.

binjár i *m sh ë ët Ç* Binjak.

binjarák e mb > **BINJAK E.**

binjarák u *m sh ë ët* Binjak.

binjarák•e ja *f e* **BINJAK U.**

binjók e mb Binjak.

binjók u *m sh ë ët* Binjak. **binjók•e**

ja *f sh e et fe* **BINJOK U.**

binjór•e ja ¹ *f sh e et* Degë që dalin nga i njëjti vend; bigë.

binjór•e ja² *f sh e et* Dhëmb i cfurkut. **binjór e mb** Degëzim; furkë.

binjósh i m sh ë ët

Binjak. **binjtur (i e) mb A**

♦ I lindur.

♦ I mbirë.

bio- fjalëform libr Pjesë e parë e disa termave të përbërë që formojnë emra ose mbiemra.

bioaktív e mb libr (Lëndë) që ka ndikim biologjik, që vepron si faktor biologjik. **bioarkeologjí a f libr** Disiplinë e arkeologjisë që merret me studimin e mbetjeve njerëzore në gërmimet arkeologjike.

bioarkeologjik e mb libr I bioarkeologjisë; që ka të bëjë me bioarkeologjinë. **bioarkitektúr•ë a f libr** Arkitekturë e mbështetur në procese që marrin parasysh kërkesat për ruajtjen e mjedisit.

bioarkitekturór e mb libr I bioarkitekturës; që ka të bëjë me bioarkitekturën. **bioárm•ë a f usht** Armë që përdoret në luftë biologjike.

biobibliografí a f libr Jetëshkrim i një njeriu dhe përshkrim i veprave të tij.

biobibliografík e mb libr I biobibliografisë.

biocenologjí a f libr Studim i bashkësive natyrore dhe i ndërveprimit midis tyre.

biocenóz•ë a f libr Grup organizmash që jetojnë në një mjedis të caktuar dhe formojnë një bashkësi ekologjike vetërregullatore.

biodegradúesh•ëm (i) me (e) mb (Lëndë) që shpërbëhet nga veprimi i baktereve dhe organizmave të tjera.

biodegradueshmëri a f libr Vetë e një lënde të caktuar për t'u shpërbërë nga veprimi i baktereve dhe organizmave të tjera.

biodiezél i m ind Lëndë djegëse e lëngët e prodhuar nga vajrat bimore; përdoret e përzier me karburant ose më vete.

biodinámík e mb I biodinamikës; që ka të bëjë me biodinamikën.

biodinámík•ë a f Degë e biologjisë që me studimin e dukurive jetësore të organizmave.

biodiversitét i m Llojshmëri e jetës bimore dhe shtazore në një mjedis të caktuar ose në botë në përgjithësi.

bioekológ u m sh ë ët Studiues i bioekologjisë.

bioekológ•e ia f sh e et f e BIOEKOLOG U.

bioekologjí a f Studim shkencor i ndërveprimit të qenieve të gjalla dhe mjedisit, si dhe midis vetë qenieve të gjalla.

bioekologjik e mb I bioekologjisë; që ka të bëjë me bioekologjinë.

bioelektricitét i m Potencial elektrik dhe rrymë elektrike që prodhohet ose shfaqet në qeniet e gjalla.

bioelektrík e mb I bioelektricitetit; që ka të bëjë me potencialin elektrik dhe rrymën elektrike në qeniet e gjalla.

bioelektroník e mb tek I bioelektronikës; që ka të bëjë me bioelektronikën.

bioelektroník•ë a f tek Studim dhe zbatim i elektronikës në mjekësi dhe në procese biologjike.

bioetík e mb libr I bioetikës; që ka të bëjë me bioetikën.

bioetík•ë a f libr Etikë e fushës së kërkimeve mjekësore dhe biologjike dhe të bioinxhinierisë.

biofarmací a m > BIOFARMACEUTIK•Ë A.

biofarmaceutík e mb I biofarmaceutikës; që ka të bëjë me biofarmaceutikën.

biofarmaceutík•ë a f Studim i barnave të prodhuar me metoda bioteknologjike.

biofarmakologjí a f > BIOFARMACEUTIK•Ë A.

biofarmakologjik e mb I biofarmakologjisë; që ka të bëjë me biofarmakologjinë.

biofizik e *mb* Biophysical.

biofizikë a *f* Shkencë e zbatimit të ligjeve të fizikës në dukuritë biologjike. **biofizikán** i *m sh* ë ët Shkencëtar që merret me zbatimin e ligjeve të fizikës në dukuritë biologjike.

biofizikán•e ia *f e* **BIOFIZIKAN I.**

biogáz i *m sh e et ind* Karburant i gaztë i prodhuar nga fermentimi i lëndëve organike. **biográf** i *m sh* ë ët Hartues jetëshkrimi; jetëshkrues. ...i kushtohet figurës së Pal Engjëllit,

si personalitet e bashkëkohës i Skëndërbeut, si historian a biograf i tij (GjSh).

biografi a *f sh* - të Përshkrimi i jetës së një njeriu, jetëshkrim; të dhëna për jetën dhe për veprimtarinë e dikujt. Është me njollë në biografi. ...Veç kësaj, edhe për biografinë e tij ishte një gjë e mirë. Ishte një shenjë besimi e shtetit. (IK).

*

I bëj biografinë *keq* Them gjithçka di për dikë, duke e marrë nëpër gojë.

biografik e *mb* Jetëshkrimor; i biografisë; që ka të bëjë me biografinë.

biografizëm mi *m libr* Interpretim biografik i studimeve letrare.

biogjenetik e *mb* I biogjenezës; që ka të bëjë me biogjenezën.

biogjenéz•ë a *f*

♦ Përfitim i qeneve të gjalla nga qenie të tjera të gjalla.

♦ Prodhim i lëndëve kimike nga qenie të gjalla.

biogjenik e *mb* I biogjenezës; që ka të bëjë me biogjenezën.

biogeográf i *m* Studiues i shpërndarjes gjeografike të kafshëve dhe bimëve. **biogeográf**•e ja *f e* **BIOGJEOGRAF I.**

biogeografí a *m* Studim i shpërndarjes gjeografike të kafshëve dhe bimëve.

biogeografik e *mb* I biogeografisë; që ka të bëjë me biogeografinë.

bioinformatik e *mb tek inf* I bioinformatikës; që ka të bëjë me bioinformatikën.

bioinformatik•ë a *m tek inf* Analizë e kompjuterzuar e të dhënave biologjike; zbatim i teknikave kompjuterike

bioinxhiniér i *m sh* ë ët Biolog ose inxhener i specializuar për ioinxhinierí.

bioinxhiniér•e ja *f sh e et f e* **BIOINXHINIER I.**

bioinxhinierí a *f* Degë e inxhinierisë që përdor biologjinë për të studiuar lidhjet midis punonjësve dhe mjedisit të punës.

bioinxhinierik e *mb* I bioinxhinierisë; që ka të bëjë me bioinxhinierinë.

biokarburánt i *m sh e et ind* Karburant i përfutur nga përpunimi i lëndëve

organike. **biokibernetik** e *mb* I biokibernetikës; që ka të bëjë me biokibernetikën.

biokibernetik•ë a *f* Disiplinë e zbatimit të kibernetikës në biologji.

biokimí a *f* Degë e kimisë që studion proceset fizike dhe kimike në qeniet e gjalla. **biokimik** e *mb* I biokimisë; që ka të bëjë me biokiminë.

biokimíst i *m sh* ë ët Specialist i biokimisë.

biokimíst•e ja *f sh e et f e* **BIOKIMIST I.**

bioklimaterik e *mb meteo* Që ka të bëjë me studimin e marrëdhënieve të ndërsjella midis klimës dhe veprimtarisë dhe përhapjes së qenieve të gjalla.

bioklimatológ u *m sh* ë ët Specialist i bioklimatologjisë.

bioklimatológ•e ia *f sh e et e* **BIOKLIMATOLOG U.**

bioklimatologjí a *f* Studim i klimës në lidhje me qeniet e gjalla dhe me ndikimin e saj në shëndetin e njeriut në veçanti.

bioklimatologjik e *mb meteo* I bioklimatologjisë; që ka të bëjë me bioklimatologjinë.

biokompjúter i *m sh* ë ët *tek inf* Komputer hipotetik i mbështetur në qarqe dhe pjesë të ndërtuara me molekula biologjike që do të jenë më të vogla e më të shpejta se sa gjysmëpërçuesit.

bioksid i *m sh e et kim* Oskid me dy atome oksigjeni në molekulë.

biolinguíst i m sh ë ët Studiues i biolinguistikës.

biolinguíst•e ja f sh e et f e BIOLINGUIST I.

biolinguístík e mb I biolinguistikës; që ka të bëjë me biolinguistikën.

biolinguístík•ë a f Studim i lidhjeve ndërmjet evolucionit të gjuhës dhe biologjisë.

biológ u m sh ë ët Specialist i biologjisë.

biológ•e ia f sh e et f e BIOLOG U.

biológj a f

♦ Shkencë natyrore, që studion dukuritë dhe ligjet e përbashkëta të jetës e të zhvillimit të qenieve të gjalla. **Biologji e përgjithshme.**

♦ *përmb* Tërësi e bimëve dhe kafshëve të një zone të caktuar. **Biologjia e Liqenit të Shkodrës.**

♦ Studim i fiziologjisë, sjelljes dhe vetive të tjera të një organizmi të caktuar ose të një klase organizmash. **Biologjia e njeriut (e bimëve, e kafshëve).**

biológjík e mb I biologjisë; që ka të bëjë me biologjinë. **Armë biologjike.**

biológjíst e mb fil I biologjizmit; që ka të bëjë me biologjizmin. **biológjíst**

i m sh ë ët *fil* Pasues i biologjizmit.

biológjíst•e ja fil f e BIOLOGJIST I.

biológjíz•ëm mi m fil Përdorim ose theksim i parimeve dhe metodave biologjike për shpjegimin e sjelljes së njeriut në shoqëri.

biomagnetík e mb I biomagnetizmit; që ka të bëjë me biomagnetizmin.

biomagnetíz•ëm mi m

♦ Ndërveprim i qenieve të gjalla me fushat magnetike.

♦ Dukuri e shfaqjes së fushave magnetike të prodhuara nga qeniet e gjalla. **biomás•ë a f bio**

♦ Tërësi e qenieve të gjalla në një zonë a vëllim të dhënë.

♦ Lëndë organike që përdoret si lëndë djegëse, kryesisht në termocentrale. **biomatematík e mb** I biomatematikës; që ka të bëjë me biomatematikën. **biomatematíkán i m** Specialist i biomatematikës.

biomatematián•e ia f e BIOMATEMATIKAN I.

biomatematík•ë a m Disiplinë e matematikës e zbatuar në biologji.

biomekaník e mb I biomekanikës; që ka të bëjë me biomekanikën.

biomekaník•ë a m Studim i ligjeve të mekanikës në lidhje me lëvizjen dhe strukturën e qenieve të gjalla.

biometeorológj a f Studim i lidhjeve ndërmjet qenieve të gjalla dhe klimës.

biometeorológjík e mb I biometeorologjisë; që ka të bëjë me biometeorologjinë.

biometrí a f Zbatim i analizës statistikore në përpunimin e të dhënave biologjike.

biometrík e mb I biometrisë; që ka të bëjë me biometrinë.

biometrík•ë a f > BIOMETRI A.

biomikrósóp i m sh ë ët *mjek* Mikroskop me llambë për kontrollin e syrit dhe të pjesëve të tij.

biomikrósopj a f mjek Kontroll mikroskopik i indeve të gjalla në trup.

biomikrósopjík e mb mjek I biomikroskopisë; që ka të bëjë me biomikroskopinë.

biomimetík e mb I biomimetikës; që ka të bëjë me biomimetikën.

biomimetík•ë a f Studim i sistemeve biologjike si modele për krijimin e materialeve dhe makimave.

biomjekësí a f Zbatim i shkencave natyrore për qëllime mjekësore e klinike.

biomjekësór e mb I biomjekësisë; që ka të bëjë me biomjekësinë.

biomolekúl•ë a m sh a at kim Molekulë nga e cila përbëhen qeniet e gjalla.

biomolekulár e mb I biomolekulës; që ka të bëjë me biomolekulën; i përbërë nga biomolekula.

biomórf i m sh e et art Formë ose objekt zbulurimi i mbështetur në trajtat e qenieve të gjalla.

♦ Paraqitje grafike e një qenie të gjallë, të përpunuar në kompjuter, që shërben si model i evolucionit të asaj qenieje.

biomorfík e mb art I biomorfizmit; që ka të bëjë me biomorfizmin.

biomorfíz•ëm mi m art Lëvizje artistike e shek. XX që merr modele nga bota e gjallë.

biónd e mb (Flokë) të verdhë të hapët; (njeri) me flokë të verdhë të hapët dhe lëkurë të bardhë.

biond i m sh ë ët Njeri me flokë të verdhë të hapët dhe lëkurë të bardhë.

biónd•e ja f sh e et Vajzë me flokë të verdhë të hapët dhe lëkurë të bardhë. **Bionde artificiale.**

biondín e mb > BIOND E.

biondín i m sh ë ët > BIOND I.

biondín•ë a f sh a at f e BIONDIN I.

bioník e mb I bionikës; që ka të bëjë me bionikën.

bioník•ë a f tek Studim i sistemeve mekanike që veprojnë si qenie të gjalla ose pjesë të tyre. **biopík•ë a f sh a at** Film bibliografik.

biopreparát i m sh e et bio, bujq Preparat biologjik.

biopsí a f sh - të mjek Analizë e qelizave për të hetuar praninë e zhvillimeve kanceroze.

bioqárk u m tek Qark i integruar që përmban molekula ose struktura biologjike.

bioqýl i m tall Fakultet i biokimisë i shikuar si degë e lehtë, për studentë që s'ia thonë fort për shkenca të tjera.

bioqýls i m sh a at tall Student i fakultetit të biokimisë.

bioqýls•e ja f sh e et tall f e BIOQYLS I.

bioreaktór i m sh ë ët Rezervuar për rritjen e mikroorganizmave.

biorít•ëm mi m fizio Ndryshim ritmik që ndodh brenda qenieve të gjalla.

BIOS i ang tek inf shkurt i Basic Input Output System program i kontrollit të pajisjeve periferike të kompjuterit.

biosatelít i m sh ë ët astr Satelit me kushte të përshtatshme për jetesën e qenieve të gjalla.

biosatelitór e mb astr I biosatelitit; që ka të bëjë me biosatelitin.

biosfér•ë a f sh a at meteo Zonë e sipërfaqes dhe atmosferës së Tokës dhe planeteve të tjerë ku mund të jetojnë qenie të gjalla.

biosferík e mb I biosferës; që ka të bëjë me biosferën.

biosintetík e mb I biosintezës; që ka të bëjë me biosintezë.

biostintéz•ë a f sh a at Prodhim i lëndëve kimike nga qeniet e gjalla.

biosistém i m sh e et Qenie a sistem qeniesh të gjalla që mund të ndërveprojnë me qenie a sisteme të tjera të gjalla.

biosistematik•ë a f Analizë statistikore e të dhënave të përfuara nga studime gjenetike, biokimike etj. për të vlerësuar marrëdhëniet taksonomike të qenieve të gjalla, kryesisht brenda suazave të evolucionit.

bioskóp i m sh ë ët Projektor kinemaje.

bioskopík e mb I bioskopit; që ka të bëjë me

bioskopin. **biosociológ u m sh ë ët** Ekspert i

biosociologjisë. **bisociológ•e ia f sh e et f e**

BIOSOCIOLOG U. biosociologjí a f

♦ Studim i marrëdhënieve ndërmjet qenieve shoqërore dhe midis tyre dhe mjedisit.

♦ Studim i marrëdhënieve ndërmjet faktorëve biologjikë dhe atyre shoqërorë.

biostatistik•ë a f sh a at Degë e statistikës që studion të dhënat për qeniet e gjalla. **biostatistikór e mb** I biostatistikës; që ka të bëjë me biostatistikën.

bioteknologjí a f Përdorimi i procesve biologjike për qëllime industriale, kryesisht farmaceutike.

bioteknologjik *e mb* I bioteknologjisë; që ka të bëjë me bioteknologjinë.

biotekstile *t f sh* Tekstile të prodhuara me lëndë që largojnë erën e keqe dhe papastërtitë. **bioterapi** *a f mjek* Terapi me vaksina të gjalla ose me antibiotikë.

biotik *e mb libr* Jetësor; që ka të bëjë me jetën. **Shumëllojshmëri biotike.**

biotik•ë *a f* Disiplinë që studion funksionet jetike.

biotip *i m sh e et* Grup qeniesh të gjalla me gjenotip të njëjtë; tipar dallues i gjenotipit.

biotóp *i m sh a at* Zonë me kushte mjedisore dhe me shpërndarje të njëtrajtshme të popullsisë shtazore e bimore.

biotrón *i m sh e et* Dhomë me klimë të kontrolluar që përdoret për të studiuar reagimin e qenieve të gjalla ndaj kushteve specifike të mjedisit.

biorrým•ë *a f tek*

bipartizán *e mb* Që ka të bëjë me marrëveshje ose bashkëpunim midis dy partive politike me platforma të kundërta.

bipartizaní *a m* Të qenët bipartizan.

biplán *i m sh e et av* Aeroplan i vjetër me dy palë krahë.

BIPM shkurt **Bureau International des Poids et Mesures** Zyra Ndërkombëtare e Peshave dhe Masave.

bíq•ër rit *m sh Ç*

♦ Këlyshë të dosës.

♦ Këlyshë të ujkut.

bir *kal krahin* $G > \text{BIR} \bullet \text{Ë}$ (me).

bir urdh *e BIE²*. **Bot e bir** me përpjekje të mëdha; me të gjitha forcat. **bir•ri** *m sh j jt*

♦ Djalë kundrejt prindërve të vet. **Atë e bir. Bir në (për) shpirt. Me të bijtë e të bijat.**

♦ *përk* Përdoret nga një i moshuar për të thirrur një djalë a një burrë të ri, që e quan të afërt, si djalë e vet. **Na, more djalë!**

♦ *kryes sh* Pasardhës të drejtpërdrejtë; brez i ri. [Na të birt e shekullit të ri,/ që plakun e lamë në "shejtnin" e tij (Mgj).] [Bir Selman i nënës, ç'të të qaj më parë (APp).]

♦ *zootek* Pjellë mashkull e drejtëpërdrejtë e një kafshe. **Hamshorët bij.**

*

(I) **biri (burri) i botës** *keq* Njeri çfarëdo; një i panjohur; tjetri; dikush.

I biri i njerks Fëmijë i përkëdhelur e i mbajtur mirë; fëmijë i trajtuar ndryshe nga të tjerët; fëmijë i iltuar.

I biri i vashës Trim i madh; trim mbi trima.

E mori biri i botës e s'ma ktheu Ma mori ai farë njeriu, e s'ma ktheu.

Dreqi e i biri; djalli (dreqi) me të birin *keq* Të gjithë pa dallim, edhe ata që s'duhen.

Bir bushtre; qen bir qeni *shar* Njeri i keq, që rrjedh nga prindër të këqij. **S'ka bir (zog) nëne që të... bis** Askush nuk është i zoti që të...

bíra-bíra *mb* Plot me vrima; i shpuar e i bërë shoshë.

biracák *e f* Frikacak; që trembet e kërkon vrimë ku të futet.

biracák-u *m sh ë ët* Njeri frikacak, që trembet e kërkon vrimë ku të futet. **bjracák•e ja f e BIRACAK U.**

birác i¹ *m sh e et* Kamare për takëmet e kafes në anë të vatrës.

birác i² *m sh ë ët orn krahin G* Zog gjoksverdhë, pak më i madh se trumcaku, që bën fole në bira lisash e shkëmbinjsh.

birác•e *t f sh bis* Këpucë verore plastike me vrima. **birác•ë** *a f bis K*

♦ Vrimë e prapanicës. > **ANUS I.**

♦ Prapanicë.

birác•ë *a f bis K > BIRAC•Ë A.*

biráčók u m sh ë ët Vrimë e vogël.

birák e mb Bijëror.

biraléc i m sh ë ët ushq Kulaç i rrumbullakët me birë (vrinë) në mes. **biralí•e a f sh e et** Qepshe me vrima.

biramél e mb krahin (Njeri) që zhbiron për të marrë vesh çdo gjë; që kërkon e gjurmon kudo për të mësuar diçka; që s'le gjë pa trazuar për të zbuluar diçka; tepër kureshtar; zhbirues.

biramél i m sh ë ët Ai që zhbiron për të marrë vesh çdo gjë; që kërkon e gjurmon kudo për të mësuar diçka; ai që s'le gjë pa trazuar për të zbuluar diçka; njeri tepër kureshtar; zhbirues..

biramél•e ja f sh e et f e BIRAMEL I.

biramíxhash ndajf G: Biem biramixhash jemi kushërinj të parë.

biraríq i m sh ë ët përk A Djalë i dashur.

bíras¹ ndajf krahin G: Lojë biras lojë fëmijësh me 10 gropa të vogla e 10 guralecë, që e fiton kush i fut të gjithë guralecët e vet në të gjitha gropat.

bíras² ndajf krahin G (Qep)

kalore. **birastjél i m sh ë ët vjet**

♦ **usht** Frëngji.

♦ **Mazgallë.**

birazél i m sh a at krahin G Byrazer; vëllamë; secili nga burrat që pijnë gjak nga njëri-tjetrit. **birbíl i m sh a at krahin > BILBIL I.**

birbiráč•ë a f sh a at bis krahin G Vrimë e prapanicës; anus.

bírbo ja m sh - t keq Njeri pa shtëpi e pa katandi; ai që bën jetë të parregullt; njeri mendjelehtë e i dhënë pas jetës së shthurur. **Thashë atë që mund të mendojnë ata birbot e Tiranës.** (IK).

bírc•ë a¹ f sh a at G Vrimë e vogël.

bírc•ë a² f sh a at krahin G Daltë për të hapur vrima të vogla në dru. **bírç•e ja m sh e et bis**

♦ **përk** Djalë i ri.

♦ Djalë i përkëdhelur, që s'e ka qejf punën.

♦ Bir i botës; tjetri. **Kush është ai birçja atje?**

bírç•ë a f sh a at G Mjet i thjeshtë për të hapur vrima në dru

birdén ndajf vjet J Menjëherë; në çast; pa vonesë.

bírem vetv bóra (u) bjérrë Bie; bie pas;

varem. **bír•ë a f sh a at** Vrimë.

*

Birat e shtëpisë Hallet dhe nevojat e shtëpisë.

Birë më birë (Kërkoj) gjithandej, vrimë më vrimë; skutë më skutë.

Birë turlie Mundësi e fundit.

Fyell pa bira Njeri pa vlerë.

Kërkoj bira dhelpnash Humb kohën kot.

Nuk le birë mini pa kqyrë Kërkoj me imtësi gjithkund.

Pa çelë birën e gojës Pa hapur gojën fare.

S'kam birë në vesh Nuk dëgjoj këshillat; bëj si më thotë koka. **bír•ë (me) kal a ë krahin G** Shpoj a hap një birë; zhbiroj.

birëri a f

♦ Të qenët bir i dikujt; lidhje e djalit me prindërit e vet.

♦ **> BIJËSI A. E nxori birërie** nuk e njohur për bir të vet.

♦ **fig** Prejardhje e drejtpërdrejtë ose zhvillim me lidhje të drejtpërdrejtë trashëgimie. **Lidhje birërie.**

birërisht ndajf (Trajtoj) si birin a djalin tim.

bírës i f sh a at tek Kunj me kokë me vrimë.

birës•e ja f sh e et Çekan a daltë me majë për të hapur vrima. **birësi a f vjet libr** Bijësi.

birësim i m sh e et drejt Marrje në familje e një të mituri, duke i dhënë të gjitha të drejtat e fëmijës së barkut. > **ADOPTIM I.**

birës•óhem libr pës e BIRËS•OJ.

birës•ój kal óva úar drejt Marr në familje (një të mitur) dhe i jap të gjitha të drejtat e fëmijës së barkut. > **ADOPT•OJ. Birësoj një fëmijë.**

birësór i m sh ë ët J Fëmijë i bërë për shpirt.

birësúar (i e) mb Që është bërë bir për shpirt.

birësúes i m sh ë ët drejt Ai që merr një fëmijë për shpirt.

birësúes•e ja f sh e et f e BIRËSUES I.

birësúesh•ëm (i) me (e) mb drejt (Fëmijë) që mund të birësohet.

birëvësh•ë a f sh a at ent (Forficula auricularia) Kandërr e vogël, me trup të hollë e të gjatë në ngjyrë kafe të errët, me bishtin bigë e me dy brirthe në kokë, që ushqehet me pemë e sidomos me rrush. > **GËRSHËRËZ A.**

birëz a f

♦ Vrimë vogël.

♦ *bis anat* Anus.

birëzéz•ë a f mit Gropë thithëse në lumë ku rrinë shpirtrat e këqinj. > **DREDHUJ•Ë A. biril i m sh a at: Lojë me birila** lojë kryesisht me 9 kunja të vëna në këmbë në fund të një

piste, të cilat lojtari përpiqet t'i rrëzojë duke i gjuajtur me një gjyle. **birilí ja f sh - të** Biralie; kulesë.

birilúc•ë a f sh a at krahin G Çikël.

birím i¹ m sh e et Shpim i vrimës.

birím i² m sh e et Lindje; sjellje në jetë; pjellje.

birináj•ë a f sh a at krahin G Shami koke për nuse, me pëlhurë shumë të hollë, e zbukuruar me rruaza.

birinxhí

I ndajf Shumë mirë.

II si mb bis I parë; i cilësisë së parë; shumë i mirë. **birján i m ushq**

♦ Ç Tavë me oriz.

♦ Gatesë vegjetariane.

birkác•e ja f sh e et krahin Kovë; kusi e

madhe. **birkím i m sh e et krahin G** Ndjekje;

gjurmim. **bírko ja m sh - t bis J > BIRÇ•E JA.**

birk•óhem G pës e BIRK•UE (me u).

birk•ój kal G > BIRK•UE (me)^{1,2}.

birkók•ë a f sh a at kopsht Kajsi; zerdeli.

birk•úe (me)¹ kal óva úe G

♦ Biroj; zhbiroj.

♦ *fig* Ia blej mendjen; ia kuptoj lojën (*dikujt*).

birk•úe (me)² kal óva úe G Ndjek a gjurmoj (*dikë*); i vihem prapa (*dikujt*).

birk•úe (me u)¹ pës e BIRK•UE (me)^{1,2}.

birkúem (i e)¹ mb G I biruar.

birkúem (i e)² mb G I ndjekur; i

gjurmuar. **birkúemit (të)¹ as G** Birim;

zhbirim. **birkúemit (të)² as G** Ndjekje;

gjurmim. **birkúes e mb G** Zhbirues.

birmán e mb I Birmanisë; që ka të bëjë me Birmaninë, me banorët a vendësit e saj.

birmaní i m sh ë ët Banor a vendës i Birmanisë.

birmaní•e ia f sh e et f e **BIRMAN I**.

birmanéz e mb > **BIRMAN E**.

birmanéz i m sh ë ët > **BIRMAN I**.

birmanéz•e ja f sh e et f e **BIRMANEZ I**.

Birmaní a f gjeog Republikë në juglindje të Gjirit të Bengalit. >

Mianmar. birmanisht ndajf Në gjuhën e birmanezëve.

birmanisht•e ja f gjuh Gjuhë e birmanezëve; gjuhë zyrtare e Birmanisë.

birní a f G

♦ > **BIRËRI A**.

♦ përmb Fëmijë. **Birni me gruen e parë** fëmijë (të lindur) me gruan e parë.

birnór e mb G I birit; që ka të bëjë me birin kundrejt prindit. [**Butësia birnore e mirënjohja më shtynë të shkruej** (MC).

birn•úer óre mb G Birëror; birnor.

bíro pasth (qortim, këshillim) O bir. **Mos ashtu, biro!**

biróç•e ja f sh e et Karrocë e lehtë me dy rrota e një

kalë. **bir•óhet úa (u) úar** vetv veta III dhe pës e

BIR•OJ. bir•ój kal óva úar

♦ Shpoj; bëj me vrimë a vrima (diçka).

♦ E bëj shoshë (me plumba dikë).

♦ fig E bombardoj (me pyetje dikë).

*

Ia biroj jetën dikujt Ia nxij jetën dikujt.

birój•e a f sh a at zool (*Malpolon monspessulanus*) Gjarpër i

Monpeljesë. **birónj•e** a f sh a at zool > **BIROJ•Ë A**.

birós kal a ur I shpoj vrimë (dërrasës etj.).

birós•ëm (i) me (e) mb G > **BIROSUR (i e)**.

birósj•e a f sh e et Birim; shpim i vrimës.

birósur (i e) mb I biruar; i shpuar me vrima.

birq¹ m sh e et Tapë (e katruves etj.).

birq² m sh e et dhe A Kapicë; turrë;

pirg. **bírs•ë** a f sh a at G Bizë (e këpuçarit). **birt•úer** óre mb G Birnor.

birth i² m sh a at Djalë i vogël.

birth i¹ m sh a at bis mjek Puçërr e hidhët; lungë; e thatë; çiban.

birúar (i e) mb I bërë me vrima; i shpuar. **Letër (kartë, skedë) e biruar. Fletëvotimi me skedë të biruar.**

birúc e mb krahin G (Njeri) tutës; frikës; që fshihet vrimave nga frika.

birúc i m sh a at krahin G Njeri tutës; frikacak.

birucák e mb krahin G (Njeri) tutës; frikës; që fshihet vrimave nga frika. > **BIRUC**

E. birucák u m krahin G Njeri tutës; frikacak. > **BIRUC I**.

birucák•e ja f sh e et f e **BIRUCAK**

U. birúc•e ja f sh e et f e **BIRUC I**.

birúc•ë a f sh a at

♦ Vrimë e vogël. **Birucë miu** vrimë e miut.

♦ Qelí. **Birucë e burgut.**

♦ krahin G Vrimë ku mbërthehet kopsa.

♦ bis Kasolle e keqe.

birúem (i) e (e) mb G > **BIRUAR (i**

e). birúes e mb

- ♦ (*Majë*) shpuese; (*kunj*) për të shpuar vrima.
- ♦ (*Krimb*) që bën vrima (*në dru*).
- ♦ (*Vështrim*) i ngulët, që depërton thellë.

birúes i m sh - it

- ♦ *ent* Larvë e disa kandrrave që shpojnë vrimë në pemë. **Biruesi i fikut (hardhisë, ullirit).**
- ♦ *keq* Ai që fut hundët a përzihet në punët e të tjerëve. > **BIRAMEL I.**

birúesh•ëm (i) me (e) mb (*Lëndë*) që shpohet lehtë.

birúk u m sh ë ët *përk dhe tall* K Djalë i dashur.

bírrur (i e) mb I shpuar; me vrima të shumta.

birvésh i m bis ent (*Forficula auricularia*) Insekt i vogël, me trup të hollë e të gjatë në ngjyrë kafe të errët, me bishtin bigë e me dy brirthe në kokë, që dëmton kryesisht rrushin e pemë të tjera. > **GËRSHËRËZ A.**

birvísht•em vetv a (u) ur A Shëndoshem; marr veten pas një lëngate.

birvísht•ëm (i) me (e) mb A (*I sëmurë*) që nis të shërohet a të marrë veten.

birvrásës e mb libr (*Prind*) që vret pjellën e vet.

birvrásës i m sh - it libr Prind që vret pjellën e vet.. **birvrásës•e ja f sh e et libr f e BIRVRASËS**

I. birvrásj•e a f libr Vrasje e birit të vet.

birzézé pasth G E përdorin nënat si klithmë për një ngjarje të hidhur. **bírz•ë a f sh a at** Vrimë e vogël.

birzórë t f sh inv Mikroorganizma të ujërave të kripura që kanë guaskë gëlqerore me vrima nga dalin pseudo-këmbët.

birr urdh e BJERR.

birrár i m sh ë ët Birrëshitës.

birrarí a f sh - të Lokal ku shërbehet dhe pihet birrë. **birrç i m sh a at** *krahin* G

- ♦ Lugëshe me vrima për të nxjerrë të tiganisurat nga ena.
- ♦ Qepshë me vrima.

bírrem¹ bóra (u) bjérrë

I vetv

- ♦ Nuk gjendem më; humbas; zhdukem, iki, nuk dukem më. **U borën dhentë. Mu bor shëndeti.**
- ♦ Jepem shumë a humbas mendjen pas diçkaje. **Birrem pas punës (dëfrimeve).**
- ♦ Humb, vdes; prishem, shkatërrohem, shkoj kot; bëhem fli për dikë.

II pës e BJERR.

*

Për gozhdën birret potkoi fj u Pakujdesia për një gjë të vogël shkakton dëm të madh. **bírrem² vetv bóra (u) bjérrë G > BJERR•Ë (me u).**

bírr•ë a f sh a at Pije alko(o)like e butë, që bëhet zakonisht nga elbi i tharbëtuar dhe nga sumbullarja; masë e caktuar e kësaj pijeje (*një gotë, një shishe*). **Birrë fuçie. Fuçi birre. Birrë bjonde (kuqalash, e zezë). Birrë pa alko(o)l. Birrë me kanaçe. Kanaçe birre. Shishe birre. Birrë me shishe. Një krikëll birrë. Shpëlaj me birrë.**

*

Bëhem si fuçi birre Shëndoshem a trashem tepër. **bírrëshítës i m sh ë ët** Ai që shet birrë. **bírrëshítës•e ja f sh e et f e BIRRËSHITËS I.** **bírrëtór•e ja f sh e et > BIRRARI A.**

bírrúl•ë a f sh a at A

Bërryl. **bis**

I pasth: Thërres (bëj) bis kërkoj përsëritjen e një pjese të kënduar ose të luajtur në skenë.

II si mb libr Përdoret për të treguar se diçka del për së dyti ose përsëritet. **Faqe 15 bis.**
biságj•e ja f sh e et G Duqe; hejbe.

Bisáu m gjeog Kryeqytet i Guine-Bisaut. **bisbigliando** /bisbilándo/ muz it

I ndajf Me murmuritje (efekt dridhës i krijuar me harpë në një notë të ulët që përsëritet me shpejtësi).

II mb Murmuritës.

bisbíq e mb

♦ (Dele ose dash) trupimët e i dobët, që zakonisht ndahet nga tufa.

♦ (Njeri) zakonisht me trup të vogël a të hequr, por shumë i lëvizshëm; llafazan e ngatërrestar; mistrec.

bisbíq i ¹ m sh ë ët

♦ Dele a dash trupimët e i dobët, që zakonisht ndahet nga tufa.

♦ keq Njeri imcak a i hequr, por shumë i lëvizshëm; llafazan e ngatërrestar; mistrec.

bisbíq i ² m sh ë ët ushq Kulaç me miell misri të situr hollë, me qumësht dhe me gjalpë. **bisbíq•e ja f sh e et f e BISBIQ I.**

bisedár e mb (Njeri) i gojës; që di ta mbajë gjallë bisedën. > **KUVENDAR E.**

bisedár i m sh ë ët Njeri i gojës; që di ta mbajë gjallë bisedën.

bisedár•e ja f sh e et f e BISEDAR I.

bised•ë a f sh a at

♦ Shkëmbim i lirë mendimesh ndërmjet dy a më shumë vetave për çështje të përditshme; të folur i lirë ndërmjet dy a më shumë vetave; > **KUVENDIM I. Bisedë e përzemërt. Zë (çel, hap, nis) bisedën. E sjell bisedën te... nis të flas për... [nga copëra bisedash shumëgjuhëshe rreth meje/ shqetësimet e mëdha të botës marr vesh. (IK).]**

♦ Fjalë a ligjëratë që mbahet përpara dëgjuesve për një temë a çështje; trajtim i një problemi me pyetje e përgjigje a me shkëmbim mendimesh ndërmjet pjesëmarrësve. **Bisedë në radio (televizion).**

♦ Metodë e mësimdhënies me anë të së cilës mësuesi tërheq nxënësit të flasin për çështjen që shpjegon.

*

Bisedë pas bisede Pasi folëm gjatë për disa çështje; fjalë pas fjale.

**

bisedë treshe Bisedë telefonike midis tre vetash. **bisedím i m sh e et**

♦ Të folur i lirshëm ose shkëmbim mendimesh ndërmjet dy a më shumë vetave. **Bisedim i këndshëm.**

♦ sh Shkëmbim mendimesh midis dy a më shumë palëve për të arritur një marrëveshje ose për të shqyrtuar një çështje që kërkon zgjidhje. **Bisedime zyrtare. Bllokim i bisedimeve.**

Tryeza e bisedimeve.

bisedimór e mb > **BISEDOR E.**

bised•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e **BISED•OJ. Ta them unë si bisedohet me të! bised•ój óva úar**

I jokal Flas me një a më shumë veta për çështje të përditshme; flas lirshëm. **Ç'bisedon ky, ore?** [krye më krye tue bisedue,/ hollë e gjatë e ka qortue (GjF).]

II kal Rrah (mendimet) me dikë, flas me një tjetër a me të tjerë për (diçka); shqyrtoj.

E biseduam një herë këtë punë.

bisedór e mb gjuh (Stil) karakteristik për bisedën e lirë në formë dialogu; që përdoret në bisedat e përditshme. **Ligjërím bisedor.**

bisedúes e mb (Palë) që shkëmbjenë mendime për të arritur një marrëveshje.

bisedúes i m sh - it

- ♦ Ai që bisedon.
- ♦ Ai që mban një bisedë për një temë a çështje.
- ♦ Pjesëmarrës në bisedime.

bisedues • *e f sh e et f e* **BISEDUES I.**

bisekánt • *ja f gjeom* Segment që ndan një segment tjetër në një pikë ose që ndan një kënd në dy pjesë të barabarta.

biseksuál *e mb dhe bio* Dygjinor.

bisektíl *e mb (Vit)* i brishtë.

bisilabík *e mb gjuh* Dyrrokësh; i përbërë nga dy rrokje.

bisk¹ *ndajf G* Shttrak. **Pushka ban bisk** pushka nuk ndez.

bisk²

I si mb

- ♦ (*Vetull*) e hollë dhe e drejtë.
- ♦ (*Shtat*) i hajthëm e i hijshëm.

II si ndajf Si fill i drejtë e pa ndërprerje. **I shkoi gjaku bisk.**

bisk a f sh a at kopsht krahin G Bisht i qepës në fazën e parë të mbirjes. **bis•k ku m sh qe qet**

- ♦ Degë e njomë, e hollë dhe e drejtë, filiz; kërcelli i hollë i bimës që sapo mbin. **E ka shtatin si bisk.** [**Bisqet që brofin befasisht mbi rrënojë** (XHS).]
- ♦ Vijnë uji e vogël dhe e hollë; curril i hollë uji, gjaku etj.
- ♦ Gërshet i hollë flokësh; një fill i gërshetit.
- ♦ Lloj qëndisjeje me dorë, në të cilën tegeli bëhet i drejtë dhe pa ndërprerje.

biskájë si mb (*Grua a vajzë*) me trup të hajthëm e të hijshëm.

biskáj•ë a f sh a at Biskonjë.

Biskáj•ë a f gjeog: **Gjiri i Biskajës** pjesë e Oqeanit Atlantik në brigjet perëndimore të Francës dhe të Spanjës Veriore.

biskár e mb

- ♦ I hollë, i gjatë e i drejtë. **Degë biskare.**
- ♦ (*Njeri*) i hajthëm e i hijshëm. **Vajzë biskare.**

biskár i m sh ë ët zool krahin (*Coluber jugularis*) Gjarpër i madh i verdhë e shpesh i shkruar me pika, që është shumë i shpejtë e i shkathët. > **ASTRIT I.**

bisk•ë a f sh a at orn (*Anas acuta*) Rosë e egër me bisht të gjatë. **biskí mb krahin G** (*Thikë*) shumë e mprehtë.

biskím i m

- ♦ Nxjerrje e biskut të bimës.
- ♦ Dalje e ujit si curril i hollë.

bisk•ón jokál ói úar veta III

- ♦ (*Bima*) nxjerr bisk.
- ♦ (*Uji*) del si curril i hollë.

biskónjë mb (*Vajzë*) e hajthme dhe e hijshme. **biskónj•ë a f sh a at**

- ♦ Degë e njomë, e hollë dhe e drejtë. > **FILIZ I; MËNJOLL•Ë A.**
- ♦ *fíg* Vajzë e hajthme dhe e hijshme.

biskórr•ë a f sh a at > **BISKORR•E JA.**

biskórr•e ja f sh e et Degë e njomë, e hollë dhe e drejtë. > **FILIZ I; MËNJOLL•Ë A.** **biskótë si mb** (*Porcelan, qeramikë*) e pjekur dy herë, që nuk smaltohet.

biskót•ë a f sh a at ushq Gatesë e thatë, e bërë me miell, yndyrë dhe zakonisht me sheqer, e pjekur dy herë.

bisku•ll lli m sh j jt Bisk i njomë (i ri). **bismiláh pasth** < **BISMILAH I.**

bismiláh•e ja f

- ♦ Lutje e besimtarëve myslimanë para buke ose para një punë me rëndësi
- ♦ *fig* Fillim i ngrënies, i një pune etj.

bismiláhi *pasth vjet bis* Në emër të Allahut.

bismút i *m kim* Element metalik i rëndë, i bishtë e i hirtë, kryesisht trevalent, me veti kimike si të arsenikut dhe antimonit; përdoret për lidhje metalike dhe prodhime farmaceutike (*simboli Bi*).

bísqe-bísqe *ndajf J* Në grupe a tufa të vogla.

bisták u *m sh ë ët* Vesh rrushi.

bistár i *m sh ë ët G* Djalë i ri; riosh.

bisték *ndajf krahin G (I mbaj flokët)* gërshet.

bisték u ¹ *m sh ë ët K* Flokë të thurur gërshet.

*

I ka mëndtë mbi bistek Është mendjelehtë.

bisték u ² *m sh ë ët G* Bisht i frytit.

bisték u ³ *m sh ë ët G* Vrimë e opingës ku shkohet gjalmi. **bistektráshë** *mb G (Vajzë)* me gërshet të trashë.

bístër *mb*

- ♦ I kulluar; shumë i pastër. **Ujë bístër.**
- ♦ Shumë i tharët.
- ♦ *fig (Njeri)* gjuhëbrisk; që i pret gjuha.
- ♦ *fig (Mendje)* shumë e mprehtë.

bíst•ër ra ¹ *m sh ra rat ikt* Peshk i familjes së belonideve, me trup të gjatë si ngjalë. >

GJILPËRËZ A.

bíst•ër ra ² *m sh ra rat zool* Shpend deti me sqep të gjatë dhe pendë të bardha. **bístërók e** *mb krahin I* thartë; i papjekur.

bistriciót e *mb I* Bistricës; që ka të bëjë me Bistricën, me banorët pranë këtij lumi. **bistriciót i** *m sh ë ët* Banor i zonave pranë lumit të Bistricës.

bistriciót•e ja f e **BISTRICIOT I.**

bistrók e *mb G* > **BISTËROK E.**

bistrók u *m sh ë ët G* Rrush i papjekur;

gres. **bistúr i** *m sh ë ët* > **BISTURI A.**

bisturí a *f sh - të mjek* Thikë e hollë dhe e gjatë e kirurgut, për prerje të vogla.

bishanák e *mb keq G* Kafshëror.

bishár i *m sh ë ët keq* Njeri që sillet si egërsirë.

bishavél e *mb krahin G* Trim; që s'i bën syri tërr.

bishbiléc i *m sh ë ët bot* Çaj mali.

bíshë *si kallëzues:* **Bëhem bishë** egërsohem shumë; tërbohem nga zemërimi. **bísh•ë a** *f sh a at*

- ♦ Kafshë e egër grabitqare; egërsirë. [**Bijtë e tu janë rritur tashmë/ bisha sfiduese, s'i ndjek dot rreziku** (MA).]
- ♦ *krahin G bis* Ujk.
- ♦ *fig* Njeri shumë i egër e mizor.

*

Si bisha në kafaz shumë i zemëruar; i tërbuar; i egërsuar.

bishínj•ë a *f sh a at* Trap midis rreshtit të hardhive në vresh. **Bishkék u** *m gjeog* Kryeqytet i Kirgizstanit.

bishkórr•ë a *f sh a at* Pelë që i pritet bishti pas vdekjes së të zotit. **bishkullác e** *mb A* Bishtpërdredhur.

bishmakúqës i *m sh ë ët orn* Bishtkuq.

bishníc•ë a *f sh a at* Gajde.

bishnór e mb Kafshëror; si bishë; si egërsirë.

bishór e mb libr Kafshëror; si bishë; si egërsirë.

bisht i m sh a at dhe ra rat

♦ Pjesë e zgjatur dhe e lëvizshme në fund të kurrizit të kafshëve, që është zakonisht e mbuluar me qime të gjata të kafshët e mëdha. **Bisht kali. Bisht dhelpre. Bishti i qenit (i maces, i miut).**

♦ Aanë e prapme e trupit të shpendëve e mbuluar me një tufë puplash. **Bisht zogu (gjeli, pëllumbi).**

♦ Pjesë e zgjatur e kafshëve të ujit, që shërben për notim. **Bishti i peshkut (balenës, delfinit). Bisht gjarpri (hardhuce).**

♦ Copë mishi që pritët nga kjo pjesë e kafshëve ose e shpendëve.

♦ Pjesë e hollë që bashkon gjethen, frytin ose lulen me degën a me kërcellin e një bime; zgjatim që del nga kërcelli i disa bimëve zhardhokore si qepa, hudhra, shpatorja etj. **Bishti i gjethes (i lules). Bishti i dardhës (i mollës, i kungullit, i shalqirit).** E këput me gjithë bisht.

♦ Pjesë e një vegje a e një mjeti; shkop i ngulur a i mbërthyer me një vegël, që shërben si dorezë. **Bisht druri. Bishti i lopatës (i shatit, i kazmës, i çekanit, i kosës, i draprit).**

Bishti i çadrës. Bishti i pendës. Bishti i tiganit (i lugës, i xhezves). Bishti i fshesës (i kopanit). Bishti i kandarit. Bishti i lahutës. Bishti i parmendës. Filxhan (gotë) me bisht.

♦ Zgjatim në pjesën e fundit ose të anës së një sendi, që zakonisht vjen duke u ngushtuar; pjesë që varet prapa a anash si rrip; shtojcë e përzgjatuar a e përdredhur. **Bishti i aeroplanit.**

Bishti i balonës. Bishti i mustaqeve. Bishti i anijes. Bishtat e shkronjave. Fustan me bisht. Sy me bisht. Yll me bisht *bis* kometë. E sheh (e vjedh) me bisht të syrit.

♦ *gjeog* Rrip toke i zgjatur në det ose në liqen. > **KEP. Bishti i Pallës.**

♦ *kryes sh bis* Gërshet flokësh, bishtalec; tufë flokësh. **Mban bishta. Preu bishtat. I bëj flokët bisht.**

♦ *dhe fig* Pjesë e fundit e diçkaje; vend në fund të diçkaje. > **FUND I. Bishti i arës. Bishti i urës. Bishti i fshatit. Bishti i trenit. Bishti i varganit (i kolonës). Në bisht të krevatit. Në bisht të natës. Në bisht të bisedës nga fundi i bisedës, Në bisht të jetës në pleqëri.**

♦ *sh ra rat keq* Shtojcë e paparashikuar dhe e tepërt, që paraqitet për të ngatërruar një punë ose për t'iu shmangur një detyre; trillim, diçka e pa qenë që shtohet me një qëllim. **Punë me bishta. Nxjerr (ngjit) bishta. Dalin bishta. Kërkoj bishta. I gjeti një bisht. Ka bishta prapa.**

♦ *keq* Ai që ndjek dikë në mënyrë të verbër ose që hiqet zvarrë pas dikujt. **Merrte bisht me vete. U bë bisht i tjetrit.**

♦ *fig* Pjesë e papërfunduar e një pune a detyre. **Lë bishta pas. Mbetën ca bishta.**

♦ Pjesë që mbetet pas përdorimit të diçkaje; mbeturinë, fundërrinë; pjesa e cilësisë më të ulët. **Bishti i cigares. Bisht qiriu. Bisht kalemi. Bishti i lëmit. Bishti i leshit (i vajit). I dha ca bisht.**

♦ *vjet fig* Njeri i shtresës më të ulët dhe shihet si i pavlerë e i parëndësishëm. **Bishti i fshatit.**

♦ *bis (si njësi numërimi)* Kokë bagëti; sasi e vogël e papërfillshme; shumë pak, ca pak.

Dhjetë bishta dhen. Një bisht gjë. Një bisht arë.

♦ *krahin G* Kokrra të thyera gruri dhe mbetje të tjera nga shoshja, si egjër, grozhël etj., që u hidhen kafshëve.

*

Beli ka (edhe) bisht *ff u* Çdo veprim ka pasoja.

Bëhem bisht (sëpate) Bëhem vegël në duart e tjetrit.

Bëhem si bisht luge Dobësohem shumë; ligem e tretëm.

Bëj bisht I shmangem takimit me dikë; bëj mënjane ose largohem; i shmangem diçkaje, duke gjetur arsye të kota ose dredhi; dredhoj.

Bëj kokë nga bishti S'le gjë pa bërë për t'ia arritur qëllimit.

Bie në bisht Dorëzohem, pranoj se jam i mundur. **Ku bie në bisht ai!**

bishti i fshesës Njeri që nuk përfilllet nga të tjerët (*në familje a shoqëri*).

bishti i kavallit (vrime e fundit e kavallit) Njeri që s'ia vë veshin kush.

Bardha e ka bishtin prapa *ff u* Çdo punë, që mund të duket e lehtë e pa telashe, ka edhe pasoja të paparashikuara (*zakonisht jo të mira*).

Bhi e zgjebosur, bishti carkër *tall* Njeri i pavlerë, por mendjemadh; hem qeros, hem qibar.

E bëj bishtin kobure Vdes, ngordh.

E bëj bishtin palë Vdes, ngordh; marr mësimin që meritoj, e ul hundën; më bien pendët.

E dredh i (e përdredh) bishtin (këmbën) keq Vdes.

E ha preshin nga bishti I nis e i bën punët së prapthi.

E lagu, s'e lagu bishtin (dhelpra) Hahemi për punë të kota; bëjmë fjalë a grindemi për gjëra pa pikë rëndësie.

E lë në bisht dikë Ia kaloj, e lë prapa.

E marr në bisht E pësoj keq, e pi.

E mbaj bishtin përpjetë Më rritet mendja; vras lart.

E mban bishtin cakërr *keq (Femra)* mbahet me të madh; kapardiset.

E qit bishtin në shpinë

♦ Më mbetet hatri.

♦ Harboj; jepem fort pas qejfeve.

E rrjep morrin nga bishti jam shumë dorështrënguar; kursej sa më s'bëhet. **E shoh me bishtin e syrit** Nuk e vlerësoj siç e meriton, e shoh shtrembër. **E sjell më bisht dikë** E sjell në rregull, e bëj të mbledhë veten.

E vë në bisht (në grykë) të lahutës dikë E tall, e vë në lojë dikë.

E vë në bisht diçka E vë në fund, nuk e përfill.

E vë në bisht të lugës Ia hedh kollaj; e tall ose ia punoj si të dua.

E zë nga bishti (punën) E filloj për së prapthi.

I heq bishtin e gjarprit (mundohem për bisht të gjarprit) Vuaj shumë; lodhem shumë.

I kam florinjte (paratë) me bisht (me hejbe) Kam shumë para, jam pasanik i madh.

I kreh bishtin dikujt I bëj lajka dikujt, e lajkatoj; e marr me të mirë për të përfituar prej tij. **I lidhur bisht më bisht** *bis* I lidhur ngushtë me dikë.

I luaj (i tund) bishtin dikujt *keq* Ndjell pas vetes, përpiqem të josh pas vetes.

I mbaj bishtin (i shkoj pas bishtit) E përkrah dikë e i bëj qejfin; veproj si ai ose bën si thotë ai; i shkoj pas qerres.

I rritur me bishtra preshi I rritur në varfëri të madhe.

I shkel bishtin dikujt E prek një të drejtë ose një privilegj; e zë ngushtë. **Ia**

jap vetë bishtin dikujt Ia rrit mendjen me fjalë të mira e lëvdata.

Ia lag bishtin dikujt > LAG.

Ia lëmoj bishtin dikujt

♦ E përkëdhel tepër dikë.

♦ I servilosem dikujt.

Ia nxjerr bishtin një pune E teproj me një punë.

Ia pres bishtin dikujt Ia heq gjërat që s'i meriton.

Iki me bisht ndër shalë *përb* iki i mundur e i turpëruar.

Jam bishti i pallës Jam më i vogël a më pak i rëndësishëm se të tjerët; s'më pyet njeri për asgjë; s'më përfill kush; jam vrime e fundit e kavallit.

Ka ardhur kandari në bisht ka ardhur puna sa nuk mund të durohet më; është kaluar masa; ka vajtur thika në kockë.

Kur të këndojë qyqja e kuqe nga bishti *tall* Kurrë; asnjëherë.

Lë bishtin Iki menjëherë; ia mbath me tëkatra.

Lidhem pas bishtit të dikujt *keq* Shkoj e veproj sipas interesave të dikujt, lidhem ngushtë me dikë e veproj si do ai.

Luaj (dredh, përdredh, lëviz) bishtin *keq (Femra)* nuk mban qëndrim të mirë moral, shkon me disa burra; mbaj qëndrim të lëkundur, nuk qëndroj besnik.

Marr bishtin ndër shalë Iki me bisht ndër shalë; iki i turpëruar.

Marr lëng nën bisht Marr tepër hov; azdisem e nuk shtrohem; tërbohem nga të mirat.

Mbetem në bisht Mbetem prapa të tjerëve; mbetem në fund.

Mbetem në bisht të urës (te bishti i urës) Mbetem prapa të tjerëve, nuk përparoj.

Mbledh bishtin *përb* Tërhiqem; rri urtë e s'ndihem më (*nga frika*).

Me bisht *keq* Që është me të tepërt, që ka diçka më tepër se çdo të kishte zakonisht.

Më i rëndë bishti se sqepari (sëpata) Thuhet kur dikush me detyrë e përgjegjësi më të vogël ose me vlera e merita më të pakta, kërkon të dalë mbi ata që kanë detyra, përgjegjësi, vlera a merita më të mëdha.

Me lugë të kon, me bisht të verbon *keq* Është njeri me dy faqe, shumë i lig e dinak, në sy të ndihmon e pas krahëve të dëmton.

Më zë bishti dhjamë Jetoj me gjithë të mirat.

Më zuri rrota (qerrja, rrasa) bishtin U zura ngushtë, s'kam nga t'ia mbaj.

Mos e prek në bisht, se të ha në gisht! *ff u* I futem pa qenë nevoja një pune që mund t'i sjellë rreziqe të mëdha; mos luaj me zjarrin!

Në fund e në bisht Më në fund.

Ngre bishtin *keq* Bëhem gati për një veprim; (*femra*) nis të shthuret moralisht; më rrit mendja; mbahem me të madh; kam kërkesa të tepruara.

Pa bisht, pa krye (pa kokë) pa lidhje, pa fillim e mbarim, në mënyrë të ngatërruar e të paqartë.

Për bishtin e laraskës (për ballë të laraskës) Për hiçgjë, për një shkak a arsye fare pa rëndësi.

S'e zë (s'e kap) njeri për bishti (me dorë) S'e përfill kush.

S'i gjendet as bishti, as kryet Është punë shumë e ngatërruar.

S'ka mbetur laraskë pa bisht *ff u* nuk mbetet njeri pa u rregulluar, pa u martuar.

Sëpatë pa bisht Njeri a send pa vlerë, që nuk i duhet kujt.

Sqepari s'e gdhend bishtin e vet *ff u* Disa lloj punësh nuk mund t'i bësh dot vetë.

Shkoi (humbi) si sëpata pa bisht Humbi krejt dhe kot, shkoi dëm, pa i hyrë në punë askujt.

Shkoj me bisht prapa shkoj (*në gosti*) duke sjellë me vete një të paftuar.

Shkojmë në majë e në bisht Shkojmë *keq* me njëri-tjetrin.

Të jep ujë me bisht (me shpinë) të lugës Është shumë i zoti; nxjerr dhjamë nga pleshti; ta hedh me zotësi.

Të më rruash bishtin! *bis* S'ke ç'të më bësh; s'më bën dot gjë.

Thelë mbi bisht Diçka e tepërt, më shumë nga ç'duhet, mbi të tjerat.

T'u thaftë bishti! *mallk krahin G T'u* thafshin krahët.

Ul bishtin *bis* Heq dorë me turp nga kërkesat e tepruara, tërhiqem me turp; e ul hundën.

Ulem (rri) në bisht Ulem mbi thembra pa e mbështetur trupin përdhe, ulem galiç.

veç bishtin ka mangut Është tepër i lig e i pabesë.

Vë hardhjen në bisht përpiqem të bëj diçka të pamundur.

Zero me bisht (me xhufkë) *keq* Njeri që nuk di gjë fare; ai që është fare i pazoti për të bërë një punë.

**

bisht daci *bot* (*Equisetum maximum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e vendeve moçarlore, me gjethe të gjata e me lule në tufa.

bisht gomari *bot* (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bisht i kometës *astr* Pjesë e gaztë e kometës.

bisht kazani Raki e dorës së fundit.

bisht lugati *bis* Ters; keq; mbrapsht.

bisht mëllenje *ikt* (*Psetta maxima*) Peshk i madh patashuq që noton në fund të detit, me të dy sytë në pjesën e sipërme të trupit.

bisht miu *bot* (*Micromeria*) Bimë barishtore aromatike me kërcell dhe gjethe pushatake, me lule të vogla përgjatë kërcellit.

bishtabárdhë *a f sh a at bis orn*

♦ Shpend i familjes së korbave, me kaçulitë, me pendë ngjyrë kafe në të kuqërreme, që krrakërrin.

♦ Laraskë.

♦ Bishtatundës.

bishtadhíz•ë *a f sh a at bot* (*Convolvulus arvensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare, kacavjerrëse, me gjethe të vendosura si spirale përgjatë kërcellit, me lule të bardha ose rozë në trajtë hinke, që lidhin kokrra të vogla ngjyrë kafe; dëmton bimët e arave.

bishtáf•e *ja f sh e et J* Tigan bishtgjatë; fultere e madhe.

bishtafúrk•ë *a f sh a at zool* (*Mustela*) Kafshë e mishngrënëse e familjes së kunadheve, me trup të hollë e të shkathët deri 20 cm të gjatë, me kurriz të murrme në të kuqërremë e me bark të bardhë. > **BANDDERR•Ë A; BUK•ËL LA; NUSELAL•Ë A; NUSE E LALËS.**

bishtagán i *m sh ë ët ent* (*Anisoptera*) Kandërr me trup të hollë, me dy palë krahë të gjatë e të pabarabartë, të tejdukshëm e me deje, që i lëshon larvat në vende me lagështirë. >

PILIVES•Ë A.

bishtagýp i *m sh a at* Bisht i penës; bisht pene.

bishtagját•ë *i m sh ë ët orn* (*Aegithalus caudatus*) Trishtil me bisht të gjatë, që rron në pyje.

Bishtgjati i bardhë (i verdhë).

bishtagjél¹ *i m sh a at orn* (*Anas acuta*) Rosë e egër që rron buzë ujërave, me bisht të gjatë si të gjelit, me qafë të shkurtër e me këmbë të verdha.

bishtagjél i² *m sh a at bot J* Zambak.

bishtagjél i³ *m sh a at J* Tigan; tavë me bisht.

bishtagjél i⁴ *m sh a at* Misër i verdhë

kokërrvogël. **bishtáj•ë** *a f sh a at bot*

♦ Fryt i disa bimëve, i gjatë e i hollë, i përbërë nga dy fletë të ngjitura, brenda të cilave gjenden farat. **Bishtajë e lashtë (me fije).**

♦ Lloj fasuleje, frytet e së cilës përdoren të njoma për gjellë. > **MASHURK•Ë A.**

♦ *krahin* Lëpushë e misrit.

*

Bëhem bishtajë dobësohem; ligem shumë.

Bëhet bishtajë Dërrmohet; bëhet copë-copë.

bishtajím i *m bot* Lidhje e bishtajës.

bishtaj•ón *jokal ói úar veta III bot* (*Fasulja etj.*) lidh bishtajë.

bishtajór e *mb bot* (*Bimë*) që lidh bishtajë; që e ka frytin bishtajë.

bishtajóre t *f sh bot* (*Leguminacea*) Familje bimësh, shkurresh dhe drurësh dikotiledone me frytin në bishtajë.

bishtajúar (i e) *mb bot* (*Fryt*) në trajtë bishtaje.

bishták¹ ndajf *G (I rri dikujt)* ngjitur si bisht prapa.

bishták¹ ndajf *K (Lojë)* guraçokthi.

bishták e¹ mb

♦ (*Gjethe, frutë*) me bisht të gjatë. **Fik bishtak.**

♦ Bishtgjatë; me bisht. **Yll bishtak** kometë. **Vajzë sy bishtake** vajzë me sy me bisht, me sy bajame.

bishták e² mb *bis (Femër)* e përdalë; që e luan ose e dredh bishtin.

bishták u¹ m sh ë ët

♦ Mëz njëvjeçar.

♦ fig Femijë që ende nuk ka nisur të ecë vetë.

bishták u² m sh ë ët *bot* Tufë lulesh që nisin të çelin nga fillimi ose nga fundi i tufës.

bishták u³ m sh ë ët

♦ Enë me bisht të gjatë për të mbushur a për të marrë ujë nga një enë më e madhe.

♦ Lugë e madhe me bisht të gjatë për të ndarë gjellën. > **BISHTOR•E JA.**

♦ Pjesë e fundit e dorakut të parmendës.

bishták u⁴ m sh ë ët *bis krahin G* Organ gjinor mashkullor.

bishták•e ja¹ f sh e et Lopë bishtgjatë.

bishták•e ja² f bis Femër e përdalë, që e dredh.

bishtakrép e mb (*Kandërr*) me bisht thumbues si të akrepit.

bishtakrép i m sh ë ët *bot (Heliotropium angiospermum)* Bimë barishtore me gjelbërim të përhershëm, me lule të bardha që çelin gjatë gjithë vitit, në një kërcell të kthyer si bisht akrepi.

bishtakúq i¹ m sh ë ët *orn (Motacilla phoeniculus; Erithatus titis)* Zog këngëtar me bisht të kuqërremë; jeton në vrimat e mureve. > **BISHTKUQ I.**

bishtakúq i² m sh - ët *ikt (Rutilus rutilus)* Peshk me bisht të kuq i familjes së krepëve.

bishtakúq i³ m sh - ët *kopsht* Fik me bisht të gjatë të kuq; fik patëllxhanës.

bishtalák e mb (*Njeri*) që të ngjitet prapa si bisht, që s'të shqitet.

bishtalák u m sh ë ët *Njeri* që të ngjitet prapa si bisht, që s'të shqitet. **bishtalák•e ja** f sh e et f e **BISHTALAK U.**

bishtaléc e mb *krahin G (Njeri)* dredharak; që e dredh; që bën bisht; përbishtnues. **bishtaléc**

i¹ m sh a at Flokë të thurur gërshet; gërshet flokësh. **Djalë me bishtalec si bisht**

miu.

bishtaléc i² m sh a at *krahin G* Njeri që bën bisht, që dredhon.

bishtaléc•e ja f sh e et *krahin G f e* **BISHTALEC I.**

bishtalóp•e a f sh ë ët *krahin G* Njeri i bezdisshëm, që të bëhet bisht prapa. > **BIFTON I.**

bishtalóg u m ushq *krahin* Qull me miell misri. > **MËMËLIG•Ë A; KAÇAMAK U.**

bishtalúgci a f sh - të *etn krahin G* Krushqit që çojnë nusen në shtëpinë e dhëndrit. **bishta•mí**

míu m sh **mínj mínjtë** *bot (Typha)* Bimë shumëvjeçare e kënetave dhe ligatinave,

me gjethe të gjata shpatuke dhe me një kalli lulesh të vogla të ngjeshura me ngjyrë kafe të fortë, që lëshojnë push kur piqu; gjethet përdoren për të bërë rrogoza etj. > **BISHTMI U**¹.

bishtamíth i m sh a at *bot (Achillea millefolium)* Bimë barishtore shumëvjeçare e merme, 20-100 cm e lartë, me gjethe pendore të holla dyshe dhe treshe përgjatë kërcellit, me lule të vogla të bardha ose ngjyrë trëndafili, që dalin me grupe treshe deri në tetëshe. > **BAR**

KOLANECI.

bishtán e mb Bishtgjatë; kërcellgjatë.

bishtán i m sh a at *bot krahin G (Hedera)* Shkurre kacavarëse zbukurimi, me kërcell të bardhë në të verdhë, me gjethe gjithmonë të gjelbra e bisht të gjatë me lule të vogla, të verdha në të blertë, që bën kokrra të vogla sa një qiqër. > **URTH I**¹.

bishtanják e mb > **BISHTAK**

E. bishtanják•e ja f sh e et *ikt*

♦ (*Trygon pastinaca*, *Dasyatis pastinaca*) Raxhë e zakonshme deri 45 cm gjerësi, që rron në mjedis me rërë e baltë në brigjet e Atlantikut veriperëndimor, Mesdheut dhe Detit të Zi.

♦ (*Dasyatis centrourus*) Raxhë e madhe deri 2.6 m gjerësi dhe deri 300 kg peshë; haset në mjedis me rërë e baltë në brigjet perëndimore të Atlantikut.

bishtaqén i m sh e et bot (*Cynosurus cristatus*) Bimë barishtore shumëvjeçare në tufa të dendura, me kërcell të hollë 15-40 cm të lartë, që lidh kalli të gjatë me lule me ngjyrë manushaqe të çelët; në shumë vise kultivohet në kullota për dhen.

bishtapélz•ë a f sh a at bot (*Festuca pratensis*) Bar shumëvjeçar 30 - 120 cm i lartë, që shpesh përdoret si bimë zbukurimi; mbin dendur në lëndina e kullota të vjetruara me tokë të trashë.

bishtár e¹ *mb* I bishtit; që ka bisht; që ka të bëjë me bishtin.

bishtár e² *mb* (Njeri) që i bishtnon punës; që mbetet në bisht të shokëve për punë.

bishtár i¹ *m sh ë ët* Kandil teneqeje a tunxhi me bisht. > **BISHTUK U.**

bishtár i² *m sh ë ët* krahin *G* Kositës a prashitës që vjen i fundit në radhë.

bishtár i³ *m sh ë ët* krahin *G* Vrimë ku vihet bishtuku.

bishtár i⁴ *m sh ë ët* Njeri që i bishtnon punës a mbetet në bisht të shokëve për punë. **bishtarák u** *m sh ë ët*

♦ Strip of uncultivated land.

♦ Tail-piece; tail-end.

♦ Coffee pot.

♦ krahin *G* Zog bishtgjatë.

bishtarák•e ja f sh e et Xhezve e kafesë.

bishtár•e ja¹ *f sh e et* krahin *G* Tigan

bishtgjatë. **bishtár•e ja²** *f sh e et* *f e* **BISHTAR**

I¹. bishtártë *mb* (Flutur) me bisht të verdhë.

bishtárt•ë a f sh a at ent Flutur bishtverdhtë.

bishtas ndajf Ulur në bisht.

bishtatúndës i m sh - it orn (*Cauda trepida*) Emër i përgjithshëm i disa zogjve të familjes së harabelave, me bisht të gjatë që e tundin vazhdimisht.

bishtatundës i malit (*Motacilla alba L.*) Bishtatundës i hirtë, që haset kryesisht buzë ujërave të cekëta dhe viseve me bimësi të ulët.

bishtatundës i verdhë (*Motacilla flava*) Zog shtegtar, me bishtin më të shkurtër në llojin e bishtatundësve.

bishtavél e mb (Njeri) shumë i ngjitur; që të bëhet bisht prapa, që s'të shqitet.

bishtavél i m sh a at Njeri i bezdisshëm, që të bëhet bisht prapa, që s'të shqitet. > **RRODH•E JA.**

bishtavél•e ja f e **BISHTAVEL I.**

bishtaxhësh•ë a f e **BISHTAXHI U.**

bishtaxhi u *m sh nj një bis* Ai që u vë bisht fjalëve të tjetrit; theshethemexhi.

bishtaxhi•e ja f e **BISHTAXHI U.**

bishtbardhë mb (Kafshë, shpend) me bisht të bardhë.

bishtbárdh•ë a f sh a at orn (*Hirundo megaensis*) Dallëndyshe e viseve malore tropikale e nëntropikale.

bishtbardhë gushëzezë orn (*Oenanthe hispanica L.*) Zog i vogël këngëtar shtegtar i Evropës dhe Afrikës së veriut, me pendë të zeza në gushë dhe kurriz, dhe nën bisht të bardha.

bishtcákërr mb > **BISHTPËR PJETË.**

bishtcúb e mb *G* Bishtshkurtuar; bishtprerë. > **BISHTCUNG E.**

bishtcubák e mb *G* (Kafshë) me bisht të prerë cub. > **BISHTCUNG**

E. bishtcubél e mb *G* > **BISHTCUNG E.**

bishtcúng e mb (*Kafshë, shpend*) me bishtin të prerë; me bisht shumë të shkurtër.

*

I ndershëm si mini bishtcung G (*Njeri*) dredharak; hilës.

bisht•cúng cúngu¹ m sh cúngje cúngjet Bisht i prerë; bisht shumë i shkurtër.

bisht•cúng cúngu² m sh cúngje cúngjet bis zool Nepërkë.

bishtcúng•e ia f e BISHTCUNG U².

bishtcungúar mb (*Kafshë*) me bisht të prerë shkurt. **bishtcúrr e mb > BISHTCUNG E.**

bishtçatáll e mb > BISHTGËRSHËRË.

bishtdác i m bot (*Alopecurus urticulatus*) Bimë e livadheve, e familjes së graminaceve, me gjethe llapushe, me lule të bardha në të blertë ose si në të purpurt.

bishtdallëndýsh•e ja f sh e et ikt (*Trachinotus ovatus*) Peshk i ujërave të Mesdheut dhe Atlantikut, 10-25 cm i gjatë, me trup vezak dhe pendë notuese të mëdha.

bishtdjégur mb (*Njeri*) që e ka pësuar keq, që është djegur.

bishtdrédhur mb keq (*Femër*) e përdalë.

bishtdúng u m sh ë ët zool (*Vipera ammodytes*) Nepërkë e Europës jugore, e përhapur kryesisht në Ballkan, dhe e Lindjes së Afërme, me helm shumë të fortë, dhe dhëmbë deri 13 mm të gjatë.

bishtdúngë mb (*Kafshë*) me bisht tufçe.

bishtdúrd e mb krahin > BISHTCUNG E.

bishtdhélp•ër ra f sh ra rat bot (*Alopecurus pratensis*) Bimë e graminaceve me gjethe të gjata llapushë dhe me gjemba, me lule të blerta ose në vjollcë të mbyllët.

bisht•e ja f sh e et > BISHTE JA.

bishté ja f sh - të Rrip kryesisht prej lëkure nën bishtin e kafshës së barrës; nënbishte. **bishtéc i m sh a at > BISHTALEC I.**

bishtefurkabúkur a f sh a at zool > FISHNJAR A.

bishtéj•e a f sh a at krahin G Rrip nën bishtin e kafshës së barrës; nënbishte. **bishtejúall e mb A** Gënjeshtar; rrenacak.

bishtén i m vjet Taksë e vijës së ujit.

bishtéz•e a f sh a at Nënbishte (*e takëmit të kafshës së barrës*).

bisht•ël la¹ f sh la lat Pjesë e bimës që bashkon gjethen, lulen a frytin me degën. >

BISHTTH I.

bisht•ël la² f sh la lat kopsht Ç Dardhë bishtgjatë.

bisht•ëm (i) me (e) mb Në bisht; në fund.

bisht•ërr rra f sh rra rrat zool > bishtfultER•e

JA. bishtës e mb (*Frutë*) bishtgjatë.

bishtëz a f sh a at Bisht i shkurtër i tiganit.

bishtfëltér•e ja f sh e et > bishtfultER•e JA.

bishtfrýrë mb (*Fazan*) me bishtin të hapur plotësisht.

bishtfultér•e ja f sh e et zool Bretkosë në fazën e parë pas çeljes së vezës.

bishtfurkabúkur a f sh a at krahin zool (*Mustela*) Nuselalë; bukël.

bishtfurtér•e ja f zool (*Hyla arborea*) Bretkosë e vogël 3-4 cm gjatësi, me këmbët e pasme shumë më të gjata e të fuqishme se të përparmet, me kurriz të blertë, të përhimë a të kuqërremë, dhe me bark të bardhemë, që gjendet në Europë, Azi dhe në disa vise të Afrikës, kryesisht në vende me lagështirë e moçale.

bishtgátë mb krahin G Bishtgjatë.

bishtgërshërë mb (*Shpend*) me bisht të ndarë më dysh si gërshërë.

bishtgërshër•e a f sh a at orn (*Anas acuta*) Rosë e egër me bisht si gërshërë. **bishtgýp i m sh a at** Bisht i penës.

bishtgjátë mb

♦ (*Gjethe, pemë*) me bisht të gjatë.

♦: **Laraskë bishtgjatë** shpend si sorrë, me pendë të përhime në të bardhë, me bisht të gjatë e krahë të shkurtër, që rron edhe në qendra të banuara.

bishtgját•ë a f sh a at

♦ *euf* Dhëlpër.

♦ *bis orn* > **LARASK•Ë A.**

bishtgját•ë i m sh ë ët orn

♦ (*Aegithalus caudatus*) Trishtil me bisht të gjatë, që rron në pyje.

♦ Bishtatundës.

bishtgját•ë i m sh ë ët kopsht Fik gushti, me bisht të gjatë.

bishtgjël•e ja f sh e et orn (*Anas acuta*) Rosë e egër që rron afër ujërave, me bisht të gjatë si të gjelit, me qafë të shkurtër e me këmbë të verdha.

bishtgjërë mb (*Shpend*) me bisht të gjerë.

bishtëholl•ë a /bisht'hollë/ f sh a at bot Bimë barishtore me gjethe vezake, me kallinj të hollë.

bishtin•ë a f sh a at Marifet; dredhi.

bishtj•e a f sh e et Enë gatimi me bisht të gjatë.

bishtj•e a f sh e et kopsht Dardhë me bisht të gjatë. **bishtje t f sh** Degë që dalin nga krasitja e pemëve. **bishtkaciq e mb Ç** Bishtshkurtër.

bishtkaçúb e mb K (*Dash, dele*) bishtgjatë, me një tufë qimesh në fund.

bishtkál•ë i m bot (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bishtkáli ndajf bis (*I mbaj flokët*) lidhur në një tufë të vetme prapa kokës, si bisht kali.

bishtkamísh e mb krahin G Me bisht të drejtë si cigarishte e gjatë.

bishtkarpósh e mb krahin G (*Kafshë*) bishtshkurtër të kthyer përprjetë si grep.

bishtk•ë a f sh a at J Thikë me teh të harkuar për të gdhendur dru.

bishtkëpút•ëm me mb krahin G > **BISHTKËPUTUR.**

bishtkëpútun mb krahin G > **BISHTKËPUTUR.**

bishtkëpútur mb bis

♦ (*Grua e martuar*) e mbetur pa njerëz nga dera e vet; pa gjiri.

♦ *fig* I ndëshkuar.

bishtkórr•ë a f sh a at Kalë a pelë me bisht të prerë cung në shenjë zije kur i vdes i zoti.

bishtkréhur mb (*Fëmijë etj.*) i përkëdhelur me tepri.

bishtkúq i m sh - ët orn (*Motacilla phoeniculus*) Zog këngëtar me bisht të kuqërremë; jeton në vrimat e mureve.

bishtkúq•e ja f sh e et ikt (*Rutilus rutilus*) Peshk me bisht të kuq i familjes së krepëve. **bishtlágur mb bis** I mundur për turp; i turpëruar nga humbja.

bishtlépur i m sh a at Kalli gruri pa kokrra, që nuk ka zënë bukë.

bishtlëkúndës i m sh a at orn (*Cauda trepida*) > **BISHTATUNDËS I.**

bishtlëshúar mb keq (*Femër*) e paqëndrueshme, që e dredh me meshkujt.

bishtlëshúar a f sh a at keq Femër e paqëndrueshme, që e dredh me meshkujt.

bishtlëvízur mb bis keq (*Femër*) e paqëndrueshme, që e dredh me meshkujt. >

BISHTLËSHUAR.

bishtlopátë a f sh a at zool > **BISHTFULTER•E JA.**

bishtlúajtur mb keq (*Femër*) e paqëndrueshme, që e dredh me meshkujt.

bishtluán i m sh ë ët bot (*Leonurus cardiaca*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell deri 1 m të lartë, me gjethe të dhëmbëzuara dhe lule të bardha ose ngjyrë trëndafili përgjatë kërcellit; mbin rrëzë gjerdheve e buzë pyjeve.

bishtlúg•ë a f ushq krahin Qull me miell misri; kaçamak. **bishtmakúqës**

i m sh a at orn (*Motacilla phoeniculus*) > **BISHTKUQ I.**

bisht•mádh madhe *mb, m sh mëdhenj, f sh mëdhá* (Kafshë) me bisht të madh.
bishtmen•ój kal G > **BISHTMEN•UE** (me).

bishtmen•úe (me) óva úe vjet G Iki pa leje (nga puna, nga shkolla). **bishtmëllénjës** a f sh a at ikt Shojzë^{1,2}.
bishtmi ni m sh na nat bot > **BISHTMI** U^{1,2}.

bishtmí u¹ m sh nj njtë (Typha) Gjysmëshkurre e vendeve të ngrohta, me gjethe heshtake, pa bisht e të mbuluara me push, me lule si kalli, në ngjyrë të purpurt e me erë të mirë, që rritet zakonisht në toka të thata e shkëmbore.

bishtmí u² m sh nj njtë ikt

♦ (*Chimaera monstrosa*) Peshk i thellësive, me trup stërgjatës, lëkurë të lëmuar dhe bisht të gjatë si fije.

♦ (*Trygon pastinaca, Dasyatis pastinaca*) Peshk shpatuk, kërcor, me fletë notuese të gjera anësore, dhe bisht të gjatë helmues.

bishtmúshk•ë a f sh a at bot (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. >

KËPUTJ•E A; BARGJAN I.

bishtna t¹ m sh G Qepë të njoma.

bishtna t² m sh G Ngatërresë. **Qes bishtna** sajoj vështirësi të paqena për të mos bërë diçka. **bishtní** a f sh - të G Dredhi; hile. **Baj bishtni** iki; dredhoj; largohem tinëz.

bishtní të¹ f sh G Kashtë e byk i lëmës.

bishtní të² f sh G Lesh i bishtit të dhenve.

bishtníc•ë a f sh a at muz Fyell dyjar.

bishtním i m sh e et Shmagie (e detyrës, punës etj.).

♦ Ikje tinëz.

♦ Dredhi.

bishtn•ój óva úar

I *jokal*

♦ I shmangem takimit me dikë a me diçka të padëshiruar; iki tinëz.

♦ Nxjerr bishta; justifikohem për të mos bërë diçka.

II kal I shmangem (punës, pyetjes). **bishtnór**

e *mb* G (Njeri) tekanjoz; nazemadh.

bishtn•úer óre *mb* G Bishtor; i bishtit.

bishtnúes e *mb* Dredhues; që i shmanget punës a fjalës me arsye të kota. **bishtnúes** i m sh - it

♦ Ai që i shmanget punës.

♦ Ai që i bën dredha përgjigjes.

bishtnúes•e ja f sh e et f e **BISHTNUES I.**

bishtobárdh•ë a f sh a at Ç

♦ *orn* Zog i vogël sa dallëndyshja, me bisht të bardhë.

♦ Dele a dhi me bisht të bardhë.

bishtój i¹ m krahin G Ka me bisht të bardhë.

bishtój i² m krahin G Bishtnues; ai që i shmanget punës, detyrës etj. **bisht•ó**j kal óva úar > **BISHTN•OJ.**

bishtók e¹ *mb* (Dele) bishtshkurtër.

bishtók e² *mb* krahin G (Dardhë) bishtgjatë.

bishtók•e ja f sh e et kopsht Dardhë

bishtgjatë. **bishtór** e *mb*

♦ anat I bishtit; si bisht; (zgjatim) në formë bishti.

♦ (Frutë) bishtgjatë.

bishtór•e ja f sh e et

- ♦ Qepshe me bisht të gjatë.
- ♦ Xhezve.
- ♦ Copë trualli si bisht në skaj të arës, bishtarak.
- ♦ Nënabishte e takëmit të kalit, mushkës etj.

bishtós kal a ur I qeth bishtin (*kalit, dhentë etj.*); qeth rreth bishtit (*kalin, dhentë, etj.*).
bishtósje ja f sh e et Qethje e leshit të bishtit (*të kalit, dhenve etj.*).

bishtósur (i e) mb (*Kalë, dele etj.*) bishtqethur.

bishtpalúar mb I turpëruar; i poshtëruar; pendërenë.

bishtpall-úa ói bot (*Padina pavonia, Padina pavonica*) Algë ngjyrëkafe, në trajtë freskoreje.

bishtpeléz a f sh a at bot (*Festuca*) Emërtim i gati 20 lloj bimëve barishtore shumëvjeçare, me kërcell të hollë, me gjethe si të grurit dhe lule të bashkuara në krye si fshesë ose si kalli; dalin ndër livadhe dhe shërbejnë si ushqim bagëtish.

**

bishtpeléz si kallm (*Festuca arundinacea*) Bimë barishtore shumëvjeçare e grupit të bishtpelézave, me kërcell deri 1.2 m të lartë, me kalli si të grurit; shërben kryesisht si ushqim për gjedhin.

bishtpeléz livadhesh bot (*Festuca pratensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e grupit të bishtpelézave, me kërcell deri 1.2 m të lartë, me kalli si të thekrës; mbin kryesisht në toka të trasha, me lagështirë.

bishtpén-ë a f sh a at Gyp a shkop i lëmuar ku vihet maja e penës.

bishtpërdredhur mb

- ♦ (*Kafshë*) me bishtin të përdredhur në fund.
- ♦ *keq* (*Femër*) që e dredh me meshkujt.

bishtpërdredhúr a f sh a at keq Femër që e dredh me meshkujt. **bishtpërpjetë mb**

- ♦ (*Kafshë, shpend*) që e mban bishtin përpjetë.
- ♦ *keq* (*Njeri*) Mendjemadh; fodull; që mbahet me të madh edhe pse s'ka ndonjë vlerë. **bishtpllakár-ë ja f sh e et** Lugë druri me bisht të sheshtë si pllakë.

bishtprérë mb

- ♦ (*Kafshë*) me bisht të prerë.
- ♦ *fig* I mbetur pa përkrahje e pa ndikim.

bishtpúpël mb: Shigjetë bishtpupël shigjetë e vogël me pupël në fund, që hidhet me dorë në tabelë të rumbullakët me rreze e r Rathë sipas pikëve.

bishtqén i m sh ë ët bot (*Cynosurus cristatus*) Bimë barishtore shumëvjeçare, zbukurimi ose e lëndinave, që rritet në tufa si grami dhe lidh kalli të gjatë pa hala.

bishtqósh-ë ja f ndërt J Gur i qoshes (*në mur*). **bishtra t sh i BISHT I.**

bishtra-bishtra ndajf Shpërndarë pa rregull; (*e lë punën*) pa përfunduar.

bishtrók e mb (*Rrush*) gresë; i thartë; i papjekur.

bishtrrák e mb G (*Njeri*) thashethuqe; i thashethemeve; që merr nëpër gojë të tjerët. **bishtrrák u m G** Thashethuq; njeri i thashethemeve; që merr nëpër gojë të tjerët. **bishtrrák-ë ja f sh e et G** Grua thashethuqe.

bishtrrúdhët mb (*Fryt*) me bisht të përdredhur në fund. **bishtshkrúar mb** (*Vetull*) e hollë e me hark të theksuar. **bishtshkúrtë mb**

♦ > **BISHTSHKURTËR.**

♦: **Dredhëz bishtshkurtë bot** luleshtrydhe e egër (e pyllit). **bishtshkúrtër mb**

- ♦ (*Kafshë*) me bisht të shkurtër a të shkurtuar.
- ♦ (*Sëpatë etj.*) me bisht të shkurtër.

bishtshkúrt•ër *ra f sh ra rat*

- ♦ Kafshë me bisht të shkurtër a të shkurtuar.
- ♦ Sëpatë me bisht të shkurtër.

bishtshkutúar *mb (Kafshë)* me bisht të prerë shkurt.

bishtshufrabúkur *a f sh a at zool* > **FISHNJAR I.**

bishtttúndës•e *ja f sh e et* > **BISHTATUNDËS I.**

bishtttúndur *mb (Femër)* dredhëse; që e dredh me meshkujt.

bishtth i *m sh a at* Bisht i vogël; bisht i gjethes a i frytit.

bishtúes e *mb* I paqëndrueshëm; lojçak.

bishtúes i *m sh a at G*

- ♦ Gjë e varur si bisht në tesha.
- ♦ Njeri që i shkon tjetrit prapa si bisht. **Erdhi me një tufë bishtues.** > **BIFTON I;**
BISHTALOP•Ë A; ERRMOK U; MRRELAN I.

bishtújë *mb*

- ♦ *krahin G (Lopë, dele)* bishtgjatë.
- ♦ *K (Dele)* bishtshkurtër.

bishtúj•ë *a f sh a at*

- ♦ *krahin G* Lopë a dele me bisht të gjatë.
- ♦ *K* Dele me bisht të shkurtër.

bishtújk *mb G* I fortë; i zoti.

bishtújk u *m G* Njeri i fortë a i zoti.

bishtúk e *mb* Shkurtalaq; imçak. > **BISHTAK E.**

bishtúk u *m sh ë ët*

- ♦ Kandil i thjeshtë me vaj a vajguri; kandil me bisht.
- ♦ *euf* Organ gjinor i mashkullit; penis.

bishtúk u *m sh ë ët bot (Scilla maritima)* > **BOÇK•Ë A.**

bishtúk u *m* Shkurtabiq; imçak; dy pare burrë. **bishtuk•e**

ja f e **BISHTUK U** ³.

bishtúk•ë *a f sh a at*

- ♦ *krahin G* Lopë bishtgjatë.
- ♦ *K* Lopë e kuqe ose e zezë me bisht të bardhë a të larmë.

bishturína *t f sh bis* Mbeturina; fundërrina.

bishtvárur *mb bis* I turpëruar; i poshtëruar; pendërenë.

bishtvérdhë *mb (Shpend a kaafshë)* me bisht të verdhë.

bishtzéz•ë *a f sh a at ikt* Spalcë.

bisht•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza (Zog)* me bisht të zi.

bisht•zí zíu *m sh zínj zínjtë* Zog me bisht të zi.

bishúlla *ndajf J (Fëmija lëviz)* këmbadoras.

bit *ndajf G* Gati; pothuajse; për pak; edhe pak. **Bit se erdhi!**

bit i *m tek inf (binary + digit; shkurt b).* Njësi informacioni e shprehur me 0 ose 1, e barabartë me 8 bajt.

bitangjént e *mb gjeom (Vijë)* me dy pika takimi me një kalaore.

bitangjént•e *ja f gjeom* Vijë me dy pika takimi me një lakore.

bitém i *m sh e et ent (Melophagus ovinus)* Këpushë e dhenve.

biteví *bis*

I *ndajf* Krejt; pa shkëputje, pa ndërprerje, njësh. **Pres bitevi.**

II *mb* Njëpjesësh, i gjithë, i tërë, i plotë, i njëjtë.

bít•ërr *ra f sh rra rrat bujq* Bimë misri e tëharrur.

bitím *ndajf vjet* Plotësisht; krejt(ësisht). >

BYTYM. **bitís a ur** *bis*

I kal

♦ E mbaroj; e kryej (*një punë*); i jap fund (*një pune*).

♦ Shaktërroj; rrënoj; rrafshoj. [Në romanin e vet, *Pashallëqet e mëdha*, Ismail Kadareja përshkruen mjeshtërisht 'truallzimin' (terma e tij për rrafshimin) e krahinavet rebele që perandoria turke ka vendosë me i bitisë: (APp).]

II

♦ *jokal kr thj veta III*: Bitisi ajo punë u krye; mbaroi.

bitis•et - (u) ur

I *vetv bis*

♦ Mbaron.

♦ Prishet.

II *pës e BITIS*.

bitis•ë (me) kal a ë G >

BITIS. bitisë (me u) vetv G

♦ > **BITIS•ET**

♦ Mbaron; fiket; shuhet; venitet.

bitisun (i e) G I mbaruar; fikur; i shuar; i venitur.

bitisur (i e) mb I mbaruar; i kryer; i përfunduar.

bítm•e ja f sh e et Bimëz; bisk i njomë i porsambirë; mënjollë.

bitník e mb (Njeri) që i takon një grupi jokonformist në veshje e sjellje. **Brezi i bitnikëve** lëvizje rinore e viteve 1950-1960 që del kundër rregullave konvencionale të shoqërisë, vlerëson shprehjen e lirshme të mendimeve në letërsi dhe eksperimenton me drogat dhe marrëdhëniet seksuale ndryshe, hedh poshtë materializmin dhe shpreh interes ndaj fesë.

bitónj•ë a f sh a at > BITM•E JA.

bitúm i m sh e et min Bitumen.

bitumatriç•e ja f sh e et ndërt Makinë e përgatitjes së bitumin për spërkatjen e shtratit të rrugës, e soletës etj.

bitumím i m ind Shtrim me bitum; përzierje ose lyerje me bitum.

bitummbájtës e mb min (Shtresë a depozitë) që përmban bitum.

bitum•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e BITUM•OJ.

bitum•ój kal óva úar Shtroj me bitum; përziej ose lyej me bitum.

bitumúar (i e) mb I shtruar me bitum; i përzier ose i lyer me

bitum. **bitún**¹ *ndaif Ç, J*

♦ Krejt; plotësisht.

♦ Plot; i mbushur plot e përplot.

bitún² *mb Ç, J* I barabartë; i së njëjtës madhësi a vlerë. **bíthas** *ndaif krahin G (Shkoj)* rrëshqanë; zvarrë.

bithásh i m sh ë ët Ç

♦ Fëmijë që zvarriset; që s'ka nisur ende të ecë.

♦ Paralitik.

bíthç•e ja f bis Ç Bythë e vogël.

bíthez a f A Vrimë e gjilpërës.

bíth•ë a f sh ë ët A, Ç, krahin G > BYTH•Ë A.

**

bithë pule krahin G Kallo midis gishtave.

bithëcërmëli e mb tall Ç Bythëvogël.

bithëpulósh i m sh a at Ç Gisht i vogël i dorës, me të cilin shihen pulat për vezë. **bithëtrástë mb A (Femër)** me vithe të varura.

biúl•e ja f sh e et

♦ Gyp i hollë për të pirë një lëng.

♦ *muz* Pipëz kashte ose kallami; pipth me gjuhëz të dyfishtë i disa veglave popullore.
bivalént e mb kim Dyvalent; që e ka valencën dy ose që ka dy valenca.

bivektór i m sh ë ët mat Kufizë e përbërë nga dy pjesë (/+ /1 /-1), ku / dhe /1 janë vektorë. **bixâ ni m sh në nët dhe j jt G > BIXAN I.**

bixán i m sh ë ët Ulli vajës kokërrvogël.

bíxo mb I vogël; që nuk rritet plotësisht a normalisht.

bixúl e mb J (Fëmijë) trazovaç.

bixúl i m sh ë ët J Fëmijë trazovaç.

bixúl•e ja f sh e et J fe BIXUL I.

bíxhas ndajf: Luaj bixhas luaj petash.

bíxhë si kallëzues: Më del bixhë kam fat në lojë; fitoj lojën.

bíxh•ë a f sh a at Petë guri ose paftë metali, që e përdorin fëmijët për të luajtur.

bíxhgo ja f sh – t bot J Shparg i egër.

bixhí a m sh j jtë vjet krahin G Mjeshtër për shtrimin e kuajve.

bixhóz i m Lojë me letra, me zarë etj. për të nxjerrë fitime, që mbështetet zakonisht te rasti, dredhitë e mashtrimet e pjesëmarrësve. > **KUMAR I. [I lë paratë në bixhoz. ...madje edhe kur kishte dëgjuar se kishte rënë në burg për punë bixhozi, s'kishte ndjerë keqardhje. (IK).]**

bixhozçi e mb I dhënë pas bixhozit; që i ka hyrë krimbi i bixhozit.

bixhozçi u m sh nj njtë Ai që luan bixhoz ose i dhënë shumë pas bixhozit. **Bixhozçi i pandreqshëm** a që e ka ves bixhozin.

bixhozçi•e ja f e BIXHOZÇI U.

bixhozçillék u m Ves i bixhozit.

bixhoztór•e ja f bis Lokal ku luhet bixhoz.

bixhrríme t f sh krahin G Çikërrima.

biz ndajf: Luaj biz bëj një lojë në të cilën njëri lojtar mban pëllëmbën të hapur nën sqetull dhe kokën të kthyer në krahun tjetër, ndërsa lojtarët e tjerë e qëllojnë në pëllëmbën e hapur, duke u munduar që të mos i gjejë ai që goditet.

Bizánt i m hist, gjeog Pjesë e Perandorisë Romake në Europën Juglindore dhe Lindjen e Mesme, që u krijua pas ndarjes së saj më 395. [Turqit nuk do t'a kishin pushtuar dot Bizantin sikur perandorët e tij t'ishin si Skënderbeu, mendonte Voltaire-i. (AE).]

bizantín e mb libr

♦ I Bizantit; që ka të bëjë me Bizantin. [ndikimi i perandorisë bizantine, të kryesuar për disa kohë, relativisht gjatë, nga prijës ilirë, qysh prej Kostandinit themelues të kryeqytetit të perandorisë, deri tek Justiniani, themelues i së drejtës së saj, në atë fazë të historisë ishte më shumë pozitiv se pengestar. (ShS).]

♦ *fig* Shumë i ndërlikuar a dredharak. **Manovrimë (politikë etj.) bizantine.**

bizantín i m sh ë ët Shtetas i Bizantit.

bizantín•e ia f sh e et fe BIZANTIN I.

bizantiníst i m sh ë ët Studiues i historisë dhe qytetërimit

bizantin. **bizantiníst•e ja f sh e et fe BIZANTINIST I.**

bizantiníz•ëm mi m sh ma mat libr

♦ Doktrinë që vë shtetin mbi kishën dhe çështjet shtetërore mbi ato kishtare.

♦ *fig* Politikë tepër e ndërlikuar.

bizantológ u m sh ë ët libr Studiues i historisë dhe qytetërimit bizantin. [eposi shqiptar është parë më të shumtën e rasteve si çështje e prejardhur: me syrin e helenistit, të romanologut, të sllavistit, të bizantologut ose orientalistit etj., kryesisht për efekt krahasimtar (ShS).]

bizantológ•e ia f e BIZANTOLOG U.

bizantologjí a f libr Studim i historisë dhe qytetërimit bizantin.

bizantologjik e *mb libr* I bizantologjisë; që ka të bëjë me bizantologjinë.

bízash *ndajf*: **Luaj bizash** > **LUAJ BIZË**.

bizbík e *mb J (Njeri)* imcak; trupvogël.

bizbíq e *mb bis (Njeri)* pa karakter; i keq; i pandershëm; i

pabesë. **bizbíq** ¹*i m bis* Njeri pa karakter, i keq, i pandershëm a i

pabesë. **bizbíq** ²*i m G*

♦ Ushqim i patretur në stomakun e kafshës.

♦ Lëndë e paklabëzuar.

bizbíq•e ja f e BIZBIQ I¹.

bizbíze *ndajf krahin* Çiltër; haptas; pa fshehur gjë.

bizelák e *mb* Në trajtë të kokrrës së bizeles; si kokërr e bizeles.

bizéle *si mb* Ngjyrëbizele; në ngjyrë të

blertë. **bizél•e ja f sh e et**

♦ *bot (Pisum sativum)* Bimë kacavarëse, me lule të bardhë e me bishtajë të gjatë ku formohen kokrra jeshile.

♦ Bishtaja dhe kokrra të kësaj bime që përdoren për ushqim. **Bizele të njoma. Qëroj**

bizele. bizél•e ja f sh e et euf krahin Gjarpër.

bizelísht•e ja f sh Arë e mbjellë me bizele.

bizerín•ë a² f sh a at ent Grerëz e kuqe.

bizerín•ë a² f sh a at kryes sh krahin G Mburrije; dokrra.

bizézë *pasth krahin G* Fjalë me të cilën gratë i drejtohen shoshoqes me qortim, habi etj. **bízë**

I ndajf: **Luajmë bizë** bëjmë një lojë në të cilën një pjesëtar hyn në lamë, vë dorën nën sqetull, me shuplakën të zbuluar dhe u kthen shpinën shokëve; ndonjë prej të tjerëve në lojë i bie me pëllëmbë në shuplakë dhe thërret "bizë"; nëse ky e gjen kush e ka goditur, ai që gjendet hyn në lamë.

II pasth Britma e atyre që luajnë

"bizë". **bíz•ë a¹ f sh a at**

♦ Fëndyell i këpucarit a opingarit.

♦ Grep për qëndisje.

bíz•ë a² f sh a at K Vajzë e vogël. **Bizë nane** vajzë shumë e

zonja. **bizgáll i m krahin G**

♦ Mazgallë a vrimë e madhe në trungun e drurit, që përdoret si vend për t'u fshehur.

♦ Qoshe e errët ku lihen sende të vjetra.

bizgë ndajf: **Dal bizgë** *bis* dal shumë hollë; më heq barku.

bizg•ë a f sh Jashtëqitje e shumë e hollë e njeriut a e kafshëve. **Më zë**

bizga. bizgós•em vetv a (u) ur

♦ Më zë bizga; dal shpesh dhe shumë hollë.

♦ *bis* Mërzitem keq.

bizgósj•e a f

♦ Ndotje me bizgë.

♦ *bis* Mërzitje; mërzë e madhe.

bizgósur (i e) mb

♦ Që e heq barku bizgë.

♦ *bis* I mërzitur keq.

bizgrraç e *mb krahin G (Njeri)* shumë i bezdisshëm; nguctar.

bizgrraç i m krahin G Njeri shumë i bezdisshëm; nguctar.

bizgrraç•e ja krahin G f e BIZGRRAC I.

bizgrrát kal G > **BIZGRRAT•Ë (me).**

bizgrrát•em pës e BIZGRRAT. > **BIZGRRAT•Ë (me u).**

bizgrrát•ë (me) *kal a ë krahin G* E bezdis shumë; e nguc (*dikë*). **bizgrrát•ë (me u)** *vetv a (u) ë krahin G* Bëhem i bezdishëm. **bizgrrátj•e a f sh e et krahin G Bezdisje; ngucje. **bizgrrátun (i e)** *mb krahin G* I bezdisur; i ngucur.**

biznés i m sh e et Veprimtari tregtare private. **Biznesi i madh. Kam biznesin tim.**

biznesmén i m sh ë ët Ai që merret me biznes.

bizól•e ja f krahin Dele e bardhë.

bizón i m sh ë ët *zool (Bison bison)* Ka i egër i Amerikës Veriore, me kokë të madhe dhe brirë të përkulur, me gungë në shpatulla dhe kreshtë të dendur në pjesën e përparme të trupit.

bizh i m sh e et *kopsht* Bizele të njoma.

bizhát jokal krahin G > BIZHAT•Ë (me).

bizhát•em G vetv dhe pës e BIZHAT. > BIZHAT•Ë (me u). **bizhát•ë (me)** *jokal a ë krahin G* Kam mornica në trup.

bizhát•ë (me u) *vetv a (u) ë krahin G*

♦ Më bëhen, më shkojnë mornica a të rrëqethura në trup.

♦ Mpihem.

bizhátj•e a f sh e et krahin G

♦ Mornica a të rrëqethura në trup; rrëqethje.

♦ Mpirje.

bizhátun (i e) *mb krahin G*

♦ I rrëqethur; që i shkojnë mornica në trup.

♦ I mpirë.

bizhdín•ë a f sh a at vjet Bagëti të mbajtura me të drejtën e gjysmatarit. **bizhdollán i f sh a at ent Ç** Brumbull.

bízhg•ë a² f sh a at bot (*Asparagus acutifolius*) Shparg gjetheheshtak.

bízhg•ë a² f sh a at vjet tek bujq Kular që lidh shtizën e parmendës me zgjedhën. **bízhmáj•ë a f sh a at** Arë e mbjellë me bizele.

bízhmé ja f sh - të bot krahin (*Myrica*) Shkurre a pemë me gjelbërim të përhershëm, me gjethe heshtake deri 10 cm të gjata, të vendosura si spirale përgjatë degëve, që lidh kokrra si të mares. > **MËRKI A.**

bizhuterí a f sh - të f

♦ *sh* Stoli vetjake të punuara me metale të vyer si dhe me gurë të çmuar.

♦ Dyqan ku tregtohen stoli të tilla.

bizhutiér i m sh ë ët Mjeshtër i punimit të bizhuterive.

bizhutiér•e ja f e BIZHUTIER I.

bjâ (me) *kal va - G* Njollo; përlyej.

bjâ (me u) na (u) - G vetv dhe pës e BJâ (me).

bjáf•ë a f A Tagji. > **BJAV•Ë A.**

bjâh•em G > BJâ (me u).

bjahní ndajf Ç Krejt; fare. **Janë bjahni njëlloj** janë krejt njëlloj. **bjâj G > BJÂ (me).**

bják•ë a f Bojë e bardhë.

bjâm•ë (i) e (e) *mb G* I përlyer; i llangosur.

bjáv•ë a f A Tagji.

bjeg u m A Qarje; vajtim.

bjegr•ój jokal óva úar A Qaj; vajtoj (*për vdekjen e dikujt*). **bjej kal ta tur A** Blej.

bjéjtur (i e) *mb A* I blerë.

bjél•ë a m sh a at G Batanije.

bjelish•ë a f sh a at bot (*Melica*) Bar i imët që mbin tufa-tufa dhe bleron edhe gjatë dimrit.

bjell•ë a f sh a at tek Connecting rod.

bjellogardíst e mb hist I bjellogardistëve; që ka të bëjë me bjellogardistët.

bjellogardíst i m sh ë ët hist Anëtar i bashkimit të forcave antikomuniste gjatë Luftës Civile në Rusi (1917-1922/3).

bjellorús e mb I Bjellorusisë; që ka të bëjë me Bjellorusinë, me banorët a vendësit e saj. **bjellorús** i m sh ë ët Banor a vendës i Bjellorusisë.

bjellorús•e ja f sh e et f e **BJELLORUS I.**

Bjellorusí a m gjeog Republikë e pavarur në Komënuelthin e Shteteve të Pavarurua (*në ish BRSS*). > **BELARUS I.**

bjellorusisht ndajf Në gjuhën e bjellorusëve.

bjellorusisht•e ja f gjuh Gjuhë zyrtare e Bjellorusisë; gjuhë e grupit të sllavishtes lindore, bashkë me rusishten e ukrainishten.

bjen ¹ G veta III dëft tashme **BIE.** **Bjen** breshën bie breshër.

bje•nj ² kal jta jtur A Blej.

bje•nj ² kal jta jtur veta III A (*Gruaja*) lind, bën (*djalë, vajzë*).

bjer urdh e **BIE.** Ma **bjer** një gotë ujë! **Bjere** këtu! sille! **Bjeri!** qëlloje!; silli!; godite!

*

Bjeri t'i biem Rrëmuje e madhe; (*lojë*) pa sistem, pa plan.

Bjeri se i bie **bukur!** tall Fol sa të kesh qejf, por s'po ta var kush.

bjer (i e) mb A I blerë.

bjerr ¹ kal bóra **bjërrë** Humbas. **Iu bjerrtë** shpirti!

bjërr ² kal G > **BJERR•Ë** (me).

bjerradítë mb > **BJERRADITËS E.**

bjerradít•ë a f > **BJERRADITËS I.**

bjerradítës e mb (*Njeri*) që e humb kohën kot ose e kalon ditën pa punë duke u marrë me gjëra të kota.

bjerradítës i m sh - it *Njeri* që e humb kohën kot ose e kalon ditën pa punë duke u marrë me gjëra të kota.

bjerradítës•e ja f sh e et f e **BJERRADITËS**

I. bjerrafát e mb Fathumbur; fatkeq.

bjerrafát i m sh ë ët *Njeri* fathumbur a fatkeq.

bjerrafát•e ja f sh e et e **BJERRAFAT I.**

bjerrakóhës e mb (*Njeri*) që e shkon kohën

kot. **bjerrakóhës** i m sh a at >

BJERRADITËS I. bjerramót i m sh e et >

BJERRADITËS I. bjerramót•e ja f sh e et f e

BJERRAMOT I. bjërrë ndajf G

♦ Pa dobi; (*e çoj*) dëm diçka. **E la fjalën bjërrë** nuk e mbaj fjalën.

bjërr•ë (me) kal bóra **bjërrë** G E mundoj shumë në punë (*dikë*); e keqtrajtoj (*dikë*). **bjërrë** (i e) mb A, G I shkuar dëm; i padobi.

bjërrë (me u) ¹ vetv bóra (u) **bjërrë** G

♦ > **BIRR•EM.**

♦ Bie nga një lartësi e vritem keq.

bjërrë (me u) ² vetv bóra (u) **bjërrë** G Vishem në të zi.

bjërrë (me u) ² vetv bóra (u) **bjërrë** G Lodhem shumë, dërrmohem në punë. **bjërrët** (i e) mb vjet I rrëzuar. ...Neve të **tjerët të bjerrt'**, të mjerët (JV). **bjërrj•e** ja f sh e et Humbje; prishje.

bjërrtas ndajf G

♦ Pa dobi; me humbje.

♦ Kot; pa dobi.

bjërrun (i e) mb G

♦ I shkuar dëm; i humbur. [**I urti s'thot kurr se asht mund i tretun, e mot i bjerrun (KA).**]

♦ I ligështuar në trup; i ligur.

♦ I keqtrajtuar.

bjërrunit (të) as G Humbje; shkuarje dëm; firo.

bjërrur (i e) mb I humbur; i shkuar dëm (kot).

bjeshkalí u m sh j jt G Bjeshkatar; barí mali.

bjeshkatár e mb poet I bjeshkëve; i kullotave alpine.

bjeshkatár i m sh ë ët

♦ Malësor i bjeshkëve.

♦ Bari; baxhatar.

♦ *libr* Alpinist.

bjeshkatár•e ja f sh e et

♦ Bareshë mali (bjeshke).

♦ Baxhatare.

♦ *libr* Alpiniste.

bjeshkáv jokál G > BJESHKAV•Ë (me).

bjeshkáv•em G vetv dhe pës e BJESHKAV. > BJESHKAV•Ë (me u).

bjeshkáv•ë (me) jokál a ë G E kaloj kohën në bjeshkë, pa e vrarë mendjen për punët. **bjeshkáv•ë (me u) a (u) - G vetv e BJESHKAV•Ë (me).**

bjeshkávj•e a f G Moskokëçarje për punë.

bjëshkë si kallëzues: E bëj bjeshkë e teproj; e zmadhoj së tepërmi.

bjëshk•ë a f sh ë ët

♦ Kullotë malore.

♦ Malësi. **Veroj në bjeshkë.**

♦ (në emra gjeografikë): [**më larg mezi dallohen shkëmbinjtë e Bjeshkëve të Nemuna (EM).**]

♦ Tokë gurishte.

*

Shoh përtej bjeshke (prapa malit) Jam parashikues; shoh larg. **bjeshkësi a f G** Malësi.

bjeshkëtár e mb G Malësor. **Djalë bjeshkëtar.**

bjeshkëtár i m sh ë ët G

♦ Ai që veron në bjeshkë.

♦ Malësor.

♦ Alpinist.

bjeshkëtár•e ja f sh e et

♦ *f e* **BJESHKËTAR I.**

♦ Baçicë.

bjeshkí a f G Dairy farming.

bjeshkím i m

♦ Verim në bjeshkë.

♦ Nxjerrje e bagëtisë në bjeshkë për verë.

bjeshk•óhem vetv óva (u) úar Veroj në

bjeshkë. **bjeshk•ój kal óva úar**

♦ Veroj në bjeshkë.

♦ Nxjerr në bjeshkë (*bagëtinë*).

♦ Çoj për verim në bjeshkë (*dikë*).

bjeshkór i m sh ë ët > BJESHKATAR I.

bjeshkór e mb (Kullotë) malore, alpine.

bjeshk•úer óre mb G > BJESHKOR E.

bjeshtëre t f sh etn G Festë e bulmetit.

bjët•ë a f sh a at A Koshere bletësh;

zgjua. **bjétur (i e) mb A (Send)** i blerë.

bjézza-bjézza ndajf G Ashkla-ashkla.

bjézzg•ë a f sh a at Ashkël e madhe.

*

Iki rrezga me bjezza Iki me nxitim.

bjezzg•óhet pavet dhe pës e BJEZG•OJ. > BJEZG•UE (me

u). bjezzg•ój kal krahin G > BJEZG•UE (me).

bjezzg•úe (me) kal óva úe krahin G Ashkëloj (një copë druri a dërrase); bëj ashkla.

bjezzguëm (i) e (e) mb krahin G I ashkëluar; i bërë ashkla-ashkla.

bjézhg•ë a f G Korie.

bj. fj. shkurt BIE FJALA. [Çdo diktator tjetër... si bj. fj. Hitler-i - s'ka rrugë tjetër ndër punët e kulturës së vertetë veç me kopjue vepra të hershme me pak a shumë talent. (KM).]

bjond e mb (Njeri) me flokë të verdhë. [Maksi qe i bukur. Flokë biondë në ngjyrë gruri të pjekur plotësisht, të shkurtër, veshë të ngjitur pas kokës, një fije mjekre e sapodalë që ai e rruante me kujdes (ED).]

bjónd i m sh ë ët Burrë a djalë me flokë të verdhë.

bjond•e ja f sh e et Grua a vajzë me fokë të verdhë.

bjondín•ë a f sh a at Grua a vajzë me fokë të verdhë. **bjúa•nj kal jta jtur kal A** Bluaj.

bjúer A pës e BJU•IJ. > BLUAR (i e).

bjú•ij kal ita tur A Bluaj.

bjúitur (i e) mb A I bluar.

bjúkull i m sh a at A Përbindësh.

bjúz•ë a f sh a at Fugë (lodër);

fjuzë. **Bk kim shkurt i** Berkelium.

BK ja shkurt i

♦ Balli Kombëtar.

♦ Banka Kombëtare.

♦ Banka e Kursimeve.

♦ Biblioteka Kombëtare.

BKFSH ja shkurt i Bashkimi Kombëtar i Fermerëve

Shqiptarë. **BKSH ja shkurt i** Banka Kombëtare e Shqipërisë.

BKT ja shkurt i Banka Kombëtare Tregtare.

blác•ë a f sh a at Vend me shkurre e driza të dendura e të pakapërcyeshme; pyll i ulët me shumë ferra e driza. > **KULLUSM•Ë A.**

blándës i m sh a at G

Plëndës. **blán•e ja f sh e et**

♦ Shkop.

♦ Thupër e shkurtër.

blán•e ja f sh e et Eshkë.

blán•ë a f sh a at

♦ Shenjë ose dangë e mbetur në trup nga një plagë, goditje a sëmundje. **E kam krahun gjithë blana. Plaga la blanë.**

♦ Njollë; shenjë me një ngjyrë tjetër, balë. **Blanë drite. Blanë yndyre. Dele me blana.**

♦ Sëmundje e disa bimëve, që shfaqet me njolla të zeza në gjethet e në frytet. **Blana e ullirit. I ra blana.**

blán•ë a² *f sh a at* bot Pjesë e drurit që vjen fill pas myjës ose zemrës së drurit dhe shkon gjer te barma. > **URR•Ë A.**

bláng•ë a f sh a at Blanë; pullë.

blanisht•ë a f sh a at bot Pjesë e zezë e drurit nën lëkurë. **blankíst e mb** I blankizmit; që ka të bëjë me blankizmin. **blankíst i m sh ë ët** Pasues a ithtar i blankizmit. **blankíst•e ja f e** **BLANKIST I.**

blankíz•ëm mi m fil Pikëpamje majtiste sipas së cilës revolucioni socialist duhet të bëhet nga një grup i vogël konspiratorësh (*e parashtruar nga Lui Ogyst Blanki - 1805-1881*).

blanóz i m sh ë ët orn (*Oriolus oriolus*) Fikës i verdhë.

blánj•ë a f sh a at Ç

♦ Thelë a copë e madhe.

♦ Trung a cung druri.

bláq i¹ *m sh ë ët* Torollak; rrotë; budalla.

blaqi² *m sh ë ët* Pispilluq; spitullaq.

blasfemí a f sh - të libr Fjalë a shprehje pa respekt për diçka të shenjtë. [**Këtu kemi të bëjmë me një blasfemi artistike dhe jo me një rrëmbim atributesh të Mesisë në kuptimin teologjik.** (ShS).]

blasfem•óhet *pavet dhe pës e* **BLASFEM•OJ.**

blasfem•ój *jokal óva úar libr* Vë gojë më Zotin; flas pa respekt për diçka të shenjtë. **blasfemúes e mb** Që blasfemon.

blasfemúes i m sh - it Ai që bën blasfemi.

blasfemúes•e ja f e **BLASFEMUES I.**

blásto- fjalëform Blasto-.

blastodérm i m sh a at Qelizë e formuar nga ndarja e vezës së gjitarëve.

blastogjenetik e mb bio I blastogjenezës; që ka të bëjë me blastogjenezën.

blastogjenéz•ë a f bio Riprodhim aseksual.

blastóm•ë a f sh a at mjek Tumor me qeliza të pazhvilluara e të padiferencuara.

blastomicéte t f sh bot Lloje fungesh që shkaktojnë blastomikozë. **blastomikóz•ë a f mjek** Sëmundje e shkaktuar nga funge parazitare.

blastúl•ë a f sh a at bio Fazë e hershme e embrionit të përfutur nga ndarja e vezës. **blát•ë a**¹ *f sh a at*

♦ *fet* Mblatë; mblatës.

♦ Vulë.

blát•ë a² *f sh a at* Dhuratë.

blát•ë a³ *f sh a at* Tokë mbujake; ligatinë.

blatím i¹ *m sh e et* Dhurim; gjë e dhuruar; dhuratë. **Blatimet e martesës.**

blatím i² *m sh e et* Flijim.

blatisht•ë a f sh a at Baltishtë; baltovinë.

blat•óhem óva (u) úar

I vetv I kushtohem me gjithçka, jepem me mish e me shpirt pas dikujt a pas diçkaje.

II pës e **BLAT•OJ.**

blat•ój kal óva uar

♦ *fet* I fal dhurata (*një hyjnie*).

♦ *lart* I dhuroj (*dikujt*) diçka si shenjë mirënjohjeje ose kushtimi; i kushtoj. **I**

blatojnë këngë.

blatór i m sh ë ët Blatues.

blatúar (i e) mb

- ♦ I kushtuar me gjithçka; i dhënë me mish e shpirt pas dikuajt a diçkaje.
- ♦ (*Send*) i dhuruar a kushtuar një hyjniye.

blatúes i m sh - it Ai që blaton.

blatúes•e ja f e **BLATUES** I.

BLD ja shkurt i Bashkimi Liberal-Demokrat.

ble (me) kal va - G > **BLE•J**.

ble ja^f sh a at krahin G Litar a rrip me lëvore druri, me të cilin gjuhet guri. > **BAH•E** JA.

ble ni¹ m sh j jt > **BLE** U¹.

ble ni² m sh j jt G Tufë lulësh; buqetë.

ble ni³ m sh j jt G

- ♦ Mish i fortë, plot me damarë.

♦ sh Fije të¹ forta të primeve të lashtuara. **ble** u¹ ose **blê** u m sh j jt G

- ♦ Vëllim. [vjetin 1910 botuen të parin blê të ktij kolekcjoni folkloristik, nen titullin «Visari Komtar» (GjF).]

ble u² m sh j jt

♦ Gjethe të³ sipërme të kokës së lakrës. **ble** u³ m sh j jt

- ♦ Tufë qimesh; xhufkë.

- ♦ Bashkë leshi.

ble u⁴ m sh j jt Leskër ose ashkël e çarë në dru, por e pashkëputur. **blébi** të m sh ushq J Kikirikë të pjekur.

blec e mb G Lakuriq, i zhveshur.

blecí a f G Lakuriqësi; të qenët i zhveshur, pa fije petku në trup.

blecím i m G Lakuriqje; zhveshje lakuriq.

blec•óhem vetv G > **BLECUE** (me u).

blec•ój kal G > **BLEC•UE** (me).

blec•úe (me) kal óva úe G Zhvesh lakuriq; e lë (*dikë*) pa fije petku në trup.

blec•úe (me u) óva (u) úe G vetv dhe pës e **BLEC•UE** (me).

blecúem (i) e (e) mb G I zhveshur lakuriq.

Bled i m shkurt i Bledar.

bléd•e ja f krahin G Dele e bardhë.

blefarít i m mjek Malcím i kapakut të

syrit. **blegësh•ë** a f G > **BLEG•Ë** A.

blég•ë a G f sh a at Bareshë. [Këndon blega zanë në mal,/ Mendon se s'po ndien kush (Pop).]

blegëri•j jokall ta tur

- ♦ veta III (*Delja*) lëshon blegërimë. [Ku i kini delet që blegërinin kullotave? (BXh).]

- ♦ fig Vajtoj; qaj me dënësë.

blegërim•ë a f sh a at

- ♦ Britmë a zë që lëshon delja.

- ♦ Vajtim; e qarë me dënësë.

blegërit•ë (me) jokall i ë kryes veta III G >

BLEGËRI•J. **blegër•ón** jokall ói úar kryes veta III >

BLEGËRI•J. **blegërúsh•ë** a f G

- ♦ Dele që blegërin fort.

- ♦ fig Llafazan.

blegrësh•ë a f sh a at G Bareshë. [kce blegreshat hijevet, porsì Zanat mrizevet (GjF).]

blegrí (me) jokall u - G (*Delja*) lëshon blegërimë.

blegrí a f G Degë e ekonomisë bujqësore që merret me rritjen e mbarështimin e bagëtisë; tërësi e dijeve dhe përvojë për rritjen dhe për përmirësimin e bagëtisë së imët e të trashë. >
BLEGTORI A.

blegrím•ë a f sh a at G Britmë a zë që lëshon delja.

blegrít jokall G > **BLEGRI (me).**

blegtór e mb > **BLEGTORAL**

E. blegtór i m sh ë ët

♦ Ai që merret me rritjen dhe me mbarështimin e bagëtive; punonjës i blegtorisë. [**A asht populli shqiptar ma fort bujk, apor blegtor?** (KM).]

♦ Barí.

blegtorál e mb I blegtorisë; që ka të bëjë me blegtorinë; (*prodhim*) që merret a sigurohet nga blegtoria; (*njeri*) që merret me blegtori. **Fermë (prodhime) blegtorale.** [Kjo karakteristikë e miteve të eposit nuk është përmendur mbase nga druajtja se duke cilësuar karakterin blegtoral të tyre mund të inkurajohej teza e karakterit shtegtimtar të shqiptarëve si popull, që është mbrojtur kryesisht në shkollën albanistike të sllavëve. (ShS).]

blegtór•e ja f sh e et f e **BLEGTOR I.**

blegtorësh•ë a f sh a at

♦ Delmere.

♦ Çobaneshë.

blegtorí a f

♦ Degë e ekonomisë bujqësore që merret me rritjen e mbarështimin e bagëtisë; tërësi e dijeve dhe përvoja për rritjen dhe për përmirësimin e bagëtisë së imët e të trashë.

♦ > **BAGËTI A. Kullotë për blegtori.**

blegt•úer óri m sh ^{1,2,3} **órë órët G** Blegtor.

blej t sh i **BLE U**.

blej-bléj mb G (Mish) i fortë; plot me damarë, me deje.

ble•j va rë

I kal

♦ Marr kundrejt pagesës (*një mall etj.*). **Blej mallra me shumicë. E paske blerë shtrenjtë.** [**Ish pak si i vrenjtur se s'kish me se të blinte bukë.** (DhP).]

♦ *keq* E bëj për vete (*dikë*) me anë të ryshfetit; i jap mitë ose dhurata (*dikujt*) për qëllimet e mia. [**U përpoq edhe një herë t'a blinte Kont Uranin me të holla** (AE).]

♦ *bis* Përfitoj nga mendimet a nga aftësitë e dikujt; përpiqem të marr vesh diçka prej dikujt. **Ia blej mendjen dikujt** e marr me mend, e kuptoj se çfarë ka në mendje dikush.

♦ *bis* Mësoj; kuptoj. **Fëmija blen shumë. Ai të blen në çast.**

II jokall Bëj blerje. **Blej lirë e shes shtrenjtë.**

*

Blej mend Dëgjoj shumë e flas pak.

E bleu sa i biri të amën G E bleu shumë shtrenjtë.

Shes qen e blej këlyshë Bëj tregti me humbje. **blej i m sh e et** (Një) dorë lesh, li etj.

bléj•ë a f sh a at Blerje; të blerët.

bléjz•ë a f sh a at Fije për litarë, thasë etj., që del nga kërcelli i kërpit a i lirit të rrahur. **blejzím i m** Kthim në tufa; bërje tufa-tufa.

blejz•óhet úa (u) úar

I pavet Bëhet tufa-tufa.

II pës e **BLEJZ•OJ.**

blejz•ój kal óva úar E bëj tufa-tufa.

blem i m sh e et G Treg.

blém•e ja (e) f sh e et G > BLERJ•E A.

blém•ë (i) e (e) mb G

♦ I blerë (*në treg*); që është marrë kundrejt pagesës.

♦ (*Veshje etj.*) e gatshme; jo me porosi. > **BLERË (i e).**

blémës e, blémës i G > BLERËS E, BLERËS I.

blémj•e ja f sh e et G Blerje; të blerët.

blen i m sh e et Vëllim (*i një botimi*). [*pjesë e një projekti afatgjatë, që ka filluar të zbatohet qysh në vitin 1974, kur doli bleni i parë.* (ShS).]

blénd•ë a f sh a at gjeol Mineral që është burim kryesor i zinkut, i përbërë nga kristale të sulfurit të zinkut. > **SFALERIT I.**

blením i m Qepje; bashkim me qepje.

blen•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BLÉN•OJ.**

blen•ój kal óva úar Qep bashkë (*dy copa*).

blenúar (i e) mb (*Copa*) të qepura bashkë.

bléra t (të) f sh

♦ Gjëra të blera.

♦ Pazar, treg; blerje në pazar. **Listë e të blerave.**

blerák e mb I blertë; në ngjyrë të blertë të

çelët. **blérë mb I** blertë. **Fusha blerë.**

blérë (i e) mb

♦ I marrë në treg a nga dikush kundrejt pagesës.

♦ (*Mall*) i gatshëm; që nuk është bërë në shtëpi. **Qilim i blerë.**

♦ *keq (Njeri)* i bërë për vete nga dikush me anë të parasë a të ryshfetit; i korruptuar. **blérë (i e) mb G I** blertë; me ngjyrë të blertë.

blér•ë (me) jokali i ë veta III G Bleron; jeshilon.

blér•ë (e) f sh a at (të)

♦ Blerje; veprim i blerjes.

♦ *sh* Sende të blera.

blér•ëm (i) me (e) mb > BLERTË (i e).

blérës e mb

♦ (*Firmë etj.*) që blen.

♦ Që ka të bëjë me mundësinë për të blerë. **Aftësi (fuqi) blerëse e lekut.**

blérës i m sh - it Ai që blen.

blérës•e ja f sh e et f e **BLERËS I.**

blérë t (të) as Blerje. **S'ka të blerë** është shumë i vyer.

blerím i m

♦ Mbirje e barit; dalje e gjetheve të blerta; veshje me bimësi të blertë; mbulim me bar e me bimësi të blertë. > **GJELBËRIM I; JESHILIM I.**

♦ Të qenët i blertë nga bari a bimësia. [*Ç'janë njato fusha andej kufinit,/ tanë veshë me blerim për bukuri?* (BP).]

♦ *përmb* Verdure; green area.

♦ Verdancy.

blerín•ë a f sh a at Vend i mbuluar me bar e bimësi të blertë;

lëndinë. **blerís kal a ur** Mbjell me bar (*një copë vend*).

blerísj•e a f Mbjellje me bar (*e një copë vendi*).

blerísur (i e) mb I mbjellë me bar.

blerisht•ë a f sh a at Vend i bleruar me bar ose me bimësi të blertë.

blérj•e a f sh e et Marrje kundrejt pagesës. **Çmimi i blerjes.**

bler•óhet vetv úa (u) úar *veta III (Vendi)* merr ngjyrë të blertë kur mbin bari, kur vishet me bimësi të blertë; (*bima*) gjelbëron, mbushet me gjethe të blerta.

bler•ón jokal ói úar veta III

♦ (*Vendi*) merr ngjyrën e barit të njomë a të bimësisë së blertë; (*bima*) gjelbëron, mbushet me gjethe të blerta.

♦ *krahin* Del me shumicë; gëlon. **Blerojnë krimbat.**

blerór e mb I blertë; i bleruar.

blerósh e mb poet I blertë. [**Tash ajo gjëmë e parë shndërrohet në klithmë të fuqishme të detit blerosh të shqetësuar për jetën e pamposhtur** (EM).]

blértë (i e) mb (*Vend*) i mbuluar me bar e bimësi të gjelbër; i gjelbër; jeshil. **Zonë e blertë e qytetit.**

**

Hardhje e blertë zool Zhapi.

blért•ë (a) f sh a at (të) Ngjyrë midis jeshiles së çelët dhe jeshiles me nuancë të verdhë. **blertësi a f libr** Ngjyrë e blertë e bimësisë.

blerúar (i e) mb I mbuluar me bimësi të gjelbër; i gjelbëruar. [**Reja, era, lumi, deti i shkumbëzuar, Malet, fushat dhe livadhet e bleruar** (NF).]

blerúesh•ëm (i) me (e) Verdant. [**Edhe i ambli fladi e erës/ E perkthen n' për gjeth t' blerueshëm** (GjF).]

blerúsh e mb I blertë.

bles e mb G > BLERËS E.

bles i m G > BLERËS I. blés•e

ja f G > BLERËS•E JA.

blésh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Mall*) që mund të blihet.

♦ (*Njeri*) që mund të thyhet, të korruptohet me para. **blet a f sh a at A** Zgjua blete.

bletakéqas ndajf Me të keq; me mundim të madh; me dhimbje.

bletár i m sh ë ët Rritës a mbajtës bletësh; bletërritës.

bletár•e ja f e BLETAR I.

bletarí a f Rritje a mbajtje e bletëve. > **APIKULTUR•Ë A.**

blétas ndajf: **Luaj bletas** bëj një lojë në të cilën një rreth lojtarësh vënë njërin në mes dhe përpiqen ta prekin pa i zënë tjetri.

blétaz ndajf > BLETAS.

bléte mb f kopsht K (*Dardhë*) e butë dhe e ëmbël që e lakmojnë bletët.

blét•e ja f sh e et kopsht K *Dardhë* e butë dhe e ëmbël që e lakmojnë bletët. **blétë**

I si mb fig (*Punëtor*) shumë i zoti e i shkathët; (*grua a vajzë*) shumë punëtore.

II si ndajf > BLETAS.

blét•ë a f sh ë ët

♦ *ent* (*Apis mellifica*) Mizë fluturake e apideve me trup të murrmë të mbuluar me push të verdhë, me thumb në bisht, që mbledh nektarin dhe polenin e luleve dhe bën mjaltë e dyllë.

Bashi i bletës matkë; mbretëreshë e zgjoit. **Mbretëresha e bletëve.** **Mashkull i bletës.** **Hoje bletësh.** **Zgjua (koshere) bletësh.**

♦ *përmb* Tërësi e këtyre mizave që rrojnë si familje në një zgjua; zgjua me një familje të kësaj mize. **Bletë e re.** **Lëshoi bleta** bleta roiti, u shtua me bletë të re. **Mbledh (shtë në koshere) një bletë.**

*

Është bletë e paprerë Është i kamur.

Ia bëj bletë Ia marr mendtë; e trullos; e ngatërroj keq.

Si bletë shkëmbi (*Njeri*) që s'i ka duk puna; që nuk prodhon gjë.

**

bletë e egër *ent* Bletë e pazbutur, ose bletë e ikur nga zgjoi që vendoset në zgavër druri ose shkëmbi.

bletë mjaltëse (*Apis mellifica*) Bletë e zbutur që prodhon mjaltë dhe dyllë. **bletë punëtore** *ent* Bletë shterpë që mbledh ushqim dhe mirëmban zgjoin. **bletë shkëmbi** Bletë e egër që bën zgjua në zgavër guri.

bletëkápës•e ja f sh e et Kafaz teli për të mbledhur bletën e re që roit. **bletëngrënës e mb** (*Zog, kandërr*) që ushqehet me bletë.

bletëri a f > BLETARI A.

bletërritës e mb (*Mjeshtëri*) e rritjes së bletëve.

bletërritës i m sh - it Mjeshtër i rritjes së bletëve; bletar.

bletërritës•e ja f sh e et f e BLETËRRITËS I.

blétëz ndajf > BIZË.

blétëz a f sh a at bot

♦ Bar blete; milcë.

♦ Lëpjetë.

bletísht•e ja f > BLETOR•E

JA. bletór•e ja f sh e et

♦ Vend me zgjoje bletësh; park bletësh.

♦ Tërësi e zgjojeve të bletëve që ka një bletërritës.

bleth i m sh e et

♦ Fashikull.

♦ Libërth.

bli ni¹ m sh j jtë ikt (*Acipenser sturio*) Peshk i madh deti a i ujrërave të ëmbla, me sharrëz në kurriz, me mish të shijshëm; nga vezët e tij nxirret havjari i zi.

bli ni² m sh j jtë G > BLI RI. [Po qysh mordja, o vlla, me na harrue?/ Nanë e tatë kah kalben për nan bli (CV).]

bli ni³ urdh e BLEJ.

bli ri m sh j jtë

♦ *bot* (*Tilia paltyphyllos*) Dru i tiliaceve 20-40 m i lartë, me fletë të gjelbër si në të verdhë; lulet hermafroditë kanë amëz mjalti dhe përdoren të thara për çaj që zbut kollën.

♦ Lëvore e brendshme e blirit, që përdort si spango ose për të thurur litarë.

blibárdh i m sh ë ët ikt (*Acipenser maccarii*) Bli i Adriatikut.

blic i m sh e et foto Llambë me ndriçim të fortë e të menjëhershëm, që përdoret gjatë fotografimit. [harxhon të fundmen vetëtimë/ si reporteri të fundit blic (IK).]

blick•ë a f sh a at G Rrotë penjsh; mëqik me penj. **blickríg u m usht** Luftë rrufë.

blíd•ë a f sh a at Shportë e vogël hekuri, që i vihet në turi një kali që kafshon dhe që nuk është i shtruar.

blig u m sh a at G Shtizë e qerres.

blíg•ë a¹ f sh a at Lagëse për ajazmë.

blíg•ë a² f sh a at Koçan misri pa kokrra ose copë druri për të shkoqur misër. **bligúm i m** Spërkatje me ujë.

blig•ój kal óva úar Spërkat me ujë. **bligúar (i e) mb** Sprinkled.

blígj•e ja f sh e et

♦ *tek* Kunj druri që përdoret për të vizatuar e për të lëmuar vorbat; kruashkë.

♦ *teks* Kunj druri me kokë, që përdoret për të mbajtur lëmshet e penjve.

blíhem bléva (u) blérë pës e BLEJ. Ky njeri nuk blihet (me para) ky njeri nuk korruptohet me para.

blij blíjtë sh i BLI RI.

blik u¹ m sh ë ët G Tufë lulesh; buqetë.

blík u² m sh ë ët G Kashtë gruri. **blík•ë**

a¹ f > **BLIG•Ë** A.

blík•ë a² f > **BLICK•Ë** A.

blim i m krahin G Bluarje, **Rendi** i

blimit. **blin** i m > **BLI NI**^{1,2}.

blináj•ë a f sh a at > **BLINISHT•Ë**

A. **blindázh** i m sh e et usht

- ♦ Ndërtim me një mbulesë të fortë, që i qëndron zjarrit të artilerisë dhe që shërben për mbrojtjen e forcave të gjalla; strehim i blinduar.

♦.

blind•ë a f sh a at Mburojë çeliku për veshjen e makinave luftarake, anijet, trenat etj. >

KORAC•Ë A.

blindëshpúes e mb usht (Predhë) në gjendje të shpojë blindën ose objekte të

blinduara. **blindëshpúes** i m sh - it usht

- ♦ Armë për shpimin e objekteve të blinduara.
- ♦ Luftëtar i pajisur me armë për shpimin e blindave.

blindím i m Përforcim me mburojë çeliku kundër armëve të zjarrit.

blind•óhet úa (u) úar paret dhe pës e **BLIND•OJ**.

blind•ój kal óva úar usht Përforcoj a vesh me blindë (një automjet etj.); pajis një mjet a një strehim me mburojë çeliku ose e përforcoj për ta bërë të qëndrueshëm kundër predhave.

blindúar (i e) mb usht

- ♦ (Strehim, jelek etj.) i veshur me mbulesë kundër armëve të zjarrit.
- ♦ (Divizion) me mjete të veshura me mbulesë kundër armëve të zjarrit.

blinísht•e ja f sh e et > **BLINISHT•Ë** A.

blinísht•ë a f sh a at Pyll bliri.

blinóre t f sh bot Familje e llojeve të blirit.

blinórë t m sh ikt Familje e peshqve si

bliri. **blínjë** t ikt sh i **BLI NI**^{1,2}.

blinth i m sh e et bot Bimë barishtore e moçaleve, me kërcell të trashë dhe me fije të holla si shtiza.

bliqín i m sh ë ët bot (Butomus umbellatus) Bimë uji shumëvjeçare me gjethe heshtake deri 1 m gjatësi, me lule të vogla umbrellore bojë lejla.

blir i m sh ë ët bot > **BLI ni**,

blír•ë (me) jokál G (Lumi) del nga shtrati; vërshon.

blirím i m sh e et Dalje e lumit nga shtrati; vërshim i lumit.

blir•ój jokál óva úar

- ♦ veta III (Lumi) del nga shtrati; vërshon.
- ♦ fig krahin Dal mendsh; çmendem.

blirój•ë a f sh a at Dalje e lumit nga shtrati; vërshim. > **BLIRIM I**.

blístër mb (Bakër metalik) i papastër; me përzierje të huaja.

blíxh•ë a f krahin G Furkë e shkurtër për të dredhur lesh etj.

bljéd•ë a f sh a at G E çarë në gur.

blóçka-blóçka ndajf Gunga-gunga; plot me gunga.

blóçk•ë a¹ f sh a at

- ♦ Kalli misri pa kokrra; kacarrum misri.
- ♦ Boçë pishe.

blóçk•ë a² f

- ♦ Nyjë e trashë në dru.
- ♦ Gungë.

blof i m sh e et

♦ Mashtrim në lojë e letrave për ta bërë kundërshtarin të besojë të kundërtën e gjendjes së vërtetë.

♦ *fig* Fjalë ose veprim që ka për qëllim të ndikojë mbi kundërshtarin, duke e mashtruar me gjëra të paqena; veprim mashtrues, mashtrim.

blofist i m sh ë ët Ai që bën blof (*në lojë me letra etj.*). **blofist•e ja f e BLOFIST I.**

blof•óhet úa (u) úar *pavet e* **BLOF•OJ.** Ta tregoj unë si blofohet. **blof•ój** *jokal óva úar* Bëj blof (*në lojë me letra*).

blog u m sh ë ët inf (*web log*) Ditar vetjak në rrjetin www.

blogím i m sh e et inf Shkrim në ditarin vetjak të rrjetit www.

blog•óhet *pavet dhe pës e* **BLOG•OJ.**

blog•ój *kal dhe jokal inf* Shkruaj, lexoj a redaktoj (diçka) në ditarin vetjak të rrjetit www. **blogosfér•ë a f inf** Tërësi e ditarëve të rrjetit www.

blogúar (i e) f inf I botuar në ditarin vetjak të rrjetit www.

blogúes i m sh - it inf Ai që shkruan, lexon a redakton në ditarin e rrjetit www. **blogúes•e ja inf f e BLOGUES I.**

blogúr•ë a f sh a at *krahin*

♦ Lëvozhgë e drurit.

♦ Lëkurë e frutave dhe perimeve.

blogurína at f G Qëresa të frutave dhe perimeve.

blojc i m sh a at G > MULLIS I.

blój•ë a f sh a at

♦ Bluarje. **Mulli bloje.**

♦ Sasi mielli e bluar njëherësh.

♦ Pluhur sharre; tallash i imët.

*

Vihem në blojë *keq* Nis të flas e s'di të mbaroj; grij si stragëz mulliri.

blój•ë a² f sh a at *krahin G* Mbulesë;

mbulojë. **blójes i m sh - it** Mullis. >

BLUAJTËS I. blójtës i m sh - it Mullis. >

BLUAJTËS I. blójtës•e ja f

♦ *f e* **BLOJTËS I.**

♦ Makinë bloje.

blókëra t f sh Kashtë e imët e mbetur pas shirjes, lëmishte; të fshira.

blór•e ja f sh e et Hobe; vlore.

blorít jokal i ur veta III (*Kau etj.*) myet; bën myyy.

blósk•ë a f sh a at Bujashkë; gdhendël.

blosh i f krahin kryes sh G Thërrmija; copëza të imëta që krijohen kur thyhet diçka. **blósh•ë a f sh a at G** Brejtje; kalbje.

bloshít *kal krahin G >* **BLOSHIT•Ë (me).**

bloshít•et G *vetv veta III dhe pës e* **BLOSHIT.** > **BOSHLIT•Ë (me u).**

bloshít•ë (me) *kal a ë krahin G* Thyej në copa të imëta; thërrmoj; shij.

bloshít•ë (me u) - (u) ë krahin G

I *vetv veta III* Thyhet në copa të imëta; thërrmohet; shihet.

II *pës e* **BLOSHIT•Ë (me).**

bloshítj•e a f krahin G Thyerje në copa të imëta; thërrmim.

bloshítun (i e) mb krahin G I thyer në copa të imëta; i thërrmuar; i shirë. **blóshk•ë a f sh a at** Gungë; bloçkë.

blot•ë a f sh a at *fet* Ostë.

blozák e mb I nxirë nga bloza; i zi si bloza.

blozár i m sh ë ët vjet Tra i vargut që mban kusinë mbi zjarr në oxhak. **blóz•ë a f sh a at**

♦ Pluhur i zi që lë tymi kur kalon nëpër oxhak, tub etj. **I zi si blozë** shumë i zi.

♦ *bujq (Utilago)* Sëmundje e bimëve; prek kryesisht drithërat.

*

E bëj blozë E katranos (e nxiros) (*një punë*).

blozër•í a f përmb Papastërti; mbeturina të

papastra. **blózët (i e) mb** I bërë me blozë; i zi si

blozë. **bloz•óhet vetv úa (u) úar**

♦ *veta III* Bëhet me blozë; zë blozë. **II pës e**

BLOZ•OJ. bloz•ój kal óva úar Nxij me blozë.

blozór e mb

♦ I imët si blozë.

♦ I zi si blozë.

blóztë (i e) mb I zi si blozë.

blozúar (i e) mb I bërë (i mbuluar) me

blozë. **blozh kal G > BLOZH•Ë (me).**

blozh i¹ m sh a at Brejtje; kalbje. **blozh**

i² m sh a at ent > BLOZH•Ë A¹.

blózhde ndajf G Thërrmija-thërrmija; copë e

thërrime. **blozhdít kal G > BLOZHDIT•Ë (me).**

blozhdít•et vetv veta III G > BLOZHDIT•Ë (me u).

blozhdít•ë (me) kal a ë G E thërrmoj; e bëj copë e thërrime; shij.

blozhdít•ë (me u) - (u) ë G

I vetv veta III Thërrmohet; bëhet copë e thërrime; shihet.

II pës e BLOZHDIT•Ë (me).

blozhdítj•e a m G Thërrmim.

blozhdítun (i e) mb G I thërrmuar; i bërë copë e thërrime; i

shirë. **blózh•ë a¹ f sh a at ent** Molë; tenjë.

blózh•ë a² f sh a at Tallash; pluhur sharre.

blózh•ë (me) kal a - G Brehet; kalbet; bëhet tallash

përbrenda. **blózh•ë (me u) - (u) ë G vetv e BLOZH•Ë (me).**

blózh•ëm ma f sh ma mat > BLOZH•Ë A².

blózhët (i e) mb G I ngrënë nga blozha,

mola. **blozhít kal G > BLOZHIT•Ë (me).**

blozhít•em G > BLOZHIT•Ë (me u).

blozhít•ë (me) kal a - G

♦ Prish; kalb.

♦ Brej; ha.

♦ Limoj.

blozhít•ë (me u) - (u) ë G vetv dhe pës e BLOZHIT•Ë

(me). blozhítun (i e) mb G

♦ I prishur; i kalbur.

♦ I brejtur; i ngrënë.

♦ I limuar.

blózhm•ë a f G Pluhur sharre; tallash i imët. **> BLOZH•ËM MA.**

blozhurín•ë a f sh a at Pluhur sharre; tallash i imët. **> BLOZH•Ë A².**

blu mb Që është me ngjyrë ndërmjet të blertës dhe vjollcës në spektrin e dritës, si qielli ose deti në mot pa re. **Bëhem blu në fytyrë** mavijosem nga të ftohtit. [Ti, yll blu i fatit mbi ballë të Atdheut,/ si shkohet në Kosovë, tregomë! (VZh).]

*

Kaskat blu Shenjë dalluese e trupave shumëkombëshe të OKB-së.
blu ja f sh - të

♦ Ngjyrë midis të blertës dhe mavisë; a bojë që përftohet nga përzierja e të blertës me vjollcën.

♦ *sport etj.* Skuadër e veshur me uniformë me këtë ngjyrë.

blu deti Ngjyrë blu me nuanca jeshile.

**

blu e çelët Ngjyrë blu si qielli pa re; ngjyrë e kaltër.

blu e errët Ngjyrë blu me nuanca të errëta.

blu e hapur > BLU E ÇELËT.

blu e lehtë Ngjyrë blu me nuanca të çelëta.

blu e fortë Ngjyrë blu me nuanca të errëta.

blu e mbyllur > BLU E ERRËT.

blu kobalti Ngjyrë blu me nuanca të blerta.

blu rej (blue ray) tek Disk optik me kapacitet deri 50 gigabajt. **blúaj blóva blúar**

I kal

♦ E bëj miell ose pluhur (*drithin a diçka tjetër*); thërrmoj shumë hollë a imët. **Bluaj kafenë.**

Mulliri bluan ashpër (butë, imët, trashë).

♦ E grij; e brej. **E ka bluar mola qilimin.**

♦ Shtyp e shtrydh në mulli (*ullinj*).

♦ Tret në stomak (*ushqimin*). **Stomaku mbluan ç't'i hedhësh.**

♦ *fig* Përvetësoj mirë, duke e përsëritur ose duke e përpunuar (*një lëndë mësimore*).

♦ *fig* Sjell e përsjell nëpër mend (*diçka*) për të gjetur një zgjidhje; e rrah me mend nga të gjitha anët. > **SHOSHIT. Bluaj me mend (në mendje, në kokë). Bluaj gjatë. Bluaj me vete (përbrenda).**

♦ *fig* Mendoj t'i bëj keq (*dikujt*); sheshtoj me mend (*një veprim të keq*). **Seç bluan ai (në kokë)! Bluan diçka të fshehtë.**

♦ *kryes veta III fig* I sjell dhimbje të thella ose mundime të vijueshme; e mundoj fort. **Më bloi reumatizmi.**

♦ *bis* Flas shumë dhe kot, llomotit, grij. **Bluan kot. Bluan me të thatë. Le të bluajë sa të dojë! Bluan si mulliri pa kokrra.**

II jokal (Mulliri) punon (*mirë, keq, hollë, trashë etj.*).

*

Ai mulli s'e bluan dot atë misër S'e bën dot atë punë; s'është më i zoti.

Bluaj (ha) egjër Mezi e mbaj frymën me bukë.

Bluaj (pres) trashë Flas pa u menduar; them budallallëqe.

Bluaj imët Them gjëra të holla; jam mendjemprehjtë. **Bluaj**

të trasha Flas mbarë e prapë; them budallallëqe. **Bluaje, pa thuaje!** Mendohu, pastaj fol.

Kush mëngoi, bloi fj u Kush ngrihet herët (në mëngjes) mbaron punë.

Kush vete në mulli doemos do të përmiellet fj u Kur do të bësh një punë, do të pranosh pasojat e saj.

Mulliri bluan me aq ujë sa ka fj u S'mund të bëhet diçka jashtë fuqive, jashtë mundësive etj., secili bën aq sa ka mundësi.

S'bluan më ai mulli

♦ Shkoi ajo kohë.

♦ S'është më në gjendje të punojë. **blúam** (i e) *mb* A I bluar.

blúa•nj *kal ta tur* A > **BLUAJ**.

blúar (i e) *mb*

♦ I bërë si miell a pluhur; i thërrmuar shumë hollë a imët.

♦ (*Ushqim*) i tretur në stomak.

♦ (*Qilim, rrobë*) e bluar nga tenja.

♦ *fig* (*Mësim etj.*) i përvetësuar mirë.

♦ *fig* (*Mendim*) i rrahur me hollësi në mendje.

♦ *bis* I munduar keq nga një sëmundje.

blúar a (e) *f sh a at* (të) Bluarje; sasi drithi etj. e bluar njëherësh në mulli. **Dy të bluara kafe.**

blúarje a *f sh e et* Thërrimim në grimca shumë të imëta.

bluáshk•ë a *f sh a at* Ashkël e madhe që del nga sëpata, nga zdrukthi etj., gjatë prerjes së drurit ose metalit.

blúd•e ja *f sh e et*

♦ Tas druri; kupac.

blúdë (i e) *mb* I mykur.

♦ (*Verë*) e prishur; që ka humbur shijen.

♦ I çoroditur; i bastarduar.

blúd•ë a *f sh a at krahin* G

♦ > **BLUD•E JA**.

♦ Enë a pjatë druri.

♦ *fig* Kupë e kresë.

blúd•ë a *f sh a at* Myk që zë vera e lënë hapur për shumë kohë. **bl•úe** (me) *kal dhe jokall óva úe* G > **BLUAJ**.

blúe (me u) - (u) - *G pës e* **BLUE** (me).

blúej *kal dhe jokall* G > **BLUE** (me).

blúem (i) e (e) *mb* G > **BLUAR** (i e).

blúemit (të) *as vjet* G Bluarje; bluajtje.

blúes e *mb* (*Mjet etj.*) për bluarje; që shërben për të bluar. **Fabrikë bluese.**

blúes i *m sh - it*

♦ Mullis.

♦ Punëtor i blojës a i makinës bluese.

♦ *bis* Njeri që ha shumë.

blues•e ja *f sh e et fe* **BLUES I**.

blúesh•ëm (i) *me* (e) *mb* Digestible.

blú•het *pavet dhe pës e* **BLUAJ**. **Drithi bluhet i thatë.**

blum i *m sh e et* *met* Masë metali e rrahur si kallëp a rul për ta punuar më tej.

blumíng u *m met* Procesi i formimit të kallëpeve ose ruleve të metalit.

blúng•ë a *f K* > **BULLUNG•Ë A**.

blurín•ë a *f sh a at* Poçeri; enë balte; porcelan. **blush i** *m sh e et* *teks* Pelush.

blústër *si ndajf krahin* G: **Mbeti lakna blushtër** lakra nuk lidhi kokë, nxori vetëm fletë.

blúst•ër ra *f sh ra rat zool* (*Salamandra maculata*) Pikëlore.

blúst•ër ra *f sh ra rat kopsht krahin* G Fletë lakre.

blut *ndajf krahin* G: **E báj blut** e dërmoj (e bëj pleh) me dru dikë.

blutúth i *m sh e et tek inf* Pajisje pa tel për lidhjen midis kompjuterave dhe pajisjeve periferike.

bluz i m sh e et muz Muzikës popullore me prejardhje afroamerikane, e fillimit të shek. XX, me jone melankolike.

blúz•ë a f sh a at

♦ Veshje e sipërme e hollë që arrin deri në brez, me grykë të mbyllur ose të hapur; me ose pa jakë.

♦ *sport* Fanellë e sportistit.

♦ Veshje e gjatë pune, që mbahet sipër rrobave të tjera për t'i mbrojtur.

**

bluzat e bardha Mjekët.

blúzhde ndajf G Thërrmijë; grimë; copë e vogël. > **BLOZHDE**.

blúzhd•ër ra f sh ra rat krahin Lakra e barishte të grira e të ziera, që përdoren për ushqim. **bluzhd•óhet G vetv dhe pës e BLUZHD•OJ.** > **BLUZHD•UE (me u).**

bluzhd•ój kal G > **BLUZHD•UE (me).**

bluzhd•úe (me) óva úe G Thërrmoj; grij hollë.

bluzhd•úe (me) úe (u) úe G

I vetv Thërrmohet.

II pës e BLUZHD•UE (me).

bluzhdúem (i) e (e) mb G I thërrmuar; i grirë hollë.

bluzhít•ë (me) kal a - G Çikëroj; thërrmoj; grij hollë.

bluzhítj•e a f G Thërrmim; grirje e hollë.

bluzhítun (i e) mb G I thërrmuar; i grirë hollë.

blýe (me u) vetv bléva (u) - K I vardisem a i qepem dikujt. **blýem (i) e (e) mb K (Njeri)** i vardisur; që të qepet.

blýemj•e a f K Vardisje.

blýes e mb K (Njeri) i vardisur; që të qepet. **blý•hem vetv K** > **BLY•E (me u).**

blyk u m përmb G Pleh i të të imtave; pleh i butë a i fushkët.

blysh i m sh a at vjet ikt > **MLYSH I.**

bllábj•e a f sh e et A Budallaqe.

bllac i m sh a at ushq Ç Byrek me lakra pa petë. **bllacarím i m** Squllje; zbutje.

bllacar•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e BLLACAR•OJ.

bllacar•ój kal óva úar E shtyp deri sa e bëj si qull a si brumë (*diçka*); e zbut (*mishin*) duke e rrahur.

bllacaruar (i e) mb I squllur; i zbutur.

bllacë si kallëzues: Bëhem bllacë lagem deri në palcë. **Buka u bë bllacë** buka mbeti e qullët.

*

E lë punën bllacë E lë punën pa përfunduar.

bllác•ë a¹ f sh a at Truall i vogël me ujë e me baltë; ligatinë.

bllác•ë a² f sh a at ushq > **BLLACOR•E JA.**

bllacór•e ja f sh e et ushq Lakror me miell misri të shtruar në fund të tepsisë, me spinaq a lakra, me vezë, gjalpë e me qumësht përsipër.

bllaçís kal, jokál ta tur > **BLLAÇIT.**

bllaçít kal, jokál a ur Mbllaçit; përtyp.

bllaçít•em vetv a (u) ur Mbllaçitem;

përtypem. **bllaçítj•e a f sh e et** Mbllaçitje;

përtypje. **bllaçítur (i e) mb I** mbllaçitur; i

përtypur. **bllaçkélóp•ë a zool** Thithëlopë.

bllaçthënësí a f sh - të vjet Blasfemi.

bllaçúk u m sh ë ët Burmë; gropëz (*e faqes*). .

bllagún i m sh ë ë t bot Bung.

bllagunisht•ë a f sh a at Bungishtë.

bllamburít jokal a ur bis

♦ Flas nëpër dhëmbë, flas mbyturazi.

♦ Flas kot, llomotit.

bllamburítj•e a f sh e et bis

♦ Fjalë nëpër dhëmbë a mbyturazi.

♦ Llomotit.

bllásk•ë a f sh a at Rrip dërrase.

bllatísh•ë a f sh a at Vend me ujë e baltë; bllacë; ligatinë.

bllóckélóp•ë a f sh a at zool Thithëlopë.

bllóf i m > BLOF I.

bllók si kallëzues: E kam bllók (jam bllók) me dikë jam i lidhur ngushtë me dikë. U bënë bllók kundër nesh u bashkuan kundër nesh.

bllók ku m sh qe qet

♦ Copë e një lënde, zakonisht me formë të rregullt; pjesë e madhe e një lënde të vetme.

Bllók mermeri (graniti). Bllók betoni (metali, minerali). Bllók akulli. Çelik në bllóqe.

♦ Lloj tulle e madhe prej llaçi a betoni, me dy hapësira brenda. **Shtëpi (mur) me bllóqe.**

♦ Tub i gjerë e i shkurtër prej betoni a prej llaçi të ngjeshur, që përdoret për të veshur anët e puseve të ujit.

♦ Grup ndërtesash që shërbejnë për një qëllim ose që përbëjnë një tërësi me vete. **Bllóku i ndërtesave (i banesave, i shtëpive, i dyqaneve). Bllóku i furrave.**

♦ Pjesë e një lagjeje në qytet, e përcaktuar si nëndarje e saj sidomos për veprimtarinë e organizatave shoqërore; banorët e kësaj pjese të lagjes.

♦ Ngastër e madhe toke e specializuar për një kulturë bujqësore a pyjore. **Bllóqe frutore.**

Bllóku i ullinjve (i vreshtave, i mollëve). Bllók pyjor. Bllók pishash. Bllóku i fidanëve.

♦ Fletore për shënime, me fletët që shpëputen lehtë; fletë dokumentesh të lidhura bashkë, që shpëputen ose që mund të plotësohen. **Bllók xhepi. Bllók biletash (dëftesash, çeqesh).**

Shkruaj (shënoj) në bllók.

♦ Bashkim shtetesh, partish, organizatash ose grupesh, që bëhet për veprime të përbashkëta politike, ushtarake, ekonomike etj.

♦ *tek* Tërësi e pjesëve të një mekanizmi ose të një pajisjeje, të lidhura së bashku për një punë. **Bllóku i cilindrave. Bllóku i motorit. Bllóku i zërit në televizor.**

♦ *sport* Pengesë që i krijohet kundërshtarit në sulm, për të mos lejuar kalimin e topit mbi rrjetë (*në voleyboll*). **Bllók njësh. Bllók i dyfishtë. Organizimi i bllókut. Takon (prek) në bllók.**

♦ *fig* Grup i madh sendesh, njësisht a çështjesh që merren si një e tërë. **Zgjidhja e çështjeve në bllók.**

Bllók u m hist Lagje e partiakëve dhe pushtetarëve të lartë në

Tiranë. **bllókád•ë a f sh a at**

♦ *usht* Rrethim i plotë i një kështjelle, qyteti, ushtrie a vendi nga kundërshtari, për t'ia prerë ndihmat dhe mundësinë e veprimit dhe për ta detyruar detyrohet të dorëzohet.

Bllókadë detare. Heq (thyej) bllókadën. Vë (vendos) bllókadën.

♦ Varg masash për ta izoluar dhe dëmtuar kundërshtarin.

*

Bëhem bllókadë Bëhem pengesë e pakapërcyeshme.

bllókadëçarës e mb libr (Përpjekje) për të çarë bllókadën. **Anije**

bllókadëçarëse. bllókadëçarj•e a m libr Çarje e bllókadës.

bllókbáster i m sh - ët bis Film që ka sukses financiar.

bllókiér•ë a f sh a at ndërt Kallëp për derdhjen e bllóqeve të betonit a çimentos.

bllokím i m sh e et

- ♦ *usht* Rrethim dhe izolim i një kështjelle, qyteti a shteti për ta detyruar të dorëzohet.
- ♦ Veprim që ka për qëllim t'ia heqë dikujt a diçkaje mundësinë për të vepruar a funksionuar.

Bllokimi i pagave (fondeve).

- ♦ Ndalim i qarkullimit të automjeteve; mbyllje e rrugëve.
- ♦ *dhe mjek* Zënie e një kalimi. **Bllokim i enëve të gjakut.**
- ♦ *sport* Krijim i bllokut në rrjetë (*në volejboll*).
- ♦ *bis* Humbje për një kohë të shkurtër e aftësisë për të menduar.
- ♦ *bis* Ngecje (*e mekanizmit*).

bllokíst i m sh ë ët hist > BLOK MEN I.

bllokíst•e ja f sh e et hist f e BLOKIST I.

bllokmén i m sh ë ët hist Banor i "Bllokut" në Tiranë.

bllokmén•e ia hist f e BLOK MEN I.

bllok•óhem óva (u) úar

I vetv

- ♦ Humbas mundësinë për të lëvizur ose për të vepruar; ngec, s'jam në gjendje të lëviz a të punoj.
- ♦ *bis* Humbas aftësinë për të menduar, nuk më punon truri.
- ♦ *veta III* (*Një kalim, kanal etj.*) mbushet tepër me diçka dhe nuk punon.
- ♦ *veta III* (*Mekanizmi etj.*) ngec.

II pës e BLOK•OJ.

bllok•ój kal óva úar

- ♦ *usht* Rrethoj (*një kështjellë, një qytet, një ushtri ose një vend*) për ta shkëputur e për ta veçuar, që të mos marrë ndihma e ushqime, të mos jetë në gjendje të veprojë dhe të detyrohet të dorëzohet.
- ♦ Ndaloj qarkullimin e (*diçkaje*) ose veprimet me (*diçka*). **Bllokoj mallin (prodhimet e dobëta). Bllokoj kalimin në doganë të... Bllokoj fondet (kreditë).**
- ♦ Mbyll rrugën, ndaloj lëvizjen, zë kalimin; ndërpres lëvizjen ose punën; zë, mbush me diçka, që të mos e lë të lirë. **Bllokoj trafikun.**
- ♦ *sport* Bëj bllok (*në volejboll*).
- ♦ *mjek* Pengoj a ndaloj punën e rregullt të një organi të trupit.
- ♦ Nuk marr pjesë në (*një ngjarje a veprimtari*). **Bllokoj bisedimet.**

bllokúar (i e) mb

- ♦ *usht* (*Vend, qytet etj.*) i rrethuar plotësisht dhe i veçuar për të mos marrë ndihma e ushqime, me qëllim që të mos jetë në gjendje të veprojë dhe të detyrohet të dorëzohet.
- ♦ (*Mall*) i ndaluar të hidhet në treg; (*fond*) i pezulluar, që s'mund të përdoret nga zotëruesi.
- ♦ I mbyllur për kalim; i zënë; i veçuar për shkak të mbylljes së rrugëve të kalimit. **Rrugë e bllokuar nga bora.**
- ♦ (*Mjet, organ i trupit*) që nuk punon, nuk funksionon. **Krah i bllokuar. Sondë e bllokuar.**

bllokúes e mb Që shërben për të ndaluar një veprim, funksionim, qarkullim të dikujt a diçkaje. **bllokúes**

i m sh - it

- ♦ *tek* Pjesë që ndalon lëvizjen a funksionimin e një mekanizmi.
- ♦ *sport* Lojtar që bën bllokimin e gjuajtjeve të kundërshtarit (*në volejboll*).

bllóqe t sh i BLOK•K U. Mur me blloqe betoni.

blló•e ja f sh e et

- ♦ Lëkurë e drurit.
- ♦ Lëpushkë e misrit.

bllóshk•e a f sh a at Bujashkë; bluashkë.

blloshmár e mb I Blloshmit; që ka të bëjë me Blloshmin, me banorët a vendësit e tij.

blloshmár i m sh ë ët Banor a vendës i Blloshmit.

blloshmár•e ja f sh e et f e **BLLOSHMAR I.**

bllum *onomat* Zhurmë e rënies në ujë, baltë etj. > **PLLUM.**

blluq *onomat* Zhurmë e përplasjes në ujë, baltë etj. > **PLLUQ.**

bllúsht•ër ra¹ *f sh a at inv* Amfib i vogël, i ngjashëm me hardhucën, me bisht dhe lëkurë të zezë ose me njolla të verdha. > **SALAMAND•ËR RA; PIKËLOR•E JA.**

bllúsht•ër ra² *f sh a at kryes sh* Plehra; gjëra pa vlerë. **blllútë mb J (Vend)** me baltë të hollë a me lerë.

blllút•ë a² *f J* Baltë e hollë; lerë.

blllút•ë a² *f krahin G* Raki e dobët.

blllúzhd•ër ra f sh ra rat krahin G Bimë barishtore me fletë shumë të mëdha, që mbin pranë burimeve e në toka me lagështirë; përdoret si ushqim për derrat.

BM ja shkurt i Bashkësia Myslimane.

BME ja shkurt i Bashkimi Monetar European.

BMM ja shkurt i Bordi i Monitorimit të Mediaeve.

BMV® ja f sh - të /BMW/ shkurt i Bayerische Motoren Werke BMV, markë automobili; uzina të prodhimit të këtij automobili.

BNT ja shkurt i Bashkimi Ndërkombëtar i Telekomunikacionit.

bóa f e shquar sh - at zool: Boa shtrënguese gjarpër 1-4 m i gjatë, me ngjyra të ndryshme sipas vendit ku jeton, që e mbyt prenë duke e shtrënguar; femra pjell këlyshë të gjallë.

Bóa f mit Perëndi-gjarpër e ilirëve. **bob mb** Goxha (djallë).

bobá i m Ç > BABA I.

bobaxhán e mb Ç > BABAXHAN E.

bobaxhán i m sh ë ët Ç Njeri babaxhan; burrë trim. **bóbe mb krahin G (Dardhë)** kokërrvogël.

bób•e ja¹ *m A* Ënjtje.

bób•e ja² *m sh e et bot* Carac; kalibobë; karabobe. **bób•ë a f sh a at orn** Laraskë.

bób•ël la¹ *f sh la lat inv (Helix pomatia)* Kërmill që del në pranverë, në mot me lagështirë.

Bobël deti. Bobël uji.

bób•ël la² *f sh la lat bot* Pemël. [djali im i vogël-o/ sa një koqe bobël-o (Pop).]

bób•ël la³ *f sh la lat* Gështenjë e paqëruar.

bób•ël la⁴ *f muz* Vegël frymore prej briri ose prej guaske deti të madhe.

bóbëz a¹ *f sh a at ent krahin* Rriqër.

bóbëz a² *f sh a at* Bosht i rrotës së ujit të mullirit. **bobín•ë a f sh a at**

♦ *tek* Masur a gyp i shkurtër, zakonisht me buzë të ngritura, në të cilin mbështillet një fill, tel, shirit etj.; sasi e fillit, telit, shiritit, letrës etj. që është mbështjellë në këtë masur.

♦ *el* Gyp i shkurtër, i mbështjellë me tel të izoluar, që përdoret në pajisjet elektrike dhe në radioteknikë. **Bobinat e radios. Bobinë rryme (tokëzimi).**

bobó pasth Thirrje që shpreh pikëllim a një brengë, shqetësim të madh, mërzi ose keqardhje të thellë për dikë a për diçka që vjen e papritur.

bóbo t sh J Karamеле; biskota etj.

bobók u m bis Organ gjinor femëror i tultë e i frytë.

bobokúq•e ja f sh e et Lule e lofatës ose e rrushkullit. **boból i m sh a at bot**

♦ Kokërr e caracit.

♦ Gështenjë e paqëruar.

bobolák e mb I rumbullakët; i fryrë. **Qofte (petulla) bobolake.**

boból•e ja¹ *f kryes sh e et ushq*

- ♦ Kokrra misri të ziera e të fryra nga uji.
- ♦ Kokrra fasulesh, bathësh, gryri etj. të paziera mirë e të fryra nga uji.
- ♦ Makarona të shkurtra; rryla.

boból•e ja² *f sh e et fig* Grua e shkurtër e topolake.

bobolësh i m sh ë ët krahin Pjepër i pabërë; kombisht; kakaviç.

bobolíshte t f sh J Shkarpa për zjarr.

bobolláqe ja f ushq J Top brumi i zier.

boborësh•ë a f sh a at ent Mizë dheu; milingonë.

boboríc•ë a f sh a at ent Buburrec.

boborósh i m sh a at ent (*Geotrupes stercorarius*) Vizhë plehu.

boboshtár e mb I Boboshticës; që ka të bëjë me Boboshticën, me banorët a vendësit e saj. **boboshtár i m** Banor a vendës i Boboshticës.

boboshtár•e ja f e BOBOSHTAR I.

boboshticár e mb I Boboshticës; që ka të bëjë me Boboshticën, me banorët a vendësit e saj. **boboshticár i m sh ë ët** Banor a vendës i fshatit të Boboshticës.

boboshticár•e ja f sh e et f e BOBOSHTICAR I.

bobót e mb Trashalug e shkurtabiq.

bobót•ë a f sh a at

- ♦ Qull me miell misri.
- ♦ Ç Bukë misri e qullët.

bobotí•j jokál ta tur bis Qaj me të madhe.

bobotím•ë a f bis E qarë me të madhe.

bobovíc•ë a f sh a at ent Bruç.

bobozhíng•ë a f sh a at ent Brumbull plehu. **boc i m krahin G** Derrkuc.

bocár i m sh ë ët Mjeshtër i prodhimit të shisheve.

bocarrúng mb G Kokëqyp; mendjecekët.

bocarrúng u m sh ë ët G Njeri mendjecekët.

**

bocarrung prej mendsh Bilmez.

bocarrúng•e ia f sh e et G f e BOCARUNG

U. bocca chiusa /bóka kjúza/ *muz it*

I ndajf Me gojë të mbyllur.

II mb I ekzekutuar me gojë të mbyllur.

bocél i m sh ë ët

- ♦ Shishe; faqore.
- ♦ Enë e madhe druri për ujë a qumësht.

bocét i m sh e et art Model në shkallë të zvogëluar i një skulpture; skicë.

bóc•ë a¹ *f sh a at shtyp* Fletë e shtypur me një tekst libri, gazete etj., që shërben për provë dhe për të bërë ndreqjet e gabimeve të shtypit. **Bocë e parë (e dytë, e fundit). Korrektó**
i bocaye.

bóc•ë a² *f sh a at*

- ♦ Enë për ujë a verë, që mbahet në tryezë.
- ♦ Shishe e vogël; faqore.
- ♦ Shishe e vogël për bojë.

bóc•ë a³ *f sh a at krahin G* Plis dheu.

bóckë mb (*Fryt*) i madh; (*pemë*) kokërrmadhe.

bock•ë a¹ *f bot* (*Urginea maritima, Scilla maritima*) Bimë barishtore shumëvjeçare e zambakoreve, me lule si vile të badha në të blertë; ka veti mjekuese.

bock•ë a² *f* A Budallallëk.

bocmán i m sh ë ët *det* Nënoficer i anijes, i ngarkuar me kujdesin për pajisjet dhe nevojat e detarëve. > **NOSTROM I.**

bocû ni m sh na nat G

♦ Matara; pagure.

♦ Damixhan.

bocún i m sh ë ët G

♦ Damixhane e vogël.

♦ Shishe barkoshe.

♦ Matare.

boç i¹ m sh a at Ulli vajës kokërrmadh.

boç i² m sh a at krahin G Koçan i misri i shkoqur (pa kokrra). **boçafýtas ndajf** Kacafýtas.

boçallë•k ku m sh qe qet etn Dhurata të nuses për njerëzit e të shoqit.

boçallëqe t sh i BOÇALLË•K KU.

boçang•ël la f sh a at K Kreshtë e qafës së demit.

boçánk•ë a f sh a at krahin G Sustë metali për fustane.

boças kal G > BOÇAT•Ë (me).

boçát•ë (me) kal a ë G Qëroj sharkun e (*gështenjave*).

boçátj•e a f G Qërim i sharkut (*të gështenjave*).

boçátun (e) mb G (*Gështenja*) të qëruara, pa shark.

bóçe si mb: Vezë boçe ushq vezë e skuqur pa u prishur e verdha

bóç•e ja¹ f sh e et > BOÇ•Ë A.

bóç•e ja² f sh e et krahin G Pelenë e madhe dhe e trashë mbi pelenat e vogla.

boçethýes i m sh ë ët orn (*Nucifraga cariocatacles L.*) Shpend pak më i madh se sorra, me pendë ngjyrë kafe të errët, me cirka të bardha, me sqep të zi të fortë, që ushqehet me stika pishash e bredhash dhe me lajthi.

bóçë si ndajf: E fërgoj vezën boçë e fërgoj vezën pa e prishur të verdhën.

*

E kam syrin boçë S'më trembet syri për shpenzime.

bóç•ë a¹ f sh a at

♦ Burbuqe e lules.

♦ Fryt i bimës së pambukut.

♦ Fryt i pishës.

♦ Lëvozhgë që mbështjell frytin e arrës, gështenjës etj. > **SHARK U.**

♦ Topth; send i rumbullakët sa një grusht. **Boça e kandarit.**

♦ Qeskë e rumbullakët. **Boça e syrit.**

♦ E verdhë e vezës; *ushq* vezë syze. > **BOÇ•E JA.**

boçë e fytit bis anat Fikth; arrëz e

fytit. **boçë gdheni** Fryt i pishës.

bóç•ë a² f sh a at

♦ *krahin G* Kacarrum misri; kalli misri i shkoqur, pa korra.

♦ Tapë me kacarrum misri për shishe a shtambë.

♦ Masur i drunjte, ku mbështillet filli i leshit të dredhur për të bërë spikun.

*

As boçë, as përboç As mish, as peshk.

Karvan boçash G Punë e kotë; kështjellë në erë.

boçëbór•ë a f sh a at bot (*Galanthus nivalis*) Lule bore.

boçëhóllë mb bujq G (*Misër*) kokërrmadh me kacarrum të hollë.

bóç•ël la f krahin G Boçë e pishës.

bóç•ër ra *f bot* Capsule.

bóç•ërr rra *f sh rra rrat* *G*

♦ *bot* > **BOÇ•ËL LA.**

♦ *bis anat* Mollë e fytit.

boçill•ë a *f sh a at* *G*

♦ Veshje e gjelbër, shark, kakarruk i arrës.

♦ Kokërr arre me gjithë shark.

boçinga t *f sh K* Kashtë e byk që mbetet pas shirjes.

bóçkë mb (*Fryt*) kokërrmadh.

bóçk•ë a¹ *f sh a at* Fryt i rrumbullakët e i fryrë i shumë pemëve.

*

Trupi hoçkë e mendja lomçkë I madh nga trupi, po i vogël nga mendja; i papjekur.

bóçk•ë a² *f sh a at* *bot*

♦ (*Scilla maritima*) Bimë mjekësore e helmët e viseve bregdetare, me lule vile të bardha më të blertë.

♦ (*Urginea maritima*) Bimë mjekësore shumëvjeçare, e helmët, me rrënjë si të qepës, me lule të bardha si në të blertë dhe të mbledhura në vile; del nëpër shkëmbinj në vise bregdetare. > **BËRTHOK•ËL LA; QEPË DETI.**

bóçk•ë a³ *f sh a at* *krahin* Tundës i qumështit;
tpi. **bod i m sh a at** *krahin* *G* Cjap veshëvarur.

bód•e ja *f sh e et* *J*

♦ Kokë e rruar.

♦ Shishe e rrumbullakët; shishe barkoshe; qeros.

♦ Shtambë e rrumbullakët.

bodéc i m sh ë ët Shkop i gjatë me majë metalike për të shpuar kafshës që të ngasin më shpejt. > **HOSTEN I.**

*

E do (e ka) me bodec E do (e ka) me të shtyrë; duhet të nxitet (*që ta bëjë një punë*). .

bodéc•e ja *f sh e et* Turjelë e vogël për të shpuar vrima në vendin ku do të ngulen gozhdët. **bodíl•e ja** *f sh e et* *krahin* Shishe.

bodoríq•e ja *f sh e et* A Kumbull e egër.

bodrozhlé•e ja *f sh e et* *vjet* *G* Dërrasë bredhi; dërrasë e dobët. **bodrum i m sh e et**

♦ Dhomë poshtë katit përdhes të, ku zakonisht mbahen ushqime, dru e sende të tjera; vend i mbyllur, i errët e me lagështirë. [*liria është malli yt/ për një copë bodrumi në Prishtinë* (ShM).]

♦ Gropë nën tokë, pa dritë e me lagështirë.

♦ *vjet* Burg.

boén•ë a *f sh a at* Vërshim i ujërave jashtë shtratit të lumit, përroit etj.; përmbytje. **boér e mb** I boerëve; që ka të bëjë me boerët.

boér i m sh ë ët Banor i bardhë i Afrikës së Jugut, që flet afrikaans dhe është me prejardhje nga kolonët holandezë.

boér•e ja *f sh e et* *e* **BOER I.**

bof

I onomat bis

♦ Përdoret për të treguar një veprim të shpejtë e të papritur.

II si kallëzues: Ai bof te dera veç kur u gjend në derë. **bofçárk•ë a** *f sh a at* *J* Përparëse.

bófç•e ja *f sh e et* *krahin* *G*

♦ Bohçe.

♦ Copë pëlhure për të mbështjellë sende.
 ♦ Duvak i kuq i nuses; shami e kuqe e nuses.
bofçekúqe *mb f K (Grua)* me shami të kuqe.
bóf•e ja *f sh e et A* Goditje me pëllëmbë; shuplakë.
bofí a *f sh - të G* Marifet.
bófk•ë a *f sh a at* Frytë e veshur me shark; kokërr arre a gështenje e pazhveshur. **bófk•ë a** *f sh a at J*
 ♦ Rrenë; gënjeshtër.
 ♦ Fjalë të mëdha; mburrje.
bóft•e ja *f sh e et kryes sh G*
 ♦ Huqe; vese; shprehí të mbrapshta. > **POFTE T.**
bóft•e ja *f sh e et G*
 ♦ Lloj; soj; tertip. **Ç'bofte njeri qenka!** Në këtë bofte kështu; kësisoj.
 ♦ Sjellje.
 ♦ Mënyrë; trajtë.
 ♦ Mostër; gjedhe; kampion.
bóft•e ja *f sh e et kryes sh G* Naze; ojna.
bogák•e ja *f sh e et krahin G* Lopë e kuqe.
boganík u *m sh ë ët*
 ♦ > **poganik u.**
 ♦ Festë; gosti.
bogarí•s kal > **BOGARIT.**
bogarít•et - (u) ur
I vetv veta III Thahet; rrudhet.
II pës e BOGARIT.
bogarít kal a ur Thaj; rrudh.
bogarít•e a *f* Tharje; rrudhje.
bogarítur (i e) *mb I* tharë; i rrudhur. **bogáz i** *m sh ë ët Ç*
 ♦ Grykë e thellë malore e veshur me shkurre të dendura.
 ♦ *bis* Grykë; fyt.
bogdán i *m sh e et ushq* Grurë i zier e i rrahur, i ndrequr me sheqer a kripë.
bóg•ël la *f sh la lat* Pemë e vogël ende e papjekur.
bógëz a *f sh a at* Kripore; minierë kripe.
bógëz a *f sh la lat krahin G* Kuti e lugëve. **bogolín•ë a** *f sh a at krahin G*
 ♦ Grua e pambajtur; lelë.
 ♦ (Njeri) i plogët.
bogomíl i *m sh ë ët fet* Sekt heretik mesjetar në Ballkan.
bogosí a *f vjet teks* Mëndfsh i kuq.
bogórr i *m sh ë ët* Gur shtufi.
Bogotá ja *f gjeog* Kryeqytet i Kolombisë.
bógull a *f sh a at bot* Berry.
bógj•ël la *f sh la lat G* Kacarrum i misrit.
boh u *m krahin G* Mohim; moh.
bohasí a *f sh - të teks vjet* Pëlhurë e hollë dhe e ndritshme, zakonisht me ngjyrë të kuqe të ndezur, që përdoret për të bërë bohçe, çarçafë, për astar etj.; fill me të cilin endet kjo pëlhurë.
bohçallë•k ku *m sh qe qet vjet*

♦ Dhuratë (*këmishë, çorape, shami etj.*) nga nusja për njerëzit e shtëpisë së burrit; peshqesh i nuses.

♦ Dhuratë (*veshmbathje të ndryshme*) nga prindërit e nuses për fëmijën e sapolindur.

♦ > **BOHÇ•E JA.**

bóhç•e ja *f sh e et*

♦ Copë pëlhere katërkëndëshe e punuar në vegjë dhe me zbukurime, për të mbështjellë plaçka për udhëtim ose për t'i ruajtur.

♦ Plaçka të mbledhura e të lidhura tok në një shami të madhe. **Një bohçe plaçka** pak plaçka.

♦ Përparëse e gjatë dhe e gjerë prej leshi a prej pambuku, e punuar në vegjë e zakonisht me zbukurime.

bohém e mb

♦ (*Njeri*) me paraqitje dhe sjellje jokonvecionale.

♦ (*Artist*) endacak.

bohém i m sh ë ët

♦ Njeri me paraqitje dhe sjellje jokonvecionale.

♦ Shkrimtar ose artist që bën jetë jokonvecionale.

♦ Artist endacak.

bohém•e ja *f sh e et f e* **BOHEM I.**

bohém•ë a *f libr* Jetë bohemi. **Bohema e Lagjes Latine.**

Bohémí a *f gjeog, hist* Ish mbretëri në trojet e sotme të Republikës së Çekisë.

bohemián e mb libr I Bohemisë; që ka të bëjë me Boheminë, me banorët a vendësit e saj. **bó•het** *vetv veta III* (*Lopa, peja etj.*) ndërzhet; (*macja*) mbarset.

boh•ój kal *G* > **BOH•UE (me)**^{1,2}.

boh•úe (me)¹ *kal óva úe* *G* Prish; shfityroj; shtrembëroj.

boh•úe (me)² *kal óva úe krahin* *G* Mohoj.

bohúem (i) e (e) mb *G I* prishur; i shfityruar; i shtrembëruar. **bohorít•em** *vetv a (u) ur*

♦ Sillem si budalla.

♦ Sillem kot; hallakatem.

bohrí a *f sh - të* Vrull rinor.

boht•án i m sh áne ánet dhe éne énet Ç Turp; njollë turpi; zhigë. > **BEFTA JA.**

bóiler i dhe boilér i m sh ë ët tek Pajisje për ngrohjen e ujit ose për krijimin e avullit; kaldajë. **boj kal** *vjet krahin* *G* > **BUE (me).**

boj i m Ç Shtat; trup; shtatlarësi.

bója t f sh Ç Të kuqt e të bardhët që vë nusja në fytyrë.

boják e mb Bajat; i ndenjor.

boják•ë a¹ *f*: **Bojakë** *kine* pigment i bardhë i oksidit të zinkut, që përdoret për lyerjen e mureve.

boják•ë a² *f ndërt* Qumësht çimentoje.

bojalí mb *vjet (Laps)* kopjativ.

bojallëshë mb f bis > **BOJALLI E.**

bojallësh•ë a f sh a at bis Grua a vajzë shtatlartë.

bojallí e¹ *mb bis (Njeri)* shtatlartë. [**Jam eshtërmadh,/ i vrazhdë jam,/ e bojalli** - (DhP).]

bojallí e² *mb* Ngjyra-ngjyra; me ngjyra të bukura.

bojaník e mb

♦ Moshatar.

♦ (*Njerëz*) me shtatlartësi të barabartë.

bojargjénd e mb (*Send*) me ngjyrë hiri të çelët si të argjendit.

bojáři mb (*Send*) me ngjyrë të verdhë në të kuqërreme të ndritshme si ari.

bójas krahin G

I mb I një moshe; moshatar.

II ndajf Me shtatlartësi të barabartë.

bojatár i m sh ë ët J Ai që lyen me bojë (*mure etj.*). **bojatís kal a ur**

♦ Lyej me bojë (*shtëpinë*); i jap një bojë (*shtëpisë*).

♦ Ngjyej me bojë (*leshin etj.*).

♦ U jap një bojë (*këpucëve etj.*)

♦ *keq* I vë shumë të kuq e pudër (*fytyrës*); llangos (*fytyrën*) me tualet të pandrequr.

♦ *fig* I jap ngjyra të bukura; i jap lustër (*realitetit*).

bojatís•et - (u) ur pavet dhe pës e BOJATIS.

bojatísj•e a f

♦ Lyerje (*e shtëpisë*).

♦ Ngjyerje (*e leshit etj.*).

♦ Lustrim (*i këpucëve, artikujve prej lëkure etj.*). **bojatísur (i e) mb** I lyer me bojë.

bojaxhësh•ë a f sh a at Grua që ngjyen lesh, pambuk etj.

bojaxhí a₁ m sh j jt G > BOJAXHI U².

bojaxhí u₂ m sh j jt G > BOJAXHI U².

bojaxhí u² m sh nj një

♦ Ai që lyen shtëpi, orendi, sende metalike etj.

♦ Ai që ngjyroi lesh, pambuk etj. **bojbúbe**
mb krahin G Me ngjyrë trëndafili.

bojbúkur mb krahin G Me ngjyrë të kaltër a manushaqe.

bojduvá ja f sh - të Ç Hajmali.

bój•ë a f sh ëra ërat

♦ Lëng a pluhur i tretshëm për të ngjyer rroba, për të lyer sende të ndryshme, për të shkruar, për të pikturuar etj.; shtresë e kësaj lënde në sendet e lyera me të. **Kuti bojërash. Lapsa me bojëra. I jap një dorë bojë. Ruhuni nga boja! Boja u leskërua.**

♦ Ngjyrë. **Bojë argjendi. Bojë bari. Bojë hiri. Bojë qielli. Bojë limoni. Në bojë të verdhë (të kuqe, të gjelbër...).**

♦ *bis* Ngjyrë e fytyrës ose pamje e përgjithshme e njeriut, çehre; *keq* fytyrë. **Më prishet (më ikën) boja** prishem në fytyrë; më ikën gjaku nga fytyra. **S'ia kam parë bojën dikujt** *keq* s'ia kam parë fytyrën (*surratin*). **Kam bojë të mirë** dukem mirë me shëndet.

♦ *krahin* Shtresë e hollë pluhuri të kuq që mbulon gjethet e bimëve, e shkaktuar nga lagështira e tepërt.

*

Bëhem si boja Zbehem a pritem në fytyrë nga një lajm i papritur, zemërimi, frika etj.

Është derdhur shumë bojë libr Është shkruar shumë (*për dikë a diçka*).

Humbi (tretë, nuk i duket) boja Nuk shihet ose nuk gjendet më asgjëkundi; u zhduk. **I doli boja** U zbulua se kush ishte; i doli në shesh fytyra e vërtetë; i iku vlera; u vjetrua;

doli jashtë përdorimit; humbi emrin e mirë ose nderimin nga të përsëriturit e dendur, u bë bajat; s'ka më pikë turpi; i ka plasur cipa.

I jap (një) bojë E zbukuroj nga jashtë; e lustroj për të fshehur thelbin e vërtetë.

I shuari (i nxiri) me bojë I shkreti; i mjeri.

Ia nxjerr (ia heq, ia qit) bojën dikujt E zbuloj se kush është; ia nxjerr të palarat në shesh; ia zbuloj fytyrën e vërtetë para të gjithëve.

Katran me bojë Shumë i keq; në gjendje shumë të keqe.

Pa u tharë (mirë) boja libr Pa kaluar shumë kohë; shpejt; menjëherë; pa pritur që puna të shqyrtohet thellë.

S'merr bojë një punë Nuk është mirë të veprohet në këtë mënyrë; nuk ka hije kështu.
U nxi me bojë E zuri e keqja; e gjeti e zeza.

**

bojë aniline Bojë sintetike e prodhuar nga anilina.

bojë arre Bojë për lyerjen e mobilieve, me nuanca të ndryshme të ngjyrës kafe.

bojë bari Ngjyrë e blertë e barit; pigment me këtë ngjyrë.

bojë bezhë

♦ > **BEZH•Ë A.**

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë bizele

♦ Ngjyrë e blertë e ndritshme si kokrrat e bizeles.

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë blu

♦ > **BLU JA.**

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë deti

♦ Ngjyrë e kaltër në jeshile; ngjyrë e detit në mot pa re.

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë dheu

♦ Ngjyrë kafe ose kafe e errët.

♦ Pigment ngjyrëkafe me bazë dheu. **bojë e bardhë**

♦ > **BARDH•Ë A (e).**

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë e kuqe

♦ > **KUQE JA (e).**

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë e kuqe e ndezur

♦ Bojë e kuqe e fortë me nuanca portokallie.

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë e padukshme Bojë shkrimi që mund të lexohet kur letra ngrohet ose trajtohet me kimikate.

bojë e zezë

♦ > **ZEZ•Ë A (e).**

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë elektronike *tek inf* Teknologji e shtypit elektronik, në të cilin shkronjat përpunohen në film të integruar me ekranin e pajisjeve për lexuesit elektronikë.

bojë flokësh Lëndë për ngjyrosjen e flokëve.

bojë gjaku Bojë e kuqe e ndezur.

bojë hiri

♦ Ngjyrë midis të zezës dhe të bardhës.

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë kafe

♦ > **KAFE JA.**

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë këpucësh Pastë me bazë dylli ose lënde sintetike dhe pigment për lyerjen e këpucëve.

bojë kine Bojë e zezë, kryesisht për të shkruar e vizatuar.

bojë kopjativ Bojë që përdoret kryesisht për vula.

bojë kundërkorroduese *ind* Bojë për të mbuluar sipërfaqet metalike që të mos ndryshken.

bojë leshi *dhe ind* Bojë për të ngjyer lesh.

bojë litografike *ind* Bojë me përmbajtje dylli, sapuni, bloze dhe shellaku që përdoret për të hedhur dizenjot nga letra në gur, tekstil etj.

bojë manushaqe

♦ > **MANUSHAQ•E JA.**

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë maskimi *ind* Bojë mbrojtëse.

bojë mishi *art* Ngjyrë lejla e çelët.

bojë muri Bojë me bazë sherbet gëlqereje.

bojë pelikan Bojë shkrimi me ngjyrë manushaqe.

bojë portokalli

♦ Bojë midis të kuqes dhe të verdhës.

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë qielli

♦ Ngjyrë e kaltër.

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë rozë > **BOJË**

TRËNDAFILI. bojë Sene

♦ *art* Bojë dheu që përmban oksid hekuri.

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë simpatike > **BOJË E PADUKSHME.**

bojë sintetike *ind* Bojë a pigment me përbërje lëndësh sintetike. **bojë smalti** *ind*

♦ Lëndë e qelqtë, e tejdukshme ose gjysmë e tejdukshme, që përdoret për të veshur sipërfaqet metalike ose qeramike për zbukurim dhe mbrojtje.

♦ Bojë vaji me shkëlqim, që formon një cipë të fortë e që thahet shpejt.

bojë shkrimi Lëng me ngjyra të ndryshme që përdoret për të shkruar. **bojë shtypi** > **BOJË TIPOGRAFIKE.**

bojë tipografike Bojë gjysmë e lëngët që thahet shpejt dhe përdoret për shtyp.

bojë trëndafili Ngjyrë e çelur midis të kuqes e të bardhës.

bojë vjollcë > **BOJË MANUSHAQE.**

bojë zjarrduruese *ind* Bojë që u qëndron temperaturave të larta.

bojë vaji

♦ Bojë në të cilën vaji është bartës i pigmentit.

♦ *art* Punim me këtë lloj boje.

bojë vajore Bojë me bazë vaji.

bojëra uji

♦ Bojë me pigmente të tretshme në ujë.

♦ *art* Punim me këtë bojë.

♦ *art* Teknikë e pikturës me këtë bojë.

bó•ë a² f sh a at bis

♦ Lartësi; shtatlartësi. **Hedh (lëshoj, marr) bojë** zgjatem. **Ishte në bojën e tet** ishte i gjatë sa i ati.

♦ Masë e lartësisë e barabartë me gjatësinë e një njeriu me shtatlartësi mesatare.

bój•ë a³ f sh a at krahin G Kat (i ndërtesës).

bojëbanané *mb* (Ngjyrë) e verdhë si fryti i bananes.

bojëbári *mb* (Ngjyrë) e blertë si bari i njomë.

bojëbizéle *mb* (Ngjyrë) e blertë e ndritshme si kokrrat e bizeleve të njoma. **bojëbrúztë** *mb* (Ngjyrë) e kaltër me nuanca të blerta.

bojëbúbe *mb krahin G* (Ngjyrë) e kaltër.

bojëbúke *mb* (Ngjyrë) kafe e çelët.

bojëbúkur *mb krahin G (Ngjyrë)* e kaltër.

bojëcullák *e mb G (Ngjyrë)* trëndafil e çelët; (*ngjyrë*) lejla e trupit të zhveshur (*në pikturë*).

bojëçelík *mb (Ngjyrë)* gri e ndritshme.

bojëdíelle *mb f K (Ngjyrë)* kashte; e verdhë me nuancë të kuqe.

bojëdhéu *mb (Ngjyrë)* kafe e errët.

bojëfínjë *mb (Ngjyrë)* gri e çelët.

bojëfloríri *mb (Ngjyrë)* e verdhë si ari.

bojëftére *mb (Ngjyrë)* e zezë si blozë.

bojëgështénjë *mb (Ngjyrë)* kafe e fortë.

bojëgrúrë *mb (Ngjyrë)* kafe e lëkurës së nxirë në diell.

bojëgják *e mb (Ngjyrë)* e kuqe e ndezur si gjaku i freskët (i pampiksur).

bojëgják•e ja f sh e et *Ngjyrë e kuqe e ndezur si gjaku i freskët (i pampiksur).* **bojëgjákët** *mb > BOJËGJAK E.*

bojëhíri *mb (Ngjyrë)* gri e çelët.

bojëhóxhe *mb K (Ngjyrë)* jeshile e errët.

bojëhúrmë *mb (Ngjyrë)* e verdhë në të kuqërremtë e frytit të hurmës së pjekur.

bojëjeshíl *e mb (Ngjyrë)* e gjelbër e bimëve të gjobëruara.

bojëkáfe *mb (Ngjyrë)* e kafes së pjekur.

bojëkáftë *mb > BOJËKAFFE.*

bojë kallambóq *e mb krahin G (Ngjyrë)* e verdhë e fortë.

bojëkanarínë *mb (Ngjyrë)* e verdhë e ndritur si pendët e kanarinës.

bojëkáshtë *mb (Ngjyrë)* e verdhë e zbetë si kashta e grurit të pjekur.

bojëkúngulli *mb (Ngjyrë)* e verdhë në të kuqe si lëkura a tuli i kungullit të verdhë. **bojëlí a f sh e et kopsht G** *Qershí e verdhë kokërrmadhe.*

bojëlie *mb f krahin G: Qershí bojëlie* e verdhë kokërrmadhe.

bojëlimón *mb (Ngjyrë)* E verdhë e çelët si ngjyra e lëkurës së limonit të pjekur. **bojëmáce** *mb (Ngjyrë)* blu e thyer me gri.

bojë•mádh mádhe *mb sh mëdhénj mëdhá bis*

♦ (*Njeri*) trupmadh; shtatlartë.

♦ Fatkeq; mjeran.

bojëmagáre *mb (Ngjyrë)* e hirtë në të murrme.

bojëmanusháqe *mb (Ngjyrë)* mavi me nuanca të kuqe.

bojëmí *mb (Ngjyrë)* kafe e çelët me nuanca të murrme.

bojëmíni *mb G > BOJËMI.*

bojëmísh *mb (Ngjyrë)* e trëndafil të lëkurës në piktura të nudove.

bojëmíshe *mb > bojëmísh.*

bojëmíu *mb > BOJËMI.*

bojëmjáltë *mb (Ngjyrë)* e verdhë deri në kafe.

bojëmóllë *mb (Ngjyrë)* e mollës së verdhë.

bojënúse *mb J (Ngjyrë)* e verdhë si mjalti.

bojëpatëllxhán *mb (Ngjyrë)* mavi e ndritshme.

bojëplúmbi *mb (Ngjyrë)* gri e errët e plumbit metalik.

bojëportokáll *e mb (Ngjyrë)* midis të kuqes e të verdhës. **bojëqépe** *mb (Ngjyrë)* jeshile e errët e qepës së njomë. **bojëqúmështi** *mb (Ngjyrë)* e bardhë me nuanca të kaltra. **bojëra t sh i BOJ•Ë A¹.**

-bójësh *e fjalëform krahin G (me numërorë): Shtëpi dybojëshe* shtëpi me dy kate.

bojëshégë *mb (Ngjyrë)* e kuqe e tejdukshme si kokrrat e pjekura të shegës.

bojësheqéri *mb (Ngjyrë)* e verdë në kafe si e sheqerit të djegur.

bojëshítës i m sh - it *Ai që shet bojëra.*

bojëshîtës•e ja f e BOJËSHITËS I.

bojëshkémëz mb *krahin G (Ngjyrë)* e kuqe me nuanca portokallie.

bojëshkúrtër mb *(Njeri)* shtatshkurtër.

bojëshpátëz mb *(Ngjyrë)* e kaltër.

bojëtámli mb G > BOJËQUMËSHTI.

bojëtéle mb *krahin G (Ngjyrë)* e blertë; jeshile e çelët.

bojëtjegull mb *(Ngjyrë)* e kuqërreme e tjegullës së pjekur. **bojëtrëndafil mb** *(Ngjyrë)* e kuqe në të bardhë.

bojëtúllë mb Me ngjyrë të kuqe në kafe si të tullës së pjekur. **bojëthíthës•e ja f** Inkpad.

bojëvënë mb G > BOJËVERË.

bojëvërë mb *(Ngjyrë)* e kuqe e mbyllët si e verës së kuqe.

bojëvishnje mb *(Ngjyrë)* blu në të kuqërreme si e vishnjës së pjekur.

bojëvjóllcë mb *(Ngjyrë)* blue në të kuqërreme si e majushaqes (vjollcës). > **Bojëmanushaqe.**

bojëgjak e mb I kuq në ngjyrë të gjakut.

bojëhóxhe mb *krahin G* I gjelbër.

bojëkót i m sh e et > BOJKOTIM I.

bojëkótím i m sh e et Bllokim i një veprimtarie politike, ekonomike, tregtare etj. me mospjesëmarrje.

bojëkot•óhem óva (u) úar

I *vetv* Mbetem i bojkotuar.

II *pës e* **BOJKOT•OJ.**

bojëkot•ój kal óva úar Bllokoj me mospjesëmarrje (*një veprimtari politike, ekonomike, tregtare etj.*). **Bojëkotoj zgjedhjet** nuk marr pjesë në votime (*në shenjë proteste*).

bojëkotúar (i e) mb *(Veprimtari)* e bllokuar.

bojëkotúes e mb *(Veprim)* që ka për qëllim të bllokojë.

bojëkotúes i m sh - it Ai që shpall a që bën bojkotim; ai që merr pjesë në bojkotim.

bojëkotues•e ja f sh e et f e BOJKOTUES I.

bojëlér i m sh ë ët > BOILER I.

bojëlí a f sh e et *krahin G* Young girl's breast.

bojëlí u m sh - të kopsht Qershi qershori kokërrmadhe.

bójna t f sh G > BOJËRA T.

bójna-bójna

I *ndajf* Me shumë ngjyra.

II *mb* Shumëngjyrësh.

bojënalí e mb Bojëra-bojëra; i cirkëlatur.

bojëskáut i m sh ë ët Anëtar i grupeve të fëmijëve e të të rinjve që krijohen për veprimtari sportive, për udhëtime zbuluese e hulumtuese në krahina të panjohura e pak të njohura etj., që kanë synim kalitjen fizike dhe marrjen e njohurive fillestare për artin ushtarak.

bojëstí a f K

♦ Shtyllë.

♦ > **SHTAG•Ë A.**

bojëullíri mb *(Ngjyrë)* e blertë e errët, në të

përhime. **bojëúthull mb** *(Ngjyrë)* e kuqërreme si e uthullës. **bok u m sh ë ët** Zbokth; shqimth.

bokáj të sh i BOKA•LL LLI.

boká•ll lli m sh j jtë Ibrik i madh uji.

bokáll i m sh e et Ç Fik i papjekur; fik mufkë.

bokán e mb K I verbër.

bokçár i m sh e et Ç > BOHÇ•E JA.

bókç•ë a f sh a at Ç Bohçe e teshave të nuses.

bókë si mb (Tokë) e ashpër e plot gurë; e varfër; jopjellore.

*

E bëj bokë dikë E shpërfill dikë; e trajtoj dikë sikur të mos ketë farë vlere.

Më shkon bokë Më shkon keq a mbrapsht puna.

bók•ë a f sh a at

♦ Kodër ose bregore e zhveshur; shpat mali i zhveshur.

♦ Tokë gurishte. > **BOKËRIM•Ë A.**

*

Nuk jam në bokë Më shket këmba; fig gaboj.

**

gjarpër i bokës zool Gjarpër i zi helmues, që rri në vende të thata.

bók•ë a₃ f sh a at euf krahin G Gjarpër.

bók•ë a₁ f sh a at krahin G Kripore.

bók•ël la₂ f sh la lat Koçan misri; kacarrum; misërishte.

bók•ël la₂ f sh la lat Masur i vogël prej druri, në të cilin mbështillet fija e leshit pasi hiqet nga boshti.

bók•ël la₃ f sh la lat G > **BOÇ•Ë A.**

bók•ël la₃ f sh la lat G Kokërr misri e zier. **bokëri a f sh - të** Bokërimë.

bokërim•ë a f sh a at

♦ Vend me boka; shpat, brinjë, rrëzë mali ose kodër e zhveshur; tokë e rrjepur vende-vende.

♦ Shkëmb nën ujë. > **GUM•Ë A.**

bokërimtë (i e) mb (Vend) i thatë; pa bimësi.

bokërin•ë a f sh a at > **BOKËRIM•Ë A.**

bokërisht•ë a f sh a at Vend me boka; shpat, brinjë, rrëzë mali ose kodër e zhveshur; tokë e rrjepur vende-vende; vend me bokërima.

bók•ërr rra f sh rra rrat zool Mi fushe me qime bojë ndryshku, që dëmton bimët. **bokërridh•ë ja₁ f A** > **BOKËRISHT•Ë A.**

bokërridh•ë ja₂ f A Zbokth i kokës.

bokërrim•ë a f sh a at > **BOKËRIM•Ë**

A. bokërrin•ë a f sh a at > **BOKËRIM•Ë**

A. bokërrisht•ë a f > **BOKËRISHT•Ë**

JA. bókëz a f sh a at Bokë e vogël.

bókol a f sh a at tek Veshje cilindrike për zbutjen e fërkimit në një mekanizëm. > **GRYKËZ A.**

bokolín e mb

♦ I vogël; i papashëm.

♦ Ngordhaq; ngordhac.

bokolín i m sh ë ët

♦ Njeri i imët nga trupi e i papashëm.

♦ Njeri ngordhaq.

bokolín•ë ia f e **BOKOLIN I.**

bókoll a f tek > **BOKOL A.**

bokóll•ë ja f sh e et G Këllëf i gashttrës së kosës; meste; shputkë. **bokrí a f sh - të** Krep; kreshtë mali.

boks i m

♦ *sport* Ndeshje në të cilën dy kundërshtarë përpiqen të mposhtin njëri-tjetrin duke e goditur me grushte të veshura me doreza; sport i ndeshjes me grushte sipas disa rregullave të caktuara. **Kategoritë e boksit.**

♦ *sh a at bis* Goditje me grusht.

boks i² m sh e et Lëkurë viçi e përpunuar.

boks i³ m sh e et

♦ Ndarje e vogël brenda stallës për viçat, qengjat etj. e porsalindur.

♦ Koçek me thurje ku shtihet pambuk, misër etj. **bóks•ë a f sh a at** Enë e kripës.

boksiér i m sh ë ët Sportist që bën a merret me boks. **Boksier i peshës së rëndë (së mesme, së lehtë). Boksier profesionist.**

boksiér•e ja f sh e et Sportiste që bën a merret me boks. **boksít i m sh e et min** Mineral me përmbajtje të lartë alumini.

boksitmbájtës e mb min (Shtresë) me përmbajtje boksit.

boks•ój jokal óva úar Bëj boks a ndeshje boksi me dikë.

boksúar it (të) as Teknikë e sportit të boksit.

boksh i¹ m sh e et krahin G Kripore; enë e vogël kripe.

boksh i² m sh e et keq K Fëmijë i vogël i pashëndetshëm.

boksh i³ m sh e et vjet Grusht; grushtim; rrahje me grushte.

bóksh•e ja f sh e et G Bohçe. **Bokshja e nuses** bohçe me dhuratat e nuses për krushqinë.

bóksh•ë a f sh e et G > BOHÇ•E JA.

boktís kal K > BOKTIS•Ë (me).

boktís•em K pës e BOKTIS.

boktís•ë (me) kal a ë K Ngas; ngacmoj; cyt.

boktís•ë (me u) a (u) ë K pës e BOKTIS•Ë (me).

boktísj•e a f sh e et K Ngacmim; cytje.

boktísun (i e) mb K I ngacmuar; i cytur.

bokth i m sh e et Ç Plëndës i shpendëve.

bóksz•ë a f sh a at krahin G Shpat mali.

bolác mb m G > BOLEDUEK.

bólb•e ja f sh e et A Shushunjë.

bólb•ë a f sh a at bis Fatkeqësi e madhe. **I bëj bolbën dikujt.**

bolc i m sh e et tek bujq Përdhec i parmendës; pjesë e poshtme e parmendës, që hyn në tokë e ka në majë plorin. > **PLLAZ I.**

ból•e ja f sh e et kryes sh vulg Balls. **Bole dashi (viçi) të skuqura ushq. bole dashi ból** Herdhaqen; fishikakuq.

boleduék mb m bis

♦ (*Burrë*) bolemadh; me bole të mëdha.

♦ (*Njeri*) i pushtetshëm e i pasur.

boleduék m sh ë ët bis

♦ *Burrë* bolemadh; me bole të mëdha.

♦ *Njeri* i pushtetshëm e i pasur.

bolehámsh mb m > BOLEDUEK.

bolén i m sh ë ët G Qen (mashkull).

boléro ja muz Valle spanjolle me tre kohe, e shoqëruar me kitarë e kastaneta. **ból•ë a f sh a at zool krahin G > BOLL•Ë A.**

bolí a f sh - të Ç Zemërim; inat. **Krrej bolinë** nxjerr inatin; shfrej dufin.

bolín•ë a f sh a at krahin G Plumb i madh që përdorin gjahtarët për egërsira. **bolivár i m sh ë ët** Njësi monetare e Venezuelës.

Bolívi a m gjeog Republikë pa dalje në det në pjesën qendrore të Amerikës së Jugut. **bolivián e mb I** Bolivisë; që ka të bëjë me Bolivinë, me banorët a vendësit e saj. **bolivián i m sh ë ët** Banor a vendës i Bolivisë.

bolivián•e ia f sh e et fe BOLIVIAN I.

boliviáno *jo m sh - t* Dollar i Bolivisë.

bólm•e ja f sh e et *ndërt*

♦ *K* Shtojcë e shtëpisë e bërë me parete thuprash ose dërrasash.

♦ *krahin* Mur a paret ndarës i dhomave të fjetjes.

bolomét•ër ri m fiz Aparat për matjen e rrezatimit të energjisë. **bolometrí a f fiz** Matje e rrezatimit të energjisë.

bolometrík e mb I bolometrisë; që ka të bëjë me bolometrinë.

Bolónj•ë a f gjeog Kryeqendër e krahinës së Emilia-Romanjës, në Italinë Verilindore. **bolonjéz e mb** Bolognese. **Salcë bolonjeze ushq** salcë mishi për taliasat.

bolonjéz i m sh ë ët Banor a vendës i Bolonjës.

bolonjéz•e ja f sh e et f e **BOLONJEZ I.**

bolori¹ *f sh - të bis* Britma e të thirrura. **Me bolori.**

bolori² *f sh - të Ç* Turp.

bolshevík e mb pol I bolshevizmit; që ka të bëjë me bolshevizmin a bolshevikët. **Revolucion bolshevik.**

bolshevík u m sh ë ët pol

♦ Anëtar i grupit të shumicës së majtë në Partinë Social-Demokrate Ruse, që u shkëput prej saj, u shndërrua në parti të komuniste të Rusisë dhe mori pushtetin në tetor 1917.

♦ Pasues i bolshevizmit.

♦ *keq* Radikal ose ekstremist i majtë.

bolshevík•e ja f sh e et f e **BOLSHEVIK U.**

bolshevíz•ëm mi m pol, fil Teori dhe praktikë e lëvizjes revolucionare proletare për përmbysjen e kapitalizmit me revolucion dhe për kalimin në shoqërinë komuniste.

bolsheviz•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e **BOLSHEVIZ•OJ. bolsheviz•ój**

kal óva úar I jap tipare bolshevike (*një partie a sistemi politik*).

bolshevizúar (i e) mb I kthyer në sistemin bolshevik.

bólxh•ë a f sh -a t Bohçe.

boll

I ndajf bis

♦ Mjaft; mjaftueshëm; aq sa duhet, jo më shumë. **Ka boll** mjafton; ka aq sa duhet.

♦ Shumë; me shumicë. **Mirë boll** shumë mirë. **Kemi boll** kemi me shumicë.

II si kallëzues: Boll që... mjafton që... **Boll më...** mjaft më...

bollaplëshk•ë a f sh a at Burrëreshë.

bollapjëshk•ë a f sh a at

♦ Grua madhoshe.

♦ Grua guximtare.

bollár i m sh ë ët

♦ *zool* Mashkull bolle. > **BULLAR I.**

♦ *bis* Njeri trashanik. **I kanë qitë trutë e bullarit** sillet si torollak.

bóllë si kallëzues: Bëhet bóllë zgjatet shumë (*një punë*).

bóll•ë a f sh a at

♦ *zool (Callapeltis Aesculapii)* Gjarpër pa helm i vendeve të Evropës Jugore gjatë 1.5 m i gjatë.

♦ *keq* Grua shpirtligë.

*

Të këqyr si bolla në birë të murit Të vështron me ligësi.

**

bollë laramane *zool (Zamensis Situla)* Gjarpër pa helm afër 1m i gjatë, me trup të hollë në ngjyrë gri me lara bojëkafe, i përhapur në vise me klimë mesdhetare dhe në Ukrainë.

bollë shtëpie *zool (Elaphe longissima; Zamenis longissimus)* Gjarpër pa helm; deri 2 m i gjatë, me trup të hollë, në ngjyrë bronz të errët, që ushqehet kryesisht me minj.

bollë uji *zool (Natrix natrix)* Gjarpër ujës, pa helm, rreth 1.5 m i gjatë, që ushqehet me bretkosa si dhe me peshq e krimba.

bollë varrezash *zool (Spilotes pullatus)* Gjarpër pa helm, mbi 2.5 m i gjatë, me kurriz të larmë e bark të verdhë me vija të zeza, që haset buzë pyjeve e ujërave; ushqehet me gjitarë të vegjël, zogj e hardhuca.

bollëk u m bis Plenty; abundance. [Këtu po flas për anmiqte tuj të vertetë e të ndershëm

(bj. fj. Avni Rustemi, Luigj Gurakuqi, Sotir Peci etj.) dhe jo për sharlatanat e aventurierat interesaxhi si na i ka falë Allahu në bollëk për dam t'Atdheut të shkretë. (KM).]

bollëksh•ëm (i) e (e) mb G I bollshëm.

bollësisht ndajf Boll; në sasi të bollshme.

bollëshárd•e ja

♦ *zool* Gjarpër deri 2.5 m i gjatë, me lëkurë të trashë, të përhime e lara-lara, që i ngjan bollës.

♦ *mit.* Qenie e përfytyruar si gjarpër i madh me shumë koka.

♦ *keq* Grua e egër dhe e keqe; grua që të ha shpirtin e të helmon jetën.

bollëvérbët a f sh a at *zool (Anguis fragilis)* Zvarranik pa këmbë, deri 50 cm i gjatë, me sy me kapak si hardhucat, që ushqehet me kërmij e krimba; femra lind këlysh të gjallë.

bóllëz a f sh a at

♦ Përdhec i parmendës.

♦ Secila prej shinave të sajës, që janë me majë të kthyer lart.

bollgúr si ndajf: Mulliri e qit bollgur misrin mulliri bluan trashë.

bollgúr i m ushq Drithë i zier, i tharë në diell e i copëtuar, që gatuhet më shumë si pilaf; gatesë me këtë lloj drithi. **Bollgur tërshëre.**

bóllka t J f sh

♦ Poture.

♦ Pantallona të gjera fëmijësh.

bolllk•ë a f sh a at Këmishë që vishet në mish.

bollobóçkë J mb

♦ (Fryt i disa pemëve dhe perimeve etj) i fryrë e i mbushur. **Fik (arrë, shegë) bollobóçkë.**

Piperkë bollobóçkë. Vezë bollobóçkë.

♦ I mbushur në fytyrë; i shëndetshëm. **Çupë bollobóçkë.**

bollobóçk•ë a f sh a at J Vajzë me fytyrë të mbushur e të shëndetshme.

ballonís jokal a ur Nodhem rastësisht diku.

bollovínë mb (Grua, vajzë) shumë e trashë në trup.

bollovín•ë a f sh a at Grua a vajzë shumë e trashë në trup. **ballshevík e mb > BOLSHEVIK E.**

bóllsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I mjaftueshëm; që mjafton plotësisht. **Drekë e bollshme.**

♦ I shumtë; i madh; i pasur. **Prodhim (ushqim) i bollshëm.**

♦ I gjerë; me hapësirë të mjaftueshme. **Shtëpi e bollshme.**

bollshmëri a f libr Të qenët i bollshëm a i mjaftueshëm.

bollújc•ë a f sh a at G > BOLLË UJI.

bollújës•e ja f sh e et *zool > BOLLË UJI.*

bollúr i m G

♦ Vlim i ujit.

♦ *fig* Nxehje; inatosje.

♦ *bis* Rrezik; qeder. **Të zuni bolluri.**

bollúshk•ë *a f sh a at G* Grua a vajzë e ligë.

bóllz•ë *a f sh a at G* Dërrasë anësore e slitës.

bomár i m ent Mashkull i bletës.

bombahédhës e mb usht (*Pajisje*) për hedhjen e lëshimin e bombave. **bombahédhës i m sh - it usht** Ushtar që hedh granatën.

bombahédhës•e ja f sh e et usht Armë që hedh granata.

bombárd•ë *a f sh a at usht*

♦ Makinë mesjetare për hedhjen e gjyleve prej guri ose metali. **Rrahje e mureve të kështjellës me bombardë.**

♦ Lloj topi që përdorej në mesjetë.

bombardím i m sh e et

♦ *usht* Gjuajtje me bomba nga ajri ose me artileri; rrahje me bomba; hedhje e bombave.

Bombardim ajror. Bombardim me artileri të rëndë.

♦ *fiz* Goditje me rreze e atomeve etj.

♦ *fig* Sulm i fortë e i pareshtur; goditje e vazhdueshme dhe e dendur.

bombard•óhem óva (u) úar pës e BOMBARD•OJ.

bombard•ój kal óva úar

♦ *usht* Gjuaj (*një pozicion a vend*) me bomba nga ajri ose me artileri për ta shkatërruar; e rrah me bomba.

♦ *fiz* Godit me rreze (*atomet a qelizat e një trupi*) për t'ia ndryshuar strukturën.

♦ *bis* E gjuaj (*dikë a diçka*) shumë herë me gurë ose me sende të tjera.

♦ *fig* E sulmoj (*dikë*) me forcë e pareshtur me diçka, pa e lënë të qetë; e godit vazhdimisht në një pikë; i drejtoj a i dërgoj dendur diçka. **Ë bombardoj me pyetje (me fjalë). E bombarduam me letra (me telegrame).**

bombardúar (i e) mb

♦ *usht* (*Pozicion, vend*) i gjuajtur me bomba nga ajri ose me artileri.

bombardúem (i) e (e) mb G > BOMBARDUAR (i e). bombardúes

e mb av (*Aeroplan*) i pajisur për të hedhur bomba.

bombardúes i m sh - it av usht Aeroplan me pajisje për të hedhur bomba. **Bombardues i rëndë (strategjik, i padukshëm në radar).**

bombastík e mb (*Fjalim etj.*) me fjalë të fryra a tepër të larta. [Shpirti francez e ka çlirue gjuhën e tij nga frazeologjitë romantike dhe bombastike të zakonshme. (KM).]

Bombéj i m gjeog Qytet i Indisë Perëndimore, në brigjet e Detit Arabik. >

MUMBAI. bómb•ë *a f sh a at*

♦ *usht* Predhë me madhësi e me forma të ndryshme, e mbushur me lëndë shpërthyesë a me lëndë të tjera dëmtuese, që hidhet me dorë ose që lëshohet nga ajri me aeroplan ose nga anija.

Ndezësi i bombës. Doreza e bombës. Shpërthimi i bombës. Sulm me bomba.

Hedh (lëshon) bomba. Plasi bomba.

♦ *bis* Goditje e rëndë dhe e papritur; diçka që ndodh papritur dhe që bën shumë përshtypje. Lajmi që një bombë për të.

*

Ra si bombë Erdhi papritur, ndodhi befas dhe shkaktoi një goditje të rëndë a një përshtypje të madhe.

Më plas bomba në duar

♦ Më ndodh papritur një ngjarje e papëlqyer.

♦ Më del në shesh diçka e papëlqyer, që përpiqem ta fsheh ose ta bëj pa u ndier.

**

bombë atomike usht Bombë e shfarosjes në masë, me fuqi të madhe shpërthyesë që shfrytëzon energjinë bërthamore të atomit.

bombë aviacioni usht Bombë që lëshohet nga aeroplani.

bombë bakteriologjike *usht* Bombë me mbushje bakteresh, që përhap sëmundje atje ku shpërthen.

bombë djegëse *usht* Bombë e ndërtuar për t'u vunë zjarrin depove me lëndë djegëse.

bombë dore *usht* Granatë.

bombë e nënujshme *usht* > **BOMBË E THELLËSISË.**

bombë e termokomanduar *usht* Bombë kap rrezatimin elektromagnetik të objektivit dhe e ndjek për ta goditur.

bombë e thellësisë *usht* Mbushje shpërthyesë që lëshohet nga anija ose aeroplani në ujë dhe shpërthen në një thellësi të llogaritur për të dëmtuar nëndetëset.

bombë elektromagnetike *usht* Bombë me impuls të fuqishëm elektromagnetik në dendurinë e mikrovalës, që përdoret për të prishur pajisje elektronike.

bombë fluturuese *usht* Aeroplan me ose pa pilot, që bart një mbushje shpërthyesë.

bombë kimike *usht* Bombë e mbushur me lëndë kimike të gaztë, të lëngët a të ngurtë për të vrrarë a dëmtuar njerëzit.

bombë kundër nëndetëseve *usht* > **BOMBË E THELLËSISË.**

bombë kundër trupave *usht* Bombë me mbushje që synon dëmtimin e trupave në luftë.

bombë me fuzion *usht* Bombë e shfarosjes në masë, që përfton energji shkatërruese nga fuzioni bërthamor.

bombë me gaz *usht* Bombë kimike e mbushur me gaz (*lotsjellës, mbytës, etj.*).

bombë me gaz lotsjellës *usht* Bombë me mbushje gazi që ngacmon nervat pamore dhe, në raste të skajshme, mund të shkaktojë verbim.

bombë me gaz mbytës (qelbës) *usht* Bombë e vogël që lëshon erë të qelbur kur plas.

bombë me hidrogjen *usht* Bombë e shfarosjes në masë, më e fuqishme se bomba atomike, që e përfton fuqinë shpërthyesë nga reaksioni i fuzionit termobërthamor i izotopeve të hidrogjenit.

bombë me kobalt *usht* Bombë atomike hipotetike që mendohet të përdorë kobalt si ndotës kryesor radioaktiv të mjedisit.

bombë me mikrovalë *usht* > **BOMBË ELEKTROMAGNETIKE.**

bombë me napalm *usht* Bombë me fuqi të madhe djegëse, e mbushur me kripëra të aluminit të përziera me benzinë.

bombë me neutron *usht* Armë bërthamore e projektuar për të prodhuar numër të madh neutronesh me shpërthim të dobët dhe shkallë të lartë të ndotjes radioaktive afatgjatë.

bombë me pluton *usht* Bombë e shfarosjes në masë, që krijon energji të jashtëzakonshme nga ndarja e bërthamës së uraniumit 235 ose plutonit 239.

bombë me sahat

♦ *usht* Bombë me mekanizëm shkrepës që vihet në veprim në një kohë të caktuar.

♦ *fig* Diçka që mund të ketë pasoja rrënuese.

bombë me shpërthim të vonuar *usht* Bombë aviacioni me mekanizëm që rregullon shpërthimin disa çaste a ditë pas hedhjes.

bombë me vakuum *usht* > **BOMBË TERMOBARIKE.**

bombë plastike *usht* Bombë që përdor lëndë shpërthyesë plastike si Semtexi dhe C-4.

bombë qelbëse *usht* > **BOMBË NDOTËSE.**

bombë radiologjike *usht* Bombë që përmban lëndë radioaktive.

bombë robot *usht* Raketë reaktive e vogël me krahë, e armatosur me bombë. > **BOMBË FLUTURUESE.**

bombë termobarike *usht* Thermobaric (fuel-air explosive) bomb.

bombë termobërthamore *usht* Bombë e shfarosjes në masë, që krijon temperatura tepër të larta nga reaksione bërthamore.

bombë tymuese *usht* Bombë që lëshon sasi të madhe tymi kur ndizet.

bombë thërrmuese usht Bombë me kasë të trashë, që thërrmohet në një numër shumë të madh ceflash kur plas.

bombë vullkanike gjeol Lëmshe lave që del nga krateri i vullkanit menjëherë pas gazeve. **bombë zjarrvënëse usht** > **BOMBË DJEGËSE.**

bombëvënës i m sh - it Ai që vë bombë a bomba në një objekt.

bombëvënës e ja f sh e et f e **BOMBËVËNËS I.**

bombík u m sh ë ët ent Krimb mëndafshi.

bómbol a f sh a at tek Enë cilindrike prej metali për ruajtjen dhe mbartjen e gazeve ose lëngeve nën presion.

**

bombol gazi (me gaz) tek Enë cilindrike e mbushur me gaz natyror, si burim energjie. **bombol kalorimetrike tek** > **BOMBË NXEHTËSIMATËSE.**

bombol nxehtësimatëse tek Enë cilindrike prej metali e mbushur me lëndë djegëse, me qëllim që të matet fuqia e nxehtësisë që jep ajo kur ndizet.

bombol oksigjeni tek Enë cilindrike prej metali, e mbushur me oksigjen, që shërben për saldime a për frymëmarrje.

bomedí•s kal krahin G > **BOMEDIT•Ë (me).**

bomedít kal krahin G > **BOMEDIT•Ë (me).**

bomedít•et pavet dhe pës e **BOMEDIT•ET.** > **BOMEDIT•Ë (me u).** **bomedít•ë (me) kal a ë krahin G** Bombardoj.

bomedít•ë (me u) pavet dhe pës e **BOMEDIT•Ë (me u).**

bómk•ë a f sh a at Pompozitet; diçka që bëhet për dukje a për bujë; sjellje, veprim a veprimtari pompoze.

bómkët (i e) mb (Veprim) që bëhet me bujë për të krijuar përshtypje të jashtme a për t'u dukur; i zbukuruar jashtë mase; i stërholluar e i fryrë. > **BOMBASTIK E.**

bon jokal bóí búar (Kafsha) mbarset; (*delja*) merr (*dash*); ndërzohet.

Bon i m gjeog, hist Kryeqytet i Gjermanisë Perëndimore.

bona fide /bóna fíde/ shpr lt Pa hile; serioz. **Ofertë bona**

fide. bona vacantia /bóna vakántia/ shpr lt drejt Mall pa zot.

bonác•ë a f > **BUNAC•Ë A.**

bonapartíst e hist Bonapartist.

bonapartíst i m hist Pasues i ideve dhe sistemit qeverisës të Napoleon Bonapartit.

bonapartíst•e ja f sh e et f e **BONAPARTIST I.**

bonapartíz•ëm i m Sistem qeverisës sipas ideve të Napoleon Bonapartit.

bonbón•e ja f sh e et Kokërr zakonisht e rrumbullakët, afërsisht sa një karamelë, e përgatitur me brumë sheqeri, me kakao, me gjalpë etj., që zakonisht ka brenda diçka tjetër të ëmbël ose një thelb a frut. **Bonbone me çokollatë. Bonbone me arra. [dhe duart i ke si dy bonbone të vogla, të ëmblat duar, të sheqerta/ nga lotët e tu (MA).]**

bonbonerí a f sh - të Dyqan ku shiten kryesisht bonbone e karamelë. **bonboniér•e ja m sh e et** Enë me zbukurime ku mbahen bombone. **bondúll•ë a f sh a at** Tufë; vandak.

bón•ë a₁ f sh a at Baltë; botë.

bón•ë a₂ f A Hakrri; ndezje e kafshës femër.

Bón•ë a f shkurt i Valbona.

bonifikím i m sh e et Përimërsim i kushteve natyrore të tokave bujqësore, me anë të kanalizimeve ujitëse e kulluese; tharje e kënetave a tokave moçalore për t'i bërë të punueshme. **Projekt bonifikimi.**

bonifik•óhet úa (u) úar pës e **BONIFIK•OJ.**

bonifik•ój kal óva úar Përmirësoj kushtet natyrore të tokave bujqësore, me anë të kanaleve ujitëse e kulluese; thaj kënetat ose toka moçalore për t'i bërë të punueshme.

bonifikúar (i e) *mb (Tokë)* e përmirësuar me anë të bonifikimit.

bonifikúem (i) e (e) *mb G* > **BONIFIKUAR (i e)**.

bonifikúes e *mb (Projekt, punim)* për përmirësimin e tokave me anë të bonifikimit. **bonifikúes i m sh - it** Punëtorë të bonifikimit.

bonifikúesh•ëm (i) me (e) *mb Tokë* që mund të përmirësohet me anë të bonifikimit.

bóno ja f sh - t Letër me vlerë të caktuar që këmbëhet kundrejt një vlere monetare.

**

bono privatizimi fin Letër me vlerë në projektet e privatizimit të pronave shtetërore.

bono të thesarit fin Letra me vlerë të lëshuara nga qeveria, banka kombëtare ose një

korporatë për të mbledhur pará nga blerësi, kundrejt premtimit se blerësit do të paguhen pas një kohe të caktuar ose do të përfitojnë interesa nga aktivizimi i tyre në veprimtari ekonomike, tregtare e financiare.

bonz i m sh ë ët fet Prift ose murg budist.

bonják e *mb krajin (Tokë)* e varfër dhe ligatinë. **bonják e** *mb (Fëmijë)* i mbetur jetim.

bonják u m sh ë ët Jetim.

bonják•e ja f sh e et f e **BONJAK U.**

bonjakëri a f

♦ Të qenët jetim.

♦ *përmb* Jetimë.

♦ *përmb vjet* Të varfrit.

bonjár i m sh ë ët

♦ Jetim.

♦ Njeri i varfër.

♦ Lypës.

bónjë mb (Njeri) i papërtuar; që e do punën.

bónj•ë a f sh a at ent Bletë punëtore.

bonjëri a f sh - të

♦ *kryes sh* Ushqime të zgjedhura.

♦ Ëmbëlsirë.

♦ Neps a dëshirë e papërmbajtur për të ngrënë të ëmbla.

bónjéz a f sh a at Vogëlushe punëtore.

boorít•et jokál - ur Ç (Lopa, kau) bërlyket; bën myyy.

boorítj•e a f sh e et Ç Bërlykje; myyy-ja (*e lopës, kaut*).

bóq•e ja f kryes sh bis Herdhe të meshkujve. > **BOLE T.**

boqéle t sh i **BOKAL I.**

bóq•ë a f sh a at K Kalli misri me kokrra të rralla.

bor i m kim Element jometalik trevalent me ngjyrë të zezë; gjendet në natyrë në përbërjen e disa mineraleve; përdoret në metalurgji e mjekësi.

bóra kr thj e **BJERR.**

bóra f pandrysh meteo Erë e ftohtë e veriperëndimit, që fryn nga Adriatiku. **boracít i m min** Mineral i boratit të magneziumit.

borác•ë a kim > **BORAKS I.**

boragjinóre t f bot Shajore.

boragjinór•e ja f sh e et orn Laureshë e madhe. > **BORËS I.**

borák u m sh ë ët orn > **BORËS I.**

borák•e ja f sh e et f e orn > **BORËS I.**

boráks i m kim Komponim i bardhë kristalor i boratit të natriumit të hidratuar; përdoret kryesisht për ngjitjen e metaleve, si agjent pastrues, zbutës i ujit dhe material zjarrdurues.

boraní a f ushq Gatesë me lëpjetë, qepë të njoma, erëza dhe oriz.

boráshk u *m* Shjellë ere.

boráte t *sh kim* Kripëra ose estere të acidit borik. **borazán i** *m sh ë ët* Mykë e thikës, briskut etj. **borazán•ë** *a f sh a at* > **BORAZAN I.**

Borbárdh•ë *a f folk* > **BORËBARDH•Ë**

A. borboçinéz•ë *a f sh a at* Guaskë deti.

borboléc i *m sh ë ët* *ent krahin (Oestrus)* Krimb i trashë që zënë bagëtitë e dobëta, sidomos lopët e dhinë nën lëkurë gjatë dimrit. > **KOSHEZ A; VONGOREC I.**

borbó•ll lli *1 m sh lle llet*

♦ *ent (Geotrupes stercorarius)* Bubuzhel plehu.

♦ *inv Ç* Ligavec; kërmill pa guaskë.

borbó•ll lli *2 m sh lle llet muz* Vegël prej briri ose guaske.

bórbu•ll lli *1 m sh j jt* *bot (Cotoneaster)* Gëmushë e trëndafiloreve me degë nga 05.-5 m lartësi; lidh kokrra të kuqe që i mban gjithë dimrit.

bórbu•ll lli *2 m sh j jt* *ent (Geotrupes stercorarius)* Bubuzhel plehu.

borc i *m sh ë ët orn: Borc i kuq orn (Carduelis cannabina)* Zog lini gushëkuq e ballëkuq.

borcák u *m orn (Pyrgilauda)* Zog i harabelorëve deri 15 cm nga sqepi deri në fund të bishtit, me sqep të fortë konik, me pupla të murrme dhe cirka të përhimë, që rron në zona malore.

borç i *1 m sh ë ët orn (Carduelis spinus)* Zog i vogël i harabelorëve me pula të kurrizit të murrme në lara jeshile, që rron në pyje halore.

borç i kuq (*Acanthis flammea, Carduelis flammea*) Zog i vogël me ballë të kuq.

borç lini (*Carduelis cannabina*) Zog i vogël me gushë dhe ballë të kuq, që rrojnë edhe në zona me ngrica të forta; femra ka vetëm ballin të kuq.

borç i *2 m sh e et* > **BORXH I.**

bórçe *ndajf krahin* Në këmbë. **Fëmija po rri borçe.**

borçlësh•ë *a f sh a at* > **BORÇLI•E JA.**

borçlí u *1 m sh j jt G* > **BORXHLI U** *2*.

borçlí u *2 m sh nj njtë* > **BORXHLI**

U. borçli•e ja *a f sh e et f e* **BORÇLI U.**

bord i *1 m sh e et*

♦ *det* Buzë e faqeve anësore të anijes, barkës etj.; secila nga faqet anësore të anijes, barkës etj.

♦ *det* Pjesë e sipërme, e sheshtë dhe e pambuluar e anijes. > **KUVERT•Ë A.**

♦ *det* Anije në tërësinë e saj kundrejt mjedisit të jashtëm.

♦ *aer, av etj.* Pjesë e brendshme e aeroplanit a e mjeteve të tjera të lundrimit ajror, e ndonjë mjeti tjetër të madh për udhëtime etj. **Bordi i aeroplanit. Bordi i satelitit (i raketës).**

Bordj i tankut.

bord i *2 m sh e et zyr* Grup drejtues a vendimmarrës i një enti publik a privat.

**

bord i monitorimit Grup vëzhguesish.

bordatríç•e ja *a f sh e et tek* Makinë metalprerëse për formimin e buzëve të rrotave, shinave etj.

bórde

I *si mb* I mbushur me vrima; i biruar.

II *si ndajf* Bira-bira; vrima-vrime.

bórd•e ja *a f sh e t*

♦ E çarë në mur a në vende të tjera. > **ÇEPOJ•Ë A.**

♦ *G* Vrimë; birë.

bordél i *m sh e t* Shtëpi publike.

borderó ja *a f sh - të fin*

- ♦ Listëpagesë; listë e pagave.
- ♦ Raport i gjendjes së llogarisë.
- ♦ Listë, ku janë shënuar llogaritë ose emrat e sendeve që merren në dorëzim; inventar. **bordó ja** *f* Verë bordo.

Bordó ja *f gjeog* Qytet në Francën Jugperëndimore.

bordollín•ë a f sh a at Gjir uji; dredhujë; shtjellë uji.

bordovél•e ja f sh e et Hinge.

bordullák u m sh ë ët bot (*Portulaca oleracea*) Bimë barishtore njëvjeçare, deri 40 cm e lartë, me rrënjë boshtore, me kërcell të shtrirë përdhe dhe gjethe të tulta plot lëng, që përdoren për sallatë; çel lule të vogla të verdha gjatë gjithë vitit kur ka reshje. > **BAR MOLLDRAGE**.

bordullakóre t f sh bot (*Portulacaceae*) Familje e rreth 20 specieve të bordullakut.

bordúr•ë a f sh a at Buzë; buzinë.

bór•e ja f sh e et Dhi e bardhë.

boreál e mb gjeog i Veriut; që ndodhet në gjysmërruzullin verior; që është karakteristik për Veriun; që jeton a ndodhet në zonën klimatike në jug të rrethit polar të Veriut. **Agimi boreal dhe agimi austral**.

**

agim boreal (aurorë boreale) Agim polar; dukuri natyrore elektrike e shoqëruar me një ndriçim të kuqërremë e të gjelbër të shtresave të larta të atmosferës në polin magnetik verior të Tokës.

borë si ndajf Shumë. **Borë i bardhë**.

bór•ë a f sh ëra ërat kryes

♦ Reshje atmosferike në trajtë kristalesh akulli të krijuara nga ngrirja e avujve të ujit, që bien flokë-flokë. **Bora e parë. Borë e imët (e ngrirë, e qullët). borë e përhershme (e përjetshme). Flokë (cufla) bore. I bardhë si bora** shumë i bardhë. **Bie borë. [nga drurët qiellit kënga - bor' jehon!.** (KT).] [dimri - flokë bore/ vera - dritë hëne (ASh).]

*

Ana e borës Veriu.

Bora e pleqërisë poet Thinxat e flokëve.

**

borë lëmoçe Pirg bore.

lule bore bot Bimë barishtore njëvjeçare, me lule të bardha ose të kuqe që rritet në vendet malore dhe çel sapo shkrin bora; bimë barishtore shumëvjeçare zbukuruese, me gjethe të gjera e me majë, të dhëmbëzuara anash, me lule të grumbulluara si top, që ndërrojnë ngjyrat gjatë kohës së lulëzimit.

zog i borës (*Fringila coelebs*) Zog i vogël këngëtar sa një trumcak, me krahë të zez, me kurriz të murrmë dhe me gjoks të kuqërremë. > **BORËS I; ZBORAK U**

bór•ë a f Ç Humbje; prishje; rrënim.

borëbrým•ë a f poet Borë e imët.

borécák u m sh ë ët orn Zog i borës. > **BORËS**

I. bór•ëm (i) me (e) mb Si borë.

borëmátës e mb (*Pajisje*) që mat reshjet e borës. **borëmátës i**

m sh ë ët Pajisje për matjen e reshjeve të borës. **borëpastrúes**

e mb (*Makinë etj.*) për pastrimin e borës.

borëpastrúes•e ja f Makinë për pastrimin e borës nga rrugët, pistat etj.

bórës i m sh - it orn (*Fringila coelebs*) Zog i vogël këngëtar sa një trumcak, me krahë të zez, me kurriz të murrmë dhe me gjoks të kuqërremë. > **ZOG I BORËS; ZBORAK U**.

borësín•ë a f K Borë e imët.

borëtím i m Rënie e borës; reshje bore.

borët•ón *jokal ói úar veta III* Bie borë. [Gati sa nuk ia bëri "ah" me vete. Duhej të ishte buf që të mos e kapje se qielli po bëhej gati të borëtonte. (IK).]

borëtór e *mb poet* I bardhë si bora. **borgúll** i *m ushq* >

BOLLGUR I. **borgjéz** e *mb*

♦ I borgjezisë; që ka të bëjë me borgjezinë ose i përket borgjezisë; *pol* që i takon klasës pronare të mjeteve të prodhimit; që ka të bëjë me shfrytëzimin e klasës punëtore.

♦ I klasës së mesme. **Revolucioni borgjez** revolucion i shtresës së pronarëve të industrisë dhe të tregtarëve i drejtuar kundër sundimit feudal dhe aristokracisë feudale.

♦ (*Interes*) material.

♦ *keq* I borgjezisë; që ka të bëjë me borgjezinë; që shpreh interesat e klasës së borgjezisë; që përshkohet nga fryma e borgjezisë ose është karakteristik për mënyrën e jetesës së borgjezisë.

borgjéz i *m sh* ë ët

♦ Kapitalist që merret me sipërmarrje industriale a tregtare.

♦ Pjesëtar i shtresës së mesme të pronarëve të mjeteve të prodhimit.

♦ *keq* Njeri i dhënë pas fitimit, që shikon interesin vetjak. **Mendësi prej**

borgjezi. **borgjéz•e** *ja f sh e et f e* **BORGJEZ I.**

borgjezi a *f* Klasë e shoqërisë kapitalisteqë merret me sipërmarrje industriale a tregtare. [Këtu s'ka as klasë bejlerësh, as klasë bujqish, as klasë borgjezie. (FN).]

**

borgjezi e lartë (e madhe) Shtresë e lartë e borgjezisë.

borgjezi e vogël Shtresë e ulët e borgjezisë.

borgjezím i *m* Becoming bourgeois; embourgeoisement. **borgjez•óhem** *vetv óva (u) úar*

♦ Kthehem në klasë ose shtresë borgjeze; bëhem borgjez.

♦ *keq* Marr tipare prej borgjezi.

borgjez•ój *kal óva úar*

♦ E kthej (*një shtresë të popullsisë*) në klasë borgjeze.

♦ I jap tipare e mendësi borgjeze (*dikujt*). **borgjezúar** (*i e*) *mb*

♦ I kthyer në klasë borgjeze.

♦ Që ka marrë tipare e mendësi

borgjeze. **borí** a *f sh - të*

♦ *muz* Vegël me frymë, zakonisht prej bronzi, me grykë në trajtë hinke, që nxjerr zë të fortë e që përdoret edhe për të dhënë sinjale në ushtri etj. > **TRUMBET•Ë A; TROMB•Ë A.**

♦ Bori e zgjimit, e alarmit; sinjal i kushtrimit. **Sinjal me bori. I bie borisë. Ra boria.**

♦ Send në trajtë të kësaj vegle.

♦ Mjet sinjali, që përdoret në makina, në karroca etj. dhe që nxjerr zë të fortë.

Bori automobili. I bie borisë. Ndalim borie.

♦ Lloj pizge në trajtë koni, me një pipëz në majë, që e bëjnë fëmijët zakonisht në pranverë prej

♦ *bis* Qyngj sobe.

borí a ² *f sh - të A, krahin G* Fuçi uji. **boríc•ë** a *f*

♦ Borë e hollë e shoqëruar me erë shumë të ftohtë.

♦ Erë bore; erë e veriut, që sjell borë.

borig u *m sh* ë ët *bot* > **BORIG•Ë A.**

boríg•ë ¹ *f sh a at* bot (*Pinus nigra, Pinea excelsa*) Pishë kurorëgjërë, me degë horizontale, me hala të holla e me lëkurë të zezë. > **PISHË E ZEZË; ÇETIN•Ë A.** [Njëra perëndi ish prej borige, tjetra prej selvie. (FK).]

*

Kërkoj dardha nga boriga Kërkoj diçka të pamundur; kërkoj qiqra në hell.

boríg•ë ² *f sh a at* > **BORIGËZ A.**

borígëz *a f sh a at* Ashkël druri.

borík *e mb kim* Që përmban bor. **Acid borik** acid kristalor i përfutur nga kripërat e borit; përdoret si antiseptik i dobët dhe agjent për vonimin e ndezjes së zjarrit.

borím•ë ¹ *a f sh a at* Borë e imët.

borím•ë ² *a f sh a at* Rrip toke në anë të arës, që mbetet pa punuar, pasi nuk e zë plugu kur kthehen pendët ose traktorët. > **ANI•E A.**

borín•ë *a f Ç* Erë (që fryn nga) deti.

borísht•ë *a f sh a at* Tokë e varfër, e zhveshur. **borí•s kal ta tur** > **BORIT.**

borít *kal a ur* Punoj (*anët e arës; borimat e arës*). **borít** *i m* Sapun i qeleshepunuesit.

borít•et *vetv - (u) ur veta III J (Gjedhi)* pëllet. **borítj•e** *a f sh e et J* Pallmë e gjedhit.

borizán *i m sh ë ët* Ai që i bie borisë për të dhënë sinjale. **borízg•ë** *a f sh a at* Ashkël.

borlóg *u m sh ë ët K* Pleh; mbeturinë; hedhurinë; bërllók.

bórm•ë *a f sh a at* Bisk ose shpatull ulliri për shtesë.

bornáj•ë *a f sh a at* Borë e madhe që mbulon një vend; vend i gjerë, i mbuluar me borë të madhe e zakonisht të qëndrueshme.

Bornéo *ja f gjeog* Ishull i tretë në botë për nga sipërfaqja, i ndarë midis Indonezisë, Malajzisë dhe Bruneit.

bórn•ë *a f sh a at el* Fundore; burmë e lidhjes së baterisë etj.

bornít *i m min* Mineral i përbërë nga sulfur bakri dhe hekur.

boró *ja f sh - të* Mobilie e ulët me disa sirtarë të gjerë, të vendosur njëri mbi tjetrin, ku zakonisht mbahen ndërresa, çarçafë etj. > **KOMO JA.**

bóro-bóro *onomat bis* Llomoti e vazhdueshme.

boroçí•s kal ta tur > **BOROÇIT.**

boroçít *kal a ur* Bllokoj; mbyll; shtupoj.

borokác•ë *a f sh a at K* Kupac me lëvore ahu.

borolác *e mb G*

♦ I qeshur; i çelur.

♦ Shakatar; komik.

borolár *e mb G*

♦ Njeri i qeshur e i çelur.

♦ Shakatar; hokatar; komik.

borolí *u m sh - të G*

♦ Komedi; numra kllouni.

♦ Sorollatje pa punë.

borolís ¹ *jokal a ur J* Llomotit. **borolís** ¹ *jokal G* > **BOROLIT•Ë (me).**

borolís•em *a (u) ur J pës e* **BOROLIS.**

borolísj•e *a f sh e et J* Llomotitje.

borolít•ë (me) *jokal a ë G* Bëj shaka; bëj numra kllouni.

boroltár *i m sh ë ët G* Shakatar; hokatar; komik; klloun.

boró•n *jokal i uar veta III* Bie

borë. **boroní a** *f sh - të* Tigan.

boroníc•ë *a f sh a at* bot

♦ (*Vaccinum myrtillus*) Kaçube e pyjeve malore, me degë të gjelbra, me lule kokëvarur, me kokrra të vogla sa bizelja në ngjyrë të kaltër të errët; fryti ka shije majhoshe.

♦ *krahin G* Luleshtydhe.

borotár i *m sh ë ët* Shakatar; humorist; komedian.

bors i *m sh ë ët orn* (*Fringilla coelebs*) Zog i vogël këngëtar sa një trumcak, me krahë të zez, me kurriz të murrme dhe me gjoks të kuqërremë. > **BORËS I.**

borsalín•ë *a f sh a at* Kapelë e rumbullakët prej plisi të fortë, me strehë të ngushtë rreth e rrotull dhe me shirit për zbukurim.

borsár i *m sh ë ët* Vjedhës çantash e kuletash.

borsár•e *ja f e* **BORSAR I.**

borsét•ë *a f sh a at* Çantë dore;

kuletë. **bórs•ë** *a f sh a at* Çantë.

borsilók u *m sh ë ët* > **BORZILOK U.**

borshboçár e *mb G* (*Njeri*) gjuhëlopatë; gjuhëlashtë.

borshboçár i *m sh ë ët G* *Njeri* gjuhëlopatë a gjuhëlashtë.

borshboçár•e *ja f sh e et G f e* **BORSHBOÇAR I.**

borshiót e *mb I* Borshit; që ka të bëjë me Borshin, me banorët a vendësit e tij.

borshiót i *m sh ë ët* Banor a vendës i Borshit.

borshiót•e *ja f sh e et f e* **BORSHIOT**

I. borshtág•ë *a f sh a at* tek Qysqi.

bórt•e *ja f sh e et A* Borxh; detyrim.

bórtë (i e) *mb* Si borë; që ngjan si borë.

borúshk•ë *a f sh a at J* Boçë pishe.

borxh i *m sh e et*

♦ Të holla ose sende që janë marrë ose janë dhënë për një kohë të caktuar dhe duhet të kthehen. > **HUA JA. Borxh i vjetër. borxhin. Hyj në borxh. Kthej (paguajm laj, shlyej, fal) Marr (jap) borxh. Mbytem në borxhe.**

♦ *big* Detyrim moral ndaj dikujt, diçka që duhet bërë si detyrë. **Kam borxh. Ia kam borxh.**

Laj (kryej) borxhin. I mbeta borxh. Gjendem (në) borxh ndaj jush.

*

E qiti borxh E bëri borxhli kundrejt dikujt, e nxori borxhli.

I dal borxhit (hakut, nga borxhi) dikujt E bëj detyrën e tij ndaj dikujt; bëj gjithçka që më takon; e paralajmëroj me kohë.

Ka borxh të... Është gati të ...; është i prirur të...; është në gjendje, ka aftësi, mund të...

Ma bëri borxh Ka përsëritur disa herë një sjellje të padurueshme a një veprim të papëlqyeshëm, sa detyrohem t'i kthehem me të keq; më ka bërë të mos përmbahem më e të veproj kundër tij.

Rregulloj borxhin me dikë I laj hesapet me dikë.

Ta paça borxh! urim Ta shpërblefsha!

**

borxh i brendshëm *fin* Detyrim kombëtar, brendapërbrenda vendit.

borxh i jashtëm *fin* Borxh ndaj huadhënësve të huaj.

borxh i keq *fin* Borxh me pasoja të rënda për huadhënësin.

borxh i motuar *fin* Borxh që i ka kaluar data e kthimit.

borxh i prapambetur (i vjetër) *fin* Broxh i papaguar. **borxh**

i vdekur *fin* Borxh që nuk mund të paguhet.

borxh publik *fin* Borxh që merr qeveria nga banka e shtetit për projekte publike.

borxhkëq *e mb (Njeri)* që s'e kthen
borxhin. **boxhelësh•ë a f** > **BORXHLI U**.

borxhlí u¹ *m sh j jt G* > **BORXHLI U**².

borxhlí u² *m sh nj një bis*

♦ Ai që ka marrë një borxh. > **HUAMARRËS I**.

♦ *fig* Ai që ka detyrim moral ndaj dikujt; ai që ka për detyrë të bëjë diçka për një tjetër për t'i shpërblyer një të mirë. **I jam borxhli. Më bëri borxhli. E ndiej veten borxhli. Mbetem borxhli.**

borxhlí•e ja f sh et f e **BORXHLI U**.

borxhmírë mb (Njeri) që e kthen borxhin në kohë.

borxhním i m Detyrim material a moral ndaj dikujt.

borxhn•óhem óva (u) úar Ç

I vetv Hyj në borxh.

II pës e BORXHN•OJ.

borxhn•ój kal óva úar E fut në borxh

(dikë). **borxhnúar (i e) mb** I futur në borxh.

borxhpalárë mb (Njeri) që nuk lan borxhin; (*llogari*) e papaguar. **borxhúar (i e) mb Ç** I hyrë në borxh te dikush.

bórz•ë a f bot (*Alliaria officinalis*) Bimë barishtore dyvjeçare, me kërcell të drejtë, 30 cm deri 1 m të lartë, që nxjerr lule të vogla të bardha dhe që mban erë si hudhra.

borzilók u m sh ë ët bot (*Ocimum basilicum*) Bimë barishtore njëvjeçare, me lule të vogla, të bardha e me gjethe të merme; mbillet në saksi ose në oborr.

**

borzilok guri bot (*Saxifraga umbrosa*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcëj të shkurtër, që çel tufë lulesh pesëpetëlshe të bardha me pikëla të kuqe në krye të kërcellit; haset në zona malore 500-1000 m mbi nivelin e detit.

borzilok muri bot (*Glycyrrhiza glabra*) Bimë e familjes së leguminozeve, me kërcell të gjatë e me lule vilë.

bórre mb A

♦ I vrazhdë.

♦ I vrenjtur.

bórr•e ja f sh e et G Lëvozhgë e pishës.

borrís•et vetv - (u) ur veta III A (*Gomari*)

garrit. **borrísur it (të) as A** Garritje (*e gomarit*).

borroçít•em vetv a (u) ur

♦ *veta III* Përplasje kokë më kokë (*e demave, deshëve a cjepëve*).

♦ Hakërrohem; zhgërryhem.

♦ Endem kot (pa punë).

♦ Sillem me mendjemadhësi.

borroçítj•e a f sh e et

♦ Përplasje kokë më kokë (*e demave, deshëve a cjepëve*).

♦ Hakërrimë; zhgërryerje .

♦ Endje kot (pa punë).

♦ Ngrëfrosje me mendjemadhësi.

borrohít•em vetv a (u) ur

Përqurrem. **borrohítj•e a f** Përqurrje.

borrohítur (i e) mb I përqurrur.

borrokóc i m sh ë ët

♦ Mëzat i ri i patredhur.

♦ *fig* Djalë kokoroç.

borrovíl e mb Ç Hundështypur.

borrovíl i m sh a at Ç Njeri hundështypur. **borrovíl•e**

ja f sh e et Ç Vajzë a grua hundështypur.

borrovíq i m sh ë ët orn krahin G Shpend shtegtar, me pendë të bardha a të përhimë, me sqep e këmbë si të lejlekut, që rri pranë ujërave të ëmbla ose në ara të korrura dhe që ushqehet me krimba e me peshk.

*

Nga këmbët borroviq, nga mendja eksiq krahin G I rritur nga shtati, por i papjekur nga mendja.

bos mb

♦ Alamet (*djali*).

♦ (*Njeri*) i krimbur në para.

bos i m sh a at dhe ë ët

♦ Kryetar, shef; pronar; përgjegjës. [*liria është/ në rrugët e këtij qyteti/ ku ditë për ditë lëvrijnë/ burra e burra/ me nga dy metra shpinë/ që kanë në xhepa atdheun/ e kapardisen si bosat* (ShM).]

♦ Njeri i pasur, i krimbur në para.

bósa nóva f muz Gjini muzikore braziliene e krijuar nga një shkrirje lirike midis sambës dhe xhezit.

Bosfór i m gjeog: Ngushtica e Bosforit ngushticë që lidh Mesdheun me Detin e Zi.

bosk u¹ m sh a at G

♦ Tas.

♦ Vazo e vogël.

♦ Urnë.

bosk u² m sh ë ët Cjap shyt, pa brirë.

bóske mb kopsht krahin G: Dardhë boske dardhë rrumbullake, kokërrmadhe.

bósk•ë a¹ f sh a at Dhi shytë, pa brirë.

bósk•ë a² f sh a at Enë e kripës.

bosnják•e mb I Bosnjës; që ka të bëjë me Bosnjën, me banorët a vendësit e saj. [**Kur guslari bosnjak u drejtohet rapsodëve me vargjet "Hajde t'ia marrim një herë një kënge, po të jetë bugarshiticë e vërtetë, ama", në emërtimin "bugarshticë" është pikërisht jehona e këtij ndikimi.** (ShS).]

bosnják u m sh ë ët Banor a vendës i Bosnjës.

bosnják•e ja f sh e et f e BOSNJAK U.

bosnjakisht ndajf Në gjuhën e bosnjakëve.

bosnjakisht•e ja f gjuh Gjuhë e sllavëve të jugut që flitet nga bosnjakët.

Bósnj•ë a f gjeog Emër i përgjithshëm i Bosnjë-Hercegovinës.

Bósnjë-Hercegovín•ë a f gjeog Republikë pa dalje në det, në Ballkanin Perëndimor.

bostáh•e ja f krahin Velenxë me lesh dhije.

bostán i m sh e et

♦ *kopsht* Pjepër.

♦ *kopsht* Shalqi.

♦ *përmb* Pjepra e shalqinj.

♦ Kopsht i mbjellë me shlaqi e me pjepër; perimore.

*

Nuk mbahen dy bostane me një dorë fj u Nuk mund të bëhen shumë punë përnjëherësh; nuk duhet të zotohesh për të bërë vetë shumë punë që nuk i kryen dot.

**

bostan i egër bot (*Citrullus colocynthis*) Bimë shumëvjeçare e viseve të ngrohta, me kërcell të gjatë e zvarritës, që lidh kokrra të vogla si pjepër, me tul të hidhur e të fortë.

bostánçe *ndajf* (*Prashit, punoj*) me gropa, për rrënjë bime veçan. **bostán•e** *a f sh e et*

♦ *krahin G* Lopë me ngjyrë të kuqe të hapët.

♦ *K Dhi* e kuqe.

♦ *K Dhi* e majme.

bostanisht•e *ja f* > **BOSTANISHT•Ë** A.

bostanisht•ë *a f sh e et* Tokë e mbjellë me shlaqi a me pjepër; perimore.

bostánçe *mb kopsht krahin* > **BOSTANKË**.

bostánke *mb kopsht krahin* (*Dardhë*) e rrumbullakët dhe e lëngshme, me tul të kuq.

bostanlí *mb krahin* (*Gjoks, gji*) i fortë e i mbushur.

bostanór *e mb bot* (*Kulturë, bimë*) që ka të bëjë me bimë si shalqiri e pjepri. >

KUNGULLOR E.

bostanór•e *ja f sh e et* Kopsht i mbjellë me shlaqi e me pjepër.

bostanóre *t f sh bot* Bimë që kanë të bëjë me i shalqirin e pjeprin. > **KUNGULLORE**

T. bostanxhí *a m sh j jt G* > **BOSTANXHI U²**. I shes kastraveca bostanxhisë.

bostanxhí *u¹ m sh j jt G* > **BOSTANXHI U²**.

bostanxhí *u² m sh nj një*

♦ Kopsht zarzavatesh dhe perimesh. > **BAHÇEVAN I.**

♦ Shitës zarzavatesh dhe perimesh.

*

I shes kastraveca bostanxhiut Kërkoj t'i mësoj dikujt që ato gjëra që ai i di më mirë se unë e para meje; i tregoj arat babait.

bostí *a f sh - të* Purtekë për të shkundur arra, gështenja etj.

Bostón *i m gjeog* Kryeqytet i shtetit të Msaçusetsit, SHBA.

bosh *ndajf bis*

♦ Zbrazët, pa njeri a gjë brenda; pa gjë në duar. **Shkoj e vi me duar bosh. Mbeti vendi (shtëpia) bosh. Pi barnat me barkun bosh. E kam xhepin bosh. E shkrep pushkën bosh. E bëj bosh** e zbraz, ia heq gjërat që ka brenda.

♦ Pa ngarkesë; pa kryer punë të dobishme ose pa plotësuar qëllimin për të cilin bëhet.

Mulliri sillej bosh.

♦ *fig* Kot; humbur, pa dobi a vlerë; pa kuptim. **Flas bosh.** [porse kah "strategjia" ... ai s'merr vesh asgjë, s'ka kurrfarë *haberi*, asht bylmez e malok e asht fare bosh. (KM).]

*

E bëri bosh (gruan) *vjet* E ndau gruan, e përzuri.

E kam kokën bosh Nuk më vjen asnjë mendim në kokë, nuk më punon truri; nuk di gjë fare, nuk kam mësuar gjë fare.

E nxjerr (përcjell, qit) me duar bosh (me duar thatë, me duar zbrazur) E përcjell dikë pa ia plotësuar kërkesën.

E qit bosh (fjalën) E hedh poshtë si të pavlerë, nuk e pranoj.

Mbetem me lugë bosh (të zbrazët) Mbetem pa ngrënë.

Më mirë djepin bosh (thatë) se shejtanin brenda *fj u* Më mirë pa fëmijë se me fëmijë të këqij; më mirë të mos kesh asgjë, sesa të kesh diçka të keqe.

Ngopem me lugë bosh (të zbrazët) Ngopem a kënaqem me premtime.

U ndodha (më zuri) bosh Isha i papërgatitur para diçkaje të papritur; nuk dita si të përgjigjesha a si të veproja në një rast të vështirë.

bosh *m pandr* Boshllëk. [- **Ke zbrazur në bosh, jo në plot.**

(DhP).] **bosh** *e mb bis*

♦ I zbrazët; pa gjë a njeri brenda; i lirë, i pazënë. **Kuti boshe. Vendet bosh në stadium. Rrugë boshe** udhëtim pa ngarkesë (*i automjetit*).

♦ (*Fjalë*) pa kuptim.

♦ (*Punë*) pa dobi. **Fjalë boshe.**

♦ (*Prpë e makierisë*) pa ngarkesë.

bosh i¹ m sh e et

♦ Vend i pambushur. **Mbush boshet e formularit.**

♦ Ambalazh; arkë; kuti. **Kthej boshet.**

bosh i² m sh e et *J Djep.*

boshaník e mb *G Dembel.*

boshaník u m sh *G Dembel.*

boshaník•e ja *G f e* **BOSHANIK U.**

bóshas ndajf

♦ Bosh; pa gjë.

♦ Pa ngarkesë. **Sillet boshas** punon pa ngarkesë.

boshatis kal a ur bis Lë pa gjë a njeri brenda; heq ç'ka brenda. > **ZBRAZ. Boshatis xhepat.**

Boshatis qytetin evakuoj qytetin.

boshatis•em a (u) ur

I vetv

♦ **veta III** Mbetet pa gjë a njeri brenda; zbrazet.

♦ Mbetem pa gjë; më mbarohet krejt diçka. **U boshatisa nga paratë. II pës e BOSHATIS.**

boshatisj•e a f bis Lënie a mbetje pa njeri a gjë brenda. > **ZBRAZJ•E**

A. boshatis•ëm (i) me (e) mb *G* > **BOSHATISUR (i e).**

boshatisur (i e) mb I lënë a i mbetur pa njeri a gjë brenda.

bósh•e ja f sh e et bis

♦ Ambalazh, arkë a enë pa mall brenda. **Kthej boshet në dyqan.**

♦ Formular i pambushur. **Bilok me boshe.**

bósh•ë a f sh a at krahin *G* Kallishtër; kalli misri që mbetet i vogël. **boshësi a f** Zbrazëti.

boshít•ër ra f > **BOSHT•ËR RA.**

bóshj•e a f sh e et Bishtajë pa kokrra.

bóshk•ë a f sh a at bot Bimë barishtore shumëvjeçare e livadheve malore, me zhardhok si qepë, me gjethe të gjera të tulta që përgjenden kur thyhen.

boshllë•k ku m sh qe qet boshllë•k ku m sh qe qet bis

♦ Hapësirë e zbrazët; vend bosh. > **ZBRAZËTI A.**

♦ Vend i lirë, zbrazëti; mungesë e diçkaje në vendin e duhur; shpëputje a ndërprerje në diçka. **Mbush boshllëkun.** ["Dobia e këtyne dy huazimeve duhet kërkuar në fund të fundit të disa boshlleqe të toskënishtes, tue përfshi toskënishten letrare" (APp).]

♦ *fig* Gjendje e rëndë shpirtërore, pikëllim i thellë nga një humbje e rëndë e pazëvendësueshme, nga një goditje, nga dëshpërimi etj.

♦ *fig* Zbrazëti shpirtërore. [Si çdo gjë e tmerrshme është i thjeshtë sekreti/ që brenda boshllëku i gjoksit mban (IK).]

boshllëqe qet sh i BOSHLLË•K KU.

boshnjáçe ndajf bis Bosnjakisht; në gjuhën e bosnjakëve. **boshnják e mb** Bosnjak.

boshnják u m sh ë ët > **BOSNJAK U.** [Do të kalonin edhe disa dekada për të formuar bindjen se Shqipëria kishte eposin e vet dhe jo një përkthim të eposit të sllavëve të jugut - më së pari të boshnjakëve. (ShS).]

boshnjáke mb *kopsht (Mollë)* me cipë të murrme.

boshnják•e ja¹ f sh e et f e **BOSHJNAK U.**

boshnják•e ja² f sh e et *kopsht* Mollë me cipë të murrme. **boshnjakisht ndajf** Në gjuhën e bosnjakëve.

boshnjakísht•e ja f Gjuhë sllave jugore e bosnjakëve. **bóshnj•e a f sh a at kryes sh** Bëzhdile; forbëla. **bosh•ój jokál G > BOSH•UE (me)**^{1,2}.

bosh•óhet vetv veta III G > BOSH•UE (me u). **bosht**

I si mb Qendror; kryesor. **Çështje bosht.**

II si kallëzues: **Bëhem bosht** dobësohem shumë; ligem. **bosht i m sh e et**

♦ Shkop i shkurtër, i holluar në të dy majat, që përdoret për të tjerë dhe për të mbledhur fillin, duke e rrotulluar me dorë; drugë; pjesë e makinës së tjerres, që shërben për të dredhur dhe për të mbledhur fillin; sasi e fillit të mbledhur në një shkop të tillë. **Punonte me furkë e me bosht.**

♦ *tek* Pjesë e makinave, e mjeteve dhe e veglave të punës, trajtën e një shufre të rrumbullakët që shërben për të bashkuar rrotat ose pjesë të tjera që rrotullohen a që lëvizin.

Boshti qendror (kryesor). Boshti i dërstilës (i mullirit). Boshti i çadrës. Makinë me dy boshte.

♦ Pjesë kryesore e një mjeti a vegle ku lidhen pjesë të tjera me të vogla. **Boshti i parmendës** shtiza e parmendës. **Boshti i qerres.**

♦ *tek* Drejtëz, që kalon përmes qendrës së simetrisë ose përmes qendrës së rëndesës së një trupi; vijë e mesit për së gjati një trupi. **Boshti horizontal (pingul). Boshti optik. Boshti i rrotullimit. Boshti i rrugës (i tunelit).**

♦ *astr* Vijë e përfytyruar që bashkon dy polet e një trupi qiellor, duke kaluar përmes qendrës së tij. **Boshti i Tokës (i planetit).** [Te bosht'i natës kthehen yjet,/ te gjum'i natës zgjohet gjumi, (KT).]

♦ Pjesë qendrore; pjesë e mesit e diçkaje për së gjati (*e bimëve dhe pjesëve të tyre*). **Boshti i misrit (i grurit). Boshti i rrënjës. Boshti i trungut (të drurit).**

♦ *fig* Drejtim kryesor i një pune a veprimtarie; vijë kryesore ideore e një veprë shkencore, letrare etj.; vijë themelore rreth së cilës shtjellohet një veprim, një tok ngjarjesh etj.

[Pikëpamjet e Çabejt dhe të Lambercit mbetën për një kohë të gjatë në boshtin e debateve shkencore edhe për problematikën e eposit të kreshnikëve (ShS).]

♦ *fig* Shtyllë; mbështetje (*e shoqërisë*). [Pra popujt e këtyre dy kombeve, edhe pasi e humbën pavarësinë politike, mbetën të lidhur me shpirt e me ndjenjë rreth boshtit fetaro-kulturor dhe traditës historike të tyre. (AE).]

**

bosht bërrylor mek Bosht gungor; kollodok.

bosht burmor mek Bosht me fillesë që kap në një ingranazh me fillesë të njëjtë.

bosht gungor aut Bosht me gunga që kontrollon lëvizjet e valvolave të motorit me djegie të brendshme.

bosht i bashkorit aut Bosht që përcjell lëvizjen nga bashkori në grupin e ingranazheve.

bosht i këmbës bis anat Kërci i këmbës.

bosht i koordinatave mat Një nga drejtëzat (x ose y) që ndërpriten në sistemin e koordinatave.

bosht i kurrizit bis anat Shtyllë kurrizore.

bosht i madh mat Më i madhi nga dy boshtet e elipsit.

bosht i nyjëtuar mek Bosht i përbërë nga dy a më shumë pjesë të lidhura me nyja të lëvizshme.

bosht i përfytyruar mat Bosht pingul (y) në diagramin e Argandit ose në një plan të përbërë.

bosht i plakës bot (*Lepidium draba*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të trashë e të drejtë, deri 80 cm të lartë, me push të dendur; nxjerr gjethe të ngushta përgjatë kërcellit dhe lule të bardha tufshake në majë të tij.

bosht i simetrisë geom Vijë që ndan një figurë në dy pjesë simetrike në mënyrë të tillë që njëra anë të përputhet plotësisht me anën tjetër.

bosht i shkallëzuar mek Bosht me seksione që kanë diametra të ndryshëm.

bosht i shlizuar mek Bosht me disa kanale rrethore.

bosht i shpërndarjes aut Bosht me disa gunga. > **BOSHT GUNGOR.**

bosht i shtangët mek Bosht që nuk përcjell lëvizje.

bosht i timonit aut Bosht që lidh timonin me grupin e timonit.

bosht i Tokës Vijë e përfytyruar rreth së cilës Toka bën një rrotullim të plotë në 24 orë. **bosht i transmisionit** > **BOSHT TRANSMISIONI.**

bosht i varur aut Bosht gungor që ndodhet në kokën e pistonit, përmbi bllokun e motorit. **bosht i vogël mat** Më i vogli nga dy boshtet e elipsit.

bosht jashtëqendror aut Bosht që shndërron lëvizjen rrethore në lëvizje drejtvizore para e prapa në motor me djegie të brendshme.

bosht kardanik mek Bosht me një universale në të dy skajet ose në njërin prej tyre.

bosht kartezian mat Bosht në sistemin kartezian të koordinatave.

bosht kryesor mek Bosht që e përcjell lëvizjen nga motori në pjesët e tjera të tij.

bosht lëkundës mek Bosht me leva, i mbështetur në qafa, që lëkundet në vend që të rrotullohet, dhe që përcjell lëvizjet alternative në motorat me avull.

bosht me gunga aut > **BOSHT GUNGOR.**

bosht motorik aut > **BOSHT GUNGOR; BOSHT ME GUNGA.**

bosht ngarës aut Bosht që përcjell përdredhjen ose rrotullimin në boshtin e rrotave.

bosht optik fiz Vijë e përfytyruar e drejtimit të rrezes së dritës pa dy përthyrje.

bosht parësor mek > **BOSHT KRYESOR.**

bosht përdredhjeje mek Shufër elastike ose plakë çeliku e mbërthyer në njërin skaj dhe e lirë në skajin tjetër që të mund të përdridhet.

bosht pinion aut Bosht i shkurtër motorik me pinion në fund, që lidhet me rrotën e dhëmbëzuar.

bosht tejçimor aut Bosht rrotullues që përcjell lëvizjen nga friksioni te blloku i marsheve. **bosht teleskopik mek** Bosht i zakonshëm i amortizimit të goditjes.

bosht transmisioni m > **BOSHT TEJÇIMOR.**

bosht tubor mek Bosht cilindrik; bosht në trajtë tubi.

Bosht i m hist Aleancë midis Gjermanisë dhe Italisë, më vonë edhe e Japonisë, gjatë Luftës së Dytë Botërore. **Boshti Romë-Berlin-Tokio. Vendet e Boshtit.**

Boshti i së Keqes pol Vende si Irani, Iraku dhe Korea e Veriut, që përbëjnë burim të së keqes në botën e sotme (*sipas Presidentit Xhorxh Bush i Riu*).

boshták e mb Boshtor; në trajtë boshti.

boshtallë•k ku m sh qe qet kryes nj etn Dhurata të nuses për njerëzit e dhëndrit.

boshtár•e ja f sh e et Grua e zonja për të tjerë me bosht.

bóshhtë (i e) mb (*Kuti etj.*) pa gjë brenda; i zbrazët; pa gjë brenda.

bóshhtë•a¹ f sh e et J Copë pëlhure katërkëndëshe e punuar në vegjë dhe me zbukurime, për të mbështjellë plaçka për udhëtim ose për t'i ruajtur.

♦ Plaçka të mbledhura e të lidhura tok në një shami të madhe. **Një bohçe plaçka** pak plaçka.

♦ Përparëse e gjatë dhe e gjerë prej leshi a prej pambuku, e punuar në vegjë e zakonisht me zbukurime. > **BOHÇ•E JA.**

bóshhtë•a² f ushq J Të përbrendshme të bagëtisë të pjekura në tavë.

bósh•ër ra f sh ra rat bot (*Forsythia europaea*) Shkurre deri 2 m e lartë, me gjethe vezake me pak push, me lule të verdha. > **SHTOG•ËR RA.**

boshtín•ë a f sh a at Grep përthurje dantelle.

boshtínëz a f sh a at Grep i vogël përthurje dantelle.

bosht-ingranázh bóshti-ingranázh mek Bosht me një a të dy skajet të punuara me dhëmbëza.

boshtiván i m sh ë ët ndërt Binar a dru i shkurtër, që vihet tërthor për të lidhur brezat e një muri. > **TËRTHORËS•E JA.**

boshtlínz•ë a f > **BOSHTINËZ A.**

boshtór e mb

♦ *mek, gjeom etj.* I boshtit; në trajtë boshti.

♦ *anat* Që ka të bëjë me shtyllën kurrizore; që ka shtyllë kurrizore.

boshtríz•ë a f bot Shkurre deri 2 m e lartë, me gjethe vezake me pak push, me lule të verdha. > **BOSHT•ËR RA.**

boshtth i m zvog e **BOSHT I.**

boshtúpëz a f sh a at bot Boshtër; fyshtër; shtogër.

bosh•úe (me)¹ kal óva úe G Zbraz; boshatis.

bosh•úe (me)² kal óva úe krahin G Humb (*kohë*); e kaloj pa punë (*ditën*). **bosh•úe (me u) vetv óva (u) úe veta III** (*Dita, koha*) kalon pa punë. **boshúem (i) e (e) mb G I** zbrazur; i boshatisur.

boshúemit (të) as G Zbrazje; boshatisje.

bot bis

I *ndajf* Pa pushim; pa ndaluar.

II *si kallëzues* Fort; me të gjitha fuqitë; me sa kam fuqi a mundësi.

*

Bjer e bot; bot e bir Me përpjekje të mëdha; me të gjitha forcat. **Dhashë e bot** U përpoqa me të gjitha forcat.

bot a f A Tokë; dhé.

bot i¹ m sh ë ët Njeri i panjohur.

bot i² m sh e et bis

♦ > **AUTOBOT I.**

♦ *Fuçi.*

botaník e mb I botanikës; që ka të bëjë me botanikën; që ka të bëjë me bimët dhe studimin e tyre. **Kopshti botanik.**

botaník•ë a f

♦ Shkencë natyrore që studion bimët.

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst i kësaj lënde.

Mësuesi (kabineti, libri) i botanikës. Ora e botanikës.

♦ *bis* Mësues a pedagog i botanikës. **Po vjen botanika.**

botaníst i m sh ë ët Specialist i botanikës.

botanist•e ja f sh e et f e **BOTANIST I.**

botanizím i m libr Studim i bimëve dhe mjedisit të tyre natyror.

botaniz•ój jokal óva úar libr Studioj bimët në mjedisin e tyre natyror.

botanizúar (i e) mb libr (Bimë) të studiuar në mjedisin e tyre natyror.

bot-bót ndajf: **Luajmë bot-bot** bëjmë një lojë në të cilën një grup pjesëmarrësish vë në qendër një lojtar dhe secili nga grupi i bie në shpinë me shami të lidhur nyjë; lojtari i goditur duhet të gjejë se kush e gjuajti dhe po ta gjejë, ai që gjuan hyn në qendër.

bót•e ja f sh e et

♦ Katruve grykëgjatë.

♦ Poçe balte për verë.

- ♦ Ç Pjatë balte.
- ♦ Ç Shtambë me vegjë.

bót•ë a¹ f

♦ Rruzulli i Tokës; dheu me gjithçka që është në të; sipërfaqja e Tokës dhe gjithë qeniet që jetojnë në të. **Harta e botës. Udhëtim rreth botës.** [Qeshu, rini, qeshu, bota asht e jote (Mgj).] [Atëherë kur dashuria nuk është mjet/ botëra të çuditshme lindin, zbërthejnë yje. (MA). [- Atë punën e kufomave e kam dëgjuar dhe një herë tjetër - e ndërpreu ai. - S'është ndonjë ide e re. Është e vjetër sa bota. (IK).]

♦ *sh* ë ët Trup qiellor; planet. **Fluturim drejt botëve të panjohura.**

♦ *fil* Tërësi e formave të materies; realitet. **Botë materiale (e jashtme). Prejardhja e botës.**

♦ *përmb bis* Njerëz që na rrethojnë; njerëz; njerëz të huaj; njeri tjetër; dikush. **Gjithë bota.**

Bëhem gazi i botës. Mos dëgjo fjalët e botës. [Npër gjuhë shqype bota mbarë/ ka me ju njohtë se ç'fis ju kini (GjF).] [Më dukej se ai donte me i a dhurue t'et të gjithë respektin qi bota ushqente për të. (AN).] [Shkon bota sipri, me kambë të shklet/ Nji fjalë t'ambël kurrkush s'ta flet (VPSH).] [Prandaj në vazhdim po kërkojmë të kapemi dhe te poezia e botës, si kërkim i ndihmës së shpejtë (VZh).] **Veç botës më i mirë nga të gjithë.** [Po ky imi është veç botës. Pandeha se s'të pëlqen. (DhP).] [Hiqni dorë, se do të bëheni lodra e botës (FK).] ♦ *dhe sh* ë ët Shoqëri njerëzore e një vendi ose e disa vendeve, e organizuar sipas një rendi të caktuar, me tipare të veçanta historike e kulturore; mënyrë jetese dhe organizim shoqëror i një vendi ose i një grupi vendesh. **Bota e lashtë. Bota ilire (greko-romake, arabe). Bota e Lindjes (e Perëndimit).**

♦ Tërësi e qenieve të gjalla me tipare të përbashkëta të zhvillimit e të jetesës; tërësi e sendeve ose e dukurive që na rrethojnë; fushë e veçantë e dukurive a e sendeve të realitetit objektiv. **Bota bimore (shtazore). Bota njerëzore. Bota organike (joorganike). Bota e pyllit (e ujit).**

♦ Vend i përfytyruar. **Në botën e përrallave. Në atë botë në vendin e të vdekurve.**

♦ Fushë e veçantë e veprimtarisë së njerëzve; sferë e punës së njeriut; rreth njerëzish, që merren me një veprimtari të njëlojtë a që kanë interesa të përbashkëta, që i përkasin një mjedisi etj.; botëkuptim. **Bota shkencore (letrare, artistike). Bota financiare. Bota fshatare. Bota e fëmijëve. Bota e shkrimtarëve (e artistëve). Në botën e shkencës dhe të teknikës. Njeri me botë të ngushtë.** [Janë pikërisht ikset njerëzore, që i kanë diktuar poezisë së Marinajt motive që lidhen me shqetësimet e njerëzimit, në përgjithësi, dhe të botës shqiptare, në veçanti. (AÇ).] ♦ Tërësi e dukurive të jetës shpirtërore e psikike të njeriut (*perceptimet, ndjenjat, mendimet etj.*); tërësi e ndjenjave dhe e mendimeve të njeriut; një rreth shfaqjesh psikike, që lidhen me moshën, me veprimtarinë mendore etj. rreth i interesave të njeriut. **Bota shpirtërore e njeriut. Bota vetjake (e brendshme). Botë e vogël (e mbyllur, subjektive).**

♦ Jetë në Tokë; jetë objektive; jetë në tokë dhe jetë e përtejme në kundërvënje njëra me tjetrën, sipas paragjykitimeve fetare e pikëpamjeve idealiste. **Kjo botë. Bota jonë. Bota tjetër (e përtejme, e përtejvarrit). Doli në botë lindi (për fëmijën). E la këtë botë vdiq. Shkoi (vajti) në atë botë (në botën tjetër) vdiq. E dërgoi në botën tjetër *bis* e vrau, e mbyti. Kështu e ka kjo botë kështu shkojnë punët në jetë.** [Dhjetë mijë frymë/ i dërguam në atë botë: (XHS).] **Vij në botë lind.** [Këtu prehet ai që quhej Ndoc Gjëtja/ i cili pati ardhur gabimisht në botë (NGj).]

♦ *euf* Sëmundje e tokës. > **EPILESPI A. E kapi bota.**

*

Bëhem përrallë e botës Më del nami i keq; mbahem nëpër gojë nga të gjithë për një punë jo të mirë.

Biri (burri) i botës *keq* Njeri çfarëdo; një i panjohur; tjetri; dikush.

Bota është e rrumbullakët Gjendja mund të përmbysset; punët mund të sillen krejt ndryshe.

E bija (gruaja) e botës *keq* Një grua a një vajzë çfarëdo, një grua a një vajzë e panjohur; tjetra; dikush.

E dërgoj prapa botës (prapa diellit) E çoj në një vend të largët nga ku të mos kthehet më; e çoj në humbësirë; e heq qafe; e tret.

E mori biri i botës e s'ma ktheu Ma mori ai farë njeriu, e s'ma ktheu.

Edhe sikur bota (dynjaja) të përmbysset! Çfarëdo që të ndodhë; edhe e keqja më e madhe po të ndodhë; në asnjë mënyrë; kurrsesi.

Jam botë më vete Jam krejt ndryshe nga të tjerët.

Jam jashtë botës *keq* S'marr vesh nga bota; sillem ndryshe nga të gjithë e jo ashtu si duhet.

Jam në atë botë *bis* Jam i droguar.

Jam prapa botës (dynjasë) Jam i paditur; kam mbetur prapa të tjerëve; nuk zhvillohem me kohën; nuk di se ç'bëhet, nuk marr vesh të rejat.

Kali i botës të lë në udhë *ff u* Gjëja e huaj s'të mbaron punë.

Kam parë botë me sy Jam i shtëtitur; kam përvojë të gjerë e të pasur. **Kjo është bota!** *bis* Mjo është shumë e mirë.

Lodër e botës Objekt talljeje.

Marr botën (dheun) ndër (në) sy Iki shumë larg vendit të banimit; iki në anë të anës; shkoj larg në mërgim; shkoj në shumë vende, ku nuk shkoj; iki nga sytë këmbët; marr arratinë.

Merr botën (dynjanë) Përhapet kudo; përhapet anembanë.

Merr botën Bëhet e ditur për të gjithë; përhapet shumë.

Miell nga thesi i botës (i huaj) *tall* Gjë e marrë hua, jo origjinale.

M'u errësua bota (vendi) Humba kontrollin e vetëdijes, nuk dija ç'të bëja.

Në sy të botës (të dynjasë) Para të tjerëve; haptas; botërisht.

Pula e botës duket më e majme *ff u* Gjëja e huaj më duket më e mirë se ajo që kam. **Që kur bota është botë** Prej kohësh shumë të lashta.

Sa për sy (sa për faqe) të botës Sa për t'u dukur; sa për t'u quajtur se u bë diçka ose se është në rregull; sa për të kaluar radhën, sa për të thënë; jo me çiltëri, jo me gjithë zemër.

S'jam në këtë botë (në këtë dynja) S'marr vesh çfarë po bëhet.

S'merret bota në krahë (në kurriz) *ff u* Nuk është e mundur të bëhen a të mbarohen të gjitha punët menjëherë, punët duhen bërë me radhë sipas kushteve e mundësive.

Shoh botë me sy Shëtit nëpër botë.

Ti je bota! Ti je i mrekullueshëm.

**

botë bimore

♦ Tërësi e bimësisë së rruzullit të Tokës.

♦ *bot* Klasifikim i organizmave të gjalla që përfshin të gjitha bimët.

♦ *bot* Kategori e organizmave që përfshin të gjitha bimët me përjashtim të algeve, kërpudhave dhe baktereve.

botë e kafshëve > BOTË SHTAZORE.

botë e lashtë Botë që nga fillimet e qytetërimit deri në ndarjen e Perandorisë Romake (në vitin 476 të erës së re).

botë e lirë Vende të botës që kanë sistem demokratik e kapitalist ose socialist të moderuar, në dallim nga vendet komuniste dhe sistemet totalitare.

botë e tretë

♦ Kombe në zhvillim në Afrikë, Azi dhe Amerikë latine.

♦ Grupe të pakicave kombëtare brenda një kulture më të madhe mbizotëruese.

botë fizike Tërësi e sendeve pa jetë.

botë moderne Botë e sotme me zhvillimet e fundit dhe idetë e reja.

botë reale Botë e gjithçkaje praktike që haset në jetën e përditshme, në dallim nga bota abstrakte, teorike ose e idealizuar.

botë shtazore Klasifikim kryesor i qenieve të gjalla që përfshin të gjitha kafshët.

botë ujore Tërësi e masave të mëdha të ujit në Tokë.

botë virtuale Mjedis elektronik i rrjeteve kompjuterike të komunikimit.

bót•ë a² f

♦ Deltinë; baltë e përhimë e yndyrshme. > **DELTIN•Ë A; ARGJIL•Ë A.**

♦ *vjet* Baltë për të larë kokën.

bót•ë a³ f sh a at mjek Bëtajë; epilepsi.

botëbárdh•ë a f Deltinë e përhimë në të bardhë.

botëgjinatór•e ja f sh e et

♦ *ent* Arëz e verdhë këmbëgjatë që mbledh toptha balte.

♦ Deltinë e mbledhur si lëmshe nga një lloj arëze këmbëgjatë.

botëkuptím i m sh e et Tërësi e pikëpamjeve të njeriut për botën që e rrethon; sistem i pikëpamjeve që ka njeriu për jetën, natyrën dhe shoqërinë; të kuptuarit e botës dhe realitetit.

Ndryshoj botëkuptim. [është vetë Antigona aq e stërmunduar në jetën e saj, dhe aq e madhërishtme në vdekjen e saj, që me vendosmëri flijon veten për hir të idealit e të botëkuptimit të saj. (AÇ).] ["Panteoni" a "Olimpi" shqiptar përmban mite, kreshnikë dhe njeriun e zakonshëm, si tri shkallëzime të estetikës dhe botëkuptimit të lashtë. (ShS).]

botëkuptimór e mb I botëkuptimit; që ka të bëjë a lidhet me botëkuptimin.

botëkúqe ja f Deltinë në ngjyrë si në të kuqe.

botëlin•ë a f > BOTËKUQ•E

JA. bót•ëm (i) me (e) mb

♦ I zbehtë.

♦ I përhimë në të bardhë.

botëndijím i m sh ë ët libr Mënyra e rrokjes dhe e pasqyrimit të botës që na rrethon, mënyra e ndijimit të botës.

botëperceptím i m sh e et libr Mënyrë e perceptim i botës.

bótëra t J sh i BOT•Ë A.

botërisht ndajf Para të gjithëve; haptas, sheshit, faqe botës. **Shpall botërisht.**

Dihet botërisht.

botëror e mb I gjithë botës; që ka të bëjë me gjithë botën; që përfshin të gjitha vendet e botës, ose është shpërndarë në të gjithë botën. **Kampionat botëror. Luftë botërore. Në shkallë botërore. Me rëndësi botërore.** [Në strofën e fundit kalohet nga Kosova tek diplomacia botërore që e mban atë me shpresa, nëpërmjet stërhollimeve diplomatike (AÇ).]

*

oqeani botëror gjeog Hidrosfera.

botëror i m sport Kampionat botëror.

bótërt (i e) mb I bërë prej deltime.

bótët (i e) mb > BOTËRT (i e).

botëshikím i m sh e et Botëkuptim.

botëvështrím i m sh e et libr > BOTËSHIKIM I.

bótëz a f A Poqe, vazo balte.

botgjínt•ë a f A Argjilë; deltinë.

botíc•ë a f sh a at

♦ Dhe baltak.

♦ Botë; baltë.

botíl•e ja f sh e et Shishe.

botím i m sh e et

- ♦ Shtypje e një libri, gazete etj. për ta përhapur. **Botime periodike** (shkollore).
- ♦ Vepër, artikull, studim etj. që është shtypur dhe ka dalë në qarkullim. [Ne kemi bërë plan që pas një farë kohe të bëjmë një botim kritik të veprave të plota të eseistit të madh anglez (FK).]
- ♦ Tërësi e kopjeve të një vepre të shtypura njëherësh. **Botim i parë. Botim i rishikuar.**
- ♦ *vjet* Proklamata; shpallje; lajmërim.

**

botim elektronik Libër, artikull etj. i botuar dhe shpërndarë me mjete elektronike. **botim inkunabul** Libër i botuar para vitit 1500.

botín•ë a f sh a at Vend i lagësht; tokë me baltë, moçalishte. **bótkëz a f sh a at** Hoje; qelzë.

bótkin i m mjek Verdhëz.

botnísht ndajf G > BOTËRISHT.

botnór e mb G > BOTËROR. [Lufta e tij fillon atëherë kur Shqipnija po delte shtet në vete, në 1912, e vazhdon me vjetët e turbullta të konfliktit të parë botnor (NA).]

botn•úer óre mb G > BOTËROR E.

bot•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BOT•OJ.** Të botohet pa shkurtime.

bot•ój kal óva úar Shtyp për ta përhapur (*një libër, një gazetë, një shkrim etj.*); bëj të njohur botërisht (*një lajm, një shkrim, një vepër etj.*), duke e shtypur dhe duke e vënë në qarkullim; nxjerr.

botór e mb vjet

- ♦ Publik; që ka të bëjë me të gjithë; që ka karakter të përgjithshëm; që u shërben të gjithëve. **Arsim botor. Rrugë botore.**

- ♦ Që ka të bëjë me ndërtimin dhe mirëmbajtjen e rrugëve, urave, ndërtesave shtetërore etj.; që ka të bëjë me shërbimet komunale. [Cili sistem punimi publik (botor, i detyrueshëm) i duhet sot Shqipnisë...? (KM).]

Botsván•ë a f gjeog Republikë pa dalje në det në Afrikën Jugore-Qendrore.

bótshtëm (i) me (e) mb (*Çështje*) materiale; të kësaj bote.

botúar (i e) mb (*Libër etj.*) i shtypur dhe i hedhur në qarkullim. [Poezia ime e parë e botuar/ kaloi në kantierin tonë duar më duar (BXh).]

botúem (i) e (e) mb G

- ♦ I luajtur mendsh; i cikatur në tru.
- ♦ *bis* Epileptik.

bot•úer óre mb > BOTOR E.

botúes e mb Që merret me përgatitjen për shtyp dhe me botimin e veprave të ndryshme; që ka të bëjë me botimin e librave. **Shtëpi botuese. Ent botues.**

botúes i m sh - ít Ai që shtyp ose përgatit dhe vë në qarkullim një vepër, libër, gazetë etj.

Mbrojtja e të drejtave të botuesit.

botúes•e ja f e BOTUES I.

botúesh•ëm (i) me (e) mb I përshtatshëm për botim; që ka vlera për t'u botuar; që është përpunuar siç kërkohet për ta botuar.

botujnatár e mb libr Që ka të bëjë me tokën dhe ujin.

botulíz•ëm mi m mjek Helmim nga ushqimi me përmbajtje të toksinave dhe baktereve që prodhojnë toksina.

bón•ë a f sh a at det Enë metalike e zbrazët në trajtë fuçie a në ndonjë trajtë tjetër, që rri mbi ujë dhe vihet në det a në liqen, zakonisht jo shumë larg bregut, si shenjë paralajmëruese ose si mbështetje ku lidhen përkohësisht anijet. **Bova e sinjalit (e fenerit). Hedh bovat.**

*

Marr kum te bova bis J Mbytem.

boxhitór•e ja *f sh e et ent G* Këpushë; rriqën.

boxhpurísht ndajf (*Flas*) në gjuhën boxhpurishte.

boxhpurísht•e ja *f* Gjuhë indo-ariane që flitet në Indinë Veriore, Mauric dhe Nepal.

boxhúrr•e ja *f sh e et J* Arrë e krimbur.

bozaxhí a ¹*m sh j jt G* > **BOZAZHI U** ²

bozaxhí u ²*m sh j jt G* > **BOZAZHI U** ².

bozaxhí u ²*m sh nj një* Shitës (përgatitës) i bozës.

bózë si kallëzues: Shprehje e bërë bozë a trite expression. **Bëhet bozë** e humb vlerën a rëndësinë nga përsëritja e shpeshtë; bëhet e mërzistshme; i del boja; e humb vlerën; i bie çmimi. **Më bëhet gjaku bozë** shqetësohem shumë; më priset gjaku; më bëhet gjaku ujë. **Më bëhet koka bozë** çoroditem; hutohem.

bóz•ë a *f* Pije freskuese me shije majhoshe e bërë miell meli ose misri të fermentuar. **Pi një bozë** pi një gotë bozë.

bózg•ë a *f sh a at* Kripore; vend ku nxirret

kripë. **bozkúç•e ja** *f sh e et ent krahin G*

♦ Çimkë; çimërr.

♦ Nuse pashke.

bozogán•e ja *f sh e et bot*

♦ (*Pyrus pyraeaster*) Dardhukël.

♦ (*Pyrus amygdaliformis*) Gorricë.

bózhe t *f sh A* Krande a karthje për të ndezur zjarrin; shkarpa.

bozhéle t *f sh krahin G* Llëpusha misri.

bózh•ë a *f sh a at orn* > **BOZHOR I.**

bozhór i *m sh ë ët orn* (*Pelicanus*)

Pelikan. **bozhór•e ja** *f sh e et orn* Femër e

bozhorit. **bozhúre** ¹*mb* (*Vajzë*)

flokëdredhur. **bozhúre** ²*mb*

♦ (*Tokë*) e kuqe e lehtë.

♦ (*Kafshë*) kuqalashe në të murrme.

bozhúr•e ja ¹*f sh e et bot* (*Paeonia*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me gjethe të përbëra, që mbillet për lulet e bukura bojë trëndafili, të verdha ose të bardha. > **LULE GJAK.**

bozhúr•e ja ²*f* Dhe i kuq, i varfër.

bozhúr•e ja ³*f sh e et* Bagëti kuqalashe në të

murrme. **bozhúre t** *f kryes sh Ç* Të fshira të lëmit.

BP ja *f shkurt*

♦ *hist* Bashkimet Profesionale.

♦ Byroja Parlamentare.

♦ British Petroleum.

bps shkurt i Bit në sekondë.

BPSH ja *f shkurt hist* Bashkimet Profesionale të Shqipërisë.

BQE ja *f shkurt i* **Banka Qendore Europiane** European Central Bank.

BQKA ja *f shkurt hist* Bashkimi Qendror i Kooperativave të Artizanatit.

Br kim shkurt i Brom.

BR shkurt i Berat.

Br. shkurt i Britain; British.

Brabánt i *m gjeog* Krahinë e Holandës.

brabýlk•ë a *f sh a at orn J* Zog i vogël këngëtar me krahë të shkurtër e pendë të përhimë. **brac a** *f sh a at A* Njësi gjatësie prej rreth 50 cm.

brac e ¹*mb* Vjedhës; që vjedh.

brac e ¹*mb krahin* (*Njeri*) i që lakmon të hajë tinëz.

brac i¹ *m sh ë ët*

♦ Xhepásh; hajdut xhepash.

brac i² *m sh ë ët* Njeri që lakmon të hajë tinëz.

brac i³ *m sh a at* *G* Hell akulli që varet nga streha. **bracán e mb** *G (Njeri)* llupës.

bracán i¹ *m G* Xhepásh; hajdut

xhepash. **bracán i²** *m sh ë ët >*

BRACAR I. bracanárë t *f sh*

♦ Hell akulli që varet nga streha.

♦ *gjeol* Stalaktite.

♦ *ark* Zbukurim në trajtë helli të varur. **bracár i** *m sh ë ët* Brac; hajdut.

brác•e ja *f sh a at* *vjet* Njësi gjatësie prej rreth 50 cm.

brací a *f sh - tē bis* Hajdutëri; vjedhje

xhepash. **brác•e ja** *f sh e et e* **BRAC I^{1,2}**.

brác•e ja *f sh e et A* Njësi gjatësie rreth 55 cm.

brác•ë a *f sh e et* *krahin G* Bagëti që hyn në arën e fqinjtit.

brác•ë a *f sh a at bis* *anat J* Llërë; parakrah.

bráckë mb *J (Njeri)* i pangopur; llupës; hamës.

bracní a *f sh - tē bis G >* **BRACI A.**

bracn•ój kal *G >* **BRAC•UE (me).**

bracn•úe (me) *kal óva úe G >* **BRAC•UE (me).**

brac•ój kal *G >* **BRAC•UE (me).**

brac•úe (me) *kal óva úe G* Vjedh; grep (*gjëra të vogla*).

bracúem (i) e (e) *mb G I* vjedhur.

braç i *m krahin G* Llum i ullinjve të shtrydhur.

braçin•ë a *f sh a at* Pellg.

bradashéshas e mb *I* Bradasheshit; që ka të bëjë me Bradasheshin, me banorët a vendësit e tij.

bradashéshas i *m sh - it* Banor a vendës i Bradasheshit.

bradashéshas•e ja *f sh e et f e* bradasheshës i.

bradikardí a *f mjek* Rrahje tepër të ngadalshme të zemrës.

braf

I onomat Zhurmë e lehtë nga një lëvizje e shpejtë ose kërcitje.

II si ndajf: Menjëherë. [Kur ka mrrijtnu Muji për buzë shpelle,/ braf, prej gjogut, burra, tek ka zdrypë, (CV).]

brafullím i *m* Ngritje e vrullshme (*e flakëve, e ujit që vlon etj.*).

brafull•ón *jokal ói úar veta III*

♦ (*Flakët*) ngrihen me vrull.

♦ *krahin G >* **BRAFULL•UE (me).**

brafullúar (i) e *mb (Flakë)* që ngrihet me vrull.

brafull•úe (me) *jokal ói úe krahin G (Uji)* nis të vlojë me gurgullimë.

brafullúes e mb (*Zjarr*) që digjet me flakë të vrullshme.

brága t *f sh krahin G* Shallvare.

bragác•e ja *f sh e et* Barkaç; enë bakri.

braganís kal a ur *Ç* Rrah (*lirin*) me kopan.

braganís•et - (u) ur *Ç vetv dhe pës e* **BRAGANIS.**

braganísj•e a *f Ç* Rrahje e lirit me kopan.

braganísur (i) e *mb Ç (Li)* i rrahur me kopan.

bragár•em vetv a (u) ur *A* Ngjireme së thirruri.

bragát *mb A (Zë)* i ngjirur së thirruri.

bragés *ha t f sh krahin G* Brekushe të bardha që mbajnë graria nën fustan. **brájj•ë a f sh a at** *krahin G* Plagë e dregëzuar.

brahé•nj kal jta jtur *A* Nxiti a shpoj (me hosten) që të nxitojë.

brahéj *tur (i e) mb A* I nxitur; i shpuar (me hosten etj.) që të nxitojë. **Bráhm•ë a f mit hind** Perëndi krijuese e hinduizmit të vonë. **brahmán i m sh ë ët**

♦ *fet* Prift, anëtar i kastës më të lartë të Hindisë.

♦ *përmb fil* Realitet parësor që qëndron në themel të të gjitha dukurive në shkrimet e shenjta hindusite.

brahmaniz•ëm mi m fil, fet Sistem i ndërlikuar ritesh fetare e shoqërore në Indinë pasvedike.

Brahmapút•ër ra f gjeog Degë e lumit Ganxh në Azinë Jugore, që derdhet në Gjirin e Bengalit.

brahmín i m sh ë ët Prift brahman.

brahminík e mb I brahmanëve; që ka të bëjë me brahminët dhe brahmanizmin.

Bráho ja m shkurt i Ibrahim.

brahóm i¹ m sh ë ët Tavë balte.

brahóm i² m sh ë ët Mik a shok i besës. **braíll i m sh ë ët** A Xhelat.

braj mb: **Shkrim braj** formë shkrimi për të verbrit, me shkronja të shtypura si pika në relief, që lexohen duke i prekur me gishta (*i shpikur nga francezi Luis Braj, 1809-1852*).

braj i¹ m sh a at G > BRAJ•Ë A.

braj i² m Lloj shtypi për të verbër. **Libra të shtypur me braj.**

bráj•ë a f sh a at Gungë a xhungë që del në dru a në trup të njeriut kur goditet.

brájk•ë a f krahin G Tokë e dobët, jo pjellore.

brajz i m sh a at mit Shpirt i fëmijës që vdes pa ia vënë emrin ose të dështuar, që enden nëpër ajër pa zënë vend.

brak u m sh ë ët Qen gjuetie trupmadh, i bardhë e me njolla të zeza, veshmadh e qimeshkurtër. > **LANG•UA OI.**

brakés *ha t f sh* Kofsharë; brekë të gjata.

brakí a f sh - të bot (Sorbus aria) Lloj vadhe me gjethe pëllëmbore, me rritje të ngadalshme, me lule të bardha që lidhin kokrra të vogla. > **VODHVIÇ•E JA.**

braki- *fjalëform* I gjerë-.

brakicefál e mb antro Kokëgjerë; që e ka kokën të shkurtër dhe të gjerë. **brakicefalí a f antro** Kokëgjerësi.

brakicefalík e mb antro Kokëgjerë.

brakicefalí•zëm mi m antro Të qenët kokëgjerë. **brakilogjí a f libr** Fjalëshkurtësi.

brakiocefál e mb anat (Enë) që çon gjak në krahë dhe në kokë.

brakiopód•ë t m sh zool Butakë me zgjatime në trajtë krah.

brakiozáur i m sh ë ët paleo Dinozaur i Jurasikut të vonë, i ngjashëm me gjirafën.

brakiqefál e etj. > **BRAKICEFAL E** etj.

brakshkúrt•ër ra f sh ra rat ent Nënrend krustacesh me bisht të shkurtër të ngjitur pas barkut.

brakn•óhet G pës e BRAKN•OJ. > **BRAKN•UE (me u).** **brakn•ój kal G > BRAKN•UE (me).**

brakn•úe (me) kal óva úe G Kthej në bërrakë (*një copë tokë*). **brakn•úe (me u) úe (u) úe G**

I pavet (*Një copë tokë*) kthehet në bërrakë.

II pës e BRAKN•UE (me).

brakonázh i m libr Gjueti pa leje.

brakt i m sh e et bot Gjethe e modifikuar ose pjesë nën lule që ngjan si gjethe. **braktís kal a úr**

♦ Largohe prej (*një vendi*); e lë përgjithnjë a për një kohë të gjatë (*vendin*); largohem prej (*dikujt*); e lë vetëm (*dikë*). **Braktis anijen (fushën e betejës). Braktis gruan me gjithë fëmijë.**

♦ Heq dorë përgjithnjë a për një kohë nga (*dicka*); nuk merrem më me (*dicka*); lë (*punën ose një veprimtari*). **Braktis detyrën** largohem nga detyra. **Braktis shkollën (punën).**

braktís•em a (u) ur pës e BRAKTIS.

braktísës i m sh - it Ai që braktis dikë a dicka; dezertor. **braktísës•e ja f e BRAKTISËS I.**

braktísj•e a f

♦ Largim përgjithmonë e për ca kohë nga një vend.

♦ Heqje dorë nga një detyrë; lënie e punës etj. **braktísur (i e) mb**

♦ I larguar përgjithmonë a për ca kohë nga një vend.

♦ (*Punë a detyrë*) e lënë pas dore krejtësisht.

bram¹ pash Zhurmë e përplasjes së sendeve. **Përplas derën bram.**

bram i¹ m

♦ Fundërri e dyllit a gjalpiti të tretur.

♦ Bramcë e farkës.

♦ Lerë e leshit të bagëtisë; zdralë.

bram i² m sh ë ët Fëmijë imcák.

brámbull ndajf (Zjarr) me flakë të madhe që kërcet.

brámbu•ll i m sh j jt Vend me burime të vogla uji; vend që mban ujë; tokë e lagët; ligatë. >

BURISHT•Ë A.

brambullí•j jokál ta tur

♦ *veta III* > **BRAMBULLON.**

♦ *veta III fig* Kërcet me zhurmë të vazhdueshme.

♦ *fig* Flas pa pushim.

brambullím•ë a f sh a at

♦ Zhurmë e zjarrit kur digjet me vrull e flakë të madhe.

♦ Zhurmë e shiut të rëndë mbi çatí.

brambull•ón jokál ói úar veta III

♦ (*Zjarri*) digjet me vrull e flakë të madhe.

♦ (*Shiu i rëndë*) bie me zhurmë në çatí. **brambullúeshëm ndajf**

♦ (*Digjet*) me zhurmë të mbytur.

♦ (*Bie*) me zhurmë.

brambullúesh•ëm (i) me (e) mb (Zjarr, shi) zhurmshëm.

bramc i¹ m sh a at Zgjyrë e metaleve.

bramc i² m sh a at Vegjë e endësit;

tezgjah. **brám•ë a f sh a at** > **BRAMC I.**

bramç i m sh a at

♦ *kopsht* Pjepër i vogël, i papjekur.

♦ Kërthi; fëmijë i vocërr; vocërrak.

brám•ë a f sh a at kopsht Pjepër i papjekur.

brams i m krahin G Zgjyrë e metaleve.

bramsh i¹ m sh a at Lëmsh i vogël; toph (sheqeri) **bramsh i² m sh a at**

♦ (Fik) i papjekur.
 ♦ (Pjepër) i papjekur; i vogël.
 ♦ fig Kërthi; fëmijë imcak; vocërrak.
brámz•ë *a f sh a at* Zgjyrë e metaleve.
bran ndajf Rrëshqanthi; zvarrë. **Heq bran** tërheq zvarrë.
brân i m sh e et G Mundim; pocaqi.
branár e mb I pakujdesshëm në veshje.
Brandenburg u m gjeog Brandenburg (*state of Germany*). **Porta e Brandenburgut** portë në Murin e Berlinit; simbol i Gjermanisë së ndarë deri më 1989.
bránd•ë *a f sh a at* Shtrat (krevat) i palosshëm.
brándi m pandr Pije e fortë alk(o)olike e prodhuar nga distilimi i verës ose i lëngu i frutave të fermentuara.
brandspójt i m sh ë ët Rubinet i tubit të zjarrfikësit.
brané ndajf J > BRAN.
branë ndajf Rrëshqanthi; zvarrë. **Osh e branë** (*marr, tërheq*) zvarrë përdhe. **Heq branë** tërheq zvarrë.
brán•ë a¹ f sh a at > LES•Ë A¹. I shkoj një branë arës lesoj arën.
 ♦
brán•ë a² f sh a at G Ortek bore; borë që rrëshqet nga faqja e malit.
brán•ë a³ f sh a at teks Vegël në trajtë bige, me një peshë përsipër, që mban të tendosura fijet e tezgjahut.
bráng•e ia f A
 ♦ Fuqi.
 ♦ Forcë trupore.
bráng•ë a f sh a at G Hall; shqetësim. > **BRENG•Ë**
A. braním i m sh e et bujq Lesim i arës së lëruar.
branís kal ta tur bujq >
BRANIT. branísje a f sh e et
 ♦ bujq > **BRANIM I.**
 ♦ Ngadalësim a zvarrisje e punës. **branísur (i e) m**
 ♦ bujq > **BRANUAR (i e).**
 ♦ (Punë) e zvarrisur; e lënë zvarrë.
branít kal a ur krahin Lesoj.
bran•óhet úa (u) úar bujq pavet dhe pës e BRAN•OJ.
bran•ój kal óva úar bujq Lesoj; thërrmoj me lesë (*arën e lëruar*).
branovís kal ta tur bujq > BRANOVIT.
branovít kal a ur bujq > BRAN•OJ.
branúar (i e) mb bujq I lesuar me branë.
brastín•ë a¹ f sh a at Sisë e dhisë.
brastín•ë a² f kopsht Rrush i bardhë kokërrmadh.
brash e mb G (Fëmijë) i imët; trupvogël
brash i¹ m sh a at G Fëmijë i imët; trupvogël.
brash i² m sh ë ët kopsht G Kombisht; pjepër i vogël i pabërë.
BRASH i m shkurt hist Bashkimi i Rinisë Antifashiste Shqiptare. **brashaník e mb (Foshnjë)** e lindur para kohe.
brashaník•e ja f sh e et Foshnjë e lindur para kohe. **brashnjár i m sh ë ët**
 ♦ Këpucëndreqës; mballomatar.
 ♦ Njeri shumë i varfër.

♦ *keq* Njeri që merr ryshfet.

♦ *keq* Njeri i dhënë pas plaçkës.

brashnjár•e ja f sh e et Grua shumë e varfër.

bráshnj•ë a f kryes sh a at

♦ *kryes sh* Këpucë të vjetra.

♦ *kryes sh* Plehra, të fshira të shtëpisë.

♦ *keq* Ryshfet.

brashtín•ë a f sh a at Brazdë.

Bratisláv•ë a f gjeog Kryeqytet i Sllovakisë.

bravanák u m sh ë ët Kllapë ku hyn shuli për të mbyllur derën.

bravandréqës i m sh - it Mjeshtër që ndreq brava.

bravapunúes i m sh - it Mjeshtër që bën brava.

bravár i m sh ë ët

♦ Bari i dhenve të fshatit.

♦ Bari i bravareve.

braváre mb f (Dele) që mbahet në shtëpi për qumësht.

bravár•e ja f sh - et

♦ Dele që mbahet në shtëpi për qumësht. .

♦ *sh* Kope bagëtish të imta, zakonisht me dhen të shumë shtëpive, që e kullot një bari.

bravaxhí a m sh j jt G > BRAVAZHI U².

bravaxhí u¹ m sh j jt G > BRAVAZHI U².

bravaxhí u² m sh nj një Bravapunues;

bravandreqës. **bráv•e ja f përmb keq** Turmë.

bravénj kal ta tur A Ndreq; rregulloj;

ujdis. **bráv•ë a f sh a at**

♦ Vegël metali e montuar në dyer, dollapë, sirtarë etj., që shërben për t'i mbyllur me çelës.

Bravë automatike bravë që s'mund të hapet nga jashtë derës a portës. **Thyej bravën** hap me forcë bravën.

♦ *krahin* Shul i portës.

bravíc•ë a f sh a at ikt > LLOSK•Ë A.

bravísht•ë a përmb krahin G Tufë e përzier me dhen e dhi.

bravník u m krahin G Barí i bravishtës.

brávo pasth Të lumtë.

bravós kal a ur bis dhe fig Mbyll me bravë; i vë bravën (*dollapit etj.*).

bravósj•e a f Mbyllje me bravë.

bravósur (i e) mb I mbyllur me bravë.

braz a f sh a at G > BRAZD•Ë A. [n'braz me Turk kurr nuk kanë rà/ e as kurr pushkën s'ia kanë dà; (GjF).]

braz i m sh a at Çekiç druri.

Brazavíl i m gjeog Kryeqytet i Republikës së Kongos.

brázda-brázda ndajf Tërë brazda. **I qethur brazda-brazda.**

brazdaçélës i m sh - it tek bujq > BRAZDËHAPËS I.

brazdák e mb I bërë me brazda.

brázd•ë a f sh a at

♦ *bujq* Vijë e gjatë, e hapur në arë me plug a vegël tjetër bujqësore. > **HULLI A. Ujit (mbjell) me brazda.**

♦ Vijë a thellim pak a shumë i gjatë në sipërfaqen e diçkaje. > **RRUDH•Ë A. Brazdat e ballit. Brazda e lundrës në ujë. Trung me brazda në lëkurë.**

♦ *fig* Vijë a rrugë, në të cilën ecën ose zhvillohet diçka.

♦ *fig* Gjurmë që lë diçka; përshtypje, mbresë e thellë. **Brazdë e pashlyeshme.**

*

Bie në brazdë Hyj në rrugë të mbarë; nis të bindem për diçka. **Biem në brazdë** Merremi vesh; biem në ujdi; pahtohemi. **Sjell në brazdë** E vë në udhë të mbarë.

**

brazdat e trurit *anat* Rrudhat e trurit.

brazdë pa kokë *bujq* Hulli pa farë drithi.

brazdëhápës i m sh - it *tek bujq* Vegël bujqësore për hapjen e brazdave; kultivator për hapjen e brazdave.

brázdëz a f sh a at *bujq* Brazdë e cekët.

brazdím i m sh e et *bujq* Hapje e brazdës në arë; lërim (*i arës*).

brazd•ój kal óva úar *bujq* Hap brazdë a brazda në (*arë*); e bëj me brazda; lëroj (*arën*).

brazdúar (i e) *mb* (*Arë*) me brazda; e lëruar.

bráz•ë a f sh a at *bujq* *krahin G*

♦ Vijë e arës së ngarë që nuk është mbjellur akoma. > **LAV•ËR RA. Braza dhe shporja.**

♦ > **BRAZD•Ë A.**

braz•ëm ma f sh ma mat Zhurmë; krismë; kërcitje.

Brazíl i m gjeog Vend në pjesën qendrore dhe jugperëndimore të Amerikës së Jugut; vendi më i madh në botë ku flitet portugalisht. **Republika Federative e Brazilit.**

brazilián e mb I Brazilit; që ka të bëjë me Brazilin, me banorët a vendësit e tij. **brazilián i m sh ë ët** Banor a vendës i Brazilit.

brazilián•e ia f sh e et f e **BRAZILIAN.**

brazdúar (i e) *mb* (*Arë*) e lëruar; me brazda.

brazhëllím•ë a f sh a at *G* Llomoti. **brazhëll•ój**

jokal G > **BRAZHËLL•UE (me).**

brazhëll•úe (me) *jokal úe (u) úe* Zhurmon; kris; kërcet.

bráz•ëm ma f sh ma mat *G* > **BRAZ•ËM MA.**

bre *pasth bis*

♦ Përdoret për t'i thirrur a për t'iu drejtuar dikujt. **Folni, bre, burra!** [Iu afrua një burrë me mustaqe, trim me fletë si çdo burrë me mustaqe, edhe i tha: - Bre qen! (DhP).] [Pse p'e sjellë, bre bacë, at shkja për s'mbarit,/ me idhnim Halili m'i ka britë Mujit. (CV).]

♦ Përdoret për të përforcuar shprehjen e habisë, çudisë, kënaqësisë etj. **Bre, sa shumë paska! Bre, po ç'është kjo?! Bre, bre, sa më çuditi!**

bre (me) kal jta - G > **BRE•J.**

bre (me u) vetv jt (u) - G > **BRE•HEM.**

brê ni¹ m sh j jt *bot G* (*Pinus laura*) ???

brê ni² m sh na nat *bujq G* Thurimë a lesë për të thyer plisat dhe për të rrafshuar arën e lëruar.

bre u¹ m sh j jt *krahin G bot* (*Abies*) Bredh.

brec e² mb *krahin G* Shumë i shkathët.

brec e² mb *krahin G*

♦ Vjedhës; që vjedh.

♦ Mështrues; gënjeshtar.

brec i¹ m > **brec•Ë a.**

brec i² m *bot* (*Abies alba*) Bredh i bardhë.

brecán e mb *G* (*Vegël*) e vjetër; e vjetruar; e prishur.

brecán i m sh a at *G*

♦ > **BREC•Ë A¹.**

♦ *fig* Burrë thatim.

♦ *fig* Burrë llafazan.

brécë *mb f*

♦ (*Grua a vajzë*) e imët, thatime.

♦ (*Grua a vajzë*) Llafazane; që të grin me fjalë.

brécë *si kallëzues*: **E kam gojën brecë** më merret goja; s'di të lidh dy fjalë. **bréc•ë a** *f sh a at* Thikë e vogël pa dorezë; teh i briskut.

*

Për një brecë bukë (*E shes diçka*) shumë lirë.

bréc•ë a *f sh a at G*

♦ Grua thatime.

♦ *bis* Grua llafazane. > **TARAKAÇ•E JA**.

♦ *krahin* Vajzë e prapë.

breck u *m A* Neck.

brecnīm i *m G* Grimcim.

brecn•óhet *vetv veta III dhe pës e BRECN•OJ*.

brecn•ój kal *G* > **BRECN•UE (me)**.

brecn•úe (me) *kal óva úe G* Grimcoj; ndaj në pjesë të vogla. **brecn•úe (me u) úe (u) úe G**

I *vetv veta III* Grimcohet.

II *pës e BRECN•UE (me)*.

brecnúem (i) e (e) *mb G I* grimcuar.

brecúj•ë a *f sh a at G* Grua thatime dhe gërmuqe.

breçk u *m sh ë ët A* Bretkosë.

bréçka t *m sh J* zvog e **BREKË T**.

bréçk•ë a *f bis mjek A* Strumë; sëmundje e gushës. **bredór•e ja** *f sh e et usht G* Revolver.

bređrúr•e ja *f sh e et orn* Qukapik.

bređh **bródha** **brédhur**

I *jokal*

♦ Endem në vende të ndryshme; sillem lart e poshtë, shëtit andej-këtej. **Bredh me këmbë** (me biçikletë, me makinë). **Brodhi nëpër botë. Bridhte dyerve të botës. Bredh kot** (pa punë). **Bredh hu me hu. Bredh gjithë ditën.**

♦ Vrapoj, eci me vrap. **Bredh shpejt. Brodhi pas tij. Bridh ta arrish!**

♦ Kërcej, hidhem e lodroj. **Bredhin fëmijët. Bredhin qengjat.**

♦ *veta III (Plumbi)* kërcen, kthehet prapa pasi përplasat në një send të fortë.

♦ *keq* Bëj jetë të shkujdesur e të zbrazët; jepem pas qejfeve; bëj dashuri të përciptë e sa për të kaluar kohën; shkoj pas femrave. **Bridhte pas fustaneve.**

II *kal*

♦ *bis* Shëtit (një vend a vende të ndryshme); i bie lart e poshtë (një vendi). **Ka bredhur tërë botën. Brodhi dyqan më dyqan.**

♦ E kaloj, e bëj (*diçka*) të rrëshqasë mbi një send ose mbi sende të ndryshme pa e ndalur në një vend. **Bredh sytë (shikimin, vështrimin). Bredh gishtin nëpër hartë.**

♦ *bis* E çoj në vende të ndryshme; e shpie nga një vend në një tjetër; e shëtit (*dikë*). **E brodha nga Kukësi në Sarandë.**

♦ *veta III fiz* Pasqyron, kthen (*rrezet etj.*). **Trupi i bardhë i bredh të gjitha rrezet.**

*

Bredh (shkoj, shëtit) **lule më lule** *keq I* ndërroj shpesh dashnoret; jam i paqëndrueshëm në dashuri.

bređh *jokal* **bródha** **brédhur** *Ç* Luaj kumar.

bredh i m sh a at bot (*Abies*) Dru halor përherë i gjelbër, 10-80 m i lartë, në trajtë piramide, me boçe gjatushe, me dru të lehtë për mobilie, dyer e dritare. **Halë bredhi. Pyll bredhash. Dru bredhi.**

**

bredh i bardhë (*Abies alba*) Bredh i viseve malore deri 1 700 mbi nivelin e detit, 40-50 m i lartë, me trung deri 1.5 m të trashë, me hala të argjendta në të kaltër dhe boçe konike të gjata deri 17 cm.

bredh i zi (*Picea abies*) Bredh deri 55 m i lartë, me trung të trashë deri 1.5 m, me hala deri 22 mm gjatësi, me boçe gjatushe; rritet gati në 1 m në vit gjatë viteve të para.

bredhacák e mb Që bredh shumë; që sillet pa punë lart e poshtë. > **ENDACAK**

E. bredhacák u m sh ë ët Njeri që bredh shumë; që sillet pa punë lart e poshtë.

bredhacák•e ja f sh e et f e BREDHARAK U.

bredharák e mb

♦ Që shëtit lart e poshtë, që bredh nëpër vende të ndryshme.

♦ Nomadic. > **ENDACAK E.**

bredharák u m sh ë ët Njeri që bredh shumë, që sillet pa punë lart e poshtë.

bredharák•e ja f sh e et f e BREDHARAK U.

brédh•ë a f sh a at

♦ Kthim a kërcim (*i plumbit*) kur përplasen në send të fortë.

♦ Kërcim; hedhje; hov.

brédh•ël la f sh la lat Ç Lojë. **Zë një bredhël** bëj një lojë.

bredhëri•j jokall ta tur Endem lart e poshtë.

*

I bredhërin gjuha para mendjes Flet pa u menduar; e lëshon fjalën pa e vrarë mendjen. **bredhërim i m** Endje poshtë e lart.

brédhës e mb

♦ Që endet poshtë e lart.

♦ *fiz* (*Trup, sipërfaqe*) që ka veti të kthejë dritën ose valët e tingujve. > **PASQYRUES E.**

♦ Që lëviz pa pushim; i paqëndrueshëm.

brédhës i m sh ë ët Ai që bredh poshtë e lart. > **ENDACAK**

U. brédhës•e ja f sh e et f e BREDHËS I.

brédhëz a f sh a at A bot Luleshtrydhe

pylli. **bredhi a f sh - të** Shëtitje; endje.

bredhísht•e ja¹ f sh e et bot (*Ajuga*) Bimë barishtore një a shumëvjeçare, me 40-50 specie, me kërcell 5-50 cm të gjatë, me gjethe si të mëllagës dhe lule blu në krye të kërcellit, e përhapur në Europë, Azi dhe Afrikë.

bredhísht•e ja² f sh e et > **BREDHISHT•Ë A.**

bredhísht•ë a f sh a at Pyll bredhash; vend me

bredha. **brédhj•e a f sh e et**

♦ Endje lart e poshtë.

♦ *fiz* Kthim i dritës ose valëve të tingujve. > **PASQYRIM**

I. bredh•ój jokall > **BREDH.**

bredhór e mb I bredhit; që ka të bëjë me bredhin

brédhtë (i e) mb (*Mobilje, derë etj.*) e bërë prej bredhi, me dru bredhi. **Dërrasë e**

bredhtë. brédhur (i e) mb (*Njeri*) i shëtitur; që ka parë botë.

brédhur it (të) mb > **BREDHJ•E A.**

brefotróf i m sh e et Shtëpi e foshnjës;

jetimore. **breg u m sh brígje brígjet**

♦ Pjesë a rrip toke që kufizon në anë një rrjedhë uji, det, liqen etj.; anë toke buzë një sipërfaqeje uji. **Breg shkëmbor (ranor). Breg më breg. Në brigjet e... Lundroj gjatë bregut.**

♦ Vend i ngritur në dyshtemenë e detit. **Bregu i parë.**

♦ Vend i ngritur, kodër e vogël, kodrinë; grumbull a pirg dheu buzë një grope, një hendeku etj..

♦ Buzë e një sendi. [veç ndodh që valë e ëndrrave të trishta/ E sjell në breg të shtratit tim si shpezë! (DA).]

♦ Buzinë; vend ku mbaron diçka. **Bregu i pëlhurës. Në breg të pyllit.**

♦ Ushqim i bërë tokël; pjesë ushqimi e ngjeshur si lëmsh; kokërr. **Një breg sheqer.**

♦ Pjesë e tultë e gishtit të madh.

*

As në det, as në breg Në asnjë vend, asgjekundi; në një gjendje kur dikush s'di nga t'ia mbajë; as në qiell as në tokë.

Breg më breg I mbushur plot, me majë, buzë për buzë.

Dal në breg Ia dal mbanë një pune të vështirë; shpëtoj nga rreziku; kapërcëj një vështirësi.

Dalim në breg Arrijmë në një përfundim; biem në marrëveshje; merremi vesh.

E bëri dheun (sheshin, fushën) breg Vdiq.

E nxjerr në breg dikë E nxjerr dikë nga një vështirësi e madhe; e shpëtoj dikë nga një rrezik.

Flas kodra pas bregut Them dokrra, gjepura.

Fshihem pas bregut Përpiqem të mbuloj veprimet e mia.

Gjahu në breg e qëlloj në kodër Veproj pa i peshuar e pa i matur mirë gjërat; veproj kot, kuturu.

I bie breg pas bregu Nuk flas haptas; nuk i them gjërat drejtpërdrejt; e sjell fjalën anës e anës.

Ku është fushë, bëhet breg *fj u* Vështirësi mund të lindin; kurdoherë mund të dalin pengesa.

Nuk nxjerr (nuk qit) gjë në breg Nuk është i aftë për të kryer një punë; nuk ia del dot në krye një pune.

Qyqe bregu Grua e keqe nga goja, që flet shumë dhe ndjell të këqija, grua gjuhëhelm.

**

Bregu i Artë *gjeog*

♦ Departament në Francën Verilindore.

♦ Ish-koloni britanike në Gjirin e Guinesë, në Afrikën Perëndimore; fitoi pavarësinë më 1957 me emrin Ganë.

Bregu i Fildishtë *gjeog* Republikë në Afrikën Perëndimore, në Gjirin e Guinesë.

Bregu i Kaltër Rivierë mesdhetare në bregun juglindor të Francës.

Bregu Perëndimor *gjeog* Territor pa dalje në det, i pushtuar nga Izraeli, në afërsi të brigjeve të Mesdheut Lindor, që përfshin edhe pjesën lindore të Jeruzalemit.

bregabúnas e mb I brigjeve të Bunës; që ka të bëjë me banorët a vendasit pranë brigjeve të saj.

bregabúnas i m sh - it Banor a vendas pranë brigjeve të Bunës. **bregabúnas•e ja f sh e et f e BREGABUNAS I.**

bregacór e mb G I brigjeve të Bunës; që ka të bëjë me banorët a vendasit pranë brigjeve të saj.

bregacór i m sh ë ët G Banor a vendas pranë brigjeve të Bunës. **bregacór•e ja f sh e et G f e BREGACOR I.**

bregadétas e mb > BREGDETAS E.

bregadétas i m > BREGDETAS I.

bregadétas•e *ja f e* **BREGADETAS I.**

bregadjáth•ë *i m sh e et ushq* Gatesë me miell të zier e ndrequr me djathë e vezë.

bregáj•ë *a f sh a at krahin* Breg i ulët.

bregál•e *ja f sh e et* Breg i vogël; vend paksa i ngritur. > **BREGOR•E JA.**

bregalím *i m* Rrokullimë teposhtë, nga njëfarë lartësie.

bregálk•ë *a f sh a at krahin G* Breg i ulët.

bregalóc *i m sh a at G* Breg i ulët.

bregal•ój *kal óva úar* Rrokullis teposhtë nga një lartësi e vogël.

bregalúar (*i e*) *mb (Gur)* i rrokullisur teposhtë nga një lartësi e vogël.

bregalúmas *e mb* I brigjeve të lumit; që ka të bëjë me a banorët a vendësit pranë brigjeve të lumit.

bregalúmas *i m sh - it* Banor i viseve pranë brigjeve të lumit. **bregalúmas•e** *ja f sh e et f e* **BREGALUMAS I.**

bregamátas *e mb* I brigjeve të Matit; që ka të bëjë me banorët a vendësit pranë brigjeve të Matit.

bregamátas *i m sh - it* Banor i viseve pranë brigjeve të Matit.

bregamátas•e *ja f e* **BREGAMATAS I.**

bregamíll *i m sh e et bis anat A* Gyp i aparatit të tretjes, që çon ushqimin nga goja në stomak. > **EZOFAG U.**

brégas *i m sh - it* Banor i viseve pranë brigjeve. **brégas•e** *ja f sh e et f e* **BREGAS I.**

brégc•ë *a f sh a at orn (Merops apiaster)* Zog sa mëllenja, me pendë të gjelbra; rron brigjeve të lumenjve. > **GARGU•LL LLI; BABIL I.**

bregdét *i m sh e et* Rip toke anës detit; breg deti; krahinë përgjatë bregut të detit.

bregdetár *e mb* I bregdetit; që ka të bëjë me bregun e detit. **Qytet bregdetar. Mbrojtje**

bregdetare *usht. Vijë bregdetare. [dukuri dialektore karakteristike për të folmet bregdetare të Shqipërisë së Mesme dhe të toskërishtes (GjSh).]*

bregdetár *i m sh ë ët*

♦ > **BREGDETAS I.**

♦ *kryes sh usht* Rojë bregdetare.

bregdetár•e *ja f sh e et f e* **BREGDETAR I; BREGDETAS I.**

bregdétas *e mb* Bregdetar; i bregdetit; që ka të bëjë me banorët a vendësit e një krahine bregdetare.

bregdétas *i m sh - it* Banor a vendës i një krahine bregdetare. **bregdétas•e** *ja f sh e et f e* **BREGDETAS I.**

brégë *t f sh krahin* > **BREKË T.**

brég•ë *a f sh a at* Copë; thelë (*buke, mishi*).

brég•ël *la f sh la lat* Breg i ulët.

brég•ën *na f sh a at kryes sh G*

♦ Shenjë e lënë nga mbyllja e një plage.

♦ Shenjë e lënë në lëkurë nga fshikulli a kamxhiku.

brég•ën *na² f sh a at G* Skarpat i tarracave; mur mbajtës i tarracave. **bregëzim** *i m sh e et det* Afrim në breg dhe lidhje e anijes a barkës. **bregëz•óhet úa (u) úar det**

I *vetv veta III (Anija, barka)* afrohet në breg; zë vend dhe lidhet në breg.

II *pës e* **BREGËZ•OJ.**

bregëz•ój *kal óva úar det* Afroj dhe lidh në breg (*anijen, barkën*). **bregëzúar** (*i e*) *mb (Anije, barkë)* e afruar dhe e lidhur në breg. **bregí** *a sh - të meteo G* Re të mëdha që ngrihen nga deti. **bregínj•ë** *a f sh a at* Vend me brigje a bregore.

bregisht•ë *a f sh a at* Vend me bregore, tokë brigje-brigje; tokë brinjë, e thatë e që mezi punohet.

bregliqén *i m sh e et* Rrip toke anës liqenit; breg liqeni; krahinë përgjatë bregut të liqenit.

bregliqénas *e mb* I brigjeve të liqenit; që ka të bëjë me banorët a vendësit e viseve në brigjet e liqnit.

bregliqénas *i m sh - it* Banor a vendës i viseve pranë brigjeve të një liqeni.

bregliqénas•e *ja f sh e et f e* **BREGLIQENAS I.**

breglúmas *e mb* > **BREGALUMAS E.**

breglúmas *i m sh - it* Banor i viseve pranë brigjeve të një lumi.

breglúmas•e *ja f e* **BREGLUMAS I. > BREGALUMAS I.**

breglúm•ë *i m* Breg i lumit.

breglumór *e mb* I brigjeve të lumit; që ka të bëjë me brigjet e lumit. **brégna-brégna** ² *G ndajf* Në trajtë skarpatesh.

brégna-brégna ² *mb* I mbushur me shenja plagësh të mbyllura a të fshikujve. **bregn•óhet** *vetv dhe pës e* **BREGN•OJ. > BREGN•UE (me u).**

bregn•ój *kal G* > **BREGN•UE (me).**

bregn•úe (me) *kal óva úe G* Shënoj me bregna; lë shenja plagësh.

bregn•úe (me u) *G vetv dhe pës e* **BREGN•UE (me).**

bregnúem (i) e (e) *mb G* I shënuar me bregna.

bregól•e *ja f sh e et* Sop; vend i ngritur; breg i ulët. **bregór** *e mb*

♦ *(Vend)* me bregore.

♦ *(Vend)* brigje-brigje.

♦ > **BREGDETAR E.**

bregór•e *ja f sh e et* Vend i ngritur; breg i vogël; kodër e vogël. [Ullishtat e pavjelura gjëmojnë si dallgë nëpër bregore (BXh).] [Ju bregore bukuroshe dhe ju lumenj të kulluar (NF).]

*

Bregoret në fushë rrëfejnë si male *ff u* Edhe gjëja e vogël a e parëndësishme duket e madhe a e rëndësishme kur s'ka me se të krahasohet.

bregósun (i e) *mb G* Bregor; kodrinor; me

brigje. **brégsht•ë** *a f sh a at J* Vend me bregore.

bregúl•e *ja f sh e et Ç* Bregore.

breg•úer óre *mb G* Bregor; i bregut.

bregujór *e mb libr* I bregut; që ndodhet në breg të lumit, liqenit etj. **Mur bregujor.**

brégz•ë *a f sh a at* Thekë të buzës së peshqirit etj.

bré•hem *vetv va (u) rë*

♦ *veta III (Plaga etj.)* kruhet; ha.

♦ Grindem me dikë; bëj sherr, hahem e grihem me dikë; hahem me vetveten; vuaj përbrenda.

brehtián *e mb let (Teatër)* i stilit të Bertolt Brehtit (dramaturg gjerman, 1889-1956).

brehúshë *mb krahin G (Njeri)* qullash.

brej ta

tur I kal

♦ E ha (*diçka*) me dhëmbë duke e grirë grimca-grimca, grimcoj me dhëmbë (*diçka të fortë*).

Brej një copë bukë. Krimbi bren drurin. [Nën pezmi kundërshtarësh Zeusi brente thonjtë (GB).]

♦ *veta III* E ha pak e nga pak, e gërren; e dëmton duke e kuar e duke i hequr grimca pak nga pak. **Era bren tokën.**

♦ *fig* Rrënoje a dëmtoj pak e nga pak. [dhe ndiej ciklonet e stepave/ si duan të ma brejnë emrin prej guri. (VZh).]

♦ *veta III fig* (me trajtë të shkurtuar të përëmrës vetor në dhanore) Më mundon (diçka) përbrenda vazhdimisht; më grin (diçka) përbrenda pak e nga pak; s'më lë të qetë (diçka). **II** *jokal veta III* Më kruhet; më ha shumë.

*

Brej hekur me dikë Grindem keq (hahem a bëj sherr) me dikë.

Brej (ha) hekurin (çelikut, plumbin, gurin) me dhëmbë Jam shumë i zoti a shumë trim etj.; ia dal mbanë çdo gjëje; marr gjak në vetull; bëj njërrën nga inati; s'përmbahet nga zemërimi.

Më bren krimbi Më mundon diçka përbrenda vazhdimisht; më grin përbrenda pak e nga pak dhe s'më le të qetë.

Më bren zemra Dyshoj për dikë a për diçka; më ha dyshimi.

Më bren zemrën Më shqetëson vazhdimisht, nuk më lë të qetë një dyshim a një çështje që kërkon zgjidhje.

bréjç•ë a ¹ *f sh a at* Thikë e vogël pa dorezë ose teh brisku që përdoret për të kuar ose për të gërryer diçka.

bréjç•ë a ² *f sh a at krahin G* > **BREJ•Ë A.**

bréj•ë a f Sëmundje që shfaqet me kalbjen e mishit rreth plagës. > **GANREN•Ë A; QIM•E JA.**

brejsh•ë a f sh a at Pyll a vend me bredha.

brejtán e ¹ *mb G* Brejtës; gërryes.

brejtán e ² *mb bis G (Njeri)* që s'i rrihet pa marrë diçka qyl.

brejtár e mb zool (Kafshë) e rendit të brejtësve; brejtëse; që ha duke brejtur; që e bren ushqimin.

brejtárë t m sh zool Kafshë

brejtëse. **bréjt•ë (me) kal a ë G >**

BREJ. bréjtë (me u) G vetv >

BRE•HEM. bréjtës e mb

♦ *zool (Kafshë)* e rendit të brejtësve.

♦ *zool (Kafshë)* brejtëse; që ha duke brejtur; që e bren ushqimin.

♦ Gërryes; që ka veti gërryese. **Lëndë brejtëse.**

bréjtës i m sh - it zool Gjitarë me dhëmbët e parë të mëdhenj e të mprehtë, që ushqehen duke brejtur bimë e fruta; përfshin lepujt, ketrat, minjtë etj.

bréjtj•ë a f sh e et

♦ Gërryerje me dhëmbë.

♦ Gërryerje; erozion.

bréjtur (i e) mb

♦ I grimcuar a i ngrënë me dhëmbë; i ngrënë e holluar nga fërkimi. **Litar i brejtur.**

♦ *fig* I munduar nga një hall.

♦ (*Shkëmb etj.*) i gërryer nga faktorët atmosferikë.

bréjtur it (të) as

♦ Brejtje. **S'pushon së brejturi.**

♦ *krahin G* Sifiliz.

♦ *krahin* Gangrenë.

brek u m sh bríge bríget J > **BRE•G U.** [Nëpër fush' e brek mi brek/ Këmba tokën as ta prek (FN).]

brekazi u m sh nj një ent (Lucanus cervus) Brumbull që jeton në pyje ahesh e gështenjash, me trup të zi e të gjatë dhe me dy brirthe të degëzuar.

brékç•ë ja f sh e et gjeol Shkëmb i përbërë nga copëza të çimentuara bashkë.

brekçím i m gjeol Proces i formimit të brekçeve.

brekçór e mb gjeol I formuar me çimentimin e copëzave. **bréke t f sh** A Pantallona.

brekelíndta t f sh A Mbathje. > **BREKË T.**

brék•ë t f sh

♦ Veshje e brendshme e hollë, që mbahet në trup nga mesi e poshtë; të mbathura, mbathje.

Brekë të gjata (të shkurtra). Brekë banje (sporti). Në brekë i veshur vetëm me të mbathura. [pa përmendur brekët e ashpra e të forta, do të thoshe prej shajaku, **tamam brekë heroike, siç thoshte Nik Balliu.** (IK).]

♦ *bis* Pupla të mëdha e të dendura të disa shpendëve te këmbët. **Gjel (pëllumb) me brekë.**

*

Jam bythë e brekë me dikë keq Jam tepër i afërt (i lidhur shumë ngushtë) me dikë.

Me brekë nëpër këmbë tall

♦ I mundur; i turpëruar.

♦ Me frikë të madhe e rrëmujë.

E zë (e gjej) me brekë nëpër këmbë (nëpër shalë, zvarrë) dikë tall E zë ligsht dikë; e gjej në pozitë të pahijshme dikë.

S'di të mbathë as brekët; s'di të lidhë as ushkurët e brekëve për b S'është i zoti a i aftë për asgjë; është fare i humbur.

brekëçjérrë mb bis > **BREKËGRISUR.**

brekëçjérr•ë a bis f e **BREKËÇJERR•Ë I.**

brekëçjérr•ë i m bis > **BREKËGRISUR I.**

brekëdhíer mb shar

♦ I trembur aq keq sa i ka shpëtuar nevoja në brekë.

♦ Frikash.

brekëdhíer i m sh - it shar

♦ Njeri i trembur aq keq sa i ka shpëtuar nevoja në brekë.

♦ Frikacak.

brekëdhíer a shar f e **BREKËDHIER I.**

brekëgrísur mb bis

♦ (Njeri) me brekë të grisura; me rrobat copë-copë.

♦ Shumë i varfër; i këputur.

brekëgrísur i m sh - it bis

♦ Njeri me brekë të grisura,

♦ Njeri shumë i varfër, i këputur.

brekëgrísur a f sh a at e **BREKËGRISUR**

I. brekëlëshúar mb f (Femër) e përdalë.

brekëlëshúar a f sh a at keq Femër e përdalë.

brekëmbúshur mb shar > **BREKËDHIER.**

brekór•e ja f sh e et Pelenë; ndrizë.

brekëpalídhur mb keq (Femër) e përdalë.

brekëpalídhur a f keq Femër e përdalë.

brekëshúrrë mb tall (Njeri) që i ka lagur brekët (nga frika).

brekëshúrr•ë a m dhe f tall Njeri që i ka lagur brekët (nga frika).

brékëth i m sh a at zool Ç Bretkosë mashkull.

brekëthés mb (Njeri) i veshur me brekë tepër të gjera, që i bien si thes në trup.

brekëzézë mb > **BREKUSHEZEZË.**

brekëzí mb > **BREKUSHEZI.**

brekëzí u m sh nj jtë Brekushezi.

brethk u m sh ë ët zool A Bretkosë.

brekúsh•e *f sh* Veshje e jashtme si brekë të gjata e të gjera. **brekusheçjérrë** *mb* > **BREKËÇJERRË**.

brekushegrísur *mb bis* **BREKËGRISUR**.

brekushezézë *mb* (*Grua*) e veshur me brekushe të zeza.

brekushezéz•ë *a f sh a at* Grua e veshur me brekushe të zeza. **brekushezí** *mb* (*Burrë*) i veshur me brekushe të zeza.

brekushezí u *m sh nj jtë* Burrë i veshur me brekushe të zeza.

brélis•e *ja f sh e et orn* krahin Qukapik.

bremáj•ë *a f sh a at* *G* Cergë, pëlhurë e merimangës. **bremák** *u m krahin* Masë drithi e barabartë me gjysmë thesi.

brém•e *ja f sh e et* *G* Barrë a ngarkesë drithi sa një shekë (*nga 50 deri 100 kg*). **brém•e** *ja (e) f sh e et (të)* *G* Brejtje; vend i brejtur (*në rrobë etj.*).

Brémen *i m gjeog* Shtet dhe kryeqytet i këtij shteti në Gjermaninë Verilindore. **brém•ë (i) e (e)** *mb* *G* I brejtur; i brerë.

brémit (*të*) *as* *G* Brejtje; veprim i të brejturit.

brémj•e *ja f sh e et* *G* Të brejturit.

bremtáj•ë *a f sh a at* *G ent* > **TENJ•Ë A**.

brézm•ë *a f sh a at* Kapistër.

bren *i m sh e et usht* Mitraloz i lehtë me dy këmbëza. **brêna** *t krahin* *G sh i* **BRI NI**.

brenc *i m sh ë ët* Thikë për pastrimin e kores së djegur të bukës.

brénda *I ndajf*

♦ Në vendin a hapësirën e përfshirë në kufijtë e diçkaje; në pjesën e brendshme të diçkaje, në brendësi; në hapësirën që kapin kufijtë e një vendi; në një vend të mbyllur.

Brenda në kuti. Fute brenda. Hyj brenda. Dhomë me banjë brenda.

♦ Në pjesën e brendshme të diçkaje, në pjesën që nuk duket, në sipërfaqen e brendshme.

Lyej nga brenda.

♦ Në gjirin e një grupi shoqëror, familjeje, njësie administrative, organizate etj.

♦ Në zemrën e në shpirtin e dikujt, në botën e brendshme, përbrenda. **E mbaj brenda** nuk e shpreh, nuk e shfaq atë që ndiej...

♦ Në fushën tonë. **Ndeshjen tjetër e kemi brenda.**

II *si mb* (*Punë*) që bëhet nga pjesëtarët e kompanisë a të familjes.

III *si em* Pjesë e brendshme e diçkaje. **Është kalbur nga brenda.**

IV *para fj* Përdoret me emër në rrjedhore:

♦ kur diçka ndodhet a kryhet në pjesën e brendshme të sendit ose në vendin që shënon emri, në hapësirën që përfshijnë kufijtë e një vendi, në pjesën e padukshme të diçkaje etj.

Brenda shtëpisë (dhomës, klasës). Brenda mureve të oborrit. Brenda portës. Brenda vendit (shtetit). Brenda kufijve (caqeve). Brenda vijave kufizuese të fushës.

♦ kur dikush a diçka ndodhet ose kur diçka kryhet në gjirin e një grupi shoqëror, të një njësie administrative, të një ndërmarrjeje, të një organizate a të diçkaje tjetër të shënuar nga emri, në brendësi të asaj që shënon emri. **Brenda ndërmarrjes (organizatës, partisë).**

Brenda lëvizjes. Brenda garës. Brenda listës. Brenda radhëve.

♦ kur diçka nuk i kalon kufijtë, masën, numrin, mundësitë etj., kur bëhet ashtu si është vendosur a pranuar; kur diçka kryhet në përputhje me atë që shënon emri, sipas asaj që shënohet nga emri. **Brenda planit (programit, zotimit, parashikimit). Brenda numrit.**

Brenda mundësive. Brenda rregullit (rregullores). Brenda radhës. Brenda ligjeve. Brenda temës.

♦ kur diçka kryhet në kohën e caktuar ose gjatë kohës që shënon emri, ndërmjet kufijve të kësaj kohe. **Brenda ditës (javës, vitit). Brenda prillit (shtatorit...). Brenda orarit.**

Brenda orëve të mësimi (të punës). **Brenda** një kohe të shkurtër. **Brenda** tre muajsh (pesë minutash).

*

Dhëndërr brenda Ai që hyn dhëndër në shtëpi të nuses. > **KOLLOVAR I.**

Bie brenda (me këmbët e mia) ♦ Bie në gabim; e pësoj; bie në grackë. ♦ *bis* Bie në dashuri; dashurohem. ♦ *bis* Bie në burg, burgosem.

I futem (i hyj) brenda diçkaje ♦ Kuptoj, e marr vesh mirë diçka; njoh thelbin e diçkaje.

Jam brenda nuk jam në kundërshtim me një rregull, kërkesë etj. ♦ *keq* I përmbahem formalisht diçkaje; përpiqem ta zbatoj diçka në dukje.

E marr kalanë nga brenda Ia arrij qëllimit duke shfrytëzuar rrethanat e brendshme.

Sa për të qenë brenda Sa për të qenë në rregull me diçka, që të mos jem në kundërshtim me të.

brénda- *fjalëform* Pjesë e parë e fjalëve të përbëra, të cilat shënojnë vendin ndërmjet kufijve të diçkaje, ku gjendet një send a ku kryhet një punë etj.

brendabërthamór e mb fiz Që ndodhet a zhvillohet brenda bërthamës.

brendadialektór e mb gjuh (Dukuri) që shfaqet a zhvillohet brenda një dialekti.

brendaeptím i m gjuh Përdorim i morfemave për të treguar një ndryshim gramatikor, sintaksor a semantik.

brendafisnór e mb Që ka të bëjë me fisin; që bën pjesë në fis; që është a ndodh brenda fisit.

Martesë brendafisnore.

brendafolklorík e mb libr Që haset brenda folklorit të një vendi a krahine. [Përveç faktorëve brendafolklorikë dhe ndikimeve prej folkloristikës europiane... (ShS).]

brendafútës mb libr (Organ) që futet në një organ tjetër.

brendafútj•e a f sh e et libr Futje e një organi brenda një tjetri, gjatë aktit seksual. **brendagojór e mb mjek** Që është a ndodhet brenda gojës.

brendagjuhësór e mb Që ndodh a shfaqet brenda një gjuhe. **brendakafkór e mb anat** Që ndodhet brenda kafkës.

brendakapitalíst e mb (Dukuri) që shfaqet a zhvillohet brenda sistemit kapitalist.

brendakomuníst e mb (Dukuri) që shfaqet a zhvillohet brenda sistemit komunist.

brendakthím i m sh e et fizio Lëvizje e gjymtyrëve me pëllëmbën ose shputën të kthyer poshtë ose brenda.

brendakthýer (i e) mb fizio (Gjymtyrë) e kthyer me pëllëmbën ose shputën të kthyer poshtë ose brenda.

brendakthýes e mb anat: Muskul brendakthyes muskul që e kthen gjymtyrën me pëllëmbën ose shputën brenda.

brendamitrór e mb mjek Që është ose zhvillohet brenda mitrës.

brendamolekulár e mb Që ndodhet a zhvillohet brenda

molekulës. **brendamuskulór e mb mjek (Injektim)** në muskul.

brendandézur (i e) mb libr

♦ (*Zjarr etj.*) që digjet pa flakë.

♦ *fig (Ndjenjë)* që vlon përbrenda. [Benga s'të është/ as flakë e flashkët/ as përditshmëri e zëshme/ po plagëzë e heshtur/ e brendandezur! (ShM).

brendapërbrénda

I ndajf Vetëm brenda diçkaje a dikujt. **Le të mbetet brendapërbrénda** le të mbetet midis nesh.

II parafj Përdoret me emra të rasës rrjedhore, që shënojnë vend a diçka tjetër me caqe, përbërje e përmasa të përcaktuara, me kuptimin vetëm në hapësirën që përfshijnë kufijtë e diçkaje, vetëm në pjesën e brendshme të diçkaje, vetëm në gjirin e diçkaje.

Brendapërbrénda familjes (vendit, shoqërisë).

brendaqelizór e mb bio Që ndodh a zhvillohet brenda qelizës.

brendasocialíst e mb libr (*Dukuri*) që shfaqet a zhvillohet brenda sistemit socialist; që zhvillohet a ndodh brendapërbrenda socialistëve. [**Ndonjëherë i humbur në fjalorin shterpë të konfliktit brendasocialist** (VS).]

brenda•shkrúaj kal shkróva shkrúar *gjeom* Vizatoj (*një figurë*) brenda një tjetre.

brenda•shkrúhet shkrúa (u) shkrúar *pavet dhe pës e* **BRENDASHKR•UAJ.**

brendashkrúar (i e) mb gjeom (Figurë) e vizatuar brenda një tjetre.

brendashkrúesh•ëm (i) me (e) mb gjeom Që mund të vizatohet brenda një tjetre.

brendasht•óhet vetv úa (u) úar veta III dhe pës e **BRENDASHT•OJ.**

brendasht•ój kal óva uar gjuh Shtoj (*një element morfologjik*) në trupin e një fjale.

brendashtés•ë a f sh a at gjuh Element morfologjik i shtuar në trupin e një fjale.

brendashtúar (i e) mb inf (Element morfologjik) i shtuar në trupin e një fjale.

brendatajítës e mb anat (Gjëndër) me tajitje të brendshme; endokrine.

brendatrupëzím i m sh e et libr Bashkim a përfshirje e diçkaje të re në diçka tjetër që ekziston.

brendatrupëzúes e mb Që bashkon a përfshin diçka të re në diçka tjetër që ekziston.

brendatrupór e mb mjek Që ndodhet a zhvillohet brenda trupit.

brendavenóz e mb mjek (Injeksion) brenda venës.

bréndazi ndajf Brenda; nga brenda, së brendshmi. **Brendazi e jashtazi.**

bréndës i m sh - it

♦ Njeri që ka lidhje gjaku me një familje a lidhje shumë të afërta me një rreth shoqëror; njeri i brendshëm.

♦ Njeri që ka lidhje të drejtpërdrejta pune me një ndërmarrje, me një institucion etj., punonjës i tyre.

bréndëse t f sh Zorrë, plëndës, mëlçi e pjesë të tjera të kafshës së therur për mish.

brendësi a f

♦ Pjesë e brendshme e diçkaje; hapësirë që përfshihet brenda kufijve të diçkaje. **Në brendësi të pyllit. Në brendësi të tokës (ishullit, kontinentit).**

♦ Brendi, përmbajtje; thelb i një çështjeje. **I hyj në brendësi. E njoh në brendësi. brendësi•ë a f > BRENDËSI A.** Në brendësiat e shpirtit.

brendëzáj ndajf Nga brenda; përbrenda.

bréndi m pandrysh Pije e fortë alk(o)olike e prodhuar nga distilimi i verës ose fermentimi i lëngut të frutave.

brendí a f

♦ Përmbajtje e një vepre, shkrimi, letre etj.; përmbajtje e një pune a veprimtarie; thelb i diçkaje.

♦ Përmbajtje a kuptim i diçkaje; ajo që shprehet me një formë të caktuar. **Brendia dhe forma. Brendia e fjalisë.** [**Kolë Ashta i qaset shtruar shqyrtimit filologjik dhe përshkrimit të hollësishëm të brendisë e të formës gjuhësore të atij dokumenti** (GjSh).]

♦ Në brendi të vendit.

♦ > **BRENDËSI A.**

brendiór e mb I brendisë; që ka të bëjë me brendinë; i vështruar në pikëpamje të brendisë. **bréndsh•ëm (i) me (e) mb**

♦ Që gjendet a kryhet brenda diçkaje; që përfshihet brenda kufijve të diçkaje. **Xhep i brendshëm. Det i brendshëm** det i rrethuar me tokë nga të gjitha anët. **Pjesa e brendshme e vendit.**

♦ *anat* Që ndodhet brenda trupit të njeriut a të kafshëve. **Organet e brendshme. Sëmundje të brendshme mjek** sëmundje të organeve që ndodhen brenda trupit të njeriut.

♦ Që lidhet me anën shpirtërore dhe me veprimtarinë psikike të njeriut; që i përket kësaj veprimtarie; që ndodh në shpirtin e njeriut. **Botë (gjendje, ndjenjë) e brendshme. Vrull (hov) i brendshëm. Forcë (shtysë) e brendshme. Zë i brendshëm.**

♦ Që ka të bëjë me përmbajtjen e diçkaje ose lidhet me thelbin e saj; që është si bazë e diçkaje. **Shkaqe të brendshme. Lidhje e brendshme. Zhvillim i brendshëm. Kundërti (ligje) të brendshme.**

♦ Që lidhet me jetën e një vendi, të një rrethi shoqëror a të një familjeje; që i përket veprimtarisë brenda një shteti, një njësie administrative, një ndërmarrjeje a një institucioni, një organizate etj. **Gjendje (politikë) e brendshme. Prodhim (treg) i brendshëm. Ministër i Punëve të Brendshme.**

* *

luftë e brendshme Luftë civile.

motor me djegie të brendshme Automjet që punon me anë të energjisë së çliruar nga lënda djegëse në motor.

nxënës i brendshëm Konvikor.

njeri i brendshëm Njeri me lidhje farefisnie, familjare ose shoqërore.

planet i brendshëm *astr* Planet si Merkuri e Afërdita, orbita e të cilëve ndodhet brenda orbitës së Tokës.

qark i brendshëm *el* Qark elektrik brenda një pajisjeje.

rimë e brendshme *let* Rimë e një fjale në mes të një vargu me një fjalë tjetër në fund të vargut ose në mes të vargut tjetër.

sekrecion i brendshëm *fizio* Lëng që prodhohet nga një gjëndër dhe derdhet në gjak ose në cipën e një organi.

brëndsh•ëm mi (i) *m sh ëm mit (të)* Njeri me lidhje gjaku me një familje a lidhje shumë të afërta me një rreth shoqëror; njeri me lidhje të drejtpërdrejta me një vend pune; njeri i brendshëm.

brëndshm•e ja (e) *f kryes sh e et (të)*

♦ Pjesë e brendshme e diçkaje. > **BRENDËSI A.**

♦ *sh* Organe të brendshme të njeriut a kafshës. > **RROPULLI TË; PËRBRËNDSA T.**

Supë me të brendshmet e qengjit.

♦ *sh* Veshje të brendshme.

brëndshmi (së) *ndaiff* Nga ana e brendshme; nga brenda. **Së brendshmi e së jashtmi.** **brënë** *ndaiff krahin G (Uji shkon)* me vrull; me rrëmbesë.

brén•ë a *f sh a at*

♦ Shkop i gjatë e i trashë për të thurur gardh.

♦ Shkop i gjatë për të shkundur arra, ullinj etj.

♦ Shtagë për të shtyrë lundrën.

brén•ë a *f sh a at*

♦ Lloz.

♦ *mek* Shtagë e pistonit.

♦ *tek* Bjellë.

brén•ë a *f sh a at krahin G*

♦ Tokë e rrëzuar, e shembur.

♦ Greminë; vend i thyer.

brén•ë a *f sh a at bujq krahin* Lesë a thurimë për të rrafshuar arën e lëruar, për të thyer plisat.

brén•ë a *f sh a at G* Ndëshkim
hyjnor. **brénga-brénga**

I ndaiff Në trajtë brengash; me gunga. **II**

mb I mbushur me brenga, me gunga.

brengájk•ë a *f sh a at G* Grua a vajzë me fytyrën tërë vraja a brenga.

brengán e mb *G (Njri)* me fytyrën tërë vraja a brenga.

brengán i *m sh ë ët G* Njeri me fytyrën tërë vraja a brenga.

bréngán•e ia *f sh a at G f e* **BRENGAN I.**

bréngç e mb *G >* **BRENGAN E.**

bréngç i m sh ë ët *G >* **BRENGAN I.**

bréngç•ë a *f bot (Pulicaria disenterica)* Bimë barishtore e viseve të thata, me kërcell deri 50 cm, me lule të verdha si luleshqerra, me erë të rëndë, që çel në fund të shtatorit.

bréng•et *vetv - (u) ur veta III (Balli etj.)* ngrihet si gungë kur përplasat në diçka të fortë. **bréng•ë a** *f sh a at*

♦ Gjendje shpirtërore e shqetësuar dhe e rëndë; trishtim i thellë nga malli për dikë, nga vuajtjet etj.; vuajtje e rëndë shpirtërore a hidhërim. [Mjegull e mejhanes ra mbi

bréngat/ gjokset e çingjive u mbuluan/ heshtën harqet, u nemitën këngët (DA).]

[Ministri mendoi se do të duronte me lehtë shfryrjen e tij, sesa atë **bréngë**. (IK).]

♦ Hall a shqetësim i madh. [Një tjetër **bréngë kam, që s'di me kë ta ndaj/ në këtë mot zhgënjimesh pambarim!** (JB).]

♦ Telash; bezdi. **Kam një bréngë me dikë.**

bréng•ë a *f sh a at*

♦ *mjek veter* Sëmundje shfaqet me ënjtje të grykës. > **FYTI I KEQ; DIFTERI A.** **bréng•ë**

a *f sh a at* Bullungë që u del njerëzve e kafshëve dhe shenja që lë në trupin e tyre; gjurmë a shenjë plage; gjurmë që mbetet si gungë në trup të bimëve, pasi është mbyllur një prerje, një gërvishtje etj. > **MËLL•Ë**

A. bréng•ë a *f sh a at krahin*

♦ Shpat mali a kodre.

♦ Kodrinë.

bréng•ë a *f bot: Bréngë thiu bot (Asparagus acutifolia)* bimë barishtore e zambakorëve, me kërcëj të shtrirë përdhe, me gjethe të holla e të mprehta; del nëpër vende pyjore të thata.

bréngëmádh e mb

♦ (Njeri) me një bréngë të madhe a hidhërim të thellë në shpirt; që ka pësuar një fatkeqësi të rëndë.

♦ (Jetë) me vuajtje të mëdha.

♦ (Ngjarje) që sjell brena të mëdha.

bréngë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri me një bréngë të madhe a hidhërim të thellë në shpirt; njeri që ka pësuar një fatkeqësi të rëndë.

bréngë•mádh e mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e BRENGËMADH

I. bréngëplot mb Bréngëmadh; bréngëshumë; hallemadh.

bréngëshumë mb > BRENGËMADH E.

bréngëzënë mb I mallkuar; që e ka zënë mallkimi.

bréng•óhem *óva (u) úar*

I vetv Bëhem me bullunga a shenja plagësh në trup.

II pës e BRENG•OJ.

bréng•óhem *óva (u) úar vetv dhe pës e BRENG•OJ².*

bréng•ój¹ kal óva úar I Bëj me bullunga a shenja plagësh. **II jokál** Bëhem me bullunga a shenja plagësh.

bréng•ój² kal óva úar > BRENGOS.

bréngós kal a ur I krijoj (*dikujt*) një gjendje shpirtërore të shqetësuar e të rëndë, e hidhëroj shumë, e bëj të vuajë shpirtërisht, i shkaktoj një bréngë.

bréngós•em vetv a (u) ur Bie në një gjendje shpirtërore të shqetësuar e të rëndë; mërzhitem shumë nga vuajtjet, nga malli për dikë etj.; vuaj shumë shpirtërisht; hidhërohem, trishtohem; trazohem, shqetësohem thellë.

bréngósës e mb Që shkakton brena.

bréngósj•e a f sh e et Rënie në gjendje shpirtërore të shqetësuar e të rëndë; mërzhitje nga vuajtjet, malli për dikë etj; vuajtje shpirtërore.

brengósur (i e) *mb (Njeri)* me brengë, me vuajtje të mëdha shpirtërore; shumë i hidhëruar e i mërzitur; i trazuar, i shqetësuar thellë në shpirt; (*qëndrim*) që shpreh një vuajtje të brendshme. [Ministri kishte dëshirë të klithte: si mund të jesh i brengosur ti, që me një buzëqeshje na ngjall të gjithëve? (IK).

bréngsh•ëm (i) me (e) *mb* ¹

brengosur. **brengúar (i e)** ¹ *mb*

♦ (*Trung*) me nyja a bullunga.

♦ (*Trup etj.*) i mbushur me shenja plagësh.

brengúar (i e) ² *mb* I shqetësuar nga hallet e mëdha, i vuajtur shpirtërisht; shumë i mërzitur. **brénisht•ë a f sh a at** *K* Bredhishtë; breshtë; mrejishtë.

brén•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës* **BREN•OJ.**

brén•ój kal óva úar *krahin* Lesoj; i shkoj një lesë (*arës së punuar*). >

BRAN•OJ. bréq•e ja f sh e et *zool (Rana ridibunda)* Bretkosë jeshile (uji).

brérëz a f Pajagë e ullirit, që than dhe rrëzon kokrrat.

brerím•ë a ¹ *f sh a at* Vend i rrëpirët ku rrëshqet dheu, shkazmë, rrëshqitë; vend i pjerrët e i lëmuar ku rrëshqasin fëmijët duke u lëshuar nga lart. > **RROKULLIM•Ë A;**

SHKARËZIM•Ë A.

brerím•ë a ² *f sh a at*

♦ Shi i rrëmbyer, me pika të mëdha e të dendura.

♦ Zhurmë e vijueshme e pikave të shiut a e ngjashme me këtë.

♦ Të ftohtë i hidhur me shi e me erë; të ftohtë që të pret. > **THËLLIM I.**

♦ Ç Brymë.

brérj•e a f sh e et

♦ Gjërryerje me dhëmbë; ngrënie nga fërkimi.

♦ Gjërryerje; erozion.

brer•ón jokál ói úar

♦ Bie shi i rrëmbyer me pika të mëdha e të dendura.

♦ (*Shiu*) bën një zhurmë të vijueshme si pikat e shiut kur bien mbi diçka të fortë.

brerór•e ja f sh e et Rreth i shkëlqyer që shihet përqark një sendi të ndritshëm. **Brerorja e Hënës (e Diellit). Ndrít si brerore.**

♦ *art fet* Kurorë e ndritshme, e pikturuar përqark kokave të shenjtoreve, për të treguar shenjtërinë e tyre.

bres i ¹ *m sh a at* *krahin* *G* Ylber.

bres i ¹ *m sh a at* *A* Brez.

brés•ë a ¹ *f sh a at* *bot (Cichorium endivia)* Bimë barishtore njëvjeçare e livadheve, me gjethe të gjata e të dhëmbëzuara, me kërcell të kuq e të bardhë, që përdoret e zier për sallatë; >

RADHIQ•E JA.

brés•ë a ² *f sh a at* Bërsi.

brés•ë a ³ *f sh a at* Rrënjë e hollë.

brés•ë a ⁴ *f sh a at* *krahin* *G* Pyll me njomështina për dhi me keca të vegjël. **brésk•ë a f sh a at** Dhi e bardhë ose çile.

Brest i m *gjeog* Port detar në Francën Veriore.

Brest-Litóvsk u m: **Traktati i Brest-Litovskut** *hist* traktat i paqes midis qeverisë bolshevike të Rusisë dhe qeverive të Europës Qendrore, që shënoi tërheqjen e Rusisë nga Lufta e Parë Botërore.

bresh i m sh a at *A* Breshër.

breshán•ë a f sh a at *vjet* Pushkë e prodhuar në Breshia të Italisë. **bresharák e mb (Flokë bore)** si breshër i hollë.

bresharák u m Breshër i hollë, breshërimë, breshnizë.

breshëllír•ë a f sh a at Gatesë e shkoqur kokrra-kokrra si breshri.

brësh•ën ni m G > BRESH•ËR RI.

brëshër si ndajf Me shumicë; shumë; dendur e me vrull. **I shkonin (binin) lotët breshër.**
brësh•ër ri m sh ra rat

♦ Reshje si kokrriza akulli e formuar nga ngrirja e pikave të shiut. **Breshër kokërmadh.**
Kokërr breshri.

♦ *fig* Shumicë, sasi e madhe ose rrëke e diçkaje. > **BRESHËRI A.** **Breshër gjylesh.**
Breshër pyetjesh.

*

Re me breshër Njeri zemërak, i hidhur; trim i madh, të cilit nuk i del kush përpara.

Iki si reja me breshër (me furtunë) Iki me shpejtësi të madhe.

Iki nga shiu e ra në breshër (bie nga shiu në breshër) Shpëtoj nga një e keqe, por më gjen një e keqe tjetër më e madhe.

S'qëndron breshri mbi breshkë *ff u* Punë që s'bëhet a s'ka si bëhet.

Breshri e rreh e hunda me majë *tall* Kërkon shumë më tepër nga ajo që i takon; edhe qeros edhe qibar; dhi e zgjebosur e bishtin përpjetë.

Kush mbjell duhi, korr breshër e shi *ff u* Kush mbjell erën, korr furtunën; kush bën një të keqe, do ta pësojë nga një e keqe më e madhe.

breshëri a f sh - të usht Të shtëna të menjëhershme me armë automatike ose me shumë armë së bashku. **Breshëri automatiku (mitralozi, pushkësh, artilerie).** **Qitje me një breshëri.** **Përsëndet me breshëri.** [Nga qendra e qytetit vinin breshëri të çmendura armësh. (ED).]

♦ *dhe fig* Shumicë; sasi e madhe dhe e pandërprerë; rrëke e vrullshme dhe e pandërprerë e diçkaje. **Breshëri pyetjesh.**

breshërim i m Rënie e breshrit; reshje breshri.

breshërimë mb I shkoqur e kokrra-kokrra si breshër. **Dhe (tokë)**

breshërimë. breshërim•ë a f sh a at

♦ Rreresh me breshër.

♦ > **BRESHËRI A₂** [Plumbat breshërimë/ t'u përmlodhën brenda (ASh).]

♦ > **BRERIM•Ë A².**

breshëritje a f sh e et > BRERIM•Ë A^{1, 2}.

breshër•ój óva úar kal Qëlloj (një objektiv) me breshëri plumbash.

breshër•ón pavet ói úar veta III Bie breshër.

brëshërt (i e) mb Që është ose bie si breshër.

brëshk u m sh ë ët Mashkull i breshkës.

breshkacák e mb krahin G (Njeri) i ngadaltë e i ngathët, që punon rryeshëm e pa dëshirë.

breshkacák u m sh ë ët krahin G Njeri i ngadaltë e i ngathët, që punon rryeshëm e pa dëshirë.

breshkacák•e ja f sh e et krahin G f e BRESHKACAK U. **breshkalëkurorë**

t m sh zool (Dermochelys) Gjini e breshkës me guall lëkure.

breshka•mádh mádhe¹ mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá shar (Pushtues) italian; që ka të bëjë me trupat pushtuese italiane në Shqipëri në Luftën e Parë dhe të Dytë Botërore.

breshka•mádh mádhe² mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá mjek (Njeri) me fytyrë të gunga të ënjtura e të mbushura me qelb; me breshkëza në fytyrë.

breshka•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë shar Pushtues italian gjatë Luftës së Parë dhe të Dytë Botërore.

breshkamádh•e ja f shar Italia pushtuese e Shqipërisë gjatë Luftës së Parë dhe të Dytë Botërore.

breshkamán i m sh ë ët shar Pushtues italian gjatë Luftës së Parë dhe të Dytë Botërore.

breshkán i¹ m sh ë ët zool Mashkull i breshkës. > **BRESHK U.**

breshkán i² m sh ë ët Njeri i ngathët e dembel; njeri i qullët; njeri i pazoti.

breshkán•ç *ia f sh e et f e* **BRESHKAN I**².

breshkák i¹ *m sh ë ët* Mashkull i breshkës.

breshkák i² *m sh ë ët* Njeri me breshkëza në fytyrë e në trup.

breshkaqén i² *m sh ë ët* *shar* > **BRESHKAMADH I**.

breshkaqén i² *m sh ë ët* Njeri me fytyrë të mbushur me puçrra. **brëshkas** *ndajf krahin G*

♦ Shumë ngadalë; rryeshëm.

♦ *fig* Me mefshtësi; ngathtësisht; pritueshëm.

breshkatár i *m sh ë ët* Njeri që mbledh

breshka. **breshkáv** *kal G* > **BRESHKAV•Ë**

(*me*). **breshkáv•em** *vetv dhe pës e*

BRESHKAV. **breshkáv•ë** (*me*) *kal a ë G*

♦ Mund keqas (*dikë*); rrah.

♦ *fig* Poshtëroj; zhbend.

breshkáv•ë (*m u*) *a (u) ë G*

I *vetv*

♦ Rrihem a mundem keqas.

♦ *fig* Poshtërohem.

II *pës e* **BRESHKAV•Ë** (*me*).

breshkávj•e *a f sh e et G*

♦ Mundje a rrahje keqas.

♦ *fig* Poshtërim.

breshkávun (*i e*) *mb G*

♦ I mundur a i rrahur keqas.

♦ *fig* I poshtëruar.

breshkaxhí u *m sh nj një* > **BRESHKA•MADH**

MADHI. **breshkaxhínj** *të sh i* **BRESHKAXHI U**.

brëshkazi *ndajf*: **Luajmë breshkazi** luajmë dy vetë, duke lidhur duart në leqe të këmbëve dhe duke shtyrë për ta rrëzuar shoshoqin.

brëshk•em *vetv G* > **BRESHK•Ë** (*me u*).

brëshkë (*me u*) *vetv G* Më mbushet fytyra a trupi me

breshkëza. **brëshk•ë** *a f sh a at*

♦ *zool* (*Testudo*) Zvarranik katërkëmbësh i tokës a i detit, i rendit të testudineve ose të kelonieve, me guaskë eshtake a lëkure pulla-pulla, ku mbledh këmbët e bishtin në rast rreziku, me nofulla brinake pa dhëmbë e me bisht të shkurtër. **Gual breshke** tortoise shell.

♦ Gungë e drurit.

♦ > **BRESHKËZ A**.

♦ Lëvozhgë e fortë e lëndës së lisit; guvajë e lëndës së lisit, valanidhit etj.

*

Duket (*shihet*) **breshka** Është rrafsh; s'ka asnjë pengesë për syrin; dallohet çdo gjë shumë qartë; s'ka asnjë pengesë për pamjen.

E do (*e kërkon*) **si breshka gozhdën** E kërkon vetë të keqen.

E kërkoi (*e pësoi, vajti*) **si breshka te nallbani** E kërkoi vetë të keqen; vajti vetë tek e keqja; ç'kërkoi gjeti.

E ruaj si breshka dheun Kam shumë kujdes për diçka; s'e lëshoj kurrë nga dora diçka.

Hirrë breshke *keq* (*Gjellë*) shumë e hollë e pa shije; (*qumësht*) i holluar tepër me ujë. **I**

hipi breshkës *tall* Eci shumë ngadalë; vohonhem shumë; e marr rryeshëm (*një punë*).

Me hapin e breshkës Shumë ngadalë.

Si breshka nëpër plisa Me shumë vështirësi; me mundim të madh.

S'ka fushë pa breshkë *fj u* S'ka gjë pa të meta.

S'qëndron breshri mbi breshkë f u Punë që s'bëhet a s'ka si bëhet.

**

breshkë deti *zool (Chelonioidea)* Lloj breshke me guaskë brinake, me këmbë të përshtatura për notim, e përhapur gjerësisht në ujërat e ngrohta, që mund të qëndrojnë për një kohë të gjatë nën ujë; ushqehet me kafshë të vogla dhe bimë.

breshkë e ugarëve (*Stigmochelys pardalis*) Breshkë me guaskë kockore me pulla ngjyrë kremi deri në të verdhë, me vija të errëta, shumë e përhapur në viset e nxehta; ushqehet me bimë; lloji më i madh arrin deri në 1 m gjatësi dhe peshon deri 50 kg.

breshkë e zezë *zool* > **BRESHKË LËKURORE.**

breshkë lëkurore *zool (Dermochelys coriacea)* Breshkë deti me lëkurë të trashë në vend të guallit të briritë, peshon deri 600 kg, është deri 2 m gjatësi dhe 1.5 m gjerësi.

breshkë mali *zool (Testudo marginata)* Breshkë me guaskë kockore të zezë me pulla të zbërdhulta, e përhapur në viset e ngrohta të Ballkanit; ushqehet me bimë.

breshkë me pllaka *zool (Testudo hermani)* Breshkë deti shumë e madhe, me kokë si sqep; rron në oqeanet me ujëra të ngrohta.

breshkë toke *zool* > **BRESHKË E UGAREVE.**

breshkë uji (ujëse) *zool* > **BRESHKUJËS•E JA.**

grurë breshke *bot* Bimë barishtore njëvjeçare e ngjashme me grurin, që rritet anës arave ose nëpër lëndina; grurë i egër.

li i breshkës *bot* Bimë barishtore e hidhur, me gjethe të holla, të gjata e të dendura, me lule të verdha, që rritet në vende të ulëta dhe nuk e hanë bagëtitë. > **LI I EGËR.**

lule breshke *bot* Bimë barishtore, me gjethe e me degë të mbuluara me push të gjatë, me lule ngjyrë trëndafili, që rritet në vende të thata e fushore.

trëndafil breshke *bot* Lloj trëndafili, me gjethe gjithmonë të blerta, me lule të bardha, me erë të mirë e të grumbulluara në tufa. > **BALKROC•Ë A.**

brëshkë•ë ²*f sh a at det krahin* G Çikrik për ngritjen e velave etj.

brëshkë•ë ³*f sh a at krahin* G Grua e pazonja ose e ngathët në punë.

brëshkë•ë ⁴*f sh a at krahin*

- ♦ Lopë me breza si zebër.
- ♦ Lopë me vija të murrme.
- ♦ Lopë me turi të bardhë.

breshkëçatë *mb bis* I sëmure nga breshkëza.

brëshkëz ²*f sh a at zool* Breshkë e vogël.

brëshkëz ²*f sh a at ent (Diaspididae)* Lloj i një familjeje të madhe insektesh parazitare me 2 650 speciet të mbuluara me një guaskë të hollë, të dylltë e pulla-pulla si guaska e breshkës, që ngjitet në gjethe, në degë a nëpër fruta dhe ushqehet me lëngjet e tyre.

brëshkëz ³*f sh a at*

- ♦ *mjek* Sëmurdje lëkure që shfaqet në trup të njeriut a të kafshës si gungë e vogël.
- ♦ *mjek* Sëmurdje që shfaqet në fyt në trajtë të një gunge të qelbëzuar. > **MËLL•Ë A.**
- ♦ *veter* Dregëzim i buzëve të bagëtisë.

brëshkëz ⁴*f sh a at bot* Gungë në trung të ullirit, që mund të shpëputet e të mbillet si fidan.

brëshkëz ⁵*f sh a at* Valle popullore dasmash, në të cilën kërcimtari kryesor bën disa lëvizje si të breshkës.

breshkór *e mb* Në trajtë të kurrizit të breshkës.

breshkór•e ja *f sh e et usht vjet* Mburojë e madhe në trajtë të kurrizit të breshkës e ushtarëve romakë për t'u mbrojtur nga sendet e forta të hedhura nga muret e kështjellave të rrethuara.

breshkór•ë t *f sh zool (Testudinata)* Familja e breshkave të tokës dhe të ujit.

breshkós•et *vetv veta III (Druri, dega)* bëhet me gunga.

breshkósj•e a f Formim i gungave në trung a degë të pemës. **breshkósur (i e)** *mb (Dru, degë)* me gunga.

breshkósh i *m sh* a **at** *zool* Ç Mashkull i breshkës.

breshkújçë a *f sh* a **at** *zool* (*Chelonia aquatica*) > **BRESHKUJËS•E JA.**

breshkúj•ë a *f* *zool* > **BRESHKUJËS•E JA.**

breshkújës•e ja *f sh* e **et** *zool* (*Chelonia aquatica*) Breshkë

uji. **breshkújz•ë** a *f sh* a **at** *zool* > **BRESHKUJËS•E.**

breshní a *f sh* - të *G* Reshje breshëri. [Nën breshni plumbash/ brishtësi e flatrave/ dhe shtegtími i juej. (AÇ).]

breshním i *m*

♦ Ngrirje.

♦ Ngurtësim.

breshnís *kal* a **ur** Thërrmoj;

kokërroj. **breshnís•et** - (**u**) **ur**

I *vetv* Thërrmohet; kokërrohet.

II *pës e* **BRESHNIS.**

breshnísj•e a *f* Thërrmim; kokërrim.

breshnísur (**i e**) *mb* I thërrmuar; i kokërruar.

breshníz *pavet* i **ur** Resh (bie) breshër; breshëron.

breshníz•ë a *f sh* a **at**

♦ Breshër kokërrimët.

♦ Shtrat bore.

♦ Kokrizë gjalpi, mjalti etj.

breshn•óhet *vetv* **úa** (**u**) **úar**

♦ Ngrin, bëhet akull; ngurtësohet; forcohet.

♦ *fig* Nguroset në një trajtë; merr një trajtë; merr trajtë të ngurtësuar.

breshnúar (**i e**) *mb* I kristalizuar; i ngurtësuar.

breshn•úer *óri* *m sh* **órë** **órët** *G* Pasqyrë.

brëshq•ën *ni* *m sh* **na** **nat** *krahin* *G* Breshër.

bresht i *m sh* e **et** Lente; thjerrëz (*e dylbisë etj.*).

breshták e *mb* I breshtë; i paqytetëruar.

breshták u *m sh* **ë** **ët** Njeri i breshtë, i paqytetëruar a i egër.

breshták•e ja *f sh* e **et** *f e* **BRESHTAK U.**

brésht•em *vetv* a (**u**) **ur** Bëhem i egër;

egërsohem. **brésht•em** *vetv* a (**u**) **ur** Ngrij, bëhem

akull. **brésht•et** *vetv* *veta III*

♦ Ngrin; kthehet në akull.

♦ Kristalizohet.

bréshtë (**i e**) *mb* *G*

♦ I egër.

♦ *fig* I pagdhendur; i paqytetëruar; i egër.

brésht•ë a *f sh* a **at** Bredhishtë; pyll me bredha.

bréshtët (**i e**) *mb* I pyllëzuar; i mbuluar me drurë.

breshtní a *f* Vend i egër (i pabanuar).

breshtn•óhem *G* *vetv* dhe *pës e* **BRESHTN•OJ.** > **BRESHTN•UE** (**me** **u**). **breshtn•ój** *kal* *G* > **BRESHTN•UE** (**me**).

breshtn•úe (**me**) *kal* **óva** **úe** *G*

♦ E lë në gjendje të egër (*dikë*).

♦ *fig* E egërsoj (*dikë*).

breshtn•úe (**me** **u**) *vetv* **óva** (**u**) **úe** *G*

♦ Mbetem në gjendje të egër.

♦ *fig* Egërsohem.

breshtnúem (i) e (e) mb G

- ♦ I mbetur në gjendje të egër.
- ♦ *fig* I egërsuar.

bréshtun (i e) mb G I egër; i paqytetëruar.

bréshz•ë a f sh a at ent Breshkëz; parazit i drurëve.

Bretánj•ë a f gjeog Provincë e Francës Veriperëndimore, në gadishullin midis Kanalit të Manshit dhe Gjirit të Biskajës.

bretéla t f sh Ripa krahaqafë që mbajnë pantallonat.

bretk u¹ m bis Kryqet. **Më bie bretku** më bien kryqet nga një peshë e rëndë. **Ngre bretkun** vë në vend kryqet e rëna; tërheq kryqet.

*

Ç'bretkun ke? Ç'dreqin ke?

I kall bretkun diçkaje bis E lë pas dore diçka; nuk çaj kokën për diçka.

Më bie bretku në punë Lodhem shumë; këputem nga puna e rëndë.

**

lule bretku bot Zhabinë.

bretk u² m veter krahin G Sëmundje e gojës që i bie gjedhit. **bret•k ku m sh q qit zool**

- ♦ Mashkull i bretkosës, me dy fshikëza në fyt; lëshon një zë të çjerrë.
- ♦ A Bretkosë; zhabë.

bretkóc•ë a f sh a at > BRETKOS•Ë A.

bretkóck•ë a f sh a at > BRETKOS•Ë A.

bretk•ón jokál ói úar veta III (Bretkosa)

kuak. **bretkór e mb** I bretkosës; si bretkosë.

bretkór•e t f sh zool (Ranidae) Familja e bretkosave.

bretkós•ë a f sh a at zool

- ♦ (*Rana*) Amfib i shtumëllojshëm, pa bisht, kryesisht në ngjyrë si të gjelbër a të murrme dhe me këmbët e pasme më të gjata se të përparmet. **[Partitë, si një kor bretkosash,/ kënduan të fshehura në minifundet/ e mesditës (PJ).]**

- ♦ A Thithilopë. * **Stil bretkosë sport** mënyrë të notuari si bretkosë, duke lëvizur anash me hapje të gjerë këmbët e duart brenda në ujë.

bretkosë brakverdhë zool (Bombina variegata) Bretkosë 3-5 cm e gjatë, me kurriz të ashpër, të murrme me pika ngjyrë kafe, me barkun dhe anët e brendshme të këmbëve me ngjyrë të verdhë me pika të zeza; haset në pjesën më të madhe të Europës.

bretkosë e dejeve zool (Rana seculenta) Bretkosë e gjelbër që hahet.

bretkosë e drurëve zool (Hyla arborea) Bretkosë 4-5 cm e gjatë, me këmbë më të gjata se bretkosa e zakonshme, me kurriz zakonisht të gjelbër ose të përhimë, me bark të bardhë me viza të zeza në të dyja anët.

bretkosë e gjelbër zool (Pelophylax kl. esculentus) Bretkosë e zakonshme e Europës.

bretkosë e leshterikut zool (Rana lessonae) Bretkosë e pellgjeve, e përhapur në Europë. **bretkosë e përrenjve zool (Rana graeca)** Bretkosë petashuqe, me kurriz ngjyrë kafe, që jeton në ujëra të ëmbla dhe livadhe të viseve të Ballkanit.

bretkosë e zakonshme (Rana ridibunda) Bretkosë shumë e ngjashme me bretkosën e dejeve.

bretkosë jeshile zool (Hyla arborea) > BRETKOSË E DRURËVE.

bretkosë kërcimtare zool (Rana dalmatina) Bretkosë deri 8 cm e gjatë, me kurriz në ngjyrë kafe të çelët, me bark të bardhë, me këmbë më të gjatë se gjithë llojet e tjera të bretkosave, që i jep mundësi të kërcëjë deri në 2 m.

bretk•úe (me) jokál ói úe G >

BRETK•ON. bretón e mb

- ♦ (*Banor a vendës*) i Bretanjes në Francën Veriperëndimore.
- ♦ (*Gjuhë*) e këtyre banorëve.

bretón i m sh ë ët Banor i Bretanjes në Francën Veriperëndimore. **bretón•e ia f e BRETON I.**

bretonisht ndajf Në gjuhën keltike të banorëve të Bretanjes në Francën Veriperëndimore. **bretonisht•e ja f gjuh** Gjuhë keltike e banorëve të Bretanjes në Francën Veriperëndimore. **bretq it sh i** Bretk.

breth i m sh ë ët bot J Bredh i bardhë.

bréthës a f sh a at bot A Luleshtrydhe; dredhëz. **breth•k ku m sh q qt > BRETK U.**

brethq qt sh i BRETH•K KU.

breúq e mb ant ilir I breuqve; që ka të bëjë me fisin ilir të breuqve.

breúq të m sh ant ilir Fis ilir i breuqve brenda fisit të madh të panonëve. **Revolta e breuqve kundër Romës.**

brevájkë mb f krahin G (Grua) që s'ka të ngopur.

brevájk•ë a f krahin G Grua që s'ka të ngopur.

breván mb m krahin G (Njeri) që s'ka të ngopur.

breván i m krahin G Njeri që s'ka të ngopur.

brév•em vetv krahin G > BREV•Ë (me u).

brévë si mb I panginjshëm; i pangopur; llufac.

brév•ë a¹ f sh a at

- ♦ *zool (Coluber longissimus)* Gjarpër johelmues mbi 1 m i gjatë, që e mbyt gjahun duke e shtrënguar. > **BOLL•Ë A.** [brévë e gjarpër paçi motër e vlla,/ pikët ndër shtroje kaq shpejt qysh m'i shluet? (CV).]

- ♦ *mit* Gjarpër fluturues.

brév•ë a² f sh a at fet Letër papnore; qarkore e Papës.

brév•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Jam a tregohem i pangopur. **brevi manu /brévi mánu/ shpr lt** Shkurt; shkurtimisht; përmbledhtas.

breviáll i m sh ë ët fet Rit a shërbesë e caktuar nga autoritetet kishtare. **breviár i m sh ë ët** Lutjesor; libër i lutjeve.

brevín•ë a f sh a at Catastrophë.

brévtë (i e) mb G I panginjshëm; i pangopur; llufac.

brez i m sh a at

- ♦ Rrip i gjerë e i gjatë prej leshi, pambuku etj., që ngjishet në mes, duke e mbështjellë disa herë rreth e rreth.

- ♦ Rrip i gjerë prej lëkure, metali etj., që ngjishet në mes e shërben për të mbajtur fishekë a armë, për stoli etj. **Armët e brezit** armë të vogla si koburja, thika etj., që mbahen në brez.

- ♦ Rrip i gjatë e i gjerë për të lidhur fëmijën në djep. > **DIZGJE T; NDRIZ•Ë A.**

- ♦ Mes i trupit. **Këputem në brez. Uji vjen deri në brez.**

- ♦ Pjesë e një sipërfaqeje në trajtë të zgjatur e të kufizuar që dallohet nga e tëra; hapësirë në trajtë rripi. **Brez kodrinor (pyjor, kufitar).**

- ♦ *ndërt* Dru i gjatë a shtresë betoni, i cili vihet përgjatë murit me qerpiç, gurë ose tulla, për ta lidhur ose për ta forcuar. **Brez kundër tërmetit.**

- ♦ *gjeog* Pjesë e sipërfaqes së Tokës ndërmjet dy paralelesh ose dy meridianësh; zonë e Tokës që kufizohet nga paralele të caktuara dhe që dallohet prej zonave të tjera nga ndryshime të klimës, të bimësisë etj. **Brez gjeografik. Brez i ftohtë (i ngrohtë, i nxehtë, mesatar). Brez arktik (tropikal). Brez i borës.**

- ♦ Tërësi e të lindurve të një gjaku kundrejt të parëve të përbashkët; tërësi e njerëzve që kanë pak a shumë një moshë, përkundrejt paraardhësve e pasardhësve të tyre; njerëz të një moshe a me moshë të afërt, që jetojnë në të njëjtën kohë ose që lidhen nga veprimtaria e

përbashkët, që kanë qëllime të përbashkëta etj. > **BREZNI A. Brezi i ri (i vjetër). Brezi i luftës. Lufta e brezave.**

♦ Rreth i fuçisë.

*

I hedh një brez (barkut) Ha diçka para se të nis pijen.

Lëshoj brezin

♦ Kërkoj sherr.

♦ Lëshoj pe; bëj lëshim;; hap rrugë.

Ngjesh brezin Përgatitem për një punë të vështirë.

**

brez drite Shirit drite në mjedis të errët.

brezi i qiellit (i shiut, i zonjës) Ylber.

brez i Zonjës pyll Rreth vjetor.

brez i bardhë sport Brez i sportistit të shkallës më të ulët në xhudo a karate.

brez i duhanit Gjethe duhani të mbledhura me një vjelje; gjethe duhani të një dore.

brez i kuq sport Brez i mjeshtrit të madh i arteve marciale.

brez i Perëndisë Ylber.

brez i qiellit Ylber.

brez i shiut Ylber.

brez i uljes (i ngritjes) av Rrip me gjatësi të caktuar brenda aeroportit ose fushës së aviacionit për uljen (ngritjen) e aeroplanëve.

brez i zi sport Brez i sportistit të shkallës më të lartë në xhudo a karate. **brez sigurimi**

♦ Rrip qëngjeshin punëtorët në mes dhe që e lidhin të një mbajtëse e sigurt, kur bëjnë punime në vende të larta.

♦ Rrip që ngjeshin udhëtarët në automjete, aeroplanë etj. për të shmangur dëmtime fizike në rast rreziku

brez shpëtimi Rrip i gjerë prej gome që fryhet e ngjishet në mes dhe që shërben për të shpëtuar njeriun nga mbytja në ujë.

breza të gjakut etn Pasardhës nga ana e babait.

breza të gjinive etn Pasardhës nga ana e nënës.

brezabárdhë mb (Kafshë) me breza të bardhë. **brezabél i m sh a at** G Ylber.

bréza-bréza ndajf (Lyej, shëno) me rripa; në trajtë brezash.

brezahýphti ndajf: **Lojë brezahýphti** një lojë djemsh me dy grupe; njëri grup shtron kurrizin, tjetri përpiqet t'ua hipë në kurriz pa u prekur nga roja i grupit të parë që përpiqet t'i godasë me një brez.

brezál•e ja f sh e et krahin G Dhi e zezë ose e kuqe me një brez të bardhë.

brezál•e mb (Filxhan) me shirit rretheqark.

brezáll i m sh a at krahin G Brez i kuq.

brezár e mb Që ka breza; (kafshë) me ngjyra breza-breza

brezár i¹ m sh e et

♦ Rrip; brez.

♦ ndërt Brez.

♦ Copë dërrase e mbërthyer në mur, që shërben për të varur rrobat në të.

♦ Rrip toke e mbjellë me bimë të ndryshme nga ato të ngastrave që ka në të dy anët.

brezár i² m sh e et Terrace.

brezár•e ja¹ sh e et

♦ Shtresë pllakash shkëmbore që pret pjerrtas një kodër. **Nxjerr gurë nga brezarja.**

♦ Brez toke i gjatë e i sheshtë, i hapur në faqe të malit a të kodrës ku mbillen pemë e bimë të tjera. **Brezare agrumesh (orizi). Hap brezare në faqe të malit.**

brezár•e ja² *f sh e et* Ç Dhi me breza bojallie.

brezargjënd e mb poet (Vajzë, nuse) me brez argjendi.

brezarím i m sh e et Brezim; hapje e brezareve.

brezárk•ë a f sh a at Gozhdë e madhe për të mbërthyer brezat e murit.

brezar•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BREZA•OJ.**

brezar•ój kal óva úar Hap brezare në (*faqe të kodrës etj.*).

brezarójas ndajf > BREZAHYPHI.

brezarúar (i e) mb (*Kodër etj.*) e punuar me brezare.

brezatár e mb Moshatar.

brezbárdhë mb (*Dele, dhi*) me një brez të bardhë.

brezbárdh•ë a f sh a at Dele a dhi me një brez të

bardhë. **bréz•ë a**¹ *f sh a at* bot Mështekën.

bréz•ë a² *f sh a at* krahin G

♦ Thërrime; kokërr.

♦ Cefël e vogël guri.

bréz•ë a³ *f sh a at* bujq K Lesë.

bréz•ë a⁴ *f sh a at* ndërt Kanxhë për lidhjen e dy trarëve.

brêz•ë a⁵ *f sh a at* etn krahin G Rrip 30-40 cm i gjerë, i punuar me lëkurë të trashë dhe i zbukuruar me rruaza, që e mbajnë nusët ditën e martesës dhe për festa.

brezëmbrek u m sh ë ët Ushkur për të lidhur mbathjet, çitjanet, tutat etj.

brezgjërë mb fiz, radio, tek inf (*Denduri*) me brez të gjerë që përcjell një numër të madh mesazhesh njëherësh.

brezhúmbur /brez-hùmbur/ mb bis

♦ (*Njeri*) hutaq.

♦ (*Njeri*) që s'ia thotë për asgjë.

brezhúmbur a f sh a at bis f e BREZHUMBUR

I. brezhúmbur i m sh - it bis

♦ *Njeri* hutaq.

♦ *Njeri* që s'ia thotë për asgjë.

brezím i m Hapje e brezareve në faqe kodre a mali.

brézj•e a f sh e et zool krahin G Gjarpër që e mbyt gjahun me shtrëngim. **brézk•ë a f sh a at** Dhi e zezë me një brez të bardhë.

brezlëshúar mb (*Njeri*) i gatshëm për t'u ndeshur a për t'u zënë me dikë; hundëlesh.

brezngúshhtë mb fiz, radio, tek inf (*Denduri*) me brez të ngushtë që përcjell një numër të vogël sinjalesh a mesazhesh në një kohë të dhënë.

brezní a f sh - të dhe bio Brez. **Breznitë e reja.**

♦ *bio* Produkt i drejtpërdrejtë i një kryqëzimi, i një qenieje a i një fare të re.

brezním i m > BREZIM I.

brezn•ój kal óva úar Hap brezare në (*kodër, në faqe mali*). **brez•óhet úa (u) úar** *pavet dhe pës e* **BREZ•OJ.**

brez•ój kal óva úar Hap a ndërtoj brezare në (*kodër etj.*).

brezór e mb dhe min (*Xeheror*) me shtresat breza-breza.

brezór•e ja¹ *f sh e et* Armë brezi; pisqollë.

brezór•e ja² *f sh e et* Faqe mali a kodre me brezare.

brezór•e ja³ *f sh e et* Këmishë e shkurtër deri në brez.

brezpasbrézi ndajf Brez pas brezi. [shkruesi i Kuvendit të Matit nuk bëri gjë tjetër veçse e fiksoi me shkrim atë traditë të trashëguar brezpasbrezi e me një trajtë pothuajse të pandryshuar (GjSh).]

brezúar (i e) *mb (Faqe kodre etj.)* e punuar me brezare. **brezvënë mb** (*Grua*) fatzezë.

brezvën•ë a f sh a at Grua fatzezë.

brézh•ël la f sh la lat *krahin*

♦ *mjek* Tumor i lëngët.

♦ *dhe veter* Gungë e qelbëzuar në grykë.

brezhnítun (i e) *mb krahin G (Tokë)* kokrra-kokrra, që nuk punohet mirë.

brënda ndajf, parafj J > BRENDA. [Krishtin brënda e gjykojnë/ Dhe pas ligjës e dënojnë (FN).]

brëndsh•ëm (i) me (e) J mb > BRENDSh•ËM (i) ME (e).

brëngacák e mb (*Fytyrë*) me quka.

brëngacák u m sh ë ët Fytyrë me quka.

brëngacák•e ja f e BRËNGACAK U.

bréng•ë a f sh a at Qukë e fytyrës.

bréngëz a f sh a at Qukth; qukë e vogël.

brënják u m sh ë ët mjek bis Dështim i (prishje e)

barrës. **bri parafj**

♦ Përdoret me emra që shënojnë qenie, vende, sende etj., pranë të cilave gjendet a ndodh diçka; përbri, pranë, në anë; përgjatë. **Bri dritares (malit, rrugës).** **Bri emrit.** **Bri meje (nesh).**

♦ Në anën (e dikujt a të diçkaje), përkrah. **Hyri në luftë bri tyre.** **Bri për bri** pranë njëri-tjetrit; krahas njëri-tjetrit; krah për krah.

brî (me) jokál va - G Pjerr; anoj.

brî ja m sh ë ët krahin G

♦ Brinjë; anë e trupit. **Shtrihem në bri.**

♦ Brinjë; faqe a shpat mali.

bri ni m sh na nat G > BRI RI. [Uliksi e Itaka pa grue - dy krena binjake dhie/ me një bri te thyem: punë e pakryeme (MC).]

*

Bri dashi G Njeri kokëfortë.

Hyj në bri të kaut G Fshihem.

Ndesh në bri G Has në qëndresë të fortë.

Më shkon brini i kuq G Jam shumë mirë me shëndet; më shkojnë punët shumë mirë.

E shtie në bri të dhisë dikë G Ia mbledh keq, ka baj puc dikujt.

Shtie brinat me dikë G Kapem a ndeshem me dikë; ngatërrohem me dikë.

Lidhem për brina të mi G Mbahem me të miat; kullandrisem me dhjamin tim.

bri ri m sh rë rët

♦ Zgjatim kockor në trajta të ndryshme që u del mbi ballë disa kafshëve. **Brirët e dashit (demit, drerit).**

♦ Lëndë nga e cila përbëhen këto zgjatime. **Krehër (prej) briri.**

♦ *zool, ent* Secila nga fijet e holla e të shtrira përpara, që kanë disa kafshë të vogla e kandrra dhe që u shërbejnë atyre si organe ndijimesh. **Brirët e brumbullit (karkalecit, kërmillit).**

♦ *bis* Pjesa, e zgjatur dhe e dalë përpara në ballë të diçkaje. **Brirët e gjethes.** **Brirët e djepi** ballukët e djepit.

♦ *muz* Vegël frymore e bërë prej briri të kafshëve brinake. **I bie bririt.**

♦ *muz* Vegël frymore prej bronzi, si tromboni ose tuba; vegël frymore si tromba dhe saksofoni.

♦ Cepa të hënës së re.

*

Budalla me brirë Budalla i madh, që s'e ka shokun.

Budallallëk me brirë Budallallëk shumë i madh, që duket fare qartë. **Ç'i këllet brirët për** Ç'merresh me të; ç'i vë rëndësi!

Dem me brirë Njeri kokëfortë.

Djall (dreq, shejtan) me brirë Njeri shumë i keq.

E ngul bririn për Vdes; ngordh.

E zë (e kap) demin (kaun) për brirësh (nga brirët) E nis një punë siç duhet, kap e zgjidh çështjet themelore, më të rëndësishme e të vështira; kap hallkën kryesore.

Është ka me një bri e kanë qortuar a goditur rëndë për diçka dhe është trembur e nuk e ka më guximin e mëparshëm; është qen i rrahur.

Humb qetë e pyes për brirët *ff u* Humb diçka të madhe e kryesore dhe shqetësohem për vogëlsira.

I bie në bri E kuptoj; e marr vesh; i bie në të.

I fsheh brirët E mbuloj veten; nuk dal a nuk sulmoj haptas.

I ha shyta e i nxjerr me brirë Beson lehtë gënjeshttrat dhe ua thotë edhe të tjerëve të shtuara e të zbukuruara.

I kanë mprehur brirët I kanë acaruar shumë marrëdhëniet dhe janë gati të zihen, të kacafyten.

I vë (i ngjit) brirë (brirët e kaut) burrit *keq (Gruaja)* e mashtron burrin në punë nderi; shkon me të tjerë.

Ia thyej bririn E bëj të shtrohet, të ulë kokën; ia ul hundën. **Me brirë përpara** Me të egër, duke u kanosur, gati për sulm.

Më ha koka për brirë E kërkoj të keqen vetë; shkoj si breshka te nallbani, si cjapi te kasapi.

Më hanë brirët E kërkoj vetë të keqen; s'më rrihet pa bërë diçka që mund të sjellë pasoja të dëmshme, megjithëse kjo s'është e nevojshme; më ha koka; kërkoj të zihem; s'më rrihet pa u grindur; më ha kurri; më hanë hundët.

Nxjerr brirët (brirë)

♦ Dal në shesh; e shfaq veten ashtu siç jam.

♦ Nis të duket; fillon e shfaqet.

Nxjerr për brirësh Nxjerr diçka me zor.

S'ka brirë S'ka nevojë për shenjë tjetër; është një gjë që duket vetiu.

Shkoi shyta të kërkojë brirët, la edhe veshët *ff u tall* Shkoi për të fituar diçka, po humbi edhe atë që kishte; vajti për t'i kërkuar llogari dikujt, po i kërkuar llogari atij vetë dhe e vunë përpara.

U fut (hyri) në bri të buallit (të kaut) U fut në një vend shumë të fshehtë, ku s'e gjente dot asnjeri.

Ujk me brirë

♦ Njeri i vrazhdë e ters, me të cilin nuk merresh dot vesh; njeri i shëmtuar.

♦ Diçka shumë e pahijshme dhe e shëmtuar; diçka që nuk shkon mbarë dhe krijon vështirësi e pengesa të mëdha.

**

bri i kudhrës *tek* Pjesë me majë konike e kudhrës.

bri i vaporit Hundë (bash) i vaporit.

bri thekre *bot (Claviceps purpurea)* Sëmundje e shkaktuar nga një lloj kërpudhe në trajtë brirësh të zinj, që dëmton të lashtat dhe foragjeret.

brirët e misrit Kallinj të vegjël që dalin ngjitur me kallirin e madh të misrit; vëllezër.

Briri i Afrikës *gjeog* Gadishull në Afrikën Verilindore, që përfshin Somalinë dhe një pjesë të Etiopisë.

bri u m sh rë rët **A > BRI RI.**

Briaré u m mit gr Përbindësh me 100 duar; i biri i Uranit dhe Gjeas.

briartë *mb poet (Sorkadhe, dhi)* me brirë të artë. [Atëherë nëna e Feridunit i lutet lopës së shenjtë Bermaja, me një funksion totemik thujse të njëjtë me dhitë briarta tek eposi shqiptar, që ta fshehë e ta shpëtojë (ShS).]

bribilispice *mb krahin (Dhi)* me brirë të kthyer kular.

bribilispice *ja f sh e et krahin* Dhi me brirë të kthyer kular.

bribúall *ja f sh e et kopsht* Spec djegës i kuq, në trajtë briri.

bricák *u m K Strall*; gur zjarri; gur shkrepës. > **BRIC•Ë A.**

bricáp *ja f sh e et Ç* Dhi me brirë të mëdhenj si të cjamin.

bríc•ë *a f sh a at*

♦ *krahin G* Strall; gur zjarri; gur shkrepës.

♦ *vjet usht* Strall që vihet në çarkun e pushkës për të bërë ndezjen e barutit. **Pushkë me bricë.**

*

Ia heq bricën diku! S'kam (nuk mbaj) më shpresë të dikush.

bricjáp *e mb (Dele, dhi, ka)* me brirë të gjatë, të drejtë e të kthyer prapa si të cjamin. **bricjáp**

i² *m sh ë ët* Bagëti me brirë të gjatë, të drejtë e të kthyer prapa si të cjamin. **bricjáp i²** *m sh ë*

ët *ent* Larvë e madhe pa këmbë, me me gjoks të gjerë si trekëndësh dhe

bark konik, që bren drurin.

bricjáp *ja f sh e et* Dhi me brirë të mëdhenj si të cjamin.

Bricjáp *i m astr*

♦ Yjësi e gjysmësferës veriore ndërmjet Demit dhe Gaforres.

♦ Shenjë e tretë e zodiakut, në të cilën dielli qëndron nga 21 maji deri më 20 qershor.

♦ Njeri i lindur në periudhën kur dielli është në këtë yjësi. * **Tropiku i Bricjapit** *gjeog* Tropiku Jugor.

bricóhet *vetv veta III dhe pës e* **BRIC•OJ.** > **BRIC•UE** (me u).

bricój *kal G* > **BRIC•UE** (me).

bricór *ja f sh e et vjet* Pisqollë me strall.

bric•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Grij.

♦ Nduk; këput copa të vogla nga (*diçka*). **bric•úe** (me u) **úe** (u) **úe G**

I *vetv veta III* Grihet.

II *pës e* **BRIC•UE** (me). **bricúem**

(i) **e** (e) *mb G I* grirë. **bricúem** **it**

(të) *as G* > **BRICIM L.**

bricúng *e mb (Kafshë)* shytë; me brirë të thyer a të cunguar. **Ka bricung.**

bricák *u m sh ë ët* Jack-knife.

bríce *mb f (Lopë a dhi)* brimadh. **Lopë (dhi) bríce.**

bríce *ja f sh e et* Lopë a dhi brimadhe.

bricák *u m sh ë ët* Brisk xhepi me dorezë; biçak.

bridáshe *mb (Kafshë)* me brirë si të dashit. **Lahuta birdashe** emërtim i lahutës në këngët epike shqiptare.

bridásh *ja f sh e et muz* Lahutë birdashe.

bridrédhur *mb (Kafshë)* me brirë të dredhur, si turjelë.

bridréjtë *mb (Kafshë)* me brirë të drejtë si bigë.

bridúll *•a f sh a at* Brisk xhepi me dorezë briri si hark;

biçak. **bridh** *urdh e* **BREDH.**

brídhm *•a f sh a at* A Shaka.

bríe *ja f bis mjek*

♦ Sëmundje që bren indin e dhëmbëve.

♦ Kulufiskë eshtrash; tuberkuloz i kockës.

brienbrí *ndaif* *G* Tejpërtej; bri më bri. **Më shpon brienbri.**

brien•óhem *vetv* *G* > **BRIEN•UE** (me u).

brien•úe (me u) *vetv* **óva** (u) **úe** *G* Prishem, grindem a hasmërohem me dikë.

brienúem (i) e (e) *mb* *G* I prishur a i hasmëruar me dikë.

briés•ë a *f bis mjek* *G* Sëmundje që bren indin e dhëmbëve.

briesk•ë a *f sh a at* Dele a dhi me brirë të shkurtër.

brig gu *m sh* **gje gjet**

♦ Plis që çon plugu në arë.

♦ Plis i fortë; copë dheu e bërë shkëmb.

brigád•ë a *f sh a at*

♦ *usht* Njësi e përbërë nga disa regjimente ose nënreparte (*batalione, grupe, kompani*); njësi e flotës detare ushtarake e përbërë nga disa luftanije të një lloji. **Brigadë këmbësorie (artilerie, tankiste, xheniere).**

♦ Njësi vullnetarësh që marrin pjesë në aksione për një kohë të caktuar.

♦ Grup i organizuar njerëzish që kryejnë një punë të caktuar në industri, bujqësi etj.; grup i vogël njerëzish i ngarkuar përkohësisht për të kryer një detyrë.

brigadiér i *m sh* **ë ët** Drejtues i një brigade prodhimi.

brigadiér•e ja *f sh e et f e* **BRIGADIER I.**

brigánd i *m sh* **ë ët** Vjedhës a grabitës i armatosur.

brigandázh i *m sh e et* Vjedhje a brabiti me dhunë.

brigantín i *m sh a at det* > **BRIGANTIN•Ë A.**

brigantín•ë a *f sh a at det* Anije dydirekëshe me vela.

bríg•ë a *f sh a at* *G* Hall; shqetësim; brengë; kasavet.

brigím i *m sh e et* Qortim i rëndë.

brignár i *m sh* **ë ët** *G* Fshesar; pastrues.

brig•óhem *pës e* **BRIG•OJ.**

brig•ój *kal óva úar* Qortoj rëndë.

brigúar (i e) *mb* I qortuar rëndë.

brigrep *mb* (*Kafshë*) me brirë të hollë të kthyer si grep.

brigják u *m sh* **ë ët** *G* Brisk a biçak me dorezë briri. [Me ja pa paj shpatën e mejdanit,/

Brigjak bukësh e jotja qi po të duket (CV).]

brigjánë *mb* *G* > **BRIGJERË.**

brigjátë *mb* (*Kafshë, kandërr*) me brirë të gjatë.

brigját•ë i *m sh* **ë ët** *Kafshë* a *kandërr* me brirë të gjatë.

brigját•ë a *f sh a at f e* **BRIGJAT•Ë I.**

bríjje t *sh i* **BRE•G GU.**

bríjje-bríjje *mb* (*Vend*) me shumë brigje.

brigjelártë *mb* (*Bregdet*) me brigje të larta.

brigjérë *mb* (*Kafshë*) me brirë të gjerë.

brigjér•ë i *m sh* **ë ët** *Kafshë* me brirë të gjerë.

brigjér•ë a *f sh a at f e* **BIRGJER•Ë I.**

brigjeták e *mb* *krahin* *G* (*Banor*) i viseve të ulëta.

bríj•ër ri *m sh* **ra rat** *bot* (*Ilex*) Shkurre përherë e blertë, me gjethe të ndritur; rritet në pyje malore; mbillet edhe si bimë zbukurimi. > **ASH•E JA.**

brigjím i *m sh e et* Ngacmim; bezdisje; mërzitje.

brigj•ój *kal óva úar* Ngacmoj; bezdis; mërzit.

brigjúar (i e) *mb* I ngacmuar; i bezdisur; i mërzitur (*by*).

brihálë *mb* (*Bagëti*) me brirë të drejtë, të gjatë e të hollë.

brihál•ë a *m sh a at* Bagëti me brirë të drejtë, të gjatë e të hollë.

brihanxhár *mb m (Dem)* me brirë shumë të mprehtë.

brihápët *mb (Bagëti)* me brirët të larguar shumë njëri nga tjetrit.

brihápët i m sh - it Bagëti me brirët të larguar shumë njëri nga tjetrit. **brihápët a f sh a at f e BRIHAPËT I.**

brihéll *mb* Pointed (horn).

brihéll•e ja f sh e et kopsht Spec djegës me majë të hollë e të

gjatë. **brihéshtë** *mb (Bagëti)* me brirë të hollë me majë si heshtë.

brihéshtë•e a f sh a at Kafshë me brirë të hollë me majë si heshtë.

brihóllë *mb (Bagëti)* me brirë të hollë e të mprehtë.

brihóll•e a f sh a at Bagëti me brirë të hollë e të mprehtë.

brî•j kal G > brî (me).

brijanác i m sh ë ët G euf Djalli me brirë.

brijár i m sh ë ët G Brinar; burrë i mashtruar nga bashkëshortja.

brijás ndajf G Brinjas; anësh.

brijaza ndajf krahin G Brinjaz; anësh. **Shikoj brijaza** shikoj me bisht të syrit. **Ulem brijaza në sofër.**

brijazím i m sh e et G

♦ Shikim shtrembër, me bisht të syrit.

♦ Shikim sy ndër sy me zemërim a inat.

♦ Mbrijim; përgatitje e demave për t'u ndeshur ballazi. **brijaz•óhem vetv óva (u) úe G**

♦ Shihemi shtrembër, me bisht të syrit.

♦ Shihemi sy ndër sy me zemërim a inat.

♦ *veta III (Demat)* mbrijohem; përgatiten për t'u ndeshur ballazi.

brijazúem (i) e (e) mb G

♦ (*Vështrim*) i shtrembër, me bisht të syrit.

♦ (*Vështrim*) i zemëruar a me inat.

♦ (*Dema*) të mbrijuar; gati për t'u ndeshur ballazi, kokë më kokë. **brijén•e a f sh a at G** Buenë; përmbytje; vërshim ujërash; përejë. **brijenóc i m euf krahin G** Djall; qoftëlargu.

brijésh•e a f sh a at G Dele me brirë.

bríj•ë a¹ f sh a at anat G > BRINJ•Ë A¹. bríj•ë

a² f sh a at krahin G Bucelë për ujë. **bríj•ë a³ f sh a at krahin G** Arë në brijë të malit.

brijëlémúet mb G (Gjarpër) me brinjë të lëmuara.

bríjët (i) e mb G I brirtë; i bërë me bri; prej briri.

brijím i¹ m sh e et² Goditje me brirë (*e*

kafshëve). **brijím i² m G** Kthim brinjas;

mbështetje në ijë. **brij•óhem vetv óva (u) úar**

♦ *veta III (Demi, dashi etj.)* bëhet gati të godasë me brinjë.

♦ *fig* Kapem keqas me dikë; përplasem me dikë.

brij•ój kal dhe jokál G > BRIJ•UE (me)^{1,2}.

brijók e mb anat G I brinjës; që ka të bëjë me binjën a brinjët.

brijók•e ja f sh e et G Brinjë e vogël mali.

brijór e mb Brinak; keratinoz.

brijórë t f inv Kafshë deti e ktenoforëve, me trup si të kandilit të detit, me qimëza notuese.

brijs e mb krahin G (Njeri) që ta bën të keqen prapa shpine.

brijs i m sha at krahin G Njeri ta bën të keqen prapa shpine.

brijs•e ja f sh e et krahin G f e BRIJS I.

bríjtas ndajf G Brinjas; (*i mbështetur*) në brinjë.

brij•úe (me)¹ *jokal óva úe G*

♦ Kthehem mënjane; mbështetem në brinjë.

♦ *krahin G (Demi etj.)* kthehet brinjas para se të sulmojë.

brij•úe (me)² *kal óva úe krahin G* Mbush (*bucelën etj.*) duke i hedhur ujë nga vrima e brinjës që të mos mbetet ajër brenda.

brijúem (i) e (e)¹ *mb G I* kthyer mënjane; i mbështetur në brinjë.

brijúem (i) e (e)² *mb krahin G (Bucelë)* e mbushur brinjë-më brinjë, e mbushur plot. **brikapróll e mb (Dhi)** me brirë të degëzuar si kaproll.

brikapróll•e ja f sh e et Dhi me brirë të degëzuar si kaproll. **brikéqe mb (Dhi)** me brirë të shtrembër.

birkéq•e ja f sh e et Dhi

brishtrembër. **brikét i m sh e et**

♦ Pllakëz ose kokërr e vogël sa një vezë, që bëhet nga pluhuri a nga copëza të ngjeshura lëndësh si tallashi, pluhuri i metaleve etj. **Stufë për briket. Bëj briket.**

♦ *përmb* Lëndë e ngjeshur në këtë mënyrë.

briketím i m ind Ngjeshje e pluhurit ose copëzave të qymyrit, tallashit, metaleve etj. **briket•óhet úa (u) úar ind** *pavet dhe pës e* **BRIKET•OJ.**

briket•ój kal óva úar ind Ngjesh (*copëza a pluhur lëndësh si qymyri, tallashi, metali etj.*) dhe bëj me to pllakëza ose kokrra të vogla; bëj briket me (*pluhurin a me copëzat e një lënde*).

briketúar (i e) mb ind (Lëndë) e ngjeshur në trajtë briketi. **briketúes e mb (Makinë)** për prodhimin e briketeve. **briketúes•e ja f** Makinë për prodhimin e briketeve. **briketúes i m sh - it** Punëtor që bën brikete.

briketúes•e ja f sh e et f e **BRIKETUES I.**

bríkë mb G (Dele) me brirë të vegjël. **brík•ë a f sh a at G** Dele me brirë të vegjël.

brikërrábë mb (Lopë) me me brirë përpara e të kthyer si kërrabë.

brikërráb•ë a f sh a at Lopë me me brirë përpara e të kthyer si kërrabë. **brikóc e mb (Bagëti)** me bri të thyer; brice.

brikulác e mb (Bagëti) me brirë të dredhur si kulaç.

brikurórë mb (Bagëti) me brirë të kthyer me majë përpara. **brilánt e mb libr I** shkëlqyer.

brilánt i m sh e et Diamant pa ngjyrë, i prerë në disa faqe të lëmuara e të shkëlqyeshme, që përdoret zakonisht për stoli. **Unazë me brilant.**

brilantín•ë a f sh a at Pomadë me erë të mirë për të shtruar dhe shkëlqyer flokët.

brilopátë mb (Dre) me brirë të mëdhenj e të gjerë.

bri•mádh e mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ (*Kafshë*) me brirë të mëdhenj.

♦ *f fig (Grua)* e përdalë, që nuk i qëndron besnike burrit.

♦ *m fig (Burrë)* brinar, që e tradhton gruaja.

bri•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë f fig Burrë brinar; burrë që e tradhton gruaja. **bri•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë** Kafshë me brirë të mëdhenj.

brimáj•ë a¹ *f sh a at krahin* Pëlhurë merimange; cergë.

brimáj•ë a² *f sh a at G* Kamare në mur.

brimbájtës e mb libr (Kafshë) me brirë.

brimbás ndajf krahin G Keq sa s'ka më; simazi.

brim•e ja (e) f sh e et (të) G Brejtje; gërryerje.

brím•ë a¹ *f sh a at*

♦ Vend i gërrmuar a i shpuar; vend i prerë në rrobë, këpucë etj.

♦ Zgavër. > **VRIM•Ë A.**

brím•ë a *f sh a at G*

♦ Britmë. [**E kan marrë brimën e tuj kjahtë** (CV).]

♦ *krahin* E qarë; të qara.

♦ Qortim; britmë qortimi.

♦ Ankim; ankesë.

brimëtár i m sh ë ët krahin G Burrë që qan të vdekurit; gjamatar. **brímëz a** *f sh a at zvog e* **BRIM•Ë A.**

brim•ój kal óva úar

♦ Shpoj, bëj vrimë, hap vrimë në (*diçka*); e bëj me vrima, e bëj vrima-vrima (*diçka*).

Brimoj dërrasën (murin, drurin).

♦ *fig* Gjurmtoj, kërktoj andej e këtej, hetoj për të zbuluar diçka të fshehtë. **S'lë vend pa e**

brimuar. **brimór•e**

ja *f sh e et*

♦ Qepshe e vogël.

♦ Kullesë e vogël.

brimór•e ja *f sh e et* ² *teks* Dërrasë me disa vrima, nëpër të cilat kalojnë penj, që dridhen së bashku e bëhen një fill i vetëm për tezgjah.

brimós kal a ur

♦ Fsheh në një skutë.

♦ *fig* Kërkoj vrimë më vrimë për të gjetur një gjë të fshehur.

brimósj•e a f

♦ Shpim i vrimës.

♦ *fig* Kërkim vrimë më vrimë për të gjetur një gjë të fshehur. **brímsh•ëm (i) me (e) mb G** Poroz; me vrima.

brimtár i m sh ë ët G Britmëtar; ai që bërtet (që vë britmën). **brímtë (i e) mb A** I fortë; i zjarrtë; plot pasion.

brîna t G sh i BRI NI.

brináj•ë a f sh a at Anë e stofit, pëlhurës etj. që nuk e lë të cuflohet. **brináj•ë a f sh a at krahin G** Rrëmore e shkaktuar prej shirave. **brinák e mb**

♦ Brigjatë; brimadh.

♦ *fig* Inatçor, inatçi.

♦ (*Lëndë*) briri.

brinák•e ja *f sh e et G* Dele me brirë.

brinár mb keq (Burrë) që i ka vënë brirë gruaja.

brinár i m sh ë ët keq Burrë që i ka vënë brirë gruaja.

brinasqápe mb krahin G (Dhi) me brirë.

brinasqáp•e ja *f sh e et G* Dhi me brirë.

brinaták e mb

♦ (*Kafshë*) me brirë të mëdhenj.

♦ (*Kafshë*) me brirë të thyer.

brinaták u m sh ë ët > BRINOÇ I.

brinatýtë mb zool (Kafshë) me brirë të zgavërt.

brinatýtë t f sh zool Kafshë me brirë të zgavërt.

brínaz ndajf G: Bien brinaz (demat) ndeshen kokë më kokë. **brinc i m sh e et G** Gur shkrepës; gurgacë; strall.

brincák u m sh ë ët K Gur shkrepës; gurgacë; strall.

brínc•ë a f sh a at G Gur shkrepës; gurgacë; strall.

brindíll i m sh a at kopsht Kalem me sythë për shartesë.

Brindíz i m gjeog Port në Italinë Juglindore.

brín•ë a f sh a at bot krahin G Lloj shelgu që rritet si shkurre e ulët, me gjethe pushatake e me lule të verdha. > **SHELGI EGËR; MRIN•Ë A; MORIN•Ë A.**

brinëkaçërre mb G (Dhi) me brirë të kthyer në majë. **brinëkaçërre mb** G Dhi me brirë të kthyer në majë. **briním i m** > **BRIJIM I.**

brinóc e mb

♦ (Kafshë) me brirë të mëdhenj.

♦ *fig* (Njeri) që kërkon t'i ketë përfund të tjerët. **brinóc i¹ m sh ë ët**

♦ Kafshë me brirë të mëdhenj.

♦ *fig* Njeri që kërkon t'i ketë përfund të tjerët. **brinóc i² m euf** Djall.

brin•óhem vetv > **BRIJ•OHEM.**

brin•ój kal > **BRIJ•OJ.**

brinók e mb (Dele) kërrutë. > **BRINOÇ**

E. brinók•e ja f sh e et Dele kërrutë.

brinór e mb

♦ (Send) i britë; i bërë prej briiri.

♦ (Kafshë) me brirë.

brinór•e ja f sh e et anat Shtresë e tejdukshme në pjesën e përparme të syrit. > **KORNE JA.**

brin•óhem vetv > **BRIJ•OHEM.**

brin•ój kal > **BRIJ•OJ.**

brínjas ndajf

♦ Nga ana e brinjëve, në brinjë; anash. **Bie (eci) brinjas. Zvarritem brinjas.**

♦ Pjerrtas, për së gjati, tërthorazi. **Kthej brinjas. Vështron brinjas.**

♦ *fig* Paksa, kalimthi, duke e prekur pak; në mënyrë të cekët, përciptas. **E prek brinjas një çështje.**

♦ (Luaj) Cingëlthi; shkop e cingël.

brínjazi ndajf > **BRINJAS. Vështroj brinjazi.**

brínj•ë a f sh ë ët

♦ *anat* Secili prej çifteve të kockave ose kërceve gjatësore nga boshti i kurrizit deri në dërrasën e krahavorit, që forcojnë paretet e trupit të shumë kërbisitorëve dhe mbrojnë organet e brendshme. **I kanë dalë brinjët mbi lëkurë** është dobësuar shumë. [Toka sillet **habitur brenda brinjëve të poetit** (GjM).] [Se ç'vëngon e se ç'gulçon,/ Zëmra brinjët t'i çkalmon (FN).]

♦ Anë e djathtë ose e majtë e trupit të njeriut, që nis nga supi e shkon deri te mesi. > **IJ•Ë**

A; KRAH U. Shtrihem (fle, kthehem) në brinjë. Më sëmbon (më ther) në brinjë. **E mori plumbi brinjë më brinjë. Fle (shtrihem) brinjë më brinjë me dikë. Qesh sa më dhembin brinjët.**

♦ *ushq* Copë mishi nga pjesa anësore e trupit të bagëtive. **Brinjë dashi (qengji, viçi).**

♦ *sh a at* Faqe e thepisur mali, shkëmbi etj.; anë e pjerrët, rripë; vend që vjen pak i pjerrët, e përpjetë e vogël. **Brinjë e zhveshur (e thatë, e keqe). Brinjë mali. Brinjë shkëmbi. Shkoi brinjës. Kullotin brinjave.**

♦ Arë në faqe të pjerrët; arrë joprodhuese në faqe të malit.

♦ Skaj a anë e ngushtë e një sendi, buza; pjesë anësore e një sendi, faqe anësore. **Brinja e anijes (e lundrës). Brinjët e samarit. Brinjët e krehrit të tezgjahut. Brinja e arës.**

♦ *gjeom* Vijë anësore e një figure gjeometrike; vijë ku priten dy faqe të një trupi gjeometrik.

Brinjët e trekëndëshit (e katrorit).

♦ *usht* Krah (*i ushtrisë*). [iu dha urdhër legjionevet të hynin nëpër të çarat midis falangavet për t'i sulmuar këto nga brinjët. (AE).]

*

Brinjë më brinjë Tejpërtej; gjithë, krejt; shumë, fort.

E mbështet brinjën *euf* Vdes.

I kam brinjët nxehtë

♦ Jetoj në mirëqenie e siguri.

♦ I kam shpatullat të ngrohta.

I numërohen brinjët (fijet e brinjëve) Është shumë i dobët, është tretur.

Ia hallakat brinjët dikujt E rrah fort sa i thyej brinjët.

Ia numëroj brinjët dikujt E rrah keqas.

Ia thyej brinjët dikujt E rrah paq dikë; e mund a e dërrmoj keqas dikë. [Sulltan Mehmeti

II, duke i propozuar paqen Skënderbeut pa kërkuar asgjë tjetër prej tij veçse të qëndronte në cakun e vet, desh t'i kishte duart e lira për t'i thyer brinjët Venetikut dhe Italisë. (AE).]

Ia zbut brinjët (kurrizin, shpinën) E rrah fort; e rrah keq; e rrah mirë e mirë.

Jam me dy fije brinjë Jam shumë i dobët nga shëndeti, mezi mbahem në këmbë.

Lepuri në brinjë e helli në zjarr *fj u* Peshku në det, tigani në zjarr.

Marr brinjën Iki nga mund; marr malet; iki nga e shpinin këmbët.

Mbaj brinjët (barkun, ijët) me dorë Këputem (gajasem) së qeshuri.

Më bien brinjët Lodhem shumë; këputem.

Na theve brinjët! *tall*

♦ Lëre se na bëre të qeshim; nuk shikon, na shkule së qeshuri!

♦ Na gënjeve rëndë!; na mbushe me gënjeshtër!

Në atë brinjë (anë, krah) fli! *tall* Mos shko me atë mendje.

Nuk i ka mish brinja (*Bagëtia për mish*) është shumë e dobët.

S'e vë në brinjë *mospërf* Nuk e marr për grua a për burrë; s'pranoj ta kem në krah si bashkëshort(e).

Shtie brinjët Punoj shumë e lodhem pa masë; më bien kockat në punë. **Zë brinjët me duar** Shkulem së qeshuri.

**

brinjë e verbër *anat* Brinjë që nuk ngjitet në dërrasën e kraharorit.

brínj•ë a₃ f sh a at *G* Cropë plehu; plehërishtë.

brínj•ë a₃ f sh a at Bucelë për ujë.

brínjác i m sh ë ët *bis euf vjet* Djall;

qoftëlargu. **brínják u m sh ë ët** > **BRINJAC I.**

brínják•e ja f sh e et *krahin G* Rrëvagë e krijuar nga ujërat e

rrëmbyera. **brínjédálë mb** I dobët sa i duken a i numërohen brinjët.

brínjédréjtë mb (*Figurë*) me brinjë të drejta.

brínjéjáshtë mb > **BRINJËDALË.**

brínjëndrýsh•ëm me mb *gjeom (Trekëndësh)* me brinjë me gjatësi të

ndryshme. **brínjënjësh•ëm me mb** *gjeom* Trekëndësh me brinjë me gjatësi të

ndryshme. **brínjës•e ja¹ f sh -e t**

♦ *ushq* Copë mishi nga brinjët e bagëtive.

♦ Shpatull e samarit.

♦ Dërrasë anësore e djepit, arkës etj.

brínjéthýer mb (*Kafshë*) me brirë të

thyer. **brínjéz a f sh a at** *zvog e* **BRINJ•Ë**

A¹. brínj•éz ëza f sh az azt A Brinjë.

brínj•óhem¹ jokal óva (u) úar Anohem; mbështetem në brinjë.

brinj•óhem² *vetv óva (u) úar*

♦ *veta III (Deshët etj.)* Ndeshen kokë më kokë.

♦ *fig* Mbledh forcat për të bërë (*diçka që kërkon fuqi*).

brinjók•e¹ *ja f sh e et* Vend brinjë në kodër a mal.

brinjór e² *mb libr* Që ka veti brinake. **Shtresë brinjore.**

brinjór e² *mb libr gjeom* I brinjëve; që ka të bëjë me brinjët a u përket brinjëve. **Kënd (hark) brinJOR.**

brinjór e³ *mb* I hollë, i ngushtë dhe i përkulur si hark. **Rreze**

brinjore. brinjór•e¹ *ja f sh e et* Pjesë mali me brinja; vend brinja-brinja. **brinjúar (i e)** *mb* I nbështetur në brinjë.

brio /brío/ *muz it: Con brio ndajf* me gjallëri.

bríók e *mb krahin G (Kafshë)* brithyer; me bri të thyer.

bríolít i *m ind* Gur i çmuar sintetik që ngjan si diamant. **bríológ u** *m sh ë ët* Studiues i myshqeve.

bríológ•e¹ *ia f sh e et* Studiuese e myshqeve.

briologjí a *f bot* Pjesë e botanikës që studion myshqet.

briologjik e *mb* I briologjisë; që ka të bëjë me briologjinë.

bríósk•ë¹ *a f sh a at* Dele me brirë.

brioso /bríozo/ *muz it*

I ndajf Me gjallëri. > **CON**

BRIO. II *mb* I gjallërishëm.

bríósh i *m sh ë ët fr ushq* Kulaç i gatuar me vezë e gjalpë dhe pak sheqer.

bripërdrédh•ëm *me mb G* > **BRIPËRDREDHUR.**

bripërdrédhur¹ *mb (Dash)* me brirë të përdredhur.

bripërdrédhur² *mb (Njeri)* kryeneç.

bripërdrédhur a¹ *f sh a at* Dele me brirë të përdredhur.

bripërdedhur a² *f sh a at f e* **bripërdredhur i**¹.

bripërdrédhur i¹ *m sh - it* Dash me brirë të përdredhur.

bripërdrédhur i² *m sh - it* Njeri kryeneç.

bripërpjëtë *mb (Kafshë)* me brirët drejt përpjetë.

bripértókas *ndajf krahin G (Bie, rrëzohem)* shakull përdhe; top në vend.

briprápë *mb (Kafshë)* me brirët të kthyer prapa.

briqén i *m mit* Qenie e përfytyruar si kalë i bardhë me një bri të gjatë në ballë. **briráz•ë**¹ *a f sh a at kopsht A* Fasule kokërrvogël.

brírë t sh i **BRÍ RI.**

brirézím i *m sh e et libr* Kthim i indit në lëndë brinake.

briréz•óhet *vetv úa (ú) úar (Indi)* kthehet në lëndë brinake.

brirézúar (i e) *mb libr (Ind)* i kthyer në lëndë brinake.

brírj•e¹ *a f sh e et bot, kopsht (Abelmoschus esculentus)* Bimë njëvjeçare e kultivuar e mëllagoreve (Malvaceae), që lidh fryt në trajtë gishti të mbushur me fara; përdoret për gjellë. > **BAMJ•E A.**

brírtë (i e) *mb* Brinor; i punuar me bri; i bërë prej briri. **Syza të brirta.**

brírtsh i *m sh ë ët* Secili nga dy zgjatimet si fije të mishta a të brirta, që kanë në krye kërmijtë, disa kandrra, molusqe e gaforre dhe që shërbejnë si organe shqisore. > **PREK•ËL LA.**

brírrézúar *mb (Kafshë)* me brirë të kthyer poshtë. **brírrósh**

e mb krahin G (Dhi etj.) me brirë të kthyer prapa.

Brisbéjn i *m gjeog* Kryeqytet i shtetit të Kuinslandit, Australi.

Briseíd•ë¹ *a f mit gr* Skllave që Agamemnoni ia dha Akilit.

brísë *mb f krahin G (Dele)* me brirë. **brís•ë**

a¹ *f sh a at krahin G* Dele me brirë.

brís•ë a² *f mjek, veter* Qimëz; gangrenë; brejë.
brisjéllë mb *krahin G (Dhi etj.)* me brirë të përdredhur.
brisjéll•ë a f sh a at Dhi me brirë të përdredhur.

brisk

I si mb

♦ Shumë i mprehtë. **I kam dhëmbët brisk.**

♦ Shumë i ftohtë. **Uji është brisk.**

II si ndajf Shumë; jashtëzakonisht. **I mprehtë brisk (brisk i mprehtë). I ftohtë brisk.**

*

E kam gojën (gjuhën) brisk Jam i zoti i fjalës; jam i gojës; e kam gjuhën shpatë. **E kam mendjen brisk** Jam shumë i zgjuar e i shkathët; jam mendjemprehtë.

I kam këmbët brisk Jam shumë i shpejtë nga këmbët; eci shumë lehtë.

Mbetem brisk Mbetem pa gjë fare; mbetem kalli.

brisk i m sh a at *krahin G* Biçak me dorëz

briri. **bris•k ku m sh qe qet**

♦ Thikë çeliku e posaçme me dorëz, me teh shumë të mprehtë, që përdoret për t'u rruar; pllakëz çeliku shumë e hollë dhe me dy tehe shumë të mprehta, që vihet në një vegël të posaçme dhe përdoret për t'u rruar. [Por dialektet do të shkrihen shkallë-shkallë, si rrjedhim i një procesi të natyrshëm, i cili nuk mund të planifikohet si planet ekonomike pësëvjeçare, ose të 'normalizohet' me receta magjistricash dhe brisqe xherahësh. (APp).]

♦ Biçak me dorëz; thikë e vogël xhepi.

♦ Thikë e vogël e kopshtarit.

♦ Kadhë bishtshkurtër.

*

Është buzë brisku Është i hollë e i shtrirë mirë; është i palosur, i hekurosur mirë; i ngrirë.

I qëndroj brisk më brisk (majë e brisk) diku Zihem me dikë pa u frikësuar; grindem e hahem dhëmb për dhëmb me të.

Jam në teh të briskut (të thikës, të shpatës) Jam në një gjendje kur vendoset përfundimisht fati; vetëm qimja më ndan nga rreziku.

Ia pres me brisk Ia pres shkurt; ia pres me sëpatë; s'e lë të vazhdojë a të zgjatet.

Më rrove, të rrova, brisku (qe) i berberit Jemi të larë; s'i kemi gjë borxh njëri-tjetrit.

S'ka vënë (s'ka shkuar) brisk në faqe Është ende i mitur e pa përvojë; s'është bërë burrë akoma.

Shkoj në majë të briskut Kaloj një rrezik; shpëtoj për mrekulli.

bris•káll i m sh qëlle qëllet Ç Fik i papjekur; fik mufkë.

brískë mb (Kafshë) me brirë të hollë e të drejtë.

brísk•ë a f sh a at *krahin G* Dele me brirë.

briskëtár i m sh ë ët Mjeshtër i punimit të brisqeve. **briskím i m**

♦ Pastrim a qërim me brisk (*i shkopit etj.*).

♦ Gdhendje me brisk.

brisk•óhet vetv úa (u) úar veta III dhe pës e

BRISK•OJ. brisk•ój kal óva úar

♦ Pastroj a qëroj me brisk (*një shkop etj.*).

♦ Gdhend me brisk.

briskpunúes i m sh - it vjet

♦ Mjeshtër që bën brisqe.

♦ Ai që mpreh brisqe.

briskúar (i e) mb

- ♦ I pastruar a qëruar me brisk.
- ♦ I gdhendur me brisk.

brisokrádhe *mb (Dele)* me brirë si të sorkadhes.

brisokrádh•e ja f sh e et Dele me brirë si të sorkadhes.

brispícë *mb K (Kafshë)* me brirë të hollë e të gjatë.

brisqápe *mb krahin G (Dhi)* me brirë si të cjamin.

brisqáp•e ja f sh e et krahin G Dhi me brirë si të cjamin.

brisqár i m sh ë ët ent (*Cerambyx cerdo*) Kacadre i madh me trup të hollë dhe antena më të gjata se trupi; ushqehet me kalbësirat e lëvozhgës së drurëve dhe me fruta.

brísqe t sh i BRISK U.

bristíl•ë a f sh a at Ç Dhi me brirë të gjatë të hollë. **Bristól i m gjeog** Port në Anglinë

Jugperëndimore. **brish•ë a f sh a at krahin G**

- ♦ *inv* Krimb që bren durin e thatë. > **KRI A.**

- ♦ *ent* Tenjë.

brishím i¹ m G

- ♦ Brerje; thërrmim; copëtim.

- ♦ Shkallmim.

brishím i² m vjet Fill mëndafshi.

brishkúrtër *mb (Kafshë etj.)* me brirë të shkurtër. **brishník e mb A** I përbindshëm.

brish•óhet *pavet dhe pës e* **BRISH•OJ.** > **BRISH•UE** (me u). **brish•ój kal G** > **BRISH•UE** (me).

brisht kal G > **BRISHT•Ë** (me).

brishták e mb I brishtë; i hajthëm. **Grua** **brishtake. brisht•em vetv G** > **BRISHT•Ë** (me u).

brishtë (i e) mb

- ♦ I thyeshëm; që thyhet lehtë; i thërrmueshëm; që thërrmohet shpejt. **Lëndë e brishtë. Qelq (dru) i brishtë. Tokë e brishtë.**

- ♦ Që vjen i dobët e i mekët nga natyra a nga ndonjë sëmundje, i hollë (për njerëz); delikat.

Fëmijë i brishtë. Vajzë e brishtë. Trup (krah) i brishtë. Lule e brishtë. Shëndet i brishtë. [Figura në vetvete, sa e brishtë aq edhe e fuqishme (AÇ).]

- ♦ *fig* Shumë i ndjeshëm, i prekshëm; që preket shpejt. **Zemër e brishtë.**

- ♦ *fig* I pathemeltë; pa bazë të shëndoshë; që nuk përligjet a nuk qëndron. Shpresa (ëndërrime) të brishta.

**

vit i brishtë Vit me 366 ditë, që bie një herë në katër vjet.

brisht•ë (me) kal a ë G > **BRISHT•OJ.**

brisht•ë (me u) vetv a (u) ë G

- ♦ Rrëzohem; shkas e bie.

- ♦ Zbres.

brishtëní a f G Brishtësi.

brishtësí a f libr Të qenët i brishtë; veti e diçkaje që është e brishtë. [**Nën breshní plumbash/ brishtësí e flatrave/ dhe shtegtími i juej. (AÇ).**]

brishtësím i m libr dhe tek Kthim në gjendje të brishtë. **brishtësísht ndajf libr** Me brishtësi.

brishtës•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e BRISHTËS•OJ.

brishtës•ój kal óva úar libr dhe tek E bëj të brishtë a më të brishtë; kthej në gjendje të brishtë (*diçka*).

brishtësúar (i e) mb libr dhe tek I kthyer në gjendje të brishtë.

brishtí a *f kryes G* > **BRISHTËSI A.**

brishtím i *m* Kthim në gjendje të brishtë.

brishtíz•ë a *f bot* Thjerrë(z).

brishtní a *f G* Brishtësi.

brisht•óhem óva (u) úar

I *vetv* Bëhem i brishtë.

II *pës e* **BRISHT•OJ.**

brisht•ój kal óva úar E bëj të brishtë (*diçka*).

brishtúar (i e) mb Që është bërë i brishtë.

bríshtun (i e) mb G

♦ I rrëzuar.

♦ I zbritur.

brish•úe (me) kal óva úe G

♦ Brej; thërrmoj; copëtoj.

♦ Shkallmoj.

brish•úe (me u) úe (u) úe

I *pavet*

♦ Brehet; thërrmohet; copëtohet.

♦ Shkallmohet.

II *pës e* **BRISH•UE (me).**

brishúem (i) e (e) mb G

♦ I brerë; i thërrmuar; i copëtuar.

♦ I shkallmuar.

brishúemit (të) as G > **BRISHIM I.**

brishúl e mb (*Kafshë*) me brirë të hapur anash.

brishýtë e mb (*Bagëti*) pa brirë; (*dhi*) shytë.

brishýt•ë a f sh a at Bagëti pa brirë. **Dhi**

brishytë. bríta G kr thj e **BËRTAS.**

Britani a f gjeog: Britania e Madhe shtet në një grup ishujsh ku ndodhen Anglia, Skocia dhe Uellsi. **Mbretëria e Bashkuar e Britanisë së Madhe dhe Irlandës së Veriut.**

britaník e mb

♦ Që ka të bëjë me Britaninë e Madhe dhe nënshtetasit e saj. **Perandoria Britanike.**

Ishujt britanikë gjeog. Nënshtetas britanik. Luani britanik simbol i perandorisë britanike ose i Britanisë së Madhe.

♦ *hist* Briton.

britaník u m sh ë ët Banor a vendës i Britanisë së Madhe; nënshtetas i Mbretërisë së Bashkuar të Britanisë së Madhe.

britaník•e ja f sh e et f e **BRITANIK U.**

britár i m sh ë ët vjet Ai që i fryn a i bie

bririt. **brít•em vetv a (u) ur** Brehem.

brít•ë (me) kal, jok al a - G

♦ Qortoj. > **BËRTAS.** [**me idhnim Halili m'i ka britë Mujit. (CV).**]

♦ Vajtoj me zë të lartë (*të vdekurin*).

brít•ë (me u) vetv G > **BRIT•EM.**

brítës i m sh ë ët Bërtitës.

brítj•e ja f sh e et Britmë; bërtitje.

britm i m vjet Muaj i vjeshtës.

britm i parë Shtator.

britm i dytë Tetor.

britm i tretë Nëntor.

britmarák e mb Gjëmëmadh; që bërtet fort.

britmatár e mb *etn krahin G (Njeri)* që vajton të vdekurin me britma.

britmatár i m sh ë ët *etn krahin G* Gjamatar; ai që vajton të vdekurin me britma.

britmatár•e ja f sh e et *etn krahin G* Gjamatare; ajo që vajton të vdekurin me britma. **brítm•ë a f sh a at**

♦ Zë i fortë, që nxjerr njeriu kur bërtet; thirrme e fortë, klithmë; zë që lëshojnë kafshët; ulërimë. **Lëshoj (vë) britmën.**

♦ Shprehje e vullshme e një ndjenje me zë a me pasthirrma; brohoritje. **Britma gëzimi (habie). E pritën (e përcollën) me britma.** [E me britmë ngadhënjyese/ me hove viganash (Mgj).] [Lumë o lumë mos i trego fushës/ britmat e çingjisë dhe ofshamat (DA).] [Larg britmave të atyre që iu ka hyrë babëzia/ ta lënë këtë vend pa histori (JB).]

♦ Zhurmë që krijohet nga zërat e disa vetave, kur flasin fort; zhurma që bëjnë disa veta kur zihen a kur shahen me zë të lartë. **Britma kalamajsh.**

♦ Kushtrim; thirrje. **Lëshoj britmën** jap kushtrimin.

brítmëqár e mb (Njeri) që vajton të vdekurin me britma.

brítmëqár•e ja f sh e et *vjet* Grua që vajton të vdekurin me britma.

brítón e mb *hist I* britonëve; që ka të bëjë me britonët.

brítón i m sh ë ët kryes sh *hist* Popull që fliste një keltishte ishullore në trojet e Anglisë dhe Uellsit.

brítón•e ia f sh e et f e hist **BRITON I.**

brítunit (të) *as G* Britmë; bërtitje; e bërtitur.

bríth i m sh a at Çiban; lugë me qelb.

bríthátë mb I dobët sa i duken brinjët; pa fije mishi në trup.

bríthýer mb (Kafshë) me brirë të thyer.

brivétëm i m mit Qenie e përfytyruar si kalë me një bri në ballë.

bri•vógël mb, m sh végjël, f sh vógla (Dele, dhi) me brirë të vegjël.

bri•vógël vógla f sh vógla vóglat Dele a dhi me brirë të vegjël.

brixóll•ë a f sh a at ushq G Bërxollë; bri mishi.

brixi i m Lojë me letra, me dy çifte lojtarësh përballë njëri-tjetrit, në të cilën në fillim të çdo dore një lojtar (deklaruesi) luan me letrat e veta dhe me letrat e zbuluara të shkokut.

Brixhtáun i m gjeog Kryeqytet i Barbadosit.

brizán i m sh ë ët vjet Borizan.

brizbrázët it m sh zool (Bovidea) Familje kafshësh dythundrake me rreth 140 specie, në pjesën dërmuese ripërtypëse, me brirë kryesisht tek meshkujt.

bríz•ë a ¹ f sh a at Bri dashi a deleje që përdoret për të rrahur lirin.

bríz•ë a ² sh a at bot (Briza) Bimë barishtore njëvjeçare dhe shumëvjeçare e viseve të buta të gjysmësferës veriore, me 19 specie, me kërcell të hollë dhe lule në majë, që lëkundet nga lëvizja më e vogël e ajrit; disa lloje mbillen për zbukurim.

bríz•ë a ³ f sh a at anat Kornë e syrit.

bríz•ë a ⁴ f sh a at G Livadh, pyll etj. në faqe kodre a mali. **brízím i m**

♦ Pastrim; qërim.

♦ Rrahje e lirit me brizë për t'i hequr grathin.

bríz•ój kal óva úar Rrah (kërpín) me brizë për t'i hequr grathin; i heq grathin (kërpít). **brízúar (i e) mb**

♦ I pastruar; i qëruar.

♦ (Kërp) i rrahur me brizë për t'i hequr grathin.

brobódho mb J I vocërr.

broból e mb I rrëgjuar; i pazhvilluar.

broból•e *a f sh e et* Grua trupimët.

broboléc *e mb* > **BROBOL E**.

bróbull *a f sh a at ushq* Petull e vogël e gatuar me miell, vezë e kos, e skuqur në vaj të nxehtë dhe e sherbetosur.

broc i m sh a at G Copë e vogël a rriskë djathi.

broçk•ë *a f sh a at J* Kalli misri i rrëguar.

broçkollís *jokal a ur J* Flas gjepura.

broçkollís•e *a f sh a at J* Gjepur; fjalë e kotë.

broçkull *a f kryes sh a at* Gjepur; fjalë e kotë. **Këto janë broçkulla Them broçkulla.** [- Unë nuk i ha këto broçkulla, dëgjove? (ED).]

Broduéj i m Rrugë kryesore e Nju Jorkut, e njohur si zonë e teatrove. **bródha** *kr thj e* **BREDH**.

brof *jokal*

♦ Ngrihem menjëherë më këmbë; çohem me rrëmbim; hidhem shpejt më këmbë; kërcej përpjetë. **Brof nga vendi (nga shtrati).** [Bisqet që brofin befasisht mbi rrënojë (XHS).]

♦ Turrem drejt diçkaje; hidhem me vrull përpara. **Brof te dera (dritarja).**

*

Më² brof zemra (nga gëzimi) Më rreh fort zemra nga gëzimi.

brof *ndajf*

♦ (Ngrihem) menjëherë e me vrull, shpejt.

♦ Papritmas, befas; menjëherë. **I dal brof përpara.**

bróf•ë (me) *kal a ë G*

♦ > **BROF**.

♦ Ia beh; mbërrij papritmas.

bróg•ë *a f sh a at*

♦ Tufë; xhufkë (*e fezit*).

♦ Kokardë.

bróg•ëz *a f sh a at* > **BROGS•ë a**.

brógs•ë *a f sh a at* Tufë fijesh shumë të buta si push i gjatë mbi lëvoren e disa drurëve, mbi lëvozhgën e disa farave etj. **Brogsat e plepit.**

brogjí *mb vjet* Në ngjyrë portokalli të ndezur.

bróh•ë (me) *jokal a ë G* Hidhem përpjetë. > **BROF**.

brohor•ás *jokal dhe kal íta ítur* Brohorit.

brohorí *a f sh - të*

♦ **BROHORITJ•E A**. [Menjëherë u shkëput një furtunë brohorie (FK).]

♦ Gëzim i shprehur me thirrje e me britma.

brohorím•ë *a f sh a at* Brohoritje. [Bilali shkrehu një breshëri kundër veturës. Ciflat e bojës së karrocërisë dhe copat e xhameve u shpërndanë në ajër. Turma i mbajti anën me brohorima e thirrje kundër qeverisë. (ED).]

brohorís *jokal ta tur* > **BROHORIT**.

brohorít *a ur*

I jokal Thërres e përplas duart në shenjë miratimi a gëzimi për diçka ose për dikë.

['E fituam!', brohorite/ Dhe për tok' u-përpëlite (FN).]

II kal Përsëndet e miratoj me brohoritje dhe me duartrokitje (*dikë a diçka*).

brohorít•em *a (u) ur pës e* **BROHORIT**.

brohorítës *e mb* Që brohoret.

brohorítj•e *a f sh e et* Thirrje a britmë e gëzuar, e shoqëruar zakonisht me duartrokitje, në shenjë miratimi për një ngjarje të madhe, ose si përsëndetje për një njeri të shquar..

brohorítur (i e) *mb* I pritur me brohoritje. [Skënderbeu u kthye në Krujë në kulmin e triumfit e të lavdisë, i brohoritur e i nderuar si heronjt e vjetërsisë klasike. (AE).]

brojcë ¹ *a f sh a at*

♦ Enë balte a metali e vogël, me një vesh, që përdoret zakonisht për ujë. **Brojcë balte.**
Brojcë për ujë. Brojcë rakie.

♦ Masë drithi prej druri, që nxë rreth 0.5 kg.

brojcë ² *a f sh a at orn* (*Oriolus oriolus*) Zog shtegtar i harabelorëve, me pupla të verdha të ndritura dhe krahë të zinj e sqep të kuq, që ushqehet me fiq. > **BEN•G GU; FIKËS I².**

brokatár ^e *ja f sh e et* > **BROK•Ë A.**

brók ^e *ja¹ f sh e et bot* (*Alliaria petiolata; Alliaria officinalis*) Bimë barishtore dyvjeçare e familjes së mustardës; në vitin e parë nxjerr gjethe me erë hudhre kur shtypen; në vitin e dytë nxjerr tufa lulësh të vogla në majë të kërcëjve, të cilat bëjnë fara pushtake që i merr era.

brók ^e *ja² f* > **BROK•Ë A¹.**

bróker *i m ang* Ai që shet e blen për një tjetër kundrejt një komisioni. **Brokét** ^e *a f mit ilire* Perëndeshë e ushqimit dhe fatit.

brók ^e *a¹ f sh a at* Enë barkoshe prej druri për të matur drithë; masë druri për drithë (rreth 25 kg).

brók ^e *a² f*

♦ Enë qelqi me dorezë. **Brokë uji.**

♦ *G* Masë drithi rreth 0.5 kg.

brók ^e *a³ f* Nyjë e madhe; xhungë; bullungë (në trungun e drurit).

brók ^e *a⁴ f* Larë; pullë (e lopës etj.).

brók ^e *ra f sh ra rat bot* (*Cakile*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të gjatë e të shtrirë përtokë, me lule të verdha a gjethe të gjata, që del në vjeshtë zakonisht në hamullore misri.

brokërím ^e *a f J* Vend me boka; shpat, brinjë, rrëzë mali ose kodre e zhveshur; tokë e rrjepur vende-vende. > **BOKËRIM•Ë A.**

brókol *i m sh a at bot, kopsht* (*Brassica oleacea*) Lloj lakre që lidh kokë jeshile ose të kuqërreme. **Sallatë me brokoli.**

brókull *a f sh a at* E sharë; sharje; mallkim.

bróll ^e *ja f sh e et*

♦ Misërishte, koçan misri.

♦ Lëvore, lëkurë; gërdhaje. **Brolle druri. Brollja e arrës (fikut).**

brom *pasth* Përdoret kur çakarrohen gotat me pije.

brom ⁱ *m kim* Element jometalor halogjen, avujt e të cilit kanë ngjyrë të mbyllët dhe erë të rëndë, që veçohet si lëng brejtës e helmues (*simboli Br*).

brom ⁱ *m* Dyll blete.

bromík *e mb kim* I bromit; që ka të bëjë me bromin.

bromíz ^e *mi mjek* Gjendje shushatjeje e dobësie e shkaktuar nga përdorimi i tepruar i qetësuesve me përmbajtje bromi.

brómkëz *a f sh a at* Huall dylli.

bromp *pasth* > **BROM.**

bromúr *i m sh e et kim* Lëndë e përbërë e bromit me element tjetër si argjendi; përdoret si qetësues (sedativ).

bronc *i m* > **BRONZ I.**

bronk *u m kryes sh e et anat* Secila nga dy ndarjet kryesore të trakesë, që shkojnë në mushkërinë e djathtë e të majtë.

brómkëz *a f sh a at* *zvog e* **BRONK U.**

bronkiál *e mb anat* I bronkut ose bronkeve; që ka të bëjë me bronket.

bronkiól ^e *a f sh a at anat* Gyp i vogël i bronkeve që përfundon me një hojz (alveolë).

bronkít i m sh e et mjek Pezmatim kronik i gypeve bronkiale; sëmundje e shoqëruar me pezmatimin kronik të gypeve bronkiale.

bronkopneumoní a f sh - të mjek Pezmatim i bronkeve dhe mushkërive.

bronkoskóp i m mjek Aparat i përbërë nga një gyp me fibër optike që shtihet në fyt për të kontrolluar bronket.

bronkoskopí a f mjek Kontroll i bronkeve me bronkoskop.

brontoskórp i m paleo Akrep uji deri 1 m i gjatë, i silurianit.

brontozáur i m sh -ë ët paleo Gjini e dinozaurëve të mëdhenj sauropodë të jurasikut.

bronx i > BRONZ I. [ndërsa ti në heshtje/ rri në bronx i derdhur (ASh).]

bronz i m sh e et

♦ Lidhje metalike e bakrit me kallajin. **Medalje bronzi. I derdhur në bronz. Ngjyrë bronzi** ngjyrë e kuqërreme e errët në kafe. [Në një raft të rëndë prej bronzi ishin dosjet e gjuhëve të vdekura. (IK).]

♦ *keq* Gjë pa ndonjë vlerë a që nuk e çmohet si duhet.

*

koha (periudha, epoka) e bronzit Periudhë historike midis mijëvjeçarit V e atij II para erës së re, kur u zbulua e u përdor bronzi.

sëmundja e bronzit mjek Sëmundje e agrumeve, që ua bën fletët në ngjyrë bronzi. **bronzím i m**

♦ *met* Veshje me bronz e sipërfaqes së diçkaje; lyerje e sipërfaqes së një sendi me pluhur bronzi të përzier me lëndë ngjitëse.

♦ Nxirje e lëkurës së trupit me banja dielli.

bronzín•ë a f sh e et mek Veshje cilindrike prej bronzi për të zvogëluar fërkimin e boshteve etj.

bronz•óhem met pës e

BRONZ•OJ. bronz•ój kal óva úar

♦ *met* Vesh me bronz.

♦ Leyj me ngjyrë bronzi (*diçka*).

♦ Nxij në diell (*trupin*).

brónztë (i e) mb

♦ (*Bust etj.*) i bërë prej bronzi; i punuar me bronz.

♦ (*Trup*) i nxirë në diell.

♦ Ngjyrë e kuqërreme bronzi. [reja e bronzhtë/ mbi kokën time/ flakëron (NS).]

bronzúar (i e) mb

♦ *met* I veshur me bronz.

♦ I lyer me ngjyrë bronzi.

♦ I nxirë në diell.

bronzúem (i) e (e) mb G > BRONZUAR (i e).

brópthi ndajf Befas. [E kur zgjohem, bropti, jam e lumtur. Vështroj dhomën e ngushtë, qelinë e këtij makthi, dhe vazhdoj të jem e lumtur nga ai takim me Kthimin. (ED).]

broq e mb K Qyqan; i pazoti.

broq i m sh a at K Njeri krejt i pazoti;

qyqan. **bróq•e ja¹ f sh e et K f e BROQ I.**

bróq•e ja² f sh e et K

♦ Misërishte, koçan misri.

♦ Lëvore, lëkurë; gërdhajtë.

♦ Lëvore kungulli. > **BROLL•E JA.**

brósk u m orn krahin G (Fringilla coelebs) Zog i vogël këngëtar sa një trumcak, me krahë të zez, me kurriz të murrmë dhe me gjoks të kuqërremë. > **BORËS I; BORËCAK U; ZOG I BORËS.**

brostár i m sh ë ët Mur i oxhakut.

brosh i ¹ m sh a at Fodull.

brosh i ² m sh e et Karficë zbururimi.

brosh i m sh e et bot (*Rhus cotinus*) Shkurre e vendeve të ngrohta, e afërt me shqemen, me dru të verdhëm e gjethe vezake, që përdoren për të regjur lëkurët. > **CËRMËDELL I.**

broshúr•ë a f sh a at Libërth i thjeshtë, me pak fletë të qepura me tel a pe; pjesë e libri e botuar në këtë mënyrë.

BRPSH ja shkurt hist Bashkimi i Rinisë së Punës së Shqipërisë.

BRSS ja shkurt hist Bashkimi i Republikave Socialiste Sovjetike. **bruc** e mb I egër; i ashpër; i vrazhdë.

bruc i m sh e et > **BËRRUC I.**

brucárë t f sh inv Askidie dhe sarpa.

brucél•ë a f sh a at bio (*Brucella*) Bakter shkop aerobik, që shkakton sëmundje të njerëzve dhe kafshët shtëpiake.

brucelóz•ë a f mjek, veter Sëmundje ngjitëse e bagëtisë së imët, e gjedhit dhe e derrave e shkaktuar nga brucela, që nëpërmjet kafshëve u ngjitet edhe njerëzve.

brúc•ë a f sh a at Bërruc për gra.

brucín•ë a f kim Lëndë alkaloide helmuese e pranishme në kokrrat e një druri gjembak (nux vomica) të Azisë Jugore.

bruç e mb G (Fëmijë) topalak; i shëndetshëm.

bruç i ¹ m sh e et ent (*Melolonta vulgaris*) Bubuzhel i murrmë në të zezë, ose i bardhë, deri 2 cm i gjatë; dëmton pemët dhe drurët, sidomos hardhitë.

bruç i ² m sh a at G Fëmijë topalak i shëndetshëm. **bruçák** u m sh ë ët krahin G

♦ ent Brumbull.

♦ fig Njeri trupvogël.

bruçák•e ja f sh e et G Vajzë trupvogël.

bruček u m sh ë ët ent > **BRUÇ I.**

brúe ndajf G: Shkoj brue bëj jetë endacake, si barí.

bruenják e mb G (Fëmijë) shtatanik.

bruenják u m sh ë ët G Fëmijë shtatanik.

bruenják•e ja f sh e et f e G **BRUENJAK**

U. brúfuj t sh i **BRUFU•LL LLI.**

brúfu•ll lli m sh j jt ikt Këlysh i qefullit; qefull i vogël.

brufullák e mb

♦ (Qepë) e fryrë; e ngjeshur.

♦ (Fëmijë) i shëndetshëm.

brufullák u m sh ë ët Fëmijë i shëndetshëm.

brufullák•e ia f sh e et f e **BRUFULLAK U.**

brufullím i m sh a at Dalje me shumicë e me vrull; gëlim; shpërthim (i flakëve, ujit etj).

brufull•ón jokal ói úar veta III Del me shumicë e me vrull; gëlon; shpërthen.

brugóre t f bot (*Tamarix*) Familje shkurresh të ulta ose drurësh deri 4 m të lartë, të viseve të thata të Europës, Azisë dhe Afrikës, që përfshijnë edhe lloje me gjelbërim të përhershëm, me gjethe të imëta dhe lule varg me ngjyrë trëndafili.

bruháj•ë a f sh a at Dhe i shkrifët.

bruín•ë a f sh a at G

♦ Shtrat i përroit të thatë.

♦ Përrua i thatë që vërshon kur bie shi.

brúj•ë a ¹ f sh a at G > **BRUIN•Ë A.**

brúj•ë a ² f sh a at K Lym; tallabak.

brúk•ë a¹ *f sh a at bot (Tamarix gallica)* Dru a shkurre e viseve të Mesdheut me gjethe të vogla, si leskra, me lule si kalli, vile a tufçe.

brúk•ë a² *f sh a at* Kaçube; gëmushë.

Bruklín i m gjeog Lagje e qytetit të Nju Jorkut.

Bruksél i m gjeog Kryeqytet i Belgjikës.

brukúll•e ja f ushq Ç Lloj bukëvale që piqet në vatër, e mbuluar me prush.

brul i m sh e et krahin > **BËRRYL I.**

brull i m sh e et krahin > **BËRRYL I.**

brumác i m sh ë ët ent > **BRUÇ I.**

brumák e mb (Trup) i shëndoshë; i trashë;

brumç. brumák u m sh ë ët krahin G

♦ Misër që nuk rritet.

♦ Kalli misri me pak kokrra. **brumáll i m sh ë ët**

♦ *ent (Blatta orientalis)* Brumbull antenagjatë.

♦ *ent krahin G* Mashkull i bletës.

♦ > **BRUMBU•LL LLI.**

brumáll•ë a f sh a at ent (Geotrupes stercorarius) Vizhdë plehu.

brumaník u m sh ë ët ushq Byrek me vezë e qumësht.

brumató•e ja f sh e et Gatojcë që zë brumin.

brumatriç•e ja f sh e et tek Makinë përzierjen e brumit;

brumëpërzierëse. brumbáll i m ent > **BRUMBU•LL LLI.**

brumballák u m sh ë ët ent

♦ (*Scarabaeus*) Brumbull i madh plehu.

♦ Brumbull i shenjtë i egjiptianëve të lashtë.

brúmbull ndajf (Mbush) plot; me majë; buzë me buzë; cep më

cep. brúmbu•ll lli m sh j jt ent

♦ (*Bombus terrestris*) Kandërr me ngjyrë të zezë a të murrme etj., me krahë të fortë e me birthë të gjatë, që rron nëpër drurë, në pleh etj.

♦ (*Cerambycidae*) Kacadre.

♦ (*Bombus*) Mashkull i bletës.

brumbull i bletës Mashkull i bletës.

brumbull i majit ent (Melalontha melalontha) Brumbull fluturak me dy palë krahë, me ngjyrë kafe të errët, që afrohet në vende me dritë gjatë natës.

brumbull i plehut ent (Goetrupes sercorarius) Kacabun që rron në bajga e pleh. **brumbullák ndajf G**

♦ Në trajtë sferike a rumbullake; si toph.

♦ *fig* Shuk. **Ra brumbullak** ra shuk (përdhe). **brumbullák e mb G** Rumbullak.

brumbullák u m sh ë ët G

♦ Top; sferë; rumbull.

♦ *krahin Gur* i rumbullakët.

brumbullákët (i e) mb G I rumbullakët; sferik.

brumbullakím i m G Dhënie e trajtës së rumbullakët a sferike.

brumbullak•óhet vetv G veta III dhe pës e RRUMBULLAK•OJ.

brumbullak•ój kal G > **BRUMBULLAK•UE (me).**

brumbullaksím i m G Grumbullim rreth dikujt; rrethim.

brumbullaks•óhem G vetv > **BRUMBULLAKS•UE (me u).**

brumbullaks•úe (me u) vetv úe (u) úe veta III sh G Mblidhemi përqark dikujt; e rrethojmë (*dikë*) për ta goditur.

brumbullaksúem (i) e (e) *mb G* Të mbledhur përqark dikujt; i rrethuar.

brumbullak•úe (me) *kal óva úe I* jap trajtë të rumbullakët a sferike (*diçkaje*). **brumbullak•úe (me u) úe (u) úe G**

I vetv veta III Merr trajtë të rumbullakët a sferike.

II pës e BRUMBULLAK•UE (me).

brumbullakúem (i) e (e) *mb G* Që ka marrë trajtë të rumbullakët a sferike. **brumbullakúem (i) me (e)** *mb G I* rumbullakosur; në trajtë sferike. **brumbullakzím i m sh e et G** Rumbullakosje e qosheve.

brumbullakz•úe (me u) úe (u) úe G Kërcej; hidhem përpara.

brumbullakz•óhet ² *vetv G > BRUMBULLAKZ•UE (me*

u). **brumbullakz•ój** *kal G > BRUMBULLAKZ•UE (me).*

brumbullakz•úe (me) *kal óva úe G* Rumbullakos (*qoshet*).

brumbullakz•úe (me u) óva (u) úe

I vetv veta III

♦ (*Qoshja*) rumbullakoset.

♦ Merr trajtë të rumbullakët a sferike.

II pës e BRUMBULLAKZ•UE (me).

brumbullakzúem (i) e (e) ¹ *mb G (Qoshe)* e rumbullakosur.

♦ Që ka marrë trajtë të rumbullakët a sferike.

brumbullakzúem (i) e (e) ² *mb G I* hedhur përpara me kërcim. **brumbulléshk•ë a f sh a at ent K** Vizhë plehu.

brumbullím i m sh a at Zhurmë e vazhdueshme e kandrrave në fluturim; zhuzhimë.

brumbullí•n jokai u rë veta III (Kandrra) bën një zhurmë të vazhdueshme gjatë fluturimit.

brumbullíq ndajf G > BRUMBULLAK U.

brumbullít jokai i ur > BRUMBULLI•N.

brumbull•ón kal ói úar veta III Brumbullin.

brumbull•ój ¹ *kal G > BRUMBULL•UE* ¹.

brumbull•ój ² *kal G > BRUMBULL•UE* ².

brumbull•úe ¹ *kal óva úe G* E mbledh shuk (*një copë letër etj.*).

brumbull•úe ² *kal óva úe G* E mbush deri në buzë, buzë më buzë.

brumbullúem (i) e (e) ² *mb G (Copë letre etj)* e mbledhur shuk.

brumbullúem (i) e (e) ¹ *mb G I* mbushur deri në buzë, buzë më buzë. **brumç e mb bis (Grua)** topolake; rumbullake; me tule.

brúmç i m sh ë ët (Fëmijë) i shëndetshëm, me tule.

brúmç•e ja f sh e et

♦ Grua topolake, rumbullake e me tule.

♦ Fëmijë i shëndetshëm e me tule.

brúmç•ë a f sh a at Topth brumi; shuk brumi i rumbullakët.

brúmë si mb I butë si brumë; shumë i butë.

brúmë t as A > BRUM•Ë

I. brúmë

I si ndajf:

♦ **E kaloj gjumë e brumë** e kaloj jetën pa punuar e duke ngrënë mirë.

♦ **: U bë brumë** u zbut, u squll.

II si mb dhe kallëzues I butë. **Gjalpë brumë** gjalpë brumës. **U bë brumë** u zbut, u squll. **brúm•ë i m**

♦ Miell i njomur, i përzier a i ngjeshur, që gatuhet për bukë, petë, makarona etj. **Brumë buke** (makaronash). **Brumë për petulla.** Gatuese brumi. Ngjesh brumin. **Vjen brumi.** **Brumë i thartë (i ardhur)** brumë i punuar me tharm. **Kulaç me brumë të ardhur.**

Brumë i hollë për petulla. [në gojë i ka mbetur vetëm një dhëmb i përparmë duke bërë që gjuha t'i vërtitet si brumë byreku rreth tij. (ED).]

♦ Miell gruri, i gatuar me ujë e i tharbëtuar, që përdoret si tharm për të zënë bukë. **Brumë i ardhur.** **Brumë i shurdhuar** brumë që nuk ka ardhur dhe që nuk vlen si tharm. **Kulaç me brumë.**

♦ *sh ëra ërat* Ushqim i gatuar kryesisht me miell të njomur e të ngjeshur (bukë, makarona, petë, byrekë etj.). **Brumërat të mbajnë (të shëndoshin).**

♦ *dhe ind* Masë e trashë dhe e ngjeshur, që formohet nga përzierja e një lënde të fortë me një lëng; lëndë e qullët. **Brumi i qelqit (letrës, drurit, gëlqeres, çimentos).**

♦ *fig* Përmbajtje; formim mendor e shpirtëror. **Brumë i vjetër (i ri).** **I gatuar nga tjetër brumë.** **Njerëz të një brumi.** **Vepër me brumë.** **S'ka brumë është i dobët, i paaftë për një punë.**

♦ Lëndë, ajo që përbën diçka. > **PËRBËRJ•E A.** **Brumi i gjuhës amtare.**

♦ *shar* Njeri i qullët, që e heq kushdo për hunde. **Çfarë brumi që është!**

*

Dita (nata) e brumit *etn* E enjtja, kur zihet brumi për të gatuar bukët e dasmës.

Kush zë brumë, do të gatuajë *fj u* Kush nis një punë, do ta mbarojë.

Si buka pa brumë Pa shije; pa lezet; pa kripë.

Sikur i ka ngrënë macja brumin Shumë i mërëzitur a i dëshpëruar.

Sipas brumit tharmin I gjej njeriut a mjedisit atë që i përshtatet.

Vë brumë Vë njëfarë pasurie; e ndreq gjendjen ekonomike; mëkëmbem.

**

brumë i ardhur (i thartë) *ushq* Brumë i gatuar me tharm. **brumë t as A** > **BRUM•Ë I.**

brumëgatues e mb (*Makinë*) e përzierjes a rrahjes së brumit të bukës, betonit etj.

brumëgatues•e ja f sh e et *Makinë* e përzierjes a rrahjes së brumit të bukës, betonit etj. **brumëpërzjërës e mb** > **BRUMËGATUES E.**

brumëpërzjërës i m sh - it Ai që punon me brumëgatuese.

brumëra t f sh ushq Ushqim i gatuar kryesisht me miell të njomur e të ngjeshur.

brumës e mb (*Gjalpë*) i njomë, i butë; jo i ngjeshur.

brumësor•e ja f sh e et Enë për gatimin e brumit.

brumëtár i m sh ë ët Ai që punon me

brumëgatuese. **brumëtár•e ja f sh e et f e**

BRUMËTAR I. **brumëtór•e ja f sh e et**

♦ Magje e madhe për gatimin e brumit.

♦ > **BRUMËGATUES•E JA.**

brumëzim i m Zbutje; zbrumje.

brumëz•óhet úa (u) úar

I vetv veta III dhe vetv Zbutet e bëhet si brumë; zbruhet.

II pës e **BRUMËZ•OJ.**

brumëz•ój kal óva úar

♦ Bëj a gatuaj brumë për (*bukë etj.*).

♦ Zbut; zbruj.

brumëzúar (i e) mb I zbutur; i zbrujtur.

brumím i m sh e et Përgatitje e brumit.

brumje mb (*Dardhë, mollë*) e butë dhe e qullët si brumë.

brum•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e*

BRUM•OJ. **brum•ój kal óva úar**

♦ Bëj brumë për (*bukë etj.*); mbruj.

♦ E zbut ose e zbruj (*diçka*).

brumór e mb libr

♦ (*Ushqim*) me përmbajtje brumi; prej brumi.

♦ (*Tokë*) e butë si brumë, që punohet lehtë. **brumós kal a ur**

♦ Gatuj brumin për (*bukë etj.*); mbruj.

♦ *fig* Formoj karakterin dhe botëkuptimin e (*dikujt*); e edukoj (*dikë*) duke u kujdesur që formohet si njeri.

brumós•em a (u) ur

I vetv

♦ *veta III* (*Brumi*) gatuhet; mbruhet.

♦ *fig* Formoj karakterin dhe botëkuptimin e (*dikujt*); e edukoj (*dikë*) duke u kujdesur që formohet si njeri.

♦ *fig veta III* Forcohem; kalitem.

II pës e BRUM•OJ.

brumósj•e a f sh e et

♦ Gatim i brumit.

♦ *fig* Formoj karakterin dhe botëkuptimin; edukohen për formimin e tipareve njerëzore.

♦ *fig* Forcohem; kalitem.

brumósur (i e) mb fig

♦ (*Njeri*) me karakter të formuar dhe botëkuptim; i edukuar me tipare njerëzore.

♦ I forcuar; i kalitur.

brúmsh•ëm (i) me (e) mb I butë si brumë; i zbrujtur. **brumtár i m > BRUMËTAR I.**

brumtár e f e BRUMTAR I.

brúmtë (i e) mb

♦ I gatuar me brumë; i mbrujtur me tharm; i mbrumë. **Bukë e mbrume.**

♦ (*Ushqim*) me përmbajtje brumi; që përmban shumë brumëra. **Ëmbëlsirë e brumtë.**

♦ I butë si brumë; i zbrujtur; i brumëzuar. **Dardhë (lëndë) e brumtë.**

♦ *fig* (*Fytyrë*) e fryrë dhe e qullët.

brumúar (i e) mb

♦ I butë a i zbutur si brumë.

♦ I squllët.

brumulét kal > BURBULET•Ë (me).

brumulét•ë (me) a ë G I hedh yndyrë (*ushqimit*); mëlkoj. **brumulís kal ta tur G > BRUMULIT.**

brumulít kal > BRUMULIT•Ë (me).

brumulít•ë (me) kal a ë G > BRUMULET•Ë (me). **brumullák u m sh ë ët** Fundërrit të dyllit.

brumullakëzím i m krahin G Përgatitje me qëllim për të sulmuar a goditur dikë.

brumullakëz•óhem vetv krahin G > BRUMULLAKËZ•UE (me u). **brumullakëz•úe (me u) vetv óva krahin G** (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në*

dhanore) Përgatitem për ta sulmuar dikë

brumullakëzúem (i e) mb krahin G I përgatitur për të sulmuar dikë. **brumull•ój kal krahin G > BRUMULL•UE (me).**

brumull•úe (me) kal óva úe krahin G Mbledh; grumbulloj; shtie (*ushqime*).

brumullúem (i) e (e) mb krahin G (*Ushqime*) të mbledhura; të grumbulluara.

brumullúem it (të) as krahin G Mbledhje; grumbullim a shtënie e ushqimeve.

brun e mb (*Njeri*) me lëkurë të zeshkët. **Grua (vajzë) brune** brunette.

brun i m sh ë ët Njeri me lëkurë të zeshkët.

brunc i m > BRONZ I.

brunç i m > BRONZ I.

brún•e ia f sh e et Vajzë a grua me lëkurë të zeshkët.

Brunéi m gjeog Sulltanat në Borneon Veriore.

brunété mb (Vajzë a grua) brune.

brunét•ë a f sh a at Vajzë a grua

brune, **brunx i m A** Bronz.

brus¹ kal a ur Mbush plot; mbush sa nuk nxë më. **Brus shtëpinë me të mira. Ia brus zemrën.**

brus² kal a ur Pres copa-copa; copëtoj.

brus³ ndajf

♦ Plot; mushur shumë; kërpicë. **Qershitë janë brus me kokrra.**

♦ Mbarë; mbrosh; me gjithë të mira. **Më vete puna brus. T'u bëftë brus! urim** të vafte mbarë.

Brús•ë a f gjeog Qytet në Turqinë veriperëndimore.

brús•ëm (i) me (e) mb I pjerrët; i thepisur.

brúsët (i e) mb I mbushur plot.

brúsj•e a f Mbushje plot.

brusk u m Ngjyrë blu në vjollcë.

bruskét•ë a f it ushq Lloj buke e thekur.

brúsko mb (Verë) me shije paksa të athët për shkak të shpërbërjes së sheqerit gjatë fermentimit.

brustém e mb Bojëvjollcë.

brusní a f Mbushëllim; bollëk.

brústë (i e)¹ mb Ngjyrë e blertë në të kaltëreme.

brústë (i e)² mb I egër; i ashpër.

brustëni a f Egërsi; ashpërsi.

brúsur (i e) mb I mbushur plot.

brúshe t f K Balluke; flokë mbi ballë.

brúsh•ë a f sh a at Furçë. **U bie një brushë pantallonave.**

brúsh•ëll lla f sh lla llat K Grua a vajzë me flokë të shprishur, të pakrehur, të pandrequr. **brúshëz a f sh a at > BRUSHËZ•Ë A.**

brúshëz•ë a f sh a at Furçë e vogël.

brushím i m sh e et Fshirje a pastrim me

furçë. **brúshkuj jt m sh i > BRUSHKU•LL**

LLI. brúshku•ll lli m sh j jt Furçë me qime

kali. **brúshm•ë (i) e (e) mb**

♦ (Verë) me shije të athët.

♦ (Kumbull) e thartë, me pak hidhësirë.

♦ fig (Njeri) i ashpër; i vrazhdë a idhnak. > **SERTË (i e).**

brush•óhem vetv óva (u) úar Fshihem a pastrohem me

furçë. **brush•ój kal óva úar** Fshij a pastroj me furçë (rrobat).

brúsh•ë a f sh a at > BRUSH•Ë A.

brushtovát•e ja f sh e et bot (*Rubus caesius*) Manaferrë.

brushtovát•ë a f sh a at bot > BRUSHTOVAT•E JA.

brúsh•tull a¹ f sh a at ushq krahin > BRUSHTULL I¹.

brúsh•tull a² f sh a at bot (*Erica*) Shqopë.

brúsh•tull a² f sh a at bot (*Hedera helix*) Shkurre kacavarëse me gjelbërim të përhershëm që lidh kokrra të zeza; mbahet si bimë zbukuruese. > **URTH I¹; LERTH I.**

brúsh•tull i¹ m sh j jt ushq

♦ Ëmbëlsirë me miell gruri të rrahur me gjalpë, që piqet në furrë dhe del petë-petë; ndreqet me sheqer, pekmez ose mjaltë dhe me arra të shtypura.

♦ Lakror me dy shtresa miell misri lart e poshtë, midis të cilave hidhet një gatesë me lakra, gjizë e djathë; lakror misri, misërnik me barishte.

*

Si brushtull

♦ (*Gatesë me brumë*) e shkrifët; e shkoqur.

♦ *fig* (*Fytyrë*) e mbushur; e rumbullakët.

brúshtull i ² *m bot* (*Calluna vulgaris*) Shkurre e ulët shumëvjeçare, 20 - 50 cm e lartë, e përhapur në viset me bimësi të ulët dhe në toka me lagështirë, me çifte gjethesh të përkundërta, të vogla e luspake, me lule mavi të çelët ose rrallëherë të bardha që dalin nga gjysma e kërcellit e sipër; përdoret si ushqim për bagëti të trasha e të imëta.

brushtullín•ë a *f sh a at* Vend me shkurre brushtulli.

brushtullúk u *m sh ë ët etn* Pjesëtar i krushqve të nuses që shkon i pari në shtëpinë e dhëndërit për të njoftuar mbërritjen e nuses.

brushúar (i e) *mb* I fshirë a pastruar me furçë.

brut *mb* > **BRUTO**.

brutál e *mb*

♦ (*Njeri*) me sjellje a veprime të ashpra; i vrazhdë; i panjerëzishëm; që përdor forcën; që sillet me egërsi.

♦ (*Veprim*) i ashpër; i vrazhdë; që bëhet menjëherë e me forcë; (*mendim*) i shprehur fare copë, në mënyrë të trashë e të panjerësishme. **Përgjigje brutale.** [si ka ditë ai njeri me i ba për vedi përsoneat apo bashkëpunëtorët e nevojshëm, nëpër një sjellje të përmbledhun, një sjellje pa komplekse inferioriteti, guximtare dhe brutale (KM).]

brutalisht *ndajf* Me brutalitet; me ergësi.

brutalitët i *m* Të qenët brutal. [Fryma ktonike filloi të shfaqet tek mitet në një fazë të tillë kur ato shiheshin nga njeriu si qenie të dala prej egërsisë, brutalitetit dhe armiqësisë mitologjike. (ShS).]

brút•ë a *f G* Farë për të zënë brumin e bukës së ardhur.

brúto *mb*

♦ *tek* (*Mall*) me gjithë peshën e mbështjelljes, që përfshin edhe peshën e paketimit. **Peshë bruto dhe neto.**

♦ *fin* (*Fitim, të ardhura*) të llogaritura së bashku me shpenzimet.

♦ I papërpunuar; i papastruar; që nuk i janë hequr lëndët e panevojshme, që është në atë gjendje siç është prodhuar në natyrë. **Naftë (mineral, prodhim, lëndë druri bruto).**

♦ I pavërtetuar, i papërcaktuar në mënyrë të përpiktë; që nuk i janë bërë ndreqjet e nevojshme. **Të dhëna bruto.**

bruth i *m sh ë ët ent* (*Melolontha melolontha*) Brumbull i madh që nis të fluturojë nga fundi i pranverës dhe del nga një vemje e bardhë që ushqehet rritet në tokë dhe ushqehet kryesisht me rrënjë bari dhe bimësh të tjera.

bruz i *m sh e et* Gur i çmuar me ngjyrë qielli me nuanca të blerta. **Unazë (karficë) me bruze.**

*

Më bie bruzi Zemërohem; var buzët kur prekem. **brúzgull** *ndajf* Copë e çikë; copë-copë.

bruzní a *f* Bollëk.

brúztë (i e) *mb* Në ngjyrë si të kaltër me nuanca të blerta; me ngjyrë të qiellit të mbyllur. **Det (qiell) i bruztë.** [po ai adhurim i qëndrueshëm, diellor që lëviz nëpër një qiell, i ulët apo i bruztë, me re a i pafundmë (VZh).]

brúzt•ë a (e) *f sh a at (të)* Ngjyrë e kaltër në të blertë.

bruztëni a f G Kaltërsi; ngjyrë e kaltër në të blertë; bojëqielli në të blertë. **bruzti** a f > **BRUZNË A.**

bruzhdila t f sh > **BËZHDILE T.**

brúzhdull i m sh e et bot G (*Colluna vulgaris*) > **BRUSHTULL**

I. bruzhdull•ój kal G > **BRUZH DULL•UE** (me).

bruzhdull•úe (me) kal óva úe G

♦ Fshij.

♦ Rrëmbej; përlej.

bruzhdullúem it (të) as G

♦ Fshirje.

♦ Rrëmbim; përklarje.

bryc i m sh a at > **BYC I.**

brydh kal a ur

♦ E bëj (*pemën*) të butë sa mund të pritët, të copëtohet a të hahet lehtë; e zbut. **E brydh ftuan me dorë.**

♦ Shkrifëroj a shkërmoq (*tokën*). **Ngrica e brydhi tokën.**

brýdh•et vetv - (u) ur

♦ (*Pema*) zbutet sa pritët, copëtohet a hahet lehtë.

♦ (*Toka*) shkrifërohet a shkërmoqet (*nga ngrica*).

brýdhët (i e) mb

♦ (*Pemë, mish etj.*) i butë sa pritët, copëtohet a hahet lehtë. **Dardhë e brydhët.** >

NDULKËT (i e).

♦ I butë e i njomë; i brishtë. **Trup i (lëkurë e) brydhët.**

♦ fig I butë. **Dritë e brydhët.**

♦ fig (*Njeri*) i qullët; i ngathët.

brydhëtór•e ja f kopsht Mollë e butë verike.

brýdhj•e a f Zbutje (*e ftoit, mishit etj.*). **brydhtësi**

a f Butësi e tulit të frytave, e mishit etj.

brýdhur (i e) mb (*Tul, fryt*) i brydhët; i butë; i ndulkët.

brýgë t m sh ant ilir Pjesëtar i fisit të brygëve në viset e Epirit. [**“Pas Epidamnit dhe**

Apollonisë gjer në malet Keraune banojnë bylinët, taulantët, parthinët e brygët (AK).]

bryl i m sh a at > **BËRRYL I.**

brymák e mb (*Duhan*) vjeshtuk; që e ka zënë vjeshta në arë.

brymargjënd e mb poet (*Flokë*) të bardhë me shkëlqim

argjendi. **brymáv•et** K vetv dhe pës e **BRYMAV•Ë** (me u).

brymáv•ë (me u) - (u) ë K veta III (*Bagëti*) liget kur kullot bar që pa u shkrirë bryma e mëngjesit.

brymávj•e a f K Ligje e bagëtisë kur kullot bar që pa u shkrirë bryma e mëngjesit.

brymávun (i e) mb K (*Bagëti*) e ligur ngaqë ka kullotur bar që pa u shkrirë bryma e mëngjesit.

brýme mb (*Dhi*) me qime bojë hiri në të errët; kënutë.

♦ (*Grua*) e thinjur thuajse krejt.

brým•e ja f sh e et

♦ Dhi me qime bojë hiri në të errët; dhi kënutë.

♦ Grua pothuajse e thinjur krejt.

brymér i m fr Muaji i dytë i kalendarit të Revolucionit

Francez. **brým•ë** a f sh a at

♦ Reshje e ngjashme me borën, që formohet si shtresë shumë e hollë nga ngrirja e vesës ose e mjegullës mbi sipërfaqen e tokës, mbi bar, mbi fletët e bimëve, mbi sendet e ftohta etj.; vesë e ngrirë. **Bryma e parë (e vjeshtës). Cipë bryme. Ra brymë. E zuri (e prishi)**

bryma. [Autobuzët urbanë nga periferitë/ drejt qendrës mbi xhama bien brymën (IK).] [Shumë gjethe ranë at'vjeshtë/ e prap po bien;/ porse kujtímin/ qoftë dhe një i vetëm e përt'rinë/ e, bëhet gjak e brymë! (EP).]

♦ Shtresë e hollë kristalesh akulli që formohet nga ngrirja e avujve ose e lagështirës së ajrit në sipërfaqen e sendeve të ftohta, në frigoriferë etj.

*

Bryma s'është dëborë *ff u* Të gjithë ata që i ngjajnë njëri-tjetrit nuk janë njësoj dhe pse në dukje ngjajnë.

E kam si brymën e vjeshtës dikë E urrej; s'e dua aspak.

Është si bryma para diellit Po i vjen fundi, s'e ka të gjatë. **Rroftë sa kungulli në brymë!** Rroftë shumë pak; vdektë shpejt!

Si bryma në diell Që mbaron e zhduket shpejt; që zhduket menjëherë, si kripa në ujë.

brým•ë a ² *f sh a at G* Vrimë; brimë.

brýmës e mb (*Kalë*) ngjyrë gështenjë në të kuqe; në ngjyrë të uthullës, i kuqërremë, i mushkëllyer.

brýmës i ¹ *m* Nëntor.

brýmës i ² *m sh a at* Kalë në ngjyrë gështenjë në të kuqe, në ngjyrë të uthullës; kalë i kuqërremë, i mushkëllyer.

brymëzím i m Kthim në brymë.

brymëz•óhet *vetv úa (u) úar veta III* Kthehet në brymë. **brymëzúar (i e)** *mb I* kthyer në brymë.

brymísht•ë a f sh a at Borë e imët si pluhur.

brym•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Mbulohem me brymë.

♦ *veta III (Bimët)* i zë bryma.

♦ *fig* Thinjem; pjalmohem.

II pës e BRYM•ON.

brym•ón kal ói úar *veta III* E mbulon me brymë.

♦ E zbardh si brymë. **Dhimbja ia brymo**

brymór i m vjet Nëntor. > **BRYMËS I.** [Si njai pjalmi n'muej t'Brymorit] (GjF). **brymós kal a ur** Mbuloj me brymë.

brymós•em a (u) ur

I vetv kryes veta III Mbulohet me brymë.

II pës e BRYMOS.

brymósj•e a f Mbulim me brymë.

brymósur (i e) *mb I* mbuluar me brymë.

bryms i m sh a at Kalë brymës, ngjyrë gështenjë në të kuqe; kalë i mushkëllyer. > **BRYMËS I.**

brýmtë (i e) ¹ *mb (Phi, kalë)* me qime ngjyrë hiri në të errët. **brýmtë (i e)** ¹ *mb K (Spec)* që e ka zënë bryma në arë.

brymúar (i e) *mb I* mbuluar me brymë.

brymúar it (të) *as* Mbulim me brymë.

brym•úe (me) *kal óva úe G* > **BRIM•OJ.**

brym•úer óri m sh órë órët vjet G > **BRYMOR I.**

brynaták u m sh ë ët G > **BRINOÇ I.**

brýsh•ëm (i) me (e) *mb G* Ngjyrëgështenjë.

bryth i ¹ *m sh ë ët zool* > **URITH I.**

bryth i ² *m sh ë ët bis G* Njeri hileqar e i lig.

brrakçín•ë a f sh a at G Gropë e vogël që mbushet me ujë shiu.

brrák•ë a f sh a at > **BËRRAK•Ë** A.

brrakn•ón jokal G > **BRRAKN•UE** (me).

brrakn•úe (me) jokal ói úe G (Një vend) bëhet berrakë; (uji) rri në një vend; nuk rrjedh. **brraknúem** (i) e (e) mb G (Ujë) i ndenjur; berrake.

brram onomat Zhurmë e përplasjes së sendeve të forta. > **BËRDAM**.

brrága t f sh Ç Pranga.

brrauk•ój jokal G > **BRRAUK•UE** (me).

brrauk•úe (me) jokal óva úe G Flas me zë të ngjirur.

brraukúem it (të) as G Të folur me zë të ngjirur.

brrék•ël la f sh la lat zool Ç Bretkosë.

brrerth jokal **brrótha brréthur** Ç Luaj kumar.

brreukáč•ë a f sh a at G Lodër fëmijësh e përbërë nga një kon prej druri me majë metalikeqë mbështillet me pe dhe hidhet në tokë që të rrotullohet rreth vetes. > **FUZ•Ë** A.

brrézë ndajf G

♦ Copë-copë; tërrime-thërrime.

♦ fig Në gjendje të keqe shëndetësore.

brrím•e a f sh a at Ç > **BRRIM•Ë** A.

brrím•ë a f sh a at Ç Lojë.

broholít•et vetv - (u) ur veta III Ç (Gjedhi) pëllet; byryleget; muet; bën myyy.

brrók•ë a¹ f sh a at G Poçe.

brrók•ë a² f sh a at G Qafore që s'i lë dhinë të pijne qumështin e vet.

brrom ndajf: **Brrom** aty përpara/ **mu te lordi pránë/** "Madhëri Shqiptarin/ **kurrë s'e gjen pa armë** (ASh).

brrul i m sh a at A Bërryl.

brrúsh•ë a f sh a at Jeje e kalit.

brrut e mb krahin G I tharë; i fishkur e i tharë. **brrúzh•ë** a f a at G Jeje e kalit.

brrýckas ndajf K Kokëposhtë; picingulthi.

brryl i m sh a at > **BËRRYL** I.

brrýlk u m sh ë ët Byzylyk.

brrýlk•ë a f sh a at J Mbështetëse e krahut të karriges a kolltukut. **brryltír•ë** a f sh a at Kthesë e fortë në rrugë.

brrr onomat

♦ Zhurmë që bëhet duke dridhur buzët për të treguar se kam ftohtë.

♦ Zhurmë e motorit kur ndizet.

BS ja shkurt i Bashkimi Sovjetik.

BSDAK ja shkurt i Partia e Aksionit Demokratik të Boshnjakëve të Kosovës. **BSK** ja shkurt i Partia Boshnjake e Kosovës.

BSP ja shkurt i Bashkimi i Sindikatave të Pavarura.

BSPK ja shkurt i Bashkimi i Sindikatave të Pavarura të Kosovës.

BSH ja shkurt i Banka e Shqipërisë.

BSHSH ja shkurt i Banka e Shtetit Shqiptar.

BT ja shkurt i

♦ Banka Tregtare.

♦ Bursa e Tiranës.

BTA ja shkurt i **Blgarska Telegrafna Agencija** Agjencia Bullgare e Lajmeve.

BTK ja shkurt i Banka Tregtare

Kombëtare. **btík•ë** a f sh a at G Plëndës.

BTN ja shkurt i Bashkimi i Telekomunikacionit Ndërkombëtar.

bu pasth dhe onomat: **E marr me bu** e marr me shumë nxitim.

buác•ë *a f sh a at zool* > **BUALLIC•Ë**

A. búaj *kal óva úar*

♦ Ndjek nga afër; ndjek këmbakëmbës.

♦ Ndjek; dëboj; përzë.

búa•j *kal jta r A Humb; bjerr.*

búaj t sh i **BUA•LL LLI.**

buájtj•e *a f sh e et J* Përpjekje për të bërë diçka.

buálk•ë *a f bis anat J* Cipë që vesh stomakun a plëndësin nga jashtë. > **RREC•Ë A.**

búa•ll lli m sh j jt

♦ *zool (Bos bubalus)* Kafshë dythundrake e brirëzgavrorëve (Cavicornia) me trup të madh, me qime të zezë e brirë të kthyer prapa.

♦ *keq* Njeri mendjetrashë.

♦ *ent* Kacadre.

*

As me buaj, as me qe I pavendosur; që nuk di nga t'ia mbajë; me dy mendje; as kështu as ashtu.

E bëj buall diçka E zmadhoj diçka tej mase; e fryj së tepërmi.

E bëj mizën (pleshtin) buall (ka) E zmadhon tepër diçka; e fryj shumë; i jap rëndësi më të madhe sesa duhet.

Futem (hyj) në bri të buallit (të kaut) Futem në një vend shumë të fshehtë, ku s'më gjente dot asnjëri..

Hall me buaj, hall me qe Keq sido që të bëhet; keq kështu e keq ashtu.

Kam lëkurë bualli (e ka lëkurën si të buallit) E kam lëkurën të trashë; s'dua t'ia di për qortime a kritika; nuk më bën përshtypje asgjë.

Me sa hyn bualli në veshin (në vrimën) e gjilpërës Kurrë, asnjëherë; është e pamundur të bëhet.

Nuk shoh buallin para sysh Nuk kuptoj edhe diçka që është fare e qartë.

Të shtie miza e s'të nxjerr bualli Hyj në një punë si pa dashur, pa e menduar mirë, e pastaj nuk dal dot.

**

fik bualli *kopsht* Fik i zi kokërrmadh.

lule bualli *bot* Tatull.

búallës mb (*Fik*) i zi kokërrmadh.

búallës i m sh - it *kopsht* Fik i zi.

buallíc•ë *a f sh a at*

♦ *zool* Femër e buallit.

♦ *keq* Grua mendjetrashë.

búar (e) mb (*Kafshë femër*) e mbarsur.

búar (i e) *mb*

♦ I ndjekur këmbakëmbës.

♦ I ndjekur; i përzënë; i dëbuar.

búar (i e) *mb* A I humbur.

buaví•s kal ta tur > **BUAVIT.**

buavít kal ta tur > **BUHAVIT.**

buavít•em vetv > **BUHAVIT•EM.**

buavítur (i e) mb > **BUHAVITUR (i e).**

bub i m sh a at Qen i vogël; këlysh qeni.

bubác i m sh ë ët ent Bulkth.

bubaçél i m sh a at A Zjarr bubulak, që digjet me kërcëllimë.

bubájk•ë a *f sh a at inv* Vemje leshtore.

bubájk•ë ² *f sh a at* ent Thnegël; mizë dheu; milingtonë. **bubalí** *a f sh a at* ent Nuse pashke; mollëkuqe. **bubalisht•ë** *a f sh a at* A Torfë; turbë.

bubállk•ë *a f sh a at* kopsht Man i zi.

bubán *i m sh ë ët* ent Mashkull i bletës.

bubanjás *kal a ur* A Fryj; bymej.

bubanjást *mb A I* fryrë; i bymyer.

bubanjásur (*i e*) *mb A I* fryrë; i bymyer.

bubarësh•ë *a f sh a at* ent A Nuse pashke; mollëkuqe.

búbas *i m sh ë ët* ent (*Ascaris lumbricoide*) Krimb parazitarr në zorrët e fëmijëve. **bubásh** *i m sh ë ët* > **BUBAS I**.

búbaz *ndajf* Zvarrë; rrëshqanë.

bubazhél *i m sh a at* mit > **BUB•Ë** ² **A**.

búbc•ë *a f sh a at* ent (*Ascardia lombricoide*) Krimb parazitarr në zorrët e fëmijëve.

bubéc *e mb* Mendjeplogët.

búbë *si kallëzues*: **Bëhem bubë** bëhem tmerri i të tjerëve; bëhem gogol për dikë. **Ma bëri bubë punën** ma bëri të tmerrshme (gogol) punën.

búb•ë *a f sh a at*

♦ *ent* Larvë; vemje para shndërrimit në flutur ose në krimb, zakonisht e mbuluar me push.

♦ Krimb mëndafshi.

♦ *ent* (*Ascaride lumbricoide*) Krimb që jeton si parazit në zorrët e fëmijëve. > **GLIST•ËR RA; RRE JA**.

♦ Morr i vogël. **Zë buba**.

♦ Rrëshqanor; gjarpër; zhapi etj.

♦ *krahin* Push i të leshtave.

bubë mishi *ent* (*Sarcophaga carnaria*) Mizë mishi e hirtë.

bubë veshi *ent* Gërshërëz; kandërr e rendit të krahëlëkurorëve (Dermaptera) e përhapur thuajse në të gjithë rruzullin, me gjatësi nga 0.5 - 50 cm, me trup të hollë në ngjyrë kafe të errët, me bishtin bigë e me dy brirthe në kokë, që ushqehet me pemë e sidomos me rrush.

búb•ë ² *a f sh a at*

♦ *mit* Qenie e përfytyruar si përbindësh a si gjarpër i madh, me të cilin trembnin zakonisht fëmijët e vegjël. > **GOGOL I; VOV•Ë** **A**.

♦ Dodolec për të trembur zogjt në ara.

búb•ë ³ *a f sh a at* ent Morr i vogël; thërrí.

búb•ë ⁴ *a f sh a at* G Vajzë e vogël.

búb•ël ¹ *la f sh la lat* Kokël nga fijet ose nga pushi i leshit të ngatërruar.

búb•ël ² *la f sh la lat* vjet Borí.

búb•ël ³ *la f sh la lat* vjet Daulle.

bubélis *jokal a ur veta III A* (*Kandrrat fluturake*) nxjerrin një zhurmë të vazhdueshme kur fluturojnë; gumëzhijnë.

bubélisj•ë *a f sh e et kryes sh* Gumëzhimë; zhurmë e kandrrave fluturake kur fluturojnë.

bubéltár *i m sh ë ët* vjet Borizan.

búb•ërr *rra f sh rra rrat* > **BUB•Ë** **A**.

bubërréc•ë *a f sh a at* ent *krahin* G Thnegël; mizë dheu.

bubërrí *a f përmb* Punë të vogla sa për të zënë duar, sa për të shtyrë kohën; vogëlsira; çikërrima. **Ç'merresh me bubërrí!**

bubërrím *i m sh e et*

♦ Zënie e duarve me punë të vogla, me vogëlsira, me çikërrima.

♦ *sh* Punë të vogla; vogëlsira; çikërrima.

bubërr•ó¹ *jokal óva úar* Kërkoj morrat në trup për t'i vrarë; qëroj morrat (*në rroba ose në flokë*); çmorritem.

bubërr•ó²
I jokal óva úar

♦ Bëj punë të vogla për të shtyrë kohën, merrem me vogëlsira e me çikërrima.

Bubërroj nëpër shtëpi.

♦ Kërkoj në të gjitha anët për të gjetur diçka; rrëmoj. **Bubërroj nëpër xhepa.**

♦ Shkoj andej-këtej, vërtitem lart e poshtë.

♦ *veta III* Sillet e gumëzhin. **Turma bubërronte në shesh. Bubërronin zogjtë në lëndinë.**

♦ *veta III (Qengjat)* kullotin në një vend me pak bar, duke ngrënë një majë këtu, një majë atje; (*bagëtia*) kërkon ushqim andej kënde; qëmtoj; gjëllin.

♦ Flas nëpër dhëmbë; mëmërit; murmuris.

II kal fig E ngacmoj me fjalë (*dikë*).

bubërrúar (i e) *mb* I qëruar nga

morrat. **bubërrúes e** *mb*

♦ (*Njeri*) që zë duart me punë të vogla.

♦ (*Njeri*) që rrëmon për të gjetur di[ka].

♦ (*Turmë*) që shkon tutje-tëhu; që sillet andej-këtej duke gumëzhirë.

búbës i *m sh a at* > **BUBAS I.**

búbëz a¹ *f sh a at* *ent, bis mjek (Ascaris lumbricoides)* Askaride.

búbëz a² *f sh a at* *vjet* Vrimë e vogël në pushkët me strall, ku vihet agzoti për t'i dhënë zjarr barutit.

búbëza t *f sh*

♦ Zemërim. **Më hipin bubëzat. Jam me bubëza.**

♦ Tekë; kapriçio.

bubëz•óhem *G vetv e* **BUBËZ•OJ.** > **BUBZ•UE** (*me u*).

bubëz•ó *kal G* > **BUBËZ•UE** (*me*).

bubëz•úe (*me*) *kal óva úe G* Pispillosem.

bubëz•úe (*me u*) *vetv óva (u) úe G* Pispillos.

bubëzúeme (*e*) *mb f G (Grua, vajzë)* e pispillosur.

búb•i *m sh a at* Qen i vogël; kone.

bubíc•ë *a f sh a at* Krehër për të bërë leshin.

bubík *e mb G (Njeri)* shtatvogël; imcak;

shkurtabiq. **bubíq** *e mb G* Trashalug; bullafiq.

bublísht•ë *a f sh a at kryes sh* Vandaq a krah me shkarpa a karthje. **bubí•s**^{1,2} *ta tur* > **BUBIT**^{1,2}.

bubít¹ *jokal a ur* Çmorrit; qëroj morrat.

bubít² *jokal a ur bis* Bëj si i çmendur; bëhem keq nga nervat; tërboj; luaj mendsh.

Bubiti djali.

bubít•em *vetv a (u) ur*

♦ Çmorritem.

♦ Pastrohëm.

bubítj•e a¹ *m* Çmorritje.

bubítj•e a² *m bis* Tërbim; çmendje.

bubítur (*i e*)¹ *mb* I çmorritur.

bubítur (*i e*) *mb* I çmendur; i luajtur mendsh.

bublák *e mb* Shkurtabiq.

bublán i¹ *m sh ë ët inv* Vemje me qime.

bublár i¹ *m sh ë ët* Burizan.

bublár i² *m sh ë ët* Daulltar; lodërtar.

bublár i⁴ *m sh ë ët*

♦ Susak për ujë etj.

♦ Kupac i kripës së bariut për bagëtinë. **bublár**

i³ *m sh ë ët ent* Nuse pashke; mollëkuqe.

bublësh e mb *G përçm (Njeri)* naiv.

bublësh i¹ *m sh a at për b* *G Njeri* naiv. **bublësh**

i² *m sh a at bis krahin G* Cunt; pussy.

bublësh•e ja f sh e et përçm G f e BUBLESH

I . búbl•ë a f sh a at Daulle; lodër.

bublísht•ë a f sh a at

♦ kryes sh Një dorë shkarpa.

♦ kryes sh Të fshira.

♦ Ashkël; spicë druri.

bubllájm•ë a f sh a at krahin G Gjëmim i rrufesë. > **BUBULLIM•Ë A.**

bubón i m mjek Nyjë limfatike e ënjtur nga murtaja, gonorreja ose tuberkulozi.

buboník e mb mjek I bubonit; që shkaktohet nga buboni. **Murtajë bubonike** lloji më i përhapur i murtajës, që shfaqet me ethe të forta, përçartje, dhe me ëjtjen e gjëndrave limfatike.

bubonór e mb > **BUBONIK E.**

bubréç i m sh a at ent krahin G Mizë dheu;

milingonë. **bubrék u m sh ë ët anat bis** Veshkë.

bubrrjáz•ë a f sh a at Buburiskë.

bubrrjéz•ë a f sh a at bis anat G Veshkë.

bubrrák e¹ *mb G (Fëmijë)* imcak.

bubrrák e² *mb krahin G (Bark, stomak)* i mbushur. **bubrrák u**¹ *m sh ë ët G* Shtrep; krimb

djathi. **bubrrák u**² *m sh ë ët G* Fëmijë i imët;

imcak. **bubrrák•e ja f sh e et G** Vajzë imcake.

bubrréc i m sh a at

♦ > **BUBURREC I.**

♦ krahin G Mizë dheu.

bubrréc•ë a f sh a at > **BUBUREZ•Ë A.**

bubrrécór•e ja f sh e et libr Çerdhe buburrecash; grumbull a varg

buburecash. **bubrréq i m sh ë ët** > **BUBREK U.**

bubrrí a f sh - të Gjë e kotë; eglendisje.

bubrrím i m Punë sa për të zënë duart.

bubrrím•ë a f sh a at Zhurmë e kotë.

bubrrinár e mb (Njeri) që bën zhurmë kot së koti.

bubrrinár i m sh ë ët Ai që bën zhurmë kot së koti.

bubrrinár•e ja f e BUBRRINAR I.

bubrrí•s jokall ta tur > **BUBURIT.**

bubrrít jokall a ur > **BUBURIT.**

bubrrúes e mb Që bubrron. > **BUBËRRUES E.**

bubú pasth Thirrje që shpreh pikëllim a një brengë, një shqetësim të madh, keqardhje të thellë a mërzi për dikë a për diçka që vjen e papritur. > **BOBO.** [Bubu! plumb në kraharuar, / Plumb që vret dyke gjëmuar! (LP)].

bububú psth > **BUBU.**

bubúj të n sh bis G Më hipin bubunjte nevríkosem keq; bëhem keq me nerva.

bubúk u m sh ë ët G

♦ Boçe pambuku.

♦ Boçe pishe.

bubulák ndajf (*Drutë e zjarrit digjen*) me vrull e brambullimë.

bubulák e mb (*Zjarr*) që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; që brambullin; flakdan.

bubulak u m sh ë ët *Zjarr* që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; *zjarr* brambullitës; flakadan.

bubulán i m sh ë ët

♦ *Zjarr* flakadan.

♦ > **BUBULAR I.**

bubulár i m sh ë ët *Fishekzjarr*.

bubulésh e mb

♦ *Leshtor*; me lesh të gjatë e të dendur.

♦ (*Krimb*) pushatak.

♦ *fig* (*Njeri*) mendjetrashë; i leshtë.

bubulím i m sh a at *Brambullimë* e *zjarrit*. **bubulín•ë a f sh a at** *krahin* *Zjarr*.

bubulít•em vetv a (u) ur *Ç* *Burbuletem*; prish kreshmët ose *Ramazanin*.

bubul•ón jokall ói úar veta III (*Zjarri*) brambullin; digjet me flakë të mëdha. [**Bubulon** *zjermit/ Në gojë e flakës e në shtëllungat e tymit/ djegia e drunjve*. (AÇ).]

bubullá mb *krahin* *Budalla*.

bubullá i m sh nj një *Budalla*.

bubullák e mb K (*Zjarr*) që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; që brambullin; flakadan.

bubullák u m sh ë ët K *Zjarr* që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; që brambullin; flakadan.

bubullák•e ja f sh e et ushq K *Bukë* e *rrumbullakët*.

bubullár e mb (*Trup*) i mbushur; (*njeri*) i shkurtër e *rrumbullak*.

bubullár i m sh ë ët *Njeri* i shkurtër e *rrumbullak*.

bubullár•e ja¹ f sh e et *Grua* e shkurtër e *rrumbullake*.

bubullár•e ja² f sh e et *Kungull* kokërrvogël.

bubullár•e ja³ f sh e et *Zjarr* *bubulak* që digjet me kërcëllimë e flakë të larta. **bubullím•ë a f sh a at**

♦ Gjënim i zgjatur dhe i mbytur që shoqëron vetëtimën.

♦ Zhurmë e madhe dhe e zgjatur, gjënim; krismë shurdhuese; buçimë. [**Me zemërim,/ me vrull të madh,/ e bubullimë që s'ka mbarim** (DhP).] [**Zhurmojnë orkestrat e deteve/ dhe bubullimat e avionëve** (XHS).]

*

Si bubullimë (rrufe) në qiell të kaltër *Diçka* e rëndë a e rrezikshme që vjen a ndodh papritmas.

bubullí•n u rë

I jokall veta III (*Topi etj.*) kris me një zhurmë të fortë, të zgjatur e të mbytur si *bubullimë*.

II pavet (*Rrufeja*) kris fort; bën një zhurmë të madhe e të zgjatur pas vetëtimës; gjëmon.

♦ > **BUBULL•ON.**

bubullí•s jokall ti tur > **BUBULLIT.**

bubullít jokall i ur > **BUBULL•ON.**

bubull•ón ói úar I jokall veta III (*Topi*) kris me gjënim, të zgjatur e të mbytur si *bubullimë*.

II pavet *Ushton* një krismë e fortë, një zhurmë e madhe dhe e zgjatur pas vetëtimës; gjëmon. > **BUBULLI•N. Bubullon moti.**

bubullúes e mb *Gjëmues*.

bubullúr e mb (*Zjarr*) *bubulak*.

bubúnjéz *a f sh a at* Lez; lyth (*i syrit*).

bubúq•e ja *f sh e et* A Burbuqe; bonxhe.

buburáq i *m sh a at* A Përbindësh.

buburát•em *vetv G* > **BUBURAT•Ë** (me u).

buburát•ë (me u) *vetv a (u)* ë G Kam ethe me të dridhura.

buburdhéc i *m sh a at* ent krahin Milingonë; mizë dheu.

buburéc i *m sh a at* ent krahin G Insekt i ujërave të ëmbla.

buburéz•ë *a f sh a at* ent (*Lampyrus nocticula*) > **XIXËLLONJ•Ë A**.

buburíck•ë *a f sh a at* Nishan i kuq a i zi në fytyrë a në trup të njeriut. > **LEZ I; LYTH I**.

buburís jokai i ur > **BUBURIT**.

buburísk•ë *a f sh a at*

♦ Bulë që del nga fundi i enës me ujë a me ndonjë lëng tjetër kur valon. fluskë. **Buburiskat e ujit. Shi me buburiska.**

♦ Lump (*of butter*)

♦ ent krahin > **BUKUREZ•Ë A; XIXËLLONJ•Ë A**.

buburít jokai i ur

♦ (*Uji etj.*) zien ngadalë me pak zjarr dhe bën një zhurmë të lehtë e të vijueshme. **Buburit gjella në zjarr.**

♦ *veta III* Më zien diçka përbrenda, kam diçka të brendshme që më mundon e që do të shpërthejë. **Më buburit zemërimi.**

♦ Buron mbyturazi, del ujë pak e nga pak nga dheu.

♦ (*Deti, lumi*) lëshon një gjëmim të mbytur, uturin mbyturazi.

buburítj•e *a f sh e et*

♦ Zierje e ngadalshme e gjellës.

♦ Zhurmë e ujit etj. që zien ngadalë.

♦ Gjëmim i mbytur i detit, lumit etj.

buburíz•ë *a f sh a at*

♦ Kokrrizë gjalpi që del përsipër gjatë tundjes së qumështit.

♦ Buburiskë.

buburíz•ë *a f sh a at* ent

♦ Nuse pashke; mollëkuqe.

♦ Morr i gjelbër bimësh.

bubur•ój kal óva úar > **BUBRR•OJ**.

buburósh e *mb* Komik; shakatar; hokatar.

buburósh i *m sh ë ët* ent > **BORBU•LL LLI**.

buburúsh i *m sh a at* fëm Prapanicë; tule.

buburréc si kallëzues: **Bëhem buburrec** mblidhem, bëhem një dorë nga frika.

buburréc i *m sh a at* dhe ë ët

♦ ent Emër i përgjithshëm i kandrrave pa krahë që dëmtojnë bimët.

♦ ent Kandërr me krahë të fortë e brirthe të gjatë, me ngjyrë të zezë a të errët, që jeton në pleh, në mure etj.

♦ ent Milingonë; mizë dheu.

♦ *zool* Bretkosë në fazën e parë pas çeljes së vezës; bishtfultere.

♦ *përb* Njeri imcak.

**

buburrec drubirues ent (*Capnodis tenebrionis*) Buburrec i zi, me kokë petashuqe, që dëmton kryesisht me degët dhe gjethet e njoma të pemëve frutore.

buburrec i bizeles ent (*Bruchus pisorum*) Buburrec i zi me pika të bardha a të verdha, që lëshon vezët në bishtajat e bizeles, fasules, bathës etj.

buburrec i çepallave *ent* (*Carophilus hemipterus*) Buburrec me kurriz të zi me shirit të verdhë, që ushqehet me fruta të kalbura ose të thara.

buburrec i fasules *ent* (*Acanthoscelides obsoletus* Say) Nënspacie e buburrecit të bizeles.

buburrec i luleve *ent* (*Omophlus lepturoides*) Buburrec me kokë të zezë dhe flatra ngjyrë bronzi, i përhapur në Europën Qendrore e Jugore, që dëmton lulet.

buburrec i patates *ent* (*Leptinotarsa decemlineata* Say) Buburrec deri 1 cm i gjatë, me krahë me vija të verdha ose të kuqërreme e të zeza dhe kokë me pika të errëta, që dëmton pataten.

buburrec me kryq *ent* (*Anisoplia agricola*) Buburrec rreth 1 cm i gjatë, me katër pulla të kuqërreme a të verdha në sfondin e flatrave, me brirthe të shkurtër e këmbë të gjata, që dëmton kallinjte e njomë të drithërave.

buburrëz•e *ja f ent* Xixëllonjë.

buburri *të f sh G* Rrena; gënjeshtër.

buburrik•e *a f sh a at Ç* Nishan i vogël në fytyrë a në trup.

buburriq•e *ja f sh e et* > **BUBREK U**.

buburrûq•e *ja f sh e et bot* (*Senecio vulgaris*) Bimë barishtore njëvjeçare e yjoreve (Asteraceae), me kërcell deri 50 cm të lartë, me lule të verdha që lidhin fara me xhufkë puplore; shumë e përhapur në mjedise të lëna pas dore.

bubuti•j *jokal va rë*

♦ Bëj bubu nga dhimbja.

♦ > **BUBULLON**.

bubutim•e *a f sh a at* Rënkim me bubu nga dhimbja.

bubuzhël i m sh ë ët *ent* Buburrec i familjes së Skarabeideve, që e mbledh plehun toptë dhe ushqehet me të dhe lëshon vezët në të.

bubuzhël•em *vetv a (u) ur* Fëlliqem me baltë e pluhur në fytyrë.

bubuzhël•e *a mb* Fëlliqe me baltë e me pluhur në fytyrë.

bubuzhëlur (i e) *mb* I fëlliqur me baltë e pluhur në fytyrë.

bubuzhën•e *ia f sh - t ent* (*Scarabeus auratus*) > **ZHUZHING•Ë**

A. bubuzhím•e *a f sh a at* > **BUBUZHING•Ë A**.

bubuzhín *jokal u rë* Gjëmon mbytur.

bubuzhínë *mb J (Grua)* me trup të ngjeshur e të plotë.

bubuzhíng•e *a f sh a at ent* (*Scarabeus auratus*) > **ZHUZHING•Ë A**.

bubuzhínk•e *a f sh a at ent* *K* (*Scarabeus auratus*) > **ZHUZHING•Ë A**.

bubuzhír•e *a f sh a at ent* (*Dytiscus latissimus*) Buburrec uji që sillet rreth e rreth në sipërfaqen e ujit.

bubz•óhem *vetv G* > **BUBZ•UE** (me u).

bubz•úe (me u) *vetv óva úe G* Pispillosem; vishem e ngjishem.

bubzúem (i e) (e) *mb* I pispillosur.

bubuzh•ój *jokal óva úar* krahin

♦ Mbahem me të madh; fryhem.

♦ *veta III* Fryhet me shkumë gjatë fermentimit. **bucâ ni** *m krahin G* > **BUCAN I**.

bucájkë *mb f K (Grua a vajzë)* rrumbullake; e shëndetshme.

bucájk•e *a f sh a at K* Grua a vajzë rrumbullake; e shëndetshme.

bucák e₂ *mb* (Bark) i fryrë. **E bëj barkun** **bucak** ha sa fryhem.

bucák e₁ *mb* (Vend) moçalor; që s'e kullon ujin.

bucák u₁ *m sh ë ët krahin G*

♦ Bucelë për ujë të pishëm.

♦ Gjym druri.

bucák u₂ *m sh ë ët G* Njeri me trup të shkurtër e të ngjeshur.

bucák u³ *m sh ë ët* G Ligatinë; moçal; vend që mban ujë, që s'e kullon ujin. **bucalák e mb** G *përk* (Fëmijë) barkalec.

bucalák u *m sh ë ët* krahin G

♦ Bark.

♦ *përk* Fëmijë barkalec.

bucalák•e ja f sh e et krahin G *f e* **BUCALAK U.**

bucáll•ë a f sh a at K Shkop i tundësit të qumështit; shkop i tpinit.

bucállkë mb J (Njeri) ngacmues; cytës; ngasës; ngasëkeq.

bucân i m sh a at krahin G: **Bucani i kambës** kofsha.

bucá•s kal krahin G > **BUCAT•Ë (me).**

bucát kal krahin G > **BUCAT•Ë (me).**

bucát•em krahin G *pës e* **BUCAT.**

bucát•ë (me) kal a ë krahin G Nguc; ngacmoj;

cyt. **bucát•ë (me u) a (u) ë** krahin G

I *vetv* Ngitem, ngacmohem a cytem me dikë.

II *pës e* **BUCAT•Ë (me u).**

bucátj•e a f sh e et krahin G Ngacmim; cytje.

bucátun (i e) mb krahin G I ngacmuar; i cytur.

bucelabërës i m sh - it > **BUCELAR I.**

bucelár i m sh ë ët Mjeshtër i punimit të bucelave.

bucelari a f Mjeshtëri e punimit të bucelave.

bucél•ë a¹ *f sh a at*

♦ Enë e drunjtë si fuçi e vogël, për ujë të pijshëm.

♦ Enë balte me lëfyt, e sheshtë nga njëra anë dhe me bark nga ana tjetër, për ujë. Pi ujë me bucelë.

*

Prish bucela e bëj kënaçe Dëmtoj diçka të rëndësishme për të rregulluar një vogëlimë; prish shtëpi e bëj kasolle.

bucél•ë a² *f sh a at* *tek* Pjesë e rrumbullakët në qendër të rrotës së qerres etj., ku bashkohen spicat, rrezet ose telat dhe ku futet boshti. **Bucelë e rrotës. Bucela e rrotës së mullirit.**

bucélk•ë a f sh a at krahin

♦ Viç me kokë të madhe e brirë të shkurtër.

♦ Viç me trup të shkurtër e të shëndoshë.

búc•em *vetv a (u) ur* Përpiqem kokë me kokë si deshtë me dikë; ndeshem.

bucelór•e ja f sh e et *tek* Turjelë e madhe për hapjen e vrimave të fuçisë, bucelës së rrotës së qerres, etj.

búc•ë a¹ *f sh a at*

♦ Plis që ngre plugu.

♦ Plis me bar.

♦ Top bore.

búc•ë a² *f sh a at* G Vend i gritur; sop.

búc•ë a³ *f sh a at* krahin K Bucelë e vogël.

bucíl i m sh e et krahin G Gropë, vend i thellë në lumë. **buciláh i m sh e et** *vjet* G Haje e zgjedhur.

buciláj i m sh e et *vjet* G Haje e zgjedhur.

bucín•ë a f G

♦ Bar i njomë që del vonë në vjeshtë.

♦ Borë e butë.

♦ Butësi; butësirë.

♦ Mot i butë e me shi, por pa erë.

bucisht•e *ja f sh e et* Vend me plisa. **bucít**

kal a ur krahin Ngas; ngacmoj; cyt.

bucít•em a (u) ur krahin pës e BUCIT.

bucítj•e a f sh e et krahin Ngacmim; cytje.

bucítur (i e) mb krahin I ngacmuar; i cytur.

bucjél•ë a f sh a at A

♦ Faqore; shishe e vogël me faqe të drejta.

♦ > **BUCEL•Ë A.**

búck•et vetv - (u) ur veta III J (Pema) zbutet tepër;

squllet. **búckur (i e) mb J (Pemë)** e zbutur tepër; e squllët.

buclec e mb krahin G Ngasës; cytës.

bucunjár e mb krahin G Buzëtrashë.

buç e mb (Njeri) fytyrërrumbullakët; i mbushur; i shëndoshë; buçko.

buç i¹ m sh e et krahin Xhungë a bullungë e drurit. **Buçi i lisit.**

*

Vë buç Nxjerr a lëshon bark; fryhet më një anë.

buç i² m sh a at zool krahin G Gjarpër; nepërkë. **Këmisha e buçit** sharku i gjarprit.

*

Si buçi i vramë Si gjarpri nën gur; me mundim të madh.

Të këndon kangën e buçit Të ruan që të të godasë pas shpine.

buç i³ m sh a at folk Qenie e përrallave për të trembur fëmijët. > **GOGOL I.**

buçáll•ë a¹ f sh a at muz Gypi i gjatë në fund të gajdes, që nxjerr një tingull të vijueshëm për të mbajtur ison.

buçáll•ë a² f sh a at K Pellg i krijuar nga penda në lumë. **buçarák e mb J (Dhi, cja)** turibardhë.

buçát•em vetv krahin G > BUÇAT•Ë (me u).

buçat•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Më fryhet fytyra.

buçátj•e a f sh e et krahin G Fryrje e fytyrës. **buçátun**

(i e) mb krahin G (Fytyrë) e fryrë.

búç•e ja¹ f sh e et

♦ Bushtër; femër e qenit.

♦ Ulkonjë.

búç•e ja² f sh e et Viçe.

búç•e ja³ f sh e et keq Gojë. **Mbylle buçen!**

buç•ét¹ jokall íti ítur veta III

♦ Lëshon një zhurmë a krismë të fortë e të menjëhershme; ushton me tingull të lartë e të fuqishëm. > **GJËMON. Buçet pushka (topi, bomba). Buçet traktori (makina).**

Buçet radioja. Buçasin sirenat. Buçet kënga (gërneta). Buçet deti (era). Buçasin duartrokitjet.

♦ *dhe fig* Jehon nga zërat e fuqishëm; ushton nga zhurma e madhe; kumbon. **Buçet mali. Buçasin rrugët. Më buçasin veshët** me ushtojnë veshët.

♦ *fig* Dëgjohet gjithandej, përhapet me jehonë të fuqishme; ushton. **Buçet propaganda mashtruese.**

♦ Pëlcet a shpërthen me vrull e menjëherë; është në kulmin e vet; zien. **Buçet lufta (hareja, gëzimi).**

♦ Del nga shtrati, vërshon; fryhet; gufon; derdhet jashtë; del a buron me vrull. **Buçet lumi (përroi). Buçet mushti i rrushit. Buçiti qumështi në zjarr.**

*

Më buçet gjaku Jam gati të shpërthej për të bërë diçka, sa mezi e përmbaj veten; ziej përbrenda.

Më buçet koka Kam shumë kokëçarje e telashe; më zien koka. **búç•et² vetv - (u) ur** (*Buçja*) hiqet; merr qen; mbarset. **búç•ë a f > BUÇ•E JA.**

buçíl•ë a¹ f sh a at Postat a lugare ku pijnë ujë kafshët.

buçíll•ë a¹ f sh a at J

♦ Gropë e thellë në lumë.

♦ Gropë plehrash.

buçíll•ë a² f sh a at J Pus me ujë të ndenjtur.

buçím i¹ m sh a at > BUÇIM•Ë A.

buçím i² m sh a at Ënjtje; fryrje.

buçímas e mb I Buçimës; që ka të bëjë me Buçimën, me banorët a vendësit e saj.

buçímas i m sh - it Banor a vendës i Buçimës.

buçímas•e ja f e BUÇIMAS

I. buçím•ë a f sh a at

♦ Zhurmë a krismë e fortë, që shpërthen menjëherë dhe me jehonë; zë i lartë dhe i fuqishëm; thirrje prej shumë zërash. > **USHTIM•Ë A; UTURIM•Ë A.** Buçimë

shurdhuese. Buçima e topave (e minave). Buçima e traktorëve. Buçima e daulles.

Buçima e detit (lumit, malit, pyllit). Buçima e këngës (turmës). [Dhe të duket sikur në gjol mengadalë do humbasë/ Bashkë me lavdinë e dikurshme të harruar/ Bashkë me buçimën e tambureve luftarakë. (BXh).]

♦ *fig* Jehonë e fuqishme e një ngjarjeje me rëndësi.

♦ Zhurmë e mbytur që ndiej në veshë.

buçimtár e mb Zhurmues; kumbues; që kumbon a ushton fort.

buçimtár i m sh ë ët Njeri që vajton të vdekurin me zë të lartë. **buçimtár•e ja f e BUÇIMTAR I.**

buçín•ë a¹ f sh a at bot > BUNGËBUT•Ë A.

buçín•ë a² f sh a at

♦ Bërrakë; vend mbujak.

♦ Përrua i vogël.

buçínt•ë (me) kal a - G

♦ Përshtatem me (*diçka*).

♦ Bëj si më ka hije.

buçít•ë (me) jokali ë G > BUÇ•ET¹.

buçítës e mb Që bën zhurmë të madhe e kumbuese; që buçet; që kumbon a ushton fort. **buçítj•e a f sh e et**

♦ Buçimë.

♦ Shpërthim; dalje me vrull (*i ujit*

etj.). **buçítur a (e) f sh e et >**

BUÇITJ•E A. buçk ndajf Sullenly;

darkly. **buçkamádh e mb**

♦ (*Njeri*) me bulçi të mëdha.

♦ (*Njeri*) i shëndetshëm.

buçkán e mb përk (*Fëmijë*) me fytyrë të mbushur e të plotë.

buçkán i¹ m sh ë ët

♦ *përk* (*Fëmijë*) me fytyrë të mbushur, të plotë.

♦ (*Fytyrë*) e mbushur; e plotë.

buçkán i² m sh a at G Njeri që fut hundët në punët e të tjerëve. **buçkán•e ia f e BUÇKAN I.**

buçkarán e mb > BUÇKAN

E. buçkarít kal a ur bis

♦ (*Kali etj.*) e gërryen me thundër (*dheun*).

♦ E rrah sa e ënjt (*dikë*).

buçkarít•em *vetv a (u) ur bis* Fryhem; ngrefosem; krekosem.

buçkarítj•e *a f* Fryrje; ngrefosje; krekosje.

buçkarítur (*i e*) *mb* I fryrë; i ngrefosur; i krekosur.

buçkéll *e mb* *krahin G (Njeri)* nofullmadh.

buçkéll *i m sh a at* *krahin G* Njeri nofullmadh.

búčkë *mb*

♦ (*Faqe, duar etj.*) të mbushura e gjithë tul.

♦ I shëndoshë e i mbushur në fytyrë; topolak, rrumbullak. **Vajzë bučkë. Është bučkë.**

♦ (*Pemë*) e fryrë dhe e mbushur. **Fik (dardhë) bučkë.**

buçk•ë ¹ *a f sh a at G* Faqe. **buçk•ë**

a ² *f sh a at G* Turi i derrit.

buçk•ë ³ *a f sh a at* Rrotëz e filiçit të tundësit (*të qumështit*).

buçk•ë ⁴ *a f sh a at J* ushq

♦ *zvog e* **BUK•Ë A.**

♦ Kulaç.

búčko *mb*

♦ *përk (Fëmijë)* topolak, me fytyrë të mbushur > **BUÇKAN E.**

♦ *bis* I shëndetshëm.

búčko *ja m sh - t përk*

♦ Fëmijë topolak, me fytyrë të mbushur.

♦ *bis* Njeri i shëndetshëm.

buçk•ój *óva úar*

I kal

♦ *veta III (Dielli)* bën që të hapen e të lulëzojnë (*bimët*).

♦ E bëj (*diçka*) të hapet.

II *jokal veta III*

♦ (*Dielli*) i hap lulet; i rrit sythet.

♦ (*Djersa*) del si sumbull; bulon.

♦ Lulëzon.

buçkurít *kal veta III K* > **BUÇKURIT•Ë.**

buçkurít•et *K pës e* **BUÇKURIT.** > **BUÇKURIT•Ë** (*me u*).

buçkurít•ë (*me*) *kal i ë veta III K (Kafsha)* fut turirin në bar, tagji

etj. buçkurít•ë (*me u*) - (*u*) *ë K pës e* **BUÇKURIT•Ë** (*me*).

buç•óhem *G vetv dhe pës e* **BUÇ•OJ.** > **BUÇ•UE** (*me*

u). **buç•ój** *kal G* > **BUÇ•UE** (*me*).

buçól•ë ¹ *a f sh a at* Bërrakë; vend mbujak.

buçón ² *jokal veta III* > **BUÇET** ².

buçón ² *jokal veta III G* > **BUÇ•UE**

(*me*). **buçúar** (*i e*) *mb* Fryhem; ënjtem.

buç•úe (*me*) *jokal veta III G* E rrah sa e ënjt (*dikë*).

buç•úe (*me u*) *úe (u) úe G*

I vetv Ënjtem nga të rrahurit.

II *pës e* **BUÇ•UE** (*me*).

buçúk *si kallëzues: E bëj buçuk* **diçka** e katranos, e prish keq **diçka**; i ngatërroj keq punët.

I kam buçuk **punët** i kam keq punët; jam ngushtë.

buçúk ¹ *m sh ë ët* *krahin G* Babune e madhe; masë drithi 17 kg.

buçúk ² *m sh ë ët* *krahin G* Brokë.

buçúk ³ *m sh ë ët* *krahin G* Tregtar çikërrimash.

buçukxhí a *m sh j jt G* > **BUÇUKXHI U**²
buçukxhí u² *m sh j jt G* > **BUÇUKXHI U**².
buçukxhí u² *m sh nj një vjet bis* Tregtar me pakicë. **budáll i m sh ë ët** > **BUDALL•A I**.
budallá qe mb bis

♦ I metë nga mendja, që nuk e ka gjykimin dhe arsyen e një njeriu të zakonshëm; i trashë nga mendja; që nuk ia pret. **Djalë budalla. Vajzë (grua) budallaqe. Është pak (fare) budalla. Shejtan budalla slyboots. [Me dy krahë do hajvanë?/ Budallenj pa din e iman (FN).] [Ç'përralla kalamajsh, ç'trillim për budallenjtë (IK).]**

♦ Që flet a sillet pa menduar, që nuk vepron me arsye e si të gjithë; që nuk mendon shumë; që nuk pyet; që sillet e vepron si i krisur. **Trim budalla.**

budall•á m sh énj énjtë bis dhe shar

♦ Njeri i metë nga mendja; njeri që nuk e ka gjykimin dhe arsyen e një njeriu të zakonshëm; njeri i trashë nga mendja, që nuk është i mprehtë. **Punë prej budallai. Pamje prej budallai. Një copë (koqe) budalla. Të bën për budalla. Është budalla me brirë. Hiqet si budalla.**

♦ Njeri që flet a sillet pa menduar, që nuk vepron me arsye të shëndoshë si të gjithë; njeri që nuk mendon shumë e sillet si i krisur. **[Ik more budalla,/ Tyt more qerrata! (Pop).]**

*

Shiu i budallait Shi i imët e i ngadalshëm që të bën qull pa e kuptuar.

budalláçkë mb (Vajzë) budallaqe.

budalláçk•ë a f sh a at bis Vajzë budallaqe.

budallakí a m K

♦ Veprim a sjellje prej budallai; budallallëk.

♦ Të qenët budalla.

budallalléps kal > **BUDALLALLOS.**

budallalléps kal a ur E lë (e bëj) budalla (*dikë*).

budallalléps•em a (u) ur Mbetem a bëhem budalla. > **BUDALLALLOS•EM.**

budallallépsj•e a f > **BUDALLALLOSJ•E A.**

budallallépsur (i e) mb > **BUDALLALLOSUR (i e).**

budallallë•k u m sh qe qet bis

♦ Të qenët budalla a i trashë nga mendja; veti e budallait; marrëzi. **E ka (e bën) nga budallallëku. Me budallallëkun e vet.**

♦ Veprim, sjellje a punë prej budallai; fjalë a shprehje prej budallai; marrëzi. **Budallallëk me brirë (me thes). Bën budallallëqe. Thotë (flet)**

budallallëqe. budallallëqe t sh i BUDALLALLËK U.

budallíc•ë a f sh a at Budallaqe.

budallónj•ë a f sh a at Budallaqe e madhe.

budallallós kal a ur bis E bëj (*dikë*) të humbasë aftësinë për të menduar e arsyetuar në mënyrë normale e të shëndoshë, e bëj budalla; ia marr mendjen me budallallëqe, ia prish mendjen (*dikujt*).

budallallós•em a (u) ur

I vetv bis Humb arsyen dhe gjykimin e shëndoshë, bëhem si budalla; humbas mendjen dhe bëj budallallëqe. **Ka nisur të budallalloset. U budallallos pas një çupërlinë.**

II pës e BUDALLALLOS.

budallallósj•e a f Bëhem (si) budalla.

budallallósur (i e) mb I bërë (si) budalla.

budalláq•e ja f sh e et bis f e BUDALL•A

AI. budallénj një sh i BUDALL•A AI.

budáll•ë a f sh a at G > **BUDALL•A AI.**

budallë•k *ku m sh qe qet G* Budallallëk.

budáll•ëm (i) me (e) *mb K I*

budallallosur. **budallí** *a f sh - të G*

♦ Të qenët budalla.

♦ Budallallëk.

budallíc•ë *a f sh a at G* Grua a vajzë budallaqe.

budallísht *ndajf G* Si budalla; me budallallëk.

budallónj•ë *a f sh a at bis > BUDALLAÇK•Ë*

A. budálltë (i e) *mb K > BUDALL•ËM (i) me*

(e). Budapést i *m gjeog* Kryeqytet i Hungarisë.

budáq i *m bis muz G* Kokë e lahutës.

budéc e *mb K (Njeri)* belbak; i belbët;

belbëzak. **budéc i** *m sh a at K* Belbëzak.

budéc•e ja *f sh e et K f e BUDEC•E JA.*

budezoníd i *m farm* Lloj steroidi për lehtësimin e astmës dhe rinitit të shkaktuar nga alergjitë.

budíng u *m sh ë ët ushq* Ëmbëlsirë si krem, e gatuar me niseshte, qumësht, sheqer e vezë dhe e ndrequr me kakao, vanilje etj.

budíst e *mb fet I* budizmit; që ka të bëjë me budizmin; që ndjek mësimet e Budës. **Murg budist. Tempull (manastir) budist.**

budíst i *m sh ë ët fet* Pasues a besimtar i budizmit.

budíz•ëm mi *m fet* Doktrinë fetare joteistike, e mbështetur në katër të vërtetat fisnike të mësimave të Budës (shek. V p.e.s., Indi), sipas së cilave ekzistenca e njeriut është vuajtje, shkaku i vuajtjes është dëshira, çlirimi nga vuajtja është nirvana, dhe kjo arrihet nëpërmjet sjelljes etike, mençurisë dhe disiplinës mendore. **Pozita e gruas në budizëm.**

budunár i *m sh ë ët*

♦ Trung i trashë i drurëve.

♦ *ndërt* Tra kryesor i dyshemesë. **buduvél e** *mb J*

♦ *(Njeri)* trupimët; shkurtabiq; imcak.

♦ *(Njeri)* i ngathët; ngalakaq.

buduvél i *m sh ë ët J*

♦ Njeri trupimët.

♦ Njeri i ngathët; ngalakaq.

buduvél•e ja *f sh e et J f e BUDUVEL I.*

búe (me) *kal bóva búe G* Dëboj; zboj;

përzë. **búej t sh i** **BUE•LL LLI.**

búejt (me) *kal G > BUE (me).*

búe•ll lli *m sh j jt G > BUA•LL LLI. Nuk sheh buellin përpara sysh. buén•ë *a f sh a at* Vërshim ujërash; përmytje. **> BUJAN•Ë A.***

*

Ç'ka buenën po ndodh! Çfarë dreqin po ndodh!

buf *pasth* Thirrje për të shprehur pakënaqësi, mërzi a padurim. **Bëj buf nga mërzia** plas nga mërzia.

buf e *mb bis*

♦ *(Fëmijë)* i bëshëm e me faqe të fryra; bullafiq.

♦ *(Fik)* i pjekur.

♦ *keq (Njeri)* mendjetrashë; me mendje të plogët; matuf; i shusharut. **buf i** ¹ *m sh ë ët dhe ër ërit*

♦ *orn* (*Bubo maximus*) Shpend gjahtar i natës, me sqep të kthyer; këndon natën si për vaj; rron në pyje e gjërmadha.

♦ *keq* Djalë a burrë me flokë të paqethur, të pakrehur e të shpupurishur; burrë i parruar prej shumë ditësh.

♦ *keq* Njeri mendjetrashë. **E di edhe bufi.** [Që do të fajësohej veç të tjerash, se kishte qenë i pavëmendshëm me arratisjet e njerëzve, këtë e dinte dhe bufi. (IK).]

♦ Njeri që s'ia thotë dot për asgjë.

♦ *mospërf* Njeri kokëtrashë, që s'ia pret mendja.

buf i¹ m sh a at Qen i madh i murrëm.

bufál i m sh ë ët Gjel me kaçulitë të madhe si të bufit.

bufaláq kal a ur bis E shëndosh tepër; e bëj (si) buf (*fëmijën*).

bufaláq e mb bis

♦ (*Njeri*) shumë i shëndoshë; bullafiq.

♦ (*Fytyrë*) e fryrë.

♦ (*Këpushë, mushkonjë etj.*) e fryrë nga gjaku që ka pirë.

bufaláq i¹ m sh ë ët Njeri i shëndoshë e i fryrë; bullafiq. **bufaláq i² m sh ë ët keq** Burrë a djalë flokëgjatë e mjekërdendur. **bufaláq•e ja f e BUFALAQ I.**

bufalésh mb m

♦ (*Burrë*) leshator.

♦ (*Djalë*) flokëgjatë e mjekërdendur.

bufalésh i m sh a at

♦ Burrë leshator.

♦ Djalë flokëgjatë e mjekërdendur.

bufalíq e mb I shëndoshë; buf.

bufálo ja f sh - t zool

♦ Bizon i madh qimegjatë i fushëtirave të Amerikës Veriore.

♦ Buall.

bufáll•e a f sh a at krahin Gjyryk.

bufanár i m sh ë ët keq Burrë (djalë) i pakrehur, i paqethur e i parruar. **bufár i m sh ë ët** Vathë a kasolle e vogël e qengjave pirës.

bufar•énj kal ta tur A Butoj; fryj (*dërrasat e vozës*) duke e mbushur me ujë. **bufártur (i e) mb A I** butuar; i fryrë nga uji.

bufá•s kal ta tur > BUFAT.

bufát kal a ur > BUHAVIT.

bufát•em a (u) ur vetv e BUFAT.

bufátj•e ja f sh e et > BUHAVITJ•E A.

bufátur (i e) mb > BUHAVITUR (i e).

búfe mb kopsht K (*Mollë*) e verdhë me shije majhoshe.

bufé ja f sh - të

♦ Dollap për qelqurina, pjata, pije e ushqime. **Bufeja e kuzhinës.**

♦ Raft i gjatë për pije dhe ëmbëlsira në restorant, kafe etj.; lokal ku shiten pije të ndryshme, kafe, ëmbëlsira, meze etj. dhe ku njerëzit hanë e pinë zakonisht më këmbë.

♦ Pritje me pije, me meze të ftohta e me ëmbëlsira; tryeza e shtruar me këto të ngrëna e pije.

Bufe e pasur. Bëri bufenë e fejesës.

búf•e ja¹ f sh a at bot Hardhi e egër; larushk; larëz.

búf•e ja² f sh a at kopsht K Mollë e verdhë me shije majhoshe.

bufetiér i m sh ë ët Ai që shërben në banakun e bufesë; banakier.

bufetiér•e ja f sh e et f e BUFETIER I.

búf•ë a¹ f sh a at

♦ *bot* (*Vitis vinifera sylvestris*) Rrush i egër me kokrra të vogla mavi.

búf•ë a² *f sh a at orn* (*Buteo buteo*) Shpend grabitqar i ditës, krahëshkurtër e bishtgjatë, me pendë ngjyrë mjalti dhe pupla me cirka të përhimë, me trup 50-60 cm të gjatë, që ushqehet me gjitarë të vegjël e kërma.

bufíc e mb

♦ I fryrë; i ënjtur.

♦ Bullafiq.

bufík e mb *G* I shëndoshë; buf. **Vajzë bufike.**

bufít kal a ur Spërkat me ujë (*duhanin*);

mekëtoj. **búfkë mb**

♦ I fryrë dhe në trajtë të rrumbullakët. Jakë bufkë. Brekushe bufkë. Specë bufka specë të rrumbullakët e me tul. Me faqet bufkë.

♦ (*Pulë*) me kaçule mbi veshë dhe pendë në pjesën e poshtme të këmbëve. **búfk•ë a f sh a at**

♦ Topth i bërë me cohë të butë me push për të pudrosur fytyrën. **Bufkë e pudrës.**

♦ Xhufkë; tufë fijesh të bëra xhufkë. **Bufkat e peshqirit (e opingave).** Perde me bufka.

♦ *krahin* Tufë flokësh.

♦ Bluzë me mëngë të fryra në sup.

♦ Gjë e fryrë a e mbushur, në trajtë të rrumbullake. **Bufka e qepës** lulja e qepës.

♦ *bot* > **LULEBUFK•Ë A.**

♦ Dele me kokë leshatore.

bufiqë (me u) vetv a (u) ë *G* Shëndoshem e bëhem (si)

buf. **bufíqun (i e) mb** *G* I shëndoshur si buf.

búfl•e ja f sh e et *G* Shpullë; flakurimë.

bufll•ón jokál ói úar *veta III*

♦ Plas; shpërthen; del me forcë; brufullon.

♦ *fig* Bëhem tym nga inati; ziej nga zemërimi.

bufnáj•ë a¹ *f sh a at* > **BUFNJAK U.**

bufnáj•ë a² *f sh a at* *G*

♦ Pluhnajë.

♦ Tokë e bërë pluhur; dhé molinë.

bufnják e mb (*Dhe*) i butë e i shkrifët.

bufnják u m

♦ Borë e shkrifët.

♦ Dhe i butë e i shkrifët.

bufón i m sh ë ët

♦ Gaztor.

♦ *keq* Njeri qesharak e pa karakter; palaço.

bufórt i m teks A Stof (prej) liri.

búfthi ndajf: **Luaj bufthi** bëj një lojë, në të cilën një fëmijë bën rolin e bufit dhe të tjerët bëjnë rolin e pulave.

bugá (me) kal na - krahin *G* Pëgëj; ndot; ndyj; bëj pis.

bugá (me u) na (u) - krahin *G*

I *vetv* Pëgëhem; ndotem; ndyhem; bëhem pis. **Jam buga.**

II *pës e* **BUGA (me).**

bugáj kal krahin *G* > **BUGA (me).**

bugáme t (të) f sh krahin *G* Të pëgëra.

bugám•ë (i) e (e) mb krahin *G* I pëgërë; i ndotur; i bërë pis.

bugárçe mb kopsht K (*Dardhë*) me shije jo fort të mirë, që piqet vonë.

bugárç•e ja f sh e et kopsht K *Dardhë* me shije jo fort të mirë, që piqet vonë.

bugarí *a f sh - të muz* Lahutë bullgare me katër tela.

bugarshticë *a f folk* Këngë popullore. [Kur guslari bosnjak u drejtohet rapsodëve me vargjet "Hajde t'ia marrim një herë një kënge/ po të jetë bugarshticë e vërtetë, ama", në emërtimin "bugarshticë" është pikërisht jehona e këtij ndikimi. (ShS).]

bugát (*i e*) *mb A I* begatë; i pasur.

bugáz *i m sh ë ët* > **BOGAZ I.**

bugërdár *i m ushq krahin* Bishtlugë; kaçamak; përvëlak.

bugër•ë *a f sh a at* Trazirë; çarraví.

búg•ëz *za f sh za zat zool* Nuselalë; nusëz; nusmirë.

bugrá *ja f sh ja jat teks* Kanavacë për qendisje me mbushje. **bugrél•ë** *a f sh a at ushq*

♦ Pelte me mollë.

♦ Marmalatë.

bugjér *i m sh ë ët*

♦ vjet Kupë.

♦ Poçe balte.

búgj•ër *ra G f sh ra rat* Bluzhde; bujashka.

buhác *i m sh a at krahin G* Dhe i shkrifët në ngjyrë kafe.

buhacínë *m krahin G (Dhé)* i shkrifët në ngjyrë kafe, që e kullon shpejt ujin.

buhacín•ë *a f sh a at krahin G* tokë me dhé buhaç.

buhajáti *mb K:* **Ujë buhajati** ujë që besohet se ngjall të vdekurin.

buháll *e mb krahin G (Njeri)* mendjetrashë; trashanik.

buháll *i m sh a at krahin G* Njeri mendjetrashë, trashanik.

buháll•e *ja f sh krahin G* Grua a vajzë mendjetashë,

trashanike. **buhár** *i¹ m sh ë ët*

♦ Ruginë midis dhomave pa dritare.

♦ Rrugicë dhe e errët.

♦ > **BUHARI A.**

buhár *i² m G* Dhé i (tokë e) thërrmuar.

buharáq *i m Ç* Pëlhurë e bukur, me lule.

buharí *a f sh - të* Shqem i oxhakut; pjesë e oxhakut e dalë përpara përmbi vatër.

buhasí *a f sh - të teks*

♦ Astar i kuq.

♦ *krahin G* Pëlhurë e pambuktë.

buhá•s *jokal ta tur* > **BUHAT.**

buhát *jokal a ur* Fryh; ënjt. > **BUFAT.**

buhát•ë (*me u*) *vetv a (u) ë G* Fryhem; shëndoshem tepër; bëhem buf.

buhátun (*i e*) *mb G I* fryrë; i shëndoshur tepër; buf.

buhátj•e *a f sh e et* Klithmë e bufit.

buh•áv *i m sh évë évët Ç* Fik plëndës kokërrmadh.

buhavíc•ë *a f sh a at bot* Bimë barishtore, tufshake, me kërcell të lartë deri 1 m, me lule të verdha, gjethe vezake shumë të gjata e me push, të cilat lëshojnë një lëng ngjitës. **Kanistër buhavice.**

buhaví•s *kal ta tur* > **BUHAVIT.**

buhavít *kal a ur bis*

♦ Bëj që të fryhet; ënjt; mbufat.

♦ *keq* Mërzit së tepërmi; fryj. **Na buhaviti ky!**

buhavít•em *a (u) ur*

I vetv bis

♦ Ënjtem, fryhem; mbufatem. **Iu buhavitën sytë.**

♦ Mërzitem së tepërmi, fryhem nga diçka e padëshirueshme.

II pës e BUHAVIT.

buhavít•ëm (i) me (e) mb G > BUHAVITUR (i e).

buhavítj•e a f sh e et bis

♦ Ënjtje; pjesë e ngritur a e fryrë. **Buhavitje e syve nga pagjumësia.**

♦ Mërzitje nga diçka e padëshirueshme.

buhavítur (i e) mb bis

♦ I ënjtur; i fryrë. **Sy të buhavitur. I buhavitur nga pija** i dehur keq.

♦ I mërzitur fort nga diçka e padëshirueshme.

búhërt (i e) mb Epshor; epsharak; i ndezur nga epshi.

buhí a f sh - të Festë e madhe me gjithë të mirat, gosti; gëzim e haré.

buhísh•ëm (i) me (e) mb I begatshëm, i pasur; që është plot gëzim e hare, i gëzuar. **Ditë të buhishme.**

buhít kal a ur Vel (me ëmbëlsira etj.)

buhít•em vetv a ur Velem (me ëmbëlsira

etj.). **buhítur (i e) mb** I velur (me ëmbëlsira

etj.). **buhjís•enj jokall a ur** A Jam plot me.

buhrí a f G Moshë e burrërisë.

buh•úa ój m A Pluhur.

buhúr i m vjet Temjan.

buis¹ jokall i ur veta III

♦ (Bleta) del a mblidhet përnjëherësh e me shumicë; gëlon; vërshon; roit; ka me shumicë.

♦ (Bimët, lulet) mbijnë përnjëherësh; shpërthejnë me shumicë.

♦ (Pranvera) shfaqet përnjëherësh me të gjitha tiparet e veçoritë që ka, shpërthen.

♦ fig (kryesisht me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Shfaqet me shumicë e me vrull; vjen në një varg të pandërprerë; vlon; zien; vjen menjëherë, pllakos. **Buisin mendimet. Më buis gjaku. Buis jeta.**

buis² jokall i ur veta III

♦ (Ena e ujit) rrjedh pika-pika; qan; loton.

♦ Bën një zhurmë të mbytur e të vijueshme; gumëzhin; zien ngadalë, duke bërë zhurmë të pandërprerë; buburit. **Buis uji në zjarr.**

buis³ jokall i ur veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më kruhet trupi; më djeg e flluskoset lëkura kur digjem me hithër. **Më buis trupi.**

buis⁴ jokall i ur veta III

♦ Jehon; ushton; buçet. **Buis pylli me stuhi.**

♦ (Kau) buluron; pëllet.

buisj•e ja¹ f

♦ Dalje me shumicë (e bletëve); grumbullim me shumicë; gëlim.

♦ Mbirje e menjëhershme; shpërthim (i bimëve, luleve).

♦ Shfaqje e menjëhershme; shpërthim (i pranverës).

♦ Vlim (i mendieve, i gjakut).

buisj•e ja² f

♦ Rrjedhje pika-pika (e ujit të shtambës).

♦ Zhurmë e mbytur dhe e vijueshm; buburitje (e ujit që zien).

buisj•e ja³ f sh e et Kruajtje ose djegie e trupit nga prekja e hithrave etj.

buisj•e ja⁴ f sh e et

♦ Jehonë; ushimë (e pyllit me stuhi).

♦ Pallmë; bulurimë e kaut.

buj jokall ta tur Kaloj natën ose rri për ca ditë diku si mysafir; banoj a fle përkohësisht diku.

Buj te një mik. Bujti në hotel.

♦ *etn (Nusja)* kalon disa ditë te njerëzit e vet pas dasmës; vete për disa ditë në derë te babait; shkon në gjini.

*

Ku bun, s'bun Nuk qëndron gjatë, s'e zë nata në një vend; ku gdhihet, s'ngryset. **buján•ë a f sh a at**

♦ Vend i thellë në lumë.

♦ Pellg i madh me ujë të ndenjtur. [**O, sa ngjyra të bukura kanë puplat e rosave! Të duket sikur era i ka mbuluar me fletët e luleve, / që shkunden nga ledhinat sipër bujanave.** (BXh).]

bujár e mb

♦ (*Njeri*) dorëdhënë e zemërgjerë; i ndershëm e shpirtgjerë. > **FISNIK E. Shtëpi (zemër, sjellje, ndihmë) bujare.** [**Çpall midis feve vllazërimit / Flamur bujar për Njerëzi** (FN).]

♦ *hist* I shtresës së bujarëve; i aristokracisë feudale.

bujár i¹ m sh ë ët

♦ *hist* Pronar i madh tokash; përfaqësues i shtresës më të lartë në shoqërinë feudale. > **FISNIK U.**

♦ *Njeri* dorëdhënë e zemërgjerë. [**Pse bujari lott e kobit / Me dorë dhânse xû m' i a da** (GjF).]

bujár i² m sh ë ët krahin G Burrë i martuar. **bujár•ja f sh e et f e BUJAR I.**

bujarësh•ë a¹ f sh a at f e BUJAR I.

bujarësh•ë a¹ f sh a at krahin G Grua e martuar. **bujarësi a f** Vetë e njeriut bujar. > **BUJARI A. bujarí a f**

♦ Të qenët bujar e i pritur; vetë e njeriut dorëdhënë e zemërbardhë; zemërgjerësi, shpirtmadhësi, fisnikëri shpirtërore. **Pres me bujari.** [**Ç'ia merr zemrën fukasë, me fjal' t'mira e bujari** (Pop).]

♦ *përmb hist* Shtresa më e lartë dhe e privilegjuar e aristokracisë në shoqërinë feudale; tërësi e bujarëve, bujarët, fisnikëria; parësi; shtresa më e lartë në një fis.

bujarisht ndajf Me bujari, në mënyrë bujare; pa u kursyer; me zemërgjerësi, me fisnikëri, fisnikërisht. [**Atje, ku bujarisht fal jetën dielli i ndritur** (JB).]

bujar•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e*

BUJAR•OJ. bujar•ój kal óva úar

♦ E bëj të jetë bujar, e fisnikëroj.

♦ *hist* Ngre (*dikë*) në shkallën e bujarit; i jap titull bujarie (*dikujt*). **bujars•óhem** *vetv dhe pës e* **BUJARS•OJ.**

bujars•ój kal óva úar > **BUJAR•OJ.**

bujarsúar (i e) mb > **BUJARUAR (i e).**

bujarúar (i e) mb I bëjë bujar; i fisnikëruar (*në shpirt*).

bujarúem (i) e (e) mb G > **BUJARUAR (i e).**

bujáshk•ë ja f sh e et > **BUJASHK•Ë A.**

bujáshk•ë a¹ f sh a at Copë e vogël nga një dru i çarë; petëz dërrase që del nga zdrukthi. >

ASHK•ËL²LA. Ndez zjarrin me bujashka.

bujáshk•ë a² f sh a at K Ngatërresë.

búj•ë a f

♦ Përshtypje e madhe e shkaktuar një ngjarje a një lajm; jehonë e gjerë që ka një ngjarje a një lajm. **Bën bujë.**

♦ *keq* Zhurmë e madhe dhe e fryrë, që bëhet rreth dikujt a diçkaje për t'ia rritur vlerën dhe për ta bërë të njohur gjithandëj; zhurmë për t'u dukur. **Pa bujë. Bujë e rrëmuje** ballyhoo **Punë për bujë. I jep bujë. U bë bujë.** [**Merita e Camajt është se, me veprën e tij, ka**

tërhjekë vërejtjen, me takt dhe pa bujë, si i ka hije një shkencëtari, mbi alametin e t'ashtuquajturës "gjuhë letrare të njësuar". (APp).]

♦ Buçimë; buçitje (*e lumit të rrëmbyer, e dallgëve*).

*

E bëj bujë diçka E zmadhoj a e fryj një gjë; bëj zhurmë rreth diçkaje, e paraqit diçka si tepër shqetësuese e të ngutshme.

Me kujë e me bujë Me zhurmë të madhe.

Me pohe e me bujë keq Me zhurmë e me shkëlqim të madh për t'u dukur dhe për të bërë përshtypje te të tjerët.

bujëmádh e mb

♦ I bujshëm; që bën bujë të madhe; i famshëm; zulmëmadh. **Bëma bujëmédha.** >

SENSACIONAL E.

♦ *keq (Njeri)* që bën zhurmë rreth vetes ose rreth veprimeve të tij për t'u dukur e për të bërë përshtypje tek të tjerët; zhurmëmadh.

bujís jokál > BUIS. bujítje

ja f > BUITJ•E A.

bújg•ër ri m sh ra rat bot (*Quercus macedonica*) Lloj qarri deri 25 m i lartë, me lëkurë të murrme, gjethe vezake të dhëmbëzuara si të lisit dhe me dru të fortë. > **QARR I**

KUQ. bujgër i ashpër bot Bungëkeqe.

buj•k ku m sh q qit

♦ Njeri që punon tokën dhe rrit bimë bujqësore; njeri që merret me bujqësi. [**bujk pa dhe,/ bari pa kope -/ këtu/ në dheun tim** (DhP). [**Këtu bujku është më bej se beu dhe beu më bujk se bujku.** (FN).]

♦ *hist* Njeri që merr tokë me qira nga pronari, e punon dhe mban për vete një pjesë të prodhimeve. > **ÇIFÇI U.**

bujkësh•ë a f sh a at f e BUJ•K U.

bujkllájk i m sh e et krahin G Punë e bujkut; punë në

bujqësi. **bujkllé•k ku m sh qe qet** Punë e bujkut; punë në

bujqësi. **bujklléqe t sh i BUJKLLË•K KU.**

bujkrób e mb hist Që është bujkrob; që rron në bujkrobëri.

bujkrób i m sh ër ërit hist Fshatar në sistemin feudal, pa asnjë të drejtë mbi tokën, mjetet e punës, prodhimet dhe pa asnjë të drejtë qytetare, që mund të shitej e të blihej si skllav së bashku me tokën; skllav i tokës.

bujkrób•e ja f sh e et f e BUJKROB I.

bujkrobërí a f hist Formë shfrytëzimi e varësie e bujkrobërve nga feudali a nga çifligari në rendin feudal; sistem shoqëror, që mbështetet në varësinë e bujkrobërve nga feudalët a nga çifligarët.

bujkrobër•óhem óva (u) úar

I vetv hist Bëhem bujkrob.

II pës e BUJKROBËR•OJ.

bujkrobër•ój kal óva úar hist E bëj a kthej në bujkrob (*dikë*); e trajtoj si bujkrob (*fshatarin*).

bujkrobëror e mb hist I bujkrobërisë; që ka të bëjë me bujkrobërinë; që i përket bujkrobërisë; që mbështetet në bujkrobëri; që ka tiparet e veçoritë dalluese të bujkrobërisë.

Sistem bujkrobëror. Marrëdhënie bujkrobërore.

bujkrobërúes e mb hist

♦ Që ka të drejtën mbi tokën, mbi mjetet e punës e mbi prodhimet dhe që shfrytëzon punën e bujkrobërve; që jeton me djersën e bujkrobërve. **Feudal (çifligar) bujkrobërues.**

♦ > **BUJKROBËROR E.**

bujkrobërúes i m sh - it hist Feudal a çifligar që shfrytëzon punën e bujkrobërve.

bujq it sh i buj•k KU.

bujqár *i m sh ë ët G* Çifçi.

bujqëri *a f përmb* Tërësi e bujqve a fshatarëve që merren me bujqësi.

bujqësi *a f* Mjeshtëri e punimit të tokës dhe e rritjes së bimëve të dobishme për njeriun; një nga degët kryesore të ekonomisë, që përfshin punimin e tokës dhe rritjen e bimëve e të kafshëve të dobishme për njeriun. **Bujqësi primitive (moderne). Bujqësi ekstensive (intensive). Bujqësi e blegtori. Bagëti e bujqësi.**

♦ Shkencë e punimit të tokës dhe rritjes së bimëve të dobishme për njeriun.

bujqësor *e mb*

♦ I bujqësisë; që lidhet me bujqësinë ose ka të bëjë me bujqësinë; që merret a prodhohet nga bujqësia; që punon në bujqësi. **Bimë bujqësore. Prodhim bujqësor. Vit bujqësor.** [Në epos ekziston kulti i bjeshkës dhe i bagëtisë, përkundër heshtjes ndaj nocionit të mëvonshëm mbi tokën bujqësore. (ShS).]

♦ Që shërben për punimin e tokës dhe për rritjen e bimëve të dobishme për njeriun; që përdoret për bujqësi; që i shërben bujqësisë. **Bankë bujqësore. Tokë (sipërfaqe) bujqësore. Vegël (makinë, kafshë) bujqësore.**

♦ Që merret kryesisht me bujqësi; që e ka bujqësinë më të zhvilluar se degët e tjera të ekonomisë.

♦ Që ka të bëjë me shkencën e bujqësisë; që lidhet me njohuritë teorike e praktike për bujqësinë ose që jep këto njohuri. **Arsim bujqësor. Shkencë (shkollë) bujqësore.**

♦ Që ka të bëjë me tregtimin e paraqitjen e prodhimeve bujqësore. **Treg bujqësor (dyqan) bujqësor. Ekspozitë bujqësore.**

bujqësor-industriál *e mb* Agricultural-industrial.

♦ Që i përket periudhës së mbjelljes, të zhvillimit dhe të mbledhjes së prodhimeve të bujqësisë. **Stinë bujqësore. Vit bujqësor.**

**

bankë bujqësore *fin* Institucion financiar që kryen veprime bankare që kanë të bëjnë ekonominë bujqësore.

qarkullim bujqësor Ndryshimi i llojeve të bimëve që mbillen në një tokë sipas një rregulli agroteknik për të shtuar prodhimtarinë.

bujqni *a f përmb G*

♦ Punë bujqësore; bujqësi.

♦ > **BUJQËRI A.**

bújrëm dhe bujrúm, bújrum *pasth bis* Përdoret për të ftuar dikë të hyjë në shtëpi, të hajë etj.; urdhëro; urdhëroni. **Bujrëm mysafir!**

bujsh *mb m krahin G (Çjap) i*

zi. **bújsh•ëm (i) me (e)** *mb*

♦ Që lë përshtypje të madhe ose ngjall interesim të madh tek të tjerët; që ka jehonë të gjerë; që bën bujë. **Fitore (ngjarje) e bujshme. Fjalim i bujshëm.**

♦ *keq* Që bëhet me bujë e me zhurmë të madhe sa për t'u dukur; që shoqërohet me bujë e me zhurmë për të bërë përshtypje ose për të mashtruar njerëzit. **Fushatë (propagandë) e bujshme.**

♦ (Njeri) që i pëlqen buja. **Tip i bujshëm.**

♦ I zhurmshëm; që bën zhurmë të madhe; me shumë zhurmë e lëvizje. **Treg (qytet) i bujshëm.**

bújshëm *ndajf krahin G (Buj)* për një natë te dikush a diku.

bújsh•ëm (i) me (e) *mb*

♦ (Bimë) që shpërthen e rritet mirë; (*stinë*) që vjen me tërë gjallërinë e bukurinë dhe me të gjitha të mirat e saj; që zhvillohet shumë e menjëherë. **Bimësi e bujshme. Pranverë (vjeshhtë) e bujshme. i vrullshëm; i shpejtë.**

♦ I vrullshëm; i shpejtë. **Përparim i bujshëm.**

bujtár e *mb* Mikpritës.

bujtár i *m sh* ë ët

♦ > **BUJTËS I.**

♦ Zot i shtëpisë.

♦ *vjet* Bujtinar; pronar i hanit.

bujtár•e ja *f sh* e et *f e* **BUJTAR**

I. bujtari a *f* Mikpritje.

bujtarisht *ndajf* Me mikpritje.

bújt•ë a *f sh* a at Vend për të kaluar natën.

bújt•ë (me) *jokal* a ë *G* > **BUJ.** [Tingujt e kumbonareve lanë pishat/ e bredhat e shkuen me bujtë në qiell (MC).]

bújtës e *mb*

♦ *bio* Që bëhet shtrat për diçka, mbartës.

♦: Vend bujtës vend strehues (*i refugjatit*). [Sipas rregullave të Zvicrës nuk mund të dilja jashtë vendit bujtës, po të mos doja të humbisja të drejtën të hyja përsëri. (ED).]

bújtës i *m sh* - it

♦ Njeri që kalon natën ose fle përkohësisht diku; njeri që rri një natë a më shumë si mysafir te dikush; njeri që vjen, për të bujtur; njeri që rri disa ditë në një vend.

♦ *bio* Organizëm i gjallë që bëhet shtrat për diçka; mbartës. **Bujtës ndërmjetës** (përfundimtar) i larvave.

♦ Klient shtëpie publike.

bújtës a *f sh* a at *krahin G zool* Nusëmirë; nuselale.

bujtësi a *f* Mikpritje.

bujtí a *f sh* - të Banesë; vend për të buajtur; mjedis banimi.

bujtinár i *m sh* ë ët *vjet* Pronar a i zoti i bujtinës; ai që punon a shërben në bujtinë.

bujtinár•e ja *f sh* e et *f e* **BUJTINAR I.**

bujtín•ë a *f sh* a at

♦ Hotel i vogël.

♦ Fjetore.

bújtj•e a *f* Strehë sa për të kaluar natën. **bújtm•e**

ja *f G* Bujtje. Paret e (haku i) bujtmes. **bujt•ój**

óva úar

I *jokal* Kaloj natën (*diku*).

II *kal* Buj; strehoj për një natë (*dikë*). **bujtór•e** ja *f sh* e et >

BUJTIN•Ë A. bújtsh•ëm (i) me (e)

mb Mikpritës. **bújtun** (i e) *mb G* >

BUJTUR (i e). **bújtun** a (e) *f sh* a at

G Bujtje. **bújtur** (i e) ¹ *mb*

♦ (*Ujë*) i ndenjtur, i fjetur.

♦ (*Ujë*) që lihet sa t'i pritët e ftohta para se të pihet.

♦ (*Bukë*) e gatuar një ditë më parë.

bújtur (i e) ² *mb Ç*

♦ *fig* Njeri i matur.

♦ (*Shtëpi*) mikpritëse.

bujurdí a *f sh* - të *Ç*

Festë. **buk t** as A Bukë.

bukadhí•e ja *f sh* je *jet K bot* (*Euonymus verrucosus*) Shkurre a pemë e ulët me lëvore të verdhë, gjethe vezake dhe lule të kuqe, e përhapur në vise të Europës Jugore e Qendrore. >

HERDHAQEN MALI; SHIKAKUQ MALI.

bukaféc i m sh ë ët ushq Lakror me peta prej brumi të ardhur; lakror i mbrumë. **bukagjellë ndajf:** Luaj **bukagjellë** duaj duke ndërtuar një si shtëpi të vogël me furrë prej

balte, ku bëj sikur gatuaj bukë e gjellë.

bukagji a f sh - të G Pranga të këmbëve.

bukâmbël mb G Mikpritës; që pret me ëmbëlsi e natyrshëm.

bukamél i m sh ë ët Fëmijë i imët, i pazhvilluar; imcak.

bukán mb m K (Dash) leshgjatë.

bukán i m sh a at K Dash leshgjatë.

bukanájk e mb krahin G > BUKANIK E.

bukán•e ia f sh e et krahin Dele e madhe, e

rëndë. **bukanéc i m sh ë ët G** Copë toke.

bukánë (i e) mb krahin G

♦ I fëlliqur; i ndotur.

♦ *fig* Njeri i fëlliqët, që bën fëlliqësira.

bukanësi a m sh - të krahin G

♦ Fëlliqësi.

♦ *fig* Punë e fëlliqët; fëlliqësi.

bukaníc•ë a f sh a at K Dele leshgjatë.

bukaník e¹ mb (Tokë) pjellore. **bukaník**

e² mb krahin (Dele) Turigjatë.

bukaníq•e ja f sh e et J Bukë e gatuar me sheqer.

bukapjékës i m sh i it > BUKËPJEKËS I.

bukár i m sh ë ët krahin Enë balte për ujë.

bukaráçe mb f (Grua) e bukur; e pashme; me pashí.

bukaráç•e ja f sh e et Grua bukur, e pashme, me pashí.

bukaré ja f sh - të ent Xixëllonjë.

bukárez a f sh e et ent A Xixëllonjë.

búkas ndajf: Luaj **bukas** bëj një lojë me letra të përmbysura në aq grupe sa lojtarë marrin pjesë; fiton ai që i bie letra më numrin më të madh.

búkash ndajf > BUKAS.

bukatár i m sh ë ët Njeri që gatuan bukë; furrtar.

bukatár•e ja f sh e et

♦ *f e* BUKATAR I.

♦ Grua që u çon bukën burrave në stan ose në arë.

bukatór i¹ m sh ë ët

♦ Pjatë a tas që nxë miell sa për të bërë një bukë.

♦ Tepsi buke, për të pjekur bukë.

bukatór i² m sh ë ët Punëtor që fut duajt e grurit në makinën e shirjes.

bukatóre mb: **Kusi bukatore** kusi bakri ku vlohët ujë për të gatuar

bukën. **bukatór•e ja f**

♦ Kusi bakri ku vlohët ujë për të gatuar bukën.

♦ Masë uji sa për të gatuar një bukë.

♦ Grua që gatuan bukë.

♦ *krahin* Vend ku gatuhet buka.

bukavác i m mit sll Përbindësh gjashtëkëmbësh, brirëpërdredhur, që rri në ujëra dhe sulmon njerëzit natën.

búk•ë a¹ f sh ë ët

♦ Ushqim me miell drithi i gatuar me ujë e i pjekur në furrë a në saç; copë e këtij ushqimi, e gatuar me forma të ndryshme dhe e pjekur; brumë i ngjeshur e i nderë në tepsi për t'u pjekur. **Furrë (tul) buke. Kore buke. Thembër (vetull) buke** copë buke e anës. [Nji copë

bukë edhe i lën, ndoshta, me kja,/ përsë e mjera **bukë** nuk ka (GjF).] [**Bukë** për lirinë/ moj kasolle të erta (ASh).] [**ke buk e gjak po han Shqiptari i ngratë:** (BP).]

♦ *sh ëra ërat* Copa buke të mbetura. **Papare (përsesh) me bukëra.**

♦ *bis* Ushqim. **Dhoma e bukës** dhomë e ngrënies. **Mbetem pa bukë.**

♦ *përmb* Të lashta; të korrat e një viti; prodhim i drithit në një vit. **Buka e re. Nga buka në bukë** nga një vit në tjetrin; nga të korrat e një viti, te të korrat e vitit tjetër.

♦ *nj* Lëndë që përbën kokrrën e drithit. **Zë bukë** (*kalliri i të lashtave*) formon kokërr.

♦ *Thelb (i arrës, gështenjës etj.).* **Arra s'ka zënë bukë.**

♦ Tre vahtet e ditës; mëngjes, drekë e darkë; ushqim i përditshëm. **Jam pa bukë** s'kam ngrënë. **Mbeta pa bukë. Më lanë pa bukë. Ulemi të hamë bukë; ulemi në bukë.**

♦ Ushqim a lëndë tjetër në trajtë rrotulle. **Bukë dylli** rrotull dylli. **Bukë djathi (fiku). Bukë kadaifi**

♦ *fig* Mjete të domosdoshme për jetesë. **Nxjerr bukën.**

♦ *nj fig* Përmbajtje; thelb; vlerë; dobi. **Fjalë pa bukë. Shumë fjalë e pak bukë.**

♦ *nj fig* Lëndë e parë. **Buka e industrisë** lëndë djegëse.

♦ *sh bis* Moshë; vite. **I kam pesëdhjetë bukë.**

♦ *fig* Detyrë, shërbim a nëpunësi; vend pune. **Në bukë të vet (të qeverisë).**

♦ *Gosti.* **Bukë e madhe.**

♦ *G* Besë. **Me e vra dikë në bukë të dikujt** e vras dikë kur është në besën e dikujt.

*

Atij s'i japin bukë, kërkon edhe gjellë Nuk e kupton gjendjen e vërtetë në të cilën ndodhet dhe ka kërkesa të tepruara.

Buka pa përtypur nuk kapërcehet *ff u* Nuk mund të zgjidhet gjë pa punë e përpjekje.

Buka që thyhet, s'ngjitet më *ff u* Po u prish miqësia e vërtetë, s'ndreqet më, nuk bëhet më e tillë siç ishte.

Bukë e hi dhe shtëpi *ff u* Më mirë të rrosh në varfëri në vendin tënd sesa në vend të huaj. bukëshkalë.

Çaçë mbi bukë Një e mirë mbi diçka tjetër të mirë; thellë mbi bisht.

Do vrarë me bukë në gojë *keq* Meriton dënimin më të rëndë; *shak* është shumë i shkathët, është dreqi vetë.

Dua bukë mbi pogaçe Kërkoj tepër; dua thellë mbi bisht; dua diçka që s'bëhet a që s'më takon, kërkoj qiqra në hell.

E ha bukën kot s'bëj farë pune.

E ha bukën me lot Vuaj shumë në jetë; mezi nxjerr bukën e gojës; jetoj në mjerim.

E ha turpin me bukë Nuk turpërohem fare për gjërat e pahijshme që bëj; jam i pacipë.

E kam bukë e djathë E kam fare të lehtë (*një punë, detyrë*).

E kam gojën vetëm për bukë Nuk di të flas a t'i jap përgjigjen e duhur tjetrit; nuk jam i shkathët e i zoti i gojës.

E kam hak bukën që ha E meritoj shpërblimin.

E mbaj në torbë bukën e barutin Jam gati për gjithçka, me bukë e me armë; jam gati për të përballuar çdo rrezik.

E ndaj bukën me dikë I pres marrëdhëniet, e prish miqësinë me dikë; prishem me dikë. **E ndaj bukën në zjarr** Jam shumë mikpritës; e pres me gjithë zemër dikë.

E ngjyej bukën në dhallë Jam shumë të varfër; rroj si mos më keq; mezi mbaj frymën. **E ruej bukën ndër dhambë** *G* Jam mirënjohës; s'e harroj të mirën.

gëlltis bukën e gjellën, pasi nuk më pëlqen a nuk kam oreks (*nga një shqetësim, hidhërim etj.*); e zgjat shumë të ngrënë; ha tepër ngadalë; mezi mbaroj së ngrëni.

Ha bukë veç(an) të tjerëve Është ndryshe nga të tjerët; është më i mirë se të tjerët; dallohet mbi të tjerët.

Ha bukën e mikut, bëj duanë e armikut Punoj për kundërshtarin ose armikun e atij që më mban, më ushqen a më mbron.

Ha bukën e përmbys kupën Nuk ia di të mirën tjetrit; jam mosmirënjohës; jam

Hamë bukën tonë e bëjmë davanë e botës (rrahim thekrën e botës) Merremi me një punë që s'na përket.

I bie bukës (së mirës) me shkelm (me këmbë) Nuk e vlerësoj a nuk e kuptoj si duhet gjendjen e mirë që kam ose një të mirë që më bëhet dhe heq dorë prej saj, duke dëmtuar veten.

I është mykur buka Ka bërë faj ose një gabim që dënohet.

I ka dhëmbët me bukën time Ma ka harruar të mirën që i kam bërë; është mosmirënjohës.

I kam të paka bukët I kam ditët të numëruara; më erdhi fundi; s'e kam të gjatë; jam në prag të vdekjes.

I marr bukën, të harrojë djathin I marr diçka kryesore, të harrojë diçka jo aq të rëndësishme.

I qepem me bukë në trastë (në torbë) dikujt I qepem nga pas pa ju ndarë, i qepem me ngulm.

I them bukës bukë e ujit ujë Flas shqip; flas qartë.

I zuri sytë buka (e mira) U verbua nga e mira; nuk e çmoi të mirën. **Ia**

ha bukën dikujt Ia marr dikujt atë që i takon; i hyj në pjesë dikujt. **Ia**

ha bukën gomari *mospërf* Është shumë i ngathët dhe i mefshtë.

Ia kërkoi (ia lypi) si një copë buke Ia kërkoi pa pikë turpi.

Ia merr pula bukën nga dora *mospërf* Është i qullët, i ngathët e i humbur.

Janë bukë e një mielli Janë të njëlojtë, të një brumi.

Ka qenë buka e fukarasë (e të varfërve) Ka ndihmuar vazhdimisht të varfërit.

Ka thelb buka *ff u* Buka që të japin vlen shumë; nuk bën të hash bukën e të përmbysësh kupën.

Kalli pa bukë Njeri i mirë në dukje, po i cekët a i zbrazët.

Kam ngrënë bukë e mjalte me dikë Kam shkuar shumë mirë me dikë.

Kemi ngrënë një furrë bukë (një thes kripë, një hambar miell) bashkë Njihemi prej kohësh; punojmë prej kohësh së bashku; jemi shokë a miq të vjetër.

Kthej bukë Shtroj për të ngrënë.

Kudo ku i thonë bukës bukë e ujit ujë Kudo ku flitet shqip; kudo ku ka shqiptarë.

Kush ha bukë, bën edhe thërrime *ff u* Mo punove do të bësh edhe ndonjë gabim të vogël; puna ka edhe ndonjë të metë të vogël.

Më bëhet zemra bukë

♦ Më gëzohet zemra; më gufon zemra; më bëhet zemra mal.

♦ Mallëngjehem; prekem shumë.

Me bukë e kripë e zemër të bardhë Me ç'të ndodhet në shtëpi; me bujari; me zemër të hapur.

Më lidhet buka (në grykë, në fyt)

♦ Nuk përcillem dot (*nga një tronditje etj.*).

♦ Më ikën fare dëshira për të ngrënë.

Më vajti buka pas kurrizit Nuk hëngra i qetë; nuk më la të ha mirë.

Më zuri dhëmbi bukë (tagji) S'jam më nevojtar; jam në gjendje më të mirë; e mora; veten ekonomikisht; u pasurova.

Më zuri sytë buka (e mira) U verbova nga e mira; nuk e çmova të mirën.

Mos pjektë dy bukë në një hi! *mallk* Mos e zëntë e nesërmja!

M'u bë buka drokth Mbeti buka në grykë; nuk më shkon buka; m'u bë buka lëmsh (komb) në grykë (*nga një lajm i hidhur, nga një hall etj.*).

M'u bë buka gjemb (gorricë) Nuk më shkon buka poshtë; më mbeti buka në grykë (*nga një lajm i keq etj.*).

M'u bë buka shirit Nuk ha bukë me qejf; ha me zor e pak e nga pak, mezi e shtyj bukën.

M'u bë buka shkarpë Mezi e kapërcej ushqimin; nuk më hahet ngaqë jam i mërzitur, i shqetësuar a i pikëlluar.

Na e la bukën mospërf Vdiq.

Ndjek me bukë të mykur Bëj çmos t'i prish punë (*dikujt*). **Nuk e kam në bukë** S'e kam për zemër.

Nuk ha bukë ky zanat Nuk të siguron jetesën ky zanat, nuk i nevojitet kujt kjo punë; s'pi ujë.

Nuk piqet buka me shkarpa *ff u* Muk mund të kryhet mirë një punë pa pasur mjetet e nevojshme.

Për një bark bukë (Fitoj) vetëm sa për t'u ushqyer.

Për një copë bukë bis (Shes, blej) fare lirë; për pak gjë.

Përzjeu bukën etn Hyri dhe hëngri për herë të parë te krushku i ri.

S'e ha (s'e ngjyey) turpin me bukë Nuk pranoj të turpërohem.

S'e ha bukën kot E meritoj atë që marr; jetoj me djersën time.

Shkoj në bukën time Martohem e dal më vete.

Shpjer gojën te buka e jo bukën te goja *ff u* Përpiqu, luaj këmbë e duar, puno që të sigurosh atë që të duhet.

Shtëpi buke Shtëpi mikpritëse.

Si buka që hamë Plotësisht e sigurt; pa dyshim.

Si një copë buke Pa ndruajtje. **Ja lypi si një copë buke** ia lypi pa pikë turpi.

S'i pjek dy bukë në një vend Është shumë i lëvizshëm.

Si plaka në mes dy bukësh Në gjendje tepër të vështirë; në një gjendje të tillë që s'di nga t'ia mbaj; shumë ngushtë.

Sikur i ka ngrënë gomari bukën Shumë i mërzitur a i dëshpëruar.

S'ka kohë as të hajë bukë është shumë i zënë me punë; mezi merr frymë nga punët e shumta që ka.

S'më hahet buka me dikë Nuk më pëlqen të shoqërohem me dikë; nuk shkoj mirë me dikë.

S'më shkon buka Nuk më hahet.

Të jep bukë Është burim të ardhurash për të jetuar; të siguron mjetet e jetesës;

Të jep më shumë djathë (ullinj) se bukë Në vend që ta dëgjojë tjetrin e të përfitojë nga këshillat e tij, ia kthen fjalën e nuk ua vë veshin këshillave, qortimeve e vërejtjeve që i bëhen.

të ndihmon, të jep dorë.

Unë me bukë ai me gurë (me bërboça) Unë me të mirë, ai me të keq.

Zi e bukës Mungesë e theksuar e bukës (ushqimit).

**

buka e botës: Është buka e botës (e shekullit, e shtegtarit) është mikpritës, bukëdhënë.

buka e kripa Gjëja kryesore, e domosdoshme.

buka e verës Ylberi.

bukë çerepi Bukë e pjekur në tavë balte. > **ÇEREP I.**

bukë derri bot (Cyclamen neapolitanum) Bimë barishtore shumëvjeçare, me gjethe vezake e me lule në ngjyrë trëndafili a të bardha, që rritet nëpër shkurre e çel në vjeshtë.

bukë dylli

♦ Rrotull dylli.

♦ *fig* Njeri shpirtbutë.

bukë dheu Plis dheu në rrënjën e një fidani a të një bime të shkullur.

bukë e bardhë

♦ Bukë gruri me miell të situr; bukë gruri me majë mielli.

♦ Bukë me miell misri të bardhë.

bukë e farme krahin G Bukë misri e zënë me tharm.

bukë e gjak: Ha bukë e gjak me dikë e nxjerr jetesën me shumë mund; jam në armiqësi të përhershme me dikë.

bukë e lashtë Bukë me miell të lashtash.

bukë e mbrume ushq krahin G Bukë e zënë me farë (me tharm).

bukë e ndorme Bukë e gatuar pa tharm.

bukë e një mielli keq (Njerëz) të njëllojtë; nga një brumë.

bukë e paardhur Bukë me brumë që nuk ka ardhur para se të piqet.

bukë e preme G Punë e mbaruar.

bukë e shuguruar fet Naforë.

bukë e thekërt Bukë e gatuar me miell thekre. **bukë**

e ujë bis Gjë, pyetje, problemë etj. fare e lehtë. **bukë**

e verdhë krahin G Bukë misri.

bukë e vjetër Shok a mik i vjetër.

bukë e zezë

♦ Bukë me miell gruri të pasitur.

♦ Bukë thekre.

bukë egjre Kuvend a punë pa lezet. **bukë**

gruri Bukë e gatuar me miell gruri.

bukë gruri safi Bukë me miell misri të papërzier me miell tjetër.

bukë mali bot Lakër e ëmbël; fletët përdoren për gjellë.

bukë me krunde

♦ Bukë e gatuar me krunde (*zakonisht për kafshët*).

♦ *fig* Muhabet pa kripë.

bukë me qiqra Bukë e gatuar me miell qiqrash.

*

Si bukë me qiqër me shumë kujdes.

bukë misri Bukë e gatuar me miell misri.

bukë ndore krahin G Bukë e ndorme.

bukë qeni

♦ Bukë e gatuar me krunde (për qentë).

♦ *bis* Njeri me të cilin nuk merrem dot vesh; njeri me të cilin nuk më shkon muhabeti. **bukë qethit krahin G** Bukë e pjekur me saç.

bukë saçi Bukë e pjekur me saç.

bukë shtëpie Bukë e pjekur në shtëpi.

bukë thatë Vetëm bukë (*pa gjellë*). **Bukë thatë pa shamatë ff u.**

bukë votret krahin G Bukë e pjekur në vatër, në shtëpi.

rreze e bukës Cilësi e miellit të bukës.

buk•ë a² f sh ë ët Ç Grykëdredhje me baltë; deltë. **Buka e lumit.**

buk•ë a³ f sh ë ët Prekje e petës së gurit të gjuajtur rrafsh me sipërfaqen e ujit. **Bëj njëzet**

bukë gjuaj petën e gurit në mënyrë të tillë që të prekë njëzet herë në sipërfaqen e ujit para se të fundoset.

bukëbár i m sh ë ët Plis dheu me bar që përdoret për të gjelbëruar lulishtet, anët e udhës, fushat e sportit etj.

bukëbárdhë mb

♦ (*Frutë*) tulbardhë; që e ka bukën, thelbin ose zemrën të bardhë.

♦ *fig* Mikpritës; bukëdhënës; zemërbardhë.

bukëbërës i m sh ë ët Bukëgatues.

bukédérr i m sh a at bot (*Cyclamen neapolitanum*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me gjethe vezake e me lule në ngjyrë trëndafili a të bardha, që rritet nëpër shkurre e çel në vjeshtë.

bukëdhânë mb G > BUKËDHËNË.

bukëdhânës e mb G > BUKËDHËNËS E.

bukëdhânëvét i m iron G Njeri kurnac.

bukëdhâni•e a f G Dorëdhënie; bujari.

bukëdhënë mb > BUKËDHËNËS E.

bukëdhënës e mb Mikpritës; bujar; derëçelur.

bukëfik•e ja f sh e et > BUKËFIQ•E JA.

bukëfik•e ja f sh e et Një rrotull e bërë me fiq të thatë, të grirë e të ngjeshur; bukë fiqsh. **bukëftóhtë mb** (Njeri) që e ha bukën të ftohtë për kursim.

bukëgatónjës e mb J (Mjet) për gatimin e bukës.

bukëgatónjës i m sh - it J Njeri që zë brumin e bukës, e mbrun dhe e pjek.

bukëgatónjës•e ja f sh e et J f e BUKËGATONJËS I.

gukëgrún•e ja f sh e et G Bukë gruri (e grunjtë). **bukëhâes i m sh - it** Ai që ha bukë.

bukëhalláll mb G (Njeri) që e ka hak bukën; që e fiton bukën me djersën e vet.

bukëhalláll i m sh ë ët G Njeri që e ka hak bukën, që e fiton bukën me djersën e vet. **bukëhalláll•e ja f sh e et G f e BUKËHALLALL I.**

bukëharám e mb keq (Njeri) që nuk rron me djersën e vet; njeri që nuk punon dhe e ha bukën kot.

bukëharám i m sh ë ët keq Njeri që nuk rron me djersën e vet; njeri që nuk punon dhe e ha bukën kot.

bukëharám•e ia f sh e et keq f e BUKËHARAM I.

bukëkajúsh•e a f sh a at bot (*Petasites officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare me gjethe të vogla, me lule të kokërrzuar e të ngjeshur rreth kërcellit.,

bukëkrúndj•e a f sh e et ushq Bukë e gatuar me miell të pasitur.

bukëkúq e mb (Frutë) me tul të kuq. **Kumbull bukëkuqe** kumbull zemërkue. **Fik bukëkuq.**

búk•ël la¹ f sh la lat zool (*Mustela vulgaris*) Sisor i vogël mishngrënës, i shkathët, me trup hollak, me qime të murrme të kuqërreme në kurriz e të bardha në bark. > **NUSELAL•Ë A; BISHTAFURK•Ë A.**

búk•ël la² f sh la lat Tufë flokësh të dredhura si kaçurrel. **I bëj flokët me bukla**

búk•ël la³ f sh la lat bot Kërpudhë johelmuese, e kuqërreme me tul dhe me shije të ëmbël.

bukëlél•e ja f sh e et G Tufë flokësh të përdredhura që malësoret e lëshojnë përmbi ballë.

bukëlép•e ja f sh e et bot Bimë barishtore e ultësirave bregdetare, që lulëzon gjatë dimrit; mund të përdoret për ushqim.

bukëléz•ë a f sh a at zool Nuselalë. > **BUK•ËL**

LA¹. búkëlz a f sh a at zool Nuselalë. > **BUK•ËL**

LA¹. bukëmágj•e ja f euf mjek Ënjtje nën vesh.

bukëmbël mb Mikpritës; bujar; bukëdhënës.

bukëmírrë mb krahin G Bukëdhënë; mikpritës.

bukëmísr•e ja f sh e et ushq Bukë misri (e misërt).

bukëmísh i m sh e et ushq Qofte me mish të grirë.

bukëndórm•e ja f sh e et ushq J Bukë misri e ndorme. **bukëngrânës e mb > BUKËNGRËNËS E.**

bukëngrânës i m sh - it > BUKËNGRËNËS I.

bukëngrânës•e ja f sh e et f e BUKËNGRËNËS I.

bukëngrënës e mb (Njeri) që ha shumë bukë.

bukëngrënës i m sh - it Njeri që ha shumë bukë.

bukëngrënës•e ja f sh e et f e **BUKËNGRËNËS I.**

bukëpërmbýs e mb krahin G (Njeri) shumë i lëvizshëm; që nuk zë vend. > **ÇUKIÇ E.** **bukëpërmbýs i m sh ë ët** Njeri bukëshkalë, mosmirënjohës.

bukëpërmbýstë mb (Njeri) bukëshkalë; mosmirënjohës.

bukëpërmbýst•ë a f sh a at f e **BUKËPËRMBYST•Ë I.**

bukëpërmbýst•ë i m sh ë ët Njeri bukëshkalë; mosmirënjohës.

bukëpërmýstë mb G > **BUKËPËRMBYSTË.**

bukëpjékës i m sh - it

♦ Njeri që gatuan e pjek bukë; furrtar.

♦ Njeri që pjek e shet bukë.

bukëpjékës e f sh e et f e **BUKËPJEKËS I.**

bukëplótë mb (Kalli të lashtash) plot me kokrra; (arrë, bajame etj.) me thelb të formuar.

bukëprém•ë e mb G Bukëshkalë; bykëpërmbys; mosmirënjohës.

bukëqúll•e ja f sh e et Ç

♦ Bukë e qullët që gatuhet në tepsi.

♦ fig Njeri i humbur, që s'ia thotë për asgjë.

bukëqýq•e ja f sh e et Kokërr e kuqe e

përnarit. **búkër** ndajf krahin G > **BUKUR.**

búkër (i e) mb krahin G > **BUKUR (i e).** [Cila asht ma e bukra? Njajo faqekuqja (Pop).

búk•ër ra f sh **ra rat** zool Nuselalë; nusemirë.

bukërréc•e ja f sh e et krahin G Bukëfiqe.

bukërríme t f sh Fundërrina të dyllit të shkrirë.

búkës e mb (Pemë) që bën kokrra të rrumbullakëta e të mbushura; me shumë tul dhe bërthamë të vogël. **Kajsi (zerdeli, kumbull) bukëse. Ulli bukës.**

bukësheqér•e ja f sh e et **ushq** Ëmbëlsirë e gatuar me miell, vezë e sheqer, që shtrohet në tepsi si bukë dhe piqet në furrë. > **REVANI A.**

bukëshítës i m sh - it Shitës në dyqanin e bukës.

bukëshítës e f sh - et f e **BUKËSHITËS I.**

bukëshkalë mb (Njeri) që nuk ia di të mirën tjetrit, që ia harron një të mirë; mosmirënjohës.

bukëshkal•ë i m sh ë ët Njeri mosmirënjohës, që s'di nder.

bukëshkal•ë a f sh a at f e **BUKËSHKAL•Ë I.**

bukëshkélës e mb > **BUKËSHKALË.**

bukëshkélj•e ja f sh e et Mosmirënjohje.

bukëshúmë mb krahin G (Tokë) prodhimtare.

bukëtár i¹ m sh ë ët vjet

Bukëpjekës. **bukëtár i²** m sh ë ët

vjet Bujk. **bukëtár•e** ja f sh e et

♦ Grua që u shpie bukën burrave në arë a në stan.

♦ Bukëpjekëse.

bukëtór•e ja f sh e et vjet Furrë buke; furrë ku piqet e shitet bukë.

bukëthýer mb J (Njeri) që bëhet shkak për grindje a ndarje.

bukëthýer i m sh - it J Njeri që bëhet shkak për grindje a ndarje.

bukëthýer a f sh a at f e **BUKËTHYER I.**

bukëvále si mb (Dhe) i shkrifët e i butë. **Tokë bukëvale.**

bukëvál•e a f Ç Ylber.

bukëvál•e ja f sh e et

♦ **ushq** Bukë e thërrmuar, e përvëluar me ujë të valë, me vaj ose me gjalpë dhe e përzier zakonisht me djathë; gatesë me miell misri të përzier me djathë, që përvëlohet me gjalpë.

PAPAR•E JA; VAL•Ë A.

♦ *etn* Ëmbëlsirë me kulaç të thërrmuar në ujë të valë, me gjalpë dhe me sheqer, që bëhet zakonisht në ditët e para pas lindjes së fëmijës.

♦ Dhe i shkrifët e i butë.

búkëz a¹ f sh a at

♦ Bukë e vogël, e rrumbullakët ose gjatoshë.

♦ Hoje blete a grerëzash që vjen si e rrumbullakët. **búkëz a² f sh a at**

♦ Pjesë e tultë e bërthamës së disa frutave si pjeshka, kajsia etj., fara brenda lëvozhgës, thelbi i kokrrës së arrës, lajthisë, bajames etj.

bukë•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri) mosmikpritis; derëmbyllur; dorështrenguar.

Shtëpitë bukëzeza. bukëzí

a f Zi e bukës; qesat.

bukëz•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e BUK•OJ.*

bukëz•ój jokal óva úar Ha bukë te dikush.

bukëzúar (i e) mb Që ka ngrënë (*drekë a darkë te dikush*).

búkje mb

♦ (*Arrë, bajame etj.*) me thelb të plotë.

♦ (*Frutë, perime*) me shumë tul; e mbushur dhe e fryrë. **Qershi (domate) bukje.**

búkje•e a f sh e et bot (*Juncus*) Kashtë kënete me kërcell të mbushur e të butë, që përdoret për të mbuluar çatitë e kasolleve, për të bërë rrogoza etj.; kashtë frytje; lule e kësaj kashte.

buklëz•ë a f sh a at zool (*Mustela nivalis*) > **BUK•ËL**

LA¹. bukllëz a f sh a at zool (*Mustela nivalis*) > **BUK•ËL**

LA¹. bukllí a f sh - të krahin Katruve (shtambë) e vogël.

bukllíc•ë a f sh a at Ç Dry.

bukllídh•ë a f sh a at Ç Kunj druri a hekuri që lidh kulaçin e zgjedhës me sirtin; kunj i shtizës së parmendës. > **QAJK•Ë A.**

buklóre mb poet (*Vashë*) e bukur; e hijshme si

bukla. **buknór e mb G**

♦ Që është si bukë, si thelb.

♦ (*Tokë*) prodhimtare; që jep bukë.

buk•óhem óva (u) úar

I vetv Ha bukë.

II pës e BUK•OJ.

buk•ój óva úar

I jokal

♦ Ha bukë.

♦ *fig* Shkoj mirë me dikë; merrem vesh mirë me dikë.

♦ Shtrohem në një sofër me dikë.

♦ *fig* Më hahet muhabeti me dikë.

II kal Ushqej; mbaj me bukë (*dikë*); i jap bukë (*dikujt*); i përgatit ushqimin (*dikujt*).

bukolík e mb let I bukolikeve; që ka të bëjë me bukoliket.

bukolík•e t f sh let Poezi bukolike, kushtuar jetës së fshatit. **Bukoliket dhe gjeorgjiket** bujqësia dhe bagëtia.

bukóll•ë a f sh a at K Enë llamarine për

qumësht. **bukós kal a ur**

♦ *bis* Bllokoj; ndërpres (*ushqimin e motorit*); mbuloj (*zjarrin*); ia zë frymën (*zjarrit*).

♦ Ia mbyll gojën (*dikujt*); bllokoj me argumente (*dikë gjatë debatit*).

bukós•em a (u) ur *vetv dhe pës e BUKOS.*

bukósj•e a f

♦ *bis* Bllokim i ushqimit të motorit; mbulim i zjarrit.

- ♦ Bllokim i debatit me argumente.

bukósur (i e) *mb*

- ♦ *bis* (Motor) i bllokuar; që i është ndërprerë ushqimi.
- ♦ (Zjarr) i mbuluar.
- ♦ Gojëmbyllur; i bllokuar.

bukré *ja f sh - të ent krahin G* Xixëllonjë. > **BUKUREZ•Ë**

A. bukréz•ë *a f sh a at zool* Nuselalë; nusemirë.

Búkri *f shkurt* i Bukurie.

buks *i m sh ë ët tek* Kuti e

boshtit. **búksh•ëm** (i) *me (e) mb*

- ♦ (Grurë) me kallirin të plotë e të mbushur; që ka bukë.
- ♦ *fig* I vlefshëm; i dobishëm; frytdhënës. **Punë e buksme.**

búkthi *ndajf*: **Luaj bukthi** bëj një lojë, në të cilën dy fëmijë sillen për qark një rrethi me fëmijë të tjerë të ulur në karrige për të zënë karrigen që mbetet bosh tek ai që i bie shami.

bukúar (i e) *mb* I ngrënë; i ngimë me bukë.

búk•ul *la f sh la lat zool krahin G* Bukël; nuse e lalës; nuselalë; nusemirë. **bukulér•e** *ja f sh e et* Lende dushku.

bukulush•ë *a f sh a at zool krahin G* Bukël; nuse e lalës; nuselalë; nusemirë.

bukullár•enj *kal a ur A* Derdh.

bukullár•et *vetv - ur veta III A*

Derdhet. **bukullár•ëm** (i) *me (e) mb A I*

derdhur. **búkur** *ndajf*

- ♦ Në mënyrë të bukur; me bukuri. **Mirë e bukur. Këndoj bukur.** [Qielli, yjet dhe të tjera një nga një./ Flasin qartë, flasin bukur sa s'ka më. (NF).]
- ♦ Ëndshëm. [Kurr' aq ëmbël' e bukur s'ftoj (FN).]
- ♦ Shumë mirë; ashtu si duhet. **Bukur e bërë!**
- ♦ *tall* Shumë keq.
- ♦ *bis* Shumë; mjaft; fort. **Bukur i madh** shumë i madh. **Bukur mirë. Bukur fort.** [Bukur larg Muja e ka pa,/ shokye të vet Muja u ka thanë:/ - Send i keq kjo pleqni ish kanë! (CV).] [në qoftë se për një njeri me gjatësi trupore të mesme-të naltë zakonisht mjaftojshin tetë kutë për një petk të bukur të gjanë (ZV).]

búkur (i e) *mb*

- ♦ (Qenie, send) me tipare të rregullta, me vija a lëvizje të harmonishme, me gërshetim të këndshëm formash, ngjyrash e tingujsh, që ngjall kënaqësi e të bën ta admirosh; i përkryer në llojin e vet. > **HIJSH•ËM** (i) *ME (e)*. **Artet e bukura. Vajzë e bukur. Djalë i bukur.**
- ♦ Që shquhet e çmohet për përmbajtjen e lartë; që vlerësohet e pëlqehet shumë për vetitë e mira morale, për ndjenjat, për karakterin etj.; i mbushur me ngjarje e veprimtari që sjellin mirëqenie, gëzim e lumturi. **Sjellje e bukur. Zakone (virtute) të bukura. Traditë e bukur. Jetë e bukur. E ardhmja e bukur. Lajm i bukur. Shfaqje shumë e bukur.**
- ♦ I dobishëm; i vlefshëm; i mbarë; i përshtatshëm. **Punë e bukur. Rast i bukur.**
- ♦ (Mot) i kthejllët, pa re; pa shi a shtërngatë; (det) pa dallgë e pa erë.
- ♦ *iron* I keq; i pakëndshëm; i shëmtuar; i padobishëm; i pavlefshëm. **Të bukura fjalë na the! Të bukur zakon që paske mësuar!**

*

Për sytë e bukur të dikujt *iron* Vetëm sa për t'i bërë qejfin dikujt, jo sepse e meriton ose sepse ashtu e kërkon puna; për hatër të dikujt.

**

lëpjetë e bukur *bot* Bimë barishtore dyvjeçare, rreth gjysmë metri e lartë, me gjethe të gjata, me lule të vogla e të pakta, që rritet në vende të ulëta dhe lulëzon në muajt maj-gusht. **zonjë e bukur** *bot* Helmarinë.

búkur a (e) f sh a at (të)

♦ *fil* Vetë e sendeve dhe e dukurive të zhvilluara në mënyrë të harmonishme e të përkryera në llojin e tyre, që u përgjigjen idealeve të pikëpamjeve estetike dhe që ngjallin kënaqësi e admirim; të qenët i bukur; bukuri; ndjenjë e së bukurës. [**e bukura dhe e shëmtuara, e mira dhe e keqja, e drejta dhe e padrejta, e madhërishmja dhe e çoroditura** (AÇ).]

♦ *sh euf* Grykët; acarim i grykëve.

♦ *folk, mit, poet* Qenie me bukuri të rrallë.

**

E Bukura e Detit *mit* Sirena. [**E bukura e detit e la mënjanë detin për mua** (GjM).]

E Bukura e Dheut

♦ *folk* figurë e përrallave popullore shqiptare, e përfytyruar si vajzë shumë e bukur, e mirë dhe e dashur.

♦ *zool* Pikëlore; salamandër europiane.

E Bukura e Jetës *folk* A e Bukura e Dheut.

búkur i (i) m sh - it (të) Djalë a burrë i bukur. **Është i bukuri (i miri, i zgjuari, trimi) i dheut.**

**

I Bukuri i Dheut *folk* Figurë e përrallave popullore shqiptare, i përfytyruar si djalë shumë i bukur, i mirë dhe i dashur.

I bukuri i unazës (i dorës) bis Gishti i katërt i dorës; gishti i unazës.

búkur it (të) as Bukuri.

bukurác e mb krahin G Bukurosh.

bukurán e mb për Bukurosh; i pashëm. **Vajzë**

bukurane. bukuráza ndajf G

♦ Bukur; në mënyrë të hijshme.

♦ Me karar; as pak, as shumë.

búkurazi ndajf > BUKUR.

bukuré ja f sh - të ent (*Lampyrus noctiluca*) > **XIXËLLONJ•Ë A.** U zhduk si bukureja iku shpejt.

Bukurésht i m gjeog Kryeqytet i Rumanisë.

bukuréz•ë a f sh a at ent (*Lampyrus noctiluca*) > **XIXËLLONJ•Ë**

A. bukurí

I ndajf bis Shumë mirë; bukur; mrekulli. **Punët shkojnë bukuri.**

II pasth Mrekulli; shumë mirë. - **Bukuri! Si trimat e vrave. Të lumtë dora ty edhe dyfekut i lumtë çarku!** (DhP).

búkuri (ma së) shpr ndajf Më bukur se gjithçka.

bukurí a f sh - të

♦ *nj* Të qenët i bukur; vetë e asaj që është e bukur. > **BUKUR A (e).** **Bukuria në jetë e në natyrë. Bukuria vetë.**

♦ Tërësi e anëve dhe e tipareve të bukura të një qenieje a sendi, që të tërheqin e të ngjallin kënaqësi; pamje e jashtme e bukur ose cilësitë e brendshme, shpirtërore e morale të bukura.

Bukuri trupore (fizike, shpirtërore, morale). Me bukuri të rrallë. Yll nga bukuria.

Humbi bukurinë. [Eposi shqiptar ka në qendër heroin e luftës, ndërsa heroit i paqes, "heroi i dytë" - Halili - më shumë anon nga kulti i bukurisë. (ShS).]

♦ *kryes sh* Gjë e bukur; ajo që është e bukur; anët e bukura; pamjet tërheqëse të një vendi.

Sodit bukuritë e vendit. [Ç'janë njato fusha andej kufinit,/ tanë veshë me blerim për bukuri? (BP).]

♦ *bis iron* E keqja më e madhe (përdoret me kuptim të kundërt nga ai që ka zakonisht kjo fjalë). **Bukuria ishte se...**

♦ *poet* Qenie shumë e bukur; njeri që shquhet për bukuri trupore dhe veti të larta shpirtërore.

♦ (*në pasthirrma*)

*

Për bukuri Shumë mirë.

bukurí a² *f sh - të euf zool* Nuselalë; nusëz₂

bukuria e minjve *euf zool* > **BUKURI A**².

bukurín•ë a f sh a at ikt krahin G Peshk i hollë me ngjyra, deri 15 cm i gjatë, që rritet pranë brigjeve shkëmbore.

bukurisht•ë a f sh a at bot (*Bellis perennis*) Bimë barishtore e vogël e livadheve, me kërcell të hollë, me gjethe vezake, që bën lule me zemër të verdhë e me shumë petla të bardha rreth saj; çel në fillim të pranverës. **luledel•e ja; lule dhensh.**

bukurish•ë a m sh a at krahin G: **Bukurisha i nanës** gishti i vogël i dorës. **bukurisht ndajf** Bukur; plot bukur.

bukurit•óhem G *vetv dhe pës e* **BUKURIT•OJ.** > **BUKURIT•UE** (me u). **bukurit•ój kal G** > **BUKURIT•UE** (me).

bukurit•úe (me) kal óva úe G Zbukuroj.

bukurit•úe (me u) óva (u) úe G

I *vetv* Zbukurohem.

II pës e BUKURIT•UE (me).

bukuritúem (i) e (e) mb G I zbukuruar.

bukuríz•ë a f sh a at ent (*Lampyrus noctiluca*) Xixëllonjë.

bukurmírë ndajf G Mjaftueshëm; boll.

bukur•óhem *vetv e* **BUKUR•OJ.**

bukur•ój kal óva úar Zbukuroj;

stolis. bukurósh e mb

♦ *përk, poet* I bukur; i hijshëm; i pashëm. **Bukuroshe e shpëlarë (pa kripë).**

♦ *iron* I zbrazët; i pakëndshëm; i pahijshëm; që nuk vlen për asgjë. .

bukurósh i¹ *m sh ë ët* Djalë i bukur, i hijshëm; i pashëm. [**Bukurosh, këtu paratë dhe lëri dënglat, se s'ti ha njeri këto.** (ED).]

bukurósh i² *m sh ë ët orn* (*Cauda trepida*) > **BISHTATUNDËS I.**

bukurósh•e ja² *f sh e et* Vajzë a grua e bukur, e hijshme, e pashme.

bukurósh•e ja² *f sh e et zool* Nuselalë; nusemirë.

bukuroshja e vjetit G Konkurs i bukurisë femërore (*në Malësi të Madhe*). **bukurshkrím i m**

♦ Mënyrë shkrimi e bukur, e rregullt dhe e qartë; shkrim i bukur. **Shkruaj me bukurshkrim.** > **KALIGRAFI A.**

♦ Lëndë mësimore, në orët e së cilës nxënësit mësojnë të shkruajnë bukur. Fletore bukurshkrimi.

bukurshkrónjës i m sh - it vjet Njeri që shkruan bukur, në mënyrë të rregullt e të qartë.

bukurshqiptím i m gjuh Shqiptim i qartë, i bukur e i saktë i fjalëve. > **ORTOEPI A.**

bukurtingëllím i m gjuh Tingëllim i bukur e i pëlqyeshëm i fjalëve ose i fjalive, për shkak të tingujve a të fjalëve që i përbëjnë. > **EUFONI**

A. bukurtingëllúes e mb

♦ *gjuh* Që hyn ndërmjet dy tingujsh për të krijuar një shqiptim të lehtë e të bukur.

♦ Që është i bukur e i pëlqyeshëm (për shqiptimin e tingujve). Shqiptim bukurtingëllues. > **EUPHONIK.**

bukurúar (i e) mb I zbukuruar; i stolisur.

bukurúsh i m sh ë ët > **BUKUROSH I.**

bukurúsh•e ja f sh e et f e **BUKURUSH I.**

bukurúsh•ë a f sh a at > BUKUROSH•E JA.

bukurazní a f Bukurtingëllim.

bukurzanór e mb gjuh Bukurtingëllues.

búla-búla I ndajf Me (shumë) bula. **II mb** Që ka bula. **Fytyrë bula-bula.**

Bulár a f astr A Ylli Polar.

bulárc i m sh ë ët > BULARËS I.

bularéc i m sh ë ët Gjuhëz e zilez, e këmborës.

bulárës i m sh - it tek Kunj hekuri i shkurtër dhe i hollë, që e përdorin argjendarët për të rrahur paftat e arit në gropëzat e një pllake e për t'u dhënë atyre trajtë gjysmëkupëze.

bularí a f A Bujari.

bularí•s jokall ta tur > BULARIT.

bularít jokall a ur > BULURIT.

bulás kal a ur Shartoj (fidanet e ullirit). **bulásj•e**

a f sh e et Shartim (i fidaneve të ullirit). **bulásur (i**

e) mb (Fidan ulliri) i shartuar.

bulb i m sh e et

♦ *bot* Pjesë e trashur e kërcellit të disa bimëve barishtore në trajtën e kokës së qepës e me fletë të tulta. **Bulbi i qepës (zambakut).** Gjethet e bulbit.

♦ *anat* Pjesë e zgjeruar në trajtë qepujke e disa indeve ose organeve. **Bulbi i trurit. Bulbi i flokut. Bulbi i pendëve. Bulbet e ballit. Bulbi i syrit** kokërdhoku.

♦ Pjesë e fryrë e termometrit, që mban zhivën ose alk(o)olin.

búlbe mb: **Dardhë bulbe** dardhë e madhe, gjatushe, me tul të butë.

búl•ë a f sh a at bot K (Alliaria officinalis) Bimë barishtore dyvjeçare, me kërcell të drejtë, 30 cm deri 1 m të lartë, që nxjerr lule të vogla të bardha dhe mban erë si hudhra. > **BORZ•Ë A.**

bulbëri a f Begati; bollëk; shumicë; pasuri. **bulbërim i m > BULBËRI A.**

bulbër•ón jokall ói úar veta III

♦ Del me shumicë, shpërthen; vjen në sasi të madhe. **Bulbëroi pylli. Bulbëruan** gjethet.

♦ Gumëzhin; buis; gëlon. **Bulbërojnë fëmijët.**

búlbert (i e) mb I shumtë; i bollshëm; i begatshëm; që vjen me shumicë.

bulbór e mb

♦ *bot* (Bimë) me bulb.

♦ *anat* I bulbit; në trajtë bulbi; që ka të bëjë me bulbin, që lidhet me bulbin. > **QEPOR E.**

Nerv bulbor. Qendër bulbore. Paralizë bulbore. Pjesë bulbore e nervit.

bulbúl i m sh a at krahin G Bilbil.

bulcíq e mb (Frut) i squllur; i pjekur

tepër. **bulcíqet vetv (Fruti)** squllet; piqet

tepër. **bulcí a f sh - të**

♦ Pjesa e butë e faqes së njeriut që nga mollëza deri te nofulla e poshtme; ana e brendshme e faqes që nga buza deri te veshi. **Fryj bulçitë.**

♦ *bis* Aq ushqim sa merr një anë e gojës. **Ha me të dyja buçitë.**

bulçél•ë (me) joka a ë G (Lulja) nxjerr bulat e para; mugullon.

bulçím i¹ m Vapë e madhe e mbytëse. > **UF•ËM MA; ZABULLIM•Ë A; ZAGUSHI A.**

bulçím i² m sh e et Telash; hall; kasavet.

bulçím i³ m G Burim i (dalje) e ujit si

gurrë. **bulçít•ë (me) jokall i ë G** Gjëmon;

buçet. **bulçítës e mb G** Gjëmues; buçitës.

bulç•úe (me) jokall ói úe G (Uji) buron si gurrë.

buldoekskavatór i m sh ë ët tek Buldozer e ekskavator; pajisje gjërmuese-shtytëse.

buldozër i m sh ë ët Traktor me një thikë të gjerë e të fortë përpara, që shërben për të gërryer, për të sheshuar ose për të shtyrë dherave. **I vë buldozerin diçkaje** e bëj rrafsh; e rrafshoj krejt.

buldozeríst i m sh ë ët Ai që punon me buldozer, që nget buldozerin.

buldozeríst•e ja f sh e et f e **BULDOZERIST I.**

buléc i m sh a at anat bis Cipë dhjami që mbulon të përbrendshmet e barkut (*të njeriut, të kafshës*).

buléd•ër ra f sh ra rat Kërpudhë e madhe që rritet në drurë, thahet dhe përdoret për eshkë.

buleríc•ë a f sh a at krahin G Bucelë e vogël për të bartur qumësht prej bjeshke.

bulésh mb m J (Burrë) leshtor. > **KATALESH.**

bulésh i m sh ë ët J Burrë leshtor, me shumë lesh në trup.

bulét•ë a f sh a at bis > **BILET•Ë A.**

buletín i m sh e et

♦ Njoftim i shkurtër zyrtar për një ngjarje, çështje a punë, që ka rëndësi shtetërore a shoqërore; kumtim i përmbledhur rreth diçkaje të rëndësishme; fletë a broshurë që përmban një njoftim të tillë a disa kumtime të tilla ose udhëzime për çështje me rëndësi dhe që u drejtohet lexuesve të caktuar. **Buletin shëndetësor (meteorologjik). Buletin ditor.**

Buletinet e luftës. Buletini i lajmeve. Buletin për përdorim të brendshëm.

♦ Botim periodik i një institucioni shkencor a një institucion tjetër, ku përmbledhen studimet kryesore në fushën përkatëse; përmbledhje periodike studimesh. **Buletin shkencor**

(bibliografik). **Buletin për shkencat shoqërore (shkencat e natyrës, për shkencat mjekësore).**

♦ *vjet* Fletë votimi. **Buletin i pavlefshëm. Buletin i bardhë** fletë votimi e paplotësuar.

bulevárd i m sh e et Rrugë e gjerë, e shtruar e me këmbësore, zakonisht me drurë anash a në mes, që përshkon pjesën qendrore ose lagjet kryesore të qyteteve të mëdha; shëtitore. **Shëtit në bulevard. Bredh bulevardëve** *keq* bredh rrugëve. [Fshiu avullin e qelqit me dorë dhe vuri re se **Bulevardi i Madh, si zakonisht në kësi rastesh ishte i zbrazët.** (IK).]

♦ *keq* Diçka që u përshtatet shijeve të ulëta e pa vlerë; diçka e përciptë. **Gazetë (letërsi) bulevardi. Shoqëri bulevardesh.**

*

Ma bëri bulevard Ma paraqiti diçka si shumë të lehtë për t'u kryer; ma bëri shesh me lule.

**

letërsij bulevardesh Letërsi e lehtë, zbavitëse.

búl•ë a f sh a at

♦ *bot* Syth bimësh, mugull.

♦ *bio* Syth që del te disa qenie, prej të cilave zhvillohet qenia e re.

♦ Pikë uji, shiu, djerse etj.

♦ Flluskë e vogël ajri.

♦ *anat* Pjesë e varur e butë e veshit të njeriut dhe disa shpendëve.

♦ *anat* Pjesë e tultë e gishti; mollëz e gishtit.

♦ Lungë e rrumbullakët dhe e fryrë; puçërr e madhe. **Më doli një bulë.**

♦ Pjesë e disa frutave, që ndahen në copa të veçanta e të shkëputura; thelb. **Bulë shege** thelë shege. **Bulë arre** thelb arre.

*

Bulë e flori Shumë i vlefshëm; (*shiu në kohën e duhur*) s'ka të çmuar.

búl•ë a² f sh a at krahin G Bisht i cigares.

bulēmádh e mb, m sh mēdhénj, f sh mēdhá

♦ (*Shi*) me pika të mëdha.

♦ (*Degë e re*) me sythë a muguj të mëdhenj.

bulëvésh•ë a f kryes sh a at Verzë e peshkut.

bulëz a¹ *f sh a at*

♦ *zvog e* **BUL•Ë A**¹. Pikë e vogël. [Çdo bulëz djerse më duket si një yll/ në qiellin e kulluar pa kufi (BXh).]

bulëz a² *f sh a at muz muz* Njësi e thjeshtë e melodisë, e përbërë nga një masë e vetme; grup tingujsh melodikë rreth një theksi. > **QELIZ•Ë A**.

bulëzím i *m sh e et*

- ♦ Mugullim i sythit të bimës.
- ♦ Mbirje e farës.
- ♦ *fig* Shpërthim i diçkaje të re.

bulëz•óhet úa (u) úar *vetv dhe pës e* **BULËZ•ON**.

bulëz•ón ói úar

I *jokal veta III*

- ♦ (*Bima*) lëshon sytha; (*sythi*) mugullon.
- ♦ (*Fara*) mbin.
- ♦ Del pika-pika; nxjerr bula; lëshon bulëza; bulon.

II *kal bujq E* lë të mbijë (*farën*).

bulëzúar (i e) mb

- ♦ (*Syth*) i mugulluar.
- ♦ (*Farë*) e mbirë.
- ♦ I mbushur me bulëza.

bulëzúes e mb Që bulëzon; që nis të dalë, të rritet. **Kraharori bulëzues i vashës.** **bulg•ë a f sh a at** *krahin vjet* > **GJERDEK U**.

bulgarí a f sh - të muz etn Vegël me katër tela.

bulgër i m bot (*Quercus trojana*) Qarr i kuq; qarr mali. > **BUJG•ËR RI**.

bulgëz a f sh a at zool *krahin G* Bukël; nuselalë.

bulgrél•ë a f sh a at ushq G Komposto.

bulgj•ër ri em bot (*Quercus trojana*) > **BUJG•ËR RI**.

bulgjër i ashpër bot (*Quercus conferta*) > **BUNGKEQ•E JA**.

bulí ni m sh j jt bot (*Ulmus levis*) Vidh i zonave kënetore e bregdetare.

bulím i m sh e et > **BULËZIM I**.

bulín•ë a f sh a at tek Pajisje metalike me majë të fortë për hapjen e vrimave.

buliním i m sh e et tek Hapje vrimash me bulinë.

bulin•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BULIN•OJ**.

bulin•ój kal óya úar tek Hap vrima me bulinë.

bulinúar (i e) mb tek I punuar me bulinë.

bulír•e ja f sh e et *krahin G* Bucelë.

bulír•ë a f sh a at *krahin* Bucelë.

buljér•e ja f sh e et Bucelë.

buljér•ë a f sh e et Bucelë. [**Buzë mbramje me buljere në krah** (EK).]

bulk u¹ *m G* > **BUJ•K U**. [**tu' i dhanë bulkut shumë mërzi** (GjF).]

bulk u² *m sh e et ent* (*Gryllus domesticus*, *Gryllus campestris*) > **BURKTH I**.

bulkarák u m sh ë ët bot > **BUJG•ËR RI**.

búlk•ë a f sh a at K Dele leshtore.

búlkëz a f sh a at zool G Nuselalë; nusmirë.

bulk•óhem *vetv G* > **BULK•UE** (me u).

bulktár i m sh ë ët *krahin* Bujk.

bulkth i m sh e et ent (*Gryllus domesticus*, *Gryllus campestris*) Kandërr si karkalec, që rron në vrima të mureve ose dheut dhe natën nxjerr një zë si të gjinkallës. [**Zëri i bulkthave/ i rrënoi kështjellat e dimërosura/ në dejet e mi** (VO).]

**

bulkth i fushës (i fushave) ent (*Gryllus campestris*).

bulkth i shtëpisë ent (*Gryllus domesticus*).

bulk•úe (me u) vetv óva (u) úe G Lakohem prej peshës. **bulkúem (i) e (e) mb G I** lakuar prej peshës.

bulm•éhet G pës e BULM•EJ. > BULM•YE (me u). bulm•éj kal G > BULM•YE (me).

bulmét kal a ur Gatuaj me yndyrë; mëlmej (*gjellën*).

bulmét i m sh ra rat

♦ Prodhime, si djathi, gjalpi, gjiza, kosi etj., që nxirren nga përpunimi i qumështit. (**Dyqan (punishte) bulmeti. Enët e bulmetit. Shtie bulmetrat për dimër.**

♦ *fig* Fryt; dobi; gjë e dobishme; përfundim i mirë; bereqet, bukë. **Muhabet pa bulmet.**

*

Ai stan atë bulmet ka mospërf Nga i keqi mos prit gjë të mirë.

**

Bulmet hudhrash iron Punë e kotë, punë boshe, diçka pa vlerë.

bulmét•em vetv a (u) ur Ha pak; vë në gojë diçka; burbuletem.

bulmetór i m sh ë ët Njeri që merret me përpunimin e bulmetit në punishtet e qumështit. **bulmetór e mb**

♦ Që përpunon a shet bulmet; që ka të bëjë me bulmetin.

♦ > **BULMETSH•ËM (i) ME (e).**

bulmetór•e ja¹ f sh e et Dyqan bulmeti.

♦ Punishte për përpunimin e qumështit; punishte bulmeti.

bulmetór•e ja² f sh e et f e BULMETOR I.

bulmétsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Lopë, dele, dhi*) që jep shumë qumësht; qumështore.

♦ (*Qumësht*) i yndyrshëm; (*gatesë*) me shumë bulmet.

♦ *bis* I frytshëm; frytdhënës; i bereqetshëm. **Punë e**

bulmetshme. bulmétur (i e) mb (Gatesë) e ndrequr me yndyrë; e mëlmyer. **bulom•óhet pavet dhe pës e BULM•OJ.**

bulm•ój kal óva úar Gatuaj me yndyrë; mëlmej (*gjellën*).

bulmúar (i e) mb (Gatesë) e ndrequr me yndyrë; e

mëlmyer. **bulm•ýe (me) kal éva ýe G**

♦ Ndreq (*gatesën*) me yndyrë; bulmoj; mëlmej.

♦ *fig* I jap shije (*bisedës*).

♦ *euf* E rrej; e gënjej (*dikë*).

bulm•ýe (me u) G pës e BULM•YE (me).

bulmýem (i) e (e) mb G (Gatesë) e ndrequr me yndyrë. **bul•ój kal G > BUL•UE (me).**

bulók u m sh ë ët Ledh dheu.

bulón i m sh a at tek Bosht i vogël metalik, me një kokë dhe me disa vjaska ku vidhohet dadoja a kundërvridha, i cili shërben për të mbërthyer fort pjesë të ndryshme. **Shtrëngo me bulona diçka.**

bul•ón jokál ói úar veta III

♦ > **BULËZ•ON.**

♦ Nxjerr filluska të vogla; del filluska-filluska.

♦ *fig* Nxjerr krye; nis të dalë. [**Bulon afshi/ te llërë e bardhë e krahut tënd!** (ShM).]

bulós kal a ur Zmbraps; kthej mbrapsht.

bulós•je a f sh e et Zmbrapsje; kthim mbrapsht.

bulqí a¹ f sh - të Të lashta të pakorrura.

bulqí a² f

♦ Bujqësi.

♦ *përmb* Bujq.

bulqizák *e mb* I Bulqizës; që ka të bëjë me Bulqizën, me banorët a vendësit e saj.

bulqizák *u m sh ë ët* Banor a vendës i Bulqizës.

bulqizák•e *ja f sh e et f e* **BULQIZAK U.**

bulqíz•ë *a f sh a at* Çiflig; fermë.

bulsím *i m G* Burim i ujit; dalje a rrjedhje e ujit.

buls•ón *jokal G >* **BULS•UE (me).**

buls•úe (me) *jokal ói úe G (Uji)* buron;

rrjedh. **bulshí** *a f sh - të G*

♦ Bulçi. **Bulshia e thiut** hamës i madh. **Fryj bulshitë** ha me të dyja bulshitë, duke e mbushur gojën tepër.

♦ (Një) gjerbë; hurbë (*kafe etj.*).

bulshifrýtë *mb G*

♦ (*Njeri*) me bulshi të fryra.

♦ *fig* I zemëruar; i mërishëm.

bulshióç *e mb G* Bulçimadh; që ka bulçi të fryra, të

mëdha. **bulshióç** *i m sh a at G* Njeri me bulçi të fryra, të

mëdha. **bulshióç•e** *ja f sh e et G f e* **BULSHIOÇ I.**

bulshivárë *mb G*

♦ (*Njeri*) me bulçi të varura.

♦ *fig* I mërzitur; buzëvarur.

bultím *i m bujq krahin G* Mbjellje përsëdyti e arës që nuk ka zënë fara.

bultís *kal G >* **BULTIS•Ë (me).**

bultís•ë (me) *kal a ë G I* vë vulën (*diçkaje*).

bultísj•e *a f sh e et G* Vulosje.

bultísun (i e) *mb G I* vulosur; që i është vënë vula.

bult•óhet *krahin G* *pavet dhe pës e* **BULT•OJ. > BULT•UE (me**

u). **bult•ój** *kal krahin G >* **BULT•UE (me).**

bult•úe (me) *kal óva úe bujq krahin G* Mbjell përsëdyti (*arën që nuk ka zënë*

fara). **bult•úe (me u)** *bujq krahin G* *pavet dhe pës e* **BULT•UE (me).**

bultúeme (e) *mb bujq krahin G (Arë)* e mbjellë përsëdyti meqë nuk ka zënë fara e parë.

bulth *i m sh ë ët ent >* **BULKTH I.**

bul•úe (me) *kal dhe jokal óva úe G* Capoj; punoj me capë (*arën*).

bulúk *u m sh ë ët Ç >* **BYLYK U.**

bulukçi *u m sh nj një Ç* Kryetar familjeje me shumë anëtarë në

ngarkim. **bulukçinj** *të Ç sh i* **BULUKÇI U.**

bulurí *(me) jokal u - G >* **BULURI•N.**

bulurím•ë *a f sh a at* Pallmë e gjedhit.

bulurín *jokal u rë (Gjedhi)* pëllet.

bulurís *jokal ti tur >* **BULURIT.**

bulurít *jokal i ur >* **BULUR•ON.**

bulurítj•e *a f sh e et >* **BULURIM•Ë A.**

bulur•ón *jokal ói úar veta III*

♦ (*Kau, demi*) pëllet, ulërin; bërlyket.

♦ *fig* Buçet; uturin. **Bulurojnë valët e detit** (grykat e maleve). **bulzúes** *e mb* I mbushur; topolak.

bullafíq *kal a ur E* fryj; e bëj bullafíq (*fëmijën*).

bullafíq *e mb* I shëndoshë nga trupi e i fryrë në fytyrë; i fryrë e jo i hijshëm; **Fëmijë**

bullafíq. Me fytyrë bullafíqe.

bullafiq•em *vetv a (u) ur* Fryhem; bëhem bullafiq.

bullafiqur (i e) *mb I* fryrë; i bërë pa lezet; shëndoshje pa hijeshi.

bullák•e *ja f sh e et K*

♦ Vend me ujë.

♦ Pellg.

♦ Pus.

bullamác *e mb (Bukë)* e qullët; e papjekur mirë.

bullamác i m krahin Qull për të ushqyer bagëtinë a për shpendët, që bëhet me miell, me krunde, me copa bukësh e me ujë ose me miell misri të përvëlur me ujë.

bullán i m sh a at *etn K* Djalë i vogël që e vënë nën duvakun e nuses kur e marrin për në derë të dhëndrit.

bullánd•ër *ra f sh a at G*

♦ Gropë e thellë me shtjella në lumë.

♦ > **BULLËND•ËR RA.**

bullán•ër *ra f sh ra rat krahin G* Gropë e thellë me shtjella në lumë. **bullár i m sh ë ët**

♦ *zool (Pseudopus apus)* Reptil gjer 90 cm i gjatë, si gjarpër, me këmbë të rrëguara; ushqehet me butakë dhe me minj, zogj etj.

♦ *keq* Ngalakaq; njeri trashaman. **Mos më shih si bullar!**

bullár•e *ja f sh e et keq* Grua a vajzë ndalakaqe a tashamane. **bulldúq** *e mb krahin G (Fëmijë)* bullafiq.

bulldúq i m sh a at krahin G Djalë bullafiq.

bulldúq•e *ja f sh e et krahin G* Vajzë bullafiqe.

bulléc *e mb krahin G* > **BULLAFIQ E; BULLDUQ E.**

bullédër *mb krahin G* Shumë i tharët; shumë i athët.

bulléd•ër *ra¹ f sh ra rat*

♦ *bot (Fomes formentarius)* Kërpudhë e madhe që mbin në trungjet e aheve; përdoret për të bërë eshkë; kërpudhë eshke.

bulléd•ër *ra² f sh ra rat keq* Grua trupmadhe dhe e shëndoshë.

bulletër *si mb* Shurmë i thartë. **Kumbull (kos, narden) bulletër.**

bullet•ër *ra¹ f* Uthull e fortë.

búll•ë *a¹ f sh a at vjet*

♦ *etn* Grua që zbukuron e stolis nusen ditën e dasmës dhe e përcjell deri në derë të burrit.

♦ Grua myslimane e mbuluar për të dalë nga shtëpia.

búll•ë *a² f sh a at* Bulë e papës.

búll•ë *a³ f sh a at* Ç Dhi me trup të zi e turi të bardhë.

bullénd•ër *ra¹ f sh a at* Banjë me ujë të ngrohtë e me kripë për këmbët etj.

bullénd•ër *ra² f sh a at*

♦ Llum i vajit që mbetet në fund të enës; llurbë; lëng i trashë e i papastër; mbeturinë, fundërri. **Bullëndër vaji. Bullëndra e enëve. Bullëndra e finjës. Bullëndër mielli.**

♦ *keq* Llum, fundërri.

bullfúcko *ja f sh - t krahin (Njeri)* që ha ç't'i vësh përpara, pa i bërë naze ushqimit.

bullgár *e mb I* Bullgarisë; që ka të bëjë me Bullgarinë, me banorët a vendësit e saj. **bullgár i m sh ë ët** Banor a vendës i Bullgarisë.

bullgár•e *ja f sh e et f e* **BULLGAR I.**

bullgárçe *ja f bis* > **BULLGARISHT•E JA.**

bullgárçe *ndajf bis* > **BULLGARISHT.**

bullgarí *a f sh - të* Llautë katërtelëshe.

bullgarisht *ndajf* Në gjuhën bullgarëve.

bullgarísht•e *a f* Gjuhë e grupit të sllavishtes jugore që flitet në Bullgari; gjuhë zyrtare e Bullgarisë.

bullíc•ë *a*¹ *f sh a at* *G* > **BUALLIC•Ë** **A. bullíc•ë**

*a*² *f sh a at* *bot K* Tatull; lule bualli. **bullnís** *jokal*

krahin G > **BULLNIS•Ë** **(me)** **bullnís•em** *vetv*

krahin G > **BULLNIS•Ë** **(me u)**.

bullnís•ë **(me)** *jokal a ur krahin G* *(me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më ndodh a më gjen një hall a fatkeqësi.

bullnís•ë **(me u)** *vetv a (u)* ë *krahin G* I gjendjem dikujt në nevojë.

bullnísj•e *a f sh e et krahin G* Hall a fatkeqësi që me gjen të papërgatitur.

bullnísun **(i e)** *mb krahin G* I zënë befaz në një hall a fatkeqësi.

bulló•g u *m sh gje gjet* *mit* Folë e dragoit.

bullóm•ë *a f sh a at Ç* Plaçkë e zezë e qëndisur, që venë gratë muhamedane në krye. **bullón** *i m sh a at* *tek* > **BULON** **I.**

bullónj•ë *a f A* Përqindje interesi.

bullós•em *vetv a (u) ur veta III Ç* *(Gruaja muhamedane)* mbulohet para se të dalë nga shtëpia.

bullósj•e *a f Ç* Mbulim i grave muhamendane.

bullósur **(e)** *mb Ç* *(Grua muhamedane)* e mbuluar.

bullubrëshk•ë *a f sh -a at* *keq* Grua e shëmtuar, e veshur në mënyrë tepër të stërholluar dhe e stolisur pa shije.

bulluçin•ë *a f sh a at etn K* Gra që shkojnë me qerre të marrin nusen.

bull•úe **(me)** *jokal ói úe veta III G* *(Bima)* mugullon; zë të mbijë.

bullúem **(i e)** **(e)** *mb G* *(Syth)* që mugullon.

bullúem *it* **(të)** *mb G* Mugullim i bimës.

bullufí *a f sh - të* Ënjtje; fryrje. **bullufíq**

e mb I ënjtur; i fryrë.

bullufíq *jokal a ur* Ënjtet; fryhet.

bullufíqj•e *a f sh e et* Ënjtje; fryrje.

bullumúq *e mb K* *(Fëmijë)* topolak; i shëndetshëm.

bullúng•ë *a f sh a at*

♦ Xhungë në trup a në kokë, e shkaktuar nga ndonjë goditje ose sëmundje. **Iu bë një bullungë.**

♦ Gungë në trung të drurëve. **Bullungat e lisit.**

♦ Gungë në enë prej metali e shkaktuar nga ndonjë goditje a përplasje. **Kazan me bullunga.**

bullúr *i m sh e et krahin E* keqe; barrë e padëshiruar; bela, taksirat. **Më zuri**

bulluri. **bullúsht•ër** *ra f sh ra rat* *bot K* Lakër e egër; sallatë e egër.

bullút *i m* Pije e keqe, e lirë.

bum

I *onomat* Tingull i shpërthimit a goditjes së fortë.

II *si kallëzues* Shënon veprim të papritur. **Kur bum! ia behu në derë ai** veç kur mbërriti në derë. **Ia tha bum** ia tha papandehur.

III *si pj* Përdoret si fjalë nxitëse.

*

Bam e bum Jap e marr nga të gjitha anët; bëj ç'është e mundur; përpiqem me të gjitha forcat.

bum *i*¹ *m sh e et ek* Rritje e menjëhershme dhe e përkohshme e prodhimit, që bëhet në mënyrë jo të natyrshme e me spekulime të shumëllojshme, me qëllim që të përballohet kriza ekonomike. **Periudhë e bumit dhe rënies.**

bum i² *m sh e et* G Majë e gjethes.
bumák *e mb krahin* G I çalë; topall.
bumáll•ë *a f sh a at ent krahin* G Bruç.

**

bumallë *toke krahin ent* G
Zhuzhak. **bumár i** *m sh ë ët ent*
Greth. **bumbág•ëll** *lla f sh lla llat*

♦ Grykëse.

♦ Qafore.

bumbák u *m* A Pambuk.

bumbáll•ë a¹ *f sh a at ent* (*Blata orientalis*) Kacabun i zi, që rri nëpër vrimat e mureve dhe del natën për të kërkuar ushqim.

bumbáll•ë a² *f sh a at bis anat* Nofull e njeriut. **bumbár i** *m sh ë ët ushq*

♦ Gjellë me të brendshmet e bagëtime.

♦ Zorrë të mbushura me mëlçi, erëza etj. e të pjekura në hell a në furrë; kukurec.

♦ Plëndës i mbushur me oriz, me copëza mëlçish e me rrush të thatë.

♦ Qfte me oriz.

bumbárdh•ë *a f sh a at vjet usht* Top i rëndë me mbushje nga gryka, për të rrahur muret e kështjellave.

bumbardh•úe (me) *kal óva úe vjet usht* G Rrah me bumbardhë (*muret e kështjellës*). **bumbardhuém** (i) *e* (e) *mb vjet usht* G (*Kështjellë*) e rrahur me bumbardhë. **bumbashár** *e mb krahin* Topollak; rumbullak.

búmb•ehet *vetv ýe* (u) *ýer* Bymehet; fryhet.

bumb•éj *kal éva ýer* Bymej; fryj.

bumbésk•ë *a f sh a at* Syth plot lëng (*i bimës*).

búmb•ë *a f sh a at* Syth plot lëng > **BUMBESK•Ë** A.

bumbëz•ón¹ *jokal ói úar veta III* (*Bima*) nxjerr sythë; mugullon.

bumbëz•ón² *jokal ói úar veta III* (*Uji etj.*) shpërthen; del çurg, me vrull

bumbëz•úa *vetv ía* (u) *úar* (*Bima*) mugullon; nxjerr sythë; (*sythi*) mbushet me lëng.

bumbëzúar (i) *e* ¹ *mb* (*Syth*) i fryrë; i mugulluar.

bumbëzúar (i) *e* ² *mb* (*Ujë*) që del me çurg, me vrull.

bumbíl i *m sh ë ët m sh a at orn* (*Luscinia megarhynchos*) Bilbil.

bumbím i *m* K Bymim; ënjtje.

búmbj•e *ja f sh e et* Gjëmim; uturimë.

bumb•óhet *vetv veta III dhe pës e* **BUMB•OJ.** > **BUMB•UE** (me

u). **bumb•ón** *jokal ói úar veta III*

♦ Gjëmon; uturin.

♦ Del me forcë; gufon.

bumb•ón² *jokal ói úar veta III* (*Bima*) mugullon; bumbëzon; nxjerr sythë.

bumbllákz•úe (me u) *vetv úe* (u) *úe veta I sh* G Grumbullohemi; shkojmë grup.

bumbós *kal a ur* Mbyt; murkulloj; i zë frymën.

bumbós•em *a* (u) *ur*

I *vetv* Mbytem; bllokohem; më zihet fryma.

II *pës e* **BUMBOS.**

bumbósur (i) *e* *mb* I bllokuar; pa ajër; frymëzënë.

bumbrék u *m sh ë ët* > **BUBUREK U.**

bumb•úe (me) *kal óva úe* K Bymej; fryj; mbufat (*dërrasat, enët prej druri në ujë*).

bumb•úe (me u) *úe* (u) *úe* K

I *vetv veta III* (*Dërrasa, ena prej uji*) bymehet; fryhet; mbufatet (*në ujë*).

II pës e BUMB•UE (me).

bumbúem (i) e (e) *mb K (Dërrasë, enë druri)* e bymyer; e fryrë; e mbufatur (*në ujë*).
bumbulësh•ë a f sh a at Ç Vogëlushe e bukur.

bumbullák e mb (Zhurmë) uturitëse. **bumbullí (me)** *jokal u - G > BUMBULL•ON.*

bumbullím•ë a f sh a at Bubullimë; gjënim.

bumbull•ón *jokal ói uar* Bubullin; gjëmon. [**shkrep rrufeja, bumbullon pa da dhe rruzullimi mbarë gjëmon ...** (KM).]

bum-búm e m sh - et Zhurmë daullesh, tupanesh etj. **bumbýer (i e)** *mb I* bymyer; i fryrë.

búm•e ja f sh e et G Bombë.

bumeráng u m sh ë ët Copë druri me dy krahë në kënd të gjerë, që kthehet mbrapsht kur gjuhet.

bumés•ë a f sh a at J Syth i bimës.

búmj•e ja f sh e et bis G Bombë.

búml e mb (Fëmijë) topolak.

bum•ón *jokal G > BUM•UE (me).*

bum•úe (me) *jokal ói úe G (Kroi)* ushton; gjëmon. **bumulí a f sh - të bot G** Gogliq.

bumurím•ë a f sh a at G

♦ Bubullimë. **Me gjamë e bumurimë.**

♦ Murmurimë.

bumur•ón *jokal ói úe veta III G*

♦ Bubullon.

♦ Murmurin.

bumurúes e mb G

♦ Bubullues; që bumuron.

♦ Murmuritës.

bun i¹ m sh e et G

♦ Kasolle e vogël, e mbuluar me dërrasa e me gjethe, që ngrenë barinjtë në stanet ku bjeshkojnë. > **TËBAN•Ë A.**

♦ Vathë e dhenve në bjeshkë.

♦ Truall i tëbaneve në bjeshkë; tbanishtë; telë.

♦ Shtëpi e ulët e ndërtuar me gurë të palidhur me gëlqere.

bun i² m sh e et krrahin G

♦ Strofë.

♦ Folë kandrrash. **Bun gethi (mizash).**

♦ Kotec pulash.

bunácë si mb Shumë i errët, i zi sterrë. **Qiełl (natë) bunacë.**

*

U bë bunacë

♦ (*Gruas*) iu rrit barku nga barra.

♦ U fry, u bë kacek nga të ngrënë. **bunác•ë a f**

♦ *det* Det fare i qetë para ose pas stuhisë; gjendje qetësie e detit, pa erë e pa lëvizje të ujit.

Det me bunacë. Fillon bunaca. Bie deti në bunacë. [**Në bunacë e në furtunë/ Të këndoj siç më ka hije** (LP).]

♦ Ujë i ndenjtur, ujë amull; ligatinë. **Tokë bunacë.**

♦ Errësirë e madhe natën ose kur koha është e vrenjtur; errësirë në pyll të dendur etj.

Bunaca e natës. Ra bunaca.

♦ *fig* Qetësi; kohë pa trazime; amulli. **Çaste bunace.**

bunák u *m sh ë ët* K Dru që mbështetet mbi dy urëzat e oxhakut për të mbjatur drutë e tjerët të vatrës. **ANC•Ë A; UNAK U.**

bunár i *m sh ë ët vjet*

♦ Pus uji. **Ujë bunari.**

♦ Krua; burim. Bunar i ftohtë.

♦ Pellg që formohet nga grumbullimi i ujit të rrjedhshëm. Bunar për ujitje.

*

Sikur ra në bunar (*U zhduk*) pa lënë asnjë gjurmë, sikur ra në pus.

bunár•enj kal a ur A Njom (*butet*) me ujë që të fryhen fletët. **bundárr i** *m sh ë ët iltis*

Bundestág u *m* Dhomë e Ulët e parlamentit gjerman.

Bundesver i *m* Forcat e Mbrojtjes Federale të

Gjermanisë. **búnd•ë a** ¹ *f sh a at* Erë e fortë me lagështirë.

búnd•ë a ² *f* Të ftohtë që shkaktohet kur njeriu jeton e punon në një mjedis me lagështirë; rrufë e keqe.

búnd•ë a ³ *f* Myk i bimës; sëmundje si pajagë, që u bie disa bimëve nga lagështira e tepërt. **búnd•ër ra** *f sh ra rat zool* Qelbës.

bunél•e a *f sh a at kopsht* Ç Dardhë korrikje (që piqet në korrik).

bunéll•ë a *f sh a at J* Pirun.

bún•g gu *m sh gje gjet* (*Quercus petraea*) Dushk 18-30 m i lartë, me lëkurë të murrme, gjethe vezake dhe lende që dalin me nga dy, pesë a shtatë në një bisht. **Pyll bungjesh.**

bungác i *m sh ë ët* Dru a degë bingu vetëm për zjarr.

bungáj•ë a *f sh a at*

♦ Pyll me bungje. **Bungajë e dendur.**

♦ *fig* Pupë e ngatërruar dhe e errët; çështje e vështirë. **Hyj në bungajë.**

búng•ë a ¹ *f sh a at* > **BUN•G GU.**

bungë e *butë bot* > **BUNGËBUT•Ë A.**

búng•ë a ² *f sh a at*

♦ Xhungë; bullungë. **Bungat e ullirit. Ka një bungë në qafë.**

♦ *fig* Lëms; nyjë; komb që mbështillet në fyt a në zemër nga hudhërimi. **M'u mblodh një bungë në krahëror.**

♦ > **BUNGAJ•Ë A.**

bungëbút•ë a *f sh a at bot* (*Quercus lanuginosa*) Bung 20-30 m i lartë, me lëkurë të plasaritur e me push, gjethe vezake dhe lende më të vogla se të bungut, që kur bien, e lënë kësulën në degë. > **BUNGË E BUTË.**

bungëkéq•e ja *f sh e et bot*

♦ Shpardh.

♦ Lloj bingu me gjethe të hidhura.

bungëkúq•e ja *f sh e et bot* (*Quercus rubra; Quercus cerris*) Dushk me gjethe të prera thellë, me kupën e lendes të cekët. > **QARR I KUQ.**

búng•ël la *f sh la lat bot*

♦ (*Quercus aegilops*) Dushk i viseve mesdhetare; lendet përdoren për të regjur lëkurë dhe për ngjyrosje.

♦ Lis deri 40 m i lartë, me gjethe të gjera e të prera thellë; përdoret për lëndë ndërtimi. >

SHPARDH I.

bungëlësh•e ja *f sh e et bot* > **BUNGËBUT•Ë A.**

bunghóll i *m sh ë ët bot krahin G* Bungë

gjethevogël. **bungísht•e ja** *f sh e et* > **BUNISHT•Ë**

A. bungísht•ë a *f sh a at* > **BUNGAJ•Ë A.**

bung•óhet úa (u) úar

I *vetv* Bëhet me gungë; gungohet.

II *pës e* **BUNG•OJ.**

bung•ój kal óva úar E bëj me gungë (*diçka*); ngre a bëj një gungë në (*diçka*). **búngje t sh i** **BUN•G GU.**

bungtrásh i m sh ë ët *bot krahin G* Bungë gjethegjërë.

bungúar (i e) mb I bërë me gungë; i gunguar.

buním i m sh e et G > BURIM

I. buníq i m A Fat i mirë.

bunísht•ë a f sh a at G

♦ Kasolle e bariut në bjeshkë.

♦ Vend në bjeshkë ku ngrihen kasollet e barinjve për verimin e bagëtisë. **bunít•em vetv G > BUNIT•Ë (me u).**

bunítë (me u) vetv a (u) ë G

♦ Ënjtem; fryhem.

♦ *fíg* Ndërkrehem.

♦ Flashkem; flashkohem.

bunkér i m sh ë ët

♦ *usht* Strehim i posaçëm, zakonisht i futur përgjysmë në tokë, me mure të trasha betoni e me frëngji, që shërben si pikë zjarri. **Bunker i fshehtë (i maskuar). Frengji e bunkerit.**

♦ *tek* Hambar i madh për minerale dhe për lëndë të tjera, i ndërtuar në një vend të ngritur dhe me një derë të vogël në fund, për të lehtësuar ngarkimin e mjeteve të mbartjes; hambar i veçantë në disa makina, ku mblidhet lënda që përpunohet. **Bunker qymyri. Bunker mineralesh. Bunker i çimentos. Bunker i kombajnës. Bunker ngarkimi.**

bunkerizím i m sh e et Ndërtim bunkerësh; mbushje e vendit me bunkerë.

bunkeriz•óhem óva (u) úar

I *vetv veta III (Vendi)* mbushet me bunkerë.

II *pës e* **BUNKERIZ•OJ.**

bunkeriz•ój kal óva úar Ndërtoj bunkerë në; mbush me bunkerë (*vendin*). **bunkerizúar (i e) mb (Vend)** i mbushur me bunkerë.

bukerofób e mb libr Që i trembet bunkereve. [*qytetarët shqiptarë... ndjehen idhët kur dëgjojnë deklarata të tilla bunkerofobe (HSh).*]

bunkerofób i a f gazet Frikë nga bunkerët.

bun•ón jokall G > BUN•UE (me). bun•úe

(me) jokall ói úe G

♦ (*Uji*) buron.

♦ (*Lumi*) përmyt brigjet; del nga shtrati.

búnt•ë a f G Rrufe nga ajri i ftohtë i mënGjesit.

bunúemit (të) as G Përmytje e brigjeve; dalje e lumit nga shtrati.

bunjét i m sh a at G Bungajë; pyll bingu.

bunjét•ë a /bun-jètë/ f sh a at Tufë kashte; një copë vend me kashtë të pakorrur në mes të kënetës.

bup•e ja f sh e et J Kumbonë; këmborë.

buq ndajf krahin Kot; në tym. **Ia fut buq.**

buq i₁ m sh ë ët > DOÇ•E JA. Rrasë e buq lojë e doçkës.

buq i₂ m sh e et zool Nepërkë.

buq i¹ m sh e et orn K Borëcak.

búq•e ja¹ f sh e et Këmborë. **Cjap (dash) me**

buqe. búq•e ja¹ f sh e et krahin G Buçë; qen femër. **Búq•e ja f shkur i** Burbuqe.

buqár i m sh ë ët vjet

♦ Bujk; bujk që banonte në qytet; fushar.

♦ Pronar tokash që banonte në qytet; pasanik. **búqas ndajf: Me luejt buqas ???**

buqét•ë a f sh a at Tufë lulesh të lidhura e të rregulluara bukur. [Ato kullosin dhe rrjedha i merr me vete, si buqeta,/ poshtë ujërave të qelqta e të qeta. (BXh).]

búq•ë a f sh a at Nepërkë.

buqíc•ë a ¹f sh a at Dry. **Mbyll me buqicë. I vë buqicën portës.**

buqíc•ë a ²f sh a at orn Zog sa harabeli, me pupla të përhime në jeshile; bën fole balte në guva.

buqít•ë (me) jokál i ë veta III G Shpërthen (lava e vullkanit etj.). **buqítunit (të) as G** Shpërthim (i lavës së vullkanit etj.).

búqm•e ja f sh e et Gajtan i hollë, që përdoret për të stolisur petkat kombëtare, dredhëz. **búqur (i e) mb Ç** I bukur.

bur i m sh a at A Burrë.

buraní a ushq Gatesë me hithra, ose spinaq a lëpjetë, me qepë të njoma, me oriz dhe kopër e majdanoz.

buráshk•ë a f sh a at Trazirë e madhe.

burbúj•e a f sh a at > BURBUJ•Ë A.

burbúj•ë a f Zhurmë e madhe; bujë e madhe; gurgule.

burbulé ja f sh - të vjet Gjellë me mish; ushqim me bulmetra; lejohet për prishjen e kreshmëve.

burbuléc i m sh ë ët ent Ç Krimb që rritet nën lëkurën e disa kafshëve ose në ujë të ndenjur.

Dhentë kanë zënë

burbulecë. burbulét kal a ur

♦ I prish kreshmët (*dikujt*); i jap ushqim me mish e bulmetra (*dikujt*) për të prishur kreshmët.

♦ *bis* I jap (*dikujt*) të hajë pak a të provojë për herë të parë një ushqim të mirë, pemë të stinës etj.; i a njom gojën (*dikujt*) me fruta e ushqime të zgjedhura.

burbulét•em vetv a (u) ur

♦ Prish kreshmët; ha ushqime me mish e bulmetra.

♦ *bis* Ha pak a për herë të parë një ushqim të mirë, pemë të stinës etj.; provoj një ushqim; njom gojën me diçka të mirë.

burbulétës e mb (Ushqim) me mish; gjellë jokreshmore.

burbulétur (i e) mb I ushqyer mirë, me gjellë të zgjedhura.

búrbu•ll ili m sh j jt bot (Cotoneaster intergerrima) Shkurre deri dy 2 m e lartë, me gjethe vezake e me push, me lule të bardhëlleme, që bën kokrra të vogla, të kuqe. > **FTUA I**

EGËR.

burbulíc•ë a f sh a at ent Ç Brubmull.

burbunjós•em vetv a (u) ur Mblidhem a rrëgjohem nga të ftohtët, mundimi, sëmundja etj.

burbunjós•et vetv - ur veta III

♦ (*Pema*) lëshon sythë të rinj; mugullon.

♦ *fig* (*Vajza*) çelet e zbukurohet. **burbúq e mb**

♦ Shtatshkurtër.

♦ Dashamirë; zemërmirë.

♦ Gazmor.

burbúq•e ja f sh e et

♦ Lule që s'ka çelur ende; sumbull luleje. > **GONXH•E JA.**

♦ Syth i vogël i paçelur, prej nga del lulja, gjetheja ose filizi i bimës.

burbúqe *si mb*: **Vajzë burbuqe** vajzë që sa ka nisur të çelet e të zbukurohet. **burbúq•et** *vetv - (u) ur*

♦ (*Pema*) lëshon burbuqe; mugullon. **U burbuq hardhia.**

♦ *fig* Çelet e zbukurohet. **Po burbuqet vajza.**

burbuq•ón *jokal ói úar veta III > BURBUQ•ET.*

burdél *i m sh ë ët > BORDELL I.*

burdullák u¹ *m sh ë ët bot (Protulaca oleracia)* Bimë barishtore me lule të bardha si më të verdhë, me gjethe të trasha, që hahen sallatë.

burdullák u² *m sh ë ët* Parazit i fikut, që shfaqet pas një dimri të butë.

burdullák u³ *m sh ë ët ikt (Gobius paganellus)* Peshk deri 12 cm i gjatë, i zi me pika të bardha, me fletën e kurrizit si gjemb, pa luspa rreth qafës; haset uërat e cekëta të Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi.

burdullak bari *ikt (Zosterisessor ophiocephalis)* Burdullak deri 25 cm i gjatë, me luspa në kokë, me lëkurë të jargëzuar, me fletë notuese përgjatë kurrizit; haset me shumicë në ujërat e brigjeve të Adriatikut, në laguna dhe delta lumenjsh.

burdullak gojëkuq *ikt (Gobius cruentatus)* Burdullak deri 18 cm i gjatë, me pulla të kuqe përqark gojës dhe jeshile nëpër trup, i përhapur në ujërat e cekëta pranë brigjeve të Atlantikut Lindor dhe të Mesdheut.

burdullak i zi *ikt (Gobius niger jozo)* Burdullak deri 18 cm i gjatë, me trup të zi dhe flatra rrezore, i përhapur në ujërat e Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi.

burdullak lumi *ikt (Neogobius fluviatilis fluviatilis)* Burdullak deri 10 cm i gjatë, me trup ngjyrë kafe të çelët ose i përhimë; haset në ujëra të ndenjura të ëmbla e të kripura.

búrdh•ë a f sh a at Pëlhurë pambuku etj., e endur trashë, me të cilën bëjnë thasë, mbulesa të ndryshme për kafshët e barrës, këllëfë dyshekësh që mbushen zakonisht me bar etj.; thes i bërë me këtë lloj pëlhure.

burdhúr *mb Ç* Bardhosh.

burék u *m sh ë ët shi* **BYREK U.**

búr•ë a f det

♦ Gjendje e trazuar e detit, kur fryn erë dhe ka dallgë e shkulm; det i keq.

♦ *krahin G* Baticë.

burg *si ndajf* Shumë i errët. **U bë burg** u nxi.

♦ Shumë i keq; **Më bëhet jeta burg** më nxihet jeta.

*

Ia bëj udhën burg dikujt

♦ Ia zë dritën e s'e lë të shohë udhën.

♦ Ia errësoj punën e s'e lë të kuptojë se si duhet të veprojë, nga t'ia mbajë.

♦ Ia bëj shumë të vështirë udhën dikujt.

bur•g gi *m sh gje gjet G > BUR•G GU.* Burgu asht si ahri: man mrenda edhe atllarë, edhe gomarë *ff u.*

bur•g gu *m sh gje gjet*

♦ Ndërtësë e posaçme dhe e ruajtur, ku mbahen të dënuarit nga gjyqi me heqje të lirisë.

Roje burgu. Qelitë e burgut. **Regjim burgu.** E futën në burg. **Ra** (përfundoi) në burg. **U lirua** (doli) nga burgu. **Iku** (u arratis) nga burgu. **E kam burgun shtëpi** s'më bën përshtypje burgu. [madje edhe kur kishte dëgjuar se kishte rënë në burg për punë bixhozi, s'kishte ndjerë keqardhje. (IK).]

♦ *krahin* Qilar ku ruhen ushqime e pije; haur bagëtish. **Burgu i verës** (i vajit). [Xirjau dhinë, Halil, prej burgut, / Muji djalit i ka thanë. (CV).]

♦ Burgim; dënim me burg. **Burg i rëndë** (i lehtë). **I dënuar me burg.** **Një vit burg.** **Bëri burg.** **Shpëtoi nga burg.** [Me 5 vjet burg, me 8, me 7 / Me 12 dënojnë diku (IK).]

♦ *fig* Vend ku jeta është e rëndë dhe e padurueshme për shkak të shtypjes e të terrorit, të mjerimit e të ndjekjeve.

♦ Errësirë e madhe; terr i madh.

♦ *G* Varr.

♦ *vjet G I* vdekur.

bur•g gu² *m sh gje gjet* Kodër e vogël shkëmbore e veçuar nga mali; majëmal shkëmbor; shkëmb i thepisur.

bur•g gu³ *m sh gje gjet G* Grumbull thneglash. **burgalém i** *m sh ë ët bot K >*

BURTH I. burgár i *m sh ë ët* Rojë burgu.

burgatár i *m sh ë ët* Njeri i burgosur.

burgatór e *mb krahin G (Njeri)* i varfër; pa mbështetje.

burgatór•e ja *f krahin G* Grua pa mbështetje; grua e mbetur me fëmijë pa baba. **burgaxhí a** *m sh j jt G > BURGAXHI U².*

burgaxhësh•ë a *f sh a at bis > BURGAXHI•E².*

JA. burgaxhí u¹ *m sh j jt G > BURGAXHI U².*

burgaxhí u² *m sh nj një* Njeri që hyn e del burgjeve; njeri që e shkon jetën nëpër burgje. **burgaxhí•e ja** *f sh e et f e BURGAXHI U*.

burgëtím i *m* Mbyllje në shtëpi për një kohë të gjatë. **burgët•óhem** *vetv óva (u) úar*

♦ Mbyllem në shtëpi për një kohë të gjatë.

♦ *fig* Më bëhet jeta burg; më bëhet jeta e padurueshme.

burgët•ój kal óva úar Ia bëj jetën burg; ia bëj jetën të padurueshme (*dikujt*). **burgëtúar (i e)** *mb I* mbyllur në shtëpi për një kohë të gjatë.

burgí a *f sh - të* Shtyllë metalike.

burgím i *m sh e et*

♦ Heqje e lirisë, si dënim që i jepet dikujt nga gjyqi për fajet që ka kryer. **I dënuar me burgim. Burgim i përjetshëm.**

♦ Mbyllje në burg.

burg•óhem óva (u) úar *pës e BURG•OJ*.

burg•ój kal óva úar > BURGOS.

burgomáster i *m sh - ët* Kryemagjistrat në qytete të Vendeve të Ulëta, Flandrës, Austrisë e Gjermanisë.

burgónj•ë a *f* Verë e prodhuar në Burgundi të Francës.

burg•ós kal a ur Fut në burg.

burgós•em a (u) ur *pës e BURGOS. [u burgosën dhe jetën u mori mërgimi (DA).]*

burgósun i (i) m sh - it (të) G > BURGOSUR I (i).

burgósur (i e) mb (Njeri) që është futur në burg dhe mbahet aty.

burgósur i (i) m sh - it (të) Njeri që është futur në burg dhe mbahet aty. **I burgosur ordiner (politik).** [*filan presidenti që vdiq a mbaroi i burgosur (DA).*]

burgósur a (e) f sh a at f e BURGOSUR I (i).

burgtár i *m sh ë ët vjet* Njeri i mbyllur në burg.

burgth i *m sh ë ët > BULKTH I.*

burgúar (i e) mb I burgosur.

burg•úe (me) kal óva úe G

♦ Shtie a fut në burg.

♦ Mbyll në burg (*bagëtinë*).

burgúem (i) e (e) mb G

♦ I burgosur; i mbyllur në burg.

♦ (*Bagëti*) e mbyllur në burg.

burgúem i (i) m sh - it (të) G Njeri i burgosur.
burgúem•e ja (e) f sh e et (të) G f e BURGUEM I (i).
burgúem it (të) as G Burgosje; mbyllje në burg;
 burgim. **búrgje-búrgje mb** I mbushur me burgje; plot
 burgje. **búrgje t sh e BUR•G GU^{1,2}.**
burgjí a f sh - të

♦ Vidhë.

♦ Pjesë e disa veglave në trajtë vidhe, që shërben për të lëvizur diçka, për të kurdisur etj.

Burgjia e llambës me vajguri rrotë me dhëmbëza që ngre dhe ul fitilin e llambës me vajguri. **Burgjia e sahatit** burmë për kurdisjen e sahatit. **Dredh burgjinë.**

♦ *krahin* Turjelë e vogël për të hapur vrima etj.

♦ *krahin* Kapatapë; turjelë e vogël për të nxjerrë tapat e shisheve

*

Ia gjej burmat (vidhat, burgjitë) diku! Ia gjej pikën ku mund të kapem; ia gjej anën diku për ta bindur për diçka, për ta bërë për vete etj.

Ia di (ia njoh) burgjitë (burmat, vidhat) Ia gjej pikën ku mund të kapem; ia gjej vendin ku duhet të kapem për të zbërthyer diçka etj.

Ia liroj burgjitë (vidhat) diku! Filloj t'i bëj lëshime diku.

Luaj nga burgjitë (vidhat) Nuk jam në rregull nga mendja; shkalloj.

Më janë liruar (më kanë luajtur) burgjitë (vidhat, burmat) Nuk jam në rregull nga mendja; shkalloj.

Më kanë shkarë burgjitë (vidhat) S'jam më në vete; s'jam më në terezi nga mendja; lajthit.

burí a¹ f sh - të > BORI A.

burí a² f Mbushulli; bollëk.

burí a³ f sh - të Bucelë për ujë; bucelë uji.

burí a⁴ f sh - të Ç Vidhë.

burí u m sh nj një zool A Urith.

burík•ë a f sh a at Bucelë; burí.

buríl i m sh a at G Bucelë.

buríl•e ja f sh e et G > BURIL I.

burím si ndajf Çurg; rrëqe; me shumicë. **I shkonte gjaku burim.**

burím i m sh e et

♦ Ujë që del vetë nga thellësia në sipërfaqe të tokës, gurrë; vend ku del ky ujë. **Burim i nxehtë (termal, mineral).** Ujë burimi.

♦ Vend ku zë fill një vijë uji, përrua a lumë. > **AM•Ë A. Burimi i Drinit të Zi.**

♦ Vend ku nxirret një lëndë; vendburim. **Burime natyrore.** [Duke marrë parasysh dëshmitë në dispozicion, lokacioni i Damastionit në ose pranë burimeve të argjendit është shumë më i gjasshëm. (AK).]

♦ Fushë, lëndë a send nga nxirret diçka e nevojshme për jetën; ajo që shërben si bazë për të nxjerrë diçka tjetër të dobishme. **Burime natyrore. Burim lëndësh të para (ushqimesh, të ardhurash).** **Burime të kapitalit njerëzor (të krahut të punës).**

♦ Lëndë ose send që lëshon nxehtësi, dritë, rreze, energji etj.; vatër që rrezaton dritë, jep nxehtësi etj. **Burim ushqyes. Burim nxehtësie (ngrohtësie). Burim drite (rrezatimi).**

♦ Njeri a zyrë që jep një lajm, njoftim a të dhënë tjetër; ai, nga i cili ka dalë një e dhënë.. **Burim i sigurt. Burime diplomatike.**

♦ *kryes sh* Dokumente origjinale, letra, relacione, mbishkrime etj., nga nxirren të dhëna studimore. **Burime historike.** [Është e dijtun se ajo lëndë fort e çmueshme u shfrytëzue prej nëpunësve të Tiranës pa u citue asnjë herë burimi e pa i u dhanë merita autorit të asaj pune kolosale. (AN).]

♦ Pikënisje, zanafillë e diçkaje; bazë për lindjen e diçkaje; prejardhje e diçkaje. **Burimi i një fjale.** [synimi për afirmimin e fondit të vlerave kulturore shqiptare që prej burimit deri në ditët tona (ShS).]

♦ *fig* Shkak a shtysë që sjell diçka; send a dukuri që ngjall a që nxit një ndjenjë, sjell një pasojë etj. **Burim force. Burim i së keqes.**

*

Bëhet burim (i pashtershëm) Prodhon a jep shumë e vazhdimisht.

Është burim i pashtershëm

♦ Di shumë, ka njohuri e dije të gjera për shumë çështje a për shumë fusha.

♦ Ka pasuri të madhe, është shumë i pasur.

♦ S'i mbarojnë kurrë mjetet e mundësitë.

I ka burimet të thella

♦ Nuk dihet se cili është shkaku i diçkaje; është shumë vështirë ta gjesh shkaku a fillin e diçkaje.

♦ Është shumë vështirë ta gjesh se kush e përkrah a kush e nxit dikë, se ku mbështetet e ku e ka fuqinë.

Ka pirë ujë në shumë burime (kroje) Ka përvojë të gjatë në jetë; është i rrahur nga jeta.

burim•ë a f sh e et Ç Burim.

burimësi a m libr Burim. [Vatra është toka shqiptare në kuptim të burimësisë letrare...

(ES).]

burimór e mb

♦ Që ka të bëjë me dokumente të shkruara, të cilat shërbejnë si material bazë për kërkime e studime shkencore të caktuara; që shërben si burim të dhënash të ndryshme. Të dhëna (njoftime) burimore. Material burimor.

♦ Që shërben si burim a si pikënisje për diçka, fillestar; që është prejardhja e diçkaje.

Trajtë burimore (e një fjale). Gjuhë burimore.

**

qelizë burimore bio Qelizë e padiferencuar e organizmave shumëqelizore, e cila mund të prodhojë qeliza bija të diferencuara.

burimtár e mb > BURIMOR E.

burimth i m sh e et zvog e BURIM I.

burisht•e ja f sh e et J > BURISHT•Ë A.

burisht•ë a f sh a at J Vend me burime të vogla uji; vend që mban ujë; tokë e lagët; ligatë. >

BRAMBU•LL LLI.

burít jokall krahin G > BURIT•Ë (me).

burít•ë (me) jokall i ë krahin G (Demi) bërlyket;

muet. **buríth i m sh ë ët zool A** Urith.

burizán i m sh ë ët > BORIZAN I.

burjén i m sh a at krahin G Bri i kaut.

búrk•ë a f sh a at A Gropë.

burkíj•ë a f sh a at bot (Sorbus aucuparia) Dru 4-12 m i lartë, me 7, 11 ose 35 gjethe vezake të përkundërta përgjatë një kërcelli, me lule të bardha, që lidhin kokrra të vogla të kuqe plot lëng; haset në Europën Veriore dhe në viset malore të Europës Jugore.

Burkina Faso f gjeog Shtet pa dalje në det, në Afrikën Perëndimore.

burkt•óhem vetv krahin G > BURKT•UE (me u).

burkt•úe (me u) vetv óva (u) úe krahin G

♦ Mbyllem brenda.

♦ *fig* Mbyll jetën në moshë të re.

burktúem (i) e (e) mb krahin G

♦ I mbyllur brenda.

♦ *fig* Që e mbyll jetën në moshë të re.

burkth i m sh e et ent > **BULKTH I.**

burlésk e mb teat (*Vepër*) e ndërtuar për efekt komik, me me karikaturizim të një vepre serioze.

burlésk•ë a f sh e et teat Imitim komik, karikaturizues apo absurd i një vepre serioze; parodi. **burisht•ë a f sh a at** Vend me burime të vogla uji; vend që mban ujë; tokë e lagët. >

LIGATË A.

burizán i m sh ë ët > **BORIZAN I.**

burkth i m sh e et ent (*Gryllus domesticus, Gryllus campestris*) > **BULKTH**

I. burmák u m sh ë ët vjet K Shkop i trashë me toph në majë; çomangë.

burmallí a f sh a at kopsht Shartesë me kalem.

búrmë mb (Fik)₁ i pjekur mirë; i

rreshkur. **búrm•ë a₁ f sh a at tek**

♦ Vidhë e vogël.

♦ Burgji.

*

Ia di (njoh) burmat dikujt Ia gjej pikën ku mund të kapem me dikë. **búrm•ë a₂ f sh a at** Fik i pjekur mirë, i rreshkur; rrëkë; rreshkë.

búrm•ë a₁ f sh a at

♦ Gropëz në mjekër a në faqe. **Faqe me burma.**

♦ Kupëz e lules.

♦ Vrimë e vogël; gropëz.

burmím i₁ f sh e et tek Mbërthim me burmë a vidhë.

burmím i₁ f sh e et kopsht G Shartim me kalem.

burm•óhet₁ pavet dhe pës e BURM•OJ_{1,2}.

burm•ój₁ kal óva úar tek Mbërthej me burmë a vidhë.

burm•ój₂ kal G > **BURM•UE (me).**

burmúar (i e) mb tek I mbërdhyer me burmë a

vidhë. **burm•úe (me) kal óva úe G** Shartoj me

kalem. **burmúem (i) e (e) mb G I** shartuar me kalem.

búrnc•ë a f sh a at Burmë; vidhë.

burnél•ë a f sh a at Vijë uji.

burnéll•ë a f sh a at det Vrimë në anije për shkarkimin e ujit.

burnót si mb keq Pa asnjë vlerë; që nuk shërben për asgjë; që s'di asgjë, i pazhvilluar nga mendja. **Ishte burnot fare.**

*

E bëj burnot diçka e copëtoj diçka në grimca të vogla, e bëj pluhur; e prish diçka; e shkatërroj fare.

burnót i m

♦ Duhan i thatë e i shkoqur si pluhur, që thithet me hundë për të nxitur teshtitjen.

burokrací a f

♦ Sistem qeverisjeje me anë të një aparati funksionarësh të lartë e nëpunësish të emëruar (jo të zgjedhur) në administratën e shtetit. **Burokracia dhe teknokracia.**

♦ *përmb* Tërësi e nëpunësve në aparatin burokratik të shtetit; burokratë.

♦ *bis sh - të ose ra rat* Veprime me anë shkresash; mbivlerësim i tepruar i anëve formale; zvarritje e punëve nga nëpunësit e zyrave, që pengon zgjidhjen e shpejtë të çështjeve.

burokrát e mb (Nëpunës) që sillet e vepron si burokrat.

burokrát i m sh ë ët

♦ Funksionar i lartë i emëruar (jo i zgjedhur) në administratën e shtetit.

- ♦ Nëpunës që vë anën formale të punës mbi zgjidhjen e problemeve.

burokratík e mb

- ♦ I burokracisë; që ka të bëjë me burokracinë e me burokratizmin; që karakterizohet nga burokratizmi. **Shtet (aparát) burokratík. Makina burokratike.**

- ♦ I burokratit; që ka të bëjë me burokratin; karakteristik për sjelljen, punën e veprimet e burokratit; që është veti e burokratit.

burokratíz•ëm mi m Mënyrë të menduari e vepruari e burokratit; qëndrim a veprim prej burokrati. [Për armiqhtë kemi topat, himnet, vallet./ Ambasadat që rrëfejnë diçka për ta. Për burokratizmin ç'kemi vallë? (IK).]

burokratizím i m Krijim i kushteve për lindjen e burokratizmit.

burokratiz•óhem óva (u) úar

I vetv Marr tiparet e burokratit; bëhem burokrat.

II pës e BUROKRATIZ•OJ.

burokratiz•ój kal óva úar

- ♦ Krijoj kushtet për lindjen e burokratizmit në (aparatin shtetëror).
- ♦ E bëj burokrat (dikë); e bëj (dikë) të marrë tiparet e burokratit.

burokratizúar (i e) mb

- ♦ (Administratë) që ka marrë tipare burokratike.
- ♦ (Nëpunës) i kthyer a i bërë burokrat.

burokratizúes e mb Që shkakton a nxit burokracinë

buróm•ë a¹ f sh a at Burim uji; krua.

buróm•ë a² f sh a at J

- ♦ Shkumë e bagëtisë që ngordh.
- ♦ Jargë të gojës.

buróm•ë a³ f sh a at A Jashtëqitje.

bur•ón jokál ói úar veta III

- ♦ (Uji, gazi, nafta etj.) del vetë nga thellësia në sipërfaqe të tokës.
- ♦ (Lumi, përroi etj.) zë fill, del, e ka burimin, merr ujët (nga një vend). **Buna buron nga liqeni i Shkodrës.**
- ♦ (Gjaku etj.) del e rrjedh shumë e pa ndërprerje. **I buron gjaku. I buron qumështi.**
- ♦ (Ena, muri etj.) e lëshon ujin, rrjedh pak; kullon, qan. **Buron shtamba (voza, faqja e murit).**
- ♦ fig E ka pikënisjen, e ka bazën, zë fill, vjen; e ka prejardhjen. Pushteti buron nga populli dhe i takon popullit.
- ♦ fig (Një veprim a gjendje) e ka burimin, del; shkaktohet, vjen si pasojë e diçkaje. **Urimi i buron nga zemra.**

burónj•ë a f sh a at

- ♦ Burim uji; krua.
- ♦ > **BURISHT•Ë A.**

búrs•ë a¹ f sh a at Shumë të hollash që përfiton nxënësi a studenti nga shtetit a një ent tjetër për të kryer studimet në një shkollë. **Bursë për studentë të shkëlqyer. Student me gjysmë burse.** [kúr është fjala për një bursë, një gradim, një ofiq, një titull nderi, kandidati fitues, në barazí kushtesh tjera, do të jetë ai që përdorë gjuhën mâ mirë. (APp).]

búrs•ë a² f sh a at Institucion financiar e tregtar, ku bursistët ndjekin kursin e monedhave të arit, aksioneve e letrave të tjera me vlerë, luajnë me to dhe bëjnë marrëveshje financiare e tregtare për të nxjerrë fitime; ndërtesë e këtij institucioni. **Bursa financiare. Bursa tregtare. Bursa e drithit. Buletini i bursës. Kursi i bursës. Ulja (rënia) e vlerave në bursë. Veprimet e bursës. Luaj në bursë.**

- ♦ Institucion ndërmjetësues që shërben për t'u gjetur krahë pune sipërmarrësve; ndërtesa e këtij institucioni. **Bursa e punës.**

bursí *mb krahin G (Borë)* e zbutur; e qullët.

bursíst i¹ *m sh ë ët* Student a nxënës me bursë.

bursíst i² *m sh ë ët* Ai që luan në bursë me kursin e monedhave të arit, aksioneve e letrave të tjera me vlerë dhe bën marrëveshje financiare e tregtare për të nxjerrë fitime.

bursíst•e *ja f sh e et f e* **BURSIST I**.

burth i¹ *m sh e et* bot *K (Cyclamen europaeum)* Bimë barishtore me kërcell të shkurtër, gjethe në trajtë zemre, lule të merme ngjyrë trëndafili në të bardhë, që çelin në korrik. > **CIKLAMIN I EGËR**.

burth i² *m sh e et* veter Sëmundje e kafshëve njëthundrake, që shfaqet në qiellzën e gojës me flluska të mbushura me gjak.

bur•úa ój *m sh a at A* Boro; mobilie me sirtarë për dhomë gjumi.

burúes e *mb* Që buron.

burúes i *m sh - it fiz* Trup që shërben si burim nxehtësie, drite etj.

burullúk u *m sh ë ët*

- ♦ Pëlhurë e hollë dhe e rrallë, që përdoret për perde, shami koke etj. > **NAP•Ë A**.
- ♦ Shami koke prej nape të hollë e të bardhë.

burumlí *e f sh e et* Pinca të

argjendarit. **buruxhúk u** *m sh ë ët Ç*

- ♦ Fije e hollë mëndafshi.

♦ Pëlhurë e hollë mëndafshi për mëngë dhe përparëse këmbëshesh për gra. **burxhák u** *m sh ë ët* Ushqim për për bagëtinë.

búrz•ëm ma *f sh ma mat tek krahin G*

Burmë. **burrác i**¹ *m sh ë ët*

- ♦ Burrë me trup të shkurtër e të rrëgjuar, shkurtabiq e jo i pashëm, burrë që s'të hyn në sy.
- ♦ > **BURREC I**.

burrác i² *m sh ë ët K* Faqore rakie.

burracák e *mb keq (Njeri)* pa guxim; që ka shumë frikë e s'e fsheh dot këtë, frikacak; që shpreh frikë. > **FRIKACAK E**.

burracák u *m sh ë ët* Njeri që nuk ka guxim, që ka shumë frikë. > **FRIKACAK U**.

burracákëri a *f* Të qenët burracak; veti e burracakut; sjellje a qëndrim prej burracaku.

burracákërisht *ndaif* Me burracakëri.

burrác i *m sh a at* Burrac; burrec; shkurtabiq.

burrák u *m sh ë ët* > **BURRAC I**.

burrakóc i *m sh ë ët*

- ♦ Burrë i pjekur, i vërtetë.
- ♦ *krahin G* Burrë me shtat mesatar.
- ♦ Div; vigan.
- ♦ *vjet* Burrë dakol, i fortë.
- ♦ Burrë që përpiket të bëjë diçka, por s'ia del dot. **burrakóc•e** *ja f sh e et*
- ♦ Burrëreshë.

- ♦ *f e* **BURRAKOÇ I**.

burraléc i *m sh ë ët G* Burrec; burracak.

burrán i *m sh ë ët* Burrë shtatmadh.

búrras *ndaif* Si burrat.

búrrash *ndaif* Burrërisht; me burrëri e trimëri; si

burrat. **burrásh i** *m sh ë ët G*

- ♦ Burrë shtatmadh; burran.
- ♦ *krahin* Djalë që hyn në radhën (moshën) e burrave. **burrashkún i** *m sh a at A* Burrë shtatmadh.

búrrath i m sh ë ët Burrec; burrë i imët (i vogël).
burravéc i m sh ë ët mospërf Burrec; burracak.
burra•vógël vógli m sh végjël véjlit Shkurtabiq; xhuxh.
búrr•e ja f sh e et Burrëreshë.

burréc si mb mospërf Burracak.

burréc i m sh ë ët mospërf

- ♦ Njeri frikacak; burracak.
- ♦ Burrë i pavlerë.
- ♦ Burrë i keq e pa karakter.
- ♦ > **BURRAC I.**

burrélas e mb I Burrelit; që ka të bëjë me Burrelin, me banorët a vendësit e tij. **burrélas i m sh ë ët** Banor a vendës i Burrelit.

burrélas•e ja f sh e et f e **BURRELAS**

I. búrrë si mb

- ♦ I rritur; i burrëruar. **Djali qenka bërë burrë!**
- ♦ Trim, fisnik, i fjalës e i besës. **Grua më burrë se burrat. búrr•ë i m sh a at**

♦ Njeri i seksit mashkullor; njeri mashkull në moshë të pjekur. **Fjalë burri** premtim i dhënë nga një njeri i besës. **Pesë para burrë** burrë imcak. **Burrë me qokë** burrë me autoritet. **Burrë i burrave. Burrë i mirë. Bëhem burrë** rritem; arrij moshën e pjekurisë si mashkull.

Burrë prej lecke njeri pa pikë vlere. [si është e mundur që një çilimi prej nëntë vjetësh të rritet si Muhamedan gjersa u bë burrë i pjekur prej dyzet vjetësh, edhe pas të dyzetave të këthehet i Krishterë dhe të çfaqet përpara botës si një nga çampionët më të mëdhenj të Krishterimit? (FN).]

♦ Njeri mashkull i martuar kundrejt gruas së vet, bashkëshort i një gruaje, i shoqi. **Burrë e grua. Marr për burrë.**

♦ Njeri i shquar në veprimtarinë shtetërore e shoqërore ose që udhëheq e drejton, personalitet. **Burrë shteti. [Burrat e dheut të thirrshin nanë (VPSH).]**

♦ Njeri i fortë, trim, i besës e fisnik. [Sa kërkon e sa të duhen?/ Burrat nga detyra s'druhen (FN).] [Kush është burrë nuk frikohet,/ Po vdes, po vdes si një Dëshmor (AS).]

*

A je burrë? Tungjatjeta!

Burrin e prishin (e çartin) huqet fj u Veset e këqija prishin edhe atë më trimin e më të zotin.

Djalë burri (i burrit, prej burrit) Thjeshtër; djalë i gjetur.

Edhe burrat kanë burra fj u Ka trima, por ka edhe më trima; trimëria, burrëria e zotësia s'kanë kufi.

Është një burrë e gjysmë Është trim i madh, trim e shkuar trimave.

Dy para burrë Burrë imcak.

Hall me burrë, hall pa burrë, hall të mos martohesh kurrë Dilemë pa zgjidhje.

Më është bërë si burri i nënës Më ka mërzhitur tepër, mezi e duroj, s'e shoh dot me sy. **S'ka burrë (nënë) ... S'ka njeri të lindur** (që t'ia dalë në krye një pune).

S'ka burrë si ai S'ka njeri që të krahasohet me të.

S'lind burri me mustaqe fj u Nuk bëhet çdo gjë menjëherë, asgjë nuk vjen e gatshme; duhet mund e përpjekje për të bërë një punë të vështirë.

Ta vë babën burrë keq Është shpifës i madh.

U bë "bjeri burri burrit" U bë rrëmujë e potere e madhe; s'e merr vesh i pari të dytin; u bë merre ta marrim.

**

burrë burri Burrë i vërtetë.

burrë fjale Njeri i besës, që e mban fjalën.

burrë i nanës me babë gjallë G Mjeri i padurueshëm, që s'durohet. **burrë i ngulur** Burrë që e mban fjalën, që i rri fjalës (së dhënë). **burrë katërqind derhem** Burrë me tipare të admirueshme.

burrë me (një barrë) mustaqe Burrë që e mban fjalën, njeri i besës e i zoti; burrë me zakone të vjetra; burrë me sedër të madhe.

burrë me orë Burrë i zoti, i pamposhtur.

burrë moti Burrë me tiparet më të mira të trashëguara.

burrë pa yndyrë Burrë i shpëlarë, me karakter të dobët.

burrë vakti > **BURRË MOTI**.

burrë zakoni Burrë me tipare tradicionale.

burrëhíc mb (Njeri) pa pikë burrërie.

burrëmish i m Burrë i gjallë. [S'ka burrëmishi qi guxon me e luejt muranën. (K).]

burrëpák mb (Njeri) me pak burrëri, pa burrëri.

burrëpák u m sh ë ët Njeri me pak burrëri, pa burrëri.

burrëreshë a f sh a at Vajzë a grua trime, e zonja dhe e patundur. **burrëri a f**

♦ Të qenët në moshën e burrit; të qenët burrë; moshë e mesme e njeriut ndërmjet djalërisë dhe pleqërisë; moshë e pjekurisë. **Arrij burrërinë. Dhëmbi i burrërisë.**

♦ **përmb** Tërësi e burrave të një vendi, të një shtëpie etj., burrat. **Burrëria e fshatit.**

Burrëria e shtëpisë. U mblodh burrëria.

♦ Të qenët i fortë, trim, i besës e fisnik; të qenët burrë me veti morale të larta; qëndrim i guximshëm, i vendosur dhe i papërkulur para një vështirësie, fatkeqësie a rreziku.

*

S'e jep burrëria Nuk e lejon zakoni i mirë, trimëria dhe fisnikëria e burrit.

burrërim i m

♦ Hyrje e djalit në moshën e pjekurisë; arritje në moshën e burrit; kohë kur djali arrin të marrë pamje burri, koha kur i riu kalon nga mosha e djalërisë në atë të burrërisë.

♦ Trimërim.

burrërisht ndajf Me guxim, me urtësi e pa u përkulur, trimërisht, si

burrat. **burrërishte mb**

♦ (*Veshje*) burrash; për burra. **Grua e veshur burrërishte.**

♦ (*Valle*) burrash; kërcëhet nga

burrat. **burrërohëm óva (u) úar**

I vetv

♦ Rritem e arrij në moshën e burrit; bëhem burrë.

♦ Bëhem më i pjekur e më guximtar; piqem e kalitem; ftoj vetitë e larta të burrit.

II pës e BURRËR•OJ.

burrëroj kal óva úar

♦ Rrit e bëj burrë (*djalin*).

♦ E bëj më të pjekur e guximtar; e kalit; i jap vetitë e larta të burrit.

burrëror e mb

♦ I burrit; që i përket burrit; që e ka burri; prej burri; që është karakteristik për burrat; burrash.

♦ I karakterizuar nga qëndresa e vendosmëria para vështirësive e rreziqeve; që shpreh guxim e trimëri; (*sjellje*) plot burrëri e fisnikëri. [në eposin shqiptar **Halili është në atdheun e tij dhe duhet t'ua ftojë zemrat "devojkave" me hijeshinë burrërore.** (ShS).]

burrëruar (i e) mb (Djalë) në moshën e burrërisë, që ka hyrë në radhën e

burrave. **burrëzëzë mb (Grua)** që e ka burrin të keq.

burrë•zí zíu *m sh zínj zínjtë bis, mospërf* Burrë i pazoti, që është për t'i qarë hallin; burrë i mjerë, i shkretë; burrë që s'është për punë e për shtëpi, që s'vlen asgjë.

burrëzím i *m* > **BURRËRIM I.**

burrëz•óhem *vetv óva (u) úe* Hyj në moshë të pjekurisë; burrërohem.

burrëzúar (i e) *mb (Djalë)* i rritur që hyn në moshën e pjekurisë; i burrëruar; i bërë burrë.

burri *a f det* Erë e lehtë e veriut.

burrik *u m sh ë ët* A Kukull.

burrnësh•ë *a f sh a at G* > **BURRËRESH•Ë** A.

búrrn•ë *a f* > **BURRËRI** A.

burrní *a f G* > **BURRËRI** A. **Burrni** për burrni si burri me burrin; si trimi me trimin; si burrat; si trimat. [po ti e di se gjaku s'falet./ - Jo! Po të falet, humb burrnia, ndera e trimnia. (DhP).] [në Kanunin e Lekë Dukagjinit ... aty shofim se tre elementet fundamentale të "kulturës shqipëtare" janë: Besa, Nderi dhe Burrnija! (KM).]

burrním i *m përmb G* Tërësi e burrave. >

BURRËRI. **burrnísht** *ndajf G* > **BURRËRISHT.**

burrnór *e mb G* > **BURRËROR** E. **burrn•úe**

(**me**) *kal óva úe G* > **BURRËR•OJ.**

burrnúe (**me u**) *óva (u) úe G vetv, pës e* **BURRN•UE.** > **BURRËR•OHEM.**

burrnúem (i) e (e) *mb G* > **BURRËRUAR (i e).**

burrnúemit (të) *as G* Burrërim. **burrnúesh•ëm**

(**i me (e)**) *mb G* Trim; burrëror.

búrro *pasth* Thirrje për t'iu drejtuar bashkëshortit ose dikujt në kuvend si i barabartë. **burroc** *i m sh a at* Burrë me tiparet më të larta të burrit.

búrrsh•ëm (i) me (e) *mb G* Besnik; i

besës. **bus i** *m G*

♦ Kunj i pushkaliqes.

♦ vjet tek Piston.

busím i *m sh e et* Tajitje; bulëzim; bulëza lëngu në paretet e enës. **bus•ón**

jokal ói úar veta III Lëshon lëng; tajit; pikon; rrjedh nga pak ujë.

bust i *m sh e et* Skulpturë që paraqet pjesën e sipërme të trupit të njeriut që nga mesi e lart ose kokën dhe një pjesë të krahavorit. **Bust mermeri (gipsi, bronzi).**

búsull a ¹ *f sh a at*

♦ Vegël me fushë të shkallëzuar dhe gjilpërë magnetike që tregon gjithmonë Veriun dhe përdoret për t'u drejtuar sipas pikave të horizontit ose për të matur këndet e drejtimit. **Busull detare (gjeologjike, topografike). Busull xhepi. Drejtohem me busull.**

♦ *fig* Udhërrëfyes a drejtues që s'të lë të gabosh; ai që të tregon drejtimin e duhur. **Busull e pagabueshme. Busull drejtuese.**

búsull a ² *f sh a at* A Derë e brendshme.

bush i ¹ *m sh e et* bot (*Buxus sempervirens*) Shkurre me shumë degë ose dru deri 8 m i lartë me gjelbërim të përhershëm, me gjethe vezake, lule të vogla në tufë, që e ka lëndën të verdhë, të fortë e me palcë dhe që përdoret për të bërë orendi, vegla pune, çibukë, lodra etj.

bush i ² *m sh énj énjtë mit* Qenie e përfytyruar si kafshë e kënetave që ndjell shi duke plëritur. **Si deshi bushi, bëri koha fj u.**

bush i ³ *m për* Babush; gjysh.

BUSH ja *f shkurt i*

♦ Biblioteka Universitare Shkencore.

♦ Biblioteka e Universitetit të Shkodrës.

bushák *e mb G (Trup)* i mbushur; i plotë; bullafiq.

bushák u *m sh ë ët* Qengj i dobët e me lesh të pakët.

bushák•ë *a f sh a at* Bidon i madh vaji; enë e madhe për vaj.

busháq i m sh ë ët *G* Buzhel; dumë.

bushátas e mb *I* Bushatit; që ka të bëjë me Bushatin, me banorët a vendësit e tij.

bushátas i m sh ë ët Banor a vendës i Bushatit.

bushátas•e ja f sh e et f e **BUSHATAS I.**

bushát•ë a f sh a at vjet *G*: Të lëshuemit bushatë dhënie e tokës në përdorim kundrejt pagesës.

bushatlí u m sh j jt Pinjoll i derës së Bushatlinjve.

bushatlíe ja f sh e et f e **BUSHATLI U.** bushatllí

u m sh j jt > **BUSHATLI U.**

bushéjkë mb *krahin G* I butë si baltë; baltike.

bushénj të sh i **BUSH I².**

búsh•ë a f sh a at ndërt

♦ Kundërpeshë e urës.

♦ Përforcues i murit.

búsh•ël la f sh la lat *K* Plaçkë; thërrmijë e vogël. **Bushla në sy.**

bushíc•ë a f sh a at *Ç* Llëpushë misri.

bushígëz a f sh a at Fshikë e vogël.

bushík•ë a f sh a at Fshikëz.

bushíkz•ë a f sh a at Fshikë e vogël.

bushíq e mb

♦ Bullafiq; i fryrë; i mbushur.

♦ Barkmadh.

bushíq i¹ m sh ë ët Fshikëz. **Bushiqi i peshkut** fshikëza notuese e peshkut.

bushíq i² m sh ë ët

♦ Fëmijë bullafiq.

♦ Njeri barkmadh.

bush•k ku m sh qe qet bot > **BUSH I.** búshkëz•ë

a f sh a at *Ç* Dele ose dhi e shëndoshë. **bushlíq i**

m sh ë ët *G* > **BUSHLIQ•E JA.** bushlíq•e ja f sh

e et

♦ Fshikë e lëkurës që mbledh ujë. > **FLLUSK•Ë A.**

♦ *sh* Puçrra të vogla që dalin në trup nga vapa; vapore.

♦ Fshikë mëndafshi; mëshikëz.

♦ Fshikë në trajtë gjetshesh, që lëshon vidhi.

bushllíz•ë a f sh a at bot (*Convolvulus sepium; Calystegia sepium*) Bimë barishtore kacavarëse, me gjethe si trekëndësh, me lule si zile në ngjyrë të trëndafilin, të bardhë ose të përzier, që del anës arave, buzë rrugëve etj. dhe lulëzon nga maji deri në fund të shtatorit. > **MUSHLLINZ•Ë A.**

bushmán i m sh ë ët kryes sh Popullsi vendëse e Afrikës Jugore, nga Botsvana,

Namibia, Angola, Zambia, Zimbabve dhe Afrika e Jugut, që merret kryesisht me gjueti.

bushmán•e ia f sh e et f e **BUSHMAN I.**

bushník u m sh ë ët *K* Kosh ku bie drithi i bluar në mulli.

bushnjësh i m sh ë ët Pyll me bushe.

bushóre t f sh bot (*Buxacaea*) Familja e

busheve. **bushqán i m bot** *krahin* Urth.

bushrína t f sh *krahin G* Byk i të lashtave.

bushotáj•ë a¹ f sh a at bujq *G* Lëpushë e kallirit të misrit.

bushotáj•ë a² f sh a at *G* Ashkël druri.

búshtë (i e) mb (*Llullë etj.*) e bërë me dru bushi.

búsht•ër ra¹ f sh ra rat

♦ Femër e qenit. > **BUÇ•E JA; SHAK•Ë A.**

♦ *shar* Grua e keqe; *krahin G* grua idhnake.

♦ *keq* Grua e përdalë.

*

Bir bushtre *shar* Njeri i keq, që rrjedh nga prindër të këqij.

búsht•ër ra² *f sh* **ra rat** *mit* Qenie e përfytyruar si kuçedër, që vjell zjarr e rrufe. **búsht•ër ra**³ *f sh* **ra rat** *ent* (*Gryllus gryllotalpa*) > **DOSËZ A; ARRÇ I.**

bushtërkúq•e ja *f sh* **e et** Ç

♦ Figurë e besimeve popullore shqiptare, e përfytyruar si grua e ligë.

♦ Grua e keqe.

bushtërím i m

♦ Egërsim.

♦ Bastaradim.

bushtër•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ Egërsohem.

♦ Bastardohem.

bushtër•ój kal óva úar

♦ Egërsoj.

♦ Bastardoj.

búshtërt (i e) mb

♦ I egër.

♦ Bastard.

♦ Zemërqen.

bushtërúar (i e) mb

♦ I egërsuar.

♦ I bastarduar.

bushtërúem (i) e (e) mb G > **BUSHTËRUAR (i e).**

búshtërz a *f sh* **a at** *ent* (*Gryllus gryllotalpa*) > **DOSËZ A; ARRÇ**

I. bushtíq•e ja *f sh* **e et** *krahin G* Fshikëz e krimbit të mëndafshit.

bushtrés•ë a *f sh* **a at** *ent* **DOSËZ -A; ARRÇ I.**

bushtírcas e mb I Bushtricës; që ka të bëjë me Bushtricën, me banorët a vendësit saj. **bushtírcas i m sh** **ë ët** Banor a vendës i Bushtricës.

bushtírcas•e ja *f sh* **e et** *f e* **BUSHTRICAS I.**

bushtírik u m sh **ë ët** Kalli misri me kokrra të rralla ose pa kokrra. > **BËSHTRIK**

U. bushtírój kal óva úar Tërboj; dëshpëroj.

bushtíruar (i e) mb I tërbuar; i dëshpëruar.

bushtíruem (i) e (e) mb G > **BUSHTRUAR (i**

e). búshu•ll lli m sh j jt Calik lëkure.

bushurdís kal a ur Spërkat lehtë me ujë (*duhanin e grirë*).

bushurdís•et *pavet dhe pës e* **BUSHURDIS. bushurdísj•e**

a f Spërkatje e lehtë me ujë e duhanit të grirë.

bushurdís•ëm (i) me (e) mb G > **BUSHURDISUR (i e).**

bushurdísur (i e) mb (*Duhan i grirë*) i spërkatur lehtë me ujë.

but i¹ *m sh* **e et** Fuçi e madhe druri (rreth 200 litra) për të mbajtur verë, djathë, turshi etj. * **Prish bute e bëj kanaçe** Prish një punë të rëndësishme ose një gjë të mirë për të bërë diçka tjetër më të vogël a pa ndonjë vlerë të madhe; prish bucela e bën kënaçe.

but i² *m sh* **e et** *anat* Pjesë e butë e paformuar ende e majës së kokës së foshnjës.

but i³ *m sh* **e et** Pjesë tulli nga kofsha e bagëtisë.

but i⁴ *m sh* **e et** Ç Prapanicë.

butác i¹ *m sh* **ë ët** *krahin*

♦ Çanak druri.

♦ *K* Borokaçë prej lëvore druri.

butác i² *m sh ë ët krahin G Tokë e mirë për perime. butaforí a f sh - të*

♦ *teatër* Sende të ndryshme, si orendi, armë, enë etj. që shërbejnë për të vënë në skenë një shfaqje teatrale.

♦ *libër* Kushte e rrethana të jashtme, të krijuara në mënyrë të rreme për të mashtruar dikë, për t'u hedhur të tjerëve hi syve.

buták u *m sh ë ët inv kryes sh Kafshë jovertebrore, me trup të butë të mbuluar me cipë të jargët, zakonisht të mbuluar me guaskë; rrojnë në ujëra të kripura e të ëmbla. > MOLUSK U.*

buták e mb

♦ (*Frutë*) shumë e butë; e qullët; e pjekur shumë dhe e bërë si brumë. **Dardhë butake.**

Pjepër butak.

♦ *fig* Qullash; (*njeri*) pa karakter, pa forcë karakteri; pa kockë.

butarák u *m sh ë ët > BUTAK U.*

butaráq i *m sh ë ët A But vere; fuçi druri për verë. butárg•ë a f sh a at G Putargë.*

butárm e mb *A I butuar; i zbrujtur me ujë; i ngopur me ujë.*

bútas ndajf *Me të butë.*

bútaz ndajf *> BUTAZI.*

bútazi ndajf *Me të butë.*

bút•e ja¹ *f sh e et Fuçi e madhe. > BUT^I. Një bute*

*verë. but•e ja*² *f sh e et krahin G Dhi tepër e shëndoshë. butebërës i m sh - it Mjeshtër a punëtor që bën bute. butég•ë a f sh a at vjet Dyqan; shitore.*

butén i *m kim, ind Një nga tri hidrokarburet izomerike (C₄H₈), që përdoret në industrinë e prodhimit të gomave sintetike.*

butexhí a¹ *m sh j jt G > BUTEXHI U².*

butexhí u² *m sh j jt G > BUTEXHI U².*

butexhí u² *m sh nj një > BUTEBËRËS*

I. butë ndajf

♦ Pa e vrarë e pa e gërvishtur; ngadalë e lehtë; ëmbël, si me përkëdheli; pa e përplasur me forcë; pa kundërveprim të fortë; si në gjë të butë; lehtë e pa u thyer. **Eci butë** eci lehtë, pa bërë zhurmë. **Prek (fërkoj) butë.** **Zbres butë dhe av** zbres pa tronditje a përplasje. [**butë u** **kjoshin moti e stina** (GjF).]

♦ Pa të vrarë veshin a syrin, duke dhënë një ndjesi të këndshme; me të mirë, ëmbël, këndshëm; pak, jo rëndë. **I flas butë dikujt.**

♦ Në mënyrë jo shumë të pjerrët, jo thikë; jo menjëherë; pak e nga pak, jo ashpër. **Kodra ngrihet butë.**

♦ (*Dimrit bën*) ngrohtë, pa të ftohtë; (*mot*) pa thatësira. **Moti po mban (bën) butë.**

*

Bie butë Jam mirë; bie në rehati.

Urtë e butë e plot tigani ff u (*E mbaj*) mirë me të gjithë, që të më shkojnë mbarë punët. **bútë (i e) mb**

♦ Që nuk vret, as gërvisht kur e prek; që nuk është i ashpër në sipërfaqe; që të lë ndjesi të këndshme në të prekur; që shtypet lehtë kur e prek; që është si brumë; (*metal*) i përkulshëm e i përpunueshëm. **Lesh (stof) i butë. Flokë të butë. Dyshek i (sustë e) butë. Duar të buta. Lëkurë e butë. Miell i butë** miell i bluar hollë. **Dëborë e butë. Baltë (tokë) e butë.**

Bukë e (djathë i) butë. Metale të buta. Tel i butë. Laps i butë. I butë si pambuk (dyllë, push). E bëj të butë.

♦ Që nuk të vret veshin a syrin, që është i ulët, i shtruar e i ëmbël, që të pëlqen ta shohësh a ta dëgjosh; kund. I ashpër; i fortë. **Dritë e butë. Ngjyrë e butë. Zë (tingull) i butë. Fjalë e butë.**

♦ *fig* Që preket shpejt, që ndikohet lehtë (për karakterin e njeriut, për sjelljen etj.); që është i urtë, i dashur, i shtruar e i afruar me të tjerët (për njerëzit e për kafshët); që shpreh dhembshuri e shpirtmirësi. **Njeri (prind, tip) i butë. Qengj (qen, kalë) i butë. Fytyrë e butë. Me zemër (me shpirt) të butë. U bë (u tregua) i butë.**

♦ Që shpreh butësi, që s'është i ashpër; dashamirës; kund. i ashpër; i rëndë. **Qëndrim i butë. Sjellje e butë. Qortim (dënim) i butë. Kritikë e butë.**

♦ Që s'ka pjerrësi a lartësi të madhe, që ka sipërfaqe jo shumë të thyer; që nuk ka male, fushor; kund. i thyer; i ashpër. **Vende të buta. Kodër e butë. E përpjetë (e tatëpjetë) e butë. Shpat i butë.**

♦ Që është zbutur, që mbahet e rritet nga njeriu në shtëpi a në kushte të tjera të përshtatshme për t'i shërbyer atij; kund. i egër. **Kafshët e buta. Derr i butë. Lepur i butë. Pëllumb i butë. Bletë e butë. Mollë (dardhë, kumbull) e butë. Ulli i butë. Gështenjë e butë. Man i butë.**

♦ I ngrohtë, i mirë, që s'ka të ftohtë (për kohën, për klimën etj.); kund. i ashpër; i ftohtë.

Mot i butë. Kohë (klimë) e butë. Dimër i butë. Stinë e butë. Ditë mbrëmje e butë. Net të buta. Vise të buta.

♦ (*Pije etj.*) e gradës së ulët, që nuk djeg në fyt **Raki (verë) e butë. Uthull e butë. Duhani i butë.**

♦ (*Shi*) i imët që bie shtruar e pa zhurmë.

♦ I lagur pak; i patharë mirë. **Fanella ishte e butë** s'ishte tharë mirë. **Duajt ishin të butë nga vesa.**

♦ *tek (Veprim)* pa përplasje; pa goditje të fortë; i letë e i ngadaltë. **Ulje e butë (në pistë, në Hënë).**

*

Është ethe e butë Të dëmton pa u dukur e pa u ndier; është thëngjill i mbuluar.

Ia bëj kurrizin (shpinën) më të butë se barkun E rrah shumë; e zhdëp në dru.

Ka gjetur pelena të buta Ka rënë në rehati; ka gjetur vend të qetë, të rehatshëm a pa telashe.

Lima e butë të ha trutë *ffu* Njeri që ta bën të keqen pa u ndier.

Me gjak të butë I urtë e i shtruar, gjakbutë; shtruar, pa u nxehur e pa u acaruar; me të urtë.

**

ferrë e butë *bot* Bimë barishtore, me degë të holla, me gjethe si fije e me push, me lule zakonisht të verdha, që bën kokrra të kuqe, si rruaza të vogla.

kalbëzim i butë Kalbëzim i ngadaltë i pjesëve të bimëve, që marrin ngjyrë kafe.

kulpër e butë *bot* Bimë barishtore kacavarëse me gjethe të ashpra në trajtë zemre, që bën kokrra si boça pishe me fara, të cilat përdoren për t'i dhënë birrës shijen dhe erën e veçantë. **lahutë (këngë) e butë** *muz* Këngë lirike.

ujë i butë (i lehtë) Ujë që nuk përmban kripëra gëlqerore. **bútë t (të) as**

♦ Butësi (*e karakterit*); të qenët i butë nga sjellja, karakteri etj. **Me të butë** me të mirë, pa u grindur, pa u acaruar. **Flas (sillem, qortoj) me të butë. E marr me të butë. Ia ha shpirtin me të butë.**

♦ Butësi (*e motit*); të qenët i butë. **Për së buti** kur koha është e butë e me lagështi. **Në të butë rrushi zë pajagë.**

bút•ë a ¹ *f sh a at* Bulë e veshit.

bút•ë a² (e) f sh a at (të)

♦ Butësi.

♦ Frutë e butë, e zbutur, e pjekur mirë. **Më hahen të butat.**

bútë-bútë ndajf Me të butë; me butësi. [**Bari vinte valë-valë atje në fushë,/ Era frynte butë-butë mbi gjithçka** (GM).]

butëjk u m krahin G Bark.

butëlósh e mb I butë. **Shtrojë butëloshe.**

bút•ënj kal a ur A

♦ Zbut.

♦ Qetësoj; e pushoj; e resht.

bút•ër ri m

♦ mjek Rrufë.

♦ *veter* (*Coryza contagiosa equorum*) Sëmundje ngjitëse e një thundrakëve, kryesisht e mëzave, që shfaqet me pezmatimin e kukozeve të hundës ose me qelbëzimin e grykës.

butërisht ndajf J Me të butë; butësisht.

butësi a f

♦ Të qenët i butë, veti e diçkaje të butë.

♦ *fig* Qëndrim i butë. **Mos përfito nga butësia ime!**

♦ *fig* Të qenët i butë në sjellje a karakter. [**Butësia birnore e mirënjoha më shtynë të shkruej** (MC).]

butësim i m Zbutje.

butësin•ë a f sh a at G > BUTËSIR•Ë A.

♦ Vend me bar të butë.

butësir•ë a f sh a at

♦ Mot i butë.

♦ Vend i butë e me lagështi.

butësisht ndajf Gently; sftoly. [**ku butësisht porsì polen/ gjithkund, gjithkund të të shpërndaj** (IK).]

butës•óhem óva (u) úar

I vetv > ZBUT•EM. II

pës e BUTËS•OJ.

butës•ój kal óva úar > ZBUT.

butësúar (i e) mb > ZBUTUR (i e).

bútëz a f sh a at bot > BUNGËBUT•Ë

A. butí a¹ f sh - të K

♦ Lug i mullirit.

♦ Tungth lisi i zgavruar ku derdhet gurra e kroit.

♦ Zgori i kroit; pjesë e gërryer e vendit ku del

uji. butí a² f sh - të K

♦ Hinkë.

♦ Megafon.

butí a³ f sh - të K Vend i butë e me lagështi.

butí a⁴ f Ç Zagushi.

butíc•ë a f a at G Vend i butë e me lagështi; baltike.

butík•ë a¹ f ë ë² Shitore për veshje grash e bizhuteri. **butík•ë a² f sh - të Bark.**

butíks jokal a ur A Hedh ujin si çurg; spërkat.

butíl i¹ m kim Secili prej katër radikaleve izomerikë njëvalentë që përftohet si derivat i butaneve.

butíl i² m sh e et A Hinkë.

butilár i m sh ë ët A Shishebërës.

butíl•e ja f sh e et krahin, A Shishe; bocë.

butilén i m kim Secili prej tre hidrokarbureve izomerike të serisë së etilenit; zakonisht përftohet nga krekingu i naftës.

butílëz•ë a f sh a at Shishe e vogël.

butím i m Bymim i enëve prej druri që të mos rrjedhin.

butín•ë a f bot (Viburnum) Gjini shkurresh a drurësh me gjethe rënëse ose të qëndrueshme, me lule të vogla zakonisht të bardha, që bëjnë kokrra të kuqe a të zeza me një farë brenda dhe që mbillen për zbukurim.

butinë e butë (Viburnum lantana) Shkurre ose dru i vogël deri 4 m i lartë, me lule të bardha, të mbledhura tufë e me erë të mirë.

butinë e kuqe (Viburnum dentatum) Shkurre ose dru i vogël 4 m i lartë, me gjethe vezake e të dhëmbëzuara, me lule të bardha në të kuqërreme.

butinë fletëlarë bot (Lurustinus viburnum) Shkurre me gjethe të qëndrueshme, me lëvore të kuqërreme, me lule të merme, të bardha si në të kuqe.

butínz•ë a f bot > BUTIN•Ë A.

butirát i m kim, ind Kripë e acidit buturik.

butirík e mb kim: Acid butirík acid erëqeq, që zakonisht haset në djersë dhe në gjalpë të ndezur.

butísht•ë a f sh a at bot > BUNGËBUT•Ë A.

butlósh e mb

♦ I butë; i epshëm.

♦ fig (Karakter, tip) i butë; elastik

Búto ja f mit egj Perëndi-kobër e Egjiptit të Poshtëm.

but•óhem vetv óva úar dhe fig A Zbutem; bëhem i butë.

but•óhet úa (u) úar

I vetv veta III (Ena prej druri) vihet në ujë që të bymehet e të mos rrjedhë.

II pës e BUT•OJ¹.

but•ój¹ óva úar

I kal Vë në ujë (enët prej druri) që të bymehen e të mos rrjedhin.

II jokál veta III (Toka) zbutet nga uji.

but•ój² kal óva úar

♦ Zë me shtupë; vulos.

♦ Zë (vrímat e fuçisë).

but•ój³ kal óva úam A Zbut.

butój•ë a f sh a at krahin G Shtupë; mbutojë (për fuçi etj.).

butón i m sh a at tek Shtypël që bën lidhjen ose shkëputjen e një qarku. **butsím i m** Zbutje. > BUTËSIM I.

butsín•ë a f sh a at G

♦ Butësi.

♦ Tokë pjellore.

♦ Mot i butë.

buts•óhem óva (u) úar A

I vetv

♦ Zbutem; qetësohem

♦ veta III (Kafsha) Zbutet; bëhet e butë; stërvitet.

II pës e BUTS•ONJ.

buts•ónj kal óva úar A

♦ Zbut; qetësoj.

♦ Zbut; stërvit (kafshën).

butsúar (i e) *mb A*

- ♦ I zbutur; i qetësuar.
- ♦ (*Kafshë*) e zbutur; e stërvitur.

butúar (i e) *mb (Enë prej druri)* e vënë në ujë që të bymehet e të mos rrjedhë.

butúam (i) e (e) *mb A* I zbutur.

butúc i m sh a at krahin G

- ♦ Cung i degës së prerë të lisit.
- ♦ Këmbë a bisht i kafshës së therur.

butúk si mb krahin G (Dash, cja) plak.

butúk u¹ m sh ë ët Kec njëvjeçar; ftujak.

butúk u² m sh ë ët krahin G Dash a cja plak. **butulósh•e ja f sh e et** Dhi e majme.

butúr a m sh a at veter (Coryza contagiosa equorum) > BUT•ËR RA. **buturák u m sh ë ët krahin** Ferrë vreshtash.

buturín•ë a f veter K Sëmundje ngjitëse e një thundrakëve, kryesisht e mēzave, që shfaqet me pezmatimin e kukozeve të hundës ose me qelbëzimin e grykës..

bútturr i m bis mjek Rrufë. > **BUT•ËR RA.**

buth i m sh ë ët ent (Carabus auratus) Buburrec gjashtëkëmbësh, jofluturak, me dy palë prekëla ngjyrë portokalli, me krahë dhe kokë në ngjyrë zhuzhingë.

buthët•ónj kal óva úar A

- ♦ Rrëfej a tregoj (*si bëhet diçka*).
- ♦ Tregoj me fakte a prova (*diçka*). .

buthít jokai G > BUTHIT•Ë (me).

buthít•ë (me) jokai i ë veta III G (Gjethi, lulja) nis të hapë; mugullon. **buthítim i m sh e et** Hapje e gjethit a lules; mugullim.

butht•óhem vetv óva (u) úar Shfaqem; dukem.

butht•ój óva úar

I jokai veta III Nis të duket; nëpërduket.

II kal

- ♦ Tregoj.
- ♦ A > **BUTHIT•ONJ.**

butht•ónj kal óva úar A Nxjerr; tregoj (*dhëmbët*). **buvësh e mb (Njeri)** i ngathët; i ngadashëm; mendjetrashë.

buvësh i m sh ë ët Njeri i ngathët; i ngadashëm; mendjetrashë. **buvësh•e ja f sh e et f e** **BUVESH I.**

buxarrós kal a ur Ç Var (*buzët*); shtrembëroj (*fytyrën*).

buxarrósje a f Ç Varje e buzëve (*në shenjë pakënaqësie*).

buxarrósur (i e) *mb Ç* Buzëvarur.

búx•ë a f sh a at krahin G Bucelë e vogël.

buxjás•enj kal ta tur A Ia prish tehun (*thikës etj.*); quploj (*tehun*). **búxjást mb A (Teh)** i qupluar; i prishur.

buxhák u¹ m sh ë ët

- ♦ Vatër; oxhak me gjithë vatër.
- ♦ Vend në krye të dhomës, pranë oxhakut. [**Kryqi andej, këtej buxhaku/ Dhe allçaku** (FN).]
- ♦ Shesh i vogël në pyll; lirishtë.

buxhák u² m sh ë ët bot (*Vicia sativa*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të gjatë e të përkulshëm, gjethë çift e lule të kuqe, që lëshon bishtaja me shumë fara të zeza e të rrumbullakëta dhe që mbillet si hasëll për ushqim të kafshëve.

buxhál i m sh ë ët Lehe, postat për lule.

buxhék u m sh ë ët ent > DOSËZ A.

buxhél i m sh ë ët Fëmijë i shëndetshëm; kolopuç.

buxhét i m sh e et

♦ *fin* Plan financiar kryesor i një shteti; shumë e parashikuar e të ardhurave dhe e shpenzimeve të një shteti sipas degëve të ndryshme dhe për një kohë të caktuar; pasqyrë që jep këtë parashikim. **Buxheti vjetor. Pasqyra e buxhetit. Miratohet (shpallet) buxheti.**

♦ *bis* Të ardhurat e një familjeje, të një njeriu etj., që prishen në një kohë të caktuar për të përballuar jetesën.

buxhetór e mb fin

♦ I buxhetit; që ka të bëjë me buxhetin, që lidhet me buxhetin. **Politikë buxhetore.**

Vit buxhetor. Fonde (shpenzime) buxhetore.

♦ (*Institucion*) që e kryen veprimtarinë e vet në bazë të një fondi vjetor të caktuar nga shteti. **buxhetór i m sh ë ët kryes sh**

♦ Institucion i mbajtur nga buxheti i shtetit.

♦ Nëpunës të shtetit, të paguar nga buxheti i shtetit.

buxhíl i m sh a at

♦ *G* Gropë me pak ujë që nuk rrjedh.

♦ *G* Krua me pak ujë që s'bën për ta pirë.

♦ *K* Pus ku bie ujëvara.

*

Si ujë buxhili (*Njeri*) i mefshët.

Pinë ujë në një buxhil I kanë ujdísur punët bashkë; hanë në një çanak; pjerdhin në një poçe (kungull, qyp).

buxhíllë a m krahin G Njeri trashanik, i mefshët.

buxhúk u m krahin G Xhuxh; shkurtabiq; cicërmicër.

Buxhumbúr•ë a f gjeog Kryeqytet i Burundit.

buz (i e) mb J

♦ Shumë i ftohtë; akull i ftohtë.

♦ *fig* (*Njeri*) i ftohtë; i paafrueshëm.

buzá të m sh Popla guri.

buzác e mb mospërf Buzëtrashë.

buzác i m sh ë ët përb Njeri buzëtrashë.

buzác•e ja përb f e BUZAC I.

buzadré ni m sh na nat ent krahin G (*Lucanus cervus*)

Kacadre. **buzagáz ndajf** Me buzën në gaz; me pamje të qeshur.

buzagáz e mb I qeshur.

buzagáz i m sh e et Buzëqeshje.

buzagazní a f G Natyrë gazmore; të qenët buzagaz.

buzák e mb K Buzëtrashë.

buzák u¹ m sh ë ët K Njeri buzëtrashë.

buzák u² m sh ë ët Ibrik (prej) druri.

buzák u³ m sh ë t ikt (*Barbus meridionalis Risso*) Barbun i jugut.

buzák•e ja¹ f sh e et K f e BUZAK U.

buzák•e ja² f sh e et bot Limon lëkurëtrashë e plot

lëng. **buzál e mb** (*Gjedh*) me buzë të trasha e të bardha.

buzál i m sh a at Gjedh me buzë të trasha e të bardha.

buzán e mb krahin G Buzëtrashë.

buzán i m sh a at krahin G Njeri buzëtrashë.

buzán•e ia f sh e et krahin G f e BUZAN I.

buzangáz e mb > BUZAGAZ E.

buzarák e mb krahin G Buzëtrashë; buzëmadh.

buzarák u m sh ë ët krahin G Njeri buzëtashë, buzëmadh.

buzarák•e ia f sh e et krahin G f e **BUZARAK** U.

búzas ndajf Buzëvarur; turivarur; i mërzhitur.

buzaváj ndajf Me buzë në vaj, gati për të qarë.

buzbur•ój jokal óva úar Lëviz buzët pa nxjerrë zë; them diçka me anë të lëvizjes së buzëve.

buzél e mb

♦ mospërf > **BUZAÇ** E.

♦ (Kafshë) me shenjë në buzë; me buzë të zezë a të bardhë. **buzélkë** mb K (Grua) buzëtrashë.

buzélk•ë a f K Grua buzëtrashë.

búzet ndajf krahin G (Punim i tokës) në sipërfaqe; cekët.

búzë parafj (me emër në rrjedhore)

♦ (vend) Pranë, në kufi me diçka, anës diçkaje. **Buzë detit** (rrugës, vatrës).

♦ (kohë) Në prag, në fillim të një kohe a të një ngjarjeje. **Buzë beharit** (mbrëmjes). **búz•ë** a f sh ë ët

♦ Secila nga dy pjesët e mishta e të lëvizshme, që mbulojnë dhëmbët dhe kufizojnë e mbyllin gojën nga jashtë, duke u bashkuar në të dy anët e saj në pjesën e poshtme të fytyrës.

Buza e sipërme (e poshtme). **Cepi** i buzëve. **Të kuq buzësh**. **Me buzë në gaz** (me buzë të qeshur). **Bie hundë më buzë** rrëzohem keq. **Kafshoj buzët**. **Puthje në buzë**. **Rrudh buzët**. **Bëj (vë) buzën në gaz** buzëqesh. [Lumë o lumë mos i trego fushës/ britmat e çingjisë dhe ofshamat/ tek ja vinin buzët zjarrin gushës/ kur kumbonin cickave kambanat (DA).]

♦ Skaj i një sendi, ana ku mbaron një send; vijë që kufizon një truall a diçka tjetër. >

ZGRIP I. Buza e astarit (e stofit) pjesë e forcuar e astarit a stofit që nuk e lë të cufloset.

Buzët e gjethes. **Buza** e rrugës (e trotuarit). **Buza** e gotës. **Buzët** e plagës. **Bashkoj buzët** e plagës me qepje.

♦ Vijë ku takohet uji me tokën, vendi ku mbaron uji e fillon toka; breg. **Buza** e detit (liqenit, lumit).

♦ fig Fillim i një kohe; fillim i një ngjarjeje; prag i diçkaje. **Në buzë të mbrëmjes**. **Në buzë të pleqërisë**. **Në buzë të selametit** (shkatërrimit).

*

Bëj (shpie, vë) **buzën në gaz** Qesh pak; buzëqesh. [**Buzën n'gaz** veç **Muji ma ka ba:/ - P'a s'po shëf, Halil, se ç'paske ba?** (CV).]

E bëj hundë me buzë E bëj shumë shpejt.

E kam buzën të hollë Bëj shumë naze; kam kërkesa të larta.

E kam përgjigjen te buza Përgjigjem menjëherë, aty për aty e pa u menduar gjatë; e kam përgjigjen në majë të gjuhës.

E pres me (tërë) hundë (me hundë e buzë, me turinj) E pres pa pikë kënaqësie.

E shpie buzën vesh më vesh Kënaqem shumë; gëzohem pa masë.

E zuri buzën keq Vdiq.

Është buzë brisku Është i hollë e i shtrirë mirë; është i palosur, i hekurosur mirë, i ngrirë. **Është buzë gjyshi** Është shumë i ftohtë.

Fshiji buzët (mustaqet) për murrizi (pas murrizit) iron Bëhesh gati kot, se s'ke për të ngrënë a për të marrë gjë.

Fshin buzët Bëj naze në të ngrënë.

Hundë e buzë (tërë hundë e buzë, gjithë buzë) Shumë i mërzhitur e i pezmatuar; i zemëruar; me qejf të prishur; me buzë të varura.

I bëj buzë (hundë) diçkaje Nuk më pëlqen; nuk e përfill; i bëj naze (ushqimit etj.).

I fshij buzët nga diçka heq dorë, nuk kam më shpresë, i laj duart nga diçka.

I ka buzët me qumësht *mospërf* Është ende shumë i vogël e i papjekur; nuk ka përvojë nga jeta.

I ka përgjigjet dy në buzë e një gati flet shumë; është lajkatar; s'i bie fjala përdhe.

I kam lyer buzët Jam përzier në një faj a në një gabim; kam gisht në një punë jo të mirë, nga e cila kam përfituar diçka.

I qep buzët E mbyll gojën e nuk flas më asnjë fjalë; vdes.

I rri me buzë diku I rri i zemëruar; i rri me qejf të prishur e me inat.

I rri me hundë (me turinj, hundë e buzë) diku > **I RRI ME BUZË DIKUJ**.

I var (i lëshoj, i lëvar) buzët (hundët, turinjtë) një pëllëmbë Shpreh pakënaqësi për diçka; tregoJ me shprehjen e fytyrës se diçka nuk më pëlqen; zemërohem shumë, pezmatohem; u ngrysem.

I vë buzës (gojës) lesh Tregohem i përmbajtur e i matur në të folur.

Ia jap me buzë e pa zemër Nuk ia jap diçka me gjithë shpirt, ia dha kundër dëshirës së vet. **Iku (erdhi) me buzë të fryra** Iku (erdhi) shumë i zemëruar e i mërzhitur, tërë inat.

Jam buzë më buzë Është shumë i shoqërueshëm, është i shkuar e i dashur, është shumë i afruar me të tjerët.

jam në buzë (në grykë, në zgrip) të varrit Jam shumë plak ose shumë i sëmurë; jam fare afër vdekjes; jam përpara një rreziku shumë të madh.

Jam në buzë të greminës (të humnerës) Jam në prag të shkatërrimit të plotë ose të një humbjeje a fatkeqësie të madhe.

Kafshoj (ha) buzët me dhëmbë Pendohem për atë që them ose bëj. **Ke hundë e buzë!?** Ke guxim!?! ke sy e faqe!?! (*të bësh diçka*).

Lëpin (lan) buzët Bëhem gati për të ngrënë diçka që më pëlqen; mpirhem për të shtënë në dorë diçka që e dëshiroj shumë ose për të marrë pjesë në diçka që më sjell kënaqësi a përfitime.

Luaj buzët shih Flas; flas ngadalë e pa u ndier shumë.

Ma do buza, por s'më lë hunda E dëshiroj shumë diçka, por s'kam mundësi ta marr.

Ma ka djegur qulli (luga) buzën E kam pësuar një herë; e kam provuar një herë diçka të keqe.

Mbledh (tharton, rrudh, përdredh, shtrembëron) buzët (turinjtë, hundët) Shpreh pakënaqësi, mospajtim, mospërfillje a përbuzje ndaj dikujt a diçkaje.

Me barkun te baza (te goja) Shtatzënë në muajin e fundit të barrës.

Me buzë (me zemër) të plasur Shumë i dëshpëruar; i pikëlluar.

Me buzë (të) varur I vrenjtur, i ngrysur, i zemëruar; i pakënaqur e i mërzhitur.

Më bëhet buza pëlhurë Pritem; tronditem shumë; trembem fort; më zbardhet buza.

Më digjet buza për dikë E dua me shpirt.

Më dridhet buza (mjekra) Tronditem shumë nga diçka; prekem thellë në shpirt, mallëngjehem pa masë; ngashërehem.

Më dridhet buza Mezi e përmbaj të qarët; ngashërehem. [**Policit i dridhet buza e përpigjet të trashë tonin e të folurës.** (ED).]

Më mbeti (i ngeci, i ngriu) fjala në buzë (në gojë, në grykë, në fyt) nuk munda të flisja më; nuk arrita ta mbaroj fjalën.

Më plasi buza U sfilita; u lodha shumë; u mundova shumë; më erdhi në majë të hundës.

Më ra pas buze E pësova vetë; më gjeti e keqja.

më shkoi (i vajti) buza (goja) prapa (prapa veshit) Lodhem së foluri duke përsëritur diçka shumë herë ose duke i folur dikujt.

Më vajti (shkoi) buza (goja) te veshi (vesh më vesh) Shkulem së qeshuri; qesh me të madhe; u gëzova pa masë.

M'u bënë buzët (m'u bë goja) shkrumb M'u tha goja nga të nxehtët a nga ethet; m'u zhurit goja, m'u rreshkën buzët; u dogja për një pikë ujë.

M'u tha buza (goja, gryka, gurmazi) Kam shumë etje.

M'u zbardhën buzët U tremba shumë, më kapi tmerri.

Përvesh buzët shih Shpreh mospërfillje ose përcmim ndaj dikujt a diçkaje.

rrudh buzët (hundët, turinjtë) Shtrembëroj fytyrën për të shprehur pakënaqësi, mospërfillje a përbuzje për diçka.

S'më qesh buza shih Jam i ngrysur, i zymtë, nursëz.

Ta pjek peshkun në buzë Të mundon shumë; ta nxjerr shpirtin derisa të mbaron një punë.

T'i shposh buzët Çfarëdo që t'i bësh, nuk ndërron mendje.

Var buzët Mërzitem; më mbetet qejfi.

**

buzë e pupës *det* Parmak rreth pupës së barkës, anijes.

buzë gomari *bot* (*Verbascum thapsus*) Bimë barishtore dyvjeçare me kërcel deri 2 m të lartë, me gjethe vezake e me push nga të dyja anët, që çel lule të verdha në tufë.

buzë lepur *mjek* E çarë e thellë në buzët e njeriut që ka lindur me këtë

cen. **buzë nuseje** *bot* Gjembaç me lule të verdha.

búz•ë a² sh a at Ç Shkëmb mali i thepisur; vend me pjerrësi të madhe; humnerë; copë shkëmbi. **Buzë e rrezikshme (e thepisur, e zhveshur). Buzë e shkëmb. Ra nga buza. Ra në buzë.**

buzëbárdhë *mb* (*Kafshë*) me buzë të bardha. * **Sa gomarë buzëbárdhë ka!** *iron* s'është po ajo gjë; s'është ai ose s'është e atij që mendon ti; ka edhe të tjerë si ky.

buzëbárdh•ë i m sh ë ët Gomar.

buzëbojlíe *mb f* (*Vajzë*) me buzë të kuqe e të plota si kokërr qershie.

buzëbrég u m krahin G Arë buzë remës të mullirit.

buzëbúkur *mb*

♦ (*Vajzë a grua*) me buzë të formuara bukur.

♦ *krahin G* (*Njeri*) pa naze në të ngrënë.

buzëburbúqe *mb* (*Vajzë a grua*) me buzë të vogla e të mbledhura si burbuqe. **buzëburbúq•e ja f** Vajzë a grua me buzë të vogla e të mbledhura si burbuqe. **buzëçaraveshán e mb**

♦ Gojëmadh; gojëshqyer; me buzët që i shkojnë deri afër rrëzës së veshëve.

♦ (*Njeri*) që qesh vend e pa vend; dhëmbëjashtë.

buzëçaravëshur *mb* > **BUZËÇARAVESHAN**

E. buzëçarë *mb*

♦ (*Njeri*) me buzën e sipërme të çarë (*si cen që në lindje*).

♦ *fig* Buzëplatur.

buzëçar•ë i m sh ë ët *let* Lepur (*në përrallat për fëmijë*). **buzëçar•ë a f sh a at f e** **BUZËÇAR•Ë I.**

buzëçélur *mb* Me buzët të çelura.

buzëçerép e mb (*Njeri*) buzëtrashë e buzëkërveshur; me buzë të trasha e të shtrembëruara.

buzëçerép i m sh ë ët Njeri buzëtrashë e buzëkërveshur; njeri me buzë të trasha e të shtrembëruara.

buzëçerép•e ja f sh e et f e **BUZËÇEREP I.**

buzëdálë *mb* (*Njeri*) me buzë të dala.

buzëdál•ë a f sh a at f e **BUZËDAL•Ë I**

buzëdál•ë i m sh ë ët Njeri me buzë të dala.

buzëdél•e ja f sh e et *bot* Luledhensh.

buzëdérk e mb A > **BUZËDERR.**

buzëdérk u m sh ë ët A > **BUZËDERR I.**

buzédérr e mb shar (Njeri) me buzë të trasha e të zgjatura si të dërrrit.

buzédérr i m sh ë ët shar Njeri me buzë të trasha e të zgjatura si të dërrrit.

buzédét i m sh e et Buzë deti; bregdet.

buzëdjegur mb

♦ (Njeri) me buzë të djegur.

♦ *fig* I zhuritur, që i është tharë buza për diçka. **buzëdjegur i m sh - it**

♦ Njeri me buzë të djegur.

♦ *fig* Njeri i zhuritur; me buzë të tharë për diçka. **buzëdjegur a f sh a at f e**

BUZËDJEGUR I. buzëdrëdhur mb

♦ Që i dridhen buzët (*nga frika, ngashërimi etj.*).

♦ *fig* Buzëhollë; nazeli; që përdredh buzët (*kur s'i pëlqen diçka a dikush*).

buzëdrëdhur mb > BUZËDREDHUR. [Dhembja më rrasët në gjoks buzëdrëdhur (GB).] **buzëdhëlpër mb A**

♦ (Njeri) me turp si të dhëlpërës.

♦ *keq* Dhëlparak; dredharak; hileqar.

buzëflorí mb (Vajzë) me buzë shumë të bukura.

buzëfrýrë mb (Njeri) me buzë të fryra.

buzëfrýrë a f sh a at f e BUZËFRYR•Ë I.

buzëfrýrë i m sh ë ët Njeri me buzë të fryra.

buzëfrýtë mb G > BUZËFRYRË.

buzëgajdhúr e mb A (Njeri) me buzë të trasha e të shëmtuara. **buzëgáll•ë a f krahin G** Hon i errët.

buzëgáz

I ndajf > BUZAGAZ.

II mb (Njeri) që i qesh buza; buzëqeshur. **Grua buzëgaz.**

buzëgáz i m Buzëqeshje.

buzëgún e mb Buzëvarur; i mërzhitur.

buzëgjátë mb (Njeri)

buzëhóllë mb

♦ (Njeri) me buzë të holla.

♦ *fig* (Njeri) me kërkesa të tepruara; që zgjedh shumë; që bën naze (*në të ngrënë*). **buzëhóll•ë a f sh a at f e BUZËHOLL•Ë I.**

buzëhóll•ë i m sh ë ët

♦ Njeri me buzë të holla.

♦ *fig* Njeri me kërkesa të tepruara, që zgjedh shumë, që bën naze (*në të ngrënë*). **buzëhúrpur mb (Njeri)** me buzë të thithura.

buzëjáshtë mb (Njeri) me buzë të zgjatura përpara; buzëpërveshur.

buzëjáshtë•ë a f sh a at f e BUZËJASHT•Ë I.

buzëjáshtë•ë i m sh ë ët Njeri me buzë të zgjatura përpara a të përveshura. **buzëkarafilë mb f** Buzëkuqe.

buzëkarafil•ë ja f sh e et Vajzë buzëkuqe si karafili. [A kan' uj' ata burime, ti moj buzkarafilja ime? (Pop).]

buzëkéq•ë ja f sh e et ikt K Peshk me kokë të madhe e buzë të trasha, me trup të trashë e të murrinë.

buzëkërvëshë mb G > BUZËKËRVESHUR.

buzëkërvëshët mb G >

BUZËKËRVESHUR. buzëkërveshur mb

♦ (Njeri) me buzë të kërveshura.

♦ *fig* I mërzhitur; buzëvarur.

buzëkjám•ë e *mb G (Njeri)* me pamje të përvajshme.

buzëkópur *mb*

♦ *(Njeri)* me buzë të plasaritura.

♦ *fig* Buzëplasur.

buzëkorítë *mb A* Buzëtrashë.

buzëkuléndër *mb f (Vajzë a grua)* me buzë të bukura.

buzëkúq e *mb (Vajzë a grua)* me buzë të kuqe.

buzëkúq i *m sh - të* Të kuq buzësh; laps i kuq për të lyer

buzët. **buzëkúq•e ja** ² *f sh e et* Vajzë a grua me buzë të kuqe.

buzëkúq•e ja ² *f sh e et ent*

♦ Tartabiqe.

♦ Mollëkuqe.

buzëkutí *mb (Vajzë)* me buzë të vogla e të rregullta si kuti.

buzëkutí a *f sh - të* Vajzë me buzë të vogla e të rregullta si kuti.

buzëkýçur I *mb*

♦ I heshtur; që nuk flet fare; që s'e hap gojën; që nuk nxjerr të fshehtë; gojëkyçur.

♦ *fig* I dëshpëruar, i pikëlluar.

II *ndajf* Pa folur fare, pa hapur gojën, gojëkyçur.

búz•ël la ¹ *f sh la lat* bot Prerje si buzë brenda disa luleve, zakonisht e varur dhe me shpor.

búz•ël la ² *f sh la lat* Vello e bardhë, me të cilën gratë mbulojnë një pjesë të fytyrës; shami koke grash prej një pëlhure të hollë.

búz•ël la ³ *f sh la lat* Napë për kullimin e gjizës, djathit

etj. **buzëlâng** *mb G (Vajzë a grua)* me buzë të njoma.

buzëlavác e *mb J*

♦ Buzëtrashë.

♦ *(Njeri)* me buzë të papastra, që ta pështiros. **buzëlavác** i *m sh ë ët J*

♦ Njeri buzëtrashë.

♦ Njeri me buzë të papastra, që ta pështiros.

buzëlavác•e ja *f sh e et J f e* **BUZËLAVAÇ I.**

buzëlépur i *m mjek* E çarë në buzën e sipërme, që mbetet që nga lindja; sëmundje që lë këtë shenjë.

buzëlezák u *m sh ë ët ikt* **BUZËMADH I.**

buzëlëshúar *mb >* **BUZËVARUR.**

buzëlídhur *mb* Gojëkyçur.

buzëlídhur a *m sh a at*

♦ *f e* **BUZËLIDHUR I. > BUZËKËRVESHUR.**

♦ *euf* E vdekur.

buzëlídhur i *m sh - it*

♦ Njeri që s'e hap gojën; njeri gojëkyçur.

♦ *euf* I vdekur.

buzëlúle *mb*

♦ *(Kafshë shtëpiake)* me buzë me njolla a me pika.

♦ Buzëburbuqe.

buzëlúm•ë i *m* Breg i lumit.

buzëlyer *mb (Grua a vajzë)* me buzë të lyera. **Shkollaret buzëlyera.**

buzëlláč e *mb krahin G (Njeri)* me buzë të trasha e të qullëta.

buzë•mádh mádhe *mb m sh mëdhénj, f sh mëdhá (Njeri)* me buzë të mëdha.

buzë•mádh mádhi ¹ *m sh mëdhénj mëdhénjtë* Njeri me buzë të mëdha.

buzë•mádh mádh² *m sh mëdhénj mëdhénjtë* ikt (*Oedalechilus labeo*) Peshk 10-25 cm i gjatë, me buzë të fryrë, që rri në grykëderdhjet e lumenjve dhe kanaleve të ujërave të zeza.

buzë•mádhe mádhja² *f sh mëdhá mëdhátë* *f e* **BUZË•MADH MADHI¹**.

buzë•mádhe mádhja² *f sh mëdhá mëdhátë* bot (*Ranunculus ficaria*) Bimë barishtore e ulët, me gjethe të tulta si zemër dhe lule të verdha me 10 petëla.

buzëmaví *mb*

♦ Me buzë të mavijosura (*nga të ftohtit a nga sëmundja*).

♦ *shar* (Njeri) i mbrapshtë, që s'i qesh buza.

buzëmaví a *m sh - të*

♦ Njeri me buzë të mavijosura.

♦ *shar* Njeri që s'i qesh

buza. **buzëmbërthýer** *mb*

♦ (*Njeri*) me buzë të mbyllura fort.

♦ *fig* (Njeri) që s'e hap gojën të flasë.

buzëmbërëmje *a f sh e et* Fillim i mbrëmjes.

buzëmëlçí *mb* (Njeri) me buzë të trasha e të mavijosura. **buzëmi** *mb A* (Njeri) me buzë shumë të holla. **buzëmjáltë** *mb*

♦ Që i ka buzët të lyera me mjaltë.

♦ *fig* (Vajzë) me buzë të bukura e të ëmbla.

buzëmpréhtë *mb* (Njeri) me buzë të holla, si të mprehta.

buzëmúshkë *mb* (Dhi) me buzë të gjera, ngjyrë kafe.

buzëmúzg u *m* Kohë kur nis të bjerë muzgu i mbrëmjes.

buzëngjítur *mb* (Njeri) me buzë të holla e si të ngjitura.

buzëngjýer *mb* Buzëlyer.

buzënxírë *mb*

♦ Me buzë të nxira (*nga të ftohtit a një goditje*).

♦ *fig* Shumë i vuajtur; që ka hequr shumë në jetë.

buzënxír•ë a f sh a at

♦ Grua a vajzë me buzë të nxira a të zeza.

♦ *fig* Grua a vajzë e vuajtur shumë.

buzënjómë *mb*

♦ (*Vajzë*) me buzë të njoma, të freskëta.

♦ I ngrënë e i pirë. **buzënjómur**

mb I ngrënë e i pirë.

buzëpagëzúar *mb* Buzëpaqeshur; që s'ka parë kurrë gëzim në jetë.

buzëpalósur *mb* (Njeri) me buzë të holla e të puqura fort njëren me tjetren.

buzëpaqëshur *mb*

♦ (*Njeri*) që s'i qesh buza kurrë.

♦ I vuajtur shumë në jetë.

buzëpélë *mb K* (Grua a vajzë) me buzë të trasha e të varura.

buzëpétull *mb* (Njeri) me buzë të holla e të shtypura.

buzëpërbúzë *ndaif* Deri në buzë. **Mbush buzëpërbuzë** mbush deri në

buzë. **buzëpërdredhur** *mb keq* Nazetar; që përdredh buzët për çdo gjë;

buzëhollë. **buzëpërrjëçë** *mb*

♦ (*Njeri*) me buzë të dala.

♦ *bis* Llafazan.

buzëpërmjáltur *mb* (Njeri) që gëzon të mirat e punës së vet.

buzëpërthýer *mb* > **BUZËPËRVESHUR**.

buzëpërvëshur

I mb (Njeri) me buzë të trasha e të përveshura nga jashtë.

II ndajf fig (Flas) me mospërfillje; vrazhdë.

buzëpërvëshur a f sh a at

♦ Grua a vajzë me buzë të trasha e të përveshura nga jashtë.

♦ *fig* Grua a vajzë e vrazhdë.

buzëpërvëshur i m sh - it

♦ Njeri me buzë të trasha e të përveshura nga jashtë.

♦ *fig* Njeri i vrazhdë; mujshar.

buzëpërvëlúar mb

♦ (Njeri) me buzët të djegura nga diçka shumë të nxehtë.

♦ *fig* (Njeri) i vuajtur shumë për diçka; i djegur për dikë a diçka; buzëpjekur.

buzëpërvjélur mb (Njeri) me buzë të përveshura nga jashtë.

buzëpíte mb

♦ (Grua a vajzë) me buzë të holla.

♦ *fig* Nazemadhe.

buzëpjékur mb > BUZËPËRVËLUAR.

buzëplasarítur mb (Njeri) me buzë të plasaritura (nga *ethet etj.*).

buzëplásj•e a f sh e et Kokëçarje e madhe; telash, punë e vështirë që ta pëlçet buzën.

buzëplásur mb

♦ (Njeri) i vuajtur shumë në jetë; që s'i qesh buza nga vuajtjet; i hidhëruar.

♦ (Njeri) i dëshiruar për diçka; buzëpjekur.

buzëplótë mb (Njeri) me buzë të mbushura.

buzëprérë mb (Njeri) me buzën me shenjë të prerë;

buzëçarë. **buzëpúqj•e a f tek** Puthitje buzë më buzë (*e detaleve*). **buzë•pýll pýlli m** Vend pranë pyllit.

buzëqárë mb I përloshur; me buzët të mbledhura gati për të qarë.

buzëqépur mb (Njeri) që nuk nxjerr fjalë nga goja; i heshtur; buzëlidhur;

gojëkyçur. **buzëqepurác e mb (Njeri)** me buzë të dala; buzëdalë.

buzëqershí mb poet (Vajzë) me buzë të bukura e të kuqe si qershí.

buzëqershí a f sh - të poet Vajzë me buzë të bukura e të kuqe si qershí.

buzëqésh a ur

I jokal

♦ Vë buzën në gaz; qesh lehtë duke lëvizur pak buzët; nënqesh. **Buzëqesh ëmbël (lehtë, hidhur, me pahir).** [fëmijë që buzëqesh mbi krahun e nënës kur pret (JG).] [Më buzëqeshnin/ Por unë e díja/ Buzëqeshja e hyjnive ka brenda mashtrim (GB).]

[Çelësi ishte ngjyer me të kuq buzësh dhe ajo buzëqeshi përpara se ta fshinte. (IK).]

♦ *veta III fig* Del, shfaqet me një pamje të gëzueshme e të këndshme. **Buzëqesh dielli (hëna). Buzëqesh natyra (pranvera).**

II kal veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) fig Më del përpara si diçka e bukur dhe e gëzuar; më afrohet si diçka premtuese duket sikur do t'ia arrij, më bëhet i mundshëm (për fitoren, suksesin etj.). **Më buzëqesh fati** më ecën (më shkon mbarë) në jetë.

buzëqéshj•e a f sh e et

♦ Vënie e buzës në gaz; nënqeshje.

♦ Lëvizje e lehtë e buzëve, që shpreh ndjenja a gjendje të ndryshme shpirtërore si gëzim, kënaqësi, qesëndi, tallje etj. **Buzëqeshje e çiltër (e dliërë). Buzëqeshje e lehtë (e ëmbël, tallëse, e djallëzuar). E priti (e përshëndeti) me buzëqeshje.** [Më buzëqeshnin/ Por unë e díja/ Buzëqeshja e hyjnive ka brenda mashtrim (GB).]

buzëqéshtë mb > BUZËQESHUR.

buzëqéshur

I mb Që buzëqesh; që është me buzë në gaz.

II ndajf Me buzëqeshje; duke buzëqeshur; me buzë në gaz; me gëzim.
buzëqíell i m libr Buzë a skaj i qiellit.

buzëqúmësht mb

♦ **I** parritur; që është ende fëmijë.

♦ *mospërf* **I** papjekur e pa përvojë; që s'është bërë ende për t'u përfillur.

buzërulím i m tek Zgjerim i buzëve (*të tubave etj.*).

búz•ërr rra¹ f sh a at Dhi me buzë të bardha.

búz•ërr rra² f bis Puçërr në buzë prej etheve.

buzërrëshkët mb > BUZËRRESHKUR.

buzërrëshkur mb (*Njri*) me buzë të tharë prej sëmundjes. **buzërríp•ë a f sh a at**

♦ Shpat shumë i pjerrët; skërkë.

♦ Shembëtitirë; rrëzimë.

buzërrí a m veter krahin G Sëmurje e berrave nga buxrra.

burërróke mb krahin G (*Dhi*) me shenjë të bardhë rreth buzëve.

burërrók•e ja f sh e et krahin G Dhi me shenjë të bardhë rreth buzëve.

buzësúmbull a f sh a at Shishe e rumbullakët, me grykë të ngushtë për pije.

buzëshégë mb (*Grua a vajzë*) me buzë të kuqe si shega.

buzëshég•ë a f sh a at Grua a vajzë me buzë të kuqe si shega. **buzësheqér e mb** (*Njeri*) gojëmbël

buzëshkrúmb mb (*Njeri*) me buzë shkumb nga etja. > **BUZËPJEKUR.**

buzëshqér•e ja f sh e et > BUZËSHQERRË.

buzëshqjérrë mb *A* Llafazan i keq.

buqëshqýer mb (*Njeri*) me buzë të hapura, si të shqyera.

buzështrémber mb (*Njeri*) me buzë të shtrembra; që shtrembëron buzët (*kur s'i pëlqen diçka*).

buzështrémber i m sh - it *Njeri* me buzë të shtrembra; që shtrembëron buzët (*kur s'i pëlqen diçka*).

buzështrémber ra f sh ra rat Grua a vajzë me buzë të shtrembra, që shtrembëron buzët (*kur s'i pëlqen diçka*).

buzështrémbet mb G > BUZËSHTREMBËR.

buzëták u m sh ë ët ikt K (*Chonrostoma nasus ohridanus*) Peshk i ujërave të ëmbla, i ngjashëm me krapin e me kokë të mprehtë si të ngjalës, me kurriz të murrinë, bark të bardhë e me pika, që e ka mishin të shijshëm, por me shumë hala.

buzëtâmbël mb G > BUZËQUMËSHT.

buzëtérur mb > BUZËTHARË.

buzëtráshë mb (*Njeri*) me buzë të trasha.

buzëtrásh•ë a f sh a at (*Grua a vajzë*) me buzë të trasha.

buzëtrásh•ë i m sh ë ët *Njeri* me buzë të trasha.

buzëtrëndafil e mb poet (*Vajzë*) me buzë të bukura, të kuqe si trëndafil.

buzëtúl mb (*Njeri*) me buzë të trasha, gjithë tul.

buzëthárë mb (*Njeri*) me buzë të thara nga etja, vapa etj.

buzëthátë mb

♦ (*Njeri*) me buzët të thata.

♦ *fig* Që s'ka asgjë, që s'ka të vërë gjë në gojë.

buzëthí mb Buzëderr; buzëtrashë.

buzëthinëshë mb G Grua a vajzë me buzë të trasha si të derrit.

buzëthíthur mb (*Njeri*) me buzë të thithura (*nga dobësia*).

buzëthýer mb (*Enë*) me buzën të thyer.

buzëváj•ë *a f sh a at vjet Sneak.*

buzëvárë *mb G > BUZËVARUR.*

buzëvarur

I mb I mërzhitur; i zemëruar e i pakënaqur.

II si ndajf Me buzë të varura nga mërzia; pa dëshirë. [**Luli dëgjonte buzëvarur.** (IK).]

buzëvár *i m libr*

♦ Buzë e varrit.

♦ Prag i vdekjes.

buzëvíç *e mb mospërf (Njeri)* buzëtrashë; me buzë të trasha. **buzëvíç** *i m sh ë ët* Njeri buzëtrashë; me buzë të trasha. **buzëvíç•e** *ja f sh e et f e BUZËVIÇ I.*

buzëvjérrë *mb G* Buzëvarur; i mërzhitur.

buzëvjérrtas *ndajf G* Me pamje të mërzhitur; buzëvarur.

buzëvrër *mb*

♦ I hidhëruar nga një fatkeqësi; i helmuar.

♦ Që flet gjithnjë keq për të tjerët, që nxjerr vrer nga goja; gjuhëhelm.

buzëvýshkur *mb (Njeri)* me buzë të vyshkura (*nga mosha, sëmundja*).

búžëz *a¹ f sh a at veter*

♦ Sëmundje e kafshëve, sidomos e bagëtisë së imët, që shfaqet me disa puçrra në buzë.

♦ Puçrra që dalin në buzë të bagëtisë nga kjo sëmundje.

búžëz *a² f sh a at* Rrjetë e vogël prej litari, që u vihet qeve në gojë gjatë punës që të mos bëjnë dëme. > **HUNDËZ A.**

buzëzé•ë *a f sh a at*

♦ (*Grua a vajzë*) me buzë të zeza, të lyera me kalem të zi.

♦ *fig* Që s'i qesh buza.

♦ *fig* Fatzezë; fatkeqe.

búžëz•ë *a f sh a at zvog e BUZ•Ë A.* [**Vashë bukurosh'e bariut! që vjen me llërë përveshur,/ Me zemërë të dëfryer e me buzëzë të qeshur** (NF).]

buzë•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza*

♦ (*Njeri*) me buzë të zeza.

♦ (*Kafshë*) me turi të zi.

♦ *fig* (*Njeri*) që s'i qesh buza.

♦ *fig* Fatzi; fatkeq.

buzëzí *u m sh nj njtë*

♦ *Njeri* me buzë të zeza.

♦ *fig* *Njeri* që s'i qesh buza.

♦ *fig* *Njeri* fatzi, fatkeq.

buzgánd•e *ja f sh e et kopsht* Dardhë plot lëng e aromë.

buzík *u m sh ë ët* Qen me buzë të zeza.

buzikát•ë *a f sh a at A* Shuplakë a pëllëmbë fytyrës.

buzín•ë *a f sh a at* Bordurë.

buzíq *e mb K*

♦ (*Fëmijë*) buzarak.

♦ (*Fëmijë*) që bën hundë,

naze. **buzíq** *i m sh a at K*

♦ Fëmijë buzarak.

♦ Fëmijë që bën hundë, naze.

búžje *mb (Tavë gatimi)* me buzë të gjera. **búžj•e**

a f sh e et Tavë pjekjeje me buzë të gjera.

buzlíe *mb kopsht (Mollë)* e athët, që të mbledh gojën.

buzlí•e ja f sh e et kopsht Mollë e

athët. **buzm i**¹ m sh e et

♦ Trung i drurit të prerë; kërcu i madh; kërcëp.

♦ fet Kërcu që vihet në oxhak natën e Krishtlindjes. **Nata e buzmit.**

♦ Caran i vatrës.

buzm i¹ m sh e et tek Bllok i kudhrës së farkëtarit.

búzo ja² m sh - t keq Njeri me buzë të trasha të shëmtuara.

búzo ja² m sh - t Kafshë mashkull me njollë të bardhë ose të zezë në buzë.

buzóç e mb keq (Njeri) buzëtrashë; buzëmadh; me buzë të shëmtuara. > **BUZAÇ E.**

buzóç i¹ m sh ë ët ikt (*Chelon labrosus*) Qefull me pesë deri shtatë vija gjatësore në trup e me buzë të dala. > **VIJOSH I.**

**

buzoç bari ikt (*Coris julis*) Qefull i Mesdheut, deri 25 cm i gjatë, me shirit të kuqërremë në mes të dy shiritave jeshilë, dhe me bark të bardhë.

buzoç i gjelbër ikt (*Labrus viridis*) Qefull i Atlantikut Lindor dhe Mesdheut, deri 45 cm i gjatë, me luspa të kuqërreme e të gjelbra.

buzoç i hirtë ikt (*Symphodus cinereus*) Qefull i Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi, deri 15 cm i gjatë, me luspa të kuqërreme dhe cirka të hirta.

buzoç i kuqërremë ikt (*Crenilabrus cinereus*) > **BUZOÇ I HIRTË.**

buzoç i zi ikt (*Crenilabrus quinquemaculata* Risso) Qefull i Atlantikut, Mesdheut dhe Detit të Zi, rreth 15 cm i gjatë, me luspa të kuqërreme dhe pika të zeza.

buzoç pikalosh ikt (*Labrus bimaculatus*) Qefull i Atlantikut Lindor dhe Mesdheut, deri 25 cm i gjatë, me luspa të kuqërreme, me pika të zeza e jeshile të errët.

buzoç rëre ikt (*Acantholabrus palloni*) Qefull i Atlantikut Lindor dhe Mesdheut, deri 25 cm i gjatë, me luspa të kuqërreme, me pulla të bardha.

buzóç i² m sh ë ët keq Njeri buzëtrashë, buzëmadh, me buzë të shëmtuara. > **BUZAÇ I.**

buzodhëmbór e mb gjuh (*Bashkëtingëllore*) e shqiptuar me dhëmbët e sipërm të mbështetur në buzën e poshtme (f, v).

buzodhëmbór•e ja f gjuh Bashkëtingëllore e shqiptuar me dhëmbët e sipërm të mbështetur në buzën e poshtme (f, v).

buzój i¹ m sh - t Njeri buzëtrashë.

buzók² ndajf Me hamendje; afërsisht.

buzók² ndajf K Fort; me forcë.

buzoqiellëzór e mb gjuh (*Tingull*) i shqiptuar me pjesëmarrjen e buzëve dhe qiellzës.

buzór e mb gjuh (*Bashkëtingëllore*) e shqiptuar me pjesëmarrjen e buzëve.

buzór e ja f sh e et Bashkëtingëllore e shqiptuar me pjesëmarrjen e buzëve.

buzóre t f sh bot (*Labiatae*) Familje bimësh barishtore ose shkurre me gjethe të bashkuara, ku bëjnë pjesë borziloku, rigoni, sherbela, rozmarina, livanda etj.

buzótë mb Buzëtrashë; buzak.

buzót•ë a f sh a at Njeri buzëtrashë, buzak.

buzták u m sh a at ikt (*Tinca tinca*) Peshk deri 70 cm i gjatë, i ujërave të ndenjura ose me rrjedhë të butë, me shtrat balte e bimësi të pasur.

buztór e mb > **BUZOR E. Tingull buztor.**

buzúk u¹ m sh ë ët muz Vegël me tela, me bisht të shkurtër e kasë të madhe, e përhapur kryesisht në Greqi.

*

I bie buzukut tll Flas shumë e në tym, pa ma vënë veshin kush; i bie legenit. **buzúk u**² m sh ë ët

♦ Njeri gojëmadh e buzëtrashë si ujku.

♦ keq Budalla.

buzukián e mb I Buzukut; karakteristik për mënyrën e të shkruarit të Buzukut. [leksiku dhe semantika buzukiane që nden "Meshari" ... jep shteg për të menduar për një zanafillë të mundshme të Gjon Buzukut pikërisht nga ndonjë vis veriperëndimor (GjSh).]

buzhég•ë a f sh a at Përbindësh.

buzhél e mb

♦ (Njeri) i trashë e i fryrë nga trupi.

♦ (Fëmijë) kolopuç.

♦ *keq* (Njeri) trashaman;
kokëtrashë. **buzhél i m sh a at G**

♦ Bushiq; dumë; njeri i trashë e i fryrë nga trupi.

♦ *keq* Njeri trashaman, kokëtrashë.

buzhél•ë ja f sh e et G f e BUZHEL I.

buzhél•ë a f sh a at Flluskë në lëkurë nga ethet ose djegia.

buzhél•ë a f sh a at tek Turjelë e madhe për të hapur vrima në dru, që punohet me të dyja duart.

búzh•ë a f sh a at Gargarë.

buzhgár•ë ja f sh e et G Lëvozhgë groshe, bathe etj.

buzhík u m A Mjekër e vogël.

buzhól i m sh ë ët ikt Krap.

buzhurík•ë a f bot K (*Celiosa cristata*) Bimë barishtore njëvjeçare e viseve të ngrohta, me kërcell të butë deri 30 cm të lartë, me lule të verdha që ngjajnë si lafshë gjeli. > **LAFSHË GJELI.**

buzhXHárre t f sh krahin G Lëvozhga groshësh, bathësh, etj.

bxhâ (me) kal na - krahin G E bëj gjithë jargë (*dikë, diçka*).

bxhâj kal krahin G > BXHA (me).

by onomat Bërlykje e qeve.

bybér i m gjell krahin G > BIBER I; PIPER I.

bybérc•ë a f sh a at krahin G Shishe piperi.

bybrék u m sh ë ët G Veshkë; bumbrek.

byc i m sh a at Puçërr me qelb sa një kokërr elbi, që del në kapakun e syrit në rrëzë të qerpikëve. > **ASKATH I; ELBTH I; KATH I.**

byç mb shar krahin G (Njeri) i trashë nga trupi e koka.

byç i m sh a at shar krahin G Njeri i trashë nga trupi e koka. > **PYÇ**

I. býç•ë a f sh ë ët fëm Prapanicë; bythë.

býçkas ndajf (Eci) rëndë; pa kujdes.

býçk•ë a f sh a at J zvog e **BYTH•Ë A.**

byfték u m sh ë ët ushq krahin > BIFTEK

U. býg•ë a f sh a at Varg me gjethe duhani.

byk si kallëzues

♦: **E bëj copë e byk** e bëj copë e thërrime; e thërrmoj; e bëj pluhur.

*

Bëhem byk Lodhem shumë; dërrmohem e copëtohem; vritem shpirtërisht. **I bëj byk paratë** I shpenzoj të gjitha paratë.

E bëj byk E prish, e shkatërroi krejt; e zhdruk, e përlaj; e munda keq dikë, e dërrmoi fare, e bëri hi e pluhur.

Është byk ¹ Është krejt pa vlerë; është i kalbur. **byk u** ¹ **m sh ra rat**

♦ **Kashtë** e imët dhe e copëtuar, që del nga shirja e nga pastrimi i të lashtave etj. dhe që përdoret si ushqim për kafshët, për shtroje etj. **Byk i trashë. Byk gruri** (elbi, tërshëre, orizi, liri).

- ♦ Pluhur i imët që del nga sharra, kalbëzimi i drurit etj.
- ♦ *keq* Njeri a send pa vlerë, që s'hyn në punë; mbeturinë e padobishme. **Kashtë e byk.**

*

Ndaj bykun (kashtën) nga kokrrat > NDAJ BYKUN NGA GRURI.

Ndaj bykun nga gruri Ndaj a dalloj të pavlefshmen nga e vlefshmja; veçoj të keqen nga e mira; ndaj shapin nga sheqeri.

**

Byku i Kumbarës *bis astr* Kashta e Kumtrit.

byk u² *m na nat krahin G* Llocë; baltë e trashë.

býk•em *vetv a ur* Hutohem; më bëhet koka dhallë. **býk•ë a f sh a at krahin G** Kashtë.

bykëlina t f sh Byk i mbetur në lëmë pas shirjes së të lashtave; bykra.

bykëzím i m sh e et Mbathje me byk e pemëve, që të ruhet lagështia, të plehërohet toka dhe të pengohet zhvillimi i barërave të këqija.

bykëz•óhet *pavet dhe pës e* **BYKËZ•OJ.**

bykëz•ój kal óva úar Mbath me byk (*pemët*).

bykëzúar (i e) mb (Pemë) e mbathur me byk.

byklíme t f sh krahin G > BYKËLINA T.

bykós kal a ur > BYKËZ•OJ.

bykós•et - (u) ur *pavet dhe pës e* **BYKOS.**

bykósj•e a f **BYKËZIM.**

bykósur (i e) mb > BYKËZ•OJ.

byl i¹ *m sh a at* Kuqal.

byl i² *m sh a at keq* Bilmez; kaqol.

bylbér i m sh a at G > YLBER I.

bylbýl e mb G Shumë i pastër. **Grue bylbyle.**

bylbýl i m sh a at G Bilbil.

bylbylím i m G

- ♦ Të kënduarit si bilbil.

- ♦ *tall* Lëshim i tepruar i gjuhës.

bylbyl•ój jokai G > BYLBYL•UE

(me). bylbyl•úe (me) jokai óva úe G

- ♦ Këndoj si bilbil.

- ♦ *tall* E lëshoj tepër gjuhën.

bylbyr•ón jokai G > BYLBYR•UE (me).

bylbyr•úe (me) jokai óva úe G Këndoj bukur, si bilbil.

bylínë t m sh ant Fis ilir i krahinës së Atintanisë. [**“Pas Epidamnit dhe Apollonisë gjer në malet Keraune banojnë bylinët, taulantët, parthinët e brygët; aty afër janë edhe minierat e argjendit në Damastion (AK).”**]

bylión e mb ant I fisit ilir të bylionëve. **byliónë**

t m sh ant Fis ilir mbi lumin e Vjosës.

bylkëzím i m sh e et *bujq* Mbathje e rrënjëve të pemëve me byk.

bylkëz•ój kal óva úar *bujq* Mbath me byk (*rrënjët e pemëve*).

bylkëzúar (i e) mb *bujq* (*Rrënjë peme*) e mbathur me byk.

býlme si mb ndërt: Tullë bylme tullë e vendosur më këmbë për së gjeri.

býlm•e ja¹ *f sh e et ndërt* Mur ngarës me tulla bylme.

býlm•e ja² *f sh e et* Rrobë nën samarin ose shalën e kalit etj. **bylmét i m sh e et ose ra rat > BULMET I.**

bylmetór•e ja f sh e et > BULMETOR•E JA.

bylmét•em *vetv > BULMET•EM.*

bylmétsh•ëm (i) me (e) mb > BULMETSH•ËM (i) ME (e).

bylméz e mb bis G > BILMEZ E. [porse kah "strategjia" - që do me thanë per dirigjimin konstruktiv të një populli, e aq ma tepër të një kombi - ai s'merr vesh asgja, s'ka kurrfarë haberi, asht bylmez e malok e asht fare bosh. (KM).]

bylm•ój kal óva úar > MËLK•OJ.

bylýç i m sh ë ët ikt. > MLYSH I.

bylýk u¹ m sh ë ët vjet

♦ hist Njësi me 100-250 ushtarë në Perandorinë Osmane.

♦ Turmë.

♦ Hordhí.

♦ Tufë kafshësh.

♦ Grup sendesh.

bylýk u² m vjet Moshë madhore. **Bie në bylyk** vij në moshë; bëhem burrë.

bylýk u³ m sh ë ët Kaptell i samarit.

bylykbáš i m sh ë ët hist Komandant bylyku në ushtrinë osmane, i ngarkuar me ruajtjen e rendit.

bylýk•e ja f sh e et K Dele që i prin tufës.

bylýr i m sh e et J

♦ Kristal.

♦ > **BILUR I.**

bylyrít jokál i ur veta III K (Gjedhi) bërlyket; buluret. **bylyzyk u m sh ë ët > BYZYLYK U.**

bym onomat Zhurmë e diçkaje a dikujt që rrëzohet; zhurmë e plasjes. > **BUM.**

bym•éhet vetv ýe (u) ýer

I veta III

♦ fiz (Një trup) rrit vëllimin pa ndryshuar vetitë.

♦ (Fytyra) fryhet; ënjtet; (damar) i kërcyer.

♦ (Lumi) fryhet; vjen; mbushet breg më breg.

II pës e BYM•EJ.

bym•éj kal éva ýer fiz Ia rrit vëllimin (një trupi) pa ia ndryshuar vetitë.

bymés•ë a f sh a at Bymim.

bymím i m fiz Rritje e vëllimit të një trupi pa ndryshuar vetitë. **Bymimi i ujit gjatë kthimit në akull.**

bymýer (i e) mb

♦ fiz (Trup) që e ka rritur vëllimin pa ndryshuar vetitë.

♦ (Fytyrë) e ënjtur; e fryrë; (damar) i kërcyer.

♦ (Lumë) i fryrë; i mbushur breg më breg.

bymýes e mb (Agjent, veprim) që shkakton bymim.

bymýesh•ëm (i) me (e) mb fiz Që mund të

bymehet. **bymyeshmëri a f fiz** Aftësi bymyese.

by•n jokál ri rë veta III (Lopa etj.) bërlyket; buluret.

býp•e ja f sh e et Këmborë e dashit ose cjamin që i prin tufës. > **BUQ•E JA.**

býqe t f sh krahin G BYK U.

byr krahin G > BYR•Ë (me)¹.

byr i¹ m sh ë ët zool krahin G (Talpa) Urith.

byr i² m sh a at Puçërr.

býra-býra² ndajf bis G Gjithë vrima.

býra-býra² ndajf G Gjithë prigje dheu të ngritur nga urithi. **byrát jokál krahin G > BYRAT•Ë (me).**

byrát•em vetv krahin G > BYRAT•Ë (me u).

byrát•ë (me) *jokal i ë veta III krahin G (Gjedhi)* bërlyket; buluret.

byrát•ë (me u) *vetv - (u) ë krahin G* Pranoj ftesën për të ngrënë me dikë.

byrátj•e a f *krahin G* Pranim i ftesës ftesën për të ngrënë te dikë.

byrazér i m sh ë ët bis

♦ Vëlla.

♦ Shok; mik. [- **Nuk kuptoj ç'do të thuash me këto fjalë koti, byrazer.**

(ED)] **byrazérk•ë a f sh a at bis**

♦ Motër.

♦ Shoqe; mike.

býrd•e ja ¹ *f sh e et krahin Paravithe; vithanike (e kalit).*

býrd•e ja ¹ *f sh e et krahin vjet* Perçe.

byrdí a f sh - të vjet Urdhër.

byréçk•ë a f sh a at ushq Byrek i vogël në trajtë katrori a trekëndëshi. **byredék ndajf vjet K** Krejt; fund e krye; tërësisht.

byrék u ¹ *m sh ë ët ushq* Gatesë me petë të ndera në tepsi e të mbushura shtresa-shtresa me mish të grirë ose djathë, vezë, presh, spinaq etj. dhe që piqet në furrë. **Petë byreku.**

byrék u ² *m sh ë ët G* Puçërr e kuqe.

byrekáq•e ja f kryes sh ushq Byrek i vogël në trajtë katrori a trekëndëshi.

byreksheqér i m sh e et ushq Gatesë e bërë zakonisht me miell misri, të përzier me gjalpë e me sheqer, të nderë në tepsi e të pjekur në furrë.

byrekshítës i m sh - it Ai që shet byrekë.

byrekshítës•e ja f e **BYREKSHITËS I.**

byrektór•e ja f sh e et Dyqan ku bëhen e shiten byrekë.

byré•ë a f sh a at kim Tub qelqi i shkallëzuar me rubinet në krye, për matjen e sasisë së lëngut ose të gazit.

býr•ë (me) ¹ *jokal a ë krahin G*

♦ Pranoj ftesën për të ngrënë a për të bujtur (*te dikush*).

♦ Shkoj për darkë a për të bujtur (*te dikush*). **Byrni tek unë sonte!** urdhëroni për darkë tek unë sonte.

býr•ë (me) ² *kal a ë krahin G* Shpoj.

býr•ë (me) ³ *kal a ë G*

♦ E duroj (*dikë*).

♦ Arrij ta bëj (*diçka*); kryej; mbaroj. **S'ia byra dot.**

býr•ë (me u) *pavet - (u) ë G; S'byret kështu jeta* nuk kalohet (shtyhet) kështu

jeta. **býr•ë a** ¹ *f sh a at* Pìrg i vogël dheu i ngritur nga urithi.

býr•ë a ² *f sh a at bis G* Vrimë;

bìrë. **býri kr thj e** **BY•N.**

byrík u m sh ë ët tek Tub kondensimi i kazanit të rakisë.

byrík•ë a f sh a at ushq Pjesë mishi nga barku i kafshës.

byrm *pasth G* Bujrëm; urdhëro(ni). [**e kanë lshue kushtrimin në Krahinë:/ - Byrm, kush t'duesh me ngranë, me pi,** (CV).]

byrmág•ë a f sh a at K Pah mielli i ngjitur në faqet e mureve të mullirit të

drithit. **byró ja f sh - të**

♦ Grup njerëzish të zgjedhur në krye të një komiteti ose të një organizate politike e shoqërore, që udhëheqin veprimtarinë e komitetit a të organizatës për një periudhë të caktuar. [**Në mesditë Byroja politike u mblodh./ Vallë çka ndodhur në kufijtë veriorë** (IK).]

♦ Grup specialistësh që drejton veprimtarinë tekniko-shkencore në një ndërmarrje, udhëheq e kontrollon një veprimtari të caktuar në një institucion shtetëror ose është ngarkuar të

studiojë një çështje me rëndësi. **Byroja teknike (teknologjike). Byroja e projektimit (e çmimeve).**

Byroja Federale Organ për hetimin e krimit dhe i kundërzbulimit brenda SHBA-së. **byrokrát i m sh ë ët > BUROKRAT I.**

byrokrací a f sh - të > BUOKRACI

A. byrúm pasth > BUJRËM.

byrykát•et vetv veta III G > BYRYKAT•Ë (me u).

byrykát•ë (me u) vetv - (u) ë veta III G (Gjedhi) bërluket; myet; bën myyy **byrykátj•e a f sh e et G** Bërlykje e gjedhit.

byrylég•et vetv - (u) ur Ç (Gjedhi) bërluket; muet; bën myyy. **byrynxhýk u m sh ë ët vjet** Fill ari për qëndisje.

byryshkám•ë a f sh a at K > BYRYKATJ•E A.

byryt•et vetv - (u) ur veta III (Gjethi) bërluket; muet; bën myyy. **bysh•k ku m sh qe qet** Pyll në shpat të malit.

byteví ndajf vjet Krejt; plotësisht; fund e krye.

bytërí•n jokál u rë veta III (Gjedhi) bërluket; muet; bën myy.

bytyčës e mb I Bytyçit; që ka të bëjë me Bytyçin, me banorët a vendësit e tij.

bytyčës i m sh - it Banor a vendës i Bytyçit.

bytyčës•e ja f sh e et f e BYTYČËS

I. bytyčían e mb BYTYČËS E.

bytyk•ë a f sh a at G Bark; zhabë e barkut.

bytým ndajf vjet Krejt; tërë. [gjogi të shkretin sot te e ka qitë,/ bytym gjak shtatin tek ia ka ba (CV).]

bytýn ndajf vjet Krejt;

plotësisht. **bytyntë (i e) mb vjet**

♦ I sheshtë, i rrafshët. **Vend i bytyntë.**

♦ I pëbërë prej një cope të vetme; njëpjesësh, i njëjtë. **Pllakë e bytyntë. Prag i bytyntë.**

♦ fig I trashë nga mendja, budalla; tutkun.

byth- fjalëform.

bythabráš e mb krahin G (Njeri) që i shkon puna mbrapsht.

býtha- býtha ndajf krahin G Pa u ndarë; gjithmonë bashkë.

bythacák e mb (Njeri) bythëmadh e trupshkurtër.

bythacák u m sh ë ët Njeri bythëmadh e trupshkurtër.

bythacák•e ia f sh e et Grua a vajzë bythëmadhe e

trupshkurtër. **bythác i m sh ë ët** Kuti duhani.

bythác i m sh ë ët G Bythëmadh; bythëtrashë.

bythacók e mb (Njeri) që shkon i paftuar në gosti.

bythacók e mb (Njeri) bythëmadh.

bythacók e mb (Njeri) që s'ia mban bytha; tutës; trembës.

bythacók u m sh ë ët G Njeri që shkon i paftuar në gosti. > **BARKAÇOK U; BYTHEC I; SHTUNAK U.**

bythacók u m sh ë ët G Njeri bythëmadh.

bythacók u m sh ë ët G Njeri që s'ia mban bytha; tutës; trembës. **bythadrít•ë a f sh a at bis ent A** Xixëllonjë.

bythák u m sh ë ët Kërcu a cung druri.

bythák u m sh ë ët bujq Gjethe duhani që del rrëzë kërcellit.

bythakréj ndajf Duke u rrokullisur kokë e këmbë; rrokullimthi. **Bie**

bythakrej. bythambrápas ndajf > BYTHËPRAPTAS.

bythambrápsht ndajf Praptas; praptazi; bythambrapas; bythëprapë. > **BYTHËPRAPTAS.**

bythambýthë ndajf Ngjitur pas njëri-tjetrit.

bythapráps kal a ur E shtrëngoj (*dikë*) të tërhiqet bythëpraptas.

bythán•ë a f sh a at Filiz që del në rrënjët e pemëve si kumbulla, fiku, mani etj. **bythapráps•em a (u) ur**

I *vetv* Shkoj praptas; tërhiqem duke ecur mbrapsht.

II *pës e* **BYTHAPRAPAS.**

bythapráptas ndajfshih

BYTHËPRAPTAS. bythár i¹ m sh ë ët *vulg*

Byths; pederast. **bythár i² m sh ë ët** >

BYTHÇ•E JA. bytharák e mb Bythëmadh.

býthas¹ ndajf bis

♦ Praptas; bythëpraptas.

♦ Ndenjur në bythë.

♦ (*Fëmija tërhiqet*) me të ndenjurat përtokë.

býthas¹ ndajf: **Luajmë bythas** luajmë duke ę shtyrë njëri-tjetrin me bythë. **bythásh e mb** > **BYTHËSHTREMBËR.**

bythashtrémas ndajf (*Eci*) duke tundur bythët shtrembër.

bytház ndajf krahin G > **BYTHAS; BYTHAZA.**

bytháza ndajf krahin G Rrëshqanthi; duke u zvarritur me me të ndenjurat përtokë.

bythc i m sh a at G Pjesë e prapme e pantallonave.

bythcák u¹ m sh ë ët krahin G Vatë nën xhubletë për të ruajtur formën.

bythcák u² m sh ë ët krahin G Fundak.

bythcák u³ m sh ë ët krahin G Njeri shumë i shkurtër; cicërmicër.

bythcák•e ia f sh e et krahin G Grua shumë e shkurtër.

býthc•ë a f sh a at Bisht i cigares.

býthç i m sh a at

♦ Bythë lisi.

♦ Rrënjë e të lashtave të korrura.

♦ Bisht cigareje.

býthça t f sh krahin G

♦ Pjesë të drurit që mbeten pa djegur kur shuhet zjarri.

♦ Bishta cigaresh.

bythçák u m sh ë ët Pjesë e prapme e tirqve.

býthç•e ja f sh e et

♦ Gjethe duhani që del rrëzë kërcellit.

♦ Bisht. **Bythçe cigaresh.**

bythé ja f sh - të Byrde e vitheve të kalit.

bythec e² mb përçm (Njeri) frikës.

bythec e³ mb përçm (Njeri) bythëtul.

bythec e⁴ mb përçm (Njeri) shkurtabiq.

bythec e⁵ mb përçm (Njeri) bythar; që i bie bythës.

bythéc i¹ m sh ë ët etn Mik mbas miku; mik mbas vedi; mik që shkon në një shtëpi të huaj pa u thirrë, por i marrur prej miku tjetër të thirrur; këtij mikut "të dytë" i bëhet nderim i veçantë në atë shtëpi.

bythéc i² m sh ë ët K Njeri bythëtul.

bythéc i³ m sh ë ët përç krahin G Shkurtabiq.

bythéc i⁴ m sh ë ët përç krahin G Bythar; byths.

bythéc i⁵ m sh ë ët krahin G Pjesë e prapme e tirqve. > **BYTHÇAK U.**

bythéc i⁶ m sh ë ët krahin G Frikacak; tutës.

bythéc i⁷ m sh ë ët krahin G Jastëk i vogël që vihet në shkam a karrige për t'u ulur butë në të. **bythéc i⁸ m sh ë ët krahin G** Secili prej rripave në vithe të kalit të karrocës.

bythéc i⁵ m sh ë ët krahin G
Trakalicë. bythéc•e ja f sh e et

- ♦ Byrde e vitheve të kalit.
- ♦ Pece përmbi shpërganj në të ndenjurat e foshnjës. > SHTYTK•Ë A.
- ♦ Arnë përfocuese e ndenjësve të pantallonave.

bythekrýe

I mb Shumë të lidhur; të pandarë.

II ndajf

- ♦ Pa u ndarë.
- ♦ Me rrëmujë; pa ditur ku është kryet e ku janë këmbët.

bythemkrýe ndajf krahin > **BYTHEKRYE.**

bythéz•ë a f sh a at K Mbulesë leshi nën shalën e kalit deri në vithe. > **BELEM•E JA;**

PARAVITH•E JA; VITHANIK•E JA.

býthë

I parafj bis Në pjesën e poshtme (të pemës a të një sendi që rri pingull); rrëzë. **Bythë manit.**

II si kallëzues: **Bëhem bythë** dehem keq, sa humb mendjen. **E bëj bythë dikë** e deh, e bëj tapë dikë.

bythë- fjalëform

býth•ë a f sh ë ët bis

- ♦ Pjesë e prapme e trupit të frymorëve në fund të kurrizit; organ i jashtëqitjes dhe mollaqet; të ndenjurat.
 - ♦ Fundi i një ene nga ana e jashtme.
 - ♦ Pjesë e shkurtër e kërcellit dhe rrënjës që mbeten në tokë pasi korret a pritët bima.
- *

Bëhem bytha e dynjasë E teproj duke ndihmuar të tjerët. **Bëj hesap me bythë** I bëj llogaritë pa menduar.

Do bythë kjo punë Kjo punë kërkon vullnet e vendosmëri.

Fluturoj me presh në bythë I marr gjërat shumë lehtë; besoj lehtë; fantazoj kot; marr kot; bëj plane në erë.

I bie bythës vulg Bëj sodomi.

I ka dy bythë brenda Është shumë dorështrenguar.

I kam bythët në gardh Jam shumë i lodhur. **I kruhet bytha** Kërkon sherr.

I qit bythës hi Kam pretendime të mëdha; e vras lart.

Ia çaj bythën dikujt E mërzit shumë dikë. [- **Mos e çaj bythën - tha tjetri.** (IK).] [**Po sikur të ndodhë? Mos më çaj bythën e bëj si të thashë.** (ED)]

Më plasi bytha! Aq më bën!; s'dua t'ia di.

Më shkojnë pordhët prej dikujt Kam shumë frikë nga dikush.

M'u nxi bytha! > **MË PLASI BYTHA.**

Në bythë të (te bytha e)... Në rrëzë të...; nën hijen e...

Përdredh bythët E dredh; s'i rri fjalës.

Pres gozhdë me bythë Jam shumë dorështrenguar.

Qenke shpuar në bythë! Kërkon shumë ti!

Ruaj bythën time Ruaj veten.

S'e çaj bythën Nuk shqetësohem fare; s'dua t'ia di.

S'ka bythë ku të rrijë S'ka kurrfarë logjike a mbështetje në logjikë.

S'ma mban bytha Nuk kam guxim.

S'më zë bytha vend Jam shumë i lëvizshëm.

Të më rruash bythën S'ke ç'më bën; s'ta kam frikën.

Vë bythën në gardh Tregohem i paturp; s'dua t'ia di se veprimi im më vë njollë turpi.

**

bytha e dreqit Shumë i mbrapshtë; i djallëzuar; që ia pret mendja për mbrapshti. **Njeh bythën e dreqit** (ai) njeh e kë s'njeh.

bytha e kusië shar Shumë i zi. **(I bardhë) si bytha e kusië tall.** **bytha e mizës: Do të shohësh bythën e mizës!** do ta pësosh keq! **bytha e shejtanit > BYTHA E DREQIT.**

bytha e tij: U bë bytha e tij të... mëton më shumë se sa ka mundësi; kërkon të japë mend...

bythë e brekë: Jam bythë e brekë me dikë jam tepër i afërt a i lidhur ngushtë me dikë. **bythë përpjetë: Hedh me bythë përpjetë** e rrëzoj përmbys, me këmbë përpjetë.

bythë pule¹ *mjek bis* Lyth.

bythë pule² *mjek bis* Pjesë e skuqur në trajtë rrethi në lëkurë e krijuar nga të kruajturit. **bythëbúb** *mb* (Njeri) shumë i shkathët; zhivë.

bythëçëlët *mb* Frikacak; frikës; tutës; që s'ia mban bytha.

bythëçélur *mb* I frikësuar shumë.

bythëçjérrë *mb bis*

♦ (Njeri) copë-copë nga rrobat; i rreckosur.

♦ Shumë i varfër, i këputur.

bythëçjérr•ë i m sh ë ët bis

♦ Njeri i rreckosur.

♦ Njeri shumë i varfër, i këputur.

bythëçúet *mb G* (Grua a vajzë) me vithe të ngritura, të larta.

bythëdërrásë *mb* (Njeri) me prapanike të thatë, pa tule.

bythëdréq e mb (Njeri) shumë i prapë; shumë i lëvizshëm.

bythëdúgët *mb*

♦ (Njeri) bythëtul.

♦ (Njeri) që sheh interesin a rehatinë e vet.

bythëdúq e mb (Njeri) me bythë të mbledhura.

bythëfëndë *mb* Frikacak; frikës; tutës; që i shkojnë fendët nga frika. **bythëfëndët** *mb* > **BYTHËFENDË.**

bythëfëllíqët *mb* >

BYTHËFELLIQUR. **bythëfëllíqur** *mb*

♦ I papastër; i fëlliqët.

♦ (Femër) e përdalë.

bythëfórtë *mb*

♦ (Njeri) me bythë të forta.

♦ *fig* Trim; guximtar; *bis* që ia mban bytha.

bythëfrýnët *mb krahin* I kamur; që s'i mungon gjë.

bythëgaraxhépas *ndaif krahin* Rrëshqanë; bythaz; zhag; zvarrë. **bythëgrísur** *mb bis*

♦ (Njeri) copë-copë nga rrobat; i rreckosur.

♦ Shumë i varfër, i këputur. >

BYTHËÇJERRË. **bythëgjérë** *mb bis*

♦ (Njeri) me bythë të gjera.

♦ (Njeri) që harxhon kot ose tregohet bujar me të tjerët pa nevojë. **bythëgjér•ë a f sh a at f e BYTHËGJER•Ë A.**

bythëgjér•ë i m sh ë ët Njeri që harxhon kot ose tregohet bujar me të tjerët pa nevojë.

bythëhallakámë *mb G* (Njeri) i hallakatur; që nuk zë vend; që s'ngulet dot në një punë. **bythëhápët** *mb keq G* Frikacak.

bythëhóllë *mb*

♦ (Njeri) me bythë të holla.

♦ I dobët.

bythëjáshtë *mb bis*

♦ I zhveshur; lakuriq; pa gjë në trup.

♦ (Njeri) që s'mban asgjë të fshehtë; që flet shumë e nxjerr çdo gjë; bythëzbuluar.

♦ (Vajzë) e veshur me fund shumë të shkurtër.

♦ (Djalë) me qemerin e pantallonave shumë të ulët sa i duken bythët.

bythë•kéq kéqe *mb, m sh këqíj, f sh këqíja krahin G* Hamës i pafytyrë; që merr të hajë kudo që mundet.

bythëkopájë *mb krahin G > BYTHËKORITË.*

bythëkoritë *mb (Grua a vajzë) me bythë të çuara.*

bythëkrímbur *mb (Njeri) shumë i lëvizshëm; që s'i zë vendi vend.*

bythëkrímbur a f sh a at f e BYTHËKRIMBUR I.

bythëkrímbur i m sh - it Njeri shumë i lëvizshëm, që s'i zë vendi vend.

bythëkróm•ë a f sh a at bot

♦ Trëndafil i egër.

♦ Fryt i trëndafilin të egër që përdoret për çaj.

♦ Ferrac.

bythëkúngull *mb (Njeri) shumë i ngathët; i qullët; dembel.*

bythëkúngj *mb G (Njeri) Bythëhollë; thatim.*

bythëkupéc e mb G

♦ (Njeri) me bythët si kupë.

♦ (Enë) me fundin si kupë.

bythëkupéc i m sh a at G Enë me fundin si kupë.

bythëkúq•e ja f sh a at bot Labot kërcellkuq.

bythëlëpírës e mb keq (Njeri) që i lëpin bythën ose i serviloset ndyrë dikujt.

bythëlëpírës i m sh - it keq Servil i keq; mbasbythës.

bythëlëpírës•e ja f sh e et keq f e BYTHËLËPIRËS I.

bythëlëpís e mb keq krahin G > BYTHËLËPIRËS E.

bythëlëpís i m sh a at keq krahin G > BYTHËLËPIRËS

I. bythëlëpís•e ja f sh e et keq krahin G f e BYTHËLËPIS

I. bythë•mádh mádhe *mb m sh mëdhénj f sh mëdhá*

♦ (Njeri) me bythë të mëdha.

♦ (Njeri) i pangopur; që ha e kurrë s'ngopet.

♦ Që mendon veç për vete.

♦ Frikacak; tutës.

bythë•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë*

♦ Njeri me bythë të mëdha.

♦ Njeri i pangopur, që ha e kurrë s'ngopet.

♦ Njeri që mendon veç për vete.

♦ Frikacak; tutës i keq.

bythë•mádhe mádhja *f sh mëdhá mëdhátë mëdhá f e BYTHË•MADH MADHI.*

bythëmakarón *mb (Njeri) i mësuar të jetojë në rehati; bythëpambuk.*

bythëmbëkrýe *ndajf A*

♦ Me bythë përpjetë.

♦ *fig* Pa mend; pa e menduar (*punën*).

bythëmëngjër ri *m sh - it Zemërak;*

inatçi. bythëmút e mb shar

♦ I papastër.

♦ (Njeri)

bythëmút i m sh ë ët dhe ër ërit shar

♦ Njeri i papastër.

♦ Njeri pa pikë personaliteti, pa kurrfarë vlere. **Ik, or bythmut!**

bythëpalá mb > BYTHËPLAMË.

bythëpalámë mb krahin G (Djalë) që s'ka hyrë ende në radhën e burrave.

bythëpalárë mb

♦ (Njeri) i papastër.

♦ Llum i shoqërisë.

bythëpambúk mb tall

♦ (Njeri) i pamësuar me vështirësi.

♦ (Njeri) qullash.

♦ krahin G Tutës.

bythëpambúk u m sh ë ët

♦ Njeri i pamësuar me vështirësi.

♦ Qullash.

♦ Përtac.

bythëpambúkës e mb > BYTHËPAMBUK E.

bythëpërdredhës e mb > BYTHËPËRDREDHUR.

bythëpërdredhur mb (Njeri) që e dredh; që nuk i kihet besë. **bythëpërrjashta mb**

♦ Pa brekë.

♦ Brekëgrisur.

bythëpërpjetë bis

I ndajf Përmbys; kokëposhtë e këmbëpërpjetë.

II mb (Vajzë) mendjemadhe e lozonjare.

*

Zgjahem (ngrihem) bythëpërpjetë Zgjahem mahmur, me nerva. **bythëpërtërmâ mb krahin G > BYTHËPËRPPJETË.**

bythëpërtóke mb keq krahin G (Grua, vajzë) shumë e shkurtër.

bythëpërtók•e ja f sh e et keq krahin G Grua a vajzë shumë e shkurtër.

bythëpërvéti mb bis G (Njeri) që sheh interesin e vet; interesaxhi;

egoist. **bythëplásur mb bis (Njeri)** që s'e vë ujët në zjarr për asgjë.

bythëpodínë mb bis krahin G (Grua a vajzë) me bythë të mëdha e të larta. **bythëpráp kal a ur** Zmbraps.

bythëprápa ndajf > BYTHËPRAPTAS.

bythëpráp•em vetv a (u) ur > BYTHËPRAPS•EM.

bythëprápë ndajf

♦ (Eci) praptas; së prapthi.

♦ (Kthej) përmbys.

♦ (Bie) praptas; në shpinë.

♦ (Vesh rrobën) në anën e kundërt; mbrapsht.

♦ (I hipi kalit etj.) me fytyrë nga bishti.

♦ (Thur triko) prapë. **Dy sythë anambarë, dy sythë**

bythëprapë. bythëpráp•e a f Zbythje; zmbrapsje.

bythëprápm•e ja (e) mb krahin G Anë e prapme, e kundërt.

bythëpráp•ój kal óva úar > BYTHËPRAP•UE (me). bythëpráps•em

vetv a (u) ur Zbythem; tërhiqem prapa; eci praptazi. **bythëprápsur (i**

e) mb I zbythur; i tërhequr prapa; që ecën praptazi. **bythëpráptas ndajf**

Praptazi. Dal bythëpraptas dal duke ecur praptazi. **bythëpráptazi**

ndajf > BYTHËPRAPTAS.

bythëpráptë (i e) *mb krahin G (Anë)* e praptë.

bythëprápthi *ndajf*

- ♦ Praptazi.
- ♦ Së prapthi.

bythëprap•úe (me) *kal óva úe krahin G* Kthej së prapthi, nga ana e prapme. **bythëprítúem (i) e (e)** *mb krahin G* Dembel.

bythëpshúrrët *mb*

- ♦ (*Njeri*) i lagur ndër vete.
- ♦ *fig* I pshurrur nga frika, prej tute.

bythëpúl•e ja f bot (*Carlina acaulis*) Bimë shumëvjeçare e viseve alpine të Europës Jugore, me gjethe gjembake dhe lule të bardha si argjendi, me petëla rreth një koke bojëkafe ku dalin thekët; lulja mbyllet kur afron shiu.

bythëpúl•ë a f sh a at *mjek bis* Sëmundje lëkure, që shfaqet më shumë te fëmijët, me rrashë të vegjël puçrriash të kuqërreme e të leskëruar sidomos nëpër duar, në fytyrë e në qafë. >

SHPËRGËTI A; URDHJ•E A.

bythëqíq•ër ra f sh ra rat (*Aristolochia rotunda*) Bimë kacavarëse e lartë ose shkurre e degëhollë, me lule si kallami dhe kokrra si qiqra. > **BYTHËQYQ•E JA.**

bythëqímë *mb G* > **BYTHËQIRË.**

bythëqímj•e a G f > **BYTHËQIRJ•E A.**

bythëqírë *mb vulg (Njeri)* që bën sodomi. **bythëqírj•e a f vulg** Sodomi.

bythëqýq•e ja f sh e et bot (*Aristolochia rotunda*) Bimë kacavarëse e lartë ose shkurre e degëhollë, me lule si kallami dhe kokrra si qiqra. > **BYTHËQIQ•ËR RA.**

bythërégjur *mb bis (Njeri)* që e ka pësuar dhe ka vënë mend nga gabimet.

bythëréne *mb (Fëmër)* me prapanica të varura.

bythërisht•ë a f sh a at *Trung* i mbetur nga lisi i prerë.

bythërrjépët *mb*

- ♦ (*Njeri*) me pantallona të rrjepura në të ndenjurat.
- ♦ (*Fëmijë*) shumë i lëvizshëm; që si rri bytha në një vend.

býthës si m sh a at *vulg* Pederast.

bythësánë *mb (Njeri)* bythëmadh.

bythëshkápë *mb (Njeri)* me pantallonat të grisura në të ndenjurat.

♦ > **BYTHËSHKEPËT; BYTHËSHQEPUR.**

bythëshképët *mb*

♦ > **BYTHËSHQEPUR.**

♦ Pordhac; që bën shumë pordhë.

bythëshkulávtë *mb krahin G*

- ♦ Bythëfëlliur.
- ♦ *keq (Njeri)* pa dinjitet.

bythëshkýem e mb > **BYTHËSHQEPUR; BYTHËGRISUR.**

bythëshqépur *mb (Njeri)* me pantallonat të grisura në të ndenjurat. **bythëshqýer** *mb* > **BYTHËSHQEPUR.**

bythështjérrët *mb krahin G*

- ♦ (*Njeri*) me pantallonat të grisura në të ndenjurat. > **BYTHËGRISUR.**
- ♦ *fig* I varfër.

bythështrémber *mb* Shtrembanik.

bythështrémbët *mb (Njeri)* që i shkojnë bythët shtrembas kur ecën.

bythështrémët *mb G* > **BYTHPSHTREMBËR.**

bythëtenéqe *mb përçm (Njeri)* me bythë pa tule; thatanik.

bythëtráshë *mb (Njeri)* me bythë trashanike.

bythëtrásh•ë *a f sh a at* Grua a vajzë me bythë trashanike.

bythëtrásh•ë *i m sh ë ët* Burrë a djalë me bythë trashanike.

bythëtúrtull *mb bis (Njeri)* shumë i lëvizshëm; që nuk zë vend.

bythëthárbët *mb krahin G* Hileqar; i pabesë; që ta punon prapa shpine.

bythëthátë *mb (Njeri)* me bythët të thata; thacan; i dobët.

bythëvárur *mb (Njeri)* me bythët të varura.

bythëvógël *mb (Njeri)* me prapaniken të vogël.

býthëz a ¹ *f sh a at bis*

♦ Ndenjëse si stol i vogël prej druri.

♦ *ushq* Thela e bishtit të një shpendi, që zakonisht jepet mikut për ta nderuar.

býthëz a ² *f sh a at bis* Pece përmbi shpërganj në të ndenjurat e foshnjës. > **BYTHEC•E JA. bythëzbúlúar** *mb bis* > **BYTHËJASHTË.**

bythëzéz•ë a ¹ *f sh a at shar*

♦ Jevgë; zezake.

♦ (*Grua a vajzë*) pisanjoze.

bythëzéz•ë a ² *f sh a at kopsht* Labot me kërcell të zi. **bythëzi u** *m sh nj një shar*

♦ Jevg; zezak.

♦ Njeri pisanjoz.

bythíc•ë a *f sh a at krahin G* Tufë leshi e bërë shuk nën bishtin e deles. **býthk•ë a** ¹ *f sh a at zvog J* Bythë e vogël.

býthk•ë a ² *f sh a at J* Pjesa më e trashë që del nga liri ose kërpi kur e krehin shtupë. **býthl•ë a** *f sh a at* Lesh rreth bishtit të deleve.

bythóc i *m sh ë ët* Mik i paftuar në gosti. > **BYTHEC I.**

byth•ój kal óva úar Ndreq, arnoj të ndenjurat e (*pantallonave*).

bythók u *m sh ë ët* > **BYTHEC I.**

bythót•ë a *f sh a at G*

♦ Bythëmadh.

♦ *keq* Frikës; tutës.

byths i *m sh a at* Bythar. > **BYTHËS I.**

bythsh i *m sh a at krahin G* Bisht cigareje.

bythúk e *mb K* Bythëtrashë.

bythúk e *m sh ë ët K* Njeri me bythë të

trasha. **byzylýk u** *m sh ë ët*

♦ Rreth prej metali të çmuar, kocke etj., që vihet si stoli në kyç të dorës a në llërë.

♦ Kyç i dorës a i këmbës.

♦ *sh dhe iron* Pranga.

bz onomat Zhurmë e kandrrave fluturake. **bzâ (me) na** - *krahin G*

I kal I thërres (*dikujt*).

II jokál Flas; nxjerr zë. **Mos bzani!**

bzâj kal dhe jokál krahin G > **BËZAJ.** > **BZA (me).**

bzz onomat Zhurmë e kandrrave fluturake, e motorit që zhurmon butë. **bzháll•ë a** *f sh a at ent krahin G* Mizë mishi.

bzhigát kal G > **BZHIGAT•Ë (me).**

bzhigát•ë (me) kal a ë G Ndrag; fëlliq; ndot.

bzhigátun (i e) mb G I ndragur; i fëlliqur; i ndotur.

bzhíg•ë a *f sh a at vjet* Flluskë nga fërkimi a djegia. **bzhíng•ë a f** > **BZHIG•Ë A.**

bzhít kal G > **BZHIT•Ë (me).**

bzhít•ë (me) kal a ë G Përcëlloj (*mishin*) në zjarr. > **PËRZHIT**. **bzhítj•e a f sh e et** G Përcëllim në zjarr; përzhitje.
bzhítsh•ëm (i) me (e) mb G I përcëlluar në zjarr; i përzhitur.

F f

♦ **F f** Bashkëtingëllorja **f**.

♦ *si em f* Shkronja **F, f**; grafia dhe tingulli i saj. **F-ja e madhe**.

f shkurt i Farad.

F

♦ *shkurt i*

♦ *kim* Fluor.

♦ *fiz* Fahrenheit (*njësi matëse e temperaturës*).

fâ (me) kal na - G Ngop. > **FA•J. Fajti katundin**.

fâ (me u) vetv na (u) - G Ngopem. > **FA•HEM. Hangrën sa u fanë**.

FA ja shkurt i Forca të Armatosura.

fa ja f muz Ton i katërt i shkallës diatonike në solfezh; shenjë për këtë ton. **Çelësi i fasë**.

fabián e mb pol hist (*Shoqatë britanike e shek XIX*) që ndjek doktrinën e fabianizmit.

fabianíz•ëm mi m pol hist Doktrinë e shek XIX sipas së cilës socializmi demokratik duhet të vendoset me reforma shkallë-shkallë brenda ligjit, jo me revolucion.

fablío ja f sh - t let vjet fr Tregim humoristik në vargje.

fabriçér i m sh a at fet Kujdestar kishe (*në Kishën Katolike*).

fabrikánt i m sh ë ët

♦ Pronar i fabrike.

♦ Prodhues i mallrave. **Fabrikant armësh.**

fabrikánt•e *ja f sh e et e* **FABRIKANT I.**

fabrik•ë *a f sh a at* Njësi ose pjesë njësie industriale ku përpunohen lëndë të para dhe përgatiten prodhime të gatshme ose gjysmë të gatshme. **Fabrikë e automobilave (përpunimit të qumështit, tullave). Shitje me (nën) koston e fabrikës.**

fabrikím i m

♦ Përpunim industrial i lëndës së parë për prodhime të gatshme a gjysmë të gatshme. **Fabrikim në seri.**

♦ *kryes sh - et keq* Krijim e përhapje e gjërave të paqena; shpifje; trillime.

fabrik•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FABRIK•OJ.**

fabrik•ój *kal óva úar*

♦ Nxjerr (*prodhime të gatshme ose gjysmë të gatshme*) duke përpunuar lëndë të para në fabrikë; prodhoj në fabrikë.

♦ *bis* Krijoj a bëj (*diçka*) shpejt e shpejt dhe me shumicë, por me cilësi të dobët. **Fabrikonte drama (vjersha).**

♦ *keq* Krijoj e përhap (*të paqena*); sajoj; shpif; trilloj. **Fabrikonte gënjeshtër (propagandë, shpifje).**

fabrikúar (i e) mb

♦ (*Mall*) i prodhuar në fabrikë.

♦ *keq (Histori)* e trilluar; e paqenë.

fabrikúem (i) e (e) mb *G >* **FABRIKUAR (i e).**

fabrikúes i m sh - it

♦ Prodhues në shkallë industriale.

♦ *keq* Shpifës; trillues.

fabrikúesh•ëm (i) e (e) mb I përpunueshëm në mënyrë industriale.

fábul a f sh a at

♦ Tregim i shkurtër në vargje a prozë, me personazhe kafshë, bimë ose sende, veprimet dhe fjalët e të cilave kanë kuptim alegorik dhe japin një mësim nga përvoja e jetës; përrallëz. **Fabula e qengjit dhe e ujkut. Fabulat e Ezopit (Çajupit).**

♦ Tërësi ngjarjesh të renditura njëra pas tjetrës në një vepër letrare.

♦ Subjekt. **Fabula e tregimit.**

fabulíst i m sh ë ët Ai që shkruan fabula.

fabulist•e ja f e FABULIST I.

fabulistík e mb let (Art) i shkrimit të fabulës.

fabulistík•ë a f libr Studim i fabulës si gjini letrare.

fac simile /fak símile/ *shpr lt* T'i bëhet një kopje.

fáci•e ja f sh e et gjeol Karakteristika të formacioneve shkëmbore.

facolét•ë a f sh a at Shami buke, dore a hundësh.

faculét•ë f sh a at > FACOLET•Ë A.

fáč•e ja f sh e et krahin G Squkë; kllçoqë.

fadróm•ë a f sh a at tek Mjet i rëndë germimi dhe lëvizjeje të dherave etj.

fadhár•em vetv a (u) ur A Mprihem, rri gati për diçka.

fafi•s jokai ti tur veta III > FAFIT.

fafít jokai i ur veta III Farfurit; ndrit.

fafítj•e a f sh e et Farfuritje.

fafítur (i e) mb I pastruar aq sa farfurin.

fáft•ë a f krahin G Çast.

faftím i m krahin G Vezullim i çastit.

faft•ón jokai krahin G > FAFT•UE (me).

faft•úe (me) jokai ói úe veta III krahin G Vezullon për një çast.

faftúes e mb krahin G Që vezullon për një çast.

faftúeshëm *ndajf krahin G* Me një vezullim të çastit.

fafúl•e ja f sh e et bis Sobë e vogël portative që djeg dru.

fafútë (i e) mb Ç I padhëmbë; dhëmbërënë; dudësh.

fag u m sh ë ët bot A Ah.

-fag prapasht -ngrënës. **Antropofag** njeri ngrënës.

fagadhá ja f sh - të Ç

♦ Përbindësh.

♦ Bishë që mbyt bagëtinë.

♦ *fig* Fatkeqësi; kob.

-fagí prapasht -ngrënie. **Antropofagi** njeri ngrënie.

fág(o)- fjalëform ngrënës-.

fagocít i m sh ë ët bio Qelizë që kap dhe tret mbeturinat e mikroorganizmave të huaja.

fagocitó•ë a f bio Kapje dhe tretje e mbeturinave të mikroorganizmave të huaja nga fagocitët dhe protozoarët si amebat etj.

fagót i m sh ë ët muz Vegël frymore prej druri, me një gyp të gjatë, të zgjeruar pak nga fundi e me shumë çelësa, që nxjerr tinguj të ulët.

fagotíst i m sh ë ët muz Ai që i bie fagotit.

fagotíst•e ja f e **FAGOTIST I.**

fagóz a f sh a at A Ahishtë.

fagû ni¹ m sh j jt bot G Ah i bardhë.

fagû ni² m det G Kuzhinë e anijes.

fagû•n i m sh j jt G > FAGU NI^{1,2}.

fagúr•ë a f sh a at Kruajtje e lëkurës; të kruajtura.

fagús•ë a f sh a at mjek, bis Kancer.

fah u m sh ë ët Kuti e postës.

fâ•hem *vetv G* > **FA** (me u).

faí a *f sh - të Ç* Ushqim; gjellë.

faík *kal krahin G* > **FAIK•Ë** (me).

faík•em *vetv dhe pës e FAIK.* > **FAIK•Ë** (me u).

faík•ë (me) *kal a ë krahin G* Shuaj; fik.

faík•ë (me u) - (u) *ë krahin G*

I *vetv* Fikem; shuhem.

II *pës e FAIK•Ë* (me).

faíkun (i e) *mb krahin G* I fikur; i shuar.

faís i *m sh e et vjet* > **FAIZ I.**

faiscí a *m sh j jt G* > **FAISÇI U².**

faiscí u¹ *m sh j jt G* > **FAISÇI U².**

faiscí u² *m sh nj njtë* Ai që jep para me kamatë.

fait accompli /fet akôplí/ *shpr fr* Fakt i kryer. [Kështu që, kur u mbledh Kongresi i Drejtshkrimit, ky veç vulosi *nji fait accompli*. (APp).]

faíz i *m sh e et vjet* Përqindje e interesit; kamatë. **Jap para me faiz.**

faizcí a *m sh j jt G* > **FAIZÇI U².**

faiscí u¹ *m sh j jt G* > **FAIZÇI U².**

faizcí u *m sh nj njtë vjet* Ai që jep para hua me kamatë; fajdedhënës.

fâ•j *kal G* > **FA** (me).

faj i¹ *m sh e et*

♦ Veprim a sjellje që shkel rëndë rregullat ose normat morale të shoqërisë, të një organizate etj. dhe që duhet dënuar. **Faj i rëndë (i madh).** Bëri faj. E lau (e shleu) fajin. Ia fali fajin. E zunë në faj.

♦ Përgjegjës për prishjen e rregullit, shkeljen e normave morale ose gabime të rënda në detyrë. **Ka (s'ka) faj.** E pranoj fajin. Ia hodhi fajin një tjetri. E zë në faj dikë. [Unë e kam fajin që më doli djali dore (MC).] [Po ç'faj të kanë këngët, kur janë

të zonjat të bëjnë mrekullinë e mrekullive: të zgjojnë entuziazmën luftare?

(FK).] [O i gjorë, mos harro Vlorë!/
Se ky faj lahet me gjak (FN).] [Dhe i tha:
"S'e ka fajin kurrizi, po truri,/ Se lirin' e sjell drita e mëndjes, jo druri. "
(FN).] [- Kishte faj?/ - Tani s'ka faj se është i vdekur, po atëherë kish (DhP).]

♦ *drejt* Veprim ose mosveprim i një njeriu kur i ka parashikuar pasojat e rrezikshme të veprës së tij për shoqërinë dhe i ka dëshiruar ato, kur me vetëdije e me dashje i ka shkaktuar ato. [Ta quaje arratisjen si një faj të falshëm, kjo do të ishte e rrezikshme për shtetin. (IK).]

♦ *bis* Shkak për diçka që nuk shkon mirë. **Për fajin e vet.** [- Ti si je krajli i Kotorrit,/ ni faj të vogël na ta kem' ba. (CV).]

*

Faji është jetim Fajin s'e pranon askush.

faj i² m sh e et

♦ E metë.

♦ Shije thartire.

♦ *fīg* Mendjelehtësi.

fajanc•ë a f

♦ Qeramikë e hollë, që përgatitet me deltinë të bardhë të përzier me gjips e lëndë të tjera dhe që përdoret zakonisht për të bërë enë kuzhine, pllaka për të veshur muret etj.

♦ *kryes sh a at* Enë ose sende të tjera prej kësaj qeramike.

fajazít i m tek Pllakë e përgatitur me tallash dhe lëndë ngjitëse, që përdoret për mobilie të lira, ndarje kthinash, tavane etj. **Dyer me pllaka fajaziti.**

fajc i m sh a at K Shami buke; shami që përdoret për të fshirë buzët dhe për ta vënë në prehër për të mos u ndotur gjatë ngrënies.

fajdé ja f sh - të

♦ Shumë të hollash që merr fajdexhiu mbi borxhin e dhënë. **Ia marr me fajde diçka dikujt.**

♦ *bis* Dobi. **Ka fajde. S'bën fajde.**

fajdedhënës i m sh - it Ai që jep para me fajde.

fajdedhënës•e ja f e FAJDEDHËNËS I.

fajdelí e mb vjet I dobishëm.

fajdetár i m sh ë ët Fajdexhi.

fajdexhësh•ë a f sh a at f e FAJDEXHI U.

fajdexhí a m sh j jt krahin $G >$ FAJDEXHI U^2 .

fajdexhí u m sh j jt $G >$ FAJDEXHI U^2 .

fajdexhí u^2 m sh nj njtë Ai që jep para me fajde.

fajdexhí•e ja f sh e et f e FAJDEXHI U.

fájd•ë ja f sh e et $>$ FAJDE JA.

fájdsh•ëm (i) me (e) mb I dobishëm.

fáj•ë a^1 f sh a at bot A Ah.

fáj•ë a^2 f sh a at K Lëmsh me fill.

Fáj•ë a m shkurt i Mustafa; Faik.

fajjësí a f drejt Të qenët fajtor; pjesëmarrje në një faj a krim. **Fajësia e të pandehurit. Njoh (pranoj) fajësinë. Provoj (vërtetoj) fajësinë.**

fajjësím i m sh e et

♦ Pranim i fajit.

♦ Vërtetim i fajit.

fajjës•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Pranoj fajin; e bëj veten me faj.

♦ E kam vetë fajin.

II pës e FAJËS•OJ. [Që do të fajësohej veç të tjerash, se kishte qenë i pavëmendshëm me arratisjet e njerëzve, këtë e dinte dhe bufi. (IK).]

fajjës•ój kal óva úar Ngarkoj me faj; quaj fajtor.

fajjësúar (i e) mb I ngarkuar me faj; i quajtur fajtor.

fajësúes e mb Që përmban a shpreh një akuzë; paditës, akuzues.

fajësúes i m sh - it Akuzues; ai që akuzon a padit dikë për faj.

fajësúes•e ja f sh e et f e **FAJËSUES I.**

fajís¹ kal ar u A Përbuz; shpëlqej; përçmoj.

fajís² G > FAJIS•Ë (me).

fajís•em G vetv dhe pës e FAJIS². > FAJIS•Ë (me u)^{1,2}.

fajís•ë (me)¹ kal a ë G Fajësoj; e bëj me faj (*dikë*).

fajís•ë (me)² kal a ë G

♦ E luaj a prish mendsh (*dikë*).

♦ Prish; e lë të priset (*ushqimin*).

fajís•ë (me u)¹ a (u) ë G

I vetv Fajësohem; bëhem me faj.

II pës e **FAJIS•Ë (me)¹.**

fajís•ë (me u)² a (u) ë G

♦ *veta III (Ushqimi)* priset.

♦ Luaj a prishem mendsh; bëhem si i krisur mendsh.

fajísj•e a¹ f G Fajësim.

fajísj•e a² f G

♦ Prishje e ushqimit.

♦ Prishje mendsh.

fajistár e mb G (Njeri) me shumë naze, buzëhollë në të ngrënë.

fajísun (i e)¹ mb G I fajësuar.

fajísun (i e)² mb G

♦ (*Ushqim*) i prishur.

♦ (*Njeri*) i luajtur mendsh; i krisur; kokëkrisur.

fajísun it (të) *as G* Fajësim.

fájk•ë a f sh a at *det* Secila prej faqeve anësore të anijes ose të lundrës.

fajk•ój kal óva úar I jap shkëlqim (*orendive, dyshemesë etj.*) duke e fërkuar fort me diçka.

fajkór•e ja¹ f sh e et *orn* Femër e fajkoit.

fajkór•e ja² f sh e et Lundër e madhe; anije e vogël.

fajk•úa ói m sh ónj ónjtë

♦ *orn (Falco)* Shpend grabitqar me sqep të shkurtër të kthyer, me kthetra të forta dhe krahë të ngushtë që mbarojnë me majë, i përhapur në të gjithë kontinentet përveç Antarktikës, ushqhet me zogj e gjitarë të vegjël.

♦ *fíg* Njeri i gjallë, i shkathët, trim e guximtar; petrit.

**

fajkua peshkatar (*Pandion haliaetus*) Fajkua me me krahë e bisht me ngjyrë kafe të errët dhe me kokë, gushë dhe barku të bardhë, që ushqehet me peshq.

fajkúar (i e) mb (*Orendi etj.*) të shkëlqyera me fërkim.

fajk•úe ói m sh ój ójt G > FAJK•UA OI.

fájjn•ë a f sh a at *G* Faj.

fajní a m sh - të *G* Faj.

fájshe mb f krahin (*Grua*) mëkatare.

fájshëm ndajf Me faj.

fájsh•ëm (i) me (e) mb Fajtor.

fajtím i m Fajësim.

fajtís•em vetv G > FAJTIS•Ë (me u).

fajtís•ë (me u) vetv a (u) ë G Fajësohem. > **FAJIS•Ë (me u).**

fájtj•e a f G Ngopje.

fajtním i m *G* Fajësim.

fajtn•óhem vetv dhe pës e > FAJTN•OJ. > FAJTN•UE (me u).

fajtn•ój *kal G > FAJTN•UE (me).*

fajtn•úe (me) *kal óva úe G* Ia ngarkoj fajin (*dikujt*); e bëj me faj (*dikë*).

fajtn•úe (me u) *óva (u) úe G vetv dhe pës e FAJTN•UE (me).*

fajtnúemit (të) *as G* Ngarkim me faj.

fajt•ój óva úar

I *kal* Fajësoj; ngarkoj me faj (*dikë*); i vë faj (*dikujt*).

II *jokal* Bëj faj.

fajtor e mb (*Njeri*) që ka bërë një faj; që ka përgjegjësi për diçka që nuk shkon mirë.

E ndiej veten fajtor.

fajtor i m sh ë ët Ai që ka bërë faj. **Ja fajtori. E bëj fajtor dikë. Gjyqi e nxori fajtor.** [Fajtor ka qenë Selmani! Sepse Selmani ka një nip nga ana e mbesës... (DhP).]

fajtor•e ja f sh e et f e FAJTOR I.

fajtr•ón *jokal veta III krahin G > FAJTR•UE (me).*

fajtr•úe (me) *jokal ói úe krahin G (Shpendi)* flatron; rreh krahët.

fajtrúem it (të) *as krahin G* Flatrim; rrahje e krahëve.

fajt•úe (me) *kal óva úe G* Ngarkoj me faj (*dikë*). > **FAJT•OJ.**

fajtuém (i) -(e) *mb G* Fajtor.

fajt•úer óre mb G > FAJTOR E.

fajt•úer óri G m sh órë órët FAJTOR I.

fajtuësh•ëm (i) me (e) *mb G* I fajshëm; që mund të fajësohet.

fajtuëshmëri a f libr Fajësi.

fájtun (i e) *mb G* I ngopur; i nginjur.

fajúr•ë a f vjet ek Falimentim; faliment.

fájz•e ja f sh a at > FAJZ•Ë A.

fájz•ë a f sh a at (Një) drogë pambuk.

fak *krahin*

I *ndajf* Me shkëlqim.

II *si mb* I shkëlqyer.

fak u m sh a at > **FAK•Ë A.**

fák•ë a f sh a at Çark minjsh.

fakfún i m met Lidhje e bakrit me nikelin, që ngjan si argjend; përdoret për të bërë kuti, lugë, pirunë etj. > **BAKFAN I.**

fakfúntë (i e) *mb met* I bërë prej fakfuni.

fakír i m sh ë ët

♦ Murg endacak mysliman ose asket indian, që rron duke lypur a duke bërë nëpër rrugë lodra tërheqëse me gjarpërinj të zbutur, me mjete që mendojnë trupin etj.

♦ *bis* Njeri i varfër që është për t'u mëshiruar; njeri i mjerë; mjeran. **Ç'të bënte, fakiri!**

fakirfukará ja f

♦ *përmb* Shtresa më e varfër e popullsisë; të varfër; të këputur.

♦ *sh énj énjtë fig* Njeri i varfër, njeri i mjerë, i shkretë, që është për t'u mëshiruar.

fakirfukar•á ái m sh énj énjtë > **FAKIRFUKARA I.**

fakirfukarénj të sh i **FAKIRFUKARA I.**

fakll•ón *jokal veta III krahin (Plaga e mahisur)* rreh.

fakmán e mb krahin I shkathët.

faks i m sh e et tek

♦ Kopje e saktë e një dokumenti etj. , e bërë me skanim elektronik dhe e transmetuar nëpërmjet linjave të telekomunikacionit.

♦ Pajisje për skanimin elektronik dhe dërgimin e një dokumenti nëpërmjet linjave të telekomunikacionit.

faksimil•e ja f sh e et Riprodhim i përpiktë i një dorëshkrimi, dokumenti, tabloje etj. , që bëhet duke e fotografuar ose duke e shtypur; dorëshkrim, dokument etj. i riprodhuar në këtë mënyrë. **[Na ra në sy menjëherë, që në asnjërin nga organet**

dhe shpalljet e përmendura nuk botohet asnjë faksimile e veprës së Theodor Shkodranit. (AKI).]

faks-modém i m sh e et tek Modem që ia mundëson kompjuterit të dërgojë dhe të marrë fakse.

faks•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e FAKS•OJ.*

faks•ój kal óva úar Dërgoj me faks (*një dokument etj.*).

faksúar (i e) mb (*Dokument etj.*) i dërguar me faks.

fakt i m sh e et

♦ Ngjarje a veprim që ka ndodhur në të vërtetë; diçka që ekziston objektivisht e realisht; diçka që është e vërtetë.

♦ Dëshmi a diçka tjetër që njihet e pranohet si e vërtetë dhe shërben për të argumentuar, provuar a kundërshtuar një mendim, tezë etj. , ose për të arritur një përfundim. [nxjerrim së andejmi shumë fakte, pikëtakime e të dhëna që do të na duhen shpesh për të shqyrtuar e zhdavaritur të errëtat e kërkimeve rreth gjuhës shqipe (GjSh).] [Aní. Nuk paska bâ fakte o realitete konkrete, por ká krijue një shpírt. (ZV). [Lidhja "faction & fiction", fakt dhe sajim, e dhënë reale dhe e dhënë artistike fiktive, në epikën legjendare merr një trajtë të veçantë. (ShS).]

♦ *drejt* Dëshmi e vërtetë; diçka që dihet a që është provuar dhe sillet në gjyq për të mbështetur akuzën ose për ta kundërshtuar atë. **Gjykatë e (gjyq i) faktit.**

*

Në fakt Në të vërtetë.

faktík e mb libr Që u përgjigjet fakteve; që pasqyron të vërtetën; i vërtetë; real.

faktíkísht ndajf libr Në fakt; në të vërtetë.

faktím•ë a f sh a at meteo krahin Vetëtimë.

faktím i m libr Provë a vërtetim me fakte (*i një akuze etj.*).

faktítív e mb gjuh. **Folje faktitive** folje që merr kundrinë të drejtë dhe plotësor.

faktmlédhës e mb zyr (*Mision, komision etj.*) për mbledhjen e fakteve rreth një çështjeje e të caktuar.

fakt•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e FAKT•OJ.* Mbetet për t'u faktuar.

fakt•ój *kal óva úar* Vërtetoj a provoj me fakte; jap fakte për të vërtetuar a për të argumentuar (*diçka*).

fakt•ón *jokal ói úar veta III* Vetëtin.

faktór i *m sh ë ët libr*

♦ Rrethanë a forcë lëvizëse që ndihmon të kryhet një punë, të arrihet një përfundim etj.; fakt që përcakton rrugën e zhvillimit të një dukurie a të diçkaje tjetër. **Roli i faktorit njeri.** [Asht e vërtetë se dallimet gjuhësore dhe fetare mund të sjellin ndamje kombëtare. Por kjo nuk ká ndodhë në Shqipni kúr regionalizmi dhe feja ishin faktorë shumë mâ të rëndësishëm se sá janë sot. (APp).]

♦ *mat* Numër i plotë, me përjashtim të njëshit, me të cilin mund të plotpjesëtohet një numër tjetër më i madh; numri me të cilin shumëzohet një numër tjetër; secili nga numrat e shumëzimit që japin së bashku një prodhim. **Faktor i njohur (panjohur, përbashkët). Dyshi, treshi, gjashta dhe nënta janë faktorët e tetëmbëdhjetës. Zbërthej në faktorë.**

faktorizím i *m sh e et* Gjetje e faktorëve të një numri; zbërthim në faktorë të përbashkët.

faktoriz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FAKTORIZ•OJ.**

faktoriz•ój *kal óva úar mat* Gjej faktorët e (*një numri*); e zbërthej në faktorë të përbashkët.

faktorizúar (i e) *mb* I zbërthyer në faktorë të përbashkët. **Thyesë e faktorizuar.**

faktorizúem (i) e (e) *mb* $G >$ **FAKTORIZUAR (i e).**

faktorizúes e *mb* Që faktorizon.

faktorizúesh•ëm (i) me (e) *mb* Që mund të faktorizohet.

faktorizueshmëri a *f libr* Të qenët i faktorizueshëm.

faktúar (i e) *mb* I provuar me fakte; i mbështetur në fakte.

faktúem (i) e (e) *mb* $G >$ **FAKTUAR (i e).**

faktúr•ë a *f sh a at vjet >* **FATUR•Ë A.**

fakultatív e *mb* I padetyrueshëm. **Lëndë fakultative.**

fakultét i m sh e et Pjesë e një shkolle të lartë, me një ose disa degë të afërta të dijës; ndërtesë e kësaj pjese të shkollës së lartë; *përmb bis* studentë dhe punonjës në shkollë të tillë.

fakurgji a f Smirë; resë.

fal a ur

I kal

♦ E ndjej (*dikë*) për një gabim ose për një faj që ka bërë; nuk ia vë re gabimin ose fajin (*dikujt*); nuk e quaj më fajtor e nuk e dënoj (*dikë*). **Më fal** të kërkoj ndjesë. [**ndaj, e dija, këtë s'do të ma falnin përjetë** (IK).] [- **Më fal, se të pres fjalën: druri i telefonit mos ish i trimit me mustaqe?** (DhP).] [**më fal, miku im/ por, liria është prirja e qénit/ që gjithë kohën ha miza** (ShM).]

♦ *drejt* Ia heq ose ia ul dënimin (*dikujt*); e lë të lirë; e liroj (*të burgosurin*). **I falën jetën** nuk e dënuan me vdekje. **I fali gjakun** hoqi dorë nga vrasja për hakmarrje (*sipas së drejtës kanunore*).

♦ E liroj (*dikë*) nga një detyrim, nuk ia kërkoj më. **I fal borxhin (huanë)**.

♦ I jap (*dikujt diçka*) pa i kërkuar shpërblim; i bëj një dhuratë, i dhuroj (*dikujt diçka*). [**për shqyptarë Shqypninë e fali** (GjF).] [**kishte me dashtë t'i falë diçka mesuesit... Veç në i faltë tollumbat e veta** (Mgj).] [**Pas rrethimit të parë të Krujës, i pat falur Kont Uranit, si shpërblim për qëndresën heroike, një tokë të gjerë në Mat.** (AE).]

♦ (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore*) Përdoret në mënyrën urdhërore për t'iu drejtuar dikujt me mirësjellje, sidhe kur e ndërpres gjatë punës a bisedës, kur dua të kundërshtoj me të butë mendimin e shprehur prej tij etj. **Më falni, mund t'ju pyes për diçka? Më falni, por unë nuk jam i një mendimi me ju!**

♦ *fet* I drejtoj lutje (*një hyjnie*); kryej lutjet e një riti fetar. **Fal sabahun (drekën). Falnin bajramin.**

♦ Përshëndet. **Fal ditën e re.** [**Kështu u tha i ziu atë,/ U fali udhën' e mbarë** (NF).]

♦ Fik; shuaj (*dritën etj.*).

♦ Ul; përkul. **Fali kryet përgjumësh.**

II jokal veta III (Dielli) perëndon. **Fali dielli.**

*

As të fal as të vret Të mban me shpresa dhe nuk të kryen punë; të mban me fjalë.

Fal jetën *lart* Jap jetën; flijohem.

Ia fal zemrën dikujt Jepem plotësisht pas dikujt e s'kursej asgjë për të.

fal i m sh e et Ç Faj.

fála f A Të fala; përshëndetje.

fála t (të)¹ *f sh* Përshëndetje të dërguara gojarisht a me letër; përshëndetje nga larg.

Të fala të përzemërta! U bëj (jepu) të fala! Ke shumë të fala.

fála t (të)² *f sh vjet krahin G* Dhurata nga nusja për njerëzit e burrit.

faláng•ë a¹ *f sh a at*

♦ *usht hist* Njësi luftëtarësh me mburojat puqur bri për bri. **[Filipi II ... organizoi një ushtëri të fuqishme duke krijuar falangën, si peshën më të rëndë të këmbësorisë (AE).]**

♦ *usht* Formacion i ngjeshur ushtarësh a policësh.

faláng•ë a² *f sh a at nat* Kockë e gishtit të dorës a të këmbës.

falangjër i m sh ë ët *zool* Marsupial që rron nëpër pemë, në Australi dhe Guinenë e Re.

falangjërë t sh *zool* Familje e falangjerëve që përfshin koalal. .

falangjist e mb hist sp (Ushtar) i trupave fashiste të Gjeneralit Franko kundër republikanëve; (*pjesëtar*) i partisë fashiste të Gjeneralit Franko.

falangjist i m sh ë ët hist sp Pjesëtar a pasues i falangjizmit.

falangjít i m mjek Mahisje e gishtit të dorës a këmbës.

falangjíz•ëm mi m sp Lëvizje fashiste e Gjeneralit Franko.

falaník u m sh ë ët vjet G Ai që punonte pa shpërblim për të ndihmuar dikë që ishte nevojtar ose që kishte një punë të ngutshme.

fálas ndajf

♦ Pa paguar gjë; pa shpërblim. **Arsim (shërbim shëndetësor) falas. Punoj falas.**
[...e përcollën në banesën e fundit/ me shpenzimet falas nga Bashkia e Lezhës (NGj).]

♦ *bis* Shumë lirë; gati pa para.

falatár i m > FALANIK U.

falc i m sh a at K Mbulesë e djepit.

falc•óhem vetv G > FALC•UE (me u).

falc•ój kal G > FALC•UE (me).

falc•úe (me) kal óva úe G Lëndo; vras; plagos.

falcúe (me u) vetv óva (u) úe G Lëndohem; vritem; plagosem.

falcúem (i) e (e) mb G I lënduar; i vrarë; i plagosur.

falcúemit (të) as G Lëndim; vrarje; plagosje.

fál•em a (u) ur

I vetv

♦ (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) I lutem dikujt për diçka.

♦ *fet* I drejtoj lutje një hyjnie; nderoj një hyjni duke iu lutur; lutem. **Falemi Mri. I falem Zotit. Falem pesë herë në ditë.**

♦ Përsëndoshem me dikë; përsëndet me përkulje të kokës. [Lord Edwardi mori kartën, u fal edhe doli (FK).]

♦ Uroj dikë; i bëj një urim dikujt. **I falem dikujt me gotën e parë.**

♦ *bis dhe A* (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Falënderoj. **Të falem shumë për...**

♦ *bis* Dorëzohem; jepem; përulem.

♦ *veta III (Drita)* Shuhet; fiket.

♦ *kryes veta III* Shuhem; fikem; vdes. **Tha një fjalë dhe u fal.**

♦ *veta III* Ulet; përkulet. **U falën të lashtat. M'u falën gjunjët.**

♦ *veta III* Perëndon; ulet; varet. **Dielli po falet.**

II *pës e* FAL. M'u fal dënimi. Liria nuk falet.

*

Gjete kishë (xhami) ku të falesh *iron* Kërkon mbrojtje atje ku s'duhet; shkove të zgjidhësh një çështje atje ku nuk ta zgjidhin.

I qofsha falur

♦ E paça, rroftë e qoftë! i lumtë!

♦ Ia di për faleminderit; i jam mirënjohës.

I falem me shëndet dikujt Përsëndet dikë; i çoj të fala e përsëndetje dikujt.

Të falem nderit *pasth* Të falënderoj; faleminderit.

falemindërës *pasth* *G* > **FALEMINDERIT**.

falemindërit *pasth* Përdoret për t'i shprehur dikujt mirënjohje a falënderim për një të mirë që më ka bërë, për një fjalë të mirë që thotë, për një urim etj. **Ju faleminderit.**

I them faleminderit. Ia dimë për faleminderit dikujt i jemi mirënjohës.

[Selmani ra menjëherë si një thes me misër pa pasur kohë t'i thotë:

faleminderit se më vrave si e do burrnia, kreshnikia e besa shqiptare (DhP).]

[Për ato pranga do të me thuash një ditë falemnderit. (IK).]

falemís *kal* *G* > **FALEMIS•Ë** (me).

falemís•em *pës e* **FALEMIS**. > **FALEMIS•Ë** (me u).

falemís•ë (me) *kal* a ë *G* Lemeris; i shtie lemerinë (*dikujt*).

falemís•ë (me u) a (u) ë *G* *pës e* **FALEMIS•Ë** (me).

falemísj•e a *f* *G* Lemerisje.

falemísun (i e) *mb* *G* I lemerisur.

fál•enj *kal* a ur *A* Përsëndes (*dikë*).

fálë

I paraff Në sajë; për hir; për shkak. **E ka jetën përsëdyti falë mjekut.**

II ndajf *G*

♦ Pa para; falas. **Ta dhashë falë.**

♦ Shumë lirë. **E gjeta (e bleva) falë.**

fálë (i e) mb (Punë) pa shpërblim; e bërë falas.

fál•ë a¹ f sh a at

♦ *anat* Kyç (*i gishtit, e gjurit*).

♦ *vjet usht* > **FALËZ A.**

**

falë e gjurit Pjesë prapa gjurit ku përthyeret këmba. **I ra në falë të gjurit.**

fál•ë a² f sh a at

♦ *sh* Dhurata të nuses për njerëzit e burrit.

♦ Dhuratë; gjë e falur.

fál•ë (me) kal a ë G > FAL. [më shikoni si hana nëpër rremba/ e kam me u falë gjithëka: (MC).]

fál•ë (me u) vetv a (u) ë G

♦ > **FAL•EM.** [se si falen drejt shpirt e korp (MC).] [T'falem lule kuq e zi/ S'të ka kush, jo, posë ksajë Shqypni (VP).]

♦ Përsëndoshem me dikë. **Me u falë me shëndet.**

fál•ëm ma f sh ma mat > FALËZ A.

falëmeshëndët bis Përsëndetje; të fala e shëndet. **Falëmeshëndet shokëve!**

falënderím i m sh e et Shprehje e mirënjohjes. **Letër (fjalë) falënderimi. Në shenjë falënderimi. Ju shpreh falënderimet e mia.**

falënderj•e a G f sh e et Falënderim. [ju propozojme të dërgohet një falënderje **Inglisë edhe Francës (FK).**]

falënder•ój kal óva úar I shpreh (*dikujt*) mirënjohjen për një të mirë që më ka bërë, për një punë të dobishme ose për një urim. [Gjer atëherë kishte thënë "jo" natyrshëm e gati me gëzim. I falënderonte për besimin, por ajo nuk mundte. S'ishte e përshtatshme për atë punë. Nuk ishte tipi i saj. (IK).]

falënder•ónj kal óva úar A, vjet J > FALËNDER•OJ.

falënderónjës i m sh - it vjet > FALËNDERUES I.

falënderúes e mb (*Shprehje*) e falënderimit; që shpreh fjalënderim.

falënderúes i m sh - it Ai që i shpreh falënderimin dikujt për një të mirë etj.

falënderúes•e ja f sh e et f e **FALËNDERUES I.**

fálëz a f sh a at *vjet usht* Pipth a vrimë e vogël në armët e vjetra, ku shtihet baruti.

falík e mb I organit seksual të mashkullit në gjendje të ngrehur. **Kult falik** kult që ka organin seskual të mashkullit si simbol të shumëzimit të njerëzve.

falimént i m > **FALIMENTIM I.** [me falimentin ekonomik të shtetit tonë, mund t'i bahet vorri edhe gjithë kombit shqiptar (KM).]

falimentím i m sh e et

♦ Rënie e kompanisë në gjendje të tillë që s'mund të përballojë shpenzimet dhe detyrimet ose nuk paguan dot borxhet.

♦ Gjendje kur, për shkak të konkurrencës një kompani etj. nuk mund t'i përballojë shpenzimet dhe detyrimet ose nuk paguan dot borxhet. **Shpall falimentimin.**

faliment•ój kal óva úar Bie në falimentim; pësoj falimentim. [**alternativa e masandejshme ka me qenë: ose të holla nga një shtet i huej! - ose falimento!** (KM).]

falimentúar (i e) mb treg Që ka pësuar falimentim, që ka falimentuar ose ka shpallur falimentimin. **Sipërmarrje e falimentuar.**

falimentúem (i) e (e) mb G

♦ > **FALIMENTUAR (i e).** [Këto persona (qi kah profesjoni s'ishin as teneqexhi kriminelas studenta të falimentuem), para së gjithash ishin të afirmuem si studjuesa (AN).]

falís•s kal, jokal ya yur > **FALIT.**

falís•em vetv e **FALIT.**

falís•ë (me) jokal a ë G

♦ Bëj faj (gabim); gaboj.

♦ Çmendem; shkalloj.

falís•ë (me u) vetv a ë G Luaj mendsh.

falísun (i e) mb G

- ♦ Fajtor; që ka bërë faj a gabim.
- ♦ I çmendur; i shkalluar.
- ♦ *krahin* I hikrruar; i dobësuar nga një sëmundje.

falísur (i e) *mb* I trentë; i luajtur mendsh.

falít *kal, jokal a ur* Luaj mendsh.

falít•ë *a f sh a at vjet G* Falimentim. **Me hedhë falitë** shpall falimentimin.

falít•ë (me) *kal a ë vjet G* Falimentoj.

falítun (i e) *mb vjet G* I falimentuar.

fálj•e¹ *a f sh e et*

- ♦ Dhënie e ndjesës. **Kërkoj falje.**
- ♦ *drejt* Heqje ose ulje e dënimit; lirim i të burgosurit. **Falje e përgjithshme për...**
- ♦ Çlirim i dikujt nga një detyrim.
- ♦ Dhurim; dhënie falas e diçkaje.

fálj•e² *a f sh e et fet* Lutje.

fálm•e ja¹ *f sh e et G* Falje (*e dënimit, gabimit*).

fálm•e ja¹ *f sh e et G* Perëndim (*i diellit, hënës*).

fálmë *lutje* > **MË FAL.**

fálm•ë *a f sh a at* Secili nga dy drunjtë anësorë të shtratit të qerres, mbi të cilët ngulen hunjtë ose lesat.

fals *e mb*

- ♦ *libr* I rremë. [Rapsodët anembanë përhapën/ versionin fals të gjarpërinjve hyjnorë (IK).] [dhe sado të përpiquej të mohonte apo të gjente mijra arsye të tjera për t'i qetësuar e për të pranuar pjesën e vet të përgjegjësisë, gjithçka do të kishte tingëlluar false. (ED).]
- ♦ *muz* (*Notë*) me lartësi të pasaktë; që nuk përputhet me tonin; që e prish melodinë.

falséto *mb, ndajf muz (Zë)* i këngëtarit flaseto.

falséto *ja m sh - t muz*

♦ Zë mashkulli me tone artificiale në regjistër të lartë përmbi gamën normale të tenorit.

♦ Ai që këndon në këtë mënyrë.

falsifikatôr i m sh ë ët Falsifikues; ai që falsifikon.

falsifikatôr•e ja f sh e et f e FALSIFIKATOR I.

falsifikím i m sh e et Paraqitje e diçkaje si të vërtetë për mashtrim. **Falsifikim i të dhënave të pasaportës.**

falsifik•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e FALSIFIK•OJ.

falsifik•ój kal óva úar libr Paraqit si të vërtetë (*diçka të rreme*); shtrembëroj (*të vërtetën*); ndërroj a ndryshoj (*diçka*) për të mashtruar të tjerët. **Falsifikoi shkrimin (moshën, kartmonedhën, tablonë, të dhënat).**

falsifikúar (i e) mb (*Tablo, kartmonedhë etj. e rreme*) e paraqitur si e vërtetë.

falsifikúem (i) e (e) mb G > FALSIFIKUAR (i e).

falsifikúes i m sh - it Ai që falsifikon. [Në asnjë fushë të arteve nuk kanë vepruar me aq sukses dhe forcë falsifikuesit dhe manipuluesit sa në shtresat e lashta të tij, para së gjithash në epos dhe në baladat legjendare. (ShS).]

falsifikúes•e ja f sh e et f e FALSIFIKUES I.

falsitét i libr Të qenët i rremë, i shtirë.

fálso mb > FALS E.

fálsh•ëm (i) me (e) mb (*Gabim, faj etj.*) që mund të falet; që duhet të falet. **Ka gabime të falshme e të pafalshme. [Ta quaje arratisjen si një faj të falshëm, kjo do të ishte e rrezikshme për shtetin. (IK).]**

faltár i m sh ë ët dhe ant Ai që bën shërbimet fetare në faltore.

fáltë dëshir e FAL. [desh nga Labëria, / na e faltë zoti' (AZÇ).]

faltór•e ja f sh e et Kishëz për falje; vend për lutje në kishë.

fal•úe (me) kal óva úe G

♦ Humb.

♦ Bëj gabim, faj.

falúem (i)¹ e (e) *mb G* Fajtor; që ka bërë faj.

falúem (i)² e (e) *mb G I* falisur; i prishur mendsh.

fálun (i e) *mb G*

♦ > **FALUR (i e).**

♦ I trajtuar me dhurata.

fálun it (të) *as G*

♦ Falje. > **FALUR IT (të).** [Bile, të lypa të falun, nëse kujtohesh (MC).]

♦ Përsëritje. **Me çue të falun** çoj të fala; bëj të fala.

fálur (i e)¹ *mb*

♦ (*I dënuar*) që i është hequr dënimi; (*gabim*) që është falur. **Koka e falur nuk pritet.**

♦ (*Borxh*) që nuk kërkohet t'i kthehet dhënësit.

♦ *fet (Mëkatat)* me mëkate të falura; që i janë larë mëkatet.

♦ (*Gjë*) e dhënë si dhuratë. **Kalit të falurnuk i shihen dhëmbët** gjë e falur nuk qortohet.

fálur (i e)² *mb*

♦ (*Sipërfaqe*) e pjerrët; (*bimë*) e përkulur.

♦ (*Zjarr*) që është shuar ngadalë.

♦ (*Diell*) që i afrohet perëndimit.

fálur (i e)³ *mb A*

♦ I falënderuar.

♦ I përsëritur.

fálur (të) *as* Falje. **Kërkoi të falur!**

fálur a (e) *f sh a at (të) f e* **FALUR I (i).**

fálur i (i) *m sh - it (të)* Njeri i falur.

fálur it (të) *as* > **FALJ•E A.**

fálz•ë a¹ f sh a at Urës; magjar; demiroxhak.

fálz•ë a² f sh a at > **FALËZ A.**

fall i m sh e et Parashikim i së ardhmes së dikujt, i ngjarjeve që do të ndodhin etj. , duke përdorur letrat e bixhozit ose duke shikuar filxhanin e kafesë, vijat e pëllëmbës së dorës etj. **I shtie (i hedh) fall dikujt.**

*

Nuk hodha fall se do të vije Nuk e prisja se do të vije.

fallák u¹ m sh ë ët > **FALLAKA JA.**

fallák u² m sh ë ët krahin Pjesë e karrocës a qerres ku lidhet zinxhiri me takëmet e kalit.

fallák u³ m sh ë ët krahin Dajak; dru.

fallák u⁴ m sh ë ët krahin Dash i këmborës; oqiç.

fallaká ja f vjet Mjet torture i bërë me një copë dru ku i lidhin këmbët të dënuarit dhe i bien shputave me shkopinj.

falltár e mb (Njeri) që hedh a shtie fall.

falltár i m sh ë ët Ai që hedh a shtie fall.

falltár•e ja f sh e et f e **FALLTAR I.**

fállco mb > **FALS E.**

fallçór i m sh ë ët Falltar. > **FALLXHOR I.**

fallçór•e ja f sh e et f e **FALLÇOR I.**

fallç•úer óri m sh órë órët G Falltar. > **FALLXHOR I.**

fallját mb A (Bishtajë bathe) pa kokrra.

fallní a f sh - të G Fall; shtënie fall.

fallníisht ndajf G Me fall; duke shtënë fall.

fallt•ój jokál óva úar Shtie fall; tregoj fatin duke shtënë fall.

falltór i m sh ë ët > **FALLTAR I.**

falltór•e ja f sh e et f e **FALLTOR I.**

falltúar (i e) *mb* I parashikuar nga falltari.

fallt•úer *óri m sh órë órët G* > **FALLTAR I.**

fallupjás *kal dhe jokal a ur A* Ha si i babëzitur.

fallxhësh•ë *a f sh a at* > **FALLTAR•E JA.**

fallxhí a *m sh j jt G* > **FALLXHI U².**

fallxhí u¹ *m sh j jt G* > **FALLXHI U².**

fallxhí u² *m sh nj njtë* > **FALLTAR I.**

fallxhí•e *ja f sh e et f e* **FALLXHI U.**

fallxhór i *m sh ë ët* > **FALLTAR I.**

fallxhór•e *ja f sh e et* > **FALLTAR•E JA.**

fallxhór•ë *a f sh a at* > **FALLTAR•E JA.**

fama volat /*fáma vólat/ shpr lt* Thashethemet kanë krahë.

famás•em *vetv a (u) ëm A* Çmeritem; mahnitem.

famás•ëm (i) *me (e) mb A* I çmeritur; i mahnitur.

famásm•ë *a f A* Gjë e mahnitshme.

famenían i *m gjeol* Nënndarje e devonianit të hershëm, 372. 2–358. 9 milion vjet më parë.

fâm•ë (i) *e (e) mb G* I ngopur.

fambrík•ë *a f sh a at* > **FABRIK•Ë A.**

fám•ë *a f* Emër që i del dikujt a diçkaje zakonisht për të mirë; të qenët i njohur nga të gjithë. > **NAM I.** [me famë, që nga Tunuzi dhe gjer në Transval (FK).] [na ruaj nga hija e rëndë e famës (NGj).] [Dyshimi i parë ra mbi Dukagjinët, të cilët, n'atë kohë, ishin armiq me Skënderben, dhe Lek Dukagjini kishte famë të keqe për këso punësh. (AE).]

famédáshës e *mb (Njeri)* që kërkon famë për vete; i etur për famë; që punon për famë; lavdidashës.

famë•kéq kéqe *mb, m sh këqíj, f sh këqíja (Njeri)* i bërë i njohur për të këqija; me famë të keqe, që i ka dale emri për keq.

famë•kéq kéqi *m sh këqíj këqíjtë* Njeri i njohur për të këqija, me famë të keqe, që i ka dalë emri për keq.

famë•kéqe kéqja *f sh këqíja këqíjat f e* **FAMË•KEQ KEQI.**

famë•líg *mb, m sh lígj, f sh líga* Famëkeq.

famë•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* I njohur nga të gjithë për vetitë e cilësitë e mira për veprat e shquara; me emër të madh. [Nga të gjitha vendet e Evropës nisën të vinin vullnetarë për të shërbyer nën urdhërat e burrit **famëmadh.** (AE)]

fâmë t (të) *as G* Ngopje; ngimje.

famë•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* Famëkeq.

famëz•ój *kal óva úar* Bëj të famshëm.

famëzúar (i e) *mb* I bërë me emër të dëgjuar.

familí a *f përmb K* Njerëz të familjes; të afërm.

familíisht *ndajf* > **FAMILJARISHT.**

familjár *e mb*

♦ I familjes; që ka të bëjë a lidhet me familjen dhe jetën në familje; që i përket familjes. **Detyrime (lidhje, marrëdhënie) familjare. Çështje familjare. Edukatë familjare. Rrethi familjar.** [Sidoqoftë, komploti i pyllit të Krabit tregon fillimin e trathëtive të brendëshme që e ndoqën Skënderben deri në rrethin familjar të tij. (AE).]

♦ (*Njeri*) i martuar dhe që ka në ngarkim pjesëtarët e familjes; që ka një familje për të mbajtur; baba a nënë me fëmijë. **Njeri familjar. Jam familjar.**

♦ Që është karakteristik për familjen dhe për jetën në familje ose për marrëdhëniet ndërmjet pjesëtarëve të një familjeje, shumë i afërt e i ngrohtë. Ngrohtësi familjare. Mjedis familjar. Me ton familjar.

♦ (*Burrë*) i lidhur shumë ngushtë me familjen, që kujdeset shumë për pjesëtarët e familjes; që bën jetë të rregullt në familje. **Grua familjare.**

♦ Që është caktuar vetëm për njerëzit, të cilët janë të shoqëruar me pjesëtarë të tjerë të familjes (*zakonisht për çifte*). **Lokal familjar. Mbrëmje familjare.**

**

e drejta familjare *drejt* Tërësi ligjesh që përcaktojnë të drejtat dhe detyrimet në familje.

gjendje familjare *zyr* Të qenët beqar, i martuar ose i ve.

vatër familjare Familje.

familjër *i m sh ë ët*

♦ Burrë i martuar, me pjesëtarë të familjes në ngarkim.

♦ Pjesëtarë (anëtarë) të familjes.

♦ Njeri i lidhur ngushtë me familjen.

familjër *e ja f sh e et*

♦ Grua e martuar dhe me pjesëtarë të familjes në ngarkim.

♦ Grua e lidhur ngushtë me familjen.

familjër *t m sh* Njerëz të familjes; kushërinj të afërt; të afërm.

familjarisht *ndaif*

♦ Me gjithë pjesëtarët e familjes; me tërë familjen; në emër të të gjithë familjes; për të gjithë pjesëtarët e familjes. **Shkoi familjarisht për pushime. Ju uroj familjarisht! E blemë, (e ndamë, e përdorim) familjarisht.**

♦ Si me një njeri të familjes, në mënyrë të ngrohtë e të afërt, në mënyrë familjare. **Flasin familjarisht. U përshëndetën familjarisht.**

familjaritet *i m libr*

♦ Afri e madhe në marrëdhëniet me dikë; marrëdhënie të ngushta; miqësi e ngrohtë. **Familjaritet i sëmure** miqësi e sëmure. **Ka familjaritet me dikë.**

♦ Miqësi e sëmure, që e shpie dikë t'u bëjë lëshime njerëzve të afërt, shokëve e miqve në dëm të punës ose në kurriz të të tjerëve. **Kishin familjaritet. Shfaqje familjariteti.**

familjarizëm *mi m sh ma mat libr* K Akraballëk.

familjarizim *i m libr*

♦ Krijim i lidhjeve të ngushta e miqësore me dikë.

♦ Njohje së afërmi me diçka.

familjariz•óhem *vetv óva (u) úar libr*

- ♦ Bëhem si njeri i shtëpisë a i familjes; hyj në lidhje të ngushta me dikë; miqësohem. **Familjarizohem me shoqërinë e re.**
- ♦ Njihem së afërmi e mirë me diçka; mësohem në një vend a në një mjedis tjetër, në një punë të re etj. **Nuk jam familjarizuar ende me punën.**

familiariz•ój *kal óva úar*

- ♦ Bëj që dikush ta ndiejë veten si në shtëpi të vet, si njeri i familjes; e miqësoj (*dikë*) me dikë tjetër. **E familjarizoj shokun me njerëzit e mi.**
- ♦ E njoh (*dikë*) nga afër me diçka. **E familjarizoj me procesin e punës.**

familjarizúar (i e) mb I njohur nga afër me dikë a diçka.

familjarizúem (i) e (e) mb $G > \text{FAMILJARIZUAR (i e)}.$

famílj•e *a f sh e et*

- ♦ Njësi e bazë e organizimit të jetës shoqërore, që përbëhet nga burri, gruaja, fëmijët ose edhe nga njerëz të tjerë të afërt, të cilët jetojnë e banojnë bashkë. **Baba i familjes. Pjesëtarë të familjes. Kryetar i familjes kryefamiljar. Krijoj familje** martohem. [Shqetësimi shqiptar, që nga familja e fshati tek atdheu e kombi, është i endur në një pëlhurë të mëndafshitë ndjenjash dhe vizionesh të dritshme (AÇ).]
- ♦ Tërësi e njerëzve që rrjedhin nga një paraardhës i përbashkët; njerëz që kanë pasur ose vijnë në kenë brez pas brezi lidhje gjaku a lidhje afrie ndërmjet tyre; farefis. [Vetëm zotërimet e dy familjeve të mëdha nuk mundi Skënderbeu t'i përmbledhë në shtetin e vet: ato të Dukagjinëve, në veri, dhe ato t'Aranitëve, në jugë. (AE).]
- ♦ *fig* Grup njerëzish që i bashkon puna e veprimtaria e përbashkët, që kanë qëllime e interesa të njëjta dhe jetojnë në miqësi njëri me tjetrin.
- ♦ *fig* Lidhje e lirshme midis keqbërësve të organizuar për veprimtari kriminale. **Familje mafioze.**
- ♦ Grup kafshësh (*mashkulli, femra dhe të vegjlit e tyre*), që jetojnë bashkë. **Familje bletësh.**
- ♦ *bio* Kategori a njësi e botës bimore a shtazore, që përfshijnë disa gjini me tipare kryesore të përbashkëta. **Familja e trëndafiloreve. Familja e qepës. Familja e qenit. Familja e maceve. Peshkaqenët i përkasin familjes së peshqve.**

♦ Grup a varg sendesh ose dukurish, që kanë disa cilësi të përbashkëta, që janë të një tipi ose pothuajse të një tipi. **Familje çiftelish. Makina të një familjeje.**

♦ *gjuh* Grup gjuhësh të afërta, me prejardhje të përbashkët. **[Familja e gjuhëve indoevropiane Së paku në tri familje të mëdha të popujve ajo ka një shprehje të qartë: tek indo-europianët, tek shumerët dhe tek semitët (për shembull, tek hebrenjtë). (ShS)].**

**

familje e gjuhëve afro-aziatike *gjuh* Familje gjuhësh që përfshijnë arabishten, hebraishten, amhariken dhe somalishten.

familje e gjuhëve bantu *gjuh* Familje gjuhësh që përfshijnë suahilin, zulunë, shonën dhe qindra gjuhë të folura në Afrikë.

familje e gjuhëve dravidiane *gjuh* Familje gjuhësh që përfshijnë gjuhët tamile, telugu, kanade dhe malajlame.

familje e gjuhëve indoevropiane *gjuh* Familje gjuhësh që kanë ekzistuar rreth 3000 vjet më parë dhe aty nga viti 1 000 para erës së re fliteshin në Europë dhe në vise të ndryshme të Azisë Jugperëndimore dhe Jugore; në të përfshihen 12 degë: gjuhët indike, iraniane, anatoliane, armeniane, helenike, shqipe (ndoshta me prejardhje ilirike), italike, keltike, tokariane, gjermanike, baltike dhe sllave.

familje e gjuhëve kino-tibetiane *gjuh* Familje gjuhësh që përfshijnë kinezçen mandarine, kantoneze e të tjera.

familje e gjuhëve malajo-polineziane *gjuh* Familje gjuhësh që përfshijnë gjuhën indoneziane, malajasel tagaloge, malagashe dhe qindra gjuhë që fliten nëpër ishujt e Paqësorit.

familje e ngushtë > FAMILJE NJËKURORËSHE.

familje homoseksuale Familje me partnerë të një seksi (gjinie).

familje matriarkale

♦ *hist* Familje në të cilën gruaja ose nëna është kryefamiljare.

♦ Familje në të cilën nëna ose femra më e madhe në moshë është kryefamiljare.

familje me një prind

♦ Familje e mbetur vetëm me njërin prej prindërve.

♦ Familje me prindër të ndarë (divorcuar).

familje monogamike Familje në të cilën burri ka vetëm një grua.

familje njëkurorëshe Familje e përbërë nga një çift.

familje patriarkale Familje në të cilën burri është kryefamiljar.

familje poligamike

♦ Familje në të cilin burri ka më shumë se një grua në të njëjtën kohë.

♦ Familje në të cilin gruaja ka më shumë se një burrë në të njëjtën kohë.

familje poliandrike Familje në të cilën gruaja ka më shumë se një burrë në të njëjtën kohë.

familje shumëkurorëshe Familje me disa çifte që banojnë bashkë.

fam-mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* A I famshëm; famëmadh.

famnór e *mb* I famshëm; emërmadh; i dëgjuar

famnór i *m sh ë ët* Njeri i dëgjuar (i famshëm, me emër të madh).

famnór•e *ja f e* **FAMNOR I. "Nënë Tereza, Shenjtore apo Famnore?"** (AB)].

famós *kal a ur* Bëj të dëgjuar, të famshëm.

famós•e *a f* Të bërët me famë; dalje e emrit.

famósur (*i e*) *mb* I dëgjuar; i famshëm.

fámsh•ëm (*i*) **me** (*e*) *mb* Që ka fituar famë; që njihet botërisht; i përmendur; famëmadh. [në Kuvendin e Matit të vitit 1462, si një nga sinodet shumë të rëndësishme, ku ipeshkvi i Durrësit Pal Engjëlli shkroi edhe të famshmen "Formula e pagëzimit". (GjSh)].

fámul *i m sh ë ët vjet* Shërbëtor i shkollës.

fámu•ll *lli m sh j jt*

♦ Fëmijë që krezmohet, pagëzohet, a qethet nga nuni. > **FIJAN I. E bëri (e kishte) famull.**

♦ *krahin* Fëmijë i vogël; foshnjë.

fámull•ë *a f sh a at A* > **FAMULLESH•Ë** A.

famullësh•ë a f sh a at f e FAMU•LL LLI.

famullí a f sh - të fet

- ♦ Njësi bazë e organizimit kishtar katolik për një krahinë, fshat, lagje ose për disa fshatra a lagje. **Kisha (qela) e famullisë.**
- ♦ Rreth i shërbimeve fetare të një prifti.
- ♦ *përmb* Besimtarë të një njësie të tillë.

famullítár e mb fet I famullisë; që ka të bëjë me famullinë dhe shërbimet në të.

famullítár i m sh ë ët fet Prifti i një famullie. [... **Dom Luigj Bumçi, që mbante rolin e kooperatorit të famullitarit të Shkodrës dhe Dom Ndre Mjedja, famullitar i Kuklit, vëllai i arqipeshkvit Mjedja. (RG)].**

famullór e mb > FAMULLITAR E.

famulltár i m sh ë ët > FAMULLITAR I.

Fan i m shkurt i Stefan; Irfan.

fanár i m sh ë ët > FENER I.

fanariót e mb hist Që i përket rrethit të tregtarëve të mëdhenj grekë me ndikim në administratën otomane.

fanariót i m sh ë ët hist Tregtar i madh grek me ndikim në administratën otomane.

fanarós•enj kal a ur A

- ♦ Hedh; flak; vërtit.
- ♦ Ia ndërsej (*qenin dikujt*).

fanarós•et vetv - (u) ur A, Ç (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*)
Më bëhet a më shtihet në ëndërr.

fanarósj•e a f A, Ç Shfaqje në ëndërr.

fanarósur (i e) mb A, Ç I shfaqur në ëndërr.

fanatík e mb

- ♦ (*Njeri*) që beson verbërisht në dogmën fetare, e mbron me këmbëngulje dhe jeton e vepron sipas saj.

♦ (*Njeri*) i dhënë me zell të jashtëzakonshëm pas diçkaje, që e mbron dhe e zbaton me këmbëngulje, pa lëshime e pa lëkundje një mendim, ide a diçka tjetër.

fanatik *u m sh ë ët* Njeri fanatik. **Me zell prej fanatiku.**

fanatik•e *ja f sh e et* Grua a vajzë fanatike.

fanatikisht *ndaif libr (Besoj)* me fanatizëm; si fanatik.

fanatiz•ëm *mi m*

♦ Besim i verbër në dogmën fetare; zell i tepruar fetar; qëndrim prej fanatiku; mënyrë jetese e veprimi sipas dogmës fetare.

♦ Zell i jashtëzakonshëm për të mbrojtur dhe zbatuar pa lëshime e pa lëkundje një mendim, ide etj.

fanatiz•óhem óva (u) úar

I *vetv* Bëhem fanatik.

II *pës e* **FANATIZ•OJ.**

fanatiz•ó *kal óva úar* E bëj fanatik (*dikë*). [**Me fjalën devshirmë, Turqit quanin fëmijët që rrëmbenin nëpër popujt e krishterë dhe që i rritnin pastaj nëpër kazermat si ushtarë duke i fanatizuar në fenë islame dhe në besnikërinë ndaj Sulltanit. (AE)]**.

fanatizúar (i e) *mb* I bërë fanatik. [**Populli dhe ushtëria, të fanatizuar në fenë islame, e adhuronin Sulltanin si përfaqësonjës in e Zotit në tokë. (AE)]**.

fancík *u m sh ë ët krahin G* Fyell frashëri me 6 vrima sipër e 1 nën të.

fand i m sh e et > FANT I.

fandáks¹ *kal a ur bis J* Ngatërroj; hutoj; ia bëj trutë dhallë (*dikujt*).

fandáks² *kal a ur bis J* Përfytyroj; marr me mend.

fandáks•em¹ a (u) ur bis J

I *vetv* Bëhem si i fandaksur.

II *pës e* **FANDAKS¹.**

fandáks•em² vetv a (u) ur bis J Shfaqem a mbij papritmas diku.

fanadáks•em³ *vetv a (u) ur kryes veeta III A, Ç (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më duket e keqe a e shëmtuar.

fanadáksj•e a¹ *f sh e et bis J* Ngatërrim; hutim.

fanadáksj•e a² *f sh e et bis J* Përfytyrim.

fanadáksur (i e) *mb bis J I* ngaëtrruar; i hutuar.

bandango ja *f muz* Valle dyshe popullore spanjolle me tre kohë, plot gjallëri e pasion, e shoqëruar kryesisht me kastaneta dhe përplasje duarsh.

fánd•ë i *m sh ë ët G*

♦ Banor a vendës i Fandit.

♦ Shqiptar i besimit katolik (*kundrejt myslimanëve*).

Fán•e ja *m shkurt i* Irfan.

fanél•ë a *f >* FANELL•Ë A.

fanellát•ë a *f sh a at* Pëlhurë (prej) pambuku, e butë e me push dhe e endur lirshëm.
Këmishë (fustan) prej fanellate.

fanéll•ë a *f sh a at*

♦ Veshje e brendshme me mëngë, e thurur me fije leshi ose pambuku, që mbahet zakonisht në mish. **Fanellë leshi (pambuku).**

♦ Veshje e hollë sportistësh, që shkon deri në mes e ka ngjyrë të veçantë për çdo skuadër a ekip. **Fanellat kuqezi.**

fanéps•et *vetv - (u) ur veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Shfaqet a duket si në ëndërr. > **FANIT•ET.**

fanépsj•e ja *f sh e et kryes* Figurë që shfaqet a duket si në ëndërr. [Por tani është natë, dua ta vazhdoj fanepsjen. Mbyll sytë e gjithçka nis aty ku e kam lënë. Nëna, unë, gjyshja (ED).] > **FANITJ•E A.**

fanerogáme t *f sh bot* Bimë që shtohen me farë, jo me spore.

Fán•ë a *f shkurt i* Stefaní.

fanfár•ë a *f sh a at muz*

♦ Orkestër me vegla frymore; tërësi e muzikantëve të kësaj orkestre; bandë.

- ♦ Vegël muzikore frymore prej tunxhi, në trajtë borie të zgjatur.
- ♦ Pjesë për vegla frymore e luajtur me pompozitet e ton ceremonial.
- ♦ *fig* Mburrije a lëvdatë e zhurmshme e plot bujë.

fanfaronád•ë a f sh a at libr Fjalë të mëdha; mburrje.

fang i m K Shpuzë.

fang u m krahin G Tokë shumë e dobët.

fan•g gu¹ m sh gje gjet krahin G

- ♦ Shesh me bar të shkutër që nuk rritet.
- ♦ Bukëbar; plis me bar.

fan•g gu² m sh gje gjet bot (*Chrysopogon gryllus*) Bar shumëvjeçar, 0.5 - 1 m i lartë, i përhapur në Europë dhe në vise të Afrikës tropikale e nëntropikale, që lidh kokrra si të grurit.

fan•g gu³ m sh gje gjet K Prush; gacë.

fáng•ëll lli m sh lla llat ndërt K Mistri e muratorit.

fangí a f

- ♦ Rrënojë; prishje; rrënim.
- ♦ Vend djerr.

fangth i m > FANG GU¹.

fángje t sh i FAN•G GU^{1,2,3}.

faní mb Ç I ndotur; i bërë pis.

faní a¹ f sh - të G Fantazmë.

faní a¹ f sh - të vjet G Rrënim; katastrofë. **Me u bâ fani** bëhet pluhur e hi.

Faní a f shkurt i Stefaní.

fanít•et vetv - (u) ur (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më shfaqet papritur si hije; më del si në vegim, më përhihet. **Më fanitet fytira e...** [kalë o kalë ç'mu fanit qemania/ ç'më plagosi këng' e saj pa emër (DA).] [Dhe ndoshta si një ëndërr e zbehtë/ Ju fanit një muzg i vonë (IK).]

fanítj•e a f Vegim; shfaqje e papritur si hije.

fank u m muz Lloj xhazi i ndërlidhur me muzikën bluz dhe soull.

fanmírë mb vjet Fatmirë; fatlum. [... **se je fanmirë, se na do mirë** (JV).]

fanolián e mb (*Pasues*) i Fan S. Nolit dhe lëvizjes demokratike të revolucionit të qershorit 1924. [**njeriut të matun e të squet qi mori pjesë në ngritjen e flamurit në Vlonë, në Konferencën e Paqes në Paris, në lëvizjen fanoliane të 1924-shit...** (AN).]

fanolíst e mb (*Lëvizje*) sipas ideve demokratike të Fan Nolit.

fanolíst i m sh ë ët Pasues i Fan Nolit.

fanolíst•e ja f sh e et f e FANOLIST I.

fanós¹ kal a ur krahin Lëndo; i shkaktoj dhembje (*dikujt*).

fanós² kal a ur krahin Vjedh; zhduk; qëroj.

fanós•em a (u) ur krahin

I vetv Lëndohem.

II pës e FANOS.

fanósj•e a¹ f krahin Lëndim.

fanósj•e a² f krahin Vjedhje.

fanósur (i e)¹ mb krahin I lënduar.

fanósur (i e)² mb krahin I vjedhur.

fant i m sh e et Njëra prej figurave me vlerë në lojë me letra, në të cilën është vizatuar një kalorës i ri. **Fant spathi (karo, kupë, maç).**

**

Doli si fanti spathi Doli papritur e pa kujtuar.

Hyj (futem) si fanti spathi Ndërhyj ku nuk duhet, përzihem atje ku s'më takon.

fantást e mb (*Njeri*) ëndërrimtar.

fantást i m sh ë ët Njeri ëndërrimtar.

fantást•e ja f e FANTAST I.

fantastík e mb libr

♦ Që është në përfytyrimin a imagjinatën e njeriut; që s'ta kap dot mendja; që duket i pavërtetë, por që mund të ndodhë në të ardhmen; që mbështetet në imagjinatën krijuese. **Ëndërr fantastike. Roman (tregim) fantastik. Plane fantastike.**

♦ Që është pjellë e fantazisë; i trilluar; që nuk mund të jetë i vërtetë; që nuk mund të ndodhë; i pabesueshëm. **Ngjarje fantastike.**

♦ *bis* Që të mahnit me pamjen, cilësitë a tiparet e tij; me veti të jashtëzakonshme; i mrekullueshëm, përrallor. **Vend fantastik. Bukuri fantastike. Shpejtësi fantastike.**

fantastíko-shkencór -e mb (*Letërsi*) me elemente fantastike të shkencës.

fantastikëri a f sh - të libr Fantazim; ëndërrim.

fánta-shkénc•ë a f Letërsi fantastike-shkencore. **Prej kohësh janë kapërcyer si romantizmi dhe fanta-shkenca, ashtu dhe kritikizmi dhe vetënënçmimi.** (ShS).

fantazí a f

♦ Aftësia për të krijuar ose për të përfytyruar diçka; zotësia për të zbuluar ose për të shpikur diçka të re në bazë të përvojës dhe të njohurive që ka dikush; imagjinatë krijuese. Fantazi e fuqishme (e zjarrtë, e dobët). **Fantazi poetike. Ka fantazi të zhvilluar. Nxit fantazinë. Është pjellë e fantazisë tënde.**

♦ *sh ra rat* Diçka e paqenë që është pjellë e imagjinatës e nuk mund të ndodhë në të vërtetë; trillim; ëndërr. **Të gjitha ishin fantazira.**

♦ *sh - të muz* Kompozim i lirshëm i ndërtuar sipas fantazisë së kompozitorit.

♦ *sh - të muz* Potpuri temash të njohura me variacione e interlude.

fantazím i m sh e et

♦ Përfytyrim i gjërave që këndshme që më pëlqen t'i keq në të vërtetë.

♦ Sajim të paqenash; ëndërrim.

fantázm•ë a f sh a at

♦ Hije e një të vdekuri, që u përhihet të sëmurëve psikikë; figurë me përmasa dhe tipare njeriu që u shfaqet njerëzve besëtytë e që shihet prej tyre si shpirt i keq, që u kall frikën; lugat. **[Njerëzisë i kishte hyrë tmerri në zemër dhe shihte fantazma**

me sy hapët. (AE).] [**Fantazma ime dhe përçafja,/ kundërmojnë erë dheu** (EMr).]

♦ *fīg* Diçka e përfytyruar si shenjë paralajmëruese e një të keqeje; diçka që ndjell një të keqe; hije e keqe. [**Por mbi fantazmën e përçarjes** (ASh).]

fantazmagorí a f sh - të libr Tërësi figurash të vërteta a të përhitura që ndryshojnë vazhdimisht.

fantazmagorík e mb libr I fantazmagorisë; që ka të bëjë me fantazmagorinë.

fantaz•óhet úa (u) úar libr pavet dhe pës e **FANTAZ•OJ.**

fantaz•ój óva úar libr

I kal Përfytyroj (diçka të bukur e të këndshme që do të dëshiroja të ishte e vërtetë); sajoj a trilloj (gjëra të paqena, që nuk kanë ndodhur e nuk mund të ndodhin në të vërtetë).

II jokál I lëshet të lirë fantazisë; jepem pas fantazirave; sajoj a trilloj gjëra të paqena; ëndërroj.

fantazúar (i e) mb (Gjë) e përfytyruar, e përhitur.

fantazúes e mb libr (Njeri) që fantazon.

fantazúes i m sh - -it Njeri që fantazon.

fantazúes•e ja f e FANTAZUES I.

fanterí a f sh - të vjet Këmbësori.

fantóc i m sh a at vjet Kukull.

fantóc•e ja f sh e et vjet f e FANTOÇ I.

fanúa si kallëzues Ç: Bëj fanua bëj çudi a mrekulli.

fan•úa ói m sh ój ójtë Ç

♦ Shkëlqim.

♦ Vegim.

fan•úe (me) jokál ói úe G Vegon. [Ndërsa në qiellin e tij fanojnë e shëndrisin edhe sot marrtas e haptas hijet e fytyrave të sa e sa martirëve: preja hekatombiane e vampirit matian. (KM).]

FAO *ja f shkurt i* **Food and Agriculture Organization** Organizata e Ushqimit dhe Bujqësisë. **Vend anëtar i FAOs.**

fap *onomat bis* Tingull a zhurmë që tregon një veprim të shpejtë a të papritur. **Ia ngjeshi fap një flakurimë.** [fap me sy, fap me qepallë/ na fute në dhe të gjallë! (Pop).] [si ata nëpër filmat me kaubojë të njëherë e një kohe, fap koburen në dorë, vështrim kërcënues e o burra, të dalë ku të dalë. (ED).]

fap-fáp *ndajf* Me shpejtësi; papritmas; befas.

fapefáp *ndajf* Shpejt e shpejt. > **FAP-FAP.**

fap-fúp *ndajf* Shpejt e shpejt. > **FAP-FAP.**

fáqas *ndajf* Haptas; në fytyrë.

faqát•ë a f > **FASAD•Ë A.**

fáqazi *ndajf* > **FAQAS.**

fáqe

I *ndajf* Haptas.

II *parafj* Përballë. **Faqe Kanunit.**

fáqas *ndajf* Haptas; ballëpërballë; faqeza.

fáqazi *ndajf* Në shesh; sheshit; haptas.

fáq•e ja¹ f sh e et

♦ Secila nga dy pjesët anësore të fytyrës së njeriut nga syri deri te nofulla e poshtme dhe nga hunda deri te veshi; secila nga dy anët e turirit të kafshëve.

Mollëzat e faqeve. Me faqe të kuqe (të fryra, të fishkura). Me nishan në faqe.

Laj faqet. Iu skuqën faqet. E puth në faqe. [Ti faqet fshin me peshqirin e madh të livadheve (DA).]

♦ *bis* Pjesë e përparme e fytyrës së njeriut; fytyrë; çehre. **Me faqe nga lindja. I ktheu faqen. Mori tjetër faqe. E ndërroi faqen.**

♦ Secila nga anët e një sendi; sipërfaqje anësore e diçkaje; pjesë e përparme e kryesore e një ndërtese, sendi etj. , pjesë që duket, ballë; parëse. **Faqja e përparme (e pasme, e jashtme, e brendshme). Faqe anësore. Faqe muri. Faqet e pusit. Faqja e shtëpisë. Faqja e çatisë. Faqe mali (kodre). Faqet e kubit (e piramidës) gjeom. I marr faqet trungut e gdhend anash, faqoj.**

♦ Secila nga dy anët e fletës së një fletoreje, libri etj. **Faqe e bardhë** faqe e pashkurar. **Faqe letrare e revistës.** [themeli i vëllimit është studimi "*Gjon Buzuku dhe vepra e tij "Meshari" (1555), një monografi e hapët dhe e plotë prej gati 400 faqesh* (GjSh).] [Me këtë faqe të kronikës në duar, ata që kërkonin zhdukjen e krejt dokumentacionit të gjuhës, e patën lehtë ta fitonin në fund polemikën, që kishte vazhduar gati dhjetë vjet. (IK).]

♦ *bis* Sipërfaqe. **Faqja e detit (e ujit).** [Ti s'frymoje kund në faqe të dheut (GB).]

♦ *dhe fig* Tërësi e tipareve të jashtme të diçkaje, pamje; fytyrë. **Ia ndërroi (ia ndryshoi) faqen vendit.**

♦ Këllëf dysheku a jastëku. **Faqe dysheku (jastëku).** I shtie faqen dyshekut.

♦ *bis* Periudhë kohe sa zgjat një vit; periudhë kohe aq sa jeton një njeri; brez. Një faqe njeriu. **Faqe pas faqeje. Një faqe njeriu.**

♦ Shtresë. **Bakllava me dy faqe arrash.**

♦ *fig* Pjesë nga jeta e një njeriu ose nga historia e një populli, e një kombi, e njëvendi etj.; epokë. **Faqe e lavdishme e historisë së popullit. Hap një faqe të re.**

♦ *fig* Nder; cipë. **Ka faqe ai. S'i mbeti faqe.**

♦ Parët i kamerdares.

*

Dahem me faqe të bardhë Dal me nder, me ballin lart. [Me faqe t'bardhë gjithmonë asht da (VPSH).] [Se ra Shqypnia me faqe n'dhe! (VPSH).]

Dal me faqe të bardhë Dal me nder, pa u turpëruar, me ballin lart.

Doli në faqe

♦ U duk; u shfaq; doli në shteg.

♦ Ia arriti qëllimit, ia doli në krye.

Dha faqe (*Muri*) u shtrembërua; lëshoi.

E kam faqen të larë Jam i ndershëm; e kam ndërgjegjen të pastër; nuk jam përlyer në një punë të keqe; nuk jam fajtor.

E nxjerr në faqe diçka E kryej, arrij të bëj diçka; e nxjerr në dritë.

E pres me pushkë në faqe dikë E pres me krahë hapur e me të gjitha të mirat; e pres si mik të nderuar.

E zhduk (e shuaj, e fshij) nga faqja e dheut E zhduk krejt; e shkatërroj me themel e me rrënjë; e asgjësoj; e shfaros.

Faqe me faqe Me fytyrë shumë pranë njëri-tjetrit, ngjitur.

Faqe për faqe Ballë për ballë, përballë.

Faqja e bardhë Njeri që të zbardh faqen, të nderon.

Faqja e zezë Turp i madh; nderim që i bëhet dikujt dhe që i lë njollë për tërë jetën.

I doli në faqe I shkoi, i vajti mbarë (*puna*).

I është bërë faqja shollë Nuk ka më turp e sedër; nuk i bëjnë më përshtypje kritikrat e qortimet; është i pacipë.

I jap një faqe

♦ E skuq pranë zjarrit bukën etj.; e lë bukën etj. në furrë sa të marrë ngjyrë si duhet.

.

♦ E gdhend, e bëj me faqe, e faqoj (*një copë druri*).

I ka dalë (i ka mbirë) bari në faqe (në sy) Ka vdekur prej kohësh; është tepër vonë tashti.

I morën faqen (nuses) ia hoqën pushin në fytyrë (zakonisht një ditë përpara martesës). **Mësallë me dy faqe** Njeri që ndërron qëndrim e pikëpamje; njeri që ndryshe flet e ndryshe vepron; njeri me dy fytyra.

I pëlcasin faqet Është shumë i shëndoshë.

Ia zbardh faqen (fytyrën) E nderoj; e nxjerr faqebardhë.

Ia zheu faqen E turpëroj; e fëlliq.

Ishte me pushkë në faqe Ishte gati për të shtënë a gati për luftë.

Jep faqe

♦ Fillon e thahet.

♦ (*Pema*) fillon të piqet, përshenjet.

♦ (*Buka në furrë*) vë cipë përsipër, fillon të skuqet.

Ka cipë (nder) në faqe Është i ndershëm.

Ka gjak në faqe (në fytyrë) Është i ndershëm; është njeri me cipë.

Këmbët e lehta e faqja e bardhë *tall* Thuhet për dikë që ikën shpejt për t'i shpëton rrezikut.

Ma nxiu faqen (fytyrën) Më turpëroi; më bëri që të ndihesja i turpëruar para të tjerëve.

Me ç'sy e ç'faqe? Si s'ke turp?; Si guzon?

Me dy faqe (me dy fytyra) (*Njeri*) hipokrit.

Me faqe në dhe (përdhe) me turp; i turpëruar.

Me faqe të bardhë (*Ndahem, dal*) me nder nga një punë a detyrë.

Me faqe të zezë (*Ndahem, dal*) me turp nga një punë a detyrë.

Me lot në faqe Duke qarë; duke vajtuar.

Mori faqe

♦ U skuq ca përsipër (për bukën, mishin etj. kur e futim në furrë).

♦ U tha, zuri një kore të hollë nga thatësira (për tokën).

Mos i jep faqe! mos e përkrah, mos i jep zemër, mos ia ushqe fjalën, mos ia hap syrin; mos e llasto.

Në faqe të dikujt para dikujt, në prani a në sy të dikujt, faqeza dikujt.

Nuk e vë për faqe nuk e mendon mirë një punë para se ta kryejë, nuk e peshon mirë.

Nuk i hedh pluhur faqes nuk e bëj veten me turp, nuk turpërohem.

Njëra dorë lan tjetrën, të dyja lajnë faqet (fytyrën) *ff u* Duke ndihmuar njëri-tjetrin bëhen mirë të gjitha punët.

Paç faqen e bardhë! *ur* Qofsh i nderuar!; qofsh faqebardhë!

Paç faqen e zezë! *mallk* Turp të kesh!

Për faqe të zezë Për turp.

S'i la sy e faqe E turpëroi a e shau rëndë; e bëri që të ketë turp t'u dalë të tjerëve përpara; i mori fytyrën.

S'i mbeti (ngeli) sy e faqe U turpërua keq e nuk mund t'u dalë të tjerëve përpara.

S'i skuqet faqja (fytyra) Nuk e zë turpi; nuk ka turp; është i pacipë.

S'ka sy e faqe S'ka turp; s'i skuqet faqja.

Sa për sy (faqe) të botës Sa për t'u dukur përpara të tjerëve, vetëm për t'u paraqitur mirë e në rregull para të tjerëve; pa çiltëri.

Sa për sy e faqe Sa për t'u dukur përpara të tjerëve, vetëm për t'u paraqitur mirë e në rregull para të tjerëve; pa çiltëri. ["**gjuha e njësuar**" është një pilav toskënisht i biberosun me gegënisht sa për sy e faqe. (APp).]

S'i nxihet faqja (fytyra) nuk turpërohet për asgjë, është i pacipë.

S'ka vënë (s'ka shkuar) brisk në faqe Është ende i ri e pa përvojë.

Ta lë pushkën në faqe

♦ Nuk të mbaron punë; ta lë punën përgjysmë, pa përfunduar.

♦ (*Gjahu*) të ikën pa e vrarë; të shpëton nga dora; nuk e vret dot se është i shpejtë, i shkathët etj.

Të puth halla në të dy faqet *tall* U lamë bashkë; s'ke ç'merr; mos prit gjë; mori fund me kaq.

**

faqe e gjallë *shtyp* Faqe e radhitur, ku shënohet në krye autori dhe titulli i veprës a i artikullit.

faqe e ngritë *G* Faqe e zezë.

faqe mbrojtëse *shtyp* Fletë dyshe me palosje, që shërben për bashkimin e bllokut të librit me kapakët.

fáq•e ja² f sh e et Brez, brezni; gjind; korë. **Faqe mbas faqe** brez pas brezi.

fáqe t f sh A Jashtëqitje; të dalat jashtë.

faqebarabártë *mb gjeom (Figurë)* me faqe të barabarta.

faqebárdhë

I *mb* Që ka dalë me sukses e me nder në një punë ose në një detyrë; i nderuar; që të nxjerr me nder e të zbardh faqen.

II *ndajf* Me sukses e me nder. **Dalç(i) faqebardhë! Dal (ndahem) faqebardhë.**

faqebërdháme *mb krahin G (Dele)* me faqe të lëbradha.

faqebërdhám•e *ja f sh e et krahin G Dele* me faqe të lëbardha.

faqebúçkë *mb (Fëmijë)* me faqe të mbushura.

faqebútë *mb (Njeri)* me faqe të buta.

faqeqíkë *mb G*

♦ (*Grua*) me faqe si vajzë e njomë.

♦ (*Djalë*) që s'ka vënë ende brisk në faqe.

faqeqjérrë *mb*

♦ Që i ka faqet të çjerra a të gërvishtura.

♦ *vjet (Burrë)* që gërvisht fytyrën në shenjë dhembjeje të thellë për një të vdekur.

[**Faqe-qjerrë, lesh-lëshuar, / shpirt e zemër përvëluar** (FN).]

faqedërrásë *mb bis (Njeri)* me cipën të trashë; i pandjeshëm; i paturp; që s'i skuqet faqja për asgjë.

faqedjégur *mb*

♦ (*Njeri*) me faqet tërë shenja të djegurash; me fytyrë të djegur.

♦ *keq* I pacipë; i pafytyrë.

faqedjersítur *mb*

♦ Me djersë në faqe.

♦ *fíg* Punëtor që mundohet e lodhet shumë.

faqedrédhëz *mb (Vajzë)* me faqe të njoma si luleshtrydhe.

faqe-éshkë *mb (Njeri)* me faqe të fishkura a të thata si eshkë.

fáqe-fáqe *ndajf* Sy ndër sy; ballë për ballë.

faqefíshkur *mb (Njeri)* me faqe të fishkura e me rrudha.

faqefrýtë *mb K (Njeri)* me faqe të fryra.

faqeftúa *mb Ç (Vajzë)* me faqe me ngjyrë dhe erë ftoi.

faqefurrásh e *mb (Bukë)* e pjekur me një faqe zjarr.

faqefurrásh i *m sh ë ët* Bukë e pjekur me një faqe zjarr.

faqegrópkë *mb J (Grua, vajzë)* që i ka faqet me burma.

faqegurabí *mb f (Vajzë)* me faqe të rrubullakta e të plota.

faqegjérë *mb (Njeri)* me faqe të gjera; me fytyrë të gjerë a të madhe.

faqehénë *mb*

♦ *poet (Grua)* me fytyrë të rrumbullakët, të mbushur e të bukur; që i ndrit fytyra nga bukuria. **Vashë faqehënë.**

♦ *fig* Faqendritur; i shquar.

faqehën•ë a f sh a at *poet* Grua me fytyrë të rrumbullakët, të mbushur e të bukur, që i ndrit fytyra nga bukuria.

faqehúrpun *mb G (Njeri)* me faqe të thithura.

faqekártë *mb Ç (Grua)* me faqe të bardhë si karta.

faqekëpútur *mb* Që bëhet me një kukë, me burmë në faqe kur qesh.

faqeklumushtór e *mb Ç (Grua a vajzë)* me faqe të bardhë si qumështori.

faqeklumushtór•e ja f Ç Grua a vajzë me faqe të bardhë si qumështori.

faqekulác *mb (Fëmijë)* i shëndetshëm e i bukur.

faqekúq e *mb*

♦ *(Njeri)* me faqet të kuqe nga shëndeti; i shëndetshëm. **Vajzë faqekuqe. Djalë faqekuq.**

♦ *(Kafshë, shpend)* me turirin në ngjyrë të kuqërreme. **Dhi faqe kuqe. Dallëndyshe faqekuqe.**

♦ *(Pemë)* me lëkurë të kuqe; që ka të kuqe njërën faqe.

faqekúq i *m sh ë ët orn (Carduelis carduelis)* Kryeartëz.

faqekúq•e ja¹ f kopsht krahin G Dardhë me një anë të kuqe.

faqekúq•e ja² f sh e et *vjet bis krahin* Monedhë turke prej ari.

faqekúq•e ja³ f sh e et Vajzë me faqe të kuqe; vajzë e shëndetshme.

faqekúqur mb (*Njeri*) me faqe të skuqura nga turpi.

faqelámë e G > FAQELARË.

faqelárë mb

♦ (*Njeri*) me faqe të lara; me fytyrë të pastër.

♦ *fíg* Që s'i ka vënë vetes ndonjë njollë, që nuk është turpëruar ose s'ka pse të turpërohet; ballëhapur, i ndershëm, i pastër. **Dal faqelarë.**

faqelármë mb (*Njeri*) laraman; hipokrit.

faqelëmuár mb (*Njeri*) me lëkurën e faqeve të lëmuar.

faqelëmuét mb G > FAQELËMUAR.

faqéll i m teks krahin Kambrik.

faqemál i m sh e et Faqe e malit; shpat i malit.

faqemárrun mb krahin G I turpëruar.

faqembúshur mb (*Njeri*) me faqet të mbushura; i mbushur në fytyrë; i shëndetshëm.

faqemendér paraíf bis Përdoret si për të kërkurar ndjesë a leje kur them fjalë të pahijshme ose kur zë në gojë diçka a dikë të përbuzshme; përdoret me kuptimin "më falni për shprehjen". **Faqemender zotërisë suaj, ai një mut është.**

faqemílcë mb f Shumë e pastër.

faqemjáltë mb

♦ (*Foshnjë*) që i mban fytyra aromë mjalti.

♦ (*Grua, vajzë*) faqeburmë.

faqemóllë mb (*Grua, vajzë*) me faqet të kuqe si molla; e bukur dhe plot shëndet.

faqemóll•ë a f sh a at Vajzë a grua me faqe të kuqe si molla; vajzë a grua e bukur dhe plot shëndet.

faqemýsët mb ark (*Frizë*) me faqe të mysëta.

faqendézur *mb* (*Njeri*) me faqe të kuqe si zjarr; me faqe që i digjen si prush; me fytyrë të skuqur.

faqendrítur *mb*

♦ (*Send*) që ndrit nga të gjitha anët, i shkëlqyeshëm.

♦ *poet* Fitimtar; triumfal; i mbuluar me nder e lavdi.

faqenxím•ë e *G* > **FAQENXIRË**.

faqenxírë *mb*

♦ (*Njeri*) me faqe të nxira; me fytyrë të papastër.

♦ *fig* I turpëruar; i mbuluar me turp; i bërë për turp; faqezi. [**Tri her' e mohoj pa gdhirë,/ Faqe-nxirë** (FN).]

faqenxír•ë a *f sh a at f e* **FAQENXIR•Ë I**.

faqenxír•ë i *m sh ë ët*

♦ *Njeri* me faqe të nxira, me fytyrë të papastër.

♦ *fig* *Njeri* i turpëruar, i mbuluar me turp, i bërë me turp.

faqepadírsur *mb* (*Djalë*) që s'i ka dirsur mjekra ende.

faqepalëshur *mb m* (*Djalë*) që s'i ka dalë mjekra ende.

faqepalëshur *m sh - it* *Djalë* që s'i ka dalë mjekra ende.

faqepalám•ë e *mb* *G* > **FAQEPALARË**.

faqepalárë *mb* (*Njeri*) me faqe të palara; i papastër.

faqepapúthur *mb f* Që s'e ka puthur askush. [**Vajza të bukura, faqepaputhura,/ Andej-këndeje kërkojnë djemtë** (Pop).]

faqepétull *mb* (*Njeri*) me faqe të mëdha petashuqe.

faqepjéshkë *mb f* > **FAQEPJESHKËZ**.

faqepjéshk•ë a *f sh a at* Grua a vajzë me push të butë në faqe.

faqepjéshkëz *mb f* (*Vajzë*) me push të butë në faqe.

faqepléndës e *mb* Me faqe të varura e të qullta.

faqeportokálle *mb* (Vajzë) me faqe të rrumbullkta, të shëndetshme.

faqeportokáll•e ja f sh e et Vajzë me faqe të rrumbullkta, të shëndetshme.

faqepnúsh e mb (Njeri) që i digjen faqet si prush.

faqepshére *mb f G* (Grua, vajzë) me faqe të bardhë nga pastërtia.

faqepúthj•e a f Puthje në faqe. [na ruaj nga faqeputhjet helmuese të Judës (NGj).]

faqeróp i m sh ë ët *krahin G* Brez; brezní.

faqerrjépur *mb*

♦ (Njeri) me faqet të rrjepura nga sëmundja.

♦ (Njeri) me faqet vende-vende pa qime; qose.

faqerrjépur i m sh - it

♦ Njeri me faqet të rrjepura nga sëmundja.

♦ Njeri me faqet vende-vende pa qime; qose.

faqerrogóz e mb shar Që i ka plasur cipa, që nuk ka turp; i pacipë, faqezi.

faqerrogóz i m sh ë ët Njeri cipëplasur, i pacipë, faqezi.

faqerrúdhët *mb* > **FAQERRUDHUR.**

faqerrúdhur *mb* (Njeri) me faqe të rrudhura; me fytyrë të rrudhur nga pleqëria a nga ndonjë sëmundje.

faqerrúdhur a f sh a at Grua a vajzë me faqe të rrudhura.

faqerrúdhur i m sh - it Njeri me faqe të rrudhura.

faqerrufítur *mb* (Njeri) me faqet të rrufitura, të bëra gropë nga dobësia.

faqerrumbullák e mb (Njeri) me faqe të mbushura e rrumbullake.

faqerrumbullák u m sh ë ët Njeri me faqe të mbushura e rrumbullake.

faqerrumbullák•e ja f sh e et Grua a vajzë me faqe të mbushura e rrumbullake.

faqesí a f vjet Pamje e jashtme.

faqeshégë *mb* (Vajzë, grua) me faqet të kuqe si shegë; plot shëndet.

faqeshég•ë a f sh a at Vajzë a grua me faqe të kuqe si shegë.

faqét•ë a¹ f sh a at krahin usht Krehri i fishekëve të pushkës.

faqét•ë a² f sh a at krahin Karficë flokësh.

faqetín•ë a f sh a at krahin G Faqe mali.

faqetrëndafíl e mb (Fëmijë) me faqe në ngjyrë të trëndafil; i shëndetshëm.

faqetúl e mb Me faqet plot tul; faqembushur.

faqevérdhë mb (Njeri) me faqet të verdha; i zbehtë; verdhacuk.

faqevérdh•ë a f sh a at (Grua a vajzë) me faqet të verdha; verdhacuke.

faqevérdh•ë i m sh ë ët Njeri me faqet të verdha; verdhacuk.

fáqeza

I ndajf

♦ Njëri kundrejt tjetrit; ballë për ballë. **U ndeshën faqeza.**

♦ Në prani të të tjerëve; sheshit; hapur e pa frikë; sy ndër sy. **Ia tha faqeza.**

♦ Qartë; sheshit. **Duket faqeza.**

♦ *krahin* Sa për t'u dukur, sa për sy e faqe. **E bëri faqeza.**

II si paraftj Në prani të dikujt, në sy të dikujt; faqe. **Faqeza prindërve.**

fáqezáj mb > FAQEZA.

faqezbéhtë mb (Njeri) me faqet të zbehta; me fytyrë të zbehtë.

faqezéz•ë a f sh a at f e FAQEZI U. E kishte fajin ajo faqezeza.

fáqez•ë a f sh a at Faqe e gdhendur e gurit të çmuar.

faqezí u m sh nj njtë Njeri që bën turpëri e poshtërsi; i pacipë, i paturp; i poshtër. **E bëri ai faqeziu.**

faqezí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri) që bën të këqija e turpe; i pacipë, i paturp; i poshtër.

faqezjárr e mb

♦ *(Njeri)* me faqe të kuqe si zjarr; që i djegin faqet si zjarr; faqeprush, faqendezur.

♦ (*Diell*) shumë i nxehtë. [**O korrik, o faqezjarr,/ gjithë lule, gjithë bar** (AZÇ).]

faqezhubrósur *mb* (*Njeri*) me faqet tërë zhubra.

fáqës•e *ja f sh e et tek* Panel.

faqësisht *ndajf* Sa për sy e faqe; sa për t'u dukur.

fáqëz a¹ *f sh a at* Copë pëlhure e hollë dhe e lehtë, për të mbuluar fytyrën e fëmijës kur fle.

fáqëz a² *f sh a at* Çile pambuku.

faqím i *m sh e et* Ballafaqim; vendosje ballëpërballë.

faq•óhem¹ *vetv óva (u) úar* I dal përpara a përballë dikujt.

faq•óhem² *pës e* **FAQ•OJ.**

faq•óhem³ *vetv óva (u) úar* A Dal a shfaqem papritmas; mbij diku a para dikujt.

faq•ój *kal óva úar*

♦ E gdhend në të katër anët, e bëj me faqe (*drurin, gurin etj.*); latoj.

♦ E bëj shesh; sheshoj, dystoj (*brumin e bukës etj.*).

faqól i¹ *m sh a at gjeol* Shkëmb klastik, i përbërë nga copa shkëmbinjsh të ndryshëm.

faqól i² *m sh a at* Shall qafe, gushe.

faqól•e *ja f sh e et Ç* Shami koke e bardhë për plaka.

faqóll e *mb*

♦ (*Pëllhurë*) me faqet me ngjyra të ndryshme.

♦ (*Kafshë*) me turi në ngjyrë të ndryshme nga pjesa tjetër e trupit.

faqór e *mb*

♦ Që ka të bëjë me faqen e diçkaje; që i përket një faqeje; i faques; që ndodhet a shihet nga ana e faques. **Kënd faqor. Pamje faqore** pamje ballore.

♦ (*Shishe, shtambë etj.*) nga njëra anë ose nga të dyja anët e sheshtë; petashuq. **Tra (gur) faqor.**

♦ (*Dhi*) me turirin në ngjyrë të ndryshme nga ajo e trupit.

faqór•e ja¹ f sh e et Shishe a shtambë nga njëra anë ose nga të dyja anët e sheshtë.
Faqore rakie.

faqór•e ja² f sh e et

- ♦ Këllëf (prej) pëlhure për jastëk, jorgan etj.; faqe; çarçaf.
- ♦ Copë pëlhure e hollë dhe e lehtë, për të mbuluar fytyrën e fëmijës kur fle.
- ♦ Përparëse pambuku për gra, e punuar në vegjë.
- ♦ Pëlhurë që mbulon fytyrën e të vdekurit.
- ♦ Sixhade muri.

faqór•e ja³ f sh e et Ajkë e gjellës.

faqór•e ja⁴ f sh e et Secila nga të dy dërrasat anësore të djepit.

faqós¹ kal a ur

- ♦ Latoj (*gurin, traun*); i bëj faqe (*gurit, traun*).
- ♦ Latoj faqet e gurit të çmuar.

faqós² kal a ur *shtyp, tek inf* Ndërtoj faqen (*e një botimi*).

faqós•et - (u) ur *pavet dhe pës e* **FAQOS^{1,2}**.

faqósës i¹ m sh - it Gdhendës; latues.

faqósës i² m *shtyp, tek inf* Mjeshtër i përgatitjes së faqeve të librave etj. për një botim.

faqósës•e ja f e **FAQOSËS I^{1,2}**.

faqósj•e a¹ f sh e et

- ♦ Gdhendje a latim i gurit.
- ♦ Prerje e faqeve të gurit të çmuar.

faqósj•e a² f *shtyp, tek inf* Përgatitje e faqes së librave etj. për botim.

faqósur (i e)¹ mb

- ♦ (*Gur*) i latuar; me faqe të gdhendura.
- ♦ (*Gur i çmuar*) me faqe të prera.

faqósur (i e)² *mb shtyp, tek inf (Libër etj.)* i përgatitur për shtyp.

faqósh e mb (*Gur etj.*) petashuq; faqor.

faqtím i m sh e et *vjet Ballafaqim (i dëshmitarit me të pandehurin për krim).*

faqt•ój kal óva úar *vjet Ballafaqoj (dëshmitarin me të pandehurin për krim).*

faqtúar (i e)¹ *mb (Dëshmitar)* i ballafaquar me të pandehurin për krim.

faquíar (i e)² *mb*

♦ (*Gur*) i latuar me faqe.

♦ (*Guri i çmuar*) me faqe të prera. > **FAQOSUR (i e).**

far i m sh e et > **FENER I.**

faracák e mb (*Misër etj.*) i ruajtur për farë.

faracák u m G

♦ Kalli misri i ruajtur për farë.

♦ Kastravec i ruajtur për farë.

farác i m bis fizio Spermë.

faráçë t m krahin G Varg me kallinj misri të zgjedhur për farë.

faraçúk u m sh ë ët K Çantë a trastë me lëkurë keci.

farád i m sh ë ët fiz Njësi e nxënësisë (kapacitetit) e barabartë me nxënësinë e një kapacitori me potencial një volt midis pllakave, kur ngarkohet me një kulomb elektricitet.

faragúr i m sh ë ët bot (*Lithospermum officinale*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me degëzime të shumta, me gjethe të dhëmbëzuara thellë e me push, me lule vjollcë a të verdha, që rritet buzë gjerdheve e në hijesina pylli.

faragjós i m sh ë ët vjet Laps.

farán i m sh ë ët

♦ Kalli misri i ruajtur për farë; misër farës. **Varg me faranë.**

♦ *fīg* Njeri me trup të shëndoshë, i fuqishëm e trim.

faraník e mb

♦ Farës. **Trangull (misër) faranik.**

♦ (*Qershi*) me bërthamë të vogël.

♦ (*Patate*) kokërrvogël e ruajtur për farë.

faraník u¹ *m* Misër, patate etj. e ruajtur për farë.

faraník u² *m sh* ë ët Kokë e rabushit të qepës; faroke.

faraník u³ *m sh* ë ët *krahin G* Bujk që hedh farën e misrit në arë.

faraón i *m sh* ë ët *hist* Titull i mbretërve në Egjiptin e lashtë; mbret në Egjiptin e lashtë. **Piramidat (varret) e faraonëve.**

faraoník e *mb* I faraonit; që ka të bëjë me faraonin.

farásh•ë a f sh a at

♦ Kuti me grykë të hapur e fund të ngushtë, ku hidhen të fshirat.

♦ Kuti e ngushtë, me grykë të hapur, e varur në mur, ku mbahen lugët, kripa etj.

♦ *vjet* Këllëf ku vihen shigjetat.

faráshk•ë a¹ f sh a at

♦ > **FARASH•Ë A.**

♦ Farashë me fund në trajtën e një krehri ose me vrima, që shërben për të mbjellë farë rasati.

faráshk•ë a² f sh a at *bot (Sorghum vulgare)* Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të fortë, të hollë, të gjatë, me gjethe si të misrit e një xhufkë të madhe në majë; bën kokrra të vogla si meli e në ngjyrë të kuqe dhe përdoret zakonisht për të bërë fshesa; fshesë.

faráshk•ë a³ f sh a at Enë e madhe druri për rasat peshku.

farásht i *m sh* a at > **FARASH•Ë A.**

farashúk e *mb (Frut)* farës; me shumë fara.

faratór i *m sh* ë ët Bujk që hedh farën në arë.

faratór•e ja f sh e et Bujkeshë që hedh farën në arë.

fárb•ë a f sh a at krahin Pjesë pëlhure me pala në fund të këmbëzave të tlinave të grave.

fárc•ë a¹ f sh a at Farë, kokërr drithi.

fárc•ë a² f Zgjua bletësh i pavjelur, i lënë për shtesë.

fáre

I ndajf

♦ (në fjali mohore ose me kuptim mohor) Krejt; plotësisht; krejtësisht. **E harrova fare** t.

♦ Asnjëherë; kurrë. **S'e kam parë fare.**

♦ Aspak. **S'e kuptoj fare.**

♦ Shumë. **Fare i ri.** [Fshati për karshi/ Me kish' e me varre/ rrotull ca shtëpi/ të vogëla fare (AZÇ).]

♦ Më. [Po më i tmerrshëm se zjarret, kumet e vomet/ ishte fundi fare,/ kur u bë qetësi (IK).]

II si pacak Asnjë.

*

Bëhem fare

♦ Tregohem i trashë, i ngathët etj.

♦ Bie shumë poshtë.

Qenka fare ky! bis Ky qenka krejt i paaftë, i trashë sa s'ta pret mendja!

Për fare Për gjithmonë. [Do ta marr ta kem për fare/ Moj lesh-verdhën-lozonjare (LP).]

faréc i m sh a at

♦ Kalli misri i lënë për farë.

♦ *bot* Kërcell i preshit që lidh fara; rabush.

♦ *bis* Farë; spermë.

farefís i m

♦ *përmb* Tërësi e njerëzve me lidhje gjaku ose gjinie ndërmjet tyre; njerëzit e afërm. **U mblodh (erdhi) farefisi.**

♦ Ai që ka lidhje gjaku a gjinie me dikë tjetër. **Është një farefisi im. E kam farefis.**

farefisní a f

♦ Të qenët farefis me dikë; lidhje gjaku a gjinie ndërmjet njerëzve; afri.

♦ *përmb.* Tërësia e njerëzve që kanë lidhje gjaku a gjinie ndërmjet tyre; farefis. **Erdhi me tërë farefisninë e tij. > FAREFIS I**

♦ *keq* Përkrahje e mbrojtje që u bën dikush pa të drejtë njerëzve, me të cilët ka lidhje gjaku a gjinie.

farefisnór e mb I farefisit ose farefisnisë; që ka të bëjë me farefisin ose me farefisninë; që i përket farefisit ose farefisnisë. **Lidhje (marrëdhënie) farefisnore.**

faregjâ pacak G Asgjë; gjë prej gjëje. > **FAREGJË.**

faregjë pacak A Nothing; nothing at all.

farenhájt mb fiz (Shkallë termometri) që e ka pikën e ngrirjes së ujit në 32⁰ dhe pikën e vlimit në 212⁰ në 1 atm. trysni.

farézë pakuf krahin Fare; asgjë; kurrëgjë; zero.

fárë

I mb bis

♦ Shumë i mirë. **Ai farë djali!**

♦ *përmb* (Njeri) pa kurrfarë vlere. **Mos u bëj merak për atë farë burri!**

II pacak Aspak. **Pa farë pune.**

III ndajf Aspak; fare. **S'ka farë frike.**

fár•ë a f sh a at

♦ Kokërr drithi ose e bimëve të tjera, që zhvillohet nga pllenimi i lules dhe që mund të mbillet për të riprodhuar një bimë. [Kripën ta shesin për farë,/ Merr Krutanë dhe je i larë (FN).] [Nga palci i urrejtjes dëshiroj me dalë/ Si bima prej fare në pranverë (MC).]

♦ Kokrra të forta që ndodhen në tulin e lëngshëm të disa frutave e perimeve; bërthamë e disa frutave që përdoret për t'u mbjellë. **Farat e (fikut, luleshtrydhes) rrushit. Rrush pa farë.**

♦ *sh ëra ërat* Lloje kokrrash të zgjedhura bimësh që përdoren për t'i mbjellë. **Farëra vajore.**

♦ *zool* Vezë e disa kandrrave ose kafshëve, nga e cila zhvillohet larva. **Fara e krimbit të mëndafshit. Farë peshku. Farë bretkose.**

♦ *bis* Spermë. **Organi i farës.**

♦ *bot* Vezore e pllenuar.

♦ *ushq* Lëndë organike që e bën diçka të tharmëtohet ose të ngjizet dhe që përdoret për të zënë kos, djathë a brumë; tharm.

♦ *fig* Diçka që shërben si burim e si shkak për lindjen dhe zhvillimin e një ndjenje, ngjarjeje etj. **Fara e dyshimit (mosbesimit). Fara e grindjes (përçarjes).** .
[Politika gjuhësore staliniste ka mbjellë farën e urrejtjes. (APp).]

♦ *përmb* Grup njerëzish që kanë lidhje gjaku nga babai; pasardhës, pinjoll. **Farë e shtueshme. Farë e keqe (e ligë) shar. Me soj e me farë** me gjithë farefisnin. **I humbi fara** u zhduk; s'dihet ku është.

♦ *përmb bis* Grup njerëzish të një kombi a të një race. **Farë shqiptare. Mos lëntë farë pas! mallk. [jemi të gjithë një farë/ e nukë jemi të ndarë (NF).]**

♦ Tërësi e qenieve, e sendeve ose e dukurive që kanë tipare të përbashkëta dhe dallohen nga qeniet, sendet ose dukuritë e tjera; lloj. Farët e fjalive. gjuh. Janë të një fare. Sa farësh është? Gjendet në disa farë.

♦ *kryes sh fig* Spica, kalla, intriga. **Fut fara.**

♦ Lloj; soj. **Farët e fjalive** llojet e fjalive. [Konfuzioni ideologjik i shkaktuem nga kjo masë ekstremiste, në njënën ânë, dhe, n'ânën tjetër, ndikimi i thezës maoiste të "lulzimit të njiqind lulevet", sollën një farë liberalizmit në prodhimin letrar të kohës. (APp).]

*

Asnjë për farë As edhe një; as edhe një i vetëm.

E nxori (e qiti) fare E shfarosi; e zhduku.

Farë (lëng) hardalli iron Njeri me lidhje farefisnie shumë të largëta me një tjetër.

Farë e fis Farefis.

Farë e kalbur *keq* Njeri me shumë vese të këqija e i pandreqshëm; njeri i prishur moralisht.

Farë e shëndoshë Njeri me veti të mira morale.

Hedh farë në ujë (në lumë, në det, në shkëmb) Punon fare kot, pa asnjë dobi.

Hidh (qit) farë, nxirr (merr) farë! Thuhet kur dikush nuk nxjerr ndonjë fitim nga punimi i tokës a nga ndonjë punë tjetër; sa jep merr.

I humbi (iu shua, iu tret) fara dikujt a diçkaje S'gjendet asgjekundi; u zhduk fare.

I humbtë (iu shoftë, i daltë) fara! *mallk* U shoftë nga faqja e dheut; mos lëntë fëmijë pas.

I shkon për farë dikujt Kështu e ka pasur zakon fisi a familja e tij; i shkon për fis.

Ia humbi (ia shoi, ia treti) farën dikujt a diçkaje E zhduku me rrënjë, e shfarosi dikë a diçka.

Ka dale fare Është shfarosur; është zhdukur.

Kungull (trangull) pa fara *mospërf* Njeri pa mend në kokë; budalla.

Mbill (qit) farë, korr farë Është tokë jopjellore; është tokë ku s'bëhet bereqeti.

Mos i mbiftë fara! *mallk* Mos pastë kurrë fëmijë.

Pa farë e pa fis pa asnjë njeri, i vetëm.

Shtohet (është) si fara e hithrës (e sinapit, e lirit) Shtohet shumë e shpejt.

farë- fjalëform: Farëgjatë.

-farë fjalëform: Gjithëfarë.

farëbárdhë *mb* (*Drithë*) me farë të bardhë.

farëcák e *mb* (*Kalli*) i mushur me fara.

farëcurráke t f bot (*Gymnospermae; Gymnospermophyta*) Bimë që lidhin fara të zhveshura.

farëdyfíshhtë *mb bot* (*Kalli*) me dy radhë farash.

farëfëllíqët *mb G (Njeri)* me prejardhje të ulët, të keqe.

farëfjalës e *mb G*

♦ *(Njeri)* i muhabetshëm.

♦ Llafazan.

farëfjalës i *m sh - it G*

♦ Njeri i muhabetshëm.

♦ Llafazan.

farëfjalës•e ja f sh e et G f e **FARËFJALËS I.**

farëfrýra t *f sh bot* Bimë që prodhojnë fara të fryra.

farëgjâje *pacak G* Asgjë; gjë prej gjëje. > **FARËGJËJE.**

farëgjâjet *pacak G* Asgjë; gjë prej gjëje. > **FARËGJËJE.**

farëgjâtë *mb*

♦ *(Drithë)* me kalli të gjatë dhe kokrra të mëdha.

♦ *(Misër)* me kalli të gjatë, që piqet vonë.

farëgjât•ë i *m sh ë ët* Misër me kalli të gjatë, që piqet vonë.

farëgjë *pacak*

♦ Asgjë. **S'doli farëgjë.**

♦ Diçka me ndonjë farë vlere.

farëgjëje *pacak* Asgjë. **S'dua farëgjëje** s'dua gjë prej gjëje.

farëhédhës e *mb bujq (Makinë)* mbjellëse, që hedh farën në arë.

farëhédhës i *m sh - it* Bujk që hedh farën në arë.

farëhédhës•e ja f sh e et

♦ *f e* **FARËHEDHËS I.**

♦ Makinë që hedh farën në arë.

farëhúmbët *mb G* > **FARËHUMBUR.**

farëhúmbur *mb bis (Njeri)* pa mend në kokë, budalla; që s'është i zoti për asgjë; i humbur; *si mallk* që i humbtë fara, që mos lëntë njeri pas. **Paska qenë farëhumbur!**

farëhúmbur a f sh a at f e FARËHUMBUR.

farëhúmbur i m sh - it Njeri pa mend në kokë, budalla; që s'është i zoti për asgjë.

farëhúpët *mb G >* **FARËHUMBUR.**

farëhúpun *mb G >* **FARËHUMBUR.**

farëkúq e mb (*Drithë*) me kokërr të kuqe; (*fik*) me fara të kuqe.

farëkúqe ja f sh e et bot (*Pyracantha coccinea*) Shkurre e vogël me gjemba, me gjethe përherë të gjelbra, vezake e me majë, me lule të bardha si tufë dhe kokrra të vogla në ngjyrë të kuqe e të shndritshme, që rritet në vende malore e në pyje ose si bimë zbukuruese. > **MURRIZ I KUQ; USHINTH I.**

farëmádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá (*Fryt etj.*) me farë të madhe.

farëmírë *mb* (*Bimë*) me farë pjellore.

farëndárë *mb J (Njerëz)* pa lidhje gjaku midis tyre.

farëngrénës e mb ent (*Kandërr*) që ha fara.

farëngrénës i m sh - it ent Kandërr që ha fara.

farëngrénës•e ja f sh e et ent f e FARËNGRËNËS I.

farënjëherë *ndajf A* Kurrë; asnjëherë.

farëpalânë *mb G >* **FARËPALËNË.**

farëpalënë *mb bis (Çift)* që nuk lë fëmijë pas.

farëpështjelláke t f sh bot Grup i madh bimësh që çelin lule dhe lidhin fara të mbështjella në lëvore, guaskë etj. , në të cilin përfshihen bimë barishtore, shkurre, barëra dhe pjesa dërmuese e drurëve.

fárës e mb

♦ Që ka shumë fara, faranik. **Kungull farës. Domate farëse.**

♦ Që ruhet për t'u mbjellë; që lihet për farë. **Misër (kalli) farës. Trangull (bostan) farës.**

♦ Që lëshon shumë fara; që jep prodhim të bollshëm; pjellor. **Grurë farës. Tokë farëse.**

fárës i m sh a at Kokrra drithi, trangull, bostan etj. i lënë për farë. **Farësit i lënë të piquen mirë.**

farësbardh•ë a f sh a at kopsht Dardhë shumë e ëmbël, me cipë e tul të bardhë.

farësënd *pacak*

♦ > **FARËSENDI.**

♦ (*në fjali pyetëse*) Farëgjë. **A ishte farësënd ajo shtëpi?**

farësëndi *pacak* Asgjë; as edhe një gjë fare të vogël; gjë prej gjëje.

farësi a f përmb krahin G Tërësi e të lindurve të një gjaku; brez.

farësjëllës e mb anat (Kanal) nëpër të cilin del fara.

-farësój *fjalëform:* **Njëfarësoj; gjithëfarësoj.**

-farësh *fjalëform* **Gjithëfarësh; shumëfarësh.**

farëshkurtër mb bujq (Misër) gushtak me kalli të shkurtër.

farëshpërndarës e mb bujq (Makinë) që shpërndan farën në arë.

farëshpërndarës•e ja f bujq Makinë që shpërndan farën në arë.

farëshúar mb

♦ (*Mashkull*) me qeliza të farës të vdekura; (*femër*) e paaftë të riprodhojë.

♦ (*Familje*) pa fëmijë; farëpalënë; që i është shuar fisi.

♦ *mallk* Që mos lëntë njeri pas; që mos i mbettë njeri nga soji i tij; që mos u shtoftë e mos u shumoftë.

farëshúar a f sh a at Grua që nuk lë fëmijë pas.

farëshúar i m sh - it Njeri që nuk lë fëmijë pas.

farëshúem e mb G > FARËSHUAR.

farëshúem i m sh - it G > FARËSHUAR i.

farëshúem•e ja f sh e et G f e FARËSHUEM I.

farëtár i m sh ë ët Bujk që hedh farën; farëhedhës. > **FARËTOR I.**

farëtór i m sh ë ët Bujk që hedh farën.

farëtór•e ja¹ f sh e et f e **FARËTOR I.**

farëtór•e ja² f sh e et Magazinë për ruajtjen e farave.

farëtrétur mb > **FARËSHUAR.**

farëthárës e mb tek (Pajisje) për tharjen e farave.

farëthárës•e ja f tek Pajisje për tharjen e farave.

farëthí mb shar G (Njeri) i pabesë.

farëthí u m sh - të shar G Njeri i pabesë.

farëvëshur mb (Drith etj.) me farë të veshur.

farëvëshura t f sh bot Bimë me farat brenda frytit të vet; që bën fryte me bërthamë; bimë që i ka farat të veshura me një cipë a me një mbulesë.

farëvógël mb (Misër) me kalli të shkurtër e kokrra të vogla.

fárëz a f sh a at *zvog e* **FAR•Ë A.**

farë•zí zézë mb (Hurmë) me farë të zezë.

farëzéz•ë a f sh a at Hurmë me farë të zezë, me tul të shijshëm edhe kur s'është pjekur plotësisht.

farëzím i m mjek Semination.

farëz•ón jokál ói úar veta III Zë (lidh, formon, krijon) farë.

farëzúar (i e) mb (Bimë) që ka zënë (ka lidhur) farë.

farëzhvëshur mb (Drith etj.) me farë të zhveshur; pa lëvozhgë.

farëzhvëshura t f bot Gjimnosperma.

farfáll•ë a f sh a at tek Valvul që rregullon sasinë e lëndës djegëse në motor.

farfullíc•ë a f sh a at G Llafazane.

farfurí

I si kallëzues: E bëj farfuri e ndrit.

♦ Shumë i bardhë. **Gushë farfuri.**

farfurí a¹ f sh - të

♦ Qeramikë e bardhë me shkëlqim, që përgatitet duke përzier një lloj deltime shumë të mirë me kuarc etj. , që i qëndron temperaturës së lartë, nuk përshkohet nga uji dhe përdoret për të bërë enë e sende të tjera; porcelan. **Pjatë (filxhan) farfurie. Ndrít (shkëlqen) si farfuri.**

♦ kryes sh **Enë ose sende të tjera që bëhen prej kësaj lënde.**

farfurí a² f sh - të

♦ Ç Enë e vogël uji.

♦ Ç Kalabash.

farfurí•j jokal va rë

♦ > **FARFURIT.**

♦ veta III Fërfërin. [dru/ i lartë, i lartë/ erëra helme ç'po farfurijnë/ të mbërthejnë, të përpijnë (NS).]

farfurí•n jokal u rë > FARFURIT.

farfurínjtë (i e) mb

♦ I bërë prej farfurie. **Pjatë e farfurinjtë. Filxhanë të farfurinjtë.**

♦ Që ka vetitë e farfurisë; që është i bardhë e shkëlqen si farfuri. **Shkëlqim i farfurinjtë. Me llërë të farfurinjtë.**

farfuríshëm ndajf Në mënyrë farfuritëse; duke farfuritur.

farfurísh•ëm (i) me (e) mb I ndritur si farfurí.

farfurít jokal a ur Bëj që (*diçka*) të shkëlqejë si farfurí.

farfurítës e mb Që ndrit si farfurí.

farfurítj•e a f sh e et Shkëlqim si farfurí.

farím i¹ m Formim a pjekje e farës së bimës.

farím i² m Shfarosje.

faring u *m anat* Pjesë e grykës që lidh zgavrën e gojës me ezofagun e me laringun; pjesë e zgavrës së gojës ku bashkohen rrugët e aparatit të frymëmarrjes me ato të ushqimit. .

faringál•e ja f gjuh Bashkëtingëllore që shqiptohet me pjesëmarrjen e faringut; bashkëtingëllore guturale.

faringalizím i m gjuh Shqiptim me faring i një bashkëtingëlloreje.

faringaliz•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e* **FARINGALIZ•OJ.**

faringaliz•ój kal óva úar *gjuh* Shqiptoj me pjesëmarrjen e faringut (*nje bashkëtingëllore*).

faringalizúar (i e) mb gjuh (*Bashkëtingëllore*) e shqiptuar me pjesëmarrjen e faringut.

faringológ u m mjek Mjek specialist për sëmundjet e faringut.

faringológ•e ia mjek f e **FARINGOLOG U.**

faringologjí a m mjek Studim i faringut dhe sëmundjeve që mund të shfaqen në të.

faringologjík e mb mjek I faringologjisë; që ka të bëjë me faringologjinë.

farnigoplastí a f mjek Ndërhyrje kirurgjike në qiellzën e butë për të ndrequr defekte të të folurit.

faringoskóp i m sh ë ët mjek Mjet për ekzaminimin e faringut.

faringoskopí a f mjek Ekzaminim i faringut.

faringoskopík e mb mjek I faringoskopisë; që ka të bëjë me faringoskopinë.

faringotomí a f mjek Ndërhyrje kirurgjike në faring.

faringjít i m mjek Acarim i faringut, i shoqëruar me ënjtje dhe dhembje të fytit.

farisé u m sh j jt Farizé; hipokrit.

farisht•e ja f sh e et

♦ Lehe me dhé të imët e me pleh, e punuar mirë, ku mbillen fara për të marrë fidanë bimësh a pemësh frutore; lehe e veçantë ku mbillen fidanë perimesh për farë; farishtore. **Farishtë e nxehtë (e ngrohtë, e ftohtë).**

♦ *sh* Farëra që mbillen në lehe për të marrë fidanë perimesh, pemësh a bimësh të tjera; fidanët e perimeve a të bimëve të tjera që shkulen nga lehja dhe mbillen në arë; rasat. **Mbjell (shkul, ujit) farishtet.**

♦ Hauz a rezervuar për rritjen rasantit të peshkut.

♦ Rabush i qepës; ngallicë.

farisht•ë a f sh a at > FARISHT•Ë A.

farishtór•e ja f sh e et > FARISHT•Ë A.

farizé u m sh nj njtë Hipokrit; skuth. [...të cilt në mënyrë pompoze posi farizejt. (Mgj).]

farizeíz•ëm mi m sh ma mat Hipokrizi; skuthní.

farizéj jt G sh i FARIZE U.

farizénj njt sh i FARIZE U.

farjár jokál i ur veta III A (Femra) shtie; aborton.

farját mb A (Pjellë) e shtënë; e abortuar.

fárj•e a¹ f sh e et Frutë me bërthamë.

fárj•e a² f sh e et ent Mbretëreshë e bletës së zgjoit.

fark u m sh a at > FARK•Ë A.

farkác i m sh ë ët euf krahin G Gjarpër.

farkár i m sh ë ët Farkëtar.

fárk•ë a¹ f sh a at

♦ Punishte e vogël për farkëtimin e metaleve, punishtja e farkëtarit, farkëtari.

♦ Vatër ku digjet qymyri në këtë punishte dhe ku farkëtari nxeh metalin para se ta rrahë. **Ndez farkën. I fryn farkës. Vë në farkë.**

♦ *fīg* Mjedis shoqëror ku njeriu kalitet fizikisht e moralisht; kudhër.

fárk•ë a¹ f sh a at

♦ *fīg* Soj, fis; racë. **I farkës sonë. Një bark e një farkë.**

♦ Pamje e jashtme e dikujt; trajtë e shtatit dhe e fytyrës. **E njoha pas farkës.**

farkētár i m sh ë ët

♦ Punëtor që farkëton hekurin për të bërë vegla të ndryshme; hekurpunues; kovaç.

♦ *fig* > **FARKËTUES I.**

farkëtarí a f sh - të

♦ Mjeshtëri e farkëtarit.

♦ Punishte e farkëtarit; farkë.

♦ Repart ku fakëtohet metali.

farkëtés•ë a f

♦ *tek* Vegël a pjesë vegle e prodhuar në farkë.

♦ Punim në farkë.

farkëtím i m sh e et

♦ Përpunim në farkë (*i metalit*).

♦ *fig* Kalitje; forcim fizik e moral.

farkët•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ *veta III (Metali)* përpunohet në farkë.

♦ *fig* Kalitem a forcohem fizikisht e moralisht.

II *pavet dhe pës e* **FARKËT•OJ.**

farkët•ój kal óva úar

♦ Përpunoj (*një metal*) e i jap një formë të caktuar, duke e nxehur në farkë, duke e rrahur me çekiç etj.; bëj (*një vegël a diçka tjetër*) në farkëtar. **Farkëtoj hekurin. Farkëtoj plugje (shpata).**

♦ *fig* Kalit (*dikë*) fizikisht ose moralisht; e forcoj (*diçka*); e bëj të qëndrueshme e të pathyeshme. **Farkëtoj miqësinë.**

*

Farkëton vargonjtë (zinxhirët) Përgatit robërimin; robëron.

farkëtór i m sh ë ët poet > FARKËTAR I. [Farkëtorët e rrufëve të Zeusit (ShGj).]

farkëtúar (i e) mb I punuar në farkë.

farkëtúem (i) e (e) mb G > FARKËTUAR (i e).

farkët•úer óri m sh órë órët G > FARKËTAR I.

farkëtúes e mb dhe fig Që farkëton.

farkëtúes i m sh - it

♦ Farkëtar; hekurpunues.

♦ *fig* Ai që kalit dikë fizikisht e moralisht.

farkëtúes•e ja f

♦ *f e* **FARKËTUES I.**

♦ *mek* Makineri për farkëtimin e hekurit.

farkëtúesh•ëm (i) me (e) mb (Metal) që mund të farkëtohet.

farkëtueshmëri a f met Të qenët i farkëtueshëm.

farkím i¹ m sh e et

♦ Punim a prodhim në farkë (*i një vegjë*). [Në pjesën e parme të monedhës është figura e Apollonit, hyjnisë pa dyshim më të adhuruar të botës antike, kurse në shpinë emërvendi i farkimit të tyre, DAMASTION. (AK).]

♦ Kepje e gurit të mullirit.

♦ Punim me smilar i pllakave, shtyllave prej guri etj.

♦ *dhe sh e et* Gdhendje e rrasave të gurit për shtrim të oborrit, rrugicës etj.

♦ Shtrim me pllaka guri të skalitur.

♦ Mbathje e kalit, mushkës etj.

♦ Mbërthim a lidhje e fortë e dërrasave etj.

♦ *fig* Krijim a formim i diçkaje.

farkím i² m krahin G Mbajtje e gojës; lidhje e gjuhës; shtangie në të folur.

farkófsh i m sh a at euf Gjarpër.

fark•óhem¹

I *vetv* Kalitem fizikisht e moralisht.

II *pës e* **FARK•OJ**.

fark•óhem² G

I *vetv dhe pës e* **FARK•OJ²**. > **FARK•UE (me u)^{1,2}**. Më lidhet gjuha.

II *pës e* **FARK•OJ²**.

fark•ój¹ kal óva úar

♦ > **FARKËT•OJ**.

♦ Kep (*gurin e mullirit*); punoj me smilar (*një pllakë a një shtyllë guri*).

♦ Shtroj a mbuloj me pllaka guri të skalitur a me pllaka çimentoje; vesh me gurë a me një shtresë çimentoje etj. **Farkoj oborrin (dyshe-menë). Ia farkuan varrin. Farkoi hauzin me gurë.**

♦ Mbath (*kalin, mushkën etj.*).

♦ Mbërthej, shtrëngoj a lidh fort diçka. **Farkoj dërrasat.**

♦ *fīg* Krijoj, formoj (*diçka*).

♦ *fīg* Ia zë gojën (*dikujt*); ia mbyll gojën, s'e lë të flasë (*dikë*).

fark•ój² kal G > FARK•UE (me)^{1,2}.

fark•ój³ kal J: Ç'të farkoi që...? ç'të shtyri që... ?

farkór•e ja¹ f sh e et Copë rrobe e lehtë për të mbështjellë foshnjën.

farkór•e ja² f Napë djathi.

farkór•e ja³ f sh a at > FARK•Ë A.

farkúar (i e) mb

♦ (*Rrasë a shtyllë guri*) e punuar me smilar.

♦ (*Rrugicë, oborr etj.*) e shtruar me pllakaguri të skalitur a me pllaka çimentoje.

♦ (*Metal*) i punuar në farkë.

fark•úe (me)¹ *kal óva úe G* Ia shtupos gojën (*dikujt*).

fark•úe (me)² *kal óva úe krahin G* Gozhdoj; mbërthej me gozhdë.

fark•úe (me u)¹ *óva (u) úe G*

I *vetv*

♦ Më shtuposet goja; më lidhet gjuha.

♦ Më ngrin nofulla e poshtme.

II *pës e FARK•UE (me)¹.*

fark•úe (me u)² *óva (u) úe krahin G*

I *vetv veta III* Gozhdohet.

II *pës e FARK•UE (me)².*

farkúem (i)¹ *e (e) mb G* I shtuposur; gjuhëlidhur.

farkúem (i)² *e (e) mb krahin G* I gozhduar; i mbërthyer me gozhdë.

farkúemit (të) *as G FARKËTIM I.*

farkúesh•ëm (i) me (e) mb (*Metal*) i punueshën më farkë.

farkueshmëri a *f met* Të qenët i punueshëm në farkë.

farkúes i m sh - it Farkëtar; hekurpunues; kovaç.

farmaceutík e mb I farmaceutikës; që ka të bëjë me farmaceutikën. **Industria farmaceutike.**

farmaceutík•ë a f Degë e mjekësisë që merret me përgatitjen, përpunimin dhe ruajtjen e barnave.

farmací a f sh - të

♦ Dyqan ku shiten barna sipas recetave të mjekëve, si edhe sende të tjera për nevoja shëndetësore. **Farmacia e qytetit (e fshatit, e spitalit).**

♦ *vjet* Punishte ku përgatiten dhe shiten barna.

♦ Dollap i vogël me disa barna të domosdoshme për t'i dhënë dikujt ndihmën e shpejtë **Farmacia e shkollës (shtëpisë).**

♦ *bis* Farmaceutikë. **Studioj për farmaci.**

farmacíst i m sh ë ët

♦ Punonjës i farmacisë. **Farmacisti i lagjes.**

♦ Specialist në farmaceutikë.

♦ Pronar farmacie.

*

Me peshoren e farmacistit Me kujdesin me të madh; duke e matur dhe peshuar mirë gjithçka; me përpikëri të madhe.

farmacíst•e ja f sh e et f e FARMACIST I.

farmák

I si mb Shumë i hidhur; shumë i kripur. **Gjella qenka farmak.**

II si ndajf Shumë; tepër. **Farmak i hidhur.**

farmá•k ku m sh qe qet bis Helm.

farmak•óhem vetv dhe pës e FARMAK•OJ. > FARMAKOS•EM.

farmak•ój kal óva úar > FARMAKOS.

farmakológ u m sh ë ët Specialist i farmakologjisë.

farmakológ•e ia f sh e et f e FARMAKOLOG U.

farmakologjí a f Shkencë e prodhimit, vetive, përdorimit dhe efketit të barnave.

farmakologjík e mb I farmakologjisë; që ka të bëjë me farmakologjinë.

farmakopé ja f Manual i produkteve farmaceutike, me formula dhe metoda të përgatitjes së tyre.

farmakós a ur bis

I kal Helmoj; i jap helmin (*dikujt*).

II jokal: (*përdoret si kërcënim a mallkim*). **Akoma s'e paske farmakosur?** s'pake mbaruar së ngrëni (së piri) akoma?

farmakós•em a (u) ur bis

I vetv Helmohem; helmoj veten.

II pës e FARMAKOS.

farmakós•enj kal a ur A > FARMAKOS.

farmakósj•e a f bis Helmim.

farmakósur (i e) mb bis I helmuar.

farmakúar (i e) mb > FARMAKOSUR (i e).

farmáq i m > FARMAK U.

farmatór i m sh ë ët libr Farmacist.

farmatór•e ja¹ f sh e et e FARMATOR I.

farmatór•e ja² f sh e et Farmaci; barnatore.

fárm•ë (i) e (e) mb (Bukë) e mbrume; e zënë me farë.

farmëkós kal a ur A, Ç Helmoj.

farmëkós•em a (u) ur A, Ç

I vetv Helmohem.

II pës e FARMËKOS.

farmëkósj•e a f sh e et A, Ç Helmim; farmakosje.

farmëkósur (i e) mb A, Ç I helmuar; i farmakosur.

fárna t f sh G sh i > FAR•Ë A. Dyqan i farnave.

Faró: Ishujt Faro gjeog Grup ishujsh vullkanikë në Atlantikun verior, midis Islandës dhe ishujve të Shetlandit, me kryeqytet Torshavnën, të cilët i takojnë Danimarkës, por kanë autonomi të kufizuar.

faróc e mb I përshtatshëm për farë.

far•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Vendosem, ngulem në një vend, hedh rrënjë diku.

♦ bis Kam uri shumë të madhe; më grin uria.

II pës e FAR•OJ.

far•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III* Shkulet; zhbihet; prishet.

II *pës e FAR•OJ*¹.

far•ój¹ óva úar bis

I *kal*

♦ Shkul; zhbij; prish. [**Erdhi vjeshta e kaloi/ Gjeth' e lule i faroi** (Pop).]

♦ Shkatërroj në shkallë të gjerë; prish a rrënoj krejt; shkretoj.

♦ Shfaros; e shuaj farën e (*armiqve*).

♦ E mbaroj (*diçka*); e ha të tërë a të tëra. **E faroi mishin. I faroi dhitë ujku.**

♦ I nxjerr a i marr farat (*frytit, kallirit të drithërave etj.*). **Faroj lirin.**

II *jokal* > **FAR•OHEM**^{1, 2}.

far•ój² kal krahin G > FAR•UE (me).

farók•e ja f sh e et

♦ Qepë me rabush që lihet në lehe për farë.

♦ Rabush i qepës; xhufkë e rumbullakët e rabushit të qepës ku krijohen farat.

♦ *sh* Farëra bimësh.

farór e mb

♦ *kopsht* Që lihet a ruhet për farë; farës. **Kungull faror. Ngastër farore.**

♦ *bot* Që e ka frytin me fara; që bën fryte me fara. **Bimë farore. Drurët farorë.**

farór i m kryes sh ë ët Fryt i disa bimëve a pemëve me fara të vogla brenda (*si mollët, dardhat, ftonjtë, portokallet, rrushi, domatet etj.*); bimë që bën fryte me fara.

farós kal a ur bis E ha të gjithë (*gjellën*). **I farosi qershitë.** > **FAR•OJ.**

farós i m përmb J Kushërnnji; farefis.

farós•et *vetv - (u) ur veta III bis*

♦ Shkatërrohet krejt. > **FAR•OHET.**

♦ (*Armiku*) shfaroset.

farósj•e *a f sh e et bis* Shfarosje; zhbirje.

farósur (**i e**) *mb bis* I shfarosur; i zhbirë.

farósh e mb

♦ Me shumë fara brenda; faranik. **Pjepër (trangull) farosh.**

♦ I lënë a i ruajtur për farë; farës. **Misër farosh.**

farósh i m sh ë ët K Rremb i tretë i sfurkut, që ndodhet mbi dy të tjerët.

fars e mb

♦ Farës; me shumë fara.

♦ Pjellor.

farséj ndajf Krejt(ësisht); plotësisht.

fársë mb Ç I përhimë. **Pelë farsë** pelë çile.

fárs•ë a¹ f sh a at

♦ Komedi me përmbajtje satirike dhe situata të pagjasa, kryesisht me efekt komik.

♦ Ndodhi që të bën të qeshësh; veprimtari qesharake; lojë a veprim që bëhet për të mashtruar dikë, për t'ia arritur një qëllimi jo të mirë. **Farsë politike. Farsë mashtruese. Këto soj zgjedhjesh janë farsë e demokracisë.**

fárs•ë a² f sh a at orn Ç Gugash.

fársi f gjuh Gjuhë zyrtare e Iranit; persishte moderne.

farsí a f K Farefis; farefisní.

fart•ónj kal A > THART•OJ.

fartór•e ja f sh e et krahin G Grua që hedh farën pas bujikut.

fartrétun mb krahin G Që shuhet pa lënë trashëgimtar.

fartúam (i e) mb A > THARTUAM (i e).

fart•úer óri¹ m sh órë órët G Farkëtar; kovaç.

fart•úer óri² m sh órë órët krahin G Ai që hedh farën në arë pas bujikut.

farúam (i) e (e) *mb krahin G* I mallkuar; i namun.

farúar (i e) *mb* I shkullur me gjithë rrënjë; i zhdukur; i shuar.

far•úe (me) *kal óva úe krahin G* Mallkoj; nam.

far•úer óri *m sh* **órë órët** Misër i ruajtur për farë.

farurína t f sh Lloje të ndryshme farërash.

farxhár i *m sh* **ë ët A** Farkëtar.

farz i f sh e et Ç Detyrim; borxh.

farrác i *m sh* **ë ët bot** (*Phytolacca decandra*) Shkurre shumëvjeçare 1-3 m e lartë, me rrënjë të trashë e të dobët dhe degëzime të shumta, me gjethe vezake dhe lule vile të bardha në të blertë, që lidhin kokrra të vogla mavi a të zeza kur piquen në vjeshtë; rritet në vende pyjore me lagështirë e në djerrina.

farrásh i *m sh e et Ç* Kuti për të mbledhur thërrimet e bukës.

fas i *m sh a at G* Plis dheu.

fasád•ë a f sh a at

♦ Ballë; pamje ballore e ndërtesës; ballinë.

♦ *fig* Pamje e jashtme e mirë a e bukur, që fsheh diçka të keqe a të shëmtuar; pamje që të gënjen.

fasán i *m sh* **ë ët orn** > **FAZAN I.**

fasand•úe óni *m sh* **órë órët orn G**

♦ > **FAZAN I.**

♦ *sh* Fazanidë.

fás•ë a f sh a at orn Fazan.

fás•ëll lla f sh lla llat kryes sh K Shpotí. **Qes faslla** shpotit.

faskomíl•e ja f sh e et bot (*Salvia triloba*) Shkurre e ulët shumëvjeçare, e përhapur në viset mesdhetare, me kërcell deri 60 cm të lartë dhe gjethe heshtake të çara në tre pjesë, të mbuluara me push të hirtë; i qëndron të ftohtit dhe thatësirës së verës së nxehtë; përdoret në mjekësinë popullore dhe në industrinë farmaceutike. >

SHERBEL•Ë A.

fasligán i m sh ë ët bot (*Ocimum basilicum*) Borzilok; sefërgjen.

fasój t shkurt i FAS•UE ONI.

fasólle t f sh ushq A Fasule.

fasón i m teks Pëlhurë për mbathje e bluza që mbahen në mish.

fasqé të f sh Ç Dizgjinë.

fastorí a f sh - të fet Sekt.

fas•úe óni m sh ój ójt G > FASUL•E JA.

fasúl•e ja f sh e et bot, kopsht (*Phaseolus vulgaris*) Bimë bishtajore njëvjeçare kacavarëse shumë llojesh; prodhon bishtaja që hahen të njoma; farat e fasules përdoren të thata për gjellë; groshë.

*

Humbi si fasulja në vegsh Humbi pa gjurmë; s'u pa më.

Nuk më ftohen fasulet Nuk shqetësohem fare për diçka, nuk me prishet puna, nuk me ftohet pilafí.

**

fasule dardharkë kopsht Fasule me pika të kuqe.

fasule e njomë kopsht Bishtajë fasulesh të njoma.

fasule pllaci kopsht Fasule kokërrmadhe dhe cipë të butë.

fasule plloçake kopsht (*Vicia faba*) Bathë.

fasúl•ë a f A Fasule.

fasulísht•e ja f

♦ Bishtaja të thata të fasules, pasi u janë hequr kokrrat.

♦ Bimë e fasules që është shkukur.

♦ Arë a ngastër e mbjellë me fasule.

fasulísht•ë a f > FASULISHT•E JA.

fasulník u m ushq krahin Lakror me fasule.

fash i¹ m sh a at K Plis dheu.

fash i² m sh a at G Rrip prej lëkurës së gjedhit; gjalmë opingash.

fashét•ë a f sh a at tek Rrip llamarine etj. për të shtrënguar dy a më shumë pjesë.

Fashetë metalike për lidhjen e balestrave.

fáshë si ndajf Në gjendje qetësie; në qetësi. **Bie fashë** qetësohet; pushon; fashitet.

fásh•ë a¹ f

♦ Rrip i prerë nga një pëlhurë, stof, lëkurë etj.; një copë e tillë e që shërben zakonisht për të lidhur diçka. **Fashë stofi (letre).**

♦ *mjek* Rrip prej pëlhure të hollë e të rrallë që përdoret për të lidhur plagët. **Fashë e pastër. Zgjidh fashën. Lidh me fashë.**

♦ Diçka në trajtë rripi të ngushtë. **Fashë drite. Fashë uji.**

*

I hoqi (ca) fasha E mundoi shumë, e sfiliti.

Ia lidh gojën me fashë Ia mbyll gojën; nuk e lë të flasë.

fásh•ë a² f Qetësi para stuhisë.

fásh•ë a³ f sh a at krahin Prerje e cekët; gërvishtje.

fáshëz a f sh a at tek Fashetë.

fash-fásh ndajf K Plisa-plisa.

fashíkuj t sh i FASHIKU•LL LLI.

fashíku•ll lli m sh j jt

♦ *shtyp* Pjesë libri a reviste me 4, 8 a 16 fletë, të palsura bashkë.

♦ Secila nga pjesët e një vepre, që botohet pjesë-pjesë në libra të vegjël ose si broshura.

fashím i m sh e et Lidhje e plagës me fashë.

fashín•ë a¹ f sh a at ndërt Tufë shufrash a tubash për forcimin e shtyllave, tavaneve, dysHEMEVE etj.

fashín•ë a² f sh a at krahin G

♦ Thupër frashëri, shkoze etj. për të thurur gradh.

♦ *sh* Dru të holla për të djegur gëlqere.

fashín•ë a³ f sh a at A Brez i vogël; shokëz.

fáshio *f sh - t*

♦ *ant rom* Tufë shufrash me një teh sëpate që mbante liktori në Romën e vjetër, si simbol i pushtetit magjistrat.

♦ Kjo emblemë e përdorur në periudhën e Italisë fashiste. **Nuk e duen - vazhdon Ciano, tue folë për nacionalistat e Tiranës - shqipen e «burgosun» midis fashiove e nejeve të Savojës.** (AN).]

fashí•s kal ta tur > **FASHIT**^{1,2}.

fashíst e mb

♦ I fashizmit; i fashistëve; që ka të bëjë me fashizmin ose fashistët. **Grupe (ideologji, parti) fashiste.**

♦ Që sillet e vepron si fashist; që është karakteristik për fashizmin ose për fashistët, prej fashisti. **Puç (terror) fashist. Metoda fashiste.**

fashíst i m sh ë ët Anëtar i një organizate fashiste; ndjekës e përkrahës i fashizmit. **Parti (organizatë) fashiste.**

fashíst•e ja f sh e et f e FASHIST I.

fashistizím i m Vendosi e fashizmit në një vend; futje e frymës fashiste dhe e metodave të fashizmit në jetën politike, ekonomike, shoqërore, kulturore etj.

fashistiz•óhet úa (u) úar pës e FASHISTIZ•OJ.

fashistiz•ój kal óva úar Vendosi fashizmin në (një vend); fut frymën fashiste e metodat e fashizmit në (jetën politike, ekonomike, shoqërore, kulturore etj.).

fashistizúar (i e) mb (Vend) i sunduar nga fashizmi a fryma fashiste.

fashistizúes e mb (Politikë) e vendosjes së fashizmit në një vend, e futjes së frymës fashiste në të.

fashít¹ kal a ur

♦ Bëj që të pushojë a të reshtë dalëngadalë (një punë, një veprim a diçka tjetër që është në lëvizje a në veprim); shuaj dalëngadalë. **Fashit zjarrin.**

♦ Shuaj ca nga ca (*një dhembje a një ndjenjë*); zbut, ul, qetësoj. **Fashit etjen.**
Fashit hidhërimin (zemërimin).

fashít² kal *G* > **FASHIT•Ë (me).**

fashít•em *G vetv dhe pës e FASHIT•Ë (me u).*

fashít•et - (u) ur

I vetv

♦ *veta III (Zhurma, një veprim a diçka tjetër që është në lëvizje a veprim)* pushon a resht dalëngadalë; ulet, bie; bie në qetësi. **U fashit zjarri (vullkani).** **U fashit zhurma (kënga).** **Fashitet deti (era, stuhia).** **Fashiten dallgët.** **Fashitet lëvizja (kryengritja, greva).**

♦ (*Një dhembje a ndjenjë*) shuhet ca nga ca; fikatet. **Iu fashit inati.**

II pës e FASHIT.

fashít•ë (me) kal *a ë G*

♦ > **FASHIT.**

♦ E hedh shuk përdhe (*dikë; diçka*).

♦ Rrahoj; rrëzoj përdhe.

fashít•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Bie i këputur nga lodhja; bie rrah i sëmurë.

II pës e FASHIT•Ë (me).

fashítës mb Qetësues.

fashítj•e a f Rënie në qetësi; ulje; shuarje.

fashítun (i e) mb *G* I rrahuar; i rrëzuar përdhe nga dobësia etj.

fashítur (i e) mb I qetësuar; gati më të shuar. [**e unë jam vullkani që flen i fashitun** (Mgj).]

fashíz•ëm mi *m pol* Sistem qeverisjeje, organizatë shoqërore ose parti politike e së djathtës ekstreme, të mbështetur në ideologji nacionaliste a ultranacionaliste dhe totalitare.

fáshk•ë a¹ f sh a at Plloçë.

fáshk•ë a² f J Fashë; bende.

fashkërim i m sh e et Magjepsje.

fashkër•óhem óva (u) úar

I *vetv* Magjepssem.

II *pës e* **FASHKËR•OJ.**

fashkër•ój kal óva úar Magjeps (*dikë*).

fashkëruár (i e) mb I magjepsur.

fashkím i m sh e et G

♦ Mjekim.

♦ Lidhje a fashim i plagës.

♦ Mjekí; barna të mjekësve.

♦ *tall* Ndëshkim.

fashk•óhem G *vetv dhe pës e* **FASHK•OJ. > FASHK•UE (me u).**

fashk•ój kal G > FASHK•UE (me).

fashkór•e ja f sh e et G Flakaresh; flakurimë; shuplakë; dackë.

fashk•úe (me) kal G

♦ Mjekoj.

♦ Fashoj a lidh (*një plagë*).

♦ Kujdesem për (*të sëmurin*); i shërbej (*të sëmurit*).

♦ Lidh në djep (*foshnjën*).

♦ *tall* Ndëshkoj; i jap ndëshkim (*dikujt*).

♦ *fig* I jap zemër a guxim (*dikujt*).

fashk•úe (me u) óva (u) úe G *vetv dhe pës e* **FASHK•OJ.**

fashkúem (i) e (e) mb G

♦ (*Plagë*) e fashuar; e lidhur me fashë.

♦ *fīg* I inkurajuar.

♦ (*Foshnjë*) e lidhur në djep.

fashkúem it (të) *f* *G*

♦ Fashim i plagës; lidhje me fashë.

♦ *fīg* Inkurajim.

♦ Lidhje në djep e foshnjës.

fásho ja¹ *f sh o ot* > FASHIO T.

fásho ja² *f sh - t* FASH•Ë A¹.

fash•óhem *vetv óva (u) úar* Lidhem me fashë. (*plagën*).

fash•ój *kal óva úar* Lidhe me fashë. (*plagën*).

fashój të *sh i* FASH•UALL OLLI.

fashóll i *m sh a at* Fasule.

fashollastík•ë a *f sh a at mek* Piston ring. > UNAZË PISTONI.

fashqé ja *f sh - të* Dizgë.

fashqê ni *m krahin G*

♦ Rrip i pëlhure.

♦ Brez.

fashq•óhem *vetv óva (u) úar A*

♦ Lidhem me brez; vë brezin.

♦ Lidhem a mbërthehem me rripa.

fashq•ónj *kal óva úar A* Lidh me brez.

fashqós *kal G* > FASHQOS•Ë (me).

fashqós•et *G vetv veta III dhe pës e* FASHQOS. > FASHQOS•Ë.

fashqós•ë (me) *kal a ë G* Lidh me dizgjinj (*foshnjën e djepit*).

fashqós•ë (me u) a (u) ë *G vetv dhe pës e* FASHQOS•Ë (me).

fashqósj•e a *f* *G* Lidhje e foshnjës me dizga në djep.

fashqósun (i e) *mb G (Foshnjë djepi)* e lidhur me dizga.

fashtín•ë a *f* > **FASH•UALL OLLI**¹.

fash•úall ólli² *m*

♦ *veter* Sëmundje e rëndë, ngjitëse e gjedhit dhe të imtave që prek lëkurën dhe mushkëritë dhe u ngjitet njerëzve dhe shkakton puçrra të këqija në lëkurë dhe një lloj pneumonie.

♦ *mjek* Sëmundje jongjitëse, e shkaktuar nga bacillus anthracis, që nuk shoqërohet me helmim të gjakut.

fashúar (i e) *mb (Plagë)* e lidhur me fashë.

fashúl•e *ja f sh e et* Shami koke.

fat i *m*

♦ *fet, fil etj.* Fuqi e panjohur a e mbinatyrshme, që mendohet se përcakton në mënyrë të pashmangshme gjithçka që i ndodh njeriut në jetë, pavarësisht nga vullneti i tij. [**O Zot që fatet tona në dorë i mban** (NGj).] [**Fati apo mallkimi i së shkuarës na ka bashkuar në këtë hapësirë të ngushtë.** (ShS).]

♦ Gërshetim rrethanash e lidhje ngjarjesh që ndodhin rastësisht në jetën e dikujt. **Fat i mirë (i keq). Fat i bardhë (madh, zi). . E ndihmoi (i eci, i buzëqeshi) fati. E solli fati. I ra (i qëlloi) fati. E lë në dorë (mëshirë) të fatit.**

♦ Rrjedhë ngjarjesh që mbarojnë me një fund të kënaqshëm; përfundim i lumtur; lumturi, diçka e mirë, mbarësi. **Kam fat. Jam me (pa) fat. Sjell fat. Me fat e me jetë! ur.** [- **Të paska zgjedhur fati. Çmoje!** (VZh).] [**Ata bekonin fatin që shteti kërkonte gjithmonë e më pak, madje nganjëherë hiqte dorë edhe nga kërkesa për gjymtim të gjuhës** (IK).]

♦ *sh e et* Gjendje në të cilën është ose do të jetë dikush a diçka; rrugë e zhvillimit të mëtejshëm të diçkaje në të ardhmen; ditë që na presin; ajo që do të vijë, e ardhmja. **Fati i njeriut. Fati i popullit (i atdheut, i vendit). Zot i fateve të veta. Kujdesem për fatin e fëmijëve.**

♦ Diçka që i përket dikujt, pjesa që i takon dikujt për të marrë; risk, short. **Dua fatin tim. Mori fatin e vet. Iu bë fat.**

♦ *bis* Burrë ose grua kur martoheshin me shkuesi; short; bashkëshort. **Fati i saj.**
Fati i parë. Nuk i kishte dale fati nuk e kishte gjetur bashkëshortin; ishte ende e pamartuar.

*

Ironi e fatit *iron* Përdoret kur ndodh diçka që nuk pritej e as mund të mendohej, kur

vjen diçka fare e rastit dhe e pagjasë ose diçka e kundërt me atë që duhej të ndodhte.

Për fat Për fat të mirë; fatmirësisht.

Për fat të keq Mjerisht, fatkeqësisht.

Për fat të mirë Fatmirësisht, lumturisht.

Rrota e fatit *libr* Ngjarjet e rastit e të paparashikuara në jetën e njeriut.

fatál e mb

♦ *fet, fil* I përcaktuar nga fati dhe i pashmangshëm; që vendos për fatin a të ardhmen e njerëzve **Forca fatale. Çast fatal.**

♦ Që sjell dëm të madh a pasoja të rënda; që sjell një fatkeqësi të madhe; vdekjeprurës; i pandreqshëm. **Veprim fatal. Ngjarje fatale. Gabim fatal.**

fat i² m sh e et A Gjurmë.

Fat i shkurt i Fatmir.

fata morgana /fáta morgána/ *shpr lt* Mirazh; iluzion optik.

fatakéqur (i e) mb J I dërrmuar nga fatkeqësitë; që e ndjekin të zezat.

fatál e mb

♦ Që sjell dëm të madh a pasoja të rënda; që sjell një fatkeqësi të madhe; vdekjeprurës; i pandreqshëm. **Veprim fatal. Ngjarje fatale. Gabim fatal.** [ajo qi kombet perëndimore festuen në 1945, si ditën e lirisë, për ne u bâ çasi fatal i nji robnije qi na pau sklevën e të rrënuem (AN).]

♦ I përcaktuar nga fati dhe i pashmangshëm; që vendos për fatin a të ardhmen e njerëzve. **Forca fatale. Çast fatal.**

fatalíst e mb I mbështetur a bazuar në fatalizëm; i përshkuar nga fryma e fatalizmit; që e lë veten krejtësisht në dorën e fatit.

fatalíst i m sh ë ët Njeri fatalist.

fatalíst•e ja f sh e et f e FATALIST I.

fatalitét i m Pasojë fatale, e rëndë, vdekjeprurëse. [**konflikti ndërmjet tokës dhe detit shfaqet i pranishëm në fondin më të lashtë të kulturës tradicionale shqiptare, në ciklin e veriut, duke dëshmuar se vetë bartësit e saj e kanë përjetuar si privilegjin e bregdetit, ashtu dhe fatalitetin e tij.** (ShS).]

fatalíz•ëm mi m Pikëpamje idealiste, mistike e fetare, sipas së cilës gjithçka që ndodh në natyrë, në shoqëri e në jetën e njeriut është e paracaktuar nga një fuqi e panjohur a e mbinatyrshme, që nuk mund të shmanget e nuk mund të mposhtet nga njeriu; besimi i verbër te fati.

fatalúmas e mb Në gjendje të mjerë; që ia ka marrë lumi fatin.

fatamjérë mb Rrezikzi; fatkeq.

fatbárdhë mb

♦ (Njeri) me shumë fat; që ka fat të bardhë; fatlumtur.

♦ Që vjen me diçka të mirë; që sjell mbarësi. **Ditë fatbardhë.**

fatbárdh•ë a f sh a at Grua a vajzë fatbardhë.

fatbárdh•ë i m sh ë ët Njeri fatbardhë. [**"Ktû njaj fatbardhi/ Âsht tue pushue/ Per Fe e per Atme/ Qi pat jetue.** " (GjF).]

fatbardhësi a f sh - të Të qenët me fat të mirë; të qenët fatbardhë; mbarësi; lumturi.

fatbardhësim i m libr Bekim.

fatbardhësisht ndajf Për fat të mirë, fatmirësisht, lumturisht.

fatbardhës•óhem óva (u) úar libr pës e FATBARDHËS•OJ.

fatbardhës•ój kal óva úar libr Bekoj; i jap bekimin (dikujt).

fatbardhësúar (i e) mb libr I bekuar.

fatbíndun mb G Fatalist.

fatbindësi a f libr Fatalitet; fatalizëm.

Fát•e ja¹ *m shkurt i* Fatmir.

Fát•e ja² *f shkurt i* Fatmira.

fatés•ë a f sh a at Urim për fat të mbarë.

fát•ez za f sh za zat A

♦ Zanë.

♦ E bukur e dheut. **E bukur si fatez.**

Fát•ë a *shkurt i* Fatime

fat-húmbur *mb* I pafat; fatkeq.

fat-húpun *mb G >* **FAT-HUMBUR.**

fat-húpët *mb G >* **FAT-HUMBUR.**

fatí a f sh - të mit Secila nga tri që përfytyrohen si gra, të cilat vijnë te djepi i fëmijës natën e tretë të lindjes dhe paracaktojnë fatin a të ardhmen e tij. [**Çdo njeri ka fatinë (orën) e vet, madje edhe zanat kanë orën e vet, e cila është e pushtetshme mbi to.** (ShS).]

fatím i m sh e et Urim.

fatimíd e *mb hist (Dinasti)* e fatimidëve.

fatimídë t m hist

♦ Pjesëtarë të një dinastie që sunduan vise të Afrikës Veriore, Egjiptit dhe Sirisë (909-1171); themelues të Kairos (969).

♦ Pasradhës të dinastisë fatimide.

fat•kéq kéqe *mb*

♦ (*Njeri*) me fat të keq; që e ndjekin fatkeqësitë; fatzi; që është për të ardhur keq a për t'u mëshiruar.

♦ Që vjen me diçka të keqe; që sjell vuajtje e hidhërim a fatkeqësi. **Ditë fatkeqe. Ngjarje fatkeqe.**

♦ Që përfundon keq; që nuk mbaron me lumturi. **Dashuri (martesë) fatkeqe.**

fat•kéq i m sh këqíj këqíjtë

♦ Njeri me fat të keq, që e ndjekin fatkeqësitë.

♦ Njeri që është për të ardhur keq a për t'u mëshiruar.

fatkéq•e *ja f sh e et f e* **FATKEQ I.**

fatkeqësi *a f sh - të*

♦ *kryes nj* Të qenët fatkeq; gjendje shumë e rëndë a e keqe për dikë. **Fatkeqësi e madhe. I shkaktoi fatkeqësi. Përballoi fatkeqësitë.**

♦ Rast, veprim, ngjarje a dukuri që i sjell dikujt dhembje, hidhërime, vuajtje, dëme të mëdha etj.; diçka fatkeqe. **Fatkeqësitë e natyrës. Në rast fatkeqësie. Ndodhi (i ra) një fatkeqësi. [Asht një fat, jo një fatkeqsi, si mendojnë disa, që shqipja ka dy dialekte, të vlerënjishme. (APp).]**

fatkeqësisht *ndajf* Unluckily; unfortunately. [**Dashuria dhe urrejtja kanë ecur gjithnjë pranë e pranë dhe njerëzimi, fatkeqësisht, nuk ka mundur ta mposhtë urrejtjen (AÇ).**]

fatkób i *m libr* Për fat të keq; mjerisht.

fatkób•e *ja libr f e* **FATKOB I.**

fatlídhur *mb* I pafat në dashuri.

fat•líg lígë *mb, m sh lígj, f sh líga* > **FAT•KEQ KEQE.**

fatlúm e *mb*

♦ (*Njeri*) me fat (të mirë, të bardhë); i lumtur.

♦ Që sjell lumturi, të mira e gëzime; i lumtur. **Ditë fatlume. Çast fatlum. [çast'i ynë i mbramë/ edhe fatlumë (Mgj).]** [**Ky është një shenjë pasunie kulture që na shquen, cilido qoftë shkaku i tij. Gegënishtja dhe toskënishtja plotsohen në fushën letrare në një mënyrë fatlume. (APp).**]

fatlúm i *m sh ë ët* Njeri me fat (të mirë, të bardhë).

fatlúmas e *mb* > **FATLUM E.**

fatlúm•e *ja f sh e et f e* **FATLUM I.**

fatlumësi *a f* Fatmirësi.

fatlumësisht *ndajf* Fatmirësisht.

fatlumnísh *ndajf* *G* Fatmirësisht.

fatlúmtur *mb* > **FATBARDHË**.

fatlumturí *a f* Lumturi.

fat•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* (*Njeri*) me shumë fat; që i ecën shumë fati; me fat të madh.

fatmbárë *mb* (*Njeri*) me fat të mbarë; fatbardhë.

fatmbarësi *a f* Të qenët me fat të mbarë; fatbardhësi; mbarësi.

Fatmír•e ja *f mit* Orë e mirë.

fatmírë *mb* (*Njeri*) me fat (të mirë); fatbardhë; fatlum. [**shumë vdiqën fatmirë a të ngratë shumë u vranë** (DA)].

fatmír•ë a f sh a at Grua a vajzë me fat (të mirë).

fatmírë i m sh ë ët *Njeri* me fat (të mirë).

fatmirëdit•ë a f Ditë me fat (të mirë); ditë e mbarë.

fatmirësi *a f*

♦ Të qenët me fat të mirë; fat i mirë.

♦ Mbarësi; fatbardhësi; lumturi. **Paç fatmirësi!**

*

Për fatmirësinë time Për fat të mirë, fatmirësisht.

fatmirësisht *ndaif* Për fat të mirë; lumturisht.

fatmirósh e *mb* (*Njeri*) me fat (të mirë).

fatmirósh i m sh ë ët *Njeri* me fat (të mirë).

fatmirósh•e ja *f sh e et f e* **FATMIROSH I.**

fatmjérë *mb* (*Njeri*) me fat të keq; fatkeq.

fatmjér•ë a f sh a at f e **FATMJER•Ë I.**

fatmjér•ë i m sh ë ët *Njeri* me fat të keq.

fatmynxýrë *mb* (*Njeri*) fatzi; që e ndjekin mynxyrat.

fatndjékës i m sh - it *vjet* Vagabond.

fatnémur *mb* I pafat; që e ka nëmur fati.

fatnémur *a f sh a at f e* **FATNEMUR I.**

fatnémur *i m sh - it* Njeri që e ka nëmur fati, i pafat.

fatn•ój *kal G >* **FATN•UE (me).**

fatn•úe (me) *kal óva úe G* Shtie fall; i shoh (i lexoj) fatin dikujt.

fatnúemit (të) *as G* Shtënie fall; lexim i fatit.

Fáto ja *f sh i* Fatmira.

fat•ój *kal G >* **FAT•UE (me)^{1, 2}.**

fatór e *mb libr (Ditë)* fatbardhë; fatlume; fatmirë.

fatoríno ja *m dhe f sh o ot* Shoqërues dhe kontrollor biletash në autobus.

fatós e¹ *mb hist (Nxënës)* i ciklit të ulët të shkollës 7 a 8 vjeçare.

fatós e² *mb fig (Njeri)* trim; kreshnik. [**Ashtu si zotat e hershëm, kreshnikët fatosa bëjnë ç'duan vetë dhe jo ç'urdhëron ndonjë qenie e lartë.** (ShS)].

fatós i¹ *m sh a at* Nxënës i ciklit të ulët të shkollës 7 a 8 vjeçare.

fatós i² *m sh a at fig* Trim; kreshnik. [**bân sot t' bijnë fatosa t' ri** (GjF)]. [**e plot menden e zëmren me Zot e Shen Nkollë, me Orë e me Zana, me drangoj e kulshedra, me fatosa, kreshnikë, pleq, krén, bajraktarë, pansira, heshta, armë të ngrîjta** (GjF)].

fatós•e ja *f sh e et*

♦ Burrneshë.

♦ *f e* **FATOS I.**

fatósur (i e) *mb A* Fatlum; me fat.

fatpadálë *mb (Vajzë)* që nuk i ka dalë ende fati për t'u martuar; që ka mbetur pa u martuar.

fatpadál•ë *a f sh a at* Vajzë që nuk i ka dalë ende fati për t'u martuar, që ka mbetur pa u martuar. > **LËNESH•Ë A.**

fatprém•ë e *mb G >* **FATPRERË.**

fatprërë *mb* (*Vajzë*) që s'i ka dalë fati.

fatprër•ë *a f sh a at* > **FATPADAL•Ë A.**

fatprúrës *e mb* > **FATSJELLËS E.**

fatrrëfýes *e mb* (*Njeri*) që thotë se mund t'i parashikojë ose t'i tregojë të ardhmen dikujt.

fatrrëfýes i m sh - it Ai që thotë se mund t'i parashikojë ose t'i tregojë të ardhmen dikujt.

fatrrëfýes•e *ja f sh e et f e* **FATRRËFYES I.**

fatsjëllës *e mb* Që sjell të mira e mbarësi.

fátsh•ëm (i) me (e) *mb* Fatmirë; me fat.

fatshkrëtë *mb* Që s'ka fat asnjëherë; i ndjekur nga fati i keq; që është për të ardhur keq; fatmmjerë.

fatthán•ë *a f sh a at G* > **FATHËN•Ë A.**

fatthánës i m sh - it G > **FATHËNËS I.**

fatthën•ë *a f sh a at*

♦ *ant* Vend a faltore ku në kohët e lashta priftërinjtë parashikonin të ardhmen e njerëzve duke shprehur, sipas tyre, edhe mendimin e hyjnive.

♦ *mit* Ajo që parashikonte të ardhmen e njerëzve, fatrrëfyese; falltare; orakull.

♦ *mit* Fatí që i cakton fatin foshnjës që në lindje.

♦ Diçka që parathuhet; fat.

fatthënës *e mb* (*Njeri*) që thotë semund të parashikojë diçka.

fatthënës i m sh - it Njeri që thotë semund të parashikojë diçka.

fatthënës•e *ja f sh e et f e* **FATTHËNËS I.**

fatthëni•e *a f sh e et* Parashikim i fatit.

fat•úe (me)¹ *kal óva úe G* I tregoj (*dikujt*) fatin me letra bixhozi.

fat•úe (me)² *kal óva úe G* Uroj; përgëzoj.

fatúem it (të) *as G* Urim; përgëzim.

fat•úer óre mb Fatal; i kobshëm.

fatúes i m sh - it *G* Fatrrëfyes.

fatúes•e ja f sh e et *G f e* **FATUES I.**

fatúr•ë a f sh a at treg Dëftesë ku është shënuar sasia e një malli që shitet dhe çmimi i tij ose një detyrim në të holla; dokument që shoqëron mallin, i cili shitet ose blihet. **Fatura e ujit (elektrikut). Pres (lëshoj, nënshkruaj) faturën. Shlyej (paguaj) faturën.**

faturím i m sh e et

- ♦ *treg* Rregjistrim në faturë i sasisë dhe çmimit të një malli të bartur me automjet.
- ♦ Vënie në ngarkim të dikujt i shpenzimeve për diçka.

faturín•ë a f sh a at > **FATURINO JA.**

faturíno ja m e f sh - t Kontrollor i biletave në autobus a në tren.

faturíst i m sh ë ët Ai që regjistron në faturë sasinë dhe çmimin e mallit të bartur me automjet.

faturíst•e ja f sh e et e **FATURIST I.**

fatur•óhem óva (u) úar treg

I *vetv veta III* Regjistroj në faturë sasinë dhe çmimin e mallit të bartur me automjet.

II pës e **FATUR•OJ.**

fatur•ój kal óva úar

- ♦ *treg* Regjistroj në faturë (*sasinë dhe çmimin e mallit të bartur me automjet*).
- ♦ Shënoj në dëftesë (*sasinë dhe çmimin e mallit që shitet a blihet*); i bëj faturën (*dikujt*) për diçka.
- ♦ Vë në ngarkim a në llogari të dikujt (*shpenzimet për diçka*). **Shpenzimet m'i faturo mua.**

faturúar (i e) mb (*Shpenzim*) që i ngarkohet llogarisë së dikujt. **Mall i faturuar blerësit.**

faturúes i m sh - it Ai që bën a lëshon faturën.

faturúes•e ja f sh e et e **FATURUES I.**

fatzezí a f

♦ Fat i keq, i mbrapshtë.

♦ Punë a gjë me rrezik.

fatzezísht *ndaif libr (Puna shkon)* keq; mbrapsht.

fat•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri)* me fat shumë të keq; që nuk i ecën fare fati; fatkeq.

♦ (*Njeri*) që ka pësuar një fatkeqësi të madhe. **Grua fatzezë.**

fat•zí zíu *m sh zínj zínjtë* Njeri me fat shumë të keq, që nuk i ecën fare fati; fatkeq.
Fatziu ti!

faulún i m sh a at A Fidan.

fáull i m sh e et bis sport Ndërhyrje e parregullt që ndëshkohet me goditje dënimi.

fáun a f > FAUN•Ë A.

Fáun i m fet ant rom Perëndi në trajtë njerëzore, me brirë, me veshët bigë dhe me bisht cjapi.

fáun•ë a f Botë shtazore të një trevë të caktuar; tërësi e kafshëve.

**

faunë e detit Kafshët e detit.

faustián e mb let (Personazh) i tunduar të hyjë në ujdi me djallin në këmbim të dhuntisë së diturisë.

faúz e mb J I babëzitur; i pangopur.

faux pas /fo pa/ *fr* Hap i gabuar (*veprim pa takt a vërejtje pa vend në shoqëri*).

favél•ë a f sh a at Baraktinë e një qendre të madhe urbane (*në Brazil*).

fáv•ë a f

♦ *kopsht* Bathë.

♦ Gjellë me bathë.

Favón i m mit rom Një nga perënditë e erërave. > **ZEFIR I.**

favór i m sh e et libr

♦ E mirë a lehtësi e veçantë që i bëhet dikujt. **I bëri një favor.**

♦ *keq* Ndhimë, përkrahje a mbrojtje e padrejtë që i bëhet dikujt; anësi, hatër. **Bën favore. Nuk dua favore.**

♦ Ndhimë a përkrahje që i jepet dikujt në të holla ose në sende të tjera; masë e veçantë për të ndihmuar zhvillimin e diçkaje. **Favore për ekonominë e vogël bujqësore.**

♦ Diçka që krijon mundësi e lehtësi pune a veprimi për dikë; dobi. **Kishte në favor erën. Në favor të dikujt** në dobi të dikujt, për të mirën e tij. ["Unë dyshoj, shkruan ai, nëse Arqipeshkvi i Shkodrës ka qenë ndonjëherë në favor të aneksimit nga ana e Malit të Zi, madje, edhe kur e vetmja alternativë ishte sundimi turk... . (RG).]

favorít e mb I parapëlqyer

favorít i m sh ë ët I parapëlqyer. **Favoriti numër një për titullin kampion. Favoriti i vajzave të lagjes.**

favoríte t m sh Rrip qimesh të zgjatura anës faqeve.

favorít•e ja f sh e et f e FAVORIT I. Favoritja e mbretit.

favorizím i m sh e et libr > FAVOR I.

favoriz•óhem óva (u) úar libr pës e FAVORIZ•OJ.

favoriz•ój kal óva úar

♦ I bëj një të mirë të veçantë a një favor (*dikujt*); i jap ndihmë a përkrahje; marr një masë në interes të (*dikujt a diçkaje*).

♦ *keq* Përkrah a mbroj (*dikë*) pa të drejtë; i mbaj anën; e mbaj me hatër. **Arbitri favorizoi skuadrën vendëse.**

♦ I krijoj mundësi a lehtësi pune ose veprimi (*dikujt*); i bëj mirë (*dikujt a diçkaje*); i sjell dobi; e ndihmoj. **Moti i favorizoi mbirjet.**

favorizúar (i e) mb Që i është bërë një e mirë a lehtësi ose i është dhënë ndihmë e veçantë me a pa të drejtë.

favorizúes e mb (*Kusht, rrethanë, masë etj.*) që është në të mirën a dobinë e dikujt a diçkaje me a pa të drejtë. **Qëndrim favorizues për njërën palë.** [Edhe të dhënat rreth nocionit të një hapësire mitologjike në epos janë favorizuese për

kushtëzimin e burimit të tij me periudhën e këtyre shndërrimeve të mëdha.
(ShS).]

favórrsh•ëm (i) me (e) mb libr (*Kusht, rrethanë, masë etj.*) që është në të mirën a
dobinë e dikujt a diçkaje; i volitshëm.

fazán i m sh ë ët orn (*Phasianus colchicus*) Shpend i egër me trup sa të gjelit, me
bisht të gjatë që gjuhet për mishin e shijshëm; mashkulli ka pupla shumëngjyrëshe;
mish i këtij shpendi. **Fazan mashkull (femër). Pendë (vezë) fazani.**

sy fazani (*Narcissus poeticus*) Bathër me petla të bardha e thekë të kuq; sy fazani.
fáz•ë a f sh a at

♦ Pjesë kohe në zhvillimin e një veprimtarie, të një procesi, të një dukurie etj.;
shkallë e veçantë në zhvillimin e diçkaje. **Fazë vendimtare (e rëndësishme,**
kalimtare). Fazat e sëmundjes. Fazat e kampionatit (e spartakiadës). Fazë
eliminatore. Fazat e zhvillimit. Zhvillohet me faza. Ndaj në faza. [të folmet e
Kastratit, të Hotit, të Kelmendit etj, bash hir të pranisë së togut uo dhe fazës
së mëtejme të tij ua (*grua, mua, prrua, shkua*) dallohen prerazi nga mbarë të
folmet e tjera të gegërishtes (GjSh).] [Procesi i shkombëtarizimit të plotë ose të
pjesëshëm të popujve, ...kalonte nëpër pesë faza kryesore: (IK).]

♦ *bio* Shkallë e veçantë në jetën e një organizmi. **Fazë embrionale (riprodhuese).**
Faza e lulëzimit. Faza e vezës (qumështit). Fazat e jetës.

♦ *sport* Pjesë e largësisë që përshkohet gjatë një gare çiklistike etj.; etapë. **Faza e**
parë (fundit).

♦ *astr* Secila nga pamjet a gjendjet e veçanta të Hënës ose të një planeti tjetër, që
shfaqen sipas dritës që marrin nga Dielli a sipas kohës së rrotullimit; gjendje e
caktuar e Hënës ose e një planeti, që shfaqet me ndryshimin e formave a të pamjeve
të tyre. **Fazat e Hënës (Marsit, Merkurit).**

♦ *el* Grup i veçantë i mbështjelljeve të gjeneratorit të rrymës së ndryshueshme.
Rrymë me tri faza. Rënia në fazë.

♦ Pjesë e një rakete të përbërë, që shkëputet nga të tjerat në një kohë të caktuar.
Raketë me dy faza.

♦ *fiz* Gjendje e lëndës në një kohë e mjedis të caktuar. **Fazë e avullt (gaztë, lëngët,**
ngurtë).

*

Dal nga faza S'jam në rregull nga mendja; çmendem.

fáz•ëll lla f sh lla llat K Çile me fill të dredhur.

FBARK ja shkurt i Federata e Bjeshkatarëve Alpinistë të Republikës së Kosovës.

FBI ja shkurt i Federal Bureau of Investigation Hetuesia Federale (në SHBA).

FBS ja shkurt Federata Botërore e Sindikatave (**World Federation of Trade Unions**).

FBSK ja shkurt i Federata e Boksit Profesionist të Kosovës.

FBSH ja shkurt i

♦ Federata e Basketbollit Shqiptar

♦ Federata e Boksit Shqiptar.

FDSH ja hist shkurt i Fronti Demokratik i Shqipërisë.

Fe kim shkurt i Hekur.

fe ja¹ f sh - të Besim se gjithçka në botë përcaktohet e drejtohet nga forca të mbinatyrshme, hyjnore, i cili ka lindur qysh në kohë shumë të hershme; tërësi dogmash të mbështetura në këtë botëkuptim; besim te perëndia a perënditë. **Feja e krishterë (ortodokse, katolike, myslimane). Origjina (përhapja) e fesë. Feja dhe shteti. Ruhë nga rishtarët në fe. Kthej në fe tjetër. Lëshoj (mohoj) një fe.** [mbi këtë dhe, q'e kam si fe,/ e përmbi fe (DhP).] [Pra, shqyphtarë çdo fës qi t'jini,/ gegë e toskë, malci e qyteta (GjF).] [Mâ tepër - shka nuk kishte ndodhë kurr - i ká bashkue të gjith shqiptarët e çdo krahine, feje, kulture, mbé një. (ZV).] [E mos shikoni kisha e xhamia:/ Feja e shqyphtarit asht shqypitaria! (VPSH)].

*

Ec me fe! Zoti ta pruftë mbarë!

Feja vetë Për bukuri; shumë mirë.

Ia luej fenë

♦ E bëj shumë mirë (*një punë*).

♦ I vij hakut (*dikujt*).

Pa fe derti Pa kurrinji hall.

Në këte farë feje Në këtë gjendje (të keqe).

Në një farë feje Në njëfarë mënyre.

Shkoi në fe t'et U prish; e mori lumi.

fe ja² f sh - të krahin G

♦ Fejesë.

♦ Gostí e fejesës.

♦ Nishane të fejesës.

♦ Dasmë e vajzës.

*

E premja e fesë Caktimi i ditës kur shkojnë krushqit të marrin nusen (K).

Pres fenë Fejohem; pres fjalën për fejesë.

Féb•e ja f

♦ *mit gr* Një nga Titanidet; e bija e Uranit (Qielit Atë) dhe Gjeas (Tokës Amë).

♦ *astr* Satelit i Saturnit.

febrím i m sh e et G Rrënim; kërkim rrëzë më rrëzë.

febr•ój kal G > FEBR•UE (me).

febr•úe (me) kal óva úe G Rrëmoj; kërkoi rrëzë më rrëzë për (*diçka*).

febrúem (i) e (e) mb G I rrëmuar; i kërkuar rrëzë më rrëzë.

febrúes e mb G Rrëmues; që kërkon rrëzë më rrëzë për të gjetur diçka.

fec e mb G (Njeri) që lëshon fendë.

fec i m sh a at G Njeri që lëshon fendë.

féc•e ja¹ f sh e et G f e FEC I.

féc•e ja² f sh e et krahin G Grua që lind vajzë edhe pse gjatë shtatzanisë mendonte se e kishte djalë.

féci-fec ndajf K (Punë) me syth të hedhur; (*qep*) kalore.

feç i m sh ë ët Hije e ligë; fantazmë.

féçe t f sh libr Jashtëqitje e trashë.

feçiór i m sh ë ët krahin Bari.

féçk•ë a¹ f sh a at

♦ Zgjatim i madh i hundës së elefantit në trajtën e një gypi të lëvizshëm, që i shërben për të kapur; zgjatim i turirit të disa kafshëve si derri, tapiri etj. **Feçka e elefantit. Feçka e derrit. Ngre feçkën. Rrëmon me feçkë.**

♦ Zgjatim i kokës te disa jokërbishtorë e kandrra që u shërben për të kapur gjahun, për t'u mbrojtur etj. **Feçka e hardhucës (shushunjës, bletës).**

♦ Pjesë e zgjatur në anën e përparme të disa përdorëseve, makinave etj., që ka pamjen e turirit të kafshëve. **Feçka e gjyrykut. Feçka e frezës.**

♦ *shar* Fytyrë e shëmtuar; turi.

féçk•ë a² f sh a at bis

♦ Vajzë e vogël; çupkë. **Bëri (lindi) një feçkë.**

♦ *euf* Organ seksual e vajzave të vogla.

feçkëdérr mb shar (Njeri) me buzë të trasha e shumë të dala; me turi të zgjatur si të derrit.

feçkëdérr i m sh a at shar Njeri me buzë të trasha e shumë të dala, me turi të zgjatur si të derrit.

feçkëdérr•ë ja f sh e et shar f e FEÇKËDERR I.

feçkór i m sh ë ët ent Kandërr me kokë të zgjatur si feçkë, që bren sythet e bimëve a të pemëve ose shpon frytet e tyre. **Feçkóri i mollës (lajthisë, luleshtrydhes).**

feçkórë t sh zool Kafshë me feçkë.

fedái u m sh nj njtë vjet Hero.

fedáinj të shkurt i FEDAI U.

fedák e mb Fanatik fetar.

federál e mb

♦ Federativ. **Shtet (sistem) federal. Republikë federale.**

♦ I federatës; që i përket një federate shtetesh; që ka të bëjë me një federatë shoqërisht a organizatash të ndryshme. **Qeveri federale. Zyrë federale.**

federál i m sh ë t hist Kryetar qarkor i partisë fashiste.

federát•ë a f sh a at

♦ Shtet i përbërë nga bashkimi i disa shteteve më të vegjël, që varen nga qeveria qendrore, por që kanë një farë pavarësie kushtetuese; bashkim i disa shteteve.

♦ Shoqëri a organizatë qendrore, që përfshin disa shoqëri dhe organizata të tjera më të vogla; bashkim i disa shoqërive a organizatave në një organizatë qendrore. Federata Shqiptare e Futbollit.

federatív e mb

♦ (*Shtet*) i ndërtuar si një federatë shtetesh më të vegjël; që bën pjesë në një federatë. **Shtet federativ. Republikë federative.**

♦ Që lidhet me mënyrën e qeverisjes ose të organizimit të një federate. Organizimi federativ i shtetit. **I krijuar mbi baza federative.**

federím i m

♦ Bashkim në federatë.

♦ *sport* Regjistrim në federatë.

feder•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e FEDER•OJ.

feder•ój kal óva úar zyr

♦ Bashkoj në federatë.

♦ *sport* Regjistroj në federatë një sportist.

federúar (i e) mb

♦ I bashkuar në federatë.

♦ *sport* I regjistruar në federatë.

federúem (i) e (e) mb G > FEDER•OJ.

Féd•ër ra f mit gr E bija e Minosit; gruaja e Tezeut; ra në dashuri me Hipolitin, djalin e burrit, dhe vari veten kur ky nuk iu përgjigj dashurisë.

fej t G sh i FYELL LLI.

fejár i m sh ë ët

- ♦ Ai që çon shenjën e nuses.
- ♦ Pjesëmarrës në ceremoninë e fejesës.

féje t sh

- ♦ > **FYELL I**
- ♦ Fejëza të hundës.

fejés•ë a f sh a at

- ♦ Lidhje ndërmjet djalit e vajzës, që i premtojnë njëri-tjetrit se do të martohen e që e shpallin këtë edhe në familjet e tyre e për të njohurit; ceremoni me rastin e shpalljes së kësaj lidhjeje.
- ♦ Kohë që nga dhënia e fjalës për t'u martuar deri në ditën e martesës.

fejesór e mb I fejesës; që ka të bëjë me fejesën. Ceremoni fejesore.

fej•óhem vetv óva (u) úar Jap premtimin se do të martohem me dikë; lidh fejesë me dikë; shpall fejesën.

fej•ój kal óva úar Jap pëlqimin për fejesën e (*dikujt me dikë*); bëj e shpall fejesën e (*dikujt me dikë*); lidh me fejesë (*një çift*).

fejsbúk u m ang FACEBOOK (shkurt FB) tek inf Rrjet botëror i shërbimit social për përdorues të regjistruar.

féjshkë mb G (Arrë) pa thelb, pa bukë; fyçkë.

féjshkët (i e) mb G I fishkur. Lule e fjeshkët.

fejshkët•óhem G vetv dhe pës e FEJSHKËT•OJ. > FJESHKËT•UE (me u).

fejshkët•ój kal G > FEJSHKËT•UE (me).

fejshkët•úe (me) kal óva úe G Fishk.

fejshkët•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv Fishem.

II pës e FJESHKËT•UE (me).

fejshkëtúem (i) e (e) mb G I fishkur.

fêjt i m krahin G > FYT I.

fejtár i m sh ë ët muz G Fyelltar.

fejtón i m sh e et

♦ *let* Artikull satirik, që fshikullon të metat e anët e dobëta në jetën e në veprimtarinë e njerëzve.

♦ *shtyp* Nëniletë.

feptoníst e mb let I feptonit; që ka të bëjë me feptonin; i shkruar me stil feptoni.

fejtoníst i m sh ë ët let Ai që shkruan fejtone.

fejtoníst•e ja f sh e et letf e FEJTONIST I.

fejúar i (i) m sh - it (të)

♦ Ai që ka lidhur fejesë me dikë; ai që është fejuar.

♦ *sh* Djali dhe vajza që janë fejuar. **Erdhën të fejuarit.**

fejúar a (e) f sh a at (të) Ajo që ka lidhur fejesë me dikë.

fejúar (i e) mb Që ka lidhur fejesë me dikë; që është fejuar. **Vajzë e fejuar. Djalë i fejuar. Janë të fejuar.**

fejúesh•ëm (i) me (e) mb I fejuar.

fejúeshm•e ja (e) f sh e et (të) E fejuar.

fejz i m sh - it G

♦ Vrimë e vogël.

♦ Hoje e bletës. **Fejzit e zgjonit.**

féjz•ë a f sh a at Gyp i ngushtë në trupin e frymorëve a te bimët, nëpër të cilin qarkullon ajri a ndonjë lëng; fyell. **Fejzat e hundës** vrimat e hundës. **Fejzat e luleve.**

fekále t f sh libr Jashtëqitje të njeriut.

fekát¹ ndajf Pak kohë; një çast. **Prit fekat** prit pak.

fekát² ndajf Vetëm; fillikat.

fe•kéq kéqe mb G Zemërqen; i mbrapshtë.

fekondím i m sh e et *bio* Pllenim.

fekond•óhet úa (u) úar *bio vetv veta III dhe pës e FEKOND•OJ.*

fekond•ój kal óva úar *bio* Pllenoj.

fekondúar (i e) *mb bio* I pllenuar

fekondúes e *mb bio* Pllenues.

fekondúes i m sh - it *bio* Agjent pllenues.

fekondúesh•ëm (i) me (e) *mb bio* I pllenueshëm.

feks i ur

I jokal veta III

♦ Fillon të ndriçojë; shkëlqen; llapëtin; llamburin. **Feks hëna. Feksin dritat.**

[Shkurt fjala, vepra e Theodorit ngjan me një ishull aq të izoluar dhe është kaq e pashoqe, sa dhe krahasimi me një kometë që feks papritur në qiellin e errët të dokumentacionit për Mesjetën shqiptare do të ishte me vend. (AKI).]

♦ Duket a shfaqet qartë; bie menjëherë në sy; shkëlqen. **I feksi fytyra. I fekste gëzimi (bukuria).**

♦ *fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më vjen në mendje diçka menjëherë. **Më feks një mendim.**

♦ *bis (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Ia arrij qëllimit; ia dal në krye; më ndez. **U përpoqa, por nuk më feksi.**

II pavet Agon. **U ngrit pa feksur mirë.**

III kal

♦ E pastroj me fërkim etj. dhe e bëj që të shkëlqejë; e ndrit. **I feksi mobilet (xhamat).**

♦ *bis* E qëlloj fort (*dikë*); ia ngjesh me pëllëmbë sa t'i lëshojnë a bëjnë sytë xixa (*diku*jt).

feks i m

♦ Agim.

♦ Vezullim; dritë.

féks•ë a f sh a at Ç Dritë.

féks•ëm (i) e (e) mb A I tejdukshëm.

feksím i¹ f > FEKSJ•E A.

feksím i² m sh e et G Mendim; arsyetim.

feksím i³ m sh e et G Bredhje; rikoshet.

féksj•e a f sh e et

♦ Shkëlqim; llapëtimë; llamburitje.

♦ Shkëlqim me fërkim (*i xhamave etj.*).

♦ Dritë e parë e agimit.

♦ Goditje me pëllëmbë sa më lëshojnë sytë shkëndija; shuplakë; flakurimë.

feks•ó jokal > FEKS•UE^{1,2} (me).

feks•ón jokal ói úar veta III Feks.

feks•úe (me)¹ jokal ói úe veta III G Bredh; bën rikoshet.

feks•úe (me)² jokal óva úe G Mendoj; arsyetoj.

feks•ýe (me) jokal éva ýe veta III G Shkëlqen; ndrit fort.

feksýem (i) e (e) mb G I shkëlqyer; i ndritur.

feksýem it (të) as G Shkëlqim; ndriçim i fortë.

fektím i¹ m Nxjerrje e kokës paksa përjashta për të parë.

fektím i² m Agim; dritë e dobët para daljes së diellit.

fekt•ój óva úar

I jokal

♦ **veta III** Duket për një çast e zhduket sakaq.

♦ **veta III (Dhimbja)** shfaqet për një çast dhe fashitet.

♦ **veta III (Plaga)** rreh kur nis të mbledhë qelb.

♦ Nxjerr kokën paska përjashta për të parë; hedh një sy jashtë.

II *kal* Kaloj shpejt e shpejt nëpër mend (*diçka*).

III *pavet* Agon.

II

fektúes e mb

♦ (*Qiell*) nis të zbardhëllojë në agim.

♦ (*Mendim*) që fekon a shkrep në çast.

♦ (*Plagë*) që malcon.

fektúeshëm ndajf

♦ Me dritë të dukshme, të fortë.

♦ (*Mendim që vjen*) befas.

fekúl i m ushq Niseshte.

fel i m sh e et Orë e mirë; humor i mirë.

feladúg u m euf krahin G Pjesa e butë e organit seksual të femrës.

feláh u m sh ë ët

♦ > **FELLAH U.**

♦ *keq* Njeri mendjetrashë; tutkun.

felák•ë a f sh a at

♦ Fallaká.

♦ Pranga.

felaqét i m sh e et vjet bis Katastrofë; shkatërrim; fikë.

felcigen i m sh a at bot Sefërgjen.

feldmareshál i m sh ë ët usht Kryekomandant i forcave ushtarake në Britaninë e Madhe.

feldspát i m sh e et min Grup mineralesh kristalorë me përmbajtje silikatesh të potasës, kalciumit ose bariumit.

fél•e ja f sh e et G > THEL•Ë A.

féle-féle *ndajf G*

♦ (*I grisur*) copë-copë.

♦ (*I prerë*) thela-thela.

felék•e ja f G Kotësi; mendjekotësi.

felemís kal G > FELEMIS•Ë (me).

felemís•ë (me) a ë G

I *kal* Ia marr mendtë (*dikujt*); e bëj (*dikë*) që t'i merren mendtë a të ketë marramenth.

II *jokal*

♦ Marrakotem.

♦ Jermoj; flas përçart; jam në kllapi.

felemísj•e a f

♦ Marrakotje.

♦ Marrje mendsh.

♦ Jermim; kllapi; përçartje; halucinacion.

felemísun (i e) mb G I marrakotur.

felemísun it (të) as G Marrakotje.

felenís kal K > FELENIS•Ë (me).

felenís•ë (me) kal a ë K Tremb; i shtie frikën (*dikujt*).

felenísj•e a f K Trembje.

felenísun (i e) mb K I trembur; që i ka hyrë frika.

feléx•ë a f sh a at G Copë pëlhure e palosur që i vihet zakonisht foshnjës midis shalëve për të mos ndotur teshat.

fél•ë a¹ f sh a at bis G Thelë; copë.

fél•ë a² f sh a at euf krahin G

♦ Organ seksual i femrës.

♦ Njëra pjesë e tulit të prapanicës.

*

Fela e thiut *shar* Vajzë e padëgjueshme.

felëfëllíqët *mb shar G* Femër e përdalë, e ndyrë.

felëjáshtë *mb G* Brekëgrisur.

felëmím i¹ *f vjet* Themelim; hedhje e themeleve.

felëmím i² *f bis G* Prerje në thela; ndarje në copa.

felëm•óhet¹ **úa (u) úar** *pavet dhe pës e* **FELËM•OJ¹**.

felëm•óhet² **úa (u) úar** *pavet dhe pës e* **FELËM•OJ²**.

felëm•ój¹ *kal óva úar bis vjet* Themeloj; hap a hedh themelet e (një ndërtese).

felëm•ój² *kal óva úar bis* Pres thela-thela.

felëmuár (i e) *mb vjet I* prerë thela-thela.

felëmuém (i) e (e) *mb bis G I* prerë në thela.

felëshkýem•e ja f sh e et *shar G* Prostitutë e përdorur rëndshëm.

felëshím i m fet Braktisje e fesë së vet; femohues.

felëshúes e mb fet (Njeri) që braktis fenë e vet.

felëshúes i m sh - it fet Ai që braktis fenë e vet.

felëshúes•e ja f sh e et **FELËSHUES I.**

felgrím i m sh e et Dridhje; fërgëllim.

felgr•ój jokal óva úar

♦ Dridhem; fërgëlloj.

♦ Lëviz flegrat e hundës.

felgrúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ I drithëruar.

♦ Tutëlak.

felín e mb zool I felinëve; që ka të bëjë me felinët.

felín i m ushq G > FËLI A.

felínë t zool Kafshë që përfshijnë luanët, tigrat, jaguarët dhe macet e egra e të buta.

felinésk e mb kin (Stil) fantastik e surrealist i regjisorit italian Federiko Felinit (1920-1993.).

felix culpa /félks kúlpa/ *shpr lt* Mëkat i bekuar.

felmëzím i m sh e et Prerje në thela.

felmëz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FELMËZ•OJ.**

felmëz•ój kal óva úar Thelëmoj; bëj thela-thela.

felmëzúar (i e) mb I ndarë në thela.

felmím i m G > FELËMIM I; FELMËZIM I.

felm•óhet vetv G > FELM•UE (me u).

felm•ój kal óva úe G > FELM•UE (me).

felm•úe (me u) vetv úe (u) úe veta III G Ndahet copa-copa; pritet thela-thela.

felm•úe (me) kal óva úe G Ndaj copa-copa; pres thela-thela,.

felmúem (i) e (e) mb G I thyer copa-copa; i ndarë thela-thela.

feltin•ë a f sh a at *vjet usht* Pushkë me fitil, që mbushet nga gryka.

felúq•e ja f sh e et bis Prapanica; tule.

felxhán i m sh a at *krahin G* Filxhan.

fell i¹ m sh e et *krahin G* Pipe. > **FYE•LL LLI.**

fell i² m sh e et bis *mjek A* Lungë; cistit.

felláh u m sh ë ët dhe ínë ínët Fshatar i varfër në Lindjen e Mesme dhe Afrikën Veriore; bujk egjiptian.

fellahínë ët sh i FELLAH U.

fellaká ja f sh a at *vjet* Shufër për ndëshkimin e nxënësve.

fëllë ndajf G Thellë; në thellësi. **Sa fellë asht?**

fél•ë a f sh a at *krahin* G Vagjinë.

fellësí a f sh - të G Thellësi.

fellëtin•ë a f sh a at G Thellësi; vend me thellësi (*në lumë etj.*).

fell•óhem G *vetv e* **FELL•OJ.** > **FELL•UE** (**me u**).

fell•ój kal G > **FELL•UE** (**me**).

fell•úe (me) *kal óva úe* G Thelloj; gërmoj thellë.

fell•úe (me u) *vetv úe (u) úe vetv veta III* G (*Gropa në lumë etj.*) thellohet; bëhet më e thellë.

fellúk•ë a f sh a at *det* Barkë druri me lopata a me vela e Nilit dhe, më vonë, e Mesdheut.

fellút•ë a f sh a at G

♦ Gropësirë; gropë e thellë.

♦ Rrugë pa krye.

fémb•ër ra f sh a at A Femër.

fembëror e mb A Femëror.

femc i m sh a at Thumb (*i grerëzës, i bletës*).

fém•e ja f sh e et *krahin* > **FËNDYELL I.**

fém•ën a f sh na nat G > **FEM•ËR RA.**

fémër mb

♦ *bio (Qenie)* e aftë të lindë a pjellë të vegjël ose të prodhojë vezë (gamete) që pllenohen nga gametet mashkullore.

♦ Që ka të bëjë me femrat (*njerëz a kafshë*).

♦ *bot (Bimë)* që ka lule me pistil, por pa thekë.

♦ (*Detal etj.*) me kanal a thellim ku hyn a mbërthehet një detal tjetër etj. **Kopsë (mbërtheckë) femër.**

*

E ka mendjen femër është i zgjuar, i pjell mendja, krijon.

**

gur femër Gur që mund të çahet e të bëhet rrasa.

fém•ër *ra f sh ra rat*

♦ Njeri me veti anatomike e fiziologjike të tilla, që i japin mundësi të bëjë fëmijë dhe që ka tipare të dallueshme nga mashkulli; grua a vajzë. **Skuadra e femrave. Veshje për femra. Bredh pas femrave. [O perëndeshë e gjithëpushtetshme/ e universit mashkull-femër! (NGj).] ["Ç'janë këto femra?" shkroi shefi i Ersekës në një pusullë. "Mos do të na i mbrojnë kufirin gratë tani?" (IK).]**

♦ Kafshë që pjell të vegjël ose bën vezë. **Femra e çakallit (e rrëqebullit). Femra e bilbilit (e fazanit). Femra e qefullit (e krapit).**

♦ *bot* Vezore e lules.

♦ *tek* Pjesë e futur a e thelluar e një mjeti, mekanizmi, ose e diçkaje tjetër, në të cilën hyn a mbërthehet pjesa tjetër. **Femra e mbërtheckës. Lidhje femër e mashkull.**

femëri *a f*

♦ *përmb* Tërësi e femërave; gra e vajza.

♦ Vetë femërore.

femërim *i m* Pjellje e këlyshit femër. **Lopa femëroi** lopa polli viç femër.

femër•ón *jokal ói úar veta III (Kafsha)* pjell këlysh femër.

femëror *e mb*

♦ Që mund të lindë fëmijë; që pjell të vegjël ose vezë; që i përket femrës; i femrës. **Organet femërore.**

♦ I grave ose vajzave; që lidhet me gratë a vajzat; që bëhet a ushtrohet nga gratë a vajzat; që përbëhet nga gra a vajza; që është i caktuar vetëm për gra e vajza. g120

Organizatë femërore. Lëvizja femërore. Institut femëror. [Ju thirra/ me potencë shtazore/ femërore, mashkullore, njerëzore, (MA).]

♦ (*Tipar a veçori, cilësi*) e femrës; i tillë si prej femre. **Fytyrë (pamje) femërore. Zëra femërorë. E qeshur femërore.**

♦ (*Lëvizje*) feministe; që kërkon a mbështet të drejtat e gruas.

♦ *bot (Lule)* vetëm me vezore (pa pistil).

♦ *gjuh* Që i përket gjinisë femërore. **Emër femëror.**

♦ *let (Varg)* me theksin në rrokjen e parafundit. **Varg femëror. Rimë femërore.**

**

gjini femërore *gjuh*

♦ Kategori leksiko-gramatikore e emrave dhe e disa përemrave, të cilët shënojnë një frymor femër ose një send që nga ana gramatikore merret si femër.

♦ Kategori gramatikore e mbiemrave dhe e disa fjalëve të tjera që lidhen me emra a me përemra të tillë dhe që përkojnë me ta.

femëror•e ja *f*

♦ *gjuh* Gjini femërore (*e emrit, mbiemrit etj.*). **Në femërore të shquar.**

♦ *bot* Vezore e lules.

femërorizím i m *gjuh* Kthim në gjini femërore (*i një emri etj.*).

femëroriz•óhet úa (u) úar *gjuhpavetv dhe pës e* FEMËRORIZ•OJ.

femëroriz•ój kal óva úar *gjuh* Kthej në gjini femërore (*një emër etj.*).

femërorizúar (i e) mb dhe mjek (Emër etj.) i kthyer në gjini femërore.

fémëz a *f sh a at* Vrimë e vogël.

feminíst e mb (Lëvizje) në mbështetje të të drejtave të gruas; që mbështet të drejtat e gruas.

feminíst i m *sh ë ët*

♦ Përkrahës a pjesëtar i lëvizjes për të drejtat e gruas.

♦ *bis* Gruar; burrë që bredh pas grave.

feminíst•e ja *f sh e et* Përkrahëse ose anëtare e lëvizjes për të drejtat e gruas.

feminíz•ëm mi m *libr* Lëvizje në përkrahje të të drejtave të gruas.

feminizím i m *libr* Dhënie e karakteristikave femërore sjelljes, të folurit etj.

feminiz•ój kal óva úar *libr* I jap karakteristika femërore (*sjelljes, të folurit etj.*).

feminizúar (i e) *mb libr* Që ka marrë karakteristika femërore.

femní a *f sh - të G*

♦ E metë; cen.

♦ Prishje; kalbje; kalbëzim; sëmundje që kalbëzon indet.

femním i *m përmb G* Graní; tërësi e grave dhe vajzave.

femníst *mb m G (Burrë)* që bredh bas grave.

femníst i *m sh a at G* Burrë që bredh pas grave.

femn•ój *jokal G > FEMN•UE (me).*

femnór, femnór•e *etj. G > FEMËROR, FEMËROR•E etj.*

femnór•e *ja f sh e et G* Vrimë; gropë.

femn•úe (me) *jokal ón úe G (Gruaja)* lind vetëm vajza.

femohím i *m* Mohim i fesë së vet.

femohúes e *mb*

♦ (*Njeri*) që mohon fenë e vet.

♦ (*Njeri*) që nuk beson në perëndi.

femohúes i *m sh ë ët*

♦ Ai që mohon fenë e vet.

♦ Ai që nuk beson në perëndi.

femohúes•e *ja f sh e et f e FEMOHUES I.*

femohónjës i *m sh - it vjet* Femohues; apostat.

femúr i *m sh e et anat* Kocka më e gjatë dhe më e trashë e skeletit të njeriut, nga gallgania deri te gjuri.

femút *mb keq (Njeri)* me moral të ulët.

fémz•ë *a f sh a at G* Bizë; fëndyell.

fend *jokal a ur vulg* Lëshoj gazra pa zhurmë.

fendác e mb vulg > FENDACAK.

fendacák e mb vulg (Njeri) që lëshon fenda.

fendacák u m sh ë ët vulg Ai që lëshon fenda.

fendacák•e ja f sh e et vulg f e FENDACAK U.

fendafú mb bis Frikacak; frikës.

fendarúshë mb bis (Punë) e prishur; e pjerdhur. **Doli fendarushë.**

fendarúsh•ë a f sh a at

♦ *bot (Bovista nigrescens)* Kërpudhë e rrumbullakët, pa bisht, me pluhur në ngjyrë të errët kur piqet.

♦ *bis* Frikacak; pordhash.

♦ *bis* Punë e prishur, e pjerdhur.

fendcáj•ë a f sh a at G > FENDCAN•E IA.

fendcán e mb bis G

♦ *(Njeri)* që bën fendë.

♦ Frikacak; pordhash.

fendcán i m sh a at G

♦ Ai që bën fendë.

♦ *fīg* Frikacak; pordhash.

fendcán•e ia f sh e et f e FENDCAN I.

fendç e mb

fendçúk e mb G > FENDCAN E.

fendçúk u m sh ë ët G > FENDCAN I.

fendçúk•e ja f sh e et G f e FENDÇUK U.

fendél i m sh ë ët Jelek.

fénd•em vetv a (u) ur

♦ Lëshoj a bëj fendë.

♦ *bis* Trembem shumë; më shkojnë fendët nga frika.

♦ *veta III bis (Puna)* katranoset; priset keq.

fënd•ë a f sh ë ët *vulg* Gaz me erë të keqe që lëshon njeriu a kafsha nga poshtë pa zhurmë.

**

fendë ujku *bot (Bovista nigrescens)* Kërpudhë e rrumbullakët, pa bisht, me pluhur në ngjyrë të errët kur piqet. > **FENDARUSH•Ë A.**

fendëfúc e mb (*Njeri*) me karakter të dobët.

fendërrúes e mb fet (*Njeri*) që ka ndërruar fe.

fendërrúes i m sh - it Njeri që ka ndërruar fe.

fendërrúes•e ja f sh e et f e **FENDËRRUES I.**

fëndës e mb

♦ (*Njeri*) që lëshon fendë.

♦ *fíg* Tutës; frikës; trembës.

fëndës i m sh a at

♦ Ai që lëshon fendë.

♦ *fíg* Njeri i tutshëm; frikës; trembës.

fëndës•e ja f sh e et f e **FENDËS I.**

fendfúc e mb G > **FENDËS E.**

fendfúc i m sh a at G > **FENDËS I.**

fendfúc•e ja f sh e et G > **FENDËS•E JA.**

fendí a f sh - të A Fëndyell; zumç.

fendós•ë a f sh a at *bot (Bovista nigrescens)* Kërpudhë e rrumbullakët, pa bisht, me pluhur në ngjyrë të errët kur piqet. > **FENDARUSH•Ë A.**

fendósj•e a f sh e et bot A Radhiqe erëkeqe.

fendósh e *mb* Pordhac; që lëshon fendë.

fendótë *mb G* > **FENDCAN E**.

fendújk•ë a *f sh a at bot* > **FENDARUSH•Ë A; FENDOS•Ë A; FENDË UJKU**.

fendúk e *mb G* > **FENDCAN E**.

féndur (*i e*) *mb*

♦ (*Ajër*) me erë fende a fendash.

♦ *bis* I trembur.

♦ *bis* (*Punë*) e prishur; e pjerdhur.

*

Plak i fendur Plak që e ka lënë fuqia dhe mendja.

fendvér•ë a *f sh a at G*

♦ Femëz.

♦ Vrimë ose e çarë e vogël.

fenéll•e ja *f sh e et krahin G* Fanellë.

fenér *si kallëzues*: **Bëhem fener** dobësohem shumë; tretëm.

fenér i *m sh ë ët*

♦ Llambë ndriçimi me vajguri etj. , e mbyllur përçark me xham për të mos u shuar nga era, me dorezë teli. **Fener dore. Fener me vajguri (me karbit). Fener minierash. Drita e fenerit.** [Perëndim' i purpurt shuhet përmbi dhe. / Larg, ylli i mbrëmjes digjet si fener. (BXh).]

♦ Llambë ndriçimi me bateri, në të dy anët e përparme të makinës, përpara motoçikletës a biçikletës. **Fener makine. Ndez fenerët. Me fenerë të shuar.**

♦ Pajisje me dritë të fortë, në një vend të lartë në breg të detit, zakonisht në majë të një kulle, si shenjë për anijet, që lundrojnë natën; far. **Kulla e fenerit.**

♦ *fīg* Tregues i drejtimit që duhet ndjekur; udhërrëfyes.

*

E zunë pa fener dikë E kapën duke vjedhur a duke bërë një punë të pandershme e të pamoralshme; e zunë me pelë për dore.

fener xhepi Llambë xhepi me bateri.

fenerxhí a m sh j jt krahin G > FENERXHI U.

fenerxhí u m sh nj njtë Ai që ndez fenerët.

fén•ë a f sh a at krahin G > FEND•Ë A.

fenianíz•ëm mi m hist Lëvizje kundër sundimit britanik në Irlandë.

feníkas e mb hist I fenikasve; që ka të bëjë me fenikasit. **Alfabeti fenikas** alfabeti më i vjetër i gjendur deri sot, prej të cilit dolën alfabetet e greqishtes dhe latinishtes.

feníkas i m sh - it ant Pjesëtar i një populli semitik me banim në brigjet e Mesdheut Lindor, në trojet e Libanit të sotëm dhe në fushat bregdetare të Sirisë. **[kultura greke përthithi në fondin e trashëgimisë së saj vlerat më të mira të trashëgimisë shpirtërore të popujve mesdhetarë, duke filluar me fenikasit, egjiptianët, asiro-babilonasit, ilirët e trakasit. (ShS).]**

fenikas•e ja f sh e et f e FENIKAS I.

Feníkí a f gjeog ant Shtet i përbërë nga disa qyte-shtete, në brigjet e Mesdheut Lindor, në trojet e Libanit të sotëm dhe në fushat bregdetare të Sirisë, që lulëzoi deri kur u nënshtrua dhe kryeqyteti u plaçkit nga Aleksandri i Madh më 332 para erës së re.

feníkísh t ndajf ant gjuh

feníkísh t•e ja f ant gjuh Gjuhë e lashtë e nëngrupit të gjuhëve kananite, që flitej në Feniki dhe në ishuj të shumtë të Mesdheut dhe, vazhdoi në trajtë të re, si gjuhë punike, deri në shek. VII të erës së re.

feníks i m sh ë ët

♦ *mit* Shpend i vetëm në llojin e vet që rronte 5 deri 6 shekuj në shkretëtirën e Arabisë, pastaj digjte veten në piring dhe ngjallej i rinuar për të nisur një cikël tjetër.

♦ *astr* Yjësi jugore në perëndim të Lejlekut.

feníl i *m kim* Grup njëvalent derivat i benzinës që del nga heqja e një atomi të hidrogjenit.

fenilík e *mb kim* I fenilit; që ka të bëjë me fenilin ose ka karakteristikat e fenilit.

fenitoín•ë *a f farm* Bar për uljen e veprimtarisë anormale të trurit gjatë apopleksisë.

fenkáç•e *ja f sh e et bot krahin G* Kaçë; trëndafil i egër.

fenobarbitál i *m farm* Lloj qetësuesi me veprim afatgjatë.

fenofibrát i *m farm* Bar që ul nivelin e kolesterolit.

fenól i *m kim* Komponim kristalor i helmët e gërryes me veti acide; gjendet në katramin e qymurit dhe të drurit; në tretje të holluara përdoret si dizinfektues.

fenolík e *mb* I fenolit; që ka karakteristikat e fenolit.

fenológ u *m sh ë ët* Ai që merret me fenologji.

fenológ•e *ia f sh e et f e* **FENOLOG U.**

fenologjí a *f libr* Studim i dukurive natyrore, kryesisht i lidhjeve midis klimës dhe jetës së bimëve dhe kafshëve.

fenologjík e *mb libr* I fenologjisë; që ka të bëjë me fenologjinë. **Studime fenologjike.**

fenomén i *m sh e et*

♦ Dukuri. [**Kriteri është levërdia, dhe fenomeni ka ëmnin shfrytëzim.** (APp).]
[**Fenomeni i mungesës së përcaktueshmërisë konkrete është tërheqës për artin në përgjithësi, duke përfshirë edhe atë popullor.** (ShS).]

♦ *fíg* Njeri me aftësi të jashtëzakonshme në një fushë të dhënë. **Ai është fenomen në matematikë.**

fenomenál e *mb*

♦ I dukurive natyrore.

♦ *fíg* I jashtëzakonshëm; jashtëzakonisht i aftë në një fushë të dhënë.

fenomenalíst e *mb fil* I fenomenalizmit; që ka të bëjë me fenomenalizmin.

fenomenalíst i *m sh ë ët fil* Ai që merret me fenomenalizëm.

fenomenalíst•e *ja fil f e* **FENOMENALIST I.**

fenomenalizëm *m fil* Doktrinë sipas së cilës dija njerëzore është e kufizuar ose mbështetet në realitetin e perceptuar nëpërmjet shqisave.

fenomenológ *u m sh ë ët fil* Ai që merret me fenomenologji.

fenomenológ•e *ia f sh e et fil f e* **FENOMENOLOG U.**

fenomenologjí *a f fil*

♦ Studim i dukurive në dallim nga natyra e qenies.

♦ Metodë studimi që përqendrohet në ndërgjegjen dhe përvojën e drejtpërdrejtë të subjektit.

fenomenologjik *e mb fil* I fenomenologjisë; që ka të bëjë me fenomenologjinë.

fenoplást *i m kim* Lëndë plastike me bazë fenoli.

fenotíp *i m sh a at* Vetë të dukshme të një organizmi, që krijohen nga ndërveprimi i gjenotipit me mjedisin.

fenotipík *e mb* I fenotipit; që ka të bëjë me fenotipin.

fentaníl *i m farm* Bar analgjezik.

fenúk *u m sh ë ët* > **FËNDUK U.**

fenúk•ël *la f sh la lat bot (Ligustrum ovalifolium)* Shkurre e ulët e familjes së oleaceve, me gjethe vezake të zgjatura, me lule të bardha me erë të fortë, që lidhin kokrra të zeza helmuese.

fenjér•ë *a f sh a at G* > **FENER I.**

feqén *e mb (Njeri)* i pabesë; besëkeq. > **FE•KEQ KEQE.**

feqúl *i m krahin G* Niseshte.

fequl•úer óre *mb G* I niseshtesë; i bërë me niseshte.

Ferd *i shkurt i* Ferdinand.

ferexhé *ja f sh - të* Rrobë e zezë, me të cilën gratë myslimane mbulojnë fytyrën dhe trupin, zakonisht kur dalin nga shtëpia.

feréxh•ë *a f sh a at krahin G*

♦ Pallto e gjatë leshi për barinj.

♦ Pelerinë leshi me mëngë.

ferfëlít *jokal G* > **FERFËLIT•Ë (me).**

ferfëlít•ë (me) *jokal i ë veta III G* Xixëllon.

ferfëlítj•e a f sh e et *G* Xixëllimë.

feríç i m sh a at > **FERRIÇ I.**

feríg u m Erë e lindjes.

ferísht•e ja f sh e et Foshnjë; fëmijë e vogël.

ferizájas e mb I Ferizajt; që ka të bëjë me Ferizajn, me banorët a vendësit e tij.

ferizájas i m sh - it Banor a vendës i Ferizajt.

ferizájas•e ja f sh e et f e **FERIZAJAS I.**

ferk ndajf: **Bën ferk** shquhet (*mbi të gjithë*). **E bëri ferk** e tregoi se kush (çfarë) është.

ferk u m G Zbardhëllim i ditës; agim.

ferkát *kal G* > **FERKAT•Ë (me).**

ferkát•ë (me) *kal a ë G* Provoj (*gjellën etj.*).

ferkátj•e a f G Të provuarit e gjellës për kripë etj.

ferkátun it (të) as G > **FERKATJ•E A.**

ferkém i m sh e et *krahin G* Fërkem; gjurmë.

férI•ë a¹ f sh a at *G* Flegër e hundës.

férI•ë a² f sh a at *kryes sh G* Leckë; reckë.

ferlí a f sh - të ushq Gatesë me kungull të grirë dhe me vezë e qumësht, e pjekur në tepsi.

ferlík u m sh ë ët ushq Fërlík.

fermán i m sh e et

♦ *hist* Dekret e sulltanit. [Fermanin e rrem nuk dimë a ia mori me të vërtetë sekretarit të vulës së Sulltanit që shoqëronte bejlerbeun e Rumelisë, siç tregon Barleti (AE).]

♦ *iron* Dokument zyrtar; dëshmi.

**

Është me ferman *keq* E dinë të gjithë se është njeri i keq.

I kënduan fermanin diku *jt vjet*

♦ E dënuan me vdekje.

♦ E groposën.

♦ I punuan qindin.

fermaní u m sh nj një *vjet* Njeri për të cilin është lëshuar dekret e sulltanit për ta kapur ose për t'i konfiskuar pasurinë.

férme *e ja f sh e et G* Vest. > **MITAN I.**

fermelé ja f sh - të *vjet* Jelek i gjatë pa mëngë i qëndisur me fije ari ose argjendi, zakonisht për gra. [**Fermelenë gjithë ar** (Pop).]

fermént i m sh e et Tharm.

fermentím i m sh e et Tharmëtim.

fermentóhet úa (u) úar

I *vetv veta III (Birra)* tharmëtohet.

II *pës e* **FERMENTÓJ.**

fermentó j kal óva úar Tharmëtoj.

fermentúar (i e) mb Tharmëtuar.

fermentúes e mb Tharmëtues.

fermentúes i f sh - it ind Lëndë tharmëtuese.

fermentúeshëm (i) me (e) mb ind I tharmëtueshëm.

fermentueshmëri a f ind Të qenët i tharmëtueshëm.

fermér i m sh ë ët Pronar ferme; bujk a blegtor që ka tokën a bagëtinë e vet.

férme a f sh a at

♦ Ekonomi bujqësore a blegtorale private.

♦ *hist* Ndërmarrje a blegtorale që administrohet nga shteti socialist; ekonomi e madhe socialiste, ku rriten bimë të caktuara bujqësore ose mbahen lloje të caktuara kafshësh a shpendësh.

fermiúm i m kim Element metalik radioaktiv i prodhuar artificialisht nga bombardimi i plutonit me neutrone (*simboli Fm*).

férmo ja f sh - t tek Pajisje ndaluese.

feród•ë a f sh a at tek Faqe metalike e frenit.

fershtíz•ë a f sh a at G Cicërim i zogjve.

fertél•e ja f sh e et > FËRTEL•E JA.

fertér•e ja f sh e et krahin Fultere; tigan.

férxh•ë a f sh a at kryes sh A Pranga; hekura.

ferr i¹ m

♦ Vend ku shpirtrat e të vdekurve mundohen e vuajnë për mëkatet që kanë bërë në të gjallë; skëterrë. **Ferri, purgatori dhe parajsja. Mundimet e ferrit.**

♦ *fíg* Vend ku jetohet shumë keq, me vuajtje e me mundime të padurueshme; gjendja e dikujt që mundohet dhe vuan shumë shpirtërisht. **Jetë ferri. Vuajtje ferri. Ia bëri jetën (ditët) ferr** ia nxiu jetën, ia bëri të padurueshme. [... e vapë bënte si në ferr/ e asnjëri s'ta varte veshin për asgjë (ShM).]

ferr i² m sh a at bot A

♦ Ferrë.

♦ Manaferre.

ferrác i m sh ë ët bot (*Smilax aspera*) Shkurre kacavarëse e viseve mesdhetare, me gjethe të trasha në trajtë zemre e me gjemba anëve dhe që bën lule të bardha në vile e kokrra të kuqe.

ferracák e mb

♦ (*Shkurre*) me gjemba.

♦ *keq (Njeri)* që të ngjitet si rrodhe.

**

kungull ferracak *bot (Bryonia alba)* Bimë barishtore kacavarëse e helmët, me rrënjë mishtake dhe lule si të blerta të mbledhura në tufa, që lulëzon në maj-qershor; përdoret në mjekësinë popullore.

ferracák u¹ *m sh ë ët orn*

♦ (*Fringilla carduelis*) Zog i vogël këngëtar me kokë të kuqe, me krahë të zez e me vija të verdha, kryekuq. > **KRYEARTËZ A.**

♦ (*Troglodytes troglodytes*) Zog rrëfeshku.

ferracák u² *m sh ë ët ikt* Peshk i vogël me hala, me gjemba në shpinë e në bark në vend të fletëve notuese; një lloj krap i vogël.

ferracák u³ *m sh ë ët keq*

♦ Njeri i ngjitur si rrodhe.

♦ Njeri që fshihet ferrave.

ferrák e mb Si ferrë; i mbushur me ferra.

ferrák u¹ *m sh ë ët orn (Troglodytes troglodytes)* Zog i vogël këngëtar me kokë të kuqe, me krahë të zez e me vija të verdha. > **CINXAMI U.**

ferrák u² *m sh ë ët G* > **FERRASHT•Ë A.**

ferráq i m krahin G Niseshte e ashpër.

ferrásht i m sh e et G

♦ Kapul a pìrg plehu; plehërishtë.

♦ Të fshira; bëzhdile.

ferrásht•ë a f sh a at kryes sh Vend me ferra e driza.

ferrát i m sh ë ët orn (Troglodytes troglodytes) Cinxami; çerr; zog ferre.

ferrát•ë a f sh a at vjet Hekurudhë.

ferre e mb Si ferrë; i mbushur me gjemba; ferracak.

ferre i¹ *m sh a at orn G (Troglodytes troglodytes)* Cinxami; çerr; zog ferrash.

ferre i² *m sh a at krahin G* Misër me kokrra të mira për pupagjela.

ferre i³ *m sh a at krahin G* Fëmijë imcak.

ferrcák u m sh ë ët orn (*Troglodytes troglodytes*) Cinxami; zog ferre; çerr.

ferrcáll•e ja f sh a at Mor me shi e borë.

férre•ë a f sh a at

♦ *bot* Gjembraç.

♦ *krahin* Halë peshku.

♦ *kryes sh fig* Fitme; intriga.

**

ferrcë me push bot Cotton thistle.

férre•ë a f sh a at G (*Paliurus spina Christi*) Drizë; akacie e egër.

ferrç•ué r óri f sh órë órët kryes sh zool G Iriq deti.

ferréck•ë a f sh a at bot

♦ (*Silybum marianum*) Gjembraç.

♦ *krahin* (*Paliurus spina Christi*) Drizë e egër.

♦ *bot* (*Xanthium*) Rrodhe.

ferréckj•e a f orn G (*Luscinia megarhynchos*) Bilbil.

férre•ë a f sh a at

♦ *bot* Emërtim i përgjithshëm për shkurre të ndryshme me shumë degë e me gjemba, që mbijnë vetiu nëpër vende të papunuara e ledhe, anës udhëve etj. **Gjinia e ferrave.**

♦ *bot* (*Rubus plicatus*) Shkurre që mbin vetiu nëpër vende të papunuara, anës udhëve etj. , me shumë degë të holla e të mbuluara me gjemba të shkurtër, me gjethe të dhëmbëzuara në trajtë zemre dhe me lute të bardha, që bën kokrra si të manit, të cilat kur piqen marrin ngjyrë të zezë e bëhen të ëmbla; manaferrë. **Degë (gjethe) ferre. Gjemb ferre. Mana ferre. Gardh me ferra. Pres ferrat. [kur rrija nëpër ferrat/ edhe lozja me sheqerrat (AS).] [- Ti ku ishe?/ - Prapa ferrës. / - Ai?/ - Shkonte rrugës (DhP).] [Ferra çjerr e guri grin (FN).]**

♦ Degë a kërcell nga kjo shkurre; gjemb. **I hyri një ferrë. U shpua me një ferrë.**

♦ *bot* Gjembraç.

♦ *fjg* Diçka e keqe ose njeri i keq që më pengon të eci përpara, që më nxjerr vështirësi e telashe; gjë e keqe; hall i madh. **Pastroj (qëroj, heq, shkëlqej, zhduk) ferrat. Mbillte ferra nëpër këmbë. S'ka gardh pa ferra** *fj u*. [udha që shpie në nder, në liri e në shpëtim nuk është e shtruar me lule, po me ferra (FK).]
[Venetiku mendonte t'i përdorte Shqiptarët dhe Skënderben sa për t'ia hedhur Sulltanit si ferra nëpër këmbë, dhe jo që këta të formonin një shtet të fuqishëm, i cili mund të vinte në rrezik zotërimet e Republikës. (AE).]

♦ *fjg* Njeri që u ngjitet pas të tjerëve e i mërzit; njeri që nuk të ndahet e s'të lë të qetë. **Është ferrë. E kam ferrë.**

*

Çaj ferrën (dushkun) Iki me të katra; ua mbath këmbëve. [Vetura çau ferrën dhe vajzat e ndoqën me sy, pa ditur mirë në u vinte për të qeshur apo jo. (ED).]

E bëj ferrën përllë E zbukuroj jashtë mase diçka; e paraqit diçka të keqe si të mirë; e bëj murrizin hardhi.

E kam ferrë (gjemb, halë, shushull) në sy E urrej shumë; nuk e shoh dot me sy; s'e duroj dot.

E kam ferrë për qafe diçka Më shqetëson vazhdimisht; më bezdis shumë.

E mori ferra fjalën U përhap fjala kudo, e morën vesh të gjithë.

E mori ferra uratën Mori fund puna, nuk rregullohet më.

Ferra e nisi, ferra e grisi I varfër lindi, i varfër vdiq; me halle filloi, me halle mbaroi.

Ferrë për faqe Njeri i bezdishur; havale.

Hardhia e bën rrushin, ferra e merr uratën *fj u* Punën e bën njeri, ndërsa frytet i rrëmben një tjetër.

Hedh një gur në ferrë (në lumë, në ujë) E provoj një herë; e bëj provë.

I hynë ferrat Filloi të shqetësohet, i hyri krimbi.

I mbiftë ferra në derë! *mallk* I rëntë një e keqe e madhe e ju shofshin të gjithë, iu shoftë pragu!

I vuri ferrën (drizën) diçkaje E la, e braktisi.

Ia mbylli derën me ferra I bëri një të keqe të madhe; i bëri gjëmën; e shoi krejt; e fiku me tërë familjen.

I vuri ferrën shtëpisë (derës) Nuk la njeri pas, u shua me tërë familjen, u fik, u shkretua.

Iu bëhem ferrë (rriqër, rrodhe) I ngjitem prapa e s'i shqitem dikujt.

Jam (rri) si në (mbi) ferra (gjemba, vezë) Nuk e ndiej veten të qetë; rri i shqetësuar.

Kërkoj derë e ferrë Kërkoj gjithandej; s'lë vend pa kërkuar.

Mbaj ferra lakuriq Bëj diçka shumë të vështirë e të mundimshme; eci mbi driza. .

Më bëhet ferra Brahim Kam frikë për çdo gjë; trembem për çdo gjë; më bëhet gogol.

Nuk i ka hyrë ferrë (gjemb) në këmbë Nuk ka vuajtur fare; nuk ka hequr keq në jetë; nuk ka pësuar asgjë, s'ka pasur asnjë humbje.

Nuk i ngjitet (nuk e kap) ferra gjëkund Është shumë i varfër; nuk ka asgjë; s'ka ku ta zërë qeni.

**** ferrë deti bot (*Robinia pseudoacacia*)** Dru gjembak i familjes së leguminozeve, me lule vilë të merme; rritet në vise të ngrohta.

ferrë e bardhë bot (*Rosa canina*) Ferrëbardhë; trëndafil i egër

ferrë e butë bot (*Asparagus officinalis*) Ferrëbutë.

ferrë e keqe bot Drizë.

ferrë e kuqe bot (*Paliurus*) Bimë gjembake e gjerdheve.

ferrë (gjemb) gomari bot (*Carduus*) Gjembag; rrëfeshk.

ferrë këmbëpatë bot (*Sonchus*) Bimë barishtore njëvjeçare e familjes së lulediellit, me kërcell qumështor 30 cm deri 2 m të lartë, me fletë të gjata të dhëmbëzuara dhe lule të verdha.

ferrë krisht bot (*Paliurus spina Christi*) Shkurre ose dru 3-4 m i lartë me nga dy gjemba për çdo gjethe, që rritet kryesisht në viset e ngrohta e me reshje të dobëta, nga Mesdheu deri në Japoni.

ferrë rrodhe bot (*Xanthium strumarium*) Bimë njëvjeçare .

ferrë shejtani *bot (Asparagus acutifolius)* Bimë barishtore shumëvjeçare e viseve mesdhetare, me gjethe si hala dhe lule të vogla të bardha.

zog ferre (miu, shtrige) *orn (Trogodytes troglodytes)* Ferrës; cinxami.

ferrëbárdh•ë a f sh a at *bot (Rosa canina)* > **TRËNDAFIL I EGËR, KAÇ•E JA.**

ferrëbút•ë a f sh a at *bot (Asparagus officinalis)* Bimë barishtore shumëvjeçare, rreth një metër e lartë, me fije të imëta e të vogla, me lule të gjelbra në të verdhemë dhe me bitme të tulta e me shije të ëmbël, që hahen sa janë të njoma. > **SPËRËNG•Ë A; SHPAR•G GU.**

ferrëdét i m sh e et *bot* > **FERRË DETI.**

ferrëgomár•e ja f bot (*Carduus*) Gjembaç, rrëfeshk. > **KAÇË MAGARI.**

ferrëgjâtë mb (*Bimë*) me gjemba të gjatë.

ferrëgjât•ë i m sh ë ët *zool* Gjitar i rendit të brejtësve, me shpinë tërë gjemba të fortë, më të gjatë se të iriqit, që gjuan natën.

ferrëkác•e ja f sh e et *bot (Rosa canina)* Trëndafil i egët > **KAÇ•E JA.**

ferrëkál•e ja f bot *krahin G (Carduus)* Gjembaç.

ferrëkápës•e ja f sh e et *bot (Arctium)* Rrodhe.

ferrëkúq•e ja f sh e et *bot (Paliurus)* Bimë gjembake e gjerdheve.

ferrëlagës•e ja f sh e et *bot (Rubus ulmifolius)* Lloj manaferre me lastarë zvarritës, me gjemba të vegjël, me gjethe të dhëmbëzuara e me push të butë nga poshtë.

ferrëláks•ë a f bot *krahin G*

♦ (*Rubus fruticosus*) Manaferrë.

♦ (*Centaurea cyanus*) Bimë barishtore njëvjeçare me kërcell të degëzuar, me gjethe të buta e pak të dhëmbëzuara, lule në ngjyrë të kaltër, që rritet zakonisht në kullota, toka jopjellore e ara. > **KOKOÇEL I.**

ferrëlásht•ë a f sh a at *bot* > **FERRËLAGËS•E JA.**

ferrëmánc•ë a f sh a at *G* Manaferrë. > **FERRËMANZ•Ë A.**

ferrëmánd•ë a f sh a at *bot G* > **FERRËMANZ•Ë A.**

ferrëmán•ë a f sh a at *ot G* > **FERRËMANZ•Ë A.**

ferrmánz•ë a f sh a at bot (*Rubus fruticosus*) Shkurre e familjes së rozaceve; mbin vetiu gjerdheve; ka kokrra të kuqe si mani, që nxihen kur piquen.

ferrëmërqí ni f sh j jt bot G (*Paliurus spina Christi*) Shkurre ose dru 3-4 m i lartë, me degë zigzage, me nga dy gjemba për çdo gjethe, që rritet kryesisht në viset e ngrohta e me reshje të dobëta, nga Mesdheu deri në Japoni. > **FERRËKUQ•E JA; MËRQINJ•Ë A.**

ferrëmi u m sh j jt bot G (*Asparagus acutifolius*) Bimë barishtore e zambakorëve, me kërcëj të shtrirë përdhe, me gjethe të holla e të mprehta; del nëpër vende pyjore të thata. > **BRENGË THIU.**

ferrëmurríz•ë a f sh a at bot (*Silybum marianum*) Gjembaç, me një lule në majë, me kërcell qumështor që shkakton helmim te lopët dhe dhentë.

ferrënús•e ja f sh e et bot (*Ononis*) Bimë barishtore njëvjeçare, me trup të vogël e të degëzuar, me lule ngjyrë trëndafili, të verdha a të katërta dhe me gjemba të mprehtë e të helmët. > **ATHJEZ A; NEVEST•ËR RA.**

ferrëpát•ë a f sh a at bot (*Sonchus*) Gjembaç me gjethe të trasha me gjemb në majë, me lule të bardhë tufëz e zemër të verdhë.

fërrës e mb (*Bimë*) me gjemba; ferracak.

fërrës i m sh - it orn (*Troglodytes troglodytes*) Zog ferre. > **CINXAMI U.**

ferribúj•ë a f sh a at bot (*Ononis spinosa*) Bimë shumëvjeçare e familjes së bishtajoreve, me kërcell zvarritës e të fortë, me lule bojë trëndafili, që haset pothuajse kudo në Europë; ka veti mjekuese për sëmundjet e veshkave, fshikës urinare, përdoret edhe për lehtësimin e urinimit.

ferríc i m sh a at

♦ Filiç; shkop me një rrotull druri në fund për të rrahur qumështin në tundës; shkop i tundësit.

♦ Shufër për pastrimin e grykës së armës së zjarrit.

ferrím i m sh e et Çjerrje; gërvishtje.

ferrísht•e ja f sh e et > **FERRISHT•Ë A.**

ferrísht•ë a f sh a at Vend i mbuluar me ferra.

ferrít i m sh e et

♦ *ind* Lloj qeramike me oksid hekuri dhe një a disa metale të tjerë me veti ferromagnetike, që përdoret për pjesë antenash me frekuencë të lartë elektrike.

♦ *met* Hekur i pastër në çelik me përmbajtje të ulët karboni.

férrk•ë a f sh a at J Hithër.

férri•ë a f sh a at zool K Brejtës i ngjashëm me ketrin, që e kalon stinën e ftohtë në gjumë. > **GER I.**

ferrmáanz•ë a f sh a at bot (*Rubus fruticosus*) Manaferrë.

ferrmónas e f sh e et bot krahin (*Rubus fruticosus*) Manaferrë.

ferrnáj•ë a f sh a at > **FERRISHT•Ë A.**

ferro- fjalëform ferro-.

ferrobetón i m sh e et ndërt Hekurbeton.

ferr•óhem óva (u) úar

I vetv Çirrem në ferra etj.; gërvishtem.

II pës e **FERR•OJ.**

ferr•ój¹ kal óva úar

♦ Gardhoj me ferra (*një copë tokë*); zë me ferra (*shtegun etj.*).

♦ Çjerr në ferra; gërvisht.

♦ Shpoj me gjemb a diçka tjetër të mprehtë.

ferr•ój² kal krahin G > **FERR•UE (me)^{1,2,3}.**

ferrofosfór i m met Lidhje hekuri me rreth 25% fosfor.

ferrók u m

♦ Sfurk hekuri me dhëmbë të gjatë për sanë, kshtë, ferra etj.

♦ Hosten; shkop i gjatë me majë të mprehtë.

ferrokróm i m met Lidhje hekuri me 50-70% krom.

ferrolídhj•e a f met > **FERROPËRLIDH•Ë A.**

ferromagnét i m tek Lëndë e ndjeshme ndaj magnetizimit.

ferromagnetík e mb fiz I ferromagnetizmit; që ka lidhje me ferromagnetizmin.

ferromagnetíz•ëm mi fiz Veçori e lëndëve të tilla si hekuri, nikeli ose kobalti dhe e disa përlidhjeve, që magnetizohen edhe në fusha magnetike të dobëta.

ferromangán i m met Lidhje e hekurin me mangan që përdoret në prodhimin e çelikut.

ferronikél i m met Lidhje e hekurit me nikel.

ferropërlídh•ë a f met Lidhje e hekurit me metale.

ferrós kal a ur bis Fërroj; mbyll që të mos hapet më.

*

Ia ferrosi shtëpinë (derën) dikujt I bëri një të keqe të madhe; ia mbylli derën me ferra; e shoi krejt.

ferrós•et

I vetv veta III Fërrohet; mbyllet që të mos hapet më.

II pës e FERROS.

ferrosilíc i m met Lidhje e hekurit me 15-90% silic.

ferrósj•e a f Mbyllje me ferra e shtegut, vrimës së gardhit etj.

ferrósur (i e) mb

♦ *bis (Shtëpi)* që i është mbyllur dera me ferra; e shuar krejt.

ferrotipí a f fot Ferrotipe.

ferrotitán i m met Lidhje e hekurit me 10, 30-65 ose 75% titan.

ferrovanád i m met Lidhje e hekurit me vanad.

ferrshég•ë a f sh ë ët krahin G Gjemb i shëgës.

ferrshtíz•ë a f sh a at orn (Troglodytes troglodytes) Zog ferre; cinxami.

ferrúar (i e) mb

♦ *(Shteg, vrimë gardhi etj.)* e zënë me ferra.

♦ *(Vend)* i mbytur nga ferrat.

♦ I çjerrë a gërvishtur në ferra.

♦ I shpuar me gjemb etj.

ferrúc i m sh ë ët bot (*Asparagus acutifolius*) Bimë barishtore e zambakorëve, me kërcëj të shtrirë përdhe, me gjethe të holla e të mprehta; del nëpër vende pyjore të thata. > **BRENGË THIU.**

ferrúckull i m bot Gjembraç.

ferr•úe (me)¹ kal G > FERR•OJ¹.

ferr•úe (me)² kal óva úe krahin G Bluaj ashpër a trashë (*misrin*).

ferr•úe (me)² kal óva úe krahin G (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më djeg sikur më shpojnë ferrat. **Më ferrojnë sytë.**

ferrúem (i) e (e) mb krahin G (*Misër*) i bluar ashpër a trashë.

ferrúem it (të) as krahin G Djegje e syve sikur m'i shpojnë ferrat.

ferr•úer óre mb G I tmerrshëm si sketerrë; i ferrit.

ferrúk•e ja f sh e et krahin G Faqore metalike.

férrz•ë a¹ f sh a at ikt (*Amblyraia radiata*) Peshk deti me trup petashuq në trajtë rombi deri 1 m i gjatë, me ka bisht të hollë, me gjemba në kurriz dhe në bisht, që lëshon rrymë elektrike të dobët; jeton në funde deti me baltë nga 20-1000 m thellësi.

férrz•ë a² f sh a at bot Ferrë.

**

ferrzë gomari bot Gjembraç.

fes i m sh a at Feste. [Tyrqija e pastajme s'ka qenë tjetër veç se trashigimtarja dhe kujdestarja e miraz-it byzantin, dhe fesi i kuq - një krijesë greko-byzantine u pranue si symbol i njatij trashigimi... (KM).]

fesád i m sh e et > FESAT I.

fesát i¹ m sh e et bis Ngatërresë; shamatë; grindje; sherr; spaqë.

fesát i² m sh ë ët bis Ç Njeri ngatërrestar; grindavec; sherrxhi.

fesát•e ja f sh e et Ç f e FESAT I².

fesatçësh•ë a f e FESATÇI U.

fesatçi u m bis

♦ Njeri ngatërrestar; grindavec.

♦ Intrigant.

fesatçi•e ja bis f e FESATÇI U.

fesatçinj të sh i FESATÇI U.

fes•k ku f sh q qit G Vezullim.

fesk•ój kal G > FESK•UE (me).

fesk•úe (me) jokal ói úe veta III G Vezullon.

feskúem it (të) as G Vezullim.

fesligén i m sh ë ët bot Borzilok; sefërgjen.

festanúz i m sh ë ët Feste.

festár i m sh ë ët I ftuar në festë, në gosti. [I mjeri û, o vlla i êm festari (Pop).]

fést•e ja f sh e et

♦ Kësulë prej cohe të bardhë, që e mbajnë kryesisht burrat; takije. **Vë (heq) festen.**

[**Koha hedh paprerë/ përmbi festen tënde/ dimri - flokë bore/ vera -dritë hëne (ASh).**]

♦ Kësulë a kapelë pa strehë, zakonisht prej cohe të kuqe dhe me e ngushtë në majë, e cila mbahet kryesisht nga burrat në disa vende të Lindjes së Afërme dhe të Afrikës Veriore. **Bojë festeje** bojë e kuqe e errët, bojë speci.

*

Djali pa lerë e festja (djepi) blerë iron Kërkoj të gëzoj të mirat e një pune që ende s'ka mbaruar. > **Peshku në det e tigani në zjaarr.**

E hedh (e vë, e kthej...) festen (kësulën, qelshen, kapelën, takijen) mbi sy (mënjanë) Qetësohem; e fle mendjen pasi e vë një punë në rrugë të mbarë ose pasi i siguroj të gjitha gjërat që më duhen; i kapërceu të gjitha vështirësitë a telashet dhe e kam çdo gjë në rregull. [**Se mund ta vësh festen mënjanë e të bësh shir si torturohemi në të tjerët, hë? (IK).**]

E ka mizën nën feste (nën kësulë, nën shapkë) Ka frikë se mos i zbulohet faji që ka bërë; e ndjen veten fajtor dhe rri i shqetësuar; i djeg miza.

Gjej feste për kokë to find one's match.

I ka mendtë në tufë të festes; i ka trutë në majë të festes Është shumë mendjelehtë; i ka fluturuar mendja, s'i ka mendtë në vend; është i hutuar, rri sikur s'është në tokë.

Më vjen (sillet) festja (takija) vërdallë (rrotull) shih te VËRDALLË.

Sipas kokës edhe festen (ajo kokë atë feste do; atë kokë ka, atë feste do) *fj u*
Mirë e gjeti!; mirë e pësoi!; gjeti atë që kërkoi!

festebárdhë *mb*

♦ (*Njeri*) që mban feste të bardhë.

♦ *poet (Mal)* me borë në majë.

festedáll•e ja f sh e et Ç Feste e kuqe e qëndisur me fije argjendi, e zbukuruar me dy radhë florinj në ballë.

festekúq e mb (*Njeri*) që mban feste të kuqe.

festemënjánë *mb*

♦ I sigurt në vetvete.

♦ I siguruar; pa halle; pa telashe.

♦ *mospërf (Njeri)* që vishet mirë e mbahet me të madh; fodull; kryelartë.

fést•ë a f sh a at

♦ Ditë e shënuar që kremtohet çdo vit për të përkujtuar një ngjarje të rëndësishme në jetën e një populli; ditë që dallohet nga të tjerat se lidhet me një ngjarje të caktuar e të gëzuar; ngjarje e gëzueshme për dikë. **Festë kombëtare. Festë zyrtare. Festa e Krishtlindjeve. Festa e Bajramit. Ditë feste. Urim për festat.** [Kam djegur dhuratat/ që m'i sollën miqtë në festa të përzishme (VO).]

♦ Festim. **Sot kemi festë.**

*

Besë e festës Dukuri e ligjit dokesor, sipas së cilës në ditë të festës çdo gjë, çdo ngatërresë, konflikt a gjakësi duhet të mënjanohet e të mbretërojë paqja e vllaznimi. (MT).

festím i m sh e et Kremtim i një dite të shënuar.

festimór e f libr (Atmosferë) feste; si për festë.

festív e mb (Atmosferë) feste; si për festë.

festivál i m sh e et Shfaqje disaditëshe me pjesëmarrjen e përfaqësuesve më të mirë të një fushe të artit e të kulturës; manifestim i madh sportiv.

festivalíst i m sh ë ët Pjesëmarrës në festival.

festivalíst•e ja f sh e et f e FESTIVALIST I.

fest•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FEST•OJ.**

fest•ój óva úar

I kal Përkujtoj (*një ditë të shënuar a një ngjarje me rëndësi historike*) duke zhvilluar një veprimtari politiko-shoqërore, kulturore etj.; kremtoj (*një festë*).

Festoj Vitin e Ri (ditëlindjen, ditën e fitores mbi nazizmin).

II jokal Bëj festë; dëfrej. **Sot do të festojmë.**

festón i m sh e et Festoon. > **LULONJ•Ë A.**

festónjës i m sh - it vjet > **FESTUES I.**

festúar (i e) mb (Ditë) e përkujtuar me veprimtari politiko-shoqërore, kulturore etj.

festúes e mb Që feston a bën festë.

festúes i m sh - it

♦ Ai që feston.

♦ Festar.

festúes•e ja f sh e et f e FESTUES I.

festúeshëm ndajf Me atmosferë a frymë festive.

FESh i shkurt i Fjalori Elektronik Shpjegues (i Gjuhës Shqipe).

FESH i m shkurt i Fjalori Enciklopedik Shqiptar.

fet *ndaif* *vjet*: **Bëj fet** mund; mposht; asgjësoj; shfaros; zhbij.

féta-féta *ndaif* (*I ndarë*) në feta.

feták e mb (*Njeri*) i përshpirtshëm në çështje feje.

feták u m sh ë ët Njeri i përshpirtshëm në çështje feje.

feták•e ja f sh e et f e FETAK U.

fetál e mb mjek I fetusit.

fetár e mb

♦ I fesë; që ka të bëjë me fenë; që mbështetet në fe; që është tipar i njeriut fetar.

Dogmë (lutje) fetare. Botëkuptim fetar. Moral fetar. Festë fetare. Rite fetare. Sekte fetare. Emër fetar.

♦ Që beson te zoti dhe te dogmat e një feje, besimtar. [**Përgjithësisht Shqiptarët nuk kanë qënë një popull fetar, as nuk mund t'ishin duke mos pasur një Kishë të tyre me liturgjinë dhe librat e shenjta në gjuhën shqipe.** (AE).]

♦ Që ka për qëllim të përgatitë shërbëtorë të fesë; që ka të bëjë me mësimin e propagandimin e fesë; që i është kushtuar tërësisht fesë dhe zhvillon veprimtari në dobi të saj. **Libër fetar. Institucion fetar. Shkollë fetare. Urdhër fetar.**

fetár i m sh ë ët

♦ Ai që beson në perëndi.

♦ Ai që i beson dogmat e një feje dhe sillet e vepron në përputhje me to; besimtar.

fetár•e ja f sh e et f e FETAR I.

fetará a f Të qenët fetar.

fetarisht *ndaif* Sipas fesë; në pikëpamje fetare. [**Edhe pas ndarjes më dysh të Perandorisë Romake, krahinat e dioqezës Illyricum mbetën të lidhura fetarisht me Romën.** (AE).]

fetaríz•ëm mi m

♦ Të qenët fetar.

♦ Zelltari në punë feje

fetarizím i m libr Vënie nën ndikimin e fesë.

fetariz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e FETARIZ•OJ.*

fetariz•ój *kal óva úar* Vë nën ndikimin e fesë (*një popull a komb*).

fetarizúar (i e) *mb libr (Popull, komb)* i vënë nën ndikimin e fesë.

fetarizúes e mb libr (Politikë) që synon vënien e një populli a kombi nën ndikimin e fesë.

fetáro-kulturór e mb Që ka të bëjë me fenë dhe kulturën (*e një kombi a populli*).

[**gjatë sundimit otoman, duke mos pasur Shqiptarët një vatër fetaro-kulturore të brendëshme ku të pregatiteshin klerikët dhe duke pritur që këta t'iu vinin nga Roma ose nga Patrikana, rrugët u vështirësuan, kleri u rrallua tepër dhe ra në një shkallë t'ulët paditurie.** (AE).]

fét•ë a f sh a at Copë buke etj. e prerë hollë; rriskë. [**Shoh njëkohësisht trupin e bërë si feta pjepri dhe njeriun që ma katandisi kështu.** (ED).]

*

E bëj fetë; e bëj feta

♦ E bëj copa-copa.

♦ E dërrmoj; e shkatërroj.

fét•ër ra f sh ra rat teks Pëlhurë e trashë me qime të ngjeshura.

fét•ërr rra f sh rra rrat anat G Palë a cipë lidhëse që tërheq a lëshon një pjesë të organit; peth. **Fetrra e gjuhës.**

fétëz a f sh a at *zvog e FET•Ë A.*

fetfá ja f sh - të vjet Dekret. [**Sheh Islami q'ep fetfanë,/ që di qitapëtë ç'thanë,/ nuk kaçirdis paranë,/ ja di kimenë parasë** (HZK).]

fetg•óhem vetv G > FETG•UE (me u).

fetg•úe (me u) vetv óva (u) úe G

♦ Lodhem shumë; gajasem nga lodhja.

♦ Mundohem a përpiqem fort.

♦ Mërzitem.

fetgúem (i) e (e) mb vjet G

♦ I lodhur shumë; i gajazur nga lodhja.

♦ I përpjekur e munduar.

♦ I mërzhitur.

fetgúemit (të) as vjet G

♦ Lodhje e madhe; gajasje nga lodhja.

♦ Mundim a përpjeke e madhe.

♦ Mërzí.

fetísh i m sh e et libr

♦ *antr, etn* Send jofrymor i adhurar për fuqinë magjike në besimet fetare animiste dhe shamaniste ose ngaqë mendohet se në të ka zënë vend një shpirt. **Kulti i fetisheve.**

♦ Send ose pjesë joseksuale e trupit që nxit dëshira seksuale te dikush ose i bëhet i nevojshëm për të plotësuar këtë dëshirë.

♦ Sjellje fetishiste.

♦ *fīg* Diçka e hyjnizuar dhe e adhurar. **E kam fetish. E shndërroj në fetish.**

fetishíst i m sh ë ët libr Ai që e ka fetish diçka.

fetishist•e ja f sh e et libr f e FETISHIST I.

fetishíz•ëm mi m sh ma mat libr

♦ Adhurim i fetisheve.

♦ *fīg* Adhurim a hyjnizim i diçkaje.

fetishizím i m libr Ngritje në fetish e diçkaje.

fetishiz•óhet úa (u) úar libr pës e FETISHIZ•OJ.

fetishiz•ój kal óva úar libr Adhuroj si fetish (*diçka*).

fetishizúar (i e) mb (Send) i ngritur në fetish a i adhurar si i tillë.

fetishizúem (i) e (e) mb G > FETISHIZUAR (i e).

fet•ój kal vjet G > FET•UE (me).

fetológ *u m sh ë ët mjek* Specialists i fetologjisë.

fetológ•*e ia f sh e et f e* **FETOLOG U.**

fetologji *a f mjek* Studim i fetusit.

fetologjik *e mb mjek* I fetologjisë; që ka të bëjë me fetologjinë.

Fetón *i m mit gr* I biri i Heliosit; vdiq tek përpiquej të ngiste qerren e të atit shumë afër tokës.

fetoskóp *i m mjek* Pajisje për vëzhgimim e fetusit në mitër.

fetoskopí *a f mjek* Vëzhdim i fetusit në mitër.

fetúç *e mb G* I ngrysur; i vrenjtur; çehrengrysur.

fet•úe (me) *kal óva úe G* Adhuroj (*perëndinë*).

fet•úer óre *mb G* Fetar.

fet•úer óri *m sh órë órët G* Fetar.

fet•úere órja *f sh óre óret G* Fetare.

fétus *i m sh e et fizio*

♦ Foshnjë e palindur nga fundi i javës së tetë pas ngjizjes deri në çastin e lindjes.

♦ Këlysh i palindur i kërbishtorëve, që ka krijuar strukturën themelore të ngjashme me kafshën e rritur.

féud *i m sh e et hist* Pronë tokë e feudalit, që punohej nga bujkrobërit.

feudál *e mb*

♦ I feudalizmit; që ka të bëjë me feudalizmin dhe feudalët; që mbështetet në feudalizëm. **Rendi feudal. Shoqëri feudale. Ekonomi (marrëdhënie, varësi) feudale.**

♦ *keq* I vjetruar e absurd. **Botëkuptim (moral) feudal.**

feudál *i m sh ë ët* Pronar i madh tokash në feudalizëm; pjesëtar e përfaqësues i klasës sunduese në feudalizëm; çifligar. **Feudal vasal.**

feudalizëm *mi m* Rend sundues ekonomik-shoqëror pas skllavopronarisë në Europën mesjetare, në të cilin fisnikëria merr në pronësi tokat e kurorës mbretërore në këmbim të shërbimit ushtarak, vasalët marrin me qira tokat e fisnikëve, ndërsa

bujqit dhe bujkrobërit janë të detyruar të nderojnë fisnikët dhe vasalët, të punojnë tokën dhe t'u japin një pjesë të prodhimit kundrejt mbrojtjes ushtarake në teori.
[Abas Kupi (*alias*: **Bazi i Canës**) ... **një besnik i patundun ndaj traditave jetike të një feudalizmi recent.** (KM).]

feudalizím i m libr Krijim i institucioneve feudale në shoqëri.

feudaliz•óhet *vetv veta III úa (u) úar* (*Shoqëria*) mbështetet në institucionet feudale.

feudaliz•ój *kal óva úar*

♦ Krijoj institucione feudale në (*një vend*).

♦ Sundoj (*një vend*) me metoda feudale.

feudalizúar (i e) mb (*Vend*) me institucione feudale; i sunduar me metoda feudale.

feudalizúem (i) e (e) mb $G > \text{FEUDALIZUAR (i e)}$.

feudálo-borgjéz e mb (*Sistem a regjim*) me tipare feudale dhe borgjeze.

feudálo-ushtarák e mb (*Sistem a regjim*) me tipare feudale dhe ushtarake. [**Regjimi feudalo-ushtarak turk nuk mundi të vendosej dot tërësisht mbi të gjithë Shqiptarët.** (AE).]

feudatár e mb *hist* Feoffee (*si mb*).

feudo-borgjéz e mb $> \text{FEUDALO-BORGJEZ E}$.

fez i m sh e et $> \text{FEST•E JA}$.

Féz•ë a m *shkurt i* Fejzi; Fejzulla.

fěcěk u m sh ě ět bot (*Staphylea pinnata*) Shkurre e lartë deri 6 m, me tufë lulesh të bardha si këmborë e me erë të mirë, që mbajnë gjithë majin e qershorin dhe lidhin kokrra me fara të ngrënshme, që piqen nga shtatori deri në nëntor.

fědíg•em *vetv G* $> \text{FĚDIG•Ě (me u)}$.

fědíg•ë (me u) *vetv a ě G* Lodhem; mundohem.

fědíg•ë a f sh a at G Lodhje; mundim; vështirësi.

fědígun (i e) mb G I lodhur; i munduar.

fěj•ėj *jokal éva ýer* Gaboj; bëj gabim (faj).

fěká•s kal ta tur Thërres (*dikë*); i bëj zë (*diku*jt).

fëlçét•ë *a f sh a at krahin G* Karficë.

fëlçí ni *m sh j jt bis anat krahin G* Nofull. > **FULQI RI**.

**

fëlçini i epër *bis anat* Nofulla e sipërme.

fëlçini i poshtër *bis anat* Nofulla e poshtme.

fëlëshk•ë *a f sh a at K* Gëzhutë e kokrrës së grurit, elbit, thekrës etj.

fëléx•ë *a f sh a at G* Dizgë; Shirit a rrip i ngushtë, zakonisht prej leshi, për të lidhur foshnjën në djep.

fëlgr•ón *jokal ói úar veta III (Kali)* tërhuzet; trembet.

fëlí a f sh - të *ushq*

♦ Gatesë si pite; fuli.

♦ Poganik.

♦ Brumë për pite.

fëlíç i *m sh a at* Shkop me një rrotull druri në fund, që shërben për të rrahur qumështin në tundës. > **FILIÇ I**.

fëlít•ë *a f sh a at G* Ndarje; pjesë që më takon nga ndarja e diçkaje.

fëlqî ni *m sh j jt bis anat krahin G*

♦ Nofull e poshtme e kalit.

♦ > **FULQI A**.

fëlqínj•ë *a f sh a at bis anat* Fulqi; nofull.

*

Thyej **fëlqinjën** Dërrmohem në punë.

fëltér•e *ja f sh e et* Tigan; fultere.

fëlúsk•ë *a f sh a at det* Felugë; barkë me një direk.

fëlúshtra *t f sh K* Llëpusha misri.

fëllánz•ë a f sh a at orn G Thëllëzë. [Turfullon fëllanza n'ujë,/ Turfullon e del mbi ujë (Pop).]

fëllanxórë t m sh G Familje e thëllëzave.

fëllanx•úer óre mb orn G I thëllëzave; që ka të bëjë me thëllëzat.

fëllâz•ë a f orn krahin G Thëllëzë.

fëllém•ë a f sh a at A Mëkat.

fëlléz•ë a f sh a at > THËLLËZ•Ë A.

fëllénz•ë a f sh a at J > THËLLËZ•Ë A.

fëlléz•ë a f sh a at A > THËLLËZ•Ë A.

fëllíg kal G > FËLLIG•Ë (me).

fëlligacár i m sh ë ët zool Gjembagjatë; gjembash.

fëlligán e mb G > FËLLIGASH E.

fëlligásh e mb G

♦ (Njeri) i papastër; ndryracak.

♦ *fig* (Njeri) që bën punë të ndyra, të këqia e të turpshme.

fëlligásh i m sh ë ët G Njeri që bën punë të ndyra, të këqia e të turpshme.

fëlligásh•e ja f sh e et G > FËLLIG•Ë A.

fëllíg•em vetv dhe pës e FËLLIG. > FËLLIG•Ë (me u).

fëllíg•ë (me) kal a ë G Ndyej; përlyej.

fëllíg•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* Ndyhem; përlyhem.

II *pës e* **FËLLIG•Ë (me).**

fëllíg•ë a f sh a at

♦ Grua që s'e mban pastër as veten as shtëpinë, grua ndyracake; lelë.

♦ *fig* Fëlligështi; punë e fëlliqët.

fëlligës e mb G I gërditshëm.

fëlligështí a f sh - të

♦ Papastërtí; ndyrësi.

♦ *fíg* Punë e ndyrë, e keqe dhe e turpshme; fëlliqësi; poshtërsi. [**fëlligështia i ka vrrarë, por gjakun nuk ua ka stërpikur** (MA).]

fëlligët (i e) mb G I ndyrë; i përlýer.

fëlligsí a f G > FËLLIGËSHTI A.

fëllígj kal G > FËLLIGJ•Ë (me).

fëllígj•ë (me) kal G > FËLLIG•Ë (me).

fëllígjí a f G

♦ Papastërtí; ndyrësi.

♦ *fíg* Punë e ndyrë, e keqe dhe e turpshme; fëlliqësi; poshtërsi.

fëllikán e mb G

♦ (*Njeri*) i papastër; ndryracak.

♦ *fíg* (*Njeri*) që bën punë të ndyra, të këqia e të turpshme.

fëllím i m sh e et Thëllim; erë e ftohtë që të pret.

fëllíq a ur

I kal

♦ E bëj dikë a diçka me baltë, me lyrë a me një gjë tjetër, ia prish pastërtinë; përlýej, ndot, ndyj; kund. pastroj. **Fëllíqi rrobat (këpucët) me baltë. Fëllíqi duart me bojë. E fëllíqi ujin (ajrin).**

♦ *fíg* E bëj me turp (*dikë*: e turpëroj; i cenoj emrin e mirë, i vë njollë (*dikujt*); bëj që bota ta marrë nëpër gojë për të keq (*dikë*). **Mos na fëllíq!**

II jokál Dal jashtë, bëj nevojën në rroba ose në shtrat, fëlliqem **Ka fëllíqur fëmija. Ka fëllíqur në vete.**

*

E fëllíq (ndyj, qelb, prish, rëndo) gojën

♦ Filloj të flas mbarë e prapë, të përdor fjalë të rënda a të ulëta.

♦ Ia prish qejfin dikujt me fjalë; shprehem kundër një dëshire, një kërkesë etj.; grindem me dikë duke përdorur lloj-lloj fjalësh të rënda.

Nuk e fëlliq (nuk e ndyj) dorën me dikë Nuk e vë dorë mbi dikë që është shumë më i dobët se unë ose që është për t'u përbuzur.

Nuk e fëlliq (ndyj) pushkën me dikë Nuk e vras dikë që është tepër i dobët ose që e përbuz.

fëlliqájk•ë a f > FËLLIQASH E.

fëlliqán e mb > FËLLIQASH E.

fëlliqásh e mb (Njeri) që s'e mban veten pastër; ndyracak.

fëlliqásh i m sh ë ët Njeri që s'e mban veten pastër; ndyracak.

fëlliqásh•e ja f sh e et f e FËLLIQASH I.

fëllíq•em a (u) ur

I vetv

♦ Përlyhem me baltë, lyrë a diçka tjetër; ndotem; ndyhem. **Ç'qenke fëlliqur kështu!**

♦ Bëj nevojën në rroba ose në shtrat; ndyhem. **U fëlliq fëmija.**

♦ *fig* Bëhem me turp; turpërohem; me del nam i keq. **U fëlliqa me të. U fëlliq fare.**

II pës e FËLLIQ.

*

Nuk fëlliqet (nuk lyhet) dielli me baltë ff u Nuk përlyhet dot e vërteta e madhe.

fëllíq•ëm (i) me (e) mb G I fëlliqur; i ndyrë; i bërë pis.

fëlliqëní a G f Fëlliqësi.

fëlliqësí a f sh - të

♦ *nj* Të qenët i fëlliqur, ndyrësi.

♦ Gjë e fëlliqur, mbeturinë e papastër e diçkaje; ndyrësi. **Heq fëlliqësitë.**

♦ *kryes sh bis* Fjalë të ndyra. **Ç'janë këto fëlliqësira që nxjerr nga goja?**

♦ *fīg* Veprim i ulët; punë e pandershme dhe e turpshme; ndyrësi; poshtërsi.
Fëlliqësitë e prapaskenave të politikës.

fëlliqësír•ë a f sh a at

♦ > **FËLLIQËSI A.**

♦ *vulg* Njeri i ulët dhe i poshtë; ndyrësirë.

fëlliqësisht ndajf Ndyrësisht; ndyrë; në mënyrë të fëlliqët.

fëlliqësh e mb G (Njeri) i papastër; i fëlliqur; i ndotur.

fëlliqësh i m sh - it G Njeri i papastër; i fëlliqur; i ndotur.

fëlliqësh•e ja f sh e et G f e FËLLIQËSH I.

fëllíqj•e a f Ndyrje; të bërët pis.

fëlliqëní a f sh - të G

♦ Fëlliqësi; ndotje.

♦ *fīg* Turpëri; punë të ulëta e të pandershme.

fëlliqësisht ndajf

♦ Në mënyrë të fëlliqur, të papastër.

♦ *fīg* Në mënyrë të turpshme, të ulët e të pandershme; ndyrë. **Ia punuan fëlliqësisht.**

fëllíq•ëm (i) me (e) mb G > FËLLIQUR (i e).

fëllíqët (i e) mb G

♦ I fëlliqur; i ndyrë; i bërë pis.

♦ *fīg* (Njeri) i ulët; që bën punë të turpshme, të pista a të fëlliqura.

fëllíqët it (të) as

♦ Papastërti; fëlliqësira.

♦ *euf* Jashtëqitje njeriu.

♦ *fīg* (Para) të pista.

fëlliqëti a f sh - të G Jashtëqitje njeriu.

fëlliqhán•e ia m sh e et bis

♦ Fëlliqësirë.

♦ Njeri i ndyrë.

fëllíqj•e a f

♦ Ndotje; të bërët pis.

♦ *fig* Turpërim.

fëlliqní a f G Turp; turpëri.

fëlliqsihán•e ia f sh e et bis > FËLLIQHAN•E IA.

fëllíqun (i e) G > FËLLIQUR (i e).

fëllíqur (i e) mb

♦ I përlyer me baltë, me lyrë a me diçka tjetër; që është bërë i papastër, i ndotur; i ndyrë. **Petka të fëlliqura. Ujë (ajër, mjedis) i fëlliqur. Me duar (me këmbë) të fëlliqura.**

♦ *fig* Që është në kundërshtim me normat e moralit, që bëhet me qëllime të pandershme e të ulëta dhe te ngjall neveri; që vepron me mënyra të ulëta e të pandershme; i poshtër, i ndyrë. **Punë (shpifje) e fëlliqur. Veprime të fëlliqura. Spiun i fëlliqur. Vegël e fëlliqur.**

♦ (*Sjellje, veprim*) në kundërshtim me sjelljen e mirë në shoqëri; (*fjalë, shprehje*) e pahijshme; e turpshme; (*njeri*) që përdor fjalë të këqija, të pahijshme; i ndytë. **Fjalë të fëlliqura. I fëlliqur nga goja.**

fëll•ó j kal G > FËLL•UE (me)¹.

fëll•ón jokal G > FËLL•UE (me)².

fëllták•ë a f sh a at > FULLTAK•ËA.

♦ Flluskë që bëhet në trup djegja ose rrahja me hithër a me diçka tjetër të helmët.

♦ Njollë e zezë a blanë në trupin e njeriut a të kafshëve nga të goditurit.

fëll•úe (me)¹ jokal óva úe G Fug; flak; hedh tutje.

fëll•úe (me)² jokal ói úe veta III G Fryn erë e hollë, e freskët.

fëm•ër ra f sh ra rat A, J Femër.

fëmi a m sh - të G > FËMIJ•Ë A. [Rini, thueja kangës dhe qeshu si fëmi! (Mgj).]

fëmijac i m sh ë ët G Fëmijë i mbrapshtë.

fëmijë si ndajf: Mos u bëj fëmijë! mos u sill si fëmijë!

fëmij•ë a m sh ë ët

♦ Pjellë e gruas; foshnjë; djalë ose vajzë në moshë të vogël. **Fëmijë i shëndetshëm (dobët). Fëmijë i zgjuar (edukuar, përkëdhelur). Zëra fëmijësh. Gjuha e fëmijëve. Këpucë (rroba, veshje) për fëmijë. Letërsi (program) për fëmijë. Shtëpia e fëmijës. Flas (sillem) si fëmijë. [Ma ktheve gjuhën në përçartje/ me bërë plak me shpirt fëmije (NGj).]**

♦ Djalë ose vajzë kundrejt prindërve të vet; bir ose bijë; *sh.* paardhës të afërt; brez i ri. **Fëmijë i parë. Fëmijë i vetëm. Fëmijë të një barku. Fëmija pa nënë si nata pa hënë. [Për nënën e harroj veten,/ ajo me mua ndjeu/ kënaqësinë e fëmijës së parë (PJ).]**

♦ *fig* Njeri i papjekur e pa përvojë, njeri që mendon, sillet e vepron si fëmijë. **Punë fëmijësh.**

♦ *vjet* Familje.

♦ *krahin* Grua, bashkëshorte. **Si e ke fëmijën?**

*

Me fëmijë e me rropulli Me të gjithë e me të gjitha ç'ka në shtëpi; me njerëz, me laçka e me plaçka.

Dridhej fëmija (foshnja, barra) në bark të nënës Ishte një gjendje plot tmerr, të gjithë kishin shumë frikë.

Shumë babo e mbytin fëmijën *ff u* Kur ndërhyjnë shumë veta në një punë, e prishin në vend që ta ndreqin.

Fëmijët (djemtë) hanë kumbulla (thana), pleqve u mpihen dhëmbët *iron* Njëri bën një veprim dhe dikush tjetër shqetësohet pa nevojë për të.

Po nuk qau fëmija, nuk i jep nëna (e ëma) sisë (gji, të pijë) *ff u* Nuk plotësohen kërkesat po nuk hape gojën.

**

fëmijë i gjetur Fëmijë që njëri nga bashkëshortët e gjen në shtëpinë e bashkëshortit a bashkëshortes së dytë.

fëmijë i jashtëligjshëm Fëmijë me një grua pa kurorë.

fëmijë i lindur jashtë martese > **FËMIJË I JASHTËLIGJSHËM.**

fëmijë i mbetur Jetim.

fëmijë i vonë Fëmijë me zhvillim mendor a fizik të vonuar.

fëmijë me një prind Fëmijë që rritet nga nëna ose babai që jetojnë të ndarë.

fëmijë të një barku Fëmijë me një nënë e një baba.

lodra e fëmijës *euf* Sëmundje e tokës që u bie fëmijëve.

vend i fëmijës *anat* Organ që formohet në mitrën e gruas shtatzënë dhe që shërben për shkëmbimin e lëndëve e për ushqimin e embrionit.

fëmijëri a *f*

♦ Moshë e njeriut kur është fëmijë; vitet sa zgjat kjo moshë. **Koha (mosha, vitet) e fëmijërisë** **Kujtimet e fëmijërisë. Shok fëmijërie.** [Janë të fundit vjetë të tutë,/ në këtë fëmijëri të dytë (MA).] [im vëlla dhe fëmijëria ime pemën e kanë vjelë (JG).]

♦ *përmb* Tërësi e gjithë fëmijëve. **U mblodh fëmijëria.**

♦ *fig* Etapë e parë, më e hershme e qenies dhe e zhvillimit të diçkaje; foshnjëri. [Më në hollësi duan vëmendje personazhet mitologjikë, duke theksuar karakterin e tyre polistadial, prej fëmijërisë së njerëzimit. (ShS).]

fëmijërisht *ndajf*

♦ Ashtu si sillen e veprojnë fëmijët, si fëmijët. Qeshte fëmijërisht.

♦ *vjet* Me gjithë fëmijë; bashkë me tërë njerëzit e familjes; familjarisht. **U shpërngul fëmijërisht.**

fëmijëror e *mb*

♦ I fëmijërisë; që ka të bëjë me fëmijët ose me fëmijërinë; që është karakteristik për fëmijët ose për fëmijërinë; që ndodh në kohën e fëmijërisë. **Mosha fëmijërore. Bota fëmijërore. Kureshtje fëmijërore. Dëlirësi (çiltëri) fëmijërore. Sëmundje fëmijërore.**

♦ *keq* Foshnjarak, i papjekur. **Logjikë fëmijërore. Gjykim fëmijëror.**

fëmijëvrásës e mb (*Ai*) që vret fëmijën.

fëmijëvrásës i m sh - it Njeri që vret fëmijën.

fëmijëvrásës•e ja f sh e et f e FËMIJËVRASËS I.

fëmijëvrásj•e a f sh e et Vrasje e fëmijës.

fëmillë•k ku m sh qe qet G Veprim prej fëmije; çilimillëk.

fëmillëqe t G sh i FËMILLË•K KU.

fëminí a f G > FËMIJËRI A.

fëminísht ndajf G > FËMIJËRISHT.

fëminór e mb G > FËMIJËROR E.

fëmivrásës i G m sh - it > FËMIJËVRASËS I.

fëmivrásës e mb G > FËMIJËVRASËS E.

fëmivrásí a f libr G Fëmijëvrasje.

fëmivrásj•e a f sh e et r libG > FËMIJËVRASJ•E A.

fënd jokal a ur Fend; lëshoj një fendë.

fëndék e mb J FENDACAK E.

fënd•ë a f sh a at Fendë.

fëndósh e mb > FËNDUK.

fëndúk e mb (Njeri) frikacak; pordhash.

fëndúk u m sh ë ët Frikacak; pordhash.

fëndúk•e ja f sh e et f e FËNDUK U.

fëndúsh e mb (Njeri) frikacak; pordhash. > **FËNDUK E.**

fëndýej t sh i FËNDYE•LL LLI.

fëndýe•ll lli m sh j jt Vegël e këpucarëve me një majë e hollë prej hekuri, e ngulur në një bisht të shkurtër prej druri, që shërben për të hapur vrima në shollë. > **BIZ•Ë A.**

fëner *si ndajf*: Shumë i dobët. **Bëhem fëner** dobësohem shumë.

fëner i m sh ë ët > **FENER I**.

fën•g gu m sh gje gjet

♦ *bot (Rhapshis)* Bimë barishtore shumëvjeçare e kullotave, me kërcell të hollë dhe me fije të gjata e të ashpra si të tërshërës së egër, që dalin tufë nga rrënja. Nuk e ha fëngun delja.

♦ > **FËNGISHT•Ë A**.

fëngisht•ë a f sh a at Tokë e fortë dhe e varfër.

fëngje t sh i FËN•G GU.

fëngji a m sh nj njtë A Thëngill; qymyr.

fënj•ë a f sh a at J Hinkë.

fënj t sh i FËNI•LL LLI.

fëni•ll lli m sh j jt krahin G Gacë gjysmë e shuar. > **THËNGJI•LL LLI**.

fënúg•ël la f sh la lat bot krahin G

♦ Thanë.

♦ Qershí e egër.

fëqóll•ë a f A Kërp.

fërc onomat Zhurmë e lëvizjes a kërcitjes së lehtë.

fërcáll•e ja f sh a at G Stuhi bore; fërfëllizë; fërflazë.

fërcát•em vetv K > **FËRCAT•Ë (me u)**.

fërcát•ë (me u) vetv a (u) ë K Shkoj e vij; lëviz andej-këndeje me padurim; verçikas.

fërcátj•e a f sh e et K Padurim.

fërckéz•ë a f sh a at A Reze për të mbyllur dritaret nga brenda; kajanicë.

fërc•óhem krahin G vetv dhe pës e FËRC•UE (me u).

fërc•ój kal krahin G > **FËRC•UE (me)**.

fërc•úe (me) kal óva úe krahin G E fejoj (*vajzën, djalín*) me dikë.

fërc•úe (me u) óva (u) úe *krahin G vetv dhe pës e FËRC•UE (me).*

fërcúem (i) e (e) *mb krahin G I fejuar.*

fërcúem it (të) *as krahin G Fejesë.*

fërfák•ë a f sh a at *krahin G Lodër fëmijësh në trajtë koni prej druri me majë metalike, i cili mbështillet me pe dhe hidhet në tokë që të rrotullohet rreth vetes; fugë.*

fërfákç•e ja f sh e et *krahin G Gjëzë; gjëegjëzë.*

fërfáll jokall a ur euf *S'ma mban (bytha) (t'i bëj karshillëk dikujt).*

fërfáll•ë a f sh a at euf *Prapanicë; bythë. S'ia mban fërfalla.*

fërfëlláz•ë a f sh a at > FËRFËLLIZ•Ë A.

fërfëllí•j jokall va rë > FËRFËLL•OJ.

fërfëllím i m sh e et

♦ Përplasje e krahëve të shpendëve.

♦ Fëshfërimë e erës.

fërfëllím•ë a f sh a at

♦ Zhurmë e përplasjes së krahëve të shpendëve.

♦ Zhurmë e fëshfërimës së erës.

fërfëllí•nj jokall A > FËRFËLL•OJ.

fërfëllít jokall G > FËRFËLLIT•Ë (me).

fërfëllítj•e a f G *Flakërim; ndezje me flakë të fortë.*

fërfëllít•ë (me) jokall veta III i ë G *Flakëron; merr flakë.*

fërfëllítun (i e) mb G I *flakëruar; që digjet me flakë të fortë.*

fërfëllíz•ë a f sh a at *Borë e imët e shoqëruar me erë të ftohtë; stuhi me borë të imët.*

fërfëll•óhem óva (u) úar

I vetv *Dridhem së ftohti.*

II pës e FËRFËLL•OJ¹.

fërfëll•ó j¹

I jokal

- ♦ *veta III (Shpendi)* bën zhurmë të lehtë duke përplasur krahët në ajër.
- ♦ Fëshfërin; bën fësh-fësh. **Fërfëllonin fustanet e mëndafsh të.**
- ♦ *dhe fig* Dridhem (*së ftohti, emocioni etj.*). **I fërfëllonte zemra.**
- ♦ *veta III fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më lëviz; më endet; kam a ndiej në shpirt (*diçka*).

II kal

- ♦ *veta III (Shpendi)* lëviz lehtë (*krahët gjatë fluturimit*).
- ♦ *veta III (Era)* i bën (*gjethet etj.*) të lëshojnë një zhurmë të lehtë.
- ♦ E hedh lart në ajër; e hedh tutje; e flak; e dëboj. **E fërfëlloj jashtë dikë.**
- ♦ *fig* E bëj shpejt e shpejt e dosido (*një punë*).

fërfëll•ó j² jokal krahin $G > \text{FËRFËLL} \cdot \text{UE (me)}$.

fërfëll•úe (me) jokal óva úe krahin G Flas pa pushim.

fërfëllúes e mb

- ♦ (*Zhurmë*) e lehtë e përplasjes së krahëve të shpendit në ajër.
- ♦ *dhe fig* Dridhje nga të ftohtët, emocioni etj.

fërfëllúeshëm ndajf

- ♦ Me fërfëllimë.
- ♦ *dhe fig* drithërueshëm; duke u dridhur nga të ftohtët a emocioni.

fërfënják u m sh ë ët ushq krahin Pjesë e qafës së shpendit të pjekur.

fërfër•e ja f sh e et krahin Gjilpërë për qepje.

fërfër•ë a f sh a at bot (*Ligustrum vulgare*) Shkurre 3-5 m e lartë e viseve të ngrohta, me degë të hirta të drejta, gjethe 3-6 cm, lule të bardha me erë të rëndë, që lidhin kokrra të vogla, të zeza helmuese për njerëzit. > **VOSHT•ËR RA.**

fërfërím•ë a f sh a at Zhurmë e lehtë e përplasjes së krahëve të shpendit, të lëvizjes së gjetheve nga era etj.

fërfëri•n *jokal u rë veta III*

♦ (*Shpendi*) bën një zhurmë të lehtë, duke përplasur krahët në ajër (për shpendët); bën zhurmë si ajo e krahëve të shpendëve kur fluturojnë ose si ajo e flamurit kur valëvitet nga era; fërfëllon. **Fërfërin zogu. Fërfërin gruri. Fërfërin nga era.**

♦ Lëviz shpejt e shpejt diçka, dridhet; endet.

fërfërit *jokal i ur* > **FËRFËRI•N**. Fërfëritin gjethet e shëlgut.

fërfëritj•e *a f sh e et*

♦ Zhurmë e lehtë e përplasjes së krahëve të shpendit; zhurmë e erës kur tund gjethet etj.

♦ Fërfërimë; zhurmë e lehtë e fërkimit të rrobës në trup. **Fërfëritjet e fustaneve.**

fërfëritës *e mb* Që fërfërit a fërfëllin.

fërfij•ë *a f kryes sh J* Copa druri a dërrase.

fërfláz•ë *a f sh a at*

♦ Borë e imët.

♦ Miellazë; borë e imët që çon era.

fërflíz•ë *a f sh a at* Borë shumë e imët e shoqëruar me erë të ftohtë; stuhi me borë të imët. **Të zë frymën fërfëlliza.**

fërfók•ël *la f sh la lat kryes sh J* Copa druri a dërrase.

fërfullí *mb* (*Vajzë, grua e re*) me faqe të kuqe si kumbull.

fërfullí *a f sh - të* Vajzë a grua e re me faqe të kuqe si kumbull.

fërgés•ë *a f sh a at ushq* Gatesë me gjizë ose me djathë të thërrmuar, që fërgohet vetëm me yndyrë ose me pak domate e specë; gatesë me vezë, specë e copa të vogla mishi a mëlçie, që fërgohen së bashku, duke u shtuar edhe erëza; gjellë e thjeshtë e fërguar.

fërgesëtór•e *ja f sh e et* Tregtore e vogël ku gatohen e shiten gjellë të fërguara.

fërg•ë *a f sh a at veter* Artrit i kuajve, që shfaqet në kockën e noçkës së këmbës.

fërgëllí *a f kryes sh - të* Të dridhura; dridhma; rrëqethje (*nga ethet*).

fërgëllím•ë *a f sh a at*

♦ Lëkundje e shpeshtë dhe e lehtë e diçkaje në trajtën e valëve; dridhje e lehtë; zhurmë e diçkaje kur lëkundet valë-valë ose dridhet diçka lehtë. **Fërgëllima e gjethit.**

♦ Zhurmë që bën kali nga një mundim i madh; turfullimë; shkrofëtimë.

♦ Zhurmë e shfryrjes së hundëve me forcë.

♦ *kryes sh* Dridhma të trupit nga mërdhitja ose nga emocione të forta; fërgëlli. **Më shkojnë fërgëllima. Ndiej një fërgëllimë.**

fërgëll•oj *kal óva úar*

♦ *veta III* Lëkundet valë-valë; dridhet lehtë, fërfëllin. **Fërgëllojnë gjethet.**

♦ Dridhem nga të ftohtët, ethet ose emocioni etj. **Fërgëllonte nga të ftohtët (frika). I fërgëllonte zëri nga inati.**

♦ Turfullon (për kalin); shfryn hundët me forcë (për njeriun).

♦ *veta III dhe fig* Rreh shpesh; dridhet. **I fërgëllonte zemra (nga gëzimi, lumturia, frika).**

fërgëllúes e mb I dridhshëm; që dridhet lehtë.

fërgí a f sh - të krahin G Frengji; mazgall.

fërgíc•ë a f sh a at *ushq*

♦ Fërgesë; vezë e fërguar; çdo lloj gatese e fërguar.

♦ *krahin G* Gatesë me mish derri të grirë, mëlçi e qepë, të ziera ngadalë në lëngun e vet.

fërgím i m Skuqje në tigan me yndyrë.

fërgíll i m sh a at *krahin G* Thëngjill; prush.

fërgíllk•ë a f sh a at *krahin* Thëngjill; prush.

fërgím i m Skuqje vetëm me yndyrë (*e vezës, mishit etj.*).

fërg•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ *veta III (Gatesa)* skuqet në tigan me yndyrë.

♦ Nxehe shumë sa s'durojnë dot më (*kur dielli djeg shumë, kur rëra është shumë e nxehtë etj.*).

II pjesë e FËRG•OJ.

* **Fërgohem me dhjamin tim** Rregullohem, e përballoj çdo gjë me të ardhurat e mia, me atë që kam vetë; nuk i shtrij dorën tjetrit.

fërg•ój kal óva úar Skuq (*mish, vezë etj.*) në tigan yndyrë; bëj (*gjellë*) duke e skuqur në yndyrë; tiganis.

fërgúar (i e) mb I skuqur me yndyrë në tigan. **Peshk i fërguar.**

fërgúara t (të) f sh Gatesa të skuqura me yndyrë në tigan.

fërgjýz•ë a f sh a at > FRËNGJYZ•Ë A.

fëríç i m sh a at Majth; çekiq i vogël.

fërk ndajf Vrik; shpejt; fët e fët.

fërkáj•ë a f sh a at krahin G Gërhanë për krehjen e leshit; shutra.

fërkás kal ta tur > FËRKAT^{1, 2}.

fërkasájk•ë a f G > FËRKASAN•E IA.

fërkasán e mb G

♦ (*Njeri*) që ecën duke përpjekur a fërkuar këmbët me njëra-tjetrën.

♦ (*Njeri*) që ecën duke hequr këmbët zvarrë.

fërkasán i m sh a at G

♦ Njeri që ecën duke përpjekur a fërkuar këmbët me njëra-tjetrën.

♦ Njeri që ecën duke hequr këmbët zvarrë.

fërkasán•e ia f sh e et G f e FËRKASAN I.

fërkát¹ kal a ur

♦ Përlaj (*ushqën*); ha, fshij (*pjatën*).

♦ Prish pa mend; prish menjëherë e pa rregull.

♦ *jokal* Hedh me forcë.

♦ *jokal* Shpejtoj.

fërkát² *jokal* *G* > **FËRKAT•Ë** (me).

fërkát•ë (me) *jokal* **a** ë *G* Nxitoj; shkoj me nxitim.

fërkátun (i e) *mb* *G* I nxituar.

fërkátun it (të) *as* *G* Nxitim.

fërkém i *m sh e et* Gjurmë njeriu a kafshe në borë a në baltë.

*

E ka fërkemin e mbarë (mbrapshtë) Ka këmbë të mbarë (të mbrapshtë); sjell mbarësi (mbrapshti).

E lë fërkemin bythëprapë I fsheh gjurmët mjeshtërisht.

E qit fërkemin mbrapsht E mbath kalin mbrapsht.

E shikoj për fill e për fërkem E shikoj me imtësi.

Fërkem për fërkem Hap pas hapi.

I bie në fërkem I bie në gjurmë.

S'i bie në fërkem S'di ta shpjegoj diçka.

fërkém-fërkém *ndajf* (*Fëmija ecën*) me hap të pasigurt; ngadalë.

fërkemzéz•ë *a f sh a at f e* **FËRKEM•ZI ZIU**.

fërkem•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* Kobsjellës.

fërkem•zí zíu *m sh zínj zínjtë* Njeri kobsjellës.

fërkét•ë *a f sh a at det* Maunë.

fërkëllím•ë *a f sh a at* *G*

♦ Fërgëllimë.

♦ Turfullimë.

fërkëll•ój *kal* *G* > **FËRKËLL•UE** (me).

fërkëll•úe (me) *jokal* *óva úe* *G*

♦ Fërgëlloj.

♦ Turfulloj.

fërkím i m sh e et

♦ Lëvizje e diçkaje në sipërfaqen e një sendi; kalim i dorës mbi një pjesë të trupit.
Melhem për fërkim.

♦ *fiz* Forcë sipërfaqësore që pengon lëvizjen relative të trupave. **Fërkim i brendshëm (rrëshqitës, sipërfaqësor, i thatë, i rrokullisjes).**

♦ *kryes sh fig* Mosmarrëveshje a grindje ndërmjet dy a me shumë vetave ose ndërmjet dy palëve për çështje të ndryshme. **Kishte fërkime me të. Shkaktoj fërkime.**

fërkimór e mb gjuh (Tingull) i përftuar nga kalimi i ajrit me fërkim nëpër një hapësirë të ngushtë midis dy organeve të të folurit. **Bashkëtingëllore fërkimore.**

fërkimór•e ja f sh e et gjuh Tingull fërkimor.

fërkisht•ë a f sh a at Pastë për pastrim me fërkim.

fërk•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Lëviz disa herë dorën a diçka tjetër mbi trupin ose mbi një pjesë të tij për të fshirë ujin, për ta pastruar, për t'u nxehur, për të çliruar muskujt etj. **Fërkohem me peshqir. Fërkohem me raki.** [Vjeshta lakuriqe si "missis minifunde",/ **Fërkohet pas ledheve mjekëroshë tërë myshk, (BXh).**] [Tek fërkohej me sfungjer i dukej se kërkonte të hiqte diçka nga ajo ditë. (IK).]

♦ *veta III* Grihet, hahet nga fërkimi ose nga përdorimi i gjatë. **Pantallonat janë fërkuar prapa.**

♦ *fig* Kam mosmarrëveshje me dikë; grindem a hahem me të për diçka.

♦ *keq* Përpiqem t'i afrohem shumë dikujt duke e marrë me të mirë, duke i bërë lajka etj.; përpiqem t'i hyj në zemër dikujt me lajka. **I fërkohej si mace.**

♦ *bis* Rrihem.

II pës e FËRK•OJ.

fërk•ój kal óva úar

♦ Lëviz dorën a diçka tjetër disa herë mbi sipërfaqen e një sendi për ta pastruar, për t'i dhënë shkëlqim etj.; lëviz (*një send*) mbi një tjetër pa i shkëputur njërin prej tjetrit; kaloj lehtë e disa herë mbi (*diçka*) pëllëmbën e dorës ose mollëzat e gishtave. **Fërkoj dy copa druri. Fërkoj dyshtemenë (enët, xhamat). Fërkoj ballin (duart, sytë). Fërkoj me leckë (me tel). Fërkoj lehtë.**

♦ Shtrengoj e tërheq disa herë me dorë (*një pjesë të trupit*) për të çliruar muskujt, për të nxitur qarkullimin e gjakut etj. **Fërkoj krahun. Fërkoj me raki.**

♦ Përkëdhel me dorë, lëmoj; *fig* përkëdhel, ledhatoj. **I fërkoj faqet (flokët, ballin).** [Njëri-tjetrin fërkuam me duar/ prej fliladi (PJ).]

♦ *bis* Rrah.

*

Fërkoj duart (barkun) keq Kënaqem ose më bëhet qejfi kur shoh në gjendje të keqe një njeri që nuk e dua; pres t'i shoh të keqen.

I fërkoj krahët dikujt (kurrizin, shpatullat, shpinën, zverkun) dikujt keq E marr me të mirë e i bëj lajka; i bëj qejfin; i kreh bishtin.

fërkójc•ë a f sh a at

♦ > **FËRKOJS•E JA.**

♦ Mjet a vegël pastrimi me fërkim.

♦ *mek* Veshje e faqes së një detali për të krijuar fërkim. **Fërkojcë e frenit.**

fërkójs•e ja f sh e et Grua që di të fërkojë; masazhiste.

fërk•ónem óva (u) úar A, Ç, vjet J vetv dhe pës e FËRK•ONJ.

fërk•ónj óva úar A, Ç, vjet J

I kal > FËRK•OJ.

II jokal Zvarrisem.

fërkór•e ja f sh e et J Shtupë leckë për larjen e enëve.

fërkuar (i e) mb

♦ (*Sipërfaqe*) e pastruar me fërkim.

♦ (*Rrobë*) e holluar nga fërkimi.

fërkúar a (e) f a at (të) Fërkim; masazh. **I jap një të fërkuar.**

fërkúar it (të) as > FËRKIM I; FËRKUAR A (e).

fërkúem•e ja f sh e et G > FËRKUAR A (e). Do një të fërkue.

fërkúes e mb I fërkimit; që fërkon.

fërkúes i m sh - it Masazhist.

fërkúes•e ja f sh e et f e FËRKUES I.

fërkún i m A Shkop me leckë të lagur në majë, që shërben për të pastruar shtrojën e furrës para se të shtihen bukët brenda.

fërláçk•ë a f Copë lëkure a diçka e thurur, me dy rripa të hollë ose me dy gjalma të lidhur në dy anët e saj, që përdoret për të gjuajtur me gurë të vegjël, duke e rrotulluar me forcë e duke lëshuar njërin rrip a njërin gjalmë. > **HOBE JA.**

fërlí a f sh - të ushq

- ♦ Gatesë me kungull të grirë, me vezë e qumësht, e pjekur në tepsi.
- ♦ Bukë e ndorme, e ngjeshur me vaj, që, pasi piqet, thërrmohet dhe mbytet me sherbet a me mjaltë
- ♦ *G* Pite me petë gruri e mëlmyer me dhjamë dhe e ëmbëlsuar me mjaltë.
- ♦ Byrek me disa palë petësh të patëholluara dhe me disa radhë vezësh; palanik.

fërlíg u m sh ë ët G > FËRLIK U.

fërlík u m sh ë ët Berr i pjekur në hell.

fërláz•ë a f sh a at Llohë; borë e qullët.

fërmeç•ë a f sh a at G

- ♦ Thërrime; kafshatë; çapë (*buke etj.*).
- ♦ *fīg* Fëmijë imcak.

fërmím i m Thërrmim; copëtim.

fërm•óhet úa (u) úar

I *vetv* (*Buka etj.*) thërrmohet.

II *pës e* **FËRM•OJ.**

fërm•ój *kal óva úar* Thërrmoj; copëtoj.

fërmúar (i e) *mb (Bukë etj.)* e thërrmuar; e copëtuar.

fërnél•ë a f sh a at *Vrimë e dinamitit (në shkëmb).*

fërnét i m Pije alkoolike me ngjyrë të errët, me shije pak të hidhur dhe me veprim tonik. **Porosit dy fërnete.** [Ngaqë s'kishte ngrënë mëngjes, gota e fërnetit e turbulloi. (IK).]

fërnét•ë a f sh a at Frëngji.

fërngál•e ja f sh e et J Zjarr bubulak.

fërngjýz•ë a f sh a at > FRËNGJYZ•Ë A.

fërnzát•ë a f sh a at Ç Tendë e mbuluar me fier, ku mërzejnë dhentë në vapë.

fërqét•ë a f sh a at Vijë ndarëse e flokëve.

fërshëll•éj jokal éva ýer Fishkëllej.

fërshëllí (me) jokal va - G > FËRSHËLLI•J.

fërshëllí•j jokal va rë > FËRSHËLL•EJ.

fërshëllím i m Të fishkëllyerit.

fërshëllím•ë a f sh a at Fishkëllimë. **Zë me fërshëllima dikë.**

fërshëllímz•ë a f sh a at

♦ Fërshëllimë e lehtë.

♦ Melodi e fërshëllyer.

fërshëll•ónj jokal óva úar A Fërshëllej.

fërshëllóre mb gjuh (Tingull) fërshëllyes; që shqiptohet me fërshëllimë.

fërshëllór•e ja f sh e et gjuh Tingull fërshëllyes.

fërshëll•ýe (me) G jokal éva ýe(m) > FËRSHËLL•EJ.

fërshëllýem•e ja f sh e et G > FËRSHËLLYER A (e).

fërshëllýer a (e) f sh a at (të) Fërshëllimë. **Me një të fërshëllyer të bilbilit.**

fërshëllýes e mb (Tingull) që del si fërshëllimë.

fërshëndéj•ë a f sh e et krahin G Grua e shthurur.

fërshëndí a f sh - të krahin Grua e shthurur. > **FËRSHËNDEJ•Ë A.**

fërshër•ë a f sh a at A, Ç

- ♦ Fshikull; thupër.
- ♦ Kamxhik.
- ♦ Purtekë; shufër e gjatë.

fërshfëllít kal G > FËRSHËLLIT•Ë (me).

fërshfëllít•ë (me) kal a ë G Fshikulloj me kamxhik.

fërshfëllítun it (të) as G Fshikullim me kamxhik.

fërshllím i m sh e et G

- ♦ Fishkëllimë; vërshëllimë.
- ♦ Fëshfëritje (*e gjetheve*).
- ♦ Gjëmim i erës.

fërshllímz•ë a f G

- ♦ Fishkëllimë; vërshëllimë.
- ♦ Fëshfëritje.

fërshll•ón jok al G > FËRSHLL•UE (me).

fërshll•úe (me) jok al óva úe G

- ♦ Fishkëllej; vërshëllej.
- ♦ *veta III (Era)* gjëmon.

fërshník u m sh ë ët krahin G Saç.

fërshtíz•ë a f sh a at

- ♦ Fëshfërimë e gjetheve.
- ♦ Cicërimë e zogut.
- ♦ Blegërimë e dhenve.

fërtál i m sh e et *G* Çerek mishi i qengjit etj.

fërtelás kal *G* > **FËRTELAS•Ë** (me).

fërtelás•em *G* pës e **FËRTELAS•Ë** (me u).

fërtelás•ë (me) *kal a ë G* Shqyej; e bëj fërtele (*mishin etj.*).

fërtelás•ë (me u) *a (u) ë G* pës e **FËRTELAS•Ë** (me).

fërtelásj•e a f sh e et *G* Shqyerje.

fërtelásun (i e) *mb G I* shqyer; i bërë fërtele.

fërtéle ndajf (*I shqyer*) copa-copa; copë e çikë. **E bëj fërtele.**

fërtél•e ja f sh e et Rrobë e shqyer copa-copa.

fërtel•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e* **FËRTEL•OJ.**

fërtel•ój kal óva úar *J Gris; shqyej (rrobën).*

fërtelúar (i e) *mb J I* grisur; i shqyer.

fërtér•ë ja *G f sh - et*

♦ Legen.

♦ Calik. **Fërterë kambësh** calik me ujë të ngrohtë për këmbët.

fërtér•ë ja² f G *krahin* Fultere; tigan.

fërtër e f sh e et Freskore; erashkë.

fërtërím i f *Freskim; flladitje me freskore.*

fërtër•óhem *vetv óva (u) úar* Flladitem.

fërtër•ój kal óva úar Flladit.

fërtíg u m sh e et Vrull; vërtik.

fërtómë si mb Energjik; plot gjallëri.

fërtóm•ë a¹ f sh a at

♦ Litar i fortë, i gjatë sa për të lidhur ngarkesat në qerre ose në samar të kafshës; litar.

♦ *fīg* Pengesë a vështirësi që duhet kapërcyer. **Ia pres fërtomën** ia heq pengesën që kishte përpara. **Ia ka zënë këmbët fërtoma** ka përpara një pengesë.

♦ *fīg* Njeri energjik.

*

Bie shi me fërtoma Bie shumë shi; bie shi me litarë.

fërtóm•ë a² f Famë; nam; jehonë e bëmave të dikujt.

fërtún•ë a f A Fat.

fërtýmë ndajf Me shpejtësi dhe forcë të madhe; si veriu. **Iki fërtýmë** iki veri, shumë shshpejt; bëhem erë; bëhem veri.

fërtým•ë a f sh a at

♦ Vrull, hov; forcë, furi. **Marr fërtýmë. Iu hodh me fërtýmë. Fryn veriu me fërtýmë. Përhapet me fërtýmë. E përplasi (e flaku) me fërtýmë.**

♦ Erë e fortë; veri; stuhi. **Na zuri fërtyma. E kishte rrahur fërtyma.**

fërzáll•ë ja f sh a t G Stuhi bore.

fërr onomat Zhurmë e fërfërimës së flatrave të shpendëve.

fërrajén a f sh a at A Livadh me bar për qengjat.

fërrál•ë ja f sh e et krahin G Tepsi e madhe për pjekje.

fërrár•em vetv a (u) ur A Ngjitem; hipi.

fërrát•ë a f ushq

♦ Bollgur.

♦ Miell i bluar trashë.

fërre

♦ *onomat* Zhurmë e lëvizjes së shpejtë.

♦ *ndajf* Shpejt. **Fërre andej, fërre këtej.**

fërrídh kal G > FËRRIDH•Ë (me).

fërrídh•em vetv G > FËRRIDH•Ë (me u).

fërrídh•ë (me) *kal a ë G* Drobit; dërrmoj; rraskapit.

fërrídhë (me u) *vetv a (u) ë G* Drobitem; dërrmohem; rraskapitem.

fërrídhët (i e) *mb G I* drobitur; i dërrmuar; i rraskapitur.

fërrídhun (i e) *mb > G* **FËRRIDHËT (i e)**.

fërrík u *m sh ë ët krahin >* **FURRIK U**.

fërrím i *m*

♦ Kruajtje e dhëmbëve.

♦ *tek* Lënim, punim me limë.

♦ Bluarje e ashpër.

fërrínj *mb A (Njeri)* i hollë por i fortë; eshtak.

fërri•ë a *f sh a at* Fugë.

fërrn•ónj *kal óva úar A* Mbaroj; përfundoj.

fërrnúar (i e) *mb A (Punë)* e mbaruar; e përfunduar; e kryer.

fërr•ój¹ *kal óva úar bis*

♦ Kruaj (*dhëmbët*).

♦ Limoj; ha me limë.

♦ Bluaj ashpër (*drithin etj.*).

fërr•ój² *kal G >* **FËRR•UE (me)**.

fërrúar (i e) *mb*

♦ Picked (*teeth*).

♦ Filed (polished) (*piece*).

♦ Abraded.

fërr•ué (me) *G*

I *kal óva úar*

♦ Bluaj trashë; bluaj me mokër.

♦ Rrëmoj; kërkuj për (*ushqim*).

II *jokal* Nxjerr jetesën me të keq.

fërrúes i m sh - it Rende.

fërrúk e mb G Hundështypur.

fëstán i m sh e et > FUSTAN I.

fësték u m sh ë ët bot

♦ (*Pinus pinea*) Pishë e butë.

♦ Farë e ngrënshme e kësaj pishe. **Fëstëkë të pjekur.**

fëshfërí (me) jokal u - G > FËSHFËRI•N.

fëshfërí•ë a f sh a at Zhurmë e lehtë e diçkaje kur e valëvit era ose kur fërkohej, ndesh në diçka të butë; zhurmë e lehtë e erës nëpër gjethe, bimë etj. , fërfërimë. [**Ti je njeri - pardesy. / Të shoh tek zhdukesh përtej - fëshfërimë - nëpër erë,/ sikur të mos kesh qenë asnjëherë.** (BXh).]

fëshfërí•n jokal u rë To rustle. [**Ti je një pardesy. / Tek ti fëshfërijnë të gjitha:/ mendimet, pardesyja, zemra.** (BXh).]

fëshfërí•s jokal ta tur > FËSHFËRIT.

fëshfërí•t jokal i ur > FËSHFËRIN.

fëshfëritës e mb Që fëshfërit, bën fësh-fësh.

fëshfëritj•e a f sh e et > FËSHFËRIM•Ë A.

fësh-fësh onomat Zhurmë e lehtë e fërkimit të rrobave etj.

fëshfësh•e ja f sh e et bis Mushama e hollë prej cohe sintetike, që vishet për t'u mbrojtur nga shiu, era.

fëshk

I onomat Zhurmë e lehtë e fërkimit.

II si ndajf Me zhurmë të lehtë nga fërkimi.

fëshkát kal a ur

♦ I fërkohem në mënyrë të dyshimtë (*dikujt*).

♦ Afrohem shumë me (*dikë*); krijoj lidhje të dyshimta me (*dikë*).

fëshkát•em *vetv a (u) ur*

♦ I fërkohem në mënyrë të dyshimtë dikujt.

♦ Afrohem shumë me dikë; krijoj lidhje të dyshimta me dikë.

fëshkátj•e *a f sh e et*

♦ Fërkim qasje e dyshimtë me dikë.

♦ Afrim për të krijuar lidhje të dyshimta me dikë.

fëshkátur *it (të) as > FËSHKATJ•E A.*

fëshník *e mb J Moshatar; vërsnik.*

fëshník *u m sh ë ët J Moshatar; vërsnik.*

fëshník•e *ja f sh e et J f e VËRSNIK U.*

fëshkëllím•ë *a f sh a at > FISHKËLLIM•Ë A; VËRSHËLLIM•Ë A.*

fëshkëll•ëj *jokal éva ýer > FISHKËLL•EJ; VËRSHËLL•EJ.*

fësht

I *onomat Zhurmë e lehtë e fërkimit.*

II *ndajf Shpejt e lehtë; pa u ndier. Fësht i nxori paratë.*

fësht-fësht *ndajf Me zhurmë të lehtë; shpejt e lehtë; pa u ndier.*

fështík *u m sh ë ët J Shteg i ngushtë nga mezi kalohet.*

fështírë (i e) *mb krahin G I vështirë; i pështirë; i ndyrë; i gërditshëm.*

fështírë t (të) *as krahin G Pështirosje; gërdi; ndjenjë gërdie.*

fështirós *kal krahin G > FËSHTIROS•Ë (me).*

fështirós•ë (me) *kal a ë krahin G Ia vështiros; ia neverit (diçka dikujt); e bëj t'i vijë ndot (dikujt nga diçka). > VËSHTIROS.*

fështirósj•e *a f krahin G Vështirosje; pështirosje; ndot; gërdí.*

fështirósun (i e) *mb krahin G I neveritur; i pështirosur; që i vjen ndot nga diçka a dikush.*

fët¹ *ndajf bis* Menjëherë; shumë shpejt; pa humbur kohë. **Fët e fët** shpejt e shpejt. **E ndreqi fët e fët** e ndreqi në çast. [**Fët koburen, fët harbinë.../ U ndodhë grat' e s'e linë** (Pop).]

fët² *ndajf bis*: **Fët me fët** (*dalim*) barazim.

fëtefët *ndajf bis* Shpejt e shpejt; në çast.

fët-fët *ndajf bis* > **FËT**.

fëtig•ë a f mjek krahin Sëmundje e tokës; epilepsi.

fëtýr•ë a f sh a at G Fytyrë. [**Fëtyra e tij porsi duhia,/ syni i tij, tanë zjarm e shkëndia** (GjF).]

fëtyrënamtë mb G Faqezi; rezil; zuzar.

fëtyrëvrántë mb G I vrenjtur; vramuz; i zymtë.

fëtyrëvránsh•ëm me mb G I vrenjtur në fytyrë; i ashpër.

ff sh shkurt i FAQET. ff 29-30.

FFK ja shkurt i Federata e Futbollit të Kosovës.

FFKGJ ja shkurt i Festivali Folklorik Kombëtar i Gjirokastrës

FGM ja shkurt i Fondi Global për Mjedisin.

FGJSH ja shkurt i Fjalori i Gjuhës së Sotme Shqipe.

FHK ja shkurt i Federata e Hendbollit të Kosovës.

fî si kallëzues krahin G: E bani fî e qortoi ashpër; e teproi me sjellje të keqe.

fî (me) jokaj na të krahin G Fle.

fî (me u) vetv na (u) të G Lodhem shumë; këputem nga lodhja; rraskapitem; drobitem.

fî ja f G > FINJ•Ë A.

fî ni f krahin G > FINJ•Ë A.

FIA ja shkurt i **Federation Internationale de l'Automobile** Federata Ndërkombëtare e Motosportit.

fiandáks•ënj jokaj a ur A Përfytyroj.

fiár a f sh a at *bot A Fier.*

fiásko ja f sh - t

fiat justitia ruat caelum /fiat justítia rúat kélum/ *shpr lt* Drejtësia të zbatohet, sikur qielli të pëmbysset.

fiat lux /fiat luks/ *shpr lt* U bëftë dritë.

fiat panis /fiat pánis/ *shpr lt* U bëftë bukë.

fib•ër ra f sh ra rat Lëndë e përbërë prej fijesh të holla, të forta e të epshme bimore, minerale ose artificiale **Fibër natyrore (minerale). Fibër sintetike (artificiale).**
Fibër druri. Fabrika e pllakave të fibrës. Fibra tekstili. Kabllo me fibër optike.

fibrilación i m sh e et kryes sh mjek Tkurrje të shpeshta e të çrregullta të muskujve, kryesisht të artereve dhe barkusheve të zemrës.

fibrín•ë a f sh a at Proteinë globulare fibroze që shkakton mpiksje të gjakut.

fibrinogjén i m bio Proteinë e pranishme në plazmën e gjakut, që shndërrohet në fibrinë kur gjaku mpiset.

fibro- *fjalëform.*

fibroblást i m sh e et anat Qelizë nga e cila krijohen inde lidhëse.

fibrokartilágj i m sh e et anat Kërce e përbërë kryesisht prej fibrash të ngjashme me ato të indeve lidhëse.

fibrór e mb Si fibër; që ka të bëjë me fibrën.

fibróz•ë a f sh a at mjek Formim i indeve fibrore me tepri.

fibulár e mb anat, arkeo I fibulës; që ka të bëjë me fibulën; në trajtë fibule.

fibul•ë a f sh a at

♦ *anat* Kockë e kërcirit.

♦ *arkeo* Karficë zbukurimi.

fic onomat K Zhurmë e lehtë e lëvizjeve të shpejta. **Fic këtu, fic atje.**

fic kal i ur veta III E lë të piqet tepër (*dardhën etj.*).

fíce mb (*Pemë*) e pjekur shumë.

fíc•e ja f sh e et G

♦ Fije (*bari*).

♦ Copë e vogël; grimë. **Nji fice** pak; një çikë; një grimë.

fíc•et vetv - (u) ur (*Pema*) piqet tepër.

fíc•ë a f sh a at > FIC•E JA.

ficërr ndajf K Fare pak.

fick•ë a¹ f sh a at Pemë e pjekur tepër, e squllur.

fick•ë a² f sh a at orn (*Oriolus oriolus*) Beng; fikës.

ficur (i e) mb (*Pemë*) e pjekur tepër; e squllur.

fiçór ndajf Luaj fiçor: luaj duke vendosur një guralec në mes të një rrethi në tokë e duke e gjuajtur me gurë të tjerë.

fiçór i m sh ë ët

♦ Gur i vogël zalli, i lëmuar e i rumbullakët.

♦ *fig* Djalë i vogël dhe i shkurtër; njeri shtatshkurtër.

♦ *vjet* Djalë që shërben si ndihmës te një murator ose barí; ai që ndihmon stanarin për të bërë bulmetin, për të larë enët etj. **Fiçori i stanit. Ishte bërë si fiçor** ishte pa

rruar e pa qethur.

fiçórr i m sh ë ët Djalë i vogël.

fiç•úer óri m sh órë órët G Djalë i vogël.

fidahí u m vjet > FIDAI U.

fidaí u m vjet

♦ Vullnetar.

♦ *fet* Dëshmor i një çështje të shenjtë.

fidán mb fig (*Trup*) i drejtë e i gjatë.

fidán i m sh ë ët Bimë a pemë e re, që ka dalë nga fara a nga një shartesë dhe që shkulet për t'u rimbjellë në një vend tjetër; mënjollë, njomëz.

fidán•ë *a f sh a at K*

- ♦ Lopë e re me brirë të hollë.
- ♦ Lopë e kuqe me qafë të gjatë.
- ♦ Lopë e bukur.

fidanísht•e *ja f sh e et*

- ♦ Copë toke ku rriten fidanë, arë me fidanë. **Fidanishte frutore (pyjore).**
- ♦ *fīg* Mjedis shoqëror ku përgatitet dhe edukohet brezi i ri.

fidár•e *ja f sh e et vjet* Sacrificë; flijim; vetëflijim.

Fidei Defensor /fídei defénsor/ *shpr lt* Mbrojtës i fesë.

fideíst e *mb fil* I fideizmit; që ka të bëjë me fideizmin.

fideíst i *m sh ë ët fil* Ai që ndjek doktrinën fideiste.

fideíst•e *ja f sh e et fil f e* **FIDEIST I.**

fideíz•ëm *mi m fil* Doktrinë sipas së cilës dija varet nga besimi dhe zbulesa.

fides graeca /fídes gréka/ *shpr lt tall* Besa e grekut. > **GRAECA FIDES.**

fidëz a f sh a at *krahin G* Gjep a rrotë penjësh.

fidúk u *m sh ë ët G* Njeri i varfër.

fidul a f sh a at *G* Empty talk.

fidhanák e *mb* I Fidhësit; që ka të bëjë me Fidhësin, me banorët a vendësit e tij.

fidhanák u *m sh ë ët* Banor a vendës i Fidhësit.

fidhanák•e *ja f sh e et f e* **FIDHANAK U.**

fidhé të f sh ushq Makarona shumë të holla për supë.

fidhës i *m sh a at bot* Siberian juniper.

fidhës•e *ja f sh e et bot* > **FIDHËS I.**

fíer i¹ m

♦ *bot (Filices)* Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të drejtë e të hollë, me gjethe të gjelbra e të dhëmbëzuara në trajtë puple, pa lule; rritet nëpër pyje, në toka të varfra e të thata dhe përdoret zakonisht për t'ua shtruar bagëtime, për të mbuluar kasollet etj.

♦ *sh a at* Mullar me fier të thatë.

**

fier buçi *bot (Polypodium vulgare)* Fier shumë i përhapur, me rizoma të trasha, që nuk thahet gjatë dimrit; rritet nëpër pemë, mure dhe gurishte, sidomos në toka gëlqerore.

fier guri *bot*

♦ (*Asplenium*) Një ndër llojet e shumta të fiereve 10-20 cm i lartë, i përhapur në gurishte. > **BAR DRENI.**

♦ (*Asplenium scolopendrium*) Fier 10-60 cm i lartë, me gjethe në trajtë llape, i përhapur në Europë. > **GJUHË DRERI.**

fier hënë *bot (Botrychium)* Lloj fieri i ulët, me rrënjë tuli me dy lloj gjetesh gjysmërrumbullake, njëra sterile, tjetra mban spore.

fier i butë *bot (Pteridium aquilinum)* Fier i përhapur në viset nëntropikale, me kërcell 1-3 m të lartë, që përmban një lëng kancerogjen.

fier i dekun *bot (Polypodium vulgare)* *G* > **FIER BUÇI.**

fier i egër *bot (Asplenium ceterach; Ceterach officinarum)* Fier i viseve mesdhetare, me rizoma të shkurtra, fletë gjatështet të trasha me push ngjyrë portokalli në kafe.

fier i gurit *bot* > **FIER GURI.**

fier krojesh *bot (Adiantum)* Lloj fieri me rreth 200 nënlloje, me fletë të gjata të dhëmbëzuara, si kurorë në majë të kërcellit, që rriten në toka humusore me shumë lagështi.

fier mashkull (*Polystichum filix mas*) Lloj fieri rizomat e të cilit përdoren në mjekime popullore kundër shiritit.

fier muri *bot (Asplenium ruta-muraria)* Lloj fieri shumë i vogël që rritet vetëm në toka gëlqerore dhe nëpër mure.

fier pylli *bot krahin* *G* > **FIER MASHKULL.**

fier shkëmbi *bot* > **FIER GURI**.

fier i² m sh a at *zool krahin G* Gjarpër; bardhës.

fieráj•ë a f sh a at Fierishtë.

fierák e mb I Fierit; që ka të bëjë me Fierin, me banorët a vendësit e tij.

fierák u m sh ë ët Banor a vendës i Fierit.

fierák•e ja f sh e et f e **FIERAK U**.

fierákçe ndajf bis Si flasin, këndojnë, hedhin valle etj. fierakët.

fier•ë a¹ f bot > **FIER I**.

fier•ë a² f bot Lentil.

fierfshík•ë a f sh a at bot (*Cystopteris*) Lloj fieri me shumë nënlloje që kryqëzohen ndërmjet tyre, i përhapur në vise me klimë të butë.

fierín•ë a f sh a at krahin G Vend i veshur me fier.

fierísht•ë a f sh a at

♦ Vend i veshur me fier, vend ku ka shumë fier.

♦ Kashtë fieri, fier.

♦ Tokë e varfër, joprodhuese.

fierkúq•e ja f sh e et bis *zool* Gjarpër i madh helmues, me lëkurë të kuqe, që jeton nëpër fierishta.

fierór•e ja f sh e et

♦ *sh bot* Familje bimësh barishtore shumëvjeçare, me kërcell të drejtë e të hollë pa lule, me gjethe të dhëmbëzuara e të përdredhura kur janë të reja, me rizomë të trashë e të fortë, që zakonisht rriten nëpër pyje, në vende me hije e në toka të lagështa.

♦ Vend i veshur me fier. > **FIERISHT•Ë A**.

fierúsh•ë a f sh a at krahin G Vend i veshur me fier. > **FIERISHT•Ë A**.

FIFA *f zyr* **Fédération Internationale de Football Association** Federata Ndërkombëtare e Futbollit.

fífiz•ë a f sh a at Ç Pipëz me 3-6 vrima e bërë me kërcell gruri.

figâ ja m sh ma mat G Gjëmë; ulërimë. > **VIKAM•Ë A.**

figát•e ja f sh a at *krahin* Moçal; ligatinë; balçak.

figó•n *jokal* G > **FIG•UE (me).**

fig•úe (me) *jokal ói úe veta III (Kafsha)* pëllet. > **VIKAT**

figullím i m G Përtharje (*e drurit pranë vatrës*).

figull•óhem *vetv dhe pës e* **FIGULL•OJ; G > FIGULL•UE (me u).**

figull•ój *kal* G > **FIGULL•UE (me).**

figull•úe (me) *kal óva úe* G

♦ Thaj (*drutë pranë vatrës*).

♦ Thaj; ligështoj; dobësoj.

figull•úe (me u) óva (u) úe G

I *vetv*

♦ Thahem pranë vatrës.

♦ Thahem; dobësohem; ligem.

II *pës e* **FIGULL•UE (me).**

figullúem (i) e (e) *mb* G

♦ I tharë pranë vatrës.

♦ I tharë; i dobësuar.

figullúem it (të) *as* G > **FIGULLIM I.**

figuración i m sh e et

♦ *let* Paraqitje alegorike; përshkrim me mjete alegorike.

♦ *art* Zbukurim me mjete figurative, me figura.

♦ *muz* Përdorim i kontrapuntit të ndërlikuar.

figúra-figúra

I *ndajf* Me figura.

II *mb* I mbushur me figura të ndryshme.

figuránt i m sh ë ët *teatër* Personazh ndihmës, zakonisht pa fjalë, në film a teatër.

figuránt•e ja f sh e et f e **FIGURANT I.**

figuratív e mb

♦ Që paraqit a pasqyron me figura (*fotografi, grafikë etj.*) diçka nga realiteti; i bërë me anë të figurave; i mbështetur a bazuar në figura. **Mjete figurative. Propagandë figurative.**

♦ I figurshëm. **Me kuptim figurativ.**

♦ Pamor; vizual. **Kujtesë figurative.**

*

artet figurative Emërtim i përbashkët për pikturën, grafikën dhe skulpturën.

paralelizëm figurativ *let* Krahasim i zgjeruar ndërmjet dy a më shumë sendesh, dukurish etj. me anë ndërtimesh sintaksore të ngjashme, që vihen njëri pas tjetrit.

figurativisht *ndajf* Në mënyrë të figurshme. [**Muji dhe Halili në eposin shqiptar vetëm figurativisht vdesin, në kuptimin e një largimi të përkohshëm nga kjo botë.** (ShS).]

figúr•ë a f sh a at

♦ Pamje e dikujt a e diçkaje, dukje; tërësi e tipareve fizike të jashtme të dikujt a të diçkaje. **Figura e njeriut (sendit).**

♦ Tërësi e tipareve dhe e vetive shpirtërore të njeriut, bota e brendshme. **Figura morale e mësuesit.**

♦ Njeri i njohur, njeri i shquar, personalitet. **Figura politike (historike). Figurë e njohur (e shquar, e madhe).**

♦ Pasqyrimi i diçkaje nga bota e jashtme në vetëdijen e njeriut. **Figurë e realitetit.**

♦ Qëndrimi që merr dikush kur luan një valle, kur kërcen në një balet etj.; lëvizje që bën valltari, kërcimtari etj. kur luan valle, kur kërcen etj, **Figurë koreografike. Bëj një figurë.**

♦ *let, art* Realizim artistik, që mishëron veçori tipike të jetës shoqërore, të njohura e të pasqyruara më parë në ndërgjegjen e artistit a të shkrimtarit dhe që arrihet me anën e një sistemi mjetesh lëndore, gjuhësore e ndërtimore. **Figurë artistike. Figura e luftëtarit të lirisë. Figura e Skënderbeut. Mjetet e ndërtimit të figurës. Krijoj (ndërtoj) një figurë.** [Figura thellësisht tragjike e Antigonës është quajtur nga studiuesja e shquar amerikane, Edith Hamilton, "figura më tragjike mbas asaj të Krishtit". (AÇ).]

♦ *let* Fjalë a shprehje e përdorur në mënyrë të figurshme, mënyrë e veçantë e ndërtimit të një fraze që bëhet për të shprehur një ide, një ndjenjë etj. dhe për t'i dhënë ligjëritimit forcë e gjallëri të veçantë. **Figurë stilistike (poetike, retorike).**

♦ *gjeom* Pjesë rrafshi e kufizuar me një vijë të mbyllur; tërësi pikash a vijash të vendosura në një mënyrë të caktuar. **Figura e drejtkëndëshit.**

♦ Vizatim, skicë etj. në një tekst mësimor a në një libër; ilustrim. **Libër (tregim) me figura.**

♦ Emërtim i përgjithshëm për secilin nga gurët me me vlerë në lojën e shahut (mbreti, mbretëresha, kali, oficeri, kalaja), që vihen në rreshtin e dytë (ndryshe nga ushtarët). **Ndërrimi i figurave. Humbas një figurë.**

♦ *muz* Njësi e shkurtër melodike ose harmonike që shpesh shërben si bazë e një fraze ose strukture më të madhe. **Figurë muzikore (ritmike, melodike).**

♦ Emërtim i përgjithshëm për secilën nga letrat me me vlerë (plaku, dama dhe fanti) në lojën e letrave (ndryshe nga letrat me numra).

*

Bëj figurë të mirë (keqe) libr Shquhem, dallohem, bie në sy për mirë (keq).

Sa për figurë sa për të thënë, sa për t'u dukur.

**

figurë e lehtë Kalë ose oficer (*në shah*).

figurë e rëndë Mbretëreshë ose kala (*në shah*).

figurim i m Prani; përfshirje (*në një listë*).

figurin•ë a f sh a at Statuetë; statujë me përmasa të vogla.

figur•ój *jokal óva úar kryesh veta III* Shfaqem; dal në dukje; jam i pranishëm. **Nuk** **figuron** në listë. [Shprehje të këtilla ose nuk figurojnë në Fjalorin kostallarian, ose, kur figurojnë, jepen të toskëzueme. (APp).]

figur•ój *kal óva úar A* Dalloj; shquaj.

figúrsh•ëm (i) me (e) *mb gjuh (Fjalë, shprehje)* e përdorur në kuptim të prejardhur, që lidhet me kuptimin e drejtpërdrejtë të saj nëpërmjet ngjashmërisë, krahasimit etj.; që shpreh diçka nëpërmjet një figure (*p. sh. një rreze shprese, vale a ndjenjash etj.*). **Me kuptim të figurshëm. Në mënyrë të figurshme** figurativisht.

figurshmëri *a f libr* Të qenët i figurshëm; përdorim i figurshëm. [... **për figurshmërinë më të përhapur në rapsodí** (ShS).]

figurúar (i e) *mb A I* dalluar; i shquar.

fijám•ë *a f sh a at G* Rënie e borës fije-fije.

fijâ ni *m G* Çmim; vlerë.

fiján i *m sh ë ët* Fëmijë i krezmuar, pagëzuar a qethur nga nuni a nuna. > **FAMU•LL LLI.**

fiján•e *ja f sh e et f e* **FIJAN I.**

fijáshk•ë *a f sh a at*

♦ *G* Pluhur sharre; tallash.

♦ *K* Krunde të imëta.

fiját *jokal G > FIJAT•Ë (me)*¹.

fiját i *m J* Çmim.

fijaták e *mb (Mish)* i fortë si fije; me shumë fije të forta a damarë.

fiját•et *vetv veta III G > FIJAT•Ë (me u).*

fiját•ë (me)¹ *jokal G* Bie borë fije-fije, e imët.

fiját•ë (me u) - (u) *ë vetv G*

♦ *veta III (Zahiret, rezervat)* shterohe; mbarojnë; mbarohen.

♦ Dobësohem; tretim; ligem; pritem në fytyrë. > **DEJ•Ë (me u).**

fijátj•e *a¹ f G*

♦ Mbarim; shterim (*i zahireve*).

♦ Dobësim; tretje.

fijátj•e a² f G Rënie e borës fije-fije.

fijátun (i e) mb G

♦ (*Zahire, rezerva*) të mbaruara; të shteruara.

♦ I dobësuar; i tretur.

fijátun it (të) as G > FIJATJ•E A.

fijc•ë a G f sh a at Pak; paksa. **Pres një fijcë.**

fije

I si mb (*Lesh, pambuk etj.*) i bërë fije; i tjerrur.

II si pacak Asnjë; kurrfarë. **Pa fije në trup** pa asnjë veshje në trup; krejt i zhveshur; lakuriq.

fij•e a f

♦ Pe i hollë, fill; çdo pjesë shumë e hollë që përbën pambukun, leshin etj. **Fije leshi** (pambuku, sintetike). **Pambuk me fije të gjatë (të shkurtër).**

♦ Diçka shumë e hollë dhe e gjatë, që i ngjan perit; fill; diçka e hollë dhe e imët. **Fije nervore anat. Fijet muskulore anat** penjëzat. **Fije floku (merimange). Fije teli (bakri, argjendi). Fije kadaifi, (makaronash). Fijet e borës. Hap fijet e litarit. Qëndis me fije ari.**

♦ Shkop i hollë. **Fijet e shkrepëses. Fije bari (kashte). Fije fshese.**

♦ Gjethe. **Fije duhani. Top me 500 fije duhani.**

♦ Kërcell i gjatë i bimës së misrit, kallamit etj. **Tufë me 100 fije kallami.**

♦ Fidan i ri i perimeve. **Ngul 100 fije qepë.**

♦ Fletë letre etj. **Defter me 50 fije. Kompensatë me tre fije.**

♦ Lëndë në trajtë të hollë e të gjatë e formuar në birrën e prishur. **Birra ka fije.**

♦ *dhe fig (përdoret me nyjën joshquese një)* Sasi shumë e pakët e diçkaje; një pakicë; një çikë. **Një fije bukë. Një fije ujë. Kam një fije dyshim (shpresë).** . **Asnjë fije. Kam një fije dyshim. Me një fije ironi.**

♦ Një copë tokë e ngushtë në mes të rrjedhës së lumit; ishull i vogël e i zgjatur në mes të ujit. **Presin dru në fije. I nxjerrin (i çojnë) lopët në fije.**

♦ *fij* Diçka që lidh ose bashkon një send, njeri a grup njerëzish me një tjetër; lidhje, fill. **Fije të padukshme. Fijet e miqësisë. Fijet e komplotit. Fija e bisedës (e tregimit). Këputen fijet. I ngatërroi fijet.**

♦ *K kryes sh* Sjellje; të dhëna të karakterit.

*

Asnjë fije floku Asnjë thërrime, asnjë çikë, aspak.

E di për fije E di shumë mirë; e di me hollësi.

E ka mendjen fije peri Është i zgjuar, është mendjehollë; e ka mendjen në rregull; nuk e ka humbur mendjen.

E vë (e bie) në fije dikë E vë në rregull, e rregulloj, e vë në udhë të mbarë, e vë në vijë dikë.

Erdhi në fije (në fill) U bë me mirë pas një sëmundjeje a pas një gjendjeje të vështirë, u përmirësua, e mori veten, erdhi në vete; erdhi në vijë.

Është me dy fije brinjë Është shumë i dobët nga shëndeti, mezi mbahet në këmbë.

Fluturon me një fije bar *përçm* I rritet mendja shpejt; rrëmbehet lehtë.

Fije për fije; fije e për pe (fill e për pe) (*Shqyrtoj, shpjegoj*) një për një; hollësisht; me imtësi; deri në fund, pa lënë asgjë.

I bie në fije diçkaje E kuptoj drejt; e marr vesh mirë.

I ka hupë fija Ka humbur pa gjurmë; është zhdukur.

I kanë ranë fijet I shkon muhabet; i kanë puqë telat.

I ka shkue fija për... Dëshiron të hajë diçka.

I shkoj (vij) pas fijos dikujt Flas në mënyrë që t'i bëj qejfin dikujt; i shkoj pas qejfit, nuk ia prish.

Jam në fije Jam në rregull; jam në vijë; jam mirë; i kam punët në vijë.

Kapem (mbahem) pas fijos së perit (së flokut, së kashtës) Mbështetem në baza jo të shëndosha; mbahem me shpresa të kota.

Mbahem pas një fije floku (pas flokëve të vet) *iron* Mbështetem te diçka shumë e dobët dhe e pasigurt.

Merr fije Merr të krisur; kriset.

Shkoj në fije Dobësohem e tretem shumë; ligem; jam shumë i sëmurë; ndihem shumë i lodhur.

Shpëtoi për një fije floku (për një fill, për një qime) Qe në rrezik të madh, shpëtoi për pak.

Varet (qëndron) në fije (në fill) të perit (të flokut) Është në rrezik të madh, varet në një qime.

fije tokëzimi *el* Përcjellës që lidh një makinë elektrike, aparat, tel, radio etj. me tokën.

Fij•e a f shkurt i Sofi; Sofije.

fije t sh i FI•LL LLI.

fijeár mb > FIJEARI.

fijeári mb I qëndisur me fije ari.

fijedëndur mb (*Pëllhurë*) me fije të dendura.

fije-fije

I ndajf

♦ Në shumë fije; në trajtë fijesh, si fije. **Bëhet (del) fije-fije.**

♦ *dhe fig* Në shumë pjesë të vogla, pjesë-pjesë. **Zbërthej një vegël (makinë) fije-fije.** [Dhe ta shoh të pasqyruar/ Vetëveten fije-fije,/ Fije-fije poezie (LP).]

♦ Secili me vete; kokrra-kokrra. **U shpërndanë fije-fije.**

♦ Flokë-flokë. **Bie bora fije-fije.**

II mb

♦ (*Kabllo, litar*) me disa fije.

♦ I copëtuar a i shqyer në disa pjesë.

fijegjátë mb

- ♦ (*Pambuk, lesh etj.*) me fije të gjatë.
- ♦ (*Bar*) me kërcell të hollë e të gjatë; që i ka fijet e gjata.

fijehóllë mb

- ♦ (*Pambuk, lesh etj.*) me fije të hollë.
- ♦ (*Bar*) me kërcell të hollë e të gjatë; që i ka fijet të holla.

fijehúpët mb G > FIJEHUPUN.

fijehúpun mb G

- ♦ I humbur pa lënë gjurmë.
- ♦ I hutuar.

fijeímët mb > FIJEHOLLË.

fijemfíje ndajf G Me shumë hollësi.

fíjen ndajf krahin G (në fjali mohore) Fare; aspak. **S'kam fíjen e...** s'kam fare...

fijengjéshur mb (*Dru*) me fije të ngjeshur.

fijerrállë mb (*Pëlhurë*) me fije të rralla.

fijés•ë a f sh a at Çmim; çmesë; vlerësim.

fijésh•ë a f sh a at bot Petël e lules.

fijeshkúrtër mb

- ♦ (*Pambuk, lesh etj.*) me fije të shkurtër.
- ♦ (*Bar*) me kërcell të shkurtër; me fije të shkurtër

fijeshpéshtë mb > FIJEDENDUR.

fíjeták e mb (*Njeri*) i matur; i qetë; dinjitoz.

fíjeták u m sh ë ët Njeri i matur; i qetë e dinjitoz.

fíjeták•e ja f sh e et f e **FIJETAK U.**

fíjet•óhet úa (u) úar vetv e **FIJET•OJ.**

fijet•ój *kal óva úar* Fijezoj.

fijetór•e *ja f sh e et tek* Makinë telëzimi.

fijetráshë *mb*

♦ (*Pambuk, lesh etj.*) me fije të trashë.

♦ (*Bar*) me kërcell të trashë; me fije të trashë.

fíjēz a f sh a at > FIJËZ A.

♦ Fije shumë e hollë.

♦ Fije shumë e shkurtër.

fijezím i m sh e et Ndarje fije-fije (*e leshit etj.*). **Makinë e fijeimit.**

fijez•óhet úa (u) úar *vetv veta III e FIJEZ•OJ.*

fijez•ój óva úar

I *kal* Ndaj në fije; e bëj fije-fije (*diçka*).

II *jokal veta III* Lëshon a krijon fije; bëhet fije-fije.

fijezór e mb Si fije; në trajtë fijesh.

fijezúar (i e) mb

♦ I bërë fije-fije.

♦ (*Rrobë*) që i varen fijet.

fíj•ë a f G > FINJ•Ë A.

fíjēz a f sh a at

♦ *anat, bot* Fije shumë e hollë; penjëz. **Fíjēz nervore.**

♦ Fije shumë e shkurtër. **Fíjēz qelqore (tekstili).**

fijím i¹ m

♦ Dobësim; tretje; lodhje e madhe; mundim.

♦ *fíg* Stërhollim (*i çështjes*).

fijím i² m Thurje e kurorës me kallinj gruri.

fijím i³ *m krahin G* Larje me finjë (*e teshave*).

fijím i⁴ *m G* Rënie në mëkat.

fij•ó j¹ óva úar

I *kal*

♦ E dobësoj shumë, e tret (*dikë*); e lodh shumë, e mundoj. **E fijoí sëmunda.**

♦ *fig* E tjer hollë (*bisedën*). **E fijoí muhabetin** di të bëj muhabet; e bëj muhabetin fjollë.

II *pavet (Bora)* bie fije-fije, qimton.

fij•ó j² *kal dhe jokai G* > **FIJ•UE (me)^{1, 2, 3}**.

fijór e mb > **FIJEZOR E.**

fijúar (i e) *mb*

♦ I dobësuar shumë; i munduar (*nga sëmunda*).

♦ *fig (Bisedë)* e tjer hollë; (*çështje*) e stërholluar.

fij•úe (me)¹ *kal óva úe krahin G* Shkoj në finjë; laj me finjë (*teshat*); finjos.

fij•úe (me)² *kal óva úe G* Thur (*kurorë*) me kallinj gruri.

fij•úe (me)³ *jokai óva úe G* Gaboj moralisht; bëj mëkat.

fijúem (i) e (e)¹ *mb krahin G (Tesh)* të shkuara në finjë; të lara me finjë; të finjosura.

fijúem (i) e (e)² *mb G (Kurorë)* e thurur me kallinj gruri.

fijúem (i) e (e)³ *mb G* Që gabon moralisht; i rënë në mëkat.

fijúk u *m sh ë ët bot (Arrhenatherum elatius)* Bar i keq me hala si të grurit, që rritet në gurnore.

fik kal a ur

♦ Shuaj (*dritat*); shuaj, mbyll (*radion etj.*).

♦ *fig* I bëj një të keqe të madhe (*diku*); e shkatërroj keq, e dëmtoj rëndë, e marr me qafë (*dikë*). **Më fike! E fiku bixhozi.**

♦ Shuaj; fshij.

fi•k ku m sh q qtë

♦ *bot (Ficus carica)* Pemë frutore me kurorë të gjerë e të dendur, me lëvore ngjyrë hiri, me gjethe të mëdha, si këmbët e patës, që rritet në vende të ngrohta dhe bën kokrra në trajtën e një dardhe, me tul të ëmbël e plot fara të vogla; kokrra e kësaj peme. **Fik i zi (i bardhë). Fik bishtak (bishtgjatë, qafëgjatë). Fik murrash.**

♦ Përdoret si pjesë e dytë e emërtimeve të pathjeshta, të cilat shënojnë insektin që dëmton kokrrat, gjethet ose lëvoren e kësaj peme. **Biruesi i fikut. Breshka e fikut. Çimka e fikut. Miza e zezë e fikut. Tenja e fikut.**

*

Bie (zbres, rrëzohem) nga fiku *iron* Bie nga grada ose nga pozita; më ulin në detyrë; e pësoj.

Gjethe (fletë) fiku Diçka që përdoret me kot për të fshehur a për të mbuluar diçka që duket sheshit.

I ka rënë pjergulla në fik I ka rënë pjergulla në fik i shkon çdo gjë mbarë; i ka ardhur e mira te dera.

Kur ka shporta fiq, gjithë bota janë miq *ff u.*

Kur të hipë gomari (derri) në fik (majë fikut) Kurrë; asnjëherë.

Mik për fiq Mik për interes, mik i rremë.

Nuk i hipën dot dardhës e i bie fikut *ff u* S'ka ç'i bën gomarit i bie samarit.

Si fiku me arrën (si arra me palën) I përshtaten shumë njëri -tjetrit; shkojnë shumë me njëri-tjetrin.

Si pjergulla më fik të bardhë Me gjithë të mirat; e mirë në mes të mirash.

Sheh fiku fikun (rrushi rrushin) e piqet *ff u* Marrin shembull njëri nga tjetri, veprojnë siç bëjnë të tjerët.

Ulu zbrit nga fiku! *iron* Mos u mbaj me të madh, ule hundën!

**

fik arap *kopsht* Fik i zi.

fik bualli *kopsht* Fik vjeshtak kokërrmadh, që e ka cipën të murrme a të zezë dhe është shumë i ëmbël.

fik cingël *kopsh* Kokërrvogël me kokrra shumë të ëmbla.

fik deti *bot (Opuntia ficus indica)* Shkurre e viseve të ngrohta bregdetare me gjethe të trasha e me gjemba; bën fruta të shijshme.

fik dimëror *kopsht* Fik që piqet në nëntor.

fik frëngu *bot* > **FIK DETI**.

fik i dytë Fik që piqet në gusht ose në vjeshtë.

fik i egër *kopsht* Fik i ergër që përdoret për të martuar fikun e butë.

fik i lashtë *kopsht* Fik që piqet herët.

fik i parë *kopsht* Fik kokërrmadh, që piqet herët.

fik llopës *kopsht* Fik i bardhë kokërrmadh që piqet në shtator.

fik patëllxhanës *kopsht* Fik që bën kokrra gjatoshë në ngjyrë të patëllxhanit.

fik rrenës *kopsht* Fik që s'i mban kokrrat.

fik shëngjinës *kopsht* Fik i parë.

fikadër e mb *G* > **FIKANAK E; PLËNGPRISHËS E**.

fikadër i m sh ë ët *G* Njeri që fik shtëpinë e vet, plëngprishës.

fikájkë *mb krahin G*

♦ (*Grua*) e vetme, pa njeri.

♦ (*Grua*) pa fëmijë.

♦ (*Grua*) nevojtare.

fikájk•ë a fsh a at *krahin G*

♦ Grua e vetme, pa njeri.

♦ Grua pa fëmijë.

♦ Grua jevojtare.

fikáll *ndajf G* Vetëm; pa njeri; fillikat.

fikán e mb

♦ I varfër i këputur.

♦ (Njeri) krejt i paaftë.

fikán i m sh a at

♦ Njeri i varfër, i këputur.

♦ Njeri krejt i paaftë.

fikán•e ia f sh e et f e FIKAN I.

fikanák e mb

♦ (Djalë) plëngprishës.

♦ Rrënues.

fikanák u m sh ë ët

♦ Plëngprishës.

♦ Rrënues.

fikanák•e ja f sh e et f e FIKANAK U.

fikapláng u m sh ë ët G > FIKAPLËNG U.

fikaplëng u m sh ë ët Plëngprishës.

fikas ndajf Baraz(im). **Jemi fikas** jemi fit e fit; jemi cink për cink.

fiká•s kal ta tur > FIKAT.

fikashpí a f sh a at K > PLËNGPRISHËS E.

fikát a ur

I kal

♦ Thaj pak; ter. **E fikati** era tokën.

♦ Shuaj; fik (zjarrin).

II jokal veta III (Zjarri) shuhet; fiket.

fikát•em a (u) ur

I vetv

♦ Fikem.

♦ *veta III* Thahet pak; teret.

♦ (*Drita, zjarri*) shuhet.

♦ *veta III kryes sh tek (Fusha magnetike)* dobësohet vazhdimisht deri sa shuhet.

II pës e FIKAT.

fikátës i m sh - it tek Amortizator i valës, i goditjes. **Fikatës dridhjesh** (lëkundjesh). **Fikatës fërkimor (hidraulik, pneumatik).**

fikátj•e a f sh e et

♦ Fikje; shuarje; dobësim.

♦ *fiz* Amortizim i valës, i goditjes. **Fikatje pneumatike.**

fikátsh•ëm (i) me (e) mb tek I amortizueshëm.

fikátur (i e) mb

♦ I fikur; i shuar.

♦ I tharë paksa; i terur.

♦ I dobësuar.

♦ *tek (Goditje)* e amortizuar.

fikc•ë a f sh a at orn (Oriolus oriolus) Zog shtegtar sa një harabel, me pupla në ngjyrë të verdhë të ndritur, me krahë të zinj e sqep të kuq, që ushqehet me fiq. > **BEN•G U.**

fik•em a (u) ur

I vetv

♦ *veta III (Drita, zjarri etj.)* shuhet.

♦ *fig* Më gjen një e keqe e madhe; shkatërrohem keq; dëmtohem rëndë; e pësoj keq; marr fund; mbaroj. **Fikem fare. M'u fik dera.**

♦ *veta III fig* Humbet dalëngadalë fuqinë etj.; nuk është më. **Iu fik zëri. U fikën shpresat (ëndrrat).** [në shkretëtirën e moskuptimit le të fiket (JG)].

♦ Kam shumë uri; më merr uria shumë; më vjen të fikët nga uria.

II *pës e* **FIK**.

*

Fikem gazit Shkulem së qeshuri; gajasem.

S'i fiket (s'i trembet) syri Nuk trembet.

fikeshpí a f krahin G Shtëpi e fikur.

fik•ë a f Rrënim i plotë; shkatërrim; e keqe e madhe.

fik•ë (me) kal a ë G > FIK.

fik•ë (me u) vetv a (u) ë G > FIKEM. [kanë lanë me u fikë e me u zhduk edhe njato pak ndjenja kolektive dhe kombëtare që kanë vlue deri më 1912 ndër zemrat shqiptare (KM)].

fikëc i m sh a at orn G Beng. > FIKËS I².

fik•ëm (i) e (e) mb krahin G I fikur; i shuar; i venitur.

fikës i¹ m sh - it

♦ Vegël a aparat për të fikur zjarrin ose flakën. **Fikës me ujë**.

♦ Mjet me bisht të gjatë prej druri me kapuç në majë, që përdoret për të fikur qirinjtë.

fikës i² m sh - it orn (Oriolus oriolus) Zog shtegtar i harabelorëve, me pupla të verdha të ndritura dhe krahë të zinj e sqep të kuq, që ushqehet me fiq. > **BEN•G GU; BROJC•Ë A**.

fikët

I si ndajf Me dritë a zjarr të shuar; në gjendje të fikur. [më duket se si me qenë tue shkue me qiri fikët"! (MC)].

II si mb I shuar.

fikët (i e)¹ mb Shumë i varfër; i këputur.

fikët (i e)² mb G (Dritë) e shuar; e fikur.

fikët it (të) as Humbje e përkohshme dhe e papritur e ndjenjave dhe e vetëdijes për shkak të ndonjë sëmundjeje, tronditjeje shpirtërore etj.; të hollët; zali. **Më bie të fikët**it zalisem.

fikëti: Për së fikëti duke qenë në gjendje të fikëti.

fikj•e a f sh e et

- ♦ Shuarje e zjarrit; mbyllje e dritave etj.
- ♦ *fīg* Rrënim; shkatërrim; dëmtim i rëndë.
- ♦ Fshirje.

fiklágç•ë a f sh a at *G* Stërlagës.

fiklóc•ë a f sh a agt *G* Stërlagës.

fiklósh i m sh a at *kopsht G* Fik i bardhë, kokrërmadh që piqet në gusht.

fikm•e ja f sh e et *G* Fikje; shuarje.

fiknáj•ë a f sh a at Parcelë a plantacion me fiq.

fik•óhet *vetv úa (u) úar veta III krahin* Laget paksa; lëmeket; përfiket.

fikór•e ja f sh e et Copë toke e mbjellë me fiq.

fiks *ndaif* Pikërisht në kohën e caktuar, as me herët as me vonë; pikërisht. **Në orën tetë fiks.**

fiks e mb libr

- ♦ I caktuar me përpikëri; i prerë; që nuk mund të ndryshohet, që nuk luan. **Datë (afate) fikse. Çmime fikse.**
- ♦ *psik (Mendim)* i ngulitur.

fiks i m sh a at bis Ai që rrënon; fikader; fikaplang.

fiksación i m sh e et *psik* Ide e ngulitur. [Por burrat seç kanë ca fiksacione që ec e t'i kuptosh. (ED).]

fiksím i m sh e et

- ♦ Mbërthim.
- ♦ Përqendrim i shikimit.
- ♦ *psik i* > **FIKSACION I.**

fiks•óhem *vetv, pës e* **FIKS•OJ.** Më fiksohet në mendje.

fiks•ój kal óva úar

♦ Ngulit; përcaktoj saktë. [**shkruesi i Kuvendit të Matit nuk bëri gjë tjetër veçse e fiksoi me shkrim atë traditë të trashëguar brezpasbrezi e me një trajtë pothuajse të pandryshuar** (GjSh).]

♦ *kim, fot* Ndaloj çngjyrosjen e fotografisë duke e veshur me kimikat gjatë larjes.

fiksúar (i e) mb

♦ I ngulur; i ngulitur; i palëvizshëm. [**me sy të fiksuar/ pas një ideje të vetme** (MA).] [**dhe e mbajti të fiksuar në zjarrmi zhivën/ termometrit të durimit** (GjM).]

♦ *fot etj. (Figurë)* e ngulitur (*në celuloid*).

fiksúes e mb Ngulitës.

fiksúes i m sh - it

♦ *tek* Mjet që nuk e lejon diçka të lëvizë.

♦ *fot* Lëndë kimike që ndalon çngjyrosjen e fotografisë. **Banjë me fiksues.**

♦ Ngulitës i ngjyrës së flokëve.

fiksh e mb krahin

♦ Shkatërrimtar; rrënues.

♦ (*Njeri*) me të meta mendore.

fiksh i¹ m sh a at krahin

♦ Rrënues; ai që të fik, të bën dëm të madh.

♦ Njeri me të meta mendore.

fiksh•e ja f sh e et krahin *f e* **FIKSH I.**

fiksh•ëm (i) me (e) mb G Shkatërrimtar; rrënues.

fikti (për së) shpr ndajf G Në gjendje të fikëti.

fiktím i m libr mjek Tretje; ligësim.

fiktë (i e) mb (Prej) fiku; i fikut.

fiktív e mb libr I imagjinuar; i paqenë. [Shpesh janë sajuar argumente fiktivë për ta vonuar burimin e eposit shqiptar (ShS).]

fikt•óhet *G vetv veta III dhe pës e* **FIKT•OJ.** > **FIKT•UE** (me u).

fikt•ój *kal G* > **FIKT•UE** (me).

fikt•úe (me) *kal óva úe G* Përthaj; ter; përfik.

fikt•úe (me u) *óva úe G*

I *vetv veta III*

♦ (*toka*) përthahet; përfiket; teret.

♦ (*Bagëtia*) liget; dobësohet.

II *pës e* **FIKT•UE** (me).

fiktúem (i) **e** (e) *mb G*

♦ I përfikun; i përtharë.

♦ (*Bagëti*) e ligur; e dobësuar.

fiktúem it (të) *as G*

♦ Përfikje; përtharje; terje.

♦ Ligje; dobësim (*i bagëtisë*).

fikth i¹ *m anat* Arrëz e fytit.

fikth i² *m sh e et* Fik i papjekur.

fikúar (i) **e** *mb* I lëmekët.

fikújë *mb krahin G* > **FIKAJKË.**

fikúj•ë *a f sh a at krahin G* > **FIKAJK•Ë A.**

fíkur (i) **e** *mb*

♦ (*Zjarr*) i shuar.

♦ (*Motor etj.*) i shuar; që nuk punon; që nuk është ndezur. **Zbritje me motorë të fíkur.**

♦ *fīg* Shumë i lodhur, i këputur; gati si i vdekur; i mekur. **Zë i fikur. Me sy (zemër) të fikur.**

♦ *fīg* Shumë i varfër; i këputur.

♦ *fīg* I rrënuar.

fīkus i m sh a at bot (*Ficus elastica*) Dru i grupit të fikut, i Azisë Jugore e Juglindore, 30-40 m, rrallë deri 60 m i lartë, me trung të trashë rreth 2 m, me gjethe të mëdha vezake e të shkëlqyeshme, lule me ngjyra të forta e plot aromë, që pjalmohen vetëm nga një lloj grerëze; bimë zbukurimi e këtij grupi.

fil i¹ m sh a at

♦ *zool* Elefant. [**Ecte fili për pazar/ Ishte veshun krejt me ar** (AX).]

♦ Secila nga dy figurat që vendosen anash mbretit dhe mbretëreshës dhe lëvizin cepazi (në vijë diagonale) në të gjitha kutitë e fushës; oficer.

fil i² m sh a at det Buzë në të dy anët e kuvertës së anijes.

fil i³ m sh a at krahin Racë; lloj; soj.

-fil fjalëform -dashës: **anglofil; frankofil.**

Fil i m shkurt i Tafil.

Filadelfi a f gjeog Qytet i shtetit të Pensilvanisë, SHBA.

filád•ë a f sh a at krahin G Thelë e hollë, rriskë mishi, djathi etj.

filáll ndajf krahin Shpejt; me të shpejtë.

filán pacak Përdoret në vend të dikujt a të diçkaje, që nuk dua t'ia them emrin, me kuptimin **akëcili, akëcila, aksh.** [... **filan presidenti që vdiq a mbaroi i burgosur** (DA).] [**Mund të flisje pa patur nevojë të kuptoheshe. Edhe pa t'u lipsur që të nxirrje pasaporta e të thoshe: vij nga filan zullum apo fistek parajsë.** (ED).]

filán i m Njeri që s'dua t'i them emrin. > **FILANFISTEK U. Filani e kollani** njerëz të panjohur.

filánd•ër ra f sh ra rat det

♦ Flamur i barkës, anijes.

♦ Bovë sinjalizimi.

♦ Vel.

filán•e ia *f e* **FILAN I.**

filanfisték u *m* Njeri që s'dua t'i them emrin.

filantróp i *m sh ë ët libr* Ai që jep vullnetarisht fonde për përmirësimin e mirëqenies së njerëzve.

filantróp•e ja *f sh e et f e* **FILANTROP I.**

filantropí a *f libr* Financim vullnetar për përmirësimin e mirëqenies së njerëzve.

filantropík e *mb libr (Fond)* i dhënë vullnetarisht për përmirësimin e mirëqenies së njerëzve.

filantropíz•ëm mi *m sh ma mat* > **FILANTROPI A.**

filáq•e ja *f sh e et vjet* Grykë e vijës së ujit.

filaqí a *f sh - të* A Burg.

filár e¹ *mb* I punuar kryq.

filár e² *mb Ç (Njeri)* i pastruar e i ndrequr.

filáre t *f sh krahin G* Opinga për fëmijë.

filarmoní a *f sh - të* Shoqatë filarmonike.

filarmoník e *mb* Që e do muzikën; që i kushtohet muzikës. **Orkestër filarmonike** orkestër e madhe (*që ka si repertor kryesor simfonitë*).

filásk•ë a *f sh a at*

♦ Gyp.

♦ Sifon.

filashnjók u *m sh ë ët bot* Bisk që del nga trangu i një lisi te prerë. >
BILASHNJOK U.

filatelí a *f* Mbledhje pullash poste e pullash të tjera për koleksion; studimi i pullave për të njohur vlerën e tyre historike etj.; klasifikim dhe ruajtje e pullave.

filatelík e *mb* I filatelisë; që ka të bëjë me filatelinë.

filatelíst i *m sh ë ët* Mbledhës i pullave të postës dhe pullave të tjera për koleksion; ai që merret me filateli.

filatelíst•e *ja f sh e et f e* **FILATELIST I.**

filatúr•ë *a f sh a at teks* Fabrikë e tjerres.

filaturíst i *m sh ë ët* Punëtor i fabrikës së tjerres.

filaturíst•e *ja f sh e et e* **FILATURIST I.**

filcigén i *m sh ë ët bot* Borzilok; sefërgjen.

fildáke *mb f K (Vajzë)* me trup të hollë e të hijshëm.

fildák•e *ja f sh e et K* Vajzë me trup të hollë e të hijshëm.

fildán i *m sh ë ët >* **FIDAN I.**

fildikós i *m sh a at* Fije pambuku e trashë.

fildispánj•ë *a f sh a at* Fill plastik për tojë a rrjetë peshkimi etj.

fildísh i *m* Lëndë e fortë kockore, bojë qumështi, e dhëmbëve të elefantit, rinoqerontit dhe hipopotamit, prej së cilës bëhen sende të çmueshme zbukurimi.

Kopsa (shtatore) fildishi. Ngjyrë fildishi.

fildíshtë (i e) *mb*

♦ I bërë prej fildishi.

♦ *fíg* I bardhë e i shkëlqyer si fildish.

*

Është mbyllur në kullën e fildishtë Jeton e merret me punë krijuese, duke qenë krejt i veçuar nga jeta.

fildíz i *m sh a at* Filiz.

fildúsh e *mb (Njeri)* i gjatë e i hijshëm.

fíle *ja f sh e et tek inf ang* Grup i plotë të dhënash në trajtë teksti ose programi si një njësi më vete ose si pjesë e një dosjeje. > **SKED•Ë A.**

Fíl•e *ja m shkurt i* Tafil; Karajfil.

filendér•ë *a f sh a at vjet usht* Pushkë.

filénd•ër *ra f vjet usht >* **FILENDER•Ë A.**

filetatriç•e *ja f sh e et tek* Pajisje për prerjen e vjaskave.

filetatúr•ë a f sh a at tek Teknikë e prerjes së vjaskave në bulona etj.

filét•ë a¹ f sh a at ushq Thelë e hollë mishi, e prerë nga të dy anët e shtyllës kurrizore të një kafshe; thelë pa hala e nxjerrë nga të dy anët e kurrizit të peshkut.

filét•ë a² f sh a at Pjesë e palosur e rrobës a cohës nëpër të cilën kalon shiriti a kordelja.

filét•ë a³ f sh a at mek Vjaskë vidhe, buloni etj.; fillesë. **Filetë katrore (cilindrike).**
Filetë njëfillëshe (shumëfillesëshe). Hap i filetës.

filetëfrezúes•e ja f sh e et mek Frezë për filetim.

filetëprërës•e ja f sh e et mek Torno për filetim.

filetëprërj•e a f mek Punim i filetave.

filetëretifikúes•e ja f sh e et mek Retifikë për fileta.

filetím i m sh e et tek Punim i filetave për bulona etj.

filet•óhet úa (u) úar vetv, pës e FILET•OJ.

filet•ój kal óva úar tek Punoj filetat e (bulonit etj.).

filetúar (i e) mb (Bulon etj.) me filetë.

fil•ëm mi m sh ma mat krahin > FILM I.

filfiz•ë a f sh a at krahin G Bilbil i bërë me lëkurë të njomë arre a shelgu.

filheleník e mb (Njeri) që i do helenët; helendashës.

filheleníst i m sh ë ët Njeri që i do helenët; helendashës.

filheleníst•e ja f e FILHELENIST I.

filheleníz•ëm mi m Dashuri për helenët dhe helenizmin.

filí- fjalëform përforcuese: filífstun.

filí a¹ f sh - të

♦ Lidhje familjare.

♦ Racë; lloj.

filí a² f sh - të G

♦ Dëmtim fizik.

♦ Kalbëzim; kalbje e qelizave.

filiación i f sh e et libr Prejardhje e drejtpërdrejtë. [pa lidhje filiacioni apo edhe motërie me degët e tjera përbërëse (ShS).]

filiál i m sh e et Degë e një institucioni qendror, ndërmarrjeje etj. , që vepron si një organizëm më vete. **Filialet e Universitetit të Tiranës. Filialet e bankës. Filiali i bibliotekës.**

filíc i m sh a at Shkop i tundësit të qumështit; shkop me një rrotull druri në fund për të rrahur qumështin në tundës.

filiér•ë a f sh a at tek Bojë për vizatim teknik.

filifíc i m K > FILIKAÇ•Ë A¹.

filí-filí ndajf Ç

♦ Fije-fije; rrecka-rrecka.

♦ Çika-çika; me nga një fije; me nga pak; me pakicë.

filifíncë mb K

♦ (Femër) bredharake.

♦ (Femër) shtatimët.

filifínc•ë a f K

♦ Femër bredharake.

♦ Femër shtatimët.

filifistún i m: Në filifistun në fund të botës; prapa diellit.

filifúc•ë a f sh a at G Femër hollake.

filifújz•ë a f sh a at Lodër fëmijësh e bërë me një kon prej druri me majë metalike, që mbështillet me pe dhe hidhet në tokë që të rrotullohet rreth vetes; fuzë.

filigrán i m sh e et Punim argjendarie, në trajtë dantelle me fije të holla e të dredhura ari, argjendi, bakri etj. për të bërë sende të përdorimit vetjak si kuti, stoli etj. , për të zbukuruar veshjet, dorezat e shpatave etj. > **TELISH I.**

filík u¹ m sh ë ët zool Këlysh i derrit të egër.

filík u² m sh ë ët > FILIQ•E JA.

filikáçë mb (*Arrë*) fyçkë; pa bukë; pa thelb.

filikáç•ë a¹ f sh a at G Bilbil me lëkurë të njomë arre a shelgu. **Asht filikaçë kah kryet.**

filikáç•ë a² f vjet usht Pushkë e vjetër.

filikáçk•ë a f sh a at krahin G

♦ Bilbil.

♦ Fifizë; pipëz me kashtë gruri.

♦ Fyell.

♦ *fīg* Njeri mendjelehtë; mendjefyell.

filikánd•ël la f sh la lat G

♦ Rreckë; cule.

♦ Tesha të grisura, të bëra rreckë.

filikánël ndajf G

I mb I zhubrosur; i rrudhur; i bërë tërë rrudha.

II ndajf Zhubra-zhubra; me rrudha; me zhubra.

filikán•ël la f sh la lat G Rreckë; cule. > **FILIKAND•ËL LA.**

filikánze mb krahin (*Femër*) që bredh gjithë ditën e s'bën kurrnji punë në shtëpi.

filikánz•e ja f sh e et krahin Femër që bredh gjithë ditën e s'bën kurrnji punë në shtëpi.

filingór e mb J

♦ I mprehtë; me majë të hollë e të mprehtë.

♦ *fīg* I mprehtë; i zgjuar.

filipík•ë a f sh e et let Sulm a demaskim i rreptë, sidomos ai që ndërtohet sipas modeleve të Demostenit dhe Ciceronit.

filipínas e mb I Filipineve; që ka të bëjë me Filipinet, me banorët a vendësit e tij.

filipínas i m sh - it Banor a vendës i Filipineve.

filipínas•e ja f sh e et f e FILIPINAS I.

Filipíne t m sh gjeog Republikë me 7 107 ishuj në Azinë Juglindore.

filíq•e ja f sh e et

♦ Vrimë a vjegëz në një petk etj., ku futet kopsa për ta mbërthyer ose për ta varur diku; thile, syth.

♦ Lak a syth në diçka, i thurur me pe.

filispíc ndajf (Vishem) spic; elegant.

filispíc e mb bis

♦ I veshur spic, elegant.

♦ *keq* Mendjelehtë.

filispíc•ë a sh a at Thumb; vërejtje thumbuese.

filíst•ër ri m sh ra rat > FILIZ I.

filistín e mb

♦ *ant* I filistinëve; që ka të bëjë me filistinët.

♦ *fig (Njeri, sistem shoqëror etj.)* që është kundër kulturës dhe artit ose nuk tregon interesim për kulturën dhe artin.

filistín i m sh ë ët ant Pjesëtar i një popullit joesemitik, që, sipas Biblës, erdhën nga Kreta dhe u vendosën në trojet e sotme të pjesës jugore të Palestinës në shek. XII para erës së re dhe ranë ndesh me izraelitët për gati 100 vjet.

filistín•e ia f sh e et libr f e FILISTIN I.

filistiníz•ëm mi f sh ma mat Qëndrim a mendësi tipike e filistinit; anti-intelektualizëm.

filíz mb

♦ *fig (Shtat)* i drejtë e i gjatë.

♦ *fig (Moshë)* e njomë; (*djalë*) i mitur.

filíz i m sh a at

♦ Degë e re, e hollë dhe e drejtë, që del nga trungu a nga degët e një druri, nga rrënja e një bime ose nga kërcelli i saj; lastar i njomë, bisk. **Filiz mashkull. Ruaj filiz për shartesë.**

♦ Fidan druri ose bime. **Shelgu ndreqet sa është filiz** *fj u* punët duhen vënë në udhë të drejtë që në fillim.

♦ Bitme (*e farës*).

♦ *fjg* I ri a e re që ka një të ardhme të mirë; diçka së cilës i përket e ardhmja; diçka e re; fillimi i diçkaje. **Filizat e së ardhmes. Filizat e parë të së resë.**

♦ *fjg* Trashëgimtar i një familjeje; pasardhës i një familjeje; pinjoll. I vetmi filiz që mbeti. [**filizat e një toke së rimun me lot** (Mgj).] [**Më la pa fletë qysh filiz të ri,** / **Aq sa përpara kohe, krejt jam thinjur** (JB).] [**Ai asht një filiz i asaj dege nacionaliste qi rrâjtë e veta i ka thellë** (AN).]

filiz•ë a¹ *f sh a at G* Krisje e hollë e gurit.

filiz•ë a² *f sh a at G*ypth.

filizëri a *f përmb* Tërësi filizash.

filizim i m Dalje e filizit.

filiz•ón *jokal ói úar* veta III

♦ (*Pema*) nxjerr filiz a filiza.

♦ (*Fara*) mbin; nxjerr bitme.

filizúar (i e) *mb*

♦ (*Dru*) me filiza; që nxjerr filiza.

♦ (*Farë*) që nxjerr bitme.

fil•kéq kéqe *mb, m sh këqíj, f sh këqija K* Mendjelig; zemërkeq; shpirtlig.

filk•ë a *f sh a at K*

♦ Dru i gjatë e i hollë.

♦ Fshikull.

film i m sh a at

♦ Shirit celuloidi ose pllakë e tejdukshme e bërë prej një lënde të posaçme, që përdoret për të riprodhuar diçka në fotografi, në mjekësi, në kinematografi etj. **Film fotografik (kinematografik,).** **Film radiografie. Laj filmin.**

♦ Shfaqje që regjistrohet në një shirit të tillë dhe jepet në ekran; vepër kinematografike; shirit me pamje të ndryshme, që përdoret për të konkretizuar mësimin etj. **Film artistik (dokumentar, shkencor, mësimor animacioni, eksperimental, me kukulla, me seri, vizatimor).** **Film me zë (pa zë).** **Film me ngjyra (bardhezi).** **Film me ekran të gjerë. Skenari i filmit. Regjisori (operatori) i filmit.**

♦ *shtyp* Pllakë celuloidi në të cilën është hedhur teksti për t'u shtypur.

film i zi kin Gjini filmi me frymë pesimiste, fataliste e kërcënuese.

filmárkiv i m sh e et Arkiv i filmit.

filmdáshës e mb libr (Njeri) që e do filmin.

filmdáshës i m sh - it libr Njeri që e do filmin.

filmdáshës•e ja f sh e et f e FILMDASHËS I.

filmík e mb I filmit. Pamje filmike.

filmím i m sh e et kin Regjistrim i pamjeve ose skenave të një filmi kinematografik; marrje në film; regjistrim me kamerë.

filmográf i m sh ë ët Hartues i listës së filmave të një regjisori ose aktori.

filmográf•e ja f sh e et e FILMOGRAF I.

filmografí a f sh - të libr Listë e filmave të një regjisori ose aktori.

filmografík e mb I filmografisë; që ka të bëjë me filmografinë.

film•óhet úa (u) úar kin pavet dhe pës e FILM•OJ.

film•ój kal óva úar

♦ *kin* Regjistroj (një skenë a pamje) për film kinematografik.

♦ *kin* Përshtat (një roman etj.) për ekranin.

♦ Regjistroj me kamerë (një ngjarje, skenë etj.). **E kanë filmuar me kamera të fshehta.**

filmologjí a Kinematografi; art dhe teknikë e xhirimit të filmit.

filmologjik *e mb* I filmologjisë; i artit dhe teknikës së xhirimit të filmit.

filmór *e mb* Kinematografik. > **FILMIK E.**

filmostát i *m sh e et kin* Kuti e filmit.

filmoték•ë *a f sh a at* Arkiv i filmit.

filmúar (i e) *mb*

♦ (*Skenë*) e regjistruar për film kinematografik.

♦ (*Ngjarje*) e regjistruar me kamerë.

filo- *fjalëform* -dashës: **filokinez; filorus.**

filo-anglész *e mb* Që i do anglezët.

filo-anglész i *m sh ë ët* Ai që i do anglezët. [**Gjermanët... e konsiderojshin P. Anton Harapin si filo-anglez (AN).**]

filo-anglész•e *ja f sh e et f e* **FILOANGLEZ I.**

filogjenetík *e mb* I filogjenezës; që ka të bëjë me filogjenezën.

filogjenéz•ë *a f sh a at* Zhvillim evolucionar dhe shtim i llojshmërisë së specieve ose grupeve të organizmave. **Filogjeneza dhe ontogjeneza.**

filogjermán *e mb* Që i do gjermanët.

filogjermán i *m sh ë ët* Ai që i do gjermanët.

filogjermán•e *ia f e* **FILOGJERMAN I.**

filo-italián *e mb* Që i do italianët.

filo-italián i *m sh ë ët* Ai që i do italianët.

filo-italián•e *ia f sh e et f e* **FILO-ITALIAN I.**

filoksér•ë *a f sh a at ent (Phylloxera vastatrix)* Kandërr parazite e ngjashme me morrin e bimëve, që dëmton rëndë sidomos hardhitë.

Filoktét i *m mit gr* Luftëtar grek që kishte harkun e Herkulit dhe vrau Paridin në Trojë duke e gjuajtur me shigjetë të helmuar.

filológ *u m sh ë ët* Specialist në filologji; ai që merret me filologji. . [dr. Ahmeti nuk është emër i njohur filologu; deri tani nuk i kemi lexuar asnjë botim. (AKI).]

filologji *a f* Degë e dijes që trajton strukturën dhe zhvillimin historik e gjuhës si dhe marrëdhëniet midis gjuhëve. [... **sa në lamiye të gjuhës e të filologjisë shqipe, aq në historinë e atdheut** (AN).]

filologjik *e mb* I filologjisë; që ka të bëjë me filologjinë. [Nji fjalor është filologjik kur dallon huazimet, neologjizmat, trajtat e luhatshme, dublonët, etj. (APp).]

filologjikisht *ndajf* Në pikëpamje filologjike; nga këndvështrimi filologjik.

[Filologjikisht nga ky arsyetim mund të konkludohet se epika legjendare, si paraprirje e epikës historike, ka të bëjë me parahistorinë. (ShS).]

filós *kal G >* FILOS•Ë (me).

filós•em *vetv G >* FILOS•Ë (me u).

filós•ë (me) *kal a ë G* Dëmtoj; prish (*shëndetin*).

filós•ë (me u) *G pës e* FILOS•Ë (me).

filósj•e *a f G* Dëmtim; prishje (*e shëndetit*).

filósun (i e) *mb G* (*Shëndet*) i dëmtuar.

filoshqiptár *e mb* Që i do shqiptarët.

filoshqiptár *i m sh ë ët* Ai që i do shqiptarët.

filoshqiptár•e *ja f sh e et f e* FILOSHQIPTAR I.

filozóf *i m sh ë ët* Mendimtar që merret me probleme filozofike.

**

guri i filozofit Lëndë që mendohej se mund të shndërronte çdo lloj metali në ar, të shëronte çdo lloj sëmundjeje, e të zgjaste jetën pa fund.

♦ *bis* Njeri i ditur, që gjykon në mënyrë të thelluar e me urtësi.

filozóf•e *ja f sh e et f e* FILOZOF I.

filozofí *a f*

♦ Disiplinë akademike për studimin e thelbit të natyrës, dijes, realitetit dhe ekzistencës.

♦ Sistem i mendimit filozofik të një shkolle të dhënë. **Filozofika e Platonit.**
Filozofi idealiste (materialiste).

♦ Studim i bazës teorike të dijes dhe përvojës.

♦ Tërësi e parimeve metodologjike, mbi të cilat bazohet një shkencë; doktrinë filozofike. **Filozofia e së drejtës.**

♦ Teori a qëndrim që shërben si parim udhëzues në sjelljen e njeriut. [**diçka nga heroizmi vetëflijues i Oso Kukës, diçka nga shpirti shkamb dhe durimplotë i Bajram Currit dhe diçka nga filozofia e përvojtun e Marash Ucit plak (KM).**]

♦ *sh ra rat bis* Fjalë e arsyetime të ndërlikuara që duken si të mëdha por që nuk kanë ndonjë vlerë; teori që nuk mbështeten dhe nuk zbatohen në praktikë. [**S'keni ardhur këtu për të bërë filozofira, por për tjetër gjë. (IK)**]

filozofik e mb

♦ I filozofisë; që ka të bëjë me filozofinë. [**dashuria për njeriun është arsyeja e qenies (parimi filozofik më human i finalitetit) (AÇ).**]

♦ Që përmban mendime të thella për jetën; që ka a shtron çështje jetësore e botëkuptimore, me të cilat merret filozofia. **Dramë (poezi) filozofike. Roman filozofik.**

♦ *bis* Abstrakt; teorik; që ka karakter abstrakt; që teorizon.

filozofikísht ndajf Në mënyrë filozofike; nga këndvështrimi filozofik.

filozofím i m sh e et

♦ Gjykim i çështjeve nga pikëpamja filozofike.

♦ Gjykim i thelluar.

♦ *bis* Arsyetim abstrakt, i ndërlikuar e me fjalë të mëdha.

filozofís jokai bis > FILOZOF•OJ.

filozof•ój jokai óva úar

♦ Gjykoj duke i parë çështjet nga pikëpamja filozofike; mendoj, arsyetoj a diskutoj për çështje filozofike; merrem me filozofi.

♦ Gjykoj në mënyrë të thelluar, me urtësi e pjekuri.

♦ *bis* Flas në mënyrë abstrakte, me arsyetime të ndërlikuara e fjalë të mëdha, por pa ndonjë vlerë; merrem me filozofira. **I pëlqen të filozofojë.**

filtár i m sh e et G

♦ Gotë.

♦ Shishe e vogël për barna.

filt•ër ri m sh ra rat

♦ Mjet a pajisje që shërben për të pastruar lëngjet ose gazet, duke u hequr atyre gjërat e panevojshme a të dëmshme; kullore; sitë. **Filtër letre. Filtri i benzinës (naftës). Pastroj (ndërroj) filtrin.**

♦ *tek* Mjet që veçon, ndalon a dobëson rrymat e ndryshme elektrike, rrezet e dritës, zërat etj.

filtór•e ja f sh e et Gotë.

filtrát i m sh e et kim, ind Lëndë e kaluar nëpër filtër.

filtrím i m sh e et Pastrim a kullim me filtër. **Letër filtrimi.**

filtr•óhet úa (u) úar

I vetv Pastrohet me filtër; bie poshtë; kullon.

II pës e FILTR•OJ.

filtr•ój kal óva úar

♦ Bëj që të kalojë nëpër filtër (*një lëng a gaz*) për ta pastruar; kulloj. **Filtroj benzinën (vajin, ujin).**

♦ *veta III tek* Bën që të veçohen, të ndalen a të dobësohen (*rrymat e ndryshme elektrike, rrezet e dritës, tingujt etj.*). **Filtron zërin (valët, dritën).**

filtrúar (i e) mb I veçuar me filtër; i kulluar.

filtrúes e mb (*Letër, rrjetë etj.*) që përdoret për të filtruar diçka; që shërben si filtër.

filtrúes i m sh - it Aparat me filtër.

filtrúes•e ja f sh e et > FILTRUES I.

filtrúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të filtrohet.

filúsk e mb krahin G I sëmurë me gangrenë.

filúsk u m sh ë ët krahin G Njeri i sëmurë me gangrenë.

filúsk•e ja f sh e et krahin G f e FILUSK U.

filúz e mb

♦ I mbetur pa para në xhep.

♦ Fukra.

filxhán i m sh ë ët

♦ Kupë e vogël prej porcelani ose fajance, zakonisht me një vesh, që përdoret për të pirë kafe, qumësht, çaj etj.; sasia e lëndës sa nxë një kupë e tillë. [**Ja shtëpia, filxhani i kafesë dhe mirësjellja ime/ të serviret me kujdes (MA).**]

♦ *el* Veçues prej porcelani, ku lidhen telat e elektrikut a të telefonit.

♦ *bot* Lule filxhani.

*

E mat detin me filxhan Kam shumë durim për të bërë një punë që kërkon kohë e mundim të madh.

Mbytem në një filxhan (gotë, lugë, gisht, pikë) ujë mospërf E humbas toruan shumë shpejt; hutohem edhe përpara një gjëje fare të vogël.

**

lule filxhani bot (Digitalis) Bimë barishtore dyvjeçare ose shumëvjeçare, me kërcell të drejtë, me lule si kupë e vogël a si filxhan dhe në ngjyra të ndryshme, e cila rritet në natyrë ose mbillet si bimë mjekësore e zbukuruese.

filxhánash ndajf: Luaj filxhanash bëj një lojë me tri filxhana të kthyer përmbys, në njërën prej të cilëve ndodhet sendi që duhet gjetur.

filxhánthi ndajf > FILXHANASH.

filxhanxhësh•e a f sh a at Ajo që shtie fall me llumin në filxhanin e kafes.

filxhanxhí•e ja f sh e et > FILXHANXHESH•Ë A.

fil•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza K > FILL•ZI ZEZË.

filzigén i m bot krahin (Ocimum basilicum) > BORZILOK U.

fill¹ *ndaif*

- ♦ Menjëherë. **Fill pas luftës. Fill pas kësaj.**
- ♦ Pa u sjellë andej e këtej, drejt. **Shkoi fill e në shtëpi.**
- ♦ Pa njeri, vetëm; pa ndihmë e përkrahje. **Fill i vetëm fare vetëm. Ecte fill. Mbetem fill.**

*

E bëj (zë) fill A, Ç përmend; zë me gojë; G provoj për herë të parë (*një ushqim*).
Nuk e zë fill pjatën.

Fill e flakë nga fillimi në mbarim (në fund).

Ia them fill e flakë to tell s. o. sth. squarely.

Fill për fill

- ♦ Pikërisht ashtu.
- ♦ Vetëm për vetëm.

fill² *ndaif krahin G* Në kllapi. **Bie fill.**

fi•ll lli¹ *m sh je jet*

- ♦ Pe i hollë pambuku, leshi, mëndafshi etj. , që përdoret për të endur, qepur etj.; fije. **Fill i dredhur. Fill i ngjyrosur. Fill pambuku (leshi, mëndafshi). Fill më dysh. Shkoj fillin në gjilpërë.**
- ♦ Tel. **Fill elektrik (telefoni). Fill bakri (ari). Fill i tokëzuar** *el.*
- ♦ Send shumë i hollë e i gjatë që i ngjet perit; qime. **Fill floku.**
- ♦ *fīg* Ajo që lidh ose bashkon një send, njeri a grup njerëzish me një tjetër; lidhje; fill. **Fije të padukshme. Fijet e komplotit. Filli i bisedës (tregimit, ngjarjes, mendimeve). Ngatërroj (humbas) fillin. Këputet filli. Janë lidhur me shumë fije.**
- ♦ *fīg* Shkak i diçkaje; burim i lindjes; fillim i zhvillimit të diçkaje. **Fill i mbarë. Ia gjej fillin. Zë (nis) fill** nis, fillon. **I jap fill diçkaje** filloj. **Nuk di nga ta zë fillin** nuk di nga t'ia filloj një pune, jam në mëdyshje; nuk di ç'të bëj me parë. **I zë fillin diçkaje** e kap nga fillimi; e nis mbarë; e nis aty ku duhet.

*

E humb fillin (fijen) E humb torruan; hutohem.

E mblodh fillin Vij në vete; e marr veten.

E shikoj për fill e për fërkem E shikoj me kujdesin me të madh, nga të gjitha anët, fill e për pe.

E vë (bie) në fill (fije) diçka E vë në rregull; e rregulloj; e vë në udhë të mbarë; e vë në vijë.

E zë fill dikë a diçka E zë në gojë: e përmend; e kujtoj.

Erdhi në fill (fije) U bë me mirë pas një sëmundjeje a pas një gjendjeje të vështirë; u përmirësua; e mori veten; erdhi në vete; erdhi në vijë.

Është në fill (fije) Është në rregull; është në vijë; është mirë.

Është në fill të vdekjes Është në buzë të varrit.

Fill e gjilpërë (në majë të gjilpërës, majë gjilpërë) Hollësisht; fill e për pe.

Fill e për pe (fije për fije, fije e për pe) Një për një; hollësisht; me imtësi; deri në fund; pa lënë asgjë.

I dha fill (rrugë, majë) punës E rregulloi punën; e vuri në vijë.

I humbi filli i lëmshit U hutua fare: e humbi fillin e mendimeve.

I kam fijet mbarë Më shkojnë punët mirë: e kam punën në vijë.

I kam punët për fill I kam punët në vijë, në terezi.

I rashë në fill (në fije, në të) E kuptova drejt; e mora vesh mirë.

I shkoj (vi) pas fillit (fijes) dikujt Flas në mënyrë që t'i bëj qejfin dikujt; i shkoj pas qejfit; nuk ia prish.

Ia heq fillin dikujt a diçkaje Nuk i kushtoj me asnjë vëmendje; nuk kujdesem më për të: nuk bëhem më merak për të: nuk ia var; e shpërfill.

Ia lëshoj fillin dikujt E lë të lirë të veprojë si të dojë; nuk e mbaj më nën kujdes e s'e kontrolloj më.

Ia them fill e flakë Ia them menjëherë; ia them të gjitha: ç'kisha për t'i thënë: ia zbraz të gjitha.

Marr në fill Përfill.

Ngatërroj (përziej) fijet (lëmshin, penjtë) E bëj diçka më të ndërlikuar, më të vështirë; krijoj një gjendje të vështirë. .

Numëroj fijet (qimet) e postiqes Shikoj dhe gjëra fare të vogla e pa rëndësi; merrem me cikërrima të parëndësishme; humbas kohën kot.

Pa u trashur filli Pa u bërë me i madh e me i ndërlikuar një problem etj.

Ra në fill me të U mor vesh mirë me dikë: ra në ujdi.

Si do t'i vejë (si do t'i shkojë, si do t'i dalë) filli dikujt a diçkaje Si do të ecë e si do të përfundojë, si do të shkojë me tej: si do t'i vejë puna.

Shpëtova për një fill (fije floku, qime) Isha në rrezik të madh; shpëtova për pak.

U bë fill U dobësua, u tret shumë; iu bë barku petë nga të pangrënët.

U ngatërruan fijet U ngatërroua puna; dolën pengesa e ngatërresa në një punë; u ngatërroua lëmshi.

Vajti (shkoi) në fill të vdekjes Sa s'vdiq.

Varet (qëndron) në fill (në fije) të perit (të flokut) Është në rrezik të madh; varet në një qime.

fi•ll lli² m Veshje. **Një fill veshje** kostum kombëtar. **Asnjë (pa një) fill në trup.** **Një fill veshje** një veshje kombëtare e plotë. **Në fill të këmishës** pa gjë tjetër në trup; vetëm me këmishë. **Fill e nga një fill** pak e nga pak. **Që në prill nga një fill fj u** Mos i hiq rrobat e dimrit menjëherë.

filládh•e ja f sh e et vjet

♦ Bllok shënimesh.

♦ Tirazh i gazetës.

fillák e¹ mb

♦ I vetmuar; fillikat.

♦ I mbetur pa ndihmë a mbështetje.

fillák e² mb Me trup të gjatë e të drejtë. **Lis fillak. Vajzë fillake.**

fillák u¹ m sh ë ët

♦ Dru i gjatë e i drejtë.

♦ Filiz; bisk.

fillák u² m sh ë ët

♦ Batanije e vogël prej leshi për fëmijë.

♦ Velenxë e endur me një faqe. > **FILLOR•E JA²**.

fillak•óhem krahin G vetv dhe pës e FILLAK•OJ. > FILLAK•UE (me u).

fillak•ój jokaj dhe kal krahin G > FILLAK•UE (me).

fillak•úe (me) óva úe krahin G

I jokaj Rri në fill të këmishës; vishem tepër hollë.

II kal

♦ Heq (*xhaketën*).

♦ E lë në fill të këmishës (*dikë*).

fillak•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv Zhvishem lakuriq.

II pës e FILLAK•UE (me).

fillakúem (i) e (e) mb krahin G

fillakúem it (të) as krahin G Zhveshje lakuriq.

♦ I zhveshur.

♦ I mbetur në fill të këmishës.

filláll ndajf > FILLHALL.

fillár e mb I tjerrur gjatë; i bërë fill i gjatë.

fillár i¹ m sh ë ët Fill i gjatë; tërkuzë.

fillár i² m sh ë ët A Rresht; radhë.

fillc e f sh e et krahin G Dizgë.

fillç i m sh a at krahin G Shirit i gjatë pëlhurë për të mbështjellë bukët e mbrume.

fillç•ë a f sh a at teks K Pëlhurë e parrahur në tezgjah; pëlhurë e rrallë.

filldén *ndajf krahin G*: **Fillden i ri** flakë i ri.

fill•e ja¹ f sh e et G Fill; fije. [**Zbashkut dan ata m'e matë/ Teh e m'teh me 'i fille pênit** (GjF).]

fill•e ja² f sh e et G Një palë tesha.

fill•e ja³ f sh e et G Dru zjarri.

fill•e ja⁴ f sh e et G Mur a paret ndarës.

fill•e ja⁵ f sh e et G Kushëri.

fillefllakë *ndajf* Fund e krye; kryefund.

fillés•ë a¹ f sh a at

♦ Fillim; burim uji; krua.

♦ Trajtë fillestare; zanafillë; pikënisje. [**Me të njëjtën fillesë semantike, por prej një rrënje tjetër të sllavishtes, është shpjegimi sipas të cilit "kreshnik" është një fjalë e prejardhur nga "kraj", me kuptimin "i fundit, i kufirit, kufitar".** (ShS).]

fillés•ë a² f sh a at tek Pjesë e vjaskuar e vidhës a kundërvindhës.

fillestár e mb

♦ I fillimit; që ka të bëjë me fillimin; që bëhet në fillim; që shërben si fillim; i parë.

Njoftime (të dhëna) fillestare. Etapë (fazë) fillestare. Shpejtësi fillestare.

♦ Që sapo e ka nisur një punë, një mjeshtëri etj. , që është në hapat e parë të një pune a të një veprimtarie; që ende nuk ka përvojë në një punë.

♦ I thjeshtë a i domosdoshëm për të njohur diçka a për të filluar një punë; i parë.

Njohuri (shprehi, rregulla) fillestare. [asaj i mungojnë materialet ma fillestare, ma paraprake për me i hy një pune me të vërtetë konstruktive (KM).]

♦ Që është forma e parë e zhvillimit të diçkaje, që merret si bazë e krijimit a e zhvillimit; origjinar. **Lënda fillestare. Lloji fillestar.**

fillestár i m sh ë ët Ai që sapo ka filluar të punojë në një fushë a në një profesion, ai që është në hapat e parë; ai që nuk ka shumë përvojë në një punë. **Fillestar në punë. Gabim prej fillestari. Fati i fillestarit.**

fillestár•e ja f sh e et f e FILLESTAR I.

fillest•úer óre *mb G* Fillestar.

fillest•úer óri *m sh* órë órët *G > FILLESTAR I.*

fillë *ndajf* Fill; drejt. [që t'apin litarin të shkojsh fillë e të varesh (Mgj).]

fill•ëm (i) me (e)¹ *mb A I* vetëm; i vetmuar.

fill•ëm (i) me (e)² *mb G*

♦ (Njeri) me mendje të ftilluar.

♦ (Njeri) i mbarë.

fillër *ndajf* Vetëm; pa njeri; fillikat.

fillër•ój *jokal óva úar* Jetoj vetëm, i vetmuar.

fillës i *m sh a at krahin G* Shkaktar sherri; ai që nis sherr.

fillháll *ndajf* Menjëherë.

fillhúmbur *mb* Që e ka humbur fillin; i hutuar; i ngatërruar.

filli *ndajf G* Drejt. > **FILL.**

filliç *mb krahin G (Dru)* i vetëm; fillak.

filliç•ë a f sh a at krahin G Dru i vetëm, fillak.

fillháll *ndajf* Fill; menjëherë.

fillikát *ndajf*

♦ Vetëm; pa njeri. **Jetoj fillikat.**

♦ I mbetur pa mbështetje. **Mbetem fillikat.**

fillikát•e ja f sh e et bot K (Anemone) Bimë e shumëllojshme shumëvjeçare, shumë e përhapur, e familjes së zhabinoreve, me lule me 4 - 27 petla, me ngjyra të forta në majë të kërcellit, me gjethe të çara thellë.

fillím i *m sh e et*

♦ Nisje e një pune; bërje e hapit të parë në një punë. **Ky është vetëm fillimi. Fillimi dihet, fundi s'dihet.**

♦ Cak ku fillon diçka që shtrihet në hapësirë; vend ku nis diçka; kreu; burim, pikënisje. **Fillimi i artikullit. Nga fillimi deri në fund.**

♦ Cak që shënon nisjen e një kohe a veprimi; pjesë e kohës që lidhet me këtë cak; pjesë e parë e një pune. **Në fillim të dimrit. Që nga fillimi.**

♦ Formë e parë nga e cila lind ose zhvillohet diçka; fillesë. **Fillimet e jetës në Tokë. [Kosova/ Krahinë shqiptare që në fillim të saj (BXh).]**

♦ *sh* Parime a njohuri themelore të diçkaje; njohuri fillestare.

*

Fillim e mbarim

♦ Që të gjithë; të tërë.

♦ Gjatë gjithë kohë; tërë kohën.

♦ Nga fillimi në fund; fund e krye; plotësisht. **[Kemi të bëjmë me një studim të kryer qysh më 1963 dhe është bërë duke u mbështetur fillim e mbarim vetëm në fotokopjen tërësore të "Mesharit" (GjSh).]**

fillimán *ndajf krahin G* Krejtësisht; fundekrye.

fillimbót•ë *a f libr* Fillim i botës.

fillimisht *ndajf libr* Në fillim; si fillim; së pari. **[Konstatohet se huazimi i dytë fillimisht ka qenë në përdorim në dije pranëfolklorike (eseistikë, studime letrare) dhe më pas mori peshën e një termi të konsoliduar. (ShS).]**

fillimjav•ë *a f libr* Fillim i javës. **Në fillimjavë** në krye të javës.

fillimláj *m sh e et libr* Fillim i lajmit; lajm i parë, i fillimit (*të emisionit*).

fillim-múaj *i m libr* Fillim i muajit.

fillimór *e mb* I fillimit.

fillim•shékull *i m sh shékuj shékujt libr* Fillim i shekullit.

fillimtár *e mb*

♦ I fillimit; fillestar.

♦ Inaugurues.

fillímtë (**i e**) *mb* Fillestar; që sapo ka nisur.

fillimvít *i m* Fillim i vitit.

fillimvjeshtë•ë a f libr Fillim i vjeshtës; vjeshtë e parë.

fill•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja (Njeri) me synime a qëllime të këqia.

fillm i m sh a at A Film.

fillmán ndajf krahin G Krejtësisht; tërësisht.

fillmbajtës•e ja f tek Udhëzues i vjaskës (së bulonit etj.).

fillimbót•ë a f libr Fillim i botës.

fillimdím•ër ri m libr Fillim i dimrit.

fillimpranvér•ë a f libr Fillim i pranverës.

fillímtë (i e) mb Fillestar; fillimor.

fillmírë mb (Njeri) me synime a qëllime të mira; pa prapamendime. **Fillmiri dhe fillziu.**

fillnísës i m sh - it Nismëtar; ai që nis i pari një punë; pionier.

fillnísës•e ja f sh e et f e FILLNISËS I.

fillimvér•ë a f libr Fillim i verës.

fillimvjeshtë•ë a f libr Fillim i vjeshtës.

fill•óhem óva (u) úar

I *pavet dhe pës e* **FILL•OJ.** S'di nga fillohet.

II *G vetv >* **FILL•UE (me u).**

fill•ój óva úar

I *kal* Bëj hapin e parë në (një punë); ia hyj një (pune). *nis (të bëj diçka).* **Filloj punën. Filloj mësimin (studimin). Filloj këngën. Filloj murin (ndërtimin).**

♦ Zë të ha ose të pi (diçka); përdor (diçka) për të parën herë. **Filloj bukën. E kishte filluar pijen.**

II *jokal*

♦ *veta III* Nis. **Fillon loja. Shkolla filloi në shtator.**

♦ *veta III* Shfaq shenjat e para. **Filloi dimri (shiu).**

♦ *veta III* Buron; e ka burimin në...; zë fill.

fillomél•ë a f sh a at orn A (*Luscinia megarhynchos*) Bilbil.

fill•ónj kal óva úar A, vjet *J* Filloj.

fillór e mb (*Arsim*) i shkallës së parë, ku jepen njohuritë e para të dijes.

fillór•e ja¹ f sh e et bis Shkollë fillore; shkollë e ciklit të ulët, zakonisht me katër klasë. **Mësuesit (nxënësit) e fillores.**

fillór•e ja² f sh e et Velenxe e vogël e endur me një faqe dhe e shkelur në dërstilë.

fillór•e ja³ f sh e et teks Vegël e avlëmendit, që çon fijet e indit nëpër fijet e majës; drugë.

fillór•e ja⁴ f krahin G Tytë e pushkës.

filloríst e mb

♦ (*Nxënës*) i shkollës fillore; që ndjek mësimet në shkollë fillore; që ka mbaruar vetëm filloren.

♦ (*Mësues*) që jep mësim në shkollë fillore.

filloríst i m sh ë ët Nxënës i shkollës fillore.

filloríst•e ja f sh e et Nxënëse e shkollës fillore.

fillpásm•ë (i) e (e) mb libr Që vjen fill pas (*dikujt a diçkaje në radhë*).

fillprés•ë a f sh a at tek Darë për prerjen e shufrave metalike.

fillrójtës i m sh - it Ai që merret me mirëmbajtjen e rrjetit telefonik e telegrafik.

fillrúajtës i m sh - it > FILLROJTËS I.

fillshtnúes i m sh - it Aoi që shtron telat e vijave telefonike e telegrafike.

filltár i m sh ë ët

♦ *G* Punëtor i parë.

♦ *G* Udhëtar i parë (*që ndesh në rrugë*).

♦ Pionier; ai që hap shtigje të reja në një shkencë etj.

♦ Fillestar; neofit.

filltár•e *ja f sh e et f e* **FILLTAR I.**

fillthi *ndajf* Fill; fillikat; vetëm.

fillúar (i e) *mb (Gjë, punë)* e nisur; e zënë fill. **Bukë e filluar.**

fillúar it (të) *as* Fillim.

fill•ué (me u) *vetv óva (u) úe G* Nisem për rrugë.

fillúem (i) e (e) *mb G I* nisur për rrugë.

fillúem it (të) *as G* Nisje për rrugë.

fillúes e *mb* Fillimor; i fillimit; që fillon, nis a hap.

fillúes i m sh - it Ai që fillon (*diçka*).

fillúes•e *ja f sh e et f e* **FILLUES I.**

fillur (i e) *mb*

♦ I vetëm; i vetmuar; i shkretë; pa njeri; fillikat.

♦ I shkretë; për t'i qarë hallin.

fill•zéz•ë zéza *f sh zéza zézat* Grua a vajzë që i punon mendja për të zeza.

fill•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri)* që i punon mendja për të zeza.

fill•zí zíu *m sh zínj zíntë* Njeri që i punon mendja për të zeza.

fin de siecle /fê dy sjékl/ *shpr fr*

I si em Fund i një periudhe (*letrare, artistike*); fund i një shekulli; fund i shek. XIX.

II si mb Dekadent.

fin e¹ *mb* Skofiar; delikat; i hollë. [Shteti ... kishte nevojë, si rrallëherë, për pjesën më të zgjedhur e më fine të armatës së tij të fshehtë. (IK).]

fin e² *mb* Finlandez; i Finlandës; që ka të bëjë me Finlandën, me vendësit dhe banorët e saj.

fin i m G > FINJ•Ë A.

Fin i m shkurt i Serafin.

finák e *mb G*

♦ (*Njeri*) që spiunon a përgjon; fucak.

♦ Vjedhacak.

finák u m sh ë ët G

♦ Spiun; përgjues.

♦ Njeri që fut hundët kudo; fucak.

♦ Vjedhës; hajdut.

finák•e ja f sh e et G f e FINAK U.

finál e mb

♦ (*Ndeshje a garë*) që përcakton fituesin.

♦ *dhe fil (Veti)* e diçkaje që ka një fund të pashmangshëm a një objektiv. **Çasti final.**

finál•e ja f sh e et

♦ *sport* Ndeshje a garë e fundit që përcakton fituesin. **Finalja e kampionatit. Hyj (dal) në finale.**

♦ *teat, muz* Pjesë e fundit e një veprë muzikore a teatrale. **Finalja e operës (simfonisë, baletit).**

finalíst i m sh ë ët sport Ai që luan në garën e fundit që përcakton fituesin.

finalíst•e ja f sh e et sport f e FINALIST I.

finalítet i m dhe fil Të qenët final; veti e diçkaje që ka një fund të pashmangshëm a një objektiv. [dashuria për njeriun është arsyeja e qenies (parimi filozofik më human i finalitetit) (AÇ).

finalizím i m libr Përfundim; dhënie e dorës së fundit.

finaliz•óhet úa (u) úar libr

I *vetv veta III* Përfundohet; mbyllet.

II *pës e* **FINALIZ•OJ.**

finaliz•ój kal óva úar libr Përfundoj; mbyll (*një plan, projekt etj.*).

finalizúar (i e) mb libr I përfunduar.

finalizuem (i) e (e) mb G > FINALIZUAR (i e).

financ•ë a f sh a at

- ♦ Veprimtari për administrimin e burimeve monetare të një vendi, organizate, personi etj. **Nëpunës i (zyrë e) financës.**
- ♦ *sh* Mjete monetare që ka shteti, gjendja e tyre, qarkullimi i tyre dhe veprimet që kryhen me to.
- ♦ *bis* Tërësi e parave që kam. **Si jemi me financën?**

financiár e mb

- ♦ I financës; që ka të bëjë me financën, me qarkullimin monetar dhe kreditin. **Mjetet (burimet) financiare. Gjendja financiare. Politika financiare.** Kontroll financiar. Marrëdhënie financiare. Vështirësi (krizë) financiare. **Vit financiar**
- ♦ I kapitalit financiar; që ka të bëjë me financierët; i financierëve. **Borgjezi (oligarki) financiare. Gjendje financiare. Shoqëri financiare. Treg financiar. Jam në gjendje të mirë financiare.**

kapitali financiar *ek* Kapital i bankave të mëdha monopoliste, i krijuar nga shkrirja e kapitalit industrial me atë bankar.

financiár•e ja f bis Policí financiare.

financiarísht ndajf Nga pikëpamja financiare.

financiér i m sh ë ët

- ♦ Specialist në financë; ai që kryen veprimet financiare.
- ♦ Kapitalist që zotëron mjete të financiare dhe kryen veprime me to.

financiér•e ja f sh e et f e FINANCIER I.

financím i m sh e et Pajisje me mjete financiare; ndihmë a mbështetje financiare. **Financim i një projekti.**

financ•óhem óva (u) úar pës e FINANC•OJ.

financ•ój kal óva úar E pajis me mjetet e nevojshme financiare (*një sektor*); e ndihmoj nga ana financiare (*dikë*).

financúar (i e) *mb* I pajisur me mjetet e nevojshme financiare; i ndihmuar nga ana financiare. **I financuar nga shteti.**

financúes e *mb* (*Shoqëri, bankë etj.*) që i jep dikujt mjetet e nevojshme financiare për një projekt; që financon dikë.

financúes i m sh - it Ai që financon (*një projekt etj.*).

financúes•e *ja f sh e et f e* **FINANCUES I.**

finc e *mb G* (*Njeri*) finok.

finc i m sh a at G Njeri finok.

finc•e *ja¹ f sh e et G f e* **FINOK U.**

finc•e *ja² f sh e et G* Thupër.

findák *ndajf K:* **Findak i ri** flakë i ri.

findërlíck•ë *a f sh a at K* Femër e përdalë.

Finé u *m mit gr* I fejuari i Andromedës; desh të therte Perseun, por Meduza e ngurosi.

finekát *ndajf* Krejt; gjithë. > **FINOFEKAT.**

finés•ë *a f sh a at libr* Skofí. [**E një frymë deliri del e merr/ dhe e bart me finesë/ tutje kah rrëshqet/ anija e bardhë me vela e zotit zemërdet** (ShM).]

finéstër•ë *a f sh a at A* Dritare.

Fín•ë *a f shkurt i* Serafinë.

fín•ë t m sh Finlandezë; popullsi kryesore e Finlandës.

fín•ël la f sh la lat G Grimë; çikë; copë e vogël.

fín•ër ra f sh ra rat G

♦ Femër e përdalë.

♦ Grua që s'i rrihet në shtëpi.

fing u¹ m sh a at K Frengji; mazgallë.

fing u² m sh a at

♦ As në letra bixhozi.

♦ Dopjo në lojë me zarë.

finǵill i m sh a at krahin G > **THËNGJI•LL LLI**.

finǵjill i m sh a at A, Coal. > **THËNGJI•LL LLI**.

finík u¹ m sh ë ët bot (*Phoenix dactyliphera*) Palmë që prodhon hurma.

finík u² m sh ë ët orn (*Fringilla coelebs*) > **BORËS I**.

Finíkí a f ant gjeog Vend i përbërë nga disa qytete-shtete në brigjet lindore të Mesdheut, në trojet e Libanit të sotëm.

finikóre t f sh bot Palmat.

Finíq i m ant Qytet i kaonëve të Epirit.

finis coronat opus /fínis corónat ópus/ shpr lt Fundi me nder.

fínla-fínla ndajf G Copa-copa.

finlandéz e mb I Finlandës; që ka të bëjë me Finlandën, me vendësit dhe banorët e saj. [franceskanët nuk qenë vetëm mbledhës dhe studiues të rapsodive, por, në një farë mënyre, edhe bashkautorë të tyre, pak a shumë me te njejtin rol që patën murgjit grekë në dëshmimin e këngëve akritike apo si Lonrot per "kalevala-n" finlandeze ose mbledhësit estonë të "kalevipoeg-ut". (ShS)].

finlandéz i m sh ë ët Vendës a banor i Finlandës.

finlandéz•e ja f sh e et f e **FINLANDEZ I**.

Finlánd•ë a f gjeog Republikë me dalje në Detin Baltik e kufizuar me Rusinë dhe Suedinë.

finlandísht ndajf Në gjuhën e finlandezëve.

finlandísht•e ja f Gjuhë e familjes ugrofine, që flitet kryesisht në Finlandë; gjuhë e finlandezëve; një nga dy gjuhët zyrtare të Finlandës.

finl•ój kal G > **FINL•UE (me)**.

finl•óhem G pës e **FINL•OJ**. > **FINL•UE (me u)**.

finl•úe (me) kal óva úe G Gris copa-copa; e bëj copë e çikë (*diçka*).

finl•úe (me u) úe (u) úe G pës e **FINL•UE (me)**.

finlúem (i) e (e) mb G I grisur copa-copa; i bërë copë e çikë.

fíno¹ ndajf *G*: **Fino i marrë** krejt i marrë.

fíno² *mb*

♦ (*Miell*) i sigur me sitë të imtë.

♦ I përpunuar hollë; i përsosur.

finofekát ndajf Krejt; gjithë. **Finofekat ujë** i lagur e i bërë qull.

finój•ë a *f G* (*Sjellje*) e stërholluar; e rafinuar.

finójn•ë a *f përf*: **Me ojna e finojna** me shumë ojna e naze.

*

Pres me ojna e finojna Pres me gjithë të mirat; e pres si princ(*dikë*).

finók e mb (*Njeri*) i hollë nga mendja e dinak; që vepron me dhëlpëri e djallëzi.

finók u¹ *m sh ë ët bot* (*Foeniculum vulgare*) Lloj maraqi i butë me erë të mirë, me gjethet e poshtme të tulta e të mbledhura si qepë, që hahen ose përdoren në mjekësi. **Finok i zier (i skuqur). Sallatë (gjellë) me finok.**

finók u² *m sh ë ët Njeri* i hollë nga mendja e dinak; njeri dhëlparak e i djallëzuar.
Finoku më i madh i mëhallës.

finók•e ja *f sh e et f e* **FINOK U².**

finokërí a *f sh - të* Të qenët finok; veprim a arsyetim prej finoku.

finóq e mb > FINOK E.

fínt•ja *f sh e et*

♦ *sport* Lëvizje mashtruese.

♦ *bis* Naze; dhelka. **Lëri fintet!**

finúk•ël la *f bot* (*Ligustrum vulgare*) Shkurre 3-5 m e lartë e viseve të ngrohta, me degë të hirta të drejta, gjethe 3-6 cm, lule të bardha me erë të rëndë, që lidhin kokrra të vogla, të zeza helmuese për njerëzit. > **VOSHT•ËR RA.**

finj•ë a *f* Tretësirë alkaline e përgatitur me hi e ujë, për të larë rroba etj. **Vë (shkoj) në finjë rrobat.**

*

I kam rrobat në finjë Jam shumë i zënë me punë; kam punë që nuk e lë dot.

finjëzím i m Shtënie në finjë, larje me finjë, e rrobave.

finjëz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FINJËZ•OJ.**

finjëz•ój kal óva úar Shtie në finjë; laj me finjë (*rrobat*).

finjëzúar (i e) mb (*Rroba*) të shtëna në finjë; të lara me finjë

finj•óhen vetv úan (u) úar *veta III sh e* **FINJ•OJ.**

finj•ój kal óva úar > FINJOS.

finjúar (i e) mb > FINJOSUR (i e).

finjós kal a ur Shtie në finjë; laj me finjë (*rrobat*).

finjós•em a (u) ur

I *vetv*

♦ Dobësohem shumë; tretëm; zbehem në fytyrë; bëhem skrra.

♦ *veta III (Toka)* varfërohet.

II *pës e* **FINJOS.**

finjósj•e a¹ f Shtënie e rrobave në finjë; larje e rrobave me finjë.

finjósj•e a¹ f

♦ Dobësim; tretje; zbehje e fytyrës nga dobësia.

♦ Varfërim i tokës.

finjósur (i e)¹ f (*Rrobë etj.*) e shtënë në finjë; e larë me finjë.

finjósur (i e)² f

♦ I dobësuar; i tretur; i zbehur nga dobësia.

♦ (*Tokë*) e varfëruar.

fiorentín e mb I Firences; që ka të bëjë me Firencën, me vendësit a banorët e saj.

fiorentín i m sh ë ët Banor a vendës i Firences.

fiorentín•e ia f sh e et f e FIORENTIN I.

fiorét i m sh e et sport Shpatë për skermë.

fioritúr•ë a f muz it Improvizim me zburime nga këngëtari i operës.

fiq i m sh - të K dhe krahin G kopsht Fik. **Në hijen e fiqit.**

fiq të sh i FI•K KU.

fiqál i m sh ë ët > OFIQAR I.

fiq•em a (u) ur A

I vetv

♦ Thahem.

♦ *veta III* Përfiket.

II pës e FIQ•ENJ.

fiq•enj kal a ur A Thaj; përfik.

fiq-fiq onomat Zë i hollë e i ulët i zogjve.

fiqfiq i m sh ë ët bis Zog që cicëron me zë të hollë e të uylët.

fiqfiq•e ja f sh e et bis Thith (prej) llastiku që i vihet foshnjës në gojë për ta qetësuar; kapëz.

fiqír i m bis Mendje.

*

E humb fiqirin (mendjen) Jepem aq shumë pas dikujt a pas diçkaje, sa s'jam më në gjendje të gjykojë në mënyrë të shëndoshë; s'jam më në vete.

Më lë fiqiri (mendja) Bëhem budalla; prishem nga mendtë; marrosem.

Ia prish fiqirin (mendjen)

♦ E bëj të mendojë ndryshe, ia kthej mendjen.

♦ E hutoj; e turbulloj.

Iki nga fiqiri Luaj mendsh; dal mendsh.

Nuk jam në fiqir shih Nuk jam në vete.

S'ma preu fiqiri (mendja, poçi) Nuk e kuptova.

Fíqo *m shkurt i* Fiqri.

fiqrím i *m bis* Mendim; rënie në mendime.

fiqr•óhem *vetv óva (u) úar bis* Mendohem mirë; bie në mendime, në të thella.
Mendohem e fiqrohem.

fiqr•ój *kal óva úar bis* E mendoj thellë (*diçka, një punë a plan*).

fiqrúar (i e) *mb bis (Punë)* e menduar thellë.

fiqrúem (i) e (e) *mb G >* **FIQRUAR (i e).**

fíqur (i e) *mb A I* fikur; i përtharë; i përfikët.

fir i *m sh e et bot G* **FIER I.**

firáde *ndaif K*

♦ Drejt përpara.

♦ Fill e për pe; me shumë hollësi.

firáj•ë a f sh a at Vend i mbuluar me fier.

firájkë *mb krahin (Arrë, lajthi etj.)* pa bukë; fyçkë; fyle.

firáks *jokal a ur >* **FIR•OJ.**

firáks•enj *jokal a ur A* Tret; venit.

firáksj•e a f > **FIRIM I.**

firákst (i e) *mb A I* tretur; i venitur.

firáksur (i e) *mb A I* tretur; i venitur.

firár¹ *si kallëzues bis: Bëhem firar* zhdukem (*kur ma kanë nevojën*).

firár² *si kallëzues: Dal firar* dal cub, kaçak; bëhem kusar.

firár e *mb bis (Njeri)* i pahair.

firár i *m sh ë ët*

♦ I zhdukur; i arratisur.

♦ Kusar i maleve; cub; kaçak.

firás¹ *kal a ur* Shtupoj; zë me shtupë.

firás² *jokal i ur* Ç Humb. **Bagëtia ka firasur ka mishi** bagëtia ka humbur në peshë, është dobësuar.

firás•ënj *jokal a (u) ur A*

♦ Zhdukem.

♦ Tkurrem; mpakem.

firásj•e *a f* Shtupim.

firásur (i e) *mb I* shtupuar; i zënë me shtupë.

firaû ni *m G*

♦ Faraon.

♦ Magjyp.

firaún i *m sh ë ët shar* Njeri i keq, i djallëzuar e i pabesë shpirtkazmë.

firaún•e ia *f sh e et e* **FIRAUN I.**

Firénc•e ja *f gjeog* Kryeqendër e Toskanës; qendër e Rilindjes Italiane. **Republika e Firences** *hist* shtet i pavarur nga 1115 deri më 1532.

firés•ë *a f sh a at* > **FIR•Ë A.**

firë *si ndajf bis* Pa gjë brenda, bosh. **E kam barkun firë.**

*

Shkon (vete) firë Shkon kot; vete dëm.

U bë firë Humbi; u zhduk; vdiq.

fir•ë a¹ *f sh a at* Humbje në peshë, vëllim etj. e një malli a prodhimi gjatë mbartjes ose përpunimit, nga tharja, avullimi etj.

fir•ë a² *f sh a at G* Mullar a kapule me fier të thatë.

firëz *a f sh a at* > **THJERRËZ A.**

firifick•ë *a f J* Puhi; erë e lehtë.

firifiu *mb mospërf* Fare i papjekur e mendjelehtë; që e ka mendjen si veriu. **Është firifiu nga mendja.**

*

E ka mendjen firifiu Është mendjelehtë; është si veriu.

Ia bëj mendjen firifiu dikujt Ia marr mendjen; e bëj për vete; ia ngre mendjen për diçka.

firifúnk•ë a f sh a at *krahin G* Spec djegës.

firikác i m sh a at Kazmë me faqe të ngushtë e të gjatë dhe pa tun, që përdoret për të hapur toka të reja, për të punuar vreshtat dhe për punime të tjera bujqësore. >
SHATËRKAZ I.

firikát jokal G > FIRIKAT•Ë (me).

firikát•ë (me) jokal a ë G

♦ Hidhem; hov.

♦ Kërcej; vallëzoj.

firikátj•e a f sh e et G

♦ Hedhje.

♦ Kërcim; vallëzim.

firik•óhem G vetv dhe pës e FIRIK•OJ. > FIRIK•UE (me u).

firik•ój jokal G > FIRIK•UE (me).

firik•úe (me)¹ kal óva úe G Hedh a flak përjashta.

firik•úe (me)¹ jokal > FIRIKAT•Ë (me).

firik•úe (me u) óva (u) úe G pës e FIRIK•OJ. > FIRIK•UE (me)¹.

firím i m sh e et

♦ Rënie në peshë.

♦ Humbje gjatë përpunimit (*të lëndës së parë*). > **FIRO JA.**

♦ Skarcitet.

firisht•e ja f sh e et Vend i mbuluar me fier.

firisht•ë a¹ f sh a at Sasi e humbur gjatë përpunimit të prodhimit etj.; firë. **Mall pa firishtë.**

fírísht•ë *a² f sh a at* *K E* metë; mangësi; cen.

fírísht•ë *a² f sh a at* *K*

♦ Gjë a thënie e pavërtetë.

♦ Hile; ligesë.

fírmatár e *mb libr* Nënshkrues. **Dyzet** firmatarët e shpalljes së pavarësisë.

fírmatár i *m sh ë ët libr* Nënshkrues.

fírmatár•e *ja f sh e et libr f e* **FIRMATAR I.**

fírmát•ë *a bis kryes sh* Veshje etj me emër firme të njohur.

fírmáto *mb bis it (Veshje, etj.)* me emër firme të njohur.

fírm•ë *a f sh a at*

♦ Nënshkrim. **Vë firmën.** [A nuk e ke pa kur unë e qes firmën... (MC).]

[Kongresit mban firmat e 87 gjuhëtarëvet, shkrimtarëvet dhe arsimtarëvet, ndër ta edhe Çabej. (APp).]

♦ Autor. **Firmë e njohur (re).**

♦ Kompani industriale a tregtare që prodhon a shet mallra me markën e vet. **Firmë tregtare.**

*

E jap me firmë E siguroj dikë për diçka, e them me bindje të plotë, e quaj një gjë shumë të sigurt.

E marr me firmë Sigurohem, bindem për diçka.

Nuk më shkon firma Nuk më dëgjohet fjala.

**

fírmë piramidale *ek, fin* Kompani mashtruese që tërheq klientë me premtime për fitime me përqindje të lartë kundrejt depozitimit të të hollave të tyre në investime të dyshimta ose që nuk ekzistojnë.

fírmëtár e *mb* > **FIRMATAR E.**

fírmím i *m* Vënie e firmës; nënshkrim.

firm•óhet *pavet dhe pës e* **FIRM•OJ.**

firm•ój *kal óva úar* Nënshkruaj; i vë firmën (*një dokumenti*).

firmónjës e mb vjet > **FIRMOSËS E; FIRMUES E.**

firmónjës i m sh - it vjet **FIRMOSËS I; FIRMATAR I.**

firmónjës•e ja f sh e et f e **FIRMONJËS I.**

firmós *kal a ur* Vë firmën në (*një dokument etj.*). > **FIRM•OJ.**

firmósur (i e) mb I nënshkruar.

firmúar (i e) mb I nënshkruar. [**Veptra është e firmuar më 9 mars të atij viti nga një Teodor Shkodrani.** (DhSh).]

firmúes e mb (*Palë*) që firmos një dokument, marrëveshje a kontratë.

firmúes i m sh - it Ai që firmos një dokument, marrëveshje a kontratë.

firmúes•e ja f e **FIRMUES I.**

firn i m Borë e përhershme.

fíro ja f sh - t > **FIR•Ë A.**

fir•ój óva úar

I *jokal*

♦ *veta III* Pakësohet; ka humbje në peshë a vëllim; bën firë; shteron.

♦ Dobësohem.

♦ *bis* Zhdukem; bëhem firar.

II *kal*

♦ E pakësoj; bëj që të humbasë në peshë, vëllim etj. **E firoi zjarri.**

♦ *veta III dhe fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Mbetet pa gjë brenda.

♦ (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore*): **Më firoi barku** më dobësoi shumë barku.

firóm•ë a f sh a at J Frymë.

firóre t *f bot* Rend që përfshin rreth 80% të llojeve të fiereve.

firos *jokal* > **FIR•OJ**.

firú *krahin G: Me firu shpr ndajf* me ngulmim.

firúar (i e)¹ *mb* I humbur gjatë përpunimit.

firúar (i e)² *mb* I dobësuar; i tretur.

firúçk•ë *a f sh a at G* Arrë fyçkë, fyle.

firúesh•ëm (i) me (e) *mb* Që ka firo; që humbet në peshë a vëllim.

firúk *e*¹ *mb G*

♦ Bosh; i zbrazët; (*arrë*) pa thelpinj; fyçkë; fyl.

♦ *fīg* Mendjelehtë.

firúk *e*² *mb G* I shtresës së ulët. **Fisnik a firuk** (K).

firúk *e*³ *mb G* I ngathët; i plogët.

firúk *e*⁴ *mb G* Frikacak.

firúk *u*¹ *m sh ë ët G* Arrë fyçkë, pa thelb.

firúk *u*² *m sh ë ët G* Njeri i shtresës së ulët të shoqërisë. **Fisnikë e firukë**.

firúk *u*³ *m sh ë ët G* Njeri mendjelehtë.

firúk *u*⁴ *m sh ë ët G* Njeri frikacak.

firúk•e ja *G f sh e et f e* **FIRUK** *U*^{2,3,4}.

firúshkë *mb* (*Arrë, lajthi etj.*) pa thelpinj; fyçkë; fyrbë; fyle.

fírz•ë *a f sh a at bot* > **FIER I**.

fis *mb Ç (Lesh)* i pastër, i papërzier.

fis i m sh e et

♦ *hist* Grup njerëzish në shoqërinë primitive me lidhje të afërta gjaku, me gjuhë të përbashkët e me zakone të njëjta, që mbështetej në pronën e përbashkët dhe që ishte njësia bazë e organizimit të jetës së njerëzve e të prodhimit deri në lindjen e klasave.

♦ *etn* Grup njerëzish me gjuhë dhe zakone të përbashkëta, që jetojnë si një bashkësi me një prijës në krye. **Fiset ilire. Udhëheqësi i fisit.** [**Fiset ma të para në tanë Shqipni** (BP).]

♦ *etn* Bajrak; flamur; oxhak. **Katër fiset e Tropojës.**

♦ Grup njerëzish që rrjedhin nga një stërgjysh i përbashkët; njerëz të një gjaku; farefis. **Fis i madh. Fisi i gruas (i burrit). Fis i afërt (i largët). E kam fis. Jam fis me të. Është një fisi im.**

♦ *bis* Kombësi; komb. **Fis shqiptari.** [**Prandej, mbas sodit,/ Kur t'm'leverdisin/ Un kam me shndrrue/ Sa herë t'due fisin** (GjF).] [**Dhe At Gjergj Fishta tek këndon/ për shkjaun shkja e fisin fis** (ASh).]

♦ *vjet* Familje e pasur, me pozitë të privilegjuar në shoqërinë feudale.

♦ Familje e mirë. **Grua (prej) fisi.**

*

Do të vejë në fis Do ta tregojë veten se ç'është e sa vlen.

E kam për fis E kam zakon të trashëguar; ajo sjellje më shkon.

Farë e fis Kushërinj.

Pa farë e pa fis Pa asnjë njeri të vetin; i vetëm.

fisanák e mb (*Njeri*) i të njëjtit fis a i një gjaku me një tjetër.

fisanák u m sh ë ët G Kushëri.

fisanák•e ja f sh e et G f e FISANAK U.

fis•ë a f sh a at J Gyp i gjatë për t'i fryrë zjarrit.

fis•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Njeri*) nga një familje e mirë; me veti morale dhe sjellje të mirë; fisnik.

♦ (*Sjellje, qëndrim etj.*) që është veti e një njeriu të mirë.

♦ (*Njeri*) i shtresës së lartë aristokratike, me prejardhje nga një familje me pozitë të privilegjuar; fisnik.

♦ *fig* (*Krijim*) me vlerë të lartë. [**Ajo që dikur ishte quajtur "kulturë vulgare", për shkak të burimit jo të fismë të saj, u shndërrua në vlerë të patëmetë.** (ShS).]

♦ (*Kafshë, bimë*) e racës a llojit më të mirë.

fisëri a¹ f sh - të Fisnikëri.

fisëri a² f përmb Farefisni; afri.

fisk u f sh a at G

♦ Fidan; bimë e re.

♦ Thupër e drejtë; fshikull.

fiskajë si mb I hollë e i drejtë si bisk. **Vetull fiskajë.**

fiskáj•ë a f sh a at

♦ Fidan bime a druri; bisk i ri, filiz;; fiskël. **Fiskajë ahu. Ka nxjerrë fiskaja.**

♦ Thupër e hollë **I ra me fiskajë.**

♦ Curril i hollë (*uji, gjaku etj.*).

♦ *fīg* Gjë e drejtë, e hollë e plot hijeshi. [**Vetulla e sajë ndrejt, si fiskajë (CV).**]

fiskál e mb Financiar. **Vit fiskal** vit financiar.

fiskát kal K > FISKAT•Ë (me).

fiskát•ë (me) kal a ë K Rrah, godit, qëlloj me thupër; fshikulloj me thupër.

fiskátj•e a f sh e et K Rrahje, goditje, fshikullim me thupër.

fiskátun (i e) mb K I rrahur, goditur a fshikulluar me thupër.

fiskátun it (të) as K > FISKATJ•E A.

fiskë ndajf (Rroba bie) puthitur pas trupit; bukur; për bukuri.

fisk•ë a f sh a at K > FISK•ËL LA.

fisk•ël la f sh a at

♦ Degë njëvjeçare e një druri a shkurreje. **Fiskël shelgu. Thur me fiskla.**

♦ Thupër druri e hollë; fshikull. **I ra me fiskël.**

fiskí a f sh - të Curril uji; fiskajë.

fiskíj•ë a f sh a at K

♦ Çok; kyç i gishtit.

♦ Goditje me çok, me kyçin e gishtit.

fiskláj•ë a f sh a at G Thupër.

fisklát kal óva úar

♦ Godit a rrah me thupër; thupëroj.

♦ Zë (*vrímat e gardhit*) me thupra; thupëroj (*gardhin*).

fisklátj•e a f sh e et

♦ Goditje me shkop; shkopitje.

♦ Thupërim i vrímave të gardhit me shkopa.

fisklátur (i e) mb

♦ I goditur a i rrahur me shkop.

♦ (*Vrímë gardhi*) e thupëruar; e zënë me thupra.

fisklím i m sh e et > FISKLATJ•E A.

fiskl•óhem óva (u) úar pës e FISKL•OJ.

fiskl•ój kal óva úar > FISKLAT.

fiskóm•ë a f sh a at Ç Spango.

fism•ë (i) e (e) mb > FIS•ËM (i) ME (e).

fismërí a f Fisnikëri; të qenët fisnik.

fisnik e mb

♦ (*Njeri*) që i takon shtresës së aristokracisë sipas shkallës shoqërore, titullit dhe së drejtës trashëgimore ose që ka fituar një titull të tillë për shërbime të veçanta.

♦ (*Njeri*) me veti të larta morale, i ndershëm a zemërgjerë; bujar. > **FISM•Ë (i) E (e).** [- Eja të pimë nga dy-tri gota për shëndet të Lekë Dukagjinit (i rrofshin çunat!) e për nderën, trimninë, besnikinë e kreshnikinë mijëvjeçare që na nderon truallin tonë kombëtar e fisnik (DhP).]

♦ *fig (Mendim, qëndrim a veprim)* i motivuar nga qëllime të larta morale. [**Puna është më e lartë se trimëria, kazma më fisnike se palla (FK).**] [pengimi i arratisjes se djemve të rinj, jo vetëm që nuk është poshtërsi, por është ndër gjërat më fisnike që ti mund të bësh në këtë botë. (IK).]

**

gaze fisnike *kim* Elemente të gaztë si heliumi, neoni, argoni, kriptoni, ksenoni dhe radoni që hyjnë në grupin 18 të tabelës periodike.

metale fisnike *kim* Metale si ari, argjenti dhe platini që nuk ndryshken e nuk u nënshtrohen reaksioneve kimike e nuk dëmtohen nga acidet.

fisnik u m sh ë ët

♦ Pjesëtar i aristokracisë; njeri me titull fisnikërie të trashëguar a të fituar, në vendet ose shtetet ku ruhen tituj të tillë.

♦ Njeri me veti të larta morale.

♦ Emër me të cilin gruaja i drejtohet burrit të vet në prani të të tjerëve.

fisnik•e ja f sh e et

♦ *f e* **FISNIK U.** Grua me titull fisnikërie të trashëguar a të fituar.

♦ *krahin* Përdoret nga miku, vizitori etj. për t'iu drejtuar me nderim nuses, bashkëshortes a zonjësë së shtëpisë.

fisnikëri a f

♦ Të qenët bujar, zemërgjerë e i ndershëm; sjellje fisnike, bujari. **Kishte fisnikëri të madhe. Sillet me fisnikëri.**

♦ *përmb* Shtresë e aristokracisë. **Fisnikëria feudale.**

♦ *vjet* Titull me të cilin thirret një fisnik me nderim. **Fisnikëria juaj.**

fisnikërim i m

- ♦ Ngritje në shkallën e fisnikut.
- ♦ *fig* Lartësim moral. [**Dashuria ka në vetvete forcën e fisnikërimit të njeriut:** (AÇ).]

fisnikërisht *ndajf* Me fisnikëri; si fisnik.

fisnikër•óhem óva (u) úar

I *vetv*

- ♦ Fitoj a marr titull fisnikërie.
- ♦ *fig* Fitoj veti të larta morale; bëhem fisnik në ndjenja e mendime.
- ♦ *fig* (*Mendimet etj.*) bëhen më të pastra, të mira e të holla.
- ♦ *veta III zootek dhe bujq (Lloji)* përmirësohet.

II *pës e FISNIKËR•OJ.*

fisnikër•ój kal óva úar

- ♦ I jap titull fisnikërie (*dikujt*).
- ♦ *fig* E bëj që të fitojë veti të mira morale; e lartësoj nga ana morale; e bëj fisnik.
- ♦ *fig* E bëj me të pastër e me të mirë; e bëj me të hollë; e ngre me lart, e lartësoj.
Të fisnikëron ndjenjat.
- ♦ *zoovet, bujq* Përmirësoj racën e cilësitë e (*kafshëve, bimëve*).

fisnikëruar (i e) mb

- ♦ I ngritur në shkallën e fisnikërisë; i bërë fisnik me titull.
- ♦ *fig* (*Njeri*) që ka fituar veti të mira morale.
- ♦ *fig* (*Ndjenjë*) e pastër, e lartë.
- ♦ *zootek, bujq* (*Kafshë, bimë*) e përmirësuar.

fisnik•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e FISNIK•OJ.*

fisnik•ój kal óva úar > FISNIKËR•OJ.

fisnikúar (i e) mb > FISNIKËRUAR (i e).

fisnikërués e mb Që fisnikëron.

fisnór e mb

♦ I fisit; që ka të bëjë me fisin (*në shoqërinë primitive*); që është i tipit të fisit.

Rendi fisnor. Marrëdhënie fisnore. Mënyra fisnore e jetesës.

♦ I farefisit; që ka të bëjë me farefisin; farefisnor. **Lidhje fisnore.**

fispërshkrím i m sh e et libr Gjenealogji.

fispërshkrimór e mb libr Gjenealogjik.

fispërshkrúes e mb libr > FISPËRSHKRIMOR E.

fissh•ëm (i) me (e) mb dhe fig Fisnik; i fisëm.

fisták u m sh ë ët Mustaqe (mustakë) misri.

fistán i m sh e et krahin G Fustan.

fistár e mb (Njeri) që bën shumë për disin a njerëzit e vet.

fistár i¹ m sh ë ët etn Drejtari; pleqnar.

fistár i² m sh ë ët Njeri që bën shumë për fisin a njerëzit e vet.

fistari a f Të qenët fistar; qëndrim fistar.

fisték përem pacak Njeri a vend i papërcaktuar me qëllim. [... **Mund të flisje pa patur nevojë të kuptoheshe. Edhe pa t'u lipsur që të nxirrje pasaporta e të thoshe: vij nga filan zullum apo fistek parajsë.** (ED).]

fistík u m sh ë ët

♦ *bot* Dru i ulët a shkurre e viseve të ngrohta, me gjethe të gjera e me lule të vogla si vile; bën kokrra me thelb të shijshëm në një guaskë të thyeshme.

♦ *kryes sh* Thelpinjtë e këtyre korrave.

♦ *kryes sh* Fara të boçës së pishës së butë.

fistón i m sh e et Lak i vogël buzë dantellës etj.

fistór e mb Fisnik; i fisëm.

fistrák e mb (Kafshë) shtëpiake.

fistulár e mb mjek I fistulës; që ka të bëjë me fistulën.

fistúl•ë *a f sh a at mjek* Lidhje jo normale ose kirurgjike e indit midis dy organeve ose një organi dhe lëkurës.

fisúr•ë *a f dhe anat* Plasaritje ose çarje e gjatë dhe e ngushtë e lëkurës.

fish *ndajf K* Paluar.

-fish *fjalëform* Pjesë e dytë e fjalëve të përbëra, që tregon se numri a madhësia është rritur aq herë sa shprehet në pjesën e parë (*p.sh.*: **dyfish**, **pesëfish**, **dhjetëfish** etj.).

fish•e *ja f sh e et el* Prizë me dy a më shumë dalje, për dy a më shumë spina.

fishék *si ndajf bis*

♦ Menjëherë, shpejt e shpejt, pa e zgatur. **Dal fishek.**

♦ Bosh; pa gjë.

*

E nxjerr fishek dikë E nxjerr me gisht në gojë.

Jam fishek

♦ S'kam asnjë lek në xhep.

♦ Jam i papërgatitur në mësim a në provim; nuk di gjë fare; jam tapë topi.

Mbetem fishek

♦ Mbetem pa një lek në xhep; mbetem pa gjë.

♦ Mbetem pa njeri; mbetem vetëm.

fishék u m

♦ *usht* Gëzhjojë (prej) metali a kartoni e mbushur me barut, me një kapsollë në fund e me një plumb në krye ose me saçma për të qëlluar me armë zjarri të lehta. **Fishek luftarak (mësimor).** Fishek pushke (mitralozi, çifteje, revolveri). **Foleja e fishekut. Gjerdan (kollan) i fishekëve. Krehër (ballë) fishekësh.**

♦ Copë letre e mbështjellë në trajtë koni fund të mbyllur, që përdoret për të futur në të pemë të vogla, kikirikë etj.; kaush. **Një fishek me kikirik (kumbulla). Bëj fishekët.**

♦ Emërtim i përgjithshëm për sende e pjesë sendesh që kanë trajtën e gëzhhojës a të një gypi. **Fisheku i cigares. Një fishek makarona.**

♦ *krahin G* Gëzhutë pa kokrra e fasules.

♦ *euf* Organ seksual i mashkullit.

♦ Kallam a thithë e sisës së bagëtisë.

♦ *krahin G* Bishtajë e fasules pa kokrra.

♦ *euf* Organ seksual i mashkullit.

*

Bën fishek

♦ (*Flaka e kaminës*) gjen një të çarë a një shteg e del jashtë me vrull.

♦ Del me vrull nga rrethimi a nga një gjendje e vështirë.

Asht fishek në rreth *G* Asht njeri i sigurt, i besueshëm.

Është fishek i lagur Është njeri që nuk ka guxim e nuk vepron; vetëm kanoset, por nuk bën dëm.

Është fishek që s'shkrep

♦ Është njeri që s'të ndihmon; s'ke dobi prej tij.

♦ Është frikacak; s'guxon të flasë a të veprojë.

Fishek pa barut Fishek pa barut njeri pa vlerë.

Fisheku i fundit I vetmi mjet më mbetet në dorë; mundësia e vetme. **Qit (zbraz)** fishekun e fundit.

Fishek i shkrepun *G* Send pa vlerë.

Fishek në rreth

♦ Njeri i besës.

♦ Pushkë e mbushur, me fishekun në gojë.

I qes të gjithë fishekët për diçka *G* I bëj të gjitha përpjekjet për diçka.

I zbraz tërë fishekët

♦ I përdora të gjitha arsyetimet, të gjitha mundësitë.

♦ Ia thashë të tëra; i harxhova të gjitha fjalët qortuese a sharëse.

Ia qit fishekët një pune E prish punën dhe është vështirë që të rregullohet.

Kam edhe një fishek Më ka mbetur edhe një mundësi.

Qes fishekët e mi G Bëj sa kam në dorë, sa kam mundësi.

Si fishekët në qese Shumë ngushtë.

Si fishekët në rreth

♦ Të lidhur ngushtë me njëri-tjetrin.

♦ Shumë shtrënguar.

**

fishk dumdum usht Fishek me plumbin të çarë kryq, që ndahet në disa copa kur hyn brenda në trup a në një send.

fishkór•e ja f sh e et Gjerdan fishekësh; çantë fishekësh; vezme.

fishekzár i m sh ë ët > FISHEKZJARR I.

fishekzjárr i m sh ë ët Fishek i mbushur me barut e me lëndë të tjera, që zbrazet në ajër në raste festash ose për të dhënë shenja dhe që, kur shpërthen, bën flakë me ngjyra të ndryshme; flakë që lëshon një fishek i tillë, drita e saj në ajër.

Fishekzjarrë shumëngjyrësh. Hedh fishekzjarrë.

fish•ë a¹ f sh a at el Fische.

fish•ë a² f sh a at Pullë me vlerë të caktuar që përdoret në vend të parave në bixhoz e lojëra të tjera të fatit.

fish•ë a³ f sh a at tek Skedë e dosjes (edhe në kompjuter).

fishëllím•ë a f sh a at Fishkëllimë; vërshëllimë.

fishëll•ýe kal éva ýe(m) G Fishkëllej.

fish-físh ndajf

♦ Pala-pala; me pala.

♦ Palë-palë; një mbi një.

fishínëz a f kopsht krahin G Fik që jep dy prodhime në vit.

fishk kal a ur

♦ I heq njomësinë; e rrudh dhe e bëj që të humbasë ngjyrën, shkëlqimin a bukurinë; e venit; e rrudh dhe e dobësoj. **Vapa i fishku lulet. E fishku misrin thatësira. E kishte fishkur sëmundja.**

♦ *fig* Bëj që të humbasë forcën e gjallërinë; i heq gëzimin; e bëj të mpitë; e venit. **Vuajtjet ia fishkën ndjenjat.**

♦ *fig* E bëj me të dobët diçka, dobësoj, zbut, zbeh. **E fishku polemikën (kritikën).**

fishk u m sh a at Thikë gjahtari.

fishka-fishka

I *ndaif* Plot rrudha.

II *mb* I tharë e i rrudhur.

fishkaráq e mb

♦ I thatë e plot rrudha në fytyrë, i fishkur. **Faqe fishkaraqe.**

♦ *fig* I mefshtë; i mpitë; i qullët.

fishkaráq i m sh ë ët

♦ Njeri i thatë e plot rrudha në fytyrë.

♦ *fig* Njeri i mefshtë, i mpitë, i qullët.

fishkaráq•e ja f sh e et f e FISHKARAQ I.

fishkaróll i m sh a at muz A Cyle dyjare.

fishkar•úall ólli m sh ólla óllat muz A > FISHKAROLL I.

fishkásh e mb J (Fytyrë) e fishkur.

fishk•em a (u) ur

I *vetv*

♦ Humbas njomësinë, ngjyrën, shkëlqimin a bukurinë; venitem; rrudhem e dobësohem. **U fishkën lulet (gjethet). Fishket misri pa ujë. Iu fishk fytyra. Megjithëse u plak, nuk është fishkur fare.**

♦ *fig* Humbas forcën e gjallërinë, me ikën gëzimi; mpihem; venitem.

♦ *vetv veta III fig* Humbet forcën e mëparshme; dobësohet; zbutet; zbehet.

II pës e FISHK.

fishk•ë a¹ f sh a at

♦ Filiç; shkop me një rrotull druri në fund për të rrahur qumështin në tundës; shkop i tundësit.

♦ Shufër për pastrimin e grykës së armës së zjarrit.

fishk•ë a² f sh a at Thikë gjahtari.

fishkëll•éhem éva (u) ýer pës e FISHKËLL•EJ.

fishkëll•éj éva ýer

I kal

♦ Ndjell me fishkëllimë (*qenin etj.*).

♦ Marr me fishkëllimë (*një melodi*).

♦ E zë a pres me fishkëllima (*dikë*) për të shprehur kundërshtim pakënaqësi a mospëlqim.

II jokal

♦ Nxjerr një zë të hollë e të mprehtë duke fryrë fort me buzë të mbledhura ose me gishtërinj në gojë; nxjerr një zë të tillë, duke i fryrë bilbilit a ndonjë mjeti tjetër; marr një melodi me zë të tillë.

♦ *veta III* Nxjerr një tingull të hollë e të mprehtë; nxjerr një zë tingëllues; nxjerr një zë si fishkëllimë **Fishkëllen cjapi i egër. Fishkëlleu sirena. Fishkëllenin plumbat. Fishkëllente era.**

*

I fishkëllej (fryj, këndoj) në vesh dikujt nxit dikë kundër një dikujt, duke i pëshpëritur fjalë e thashetheme; e kurdis kundër një dikujt.

fishkëllénjës e mb vjet J > FISHKËLLYES E.

fishkëllénjës i m sh - it orn Zog me rreth 200 specie, i përhapur në Europë e Azi, që fishkëllen me tinguj monotonë dhe që ushqehet me kandrra.

**

fishkëllenjës gushëbardhë orn (*Phylloscopus bonelli Viell.*) Zog i vogël me pupla të përhime në të blertë, me gushën në ngjyrë të çelët, që fishkëllin me një notë.

fishkëllenjës gushëverdhë *orn (Phylloscopus trochillus)* Zog i vogël me pupla të përhimë në të blertë, me gushë të verdhë, që fishkëllin me dy nota.

fishkëllim i m sh e et Nxjerrje e një tingulli të hollë e të duke fryrë fort me buzë të mbledhura ose me gishtërinj në gojë.

fishkëllimë *si ndajf* Me shpejtësi të madhe; me vrull. **Vinin plumbat fishkëllimë.**

fishkëllim•ë a f sh a at

♦ Zë i hollë e i mprehtë që del kur fryjmë fort me buzë të mbledhura ose me gishtërinj në gojë; zë i tillë që del kur i fryjmë bilbilit a ndonjë mjeti tjetër.

Fishkëllima e bilbilit (gjqtarit). E pritën (zunë) me fishkëllima.

♦ Tingull i tillë a i ngjashëm me të, që nxjerrin disa kafshë. **Fishkëllima e cjamin të egër.**

♦ Tingull i mprehtë që nxjerr diçka kur lëviz me forcë e me shpejtësi nëpër ajër ose nëpër një të çarë të ngushtë. **Fishkëllima e erës. Fishkëllimat e sirenës (plumbave).**

fishkëll•ój *jokal óva úar* > **FISHKËLL•EJ.**

fishkëllór e¹ mb

♦ Fishkëllyes; që fishkëllen.

♦ *gjuh (Tingull)* i përfutur nga kalimi i ajrit me fishkëllimë të lehtë nëpër një hapësirë të ngushtë midis dhëmbëve dhe gjuhës (*për tingujt s, z etj.*).

Bashkëtingëllore fishkëllore.

fishkëllór•e ja f gjuh Tingull fishkëllor; bashkëtingëllore fishkëllore.

fishkëllúar (i e) mb (Melodi) që krijohet me fishkëllimë.

fishkëllúeshëm *ndajf* Duke fishkëllyer; me fishkëllimë.

fishkëll•ýe (me) jokal éva ýe G Fishkëllej.

fishkëllýes e mb

♦ Që shoqërohet me fishkëllimë; që i ngjet fishkëllimës. **Tingull fishkëllyes.**

Zhurme fishkëllyese. Predhë fishkëllyese. Të folur fishkëllyes.

♦ *gjuh* Fishkëllor.

fishkëllýes i m sh - it *orn (Phylloscopus)* > **FISHKËLLENJËS I.**

fishkërí a *f* Tharje; rrudhje; fishkje.

fishkët (i e) *mb*

♦ I tharë; i rrudhur; i fishkur.

♦ (*Arrë*) pa thelb; e tpime.

fishkí a *f sh a at A* Curril i hollë uji; fiskajë.

fishkím i *m* > **FISHKJ•E A.**

fishkj•e a *f sh e et*

♦ Humbje e njomësisë, ngjyrës, shkëlqimit a bukurisë.

♦ *fíg* Humbje e forcës, gjallërisë a gëzimit.

♦ *fíg* Dobësim; zbutje; zbehje.

fishkll•éj *jokal G* > **FISHKLL•YE (me).**

fishkllím i *f sh e et G* > **FISHKËLLIM•Ë A.**

fishkll•ój *kal dhe jokal G* > **FISHKLL•UE (me).**

fishkll•úe (me) *óva úe G*

I *jokal* Fishkëllej. **Fishkëllej fort.**

II *kal* Fishkëllej (*një melodi*); i thërres me fishkëllimë (*dikujt*); ndjell me fishkëllimë (*qenin etj.*).

fishkllúemit (të) *as G* Fishkëllim.

fishkll•ýe (me) *jokal éva ýe G* Fishkëllej. [**Fishkllin erë ndër shelqe të ngimë/ me ujna prrojesh** (MC).]

fishkuj t *sh i* **FISHKU•LL LLI**^{1, 2, 3}.

fishkull e *mb G* I zhveshur; lakuriq.

fishku•ll lli¹ *m sh j jt kryes sh orn (Fringillidae)* Zogj këngëtarë me pupla shumëngjyrëshe, që ushqehen me fara.

fishku•ll lli² *m sh j jt G*

♦ Shportë me buzinë të gjerë.

♦ A Trinë shelgu për të shkelur ullinj.

fishku•ll lli³ m sh j jt > FSHIKU•LL LLI.

fishkullór e mb (*Tingull*) fishkëllyes

fishkull•úer óre mb G > FISHKULLOR E.

fishkullúes e mb > FISHKULLOR E.

fishkullúeshëm ndajf Me fishkëllimë; duke fishkëllyer.

fishkur (i e) mb

♦ Që ka humbur njomësinë, ngjyrën, shkëlqimin a bukurinë; i venitur; i rrudhur e dobësuar. **Lule (gjethe) të fishkura.** [Nëna të vjetra/ me fytyrat e fishkura/ si mollët e harruara në sëndyq (VZh).]

♦ *fīg* Që e ka humbur forcën, gjallërinë a gëzimin; i mpitë; i venitur. **Me zemër (me shpirt) të fishkur.**

♦ *fīg* Që ka humbur forcën; i dobësuar, i zbutur, i zbehur.

fishll•éj jokall G > FISHLL•YE (me).

fishllím•ë a f sh a at G

♦ Fishkëllimë; vërshëllimë.

♦ Jehonë e zërit.

♦ *fīg* Jehonë; bujë.

fishll•óhem vetv dhe pës e FISHLL•UE (me u).

fishll•ój jokall dhe kal G > FISHLL•UE (me).

fishll•úe (me) óva úe G

I jokall Fishkëllej.

II kal E flak jashtë; e fluturis (*dikë*).

fishll•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv Zhdukem; qërohem. **A po fishllohesh tashti!**

II pës e FISHLL•UE (me).

fishllúem (i) e (e) mb G

♦ I fishkëllyer.

♦ I zënë me fishkëllima.

fishllúem it (të) as G Fishkëllimë.

fishllúeshëm ndajf Me fishkëllimë; duke fishkëllyer.

fishll•ýe (me) jokall éva ýer G

♦ Fishkëllej; vërshelej.

♦ (Zëri) jehon.

♦ *fig* (Një ngjarje) bën jehonë të bujshme; ka pasoja të rënda.

fishnjár i m sh ë ët zool (*Mustela foina, Martes foina*) Kafshë grabitqare mishngrënëse e murrme në të përhime, me bisht të gjatë e këmbë të shkurtra, me lëkurë të çmuar për gëzof.

fishnjár•ë a f sh a at zool > FISHNJAR I.

fishnját kal G > FISHNJAT•Ë (me).

fishnját•ë (me) kal a ë G Shkund pluhurin e (*teshave, shtresave etj.*).

fishnjátj•e a f sh e et G Shkundje e pluhurit të teshave, shtresave etj.

fishnjátun (i e) mb G (*Tesha, shtresa*) të shkundura.

fishnjóll•ë a f sh a at Marifet; dredhi.

fishtján e mb let Karakteristik për Gjergj Fishtën dhe poezinë e tij.

fishtján•ë a f përmb let Trashëgimi letrare e Gjergj Fishtës.

fit ndajf bis Në rregull; të larë. **Jemi fit (e fit)** jemi baraz; u lamë; nuk të kam e nuk më ke borxh gjë.

fit i m sh e et K

♦ Kunj.

♦ *kryes sh fig* Çartë; dasí; grindje; përcarje. **Fut fite.**

Fit i shkurt i Mufit.

fitafit *ndajf* G Baraz. U ndamë fitafit.

fitefit *ndajf* G > **FITAFIT**.

fitéps *kal a ur* Ç Mbjell me fidane (*qepë, hudhra etj.*); ngul (*fidane qepësh, hudhrash etj.*).

fitépsur (**i e**) *mb* Ç (*Fidane qepësh, hudhrash etj.*) të ngulura; të mbjella.

fités•ë a f sh a at Fitim; të ardhura neto.

fit•ë a f sh a at Arrë pa bukë, pa thelb; arrë fyçkë, fyrbë, fyle. > **FILIKAÇ•Ë A**.

fir•ër ra f sh a at Ç Skallua; syth; mugull; bitme; bisk i sapodalë.

Fít•ër ri m fet Prishje e Ramazanit; festë në fund të muajit të Ramazanit, që priset me të ëmbla.

fitëz a f sh a at

♦ Kunj; pykë e vogël.

♦ *teks* Pjesë e drugës së avlëmendit, zakonisht prej metali, ku mbështillet filli i indit.

fit-fít *ndajf* Baraz; (*dal*) barazim. > **FITAFIT; FITEFIT**.

fitíl

I *ndajf* Në trajtë fitili; si fitil. **Tjerr fitil.**

II *si mb* I dobësuar; i bërë si fitil.

* **Bëhem fitil në fytyrë** Skuqem.

fitíl i¹ m sh a at

♦ Rrip i hollë prej disa fijesh të dredhura pambuku, liri, kërpi etj. , që futet nga njëra anë në një enë me vajguri ose me vaj dhe ndizet në anën tjetër për të bërë dritë ose për të dhënë nxehtësi; fije peri që kalon përmes qiririt e që ndizet. **Fitili i llambës (kandilit, qiririt, furnelës). Ngre (ul) fitilin. Iu dogj fitili.**

♦ *tek* Shirit që digjet shpejt e përdoret për të ndezur minën, dinamitin etj. **Fitil minash. Fitili i granatës. I vë fitilin. Ndez fitilin.**

♦ *teks* Fill shumë i trashë pambuku i padredhur mirë, i cili kalon nëpër makinën e tjerjes, ku tërhiqet e tëhollet sipas nevojës. **Fitil pambuku. Makina e fitilit. Reparti i fitilit. Çorape fitili.**

♦ *teks* Fije pambuku e hollë dhe e fortë që përdoret si majë për të endur qilima, pëlhurë etj.

♦ *bis mjek* Shtupë e gjatë pambuku që shtihet në plagë a lungë për të thithur gjakun a qelbin.

♦ Tufë flokësh të gjatë të thurur si bishtalec.

♦ *bis* Copë garze si rrip i hollë, që futet në plagë për të ndaluar gjakun ose për të thithur qelbin. **I futi fitila (i ndërroi fitilat) plagës.**

♦ *bis krahin G* Diçka e gjatë dhe e hollë në trajtën e një gypi, rripi etj. **Një fitil mish.**

♦ *K* Shtieq; ai që shtie në grindje njerëzit.

*

Fut (shtie) fitila (fite, fitme) E shtyj, e nxit dikë për të bërë një punë të keqe; e shtyj dikë me qëllim të keq kundër dikujt; e shtie në sherr dikë me dikë tjetër.

I ka hyrë fitili *bis* E ka zënë dashuria; ka rënë në dashuri me dikë.

Ia lë fitilin ndezur dikujt

♦ I fut krimbin dikujt; i shtie një shqetësim dikujt.

♦ E shtie në sherr dikë.

♦ Ia ngreh kurthin dikujt.

I vuri fitilin (pishën) diçkaje I vuri zjarrin; e ndezi; e dogji; e shkatërroi fare.

I puqen fitilat Janë me një mendje; kanë mendime të njëjta; u shkon muhabeti.

Ka marrë fitilin Ka marrë të ftohtë; është i sëmurë nga tuberkulozi; e ka zënë një sëmundje e rëndë.

**

fitil lëkure *G* Leskër lëkure.

fitil makine Cigare e fabrikës.

fitil i² m sh a at *krahin G* Cigare.

fitil i³ m sh a at *kopsht krahin G* Kalem që ngulet në nënshartesë.

fitiláč•ë a¹ f sh a at *G* Bishtuk; kandil.

fitiláč•ë a² f sh a at *K* Njeri që shtie fitila a kunja për sherr; shtieqeq.

fitíla-fitíla *ndajf (Pres, thur)* në rripa a fitila të hollë. **Flokë të ndrequr fitila-fitila. I ra lëkura fitila-fitila.**

fitilós kal a ur

♦ I lidh a vë fitilin (*kallëpit të dinamitit*).

♦ A I shtie fitilat, kunjat a spicat (*dikujt*).

fitilós•et - (u) ur *pavet dhe pës e* **FITILOS.**

fitilósj•e a f

♦ Lidhje e fitilit me dinamitin.

♦ A Shtënie e kunjave a spicave.

fitilósur (i e) mb (*Kallëp dinamiti*) i lidhur me fitil, gati për t'u ndezur.

fitilúsh•ë a f sh a at *K* Dele me leshin fitila-fitila.

fitilvénës i m sh - it Ai që u vë fitilin minave a ndez fitilin e minave, dinamitit etj., zjarrmëtar.

fitím i m sh e et

♦ Krijim a nxjerrje e të ardhurave. **Punë me fitim.**

♦ Të ardhura në para që merr dikush për punë të kryer; pagë e punës. **Fitim i merituar. Nxjerr fitime.**

♦ *ek* Të ardhura të krijuara nga mbivlera ose nga vlera e krijuar prej të tjerëve.

♦ Përfitim nga diçka, dobi; leverdi.

♦ *vjet* Fitore.

**

Tatim fitimi *ek* Tatim i detyrueshëm që shtetit ua vjel personave privatë ose kompanive sipas të ardhurave.

fitimdhénës e mb Që jep fitim.

fitímët (i e) mb Fitimprurës.

fitimprurës e *mb* Që sjell të ardhura a fitime; i leverdishëm.

fitimsjëllës e *mb* > **FITIMPRURËS E**.

fitimsh•ëm (i) **me** (e) *mb* Fitimprurës; që sjell fitime a të ardhura.

fitimshmëri a *f libr* Të qenët i fitimshëm; nivel i fitimit.

fitimtár e *mb* (Betejë, përpjekje) e kurorëzuar me fitore.

fitimtár i *m sh ë ët* Ai që korr fitore; ngjadhënjimtar. **U kthyen fitimtarë.**

fitimtár•e ja *f sh e et f e* **FITIMTAR I**.

fitiné *mb Ç (Njeri)* i paqëndrueshëm; që s'e mban fjalën.

fitllós *kal krahin G* > **FITLLOS•Ë** (me).

fitllós•et *krahin G pavet dhe pës e* **FITLLOS.** > **FITLLOS•Ë** (me u).

fitllós•ë (me) *kal a ë krahin G I* vë fitilin (*minës*).

fitllós•ë (me u) - (u) *ë krahin G pavet dhe pës e* **FITLLOS•Ë** (me).

fitllósje a *f sh e et krahin G* Vënie e fitilit të minës.

fitllósun (i e) *mb krahin G (Minë)* me fitilin në të.

fitme t *f sh* Fite; kalla; spica. **Fut (shtie) fitme.**

fitmexhësh•ë a *f sh a at bis* Grua a vajzë që shtie fitme.

fitmexhí a *m sh j jt krahin G* > **FITMEXHI** U^{1,2}.

fitmexhí e *mb bis (Njeri)* që shtie fitme.

fitmexhí u¹ *m sh j jt bis G* > **FITMEXHI** U².

fitmexhí u² *m sh nj një bis* Ai që shtie fitme.

fitmexhí•je ja *mb bis f e* **FITMEXHI** U.

fitmexhínj të *sh i* **FITMEXHI** U¹.

fitn•e ja *f krahin G*

♦ Armiqësi; kundërshti.

♦ Urrejtje.

fitn•ë a f J > FITM•E JA.

fitó i m sh nj një Ç Fidan.

fito- fjalëform bimë.

fitobiológ u m sh ë ët Biolog që merret me studimin e bimëve.

fitobiológ•e ia f sh e et e FITOBIOLOG U.

fitobiológj a f Degë e biologjisë që merret me studimin e bimëve.

fitobiológj k e mb I fitobiologjisë; që katë bëjë me fitobiologjinë.

fitocilín•ë a f sh a at farm Antibiotik me përbërje natyrore.

fitofág e mb bio (Kafshë) barngrënëse; që ushqhet me bimë.

fitofágë t m sh Kafshë barngrënëse, që ushqehet m e bimë.

fitofil e mb Që ushqehet me bimë; që e tërheq bima.

fitóftë dëshir e FIT•OJ, FITUE (me) G [Shpata e të drejtit gjithmon' fitóftë,/ krajlrat e të keqin gjithmon' i shkurtóftë. (CV).]

fitogjenetík e mb bot I fitogjenezës; që ka të bëjë me fitogjenezën.

fitogjenéz•ë a f bot Zhvillim i bimës nga embrioni.

fitogjeográf i m sh ë ët Ai që studion shpërndarjen gjeografike të bimëve dhe lidhjet midis tyre.

fitogjeográf•e ja f sh e et e FITOGJEOGRAF I.

fitogjeografí a f Studim i shpërndarjes gjeografike të bimëve dhe lidhjeve midis tyre.

fitogjeografík e mb I fitogjeografisë; që ka të bëjë me fitogjeografinë.

fit•óhet úa (u) úar

I vetv veta III tek (Një lëndë) nxirret a merret me anë të një procesi.

II pavet Arrihet me punë, zotësi etj. **Paraja nuk fitohet pa punë e pa mend.**

II pës e FIT•OJ.

fitohormón i m sh e et bio Produkt bimor që vepron si hormon.

fit•ój *kal óva úar*

♦ Nxjerr a siguroj (*të ardhura, jetesën etj.*) nga puna. **Fitoj bukën e gojës. Sa fiton në ditë? Fitoj (bëj) para të madhe.**

♦ Kam përfitim nga (*diçka*). **Ç'kujton se fitove me këto që the?**

♦ Arrij a siguroj (*diçka*) duke luftuar ose duke punuar me këmbëngulje e me përpjekje të mëdha; dal fitimtar ndaj (*dikujt*). **Fitoj ndeshjen (titullin kampion).**

♦ Përvetësoj (*diçka*) që më duhet ose që e dëshiroj; arrij të siguroj. **Fitoj njohuri. Fitoj kohë.**

♦ *libr* Bëj që të tjerët të më vlerësojnë e të me trajtojnë në një mënyrë të caktuar; siguroj; **Fitoi famë (emër). Fitoj dashurinë (nderimin, besimin) e popullit. Fitoi autoritet të madh (lavdi). Fitoi urrejtjen e të tjerëve.**

♦ E bëj për vete; e tërheq në anën time (*dikë*). **Fitoj miq (përkrahës, shokë).**

♦ Nxjerr; prodhoj (*energji etj.*).

♦ *bis* Zë; marr (*një sëmundje*). **Fitova gripin (një të ftohur).**

II *jokal*

♦ Fitoj para. **Fitoj me të madhe bis.**

♦ Arrij fitore; siguroj një fitore. **Fitoj me lehtësi. Fitoj me shumicë votash. Fitove!**

*

E fitoj davanë Dal i fituar; fitoj.

Fiton (merr) të drejtën e qytetarisë *libr* (*Një ide, projekt etj.*) pranohet haptazi e vihet në jetë nga të gjithë a nga shumica.

Fitoj flamurin *libr* Dal i pari; korr një fitore.

Fitoj pikë Siguroj përfitime për vete; më ngrihet autoriteti e vlera përpara të tjerëve; e përforcoj emrin e mirë.

Fiton tokë (truall, vend) Zgjerohet veprimtaria e diçkaje; përhapet, shtrihet në hapësirë.

I fitoi zemrën dikujt E bëri që ta dojë, e bëri për vete dikë.

Fitoi kush fitoi Ai që punoi me kohë e me mend doli i fituar, të tjerët s'patën ndonjë të mirë.

fitokimí a m

♦ *bot, kim* Studim shkencor i kiminateve bimore.

♦ *bot* Tërësi e kimimateve dhe procesve kimike në një bimë të caktuar.

fitokimík e mb I fitokimisë; që ka të bëjë me fitokiminë.

fitokimikát i m kryes sh farm Lëndë kilmike e përfutur nga bimët.

fitokimíst i m sh ë ët Ai që merret me fitokimi.

fitokimíst•e ja f sh e et f e FITOKIMIST I.

fitolít i m sh e et gjeol Mbeturina bimësh të mineralizuara.

fitolitík e mb gjeol I fitolitit; që ka të bëjë me fitolitin.

fitológ u m sh ë ët Phytologist; botanist.

fitológ•e ia f sh e et f e FITOLOG U.

fitologjí a f Degë e biologjisë që studion bimët. > **BOTANIK•Ë A.**

fitologjík e mb bot I fitologjisë; që ka të bëjë me fitologjinë.

fitón i m sh e et bot Segment i kërcellit të bimës.

fitoním i m sh e et bot Emërtim bime.

fitonomí a m Studim i prejardhjes dhe rritjes së bimëve.

fitonomík e mb I fitonomisë; që ka të bëjë me fitonominë.

fit•ónj kal óva úar

♦ > **FIT•OJ.**

♦ A Lëshoj me qirá.

fitopatológ u m sh ë ët Ai që merret me fitopatologji.

fitopatológ•e ia f sh e et f e FITOPATOLOG U.

fitopatologjí a f Studim i sëmundjeve të bimëve.

fitopatologjik *e mb bot* I fitopatologjisë; që ka të bëjë me fitopatologjinë.

fitoplanktón *i m sh e et bot* Përbërës fotosintetik ose bimor i planktonit; algë njëqelizore. .

fitór•e *ja f sh e et* Përfundim ngadhënjimtar i një lufte, beteje, gare etj. **Fitore e merituar** (thellë, lehtë). **Kthehem me fitore.** [Arsyeja për fitoren e rrymës radikale alegorizohet si mundësia e ringjalljes së 'Gjuhës-Krisht', domethënë të gegënishtes klerikale, mâ sakt, të gegënishtes shkodrane. (APp).] [Kjo (thyerja e rrethimit të parë të Krujës) ishte fitorja m'e shkëlqyer që Skënderbeu me ushtërinë shqiptare kishte korrur deri atëhere. (AE).]

**

♦ **Fitore si e Pirros** Fitore me humbje shumë të mëdha.

fitoterapí *a m mjek, farm* Përdorim i bimëve në mjekësi.

fitotoksík *e mb kim, bujq (Lëndë)* që helmon bimët.

fitotoksín•ë *a f kim, bujq* Lëndë që helmon bimët.

fitóz *ndajf krahin G* Me shaminë të lidhur në zverk ose mbi kokë, jo nën gushë.

fitré *a f sh - të Ç* Masë drithi e barabartë me rreth 4 kg.

fit•úa ói *m sh nj njtë A* Fidan.

fitu *ndajf A* Me përpikëri; në mënyrë të përpiktë.

fitúar (i e)¹ *mb*

♦ I arritur me përpjekje e me këmbëngulje; që ka përfunduar me fitore. **Luftë (betejë) e fituar. Gjyq i fituar.** [janë të virgjër,/ lakuriq të pambrojtur, me gjithçka të fituar me dhëmbë (MA).]

♦ Që ka dalë me fitim, që nuk ka pasur dëm. **Është (doli) i fituar.**

♦ I arritur me kohë e me punë gjatë përvojës jetësore, që nuk është i lindur. **Shprehi të fituara. Reflekse të fituara** *fizio* reflekse të kushtëzuara.

♦ I shfrytëzuar mirë dhe me dobi, që nuk ka shkuar kot. **Kohë (ditë) e fituar.**

fitúar (i e)² *mb A* I lëshuar me qirá.

fitúar *a (e) f e* **FITUAR** **I (i).**

fitúar **i (i)** *m*

♦ Ai që fiton, që del me fitore (*nga një betejë, ndeshje sportive etj.*).

♦ Ai që fiton, që del me fitim (*nga një punë, marrëveshje etj.*).

fitúes e mb

♦ Që ka arritur fitore në luftë, ka mundur kundërshtarin, ka dalë i pari në një garë, në një konkurs etj.; fitimtar. **Ushtri (skuadër) fituese. Shtetet (vendet). fituese. Kënga fituese. Doli fitues.** [Pablo Neruda, (fitues i çmimit Nobel, në vitin 1971, me vëllimin "Njëzet poezi dashurie"), i cili përmendet si Petrarka i kohëve moderne (AÇ).] [Jemi të shtërnguem t'u thomi Shqiptarve, kushdo qofshin e çfardo parimesh t'ushqejnë, se asnjë prej tyre s'ka dalun fitues - si Shqiptar - nga lufta e dytë botnore (AN).]

♦ Që fiton në një lotari. **Bileta fituese. Numër fitues.**

fitúes i m sh - it

♦ Ai që fiton, që ka arritur fitore, ka mundur kundërshtarin, ka dalë i pari në një garë a konkurs.

♦ Ai që fiton në një lotari.

fitues•e ja f sh e et f e FITUES I.

fitúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ Fitues; fitimtar.

♦ I dalë me fitim; i fitimët.

fítull a f sh a at ushq J Kulaç hiri, i pjekur në hi.

fíu

♦ *onomat* Zhurmë fishkëllyese e lëvizjes së shpejtë.

♦ *ndajf bis* Sakaq; në çast.

fíu-fíu

I *onomat* Zhurmë fishkëllyese e lëvizjes së shpejtë.

II *si mb* Mendjelehtë.

fíxh•ë a f sh a at A Fytyrë.

Fíxhi *f gjeog sh* Republikë me rreth 840 ishuj në Paqësorin Jugor.

fixhián e mb I Fixhit; që ka të bëjë me Fixhin, me vendësit a banorët e tij.

fixhián i m sh ë ët Vendës a banor i Fixhit.

fixhián•e ia f sh e et e **FIXHIAN I.**

fizarmonicíst i m sh ë ët Muzikant që i bie fizarmonikës.

fizarmonicíst•e ja f sh e et f e **FIZARMONICIST I.**

fizarmoník•ë a f sh a at muz Vegël me një rrëshak që thith dhe nxjerr ajër dhe vë në lëvizje disa gjuhëza, të cilat shtypen me gishtërinj për të dhënë zërin a melodinë e kërkuar.

fíz•ë a f sh a at

♦ Filiz; bitme e re.

♦ *bot* (*Vicia cracca*) Bimë shumëvjeçare e bishtajoreve, me kërcell deri 30 cm të lartë, gjethe të përbëra prej 10 -12 palë gjethezash, që nxjerr 10 - 40 lule të kaltra a manushaqe të çelët varg njëra pas tjetrës në majë të kërcellit.

fizík e mb

♦ Që ka të bëjë me trupat, lëndën dhe natyrën, që janë në të vërtetë dhe kapen me anë të shqisave. **Forcë (gjendje, botë, dukuri) fizike. Cilësi fizike.** [... e para zhdukja fizike e rebelimit (IK).]

♦ I shkencës së fizikës. **Ligje fizike. Teori fizike.**

♦ Që ka të bëjë me trupin e njeriut ose me forcën trupore të njeriut a të kafshës; trupor. **Bukuri (forcë, qëndresë) fizike. Ushtrime (kalitje, përgatitje) fizike. Edukim fizik.**

♦ Që ka të bëjë me tiparet natyrore të botës; që studion a paraqit sipërfaqen e Tokës, botën bimore e shtazore dhe klimën e saj. **Gjeografi fizike. Hartë fizike.**

fizík u m bis Trup i njeriut; forcë trupore. **Djalë me fizik atleti.**

fizikán i m sh ë ët Specialist në fushën e fizikës.

fizikán•e ia f sh e et f e **FIZIKAN I.**

fizikánt i m sh ë ët > **FIZIKAN I.**

fizikánt•e ja f sh e et f e **FIZIKANT I.**

fizík•ë a f

♦ Shkencë natyrore, që studion vetitë e përgjithshme të materies si edhe ligjet e format themelore të lëvizjes e të ndryshimit të saj. **Fizika e përgjithshme (teorike, e zbatuar). Fizika bërthamore (atomike). Terma të fizikës.**

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri. **Programi i fizikës. Mësuesi (profesori) i fizikës. Katedra e fizikës. Fizika për shkollën e mesme.**

♦ *libr* Natyrë fizike e një sendi a dukurie. **Fizika e formimit të breshrit.**

**

fizikë bërthamore Degë e fizikës që studion strukturën e brendshme të bërthamës së atomit.

fizikë e grimcave Degë e fizikës që studion grimcat nënatomike dhe ndërveprimin e tyre.

fizikë e metaleve Degë e fizikës që studion vetitë fizike dhe kimike të elementeve metalike dhe të përzierjeve të tyre.

fizikë e zbatuar Degë e fizikës që shërben si urë kalimi nga fizika teorike në inxheneri.

fizikë eksperimentale Degë e fizikës ku përfshihen disiplinat që kanë të bëjnë me grumbullimin e të dhënave, metodën e grumbullimit të tyre dhe konceptimin e eksperimenteve laboratorike të ndërlikuara.

fizikë elektronike (e elektronit) Degë e fizikës që merret me studimin e nanoteknologjisë për zbatimin e saj në elektronikën e së ardhmes.

fizikë kuantike Degë e fizikës që mbështetet në teorinë e kuanteve.

fizikë matematike Degë e fizikës që merret me studimin e sistemeve matematikore të cilat përfaqësojnë dukuri fizike si teoria e fushës, e kuanteve dhe mekanikës statistikore.

fizikë molekulare Degë e fizikës që studion vetitë fizike të molekulës.

fizikë optike Nëndisiplinë e fizikës atomike dhe molekulare, që studion rrezatimin elektromagnetik, vetitë e këtij rrezatimi dhe ndërveprimin e tij me inxhinierinë optike.

fizikë teorike Degë e fizikës që përdor modele matematike dhe abstrakte të objekteve fizike për të arsyetuar, shpjeguar dhe parashikuar e dukuritë natyrore.

fizikísht *ndajf*

- ♦ Nga pikëpamja fizike; nga ana lëndore. **Ujë i pastër fizikisht.**
- ♦ Nga pikëpamja e trupit dhe e shëndetit; nga ana fizike. **I fortë (i dobët) fizikisht. Kalitem fizikisht. E zhdukën fizikisht.**
- ♦ Nga pikëpamja e shkencës së fizikës; sipas fizikës.

fizikokimík *e mb* Që ka të bëjë me vetitë kimike e fizike; që lidhet me kiminë dhe fizikën.

fizikomatematík *e mb* I matematikës dhe fizikës; që ka të bëjë me fizikën dhe matematikën.

fizikoushtarák *e mb* Që ka të bëjë me anën fizike dhe ushtarake të stërvitjes, përgatitjes dhe edukimit.

fizikulturál *e*, **fizikultúr•ë** *a etj.* > **FIZKULTURAL E**, **FIZKULTUR•Ë A** *etj.*

fizikoushtarák *e mb* I përgatitjes, stërvitjes dhe edukimit fizik e ushtarak.

fizikulturál *e mb* **FIZKULTUROR E.**

fizikultúr•ë *a f* > **FIZKULTURË A.**

fizikulturíst *i m sh ë ët* > **FIZKULTURIST I**

fizikulturíst *e f sh e et f e* **FIZIKULTURIST I.**

fizikulturór *e mb* **FIZKULTUROR E.**

fizio ja *f sh - t bis*

- ♦ Fizioterapist. **Fiziot e skuadrës.**
- ♦ Fiziologji; lëndë e fiziologjisë; pedagog i fiziologjisë.

fiziográf *i m sh ë ët* Specialist i gjeografisë fizike.

fiziográf•e ja *f sh e et f e* **FIZIOGRAF I.**

fiziografí *a f libr* Gjegorafi fizike.

fiziografík *e mb libr* I gjeografisë fizike; që ka të bëjë me gjeografinë fizike.

fiziokimík *e mb libr* I kimisë fiziologjike; që ka të bëjë me kiminë fiziologjike.

fiziológ u *m sh ë ët* Specialist i fiziologjisë.

fiziológ•e ia *f sh e et f e* **FIZIOLOG U.**

fiziologjí a *f* Shkencë natyrore që studion ndërtimin dhe veprimtarinë jetësore normale të organizmave të gjallë ose të një organi të tyre. **Anatomia dhe fiziologjia e njeriut.**

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri.

fiziologjik e *mb* I fiziologjisë; që ka të bëjë me fiziologjinë.

fiziologjikisht *ndajf* Nga pikëpamja fiziologjike.

fizionóm i *m sh ë ët* Ai që e gjykon karakterin e njeriut nisur nga tiparet dhe shprehjet e fytyrës.

fizionómí a *f*

♦ Tipare ose shprehje të fytyrës së njeriut, kryesisht kur merren si tregues të karakterit ose përkatësisë etnike. [Ndër njerëzit ma të parë ... veçansohen - me nga një fizionomi mjaft ekspresive - sidomos këto persona a përsonalitete (KM).]

♦ Aftësi për të gjykuar karakterin e njeriut nisur nga tiparet dhe shprehjet e fytyrës.

♦ *fig* Trajtë e përgjithshme ose pamje e diçkaje. **Ia ndryshoj fizionominë vendit.**

fizionómík e *mb* I fizionomisë; që ka të bëjë me fizionominë.

fizionómíst i *m sh ë ët* > **FIZIONOM I.**

fizionómíst•e ia *f e* **FIZIONOMIST I.**

fizioterapí a *f mjek*

♦ Trajtim i sëmundjes me mjete të tilla si masazhet, ajri i pastër, ushtrimet fizike etj, pa përdorur barna.

fizioterapist i *m sh ë ët* Ai që ushtron fizioterapinë. **Fizioterapisti i skuadrës.**

fizioterapist•e ja *f sh e et e* **FIZIOTERAPIST I.**

fiziteíst i *m sh ë ët* *fil* Physitheist.

fiziteíz•ëm mi *m fil*

♦ Veshje e perëndisë a perëndive me tipare fizike.

- ♦ Veshje e forcave të natyrës me veti të perëndisë a perëndive.

fizkimí a f

- ♦ Degë e kimisë që ka të bëjë me zbatimin e teknikave dhe teorive të fizikës në studimin e sistemeve kimike.
- ♦ *bis* Katedër ose degë e fizikës dhe kimisë.

fizkulturál e mb > FIZIKULTUROR E.

fizkultur•ë a f sh a at Kalitje e gjithanshme e trupit të njeriut nëpërmjet ushtrimeve fizike; kulturë fizike; edukim fizik. **Shkolla e (Instituti i) fizkulturës. Ora e fizkulturës. Merrem me fizkulturë.**

fizkulturíst m sh ë ët Ai që merret me fizkulturë.

fizkulturíst•e ja f sh e et e FIZKULTURIST I.

fizkulturór e mb I kulturës fizike; që ka të bëjë me kulturën fizike.

fizkulturór-sportív e mb (Veprimtari) fizkulturore dhe sportive.

fizmát i m bis Katedër e fizikës dhe matematikës.

fjafím i m sh e et

- ♦ Fishkëllimë.
- ♦ Fishkëllimë tipike e nepërkës.

fjaf•ój jokal óva úar Fishkëllej.

fjafúeshëm ndajf Me fishkëllimë.

fják•ë a f sh a at > FLAK•Ë A.

fják•ër ra f sh a at vjet

- ♦ Karrocë me qirá.
- ♦ Karrocë e lehtë.

fjak•ón jokal veta III G > FJAK•UE (me).

fjákra t f sh krahin G Krahë të shpendëve; flatra.

fjak•úe (me) jokal óva úe

♦ (*Nepërka*) lëshon një tingull fishkëllyes.

♦ (*Fajkoi*) këlthet me zë si fishkëllimë.

fjalacák e mb (*Njeri*) që merret me thashetheme. > **FJALC E**.

fjalacák u m sh ë ët *Njeri* që merret me thashetheme. > **FJALC I**.

fjalacák•e ja f sh e et e **FJALACAK U**.

fjalamán e mb Llafazan.

fjalamán i m sh ë ët *Njeri* llafazan. **Fjalaman si sorrë**.

fjalamán•e ja f sh e et f e **FALAMAN I**.

fjalamaní a f libr Të qenët llafazan.

fjalâmbël mb G > **FJALËMBËL**.

fjalâmbëlsí a f G > **FJALËMBËLSI A**.

fjalamújtas ndajf G Me fjalë të mujshme.

fjalânëz mb G (*Njeri*) gjuhëmprehtë; që ther me fjalë.

fjalâshpër mb (*Njeri*) që flet ashpër, vrazhdë.

fjalatár e mb Llafazan; fjalaman; që flet shumë.

fjalatár i m sh ë ët *Njeri* llafazan, fjalaman, që flet shumë.

fjalatár•e ja f sh e et e **FJALATAR I**.

fjálaz ndajf krahin G

♦ Gojarisht; me fjalë goje.

♦ Sipas marrëveshjes me fjalë goje, jo me shkrim; sipas fjalës së dhënë.

fjalc e mb bis G (*Njeri*) që merret me llafe; që përgojon; përgojaç.

fjalc i m sh a at bis G *Njeri* që merret me llafe; që përgojon; përgojaç.

fjálç•ë a f sh e et bis G f e **FJALC I**.

fjalégër mb Harsh-spoken.

fjal•ë a f sh ë ët

♦ *gjuh* Njësia e mëvetësishme më e vogël e gjuhës; tërësi e pandashme e tingëllimit dhe e kuptimit e formësuar nga ana gramatikore, që pasqyron në mënyrë të përgjithësuar e shënon sende e dukuri të realitetit dhe riprodhohet e veçohet në rrjedhën e ligjërimin. **Fjalë shqipe (e huaj, e huazuar). Fjalë e re (e rrallë, krahinore, e vjetërsuar). Fjalë ndërkombëtare ndërkombëtarizëm. Fjalë librare (diturore). Fjalë e parme (e prejardhur, e përngjitur). Fjalë shënuese (emërtuese, ndihmëse, shërbyese). Fjalë e ndërmjetme. Fjalë e ndryshueshme (e pandryshueshme, e palakueshme). Kuptimi i fjalës. Trajta e fjalës. Theksi i fjalës. Formimi i fjalëve. Prejardhja e fjalës. Çerdhe fjalësh. Rendi i fjalëve në fjalë. I ha fjalët i shqiptoj fjalët në mënyrë jo të plotë. Ndaj fjalën në rrokje. [Parullat dhe sharjet e turmës kundër qeverisë ishin të mbushura me fjalë të ndyra. (ED).]**

♦ Diçka që i thuhet një tjetri; thënie; pohim; bisedë. **Fjalë të ngrohta (të ëmbla, të buta, përkëdhelëse). Fjalë të ashpra (të rënda, fyese, të ndyra, poshtëruese). Fjalë mashtruese (joshëse). Fjalë pas fjale. Fjalë me vend. Thuaj një fjalë! Jemi në një fjalë me atë. Bëj (shkëmbej) fjalë bisedoj. Fjala nxjerr (sjell, pjell) fjalën gjatë bisedës dalin gjëra të reja, duke biseduar për diçka, bie fjala edhe për diçka tjetër. Fjala është me e rëndë se plumbi *ff u*. Zihej (grindej, hahej) me fjalë. I ktheu fjalë. S'tha as gjysmë fjale s'foli fare. E mori fjalën prapa. S'e kthen fjalën (mbrapsht). [Vjen i hueji me kambë të shklet,/ Nji fjalë t'ambël kurrkush s'ta flet (VPSH).]**

♦ Këshillë a porosi që i jepet dikujt; udhëzim; urdhër; vendim. **I shkon (i ecën, i zë vend, i ngjit) fjala** e dëgjojnë të tjerët; i zbatojnë këshillat, udhëzimet a dëshirat e tij. **Fjala e tij ishte ligj. Ia dëgjojnë fjalën. Nuk ia bëj fjalën dy** e zbatoj menjëherë atë që më thotë dikush; i bindem menjëherë. **Ia ktheu fjalën** nuk iu bind, e kundërshtoi. **E çoj në vend fjalën.**

♦ Premtim a zotim për të bërë diçka; premtim a diçka e thënë, që nuk shoqërohet me punë a me vepra ose që nuk zbatohet. **Fjala e (dhënë, nderit). Fjala dhe vepra. Njeri i fjalës** njeri që e mban zotimin. **Ka dhënë fjalën. E mban fjalën. E ktheu (e hëngri, e shkeli) fjalën. Luajti nga fjala (i luajti, i bëri bisht fjalës)** nuk e mbajti zotimin. **I doli nga fjala** nuk e mbajti premtimin që i dha. **Fjala e burrit, pesha e gurit *ff u*. Burri lidhet prej fjalësh, kau (demi) prej brirësh *ff u*. E mbante me fjalë. Duhet punë e jo fjalë. Vetëm me fjalë s'bëhet gjë. S'e bën fjalën dy (dysh). . [- Zana jini e zana kjoshi!/ Besa besë e fjala fjalë,/ dhite e egra u kjoshin falë! (CV).] [Edhe Suli e mbajti fjalën e nuk e tradhtoi Sulën. (DhP).]**

♦ Marrëveshje ndërmjet dy a me shumë njerëzve ose ndërmjet dy palëve; besë.

Fjalë trimash (burrash). Prenë fjalën caktuan ditën kur do të bëhet martesa a diçka tjetër. **Lidhën fjalën. Ranë në fjalë. E bënë me fjalë. E gjeti fjalën me dikë** u mor vesh me dikë, ra në ujd, gjeti një gjuhë të përbashkët. **Siç e kemi bërë fjalën. E lë me fjalë me dikë.**

♦ Bisedë që bëhet me dikë; diçka që thuhet a tregohet; muhabet (*edhe në një varg njësisht frazeologjike*). **Në fjalë e sipër** duke folur, gjatë bisedës. **Lërimi fjalët!** Ngas fjalën nxit bisedën; e zhvilloj me tej një bisedë. **E la fjalën përgjysmë. Me që ra (me që erdhi) fjala...** duke marrë shkas nga biseda, me këtë rast. **E hodhi fjalën për dikë a për diçka. Sa për t'u gjendur në fjalë. E zuri (e kapi) në fjalë. E hodhi fjalën gjetkë. U ngjitet fjala u shkon muhabeti me njëri-tjetrin. Ma pruri (ma solli, ma nxori) fjalën në shteg** e solli bisedën atje ku desha unë. Ia sjell (ia bie, ia hedh) fjalën rrotull (larg e larg).

♦ Diçka e thënë që s'duhet të bisedohet me të tjerë; diçka që thuhet vesh me vesh nga njëri tek tjetri; thashetheme. **U hap fjala. I nxorën fjalë. Dolën fjalë. E bëri me fjalë dikë** e bëri me turp, e përfoli. **Fjala ka këmbë *ff* u. Mori fjala dheun (dynjanë). Doli fjala nga dhëmballa, mori njëzet e shtatë mëhalla *ff* u.**

♦ Njoftim, lajm. **Dërgoj (çoj) fjalë. Lë fjalë. I bëj fjalë dikujt** e njoftoj, e lajmëroj. **Pruri fjalë. Erdhi fjala.**

♦ Fjalim a ligjëratë që mbahet para të tjerëve; pjesë nga ky fjalim; e drejtë për të folur, për të shfaqur mendimet përpara të tjerëve. **Fjala e hapjes (e mbylljes).** **Fjala e rastit. E drejta (liria) e fjalës. Marr fjalën flas. Mbaj fjalën. Kërkoj fjalën. I jap fjalën dikujt** e lejoj të flasë; e ftoj të flasë. **Ia ndërpres (ia pres) fjalën.** [Fjalën e kishte kërkuar shefi i Ersekës. Të shohim sa do të na trimërohesh, mendoj ministri. (IK).] [Zullutë e gjorë kishin ujdísur fjalë patriotike dhe luftare, fjalë si të çuditura nga ky afrim (FK).]

♦ Thashetheme. **Çoj fjalë. I kanë dalë fjalë vajzës.**

♦ Grindje. [Më shiko drejt në sy, lëri zënkat, fjalët, sharjet (AP).]

♦ Lajm. **Ka ndonjë fjalë?**

♦ Kusht. [...e ky mundet me i lirue shtekun, porse me fjalë (K).]

♦ Leje. [pa fjalë t'tij ... s'kishte vu nuse duvak (GjF).]

♦ *sh* Tekst i këngës.

*

Bëj fjalë për diçka Flas për diçka; trajtoj diçka.

Bëj (shkëmbej, këmbej, ndërroj) fjalë me dikë Grindem, zihem me fjalë me dikë.

Bie fjala Për shembull; fjala vjen. [Sepse, është diku tjetër/ (fjala bie, në Drenicë)/ një tjetër ushtar lirie/ që ka po të njëjtin emër **LIRIDON** (ShM).]

Di (është i zoti) të gdhendë fjalë Është i zoti të gjejë fjalë të bukura; di t'i parashtrojë gjërat bukur.

E drodhi fjalën E solli fjalën si ia donte puna a interesi.

E ka fjalën të shtarë Është fjalëhidhët.

E mori ferra fjalën U përhap fjala kudo; e morën vesh të gjithë.

E qep fjalën Them fjalë me vend, që nuk m'i rrëzon dot kush.

Fjala e fundit

♦ Arritja me e re dhe me e lartë në një fushë të shkencës, të teknikës ose të kulturës.

♦ Mendimi përfundimtar që vendos për diçka; mendimi i fundit.

Fjala vjen Për shembull, bie fjala. [Lodra, **fjala vjen, dikur edhe naten** përmallote gjinden në Shypni; por sod merzitë gjithkëndin edhe ditën (GjF).]

Fjalë e halë Thashetheme të liga.

Fjalë fluturake Fjalë a shprehje, që përmban një mendim a gjykim përgjithësues të spikatur dhe që njihet e përdoret gjerësisht.

Fjalë në erë (në hava) Fjalë të thëna pa u menduar; fjalë pa kuptim; fjalë të kota.

Fjalë për fjalë pa ndryshuar asgjë nga ajo që është thënë a është shkruar, një për një.

Fjalë petake Fjalë që zënë vend.

Fjalë prej kali (maje kalit) G Fjalë në përgjithësi nga ai që i ka punët në vijë, por nuk nuk e ndihmojnë atë që ka nevojë për këshillë.

Fjalë rrumbullake Fjalë që nuk ënë vend.

Fjalët i merr era *ff u* Fjalët s'kanë vlerë po nuk u shoqëruan me vepra; fjalët harrohen shpejt.

Fjalët të ëmbla, punët të tharta Premton shumë, por s'mbaron punë.

Fjalë të mira e gurë në trastë (në torbë, në thes) Përdoret kur dikush bën të kundërtën e asaj që thotë.

Fundi i fjalës Shkurt; me një fjalë; si përfundim.

Gjuhemi me fjalë E ngacmojmë a e thumbojmë njëri-tjetrin me fjalë.

I bëj dredha fjalës Nuk i qëndroj fjalës.

I gdhend (i tjerr) fjalët Matem mirë kur flas; flas me mend.

I gëlltit (i ha, i përpij) fjalët I mohoj të gjitha ato që kam thënë.

I humbi fjala nga goja U habit shumë, u hutua fare sa s'mund të fliste, iu pre goja, iu mpi gjuha.

I hyj në fjalë diku E kuptoj, e marr vesh.

I kam fjalët me grosh (ka fjalë e grosh) Jam shumë i kursyer në fjalë; flas pak e me vend.

I kam fjalët të shkurtra Nuk e zgjat shumë; e them prerë e shkurt.

I lëshoj fjalët veresie Flas kot, pa i peshuar fjalët.

I marr fjalët e i vë në rabush Nuk ua vë veshin fjalëve, porosive e këshillave të dikujt; nuk u jap rëndësi; i lë në harresë.

I marr fjalët me cepa I marrë fjalët së prapthi.

I marr fjalët nga këmbët I marr fjalët së prapthi; nuk i kuptoj si duhet, i keqkuptoj fjalët.

I mpreh fjalët me dikë Zoihem e grindem me fjalë të ashpra; i acaroj marrëdhëniet me dikë.

I përdredh fjalët S'qëndroj në fjalë; nuk e mbaj fjalën e dhënë; e dredh.

I përpjek fjalët me dikë Bëj fjalë me dikë; zihem, grindem me dikë.

I përtyp (i përçap) fjalët

♦ Përmbahem në të folur; i mat mirë fjalët; i gëlltit fjalët.

♦ Nuk shprehem qartë për diçka; flas si nëpër dhëmbë.

I pres fjalët me sëpatë Flas në mënyrë të prerë; nuk pranoj asnjë kundërshtim.

I puq fjalët me dikë Pajtohem me mendimin e dikujt.

I ra në fjalë dikujt I preu fjalën.

I tërheq fjalët zvarrë

♦ Flet ngadalë si i plogët, flet me përtim.

♦ zgjat dhe e zvarrit mbarimin e një pune.

I thartuam fjalët I prishëm marrëdhëniet.

I thyem (i prishëm) fjalët U grindëm; u shamë; u zumë keqas.

I trashëm fjalët Filluam të zihemi; u acaruum me fjalë.

I vë jastëk fjalës Flas me mend; e mbështet në të dhëna të shëndosha fjalën që them; flas me baza.

Ia rrëmbej fjalën dikujt E ndërpres, nuk e lë të flasë më tej.

Ia zë fjalën në gojë Nuk e lë të flasë më tej; ia pres fjalën.

Iu lidh (iu pre) fjala (goja, gjuha) S'tha dot asnjë fjalë; s'mundi të fliste (nga tronditja, frika etj.).

Kam një fjalë me tepër shih tek TEPËR.

Kërkon fjalë Dëshiron të grindet me dikë, kërkon sherr.

Lojë fjalësh shih te LOJ/Ë, ~A I.

Luaj me fjalë

♦ Flas me fjalë të tilla që fshehin qëllimin e vërtetë; dredhoj me fjalë.

♦ Nuk mbaj qëndrim serioz; nuk e marr me gjithë mend diçka, e quaj si lojë; përdor fjalë të afërta nga tingëllimi e nga kuptimi për të bërë përshtypje tek të tjerët.

Lyp fjalë Kërkoj sherr.

M'u bë fjala lak M'u lidh fjala; desha t'i them diçka, por siia thashë dot; më mbeti fjala në grykë.

M'u lidh fjala komb (nyjë) diku Nuk mund të flisja; nuk nxirrja dot një fjalë nga goja.

Me fjalë të tjera Shkurt, domethënë; ndryshe. [Me fjalë tjera, vokabulari i *Fjalorit i përket "kryesisht" periudhës që nisë me themelimin e Partisë Komuniste Shqiptare (1941) deri te data e botimit të Fjalorit (1980)*. (APp). **Me fjalë të tjera, të shtrohej problemi atje, pra të bëhej një çështje partie, apo të mbetej çështje e mbyllur e Ministrisë së Brendshme?** (IK).

Me fjalën e parë Në çast, menjëherë, me të thënë.

Me fjalët e mia Pa i përmendur të gjitha e një për një ato që kam lexuar a kam dëgjuar; në mënyrë të përmblodhur.

Me gjysmë fjale Pa qenë i vendosur; me druajtje e me frikë, me gjysmë zëri.

Me një fjalë shkurt; në mënyrë të përmblodhur.

Me plot (me tërë) kuptimin e fjalës me të vërtetë.

Më mbeti (i ngeci, i ngriu) fjala në buzë (në gojë, në grykë, në fyt) Nuk mund të flisja më, nuk arrita ta mbaroj fjalën.

Më rrëshqiti fjala Më shpëtoi pa dashje një fjalë.

Ndal diellin me fjalë Është llafazan i madh.

Në fjalë (*Çështja etj.*) për të cilën flitet a bisedohet. . **Abas Kupi** (*alias: Bazi i Canës*) duhet të merret "sigurisht" si ma i përmblodhuni dhe ma i konturuemi

nga të tre protagonistat në fjalë. (KM).] [Por jo vetëm kaq: Derisa autori në fjalë shkruan nihëmë për ndihmë, ai duhej të shkruante edhe maroj për mbaronj. (AKI).]

Në kuptimin e gjerë të fjalës duke e kuptuar gjerë atë që thuhet.

Në kuptimin e ngushtë të fjalës duke e kuptuar ngushtë atë që thuhet.

Në kuptimin e plotë të fjalës ashtu siç thuhet; me të vërtetë, pa hequr e pa zvogëluar gjë.

Në kuptimin e vërtetë të fjalës me të vërtetë, ashtu siç duhet.

Një fjalë goje (*Një punë etj.*) duket shumë e lehtë, por në të vërtetë është e vështirë.

Nuk di fjalë (llafe) I bie shkurt e copë.

Nuk e lëshoj fjalën nga goja Jam shumë llafazan.

Pa fjalë (s'do fjalë) Pa dyshim, s'ka dyshim.

S'bëj fjalë Nuk ndihem; nuk ankohej e nuk kundërshtoj; pranoj ç'më japin.

S'e bëj për fjalë (për zë) Nuk i tregoj askujt diçka që nuk duhet thënë; nuk flas me njeri për diçka që duhet mbajtur e fshehtë.

S'më bie fjala në (për) tokë (përdhe) Nuk themë asnjë fjalë pa vend; e di se ç'flas; nuk flas kot; jam i pjekur, i matur, i zgjuar.

S'lë fjalë të bjerë në tokë Dëgjoj me vëmendje fjalët që më thotë dikush; nuk më shpëton asnjë fjalë; jam i zgjuar dhe i mprehtë.

S'lidh (s'bën) dy fjalë bashkë Nuk di të flasë rrjedhshëm; i shpreh mendimet me vështirësi.

Shkurt fjala... Që të mos e zgjas...

Shtie fjalë me dikë Grindem me dikë.

Ta merr (ta rrëmben) fjalën nga goja Është shumë i zgjuar e i mprehtë.

Them (kam) fjalën time

♦ Luaj rolin që me takon.

♦ Kam të drejtën time; kam mendimin tim.

Ta rrëmben (merr) fjalën nga goja Është shumë i zgjuar e i mprehtë.

Trazoj fjalë me dikë Zihem, grindem me dikë.

U vë shenjë fjalëve të dikujt U vë mendjen fjalëve të tij; i kam parasysh gjithmonë; i marr me gjithë mend.

Ul fjalët (zërin) Nuk e kërkoj më diçka me të madhe; i ul kërkesat.

Vret gjetkë fjala e tij E ka fjalën gjetkë; flet me nënkuptime; synon diçka tjetër.

fjalë ari

♦ Fjalë të vërteta e me vlerë; fjalë me vend.

♦ Fjalë e urtë.

fjalë boshe Fjalë pa kuptim.

fjalë burri Premtim i njeriut të besës.

fjalë e besës Premtim i dhënë me be.

fjalë e dhanme $G > \text{FJALË E DHËNË}$.

fjalë e dhënë Premtim.

fjalë e fundit

♦ Fjalë me të cilën mbyllet një bisedë, diskutim etj. **Kam fjalën e fundit.**

♦ *bis* Çmimi më i ulët.

fjalë e gjatë Fjalë të shumta të llafazanit.

fjalë e halë Thashethem i lig.

fjalë e huajtur (e huazuar) Fjalë që është marrë nga një gjuhë tjetër ashtu si është ose me pak ndryshime.

fjalë e kundërt Fjalë me kuptim të kundërt me fjalën tjetër (*me të cilën krahasohet*).

fjalë e lashtë Fjalë e urtë; proverb.

fjalë e mbrëmë $J > \text{FUALË E FUNDIT}$.

fjalë e pahijshme Fjalë në kundërshtim me normat e mirësjelljes.

fjalë e parme *gjuh* Fjalë që nuk është formuar nga një fjalë tjetër, që nuk është e prejardhur.

fjalë e përbërë *gjuh* Fjalë e formuar nga bashkimi i dy a më shumë temave në një njësi të vetme fonetike, leksikore e gramatikore; kompozitë e mirëfilltë.

fjalë e përngjitur *gjuh* Fjalë e përbërë prej dy a në shumë fjalësh të bashkuara në një fjalë të vetme.

fjalë e rëndë

♦ Fjalë fyese.

♦ Qortim i ashpër.

fjalë e urtë *folk*

♦ Proverb. **Fjalët e urta të popullit. Libër me fjalë të urta. Një fjalë e urtë thotë...**

♦ Shprehje e njohur me kuptim të njësishtëm e zakonisht të figurshëm, që përgjithëson një vëzhgim a vlerësim për dukuritë e ndryshme të jetës, por që, ndryshe nga proverbi, nuk është një fjali tërësore; thënie e urtë (p. sh. **Si e ëma dhe e bija, Ashtu i do mushka drutë** *etj.*).

♦ Fjalë me mend. [Camaj citon fjalën e urtë të Xhuvanit: "Nuk mund të hidhet poshtë si gunë e vjetër, ose të skutuliqet në një muzé" gjuha e një pjese së madhe të kombit. (APp).]

fjalë e vjetër

♦ Fjalë e urtë; proverb.

♦ > **FJALË E VJETRUAR.**

fjalë e vjetruar Fjalë që ka dalë nga përdorimi aktiv.

fjalë fluturake Thënie a shprehje që përmban një mendim a gjykim përgjithësues të spikatur dhe që njihet e përdoret gjerësisht.

fjalë me bisht Fjalë me nënkuptim.

fjalë me jastëk Fjalë e mbështetur në arsye të shëndoshë.

fjalë me kripë Fjalë që thuhet me zgjuarsi e me mprehtësi. .

fjalë me qokë Fjalë me vend.

fjalë me thepa Fjalë thumbuese; fjalë me thumb.

fjalë me thumb Fjalë që të djeg, të lëndon.

fjalë me vend Fjalë e drejtë, e përshtatshme, e arsyeshme.

fjalë në erë Fjalë të thëna pa u menduar; fjalë pa kuptim; fjalë të kota.

fjalë në hava > **FJALË NË ERË.**

fjalë për fjalë Pa ndryshuar asgjë nga ajo që është thënë a është shkruar, një për një.

fjalë plaku (pleqsh) Fjalë me mend; fjalë me pjekuri.

fjalë rrënjë *gjuh* Fjalë që nuk mund të ndahet më tej në pjesë përbërëse, që bart kuptimin themelor dhe shërben si bazë për të formuar fjalë të reja me anë parashtesash, prapashtesash etj.

fjalë rrënjore *gjuh* > **FJALË RRËNJË.**

fjalë rrugësh

♦ Fjalë e pahijshme.

♦ Fjalë që nuk dihet me siguri se kush e ka thënë.

fjalë sokaku *bis* Thashetheme.

fjalë shkarthi Rrenë.

fjalë të errëta Gjëagjëzë.

fjalë të forta Premtim.

fjalë titull *gjuh* Fjalë (*e parme, e përbërë, e përngjitur etj.*), togfjalë dhe emër i përveçëm që shpjegohet në një artikull fjalori a enciklopedie. > **FJALË•TITULL TITULLI.**

fjalë turpe (turpi) Fjalë e pahijshme; fjalë e ndyrë.

fjalë veshi Pëshpëritje në vesh.

fjalëbárdhë *mb krahin G* Fjalëmirë.

fjalëbártës e mb (*Njeri*) që përhap thashetheme.

fjalëbártës i m sh - it Njeri që përhap thashetheme.

fjalëbártës•e *a f sh e et e* **FJALËBARTËS I.**

fjalëbísht *mb* Që flet me nënkuptim.

fjalëbútë *mb* Që flet butë a shtruar.

fjalëçártun *ndajf G* Me mosmarrëveshje.

fjalëçélës i *m sh a at* Fjalë kyç.

fjalëdâmë *mb G (Vendim)* i prerë; (*marrëveshje*) e lidhur.

fjalëdëng e *mb J* Që e ka përgjigjen në majë të gjuhës.

fjalëdréjtë *mb* Që flet me drejtësi; që thotë të vërtetën; fjalësaktë.

fjalëdhënë *mb* I lidhur me besë, me fjalë.

fjalëmbëlzë *mb Ç* Që flet ëmbël; gojëmbël.

fjalë-figúr•ë *a f sh a at libr* Njësi e figurshme e përfaqësuar nga një fjalë. [... **me përcaktime ku vendin e fjalës-figurë e ka zënë fjala-termë:** (AÇ).]

fjalë-fjalë *ndajf* Fjalë pas fjale.

fjalë-fjalí *a f sh - të gjuh* Fjali e përbërë nga një fjalë.

fjalëformím i *m sh e et gjuh* Formim a krijim i fjalëve me parashtesa, prapashtesa, tema a rrënjë dhe me përngjitje. **Mënyrat (tipat) e fjalëformimit.**

fjalëformúes e *mb gjuh* I fjalëformimit; që ka të bëjë me fjalëformimin. [**Nuk është e vështirë të vërehet se në gjuhën shqipe fjala "kreshnik" mund të futet në një çerdhe mjaft aktive fjalëformuese.** (ShS).]

fjalëfórtë *mb* Që premtan shumë; që zotohet për punë të mëdha.

fjalëgjátë *mb* Llafazan; që ka shumë fjalë.

fjalëgjat•ë *a f sh a at f e* **FJALËGJAT•Ë I.**

fjalëgjat•ë i *m sh ë ët* Njeri që ka shumë fjalë; që e zgjat bisedën, që flet shumë; llafazan.

fjalëhídhur *mb* Që flet me fjalë të hidhura, që lëndojnë e hidhërojnë.

fjalëkalím i *m sh e et (kalkim nga anglishtja password)* Parullë.

fjalë•kéq kéqe *mb m sh këqíj, f sh këqíja* Që flet keq për të tjerët; shtieq.

fjalëkëmbím i m sh e et libr Bisedë.

fjalëkëpútur mb Që flet qartë e prerë.

fjalëkótë mb (*Fjalë*) pa kuptim; (*njeri*) që flet kot, pa kuptim.

fjalëkrípë mb Që thotë fjalë me zgjuarsi e mprehtësi.

fjalëkrýq i m sh e et Lojë zbavitëse, që bëhet duke plotësuar katrorët e një figure me shkronja për të formuar fjalë në drejtime të caktuara.

fjalëkúngj e mb Që thotë fjalë thumbuese, me kunj, me thumba.

fjalëkursýer mb Fjalëpak; që i ka fjalët të pakta; i kursyer në fjalë.

fjalëláshtë mb (*Njeri*) që flet ndyrë; që përdor fjalë të ndyra; gojëlashtë; gojëndyrë.

fjalëlójës e mb krahin G Që i luan fjalës.

fjalë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá Që flet shumë, fjalëshumë; që mburret me fjalë të mëdha.

fjalë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Ai që shumë, fjalëshumë; që mburret me fjalë të mëdha.

fjalë•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e FJALË•MADH MADHI.

fjalëmátur mb Që mendohet kur flet; që i peshon fjalët para se të flasë.

fjalëmbël mb

♦ Gojëmbë; që i ka fjalët të këndshme.

♦ Dashamir.

fjalëmbëlsí a f libr

♦ Të qenët i ëmbël me fjalë.

♦ Dashamirësi.

fjalëmbráshtë mb (*Njeri*) gojëprishur.

fjalëmémë mb G Që i mehen, i shterin fjalët; që ka heshtur.

fjalëmírë mb

♦ Që flet mirë për të tjerët. **Bëhem fjalëmírë** i dal zot dikut; them një fjalë të mirë (*për dikë*).

♦ Që ndikon me fjalë për të rregulluar një mosmarrëveshje etj.

fjalëmjalhtë *mb* Fjalëmbël; gojëmjaltë.

fjalëmprehtë *mb* Gjuhëmprehtë; mendjemprehtë.

fjalëmújshëm me *mb G* Fjalashpër; që flet mujshëm.

fjalëndokóp e *mb G* Mburavec; pordhac.

fjalëndryshues e *gjuh I* eptimit; që ka të bëjë me eptimin.

fjalëngrirë *mb* Që i ngrijnë fjalët; që nuk flet dot.

fjalënús•e ja f sh e et krahin Fjalë e dhënë nga prindët e vajzës për fejesën e saj.

fjalënxéhtë *mb* Që flet me pasion.

fjalëpákë *mb* I heshtur; që flet pak; që i ka fjalët të pakta.

fjalëpáktë *mb* > **FJALËPAKË**.

fjalëpaprishur *mb (Njeri)* që nuk prish fjalë me të tjerët.

fjalëpërbërj•e a f gjuh Ndërtim i fjalës me dy a më shumë fjalë ekzistuese.

fjalëpërfjálsh•ëm (i) me (e) *mb (Përkthim etj.)* që përputhet fjalë për fjalë me një tekst të shkruar a me atë që ka thënë dikush; që bëhet fjalë për fjalë.

fjalëpërsërítës e *mb libr* Tautologjik.

fjalëpërsërítj•e a f libr Tautologji.

fjalëplúmb *mb* Gojërendë; që vret me fjalë.

fjalëprërë *mb* I prerë në fjalë; që flet shkurt.

fjalëréndë *mb* Gojëkeq; që fyen me fjalë; i vrazhdë në të folur.

fjalërrállë *mb* Që flet rrallë; fjalëpakë.

fjalërréptë *mb* Fjalashpër; që flet rreptë.

fjalërrëzúar *mb*

♦ Që nuk arsyeton saktë; që nuk i ka peshë arsyetimi.

♦ Që përdor fjalë të mujshme.

fjalërrýesh•ëm me mb G Që mezi i dalin fjalët.

fjalës i m sh - it gjuh Tërësi e fjalëve, zërave, lemave të një fjalori.

fjalësáktë mb Që flet pa mashtrí; fjalëdrejtë.

fjalësór e mb gjuh Që ka të bëjë me fjalën; i fjalës; i përbërë prej fjalësh.

fjalësór i m sh ë ët gjuh Leksik.

fjalësósur mb Që i janë sosur fjalët; që s'ka ç'thotë më shumë.

fjalëshkúrtër mb Që i ka fjalët të pakta; që flet shkurt e qartë; që nuk e zgjat bisedën; fjalëprerë.

fjalëshpátë mb

♦ Që flet drejt e me guxim; që e thotë hapur e në mënyrë të prerë gjithçka.

♦ Që i pret gjuha si shpatë; që e ka gjuhën shpatë.

fjalëshpéjt•ë a f sh a at Lojë zbavitëse popullore, në të cilën marrin pjesë dy a më shumë veta, që përsëritin sa më shpejt e pa gabim fjalë ose fjali të vështira për t'u shqiptuar së bashku (*p. sh. Kupa me kapak - kupa pa kapak. Shtatë sëpata plaka presin shtatë plepa pleq.*).

fjalëshpéjtëz a f > FJALËSHPEJT•Ë A.

fjalështárë mb Fjalëhidhur.

fjalështrúar mb Që bisedon shtruar, qetë e në mënyrë të matur.

fjalëshúmë mb Që flet shumë; që s'i pushon goja, llafazan.

fjalëshúm•ë a f sh a at f e FJALËSHUMË I.

fjalëshúm•ë i m sh ë ët Ai që flet shumë, që s'i pushon goja; llafazan.

fjalëtár e mb I zoti i fjalës; gojëtar.

fjalëtár i m sh ë ët Njeri i zoti për të folur; gojëtar i zoti.

fjalëtár•e ja f sh e et f e FJALËTAR I.

fjalëteprí a f libr Përdorim i fjalëve të tepërta a të panevojshme.

fjalë-term i m sh a at libr Term i përfaqësuar nga një fjalë. [**me përcaktime ku vendin e fjalës-figurë e ka zënë fjala-termë:** (AÇ).]

fjalëtërkúzë *mb* Që e zgjat dhe e bën tërkuzë bisedën, që ka shumë fjalë; fjalëshumë.

fjalëtím i *m sh e et* Grindje me fjalë.

fjalëtinguj t *m gjuh sh i* **FJALËTINGU•LL LLI.**

fjalëtingu•ll lli *m sh j jt gjuh* Fjalë e përbërë nga një tingull.

fjalëtítu•ll lli *m gjuh >* **FJALË TITULL.**

fjalët•óhem *vetv e* **FJALËT•OJ.** Fjalëtohem me dikë grindem me fjalë me dikë.

fjalët•ój *jokal óva úar*

♦ Bëj fjalë me dikë për të mbrojtur një pikëpamje.

♦ Hahem a grindem me fjalë me dikë.

fjalëtokmák *mb* Që flet rëndë, a vret me fjalë.

fjalëtopúz *mb >* **FJALËTOKMAK.**

fjalëtór i *m sh ë ët*

♦ Ai që lajmëron miq e të afërm për një dasmë a vdekje; lajmëtar; lajmës.

♦ Ndërmjetës për pajtimin e gjaqeve; pleqnar.

♦ *G* Kapucar; njeri i ngarkuar me mbledhjen e të dhënave për fajin e mundshëm të dikujt.

fjalëtúar (i e) *mb* I grindur me fjalë

fjalët•úer óri *m sh órë órët G >* **FJALËTOR I.**

fjalëthárbët *mb* Që i ka fjalët të tharta.

fjalëthátë *mb* Që premtan shumë e s'kryen punë. > **FJALËTHYER.**

fjalëthéksh•ëm (i) me (e) *mb* Që flet ashpër.

fjalëthép e *mb krahin G* Fjalëashpër.

fjalëthérés e *mb* Që flet me fjalë therëse.

fjalëthínx e *mb G >* **FJALËTHERËS E.**

fjalëthýem e *mb G >* **FJALËTHYER.**

fjalëthyer *mb* Besëthyer.

fjalëvógël *mb* Që nuk bën premtime vend e pa vend.

fjalëvrázhde *mb* Që flet me fjalë të vrazhda; fajlashpër; fjalërendë.

fjalëz a f sh a at

♦ *zvog e* **FJAL•Ë A.**

♦ *gjuh* Fjalë joshënuese, fjalë shërbyese; pjesëz.

♦ *krahin G* Fjalë e lëshuar si thashethem.

fjalë•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* Që ndjell zi me fjalë; ndjellakeq.

fjalëzím i m G Grindje me fjalë.

fjalëz•óhem *vetv G >* **FJALËZ•UE (me u).**

fjalëzúem it (të) *as G* Grindje me fjalë.

fjalëzjárrtë *mb poet* Që flet me shpirt e tërë zjarr për një çështje, që të ndez zemrën e të frymëzon me fjalët e tij plot ndjenja e mendime fisnike.

fjalëz•úe (me u) *vetv óva (u) úe G* Grindje me fjalë.

fjalí a f sh - të *gjuh* Njësi tërësore e ligjëritimit e përbërë nga një varg fjalësh ose edhe nga një fjalë e vetme, të formësuara e të lidhura gramatikisht sipas ligjeve të një gjuhe të caktuar dhe është mjeti kryesor për formimin, shprehjen dhe kumtimin e mendimit.

fjali drejtuese *gjuh* Fjali prej së cilës varet një fjali tjetër; fjali kryesore.

fjali dëftore Fjali që jep një kumtim të drejtpërdrejtë për ndonjë send ose dukuri dhe që shërben për t'u treguar të tjerëve njohuritë që ka folësi për diçka a dikë.

fjali e bashkërenditur Fjali e lidhur me bashkërenditje me një njësi tjetër gjuhësore, pa qenë të varura njëra prej tjetrës.

fjali e ndërmjetme Fjali që futet brenda një fjalie tjetër e veçohet nëpërmjet intonacionit, pa u lidhur formalisht nga ana gramatikore me asnjërën nga gjymtyrët dhe që shpreh qëndrimin e folësit ndaj asaj që thotë.

fjali e ndërshtënë fjali që jep të dhëna plotësuese për një fjali, ndërmjet pjesëve të së cilës zë vend, ose për një fjalë të saj. .

fjali e nënrenditur Fjali që lidhet me nënrenditje me një tjetër.

fjali e pavarur Fjali që nuk varet gramatikisht dhe nuk plotësohet nga një fjali tjetër.

fjali e përbërë Fjali e formuar nga bashkimi i disa fjalive të ndryshme.

fjali e thjeshtë Fjali e formuar nga një kryefjalë, kallëzues dhe një a më shumë pjesë plotësuese.

fjali e varur Fjali e nënrenditur.

fjali e varur kohore Fjali e nënrenditur që tregon kohën kur kryhet veprimi ose ndodh ngjarja e shprehur në fjalinë drejtuese.

fjali e varur krahasore Fjali që shërben për të krahasuar një veprim a gjendje të shprehur në fjalinë drejtuese.

fjali e varur kundrinore Fjali që shërben si kundrinë, që luan rolin e kundrinës.

fjali e varur kushtore Fjali që tregon kushtin e kryerjes së veprimit të shprehur në fjalinë drejtuese.

fjali e varur lidhore Fjali që lidhet me përemra lidhorë dhe plotëson kuptimin e një fjalie tjetër nga e cila varet.

fjali e varur mënyrore Fjali që tregon mënyrën e kryerjes së një veprimi në fjalinë drejtuese që shpreh këtë veprim.

fjali e varur rrethanore Fjali që tregon rrethanat në të cilat kryhet veprimi në fjalinë drejtuese.

fjali kryesore Fjali që, në një periudhë me nënrenditje, nuk varet gramatikisht nga ndonjë fjali tjetër, kurse prej saj varen fjali të tjera.

fjali kryefjalore Fjali që shërben si kryefjalë ose luan rolin e kryefjalës.

fjali mungesore Fjali e paplotë, që nuk i ka të gjitha gjymtyrët.

fjali përcaktore Fjali që lidhet me përemra a ndajfolje lidhore dhe tregon në përgjithësi një karakteristikë të një gjymtyre emërore.

fjali pyetëse Fjali që shërben për të pyetur ose përmban një pyetje.

fjali qëllimore Fjali që tregon qëllimin e veprimit të shprehur në fjalinë drejtuese.

fjali rrjedhimore Fjali që tregon rrjedhimin a pasojën e një veprimi të shprehur në fjalinë drejtuese.

fjali shkakore Fjali që tregon shkakun e një veprimi a gjendjeje të shprehur në fjalinë drejtuese.

fjalídhët *mb G* Fjalëhidhur; fjalështarë.

fjalím i¹ *m sh e et* Ligjëratë që mbahet në një mbledhje të gjerë; fjalë. **Mbaj një fjalim.**

fjalím i² *m sh e et* Grindje me fjalë.

fjalís¹ *kal* > **FJALIT.**

fjalís² *kal krahin G* > **FJALIS•Ë (me).**

fjalís•ë (me) *kal a ë krahin G* Grindem me fjalë me (*dikë*) (K).

fjalísun it (të) *krahin G as* Grindje me fjalë; zënie me fjalë.

fjalít *kal, jokal krahin G* > **FJALIT•Ë (me)^{1,2}.**

fjalít•em *vetv krahin G* > **FJALIT•Ë (me u)^{1,2}.**

fjalít•ë (me)¹ *jokal a ë krahin G* Grindem a hahem me fjalë.

fjalít•ë (me)² *kal a ë krahin G* Jap fjalën për fejesën e (*vajzës*).

fjalít•ë (me u)¹ *vetv a (u) ë krahin G* Bëhem me fjalë me dikë; grindem me fjalë.

fjalít•ë (me u)² *vetv a (u) ë krahin G* pës e **FJALIT•Ë (me)².**

fjalítj•e a¹ *f sh e et krahin G* Grindje me fjalë.

fjalítj•e a² *f sh e et krahin G* Dhënie e fjalës për fejesën e vajzës.

fjalítun (i e)¹ *mb krahin G* I bërë me fjalë; i grindur me fjalë.

fjalítun (i e)² *mb krahin G* (*Vajzë*) e lidhur me fjalë për fejesë.

fjalóç e *mb bis krahin G* (*Njeri*) që merret me llafe; që përgojon; përgojaç; fjalç.

fjalóç i *m bis krahin G* Njeri që merret me llafe, që përgojon; përgojaç.

fjalóç•e ja *f sh e et krahin G* f e **FJALOÇ I.**

fjal•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ Fjalosem.

♦ Zihem me fjalë, bëj fjalë me dikë.

fjal•ój *jokal óva úar* To speak; to talk.

fjal•ónem *vetv óva (u) úar J* Fjalosem; bisedoj. [Të fjalonemi ngadalë,/ të pushtonemi pa fjalë (LP).]

fjalór i m sh ë ët

♦ Botim me fjalët e një gjuhe ose me termat e një fushe të caktuar të shkencës, teknikës etj., të renditura zakonisht sipas alfabetit ose temave, që shpjegohen ose jepen me barasvlerës në një gjuhë tjetër a në disa gjuhë. **Fjalor dygjuhësh (shumëgjuhësh). Fjalor i madh (i mesëm, i vogël). Fjalor xhepi. Fjalori i sinonimeve (antonimeve, frazeologjisë, emrave të përveçëm, emrave gjeografikë).**

♦ *nj* Tërësi e fjalëve që përdoret në një gjuhë ose që përdor dikush; leksik. **Fjalori i Fishtës (Kadaresë). Fjalor i pasur (i varfër). Njohja e fjalorit. Pasuroj fjalorin.**

**

fjalor alfabetik Fjalor në të cilin lënda renditet sipas alfabetit.

fjalor drejtshkrimor Fjalor në të cilin jepen të dhëna bazë të drejtshkrimit të një gjuhe dhe elemente të morfologjisë.

fjalor elektronik Fjalor me të dhëna shifruara që mund të lexohen me anë të mjeteve të ndryshme, në varësi të programeve të përdorura për ndërtimin e tij. **Fjalor elektronik për pajisje dore (tablete etj.). Fjalori elektronik i gjuhës shqipe. Lexues i fjalorit.**

fjalor enciklopedik

♦ Fjalor, zakonisht me renditje alfabetike, që përmban artikuj të thelluar me tematikë të zgjedhur sipas madhësisë së vëllimit.

♦ Fjalor me karakteristika të fjalorit të përgjithshëm dhe enciklopedisë.

fjalor etimologjik Fjalor që jep prejardhjen e fjalëve.

fjalor fonetik Fjalor që jep vetëm shqiptimin e fjalëve.

fjalor historik Fjalor që tregon historinë e ndryshimit të fjalëve.

fjalor normativ Fjalor që përcakton normën e përbashkët e të njëjtë dhe rregullat gramatikore të fjalëve.

fjalor shpjegues Fjalor që jep shpjegime të fjalëve.

fjalor tematik Fjalor i hartuar sipas temave ose çështjeve.

fjalor terminologjik Fjalor me terma të fushave specifike.

fjalortár i m sh ë ët Ai që bën, harton fjalor; leksikograf.

fjalortár•e ja f sh e et f e FJALORTAR I.

fjalortarí a f libr Hartim fjalori; leksikografi.

fjalóρθ i m sh ë ët

♦ Fjalor i vogël.

♦ Listë fjalësh që jepen në fund të një teksti shkollor a të një botimi tjetër, të renditura sipas alfabetit dhe që shpjegohen ose përkthehen në një gjuhë tjetër. .

[Dokumenti i dytë i gjuhës shqipe është "Fjalorthi" i Arnold fon Harfit (Von Harf) i vitit 1497. (GjSh).] [Kemi pastaj një fjalorth prej nja tridhjetë e ca fjalësh dhe shprehjesh të gjuhës shqipe, si edhe numërat gjer më dhjetë, mbledhur prejkalorësit Arnold von Harff nga Kolonjë e Gjermanisë, i cili pat udhëtuar nëpër Shqipëri ndërmjet vjetëve 1496-1499. (AE).]

fjalós a ur

I jokal

♦ Flas; them fjalë.

♦ Bisedoj, fjalosem me dikë. **Fjalos mbarë e prapë.**

♦ I them a i flas dikujt për diçka. **Fjalosi sa mërzi ti botën.**

II kal Them; i flas (*dikujt*) për diçka. **Ç'më fjalos ashtu?**

fjalós•em vetv a (u) ur

♦ Flas a bisedoj me dikë. **[- Jo, kur të kthehem dua të jem esëll që të fjalosem me Leilën. (ED).]**

♦ Bëj fjalë; zihem a grindem me fjalë me dikë.

fjalósës i m sh - it Folës; bisedues.

fjalósj•e a f Zënie a grindje me fjalë.

fjaltí a f Të qenët fjalëshumë (llafazan).

fjaltór e mb G > FJALT•UER ORE.

fjaltór i m G > FJALT•UER ORI.

fjalt•úer óre mb G Gojëtar.

fjalt•úer óri m sh órë órët G

♦ Gojëtar.

♦ *krahin* Lajmëtar.

♦ *etn* Ai që ngarkohet të njoftojë për vdekje.

♦ *etn* Ai që ngarkohet të mbledhë të dhëna për një shkelje a krim; kapucar.

fjamúr i m sh ë ët A Flamur.

fjamurár i m sh ë ët A Flamurtar.

fjandás•enj kal a ur A Përfytyroj; imagjinoj.

fjandás•em vetv a (u) ur A Përfytyroj veten si; më përfytyrohet.

fjandásur (i e) mb A I përfytyruar; i imagjinuar.

fjarím i¹ m krahin G Flakje a hedhje përpjetë.

fjarím i² m krahin G Turrje; vrapim i shpejtë; fluturim.

fjar•ój¹ kal krahin G > FJAR•UE (me).

fjar•úe (me)¹ kal óva úe krahin G Flak a hedh përpjetë.

fjar•úe (me)² kal óva úe krahin G Turrem; vrapoj shpejt; fluturoj.

fjas kal dhe jokai A > FLAS.

fjášhka t f sh krahin Zbokth.

fjat i f sh e et Ç Çmim.

fjaullím•ë a f sh a at krahin G Fishkëllimë.

fjaull•ój jokai krahin G > FJAULL•UE (me).

fjaull•úe (me) jokai óva úe krahin G Fishkëllej; lëshoj një fishkëllimë.

fjaullúes e mb krahin G (Tingull) fishkëllyes; vërshtëllyes.

fjaullúeshëm ndajf krahin G Me fishkëllimë; duke fishkëllyer.

fjavár i m A Shkurt; muaji shkurt.

fjeg u m A Pasuri; pronë.

fjej kal fjéva fjýer > FËJ•EJ.

fjellák e mb krahin G (Trup) i gjatë; (njeri) shtatlartë.

fjellák u m sh ë ët krahin G

♦ Lloj bari i gjatë, me kashtë të ashpër.

♦ Njer i gjatë, shtatlartë.

fjellák•e ja mb krahin G f e FJELLAK U.

fjéllët (i e) mb A (Qiell, mot) i kthejllët.

fjell•ónet vetv úa úam veta III A (Qielli, moti) kthjellohet.

fjell•ónj kal óva úar A Kthjelloj.

fjerák•e ja f sh e et Vend i mbytur nga fieri.

fjér•e ja f sh e et Mullar me fier.

fjér•ë a f sh a at > FJERR•Ë A.

fjerëkúq•e ja f sh e et zool Shigjetull.

fjérëz a f sh a at > THJERRËZ A.

fjérr•ë a f sh a at zool G Nepërkë; shlligë; gjarpër helmues.

fjés•ë a f sh a at krahin Fshesë.

fjeshkt•óhet vetv veta III dhe pës e FJESHKT•OJ. > FJESHKT•UE (me u).

fjeshkt•ój kal G > FJESHKT•UE (me).

fjeshkt•úe (me) kal óva úe G Boshatis; zbraz; lëshoj; liroj.

fjeshkt•úe (me u) óva (u) úe vetv dhe pës e FJESHKT•UE (me).

fjeshktúem (i) e (e) mb G I boshatisur; i zbrazur; i lëshuar; i liruar.

fjesht

I ndajf > THJESHT.

II *si mb (Kafe etj.) e papërzier.*

fjështë *ndajf* > **THJESHT.** [Tribalda (ose "Triballorum princeps" siç e quante Barleti, emër që vjen nga dy fjalët shqipe: Tri-ballë) ishte *fjeshtë* shqiptare dhe i vazhdonte martesat me dyer shqiptare. (AE).]

fjështë (i e) *mb krahin G*

♦ I thjeshtë.

♦ I papërzier; shqeto. **Venë e fjeshtë** verë pa ujë. **Miell fjesht i grunit** miell gruri i papërzier.

♦ I vërtetë.

fjështë•ër ri *m sh ër rit A, G* Djalë e i gjetur te burri ose gruaja e dytë. > **THJESHT•ËR RI.**

fjështë•ër ra *f sh ra rat A, G* Vajzë e gjetur te burri ose gruaja e dytë. > **THJESHT•ËR RA.**

fjeshtësí a *f G* > **THJESHTËSI A.**

fjeshtëí a *f G* Thjeshtësi.

fjeshtë•ój *kal G* > **FJESHT•UE (me).**

fjeshtë•ué (me) *kal óva úe G* Thjeshtoj; e bëj (*diçka*) të thjeshtë a të duket e tillë.

fjéta *kr thj e* **FLE; FJET•Ë (me).**

fjeták e mb

♦ I fjetur; që fle.

♦ *fīg* I fjetur; i ngadalshëm; i plogët.

♦ *fīg* I përmbajtur në fjalë e në shprehjen mendimit.

fjetë¹ *pjes G e* **FJET•Ë (me).** Ka fjetë. Asht tue fjetë.

fjetë² *ndajf G* Fjetur; në gjumë. **E lashë fjetë kur dola.**

fjet•ë a¹ *f sh a at G*

♦ Dhomë fjetjeje, gjumi.

♦ Dhomë.

fjët•ë a² f sh a at *krahin G* Fletë e shpendit; flatër.

fjët•ë a³ f sh a at *A* Fletë; gjethe.

fjët•ë (me) jokal a ë G > FLE. E lashë tue fjetë. S'ka ku me fjetë. [veshi këmishën e vjetër e shkoi me fjetë (MC)].

fjetëgjér•ë i m sh ë ët *bot A* Bung.

fjëtës e mb I fjetur; që fle.

fjëtës i m sh - it

♦ Ai që fle; i fjetur.

♦ Gjumash.

fjëtës•e ja f e FJETËS I.

fjetësi a f

♦ Përgjumje; letargji.

♦ Mendje e ngalët.

fjetgjér i m sh ë ët *bot (Acer obtusatum)* Panjë e Ballkanit.

fjetín•ë a f sh a at

♦ Fjetore.

♦ Dhomë fjetjeje.

♦ Dhomë beqari.

fjëtj•e a f Gjumë; të fjeturit. **Dhomë e fjetjes.**

fjetmírë mb *A* Fjalëmirë; (*njeri*) që nuk prish gojë.

fjetór•e ja f sh e et Dhomë ku flenë shumë veta. **Fjetoret e studentëve (ushtarëve).**

fjetsh veta II, dëshir e FLE. Fjetsh gjumin e madh! *euf* vdeksh!

fjëtshëm ndajf Përgjumësh; në gjumë e sipër; plogët; me plogështi.

fjëttë veta III, dëshir e FLE.

fjëtun it (të) as G Fjetje. **Paguej të fjetunit.**

fjétur¹ *pjes e FLE.*

fjétur² *ndajf*

♦ Në gjumë; duke fjetur. **E gjej fjetur dikë.**

♦ Përgjumësh; me plogështi.

♦ *euf* Vdekur; pa jetë.

fjétur (i e) *mb*

♦ Që është në gjumë; i përgjumur. **Gjysmë i fjetur. Me sy të fjetur.**

♦ I ndenjur; amull. **Ujëra të fjetura.**

♦ I përbujtur. **Ujë i fjetur** ujë i mbushur një natë më parë.

♦ *fjg* (*Njeri*) shumë i plogësht e i ngathët; i qullët; i mefshtë; (*vend, qytet*) pa gjallëri; i heshtur. **Treg i fjetur.**

♦ *fjg* Që duket sikur është në gjumë; që ende nuk është zgjuar; që nuk është nxitur për punë, që nuk është vënë ende në veprim a në përdorim. **Forca të fjetura. Me ndjenja të fjetura. Pasuri e fjetur.**

* **E kam mendjen të fjetur** Jam i qetë ose i sigurt për diçka, e kam hequr merakun, e kam mendjen të mbledhur.

**

syth i fjetur *kopsht* Syth shartese i vënë në vjeshtë, që fle deri në pranverë.

fjétur a (e) *f sh a at (të)*

♦ Fjetje.

♦ > **FJETUR I IT (i).**

fjétur i (i) *m sh it (të)*

♦ Ai që fle. [**"Të zgjuarit janë bashkë në botë/ Kurse të fjeturit janë veç"** (IK)].

fjétur it (të) *as* Gjumë; fjetje.

fjevár i m A Shkurt; muaji shkurt.

fjë jokal ta tur A Fle.

fjinj jokal fjéta fjétur A Fle.

fjóç•e *ja f kryes sh krahin* Cufël bore.

fjóçe-fjóçe *ndaif krahin* Me cufla të mëdha; cufla-cufla; flokë-flokë.

fjok u m sh ë ët *A* Flok bore; cufël bore.

fjók•ë a f sh a at *K* Shtëllungë leshi i krehur me gërhanë.

fjolósk•ë a f sh a at *bot krahin* Vjollcë; manushaqe; liriskë.

fjolla-fjolla *ndaif (Tymi, pluhuri etj. ngrihet)* shtëllunga-shtëllunga.

fjollç•ë a f sh a at

♦ Dru i gjatë e i drejtë.

♦ Filiz; bisk.

fjollë si *ndaif* Si shtëllungë; shtëllunga-shtëllunga. **Tymi dilte fjollë.**

*

E bëj muhabetin fjollë Di të bëj muhabet; jam i gojës.

I kam punët fjollë I kam punët shumë mirë.

I shkon zëri (kënga) fjollë

♦ I del zëri i hollë, i kthjellët.

♦ Është i lumtur.

Ia çoj fjollë Ia kaloj shumë mirë.

Më shkon puna fjollë Puna shkon mbarë, pa asnjë vështirësi.

fjoll•ë a¹ f sh a at

♦ Diçka si shtëllungë e gjatë, e tërhequr dhe e përdredhur. **Fjollë tymi (pluhuri).**
Fjollë resh (mjegulle). **Fjollë dëbore.** **Fjollë flokësh.**

♦ Shtëllungë e gjatë liri, e rrahur dhe krehur, gati për t'u tjerë.

♦ *krahin G* Lesh i gjatë që del nga lënurja e një bashke.

fjoll•ë a² f sh a at *G* Lëvore e njomë bliri, me të cilën bëhet litar.

fjollëbárdhë mb (*Mjegull, tym*) me fjolla të bardha.

fjollëhóllë *mb (Tym)* me fjolla të holla.

fjoll•ón *jokal veta III K* > **FJOLL•UE (me).**

fjólltë (i e) *mb* Soft; flaky.

fjoll•úe (me) *jokal ói úe veta III K (Bora)* fijen; bie fije-fije.

fjóng•ë *a f sh a at* > **FJONGO JA.**

fjóngo ja *f sh - t*

♦ Shirit për të lidhur flokët a për zbukurim në rroba.

♦ Shirit që përdoret për qëllime të ndryshme. **Lidh një pako me fjongo.**

fjord i m sh e et *gjeog* Gji i ngushtë midis shpateve të thepisura (*kryesisht në brigjet e Norvegjisë*).

fjorentín e *mb* I Firences; që ka të bëjë me Firencen, me vendësit a banorët e saj.

fjorentín i m sh ë ët Vendës a banor i Firences.

fjorentín•e ia *f sh e et f e* **FJORENTIN I.**

fjorét•ë *a f sh a at sport* Rapierë e skermistit.

fjorínt•ë a m sh a at Florin (*monedhë fjorentine*).

fjósk•ë a f sh a at bot K (Viola) Vjollcë; manushaqe.

fju¹ *ndaif* Edhe më shumë; ku e ku më shumë. **100 e fju.**

fju² *onomat* Zhurmë fishkëlluese që shoqëron një lëvizje të shpejtë.

fju-fjú *onomat krahin G* Përdoret për të ndjellur bletën të hyjë në zgjua.

fjug *kal G* > **FJUG•Ë (me).**

fjúg•et *G pavet dhe pës e* **FJUG.** > **FJUG•Ë (me u).**

fjúg•ë (me) *kal a ë G* Hedh grurin, elbin etj.; trioroj.

fjúg•ë (me u) *G pavet dhe pës e* **FJUG•Ë (me).**

fjugúem (i e) *mb G (Grurë, elb etj.)* i hedhur; i trioruar.

fjugúemit (të) *as G* Hedhje, triorim i grurit elbit etj.

fjur•ój *kal G > FJUR•UE (me).*

fjur•úe (me) *G*

I *kal* Fluroj; hedh përpjetë.

II *jokal* Fluturoj. [**E baj gjokun me fjurue si era!** (CV)].

fjurúem (i) **e** (e) *mb G* I fluruar; i hedhur përpjetë.

fjúsh•ë *a f sh a at orn K* Ferrës; zog ferre; camërli

fjútur **a**¹ *f sh a at krahin* Kreshtë pendësh.

fjútur **a**² *f sh a at A* Flutur.

fjútur **a**² *f sh a at krahin* Kapuç i zbukuruar me monedha; kaculitë.

fjuturím **i** *m sh e et A* Fluturim.

fjutur•ónj *kal óva úar A* Fluturoj.

fjuturúar (i) **e** (e) *mb A* Që fluturon.

fjúz•ë *a f sh a at* Fugë (*lodër*).

fkat *kal K > FKAT•Ë (me).*

fkát•em *K vetv dhe pës e FKAT. > FKAT•Ë (me u).*

fkát•ë (me) *kal a ë G* Thërres (*dikë me emër*).

fkát•ë (me u) **a** (u) *ë K*

I *vetv* Quhem...; e kam emrin...

II *pës e FKAT•Ë (me).*

fkátj•e *a f sh e et K* Thirrje me emër.

fkátun (i) **e** (e) *mb K* I quajtur; që e ka emrin...; që e thërrasin a e quajnë...

fki ja *m sh - të krahin K* Fqi; fqinj.

fkóllët (i) **e** (e) *mb K* I uritur; i untë.

fkollsí *a f sh - të K* Uri.

fkúl **i** *m ushq* Niseshte. > **FEQUL LI.**

flág•ë a f sh a at G > FLAK•Ë A.

flagës•úer óre mb G I flakëruar; i ndezur me flakë.

flagësúesh•ëm (i) me (e) mb G Flakërim; ndezje me flakë.

flagís kal krahin G > FLAGIS•Ë (me).

flagís•ë (me) kal a ë krahin G Djeg në flakë; përcëlloj.

flagís•ë (me u) ë (u) ë krahin G

I vetv Përcëllohet; digjet në flakë.

II pës e FLAGIS•Ë (me).

flagís•ëm (i) me (e) mb krahin G I përcëlluar; i djegur në flakë.

flagránc•ë a f libr Çast kur dikush kapet në vend duke kryer një faj ose një gabim të rëndë. **Zë në flagrancë.**

flagránt e mb libr (Gabim, faj) i hapët; që duket sheshit; që nuk mund të mohohet.

Rast (provokacion) flagrant. Shkelje flagrante. Në mënyrë flagrante. Në kundërshtim flagrant me...

flagrante delicto /flargánte delíktó/ shpr lt Në flagrancë.

flagrantísht ndajf libr Në mënyrë flagrante.

flagsím i m G Ndezje flakë.

flags•ój kal dhe jokal G > FLAGS•UE (me).

flags•úe (me) kal dhe jokal óva úe G Ndez flakë.

flags•úer óre mb vjet G I flakëruar.

flagsúesh•ëm (i) me (e) mb I flakërueshëm.

flagjelátë t m sh bio Organizma me një a më shumë zgjatime të holla si fshikuj që shërbejnë për të notuar.

flájk•ë a f sh a at G Musht i rrushit për verë.

flak ndajf krahin G Kudo.

flak kal a ur

♦ Hedh tutje menjëherë e me forcë; hedh larg, flakëroj; përplas. **Flak gurin** (shtizën). **Flak jashtë (përdhe).**

♦ *fīg* E largoj me përbuzje (*dikë a diçka që nuk e dua*); hedh me përbuzje; çlirohem prej (*diçkaje të keqe e të padëshiruar*); dëboj, përzë; zhduk. **E flak zgjedhën.** **Flake nga mendja! I flaku punëtorët në rrugë (në mes të rrugës, në rrugë të madhe, në mes të katër rrugëve).** [Ky kalë në dy grupe i ndau trojanet:/ ta pranonin atë, ose ta flaknin sakaq (IK)].

flakadâ ni *m sh* ë ët *G* > **FLAKADAN I.**

flakadân mb (*Zjarr*) që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; që brambullin. > **BUBULAK E.**

flakadân i *m sh* ë ët

♦ *Zjarr* që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; *zjarr brambullitës*; flakadan; *zjarr bubulak*.

♦ *poet* Pishtar.

flakakúq i *m sh* a at *G* *Zjarr*.

flakár i *m sh* ë ët Kulaç i pjekur në prush.

flakarésh kal *K* > **FLAKARESH•Ë (me).**

flakarésh i *m sh* a at Goditje me shuplakë; shpullë. **Me ra flakaresh** *K* bie me shuplakë.

flakarésh•ë (me) kal a ë *K* Qëlloj me shuplakë (*dikë*); i heq, i jap një shuplakë, fjalkurimë (*dikujt*).

flakaréshj•e a f sh e et *K* Goditje me shuplakë; flakurimë.

flák•ë a f sh a at *G* Pishtar.

flák•em a (u) ur

I vetv Lëshohem shpejt e me vrull mbi dikë a mbi diçka, vërsulem, vrullem.

II pës e FLAK.

flákë I mb

♦ *fīg* Shumë i ndritshëm; që shkëlqen nga që është fare i ri a ngaqë ka ngjyra të ndezura (për një rrobë, për një send prej metali etj.); fare i ri. **E kishte fustanin flakë.**

♦ *fīg* Që shkëlqen si zjarri, që shpreh një ndjenjë të zjarrtë; i zjarrtë. **Me sytë e saj flakë.**

II ndajf

♦ Shumë, fare (*zakonisht me mbiemrat i kuq, i ri*). **Flakë i kuq. E kuqe flakë. E re flakë** (*rrobë*) fare e re.

♦ Krejt, tërësisht; menjëherë. **Mori flakë.** [U janë ndezun flakë breshanat (GjF)]. [ka 'i herë ndezet flakë si rr'feja (GjF)].

flák•ë a f sh ë ët

♦ Masë e nxehtë dhe e ndritshme gazi që del nga një trup gjatë djegies. **Flakë verbuese. Gjuhët e flakës. Merr flakë.** [Ndizen krahët,/ flakët bëhen flatra (VZh)]. [Ah, këtij shkretimi ti vija flakën! (GB)]. [e zjarrra flakë, e shenjta flakë,/ që digjet në përjetësi. (BXh)].

♦ *fīg* Shkëlqim; diçka që shkëlqen. **Flaka e syve.**

♦ *fīg* Vrull, hov; ndjenjë e fuqishme; zjarr. **Flaka e revoltës (atdhedashurisë, zemërimit).** [Brenga s'të është/ as flakë e flashkët (ShM).]

*

E bëri tym e flakë diçka E dogji, e shkatërroi krejt.

Është flakë e zjarr (zjarr e flakë) Është shumë i gjallë e i shkathët; është shumë i ashpër.

Flaka të djeg, prushi të ngroh *fj u* Mbështetu te diçka që është e qëndrueshme dhe jo te diçka që kalon shpejt.

Flakë (zjarr) kashte Vrull që nuk mban për një kohë të gjatë; nismë që nuk zgjat shumë. **Marr si flakë kashte**

Flakë e flakë (fill e flakë) Gjithandej, krejt, tërësisht.

Flakë për flakë Aty për aty; në çast; menjëherë. .

Hidhet (futet) në flake (në zjarr) për diçka Vepron pa përfillur fare rrezikun e madh.

I doli flaka diçkaje

♦ U shkatërrua, mbaroi.

♦ Doli në shesh; u zbulua; i doli tymi.

I dha flakë (zjarr) diçkaje E bëri më të ashpër; e zhvilloi më me vrull; e ndezi më shumë (*bisedën, luftën, lojën etj.*).

I fut flakën (zjarrin) I fut grindjen; e përçaj.

I ka rënë flaka (zjarri, flama) diçkaje Nuk gjendet gjekundi; është mbaruar; është zhdukur.

I mori flakë (horë) shpirti U ndez flakë nga një ndjenjë e fuqishme; iu ndez zemra.

I vuri flakën (zjarrin, fitilin, pishën) diçkaje E ndezi, e dogji; e shkatërroi fare.

Ia ndezi zemrat flakë (zjarr) I dha hov e dëshirë të madhe për të bërë diçka.

Ia tha fill e flakë Ia tha menjëherë, ia tha të gjitha, ç'kishte për t'i thënë; ia zbrazti të gjitha.

Merr flakë (shpejt) dikush Inatoset menjëherë; zemërohet shumë; ndizet menjëherë.

Merr flakë (zjarr) diçka Merr hov e zhvillohet shpejt; arrin kulmin.

Më del flakë (tym, zjarr) nga koka Jam në hall të madh; më zien koka.

Në flakë të agzotit Aty për aty; në mënyrë të rrufeshme.

Në flakë të pushkës (të dyfekut) Me shpejtësi shumë të madhe; shumë shpejt; menjëherë, në çast.

U bë flakë në fytyrë U skuq (*nga turpi, nga zemërimi etj.*).

U bë tym (e flakë) U inatos aq sa e humbi toruan.

Flakë lugati

♦ Dritë e dobët që shfaqet herë-herë natën në moçalishte nga ndezja e gazrave.

♦ Përshtypje mashtruese.

flakëhédhës *e mb (Armë etj.)* që lëshon flakë.

flakëhédhës i m sh - it usht Luftëtar i përgatitur për të përdorur flakëhedhësen.

flakëhédhës•e ja f sh e et

♦ *usht* Armë mekanike që lëshon flakë për asgjësimin e armikut a objektit.

♦ Aparat që punon zakonisht me lëndë djegëse të lëngshme për të nxehur furrën e pjekjes ose për të dezinfektuar vendin me flakë. **Nxeh (djeg) me flakëhedhëse.**

flakëkúq i m sh ë ët bis Zjarr i madh e bubulak; flakadan.

flakëligshtë mb (*Llambë, kandil etj.*) me dritë shumë të dobët.

flakëngrénës e mb folk (*Njeri*) i zoti, që ha flakë.

flakëngrénës i m fok Njeri i zoti, që ha flakë.

flakëngrénës•e ja f e FLAKËNGRËNËS I.

flák•ër ra f sh a at G > FLAT•ËR RA.

flakërí•j kal va rë Hedh me forcë; flak; flakëroj.

flakërí m ndajf Shumë shpejt; menjëherë; vetëtimthi.

flakërí m i¹ m sh e et

♦ Djegie me flakë.

♦ Flakërimë. **Flakërimë mitralozi** machine-gun bursts.

♦ Shkëndijë, xixë që del kur digjet a kur shpërthen diçka. **Flakërima e plumbave në terr.**

♦ *kim* Djegie e shpejtë dhe me temperaturë të lartë, e shoqëruar me shkëndija.

flakërí m i² m krahin G Zjarrmi e madhe e trupit.

flakërimë

I mb

♦ I përsququr. **Me sytë flakërimë. U bë flakërimë** u përsquq, u skuq.

♦ Shumë i shpejtë; vetëtimë. **Jam flakërimë nga këmbët.**

II ndajf Shumë shpejt; menjëherë; vetëtimthi.

flakërim•ë a f sh a at

♦ Dritë e fortë në ngjyrë të flakës, që shfaqet menjëherë dhe të vret sytë. **Flakërima e vetëtimës.**

♦ Zjarrmi; ethe. **Ka pasur flakërimë gjithë natën.**

♦ Goditje me pëllëmbë, shuplakë. I dha një flakërimë fytyrës.

flakërimthi *ndajf* Sa çel e mbyll sytë; për një hop a çast.

flakëri•n jokall u rë veta III

♦ Digjet me flakë, lëshon flakë. **Flakërijnë zjarret.**

♦ Lëshon dritë të fortë, shkëlqen, flakëron. **Flakërinin xixat.**

♦ *dhe fig* Shkëlqen; shndrit, flakëron. **Flakërinin shpatat. I flakërinin sytë.**

flakëris kal, jokall > FLAKËRIT^{1,2}.

flakërishta t f sh Shkarpa të thata, karthje etj. që bëjnë flakë e digjen menjëherë.

flakër•it¹ jokall > FLAKËROJ¹.

flakër•it² kal > FLAKËROJ².

flakërit•em¹ vetv dhe pës > FLAKËR•OHEM¹.

flakërit•em² pës > FLAKËR•OHEM².

flakëritj•e a¹ f sh e et Flakje; hedhje me forcë.

flakëritj•e a² f sh e et Skuqje; përflakje. **Flakëritje e qiellit në perëndim.**

flakëritur (i e) mb I flakur; i hedhur me forcë.

flakër•óhem¹

I vetv

♦ Bëhem flakë i kuq; skuqem.

♦ *veta III (Qielli etj.)* duket sikur merr flakë; përflaket; bëhet flakë i kuq; ndizet.

II pës e FLAKËROJ¹.

flakër•óhem² óva (u) úar pës e FLAKËROJ².

flakër•ó¹ óva úar

I *jokal*

- ♦ *veta III (Zjarri)* lëshon flakë; digjet me flakë.
- ♦ *veta III* Duket sikur merr flakë; kuqëlon. **Floakërojnë flamurët kuqezi.** [reja e bronzit/ mbi kokën time/ flakëron (NS).]
- ♦ *veta III (Dielli etj.)* lëshon dritë të fortë e të menjëhershme. **Flakërojnë shkëndijat.**
- ♦ *veta III fig* Shkëqen fort; shndrit. **I flakëron fytyra.**

II *kal*

- ♦ *veta III* I jep një ngjyrë të kuqe, të ndezur; e ndez; e përflak; e bën që të kuqëlojë. **Dielli e flakëroi qiellin.**
- ♦ E djeg shumë; e përzhit (*bukën etj. në zjarr*).
- ♦ *veta III fig* Ndizet flakë; zien; vlon. **I flakëron zemra (gjaku).**
- ♦ *fig* Mbush me ndjenja të zjarra (*dikë*); ia ndez zemrën flakë (*dikujt*).
- ♦ Godas me pëllëmbë; i jap një shuplakë (*dikujt*).
- ♦ *kim* Djeg me shpejtësi e në temperaturë të lartë.

flakër•ó² óva úar

I *kal* Hedh me forcë; flak. **E flakëroi përdhe.**

II *jokal* Sulem a lëshohem me shpejtësi të madhe diku; largohem me shpejtësi. **Flakëruan njerëzit. Flakëruan copërat. Flakëroj si vetëtima.**

flakër•ó³ *jokal* $K > \text{FLAKËR} \cdot \text{UE (me)}^2$.

flakër•ón *jokal* *veta III krahin* $G > \text{FLAKËR} \cdot \text{UE (me)}$.

flakërúar (i e) *mb*

- ♦ (*Zjarr*) i ndezur mirë; që digjet duke lëshuar flakë.
- ♦ Shumë i nxehtë, që djeg si flakë. **Prush i (rërë e) flakëruar.**
- ♦ I skuqur si flakë; i përskuqur. **Me fytyrë të flakëruar.**

♦ *dhe fig* I shkëlqyer e i shndritur si flakë; vezullues; flakërues. **E kuqe e flakëruar.**

♦ *fig* I zjarrtë, i flaktë; që shpreh një ndjenjë të flaktë. **Dëshirë e (vështrim i) flakëruar. Me zemër të flakëruar.**

flakër•úe (me) *jokal veta III krahin G*

♦ Shkëlqej.

♦ Pastroj mirë; e bëj dritë.

flakër•úe (me) *jokal óva úe K* Çmendem; shkalloj.

flakër•úe (me u) *vetv óva (u) úe G* Turrem, lëshohem flakërim.

flakëruém (i)¹ e (e) *mb G > FLAKËRUAR (i e).*

flakëruém (i)² e (e) *mb G*

♦ I shkëlqyer; i shndritshëm.

♦ I pastruar mirë; i bërë dritë.

flakëruém (i)² e (e) *mb G* I çmendur; i shkalluar.

flakëruém it (të) *a G* Çmendje; shkallim.

flakërués e *mb*

♦ Blazing; flaming. **Diell flakërues** blazing sun.

♦ *fig* Fiery; ardent. **Vështrim flakërues** fiery look.

♦ *fig* Biting; caustic (*remark*)

flakëruëshëm *ndajf* Flakërimthi; sa çel e mbyll sytë; për një hop a çast.

flakëruësh•ëm (i) me (e) *mb krahin G* Shumë i shpejtë; vetëtimë.

flákës e *mb G (Goditje, plumba etj.)* që vijnë flakërimthi njëri pas tjetrit.

flákës i m sh - it *sport* Hedhës (*i shtizës, gjyles*).

flákës•e ja¹ f sh e et *sport f e* **FLAKËS I.**

flákës•e ja² f sh e et Flakurimë; flakareshë.

flákës•óhem *vetv, pës e* **FLAKËROHEM^{1,2}.**

flakës•ój *kal* > **FLAKËR•OJ**^{1, 2}.

flakëshúes *e mb usht* Fireguard (*device*).

flakëshúes•e *ja f sh e et usht* Fireguard.

flakëtóre *mb f (Grua)* shumë e prapë, që merr zjarr fill.

flakëtór•e *ja f sh e et Grua* shumë e prapë, që merr zjarr fill.

flakëvënës *e mb usht (Bombë)* që shkakton zjarr; që djeg me flakë; që i vë flakën diçkaje.

flakëvënës *i m sh - it* Ai që i vë flakën diçkaje; zjarrvënës.

flakëvënës•e *ja f sh e et f e* **FLAKËVËNËS I.**

flakëvëni•e *a f sh e et* Djegie me qëllim.

flákëz **a**¹ *f sh a at* *zvog e* **FLAK•Ë** **A.**

flákëz **a**² *f sh e et mit* Nuse e ujërave; floçkë.

flákj•e *a f sh e et*

♦ Hedhje mënjanë (*e diçkaje të panevojshme etj.*).

♦ *sport* Hedhje. **Flakje e diskut** (çekiçit, shtizës).

flaknáj•ë *a f sh a at*

♦ Tërësi flakësh.

♦ Flakë e madhe; përflakje.

flak•óhet *vetv veta III dhe pës e* **FLAK•OJ.** > **FLAK•UE (me)**¹.

flak•ój *kal G* > **FLAK•UE (me)**^{1, 2}.

flak•óhet *G pavet dhe pës e* **FLAK•OJ.** > **FLAK•UE (me)**¹.

flak•ón *jokal ói úar veta III (Zjarri)* merr mirë; ndizet dhe digjet mirë.

flakón *i m sh e et farm* Shishe e vogël për ilaçe.

flakór•e *ja f sh e et*

♦ Zjarr i eshkës; eshkë e ndezur.

♦ Ndezje; flakërim.

flakósh e mb *G* I kuq; i përskuqur.

flákra ndajf *G* Menjëherë; në çast; vrik. **Çohem flakra** brof në këmbë.

flakríshta t f *G* Krande, shkarpa për të ndezur zjarr.

flákrit ndajf *G* Menjëherë; në çast; vetëtimthi.

flaktár i m sh ë ët vjet Llambandezës.

fláktas ndajf Vetëtimthi; flakërimthi; me shpejtësi të madhe.

fláktë (i e) mb

♦ Që ka shkëlqim dhe ndriçim verbues; që është si flakë; që të djeg shumë; i nxehtë; flakëruar. **Rreze të flakta. Ngjyrë e flaktë. Diell i flaktë.**

♦ *fig* Që është dhënë me mish e me shpirt pas diçkaje; shumë i vendosur e luftarak; i zjarrtë. **Luftëtar (atdhetar) i flaktë. Mbrojtës (përkrahës) i flaktë.**

♦ *fig* I vullshëm dhe i papërmbajtshëm; shumë i gjallë; shumë i fortë; që shpreh ndjenja të fuqishme; shumë i ngrohtë; i zjarrtë. **Dëshirë (ndjenjë, dashuri) e flaktë. Patriotizëm i flaktë. Veprimtari (poezi) e flaktë. [Tash shëgjatat e flakta të shprehjes suej zharitëse (Mgj).]**

flak•úe (me)¹ kal óva úe *G* Praroj; laj me ar.

flak•úe (me)² jokál ói úe veta III *G* Flakëron; shkëlqen. [**qi flakue kanë n'dorë t'shqyptarëvet** (GjF).]

flak•úe (me u) pës e FLAK•UE (me)¹.

flakúem (i) e (e) mb *G* I praruar; i larë me ar.

flakúem it (të) as *G* Prarim; larje me ar.

flakúesh•ëm (i) me (e) mb *vjet* I flakëruar; i ndezur flakë.

flákur (i e) mb

♦ I hedhur me forcë.

♦ I hedhur tej si i pavlefshëm ose i panevojshëm.

flakurím ndajf (*Zjarri*) ndizet me flakë të mëdha.

flakurím i m Larje me ar; prarim.

flakurím•ë a f sh a at Goditje me pëllëmbë në fytyrë; flakaresh; shuplakë; shpullë; dackë; backë.

flakurín•ë a f G Shpërthim i flakëve.

flakurís kal dhe jokai G > FLAKURIS•Ë (me)^{1,2}.

flakurís•ë (me)¹ kal a ë G I heq një flakurimë, shuplakë (*dikujt*); backos.

flakurís•ë (me)² jokai a ë G Çmendem; luaj mendsh.

flakurísj•e a¹ f sh e et G Goditje me shuplakë; flakaresh; flakurimë; backosje.

flakurísj•e a² f G Çmendje; dalje mendsh.

flakur•óhem óva (u) úar G vetv dhe pës e FLAKUR•OJ. > FLAKUR•UE (me u).

flakur•ój kal óva úar G > FLAKUR•UE (me).

flakur•úe (me) kal óva úe G Ndez flakë; i vë flakën; përfshij në flakë.

flakur•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv veta III Merr flakë; përflaket; përfshihet nga flakët.

II pës e FLAKUR•UE (me).

flakurúem (i) e (e) mb G I ndezur flakë; i përfshirë nga flakët.

flamánd e mb

♦ I Flandrës; që ka të bëjë me Flandrën dhe vendësit a banorët e saj.

♦ *art* **Shkolla flamande** shkollë e pikturës që arriti periudhën e artë në shek. XVI-XVII me Rubensin, Van Dajkun dhe Teniersin, nën ndikimin e Rilindjes italiane.

flamánd i m sh ë ët Banor i flandrës.

flamánd•e ja f

♦ *sh e et f e* **FLAMAND I.**

♦ **> FLAMANDISHT•E JA.**

flamandísht•e ja f nj Gjuhë e Vendeve të Ulëta, që flitet në Flandër.

flaménko ja f muz. sp Muzikë dhe valle e ciganëve spanjollë.

flámë mb

♦ *bis* (vihet përpara një emri) Shumë i keq; shumë i mërzitshëm. **Një flamë kollë.**

♦ *si kallëzues G:* **E banë flamë** e hëngrën të gjithë; e grabitën krejt.

flám•ë a f

♦ *veter* Sëmundje ngjitëse e bagëtive dhe e shpendëve, që shfaqet me njolla të zeza në turi ose në lafshë, me dobësi të theksuar, me ndërprerjen e qumështit, të pjelljes etj. dhe shkakton ngordhjen e tyre në masë; murtaja e pulave. **U ka rënë flama. I preu (i shoi) flama pulat.**

♦ *mjek* Emërtim për sëmundje të ndryshme të rënda e ngjitëse si kolera, murtaja etj., që përhapen si epidemi ndër njerëzit.

♦ *mjek* Sëmundje e tokës; epilepsi.

♦ *mjek* Rrufë e rëndë, që zgjat shumë. **E zuri flama. Është me flamë.**

♦ *kopsht* Sëmundje që i bie zakonisht rrushit dhe e dëmton rëndë ose e prish krejt.

♦ *mit* Figurë që besohet se shkakton sëmundjen e tokës dhe sëmundje të tjera të rënda.

*

Ç'i këllet flamën (plasjen)! Mos pyet fare për të!; mos i vër rëndësi!

I rëntë flama! *mallk* Vdektë nga kolera, murtaja etj.

I kall (fut, shtie) flamën

♦ S'pyes fare për dikë a diçka; as dua t'ia di më për të.

♦ I kall tmerrin; i fut frikën.

S'ka flamë që s'e zë dikë Është njeri që ndikohet lehtë nga ide, pikëpamje a vese te këqija.

flamë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá (*Njeri*) i flamosur; që e ka zënë flama; *si mallk* që i rëntë flama, që e zëntë një flamë e madhe.

flamë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri i flamosur.

flamë•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e FLAMË•MADH I.

flamëngárë *mb (Njeri)* që e zë shpesh sëmundja e tokës; *si mallk* që e zëntë sëmundja e tokës, që i rëntë flama.

flamëngár•ë i *m sh ë ët* Njeri që e zë shpesh sëmundja e tokës.

flamëngár•ë a f sh a at f e **FLAMËNGAR•Ë I.**

flamingo ja f sh - t orn (*Phoenicopterus*) Shpend i madh notues, me pendë të kuqe të ndezur, me sqep të kthyer përbrenda, me këmbë të holla e të gjata, i lartë deri 1. 5 m dhe peshë deri 5 kg, që jeton në koloni deri 1 milion në një vend; ushqehet kryesisht me kandrra, butakë dhe fara e alga, që i sit dhe i shpëlan në sqep para se t'i gëlltitë.

flamís•em *vetv G >* **FLAMIS•Ë (me u).**

flamís•ë (me u) *vetv a (u) ë G* Më zë flama; sëmurem nga flama.

flamíst e *mb krahin G I* sëmurë me flamë.

flamístë (i e) *mb krahin G I* sëmurë me flamë.

flamísun (i e) *mb G I* sëmurë me flamë.

flam•óhem *vetv G >* **FLAM•UE (me u).**

flamós kal a ur I ngjit rrufën (*dikujt*).

flamós•em *vetv a (u) ur*

♦ Më zë flama.

♦ Më zë rrufa.

♦ Marr të ftohur.

flamós•ë (me) *kal a ë bis G* Prish keq; i shtie flamën. **E flamose të shkretën?** e mbarove akoma?

flamósj•e a f Ngjitje ose përhapje e flamës. **Flamosja e pulave.**

flamósur (i e) *mb*

♦ I prekur nga flama; që e ka zënë flama.

♦ *bis* I keq; i mallkuar.

flámtë (i e) *mb* I mallkuar; i flamosur. [zbret shkallët e flamta/ të pritjes së grisur (GjM).]

flamúe (me u) *vetv óva (u) úe* G Më zë rrufa a flama.

flamúem (i) e (e) *mb G I* sëmure me rrufë a flamë.

flamúr i *m sh ë ët*

♦ Copë pëlhure me forma e ngjyra të ndryshme që është simbol i një shteti, kombi, organizate, ushtrie etj; figurë e këtij simboli. **Flamur shtetëror. Flamur në gjysmështizë** flamur i ulur në shenjë zije. [**Rreth flamurit të përbashkuar,/ Me një dëshirë me një qëllim** (AS)]. [**që andej pikoi pigmenti që i ruajti ngjyrën flamurit** (GjM)]. [**edhe Flamuri i Shqipnisë,/ si fletë Engj'lli t'Perendisë** (GjF)]. [**Flamur i kuq, flamur i zi** (FN)]. [**Në luftë të gjithë repartet e fisnikëve shqiptarë mbanin flamurët e tyre por në ballë të luftës e të ceremonive të tjera ishte flamuri i mbarë kombit.** (JBr)].

♦ Copë pëlhure me ngjyra të ndryshme, e varur në një shkop, që shërben për t'i dhënë shenja dikujt ose për t'i tërhequr vëmendjen për diçka. **Flamur i bardhë. Jap shenja me flamur.**

♦ Copë pëlhure e zbukuruar dhe me shkrime të qëndisura, që u jepet fituesve ose personave të shquar, dhe fituesve të një gare sportive, konkursi etj.

♦ *fīg* Idetë themelore që frymëzojnë njerëzit dhe u tregojnë rrugën që duhet të ndjekin në jetën e në veprimtarinë e tyre; ideal i lartë frymëzues. **Flamuri i lirisë. Emri i tij u bë flamur.**

♦ Lojë fëmijësh të ndarë në dy skuadra, njëra prej të cilave ruan flamurin e vendosur brenda një rrethi, ndërsa tjetra përpiqet ta marrë. **Luajnë "flamurin".**

♦ *hist* > **BAJRAK U.**

♦ *krahin* Shami koke.

♦ *krahin* Cipë e dhjamt që mbështjell plëndësin dhe zorrët; rizë.

♦ *bot* Petël e sipërme e kurorës së lules te fasulja, bizelja dhe te fluturoret e tjera.

*

Dal me flamur të hapur I shfaq haptazi idetë, pikëpamjet e qëllimet; dal hapur.

E ul flamurin Heq dorë nga qëndresa; dorëzohem.

Fitoj flamurin *libr* Dal i pari; korr fitore.

Humb flamurin *libr* Nuk e mbaj dot atë që kam fituar; më ikën një fitore.

I ka ulur flamurët Ka hequr dorë nga mendjemadhësia e nga krenaria e kotë; nuk mbahet më me të madh; i kanë rënë pendët.

Mbaj flamurin

♦ Jam në krye; qëndroj në radhë të parë; qëndroj në ballë; kryesoj.

♦ *keq* Më del nami; jam me nam (*të keq*).

Ndërroj flamur Tradhtoj; ndërroj bajrak.

Ngre (shpalos) flamurin Dal i pari për të mbrojtur a për të shprehur diçka.

Ngre flamurin e bardhë Dorëzohem.

Njeri me dyzet (me njëqind) flamurë Njeri që nuk i përmbahet një ideje a një ideali, që bëhet herë me njërën e herë me tjetrën palë, që e kthen gunën nga të fryjë era.

Tregtar flamurësh *libr* Njeri i shitur; njeri pakarakter; njeri i paparim.

flamurár i m A Flamurtar.

flamúras ndajf: **Luaj flamuras** bëj një lojë me dy skuadra, në të cilën njëra prej skuadrave përpiket të kapë flamurin e ruajtur në rreth nga skuadra tjetër.

flamúraz ndajf > **FLAMURAS.**

flamurmbájtës e mb Flag-bearing.

flamurmbájtës i m sh - it Flag bearer; standard-bearer.

flamurmbájtës•e ja f sh e et f e **FLAMURMBAJTËS I.**

flamurtár e mb Që mban flamurin. **Anije flamurtare** anije që mban flamurin dhe prin në një flotë, ekspeditë etj.; anije ku ndodhet komanda e një grupi anijesh.

flamurtár i m sh ë ët

♦ Ai që mban flamurin e një njësie ushtarake ose në demonstratë, manifestim sportiv etj. , flamur-mbajtës.

♦ *fig* Njeri i shquar që prin në një punë a veprimtari; ai që qëndron në ballë të luftës për një çështje të madhe a ideal; mbrojtës i shquar dhe i zjarrtë; luftëtar i madh; flamurmbajtës. **Flamurtar i arsimit kombëtar.**

♦ *hist dhe etn* Prijës i një flamuri. > **BAJRAKTAR I.**

flamurtár•e *ja f sh e et f e* **FLAMURTAR I.**

flamúrth i *m sh a at* *zvog e* **FLAMUR I.**

flamúrthi *ndaif:* **Luajmë flamurthi** luajmë flamuras. > **FLAMURAS.**

fland i *m sh e et shtyp* Matricë shkronjash.

flánd•ër *ra f sh ra rat* *G* Pendël; pupël.

Flánd•ër *ra f gjeog* Vend mesjetar në Europën Veriore, tani i ndarë midis Francës, Belgjikës dhe Holandës.

fláng•ë *a f sh a at ent* *G* Tufë harrjesh.

fláng•ër *ra f sh a at* *G*

♦ *ent* Mushkonjë.

♦ Pickim mushkonje.

♦ Harrje.

fláng•ërr *rra m sh rra rrat ent* *G* Mushicë; mizë e vogël.

flaník u *m sh ë ët* Dollap.

flaníkh i *m sh a at*

♦ Kafaz për zogj.

♦ Qymez, kotec pulash.

flánxh•ë *a f sh a at tek* Buzinë që përdoret për të forcuar ose për të montuar një detal. **Flanxhë bashkuese (e verbër, me filetë).**

flas fóla fólur

I jokal

♦ Nxjerr me anë të organeve të të folurit tinguj të artikuluar dhe formoj fjalë e fjali për të shprehur e për të kumtuar mendimet; shqiptoj fjalë; kam prej natyre aftësinë për të shqiptuar fjalë; i shqiptoj tingujt e fjalët në një mënyrë të caktuar; shprehem në një gjuhë; zotëroj një gjuhë. **Fëmija ka nisur të flasë. Flas me zë të ulët (të lartë). Flas me hundë. Flas qartë.**

♦ Di të përdor një gjuhë të huaj. **Flet në disa gjuhë.**

♦ Shpreh me fjalë një mendim, një gjykim etj.; i drejtohem dikujt me fjalë; them; zë në gojë, përmend. **Flas qartë (mirë, keq, qartë, hapur, kot, përçart).** Flas me vete. **Flas nëpër dhëmbë. Flet me thumba (me gjemba, me spica, me cep).** Flet mbarë e prapë. Flet si t'i (ç't'i) vijë për gojë. Flet në erë (në hava, në tym). Flet kodra pas bregut. Flet udhë e përmbi udhë. Flet va e pa va. I foli në vesh. E bëj të flasë. S'e la të flasë.

♦ Marr fjalën në një mbledhje; mbaj një fjalim para disa njerëzve; zhvilloj një temë, trajtoj a shtjelloj diçka. **Flas në radio (në televizion).** Foli pa letër. Na foli gjatë.

♦ Hyj në bisedë me dikë; bisedoj me dikë për një çështje. **Foli me shokët. Flas me telefon. Folëm gjatë (me zemër të hapur).** Kemi shumë për të folur.

♦ Bisedoj me të tjerët gojë me gojë për dikë a për diçka; marr nëpër gojë. **Flet bota. Për këtë flisnin të gjithë. Për të flet tërë fshati.**

♦ *bis* Bëj fjalë, grindem a zihem me dikë, përflitem. **Folën e u përfolën.**

♦ Tregoj a shpreh me shkrim, bëj fjalë për diçka. **Artikulli flet për çështje madhore.**

♦ *veta III fig* Shpreh a shfaq diçka pa fjalë, me shenja, me lëvizje; tregon. **Flisnin sytë e saj. Vështrimi (qëndrimi) i tij fliste shumë.**

♦ *veta III fig* Është dëshmi për diçka, dëshmon; shpreh diçka, provon. **Flasin faktet (përfundimet, shifrat). Flet vetë gjendja (puna vetë).**

♦ *veta III fig* I takon të vendosë për diçka, e ka fjalën; vendos. **Paraja fliska më fort se i zoti.**

II kal

♦ Shqiptoj (*një fjalë, fjali.*). **Fëmija foli fjalën e parë.**

♦ Shpreh me fjalë (*një mendim*). **Flet fjalë me vend. Flas të drejtën (vërtetën). Flet gënjeshtër (gjepura). Mos e fol atë fjalë!**

♦ Di të përdor; zotëroj (*një gjuhë të huaj*). **Flet disa gjuhë.**

♦ I mbaj një fjalim (*dikujt*).

♦ *bis* Këshilloj (*dikë*). **Do t'i flas unë.**

♦ Qortoj me fjalë (*dikë*); i flas ashpër, rëndë, shumë (*dikujt*). **Mjaft i fole djalit!**

♦ *bis* I bëj zë (*dikujt*); e thërras (*dikë*). **Foli djalit! I flas në emër. Foli të vijë!**

♦ *bis* Thërras; ftoj. **Më foli për darkë.**

♦ I pëshpërit në vesh (*diçka dikujt*); e nxit, e shtyj (*dikë*) kundër dikujt. **I flisnin të tjerët.**

♦ *bis* Ngushëlloj dikë në rast vdekjeje. **Shkova për t'i folur.**

♦ *krahin* I jap fjalën (*dikujt për diçka*); i premtoj (*diçka*).

*

Flas e shflas Nuk e bëj atë që them; nuk e mbaj fjalën.

Flas kah del shpirti *G* Flas haptas, pa fshehur gjë.

Flas me bërryl Flas me djallëzî.

Flas me këmbë e me duar Flas duke bërë lëvizje të shumta.

Flas ndryshe me të (*kërcënim*) Ia ndreq unë atij!

Flas në mulli *tall* Nuk ma dëgjojnë fjalën, këshillën etj.; s'ma vë veshin askush; më shkojnë fjalët kot.

Flas nën zë

♦ Flas me frikë, me druajtje, pa guxim.

♦ Flas ngadalë e në fshehtësi, që të mos më dëgjojnë të tjerët.

Flas pa perde Flas hapur, pa rezerva.

Flas si për pasnesër Flas kot, pa pa përgjegjësi, pa u menduar.

Flas të mbytuna *G* Flas në kllapí, përçart.

Flas të vogël *G* Flas me një fije zë.

Flasim gjuhë të ndryshme Nuk e kuptojmë njëri-tjetrin; nuk merremi vesh; secili me të vetën.

Flasim për nge Do të bisedojmë shtruar.

Flet e qet në thes të vet

♦ I ka pa dëm ato që thotë.

♦ Punë për të.

Flet për Shkup e për Shkodër *G* Përgojon dynjanë.

Fol o gur, fol o mur! Fole një fjalë, të shkretën!; hape gojën!; mos hesht kështu!

I flas derës të dëgjojë qilari E them diçka tërthorazi; e hedh fjalën në bisedë me dikë që të dëgjojë një tjetër, i bie pragut të dëgjojë dera.

I foltë hoxha (prifti) *mallk* vdektë!

Kija inatin dhe foli hakun (kija matin po hakun mos ia ha) *ff u* Jepi dikujt atë që i takon; vlerësoje drejt dikë a punën e tij pavarësisht nëse të pëlqen a s'të pëlqen; rri shtrembër e fol drejt.

Kujt i flet, murit? Është kokëfortë dhe nuk kthen përgjigje fare ose nuk bindet.

Kur të flasin lopët *iron* Kurrë.

Ma flet (ma thotë, ma ndien, ma ndjell) zemra E parandiej diçka; jam i sigurt se do të ndodhë diçka a do të vijë dikush.

Nuk flasim Jemi zemëruar e nuk shkëmbejmë fjalë.

Të rrimë shtrembër e të flasim drejt! *ff u* Sido që të jetë, duhet të themi të vërtetën, të themi atë që është, edhe pse s'na pëlqen.

Vetë flet, vetë dëgjon S'e dëgjon asnjëri; nuk ia vë veshin kush; flet kot.

flask u *m sh ë ët* Thërri; vezë morri.

flashí a *f* Freskí e motit; mot i freskët.

flashk u *m sh ë ët* > **FLASHK•Ë A.**

fláshkazi *ndajf (Shikoj)* shtrembër.

fláshk•em *vetv a (u) ur*

♦ Fishkem; mblidhem, rrudhem.

♦ Humbas fuqitë; ligështohem; bëhem i ngathët, squellem.

flashkét•ë a *f kryes sh krahin G* Zdrugulina; ashkla të zdrugut.

fláshk•ë a *f sh a at*

♦ Cipë mbështjellëse e kokërrës së drithit etj.

♦ Cifël druri a guri; bujashkë. **I hyri një flashkë në dorë.**

♦ Gulfë; çurkë e hollë (*gjaku, lotësh, uji*).

flashkësi a f Të qenët i flashkët.

fláshkët (i e) mb

♦ I fishkur, i lëshuar e i varur si zhapë. **Mish i (pemë e) flashkët. Buzë të flashkëta.**

♦ I pafuqi; i mefshtë, i plogësht e i ngathët; i qullët. **Njeri i flashkët.**

♦ *fīg* I dobët, që s'ka jetë e gjallëri; i zbehtë. **Vullnet i flashkët. Poezi e flashkët.**
[**Brenga s'të është/ as flakë e flashkët/ as përditshmëri e zëshme/ po plagëzë e hështur/ e brendandezur!** (ShM).] [... **këta popuj kishin mbetur të thërrmuar në një numër fisesh me ca lidhje të flashkëta midis tyre** (AE).]

flashkím i m Dobësim; labërgim (*i muskujve*).

flashk•ój kal óva úar Dobësoj; labërgoj (*muskujt*).

flashkúr (i e) mb I dobësuar; i labërguar.

flát•ër ra¹ f sh ra rat dhe fīg Krah; fletë (*shpendi, kandrre*). **Me flatrat e fantazisë.**
[**për mos me prishë/ ritmin e flatrave ndër valle** (MC).]

flát•ër ra² f sh ra rat aut Fletë gjysmërrethore e metaltë që mbulon nga sipër rrotën e makinës, të biçikletës etj. dhe që shërben për ta mbrojtur, për të penguar ndotjen nga balta etj.; baltëpritëse.

flatërkandór•e ja f sh e et ent: Flatërkandorja e zoglës flutur bojëbari me një pikë portokalli në çdo krah, e përhapur në Europë, Afrikën e Veriut dhe në Azi, që rron deri 13 muaj.

flátërz a f

♦ Flatër e vogël.

♦ Fletë notuese e vogël.

flatradréjtë mb ent (Kandërr) me krahë të përparmë të fortë dhe krahë të prapmë membranorë.

flatradréjtë t m sh ent (Orthoptera) Kandrra me krahë të përparmë të fortë dhe krahë të prapmë membranorë si karkalecat, bulkthet etj.

flatrafórtë mb ent (Rend) i kandrrave me këllëf të krahëve.

flatrafórtë *t m sh ent (Coleoptera)* Kandrra me këllëf të krahëve.

flatrahóllë *mb ent (Kandërr)* me flatra të holla.

flatrahóllë *t m sh ent (Hymenoptera)* Kandrra me flatra të holla, si miza fluturake, bleta, grerëza etj.

flatralëkurórë *mb sh ent (Kandërr)* me flatra si lëkurë.

flatralëkurórë *t m sh ent* Kandrra me flatra si lëkurë, si gërshtë.

flatraluspór *e mb ent (Kandërr)* me flatra si leskra.

flatraluspórë *t m sh ent* Kandrra me flatra si leskra.

flatrangúshtë *mb ent (Kandërr)* me flatra të ngushta.

flatrangúshtë *t m sh ent* Kandrra me flatra të ngushta.

flatra•vógël *mb, m sh vëgjël, f sh vógla ent (Kandërr)* me flatra të vogla.

flatr•ó *jokal óva úar*

♦ *veta III (Shpendi)* përplas a rreh krahët kur fluturon; fërfëllon.

♦ Fluturoj.

flatrórë *t f sh ent (Pterygota)* Nënklasë e kandrrave fluturake.

flatrúes *e mb*

♦ Që flatron.

♦ *fig* I vrullshëm; i hovshëm. [**me hove viganash, dëshirash flatruese** (Mgj).]

flaurí *ndajf (Sillet, ngrihet, shkon)* si pluhuri kur e merr era, duke u ngritur e duke u sjellë përpjetë në ajër; fluturim(thi).

flaurí *a f sh - të* Pluhur prej flashkash druri a guri, byku, gjethesh, bore ose sendesh të tjera të lehta, që i merr era e sillen nëpër ajër; djegurina që sillen në ajër.. >
HEDH•Ë A.

flaurí•s *kal ta tur* > **FLAURIT.**

flaurít *kal a ur* Shqetësoj; shpupurish.

flaurítj•e *a f* Shqetësim; shpupurishje.

flaurítur *(i e) mb* I shqetësuar; i shpupurishur.

fláut i m sh e et muz Vegël frymore me një tub të hollë prej druri, me 14 vrima, që mbyllen me gishta, dhe një vrimë në fund nga i fryhet. **Flaut i vogël. Flaut alto (bas).**

flautando /flautándo/ *muz it*

I ndajf Me prekje të lehta të harkut afër tastierës.

II mb I ekzekutuar me prekje të lehta të harkut afër tastierës.

flautíst i m sh ë ët muz Ai që i bie flautit, që luan në flaut.

flautíst•e ja f sh e et f e FLAUTIST I.

fláuto ja f sh - t muz Flaut transversal.

FLD ja shkurt i Flota Luftarake Detare.

fle fjéta fjétur

I jokal

♦ Jam në gjumë; bëj gjumë; më zë gjumi, bie në gjumë; prehem në gjendje gjumi. **Fle gjumë. Fle shumë (pak). Fle qetë (mirë, keq). Fle vonë (herët). Fle lehtë** bëj (kam) gjumë të lehtë. **Fle rëndë** bëj (kam) gjumë të rëndë. **Fle top** bëj gjumë të rëndë e s'ndiej asgjë; nuk lëviz fare kur fle. **Fle në shtëpi (në hotel). Fle në shtrat (në minder). Bëj sikur fle.**

♦ *euf* Bie në gjumë të përjetshëm; prehet (*për të vdekurin*). **Këtu fle X.**

♦ *veta III* Rri në një vend pa lëvizur, është në qetësi. **Fle uji. Fle bora. Fle natyra.**

♦ *fjg* Rri si në gjumë, me zë gjumi, me zë plogështia, nuk bëhem si i gjallë, rri pa vepruar, nuk shqetësohem me për diçka; nuk rri në rojë, nuk i mbaj sytë e veshët hapur, s'jam syçelur. **Nuk fle mendja (mendimi). Nuk fle zemra.**

♦ *veta III (Mjalti etj.)* rri do kohë; nuk përdoret menjëherë.

♦ *veta III (Themelet)* lihen sa të zënë vend, para se të ngrihen muret mbi të.

♦ *veta III K (Sana e bërë kapë)* ulet; ngjishet.

II kal E shpie a e lë që të kalojë natën diku. **E fjeti bagëtinë jashtë (në mal).**

*

E flej mendjen Jam i qetë ose i sigurt për diçka; e heq merakun; nuk shqetësohem më.

Fjeta rrasët Fjeta shumë mirë; pa u zgjuar asnjëherë.

Fjettë të mirën! *mallk euf* Vdektë!

Fle (bie) me pulat Bie të flejë shumë herët.

Fle (prehem, më zë gjumi) mbi dafina Bie në qetësi e rri shkujdesur pas arritjes së një suksesi, fitoreje etj.; jam vetëkënaqur; m'i merr mendtë lavdia dhe nuk përpiqem për më shumë.

Fle gjumin e vdekjes (fle gjumin e madh, fle të madhin)

♦ *euf, mospërf* Ka vdekur.

♦ Rri pa bërë asnjë punë ose asnjë veprim; është si i vdekur.

Fle me gretha Lëviz shumë kur fle; bëj gjumë shumë të shqetësuar.

Fle me një sy (hapur) Rri në rojë; jam syçelët.

Fle me sy hapur Kam gjumë të lehtë; bëj gjumë me merak; nuk fle i qetë.

Fle në këmbë Është i ngathët e i plogët nga trupi e nga mendja; është i humbur.

Fle në një krah I kam punët në rregull; e kam mendjen të fjetur; nuk kam halle e shqetësime.

Fle zbathur Fle pa frikë, fle i qetë.

Fli rehat! Mos u shqetëso, mos ki merak për diçka, se ka kush e bën, se ka kush mendon për të.

I fjeti në zemër diku I pëlqeu shumë, i hyri në shpirt.

Kur fle (kur rri) koka, lëviz gjuha *ff u* Kur njeriu nuk i mendon e nuk i peshon gjërat mirë, gjuha s'ka fre dhe flet mbarë e prapë.

Kush fle me qen, ngrihet me pleshta *ff u* Po të shoqërohesh me njerëz të këqij, do të marrësh veset e tyre; më thuaj me kë rri, të të them se cili je.

Macja që fle nuk zë dot minj *ff u*.

Me sa fjeti Shkumbini, aq fjeta unë Nuk vura gjumë në sy (gjithë natën).

Në atë krah (anë, brinjë) fli! *iron* Mos shko me atë mendje.

Nuk fle (nuk kullot) delja me ujkun bashkë *ff u* Nuk mund të ketë paqe e bashkëpunim ndërmjet atij që është i ndershëm e punëtor dhe armiqve të egër e të pabesë.

Nuk me fle mendja te dikush a te diçka Nuk kam besim, nuk besoj.

Paska fjetur zbuluar *iron* Nuk qenke në qejf; nuk qenke mirë.

S'më fle mendja (katari) S'më mbushet mendja; jam i pavendosur.

Uji fle, hasmi s'fle *ff u*.

flebít i m mjek Phlebitis.

flebotomí a m mjek Phlebotomy.

fléçk•ë a f sh a at A Gëzhuta fasulesh, bizelesh etj.

flég•ë a f sh a at krahin G > FLEG•ËR RA.

flég•ër ra f sh ra rat

♦ Kapak a kanat i derës, dritares etj.; fletë. **Derë me dy flegra.**

♦ *bot* Cipë e hollë e lëvozhgës së një fryti; secili prej dy kapakëve të zgjatur dhe të bashkuar që mbajnë kokrrat e bishtajës.

♦ Copë e hollë e diçkaje; thellë, riskë; ashkël. **Flegër molle (pjepri). Flegër sapuni. Flegër pishe.**

♦ Pjesë anësore e të lëvizshme të hundës. **Flegrat e hundës. I lëvizin flegrat.**

flegmatík e mb (Njeri) me karakter të qetë e të përmbajtur, që i shfaq ndjenjat dhe mendimet me qetësi e maturi; i shtruar; i ftohtë.

flegmatík u m Njeri me temperament të qetë e të përmbajtur.

flegmatík•e ja f e FLEGMATIK U.

flegmatíz•ëm mi m Vetë e flegmatikut; të qenët flegmatik.

flegmazí a f mjek Phlegmasia (*acute and severe inflammation*).

flégm•ë a f libr Plogështi shpirtërore e mendore; pandijesi e mungesë interesimi.

flégra-flégra

I ndajf Në trajtë flegrash.

II mb I përbërë prej flegrash; që është me flegra; thela-thela.

flegrím i m Ndarje në thela.

flegr•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e FLEGR•OJ.*

flegr•ój kal óva úar E ndaj a pres në thela (*diçka*).

flegrúar (i e) mb I ndarë në thela, në flegra.

flégul la f sh la lat *anat G* Fije të vogla të aliverit të kafshëve ripërtypëse.

flégur ra f kryes sh Pjesë anësore e të lëvizshme të hundës; flegër e hundës.

Flegjetón i m mit gr Lumë në botën e të vdekurve.

fléjx•ë a f krahin G Mbulesë djepi e qëndisur.

flék•ë a f G Shaggy blanket.

fleksíbël mb > Elastik; i përkulshëm; i pathyeshëm.

fleksión i m sh e et gjuh Ndryshim i trajtës gramatikore të fjalëve kur hyjnë në lidhje me fjalë të tjera në fjali; mënyra të një ndryshimi të tillë dhe tërësia e trajtave të fjalës gjatë këtij ndryshimi; mbaresë e një fjale që ndryshon kur lakohet a zgjedhohet.

fleksográf i m shtyp Rotativë për shtyp në plastikë.

fleksografi a f shtyp Shtyp në plastikë me rotativë.

fleksografík e mb shtyp Që ka të bëjë me fleksografinë.

flektív e mb gjuh: Gjuhë flektive gjuhë eptimore; gjuhë në të cilën trajtat gramatikore të fjalëve ndryshojnë (lakohen, zgjedhohen etj.) kur hyjnë në lidhje me fjalë të tjera në fjali.

flést•ër ra f Erë e ftohtë; thëllim.

flesh i m libr (nga anglishtja flash)

♦ Lajm i shkurtët për ngjarje në zhvillim e sipër.

♦ Dritë e çastit e aparatit fotografik; blic.

fleták u m sh ë ët krahin G Fletore shkrimi etj.

fletanëtarësi *a f sh - të* Dokument që tregon anëtarësinë e dikujt në një bibliotekë, në një klub etj.

fletankët•ë *a f sh a at* Fletë me një varg pyetjesh për çështje të caktuara, që kërkojnë përgjigje.

fletár *i¹ m sh ë ët* Mokër; gur i sipërm i blojës së drithit.

fletár *i² m sh ë ët* Dru si levë, që përdoret për të ndaluar rrotullimin e pendës së mullirit.

fletár•e *ja f sh e et* Rrotë me fletë që vërtitet me forcën e ujit (*në digë etj.*).

fletarkëtim *i m sh e et* Dokument që vërteton arkëtimin e një shume.

fletártë *mb poet* Me fletë të shndritshme si ar.

fletarrést *i m sh e et* > **FLETARRESTIM I.**

fletarrestím *i m sh e et* zyr Fletë a dokument që përmban urdhrin për arrestimin e dikujt.

flétaz *it m sh ushq* A Petë shtëpie për makarona.

fletemërim *i m sh e et* zyr Njoftim me shkrim për emërimin në një vend pune; shkresë e emërimit në një vend pune.

flétë *si mb (Send)* në trajtën e një cope letre a të një pllake të hollë. **Duhan fletë.**

flét•ë *a¹ f sh ë ët*

♦ Gjethe. **Fletë e thatë. Po bien fletët. Fletë qepësh të njoma** bishta qepësh të njoma. [**Flet nga-dal' e shpirti im/ dhe në zi piko** **si fleta** (LP).]

♦ *bis* Petël e lules.

♦ *krahin* Lëvore orizi.

♦ *krahin* Bishta qepësh të njoma.

♦ Gjethe e hollë drize të butë ose arre që vihet në buzë e lëshon një tingull të dridhshëm kur i fryhet.

*

Mbuloj me fletë (gjethe) fiku Përpiqem të mbuloj një të vërtetë ose diçka që duket sheshit.

**

fletë dejzi *bot* > **FLETË DELLI**.

fletë delli *bot* (*Plantago*) Bimë barishtore e egër me gjethe të trasha, me shumë deje e të shtrira përtokë, që rritet anës vijave të ujit e pranë moçaleve dhe përdoret në mjekësinë popullore; dejëz. > **GJETHE DELLI**.

fletë misri *bot* Bimë zbukurimi me gjethe të gjera si të misrit, që e duron shumë thatësinë.

fletë a² f sh ë ët

♦ Copë letre katërkëndëshe, që përdoret zakonisht për të shkruar mbi të; secila nga fijet e një libri, reviste etj. **Fletë e shkruar (e pastër). Fletë fletoreje (vizatimi, libri). Kthej (palos, thyej, gris) fletën.** [Në një raft të rëndë prej bronzi ishin dosjet e gjuhëve të vdekura. Ato ishin të trasha, por shumica e fletëve të tyre ishin të shuara me kujdesin më të madh. (IK).]

♦ Copë letre e shkruar që shërben si vërtetim a dëshmi ose për qëllime të tjera. **Fleta e votimit. Fleta e provimit. Fletë nderi (lavdërimi).**

♦ *fīg* Pjesë nga jeta e një njeriu, historia e një populli, kombi, vendi etj.; faqe. **Fletë e lavdishme. Hap një fletë të re.**

♦ Copë e hollë, e gjerë dhe e sheshtë druri, metali, plastike etj.; diçka që ka formën e një pllake të hollë ose të një cope letre. **Fletë ari (argjendi, kallaji, llamarine). Fletë kompensate (xhami).**

♦ Palë a pjesë përbërëse e diçkaje, zakonisht më e gjatë se e gjerë. **Fletët e qilimit (çadrës).**

♦ Kapak prej druri që mbyll derën, dritaren etj.; flegër dere a dritareje; kanat. **Derë me dy fletë. Hap (mbyll) një të fletë.**

*

I vë fletë gojës E mbylli gojën; nuk flas; e qep; i vë kyç gojës.

E kthej (ndërroj) fletën (pllakën) keq

♦ Nis bisedë tjetër; ndryshoj temën e bisedës.

♦ Ndërroj qëndrimin a mendimin e mëparshëm; kaloj në anën e kundërshtarit; tradhtoj.

**

fletë dylli *shtyp* Letër e lyer me dyll që shërben për të shumëfishuar në shaptilografit një tekst të shtypur në makinë shkrimi.

fletë balestre *mek* Rrip metali të përkulshëm që vihet në tufa midis boshtit dhe shtratit të automjeteve, vagonëve dhe karrocave për të zbutur goditjet dhe lëkundjet gjatë udhëtimit.

fletë e bardhë

♦ Faqe e pashkruar. **Dorëzoj fletë të bardhë në provim.**

♦ *shtyp* Interleaf.

fletë metalike Metal sheet.

fletë sharre Pjesë e sharrës që është zakonisht një rrip çeliku me dhëmbë të mprehtë.

fletë tipografike *shtyp* Fashikull me gjashtëmbëdhjetë faqe dhe me dyzet mijë shenja.

fletë a^3 *f sh ë ët*

♦ Krah shpendi ose kandrre. **Kandrra me dy palë fletë.** [Më la pa fletë qysh filiz të ri,/ Aq sa përpara kohe, krejt jam thinjur (JB).]

♦ Krah aeroplani; diçka në trajtën e krahëve të shpendëve ose kandrrave.

♦ Pendë e peshkut ose e disa kafshëve të tjera ujëse.

♦ Pjesë e rrafshët e si lopatë, që mbërthehet në boshtin e një pende, rrote etj. **Fletët e mullirit.**

♦ *fīg* Gjithçka që ngjan si krah shpendi ose e përfytyruar si e tillë. [Fytyra jote i hapi krahët e përgjakur si fletë drite (GjM).]

*

Bëhem me fletë Gëzohem shumë nga një lajm, fitore etj. marr guxim e forca të reja nga një lajm a fitore.

Ia pres fletët diku Ia pres hovin diku; s'i jap mundësi diku të manovrojë.

Trim me flétë Trim i madh; njeri shumë i zoti, që çan përpara pa u trembur. [**Iu afrua një burrë me mustaqe, trim me fletë si çdo burrë me mustaqe, edhe i tha: - Bre qen! (DhP).**]

fletëbárdhë *mb (Bimë)* me gjethe të bardha; gjethebardhë.

fletëbashkúar *mb bot (Bimë)* me petlat e luleve të bashkuara.

fletëbashkúara *t f sh bot* Bimë me petlat e luleve të bashkuara.

fletëbimóre *t f sh vjet bot (Pteridophytae)* Nëngrup bimësh pa lule si fieret, myshqet etj.

fletëbirúes *e ja f bujq* Sëmundje që shkakton dëmtimin e gjetheve të bimëve.

fletëdálj *e a f sh e et*

♦ *fin* Dokument që vërteton daljen e mallit nga depoja, magazina etj. **Mall i shoqëruar me fletëdalje.**

♦ Dokument që vërteton ose lejon daljen e dikujt nga spitali ose nga një vend tjetër. **Plotësoj fletëdaljen.**

fletëdél *i m sh a at bot J* Bimë barishtore e egër me gjethe të trasha, me shumë deje e të shtrira përtokë, që rritet anës vijave të ujit e pranë moçaleve dhe përdoret në mjekësinë popullore; dejëz. > **GJETHEDELL I.**

fletëdëndur *mb bot (Bimë)* me gjethe të dendura; gjethedendur

fletëdërgím *i m sh e et treg* Dokument që vërteton dërgimin e mallit në destinacion.

fletëdorëzím *i m sh e et treg* Dokument që vërteton dorëzimin e mallit te porositësi a blerësi.

fletëdhëmbëzúar *mb bot (Bimë)* me gjethe të dhëmbëzuara.

flétë-flétë

♦ *si mb (Bimë)* që çel lule me shumë petla. [**Trëndafili fletë-fletë.** (Pop)].

II si ndajf Në trajtë flete; duke a ndarë në shumë fletë. **Palos fletë-fletë. E bëj fletë-fletë.**

fletëgaranci *a f sh - të* Dokument që prodhuesi a shitësi i jep blerësit, me të cilin ai e siguron për cilësinë e mallit, fletë e garancisë.

fletëgjembór *e mb bot (Bimë)* me gjethet tërë gjemba.

fletëgjérë *mb bot (Bimë)* me gjethe të gjera; gjethegjérë.

fletëhápët *mb* > **FLETËGJERË**.

fletëheshtak e *mb bot (Bimë)* me gjethe të holla, të gjata e me majë; me gjethe heshtake.

fletëhóllë *mb (Bimë)* me gjethe të holla; gjethehollë.

fletëhýrj•e a f sh e et

♦ *fín* Dokument që vërteton hyrjen e mallit në depo, magazine etj.

♦ Dokument që lejon dikë të hyjë në një qendër pune, institucion etj.

fletëkéq•e ja f sh e et *bot krahin* Bimë barishtore shumëvjeçare, me 3-4 gjethe, me kërcell të shkurtër, që helmon bagëtinë.

fletëkërkés•ë a f sh a at *zyr* Dokument zyrtar ku paraqitet kërkesa për një mall etj.

fletëkujtés•ë a f sh a at *zyr* Promemorje.

fletëlavdërím i m sh e et Dokument që i jepet dikujt për përfundime të mira në punë, në stërvitjen ushtarake, në mësim, në aksione etj.

fletëlélj•e ja f sh e et *zyr* Dokument ku shënohet leja e pushimit vjetor që i jepet dikujt.

fletëlídhj•e ja f sh e et Dokument që vërteton anëtarësinë e dikujt në parti, kur ai ndërron qendrën e punës ose të banimit.

fletëluspór e *mb bot (Bimë)* me njërën anë të gjetthes të mbuluar me luspa.

fletëllím i m Veshje me gjethe (*e pyllit*); gjethim.

fletëll•óhet *vetv úa (u) úar veta III (Pylli)* vishet me gjethe; gjethon.

fletëllúar (i e) *mb (Pyll)* i veshur me gjethe.

fletë•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá (Bimë)* me gjethe të mëdha.

fletëmbájhtës e *mb bot (Bimë)* që i mban, nuk i rrëzon gjethet.

fletëmpréhtë *mb (Bimë)* me fletë me majë.

fletëngarkés•ë a f sh a at *zyr* Dokument që vërteton sasinë e mallit të ngarkuar në një mjet transporti. **Fletëngarkesë ajrore (detare).**

fletëngúshtë *mb (Bimë)* me gjethe të ngushta; gjethengushtë.

fletëpagës•ë a f sh a at *zyr* Dokument ku shënohet shuma e të hollave të paguara dikujt ose për t'u paguar.

fletëpajtím i m sh e et Dokument që vërteton se dikush është pajtuar në një organ të shtypit ose shërbim.

fletëpalósj•e a f sh e et Fletë e shtypur dhe e palosur, ku jepen njoftime të ndryshme të ditës, botohen materiale me figura a me fotografi për të propaganduar një veprimtari, ndodhi etj.

fletëpëllëmbë *mb bot (Bimë)* me fletë në trajtë të pëllëmbës.

fletëpërçára t f sh vjet bot Charipetaleae Dialipetaleae, Polypetaleae.

fletëpërdrëdhës•e ja f sh e et Sëmundje e bimëve e që shkakton përdredhjen e gjetheve.

fletëporosí a f sh - të *zyr* Dokument që shënon mallin a sendin e porositur për blerje.

fletëpraním i m sh e et *zyr* Dokument që i jepet një personi të pranuar në punë.

fletëpushór e mb bot (Bimë) me gjethe me push.

fletërënës e mb bot (Bimë) që i rrëzon gjethet.

fletërrallë *mb bot* Sparsely-leaved (*tree*).

fletërrufé ja f sh - të hist Fletë e shkruar që vendoset në një vend të dukshëm, me anë të së cilës kritikohen haptas të metat e dobësitë në punë, goditen shfaqjet e huaja në jetën e përditshme ose vihen në dukje sukseset e arritura nga një kolektiv a punonjës (*sipas modelit të Revolucionit Kulturor Kinez*).

fletërrumbullák e mb > FLETËRRUMBULLAKËT.

fletërrumbullákët mb (Bimë) me gjethe të rumbullakëta.

flétës i m sh - it anat Pjesë fletë-fletë e plëndësit të ripërtypësve. > **PETËS I².**

fletëshárr•ë a f sh a at Fletë e sharrës.

fletëshërbím i m sh e et *zyr* Shkresë që vërteton dërgimin me shërbim të dikujt larg vendit të tij të punës.

fletëshoqërím i m sh e et *zyr* Dokument në të cilin është shënuar sasia, lloji dhe çmimi i mallit të dërguar diku.

fletëshpéshtë *mb (Dru, shkurre)* me fletë të shpeshta, të dendura.

fletëshpërngúlje *ja f sh e et zyr* Shkresë që vërteton shpërnguljen e dikujt në vendbanim të ri.

fletështrím *i m sh e et zyr* Letër që vërteton (lejon) shtrimin e dikujt në spital.

flétët *f sh krahin G* Turbinë druri për mulli me ujë.

fletëtráshë *mb (Bimë)* me fletë të trasha; gjethetrashë.

fletëthírrije *a f sh e et zyr dhe drejt* Dokument, me anë të të cilit dikush thirret për të kryer shërbimin ushtarak, për të marrë pjesë në një gjyq etj.

fletëvérdhë *mb krahin (Bimë)* me gjethe të blerta.

fletëvógël *mb (Bimë)* me fletë të vogla; gjethevogël.

fletëvotím *i m sh e et* Fletë ku janë shënuar kandidatët që propozohen për t'u zgjedhur, e cila i jepet zgjedhësit për të votuar. **Fletëvotim i parregullt.**

flétëz a¹ *f sh a at bot*

♦ *zvog e* **FLET•Ë A.** Gjethe e vogël. [**Me fletzën e dushkut na ço n'ajër, moj erë** (MC).]

♦ Petël; petal.

flétëz a² *f sh a at kryes sh*

♦ Napë e hollë që i hidhet fëmijës në fytyrë kur fle.

♦ *krahin G* Shami e qëndisur për të mbuluar djepin.

flétëz a³ *f sh a at kryes sh bis anat* Flegra të hundës.

flétëz a⁴ *f sh a at* Pupël në bisht të shigjetës.

fletëzát•ë *a f sh a at met* Metal i petëzuar. **Fletëzatë e zezë. Fletëzatë e zinkuar.**

fletëzím *i m sh e et met* Petëzim (*i metalit*).

fletëz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FLETËZ•OJ.**

fletëz•ój *kal óva úar met* Petëzoj (*metalin*).

fletëzúar (*i e*) *mb met (Metal)* i petëzuar.

fletëzúem (*i e*) *e (e) mb G >* **FLETËZUAR** (*i e*).

fletímët *mb* (*Bimë*) me gjethe të holla e të imëta.

fletisht•ë *a f sh a at* > **GJETHISHT•Ë A.**

fletnáj•ë *a f sh a at* Gjethnajë.

flet•ón *jokal ói úar veta III* (*Bima*) nxjerr fletë; gjethet; gjethohet; gjethon.

fletór e mb libr (*Bimë*) gjethore; që ka gjethe. **Dru (pyll) fletor.**

fletór i m sh ë ët Dru gjethegjerë.

fletorár i m sh ë ët vjet Gazetar.

fletorár•e ja f sh e et vjet f e **FLETORAR I.**

fletór•e ja f sh e et

♦ Disa fletë letre të qepura bashkë në njërën anë në mes dy kapakësh, që përdoren për të shkruar a vizatuar në to. **Fletore me viza. Fletore xhepi** bllok shënimesh.

♦ Gazetë. [Edhe Hasan Prishtina në një intervistë dhënë një gazetarit të fletores "Giornale d'Italia", me datë 8 dhetuer 1927, e vlerësonte nalt Traktatin (AN).]

*

fletore zyrtare Botim zyrtar për akte dhe vendime të Këshillit të Ministrave.

fletórës i m sh - it > **GAZETAR I.**

fletórës•e ja f sh e et f e **FLETORËS I. > GAZETAR•E JA.**

fletorësi a f libr vjet Gazetari.

fletorí a f libr vjet Gazetari.

fletoríz•ëm mi dhe fletorizm•ë a f libr vjet Gazetari. [kemi punë me një shkrimtar që i zotnon të gjithë regjistrat e fletorizmës (KM).]

fletós kal a ur > Vë palë (*gjethet e duhanit etj.*).

fletósj•e a f sh e et Vënie palë-palë.

fletósur (i e) mb Të vënë palë-palë.

fletrósh i m sh ë ët anat Ç Pjesë fletë-fletë e plëndësit të ripërtypësve.

fletrác i¹ *m sh ë ët zool (Vespertilio)* Gjitar i vogël si mi, i zi, me krahë të gjerë të mbuluar me lëkurë të hollë, që fluturon natën dhe ushqehet me kandrra e pemë. > **LAKURIQ I NATËS; LAKURIQËS I.**

fletrác i² *m sh ë ët anat* Pjesë fletë-fletë e plëndësit të ripërtypësve. > **FLETËS I; PETËS I.**

fletúar (i e) *mb (Bimë)* e gjethuar; që ka nxjerrë gjethe.

fletudhëtím i *m sh e et zyr* Dokument me të cilin pajisen shoferët e transportit të mallrave dhe udhëtarëve për çdo rrugë që bëjnë.

fletull•ón *jokal G* > **FLETULL•UE (me).**

fletull•úe (me) *jokal ói úe veta III G (Druri)* mbushet me gjethe (me fletë).

fletullúem (i) e (e) *mb G (Dru)* i mbushur me gjethe (me fletë); i ftuar; i gjethuar.

fletúsh•ë a f sh a at *bot* Organ i vogël gjethor ose luspor, nën sqetullën e të cilit dalin një ose më shumë lule.

fletúshëz a f *bot zvog e* **FLETUSH•Ë A.**

fletúshk•ë a f sh a at

♦ Copë letre; fletë e vogël. **Mbante shënime në fletushka.**

♦ *keq* Gazetë pa vlerë.

fletushór e *mb bot (Bracteal)* si fletushë.

flevár i *m Ç* Muaji shkurt.

flevaríz kal i ur *veta III* Shkurton.

flév•ë a f sh a at *anat bis Ç* Damar gjaku. > **FYZ•Ë A.**

fléx•ë a f sh a at Pelenë.

flezigén i *m sh a at bot* Sefërgjen; borzilok.

flë kal dhe jokal fjéta fjétur J > **FLE.**

fli urdh e **FLEJ; FJET•Ë (me).**

fli a¹ f sh - të

♦ *fet* Qenie e gjallë që bëhet theror për nder të një hyjnie; kurban.

♦ Ai që jep jetën për një çështje madhore, që bëhet fli; theror; dëshmor.

*

Bëj fli Flijoj. [dhe për fitore kem me ra fli (Mgj).] [...njata burra, qi m' këto brigje/ për ty vehten e bane flie (GjF).] [Atdheun dukë vënë përjetësisht mbi veten/ n'altarin e lirisë bënë fli/ Atë ç'ka patën më të shtrenjtën: jetën! (JB).]

U bë fli U flijua; u theorrizua; ra dëshmor.

fli a² f sh - të ushq K Pite me petë të pjekura në saç. > **FËLI A.**

fli ja f sh - të ushq krahin G Gatesë me miell gruri a misri, me vezë e gjalpë.

flíc•e ja¹ f sh e et Shputë e çorapit.

flíc•e ja¹ f sh e et Majë e këpucës.

fligatísh•ëm (i) me (e) mb poet I gatshëm për t'u flijuar a therorizuar.

flíhet vetv, pavet

♦ (me një trajtë të shkurtër të përemrit vetor në dhanore) Kam gjumë; më vjen gjumë. **S'më flihet.**

♦ Mund të flesh; bëhet gjumë. **Këtu nuk flihet.**

flíj•ë a¹ f sh a at

♦ > **FLI A.**

♦ *fet* A Vafer.

flíj•ë a² f sh a at G Fli; theror; dëshmor. [shumë priften katolikë kosovarë - si Shtjefen Gjeçovi - jan ba flijë e martyrë nga shkaku i kombësisë së tyne të pathyeshme shqiptarë (KM).]

flijím i m sh e et

♦ kryes *fet* Therorizim i një qenieje të gjallë për nder të një hyjnie. [Gjergj Elez Alia amnistion përgjithnjë gruan nga flijimi. (ShS).]

♦ *fig* Dhënie e jetës për një qëllim madhor; therorizim. [në flijimin tim të begatshëm të verës (JG).] [Fisnikërimi i njerëzimit mund të arrihet vetëm nëpërmjet flijimit në emër të idealeve më të larta (AÇ).]

♦ Theror; dëshmor; martir.

flijimtár i m sh ë ët libr Martir.

flijimtár•e ja libr f e FLIJIMTAR•E JA.

flij•óhem

I *vetv* Bëhem fli; bie dëshmor; flijohem; therorizohem.

II *pës e* **FLIJ•OJ.**

flij•ój kal óva úar

♦ *fet* Bëj fli një njeri a bagëti për nder të një hyjnie. [**Agamemnoni flijoi Ifigjeninë për mbarëvajtjen e fushatës, duke mbjellë krimin e parë të ciklit të Artridëve.** (ShS).]

♦ *lart* Jap (*jetën*) për një qëllim madhor; sakrifikoj. **Flijuan rininë për liri.**

flijúar (i e) *mb* I bërë fli; i teorizuar; i martirizuar.

flijúar a (e) f sh a at (të) f e FLIJUAR I (i).

flijúar i (i) *m sh - it (të)* Martir; dëshmor; theror.

flijúes i m sh - it Ai që flijon dikë a veten për një qëllim.

flijúes•e ja f sh e et f e FLIJUES I.

Flins i m mit sll Perëndi e vdekjes.

flint i m fiz. Qelq optik me shkallë të lartë përthyerje dhe shpërhapje të ulët.

fliq i m sh e et Majë e këpucës, opingës etj.

flirác e¹ mb

♦ Rrotë; kokëqyp.

♦ I pabindur; i pashtuar; i padëgjueshëm.

flirác e² mb krahin Fluturak.

*

E ka mendjen flirác Është mendjelehtë; ka tru sa një harabel.

**

mizë fliráce Mizë shtëpie.

zog fliraç

♦ *orn* Trumcak.

♦ *krahin* Djalë shumë i shkathët; djalë vetimë për punë.

flirác i¹ *m sh ë ët G*

♦ Rrotë; qyp; njeri i trashë nga mendja.

♦ Njeri i pabindur, i pashtuar, i padëgjueshëm.

flirác i² *m sh ë ët orn* Trumcak.

flirác•e ja f sh e et e FLIRAÇ I.

flir•ój *jokal óva úar krahin* Fluturoj.

**

Fliron mbas çafkave Është mendjelehtë.

flirt i m sh e et Marrëdhënie dashurore pa qëllime serioze.

flirt•ój *jokal óva úar* Kam marrëdhënie dashurore pa qëllime serioze me një femër.

flirtúes e mb (*Vështrim, qëndrim*) dashuror e lozonjar.

flirtúes i m sh - it Ai që flirtton me dikë.

flirtúes•e ja f sh e et Grua a vajzë që bën flirte me dikë.

flit i m ind Insekticid i lëngët.

flísk•ë a f sh a at kryes sh K

♦ Karthje; lëmishte.

♦ Thupër për thurje.

flish i m sh e et gjeol Depozitë lyshtërore e përbërë nga shtresa të holla rreshpesh, shtresa ranorësh dhe konglomeratesh.

flit urdh veta II > FOL.

flit i m kim, ind

♦ Helm i lëngët për mbytjen e mizave të shtëpisë etj.

♦ *bis* Helm. **E piu flitín** vdiq.

flítet fol (u) fólur

I *vetv, pavet* Tregohet diçka; bëhet fjalë për diçka. **Për se po flitet në shtypin e sotëm?**

♦ Mund të bisedohet; hyhet në bisedë. **Nuk flitet me të.**

II *pës e* **FLAS.**

flít•ë a¹ f sh a at G

♦ Plasë; plasaritje.

♦ Çarje e thellë.

♦ *fīg* Përçarje; dasí.

flít•ë a² f sh a at G Majë e flatrave të shpendëve.

flitë-flitë

I *ndajf* Plasa-plasa; me shumë plasa.

II *mb (Mur)* i plasaritur.

floberían e mb let I stilit të Floberit.

flóçka t f sh krahin Cukla të mbetura kur shprishet leshi.

flóçk•ë a¹ f sh a at mit Figurë e përfytyruar si vajzë e bukur me flokë të gjatë, që rri në liqene e në lumenj dhe del nganjëherë në breg për t'u krehur. > **GËRSHETËZ A; KSHETËZ A.**

flóçk•ë a² f sh a at Flok bore i madh.

flóçk•ë a³ f sh a at krahin Cukla që mbeten kur shprishet leshi.

flóg•ër ra f sh ra rat mit Floçkë.

flogjistík e

♦ *kim* I flogjistonit.

♦ *mjek* Që ka të bëjë me zjarminë dhe ethet.

flogjistón i m vjet Parim hipotetik i zjarrit, i konsideruar si materie.

flojér•e *ja f sh e et muz A, Ç* Fyell me 6 vrima, rreth 20 cm i gjatë, i bërë me kockë të shqiponjës.

flojér•e *a f sh a at A, Ç > FLOJER•E JA.*

flok u¹ *m sh ë ët*

♦ Qime e kokës së njeriut; *sh* tërësi e këtyre qimeve. **Flokë të zinj** (të verdhë, të thinjur). **Flokë kaçurrelë** (të ashpër, të butë). **Flokë të dendur** (rrallë). **Qime floku**. **Shtegu i flokëve**. **Kapëse flokësh**. **Kreh** (qeth, pres, dredh) **flokët**. **Lidh flokët**. **I bien flokët**. **Transplantim i flokëve** *mjek*. [Ja ky **flok** i takonte filan **presidenti** (DA).] [A shkepë shoqesh zana e vogël/ tuj i shi lott me **flokë të ballit**,/ dorën **Mujit t'ja ka marrë**,/ besn e zotit **ja ka dhanë**: (CV).]

♦ *kryes sh* **Mustaqet** e misrit; **halat** e kallirit të grurit, të thekrës etj. , thekë. **Flokë misri**.

♦ *sh* **Fundet** e fijeve anës qilimit a një petku; thekë. **Velenxë me flokë**.

♦ **Kristal** i borës kur bie; **copëz** e vogël dhe e lehtë ose fije e hollë e diçkaje kur bie; **cufël**. **Flokë bore** (pambuku). [**Koha hedh paprerë/ përmbi festen tënde/ dimri - flokë bore/ vera - dritë hëne** (ASh).]

*

Asnjë fije floku **Asnjë thërrime**; **asnjë çikë**; **aspak**.

Dash me flokë **Burrë** i shquar; **burri më i mirë** i lagjes, i rrethit familjar etj.

E ka kapur nga majat e flokëve **E ka parë** përciptas një çështje; **nuk e ka përvetësuar** thellë diçka; **ka përvetësuar** gjërat me pak të rëndësishme.

E mori për flokësh **E mori me zor**, me forcë.

Humbi kokën e pyet për flokët *ff u* **Ka humbur** diçka të madhe e kryesore dhe shqetësohet për gjëra të vogla.

I ka marrë flokët të birit *etn* **Është bërë nun**, është kumbarë.

Ia dha flokët (leshtrat, veshët) në dorë

♦ **Ia shkuli flokët** (leshtrat, veshët).

♦ **E rrahu mirë**, **ia tregoi qejfin** kur i ra në dorë.

Iu drodhën flokët (qimet e kokës, leshtrat e kokës) **Iu rrëqeth mishi**, u tmerrua; iu ngritën flokët përpjetë.

Iu ngritën (iu çuan) flokët (qimet e kokës, leshrat e kokës) përpjetë

♦ U zemërua shumë, u tërbua nga inati.

♦ Iu rrëqeth mishi, u tmerrua.

Kapet (mbahet) pas fijes së flokut (së perit, së kashtës) Mbështetet në baza jo të shëndosha; mbahet me shpresa të kota.

Mbahet pas flokëve të vet iron. Mbështetet te diçka shumë e dobët dhe e pasigurt.

Nga maja e flokut te thonjtë e këmbëve Në të gjithë trupin, krejt.

Shkul flokët Shpreh pikëllimin duke ndukur flokët. [**Qanë e vajtuan në shtëpi. Shkulën flokët nëna e motrat e të vrarit.** (DhP).]

Shpëtoi për një fije floku (për një fill, për një qime) Qe në rrezik të madh; shpëtoi për pak.

U bë flokë (lesh) arapi U ngatërrua shumë diçka, u përzie keq, u bë lesh e li.

Varet (qëndron) në fije (në fill) të flokut (të perit) është në rrezik të madh; varet në një qime.

**

flokët e shtrigës *bot (Cuscuta)* Bimë njëvjeçare parazitare, pa gjethe, me kërcej si fije të bardha a të verdha, që kacavaret në bimë të tjera, prej të cilave merr ushqimin me thitha.

flok u² m sh ë ët *det* Jib.

flok u³ m sh ë ët *bot (Cuscuta)* > **FLOKËT E SHTRIGËS.**

flo•k ku⁴ m sh qe qet *G* Cufël që mbetet kur shprishet leshi.

flokác e mb *K (Njeri)* flokëgjatë.

flokác i m sh a at *K* Njeri flokëgjatë.

flokár•e ja f sh e et *K* Velenxë me flokë; flokëse; flokje; belce me thekë.

flokargjénd e mb *poet*

♦ (*Njeri*) me fokë të bardhë, me shkëlqim si argjend.

♦ I thinjur; flokëthinjur.

flokargjéndtë *mb* > **FLOKARGJEND E.**

flokártë *mb poet (Njeri)* me flokë të verdhë si ar.

flokartóre *t f sh bot (Gnetaceae)* Bimë të familjes së farëcurakeve, me fara të zhveshura.

flokarúshë *mb (Njeri)* me flokë të dendur e të ashpër.

flokáshpër *mb (Njeri)* me flokë të ashpër.

flokát e *mb (Qilim, belce)* me thekë.

flokatár e *mb* Leshtor.

flokát•ë *a f sh a at* Flokje; velenxe me thekë, me flokë.

flokç e *mb K* > **FLOKAÇ I.**

flokç i *m sh ë ët* Njeri flokëgjatë. > **FLOKAÇ I.**

flókç•e *ja f sh e et f e* **FLOKÇ I.**

flókç•ë *a f sh a at mit* Figurë e përfytyruar si vajzë e bukur me flokë të gjatë, që rri në liqene e në lumenj dhe del nganjëherë në breg për t'u krehur; nuse e ujërave. > **FLOÇK•Ë A; GËRSHETËZ A; KSHETËZ A.**

flók•e *ja f sh e et* Flokje.

flokéne *t f sh tek* > **FLOKËZIME T.**

flokëshkë *mb (Njeri)* me flokë të ngritur si gjemba iriqi.

flokëbárdhë *mb*

♦ *(Njeri)* me fokë të bardhë.

♦ *(Njeri)* i thinjur; me flokë të thinjur.

flokëbárdh•ë *a f sh a at (Grua)* me flokë të bardhë, të thinjur.

flokëbárdh•ë i *m sh ë ët* Njeri me flokë të bardhë, të thinjur.

flokëbútë *mb (Njeri)* me flokë të butë.

flokëçepúr e *mb (Njeri)* me flokë të egër, të pashtruar.

flokédëndur *mb (Njeri)* me flokë të dendur.

flokédérður *mb (Njeri)* me flokë të lëshuar supeve.

flokëdrédhur *mb (Njeri)* me flokë të dredhur.

flokëdréjtë *mb (Njeri)* me flokë të drejtë.

flokëdrízë *mb (Njeri)* me flokë të dendur e të ashpër si drizë.

flokëfjöllë *mb (Njeri)* me flokë të gjatë e të drejtë.

flókë-flókë *ndaif (Bora bie)* me cufla të mëdha.

flokëgafrurráur *mb (Njeri)* i pakrehur; me flokë të pakrehur.

flokëgështénjë *mb (Njeri)* me flokë ngjyrë gështenje.

flokëgojfil e *mb (Njeri)* me flokë të argjendtë.

flokëgjátë *mb (Njeri)* me flokë të gjatë.

flokëgját•ë a f sh a at

♦ Grua a vajzë me flokë të gjatë.

♦ Grua; vajzë.

flokëgját•ë i m sh ë ët *Njeri* me flokë të gjatë.

flokëhéntë *f poet (Njeri)* me flokë të verdhë të çelët; flokëbardhë.

flokëkaçarrél e *mb* > **FLOKËKAÇURREL E.**

flokëkaçérr e *mb* > **FLOKËKAÇURREL E.**

flokëkaçirúbë *mb (Njeri)* me flokë shumë të dendur.

flokëkaçurrél e *mb (Njeri)* me flokë kaçurrela.

flokëkaçurrél i m sh ë ët *Njeri* me flokë kaçurrela.

flokëkaçurrél•e ja f sh e et *Grua a vajzë* me flokë kaçurrela.

flokëkaladrédh e *mb G (Njeri)* me flokë kaçurrela, të dredhur.

flokëkáltër *mb (Njeri)* me flokë të kaltër. [**Zemra e qiellit përepshëm zbret/ mbi qerpikun e vesëzuar/ të vashës flokëkáltër** (ShM).]

flokëkáshtë *mb (Njeri)* me flokë ngjyrë kashtë.

flokëkërlësh e mb G (Njeri) me flokë të kërleshur.

flokëkërléshhtë mb K > FLOKËKËRLESH E.

flokëklérë mb G Flokëkaçurrel; flokëdredhur.

flokëkórb e mb (Njeri) me flokë mavi në të zezë të shkëlqyer.

flokëkuçédër mb keq (Njeri) me flokë të gjatë e të shprishur; flokështrigë.

flokëkúq e mb (Njeri) me flokë të kuq; qimekuq.

flokëkúq i m sh - të Njeri me flokë të kuq; qimekuq.

flokëkúq•e ja f sh e et e FLOKËKUQ I.

flokëlakadrédh e mb (Njeri) me flokë të dredhur.

flokëlëpírë mb

♦ (Njeri) me flokë të ngjitur pas rrashtit të kresë.

♦ *fig (Njeri)* i pamësuar; i papërvojë.

flokëlëshúar mb

♦ (Njeri) me flokë të lëshuar.

♦ *poet (Shelg)* me degë të varura si flokë.

flokëlitáre mb f (Grua, vajzë) flokëgjatë.

flokë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ (Njeri) me shumë flokë.

♦ *tall G Budalla; (njeri)* i trashë nga mendja.

flokë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë

♦ Njeri me shumë flokë.

♦ *tall Budalla; njeri* i trashë nga mendja.

flokëndréqës i m sh - it Flokëtar.

flokëndréqës•e ja f sh e et Flokëtare.

flokëngjýer mb (Njeri) me flokë të ngjyer.

flokëparkéhur *mb (Njeri)* me flokë të pakrehur.

flokëpalarë *mb (Njeri)* me flokë të palarë.

flokëpalarë *a f sh a at f e* **FLOKËPALAR•Ë I.**

flokëpalarë *i m sh ë ët* Njeri me flokë të palarë. **Po vjen flokëpalari yt.**

flokëpërdredhur *mb (Njeri)* me flokë të përdredhur, të ndrequr me dredha.

flokëpërhimë *mb (Njeri)* me flokë të përhimë.

flokëpërpjetë *mb (Njeri)* me flokë të ngritur përpjetë.

flokëpërvjelur *mb*

♦ *(Njeri)* ballëpërvjelur.

♦ *(Njeri)* i qethur deri afër majës së kresë.

flokëpostíqe *mb* Having matted hair.

flokëprarúar *mb* Që i ka flokët të verdhë si ar.

flokëprarúem•e *ja f sh e et euf mit* Zanë.

flokëprërë *mb (Njeri)* me flokë të prerë.

flokëqéthur *mb (Njeri)* me flokë të qethur.

flokëqúllët *mb (Njeri)* me flokë të lagur shumë, të qullura.

flokëqúllur *mb (Njeri)* me flokë të lagur shumë, të qullura.

flokëréndë *mb (Njeri)* me flokë të dendur e të rëndë.

flokëréñë *mb (Njeri)* me flokë të rënë; tullac.

flokëréni•e *a f libr* Rënie e flokëve.

flokëródë *mb (Njeri)* me flokë të dredhur e të butë.

flokërrállë *mb (Njeri)* me flokë të rrallë.

flokërrúdhët *mb* Flokëdredhur.

flokërrúfsh e *mb G* Flokëkaçurrel.

flókës i m sh -i it bot (Poa) Një nga 500 llojet e barërave shumëvjeçarë, të përhapur në vise me klimë të butë.

flókës•e ja f sh e et Velenxë a belce me thekë.

flókësh i¹ m bot Bar i bollshëm kullote.

flókësh i² m sh a at Burrë flokëgjatë; qafëlesh.

flokëshatórr e mb (Njeri) me flokë plot rrica, kaçurrela.

flokëshkúrtër mb (Njeri) me flokë të shkurtër, të prerë shkurt.

flokëshpéshtë mb (Njeri) me flokë të shpeshtë, të dendur.

flokëshpríshur mb (Njeri) me flokë të shprishur, të pandrequr, të pakrehur.

flokështríg•ë a f sh a at

♦ *shar (Grua a vajzë)* me flokë të gjatë e të shprishur.

♦ *bot* > **KUSKUT•Ë A.**

flokështúpë mb (Njeri) me flokë si shtupë.

flókët (i e) mb Dembel.

flokëthérrë mb K (Njeri) me flokë të dendur e të ashpër si ferrë.

flokëthínjur mb (Njeri) me flokë të thinjur.

flokëthínjur a f sh a at Grua a vajzë me flokë të thinjur.

flokëthínjur i m sh - it Njeri me flokë të thinjur.

flokëvérdhë mb (Njeri) me flokë të verdhë.

flokëvérdh•ë a f sh a at Grua a vajzë me flokë të verdhë.

flokëvérdh•ë i m sh ë ët Njeri me flokë të verdhë.

flókëz a¹ f sh a at

♦ *mit* Figurë e përfytyruar si vajzë e bukur me flokë të gjatë, që rri në liqene e në lumenj dhe del nganjëherë në breg për t'u krehur. > **FOÇK•Ë A; GËRSHETËZ A.**

flókëz a² f bot: Flokëz e livadheve bot (Poa pratensis) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të hollë, me gjethe të holla e të zgjatura e lule si tufëz e

degëzuar në majë të kërcellit, që rritet zakonisht në toka me lagështirë, lulëzon në pranverë dhe përdoret si ushqim për kafshët. > **BAR FLOKËSH; LULË FLOKËZE; LULË KULLOSE.**

flokëz livadhore > **FLOKËZ E LIVADHEVE.**

flokëzbárdhët *mb G* > **FLOKËZBARDHUR.**

flokëzbárdhur *mb (Njeri)* me flokë të thinjur.

flokëzbërdhÿlët *mb G* > **FLOKËZBËRDHYLUR.**

flokëzbërdhÿlur *mb* Flokëzbardhur.

flokë•zézë zéza *f sh zéza zézat* Grua a vajzë me flokë të zinj.

flokë•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri)* me flokë të zinj.

flokë•zí ziu¹ *m sh zíj zíjt G* > **FLOKË•ZI ZIU².**

flokë•zí ziu² *m sh zínj zínjtë* Njeri me flokë të zinj.

flokëzíme t *f sh tek* Krijim i cuflave nga pezullí të imëta.

flokiríq e *mb (Njeri)* me flokë si gjemba iriqi.

flókj•e a *f sh e et* Velenxe me thekë.

floknaáj•ë a *f*

♦ Fokë të dendur.

♦ *fíg* Diçka me fije të dendura si flokë; gjithçka që ngjan si tufë flokësh të dendur.

Floknajë e blertë. [Tre mijë vjet akoma zjarret e Trojës/ si floknajë e kuqe më rrinë në sy (IK).]

flokó•n *pavet ói úar (Bora)* bie flokë-flokë.

flokór e *mb libr (Rrënjë)* në trajtë tufe flokësh; që ngjan si tufë flokësh.

flokór•e ja *f sh e et* Velenxë me thekë.

floksh i *m sh e et* Monedhë zbukurimi në veshje ose varëse.

flóksh•ë a *f sh a at* > **FLOÇK•Ë A.**

floktár i *m sh ë ët* Ai që qeth dhe ndreq flokët.

floktár•e ja *f sh e et f e* **FLOKTAR I.**

floktarí a f sh - të

- ♦ Floktore.
- ♦ Mjeshtëri e qethjes dhe ndreqjes së flokëve.

floktór•e ja f sh e et Lokal ku qethen dhe ndreqen flokët, zakonisht për gra. **Berber dhe floktore** floktore uniseks. [atje në floktoren e kthesës së rrugës NAIMI (DA).]

flokujvárë mb (Njeri) me flokë të derdhur si ujvarë.

floq i m sh e et kryes sh K Fije të holla.

flóqe t f sh krahin Cufla që mbeten kur shprishet leshi.

flóqe-flóqe ndajf A Flokë-flokë; cufla-cufla.

flóq•e ja f sh e et kryes sh krahin G

- ♦ Ferra të holla.
- ♦ *bis* Zhele.

flor i m sh e et

- ♦ *ark* Zbukurim me katrorë, drejtëkëndsha a tetëkëndshë të thelluar në tavan a kupolë
- ♦ Ndarje e koshit të mullirit.
- ♦ Zbukurim i sëndukut.

Flor i m shkurt i Florian.

flórc•ë a f sh a at Kuti e vogël.

flór•e ja¹ f sh e et

- ♦ Zbokth; shqimth i kokës, i flokëve.
- ♦ *krahin G* Cipë e qepës.
- ♦ Lëvore (gëzhutë) e orizit.
- ♦ Cipë ajke që zë qumështi.

flór•e ja² f sh e et

♦ Kutí e vogël.

♦ Baule rrobash.

♦ Sirtar.

floreál e mb libr Lulor.

florér•ë a f sh a at bis anat Ç Llërë.

flór•ë a¹ f bot Botë e bimëve në një trevë të caktuar. **Flora dhe fauna mesdhetare**
bota bimore dhe shtazore e viseve të Mesdheut.

flór•ë a² f sh a at Ç Dhi e bardhë.

Flór•ë a¹ f shkurt i Floriana; Floresha.

Flór•ë a² f mit rom Perëndeshë e luleve.

florí

I si mb

♦ I bërë prej ari; i florinjtë. **Para flori.**

♦ *fig (Send)* me veti a cilësi shumë të mira; shumë i mirë, i mrekullueshëm; shumë i çmueshëm, i shtrenjtë. **Grurë flori. I ka duart flori** bën çdo gjë që i sheh syri, është shumë i zoti. **E ka zemrën flori. Koha është flori.**

II si ndajf Shumë (zakonisht me mbiemrat i verdhë, i pastër, i kulluar).

florí ni m sh j jt G > FLORI RI . [Merrni vesh çka thotë myshiri:/ Ta baj kryqen prej florinit! (Pop).]

florí ri m sh nj njtë

♦ *nj* Ar. **Flori i pastër. Unazë (byzylyk) floriri. Ngjyrë floriri. I larë në flori.**

♦ Fije e pruar, që përdoret për të qëndisur a për të punuar diçka; veshje e punuar a e qëndisur me këtë fije. **Jelek floriri. Qëndis me flori.**

♦ Monedhë prej këtij metali, me një vlerë të caktuar; monedhë e tillë që përdoret si stoli. **Florinjtë e gushës. Njëqind florinj. Qyp me florinj. Varg me florinj. E pagoi me flori.** [A do të ruash florinë?/ Katandinë e shtëpinë? (FN).]

♦ *fig* Gjë e vyer. [Floriri i vargjeve të mia/ U shkri për ty me dhembshuri (BXh).] [Loznin zogjtë tok me fluturat në gëmushë,/ Dielli derdhte ar-floririn që nga la'. (GM).]

♦ *përk* Njeri i shtrenjtë, i mirë dhe i dashur. **Floriri i nënës!**

*

Edhe sikur të ma shtrojnë me flori Edhe sikur të me japin të gjitha të mirat e botës, nuk e bëj.

Është i krimbur në flori Është shumë i pasur.

Flori në baltë (në pleh) Shumë i çmueshëm, shumë i vlefshëm, por në një vend ku nuk e çmojnë ose ku nuk mund të hyjë në punë.

Flori në mushama Shumë i mirë.

I bëhet balta flori

♦ Është i aftë që çdo punë ta bëjë mirë; i ka duart të arta.

♦ Është njeri me fat të mbarë, i ecën.

I kishte florinj të (paratë) me bisht (me hejbe) Kishte shumë para; ishte pasanik i madh.

Kapak floriri Gjëja më e mirë; zgjidhja më e mirë.

Pëllëmbë e flori Tokë shumë pjellore; truall i pasur me minerale të dobishme.

Të peshonte në flori Kishte pasuri të pallogaritshme.

**

flori i egër *bot (Ranunculus ficaria)* Bimë barishtore shumëvjeçare, kryesisht e viseve mesdhetare, me kërcell të hollë zvarritës e kacavarës, me push ngjites, dhe lule të verdha me 10-12 petla.

lule floriri *bot* Bimë barishtore, me gjethë të gjata anës kërcellit dhe me një boçe me lule të verdha në krye, që rritet si bimë zbukuruese.

floríc i m sh e et *bot* Thekër kokërrhollë.

Floríd•ë a f gjeog Shtet në pjesën juglindore të SHBA-së.

floríj t G sh i FLORI NI.

florikultúr•ë a f libr Floriculture. > **LULISHTARI A.**

florikulturíst i m libr Floriculturist. > **LULISHTAR I.**

florikulturíst•e ja libr f e LULISHTAR I.

florímtë (i e) mb Ç > FLORINJTË (i e).

florínjtë (i e) mb

♦ I bërë prej floriri; i larë me flori; i qëndisur a punuar me fije floriri; i artë.

♦ (*Send*) në ngjyrën e floririt; i verdhë e i shkëlqyeshëm si floriri; i artë. **Flokë të florinjtë.** [Obobo mullar ç'të panë sytë/ obobo ti kashtë e florinjtë (DA).]

♦ *fīg* Shumë i vyer; me cilësi të çmueshme; shumë i mirë; i mrekullueshëm; i artë. **Fjalë e florinjtë** fjalë që përmban një të vërtetë me vlerë të madhe jetësore e historike; fjalë e artë. **I ka duart të florinjta** bën çdo gjë që i sheh syri, është shumë i zoti.

*

Ha me lugë të florinjtë Jam shumë i pasur; rroj në bollëk.

Vath i florinjtë në vesh të derrit Gjë e mirë në vend të keq; veti a cilësi e mirë, por që zotërohet nga një njeri që ka disa anë të këqija; gjalpë në lëkurë të qenit.

florír i m sh ë ët > FLORI RI.

florínj të sh i FLORI RI. Numëroj florinjtë monedhë ari.

florínjtë (i e) mb

♦ I bërë prej floriri; i larë me flori; i qëndisur a punuar me fije floriri; i artë.

Monedhë (unazë, kopsë) e florinjtë. Dhëmb i florinjtë. Jelek i florinjtë.

♦ Me ngjyrë floriri; i verdhë e i shkëlqyeshëm si floriri; i artë. **Flokë të florinjtë. Grurë i florinjtë. Diell i florinjtë.**

♦ *fīg* Që ka vlera të mëdha, që ka veti e cilësi të çmueshme; shumë i mirë, i rekullueshëm; i artë. **Fjalë e florinjtë** fjalë që përmban një të vërtetë me vlerë të madhe jetësore e historike; fjalë e artë. **Tokë e florinjtë. I ka duart të florinjta** bën çdo gjë që i sheh syri, është shumë i zoti.

*

Ha me lugë të florinjtë Jam shumë i pasur, rroj në bollëk të madh.

Vath i florinjtë në vesh të derrit Gjë e mirë në vend të keq; veti a cilësi e mirë, por që zotërohet nga një njeri që ka disa anë të këqija; gjalpë në lëkurë të qenit.

florír i m > FLORI RI.

floríz•ë a f bot Rock rose; sunrose; rushrose.

flósk•ë a¹ f sh a at Sasi lënde e vendosur mbi një tjetër; shtresë; shtrat bore.

flósk•ë a² f sh a at Cufël e madhe bore.

flosh i m Letra (karta) të një serie në poker. **Flosh ruajal** dorë me 5 letra të një serie në rritje (Q♣ J♣ 10♣ 9♣ 8♣).

floshk u m sh ë ët G Flok; cufël. **Floshk bore.**

flóshkë mb (Grua) e kolme, e mbushur, e shëndoshë.

flóshk•ë a f sh a at Grua e kolme, e mbushur, e shëndoshë.

flót•ë a f sh a at

♦ Tërësi e anijeve luftarake, tregtare të peshkimit etj. që ka një vend; *usht* forcë detare e një shteti. **Flotë detare. Flota tregtare (peshkimi, ushtarake). Bazë e flotës (detare).**

♦ *usht* Njësi anijesh luftarake nën një komandë.

**

flotë ajrore Tërësi e aeroplanëve të një vendi; aviacion.

flótëz a f sh a at > FLOTILJ•E JA.

flotílj•e ja f sh e et Flotë e vogël; njësi ushtarake-detare.

flu (me) jokal na - G Fluturoj.

flúck•ë a f sh a at > FLLUCK•Ë A.

flúçkë mb ushq K (Djathë) i njomë.

flúçk•ë a f ushq K

♦ Shtalp; djathë i porsazënë; djathë i njomë.

♦ Copëza lundruese maze në qumësht.

fluçk•óhet vetv K > FLUÇK•UE (me u).

fluçk•úe (me u) vetv úe (u) úe veta III K (Qumështi) bëhet shtalb; zihet djathë.

fluçkúem (i e) *mb K (Qumësht)* i bërë shtalb.

fluçkúem it (të) *as K* Zënie e shtalbit.

flúer flóri¹ *m sh flóre flóret G*

♦ Ndarje e koshit të mullirit.

♦ Ndarje e vogël në arkë.

♦ Arkë e vogël.

♦ Syzë e tryezës; sirtar.

flúer flóri² *m sh flóre flóret G*

♦ Zbukurim i sëndukut.

♦ Katror i kutisë së shahut.

flug *kal G > FLUG•Ë (me).*

flug u *m G* Hov; vrull; gjallëri; fuqi. **E marr punën me flug.**

flugán e *mb G (Njeri)* punëtor; i zellshëm; i shkathët.

flugán i *m sh a at G*

♦ Njeri punëtor, i zellshëm.

♦ Njeri i shkathët e i shpejtë.

flugán•e ia *f sh e et G f e FLUGAN I.*

flúg•em *vetv G > FLUG•Ë (me u).*

flúg•ë (me) *kal a ë G* Hedh me forcë.

flúg•ë (me u) *vetv a (u) ë G* Sulem; vërsulem; hidhem me vrull; turrem; lëshohem me turr.

flúg•ë a *f sh a at ndërt* Dërrasë e hollë, e çarë për së gjati me sëpatë nga një trung, që përdoret për të mbuluar çatitë e shtëpive, të kasolleve etj. në viset malore; furde.

flúg•ër *ra f sh ra rat* Gjel i erës; erëtregues.

flúgëz a *f sh a at ndërt zvog i FLUG•Ë A.*

flug•óhem *vetv G > FLUG•UE (me u).*

flugrár e mb (*Njeri*) i hedhur; i papërmbajtur. > **FLUGTAR E**.

flugtár e mb (*Njeri*) i hedhur; i shkathët; i gjallë.

flug•úe (me u) *vetv óva (u) úe* Përvëlohem a përcëllohem me diçka shumë të nxehtë.

flugúem (i) me (e) mb I përvëluar a i përcëlluar me diçka shumë të nxehtë.

flúgun (i e) mb *G* I hedhur a lëshuar me forcë.

fluíd e mb

♦ I lëngshëm.

♦ I rrjedhshëm. [**Vergjilin, përkundër, e ká përkëthye toskënisht. Jo pse ai nuk mund të përkëthehet edhe gegënisht; por ajo diçka e vagullt dhe fluide që është në poezinë e tij, shtrihet mât mirë në toskënishten.** (APp).]

♦ I papërcaktuar; i pakapshëm; i pavendosur. [**Ora, kjo "gja e vogël qi po duket", mbetet fluide në epos, sepse këngëtari ka frikë t'i afrohet, madje edhe artistikisht.** (ShS).]

fluíd i m sh e et *libr, tek* Lëng. **Fluid** (ftohës, pune).

flu•j jokall *G* > **FLU** (me).

fluks i m sh e et

♦ *fiz* Shkallë e zhvendosjes së një lëngu, thërrmije, apo energjie përmes një sipërfaqeje të dhënë.

♦ *tek* Ulje e ngritje në trajtë valore.

♦ *fin* Luhatje (*e vlerës së monedhës etj.*).

fluór i m kim Element jometalik halogjen, që veçohet si gaz dyatomik i verdhemë në të blertë, i djegshëm dhe me erës shumë të fortë. **Ujë me erë fluori.**

fluoríd i m kim, min Mineral me kristale tetë a më shumë faqe, me ngjyrë kryesisht të blertë; që përdoret në industri për prodhimin e thjerrat të mikroskopëve dhe acidit fluorhidrik.

fluoro- fjalëform

fluoromét•ër ri m sh ra rat *tek* Aparat për matjen e fluoreshencës.

fluorometrí a f *tek* Matje e fluoreshencës.

fluorometrík e mb tek I fluorometrisë; që ka të bëjë me matjen e fluoreshencës.

fluoroskóp i m sh ë ët mjek Aparat me ekran fluoreshent që përdoret për të shikuar figura me rreze X pa bërë fotografi.

fluoroskopí a f tek mjek Teknikë e prodhimit të figurave me rreze X nga brendësia e objektit të vëzhguar.

fluoroskopík e mb mjek I fluoroskopisë; që ka të bëjë me fluoroskopinë.

fluoreshénc•ë a f Ndriçim i shkaktuar nga thithja e rezatimit në një gjatësi vale të caktuar, që ndiqet menjëherë nga kthimi i rrezatimit në gjatësi tjetër vale dhe pushon gati sapo ndalon rrezatimi.

fluoreshént e mb I fluoreshencës; i ndritshëm si rezultat i procesit të fluoreshencës.

flur ndajf Fluturimthi. **Shkoj flur** nisem menjëherë. **Gjuaj topin flur** gjuaj topin pa prekur në tokë.

flur ndajf Shumë shpejt; fluturimthi.

flur i m sh e et Një palë shkallë.

flurác i m sh ë ët

- ♦ Zog i vogël (i ri).
- ♦ *sh* Pula; shpesë.
- ♦ *fíg* I padjallëzuar; i pamësuar; sylesh.

flurém ndajf krahin G

- ♦ Drejt. **Erdhi flurem tek unë.**
- ♦ Fluturimthi. > **FLUR.**

flúrë ndajf > FLUR.

flúr•ë a f sh a at Flurudhë; trajektore.

flurí a¹ f sh - të krahin G Flokë bore të rrallë e të imët.

flurí a² f sh - të krahin Lodër fëmijësh zakonisht prej letre, që rrotullohet kur mbahet në drejtim të erës; verore.

flurícë mb krahin G (*Grua a vajzë*) mendjelehtë; tyryfyckë.

fluríc•ë *a f sh a at krahin G* Grua a vajzë mendjelehtë, tyryfyckë.

flurím *ndajf krahin G* Flur; flurthi; fluturimthi; shumë shpejt.

flurím i¹ *m sh e et*

♦ *kim* Shkëputje e një lënde të gaztë nga trupi që e përmban dhe përhapje e saj në ajër.

♦ *sh* Grimca shumë të vogla që lëshohen nga disa trupa.

flurím i² *m* Largësi e hedhjes (*së gurit etj.*).

flur•ój *kal óva úar* Hedh larg (*gurin etj.*).

flur•ón *jokal ói úar veta III*

♦ (*Aroma*) përhapet në ajër.

♦ *kim (Gazi)* shkëputet nga trupi që e përmban dhe përhapet në ajër.

fluróm•ë *a f sh a at* Aromë e përhapur në ajër.

flurór *e mb kim (Lëndë)* që kalon në gjendje avulli a shndërrohet në avull.

flúrthi *ndajf krahin G* Fluturim(thi).

flurúdh•ë *a f sh a at fiz* Rrugë e përshkuar nga predha prej grykës së armës deri në objektin e qitjes.

flúsk•ë *a¹ f sh a at G* Barkë; lundër; fllugë.

flúsk•ë *a² f sh a at G* Dackë; shuplakë; shpullë; flakaresh; ndezje.

flush•k *ku m sh q qit G* Gulf a çurg gjaku, uji.

flúshk•ë *a f sh a at* Flluskë.

flushq it *G sh i FLUSH•K KU.*

flút•ër *ra f sh ra rat > FLUTUR A.*

flútur

I *si mb*

♦ (*Send*) Në trajtë fluture. **Kollare flutur.**

♦ Që lëviz si flutur. **Stil flutur** *sport* mënyrë notimi me trup të shtrirë, me kokë të zhytur në ujë e me të dy krahët të hapur, që lëvizin në të njëjtën kohë.

♦ Shumë i shpejtë e i shkathët; shumë i lehtë. **Grua (vajzë) flutur. Është flutur në punë.**

II si ndajf

♦ Me shpejtësi, shpejt. **Iku e erdhi flutur.**

♦ Shumë (*i lehtë, i shpejtë*).

♦ Shumë mirë (lehtë, butë). **Punon flutur** (*makina*) punon pa ngecur fare.

flútur a f sh a at

♦ *ent (Lepidoptera)* Rend kandrrash fluturuese me rreth 180 000 lloje, me jetëgjatësi të ndryshme, me katër krahë të mbuluar me luspa të imëta si pluhur, me ngjyra të ndryshme, me feçkë për të thithur e brirthe për të ndier, që shtohen me vezë; disa lloje dëmtojnë bimët.

♦ *vet* Krimb i shtypur si gjethe e vogël që rron në gypat e mëlçisë së zezë dhe shkakton sëmundjen e këlbazës zakonisht te dhentë.

♦ *kryes sh* Vizatim, qëndismë a palë, në trajtën e krahëve të kësaj kandrre, që bëhet në një petk për zbukurim. **Fustan me flutura.**

♦ *tek* Valvul me dy krahë që rregullon sasinë e lëndës djegëse në motor, e ajrit në gypa të sobës etj.

♦ Rrip pëlhere i shkuar rreth qafës së këmishës, që lidhet nën cepat e jakës në trajtë të krahëve të fluturës. > **PAPIJON I; LIMORDHET•Ë A.**

**

flutur ajri *mek* Valvul që hap e mbyll ajrin në një tub.

flutur artificiale Mjet i bërë me paftë metalike të ndritshme, me fletë të lëvizshme, që përdoret për të peshkuar.

flutur bajrake *ent* Flutur e familjes së papilionideve, me rreth 500 specie, që dallohen kryesisht nga zgjatime si bisht i hollë në krahët e pasmë.

flutur e bardhë *ent (Pyrallis)* Tenjë e miellit.

flutur e detit *inv (Thecosomata)* Kërmill deti pa guaskë, me zgjatime si fletë notuese, që shkon nga ta çojnë rrymat.

flutur e gjembave ent (*Cynthia cardui*) Flutur shtegtuese, me krahë ngjyrë portokalli në kafe dhe pulla të zeza, që kullot kryesisht në gjembaçë.

flutur e gjerdheve ent (*Gonepteryx rhamni*) Flutur bojëbari me një pikë portokalli në çdo krah, e përhapur në Europë, Afrikën e Veriut dhe në Azi, që rron deri 13 muaj. > **FLATËRKANDORJA E ZOGLËS.**

flutur e hambareve ent (*Pyralis farinalis*) Flutur e vogël e përhapur në Europë e Azi, që bën vemje të cilat ushqehen me të lashta në hambare dhe me mbeturina kashte në grazhde etj .

flutur e jonxhës ent (*Colias hyale*) Flutur shtegtuese, e përhapur në Europë e Azi, me krahë 2-3 cm së gjeri, në ngjyrë limoni, me pika të zeza në krahët e përparmë dhe portokalli në krahët e pasmë.

flutur e këlbazës ent, vet Larvë e shtypur si gjethe e vogël që rron në gypat e mëlçisë së zezë dhe shkakton sëmundjen e këlbazës zakonisht te dhentë.

flutur e Kretës ent (*Sesamia cretica*) Flutur e familjes së noktuideve, e përhapur në gjithë viset mesdhetare, në Lindjen e Mesme, Arabi, Pakistan e Indinë Veriore si dhe në Afrikën Qendrore e Perëndimore, larvat e së cilës brejnë kërcellin e misrit, kallamit të sheqerit, grurit etj. si dhe kokrrat e të lashtave dhe orizit.

flutur e krimbit të kuq të pambukut (*Pectinophora gossypiella*) Flutur e hollë, në ngjyrë të përhimë; femra i lëshon vezët në boçet e pambukut dhe vemjet ushqehen me fijet dhe farat e kësaj bime.

flutur e krimbit të misrit ent (*Pyrausta nubilalis*) Flutur në ngjyrë kafe të çelët, që nxjerr krimba nga vezët, të cilët dëmtojnë kallinjtë dhe kërcelltë e misrit si dhe melin.

flutur e krimbit të mollës ent (*Carpocapsa pomonella*; *Cydia pomonella*) Flutur ngjyrë kafe, larvat e së cilës dëmtojnë mollët si dhe dardhat, arrat dhe pemë të tjera frutore, ku ushqehen për 3 javë, pastaj daling nga fruta dhe dimërojnë si vemje deri në verë kur çelin flutura të reja.

flutur e krimbit të murmë ent (*Agrotis segetum*) Flutur nate me krahë në ngjyrë të murrme deri në të zezë, që pjell vezë dy herë në vit; është e përhapur kryesisht në Europë, haset edhe në Azi dhe Afrikë.

flutur e lakrës ent (*Pieris brassicae*) Flutur shtegtuese e madhe, me krahë të bardhë dhe me pika të zeza te meshkujt, vemjet e së cilës dëmtojnë bimët bujqësore; është e përhapur gati në gjithë botën, deri në Himalaje.

flutur e madhe “sypavodë” ent (*Saturnia pyri*) Flutur me pulla si të palloit në krahë, vemjet e së cilës dëmtojnë bimët bujqësore dhe pemët; haset kryesisht në viset me klimë të butë të Europës, Lindjes së Mesme dhe Afrikës Veriore, si dhe në Siberi.

flutur e mëndafshit ent (*Bombyx mori*) Flutur vemjet e së cilës mbyllen në një fshikëz, që e formojnë me fije mëndafshi.

flutur e mermertë ent (*Melanargia galathea*) Flutur ngjyrëkafe, larvat e së cilës ushqehen me bar; është e përhapur në vise me bar të ulët, në pjesën më të madhe të Europës dhe në Rusi e Iran, deri në 1 700 m mbi nivelin e detit.

flutur e miellit ent (*Pyralis farinalis*) > FLUTUR E HAMBAREVE.

flutur e mullirit ent Flutur e vogël në ngjyrë kafe me vija të bardha, e familjes së skitridideve, me rreth 700 specie.

flutur e pemëve ent (*Aporia crataegi*) Flutur e bardhë me damarë të zinj, 5 deri 7 cm gjerësi; vemjet çelin në prill; haset kudo në Europë, Amerikën e Veriut dhe në vise me klimë të butë në Azi.

flutur e pudrosur ent (*Pieris napi*) Flutur me krahë të bardhë sipër e të verdhemë poshtë, me damarë të verdhë, që shihet nga marsi deri në nëntor në Europë, në viset me klimë të butë të Azisë deri në Japoni, në Afrikën Veriore dhe Amerikën Veriore.

flutur e rrepës ent (*Pieris rapae*) Flutur me krahë të bardhë ose të verdhë, me dy ose tre pika të errta, e përhapur në Europë, Afrikën Veriore dhe Azi; vemjet e saj dëmtojnë bimët bujqësore.

flutur e sallgamit ent (*Satyrrium acaciae*) Flutur e murrme me pika portokalli në krahët e pasmë, që haset në gjerësinë gjeografike veriore 40-51⁰.

flutur e shpëlarë ent (*Pontia daplidice*) Flutur e bardhë me pulla të përhimë deri të zeza, që shtegton në viset nënarktike gjatë verës.

flutur e sinapit ent (*Leptidea sinapis*) Flutur e bardhë, me cepat e krahëve të përhimë, që ushqehet në lëndina dhe pyje me drurë të rrallë; haset në Europë, Lindjen e Mesme, Siberinë Jugore e Kazakistan, nga zonat e ulëta deri në 2 500 m mbi nivelin e detit.

flutur flakëroshe ent (*Zygaena viciae*) Flutur me rreth 20 specie, me ngjyrë të murrme me njolla të kuqe, që nis të fluturojë në korrik; haset në Europën Qendrore deri në Siberinë Jugore.

flutur gazi *mek* Valvul që rregullon sasinë e gazit që kalon nëpër një gyp a tub.

flutur kaçurrele pyllit *ent (Erebia medusa)* Flutur me rreth 100 specie, ngjyrëkafe të errët dhe me rrathë portokalli në fund të dy palë krahëve; e përhapur nga Europa Perëndimore deri në Mongoli dhe Kinën Qendrore.

flutur kafe e livadheve *ent (Maniola jurtina)* Flutur ngjyrëkafe me një rreth të zi me pikë të bardhë në mes; është shumë e përhapur në Europë, Afrikën Veriore, Lindjen e Mesme dhe Siberinë Perëndimore.

flutur kleopatra *ent (Gonepteryx Cleopatra)* Flutur me 10 specie, në ngjyrë të blertë në të verdhë, me një pikë të zezë në krah; gjendet kryesisht në viset me klimë të butë të Europës, në ishujt e Mesdheut dhe në Afrikën veriore.

flutur me ilikë *ent (Zerynthia polyxena)* Flutur shumëngjyrëshe me shtrirje krahësh 6-8 cm, e përhapur nga jugu i Francës deri në Kazakistan dhe në malet Ural.

flutur me kafkë, flutur me kokëvdekuri *ent (Acherontia atropos)* Flutur me 3 specie, me shtrirje krahësh deri 13 cm, me kafazin e kraharorit si kafkë, me krahët në ngjyrë kafe ose portokalli, me vija kafe të errët; gjendet gjithë vitin kryesisht në Afrikën ekuatoriale, kurse në Europë vetëm gjatë verës; sulmon zgjojt e bletëve ngaqë është e mbrojtur kundër thumbimit të tyre.

flutur nate *ent* Kandërr fluturake e rendit të lepidopterëve me rreth 160 000 specie, që shpesh ngatërrohen me fluturat.

flutur njollablu e zezë *ent (Nymphalis antiopa)* Flutur shtegtuese me jetëgjatësi 11-12 muaj, me ngjyrë gështjenjë të errët, me pika blu dhe shirita të verdhë buzë krahëve; e përhapur thuajse në të gjithë botën.

flutur procesionaria *ent (Thaumetopoea pityocampa)* Flutur me krahët e përparmë ngjyrë kremi me vija ngjyrë kafe dhe të pasmit të bardhë; vemjet e saj, deri 5 cm të gjata, me push djegës për t'u mbrojtur nga grabitqarët, vihen në varg dhe dalin gjatë natës për të kërkuar ushqim në pyjet me pisha, duke shkaktuar dëme të konsiderueshme, dhe në të aguar kthehen në fole.

flutur provokuese *ent (Vanessa atalanta)* Flutur shumëngjyrëshe, me shtrirje të krahëve deri 5 cm, që shtegton drejt veriut në pranverë dhe, ndonjëherë, edhe në vjeshtë; ushqehet kryesisht me hithra, ku lëshon vezët.

flutur pylli me njolla *(Pararge aegeria)* Flutur ngjyrëkafe me pika të bardha, me shtrirje të krahëve deri në 5 cm, që lëshon vezë tri herë në vit; e përhapur në Europën Veriore e Qendrore, në Rusi, Lindjen e Mesme dhe Afrikën Veriore.

flutur shumëngjyrëshe *ent (Melitaea cinxia)* Flutur me ngjyrë kafe, gri e të bardhë, që pjesën më të madhe të jetës e kalon si vëmje dhe vetëm 3-4 javë si flutur; e përhapur në Europë dhe viset me klimë të butë në Azi.

flutur “syblu” *ent (Aglaia io)* Flutur me krahë bojëndryshku, me pulla të bardha dhe njolla blu në të katër krahët, e përhapur në Europë dhe në viset me klimë të butë të Azisë deri në Japoni.

flutur “sypavodë” *ent* Flutur me shtrirje krahësh 7-15 cm, që përfshin rreth 70 lloje, të ndarë në 4 grupe, me ngjyra të ndryshme.

flutur tigër *ent (Arctia caja)* Flutur nate me shtrirje të krahëve deri 6.5 cm, me krahët e përparmë ngjyrëkafe të rrethuar me të bardhë, të pasmit bojëportokalli me të zezë, që del nëpër lëndina; kur ndihet në rrezik shtiret si të ngordhur; e përhapur në zonat e ftohta veriore deri pranë Arktikut dhe vise malore deri 3 000 m mbi nivelin e detit.

flutur trashaluke e gjakosur *ent (Tyria jacobaea)* Flutur me një palë krahë, me ngjyrë kafe të errët me shirita vertikale me ngjyrë të kuqe të errët, që haset në Europë dhe Azinë Perëndimore e Qendrore; femra bën deri 300 vezë njëherësh, por vëmjet, kur kanë mungesë ushqimi, hanë njëra-tjetrën.

flutur e bakërt e madhe *ent (Lycaena dispar)* Flutur me krahë në ngjyrë të kuqe të ndezur, me buzinë bardhezi; ushqehet vetëm me lëpjetë të egër; haset në Europë dhe Azi në veri të Himalajeve.

flutur e bakërt e vogël *ent (Lycaena phlaeas)* Flutur me krahë ngjyrë portokalli me pika të zeza, e përhapur në Europë, Azi, Amerikën Veriore dhe Afrikën Veriore deri në Etiopi, që bën vezë dy deri tri herë në vit.

fluturák e mb

♦ Fluturues që fluturon. **Mizë fluturake. Shpendë fluturakë.**

♦ *fig (Njeri)* i lehtë; i shpejtë e i shkathët.

♦ *fig (Ndjenjë)* e çastit, që nuk zgjat shumë. [**Orë madhështore/ ik, trokit, vrapo në sekondë,/ e lehtë, fluturake, pupëz.** (MA).]

♦ *krahin G (Vajzë)* mendjelehtë.

**

peshk fluturak *ikt* > **PESHK FLUTURUES.**

fluturák u¹ *m sh* ë ët

♦ *libr* Mjet fluturues.

♦ Zog; shpend.

fluturák u¹ *m sh ë ët K* Jelek pa mëngë, me flutura te supet.

fluturak•e ja f sh e et

♦ Flutur.

♦ *fig* Vajzë e shkathët.

♦ Ç Mizë që fluturon.

fluturák•ë a¹ f sh a at A

♦ Ribbon.

♦ Lace.

fluturák•ë a² f sh a at ent Ç Flutur.

fluturán e mb Fluturues; që fluturon.

flúturas ndajf krahin G Shpejt e pa u menduar.

fluturáskë mb: Shqiponjë fluturaskë ikt (*Myliobatis aquila*) Raxhë e Mesdheut, Atlantikut Lindor dhe Detit të Veriut, me gjatësi deri 180 cm, me gjithë bisht, në fund të të cilit ka një thumb; jeton kryesisht në cektina, por janë vëzhguar edhe në thellësi deri 300 m.

fluturáshk•ë a f sh a at

♦ *zvog e* **FLUTUR A**

♦ Diçka që kërcen e fluturon; shkëndijë zjarri. **Fluturushka prushi.**

fluturëshk•ë a f sh a at krahin Fluri.

flúturëz a f zvog e FLUTUR A.

fluturídh•ë a f sh a at Flutur e vogël.

fluturím si ndajf Fluturimthi; duke fluturuar; në fluturim e sipër. **U ngrit (nis) fluturim.**

fluturím i m sh e et Ngritje dhe lëvizje në ajër me ndihmën e krahëve ose të një force motorike shtytëse. **Fluturim ndërplanetar. Fluturim (me (pa) ndalesa.**

Fluturim në formacion *av usht.* **Fluturim prove.** **Fluturim rreth botës me balonë.**

fluturím•ë *a f A >* **FLUTURIM I.**

fluturimdorëzán i m sh ë ët etn Ai që bëhet dorëzan me ose pa pëlqimin e vet, kur ndodhet larg vendit ku bëhet marrëveshja e dorëzansë.

fluturímthi *ndajf*

♦ Duke fluturuar: në fluturim e sipër. **E kapi (gjuajti, qëlloi) fluturimthi.**

♦ Me shpejtësi; menjëherë. **U nis fluturimthi.**

fluturís kal a ur

♦ Hedh tutje me forcë.

♦ *fīg* Flak; hedh tutje pa mëshirë.

fluturís•em a (u) ur pës e FLUTURIS.

fluturísj•e a f sh e et

♦ Hedhje tutje me forcë.

♦ *fīg* Flakje; hedhje tutje pa mëshirë.

fluturísur (i e) mb

♦ I hedhur tutje me forcë.

♦ *fīg* I flakur; i hedhur tutje pa mëshirë.

flutur•óhem óva (u) úar pës e FLUTUR•OJ.

flutur•ój óva úar

I jokal

♦ *veta III (Shpendi, kandrra)* ngrihet dhe lëviz në ajër me anë të krahëve; (*aeroplani etj.*) ngrihet dhe lëviz në ajër me anë të forcës shtytëse të motorit. [Fluturo, moj fluturushe! (LP).]

♦ *veta III* Zhvendoset ose shpërndahet në ajër; e merr era. **Gjethet fluturonin**

♦ Udhëtoj me mjet fluturues; drejtoj një mjet fluturues; bëj një fluturim.

♦ Lëviz shumë shpejt; jam shumë i shpejtë e i shkathët. **Fluturon në punë.**

♦ *veta III fig (Koha)* kalon a ikën shumë shpejt. **Si fluturoi një orë!**

♦ *bis* Jam shumë i gëzuar, nuk përmbahem dot nga gëzimi, nga lumturia etj.

♦ *veta III fig* Përhapet me shpejtësi në drejtime të ndryshme, shpërndahet; shkon gjithandej, merr krahë. **Fluturoi lajmi. Fluturon mendimi (fantazia).**

♦ *veta III fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më ikën; më shpëton. **Më fluturoi nga duart.**

♦ *veta III bis* Shpenzohet lehtë; shpëton; ikën. **Fluturojnë paratë.**

II kal Flak tutje; hedh.

*

Ia fluturoj trutë dikujt Ia hedh trutë në erë dikujt.

Fluturoj me një fije bar

♦ Më rritet mendja shpejt.

♦ Rrëmbehem lehtë.

Fluturoj me presh në bythë keq I marr gjërat (punët) shumë lehtë, me mendjelehtësi të madhe.

Thashë se më fluturoi koka Kujtova se vdiqa; e kisha jetën në rrezik të madh.

fluturór•e t f sh bot (Papilionaceae) Familje bimësh barishtore njëvjeçare, si fasulja, bizelja etj., me kurorën e lules në trajtë fluturë.

fluturúes e mb

♦ (*Shpend, mjet*) i aftë të fluturojë.

♦ (*Mjet etj.*) që përdoret për fluturim.

**

peshk fluturues ikt Peshk deti me dy pendët çifte të gjoksit si krahë, me të cilat fluturon ulët mbi sipërfaqen e ujit në një larësi rreth 200 m.

fluturúar (i e) mb I fluturitur; i hedhur tutje.

fluturúesh•ëm (i) e (e) mb libr (Mjet) fluturues; që mund të fluturojë.

fluturúsh•ë a f sh a at

♦ Balonë fëmijësh. **Lëshoj (ngre) një fluturushë.** [Fluturo, moj fluturushe! (LP).]

♦ Tullumbace.

fluturúshk•ë a f sh a at orn K (*Cercanias tinnunculus*) Shpend grabitqar i familjes së skifterëve, i përhapur në Europë, Afrikën Veriore, Lindjen e Mesme deri në Siberi.

flúturz a f sh a at ent (*Mircolepidoptera*) Flutur e vogël.

fluviomet•ër ri m sh ra rat tek Instrument për matjen e lagështirës në atmosferë.

flyç i m sh a at krahin G Majë e opingës prej lëkure.

flyrç e mb G (*Gjë*) e shkuar dëm.

flysh e mb G I flashkët; i dobët; pa pikë fuqie.

flyshtë (i e) mb G > FLYSH E.

flálack•ë a¹ f sh a at Shuplakë; flakurimë; dackë.

flálack•ë a² f sh a at J Shpullë. > **FLLAÇK•Ë A.**

fláçk•ë a¹ f sh a at J Shpullë; shuplakë; flakurimë; dackë.

fláçk•ë a^e f sh a at Plloskë; shishe petashuqe.

fllad ndajf Freskët. **Bën fllad.**

*

I fryn fllad dikuajt iron I hyn frika; tutet.

fllad i m sh e et

♦ Erë e lehtë, e freskët dhe e këndshme, pui. [**porsi i ambli flladi i erës/ qi lmon gjit e drandofillit** (GjF).] [**Flldi dorën i kish vënë/ Supit të butë të diellit tim** (PJ).]

♦ *fīg* Frymë e re; atmosferë e krijuar rishtas.

♦ *fīg* Ndiesi e lehtë, kalimtare. [**flld i paprekshëm ëndrre** (GjM).]

♦ *euf* Burg.

flldín•ë a f sh a at Fresk.

fladís•s kal ta tur > FLLADIT.

fladísht•ë a f sh a at krahin G Vend i freskët, që nuk e kap vapa.

fladít¹ a ur

I kal

♦ E bëj të freskët; e freskoj. **E fladiti motin. Fladit ballin (fytyrën).**

♦ *fig* Bëj që t'i përtërihen forcat; e gjallëroj, e përtërij; këndell; e bëj më të qartë; sqaroj. **M'i fladiti mendimet.**

II jokal veta III Fryn erë e lehtë dhe e freskët.

fladít² jokal a ur euf Shkoj me një femër për seks.

fladít•em a (u) ur

I vetv

♦ Ndjej freski; freskohem. **U fladitëm buzë detit (me ujë burimi).**

♦ *veta III* Ftohet pak; freskohet. **U fladit moti.**

♦ *fig* Marr forca të reja; gjallërohem; këndellem; përtërihem.

♦ *veta III* Bëhet me i qartë; sqarohet. **Iu fladitën mendimet.**

II pës e FLLADIT.

fladítës e mb

♦ (*Erë*) që të fladit; freskuese.

♦ *fig* Që sjell freski; që jep forcë të re; që gjallëron.

fladítës•e ja f sh e et Freskore.

fladítj•e a Freskim në fllad a me diçka të freskët.

fladítshëm ndajf Me fresk; freskët.

fladítsh•ëm (i) me (e) mb I flladshëm; i freskët.

fladítur (i e) mb I freskuar në fllad; i rrahur nga flladi.

fladítunit (të) as G Flladitje; freskim.

fladník u mb ë ët K Vend i rrahur nga fladi; vend i freskët.

flad•óhem vetv G > FLLAD•UE (me u).

fládshëm ndajf Me flad; freskët.

fládsh•ëm (i) me (e) mb I freskët.

fládtë (i e) mb I fladshëm; i freskët.

flad•úe (me u) vetv óva (u) úe G Freskohem; fladitem.

fladúem (i) e (e) mb G I freskuar; i fladitur.

flak•ój jokal óva úar > FLATR•OJ.

flaník u m sh ë ët krahin G Dollap thuprash për bulmet etj.

flânx•ë a f sh a at orn Thëllëzë. [Porsi flanaxa në pranverë je për syt'e mi (Pop).]

flánxh•ë a f sh a at mek > FLANXJH•Ë A.

flápë kallëzues: Ç Bëhem flapë dehem keq; bëhem tapë.

flásk•ë a f sh a at

♦ Faqore; shishe me dy faqe të shtypura.

♦ Ç Enë druri e rrumbullakët, dy a trelitroshe, ku mban ujin bariu.

fláshkazi ndajf Tërthor; kryqas.

fláshk•ë a f sh a at Flashkë; flaskë; faqore.

fláshkët (i e) mb I shtypur nga të dyja anët. **Gur i (hundë e) flashkët.**

flâz•ë a f sh a at krahin G Berr që ndahet nga tufa e hyn në arë të tjetrit; harrakaçë.

flle•g gu m sh gje gjet

♦ Copë e vogël (*ushqimi*).

♦ Thërime; grimcë.

flégje t sh i FLLE•G GU.

fllic i m sh e et > FILIÇ I.

flíg•ë a f sh a at G Fëlliqje; ndyrësi.

flligacár e mb *G* Fëlliqash; njeri i fëlliqur, i ndyrë.

flligësí a f sh - të *G*

♦ Fëlliqësi.

♦ Gjë e ndotë, e gërditshme.

flligështí a f sh ë ët *G*

♦ Fëlliqësi.

♦ Marrëdhënie seksuale midis prindit e fëmijës, motrës e vëllait; incest.

fllígët (i e) *mb G* I fëlliqur; i ndyrë.

flligtí a f sh - të *G* Fëlliqësi; ndyrësi.

fllijm (i) e (e) *mb krahin* I fëlliqur; i pëgërë.

fllikác i m sh a at *G* Bilbil i hollë; pipëz.

fllím i m sh e et *G* Thëllim; erë e ftohtë.

flliq kal *G* > **FLLIQ•Ë (me)**.

fllíq•em *G vetv dhe pës e* **FLLIQ. > FLLIQ•Ë (me u)**.

fllíq•ë (me) *kal a ë G* Fëlliq; ndyj.

fllíq•ë (me u) a (u) ë *G vetv, pës e* **FËLLIQ•ë (me)**.

fllíqtë (i e) *mb* I fëlliqur; i ndotur; i ndyrë. [të mbetunat e flliqta rreth e përqark tryezës (Mgj).]

fllíqun (i e) *mb* I fëlliqur; i ndotur; i ndyrë; i bërë pis.

fllíqunit (të) *as G* Fëlliqje; ndotje.

fllishtín•ë a f sh a at *krahin G* Fëlliqësirë.

fllorósh *mb Ç (Njeri)* i thinjur.

fllorósh i m sh ë ët *Ç* Njeri i thinjur.

fllorósh•e ja f sh e et *Ç* Grua a vajzë e thinjur.

fllosh i m > **FLOSH I**.

flúck•ë a f sh a at > FLLUSK•Ë A.

fluckós kal a ur Bëj me fluska.

fluckós•em vetv e FLLUCKOS.

fluckósur (i e) mb I bërë me fluska.

flúd•ë a f sh a at vjet Matrice për prerjen e monedhës metalike.

flúdh•ë a Ç Fetë; copë; pjesë.

flug u m G > FLLUG•Ë A.

flúg•ë a¹ f sh a at Pishtar.

flúg•ë a² f sh a at Lundër peshkimi me vela.

flúg•ë a² f sh a at ndërt Qepër e çatisë.

flugár i m sh ë ët Barkatar; lundrar.

flúska-flúska

I ndajf Me shumë fluska.

II mb I fluskosur.

flúsk•ë¹ a f sh a at

♦ Bulë ajri a gazi që ngrihet në sipërfaqen e një lëngu kur zien ose kur; bulë lëngu që ka ajër ose gaz brenda; një bulë e tillë në sipërfaqen e diçkaje. **Flluskë uji. Flluskë ajri (oksigjeni). Flluska sapuni. Formohen fluska. Nxjerr (lëshon) fluska.**

♦ *fíg* Plan, mendim, ide a shpresë pa bazë, që nuk mund të plotësohet dhe që zhduket a shuhet menjëherë. **Qe një flluskë.**

♦ Fshikë në lëkurë e mbushur me ujë a lëng si të verdhë, që shkaktohet zakonisht nga djegia ose nga një sëmundje; puçërr me ujë a me qelb. M'u bë një flluskë. **I dolën fluska. U mbush me fluska.**

♦ *anat* Organ a pjesë e butë e një organi, si qeskë e vogël e mbushur me lëng ose me ajër; hojzë; fshikëz e peshkut. **Flluskat e mushkërive.**

♦ *bot* Sëmundje që i fryn gjethet dhe i bën si fshika.

♦ *bis* Tullumbace (prej) llastiku a lëkure, me të cilën luajnë fëmijët.

*

Bëhem fluskë Ddobësohem shumë; ligem fare.

**

fluskë sapuni Diçka pa vlerë ose pa baza, që zhduket shpejt e pa lënë gjurmë. [**me e sipërkompensue vorfninë e vlerave të përbrendshme me fluska sapuni të përjashtme** (KM).]

flúsk•ë a² f sh a at tek Grykë e gjyrykut.

flúsk•ë a³ f sh a at K

♦ Flok bore.

♦ *K* Shtresë e hollë bore.

fluskím i m

♦ Krijim i bulave të ajrit a gazit në sipërfaqen e një lëngu kur zien e tundet.

♦ Krijim i fshikave të mbushura me ujë a lëng të verdhë në lëkurë.

flusk•óhem óva (u) úar

I vetv Mbushem me fluska.

II pës e FLLUSK•OJ.

flusk•ój óva úar

I jokal veta III

♦ (*Uji, lëngu*) nxjerr fluska.

♦ (*Lëkura e djegur*) bëhet me fshika të mbushura me ujë a lëng të verdhë.

♦ Qëndron mbi ujë; pluskon. **Fluskojnë gjethet në pellg.**

II kal bis > FLLUSKOS.

fluskór e mb Në trajtë fluske.

fluskós kal óva úar

♦ Bëj që të krijohen fluska ajri; bëj që të nxjerrë fluska.

♦ *veta III* Mbush me fluska a me fshika uji; bëj me fluska. **Ia fluskosi trupin. Më fluskosi duart.**

♦ *bis* E mundoj shumë (*dikë*); e detyroj të lodhet shumë e të heqë keq (*dikë*); i nxjerr shpirtin (*dikujt*). **E fluskosi, se nuk bindet e nuk merr vesh. I fluskosi shpirtin.**

fluskós•em a (u) ur

I *vetv*

♦ Mbushem me fluska uji, bëhem me fluska. **M'u fluskosën duart.**

♦ *veta III (Gjethet)* fryhen si fluskë; mbushen me fluska.

♦ *fig* Mundohem shumë; lodhem shumë e heq keq; më del shpirti.

II *pës e FLLUSKOS.*

fluskósj•e a f sh e et

♦ Krijim i fluskës; mbushje me fluska (*e lëkurës, e gjethes*). .

♦ *fig* Mundim i madh; lodhje e madhe; heqje.

fluskósur (i e) mb

♦ I bërë gjithë fluska; i mbushur me fluska.

♦ *bis* I munduar a lodhur shumë.

fluskúar (i e) mb I mbushur me fluska.

fl•ýe (me) kal éva ýe *G* Fëlliq; ndyj.

fllýem (i) e (e) mb *G* I fëlliqur; i ndyrë.

fllýem it (të) as *G* Fëlliqje; ndyrje.

Fm *kim shkurt i* Fermium.

FM ja shkurt i Frequency Modulation ndryshim i dendurisë së valës bartëse në përputhje me sinjalin ose zërin.

fmi ja f sh - të *G*

♦ Fëmijë. [Pra, mallkue njai bir shqyptari/ qi kte gjuhë të Perëndis'/ trashgim që na la i pari/ trashgim s'ia len ai fmis (GjF).]

♦ *krahin* Familje.

fmi *a f sh ë ët A*

♦ Fëmijë.

♦ Familje. **Fmi** e **nëmur** familje e varfër.

fminí *a f G* Moshë e fëmijës; vite sa zgjat kjo moshë.

fminísht *ndaif G*

♦ Si fëmijë a fëmijët.

♦ *krahin* Me gjithë fëmijë; bashkë me njerëzit e familjes.

fminór e *mb G* Fëmijëror; i fëmijës.

FMK ja *shkurt i* Federata e Mundjes së Kosovës.

FMN ja (IMF – **International Monetary Fund**) *shkurt i* Fondi Monetar

Ndërkombëtar; organizatë ndërkombëtare e themeluar më 1945 për nxitjen e e tregtisë dhe bashkëpunimit monetar, si dhe për stabilizimin e kursit të këmbimit në botë.

fnáz•ë *a f sh a at krahin G*

♦ Borimë; borë e imët.

♦ Krahnezë; borë e ngrirë që ngjit mbi degët e drurëve; shtresë bryme e ngrirë mbi tokë, mbi bar ose mbi gjethet e degët e bimëve, shtrezë.

fnérë *t f sh krahin G* Cicat e deles, dhisë etj.

FNG ja *shkurt i* Federata Ndërkombëtare e Gazetarëve.

fni *a f sh a at G* > **FËNDYELL I**.

FNK ja *shkurt i* Federata e Notit të Kosovës.

fnoj *kal krahin G* > **FNUE (me)**.

FNSH ja *shkurt i* Forcat e Ndërhyrjes së Shpejtë.

fnúe (me) *kal fnóva fnúe krahin G* Thyej; dëmtoj (*një enë*).

fnúem (i) e **(e)** *mb krahin G* (*Enë*) e thyer; e dëmtuar.

fnújk•ë a f sh a at *bot (Agricus bisporus)* Kërpudhë e papjekur, e bardhë ose ngjyrëkafe, që kultivohet gjerësisht në botë.

fnuk e mb krahin G (Njeri) që s'ka masë në të ngrënë; hamës i madh.

fnuk u m sh ë ët krahin G Hamës i madh.

fnúk•e ja f sh e et krahin G f e FNUK U.

fnýej t sh i FNYE•LL LLI.

fnýe•ll lli m sh j jt G Gurë që sjell përroi kur vërshon.

fnyt i m sh e et ndërt G Qemer; qiellzë e qemerit; pjesë e sipërme e qemerit.

-fob fjalëform libr Që shpreh a ka frikë, urrejtje.

-fobí fjalëform libr Frikë nga; urrejtje për (*si në agorafobi; frankofobi*).

fobí a f sh - të Frikë; urrejtje. [Nisur prej këtij kriteri mund të gjykohet nëse një kulturë e sundojnë "muret" apo "urat", fobia apo mania, kompleksi i përuljes apo ai i epërsisë. (ShS).]

fobíz•ëm mi m libr Frikë.

focoso /fokózo/ muz it

I ndajf Me zjarr e pasion.

II mb I zjarrtë.

foçár•e ja f sh e et Çyç.

fód•ër ra f ndërt G Pllakë druri për mbulimin e çatisë.

fodúll e mb bis (Njeri) mburravec; që mbahet me të madh e krekoset; krekacar; që shpërfill a përçmon të tjerët.

fodúll i m sh ë ët Njeri mburravec, që mbahet me të madh e krekoset, që shpërfill a përçmon të tjerët.

fodúll•e ja f sh e et f e FODULL I.

fodullék u m bis Të qenët fodull; sjellje a qëndrim prej fodulli. [Por tani kam nevojë për të, edhe pse e di që kjo e famshme krenari është më shumë fodullék prej budallai (ED).]

fodullós•em vetv a (u) ur Bëhem fodull; sillem si fodull; sillem me arrogancë.

fog *kal krahin G* > **FOG•Ë** (me).

fóg•em *krahin G* > **FOG•Ë** (me u).

fóg•ë (me) *kal a ë krahin G* Ve në ikje; i jap arratinë.

fóg•ë (me u) **a (u)** *ë krahin G*

I *vet euf* Vdes.

II *pës e* **FOG•Ë** (me).

fógia *pasth krahin G* Jëpi; forca.

fogû ni *m G* Qoshe e vatrës.

fógun (i e) *mb krahin G* I vënë në ikje; që ka marrë arratinë.

foj fojt *G sh i* **FUE FONI**.

fój•e a f sh e et *G*

♦ Petë guri; rrasapetë.

♦ Spicë guri.

fóje-fóje

I *ndajf* Petë-petë.

II *mb (Gur)* me foje.

fój•ë a¹ f sh a at *krahin bot* Pishë.

fój•ë a² f sh a at *G*: **Ve në fojë** vë në lojë; tall.

fojksh *mb krahin G* I fikur; i shuar.

fojlét•ë a f sh a at *bot (Celtis australis)* > **CARAC I**.

fok *kal G* > **FOK•Ë** (me).

fok u *m krahin G* Bar i lënë pa kositur.

fóka *pj A* Ndoshta; mbase; belqim.

fokál e *mb fiz, fot, meteo etj.* Vatrë; i vatrës; i fokusit.

fók•em *G vetv dhe pës e* **FOK.** > **FOK•Ë** (me u).

fók•ë (me) kal **a** ë *G* (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më mërzit shumë (*dikush, diçka*); ma sjell në majë të hundës. **Ma foku shpirtin.**

fók•ë (me u) a (u) ë *G*

I *vetv* Mërzitem shumë nga dikush a diçka; më vjen në majë të hundës.

II *pës e* **FOK•Ë (me).**

fók•ë a¹ f sh a at

♦ *zool* (*Phoca*) Sisor me trup të mbuluar me qime të shkurtra, me këmbët të ngjitura në lëkurë në formë lopatë për notim, që rron në ujë e në tokë në viset e deteve polare. **Gjuetia e fokave.**

♦ *bis shar* Njeri i dhjamosur, i trashur tepër.

fók•ë a² f sh a at mjek (*Erysipelas*) Sëmundje ngjitëse; shfaqet me ethe, me pezmatim e ënjtje të lëkurës.

fokomét•ër ri m sh ra rat mjek Aparat për matjen e vatrës së thjerrave.

fókun (i e) mb G I mërzhitur shumë.

fokíst i m sh ë ët tek Fireman (*sh -men*); stoker.

foks i m sh e et bis > FOKSTROT I.

fokstrót i m sh e et muz Vallëzim me kohë 2/4 ose 4/4, me lëvizje të ndryshme të ngadalshme e të shpejta; muzikë për këtë vallëzim.

fókus i m sh e et dhe fiz Vatër. [...ku nga avulli xhamat e kafeneve/ ngjajnë si pamje që s'janë në fokus (IK).]

fokusím i m

♦ *fot etj.* Vënie në vatër, në fokus (*e objektit*).

♦ *fíg* Përqendrim i vëmendjes, shikimit.

fokus•óhem vetv dhe pës e FOKUS•OJ.

fokus•ój kal óva úar

♦ *fot etj.* Vë në vatër, në fokus; vatërzoj.

♦ *fíg* Përqendroj (*vështrimin etj. në diçka*); vë në qendër të vëmendjes. .

fokusúar (i e) mb

♦ *fot etj.* I vënë në vatër, në fokus; i vatërzuar.

♦ *fig* I përqendruar; i vënë në qendër të vëmendjes.

fol udh veta II e FLAS. Mos i fol shoferit!

fol i m sh e et Ç Furrik.

fóla kr thj e FLAS.

folág•ë a f sh a at orn (*Fulica atra*) Bajzë; bajuke.

folé urdh veta II Thuaje. **Fole një fjalë!**

folé ja f sh - të

♦ Çerdhe. **Ngre folenë. Fole pëllumbash.** [ta dijë se të Birt' e Shqipes folen ja ngrehën vetvetit (Mgj).]

♦ *tek* Vrimë a vend thelluar, në të cilën vihet a lëviz diçka. **Fole e boshtit motorik (fishekut, direkut).**

♦ *min* Shtresë ose bllok minerali. **Mineral në fole.**

*

Bëj (ngre, gjej, zë) fole

♦ Zë vend; vendosem.

♦ Lind; shfaqet.

Fole grerëzash *keq* Çerdhe njerëzish të ligj që punojnë për t'u sjellë të këqija të tjerëve; çerdhe njerëzish të këqij që zihen e grinden sa t'u hanë kokat shoshoqit.

fól•enj jokai a ur A Flas.

foleqësh mb bis (*Njeri*) që flet me gaz e dashuri me të gjithë; i dashur e i përzemërt; i qeshur.

foleqéz•ë a f zvog e FOLE JA.

fólet pavet bis Flitet. **Ku folet me te!**

fól•ë (me) a ë G

I jokal > FLAS. [Vazhdon me folë me matunë e të jep përshtypjen se thotë të vërtetën (AN).]

II kal

♦ Lidh me premtim, me fjalë. **E kishte folë vajzën** e kishte dhënë fjalën për ta fejuar vajzën (*me dikë*).

♦ *krahin* Bie në marrëveshje; zë; rezervoj. **Flas punëtorin.**

fól•ë (me u) vetv - (u) ë G > FLITET. Asht folë e përfolë.

fól•ë a f sh a at G

♦ Premtim. **Fola nuk hahet.**

♦ Fjalë e folur; e folme.

fól•ër ra f sh ra rat krahin G Dromca gjalpi në fund të tundësit.

-folës fjalëform: shqipfolës.

fólës e mb

♦ Që ka të bëjë me të folurit; që lidhet me shqiptimin e tingujve. **Aparati folës.**

♦ Që riprodhon fjalët e njeriut të regjistruara; që ka zë; me zë. **Film folës.**

♦ *gjeog (Hartë)* që tregon diçka me anë të shenjave e të shkronjave; që i ka të shënuar emrat gjeografikë. **Hartat folëse dhe memece.**

fólës i m sh - it

♦ Ai që flet. ['**Tigan**' ose '**fultere**', '**kapedan**' ose '**kapidan**', këta dublonë e këto variante nuk prishin punë derisá folësit kuptohen mes tyne. (APp).] [- Gjithë puna është të goditja - përsëriti folësi, duke shfletuar shënimet. (IK).]

♦ Ai që mban një fjalim ose bën një diskutim në një mbledhje.

♦ Ai që jep lajmet a programet në radio ose në televizion; spiker.

fólët (të) as A Të folurit.

folësí a f Të qenët fjalëshumë.

folësór e mb libr Fjalëshumë.

fóli•e a f sh e et K Letër varaku; varak.

folík *mb kim:* **Acid folik** Vitaminë B e domosdoshme për rritjen dhe shumëzimin e qelizave.

folíkul *a m sh a at*

- ♦ *anat* Zgavër, qese ose gjëndërr e vogël tajitëse.
- ♦ *bot* Fryt i pjekur që hapet në një anë për të lëshuar farat.

fólio *m sh - t*

- ♦ Faqe letre ose pergamene e palosur një herë.
- ♦ Fletë dyshe.
- ♦ Botim me format të madh.
- ♦ Fletë libri me numër vetëm në faqen e djathtë.

fólj•e a f sh e et *gjuh* Pjesë e ligjëratës që shënon një veprim a gjendje dhe ndryshon formë sipas mënyrës, kohës, vetës e numrit.

**

folje e parregullt Folje që i ndryshon trajtat jo sipas rregullave (**ha hëngra ngrënë; lyej leva lyer; marr mora marrë; them thashë thënë; vij erdha ardhur; zgjedh zgjedha zgjedhur**).

folje e rregullt Folje që i ndryshon trajtat sipas disa rregullave, pa përjashtime (**luaj luajta luajtur; lut luta lutur; lexoj lexova lexuar**).

folje gjendjeje Folje që shpreh një gjendje, jo veprim (**jam di në krahësim me vrapoj, rritem**).

folje gjysmëndihmëse Foje që luan rol ndihmës, por pa humbur plotësisht kuptimin leksikor dhe mëvetësinë (p.sh. **mund, duhet, zë, nis, filloj** etj. në togje të tilla si **mund të bëjë, duhet të punojë, zuri të flasë** etj.).

folje jokalimtare Foje që shënon një veprim, i cili kryhet nga kryefjala, por nuk kalon e nuk bie drejtpërdrejt te një qenie a send, të shprehur me një emër ose përemër në rasën kallëzore pa parafjalë; që nuk merr kundrinë të drejtë.

folje joveprorë > FOLJE PËSORE.

folje kalimtare Folje që shënon një veprim i cili kryhet nga kryefjala dhe kalon e bie drejtpërdrejt te një qenie a send, të shprehur me një emër ose përemër.

folje mesore Folje që ka trajtë pësore dhe kuptim jokalimtar.

folje ndihmëse Folje që ndihmon për të formuar trajta jo të thjeshta të fjalëve (si p.sh. foljet **kam, jam** ose pjesëza **do: kam punuar, jam gëzuar, do të nisem**).

folje pësore *gjuh* Folje që tregon se veprimi i cili kryhet nga dikush a nga diçka kthehet e bie mbi kryefjalën.

folje veprore Folje që shpreh një veprim i cili kryhet nga kryefjala dhe bie mbi dikë a mbi diçka.

foljezim i m *gjuh* Kalim i një pjese të ligjëratës në kategorinë e foljeve; kthim në folje.

foljezohet úa (u) úar *gjuh*

I *vetv veta III (Një pjesë e ligjëratës)* kthehet në folje.

II pës e FOLJEZ•OJ.

foljezój kal óva úar *gjuh* Kthej në folje (*një pjesë të ligjëratës*).

foljezúar (i e) mb *gjuh* Verbalised.

foljór e mb *gjuh* I foljes; që ka të bëjë me foljen ose i përket foljes; që përbëhet nga një folje a nga tërësia e foljeve të *gjuhës*. **Emër foljor.** ["Shkrep" del në shqip edhe në përdorim foljor,... (ShS).]

fóljur (i e) mb A I folur.

folk u m Muzikë me prejardhje nga kultura tradicionale e një kombi a etnie ose e shkruar me këtë stil.

folklór i m

- ♦ Tërësi e krijimeve artistike gojore, muzikore, vallet etj. të një populli.
- ♦ Tërësi e zakoneve, riteve etj. të një populli që përcillen brez pas brezi.
- ♦ Folkloristikë.
- ♦ Lëndë mësimore që jep njohuri të shkencës së folkloristikës; *bis* tekst që përmban këto njohuri.

folklór•ë a f libr vjet Foklor. [**Randsija e folklorës komtare** (GjF).]

folklorík e mb

♦ I folklorit; që ka të bëjë me folklorin, që i përket folklorit; që mbështetet në krijimtarinë gojore popullore; që këndon këngë a kërcen valle të krijuara nga populli. **Ekspeditë folklorike. Festival (grup) folklorik.**

♦ Folkloristik; që ka të bëjë me folkloristikën. **Shkenca (studime) folklorike.**

folklorist i m sh ë ët Punonjës shkencor që merret me mbledhjen dhe me studimin e folklorit; specialist në folkloristikë. [**Vetë fakti që folkloristët tekstin letrar e kanë parë në varësinë dhe kushtëzimin e tij prej kontekstit historik dhe atij të komunikimit (text & context) është një dëshmi e rëndësishme për evoluimin e koncepteve.** (ShS).]

folklorist•e ja f e FOLKLORIST I.

folkloristik e mb

♦ I folkloristikës; që ka të bëjë me folkloristikën. **Kërkime (studime) folkloristike.**

♦ Folklorik. **Grup (festival) folkloristik.**

folkloristik•ë a f Shkenca që merret me mbledhjen dhe studimin e krijimtarisë artistike të një populli, shkencë për folklorin. [**Një vend të dukshëm në studimet e folkloristikës shqiptare ka zënë debati mbi lidhjet dhe raportet e eposit të veriut me epet e popujve të tjerë ballkanikë e paleoballkanikë, autoktonë e aloktonë** (ShS).]

folklorizím i m sh e et Kthim në gjendje folklorike; trajtim si folklor (*i një ngjarjeje etj.*).

folkloriz•ój kal óva úar Kthej në gjendje folklorike; trajtoj si folklor (*në ngjarje*).

folklorizúar (i e) mb I kthyer në gjendje folklorike; i trajtuar si folklor.

folklorizúem (i) e (e) mb G > FOLKLORIZUAR (i e).

fólm•e ja (e) f sh e et (të)

♦ *gjuh* Njësi e vogël e ndarjes së një dialekti; të folurit e një krahine, fshati a qyteti. [**trajtat e mesme të gjuhës shqipe, pra e folmja e Elbasanit, janë ato trajta qi paraqesin në mënyrën më organike zhvillimin e dy dialekteve drejt një unjisiimi të ardhshëm (AN).**] [... qysh aty, mund të vinim re edhe ndonjë dukuri dialektore karakteristike për të folmet bregdetare të Shqipërisë së Mesme dhe të toskërishtes (GjSh).] [**Ndërsá ky shkruen sikúr flet, veriori nuk shkruen sikur flet, atij i duhet të bâjë një mundim për me kapërcye divergjencën mes së folmes dhe të shkruemes.** (APp).]

♦ Leje. **Me lypë të folmen e tet (K).**

♦ *G* Premtim për shpërblim. [**I shtymë së folmesh a së falmesh (K).**]

foltar i *m* Speaker.

foltar•e ja *f e* **FOLTAR I.**

fóltë (të) *as A* Të folur.

foltor•e ja *f sh e et* Vend i ngritur ku merr fjalën folësi, oratori.

fólun *pjes e* **FOL•Ë (me).**

fólun (i e) *mb*

♦ > **FOLUR (i e).**

♦ *G*: **Vajzë e folun** vajzë, që i është premtuar dikujt për fejesë. (K).

fólun a (e) *f sh a at (të)* *G* > **FOLUR A (e).**

fólun it (të) *as G* Premtim; marrëveshje gojore.

fólur *pjes e* **FLAS.**

fólur (i e) *mb* Që lidhet me ligjërimin me gojë dhe jo me shkrim; gojor; që ka të bëjë me gjuhën e përditshme; që përdoret në bisedat e zakonshme. [**Sikurse në të gjitha artet e fjalës, edhe në atë të fjalës së folur (orale), ka një raport të kushtëzuar artistikisht ndërmjet asaj që në studimet bashkëkohore quhet "faction" dhe asaj që quhet "fiction". (ShS).**]

fóluri (së) *m*: **Pushon kurrë së foluri ai!** he'd never stop talking.

fólur a (e) *f sh a at (të)*

♦ Fjalë. [**Gjuha dalngadalë fillonte e trashej si e folura e një njeriu belban. (IK).**]

fólur it (të) *as*

♦ Aftësia e njeriut për të folur; vënia e kësaj aftësie në veprim; shprehje e mendimeve me anë të gjuhës; veprimtari ligjëruese. **Organet e të folurit. Zhvillimi i të folurit. Humb të folurit. Gjatë të folurit.**

♦ Gjuha si mjet që i shërben njeriut për t'i kumtuar mendimet një tjetri. **Të folurit dhe të menduarit. Kultura e të folurit.**

♦ Gjuha si e flasim në një kohë të caktuar, ligjërimi gojor. **Të folurit e përditshëm.**
Në të folur e në të shkruar.

♦ Mënyra se si flet a se si i shqipton dikush fjalët e gjuhës; mënyra se si i shpreh dikush mendimet e tij me fjalë, si u drejtohet të tjerëve ose si merret vesh me ta. Të folur i shpejtë (i ngadalshëm). Të folur teatral. Të folur skenik mjeshtëria artistike e të folurit në skenë, fjala artistike. Të folur gazmor. Të folur me thumba.

folládh•ë a f sh a at zool (*Lithodomus*) Butak dyguaskor gjatush, që gërmon gropë për t'u mbrojtur.

fólla-fólla ndajf Ç: E ka fytyrën folla-folla e ka fytyrën pika-pika (quka-quka).

fóll•ë a¹ f sh a at

♦ Ç Stoli me pllakë metalike në veshjet e grave.

♦ Kopsë prej metali të lehtë.

fóll•ë a² f sh a at

♦ Nishan i fytyrës.

♦ Ç Pikë; njollë; qukë e fytyrës.

fóll•ë a³ f sh a at kryes sh Ç Sende argjendi; argjendurina.

fóll•ë a⁴ f sh a at J Shtrojë e brendshme e këpucëve.

fóll•ë a⁵ f sh a at

♦ Luspë peshku.

♦ Leskër e trashë e gjarprit kur ndërron lëkurë.

follósh i m sh e et Strofull i kafshës.

fom i m sh e et bot (*Fumaria officinalis*) Bimë barishtore njëvjeçare e gjysmësferës veriore, me kërcell të dobët 10 - 50 cm të gjatë, me lule të vogla të kuqërreme, që lidhin kapsula të mbushura me fare me përmbajtje alkaloidesh, kripërash kaliumi dhe taninësh; prëdoret si ushqim për bagëtinë dhe në mjekësi.

fon i m fiz Njësi e lartësisë së zërit e barabartë në numër me intensitetin e matur me decibelët e një toni prej 1 000 herc.

fond i m sh e et

♦ *ek, fin* Tërësi e mjeteve monetare e materiale të caktuara për një qëllim; tërësi e këtyre mjeteve që shërbejnë si burim dhe si rezervë kryesore për diçka; kapital.

Fondi monetar (valutor). Fondi i pagave. [Fondet e majme që jepeshin ndryshe për zhvillim artistik dhe ndërmarrje sportive patën kryesisht një qëllim hedonistik (KM).] [U krijua kështu një fond i përbashkët, i cili... arrinte në shumën e përgjithshme prej 200.000 dukatash t'arta në vit. (AE).]

♦ *sh ek* Letra me vlerë.

♦ Tërësi sendesh me vlerë që i përkasin dikujt; pasuri. Fondi i tokës (pyjeve, librave). **Fondi i albanologjisë.**

♦ *gjuh* Pasuri e leksikut të një gjuhe; tërësi fjalësh, shprehjesh etj. **Fondi aktiv (pasiv) i leksikut. Fondi themelor i fjalorit** fjalët që përbëjnë bërthamën e leksikut të një gjuhe. [Jo vetëm sepse fondi arkivor është mjaft i pasur e i gjerë, por edhe sepse nuk mund të thuhet se janë shterruar kërkimet drejtpërdrejt nga goja e popullit. (ShS).]

♦ *fig* Diçka me vlerë; pasuri e çmuar. [Por arësyeja m'e thellë e këthimit të shumicës së Shqiptarëve të n'islamizëm duhet kërkuar në fondin shpirtëror të tyre. (AE).]

**

Fondi Monetar Ndërkombëtar Organizatë ndërkombëtare e themeluar më 1945 për të nxitur tregtinë dhe bashkëpunimin ndërkombëtar dhe stabilizimin e kurseve të këmbimit.

fondación i m sh e et Fond parash të caktuara për mirëbërësi, për kërkime shkencore etj.; organizatë jofitimprurëse që administron këtë fond. [...këtij libri të botuar nga Shtypshkronja "VOLAJ" me ndihmën financiare të Fondacionit "SOROS" dhe të Dhomës së Tregtisë të Shkodrës (GjSh).]

fondamentál e mb Themelor. [në Kanunin e Lekë Dukagjinit ... shofim se tre elementet fundamentale të "kulturës shqipëtare" janë: Besa, Nderi dhe Burrnija! (KM).]

fonderí a f sh - të

♦ Ndërmarrje a repart i veçantë në një uzinë, fabrikë etj. ku shkrihen e derdhen në kallëp metalet ose xhami. > **SHKRITOR•E JA.**

♦ Teknologji e derdhjes së metalit në kallëp.

fónd•ë a Af sh a at Burim; pus.

fonditor i *m sh ë ët* Ai që punon në fonderi; specialist për shkrirjen dhe derdhjen e metaleve; shkrirës.

foném•ë *a f sh a at gjuh* Njësia më e vogël e sistemit tingullor të një gjuhe, e cila shërben për të ndërtuar fjalët dhe bën të dallohen veshjet tingullore të fjalëve të ndryshme. **Fonema dhe morfema. Sistemi i fonemave.** [Së pari, në asnjë autor të vjetër nuk gjejmë për fonemën *f* grafemën *ph*, siç na e jep dr. Ahmeti te fjala *phorte*. (AKI).]

fonematík e *mb gjuh* I fonemës; që ka të bëjë me fonemën.

fonemór e *mb gjuh* > **FONEMATIK E.**

fonendoskop i *m sh ë ët mjek* Instrument që përforcon tingujt brenda trupit.

fonetík e *mb gjuh*

♦ I fonetikës; që ka të bëjë me tingujt e të folurit a të gjuhës. **Sistem fonetik. Veçori fonetike. Analizë fonetike.**

♦ (*Alfabet*) që ka një shkronjë për çdo tingull a fonemë; që shkruhet ashtu si shqiptohet, që mbështetet tërësisht a kryesisht te shqiptimi. **Alfabet fonetik. Drejtshkrim (sistem) fonetik.** [sot askush nuk është në gjendje të shpjegojë në mënyrë të sigurt se cili ka qenë tingëllimi fonetik i emrit të perëndisë në hebraishte, që shënohej "jhv" (ShS).]

fonetikán i *m sh ë ët* Studiues a specialist i fonetikës.

fonetikán•e *ia f e* **FONETIKAN I.**

fonetík•ë *a f gjuh*

♦ Tërësi e mjeteve tingullore të një gjuhe, ndërtimi tingullor i një gjuhe. **Fonetika e shqipes.**

♦ Degë e gjuhësisë, që studion mjetet tingullore të një gjuhe, ndërtimin tingullor të saj dhe zhvillimin e tij ose sistemin e tingujve të artikuluar në përgjithësi. **Fonetikë përshkruese (historike, krahasuese).** [... shqyrtimi i gjerë dhe plot erudicion i të dhënave rreth fonetikës dhe përbërjes leksiko-frazeologjike që nden "Perikopeja" (GjSh).]

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri. **Program i fonetikës. Fonetika për shkollat e larta.**

fonetikísht *ndaif gjuh* Në pikëpamje fonetike.

fonetíz•ëm mi *m gjuh* Studim i mënyrës së artikulimit të tingujve (*të të folurit*).

fon•g gu¹ *m sh gje gjet* *K* Prush e hi bashkë.

fon•g gu² *m sh gje gjet* *K* Kullotë e thatë në bjeshkë.

fóngull a *f sh a at* *K* Prush e hi bashkë.

foní a *f* Pajisje a sistem zanor.

foník e *mb (Sistem)* zanor; tingëllor.

fono- *fjalëform* Tingull-.

fonofilm i *m sh a at libr* Film me zë.

fonofóbí a *psik* Frikë patologjike nga tingujt e lartë.

fonográf i *m sh ë ët* Gramafon.

fonografí a *f*

♦ *gjuh* Drejtëshkrim i bazuar në shqiptim.

♦ Sistem stenografik i mbështetur në tingull.

fonografík e *mb gjuh (Sistem drejtëshkrimi)* i bazuar në shqiptim.

fonográm i *m sh e et* Shkronjë ose simbol i një alfabeti fonik, që përfaqëson një fjalë ose fonemë në të folur.

fonokardiográm i *m mjek* Diagram i tingujve që regjistrohen nga rrahjet e zemrës.

fonolít i *m sh e et gjeol* Shkëmb vullkanik i përbërë nga feldspate dhe nefelinë.

fonológ u *m sh ë ët* Studiues a specialist i fonologjisë.

fonológ•e ia *f sh e et e* **FONOLOG U.**

fonologjí a *f gjuh* Studim i tingujve të të folurit.

fonologjík e *mb gjuh* I fonologjisë; që ka të bëjë me fonologjinë.

fonologjikísht *ndajf gjuh* Në pikëpamje fonologjike.

fonomét•ër ri *m sh ra rat fiz* Pajisje për matjen e intensitetit të tingujve.

fonometrí a *m fiz* Matje e intensitetit të tingujve.

fonometrík e mb fiz I fonometrisë; që ka të bëjë me fonometrinë.

fonón i m sh e et fiz Kuant i energjisë së dridhjes në një trup të ngurtë ose në mjedis elastik; kuant i tingullit.

fonoték•ë a f sh a at kin Arkiv i disqeve.

fons et origo /fons et órigo/ *shpr lt* Burimi dhe prejardhja.

font i m sh e et shtyp, tek inf Lloj shkronje me madhësi dhe stil të caktuar brenda një familjeje.

fontán•ë a f sh a at ark Shatërvan.

fontanél•ë a f sh a at anat But i kresë; pjesë e butë në majë të kokës së foshnjes.

fonjésht•ër ra f sh ra rat krahin Dritare e ngushtë në kulm të shtëpisë.

for a f sh a at A Mburje; mendjemadhësi.

For i m shkurt i Kistofor.

fóra ndajf bis Me guxim a trimëri.

*

Ia bëj fora Tregoj guxim të rrallë; bëj një punë që i çudit të gjithë; lë nam; bëj shpenzime të mëdha. [... **Vallë kush e bëri fora?** / **Selam Hasani nga Vlora/ pika gjak i kullon kordha.** (Pop). [**Si trima që ishin, e bënë fora edhe u vranë trimërisht në shesh të burrave. U ngritën pastaj edhe farefisi edhe i dogjën shtëpinë njëri-tjetrit** (DhP).]

foragjér e mb bujq (Bimë) që mbillet e përdoret si ushqim për kafshët ose për shpendët; (*ushqim*) i përbërë prej foragjeresh. **Bimë (kulturë) foragjere.**

♦ (*Lopë*) e ushqyer me foragjere për qumësht ose për mish; (*pulë*) e mbajtur me ushqim plotsues për të rritur rendimentin.

foragjére t f sh bujq Bimë barishtore si jonxhë, misër, tërshërë etj. , që mbillen si ushqim për kafshët ose për shpendët; ushqim i kafshëve ose i shpendëve që përbëhet prej këtyre bimëve. **Foragjere të njoma (të thata).**

foraminifére t f sh inv Protozoarë deti me guskë me vrima.

fórb•ël la f kryes sh la lat Qëresa si lëkura, pjesa e mesit me farat etj. , të disa pemëve.

fórca *pasth* Përdoret për të nxitur dikë në një punë a veprim. **Forca, djema, jepni edhe një dorë!**

forcád•e *ja f sh e et* Forcë; dhunë.

forcát•ë *a f sh a at* Forcë.

forcé *ja f sh e të vjet usht G* Kalá; qytezë e përfocuar si kala.

force majeure /fors maxhër/ *shpr fr*

♦ Fuqi e pakundërshtueshme ose e pashmangshme, që nuk varet nga dëshira a vullneti i njeriut.

♦ *drejt* Rrethana të paparashikueshme që e pengojnë dikë në përmbushjen e detyrimeve sipas kontratës.

frocéps *i m sh e et mjek* Pincë e madhe e gjinekologut, që ndihmon mban kokën e foshnjës gjatë lindjes; pincë që përdoret në laborator ose në sallë operacioni.

forcér *i m sh ë ët* Arkë; kuti.

fórc•ë *a f sh a at*

fórc•ë *a f sh a at*

♦ Aftësi fizike e elementeve të natyrës. **Forca gërryese e ujit.** > **FUQI A.**

♦ Aftësi fizike, mendore dhe shpirtërore e njeriut. **Forca punëtore. Forca e krahut. Forca e vullnetit (e ndjenjave). Me të gjitha forcat. Mbledh forcat** përdor të gjitha aftësitë fizike. **Iu prenë forcat. Forcë e karakterit.** [Një nga mjetet misterioze që ia ka falë natyra asht, padyshim, forca sugjestive e tij (KM).]

♦ *fiz* Energji e harxhuar ose e çliruar në një njësi kohe për të bërë një punë; fuqi e ushtruar mbi një trup që ndryshon gjendjen e tij të qetësisë ose të lëvizjes; madhësi fizike që karakterizon tërheqjen, shtytjen etj. ndërmjet grimcave, trupave e fushave. **Forcë elektrike (mekanike). Forcë tërheqëse (shtytëse). Forcë magnetike. Forcë ngritëse. Forca molekulare (bërthamore). Forca fërkimit (plogëtisë). Forca e ujit (erës, motorit). Madhësia e forcës.**

♦ Mundësi materiale; burim i të mirave materiale; tërësi e këtyre të mirave; fuqi. **Forca ekonomike. Forca mbrojtëse. Me ato forca që kemi.**

♦ Aftësi për të ushtruar autoritetin tek të tjerët, për të ndikuar mbi ta, për t'i bindur për diçka etj.; aftësi e një ideje etj. për të vepruar në mendjet e njerëzve, për t'i

udhëhequr në punë e në jetë; shkallë e ndikimit të kësaj aftësie. **Forcë bindëse** (udhëheqëse). **Forca e shembullit** (fjalës). **Forca e zakonit** (e traditës). [Dhe forca s'është tjetër veçse organizimi, bashkërenditja e fuqive të veçanta nën një drejtim të përgjithshëm. (AE).]

♦ Detyrim a shtrëngim i përdorur për një qëllim të caktuar; dhunë. **Politika e forcës. Nga pozitat e forcës. Me forcën e armëve** (e bajonetës) duke e detyruar me armë, me luftë.

♦ Shkak a burim i një veprimtarie, pune a diçkje tjetër; fuqi. **Ç'forcë e shtyri** (e bëri për vete, e frymëzoi)?

♦ *kryes sh* Grup shoqëror me tipare e karakteristika, prirje e drejtime të njëjta, me qëllime e interesa të përbashkëta. **Forcat shoqërore. Forcat patriotike** (demokratike, antifashiste, liridashëse, përparimtare, revolucionare, reaksionare).

♦ *usht kryes sh* Tërësia e të gjithave njërive ushtarake të një vendi, se bashku me mjetet luftarake; ushtria; njësit ushtarake. **Forcat tokësore** (detare, ajrore). **Forcat ndërluftuese. Forcat pushtuese** (mercenare, policore).

♦ *kryes sh.* Njerëzit me profesion të njëjtë a të ngjashëm; ata që përbëjnë një kolektiv. **Forcat krijuese** (artistike, letrare, shkencore).

♦ *bis* Numër njerëzish që punojnë, jetojnë e hanë bashkë; *kryes sh* ata që punojnë në një vend pune me profil të ngjashëm. **Marr forcën. Hyj në forcë** kam të drejtë të ha në një mensë bashkë me kolektivin. **Fut në forcë punëtorët** (ushtarët) e rinj.

*

Me forcë (me tërë forcën) Me vendosmëri dhe këmbëngulje.

Me forcat tona (e veta) Duke u mbështetur në aftësitë, mundësitë dhe burimet e brendshme a vetjake.

Mat forcat me dikë Ndeshem a matem me dikë.

**

forca prodhuese *ek* Njerëz me përvojë dhe shprehi pune së bashku me mjetet e prodhimit.

forcë aerodinamike *mek* Forcë që zvogëlon rezistencën e ajrit të ushtruar mbi një trup në lëvizje.

forcë aerostatike *mek* Forcë që mban gazet në baraspeshë; forcë që baraspeshon mjetet fluturuese në kushte atmosferike.

forcë aksore *mek* Forcë e ushtruar përgjatë boshtit.

forcë e aftë për punë *ek* Pjesë e popullsisë në moshë pune.

forcë e gjallë *ek* Njerëz dhe kafshë pune.

forcë e kohezionit *fiz* Forcë që mban në gjendje të pandryshueshme grimcat e një lloj lënde.

forcë e mbinaryrshme Fuqi e mbinaryrshme.

forcë e rëndesës *fiz* Forcë e ushtruar mbi një grimcë për shkak të tërheqjes të ushtruar mbi të nga grimca të tjera.

forcë madhore

♦ Fuqi e pakundërshtueshme ose e pashmangshme, që nuk varet nga dëshira a nga vullneti i njeriut.

♦ *drejt* Rrethana të paparashikueshme që pengojnë në përmbushjen e detyrimeve sipas kontratës.

forcë tërheqëse

♦ *tek* Energji e nevojshme për të vënë në lëvizje një mjet në rrugë, shina etj.

♦ *fiz* Hir shpirtëror, që e bën dikë të frymëzojë besim dhe afri të tjerët.

forcë tërheqëse brendamolekulare *fiz* Energji që mban të bashkuar një bërthamë.

forcëdhënës *mb* Që jep forcë; që rrit a shton forcat; fuqihënës.

forcëmátës *i m sh - it* Aparat matës i forcës muskulore të krahëve ose forcës mekanike të një pajisjeje.

forcërisht *ndajf* Me forcë; me dhunë. [Vinin me radhë fjalët dezertim, sjellje forcërisht në zyrën e rekrutimit, gjyq ushtarak, burg. (IK).]

forcím *i m*

♦ Aftësim fizik i trupit; kalitje e trupit.

♦ Kalitje mendërisht, moralisht e shpirtërisht; kalitje e vullnetit dhe qëndrueshmërisë para vështirësive.

- ♦ Ngritje e shkallës së qëndrueshmërisë dhe sigurisë.
- ♦ Fortësim; ngurtësim (*i lëndës*).
- ♦ Ngritje e shkallës së fortësisë së një lëngu ose i gradës së alko(o)lit.

**

forcim i monedhës *fin* Ngritje e vlerës së monedhës.

forc•óhem¹ óva (u) úar

I *vetv*

- ♦ Marr fuqi; bëhem më i fortë, më i shëndetshëm e më i aftë fizikisht; kalitem.

Forcohem duke bërë gjimnastikë.

- ♦ *fig* Bëhem më i fortë mendërisht, moralisht e shpirtërisht; kalit vullnetin e karakterin.

- ♦ *veta III* Bëhet më i fortë, më i fuqishëm; fuqizohet.

- ♦ *veta III* Bëhet më i fortë, më i qëndrueshëm, më i sigurt; ngrihet në një shkallë më të lartë; rritet; shtohet. **Forcohet miqësia (dashuria, besimi, bindja).**

Forcohet rregulli (disiplina).

- ♦ *veta III* Bëhet i fortë si gur, ngurtësohet. **Forcohet toka (balta, llaçi, brumi).**

- ♦ *veta III* Rritet sasia e alkoolit të pijeve, e thartorit në një lëng. **Forcohet rakia (vera). Forcohet uthulla.**

II *pës e* **FORC•OJ.**

forc•óhem² vetv óva (u) úar *krahin* Fejohem.

forc•ój¹ kal óva úar

- ♦ E bëj më të fortë, të shëndetshëm, të qëndrueshëm; e bëj më të aftë për të kryer lëvizje a veprime fizike; kalit. **Forcoj trupin. Forcoj shëndetin. Forcoj muskujt (krahët). Të forcon zemrën.**

- ♦ E bëj të fortë si gur, ngurtësoj. **Thatësira i forcon tokat. Të ftohtët e forcoi llaçin.**

- ♦ E bëj që t'i qëndrojnë peshës, shtypjes a një veprimi tjetër të jashtëm; e bëj të qëndrueshëm; e bëj më të fortë duke i vënë një mbështetje; përforcoj. **Forcoj murin (urën, shtyllat, digën).**

♦ E bëj më të fortë; i rrit vlerën, i jap fuqi; fuqizoj. **Forcoj ekonominë (monedhën).**

♦ *fīg* Kalit moralisht, shpirtërisht e mendërisht; e bëj të fortë e të qëndrueshëm (*karakterin*); e bëj të mos ndikohet lehtë e të mos preket shpejt.

♦ E bëj më të fortë, më të qëndrueshëm, më të sigurt; e ngre në një shkallë më të lartë; rrit; shtoj. **Forcon vullnetin (karakterin). Forcon bashkimin (lidhjet, marrëdhëniet). Forcoj rregullin (disiplinën, organizimin). Forcoj pavarësinë ekonomike të vendit. Forcoj qëndresën.**

forc•óǵ² *kal krahin G > FORC•UE (me).*

forcóm•ë *a f sh a at usht* Pikë e fortifikuar.

forcúar (i e) *mb*

♦ I bërë më i fortë, më i shëndetshëm e më i aftë fizikisht; i kalitur.

♦ I bërë më i fortë mendërisht, moralisht e shpirtërisht.

♦ I fuqizuar.

♦ I bërë më i fortë, më i qëndrueshëm e më i sigurt.

♦ I ngurtësuar.

♦ (*Pije*) me gradë të lartë nga shtimi i nivelit të alko(o)lit në të.

forc•úe (me) *kal óva úe krahin G* Fejoj.

forc•úe (me u) *kal óva (u) úe krahin G* Fejohem.

forcúem (i) e (e)¹ *mb G > FORCUAR (i e).*

forcúem (i) e (e)² *mb krahin G* I fejuar.

forcúes e *mb*

♦ Që i jep fuqi njeriut, që ia forcon shëndetin, që e bën trupin më të fortë. **Bar (ushqim) forcues.**

2. Që shërben për ta bërë më të fortë e më të qëndrueshme diçka; përforcues. **Mjete**

forcuese. Mure forcues.

forcúesh•ëm (i) me (e) *mb* Që mund të forcohet.

foré ja¹ f sh - të Shpresë.

foré ja² f G

♦ Ngushticë; vështirësi ekonomike.

♦ Vështirësi; hall.

foré ja³ f sh - të G Grindje.

foré ja⁴ f sh - të G Grykë e remës së mullirit⁴.

fór•em vetv a ur J Më shkon buka keq; më ngec kafshatëa në fyt.

forét•ë a m sh a at G Turjelë.

fór•ë a f sh a at

♦ Vrull; hov.

♦ Kryelartësi; arrogancë; fodullëk.

forfulláj•ë a f a at Vorbull ere.

forgjëmór e mb A (Njeri) i hedhur; plot energji.

forím i m J Ngecje e kafshatës në fyt.

forínt•ë a f sh a at vjet Monedhë bazë e Hungarisë.

formación i m sh e et

♦ *libr* Shkallë a etapë e caktuar në zhvillimin historik e shoqëror të njerëzimit; rend.

Formacion ekonomiko-shoqëror rend a sistem ekonomiko-shoqëror.

♦ *gjeol* Tërësi e shtresave të tokës, të formuara në kushte të njëjta gjeologjike, me të njëjtën prejardhje dhe përbërje. **Formacione gëlqerore.**

♦ *usht* Nënrepart, repart ose tërësi repartesh të së njëjtës armë, së bashku me mjetet përkatëse të luftimit; mënyra e vendosjes a e grupimit të këtyre forcave e mjeteve.

Formacioni i luftimit. Formacion marshimi. Formacion aeroplanësh. Fluturim në formacion.

♦ *libr* Mënyrë e vendosjes ose e rreshtimit të një grupi njerëzish të organizuar në një punë a veprimtari. **Formacion orkestral (simfonik). Formacion pune.**

Formacioni i skuadrës. Hyj në formacion. Formacion katër, dy, katër.

formál e mb

♦ I formës; që ka të bëjë me formën e diçkaje, që i përket formës. **Analizë formale.**
Nga pikëpamja formale.

♦ Që është sa për formë; (*veprim*) i bërë sa për t'u dukur, sa për sy e faqe; (*analizë etj.*) e mbështetur vetëm te forma, pavarësisht nga përmbajtja. **Punë (kërkesë) formale. Qëndrim formal. Ka karakter formal. [në njenën anë, juristi formal e realist, dhe në anën tjetër, produkti - si me thanë - i netëve andrrimtare orientale (KM).]**

*

logjikë formale Shkencë që studion ligjet dhe format e të menduarit drejt, pa lënë mënjane përmbajtjen të tij.

formaldehid i m e et kim Gaz pa ngrë me erë të keqe shpuese; zakonisht përdoret si dizinfektues dhe lëndë prezervative, si dhe në sintezë kimike.

formalin•e a f kim Tretësirë e kthjellët e ujhme e formaldehidit, që përmban një sasi të vogël metanoli.

formalist e mb

♦ Që është karakteristik për një njeri, i cili shikon vetëm formën dhe lë mënjane përmbajtjen, që i jep rëndësi vetëm anës së jashtme.

♦ *fil* Që mbështetet në formalizëm; që ndjek e përkrah formalizmin.

♦ *let, art* Që mbështetet në formalizëm; që krijon sipas rrymës së formalizmit; që përkrah a ndjek formalizmin. **Shkollë formaliste. Art formalist.**

formalist i m sh ë ët

♦ Ai që shikon vetëm formën dhe lë mënjane përmbajtjen, që i jep rëndësi vetëm anës së jashtme.

♦ Pasues i formalizmit në art, letërsi e filozofi.

formalist•e ja f sh e et f e FORMALIST I.

formalisht ndajf Nga pikëpamja a nga ana formale; sa për formë, sa për dukje, sa për sy e faqe. [**Kjo skemë, ndonëse formalisht rezulton me një strukturë dygjymtyrëshe, në fakt ka një përmbajtje kuptimore prej fjalie të plotë: (ShS).**]

formalitet i m sh e et libr

♦ Shkresë, vërtetim etj. që kërkohet sipas ligjeve e rregullave zyrtare; veprim zyrtar i nevojshëm për të kryer një punë a për të zgjidhur një çështje. **Kryej (plotësoj) formalitetet.**

♦ Veprim pa rëndësi që bëhet sa për sy e faqe, veprim formal. **Sa për formalitet** sa për sy e faqe; formalisht.

formalizëm *mi m libr*

♦ Vlerësimi e trajtimi i diçkaje duke i dhënë rëndësi vetëm formës, pa marrë parasysh përmbajtjen; trajtim i një çështjeje duke u mbështetur vetëm tek ana e jashtme pa hyrë në thelbin e saj.

♦ *fil* Rrymë që, sipas mendimit marksist, i jep rëndësi vetëm formës, duke e parë këtë si diçka në vetvete, të shkëputur nga përmbajtja e saj ideore e nga realiteti objektiv, që e mohon përmbajtjen dhe e sheh zhvillimin historik të botës e të shoqërisë si diçka abstrakte, sipas disa formulave e skemave të gatshme.

♦ *let, art* Rrymë që e sheh artin si sferë të ndërgjegjes së kulluar, të shkëputur e të pavarur nga realiteti jetësor.

♦ Ndjekje e verbër e formaliteteve.

formalizim *i m*

♦ *zyr* Dhënie e statusit formal a zyrtar.

♦ Dhënie e trajtës a strukturës përfundimtare.

formalizohet *úa (u) úar pavet dhe pës e FORMALIZ•OJ.*

formalizoj *kal óva úar*

♦ *zyr* I jap status formal a zyrtar (*një vendimi*).

♦ I jap trajtë a strukturë përfundimtare (*diçkaje*).

formalizuar (*i e*) *mb*

♦ *zyr* (*Vendim*) me status zyrtar.

♦ (*Mendim, plan etj.*) me strukturë përfundimtare.

formát *i m sh e et*

♦ Përmasa të një botimi. **Libër me format xhepi.**

♦ Mjet në të cilin është regjistruar një tekst, zë a figurë. **Koleksion muzikor i prodhuar në format disku.**

♦ *tek inf* Strukturë e përpunimit, ruajtjes dhe paraqitjes së të dhënave.

formatim i m sh e et

♦ *shtyp* Përcaktim i formatit të një libri, reviste etj. **Formatim i faqes (tekstit etj.).**

♦ *inf* Dhënie e formatit të dëshiruar (*një disku*).

formatohet úa (u) úar pavet e FORMAT•OJ.

format•ó j kal óva úar

♦ *shtyp* Përcaktoj përmasat e (*një libri, reviste etj.*).

♦ *inf* I jap (*një disku*) formatin e dëshiruar. **Disk i formatuar.**

formatues e mb inf (*Pajisje, program*) që bën formatimin (*e diskut*).

formatues i m sh - it dhe inf Mjet që bën formatimin e diskut.

formatúesh•ëm (i) me (e) mb inf (*Disk*) që mund të formatohet.

formél•ë a f sh a at Thërri; vezë morri.

fórm•ë a f sh a at

♦ Tërësi e vijave dhe tipareve të jashtme të dikujt a diçkaje; anë e dukshme, trajtë, figurë a pamje e jashtme e diçkaje pavarësisht nga lënda me të cilën është bërë; tipare të jashtme të njeriut ose të kafshës. **Formë katrore (vezake, e rregullt). Formë e çuditshme. Forma e sendit (gjethes, trupit, kokës). Në formë rrethi (zemre). Merr (ndërron, ndryshon) formën. U jap formë flokëve rregulloj flokët në një mënyrë të caktuar. [Gjymtyrët e mia kanë marrë formën e pikëpyetjes dhe presin, D. (XhS).]**

♦ Anë e jashtme a e përfaqshme e diçkaje, që nuk shpreh përmbajtjen e vërtetë; dukje; mënyrë se si sillet a vepron dikush; diçka formale. **E bën për formë. Sa për formë** formalisht, sa për sy e faqe.

♦ *tek* Kallëp ose mostër që shërben për të bërë diçka; *shtyp* kornizë me relief ku vendosen germa metalike për shtypje; diçka që ka trajtën e një kallëpi a të një kornize dhe që përdoret për qëllime të ndryshme. **Formë metalike (prej druri). Format e djathit. Repart i formave. Derdh në formë me rërë të thatë.**

♦ Ndërtimi i diçkaje, i kushtëzuar nga një brendi e caktuar; mënyrë e organizimit të një përmbajtjeje të caktuar; mënyrë se si shfaqet, paraqitet, shprehet a është diçka; lloj tjetër i diçkaje. **Format e ekonomisë (pronësisë). Formë përfundimtare (e përmbledhur). Format e shtetit (qeverisjes). Format e sëmundjes. Format e shprehjes së mendimit. Format e energjisë. Forma e folur (e shkruar) e gjuhës.**

♦ *fil* Mënyrë e lidhjes së elementeve të përmbajtjes; mënyrë e organizimit, e ndërtimit të brendshëm dhe e shprehjes së përmbajtjes. **Forma dhe përmbajtja.**

♦ *let, art* Mënyrë se si ndërtohet e organizohet një vepër letrare e artistike; tërësi e mjeteve shprehëse e figurative e një vepre letrare e artistike. **Format e vogla** vepra a krijime jo të mëdha nga vëllimi dhe jo të vështira nga kompozicioni. **Forma dhe përmbajtja. Elementet e formës.**

♦ Gjendje shëndetësore a shpirtërore e mirë; gjendje fizike e mirë. **Formë sportive. Jam (sjell, vij) në formë. Bie nga forma.**

♦ *gjuh* Trajtë e një fjale, që shpreh kategori e kuptime gramatikore të caktuara; mënyrë e ndërtimit të një njësie gjuhësore (*fjalë a fjali*); mënyrë e veçantë e organizimit të brendshëm të gjuhës ose mënyrë e veçantë si shprehet një përmbajtje e caktuar në një gjuhë a nga një fjalë. **Forma të thjeshta (të përbëra, të pathjeshta, përshkruese, të plota, të shkurtuara, të shtjelluara, të pashtjelluara, analitike, sintetike). Format e fjalës. Forma e njëjësit (e shumësit). Forma e dëftores (habitores, së pakryerës, së kryerës së thjeshtë). Forma e fjalisë.**

♦ *hist* Seminar për çështje ideologjike e politike për edukimin e punonjësve.

♦ Format. **Forma e librit (e broshurës).**

*

I formës së prerë *zyr (Vendim gjyqi)* i vendosur përfundimisht, që nuk mund të rishqyrtohet e të ndryshohet.

Forma të ndërgjegjes shoqërore *fil* Ide, pikëpamje politike, juridike, filozofike, morale, fetare, artistike, etj. që pasqyrojnë realitetin shoqëror në këtë ose atë mënyrë.

formëgatitje•e *a f sh e et tek* Përgatitje e formave të derdhjes. **Formëgatitje me kasa (makinë).**

fórmës•e *ja f sh e et tek* Formë për derdhje. **Formëse dheu (metali, rëre). Formëse e njomë (thatë).**

formësím i m sh e et gjuh Marrje e trajtës së një pjese të caktuar të ligjëratës; marrje e një trajte gramatikore të caktuar. **Formësimi i fjalës së emër (mbiemër, folje).**

formës•óhet vetv úa (u) úar

♦ *gjuh* Merr trajtën e një pjese të caktuar të ligjëratës; merr një trajtë të caktuar gramatikore. **Formësohet si mbiemër (si emër).**

II pës e FORMËS•OJ.

fórmës•ój kal óva úar I jap trajtë të caktuar (*diçkaje*). [**duke formësuar ... motive të diktura e të ngjizura nga një dell poetiko-dramatik i fuqishëm (AÇ).**]

formësúar (i e) mb Që ka marrë trajtë të përcaktuar qartë.

formësúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të marrë trajtë të përcaktuar qartë.

formím i m sh e et

♦ Lindje; shfaqje; dalje. **Formimi i akullit (borës).**

♦ Krijim; marrje e një trajte të caktuar; arritje e një shkalle zhvillimi. [**problemi i kohës së formimit të eposit shqiptar nuk ka marrë ende një përgjigje të kënaqshme nga studimet folklorike. (ShS).**]

♦ Botëkuptim dhe edukatë e fituar në jetë e në shkollë, në një mjedis shoqëror; tërësi e dijeve të përvetësuara në një fushë të shkencës, teknikës a arteve. **Student me formim të gjithanshëm.**

♦ *gjeol* Shtresë e tokës me të njëjtën prejardhje e përbërje; formacion.

♦ *gjuh* Fjalë e formuar sipas një mënyre a sipas një tipi të caktuar. **Formime me prapashtesa (përngjitje).**

form•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III* Lind, shfaqet a del diçka e re. **Formohet një cipë.**

♦ *veta III* Krijohet e merr një trajtë të caktuar, arrin një shkallë të caktuar zhvillimi dhe fiton disa tipare thelbësore që e bëjnë të jetë i tillë. **U formua kombi (kombësia). U formua gjuha letrare kombëtare shqipe.**

♦ *veta III (Një mendim, bindje etj.)* lind e merr formë, krijohet në mendje.

♦ Përvetësoj një botëkuptim dhe edukatë të caktuar; fitoj tiparet themelore të karakterit, mënyrës së sjelljeve e shijeve të caktuara; marr njohuri të përgjithshme a të veçanta kulturore, shkencore etj.; edukohem nëpërmjet shkollës, praktikës dhe jetës shoqërore; përgatitem e zhvillohem në mënyrë të gjithanshme.

♦ *veta III* Fiton tiparet themelore; bëhet i fortë e i qëndrueshëm; kalitet; përsoset. **Formohet karakteri (ndërgjegjja).**

♦ *veta III (Një shoqatë, parti etj.)* ngrihet; themelohet.

♦ *veta III* Përbëhet; përftohet. **Formohen retë.**

♦ *veta III* Përbëhet; ka në pëbërje. **Brigada formohet nga disa kompani.**

II pës e FORM•OJ.

form•ój kal óva úar

I kal

♦ I jap formë të caktuar (*diçkaje*); derdh në kallëp, prodhoj sipas formave a modeleve të ndryshme.

♦ Themeloj (*një shtet*); krijoj (*një parti, një organ, një ndërmarrje etj.*). **Formoj një komision.** [...e formoi një ditë në një banket solemn/ shtetin e zi me rrugë të zeza e qytete të zi (EB).]

♦ Pajis (*dikë*) me një botëkuptim të caktuar dhe edukatë; e bëj të fitojë tiparet themelore të karakterit, sjellje e shije të caktuara; i jap njohuri të përgjithshme a të veçanta kulturore, shkencore etj.; edukoj nëpërmjet shkollës, praktikës dhe jetës shoqërore; e përgatit a e zhvilloj në mënyrë të gjithanshme.

♦ E bëj diçka të fitojë tiparet themelore; e bëj të fortë e të qëndrueshëm; e kalit; e përsos. **Formoj karakterin (ndërgjegjen).**

♦ Bëj diçka të re; krijoj; bëj. **Formoj një fjali. Formoj fjalë të reja.**

♦ Bëj një figurë gjeometrike; vizatoj diçka. **Formoj një rreth me dorë të lirë.**

♦ *veta III* Krijon, bën. **Muri po formon bark. Rruga (lumi) formon kthesë (bërryl, lakore).**

♦ *veta III* Krijon; zë (*kore, cipë etj.*); vë. **Bima ka formuar rrënjë.**

♦ Bëj që të lindë e të ngulitet në mendje (*diçka*); krijoj. **Formoj bindje (një mendim).**

♦ *veta III* Është; përbën. **Formon kundërvajtje.**

♦ *veta III* Është pjesë përbërëse e diçkaje. **Disa toga formojnë një kompani.**

formuar (i e) mb

♦ Që ka marrë formën e vet; i zhvilluar si duhet. **Trup i formuar.**

♦ (*Njeri*) i pajisur me botkuptim, edukatë dhe njohuri të thella; i zhvilluar dhe me përgatitje të përgjithshme të plotë.

♦ (*Njeri*) me tipare themelore të forta e të qëndrueshme; (*karakter, vullnet*) i kalitur.

formues i m sh - it Çekiç që përdoret për t'i dhënë formën e duhur një cope metali a detali duke e vënë mbi të e duke e goditur me varrë; shkelës. **Formues i thjeshtë.**

formulár i m sh ë ët Fletë me disa kërkesa, që duhet të mbushet me të dhënat e nevojshme. [Edhe klasikja më duhej mua që mezi kisha mësuar marifetet e kësaj ane të botës me gjithë ato formularë për të mbushur, rregulla për të ndjekur, ultimatume për të respektuar e të tjera e të tjera. (ED).]

formúl•ë a f sh a at

♦ Pohim i shkurtër që përmbledh në mënyrë të prerë një ide, parim, gjendje të përgjithshme, marrëdhënie ndërmjet njerëzve, sendeve e dukurive. **Formulë klasike. Formulë politike (juridike).**

♦ Frazë a shprehje e gatshme që përsëritet gjithnjë njësoj, zakonisht për të dalë nga një gjendje e vështirë pa marrë asnjë zotim konkret. **Me formulën e zakonshme. I gjeti një formulë. Formulë klishe** formulë e gatshme. [Në tekstet e këtyre rapsodive gjenden më me shumicë gjithashtu edhe disa formula klishe të poezisë popullore legjendare shqiptare, të cilat në botimet e këtushme, për arsye të njohura, si kufizimet zyrtare, nuk janë përfshirë në botime. (ShS).]

♦ Fjalë a shprehje që përdoren në një rit a ceremoni fetare. [në **Kuvendin e Matit të vitit 1462, si një nga sinodet shumë të rëndësishme, ku ipeshkvi i Durrësit Pal Engjëlli shkroi edhe të famshmen "Formula e pagëzimit". (GjSh).**]

♦ *tek* Simbole që shprehin marrëdhënie ose rregull matematikore.

♦ *tek* Simbole që përfaqësojnë elementet kimike në një lëndë të përbërë dhe marrëdhëniet sasiore ndërmjet tyre; lëndë kimike e përgatitur sipas një raporti të caktuar midis përbërësve.

♦ *sport* Klasifikim i automobilave të garave, kryesisht sipas fuqisë motorike.
Formula 1, 2 etj.

formulím i m sh e et

♦ Shprehje e një mendimi, parimi, rregulli etj. me gojë a me shkrim. [**Por më e rëndësishme është të përballohen vetë çështjet shkencore që kanë mbetur në formulime hipotetike dhe të paargumentuara përfundimisht (ShS).**]

♦ Pohim i qartë, i shkurtër dhe i përpiktë; diçka që është formuluar. **Formulime juridike.**

formul•óhet pës e FORMUL•OJ.

formul•ój kal óva úar

♦ Shpreh me gojë a me shkrim (*një mendim, një parim, një rregull etj.*); shpreh shkurt, qartë e në mënyrë të përpiktë. [**Niketa i Remesianës formulon në latinishte kryehimnin e ritualit roman, të mirënjohur në variantin e shenjuar të tij për mbi 15 shekuj, me emrin "Te deum laudamus" (ShS).**] [**Bazat e tezave të strukturalizmit janë formuluar qysh në fillim të shekullit të 20-të në punimet e sviceranit Ferdinand de Sosyr (ShS).**]

♦ *tek* Shpreh me një formulë një madhësi, një rregull, përbërjen e një lënde kimike, një raport, një proces etj.

formulúar (i e) mb (*Mendim, rregull etj.*) i shprehur me gojë a me shkrim.

formulúes i m sh - it Ai që formulon (*një mendim, një frazë etj.*). **Formulues i muzikës.**

formulúes•e ja f sh e et f e FORMULUES I.

formulúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të shprehet me formulë.

for•ój kal óva úar Nxiti; shtyj.

foroléc e mb Mendjelehtë; tyryfyl.

foroléc i m sh ë ët Njeri mendjelehtë.

foroléc•e ja f sh e et f e FOROLEC I.

forq i m sh e et A

♦ Çerdhe.

♦ Strofull.

♦ Shpellë.

forqás•et *vetv a (u) ur A veta III*

♦ (*Shpendi*) bën çerdhen.

♦ (*Kafsha*) gjen strofull; bën strofull.

forsát i m kryes sh e et krahin Vegla pune; almise.

fort I *ndajf*

♦ Me forcë të madhe, me tërë forcën; shtrënguar me forcë, në mënyrë që të mos shqitet, të mos ndahet etj. **E goditi fort. Mbaj fort. Shtrëngo (lidh) fort.**

♦ Në një shkallë të lartë; shumë. **Fort i bukur. Fort e me fort. Me fort se kurrë. Shkëlqen fort. E dua fort. U zemërua fort.**

♦ Me zë të lartë. **Këndo (bërtas) fort.**

♦ Bukur shumë; goxha; jo pak; jo keq.

II pj Përdoret me mbiemër a ndajfolje për të formuar shkallën sipërore; shumë.

Fort i bukur. Fort i ndershmi... vihet para emrit të një njeriu për t'iu drejtuar me nderim. **Fort mirë. Fort pak. Bukur (mirë) fort.**

*

Aq më fort Veçanërisht, sidomos, aq me tepër; aq me shumë.

Punë e madhe fort! *mospërf* Nuk e çaj kokën fare; nuk më bëhet vonë; nuk merakosem fare.

fortafólës i m sh - it libr

♦ Altoparlant.

♦ Përforcues i zërit.

fortángët (i e) mb G I fortë; i shëndetshëm.

fórtë ndajf, mb muz (*Pjesë e luajtur*) me forcë dhe me ton të lartë.

fortéçk•ë a f sh a at krahin G Copë dërrase sipër derës që e mban të hapur.

fortepiano /fortepiáno/ *muz it*

I *ndajf* Kalim i menjëhershëm nga një ton i lartë në të butë.

II I ekzekutuar me kalim të menjëhershëm nga një ton i lartë në të butë.

fortepiáno *ja f sh - t muz* Piano kryesisht e prodhuar në shek. XVIII-XIX.

fortérz•ë *a f sh a at zool krahin G* Bishtfultere; larvë e bretkosës sapo del nga veza, që merr frymë me verza dhe nuk ka ende këmbë.

fortes fortuna adiuvat /fórtes fortúna adiúvat/ *shpr lt* Fati i ndih të fortit.

fortés•ë *a¹ f sh a at* Kështjellë; kala. [**Fortesë shkëmbi, tmerr tירani/ S'të trëmp Romani, as Venecjani** (FN).]

**

fortesë ajrore (flututuese) *av usht* Aeroplan bombardues i rëndë.

fortés•ë *a² f sh a at* Rrip prej lënde të fortë që u vihet jakave të këmishëve, majave a thembrave të këpucëve etj. për t'i forcuar.

fórtë *ndajf krahin G* Në vend a shtrat të fortë.

fórtë (i e) mb

♦ (*Send*) i qëndrueshëm ndaj peshës, shtypjes a veprimit të një force të jashtme; që nuk thyhet, nuk epet, nuk thërmmohet, nuk çahet, nuk këputet a nuk prishet lehtë; i ngjeshur, i ngurtë. **Tullë e (dru i, mur i, litar i) fortë. Themele të forta. Arrë e fortë. Tokë e fortë. Bukë e fortë. Tel (metal) i fortë. Sustë e fortë. I fortë si gur.**

♦ (*Send*) që të shpon a të vret kur e prek. **Mjekër e fortë. Qime të forta.**

♦ (*Njeri*) me forcë të madhe trupore, që ka qëndresë, i fuqishëm; (*organ*) i shëndetshëm, jo i sëmurë. **Burrë (plak) i fortë. Grua e fortë. Kalë i fortë. Me trup të fortë. Me këmbë (me duar) të forta. Ka mushkëri të forta (zemër të fortë). Është bërë i fortë.**

♦ Që del ose që shfaqet me forcë të madhe dhe të vret veshin a syrin; që vepron shumë mbi dikë a mbi diçka, jo i shtruar, jo i butë, jo i ëmbël. **Zë i fortë. Dritë e fortë. Ngjyra të forta.**

♦ *fig (Njeri)* me karakter të qëndrueshëm e i vullnetshëm; që duron vuajtjet e nuk përkulet; që nuk ndikohet lehtë e nuk preket shpejt; që e përmban veten në rrethana e kushte të rënda. **Njeri i fortë. Kam zemër të fortë. Tregohem (bëhem) i fortë. I kam nervat të forta** jam i durueshëm.

♦ (*E përperjetë*) me pjerrësi të madhe; (*kthesë rruge*) me kënd të ngushtë, që kalohet me vështirësi.

♦ (*Shi, breshër*) që bie me forcë e në sasi të madhe; (*erë*) me forcë e shpejtësi të madhe.

♦ (*Mot*) i shoqëruar me të ftohtë të madh, ngrica, acar e stuhi; (*dimër*) i ashpër, i madh.

♦ (*Shtet*) i fuqishëm nga ana ekonomike, ushtarake e politike.

♦ I fuqishëm; që përballohet me vështirësi; i rreptë e i përgjakshëm; i ashpër. **Sulm (grusht) i fortë. Goditje (ndeshje, lojë, qëndresë) e fortë.**

♦ *fig* I rreptë, i prerë e pa lëshime. **Disiplinë (censurë) e fortë. Rregull i fortë. Kërkesa (masa) të forta.**

♦ (*Ekonomi, kompani*) me burime e mjete të mëdha.

♦ (*Mjet*) me fuqi të madhe. **Motor (teleskop) i fortë.**

♦ Që vepron me forcë të madhe, që shfaqet në një shkallë të lartë; i qëndrueshëm. **Kujtesë e fortë. Vullnet i fortë. Mbështetje e fortë.**

♦ (*Sëmundje*) që shfaqet në një shkallë të lartë; i rëndë. **Grip i fortë. Ethe të forta.**

♦ I rreptë; i ashpër; i vrazhdë; që ka forcë të madhe goditëse. **Fjalë (përgjigje) e fortë. Notë e fortë. Kritikë e fortë. Shaka e fortë.**

♦ Që karakterizohet nga një luftë e madhe mendimesh e pikëpamjesh, që ka kritikë të ashpër; i zjarrtë, i flaktë. **Diskutim i fortë.**

♦ (*Njeri*) i aftë të përvetësojë mirë njohuritë; që ka përparim në mësim; që e kryen shumë mirë detyrën e vet, që ka përparime e suksese në punë; i aftë, i zoti. **Nxënës (student) i fortë. Këngëtar (lojtar) i fortë. I fortë në matematikë.**

♦ Që lë gjurmë të thella e nuk shlyhet lehtë nga kujtesa; shumë prekës e mallëngjyes; i thellë. **Mbresa (përshtypje) të forta. Ndjenja të forta.**

♦ (*Arsyetim*) me baza të shëndosha, që të mbush mendjen; bindës. **Argument i fortë. Logjikë e fortë.**

♦ (*Lëndë*) me përqindje të lartë alkooli ose thartori; që të djeg fytin kur e pi a e thith. **Raki (verë, uthull) e fortë. Duhan i fortë.**

♦ (*Pije etj.*) me përqindje të lartë lënde të tretur në të, që vepron menjëherë në organizëm. **Kafe e fortë. Çaj i fortë. Bar (ilaç) i fortë. Helm i fortë.**

♦ *krahin G (Njeri)* i gjindshëm; bujar.

♦ *krahin G (Njeri)* I mirë; i bukur.

*

Me të fortë Me zor; me pahir.

Është kockë e fortë

♦ Është njeri që nuk mposhtet lehtë; është i papërkulshëm.

♦ Është njeri që rron shumë; është në gjendje të punojë edhe në pleqëri.

Ka limë të fortë Është i aftë t'i bidë njerëzit; është i zoti t'ua mbushë mendjen të tjerëve; ka zdrukth të fortë.

Shkalla e lartë do (kërkon) këmbë të forta *ff u* Duhet matur mirë fuqitë para se t'i hyhet një pune të rëndësishme.

Uthulla e fortë prish enën e vet *ff u* Kush nxehet kot, pa shkak, dëmton veten.

Myka e di sa e fortë është gozhda *ff u* Ai që e bën punën e di se ç'vështirësi ka ajo.

**

Grurë i fortë *bujq (Triticum durum)* Grurë pranveror me kalli të shkurtër e me hala, që mbillet në vende të thata dhe përdoret kryesisht për prodhimin e makaronave.

Ujë i fortë (i rëndë) *kim* Ujë me përmbajtje të lartë kripërash gëlqerore.

fort•ë a (e) *f sh a at (të)*

♦ *f e* **FORT•Ë I (i).**

♦ Send i fortë. **I pëlqejnë të fortat.**

fórt•ë i (i) *m sh ë ët (të)* Njeri i fortë, i pushtetshëm, i fuqishëm. [**N' kthetra t' fortit kjate i drejti** (GjF).]

fórtë t (të) *as* Fortësi; veti e të qenët i fortë.

fortësí a *f*

♦ Të qenët i fortë; veti e diçkaje të fortë. **Shkallë e fortësisë.**

♦ *krahin G* Fuqi.

fortësím i m sh e et tek Rritje e shkallës së fortësisë.

fortësimátës i m sh - it tek Aparat për matjen e shkallës së fortësisë.

fortësisht ndajf Me forcë; me dhunë; me zot.

fortës•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III* Bëhet i fortë.

II *pës e* **FORTËS•OJ.**

fortës•ój kal óva úar E bëj të fortë (*diçka*).

fortësúar (i e) mb Që është bërë i fortë.

fórti: Ma së forti shpr ndajf G Mbi të gjitha.

fortifikát•ë a f sh a at usht Vend i fortifikuar; pozicion zjarri i fortifikuar me mure të trasha, zakonisht prej betonarmeje.

fortifikím i m sh e et usht

♦ Ndërtim fortifikatash.

♦ Vend i fortifikuar. **Sistem fortifikimesh.**

fortifik•óhem vetv óva (u) úar usht

♦ Ndërtoj fortifikata për të forcuar mbrojtjen e një vendi.

♦ *veta III (Një vend)* mbrohet me fortifikata.

fortifik•ój kal óva úar usht Ndërtoj mure, llogore, kulla a pozicione zjarri për t'u mbrojtur; ngre fortifikata në (*një vend, qytet etj.*) për të forcuar mbrojtjen.

fotifikúar (i e) mb I përforcuar me punime e mjete mbrojtëse. **Pozicion i fortifikuar.**

fortifikúes e mb (Punim) fortifikimi.

fortifikúesh•ëm (i) me (e) mb (Vend) që mund të fortifikohet.

fortím i m sh e et dhe mjek Ngurtësim.

fortín•ë *a f sh a at* Pozicion i fortifikuar.

fortísimo *ndajf, mb muz (Pjesë e luajtur)* me ton shumë të lartë.

fortisimó *f sh - t muz* Pjesë e luajtur me ton shumë të lartë.

fort•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III dhe mjek* Bëhet i ngurtë; forcohet.

II *pës e* **FORT•OJ.**

fort•ój¹ *kal óva úar* E bëj të ngurtë (*diçka*).

fort•ój² *kal óva úar* Kërcënoj (*dikë*); i bëj kërcënime (*dikujt*).

fort•ónj *kal óva úar* A Fortifikoj; përforcoj.

fortúar (i e)¹ *mb* I ngurtësuar.

fortúar (i e)² *mb* I kërcënuar.

fortúes e¹ *mb dhe mjek* Ngurtësues.

fortúes e² *mb* Kërcënues.

fortuna caeca est /fortúna çéka est/ *shpr lt* Fati është i verbër.

fortunál i m sh e et det Shtrëngatë.

fortún•ë *a f sh a at* > **FURTUN•Ë A.** [dy mijë e sa vjet plot fortuna e shtrengata dhunimesh, kur thundra barbare e anmiqve e shtypi token arbnore (KM).]

Fortún•ë *a f mit rom* Perëndi e fatit.

fortúr i m sh e et > **ÇELI•K KU.**

forullí *a f sh - të G* Vrundull ere; erë që fryn me vrundull. > **FURFULLIM•Ë A.**

forúm i¹ *m sh e et libr* Mbledhje e anëtarëve të një organi drejtues të një partie, organizate etj.

forúm i² *m sh e et krahin*

♦ Furrë.

♦ Vatër e zjarrit.

fórra *ndajf*

♦ > **FORA.**

♦ Ngjeshur; rrasur.

forrás kal i ur *veta III* Ngjesh; rras.

forrásj•e a f Ngjeshje; rrasje.

forrásur (i e) *mb I* ngjeshur; i rrasur.

fórrazi ndajf Me ngut; me gjithë shpejtësinë.

fórr•ë a f sh a at > **FOR•Ë A.**

forrt (i e) *mb A*

♦ I fortë.

♦ I shkathët.

fós•ë a f sh a at *krahin G* Remë uji.

fosfát i m sh e et kim Kripë ose ester i acidit fosforik; anion trivalent i përfutur nga acidi fosforik; komponim organik i acidit fosforik, në të cilin lidhja e grupit acid me azotin ose me një grup karboksili lejon çlirimin e energjisë (*si në metabolizëm*); lëndë fosfatike, që përdoret për prodhimin e plehrave kimike.

fostafík e mb kim I fosfatit; që përmban acid fosforik ose fosfate.

fosfatím i, fosfat•óhet etj. > **FOSFATIZIM I, FOSFATIZ•OHET etj.**

fosfatizím i m kim, ind Shndërrim në fosfat; trajtim me acid fosforik ose me fosfat.

fosfatiz•óhet vetv veta III Shndërrohet në fosfat.

fosfatiz•ój kal kim, ind

♦ Shndërroj në fosfat.

♦ Trajtoj me acid fosforik ose me fosfat.

fosfatizúar (i e) *mb kim, ind* I shndërruar në fosfat; i trajtuar me acid fosforik ose me fosfat.

fosfór i m kim

♦ Element jometalik që shfaqet gjerësisht në fosfate në tri forma alotropike i bardhë a i verdhë, i kuq dhe i zi; është tepër reaktiv dhe helmues; është pjesë thelbësore e

protoplazmës; përdoret në piroteknikë, për prodhimin e plehrave kimike dhe mbrojtjen e sipërfaqeve metalike nga gërryerjet (*simboli P*).

♦ Lëndë fosforeshente; lëndë që ndriçon në errësirë.

fosfor i bardhë *kim* Lëndë e butë si dylli, që ndizet vetiu në ajër dhe ndriçon në errësirë.

fosfor i kuq *kim* Lëndë ndezëse që përdoret për prodhimin e shkrepëseve.

fosfor i verdhë *kim* > **FOSFOR I BARDHË**. **Fosfór i** *m astr* Ylli i Dritës, i Mëngjesit.

fosforeshëncë *a f*

♦ Ndriçim i shkaktuar nga thithja e rrezatimit në një gjatësi vale, që ndiqet nga kthimi i rrezatimit me njëfarë vonese në një gjatësi vale tjetër dhe zgjat për një kohë të caktuar pas pushimit të rrezatimit.

♦ Ndriçim i zgjatur, që nuk shoqërohet me ngrohje të ndjeshme.

fosforeshént *e mb* I fosforeshencës; që është fosforeshent; që ndrit në errësirë.

fosforík *e mb*

♦ *kim* I (që i përket) fosforit; që përmban fosfor. **Acid fosforik** acid tribazik; përdorrt kryesisht në përgatitjen e fosfateve për plehra kimikë, si dhe në industrinë e pijeve të buta.

♦ Që ndrit në errësirë; fosforeshent.

fosforít i *m kryes sh e et kim* Kripë e acidit fosforik; shërben si lëndë e parë për prodhimin e superfosfatit.

fosforízëm *mi m mjek* Helmim me fosfor.

fosforizím *i m ind*

♦ Përfitim i vetive fosforike.

♦ Kthim në gjendje fosfati.

fosforizóhet *úa (u) úar pa*

I *vetv veta III (Një lëndë)* merr veti fosforike; kthehet në gjendje fosfati.

II *pës e* **FOSFORIZ•OJ**.

fosforiz•ój *kal óva úar ind*

- ♦ I jap veti fosforike.
- ♦ Kthej në gjendje fosfati.

fosforizúar (i e) *mb ind*

- ♦ Që ka marrë veti fosforike.
- ♦ I kthyer në gjendje fosfati.

fosgjén i m *kim* Gaz pa ngjyrë, me erë të rëndë, që dëmton organet e frymëmarrjes.

fosíl e mb (*Lëndë djegëse etj.*) e përfutur nga përpunimi i fosileve. **Qymyr fosil.**

fosíl i m

- ♦ *gjeo* Mbeturinë kafshe a bime parahistorike, e mbuluar në tokë dhe e ruajtur në trajtë të ngurtësuar; skelet kafshe i mbuluar në tokë prej shumë vjetësh me parë, që gjendet i ruajtur deri në kohën e sotme.
- ♦ *libr* Diçka që tashmë i përket vetëm së kaluarës; diçka e mbetur prej kohësh ashtu siç ka qenë dhe nuk është zhvilluar më; relik.

fosilizím i m Kthim në fosil.

fosiliz•óhet *vetv úa úar*

- ♦ *gjeo* Bëhet fosil; kthehet në fosil.
- ♦ *dhe gjuh* Ngurtësohet e nuk ndryshon më, mbetet në gjendjen e në formën që ka pasur. **Fosilizohet një parashtesë.**
- ♦ *libr* Bëhet fare i vjetruar e nuk zhvillohet më; mbetet si dëshmi a gjurmë e së kaluarës.

fosilizúar (i e) *mb* I kthyer në fosil.

fóska-fóska *G*

I *ndajf* Gropa-gropa të vogla. **Mbetën foska-foska rrugët.**

II *mb* (*Rrugë*) me shumë gropa të vogla.

fósk•ë a f sh a at *G* Gropë e vogël.

fostújë *si mb krahin G (Njeri)* i dobësuar, i bërë lëkurë.

fostúj•ë a f krahin G

- ♦ Llëpusha misri.
- ♦ Qëresa frutash, perimesh.

foshkím i m sh e et G Mjekim; mjekí.

foshk•ój kal G > FOSHK•UE (me).

foshk•úe (me) kal óva úe G Mjekoj

foshkúem (i) e (e) mb G I mjekuar

foshnják u m sh ë ët G Foshnjë.

foshnjarák e mb

- ♦ Foshnjor. **Fytyrë (lodra, e qarë) foshnjarake.**
- ♦ *keq* Që është karakteristik për një fëmijë të vogël; që i shkon a i përshtatet një foshnje; i papjekur. **Veprim (mendim) foshnjarak. Në mënyrë foshnjarake.**

fóshnj•ë a f sh a at

- ♦ Fëmijë në periudhën nga lindja deri kur fillon të ecë. **Foshnjë gjiri. Foshnjë e porsangritur më këmbë.** [të kam mbajtur në krahë kur ishte foshnjë!/ Pijanik/ I shturur/ Sa poshtë u ule! (GB).] [Ti që u plake dhe qan si foshnjë (MA).]
- ♦ *fíg* Child; kid. **Sillem si foshnjë.**

foshnjár e mb > FOSHNIJOR E.

foshnjëri a f

- ♦ Të qenët foshnjë; moshë e fëmijës menjëherë pas lindjes deri sa nis të mëkëmbet; fëmijëri e hershme.
- ♦ *përmb* Tërësi e foshnjave; foshnja.
- ♦ *fíg* Etapë e parë a më e hershme e qenies dhe e zhvillimit të diçkaje.
- ♦ *dhe sh ra rat bis* Veprim fare i papjekur, punë a sjellje prej foshnjash. **Ç'janë këto foshnjëri që bën?**

foshnjërim i m Sjellje foshnjarake (*e një të rrituri*).

foshnjërisht ndajf Si foshnjë (*në veprime e sjellje*).

foshnjër•óhem óva (u) úar

I *vetv* Bëhem si foshnjë; sillem si foshnjë.

II pës e FOSH NJËR•OJ.

foshnjër•ój *kal óva úar* (Sëmundja *etj.*) e bën (*dikë*) të sillet si foshnjë.

foshnjërúar (i e) *mb J* (*I moshuar*) që vepron a sillet si foshnjë.

foshnjór e mb

♦ I foshnjës ose foshnjërisë, që i përket foshnjërisë; që është karakteristik për foshnjat ose për foshnjërinë; që ndodh në kohën e foshnjërisë. **Mosha foshnjore. Sëmundje foshnjore. Vështrim foshnjor. Zbavitje foshnjore. [I ngazëllyer të hesht me heshtje foshnjore (DA).]**

♦ *fíg* I periudhës më të hershme të qenies së diçkaje; fillestar. **Periudhë foshnjore.**

♦ *vjet* I arsimit parashkollor të fëmijëve. **Shkollë foshnjore** cikël parashkollor i arsimit për mosha 3-6 vjeç.

foshnjór•e ja f sh e et *vjet* Arsim parashkollor për fëmijët 4-6 vjeç.

foshnjurín•ë a J

♦ Foshnjë.

♦ *fíg* Njeri që sillet si foshnjë; i rritur i katandisur si foshnjë.

Fot i m shkurt i Fotion.

fotí a Ç f

♦ Kandil me vaj.

♦ Vaj kandili a llambe.

fotíz•ëm mi m sh ma mat psik Vegim i ndritshëm.

Fót•o ua m shkurt i Fotion; Fotaq.

foto- fjalëform libr

♦ Fotografi; që ka të bëjë me fotografinë. **Fotografi; fotoaparát etj.**

♦ I dritës; që ka të bëjë me dritën. **Fotoelement; fotokimi; fotosintezë etj.**

fóto ja f sh - t bis Fotografi.

fotoamatór i m sh ë ët Ai që merret me fotografi si amator.

fotoamatór•e ja f e FOTOAMATOR I.

fotoaparát i m sh e et Aparat fotografik.

fitobiológ u m sh ë ët Photobiologist.

fitobiológ•e ia f sh e et f e FITOBIOLOG U.

fitobiológj í a f Studim i ndërveprimit midis dritës dhe qenieve të gjalla.

fitobiológj ík e mb I fitobiologjisë; që ka të bëjë me fitobiologjinë.

fotoefékt i m sh e et fíz, kin Efekt fotoelektrik.

fotoekspozít•ë a f sh a at Ekspozitë fotografike.

fotoelektricitét i fíz, el Elektricitet i përfutur me anë të dritës ose i ndikuar prej saj.

fotoelektrík e mb I fotoelektricitetit; që ka të bëjë me fotoelektricitetin. **Pilë fotoelektrike.**

fotoelektrón i m sh e et fíz Elektron i lëshuar nga një atom a molekulë gjatë veprimit të dritës në një sipërfaqe të ngurtë.

fotoelektroník e mb fíz I fotoelektronikës; që ka të bëjë me fotoelektronikën dhe fotoelktronin.

fotoelemént i m sh e et fíz Qelizë e ndjeshme ndaj dritës.

fotofil e mb

♦ *bot (Bimë)* që do dritë.

♦ *(Njeri)* i dhënë pas fotografisë, artit fotografik.

fotofilí a f

♦ *bot* Photophilia.

♦ Pasion për artin fotografik.

fotofinísh i m sport Photo-finish.

fotofobí a f psik Frikë patologjike nga drita.

fotofobík e mb psik Që ka frikë patologjike nga drita.

fotogazetár i m sh ë ët Gazetar që pasqyron a raporton një ngjarje me anë të fotografive.

fotogazetár•e ja f sh e et f e FOTOGAZETAR I.

fotogazetari a f Gazetari që mbështetet në përdorimin e fotografive.

fotográf i m sh ë ët Mjeshtër që nxjerr në fotografi; ai që e njeh mirë artin e fotografimit dhe e ushtron këtë profesion. Fotograf profesionist (amator). Fotografi i revistës (i gazetës).. **[Nuk di pse në atë çast e vështrova thellësisht, me intensitet, si do të thoshin nga këto anë. Me një sy ndoshta prej fotografi. (ED).]**

fotográf•e ja f sh e et f e FOTOGRAF I.

fotografí a f sh - të

♦ Figurë e dikujt a diçkaje, e riprodhuar në letër me anë aparatesh të posaçme. **Fotografi bardhë e zi (me ngjyra). Fotografi e çastit. Fotografi e protretit. Ekspozitë (album) fotografish. Zmadhoj fotografinë. Botoj fotografitë. Nxjerr në fotografi fotografoj. Dal në fotografi fotografohem. [Pas gjashtë muajsh më sollën fotografinë e saj kufomë. Sytë i kishin mbetur hapur, në një habi të përjetshme. (ED).]**

♦ Teknika e riprodhimit të figurave në letër etj. me anë aparatesh optike nën veprimin e rrezeve të dritës etj.; art i fotografimit; mjeshtëri e fotografit. **Fotografi artistike.**

♦ *fig* Riprodhim a përshkrim i përpiktë e i drejtpërdrejtë i një ngjarjeje, dukurie etj. pa dalluar atë që është e rastit nga ajo që është tipike dhe pa bërë ndonjë përgjithësim; fotografim i thjeshtë.

fotografík e mb

♦ Që shërben për të fotografuar, që nxjerr fotografi; që përdoret për fotografi; që shërben për të larë filmat e për të nxjerrë fotografitë etj. **Aparat (laborator) fotografik. Letër (pllakë) fotografike.**

♦ Që ka të bëjë me teknikën dhe me mjeshtërinë e fotografimit; që është bërë me anë të fotografimit. **Arti (riprodhim) fotografik. Krijimtari fotografike.**

♦ Që përmban fotografi; me fotografi. **Album fotografik. Ekspozitë fotografike.**

♦ *fig* Që e riprodhon a e përshkruan diçka drejtpërdrejt e në mënyrë të përpiktë, ashtu siç është, pa dalluar atë që është e rastit nga ajo që është tipike dhe pa bërë

ndonjë përgjithësim. **Përshkrim (trajtim) fotografik. Pikturë (kujtesë) fotografike.**

fotografím i m sh e et Nxjerrje a dalje në fotografi.

fotografíst i m sh ë ët > FOTOGRAF I.

fotografíst•e ja f sh e et FOTOGRAFIST I.

fotograf•óhem óva (u) úar

I vetv Dal në fotografi; i bëj një fotografi vetes.

II pës e FOTOGRAF•OJ.

fotograf•ój kal óva úar I bëj një fotografi (*dikujt*); nxjerr në fotografi (*dikë*).

fotografúar (i e) mb I nxjerrë në fotografi; që ka dalë në fotografi; që e kanë marrë në fotografi.

fotografúes e mb Që fotografon a bën fotografi.

fotográm i m sh a at Figurë fotografike e bërë pa kamera, duke vendosur një send mbi një sipërfaqe të ndjeshme ndaj dritës.

fotogrametrí a f tek Metodë e ndërtimit të hartave me anë të fotografimeve, e përcaktimit të lëvizjes së reve, dallgëve të detit etj.

fotogrametrík e mb I fogogrametrisë; që ka të bëjë me fogogrametrinë.

fotogravúr•ë a f sh a at shtyp

♦ Shtyp me lastra të përgatitura me metoda fotografike.

♦ Shtyp me pllaka të gdhendura.

♦ Përdorim i fotografisë për prodhimin e lastrave.

fotogjén i m sh ë -ët psik Figurë pamore që vazhdon edhe ca kohë pas ndërprerjes së veprimit të objektit në retinë.

fotogjeník e mb Që del bukur në fotografi. **Zgjedhi vajzat më fotogjenike.**

fotogjeológ u m sh ë ët Ai që merret me fotogjeologji.

fotogjeológ•e ia f sh e et f e FOTOGJEOLOG U.

fotogjeologjí a f Interpretim gjeologjik i fotografive ajrore.

fotogjeologjik *e mb* Që ka të bëjë me fotogjeologjinë.

fotojonizim *i m sh e et fiz* Jonizim i krijuar me rrezatim elektromagnetik.

fotokimí *a f* Degë e kimisë që studion reaksionet të shkaktuara nga përthithja e dritës.

fotokimík *e mb* I fotokimisë; që ka të bëjë me reaksionet kimike të shkaktuara nga përthithja e dritës.

fotokompozím *i m sh e et shtyp* Përgatitje e lëndës për shtyp duke e kaluar atë në film fotografik.

fotokópj•e *a f sh e et*

♦ Kopje fotografike e lëndës së shtypur a të shkruar, që nxirret në një sipërfaqe të ndjeshme ndaj dritës. [**Kemi të bëjmë me një studim të kryer qysh më 1963 dhe është bërë duke u mbështetur fillim e mbarim vetëm në fotokopjen tërësore të "Mesharit"** (GjSh).]

♦ *fig* Kopje besnike. [**Sepse në thelbin e shpirtit të tij Zogu asht jo vetëm i nipi, por edhe fotokopja politike e Esat Toptanit (KM).**] [**Është për t'u habitur që asnjë redaktor a botues i këtyre revistave nuk ka kërkuar fotokopje të një flete të origjinalit, për të pasur qoftë dhe një grimcë dëshmie.** (AKI).]

♦ *bis* Makinë fotokopjimi.

fotokopjím *i m sh e et* Shumëfishim me makinë fotokopjuese.

fotokopj•óhet *úa (u) úar* *pavet dhe pës e* **FOTOKOPJ•OJ.**

fotokopj•ój *kal óva úar* I bëj fotokopje (*një dokumenti etj.*).

fotokopjúar (*i e*) *mb* I bërë me fotokopje.

fotokopjúes *e mb* Që fotokopjon; që bën fotokopje. **Makinë fotokopjuese.**

fotokopjúes•e *ja f sh e et* Makinë fotokopjimi. **Fotokopjuese me ngjyra.**

fotokroník•ë *a f sh a at* Kronikë ngjarjesh e pasqyruar nëpërmjet fotografive.

fotoksilografí *a f shtyp* Photoxylography.

fotolitík *e mb* Photolytic.

fotolitografí *a f* Photolithography.

fotolitografík *e mb* Photolithographic.

fotoliz•ë *a f kim* Shpërbërje kimike e shkaktuar nga drita ose energji tjetër rrezatuese.

fotomét•ër *ri m sh ra rat* Instrument për matjen e intensitetit, fluksit ose fuqisë së burimit të dritës.

fotometri *a f fiz* Matje e vetive të dritës; degë e shkencës që merret me matjen e intensitetit të dritës.

fotometri *k e mb fiz* I fotometrisë.

fotomikrográf *i m sh e et* Fotografi e një figure mikroskopike.

fotomikrográf *k e mb* I fotomikrografit ose i fotomikrografisë.

fotomikrográf *a f* Mjeshtëri e fotografimit të një figure mikroskopike.

fotomodél *i m sh e et* Ai që fotografohet për t'u bërë reklamë prodhimeve të caktuara.

fotomodél•e *ja f sh e et f e* **FOTOMODEL I.** Fotomodele për revistë mode.

fotomontázh *i m sh e et* Montazh i figurave të fotografuara.

fotomontím *i >* **FOTOMONTAZH I.**

fotomorfogjenéz•ë *a f bio* Morfogjenezë e bimës e kontrolluar me anë të dritës.

fotomorfogjeník *e mb bio* I fotomorfogjenezës.

fotomozaík *u m sh ë ët* Mozaik me fotografi; mozaik i ndërtuar me fotografi ajrore ose orbitale.

fotón *i m sh e et fiz* Njësi e intensitetit të dritës në retinë e barabartë me sasinë e ndriçimit për milimetër katror nga një burim ndriçimi prej një qiri dritë për metër katror.

fotoník *e mb fiz* I fotonikës; që ka të bëjë me fotonikën.

fotoník•ë *a f fiz* Studim i vetive të fotoneve dhe përcjelljes së tyre.

fotoobjektív *i m sh e et* Objektivi i aparatit fotografik.

fotoperiód•ë *a f sh a at bio* Periudhë kohe brenda një dite, në të cilën një organizëm merr dritë.

fotoqelíz•ë *a f sh a at fiz, el* Pajisje elektronike që i ndryshon vetitë elektrike nën veprimin e dritës.

fotoreceptór i m sh ë ët *bio, anat, tek* Element që reagon ndaj dritës që bie mbi të.

fotoreklám•ë a f sh a at Reklamë me anë të fotografive.

fotoreportázh i m sh e et Reportazh i bërë nëpërmjet fotografive.

fotoreportér i m sh ë ët Ai që bën reportazh me fotografi.

fotoreportér•e ja f sh e et f e FOTOREPORTER I.

fotosfér•ë a f astr Sipërfaqja me ndriçimin më të lartë në një yll.

fotosintéz•ë a f bio Proces me anë të të cilit bimët me gjelbërim dhe disa organizma të tjera sintetizojnë lëndët ushqyese nga dyoksidi i karboni dhe uji.

fotosistém i m bio Mekanizëm biokimik me anë të të cilit i bimë me klorofil përthithin energjinë e dritës gjatë fotosintezës.

fotostát i m sh e et

♦ Makinë shumëfishuese që nxjerr kopje nga një faqe e shkruar, fotografi etj.

♦ Kopje e një dokumenti, fotografie etj. e bërë me këtë makinë.

fotostatík e mb I bërë me fotostat. [Të ftojë prá "Bashkimi Demokrat" çdo shqiptár qi njef kjoftë edhë një copë letër, të shtypun a të shkrueme qi të mundet dosido me dhânë një shkëndí dritë përmbi Lidhjen, drejtas a zhdrejtas, me ja dërgue, n'original a në kopje fotostatike. (ZV).]

fotostúdio ja f sh - t Sudio e fotografit.

fotoshtýpj•e ja f sh e et Fototipí.

fototaksí a f sh - të bio Afrim a largim i një organizmi nga burimi i dritës.

fototék•ë a f sh a at Arkiv fotografik.

fototelegráf i m sh ë ët Aparat për dërgimin dhe marrjen e fotografive me faks.

fototelegrafí a f Proces i dërgimit dhe marrjes së fotografive me faks.

fototelegrafíst i m sh ë ët Ai që dërgon ose merr fotografi me faks.

fototelegrafíst•e ja f sh e et f e FOTOTELEGRAFIST I.

fototelegrám i m sh e et Telegram i transmetuar me anë të fototelegrafit.

fototék•ë a f sh a at Arkiv me fotografi.

fototíp i m sh e et shtyp Bllok metalik për riprodhimin e fotografive me makinë shtypi.

fototipí a f shtyp Proces i ripordhimit të fotografive me makinë shtypi.

fototróf i m sh e et bio Organizëm që përdor energjinë e dritës për sintetizimin e sheqernave dhe molekulave të tjera organike nga dyoksidi i karbonit.

fototrofi a f bio Proces i përdorimit të energjisë së dritës për sintetizimin e sheqernave dhe molekulave të tjera organike nga dyoksidi i karbonit.

fototrofík e mb bio (Organizëm) i aftë të përdorë energjinë e dritës për sintetizimin e sheqernave dhe molekulave të tjera organike nga dyoksidi i karbonit.

fototropí a f bio Lëvizje në drejtim të dritës.

fototropík e mb bio (Organizëm) që lëviz në drejtim të dritës.

fotozinkográf i m sh ë ët shtyp Fotogravurë e prodhuar me pllakë zinku të ndjeshme.

fotozinkografi a f shtyp Proces i shtypjes me fotozinkograf.

fóus i f sh e et krahin Burim uji i cekët, pranë sipërfaqes së tokës.

foverí a f Tmerr; lemeri.

fovíst e mb Që ka të bëjë me lëvizjen artistike të fovizmit.

fovíst i m sh ë ët Pasues i fovizmit.

fovíz•ëm mi m art Lëvizje artistike e artit figurativ të shek. XX, e karakterizuar nga ngjyra të forta dhe trajta të thjeshta.

FPGSH ja shkurt i Forumi i Pavarur i Gruas Shqiptare.

fqak e mb krahin G I dobët; ligaç.

fqak u m sh ë ët krahin G

♦ Ftujak; kec një deri dy vjeç.

♦ fíg Njeri i dobët, ligaç.

fqél•ë a f sh a at G Guralec.

fqi u m sh j jt G > FQI NJI. [liria është malli yt/ për një copë bodrumi në Prishtinë/ për një dritare tmerri nën fqiun serb (ShM).]

- ♦ Vend me kufi të përbashkët. [**Rreziku vinte gjithnji prej fqinjëve, por këtë herë ishte edhe rrezik ideologjik** (AN).]

fqij të *G sh i* **FQI U.**

fqiní a *f G*

- ♦ *përmb* Fqinjët; tërësi e fqinjëve.
- ♦ Marrëdhënie të mira ndërmjet fqinjësh. > **FQINJËRI A; FQINJËSI A.**

fqinj e *mb*

- ♦ Që banon, ndodhet a jeton afër dikujt ose pranë e pranë me dikë. **Familje (shtëpi) fqinje.**
- ♦ Që ka kufi të përbashkët me një shtet tjetër; që është afër me një vend a me një popull tjetër. **Shtete (vende) fqinje. Popuj fqinj.**

fqinj i *m sh ë ët*

- ♦ Ai që banon afër me dikë; ai që e ka shtëpinë a banesën ngjitur me atë të një tjetri.
- ♦ Shtet a vend që ka kufi të përbashkët me një tjetër; secili nga popujt e vendeve që kanë kufi të përbashkët. **Marrëdhëniet me fqinjët.**
- ♦ Ai që ndodhet a është ulur afër dikujt tjetër.

fqinj•ë a *f sh a at f e* **FQINJ I.**

fqinjëri a *f*

- ♦ *përmb* Tërësi e njerëzve që banojnë afër me njëri-tjetrin. **U mblodh fqinjëria.**
- ♦ Fqinjësi; të qenët fqinj. [**Po unë - jo ti, se jam këtu kur s'kish njeri/ dhe as kufi/ as fqinjëri.** (DhP).]

fqinjërisht *ndajf* Si fqinjë.

fqinjër•ó *jokal óva úar*

- ♦ Jetoj afër dikujt me shtëpi, jam fqinj me dikë.
- ♦ Kam hyrje e dalje me fqinjin; kam marrëdhënie të mira, jetoj në fqinjësi të mirë me të.

fqinjësi a *f*

♦ Të qenët fqinj. [libri ... ka fjalor për leksemat e rralla dhe ... sllavizmat, të cilat kanë hyrë edhe në gjuhën e letërsisë popullore kryesisht prej fqinjësisë. (ShS).] [eposi ofron të dhëna për të provuar se marrëdhëniet ndërmjet kulturës iliro-shqiptare dhe asaj perso-iraniane, gjurmët e tyre në njëra-tjetrën, janë prurje e natyrshme e zhvillimit të tyre në raporte fqinjësie e kontakti dhe, mbi të gjitha, janë prurje e tipologjisë së përbashkët të disa vlerave themelore të tyre. (ShS).]

♦ Vajtje e ardhje me fqinjët, marrëdhënie të mira ndërmjet fqinjësh. **Politikë e fqinjësisë së mirë.**

fqinjësisht *ndajf* Si fqinjë.

fqinjës•ó *kal* > **FQINJËR•OJ.**

fqinjësór e mb I fqinjësisë; që ka të bëjë me fqinjësinë; që është karakteristik për fqinjët e mirë; miqësor. **Marrëdhënie fqinjësore.**

fqinjëzím i m sh e et Afërsi; fqinjëri.

fqinjëz•ó *óva úar*

I *kal* Afroj; vendos pranë e pranë.

II *jokal* Ndodhem pranë dikujt a diçkaje.

fqinjëzúar (i e) *mb* I vendosur a i ndodhur pranë.

fqisí a f > **FQINJËSI A.**

FQK ja *shkurt i* Forumi Qytetar i Kosovës.

fqóll•ë a f sh a at Fjollë tymi etj.

fqúell fqólli m sh fqoje fqójt G

♦ Rrip toke.

♦ Fashë drite.

Fr

♦ *kim shkurt i* Francium.

♦ Frang.

♦ Francë.

FR *shkurt i*

♦ Fier.

♦ Federata Ruse.

frác•ë a f sh a at Rrufë e fortë.

frac i m sh ë ët > FRRAC I.

fráčk•ë a f sh a at *orn krahin G Laraskë.*

fragment i m sh e et *libr*

♦ *arkeo* Copë e thyer nga diçka. **Fragmente poçerie.**

♦ Pjesë e marrë veças prej diçkaje, pjesë e një vepre artistike; pjesë e shkëputur a e mbetur nga një tekst. [edhe sot, mbasi ka kaluar një shekull nga botimi i **fragmentit të parë të një rapsodie kreshnike, në rreth 2500 gjuhë të folura aktive të botës, vetëm 230-250 prej tyre kanë shkrim (ShS).**]

♦ Periudhë kohe; pjesë nga jeta a veprimtaria e dikujt. **Fragmente nga jeta e...**

fragmentár e mb *libr*

♦ I paplotë; që i kanë mbetur pjesë të shkëputura.

♦ *fīg* Pa lidhje organike. **Tregim fragmentar.**

fragmentaríz•ëm mi m libr Të qenët fragmentar. [Me "Lahutën e Malcis" Gj. Fishta zbuloi një epope tjetër, atë të Lidhjes Shqiptare të Prizrenit, duke ndjekur artistikisht procedim analitik, ndryshe nga sintetizmi (deri në fragmentarizëm) i De Radës dekada më parë. (ShS).]

fragmentím i m sh e et

♦ Thërrmim.

♦ Copëzim.

fragment•óhet úa (u) úar *vetv e* **FRAGMENT•OJ.**

fragment•ój kal óva úar

♦ Thërrmoj.

♦ Copëzoj.

fragmentúar (i e) mb

♦ I thërrmuar.

♦ I copëzuar.

fragmentúem (i) e (e) mb G > FRAGMENTUAR (i e).

fragmentúes e mb

♦ Thërrmues.

♦ Copëzues.

fragmentúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ I thërrmueshëm.

♦ I copëzuar.

fragmentueshmëri a f libr

♦ Thërrmueshmëri.

♦ Copëzueshmëri.

fragullím i m

♦ Përcëllim.

♦ Shkrumbim; djegie shkrumb e hi.

fragull•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e FRAGULL•OJ.

fragull•ój kal óva úar Shkrumboj; bëj shkrumb e hi.

fragullúar (i e) mb I shkrumbuar; i bërë shkrumb e hi.

fragjí a f sh ë të G Grindje.

fragjím i m

♦ Djegie; përcëllim.

♦ Plasaritje e lëkurës nga fraqi.

fragjís kal G > FRAGJIS•Ë (me).

fragjís•em vetv dhe pës G > FRAGJIS•Ë (me u).

fragjís•ë (me) kal a ë G > FRAGJ•OJ.

fragjís•ë (me u) a (u) ë vetv dhe pës > FRAGJ•OHET.

fragjísj•e a f > FRAGJIM I.

fragjísun (i e) mb G (Duar) të plasaritura nga fraqi.

fragj•óhet úa (u) úar

I vetv

♦ Digjet; përcëllohet; shkrumbohet.

♦ (*Duart etj.*) plasariten nga fraqi.

II pës e FRAGJ•OJ.

fragj•ój kal óva úar

♦ Përcëlloj; djeg; shkrumboj.

♦ Djeg; thaj; prish.

♦ *veta III (Fraqi)* m'i plasarit duart

fragjúar (i e) mb

♦ I përcëlluar; i djegur, i shkrumbuar.

♦ (*Duar*) që plasaritura nga fraqi.

frajís kal G > FRAJIS•Ë (me).

frajís•et pavet dhe pës e FRAJIS. > FRAJIS•Ë (me u).

frajís•ë (me) kal a ë G Thërrmoj; grij.

frajís•ë (me u) G pavet dhe pës e FRAJIS•Ë (me).

frajísj•e a f G Thërrmim; grirje.

frajísun (i e) mb G I thërrmuar; i grirë.

frajk ndajf krahin G Shpejt; në çast. > VRIK.

fraj•óhet G vetv veta III dhe pës e FRAJ•OJ. > FRAJ•UE (me u).

fraj•ój kal G > FRAJ•UE (me).

frajtájm i m *krahin* Kohë e shkurtër pas një ngjarjeje.

fraj•úe (me) *kal óva úe G* Shkapërderdh (*pasurinë*).

fraj•úe (me u) úe (u) úe G *vetv dhe pës e* **FRAJ•UE (me).**

frajúem (i) e (e) *mb G (Pasuri)* e shkapërderdhur.

frajún i m *sh ë ët A* Qengj a kec i pjellë para kohe.

frak u m *sh ë ët* Lloj palltoje burrash, me fund të hapur përpara, me kinda të gjatë e të ngushtë prapa, që vishet në disa vende gjatë pritjeve zyrtare ose në raste të shënuara.

frakazón i m *sh ë ët J* Ushkur i çitjaneve.

frak•ónj kal óva úar A Mbath (*kalin*).

fraksión i m *sh e et dhe pol*

♦ Grup i organizuar i anëtarëve të një partie politike, që zhvillojnë veprimtari të mëvetësishme në parlamentet dhe në organizata politiko-shoqërore.

♦ Bashkim i fshehtë e i përkohshëm politik, i përbërë nga elementë kundështarë në gjirin e një partie.

fraksioním i f sh e et ind, kim Ndarje e një lënde të përbërë në pjesë përbërëse me distilim ose kristalizim.

fraksioníst e mb Që ka të bëjë me fraksionin, që i përket fraksionit, i fraksionit; që nxit formimin e fraksioneve; përçarës.

fraksioníst i m *sh ë ët* Pjesëtar i një fraksioni; ai që merret me veprimtari fraksioniste, përçarëse brenda një partie.

fraksioníst•e ja f sh e et e **FRAKSIONIST I.**

fraksioníz•ëm i m libr Veprimtari fraksioniste brenda një partie politike; prirje dhe veprimtari për të formuar fraksione.

fraksion•óhet vetv úa (u) úar ind, kim (*Një komponim kimik*) ndahet në pjesë përbërëse me distilim ose kristalizim.

fraksion•ój kal óva úar ind, kim Ndaj në pjesë përbërëse me distilim ose kristalizim (*një komponim kimik*).

fraksionúar (i e) *mb* (Komponim kimik) i ndarë në pjesë përbërëse me distilim ose kristalizim.

fraktájm i *m krahin G* Kohë e shkurtër pas një ngjarjeje.

fraktúr•ë a f sh a at mjek Thyerje.

frakúar (i e) *mb A (Kalë etj.)* i mbathur.

framason i *m sh ë ët* Anëtar i një urdhri vëllazëror ndërkombëtar i betuar të mbështetë pjesëtarët. **Shenja dalluese e framasonëve.**

framasonerí a *m* Sistem institucionesh të framasonëve.

framasoník e *mb* I framasonëve; që ka të bëjë me framasonët.

framasû ni *m sh në nët G >* **FRAMASON I.**

Fran i *m shkurt i* Françesk.

francéz e *mb* I Francës; që ka të bëjë me Francën, me vendësit a banorët e saj.
Qytetërimi francez.

francéz i *m sh ë ët* Vendës a banor i Francës.

francéz•e ja f sh e et f e **FRANCEZ I.**

franciúm i *m kim* Element radioaktiv i grupit të metaleve alkaline, i zbuluar gjatë shpërbërjes së aktinit (*simboli Fr*).

françeskâ ni *G m sh j jt >* **FRANÇESKAN I.** [Françeskâjt shqyptarë... nder mâ të parët ndien nevojen e të mledhunit të «folklorës» komtare (GjF).]

françeskâj t *sh i* **FRANÇESKA NI.**

françeskán e *mb fet* I françeskanëve; që ka të bëjë me urdhrin e Shën Françeskut të Asizit. [botonte studimet e tija gjuhsore në revistat *Hylli i Dritës t'Etënvvet Françeskanë e Leka t'Etënvvet Jezuitë* (AN).]

françeská•n i *m sh ë ët dhe j jt G fet* Murg i urdhrin të Shën Françeskut të Asizit, i themeluar në shek. XIII. [dijetarët franceskanë qenë mbledhës rigorozë të folklorit në përgjithësi dhe të rapsodive në veçanti ... (ShS).]

françéz e *mb* Francez. [kemi përpara nesh një njeri të pajisun me një kulturë të gjanë franceze (KM).]

Frán•e ia *f shkurt i* Françeska.

frang u m sh a at vjet Njësi monetare bazë e Francës, Belgjikës dhe Zvicrës; njësi monetare me këtë emër e përdorur në shtetin shqiptar deri më 1946. [**ndërsa miliona frangash ari - djersa e një populli të ngratë - derdheshin nëpër rrugët e botës për disa gra sui generis ...** (KM).]

frangajúz i m vjet mjek G Siphiliz.

frangál•e ja f sh e et J Zjarr me shkarpa.

fráng•ë a¹ f sh a at krahin G Hobe; bahe.

fráng•ë a² f sh a at > FRANG U.

frângí a f sh - të

♦ *krahin G* Frëngji. [**Kërsset huta si rrëfe,/ Huta e Kulit për gjith frangi** (Pop).]

♦ *krahin G* Vend i thelluar në mur, pa dalje në anën tjetër, që përdoret për të mbajtur sende të ndryshme.

♦ *krahin* Vorbë e futur në mur, për të mbajtur gjëra të ndryshme.

frânglí a f sh - të G Dry.

frângjí a f sh - të G Frëngji.

frangjís kal a ur krahin Mpij.

frangjís•em vetv, pës e FRANGJI•S.

frangjís•ë a f sh a at Mpirje.

frângjísht, frângjísht•e G > FRËNGJISHT, FRËNGJISHT•E.

franís kal a ur > FRANGJI•S.

franís•em a (u) ur vetv dhe pës e FRANIS.

Frankfúrt i m gjeog Qytet i shtetit të Heses, qendër kryesore financiare e Europës.
Frankfurti mbi Majn.

frankfúrter i m ushq Salsiqe e hollë, e mbushur me mish kau a derri të grirë.

frankíst e mb pol I frankistëve; që ka të bëjë me frankistët.

frankíst i m sh ë ët *pol* Pasues i frankizmit, i sistemit diktatorial të Gjeneralit Franko në Spanjë

frankest•e ja f e FRANKIST I.

frankíz•ëm i m pol Doktrinë e mbështetur në sundimin diktatorial të Gjeneralit Franko në Spanjë.

fránko ndajf Me postë të parapaguar.

fránko- *fjalëform.*

frankofil e mb Admirues i Francës, kulturës dhe gjuhës frënge dhe francezëve.
Shoqatë frankofile.

frankofil i m sh ë ët Ai që admiron Francën, kulturën dhe gjuhën frënge dhe francezët.

frankofil•e ja f sh e et f e FRANKOFIL I.

frankofilí a f Adhurim i Francës, kulturës dhe gjuhës frënge dhe francezëve.

frankofób e mb (Qëndrim) që shpreh urrejtje ndaj Francës, kulturës dhe gjuhës frënge dhe francezëve.

frankofób i m sh ë ët Ai që urren Francën, kulturën dhe gjuhën frënge dhe francezët.

frankofób•e ja f sh e et f e FRANKOFOB I.

frankofóbí a f Urrejtje për Francën, kulturën dhe gjuhën frënge dhe francezët.

frankofón e mb (Ai) që flet frëngjisht; frëngjishtfolës. **Vendet frankofone.**

frankofón i m sh ë ët Ai që flet frëngjisht; frëngjishtfolës.

frankofón•e ia f sh e et f e FRANKOFON I.

frankofoní a f Tërësi e frëngjishtfolësve; vende ku flitet frëngjishtja. **Instituti i frankofonisë.**

frankogjermán e mb Që ka të bëjë me Francën dhe Gjermaninë, me francezët dhe gjermanët. **Marrëdhëniet frankogjermane.**

frankogjermán i m sh ë ët Njeri me prindër francez e gjerman.

frankogjermán•e ia f e FRANKOGJERMAN I.

frankokanadéz e mb Që ka të bëjë me Francën dhe Kanadanë; që ka të bëjë me banorët frëngjishtfolës të Kanadasë.

frankokanadéz i m sh ë ët Banor frëngjishtfolës i Kanadasë.

frankokanadéz•e ja f e FRANKOKANADEZ I.

fankomaní a m libr Obsesion për Francën, kulturën dhe gjuhën frënge dhe francezët.

frankomaniák e mb (Njeri) me mani të ngulët a obsesion për Francën, kulturën dhe gjuhën frënge dhe francezët.

frankomaniák u m sh ë ët Njeri me mani të ngulët a obsesion për Francën, kulturën dhe gjuhën frënge dhe francezët.

frankomaniák•e ja f sh e et e FRANKOMANIAK U.

frankorús e mb Që ka të bëjë me Francën dhe Rusinë.

frankorús i m sh ë ët Njeri me prindër francez e gjerman.

frankorús•e ja f sh e et f e FRANKORUS I.

Fráno ja m shkurt i Françesk

franshíz•ë a f sh e et treg Leje për shitjen e mallrave dhe shërbimeve të një kompanie në një vend të caktuar.

frantój•ë a f sh a at tek, ndërt Makinë shtypëse (thyesë).

franxhóll•ë a f sh a at ushq Bukë gruri e bardhë, e gatuar me brumë të ardhur, në trajtë të zgjatur e të rrumbullakët.

frap

I onomat Zhurmë e kërcitjes së lehtë.

II si ndajf Shpejt; aty për aty.

frap-e-fráp ndajf Shpejt e shpejt.

frapé ja f sh - të ushq Pije freskuese e bërë me puré frutash e përzier me qumësht ose kos, ose akullore.

fraq i m sh e et Të ftohtë i madh, i thatë e me ngricë; acar, cingërimë, thëllim; erë shumë e ftohtë dhe e thatë që fryn në dimër. > **CINGËRIM•Ë A; THËLLIM I.**

fraqím i m

♦ Ftohje e motit kur bën acar e fryn thëllim.

- ♦ Fikatje e rrobave të lagura.

fraq•óhem óva (u) úar

I vetv

- ♦ *veta III (Moti)* ftohet shumë kur bën acar e fryn thëllim.
- ♦ *veta III (Bima e njomë)* thahet a digjet nga fraqi.
- ♦ Marr të ftohtë; ftohem shumë.
- ♦ Terem; thahem nga pak. **Fraqohem në diell.**
- ♦ Më skuqet dhe më rripet lëkura nga të ftohtët e madh ose fërkimi; kuhem. **Fraqohem në sqetulla.**

II pës e FRAQ•OJ.

fraq•ój kal óva úar

- ♦ Thaj a ter (*diçka*) duke e lënë jashtë në diell ose në erë, a në një vend të posaçëm. **Fraqoj drutë (dërrasat). Fraqoj petët. Fraqoj grurin (misrin, duhanin). E fraqoi era tokën.**
- ♦ (*Thëllimi*) e than, e djeg (*bimën e njomë*).
- ♦ Thek në zjarr (*bukën*).

fraquíar (i e) mb

- ♦ (*Bimë e njomë*) e tharë a e djegur nga fraqi.
- ♦ (*Bukë*) e thekur në zjarr.
- ♦ (*Rroba*) të terura paksa.

frásk•ë a f krahin G

- ♦ Gozhdë e përkulur.
- ♦ Reze dere.

frashallé•shë a f sh a at f e FRASHALLI U.

frashallí e mb I Frashërit; që ka të bëjë me Frashërin, me banorët a vendësit e tij.

frashallí u m sh nj njtë Banor a vendës i Frashërit.

frashallí•e a *f sh e et f e* **FRASHALLI U.**

frashallínj të *sh i* **FRASHALLI U.**

frásh•ën ni *m sh na nat G* > **FRASH•ËR RI.**

frásh•ër ri¹ *m sh ra rat bot (Fraxinus)* Dru pylli i familjes së oleaceve, me rreth 60 lloje, i përhapur thuajse në gjithë Europën, Azinë dhe Amerikën Veriore; lëndën e ka të bardhë, pa nyje e të përshtatshme për mobilie.

frashër fletëngushtë (*Fraxinus angustifolia*) Frashër 20-30 m i lartë, me trung 1.5 m diametër, me gjthe të ngushta, lëvozhgë të lëmuar ngjyrë hiri, që nxihet dhe plasaritet gjatë viteve.

frashër i bardhë (*Fraxinus ornus*) Frashër i përhapur në Europën Jugore dhe Azinë Jugperëndimore, 15-20 m i lartë, me trung deri 1 m diametër, me sythë pushatakë në ngjyrë të kuqe të lehtë ose kafe të çelët, me gjethe të dhëmbëzuara imët; trugu, kur pritët, lëshon një lëng të ëmbël.

frashër i egër (*Pistacia terebinthus*) Dru a shkurre deri 10 m e lartë, me gjethe vezake të shkëlqyera sipër a të zbehta poshtë, me lule vile të blerta, që bën kokrra të vogla, në fillim të kuqe e më vonë si gështenjë dhe me shije të athët. > **QELBËS I; RRUNJ/Ë A.**

frashër i zi (*Fraxinus excelsior*) Frashër i përhapur gati në gjithë Europën, nga Portugalia deri në Rusi, 20-35 m i lartë, me trung rreth 2 m diametër dhe kurorë të gjerë, me sythë të zinj që e dallojnë nga llojet e tjerë të frashërit.

frásh•ër ri² *m sh ra rat K* Gropë në lojën guxhas.

frashërisht•e ja *f sh e et* > **FRASHËRISHT•Ë A.**

frashërisht•ë a *f sh a at* Pyll me frashër.

frashërór•e ja *f* > **FRASHËRISHT•Ë A.**

fráshërt (i e) *mb I* bërë prej frashëri.

frashí a *f* Erë jugu; erë shiu. **Po fryn frashi.**

frashín•ë a¹ *f* Erë e ftohtë; mot i ftohtë.

frashín•ë a² *f sh a at G (Hedge mustard)* Bimë barishtore e dëmshme kur del në ara, e përhapur thuajse në të gjithë botën; në Europë përdoret për sallatë dhe për farat që bëhen mustardë.

frashín•ë a³ *f sh a at kryes sh* Vandak.

frashít *kal G* > **FRASHIT•Ë** (me).

frashít•ë (me) a *ë G*

I *kal* Freskoj.

II *jokal (Moti)* freskon; nis të ftohet.

frashkí a *f G* Freskí e motit.

frashkullím i *m sh a at G* shuplakë; shpullë; dackë.

frashkull•óhem *pës e* **FRASHKULL•OJ.** > **FRASHKULL•UE** (me u).

frashkull•ój *kal G* > **FRASHKULLUE** (me).

frashkull•úe (me) *kal óva úe G* Shuplak; qëlloj me pëllëmbë.

frashkull•úe (me u) *óva (u) úe G* *pës e* **FRASHKULL•UE** (me).

frashkullúem (i) e (e) *mb G* I shuplakur; i qëlluar me pëllëmbë.

frashnabárdh•ë i *m sh ë ët bot krahin G* > **FRASHËR I BARDHË.**

frashnáj•ë a *f sh a at* > **FRASHËRISHT•Ë** A.

frashna•zí *zíu m sh zës zést bot krahin G* > **FRASHËR I ZI.**

frashní a *f G* Periudhë me mot të freskët.

frashnój•ë a *f* > **FRASHËRISHT•Ë** A.

frashnják u *m sh ë ët K* Copë e vogël prej druri që mbërthen anët e kapistrës.

fráshnj•e a *f sh a at bot* > **FRASH•ËR RI.**

frashqí a *f G* Periudhë me mot të freskët. > **FRASHNI** A.

frashrín•ë a *f sh a at kryes sh* A Degë të thata.

frasht i *m bot krahin G* > **FRASH•ËR RI.**

fráshtë (i e) *mb (Dru, dërrasë)* (prej) frashri. > **FRASHËRT** (i e).

fráshtë (i e) *mb* > **FRASHËRT** (i e).

frash•úell *ólli m sh ólla óllat G* bot, kopsht Fasule.

frashúll i *m sh e et krahin bot, kopsht* Fasule.

frat i¹ *m sh frétën frétnit* $G > \text{FRAT I}^2$.

frat i² *m sh frétër frëtërit* *fet* Murg françeskan. **Frat laik.** [Sa i bekuem është petku i Fratit,/ Rrezet ky kah lshon t' Ungjillit (GjF).] [Papa Shejt i dha xhevap:/ "Unë veqil po çoj në frat,/ Veç Veqilin m'e nigiue!" (Pop).]

frazamán e *mb libr (Njeri)* që shprehet me fraza të gjata.

frazamán i *m sh ë ët libr* Shkrimtar që shprehet me fraza të gjata.

frazamán•e ia *f sh e et libr f e* **FRAZAMAN I.**

frazamaní a *f libr* Të qenët frazaman; maní për t'u shprehur me fraza të gjata. .

frazeologjí a *f*

♦ *gjuh* Tërësi e togjeve dhe e thënieve a e shprehjeve të qëndrueshme të një gjuhe, të cilat janë të pandashme nga ana leksikore, kanë kuptim tërësor, të njësisishëm, të mëvetësishëm e gjithnjë të figurshëm, riprodhohen në ligjërim si njësi të gatshme dhe kryejnë funksionin e një fjale a të një fjalie të vetme. [**frazeologi shprehore** (GjF).] [**me frazeologjí, skáje, thánje nga goja e popullit dhe shprehje letrare të nxjerruna nga auktorët e motshëm.** (AN).]

♦ *gjuh* Pjesë e leksikologjisë që studion njësi të tilla të një gjuhe a grupi gjuhësh.

♦ *sh - të keq* Fjalë e shprehje që duken të bukura, por fshehin a shtrembërojnë të vërtetën ose janë të zbrazëta e pa vlerë. [**Shpirti francez e ka çlirue gjuhën e tij nga frazeologjitë romantike dhe bombastike të zakonshme.** (KM).]

frazeologjik e *mb*

♦ *gjuh* I frazeologjisë; që ka të bëjë me frazeologjinë; që është njësi e frazeologjisë, që lidhet me njësitë e frazeologjisë; që përmban njësi të frazeologjisë. Tipat e njësive frazeologjike. **Togfjalësh frazeologjik. Shprehje (përngjitje) frazeologjike. Fjalor frazeologjik.**

♦ *keq* I karakterizuar nga fjalë e shprehje të bukura në dukje, që fshehin a shtrembërojnë të vërtetën ose janë fare të zbrazëta e pa vlerë.

**

njësi frazeologjike *gjuh* Tog i qëndrueshëm fjalësh ose thënie a shprehje e qëndrueshme që ka tiparet dalluese të frazeologjisë.

fraz•ë a f sh a at

♦ Tërësi fjalësh të lidhura me njëra-tjetrën sipas rregullave gramatikore të një gjuhe, të cilat shprehin një mendim të plotë. [**Po kështû, një frazë kushtore gegënishte, "Me ma falë, s'e marr", ká tjetër strukturë syntaktikore në toskënishten: "S'e marr, edhe po të ma falësh".** (APp).]

♦ *keq* Fjalë e shprehje që duken të bukura, por fshehin a shtrembërojnë të vërtetën ose janë të zbrazëta e pa vlerë. **Fraza të zbrazëta (të fryra). Frazë demagogjike.** [**këtu nuk po i përmend shumë emra, sepse pallavrat dhe frazat boshe nuk kanë të bëjnë fare me artin** (FK).]

♦ *gjuh* Periudhë. **Sintaksa e frazës. Ndërtimi i frazës. Përbërja e një fraze.**

♦ *muz* Pjesë e shkurtër e një vepre muzikore, që përbën një tërësi më vete ose shpreh një mendim të plotë muzikor.

frazíst e mb gjuh (Njësi) e shprehur me frazë. [**Emrat tregjymtyrësh të kreshnikëve, gjedhja e të cilëve është ruajtur deri më sot (Dedë Gjon Luli) kanë strukturën e një fjalie të plotë, që të sjell ndërmend emrat frazistë të fiseve të sotme indigjene. Çeto Bashë Muji mund të thuhet si një fjali: "Muji që është kryetar i çetës".** (ShS).]

fraz•óhet *pavet dhe pës e* **FRAZ•OJ.**

fraz•ój *jokal óva úar muz* Ndërtoj një frazë muzikore; shpreh me një frazë muzikore.

frazúar (i e) *mb muz* Phrased.

frazh•ój *kal krahin G >* **FRAZH•UE (me).**

frazh•úe (me) *kal óva úe krahin G* Acaroj (*lëkurën e trupit*).

frê ni m G

♦ **> FRE RI¹.**

♦ *K* Levë për uljen dhe ngritjen e gurit të sipërm të mullirit të blojës.

fre ri¹ m m sh rë rët

♦ Gojëz prej metali së bashku me rripat, e cila u vihet kafshëve të barrës për t'i drejtuar ose për t'i ndaluar. **Gojëza e frerit. Tërheq (shtrëngo, lëshoj, heq) frerin.**

♦ Gojëz prej teli, prej druri a prej një rrobe të trashë, që u vihet disa bagëtime për të mos ngrënë ose për të mos pirë. Freri i viçit (i kecit, i demit).

♦ fig. Pengesë që të detyron të qëndrosh në vend e të mos përparosh; diçka që ndalon a që vështirëson zhvillimin.

*

E marr frerin nëpër këmbë Nuk kam frikë nga njeri; nuk pyes për asnjeri; marr vrull e kujtoj se nuk më pengon dot askush.

E mbaj në fre dikë E mbaj nën kontroll të rreptë; nuk e lë të bëjë si të dojë; nuk e lë të shkojë përpara në një fushë të veprimtarisë; e frenoj.

Gjithkujt i duhet (i hyn në punë) një fre Çdo njeri duhet të dijë kur e sa të flasë dhe si të flasë, si të sillet e të veprojë.

I vë fre dikujt a diçkaje E pengoj, e ndaloj; e frenoj.

I vë fre gojës (gjuhës) Përmbahem në të folur; nuk flas shumë; tregohem më i matur në të folur.

I vë fre pleshtit Merrem me gjëra fare të kota e të parëndësishme; krijoj probleme për hiçmosgjë.

Ia lëshoj (liroj) frerin (kapistallin, kapistrën) dikujt *keq* E lë të lirë të veprojë si të dojë; nuk e mbaj më nën kontroll.

Ia lëshoj frerin gojës (gjuhës) Filloj të flas pa u përmbajtur; nuk i mat fjalët.

Ia shtrëngoj (mbledh) frerin (rripat) dikujt E detyroj të sillet e të veprojë në një mënyrë të caktuar; nuk e lë të bëjë si të dojë; marr masa shtrënguese për ta sjellë në rrugë të mbarë dikë.

Ia shtrëngoj frerin gojës (gjuhës) Flas më me kujdes; tregohem më i matur në të folur; e mbledh gojën.

Mbaj frerin shih te MBAJ.

Pa fre pa u përmbajtur; lirisht, pa asnjë kufizim. [**Do ta shaloj ëndrrën/ pa yzengji dhe pa fre,/ të më çojë tek e nesërmja** (XHS).]

S'kam fre Jam i papërmbajtur; s'ka kush më mbikëqyr e kujdeset për mua.

Vë (fut) në fre dikë E vë nën kontroll të rreptë; përpiqem ta frenoj.

fre ri² m sh rë rët

- ♦ Kërçell i veshit të rrushit pa kokrra.
- ♦ Bisht i frutit të disa pemëve dhe perimeve.

freatík e *mb gjeol (Ujë)* i nëndheshëm.

frecán e *mb krahin G*

frecán i *m sh a at krahin G*

- ♦ Cjap bardhezi.
- ♦ Dash a qengj me turi të bardhë me pika të zeza; sorran.

fréc•ë a *f sh a at krahin G* Dhi bardhezi; dhi me bark të bardhë e kurriz të zi.

fréçk•ë a *f sh a at G* Turi a feçkë e kafshës.

Fred i *shkurt* i Alfred; Frederik.

Fréd•ë a *shkurt* i Alfred.

freddo /frédo/ *muz it*

I *ndaif* Ftohtë; pa emocion.

II *mb* I ekzekutuar a interpretuar ftohtë, pa emocion.

fregát•ë a *f sh a at*

- ♦ *det* Anije e vogël dhe e shpejtë me vela, që përdorej në shek. XVIII-XIX në luftimet detare.
- ♦ *usht-det* Anije e shpejtë, e pajisur me artileri, që përdoret për të ndjekur nëndetëset armike ose për të shoqëruar anijet e rënda dhe për t'i mbrojtur ato nga sulmet ajrore.
- ♦ *orn* Shpend grabitqar i viseve tropikale, me krahë të mprehtë, me bisht të gjatë e të bigëzuar dhe me sqep të madh e të kthyer në majë. > **SHQIPONJË DETI.**

frégull a¹ *f sh a at*

- ♦ Degë e njomë, e gjatë, e hollë dhe e drejtë; lastar; fidan i gjatë e i drejtë.
- ♦ Purtekë; fshikull.

frégull a² *f sh a at bis anat K* Kafkë; rrasht i kresë.

frégull a³ *f sh a at* > **FLEG•ËR RA.**

fregj•ój *kal* > **FRAGJ•OJ**.

frekëpútur *mb*

♦ (*Kalë etj.*) që ka këputur frerin.

♦ *fig* (*Njeri*) i papërmbajtur; i pafre; frelëshuar.

frekuënc•ë *a f sh a at tek* > **DENDURI A; SHPESHTI A**. Frekuencë e lartë (e ulët).

frekuentím *i m sh e et libr* Vajtje rregullisht në shkollë, kurs etj.; ndjekje e veprimtarive të një rrethi, klubi etj. **Frekuentim i shkollës**.

frekuent•óhet *úa (u) úar libr pës e* **FREKUENT•OJ**.

frekuent•ój *kal óva úar libr* Shkoj rregullisht në (*një shkollë a kurs*); shkoj shpesh në (*bibliotekë etj.*); ndjek.

frekuentúar (*i e*) *mb* I ndjekur rregullisht.

frekuentúes *i m sh - it -goer*. **Frekuentues i teatrove**.

frelëshúar *mb*

♦ (*Kalë etj.*) i lëshuar pa fre; që i është liruar freri.

♦ *fig* I lënë të veprojë a të bëjë si të dojë; i papërmbajtur, i pafre. **Djalë (vajzë) frelëshuar**.

frelëshúem *e mb G* > **FRELËSHUAR**.

fren *i m sh a at kryes sh*

♦ Vegël e një automobili a e një mjeti tjetër lëvizës, që shërben për të ndaluar ose për të ngadalësuar lëvizjen. **Frena automatikë (hidraulikë)**. **Frenat e automobilit (biçikletës, trenit)**. **Frenat e dorës (këmbës)**. **Frena me ajër (alkool, sustë)**. **Iu këput freni**. **Mbaj (shtrëngo, tërheq) frenat**. **Fren kundërpedal**. **Shkel frenin (frenat)**.

♦ *fig* Drejtim a udhëheqje e diçkaje. **Frenat e shtetit**. **Mori (shtiu në dorë) frenat e partisë**.

*

E lëshoj pa frena Shthurem moralisht.

fréna *t sh i* **FRE NI**.

frenetík e¹ *mb libr*

♦ I çakërdisur nga frika a një ndjenjë tjetër e fortë.

♦ I tërbuar. **Përpjekje frenetike.**

frenetík e² *mb mjek* I sëmurë me frenit.

frenezí a f libr Çakërdisje.

fréng u¹ *m vjet mjek*

♦ Pezmatim i gojës e hundës, që shoqërohet me grahmë të rëndë.

♦ Sifiliz; frengiz; mollafracë.

fréng u² *m sh ë ët krahin G* Bravë.

frén•g gu *m sh gj gjtë vjet* European.

frengçelík u *m sh ë ët vjet* Bravë çeliku.

frengíz i *m bis mjek* Sifiliz; mollafracë.

frengíz•em vetv a ur *bis mjek* Më zë sifilizi; bëhem sifilitik.

frengullí ri *m sh nj njtë Ç* Ulli kokërrhollë.

frengj të sh i FREN•G GU.

frengjéz i *m sh e et J* Copë druri që i vihet në gojë kecit që të mos pijë tek e ëma.

frengjí a f sh - të

♦ > **FRËNGJI A.**

♦ Qoshe e vatrës.

♦ Kamare pranë oxhakut.

frengjilít i *m sh e et vjet* Bravë.

frengjísht ndajf > **FRËNGJISHT.**

frengjísht•e ja f > **FRËNGJISHT•E JA.** [Svicra e vogël me një traditë shtetnore gjithashtu të lashtë, ka qënë e zonja me mbijetue, megjithse dallimet gjuhësore-fetare janë edhe më të forta se ato në Shqipni: tri gjuhë: gjermanisht, frengjisht dhe italisht, dhe tri fé: protestantizëm, kalvinizëm dhe katolicizëm. (APp).]

frenjíz *kal krahin G* > **FRENGJIZ•Ë** (me).

frenjíz•em *krahin G pës e* **FRENGJIZ.** > **FRENGJIZ•Ë** (me u).

frenjíz•ë (me) *kal krahin G* Rrah me thupër.

frenjíz•ë (me u) *krahin G pës e* **FRENGJIZ•Ë** (me).

frenjízun (i e) *mb krahin G* I rrahur me thupër.

frenjízun it (të) *as krahin G* Rrahje me thupër.

frenjúz i *m bis G* Sifiliz.

frením i *m*

♦ Përdorim i frenit a frenave për të ndaluar a ngadalësuar një mjet lëvizës.

♦ *fig* Pengim a ndadalësim i rritjes, zhvillimit, përparimit etj.

♦ *fizio* Ndërprerje a dobësim i veprimtarisë së një organi.

frenís•ë (me) *kal a ë G* Lag.

frenísë (me u) *vetv G* Lagem në shi.

frenísun (i e) *mb G* I lagur në shi.

frenísunit (të) *as G* Lagie në shi.

frenít i *m mjek* Pezmatim i meningjeve të trurit, i shoqëruar me ethe të forta dhe delir.

fren•óhem óva (u) úar

I *vetv* Përmbahem; tregohem i përmbajtur. **Frenohem në pije.**

II *pës e* **FREN•OJ.**

fren•ój óva úar

I *kal*

♦ Ndaloj a ngadalësoj me anë të frenave (*makínën etj.*).

♦ *fig* I vë fre (*dikujt a diçkaje*); pengoj a ngadalësoj (*zhvillimin ose përparimin*).
[Mos e freno kangën! Le të marri udhë (Mgj).] [Folkloristët e kanë theksuar këtë ndërvarje më shumë për të penguar ndërhyrjen e botuesve në tekstet orale, për të frenuar dëshirat për të modernizuar arkitekstet dhe për të

krijuar vepra të stilizuara nën shembullin e modeleve të hershëm. (ShS).]

[Përgjigju dhe mos dredho: e ke nxitur apo e ke frenuar zvarritjen e kufomave? (IK).]

♦ *fizio* Ndërpres a dobësoj veprimtarinë e një organi.

♦ *psik* Ndaloj a ul (*veprimtarinë e trurit*).

II jokal Përdor frenat; ndaloj me frena. **Frenoj në buzë të rrugës.**

fren•ónj *kal óva úar* A > **FREN•OJ.**

frenológ *u m sh ë ët vjet mjek* Specialist i frenologjisë.

frenologjí *a f vjet mjek* Studim i kafkës së kokës, si tregues i aftësive të njeriut.

frenologjík *e mb vjet mjek* I frenologjisë; që ka të bëjë me frenologjinë.

frenúar (*i e*) *mb*

♦ (*Automjet*) i ngadalësuar a ndaluar me anë të frenave.

♦ *fíg* I përmbajtur (*në sjellje*).

♦ I penguar. **I frenuar në të folur.**

frenúes *e mb*

♦ (*Mekanizëm*) që shërben për të ndaluar ose ngadalësuar një mjet lëvizës me anë të frenave.

♦ *fīg* Pengues; që e mban në vend dikë a diçka; që nuk e lë të shkojë përpara; që e pengon a e ngadalëson zhvillimin e përparimin e dikujt a të diçkaje.

frenúes i m sh - it

♦ *hek* Ndrejtës a kontrollor i frenave të trenit.

♦ *tek* Mekanizëm që shërben për të ndaluar a ngadalësuar lëvizjen e diçkaje.

♦ *fíg* Ai që ndalon ose pengon zhvillimin e përparimin e dikujt a të diçkaje.

frenúesh•ëm (*i*) **me** (*e*) *mb* Që mund të frenohet.

frénur (*i e*) *mb* A Gazmor; buzagaz.

frenzí *a f sh - të ndërt krahin* G

frénj•ë *a f sh a at* > **FRENJËZ** A.

frénjöz a f sh a at

- ♦ Kërçell i rrushit pa kokrrat.
- ♦ Bisht ku lidhet kokrra e qershisë ose e kungullit.
- ♦ *fīg* Gjë e panevojshme.

fréröz a f sh a at Kërçell rrushi pa kokrra; frenjë rrushi; azhdë.

frérz•ë a f > FRERËZ A.

fresk si ndajf Freskët. **Natën bën fresk.**

*

Jam fresk

- ♦ Jam pa para.
- ♦ S'di gjë prej gjëje; jam tapë topi; jam i papërgatitur për provim etj.

fresk u m

- ♦ Gjendje e motit kur nuk është as ngrohtë as ftohtë, freski. **Fresku i natës (i mbrëmjes). Fresku i pranverës. Kam fresk** ndiej freski. **Dal për fresk në ballkon.**
- ♦ Vend i freskët.
- ♦ Erë e lehtë dhe e freskët.
- ♦ Freskore; erashkë; verore.

freskán•ë a f sh a at Freskore; erashkë; verore.

frésk•ë a¹ f sh a at a art Afresk.

frésk•ë a² f sh a at G Kurth; lak.

freskërí a f > FRESKI A.

fréskët ndajf Me temperature as të ngrohtë as të ftohtë; jo nxehtë, pa vapë. **Bën (është) freskët. Mban freskët moti (koha). Ishte freskët jashtë. Të mbajnë freskët këto rroba.**

fréskët (i e) mb

♦ (*Mot*) as i ngrohtë as i ftohtë; (*ajër, ujë*) pak si i ftohtë. **Ajër (ujë) i freskët.**
Kohë (mbrëmje, natë, vjeshtë) e freskët.

♦ (*Vend*) pa vapë a të nxehtë; me temperaturë as të lartë as të ulët; që mban freski.
Dhomë (shtëpi) e freskët. Vend i freskët.

♦ (*Ushqim*) i prodhuar, këputur a mbledhur para pak kohe; i njomë, i proshkët.
Djathë (mish) i freskët. Vezë (pemë, perime) të freskëta.

♦ Që sapo është bërë a sapo ka ndodhur a është thënë; që është marrë kohët e fundit; i ri. **Gjurmë e freskët. Përshtypje e freskët. Lajm i freskët.**

♦ *fig* Që është plot gjallëri, që nuk është i lodhur; që i ka përtërirë forcat, i këndellur; që shpreh gjallëri. **Pamje (fytyrë) e freskët. Trupa të freskëta. Me forca të freskëta. Zgjohem i freskët.**

♦ *fig* Që është i gjallë, që ka një shkëlqim të ëmbël, që është i kënaqshëm për syrin (për ngjyra). Ngjyra të freskëta. E kuqe e freskët.

freskët i (i)¹ m Freskí. I freskëti i mëngjesit.

freskët i (i)² m sh - it (të) Ai që lexon variantin përfundimtar të një gazete etj. para se të shtypet.

freskí a f

♦ Të qenët i freskët; gjendje e freskët. **Freskia e kohës (e motit). Freskia e ajrit (ujit). Freskia e trupit (lëkurës, fytyrës). Humbet (ruan) freskinë. Sjell freski. Ndiej freski. [Shumë lodhje ke ngjeshur në masën e tij/ dhe freskinë e poreve ia ke shterruar. (MA).]**

♦ Erë e lehtë dhe e freskët, fllad i freskët. **Fryn freski.**

♦ *fig* Diçka origjinale dhe e gjallë, që shfaqet në mënyrë të këndshme e tërheqëse dhe të jep kënaqësi; risí. [të shumtën e herës pa kurrfarë freskie... (KM).]

freskím i m sh e et

♦ Rënie e vapës. **Freskimi i motit.**

♦ Ndenjje të vend të mbrojtur nga vapa; larje me ujë të ftohtë për të marrë fresk.

♦ Përtëritje e forcave; këndellje a çlodhje.

♦ *fig* Përtëritje në kujtesë e diçkaje nga e kaluara.

freskín•ë a f sh a at Freski.

fresko ja *f sh - t* Afresk; pikturë në mur.

freskograf i *m sh ë ët* Piktur afreskesh.

freskograf•e ia *f sh e et f e* **FRESKOGRAPH I.**

freskografi a *m art* Art i punimit të pikturave në mur.

freskografik e *mb art I* freskografisë.

fresk•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ *veta III (Moti, ajri, uji)* bëhet i freskët; i ikën pak të ngrohtët.

♦ Marr fresk; ndiej freski; pi diçka të ftohtë për të marrë fresk. **Freskohem në hije (me ujë burimi).**

♦ *fig* Më përtërihen a më ringjallen forcat fizike; fitoj freski trupore; këndellem; çlodhem.

♦ *veta III fig* Më ringjallet në mendje, më ripërtërihet në kujtesë diçka nga e kaluara. **M'u freskuan kujtimet.**

II *pës e* **FRESK**•OJ.

fresk•ój kal óva úar

♦ E bëj të freskët; i heq pak të ngrohtët (*motit, mjedisit*); sjell freski. **Era (shiu) e freskoi motin. Freskoj dhomën.**

♦ Bëj që ta ndiej të freskët (*trupin*). **Freskoj gojën. Freskoj duart (këmbët) me ujë. Era i freskonte fytyrën (trupin).**

♦ *fig* Ringjall në mendje, ripërtërij në kujtesë (*diçka nga e kaluara*). **Freskoj kujtimet.**

♦ *veta III fig* Më përtërin e ringjall (*forcat fizike*); më çlodh. **Gjumi të freskon. Ushtrimet e freskuan.**

♦ *fig* Plotësoj me të dhënat më të reja, ripërtërij; e bëj më të gjallë; gjallëroj. **Freskoj dijet (njohuritë). Freskoj programin.**

♦ *fig* E bëj më të gjallë e më të këndshëm për syrin; i jap shkëlqim të ëmbël (*ngjyrave*).

*

Më freskon zemrën Më qetëson; më kënaq.

freskór i m sh ë ët ikt (*Thumallus thumallus*) Peshk i përrenjve me ujë të ftohtë, i ngjashëm me troftën, me luspa ngjyrë argjendi dhe pendë të gjatë në kurriz.

freskór•e ja¹ f sh e et

♦ Përdorëse në trajtë gjysmërrethi prej letre, pendësh, plastike etj., që shërben për të bërë fresk; verore.

♦ *tek* Aparat që vë në lëvizje ajrin për ta freskuar ose për ta pastruar atë në një sallë të mbyllur; ventilator. **Freskore elektrike. Fletët (krahët) e freskores.**

♦ *tek* Aparat a pajisje me sistem tubash për ftohjen e ujit.

freskór•e ja² f sh e et tek Kullë ftohëse; kullë e ftohjes.

freskúar (i e) mb

♦ (*Mjedis, mot etj.*) pa vapë; që është bërë i freskët.

♦ *fig* (*Forca*) të përtërira; i këndellur; i çlodhur.

♦ *fig* (*Kujtesë*) e përtërirë.

♦ (*Ngjyrë*) e gjallëruar, e bërë më e këndshme për syrin.

freskúes e mb Që freskon; që jep freski. **Pije freskuese.**

freskúes•e ja f sh e et Erashkë; verore; freskore.

FRESSH I m Federata e Rinisë Eurosocialiste të Shqipërisë.

FRESH i shkurt i Forumi Rinor Eurosocialist Shqiptar.

freshk u m > FRESK U.

freshkím i m G > FRESKIM I.

freshk•ój kal G > FRESHK•UE (me).

freshksí a f > FRESKI A.

freshk•úe (me) kal óva úe G > FRESK•OJ.

fréshkuj t sh i FRESHKU•LL LLI.

fréshku•ll lli m sh j jt bot (*Carduus*) Gjembaç.

frétë (i e) *mb krahin G I* ngopur; i mbushur a i fryrë me të ngrëna.

frét•ën nit *sh i* **FRAT I.**

frétër it *sh i* **FRAT I.**

fretní a *G f sh - të*

♦ Urdhër i fretërve.

♦ Vëllazëri.

♦ *fet* Rregulltarë; murgj; mungëtarë.

fretnísht *ndafj* Si frat; sipas rregullave të jetës së fretënve.

freth i¹ *m veter* Sëmundje që u bie kuajve në hundë.

freth i² *m sh e et* Kërcell i veshit të rrushit; bisk rrushi pa kokrra.

freth i³ *m bis anat* Cipë e hollë e mishtë, që lidh rrënjën e gjuhës nga poshtë me pjesën e përparme të nofullës; cipë e hollë e mishtë, që e mban një organ të lidhur diku. > **PETH I¹.**

freth i⁴ *m sh e et mek* Karel i tornos.

frezator i *m sh ë ët tek* Ai që punon në frezë.

frezator•e ja *f sh e et f e* **FREZATOR I.**

fréz•ë a *f sh a at*

♦ *mek* Makinë e pajisur me një thikë a me një vegël prerëse me dhëmbëza, që lëviz duke u rrotulluar dhe shërben për t'i dhënë trajta të ndryshme sipërfaqes së një sendi prej metali ose prej druri; makinë që shpon me turjelë. **Frezë horizontale (cilindrike, diskore, djëmbëprerëse, sferike, vertikale). Frezë rrotulluese.**

♦ Makinë bujqësore me thika rrotulluese, që shërben për të shkrifëruar ose për të përzier tokën; makinë e posaçme me thika rrotulluese, që shërben për të copëtuar imët ose për të përzier diçka. Freza e çimentos. Shkrifëroj (përziej) tokën (arën) me frezë.

frezím i *m sh e et tek* Punim në frezë. **Frezim dhëmbësh (kanalesh). Frezim ballor (cilindrik, këndor, rrafshor).**

frez•óhet úa (u) úar *mek pavet dhe pës e* **FREZ•OJ.**

frez•ój kal óva úar *mek* Punoj në frezë (*një detal*).

frezúar (i e) *mb mek (Detal)* i punuar në frezë.

frezúes•e ja f sh e et mek Makinë frezimi.

frëng e mb Francez; që ka të bëjë me francezët.

frën•g gu m sh gj gjtë bis

♦ Francez. [prej **skllevërve inglizë dhe frëngj të zënë që ne kohë të Gordonit, kish mësuar mjaft fjalë nga të dy gjuhët e tyre (FK).**]

♦ European.

*

E pagova si frëngu pulën E bleva (më kushoi shumë shtrenjtë.

**

rrush frëngu bot Shkurre me degë të holla me gjemba, me gjethe si të hardhisë e lule të bardheme, që bën kokrra me cipë të gjelbër në të verdhë si të tejdukshme, me push e shije të athët. > **RRUSH TOKE.**

frëngál•ë a f sh a at Ç

♦ Flakë e fortë.

♦ E kuqe e ndezur.

frëng•e ja f she et f e FRËNG U.

frëng•ë a f sh a at Ç Zile; këmborë e vogël.

frëngëllím i¹ m Hedhje a flakje me forcë.

frëngëllím i² m Fshikullim; goditje me fshikull.

frëngëll•ój¹ kal óva úar Hedh a flak me forcë.

frëngëll•ój² kal óva úar Godit me fshikull; fshikulloj.

frëngëllúar (i e)¹ mb I hedhur a flakur me forcë.

frëngëllúar (i e)² mb I goditur me fshikull; i fshikulluar.

frëngj të sh i FRËN•G GU.

frëngjí a f sh - të

♦ *vjet* E çarë si dritare e vogël dhe e ngushtë në muret e kullave ose në bedenat e kështjellave, nga mund të qëllohet me armë.

♦ *usht* Dritare e vogël e tankut, bunkerit ose e ndonjë mjeti tjetër të fortifikuar, nga mund të vrojtohet a qëllohet me armë.

Frëngji a f Ç

♦ *gjeog* Francë.

♦ Bota e krishterë europiane.

frëngjisht *ndajf* Në gjuhën e francezëve.

frëngjisht•e ja f

♦ Gjuhë indoeuropiane, me prejardhje nga latinishtja, që flitet në Francë dhe Blegjikë, si dhe në 29 vende të tjera ish koloni të Francës; gjuha frënge. [**Ndërkaq, më lejoni, zoti ambasador, komplimentet e mia për elegancën stilistike të frëngjishtes tuaj (FK)**].

♦ Lëndë mësimore e kësaj gjuhe; tekst i kësaj lënde.

♦ *bis* Mësues i kësaj lënde.

frëngjiz•ëm *ma f sh ma mat gjuh* Fjalë nga frëngjishtja në një gjuhë tjetër.

frëngjizím *i m* **Frenchification.**

frëngjiz•óhem *vetv óva (u) úar* **To be frenchified.**

frëngjiz•ój *kal óva úar* **To frenchify.**

frëngjizúar *(i e) mb* **Frenchified.**

frëngjúz *e mb tall* Francez.

frëngjúz *i m sh ë ët tall* Francez.

frëngjúz•e *ja f sh e et tall* Franceze.

frëngjúz•ë *a f bis* Sifiliz. > **FRËNGJYZ•Ë A.**

frëngjyzák *e mb bis* Sifilitik.

frëngjyzák *u m sh ë ët bis* Njeri i sëmurë me sifiliz.

frëngjyzák•e *ja bis f e* **FRËNGJYZAK U.**

frëngjýz•ë a f bis Sifiliz. **I ka rënë frëngjyza.**

frënis jokal i ur veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Kam cuksje (në trup).

frënisj•e a f Cuksje në trup.

frënxát•ë a f sh a at Ç Tendë e mbuluar me gjethe fieri ku mërzen bagëtia në verë.

frënxhóll•ë a f sh a at > FRANXHOLL•Ë A.

frëq•e ja f sh e et

♦ Kafshatë.

♦ Gllënjjë.

frër i m sh ra rat J > FRE RI.

frëtoll•ój jokal óva úar Shuhem.

fri a¹ f sh - të krahin G Stom bore.

fri a² f sh - të ent A Thërijë; vezë morri.

frig kal G > FRIGË (me).

frigár e mb (Njeri) tutës; trembëlak; frikakeq.

frigár i m sh ë ët Njeri tutës, trembëlak; frikakeq.

frigár•e ja f sh e et f e **FRIGAR I.**

frígas e mb Karakteristik i Frigjisë dhe i banorëve a vendësve të saj. > **FRIGJIAN E.**

frígas i m sh - it Frigjian. > **FRIGJIAN I.**

frígas•e ja f sh e et f e **FRIGAS I.**

fríg•em vetv dhe pës e **FRIGË (me u).**

fríg•ë a f G > FRIK•Ë A. [pa frigë e pa zori (Mgj).] [të atyne që shkelën në prakun e jetës/ me kambë të dyshimta, me frigë. (MC).]

fríg•ë (me) kal a ë G Tremb.

fríg•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* Frikësohem; tutem.

II *pës e* **FRIG•Ë (me).**

frigëllím i m Frikësim.

frigëll•ój kal óva úar Frikësoj; tremb.

frigëllúar (i e) mb I frikësuar; i trembur.

frigësím i m G > FRIKËSIM I.

frigës•óhem G vetv dhe pës e FRIGËS•OJ. > FRIGËS•UE (me u).

frigës•ój kal G > FRIGËS•UE (me).

frigës•úe (me) kal G To scare. > **FRIKËS•OJ.**

frigës•úe (me u) óva (u) úe G

I *vetv* To be scared.

II *pës e* **FRIGËS•UE (me).**

frig•óhem vetv dhe pës e FRIG•OJ. > FRIG•UE (me u).

frig•ój kal, jokal G > FRIG•UE (me).

frigorifér i m sh ë ët Dollap ose dhomë me aparaturë ftohëse, ku ruhen në gjendje të freskët ose të ngrirë ushqime si mish, bulmet, pemë, perime etj. **Frigorifer industrial (shtëpiak).**

frigoriferík e mb Refrigerating (*capacity*).

frig•úe (me) kal óva úe G > FRIKËS•OJ.

frigúe (me u) vetv óva (u) úe G > FRIKËS•OHEM. [Kush është burrë nuk frigohet/ Po vdes, po vdes si një dëshmor. (AS)].

frigúem (i) e (e) mb G > FRIKËSUAR (i e).

frigúes e mb I frikshëm.

frigúesh•ëm (i) me (e) mb G Frikës; i frikur.

Frigjí a f ant gjeog Krahinë në brigjet e Mesdheut Lindor, në trojet e sotme të Turqisë Jugperëndimore.

frigjián e mb antg I Frigjisë; që ka të bëjë me Frigjinë, me vendësit a banorët e saj.

frigjián i m sh ë ët ant Vendës a banor i Frigjisë.

frigjián e f sh e et f e FRIGJIAN E.

frigjisht ndajf Në frigjishte; në gjuhën e frigjianëve.

frigjisht•e ja f Gjuhë indo-europiane me afri me greqishten dhe armenishten, e frigjianëve të lashtë, prej së cilës kanë mbetur vetëm disa mbishkrime.

fri•hem jta (u) rë A, J vetv dhe pës e FRI•J.

frí•j kal J > FRY•J.

fríj•ë a f sh a at krahin G Stom bore i krijuar nga era.

frítur (i e) mb A

♦ I fryrë.

♦ I tashur; i shëndoshur tepër.

frik kal a aur Frikësohem; trembem.

frik ndajf krahin G

♦ Së shpejti; pas pak kohe.

♦ Para pak kohe.

frikác e mb përçm > FRIKACAK E.

frikác i m sh ë ët përçm > FRIKACAK U.

frikác•e ja f sh e et e FRIKAC I.

frikacák e mb mospërf (Njeri) që ka frikë; që trembet shpejt.

frikacák u m sh ë ët Njeri që ka frikë; që trembet shpejt.

frikacák•e ja f e FRIKACAK U.

frikadró•ë a f libr Ndjejë droje e frike.

frika•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja përçm Funky; rabbity.

frika•kéq kéqi m sh këqíj këqíjtë përçm Frikacak i madh.

frika•kéqe kéqja f sh këqíja këqíjat përçm f e FRIKA•KEQ KEQI.

frikamán e mb > FRIKACAK E.

frikamán i m sh ë ët > FRIKACAK U.

frikamán•e ia f sh e et f e FRIKAMAN I.

frikanác e mb G > FRIKACAK E.

frikanác i m sh ë ët G > FRIKACAK U.

frikanác•e ja f sh e et G f e FRIKANAC I.

frikanák e mb > FRIKACAK E.

frikanák u m sh ë ët > FRIKACAK U.

frikanák•e ja f sh e et f e FRIKANAK U.

frikanjós e mb > FRIKACAK E.

frikanjós i m sh ë ët > FRIKACAK U.

frikanjós•e ja f sh e et f e FRIKANJOS I.

frikasé ja f ushq Fricassée.

frikásh e mb mospërf > FRIKACAK E.

frikásh i m sh ë ët përcm > FRIKACAK U.

frikásh•e ja f sh e et e FRIKACAK U.

frikashëri a f Të qenët frikacak.

frikatív e mb gjuh (Tingull) i përftuar nga kalimi i ajrit me fërkim nëpër një hapësirë të ngushtë midis dy organeve të të folurit. Bashkëtingëllore fërkimore (f, s, z, th).

frikatív•e ja f sh e et gjuh Tingull fërkimor.

frikavjénd i m sh ë ët orn A Skifter.

frik•em a (u) ur

I vetv bis Frikësohem.

II pës e FRIK.

frik•ë a f

♦ Ndjenjë shqetësimi të thellë kur jemi përpara një rreziku që na kanoset drejtpërdrejt a përpara një rreziku të ardhshëm, përpara një fatkeqësie etj. **Me (pa) frikë. Ndjenja e frikës. Të kallte frikën. Më vjen frikë. Kam frikë. Ka marrë frikë** është trembur. **I hyri (e zuri) frika. Ia ka frikën dikujt a diçkaje** i trembet, i druhet. **I doli (i iku) frika. Ka frikë nga hija e vet** është frikacak i madh. **Shtangu (mbeti, dridhej) nga frika. S'ka frikë nga vdekja.** [Kam frikë se ma therin syrin cubat e territ (AP).] [po lehin qent' te frik' e natës/ dhe grisit befas errësira/ nga një ulërimë (KT).] [- Eja të pimë po koburet t'ia dorëzojmë një miku, se kam frikë mos të shkel hijen, o mos shoh me inat ndonjë dru telefoni. (DhP).]

♦ Dyshim, pasiguri; ngurrim. **Pa frikë** pa asnjë ngurim. **Kam frikë a e bëj dot.**

♦ Druajtje. [Janë vargje aq të bukura në thjeshtësinë e tyre më të skajshme, sa që ke frikë t'i komentosh. (AÇ).]

♦ Pasiguri. **Kam frikë se s'e bën dot.**

♦ *sh* ëra ërat Fobi. [Frikërat:/ Shëndoshja e trurit, uji, zjarri dhe turma (NGj).]

*

Frika ruan vreshtin *ff* u.

frikëlór•e ja *f sh* e et Rrethore me rrota për të mësuar fëmijën të ecë.

frikëndjellës e *mb libr* Që ndjell a zgjon frikë.

frikës e *mb bis*

♦ Frikacak.

♦ Tutës.

frikës i *m sh* - it bis

♦ Frikacak.

♦ Tutës.

frikës•e ja *f sh* e et e FRIKËS I.

frikësím i *m sh* e et

♦ Trembje.

♦ Mjet a mënyrë për të frikësuar dikë; kërcënim.

frikës•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Më zë, më hyn frika.

♦ Tutem.

II *pës e* **FRIKËS•OJ.**

frikës•ój kal óva úar I fut frikën (*dikujt*); tremb (*dikë*).

frikësúar (i e) mb

♦ Që i ka hyrë frika.

♦ I tutur.

frikësúes e mb Që të frikëson, të tremb.

frikësúesh•ëm (i) me (e) mb Që frikësohet; që trembet.

frik•óhem *vetv bis* > **FRIKËS•OHEM.**

frik•ój kal > **FRIKËS•OJ.**

frikósh e mb Frikacak.

frikósh i m sh ë ët Frikacak.

frikósh•e ja f sh e et f e **FRIKOSH I.**

friks e mb bis Frikacak. > **FRIKËS E.**

friks i m sh a at bis Frikacak. > **FRIKËS I.**

friks•e ja f sh e et bis f e **FRIKS I.**

friks•em a (u) ur *vetv* Ç Frikësohem.

friksión i m sh e et tek

♦ Mekanizëm që lidh ose shkëput motorin nga boshti i transmisionit.

♦ Këmbëz që shërben për të lidhur ose shkëputur motorin nga boshti i transmisionit.

frikshëm *ndajf*

- ♦ Me frikë.
- ♦ Në mënyrë të frikshme.
- ♦ Me pamje, ton a sjellje kërcënuese.

friksh•ëm (i) me (e) mb

- ♦ Frikësues; që të shtie frikën, të tremb; i tmershëm. [- **Ishte ai Marsi i frikshëm i '97-ës zonjë, askush nuk guxonte të dilte natën.** (TL)]
- ♦ (Njeri) frikacak.

friktím ndajf krahin G Menjëherë; pa vonesë; në çast.

frikúar (i e) mb I trembur.

frikúesh•ëm (i) me (e) mb G Frikësues; që të shtie frikën, të tremb.

frimér i m hist fr Muaj i tretë i kalendarit të Revolucionit Francez.

frím•ë a f A, Ç, G

- ♦ Erë. [**Ç'p'e merr frima rrapin e Jutbinës. / Borë e madhe qi ka ra,/ Randojnë ahat për m'u thye** (CV).]
- ♦ Frymë.

fringëllím i m sh a at Fishkëllimë.

fringëll•ín jokall íu ýer veta III Fishkëllen; shkon me fishkëllimë.

fríngo bis

I mb Fare i ri; që sapo është bërë. **Fringo i ri (e re).**

II ndajf (Vishem) me rroba shumë të mira e të pastra, me rroba krejt të reja. **Rri fringo.**

frinj kal ta tur A

- ♦ Fryj. **Frinj hundët** (sh)fryj hundët.
- ♦ I bie (fyellit).
- ♦ Fryj; trash; shëndosh tepër.

frinjár i m sh ë ët Kalë pranë timonit.

frisk u *m sh ë ët bot (Andromeda polifolia)* Shkurre shumëvjeçare e viseve moçalore, me kërcell deri 20 cm të lartë, me gjethe heshtake dhe lule të bardha,.

frisk•ë a *f sh a at G* Fshikull.

fristikó i *m sh nj një Ç* Kujunxhi; arpunues.

frishull•ój *kal óva úar ushq* Ndreq me erëza (*mishin*).

frishullúar (i e) *mb ushq (Mish)* i ndrequr me erëza.

Fritáun i *m gjeog* Kryeqytet i Sierra Leones.

frítë (i e) *mb A I* fryrë.

frít•o ua *m sh o ot J* Bitme e qepës.

fritós•et *vetv - (u) ur veta III J (Qepa)* nxjerr bitme.

frítull i *m sh a at A* Copë mishi.

Friúli-Venécia-Xhúlia *f gjeog* Krahinë e Italisë Verilindore, në kufi me Austrinë dhe Slloveninë.

frízer i *m sh - ët* Dollap a impiant për ngrirjen e ushqimeve, ruajtjen e preparateve laboratorike në temperatura të ulëta etj.

fríz•ë a *f sh a at akr* Shirit zbukurimi; larim (*buzë tavanit*).

frizián e *mb zootek (Lopë)* me pulla bardhezi nga Holanda.

frizián•e ia *f sh e et zootek* Lopë me pulla bardhezi nga Holanda.

frizianísht *ndaif* Në gjuhën frizianishte.

frizianísht•e ja *f* Gjuhë e folur në Ishujt Frizianë, në Holandë dhe në pjesën e Gjermanisë buzë Detit të Veriut.

frizúr•ë a *f sh a at* Ndreqje e flokëve me bukle.

frógët (i e) *mb I* ndërkryer.

frój•ë a *f sh a at krahin G* Rreshpe; ortek bore.

frojdián e *mb psik I* Zigmund Frojdit; që ka të bëjë me Frojdin dhe studimet e tij psikanalitike. **Shkarje frojdiane** shkarje e gojës që zbulon ndjenja të ndrydhura në subkoshiençë.

frojdíst e mb psik (*Pasues*) i frojdizmit.

frojdíst i m sh ë ët Pasues i frojdizmit.

frojdíst•e ja f sh e et f e FROJDIST I.

frojdíz•ëm mi m psik Metodë psikanalize e mbështetur në rëndësinë e seksualitetit për shpjegimin e sjelljes së njeriut, e propozuar nga Zigmund Frojdi.

frôj•ë a f sh frêija frêijat *krahin G Borë* e grumbulluar nga era.

frójk•ë a f sh a at K Fugë (*lodër për fëmijë*).

frok e mb > FROGËT (i e).

fron i m sh e et

♦ Lloj karrigeje e ulët, zakonisht prej dërrase dhe pa mbështetëse; karrige. **Fron shtëpie. Rri (ulem) në fron.**

♦ Karrige e zbukuruar, që vendoset në një vend të veçantë, ku zakonisht rrinë mbretërit, peshkopët etj. gjatë pritjeve zyrtare ose kur zhvillohen ceremoni të posaçme. [**E do mbetem përnjëmend/ varfanjak si mbret pa fron (LP).**] [**Dhe shkëlqejnë në kish' e në fron me kurorë (FN).**]

♦ *fīg* Pushtet i lartë i mbretit a perandori. **Fitoi (humbi) fronin. La fronin. Hipi në fron. Ra (zbriti) nga froni.**

♦ Fund i lartë e i zgjeruar i një gote a i një ene tjetër. **Gotë me fron.**

♦ Takë e lartë e këpucëve të grave, aktorëve etj.

♦ Vig i të vdekurit.

*

Lëshoj fronin (vendin)

♦ E lë punën që kam.

♦ Bie nga fuqia, pushteti, karrigia.

frondill•ë a f sh a at J Hall; shqetësim.

fronëzím i m Hipje në fron; ceremoni e kurorëzimit mbret.

fronëz•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e > FRONËZ•OJ.*

fronëz•ój *kal óva úar* Vë në fron; kurorëzoj mbret.

fronëzúar (i e) *mb* I hipur në fron; i kurorëzuar mbret.

frongjë a f sh - të Ç Shuplakë; dackë; shpullë.

front i m sh e et

♦ *usht* Brez i luftimeve të trupave dhe mjeteve të vendosura ballë për ballë me njëra-tjetrën; vijë e përparuar ku janë vendosur forcat ushtarake vepruese në dallim nga prapavija. **Luftime në front të gjerë. Fronti dhe prapavija.**

♦ Vend ku janë përqendruar dhe veprojnë shumë njerëz në një aksion a fushë të caktuar. **Fronti i punimeve. Caktoj frontin e punës.**

♦ Fushë, sferë a degë e veprimtarisë shtetërore ose shoqërore, ku përqendrohet puna e njerëzve; drejtim i një veprimtarie. **Fronti politik (ekonomik). Punë në dy fronte.**

♦ Bashkim i gjerë e i organizuar i forcave dhe i mjeteve për t'ia arritur sa më shpejt një qëllimi të caktuar; bashkim i gjerë njerëzish që kanë pikëpamje e synime të njëjta për diçka; organizatë e gjerë politike e masave të popullit që luftojnë ose punojnë për liri a pavarësi. **Fronti patriotik (antiimperialist, antifashist, popullor, demokratik).**

♦ Anë a pjesë e përparme e diçkaje; ball. **Fronti i valës. Fronti i antenës.**

♦ *min* Pjesë e përparme e galerisë, tunelit, pusit etj., ku gërmohet për të nxjerrë mineral.

♦ *meteo* Zonë kalimtare midis dy masave ajrore me veti fizike të ndryshme. **Front atmosferik. Front i ngrohtë (i ftohtë). Front tropikal (polar).**

*

Në front të gjerë Në të gjithë vendin; me përmasa të mëdha; në ballë të gjerë.

frontál e mb libr

♦ Që bëhet në drejtim të ballit a ballë për ballë; që bëhet në ballë të gjerë. **Mësymje frontale. Sulm frontal.**

♦ Që bëhet në ballë të gjerë; që i përfshin të gjitha njëkohësisht. **Zgjidhje frontale.**

♦ Që i drejtohet një grupi të tërë; që bëhet me të gjithë grupin e njerëzve; i përgjithshëm. **Kontroll frontal. Pyetje (bisedë) frontale.**

♦ *meteo* Që përbën një zonë kalimtare midis dy masave ajrore me veti fizike të ndryshme; që vjen nga kjo zonë kalimtare. **Sistem frontal. Shira (reshje) frontale.**

frontalísht *ndaíj libr* Në mënyrë ballësore, frontale.

frontespíc i m sh e et shtyp Ballinë e librit; faqe e parë e një libri, ku shtypet titulli; figurë për zbukurim në faqen e parë të një libri ose në krye të saj.

frontón i m sh e et ark Pjesë trekëndëshe në krye të ballit të një ndërtese me stil klasik.

fron•úe (me) *kal óva úe G* Vë në fron; kurorëzoj (*një mbret*).

fronúe (me u) *vetv óva (u) úe G* Hipi në fron; kurorëzohem mbret.

fronúemit (të) *as G* Hipje në fron; kurorëzim mbret.

fror i mb *vjet* Shkurt.

Frós•ë a f *shkurt i* Frosinë.

frot i m Bar miu (minjsh); helm.

frótë mb I hidhur.

frót•ë a¹ f

♦ Helm; hidhësirë.

♦ *bis* Duhan.

frót•ë a² f sh a at: Me çue frota përgoj; çaj kopalla.

frót•ë a³ f sh a at bis G

♦ Skotë e keqe.

♦ Grumbull i një soji të keq, të dëmshëm.

frotós kal a ur Helmoj.

frotós•em vetv a (u) ur Helmohem.

frotósur (i e) mb I helmuar.

froushk•ë a f sh a at krahin G Kacaturrë; kamë e madhe me dy presa.

frovúll mb A I butë; i zbutur; i zbrujtur.

frovulljás•enj *kal a ur A* Zbut; zbruj.

frovull•ónj *kal óva úar A* > **FROVULLJAS•ENJ**.

frovullúar (**i e**) *mb A* I butë; i zbutur; i zbrujtur.

FRPD ja *shkurt i* Forumi Rinor i Partisë Demokratike.

FRSH ja *shkurt i* Forumi Rinor Shqiptar.

frúc e¹ *mb G* Malok; gjë e trashë; trashaman.

frúc e² *mb G* > **FRUCAN E**.

frucán e *mb G*

♦ Intrigant; ngatërrestar.

♦ Mashtrues; hileqar; shtinjak.

frucán i *m sh a at G*

♦ Njeri intrigant, ngatërrestar.

♦ Njeri mashtrues, hileqar, shtinjak.

frucán•e ia *G f e* **FRUCAN I**.

frúc•ë a¹ *f sh a at G* Sebeq; pretext.

frúc•ë a² *f sh a at G*

♦ Intrigë; ngatërresë.

♦ Mashtrim; hile.

frúd•ë a *f sh a at kryes sh* Pala të jakës a mëngëve, kryesisht në veshje për gra etj.

fr•úer óri *f vjet* Muaji shkurt.

frug u *m sh a at* Fshikëz e peshkut.

frúg•ë a *f sh a at* Qepër e çatisë.

frugëllím i *m sh e et* Vijë e valëzuar.

frugëllúes e *mb (Vijë)* valore; e valëzuar.

frúgull i *m* > **VRUG U**.

frugull•óhet úa (u) úar

I *vetv* Prishet nga vrugu; i bie vrugu.

II *pës e* **FRUGULL•OJ.**

frugull•ój *kal óva úar* Vrugoj.

frugullór *mb m krahin (Zjarr)* bubulak.

frugullúar (i e) *mb* I vrarë nga vrugu.

frugulúem (i) e (e) *mb G >* **FRUGULLUAR (i e).**

frugull•úer óre *mb G* Zjarr bubulak; flakadan.

frujlét•ë a f sh a at krahin G Teneqe a dërrasa të varura në arë për të trembur dëmtuesit, kur kërcasin nga era.

fruk e *mb G* Hundështypur.

fruk u m sh ë ët G Njeri hundështypur.

frúk•e ja f sh e et G f e **FRUK U.**

fruktidór i m hist fr Muaji i dymbëdhjetë i kalendarit të Revolucionit Francez.

fruktifikím i m Lidhje, formim i frytit.

fruktifik•ón jokal ói úar veta III Prodhon, lidh fryt.

fruktifikúes e *mb* Që prodhon, lidh fryt.

fruktóz•ë a f Sheqer i frutave.

frulét•ë a f sh a at Dordolec.

frulícë *mb G* Llafazan.

frulíc•ë a f sh a at G Njeri llafazan.

frultjét•ë a f sh a at Fugë.

frulláj•ë a f sh a at krahin G > **FRULLI A.**

frullájz•ë a f sh a at krahin G Erë e ftohtë me borë.

frullí a f sh - të Stuhi bore. > **FRULLIZ•Ë A.**

frullícë *mb krahin G (Grua a vajzë)* që flet shpejt e pa u menduar.

frullíc•ë *a f sh a at krahin G* Grua a vajzë që flet shpejt e pa u menduar.

frullím i *m G* Ngutje.

frullís *jokal G > FRULLIS•Ë (me).*

frullís•ë (me) *jokal i ë G* Bie borë e imët.

frullíz•ë *a f sh a at G* Stuhi bore.

frull•óhem *vetv krahin G > FRULL•UE (me u).*

frull•ón *pavet ói úar: Në mal po frullon* në mal po bën stuhi.

frull•úe (me u) *vetv krahin G* Ngutem.

frullúem (i) e (e) *mb krahin G* I ngutshëm; i ngutur.

frungulér•ë *a f A > FRUNGULLER•Ë A^{1,2}.*

frungullé *mb A* Bubulak. **Rreth këtij zjarri frungulle.**

frungullér•ë *a¹ f A* Zjarr bubulak.

frungullér•ë *a² f A* Zhurmë e madhe; zallamahi.

frúngull•ë *a f sh a at Ç* Gjë pa vlerë.

fruq i¹ *m krahin*

♦ Kokërr e një bime me farë; lëndë që përbën kokrrën a farën e drithit; bukë. **Të lashtat kanë zënë fruq.**

♦ *fīg* Fuqi trupore e njeriut. **Sot s'kam fruq.**

♦ *fīg* Dobi, vlerë; duk. **S'ka fruq.**

♦ *fīg* Thelb i një çështjeje. Fruqi i kuvendit.

fruq i² *m krahin G* Ushqim i përzhitur në zjarr.

frur i *m vjet* Muaji shkurt; fror.

frush i *m sh e et A*

♦ Frushullimë; shushuritje.

♦ Gurgullimë.

frushát•ë *a f sh a at* A Shi i rrëmbyer.

frushërëz *a f sh a at* A Purtekë e gjatë. > **FËRSHËR•Ë** A.

frushëz *a f sh a at* Kamxhik i kalorësit.

frúshk•ë *a f sh a at* *krahin* G Thikë.

frúshkuj t *sh i* **FRUSHKU•LL LLI**^{1,2,3}.

frúshkull *mb* A I egër; i pagdhendur.

frúshkull *a f sh a at* > **FRUSHKU•LL LLI**¹.

frúshku•ll lli¹ *m sh j jt* Fshikull; shufër.

frúshku•ll lli² *m sh j jt* A Bishë; egërsirë.

frúshku•ll lli³ *m sh j jt* *bio* Zgjatim mikroskopik i protozoarëve, baktereve, spermatozoarëve etj., që i ndihmon të notojnë.

frushkullím i *m sh e et*

♦ Goditje me frushkull.

♦ > **FRUSHKULLIM•Ë** A.

frushkullím•ë *a f sh a at*

♦ Zhurmë e frushkullit kur pret ajrin.

♦ Fëshfërimë e gjetheve etj.; fishkëllimë e lehtë e erës.

frushkull•óhem *pës e* **FRUSHKULL•OJ**.

frushkull•ój *kal óva úar*

♦ Qëlloj a rrah me frushkull.

♦ *fīg* Ndëshkoj rëndë.

frushkullórë t *f sh bio* Protozoarë etj. të pajisur me një zgjatim mikroskopik që i ndihmon të notojnë.

frushkullúar (i e) *mb*

♦ I qëlluar a rrahur me frushkull.

♦ *fig* I ndëshkuar rëndë; i qortuar a kritikuar ashpër.

frushkullúes e mb

♦ Që frushkullon.

♦ *fig* Kritikues; qortues. **Gjuhë (kritikë) frushkulluese.**

frushkullúes i m sh - it Kritik i rreptë.

frushkullúes•e ja f e FRUSHKULLUES I.

frúshtull•ë a f sh a at Kamxhik.

frúshull a f sh a at Fëshfërimë e gjetheve etj.

frúshull i m sh a at A

♦ Zhurmërimë e bisedave me zë të ulët.

♦ Fishkëllimë e erës.

♦ Mërmërimë.

frushull•énj jokal éva ýer A Vërshtëllej; fishkëllej.

frushullím i m sh e et Fshikullim; rrahje me fshikull.

frushullím•ë a f sh a at

♦ Fishkëllimë e erës.

♦ Fëshfërimë e gjetheve; fër-fër i fustanit etj.

frushull•óhem óva (u) úar

I *vetv* Fshikullohem.

II *pës e* **FRUSHULL•OJ.**

frushull•ój kal óva úar

♦ Fshikulloj; qëlloj a rrah me fshikull.

♦ Kaloj shpejt e me zhurmë.

frushull•ón jokal ói úar

♦ (*Era*) fishkëllen.

♦ (*Gjethet*) fëshfërijnë; (*fustani*) bën fër-fër.

frushullúam (i e) *mb* A I fshikulluar; i qëlluar a rrahur me fshikull.

frushullúar *pjes e* **FRUSHULL•OJ; FRUSHULL•OHEM; FRUSHULL•ON.**

frushullúes e *mb*

♦ (*Erë*) që fryn me fishkëllimë.

♦ (*Zhurme*) fëshfëritëse.

frut i *m* > **FRYT I; FRUT•Ë A. Me shije fruti.**

frutangrënës e *mb* Që ushqehet me fruta.

frutarí a *f sh - të*

♦ Pemëtarí.

♦ Dyqan pemësh, frutash.

frutdhënës e *mb* Frutor.

frút•ë a¹ f sh a at Kokërr me tul e me lëng të ushqyeshëm, e drurëve frutorë dhe disa shkurreve; pemë. **Fruta vere (vjeshte, dimri). Fruta të freskëta (thata, konservuara). Sallatë frutash.**

*

shpuesi i frutave *ent* Kandërr e vogël, me trup në ngjyrë qielli të errët, të mbuluar me qime të shkurtra e të rralla, që dëmton mollët, dardhët, kajsitë, pjeshkat, kumbullat etj.

frút•ë a² f sh a at *vjet* Shkas; sebeb; shkak i kotë.

frút•ë a³ f sh a at

♦ Ngacmim me fjalë.

♦ *G* Grindje me fjalë.

frutëdhënës e *mb* > **FRUTDHËNËS E.**

frutëprurës e *mb* > **FRUTPRURËS E.**

frutësjellës e *mb* > **FRUTSJELLËS E.**

frutiér•ë a f sh a at Tas i madh për të mbajtur fruta në tryezë.

frutikultúr•ë a f Pemëtari.

frut•ón *jokal ói úar veta III* (*Druri, shkurrja frutore*) jep pemë.

frutór e mb (*Dru, shkurre*) që jep pemë.

frutór•e ja f sh e et

♦ Pemishte; kopsht me pemë.

♦ Enë për të mbajtur fruta në tryezë.

frutprúrës e mb I frytshëm; fitimprurës.

frutsjéllës e mb > FRUTPRURËS E.

frúth i¹ m mjek (*Morbillus*) Sëmundje ngjitëse që prek sidomos fëmijët dhe shfaqet me puçrra ose njolla të kuqe në lëkurë dhe shoqërohet zakonisht me zjarrmi e me mahisjen e qepallave, të qiellzës e të rrugëve të sipërme të frymëmarrjes.

**

fruth i zi (keq) Skarlatinë.

fruth i² m sh a at bis

♦ Ushtar i ri.

♦ Djalë i papjekur.

frúxh•ë a f ndërt krahin G Dërrasë për të mbuluar çatinë.

fruxh•ó j kal ndërt krahin G > FRUXH•UE (me).

fruxh•úe (me) *kal ndërt krahin G* Mbuloj me dërrasa (*çatinë*).

fruxhúeme (e) *mb ndërt krahin G* (*Çati*) e mbuluar me dërrasa.

fruxhúem it (të) *as ndërt krahin G* Mbulim i çatisë me drrasa.

frúz•ë a f sh a at K Fugë (*lodër fëmijësh*).

frúzg•ë a f krahin G

♦ Grua bishtdredhur.

♦ Grua që s'rri dot në shtëpi.

fry (me) kal, jokal u - G Fryj. [**Fryni era, lujti gëmi, / Thonë se met Selim Golemi** (Pop).]

fry (me u) na (u) - G *vetv e* **FRY (me)**. Jam fry.

fry ja f Erë.

fryaq e mb (Mot) me erë.

fryc•e ja f sh e et Kacek i farkës.

fryçak e mb krahin G (Njeri) trashaman; i fryrë; i trashë nga trupi.

fryçak u m sh ë ët krahin G Njeri trashaman, i fryrë a i trashë nga trupi.

fryçak•e ja f sh e et krahin G f e **FRYÇAK U**.

fry•e ja f sh e et Erë.

fry•e (me) va e G

I *jokal* Fryn (era).

II *kal* I fryj (*zjarrit etj.*).

frye (me u) vetv G > **FRY•HEM**.

fryecák e mb G I fryrë; i trashë nga trupi.

fryer i m G Faucet.

fryes e f sh e et > **FRYES I**.

fryes i m sh a at Ventilator; freskore.

fryetit (të) as G Trashje, fryrje e trupit.

fry•hem¹ vetv va (u) rë

♦ **I** *vetv*

♦ Ënitem nga një sëmundje, goditje etj. **Është fryrë i tëri. M'u fry dora (syri, këmba). Më fryhet barku.**

♦ *bis* Ngopem me të ngrënë; më mbushet barku. **Nuk fryhet asnjëherë. Hëngri sa u fry.**

♦ *veta III* Shtohet sasia e ujit të përrenjve, të lumenjve etj., ngrihet niveli i ujit. **U frynë lumenjtë (përrenjët) nga shirat.**

♦ *veta III* Bymehet, mbufatet nga uji a nga një lëng tjetër. **Janë fryrë dritaret e nuk mbyllen.**

♦ *bis* Shëndoshem shumë; ngjalle; majmem. **Është fryrë e është bërë si fuçi.**

♦ *fīg* Mbahem më të madh, krekoem e shes mend përpara të tjerëve. **Fryhet si gjeli majë plehut.**

♦ Më hipën inati, zemërohem. **Ishte fryrë sa sflitej me të.**

II pës e FRYJ.

*

I janë fryrë tëmthat Është inatosur shumë.

Iu fry zemra nga gëzimi u gëzua shumë, iu bë zemra mal.

M'u fry koka

♦ Ndiej lodhje të madhe nga puna mendore.

♦ Më rritet mendja.

M'u fry zemra U hidhërova shumë, u dëshpërova.

M'u frynë ijët Hëngra shumë.

U fry si qumësht U zemërua shumë, u inatos keq.

fry•hem² va (u) rë I *vetv* To poison oneself. **II pës e FRY•J².**

fry•j¹ kal va rë

I kal

♦ Nxjerr jashtë me forcë ajrin e mushkërive, duke mbajtur buzët të mbledhura; ia drejtoj dikujt a diçkaje ajrin e mushkërive që nxjerr me vrull nëpërmjet gojës. **I fryj zjarrit. I fryj shkrepëses (qiriut, kandilit, llambës) për ta shuar. I fryj kafesë (qumështit, supës, gjellës) për ta ftohur. I fryj pluhurit.**

♦ Drejtoj me vrull një rrymë ajri mbi diçka me anë të një mjeti. **I fryj zjarrit me kacek (rrëshiq) për ta ndezur.**

♦ Mbush diçka me ajrin e mushkërive; mbush me shumë ajër diçka me anë të një mjeti të posaçëm; kund. shfryj. **Fryj topin (rrotën e makinës). E fryj me gojë (me pompë).**

♦ Çoj me forcë ajrin e mushkërive nëpër vrimën e një sendi a të një vegle frymore për të nxjerrë zë ose tinguj muzikorë; i bie një sendi a një vegle frymore. **I fryj bilbilit (fyellit). I fryn gajdes.**

♦ Bëj që t'i fryhet një pjesë e trupit, ënjt. **Ia fryu dorën (këmbën).**

♦ *bis* E ngop një njeri a një kafshë me të ngrënë; i mbush barkun. **Ia frynë barkun. E fryu mushkën (kalin, lopën).**

♦ *bis* E shëndosh shumë një njeri a një kafshë, e ngjall, e majm duke e ushqyer mirë. **E mbajti dashin derisa e fryu.**

♦ *veta III* E shton shumë ujin; ngre nivelin e ujit. **Shirat i frynë lumenjtë (përrenjtë).**

♦ *veta III* E bymen, e mbufat duke e ngopur me ujë a me një lëng tjetër. **Uji (lagështira) i fryn dërrasat. Shiu e ka fryrë tokën.**

♦ *keq* Rrit, zmadhoj a zgjeroj diçka më shumë sesa duhet; e paraqit diçka më të madhe nga ç'është në të vërtetë. **I ka fryrë shifrat. Mos i fry të metat!**

♦ *fig* Nxit a shtyj dikë kundër një tjetri me qëllim të keq. **Kush të paska fryrë kundër tij?**

♦ *fig* E zemëroj; e inatos. **Më fryu ma solli në majë të hundës.**

♦ *vjet* Ysht, namatis. **I frynin fëmijës (nuses).**

II *jokal*

♦ *veta III (Era)* lëviz shpejt e me vrull. **Fryn veriu (juga, tufani). [Fryn' e çfryn veriu/ Ngrin, mërdhin i ziu (FN).]**

♦ *bis* Iki me të shpejtë; ua mbath këmbëve. **Fryu nga shtëpia (nga dera).**

*

Fryj pendët Mbahem më të madh; krekosem.

Fryji sytë! S'ke për ta parë më diçka, qaje, laji duart nga diçka.

I fryj (i këndoj, i fishkëllej) në vesh dikush E nxit dikë kundër dikujt, duke i pëshpëritur fjalë e thashetheme; e kurdis kundër dikujt.

I fryn lugës së vet Shikon punën e vet e nuk përzihet në çështjet e të tjerëve.

I fryn zjarrit I nxit më tepër mosmarrëveshjet, grindjet a armiqësitë.

I ka fryrë murrani në qese ka mbetur pa asnjë lek në xhep; ka mbetur trokë.

Ia fryj zemrën diku! I shkaktoj dhimbje të madhe shpirtërore; e hidhëroj shumë; e dëshpëroj.

Kthehet (shkon) nga të fryjë era Është i paqëndrueshëm në bindjet a në ikëpamjet e tij; është i lëkundshëm; kthen gunën nga të fryjë era.

Mos m'i fryj shkotat! Mos më mërzit!; mos më inatos!

Nga fryn era kthen gunën (gëzofin, shpinën) Vepron si t'i bëhet më mirë; kthen nga t'i leverdisë.

Nuk të fryn në sy uk të gjendet pranë kur ke nevojë; nuk të ndihmon kur je në hall.

U dogj nga qulli (kungulli) e i fryn edhe kosit *fj u* E ka pësuar keq nga diçka e mëparshme dhe tregon kujdes të tepruar edhe kur nuk është e nevojshme.

fry•j² kal va rë Helmoj.

frýj•ë a f sh a at

♦ Erë shumë e fortë; frymë. **Nuk të lë fryja të kalosh.**

♦ Borë e grumbulluar nga era nëpër gropa, hendeqe etj. **Rrugën e ka zënë fryja.**

fryjs i m sh a at *G* Rrëshak i kovaçit; gjyryk; kacek.

frýjtur (i e) mb A > FRYRË (i e).

frýk•ë a f krahin G > FRIK•Ë A.

fryks i m sh a at krahin G > FRIKACAK U. Ik or fryks!

frykës•e ja f sh e et krahin G f e FRYKËS I.

frýks•e ja krahin G f e FRYKS I.

frymatór•e ja f sh e et K Grua që ysht.

frymc e mb G (Njeri) që merr shpejt zjarr; që idhnohet shpejt e i kalon shpejt zemërimi.

frymç e mb G > FRYMC E.

frymés•ë a f G Frymëmarrje.

frýmë *si përëm pakuf* Asnjë. **Frymë** njeriu nuk erdhi. **Frymë** gjëje nuk dallohej nga larg.

frým•ë a *f*

♦ Ajri që thithet e që nxirret nga mushkëritë. **Frymë** e ngrohtë. **Frymë** e rëndë (e keqe). **Vegël fryme** vegël frymore. **Marr frymë**. **Nxjerr frymën**. **Mbushem me frymë**.

♦ Frymëmarrje. **Mbaj frymën**. **Më merret (më zihet) fryma**. **Deri në frymën e fundit**. [eja përsëri netve të vona si hije që sajón/ pak frymë njeriu e pak dritë qiriri (JG).]

♦ Ajër që ndodhet brenda një sendi, që fryhet e shfryhet. **Kacek me frymë**. **I doli fryma topit**.

♦ Duh i erës; erë e fuqishme. **Frymë** e fortë (e madhe). **Frymë** e ftohtë (e ngrohtë). **E zë (e rrok, e kap) fryma një vend**. **E ka rrëzuar fryma misrin**. **Kur fryn fryma**. [O murla, njat frym' ndale,/ ndal o akull mos më ngri (NM).] [prej zgjimi në zgjim/ frymë mali n'pullaz (MC).]

♦ Erë e lehtë. [U ndje 'i frym' përmbrenda shpije/ Porsi erë qi vjen pa shkas (NM).]

♦ *bis* Erë e mirë ose e keqe që mban diçka; kundërmim. **Fryma e hudhrës (e qepës)**. **Ndiej frymën**.

♦ *kryes sh ë ët (zakonisht me një numër)* Banor; vetë; njeri. **Fshat me një mijë frymë**. **Prodhim (të ardhura) për frymë**.

♦ *fig* Parim themelor a tërësi parimesh, pikëpamjesh, synimesh që përcaktojnë sjelljen e njerëzve, qëndrimin e tyre, mënyrën si veprojnë etj.; thelb i diçkaje; veti karakteristike a prirje themelore të diçkaje; ide kryesore që përshkon një vepër letrare a shkencore; qëllim frymëzues në një punë. **Fryma e përgjithshme**. **Frymë e re (vjetër, sëmurë)**. **Fryma kombëtare (demokratike)**. **Fryma e kohës**. [fryma popullore e përshkon eposin që në krye e deri në fund (ES).] [Ky konflikt ka përcaktuar frymën e eposit dhe e ka lënë si çështje dytësore raportin me Stambollin. (ShS).]

♦ Jetë; shpirt. **Me gjysmë fryme** gati si i vdekur. **I doli fryma vdiq**. **Nuk ka më frymë** ka vdekur. **Është me frymë** është i gjallë; nuk ka vdekur. **Mbeti pa frymë** vdiq. **Dha frymën (e fundit) vdiq**. **Mezi e mbanin frymën**. [Ata plagosen në mejdan, mbeten një shekull në bjeshkë pa frymë dhe pastaj përmenden duke thënë: "paskam marrë një sy gjumë". (ShS).]

*

Deri në frymën e fundit Deri në vdekje.

E mbaj (lë) frymën diku Arrij në një vend me vrap e me nxitim, nga që më ndjek dikush.

E ngre me frymë dikë I bërtas fort dikujt; i kërcënohem a i hakërrohem.

Është si fryma Është shumë mendjelehtë.

Frymë më frymë Shumë afër njëri-tjetrit; fare pranë.

Harxhoj frymën (kot) Lodhem së foluri e s'më dëgjon njeri.

I dal në frymë dikujt Ndeshem ballë për ballë me dikë; i dal përpara.

I doli fryma (shpirti, xhani)

♦ U lodh së tepërmi; u mundua shumë; u këput.

♦ Vdiq.

I jap frymë dikujt E ndihmoj dikë; i gjendem pranë kur ka nevojë.

I ka dalë fryma diçkaje i ka dalë lezetit, është bërë pa shije.

I marr frymën dikujt E mundoj shumë dikë; ia marr shpirtin dikujt.

Ia zë frymën dikujt

♦ Nuk e lë të flasë; ia mbyll gojën.

♦ E mundoj; nuk e lë të qetë.

Iu sos fryma (jeta) Vdiq.

Ma këputi frymën dikujt Ma këputi shpirtin; më mallëngjeu shumë.

Marr frymë Jetoj; rroj.

Marr frymë lirisht Çlirohem nga një gjendje e vështirë; qetësohem.

Me një frymë Me ngut, me nxitim, shpejt; menjëherë.

Mezi marr frymë

♦ S'kam nge të marrë frymë.

♦ Jam në gjendje shumë të vështirë; s'di nga t'ia mbaj.

Më erdhi fryma Erdha në vete; u qetësova pas një gjendjeje frike a ankthi.

Në frymë të dikujt a të diçkaje Fare pranë, shumë afër dikujt a diçkaje.

Në frymën e... Sipas; në bazë të...

Nuk e lë të marrë frymë dikë

♦ E ndjek hap pas hapi; nuk i ndahem për asnjë çast.

♦ E mundoj shumë; e lodh dikë.

Nuk merr frymë Ka vdekur.

Rri me frymën (zemrën) pezull Jam shumë i shqetësuar, në merak të madh për diçka.

Sa për të mbajtur frymën (shpirtin) Sa për të jetuar; sa për të mos vdekur urie; shumë pak ushqim.

Sa të marrësh frymë Shumë shpejt; menjëherë. .

S'kam frymë Ndjem i pafuqishëm; s'kam fuqi.

S'kam nge të marrë frymë Kam shumë punë; jam shumë i zënë.

Ta ndal frymën dikush Është shumë i fortë; ka fuqi të madhe trupore.

**

Fryma e Shenjtë *fet* Qenia hyjnore e tretë në trini (*sipas dogmës së krishterë*). **Me frymën e shenjtë** si me anë të një fuqie të mbinatyrshme.

frym•ë (i) e (e) *mb G > FRYR•Ë (i e).*

frymëgjatë *mb*

♦ Që e mban frymën për një kohë të gjatë.

♦ Që nuk lodhet.

frymëhéqj•e a f Thithje e ajrit; frymëmarrje.

frymëkëpútur *mb*

♦ I lodhur e i rraskapitur sa mezi mbahet më këmbë; i munduar.

♦ (*Kalë*) shpirraq.

frymëkëputur i m sh - it

♦ Njeri i lodhur e i rraskapitur sa mezi mbahet më këmbë. **Ç'pati frymëkëputuri?**

♦ Kalë shpirraq.

frymëllák u m sh ë ët Idhull.

frymëmárrës e mb I frymëmarrjes; që ka të bëjë me frymëmarrjen.

frymëmárrj•e a f sh e et

♦ Thithje e oksigjenit dhe nxjerrje e gazit karbonik nga qeniet e gjalla; thithje dhe nxjerrje e ajrit nga mushkëritë; thithje e ajrit nga qeniet e gjalla. **Frymëmarrje e lehtë (e rëndë, e thellë). Frymëmarrje e lirë (shpejtë, ngadaltë). Frymëmarrje e natyrshme (artificiale). Aparati i frymëmarrjes. Rrugët e frymëmarrjes.** [Ta ndjej frymëmarrjen po ku je (GB).] [Është ngrí frymëmarrja e pyjeve,/ tingulli i lahutës në kasollën mbi mal/ dhe të gjitha dashunitë/ janë ngrí. (AÇ).]

♦ *fig* Gjallëri, fuqi, jetë. **Poet me frymëmarrje të gjerë.**

frymëmékur

I *ndajf* Duke iu marrë fryma.

II *mb* Që i merret fryma.

frymëmírrë mb (*Njeri*) zemërmirë.

frymënxjérrës e mb I nxjerrjes së frymës; i frymëqitjes.

frymënxjérrj•e a f sh e et Nxjerrje e frymës (*nga mushkëritë*).

frymëprérë mb Që i është prerë fryma; që ka mbetur pa frymë; gati i vdekur.

frymëqén e mb *keq* Që e ka frymën me erë të keqe.

frymëqítës e mb *gjuh* Që përftohet nga nxjerrja e rrymës së ajrit; që shoqërohet me rrymën e ajrit. **Theks frymëqítës** theks dinamik.

frymëqítj•e a f sh e et *libr*

♦ Frymënxjerrje.

♦ *gjuh* Nxjerrje e rrymës së ajrit gjatë formimit të tingujve.

frymës•e ja f mjek bis Astmë.

frymësósur mb Shumë i lodhur; i rraskapitur; frymëshuar; *mallk* që vdektë; që iu sostë fryma!

frymësósur i m sh - it Njeri i rraskapitur; frymëshuar.

frymësósur a f sh a at f e FRYMËSOSUR I.

frymëshkúrtë mb Që nuk zgjat shumë. [e jo **mallëngjimi, gurgull frymëshkurtë** (MC).]

frymëshkúrtër mb Që nuk zgjat shumë.

frymëshúem e mb G > FRYMËSHUAR.

frymëshúar mb > FRYMËSOSUR.

frymëshúmë mb Jetëgjatë; *urim* që e pastë jetën të gjatë.

frymëtím i m sh e et Yshtje; namatisje.

frymët•ó j kal óva úar vjet Ysht; namatis.

frymëtóre mb gjuh (Bashkëtingëllore) që shqiptohet duke nxjerrë frymë.

frymëtór•e ja¹ f sh e et vjet Yshtës, namatisës.

frymëtór•e ja² f sh e et gjuh Bashkëtingëllore që shqiptohet duke nxjerrë frymë.

frymëtúar (i e)¹ mb I yshtur; i namatisur.

frymëtúar (i e)² mb gjuh > FRYMËTOR E.

frymëtúes e mb Yshtës.

frymëtúes i m sh - it Ai që ysht, që namatis.

frymëtúes•e ja f sh e et f e FRYMËTUES I.

frymëthíthës e mb > FRYMËMARRËS E.

frymëthíthj•e a f > FRYMËMARRJ•E, -A.

frymëz a² mjek Astmë; shpirrë; gulçim.

frymëz a² f sh a at krahin G Tullumbace.

frymëzénë mb Që i mbahet fryma; që lodhet shpejt.

frymëzënës e mb Që të zë frymën; që të lodh, të këput.

frymëzim i m sh e et

♦ Mbushje me dëshirë e forcë për të bërë diçka. **Burim (shembull) frymëzimi.**

♦ Gjendje e ngritur e vetëdijes, gjatë së cilës shpërthen hovi krijues i njeriut nën ndikimin e ideve e të ndjenjave të fuqishme; gjendje shpirtërore e ngritur që e gjallëron shumë aftësinë krijuese të njeriut; shpirt krijues. **Frymëzimi artistit (poetit). Poezi me (pa) frymëzim. Më vjen frymëzimi.**

♦ Dikush a diçka që të frymëzon.

frymëz•óhem óva (u) úar

I *vetv* Mbushem me dëshirë e me forca për një punë a veprimtari, marr hov të ri krijues e veprues; mbushem me frymëzim, kam frymëzim.

II pës e FRYMËZ•OJ.

frymëz•ój kal óva úar Mbush (*dikë*) me dëshirë e me forca për një punë a veprimtari; i ngjall (*dikujt*) një mendim a një ndjenjë të thellë e të lartë; i jap (*dikujt*) hov të ri në punën krijuese. [**Skënderbeu duhej të kishte një emër të madh n'atë kohë, emër që iu frymëzonte besim krerëvet shqiptarë.** (AE).]

frymëzúar (i e) mb I mbushur me frymëzim; i pushtuar nga frymëzimi; që ka frymëzim.

frymëzúes e mb (Ngjarje, shembull etj.) që ngjall frymëzim.

frymëzúes i m sh - it Ai që frymëzon, që ngjall frymëzim.

frymëzues•e ja f e FRYMËZUES I.

frymím i m

♦ Mbushje me frymë, me ajër.

♦ *fig* Zemërim; inatosje.

frym•óhem *vetv, pës e FRYM•OJ.*

frym•ój óva úar

I kal

♦ Mbush me frymë, me ajër.

♦ Zemëroj; inatos; mbush me inat.

II *jokal* Marr frymë.

frym•ó *kal óva úar*

frymór *e mb*

♦ (*Qenie*) që merr frymë me mushkëri; i gjallë.

♦ *muz* (*Vegël*) që nxjerr tinguj muzikorë duke i fryrë me gojë; që vihet në veprim me anë të frymës; (*orkestër*) me vegla të cilave u fryhet me gojë.

♦ *gjuh.* Që shënon qenie të gjalla. **Emrat frymorë dhe jofrymorë.**

frymór *i m sh ë ët* Qenie e gjallë; kafshë dhe njerëz; krijesë e gjallë që lëviz dhe ka ndjeshmëri. **Frymorët dhe bimët.** [Dihet se nder malësina të Veriut shumkuj në të lém i njitej si emen vetjues aj i njëj frymori, si Uk, Dac, Mâz (kjo do t'u shkonte për piri zotnivet qi sundojnë sot në Tiranë). (ZV).]

frymórëz *it m sh bio* Qenie të gjalla mikroskopike.

frymós *jokal á ur* Marr frymë.

frymsë *mb G* Zemërak; inatçor.

frymtár•e *ja f sh e et G* Yshtëse.

fryn•ë *a f sh a at vjet* Bri i gjahtarit.

frynëz *a f sh a at vjet* Fyell.

fryq *i m vjet* Thelb; esencë.

fryrë (**i e**) *mb*

♦ I mbushur brenda me shumë ajër. **Top i fryrë. Gomë (rrotë) e fryrë.**

♦ I mbufatur; i ënjtur. **Me ballë (sy) të fryrë.**

♦ *bis* I ngopur mirë, i ngjeshur me të ngrëna. **Është i fryrë, s'ha dot më.**

♦ I bymyer a i mbufatur nga uji ose ndonjë lëng tjetër. **Dërrasa të fryra. Lopë me gjinj të fryrë.**

♦ Që është shëndosur shumë; i ngjallur; i majmur; që ka shumë tul, i tultë. **Me llërë (buzë) të fryra.**

♦ *keq* I rritur, zmadhuar e zgjeruar më shumë nga ç'duhet; i paraqitur më i madh nga ç'është në të vërtetë. **Organikë e fryrë. Kërkesa të fryra.**

♦ *fjig* Që është i stërholluar e i mbushur me shumë fjalë; bombastik. **Stil (fjalim) i fryrë.**

♦ *fjig* I nxitur kundër dikujt me qëllim të keq. **Ishte i fryrë kundër meje.**

♦ *mospërf* Që mbahet më të madh, krekoset ose shet mend. [Zbritën të gjithë, gratë dërrmuar nga sflitja, burrat gjysmë të bezdisur e gjysmë të fryrë nga petku kalorsiak i shpëtimtarëve. (ED).]

♦ *fjig* I inatosur; i zemëruar.

♦ *vjet* I yshtur; i namatisur. **E quanin të fryrë vajzën.**

♦ *fizio* (*Organ seksual i mashkullit*) i ngrehur.

frýr•e a (e) f sh a at (të) Vend i fryrë si bullungë; ënjtje; e ënjtur; plagë e ënjtur.

frýrës i m sh - it

♦ Gyp i hollë për t'i fryrë zjarrit. > **FRYRËS•E JA.**

♦ Punëtor në fabrikën e qelqit, që i jep trajtë brumit të xhamit, duke i fryrë me një gyp të gjatë e të hollë.

♦ Gjyryk i farkëtarit.

♦ Yshtës; ai që ysht a namatis.

frýrës•e ja f sh e et

♦ Gyp i hollë për t'i fryrë zjarrit.

♦ *tek* Pajisje a pjesë e një mekanizmi që shërben për të fryrë ose për të nxjerrë me vrull ajrin. **Fryrëset e furrës. Fryrëse e ajrit.**

♦ Copë dërrase, kartoni etj. që tundet me dorë për t'i fryrë zjarrit a diçkaje tjetër të nxehtë.

♦ Yshtëse; ajo që ysht a namatis.

frýrët (të) as > FRYRJ•E A.

frýrj•e a f sh e et

♦ Mbushje me ajër (*e mushkërive, tullumbacit etj.*).

- ♦ Mbufatje; ënjtje.
- ♦ *bis* Ngopje; mbushje e barkut.
- ♦ Bymim a mbufatje nga uji etj.
- ♦ *keq* Rritje, zmadhim a zgjerim i tepruar. **Fryrje e kërkesave.**
- ♦ *fīg* Nxitje kundër dikujt.
- ♦ *fīg* Inatosje; zemërim.
- ♦ Yshtje; namatisje.
- ♦ *fizio* Ngrehje (*e organit seksual të mashkullit*).

frysél i m bot (*Quercus suber*) Lis i viseve mesdhetare, me gjelbërim të përhershëm, me lëvozhgë të përshtatshme për tapa.

frys•ë a¹ f sh a at

- ♦ Kacek i farkës.
- ♦ Gyp për t'i fryrë zjarrit.

frys•ë a² f sh a at bot Kashtë me kërcell të gjatë, të përkulshëm, me palcë e pa gjethe, që rritet nëpër kënetë ose në brigjet e lumenjve dhe përdoret për të bërë rrogoza etj.

frys•ë a³ f bot > FRYSEL I.

fryshalák e mb G I fryrë; i trashë nga trupi.

fryshalók e mb G > FRYSHALAK E.

fryshán e I trashë; i shëndoshë.

fryshaní a f G Trashësi e trupit; shëndoshje e tepërt.

fryshëm

I ndajf Me zemërim; me mllef.

II si kallëzues I fryrë.

frysh•ëm (i) me (e) mb Që mund të fryhet me ajër etj.

fryt i m sh e et

♦ Organ i bimëve, që zhvillohet e bëhet kokërr në trajtë e në madhësi të ndryshme, pasi plotësohet vezorja e lules dhe që ka brenda fara ose bërthama për riprodhimin e bimës. **Fryti i dushkut (selvisë, kumbullës, domates). Fara (bërthama) e frytit. Formimi e zhvillimi i frytit.**

♦ *nj* Embrion i pjellës së njeriut dhe të kafshëve gjitare. **Fryti i barkut tënd.**

♦ *fig* Ajo që arrihet me një punë a me një veprimtari; përfundimi i dobishëm i diçkaje; rezultat. [**Fryt i arrirë i një pune të mundimshme.** (AÇ).] [**Bindja jonë është kryekput që kriza e sotme s'është tjetër veçse fryti i një zhvillimi historik.** (KM).]

♦ *krahin G* Drithë; bereqet.

fryták e mb G I fryrë; i trashë nga trupi.

frýtas i m sh - it Bishtnues.

frytbâs e mb G Frytdhënës; i frytshëm.

frytdhënës e mb I dobishëm; i frytshëm. **Punë frytdhënëse.**

frýtë ndajf G Në gjendje të fryrë; fryshëm. **Më rri stomaku frytë.**

frýtë (i e) mb G

♦ I ngopur.

♦ > **FRYRË (i e).**

*

Zemër e frytë Zemër e mbushur me mlllef.

frýt•ë i (i) m G I ngopur; i fryrë.

frytësí a f libr Të qenët i frytshëm.

frytësím i m > FRYTËZIM I.

frytës•ój kal > FRYTËZ•OJ.

frytëzím i m sh e et libr

♦ Kultivim (*i tokës*).

♦ Shfrytëzim (*i pyllit*).

♦ Pllenim.

frytëz•ó *ó* **úa** *u* **ar** *ar* **libr**

I *kal*

♦ Kultivoj (*tokën*)

♦ Shfrytëzoj (*lëndën e pyllit*).

♦ *veta III* bot *vjet* (*Bleta etj.*) *pllenon* (*lulet*).

II *jokal* *veta III* (*Pemët*) lidhin kokrra; fillojnë të prodhojnë; vijnë në prodhim.

frytformím i m bot Formim i frytit; lidhje e kokrrës së pemës.

frytfrýrë mb bot (*Physocarpus opulifolius*)

frytím i m Ardhje në prodhim (*e pemëve, bimëve*).

frýtje mb (*Kërcell bime*) palcor; i mbushur me palcë.

frytlídhj•e a m Lidhje a krijim i frytit të pemës, bimës.

frytmbájtës e mb (*Pemë, bimë*) që e ban frytin.

frytmbártës e mb bot (*Bimë, pemë*) që bën a lidh fryte.

frytngrénës e mb (*Njeri, kafshë, kandërr*) që ha fryte.

frytngrénës i m sh - it

♦ *sh* Kafshë a kandrra frytngrënëse.

♦ Njeri që ushqehet me fryte.

frytngrénës•e ja f sh e et f e FRYTNGRÉNËS I.

fryt•ón jokal ói úar *veta III* (*Pema, bima*) Lidh kokrra; vjen në prodhim.

frytór e mb Frytmbartës.

frytprúrës e mb I frytshëm; i dobishëm; fitimprurës.

frytrrénjór e mb (*Bimë*) me rrënjë të ngrënshme.

frytrrénjórë t m sh Bimë me rrënjë të ngrënshme.

frytsjéllës e mb > FRYTPRURËS E.

fryts•ón *jokal óva úar* Jep fryt; lidh fryt.

frýtsh•ëm (i) me (e) *mb* Frytdhënës; i dobishëm. [Porse si nuk mund të priten gjeth e pemë të freskëta nga druni i thatë, por ashtu nuk mund të pritët as nga Zogu ndonjë vepër e frytshme (konstruktive) kulture. (KM).]

frytshmëri a *libr* Dobi; përfitim.

frytyll•ój *jokal óva úar* Më bie të fikët.

frytzím i *m*

♦ > **FRYTIM I.**

♦ Shfrytëzim (*i pyllit*).

frytz•óhet úa (u) úar

I *vetv*

♦ *veta III (Pema, bima)* lidh fryte; vjen në prodhim.

♦ (*Pylli*) shfrytëzohet.

II *pës e* **FRYTZ•OJ.**

frytz•ój óva úar

I *jokal veta III (Pema, bima)* lidh fryte; vjen në prodhim.

II *kal* Shfrytëzoj (*pyllin*).

frytzúar (i e) mb

♦ (*Pemë, bimë*) që lidh fryte; që vjen në prodhim.

♦ (*Pyll*) i shfrytëzuar.

frýx•ë a f sh a at Bri i gjahtarit. > **FRYN•Ë A.**

frýz•ë a¹ f sh a at *bot (Typha)* Kashtë me kërcell të gjatë, të përkulshëm, të mbushur e pa gjethe, që rritet nëpër kënetë ose në brigjet e lumenjve dhe përdoret për të bërë rrogoza etj..

frýz•ë a² f sh a at Bilbil, fyell (*i rojës*); pipëz.

frýz•ë a³ f sh a at Tub i hollë për të pirë lëng nga një kanaçe etj.

fryzëkúq•e ja f sh e et *bot* Kallm i kuq; lloj fryze që e bën kashtën të kuqe.

frýz•ël la f sh la lat bot (*Scirpus*) Bimë uji si kallmi.

frrac i m sh e et

♦ Kuti për koret e mbetura të bukës.

♦ Kuti e lugëve.

frrasht i m sh a at G Pllakë metali me vrima ku futen lugët, e varur në një skaj muri a rafti.

frrat i m ushq J Bollgur që u shtihet zogjve.

frréck•ë a f sh a at bot Gjembraç.

frrí ja m sh - të G Thërrmijë; thërrime.

frrî ni m sh na nat vjet G Çikrik.

frríu onomat Tingull që lëshon një gur a send tjetër i fortë kur flaket me forcë.

frrójk•ë a f sh a at K Bahe.

frrrok e mb G (*Njeri*) i egër; kokëkrisur.

frrú•e (me) kal jta -e G

♦ Kruaj; frruaj; qëroj.

♦ Bluaj trashë.

♦ *bis* Qëroj; vjedh.

frrúe (me u) jt (u) - G > FËRR•OJ.

I vetv

♦ Ha a gërryej pak diçka të fortë; lëmoj.

♦ Bluaj ashpër, trashë, si për bollgur; grij copa-copa, thërrmoj.

II pës e FRR•UE (me).

frrúem (i) e (e) mb G

♦ I ngrënë a gërryer.

♦ I bluar ashpër, trashë.

♦ *bis* I vjedhur.

frrúem it (të) as G

♦ Gërryerje.

♦ Bluarje e ashpër

♦ *bis* Vjedhje.

frrúx•ë a f sh a at K Gur i vogël i rrumbullakët, me një vrimë në mes, që i vihet boshtit të tjerres.

frryl ndajf krahin G Shpejt e shpejt; vrik.

FSK ja f shkurt i

♦ Forca e Sigurisë së Kosovës.

♦ Federata Skitare e Kosovës.

fshâ (me) jokall G Fshaj; psherëti. [**e gjithmonë tue fshâ, tue rektue mbas sajë** (GjF).] [**Atje fshajnë po Hot e Grudë: (BP).**]

FSHA ja shkurt i Federata Shqiptare e Atletikës.

FSHAÇ i shkurt i Federata Shqiptare e Alpinizmit dhe Çiklizmit.

fshâçe ndajf J > FSHATÇE. [**Mos na bën të qajm' inaçe,/ Po lëna të qajmë fshâçe** (Pop).]

fshái (me) kall a - krahin G Fshij; pastroj me fshesë.

fshái•j kall krahin G > FSHAI (me).

fsha•j jokall va rë Psherëti.

fshâjt•ë (me) jokall a ë G > FSHA•J.

fshâjtës i m sh a at Ai që fshan, ofshan, bën ofsh.

fshâm•e (e) ja f sh - t (të) Ofshamë. [**të bâhet se po i ndien ato të fshâme e të dihame të tijat** (GjF).]

FSHAN ja shkurt i Fondi Shqiptaro-Amerikan i Ndërmarrjeve.

fshat i m sh e et ra rat

♦ Qendër e vogël banimi, ku njerëzit merren kryesisht me bujqësi dhe blegtori; katund. **Fshat fushor (malor). Fshat turistik. Shtëpi fshati.**

♦ *përmb* Tërësi e banorëve të kësaj qendre; fshatarë. **U mbledh (u ngrit) i gjithë fshati.**

♦ Qendër e vogël ku banojnë përkohësisht grupe njerëzish që kryejnë një veprimtari të caktuar. **Fshat olimpik.**

*

Bëj fshat më vete Jetoj më vete; zhvilloj veprimtari më vete; veproj sipas mendjes sime.

Fshat e zanat Çdo vend ka rregullat a zakonet e veta.

Fshati që duket s'do kallauz *ff u* Diçka që duket a njihet nuk ka nevojë për shpjegime; është fare e qartë e nuk ka nevojë për provë a dëshmi.

Kryeplak në fshat të huaj Njeri që kërkon të japë urdhra atje ku s'i takon, që fut hundët në punë, për të cilat nuk e ka ngarkuar njeri.

fshatár e mb

♦ I fshatit; që ka të bëjë me fshatin a fshatarët; karakteristik për fshatin s fshatarët. Grua (vajzë) fshatare. Familje fshatare. Rinia fshatare. Veshje (banesë) fshatare.

fshatár i m sh ë ët

♦ Ai që jeton në fshat dhe merret kryesisht me bujqësi a me blegtori; banor fshati; katundar.

♦ Bashkëfshatar.

♦ Njeri i trashë, i pagdhendur. **[Idiot, i tha vetes. Fshatar i pagdhendur! Tyryfyl! Në Mercedesin e madh ishte me siguri kipci. (IK)]**

fshatarák e mb bis I fshatit; që ka të bëjë me fshatin. **Jetë fshatarake.**

fshatarák u m sh ë ët Fshatar.

fshatarák•e ja f sh e et Fshatare.

fshatárçe ndajf

♦ Sipas mënyrës së fshatarëve; siç e kanë zakon fshatarët; si sillen a veprojnë fshatarët. **Këndoj fshatarçe. Kërcej (heq valle) fshatarçe. U ulën (ja shtruan) fshatarçe.**

♦ Së bashku me të gjithë fshatarët; fshatçe.

fshatár•e *ja f sh e et f e* **FSHATAR I.**

fshatarësi *a f*

♦ *përmb* Popullsi që banon në fshat dhe merret kryesisht me bujqësi e blegtori.

♦ Klasë e prodhuesve të bujqësisë. **Fshatarësi e mesme (pasur, varfër).**

fshatarëzím *i m libr* Marrje e tipareve fshatarake.

fshatarëz•óhem óva (u) úar libr

I *vetv* Marr tipare fshatarake.

II *pës e* **FSHATARËZ•OJ.**

fshatarëz•ój *kal óva úar libr* I jap tipare fshatarake.

fshatarëzúar (i e) *mb libr* Që ka marrë tipare fshatarake.

fshatárk•ë *a f sh a at* Grua a vajzë fshati.

fshátçe *nda jf bis* Fshatarçe. **Ia shtruam fshatce. Shtëpitë e rrënuara i ngritën fshatçe.**

fshat•óhet *pavet dhe pës e* **FSHAT•OJ.**

fshat•ój *kal óva úar libr* Populloj (*një vend*); ngulem në (*një vend*).

fshatór *i m sh ë ët orn* (*Arda cinerea*) Çafkë e përhimë.

fshatúar (i e) *mb (Vend)* i populluar.

FSHB *ja shkurt i* Federata Shqiptare e Basketbollit.

FSHC *ja shkurt i* Federata Shqiptare e Çiklizmit.

FSHDP *ja f shkurt i* Federata Shqiptare për të Drejtat e të Paaftëve.

fsheh *kal a ur*

♦ E vë (*dikë a diçka*) në një vend që të mos e shohin a të mos e gjejnë të tjerët; e heq mënjatë për të mos e marrë dikush ose për ta ruajtur nga ndonjë rrezik. **Ia fsheh diçka dikujt.**

♦ Mbuloj. **Fsheh fytyrën me duar. Fsheh gjurmët.**

♦ *veta III fig* Mban a ruan në gjirin e vet, ka në brendinë a në përbërjen e vet. **Toka fsheh minerale të çmueshme. Nuk i fshehin rezervat.**

♦ *fig* Mbuloj (*veprimet*); përmbaj (*ndjenjat a dëshirat*) që të mos u bien në sy të tjerëve; nuk i tregoj (*qëllimet dhe mjetet*) që përdor; e mbaj (*diçka*) përbrenda dhe nuk ua them të tjerëve, nuk e shpreh (*një mendim a ndjenjë*); e ruaj të fshehtë. [Ai nuk e fshihte se, përpara se t'ia vinin syrin, siç thuhej, ishin njohur me gjithçka të saj. (IK)]

*

E fsheh llafin Përmbahem; nuk flas menjëherë; nuk ngutem në të folur.

Fsheh (mbaj) sëpatën nën gunë Jam i pabesë; godas pas shpine; fsheh gurin në gji.

Fsheh brirët keq E mbuloj veten; nuk dal a nuk sulmoj haptas.

Hedh gurin e fsheh dorën Jam tinëzar; e bëj të keqen dhe e mbuloj.

I fsheh (mbuloj) letrat I mbuloj të fshehtat; nuk flas hapur me dikë.

I fsheh (nuk i tregoj) këmbët Punoj a veproj fshehurazi; hedh gurin e fsheh dorën; jam dinak.

I fsheh (mbuloj, humb) gjurmët I mbuloj të gjitha shenjat që mund të zbulojnë një veprim.

fshehalé ndajf Ç Fshehtas.

fshehalógas ndajf: Luaj fshehalogas luaj symbyllurazi.

fsheharák e mb keq I fshehtë; tinëzar.

fsheharák•u m sh ë ët Njeri i fshehtë; tinëzar.

fsheharák•e ja f e FSHEHARAK U.

fshéhas ndajf K (Luajmë) symbyllurazi; symshel.

fshéhaza ndajf krahin G Fshehtas; tinëzisht.

fshéh•em *vetv a (u) ur A* Fshihem.

fshéh•enj *kal a ur A* Fsheh.

fshéh•ënj *kal a ur A* Fsheh.

fshéh•ë *a f sh a at* Pusí; pritë për gjah; vend i fshehtë që zë gjahtari etj. >
FSHEHËZ A; USHEJZ•Ë A.

fshéhës e mb (*Ai*) që fsheh diçka ose mban sende të vjedhura.

fshéhës i m sh - it *Ai* që fsheh diçka ose mban sende të vjedhura.

fshéhës•e ja f sh e et f e **FSHEHËS I.**

fshehësír•ë *a f sh a at* Vend i fshehtë, që nuk e dinë të tjerët.

fshehëtór•e ja f sh e et ark Vend i fshehtë a më i thellë në një faltore etj.

fshéhëz a f sh a at Pritë për gjah; pusí.

fshéhj•e a f Hiding; concealment. [**Ngjyra:/ E errët për fshehjen e skuqjes nga faje të lehta** (NGj).]

fshehót ndajf J: Luajmë fshehot luajmë symbyllurazi.

fshehsí a f > **FSHEHTËSI A.**

fshehtán e mb G (*Njeri*) i fshehtë; fsheharak.

fshehtán i m sh ë ët G *Njeri* i fshehtë, fsheharak.

fshehtán•e ia f sh e et G f e **FSHEHTAN I.**

fshéhtas ndajf Në mënyrë të fshehtë; me fshehtësi; pa u diktuar a pa u vënë re nga të tjerët.

fshéhtazi ndajf > **FSHEHTAS.** [**po ky, posa gjeti një rast, shkruajti fshehtazi këtë biletë** (FK).]

fshéhtë (i e) mb

♦ **I futur a i mbuluar** sa nuk shihet as gjendet dot; i njohur vetëm nga pak veta ose ngaaskush; i panjohur a i pakuptuar nga të tjerët. **Vend i fshehtë. Shpellë (gropë, udhë) e fshehtë. Gjuhë të fshehta** të folura konvencionale që përdoren nga zejtarët shëtitës, nga hajdutët etj.

♦ I mbajtur përbrenda; që nuk shfaqet a nuk shprehet. **Mendim i fshehtë. Zemërim (gëzim) i fshehtë. Ndjenja (qëllime) të fshehta.**

♦ Që nuk kuptohet se nga vjen a ku e ka burimin; i paqartë; i papërcaktuar; i errët. **Parandjeshje e fshehtë. Shqetësim i fshehtë.**

♦ *fjig* Që i mban përbrenda mendimet, ndjenjat etj., që nuk ua hap zemrën të tjerëve; i mbyllur. **Njeri i fshehtë.**

♦ *fjig* Që vepron pa u diktuar nga të tjerët; që vepron në mënyrë tinëzare; që i mbulon veprimet e veta; që vepron në kushte ilegale; që kryen shërbime, veprime e detyra, të cilat nuk duhet t'i dinë të tjerët. **Armik (agjent) i fshehtë. Përkrahës (mbrojtës, kundërshtar) i fshehtë. Organizatë (shoqëri) e fshehtë. Policia e fshehtë. Diplomaci e fshehtë.**

♦ *fjig* Që bëhet pa u marrë vesh nga të tjerët; që bëhet në fshehtësi; që nuk dihet nga të tjerët. **Takim (bisedim) i fshehtë. Traktat (pakt) i fshehtë. Lidhje të fshehta. Marrëveshje e fshehtë.**

♦ *fjig* Që bëhet pa u vënë re nga të tjerët, që bëhet duke u ruajtur fshehtësia; kund. i hapur. *fjig*

♦ *mjek* Që zhvillohet pa dhënë shenja të dukshme a shenja klinike. **Sëmundje e fshehtë. Dështim i fshehtë. Periudhë e fshehtë.**

♦ *euf bis (Organ)* gjinor, seksual; (*sëmundje*) e organeve gjinore.

fshehtë•ë a (e) fsh a at (të)

♦ Diçka që nuk është zbuluar a nuk është njohur ende. **Të fshehtat e natyrës (e gjithësisë). Depërtojnë në të fshehtat e materies. [Flet natyra në çdo çast në këtë botë/ Dhe të fshehtën që ka brenda, shkoqur thotë. (NF).]**

♦ Diçka që mbahet e fshehtë, që nuk duhet ta dinë a ta kuptojnë të tjerët ose që e dinë vetëm pak vetë; sekret. **E fshehtë e thellë. Të fshehtat e detyrës. Të fshehtat e zemrës. [Një të fshehtë të madhe ndrydh brenda gjoksit (IK).]**

♦ Shkak i brendshëm, i thellë e i padukshëm i diçkaje; njohuri e shprehi të thella e të veçanta që i kanë vetëm ata që e zotërojnë mirë punën e vet, që kanë aftësi e përvojë të madhe. **E fshehta e lojës. E fshehta e artit (punës krijuese).**

fshehtësi a fsh - të

♦ Të qenët i fshehtë; karakter i fshehtë i diçkaje. **Fshehtësi e plotë. Fshehtësia e veprimeve (e bisedimeve). Fshehtësia e korrespondencës. Vepron në fshehtësi**

vepron fshehtas. Ruhet (mbahet) në fshehtësinë më të madhe. [Çdo shtet në botë është kokëfortë dhe në dukje nuk i pranon gabimet. Por në fshehtësi çdo shtet serioz bën të kundërtën. (IK).]

♦ E fshehtë; sekret. **Fshehtësitë e natyrës.**

fshehtësír•ë a f sh a at

♦ Diçka që mbahet e fshehtë, gjë e fshehtë. **I ruan (i mban) fshehtësirat.**

♦ Vend i fshehtë.

fshehtëín•ë a f sh a at Vend i fshehtë.

fshéhur ndajf Në mënyrë të fshehtë, në fshehtësi, fshehtas. **Rri fshehur. Bëj diçka fshehur.**

fshéhur (i e) mb

♦ (*Send etj.*) i vënë në një vend të fshehtë për të mos e parë e për të mos e gjetur të tjerët; i hequr mënjanë për të mos e marrë dikush ose për ta ruajtur nga ndonjë rrezik. **Gjë e fshehur. Para të fshehura. [Kështu zyrtarët u zemëruan,/ me syzet ulur mbi hundë,/ fshehur pas perdeve të rënda (PJ).]**

♦ (*Mendim, plan etj.*) i mbajtur në fshehtësi; që nuk është shfaqur; i fshehtë. **Ndjenja të fshehura.**

♦ (*Njeri*) që vepron në fshehtësi, fshehurazi a në mënyrë tinëzare.

♦ (*Veprim*) i bërë pa e marrë vesh të tjerët, fshehurazi.

♦ (*Sëmundje*) që lind e zhvillohet pa dhënë shenja të dukshme; latente.

fshéhura ndajf Fshehtas; në fshehtësi.

fshéhurazi ndajf Fshehtas; fshehur; në fshehtësi.

fshéhur•ez za f A Lojë kukafshehthi.

fshehurí a f sh - të Punë që bëhet fshehurazi; gjë e fshehtë. **E bënë (vajtën, hynë, u futën) me fshehuri. Nuk kanë fshehuri me shoshoqin.**

fshehurísht ndajf > FSHEHTAS.

fshéhz•ë a f sh a at Pusí, pritë e gjahtarit.

fshélj•e a f sh e et A Enë e vogël druri për të zënë djathë a kos.

fshémëz a *bot A (Artemisa vulgaris)* Bimë shumëvjeçare, me kërcell deri 1 m të lartë, me gjethe heshtake rreth 20 cm të gjata, me lule të bardha, të vogla, që përdoret si erëz ose për mjekime popullore.

fshér•e ja f sh e et Rrotë (bukë) dylli.

fshesabërës i m sh - it Ai që bën fshesa; fshesëtar.

fshesár i m sh ë ët Ai që fshin me fshesë rrugët dhe sheshet e qytetit.

fshesár•e ja f sh e et f e **FSHESAR I.**

fshesatarí a f

♦ Punë e fshesëtarit.

♦ Punishte ku bëhen fshesa.

fshesaxhés•ë a f sh a at f e **FSHESAXHI U².**

fshesaxhí a m sh j jt G > **FSHESAXHI U².**

fshesaxhí u¹ m sh j jt G > **FSHESAXHI U².**

fshesaxhí u m sh nj njtë Pastrues i rrugëve; fshesar.

fshesaxhí•e ja f sh je jet f e **FSHESAXHI U².**

fshés•ë a f sh a at

♦ Tufë melekuesh të thata a bimësh të tjera barishtore ose tufë degësh të holla të disa shkurreve, të qepura e të lidhura bashkë dhe me një bisht, që përdoret për të fshirë shtëpinë, oborrin, rrugën etj. **Fshesë melekueje (zhuke, bari, shqope).** **Fshesa e re fshin më mirë fju.**

♦ Aparat elektrik që përdoret për të thithur pluhurin në dhoma e në vende të tjera, për të pastruar mobilet, raftet me libra, veshjet etj. **Fshesë elektrike (me korrent).**

♦ Tufë kashte me një bisht, që përdoret zakonisht nga farkëtari për të mbledhur zjarrin dhe për ta spërkatur atë me ujë. **Fshesë zjarri. Fshesa e farkëtarit.**

♦ *bot (Sorghum vulgare)* Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të fortë, të hollë e të gjatë, me gjethe si të misrit e një xhufkë të madhe në majë; bën kokrra të vogla si meli e në ngjyrë të kuqe dhe përdoret zakonisht për të bërë fshesa; melekue. > **FARASHK•Ë A². Mbjellin fshesë. Korrin fshesën.**

♦ *bot* Emërtim i përgjithshëm për disa lloje bimësh, kërcejtë e degët e të cilave përdoren për të fshirë. **Fshesë e egër.**

♦ Fshirje me fshesë. **I dha (i shkoi) një fshesë dhomës (shtëpisë, oborrit)** e fshiu shpejt e shpejt.

♦ Fshirëse e xhamave të automobilit.

♦ *krahin G* Copë lëkurë deleje që përdoret për të fshirë miellin në mulli.

*

Bishti i fshesës Njeri që nuk e përfill kush.

Bëju fshesë shtëpisë sate! *ff u* Secili duhet të shohë dhe të ndreqë më përpara të metat e veta, pastaj të qortojë të tjerët.

E bëj fshesë dikë E trajtoj keq, e marr nëpër këmbë dikë.

Është (ende) fshesë e re (dikush) Sapo ka filluar të punojë dhe është ende shpejt për ta vlerësuar punën e tij; në fillim përpiqet e mund të punojë mirë, por s'dihet si do të punojë më vonë.

I ra fshesa (kosa, gërshëra) U spastrua, u shkurtua, u hoq diçka.

I vë fshesën dikujt a diçkaje

♦ E përzë, dëboj dikë.

♦ E zhdur fare, e fshij nga faqja e dheut diçka.

Unë për lisa, ti për fshesa Nuk kuptohemi fare me njëri-tjetrin; tjetër bëj unë e tjetër ti; s'jemi në një udhë.

**

fshesë e qershisë *bujq* Tufë e dendur degësh që dalin në trungun e qershisë e të vishnjës dhe që i dëmtojnë ato.

lule fshese *bot (Bassia scoparia)* Bimë barishtore me gjethe në ngjyrë të gjelbër të errët dhe lule të bardha, që rritet edhe si bimë zbukuruese dhe, kur thahet, përdoret për të bërë fshesa.

**

fshesë deti *bot (Phaeophyceae)* Grup algash me ngjyrë jeshile të errët në kafe, që, përveç klorofilit, përmbajnë edhe ksanthofil.

fshesë e egër *bot (Anthyllis)* Bimë barishtore ose shkurre e ulët e familjes së bishtajoreve, me disa lloje, me lule të verdha në majë të kërcellit, e përhapur në livadhe në Europë, Lindjen e Mesme dhe Afrikën Veriore.

fshesëfurç•ë a f sh a at Mjet i thjeshtë pastrimi, me shesë nga një anë dhe furçë nga anat tjetër.

fshesëtar i m

♦ > **FSHESABËRËS I.**

♦ Fshesar; ai që fshin rrugët dhe sheshet e qytetit.

fshesëtar•e ja f e FSHESËTAR I.

fshesëtar i a f > FSHESATARI A.

fshestár i m sh ë ët Fshesar.

fshesurína t f sh Të fshira (*të shtëpisë etj.*).

FSHF ja shkurt i Federata Shqiptare e Futbollit.

FSHG ja shkurt i Federata Shqiptare e Golfit.

FSHGJ ja shkurt i Federata Shqiptare e Gjimnasikës.

fshí (me)¹ kal va - G > FSHI•J.

fshí (me)² kal va - krahin G

♦ Shij (*grurë*).

♦ Shkoq; shkërmoq (*misër*).

fshí (me)² kal va - krahin G Fërkoj lehtë (*duart pas buke si për të treguar që nuk më hahet më*).

fshí (me u)¹ vetv va (u) - G > FSHI•HEM².

fshí (me u)² vetv - (u) - G

I veta III

♦ (*Gruri*) shihet.

♦ (*Misri*) shkoqet.

fshías a f sh a at A Fshesë.

fshíes a f sh a at A Fshesë.

fshíhem¹ fshéha (u) fshéhur

I *vetv*

♦ Shkoj në një vend ku nuk dukem a që nuk e di njeri që të mos më gjejnë dot; futem në një vend të fshehtë për t'u ruajtur nga ndonjë rrezik. [**Gjin Muzaka ishte dërguar të fshihej në një pyll aty afër, me urdhër që të mos lëvizte gjersa të ndizej beteja në të gjitha anët.** (AE).] **U fsheh dielli.** [**Po kthehen yjt' ngadal te boshti i natës,/ te gjumi po kërkon të fshihet gjumi.** (KT).]

♦ *veta III fig* Gjendet në gjirin e diçkaje; ruhet e padukshme në brendinë a në përbërjen e diçkaje. **Në tokë fshihen minerale me vlerë. Fshihen rezerva të mëdha.**

♦ *veta III bis* Perëndon.

II *pës e* **FSHEH.**

*

Fshihem pas bregut Përpiqet të mbuloj veprimet e mia.

Fshihem pas (prapa) gishtit (pas hijes së gishtit) Mundohem më kot të mbuloj një veprim të keq, të metat a diçka tjetër të keqe; mbrohem me mjete a me mënyra të dobëta.

Fshihem pas gjuhës sime Nuk e tregoj veten kur flas; nuk e zbuloj budallallëkun; fsheh qëllimet.

Nuk fshihet derri në thes *fj u* Nuk mund të fshihet a të mbulohet e vërteta.

Nuk fshihet (nuk mbulohet, nuk zihet) dielli me shoshë *fj u* Nuk fshihet dot një gjë që është fare e qartë; e vërteta nuk mund të mbulohet.

Nuk fshihet (nuk hyn, nuk futet) hosteni (minarja) në thes *fj u* Nuk mund të fshihet një e vërtetë që duket sheshit.

fshí•hem² va (u) rë

I *vetv*

♦ Fshij me peshqir a me një rrobë të thatë trupin ose një pjesë të tij pasi jam larë a jam lagur.

♦ Heq me furçë, leckë etj. pluhurin ose ndonjë njollë nga rrobat a nga trupi; pastrohem.

♦ *veta III fig (Diçka)* nuk është më; shlyhet zhduket. **Më është fshirë nga kujtesa.**

♦ *tek inf veta III (Disku)* pastrohet nga informacioni që përmban.

II pës e FSHI•J¹.

fshí•j¹ kal va rë

♦ Heq me fshesë, furçë, leckë etj. (*lëmishtet, bëzhdilat a papastërti të tjera*). **Fshij shtëpinë rrëzë më rrëzë.**

♦ Ia heq lagështirën (*diçkaje*) duke e fërkuar me peshqir a me një rrobë të thatë. **Fshij fytyrën (duart, trupin, hundët).** [liderët tanë pelegrinë/ lotët për ty nga mallëngjimi/ nxituan t'i fshijnë në Athinë (ASh).]

♦ Prish me gomë a me diçka tjetër (*diçka të shkruar ose të vizatuar në një letër, në dërrasë të zezë etj.*); shuaj, shlyej.

♦ *fig* Bëj që të mos jetë më (*diçka*); zhduk. **I fshinë nga faqja e dheut.**

♦ *veta III bis* E merr (*diçka*) përpara duke mos lënë asnjë shenjë a gjurmë; e përlan. **Lumi e fshiu krejt shtëpinë (fshatin). I fshiu era e madhe (furtuna).**

♦ *bis* E kap (*dikë*) menjëherë dhe e hedh në një vend tjetër; përfshij. **E fshiu për beli (për mesi, për fyti).**

♦ *bis* E ha të tërë e menjëherë; e përlej. **E fshiu gjellën.**

♦ *tek inf* Pastroj, heq (*informacionin e diskut, dosjes etj.*).

*

Fshij buzët Bëj naze në të ngrënë.

I fshij buzët nga diçka Heq dorë nga diçka; nuk kam më shpresë; laj duart nga diçka.

E fshij (e heq, e shuaj, e shlyej) nga defteri dikë a diçka Nuk mbështetem më tek dikush a diçka; nuk kam më shpresë se mund të më ndihmojë; nuk e llogarit më; s'e zë në hesap; nuk e përfill më dikë; nuk kujdesem e nuk bëhem merak më për të.

I fshiva (i lava) duart nga dikush a nga diçka Më iku nga dora; nuk e kam më; mbeta pa të; s'kam më shpresë për të.

I fshij lotët dikujt Ia heq a i largoj hidhërimin dikujt.

Nuk di të fshijë hundët *mospërf* Nuk është i zoti për asgjë; është fare i humbur.

Fshiji mustaqet (buzët) për murrizi (pas murrizit) *iron* Bëhesh gati kot, se gjë s'ke për të ngrënë a për të marrë.

fshí•j² kal G > FSHI (me)^{1,2}.

fshíjs•ë a f sh a at G Fshesë.

*

Unë për lisa, ti për fshijsa Njëri i bie gozhdës, tjetri potkoit.

fshíjsh•ëm (i) me (e) mb Që mund të fshihet a të hiqet.

fshíjtur (i e) mb A I fshirë me fshesë etj.

fshik kal a ur

♦ Ia bëj me fshika (*trupin a një pjesë të tij*); bëj që t'i dalin fshika. **Ethet ia fshikën buzët. Thëllimi të fshik duart.**

♦ I shkaktoj një gërvishtje a një plagë të lehtë; e plagos lehtë. **Plumbi e fshiku në krah (në këmbë).**

♦ E kaloj lehtë (*një sëmundje*). **E fshiku pak gripi. Hardhitë i ka fshikur vrugu.**

♦ E prek lehtë me dorë, e çik paksa.

♦ *veta III fig* Bie a prek pak diku. **Dielli ka fshikur majat e maleve.**

♦ Fshikulloj me thupër etj. **Fshik kalin.**

fshíka-fshíka mb I mbushur me fshika; i fshikur.

fshikakúq i m sh ë ët bot (*Euonymus europaeus*) Shkurre e viseve malore të buta, me gjethe të gjata e të dhëmbëzuara, me fryte të kuqërreme në trajtë kapsule, rrënjët e së cilës përdoren në mjekësinë popullore për të ndihmuar jashtëqitjen; herdhagen. > **DRUNABARDH•Ë A; HERDHAQEN I.**

fshikárt•ë a f sh a at bot (*Colutea arborensces*) Shkurre e viseve mesdhetare, me gjethe të vogla, lule të verdha në trajtë vileje që lidhin bishtaja të gjata e të fryra. **DROKTH I; KARTHPUL•Ë A.**

fshikatár i m sh ë ët Ai që ta rrëmben, ta merr çdo gjë nga duart.

fshikat•úer óri m órë órët G Shuplakë; dackë; shpullë.

fshík•em a (u) ur

I *vetv*

♦ Mbushem me fshika; më dalin fshika në trup a në fytyrë. **Iu fshikën buzët (fytyra).**

♦ Gërvisitem, plagosem lehtë në trup a në një pjesë të tij.

II *pës e FSHIK.*

fshík•ë a f sh a at

♦ Flluskë e vogël që bëhet në lëkurë nga një sëmundje, goditje ose nga djegia; flluskë. **Fshikë me ujë. I kanë dalë fshika në buzë. U mbush me fshika në trup. Iu bë fshikë.**

♦ E fryrë e vogël si bullungë në trupin e njeriut, të kafshëve ose në trungun a në degët e bimëve; xhungë. **Ka fshika në trup. E ka trungun me fshika.**

♦ *anat* Organ si qese e vogël në trupin e njeriut ose të kafshëve, që mban ujët e hollë, ndonjë lëng tjetër, ajër etj. **Fshika e ujit (të hollë). Fshika e tëmthit. Fshika e peshkut. Fshikë bagëtie (shpendi).**

♦ Qese e vogël, e endur nga disa lloje krimbash ose insektesh, të cilët mbështillen brenda saj; pështjellëse që end rreth vetes krimbi i mëndafshit; kukule.

fshikëkárt•ë a f sh a at bot > FSHIKART•Ë A.

fshikëlór e mb (*Organ*) në trajtë fshike.

fshíkët (i e)¹ mb (*Dru*) me fshika a gunga në trung e në degë.

fshíkët (i e)² mb fig (*Njeri*) që e ka zënë një e keqe; hallemadh; i gJORë.

fshíkëz a¹ f sh a at Fshikë e vogël. **Fshikëzat e krimbit të mëndafshit.**

fshikëza e mirë euf Plasje e bagëtive.

fshíkëz a² f sh a at bot Fshikartë; drokth.

fshikëzéz•ë a f sh a at

♦ *mjek* Puçërr e ligë; lungë.

♦ (*Pustula maligna anthrax*) Dalë e gjësë, e gjedhit.

fshikím i¹ m > FSHIKJ•E A.

fshikím i² m ent Fazë e krisalidës.

fshíkj•e a f sh e et

♦ Gërvishtje e lehtë; plagë sipërfaqësore.

♦ Sëmundje e lehtë, që kalon shpejt.

♦ Goditje me fshikull.

fshik•óhet vetv veta III úa (u) úar Shndërrohet në krisalidë.

fshik•ój kal óva úar Qëlloj me fshikull; fshikulloj.

fshíkuj t sh i FSHIKU•LL LLI.

fshíku•ll lli m sh j jt

♦ Thupër e hollë, e gjatë dhe e lakueshme. [**Me kamçik e me fshikull sarafët i dboj** (FN).]

♦ Goditje me një thupër të tillë. **E dënuan me 10 fshikuj.**

♦ *fig* Goditje e fortë; qortim i ashpër, kritikë e fortë. **Fshikull i kritikës (satirës).**

fshíkull a f sh a at > FSHIKU•LL LLI.

fshikullím i m sh e et Goditje me fshikull.

fshikullím•ë a f sh a at

♦ Goditje me fshikull; fshikullim.

♦ Zhurmë e fshikullit kur godet.

♦ Zhurmë e erës së fortë.

fshikull•óhem óva (u) úar pës e FSHIKULL•OJ.

fshikull•ój kal óva úar

♦ Qëlloj me fshikull.

♦ *fig* I jap një goditje të fortë; e qortoj rëndë (*dikë*); e kritikoj ashpër (*dika*).

fshikullúar (i e) mb

- ♦ I rrahur a i goditur me fshikull.
- ♦ *fig* I goditur fort; i qortuar a kritikuar ashpër.

fshikullúes e mb

- ♦ (*Erë*) që të mpin, që duket sikur të fshkullon.
- ♦ *fig* (*Kritikë*) e rëndë; e ashpër; që godet fort. **Satirë fshikulluese.**

fshíkur (i e) mb

- ♦ I bërë me fshika, që i kanë dalë fshika. **Me buzë (me duar) të fshikura.**
- ♦ I gërvishtur a i plagosur lehtë.
- ♦ I prekur lehtë nga një sëmundje. **Bimë të fshikura nga pajaga. .**

fshíkur a (e) f sh a at (të)

- ♦ Flluskë e ngritur nga një goditje me fshikull.
- ♦ Shenjë a vrajë e lënë nga një goditje me fshikull.

fshíkurazi ndajf (*Godas, prek*) lehtë, paksa.

fshíme t (të) f sh G > FSHIRA -AT (të)

fshím•ë (i) e (e)¹ mb G > FSHIRË (i e).

fshím•ë (i) e (e)² mb G

- ♦ (*Grurë*) i shirë.
- ♦ (*Misër*) i shkoqur.

fshi•nj kal A, vjet J > FSHI•J.

fshióll i m veter A Shëmundje e mushkërive.

fshíq•e ja f Sëmundje vdekjeprurëse si kolera, murtaja, lia etj. që prek shumë njerëz a kafshë dhe përhapet zakonisht shpejt në një krahinë, në një vend a në disa vende.
> **EPIDEMI A.**

fshiqís kal a ur Ç Shfaros; fshij nga faqja e dheut.

fshiqís•em a (u) ur Ç vetv dhe pës e FSHIQIS.

fshiqísj•e *a f Ç* Shfarosje; fshirje nga faqja e dheut.

fshiqísur (i e) *mb Ç* I shfarosur; i fshirë nga faqja e dheut.

fshíra at (të) *f sh* Bëzhdila, lëmishte etj. të mbledhura me fshesë për t'u hedhur diku; fshesurina.

fshírë (i e) *mb*

♦ I pastruar me fshesë, me furçë, me leckë etj. **Oborr i fshirë. Djeg gjethet e fshira.**

♦ I tharë me peshqir etj. diçkaje të lagur.

fshír•ë a (e) *f sh a at (të)* Fshirje. **U jap një të fshirë këpucëve.**

fshírës e *mb (Makinë, vegël, leckë etj.)* që përdoret për të fshirë.

fshírës i *m sh - it*

♦ Ai që merret me fshirjen ose me pastrimin e diçkaje, pastrues. **Fshirës oxhakësh. Fshirësi i xhamave.**

♦ Fshesar. **Fshirësit e rrugëve.**

♦ Fshesë prej pendësh a diçkaje tjetër, për të fshirë pluhurat a hirin.

fshírës•e *ja f sh e et*

♦ *f e* **FSHIRËS I**

♦ Top i vogël prej leshi etj. ose copë sfungjer për të fshirë dërrasën e zezë.

♦ Copë e vogël prej gome, për të fshirë diçka të shkruar ose të vizatuar në letër; gomë.

♦ Copë katërkëndëshe prej gome, cohe, plastike etj., që shtrohet te pragu i derës së jashtme për të pastruar këpucët kur hyjmë në shtëpi a në një ndërtesë tjetër. Fshirëse këmbësh.

♦ Fshesë e posaçme prej pendësh a prej diçkaje tjetër, me të cilën fshijmë pluhurin.

♦ *tek* Makinë a pjesë mekanizmi, që shërben për të hequr pluhurin ose për të pastruar diçka. **Fshirësja e tytës së topit.**

♦ Shufër metalike me një rrip gome, që lëviz mbi xhamat e automjetit për të hequr ujin ose për të pastruar pluhurin.

fshírj•e a f sh e et Pastrim i diçkaje me fshesë, sfungjer, leckë etj.

fshís i m sh ë ët G > FSHIRËS I.

fshís•e ja f sh e et G > FSHIRËS•E JA.

fshís•ë a f sh a at G

♦ Leckë e pluhurave.

♦ Fshirëse.

fshish•ëm (i) me (e) mb Që mund të fshihet.

fshitár i m sh ë ët libr Fshirës; pastrues i rrugëve.

fshkâ ni m sh j jt G Flokë si postiqe.

FSHN ja shkurt i Federata Shqiptare e Notit.

FSHP ja shkurt i Federata Shqiptare e Peshëngritjes Federation.

FSHSH ja shkurt i Federata Shqiptare e Shahut.

fshtíllem vetv fshtólla fshtjéllë e FSHTJELL.

fshtírë (i e) mb bis I vështirë.

fshtirësí a f sh - të bis Vështirësi.

fshtirós, fshtirós•em etj. G > VËSHTIROS, VËSHTIROS•EM etj.

fshtjell kal G > FSHTJELL•Ë (me).

fshtjéll•ë (me) kal fshtólla fshtjéllë G Mbështjell.

fshtjéll•ë (me u) vetv fshtólla (u) fshtjéllë G Mbështillem.

fshtjéllun (i e) mb G I mbështjellë.

FSHV ja shkurt i Federata Shqiptare e Volejbollit.

FSHXXH ja shkurt i Federata Shqiptare e Xhudos.

FSHZZH ja shkurt i Fondi Shqiptar i Zhvillimit.

ftâj i¹ m sh - t G Kec një deri dy vjeç. > **FTUJAK U.**

ftâj i² m krahin G Tundës i qumështit.

ftas *kal krahin G* > **FTAS•Ë (me).**

ftás•em *vetvbkrahin G* > **FTAS•Ë (me u).**

ftás•ë (me) *kal a ë krahin G* Ndesh, has a takoj rastësisht; proftas.

ftás•ë (me u) a (u) *ë krahin G*

I *vetv* Takohem a ndeshem rastësisht.

II *pës e* **FTAS•Ë (me).**

ftásj•e a f sh e et *krahin G* Takim a ndeshje rastësisht (*me dikë*).

ftásun (i e) *mb krahin G* I takuar a ndeshur rastësisht.

ftek *kal a ur vjet E* mendoj mirë (*diçka*).

fték•et *vetv (me trajtë të shkurtuar të përem vetor më):* **Më fteket** më duket; kam përshtypjen; më kujtohet.

ftēn•óhet *pavet dhe pës e* **FTEN•OJ. > FTEN•UE (me u).**

ftēn•ój *kal G* > **FTEN•UE (me).**

ftēn•úe (me) *kal óva úe G* I bëj me gunga (*enët metalke*) duke i përplasur.

ftēn•úe (me u) *pavet dhe pës e* **FTEN•UE (me).**

fentúem (i) e (e) *mb G (Enë bakri etj.)* e bërë me gunga nga përplasjet.

ftér•e ja f sh e et *G* Fultere; tigan.

fterotí a f sh - të Ç Rrotë me fletë e mullirit me ujë.

ftes a ur A

I *kal* Fyej; rëndo me fjalë (*dikë*).

II *jokal* Bëj gabim, faj a mëkat.

ftes i m sh ë ët > **FTESES I; FTUES I; THIRRËS I.**

ftes a m sh a at A Mëkat; faj.

ftés•ë a f sh a at

♦ Grishje për të marrë pjesë në një festë, pritje ose ceremoni me rastin e ndonjë dite të shënuar; fletë letre e shtypur a e shkruar që përmban këtë grishje.

♦ Thirrje për të marrë pjesë a për të bashkëpunuar me dikë. [**Ftesa që po më bân me bashkpunue me "Koha e Jonë" ... më ká gjetë në klinikë (ZV).**]

ftés•enj *jokal a ur* A Mëkattoj; bëj faj.

ftésur (i e) *mb* A Fajtor; që bën faj a mëkat.

ftésës i m sh - it Zot shtëpie; ai që pret të ftuarit në shtëpinë e vet. > **GRISHËS I; THIRRËS I.**

ftet *ndaif dhe pasth* A Vërtet.

ftëtë (i e) *mb* A I vërtetë.

ftét•ë a (e) *f a at (të)* A E vërtetë.

ftétj•e a f A E vërtetë.

fig a f sh a at A Punë; lodhje; mund(im).

ftû ni m sh - të *krahin* G Tpi; tundës i qumështit.

ftigájk•ë a f sh a at *G f e* **FTIGAN I.**

ftigán i m sh a at G

♦ Ai që vuan nga ftiga, epilepsia.

♦ Njeri tepër nevrik e idhnak.

♦ *krahin* Njeri që të shtie tmerrin.

ftíg•ë a f sh a at *bis* G

♦ *mjek* Epilepsi.

♦ Nervozizëm i pakontrollueshëm.

♦ *krahin* Frikë e madhe; tutë; merë.

ftig•óhem *krahin* G *vetv dhe pës e* **FTIG•OJ.** > **FTIG•UE** (me u).

ftigsh e *mb* *krahin* (Njeri) që vuan nga ftiga, epilepsia.

ftigsh i m sh a at *krahin* Njeri që vuan nga ftiga, epilepsia.

ftigsh•e ja f sh e et *krahin f e* **FTIGSH I.**

ftígtë (i e) *mb* (Njeri) tepër i dhënë pas fesë.

ftig•úe (me) *kal óva úe krahin G* Tmerroj; meroj (*dikë*); i kall tmerrin (*dikujt*).

ftig•úe (me u) úe (u) úe krahin G

I *vetv* Tmerrohem; më hyn tmerri; merohem.

II *pës e FTIG•UE (me).*

ftigúem (i) e (e) *mb krahin G* I tmerruar; i meruar.

ftik kal a ur

♦ Zë; pres (*vijën e ujit*).

♦ Thaj; shter.

ftík•et - (u) ur

I *vetv veta III*

♦ (*Vija e ujit*) pritët.

♦ (*Burimi*) shter; thahet.

II *pës e FTIK.*

ftíkës e *mb* Grabçor; grabitqar.

ftíkj•e a f

♦ Zënie a prerje vijës së ujit.

♦ Tharje; shterim.

ftíktë (i e) *mb*

♦ I përtharë; i terur.

♦ (*Njeri*) i veshur bukur; spinxak.

ftíkur (i e) *mb*

♦ Zë a pres vijën e ujit.

♦ Thaj; shteroj.

ftillák e *mb G* I gjatë e i hajthëm.

ftillak•óhem *K vetv e FTILLAK•OJ. > FTILLAK•UE (me u).*

ftillak•ój *kal K* > **FTILLAK•UE** (me).

ftillak•ué (me) *kal óva úe K* Mbaj e pastroj (*foshnjën*).

ftillak•ué (me u) *óva (u) úe K*

I *vetv* Mësohem si të mbaj e pastroj foshnjën.

II *pës e* **FTILLAK•UE** (me).

ftillakúem (i) e (e) *mb K* Që është mësuar si të mbajë e të pastrojë foshnjën.

ftillëzím i *m sh e et* > **FTILLIM I**.

ftillëz•óhem *vetv óva (u) úar* > **FTILL•OHEM**.

ftillëz•oj *kal óva úar* > **FTILL•OJ**

ftillëzúes e *mb gjuh* > **FTILLUES E**. **ftill**

ftillím i¹ *m sh e et*

♦ Zgjidhje a shpleksje e diçkaje të ngatërruar. **Ftillim i lëmshit**.

♦ Kthjellim i mendjes.

♦ Sqarim. [Në një rrafsh tjetër ftillimi, në këtë poezi është shprehur dualiteti i njeriut në prehërin e së mirës dhe të së keqes, të dritës dhe të errësirës (AÇ).]

ftillím i² *m krahin G* Tëhollje e petëve.

ftill•k ku *m sh qe t* Tregim a shpjegim i hollësishëm.

ftillk•ój *kal* Tregoj a shpjegoj me hollësi.

ftillkúar (i e) *mb I* treguar a i shpjeguar me hollësi.

ftillkím i *m sh e et* Tregim a kallëzim i hollësishëm.

ftill•óhem *óva (u) úar*

I *vetv*

♦ *veta III* (*Filli i ngatërruar*) zgjidhet a shplekset.

♦ Më kthjellohet mendja.

♦ Sqarohem.

II pës e FTILL•OJ.

ftill•ój¹ kal óva úar

- ♦ Zgjidh a shpleks (*fillin e ngatërruar*).
- ♦ E vë në rregull; e rrgulloj (*shtëpinë*); i vë për fije (*punët*).
- ♦ fīg Kthjelloj (*mendimet*); sqaroj a shkoqit (*diçka të komplikuar*).

ftill•ój² kal krahin G > FTILL•UE (me).

ftillúar (i e) mb

- ♦ I shpjeguar qartë.
- ♦ I shtjelluar plotësisht.
- ♦ I sqaruar; i kthjelluar.
- ♦ I zgjuar.

ftill•úe (me)¹ kal óva úe G

- ♦ > FTILL•OJ.
- ♦ Hap petët e byrekut; tëholl.

ftillúes e mb gjuh

- ♦ (*Lidhëz se, që, në, nëse etj.*) që bashkon një fjali të varur, e cila sqaron kuptimin e foljes ose të emrit në fjalinë drejtuese.
- ♦ (*Fjali*) që lidhet me lidhëza të tilla dhe sqaron kuptimin e foljes në fjalinë drejtuese. (*p.sh.: Nga zëri kuptohej se i kishte kaluar zemërimi.*)

ftillz•ój kal óva úar > FTILLËZ•OJ.

ftím i m sh e et Ftuarje; ftesë.

ftíz•ë a f mjek Sëmundje e mushkërive e shoqëruar me dobësim e rënie në peshë të trupit.

ftiziát•ër ri m sh ër rit Mjek i sëmundjeve të mushkërive.

ftiziátr•e ja f sh e et e FTIZIAT•ËR RI.

ftiziatri a m mjek Degë e mjekësisë që studion sëmundjet e mushkërive.

ftiziatrík e *mb mjek* I ftiziatrisë; që ka të bëjë me ftiziatrinë.

ftof•ë (me), **ftófët** *etj.* $G > \text{FTOH, FTOHTË}$ *etj.*

ftóftazi *ndaif* G Ftohtë; me ftohtësi.

ftoftësi a $G f > \text{FTOHTËSI A.}$

ftoftësin•ë a $f sh a at > \text{FTOHTËSIRË A.}$

ftoft•ón *jokal veta III* $> \text{FTOFT•UE (me).}$

ftoft•ué (me) *jokal ói úe veta III* G (Moti) ftohet.

ftoftulín•ë a $f sh a at G$ Periudhë me mot të freskët; freski e motit.

ftófun (i e) *mb* $G > \text{FTOHUR (i e).}$

ftófun it (të) *as* G Ftohje. **Mora një të ftofun. Më shkoi të ftofunit.**

ftoh *kal a ur*

♦ Ia ul temperaturën (*diçkaje*). **Ftoh dhomën. Ftohe pak qumështin!**

♦ *fig* E bëj (*dikë*) t'i dobësojë e t'i prishë lidhjet e marrëdhëniet miqësore me dikë tjetër ose të mos ketë për të dashurinë e mëparshme; e largoj nga një njeri i afërt; ia pakësoj (*dikujt*) dëshirën, vullnetin a vrullin për një punë. **Ua ftohu miqësinë (marrëdhëniet). Ia ftohu ndjenjat. E ftohu me vëllanë (me shokët).**

♦ Lëvroj për herën e tretë (*tokën*).

♦ *bis* Shuaj; fik. **Ftoh dritën (llambën, kandilin). Ftoh zjarrin.**

♦ Kalít (*një vegël prej metali*) duke e nxehur shumë e duke e futur pastaj menjëherë në ujë të ftohtë. **Ftoh sëpatën.**

*

As të ngroh, as të ftoh

♦ Nuk të bën as mirë, as keq; nuk shqetësohet fare.

♦ Nuk të lë mbresa, nuk të prek fare (një njeri, një vepër etj.

♦ Është pa vlerë, pa dobi.

I ftoh kryet (kokën) dikujt I zgjidh një hall të madh; e nxjerr nga një gjendje e rëndë.

I ftoh (ul, shuaj, shtroj, zbut) gjakrat I qetësoj njerëzit që janë duke u zënë a duke u grindur ashpër me fjalë; bëj që t'u bjerë zemërimi; qetësoj gjendjen.

ftóh•em¹ a (u) ur

I *vetv*

♦ *veta III* I bie temperatura. **Ftohet moti (koha). Ftohet uji (toka, rëra). Pije (haje), se u ftoh.**

♦ Freskohem në hije etj.; flladitem. **U ftohëm jashtë (në hije).**

♦ Marr të ftohtë; sëmurem nga të ftohtët. **Është ftohur fëmija.**

♦ *fig* Dobësoj a prish lidhjet e marrëdhëniet me dikë; nuk kam më dashurinë e mëparshme për dikë; largohem prej dikujt; U ftoh me shokët (me miqtë, me vëllezërit).

♦ *veta III fig* Dobësohet, zbehet, humbet gjallërinë, fuqinë e ngrohtësinë e mëparshme. **U ftoh miqësia (dashuria). U ftohën arrëdhëniet. Iu ftohën dëshirat. Po ftohej biseda.**

♦ *veta III bis* Shuhet, fiket. **U ftoh drita (llamba, kandili). U ftoh zjarri. U ftohën yjet.**

♦ *bis* Qetësohem; më bie inati a zemërimi; bëhem gjakftohtë. **Ftohu pak dhe merre më shtruar!**

♦ *euf* Vdes.

II pës e FTO•H.

*

Iu ftoh gjaku I ra zemërimi; u qetësua.

Iu ftoh zemra

♦ Nuk ka më guxim; e lëshoj zemra.

♦ Nuk ka më dëshirën e zjarrtë që kishte; nuk ka më dashurinë e miqësinë e mëparshme për dikë.

Nuk më ftohen fasulet; nuk më ftohet pilafi (byreku) bis Nuk shqetësohem fare për diçka; nuk më priset puna.

T'u ftohtë zemra! *mallk* Vdeksh!

U ftohën (ulën, shuan, shtruan, zbutën) gjakrat U qetësuan njerëzit që ishin duke u zënë a duke u grindur ashpër me fjalë; u iku zemërimi; u ra inati; u qetësua gjendja.

ftóh•em² pës e FTOJ. Ishim ftuar për darkë.

ftóh•enj kal a ur A Ftoh; freskoj.

ftóhëj•e a f A Fresk; freskí.

ftóhës e mb Që shërben për të ftohur a për të ngrirë diçka. **Makinë (dhomë, kullë) ftohëse. Lëng (ajër, ujë) ftohës.**

ftóhës i m sh - it tek Mekanizëm a pajisje për të ftohur mjedisin ose diçka tjetër; pjesë e një makine që shërben për ftohjen e diçkaje. **Ftohës i ajrit.**

ftohësír•ë a f sh a at

♦ Mot i ftohtë.

♦ Ftohtësi (*e marrëdhënieve, e sjelljes*).

ftóhj•e a f sh e et

♦ Ulje e temperaturës (*së mjedisit etj.*).

♦ *fíg*

♦ *bis* E ftohur; të ftohtë **Marr ftohje.**

ftóhm•ë a f sh a at bis

♦ Mot i ftohtë. **Ftohmat e para të vitit.**

♦ E ftohur; të ftohtë. **E ka zënë ftohma.**

ftohsím i m Ftohje e motit.

ftohs•ón jokal krahin G > FTOHS•UE (me).

ftohs•úe (me) jokal ói úe krahin G (Moti) ftohet.

ftohsúem (i) mb m krahin G (Mot) i ftohur.

ftóhtas ndajf Ftohtë; me sjellje a qëndrim të ftohtë.

ftóhtazi ndajf Ftohtë; me ftohtësi.

ftóhtë ndajf

♦ (*Mot etj.*) me temperaturë të ulët; me acar e me thëllim. **Bën ftohtë. Ishte (shumë) ftohtë.**

♦ Në temperaturë të ulët, sa ndiej të ftohtë. **Jemi shumë ftohtë këtu! Mos të mbajnë ftohtë këto rroba?**

♦ *fjg* Pa përzemërsi e pa dashuri; jo miqësisht; me mospërfillje; në mënyrë të ftohtë; me ftohtësi. **E pres ftohtë dikë.**

ftóhtë (i e) mb

♦ (*Mjedis etj.*) me temperaturë të ulët; që ka ftohtësi. **Ujë (ajër) i ftohtë. Rrymë e ftohtë. Tokë e ftohtë.**

♦ (*Mjedis*) që e mban temperaturën të ulët; (*klimë*) me temperatura të ulëta, ku njeriu mërdhin. **Dhomë (sallë, zyrë, shtëpi) e ftohtë. Vend i ftohtë.**

♦ (*Gjellë etj.*) e gatuar prej kohe dhe nuk është më e ngrohtë.

♦ (*Mot, klimë*) me ngrica e acar; me temperaturë shumë të ulët gjatë gjithë vitit (*vend*) ku bën ftohtë. **Mot (dimër) i ftohtë. Ditë (klimë) e ftohtë. Vende të ftohta.**

♦ Që e ka temperaturën e zakonshme më të ulët sesa trupi i njeriut. **Kafshë me gjak të ftohtë.**

♦ *fjg* Që nuk tregohet i dashur a i përzemërt me njerëzit e tjerë; i paafrueshëm me të tjerët; shumë i përmbajtur në shfaqjen e ndjenjave; që sillet a vepron me mospërfillje ndaj dikujt a diçkaje. **Njeri i ftohtë.**

♦ *fjg* Që nuk ka a nuk shpreh ndjenja të ngrohta e miqësore; që bëhet pa dashuri e pa përzemërsi ose me mospërfillje. **Pritje (sjellje) e ftohtë. Qëndrim (vështrim) i ftohtë. Mjedis i ftohtë. Letër (bisedë, përgjigje) e ftohtë. Takim i ftohtë.**

♦ *fjg* Që nuk të tërheq e nuk të ngjall ndonjë ndjenjë; që nuk të prek shqisat a ndjenjat. **Ngjyra të ftohta. Përshkrim i ftohtë.**

♦ *tek (Përpunim)* në temperaturë të ulët.

*

E bëri për ujë të ftohtë dikë

♦ E qortoi, e shau rëndë dikë, s;i la gjë pa thënë.

♦ E rrahu keq.

E ka barkun (zemrën) të ftohtë Ka shpresa të pakta; nuk beson shumë se do të bëhet diçka.

E pafsha të ftohtë! *mallk* Vdektë!

Hallvë e ftohtë Diçka që mund të mos bëhet; diçka pa shpresë, punë e ftohtë.

I bien (i shkojnë, i dalin, e mbulojnë) djersë të ftohta Është në gjendje shumë të vështirë; e ndien veten shumë ngushtë (*nga qortimet, kritikët etj.*).

I ka qiqrat të ftohta me dikë Ka marrëdhënie të këqija me dikë; nuk shkon mirë me të.

Me gjak (me gjykim) të ftohtë Me gjakftohtësi.

Si ujët e ftohtë Me dëshirë të madhe; me padurim; si ujët e pakët.

**

armë e ftohtë (e bardhë) Armë si shpata, bajoneta, thika. etj., që pret ose shpon dhe që përdoret zakonisht në luftimet trup me trup.

luftë e ftohtë Luftë politike, ideologjike, ekonomike etj., pa armë.

sëmundje e ftohtë *euf* Tifo.

ftóhtë (të) as

♦ Gjendja kur ajri ka temperaturë të ulët; kohë e ftohtë, klimë e ftohtë; mjedis që të mban ftohtë a që të bën të mërdhish; ftohtësi, kund. të ngrohtët; të nxehtët. **Të ftohtë i madh. E duroj të ftohtët. Nuk do të ftohtë. Kam të ftohtë mërdhij.**

♦ Temperaturë e ulët që ka njeriu nga një sëmundje. **Ka shumë të ftohtë.**

♦ Sëmundje që shkaktohet nga ftohja dhe që shfaqet te njerëzit ose te disa kafshë me pezmatim të pleurës së mushkërive, plevit; e ftohur. **Ka marrë të ftohtë.**

ftóhtë•ë a (e) f sh a at (të)

♦ Gjendje kur ajri ka temperaturë të ulët; kohë e ftohtë; klimë e ftohtë; të ftohtët. **Të ftohtat e mëdha. E ftohta e dimrit. Zuri e ftohta. I prishi e ftohta pemët.**

♦ Sëmundje që shkaktohet nga ftohja dhe me pezmatim të pleurës së mushkërive; plevit; e ftohur. **E ka nga e ftohta që ka marrë.**

ftohtësí a f dhe fig Coldness. [Kjo ftohtësi dhe ky terr i paparë që pokalojmë, na bën që me alarm të thërrasim në ndihmë dashurinë, poezinë e saj (VZh).] [Në

epos bën vazhdimisht ftohtë. E ashtuquajtura "ftohtësi epike" është një nga të dhënat e para që këngëtari lahutar e sheh të nevojshme të bëjë të ditur për audiencën e vet. (ShS).]

ftohtësir•ë *a f sh a at*

♦ Mot i ftohtë; të ftohtët. **Ftohtësirë e madhe. Ftohtësirat e para të vjeshtës.**

♦ Vend i ftohtë, vend që nuk e zë dielli.

♦ > **FTOHTËSI~A.**

ftohtësisht *ndajf* Ftohtë; në mënyrë të ftohtë.

ftóhtë t (të) *as*

♦ Mot i ftohtë; temperaturë e ulët; ftohtësi. **Rri në të ftohtë. Nuk e duroj të ftohtët.**

♦ Sëmundje e shkaktuar nga ftohja, që shfaqet me pezmatim të cipës së mushkërive. > **PLEVIT I. Mora një të ftohtë të rëndë.**

ftóhur (i e) *mb*

♦ Që i është ulur temperatura; që është bërë më i ftohtë, që i është hequr të nxehtët. **Qumësht (hekur) i ftohur.**

♦ I sëmurur nga të ftohtët; që ka marrë të ftohur. **Ishte i ftohur.**

♦ (*Tokë*) e lëvruar për të tretën herë.

♦ *bis euf* I vdekur. **E gjeti të ftohur.**

*

Qenka ftohur atje ku s'thuhet!; qenka ftohur në tajare! *bis* Paska kërkesa shumë të larta.

ftóhur a (e) *f sh a at* Sëmundje e organeve të frymëmarrjes, që shkaktohet nga një ftohje e përgjithshme e organizmit, rrufë; sëmundje e mushkërive që shkaktohet nga ftohja; të ftohtë. **Jam me të ftohur. Marr të ftohur.**

ftoj *kal ftóva ftúar*

♦ Grish (*dikë*) për drekë a për darkë, për të marrë pjesë në një festë, pritje, mbledhje, ceremoni me rastin e një dite të shënuar etj.; i bëj ftesë (*dikujt*).

♦ I bëj thirrje dikujt për diçka. **Ju ftoj të ngremë një dolli për...**

♦ Përpiqem të josh (*dikë, diçka*). [**Kurr' aq ëmbël' e bukur s'ftoj/ hij'e lisit edhe prroj** (FN).] [**Po të them e dashur, rreziku po më fton duke qeshur** (MA).]
[**Vëllimi që kemi në dorë na fton ta këndojmë me nge** (GjSh).]

♦ Thërres (*dikë*) për t'u paraqitur në gjyq.

ftoj i m sh e et G

♦ Vrimë e vogël.

♦ Qelë e hojeve të bletës.

ftoj t G sh i FTUE FTOI dhe FTUE FTONI.

ftójr•ë a f sh a at krahin G Çarçaf jorgani.

ftoll•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e FTOLL•OJ.

ftoll•ój¹ kal óva úar Holloj; tëholl (*petët*).

ftoll•ój² kal krahin G > FTOLL•UE (me).

ftollúar (i e) mb (*Petë*) të tëholluara.

ftoll•úe (me) kal óva úe krahin G Holloj kosin me ujë.

ftóm•ë a f sh a at J Ftohmë; ftohje.

ftonj kal A > FTO•J.

ftonj të sh i FTUA FTOI.

fto•nj kal A

♦ Tregoj; bëj me shenjë nga (*dikush*).

♦ Tregoj; rrëfej (*diçka*). > **DËFT•EJ.**

ftorí•s kal ta tur > FTORIT.

ftorít kal a ur Ftoh (*ujin e nxehtë*).

ftórs•ë i m sh a at G Ftues; ai që fton dikë për darkë etj.

ftorsh vetv krahin G > FTORSH•Ë (me).

ftórsh•ë (me) vetv a ë krahin G Bëj fërr-fërr me gojë e hundë.

ftorr jokali i ur (*Kali*) turfullon; shkroftën.

fttraúk i m sh a at krahin *G* Cfurk.

ftre ni m sh na nat *G* Ortek bore.

ftri (me) *G* pavet Boron; bie borë.

fttrim i m sh e et *G* Rëni e borës; reshje bore.

fttrin pavet *G* > **FTRI (me)**.

ftúa

I *si ndajf* Shumë. **I verdhë ftua** shumë i verdhë.

II *si kallëzues*: **Bëhem ftua** zverdhem shumë.

ftúa ftói m sh ftonj ftónjtë *bot (Cydonia oblonga, C. vulgaris)* Dru frutor i trëndafiloreve, me gjethe vezake me push, me lule ngjyrë trëndafili në të bardhë, që bën kokrra të mëdha të verdha me pak push e me erë të këndshme.

**

ftua i egër *bot*

♦ (*Cotoneaster intergerrima*) Shkurre deri dy metra e lartë, me gjethe vezake e me push, me lule të bardhëlleme, që bën kokrra të vogla e të kuqe. > **BURBU•LL LLI**.

♦ (*Cercis siliquastrum*) Dru i ulët i viseve të Europës Jugore dhe Azisë Perëndimore, që çel lule të shumta në ngjyrë vjollcë, dhe më pas nxjerr gjethet.

ftúar (i e) *mb (Njeri)* që është grishur për drekë a për darkë, për të marrë pjesë në një festë, pritje, mbledhje ose ceremoni; që ka marrë ftesë.

ftúar a (e) *f sh a at f e* **FTUAR I (i)**.

ftúar i (i) *m sh - it (të)* Ai që është grishur për drekë a për darkë, për të marrë pjesë në një festë, pritje, mbledhje ose ceremoni; ai që ka marrë ftesë.

ftúar it (të) *as* Ftesë. **E do me të ftuar**.

ftúarj•e a f Ftesë.

ftuc•ój kal *G* > **FTUC•UE (me)**.

ftuc•úe (me) *kal óva úe* *G* Bracoj.

ftúe ftói m sh ftoj ftojt *bot* *G* > **FTUA FTOL**.

ftúe ftóni *m sh ftoj ftojt* *bot* $G >$ **FTUE FTOI**.

ftúes i *m sh - it* *vjet*

♦ Ai që fton; ftesës.

♦ *drejt* Nëpunës që shpërndan njoftimet njerëzve për t'u paraqitur në gjyq.

ftuják u *m sh ë ët*

♦ Kec një deri dy vjeç.

♦ *krahin* G Kec dymotak.

ftuják•e ja *f sh e et* Kece dymotake.

ftúj•ë a *f sh a at*

♦ Kece një deri dy vjeçe.

♦ *përk* Vajzë e re, e njomë e plot shëndet.

ftújëz a *f sh a at* Ftujake; kece një a dy vjeçe.

ftujkéz•ë a *f sh a at* *përk*

♦ Ftujëz; kece dymotake.

♦ Vajzë e njomë. [**Ftujkezë** *bardha në vreshta/ më gënjeve me gënjeshtër* (Pop).]

ftúl•ë a *f sh a at* $A, Ç$ Kec një deri dy vjeç.

ftur•k ki *m sh fturç ftúrça* *krahin* G Sfurk.

ftúrz•ë a *f sh a at* Patericë.

ftuturim i *m sh a at* G Turfullimë.

ftutur•ój *jokal* $G >$ **FTUTUR•UE** (me).

ftutur•úe (me) *jokal óva úe* G Turfulloj.

ftýr•ë a *f sh a at* Fytyrë.

fu fóni *m sh foj fojt* *krahin* G Hoje të mjaltit.

fucák e *mb* (Njeri) furacak; biramel.

fucák u *m sh ë ët* Furacak; biramel.

fucák•e *ja f sh e et f e* **FUCAK U.**

fucán i *m sh >* **FUCAK U.**

fúc•ë *a f sh a at* Arrë fyçkë, fyle.

fúck•ë *a¹ f sh a at ushq* Ëmbëlsirë e gatuar me miell e vezë të rrahura të shtëna në sherbet.

fúck•ë *a² f sh a at*

♦ Fshikë; fluskë e vogël.

♦ Tullumbace.

fuckím i *m sh e et* Brací.

fuck•ój *kal óva úar* Picas; bracoj.

fuckós¹ *kal a ur J* Fyej.

fuckós² *kal a ur J* E mundoj keq (*dikë*).

fuckósj•e *a¹ f sh e et J* Fyerje.

fuckósj•e *a² f sh e et J* Mundim i madh; pocaqisje.

fuckósur (i e)¹ *mb J I* fyer.

fuckósur (i e)² *mb J I* munduar shumë; i pocaqisur.

fuc•ój *jokal óva úar* Vjedh gjëra të vogla; bracoj.

fučí *si kallëzues: Bëhem fuçi* shëndoshem shumë; fryhem duke ngrënë; ha sa mënt plas; bëhem vozë duke ngrënë.

fučí *a f sh - të*

♦ Enë e rrumbullakët dhe e përzgatur prej druri, metali ose plastike, me fund të sheshtë, që përdoret për të mbajtur lëngje, sende ushqimore etj.; vozë; sasi sa nxë një enë e tillë. **Kapaku (fondi) i fuçisë. Rrathët e fuçisë. Dy fuçi verë (ullinj, djathë).** U bë sa një fuçi u shëndosh shumë; u fry.

♦ *mospërf* Njeri i shëndoshë dhe me bark të madh.

**

fuçi baruti Vend ku është gati të shpërthejë lufta.

fuçibërës i m sh - it Ai që bën dhe ndreq fuçi.

fuçipunúes i m sh - it > FUÇIBËRËS I.

fúçk•ë a f sh a at

♦ Fshikëz.

♦ Qese; trastë.

FUD i shkurt i Flota Ushtarako-Detare.

fudél•e ja f sh e et Cimbidhe; pickim.

fudíksh e mb krahin G I trentë; nevrik.

fúdull a f sh a at Gjilpërë.

fudúll e mb Arrogant; fodull.

fudúll i m sh ë ët Njeri fodull.

fudull•e ja f sh e et f e FUDULL I.

fudullék u m > FODULLËK U.

fúe fóni m G

♦ Vrimë; gropëz.

♦ Huall i petës së dyllit të zgjoit të bletëve.

fuf jokal G > FUF•Ë (me).

fuf a f sh a at A Bujashkë; ashkël.

fuf•énj kal a ur A Shtyj; nxit.

fúf•em vetv a ur Ç Kërcënohem; bëj kërcënime.

fúf•ë (me) jokal a ë G Pi duhan; tymos.

fúf•ë a¹ f sh a at A Frill.

fúf•ë a² f sh a at A

♦ Flluskë.

♦ Fshikëz.

fúf•ë a³ f sh a at Gur zalli i rrumbullakët.

fufú *onomat* Zhurmë e lehtë e pëlhurës në erë. [**Kur më vjen burri nga kisha,/ Fufufu ma bën këmisha** (LP)].

fufú ja f sh - të bis

♦ Erë.

♦ > **FUFUL•E JA.**

fufúl•e ja f sh e et Furnelë e vogël me skarë, që punon me qymyr druri dhe që merr ajër nga poshtë.

fúfur (i e) mb A I shtyrë; i nxitur.

fug kal G > FUG•Ë (me).

fugâ ni m sh j jt G Zjarr që digjet me flakë të madhe; flakadan.

fugác•ë a f sh a at ushq Kulaç i ëmbël, me sheqer.

fugác•ë a f sh a at G Lodër fëmijësh e përbërë nga një kon prej druri me majë metalike, që mbështillet me pe dhe hidhet në tokë që të rrotullohet rreth vetes. > **FUG•Ë A³.**

fugán e mb G

♦ I fortë; i bëshëm.

♦ (*Njeri*) shumë punëtor.

fugán i m sh a at G Kacek i farkës.

fugáre G si ndajf: Mori zjarri fugare zjarri u ndez me vrundull.

fugár•e ja f sh e et krahin Zjarr me flakë të fortë e me vrundull; flakadan; zhagalan.

fúgas ndajf (Gjuaj, godit) fluturimthi.

fugát•ë a f sh a at orn > FUG•Ë A.

fugáto ndajf muz Me stil por jo me formë fuge.

fugáto ja f muz Pjesë me stil fugato.

fúg•em vetv G > FUG•Ë (me u).

fúgë¹ ndajf G Saora; menjëherë; në çast. **Nisem fugë për në...**

fúgë² *si kallëzues*: **E bëj fugë** e djeg; e bëj shkrumb e hi.

fúg•ë (me) *kal a ë G*

♦ Hedh; fluroj; gjuaj lart a larg.

♦ *fīg* E braktis; e lë në baltë (*dikë*).

* **E fugu** (e hodhi, e vuri, e ktheu) **kësulën** (festen, qeleshen, kapelën, takijen) **mbi sy** (mënjanë) shih te SY, ~RI.

Fug peshën e fsheh dorën *ff u* Hedh gurin e fsheh dorën te HEDH.

fúg•ë (me u)¹ **a (u)** *ë G*

I *vetv*

♦ Hidhem; kërcej me vrull. **Fugem mënjanë**.

♦ *fīg* Rritem shpejt.

II *pës e FUG•Ë (me)*.

fúg•ë (me u)² *vetv - (u) ë veta III (Delja etj.)* shtie; e pjell të ngordhur qengjin.

fúg•ë a¹ *f sh a at*

♦ *orn* Femër e bengut.

♦ *fīg* Vajzë trupvogël, e shëndoshë, por e ngathët.

fúg•ë a² *f*

♦ Zjarr; flakë. **I vë fugën**.

♦ Vapë mbytëse.

fúg•ë a³ *f sh a at G*

♦ Ngut; nxitim. **E kam me fugë**.

♦ *bis* Vrull; hov.

♦ Vorbull ere.

♦ Shjellë uji.

fúg•ë a⁴ *f sh a at*

♦ Lodër fëmijësh e përbërë nga një kon prej druri me majë metalike që mbështillet me pe dhe hidhet në tokë që të rrotullohet rreth vetes. > **FUZ•Ë A. Përdredh fugën.** ♦ Lodër fëmijësh e përbërë nga një copë dërrasë, e lidhur me pe të fortë, me anën e të cilit rrotullohet në ajër.

♦ Lodër fëmijësh e përbërë nga një bosht i drunjtë, i rrumbullakët e i dhëmbëzuar, që rrotullohet me anë të një doreze e trokëllin fort. > **RRAK•E JA.**

♦ *tek* Pjesë rrumbullakët e një mekanizmi që sillet rreth një boshti.

fúg•ë a⁵ f sh a at muz Kompozim polifonik në të cilin një a disa tema të njëpasnjëshme për imitime zërash të ndryshëm zhvillohen me kontrapunt.

fugím i m sh e et

♦ Vrapim.

♦ Ecje e shpejtë.

fugímthi ndajf Me vrap; duke vrapuar.

fugit hora /fúxhit óra/ *shpr lt* Koha fluturon.

fug•ój jokál G > **FUG•UE (me).**

fug•úe (me) *kal óva úe G* Iki me vrap, me nxitim; vrapoj.

fugúemit (të) *as G* Vrapim; fugim.

fúgunit (të) *as G* Hedhje; fugie.

fugj kal krahin G > **FUG•Ë (me).**

fúgj•em vetv krahin G > **FUG•Ë (me u).**

fui quod es, eris quod sum /fúi kuód es, éris kuód sum/ *shpr lt* Isha si je, do të jesh si jam.

fuit Troja /fúit Trója/ *shpr lt* Troja ishte; Troja mbaroi.

fuk ndajf krahin G Pa u ndier; papritmas. **Erdh fuk, pa thirrë.**

fukác•ë a f sh a at ushq A

♦ Pite.

♦ Bukë e hollë. **Fukacë krikomeli.**

fukáč•e ja *f sh a at ushq* A Pite.

fukáč•ë a *f sh a at* Fugë.

fukadrúg•ë a *f sh a at ent* Tenjë; molë.

fukára mb I varfër. **Populli fukara.**

fukar•á áí¹ *m sh éj éjt* $G > \text{FUKARA AI}^2$.

fukar•á áí² *m sh énj énjtë bis* Njeri i varfër.

*

Kur kërcen (luan, bën dasmë) fukarai çahet daullja I varfëri kurrë nuk gëzon; të varfrin nuk e lënë asnjëherë t'i shkojë puna mbarë..

fukará ja *f përmb bis* Tërësi e të varfërve; njerëz të varfër.

fukarallëk u m bis Varfëri. [mbas vdekjes së Xhemal Pashë Zogollit, atit të Zogut, më 1908, mund të flitet me gjithë mend për një fukarallëk të ndijshëm (KM).]

fukarallís kal krahin $G > \text{FUKARALLIS} \bullet \text{Ë}$ (me).

fukarallís•em vetv dhe pës e **FUKARALLIS•Ë** (me u).

fukarallís•ë (me) **kal a ë krahin** G Varfëroj.

fukarallís•ë (me u) a (u) ë

I vetv Varfërohem.

II pës e **FUKARALLIS.**

fukarallísj•e a f krahin G Varfërim.

fukarallísun (i e) mb krahin G I varfëruar.

fukarénj të sh i **FUKAR•A AI.**

fukár•em ta (u) tur A

I vetv Mbytem; më zihet fryma.

II pës e **FUKAR•ENJ.**

fukár•enj kal a ur A Mbyt; i zë frymën.

fukarësh•ë a f e FUKAR•A AI.

fukár•inj *kal ta tur* A Mbyt; i zë frymën.

fukártur (i e) *mb A I* mbytur.

fukarúall i m sh a at A Kuletë lëkure

fukëlbúkur a f sh a at Bukël; nuselalë.

fuks *mb keq* Spiun; (*njeri*) që spiunon.

fuks i m sh a at *keq* Spiun.

fúks•e ja *keq f e* **FUKS I.**

fukún i m sh a at A

♦ Vatër.

♦ Vend gatimi.

ful a m A Ngut; nxitim.

ful e *mb (Arrë)* fyle; fyçkë; pa bukë

ful i m sh e et Dorë letrash në poker i bërë me tre letra të një lloji dhe dy të një lloji tjetër.

fulaqí a f sh - të A Burg.

fulcí të f sh teks krahin G Pjesë e tezgjahut ku hyn shpata.

fúl•e ja¹ f sh e et *bot (Narcissus poeticus)* Narcis i egër; narcis lëndine.

fúl•e ja² f sh e et G Arrë fyçkë, pa bukë.

fulét•ë a f sh a at *bot (Celtis australis)* Kalibobë.

fúl•ë a f sh a at *bot (Jasminum fruticans)* Jasemin e egër.

fulí a m sh - të *ushq* Gatesë si pite, që përgatitet për të festuar lindjen e një fëmije.

*

S'ma ke ngrënë fulinë Kam lindur para teje; kam më shumë përvojë nga jeta se sa ti.

fulikáre *ndajf G* Menjëherë; me ngut; me nxitim; vetëtimthi. [**me i rà Turkut**
fulikare,/ m'e zhbì n'vend, m' e qitun fare (GjF).]

fúlp•ë a f sh a at

- ♦ Llambë komodine.
- ♦ Qiri i mbajtur ndezur gjithë natën.

fulqí a f sh - të > FULQI RI.

fulqí ri m sh nj njtë bis Nofull.

*

I kanë dalë fulqinj të Është dobësuar shumë.

I theu (i dërrmoi) fulqinj të (nofullat, hundët, turinj të, brinjët) dikujt

- ♦ E rrahu paq, e rrahu mirë, e shqepi në dru.
- ♦ I tregoi vendin; ia mbloodhi mirë; s'e la të shiste mend; ia uli hundën.

fulqiór e mb I fulqisë; që ka të bëjë me fulqinë a fulqitë.

fulshî ni m sh j jt G > FULQI A.

fultér•e ja f sh e et Tigan.

*

Jap saçin e marr fulteren Të mirën që më bën dikush ia kthej me të mirë.

fultérëz a f sh a at zool Bretkosë në fazën e parë të zhvillimit, që ka një kokë të imët e të zezë dhe një bisht të gjatë.

full i m sh e et G Lëmsh (*me fije leshi etj.*).

fullák u m > FULLTAK•Ë A.

fulláq•e ja f sh e et Fshikë; fulltakë.

fullíq•ë (me) kal a ë krahin G Ndot; bëj pis. > **FËLLIQ.**

fullíq•ë (me u) a (u) ë krahin G vetv e FULLIQ•Ë (me).

fulliqësí a f sh na nat krahin G Pisllëk. > **FËLLIQËSI A.**

fullíqët (i e) mb krahin G I ndotur; i pistë. > **FËLLIQUR (i e).**

full•ón *jokal veta III G > FULL•UE (me).*

fullták u m sh a at dhe fulltéqe fulltéqet > FULLTAK•Ë A.

fulltáka-fulltáka mb I mbushur me fulltaka, fluska.

fullták•ë a f sh a at

♦ Flluskë e djegies.

♦ Shenjë a blanë e dërmishjes, e goditjes etj. në trup.

fulltéqe t sh i FULLTAK U.

full•úe (me) *jokal ói úe veta III G* Fryn erë e fortë.

fullúsk•ë a f sh a at G Flakurimë; shpullë.

fumigúes•e ja f sh e et tek Tymuese.

fum•ój éja m sh oj ojt krahin G Fëmijë.

fun i¹ m sh a at krahin G Veshje grash që ngjishet në dimitë.

fun i² m sh a at krahin G Dërrasë e rrumbullakët dhe e lëmuar, në të cilën hapen petë. > **QETH I; QER I; QEH•ËN NI; PALAR•E JA.**

fund i m sh e et

♦ Truall a shtresë e tokës nën një masë ujore; pjesë e poshtme e një vendi të thelluar në tokë. **Fundi i detit (oqeanit, liqenit, lumit, rezervuarit). Fund ranor (shkëmbor, i gurtë, lymor). Fundi i pusit. Fundi i gropës (humnerës, greminës). Gërryej (thelloj) fundin e lumit. Ra (u zhyt) në fund. E nxorën nga fundi i detit.**

♦ Pjesë e poshtme e një ene, arke, shporte, anijeje etj., e cila është zakonisht e sheshtë e shërben edhe si pjesë mbështetëse. **Fund i sheshtë (rrumbullakët, gjerë, ngushtë). Fundi i kazanit (tenxheres, kuisë, kovës). Fundi i gotës (i filxhanit). Kulloi (ra) në fund. Iu ça (iu shpua) fundi.**

♦ Pjesë e poshtme e diçkaje që mbështetet në tokë e që ngrihet mbi të ose është ngulur në të; rrëzë; taban. **Fundi i malit (i kodrës, i shkëmbit). Fundi i kalasë (i murit, i pendës, i digës). Fundi i lisit (i shtyllës). Fundi i këpucës** tabani, shualli i këpucës. **E shembi (e rrënoi) deri në fund.**

♦ Vend ku një gjymtyrë a organ lidhet me trupin; vend ku një degë lidhet me trungun; rrëzë **Fundi i krahut (i këmbës, i gishtit, i gjuhës, i veshit). U këput**

dega në fund. E preu pemën deri në fund. Ia prenë krahun (këmbën) deri në fund.

♦ Sasi e vogël e diçkaje, e mbetur në pjesën e poshtme të një ene a të një vendi të thelluar. **Piu fundin e shishes (e gotës). Hëngri fundin e tenxheres. Bloi edhe fundin e hambarit. E derdhi fundin e fuçisë. Ka mbetur fundi.**

♦ Cak a skaj ku mbaron shtrirja e diçkaje në hapësirë; skaj fundor i një vendi a hapësire të madhe; mbarim; pjesë e skajshme e një sendi a e një hapësire. **Fundi i fushës (arës, kopshtit). Në fund të sheshit (oborrit, rrugës). Në fund të botës (dynjasë). Fundi i rreshtit (vargut të njerëzve, kolonës së automjeteve). Fundi i litarit (vijës telefonike, trarit). Në fund të librit. Fundi i një fjale. Në fund të librit (të regjistrit). E kapi nga fundi. Gjithësia s'ka fund. Pa anë e pa fund.**

♦ Pjesë e fundit e një vepre të shkruar a e një shfaqjeje; përfundim. **Fundi i librit (i romanit, i artikullit). Fundi i filmit (i dramës, i shfaqjes). Fund i lumtur.**

♦ Veshje e sipërme ose pjesë e kostumit të grave, që mbulon trupin nga mesi e poshtë. **Fund me pala.**

♦ *sh ra rat* Mbeturina, fundërrina.

♦ Cak që shënon mbarimin e një kohe; pjesë e kohës që lidhet me këtë cak; cak kohor që shënon mbarimin e një pune, veprimi.; pjesë e fundit e një pune a veprimtarie; mbarim, përfundim. **Fundi i vitit (i muajit, i ditës). Fundi i shekullit. Në fund të javës. Fundi i punës. Fundi i lojës (i ndeshjes, i shfaqjes). Fundi i luftës.**

♦ *bis* Mbarim i jetës; vdekje. **Fund i parakohshëm (i hidhur). I erdhi fundi. Ka shkuar në fund** është duke vdekur; i erdhi vdekja.

*

Ballë e fund Kokë e këmbë, krejt.

Deri (gjer) në fund Krejt, plotësisht.

Dhëndri rruhet në fund shih Është ende herët, s'ka ardhur radha, koha etj. për të kërkuar a për të bërë diçka.

E pi me fund E pi të gjithë deri në fund; s'lë asnjë pikë.

Është ende në fund të dardhës Është ende prapa, është ende në bisht..

Është shportë pa fund Është njeri që s'di të mbajë një të fshehtë e i shpërrallon fjalët andej-këtej.

Fund e krye Krejt, plotësisht.

Fund e majë Krejt; plotësisht. [fund e maj' nji a Shqipnia (NM).]

Fund i fundit > FUNDI I FUNDIT. [Pa dyshim shija e zulluve të mi është pakë

Fundi i arkës Rrobat më të mira.

Fundi i fjalës Shkurt, me një fjalë; si përfundim.

Fundi i fundit Tekembramja, më në fund; sido që të jetë.

Fundi i kazanit Gjella që ka mbetur, ushqimi më i keq.

I doli fundi i shpuar Mbeti a doli pa gjë.

I doli fundi (një ene) U zbraz, u boshatis krejt; u mbarua.

I doli fundi diçkaje Mbaroi, përfundoi.

I doli në fund diçkaje E kreu, e mbaroi a e përfundoi me sukses, i doli mbanë.

I jap fund diçkaje E kryej; e mbaroj; e përfundoj..

I ka trutë në fund të këmbëve Është budalla; është pa tru; është shumë mendjelehtë.

I nxori (i gjeti, i qiti) fundin diçkaje

♦ E hëngri a e piu të gjithë (ç'përmbante ena); e s'la asnjë lugë a asnjë pikë.

♦ E studioi thellë diçka, e shqyrtoi me themel.

I vuri fund diçkaje E përfundoi; i vuri kapak.

Ia di (ia njoh) fundin e barkut Enjoh mirë dikë; ia di zorrët e barkut.

Më në fund

♦ Në fund të diçkaje; tekembramja.

♦ Si përfundim.

Më ra (vajti, shkoi) gjaku në fund të këmbëve (te këmbët)

♦ U lodha shumë duke ecur ose duke qëndruar në këmbë.

♦ U tremba shumë.

Në fund e në bisht Më në fund.

Në fund e në krye (në majë) Tejpërtej; krejt.

Në fund të fundit Tekembramja, më në fund.

Në fund të herës Herën e fundit..

Nga fundi në krye (nga kreu në fund) Krejt, tejendane.

Nga fundi (nga thelbi) i zemrës (i shpirtit) Me gjithë zemër.

Pa anë e (pa) fund Pa mbarim.

U bë pus pa fund U bë kasaphanë e vërtetë; nuk u muar vesh se sa u vranë; u bë gjaku gjer në gju.

Zë fundin e barkut Ha fare pak, sa për të thyer urinë.

**

fund fjale *gjuh* Rrokje, grup tingujsh a tingull në fund të fjalëve; *vjet* prapashtesë.

fund rripi *bot (Tussilago farfara)* Bimë barishtore me lule të verdha që dalin para gjetheve; përdoret në mjekësi popullore për të lehtësuar kollën dhe sëmundjet e organeve të frymëmarrjes.

fundabárdhë *mb (Grua)* e veshur me fund të bardhë.

fundacák u m sh ë ët kryes sh G Mbetje; fundërri.

fundáj•ë a f sh a at

♦ Rrip toke në fund të arës; ceparak.

♦ Pjesë e dalë a bisht i një mali a shkëmbi.

♦ *kryes sh* Mbeturina; fundrat. **Fundajat e lëmit.**

♦ *fjg* Skaj; fund. [**theatri i Butrintit... , u dyshua se që nga fundaja ku ndodhej, kishte ndikuar në ngjarjet.** (IK).]

fundák e mb I fundit; i bishtit; (*gjethe*) afër rrënjës.

fundák u m sh ë ët

♦ Filiz që del afër rrëzës së trundut të pemës.

♦ Gjethe afër rrënjës; bythçe.

fundák•e ja *f sh e et* Ánie (dërrasë) për çati.

fundamént i m sh e et libr Themel.

fundamentál e mb libr Themelor.

fundamentalíst e mb Ithtar a pasues i fundamentalizmit.

fundamentalíst e mb I fondamentalizmit; të ka të bëjë me fondamentalizmin. **Celulë fondamentaliste.**

fundamentalíst i m sh ë ët Pasues i fundamentalizmit.

fundamentalíst•e ja *f e* **FUNDAMENTALIST I.**

fundamentalíz•ëm mi m Interpretim i teksteve të shenjta si të vërteta të padiskutueshme; ekstremizëm radikal. **Fondamentalizëm islamik (protestant).**

fundáq i m sh e et Llum i kafesë në fund të filxhanit, i vajit ose verës në fund të enës.

fundár kal a ur

♦ Ç Fut në dhe.

♦ A Mbyt në ujë; fundos.

fundár i¹ m sh ë ët Fund deti, liqeni etj.

fundár i² m sh ë ët Rreth i fundit të fuçisë prej druri.

fúndazi ndajf bis Më në fund; si përfundim.

fundbót•ë a f libr Fund a mbarim i botës.

fundbótsh•ëm (i) me (e) mb libr (Skenar) i fundit të botës.

fundç e mb Bottom (*leaf*).

fúndç•e ja¹ f sh e et

♦ Gjethe e fundit, afër rrënjës, e bimës së duhanit. **Vjel fundçet.**

♦ Bisht i cigares.

♦ *kryes sh* Mbetje a mbeturina ushqimi.

♦ *sh* Mbitakë e sandaleve, këpucëve.

fúndç•e ja² f sh e et Ashkla që dalin gjatë prerjes së anieve të trungut.

funddét i m Fund a dysHEME e detit.

funddím•ër ri m libr Fund i dimrit.

funddhérit ndajf Humnerë pa fund. [S'mora vesh n'isha funddherit a tek retë,
Veç di që s'isha fare kund në tokë. (GM).]

fúnd•e ja f sh e et Vijë uji për vaditje.

fundemájë ndajf G Krejt; krejtësisht; plotësisht.

fúnd•ë a f sh a at Ç Xhufkë e qepës etj.

fundërrés•ë a f sh a at

♦ *kim* Grimca të vogla që bien në fund nga përzierja ose tretja e trupave në një lëng; shtresë e formuar nga grumbullimi i grimcave të tilla të vogla.

♦ *kryes sh* Mbetje të padobishme; fundërri. **Gjithfarë fundërresash.**

fundërresór e mb kim I fundërresës; që ka të bëjë me fundërresën.

fundërrí a f sh - të

♦ *nj* Llum që kullon nga një lëng në fundin e një ene. **Fundërria e vajit (verës, kafesë).**

♦ *fīg* Llum i njerëzve; njeri krejt pa vlerë dhe i dëmshëm.

fundërrím i m kim Rënie e grimcave të një tretësire në fund të enës.

fundërrín•ë a f sh a at

♦ *kryes sh* Fundërri.

♦ Mbeturinë; gjë e padobishme.

♦ *fīg* Llum i njerëzve; njeri krejt pa vlerë dhe i dëmshëm.

fundërr•ón jokall ói úar kim (Grimcat e një tretësire) bien në fund të enës. **E lë verën të fundërrojë.**

fundërrór e mb kim I fundërrisë; që ka të bëjë me fundërrinë.

fundërrúar (i e) mb kim (Lëndë) që ka rënë në fund të enës.

fundërrúes i m sh - it ind Vaskë fundërrimi.

fúndës•e ja f sh e et Fletë e fundit të bimës së duhanit. > **FUNDÇ•E JA. Kanë mbetur vetëm fundëset.**

fundësi a f libr Gjendje, fakt a përshtypje e të qenët i fundmë e i pakthyesëm.
Vdekja si fundësi e jetës.

fúndi (së) ndajf

♦ Tashti vonë.

♦ Në fund.

fúndi-fúndit ndajf Në fund të fundit.

fundím i m sh e et Fundosje.

fundín•ë a¹ f sh a at Hon; humnerë; abis.

fundín•ë a² f sh a at G Mbetje; fundërr.

fundís•ë (me) kal a ë G Ndaj a lë për në fund.

fúndit (e) f sh - (të) f e FUNDIT (i).

fúndit (i) m sh - (të) Ai që ndodhet, mbërrin a mbetet në fund. **S'është as i pari, as i fundit.**

fúndit (i e) mb

♦ Që është në fund a në skajin më të tejtmë të një vargu ose të një radhe frymorësh, sendesh, dukurish etj.; që vjen pas gjithë të tjerëve. **Vagoni (rreshti, stacioni) i fundit. Shtëpia (pema) e fundit.**

♦ Që ka mbetur në fund e një i vetëm, pasi janë larguar ose janë harxhuar gjithë të tjerët. **Dallëndyshja e fundit.**

♦ Që ndodhet në fund të një vendi të thelluar, të një ene etj. **Shtresa e fundit.**

♦ Që shënon mbarimin e një kohe të caktuar; që nga ana kohore kryhet në fund të një vargu ngjarjesh, veprimesh, punësh a dukurish; që shënon cakun kohor kur dikush a diçka mbaron së qeni e nuk vijon më tej. **Dita e fundit e javës. Muaji i fundit i vitit. Dinastia e fundit.**

♦ Që ka të bëjë me kohën më të afërt përpara një çasti të dhënë; që sapo është bërë e ka ndodhur; më i ri. **Kohët (ditët) e fundit. Zbulimet e fundit. Të rejtat (lajmet, ngjarjet) e fundit. Sipas të dhënave (njoftimeve) të fundit. Prodhimi i fundit.**

♦ Që është para vdekjes, që e thotë në çastin para vdekjes. **Në orën (ditën, çastin) e fundit. Fjala e fundit. Në grahmat e fundit. Dëshira e fundit. Vullneti i fundit** porosia që lë dikush përpara se të vdesë.

♦ Më i lartë; më i rëndë. **Masa (shkalla) e fundit. Dënimi i fundit.**

♦ Përfundimtar; vendimtar. **Qëllimi (grushti) i fundit.**

♦ *fjg* Me më pak vlerë ose rëndësi; më i prapambetur se të tjerët. **Njeriu (më) i fundit.**

*

Deri në frymën e fundit Deri në vdekje.

Deri në pikën e fundit të gjakut Deri në vdekje.

Dha frymën e fundit Vdiq.

Edhe po të jetë në fund të detit... Sado larg qoftë; kudo që të jetë...

Është vrima e fundit e kavallit (bishti i kavallit) Është njeri pa rëndësi; fjala e tij nuk ngre peshë dhe nuk dëgjohet nga të tjerët.

I dorës së fundit I një cilësie shumë të dobët.

I dha grushtin e fundit E dëmtoi shumë rëndë ose e shkatërroi plotësisht.

I dhanë lamtumirën e fundit *lart* E përcollën me nderime për në varr.

I fundit o qesh, o qan *fj u* Ai që mbetet në fund kur ndahet diçka në pjesë o fiton o humbet (*sepse mund t'i mbetet një pjesë më e madhe, por mund t'i mbetet edhe një pjesë më e vogël*).

I hoqi gurin e fundit dikujt

♦ S'la gjë pa i thënë, ia numëroi të gjitha.

♦ E dëmtoi; e la pa mbështetje; ia preu rrënjët.

I jap dorën e fundit diçkaje E mbaroj, e përfundoj.

I orës së fundit (*Lajm, njoftim*) që është dhënë në kohën më të afërt; që sapo është dhënë.

Ka shkuar (ka vajtur) në pikë të fundit Është në një gjendje ekonomike, shëndetësore, morale shumë të rëndë, është si mos më keq.

Luaj (hedh, përdor) letrën (kartën, gurin, zarin) e fundit Përdor edhe mundësinë e vetme që kam për t'ia arritur diçkaje.

Më së fundi Tekembramja, më në fund.

Ndaj kafshatën e fundit (kafshatën e gojës) me dikë E ndihmoj me gjithçka edhe kur vetë jam në kushte të vështira; e ndihmoj pa kursim; i jap dikujt për ta ndihmuar edhe mjetin e vetëm të jetesës.

Në analizë të fundit *libr* Pasi është shqyrtuar nga të gjitha anët, në fund të fundit..

Në dorë të fundit Gati në përfundim.

Në instancë të fundit *libr* Në fund të fundit, tek e fundit.

Në pikë të fundit Në fund të fundit; tek e fundit.

Qesh mirë ai që qesh i fundit *fj u*

Së fundi Kohët e fundit.

Tek e fundit Në fund të fundit.

banesa e fundit *euf* Varri.

fisheku i fundit I vetmi mjet që i ka mbetur dikujt e që ka në dorë, mundësia e vetme.

fjala e fundit

- ♦ Arritja me e re dhe më e lartë në një fushë të shkencës, teknikës ose kulturës.
- ♦ Mendimi përfundimtar që vendos për diçka; mendimi i fundit.

guri (zari) i fundit Prova e fundit.

udhëtimi i fundit *libr* Vdekja dhe varrimi.

fúndja ndajf Në fund të fundit. **Fundja, gjithçka përfundoi mirë.**

fúndja-fúndjes ndajf Më në fund, në fund të fundit, fundja.

fundjáv•ë a f sh ë ët Fund i javës; e shtunë dhe e diel. **Kaloj fundjavën në fshat.**

fúndj•e a f sh e et bis

- ♦ Mbarim, fund; përfundim. I erdhi fundja.
- ♦ Vend a pjesë që ndodhet në fund të diçkaje. Fundjet e arës.
- ♦ kryes sh Gjethe. Këput fundjet e duhanit.
- ♦ Shualli që vihet poshtë këpucëve kur ndreqen; balla. U vë këpucëve fundje.

fundkatúndas i m sh - it Ai që banon në fund të katundit; njeri i shkallës së fundit në katund.

fundmbrëmj•e a f libr Fund i mbrëmjes; orët e fundit të mbrëmjes; fillim i natës.

fúndm•ë (i) e (e) mb

- ♦ I kufizuar në hapësirë; që ka një fund a cak në hapësirë. **Hapësirë e fundme. Madhësi e fundme** *mat* madhësi që ndryshon në caqe të caktuara, që nuk është e barabartë as me zeron, as me pafundësinë.
- ♦ I kufizuar në kohë; që zgjat deri në një kohë të caktuar, që ka një cak kohor.
- ♦ I fundit. [harxhon të fundmen vetëtimë/ si reporteri të fundit blic (IK).]
[Perseu, mbreti i fundmë i Maqedonisë, thuhet se iku i trembur dhe e la ushtërinë pa kumandë. (AE).]

fundmúaj i m libr Fund i muajit. **Fundmuajin e shkuar. Këtë fundmuaj.**

fúndna t f sh G Ashkla që dalin kur priten ániet nga trangu.

fund•óhem vetv e FUNDO•J.

fund•ój óva úar

I *kal* Fundos.

II *jokal* Fundosem.

fundóm•ë a f sh a at J Fund i bucelës së ujit.

fundór e mb libr I fundit; që ndodhet në fund.

fundór•e ja f sh e et gjuh

- ♦ Rrokje, grup tingujsh a tingull në fund të fjalëve.

♦ *vjet* Prapashtesë.

fundós kal óva úar

♦ *Zhyt (dikë a diçka)* në ujë etj. derisa të mos duket; e bëj që të bjerë në fund të detit, të liqenit etj.; e kredh thellë. **Stuhia e fundosi anijen. E fundosi në det (në liqen, në lumë). I fundosi buajt në baltë.**

♦ *fīg* E çoj (*dikë*) në një gjendje të vështirë, nga ku nuk mund të dalë lehtë; bëj që të bjerë shumë poshtë nga pozita shoqërore ose të pësojë një dështim a humbje të rëndë; e gropos (*dikë*). **E fundosi vendin në krizë.**

fundós•em a (u) ur

I *vetv*

♦ Zhytem në fund të detit, liqenit etj.; bie e kridhem diku sa të mos dukem; kridhem thellë. **Fundosem në ujë (baltë, rërë). U fundos si gur.**

♦ *veta III* Ulet poshtë; humbet; vithiset. **U fundos toka (themeli). Fundosem në kolltuk.**

♦ *fīg* Bie në një gjendje të vështirë, nga ku nuk mund të dal lehtë; shkoj drejt rënies së plotë; pësoj një dështim a humbje të rëndë.

II *pës e* **FUNDOS.**

fundósj•e a f sh e et

♦ Zhytje a rënie në fund të detit, liqenit etj.; kredhje në baltë etj.

♦ Vithisje (*e tokës, themeleve etj.*).

♦ *fīg* Rënie në gjendje të vështirë; groposje.

fundósur (i e) mb

♦ I zhytur plotësisht në ujë etj.

♦ I vithisur.

♦ *fīg* I rënë në gjendje të vështirë; i groposur.

fundpranvér•ë a f libr Fund i pranverës.

fúndra t f sh Fundërrina; mbetje; mbeturina.

fundrák u m sh ë ët Fundërri; mbetje.

fundrrí a *f sh - të* > **FUNDËRRI A.**

fundrrín•ë a *f sh a at* > **FUNDËRRI A.**

fúnds•e ja *f sh e et* Fundërri; mbetje.

fundsh e *mb* > **FUNDSH•ËM (i) ME (e).**

fúndsh•ëm (i) me (e) *mb* I fundit; i poshtëm.

fundshékull i *m* Periudhë në fund të shekullit.

fundshtator i *m* Ditë e fundit të shtatorit. [Dhe tregtarë që detyrohen të mos denoncojnë e të paguajnë gjobat nën kërcënimin e armëve nuk janë ende një lloj i zhdukur edhe në këto ditë të fundshtatorit 2003. (FD).]

fundtrishtë *mb let (Ngjarje)* me fund të trishtueshëm, të hidhur.

fundúes e *mb* Përfundimtar.

fundulín•ë a *f sh a at kryes sh G*

♦ Byk i lëmit.

♦ Lëvozhga të fasules. bathës etj.

fundvér•ë a *f libr* Fund i verës.

fundvít i *m libr* Fund i vitit.

fundvjésht•ë a *f libr* Fund i vjeshtës.

fún•e ia *f sh e et krahin G* Fundçe; gjethë të bimës së duhanit afër rrënjës.

funébër *mb* Funeral; i përmortshëm. **Marsh funebër** *muz* marsh i ngadalshëm, i përmortshëm.

funerál e *mb* I përmortshëm. **Vargan funeral.**

funerál i *m sh e et* Ceremoni e përmortshme, e varrimit.

funk u *m muz ang* Xhaz me kombinim të muzikës bluz dhe soul.

funksión i *m sh e et*

♦ *zyr* Detyrë, zakonisht e rëndësishme a e lartë, që i ngarkohet dikujt në një institucion, organizatë etj.; shkallë që zë dikush në një hierarki administrative.

Funksion zyrtar. Me funksionin e sekretarit të shtetit.

♦ *zyr* Veprimtari a puna që kryen shteti ose një organ shtetëror. **Funksion ligjvënës (ekzekutiv, administrativ). Funksionet e shtetit.**

♦ Rol; shërbim. [Një hark më vete i motiveve të "Infinitit" lidhet me artin,... dhe ngërthen në hullinë e vet vlerën dhe funksionin e lartë shoqëror të artit (AÇ).]

♦ Punë a shërbim që bën një vegël, mekanizëm ose e tij. **Funksionet e motorit (e gypit të gazrave).**

♦ *bio, fizio* Punë e veçantë që kryen rregullisht organizmi i qenieve të gjalla ose një organ i saj. **Funksion jetësor.**

♦ *mat* Madhësi e ndryshueshme, vlera e së cilës varet nga vlera e një madhësie tjetër të ndryshueshme dhe që i përgjigjet asaj. **Funksion algjebrik. Teoria e funksioneve.**

♦ *gjuh* Rol i gjuhës në shoqëri; rol i çdo njësie a elementi të gjuhës në procesin e ligjëritimit. **Funksioni shoqëror i gjuhës. Funksion morfologjik. Funksioni kumtues (shprehës). Funksioni i emrit (i mbiemrit, i nyjës). Funksioni i kryefjalës (kallëzuesit, kundrinës). Funksioni i rasës emërore (dhanore, rrjedhore). Funksioni i fonemës.**

**

Në funksion të në varësi të. [Në funksion të këtyre detyrave u ndërmorën nisma të rëndësishme shkencore në Tiranë e në Prishtinë (ShS).]

funkcional e *mb libr* I funksionit; që ka të bëjë me funksionimin a veprimtarinë e diçkaje. **Veprimtari (detyrë) funksionale. Vartësi (lidhje) funksionale. Stilet funksionale të gjuhës.**

funksionalizëm *mi m ark* Functionalism.

funksionalisht *ndaif libr* Functionally.

funksionar i *m sh* ë ët Nëpunës i lartë në aparatin shtetëror ose në organizatat shoqërore. [Duke shfletuar kronikat e herëshme, që flisnin për agonitë e gjuhëve, funksionarët e rinj energjikë të Arkivit Qendror ëndërronin kthimin e atyre kohëve të mundësive të mëdha. (IK).]

funksionar•e *ja f sh* e et *f e* **FUNKSIONAR I.**

funksioním i m sh e et Të qenët në gjendje pune; veprim. [Prirja e sotme ... për të zbuluar enigmat e teorisë së krijimit dhe funksionimit të epopeve popullore (ShS).]

funksion•ój jokal óva úar

♦ Kryej një punë a veprimtari; kryej funksionin a detyrën që më është ngarkuar.

♦ *veta III* Punon; është në gjendje pune. **Motori funksionon.**

funksionúar it (të) as libr Funksionim. [Pamja tjetër e liderit institucional është mënyra e të vepruarit dhe të funksionuarit të institucionit, që ai drejton. (KÇ).]

funksionúes e mb Që funksionon a është në gjendje pune.

funt i¹ m vjet J Fund.

funt i² m sh e et

♦ Njësi peshe e barabartë me rreth 500 g.

♦ > **FUNT•Ë A.**

**

funt anglez Njësi peshe e barabartë me 453,6 g.

funt gjerman Njësi peshe e barabartë me 409,5 g.

funt i farmacisë Njësi peshe që përdoret në farmaci dhe që është e barabartë me 307,3 g.

fúnt•ë a f sh a at

♦ Njësi monetare bazë e Britanisë së Madhe dhe Irlandës së Veriut.

♦ Njësi monetare me këtë emër e Qipros, Egjiptit, Libisë, Sirisë dhe Sudanit.

fúntmë (i) e (e) mb vjet J > FUNDM•Ë (i) e (e).

fúntm•ë (e) f sh e et (të) f e FUNTM•Ë I (i).

fúntm•ë (i) m sh ë ët (të) Ai që është i fundit në radhë. [Me Skënderben' u-lavdërove/ Dhe në furtun' i funtmi u-shove (FN).]

fuq ndajf krahin Huq; bosh. **Dal fuq. I doli fuq puna.**

fuqí a f sh - të

♦ Aftësi e njeriut ose e qenieve të tjera të gjalla për të vepruar, për të bërë punë ose lëvizje duke tendosur muskujt; mundësi trupore e një njeriu a e një kafshe për të bërë diçka; forcë fizike. **Fuqi e madhe. Fuqi trupore (fizike). Fuqia e krahut. Me tërë fuqinë. Kam fuqi. Mbledh fuqitë. Më pritet (më ka lënë) fuqia. Me sa kam fuqi. Bashkimi bën fuqinë fj u.**

♦ Aftësi e njeriut për veprimtari mendore, për të shfaqur vetitë dhe tiparet e tij shpirtërore; forcë a thellësia e shfaqjes së një ndjenje etj.; shkallë e kësaj shfaqjeje. **Fuqi mendore. Fuqi shpirtërore. Fuqia e mendjes (e vullnetit, e karakterit).**

♦ Aftësi që ka diçka për të kryer një veprim ose për të vepruar mbi një send; aftësia e diçkaje për punë; shkalla e kësaj aftësie; forcë. **Fuqi hidraulike (kalorifike). Fuqi tërheqëse e makinës. Fuqi rrotulluese e mekanizmit.**

♦ Aftësi për të ushtruar autoritetin, për të ndikuar në mendjen e njerëzve. **Fuqia e fjalës. [Fuqija ktyne ligjve... u vjen prej faktit se janë bâ doke (GjF).]**

♦ Mundësi materiale dhe burime të të mirave materiale. **Fuqia ekonomike.**

♦ Tërësi e njësive dhe mjeteve ushtarake të një vendi. **Fuqi bërthamore. Fuqi tokësore (detare, ajrore). [Konflikti i fuqisë tokësore me atë detare është universal (ShS).]**

♦ *fiz* Energji që çlirohet a që harxhohet në një njësi kohe për të bërë një punë ose për të vënë në lëvizje diçka; energji që ushtrohet mbi një trup, e cila bëhet shkak për të prishur gjendjen e tij të qetësisë ose të lëvizjes. **Fuqia elektrike. Fuqi kalorifike. Fuqia e makinës (e motorit). Fuqia e rrymës. Fuqia e ujit.**

♦ *drejt* E drejtë a mundësi ligjore që ka ose që i jepet dikujt për të vepruar a për të bërë diçka; pushtet. **Fuqi të pakufizuara (të plota). Fuqi juridike. Ka fuqi. Hipi (e solli) në fuqi.**

♦ Të qenët i vlefshëm; të qenët në veprim. **Fuqi ligjore. Mbetet (është) në fuqi. Hyn në fuqi. Bie nga fuqia shfuqizohet. Ligj në fuqi.**

♦ Njerëz, qenie të tjera të gjalla dhe mjete që përdoren për të kryer një veprimtari të caktuar ose për të bërë shndërtime të mëdha; çdo gjë lëndore që bëhet burim për lëvizje dhe për ndryshime; forcë. **Fuqitë e natyrës. Fuqia punëtore tërësia e punëtorëve. Fuqi motorike makineri bujqësore. Fuqi tërheqëse kafshë që përdoren për punimin e tokës.**

♦ Shtet, vend ne forca të mëdha ekonomike e ushtarake dhe ndikim të gjerë në jetën politike ndërkombëtare. **Fuqitë e mëdha. Fuqitë ndërluftuese.**

♦ *mat* Prodhimi që del nga shumëzimi i një numri bazë me veten e tij aq herë sa është treguesi i tij. **Fuqi e dytë (katrore). Fuqi e tretë (kubike). Fuqia e një numri (e një thyese). Treguesi i fuqisë. Baza e fuqisë. Ekuacion i fuqisë së parë (dytë). Ngre në fuqi.**

*

Hipi në fuqi Marr pushtetin.

Zbres (bie, rrëzohem) nga fuqia Lëshoj pushtetin.

**

fuqi blerëse *ek* Aftësi a mundësi financiare e një vendi, kompanie etj. për të blerë. **Ngritje (rënie) e fuqisë blerëse.**

fuqi e dobishme *tek* Fuqi e motorit që shpenzohet për punë të mirëfilltë (të dobishme).

fuqi e mbinatyrshme Perëndi; zot.

fuqi madhore > FORCË MADHORE.

Fuqián i m *gjeog* Provincë në brigjet juglindore të Kinës.

fuqidhënës e mb libr (*Fjalë a gjë*) që i shton fuqitë.

fuqi•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá libr Që ka fuqi a pushtet të pakufizuar; i gjithëpushtetshëm.

Fuqimádh i m Almighty; God.

fuqimísht ndajf libr Me fuqi të madhe, fort; fuqishëm. **Ndikon fuqimisht në...**

fuqipáktë mb libr (*Njeri*) i dobët; që ka pak fuqi.

fuqiplótë mb libr (*Person, kryesisht diplomat në shtet të huaj*) i veshur me fuqi të plota dhe pavarësi veprimi nga qeveria e vet. **Ambasador i jashtëzakonshëm e fuqiplotë.**

Fuqiplót•ë i m Perëndi.

fuqiprerë mb (*Njeri*) me fuqi të prera.

fuqís kal a ur A I jap fuqi; fuqizoj.

fuqisjéllës e mb > FUQIDHËNËS E.

fuqis•óhem *vetv óva (u) úar* A Fuqizohem; marr fuqi.

fuqis•ónj *kal óva úar* A Fuqizoj; i jap fuqi.

fuqísur (i e) *mb* A I fuqizuar.

fuqíshëm *ndajf* Me fuqi të madhe; fort. [**Ká gjâna që njêna i thotë mâ ândshëm, tjetra mâ fuqishëm.** (APp).]

fuqísh•ëm (i) me (e) *mb*

♦ (*Njeri*) i fortë; që ka forcë të madhe trupore. [**O, si nuk kam një grusht të fuqishëm!/ Malit, që hesht, mu në zemër me ia njesh!** (Mgj).] [**Duket se Olimpi nuk është i fuqishëm të vendosë drejtësi mbi botën dhe mbetet mospërfillës përballë padrejtësisë tokësore** (AÇ).]

♦ (*Veprim*) i bërë me forcë, vrull e këmbëngulje.

♦ (*Makinë, motor*) jep energji të mëdha; (*pajisje*) me fuqi të madhe për të bërë një punë a një veprim. **Vinç i fuqishëm. Magnet i fuqishëm. Mikroskop (teleskop) i fuqishëm.**

♦ Që shfaqet me forcë të madhe; që vepron fort mbi dikë a diçka. **Zë i fuqishëm. Mbresa (ndjenja) të fuqishme.**

♦ I vrullshëm; që vjen me vrull. **Shi i fuqishëm. Erë e fuqishme.**

♦ (*Shtet, vend*) me burime e të ardhura të mëdha; shumë i zhvilluar e i organizuar; i fortë.

♦ (*Shembull etj.*) me forcë të madhe ndikuese tek të tjerët. **Vepër (nxitje) e fuqishme.**

♦ (*Veprim*) që shfaqet në një shkallë të madhe a në përmasa të mëdha; që shpërthen me forcë të madhe; i fortë. **Manifestim i fuqishëm. Valë e fuqishme zemërimi.**

fuqizím i m

♦ Forcim. [**Skënderbeu gjatë fuqizimit të pozitës së tij pretendonte se ai ishte pasues i shtetit të Balshajve e synonte për një shtrirje territoriale të shtetit për të arritur zotërimet e gjëra të atyre të kryezotit të Arbërit, Balsha II.** (JBr).]

♦ *drejt* Dhënie e fuqisë ligjore (*një akti a vendimi*).

fuqiz•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ *veta III* Forcohet; bëhet më i fuqishëm.

♦ *veta III drejt (Akti ligjor)* bëhet ligj; merr fuqi ligjore.

II pës e FUQIZ•OJ.

fuqiz•ój kal óva úar

♦ E bëj më të fuqishëm; i rrit forcën a forcat.

♦ *drejt I* jap fuqi ligjore (*një akti ligjor*).

fuqizúar (i e) mb

♦ I forcuar; që ka marrë forca.

♦ *drejt (Akt ligjor)* që ka marrë fuqi ligjore.

fuqizúem (i) e (e) mb G > FUQIZUAR (i e).

fuqizúes e mb Që fuqizon.

fur kal a ur

♦ Mbyt duke e shtrënguar në grykë.

♦ *krahin Var* në litar.

♦ *fīg* E shtrëngoj (*dikë*) të bëjë diçka; ia vë litarin në grykë (*dikujt*).

♦ *fīg veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore)* Më shtrëngon e më mundon shumë diçka. **Po më fur kjo punë.**

furacák e mb

♦ (*Njeri*) që hyn a vete diku pa qenë i ftuar.

♦ *fīg (Njeri)* që përzihet kot në punët e të tjerëve; që fut hundët kot në një çështje.

furacák u m sh ë ët

♦ Njeri që hyn a vete diku pa qenë i ftuar.

♦ *fīg* Njeri që përzihet kot në punët e të tjerëve, që fut hundët kot në një çështje.

furacák•e ja f sh e et f e FURACAK U.

furán e mb (*Njeri*) që i vihet punës me të gjitha forcat; që e nis me vrull diçka.

furán i m sh ë ët Njeri që i vihet punës me të gjitha forcat; që e nis me vrull diçka.

furán•e ia f sh e et f e FURAN I.

furár•e ja f sh e et Furrare; bukë e madhe furre, që piqet në furrë.

furát•ë a f sh a at

♦ Degë e hollë, e gjatë dhe e drejtë e një druri; purtekë për të shkundur pemët.

♦ *sh ark* Formë e derdhur me vija paralele në trajtë kallamash.

furcát•ë a f sh a at vjet Forcë; fuqi; përforcim.

fúrç•ë a f sh a at > FURÇ•Ë A.

fúrç•e ja f sh e et > FURÇ•Ë A.

fúrç•ë a f sh a at

♦ Përdorëse me qime të dendura e të ashpra për të pastruar, lyer, fshirë a kruar diçka. **Furçë rrobash (dhëmbësh, flokësh, këpucësh). Furçë rroje (gëlqereje). Pastroj (lyej fshij) me furçë. I bie një furçë rrobave.**

♦ *tek* Vegël a diçka tjetër që ka formën e kësaj përdorëseje; vegël në një makinë elektrike, që bën kalimin e rrymës nga pjesët rrotulluese në ato të palëvizshme. **Furçë thëngjilli (karboni). Furçë kontakti.**

*

I jap një furçë E lavdëroj dikë për t'i bërë qejfin; i bëj një lëvdatë për ta marrë me të mirë, për t'ia hedhur etj.

furçëmbájtës•e ja f sh e et Vend ku mbahen furçat.

fúrçëz a f sh a at zovg e FURÇ•Ë A.

furçós kal a ur Pastroj a fshij me furçë.

furçós•em vetv a (u) ur Pastrohem a fshihem me furçë.

furçósj•e a f sh e et Pastrim a fshirje me furçë.

furçósur (i e) mb I pastruar a fshirë me furçë.

fúrde si kallëzues: U bë furde u dobësua shumë; u tret; u bë gisht.

fúrd•e ja¹ f sh e et

♦ Send pa ndonjë vlerë; mbeturinë që hidhet tej; rraqe.

♦ *keq* Vajzë a grua e përdalë; lavire.

fúrd•e ja² f sh e et ndërt Copë druri e nxjerrë me sëpatë nga një trung, që përdoret për të mbuluar çatitë e shtëpive, kasolleve etj. në viset malore. • > **FLUG•Ë A.**

fúrd•ë e f sh e et kryes sh Mbeturinë; fundërri.

fúr•em¹ a (u) ur

I *vetv*

♦ Mbytem; mbyt veten.

♦ Varem; var veten me litar në fyt.

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore):* **Më furet buka** më shkon buka shtrembër.

II *pës e* **FUR.**

*

Më furet shpirti Mërzitem shumë; më vjen shpirti në majë të hundës.

fúrem² vetv a (u) ur

♦ Hyj menjëherë diku; futem me rrëmbim a me të shtyrë; rrasem. **U fur drejt e në dhomë.**

♦ *fīg* I sulem dikujt a diçkaje; i turrem me vrull një pune a diçkaje tjetër. **I furem punës. Iu fur gjithë inat.**

fúr•em³ vetv G > FUR•Ë (me u).

furét•ë a f sh a at zool (*Mustela nigripes*) Shqarth.

fúr•ë (me) kal a ë G > FUR.

fúrë (me u) vetv G > FUREM^{1, 2}. Me u furë nën bisht mblidhem grusht nga frika.

furfulé mb J (Flokë) të pakrehur.

furfúl•e ja¹ f sh e et bis

♦ Erë e ftohtë.

♦ *fīg* Njeri mendjelehtë.

furful•e ja² *f sh e et sh e et* Ashkla të zdrugthit; zdrugulina.

furfullác i m shak Murrlan.

furfulláj•ë a f sh a at Fugë (*lodër*).

furfullí a f Puhi e hollë (e lehtë).

furfullíc e mb krahin G I nxituar; i ngutshëm.

furfullíc•ë a f sh a at krahin G Grua a vajzë e nxituar, e ngutshme.

furfullím i m > FËRFËLLIM•Ë A.

furfullím•ë a¹ f sh a at Flutter; flitter.

furfullím•ë a² f sh a at Dridhje nga të ftohtit.

furfull•ój¹ kal óva úar Flak; hedh tutje; flakëroj.

furfull•ój² jokai G > FURFULL•UE² (me).

furfull•ón jokai ói úar veta III Fërfëllon.

furfull•úe (me)¹ jokai ói úe veta III G > FURFULL•ON.

furfull•úe (me)² kal óva úe G E bëj me nxitim; e ngut (*një punë*).

furfull•úe (me u) vetv óva (u) úe G

♦ Dridhem.

♦ *fīg* Tregohem i pazoti a i paaftë për të bërë diçka.

furfurí a f Shkëlqim i fortë, që të merr sytë.

furfurít jokai i ur veta III Vetëtin; farfurin; shkëlqen fort sa të merr sytë.

furgër•ón jokai ói úar veta III Mbushet me; mizëron.

fúrgëz a f sh a at kryes sh Paterica. [... **furgëza prej ëndrre** (GjM).]

furgón i m sh a at Automjet i vogël, i mbuluar për transportimin e udhëtarëve dhe mallrave. [Një furgon i Kryqit të Gjëlber ndezi papritur sirenën dhe turfulloi rrugëve si një grua hysterike në kulm të nervave. (ED).]

fúrgza t f sh vjet G Stërfurcë.

furí a f sh - të

♦ *kryes sh* Erë shumë e fortë që fryn me rrëmbim të madh; stuhi, furtunë. **Furitë e motit.**

♦ *dhe fig* Vrull i fuqishëm e i papërmbajtur e që zgjat shumë; forcë e madhe që vepron me shpejtësi e që përllan çdo gjë që gjen përpara; turr i fuqishëm; tërbim. **Furia e shiut (e erës). Furia e luftës. Furia e ndjenjave (e zemërimit). Shpërtheu (buçiti, sulmoi) me furi.** [Zenel Gjoleka armët mori/ thërret tek ecën me furi (ASh).]

Furí të f sh mit rom Krijesa të frikshme, me gjarpërinj si flokë, që ndjekin kriminelët e pandëshkuar.

furieríst e mb fil I furierizmit; që ka të bëjë me furierizmin.

furieríst i m sh ë ët fil Pasues a ithtar i furierizmit.

furieríz•ëm mi m fil Sistem ekonomik-shoqëror i mbështetur në njësi të vogla kooperativiste, i propozuar nga socialisti francez Charl Furié (1772 –1837). .

furioso /furiózo/ *muz it*

I ndajf Me vrull; vrullshëm.

II mb I vrullshëm.

furíshëm ndajf Me vrull të madh e të papërmbajtur; me tërbim, me furi.

furish•ëm (i) me (e) mb

♦ Shumë i vrullshëm; i rrëmbyeshëm; që shpërthen me furi. **Erë e furishme.**

fúrj•e a¹ f Mbytje nga kafshata që shkon trembër.

fúrj•e a² f Hyrje me të shtyrë a me rrëmbim.

furkáç•e ja f sh e et

♦ Shkop i trashë e i gjatë me një bigë në majë që shërben për të mbajtur degët e një peme që të mos thyhen.

♦ Dru me bigë në majë, që përdoret për të ngarkuar barrën në samar. > **BIGAÇ•E JA; NGARKAÇ•E JA.**

♦ Furkë e vogël për të tjerrë lesh etj.

furkatór•e ja f sh e et Grua a vajzë që tjerr lesh.

furkét•ë a f sh a at mek Pirun. **Furketë e rripit.**

fúrkë *si kallëz*: **Bëhem furkë** dobësohem e thahem si shkop.

fúrk•ë *a¹ f sh a at*

♦ Shkop i fortë me bigë në krye, ku mbështetet diçka. **Furkat e pjergullës. I vë furka degëve të rënduara.**

♦ Shkop me bigë në majë, ku vihet shtëllunga e leshit, pambukut etj. për ta tjerre.
[edhe **n'shpi me e shkuem ai motin,/ tue u ndeshë npër furka t'gravet!...**
(GjF).]

♦ *krahin* Sfurk.

♦ *ndërt* Shtyllë kryesore prej druri, e ngulur në tokë në çdo qoshe të kasolles a shtëpisë përdhese, për të mbajtur trarët anësorë.

*

Bëhem furkë Dobësohem shumë; bëhem shkop.

Dal si boshti para furkës Shpreh një mendim para se të më vijë radha për të folur; kërcëj kur nuk më takon të flas a veproj.

E nxjerr në furkë diçka E nxjerr të fshehtë.

I ikën furkat Luajti mendsh, u prish nga mendtë.

fúrk•ë *a² f sh a at krahin* *G* Grup; parti; taraf.

fúrkëz *a f sh a at* *zvog e* **FURK•Ë A.**

furk•ó *kal óva úar* I vë furka (*pemës*).

fúrks•ë *a f sh a at krahin* *G* Furkë ku vihet gjethi për dhinë.

furkúar (*i e*) *mb* I mbështetur a mbajtur me furka.

furkulíc•ë *a f sh a at* *J* Pirun. **Me thikë e furkulicë.**

furlláz•ë *a f sh a at* *bot* (*Lavandula spica*) Linvandë.

furmás•e *ja f sh e et* Bërzhik (*njësi gjatësie rreth 18 cm, e matur nga maja e gishtit të madh deri te ajo e gishtit tregues të shtrirë plotësisht*).

furmás•ë *a f sh a at* > **FURMAÇ•E JA.**

furmí *a f Ç* Qelb.

furnéçk•ë a f sh a at Flegër.

furnél•ë a f sh a at Pajisje për gatim, që punon vajguri, gaz ose rrymë elektrike.

furnéll•ë a f sh a at > FURNEL•Ë A.

furnitór i m sh ë ët > FURNIZUES I.

furnizím i m sh e et

♦ Marrje a dërgim i mallrave a sendeve të nevojshme për punë a tregtim. **Makina (dita) e furnizimit.**

♦ *përmb bis* Mallra e sende të nevojshme për punë a tregtim.

**

pikë furnizimi (me karburant) Vend i posaçëm me rezervuarë e pompa për mbushjen e automjeteve me karburant.

furniz•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Marr mallra e sende të nevojshme për punë a tregtim.

♦ *bis* Ha e pi sa më mjafton.

♦ *bis* Blej sende ushqimore për shtëpinë.

♦ *bis* Mbush serbatorin e automjetit me benzinë, naftë etj.

II pës e FURNIZ•OJ.

furniz•ój kal óva úar

♦ I dërgoj (*dikujt*) mallra a sende të nevojshme për punë a tregtim. **Furnizoj me ushqime.**

♦ *bis* Mbush (*barkun*).

♦ *bis* Blej sende ushqimore për (*shtëpinë*).

♦ Mbush me karburant (*automjetin*).

furnizúar (i e) mb Që ka marrë a ka bërë furnizimin.

furnizúes i m sh - it

♦ Ai që merret me furnizimin e tregtores, kompanisë etj.

♦ *tek* Pajisje a pjesë e mekanizmi që shërben për të çuar sendin që prodhohet a diçka tjetër atje ku duhet. **Furnizuesi i furrës.**

furnizues•e *ja f sh e et f e* **FURNIZUES I.**

furn•ó *jokal óva úar A* Mbaroj. [**Ë'** një mall që nëng furnon më.]

fur•ó *kal G >* **FUR•UE (me).**

furqét•ë *a f sh a at*

♦ Karficë për flokët.

♦ Shtizë përthurje çorapësh etj.

furqís *kal a ur Ç*

♦ I bëhem havalé; i bie më qafë (*dikujt*).

♦ E bezdis, e mërzit (*dikë*).

furqís•em a (u) ur Ç *pës e* **FURQIS.**

furqísj•e *a f sh e e t Ç*

♦ Havalé.

♦ Bezdisje; mërzitje.

furqísur (i e) mb Ç I bezdisur; i mërzitur (*nga havaletë e dikujt*).

furshullít *jokal G >* **FURSHULLIT•Ë (me).**

furshullít•ë (me) *jokal a ë G* Vërshëllez.

furtér•e *ja f sh e et krahin G* Fultere; tigan.

furtúnë *si kallëzues:* **Bëhem furtunë**

♦ Iki shpejt; bëhem erë.

♦ Dehem keq; bëhem tapë.

♦ Bëhem si i shkalluar; egërsohem; tërbohem.

furtún•ë *a f sh a at*

♦ Erë e fuqishme, që shoqërohet zakonisht me shi të rrëmbyer, me breshër a dëborë të dendur; erë e fortë që fryn në det; shtrëngatë; stuhi. [**Qielli u nxi, e ajo, furtuna, sulmoi me rrëmbim** (EM).]

♦ *fig* Ngjarje e papritur, e shoqëruar me vështirësi, turbullime e me pasoja të rënda për jetën e një vendi a të një njeriu.

♦ *fig* Lëvizje shoqërore ose ngjarje që zhvillohet me vrull dhe që sjell ndryshime të mëdha në jetën e njerëzve dhe të shoqërisë; stuhi.

♦ *fig* Zhurmë e fortë. [**Menjëherë u shkëput një furtunë brohorie** (FK).]

*

Bëhem furtunë

♦ Iki shumë shpejt; bëhem erë.

♦ Dehem tej mase; bëhem tapë.

♦ Bëhem si i shkalluar; egërsohem shumë; tërbohem.

Iku (erdhi, kaloi) si reja me furtunë (me breshër) shih te RE,~JA I.

Kush mbjell erën do të korrë furtunën (stuhinë) *ff u* Kush bën një të keqe, do ta pësojë nga një e keqe më e madhe.

Trim si furtunë Trim i madh e i rrëmbyer. [**I heq kapelën për trimërinë;/ Ka qenë trim si furtunë.** (DA).]

furtúnsh•ëm (i) me (e) *mb* I stuhishëm.

furtúr•ë a f sh a at A Furtunë.

fur•úe (me) *kal óva úe G* Qortoj.

furúem it (të) *as G* Qortim.

furukát kal G > FURUKAT•Ë (me).

furukát•ë (me) *kal a ë G* E bëj shpejt e shpejt; pa kujdes (*një punë*).

futukátun (i e) *mb G (Punë)* e bërë shpejt e shpejt; pa kujdes.

furuvéjk•ë a f sh a at orn > KUKUVAJK•Ë A.

furr i m sh a at A dhe krahin G

♦ Furrë buke; furrë pjekjeje.

♦ Sobë gatimi.

furrác i m sh e et Mulli me ujë.

furrác•ë a¹ f sh a at Mashë me bisht të gjatë, me një gjysmërreth të kthyer në krye, që përdoret për të mbledhur ose hapur prushin e zjarrit në furrë.

furrác•ë a² f sh a at Bukë misri e furrës.

furrár i m sh ë ët > FURRTAR I.

furrár•e ja¹ f sh e et f e FURRAR I.

furrár•e ja² f sh e et Bukë e madhe e pjekur në furrë.

furrát•ë a¹ f sh a at kryes sh ark > FURAT•Ë A.

furrát•ë a² f sh a at Ç Shufër.

fúrrë si kallëzues Shumë i nxehtë. **Bëhem furrë** kam shumë vapë; *fig* kam zjarrmí.
E bëj furrë e nxehtë shumë (*dhomën*); e djegkrejt; e bëj shkrumb e hi.

fúrr•ë a f sh a at

♦ Ndërtesë me një ndarje në trajtë kubeje, ku piqen bukë, byrekë, tava etj. **Çoj byrekun në furrë.**

♦ Sasi e bukëve të pjekura njëherësh.

♦ Ndarje e sobës a stufës së kuzhinës, ku piqen gjëra të ndryshme ushqimore; ndarje e veçantë e sobës a stufës ku ndizet zjarri.

♦ Ndërtim i veçantë dhe i mbyllur për të shkrirë minerale, për të nxjerrë a për të përpunuar lëndë të ndryshme në temperaturë të lartë. **Furrë termike (elektrike). Furrë me gaz. Furrë e lartë** furnaltë. **Furrë çeliku (gize). Furrë e tharjes. Furrë gëlqereje. Furrë tullash (tjegullash). Përpunoj (pjek, shkrij) në furrë.**

♦ *krahin G* Vatër; vend ku ndizet zjarri në oxhak.

*

I nxjerr si simitet nga furra E prodhoj a e përgatit diçka shpejt e shpejt, pa i kushtuar kujdes cilësisë.

Kemi ngrënë një furrë bukë (thes kripë, barrë kripë, hambar miell) bashkë Njihemi prej kohësh, punojmë prej kohësh së bashku; jemi shokë a miq të vjetër.

furrëbúbëz a f sh a at zool (*Mustela*) Nuse e lalës; bukël; nuselalë.

fúrrëz a f zvog e FURR•Ë A.

furri a f sh - të Gargarë.

furri•k u m sh qe qet

- ♦ Vend i përgatitur me kashtë ose bar, ku shpendët shtëpiakë bëjnë vezët dhe çelin të vegjlit e tyre.
- ♦ Vezë që vihet në këtë vend që të shkojë pula, rosa etj. për të pjellë; qokë.
- ♦ *fig* Qoshe e ngrohtë a vend i rehatshëm që zë dikush; strehë e rehatshme.
- ♦ Sipërfaqe shumë e vogël. **Një furrik vend.**

furrím i¹ m sh e et Pjekje në furrë.

furrím i² m sh e et Nxitje për punë të këqija.

furriq i m sh e et A, krahin G > FURRI•K KU.

furriqe t sh e FURRI•K KU.

furrjët i m sh a at A Bishtajë e bathëve, bizeleve etj.

furnnált•ë a f sh a at met Furrë në trajtë kulle në të cilën, nga poshtë, lëshohet ajër i nxehtë i ngjeshur që shkrin mineral hekuri të përzier me qymyr kok dhe gëlqere për të prodhuar hekur.

furnnách•ë a f sh a at A > FURNALT•Ë A.

furróhet úa (u) úar *pavet dhe pës e FURR•OJ.*

furrój¹ kal óva úar

- ♦ Pjek në furrë.
- ♦ Pjek në zjarr të fortë; djeg.

furrój² kal óva úar Shtyj a nxit (*dikë*) për punë të keqija; e ndez.

furrtár i m sh ë ët

- ♦ Mjeshtër që pjek bukë, byrekë, tava etj. në furrë; bukëpjekës.
- ♦ *tek* Punëtor që punon në furrë për shkrirjen e mineralit, për të nxjerrë ose për të përpunuar lëndë të ndryshme, për të pjekur prodhimet e qeramikës etj.

furr tár•e ja¹ f sh e et f e FURRTAR I.

furr tár•e ja² f sh e et ent (Blattella) Kandërr me rreth 50 lloje, zakonisht e zezë ose e kuqërreme, që rron nëpër shtëpi e në vende me lagështirë ose ku mbahen ushqime dhe del natën për t'u ushqyer. > **ZHUZHU•LL LLI. Furr tarja e zezë (kuqe).**

furrúar (i e)¹ mb I pjekur në furrë.

furrúar (i e)² mb I shtyrë a nxitur për punë të këqija.

furrxhár i m A Furr tar.

furrxhésh•ë a f sh a at f e FURRXHI U².

furrxhí a m sh j jt G > FURRXHI U².

furrxhí u¹ m sh j jt G > FURRXHI U².

furrxhí u² m sh nj njtë Furr tar.

furrxhí•e ja f sh e et f e FURRXHI U².

fúrrz•ë a f sh a at G Fugë.

fu•s kal, jokál ta tur > FUT.

fusája t f sh A Perime; zarzavate.

fúsg•ë a f sh a at G Fugë.

fúsk•ë a f sh a at Fshikë; flluskë.

fustafúst onomat Ç Zhurmë e shulit të pushkës kur merr dhe nxjerr fishekun.

fustán i m sh e et

♦ Veshje e sipërme grash e vajzash, prej basme cohe a stofë, me a pa mëngë, e qepur njësh, që mbulon trupin nga supet deri te këmbët. **Fustan i gjatë (i shkurtër, me mëngë, pa mëngë). Fustani i nusërisë. Fustan me pala.**

♦ Fustanellë.

♦ *bis* Femër; vajzë a grua.

♦ *krahin* Fund grash e vajzash.

*

Rri (lidhem) pas fustanit të gruas Bëj si më thotë gruaja; jam nën urdhrat e gruas.

Shkoj pas fustaneve Bredh pas femrave.

fustanéll•ë a f sh a at etn Fund i bardhë me shumë pala për burra në Shqipëri e Greqi.

fúst•ë a¹ f sh a at

♦ Fund i gjerë grash a vajzash, fund.

♦ Këmishë e brendshme për gra ose për vajza.

fúst•ë a² f sh a at vjet usht-det Barke e shpejtë.

fusháj•ë a f sh a at Fushëtirë; fushnajë.

fushák u m sh ë ët

♦ Shul. **Fushaku i derës. I vë fushakun portës** mbyll portën me shul.

♦ *ndërt* Pjesë horizontale, e sipërme e kornizës së derës.

fushalóg u m Vend i rrafshët e i hapur; vend fushë; shesh.

fúsh•k ku m sh qe qet Pritë; pendë.

fushló•g gu m sh gje gjet

♦ Shesh i fshatit.

♦ Vend i rrafshtë.

fushamír•ë i m sh ë ët Barí.

fushár i m sh ë ët > FUSHARAK U.

fushár•e ja f sh e et f e FUSHAR I.

fusharák e mb

♦ (*Njeri*) me banim e punë në vende fushore ose me prejardhje nga një krahinë fushore. **Fshatar fusharak.**

♦ (*Fshat*) që shtrihet a është në fushë; (*rrugë*) që kalon nëpër fusha.

♦ (*Veti*) tipike për krahinat fushore dhe për banorët e tyre. **Natyrë fusharake.**

[Mund të përkëthehet *Eneida*, po, në gegënishten; por idylat e Arkadjes dhe piktura e jetës fusharake mund të jepen më bukur në dialektin në të cilin u shkrue *Bagëti' e Bujqësija*. (APp).]

fusharák u m sh ë ët Ai që jeton e punon në vende fushore ose e ka prejardhjen nga një krahinë fushore.

fusharák•e ja f sh e et

♦ *f e* **FUSHARAK U.**

♦ Vend i rrafshët e i hapur.

fúshas ndajf Sheshit; haptas.

fushatár e mb > FUSHARAK E.

fushatésk e mb libr I (që i përket) fushatës. [**Imazhi fushatesk** (AÇ).]

fushát•ë a f sh a at

♦ Veprimtari a punë e gjerë që bëhet gjatë një kohe të caktuar për të plotësuar një detyrë ose përpara ngjarjeve me rëndësi politike etj. **Fushatë propagandistike. Fushata e zgjedhjeve. Punë me fushata.**

♦ Ekspeditë me forca të mëdha ushtarake.

♦ Veprimtari intensive. [**Po ç'ti bëj fushatës së tradhtarëve kundër meje** (IK).]

fushatím i m sh e et libr Dalje në fushatë.

fushat•ó jokal Bëj fushatë (*elektorale*); dal në fushatë.

fushatíz•ëm mi m sh ma mat libr Metodë pune e mbështetur në zgjidhjen e problemeve me anë të fushatave, jo me sistem.

fúshë si kallëzues bis

♦ I dehur rëndshëm. **Bëhem fushë** dehem keq; bëhem xurxull.

♦: **E bëj fushë** i përlej të gjitha sa gjej; e vjedh krejt.

♦ Pa dhëmbë. **E kam gojën fushë** më kanë rënë të gjithë dhëmbët; s'kam asnjë dhëmb në gojë.

♦ Pa flokë. **E ka kokën fushë** është pa flokë në kokë, është bërë fare tullac.

fúsh•ë a f sh a at

♦ Vend i rrafshët e i hapur në natyrë; hapësirë natyrore e sheshtë. **Fushë e gjerë (madhe, hapur). Fushë pjellore. Fushë e punuar (mbjellë).** [**Si mal me borë, si fushë me lule/ Ke pas qenë veshun, sot je me cule** (VPSH).] [**Turqit zbritën në**

bregun e lumit të Matit dhe e vendosën kampin në fushën e Albulenës, afër Milotit, në perëndim të malit të Tumenishtit. (AE).] [Fusha e Kosovës/ ka qindra vjet që mbillet me të vrrarë/ dhe ajo rrit veç grurin e jetës (VZh).

♦ Copë toke e rrafshët dhe e kufizuar, që shërben për veprimtari sportive, ushtarake etj. me pajisje të e nevojshme për këtë; shesh. **Fushë sportive. Fushë futbollit (basketbolli, volejboli, tenisi). Fushë aeroplanësh. Fusha e stërvitjes.**

♦ Vend ku zhvillohen veprime luftarake etj. **Fusha e luftës (e betejës).**

♦ Pjesë toke që përmban lëndë të ndryshme minerare ose burime natyrore. **Fushë qymyrgurore (vajgurore, naftëmbajtëse). Fushë shfrytëzimi. Fushat e naftës (e gazit).**

♦ Sipërfaqe mbi të cilën bëhet ndonjë figurë. **Fusha e një pikturë. Fusha e qilimit. Fusha e stemës (e medaljes). Fusha e orës.**

♦ *fiz, fil* Hapësirë e karakterizuar nga një veti fizike si forca e tërheqjes ose forca magnetike, apo presioni i lëngut, që ka vlerë të përcaktueshme në çdo pikë të hapësirës. **Fushë mganetike (bërthamore). Fusha e bashkëveprimeve të dobëta. Lënda dhe fusha.**

♦ *fig* Lëmë i veprimtarisë së njerëzve; sferë e veprimit të diçkaje. **Në fushën e artit (ekonomisë, arsimit).**

♦ Vend zakonisht mbi tryezë, ku hidhen letrat e bixhozit ose gurët e një loje tjetër; përmb. tërësia e letrave që mbeten mbi tryezë gjatë lojës. **Marr (ngre) nga fusha. E mori (e mblodhi) gjithë fushën.**

♦ *muz* Hapësira midis dy vijave të pentagramit; ndryshim i lartësisë midis dy toneve.

♦ (*në emra vendesh*): **Fushë-Kosovë; Fushë-Krujë; Fushë-Kuqe.**

*

Del për fushe (në fushë) Zbulohet; del në shesh.

E bëri fushën (sheshin) breg *mospërf* Vdiq.

E nxori (e qiti) për fushe (në fushë) diçka E zbuloi diçka; e nxori në shesh.

E presin natën në fushë flenë përjashta.

Është fushë nga mendtë (koka) Është i metë nga mendja; ka shumë të meta mendore; është fare budalla.

Fusha e nderit *lart* Fushë e betejës.

Fusha ka sy e mali (pylli, gardhi, muri) ka veshë *ff u* Çdo gjë që të bësh e të thuash merret vesh.

Fushë (kamp) përqendrimi Vend i rrethuar dhe i ruajtur nga forcat e policisë a të ushtrisë, ku mbahen të mbyllur kundërshtarë të një qeverie dherobërit e luftës.

Fushë me mina Fushë veprimtarie a detyrë me shumë rreziqe të papritura.

Fushë pamjeje (fusha e pamjes) Fushëpamje.

Gjeti fushë (shesh) të lirë dikush nuk e pengoi askush, pati mundësi të veprojë lirisht e pa vështirësi.

I bën malet fushë Është shumë i zoti e këmbëngulës, bën edhe të pamundurën.

I lë fushë (shesh) te lirë dikujt a diçkaje E lejoj dikë të veprojë lirisht, nuk i nxjerr pengesa; lejoj që diçka të zhvillohet lirisht.

Ia bëj fushë (shesh) me lule diçka Ia paraqit të lehtë e të bukur diçka që s'është e tillë.

Ku është fushë bëhet breg *ff u* Vështirësi mund të lindin; kurdoherë mund të dalin pengesa.

Marr fushat Iki nga të mund; marr malet; iki nga më shpien këmbët.

Në fushën e mejdanit *vjet* Vend i luftës a dyluftimit; shesh lufte. [- **P'a prej vorrit, Gjergj, ti konke çue... ?/ Pse me m'qitë, bre burrë, n'ket fushë t'mejdanit?**] (CV).

Në fushën e nderit Në fushën e betejës.

S'ka fushë pa breshkë *ff u* s'ka gjë fare pa të meta.

T'u bëftë pushka top e mali fushë! *urim.*

fushëgróp•ë a f sh a at

♦ Vend i rrafshët e i rrethuar me kodra e male; fushë e vogël në një vend si gropë; vend i thellë a gropë e madhe në tokë, me shpate të thepisura në të gjitha anët.

♦ Ultësirë.

fúshë-kuq e mb > FUSHËKUQ E. [Po çdo mizor me shpat' e grive,/ O fushë-kuq, o shkabë-zi (FN).]

fushëkúq *e mb poet (Flamur)* me fushë të kuqe; me sfond të kuq.

fushëpámj•e *a f sh e et libr* Fusha e pamjes që arrin të rrokë njeriu me sy ose me dylbi etj.

fushëpy•ll lli *m sh je jet* Lirishtë; një copë vend me drurë të prerë në pyll.

fushëtár i *m sh ë ët* Krah pune në fushë, në arë.

fushëtír•ë *a f sh a at*

♦ Fushë e vogël që ndodhet në një vend kodrinor a malor. **Fushëtirat e bjeshkëve.**

♦ Luginë. **Fushëtirat e lumenjve.**

fushëveprím i *m sh e et libr* Fushë veprimi.

fushím i *m sh e et*

♦ Vendosje dhe qëndrim i përkohshëm me çadra etj gjatë një udhëtimi, ekspedite, ekskursioni etj.

♦ *usht* Dalje nga kazermat dhe qëndrim i përkohshëm i trupave në vend të hapur; stërvitje që zhvillohet me trupat jashtë repartit.

fúshk u *m* Palcë e shtogut a ndonjë druri tjetër.

*

Fushk në dushk Fjalë e kotë, që nuk zë vend; gjepur.

fúshk•em *vetv G >* **FUSHK•Ë** (me u).

fúshk•ë (me u) *vetv a (u) ë G* Mbetem pa frymë.

fúshk•ë *a f sh a at G* Fshikull.

fúshkët (i e) *mb* I epshëm; i përkulshëm.

fushkëti *a f* Epshmëri, përkulshmëri.

fushkí *a f sh - të* Pleh dhish e dhensh. > **FUSHNJ•I A.**

fushnáj•ë *a f sh a at* Fushë e gjerë; vend i madh dhe i gjerë fushor.

fushnjár i *m sh ë ët* > **FUZH NJ•Ë A.**

fúshnj•ë *a f sh a at* > **FUZH NJ•Ë A.**

fushnjér•ë a f sh a at > FUZHNJ•Ë A.

fushnji a f sh - të

- ♦ Pleh i dhenve e dhive.
- ♦ Vend në kullotë i plehëruar nga bagëtitë e imëta.

fush•ó j óva úar

I jokal

- ♦ *usht* Dal për fushim.
- ♦ *kryes sh* Vendosemi e qëndrojmë përkohësisht në një vend duke ngritur çadra etj. gjatë një udhëtimi, ekspedite, ekskursion etj.

II kal Nxjerr për fushim (*trupat*).

fushór e mb

- ♦ Që është fushë; që shtrihet në fushë a që kalon nëpër fusha. **Fshat (vend) fushor. Krahinë (rrugë) fushore.**
- ♦ I fushës; që ka të bëjë me vendet që shtrihen në fushë; që lidhet me fushën. **Punime fushore.**
- ♦ *usht* I përshtatshëm për zonat e fushës; që vepron në fushë; që vepron në kushte fushimi; i fushimit. **Artileri fushore. Top (spital, shtab) fushor. Kuzhinë fushore.**
- ♦ Që ka të bëjë me vende që shtrihen jashtë qyteteve. **Kërkime (studime) fushore.**

fushór•e ja f sh e et

- ♦ Vend i rrafshët e pak i hapur; fushë e vogël.
- ♦ Rrugë që kalon nëpër fushë.

fúshqe t sh i FUSH•K KU.

fushqél i m sh a at G Shtagë e dardallës, e cekojsës.

fushqetár i m sh ë ët vjet Ai që i vë zjarrin fushqetës; njeri i caktuar të hedhë fushqeta.

fushqét•ë *a f sh a at vjet* Fishekzjarr që hidhet natën lart në ajër për t'i dhënë një shenjë të caktuar dikujt ose për të ndriçuar një objekt. [**profetënt dhe shejtënt në fushqeta të shumëngjyrta shkëlqejnë** (Mgj).]

fushqí të *m sh Ç* Bëzhdile; plehra.

fushtág•ë *a¹ f sh a at* Shtagë; shkop i gjatë; shufër e gjatë.

*

I futi fushtagën E përzuri; i vuri drunë.

fushtág•ë *a² f A* Zemërim; tëbim.

fúsht•e *ja f sh e et* Palcë e shtogut etj.

fúshtë (**i e**) *mb G (Vend)* i sheshtë, i rrafshët.

fushúj•ë *a f sh a at* Fushë që mban ujë a lagështirë; tokë e punueshme që e ruan vlagën.

fushúl *a f sh a at ent* > **SHUSHUNJ•Ë A.**

fushullím *i m sh a at* Fëshfërimë.

fushull•ón *jokal ói úar* Fëshfërin.

fut i *m sh - ët* Këmbë (*njësi gjatësie prej 30. 84 cm*).

fut a ur

I kal

♦ E shtie a e vë (*diçka*) brenda në një vend, orendi a vend tjetër të mbyllur; e shpie (*dikë a diçka*) në një vend të mbyllur, të rrethuar, të mbrojtur a të fshehtë. **E fut në sirtar. I futi rrobat në dollap (valixhe). E futën në burg. E futi në këllëf** (kuletë, çantë, arkë, kuti, qese, thes). **Fut në xhep (gji, gojë). E futën drithin në hambar.**

♦ E zhyt në ujë etj., e kredh diku në thellësi. **E futi në ujë (liqen, pus). I fut këmbët deri në gju.**

♦ Ngul në tokë a në një trup; e shtie në vrimë a në zbrazëtinë e një sendi; vë. **E futi gozhdën thellë. E futi hurin në tokë. Ia futi thonjtë. E futi qafën në zgjedhë. Fut krahun në mëngë. Fut çelësin në derë. Fut gishtin në unazë (unazën në gisht). I fut tapën shishes.**

- ♦ *dhe fig* Bëj që të hyjë e të zërë vend midis njerëzve a sendeve. **E futën në mes.**
- ♦ Bëj që (*dikush*) të ndërhyjë për diçka. **Futi ndërmjetës (dorëzanë).**
- ♦ Hedh (*diçka*) në një gjë tjetër; shtie. **I futi ujë verës. I fut kripë (piper) gjellës.**
- ♦ *fig* Bëj që ta njohë e ta kuptojë më thellë (*diçka*) ose të ketë të qartë thelbin e (*një çështjeje*); bëj që të marrë vesh (*diçka të fshehtë a të panjohur*); e bëj të rrahë (*diçka*) në mendje; e zhyt. **E futi në thelbin e çështjes. E futi në mendime të thella.**
- ♦ *fig* Bëj që të hyjë thellë e të zërë vend diku; bëj që (*diçka*) të kuptohet e të përvetësohet mirë nga dikush. **Ia ka futur në gjak. Ia futi në kokë. E kanë futur në jetën e përditshme.**
- ♦ *bis* Vendos (*një arnë, copë etj.*) në një rrobë, në këpucë etj.; vë, hedh. **I futi një arnë këmishës. U futi gjysma këpucëve.**
- ♦ Vë mënjane (*para, prodhime, ushqime etj.*); shtie në shtëpi; jap (*një sasi të hollash*) bashkë me të tjerët për një qëllim të caktuar; vë. **I futën zahiretë e dimrit. Futën nga 100 lekë secili.**
- ♦ Vë (*dikë*) në një punë; e caktoj në një detyrë; e bëj anëtar të një organizate, e pranoj të marrë pjesë diku. **E futi në punë (në shkollë). E futi djalin në zanat. E futën si kujdestar. E futën në parti (në organizatën e rinisë). E futën në kategorinë e parë.**
- ♦ *fig* E përfshij brenda diçkaje; e vë a e shtoj diku. **E futi në listë. Nuk e kanë futur në këtë numër të revistës.**
- ♦ *fig* E shpie (*dikë*) në një gjendje të caktuar i bëj që (*dikush a diçka*) të vijë në një gjendje të veçantë; i kall (*dikujt*) një ndjenjë etj. **I fut në grindje (sherr). E fut në kurth (grackë, kllapë). E fut në bela. I fut frikën. E futi në merak e merakosi. I fut të dridhurat.**
- ♦ *bis* Veproj shpejt me një mjet, kryej (*një punë a një veprim*) me një mjet; i heq, i shkoj; vë (*diçka*) në një makinë ose në një aparat që të punohet a të përpunohet. **Ia futi me kazmë (me shat) e gërmoi shpejt e shpejt. I futi një kosë e kositi një herë. Ia futi me fshesë oborrit e fshiu shpejt e shpejt. I futi një përdaf murit e sheshoi murin me përdaf. I futi një të larë me makinë. E fut në vegjë (tezgjah) e punoj me vegjë. E futi në makinë.**
- ♦ *bis* I bie (*dikujt*) me diçka; e godas fort; i jap, ia këput; i vë. **Ia futi me pëllëmbë (shkelm, kokë). Ia futi surratit (turinjve). I futi një dru të mirë e rrahu shumë. Ia futi me pushkë e vrau. I futi një të sharë.**

♦ *fig* Bëj që (*dikush*) të nisë e të veprojë ose të marrë pjesë në (*diçka*); hedh; vë. **E futi në veprim (në lëvizje). I futi trupat në luftë. E futi në garë. E futi në valle e bëri të marrë pjesë në një punë. E futi në avlëmend** e vuri të punojë në avlëmend.

♦ *bis* Nis (*diçka*); e përdor a e vijoj më tej; vë. **E futi rakinë (duhanin).**

♦ E vë a hedh në përdorim (*diçka*). **E futën në qarkullim monedhën e re.**

♦ *bis* Flas në një farë mënyre; them (*diçka*); flas kot; kryej (*diçka*) në tym. **Ia futi qorrazi (në tym, në erë).**

♦ *bis* Ha ose pi (*diçka*) me një frymë a me shumicë; bëj (*diçka*) që me kënaq. **Ia futi një pilaf (nja dy pjata gjellë). I futi nja dy gota raki (nja dy shishe birra). Ia futi një gjumi të mirë** fjeti mirë e mirë.

♦ *bis* Iki me të shpejtë e si të mundem, çaj diku. Ia futi fushës (pyllit, rripave). **Ia futën përpjetë (tatëpjetë).**

II jokal veta III bis Bie me shumicë; fryn papritur, me forcë. **Ia futi një shi. Ia futi një dorë borë.**

*

E fut (e lë) në arkiv libr E lë në harresë; nuk merrem më me të.

E fut (e vë, e ruaj) në xhep

♦ E marr *diçka* që më thotë një tjetër, e ruaj dhe nuk e harroj.

♦ Nuk e harroj një të keqe që më ka bërë dikush; ia mbaj vath në vesh për t'ia nxjerrë një ditë.

E fut në një thes (me një tjetër) E barazoj me dikë a me *diçka* tjetër; e quaj njëlloj me të; e ngatërroj me një tjetër; përziej njerëz a gjëra që nuk janë njësoj.

E fut (kaloj, shkoj) në vrimë të gjilpërës dikë

♦ E shtrëngoј shumë dikë; e qortoј rëndë dikë.

♦ E studioј imtësisht dikë; e shoshit mirë.

E fut (shtie) në dorë dikë a *diçka*

♦ Bëhem pronar i *diçkaje*; bëhem zot i saj.

♦ E bëj dikë që të më jepet.

E fut (shtie) në thes (grackë, kurth, lak, kllapë) dikë

♦ E mashtroj; e gënjej.

♦ E vë në dorë.

E fut (shtie, vë) në valle dikë E përfshij dikë në një punë të vështirë.

E fut (vë) në brazdë E vë në udhë të drejtë, të mbarë.

E fut (vë) në katror dikë *libër* E fut në një gjendje të tillë, zakonisht të keqe, nga e cila nuk shpëton dot; e mbërthj mirë.

E fut (vë) në lesë dikë E fut në kurth, grackë.

E fut (vë) në pushkë dikë E pushkatoj, vras; e vë në plumb.

E fut (vë) në sirtar E lë pa zgjidhur një punë a një çështje që ma ka paraqitur dikush me shkrim.

E fut (vë) në vathë dikë E bëj zap, e vë nën kontroll; e fut në kurth a në grackë.

E fut (vë, shtie) në bigë dikë E vë në gjendje të vështirë dikë; e zë keq.

E fut (vë, shtie) në dhe (në varr) për së gjalli (të gjallë) E mundoj shumë duke e trajtuar keq; e bëj që të vuajë shumë; e sfilat, ia marr shpirtin; e çoj drejt vdekjes.

E fut ndër thonj dikë E vë në gjendje të rëndë a në rrezik të madh dikë.

E fut në dollap E mashtroj; e fut në grackë.

E fut në kallëpe E quaj pa të drejtë si njeri që ka shkelur vijën, rregullat etj. (*kryesisht në plan politik e moral*).

E fut në shtrungë dikë E shpie dikë në një gjendje që s'ka nga t'ia mbajë; e detyroj të bëjë ashtu siç i them; e vë nën urdhrat e mia.

E fut në thekër dikë E fut në ngatërresa, në të thella dikë.

E fut në xhep dikë E shtie në dorë dikë; e bëj për vete.

E fut në zdrukth dikë Ia rregulloj mirë dikujt; e gdhend dikë.

E fut nën sqetull dikë E marr në mbrojtje; e përkrah dikë me hatër.

E fut nëpër xibërrishta dikë E mundoj kot dikë; e bëj që t'i shkojë munda kot.

E futën (e rrasën) brenda bis E futën në burg, e burgosën.

E ka futur (e ka vënë) në shënjestër dikë E ka vënë në shenjë; e vëzhgon, e ruan dhe e ndjek dikë si e si t'i gjejë rastin për ta kritikuar e për t'i bërë keq; e sulmon dikë vazhdimisht, e godet sa herë që ai gjen rastin.

Fut (shtie) cita (fite, fitila, fitme, kalla, kunja, spica) E shtyj, e nxit dikë për të bërë një punë të keqe; e shtyj dikë me qëllim të keq kundër një tjetri.

Fut (shtie) shejtanin (djallin) në shishe *shak* Është shumë i zoti, i shkathët e dinak; bën edhe atë që duket e pamundur.

Fut (vë) duart (dorën) në zjarr (në prush) për dikë Jam shumë i sigurt për dikë; kam besim të plotë tek ai.

Fut (vë) këmbët (këmbën) diku Hyj diku; arrin të futem diku; fut hundët.

Fut (vë) në fre dikë E vë nën kontroll të rreptë; përpiqem ta frenoj.

Fut cita (spica, kalla) Hedh fjalë me thumb; përpiqem të fut në ngatërresa të tjerët.

Fut duart diku *keq* Ndërhyj; merr pjesë në një punë, në një çështje etj. që s'më takon.

Fut gishtin diku shih te GISHT,~I.

Fut gjemba shih te GJEMB,~I.

Fut hundët (bundën, turinjtë) në diçka keq. ndërhyjnë në një çështje që s'i takon, përzihet në një punë, në të cilën nuk duhet të përzihet.

Fut pyka Përpiqem t'i përçaj a t'i shtie në grindje të tjerët.

Fut ujkun në vathë Fut armikun në shtëpi.

Fut zjarrin në kashtë Nxit qëllimisht ose ndez një grindje a mosmarrëveshje.

Fut (solli) zjarrin (në shtëpi) Sjell grindjen a përçarjen në shtëpi.

Fut (vë) kokën në gërshërë Rrezikoj veten, e vë jetën në rrezik të madh.

Fut qafën diku Strehohem në një vend; fut kokën.

I fut (shtie) mizat (xixat) diku E shtyj, e nxit dikë për diçka; i ngjall një dëshirë të fortë a një shqetësim për diçka.

I fut (gjërat) në kallëpe U jap gjërave formë të njëjtë; i fut mekanikisht në skema; gjykoj në mënyrë burokratike a dogmatike.

I fut (i vë) shkopinj në rrota I nxjerr pengesa e ngatërresa; e pengoj në punën e tij; i nxjerr telashe.

I fut (hedh) një gur në shollë (opingë, këpucë) diku I them një fjalë për ta nxitur kundër dikujt a për t'i futur në shpirt një dyshim a shqetësim.

I fut (heq, vë) vizë (vijë) diku a diçkaje Nuk e përfill më; heq dorë nga dikush a nga diçka; e fshij nga defteri.

I fut (kall) flamën (murtajën) diku a diçkaje

♦ S'pyes më fare për të; as dua t'ia di më për të.

♦ I kall tmerrin; i fut frikën.

I fut (ngul) thikën prapa shpine (prapa kurrizit, prapa krahëve) Veproj a bëj diçka me pabesi; e tradhtoj dikë; ia punoj me të pabesë dikujt.

I fut (ngul) thonjtë dikujt

♦ E vë nën zgjedhë dikë.

♦ E vë në rrezik të madh dikë.

I fut (shtie) veremin dikujt

♦ E hidhëroj shumë, e fut në dëshpërim të madh dikë.

♦ E mërzit shumë dikë; ia plas shpirtin dikujt.

I fut (vë) gërshtëren

♦ E pres krejt; e qeth.

♦ E shkurttoj shumë një shkrim; i heq pjesë të tëra një shkrimi, libri, filmi etj.

I fut flakën (zjarrin) I fut grindjen, përçarjen.

I fut gjilpërat dikujt I kall spicat.

Ia fut katundit Flas në tym; s'i bie fare në të.

I fut krimbin dikujt E bëj të shqetësohet a të dyshojë për diçka.

I fut lugët në kosh Mbetem pa gjë fare; nuk marr asgjë; i laj duart; nuk më del ajo që parashikoja.

I fut thumba dikujt E ngacmoj me shaka ose me tallje dikë duke i folur tërthorazi për diçka.

I ka futur duart deri në bërryl Ka ndërhyrë shumë në punë që s'i takojnë.

Ia fut (shtie) në (ndër) mend (në mendje) Ia kujtoj (*dikujt diçka*).

Ia fut dushk Flas pa u menduar mirë; flas kot; ia fut katundit.

Ia fut katundit Flas pa u menduar mirë.

Ia fut si kau pelës Ia këput tjetër për tjetër.

Ia fut vetes

♦ Vras veten.

♦ Dëmtoj veten.

Ia fut (shtie) në vesh diçka I tha a i njoftoi diçka; i bëri të njohur diçka; i pëshpëriti diçka.

Ia fut (shtie) pleshtat në vesh dikujt E ngacmoj a shqetësoj dikë për diçka; i shtie mizat.

Ia fut (vë, shtie) të dyja këmbët në një këpucë (në një opingë) dikujt I krijoj dikujt një gjendje të vështirë; e detyroj me zor të bëjë diçka; e shtrëngo; ia mbledh.

Ia ka futur në gjak diçka

♦ Ia ka ngulitur diçka thellë, që të bëhet pjesë e pandashme e mendimeve dhe e ndjenjave të tij; ia ka bërë natyrë të dytë, ia ka bërë edukatë diçka.

♦ E ka bërë që të dojë a të dëshirojë tepër diçka.

Mos e fut në hambar pa e shoshitur *ff u* Mos e bëj mik dikë pa e njohur mirë!

Nuk e fut dot në grykën e pushkës Është trim e dinak; di t'i bëjë dredha plumbit.

Nuk fut (shtie) gjë në thes Nuk përfitoj ndonjë gjë për vete; s'arrij të nxjerr gjë për vete.

Sa t'i futësh gishtat në sy Është errësirë shumë e madhe; nuk mund të shohësh dy hapa larg.

S'di ku të fut (vë) kokën Ka shumë halle e telashe sa nuk di ç'të bëjë me parë.

S'e fut (vë, zë, shtie) në numër Nuk e përfill fare; nuk i jap rëndësi fare.

S'e fut (vë, shtie, shkruaj, kam) në defter dikë a diçka S'e përfill dikë a diçka; s'i kushtoj vëmendje; s'e marr parasysh diçka.

Të fut ndër xhepa Është i vetmi për të mashtruar.

Ua futi një grusht miza I futi në sherr, e ndezi sherrin.

futá i m sh - të Ç Futë që vënë në kokë gratë çame kur nuk largohen shumë nga shtëpia.

futá ja f sh - të J Futë; përparëse.

futbóll i m sport Lojë me top ndërmjet dy skuadrave, zakonisht me nga 11 lojtarë, në një fushë të kufizuar që ka dy porta, ku lojtarët përpiqen ta futin topin duke e gjuajtur me këmbë a me kokë, por jo me dorë a me krah. **Kampionati i futbollit. Ndeshje futbolli. Stadium (fushë) futbolli.**

**

futboll i sallës Lojë futbolli me nga 5 lojtarë për skuadër.

futboll i vogël > FUTBOLL I SALLËS.

futbollíst i m sh ë ët Football player; footballer.

futbollíst•e ja f sh e et Lojtare futbolli.

fubollístík e mb Football (*si mb*). **Hapje e stinës futbollistike.**

fút•em a (u) ur

I vetv

♦ Hyj në një vend të mbyllur, të rrethuar, të mbrojtur a të fshehtë; depërtoj e vendosem diku. **U fut me zor (forcë, fshehurazi). U fut në shtëpi. U futën në pyll. Futem në shtrat. Futem në çadër.**

♦ Zhytem në ujë; kridhem diku në thellësi, hyj. **Futem në baltë (dëborë). U fut deri në brez në ujë.**

♦ *veta III* Ngulet në tokë a në një trup; hyn në një vrimë a zbrazëtinë e një sendi; vendoset brenda në diçka; e merr; e nxë. **U fut thellë pyka. Iu fut plumbi në trup (mish). Iu fut një gjemb në këmbë.**

♦ *dhe fig* Hyj e zë vend midis njerëzve a sendeve; ndërhyj për dikë a për diçka. **U fut ndërmjet për t'i ndarë. Futem si pykë. U fut ndërmjetës.**

♦ *fig* Njoh e kuptoj thellë diçka; prek thelbin e një çështjeje; arrij të marr vesh diçka të fshehtë a të panjohur; rrah diçka në mendjen time, zhytem në mendime etj.

Futem në temë. U fut në hollësira të panevojshme. Futem në botën e brendshme të dikujt.

♦ Hyj në një punë a nis një veprimtari; bëhem anëtar a pjesëmarrës i diçkaje; marr pjesë diku; hyj. **Futem në shkollë (kurs, punë).**

♦ *fig* Bie në një gjendje të caktuar; vij në një gjendje të veçantë; hyj në marrëdhënie të caktuara me dikë; me kap a me pushton diçka; me zë. **U fut në borxh** mori hua. **M'u fut frika (dyshimi). M'u fut lakmia (babëzia). M'u fut të ftohtët** kam të ftohtë.

♦ *veta III* Ulet; bie; fundoset; thellohet. **I janë futur faqet (sytë). I është futur gjoksi brenda.**

♦ *fig* Tregohem i afrueshëm me dikë. **Futet në shoqëri.**

♦ *veta III fig* Hyn thellë, ngulitet në mendjen e dikujt; kuptohet e përvetësohet mirë nga dikush. **I është futur në kokë të bëhet sportist.**

♦ Filloj të marr pjesë në diçka; hyj; vendos e nis të veproj; filloj të merrem me një veprimtari; ia hyj një pune; i përvishem diçkaje. **U futëm në garë. U fut në valle. Iu futa punës. Iu futën tregtisë. U fut në vegjë (tezgjah)** nisi të punonte në vegjë.

♦ Filloj një periudhë të re kohe a moshe; nis një etapë të re zhvillimi. **U fut në të pestin (u fut për pesë)** ka filluar moshën pesë vjeç. **U fut në një epokë (fazë) të re.**

♦ *veta III (Doku, bezja etj.)* tkurret, mblidhet, zvogëlohet, shkurtohet.

♦ *bis* Kryej një punë a një veprim shpejt e shpejt me një mjet; filloj të bëj diçka me një mjet a mënyrë të caktuar. **Iu fut me drapër** e korri shpejt e shpejt. **Iu fut me fshesë** e fshiu shpejt e shpejt. **Iu fut me të mirë** filloi ta marrë me të mirë.

♦ *bis* Filloj t'i bie a ta qëlloj me diçka; filloj ta godas fort; i hyj. **Iu fut me grushte (me shkelma). Iu fut me dru (me kopaçe)** filloi ta rrihte.

♦ *bis* Filloj të ha a të pi diçka me një frymë a me shumicë; e bëj zakon të ha a të pi diçka vazhdimisht; e bëj diçka me një frymë e me kënaqësi. **Iu fut byrekut (mishit të pjekur, gjellës, vezëve, mollëve). I është futur pijes e s'po e lë dot.**

♦ *veta III bis* Perëndon. **U fut dielli (hëna).**

II pës e FUT.

*

Futem (hidhem) në flakë (në zjarr) Veproj pa përfillur fare rrezikun e madh.

Futem (hyj në bri të kaut (te buallit) Futem në një vend shumë të fshehtë, ku s'më gjen dot asnjëri.

Futem (hyj) si pykë Futem atje ku nuk duhet; fut hundët edhe aty ku nuk më takon.

Futem dhëndër Martohem dhe jetoj së bashku me prindërit e nuses.

Futem pesë para në grosh Ndërhyj atje ku nuk më përket; fut hundët kot në punët e të tjerëve.

Futem thellë E kaloj kufirin; e kaloj masën; e teproj.

I është futur (i ka hyrë) me gjithë opinga diçkaje Ështyë ftur i tëri në një punë; i është kushtuar krejtësisht diçkaje.

I është futur (i ka hyrë) mirë rolit *libr* E përvetësoi mirë një detyrë të re; është mësuar me një gjendje të re.

I futem (i hyj) brenda diçkaje E kuptoj, e kap, e marr vesh mirë; njoh thelbin e një çështjeje.

I futem (i shkoj) në taban diçkaje E shqyrtoj mirë, me rrënjë diçka; e shikoj thellë diçka.

I futem detit me këmbë Nis një punë që nuk mund të bëhet ose që është jashtëzakonisht e vështirë.

Ia fut kot *bis* Flas në tym.

Ia fut si kau pelës *bis* S'i bie fare në të.

Ia ka futur në gjak diçka

♦ Ia ka ngulitur diçka thellë, që të bëhet pjesë e pandashme e mendimeve dhe e ndjenjave të tij, ia ka bërë natyrë të dytë, ia ka bërë edukatë diçka.

♦ E ka bërë që të dojë a të dëshirojë tepër diçka.

Ku futet gjilpëra do të futet dhe peri *ff u* Ku është (ku shkon) njëri, do të jetë (do të shkojë) patjetër edhe tjetri.

Më është futur (i ka hyrë) në gjak diçka Më është bërë pjesë e pandashme e mendimeve dhe e ndjenjave; më është bërë natyrë e dytë; e kam përvetësuar thellë diçka.

Mos u fut (mos hyr) në atë qull! Mos u përziej në punë me ngatërresa e jo shumë të pastër!

Nuk lë vrimë pa u futur Hyj kudo; futem e përzihet në çdo gjë; fut hundët kudo.

S'gjen vend ku të futet; s'i gjen dot vend vetes Është shumë i shqetësuar; ka një hall të madh.

U fut (hyri) në valle I hyri një pune që kërkon mjundim, që shkakton kokëçarje.

fútë

I si mb Shumë i zi; shumë i errët. **U bë futë** u nxi shumë.

II si ndajf Shumë. **Qenka futë i zi.**

fút•ë a f sh a at

♦ Përparëse grash e vajzash, zakonisht prej basme.

♦ Shami koke e zezë që mbajnë gratë në shenjë zije.

futëkúqe mb f (*Grua a vajzë*) e veshur me futë të kuqe.

fút•ëm (i) me (e) mb G > FUTUR (i e).

fútës i¹ m sh - it

♦ Punëtor që fut tullat në furrën e pjekjes.

♦ *tek* Pajisje ose pjesë e një mekanizmi që shërben për të futur brenda diçka.

fútës i² m sh - it orn Shpend uji me kurriz të murrme në të zezë, me gushë dhe bark të bardhë; ushqehet me peshq, të cilët i kap duke u kredhur në ujë. >

KREDHARAK U.

futësák e mb (*Njeri*) furacak; që përzihet kot në punët e të tjerëve, që fut hundët kudo.

futësák u m sh ë ët Njeri furacak, që përzihet kot në punët e të tjerëve, që fut hundët kudo.

futësák•e ja f sh e et f e FUTËSAK U.

fútës•e ja f sh e et f e FUTËS I¹.

futësím i m Vjedhje.

futës•ó j kal ó va ú ar Vjedh; picas.

futë•zézë mb vjet (Grua a vajzë) e veshur me futë të zezë në shenjë zie.

futëzéz•ë a f sh a at Grua a vajzë e veshur me futë të zezë në shenjë zie.

futíz•ë a f sh a at Fund i koshit të peshkimit.

fútj•e a f sh e et

♦ Hyrje në një vend.

♦ Vënie e diçkaje diku a brenda diçkaje tjetër.

fútm•e ja f sh e et G > FUTUR A (e).

futór•e ja f sh e et Futë; përparëse.

futról•ë a f sh a at Trastë veglash.

fútsh•ëm (i) me (e) mb G (Njeri) i afruar; i shoqërueshëm.

fútur (i e) mb

♦ I fshehur në një skaj a në brendësi të diçkaje. **Skutë e futur.**

♦ (*Vend*) në mes kodrash a shkëmbinjsh, që nuk e rreh era.

♦ (*Send*) i vendosur në thellësi të diçkaje; i thelluar si gropë. **Me sy të futur. Faqe të futura.**

♦ *fīg (Njeri)* i afrueshëm; i shoqërueshëm. **E ka të futur djalin.**

♦ *fīg (Njeri)* i zoti të futet midis njerëzve edhe kur nuk e ftojnë.

fútur (të) f: Ta ka me të futur ta ka me hile; do të ta punojë keq.

fútur a (e) f sh a at (të)

♦ Gropë a e thelluar e vogël. **Të futurat dhe të dalat e murit.**

♦ *bis* Gji i vogël në det, liqen etj.

♦ Futje.

futuríst e mb

♦ *art, let* I futurizmit; që ka të bëjë me drejtimin futurist.

♦ I së ardhmes. [Tani që po flitet me të madhe e po paraqiten gjithfarë prognozash, realiste, romantike, futuriste, mbi të nesërmen e Europës komunitare ... (ShS).]

futuríst i m sh ë ët art, let Pasues i futurizmit.

futuríst•e ja f sh e et art, let f e FUTURIST I.

futuríz•ëm mi m Lëvizje artistike-letrare rreth vitit 1910 në Itali, që kërkon të shprehë energjinë dhe vlerat e shekullit të makinave.

futuroológ u m sh ë ët Ai që merret me futurologji.

futuroológ•e ia f sh e et f e FUTUROLOG U.

futurologjí a f Studim dhe parashikim i së ardhmes.

futurologjík e mb I futurologjisë; që ka të bëjë me futurologjinë.

fuxhút i m vjet Ç Fuqi. **A ke fuxhut?**

fuzák ndajf krahin G Me vrap; vrik; shumë shpejt.

fuzarioz•ë a m bot Sëmundje e bimëve të arave dhe drurëve, e shkaktuar nga një lloj myku (Fusarium).

fúz•ë a¹ f sh a at Fugë (*lodër për fëmijë*).

fúz•ë a² f sh a at Romb.

fúzg•ë a f > FUZ•Ë A¹.

fuzí a f sh a at A Jashtëqitje të krimbit të mëndafshit.

fuzión i m sh e et

♦ *fíz* Reaksion bërthamor i shoqëruar me lëshim energjie, gjatë të cilit bërthamat bashkohen dhe formojnë bërthama masive. **Bombë me fuzion.**

♦ *gjuh* Shkrimi a bashkim i tingujve, rrokjeve ose fjalëve që ndodhen pranë e pranë.

fuzionál e mb

♦ *fiz* I fuzionit; që ka të bëjë me fuzionin. **Energji fuzionale.**

♦ *gjuh*: **Gjuhë fuzionale** gjuhë në të cilën tingujt, rrokjet ose fjalët që ndodhen pranë e pranë shkrihen ose bashkohen.

fuzhnjár i m sh ë ët Ai që peshkon me fuzhnjë.

fúzhnj•ë a f sh a at Mjet peshkimi në trajtën e një sfurku me bisht të gjatë, me shumë dhëmbë e me gremç në majë.

f. v. shkurt për Fjala vjen.

F. V. ja shkurt i Forcat Vullnetare.

FVK ja shkurt i Federata e Volejbollit të Kosovës.

FXHK ja shkurt i Federata e Xhudos së Kosovës.

fýçk•ë a mb

♦ (*Arrë, bajame etj.*) pa thelb a bukë brenda; bosh; fyl.

♦ *fig* (*Njeri*) pa mend; kokëbosh.

fýçk•ë a f sh a at

♦ Arrë, bajame, lajthi pa thelb, pa bukë.

♦ Grua a vajzë pa mend.

fýe (me) kal va - G > FYE•J.

fýe (me u) va (u) - vetv G > FY•HEM.

fýej t sh i FYE•LL LLI.

fýe•j kal va r ♦ E cenoj, e prek në sedër a në nder (*dikë*); poshtëroj. **S'dua të të fyej**
I don't mean to offend you. [**Armiku im,/ shpeshherë me fyeve në mënyrën më të dobët** (MA).]

fýejtës i m sh - it Fyelltar.

fýell bis I mb

♦ I drejtë si fyell. **Trup fyell.**

♦ Bosh. **Qenka fyell ky!** he's real daft.

II ndajf Shumë. **Fyell i drejtë.**

fyell lli m

- ♦ *muz* Vegël si gyp i hollë e i gjatë, prej druri a metali, me disa vrima, së cilës i bien duke i fryrë me gojë. **Fyelli i bariut. Vrimat e fyellit.**
- ♦ *anat bis* Eshtë e madhe, e gjatë dhe e drejtë e gjymtyrëve të njeriut a të kafshëve.
- ♦ *sh dhe fyëje t* Kanal i veshit, vrimë në trajtë kanali (*e kockës*).
- ♦ Gyp i shpuar tejpertej. **Fyelli i pushkës (kazanit të rakisë).**
- ♦ Damar. **Fyell i gjakut.**

*

Fyell pa vrima *mospërf* Njeri që s'vlen për asgjë; njeri fare budalla.

I bie fyellit (kavallit) Flas kot; mundohem më kot t'ia mbush mendjen dikujt.

I bie fyellit në një vrimë Them a përsërit të njëjtën gjë vazhdimisht, i bie të njëjtit avaz.

I shkoj pas fyellit dikujt Veproj sipas qejfit të dikujt; i shkoj pas avazit.

S'bëhet dasma me një fyell *ff u* Punët e mëdha nuk mund të bëhen vetëm nga një njeri, por kërkojnë bashkimin e forcave.

Shtati pyll e mendja fyell Njeri me trup të madh e i pashëm, por i lehtë nga mendja.

U bë fyell U zhvesh krejt; ia hoqën të gjitha gjërat që e mbulonin.

**

fyell i çibukut Bisht i çibukur.

fyell i dorës > FYELL I KRAHUT.

fyell i gjakut Damar i gjakut.

fyell i hundës Vrimë e hundës.

fyell i këmbës Kërci i këmbës.

fyell i krahut Kockë e krahut; humerus; eshtra e llërës.

fyell i pushkës Tytë e pushkës.

fyell i sobës Tub i sobës.

fyell i veshit Kanali i veshit.

fyelltár i m sh ë ët Ai që i bie mirë fyellit.

fyelltár•e ja f e FYELLTAR I.

fýem (i) e (e) mb G > FYER (i e).

fýer (i e) mb (Njeri) i cenuar në nderl i prekur në sedër; i poshtëruar. **Mbetem i fyer.**

fýerj•e a f sh e et

♦ Cenim a prekje në sedër; poshtërim.

♦ Fjalë a qëndrim që cenon në nder a prek në sedër; ndjenjë e rëndë e shkaktuar kur dikush fyen. **Gëlltit një fyerje. [rapsodi vetë e përjeton këngën si një botë të shenjtë dhe e quan për fyerje t'ia vësh në pikëpyetje ekzistencën e heronjve kreshnikë (ShS).]**

fýes e mb (Fjalë, qëndrim) që cenon nderin a prek në sedër; poshtëruar. **[Këto lloj emërtimesh (të papërveçme) janë karakteristike për atë fazë të jetës njerëzore kur natyra ishte trualli i përbashkët i të gjitha qenieve dhe toponomastika e përveçme ishte e panjohur dhe për këtë arsye edhe fyese. (ShS).]**

fýes i m sh - it Ai që fyen.

fýes•e ja f sh e et f e FYES I.

fýeshëm ndajf Me ton a qëndrim fyes; me fjalë fyese.

fýesh•ëm (i) me (e) mb Që fyhet lehtë.

fýez•ë a f sh a at Gjethet të gjata të hudhrës, preshit dhe bimëve të tjera të ngjashme me to.

fygjen i m sh e et bot Shtog.

fýgj•ën na f sh na nat bot G > FYGJEN I.

fý•hem eva (u) er

I vetv Prekem në sedër; e ndiej veten të poshtëruar; cenohem në nder.

II pës e FYEJ.

fýje t sh i FY•LL LLI.

fy•k ku m sh qe qet bot Algë deti.

fyl ndajf (*Përpiqem*) pa dobi; kot.

*

Dal fyl Dal huq; më shkon (mundi etj.) kot.

fyl e mb

♦ Bosh; pa bukë a thelb brenda. **Kërcell fyl**.

♦ *fig* (*Njeri*) kokëbosh.

fyl i m sh a at bis Njeri kokëbosh.

fýl•e ja f sh e et bis f e FYL I.

fýl•ë a f sh a at K

♦ Rrëshqitje.

♦ Rrëshqitë; vend rrëshqitës.

fy•ll lli m sh je jet dhe fej, fejt G

♦ **FYE•LL LLI.**

♦ Sisë e lopës; kallam i sisës së lopës.

fyllc e mb G I zbrazët; bosh.

fyllc i m sh a at G

♦ Kallam; prese.

♦ Këcell i kallamit.

fyll•úer óri G m sh órë órët Fyelltar.

fýmj•e a (e) f sh e t (të) > FYERJE. [Pavl Emili ... prishi gjer në themel 70 qytete dhe zuri robër 150.000 njerëz, të cilët u shitën si skllëvër, për të larë fymjen që Pirroja i pat bërë Romës. (AE).]

fýqe t sh i FY•K KU.

fyr i¹ m sh a at krahin G Vrimë e bukës së ardhur, djathit etj.

fyr i² m sh a at krahin euf Organ seksual i femrës.

fýrbë mb Pa thelb; pa gjë brenda. > **FYL E. Arrë fyrbë.**

fýrer i m pol Udhëheqës gjerman.

fýr•ë a¹ f sh a at krahin G Vrimë e djathit.

fýr•ë a² f sh a at Mbeturinë; hedhurinë. > **FIR•Ë A.**

fýrfiq•e ja f sh e et G Stërлагës; gyp i vogël druri me një shkop të lëvizshëm brenda, të cilin e bëjnë fëmijët si lodër për të hedhur ujë me forcë.

fýrlán e mb G I butë e me vrima si sfungjer.

fýrl•ë a¹ f sh a at Vrimë shumë e vogël.

fýrl•ë a² f sh a at bis G (Njeri) mendjelehtë.

fyryfýckë mb > **FYRYFYÇKË.**

fyryfýckë mb

♦ (*Arrë*) fyçkë; pa bukë a thelb.

♦ *keq (Grua a vajzë)* mendjelehtë.

fyryfýck•ë a¹ f sh a at Erë e fortë dhe e ftohtë.

fyryfýck•ë a² f sh a at keq Grua a vajzë mendjelehtë.

fyshék u m bis > **FISHEK U.**

fyshk kal a ur > **FISHK.**

fýshk•em a (u) ur vetv, pës e **FYSHK.**

fýshkët (i e) mb > **FISHKËT (i e); FISHKUR (i e).**

fýshnj•ë a f bot (Forsythia) Shkurre e Europës Jugore dhe Azisë Lindore, që çel lule të verdha në fillim pastaj nxjerr gjethet. > **FYSHT•ËR RA.**

fýshta-fýshta ndajf Me shumë vrima.

fýsht•e ja f sh e e Fushk.

fýshtë (i e) mb

♦ (*Kërcell*) pa palcë; bosh përbrenda.

♦ (*Bukë*) me vrima.

♦ *fig (Njeri)* mendjelehtë; kokëbosh.

fýsht•ë a f sh a at G

- ♦ Kashtë ose kërcell i bimës i zbrazët përbrenda. **Fyshtë shtogu.**
- ♦ Vrimë e bukës së ardhur, djathit etj.
- ♦ *fjg* Njeri mendjelehtë, kokëbosh. > **TYRYFYL I.**

fýsht•ër ra f sh ra rat bot (*Forsythia*) Shkurre deri 2 m e lartë, e Europës Jugore dhe Azisë Lindore, me lule të verdha që dalin para gjetheve. > **BOSHT•ËR RA; SHTOG•ËR RA.**

fy t bis

I si mb I zbrazët; bosh. **E kam barkun fy t.** Është fy t nga brenda.

II si ndajf Pa gjë; zbrazët; bosh. **E gërreu fy t.**

fy t i m

♦ Pjesë e sipërme e gypit nëpër të cilin kalon ushqimi prej gojës në stomak; pjesë e përparme e qafës; grykë. **Me mbeti në fy t. Me dhemb fy ti. Zë (kap) për fy ti. E shtrëngoi (e mbërtheu) për fy ti (në fy t). Iu hodh në fy t iu sul iu vërvit në grykë. U zhyt deri në fy t.**

♦ Pjesë e sipërme e gypit të frymëmarrjes; gabzherr, laring. **I zuri fy tin. M'u tha fy ti. Flet me fy t i shqipton fjalët me grykë.**

♦ *sh e et bis* Gyp. **Fy t i hollë. Fy t prej qelqi.**

♦ *sh e et bis* Lëfy t. **Fy ti i ujitëses. Krua me pesë fy te.**

♦ Jakë e mbyllur e një këmishe a e një fustani; qafë e trikos, këmishës etj.; grykë. **Këmishë pa fy t. Triko me fy t. Mbërthej (zbërthej) fy tin.**

♦ *sh e et bis* Sasi e një lëngu që gëlltitet njëherësh; gllënjë. **Një fy t ujë. E piu pagurin me dy fy te.**

♦ Lug i ngushtë midis shkëmbinjve të thepisur.

♦ Grykë e ngushtë lumi.

♦ Masë lartësie deri në fy t të burrit. **Hyj në ujë deri në fy t.**

*

Deri (gjer) në fy t Jashtë mase, shumë.

E bëri fyt diçka ♦ E hëngri të tërë, s'la më asgjë. ♦ E prishi krejt, e shkatërroi të gjithë.

E ka fytin të gjatë (të madh) shih te GJATË (i, e).

E kishte lakun (litarin, thikën) në fyt (në grykë) shih te LAK, ~U.

E kishte shpirtin në fyt Ishte gjaknxehëtë; ishte inatçi i madh.

E zë (kap, mbërthej) për fyti (për gryke) E shtrëngoj fort dikë që të bëjë një punë; e vë në gjendje shumë të vështirë; ia vë të dyja këmbët në një këpucë dikujt.

Flas me zhumile në fyt I shqiptoj fjalët keq, jo kuptueshëm.

Fyt me (për) fyt Fytafytas; fytas.

Fyti është vëllai i detit *fj u* Njeriu duhet të ketë masë në të ngrënë e në të pirë, përndryshe mund të shpenzojë tërë pasurinë; barku është pus pa fund.

I flas me fyt dikujt I las me inat.

I hidhem në fyt (në grykë) dikujt

♦ I vërsulem, e sulmoj.

♦ Nuk e lë të vijojë më tej diçka që nuk më pëlqen.

I ngectë në fyt! *mallk* Mos e gëzoftë!; mos ia paftë hairin!

I rri (i qëndroj) me fyt dikujt I rri gjithë inat; i rri hundë e buzë.

I vë thikën (thonjtë) në fyt (në grykë) dikujt E shtrëngoj që të bëjë diçka patjetër; e detyroj me mjete a me mënyra të egra e pa mëshirë; i vë litarin në grykë.

I zëntë fytin (grykën)! *mallk* Mos e gëzoftë, i ngectë në grykë!

Ia sjell shpirtin në fyt dikujt Ia sjell në majë të hundës dikujt; e mendoj shumë dikë.

Ia vë shkelmin (këmbën, duart) në fyt (grykë, gjoks) dikujt E shtrëngoj keq; e vë në gjendje shumë të vështirë; ia marr shpirtin; ia vë litarin në grykë.

Iu lidh (iu bë, iu mblodh) një nyjë në fyt (në grykë) M'u bë një lëmsh në grykë nga një ndjenjë e fortë, nga ngashërimi, hidhërimi etj.

Iu zëntë fyti! *mallk* vdektë!

Ja shyt, ja fyt Të dalë ku të dalë; të bëhet si të bëhet.

Kafshata e madhe të zë fytin *fj u* Mos lakmo shumë se mund ta pësosh!

Lag (njom) fytin Pi pak (raki etj.).

Lëmoj fytin Ha e pi gjëra të zgjedhura.

Luga e madhe të zë fytin (të shqyen gojën) *fj u* Mos lakmo shumë se të del keq më pas!

Ma pruri (ma solli) shpirtin në fyt (ndër dhëmbë) Më lodhi a më mundoi shumë, me mërziti shumë.

Me frymë në fyt (*Njeri*) që nuk duron e ia kthen fjalën tjetrit menjëherë.

Me zemër në fyt Me zemërim, me inatin te gryka.

Më hipi zemra në fyt U inatosa; u zemërova shumë.

Më kërceu gjuha në fyt U tremba shumë.

Më erdhën (m'u mblodhën, m'u ngritën) zorrët në fyt (në grykë, te goja) Më erdhi neveri; më erdhi për të vjellë.

Më erdhi (shpirti) në fyt (në majë të hundës) U mërzita shumë nga dikush a nga diçka; vuajta shumë; më plasi shpirti.

Më erdhi kocka në fyt Jam në gjendje shumë të vështirë.

Më mbeti kocka në fyt Nuk ia arrita dot qëllimit për të përfituar diçka.

Më mbeti (ngeci, ngriu) fjala në fyt (në buzë, në gojë, në grykë) Nuk fola dot më; nuk arrita ta mbaroj fjalën.

M'u bë lak në fyt (grykë) M'u bë një lësh në grykë nga ngashërimi, nga hidhërimi etj.; m'u bë nyjë në fyt.

M'u shtrëngua litari për gryke (në fyt) Po më vjen fundi.

M'u tha pështyma në fyt (në grykë) Nuk munda të flisja më; m'u pre fjala; më mbeti fjala në grykë (*nga ndonjë shqetësim, tronditje a qortim i rëndë, nga të folurit e shumtë etj.*).

Nuk e duroj litarin në fyt Nuk i nënshtrohem dikujt; nuk e duroj zgjedhën e huaj.

Njom fytin Ha ndonjë pemë a pi pak ujë.

Ra fytin e na mbyti Lakmia e madhe të merr me qafë a të turpëron.

Thela e madhe të ngec në fyt *ff u* Kush lakmon shumë, e pëson.

Zihem (kapem) për fyti (për gryke) me dikë Grindem shumë ashpër me dikë; kacafytem.

arra (kaçka) e fytit *anat* Fikthi i fytit.

fyti i keq *mjek* Difteria.

kapaku i fytit *anat* Njerithi.

lulja e fytit *anat* Molla e fytit; fikthi.

molla (mollëza) e fytit *anat* Fikthi.

parmat e fytit *anat* Secila nga dy arteriet e mëdha përpara qafës, të cilat çojnë gjakun në kokë.

fyti i drejtë *ark* Kornizë e lugët.

fyti i keq *bis*

♦ *mjek* Sëmundje e rëndë ngjitëse, që shfaqet me pezmatim të mukozës e grykës e të hundës dhe prek fëmijët nga 2 deri 6 vjeç. > **DIFTERI A; GRYKËT E BARDHA.**

♦ *veter* Mëllë, bullungë që u del kafshëve. > **BRENG•Ë A.**

fyti i shtyllës *ark* Kornizë e lugët e arkitekturës klasike.

fytafýt *ndajf* > **FYTAS.**

fyti-a-fyti *ndajf* > **FYTAFYT; FYTAS.** [ballë për ballë ata tu'u vrà,/ fyt-a-fyt, ofshë! tu' u prë (GjF).]

fytafýtas *ndajf* Duke u kapur për fyti me dikë; grykë me grykë me dikë. > **FYTAS.**

fytafýtazi *ndajf* > **FYTAS.**

fytafýt•em *vetv a (u) ur* Kapem fytas me dikë; kacafytem; përfytem.

fytafýtj•e a f Kapje fytas; kacafytje; përfytje.

fytafýtur (i e) *mb* I kacafytur.

fyták e mb keq *K (Njeri)* qelepírës; qelepírxi; ai që kërkon të hajë qyl.

fyták u¹ *m sh ë ët* Enë e vogël me lëfyt për ujë etj.; ibrik.

fyták u² *m sh ë ët* K Njeri hamës.

fytabýtas *ndajf* > **FYTEMBYT**.

fytapértókë *ndajf* (*Flas*) pa bazë; pa argumente.

fytaqáfë *ndajf*

♦ Krahaqafë. **E hedh çantën (pushkën) fytaqafë.**

♦ Në mënyrë shumë të përzemërt; me përzemërsi të madhe; me dorë në qafë.

Shkojnë fytaqafë njëri me tjetrin.

fýtas *ndajf*

♦ Duke u kapur për fyti me dikë; grykë me grykë me dikë. **U kapën (u përleshën) fytas.**

♦ Deri në fyt; deri në grykë; plot. **Jam fytas me punë.**

*

Fytas e mbytas Me shumë vështirësi; me mundime të mëdha.

fýtazi *ndajf* > **FYTAS**.

fýte t *m sh bis mjek* Sëmundje ngjitëse që prek gjëndrat e pështymës dhe shkakton ënjtje në gushë, kryesisht te fëmijët. > **SHYTA T**.

fytekráh *ndaj krahin G* Krahaqafë; me rripin e çantës etj. mbi njërin sup dhe të kaluar poshtë krahut tjetër.

fytembýt *ndajf* Keq e tukeq.

fyteqáfë¹ *ndajf G*

♦ Duke u kacafytur a luftuar ashpër, me egërsi.

♦ Me përpjekje e mundim të madh.

fyteqáfë² *ndajf G* Krahaqafë.

fýt•ë a f sh a at *G* Zgavër e vogël prej dylli, që bëjnë bletët për të grumbulluar mjaltin në zgjua ose grerëzat për të vendosur vezët.

fytërrës•ë a f sh a at *G* Gabzherr; skërfyell.

fýtës e mb Hamës; grykës.

fýtëz a¹ f sh a at Gjep; masur (*i drugës*).

fýtëz a² f sh a at K

♦ Pjesë e fundit, e ngushtuar e lugut të mullirit me ujë.

♦ *K* Gyp i hollë prej shtogu që shtihet nën lëkurën e kafshës së therur për ta fryrë, që të rripet lehtë.

♦ *K* Hinkë.

*

E ka ba qafën fytëz penjsh I bëhet urë gjithkujt.

fytyje mb

♦ > **FRYTJ•E A.**

♦ I bërë me kallm të thatë.

fýtk•ë a f sh a at Qyng i sobës.

fyt•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá Grykës; llupës; hamës i madh.

fyt•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhenjtë Njeri grykës.

fyt•mádh mádhja f sh mëdha mëdhátë e FYT•MADH MADHI.

fýtm•e ja (e) f sh e et G Gëlltitje.

fytó•e ja f sh e et Jakë e këmishës a bluzës.

fytrréç i m sh ë ët anat bis Laring; gabzherr.

fýtthi ndajf > FYTAS.

fytyra-fytyra mb

♦ (*Njeri*) i pafytyrë; me shumë fytyra.

♦ Hipokrit.

fytyrák e mb bot I lëkurës a lëvozhgës së drurëve; që ka të bëjë me lëkurën e lëvozhgën e drurëve.

fytyrákull mb (Njeri) me pamje të akullt, të ngrirë.

fytyrákull i m sh - it Njeri me pamje të akullt, të ngrirë.

fytyrákull a f sh a at f e FYTYRAKULL I.

fytyrégër mb (Njeri) me fytyrë a pamje të egër.

fytyr•égër égri m sh égër égrit Njeri me fytyrë a pamje të egër.

fytyr•égër égra f sh égra égrat f e FYTYR•EGËR EGRI.

fytyr•ë a f sh a at

♦ Pjesë e përparme e kokës së njeriut nga balli deri te mjekra. **Fytyrë e mbushur (hequr). Tipare të fytyrës. Laj fytyrën.** [të të hedhin dheun e mirë/ mbi fytyrë/ e krimi të mos mbulohet (VZh).]

♦ Shprehje e jashtme e dikujt, që pasqyrohet në këtë pjesë të trupit. **Me fytyrë të qeshur (të vrenjtur).**

♦ *fig* Tërësia e tipareve të jashtme të diçkaje; pamja e jashtme; faqe. **Ia ndërroj fytyrën vendit.** [dhe qielli i lartë më duket si pasqyrë,/ ku shoh fytyrën tënde Shqipëri (BXh).]

♦ Tipar. [Kreshnikët shqiptarë, që i japin fytyrën eposit, në thelbin e tyre ngjajnë më shumë me perënditë pagane të periudhes greko-romake, se sa mekalorësit e këngëve legjendare të periudhave më të reja. (ShS).]

♦ *fig* Figurë. **Fytyrat e shquara të botës së artit.**

♦ *bis* Pjesë e sipërme a sipërfaqe e diçkaje; anë e sipërme ose e përparme e diçkaje; ballë. **Fytyra e tokës. Fytyra e lëkurës. Fytyra e orës (e sahatit)** fusha e orës. **Fytyra e Hënës. Fytyra e ndërtesës. Shtëpi me fytyrë nga rruga.**

♦ *fig* Emër i mirë i dikujt; nder. **S'ka fytyrë. E preku në fytyrë** e preku në nder. **S'i ka mbetur fytyrë. Është njeri pa fytyrë. S'ka dert për fytyrë** është i pacipë; s'ka turp; e ka ngrënë turpin me bukë. **E bëri për fytyrë** e bëri për të ruajtur nderin. **Më mirë të shkojë koka se fytyra** *ff u*. **Dy gishta fytyrë ka njeriu** nderi, emri i mirë është diçka kryesore, prandaj duhet ruajtur me kujdes të madh.

♦ *tek* Ilustrim. **Libër me fytyra.**

♦ *libr* Figurë letrare; metaforë.

♦ *gjuh vjet* Trajtë e foljes.

♦ Faqe e këpucës.

*

Fytyrë e ndyrë (e fëlliur) Njeri i neveritshëm, i poshtër.

Fytyrë për fytyrë Ballë për ballë, sy për sy me dikë.

I erdhi fytyra Erdhi në vete; u qetësua; erdhi në gjendjen e mëparshme normale.

I iku (iu pre) fytyra U zbeh shumë në fytyrë (*nga një shqetësim i madh e i papritur*).

I jap fytyrë diçkaje I jap një trajtë të caktuar diçkaje.

I jap fytyrë dikujt

♦ E marr me të mirë dikë; tregohem shumë i afërt e i përzemërt me dikë.

♦ E përkëdhel shumë sa e prish dikë; i jap sy dikujt.

I mori zjarr fytyra U skuq në fytyrë nga zemërimi, nga turpi etj.

I pik fytyra gjak Është shumë mirë me shëndet.

I ra fytyra në tokë U turpërua; u korit.

I shkoi fytyra U turpërua; u korit.

I zdit gjaku i fytyrës I shndrit fytyra nga gëzimi.

Ia marr fytyrën dikujt E korit; e turpëroj.

Ia ndërroj fytyrën (faqen) E ndryshoj krejt; e shndërroj; i jap pamje krejt të re.

Ia përplas derën në fytyrë Ia mbyll derën përpara hundës.

Ia shkrep në fytyrë (në hundë, në turi) dikujt Ia them në fytyrë.

Ia them (përplas) në fytyrë dikujt Ia them haptas diçka, ia them ndër sy menjëherë; ia them të vërtetën pa druajtje (zakonisht për t'i dhënë një mësim të mirë).

Ia zbardhi fytyrën (faqen) dikujt E nderoj, e nxjerr faqebardhë dikë; e bëj të lumtur dikë.

Iu bë fytyra dhe (u bë dhe në fytyrë) U zbeh shumë; u nxi; u irnua (*nga frika, nga tronditja etj.*).

Iu bë fytyra lëvere U zbeh shumë; u bë pëlhurë në fytyrë (*nga një lajm i hidhur, nga frika etj.*).

Ka gjak në fytyrë (në faqe) Është i ndershëm; është njeri me cipë.

Ka një fytyrë dikush Është njeri i ndershëm e i çiltër; nuk është njeri me dy faqe.

Kthej fytyrën nga diçka E përqendroj gjithë vëmendjen te diçka.

Ma nxiu fytyrën (faqen) Më turpëroi; më bëri të ndihem i turpëruar para të tjerëve.

Me dy fytyra (me dy faqe) Hipokrit.

Me fytyrë Fytyrëvrenjtur; i zemëruar; i mërzitur.

Merr fytyrë diçka Merr një trajtë të caktuar; fiton tipare të caktuara; konkretizohet.

Më hipi gjaku në fytyrë U skuqa i tëri nga zemërimi, inati etj.

Më iku gjaku (nga fytyra)

♦ U zverdha krejt në fytyrë.

♦ U trondita shumë.

Ndërroj fytyrë Prishem në fytyrë; më ikën çehrja; zbehem.

Një fytyrë i ikën, një fytyrë i vjen Është shumë i shqetësuar.

Njëra dorë lan tjetrën, të dyja lajnë fytyrën (faqen) *fj u* duke ndihmuar njëri-tjetrin bëhen mirë të gjitha punët.

S'më bëhet vonë për fytyrë Tregohem i paturp.

S'i mbeti pikë gjaku (gjak) në fytyrë

♦ U zverdh shumë, u zbeh krejt.

♦ U tremb pa masë; u trondit shumë.

S'i skuqet fytyra (faqja) Nuk e zë turpi; nuk ka turp, është i pacipë.

S'i është terur kurrë fytyra diku I ka shkuar jeta me vuajtje e mundime të mëdha; ka pasur vazhdimisht fatkeqësi e hidhërime në jetë (thuhet zakonisht për gratë).

S'i ka rënë brisk fytyrës Është ende tepër i ri; është ende i mitur; s'ka vënë brisk në faqe.

S'i nxihet fytyra (faqja) Nuk turpërohet për asgjë; është i pacipë.

Shpëtoj me fytyrë Shpëtoj pa u koritë, pa u turpëruar.

Tregoi fytyrën e vërtetë U zbulua se kush ishte në të vërtetë.

U ndërrua në fytyrë u prish në fytyrë, i iku çehurja, u zbeh.

U pre në fytyrë I ndryshoi fytyra nga një tronditje e fortë.

U ter në fytyrë U pre në fytyrë nga frika, tronditja e madhe etj.

fytyrëbëshë *mb (Njeri)* me pamje prej bishe.

fytyrëblózë *mb (Njeri)* faqezi.

fytyrëbuçatur *mb (Njeri)* me fytyrë të buçatur, të ënjtur.

fytyrëbútë *mb krahin G* I turpshëm.

fytyrëçartur *mb (Njeri)* me fytyrë të prishur.

fytyrëçelë *mb G* > **FYTYRËÇELUR.**

fytyrëçelur *mb (Njeri)* me fytyrë të çelur, të qeshur; që i qesh fytyra. > **FYTYRËQESHUR.**

fytyrëdjëun *mb G* I tretur; i dobësuar; i prerë në fytyrë.

fytyrëdrítë *mb*

♦ *(Njeri)* që i ndrit fytyra

♦ *(Pamje)* e shëndetshme.

fytyrëdyllë *mb ((Njeri)* me fytyrë të verdhë si dyllë; verdhacak.

fytyrëfëllíqtë *mb*

♦ *(Njeri)* me fytyrë të fëllíqur, të ndyrë.

♦ *keq (Njeri)* i ulët, i poshtër, i ndyrë.

fytyrëfëllíqur *mb*

♦ *(Njeri)* me fytyrë të fëllíqur, të ndyrë.

♦ *keq (Njeri)* i ulët, i poshtër, i ndyrë.

fytyrëfodúll *mb (Njeri)* me pamje fodulli.

fytyrëfodúll *i m sh a at Njeri* me pamje fodulli.

fytyrëfodullësi *a f Fytyrë*, sjellje prej fodulli.

fytyrëfýshhtë *mb (Njeri)* me fytyrë pa kurrfarë shprehjeje.

fytyrëgastáre *mb (Njeri)* me fytyrë të pastër, të qëruar.

fytyrëgáz *mb (Njeri)* me fytyrë të qershur, gazmore.

fytyrëgërrýem *e mb G > FTYRËGËRRYER.*

fytyrëgërrýer *mb (Njeri)* me fytyrë të gërryer (*nga dobësia etj.*). [Të heshtur rrinë,/ fytyrëgërryer/ e të ngarkuar rëndë/ Nga burra janë deformuar/ si nënat. (XHS).]

fytyrëgjánë *mb G > FTYRËGJERË.*

fytyrëgjárpër *mb (Njeri)* me fytyrë të ligë, të pabesë.

fytyrëgjátë *mb (Njeri)* me fytyrë të gjatë.

fytyrëgjérë *mb (Njeri)* me fytyrë të gjerë.

fytyrëhéqur *mb (Njeri)* me fytyrë të hequr (*nga sëmundja, dobësia etj.*).

fytyrëhënnë *mb poet (Vajzë, grua)* me fytyrë të bukur e të mbushur.

fytyrëkthjellët *mb (Njeri)* me fytyrë të kthjellët, të çelur e të dëlirë.

fytyrëkulác *mb (Njeri)* me fytyrë të rrumbullakët e të shëndetshme.

fytyrëkúq *e mb*

♦ (*Njeri*) me fytyrë të kuqe, të shëndetshme; kuqo.

♦ (*Dele*) me turi të kuq; zhujë.

fytyrëlám•ë *e mb G fig (Njeri)* që del i larë, i papërlyer, faqebardhë.

fytyrëlúlës *e mb (Njeri)* me fytyrë të verdhë si dyllë.

fytyrë•mádh *mádhe m, sh mëdhénj, f sh mëdhá (Njeri)* me fytyrë të madhe

fytyrëmárrun *mb G (Njeri)* i turpëruar, i poshtëruar; faqenxirë.

fytyrëmbël *mb (Njeri)* me fytyrë të ëmbël, të këndshme.

fytyrëmbúshur *mb (Njeri)* me fytyrë të mbushur, të shëndoshë.

fytyrëmërdhézët *mb (Njeri)* me fytyrë të skuqur nga turpi, ndroja.

fytyrëmóllë *mb (Njeri)* me fytyrë të shëndetshme, të kuqe si molla.

fytyrëmprehtë *mb (Njeri)* me tipare të mprehta të fytyrës.

fytyrëmrrolët *mb (Njeri)* me fytyrë të mrrolët, të vrenjtur.

fytyrëmúg e *mb (Njeri)* me fytyrë të mugët, të ngrysur, të zymtë.

fytyrëmúrrët *mb*

♦ *(Njeri)* me fytyrë të murrët, të zymtë.

♦ *(Njeri)* me fytyrë të nxirë nga zemërimi.

fytyrëmút *mb shar (Njeri)* i ndyrë; shumë i poshtër.

fytyrënamët *mb G* Faqezi.

fytyrëndéjun *mb G* Fytyrëhequr.

fytyrëndýmë, fytyrëndýrë dhe fytyrëndýtë *mb* > **FYTYRËFËLLIQTË.**

fytyrëngréhtë *mb* Mendjemadh.

fytyrëngrítë *mb (Pamje)* e ngrirë e fytyrës.

fytyrëngrysët *mb G* > **FYTYRËNGRYSUR.**

fytyrëngrysur *mb (Njeri)* me fytyrë të ngrysur; fytyrëvrenjtur.

fytyrënxirë *mb* > **FAQENXIRË.**

fytyrënjómë *mb (Njeri)* me fytyrë të njomë si fëmijë.

fytyrëpáre *mb* Me fytyrë të bukur si monedhë ari.

fytyrëpërhjékun *mb G (Njeri)* me fytyrë të hequr (nga sëmundja, dobësia etj.).

fytyrëpështírë *mb (Njeri)* me fytyrë të pështirë; që ta pështirosh kur e sheh.

fytyrëpërzhitur *mb (Njeri)* me fytyrë si të djegur.

fytyrëpicigjátë *mb (Njeri)* me fytyrë të stërzgjatur, të gjatë e të shëmtuar.

fytyrëprishur *mb (Njeri)* me shprehje të fytyrës të prishur nga zemërimi, frika a ndonjë shqetësim tjetër.

fytyrëprúsh *mb* Faqenxirë.

fytyrëqén *mb shar (Njeri)* me fytyrë të keqe, të egër.

fytyrëqëshur *mb (Njeri)* me fytyrë të qeshur; që i qesh fytyra; fytyrëçelur.

fytyrërémtë *mb (Njeri)* me fytyrë të mavijosur.

fytyrërrëmíhun *mb krahin G (Njeri)* me fytyrë të vrarë, të dërrmuar.

fytyrërrúdhët *mb* > **FYTYRËRRUDHUR.**

fytyrërrúdhur *mb (Njeri)* me fytyrë me shumë rrudha.

fytyrërrumbullák e *mb (Njeri)* me fytyrë të rrumbullakët.

fytyrërrumbullákët *mb* > **FYTYRËRRUMBULLAK E.**

fytyrësí a *f krahin G* Të qenët i ndershëm, me fytyrë.

fytyrësím i m sh e et Trajtësim; vizatim; pikturim.

fytyrës•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e* **FYTYRËS•OJ.**

fytyrës•ój kal óva úar Trajtësoj; vizatoj; pikturoj.

fytyrësúar (i e) *mb* I trajtësuar; i vizatuar; i pikturuar.

fytyrësúem (i) e (e) *mb G* > **FYTYRËSUAR (i e).**

fytyrëstérrë *mb* Shumë i zymtë; me fytyrën sterrë.

fytyrëshapúem e *mb krahin G* Fytyrëvlarë; fytyrëprishur.

fytyrështángur *mb (Njeri)* me pamje të shtangur.

fytyrëtrét•ëm me *mb G* > **FYTYRËTRERTUR.**

fytyrëtrétur *mb (Njeri)* me fytyrë të tretur, ngaqë është dobësuar shumë; fytyrëhequr.

fytyrëtrëndafil *mb (Njeri)* me fytyrë të kuqe si trëndafil.

fytyrëthátë *mb (Njeri)* me fytyrë të tharë; thatanik.

fytyrëvérdhë *mb (Njeri)* me fytyrë të verdhë, të zbehtë.

fytyrëvrám•ë e G > FYTYRËVRARË.

fytyrëvrántë mb G Me fytyrë të vrantë, të mrroltë.

fytyrëvrarë mb

♦ (Njeri) me fytyrë tërë shenja të mbetura nga goditjet ose ndonjë sëmundjeje.

♦ Që ka shenja lodhjeje, mundimi a vuajtjeje në fytyrë; i vrarë në fytyrë.

fytyrëvrázhde mb (Njeri) me fytyrë të vrazhdë; me tipare të ashpra.

fytyrëvrénjtur mb (Njeri) me fytyrë të vrenjtur; fytyrëngrysur.

fytyrëz a f sh a at

♦ Perçe e grave për të mbuluar fytyrën.

♦ Pjesë e përkrenares që mbulon fytyrën.

fytyrëzbéhtë mb (Njeri) me fytyrë të zbehtë, të verdhë.

fytyrëzýmtë mb > FYTYRËVRENJTUR.

fytyrím i m sh e et vjet

♦ Trajtësim; vizatim; pikturim.

♦ Përfytyrim.

fytyr•óhet úa (u) úar vjet

I vetv veta III

♦ Merr trajtë.

♦ Përfytyrohet.

II pës e FYTYR•OJ.

fytyr•ój óva úar vjet

I kal

♦ I jap trajtë diçkaje; vizatoj; pikturoj.

♦ Përfytyroj.

II veta III jokal Është i shkruar a i regjistruar diku; e ka emrin të shkruar diku; është. **Nuk fytyronte më atje.**

fytyropángë *mb shar krahin G*

♦ (Fytyrë) e shëmtuar.

♦ (Njeri) i pafytyrë.

fytyrór e *mb libr (Kuptim, përdorim)* i figurshëm (*i një fjale*).

fytyrúar (i e) *mb vjet*

♦ Që ka marrë një trajtë të caktuar; i vizatuar, i pikturuar.

♦ I figurshëm. **Kuptim i fytyruar** *gjuh.*

♦ I përfytyruar.

fytyzí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza krahin G (Njeri)* i pangopur; hamës i madh.

fýz•ë a f sh a at

♦ Gypth; çyç; gyp i hollë. **Fyzë e vegjës** gjep, masur i vegjës.

♦ *anat* Rremb; damar. **Fyzat e frymës** degëzimet e bronkeve. **Fyzat e gjakut** enët e gjakut; damarët e gjakut.

♦ *tek* Gyp i spërkatësit.

fýzhnj•ë a f sh a at *bot (Sambucus)* Shkurre e lartë ose dru i ulët i viseve me klimë të butë nëntropikale të gjysmësferës veriore, me kërcell me palcë, me lule të bardha që lidhin kokrra të vogla të zeza.

G g

♦ G g. Bashkëtingëllorja **g**.

♦ *si em f g ja* Shkronja **G, g**; grafia dhe tingulli i saj. **G-ja e madhe**.

G., **G inf shkurt** i Giga-; miliard.

G20 a shkurt i **Grupi i të Njëzetëve** grup i njëzet vendeve të industrializuara.

G8 a shkurt i **Grupi i të Tetëve** grup i tetë vendeve të industrializuara.

ga onomat Klithmë e patave dhe rosave. > **GA-GA; GA-GA-GA**.

*

Ti ga, unë na Ç'ke kërkuar, ta kam dhënë.

ga (me) kal jta - krahin G Ngas; ngacmoj.

Ga kim shkurt i Galium.

gabardín•ë a f sh a at

♦ Stof i leshtë e i hollë, i punuar me ind të tërthortë.

♦ Pallto prej këtij stofi.

gabaráte t m sh tek Përmasa të përgjithshme.

gáb•e ja f sh e et G Shpellë.

gabél e mb I gabelëve; që ka të bëjë me gabelët.

gabél i m sh ë ët bis

♦ Cigan endacak; ashkalí; arixhi. **Gabel çadrash** cergatar. **Çadrat e gabelëve**.

Janë si gërhanët e gabelit shkojnë lakegjak; grinden vazhdimisht. **Lyp kos te**

gabeli kërkoj diçka ku nuk mund të gjendet.

♦ Rrugaç; njeri pa edukatë. **Gabel i qitun** njeri pa pikë edukate.

gabélçe ndajf

♦ Si gabelët.

♦ Në gjuhën e gabelëve; gabelisht.

gabél•e ja f sh e et f e GABEL I.

gabelháne mb I gabelëve; që ka të bëjë me gabelët.

gabelhán•e ia f përmb

♦ Tërësi e gabelëve.

♦ *bis* Njerëz të këqij.

gabelí a f

♦ Mënyrë jetese e gabelëve.

♦ *përmb* Tërësi e gabelëve. > **GABELHAN•E IA.**

gabelícë mb (*Grua a vajzë*) gabele.

gabelíc•ë a f

♦ Grua a vajzë gabele.

♦ *keq* Femër pa edukatë.

♦ *keq* Femër bishtdredhur, e përdalë; rrugaçe.

gabelisht ndajf

♦ Si gabelët; në mënyrën e jetesës së gabelëve.

♦ Si arixhi.

♦ Në gjuhën ose zhargonin e gabelëve.

gabérr e mb shar I trashë nga mendja; i pagdhendur.

gabérr i m sh a at ose ë ët shar Njeri i trashë (nga mendja), i pagdhendur.

gaberrçe ndajf shar Si gaberr; trashë; në mënyrë të pagdhendur; si njeri i

pagdhendur; me budallallëk. **Ia këput gaberrçe**.

gaberr•e ja f sh e et shar f e GABERR I.

gábë si kallëzues: Bëhem gabë dobësohem sa më dalin kockat.

gáb•ë a¹ f sh a at krahin

♦ Gafë; gabim i trashë, i rëndë.

♦ Rrenë. **Gabë e prillit.**

gáb•ë a² f sh a at orn krahin Shkabë.

gabërdýe•ll i m sh j jt anat G Pjesë poshtme, e përkulur e kockave të legenit.

gabgjúer i m sh ë ët K Vend ku pi ujë bagëtia; lerë; pus.

gabím si ndajf Shtrembër; jo drejt; në mënyrë të gabuar; jo si duhet ose jo ku duhet;

gabimisht. **Flas gabim. E bëri (e dërgoi) gabim. E kuptova (mora) gabim. Hyra**

gabim. E ke gabim gjithë ditën bis e ke shumë gabim; gabon rëndë. **Në mos e**

paça gabim nëse nuk gaboj.

*

I bëj llogaritë gabim Vendosi a zgjidh një punë pa marrë parasysh të gjitha rrethanat; veproj pa i menduar mirë gjërat.

gabím i m sh e et

♦ Diçka jo e përpiktë, jo e drejtë në të shkruar a të folur, numërim, llogaritje etj.;

pasaktësi; lajthim, lajthitje. **Gabim daktilografimi (drejtshkrimor, shtypi).**

Gabim në zgjidhjen e barazimit (problemës). Ndrej gabimet.

♦ Veprim i shtrembër; sjellje në kundërshtim me normat a rregullat morale të shoqërisë; ide a pikëpamje jo e drejtë. **Gabim i pafalshëm. Bëj një gabim. Jam në gabim. Përpiqem të mbuloj gabimet. S'ka vend për gabim. E zë në gabim dikë.**

♦ *sport* Veprim i ndëshkueshëm i lojtarit gjatë lojës.

♦ *inf* Pasaktësi e ekzekutimit të një komande.

♦ *krahin G* Tinëzi. **I bie në gabim** e sulmoj tinëz.

**

gabim personal sport > GABIM VETJAK.

gabim vetjak sport Ndërhyrje e parregullt ndaj lojtarit kundërshtar në lojën e basketbollit; dënim që jepet për këtë ndërhyrje.

gabímisht ndajf Në mënyrë të gabuar; shtrembër, jo drejt, jo si duhet ose ku duhet; pa dashje. [sasia e mërisë, e parashikuar për një jetë treqindvjeçare, si ajo e korbis i ishte dhënë gabimisht njeriut. (IK)]

gabimtár i m sh ë ët krahin G Gabues; ai që gabon.

gabimtár•e ja f sh e et krahin G f e GABIMTAR I.

gabímthi ndajf > GABIMISHT.

gabínjas ndajf G Këmbëkaçel.

gablán e mb bis krahin G I metë në tru; i lenuar; i lënë nga mendja.

gablán i m sh a at bis krahin G Njeri i metë në tru, i lenuar, që e ka lënë mendja.

gablán•e ia f sh e et bis krahin G f e GABLAN I.

gabliq i m sh a at krahin G Sheke njëlitërshe me kapak, që përdoret për të zënë kos.

gabliq•e ja f sh e et G Çatall i sfurkut.

gábo ja m sh - t bis Mik; shok.

gab•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Bëj gabim në të folur a të shkruar, lexim, numërim, llogaritje etj. **Gabohet në llogari. Gabohet në të folur.**

♦ Bëj një gabim a gabime në jetë a në punë; bie në gabim, gaboj; kam një ide, mendim a pikëpamje të gabuar. **Gabohesh rëndë.**

II pës e GAB•OJ.

gab•ój óva úar

I jokal

♦ Bëj gabim në të folur a të shkruar, në lexim, numërim, llogaritje etj. bëj diçka në mënyrë jo të përpiktë. **Gaboi në llogari. Kush punon gabon. Në mos gabofsha, ti je...?. [- Cila Itakë? Këtej s'ka. Ke gabuar. (VZh)]**

♦ Bëj një veprim të shtrembër; sillem në një mënyrë që nuk përputhet me normat a me rregullat morale të shoqërisë; kam një ide, mendim a pikëpamje jo të drejtë; bie në gabim; gabohem. **Gabova rëndë. Gaboi në punë.**

II kal

♦ Ngatërroj (*diçka*) nga mosnjohja, padija a pakujdesia; e marr tjetër për tjetër; ngatërroj. **Gaboj adresë (drejtëm).**

♦ E shtie në gabim (*dikë*) duke e mashtruar; mashtroj; gënjej. **Pamja e jashtme të gabon.**

*

gabój•ë a f sh a at G orn > GABONJ•Ë A.

Gabón i m gjeog Republikë në bregun perëndimor të Afrikës.

gabonéz e mb I Gabonit; që ka të bëjë me Gabonin, me vendësit a banorët e tij.

gabonéz i m sh ë ët Vendës a banor i Gabonit.

gabonéz•e ja f sh e et f e GABONEZ I.

gabón•ë a f sh a at G Shkabë. > GABONJ•Ë A.

gab•ónj óva úar A

I kal E gaboj; e shtie në udhë të mbrapshtë (*dikë*); e mashtroj (*dikë*).

II jokal Gaboj; bie në gabim.

gabónj•ë a f sh a at orn G Shkabë.

gabórr•e ja f sh e et krahin

♦ Trung i madh pishe me ndonjë zgavër.

♦ Zgavër në trungun e drurëve.

gabréc e mb Gjatahul.

gabríc i m sh ë ët ent Grerëz.

gabbrác e mb G (Njeri) i plakur e i shëmtuar.

gabbrác i m sh a at G Njeri i plakur e i shëmtuar.

gabbrán e mb krahin G (Cjap) me brirë të kthyer pas.

gabbrán i m sh a at krahin G Cjap me brirë të kthyer pas.

gabbréc e mb I zgavërt; i zgavruar.

gabbríç•ë a f sh a at G Lajle në qëndisje; lajlelule; piculim.

gabbróll•ë a¹ f sh a at orn (Alauda arvensis) Çerdhukël.

gabbróll•ë a² f sh a at G Dëfrim me të pirë e zhurmë.

gabbrúj•ë mb krahin G (Dhi) me brirë të kthyer prapa.

gabbrúj•ë a f sh a at krahin G Dhi me brirë të kthyer prapa.

gabúam (i e) mb A I gabuar.

gabúar (i e) mb

♦ (Llogari, zgjidhje etj.) e pasaktë; e papërpiktë. **Hap i gabuar. Ndërhyrje e gabuar sport. Shpresë e gabuar. Dal i gabuar.**

♦ I shtrembër; që është në kundërshtim me të vërtetën. **Qofsha i gabuar, por...** [Do të ishim plotësisht të gabuar, nëse në përcaktimet e mësipërme do të gjenim hermetizmin ose një poezi të pakuptimtë (AÇ).]

♦ Që nuk përputhet me normal morale. **Çoj në rrugë të gabuar.**

gabúar i (i) m sh - it (të) Ai që ka bërë gabim.

gabúes i m sh ë ët Ai që gabon shpesh; gabimtar.

gabúes•e ja f sh e et f e GABUES I.

gabúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ (Njeri) që mund të gabojë a të bjerë në gabim.

♦ I gabuar. **Rrugë e gabueshme.**

gabueshmëri a f libr Të qenët i gabueshëm. **Shkalla e gabueshmërisë.**

gabulím i m krahin G Mbytje; zënie e frymës.

gabul•óhem krahin G pës e GABUL•OJ. > GABUL•UE (me u).

gabul•ój kal krahin G > GABUL•UE (me).

gabul•úe (me) kal óva úe krahin G Mbyt (dikë); i zë frymën (dikujt).

gabul•úe (me u) óva (u) úe krahin G pës e GABUL•UE (me).

gabulúem (i) e (e) mb krahin G I mbytur që i është zënë fryma.

gabulúem it (të) as krahin G Mbytje; zënie e frymës.

gabzérr i m sh ë ët > GABZHERR I.

gabzhárr i m sh ë ët Kacarrum misri.

gabzhérr e mb (Njeri) hamës; llupës.

gabzhérr i¹ m sh ë ët anat bis

♦ Gyp i organeve të frymëmarrjes, i përbërë nga disa unaza kërcore, nga fyti deri te bronket, nëpër të cilin kalon ajri në mushkëri ose del prej tyre; pjesë e sipërme e këtij gypi ku formohet zëri; laring.

♦ Fikth.

gabzhérr i² m sh a at krahin Hamës i madh; llupës.

gabzhérr•e ja f sh e et e GABZHERR I².

gabzhét e mb (Flokë, qime) të ashpra.

gabzhór e mb G (Trung) i zgavërt; i brejtur prej krimbave.

gabzhór•e ja f sh e et G Trung i zgavërt, i brejtur prej krimbave.

gabzh•úerr órri m G Fuçi e vjetër.

gac kal K > GAC•Ë (me).

gac i m sh ë ët orn (Ardea cinerea) Çafkë e përhime.

gacâ ni m sh j jt G Karmë; shkëmb.

gacán i m sh j jt > GACÂ NI.

gacabýth e mb bis G

♦ Nervoz; nevrik.

♦ I egër; i pamarrëvesh.

♦ (Njeri) shumë i lëvizshëm; që s'i zë bytha vend.

gacabýth i m bis G

♦ Njeri nervoz; nevrik.

♦ Njeri i egër, i pamarrëvesh.

♦ Njeri shumë i lëvizshëm; që s'i zë bytha vend.

gacabýth•e ja f sh e et bis G f e GACABYTH I.

gaca•kéqe kéqja f sh kéqíja kéqíjat euf G Pushkë e vjetër, e keqe.

gacâj t *G sh i* **GACA NI.**

gacalí e mb *G*

♦ (*Thëngjill*) i ndezur.

♦ *fig* (*Sy*) xixëllues; si gacë.

gacalí a f sh - të *G* Prush i druve të zjarrit; gacë; shpuzë; thëngjill.

gacân e mb *G* I dobët; skorran.

gacân i m sh a at *G* Karmë; shkëmb. > **GACA NI.**

gacaník u m sh ë ët *K* Bidon vajguri. > **GAZENIC•Ë A.**

gacatóre mb *vjet usht* (*Pushkë*) me strall.

gacatór•e ja¹ f sh e et *vjet usht* Pushkë me strall.

gacatór•e ja² f sh e et Thikë e madhe. > **KACATURR•Ë A.**

gacavít•ë (me) *jokal i ë veta III* *G* Shkëlqen si gacë, si prush.

gacavítj•e f sh e et *G* Shkëlqim si gacë, si prush.

gác•e a f krahin *G* Vajguri.

gacél e mb *G* (*Trup*) i hajthëm; (*njeri*) hollak.

gác•em *K vetv dhe pës e* **GAC.** > **GAC•Ë (me u).**

gacemgjíjg•ë a f sh a at *ent krahin G* (*Luciola lusitanica*) Xixëllonjë.

gacë mb

♦ Që duket si gacë; i ndezur.

♦ *fig* I zjarrtë.

♦ *fig* I zgjuar; i guximshëm.

*

Bëhem gacë Skuqem, bëhem prush në fytyrë.

gác•ë (me) *kal a ë K*

♦ Vë a lidh ngucur; ngec.

♦ Përputh; puthit (*dy dërrasa etj.*).

gác•ë (me u) - (u) ë K

I vetv veta III Lidhet ngucur; ngec.

II pës e GAC•Ë (me).

gác•ë a f sh a at *G*

♦ Copë prushi; shpuzë; thëngjill i ndezur.

♦ Xixë; shkëndijë zjarri.

♦ Kandil me vaj a vajguri.

*

I bie gaca, nuk i ngjitet *G*

♦ Është shumë i shkathët.

♦ (*Vajza*) është shumë e bukur, elegante.

I qitin sytë gaca *G*

♦ I lëshojnë sytë xixa (*nga zemërimi*).

♦ I shkëlqejnë sytë; është shumë i zgjuar.

Ia le gacën në barut diku *G* Ia lë fitilin ndezur diku.

Ik prej prushi e bje në gaca *G* Iki prej shiut e bie në breshër.

Jam gacë në pare *G* Kam shumë para; jam i krimbur me para.

Më kcejnë gacat *G* Nxehem keq.

Qes gaca *G* Nxehem shumë; turfulloj prej zemërimit.

Qes gaca në barut *G* I fryj zjarrit; nxit sherrin.

Rri si me qenë ungjë në gaca *G* Rri si mbi prush, si mbi thumba; rri si në gjemba. **Shtie gaca** *I* vë ndezën. [*E se gacat n'tokë t'Shqypetarvet/ Rrijn tu' i shti hiri e pa hiri* (GjF).]

**

gacë bungu Prush i fortë, që nxeh mirë.

gacë e mbuluet *G* Thëngjill i mbuluar; njeri hileqar, që bën të ligën pa u kuptuar.

gacëfshëhun *mb G (Njeri)* tinëzar; që ta bën të keqen pa e zbuluar veten; që vepron nën rrogoz.

gacëllim i m sh a at *G* Lëshim i gacave, xixave, shkëndijave; shkëndijim; vezullim i gacave.

gacëllim•ë *a¹ f sh a at G* Shkëlqim a ndriçim si gacë; xixëllimë.

gacëllim•ë *a² f sh a at G*

♦ *ent K (Luciola lusitanica)* Xixëllonjë.

♦ *sh* Xixa të bricës kur shkrepet me urorin.

gacëllim•ë *a³ f sh a at G* Dalje e sythit të bimës nga toka; mugullim.

gacëll•óhem *G pës e GACËLL•OJ. > GACËLL•UE (me u).*

gacëll•oj *kal G > GACËLL•UE (me)^{1,2}.*

gacëll•úe (me)¹ ói úe G

I *jokal*

♦ (*Zjarri*) lëshon gaca, shkëndija, xixa; shndrit.

♦ (*Xixëllonja*) xixëllon.

♦ *fig* Duket sikur lëshon shkëndija nga zgjuarsia, guximi etj. **I gacëllonjë sytë.**

II *kal* Ia shndrit sytë (*dikujt*).

gacëll•úe (me)² jokal ói úe veta III G

♦ (*Pemët, drurët*) mbushen gacë (shpuzë, prush) me gjethe a lule.

♦ (*Fara*) mugëllon; nxjerr sythin prej tokës; nis të mbijë.

gacëll•úe (me u) *G pës e GACËLL•UE (me)^{1,2}.*

gacëllúem (i) e (e)¹ mb G

♦ (*Prush*) që lëshon gaca, shkëndija, xixa.

♦ (*Sy*) të shndritshëm; që duket sikur lëshojnë gaca, shkëndija, xixa.

gacëllúem (i) e (e)² mb G (Bimë) e mugulluar; që sapo ka nisur të mbijë.

gacëllúes e mb G Xixëllues; që gacëllon.

gacërrí a f sh - të K Gacë; shkëndijë; xixë.

gacëtár i m sh ë ët G

♦ Djalë që u ndez duhanin (cigaren) dasmorëve.

♦ *libr* Ai që bart zjarrin; Promete.

gacëxhíxh•ë a f sh a at ent krahin G > XIXËLLONJ•Ë A.

gacgaví•s kal G > GACGAVIT.

gacgavít kal G > GACGAVIT•Ë (me).

gacgavít•em vetv G > GACGAVIT•Ë (me).

gacgavít•ë (me) kal a ë G

♦ Trazoj, prushit zjarrin.

♦ *fig* Ngacmoj; ngas; cyt. > GACGAVIT.

gacgavít•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* Ngacmohem; cytem (*me dikë*).

II *pës e GACGAVIT•Ë (me).*

gacgavítës e mb

♦ (Njeri) ngacmues; trazovaç.

♦ Shtieqeq.

gacgavítës i m sh ë ët

♦ Ngacmues; trazovaç.

♦ Shtieqeq.

gacgavítës•e ja f sh e et f e GACGAVITËS I.

gacgavítj•e a f sh e et G Ngacmim; trazim.

gacmíc•ë a f ent krahin G > XIXËLLONJ•Ë A.

gacmím i m > NGACMIM I.

gacm•óhem, gacm•ój etj. > NGACM•OHEN, NGACM•OJ etj.

gac•ón jokal veta III G > GAC•UE (me).

gac•úe (me) jokal ói úe veta III G Ndriçon a xixëllon si gacë; vezullon; shndrit.

gaculím i m krahin G Sukullim, hedhje si lëmsh andej-këtej.

gacul•ój kal krahin G > GACUL•UE (me).

gacul•óhem krahin G pës e GACUL•OJ. > GACUL•UE (me).

gacul•úe (me) kal óva úe krahin G Sukulloj, hedh si lëmsh (diçka) andej-këtej.

gacul•úe (me u) úe (u) úe krahin veta III G pës e GACUL•UE (me).

gaculúem (i) e (e) mb krahin G I sukulluar, i hedhur si lëmsh andej-këtej.

gacullí a f sh - të ent G > XIXËLLONJ•Ë A.

gacullím•ë a f sh a at G Shkëndijëz.

gacullín•ë a f sh a at ent G > XIXËLLONJ•Ë A.

gacull•ón jokal veta III G > GACULL•UE (me).

gacull•úe (me) jokal ói úe G dhe fig Shkëlqen si gacë, si thëngjill i ndezur.

gacullúesh•ëm (i) e (e) mb G I shkëlqyeshëm; i shndritshëm; që gacullon.

gácun (i e) mb G

♦ I vënë a lidhur ngucur; i ngecur.

♦ (Dërrasa) të puthitura.

gaç a f sh a at A Latore; sakicë.

gaç i¹ m sh a at krahin G Kërric; pulisht; çuk; zog magari.

gaç i² m krahin G Hov; flug; vrull.

gaçalór•e ja f sh e et G

♦ Bisht i kokrrës së kungullit; rrëfanë.

♦ Kunj që nuk del lehtë nga mishi ku është ngulur.

gaçán i m sh a at kryes sh K Pupagjela; kokoshka.

gaçarrém i¹ m sh a at krahin G

♦ Kërrabë e gjatë për të tërhequr degët e pemës poshtë; karravesh.

♦ Grremç i krijuar nga një degë e thyer, ku mund të varet diçka.

♦ Hekur i kthyer në majë, për të ngritur çerepin e bukës a kërcunjtë e zjarrit, për të shkrepuar urët e zjarrit; shkullojë.

*

Ia ngreh gaçarremi prej vedi I tërheq kërraba nga vetja; sheh interesin e vet.

gaçarrém i² m sh a at G

♦ krahin Ferrë e dendur, e ngatërruar.

♦ Dredhë floku.

♦ sh krahin Flokë kaçurrela.

gaçarrémk•ë a f sh a at K

♦ Tufë kaçurrelash.

♦ *sh* Flokë kaçurrela.

gaçarrúk•ë a f K Kaçurrel. > **GAÇARREMK•Ë A.**

gaçát a f sh a at A Goditje me latore a sakicë.

gáce m shq fëm krahin G Babë.

gáce-gáce ndajf krahin Hove-hove; herë-herë.

gáč•e ja¹ f sh e et Lopë që shtie, që nuk e mban barrën.

gáč•e ja² f sh e et Grua që lind fëmijë në moshë fare të re.

gáč•e ja³ f sh e et bot (*Colchicum autumnale*) Bimë barishtore e helmët, me lule të bardha në vjollcë; rritet në kullota me lagështi dhe çel në vjeshtë. > **BAR**

PLAKASH; LULE VJESHTE.

gáč•ë a f sh a at K Pupagjel; kokoshkë.

gáč•ëm (i) me (e) mb > **GATSH•ËM (i) ME (e).**

gáčim ndajf krahin G

♦ Gati; në gatishmëri.

♦ Afër; pranë.

gaçít•et vetv G > **GAÇIT•Ë (me u).**

gaçít•ë (me u) vetv - (u) ë veta III G Bëhet muzg; bie muzgu; (*qielli i mbrëmjes*) erret.

gaçítj•e a f G Errje e qiellit të mbrëmjes; rënie e muzgut.

gaçítun (i e) mb G (*Qiell*) i errur në buzëmbërme.

gaçítun it (të) as G > **GAÇITJ•E A.**

gáčk•ë a f sh a at bot (*Brassica oleracea var. capitata*) Lakër e bardhë me kokë ose llahana.

gaç•ój kal G > **GAÇ•UE (me).**

gaç•úe (me) kal óva úe krahin G Gatit; përgatit.

gaçúem (i) e (e) mb krahin G I gatitur; i përgatitur.

gadáj•ë a f sh a at Baltovinë; vend baltak, me baltë.

gadál ndajf Ngadalë.

gadál-gadál ndajf Ngadalë.

gadén i m sh ë ët K Mjekës kockash për njerëz e kafshë.

gád•ë a f sh a at orn > **GAT•Ë A.**

gádi ndajf G > **GATI.** [Gadi asht tuj shkue n'mbarim i treti muej (KA).]

gadín•ë a f sh a at det Flotilje; flotë e vogël.

gadíshuj t sh i **GADISHU•LL LLI.**

gadíshu•ll lli m sh j jt gjeog Tokë e rrethuar nga tri anë me ujë dhe vetëm në njëren anë e lidhur me kontinentin. **Gadishulli i Ballkanit. Gadishulli Iberik.**

gadishullór e mb gjeog Në trajtë gadishulli.

gadít kal krahin bis Godit; ndreq.

gadít•em krahin G vetv e **GADIT.**

gadít•ë (me) kal a ë G > **GADIT.**

gadítë (me u) vetv G > **GADIT•EM.**

gadítës i m sh a at G

♦ Mjeshtër.

♦ Ndreqës.

gadolin i m kim Element kimik ferromagnetik, trivalent i grupit të metaleve të rrallë, i butë e me ngjyrë të argjendtë (*simboli Gd*).

gádra-bádra ndajf J

♦ Shkeleshko; pa pikë kujdesi.

♦ Keq; me rrëmujë të madhe.

gadhí a f A **GAJDHI** A.

gadhúr•ë a f sh a at A Gomaricë.

gaf i¹ m sh e et

♦ Eshkë.

♦ Kalbësirë e drurit.

gaf i² m sh a at > **GAF•Ë** A.

gafaxhësh•ë a f sh a at f e **GAFAXHI** U².

gafaxhí a m sh j jt G > **GAFAXHI** U².

gafaxhí u¹ m sh j jt G > **GAFAXHI** U².

gafaxhí u² m sh nj një bis Ai që bën gafa.

gafaxhí•e ja f sh e et f e **GAFAXHI** U².

gaféll e mb G I zgavërt; i gërmuar a i bërë si llagëm.

gaféll•e ja f sh e et G Galeri a guvë nën dhe.

gáf•ë a¹ f sh a at bis Fjalë a shprehje fare pa vend; veprim i pamatur ose sjellje fare e pamenduar dhe e gabuar që bie në sy menjëherë; gabim trashanik.

gáf•ë a² f sh a at G Zagushi; zabullimë; mot me zagushi.

gáf•ë a³ f sh a at

♦ *krahin* G Grahmë e gojës së palarë a të papastër.

♦ *krahin* G Erë e keqe e diçkaje që ka zënë të priset a është prishur.

♦ K Ajër i nxehtë; afsh i rëndë.

gáf•ë a⁴ f sh a at ikt G (*Seriola dumerili*, *Seriola fasciata*) Peshk i madh me peshë deri 18 kg, i ujërave të Atlantikut dhe Paqësorit, me shirita të errët nga verzat deri te pendët e kurrizit, që rritet në cekëtina nga 20 deri 75 m thellësi.

gáf•ërr rra m sh rra rrat Gur i madh; popël.

gafil ndajf Në gjendje të papërgatitur; në befasi. **E zë gafil dikë.**

gafkórr•e ja f sh e et K Grua e gjatë pa lezet; gërdhajë.

gafilétsh•ëm (i) me (e) mb *krahin* G I ngutshëm; që shpërthen lehtë; që shpupuriset si zorra në prush.

gafórr ndajf G Ngadalë; pa ngut.

gaforrráre t f inv Krustace.

gafórr•e ja f sh e et inv Krustace me rreth 80 lloje e ujërave të kripura e të ëmbla, si dhe të steresë në vise tropikale, me madhësi nga 1 mm deri në 40 cm gjerësi, me trup të mbuluar me guaskë të fortë, me 2 pinca dhe 4 palë këmbë të nyjëtura që i japin mundësi të ecin në të gjitha drejtimet. **Gaforre bregu (deti, lumi).**

Gafórr•e ja f

♦ *astr* Yjësi e vogël e gjysmësferës veriore ndërmjet Luanit dhe Binjakëve.

♦ *astr* Shenjë e katërt e zodiakut, në të cilën dielli qëndron nga 21 qershor deri më 22 korrik.

♦ Njeri i lindur në periudhën kur dielli është në këtë yjësi.

**

Tropiku i Gaforres gjeog Paraleli 23°26' në veri të ekuatorit.

gaforrásht *ndajf libr* Si gaforre; shtrembër; mbrapsht.

gafrím i m Shpupurishje e flokëve.

gafr•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III*

♦ (*Flokët, puplat*) ngatërrohen; shpupurishen.

♦ (*Gjelit të detit etj.*) i ngrihen përpjetë puplat; (*gjeli i detit*) fryhet, ngrefoset; angërdufet.

II *pës e GAFRR•OJ.*

gafr•ój kal óva úar Shpupurish; ngatërroj (*flokët, puplat*).

gafrúar ndajf Me flokë të shpupurishur.

gafrúar (i e) mb I shpupurishur. **Flokë të gafruar nga era.**

gafrúem (i) e (e) mb *G > GAFFUAR (i e).*

gaft i f *G* Dridhje e ajrit afër sipërfaqes së tokës a ujit, e shkaktuar nga avuj të ngrohtë a të nxehtë.

gafúr ndajf *G* Me kurriz të dalë si gungaç.

gafúrr•em vetv *G > GAFURR•Ë (me u).*

gafúrr•ë (me u) vetv a (u) ë *G* I kërcënohem dikujt; bëj kërcënime.

gafúrrj•e a f sh e et *G* Kërcënim.

gafúrrun (i e) mb *G* Kërcënues.

gafzérr i m sh a at *anat bis Ç* Gurmaz. > **GABZHERR I.**

gága ndajf *G* Falas.

ga-gá onomat Klithmë, gagarisje e patave dhe rosave.

gagác e mb I belbër; belbacak.

gagác i m sh ë ët Njeri i belbër, belbacak. ["Sikur e kemi bërë edhe një herë tjetër bashkë në mos gabohem", tha gagaçi. (ED).]

gagác•e ja f sh e et e **GAGAÇ I.**

ga-ga-gá onomat Klithmë, gagarisje e patave dhe rosave.

gagalís•em vetv a (u) ur *A* Qesh me të madhe, me zë të lartë. > **HAHARIS•EM.**

gagalísj•e a f sh e et *A* E qeshur me të madhe, me zë të lartë.

gagalít jokall *G > GAGALIT•Ë (me).*

gagalít•ë (me) jokall *a ë G > GAGAL•UE (me).*

gagal•ój jokall *G > GAGAL•UE (me).*

gagal•úe (me) jokall óva úe *G* Qesh me zë të lartë.

gagalúemit (të) as *G* E qeshur me zë të lartë.

gagarél e mb bis (Njeri) i veshur në mënyrë ekstravagante, për të tërhequr vëmendje.

gagarél i m sh a at bis Njeri i veshur në mënyrë ekstravagante, për të tërhequr vëmendje.

gagarél•e ja f sh e et e **GAGAREL I.**

gagarím•ë a f sh a at Zë i mprehtë dhe i patës ose rosës; gagaritje.

gagarís kal ta tur > **GAGARIT.**

gagarísj•e a f sh e et > **GAGARITJ•E A.** [gagarisja e patave të egra nëpër shastar (EM).]

gagarít jokall a ur

♦ *veta III (Pata, rosa)* nxjerr një zë të mprehtë e të ndërprerë, që përsëritet.

♦ *kryes veta III bis* Flet shumë, me vend e pa vend e me një zë të ngjirur; dërdëllit; llomotit. **U bë një orë që gagarit.**

gagarítj•e a f sh e et

♦ Gagarimë.

♦ *bis* Fjalë të shumta e pa vend, me zë të ngjirur; dërdëllitje; llomotitje.

gagarrâ ni m sh j jt G Kulaç i pjekur në hi.

gagát i m min Linjtë i fortë e shumë i zi, me të cilin bëhen sende zbukurimi.

gagazhél ndajf K Ulur në këllqe; galiç; kacul.

gaglár i m sh a at krahin G

♦ kryes sh Kakërdhi.

♦ Send i gjatë i mbështjellë si rrotë.

♦ Copë e jashtëqitjes së njeriut e përdredhur si kulaç.

gaglíca-gaglíca ndajf G Plot glasa.

gaglic•et vetv krahin G > GAGLIC•Ë (me u).

gaglic•ë a f sh a at kryes sh G Glasa shpendësh.

gaglic•ë (me u) vetv - (u) ur krahin G (Shpendi) lëshon a bën glasën; glas.

gaglic•ón jokall veta III G > GAGLIC•UE (me).

gaglic•úe (me) jokall G (Shpendi) lëshon a bën glasën.

gaglicúem (i) e (e) mb G I ndyrë me glasa.

gagth i m sh a at orn (Botaurus stellaris) Shpend shtegtar i familjes së lejlekëve, 70-120 cm i lartë, me pupla ngjyrë kafe të errët e të çelët, që rron në kallamishte të viseve të ngrohta të Evropës dhe Azisë dhe ushqehet me peshq, ngjala, bretkosa, kandrra etj.

gagúc ndajf K Kaliqafë; në shpinë, kaliboç.

gagxhí e m bis (Njeri) që përpiket të hajë e të pijë qyl.

gagxhí u m sh nj njtë bis Qylxhi; qyler.

gagxhí•e ja f sh e et bis f e GAGXHI U.

gagxhínj të sh i GAGXHI U.

gagjanís jokall a ur krahin E nxjerr jetesën me mundim të madh; jetoj keq e tukeq.

gagjarí a f sh - të Hu për hardhi vreshti.

gagjarrâ ni m sh j jt G > GAGJARI A.

gagjavél i m sh a at krahin G Mullar me degë të shkurtra ku hidhet bari i njomë për t'u tharë.

gagjé ni m sh j jt G Kthetër.

gagjérre t f sh G Të përbrendshme të bagëtisë; rropulli.

gágj•ë a f sh a at anat G Kupë e gjurit.

gagjërrâ ni m G > GAGJARRA NI.

gagjól•e ja f sh e et G Kapicë gurësh.

gagjórr•e ja f sh e et G Bardhak kallaji.

gahalí a f sh - të Ç Pabesi. **E ha me gahali.**

gahás jokall G > GAHAT•Ë (me).

gahát jokall G > GAHAT•Ë (me).

gahát•ë (me) jokall a ë G

♦ Rënkoj.

♦ Bëj uf e buf.

♦ *fig krahin* Lodhem.

gahátun it (të) as vjet G

♦ Rënkim.

♦ Dihatje nga lodhja a sikleti; ufebuf.

♦ *fig krahin* Lodhje.

gajáf i m sh ë ët

♦ Xhep.

♦ Trastë.

gajása ur

I *kal* E lodh shumë (*dikë*); e mundoj jashtë mase derisa t'i pritet fuqia dhe t'i zihet fryma; bëj që të meket nga të qeshurit ose nga të qarët. **Na gajasi me ato që na tregoi.**

II *jokal*

♦ Gajasem së qari, së qeshuri.

♦ Më thahet goja; mjakem. **Gajasa për një pikë ujë.**

gajás•em vetv a (u) ur

♦ Lodhem shumë; këputem; më priten fuqitë e më zihet fryma (*nga lodhja*).

♦ Mekem nga të qeshurit ose nga të qarët.

gajásës e mb Shumë i lodhshëm; që të lodh, të këput a të zë frymën.

gajásj•e a f sh e et

♦ Kapitje nga lodhja.

♦ Mekje nga të qeshurit a të qarët.

gajásur (i e) mb

♦ I lodhur, i kapitur a i prerë nga lodhja.

♦ I mbetur pa frymë, i mekur nga të qeshurit a të qarët.

♦ (*Njeri*) i hutuar.

gajásur a (e) f sh a at (të) E qeshur a e qarë me zë të mekur nga lodhja. **Ia dha një të gajasure.**

gaját i m sh e et

♦ Thes.

♦ Qese lëkure.

gajbét i m sh e et euf Organ seksual i femrës.

gáj•ë a f sh a at > KOSHIQ•E JA.

gajc e mb G I brishtë.

gajd•e ja f sh e et muz Vegël frymore me kacek lëkure të butë, me një pipëz me valvula për të fryrë kacekun, me pipëzën e melodisë dhe katër pipëza monotonike.

gajdexhí a m sh j jt G > GAJDEXHI U².

gajdexhí u¹ m sh j jt G GAJDEXHI U².

gajdexhí u² m sh nj njtë Ai që i bie gajdes a luan me gajde.

gajdhár i m sh ë ët G > GOMAR I.

gajdhér i m sh ë ët Skele ndërtimi.

gajdhí a¹ f A Hijeshi; bukuri plot nur.

gajdhí a² f sh - të A Ngushje; përqafim; ledhatim.

gajdhúr i m sh ë ët A, vjet G Gomar. **Kush e shan gajdhurin ai e ble ff u.**

gajdhúr•eja f sh e et A, vjet G Gomaricë.

gajdhurí a f A, vjet G Gomarí; gomarllëk.

gajéps•em vetv a (u) ur Dëfrej; bëj qejf.

gajépjs•e a f Dëfrim; qejf.

gájës i m sh - it Fëmijë shurraman, shurraq.

gajganá ja¹ *f sh - t ushq* Fërgesë me vezë, specat e erëza.

gajganá ja² *f sh - t ushq* Ëmbëlsirë me vezë, miell, qumësht e gjalpë, që mbytet me sherbet.

gájger *m fiz:* **Instrument gajger** instrument për zbulimin dhe matjen e pranisë dhe intensitetit të rrezatimit nga rrezet kozmike ose nga grimcat e lëndëve radioaktive.

gájgë mb (*Arrë*) Arrë me lëvozhgë të butë e të hollë.

gájg•ë a f sh a at Arrë me lëvozhgë të butë e të hollë. **Ca gajga e ca gunga.**

gajíp e mb *G* I çuditshëm; tuhaf.

gájk•ë a f sh a at *krahin G* Vegjës për rripin e pantallonave.

gájle ja *f sh e et bis*

♦ Hall; shqetësim; merak. **Kam gajle për dikë. Mos ki gajle. Vë gajle.** [at gjog uki, thot', e preftë,/ gajle mos kie, gjogin ta nxamë! (CV)]

♦ Kokëçarje. **Jetë pa gajle.**

*

Aq kishte gajle Atë priste sa të arrinte atë që donte, tani nuk pyet më.

Gajle e madhe! Punë e madhe!

S'e kam për gajle

♦ E kam fare të lehtë; e bëj kollaj.

♦ Nuk më skuqet faqja, nuk më bën përshtypje; s'e kam për turp.

S'ka gajle! S'prish punë!

gajlé ja *f sh - të J > GAJL•E JA.*

gajník u m sh ë ët *krahin G* Rrip i pantallonave.

gajnúr i m sh e et Këmbëngulje.

gajóf•ëa f sh a at *A*

♦ Xhep.

♦ Qese.

gajój t m sh *krahin G* Trungje.

gajóp i m sh a at *A* Vesh a bistak rrushi.

gajót i m sh ë ët Trastë.

gajrét jokál G > GAJRET•Ë (me).

gajrét i m bis

♦ Durim; zemër; guxim. **Bëj gajret!** mos e humb shpresën!; ki durim! **Mbaj me gajret** i jap zemër. [kur po i mbushej mendja e vet,/ për Shqipni me bà gajret (GjF).]

♦ *si pasth, kallëzues* Durim. **Gajret deri nesër!**

gajrét•ë (me) jokál a ë G Mbahem; qëndroj fort; bëj durim.

gajret•ój jokál G > GAJRET•UE (me).

gajrétsh•ëm (i) me (e) mb (*Njeri*) i durueshëm e shpresëtar; që i jep zemër vetes; që nuk ligështohet lehtë.

gajret•úe (me) jokál óva úe G Bëj gajret.

gajtán¹ mb *poet* I hollë e i drejtë. **E ka vetullën gajtan.**

*

E sjell gajtan muhabetin E vërtet si të dua; e dredh sipas qejfit.

gajtán² mb

♦ (*Ka a cja*) me qime të murrme.

♦ (*Ka*) i zi me vija si të kuqe.

gajtán i¹ *m sh ë ët* Shirit a gjalmë i përdredhur prej mëndafshi, leshi a pambuku, që u vihet anës veshjeve a rrobave për stoli ose për të mos u dalë thekët; fill i trashë e i përdredhur prej ari, argjendi ose mëndafshi, me të cilin qëndisen a stolisen veshjet.

gajtán i³ *m sh a at krahin G* Masë gjatësie e gjerësie e një gajtani.

gajtán i⁴ *m sh a at krahin G*

♦ Ka ose cja me qime të murrme.

♦ Ka i zi me vija si të kuqe.

gajtanáq i *m sh e et J*

♦ Shtyllë e karnavaleve.

♦ *bis* Grindje me shamatë.

gajtan•e ia *f sh e et krahin G*

♦ Lopë me qime të errëta.

♦ Dhi e zezë me vija.

gajtanlí e *mb vjet G (Vetull)* e hollë dhe e drejtë.

gajtúm i *m sh e et Ç* Gatim; mënyrë gatimi.

gajt•óhet úa (u) úar *pavet, vetv Ç* Gatuhet.

gajt•ój kal óva úar *Ç* Gatuaj.

gajtúar (i e) *mb Ç* I gatuar.

gajthër•e ja *f sh e et* Skenë. [...si marioneta në gajthëren (skenën) teatrore internacionale (KM).]

gajúsh i *m sh a at* > **GAJUSH•Ë A.**

gajúsh•ë a *f sh a at*

♦ Shkurre; *sh* bimë të ulëta pylli.

♦ Fier i lartë.

gak u *m sh ë ët* Derr.

gakth i *m sh a at orn (Botaurs stellaris)* Shpend i familjes së lejlekëve, që gjuan natën dhe njihet nga klithma e fortë në stinën e çiftimit.

**

gakth i vogël orn (Ixobrychus minutus) Shpend i familjes së lejlekëve, me gjatësi 40-60 cm, i përhapur në Europë dhe Azinë Perëndimore, që e kalon periudhën e çiftimit në Afrikë.

gal e¹ *mb* > **GALAN E.**

gal e² *mb ant* I Galisë; që ka të bëjë me Galinë, me vendësit dhe banorët e saj.

gal i *m sh ë ët ant* Vendës a banor i Galisë.

galá ja *f sh - të* Festë.

galabér e *mb G (Njeri)* i gjatë pa lezet; gjatahul.

galabér i *m sh a at G* Njeri i gjatë pa lezet; njeri me trup të palidhur.

galabér•e ja *f sh e et G f e* **GALABER I.**

galábrë t *m sh ant ilir* Fis i romanizuar trako-ilir i Dardanisë, në trojet e sotme të Kosovës Lindore, Serbisë Jugore dhe Maqedonisë Veriore.

galabúc e *mb krahin G* I gjymtë; ulok; galacu.

galabún i *m sh ë ët* Krimb mëndafshi që nuk arrin të krijojë fshikëz.

galacíll•ë a *f sh a at bot (Verbascum thapsus)* Bimë barishtore dyvjeçare, me gjethe të mëdha, të gjata e me push, me kërcell të drejtë, me lule të verdha që dalin në majë si kallli.

galac•óhem *vetv G* > **GALAC•UE (me u).**

galacû *ndajf G*

♦ Kruspull; lëmsh. **Mblidhem galacu.**

♦ (*Rri*) ulur me njëren këmbë nën vete dhe me tjetrën të thyer në gju e me shputë në tokë.

galacû ni *m sh j jt G* Ulok.

galac•úe (me u) *vetv G*

♦ Gjymtohem; mbetem ulok, galacu; më zihen këmbët.

♦ Rri ulur me njëren këmbë nën vete dhe tjetrën të thyer në gju e me shputë në tokë.

galacúem (i) e (e) *mb G I* gërmuqur; i kërrusur.

galacún e *mb* Ulok.

galacún i *m sh j jt G* > **GALACU NI.**

galacún•e ia f sh e et G f e **GALACUN I.**

galadrémç e *mb K* Këmbështrembër.

galagúsh *ndajf krahin G* Me krahët rreth qafës së dikujt.

galaksí a f sh - të astr Sistem yjesh, mbetjesh yjore, gazesh ndëryjorë, pluhuri dhe lënde të errët të bashkuar nga forca e tërheqjes. **Galaksi spirale (eliptike, e çrregullt). Galaksi xhuxhe (gjigande).**

galaktík e *mb astr I* galaksisë; që ka të bëjë me galaksinë.

galaktík•ë a f sh a at astr Galaksi.

galakto- *fjalëform* qumësht-.

galaktocél•ë a f sh a at mjek Cist i gjirit që përmban qumësht ose lëndë qumështore.

galaktografí a f sh - të mjek Kontroll radiologjik i gjirit dhe kanaleve të qumështit.

galaktografík e *mb mjek I* galaktografisë; që ka të bëjë me galaktografinë.

galaktogjén e *mb (Ushqim)* me përmbajtje qumështi ose që nxit prodhimin e qumështit te gratë.

galaktolíz•ë a f fizio Katabolizëm i galaktozës.

galaktomét•ër ri m sh a at ind Instrument për matjen e yndyrës në qumësht.

galaktometrík e *mb ind (Pajisje)* e matjes së yndyrës në qumësht.

glaktosemí a f mjek Çrregullim gjenetik i rrallë i shkaktuar nga paaftësia e organizmit për të metabolizuar si duhet galaktozën.

galaktóz•ë a f fizio Formim i qumështit në gjëndrat e femrës.

galakúq e *mb I* shushatur; hutaq.

galakúq i m sh ë ët Njeri i shushatur; shushk; hutaq.

galakúq•e ja f sh e et f e **GALAKUQ I.**

galamác *ndajf krahin G* Me kurriz të dalë.

galámsh G

I *ndajf* Gërmuq. > **GALACU. Mblidhem galamsh** mblidhem grusht; bëhem një dorë njeri (*nga sëmundja, frika etj.*).

II *si kallëzues* I mbledhur kruspull, lëmsh.

galámsh i m sh a at G Njeri i paralizuar plotësisht; ulok.

galámsh•e ja f sh e et G f e **GALAMSH I.**

galamúc *ndajf krahin G* **GALAMSH.**

galán e *mb (Dash)* i zi. [**I ka mustaqet sa dy deshë galana (CV).**]

galán i¹ m sh ë ët Dash i zi.

galán i² m sh ë ët Kalli misri me kokrra të kuqe e të zeza.

galánt e *mb*

- ♦ I guximshëm.
- ♦ (*Qëndrim*) heroik.
- ♦ (*Burrë*) me sjellje të hijshme prej kavalieri ndaj femrave.

galanterí a f sh - të

- ♦ *përmb* Sende të imëta prej lëkure, metali, plastike etj. si çanta, dorashka, rripa mesi, rripa orësh, karfica, furça, krehra, etj.
- ♦ Punishte për prodhimin e këtyre sendeve.
- ♦ Dyqan për shitjen e këtyre sendeve.

Galapágos i m kryes sh gjeog Grup ishujsh në Paqësorin Jugor, nën shtetin e Ekuadori , të njohur për botën e pasur shtazore.

Galaté ja¹ f mit gr

- ♦ Nimfë deti me të cilën ra në dashuri Polifemi.
- ♦ Statujë vajze e gdhendur në fildish nga Pigmalioni, së cilës Afërdita i dha jetë.

galavél•e ja f sh e et Lule e hapur.

galavésh e mb G Cullak; lakuriq.

galáv•ër ra f sh ra rat

- ♦ Thupër prej shkoze e bërë lak, me të cilën lidhin trarët a trupat e rëndë për t'i tërhequr tatëpjetë.
- ♦ Rreth mbrojtës prej hekuri a druri që i vihet qenit në qafë.

galavít kal krahin G > GALAVIT•Ë (me).

galavít•em krahin G vetv dhe pës e GALAVIT. > GALAVIT•Ë (me u).

galavít•ë (me) kal a ë krahin G Ngatërroj; kapërthur (*fijet*).

galavít•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv veta III (Fijet) ngatërrohen; kapërthuren; bëhen nyjë.

II pës e GALAVIT.

galavítj•e a f krahin G Ngatërrim i fijeve.

galavít•ëm (i) me (e) mb krahin G (Fije) të ngatërruara.

galavítun (i e) mb krahin G

- ♦ (*Fije*) të ngatërruara.
- ♦ *fij* (*Punë*) e ngatërruar; e bërë lëmsh.

galavízhd•ë a f sh a at Njollë.

galbán i m Rrëshirë.

gálbë mb Ç (Dhi) e përhime.

gálb•ë a f sh a at Ç Dhi e përhime.

galc i m sh a at krahin G

- ♦ Litar i hollë e i shkurtër; tërkuzë e shkurtër.
- ♦ Brez.
- ♦ *fij* Njerëz të një moshe; brez.

galčí (me) kal na - G E nxij; e lyej me të zezë.

galčí (me u) na (u) - G

I vetv Nxihem; lyhem me të zezë.

II pës e GALČI (me).

galčí•hem G vetv dhe pës e GALČI•J. > GALČI (me u).

galčí•j kal G > GALČI (me).

galčí•ë (i) e (e) mb G I nxirë; i bërë me të zezë.

galčímj•e a f sh e et G Nxirje.

galçór•e ja *f sh e et K* Bisht i kokrrës së kungullit.

galdí a *f* Gëzim; galdim.

galdím i m sh e et Gëzim; festim.

galdís *jokal G* > **GALDIS•Ë (me).**

galdís•ë (me) *jokal a ë G* Lëngoje në shtrat.

galdísj•e a f G Lëngim në shtrat.

galdísun (i e) mb G (Njeri) që lëngon në shtrat.

gald•óhem *vetv óva (u) úar* Gëzohem.

gald•ój¹ *jokal óva úar* Gëzoj; shpreh gëzimin.

gald•ój² *jokal óva úar* Jetoj; gjëllij.

gald•ój³ *kal G* > **GALD•UE (me).**

gald•úe (me) *kal óva úe G (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)*

Mbaj. **Nuk më galdojnë kambët.**

gladúes e mb Që mbush me gëzim; që galdon.

gladúesh•ëm (i) me (e) mb I mbushur me gëzim; i ngazëllyer.

galé ja *f sh - të* > **GALER•Ë A.**

gál•e ja¹ *f sh e et bot* Lende dushku.

gál•e ja² *f* Gajle. **S'ka gale** s'ka gjë; s'prish punë.

gál•e ja³ *f sh e et hist f e* **GAL I.**

galéb•e ja *f sh e et vjet G* Bezdi; njeri i bezdisshëm. **I bahem galebe** **dikujt.**

galéc ndajf G Galuc; ulok; në gjendje të paralizuar.

galecán e mb K (Njeri) i bërë ulok, i paralizuar.

galecán i m sh a at K Ulok; galamsh; njeri i paralizuar.

galecán•e ia *f sh e et K f e* **GALECAN I.**

galecár e mb (Njeri) lajkatar.

galecár i m sh ë ët Lajkatar.

galecár•e ja *f sh e et e* **GALECAR I.**

galec•óhem K *vetv e* **GALEC•UE (me u).**

galec•ój *kal K* > **GALEC•UE (me).**

galec•úe (me) *óva úe K*

I *kal E* bëj a lë ulok (*dikë*).

II *jokal* Bëhem ulok; galamsh. > **GALEC•UE (me u).**

galec•úe (me u) *vetv óva (u) úe K* Bëhem ulok, galamsh.

galecúem (i) e (e) mb K I bërë ulok, galamsh

galéd•ër ra *f sh ra rat* Ibrik teneqeje.

galén•ë a *f sh a at min* Mineral i ndritshëm me ngjyrë hiri të errët, që përmban squfur e plumb dhe që përdoret për të kapur valët elektromagnetike. **Radio me galenë.**

galeník e mb min (Mineral) galene; që përmban galenë.

galenoíd e mb min > **GALENIK E.**

galenít i m min > **GALEN•Ë A.**

galér•ë a *f sh a at det dhe ant* Anije e gjatë, me një kuvertë, me vela ose rrema; anije lufte greko-romake. **Skillav galere** njeri i dënuar të punojë si skillav në anije të tillë.

galerí a¹ *f sh - të*

♦ Zgafelle e gërmuar në faqe mali a në minierë për të nxjerrë xeherorë; kalim i nëndheshëm. **Galeri shfrytëzimi (ajrimi).** **Balli i galerisë.** **Gryka (hyrja) e galerisë.**

♦ Vrimë a zgafelle e gjatë nën tokë ose në dru, e gërryer nga kafshë a kandrra.

galerí a² f sh - të

♦ Pjesa më e lartë dhe e dalë si ballkon në një sallë teatri për spektatorët. **Vendet e galerisë. Biletë për galeri.**

♦ Ndërtesë ku ruhen dhe ekspozohen vepra arti (në pikturë, skulpturë etj.); tërësi e veprave të artit që ruhen dhe ekspozohen në këtë ndërtesë. [**Përjashta, nën shiun e imtë dukeshin makinat e policisë, pranë Galerisë se Arteve.** (IK).]

♦ *let dhe fig* Varg tipash ose figurash në një vepër artistike. **Galeri heronjsh (portretesh, figurash).** [një galeri e gjallë korrupsionistash, kriminelash, pederastash, kodoshash e kontrabanistash (KM).]

galésh i m sh a at krahin G Vend me gurë a shkëmbinj të zinj.

galét•ë a¹ f sh a at Bukë gruri e thatë, si pite, e pjekur dy herë, që rron shumë.

galét•ë a² f sh a at A Fshehtëtirë; vend i fshehtë; guvë e fshehtë.

galexhánt i m sh ë ët tek Pajisje që rregullon nivelin e ujit në depozitën e shkarkimit të nevojtores.

galéz e mb I Uellsit; që ka të bëjë me Uellsin, me banorët a vendësit e tij.

galéz i m sh ë ët Banor a vendës i Uellsit.

galéz•e ja f sh e et f e GALEZ I.

gálë mb (Lopë etj.) e zezë.

gál•ë¹ a f sh a at

♦ *orn* (*Corvus monedula*) Shpend i familjes së korbave, me trup pak më të vogël se sorra, me bisht të gjatë, me pendë të zeza në trup e të bardheme në qafë e në bark; cirikokë. > **STËRQOK•Ë A.** [Shkab' e shkëmb me poz' e fjalë/ Se ç'na dolle shkrumb e galë (FN).]

gál•ë a² f sh a at

♦ Dele e zezë; lopë e zezë.

♦ *krahin G* Grua a vajzë zeshkane.

gálë t m sh ant Vendës a banorë të Galisë.

Galí a f gjeog ant Krahinë e Europës Perëndimore e shtrirë në Italinë e veriut, Francë, Belgjikë, Holandë dhe një pjesë të Gjermanisë.

galibá pj krahin G Ndoshta; mbase; belqim.

galibób•ë a f bot G (*Celtis australis*) Dru i lartë i viseve të ngrohta, me lule të bardha a bojëtrëndafili, që bën kokrra të vogla me bisht të gjatë, me fare pak tul e bërthamë të madhe, të cilat nxihen kur piqen. > **CARAC I; KALIBOB•Ë A.**

galíc•ë a¹ f sh a at orn (*Pyrrhocorax graculus*) Shpend i zi i familjes së korbave, i përhapur në Europë, Azi dhe Afrikën e veriut, me sqep të përkulur poshtë, që rron në vise malore dhe në brigje shkëmbore buzë detit.

galíc•ë a² f sh a at > GALUJ•Ë A.

♦ Dele e zezë, e galme.

♦ *krahin G* Lopë e zezë.

galíc•ë a³ f sh a at krahin G Grua a vajzë e pafytyrë, e poshtër.

Galící a f gjeog hist Krahinë në Spanjën veriperëndimore.

galicíz•ëm mi m sh ma mat Fjalë a shprehje e huazuar nga frëngjishtja.

galíç ndajf (Rri, ulem) me gjunjë të përkulur e duke u mbështetur mbi thembra; në bisht.

galigáč ndajf Hipur kalthi.

galík e mb I Galisë; që ka të bëjë me Galinë dhe galët; *tall* francez.

galínáce t f sh orn (*Galliformes*) Rend i shpendëve shtëpiakë ose të egër, ku hyjnë pulat, thëllëzat etj.

galínxh i m sh a at *G* Kalli misri me pak kokrra, ose me kokrra të rralla. > **BËRÇUK U; BRUMAK U; KACIRAM I; RRALLAN I; ZANAK U.**

Galilé a f gjeog hist Vend në pjesën veriore të Izraelit, ku, sipas Biblës, predikonte Jezu Krishti. **Deti i Galilesë.**

galín•ë a f sh a at

♦ Plis i madh dheu.

♦ Gur i shkëputur nga një shkëmb

♦ Zall; gur zalli.

*

E ndjek në gur e në galinë dikë E ndjek hap pas hapi, këmbakëmbës; e ndjek gur më gur e zall më zall.

galínxh i m G

♦ Kalli misri me fare pak kokrra.

♦ *fig* Njeri shumë i shkurtër; shkurtabiq.

galión i m vjet det Anije spanjolle me vela.

galíq e mb G (*Kafshë*) me qime të zezë; qimezezë. > **GALM•Ë (i) E (e).**

galísht ndajf Në gjuhën e galëve të lashtë.

galísht•e ja f Gjuhë keltike e galëve të lashtë.

galíúm i m kim Metal i butë dhe i helmët, me ngjyrë si të argjendit, që shkrin në temperaturë të ulët dhe përdoret në teknikë në vend të zhivës (*simboli Ga*).

galíz•ë a f sh a at Bërrakë.

galj•e a f A Hall; merak. > **GAJL•E JA.**

galjem•óhem vetv óva (u) úar A Kam hall; merakosem.

galjemúam (i) e (e) mb A I merakosur.

galk•ój kal óva úar I hipi (*kalit, mushkës, gomarit*); ngas (*kalin, mushkën, gomarin etj.*).

gál•më (i) me (e) mb (*Qime*) të murrme; (*lesh*) i dhive të galme.

*

Me faqe e galme Me faqe e zezë.

galmíqe t f sh krahin Karthje të vogla; krande.

galmúc ndajf G

♦ Shtrirë përdhe, përtokë. **Hedh galmuq.**

♦ Ulur përdhe.

galmúc e mb G Kurrizdalë.

galmúc i m sh a at G Njeri kurrizdalë; kurrizo; kurrizmaq; kukan; gërmuqan.

galmuçán e mb G > **GALMUÇ E.**

galmuçán i m sh a at G Njeri kurrizdalë; kurrizo; kurrizmaq; kukan; gërmuqan. >

GALMUÇ I.

galmuçán•e ia f sh e et G f e **GALMUÇAN I.**

galmúc•e ja f sh e et G f e **GALMUÇ I.**

galmuçít•em vetv G > **GALMUÇIT•Ë (me u).**

galmuçít•ë (me u) vetv a (u) ë G Ulem përdhe; rri galmuq.

galmuçítun (i e) mb G I ulur përdhe, galmuq.

galóc *ndajf*

♦ I ulur përdhe.

♦ I ulur galiç; i ulur në bisht.

galofíl *e mb* Që e adhuron ose do Francën dhe kulturën franceze.

galofíl *i m sh ë ët* Ai që e adhuron ose do Francën dhe kulturën franceze.

galofil•*e ja f sh e et f e* **GALOFIL I.**

galofób *e mb* Që e urren Francën dhe kulturën franceze.

galofób *i m sh ë ët* Urryes i Francës dhe kulturës franceze.

galofób•*e ja sh e et f e* **GALOFOB I.**

galofobí *a f* Urrejtje për Francën dhe kulturën franceze.

galóhem *vetv K >* **GAL•UE (me u).**

galój *i m sh - t K* Dash i zi.

galomaní *a f* Admirim i tepruar për mënyrën e jetesës dhe kulturën franceze.

galomaniák *e mb (Njeri)* që admiron me tepri mënyrën e jetesës dhe kulturën franceze.

galomaniák *u m sh ë ët* Admirues me tepri i mënyrës së jetesës dhe kulturës franceze.

galomaniák•*e ja sh e et f e* **GALOMANIAK U.**

galónj•*ë a f sh a at J* Pallat; saraj.

galóp *si ndajf* Me galop; me shpejtësi e duke kërcyer.

galóp *i m*

♦ Mënyrë e natyrshme e vrapimit të kalit, me të katër këmbët në ajër njëkohësisht në çdo hap. **Me galop** *fig* me shpejtësi. **Nisem me galop** nisem me të shpejtë.

♦ *muz* Valle e vjetër hungareze, me ritëm shumë të shpejtë; muzikë për këtë valle.

galopád•*ë a f sh a at* Vrapim me galop.

galopánt *e mb* I papërmbajtshëm. **Inflacion (tuberkuloz) galopant.**

galopój *jokal óva úar* Ngas kalin galop; e lëshoj kalin në galop.

galópthi *ndajf* Me galop; me shpejtësi galopi.

galósh *i m sh a at K* Dash i zi, i galmë.

galósh•*e ja f sh e et* Dele e zezë, e galme.

galtím *i m*

♦ Ndyrje e hesës nga kafsha.

♦ Shkel bereqetin, bimët e arës etj.

galtínë *si kallëzues: Bie galtínë* këputem nga lodhja, lëngata.

galtín•*ë a¹ f sh a at përmb*

♦ Copa gurësh, tullash etj. që rrëzohen prej muresh të rrënuar; handrak.

♦ Plaçkurina; rroba të vjetra.

♦ Tesha të palara prej kohësh.

galtín•*ë a² f sh a at* Tokë e shkelur dhe e lagët, që lërohet me vështirësi.

galtóhet *vetv úa (u) úar veta III*

♦ (*Hesa, bari*) ndyhet nga bagëtia.

♦ (*Bereqeti në arë*) shkelet.

galtój *kal óva úar*

♦ *veta III (Kafsha)* ndyn barin a hesën që i vihet përpara.

♦ Shkel (*bereqetin në arë*).

galtúar (*i e*) *mb*

♦ (*Hesë, bar*) i ndyrë nga bagëtia.

♦ (*Bereqet*) i shkelur në arë.

galû ni m sh j jt *G* Tufë; turmë njerëzish.

galúar *ndajf Ç* Kaluar; hipur në kalë.

galúc *ndajf* Ulur në bisht; galiç.

galuc•óhem *vetv krahin G > GALUC•UE (me u).*

galuc•úe (me u) *vetv óva (u) úe krahin G* Përkulem; më del kurrizi, guna e kurrizit; bëhem me kurriz, gungaç.

galucúem (i) e (e) *mb krahin G (Kurriz)* i dalë.

galúc *ndajf > GALIÇ, GALUC.*

galúc e f sh e et A Patate e vogël.

gal•úe (me u) *vetv óva (u) úe K* Kujtohem për diçka; më kujtohet; më bie ndër mend.

galúem (i) e (e) *mb K (Gjë)* që kujtohet.

galúj•ë a f sh a at *krahin G* Lopë e zezë.

galúm *ndajf krahin G* Grumbull.

galumére *ndajf G*

♦ Kapule; kopicë.

♦ Plote përplot; buzë më buzë. **Mbush gotën galumere.**

galumér•e ja f sh e et G Kopicë plehrash, hedhurinash.

galún i m sh a at A

♦ Gajtan.

♦ Shirit.

galúr e mb Ç Syçakërr; vëngërosh.

galúshë mb G (Dele) e zezë.

galúsh•ë a f sh a at G Dele e zezë.

galvaník e mb tek (Pilë) që prodhon rrymë elektrike me anë të reaksionit kimik.

galvaním i m sh e et tek > GALVANIZIM I.

galvanizátor i m sh ë ët tek Impiant për galvanizimin e sipërfaqes së sendeve metalike.

galvanizím i m sh e et

♦ *tek* Veshje e hekurit ose çelikut me një shtresë mbrojtëse zinku, ari, argjendi etj.

♦ *fig* Vrull a nxitje e përkohshme ose e çastit e dikujt për veprim.

galvaniz•óhet úa (u) úar

I *pavet* Vishet me një shtresë mbrojtëse zinku, ari, argjendi etj..

II *pës e GALVANIZ•OJ.*

galvaniz•ój kal óva úar

♦ *tek* Vesh një send metalik me një shtresë mbrojtëse zinku, ari, argjendi etj.

♦ *fig* I jap (*dikujt*) vrull të përkohshëm; e nxit për një çast (*veprimtarinë e dikujt*).

galvanizúar (i e) mb

♦ *tek* I veshur me një shtresë mbrojtëse zinku, ari, argjendi etj.

♦ *fig* I nxitur për veprim përkohësisht a për një çast.

galvanizúes e mb tek dhe fig Që galvanizon.

galvano- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të përngjitura.

galvanomét•ër ri m sh ra rat fiz Aparat për zbulimin dhe matjen e rrymave të dobëta.

galvanometrí a f fiz Matje e rrymave të dobëta.

galvanometrik e *mb fiz* I galvanometrisë; i galvanometrit; që ka të bëjë me glavanometrinë ose glavanometrin.

galvanoplastik e *mb* I elektrogalvanizimit; që ka të bëjë me elektrogalvanizimin.

galvanoplastik•ë a *f fiz* Elektrogalvanizim.

galvanoskop i *m sh ë ët fiz* Aparat për zbulimin dhe matjen e pranisë dhe drejtimit të rrymës elektrike.

galvanoskopik e *mb* I galvanoskopit; që ka të bëjë me galvanoskopin.

galvanoterapi a *f mjek* Terapi me anë të rrymës elektrike.

galvanotipi a *f shtyp* Teknikë e prodhimit të kopjes së një forme duke e veshur me bakër.

gall i *m sh e et G*

♦ Kërcell misri; kallm.

♦ *krahin* Pjesë e sipërme e bimës së misrit.

galláber e *mb*

♦ (*Lule*) me petla shumë të hapura.

♦ (*Lakër, sallatë*) e hapur tepër.

♦ (*Plagë*) me buzë të hapura.

gallabér•e ja *f sh e et* Lule, lakër, sallatë etj. me fletë shumë të hapura.

gallabíq•ë a *f sh a at krahin G* Lende dushku; gogliqe.

gallagán i *m sh ë ët mospërf* Njeri me trup shumë të gjatë e të hollë dhe jo të hijshëm, gjataman; stërhell.

gallahút•ë a *f sh a at mospërf* Vajzë me trup shumë të gjatë e të hollë dhe jo të hijshëm.

gallakúq e *mb G* Mendjetrashë.

gallamá ni *m sh a at G* Pellg i lumit.

gallamárde *ndajf G*

♦ (*Bie shi*) me rrëmbim.

♦ (*Hidhem, sulem*) me tërbim; hovshëm; me hov të madh.

gallamásh e *mb* I çalë; çalok.

gallamásh i *m sh ë ët* Çalaman; çalok.

gallamásh•e ja *f sh e et* Grua a vajzë e çalë; çalamane; çaloke.

gallám•ë a *f sh a at G*

♦ Gallatë.

♦ Zhurmë e madhe; potere.

♦ Britma.

gallandísh•ë a *f sh a at orn A* Dallëndyshe.

gallaník u *m* Vatër e zjarrit; vatër e oxhakut.

gallárë *mb Ç (Dhen)* pëlleja; qumështore.

gallár•ë a *f sh a at Ç* Bagëti pëlleja; qumështore.

gallataxhësh•ë a *f sh a at f e* **GALLATAXHI U²**.

gallataxhí a *m sh j jt G* > **GALLATAXHI U²**.

gallataxhí u¹ *m sh j jt G* > **GALLATAXHI U²**.

gallataxhí u² *m sh ë ët* Ai që ka qejf të bëjë gallatë.

gallataxhí•e ja *f sh e et f e* **GALLATAXHI U**.

gallát•ë a *f bis* Zhurmë bisedash, të qeshurash e shakarash me zë të lartë. **Bëj gallatë.**

galla•ué (me) *jokal ói úe krahin G (Bima)* ngallon; mbin; del nga dheu.

gallaújë *ndajf G* Me rrobat etj. të lagura.

gallaúshka *ndajf K (Mbaj dikë)* në shpinë; kalakiç; kaliboç.

gallavízd *kal G* > **GALLAVIZD•Ë (me).**

gallavízd•ë (me) *kal a ë G* Mbush me të ngjeshur; rrasallit.

gallavízdj•e a f G Mbushje me të ngjeshur; rrasallitje.

gallavízdun (i e) *mb G* I mbushur me të ngjeshur; i rrasallitur.

galdí a f sh - të

♦ Dasharmirësi.

♦ Vullnet i mirë.

galdím i m G Galdim; gëzim. [...e rrethon, po, **nji jetë, nji gjallní, nji galldim, nji gaz, si gazi i prendverës së rruzullimit!** (GjF).]

gallét•ë a f sh a at A Enë e drunjtë për ujë.

galléjt *kal krahin G* > **GALËJT•Ë (me).**

galléjt•ë (me) *kal a ë krahin G* Nxit; nguc; shtyj (*dikë të bëjë diçka*).

gallézím i m sh e et > **GALDIM I.**

gallëz•ój *jokal óva úar* Gëzoj; kam gëzim; gëzohem. > **GALD•OJ.**

gallgán•ë a f sh e et bis anat Kockë e komblikut.

gallicón *jokal krahin G* > **GALLIC•UE (me).**

gallic•úe (me) *jokal ói úe veta III krahin G (Misri)* nxjerr kallirin.

gallím i m G Mbirje e misrit.

gallít *jokal G* > **GALLIT•Ë (me).**

gallít•ë (me) *jokal i ë G (Misri)* mbin.

gallítj•e a f G Mbirje e misrit.

gallm i m sh e et Nxitje, ngucje a shtytje për veprim.

gallmím i¹ m sh e et G > **GALLM I.**

gallmím i² m sh e et krahin Gozhdim.

gallm•óhem G *vetv dhe pës e* **GALLM•OJ.** > **GALLM•UE (me u).**

gallm•ój¹ kal > **GALLM•UE (me).**

gallm•ój² kal krahin Gozhdoj.

gallmúar (i e) *mb krahin I* gozhduar.

gallm•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Nxit, nguc a shtyj për veprim (*dikë*).

♦ E shtrëngo (*dikë*) të bëjë diçka.

♦ E zhyt (*veten*) në borxhe.

gallm•úe (me u) óva (u) úe G

I *vetv*

♦ Nxitem a shtyhem të bëj diçka.

♦ Zhytem në borxhe.

II *pës e* **GALLM•UE (me).**

gallmúem (i) e (e) *mb G*

♦ I nxitur a shtyrë të bëjë diçka.

♦ I zhytur në borxhe.

gall•ó úa m sh ónj ónjtë *orn Ç* Gjel deti; angërduf.

gallóf i m sh ë ët

♦ *orn* Korb i bardhë.

♦ *ent* Mashkull i galës.

♦ *shar* Njeri trupmadh, i ngathët dhe i pahijshëm; njeri i trashë nga mendja; guhak.

gallóf•ë a f sh a at Xhep.

gallój a m sh a at krahin *G*

♦ Ka brigjatë.

♦ Gjeth i zi.

♦ *fig* Njeri zeshkan.

gall•ój kal krahin *G* > **GALL•UE (me).**

gallójc•ë a f sh a at krahin *G* Grua që hedh grurin në lëmë për të larguar bykun.

gallónj•ë a f sh a at Korridor.

gallór•e ja f sh e et bot Bimë barishtore si kaçubë e gjerë, që mbin nëpër ara dhe dëmton të lashtat.

gallósh•e ja f kryes sh e et

♦ Këpucë prej gome pa lidhëse, që mbathen përmbi këpucët e zakonshme, për të mbrojtur këmbët dhe këpucët nga lagështira.

♦ *bis* Shoshone (prej) gome a plastike.

gall•p bi m A Mjeshtëri; zotësi.

gall•úe (me) kal óva úe krahin *G* Hedh (*grurin etj.*) për të larguar bykun.

gallúem (i) e (e) mb krahin *G* (*Grurë etj.*) i hedhur për të larguar bykun.

gallújë mb *G* (*Ngjyrë*) e errët; e zeshkët.

gallúj•ë a f *G*

♦ Lopë brimadhe.

♦ Kafshë me qime të murrme.

♦ *fig* Grua a vajzë zeshkane.

gallúst•ër ra f sh ra rat *det* Vrimë a dritare për shkarkimin e ujërave të hambarit të anijes.

gallúsht•ër ra f sh a at

♦ Shkurre. [**bân çerdhen neper gallushtra të stënavet tëashklatisuna** (GjF).]

♦ Fshehësirë; vend i fshehtë; strofull.

gallzít kal *K* > **GALLZIT•Ë (me).**

gallzít•em *K vetv dhe pës e* **GALLZIT•Ë (me u).**

gallzít•ë (me) kal a ë *K* Shtyj; nxit; i jap shtysë (*dikujt*); e ndez (*dikë*); i shtie ndezën dikujt.

gallzít•ë (me u) a (u) ë *K pës e* **GAZIT•Ë (me).**

gallzítj•e a f sh e et *K* Shtytje; nxitje.

gallzítun (i e) mb *K I* shtyrë; i nxitur.

gam onomat Tingull i klithmës e qenit kur leh. > **GAM-GAM.**

gáma si mb: Rreze gama *fiz* rreze depërtuese të krijuara nga radiumi dhe lëndë të tjera radioaktive.

Gamajún i m mit sll Shpend profetik me kokë gruaje.

gamaqéns e mb *J* (*Njeri*) i grindur; grindavec.

gamaqéns i m sh a at *J* Njeri i grindur; grindavec.

gambále t f sh *J* Copë (prej) doku a lëkure, që mbërthehet mbi këpucë, në qafën e këmbës, si pjesë e veshjes së ushtarit a të ushtarakut. > **KËMBAL•E JA.**

Gámibia f gjeog Republikë në Afrikën Perëndimore, e kufizuar me Senegalin.

gambít i m

♦ *sport* Falje e një ushtari a figure të lehtë për të fituar pozicion që në fillim të lojës (në shah).

♦ *fig* Manovër taktike për të krijuar epërsi.

gamç

I *ndajf* Me kurriz të dalë si gungë.

II *mb* Kurrizdalë; gungaç.

gamelís *jokal* *G* > **GAMELIT•Ë** (me).

gamelís•ë (me) *jokal* **a** ë *G* > **GAMELIT•Ë** (me).

gamelísun **it** (të) *as* *G* Gjurulldi.

gamelít•ë (me) *jokal* **a** ë *G* Bëj gjurulldi.

gamér•e **ja** *f sh e et* *G* Pirg gurësh; muranë.

gamét•ë **a** *f sh e et* *bio* Qelizë seksuale riprodhuese që përmban një palë kromosome të paçiftuara.

gametocít **i** *m sh e et* *bio* Qelizë që ndahet për të krijuar gamete.

gametogjenéz•ë **a** *f bio* Formim i gametave.

gám•ë **a** *f sh a at*

♦ Shkronja e tretë e alfabetit të greqishtes (Γ, γ).

♦ *muz* Seri e plotë e notave të njohura, që mund të nxjerrë zëri ose vegla; varg ngjitës ose zbritës i tetë notave, të rregulluara sipas radhës së natyrshme të tingujve brenda një oktave.

♦ *fig* Tërësi e sendeve ose dukurive që kanë veçoritë e veta dhe që vijnë një pas një sipas një shkallëzimi. **Gama e ngjyrave (prodhimeve, çështjeve).**

**

gama globulinë *kim bio* Proteinë në plazmën e gjakut që përmban kundërtrupa për mbrojtjen e organizmit nga sëmundje të ndryshme.

gám•ën **na** *f sh a at* *krahin* *G* Rrëpirë.

gám•ërr **rra**¹ *f sh a at* *G*

♦ Karrem për të ushqyer grepin e peshkimit; grep me gjithë karrem.

♦ Varg krimbash për të zënë ngjala.

gám•ërr **rra**² *f sh rra rrat* *G* Mikrob.

gám•ërr **rra**³ *f sh rra rrat* *inv* *G* Lloji më i vogël i karkalecave të detit, rreth 2 cm i gjatë.

gám•ërr **rra**⁴ *f sh a at* *G* Shkas për të mos bërë diçka. **Qit gamrra.**

gam-gám *onomat* Klithmë e qenit kur leh.

gam-gáme **t** *f sh*

♦ Lehje e qenit.

♦ Fjalë a grindje me zë të lartë. **Bëj gam-gam** flas me zë të lartë. **Mjaft me gam-game** mjaft u grinde.

gam-gum *onomat* > **GAM-GAM.**

gamilár **i** *m sh ë ët* Karvanar a qiraxhi me gamile; ai që nget gamilen.

gamíle *si mb* *J* I ndotur; i bërë pis.

gamíl•e **ja** *f sh e et* *zool* > **DEVE JA.**

**

gamile me një gungë Gamile e shpejtë, e stërvitur për ta ngarë e për gara; dromedar.

gamíll **i** *m sh a at* *inv* *vjet* *G* Kërmill.

gamináçe *t f sh* Naze; ojna.

gamít *jokal G* > **GAMIT•Ë** (me).

gamít•ë (me) *a ë G*

♦ *veta III (Qeni)* leh; bën gam-gam.

♦ *keq* Leh; bërtas kot.

gamítj•e *a f sh e et* Lehje e qenit.

gamshalésh *e mb G* > **GAMSHALESHK E.**

gamshaléshk *e mb G*

♦ Hutaq; torollak.

♦ Leshko; kokëtrashë.

gamthét•em *vetv G* > **GAMTHET**

gamthét•ë (me *u*) *vetv a (u) ë G* Ngjitem (*pas diku*jt).

gamthétun (i *e*) *mb G* I ngjitur.

gamúc *i m sh ë ët* Kërriç gomari.

gámuj *t sh i* **GAMU•LL LLI.**

gamúl•e *ja f sh e et*

♦ Kapticë; pìrg; breg (*dheu*).

♦ Muranë; pìrg me gurë.

gámu•ll *lli m sh j jt* Ujëvare.

gamúll•ë *a f sh a at* Kapticë; grumbull.

gamút *jokal K* > **GAMUT•Ë** (me).

gamút•em *vetv K* > **GAMUT•Ë** (me *u*).

gamút•ë (me) *jokal a ë K* Shaj me fjalë të ndyra.

gamút•ë (me *u*) *vetv a (u) ë K* Shahem me fjalë të ndyra me dikë.

gamútj•e *a f sh e et K* Të shara me fjalë të ndyra.

-gan *prapasht (formon mbiemra nga emra):* **laragan.**

ganáll *i m sh e et* **krahin** *G* Vend i thellë në ujë; gropë e thellë në ujë.

gand *ndaif G* Padashur; rastësisht. [**Poqese shkel ti bukën gand,/ Çoje prej toke,**

puthe e vene në ballë! (MC).] **Pushka u shkreh gand.**

*

Më shkon gand **Më shkon dëm,** pa dobi (*mundi etj.*).

gand *i m sh e et* **E** metë trupore e mbetur nga një sëmundje a dëmtim; cen. **S'i gjeti gand.**

gandáj *të sh i* **GANDA•LL LLI.**

gandá•ll *lli m sh j jt G*

♦ Pellg i vogël; hurdhë.

♦ Baltovinë; vend me baltë.

gandáv *kal G* > **GANDAV•Ë** (me).

gandáv•em *G vetv dhe pës e* **GANDAV.** > **GANDAV•Ë** (me *u*).

gandáv•ë (me) *kal a ë G*

♦ > **GAND•OJ.**

♦ Rëndoj; i vë ngarkesë të rëndë.

♦ *fig* I ngarkoj një barrë a detyrë të rëndë (*diku*jt).

gandáv•ë (me *u*) **a (u) ë** *vetv dhe pës G*

♦ > **GAND•OHEM.**

♦ Ngarkohem rëndë; marr përsipër një barrë të rëndë.

gandávj•e a f G Barrosje; ngarkim me barrë të rëndë.

gandávtë (i e) mb dhe fig G I ngarkuar me barrë të rëndë.

gandávun (i e) mb G > GANDAVTË (i e).

gandávun it (të) as G > GANDAVJ•E A.

gandím i m sh e et Lëndim i një pjese të trupit nga përplasja.

gandíst e mb fil, pol I Gandit dhe gandizmit; që ka të bëjë me Gandin dhe parimet e tij.

gandíst i m fil, pol Pasues i gandizmit.

gandíst•e ja f sh e et fil, pol f e GANDIST I.

gandíz•ëm mi em fil, pol Parime të Gandit, udhëheqësit shpirtëror dhe politikanit indian, që bënë thirrje për reforma shoqërore e politike përmes qëndresës pasive dhe mosbashkëpunimit me sundimtarët e Indisë.

gand•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Lëndohem; vritem; lëndo një pjesë të trupit.

♦ Bëhem a mbetem me cen nga një sëmundje a lëndim.

II pës e GAND•OJ.

gand•ój kal óva úar

♦ Lëndo (një pjesë të trupit) duke e përplasur a goditur.

♦ E gjymtoj; e lë me cen (dikë).

♦ fig Lëndo; fyej; cenoj. **Gandoj me fjalë.**

gandrrí a f G

♦ Cen; e metë.

♦ Problem i pazgjidhur; ngatërresë.

gandsím i m G Mallëngjim; prekje.

gands•óhem G vetv dhe pës e GANDS•OJ. > GANDS•UE (me u).

gands•ój kal G > GANDS•UE (me).

gands•úe (me) kal óva úe G Mallëngjej; prek.

gands•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv Prekem; mallëngjehem.

II pës e GANDS•UE (me).

gandsúem (i) e (e) mb G I mallëngjyer.

ganéc e mb G

♦ I fëlliqët; i gërditshëm.

♦ I dobët; kockëdalë.

ganéc i¹ m sh ë ët mit Figurë e përfytyruar si një burrë shumë i dobët, që u tregon udhën shtrigave dhe i ndihmon; shtrigan.

ganéc i² m sh ë ët keq Kodosh.

ganéc i³ m sh a at G Njeri kockëdalë.

ganéc•e ja f sh e et f e GANEC I^{2,3}.

ganecí a f Punë e kodoshit.

Ganësh•ë a m mit hind Perëndi e urtësisë dhe profecisë, që largon pengesat dhe shkatërron të keqen.

ganéz e mb I Ganës; që ka të bëjë me Ganën, me vendësit dhe banorët e saj.

ganéz i m sh ë ët Vendës a banor i Ganës.

ganéz•e ja f sh e et f e GANEZ I.

gán•ë a¹ f sh a at tek Vegël e mprehtë metalike, e lugët, për të gërryer a gdhendur drurin; gërryes druri.

gán•ë a² f Papastërti; pisllek.

Gán•ë a f gjeog Republikë në Afrikën Perëndimore, në brigjet e Gjirit të Guinesë.

Gang u m gjeog Lumë i shenjtë i hinduve, 2 525 km i gjatë, rrjedh nga Himalajet Jugore dhe derdhet në gjirin e Bengalit.

Gáng•ë a f mit hind Perëndeshë e Gangut, lumit të shenjtë të hinduve.

gáng•ër ra f sh ra rat zool Verore; bishtfultere; lopatëz.

gáng•ërr rra f krahin G Varg për peshkimin e ngjalave.

ganglión i m sh e et anat Strukturë e sistemit nervor e përbërë nga grup qelizash ose neuronesh.

gángo ja m sh - t bis Gangster; rrugaç. **Gangot e shkollës (mëhallës).**

gangrén•ë a f sh a at

♦ *mjek* Kalbëzim ose shkatërrim i indeve të një pjese të organizmit për mungesë gjaku; vend i kalbëzuar në një pjesë të trupit a organ. **Gangrenë e thatë (njomë).**

Gangrenë në krah (mushkëri). Gangrenë me qelb.

♦ *fig* Diçka që bren vazhdimisht dhe shkatërron dalëngadalë.

gangrenizím i m sh e et mjek Kalbëzim nga gangrena.

gangreniz•óhet vetv úa (u) úar mjek Bëhet gangrenë.

gangrenizúar (i e) mb I dëmtuar nga gangrena. **Këmbë e gangrenizuar.**

gangrenór e mb

♦ *mjek (Plagë)* e bërë gangrenë; që është gangrenë; që ka natyrën e gangrenës.

Shfaqje gangrenore.

♦ *libr* Që bren vazhdimisht e shkatërron dalëngadalë si një gangrenë.

gangrenóz e mb mjek > GANGRENOR E.

gangstér i m sh ë ët Pjesëtar i bandave të krimit.[**një gangster ballkanik e i përgjakun me gjestet e një borgjezi të përshpirtshëm ... (KM).**]

gangsteríz•ëm mi m Përdorim i organizuar i dhunës, frikësimit etj. për të nxjerrë fitime vetjake; veprimtari e organizuar e gangsterëve; veprim e sjellje prej gangsteri; banditizëm.

gángull ndajf Pa e ndarë; krejt; tërë. **Vezë gangull** vezë e fërguar pa e copëtuar a rrahur. **E pjek pulën gangull.**

gangullár i m sh ë ët anat A Nofull e poshtme.

gangull•óhem vetv G > GANGULL•UE (me u).

gangull•ój kal G > GANGULL•UE (me).

gangullsí a G f Plotësi; tërësi.

gangull•úe (me) kal óva úe G Grumbulloj.

gangull•úe (me u) vetv G Grumbullohem.

gangullúem (i) e (e) mb G I grumbulluar.

gangullúem it (të) as G Grumbullim; mbledhje grumbull.

gángj•e ja f sh e et G Syth i bimës.

ganí a f Pjellori; prodhimtari.

Ganiméd i m mit gr Djalë i pashëm; kupëmbajtës i perëndive.

ganísh•ëm (i) me (e) mb Pjellor; prodhimtar.

ganós kal a ur J

♦ *tek* Kallajis.

♦ *tek* Glazuroj (*qeramikën*).

♦ *fig* Laturis; ndyj; bëj pis.

ganós•et - (u) ur *tek J pavet dhe pës e* **GANOS.**

ganósj•e a f J

♦ Kallajisje e enëve të bakrit.

♦ Glazurim i qeramikës.

♦ *fig* Laturisje; ndyrje.

ganósur (i e) mb J

♦ (*Enë bakri*) e kallajisur.

♦ (*Qeramikë*) e glazuruar

♦ *fig* I laturisur; i ndyrë; i bërë pis.

Gansú i m gjeog Krahinë në pjesën veriperëndimore të Kinës, midis Mongolisë dhe Tibetit.

gant *ndajf* krahin *G* Pa dashje; gand.

Gánxh i m gjeog > GANG U.

gánxh•ë a f sh a at > KANXH•Ë A.

gânzh a m sh a at krahin *G* Misër kokërrzi.

ganjún i m sh ë ët A

♦ Djalë.

♦ Bir.

gap *ndajf* Hapur. > **GAPËRR.**

gapát *jokal G > GAPAT•Ë (me).*

gapát•ë (me) jokali ë veta III G (Pata) lëshon një zë të mprehtë e të ndërprerë; gagarit.

gapátun it (të) as G Gagaritje e patës.

gápërr *ndajf*

♦ Krejt i hapur e i zgurdulluar. **Mbeti me sytë gapërr. I bëj sytë gapërr.**

♦ Me vrull të madh e me sy të zgurdulluar si i çmendur a i tërbuar; me lakmi të madhe; si i pangopur.

**

I bëhem gapërr I ngjitem e s'i shqitem diku; i bëhem ferrë.

gáp•ërr rra f ndërt G Gërshtë(z) e çatisë.

gapërr•ój kal óva úar I bëj sytë gapërr; i hap fort (*sytë*); zgurdulloj (*sytë*) e i ngul në një pikë.

gapërrúar (i e) mb (Sy) të hapur fort; të zgurdulluar.

gap-gúp *onomat* Zhurmë e goditjeve të forta e të njëpasnjëshme.

gap-gýp *onomat > GAP-GYP.*

gapthét•em vetv a (u) ur G > GATHPET•Ë (me u).

gapthét•ë (me u) vetv G Kacafytem, përleshem fytafyt; kapërthehem.

gapthétj•e a f sh e et G Kacafytje; përleshje fytafyt; kapërthim.

gapthétun (i e) mb G I kacafytur; i kapërthyer.

gápu (i e) mb A Madhështor.

gápur (i e) mb A (Lule) e hapur, e çelur. [**Lule ljiri të gapura** (JDR).]

gáqe t f sh Pantallona leshi të gjera (*në disa zona të Shqipërisë Veriore*).

Gáq•o ua m shkurt i Jorgaq; Jorgo.

gar i m G Përcëllim; djegie e sipërfaqshme. **Merr gar** përcëllohet; përzhitet

gara- *fjalëform* > **GARRA-**.

garác•ë *a f sh a at A, G*

- ♦ Vathë dhensh.
- ♦ Kasolle e bulmetit.
- ♦ Tufë dhensh.

garáč *e f sh e et* Garrač.

garáf•ë *a f sh a at* Karafë; kanë uji.

garagáč•ë *a f sh a at orn (Pica pica)* Laraskë bishtgjatë.

garagúc *ndajf G* Lakuriq; zhveshur.

garagúc i m krahin G

- ♦ *zool* Lakuriqës; lakuriq nate.
- ♦ *shar* Pipiruaq.

garáks•em *vetv a (u) ur J* Gatitem; bëhem gati për diçka.

garáksur (i e) *mb A (Ditë)* që zbardhëllon, që agon.

garamél i m sh e et K Kumbull e tharë në degë.

garamét i m sh e et > **GARRAMET I.**

garancí *a f sh - të*

- ♦ *drejt* Siguri që i jepet dikujt për një të drejtë të ligjshme. **Garanci juridike (ligjore).**
- ♦ Siguri që prodhuesi e shitësi i jep blerësit për cilësinë e mallit për një kohë të caktuar; përgjegjësi e prodhuesit dhe e shitësit që lind nga kjo siguri; kohë sa zgjat kjo siguri. **Garanci gjashtëmujore (njëvjeçare). Fleta e garancisë. Shitje (blerje) me garanci.**
- ♦ *Send me vlerë (mall, para etj.),* që depozitohet ose i jepet dikujt për të siguruar diçka. **Garanci bankare. Derdh (tërheq) garancinë.**
- ♦ *fig* Kusht a faktor që siguron suksesin e diçkaje; mbështetje e sigurt për diçka; siguri. **Garanci për fitoren.**
- ♦ *dipl* Sigurim që japin dy a më shumë shtete për të zbatuar një marrëveshje ndërkombëtare; tërësi e detyrimeve që rrjedhin nga kjo.

garanësh•ë *a f sh a at K* Dele për lesh.

garánt i m sh ë ët Ai që merr përsipër ose detyrohet të përgjigjet materialisht a moralisht për aftësinë, për veprimet a për sjelljen e dikujt tjetër ose për cilësinë e një malli; ai që jep a lëshon garanci; dorëzanë. [*shumëkushi i padjallëzuem apor edhe naiv në Shqipni, ka arritë me pa n'atë kohë në "Malokun e Matit"* (simbas F. Konicës) njeriun e aftë dhe garant për shpëtimin e Atdheut (KM).]

garánt•e *ja f sh e et f e* **GARANT E.**

garantí *a f sh - të* > **GARANCI A.**

garantím i m sh e et Dhënie e garancisë.

garant•óhem óva (u) úar

I vetv Marr përgjegjësinë për dikë a diçka dhe përgjigjem materialisht a moralisht për të; bëhem garant për dikë a diçka; bëhem dorëzanë, dorëzanoi.

Garantohem për mallin. Garantohem unë për ty.

II pës e **GARANT•OJ.**

garant•ój óva úar

I kal

♦ Ia bëj (*dikujt*) të mundshme e të sigurt diçka; i krijoj kushtet që ta ketë të sigurt diçka; siguroj. **I garanton punë. I garanton jetën. E garanton me ligj.**

♦ I jap (*dikujt*) siguri të plotë; pohoj me përgjegjësi të plotë se diçka është ashtu si them unë, e marr përsipër; siguroj. - **Kush më garanton për këtë? - Të garantoj unë.**

♦ *vjet* Siguroj. **Garantoj jetën (shtëpinë, mallin).**

II jokal Marr përsipër ose detyrohem të përgjigjem materialisht a moralisht për dikë a diçka; hyj dorëzanë, dorëzohem; bëhem garant; garantohej. **Garantoj unë për atë.**

garantúar (i e) mb

♦ (*E drejtë etj.*) e sigurt, e plotë dhe e pacenueshme.

♦ *vjet* (*Treg*) i mbështetur në sistemin e triskëtimit. **Mallra të garantuara.**

garantúes e mb Që jep siguri a garanton.

garantúes i m sh - it Ai që bëhet garant, që hyn dorëzanë.

garantúes•e ja f sh e et f e GARANTUES I.

garantúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të garantohej a sigurohet.

garáç•e ja f sh e et > GARRAÇ I.

garáq•e ja f sh e et

♦ Guaskë e vogël.

♦ > **GARROQ•E JA.**

garashán e mb K (Dhi) çile në të zezë.

garásh•ë a f krahin G Dhi çile në të zezë.

garatúll i m sh a at A Vazo (prej) balte.

garavác i m sh ë ët G Galacun; ulok.

garavác e mb krahin G I ngrirë; i mpitë.

garavéll i m sh a at G

♦ Njeri i kabashëm, i rëndë nga trupi.

♦ Njeri me dorë të rëndë.

garavéll•e ja f sh e et f e GARAVELL I.

garavésh kal krahin G > GARAVESH•Ë (me).

garavésh i m sh a at ushq G Biskotë me rrush të thatë.

garavésh•em krahin G vetv e GARAVESH. > GARAVESH•Ë (me u).

garavésh•ë (me) kal a ë krahin G: Garavesh turinjtë var buzët i mërzhitur.

garavésh•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Var buzët i mërzhitur.

garavéshun (i e) mb krahin G Buzëvarur; i mërzhitur.

garáz i m sh e et

♦ Smirë; zili.

♦ Armiqësim; prishje (*me shokun*).

garazísht ndajf bis

♦ Me smirë; me zili.

♦ Me armiqësi; me inat.

garázh i m sh e et

♦ Vend i mbuluar, i rrethuar a i mbyllur, ku lihet automjeti kur nuk është në punë.

Shtëpi me dy garazhe.

♦ Vend ku pastrohen e ndreqen automjetet. **Punëtor i garazhit (garazhi).**

garazhíst i m sh ë ët Punëtor garazhi.

garb i m Erë e perëndimit.

gárb•e ja f sh e et

♦ Poçe me grykë të thyer.

♦ > **GARB•Ë A.**

gárbë mb (Zë) i ngjirur; i çjerrë.

gárb•ë a¹ f sh a at

♦ Vazo lulesh.

♦ Oturak.

gárb•ë a² f sh a at Çallatë në tehun e thikës a të një vegle tjetër prerëse. **U bë thika** (drapri, kosa, sëpata) me garba.

garbí a f meteo Erë e jugperëndimit; erë shiu.

gárbuj t sh i **GARBU•LL LLI.**

gárbu•ll lli m sh j jt Bar për largimin a shfarosjen e mizave.

gard i m sh e et A Gardh.

gardalín•ë a f sh a at orn (*Carduelis carduelis*, *fringilla carduelis*) > **KRYEARTËZ A.**

gardelín•ë a f orn > **GARDALIN•Ë A.**

gárd•ë a f sh a at

♦ *usht* Repart me trupa të zgjedhura që mbahen për të mbrojtur a për të ruajtur udhëheqësit e drejtuesit e lartë të një vendi; repart që kryen shërbimin e nderit me rastin e pritjes e të përcjelljes së kryetarëve të shteteve të tjera. **Garda kombëtare. Garda mbretërore (perandorake). Garda civile. Garda e republikës. Banda e gardës. Uniforma e gardës. Flamuri i gardës.** [... krijoi me lulen e djalërisë një trupë të zgjedhur që Barleti e quan "garda pretoriane".(AE)]

♦ *fig* Tërësi e aktivistëve të shquar në një fushë të veprimtarisë shoqërore; tërësi e luftëtarëve besnikë e të vendosur për një çështje të madhe; brez luftëtarësh të një moshe ose që kanë marrë pjesë në një revolucion a në një ngjarje tjetër me rëndësi të veçantë historike. **Garda e vjetër (re).**

Gárd•ë a f gjeog Liqen në Italinë Veriore.

gardërób•ë a f sh a at

♦ Dollap i veçantë ku vihen zakonisht veshjet; *përmb* rroba që mbahen në këtë dollap; të gjitha rrobat e sipërme vetjake që ka dikush. **Gardërobë e madhe (vogël). Gardërobë e pasur. Gardërobë me pasqyrë.** [Ti je një pardesy/ dhe bota të duket si një sallon mode,/ ku parakalon si pardesy e dalë prej gardërobe. (BXh).]

♦ Vend i veçantë në tremen e një teatri a institucioni tjetër, në restorant, ndërmarrje etj., ku lihen e ruhen veshjet e sipërme.

gardërobíst i m sh ë ët Ai që shërben në një gardërobë.

gardërobíst•e ja f sh e et f e **GARDËROBIST I.**

gardían i m sh ë ët Rojtar i qelive të burgut; rojtar burgu.

gardían•e ia f e **GARDIAN I.**

gardíst i m sh ë ët Pjesëtar i gardës. **Gardistët e kuq hist.**

gardíst•e ja f sh e et f e **GARDIST I.**

gardulíq•e ja f sh e et orn A > **GARDHULIQ I.**

gardullësh•ë a f sh a at orn (*Merops apiaster*) Zog me ngjyra të ndritura, me sqep të gjatë e të përkulur, i përhapur kryesisht në Afrikë e Azi, si dhe në Europën Jugore,

që bën fole si tunel në brigje ranore të lumenjve dhe ushqehet me kandrra fluturake, kryesisht me bletë, të cilave ua heq thumbin duke i përplasur.

gardh si kallëzues: **Bëhemi gardh** shtrëngojmë radhët për t'u mbrojtur.

gardh i m sh e et dhe gjërdhe gjërdhet

♦ Thurimë me purteka, thupra a driza, tela etj. rretheqark një kopshti, are, oborri etj.; rrethim i një vendi me thurma të tilla. **Hu gardhi. Rrethoj me gjërdhe.**

♦ Radhë e shtrënguar njerëzish zakonisht të lidhur dorë për dore; varg i ngjeshur sendesh, që pengojnë kalimin. **Gardh ushtarësh. Iu mbështollën si gardh e** rrethuan; e gardhuan; e vunë në mes; iu mblodhën rreth e rrotull.

♦ *fig* Pengesë; ndalesë; mburojë. **I vë gardh gojës** nuk flas më; e qep gojën.

*

Fusha ka sy e gardhi (mali, pylli, muri) ka veshë *ff u* Çdo gjë që të bësh e të thuash merret vesh.

Gardh i shkullur Njeri pa vlerë, pa rëndësi.

Gardhi ka sy Sado tinëz që të punosh, do të merret vesh; nga sytë e botës nuk fshihesh dot.

Hipi në gardh

♦ Më rritet mendja.

♦ I bëj karshillëk dikujt.

Hu gardhi *keq* Njeri i trashë nga mendja e i pagdhendur; njeri që s'merr vesh; gdhe; budalla.

Kapërcej gardhin E kaloj vështirësinë.

Mbetem (rri) si hu gardhi

♦ Shastisem krejt nga që s'kuptoj se ç'thuhet a ç'bëhet; s'di të them një fjalë a si të veproj.

♦ Rri shtang.

Merr gardhin Rritet shumë shpejt; i kapërcen kufijtë.

Mos bëj hop pa e kapërcyer (hedhur) gardhin! *ff u* Mos u gëzo përpara kohe!

Nuk mbyllen të gjitha birat e gardhit Nuk zgjidhen të gjitha hallet.

Prapa gardhit Fshehurazi; prapa krahëve.

Qesh prapa gardhit Kënaqem me fatkeqësinë e tjetrit.

Qe gardh e u bë shteg Nuk u prish ndonjë punë; nuk u bë ndonjë gjë e madhe.

S'ia shkel njeri gardhin Është trim; është zot i vetes.

Shul gardhi *keq* Njeri i trashë nga mendja e i pagdhendur; njeri që s'merr vesh; gdhe; budalla.

U bë (u rrit) kungulli e mori (zuri) gardhin

♦ Ende pa u rritur mirë ose pa fituar përvojën e duhur fillon të shesë mend, të mburret e të kreket përpara të tjerëve.

♦ *keq* E kishte mik dikë, por ka filluar t'i bëjë keq.

Veç një gardh na ndan Jemi shumë afër; jemi ngjat e ngjat.

**

gardh çift Gardh me dy thurima, të mbushura në mes tyre me dhe, në një faqe të pjerrët për ta mbrojtur këtë nga gërryerjet; gardh i dyfishtë.

gardh i gjallë Gardh me shkurre e bimë të tjera të ngjashme.

gardh i thatë Gardh me ferra a me degë të prera.

gardh kunorë *G* Gardh i lartë me hunj të shpeshtë e me një radhë thupra e ferra në krye.

gardh lepurisht Gardh i thjeshtë me thurje të rrallë.

gardh lepurosh *krahin* Gardh i ulët.

gardh tek Gardh vetëm me një thurimë drizash, ferrash, telash etj.

rrush gardhi *bot* Larushk; rrush i egër.

gardhamél *i m krahin G* Gardh i hollë, i dobët, i thurur keq.

gardhc•ój *jokal krahin G* > **GARDHC•UE (me).**

gardhc•úe (me) *jokal krahin G* Eci me hap të vendosur e krenar.

gardhcúemit (të) *as krahin G* Ecje me hap të vendosur e krenar.

gardhéc *i m sh ë ët* Koçek i rrumbullakët, me purteka a thupra, për të mbajtur misrin.

> **GAZHDAR•E JA.**

gardhél *i m sh a at orn A* Gardalinë.

gárdh•ë a f sh a at

♦ Ulluk që hapet rreth e qark në sipërfaqen e brendshme të anëve të fuçisë, bucelës etj., që të puthiten mirë dërrasat; vanë.

♦ Puthitje e dërrasave gojë më gojë, vanë më vanë.

gárdhëç *i m sh a at zool G* Gjarpër.

gárdh•ën na¹ f sh na nat Vanë. > **GARDH•Ë A.**

gárdh•ën na² f sh na nat *bot krahin G* Lloj gështenje e ëmbël.

gardhénák u *m sh ë ët krahin G* > **GARDHËNOR I.**

gardhénór i¹ m sh ë ët tek Vegël dore, e kthyer si drapër dhe me majë të mprehtë, që shërben për të hapur vanat e fuçive, bucelave etj.

gardhénór i² m sh ë ët det Parmak rreth e qark kuvertës së anijes.

gardhénúar (i e) mb (*Dërrasë etj.*) me vana të hapura me gardhënor.

gardhénúem (i) e (e) mb *G* > **GARDHËNUAR (i e).**

gárdhës *i m tek J* > **GARDHËNOR I¹.**

gardhëtár *i m sh ë ët*

♦ Mjeshtër për thurjen e gjerdheve.

♦ Fqinj i ndarë me një gardh.

gárdhëz a f sh a at J Thurimë a resë me kallama ose hunj të ngulur në tokë, afër derdhjes së lumenjve, në gjire të ngushta e në breg të detit për të zënë peshq me shumicë. > **DAJLAN I.**

gardhím *i m sh e et* Rrethim me gardh.

gardhíq•e ja¹ f sh e et > **GARDHOR•E JA.**

gardhíq•e ja² f përmb krahin G Tërësi e gjerdheve të një fshati.

gardhís kal *G* > **GARDHIS•Ë (me).**

gardhís•ë (me) kal a ë *G* Gardhoj; rrethoj me gardh.

gardhísht•e ja f sh e et Gardh i vogël, i ulët.

gardhísht•ë a f

♦ *K* Kasolle e keqe; kolibe.

♦ > **GARDHISHT•E JA.**

gardhnáj•ë a f sh a at përmb Tërësi gjerdhesh.

gardhnapér *i m sh a at K* Gardh i lartë, i mbuluar me ferra a driza.

gardhním *i m sh e et* Punim i vanave të vozës.

gardhn•óhet úa (u) úar pës e **GARDHN•OJ.**

gardhn•ój *kal óva úar* Hap vana me gardhënor në (*dërrasë*); i bëj vana (*dërrasave për voza etj.*).

gardhnójc•ë *a¹ f sh a at* *G* Rrotë e dhëmbëzuar, që vë në lëvizje një rrotë tjetër. >

INGRANAZH I.

gardhnójc•ë *a² f sh a at* *G* Vegël dore, e kthyer si drapër dhe me majë të mprehtë, që shërben për të hapur vanat e fuçive, bucelave etj.

gardhnuar (i e) *mb* (*Dërrasë fuçie, bucele etj.*) me vana.

gardhn•úer óri *m sh órë órët* *G* Sëpatë; cakorre.

gardhnjér i *m sh e et* *G* > **GARDHNOJC•Ë A.**

gardh•óhet *pës e* **GARDH•OJ.**

gardh•ój *kal óva úar*

♦ Thur me gardh; rrethoj me gardh (*arën, kopshtin etj.*).

♦ *sh* Vëmë në mes (*dikë*) duke iu mbledhur rreth e rrotull; rrethojmë dikë.

gardh•ónj *kal óva úar* *A*, *vjet J* > **GARDH•OJ.**

gardhól•e ja *f sh e et*

♦ Pjesë e ndarë me gardh thuprash brenda haurit a vathës për të veçuar të vegjlit e bagëtive.

♦ Shtrat i nxehtë, i rrethuar me gardh thuprash, ku mbillet fara për rasate a fidanë bimësh.

♦ Kurth i thurur me gardh thuprash për të zënë dhelpra a kafshë të tjera të egra.

gardhór•e ja *f sh e et* > **KASHTOR•E JA.**

♦ Gardh i vogël me thupra rreth një fidani a peme për ta mbrojtur.

♦ Ledh gardhi për të mbajtur dheun që të mos shembet.

♦ Vend i rrethuar me gardh për të mbajtur bagëtinë e imët, kashtën etj.

♦ *krahin* Shishe e veshur me thurimë kashte a thuprash të holla.

gradhós a ur

I *kal* Rrethoj a mbyll me gardh (*një copë vend*).

II *jokal* Thur gardh.

gardhósj•e a *f sh e et* Thurje e gardhit; rrethim me gardh.

gardhósur (i e) *mb* *I* thurur me gardh; i rrethuar me gardh.

gardhpuléc i *m sh a at* *bot K* (*Colutea arborescens*) Shkurre e bishtajoreve me lule të verdha; rritet në vende të thata.

gardhpúlëç i *m sh a at* *bot K* > **GARTHPULEÇ I.**

gardhtár i *m sh ë ët krahin* *G* Ai që qeth gjerdhet e gjalla.

gardhúar (i e) *mb*

♦ *I* rrethuar, mbrojtur a mbyllur me gardh.

♦ *fig* *I* ndarë a i veçuar nga të tjerët.

gardhulíq i *m sh a at* *orn A* Gardalinë.

garé a *f A* Haré; gëzim.

garén i *m* Erë e fortë me borë; tufan me borë.

garénd *jokal* *G* > **NGAREND•Ë (me).**

garénd•ë (me) *jokal a ë* *G* Ngarend; nxitoj.

garésh•ë a *f sh a at* *K* Dhi e përhime.

garétsh•ëm (i) me (e) *mb krahin* *G* Prodhimtar.

garéz *ndajf* Gati; në gjendje të gatshme; në gatishmëri.

gár•ë *a¹ f sh a at*

♦ Veprimtari në të cilën pjesëmarrësit kërkojnë të vendosin epërsi ndaj të tjerëve ose t'i mundin a mposhtin ata. **Garë e rregullt (ligjshme). Garë e armatimeve.** > **KOKURRENC•Ë A.**

♦ *sport* Takim ose ndeshje ndërmjet skuadrave ose individëve, ku maten forcat dhe bëhen të gjitha përpjekjet për të fituar vendin e parë. **Gara individuale (ekipore).**

Gara atletike (çiklizmi). Garat e vrapimit (notit, qitjes).

gár•ë a² f sh a at *krahin* Stacion treni.

gargá *ndajf*

♦ *G (Shtrij rrjetën e peshkimit)* nga të gjitha anët njëlloj.

♦ *G (Tendos telin etj.)* plotësisht.

♦ *J (Mbush me ujë etj.)* buzë më buzë; plot e përplot; përbuzë.

gargaléc i m > **GARGALIQ I.**

gargalíq i m sh ë ët *zool*

♦ (*Hyla arborea*) Amfib si bretkosë, me kurriz të gjelbër dhe bark të bardhë me dy vija të murrme anëve.

♦ Bretkosë e vogël; bishtfultere.

gargalís¹ kal a ur Gudulis; giciloj; kilikos. > **GËRVËLIS.**

gargalís² jokai a ur

♦ Bëj gargarë.

♦ *veta III* Gurgullon (*ajri duke kaluar nëpër lëng*).

gargalísj•e a¹ f sh e et Gudulisje; gicilim; kilikosje.

gargalísj•e a² f sh e et

♦ Gargarë.

♦ Gurgullimë e ajrit kur kalon nëpër lëng.

gargalísur (i e) mb I gudulisur; i giciluem; i kilikosur.

gargalísur it (të) as Gudulí; gicilí.

garganáq•e ja f sh e et ushq J Omëletë.

gargantuán e mb let dhe fig Vigan; i stërmadh.

gargár•ë a f sh a at ♦ Shpëlarje e grykës për qëllime mjekimi me ndonjë bar të lëngshëm që gurgullohet në gojë.

♦ Bari i lëngshëm, që përdoret për këtë qëllim.

gargarís•s kal ta tur > **GARGARIT^{1,2}.**

gargarís•enj jokai a ur A Bëj gargarë.

gargarít¹ jokai a ur Bëj gargarë.

gargarít² jokai i ur

♦ (*Bretkosa*) nxjerr një zë të veçantë, të fortë e të ndërprerë; kuak.

♦ *veta III mospërf* Nxjerr një zë si të bretkosës; dërdëllit.

gargarítj•e ja¹ f sh e et Gargarë.

gargarítj•e ja² f sh e et

♦ Kuaçitje e bretkosave.

♦ *mospërf* Dërdëllitje.

gargaríz•ëm mi m sh ma mat Gargarë.

gargá•s jokai ta tur > **GARGAT.**

gargát jokai a ur Gargarit si bretkosë.

gargátj•e a f sh e et Gargaritje si bretkosë.

gargáz it m sh bis mjek A Bajame; ënjtje a qelbëzim i bajameve.

gárg•ë ¹*f sh a at orn* Gargull. > **BREGC•Ë A**; **GARGULLESH•Ë A**; **SHTUR•Ë**

A.

gárg•ë ²*f sh a at krahin* Gëzhohë fisheku.

gárg•ë ³*f sh a at* > **GËRDALL•Ë A.**

gárg•ë ⁴*f sh a at krahin G* Rrashtë e kresë.

gargí

I *si mb* I drejtë. **E** *ka shtatin* **gargi**.

II *si ndajf* Drejt; pa u përkulur. **Rri** **gargi**.

gargí *a f sh a at K*

♦ *vjet usht* Harbi; shufër për pastrimin e tytës së armës së zjarrit.

♦ Heshtë e gjatë.

♦ Majë e heshtës.

♦ Shtizë, kërrabë për të thurur.

gargí *të m sh K* Tirq me gajtanë tërthor.

gárguj *t sh i* **GARGU•LL LLI**.

gárgull *ndajf (Mbush)* deri në buzë; buzë më buzë; plot e përplot.

gárgu•ll lli *m sh j jt* (*Sturnus vulgaris*) Zog sa mëllenja, me pendë të gjelbra; rron
brigjeve ranore të lumenjve, ku bën fole si tunel. > **BREGC•Ë A**; **SHTUR•Ë A**.

gargullësh•ë *a f sh a at orn* Femër e gargullit.

gargullím•ë *a f* Zë që lëshon gargulli.

gargull•ón *jokal ói úar veta III* (*Gargulli*) lëshon një zë si gurgullimë.

gargjía *f sh - të A* Shtyllë.

gargjís ¹*kal a ur A* Hedh; flak; gjuaj larg.

gargjís ²*kal a ur* Shkëlqej; lustruj.

gargjísj•e ¹*f sh e et A* Hedhje; flakje.

gargjísj•e ²*f sh e et* Shkëlqim; lustrim.

gargjísur (*i e*) ¹*mb A* I hedhur tutje, larg; flakje.

gargjísur (*i e*) ²*mb* I shkëlqyer; i lustruar.

garhulám *i m sh a at K* Njeri i zgjuar, i shkathët, i zoti.

garíb *e mb bis*

♦ (*Njeri*) që e përballon varfërinë pa ia shtrirë dorën kujt.

♦ (*Njeri*) që mbahet si trim.

♦ Bukurosh.

♦ Jabanxhi; muhaxhir.

garíb *i m sh a at bis*

♦ Njeri që e përballon varfërinë pa ia shtrirë dorën kujt.

♦ Njeri që mbahet si trim.

♦ Bukurosh.

♦ Jabanxhi; muhaxhir.

garibaldín *e mb hist it* I Garibaldit; që ka të bëjë me Garibaldin dhe rolin e tij në
Risorphimenton italiane.

garibaldín *i m sh ë ët hist it* Pasues a përkrahës i Gardibaldit.

garibaldín•e *ia f sh e et e* **GARDIBALDIN I.**

garíb•e *ja f e* **GARIB I.**

garídh•e *ja f sh e et inv* > **GAFORR•E JA**; **KARAVIDH•E JA.**

garíp *i m sh ë ët dhe at* > **GARIB I.**

garipháne *si mb*: **Djalë gariphane** djalë që sillet si garib.

gariphán•e ia *m përmb bis* Tërësi garibësh; tufë garibësh.

garít kal krahin G > **GARIT•Ë (me)**^{1,2,3}.

garít•em¹ *krahin G vetv dhe pës e* **GARIT•Ë (me u)**.

garít•em² *vetv a (u) ur J* Pengohem; më ngatërrohen këmbët.

garít•ë (me)¹ *kal a ë krahin G* Plugoj thellë (*arën*); bëj plugimin e parë (*të arës*).

garít•ë (me)² *kal a ë krahin G* E lë të thahet (*tokën e lëruar*).

garít•ë (me)³ *kal a ë K* Përzhit; ciknos; djeg në zjarr (*gjellën*).

garít•ë (me u)¹ *krahin G vetv dhe pës e* **GARIT•Ë (me)**^{1,2}.

garít•ë (me u)² *K*

I *vetv (Gjella)* përzhitet

II *pës e* **GARIT•Ë (me)**³.

garítj•e a¹ *f sh e et krahin G* Plugim i thellë i tokës.

garítj•e a² *f krahin G* Tharje e tokës të lëruar.

garítj•e a³ *f K* Përzhitje; ciknosje; djegie e gjellës në zjarr.

garítun (i e)¹ *mb krahin G (Tokë)* e pluguar thellë.

garítun (i e)² *mb krahin G (Tokë)* e tharë.

garítun (i e)³ *mb K (Gjellë)* e përzhitur; e ciknosur; e djegur në zjarr.

garkáu *ndajf krahin Me* barrë; shtatzënë.

gark•ój kal krahin G > **GARK•UE (me)**.

gark•úe (me) *kal óva úe krahin G* Ngarkoj.

garkúem (i) e (e) *mb krahin G* I ngarkuar.

garmíll i m sh a at mb > **KËRMILL I**.

garnitúr•ë a f sh a at

♦ *ushq* Perime të gatuar veçan, për të shoqëruar mishin ose peshkun. **Garniturë e përzier**.

♦ Rrip i ngushtë a gajtan me ngjyrë tjetër, i qepur anash ose në fund një rrobe a këpuce për ta zbukuruar a përforcuar.

garnizón i m sh e et usht

♦ Tërësi e trupave të vendosur në një qytet për të siguruar mbrojtjen e tij.

♦ Repart i vogël ushtarak në qytet, që mbikëqyr disiplinën dhe rregullin e shërbimit të brendshëm të ushtarakëve; komandë dhe ndërtesë e këtij reparti. **Patrulla e**

(**burgu i**) **garnizonit**. **E kapi garnizoni pa lejedalje**.

garofúll i m sh a at kopsht A Karafil.

gar•óhet¹ *úa (u) úar pavet e* **GAR•OJ**¹.

gar•óhet² *krahin G vetv dhe pës e* **GAR•OJ**². > **GAR•UE (me u)**^{1,2}.

gar•ój¹ *kal dhe jokall óva úar* Bëj garë; vihem në garë me dikë.

gar•ój² *jokall G* > **GAR•UE (me)**.

garóq i m sh e et G Vrimë; zgavër.

garóshë mb K (Dhi) me qime të zeza, të kuqe e të bardha.

garosh•ë a f sh a at Dhi me qime të zeza, të kuqe e të bardha.

garsón i m sh ë ët Kamerier.

garsoniér•ë a f sh a at Apartament me një dhomë, kryesisht për beqarë.

garthíz•ë a f krahin G Shtizë përthurje.

gárthj•e ja f sh e et zool Gaforre.

garúc i m sh a at zool (*Vespertilio*) Gjitar i vogël si mi, i zi, me krahë të gjerë të mbuluar me lëkurë të hollë, që fluturon natën dhe ushqehet me kandrra e pemë. >

LAKURIQ I NATËS; LAKURIQËS I.

gar•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Shtrydh.

♦ Kulloj; kaloj në kullësë.

gar•úe (me u)¹ *vetv úe (u) úe krahin G*

♦ Shtrydhet.

♦ Kullohet; kalohet në kullësë.

gar•úe (me u)² *vetv úe (u) úe krahin G (Gjella)* digjet në zjarr; ciknoset.

garúem (i) e (e)^é *mb krahin G*

♦ I shtrydhur.

♦ I kulluar; i kaluar në kullësë.

garúem (i) e (e)² *mb krahin G (Gjellë)* e djegur në zjarr; e ciknosur.

garúem it (të)¹ *as krahin G*

♦ Shtrydhje.

♦ Kullim; kalim në kullësë.

garúem it (të)² *as krahin G* Djegie, ciknosje e gjellës në zjarr.

garúes e mb (*Atlet etj.*) pjesëmarrës në garë; që hyn në garë.

garúes i m sh - it Ai që merr pjesë në garë.

garúes•e ja f sh e et f e **GARUES I.**

garúp e mb krahin G (*Dele, dhi*) me lesh të shkurtër.

garúp•e ja f sh e et krahin G

♦ Dele a dhi me lesh të shkurtër.

♦ Dele me kabloshe në ballë.

garúsh i m sh a at krahin

♦ Qen i zi.

♦ *fig* Njeri i palarë, që nxin nga papastërtia.

garúshë mb K (*Del*) kokëzezë.

garúsh•ë a f sh a at K Dele kokëzezë.

garúzhdë

I si mb

♦ (*Lakër*) që nuk lidh kokë; (*kokë lakre*) e madhe dhe e zbrazët.

♦ (*Plakë*) trupmadhe; e kabashme; me trup të kabashëm.

II si ndajf: Ia bëj veshin garuzhdë dikujt ia tërheq fort, ia shkul veshin dikujt.

garúzhd•ë a f sh a at

♦ Lugë e madhe dhe e thellë, me bisht të gjatë, që përdoret për të trazuar gjellën në tenxhere dhe për ta ndarë atë nëpër pjata; qepshe.

♦ *keq* Njeri që përzien të tjerët, që shtie të tjerët në ngatërresa; ngatërrestar.

garxhóll a f sh a at A Kafaz zogjsh.

gárz•ë a f sh a at Pëlhurë pambuku e hollë dhe e rrallë; napë; copë prej kësaj pëlhure që vihet mbi plagë kur mjekohet.

garzhín•ë a f sh a at Bërrakë; vend mbujak.

garra- *fjalëform: garramel; garravesh etj.*

garrabáçk•ë a f sh a at orn K Sorrë e madhe; gatë.

garrabíc i m sh ë ët folk Përbindësh.

garrabín•ë a f sh a at *K* Dhi e madhe.

garrabóq•e ja f sh e et *K* Dhi e dobët, e ligë, e shtërkëqur.

garrác si kallëzues *G*: **M'u ba barku garraç** m'u bë barku gropë (*nga të pangrënë*).

garrác i m sh a at

♦ Shtambë e thyer.

♦ Enë balte e thyer që përdoret për saksi lulesh; garbë.

garraç•e ja f sh e et > GARRAÇ I.

garráf a f sh a at *A* Brokë; bocë uji.

garrafún i m sh a at *A* Damixhanë.

garramél i m sh a at *K* Lojë me një tra që rrotullohet, mbi të cilin hipin një numër i barabartë fëmijësh në të dy krahët. > **CILIVI A.**

garramét i m sh e et bis

♦ Barrë e madhe, e kabashme, por jo e rëndë.

♦ Hall; telash; mundim; vështirësi. **I hyj garrametit** i hyj një punë të mundimshme; më zë halli.

garramétsh•ëm (i) me (e) mb bis *I* mundimshëm; i rëndë.

garrán i m sh ë ët > GARRAN•Ë A.

garranësh•ë a f sh a at *K* Dele rudë me pak lesh.

garrán•ë a f sh a at Gorgë e thellë; humnerë.

garravác ndajf *G* (*Mblidhem*) kruspull; galamsh; gërmuq.

garravác e mb *G* (*Plak*) gjytyrym; gungaç; i gërmuqur; i kruspullosur.

garravác i m sh a at bis *G* Plak gjytyrym, gungaç, i gërmuqur, i kruspullosur.

garravác•e ja f sh e et *G f e* **GARRAVAÇ I.**

garravaç•ohem *vetv G* > **GARRAVAÇ•UE (me u).**

garravaçúe (me u) *vetv óva (u) úe G* Gungohem; gërmuqem; më del kurrizi; bëhem gungaç.

garravaçúemit (të) *G as* Gungim; dalje e kurrizit (e gungës); gërmuqje.

garravár•e ja f sh e et > GARRAVARR•E JA.

garravárr•e ja f sh e et

♦ Kaci e zjarrit, e hirit; shkullore.

♦ Përdorëse me bisht të gjatë dhe një copë dërrasë në fund për të mbledhur plehurina.

garraváxh e mb *G*

♦ I shtrembëruar; galmuç.

♦ *fig* (*Gjuhë*) e shtrembëruar; e përdhosur; e prishur.

♦ > **GARRAVAÇ E.**

garraváxh i m sh a at *G* Njeri galmuç, me trup të shtrembëruar.

garraváxh•e ja *G f e* **GARRAVAXH I.**

garravaxh•ohem *vetv G* > **GARRAVAXH•UE (me u).**

garravaxh•úe (me u) *vetv óva (u) úe G*

♦ Bëhem galmuç; shtrembërohem.

♦ *fig* (*Njeri*) i përdhosur; me vese.

garravaxhúem (i) e (e) mb *G* I bërë galmuç; i shtrembëruar.

garravél e mb *K* (*Njeri*) trupmadh e kaba.

garravél i¹ m sh a at *K* Njeri trupmadh e kaba.

garravél i² m sh a at

♦ Kosh i madh për të bartur pleh e për të mbledhur gjethe.
 ♦ *krahin G* Kosh i madh për bartjen e shtrojës së bagëtisë.

garravél•ë a f sh a at *krahin G* Rrëshek.

garravél•e ja f sh e et *K* Grua trupmadhe, e kabashme.

garravéll e mb (*Njeri*) trashaman, i pagdhendur; njeri batall.

garravéll i m sh ë ët ose a at *Njeri* trashaman, i pagdhendur; njeri batall.

garravénç e mb *G* I kërrusur nga mosha.

garravénç i m *G*

♦ Grremç i sfurkut.

♦ *fig* Plak i kërrusur.

garravénç•e ja f G Plakë e kërrusur.

garravésh i m sh ë ët *krahin* Furkë e pjergullës etj.

garraví a f sh - të *krahin G*

♦ Zhurmë; zallahi.

♦ Rrëmuje.

♦ Ngatërresë. **Shtie në garravi.**

garravít•ëm ma f sh ma mat *krahin G*

♦ Bezdi; mërzi.

♦ Zhurmë.

♦ Turbullirë; ngatërresë. > **GARRAVI A.**

garç i m orn *krahin G (Coturnix coturnix)* Shpend shtegtues i familjes së fazanëve, me pendë të murrme me cirka të bardheme, rreth 30 cm i gjatë, i përhapur në shumë vise të Europës, që ka mish të shijshëm. > **SHKURT•Ë A¹.**

gárç•ë a f sh a at *orn* *krahin G* Sorrë e madhe.

gár•e ja f sh e et

♦ Hendek.

♦ Gorré.

garréc i m sh a at *krahin G*

♦ Shkop me majë të mprehur.

♦ Pjesë e kërcellit të misrit që mbetet në arë pas korries.

gár•ë a f sh a at

♦ Brazdë.

♦ Hendek.

garrináq•e ja f sh e et *kryes sh G*

♦ Skiliface; ngërdheshje.

♦ Shtrembërim i fytyrës.

garri•s jokai veta III ti tur > **GARRIT.**

garrít jokai i ur *krahin (Gomari)* pëllet.

garrítj•e a f sh e et Pëllitje, pallje e gomarit.

garrivác e mb *krahin G* > **GARAVAXH E.**

garmucán e mb *G* Kurrizdalë; gungaç; kurrizmaq.

garmucán i m sh a at *G* *Njeri* kurrizdalë; gungaç; kurrizo.

garmucán•e ia f sh e et *G f e* **GARRMUCAN I.**

garmucúj•e mb f G (*Grua*) Kurrizdalë; gungaç; kurrizmaqe.

garmucúj•ë a f sh a at *G* Grua kurrizdalë, gungaçe, kurrizmaqe.

garróc i¹ m sh a at *K* > **GARRAÇ I.**

♦ Poçe balte.

♦ Poçe balte e thyer, që përdoret për t'i shtënë maces ushqimin.

garróç i² m sh a at K Plak i mbetur vetëm.

garróç i³ m sh a at krahin G Shkop me gjemba.

garr•óhem *vetv G* > **GARR•UE** (me u)^{1,2}.

garr•ój kal G > **GARR•UE (me)^{1,2}.**

garromét i m > **GARRAMET I.**

garrométsh•ëm (i) me (e) G I garrametshëm. [Ftesa ...më ká gjetë në klinikë, kû gjindem gjysa prej smundjevet e gjysa prej pleqnijet, qi ásht vetë smundja ma e garrometshme. (ZV).]

garr•ónj kal óva úar A Harroj.

garróç e¹ mb

♦ I zgavërt. **Lis garroq.**

♦ I zbrazët; bosh. **E kam barkun garroq.**

garróç e² mb (*Plak*) i kurrukatatur.

garróç i¹ m sh ë ët

♦ Zgavër, zgërbonjë e drurit.

♦ Gropë në tokë që shërben si strofkë.

♦ Kuti ose arkë e drunjtë, e bërë me një copë trangu të gërryer, që përdoret për të mbajtur kripën, lugët etj. **Garroqi i kripës (i lugëve). Garroqi i bletëve.**

♦ Guaskë e kërmillit, breshkës etj.

♦ *muz* Kuti e çiftelisë.

*

Zihen si qentë në garroq Zihen e grinden pa pushim; hahen e grihen shoq me shoq.

garróç i² m sh ë ët Plak i kurrukatatur nga mosha ose sëmundja.

garróç•e ja f sh e et > **GARROQ I².**

garrót•ë a f sh a at hist sp Mjet për ekzekutimin me mbytje me lak të përdredhur rreth qafës së të dënuarve me vdekje.

garrúam (i) e (e) mb A I harruar.

garrúamith (i e) mb A I harruar.

garrúc i m sh ë ët Ngatërrestar.

garrúe (me u)¹ vetv úe (u) úe veta III G Gufohet; ngrihet.

garr•úe (me u)² vetv úe (u) úam veta III sh krahin G (*Njerëzit*) grumbullohem.

garrú•am (i)¹ me (e) mb krahin G Të grumbulluar.

garrú•em (i)² me (e) mb G (*Truall*) i fryrë nga ngrica.

garrufál•e ja f sh e et bot Ç Karafil.

garrúm ndajf Grumbull; kopicë. **Hedh garrum** lë pa kujdes; hedh kopicë.

garrúm i m sh a at krahin G

♦ Grumbull; kopicë. > **GARRUM•Ë A.**

♦ Grumbull; tufë njerëzish.

garrúma-garrúma ndajf krahin G Grumbuj-grumbuj.

garrúmbuj t sh i GARRUMBU•LL LLI.

garrúmbu•ll lli m sh j jt Grumbull; kopicë.

garrumél ndajf K Plot; mbushur.

garrumél i m sh a at K Grumbull; kopicë; grumbull me majë.

garrúm•ë a f sh a at

♦ Grumbull; kopicë.

♦ Tufë.

garrúmllas ndajf bis Kopicë; (*mbush*) me majë, buzë më buzë.

garrumúj t sh i GARRUMU•LL LLI.

garrúmu•ll lli m sh lla llat dhe j jt bis Grumbull; kopicë.

garrýej t sh i GARRYE•LL LLI.

garrýe•ll lli m sh j jtë J Thurimë mbrojtëse rreth trungut të drurit a pemës.

gásç•ëm (i) me (e) mb Gazmor; i qeshur.

gas i m sh e et Gëzim; gaz. [Dh'i nginj ah! zogjtë-e vdes me gas! (LP)]

gás•ë a f sh a at krahin G Zënkë.

gaskón e mb I Gaskonjës; që ka të bëjë me Gaskonjën, me vendësit a banorët e saj.

gaskón i m sh ë ët Vendës a banor i Gaskonjës.

gaskón•e ia f sh e et f e GASKON I.

Gaskónj•ë a f gjeog Krahinë në pjesën jugperëndimore të Francës, në brigjet e Gjirit të Biskajës.

gasmetár e mb G Gazmor; gaztor.

gasmetár i m sh ë ët G Gaztor.

gastár e mb krahin G Ngacmues i bezdisshëm.

gastarán e mb kopsht (*Rrush*) i bardhë me cipë të hollë, të tejdukshme.

gastarán i m sh a at kopsht Rrush i bardhë me cipë të hollë, të tejdukshme.

gastáre mb fig I pastër e i ndritshëm; i kulluar; i kthjellët. **E ka fytyrën gastare. U bë qielli gastare.**

gastár•e ja¹ f sh e et

♦ Qelq; copë qelqi. **Copa gastareje. U pre me gastare. Shkëlqen si gastare.**

♦ Enë prej qelqi, e qelqtë. **Një gastare ujë (raki, verë).**

**

Gastarja e thyer s'ngjitet më fj u Miqësia e prishur s'ndreqet më, s'bëhet më ashtu siç ishte.

gastár•e ja² f sh e et Kafshë shtëpiake me qime të bardhë të ndritshme.

gastár•ëm (i) e (e) mb G I qelqtë; qelqor; i kristaltë.

gastárëz a f sh a at Gotë e vogël.

gastaríc•ë a f sh a at krahin G Puçërr e vogël në majë të gjuhës.

gastarána t f sh bis Qelqurina. **Dollap i gastarinave.**

gastarlí e mb krahin G (*Gushë*) e bardhë.

gastártë (i e) mb I qelqtë; i bërë prej qelqi.

gasteromicéte t m bot Kërpudha që lëshojnë spore brenda vetes.

gastérr•e ja f sh e et vjet usht krahin G Lloj pushke austriake.

gást•ër ra¹ f sh ra rat Gastare.

gást•ër ra² f sh ra rat Ç Saç pa dorezë.

gastój•ë a f sh a at krahin G Gardh druri.

gastór i m ikt (*Chelon labrosus Risso*) Qefull buzëtrashë, 30-70 cm i gjatë, me luspa të argjendta, që haset në brigjet e deteve, pranë grykëderdhjeve të lumenjve dhe shpesh hyn edhe në ujëra të ëmbla.

gastrektomí a m mjek Ndërhyrje kirurgjike për heqjen e një pjese ose gjithë stomakut të prekur nga kanceri.

gastrík e mb anat, mjek I stomakut; që ka të bëjë me stomakun.

**

lëng gastrík fizio Lëng i thartë që del nga gjëndrat e anëve të stomakut dhe ndihmon tretjen e ushqimit.

gastrít i m sh e et mjek Pezmatim i cipës së brendshme të stomakut.

gastro- fjalëform.

gastroenterít i m mjek Pezmatim i cipës së brendshme të stomakut dhe zorrëve.

gastroenterológ u m sh ë ët Specialist i gastroenterologjisë.

gastroenterológ•e ia f sh e et f e GASTROENTEROLOG U.

gastroenterologjí a f mjek Studim i sëmundjeve të stomakut dhe zorrëve.

gastroenterologjik e mb mjek I gastroenterologjisë; që merret me studimin e sëmundjeve të stomakut dhe zorrëve.

gastrologjí a f

♦ Mjeshtëri e gatimit.

♦ Bonjëri.

gastrologjik e mb I gastrologjisë; që ka të bëjë me gastrologjinë.

gastrónóm i m sh ë ët

♦ Njohës dhe vlerësues i ushqimeve dhe verërave; epikur.

♦ *vjet* Ushqimore; dyqan ushqimesh.

gastronomí a f Art i të ngrënit mirë.

gastronomík e mb I gastronomisë; që ka të bëjë me gastronominë.

gastropód•ë t m sh zool Klasë butakësh asimétrikë si kërmijtë, me guaskë konike dhe një këmbë të gjerë e të sheshtë, ngjitur me barkun.

gastroskóp i m sh ë ët mjek Instrument për këqyrje në brendësi të stomakut.

gastroskopí a f mjek Këqyrje e brendësisë së stomakut.

gastrotomí a f mjek Hapje kirurgjike për të futur ushqim në stomak.

gastúr i m sh ë ët ikt (Liza saliens) Qefull i mugilideve, me luspa të përhimë në kurriz e të argjendta në bark, i përhapur në cekëtinat e Atlantikut lindor nga Maroku deri në Francë, të Mesdheut e të Detit të Zi.

gas•úer óre mb vjet I gaztë.

gash i m sh a at G Garraç.

gash•éhem G vetv dhe pës e GASH•YE (me u)^{1,2}.

gash•éj kal G > GASH•YE (me)^{1,2}.

gash•ë a f sh a at G Grimë; grimcë; thërrmijë; thërrmojë.

gáshë-gáshë ndajf G Copë e çikë; copë e thërrime.

gashján e mb I Gashit; që ka të bëjë me Gashin, me vendësit a banorët e tij.

gashján i m sh ë ët Vendës a banor i Gashit.

gashján•e ia f sh e et f e GASHJAN I.

gashmím i¹ m sh e et G Ngacmim; gërgasë.

gashmím i² m sh e et G E qarë me dënesë, me ngashërim.

gashm•ój kal G > GASHM•UE (me).

gashm•úe¹ (me) kal óva úe G

♦ Ngacmoj; gërgas.

♦ Prek; trondit; gandoj me fjalë.

gashm•úe² (me) jokál óva úe G

♦ Qaj me dënesë.

♦ Ngashërehem.

♦ Vikat.

gashmúes e mb G

♦ Ngacmues; gërgasës.

♦ Prekës; tronditës.

gashmúes i m sh - it G Ngacmues; gërgasës.

gashmúes•e ja f sh e et G f e GASHMUES I.

gashním i m sh e et G E qarë me dënesë.

gashn•ó j jokai G > GASHN•UE (me).

gashn•úe (me) jokai óva úe G Qaj me dënesë.

gashtéll•ë a f sh a at > GASHT•Ë A¹.

gashtellór e mb anat I kupës së gjurit.

gásht•ë a¹ f sh a at anat Kupë e gjurit.

gásht•ë a² f sh a at

♦ Gur grihës; grihë. **Mpreh me gashtë.**

♦ Gur i fortë në ngjyrë të zezë që përdoret për të provuar pastërtinë e arit dhe argjendit.

gásht•ë a³ f sh a at Copë e hollë djathi.

gásht•ërr rra¹ f sh a at G Gur grihës; grihë. **I bie kosës (biskut) me gashtërr.**

*

I bie në gashtërr

♦ Bëj diçka që shkon shumë mirë.

♦ I gdhend fjalët; matem kur flas.

gásht•ërr rra² f sh a at G Riskë djathi.

gásht•ërr rra³ f sh a at anat Kupë e gjurit. > **GAZHD•Ë A.**

gáshtull lla m sh a at Copë dërrase për të mbajtur pa lëvizur kockën e thyer; shpatëz.

gash•ýe (me)¹ kal éva ýe G Qetësoj; resht (*fëmijën*).

gash•ýe (me)² kal éva ýe G

♦ Ngas; ngacmoj; cyt.

♦ Josh; nxit.

gash•ýe (me u)¹ éva (u) ýe G

I vetv (*Fëmija*) qetësohet.

II pës e GASH•YE (me)¹.

gash•ýe (me u)² éva (u) ýe G

I vetv

♦ Ngitem; cytem me dikë.

♦ *krahin* Joshem; nxitem.

II pës e GASH•YE (me)².

gashýem (i) e (e)¹ mb G (*Fëmijë*) i qetësuar; i reshtur.

gashýem (i) e (e)² mb G

♦ I ngarë; i cytur; i ngacmuar.

♦ *krahin* I joshur; i nxitur (*kundër dikujt*).

gat i m krahin Soj (njeriu). **Gat i keq.**

gatál e mb krahin G Endacak.

gatál i m sh ë ët krahin G Gabel.

gatál•e ja f sh e et krahin G f e GATAL I.

gát•e *ja f sh e et K* Dele trupgjatë.

gát•em *vetv a (u) ur* Bëhem gati; përgatitem.

gátés•ë *a f sh a at*

- ♦ Gjellë, byrek etj. që gatohen për ditë me shenjë a rast të veçantë.
- ♦ Ëmbëlsirë.

gátë *mb f Ç (Kafshë)* barrëse.

gát•ë *a f sh a at orn (Ardea cinerea)* Shpend ligatinash sqep- e qafëgjatë, me xhufkë të zezë në krye. > **ÇAFK•Ë A.**

gát•ër *ra f sh ra rat*

- ♦ Sistem sharrash për të nxjerrë dërrasa nga trungjet ose për të prerë blloqe mermeri.
- ♦ Punishte ku vendosur ky sistem sharrash.

gát•ërr *rra f sh rra rrat krahin G* Dizgë djepi.

gáti

I ndajf

- ♦ Në gjendje për të bërë diçka menjëherë, pa ia përtuar e në mënyrë të vendosur. **Bëhem gati. I bëhem gati dikujt. Jam gati për çdo të papritur. [S'është më ai i pari/ Që qëndronte ditë e natë/ Gati si barut i thatë (AZÇ).] [Gati rrite mbrendë Sokol Halili./ Me i topuz shkjan e ka gjue,/ dekun n'tokë shkjan e ka hjedhë. (CV).]**
- ♦ Në gjendje të kryer a të përfunduar. **Dreka është gati.**
- ♦ Pothuajse. **[Jemi fare pranë në jetë/ dor'për dore gati të zënë (KT).]**

II pj

- ♦ Në madhësi, sasi a cilësi të afërt me një tjetër; pak a shumë, pothuajse. **Gati njësoj. Gati gjysma.**
- ♦ Për pak. **Gati harrova.**

*

Kujto qenin, bëj gati shkopin Thuhet kur dikush vjen sapo i përmendet emri.

gátí *a f sh - të*

- ♦ Përgatitje.
- ♦ Gatesa për gosti a festë.

gáti-gáti *pj*

- ♦ Në madhësi, sasi a cilësi fare të afërt me një tjetër; shumë afër, pothuajse fare. **Gati-gati sa unë i madh (në moshë). [Në rapsoditë shqiptare përmendet edhe India, Persia apo Misiri dhe Janina, por... edhe Jutbina e Krajina mbeten po aq të mjegullta sa dhe personazhet dhe zulma e tyre, gati-gati emra dhe tregues konvencionalë, pa tingëlluar aspak si përpjekje për lokalizim veprimi nga ana e këngëtarëve lahutarë. (ShS).]**
- ♦ Për fare pak sa, për fije, mend, desh, pothuajse. **Gati-gati po qante. [Që mos të të dua/ gati-gati të vdes! (EMr).]**

gatikundërshtór *e mb fil (Premisa)* që mund të jenë të dyja të vërteta, por s'mund të jenë të dyja të rreme.

gátím *i¹ m sh e et*

- ♦ *nj* Përgatitje e gjellës etj.
- ♦ Përzierje dhe ngjeshje. **Gatim i çimentos (baltës, llaçit).**
- ♦ Mjeshtëri a mënyrë e përgatitjes së gjellës.

- ♦ Gjellë a ëmbëlsirë e gatuar për ditë me shenjë a një rast të caktuar; gatesë.
- ♦ *etn, gjell Ç* Kapama; mish me oriz që i çohet lehonës nga shtëpia e së ëmës.
- ♦ *etn* Ëmbëlsira që sjell nusja me vete kur shkon në derë të babait ose që çon në shtëpi të burrit kur kthehet nga dera e babait.

gatím i² m sh e et G Përgatitje; gatitje. **Gatime të luftës.**

gatimtár i m sh ë ët > GJELLËTAR I.

gatimtár•e ja f sh e et f e GATIMTAR I.

gatimtarí a f sh a at > GJELLËTARI A.

gatinjerëzór e mb libr

- ♦ Që i përket një rendi më të ulët se sa njeriu.
- ♦ (*Primat*) i lidhur ngushtë me njeriun.

gatísh•ëm (i) me (e) mb I gatshëm. [**Skënderbeu arriti në Dibër. Aty gjeti popullin besnik dhe të gatishëm për kryengritje.** (AE)]

gatishmëri a f Të qenët i gatshëm, i përgatitur (*për diçka*). **Ushtri në gjendje gatishmërie.**

gatí•s kal ta tur > GATIT.

gatít kal a ur bis

- ♦ Bëj gati (*dikë*) duke e veshur e mbathur etj.; përgatit për udhë etj. **Gatit fëmijën për shkollë.**
- ♦ Bëj gati (*diçka*) për të ngrënë, përgatit për të ngrënë; gatuaj. **Gatit drekën (gjellën, brumin).**
- ♦ Bëj gati për punë; vë në gatishmëri; përgatit (*diçka*). **Gatit makinën. Gatit një tretësirë. kim.**
- ♦ Shkruaj; bëj. [**dhe të nesërmen gatite një raport për suksesin e tij** (FK).]

gatít•em a (u) ur bis

I vetv

- ♦ Marr të gjitha masat; bëj të gjitha përgatitjet e nevojshme; bëhem gati për punë, për t'u nisur a për të pritur diçka; përgatitem. **Gatitet për udhë (shkollë).**
- ♦ Marr drejtqëndrim dhe nuk lëviz; rri në qëndrim gatitu.

II pës e GATIT.

gatítj•e a f sh e et

- ♦ Përgatitje; të bërët gati. [**Gatitja për shtyp e punët redaktoriale që kërkon një vepër kaq e vëllimshme si "Leksiku historik i gjuhës shqipe"...** (GjSh).]
- ♦ *bis* Gatim; proces i gatimit.

gatitór e mb

- ♦ Përgatitor. **Kimi gatitore** pjesë e kimisë, që përfshin njohuritë dhe veprimet për gatitjen e lëndëve të ndryshme në laborator.
- ♦ *vjet* Që u jep nxënësve disa njohuri paraprake përpara se të fillojnë mësimin e rregullt. **Klasë gatitore. Shkollë gatitore.**

gatitór•e ja f sh e et vjet Shkollë ose klasë gatitore.

gatítsh•ëm (i) me (e) mb I gatshëm; i përgatitur.

gatítu

I pasth Përdoret si komandë për të urdhëruar dikë që të marrë drejtqëndrim e të rrijë pa lëvizur. **Kompania, gatitu!**

II si ndajf Në drejtqëndrim e pa lëvizur. **Qëndro (rri) gatitu. Jam gatitu.**

*

I rri gatitu dikujt I bindem menjëherë e pa fjalë dikujt; s'guxoj ta kundërshtoj.
gatítur (i e) mb I bërë gati.

gat•óhem vetv *G > GAT•UE (me u).*

gatójc•ë a f sh a at G

♦ Grua që gatuan në dasma.

♦ Gjellëbërëse.

gatójs•ë a f sh a at G

♦ Magje e bukës.

♦ *K* Gjellëbërëse.

gatríst i m sh ë ët Ai që punon në gatër.

gattrájc e mb krahin G Ngatërrestar.

gattrájc i m sh a at krahin G Njeri ngatërrestar.

gattrájc•ë a f sh a at krahin G Grua ngatërrestare.

gattrát i m sh a at A Ahur; qilar.

gátsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I përgatitur për të filluar një punë, për t'u nisur diku a për të pritur dikë a diçka; që ka marrë të gjitha masat; që i ka bërë të gjitha gati; që është gati a në gatishmëri. **I gatshëm për t'u nisur (për të filluar punë).**

♦ Që është gjithmonë gati për të përmbushur një detyrë a çdo gjë që kërkohet; i papërtueshëm; që shpreh gatishmërinë për të kryer diçka. **Njeri i gatshëm. I gatshëm për çdo punë. Është (tregohet, rri) i gatshëm.**

♦ I bërë gati që më parë; i parapërgatitur. **Përgjigje e gatshme. Frazë (formulë) e gatshme.**

♦ Që është kryer a ka përfunduar krejtësisht në të gjitha proceset, që ka marrë trajtën e duhur, që nuk ka nevojë të punohet ose të gatuhet më dhe mund të përdoret menjëherë. **Rroba (prodhime) të gatshme (gjysmë të gatshme). Ushqim i gatshëm (gjysmë i gatshëm).**

gat•úaj óva úar

I kal

♦ Ngjesh (*një lëndë të shkrifët ose të ngurtë*) dhe e zbut me ujë a me diçka tjetër të lëngshme; përziej (*një lëndë të shkrifët*) me ujë a me diçka të lëngshme dhe e ngjesh. **Gatuaj brumin (bukën). Gatuan baltën (ilaçin, allçinë, betonin).**

♦ I bëj për të ngrënë (*dikujt*); përgatit (*gjellë*). **Gatuaj drekën (darkën). Ç'na ke gatuar sot?**

♦ *keq* Thur në mendje; sajoi; sendërgjoj. **Gatuan plane. Ç'gatuan në kokë?**

[**Pushteti i fjalës është i veçantë/ Gatuan male dhe kakërdhi (DA).**]

♦ *bis* Organizoj, bëj (*diçka të keqe*). **Kush e ka gatuar këtë farë pune?**

♦ *fig* Edukoj; brumos; mbruj.

♦ *bis* Ndreq; rregulloj; vë në vijë. **S'paske gatuar gjë.**

II jokal Merrem me gatim; bëj gatimin. **Gatuan mirë (keq). Gatoi për katër veta.**

Gatuan në kuzhinë (shtëpi). Di (mësoj) të gatuj.

*

Bluan e s'gatuan E fillon një punë, por nuk e shpie deri në fund; nuk nxjerr gjë në dritë.

Ia gatoi kulaçin Ia sajoi diçka për keq.

Shosh e sit e mos gatuj Punon, por nuk nxjerr gjë në dritë.

gatúar (i e) mb

- ♦ (*Llaç etj.*) i bërë gati për t'u përdorur.
- ♦ (*Gjellë*) e gatshme për t'u ngrënë.

gatúar it (të) as Gatim.

gatúc i m sh ë ët ikt (*Scyliorhinus canicula*) Peshkaqen deri 1 m gjatësi, me lëkurë të ashpër si zumpara, që haset në cekëtina ranore ose me zhur deri 400 m thellësi në Mesdhe dhe Atlantikun Verilindor. > **MACE DETI.**

gat•úe (me) kal óva úe G

- ♦ > **GAT•UAJ.**
- ♦ E bëj gati për një punë (*dikë*).

gat•úe (me u) G

- ♦ > **GAT•UHEM.**
- ♦ *vetv* Përgatitem; bëhem gati për një punë.
- ♦ *vetv veta III* Krijohen kushtet; bëhet gati.

II pës e GAT•UE (me).

gatúem (i) e (e) mb G

- ♦ > **GATUAR (i e).**
- ♦ I përgatitur për një punë.

gatúes e mb Që gatuan.

gatúes i m sh ë ët

- ♦ Kuzhinier; gjellëbërës.
- ♦ Përzierës.

-gatuese fjalëform: brumëgatuese.

gatúes•e ja f sh e et

- ♦ Ajo që merret me gatimin e gjellëve ose të bukës; grua që di të gatujë dhe ndihmon në raste dasmash etj.
- ♦ Mjet për të gatuar a për të ngjeshur brumin. **Gatuese brumi** brumëgatuese.

gat•úhem óva (u) úar

I *vetv* Edukohem, brumosem, mbruhem. **Kështu është gatuar ai.**

II pës e GAT•UAJ.

III pavet e GAT•UAJ. Ta tregon ajo si gatuhet.

gath i¹ m bot

- ♦ Grumbull lulesh në trajtë vile a kalliri të varur; vastak, lëvare. **Gathët e arrës** (lajthisë, plepit).
- ♦ > **REZHD•Ë A.**

gath i² m sh a at K Thërijë e morrit.

gáth•em *vetv G* > **GATH•Ë (me u).**

gáth•ë (me u) vetv a (u) ë G

- ♦ Rri a endem pa punë.
- ♦ *krahin G* Mpihem a ngurosem nga të ftohtit.
- ♦ Bëhem i ngathët; ngathem; ngathtësohem. > **NGATH•EM.**

gáthët (i e) mb krahin G

- ♦ I ngathët.
- ♦ I mpirë a ngurosar nga të ftohtit.

gaudeamus hodie /gaudeámus hódie/ *shpr lt* Ta gëzojmë të sotmen.

gaudeamus igitur /gaudeámus ígitur/ *shpr lt* Prandaj të gëzojmë.

gaudioso /gaudiózo/ *muz it*

I *mb* Gëzueshëm.

II *ndaif* Me gëzim.

gaudium in veritate /gáudium in veritáte/ *shpr lt* Gëzimi i së vërtetës.

gáu-gú

I *onomat* Zhurmë fjalësh me zë të lartë.

II *ndaif* (*Flas, ankohe*m) me zë të lartë.

gaúk u *m sh ë ët krahin G* Dru i kalbur përbrenda, në palcë.

gaunís *jokal G* > **GAUNIS•Ë** (**me**).

gaunís•ë (**me**) *jokal a ë G* > **GAUNIT•Ë** (**me**)

gaunít•ë (**me**) *jokal a ë G* Bëj zhurmë.

gáur a¹ *f sh a at G* Zgavër.

gáur a² *m sh a at G* Skelet i kafshës së mbytur nga egërsirat.

gáur•ë a *f sh a at G* Zgavër; gavërz.

gáus *m fiz* Njësi e dendësisë së fluksit magnetik e matur me centimetër/ gram/ sekondë (cm/g/s), e barabartë me 1 x 10⁴ tesla.

gaút•ë a *f sh a at orn* (*Corvus corone cornix*) Korb pendëgri e kokëzi.

gavác i *m sh a at A* Fyt; grykë.

gavár•e ja *f sh e et krahin G* Fyell i madh me tytë prej druri dhe gojëz në trajtë sqepi.

> **KAVALL I.**

gavéc e *mb shar J* Qorr.

gavéc i *m sh ë ët shar J* Qorr.

gavéc•e ja *f sh e et shar J f e* **GAVEC I.**

gaveç•e ja *f sh e et krahin* Enë për të mjelë lopët.

gavéc•o ja *f sh o ot kryes sh J* Copa stofi të mbetura nga prerja e një topi; kupona.

gavéj të sh i **GAV•YELL YELLI.**

gavéll i¹ *m sh a at* Secila nga katër pjesët e drunjtë të rrethit të rrotës së qerres; rreth i drunjtë i rrotës së qerres, mbi të cilin mbërthehet rrethi prej hekuri; vëng. >

GAV•YELL YELLI.

gavéll i² *m sh a at G* Burrë me trup të madh, të pahijshëm.

gavérr•ë a *G f sh a at* Zgavër.

gavét•ë a *f sh a at* Enë e vogël prej alumini që përdoret nga ushtarët për të ngrënë ushqimin kur janë në fushim.

gáv•ël la¹ *m sh la lat krahin G* Fshikull për shirjen e grurit në lëmë.

gáv•ël la² *m sh la lat krahin G* Lëvozhgë arre, qepe etj.

gáv•ëll lla *f sh lla llat krahin G* Fshesë për pastrimin e grurit të shirë.

gáv•ër ra *f sh ra rat G*

♦ Zgavër; zgërbonjë.

♦ Vrimë. **Gavrat e hundës.**

*

Lyp gavër Kërkoj vend ku të futem a të fshihem; s'gjej vrimë ku të futem.

gavér•ë a *f sh a at A, J* > **GAV•ËR RA.**

gávërz a *f sh a at kryes sh* Pore të lëkurës.

gavíc i¹ *m sh a at*

♦ Koritë; govatë. **Gaviç rrushi** govatë për shkeljen e rrushit.

♦ *krahin* Hambar.

♦ Kade gjalpi, djathi.

*

Mbetem si daci në gaviç Mbetem keq.

gavíç i² m sh a at Tymtar i oxhakut.

gaviç•úer óri m sh órë órët vjet *G*

♦ Koritë.

♦ Tinar.

gavíd•ër ra f sh ra rat Tymtar i oxhakut.

gavígj i m sh ë ët Oxhak me tymtar.

gavigjór•e ja f sh e et Gaviç; mëtanë.

gavigj•úer óri m sh órë órët *G*

♦ Kade e vogël.

♦ Vozë e vogël.

gavit•ónj kal óva úar *A* Shmang; largoj; evitoj.

gavit•óhem vetv óva (u) úar *A* Shmangem; largohem.

gavitúar (i e) mb *A* I shmangur; i larguar.

gavíxh i m sh a at Gaviç.

gávk•ë a f orn *K (Corvus corone cornix)* Korb pendëgri e kokëzi.

gavllësh i m krahin *G* Lëvozhgë jeshile e arrës.

gavllësh•óhet krahin *G* vetv dhe pës e **GAVLLESH•OJ. > GAVLLESH•UE (me u).**

gavllësh•ój kal krahin *G > GAVLLESH•UE (me).*

gavllësh•úe (me) kal óva úe krahin *G* I heq lëvozhgën jeshile (*arrës*).

gavllësh•úe (me u) úe (u) úe krahin *G*

I vetv (Arrave) u bie, u hiqet lëvozhga jeshile.

II pës e GAVLLESH•UE (me).

gavllëshúem it (të) as krahin *G* Qërim i lëvozhgës jeshile të arrave.

gavllëshúeme (e) mb f krahin *G (Arrë)* me lëvozhgë jeshile të qëruar.

gavllím i m krahin *G* Shoshje a gruhatje e grurit, elbit etj.

gavll•ój kal krahin *G > GAVLL•UE (me)^{1,2}.*

gavllójc•ë a f sh a at krahin *G* Grua a vajzë që shosh a gruhat grurin, elbin etj.

gavll•úe (me)¹ kal óva úe krahin *G* Shosh; gruhat (*grurin, elbin etj.*).

gavll•úe (me)² kal ói úe veta III krahin *G (Qeni)* i bie lepurit në erë.

gavllúem (i) e (e) mb krahin *G (Grurë etj.)* i shoshur; i gruatur.

gavllúes e mb krahin *G (Njeri)* që shosh a gruhat grurin, elbin etj.

gavllúes i m sh - it krahin *G* Burrë që shosh a gruhat grurin, elbin etj.

gavllúes•e ja f sh e et krahin *G f e GAVLLUES I.*

gavllús•ë a f sh a at krahin *G* Grua a vajzë që shosh a gruhat grurin, elbin etj. >

GALLOJC•Ë A.

gavnár i m sh ë ët *A*

♦ Fitimtar; ngadhënjimtar.

♦ Mposhtës.

gavním i m sh e et *A*

♦ Fitore; ngadhënjim.

♦ Mposhtje.

gavn•ónj kal *A*

♦ Fitoj; ngadhënjej.

♦ Mposht.

gavnjím i m sh e et Fitore; ngadhënjim.

gavnjimtár e mb Fitimtar; ngadhënjimtar.

gavnjimtár i m

♦ Fitimtar; ngadhënjimtar.

♦ Mposhtës.

gavnjimtár•e ja f e GAVNJIMTAR I.

gavnj•éj kal G > GAVNJ•YE (me).

gavnj•ýe (me) kal G

♦ Fitoj a ngadhënjej mbi (*dikë*).

♦ Mposht.

gavnjýemit (të) as G

♦ Fitore; ngadhënjim.

♦ Mposhtje.

gávo t f sh J Sy.

gavód•ë a f sh a at K

♦ Garuzhde.

♦ Susak.

gavnj•ýe (me) kal éva ýe G Fitoj; ngadhënjej.

gavnjýemit (të) G as Fitore; ngadhënjim.

gavód•ë a f sh a at K Enë për të marrë ujë e lëngje të tjerë, e bërë me kungull ujës të tharë e të gërryer nga brenda. > **SUSAK U.**

gavóle si ndajf: Çohet gavole ngrihet përpjetë, fryhet.

gavól•e ja f sh e et krahin

♦ Lëvozhgë. **Gavolja e arrës (bajames, lajthisë). Gavolja e vezës.**

♦ Flluskë uji a sapuni.

♦ Fshikë me ujë në lëkurë; bushliqe.

gavót•ë a f muz Valle e vjetër franceze me katër kohë; muzikë që shoqëron këtë valle.

gavránxhë mb krahin G (Njeri) hamës; që ha shumë; grykës

gavránxh•ë a f krahin G Njeri hamës, që ha shumë; grykës.

gavric•ë a f sh a at Gavërz; zgavër e vogël.

gavrim i m K Punim me azhur.

gavró i m ikt > GAV•ËR RA.

gavr•óhet vetv veta III K > GAVR•UE (me u).

gavr•ój jokai K > GAVR•UE (me).

gavrój të sh i GAVRO I.

gavrósh i m sh ë ët let Djalë guximtar.

gavruc•ë a f sh a at Vrimë e vogël; gavërz.

gavr•úe (me) jokai óva úe ói K Punoj me azhur.

gavr•úe (me u) pës e GAVR•UE (me).

gavruém (i) e (e) mb K I punuar me azhur.

gav•ýell ýelli m sh éj éjt

♦ Secila nga katër pjesët e drunjta të rrethit të rrotës së qerres; rreth i drunjte i rrotës së qerres, mbi të cilin mbërthehet rrethi prej hekuri; vëng.

♦ Kapërcyell.

gaxullí•n *jokal ti tur veta III* Xixëllon; lëshon xixa; prafullon.

gaxullín•ë *a f sh a at* Xixë; prafullimë.

gaxhahút•em *vetv a (u) ur* Hutohem; habitem.

gaxhamít•em *vetv K > GAXHAMIT•Ë (me u).*

gaxhamít•ë *(me u) vetv a (u) ë K* Kacafytem.

gaxhamítj•e *a f K* Kacafytje.

gaxhán *e mb J (Fëmijë)* trazovaç.

gaxharrónj•ë *a f sh a at krahin* Gëthep a grremç që mbetet në dru kur pritet a kur thyhet një degë ose që mbetet mbi tokë kur pritet një shkurre.

gaxhaun *e mb* Karakteristik i gaxhaunëve dhe mënyrës së tyre të jetesës.

gaxhaun *i m sh ë ët* Banor endacak, baritor, i vllëhëve.

gaxhaun•e *ja f sh e et f e* **GAXHAUN I.**

gaxhavél *i m krahin G > GAXHEL I.*

gaxhél *i m krahin G*

♦ Dru a pemë e cunguar që mban hardhinë, domate etj., ose ku qitet bari për t'u tharë.

♦ Dru me krahë të cunguar që përdoret si shkallë.

♦ Cung druri; çepurak; kërçep.

gáxh•ë *a¹ f sh a at bis anat krahin G* Kupë e gjurit.

gáxh•ë *a² f sh a at* Kuvli; kafaz.

gaxhgaúlle *ndaif J*

♦ Rrecka-rrecka.

♦ Copë e thërrime.

gaxhgaún *mb bis kopsht (Limon)* gjembmadh e lëkurëtrashë, me pak lëng.

gaxhgaún *i m sh ë ët bis kopsht Limon* gjembmadh, lëkurëtrashë, me pak lëng.

gaxhí *a f sh - të Ç*

♦ Shaka.

♦ Shpotí; tallje.

gaxhí•e *ja f e* **GAXHO•L LI.**

gaxhís *kal ta tur > GAXHIT.*

gaxhít *kal ta tur Ç*

♦ Bëj shaka me (*dikë*).

♦ Tall; shpotit (*dikë*).

gaxhitár *e mb Ç*

♦ Shakatar; që i pëlqen të bëjë shaka

♦ Tallës; shpotitës.

gaxhitár *i m sh ë ët Ç*

♦ Shakatar.

♦ Ai që tall dikë.

gaxhitár•e *ja f sh e et e* **GAXHITAR I.**

gaxhít•em *vetv a (u) ur Ç*

♦ Bëj shaka.

♦ Tallem.

gáxho *ja f sh - t > GAXHO•L LI.*

gaxhój *të sh i* **GAXHO I; GAXHO•L LI.**

gaxhó•l *li m sh j jt bis*

♦ I bardhë; njeri me ngjyrë të bardhë (*në të folmen e arixhinjve*).

♦ (*kryesisht në thirrje*) Mik; shok.

gaxhól•e ja¹ f sh e et krahin: **Luajmë me gaxhole** luajmë shtëpiash të ndërtuara me gurë të vegjël, copa tjegullash dhe shkopinj.

gaxhól•e ja² f sh e et Pritë me gurë në vijë uji për të formuar hurdhë, ku shtihen njomë rrobat për të larë; grumbull gurësh buzë përroit a lumit, ku shtrohen rrobat për t'i zbutur me ujë të valë para se të lahen.

gaxhórr i m sh a at Gogol.

gaxh•úa ói m sh ój ójt Njeri i bardhë.

gaxhullán i m sh ë ët krahin Zjarr i madh; flakadan.

gaxhúp i m sh ë ët Xhup; gozhup.

gaxhvíll•e ja f sh e et orn (*Vanellus vanellus*) Zog shtegtar, rreth 30 cm i gjatë, me kurriz dhe gushë jeshile, me bark të bardhë dhe kaçulitë të gjatë, që këndon dhe bën fluturime të çuditshme gjatë periudhës së çiftimit; është i përhapur në gjithë viset e Europës dhe në Azinë Qendrore, që dimëron kryesisht në Azinë Juglindore.

gaz i¹ m sh e et dhe ra rat

♦ Lëndë e ngjashme me ajrin, që, pavarësisht nga sasia, përhapet lirisht dhe mbush çdo hapësirë.

♦ *fiz* Lëndë e gaztë që s'mund të lëngëzohet vetëm me ngjeshje.

♦ Lëndë e djegshme, e gaztë ose e lëngëzuar. **Gaz i lëngët. Gaz natyror. Bombol gazi. Ngrohje me gaz.**

♦ Lëndë djegëse e lëngët që përdoret në motorët me djegie të brendshme. **I jap gaz motorit. Shkel gazin** i jap lëndë djegëse motorit; shtyp pedalin e ushqimit të motorit me lëndë djegëse.

♦ Lëndë e gaztë ose avull që përdoret si helm në luftë etj. **Gaz lotsjellës. Dhomë e gazit**

♦ *sh ra rat bis* Lëndë e gaztë që del nga stomaku dhe zorrët. **Lëshoj gazra.**

♦ *bis* Vajguri. **Llambë me gaz.**

*

Ia shkel gazit bis Ngas shumë shpejt; shtoj shpejtësinë e makinës. [**Shoferi që e kishte ngadalësuar ecjen gjatë kalimit të varganit, i dha gaz makinës. (IK).**]

**

gaz fisnik Gaz i rrallë; gaz që nuk pëson ndryshime kimike në kushte të caktuara.

gaz i përdjegshëm Gaz i djegshëm, që mund të marrë flakë.

gaz i plogët Gaz që nuk bashkëvepron a nuk lidhet kimikisht me lëndë të tjera.

gaz i tokës Gaz natyror.

gaz i thatë Lëndë me bazë alko(o)li që pengon ngrirjen e karburantit.

gaz i varfër Gaz me fuqi të ulët kalorifike.

gaz ideal Gaz hipotetik a teorik, që nuk ndërvepron me asgjë dhe, rrjedhimisht, ndjek saktësisht ligjet e gazit.

gaz industrial Gaze që prodhohen për përdorim në degë të ndryshme të industrisë.

gaz inert Gaz fisnik; gaz që nuk bashkëvepron a nuk lidhet kimikisht me lëndë të tjera.

gaz karbonik Gaz pa ngjyrë e pa erë që përftohet nga djegia e qymyrit dhe lëndëve të përbëra organike dhe nga frymëmarrja e qenieve të gjalla; është i pranishëm në atmosferë dhe përthithet nga bimët gjatë fotosintezës.

gaz lotsjellës Gaz që shkakton djegie dhe therje në sy dhe lotim të fortë; përdoret kryesisht nga policia për shpërndarjen e turmave të demonstruesve.

gaz lotues > **GAZ LOTSJELLËS**.

gaz mbetës Gaz, kryesisht azot, i mbetur në motor pas fazës së djegies.

gaz mbytës > **GAZ MINIERE**.

gaz metan Gaz pa ngjyrë e pa erë, që është përbërës kryesor i gazit natyror (CH₄).

gaz miniere Gaz shpërthyes i krijuar nga përzierja e metanit me ajrin në minierat e qymyrgurit.

gaz natyror Gaz me përmbajtje metani dhe hidrokarburesh të tjerë, që ka përdorim të gjerë në industri. **Depozita gazi natyror**.

gaz ndriçimi Përzierje hidrogjeni, metani dhe monoksid karboni, që përdorej për ndriçim dhe ngrohje.

gaz real Gaz vetitë e të cilit varen kryesisht nga ndërveprimi molekular.

gaz shkarkimi Gaz i lëshuar në atmosferë nga industritë dhe automjetet që djegin benzinë, naftë, gaz natyror dhe përzierje të tjera lëndësh djegëse. **Ndotje nga**

gazrat e shkarkimit.

gaz shpërthyes > **GAZ MINIERE**.

gaz i² m

♦ Ndjenjë gëzimi e kënaqësie; gjendje e gëzueshme; gëzim. **Gazi i punës (i fitores)**. **Lot gazi**. **Gjithë (plot) gaz e hare**. **Ndiej gaz**. **Këndoj me gaz**. **Fluturoj nga gazi**. **I sjell gaz**.

♦ Të qeshura të forta e me zë të lartë që shprehin gëzim; e qeshur. **Me buzë në gaz (me gaz në buzë)** duke qeshur, me gëzim, buzagaz. **Shkrihem (shkulem, vdes, fikem) gazit** qesh me të madhe. **Mbaj gazin**. **Krisi (pushoi) gazi**. **Ia plas gazit**. **Më hipi gazi** më erdhi për të qeshur. **Më shprehet gazi** Më vjen për të qeshur; s'e mbaj dot të qeshurën. **Vë (çoj, shpie, bëj) buzën në gaz** qesh pak, buzëqesh. **Iu tha gazi në buzë** pushoi menjëherë së qeshuri nga diçka e papëlqyer që i erdhi papritur. [E kishte rrëfyer, me sa dukej, në një çast përuljeje, për t'u pëlqyer hetuesve ose, ndoshta më keq, në burg, duke u shqyer gazit, midis shokëve të qelisë. (IK).]

♦ *dhe sh e et* Ngjarje e shënuar që i sjell njeriut gëzim e kënaqësi, rast i gëzueshëm; festimi i kësaj ngjarjeje; gëzim. **Gazi i parë (i fundit)**. **Gaz për derë! urim**. **Për gaz e për të mira! urim**. **Gaz paç! urim**. **Qoftë për gaz! ur**. **U mblodhën për gaz (për gazin e fëmijës)**. **Kemi shumë gaze përpara**.

♦ *bis* Burim gëzim e kënaqësie të veçantë. **Gazi i zemrës (i prindërve, i nënës)**. **Ai është gazi i shtëpisë**. [Moj verë, burim i gjakut,/ gaz' i djalit e i plakut! (AZÇ).]

♦ Shaka; tallje; hoka; shpoti. **Bën gaz me shokët**. **Vë në gaz dikë**. **E pati me (për) gaz**.

♦ Objekt talljeje; loli. **Për gaz të dheut** për turp e faqe të zezë. [më kè ndejë me 'i gjysmë opinge,/ e jè bà, po, gazi i dheut (GjF).]

♦ *vjet* Qejf; zbavitje; dëfrim. **Dal për gaz e jo për punë**.

♦ *bis* Çift që martohet; dhëndri dhe nusja. **Gazi të trashëgohet! urim**.

♦ *bis J* Përdoret për t'iu drejtuar dikujt miqësisht a me romuz. **Hë mo gaz, ç'kemi?**

**

gaz i idhët E qeshur sarkastike.

gaz i keq

- ♦ A Përqeshje.
- ♦ G Buzëqeshje ironike.

gaz i tharbët Gaz i keq.

gaz i³ m sh e et Ç Shami mëndafshi e qëndisur me oja.

Gaz i m shkurt i Gazmend.

gazakéqas ndajf G (Buzëqesh) hidhur; me buzën shtrembër.

gazaník u m sh ë ët

- ♦ Llambë me vajguri.
- ♦ Enë teneqeje për të mbajtur vajguri.

gazaváj

I si mb Që shpreh gëzim dhe vajtim. **Melodi gazavaj.**

II si ndajf Me të qeshur e me të qarë; me hidhërim e pikëllim njëkohësisht.

gazaváj i m sh e et E qeshur dhe e qarë njëherësh.

gazél i m sh e et let vjet Poezi lirike orientale me dy vargje.

gazél•e ja f sh e et bis Shaka; gaz.

gazél•ë a f sh a at zool (Gazella)

- ♦ Emër i përgjithshëm për rreth 13 lloj antilopash.
- ♦ Kafshë dythundrake, shumë të shpejta, zakonisht me brirë të gjatë, me kurriz ngjyrë kafe të çelët dhe bark të bardhë, që rrojnë në Afrikë e në Azi.

gazeníc•ë a f sh a at K

- ♦ Enë teneqeje për (të mbajtur) vajgur.
- ♦ Sasi lëngu që mban kjo enë (rreth 20 litra).

gazép ndajf Shumë; tepër; jashtë mase. **Gazep i fortë. Vapë për gazep.**

gazép i m sh e et bis

- ♦ Mundim i madh; vuajtje; fatkeqësi e madhe; gjëmë; mynxyrë. [Një gazep, një errësirë,/ vetëtit edhe gjëmon! (AZÇ). [Pash nevojë e Shqypnis. Pash gazepe shum! (KA).]
- ♦ Njeri shumë i prapë; keqbërës.

*

Bëj gazepin

- ♦ Qahem e ankohe me të madhe për diçka.
- ♦ E paraqit gjendjen duke i theksuar tepër anët e këqija, e nxij gjendjen a punën jashtë mase.

E marr në (për) gazep dikë a diçka Më është neveritur diçka sa s'e shoh dot me sy; më del nga zemra dikush; e marr shumë inat.

Gjallë e për gazep Në gjendje shumë të keqe e të vështirë; në pikë të hallit.

gazepllé•k ku m sh qe qet bis

- ♦ Rrënim.
- ♦ *krahin G* Mot i keq me shi e me erë.

gazep•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

- ♦ (*Jetë*) shumë e vështirë.
- ♦ (*Shenjë*) që paralajmëron një të keqe.
- ♦ (*Njeri*) që i ndjell të keqen vetes; ndjellakeq.

gazep•óhem óva (u) úar

I vetv

- ♦ Mërzitem shumë.

- ♦ Jetoj keq e takeq.
- ♦ Bie në gjendje të vështirë; ngushtohem; zihem ngushtë.

II pës e GAZEP•OJ.

gazep•ój kal óva úar Mërzit; bezdis; mundoj; e vë në hall; e ngushtoj (*dikë*).

gazepqár e mb bis

- ♦ Që mundon a bezdis.
- ♦ Ndjellakeq; ndjellazi.

gazepqár•i m sh ë ët Njeri që ndjell keq, që ndjell zi.

gazepqár•e ja f sh e et f e GAZEPQAR I.

gazépsh•ëm (i) me (e) mb bis

- ♦ I rëndë; i mundimshëm.
- ♦ Shumë i keq.

gazetár i m sh ë ët Punonjës i një gazete reviste, që shkruan e redakton artikuj të ndryshëm për shtypin.

gazetár•e ja f sh e et f e GAZETAR I.

gazetarésk e mb (Shkrim) në stil gazetar; (*gjuhë*) e gazetarisë.

gazetari a f Veprimtari publicistike në një gazetë a revistë si dhe në mjete të tjera të medias tradicionale ose shoqërore; mjeshtëri e gazetarit; punë e gazetarit. **Gjuhë gazetarie. Gazetari hulumtuese.**

gazetashítës i m sh - it Ai që shet gazeta.

gazetashítës•e ja f sh e et f e GAZETASHITËS I.

gazetashpërndarës i m sh ë ët Ai që shpërndan gazetatat dhe revistat ndër pajtimtarët.

gazetashpërndarës•e ja f e GAZETASHPËRNDARËS I.

gazét•ë a f sh a at

- ♦ Botim i përditshëm ose periodik me fletë të palosura pa qepje ose me format digjital, që përmban lajme, artikuj, reklama etj. për ngjarjet më të rëndësishme të ditës, të javës etj.; një kopje nga ky botim. **Gazetat qendrore (lokale). Gazetë e përditshme (javore). Korrespondentët e gazetës.**
- ♦ *bis* Redaksi që nxjerr një botim të tillë; zyrë a ndërtesë e kësaj redaksie. **Punoj në gazetë.**

**

gazetë zyrtare Botim periodik i ligjeve dhe vendimeve e urdhëresave të qeverisë.

Gáz•ë a f gjeog Krahinë në bregun lindor të Mesdheut, e kufizuar me Izraelin dhe

Egjiptin. **Rripi i Gazës** krahinë e territoreve të Palestinës.

gazëll•éhem vetv > NGAZËLL•EHM.

gazëllím i m sh e et > NGAZËLLIM I.

gazëll•éj kal, jokál éva ýer > NGAZËLL•EJ.

gazëllýer (i e) mb > NGAZËLLYER (i e).

gaz-hédhës e mb (Pajisje) që hedh a lëshon gaz.

gaz-hédhës•e ja f sh e et Pajisje që hedh a lëshon gaz.

gaz-hídhur mb (Buzëqeshje) e hidhur; ironike; (*vërejtje*) thumbuese, e bërë me ligësi.

gazgjátë mb A (Njeri) gazmor.

gazídhët mb Ironik; që qesh me ironi.

gazifikím i m

- ♦ Shndërrim i një lënde djegëse të ngurtë a të lëngët në gjendje të gaztë; shndërrim në gaz.

♦ Furnizim me gaz natyror nëpërmjet një sistemi rezervuarësh e tubash.

gazifik•óhet úa (u) úar

I vetv

♦ Shndërrohet në gaz.

♦ (*Qyteti, industria*) furnizohet me gaz natyror nëpërmjet një sistemi rezervuarësh e tubash.

II pës e GAZIFIK•OJ.

gazifik•ój kal óva úar

♦ Shndërroj në gaz (*lëndën djegëse të ngurtë a të lëngët*).

♦ Furnizoj me gaz natyror nëpërmjet një sistemi rezervuarësh e tubash. **Gazifikim i ngrohjes së qytetit.**

gazifikúar (i e) mb

♦ (*Lëndë djegëse e ngurtë ose e lëngët*) e shndërruar në gaz.

♦ (*Industri, vendbanim*) i furnizuar me gaz natyror.

gazifikúesh•ëm (i) me (e) mb (*Lëndë djegëse e ngurtë ose e lëngët*) e shndërrueshme në gaz.

gazím i m ind Ngopje me gaz karbonik (*e ujit, verës*).

gazit kal a ur E gëzoj (*dikë*); e bëj (*dikë*) të qeshë nga gëzimi.

gazít•em vetv a (u) ur

♦ Bëj shaka; tallem pa të keq.

♦ Qeshem; gëzohem.

gazítj•e a f sh e et

♦ Shaka; tallje pa të keq.

♦ Gëzim.

gazítur (i e) mb I gëzuar.

gazmaráz i m Mërzi.

gazmátës e mb (*Aparat, sahat*) për matjen e sasisë së gazit të harxhuar.

gazmátës i m sh - it

♦ Aparat matës i sasisë së gazit të harxhuar për ngrohje, ndriçim etj.; *bis* sahat i gazit.

♦ **GAZOMET•ËR RI.**

♦ Ai që kontrollon e mat gazin e rrezikshëm që mund të jetë i pranishëm në galerinë e minierës.

♦ **> GAZOMET•ËR RI**

♦ Punonjës i kompanisë së gazit që lexon treguesin e shpenzimit të gazit nga konsumatori.

gazmbájtës i mb gjeol (*Shtresë, zonë*) që përmban gaz natyror.

gazménd ndajf Me gëzim të madh; me haré.

gazménd i m Gëzim i madh; haré.

gazmend•óhem *G vetv dhe pës e* **GAZMEND•OJ. > GAZMEND•UE (me u).**

gazmend•ój kal G > GAZMEND•UE (me).

gazméndsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Shumë i gëzueshëm; i hareshëm; që të mbush me gëzim e hare; që kalohet plot gëzime. **Jetë (ditë) e gazmendshme.**

♦ (*Fytyrë, pamje*) që shpreh gëzim e hare; i gëzueshëm.

gazmend•úe (me) jokal óva úe *G* Gëzohem; mbushem me gëzim, me gazmend.

gazmend•úe (me u) óva (u) úar

I *vetv* Gëzohem; mbushem me gëzim, me gazmend.

II *pës e* **GAZMEND•UE (me).**

gazmendúem (i) e (e) *mb G* I gëzuar; i mbushur me gëzim.

gazménd i m A > GAZMEND I.

gazmím i m sh e et > GAZMEND I.

gazm•óhem óva (u) úar

I *vetv* Ndiej një gëzim të madh, mbushem me gëzim; gëzohem shumë.

II *pës e* > **GAZM•OJ.**

gazm•ój óva úar

I *kal E* gëzoj shumë; e mbush me gëzim (*dikë*).

II *jokal*

♦ Mbushem me gëzim e haré; gëzoj.

♦ *veta III (Shtëpia, vendi)* ka gëzim e haré.

gazmór e mb

♦ Që ngjall a sjell gëzim; i gëzueshëm; i gëzuar; që bën për të qeshur kur e sheh a e dëgjon. **Lajm gazmor. Këngë (melodi, ngjarje, shfaqje) gazmore.**

♦ Që është plot gëzim; që ka a që shpreh gëzim; i gëzueshëm. **Ndjenjë (atmosferë) gazmore. Fytyrë gazmore. Sy gazmorë.**

♦ Që kalohet a është kaluar me gëzime; i gëzueshëm. **Çast gazmor. Ditë gazmore.**

♦ (*Njeri*) gjithnjë i gëzuar e i qeshur.

gazmór•e ja f sh e et Tregim i shkurtër për një ngjarje të vërtetë ose të sajuar që të bën të qeshësh; anekdotë gazmore.

gazmorí a f Të qenët gazmor.

gazmúar (i) e mb I gëzuar; gazmend.

gazmúeshëm ndajf Me gëzim, me gazmend.

gazmúesh•ëm (i) me (e) mb I gëzuar; gazmend.

gazobeton i m sh e et ndërt Beton i lehtë, që mund të gdhendet e sharrohet, i prodhuar me lëng çimentoje të përzier me pluhur alumini, zinku e mangani, me ujë të oksigjenuar etj.

gazogjén i m sh ë ët tek

♦ Aparat për të prodhuar me karbit një lloj gazi që përdoret për ngjitjen e metaleve.

♦ Aparat në të cilin një lëndë djegëse e ngurtë kthehet në gaz nëpërmjet djegies së pjesshme e të ngadaltë.

gaz•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e GAZOJ I.

gazóil i m ind Karburant i distiluar nga nafta.

gaz•ój¹ kal óva úar Ngop me gaz karbonik ujin a një pije; i fut gaz (*verës etj.*).

gaz•ój² kal óva úar Vë në lojë; e tall; shpotit (*dikë*).

gazolín•ë a f sh a at Lëndë djegëse e lëngshme dhe shumë e avullueshme, që prodhohet nga gazi natyror i naftës ose nga distilimi i saj.

gazomét•ër ri m sh ra rat tek

♦ Enë a pajisje laboratorike e mbushur pjesërisht me ujë, në të cilën prodhohet ose grumbullohet e ruhet gazi dhe matet sasia e tij.

♦ > **GAZMATËS I.**

gaz•ór e mb

♦ I gaztë. **Trup gazor. Gjendje gazore. Trajtë gazore.**

♦ Gazmbajtës. **Burime (shtresa, zona) gazore.**

gazóz•ë a f sh a at Pije freskuese e përgatitur me ujë, gaz karbonik, pak sheqer dhe sodë; shishe me këtë pije.

gazplótë mb poet

♦ Që të mbush plot me gëzim e hare; që shpreh gëzim e hare. **Këngë gazplotë.**

♦ Me zemrën të mbushur plot me gëzim; i qeshur dhe i gëzuar.

gázra t m sh Lëndë të gazta që dalin nga stomaku dhe zorret.

gazranxjérrës i m sh - it aut Pjesë e automjetit nga dalin gazrat e karburantit të djegur në motor. **Gazranxjerrës me filtër.**

gazsjéllës e mb Gas-pipe (si mb)

gazsjéllës i m sh - it Sistem gypash e pajisjesh që çojnë gazin nga burimi deri në një qendër banimi, fabrikë etj.

gázsh•ëm (i) me (e) mb Gazmor.

gaztár e mb A (Njeri) hokatar.

gaztár i m sh ë ët A Njeri hokatar.

gaztár•e ja f sh e et A f e **GAZTAR I.**

gaztarí a f libr Hokatarí.

gáztë (i e) mb (Lëndë, trup) që ka natyrën dhe vetitë e gazit; që është në gjendje gazi, që është gaz.

gaztím i m sh e et Dëfrim.

gazt•ój jokall óva úar Dëfrej.

gaztór e mb (Njeri) që i bën të tjerët të qeshin e të dëfrejnë.

gaztór i m sh ë ët

♦ Ai që bën të tjerët të qeshin e të dëfrejnë me shakatë që bën; ai që ka natyrë të qeshur e gazmore; shakaxhi, hokatar.

♦ *teat* Aktor që luan role komike në opereta e në pjesë të tjera; kloun. **Gaztori i cirkut.**

♦ *vjet* Shakaxhi, hokatar i mbretit ose i një feudali; bufon. **Gaztori i pallatit.**

gaztór•e ja f sh e et

♦ *f e* **GAZTOR I.**

♦ Shaka; hokë.

gaztorí a f sh - të

♦ Shaka.

♦ Numra të hokatarit, klounit ose bufonit.

gazt•úer óri m sh órë órët G > GAZTOR I.

gazthíthës i m ind Gas aspirator.

gazúar (i e)¹ mb (Lëng) i ngopur me gaz karbonik. **Verë e gazuar.**

gazúar (i e)² mb I shpotitur.

gazullím i m G Gëzim. [mes gazullimit të përgjithshëm (MC).]

gazull•óhem G vetv dhe pës e GAZULL•OJ. > GAZULL•UE (me u).

gazull•ój kal dhe jokall G > GAZULL•UE (me).

gazull•úe (me) óva úe G

I kal Gëzoj.

II jokall Gëzohem; kam gëzim.

gazullúe (me u) vetv óva (u) úe G Gëzohem; kam gëzim.

gazullúem (i) e (e) mb G I gëzuar.

gazveçúes i m sh - it *tek* Aparat që veçon a ndan gazin nga lëndët e tjera.

gaz-zbulúes i m sh - it *tek* Aparat që për të zbuluar rrjedhjet e gazit në tubacione e pajisje.

gazhavít•em *vetv krahin G* > **GAXHAMIT•EM.**

gazhavít•ë (me u) *vetv a (u)* ë *krahin G* Kacafytem; përlahem; rrokem me dikë.

gazhavítj•e a f krahin G Kacafytje. > **GAXHAMITJ•E A.**

gazhdár•e ja f sh e et Kasolle a hangar me dërrasa a i thurur me thupra dhe i mbuluar, ku mbahen kallinjtë e misrit ose misërishtet.

gázhd•ë a¹ f sh a at G Fidan.

gázhd•ë a² f sh a at G Copë djathi.

gázhd•ë a³ f sh a at krahin G Kupë e gjurit.

gazhél i m sh ë ët krahin G Gomar.

gazhel•óhem G pës e GAZHEL•OJ. > **GAZHEL•UE (me).**

gazhel•ój kal G > **GAZHEL•UE (me).**

gazhel•úe (me) kal óva úe G Rrudh; mbledh shuk; bëj shuka-shuka.

gazhel•úe (me u) óva (u) úe pës e GAZHEL•UE (me).

gazhel•úem (i) e (e) mb G I rrudhur; i mbledhur shuk; i bërë shuka-shuka.

gazhét•em krahin G vetv e GAZHET•Ë (me u).

gazhét•ë (me u) vetv a (u) ë *krahin G* Hyj në sherr; përzihem a ngatërrohem në një grindje a zënkë.

gazhétj•e a f krahin G Përzierje në një grindje a zënkë.

gazhétun (i e) mb krahin G I përzier në një grindje a zënkë.

gazhín•ë a f sh a at krahin G Thertore.

gazhm•ój kal G > **GAZHM•UE (me).**

gazhm•úe (me) kal óva úe G Ngacmoj; ngas; cyt.

gazhóll•ë a f sh a at G

♦ Lëvore, gëzhutë e bishtajave.

♦ Lëpushë misri.

♦ *sh* Gërdhushta; mbeturina të lëmit; gëdhoma.

gazhót•ë a f sh a at G

♦ Lëvozhgë e arrës.

♦ *usht* Gëzhøjë e fishekut.

gazhúl i m sh a at krahin G Eshkë.

gazhvíl•e ja¹ f sh e et orn (Vanellus vanellus) > **GAXHVILL•E JA.**

gazhvíl•e ja² f sh e et

♦ Lëvore, gëzhutë e bishtajave.

♦ *krahin G* Mbetje të tallës në arë.

GB *tek inf shkurt i* Gigabajt.

Gd *kim shkurt i* Gadolinium.

GDP ja shkurt i **Gross Domestic Product** Prodhim i Përgjithshëm i Brendshëm (i Vendit).

gdhâ ni m sh na nat G > **GDHE RI.**

gdhaç e mb G (Dru, dërrasë) nejçe; me nyje.

gdhaç i m sh a at G

♦ Nyell i drurit, dërrasës.

♦ Degë e thatë e pemës, drurit; kërçep.

♦ Dru me kërçepë/.

gdhân i m sh a at G > GDHAÇ I.

gdhântë (i e) mb G (Dru) nejç; me shumë nyje.

gdhap mb G Kurnac.

gdhap i m sh a at G Njeri kurnac.

gdháp•e ja f sh e et G f e GDHAP I.

gdhe si ndajf Shumë. **I trashë gdhe.**

gdhe ni¹ m sh j jt bot G

♦ Pishë e zezë; çetinë; borigë. [**M'dhimet mu e u dhimet dhenve! Kur po i çoj prej hijes gdhenit** (Pop).]

♦ > **GDHE RI^{1,2}.**

gdhe ri¹ m sh nj njtë

♦ Nyell i fortë në trungun a degët e drurit, në dërrasë etj.

♦ *fig* Njeri i trashë nga mendja; njeri i pagdhendur; njeri që s'merr vesh çfarë i thonë; kokëfortë. [**Rojë shurdhe pranë princesshës, shërbyese veç për punë të zeza, dëshmitare pa gojë e qejfit të tjetrës, në heshtje e me durim prej gdheri kishte pritur orën e saj.** (IK).]

gdhe ri² m sh nj njtë bot

♦ (*Pinus nigra*) Pishë e zezë; çetinë; borigë.

♦ Pishë.

♦ Bredh.

gdheísht•e a f sh a at Pyll a korije me gdhenj.

gdhend kal óva úar

♦ E bëj të rrafshët (*sipërfaqen e një druri, guri a metali*) me sëpatë, thikë a daltë. > **LAT•OJ.**

♦ Gërryey a skalit me daltë a me diçka tjetër të fortë (*sipërfaqen e rrafshët të një druri, të një guri a të një metali*) për të bërë aty një figurë, për të shkruar një emër etj. > **SKALIT.**

♦ Bëj një send prej druri, prej guri a prej metali duke e gërryer a duke e kruar me daltë. **Gdhend një lugë. Gdhend një bust.**

♦ *fig* Përpunoj me kujdes; limoj për ta bërë sa më të përsosur; e tipizoj bukur, e paraqit dikë me tipare të qarta e tipike në një vepër letrare. **Gdhend vargun (stilin).**

♦ *fig* Ngulit (*diçka*) në mendje a në kujtesë. **Gdhend në kujtesë.**

♦ *bis* Edukoj a mësoj (*dikë*) që të jetë i njerëzishëm, i shtruar e i dëgjueshëm, të dijë të sillet në shoqëri si njeri i qytetëruar; i jap kulturë dhe arsim dikujt; shtroj, zbut (*një njeri të pabindur*). **E gdhendi shkolla (shoqëria, puna). E gdhendën librat.**

♦ *bis* Rrah, zhdëp. **E gdhendi në dru.**

*

Di (është i zoti) të gdhendë fjalë Është i zoti të gjejë fjalë të bukura; di t'i parashtrojë gjërat bukur.

I gdhend (tjerr) fjalët Matem mirë kur flas.

gdhendár i m sh ë ët Gdhendës.

gdhendarí a f

♦ Mjeshtëri e gdhendësit; gdhendje e sendeve prej druri, guri, metali etj. **Punime gdhendarie.**

♦ Punishte ku gdhenden sende prej druri, guri, metali etj.

gdhend•ém a (u) ur

I *vetv bis* Bëhem i sjellshëm, i njerëzishëm, i shtruar dhe i bindur; marr arsim e kulturë; edukohem.

II pës e GDHEND.

gdhénd•ë a f sh a at Ashkël. > **GDHEND•ËL LA.**

gdhénd•ël la f sh la lat

♦ Copë e vogël dhe e hollë, e shkëputur nga një dru; ashkël që del kur gdhendet një dru me sqepar, daltë etj.

♦ Copë a pjesë shumë e vogël, e shkëputur nga diçka e ngurtë. **Një gdhendël djathë.**

gdhëndës e mb (Vegël) që përdoret për gdhendjen e drurit, gurit a metalit.

gdhëndës i m sh - it

♦ Ai që gdhend diçka në dru, gur a metal; skalitës.

♦ Vegël që përdoret për të gdhendur diçka; mjet gdhendës. **Gdhendësi i skulptorit.**

gdhëndës•e ja f sh e et e GDHENDËS I.

gdhëndëz a f sh a at Vend i gdhendur me daltë etj.

gdhëndj•e a f sh e et

♦ Rrafshim i sipërfaqes së një cope druri, guri a metali me sëpatë, thikë a daltë.

♦ Gërryerje a skalitje me daltë etj. **Gdhendje gjatësore. Gdhendje me acid.**

♦ Art i gdhendjes.

♦ Mënyrë punimi me daltë a vegël tjetër gdhendëse. **Gdhendje me gajtan.**

♦ *fig* Përpunim i kujdesshëm, lëmim i stilit, mënyrës së shprehjes etj.

♦ *bis* Edukim.

gdhëndshëm (i) me (e) mb (Dru, metal) që mund të gdhendet.

gdhëndun (i e) mb G > GDHENDUR (i e). [E me dridhjen e zanit të mixhës/ gjarpni i gdhëndun në te lëviz/ dhe trimat mbi gjoka me shpata/ fluturojnë nëpër zhark. (MC)]

gdhëndur (i e) mb

♦ (*Gur etj.*) i latuar në anët a në faqet; i latuar me sëpatë, me daltë etj. **Dru (gur, mermer) i gdhëndur.**

♦ I shkruar a skalitur me daltë ose diçka tjetër të fortë në sipërfaqen e rrafshët të një druri, guri a metali.

♦ (*Bust, relief*) i krijuar me gdhendje në gur, dru a copë metali.

♦ *fig* Që është përpunuar me kujdes, që është lëmuar për të dalë sa më i përsosur.

Varg i gdhëndur. Figurë artistike e gdhëndur. [Juve që ju pëlqen stili i gdhëndur (FK).]

♦ *bis (Njeri)* i edukuar; që është sjellë në rrugë të mbarë; i pajisur me arsim e kulturë. **Djalë i gdhëndur.**

gdhên•ë (me) kal a ë G > GDHEND.

gdhênë (me u) G vetv > GDHEND•EM.

gdhenj të sh i GDHE RI.

gdhë ri m J > GDHE RI.

gdhëç mb J I lagur deri në mish.

gdhënd etj. A, vjet J > GDHEND etj.

gdhí (me) kal va - G > GDHI•J.

gdhí (me u) G vetv > GDHI•HEM.

gdhí•hem va (u) rë

I *vetv*

♦ *veta III* Kalon një natë dhe zbardh dita.

♦ Rri zgjuar gjithë natën deri në të gdhirë. **Ku gdhihem nuk ngrysem. Si u gdhive?** si fjete? [Tirana kishte ende shpresë dhe ne gdhiheshim bashkë me të, të dehur (ED).] [Një pjesë gdhihen ende sot në dyert e ambasadave tona: na lejoni të kthehemi, jemi gati të kryejmë dënimin, veç ta bëjmë burgun në Shqipëri. (IK)]

♦ Zgjahem në të gdhirë; më del gjumi shumë herët në mëngjes. **Ngrihem (zgjahem) që pa gdhirë.**

II *pavet (Dita e re)* agon; nis të zbardhë. **Në verë gdhin që më pesë.**

*

Mos u gdhifsh nesër! mallk Vdeksh!

U **gdhi gërdec**

♦ U gdhi me trupin si të ngrirë.

♦ U gdhi i vdekur; u gdhi kallkan.

U **gdhi kallkan** U gdhi i vdekur.

gdhi•j va rë

I *kal* Kaloj pa gjumë (*natën*). **E gdhij. Sonte do ta gdhijmë.**

♦ E kaloj natën te (*dikush*). [Në ka vënd në shtëpi tuaj,/ Ec e thuaj, tek yt atë,/ Të vij të gdhij këtë natë (AZÇ).]

II *jokal* Kaloj natën diku; rri zgjuar gjithë natën; kaloj një natë pa gjumë.

III *pavet* Nis të zbardhë dita; agon; bie drita e parë e mëngjesit.

gdhíme (të) as G: Në të gdhime kur nis të hapë dita. > **GËDHIRË T (të)**

gdhín•ë a f G

♦ Natë pa gjumë.

♦ Natë kur ruhet i vdekuri para se të shtihet në dhe.

gdhírë (i e) mb (Qumësht) i mjelë një ditë më parë, i ditës së kaluar.

gdhírë t (të) as Agim; zbardhëllim i parë i ditës. **Ndaj (në) të gdhirë.**

gdhógj•e ja¹ m sh e et ent G Tenjë.

gdhógj•e ja² m sh e et G > **GDHOGJ•Ë A.**

gdhógj•ë a f sh a at G Brejtje; vend i brejtur, i çarravitun.

gdhógj•ë (me) kal a ë G Brej; gërryej; çarravit.

gdhógjun (i e) mb G I brejtur; i gërryer; i çarravitun.

gdhógjunit (të) as G Brejtje; gërryerje; çarravitje.

gdho•j kal G > **GDHOJ•Ë (me).**

gdhój•ë (me) kal a ë G Gërryej; brej; çarravit.

gdhójës i m sh - it G Brejtës; gërryes.

gdhúq i m sh a at Ashkël druri, metali; cefël guri.

Ge kim shkurt i Germanium.

Geb i m mit egj Perëndi e tokës.

gebác•ë a f sh a at orn G (Merops apiaster) Zog me ngjyra të ndritura, me sqep të gjatë e të përkulur, i përhapur kryesisht në Afrikë e Azi, si dhe në Europën Jugore, që bën fole si tunel në brigje ranore të lumenjve dhe ushqehet me kandrra fluturake, kryesisht me bletë, të cilave ua heq thumbin duke i përplasur.

gecán mb m krahin G (Cjap) me brirë të kthyer rreth veshëve.

gecán i m sh a at krahin G Cjap me brirë të kthyer rreth veshëve.

géce mb f krahin G (Dhi) me brirë të kthyer rreth veshëve.

géc•e ja f sh e et krahin G Dhi me brirë të kthyer rreth veshëve.

géçim (i) e (e) mb krahin G I ngeshëm.

gegát jokál krahin G > GEGAT•Ë (me).

gegát•ë (me) jokál i ë krahin G (Fëmija) belbëzon; nis të flasë.

gegátj•e a f sh e et krahin G Belbëzimet e para të fëmijës.

gég•e ia¹ f sh e et f e GEG•Ë A.

gég•e ia² f sh e et krahin G Kësulë e bardhë.

gég•e ia f sh e et f e GEG•Ë A.

gég•ë a m sh ë ët

- ♦ Banorë shqipfolës të trojeve të Shqipërisë së Mesme e Veriore, të Kosovës e Podujevës (në Serbinë Jugore), të Maqedonisë Veriperëndimore (FYROM) dhe pjesës jugperëndimore të Malit të Zi. **Gegë e toskë.** [...që kur lindi çështja kombëtare, s'ka patur një gegë patriot, aq të dashur midis toskëve sa Gurakuqi". (RG – TT).] [Ku fillojn' kufit e geget/ rrin dy çika me një nanë (NM).] [Geg' e tosk', malsi, jallia/ jan' një komb, m'u da, s'duron; fund e maj' një a Shqipnia/ e një gjuh' t'gjith' na bashkon. (NM)]

- ♦ *krahin bis* Shitës ambulant ëmbëlsirash.

gég•ë e mb I gegëve dhe gegënishtes; që ka të bëjë me gegët dhe gegënishten.

Dialekti gegë. Të folmet gege.

Gegëni a f përmb etn Krahina të Shqipërisë Veriore, Kosovës e Podujevës, Maqedonisë Veriperëndimore dhe pjesës Jugperëndimore të Malit të Zi, ku flitet gegënishtja. [Nji i quejtun Mâz, andej në Postripë, do të ketë trashigues; djelt e nipat e tij u quejten Mazor (kështu përbahej atëherë numri shumë i emënavet, edhe në Gegëni, krah për krah me formën në-ën). (ZV)]

gegënisht ndajf Në dialektin gegë.

gegënisht•e ja G Dialekti gegë. Gegënishte lindore (qendrore, verilindore, veriore, veriperëndimore). [...Por vetëm Camaj ja ká dalë me synkronizue në një gramatikë krahazuese trí gjuhët letrare në të cilat shqipja është shkruar me shekuj: gegënishte, toskënishte, dhe arbërishte, një punë madhore që nderon auktorin e sáj. (APp).]

Gegëri a f etn > GEGËNI A.

gegërisht ndajf > GEGËNISHT.

gegërisht•e ja f gjuh > GEGËNISHT•E JA. [...të folmet e Kastratit, të Hotit, të Kelmendit etj., bash hir të pranisë së togut uo dhe fazës së mëtejme të tij ua (grua, mua, prrua, shkua) dallohen prerazi nga mbarë të folmet e tjera të gegërishtes (GjSh).]

gegëzím i m sh e et Marrje e trajtës gege; formim sipas natyrës së gegënishtes.

gegëz•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e GEGËZ•OJ.

gegëz•ój kal óva úar I jap trajtë gege (një fjale).

gegëzúar (i e) mb > GEGËZUEM (i) ME (e).

gegëzúem (i) e mb G I formuar sipas natyrës së gegënishtes. [...Këtu siprania e jugorit ndaj veriorit është krejt e dukëshme; toska do ta flasë "gjuhën e njësuar" me rythmin dhe intonacionin e natyrshëm të dialektit të vet, kurse

gega, sado të rropatet, do të flasë një toskënishte të gegëzueme, me timbër hundor dhe theksim të çalë. (APp).]

gegíz•ëm *m sh* **ma mat** *gjuh* Fjalë, shprehje a idiomë gege.

geish•ë *a f* Vajzë japoneze e stërvitur për të dëfryer burrat me biseda, këngë e valle.

gej i m sh - të bis Homoseksual.

gëjzer i m sh ë ët *gjeog* Burim që lëshon ujë të nxehtë dhe avull.

gek•úe ói m sh ój ójt *zool G* Hardhje e vogël, kandërrngrënëse, e viseve tropikale, që del natën për të gjuajtur.

gelán i m sh a at *krahin G* Dash i zi.

gelát•et *vetv veta III K* > **GELAT•Ë (me u).**

gelát•ë (m u) *vetv i (u) - K (Foshnja)* gugat; bën guga.

gelátj•e a f sh e et *K* Gugatje të foshnjës.

gélc•ë a f sh a at *orn G (Nycticorax, nycticorax)* Gatë e përhimë me kaçulitë të zezë.

gelçóm•ën na f sh na nat *G* Shtupë; tapë (*e fuçisë*).

gelgíc *kal K* > **GELGIC•Ë (me).**

gelgíc•em *K vetv dhe pës e* **GELGIC.** > **GELGIC•Ë (me u).**

gelgíc•ë (me) *kal a ë K* Gudulis; giciloj; kilikos.

gelgíc•ë (me u) a (u) ë *K*

I *vetv* Gudulisem; gicilohem; kilikosem.

II *pës e* **GELGIC•Ë (me).**

gelgícj•e a f sh e et *K* Gudulisje; gicilim; kilikosje.

gelgícun (i e) *mb K I* gudulisur; i giciluar; i kilikosur.

gelík e *mb (Gjuhë)* e keltëve të Irlandës dhe Skocisë. **Gjuhët gelike.**

gelqác i m *G* Gabzherr i kafshës.

gelqóm•ë a f sh a at *G* Tapë; shtupë; mbutojsë (*e shishes etj.*).

gelváç *ndajf (I mbledhur)* këmbë e duar; galamsh.

gelvózhk•ë a f G > **LËVOZHG•Ë A.**

gem i¹ m sh a at *G* Degë.

gem i² m sh a at *krahin* Ngojzë e takëmit të kalit; mëgojzë; gojemzë.

gemájkë *mb*

♦ E vëngër; sylle; syshtrembër; vëngoshe. > **GEMAN E.**

♦ (*Grua*) që shtrembërohet a çatallohet.

gemájk•ë a f sh a at

♦ Grua a vajzë syshtrembër, sylle, vëngëroshe, vëngoshe. > **GEMAN•E IA.**

♦ Grua që shtrembërohet a çatallohet.

gemán e *mb I* vëngër; syll; syshtrembër; vëngërosh; vëngosh.

gemán i m sh a at Njeri i vëngër, syll, syshtrembër, vëngërosh, vëngosh.

gemán•e ia f sh e et f e **GEMAN I.**

gemáv *jokal G* > **GEMAV•Ë (me).**

gemáv•em *G vetv dhe pës e* **GEMAV•Ë (me u)^{1, 2}.**

gemáv•ë (me) *jokal a ë G* Vëngëroj; gemtoj; syllit.

gemáv•ë (me u)¹ a (u) ë *G*

I *vetv* Vëngëroj sytë; gemem; syllit.

II *pës e* **GEMAV•Ë (me).**

gemáv•ë (me u)² a (u) ë *G* Kërrusem; më del kurrizi.

gemáv•ë (i e)¹ mb *G* Vëngërosh; vëngosh; syll.

gemávtë (i e)² *mb G* Kurrizdalë; kurrizmaq; kurrizgungë.

gemávun (i e)¹ *mb G* Syshtrembër.

gemávun (i e)² *mb G* Kurrizdalë.

gemázh•ër ra f sh ra rat *bot G (Euphorbia acanthothamnus)* Shkurre e ulët e viseve mesdhetare, me degë të dendura, me gjemba të butë në majë dhe lule të verdha që çelin në fillim të marsit.

gemb i m sh a at *G > GEM I.*

gemç e *mb K (Njeri)* syll, syshtrembër; vëngosh. > **GEMAN E.**

gemç i m sh a at *K Njeri* syll, syshtrembër, vëngosh. > **GEMAN I.**

gémç•e ja f sh e et K f e **GEMÇ I.**

gém•em *vetv G > GEM•Ë (me u).*

gemendo /xheméndo/ *ndajf muz it* Me rënkim; rënkueshëm.

gém•ë a f sh a at *G Njeri* syll, geman, i vëngër; rrqoshk.

gém•ë (me u) *vetv a ë G* Bëhem syll; vëngërohem.

gemhóllë *mb G* Degëhollë.

gemím i m sh e et *G* Vëngërim.

gem•óhem *G vetv dhe pës e* **GEM•OJ.** > **GEM•UE (me u).**

gem•ój *kal dhe jokall G > GEM•UE (me)^{1, 2}.*

gemplótë *mb (Pemë)* plot me degë.

gemshalésh *ndajf G* Me rrëmujë; lesh e li.

gémtras *ndajf (Shkoj, eci)* shtrembër; me zigzage. **Rruga shkon gemtras.**

gémhtë (i e) *mb*

♦ Që del a që shkon shtrembër; i shtrembër. **Dru i (rrugë e) gemhtë.**

♦ (Sy) i vëngër, i shtrembër.

gemt•ój *kal G > GEMT•UE (me).*

gemt•úe (me) *óva úe G*

I *kal* Shtrembëroj.

II *jokal*

♦ Shkoj gemtras; eci shtrembër, herë djathtas, herë majtas; eci me zigzage.

♦ *fig* Dredhoj; bëj dredhi.

gemtúem (i) e (e) *mb G > GEMTUAR (i e).*

gemth i m sh a at m zvog e **GEM I.** [të gjithë filizat e gemthat e njomë n'atë shpirt sot janë ba degë e kanë çilë lule (KM).]

gem•úe (me)¹ *óva úar G*

I *kal*

♦ Përkul; përdredh (*trupin*).

♦ Vëngërit (*sytë*).

II *jokal*

♦ *veta III* shtrembërohet.

♦ Vëngërit; syllit; shikoj vëngër.

gem•úe (me)² *jokal ói úe veta III G (Bima)* bulon; bulëzon; nxjerr sythë të rinj; lëshon degë të reja a filiza të rinj.

gemúem (i) e (e) *mb G*

♦ I përkulur.

♦ (Sy) i gemtë; i vëngër.

gemúem it (të) *as G*

♦ Përkulje (*e trupit*).

♦ Vëngërim (*i syve*).

gemújë *mb G Syll*; geman; vëngërosh.

Gen i m shkurt i Eugjen.

genc i m sh a at euf Organ seksual i mashkullit.

gencián•ë a f sh a at bot (*Gentiana lutea*) Bimë barishtore shumëvjeçare me lule të mëdha e të verdha në majë të kërcellit, me gjethe të holla e të gjata, rrënja e së cilës ka shije të hidhur e përdoret në mjekësi. > **BAR ZEMRE; ANGUSH•E JA.**

genciánëz a f sh a at bot (*Gentianella*) Gencianë.

gén•e ja f sh e et Cep; çip; kënd.

genocíd i m sh e et > **GJENOCID I.**

gentamicín•ë a f sh a at farm Antibiotik me gamë të gjerë veprimi kundër infeksioneve të ndryshme.

Genús•ë a f mit ilire Nëna e perëndive ilire; gruaja e Out.

gep i m sh a at Përparëse e këmishës.

gepárd i m sh a at zool (*Acinonyx jubatus*) Kafshë e nënfamiljes së maceve, me qime kafe me pulla të zeza, me këmbë të gjata e të holla, e përhapur në Afrikë dhe më pak në Iran, që arrin të vrapojë afër 110 km/orë dhe të arrijë shpejtësinë maksimale brenda 3 sekondash; gjuan antilopa, gazela, dhe lepuj. > **ÇIT•Ë A.**

ger i¹ m sh ë ët zool (*Graphiurus*) Brejtës i ngjashëm me ketrin, që dimëron në gjumë. > **FERRL•Ë A.**

ger i² m sh ë ët

♦ Dhëmb qumështi.

♦ *përk* Djalë i vogël.

gerán i m sh ë ët Djalë i vogël.

geranióre t f sh bot (*Geraniaceae*) Bimë barishtore ose shkurre si barbaroza, lulemëllaga etj.

gerb kal G > **GERB•Ë (me).**

gérb•ë (me) kal a ë G Rrufit; pi nga pak; gjerb; surb.

gérb•ë a¹ f sh a at Shenjë e gradës ushtarake në spaleta ose në mëngën e uniformës.

gérb•ë a² f sh a at

♦ Gungë e kurrizit; gungë e gungaçit.

♦ *fig* Pengesë; vështirësi.

gerbán e mb G (*Njeri*) kurrizdalë; gungaç.

gerbán i m sh ë ët G Njeri kurrizdalë, gungaç.

gerbán•e ia f sh e et G f e GERBAN I.

gerbáv•em vetv G > **GERBAV•Ë (me u).**

gerbáv•ë (me u) vetv a (u) ë G Më del kurrizi; bëhem me gungë në kurriz.

gerbét•ë a f sh a at G Gropë e thellë a shpellë në mal.

gerbút e mb K (*Gur*) i butë.

gercúm i m sh a at G Zall; gur zalli.

gercúp ndajf G: Lojë gercup lojë guraçokthi.

gerçák u m sh ë ët G Shtambë uji, për ujë.

gerdháj•ë a f sh a at G Bistak rrushi pa kokrra; azhdë; frenjë e rrushit; freth.

gerdhét i m sh e et Qilar ushqimesh.

gerdhúc kal krahin G > **GERDHUC•Ë (me).**

gerdhúc•em *krahin G vetv dhe pës e* **GËRDHUC.** > **GERDHUC•Ë** (me u).

gerdhúc•ë (me) *kal a ë krahin G* Gërvisht; gërric.

gerdhúc•ë (me u) **a** (u) *ë krahin G*

I *vetv* Gërvishtem; gërricem.

II *pës e* **GERDHUC•Ë** (me).

gerdhúcët (i e) *mb krahin G I* gërvishtur; i gërricur.

gerdhúc•e ja (e) *f sh e et (të) krahin G* Gërvishtje; gërricje.

gerhán *kal G* > **GERHAN•Ë** (me).

gerhán•et *G pavet dhe pës e* **GERHAN.** > **GERHAN•Ë** (me u).

gerhán•ë a f sh a at *G* Krehër për shkrifjen e leshit.

gerhán•ë (me) *kal a ë G* Shkrif me gërhanë (*leshin*).

gerhán•ë (me u) - (u) *ë G pavet dhe pës e* **GERHAN•Ë** (me).

gerhánun (i e) *mb G (Lesh)* i shkuar në gërhanë (në shutra).

germaniúm **i** *m kim* Metaloid kristalor i brishtë, që përdorej për prodhimin e gjysmëpërçuesve, i zëvendësuar nga silikonin (*simboli Ge*).

gerl **i** *m sh a at G*

♦ Strofke nën dhe.

♦ Gropë pa fund.

gér•ë a f sh a at *G* > **GERL I.**

Germán **i** *m mit sll* Shpirt i shiut dhe breshrit.

germaníum **i** *m kim* Metal i fortë, por i thyeshëm, në trajtë kristalesh me ngjyrë të argjendtë, që është shumë i përhapur në natyrë dhe përdoret si gjysmëpërcjellës në radioteknikë (*simboli Ge*).

germéis•em *vetv krahin G* > **GERMEIS•Ë** (me u).

germéis•ë (me u) *vetv a* (u) *ë krahin G* Përplasem a rrëzohem përdhe; gërmisem; zë gërmicën.

germéisj•e a f krahin G Përplasje a rrëzim përdhe.

germéisun (i e) *mb krahin G I* përplasur a rrëzuar përdhe.

gér•ë a¹ f sh a at Gërmë; shkronjë. **Germë e madhe.** [pershkruen në poezi idealin e vet të bukurís - Lauren, tue peshue ç'do mendim, tue matë ç'do fjalë, tue limue ç'do germë (GjF).]

♦ Arsim; shkollë. **Burrë me germë** njeri i mësuar, me shkollë, me gramë.

gér•ë a² f sh a at *G*

♦ Peshk i vogël, i porsadalë nga veza.

♦ Gjëpogjë; gjë e vogël, pa rëndësi.

germëzím **i** *m sh e et* Shqiptim një nga një i shkronjave të një fjale.

gerëmëz•óhet *pavet dhe pës e* **GERMËZ•OJ.**

germëz•oj *kal óva úar* Shqiptoj një nga një shkronjat e një fjale.

germëzúar (i e) *mb (Fjalë)* e shqiptuar shkronjë për shkronjë.

germít•ë a f sh a at

♦ Fyt.

♦ *mjek bis* Sëmundje e fytit.

gershák **u** *m sh ë ët K* Gur petashuq i rrumbullakët ose copë qeramike e tillë, me vrimë në mes që vihet në fund të boshtit të tjerres.

gerúc **i** *m sh a at G* Fëmijë i vogël, miturak; vogëlush.

gerúsh **i** *m sh a at*

♦ *zool* Ger i vogël. > **GER I¹**.

♦ *përk G* Vogëlush.

gérri•ë a f sh a at krahin

♦ Gur i gërryer nga uji, gur me një zgavër të gërryer nga uji.

♦ Gropë e thellë midis shkëmbinjve, e gërryer nga uji; humnerë.

gérrmëz a m sh a at G Gërrhitje e lehtë e maces; kërrmëz; krramëz.

gesta non verba /xhésta non vérba/ *shpr lt* Punë, jo fjalë.

Gestápo ja f Polici sekrete e Gjermanisë naziste.

gësh•ëm (i) me (e) mb A I zhveshur.

gësh•ënj kal a ur A Zhvesh, heq (*rrobat*).

gëshim (i) mb m krahin G I ngeshëm.

gëshi•em vetv a (u) ur A Zhvishem; heq rrobat.

géta t f sh > **GETE T**.

géte t f sh

♦ Çorape të gjata bashkë me një pjesë të trupit deri në brez për femra. **Një palë gete.**

♦ Pantallona të thurura për fëmijë të vegjël.

♦ Çorape pa shputa, të gjata deri në gju, që mbathin sportistët.

géto ja f sh - t Lagje ose zonë e veçuar në një qytet, ku janë të detyruar të jetojnë njerëzit që i takojnë një race a një feje, të cilët përbuzen e përndiqen nga shteti.

Getot e çifutëve (zezakëve). Në getot e Çikagos.

getoizím i m Shndërrim në geto i një lagjeje.

getoiz•óhet úa (u) úar vetv e GETOIZ•OJ.

getoiz•ój kal óva úar Shndërrim në geto (*i një lagjeje*).

getoizúar (i e) mb (Lagje) e shndërruar në geto.

getoizúem (i) e (e) mb G > **GETOIZUAR (i e).**

gethletár e mb

♦ Ledhatar.

♦ Lajkatar.

gethletár i m sh ë ët Njeri ledhatar a lajkatar.

gethletár•e ja f sh e et f e GETHLETAR I.

gethletí a f sh - të Ledhe; lajka.

gethlet•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e GETHLET•OJ.

gethlet•ój kal krahin

♦ Ledhatoj.

♦ Lajkatoj.

gëc-méc ndajf J Duke murmuritur.

gëcm•ój kal krahin G > **GËCM•UE (me).**

gëcm•úe (me) jokal óva úe G Shqepoj; çaloj.

gëdhâ ni m sh j jt krahin G Nyjë e drurit a dërrasës.

gëdhác e mb G (Dru, dërrasë) me nyja.

gëdhél kal krahin G > **GËDHEL•ë (me).**

gëdhél•e ja f kryes sh krahin G

♦ Ledhatim; përkëdhelje.

♦ Lajkatim.

gëdhél•ë (me) kal a ë krahin G

♦ Ledhatoj; përkëdhel.

♦ Lajkatoj.

gëdhelt•ój *kal krahin G* > **GËDHELT•UE (me)**.

gëdhelt•úe (me) *kal óva úe krahin G* Ledhatoj; marr me ledhe. > **PËRKËDHEL**.

gëdheltúem it (të) *as krahin G* Ledhatim.

gëdhíc•ë a f sh a at G Plakë (si) shtrigë.

gëdhí•j *jokal va rë* > **GDHI•J**.

gëdhírë mb > **GDHIRË**.

gëgërí•j *kal va rë* Qesh me kukurismë.

gëgërí•s *jokal ta tur* > **GËGËRIT**.

gëgërit *jokal* > **GËGËRI•J**.

gëk onomat bis: Pa bërë gëk pa bërë zë; pa u ndier fare; pa bërë asnjë kundërshtim;

pa fjalë. **S'bëj as gëg as mëk** nuk e hap gojën fare; nuk më ndihet zëri. **S'ka as gëk**

as mëk! nuk pranohen kundërshtime; duhet bërë pa fjalë.

gëkmék *pasth* > **GËK**.

gëlbáz *kal a ur* Nxjerr (*këlbazën*). > **KËLBAZ**.

gëlbáz•ë a f sh a at. > **KËLBAZ•Ë A**.

gëlbáz•em vetv a (u) ur Nxjerr *këlbazën*. > **KËLBAZ•EM**.

gëlbázur (i e) mb > **KËLBAZUR (i e)**.

gëlbóq•e ja f sh e et > **KËLBOQ•E JA**.

gëlçím i m krahin G Trembje e kafshëve për t'i çuar nga një vend në një tjetër.

gëlç•ój *kal krahin G* > **GËLÇ•UE (me)**.

gëlç•úe (me) *kal óva úe krahin G* Tremb (*kafshët*) për t'i çuar nga një vend në një tjetër.

gëlçóm•ë a f sh a at Shtupë për taposje; tapë.

gëlhúq i m sh e et G Gropë e cekët; pellg i cekët.

gëlic i m sh a at *anat A*

♦ Fyt.

♦ Gojë.

gëlim i m sh e et Vërshim i menjëhershëm; shpërthim; dalje e vrullshme.

gëlír *kal G* > **GËLIR•Ë (me)**.

gëlírë (i e) ndajf A (*Gojë e mbushur*) plot me ushqim.

gëlír•ë (me) *kal a ë G*

♦ Pastroj; dëlir.

♦ Lehtësoj (*barrën, ankthin*).

gëlír•ë a¹ f A

♦ Kënaqësi; gëzim.

♦ Ngopje.

gëlír•ë a² f A Kënaqësi e hakmarrjes.

gëlírúam (i e) mb A

♦ I kënaqur.

♦ I hakmarrë.

gëlisht•em vetv a (u) ur A Ligështohem; sëmurem.

gëlshítur (i e) mb A I ligështuar; i sëmurur.

gëlkít *kal K* > **GËLKIT•Ë (me)^{1,2}**.

gëlkít•em K *vetv dhe pës e* **GËLKIT**. > **GËLKIT•Ë (me u)^{1,2}**.

gëlkít•ë (me)¹ *kal a ë K* Gudulis; giciloj; kilikos.

gëlkít•ë (me)² *kal a ë K* Gëlltit; kapërdij.

gëlkít•ë (me u)¹ *a (u) ë K*

I *vetv* Gudulisem; gicilohem; kilikosem.

II *pës e* **GËLKIT•Ë (me).**

gëlkít•ë (me u)² *a (u) ë K*

I *vetv* Gëlltitem; kapërdihem.

II *pës e* **GËLKIT•Ë (me)².**

gëlkítj•e a¹ *f sh e et K* Gudulisje; gicilim; kilikosje.

gëlkítun (i e)² *mb K I* gudulisur; i giciluar; i kilikosur.

gëlkítj•e a¹ *f sh e et K* Gëlltitje; kapërdimje.

gëlkítun (i e)² *mb K I* gëlltitur; i kapërdimë.

gëlkós jokal a ur > KËLKOS.

gëlkóz•ë a¹ *f sh a at krahin G* Këlbazë; gëlboqe; kollace.

gëlkóz•ë a² *f sh a at krahin G* Zemër e kungullit; pjesë e kungullit ku formohen farat.

gëlm•ónj kal a ur A Shpoj me diçka të mprehtë.

gël•ón jokal ói úar veta III

♦ *(Turma, kopeja e kafshëve etj.)* del menjëherë a në mënyrë të çrregullt e plot zhurmë.

♦ Mbin a çel përnjëherë; shpërthen. **Gëlon bari. Gëlojnë lulet (gjethet).**

♦ Shpërthen me fuqi dhe përhapet menjëherë; vërshon. **Gëlon uji. I gëloi gjaku në fytyrë.** ♦ Zien, gumëzhin nga një shumicë e madhe njerëzish a kafshësh etj.

Gëlojnë rrugët. Gëlon sheshi (qyteti).

♦ *(Zjarri)* digjet me vrull duke bërë një zhurmë të mbytur e të vazhdueshme, brambullon.

♦ *fig* Ka gjallëri të madhe, zien, vlon. **Gëlon jeta.**

♦ *kryes sh fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* (Më) vijnë menjëherë së bashku e me vrull; i vlojnë; i ziejnë. **I gëlonin mendimet (ndjenjat).**

gëlpër a f sh a at A Gjilpërë.

gëlpíar i m sh a at A Gjilpëryer; gjilpërë e madhe për dyshekë.

gëlp•óhem *vetv óva úar Ç* Shpohem me gjemb.

gëlp•ój kal óva úar Ç Shpoj me gjemb.

gëlpúar (i e) *mb Ç* I shpuar me gjemb.

gëlqerár i m sh ë ët Ai që djeg gëlqere.

gëlqére si ndajf: Bëhem gëlqere (në fytyrë) zbehem shumë; zbardhem në fytyrë; më ikën gjaku *(nga sëmundja, frika).*

gëlqér•e ja f

♦ Lëndë e ngurtë me ngjyrë të bardhë, që del kur digjet guri gëlqeror; lëng i bardhë e i trashë, që përftohet duke shuar me ujë gurin gëlqeror të djegur në furrë dhe që përdoret për të lyer muret e ndërtesave, për të gatuar llaç etj. **Gëlqere e pashuar (e gjallë). Gëlqere e shuar (e shurdhuar). Gëlqere kokërr (pluhur). Gur gëlqereje. Furrë e gëlqeres. Djeg gëlqere.**

♦ Lyerje e mureve etj. me këtë lëndë. **I jap një gëlqere murit.**

**

gëlqere hidraulike Përzierje e gëlqeres me rërë e çimento, që ngurtësohet edhe në ujë.

sherbet (qumësht) gëlqereje Lëng i hollë me gëlqere që përdoret për të lyer muret, pemët etj.

ujë gëlqereje Ujë që ka kulluar pasi është tretur në të një sasi e vogël gëlqereje dhe që shërben për të forcuar disa lloje frutash përpara se të bëhen reçel.

gëlqerebërës i m sh - it Ai që bën a prodhon gëlqeren, ai që punon në furrat e gëlqeres.

gëlqereshitës i m sh - it Ai që shet gëlqere.

gëlqereshitës•e ja f sh e et f e GËLQERESHITËS I.

gëlqerexhi a f sh - të G > GËLQEREXHI U¹.

gëlqerexhi u¹ m sh j jt G > GËLQEREXHI U¹.

gëlqerexhi u² m sh nj njtë Ai që djeg gëlqere. > **GËLQERAR I.**

gëlqerëzím i m

♦ Kthim a shndërrim në gëlqere.

♦ *mjek bis* Grumbullim i kripërave të gëlqeres në indet organike.

gëlqerëz•óhet a (u) úar

I vetv veta III

♦ Kthehet, shndërrohet në gëlqere.

♦ *mjek (Kripërat e gëlqeres)* grumbullohen në indet organike dhe marrin pamjen, natyrën e vetitë e kockës; behet si kockë.

II pës e GËLQERËZ•OJ.

gëlqerëz•ój kal óva úar

♦ Bëj që të kthehet në gëlqere; shndërroj në gëlqere (*gurin gëlqeror*).

♦ *bujq* > **GËLQER•OJ.**

gëlqerëzúar (i e) mb

♦ I shndërruar në gëlqere.

♦ > **GËLQERUAR (i e).**

♦ *mjek (Inde organike)* që përmbajnë kripëra kalciumi.

gëlqerím i m sh e et bujq Përmirësimin i tokës duke i hedhur gëlqere.

gëlqerín•ë a f sh a at Leskër e murit a tavanit të lyer me gëlqere.

gëlqerísht•e ja f sh e et > GËLQERISHT•Ë A.

gëlqerísht•ë a f sh a at

♦ Vend me gurë gëlqerorë.

♦ Gropë e madhe ku shuhet gëlqerja e gjallë dhe ku mbahet gëlqerja e shuar; gropë gëlqereje.

gëlqer•óhet úa (u) úar bujq pës e GËLQER•OJ.

gëlqer•ój kal óva úar bujq I hedh (*tokës*) gëlqere për të përmirësuar përbërjen e saj dhe për t'i rritur pjellorinë.

gëlqerór e mb

♦ Që përmban një lëndë të fortë, e cila po të piqet kthehet në gëlqere; që ka kripëra të gëlqeres. **Gur (shkëmb mal) gëlqeror. Tokë gëlqerore.**

♦ Që bëhet me gëlqere. **Plehërim gëlqeror. Llaç gëlqeror.**

gëlqerór i m sh ë ët gjeol Shkëmb a shtresë shkëmbore prej guri gëlqeror. **Gëlqeror i fortë (butë). Shtresë (zonë) gëlqerorësh.**

gëlqerós kal a ur

♦ Lyej, zbardh me gëlqere (*murin, shtëpinë*).

♦ Regj (*lëkurën*) në një tretësirë të ngopur me gëlqere të shuar për t'i hequr më lehtë qimet.

gëlqerós•et *pës e* **GËLQEROS.**

gëlqerósj•e *a f sh e et*

♦ Lyerje me gëlqere.

♦ Regjie e lëkurave me tretësirë të ngopur me gëlqere të shuar për t'i hequr më lehtë qimet.

gëlqerósur (i e) *mb*

♦ (*Mur etj.*) i lyer me gëlqere.

♦ (*Lëkurë*) e regjur me tretësirë të ngopur me gëlqere të shuar për t'i hequr më lehtë qimet.

gëlqértë (i e) *mb* > **GËLQEROR E.**

gëlqerúar (i e) *mb* (*Tokë*) e pasuruar me gëlqere.

gëlqóm•ë *a f sh a at* *G* Zhakë; copë e trashë për të kapur sende të nxehta.

gëlvósh•ë *a f sh a at* > **GOLLOVEZHG•Ë A.**

gëlvózhd•ë *a f sh a at* > **GOLLOVEZHG•Ë A.**

gëlúes e *mb* (*Turmë*) që lëviz shpejt, në mënyrë të çrregullt e plot zhurmë; që gumëzhin, që gëlon.

gëllbóq•e *ja f sh e et* Këlboqe.

gëlldéq *ndaif* Me pamje të hutuar a të tronditur; hutimthi; si i shushatur.

dëlldóqe *mb* (*Sy*) të kërcyer si gogla, si doçe.

dëlldúq *onomat* Zhurmë e rënies në gjë të butë a në ujë.

gëllí *si ndaif* *G*: **Ia** çoj gëlli bëj qejf.

gëllí *a f bot krahin* *G* > **DËLLENJ•Ë A.**

*

Ia çoj gëlli *krahin* *G* Kënaqem.

Ia çoj gëlli **dikujt** *krahin* *G* I vij hakut dikujt.

Si gëllia **mjedis livadhit** Si dhia në mes dhenve; jo në vendin e vet.

gëllínisht•ë *a f sh e et* *krahin* *G* Pyll a korije dëllinjash.

gëllí•nj *kal va rë* *A* Gëlltit; përcjell; kapërdij.

gëllónxh•ë *a f sh a at* *krahin* *G* Tub i ftohësit të kazanit të rakisë.

gëllqí•s *kal -ta ur* > **GËLLQIT.**

gëllqít *kal a ur* Kredh a zhyt në ujë.

gëlltím•ë *a f sh a at*

♦ Gllënjké; hurbë.

♦ Gëlltitje.

♦ Zhurmë e gëlltitjes.

gëlltí•s *kal ta tur* > **GËLLTIT.**

gëlltít *kal a ur*

♦ Kapërdij a përcjell nga goja për në stomak (*një ushqim a diçka tjetër*); ha me uri të madhe dhe e përcjell pa e përtytur; kapërdij. **Gëlltit kafshatën (pështymën). E gëlltiti aspirinën pa ujë. E gëlltit dot?**

♦ *fig* Duroj pa u ndier a pa kundërshtuar (*një fyerje, një turp, një dhembje etj.*); mbaj përbrenda dhe nuk e lë të shfaqet (*një ndjenjë, një mendim*). **Gëlltit lotët.**

Gëlltit një fyerje. [Cigarja zuri të dridhej dhe ajo qau në heshtje, duke gëlltitur hidhësinë e fjalëve që nuk donin të dilnin nga gryka. (ED).]

♦ *bis* Pushtoj a rrëmbej me forcë; mposht, nënshtroj. **Gëlltiti tokat e huaja. I forti gëlltit të dobëtin.**

♦ *bis* (*zakonisht me mohim*) Nuk e marr diçka për të vërtetë, nuk e ha. Nuk i gëlltiti dokrrat e tij.

♦ *bis* (*zakonisht me mohim*) Nuk e duroj të më rrijë pranë, a të ketë të bëjë me mua; nuk e pranoj; nuk e tret. **S'e gëlltit dot atë njeri.**

♦ *bis* Harxhoj; thith, përpij. **Gëlltiti gjysmën e të ardhurave.**

♦ *fig* Lexoj me etje; dëgjoj me vëmendje të madhe; përpij (*çdo gjë që lexoj a dëgjoj*). **I gëlltiste librat. Gëlltit çdo fjalë.**

♦ *fig* E mbulon, e fut në brendësi; e përpin dhe e zhduk. **E gëlltitën valët.**

♦ *bis* I ha (*fjalët*), i shqiptoj përgjysmë, jo të plota, nuk i them të gjitha. Mos i gëlltit fjalët!

*

I gëlltit (hëngri) fjalët I mohoi të gjitha ato që kishte thënë.

gëlltít•em a (u) ur *bis*

I *vetv*

♦ Kaloj poshtë pështymën a ushqimin; përcillem, kapërdihem. **Gëlltitu, mos e mbaj në gojë!**

♦ *fig* Ngurroj të flas, bëj të flas dhe nuk e nxjerr fjalën nga goja. Fol, pse gëlltitesh?

II *pavet fig* (*zakonisht me mohim*) Është e padurueshme; nuk mund të durohet; nuk mund të pranohet. **Nuk gëlltitet ky turp (kjo fyerje).**

III *pës e* GËLLITIT.

gëlltítj•e a *f sh e et* Përcjellje a kapërdimje e ushqimit, ujit etj.

gëlltítur a (e) *f sh a at* (të) > GËLLTITJ•E A. E thau gotën me një të gëlltitur.

gëmúsh•em *vetv G* > GËMUSH•Ë (me u).

gëmúsh•et - (u) ur *veta III* Më rriten shumë flokët e më bëhen si gëmushë; më shpupurishen flokët, shpupurishem. **Shko qethu, se u gëmushe!**

gëmúshë (me u) *vetv a (u) ë G I* përvishem me zemërim, me të keq dikujt; i hungëroj dikujt. **Iu gëmush si qen i egërsuar.**

gëmúsh•ë a *f sh a at* Shkurre me degë të dendura që dalin tufë drejtpërdrejt nga rrënja; kaçubë. [Loznin zogjtë tok me fluturat në gëmushë,/ Dielli derdhte ar - floririn që nga la'. (GM).]

gëmúshj•e a¹ *f* Rritje e flokëve si gëmushë; shpupurishje e flokëve.

gëmúshj•e a² *f sh e et G* Hungëritje.

gëmush•ór e *mb*

♦ Me degë të dendura dhe të shkurtra si gëmushë; kaçubor. **Shkurre gëmushore.**

♦ (*Vend*) me gëmusha; i mbuluar me gëmusha.

gëmushór•e ja *f sh e et* Vend me gëmusha.

gëmúshun (i e) *mb G I* shpupurishur nga zemërimi.

gëndáll i *m sh ë ët* Pellg.

gënéti i *m sh e et bis anat A* Kërdhokull.

gënéti•ë a *f sh a at bis anat A* Kërcí.

gënúq e *mb I* thatë si shkop; i rrudhur.

gënúq i *m sh ë ët* Shkop; karthë; shkarpë.

gënj•ehem éva (u) *ýer*

I *vetv*

- ◆ Besoj lehtë; marr për të vërtetë diçka që s'është e tillë. **Gënjem nga fjalët e bukura.**
- ◆ Bie në gabim; gabohem. **Ishte i ri, e u gënje nga pamja.**
- ◆ Merrem me diçka sa për të kaluar kohën ose për të harruar një brengë. **Sa të rri kot, gënjem me do punë të vogla.**
- ◆ Ushqej shpresa të kota; gënjej veten, e mbaj veten me shpresa. **Prita, prita, po u gënjeva.**

I pës e GËNJ•EJ.

gënj•ëj éva ýer

I kal

- ◆ I them (*dikujt*) diçka që s'është e vërtetë; i them gënjeshtër për të fshehur me vetëdije të vërtetën ose për ta mashtruar. **E gënjeu sy më (ndër, për) sy. Nuk më gënjeu.** [Nuk doja të kthehesha gjallë, si do kisha mundur t'ju gënjeja në sy? (ED).] [Ftujkezë bardha në vreshta/ më gënjeve me gënjeshtër (Pop).]
- ◆ Josh (*dikë*) me fjalë të bukura a me sjellje jo të çiltra për ta bërë për vete e për të përfituar diçka prej tij; mbaj, ushqej (*dikë*) me shpresa të kota e me premtime; ia bëj me hile, ia hedh dikujt; pres në besë (*dikë*); shkel fjalën a premtimin që i kam dhënë dikujt; mashtroj. **Mos të të gënjejë mendja se...**
- ◆ Bëj që (*dikush*) ta marrë dikë a diçka jo ashtu siç është në të vërtetë; bëj që të gabohet; e gaboj. **Syri të gënjen. E gënjeu mendja. Më gënjeu pamja. Të gënjejnë veshët. E gënjen shpresat.**
- ◆ I tregoj ose i jap diçka (*dikujt*) që beson lehtë për ta zbavitur, për ta qetësuar kur qan etj.
- ◆ *sport* E mashtroj (*kundërshtarin*) me top për t'iu shmangur ose për t'i kaluar përpara.
- II jokal** Nuk them a nuk tregoj të vërtetën; them gënjeshtër; them gjëra të paqena për dikë a diçka. **Gënjen pa masë (pa pikë turpi).** [A ka shtet në botë që të dëshirojë ta gënjejnë? (IK).] [- Gënjen. - Nuk gënjej. Ashtu më tha. - Gënjen - ulëriti për herë të dytë ministri dhe u sul nga dera. (IK).]

*

E gënjeu gryka U gënje nga diçka e jashtme; nuk i doli ashtu siç e priste, u mashtrua.

Gënjej veten Merrem me diçka sa për të kaluar kohën ose për të harruar një brengë.

Gënjen (rren) shtruar (përtokë) Gënjen aq hollë e me gjakftohtësi, sa që të tjerët e besojnë.

gënjeshtër e mb

- ◆ Që e ka zakon të gënjejë; që nuk thotë të vërtetën, që gënjen; rrenacak; që trillon e thotë gjëra të paqena për dikë a për diçka.
- ◆ Që të josh me fjalë të bukura e me sjellje jo të çiltra për të bërë për vete e për të përfituar diçka; që të mban a të ushqen me shpresa të kota e me premtime; që e shkel fjalën e dhënë, që të pret në besë; joshës; mashtrues. **Buzëqeshje gënjeshtare.** [Por me rrenë shaka shpresa gënjeshtare (Mgj).]
- ◆ Që është ndryshe nga ç'duket. **Dritë gënjeshtare.**

gënjeshtër i m sh ë ët Ai që e ka zakon të gënjejë; ai që thotë gënjeshtër; rrenës, rrenacak; mashtrues. [A të duhen gënjeshtarë?/ Matrapazë e kokë tharë? (FN).]

gënjeshtár•e *ja f sh e et f e* **GËNJESHTAR I.**

gënjësht•ër *ra f sh ra rat*

♦ Fjalë e thënë që s'është e vërtetë; pohim që nuk përputhet me të vërtetën, që shtrembëron a e fsheh me qëllim të vërtetën; rrenë, mashtrim; diçka e paqenë, e trilluar. **Gënjeshtër me bisht (e trashë, pa dëm).** **E mbush me gënjeshtër dikë.** **S'di ç'është gënjeshtër.** [Po s'ndërron ai kurrë/ Art i skulpturës/ gënjeshtërën mbi të ka ngrirë përgjithnjë (IK).] [Ftujkezë bardha në vreshta/ më gënjeve me gënjeshtër (Pop).] [Argumenti zyrtar se gegënishtja është përfshí në "gjuhën e njësuar" është gënjeshtër. (APp)]

♦ *kryes sh* Premtime, shpresa të kota. **E mbajti vajzën me gënjeshtër.**

♦ Diçka që të gënjen a të bën të gabohesh; diçka e gënjeshtërt; iluzion.

*

Gënjeshtër bën vegshin, por nuk ia vë kapakun *ff u* Sado mirë të jetë menduar gënjeshtër, do të ketë diçka që e zbulon të vërtetën.

Gënjeshtër i ka këmbët e shkurtra *ff u* Gënjeshtër zbulohet shpejt, del në shesh menjëherë.

gënjeshtër•mádh **mádh** *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá*

♦ (*Njeri*) që gënjen shumë.

gënjeshtër•mádh **mádh** *m sh mëdhénj mëdhénjtë* Njeri që gënjen shumë.

gënjeshtër•mádh **mádh** *ja f sh mëdhá mëdhátë e* **GËNJESHTËR•MADH**

MADHI.

gënjështërt (*i e*) *mb*

♦ Që nuk përputhet me të vërtetën a që shtrembëron të vërtetën; që është gënjeshtër, që përmban një gënjeshtër; i rremë. **Fjalë të gënjeshtërta.** **Lajm (njoftim, pohim) i gënjeshtërt.** **Dëshmi e gënjeshtërt.**

♦ Mashtrues; që bëhet për të mashtruar; i rremë. **Be e gënjeshtërt.** **Nënshkrim (premtim, emër) i gënjeshtërt.**

♦ Që shtirët a paraqitet si i vërtetë; që nuk është ashtu siç paraqitet; që nuk është i çiltër; i shtirë. **Mik i gënjeshtërt.** **Pamje (buzëqeshje, sjellje) e gënjeshtërt.**

♦ Që është bërë si diçka tjetër e vërtetë a natyrore dhe përdoret në vend të saj; që ka vetëm tiparet e jashtme të njëjta me diçka të vërtetë; i rremë. **Flokë të gënjeshtërt.** **Dhëmbë të gënjeshtërt** dhëmbë të vënë. **Gur (diamant) i gënjeshtërt.** **Monedhë e gënjeshtërt.**

♦ Që vetëm të ngjall përshtypjen sikur është i vërtetë; i pabazë, i pathemeltë; i rremë. **Gëzim i gënjeshtërt.** **Shpresë (qetësi) e gënjeshtërt.**

gënjështrazi *ndajf* Me gënjeshtër.

gënjeshtr•ó *kal óva úar* Përgënjeshtroj; i bie mohit.

gënjím *i m sh e et*

♦ Shtrembërim i së vërtetës.

♦ Besim në diçka të paqenë, të gënjeshtërt

♦ Mashtrim.

gënj•ýe (*me*) *kal, jokál éva ýe* **G > GËNJ•EJ.**

gënjýe (*me u*) *G vetv* > **GËNJ•EHEM.**

gënjýem (*i e*) *mb* **G > GËNJYER** (*i e*).

gënjýer (*i e*) *mb*

♦ Që e merr për të vërtetë diçka që s'është e tillë; që beson diçka të paqenë a të gënjeshtërt. **Njerëz të gënjyer.**

♦ I joshur nga fjalët e bukura a nga premtimet e kota të dikujt; i mashtruar nga dikush; që ia kanë hedhur a ia kanë bërë me hile a me dredhi. **Vajzë e gënjyer.**

♦ Që nuk i ka dalë diçka ashtu siç e priste a e mendonte, i zhgënjyer. **Doli i gënjyer. Mbeti i gënjyer.**

gënjyer a (e) f sh a at f e GËNJYER I (i).

gënjyer i (i) m sh - it Ai që është mashtruar.

gënjyes e mb Që gënjen; gënjeshtar; rrenc; rrenës.

gëq onomat Zhurmë e gëlltitjes së ujit.

onomat Zhurmë e gëlltitjes së ujit. > **GËQ. E piu gotën gëq-gëq.**

gërb i m sh e et kryes sh anat krahin Këllqe; kërdhokullat.

gërbáč e mb Kurrizdalë; gungës.

gërbáč i¹ m sh ë ët > KËRBAÇ I.

gërbáč i² m sh a at K Shkurtabiq; cicërmicër.

gërbáč i³ m sh a at K Enë balte e thyer.

gërbáč i⁴ m sh ë ët Gungaç; kurrizdalë.

gërbájk•ë a f sh a at K Grua a vajzë kurrizdalë.

gërbál i m sh a at K > GËRBAN I.

gërbáll•em vetv a (u) ur Bëj qejf; jetoj me qejfe; bëj jetë qejfesh.

gërbáll•ë a f sh a at Jetë qejfesh.

gërbám•e ja f sh e et G Gëzhutë.

gërbán e mb K (Njeri) gungaç; kurrizdalë.

gërbán i m sh a at K Njeri gungaç, kurrizdalë.

gërbán•e ia f sh e et K f e GËRBAN I.

gërbáv kal K > GËRBAV•Ë (me).

gërbáv•em a (u) ë K vetv dhe pës e GËRBAV•Ë (me u).

gërbáv•ë (me) kal a ë K Përkul, nxjerr (*kurrizin*).

gërbáv•ë (me u) a (u) ë K

I vetv Më del kurrizi.

II pës e GËRBAV•Ë (me).

gërbávj•e a f K Dalje e kurrizit; kërrusje.

gërbávun (i e) mb G (Kurriz) i dalë; i bërë si gungë.

gërbegjërë mb (Grua, vajzë) këllqegjerë; me këllqe të gjera.

gërbéj t sh i GËRB•YELL YELLI.

gërbéll•ë a¹ f sh a at krahin E çarë a vrimë në shkëmb; guvë.

gërbéll•ë a² f sh a at krahin G Sheke e madhe prej druri.

gërbén•ë a f sh a at krahin G Grykë shkëmbore.

gërbét•ë a f krahin G > GËRBEN•Ë A.

gërb•ë a f sh a at anat bis Gungë e kurrizit.

gërbín•ë a f sh a at K Kurriz i pulës së pjekur.

gërblláč i m sh a at krahin G Njeri gungaç, kurrizdalë.

gërbóç i¹ m sh a at krahin G Njeri gungaç, kurrizdalë.

gërbóç i² m sh a at krahin G Xhuxh; shkurtabiq.

gërbój i m sh - t K > GËRBAN I.

gërbónj•ë a f sh a at Skelet; eshtëri.

gërbúj•ë a f sh a at *G* Bistak rrushi pa kokrra; frenjë e rrushit; azhdë; freth.

gërbúl kal a ur

♦ I ngjit gërbulën (*dikujt*); e bëj të gërbulet (*dikë*).

♦ Ndot, fëlliq. **Aty ha, aty gërbul.**

gërbulaç i m sh ë ët > GËRBULAQ I.

gërbuláq e mb

♦ I sëmure me gërbulë; i gërbulët.

♦ I ndotur; i fëlliqur; fëlliqash.

gërbuláq i m sh ë ët

♦ Njeri i sëmure me lebrozë, i gërbulur.

♦ Njeri fëlliqash.

gërbuláq•e ja f sh e et f e GËRBULAQ I.

gërbulát kal krahin G > GËRBULAT•Ë (me).

gërbulát•et krahin G vetv veta III dhe pës e GËRBULAT. > GËRBULAT•Ë (me u).

gërbúl•em¹ a (u) ur

I vetv

♦ Më zë gërbula; sëmurem me gërbulë.

♦ Fëlliqem; ndotem.

II pës e GËRBUL.

gërbúl•em² a (u) ur

♦ Mbushem plot me diçka; marr me shumicë; ngjishem. **U gërbul me para.**

♦ Neveritem nga diçka që bëhet me tepri.

gërbulát•ë (me) kal krahin G Mbledh me rashqel (*degë të thata, barishte etj.*).

gërbulát•et krahin G vetv veta III dhe pës e GËRBULAT•Ë (me).

gërbulátun (i e) mb krahin G (Gjethe, barishte etj.) të mbledhura me rashqel.

gërbúl•ë a¹ f mjek Sëmundje e rëndë e lëkurës, që shfaqet me puçrra e me leskra dhe shkakton rënien e mishrave; lebrë. **Mjekime për gërbulën.**

gërbúl•ë a² f sh a at bis Dokrra, dëngla, gjepura.

gërbulët (i e) mb mjek I gërbulur; i sëmure me gërbulë.

gërbúlsh e mb I qelbur; që bie erë të rëndë; kutërbues.

gërbúlsh i m sh a at Gjë e qelbur, që bie erë të rëndë, që kutërbon.

gërbúlsh•e ja f e GËRBULSH I.

gërbultór•e ja f sh e et Spital për të gërbulurit, lebrozët.

gërbúlur (i e) mb mjek (Njeri) i sëmure me gërbulë.

gërbúlur i (i) m sh - it Njeri i sëmure me gërbulë; lebroz.

gërbúlur a f sh a at f e GËRBULUR I (i).

gërbúzem vetv a (u) ur Ngërdheshem.

gërb•ýelli ýelli m sh éjt éjt anat Një nga tri eshtrat e legenit që formojnë kockat e të ndenjurrave.

gërcát kal K > GËRCAT•Ë (me).

gërcát•em K vetv dhe pës e GËRCAT. > GËRCAT•Ë (me u).

gërcát•ë (me) kal a ë K

♦ Përtyp me zhurmë (*ushqimin*).

♦ Kafshoj.

♦ Brej; bluaj.

gërcát•ë (me u) a (u) ë *K vetv dhe pës e* > **GËRCAT•Ë (me).**

gërcátj•e a f K

♦ Përtypje me zhurmë e ushqimit.

♦ Kafshim.

♦ Brejtje; bluarje.

gërcëllim•ë a f sh a at Fërgëllimë; dridhje e trupit.

gërcëll•ój kal G > **GËRCËLL•UE (me).**

gërcll•úe (me) jokal óva úe G Fërgëlloj.

gërç i¹ m sh e et Ngërç i muskulit.

gërç i² m sh e et G Vend i mbytur nga ferrat.

gërçák u m sh ë ët

♦ Shtambë e vogël me një vesh e me lëfyty; dorje.

♦ Kupë druri për të pirë verë.

gërçít•em vetv a (u) ur Mbetem i shkurtër, i pazhvilluar; nuk rritem.

gërçítj•e a f Rritje e ngadalshme, e vonuar.

gërçítur (i e) mb (Njeri) që mbetet i shkurtër.

gërdák u m sh ë ët Bardhak.

gërdállë mb

♦ (*Kalë*) i vjetër e i dobët sa i duken kockat.

♦ *shar (Njeri)* i gjatë e shumë i dobët; i plakur e shumë i dobët.

♦ (*Gjë*) e vjetruar e krejt pa vlerë.

gërdáll•ë a f sh a at bis

♦ Kalë i vjetër e i dobët sa i duken kockat.

♦ *shar* Njeri me trup të gjatë dhe shumë të dobët; njeri i plakur dhe shumë i dobët.

♦ *fig* Gjë e vjetruar dhe e shkatërruar që nuk vlen më; gjë pa vlerë. [**E meqë të paska mbetur mendja te muri kinez, ja ku po ta them se një gërdallë, ndërtimi i të cilit vazhdon një mijë vjet, çdo gjë mund të jetë, por jo mur. (IK)**]

gërdéc mb

♦ (*Trup, pjesë e trupit*) e ngrirë; e mpirë.

♦ (*Mish*) i fortë; i pabërë mirë.

*

E gjej gërdec dikë E gjej të vdekur dikë.

gërdéc i¹ m mjek Sifiliz.

gërdéc i² m sh a at bot Shkurre e vogël e viseve të ftohta malore, me lule si vile të bardha a të kuqërreme e me gjethe të trasha, që përdoren në mjekësinë popullore për sëmundjet e veshkave a të fshikëzës së ujit. > **RRUSH ARUSHE.**

gërdétsh•ëm (i) me (e) mb > **GËRDITSH•ËM (i) ME (e).**

gërði a f sh - të Neveri; ndot; pështirosje; krupë.

gërdít kal i ur (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më bën të vjell; më shtie krupën; ma pështiros; ma neverit. **Mos ma gërdit bukën!**

gërdít•et vetv a (u) ur (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) dhe *fig*

Më pështirosët; më neveritet; më ndotet. **M'u gërdit ai njeri.**

gërditës e mb I pështirë; i neveritshëm.

gërdítj•e a f Pështirosje; neveritje.

gërdítsh•ëm (i) me (e) mb dhe fig I pështirë; i ndotë; i neveritshëm.

gërditur (i e) mb I pështirosur; i neveritur.

gërdúk *jokal a ur* Ankohe.

gërdúq *onomat* Zhurmë e gëlltitjes së ujit etj.

gërdúq i m sh ë ët *G* Sarhosh.

gërdýp *mb bis (Njeri)* trupmadh e i trashë.

gërdýp i m sh ë ët bis *Njeri* trupmadh e i trashë.

gërdýp•e ja f sh e et f e **GËRDYP I.**

gërdhâ ni¹ *m sh j jt* *G* Llum; njerëz të shtresës së ulët e të paditur.

gërdhâ ni² *m sh j jt* *G* Kërcu druri.

gërdhác i m sh a at *G* Kërcu druri. > **GËRDHA NI.**

gërdhaçin•e a f sh a at *G* Vend gurishtë.

gërdháj të *G sh i* **GËRDHA NI^{1,2}.**

gërdhájç i m sh a at *krahin* *G* Nyell i drurit.

gërdháj•e a¹ f sh a at *G*

- ♦ Qëresa lëkure të frutave, perimeve etj.
- ♦ Lëvore; lëkurë.
- ♦ Kërçell i veshit të rrushit.
- ♦ *përmb keq* Njerëz të shtresës së ulët e të paditur.

gërdháj•e a² f sh a at *G* Grua shëmtake.

gërdhám i¹ *m sh e et ndërt*

- ♦ Rërë e trashë, për suva të ashpër.
- ♦ Zhavorr i imët.
- ♦ Suva e ashpër.
- ♦ Beton gëlqereje

gërdhám i² *m përmb* Mbeturina; plehra.

gërdham•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **GËRDHAM•OJ.**

gërdham•ój *jokal óva úar* Gatuj suva me rërë të trashë, çimento dhe gëlqere.

gërdhánk•e a f sh a at *G* Gurishtë; vend i thatë, me gurë, me fare pak tokë të punueshme.

gërdhát•e ja f sh e et *krahin* *G* > **GËRDHAT•Ë A.**

gërdhát•e a f sh a at *krahin* *G*

- ♦ Vend i thatë e me gurë, me fare pak tokë të punueshme.
- ♦ Vend me shkëmbinj të thepisur, ku është vështirë të kalohet; vend i zhveshur, gurishtë.
- ♦ *krahin* *G* Lëndinë e vogël ndërmjet shkëmbinjve, me bar të mirë për kullotë. >

ÇUKAR I.

gërdhatím i m *krahin* *G* Gërryerje; zgavrim .

gërdhat•óhem pës e **GËRDHAT•OJ.** > **GËRDHAT•UE (me u).**

gërdhatór e mb *G* *I* gërryer; i zgavruar.

gërdhat•úe (me) *kal óva úe* *G* Gërryerje; e zgavroj; e bëj zgavër.

gërdhat•úe (me u) úe (u) úe *G pës e* **GËRDHAT•UE (me).**

gërdhatúem (i) e (e) *mb* *G* *I* gërryer; i zgavruar; i bërë zgavër.

gërdhéc i m sh ë ët mjek bis Frëngjyzë; sifiliz.

gërdh•éhem vetv *G* > **GËRDHI (me u).**

gërdhéle si mb: Tokë (arë) gërdhele tokë (arë) e punuar keq, me shumë plisa.

gërdhél•e ja f sh e et Tokë e punuar keq, me shumë plisa.

gërdhësh kal a ur Shtrembëroj (*buzët*).

gërdhësh•em *vetv a (u) ur* Ngërdheshem; zgërdhihem; hap dhëmbët.

gërdhëshj•e *a f sh e et* Ngërdheshje; zgërdhimë.

gërdhësh•ër *ra f sh ra rat krahin* Bistak rrushi pa kokrra; azhdë; frenjë e rrushit; freth.

gërdhëshur *(i e) mb* I ngërdheshur; që gërdheshet a zgërdhihet.

gërdhét *i m sh ë ët G* Tokë e varfër, shterpë.

gërdhî *(me u) vetv na (u) - krahin G* Zgërdhihem.

gërdhígël *mb krahin G (Arrë, lajthi etj.)* fyçkë; fyle.

gërdhíg•ël *la f sh la lat krahin G* Arrë, lajthi etj. pa thelb; fyçkë.

gërdhí•hem¹ *vetv va (u) rë (Lëkura)* çahet; plasaritet.

gërdhí•hem² *vetv va (u) rë*

♦ Më hapet goja për gjumë; gogësim.

♦ Zbardh dhëmbët (*duke qeshur*); zgërdhihem.

gërdhíj•e *a f sh a at zool > GËRTHIJ•Ë A.*

gërdhím•ë *(i) e (e) mb (Lëkurë)* e plasaritur; e çarë.

gërdhîmit *(të) as G* Zgërdhimje.

gërdhímj•e *a f*

♦ Hapje e gojës për gjumë; gogësimë.

♦ Zgërdhimje.

gërdhísht *kal G > GËRDHISHT•Ë (me).*

gërdhísht•em *vetv G > GËRDHISHT•Ë (me u).*

gërdhísht•ë *(me) kal a ë G* Gërvisht.

gërdhísht•ë *(me u) vetv a (u) ë G* Gërvishtem.

gërdhíshtj•e *a f sh e et G > GËRVISHTJ•E A.*

gërdhíshtun *(i e) mb G* I gërvishtur.

gërdhíshtunit *(të) as G* Gërvishtje.

gërdhít *kal G > GËRDHIT•Ë (me).*

gërdhít•ë *a f sh a at*

♦ Cen a e metë trupore. **Njeri me gërdhitë.**

♦ Vegël, punë etj. me të meta. **Dollap (tavan) me gërdhita.**

gërdhít•ë *(me) kal a ë G*

♦ **> GËRVISHT; GËRRIC.**

♦ Prish; dëmtoj.

gërdhjét•ë *a f sh a at* Cimbidhe.

gërdhóle *t f sh krahin G* Lëvozhga groshësh, bathësh etj.

gërdhóme *t f sh krahin G > GËRDHOLE T.*

gërdhóm•ë *a f sh a at*

♦ Byk dhe gërdhushta që mbeten pas shirjes së të lashtave.

♦ Pjesë e kashtës së të lashtave, që ngel në tokë pas korrjes; kashtërorojë.

♦ *dhe fig* Llum i diçkaje; fundërri.

gërdhú *mb A*

♦ (*Plak*) i lënë; shëndetlig.

♦ (*Plak*) i ronitur; i rrjedhur; i matufosur.

gërdhú të *f sh* Shoshurina; mbeturina nga shoshitja. **> GËRDHUSHT•Ë A.**

gërdhúc *kal a ur krahin* Gërvisht; gërric.

gërdhúc•em *vetv a (u) ur krahin* Gërvishtem; gërricem.

gëdhúcj•e *a f sh e et krahin* Gërvishtje; gërricje.

gërdhúck•ë *a f sh a at*

♦ Frutë e pabërë.

♦ Fëmijë i vogël.

gërdhúk *kal G > GËRDHUK•Ë (me).*

gërdhúk•ë (me) *kal a ë G* Gërvisht; gërric.

gërdhúkj•e *a f sh e et G* Gërvishtje; gërricje.

gërdhúkët (i e) *mb G > GËRDHUKUN (i e).*

gërdhúkun (i e) *mb G I* gërvishtur; i gërricur.

gërdhúq e¹ *mb G I* gërditshëm; i urryer.

gërdhúq e² *mb*

♦ (*Plak*) shumë i vjetër, i drobitur.

♦ (*Plak*) i lënë; i matufosur; i roitur.

gërdhúq i m sh a at shar

♦ Plak i drobitur.

♦ Plak i lënë, i matufosur, i roitur.

gërdhúq•e ja f sh e et shar f e GËRDHUQ I.

gërdhúq•em *vetv G > GËRDHUQ•Ë (me u).*

gërdhúqë (me u) *vetv a (u) ë G* Zgërdhihem; nxjerr dhëmbët.

gërdhúqunit (të) *as G* Zgërdhimje.

gërdhúsht•ë *a f kryes sh a at* Shoshurina; mbeturina nga shoshitja e të lashtave që u shtihen shpesëve.

gërdhúz i m sh ë ët bis

♦ Kërthi; foshnjë.

♦ Njeri i rrëgjuar, që ka mbetur i shkurtër; shkurtabiq.

gërdhúza t f > GËRDHUSHT•Ë A.

gërdhúz•em *vetv a (u) ur*

♦ > **NGËRDHUC•EM.**

♦ *krahin G > GËRDHUZ•Ë (me u).*

gërdhúz•ë (me u) *vetv a (u) ë krahin G I* kërcënohem dikujt me fjalë e gjeste; i drejtohem dikujt me zemërim a kërcënim.

gërdhuzë t f sh krahin Kokrra gruri të pazhveshura; drithë i keq.

gërféj të sh i GËRF•YELL -YELLI.

gërféll•ë *a f sh a at K* Përrua i thellë; vend i thellë në përrua.

gërfýell e *mb* Kokëbosh.

gërf•ýell fýelli m sh éj éjt krahin

♦ Llagëm.

♦ Tunel.

gërgá (me) *kal va - G > GËRGAS.*

gërgáçk•ë *a f sh a at krahin G* Rraketake.

gërgá•j *kal krahin G > GËRGA (me).*

gërgaléc i m sh a at zool (Hyla arborea) Kafshë e vogël si bretkosë, që jeton në ujë e në tokë, me kurriz në ngjyrë të gjelbër të hapët, me barkun të bardhë e me dy vija të murrme anëve. > **GARGALIQ I.**

gërgállç•e ja f sh e et krahin G Shtambë.

gërgáll•e ja¹ *f sh e et* Tokë gurishte, e varfër; bokërimë.

gërgáll•e ja² f sh e et mospërf Grua a vajzë thatime.

gërgáll•ë ja f sh e et Tokë me gurë; gurishte; tokë e varfër; bokërimë.

gërgállín•ë a f sh a at > GËRGALL•E JA.

gërgám•e ja (e) G f sh e et (të) Gërgasë; ngacmim.

gërgám•ë (i) me (e) mb G

♦ I prekur; i gërvishtur.

♦ *fig* I ngacmuar; i mërzhitur nga ngacmimet.

gërgám•ë a f sh a at G

♦ Ngacmim; mërzhitje nga ngacmimet.

♦ Grindje.

gërgámít (të) as G Ngacmim; gërgim; gërgasë.

gërg•ás kal íta ítur

♦ Ngacmoj me dorë; cyt; gërvisht; kruaj. **Gërgas plagën.**

♦ *(me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore)* Më bezdis. **Më gërget tymi sytë.**

♦ *fig* Ngas, cyt a shpoj me fjalë (*dikë*).

♦ *fig* Nxiti a ndez (*dikë*) kundër dikujt; shtie keq për (*dikë*).

gërgás e mb G Ngacmues; cytës.

gërgás i m sh ë ët G Njeri që gërget.

gërgás•e ja f sh e et f e GËRGAS I.

gërgás•ë a f sh a at Grindje; përçarje. **Mbjell gërgasë.**

gërgásës i m sh - it Ai që shqetëson a mërzhit dikë me dorë a me fjalë; ai që i bie më qafë dikujt; ai që nxiti a ndez dikë për të vepruar kundër një tjetri; ai që fut spica për sherr.

gërgásës•e ja f e GËRGASËS I.

gërgát kal G > GËRGAT•Ë (me).

gërgát•ë (me) kal a ë G > GËRGA (me).

gërgëlác i m sh ë ët anat krahin > GABZHERR I.

gërgëlák u m sh e et anat krahin Gurmaz; fyt.

gërgëlé ja f sh - të krahin G Gurgule.

gërgëlic•ë a f sh a at bis G Grua a vajzë inatçore, grindavece.

gërgëlis•s kal > GËRGËLIT.

gërgëlít kal > GËRGËLIT•Ë (me).

gërgëlít•em vetv dhe pës e GËRGËLIT. > GËRGËLIT•Ë (me u).

gërgëlít•ë (me) kal a ë krahin G Giciloj; gudulis.

gërgëlít•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Gicilohem; gudulisem.

II pës e **GËRGËLIT•Ë (me).**

gërgëlítj•e a f sh e et krahin G Gicilim; gudulisje.

gërgëlítun (i e) mb krahin G I giciluar; i gudulisur.

gërgëllím•ë a f sh a at Këngë e gargullit.

gërgëll•ón jokál ói úar veta III (Gargulli) këndon me një zë karakteristik si tinguj fyelli.

gër-gër onomat

♦ Zhurmë e butë e frymëmarrjes së maces kur fle; kërmëz.

♦ Zhurmë e fytit nga ftohja.

♦ Zhurmë e brejtjes të sendeve të forta me dhëmbë etj.
gërgër•e ja¹ f sh e et
 ♦ Rrapëllimë.
 ♦ Gurgullimë e shurdhët.
gërgër•e ja² f sh e et kryes sh Grindje të vazhdueshme. **E ha me gërgëre dikë.**
gërgëré ja³ f sh e et Lodër prej druri me një bosht të dhëmbëzuar dhe me një dërrasë të hollë, që godet dhëmbëzat e kërcet kur rrotullohet.
gërgër•ét jokall itit tur (Uji) buburit; zien me bulëza të vogla.
gërgërim•ë a f sh a at
 ♦ Zhurmë e zorrëve nga gazrat.
 ♦ Zhurmë e zgjatur dhe dridhëse që bën motori, mitralozi etj.
gërgëri•s jokall tit tur > GËRGËRIT.
gërgërisj•e a f sh e et > GËRGËRITJ•E A.
gërgërit jokall a ur
 ♦ *veta III (Zorrët)* bëjnë zhurmë nga gazrat; gurgullojnë.
 ♦ *fig* Dërdëllit; bëj gërr-mërr.
gërgëritj•e a f sh e et Zhurmë gurgulluese.
gërgi a¹ f vjet usht G Heshtë me majë metalike.
gërgi a² f sh - të G Halë peshku e trashë.
gërgil•e ja f kryes sh Ngacmim me shaka.
gërgill•óhem K pës e GËRGILL•OJ. > GËRGILL•UE (me u).
gërgill•ój kal K > GËRGILL•UE (me).
gërgill•úe (me) kal óva úe G Hutoj; ngatërroj.
gërgill•úe (me u) óva (u) úe K
I vetv Hutohem; ngatërrohem.
II pës e GËRGILL•UE (me u).
gërgillúem (i) e (e) mb K I hutuar; i ngatërruar.
gërgís kal krahin > GËRGIT.
gërgít kal a ur krahin Ngas; cyt; gërgas.
gërgítj•e a f sh e et krahin Ngacmim; cytje.
gërgítur (i e) mb
 ♦ I ngacmuar; (*plagë*) e ngarë; e gërvishtur.
 ♦ *fig* I ngacmuar; i cytur.
gërglám•ë a f G Gëlltitje me një frymë e gotës së ujit etj.
gërglán i m bis anat G Gurmaz. **Lag gërglanin** pi një gotë.
gërglát kal G > GËRGLAT•Ë (me).
gërglát•ë (me) kal a ë G E kthej; e pi; e rrekëllej me një frymë (*gotën e ujit etj.*).
gërglátj•e a f G Pirje; të pirët.
gërglátun it (të) as G > GËRGLATJ•E A.
gërglátun (i e) mb I pirë.
gërglíz kal krahin G > GËRGLIZ•Ë (me).
gërglíz•em krahin G pës e GËRGLIZ. > GËRGLIZ•Ë (me u).
gërglíz•ë (me) kal a ë krahin G Gudulis; kilikos.
gërglíz•ë (me u) a (u) ë krahin G
I vetv Gudulisem; kilikosem.
II pës e GËRGLIZ•Ë (me).

gërglízun (i e) *mb krahin G I* gudulisur; i kilikosur.

gërglízun it (të) *as krahin G* Gudulisje; kilikosje.

gërg•óhem óva (u) úe *pës e* **GËRG•OJ^{1,2}**.

gërg•ój¹ kal > **GËRGAS**.

gërg•ój² kal krahin G > **GËRG•UE (me)**.

gërg•úe (me) kal óva úe krahin G

♦ Tërheq.

♦ Tërheq fort; tendos mirë (*litarin etj.*).

gërgúem (i) e (e) *mb krahin G*

♦ I tërhequr.

♦ I tendosur mirë.

gërgúem it (të) *as krahin G*

♦ Tërheqje.

♦ Tendosje.

gërgúl i m sh a at orn Ç Harabel.

gërgúl•ë a¹ f sh a at krahin G Gur I madh me strehë.

gërgúl•ë a² f sh a at Makth; ëndërr e keqe.

gërgýej t sh i **GËRGYE•LL LLI**.

gërgýe•ll lli m sh j jt krahin G Zgavër; shpellë.

gërgýle ndajf dhe si kallëzues *krahin G (Njeri)* pa vlerë; si i shpëlarë.

gërgylé ja f krahin G Rrëmujë; zhurmë e trazirë. > **GURGULE JA**.

gërhác e mb G: Flakë gërhace flakë e zjarrit bubulak.

gërhác i¹ m sh ë ët Njeri që gërhet shumë, fort.

gërhác i² m bis

♦ mjek Kollë e mirë.

♦ veter Sëmundje që u zë frymën pulave.

gërhál•em vetv a (u) ur

♦ Më bëhen gropëza në fytyrë nga lia.

♦ Më rripet a më ashpërsohet lëkura nga dielli a nga diçka tjetër.

gërhálë si mb (Sipërfaqe) e ashpër, e palëmuar, me të thelluara e të ngritura. **Gurë**

(lëkurë, fytyrë) **gërhalë**.

gërhál•ë a f sh a at

♦ Gur me maja të mprehta; gur me sipërfaqe të ashpër.

♦ Vend me gurë të tillë.

gërháll•em vetv G > **GËRHALL•Ë (me u)**.

gërháll•ë (me u) vetv a (u) ë G

♦ Bërtas fort; lëshoj britma.

♦ keq Këndoj keq; stonoj.

gërhállj•e a f sh e et G Britmë e fortë.

gërhám•ë a f sh a at > **GËRHIM•Ë A**.

gërhanatár e mb Që bën lesh në gërhanë.

gërhán•ë a f sh a at

♦ Vegël prej druri me dy furça të mëdha me dhëmbë të metaltë, që përdoret për të krehur a për të shkrifur leshin; secila prej këtyre furçave; krehër leshi a liri.

Gërhanë leshi (liri). Dhëmbët e gërhanës. Kreh (shkrif) me gërhanë.

♦ bis Krehër i ashpër flokësh.

gërhanëtór•e ja f sh e et

- ♦ Grua që shkrihet leshin në gërhanë, në shutra, në krehër.
- ♦ Punishte e krehjes së leshit.

gërhaníca t f sh Fije të shkurtra leshi a liri që mbeten në gërhanë gjatë shkrifjes.

gërhaním i m Shkrifje e leshit në gërhanë; lënurje.

gërhan•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e **GËRHAN•OJ.**

gërhan•ój kal óva úar Kreh në gërhanë; lënur (*leshin etj.*).

gërhan•ás jokall íta ítur Nxjerr nga gryka e nga hundët, gjatë frymëmarrjes në gjumë, një zhurmë të mbytur e dridhëse që të bezdis.

*

Më gërhasin (kërcasin, këndojnë) zorrët Më merr uria; kam uri.

gërhát jokall > GËRHAT•Ë (me).

gërhát•et vetv veta III G > GËRHAT•Ë (me u).

gërhát•ë (me) kal a ë veta III G (Dhentë etj.) kruhen në shkurre.

gërhát•ë (me u) vetv - (u) ë veta III G (Leshi i dhenve) ngec pupa-pupa nëpër shkurre.

gërhátj•e a f G Ngecje e leshit të dhenve nëpër shkurre.

gërhátun (i e) mb G (Leshi i dhenve) i ngecur nëpër shkurre.

gër•héq jokall hóqa héqur

- ♦ Dihet rëndë; marr frymë me vështirësi.
- ♦ Heq për vdekje; jam në grahamat e fundit; përheq.

gërhí (me) jokall va - G > GËRH•AS; GËRHI•J. Ke gërhi gjithë natën.

gërhí•j jokall ta tur

♦ **> GËRHAS.**

♦ *veta III (Macja etj.)* kërmëzon; nxjerr një zhurmë të mbytur e dridhëse të ngjashme me gërhitjen; bën kërmëza.

♦ *veta III (Zorrët)* gurgullojnë.

♦ *veta III (Motori)* gumëzhin butë.

gërhím•ë a f sh a at Gërhitje.

gërhí•s jokall ta tur > GËRHI•J.

gërhítës e mb

- ♦ Që gërhet.
- ♦ *bis mjek (Frymëmarrje)* e zhurmshme.

gërhítj•e a f sh e et

- ♦ Zhurmë e mbytur, herë-herë e lartë dhe e çjerrë që bën njeriu kur fle.
- ♦ Kërmëz e maces kur fle.
- ♦ Kërritje e derrit.
- ♦ Zhurmë e zgjatur e dridhëse që bën një mekanizëm gjatë punës.

gërhóskë mb krahin (Zë gruaje) i ngjirur.

gërhósk•ë a f krahin Zë gruaje i ngjirur.

gërhósko ja m krahin Zë burri i ngjirur.

gérj•e a f sh e et

- ♦ Gërhitje; gërhimë.
- ♦ Frymë e fundit; gërhamë.

gërpjésh a f sh a at krahin G Kërrabë në krye të një shkopi, që përdoret për të tërhequr poshtë degët e pemës.

gërljézhd•ë a f sh a at Vend i veshur me drurë a bimë.

gërkám•ë a f sh a at K Britmë e fortë. > **GËRVALL•Ë A.**

gërklón i m krahin G

♦ Fyt.

♦ Gurmaz.

gërlác i m

♦ *bis anat A* Gabzherr; fyt.

♦ Qafë a grykë e shishes.

gërlán i m *bis anat* Fyt.

gërlák u m kryes *bis anat Ç*: **Gërlaku i gurmazit** arrëza e fytit.

gërlá•s kal ta tur > **GËRLAT.**

gërlát kal ta tur

♦ Lakoj, e bëj si hark, harkoj, përkul (*drurin, telin etj.*).

♦ Përkul (*kurrizin*).

gërlát•et - (u) ur

I *vetv*

♦ (*Drurli, teli etj.*) Lakohet; bëhet si hark; përkulet.

♦ (*Kurrizi*) përkulet; kërruset.

II *pës e* **GËRLAT.**

gërlátj•e a f sh e et Përkulje; kërrusje (*e kurrizit*).

gërlátur (i e) mb I përkulur; i kërrusur.

gërl•ë a¹ f sh a at G

♦ Strofull nën dhë.

♦ Gropë a vrimë e thellë.

♦ Guvë.

gërl•ë a² f sh a at G Ujëvarë.

gërlíc•ë a f bis veter Puçërr e qelbëzuar në fytin e gjedhit.

gërlít kal krahin G > **GËRLIT•Ë (me).**

gërlít•et krahin G *vetv veta III dhe pës e* **GËRLIT.** > **GËRLIT•Ë (me u).**

gërlít•ë (me) kal a ë krahin G

♦ Rrah me dredhë për ta shirë (*grurin, elbin etj. e korrur.*).

♦ Qëroj sharkun e njomë (*të arrave, lajthive etj.*).

gërlít•ë (me u) vetv - (u) ë krahin G

♦ (*Gruri, elbi etj.*) rrihet me dredhë për ta shirë.

♦ (*Arrat e njoma*) zhvishen; u hiqet sharku i njomë.

gërlítj•e a f sh e et krahin G

♦ Shirje e grurit, elbit etj. duke e rrahur me dredhë.

♦ Zhveshje e sharkut të arrave të njoma.

gërlítun (i e) mb krahin G

♦ (*Grurë, elb etj.*) i shirë duke e rrahur me dredhë.

♦ (*Arra të njoma*) të zhveshura.

gërlóm•e ja f sh e et Gëzhutë.

gërlóm•e ja f > **GËRLOM•E JA.**

gërmác i¹ m sh ë *ët anat bis G* > **GURMAZ I.** Nji gërmac ujë një gllënjë ujë.

gërmác i² m sh ë *ët* Zall i vogël për lojë guraçokthi.

gërmácash *ndajf*: **Luaj gërmacash** luaj me pesë guralecë, duke hedhur çokun lart dhe duke marrë një nga një me shpejtësi katër të tjerët që janë në tokë, po me të njëjtën dorë, sipas rregullave të lojës. > **GURAÇOKTHI**.

gërmác *e*¹ *mb* *krahin* *G* (*Mace, qen*) që kollitet; që ka kollë.

gërmác *e*² *mb* *G* *I* gungët; gungalac; gungës; gungaç.

gërmác *i* *m* *sh* *ë* *ët* *G* Gungaç.

gërmác•e *ja* *f* *sh* *e* *et* *f* *e* **GËRMAÇ I**.

gërmádhë *si* *mb*

♦ (*Shtëpi etj.*) e rrënuar. **Qytet gërmadhë**.

♦ *mb* *I* shkretë, i gjerë. **Plakë gërmadhë**.

gërmádh•ë *a* *f* *sh* *a* *at*

♦ Ndërtesë e shkatërruar, që i kanë mbetur vetëm muret. **Gërmadhat e një qyteti të lashtë**. [**Por në gërmadhat e tyre/ tymoste shpirti i pavdekur** (DA).][**Trojë e braktisur./ Gërmadhë./ Hi i ftohtë** (IK).]

♦ *bis* Shtëpi e keqe; ndërtesë e vjetër; mekanizëm i vjetër, që është shkatërruar nga përdorimi i gjatë. **Banonin në një gërmadhë. Punonte me atë gërmadhën**.

♦ *mospërf* Njeri me trup të dobët e të pafuqishëm.

♦ *fig* Mbeturinat e diçkaje të kaluar, të zhdukur a të përmbysur. **Mbi gërmadhat e feudalizmit (rendit të vjetër)**.

*

E qau gërmadha E gjeti e keqja; e piu e zeza.

gërmadh•óhet *úa* (*u*) *úar* *libr* *vetv* *veta* *III* dhe *pës* e **GËRMADH•OJ**.

gërmadh•ój *kal* *óva* *úar* Rrënoj; e bëj gërmadhë (*shtëpinë etj.*).

gërmadhós *kal* *a* *ur* > **GËRMADH•OJ**.

gërmadhós•et *úa* (*u*) *úar* *libr* *vetv* *veta* *III* dhe *pës* **GËRMADHOS**.

gërmadhúar (*i* *e*) *mb* *libr* *I* rrënuar; i bërë gërmadhë.

gërmájë *si* *ndajf* Në sasi të madhe; me shumicë; në numër të madh. **Ishte gërmajë me njerëz**.

gërmáj•ë *a*¹ *f* *sh* *a* *at* Vend i gërmuar si guvë.

gërmáj•ë *a*² *f* *sh* *a* *at* *krahin* Grumbull; shumicë.

gërmáz *i* *m* *sh* *ë* *ët* > **GURMAZ I**.

gërmazór e *mb* *anat* *bis* *I* gurmazit; i laringut; laringor.

gërmés•ë *a*¹ *f* *sh* *a* *at* Vegël për të gërmuar.

gërmés•ë *a*² *f* *sh* *a* *art* *G* *E* përpjetë e fortë; shpat i pjerrët

gërm•ë *a* *f* *sh* *a* *at* Shkronjë.

gërmíc•ë *a*¹ *f* *veter* > **GËRMIT•Ë A**.

gërmíc•ë *a*² *f* *veter* *krahin* *G* Sëmundje e fytit të gjedhit, që nuk i lë të hanë e të pinë për 3-4 ditë.

gërmíc•ë *a*³ *f* *krahin* *G* Zverk. **Thefsh gërmicën! mallk. Theu gërmicën** *keq* *vdiq*.

gërmíh *kal* *a* *ur* Mih; rrëmih. **Gërmih një gropë**.

gërmíh•et - (*u*) *ur* *pavet* dhe *pës* e **GËRMIH**.

gërmíhur (*i* *e*) *mb* *I* mihur; i rrëmihur.

gërmíl *kal* *a* *ur*

♦ E zë ngushtë (*dikë*).

♦ E vë në siklet (*dikë*).

♦ *fig* Ia neverit; ia gërdit (*diçka diku*).

gërmíl•em a (u) ur *vetv dhe pës e* **GËRMIL.**

gërmíl•e a f

- ♦ Zënie ngushtë.
- ♦ Sikletosje; vënie në siklet.
- ♦ *fig* Neveritje; gërdí.

gërmílur (i e) mb

- ♦ I zënë ngushtë.
- ♦ I sikletosur.
- ♦ *fig* I neveritur; i gërditur.

gërmím i m sh e et

- ♦ Mihje; rrëmihje (*e dheut etj.*).
- ♦ Vend i gërmuar.
- ♦ *sh arkeo* Tërësi e punimeve për të zbuluar rrënojat e një qyteti a monumenti të lashtë; vend ku bëhen këto punime.

gërmimtar e mb libr Arkeologjik; që ka të bëjë me gërmimet arkeologjike.

gërmimtar i m sh ë ët libr Arkeolog; ai bë bën gërmime arkeologjike.

gërmimtar•e ja f sh e et libr f e **GËRMIMTAR I.**

gërmí•s kal ta tur > **GËRMIT**^{1,2}.

gërmís•em vetv a (u) ur Rrëzohem keq; thyej qafën.

gërmís•e a f sh e et Rrëzim.

gërmísur (i e) mb I rrëzuar keq.

gërmísh kal G > **GËRMISH•Ë (me)**

gërmísh•em G vetv dhe pës e **GËRMISH.** > **GËRMISH•Ë (me u).**

gërmísh•ë (me) kal a ë G Gërryej; kruaj fort.

gërmísh•ë (me u) a (u) ë G

I vetv

- ♦ Kruhem fort.
- ♦ *veta III* Gërmohet; mihet.

II pës e **GËRMISH•Ë (me).**

gërmísh•e a f sh e et G

- ♦ Kruajtje me forcë.
- ♦ Gërmim; mihje.

gërmíshun (i e) mb G

- ♦ I kruajtur fort.
- ♦ I gërmuar; i mihur.

gërmíshun it (të) as G > **GËRMISHJ•E A.**

gërmít¹ kal a ur

- ♦ Brej; çapalit.
- ♦ Trazoj; prushit (*zjarrin*).

gërmít² jokal a ur Iki; zhdukem; ua mbath këmbëve.

gërmít•em a (u) ur *vetv e* **GËRMIT.**

gërmít•ë a f veter Sëmundje e rëndë që u zë fytyrën buajve dhe buallicave; kolerë e gjedhit.

gërm•óhem

I vetv

♦ (*dhe me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) I hakërrohem; i kërcënohem dikujt; i gërmushem. **Iu gërmua të birit. Mos m'u gërmo!**

♦ Kërrusem, gërmuqem. **U gërmua nga pesha e thesit.**

♦ *krahin* Mundohem shumë, përpiqem fort.

II pës e GËRM•OJ.

gërm•ój óva úar

I kal

♦ Mih (*dheun*); bëj (*një gropë, hendek etj.*) duke mihur dheun; rrëmoj (*për të nxjerrë diçka nga toka*). **Gërmoj themelet e shtëpisë.**

♦ Kërkoj në të gjitha skutat të gjej (*diçka*); rrëmoj.

♦ *fig* Bëj kërkime për të gjetur (*diçka*). **S'la arkiv pa gërmuar.**

♦ *fig* Hetoj (*një krim etj.*); pyes me hollësi (*dikë për diçka*).

♦ *fig* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit në kallëzore*) Bëj që (*dikush*) të kërruset e dobësohet. **Ç'më gërmoi pleqëria!**

II jokal

♦ Mih dheun; hap një gropë. **Gërmoj me lopatë (ekskavator). Gërmoj thellë (cekët).**

♦ Kërkoj mirë diku për të gjetur diçka; kërkoj në të gjitha skutat; rrëmoj. **Gërmoj nëpër xhepa (shtëpi). Gërmon në plehra.**

♦ *fig* Bëj kërkime për të zbuluar a gjetur të dhëna për diçka.

♦ *fig* Përpiqem shumë të rikujtoj diçka të shkuar a të harruar; vras mendjen për të rikujtuar diçka. **Gërmoj në kujtesë (mendje).**

gërmókth i m sh a at bot K (*Narcissus poeticus*) Bathër me petla të bardha e thekë të kuq; sy fazani.

gërmúar (i e) mb

♦ (*Vend*) i mihur, i bërë gropë; i rrëmuar.

♦ (*Vend*) me të tatëpjeta e të përpjeta të thikta; i vështirë për t'u kaluar.

♦ *krahin* (*Njeri*) i kërrusur e dobësuar; gërmuq.

gërmúc ndajf G (*Grua a vajzë*) me një tufë flokësh në lëshuar në zverk.

gërmúc e mb > GËRMUQ.

gërmúc ndajf > GËRMUQ.

gërmúc i¹ m sh a at G Tufë flokësh të lëshuar në zverk.

gërmúc i² m bis mjek G Zmadhim ose ënjtje e gjëndrave limfatike.

gërmúc e mb krahin G > GËRMUQ E.

gërmúc•em vetv krahin G > GËRMUQ•EM. > GËRMUQ•Ë (me u).

gërmúc•ë (me) kal a ë krahin G Përkul; vë gërmuq.

gërmúc•ë (me) kal a ë krahin G > GËRMUQ•Ë (me).

gërmúçuem (i) e (e) mb krahin G I gërmuqur.

gërmúe ndajf G > GËRMUET.

gërm•úe (me)¹ kal G > GËRM•OJ.

gërm•úe (me)¹ kal óva úe G Shtrëngoj (*dikë të bëjë diçka*); e zë ngushtë (*dikë*).

gërm•úe (me)² kal óva úe G

♦ Dëboj; përzë; nxjerr jashtë.

♦ Shpoj me hosten (*buajt në qerre etj.*).

gërmúem (i) e (e)¹ mb G > GËRMUAR (i e).

gërmúem (i) e (e)² mb G I shtrënguar a detyruar të bëjë diçka; i zënë ngushtë.

gërmúem (i) e (e)³ mb G

- ♦ I dëbuar; i përzënë.
- ♦ I shpuar me hosten.

gërmúes e mb Që gërmon; (*vegël a makinë*) që shërben për të gërmuar.

gërmúes i m sh - it

- ♦ Punëtor që gërmon; ai që merret me gërmime.
- ♦ *tek* Makinë gërmimi.

gërmúet ndajf G

- ♦ Me vështirësi a mundim të madh.
- ♦ Me kurrizin të kërrusur si gungaç.

gërmúet (i e)¹ mb G (Vend) i ashpër, i vështirë; i pakalueshëm.

gërmúet (i e)² mb G I kërrusur si gungaç; i gunguar.

gërmúq ndajf Me trup të kërrusur; me kurriz të gërmuqur; gërmuqas.

gërmúq kal a ur Kërrus, përkul, gërmuq (*kurrizin*).

gërmúq e mb bis I kërrusur; i gërmuqur; kurrizdalë; gungaç.

gërmúq i¹ m sh ë ët Njeri kurrizdalë, me trup të kërrusur, i gunguar; gungaç.

gërmúq i² m sh ë ët ikt Peshk i ujërave të ëmbla, i ngjashëm me krapin, por me trup më të shkurtër e më të shtypur anash, me kokë të vogël e me shumë hala. >

DRANG•Ë A.

gërmuqán e mb G > GËRMUQ E.

gërmuqán i m sh a at G Njeri i gërmuqët, me kurriz të kërrusur.

gërmuqán•e ia f sh e et f e GËMUQAN I.

gërmúqas ndajf Me kurriz të kërrusur. **Rri (eci) gërmuqas.**

gërmúq•e ja f sh e et e GËRMUQ I.

gërmúq•em vetv a (u) ur

- ♦ Përkulem; përkul shpinën.
- ♦ Më del kurrizi; kërrusem; gungohem; bëhem gungaç.

gërmúqët (i e) mb I kërrusur; (*plak*) gërmuq; gungaç.

gërmúqj•e a f Kërrusje e kurrizit; gungim; dalje e gungës së kurrizit.

gërmuq•óhem vetv G > GËRMUQ•UE (me u).

gërmuq•úe (me u) vetv óva (u) úe G > GËRMUQ•EM.

gërmúqur (i e) mb I përkulur; që rri me kurriz të përkulur.

gërmús ndajf krahin G

- ♦ Me trup të kërrusur; me kurriz të gërmuqur.
- ♦ Me supe të rënë.

gërmusán e mb krahin G

- ♦ (*Njeri*) i kërrusur, i gërmuqur.
- ♦ (*Njeri*) me supe të rënë

gërmusújë mb krahin G > GËRMUSAN E.

gërmúsh¹ kal a ur Kërcënoj; i skërmit dhëmbët (*dikujt*).

gërmúsh² kal G > GËRMUSH•Ë (me).

gërmúsh•e ja f sh e et kryes sh G Grahma të vdekjes.

gërmúsh•em¹ vetv a (u) ur I kërcënohem dikujt me fjalë ose me lëvizje të trupit; i hakërrohem dikujt.

gërmúsh•em² vetv G > GËRMUSH•Ë (me u).

gërmúsh•ë a f sh a at G Vend i mbuluar me gëmusha a shkurre të egra.

gërmúsh•ë (me) kal i ë veta III G Gërvisht; gërric. **E gërmushi qeni.**

gërmúsh•ë (me u) - (u) ë G

I vetv Gërvishtem.

II pës e GËRMUSH•Ë (me).

gërmúsh•ë a f sh a at G Gëmushë; shkurre e egër.

gërmúshj•e a¹ f sh e et Kërcënim; hakërrim; skërmitje e dhëmbëve.

gërmúshj•e a² f sh e et G Gërvishtje; gërricje.

gërmúshun (i e) mb G I gërvishtur; i gërricur.

gërmúshur (i e) mb Me kërcënim; kërcënueshëm; me hakërrim.

gërnáqe mb K (Plakë) e rrëgjuar; e dobët.

gërnáq•e ja f sh e et K Plakë e rrëgjuar; e dobët.

gërnél i m sh a at K Plak i rrëgjuar e i dobët.

gërnësh•em vetv krahin G > GËRNESH•Ë (me u).

gërnësh•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Hungërij.

gërnëshj•e a f sh e et krahin G Hungërimë.

gërnét•ë a f sh a at muz bis

♦ Klarinetë për muzikë popullore.

♦ Ai që i bie gërnetës.

gërnís kal > GËRNIT.

gërnít kal a ur Zbut me vaj (*qurrat e trashura*).

gërnítj•e a f Zbutje e qurrave me vaj.

gërnjár e mb

♦ (*Njeri*) grindavec; që e ka zakon të grindet vazhdimisht; që ankohet e nuk kënaqet kurrë.

♦ (*Kafshë*) që hedh vicka; zevzeke; xanxare.

gërnjár i m sh ë ët

♦ *Njeri* grindavec, që e ka zakon të grindet vazhdimisht; që ankohet e nuk kënaqet kurrë.

♦ *Kafshë* zevzeke, xanxare, që hedh vicka.

gërnjár•e ja f sh e et f e GËRNJAR I.

gërnját•em vetv > GËRNJITEM.

gërnj•ë a f sh a at Grindje a zënie e vazhdueshme.

gërnji•hem vetv va (u) rë > GËRNJIT•EM.

gërnjít•em vetv a (u) ur

♦ Grindem vazhdimisht.

♦ *veta III (Fëmija)* grindet me të qara e britma, duke përplasur këmbët.

♦ *veta III (Qeni, ujku)* angullin.

gërnjít•ë a f sh a at Grindje e vazhdueshme.

gërnjítës e mb

♦ Grindavec; i grindur.

♦ *Qaraman*.

gërnjóll•ë a f Erë shiu që fryn nga perëndimi.

gërnjós•em vetv a (u) ur > GËRNJIT•EM.

gërq onomat Zhurmë e gëlltitjes së lëngjeve.

gërq i m sh e et Gllënjë.

gërq-gërq onomat Zhurmë e gëlltitjes së ujit me gllënjka të mëdha. **Pi gërq-gërq.**

gërqám•ë *a f K* Gllënjë; (një) gurmaz ujë etj.

gërq•e ja *f sh e et bis* Gllënjë.

Gërqí *a f gjeog vjet* Greqi.

gërqínjë *mb (Kumbull)* kokërrmadhe e gjatoshe.

gërqínj•ë *a f sh a at* Kumbull kokërrmadhe e gjatoshe.

gërqisht *ndaif* > **GREQISHT**.

gërqishtár *i m sh ë ët Ç*

♦ Mysliman që flet greqisht.

♦ Grekofon.

gërqisht•e ja *f sh e et* > **GREQISHT•E JA**.

gërseníc•ë *a f sh a at ent* Vemje e fluturës.

gërsí *ni m sh j jt krahin G* > **KËRCI NI**.

gërsí•s kal ta tur G > **GËRSIT.**

gërsít *kal G* > **GËRSIT•Ë (me)**.

gërsít•ë (me) *kal a ë G* Kërcas; trokas në (*derë etj.*).

gërsítj•e *a f sh e et G* Kërcitje; trokitje (*në derë etj.*).

gërsháí *a f sh a at kopsht krahin G* Qershi.

gërsân•ë *a f sh ë ët G* > **GËRSHËR•Ë A**.

*

Me e shkue kryet në gërshanë Vë kokën në rrezik, në torbë.

gërsânëz *a f sh a at G* > **GËRSHËRËZ A**.

gërsâní *a f etn* Ceremoni e qethjes së flokëve të fëmijës nga kumbara; lidhje miqësore e krijuar me këtë rast; kumbarí.

gërsânzë *ndaif G* Në mënyrë të kryqëzuar; kryq.

gërsânzë•a¹ *f sh a at ent G* **GËRSHËRËZ A¹**.

gërsânzë•a² *f sh a at ndërt G* Secili prej trarëve të hollë, që zbresin dy nga dy në trajtë gërshëre nga kulmari i çatisë, mbi të cilët mbërthehen qeprat.

gërsrás *kal grísha gríshur* Ftoj a thërras për drekë etj. (*dikë*). > **GRISH**.

gërshé *u m sh - të A* Grep për qëndisje.

gërshét

I *si ndaif* Me gërshet.

II *si mb (Flokë)* të thurur gërshet.

*

E bëj gërshet një punë E ngatërroj, e ndërlikoj, e pleks keq.

E sjell gërshet muhabetin E zgjat dhe e ngatërroj muhabetin.

gërshét *kal a ë* Ftoj; grish.

gërshét *i m sh a at*

♦ Tufë flokësh si bisht i përbërë nga dy, tri a më shumë tufëza flokësh të thurur bashkë; bishtalec.

♦ Diçka e thurur si flokët në trajtën e bishtit; varg. **Gërshet kashte (gruri qepësh).**

Gërsheti i litarit.

♦ Qëndismë me këtë lloj thurjeje ose thurimë në triko, në çorape etj. në trajtë bishtaleci.

♦ *ark* Derdhje zbukurimi në këtë trajtë.

gërshetártë *mb poet* Me gërsheta në ngjyrë të verdhë si të arit; gërshetverdhe.

gërshetárt•ë *a f sh a at poet* Grua a vajzë me gërsheta të verdha.

gërshetdegë *mb* Me gërsheta të trasha si degë.

gërshet•ë *a f sh a at*

♦ > **GËRSHET I.** [Laj e hidh gërshétën prapa,/ se vjen dielli, të djeg vapa (Pop).] [Me gërshetnë mbytmë mua/ Mbytmë dhe gjë tjetër s'dua. (Pop).]

♦ *mit* > **GËRSHETËZ A.**

gërshetëz *a f sh a at mit* Floçkë; nuse e ujërave.

gërshetgjatë *mb* Me gërsheta të gjatë.

gërshetgjat•ë *a f sh a at* Grua, vajzë etj. me gërsheta të gjatë.

gërshetím *i m sh e et*

♦ Thurje e flokëve gërshet.

♦ *fig* Ndërthurje e disa dukurive; lidhje e ngushtë ose e ndërlikuar e disa anëve a dukurive. **Gërshetim rrethanash.**

gërshet•óhet úa (u) úar

I vetv (Një veprim, ngjarje dukuri etj.) ndërthuret a plekset me një tjetër.

Gërshetohen problemet.

II pës e GËRSHET•OJ.

gërshet•ój *kal óva úar*

♦ Thur gërshet; bëj si gërshet. **Gërshetoj flokët (fijet e litarit).Gërshetoj një kurorë.**

♦ *fig* Bashkoj a lidh në mënyrë të harmonishme (*dy a më shumë gjëra, veprime etj.*); ndërthur.

gërshetóre *t f bot* Likene; shpërgëti.

gërshetúar (i e) *mb*

♦ I pleksur, i thurur, i bërë gërshet.

♦ *fig* I ndërthurur a i pleksur. **Çështje të gërshetuara keq.**

gërshetúem (i) e (e) *mb G > GËRSHETUAR (i e).*

gërshetúes e *mb* Që thur diçka në trajtë gërsheti; që gërsheton fijet. **Makinë gërshetuese.**

gërshetvérdhë *mb* Me gërsheta të verdhë.

gërshetvérdh•ë *a f sh a at* Grua a vajzë me gërsheta të verdhë.

gërshetzézë *mb* Me gërsheta të zez.

gërshetzéz•ë *a f sh a at* Grua a vajzë me gërsheta të zez.

gërshërë *si mb sport* Që bëhet duke kryqëzuar këmbët ose duart. **Stil gërshërë** mënyrë kërcimi së larti që bëhet duke kryqëzuar këmbët në ajër. **Not gërshërë** lloj noti që bëhet duke u shtrirë gjysmë anash e duke kryqëzuar duart dhe këmbët.

gërshër•ë *a f sh ë ët*

♦ Vegël me dy krahë të mprehtë çeliku, të kryqëzuar, që lëvizin rreth një boshti të përbashkët dhe përdoren për të prerë pëlhurë, letër, llamarinë etj. ose për të krasitur pemët.

♦ Makinë a mekanizëm me dy krahë të mprehtë për prerjen e metaleve, lëkurës etj. **Gërshërë automatike (elektrike). Gërshërë çeliku. Mpreh gërshërët.**

♦ Qethje e dhenve me një vegël të tillë; sasi leshi që del nga një qethje. **Gërshëra e parë (dytë).**

♦ > **GËRSHËRËZA**^{1,2}.

♦ *fig* Dallim i theksuar, hendek; mospërputhje. **Gërshëra e çmimeve. Gërshëra midis fshatit dhe qytetit (punës mendore dhe punës fizike, importit dhe eksportit).**

*

I ra gërshëra (fshesa, kosa) U spastrua, u shkurtua, u hoq diçka a dikush. **I ra gërshëra administratës.**

I prerë me gërshërë Shumë i përshtatshëm për një punë; pikërisht ashtu si duhet.

Si të prerë me gërshërë Kanë të njëjtin shtat a gjatësi; janë të një mase.

I ka prerë një gërshërë (janë prerë me një gërshërë) Janë shumë të ngjashëm, pothuajse njësoj.

I vë (fut) gërshërën

♦ E pres krejt; e qeth.

♦ E shkurtoj shumë një shkrim; i heq pjesë të tëra.

I bëj veshët gërshërë (pipëz, bigë, curr, çift) Dëgjoj me vëmendje të madhe; u përpiqem të mos më shpëtojë asgjë pa dëgjuar.

I do qethur mishi me gërshërë Duhet zhdukur; duhet bërë copa-copa.

Jam me kokë në gërshërë Jam në rrezik shumë të madh; e kam litarin në grykë.

S'korret livadhi me gërshërë *fj u* S'bëhet një punë pa mjetet e nevojshme.

Vë (fut) kokën në gërshërë Rrezikoj veten; e vë jetën në rrezik të madh.

gërshërëz a¹ f sh a at ent (*Forficula auricularia*) Kandërr e rendit të krahëlëkurorëve (*Dermaptera*) e përhapur thuajse në të gjithë rruzullin, me gjatësi nga 0.5 - 50 cm, me trup të hollë në ngjyrë kafe të errët, me bishtin bigë e me dy brirthe në kokë, që ushqehet me kandrra të vogla, pemë e sidomos rrush. > **BIRVESH I;**

BIRVESHËZ A.

gërshërëz a² f sh a at

♦ Secili prej trarëve të hollë, që zbresin dy nga dy në trajtë gërshëre nga kulmari i çatisë, mbi të cilët mbërthehen qeptrat.

♦ Kocak i samarit, kaptell i pasmë.

♦ *sh* Dy zgjatime në majën e gjuhës së gjarprit.

♦ Lloj thurjeje a qëndisme e ngjashme me krahët e gërshërës, që bëhet mbi një pëlhurë; përparëse me qëndisma të tilla.

♦ *tek bujq* Lloj plori pa majë.

gërshërím i m sh e et

♦ Prerje e stofit etj.

♦ *tek* Prerje me tranxhë.

gërshër•óhetvetv úa (u) úar veta III dhe pës e GËRSHËR•OJ.

gërshër•ój kal dhe jokál óva úar I vë gërshërën; pres me gërshërë a tranxhë.

gërshërúar (i e) mbI prerë me gërshërë a tranxhë.

gërshërúar it (të) as Prerje me gërshërë a tranxhë.

gërshërúes•e ja f tek Gërshërë e madhe dhe e rëndë për prerjen e metalit etj. >

TRANXH•Ë A.

gërshí a f sh - të kopsht A Qershi.

gërshí•e ja f sh e et kopsht K Qershi pikaloshe.

gërshí•s kal > **GËRSHIT^{1,2}.**

gërshít¹ kal a ur Gërshetoj; thur gërshet.

gërshít² kal G > **GËRSHIT•Ë (me).**

gërshít•et *vetv - (u) ë G veta III > GËRSHIT•Ë (me u).*

gërshít•ë (me) *kal a ë G*

♦ Shij; thërrmoj; grimcoj.

♦ Grij imët, hollë.

gërshít•ë (me u) a (u) ë G *vetv dhe pës e GËRSHIT•Ë (me).*

gërtal•ój *kal G > GËRTAL•UE (me).*

gërtal•úe (me) *kal óva úe G* Gëlltit; kapërdij.

gërtúk u *m sh ë ët K* Misër i verdhë.

gërtúk•e ja f *ushq K* Miell i misrit të verdhë.

gërtukór•e ja f sh e et K Kosh për të mbajtur kallinjtë e misrit.

gërtúqe *ndajf K* Në kohën e vjeljes së misrit.

gërtúq•e ja f sh e et K Arë me misër të verdhë.

gërtýl *kal a ur > KËRTYL.*

gërthác i¹ *m sh ë ët ent > GRETH I; GRERËZ A.*

gërthác i² *m sh ë ët bot (Olea oleaster)* Ullastër; ulli i egër.

gërtháp i¹ *m sh ë ët sh* Gërshërë e madhe për krasitjen e pemëve.

gërtháp i² *m sh ë ët ent* Kandërr me dy grepa të fortë si brirë përpara e me dy palë krahë, që rri nëpër zgërbonja drurësh.

gërth•ás íta ítur

I *jokal*

♦ Bërtas; thërres; ngre zërin kur flas. **Gërthas fort. Ç'ke që gërthet?** ["Mjaft gërthite si grifshë. E morëm vesh." (ED).] [- Tani - tha prapë sekretari. - Menjëherë. - E mora vesh, mos gërthit ashtu. (IK)]

♦ Lëshoj britma të forta nga dhembja, frika, gëzimi etj.; këlthas; bërtas. **Gërthas me të madhe. Gërthiti në kupë të qiellit** gërthiti fort. **Qan e gërthet.**

♦ *veta III (Kafsha, shpendi)* nxjerr një zë të fortë e të çjerrë. **Gërthasin sorrat. Gërthet cjapi.**

II *kal*

♦ E qortoj ose e shaj (*dikë*) duke i bërtitur; i bërtas. **I gërthet kot djalit. Mos i gërthit!**

♦ Grish, ftoj, thërres. **Gërthas në dasmë.**

gërthé ni *m sh j jt bot krahin* Luleshtrydhe; dredhëz.

gërth•éhem *vetv krahin G > GËRTH•YE (me u).*

gërth•éj *kal éva ýer* Kap dhe shtrëngo fort; mbërthej.

gërthép i *m sh a at kryes sh J* Kërcej e rrënjë shkurresh.

gërthétrá t *f sh A* Kthetra.

gërth•ël la f sh la lat *zool (Homarus vulgaris)* Karavidhe.

gërthî ni *m sh a at zool G (Homarus vulgaris) > GËRTHIJ•Ë A.*

gërthíc•ë a f sh a at *G* Kërthizë.

gërthíj•ë a f sh a at (*Homarus vulgaris*) Karavidhe.

gërthím i *m krahin G* Humbje e drejtimit a orientimit në pyll të dendur.

gërthít *urdh e GËRTH•AS. Mos gërthit!*

gërthítj•e a f sh e et

♦ Bërtitje; thirrje me zë të lartë.

♦ Krakëllimë a thirrje e fortë e disa kafshëve dhe shpendëve.

gërthítur a (e) *f sh a at (të)*

♦ Bërtitje; thirrje me zë të lartë.

♦ Qortim me britmë të madhe.

gërthiúl•ë a f sh a at orn (*Upupa epops*) Zog këngëtar më i madh se harabeli, me ngjyrë të murrme, me një xhufkë pendësh në majë të kokës, që jeton arave. >

ÇAFKËLOR•E JA; PUPËZ A.

gërthj•e a f sh a at krahin

♦ *zool* A Karavidhe.

♦ *fig* Gërgasës; ai që gërget a ngacmon.

gërthull•ónj kal óva úar A Rrethoj me gardh; gardhoj.

gërthullúar (i e) mb A I rrethuar me gardh; i gardhuar.

gërthúq i m sh ë ët G Kunj druri.

gërthúq•em vetv G > GËRTHUQ•Ë (me u).

gërthúq•ë (me u) vetv a (u) ë G Ngërdheshem.

gërth•ýe (me u) vetv éva (u) ýe krahin G Humb drejtimin a orientimin në pyll të dendur.

gërthýem (i) e (e) mb krahin G I humbur.

gërthýem it (të) as krahin G Humbje e drejtimit a orientimit në pyll të dendur.

gërthýet (i e) mb krahin G (*Shkëmb, gur*) i gërryer.

gërudé ja f sh - të ndërt Ç Tra.

gërváll•em vetv G > GËRVALL•Ë (me u).

gërváll•ë (me u) vetv a (u) ë G

♦ Bërtas fort, me zë të lartë.

♦ Këndoj me zë të lartë sa ngjirem.

gërvállësh e mb G > GËRVALLËT (i e).

gërvállësh i m sh a at G Ai që bërtet me zë të lartë.

gërvállësh•e ja f sh e et G f e GËRVALLËSH I.

gërvállët (i e) mb G (*Britmë*) e fortë, me zë shumë të lartë.

gërvállj•e a f sh e et Bërtitje e fortë, me zë shumë të lartë.

gërván i m sh a at orn K Korb.

gërvéll kal veta III K > GËRVELL•Ë (me).

gërvéll•et K vetv veta III dhe pës e GËRVELL. > GËRVELL•Ë (me u).

gërvéll•ë a f sh a at K Rruvijë që lë shiu në pluhur, dhé etj.

gërvéll•ë (me) kal a ë K (*Shiu*) lë rruvija në pluhur, dhé etj.

gërvéll•ë (me u) a (u) ë K

I vetv veta III (*Pluhuri*) bëhet me rruvija nga shiu.

II pës e GËRVELL•Ë (me).

gërvéllj•e a f sh e et K Krijim i rruvijave nga shiu në pluhur, dhé etj.

gërvéllun (i e) mb (*Vend*) me rruvija të lëna nga shiu në pluhur, dhé etj.

gërvérr i m sh e et krahin G Grindje me shamatë.

gërverráç e mb krahin G Grindavec; që grindet me shamatë.

gërverráç i m sh a at krahin G Njeri grindavec, që grindet me shamatë.

gërverráç•e ja f sh e et krahin G f e GËRVERRAÇ E.

gërvësh kal G > GËRVESH•Ë (me).

gërveshán e mb krahin G (*Fytyrë*) e shëmtuar, e shtrembëruar.

gërveshán i m sh a at krahin G Njeri me fytyrë të shëmtuar, të shtrembëruar.

gërveshán•e ia f sh e et krahin G f e GËRVESHAN I.

gërvësh•em *vetv G* > **GËRVESH•Ë** (me u).

gërvësh•ë (me) *a ë G*

I *kal Nxjerr (dhëmbët)* kur qesh a zgërdhihem.

II *jokal Ngërdheshem.*

gërvësh•ë (me u) *vetv a (u) ë G*

♦ Zgërdhihem. **Me gërveshë dhambët.**

♦ Ngërdheshem.

gërvëshj•e *a f sh e et G*

♦ Zgërdhimje; nxjerrje e dhëmbëve kur qesh.

♦ Ngërdheshje; shtrembërim i fytyrës.

gërvështë (i e) *mb G*

♦ Që zgërdhihet.

♦ Që ngërdheshet a shtrembëron fytyrën.

gërveshúj•ë *a f sh a at krahin G*

♦ Njeri që zgërdhihet.

♦ Njeri që ngërdheshet a shtrembëron fytyrën.

gërvëshun (i e) *mb G I zgërdhirë; që zgërdhihet.*

gërvëshun it (të) *as G Zgërdhirë.*

gërvezhán *e mb krahin G I shëmtuar; i kërveshur.*

gërvezhán i *m sh a at krahin G Njeri i shëmtuar, me fytyrë të gërveshtë.*

gërvezhán•e *ia f sh e et krahin G f e GËRVEZHAN I.*

gërvezhú *ja f sh ja jat krahin G Grua a vajzë e shëmtuar, me fytyrë të gërveshtë.*

gërvëlís *kal a ur*

♦ Shpoj; cyt; ngacmoj; gërgas.

♦ Trazoj lehtë; kruaj (*plagën, veshin etj.*).

gërvëlísj•e *a f sh e et*

♦ Shpim me fjalë; cytje; gërgasë.

♦ Kruajtje (*e plagës, veshit etj.*).

gërvëlít *kal krahin G* > **GËRVËLIT•Ë** (me).

gërvëlít•et *krahin G vetv veta III dhe pës e GËRVËLIT. > GËRVËLIT•Ë* (me u).

gërvëlít•ë (me) *kal a ë krahin G Mbledh në lëmë me rashqel (grurin e korrur me gjithë kashtë).*

gërvëlít•ë (me u) *krahin G vetv dhe pës e GËRVËLIT•Ë* (me).

gërvëlítj•e *a f krahin G Mbledhje në lëmë me rashqel e grurit të korrur.*

gërvëlítun (i e) *mb krahin G (Grurë etj.) i mbledhur me rashqel në lëmë.*

gërvér *e f sh e et*

♦ Grindje të vogla me fjalë; fjalosje.

♦ *sh* Thashetheme.

gërvím•ë *a f sh a at* Tingulli i thatë, i çjerrë e i zgjatur që lëshojnë sendet metalikë ose të drunjtë kur fërkohen; zhurmë e ngjashme me këtë tingull. **Gërvima e derës** (qerres, rrotave, kyçit). **Gërvimat e makinës** (sharrës, zinxhirëve, frenave).

[Ç'ish kjo gërvimë kështu, kjo jehonë? (IK).]

gërví•n *jokal u rë veta III (Një send i fortë)* nxjerr a lëshon një tingull të thatë, të çjerrë e të zgjatur kur fërkohet me diçka tjetër të fortë; nxjerr një zhurmë të ngjashme me këtë tingull.

gërvísh *kal a ur* > **GËRVISHT.**

gërvísh•em a (u) ur *vetv, pës e* **GËRVISH.**

gërvísh•enj kal a ur *A* Shprush; trazioj (zjarrin).

gërvíshur (i e) mb *A* (Zjarr) i shprushur.

gërvísht kal a ur

♦ Çjerr pak me thonj (*lëkurën*); çjerr pak (*sipërfaqen e një sendi*) me diçka të fortë e me majë; gërryey pak duke i hequr shtresën e sipërme. **E gërvíshti macja. Gërvísht me thonj (thikë, daltë).**

♦ *fig* I shkaktoj (*dikujt*) një shqetësim në vesh. **Më gërvíshti veshët (zorrët).**

♦ *fig* E prek thellë në ndjenja; e prek në zemër (*dikë*); i këput shpirtin (*dikujt*). **Na gërvíshti zemrën (shpirtin).**

gërvísht•em a (u) ur

I vetv Çjerr lëkurën me diçka të mprehtë e me majë, më bëhet një gërvíshtje në lëkurë. **U gërvísht në fytyrë (duar, gjunjë). U gërvíshtën me thonj.**

II pës e **GËRVISHT.**

gërvísht•ë a f sh a at *tek* Shenjë e bërë me gërvíshtje; shënim në llamarinë etj. në vendi që do të pritët përkulet etj.

gërvíshtës e mb

♦ (*Send*) që gërvísht.

♦ *fig* (*Zë*) i çjerrë; që vret veshin.

♦ *fig* (*Tingull, muzikë*) që vret veshin; i papëlqyeshme.

gërvíshtj•e a f sh e et

♦ Gërvíshtje; shenjë e lënë nga kruajtja në lëkurë, në sipërfaqen e një sendi etj.

♦ Plagë e cekët, sipërfaqësore.

gërvíshtur (i e) mb

♦ (*Vend*) i çjerrë paksa me thonj.

♦ (*Send*) i gërryer në sipërfaqe.

♦ *fig* (*Tingull, zë*) që vret veshin.

gërvíshtur a (e) f sh a at (të) Gërvíshtje. **Një e gërvíshtur është.**

gërvój•ë a f sh a at Lëvozhgë (*e vezës*).

gërvósk•ë a f sh a at *inv G* Guaskë e butakëve.

gërvózh•ë a f sh a at Lëvore.

gërvózhlá t f sh G Lëpusha misri.

gërxúmbull lla f sh a at *kopsht A* Kajsi.

gërxh si mb (*Vend*) shkëmbor; me shkëmbinj të ashpër e të thepisur.

gërxh i m sh e et

♦ Vend shkëmbor; plot me shkëmbinj të ashpër e të thepisur.

♦ Vend i egër.

♦ *shar* Njeri i pagdhendur; njeri që nuk ha arsye.

gërxháll si mb bis (*Duhan*) i keq e shumë i fortë që të djeg grykën, i egër.

gërxháll i m bis Duhan i keq e shumë i fortë që të djeg grykën; duhan i egër.

gërxhállë mb G (*Bukë*) e tharë tepër; e bërë si gur.

gërxhár•e ja f sh e et Qyp djathi ose turshish; korbull.

gërxhe-gërxhe mb (*Vend*) plot (me) gërxhe.

gërxhél i m sh a at *dhe ë ët*

♦ Pjesë e trungut të drurit të prerë që mbetet mbi tokë së bashku me rrënjët; kërcu. pjesë e rrënjëve të një druri që mblidhen për t'u djegur.

- ♦ Pjesë e kërcellit të misrit që mbetet në arë pas korrjes.
- ♦ Shtupë druri e rrumbullakët në vrimën e gurit të poshtëm të mullirit që nuk e lë miellin të derdhet.
- ♦ Koçan; kacarrum.
- ♦ *shar* Njeri mendjetrashë, i pagdhendur; gdhe. > **GËRXHO JA.**
- gërxhél•e ja¹ f sh e et G** Thikë e madhe.
- gërxhél•e ja² f sh e et J** Kërcu i mbetur në tokë bashkë me rrënjët.
- gërxheli mb bis (Njeri)** shumë i guximshëm; i patrembur dhe i papërmbajtur; i çartur; kokëkrisur.
- gërxheli u m sh nj njtë bis** Njeri shumë i guximshëm, i patrembur dhe i papërmbajtur; njeri i çartur, kokëkrisur.
- gërxhel•óhem vetv óva (u) úar bis** Ngrefosem; krekoem; kapardisem; trimërohem.
- gërxhe•mádhe mb f, sh mëdhá Ç (Plakë)** e madhe mbi njëqind vjeç.
- gërxhe•mádhe f sh mëdhá mëdhátë Ç** Plakë e madhe mbi njëqind vjeç.
- gërxhép i m sh ë ët** Kërçep.
- gërxhëll•óhem vetv óva (u) úar** > **GËRXHEL•OHM.**
- gërxhít kal a ur** Ndërsej qenin kundër (*dikujt*); ia lëshoj qenin (*dikujt*).
- gërxhít•et vetv veta III dhe pës e** **GËRXHIT.**
- gërxhítj•e a f** Ndërsim i qenit kundër dikujt.
- gërxho ja m sh - t shar**
 - ♦ Plak i rrëgjuar, i tharë e i dobësuar.
 - ♦ Plak i matufosur, i lenuar; i ronitur nga mendtë; i lënë.
 - ♦ Njeri i pagdhendur.
- gërxhóll•ë a f sh a at orn (Anas crecca)** Shpend shtegtar i familjes së rosave, me trup deri 30 cm të gjatë dhe peshë rreth 300 g., me pendë të përhime te femrat, i përhapur në viset me klimë të butë të Europës dhe Azisë.
- gërxhór e mb (Vend)** plot shkëmbinj të ashpër e të thepisur; gjithë gërxhe, gërxhe-gërxhe.
- gërxhúl e mb K (Plak)** i drobitur; i lënë; i lenuar; i ronitur.
- gërxhúl i m sh a at K** Plak i drobitur, i lënë, i lenuar, i ronitur.
- gërxhulán e mb K** > **GËRXHUL E.**
- gërxhulán i m sh a at K** > **GËRXHUL I.**
- gërxhulán•e ia f sh e et K f e** **GËRXHULAN I.**
- gërxhúl•e ja f sh e et K** Plakë e drobitur, e lënë, e lenuar, e ronitur.
- gërxh•ýell ýelli m sh j jtë J** Hell akulli.
- gëryś•em vetv G** > **GËRYŚ•Ë (me u).**
- gëryś•ë (me u) vetv a (u) ë G** Kërrusem.
- gëryśj•e a f G** Kërrusje e kurrizit.
- gëryśun (i e) mb G I** kërrusur.
- gërz onomat** Zhurmë e kërcitjes së zhavorrit, zallit etj.
- gërz•e ja f sh e et zool krahin (Graphiurus)** Gjitar brejtës, me trup deri 15 cm gjatësi, i përhapur në gjithë Europën, që ushqehet me fruta, lule e kandrra dhe e kalon gjithë dimrin në gjumë.
- gërzít kal a ur**
 - ♦ Brej pak e nga pak.
 - ♦ Përtyp ngadalë, pak e nga pak.

gërzít•et *vetv - (u) ur veta III*

- ♦ Brehet pak e nga pak.
- ♦ Përtypet ngadalë, pak e nga pak.

gërzítj•e a f sh e et

- ♦ Brejtje pak e nga pak.
- ♦ Përtypje e ngadalshme, pak e nga pak.

gërzítur (i e) mb

- ♦ I brejtur pak e nga pak.
- ♦ I përtypur ngadalë, pak e nga pak.

gërzhall•e ja f sh e et > GËRZHALL•Ë A.

gërzháll•ë a f sh a at G

- ♦ Fshikëz e krimbit të mëndafshit.
- ♦ Lëvozhgë.

gërzhanlín•ë a f sh a at G

- ♦ Arë me shumë gurë; tokë e varfër; gurihte.
- ♦ *përb* Grua thatime.

gërzháq e mb K (Njeri) grindavec; xanxar.

gërzháq i m sh a at K Njeri grindavec, xanxar.

gërzháq•e ja f sh e et K f e GËRZHAQ I.

gërzhá•s kal K > GËRZHAT. > GËRZHAT•Ë (me).

gërzhát kal G > GËRZHAT•Ë (me).

gërzhát•em vetv G > GËRZHAT•Ë (me u).

gërzhát•ë (me) kal a ë G Ngacmoj; ngas; nguc; cyt.

gërzhát•ë (me u) a (u) ë G vetv e GËRZHAT•Ë (me).

gërzhátj•e a f sh e et G Ngacmim; cytje.

gërzhátun (i e) mb G I ngacmuar; i cytur.

gërzhátunit (të) as G Ngacmim; cytje.

gërzhél i m sh a at krahin G Bar i trashë e i lartë që s'e ha bagëtia.

gërzhét•ë a f sh a at mit krahin G Zanë e pyllit.

gërzhíl•e ja f sh e et G

- ♦ Guaskë e breshkës.
- ♦ *K* Lëvozhgë e vezës.

gërzhím si kallëzues: Bëhet gërzhim thahet shumë sa shkoqet.

gërzhím i¹ m sh e et

- ♦ *kryes sh* Gjethe e lëvozhga bishtajash shumë të thara, që shkoqen e thërrmohen. **U shtie gërzhime bagëtisë.**
- ♦ Bar i tharë a i përzhitur nga thatësira.
- ♦ Tharje e barit etj.
- ♦ Miell i bluar ashpër.

gërzhím i² m sh a at krahin G Fëmijë shëndetlig.

gërzhím•ë (i) e (e) mb

- ♦ (*Petë*) e thatë; që shkoqet a copëtohet lehtë.
- ♦ (*Gjethe*) të thara.

gërzhímëz a f sh a at G Vend i shtruar me gjethe të thara.

gërzhímtë (i e) mb (*Gjethe, lëvozhga bishtajash*) të thara fort, sa shkoqen në dorë.

gërzhí•s kal ta tur > GËRZHIT.

gërzhít kal a ur

- ♦ Thaj fort (*gjethet e bimëve, lëvozhgat e bishtajave etj.*) saqë mund të shkoqen a të thërrmohen.
- ♦ Shkoq a thërrmoj (*gjethet e thara*).
- ♦ euf Vras; mbyt.
- ♦ $G > \text{GËRZHIT} \bullet \text{Ë} (\text{me})^{1,2,3}$.

gërzhít•et - (u) ur

I vetv

- ♦ (*Gjethja, lëvozhga*) thahet aq sa mund të shkoqet në dorë.
- ♦ Shkoqet; thërrmohet.

II pës e GËRZHIT.

gërzhít•ë a f sh a at Lëvozhgë.

gërzhít•ë (me)¹ kal a ë krahin $G > \text{GËRZHIT}$.

gërzhít•ë (me)² kal a ë tall krahin G Mërzit; bezdis.

gërzhít•ë (me)³ kal a ë krahin G Nxej; idhnoj.

gërzhítj•e a¹ f

- ♦ Tharje e gjetheve a lëvozhgave aq sa të shkoqen e thërrmohen.
- ♦ Shkoqje; thërrmim (*i gjetheve të thara*).

gërzhítj•e a² f krahin G Pirje e duhanit; ndezje e cigares (duhanit).

gërzhítj•e a³ f krahin G Nxej; idhnim.

gërzhítshëm ndajf Në gjendje të tharë dhe gati për t'u thërrmuar.

gërshítshëm (i) me (e) mb $> \text{GËRZHITUR}$ (i e).

gërzhítur (i e)¹ mb

- ♦ (*Bar, gjethe*) të thara sa mund të shkoqen e thërrmohen.
- ♦ fig (*Fytyrë*) e fishkur; e rrudhur.

gërzhítur (i e)² mb tall krahin G I shqetësuar.

gërzhmët•ë a f sh a at Djerrinë e mbuluar me shqopë.

gërzhój•ë a f sh a at orn krahin G Rosë.

gërzhól•e ja f sh e et G Guall (*i breshkës*).

gërzhóll•ë a f sh a at $> \text{GËRXHOLL} \bullet \text{Ë A}$.

gërzhóm•e ja f sh e et krahin G Kosh për bartjen e kallinjve të misrit.

gërzhýt•ël la f sh la lat K Shark i gjelbër i kokrrës së arrës.

gërr bis

I onomat Zhurmë e sendeve të forta që fërkohen a gërvishten.

II si ndajf Menjëherë, shpejt e shpejt, aty për aty; në mënyrë të pandërprerë, njëri pas tjetrit; çurg. Gërr paratë. Gërr fjalët (lotët).

III si kallëzues: Ai gërr, unë gërr pas tij ai me vrap, unë vrap pas tij.

gërr e mb Ç Gërnjar; që bën grindje.

gërrác i m sh a at krahin G Guaskë.

gërráckë mb (Dhi) me brirë të kthyer pas.

gërráck•ë a f sh a at Dhi me brirë të kthyer pas.

gërrác i¹ m sh a at Kërrabë; shkop me kërrabë në majë për të hequr bar nga mullari, për të varur shportën në një degë kur mbledh pemët etj.

gërrác i² m sh a at $> \text{GËRRAÇ} \bullet \text{E JA}$.

gërráç•e ja f sh e et

- ♦ Vazo për lule; saksi.

♦ Oturak.

gërrán•ë a f sh a at G

♦ Vend i gërryer nga ujërat; gërrellë.

♦ Përrua i rrëmbyeshëm që e gërryen shpejt shtratin e vet.

♦ Dhe, gurë etj. që i gërryen dhe i merr me vete lumi a përroi i rrëmbyeshëm. **Ka sjellë lumi gërrana.**

♦ Hulli e thellë në arë.

gërránxh•ë a f krahin G Enë balte e thyer ku u shtihet ushqim pulave.

gërr•ás jokál íta ítur

♦ *veta II (Gomari)* gërret.

♦ Gërhas.

gërrát•em vetv krahin G > GËRRAT•Ë (me u).

gërrát•ë (me u) vetv ëm (u) ë veta III sh krahin G Dalim turma-turma; mblihem tufë përqark dikujt.

gërrátj•ë a¹ f sh e et Klithmë e çjerrë e sorrës.

gërrátj•ë a² f krahin G Dalje turma-turma.

gërrçám•ë a f sh a at K Gërrqe; gurmaz (*ujë, etj.*).

gërrçít•et krahin G vetv > GËRÇIT•Ë (me u).

gërrçít•ë (me u) vetv - (u) ë krahin G (*Fëmija, pjella e bagëtisë*) mbetet e vogël me trup; nuk vjen e mbarë.

gërrçít•ëm (i) me (e) mb krahin G (*Fëmijë, qengj etj.*) që mbetet i vogël me trup; që nuk vjen i mbarë.

gërréc i m sh a at krahin G Gropëz; gropë e vogël. **Gërreci i syrit.**

gërréc•e ja f sh e et Kërçep shkurresh.

gërréc e mb I gërryer si zgavër; i zgavruar.

gërréc i¹ m sh ë ët ♦ Kungull ujës; susak që shërben si enë për ujë, qumësht etj.

gërréc i² m sh a at > GËRRAÇ•E JA.

gërréc i³ m sh a at muz Kuti e kumbimit të tamburasë.

gërréfsh•ë a¹ f sh a at Kërrabë e degës së pemës.

gërréfsh•ë a² f sh a at

♦ Tufë qimesh të ashpra në gushën e gjelit të detit.

♦ Lafshë e gjelit.

gërréjç ë mb K I gërryer; i bërë zgavër.

gërréll•ë a f sh a at

♦ Shpellë e hapët me strehë përsipër, e gërryer nga uji zakonisht buzë lumenjve; stenë.

♦ Vend i futur dhe i thellë në një shkëmb, që nuk e zë dielli; shpellë.

gërrépsh e mb krahin G (*Kafshë*) e dobët; e bërë kockë e lëkurë.

gërrés•ë a f sh a at

♦ Vegël metalike me një dorëz a bisht druri, që shërben për të gërryer a kruar diçka; gërryes.

♦ Të kruara të ushqimit të ngjitur në enë.

♦ Vend i gërryer nga ujërat.

gërr•ét jokál íti ítur veta III (*Sorra*) lëshon zë të çjerrë; krakëllin.

gërréth kal K > GËRRETH•Ë (me).

gërréth•ë (me) kal a ë K Pres a gërvisht (*diçka*) thellë me thikë etj.

gërréth•ë (me u) a (u) ë *K vetv dhe pës e* **GËRRETH•Ë (me).**

gërréthj•e a f sh e et *K E prerë me thikë; vend i prerë a gërvishtur thellë me thikë.*

gërréthun (i e) mb *K I prerë a i gërvishtur thellë me thikë.*

gërréthun it (të) as *K >* **GËRRETHJ•E A.**

gërréz•ë a m sh a at *G Guvë; shpellë e cekët.*

gërrh•ás jokall ita itur *Marr frymë me vështirësi. >* **GËRRH•AS.**

gërrhát•ë (me) jokall a ë *G >* **GËRRH•AS.**

gërrhátun it (të) as *G Gërhijte.*

gërrhít•ë (me) jokall a ë *G >* **GËRRH•AS.**

gërrí•anj kal jta tur *A*

♦ Gërryej.

♦ Grimcoj.

gërríar (i e) mb *A*

♦ I gërryer.

♦ I grimcuar.

gërríc kal a ur *Gërvisht. [Vjen miu pic, vjen macja gërric (Pop)]*

gërríc e¹ mb bis *G*

♦ (*Njeri*) që vjedh gjëra të vogla.

gërríc e² mb bis *G*

♦ (*Njeri*) që s'i rrihet pa kritikuar a qortuar.

♦ (*Njeri*) grindavec; që s'i rrihet pa u kruar a gërricur me të tjerët.

gërríc i¹ m sh a at *G Brac; hajdut xhepush.*

gërríc i² m sh a at *G Grindavec; njeri që s'i rrihet pa u kruar a gërricur me të tjerët.*

gërrícash ndajf > **GURAÇOKTHI.**

gërríc•e ja f sh e et f e **GËRRIC I.**

gërríc•em vetv a (u) ur

♦ Gërvishtem.

♦ *bis* Grindem; kërkoj të kapem. ["S'ke fuqi të grindesh se nuk ke ç'të thuash, por ama do të gërricesh ngaqë sontë të doli thatë." (ED)]

gërríc•ë (me) jokall a ë *G Vjedh gjëra të vogla.*

gërríc•ë a f sh a at *Gërvishtje; gërricje.*

gërrícës e mb (*Njeri*) *grindavec; që s'i rrihet pa u kruar a gërricur me të tjerët.*

gërrícj•e a f sh e et

♦ Gërvishtje.

♦ Grindje; maní për t'u kruar a gërricur me të tjerët.

gërrícs i m sh a at bis *Grindavec; njeri që s'i rrihet pa u grindur.*

gërrícunit (të) as *G Vjedhje të vogla; braci.*

gërrícun (i e) mb *I gërvishtur.*

gërríej kal ta tur *A, Ç Gërryej.*

gërríejtur pjes e **GËRR•IEJ.**

gërríem (i) e (e) mb *A I gërryer.*

gërrím i m *A*

♦ Gërryerje.

♦ Grimcim.

gërrín kal i ur *Ç (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore): Më gërrini ngriva së ftohti.*

gërrí•s *jokal íta ítur* Gërhas.

gërrísh *kal G > GËRRISHT•Ë* (me).

gërrísh•em *vetv G > GËRRISHT•Ë* (me u).

gërrísh•ë (me) *kal a ë G > GËRVISHT.*

gërrísh•ë (me u) *vetv a (u) ë G > GËRVISHT•EM.*

gërrísh•e *a f sh e et* Gërvishtje.

gërrísh•tun (i e) *mb G I* gërvishtur.

gërríth *kal vjet G > GËRRITH•Ë* (me).

gërríth•em *vjet G vetv dhe pës e GËRRITH. > GËRRITH•Ë* (me u).

gërríth•ë (me) *kal a ë vjet G*

♦ **> GËRRIC.**

♦ Çjerr; plagos.

gërríth•ë (me u) **a (u) ë vjet G > GËRRIC•EM.**

I *vetv*

♦ Gërricem; kruhem.

♦ Çirrem; plagosem.

II *pës e GËRRITH•Ë* (me).

gërríth•es *mb vjet G* Gërvishtës; që gërvisht.

gërríth•e *a f sh e et vjet G*

♦ Gërvishtje.

♦ Çjerrje; plagosje.

gërríth•un (i e) *mb vjet G*

♦ I gërvishtur.

♦ I çjerrë; i plagosur.

gërrj•e *a f sh e et bis* Grindje.

gërrlám•ë *a f sh a at krahin G (Arë)* e përmbytur.

gërrl•ë *a f sh a at krahin* Gur i gërryer nga uji; gropë e thellë midis shkëmbinjve të

gërryer nga uji; humnerë; gropore.

gërrllós *kal a ur Ç*

♦ I ngërdheshem (*dikujt*).

♦ Kërcënoj (*dikë*); i kërcënohem (*dikujt*).

gërrmërr *e f sh e et*

♦ Ngurrim në të folur.

♦ *kryes sh* Grindje. **Ia ha shpirtin me gërrmërre.**

gërrmëz *a f sh a at G* Frymëmarrje me zhurmë e maces së sëmurë.

gërrmíc•ë *a¹ f veter* Kolerë e gjedhit.

gërrmíc•ë *a² f G > GËRMIC•Ë* A.

gërrmúq *e mb* Gungaç. **> GËRMUQ E.**

gërrnác *e mb krahin G*

♦ (*Plak*) i drobitur; i lenuar.

♦ Dorështrenguar; kurnac.

gërrnác *i m sh a at krahin G*

♦ Legen bakri.

♦ *K* Enë për shkrirjen e gjalpít.

♦ *keq* Plak i drobitur, i lenuar.

♦ Njeri kurrizdalë; gungaç.

gërrnác•e ja f sh e et G

♦ Plakë e drobitur.

♦ Grua kurrizdalë, gungaçe.

gërrni•e a f sh e et Ç Grindje.

gërrnìqe t f sh bis anat G Kërcinj të këmbëve.

gërrnjár e mb (Njeri) grindavec.

gërrnjár i m sh ë ët Njeri grindavec.

gërrnjár•e ja f sh e et Grua a vajzë grindavece.

gërrnjás•em vetv a (u) ur Ç

♦ Grindem me shamatë; bëj shamatë.

♦ Kërcas dhëmbët me zemërim.

gërrnj•ë a f sh a at Ç

♦ Grindje; shamatë.

♦ Kërcëllitje e dhëmbëve me zemërim.

gërróc i m sh a at krahin G Enë e vjetër; garraç.

gërrój të sh i GËRR•UALL OLLI^{1,2,3}.

gërrón•ë a f sh a at krahin G

♦ Shtrat i thatë i përroit.

♦ Plasaritje e thellë e tokës.

gërrq¹ onomat Zhurmë e gëlltitjes së ujit etj.

gërrq² ndajf: Pi gërrq e gërrq pi me gllënjka të mëdha.

gërrq i m sh e et > GËRRQ•E JA.

gërrqát i m sh e et krahin G Fyt (*i bagëtisë*).

gërrq•e ja f sh e et Hurbë; gllënjke. **E piva me një gërrqe.**

gërrsh i m sh a at bot G Kungull ujës.

gërr•úall ólli¹ m sh ólla óllat Enë e drunjtë si kade, e bërë nga një trung lisi të gërryer përbrenda, që përdoret për të mbajtur drithë, miell etj.

gërr•úall ólli² m sh ólla óllat Shkop me bigë si grep në majë, për të kapur dhe mbartur në sup vandakë me shkarpa etj.

gërr•úall ólli³ m sh ólla óllat Vathë e bagëtisë; gardhec.

gërrúdh•ë a f sh a at Rrudhë e thellë në ballë, fytyrë etj.

gërr•úe (me) kal óva úe G > GËRR•YE (me).

gërr•úe (me u) vetv óva (u) úe G > GËRR•YE (me u).

gërrván e mb krahin G (Grindje) me zë të lartë, me britma.

gërr-vërr ndajf Me grindje; si grindavec.

gërrvërraxhí e mb krahin G Ngatërrestar; grindavec.

gërr-vërre t f sh Grindje. **E hëngri me gërr-vërre.**

gërrxhój i m sh j jt krahin G Plak i drobitur, i lenuar.

gërrxhól•e ja f sh e et G

♦ Shark i lendes së dushkut.

♦ K Lëvozhgë e vezës.

gërrxhúl e mb krahin G (Plakë) e drobitur; e lenuar.

gërrxhúl•ë a f sh a at krahin G Plakë e drobitur, e lenuar.

gërrýç•ë a m sh a at G

♦ Vegël për të gërryer sende të forta.

♦ tek Daltë e lugët.

gërr•ýe (me) kal, jokal éva ýe G

♦ > **GËRR•YEJ.**

♦ Rrjep; grabit. [mësue gjithmonë n'gjà t'huej me gërrye! (GjF)]

gërr•ýe (me u) G vetv > GËRRY•HEM.

gërr•ýej kal éva ýer

♦ Ha pak e nga pak (*sipërfaqen e një sendi*) me diçka të fortë për t'i hequr një pjesë, një shtresë të tij a diçka që është ngjitur në të ose për ta pastruar. **Gërryej drurin (murin, enën).**

♦ Ha pak e nga pak (*tokën, shkëmbin etj.*) dhe hap një vrimë a një gropë. **Lumi (përroi) e ka gërryer shtratin. Urithi gërryen dheun.**

♦ *veta III* E bren; e ha. **Acidi gërryen metalin (enën).**

♦ *fig* E ha krejt (*diçka që ndodhet në një enë*); nuk lë asnjë lugë a asnjë thërrime; i nxjerr fundin (*një ene ku ka ushqim*).

♦ *fig* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore*) Më mundon; më shqetëson vazhdimisht; më ha; më bren nga brenda pak e nga pak. **Më gërryen dyshimi (halli).** [Edhe ata të paktë që arrinin të dilnin matanë, i gërryente më pas pendimi. (IK)]

*

Gërryej para me lopatë Fitoj shumë para pa u munduar fort.

Më gërreu barku për bukë Më mori shumë uria.

Më gërreu nga paratë M'i mori të gjitha paratë; më faroi nga paratë; m'i harxhoi të gjitha paratë.

Të gërryen era Të pret era; fryn erë shumë e fortë.

gërrýem (i) e (e) mb G

♦ > **GËRRYER (i e).**

♦ I puçërrsur.

gërrýemj•e a f sh e et G > GËRRYERJ•E A.

gërryer (i e) mb

♦ Që është ngrënë duke i hequr një pjesë a një shtresë ose duke e bërë zgavër a gropë. **Dru (gur) i gërryer. Enë e gërryer.**

♦ I ngrënë pak e nga pak nga ujërat, shirat, era etj. **Tokë e gërryer. Shtrat i gërryer.**

♦ (*Dhe*) i grumbulluar në një vend pas gërryerjes. **Dhe i gërryer. Borë e gërryer.**

♦ I groposur; i futur thellë; i thëthitur. **Me sy të gërryer. Faqe të gërryera.**

gërrýer a (e) mb Vend i gërryer nga era, uji etj.

gërryerj•e a f sh e et

♦ Ngrënie pak e nga pak e sipërfaqes së një sendi.

♦ Veprim shkatërrues i ujit, shirave, erës etj. në sipërfaqen e tokës; erozion.

♦ Zgavër, gropë a thellim që krijohet kur gërryhet diçka.

♦ Groposje e faqeve, syve etj. nga dobësimi.

gërrýes e mb

♦ Që ka vetinë të gërryejë; që përdoret për të gërryer diçka; që gërryen. **gërryese.**

Mjet (veprim) gërryes. Vetë gërryese e acidit.

♦ *fig* Që e bren njeriun përbrenda, që e shqetëson vazhdimisht. **Malli gërryes.**

Brengë gërryese.

gërrýes i m sh - it Vegël për të gërryer diçka. **Gërryes druri (guri, metali).** Gërryes dheu. **Gërryes kungulli** rende.

gërryesán e mb K (Fëmijë) i dobët; shëndetlig.

gërryesán i m sh a at K Fëmijë i dobët, shëndetlig.

gërryesán•e ia f sh e et K Vajzë e dobët, shëndetligë.

gërrýes•e ja f sh e et e **GËRRYES I.**

gërrýes•ë a f sh a at krahin G Mjet gërryes.

gërryesh•ëm (i) me (e) mb (Shtrat lumi, breg ranor etj.) që gërryhet lehtë.

gërryeshmëri a f libr Të qenët i gërryeshëm.

gërrýet (i e) mb G > **GËRRYER (i e).**

gërr•ýhem éva (u) ýer

I vetv

♦ **veta III** (Dheu, guri etj.) hahet pak e nga pak dhe bëhet zgavër a gropë; brehet; shkatërrohet nga veprimi i vazhdueshëm i ujit erës etj.

♦ Thahem e ligem; dobësohem shumë. **I** qenë gërryer faqet (sytë).

II pës e **GËRR•YEJ.**

gëstáll i m sh a at Gotë për pije.

gëstërrë si kallëzues: **Bëhem gëstërrë në fytyrë** nxihem në fytyrë.

gëstërr•ë a f sh a at Errësirë e plotë; diçka e zezë sterrë.

gësút•ë a f sh a at Ushqim për pulat.

gësháll i m sh ë ët bot Bimë barishtore e egër me gjethe e gjemba të butë, me kërcell që lëshon një lëng si qumësht kur këputet, që e hanë shumë bagëtitë.

gështáll•ë a¹ f sh a at bot (*Calystegia*) Dredhël; dredhkë.

gështáll•ë a² f sh a at Ç

♦ Furkë; bigë.

♦ Krah i furkës. > **GËZHDALL•Ë A.**

gëshóll•ë a f sh a at Lëpushë misri; llapushë.

gështenjapjékës i m sh - it Ai që pjek dhe shet gështenja.

gështenjapjékës•e ja f sh e et f e **GËSHTENJAPJEKËS I.**

gështenjashítës i m sh - it Ai që shet gështenja të pjekura.

gështenjashítës•e ja f e **GËSHTENJASHITËS I.**

gështénjë mb bis Në ngjyrë kafe. **Sy gështenjë.**

gështénj•ë a f sh a at bot (*Castanea sativa*) Dru me trung deri 30 m të lartë, me kurorë të gjerë e të dendur, me gjethe heshtake, që bën fryte në trajtë kokrrash të vogla, të veshur me lëkurë të ndritshme ngjyrëkafe e me një shark me gjemba; fryti i kësaj peme.

**

gështenjë deti inv Iriq deti.

gështenjë e butë bot (*Castanea sativa*) Gështenjë që bën fryte të ngrënshme.

gështenjë e egër (*Aesculus hippocastanum*) Dru i madh me lule të bardha të mbledhura si kon; mbillet për zbukurim.

gështenjë kali bot Gështenjë e egër.

gështenjë ujëse bot (*Trapa natans*) Bimë njëvjeçare me kërcell 3-4 m të gjatë, me rrënjë të holla të ngulura në lymërat e shtratit të lumit a pellgut, me gjethe nënujësë përgjatë kërcellit, me gjethe ajrore që pluskojnë dhe lule të bardha që lidhin kokrra të vogla, të cilat i qëndrojnë lagështirës deri në 5 vjet pa u kalbur.

gështenjísht•e ja f > GËSHTENJISHT•Ë A.

gështenjísht•ë a f sh a at Pyll a vend me gështenja.

gështenjór•e ja f sh e et > GËSHTENJISHT•Ë A.

gështénjtë (i e) mb

♦ (*Mobilie*) e punuar me dru gështenje.

♦ Ngjyrëkafe. **Flokë (sy) të gështenjhtë.**

gëthápë t m

♦ *sh i* **GËTH•EP EPI.**

♦ *sh* Bedena të kalasë.

gëthás jokal krahin G > GËTHIT•Ë (me).

gëth•ép épi¹ m sh ápë ápët

♦ Grremç në trungun e një druri a në degët e tij. **Dru me gëthapë. U gris në një gëthep.**

♦ Çengel prej druri a prej hekuri që shërben për të varur diçka.

♦ Pjesë e kërcellit të misrit a e degëve të ndonjë shkurreje që mbetet në tokë pasi pritët.

♦ Mandall dere.

♦ Kthetër.

♦ kryes *sh* Dhëmbë a brirë sfurku.

gëth•ép épi² m sh ápë ápët kryes sh Bedena të kalasë.

gëthít jokal krahin G > GËTHIT•Ë (me).

gëthít•ë (me) jokal a ë krahin G Vajtoj me zë të thekshëm.

gëthlítun it (të) as krahin G Vajtim me zë të thekshëm.

gëthl•ás kal íta ítur > GËTHLET.

gëthlát kal G > GËTHLAT•Ë (me).

gëthlát•em vetv G > GËTHLAT•Ë (me u).

gëthlát•ë (me) kal a ë G

♦ Lajkatoj.

♦ Përqafoj; ngush; marr në gushë.

gëthlátë (me u) G vetv

♦ Lëpihem; lëpij buzët.

♦ Lajkatohem.

♦ Përqafohem; ngushem.

gëthlét kal për krahin Përkëdhel.

gëthletár i m sh ë ët mb fig Gjarpër; i pabesë.

gëthlét•ë (me) kal G a ë > GËTHLET.

gëthletúem (i) e (e) mb G Përkëdhelje; ledhatim; lajkatim.

gëthlís kal > GËTHLIT.

gëthlít kal > GËTHLET.

gëthúq i m sh ë ët

♦ Kunj druri.

♦ Gjemb.

gëvê ni m sh j jt bot G (*Picea excelsa*) Bredh.

gëvén i m G > GËVE NI.

gëvëzhëz a f sh a at bot (*Lotus corniculatus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e

livadheve me shumë kërcëj të hollë, me gjethe të mbledhura nga pesë, me lule në

ngjyrë të verdhë ose manushaqe të ngjashme me ato të tërfilit, që e hanë shumë bagëtia.

gëvósk•ë a f sh a at det Vend ku ndërtohen barka.

gëvozhg kal G > GËVOZHG•Ë (me).

gëvózhg•et vetv veta III > GËVOZHG•Ë (me u).

gëvózhg•ë a f sh a at > GOLLOVEZHG•Ë A.

gëvózhg•ë (me) kal a ë G Zhvoshk.

gëvózhgë (me u) vetv G Zhvoshket.

gëvózhgët (i e) mb G I zhvoshkur; i qëruar; që i është hequr lëvozhga.

gëvózhgun (i e) G > GËVOZHGËT (i e).

gëxhërre•e ja f sh e et bis anat J Kërce; ind i fortë e i përkulshëm.

gëzás kal G > GËZAT.

gëzát kal G > GËZAT•Ë (me).

gëzás•ë (me) kal a ë G > GËZAT•Ë (me).

gëzát•ë (me) kal a ë G Cyt; ngacmoj; gërgas.

gëzátës i m sh ë ët G

♦ Cytës; ngacmues; gërgas.

♦ Ngatërrestar.

gëzdáll•ë a f sh a at kryes sh G Shenjë e gradave të ushtarakëve. Marr gëzdallat
gradohem.

gëzilirí a f G Gëzim; gazmim; gazmend.

gëzilirím i m G > GËZILIRI A.

gëzilir•ue (me u) vetv G Gëzohem; gazmoj.

gëzilirúem (i) e (e) mb G I gëzuar.

gëzím i m sh e et

♦ Ndjenjë kënaqësie e krijuar nga plotësimi i një dëshire, mbarimi i një punë a detyre ose nga mjedisi i këndshëm; gjendje e gëzueshme. **Me gëzim të madh.**

Gëzim i shkurtër. Gëzimi i jetës. Lot gëzimi. Më shkëlqen fytyra nga gëzimi.

[Ai që mund t'i jepte gëzim gjithë Komitetit Qendror, gjithë vendit, si të mos mundte të përdorte një grime nga ai gaz për veten e vet? (IK)] [Nxirre gëzimin tand, të shpërthejë me vrull. (Mgj).] [një valë gëzimi shkoi anemban të popullit (FK).]

♦ Ngjarje e shënuar që sjell kënaqësi; ngjarje e gëzueshme; festim i kësaj ngjarjeje; diçka që sjell gëzim; ditë e gëzueshme, çast i gëzueshëm; gaz. **Kemi gëzim sonte.**

♦ Dikush a diçka që na jep një kënaqësi të veçantë; gaz. **Gëzimi i nënës (i babait, i prindërve). Gëzimi i fëmijëve. Gëzimi im!**

*

Gëzim për derë iron Diçka që më ndodh mua sot, mund të të ndodhë edhe ty nesër.
gëzimdhënës e mb libr Që sjell a ngjall gëzim.

gëzimplotë mb poet ♦ Që sjell gëzim; plot (me) gëzim. [Thueja kangës, Rini!

Thueja kangës gëzimplotë! (Mgj)]

♦ I gëzuar dhe i qeshur; i gëzueshëm; i mbushur me gëzim. **Rini gëzimplotë.**

gëzimprurës e mb libr Që sjell a mbush me gëzim e kënaqësi. **Lajm gëzimprurës.**

gëzimsjellës e mb libr > GËZIMPRURËS E.

gëzimtár e mb

♦ I gëzueshëm.

♦ Optimist.

gëzim•zézë zéza *f sh zéza zézat f e* **GËZIM•ZI ZIU.**

gëzim•zi zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* (Njeri) që s'ka parë gëzim në jetë.

gëzim•zi ziu *m sh zínj zínjtë* Njeri që s'ka parë gëzim në jetë.

gëzm•ój *kal G >* **GËZM•UE** (me).

gëzm•úe (me) *kal G óva úe*

♦ Ngacmoj; gërgas.

♦ Prek; ngas.

gëzóf i *m sh ë ët*

♦ Lëkurë me qime të gjata e të buta, që mbulon trupin e disa kafshëve. **Gëzofi i dhelprës** (ariut, kunadhes).

♦ Lëkurë shtazësh me qime të gjata e të buta, e regjur dhe e përpunuar, që përdoret për të bërë veshje dimri ose si copë për jakën a mëngët e një palltoje; pallto prej kësaj lëkure; peliçe. **Gëzof dhelpre** (kunadheje). **Jakë gëzofi. Punishte** (fabrikë) **e gëzofit.**

*

Ia pres gëzofin dikujt I jap atë që meriton; i jap dënimin e merituar.

Janë pe për një gëzof Janë pothuajse njëlloj, janë shumë të përshtatshëm për njëri-tjetrin.

Kthen gëzofin (gunën, shpinën, kurrizin, krahët) **nga fryn era** Nuk është parimor; për të mbrojtur interesat e ngushta vetjake i ndryshon bindjet etj.; nuk qëndron në një mendim dhe anon herë andej e herë këtej.

Si të jetë moti, kthen gëzofin Ndërron shpejt bindjet sipas interesit; kthen gunën nga fryn era.

T'i shkojë peri gëzofit T'i përshtatet mirë diçkaje; të bëhet me kujdes e me lezet, jo në mënyrë të trashë dhe pa mjeshtëri.

gëzofçi a *m sh j jt krahin G >* **GËZOFÇI U².**

gëzofçi u¹ *m sh j jt G >* **GËZOFÇI U².**

gëzofçi u² *m sh nj njtë >* **GËZOFTAR I.**

gëzofçi•je ja *f sh je jet f e* **GËZOFÇI U².**

gëzofçinj *të sh i* **GËZOFÇI U.**

gëzofpunúes i *m sh - it* Mjeshtër i qepjes së gëzofëve; ai që punon gëzofin, që bëj veshje a sende të tjera prej gëzofi.

gëzofpunúes•e ja *f sh e et sh i* **GËZOFPUNUES I.**

gëzófsh *veta II nj, dëshir e* **GËZ•OJ.**

gëzoftár i *m sh ë ët*

♦ **>** **GËZOFPUNUES I**

♦ Tregtar gëzofësh.

gëzoftár•e ja *f sh e et sh i* **GËZOFTAR I.**

gëzóftë dëshir e **GËZ•OHEM; GËZ•OJ. E gëzoftë dhe trashëgoftë!**

gëzóftë (i e) *mb* (Prej) gëzofi; me gëzof. **Jakë e gëzoftë.**

gëzoftór•e ja *f sh e et*

♦ Punishte gëzofësh; peliçeri.

♦ Dyqan ku shiten gëzofë a veshje (prej) gëzofi.

gëz•óhem óva (u) **úar**

I vetv

♦ Ndiej gëzim; më mbushet zemra me gëzim. **Gëzohem shumë (pa masë, me gjithë shpirt. Gëzohem që u njohëm (që ju shoh). U gëzofsh! urim paç gëzim! [- Gëzohem, pa më thoni pak, si do ta nisni? (FK).]**

♦ I shoh të mirën a dobinë dikujt a diçkaje; gjej kënaqësi e gëzim pranë dikujt a diçkaje; ndiej gëzim për diçka. **I gëzohet djalit (nuses). I gëzohet shtëpisë (punës) së re.**

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Mbushet e gëzim, kënaqet. **Më gëzohet zemra (shpirti). T'u gëzoftë zemra!**

II pës e GËZ•OJ.

gëz•ó j óva úar

I kal

♦ I sjell a i ngjall gëzim; ia mbush zemrën me gëzim (*dikujt*); kënaq. **Gëzon shokët (prindërit, fëmijët). Lajm që na gëzon. Pamje që të gëzon syrin. [më gëzoni një herë/ si gëzohet gjethi i njomë në pui (MC).]**

♦ I shoh të mirën a dobinë (*dikujt a diçkaje*); i gëzohem. **I gëzoi mençurinë. Ç'i gëzove atij? [të gjitha këto i gjen në kulm vetëm, dhe atje shumë herë as që i gëzon dot (FK).]**

♦ Mbaj me shëndet dhe i gëzuar, arrij të kënaqem a të shijoj (*diçka*). **E gëzoi shtëpinë. Nuk e gëzoi jetën. I gëzofsh rrobat! urim. Mos e gëzoftë! mallkim.** i thuhet dikujt që ka marrë një send që nuk i takon ose që ka grabitur a vjedhur diçka.

♦ *libr* Kam, zotëroj (*diçka*). **Gëzon liri të plotë (të drejta të barabarta). Gëzon besimin (dashurinë, përkrahjen) e dikujt.**

♦ Përkëdhel; ledhatoj.

II jokal Jam i gëzuar për diçka; ndiej gëzim; mbushem me gëzim.

*

E gëzofsh! dhe tall E mbajtsh me shëndet.

Punove gëzove *fj u* Puna është burim të mirash dhe kënaqësie.

gëz•ónem vetv óva úar *A dhe vjet > GËZ•OHEM.*

gëzúam (i) e (e) mb *A dhe vjet > GËZUAR (i e).*

gëzúar pjes e GËZOJ.

gëzúar *pasth* Përdoret si urim në raste festash, kur fillon një punë e re, kur ngrihet dolli etj. **Gëzuar Bajramin, Pashkët! Vitin e Ri!**

gëzúar (i e) mb

♦ Që ndien a ka gëzim; që është gjithë gaz. [**Dhe Shën Pjetri' i gëzuar ahëre i tha:/ "Ja tani e ke nisur tamam, or usta! (FN).]**

♦ Që shpreh gëzim e hare; i gëzueshëm, i qeshur. **Fytyrë e (sy të) gëzuar.**

♦ Që kalohet a është kaluar me gëzime; i gëzueshëm. **Jetë e gëzuar. Ditë të gëzuara.**

♦ Që ngjall gëzim; që gëzon; që mbush me gaz e hare; i gëzueshëm, gazmor. **Lajm i gëzuar. Ngjarje e gëzuar.**

gëzúç i m sh a at *G* Grremç.

Gëzúem i (i) m fet *G* Perëndi.

gëzúeshëm *ndaif* Me gëzim; gjithë gaz.

gëzúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që ngjall gëzim; që gëzon, që mbush me gaz e hare; i gëzuar, gazmor. **Lajm i gëzueshëm. Ngjarje (këngë) e gëzueshme.**

- ♦ Që është gjithnjë i qeshur e tërë gaz; i gëzuar. **Fëmijë i gëzueshëm.**
- ♦ (*Ditë etj.*) e kaluar me gëzim; e gëzuar. **Çast i gëzueshëm.**
- ♦ I hareshëm; që shpreh gëzim e hare; i qeshur. **Fytyrë e gëzueshme.**

gëzhác e¹ mb G

- ♦ (*Njeri*) ngacmues; cytës.
- ♦ (*Njeri*) i prapë; i djallëzuar.

gëzhác e² mb krahin G (Palë) akuzuese.

gëzhác i¹ m sh a at G

- ♦ Njeri që ngacmon a cyt të tjerët.
- ♦ Njeri i prapë, i djallëzuar.

gëzhác i² m sh a at G Ai që akuzon; akuzues.

gëzhác•e ja f sh e et G fe GËZHAÇ I.

gëzháll•ë a f sh a at krahin G Shark i arrës.

gëzhám•ë a f sh a at G > GËZHAN•Ë A.

gëzhán•ë a f sh a at G Ngacmues; cytës.

gëzhát kal G > GËZHAT•Ë (me)^{1, 2, 3, 4, 5}.

gëzhát•em G vetv dhe pës e GËZHAT. > GËZHAT•Ë (me u).

gëzhát•ë (me)¹ kal a ë G Ngacmoj; cyt (*dikë*); i bie havale (*dikujt*).

gëzhát•ë (me)² kal a ë G

- ♦ Shkërmoq me dorë (*gjethe të thata*).
- ♦ Rrëmoj (*nëpër dokumente të vjetra etj.*).

gëzhát•ë (me)³ kal a ë G Brej; kafshoj.

gëzhát•ë (me)⁴ kal a ë G Djeg; përzhit (*gjellën në zjarr*).

gëzhát•ë (me)⁵ kal a ë krahin G Akuzoj (*dikë*) për diçka; e bëj fajtor (*dikë*).

gëzhát•ë (me u)¹ a (u) ë G

I vetv Bezdisem; mërzitem nga ngacmimet.

II pës e GËZHAT•Ë (me)¹.

gëzhát•ë (me u)² a (u) ë G

I vetv Shtypem.

II pës e GËZHAT•Ë (me)³.

gëzhát•ë (me u)³ a (u) ë G

I vetv Ngarkohem me faj; bëhem fajtor; akuzohem.

II pës e GËZHAT•Ë (me)⁴.

gëzhátj•e a¹ f sh e et G Ngacmim; bezdisje.

gëzhátj•e a² f G

- ♦ Shkërmoqje me dorë e gjetheve të thata.
- ♦ Rrënim nëpër dokumente të vjetra etj.

gëzhátj•e a³ f sh e et G Brejtje; kafshim; përtypje.

gëzhátsh•ëm (i) me (e) mb G (*Gjethe të thata*) të shkërmoqura me dorë

gëzhátun (i e)¹ mb G I ngacmuar; i bezdisur.

gëzhátun (i e)² mb G (*Mish etj.*) i përzhitur; i djegur.

gëzhátun (i e)³ mb G (*Gjethe*) të shkërmoqura.

gëzhátun (i e)⁴ mb G I akuzuar; i ngarkuar me faj.

gëzhdáll•ë a f sh a at

♦ Dërrasë që vihet e lidhet për disa kohë pas këmbës a pas dorës së thyer për ta mbajtur këtë të pa lëvizur e drejt.

♦ Copë druri; pykël; kleçkë.

♦ Çallatë në dru etj.

♦ Secila nga bigat a krahët e një furke.

♦ *sh* Gjepura, profka. **Këput gëzhdalla!**

*

S'bëhet urë me gëzhdalla *fj u* Çdo gjë ka nevojë për mjetin ose mënyrën e vet që të bëhet.

gëzhdáp *kal a ur* Rrah me shkop; zhdëp në dru.

gëzhdáp i m sh ë ët

♦ Dajak; shkop.

♦ *bis* Shkopitje; rrahje me dajak; zhdëpje.

gëzhdáp•em a (u) ur pës e GËZHDAP.

gëzhdáp•e a f sh e et Rrahje me shkop; zhdëpje në dru.

gëzhdápur (i e) mb I rrahur me shkop; i zhdëpur në dru.

Gëzhdrija t f sh fet E Mërkurë e Përhime (*e kreshmëve*).

gëzhél•e f kryes sh G

♦ Blogurina.

♦ *K* Lëkurë kungulli.

gëzhíc•ëm (i) me (e) mb G (*Gjethe duhani*) të thara; (*gjë*) e tharë sa shkoqet në dorë.

gëzhíl•e ja f sh e et Shark i gështenjës.

gëzhíl•ë a f G

♦ > **GZHIL•E JA.**

♦ Gëzhøjë e fishekut.

gëzhís• kal ta tur > GËZHIT.

gëzhím i m sh a at krahin G Lëvozhgë pa kokrra e bishtajoreve.

gëzhíme t f sh krahin G Lëvozhga të hapura të bishtajoreve.

gëzhís• kal > GËZHIT.

gëzhít kal G > GËZHIT•Ë (me)^{1, 2}.

gëzhít•em vetv dhe pës e G > GËZHIT•Ë (me)^{1, 2}.

gëzhít•ë (me)¹ kal a ë G Nxit; shtyj; ndërsej (*dikë kundër dikujt*).

gëzhít•ë (me)² kal a ë G Shkoq; shkokëloj.

gëzhít•ë (me u)¹ G pës e GËRZHIT•Ë (me)¹.

gëzhít•ë (me u)² G

I veta III Shkoqet; shkokëlohet.

II pës e GËRZHIT•Ë (me)².

gëzhít•ë a f sh a at usht krahin G Gëzhøjë e fishekut.

gëzhít•ël la f krahin G Shark i gështenjës.

gëzhít•e a¹ f krahin G Nxitje; shtytje (*kundër dikujt*).

gëzhítj•e a² *f sh e et krahin* G Gërryerje.

gëzhítj•e a³ *f sh e et krahin* G Tharje (*e* barit, gjetheve).

gëzhítun (i e)¹ *mb G I* nxitur; i shtyrë (*kundër dikujt*).

gëzhítun (i e)² *mb G I* gërryer.

gëzhítun (i e)³ *mb G I* tharë; i përzhitur nga thatësira.

gëzhój•ë a¹ *f sh a at*

- ♦ Gyp me fund të mbyllur, prej metali a kartoni, ku vendoset lënda plasëse e fishekut ose predhës; kapsollë e plumbit. **Gëzhojë e fishekut (e predhës). Nxjerr gëzhojën. Mbledh gëzhajat.**

- ♦ Guall; zhguall; lëvozhgë. **Gëzhoja e kërmillit (vezës, arrës, fasules).**

gëzhój•ë a² *f sh a at bis muz* Vegël frymore me dy gypa që bashkohen te gojëza.

gëzholít *kal G > GËZHOLIT•Ë (me).*

gëzholít•et *vetv veta III dhe pës e GËZHOLIT. > GËZHOLIT•Ë (me u).*

gëzholit•ë (me) *kal a ë G* Zhbogloj (*arrat, gështenjat etj.*); u heq sharkun (*arrave etj.*).

gëzholit•ë (me) a (u) *ë G vetv dhe pës e GËZHOLIT•Ë (me).*

gëzholítj•e a *f sh e et G* Zhboglim i arrave, gështenjave etj.

gëzholítun (i e) *mb G (Arra, gështenja etj.)* të zhbogluar.

gëzholítun it (të) *as G* Zhboglim (*i arrave, gështenjave etj.*).

gëzhóll•e *ja f sh e et G*

- ♦ Lëpushë misri.

- ♦ *sh* Shoshurina të të lashtave, që u shtihen shpendëve; gërdhushta.

gëzhóll•ë a¹ *f G > GËZHOLL•E JA.*

gëzhóll•ë a² *f orn G* Rosë gushëkuqe.

gëzhóllët (i e) *mb I* zbrazët; bosh përbrenda; i zgavërt. **Kallm i gëzhollët.**

gëzhór•e *ja f sh e et G* Lëkurë e kungullit.

gëzhút•ë a *f sh a at*

- ♦ Lëvore që mbështjell kokrrën e grurit, thekrës etj.

- ♦ *sh* Shoshulina të të lashtave, që u shtihen shpendëve; gërdhushta.

gëzhýll•e *ja f sh e e t K* Lëvozhgë e vezës.

gëzhýt i *m sh a at K* Guaskë e kërmillit.

gëzhyt•ër *ra f sh ra rat krahin* Lëvozhgë. **Gëzhytra e vezës.**

giá, giác•im (i) *me (e); giájt•ë (me), giasí, giásh•ëm (i) me (e) etj. krahin G >*

NGJAJ, NGJASI, NGJASH•ËM (i) ME (e); NGJASHMËRI etj.

giátë, giatarúq, giatój•ë etj. G > GJATË, GJATARUQ, GJATOJ•Ë etj.

GiB *tek inf shkurt i* Gigabajt.

gíb•e *ja f sh e et G* Faj; fajësim. **Báj gibe në dikë** ia vë fajin dikujt.

gibelín i *m sh ë ët hist it* Pjesëtar i partisë pro perandorisë së shenjtë romake, kundër

Papës dhe përkrahësve të tij, guelfët.

gíb•em *vetv G > GIB•Ë (me u).*

gibét i *m sh e et vjet bis G* Thashetheme të liga.

gíb•ë (me u) *vetv a (u) ë G* Fajësoj; bëj me faj. **M'u gibën se...**

gibón i *m zool* Majmuni më i vogël antropoid, me krahë të gjatë e pa bisht, që rron në drurë, në Azinë Jugore dhe në Indet Lindore.

gíbun (i e) *mb G I* fajësuar; i bërë me faj.

gíbun it (të) *as G* Fajësim.

gic kal G > GIC•Ë (me)^{1,2}.

gic ndajf (Mbush) plot, sa nuk nxë më; deri në buzë. **Gic më gic** plot e përplot.

gic i¹ m sh a at

- ♦ I vogli i derrit; derrkuc.
- ♦ *përk* Fëmijë toplotak.
- ♦ Fëmijë shumë i shëndoshë

gic i² m sh a at Qen i zi me trup të vogël.

gic i³ m sh a at Gur i vogël i rrumbullakët; guralec.

gic i⁴ m sh a at kryes sh bis Dhëmb qumështi.

gic i⁵ m Vijë e gjuajtjes në lojë me doçe.

gicán mb krahin G (Dash) turibardhë me pika të kuqe.

gicán i m sh a at krahin G Dash turibardhë me pika të kuqe.

gíc•em vetv G > GIC•Ë (me u).

gícë mb krahin G (Dele) turibardhë me pika të kuqe.

gíc•ë (me)¹ a ë G

I kal

- ♦ Pickoj.
- ♦ *fig* Ngacmoj; cyt.

II jokal Nxitoj.

gíc•ë (me)² a ë kal G Çmorrit (*dikë*).

gíc•ë (me u) a (u) ë vetv dhe pës e GIC•Ë (me).

gíc•ë a¹ f sh a at krahin G Dele turibardhë me pika të kuqe.

gíc•ë a² f sh a at krahin G Lesh i cilësisë së ulët.

gíc•ë a³ f sh a at krahin G Gomaricë.

gicilác e mb

- ♦ Që gicilohet a guduliset kollaj.
- ♦ *fig* (Njeri) që s'i rrihet në një vend.

gicilát kal krahin G > GICILAT•Ë (me).

gicilát•em G vetv dhe pës e GICILAT. > GICILAT•Ë (me u).

gicilát•ë (me) kal a ë G Gudulis; kilikos.

gicilát•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Gicilohem; gudulisem; kilikosem.

II pës e GICILAT•Ë (me).

gicilí a f sh - të Gudulisje; ndjenjë e gudulisjes.

gicilím i m sh e et

- ♦ Gudulisje; kilikosje.
- ♦ Kruajtje; të kruajturit.

gicilís•em vetv a (u) ur > GICIL•OHem. [Gicilisët dhe i qesh nuri/ Dhe merr prapë pamje burri (AZÇ).]

gicilísj•e a f

- ♦ Gudulisje; kilikosje.
- ♦ Kruajtje; dëshirë për t'u kruajtur.

gicilísur (i e) mb

- ♦ I gudulisur; i kilikosur.
- ♦ I kruajtur; që i kruhet.

gicil•óhem óva (u) úar

I *vetv* Gudulisem; kilikosem.

II *pës e* **GICIL•OJ.**

gicil•ój *kal óva úar* Gudulis; kilikos.

gicilúar (**i e**) *mb* I gudulisur; i kilikosur.

gicilúar a (**e**) *f sh a at* Gudulisje; kilikosje.

gicilúar it (**të**) *as* **GICILIM I.**

gicilúes e *mb* (*Ndjenjë*) e gudulisjes, kilikosjes, gicilimit.

gicilúesh•ëm (**i**) **me** (**e**) *mb* Që gicilohet lehtë.

gícj•e a f G > **GICUEM IT** (**të**)^{1,2}.

gicmím i m sh e et > **NGACMIM I.**

gicm•óhem *vetv óva (u) úar* > **NGACM•OHEM.**

gicm•ój *kal óva úar* > **NGACM•OJ.**

gic•óhem *G vetv dhe pës e* **GIC•OJ.** > **GIC•UE** (**me u**)^{1,2}.

gic•ój *kal G* > **GIC•UE** (**me**)^{1,2}.

gícithi *ndajf* > **DOÇASH.** Luaj gicithi.

gic•úe (**me**)¹ *kal óva úe G* Shpoj.

gic•úe (**me**)² *kal óva úe G* Çmorrit.

gic•úe (**me u**)¹ *óva (u) úe G*

I *vetv* Shpohem.

II *pës e* **GIC•UE** (**me**)¹.

gic•úe (**me u**)² *óva (u) úe G*

I *vetv* Çmorritem.

II *pës e* **GIC•UE** (**me**)².

gicúem (**i**) **e** (**e**)¹ *mb G* I shpuar.

gicúem (**i**) **e** (**e**)² *mb G* I çmorritur.

gicúem it (**të**)¹ *as G* Shpim.

gicúem it (**të**)² *as G* Çmorritje.

gícun (**i e**) *mb G* > **GICUEM** (**i**) **E** (**e**)^{1,2}.

giç i m sh a at K Gur me të cilin gjuhen shenjat.

gidá ja f bis Kënaqësi; qejf. **Aty e ka gidanë.**

gî•e (**me u**) *vetv G* Ngihem. [**Po pin vênë e kjênka gîe** (CV).]

GIG ja shkurt i Iniciativa Qytetare e Gorës.

gíga- *fjalëform fiz* Giga-; miliard.

gigabájt i m sh e et tek Njësi informacioni e barabartë me 1.073,741,824 bait.

gigabít i m sh e et tek Njësi informacioni e barabartë me një miliard bit.

gigaflóp i m tek inf Njësi e shpejtësisë së llogaritjes e barabartë me 1 miliard veprime në sekondë.

gigahérc i m fiz Njësi e frekuencës e barabartë me një miliard herc.

gigatón i m Njësi e fuqisë së shpërthimit e barabartë me një miliard ton TNT (*trinitrotoluen*).

gigavát i m fiz Njësi e fuqisë e barabartë me një miliard vat.

giglís *kal krahin G* > **GIGLIS•Ë** (**me**).

giglís•em *vetv dhe pës e* **GIGLIS.** > **GIGLIS•Ë** (**me u**).

giglís•ë (**me**) *kal a ë krahin G* Gudulis; kilikos.

giglís•ë (**me u**) **a** (**u**) *ë krahin G*

I *vetv* Gudulisem; kam guduli.

II pës e GUGLIS•Ë (me).

giglísj•e a f sh e et krahin G Gudulisje; ndjenjë e gudulisë.

gigl•óhem krahin óva (u) úe G vetv dhe pës e **GIGL•OJ. > GIGL•UE (me u).**

gigl•ój kal krahin G > GIGL•UE (me)

gigl•úe (me) kal óva úe krahin G Lëviz mënjatë për të shmangur (*dikë, diçka*); shmang.

gigl•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv Lëviz mënjatë; shmangem.

II pës e GIGL•UE (me).

giglúem (i) e (e) mb krahin G I lëvizur mënjatë; i shmangur.

giglúem it (të) as krahin G Lëvizje mënjatë; shmangie.

gijotín•ë a f sh a at vjet Mekanizëm për t'u prerë kokën të dënuarve me vdekje, i përdorur gjerësisht gjatë sundimit të terrorit (1793-1794) në Francë. **E çuan në gijotinë.**

gilát kal G > GILAT•Ë (me).

gilát•ë (me) kal a ë G Ngacmoj; cyt; mërzit me ngacmime.

gilc•ë a f sh a at anat Dell.

gil•ë a f sh a at sport Pësia të vogla për forcimin e muskujve të krahëve.

Gilgamésh i m mit Hero i epikës akadiane dhe poemave shumë, e njohur si vepra letrare më e hershme. [Kreshnikët janë një çetë prej tridhjetë trimash ("tridhet agt e Jutbinës), të cilëve u prijnë dy vëllezër, Muji dhe Halili, të lidhur ngushtë me njëri-tjetrin sikurse Dioskurët tek eposi antik helen dhe Gilgameshi e Enkiduji tek eposi shumer. (ShS).]

gilgíc kal krahin G > GILGIC•Ë (me).

gilgíc•em krahin G vetv dhe pës e **GILGIC. > GILGIC•Ë (me u).**

gilgíc•ë (me) kal a ë krahin G Gudulis; kilikos.

gilgíc•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Gudulisem; më vjen guduli.

II pës e GILGIC•Ë (me).

gilgícun (i e) mb krahin G I gudulisur; i kilikosur.

gilgícun it (të) as krahin G Gudulí; gudulisje; kilikosje.

gilicát kal G > GILICAT•Ë (me).

gilicát•em G vetv dhe pës e **GILICAT. > GILICAT•Ë (me u).**

gilicát•ë (me) kal a ë G Gudulis; kilikos.

gilicát•ë (me u) a (u) ë G vetv dhe pës e **GILICAT•Ë (me).**

gilicátun (i e) mb G I gudulisur; i kilikosur.

gilicátun it (të) as G Ndjenjë e gudulisë.

gilici•s kal ta tur G > GILICIT.

gilicít kal G > GUDULIS.

gilicít•em vetv e GILICIT > GICILIT•Ë (me u).

gilicít•ë (me) kal a ë G Gudulis; kilikos. > **GILICIT.**

gilicít•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Gudulisem; kilikosem.

II pës e GILICIT.

giligác kal G > GILIGAC•Ë (me).

giligác•em G vetv dhe pës e **GILIGAC. > GILIGAC•Ë (me u).**

giligác•ë (me) kal a ë G Gudulis; kilikos; giciloj

giligác•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* Gudulisem; kilikosem; gicilohem.

II *pës e* **GILIGAC•Ë (me).**

giligácj•e a f sh e et G Gudulisje; kilikosje.

giligácun (i e) mb G I gudulisur; i kilikosur.

giligácun it (të) as G Gudulisje; kilikosje. > **GILIGACJ•E A.**

giligájk•ë a f sh a at K > **GINGALL•Ë A; KËMBALK•Ë A.**

giligí a f sh a at G Gicili; kilikosje.

giligíc kal krahin G > **GILIGIC•Ë (me).**

giligíc•ë (me) a ë kal krahin G Giciloj; kilikos.

gíli-gíli onomat I thuhet fëmijës kur bën sikur e kilikos.

giligí•s kal G > **GILIGIT.**

giligít kal G > **GUDULIS.**

giligít•ë (me) kal a ë G > **GILIGIT.**

giligítë (me u) a (u) ë G vetv > **GILIGIT•EM.**

gilingálas ndajf K: Lojë gilingalas garë shpejtësie e pjesëtarëve që lëvizin me këmbalka.

gilivíli pandr bis Përkëdhelje a gudulisje e lehtë me gishta në gushë. **I bën gilivili dikujt.**

*

Bëj gilivili Tregohem i paqëndrueshëm në bindje a në sjellje ndaj dikujt a diçkaje; e dredh; e ha fjalën.

gilogíc i m sh e et Kupë e kripës që mban me vete bariu.

gilz•ój kal G > **GILZ•UE (me).**

gilz•óhem vetv G > **GILZ•UE (me u).**

gilz•úe (me) kal óva úe G Giciloj; kilikos.

gilzúe (me u) óva (u) úe G vetv e **GILZ•UE (me).**

Gim i m shkurt i Agim.

Gímç•e ja m shkurt përk i Agim.

Gím•e ja f shkurt i Agime.

gín•ë a f sh a at krahin

♦ Gëlqere.

♦ Baltë e qullët, e hollë; gjanë

gingáll•ë a f sh a at krahin G Secili nga dy stapet e trashë me nga një bigë poshtë, ku vihet këmba, që përdoren për të kaluar një pellg me ujë pa u lagur. >

KËMBALK•Ë A.

gíng•ë a¹ f sh a at krahin Kokërr dëllinjë; fryt i dëllinjës. > **GOLLOGUNG•Ë A.**

gíng•ë a² sh a at kryes sh krahin Spica; kalla; thumba. **Flas me ginga.**

gingëlác i m sh a at G Skërfyell; gabzherr.

gíngëlz a f sh a at Droçkë gjalpi që del në sipërfaqe kur rrihet qumështi.

gingilác i m a at G

♦ Fyt.

♦ Gabzherr.

ginglásh e mb krahin G (Njeri) që merret me thashetheme.

ginglásh i m sh a at krahin G Thashethuq; thashethemexhi.

gingláš•e ja f sh e et krahin G f e GINGLASH I.

gínko ja f bot Pemë zbukurimi e halorëve, me gjethe si erashkë dhe me lule të verdha.

ginják u m sh ë ët Lëvozhgë e vezës.

giocoso /xhokózo/ ndajf muz it Me gëzim.

gi•óhem G vetv dhe pës e GI•OJ. > GI•UE (me u).

gioioso /xhojózo/ muz it

I ndajf Me gëzim.

II mb Gazmor.

gi•ój kal G > GI•UE (me).

gips i m sh e et min > GJIPS I.

gir i m Dorezë e bastunit, e parmendës etj.

giralác i¹ G m sh ë ët anat, bis Gabzherr.

girgilác i² m zool Lopatëz; fulterëz.

girgilán i m sh a at G Gabzherr.

giríc i m sh a at vjet Veteriner.

gircór e mb vjet (Shërbim) veterinar.

gircór•e ja f sh e et vjet Vend ku bëhen operacionet veterinare.

giróll i m sh ë ët bot (Agricus arvensis) Kërpudhë e ngrënshme, me kësulë të bardhë, që bëhet kafe e errët kur arrin pjekurinë.

gírlánd•ë a f sh a at Varg zbukurimi me shirita letrash shumëngjyrëshe etj.

gisht i m sh ërínj ërínjtë dhe a at

♦ Zgjatim i lëvizshëm në fund të dorës ose të këmbës. **Kyçet e gishtit. Mollëz (majë) e gishtit. Shenjat e gishtërinjve. Ngre (çoj) gishtin. Vinin shenjën e gishtit në letër (në vend të nënshkrimit). Prek (tregoj) me gisht. Numëroj me gishta.**

♦ Pjesë e dorezës që mbulon këtë zgjatim të duarve të njeriut.

♦ Zgjatim fundor te putrat e disa kafshëve dhe te këmbët e disa shpendëve. **Gishtat e majmunit (e maces). Gishtat e gjelit.**

♦ *tek* Pjesë mekanizmi në trajtë kunji të kthyer në majë. **Gishti i autokombajnës. Gisht prej çeliku.**

♦ *bis* Masë gjatësie ose vëllimi afërsisht sa trashësia e një gishti të dorës; masë a sasi shumë e vogël. **Tre gisht i gjatë (i gjerë, i artë). Dy gisht ujë (verë). Dy gisht letër.**

♦ *sh* Vija të ngjyrave që ndërthuren në pëlhurë të endur; ujëse.

♦ *keq* Vegël. **Ishte gisht i sigurimit.**

♦ *bis* Vrasës me pagesë.

♦ *bis* Zgjidhje e mosmarrëveshjes me dyluftim me armë zjarri.

♦ *euf*: **Gisht pa thua** organ seksual i mashkullit.

*

Bëhem për një gisht mjaltë Trembem shumë.
E di (e njoh) në majë të gishtave E di shumë mirë diçka.

E ka luajtur gishtin dikush Ka marrë pjesë në luftë; ka luftuar a ka qëlluar me pushkë.

E ka ngjyer gishtin diku Është përzier në një vjedhje; ka marrë pjesë në një punë jo të mirë dhe ka nxjerrë një përfitim prej saj.

E kam unazë në gisht E kam gjithnjë parasysh; nuk e harroj; e kam vath në vesh.

E laj me majë të gishtit një punë E bëj shkel e shko, sa për të kaluar radhën.

E luaj nëpër gishta një lëndë E di shumë mirë, e kuptoj dhe e zotëroj shpejt një lëndë.

E luan gishtin (e pushkës)

♦ Është i zoti e i shkathët.

♦ Është trim i madh.

E luan gishtin e shëllirës (e lëngut) dikush

♦ Është i zoti e i shkathët për të bërë diçka; e luan mirë pjesën.

♦ Është trim i madh.

E mbaj (e kam) gishtin në këmbëz (rri me gisht në këmbëz) Rri ose jam gati për luftë; rri syhapët për t'u mbrojtur.

E mbaj gishtin (dorën) në çark të pushkës Qëndroj gjithmonë gati për luftë, për t'u mbrojtur.

E rrëzoj (e hedh me një gisht) E rrëzoj shumë lehtë, pa përdorur fare forcë.

E sjell (e luaj) në majë të gishtit (të gishtave) dikë E vërtit nga të dojë e si të dua, e sjell si lodër në duart e mia.

E tregojnë me gisht dikë E tregojnë për njeri të keq, e shquajnë midis të tjerëve për të metat a veset që ka.

E vë gishtin në tëmth Mendohem mirë.

Eci në majë të gishtave Eci ngadalë e lehtë, pa u ndier.

Erdhën (dolën) gisht pas gishti Njëra çështje nxori tjetrën; dolën me radhë njëra pas tjetrës.

Është me gjashtë gishta Është hajdut; vjedh.

Është për të lëpirë gishtat (*Gjella etj.*) është shumë e shijshme.

I bie me gisht të madh një pune E bëj shpejt e shpejt, sa për të kaluar radhën; e bëj shkel e shko.

I dha një gisht mjaltë dikujt I dha një ryshfet të vogël dhe e bëri për vete, e ëmbëlsoi me një peshqesh të vogël, i dha një kockë.

I vë gishtin kokës (vë gishtin në kokë) Mendohem mirë; e mbledh mendjen.

Janë sa gishtat e dorës Janë fare pak, numërohen me gisht.

Janë si gishtat e dorës Janë të lidhur, të bashkuar fort njëri me tjetrin.

Japin e marrin me gishta Janë të zgjuar e të shkathët; e kuptojnë njëri-tjetrin vetëm me shenja.

Kam (marr, jap, ha) një majë gishti Kam (marr, jap, hap) fare pak.

Lëpi mjaltin, po mos e ha gishtin! *fj u* Fol e bëj shaka, po mos e tepro; ki kujdes, mos lakmo aq shumë, se e pëson.

Mbetem (ngel) me gisht në gojë

♦ Mbetem pa asnjë mjet jetese, pa gjë, duarthatë; mbetem pa asnjë ndihmë e përkrahje; s'më mbetet asgjë nga ato që kisha ose s'më takoi asgjë nga diçka që u nda midis disa vetave.

♦ Mbetem i habitur nga diçka e papritur.

♦ Mbetem i turpëruar.

Mbetem gisht Mbetem vetëm, pa njeri.

Mbetem si gisht i lëpirë Mbetem pa gjë.

Mbytem në një gisht (pikë, lugë, gotë, filxhan) ujë E humbas toruan shumë shpejt; hutohem edhe përpara një gjëje fare të vogël.

Mos e prek në bisht, se te ha në gisht! *fj u* Mos u fut në punë të rrezikshme pa qenë nevoja; mos luaj me zjarrin.

Noton (lundron) në një (në dy) gisht ujë Është shumë i zoti; të merr gjak në vetull.

Nuk i vjen (nuk i afrohet) as te gishti (as te thoi) i këmbës Është shumë prapa dikujt; qëndron shumë më poshtë se dikush; as që mund të krahasohet me dikë (*për nga cilësitë e mira, nga zotësia, trimëria etj.*).

Nuk luaj as gishtin e dorës (këmbës) Nuk bëj asgjë, asnjë punë a veprim; nuk lëviz; nuk shqetësohem fare; nuk bëhem merak.

Numërohen me gisht (me gishtat e dorës) Janë shumë pak.

Numëron gishtat I kanë rrjedhur trutë, është matufosur.

Njihet me gisht Njihet nga të gjithë si njeri i keq, shquhet midis të tjerëve për të metat dhe veset që ka.

Për dy gisht ballë Për nderin e vet. **Njeriu rron për dy gisht ballë.**

Po i dhe (po i zgjate) gishtin, të merr (të rrëmben) dorën E shfrytëzon ndihmën, përkrahjen që i jep a një lëshim të vogël që mund t'i bësh për të nxjerrë përfitime të reja, për të rrëmbyer më shumë sesa i takon, për të kërkuar lëshime gjithnjë e më të mëdha.

Sa t'i futësh gishtat në sy Është errësirë shumë e madhe, nuk mund të shihet dy hapa larg.

S'e vë as në majë të gishtit dikë As që mund të krahasohet me mua; nuk hahet dot ai me mua, s'dua t'ia di fare për të.

S'janë të gjithë gishtërinjtë njësoj S'janë të gjithë njerëzit njësoj nga vetitë, aftësitë, sjelljet etj.

Të jep ujë në bisht të lugës Është shumë i zgjuar.

U vranë me gisht U përleshën keqas e u gjakosën; u vranë e u therën, u bë gjaku deri në gju.

Vë gishtat (majat) nga kam thembrat! Kthehem mbrapsht; iki nga kam ardhur.

Vë gishtin (dorën) në plagë

♦ Prek pikën më delikate të një çështjeje; zbuloj gjënë më shqetësuese.

♦ Gjej pikërisht atë që e mundon dikë.

Vë gishtin mbi dikë a diçka

♦ Caktoj dikë a diçka për një punë, zgjedh dikë a diçka; e shquaj, e dalloj.

♦ Dyshoj për dikë.

Zgjat gishtërinjtë (krahët, duart) *keq* Shtrij pse përhap ndikimin tim.

**

gisht dëftues Gisht i dytë i dorës.

gisht i dytë Gisht tregues; lëpis.

gisht i këmbëzës Gisht i pushkës; gisht tregues.

gisht i madh Gisht i madh i dorës a i këmbës.

gisht i mesëm (i mesit) Gisht midis treguesit dhe gishtit të unazës.

gisht i parë Gisht para treguesit; gisht i madh i këmbës.

gisht i shëllirës Lëpis.

gisht i unazës Gisht midis gishtit të mesit dhe gishtit të vogël.

gisht i veshit Gisht i vogël i dorës.

gisht i vogël Gisht i pestë i dorës a i këmbës.

gisht tregues Gisht i dytë i dorës.

lule gishti *bot* Bimë barishtore shumëvjeçare, e lartë deri në një metër, me lule ngjyrë trëndafili a të bardha e me pika të ndryshme, që dalin në një bisht të gjatë të mbledhura si gisht e varen poshtë. > **LULETOGËZ A.**

gishták u *m tek* Kunj; pinjon.

gishtáq e *mb* Gjashtëgishtësh; i lindur me gjashtë gishta.

gishtáq i *m sh ë ët* Gjashtëgishtësh; njeri i lindur me gjashtë gishta të dorës a të këmbës.

gishtáq•e ja *f e* **GISHTAQ I.**

gishtarák•e ja *f sh e et* *bot* (*Elymus repens*) Bar i trashë shumëvjeçar, me kërcell 40 - 150 cm të lartë, me fletë deri 40 cm të gjata, që lidh kallinj me hala në majë të kërcellit; i përhapur në Europë, Azi dhe Afrikën Veriperëndimore; është ushqim kryesor për shumë barngrënës.

gishtas *ndajf* Me gisht; gisht me gisht. **Kapemi gisht me gisht.**

gishtazi *ndajf*: **Luajmë gishtazi** luajmë duke vendosur pranë e pranë nga një gisht dhe njëri prej lojtarëve i numëron duke thënë disa fjalë deri sa të ngelet gishti i fundit i një lojtari, i cili mbyll sytë dhe jep dënime të ndryshme për të tjerët.

gishtcúng e *mb* Gishtprerë.

gisht•e ja *f sh e et* > **GISHTËZ A.**

gishtez a *f sh a at*

♦ Dorezë me një gisht.

♦ Dorezë; dorashkë.

gishtërinj të *sh i* **GISHT I.**

gishtës i *m sh a at* Rreze e rrotës së karrocës a qerres.

gishtësím i *m* Tregim me gisht.

gishtës•ój kal óva úar Tregoj me gisht; bëj me gisht nga (*dikush*).

gishtëz a *f sh a at*

♦ Kësulëz metali, kocke, plastike etj., që vihet në majë të gishtit për ta mbrojtur kur qepim me gjilpërë.

♦ Këmbëz e shkreppes së pushkës, mitralozit, revolverit etj.
gishtëzím i m sh e et *bot* Formim i zgjatimeve në trajtë gishti.
gishtëz•óhet *vetv bot (Bima)* formon zgjatime në trajtë gishti.
gishtëzúar (i e) *mb bot (Zgjatim)* në trajtë gishti.
gishtgjátë mb (*Njeri*) me gishta të gjatë.

gishtj•e a f sh e et

♦ *bot* Lëvozhgë e lendes së dushkut.

♦ Gishtëz e rrobaqepësit.

gishtk•ë a f sh a at J

♦ Gishtëz e rrobaqepësit.

♦ Sasi e vogël. **Nëm një gishtkë ujë.**

gishtlëpím•ë e mb *krahin G* Grykës; i pangopur.

gishtlëpís i m sh a at G Gisht i parë pas gishtit të madh; tregues.

gishtmbýth e mb *shar (Tip)* i ndyrë.

gishtnëgójás mb (*Zakon*) i thithjes së gishtit; i mbajtjes së gishtit në gojë (*kryesisht i foshnjave e fëmijëve*).

gisht•o ua m sh o ot folk Figurë e përrallave, e përfytyruar si shkurtabiq.

gishtór e mb

♦ *anat* I gishtit; që ka të bëjë me gishtin. **Nyjë gishtore.**

♦ *bot (Gjethe)* me zgjatime si gishtat e dorës; pëllëmbor; që ka trajtën e gishtave të dorës.

gishtóre t f sh Dorezë; dorashkë.

gishtprërë mb (*Njeri*) me gisht a gishta të prerë; gishtcung.

gítë (me u) gáva (u) gámë G

I *vetv (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* (Më) duket; (më) ngjan (*sikur*). **Më gitet si... [Kqyr Halilit trimi çka i ka thanë! - Era shkruar m'gitet se a tue ardhë (CV).]**

II *pavet* Ngjan me (*dikë, diçka*).

gi•úe (me) kal óva úe G Mbyll me dry.

giúe (me u) óva (u) úe G

I *vetv* Ndryhem brenda.

II *pës e GI•OJ.*

giúem (i) e (e) mb G I ndrymë brenda.

giúem it (të) as G Ndrymje brenda.

giúet ndajf G Mbyllur; ndrymë. **E kish derën giuet.**

giúh•ë a f sh ë ët G Gjue. **[Mbi unjimin e giúhës (ZV).]**

giuhësór e G > GJUHËSOR E. [Kam lexue me gjith pelqim artikullin tand përmbi çashtjet giúhësore shqiptare... (ZV).]

gixilí a f sh a at G Guduli(sje); kilikosje.

gixil•óhem G *vetv, pës e GIXIL•OJ. > GIZIL•UE (me u).*

gixil•ój kal G > GIXIL•UE (me).

gixil•úe (me) óva úe kal G Gudulis; kilikos.

gixilúe (me u) óva (u) úe *G vetv* > **GIXIL•OHEM.**

gíxh•ë a f sh a at *K Kërcu i hardhisë.*

gixhivíll•e ja f sh e et orn > **GAXHVILL•E JA.**

gíz•ë a¹ f sh a at *met* Hekur furnnalte shumë i fortë në përpunim, por i thyeshëm, me ndërtim kokrrizor, që del nga lidhja e hekurit me një përqindje të caktuar karboni; përdoret për pjesë të rënda të mekanizmave, makinerive etj.

gizë acidduruese Gizë e cilësisë së lartë, që i qëndron veprimit të acideve.

gizë Besemer Gizë e prodhuar në furrë Besemer.

gizë e bardhë Gizë me përmbajtje të ulët karboni.

gizë e drydhët Gizë e përpunuar për t'i qëndruar përpunimit.

gizë e farkëtueshme > **GIZË E DRYDHËT.**

gizë e hirtë Gizë me përmbajtje të lartë karboni.

gizë furnnalte Gizë e prodhuar në furnaltë.

gíz•ë a² f sh a at *krahin G* > **GJIZ•Ë A.** Gizë e njomë. Fërgesë me gizë.

gizlím i m sh e et *G* Gicilim; gudulisje.

gizl•óhem *G vetv dhe pës e* **GIZL•OJ.** > **GIZL•UE (me u).**

gizl•ój kal *G* > **GIZL•UE (me).**

gizl•úe (me) kal óva úe *G* Giciloj; gudulis; kilikos.

gizl•úe (me u) óva (u) úar *G*

I vetv Gicilohem; gudulisem; kilikosem.

II pës e **GIZL•UE (me).**

gizlúem (i) e (e) mb *G I* gudulisur; i kilikosur.

gizlúem it (të) as *G* Gudulisje; kilikosje.

gizór•e ja f sh e et *met* Furrë cilindrike për shkrirjen e hekurit.

GKA ja shkurt i Galeria Kombëtare e Artit.

glac kal dhe jokál *G* > **GLAC•Ë (me).**

glác•ë (me) kal dhe jokál i ë veta III G (Zogu) glas; bën glasa.

glác•ë a f sh a at > **GLAS•Ë A.** [Gru, mos e ban kaq alarmante, një zog lëshoi një glacë. Thuj shyqyr që nuk fluturojnë lopët...! (GK).]

glaciál e mb gjeol **AKULLNAJOR E.**

glaciológ u m sh ë ët Ai që merret me glaciologji.

glaciológ•e ia f e **GLACIOLOG U.**

glaciologjí a f Studim i dinamikës së brendshme të akullnajave dhe pasojave të veprimit të tyre.

glaciologjík e mb I glaciologjisë.

glácj•e a f sh e et *G* Lëshim i glasave; ndotje me glasa.

glácun (i e) mb *G I* ndotur me glasa.

gladiatór i m sh ë ët *ant rom* Skllav ose rob lufte i zgjedhur dhe i stërvitur për luftim deri në vdekje në arenë cirku kundër një skllavi a rob lufte ose kundër kriminelëve të dënuar me vdekje. **Kryengritja e gladiatorëve.**

gladiól•ë a f sh a at *bot (Gladiolus)* Luleshpatë; shpatëz.

glagolitík e mb: Alfabet glagolitík alfabet i disa gjuhëve sllave, i përdorur para alfabetit cirilik.

glagolitík u m gjuh Alfabet glagolitík.

glárë t (të) as A Ngjashmëri.

glas¹ jokal i ur (*Zogu etj.*) bën a lëshon glasën.

glas² jokal a ur *A Ngjas (me dikë).*

glása-glása *ndajf*

♦ I ndotur me glasa.

♦ (*Punoj*) shkel e shko; (*tokë e punuar*) vende-vende.

glasán e mb Fëlliqash.

glasán i m sh a at *G* Fëlliqash.

glasán•e ia f sh e et *G f e* **GLASAN I.**

glasé ja f sh - të ushq Frutë e mbuluar me sheqer për ta ruajtur ose për të marrë ëmbëlsi.

glas•ë a f sh a at Jashtëqitje e shpendëve.

*

E lëshoj si pula glasën (si lopa bajgën) *keq* Them fjalë krejt pa vend.

glasím i m sh e et

♦ Ndotje me glasa.

♦ Punë e bërë shkeleshko.

glásnost i m pol rus Politikë e qeverisë sovjetike për diskutimin e lirë të problemeve shoqërore.

glas•ój óva úar

I jokal

♦ *veta III (Zogu)* lëshon glasën; bën glasa.

♦ *Punoj* shkeleshko.

II kal Ia prish (*lezetin dikujt*); ia ndot (*bukën dikujt*).

glást•ër ra f sh ra rat Vazo për lule.

glasúar (i e) mb I ndotur me glasa.

glátë parafj vjet dhe A Gjatë.

glát•ë (i e)¹ mb *A, Ç*

♦ I gjatë; shtatlartë.

♦ I gjatë.

glát•ë (i e)² mb *Ç* I pamend; i lënë.

glát•ë i (i) m *A, Ç* Gisht i mesit.

Gláuk u m mit rom Njeri që u bë perëndi e detit pasi hëngri barin magjik.

glaukómë a mjek Hipertension i syrit.

glazúr•ë a f sh a at *ind, art*

♦ Lëndë qelqore e shkrirë në sipërfaqen e prodhimeve të poçerisë për të krijuar në shtresë izoluese dhe dekorative.

♦ Sipërfaqe e ndritshme e krijuar nga lyerja e poçerive me këtë lëndë.

♦ *art* Shtresë e hollë e tejdukshme boje që përdoret për të ndryshuar efektin e ngjyrës nën të.

♦ *ushq* Qumësht ose vezë e rrahur që krijon një shtresë të ndritshme mbi ëmbëlsirën. **Kek me glazurë qershie.**

glazurím i m sh e et Proces i veshjes a lyerjes me glazurë.

glazur•óhet úa (u) úar *vetv e* **GLAZUR•OJ.**

glazur•ój kal óva úar *ind, art* Vesh me glazurë.

glazurúar (i e) mb *ind, art* Veshje me glazurë.

gléb•ë a f sh a at > **SKLEP I.**

gledh i m sh e et G Ledhë; përkëdhelje.

gledhát kal G > GLEDHAT•Ë (me).

gledhát•em G vetv dhe pës e **GLEDHAT.** > **GLEDHAT•Ë (me u).**

gledhát•ë (me) kal a ë G Përkëdhel; marr me ledha; llastoj (*dikë*).

gledhát•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Marr veten me të mirë.

II pës e **GLEDHAT•Ë (me).**

gledhátj•e a f sh e et G

♦ Marrje me të mirë; përkëdhelje.

♦ Prishje nga përkëdhelitë; llastim.

gledhátun (i e) mb G

♦ I marrë me të mirë; i përkëdhelur.

♦ (*Njeri*) i prishur nga të mirat e përkëdhelitë.

gledhátun it (të) as G > GLEDHATJ•E A.

glédh•ë a f sh e et G Ledhë; llasë.

glédh•e ja f sh e et Ledhatim.

gledhím i m sh e et G > GLEDH•Ë A.

gledh•ój kal G > GLEDH•UE (me).

gledh•úe (me) kal óva úe G Ledhatoj; marr me të mirë; llastoj; i jap llasë. >

GLEDHAT•Ë (me).

glep i m sh a at krahin Dhëmb i sfurkut.

glép•ë a f sh a at Lëng i trashë e i verdhemë, që rrjedh në anë të syrit të sëmurë dhe ngrin si kore; sklepe.

glepós•em vetv a (u) ur Më zënë sytë glepa.

glepósj•e a f sh e et Formim i glepave në sy.

glepósur (i e) mb (Sy) me glepa; që kanë zënë glepa

glet (të) mb sh A Të gjatë.

glét•ë a f sh a at Daltë e gdhendësit të drurit, gurit etj.

glëm i m sh e et Ç Fre i kalit.

glëmb i m sha at A, Ç Gjemb.

glëmb•ój kal óva úar Ç Shpoj me gjemb; gjemboj.

glëmb•ónem vetv óva (u) úar Ç Shpohem me gjemb; gjembohem.

glëmbúar (i e) mb Ç I shpuar me gjemb; gjembuar.

glëmbúam (i e) mb A

♦ I shpuar me gjemb.

♦ *fig (Çështje)* e vështirë; që duhet trajtuar me kujdes.

glëndërr a f sh a at Ç Gjëndër.

glicemí a f mjek Nivel i sheqerit në gjak.

glicemík e mb I glicemisë; që ka të bëjë me gliceminë.

glicerín•ë a f kim Alk(o)ol i ëmbël i trashë si shurup i verdhë, që përftohet nga yndyrat dhe vajrat si nënprodukt i sapunëzimit; përdoret si tretës, kundërngrirës dhe ëmbëlsues, si dhe për prodhimin e eksplozivëve, lëndëve kozmetike, sapunëve të lëngshëm, bojërave dhe lyrësuesve.

gliceról i f kim > GLICERINË A.

glicín•ë a m kim, fot Agjent për zhvillimin e filmit.

glic•ón kal dhe jokal veta III G > GLIC•UE (me).

glic•úe (me) *kal dhe jokal ói úe veta III G (Shpendi)* lëshon glasën; glas.

glif i m sh e et

♦ *gjuh* Shenjë hieroglifike.

♦ *ark* Thellim a kanal në friza të stilit grek.

gligác e¹ mb G (Njeri) i ashpër.

gligác e² mb G Gungaç.

gligác i¹ m sh a at G Njeri i ashpër.

gligác i² m sh a at G Gungaç; gungës.

gligác•e ja f sh e et G fe GLIGAÇ I^{1,2}.

glikánxo ja f sh - t bot (Pimpinella ansium) Bimë barishtore me lule të bardha si ombrellë, me fara të ëmbla, të merme e vajore; farat e kësaj bime. > **ANASON I.**

glikó ja f sh - të Reçel zakonisht me kokrra të plota pemësh.

glikogjén i m fizio Formë në të cilën ruhet .

glikól i m kim Një nga llojet e ndryshme të alk(o)oleve me dy grupe hidroksili.

glikolíz•ë a f fizio Proces metabolik i përfutimit të ATP-së, i pranishëm gati në të gjitha qelizat e gjalla, që shoqërohet me shndërrimin e karbohidrateve dhe sheqernave në acid piruvik.

glikoproteinë a f sh a at kim Grup proteinash të lidhura, që përmbajnë karbohidrat si komponent joproteinik.

glikóz•ë a f > GLUKOZ•Ë A.

glin i m sh e et bot (Glinus lotoides) Bimë njëvjeçare me veti mjekuese, e përhapur në Europë, Azi dhe Afrikë, me kërcell zvarritës ose të drejtë rreth 30 cm të gjatë, të mbuluar me push të butë, me gjethe vezake përgjatë kërcellit dhe me lule pa petla në tufa të vogla.

glín•ë a¹ f sh a at Deltinë e bardhë a e kuqe; argjilë; botë.

glín•ë a² f sh a at Vend ligatinë, që nuk e kullon ujën.

glintidión e mb ant ilir I glintidionëve; që ka të bëjë me glintidionët.

glintidiónë t m sh ant ilir Fis i vogël që mendohet se ishin pjesë e pirustëve; kishin detyrim 44 dhjetëshe për Romën.

glióm•ë a f mjek Tumor i trurit ose i palcës kurrizore.

gliptík e mb art I gliptikës; që ka të bëjë me artin e gdhendjes së gurëve të çmuar.

gliptík•ë a f art Art i gdhendjes së gurëve të çmuar.

glíq•e ja f sh e et J Glasë; jashtëqitje e shpendëve.

glíq•e t f sh Leqe të këmbëve. **Më dridhen gliqet.**

gliriz•ój jokall G > GLIRIZ•UE (me).

gliriz•úe (me) jokall óva úe G Dëfrej.

glisád•ë a f sh a at Lëvizje me rrëshqitje të këmbës (në balet).

glisé ja f sh a at > GLISAD•Ë A.

glissando /glisándo/ *muz it*

I ndajf Me kalim të rrjedhshëm nga një ton në një tjetër.

II mb Që kalon rrjedhshëm nga një ton në një tjetër.

glíst•ër ra f sh ra rat ent

♦ (*Lumbricus terrestris*) Krimb i familjes së unazorëve, në ngjyrë të mishit; gjendet dendur në vende me lagështirë, nën gurë e në pleh.

♦ *mjek* Rre.

glisht i m sh a at A Gisht.

glishtj•e a f sh e et A Gishtëz e rrobaqepësit.

gliz kal krahin G > GLIZ•Ë (me).

gliz•em krahin G vetv dhe pës e GLIZ. > GLIZ•Ë (me).

gliz•ë (me) kal a ë krahin G Gudulis; giciloj; kilikos.

gliz•ë (me u) a (u) ë krahin G

I kal Gudulisem; më vjen guduli; gicilohem; kilikosem.

II pës e GLIZ•Ë (me).

glizun (i e) f krahin G I gudulisur; i giciluem; i kilikosur.

glizun it (të) as krahin G Gudulisje.

glizhd•ër ra f sh ra rat orn K (Garrulus glandarius) Laraskë bishtgjatë; grizhëz.

glob i m sh e et

♦ Rruzull i Tokës; lëmshi tokësor; bota. [**Por retë e globit veç ju panë/ Ndërgjegje e botës tek ju mbrriu (IK).**]

♦ Ky rruzull në shkallë të zvogëluar, me hartën e botës, i mbështetur në një mbajtëse në mënyrë që ai të rrotullohet rreth boshtit të vet.

♦ Mbulesë e rumbullakët si rruzull (prej) qelqi a kristali, që i vihet llambës elektrike për të mbrojtur sytë nga drita e fortë dhe për ta shpërndarë atë në mënyrë të barabartë ose për zbukurim.

♦ Rruzull (prej) kristali i falltarit.

globál e mb libr

♦ (*Parashtrim*) i përgjithshëm, pa hollësi (*i çështjes*); tërësor. **Vështrim global i gjendjes. Sasi globale.**

♦ (*Ekonomi*) botërore; e gjithë botës.

globál i m Shumë e përgjithshme.

globalíst e mb libr (Politikë) globale në ekonomi.

globalíst i m sh ë ët Partizan i politikave globale në ekonomi.

globalíst•e ja f sh e et f e GLOBALIST I.

globalísht ndajf Tërësisht; në tërësi; në vështrim të përgjithshëm, pa hollësi.

globaliz•ëm mi m libr Planifikim i ekonomisë dhe politikës së jashtme në plan botëror.

globalizím i m sh e et libr Proces i shtrirjes së ndikimit ekonomik e politik në shkallë botërore.

globaliz•óhet úa (u) úar libr

I vetv Merr tipare globale, botërore.

II pës e GLOBALIZ•OJ.

globaliz•ój kal óva úar libr I jap tipare globale a botërore (*planeve*).

globalizúar (i e) mb libr (Politikë, plan) me shtrirje globale, botërore.

globalizúes e mb libr (Tendencë) për t'i dhënë karakter a shtrirje globale (*planeve*).

globúl•ë a f sh a at fizio Trupth gjaku.

globulín•ë a m sh a at kryes sh fizio Proteina të thjeshta që përbëjnë një pjesë të madhe të proteinave në serumit e gjakut.

gloç i m sh a at Lodër; daulle.

glófë si mb

♦ I gërryer si gropë.

♦ I lugët, konkav.

glóf•ë a f sh a at Gropë; vend i gërryer.

glófët (i e) *mb* I bërë gropë; i gërryer.

glófk•ë a f sh a at

♦ Ballkon i mbyllur

♦ Çardak i mbyllur.

glomerúl•ë a f anat Grup fundorësh të nervave dhe sporeve, ose të enëve të vogla të gjakut.

glóm•ë a f sh a at Nyjë; komb.

glogj i m sh e et > GLOQ I.

gloq i¹ m sh e et *G* Glep; sklep.

gloq i² m

♦ Zhul katrani në cigarishte ose në llullë.

♦ Dyllë veshi. > **BALÇIM I.**

gloqán e mb *G* I sklepët; (*sy*) me sklepa.

glóq•em kal *G* > **GLOQ•Ë (me u); GLOQ•UE (me).**

glóqë (me u) *G* *vetv* > **GLOQUE (me u).**

gloqué (me u) *G* *vetv* Zë sklepa (glepa).

gloqué (i) e (e) *mb* *G* I sklepët; i zënë nga sklepat.

Gloria in excelsis Deo /glória in eksçélsis déo/ *shpr lt* Lavdi Zotit lart.

Gloria victis /glória víktis/ *shpr lt* Lavdi të rënëve.

glorifikím i m libr Përlëvdim; nderim.

glorifik•óhet úa (u) úar libr *pavet dhe pës e* **GLORIFIK•OJ.**

glorifik•ój kal óva úar libr Përlëvdohet; nderohet.

glorifikúar (i e) *mb libr* I përlëvdohet; i nderohet.

glorifikúes e mb libr Përlëvdohet; që përlëvdohet; nderohet.

glosalgjí a f mjek Dhembje e gjuhës.

glosár i m sh ë ët gjuh Fjalës; tërësi e fjalëve të një autori a të një fushe të specializuar të dijes.

glosematik•ë a f gjuh Teori e mbështetur në reduktimin e gjuhës në njësitë më të vogla kuptimore dhe lidhjet ndërmjet tyre.

glosém•ë a f sh a at gjuh Njësi kuptimore që s'mund të reduktohet më tej pa humbur kuptimin.

glós•ë a f sh a at

♦ Shpjegim i një fjale të vështirë a të rrallë i dhënë me shënim midis radhëve ose në buzinën e faqes.

♦ Fjalës; glosar.

glotál e f > GLOTOR E.

glót•ë a f anat Pjesë e laringut ku ndodhen penjëzat e zërit.

glotór e mb

♦ *anat* I glotës; që ka të bëjë me glotën.

♦ *gjuh (Tingull)* I formuar në glotë.

glu ni m sh nj një anat A > GJU RI.

glúh•ë a f sh ë ët vjet A, Ç dhe anat Gjuhë.

gluhëká u m bot A > GJUHË KAU.

glukogjén i m bio kim Lëndë e depozituar në indet e trupit si rezervë karbohidratesh.

glukóz•ë a f sh a at Sheqer i thjeshtë që shërben si burim kryesor energjie për qeniet e gjalla dhe bën pjesë në shumë karbohidrate.

glunj *ët sh i* **GLU RI**.

glinjás *jokal Ç* Përgjunjem; bie në gjunjë.

glúr•ë a f kryes sh G Kakërdhi të bagëtisë, përveç dhive.

glutamík e mb bio, kim: **Acid glutamik** aminoacid kristalor që gjendet në proteinat indeve të bimëve dhe kafshëve.

glutamín•ë a f sh a at kim Aminoacid kristalor që gjendet në proteinat indeve të bimëve dhe kafshëve dhe jep acid glutamik dhe amoniak me anë të hidrolizës.

glutén i m bio kim Proteinë e fortë elastike, veçanërisht e miellit të grurit, që lidh brumin.

glýr•ë a f sh a at muz > BIBIZAN•E JA.

glyt•ër ra¹ f sh ra rat kryes sh

♦ Fije e trashë e me kokla që nxirret në fillim ose në dorën e fundit nga fshikëzat e mëndafshit; hondër.

♦ Mbulojë e sipërme e fshikëzës së mëndafshit, nga nxirren fijet.

glýt•ër ra² f sh ra rat usht G Kallamidhe.

glytrórë t f ent Larva të krimbit të mëndafshit.

gllabërim i m

♦ Gëlltitje e menjëhershme e ushqimit.

♦ *fig* Marrje me forcë a rrëmbim i diçkaje.

gllabër•óhem óva (u) úar

I vetv Më tërheq shumë diçka; me bën për vete dikush a diçka; më thith tërësisht diçka; e humbas mendjen pas diçkaje.

II pës e GLLABËR•OJ.

gllabër•ój kal óva úar

♦ Ha menjëherë e si i babëzitur; gëlltit menjëherë; përpij, përlaj. **I gllabëroi ç'i vunë përpara për të ngrënë.**

♦ Marr me forcë dhe e bëj pronën time (*diçka*); ia rrëmbej (*dikujt diçka*); pushtoj me dhunë. **Ia gllabëroi pasurinë (paratë, tokën).**

♦ *veta III bis* Përmbyt; mbulon. [**Sa shpejt errësira të gllabëroi** (BXh).]

♦ *fig* Shoh me lakmi të madhe (*dikë a diçka*); i hedh një vështrim të shpejtë e plot me dëshirim, e përpij.

♦ *fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore)* Më rrëmben me gjithë forcën; më tërheq shumë; më bën për vete; më pushton tërësisht. **Më gllabëroi libri.**

gllabëruar (i e) mb

♦ (*Ushqim etj.*) i gëlltitur menjëherë.

♦ (*Pronë etj.*) e rrëmbyer, e marrë me forcë, me dhunë.

♦ I përmbytur; i mbuluar. **I gllabëruar nga dallgët.**

♦ *fig* I rrëmbyer (*nga kënaqësia e leximit etj.*).

gllabërués e mb

♦ Që merr me forcë a rrëmben diçka që është e dikujt tjetër dhe e bën pronë të vetën; që pushton me dhunë diçka; që ka qëllime për të gllabëruar toka, vende etj.

♦ *fig* Që sheh me lakmi të madhe; që gllabëron a përpin me sy lakmitarë. **Sy (vështrim) gllabërués.**

gllabërués i m sh - it Ai që gllabëron.

gllabí•s kal ta tur > GLLABIT.

gllabít *kal* > **GLLABIT•Ë** (me).

gllabít•ë (me) *kal* **a** ë *G* Gllabëroj.

gllám•ë *a f sh a at K*

♦ Pirg gurësh të bardhë.

♦ Kodrinë gëlqerore.

gllamurít *jokal i ur veta III Ç (Qeni)* bën gamgam; nuk pushon së lehuri.

gllamurítj•ë *a f sh e et Ç* Lehje e pareshtur e qenit.

gllaník *u¹ m sh ë ët*

♦ Grykë e vatrës me gjithë oxhakun; vatër.

♦ Gur i vatrës ku mbështeten drutë për t'u djegur më mirë.

gllaník *u² m sh ë ët* Gur i madh dhe i sheshtë në anë të rrugës, që shërben për të hipur në kalë.

gllaník *u³ m sh ë ët* Rrasë guri për të mbuluar një kanal.

gllaník *u⁴ m sh ë ët* Plis dheu. **Nxjerr gllanikun. Thyej gllanikë.**

gllaník *u⁵ m sh ë ët* Gropë e thellë; humnerë. **Ra në gllanik.**

gllapí•s *kal ta tur* > **GLLAPIT.**

gllapít *kal* > **GLLAPIT•Ë** (me).

gllapít•ë (me) *kal* **a** ë *G* Gllabëroj.

gllapítj•ë *a f G* Gllabërim.

gllapítun (i e) *mb G I* gllabëruar.

gllaq *e mb G* Baltak; si baltë.

gllaró *i m sh j jtë orn* Pulëbardhë.

gllavín•ë *a f sh a at* Bucelë e rrotës.

gllavjón *i m ikt (Squalius svallize)* Peshk i familjes së krepëve, që haset në lumenjtë e Bosnje-Hercegovinës dhe Kroacisë.

Gllazgóu *m gjeog* Qytet në Skocinë Perëndimore.

gllénj•ë *a f sh a at bot (Pinus nigra)* Pishë e zezë.

gllëç *e mb J*

♦ I lagur; i bërë qull.

♦ (Bukë) e qullët, ngaqë s'është pjekur mirë.

gllénqk•ë *a f sh a at* > **GLLËNJK•Ë A.**

gllénjk•ë *a f sh a at* Sasi e lëngut që pihet me një të gëlltitur; hurbë, gërrqe. **Pi me një gllénjkë.**

glli *ja f sh - të bot K* Dëllinjë.

glli•n *jokal u rë veta III (Bima)* jeshilohet; (*fara*) mbin.

gllófët (i e) *mb vjet I* gropët; i gropëzuar; i lugët; konkav.

gllófí•s *kal ta tur* > **GLLOFIT.**

gllófít *kal -a ur* Gllabëroj. > **KOLLOFIT.**

gllófk•ë *a¹ f sh a at*

♦ Zgavër e madhe; shpellë; strofkë.

♦ Gropë.

gllófk•ë *a² f sh a at* Gallustër; baxhë; dritësore e tavanit.

gllógán *i m sh a at bis anat krahin G* Gollgan; kockë e kërdhokullit.

gllók *u m sh a at K* Gllénjkë; (një) gurmaz (*ujë etj.*).

gllómk•ë *a f sh a at* Nyjë; psik. **Lidh gllomkë.**

gllók *e mb (Sy)* i dalë; i kërcyer si doç.

gllug *onomat* Zhurmë e gëlltitjes së një lëngu.

gllug-gllúg *onomat* > **GLLUG**.

gllugurím i m Gëlltitje e një lëngu me zhurmë.

gllugurím•ë a f sh a at

♦ Zhurmë e mbytur gjatë gëlltitjes së një lëngu me zhurmë.

♦ Zëri i trashë e si i mbytur që nxjerrin gjelat e detit.

gllugur•ój *jokal óva úar*

♦ Nxjerr një zë të trashë e si të mbytur kur kapërdij shpejt një gllënjë të madhe uji ose ndonjë lëng tjetër. **Glluguroi dy a tri herë.**

♦ *veta III (Gjeli i detit)* nxjerr një zë të trashë e si të mbytur sikur gëlltit diçka.

glluk¹ *jokal u ur veta III Ç (Uji etj.)* fillon të marrë valë; bën glluk.

glluk² *mb J (Ujë)* që bën glluk duke zier. **Ujë glluk** ujë i valë.

glluk³ *onomat* Zhurmë e ujit që vlon.

glluk-gllúk *onomat* > **GLLUK¹**.

gllup i m sh a at *krahin*

♦ Fyt; gurmaz; grykë.

♦ Gojë.

♦ Tytë e armës së zjarrit.

gllupc e mb G (Njeri) grykës; hamës i madh.

gllupc i m sh a at G Njeri grykës, hamës i madh.

gllúp•e ja f sh e et G f e **GLLUPC I.**

gllúp•ë a f sh a at Ç Tytë e pushkës (e topit).

glluq¹ *onomat* Zhurmë e gëlltitjes së lëngjeve.

glluq² *kal dhe jokal a ur* Pi me gllënjka të mëdha e me zhurmë (*një lëng*).

glluq-gllúq *onomat* Zhurmë e gëlltitjes së lëngjeve. **Pi glluq-glluq.**

GMTja *shkurt i Greenwich Mean Time* ora sipas Greniçit.

gnéis i m sh e et min Shkëmb metamorfik i ngjashëm me granitin.

GNK ja *shkurt i International Crisis Group* *shkurt ICG* Grupi Ndërkombëtar i Krizave.

gnom i m sh e et libr > **GNOM•Ë A.**

gnóm•ë a f sh a at libr Aforizëm.

gnomík e mb libr I karakterizuar nga aforizma; që përdor aforizma. [...

dhjetërrokëshi si "varg gnomik-epik indoeuropian" (ShS).]

gnoseologjí a f fil Filozofi e dijes; teori e njohjes, e mbështetur në burimet, format dhe metodat për të shkruar drejt së vërtetës.

gnoseologjík e mb fil I gnoseologjisë; që ka të bëjë me gnoseologjinë [... **shkrihen "njohja me aksionin", aspekti gnoseologjik me atë aksiologjik, kuptimi mbi jetën dhe botën** (ShS).]

gnós•ë a f fil Njohje intuitive e mistereve shpirtërore.

gnosticíz•ëm mi m fil Doktrinë e disa sekteve pagane dhe çifute, që vlerëson zbulesën e Perëndisë, të prejardhjes dhe fundit të njerëzimit si rrugën drejt shëlbimit të shpirtit dhe që dallon gjysmëperëndinë nga Hyjnia e panjohshme.

gnostík e mb I njohjes.

gnostík u m sh ë ët fil Pasues i gnosticizmit.

gnostík•e ja f sh e et fil f e **GNOSTIK U.**

gnu ja f sh - të zool Antilopë e Afrikës.

gobáč•e ja f sh e et

♦ A Kopaçe.

♦ Copë druri.

gobán e mb G (Kurriz) i dalë; i përkulur; (*njeri*) me kurriz të dalë; gungaç.

gobán i m sh a at G Gungaç; njeri me kurriz të dalë.

gobán•e ia G f e GOBAN I.

gób•e ja f sh e et

♦ *ikt (Gobio gobio)* Krap i vogël i ujërave të ëmbla, që bie lehtë në grep.

♦ Peshk i vogël që përdoret për të kuar grepin.

gobéll i m sh e et Vedër me një vegjë.

gobéll•ë a f sh a at

♦ Hurdhë e thellë.

♦ Gropë e thellë në lumë a liqen.

♦ Enë e madhe për të bartur ujë.

gobén•ë a f krahin G Gropë e thellë në lumë.

gobér•e ja f sh e et krahin G Gunë me lesh të dhirtë.

gobét•ë a f sh a at

♦ Gropë në mal.

♦ Zgafelle; gropë e thellë.

gób•ën na f sh na nat G

♦ > **GOBET•Ë A.**

♦ Hurdhë e thellë.

gobësi a f > GOPËSI A.

Góbi m gjeog: Shkretëtira e Gobit rrafshinë e shkretë në Mongolinë Jugore dhe Kinën Veriore.

gobít i m ikt (Gobio gobio) > GOB•E JA. Gobit i zi. Gobit kryemadh.

gob•óhem krahin G vetv dhe pës e GOB•OJ. > GOB•UE (me u).

gob•ój kal krahin G > GOB•UE (me).

gobsín•ë a f sh a at krahin G Gromësirë

gobs•ój jokall krahin G > GOBS•UE (me).

gobs•úe (me)¹ jokall óva úe krahin G Gromësij; kam gromësira.

gob•úe (me)² kal óva úe krahin G Përkul (*kurrizin*).

gob•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv Përkulem; më del kurrizi; bëhem gungaç.

II pës e GOB•UE (me).

gobúem (i e) mb krahin G Kurrizdalë; gungaç.

gobúem it (të) as krahin G Përkulje e kurrizit; dalje e gungës së kurrizit.

goc i¹ m sh ë ët K Voc; fëmijë mashkull; djalë adoleshent.

goc i² m sh ë ët ent Kandërr e dëmshme e drurëve.

gocâ ni m sh j jt G > GOCAN I.

gocâj t g sh i GOCA NI; GOCAN I.

gocá•n ni m sh j jt G

♦ Gur shtufi; gur me vrima të vogla, i thërrmueshëm e i lehtë.

♦ Dhe i gurtësuar, i bërë si gur.

gocár i m sh ë ët Gur zalli i rumbullakët e i lëmuar.

góc•ë a¹ f sh a at Vajzë. **Gocat e shkollës. Gocë e vogël. Si gocë.**

góc•ë a² f sh a at inv: **Gocë deti** (*Ostera edulis*) Butak deti i mbështjellë me dy guaska të forta.

góc•ë a³ f sh a at K Llambë me fitil; kandil.

góc•ël la¹ f sh la lat G Arrë e qëruar.

góc•ël la² f sh la lat G Kopsë (prej) kocke.

gocëni a f G

♦ Vajzëri.

♦ Virgjëri.

♦ përmb Vajzëri; tërësi vajzash. **Gocënia e lagjes.**

gocilje a f sh e et krahin Glasë zogjsh.

goç i m sh a at Lodër; daulle.

góc•e ja f sh e et ikt (*Anguilla latirostris*) Ngjalë balte.

goçi ndajf Ç Kalakiç, hipur në kurriz.

god•ás kal íta ítur Qëlloj; gjuaj. > **GODIT.** [nga dendësia e tmerrshme e faktit/ në përshtypjen e vet./ përvoja fillin ideal ia godet. (MA).]

godí a¹ f bis Marrëveshje. **Biem në godi** merremi vesh (në pazar etj.).

godí a² f sh - të bis Zbukurim.

godín•ë a f sh a at Ndërtesë. **Godina e shkollës.**

godí•s kal ta tur > **GODIT.**

godít¹ a ur

I kal

♦ I bie (*dikujt a diçkaje*) me dorë, këmbë a me një send tjetër; qëlloj dikë; e rrah.

Godit me pëllëmbë. Godit me shkelm (kamxhik). [E goditin dhe e shtyjnë,/ E pështyjnë (FN).]

♦ *usht* Shtie a qëlloj me armë zjarri kundër (*dikujt a diçkaje*); sulmoj (*dikë a diçka*).

Godit me artileri një pozicion [Kush i goditi/ Posi petriti/ E i cfiliti/ Tyrqit, barbarët? (NF).] [Atë kalë unë i pari e kisha goditur, (IK).]

♦ *sport* I bie (*topit*) në një drejtim të caktuar.

♦ *kryes veta III* Prek me forcë (*diku a diçka*); rreh; i bie, e merr. **Topi goditi shtyllën. Plumbi e goditi në shpatull.**

♦.

♦ Lëndoj a plagos (*një pjesë të trupit*) duke përplasur a duke u përpjekur pas diçkaje, vras. **Godita këmbën në gur.**

♦ *veta III* E lë në vend, e vret; i bie rrufeja; i bie një sëmundje e rëndë dhe e papritur etj., e cila bën që të humbasë vetëdijen ose i shkakton vdekjen menjëherë. **E goditi rrufeja. E goditi dielli. E goditi bis** i ra pika; i ra damllaja. **E goditi në zemër** vdiq menjëherë nga zemra.

♦ *fig* Qortoj rreptë (*dikë*) për gabimet e të metat, qëndrimin a sjelljen; vë në dukje me forcë gabimet e të metat; kritikoj rëndë.

♦ *fig* Dëmtoj rëndë a shkatërroj krejt (*dikë a diçka*); i jap dërmën, e shpartalloj.

Godit krimin (bandat).

♦ *veta III* E prek, e kap një e keqe, që i shkakton dëm të madh. **E goditi thatësira (tërmeti, kriza). E kanë goditur fatkeqësi (të këqija).**

♦ (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore*) Më prek thellë në ndjenja; më ther. **Më goditi në zemër.**

II jokal

- ♦ *veta III (Zemra etj.)* rreh me trokitje. **Goditin tëmthat me furi.**
- ♦ *veta III bis veta III bis (Ora)* Bie. **Ora goditi dymbëdhjetë.**

♦ *fig* E kam qëllimin diku, synoj diku; rrah. **E di ku godet ai. Aty godet ajo fjalë. Godet larg ai me këto fjalë. Godit në shenjë.**

III *pavet* Rastis; ndodh rastësisht; qëllon. **Godit ndonjëherë të vijë këtej.**

godit² kal a ur

- ♦ Ndreq; ndërtoj. **Godit një shtëpi**
- ♦ Ndreq; meremetoj; rregulloj; riparoj. **Godit orën.**
- ♦ Ndreq; rregulloj; sistemoj (*shtëpinë etj.*)
- ♦ Ndreq; zbukuroj; stolis. **E ndreqën si nuse.**
- ♦ I shtoj diçka (*gjellës*) për ta bërë më të shijshme a më të mirë; ujdís, ndreq. **E goditi me erëza.**
- ♦ *bis* Shkruaj; sajoj; bëj (*një vjershë, këngë etj.*)

godit•em¹ a (u) ur

I *vetv*

- ♦ Zihem me grushte, shkelma etj. me dikë; rrihem.
- ♦ *usht* Përleshem me kundërshtarín, armikun.

II *pës e* **GODIT¹.**

godit•m² a (u) ur

I *vetv*

- ♦ Stolisem; zbukurohem; rregullohem. **Po goditej nusja. U godit para se të dilte.**
- ♦ Merrem vesh me dikë; bie në ujdí. **Goditemi bashkë. S'goditesh lehtë me të.**

II *pës e* **GODIT².**

godit•ë (me) kal a ë $G > \text{GODIT}^{1,2}$

- ♦ Ndërtoj; bëj. [*Çou, Françesk, tash pa pritue,/ Edhe shpin shko me m' goditun!* (GjF).] [*Se, kur del e bardha dritë,/ Gjithshka naten t'ken goditë,/ Ata e shambin rrash per dhe* (GjF).]
- ♦ Ndreq; zbukuroj. [*Perëndia të ka goditë, Kusur moj s'të ka lanë* (Pop).]
- ♦ *krahin* G Ndreq; përvëloj (*groshën*) me yndyrë.

goditë (me u) a (u) ë G *vetv dhe pës e* **GODITEM^{1,2}.**

goditës e mb

- ♦ Që shërben për t'i dhënë goditje kundërshtarit ose armikut. [*fitimi i betejavet varet sigurisht edhe nga zotësia e kumandarit, por sidomos nga përbërja dhe forca goditëse e ushtërisë* (AE).]
- ♦ Që godit, rrëzon a dëmton; që shkakton vdekjen e njerëzve, kafshëve etj. **Forcë goditëse. Vala goditëse e cunamit.**
- ♦ *tek (Mjet)* shpues me goditje. **Sondë goditëse.**
- ♦ *fig* Që të bie menjëherë në sy, që të vret sytë. **Ngjyrë goditëse.**
- ♦ *usht* Sulmues. **Detachment goditës.**

goditës i¹ m sh - it Pjesë makine, mekanizmi etj. që godet si çekiç gjatë punës; rrahës.

Goditës i rëndë.

goditës i² m sh - it

- ♦ Ai që ndërton diçka të re.
- ♦ Ai që ndreq a rregullon diçka të prishur; ndreqës; riparues.

goditj•e a¹ f sh e et

♦ *dhe usht* Gjuajtje me armë e me mjete të tjera e armikut, e pozicioneve të armikut; sulm kundër armikut.

♦ Gjuajtje me grusht, shuplakë, shkelm etj. **Goditje në kokë (nofull, stomak). Jap (marr) një goditje të rëndë.**

♦ *sport* Gjuajtje e topit. **Goditje nga pika e njëmbëdhjetëmetërshit. Goditje e lirë.**

♦ Sulm a kritikë e fortë kundër dikujt a diçkaje.

♦: **Goditje nga dielli (e diellit)** sëmundje e shkaktuar prej rrezeve të diellit, që shfaqet me dhembje koke, marrje mendsh, të vjella, frymëmarrje të vështirë etj.; pikë e diellit.

♦ *kryes sh* Rrahje të zemrës, pulsit etj. **Goditjet e tëmthave.**

♦ *kryes sh* Zhurmë e shkaktuar nga përplasja e diçkaje me një tjetër. **Goditjet e çekanëve.**

godítj•e a²f sh e et

♦ Ndërtim. **Goditje e shtëpisë.**

♦ Ndreqje; meremetim; riparim.

♦ Ndreqje e gatesës me erëza etj.

goditjeprítës i m sh - it mek Tampon për zbutjen e goditjes.

goditjezbútës i m sh - it mek Amortizator i goditjes.

godítur (i e)¹ mb

♦ (*Vend i trupit etj.*) me shenja të lëna nga goditja e goditjet.

♦ *fig* I tronditur; i mahnitur; i shtangur a i ngrirë (*nga frika, habia etj.*). **Mbeti i goditur nga lajmi.**

godítur (i e)² mb

♦ I ndërtuar.

♦ I ndrequr; i meremetuar; i riparuar.

♦ I rregulluar mirë; i ujdísur; i zbukuruar.

♦ *fig* I thënë a i bërë mirë e me vend; i zgjedhur mirë; i qëlluar; i përshtatshëm.

Mendim i goditur. Fjalë (përgjigje, figurë) e goditur. Tip (personazh) i goditur.

Martesë e goditur. Përgjigje e goditur.

♦ *ushq (Gatesë)* e ndrequr me erëza etj.

godítur a (e) f sh a at Gjuajtje. **E rrëzoi me një të goditur.**

godítur it (të) as

♦ > **GODITJ•E A.**

♦ Ndërtim.

gódo mb bis J I hutuar.

godolëshës e mb I Godolëshit; që ka të bëjë me Godolëshin, me vendësit a banorët e tij.

godolëshës i m sh - it Vendës a banor i Godolëshit.

godolëshës•e ja f sh e et e **GODOLESHËS I.**

godroním i m sh e et tek Vizim ose ashpërim i buzës së një detali, monedhe etj.

gordron•óhet úa (u) úar tek pës e **GODRON•OJ.**

godron•ój kal óva úar tek Vizoj; ashpëroj (*buzën e një detali, monedhe etj.*).

godronúar (i e) mb tek (*Buzë e detalit, monedhës etj.*) e vizuar; e ashpëruar.

gódh•ë a¹f sh a at Gropë; vrimë.

gódh•ë a²f A Turmë; mizëri.

gódhët (i e) mb

♦ I groposur; i gërryer.

♦ I lugët; konkav.

gof i¹ m Zjarrmi që vjen nga brenda trupit; zjarrmi e brendshme. **Ka gof të madh. E ndezi gofi.**

gof i² m sh e et anat A Ije; të hollët.

gofál•ë a f sh a at G Dru i zgavërt; zgërbonjë.

góf•e ja f sh e et krahin Ijë; anë; brinjë.

goférr ndajf G: Toka çohet goferr toka çohet avër (*prej ngricës*)

góf•ë a f sh a at ikt

♦ (*Seriola dumerili*) Peshk i cekëtinave të Mesdheut dhe Atlantikut, me vijë të argjendtë nga koka deri në bisht, që ushqehet me peshq të vegjël, krustace dhe mbeturina.

♦ (*Pomatomus saltator*) Peshk i Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi, me gjatësi 20 - 60 cm, që ushqehet duke sulmuar tufa peshqish të vegjël si sardelet etj.; ha edhe të vegjlit e vet.

goft•óhem vetv G > GOFT•UE (me u).

goftúe (me u) vetv óva (u) úe G Këputem; shkalitem; mekem; bëhem për shkalc.

goftúem (i) e (e) mb G I këputur; i shkalitur; i mekur.

gogáq i m sh ë ët orn Gugesh; gugaç.

góg•e ja f sh e et orn Femër e pëllumbit të egër.

gogésh i¹ m sh ë ët orn (*Columba livia Gm.*) Pëllumb i egër.

gogésh i² m sh ë ët Vllah.

gogésh•ë e f sh e et f e GOGESH I.

gogésh•ë a f

♦ Grua vllahe; çobankë.

♦ *krahin G* E krishterë.

góg•ë a¹ f sh ë ët Murator.

góg•ë a² f sh ë ët

♦ Vllah.

♦ Serb me banim në vise shqiptare.

♦ *keq* Përtac; dembel.

♦ *keq* Qylaer; qelepírxhi.

góg•ë a³ f Zemërim; inat.

góg•ë a⁴ f A Vdekje.

góg•ë e¹ mb fig (*Njeri*) i pagdhendur.

góg•ë e² mb I marrë; i lënë mendsh; i lajthitur.

gógël ndajf: Bëhem gogël Mblidhem lëmsh; bëhem një dorë (*nga frika, nga të ftohtët etj.*). **Ia bëj gogël dikujt** ia mbledh keq, ia bëj rrupsup dikujt.

góg•ël la¹ f sh la lat

♦ Kokërr e vogël me lëvozhgë të fortë, që bëjnë disa drurë pyjorë si dushku, qarri, selvia etj. **I lehtë si gogël. I vogël sa një gogël. [Pse prej s'naltit tu' e shikjue/ Thote Sh'Mhilli se është sa 'i gogël (GjF).]**

♦ Lëng me ngjyrë të errët që nxirret nga këto kokrra e që përdoret për të ngjyer flokët.

♦ Top djathi. Një gogël djathë. Pres (ndaj) goglën.

♦ Secila nga kokrrat e vogla të numërorit, që përdoret si mjet për mësimin e aritmetikës; kokërr e vogël dhe e rrumbullakët që përdoret për qëllime të ndryshme; bile. **Goglat e numërorit. Numëroj (mbledh) goglat.**

♦ *fig* Send i vogël e pa vlerë. **Nuk rrehet me gogla.**

*

Është gogël mbi ujë Është i lehtë nga mendja; është mendjelehtë.

Rroj (jetoj) si gogla në ujë Jam pa ndihmë e pa përkrahje; jetoj në gjendje pasigurie.

Shkoi dushk për gogla Shkoi kot; shkoi për dhjamë qeni.

góg•ël la² f sh la lat

♦ Pëllumb me kaçulitë.

♦ Kaçulitë e pëllumbit.

gogëlác e mb > GOGËLAÇ E.

gogëlác e mb Imcak; trupimët.

gogëlác i m sh ë ët Njeri imcak, trupimët.

gogëlác•e ja f e GOGËLAÇ I.

gogëléc i m sh a at kopsht Fik kokërrvogël, i bardhë, që piqet herët.

gogëlim•ë a f K

♦ Kokërr dëllinje.

♦ Toph.

gogëlúq•e ja f sh e et ushq Qofte të vogla të rrumbullakta. **Supë me gogëluqe.**

gogëlúsh•e ja f kryes sh e et ushq > GOGËLUQ•E JA.

gogëní a f përmb G Tërësi e gogëve, vllëhëve.

gogënísh t ndajf Në gjuhën e gogëve; vllahisht; vllahçe.

gogënísh t•e ja f gjuh Gjuhë e gogëve; vllahishte.

gógës i m sh a at orn Gogesh; pëllumb i egër.

gogësí•j jokál va rë

♦ Hap gojën dhe marr frymë thellë zakonisht kur më vjen gjumë, jam i lodhur, i mërzitur etj.; më hapet goja. **Më vjen të gogësisj.**

♦ Gromësisj.

gogësí m•ë a f sh a at

♦ Hapje e gojës për gjumë, nga lodhja, mërzia etj.

♦ Gromësirë.

gogësí t jokál a ur > GOGËSI•J.

gogësí t•e a f sh e et > GOGËSIM•Ë A.

gogës•ój kal óva úar > GOGËSI•J.

gogísht ndajf G (Flas) haptas; pa druajtje; troç.

gogíshte mb (Opinga) me gjalma që lidhen sipër kyçit të këmbës.

goglác e mb K Imcak; trupimët.

goglác i m sh a at

♦ K Njeri imcak.

♦ *krahin G* Topth mielli, dheu etj.

goglác•e ja f sh e et K Grua a vajzë imcake.

goglár e mb krahin G I vogël; i imët.

goglár i m sh a at krahin G Patate të vogla.

goglásh e mb krahin G Shumë i vogël.

gogláša-gogláša

I ndajf (*Gjalpë i bërë*) toptha-toptha në tundës.

II mb (*Gjalpë*) i mbledhur toptha-toptha në tundës.

gogláš•ë a f sh a at krahin G

♦ Toptha gjalpi në tundës.

♦ *fig* Grua a vajzë e shëndetshme dhe e këndshme.

goglát kal krahin G > GOGLAT•Ë (me)

goglát•em G vetv dhe pës e **GOGLAT; GOGLAT•Ë (me u).**

goglát•ë (me) kal a ë krahin G

♦ E mbruj në toptha (*brumin*).

♦ Rrokullis (*diçka*).

goglát•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv veta **III** Mblidhet si topth.

II pës e **GOGLATË (me).**

goglátj•e a f krahin G Mbrujtje e brumit në toptha.

goglátun (i e) mb krahin G (*Brumë*) i mbrujtur në toptha.

gogléc i m sh a at krahin G Fik i thatë.

goglic•ë a f sh a at krahin G Gushë e shpendit; rrëcok.

goglím i m krahin G Zhvoshkje e arrave.

goglíq i m krahin G

♦ Boçe e vogël.

♦ (Një) thërime a grimë djathë.

♦ *fig* Njeri imcak.

♦ *përk* Fëmijë.

goglíq•e ja f krahin G

♦ Lende kokërrvogël; boçë pishe e vogël.

♦ Grua a vajzë imcake.

gogl•óhet krahin G vetv veta **III** dhe pës e **GOGL•OJ. > GOGL•UE (me u).**

gogl•ój kal krahin G > GOGL•UE (me).

goglósh•e ja f sh e et krahin G

♦ Gështenja të ziera.

♦ Gështenja të pjekura.

goglúe (me) kal óva úe krahin G Qëroj a zhvoshk arrat.

gogl•úe (me u) úe (u) úe krahin G vetv dhe pës e **GOGL•UE (me).**

goglúem (i) e (e) mb krahin G (*Arrë*) e qëruar a e zhvoshkur.

goglúq ndajf krahin G Si gogël. **I dolën sytë gogluq** i dolën sytë doç.

goglúq i m sh a at krahin G

♦ E verdhë e vezës.

♦ Top me bukë e djathë të grirë.

- ♦ *ushq* Qofte e vogël e rrumbullakët.
- ♦ Kokërdhok i syrit.
- ♦ *fig* Njeri imcak, trupimët.

goglúqa-goglúqa *ndaif krahin G* Toptha-toptha; me toptha të vegjël.

goglúq•e ja f sh e et *ushq* Qofte e vogël e rrumbullakët.

goglúshk•ë a f sh a at *krahin G* Lende dushku.

gogllím•ë a f bot Pemël.

gogmél i m sh ë ët >

♦ **GOGOL I.**

- ♦ Klloun.

gogóc i m sh ë ët Gogol.

gogóçk u m sh ë ët *krahin Përbindësh.*

gogóçk•ë a f sh a at *krahin G* Frutë kokërrmadhe.

gogól si kallëzues: E bëj gogol diçka e paraqit diçka si shumë të vështirë a të keqe.

gogól i m sh ë ët

- ♦ *folk* Figurë e frikshme, me të cilën trembin fëmijët.

- ♦ Dordolec që vihet në kopsht, arë etj. për të trembur shpendët dëmtues. **Gogol me lecka (me kashtë).**

gogolác i m sh ë ët *bot* Lende dushku kokërrmadhe.

gogolásh e mb *krahin G (Plak)* i rrëguar, i kurrukatun.

gogolásh i m sh a at *krahin G* Plak rrëguar, i kurrukatun.

gogolásh•e ja f sh e et *krahin G* Plakë e rrëguar, kurrukatun.

gogolésh e mb

- ♦ Leshtor. **Qen gogolesh.**

- ♦ I paqethur e i parruar. **Burrë gogolesh.**

gogolésh i m sh ë ët

- ♦ Dordolec i arave.
- ♦ Njeri i veshur si dordolec.
- ♦ Qen leshtor.
- ♦ Njeri paqethur e i parruar.

gogollín•ë a f sh a at *bot* Kokërr dëllinje. > **GOLLOGUNG•Ë A.**

gogomél i¹ m sh a at inv ♦ Bubë. ♦ Rre.

gogomél i² m sh a at

- ♦ Gogol.
- ♦ *dhe fig* Dordolec.

gogonár i m sh ë ët *A* Cep rrushi i madh.

gogorít *jokal krahin G* > **GOGORIT•Ë (me).**

gogorít•ë (me) *jokal i ë veta III krahin G (Mitralozi)* kërkëllet.

gogorítës e mb *krahin G (Zhurmë)* kërkëllitëse e mitralozit.

gogorítj•e a f sh e et *krahin G* Kërkëllimë e mitralozit.

gogósh e mb Përtac.

gogósh i¹ m sh a at *G* Fshikëz e krimbit të mëndafshit.

gogósh i² m sh ë ët *orn* Kumri mashkull.

gogósh i³ m sh ë ët Përtac.

gogósh•e *ja f sh e et* Përtace.

gogósh•ë *a f sh a at* Syth i gjethes; sumbull gjetheje.

gogozháre *mb*: **Spec gogozhare** spec i mirë për t'u regjur.

gogozhár•e *ja f sh e et* Spec i kuq i regjur.

gogozhél *i¹ m sh ë ët*

♦ Gogol. **Gogozhel me lecka. Gogozhel për të trembur laraskat. Vishet (duket) si gogozhel.**

♦ Njeri i veshur keq, me zhele; zhelan.

♦ *ent* Bubuzhel.

gogozhél *i² m kryes sh krahin G* Pupagjel; kokoshkë (misri).

gogsí•j *jokal va rë* > **GOGËSI•J.**

gogsím *i f sh a at A* > **GOGËSIM•Ë A.**

gogsím•ë *a f sh a at* > **GOGËSIM•Ë A.**

gogs•ónj *jokal óva úar A*

♦ Gogësi.

♦ Gromësi.

góh•e *a f sh e et A* Gushë.

gojác *e¹ mb J*

♦ (Njeri) i nënshtruar; që i meket goja; që s'ka gojë të mbrojë veten.

♦ (Njeri) që i mbahet goja; gagaç.

gojác *e² mb* > **GOJAÇ** *E^{1,2}.*

gojác *i¹ m sh ë ët*

♦ *J* Njeri i nënshtruar; që i meket goja; që s'ka gojë të mbrojë veten.

♦ Njeri që i mbahet goja; gagaç.

gojác *i² m sh a at krahin G* > **GOJAÇ I.**

gojác•e *ja f sh e et f e* **GOJAÇ I^{1,2}.**

gojác *e¹ mb I* pangopur; i babëzitur.

gojác *e² mb krahin G*

♦ Gojëmadh.

♦ Gojëstrembër.

♦ Belbacak; belban.

♦ Llafazan.

♦ Thashethuq; përgojues.

gojác *i² m sh ë ët krahin G*

♦ Njeri gojëmadh.

♦ Njeri gojëstrembër.

♦ Belbacak; gagaç.

♦ Llafazan; njeri që s'i rrihet pa folur.

♦ Thashethuq; njeri që përgojon.

gojác•e *ja f sh e et f e* **GOJAÇ I.**

gója-gójas *ndajf* > **GOJA-GOJËS.**

gója-gójës *ndajf*

♦ Vetëm për vetëm a drejtpërdrejt me dikë.

♦ Gojë më gojë; gojë pas goje; me fjalë goje.

gojác *e mb* Gojëstrembër.

gojâmbël *mb G* > **GOJËMBËL**.

gojarí u *m sh nj njtë bot* > **GOJASLLAN I**.

gojarisht *ndajf*

♦ Me fjalë goje. [Eposi shqiptar erdhi vetëm gojarisht deri në shekullin e 20-të, si një "opus non finitta". (ShS).]

♦ Goja-gojës. **Bisedoj (flas, ia them) gojarisht.**

gojártë *mb poet* Që flet bukur; që thotë gjëra të drejta e me vlerë; që flet në mënyrë tërheqëse.

gójas *ndajf* Goja-gojës; gojarisht. **Lajmëroj gojas. Do të flasim gojas.**

gojasllán i *m sh ë ët bot (Antirrhinum majus)* Bimë barishtore shumëvjeçare zbukurimi, me kërcell të degëzuar, gjethe të zgjatura dhe lule shumëgjyrëshe në trajtë goje. > **GOJUJK U; GOJË UJKU; GOJË ASLLANI; LULEGOJ•Ë A.**

gojáš *e mb shar*

♦ Gojëmadh.

♦ Gojëstrembër.

♦ Belbacak; belban.

♦ Llafazan.

♦ Thashethuq; përgojues.

gojáš i *m sh ë ët shar*

♦ Njeri gojëmadh.

♦ Njeri gojëstrembër.

♦ Belbacak; gagaç.

♦ Llafazan; njeri që s'rri pa folur.

♦ Thashethuq; njeri që përgojon.

gojáš•e ja f sh e et f e **GOJASH I.**

gojášpër *mb (Njeri)* i ashpër, i vrazhdë në të folur.

goját kal dhe jokál G > **GOJAT•Ë (me).**

goját•ë (me) *kal, jokál a ë G* Llap; çaj kopalla; i mëshoj gojës mbarë e prapë.

gojaví•s kal ta tur > **GOJAVIT.**

gojavít kal a ur

♦ Përsërit si papagall (*fjalët e dikujt*).

♦ Përgojoj; marr nëpër gojë (*dikë*).

gójazi *ndajf* Gojarisht; me fjalë goje.

gojc e¹ *mb krahin G* Përgojues.

gojc e² *mb krahin G (Njeri)* hamës; grykës.

gójc i¹ *m krahin G* Njeri që përgojon.

gójc i² *m krahin G* Hamës; grykës.

gójc•ë a¹ f sh a at Gojëz; turizë (*e qenit, viçit etj.*).

gójc•ë a² f sh a at Maskë e mjekut, infermierit etj. që mbulon gojën dhe hundën.

gojç e *mb G*

♦ Gojëstrembër; buzëstrembër.

♦ *fig (Fjalë)* thumbuese; therëse.

gojçár•e ja f sh e et K Gështenjë që pëlçet në zjarr.

gojdhán•ë a f sh a at G > **GOJËDHËN•Ë A.**

gojdhánóre *mb G I* gojëdhënës; që ka të bëjë me gojëdhënë.

gojéc e *mb G*

- ♦ (Njeri) gojërëndë.
- ♦ (Njeri) fjalaman; fjalëshumë.

gojéc i m sh a at G

- ♦ Njeri gojërëndë.
- ♦ Njeri fjalaman, fjalëshumë.

gojéc•e ja f sh e et G f e GOJEC I.

gojémz•ë a f sh a at krahin G Mëgojëz e kalit.

gojéq e mb G (Fëmijë) që s'i mbyllet goja; fjalaman.

gojéq i m sh a at G Fëmijë që s'i mbyllet goja; fjalaman.

gojéq•e ja f sh e et G f e GOJEQ I.

gój•ë a f sh ë ët

- ♦ Organ në pjesën e poshtme të fytyrës së njeriut, midis hundës e mjekrës, që ka nofullat me zgavrën ndërmjet tyre e faqeve, dhëmbët, gjuhën e buzët nga ana e jashtme dhe që shërben për të ngrënë e për të pirë, për të marrë frymë e për të folur; hapësira e këtij organi nga dhëmbët deri te gryka; organ i ngjashëm në pjesën e përparme të turirit ose të kokës së kafshëve, të shpendëve e të peshqve. Goja e njeriut. Goja e kalit (e zogut, e peshkut, e bretkosës, e gjarprit). **Sëmundjet e gojës. Hap (mbyll) gojën. Mbush gojën. Laj (shpëlaj, pastroj) gojën. E ka gojën plot. Fut (shtie) në gojë. S'ka vënë (s'ka futur) gjë në gojë** nuk ka ngrënë gjë fare. **Të tretet në gojë** është ushqim i mirë e i shijshëm. **Marr frymë me gojë. Goja llap e shpina dap fj u. Mbetsh me gojë hapur!** mallk vdeksh! **T'u mbylltë goja!** mallk mos u ndjefsh më; vdeksh! **Të hëngërt goja mjaltë!** ur. **Të lumtë goja!** urim për dikë që flet a këndon bukur, që thotë një fjalë të mirë etj. **T'u thaftë goja!** mallkim për dikë që thotë diçka të keqe, të kobshme etj.

- ♦ Buzë; pamje dhe hapësirë e tyre. **Goja e bukur. Gojë e madhe (e vogël). Cepat e gojës. E shikonte në gojë. Iu nxi goja** iu nxinë buzët; vdiq. [Goja e vogël, si lulja qi shpërthen (CV).]

- ♦ *bis* Dhëmbë (*kryesisht të vënë*). **E ka gojën të panisur (të pacenuar)** i ka dhëmbët të gjithë të shëndoshë, nuk i ka rënë asnjë dhëmb **Vë gojën. Ka rënë gojë të re. S'e ka të tijën gojën** i ka të vënë dhëmbët.

- ♦ Sasi e ushqimit sa nxë hapësira e këtij organi; sasi shumë e vogël ushqimi; kafshatë. **Ha një gojë bukë** ha shumë pak. **Viçi (lopa) hëngri një gojë kashtë. Sa të ha një gojë dhe erdha.**

- ♦ *bis* Fillim i organit të ushqyerit; gjithçka që duhet për të ngrënë, ushqim i përditshëm; bark. **Do goja. S'e lë goja të kursejë. Merrte sa për gojën. I jep gojës. E sheh gojën. Goja s'ngopet kurrë. Mos mendo vetëm për gojën! Çfarë ha goja, tregon boja fj u** si të ushqehesh, ashtu do ta kesh trupin.

- ♦ *bis* Pjesëtar i familjes, që duhet mbajtur e duhet ushqyer; frymë, vetë (për të ngrënë). **Gojë e tepërt** ai që e ha bukën kot. **Ka gjashtë gojë për të ushqyer. Bëheshin dhjetë gojë.**

♦ Organ i të folurit te njeriu, i përbërë nga gjuha, nofullat, hapësira ndërmjet tyre, buzët, dhëmbët etj.; ky organ i vështruar si shprehës e kumtues i mendimeve e i ndjenjave; gjuhë; të folurit. **Ka gojë të ëmbël** është gojëmbël, fjalëmirë. **Me gojën e vet. Hape gojën fol! Mbylle (kyçe, qepe) gojën!** mos fol! **S'e hapi (s'e çeli) gojën fare** nuk tha asnjë fjalë. **I erdhi goja** filloi të flasë (fëmija); e mori veten e nisi të flasë. **Ia mbylli gojën** e bëri të heshtë. **Rri me gojë mbyllur** nuk flet fare. **Ia tha me gojë. Folën (thanë, kënduan) të gjithë me një gojë. I merret (i mbahet) goja** është i belbër; flet si i belbër nga frika, nga gëzimi etj. **S'i pushon (s'i mbyllet) goja** flet shumë e s'pushon. **I shpëtoi (i shkau, i rrëshqiti) goja** tha pa dashje diçka që s'duhet ta thoshte. **Me këngë në gojë** duke kënduar. **Është pa gojë (s'ka gojë)** është memec; është fjalëpakë; është i urtë, nuk kthen fjalë. **S'ka gojë vetë të flasë ai?! Mbeti pa gojë** nuk flet dot më (nga një sëmundje). **Vdiq me (pa) gojë. E la (ia tha) me gojë të vet. I mbeti (iu pre) fjala në gojë** nuk mundi të fliste (nga tronditja etj.). **Hyri (ra) në gojë të dikujt** u bë objekt bisedash, fjalësh e thashethemesh, nisën ta përflasin. **Është i zoti i gojës** di të flasë bukur, të mbrojë veten me të folur etj. **I punon goja. E ka gojën brisk (është brisk nga goja)** është i zoti në të folur. **S'ia nxë (s'i bën) goja** nuk dëshiron ta thotë, nuk i bën zemra ta thotë. [**Hallku flasin, s'i dhemb goja** (Pop).]

♦ *sh* ë ët *fīg* Ata që thonë a përhapin diçka. **Gojët (gjuhët) e këqija (e liga). Gojët e botës.**

♦ *bis* E folme e një krahine; dialekt; mënyra si flet çdo njeri. **U mësoi gojën. Ata kanë tjetër gojë. (Nuk) ia di gojën. Secili ka gojën e vet.**

♦ Hapësirë në pjesën e përparme a të sipërme të një sendi, ku hyn ose nga del diçka; pjesë e përparme a e sipërme e grykës së diçkaje; grykë. **Goja e shpellës. Goja e furrës. Goja e tunelit. Goja e vullkanit krateri. Goja e lumit.**

♦ Vrimë a hapësirë me trajta të ndryshme ku vendoset diçka; fole e një vegle, mjete etj. **Goja e sqeparit. Goja e dërrasës. Goja e fishekut.**

♦ Syth peri; thyesë; ilik; thile; gojëz. **Çorape me dyzet gojë. E nisi trikon me pesëdhjetë gojë.**

♦ Hapësirë ndërmjet dy radhëve të fijeve në tezgjah, ku kalon drugëza gjatë endjes, gojëz. **U hap goja. Shkon nëpër gojë.**

*

Arrë në gojë

♦ Diçka që nuk kapërcehet, nuk gëlltitet lehtë; dikush a diçka që nuk mposhtet lehtë; kockë në fyt.

♦ Gjë e gatshme. **E do arrë në gojë.**

Bëhem copë e gojë Përpiqem shumë; bëhem copë, s'lë gjë pa bërë.

Copë e gojë (çikë, trokë, kothere, çikë, thërrime) I grisur si mos më keq; rrecka-rrecka.

Do vrarë me bukë në gojë

♦ *keq* Meriton dënimin më të rëndë.

♦ *shak* Është shumë i shkathët; është dreqi vetë.

E bën (e hap, e ka) gojën çorap Flet shumë; llomotit tepër; është llafazan i madh..

E ka gojën (gjuhën, llapën) të keqe Thotë fjalë të këqija; është gojështurur..

E ka gojën ajkë Është gojëmbël; flet butë.

E ka gojën arkë Nuk nxjerr fjalë nga goja; i ruan mirë të fshehtat.

E ka gojën bilbil (është bilbil nga goja) shih Flet bukur.

E ka gojën hudhër Thotë fjalë të këqija; përdor fjalë që i lëndojnë e i fyejnë të tjerët.

E ka gojën lopatë Flet shumë e thotë gjëra të qena e të paqena.

E ka gojën llokum let mirë e butë, është gojëmbël; është gojëmjaltë.

E ka gojën sheqer Është gojëmbël.

E ka gojën të mbërthyer (kyçur) Nuk flet dot.

E ka gojën të shthurur (prishur, rëndë) keq Është gojështurur; është gojëndyrë).

E ka hapur shumë gojën Ka filluar ta teprojë me fjalë, thotë gjëra që s'duhën thënë.

E ka lëshuar gojën (gjuhën, llapën) Flet shumë, me vend e pa vend; është bërë gojështurur.

E ka shtrirë gojën Ka filluar të flasë keq për njërin e për tjetrin; po flet shumë poshtë e lart, vend e pa vend, mbarë e prapë.

E ka shthurur gojën Flet ç't'i vijë, s'i vë fre gojës; përdor gjithfarë fjalësh të ndyra; flet larë e pa larë; është gojëndyrë.

E ka zgjatur gojën (gjuhën) *keq* Është bërë llafazan; merr nëpër gojë dikë a diçka; flet shumë kundër dikujt a diçkaje; e shan dikë; merret me thashetheme.

E kam gojën baltë Kam një shije të keqe në gojë.

E kam gojën të hapur Jam ballëhapur; s'kam pse të druham a të ngurroj; s'kam pse të hesht; kam plotësisht të drejtë të bëj një kërkesë.

E kam në gojë dikë a diçka

♦ E përmend a e kujtoj vazhdimisht për të mirë, flas gjithmonë shumë mirë për dikë a për diçka.

♦ Flas vazhdimisht për të njëjtin njeri a për të njëjtën gjë.

♦ Gati sa s'e them diçka; e kam në mend a e di po s'po mundem ta shpreh, ta tregoj a ta përcaktoj si duhet; e kam në majë të gjuhës.

E la me gojë hapur dikë E çuditi; e mahniti.

E mban në gojë dikë a diçka E përmend a e kujton vazhdimisht për të mirë, flet gjithmonë shumë mirë për dikë a për diçka; s'e heq nga goja.

E mbërtheu gojën Nuk foli fare; s'e çeli gojën.

E merr (mban, heq) nëpër gojë dikë a diçka Flet lloj-lloj fjalësh për dikë a për diçka; flet poshtë e përpjetë e si të mundë; e përflet.

E pres me gojë hapur E pres me padurim, mezi e pres dikë a diçka.

E preu gojën dikush

♦ Është në agoni, po vdes e nuk flet dot.

♦ Nuk flet më; nuk kërkon dot më asgjë.

E prish (rëndo, ndyj, fëlli, qelb) gojën

♦ Filloj të flas mbarë e prapë, të përdor fjalë të rënda a të ulëta.

♦ Ia prish qejfin dikujt me fjalë; shprehem kundër një dëshire, një kërkesë etj.; grindem me dikë duke përdorur lloj-lloj fjalësh të rënda.

E zgjidh gojën (gjuhën) Filloj të flas e të tregoj për diçka që e mbaja të fshehtë.

Është çotë nga goja E ka gjuhën të mprehtë; është brisk nga goja.

Është gojë e bark Është hamës i madh; mendon vetëm për të ngrënë.

Është si gjuha (e kam si gjuhën) në gojë Është shumë i nevojshëm; është i domosdoshëm.

Është shpatë nga goja Është i zoti në të folur; e ka gjuhën brisk.

Flas (them, kërkuj) me plot gojën (plot gojën)

- ◆ Flas me gjithë zemër, jo sa për të kaluar radhën.
- ◆ Flas i bindur plotësisht; flas me siguri, pa asnjë farë dyshimi.
- ◆ Flas pa druajtje, pa frikë, fare lirisht.

Flet (thotë) ç't'i vijë për goje Flet si të mundë; flet pa e kontrolluar veten, pa kujdes e pa përgjegjësi.

Goja llap e shpina dap *ff u* Kujt s'i rri goja, i vuan shpina.

Goja s'është veç për bukë Njeriu duhet të flasë, të shprehë mendimet.

Goja tret edhe malet *ff u* Sado i pasur që të jesh, po u dhe në mënyrë të shfrenuar pas të ngrënave e pas të pirave, mund të mbetesh pa gjë fare.

Gojë më gojë

- ◆ Duke ia thënë a duke ia treguar njëri-tjetrit me gojë; duke kaluar nga njëri brez tek tjetri me gojë a me të treguar, në mënyrë gojore; goja-gojës, gojë pas goje.
- ◆ Vetëm për vetëm; pa qenë i pranishëm tjetërkush; sy për sy (*kur flas a bisedojmë me dikë*).

Gojë pas goje Goja-gojës, gojë më gojë. [Këtu po përmendim veçmas antroponimin "Bruc, Bruc-Eleze", që duhet të jetë një formë e ardhur gojë pas goje prej formës romake "Brutius, Brut, Bruc" (ShS).]

Gojë të liga Njerëz që merren me thashetheme me ligësi. ["gojë të liga" shqiptare kanë pëshperitë qysh kur motrat e tij dikur s'kanë pasë as këpucë me veshë (KM).]

Hap (çel) gojën Filloj të flas; them diçka; nuk rri pa folur; e ngre zërin për diçka.

Hap gojën e shikon qiellin Është dembel i madh; pret që gjithçka t'ia bëjnë gati të tjerët.

I bëjnë liqtë gojë dikujt Gjen shteg për diçka.

I derdh (i tret) plumbin në gojë dikujt E vras pa mëshirë; e asgjësoj.

I do në gojë *ff u* Do që t'ia bëjnë gati të gjitha e vetë të mos lodhet; e do të gatshme çdo gjë; është dembel i madh.

I doli shkumë nga goja

♦ U lodh shumë; u rraskapit.

♦ U inatos shumë; u tërbua nga zemërimi.

I është bërë goja për arapash I kanë rënë dhëmbë e dhëmballë.

I hap (i çel) gojën dikujt I jap shkas dikujt për të folur; e mësoj keq, i hap syrin, i lë shteg që të kërkojë gjëra të tepërta që nuk i takojnë.

I humbi fjala nga goja u habit shumë; u hutua fare sa s'mund të fliste; iu pre goja; iu mpi gjuha.

I lëshoj gojë dikujt E shaj dikë.

I mban goja erë qumësht Është ende foshnjë; është fare i mitur.

I mbeti (i ngeci, i ngriu) fjala në gojë (buzë, grykë, fyt) Nuk mundi të fliste më; nuk arriti ta mbaronte fjalën.

I mbeti goja çark Flet pa pushim; nuk pushon së dërdëllituri.

I mbyll gojën dikujt

♦ E detyroj të heshtë, të mos flasë; s'e lë të flasë a të shprehë mendimet e tij;

♦ E mbërthej me fjalë a me fakte, e zë ngushtë sa s'ka ç'të thotë ose s'mund të kundërshtojë.

I ngeli (mbeti) goja Flet po për atë gjë.

I nxjerr (rrjedh, kullon, buron) goja mjaltë Flet mirë e bukur; flet ëmbël; është gojëmbël.

I nxori shkumë nga goja

♦ E rrahu shumë; e ngordhi në dru.

♦ E mundi shumë.

I pret goja (gjuha) brisk (gozhdë, hekur) Flet rrjedhshëm dhe me mprehtësi; ta jep përgjigjen menjëherë; është shumë i zgjuar.

I rrëmbeu (i mori) kafshatën nga goja dikujt I rrëmbeu gjënë e fundit që kishte për të jetuar; e la pa bukë, pa mjetet më të domosdoshme për jetesë.

I shkoi (i vajti) goja (buza) vesh me vesh U shkul së qeshuri; qeshi me të madhe; u gëzua pa masë.

I tret plumbin në gojë dikujt E vras pa mëshirë; e asgjësoj.

I vajti goja prapa qafës U lodh shumë së foluri për të njëjtën gjë; i vajti goja prapa veshit, i ra gjuha së foluri.

I vajti goja te veshi (prapa veshi) U lodh duke folur për të kërkuar diçka, po s'e dëgjon njeri.

I vë fletë gojës E mbyll gojën; nuk flas; e qep; i vë kyç gojës.

I vë fre gojës (gjuhës) Përmbahem në të folur; nuk flas shumë; tregohem më i matur në të folur.

I vë gojës (buzës) lesh Tregohem i matur në të folur.

I vë gojës kanxhën Nuk flas më; e mbyll, e kyç gojën.

I vë kyçin (drynin) gojës Nuk flas më; e mbyll, e kyç gojën.

I vë shtupën (tapën) gojës E mbyll gojën; nuk flas fare; e kyç gojën.

I zbërthej gojën (gjuhën, dhëmbët) dikujt E bëj të flasë; e detyroj të më thotë të gjitha ç'dinte.

I zë gojën dikujt

♦ Ia mbyll gojën, e detyroj të mos flasë më.

♦ E heq qafe duke i plotësuar një kërkesë të vogël që bie në sy, por jo kërkesën kryesore.

Ia jap llokum në gojë dikujt Ia bëj gati çdo gjë, ia krijoj të gjitha lehtësitë.

Ia kam mbyllur (zënë, vulosur) gojën me shtupë Nuk e lë të flasë; e kam detyruar të heshtë.

Ia lag gojën dikujt I jap fare pak, sa për të njomur gojën; i jap një lëmoshë të vogël.

Ia lëshoj frerin gojës (gjuhës) Filloj të flas pa u përmbajtur; nuk i mat fjalët.

Ia lidh gojën me fashë Nuk e lë të flasë.

Ia mbërthye goja (gjuha) S'mund të fliste; nuk foli fare; s'e çeli gojën.

Ia mrrudhën gojën Nuk e lanë të fliste; ia mbyllën gojën.

Ia shpuri gojën te veshi I vajti goja prapa veshit.

Ia shtrëngoј frerin gojës (gjuhës) Flas më me kujdes; tregohem më i matur në të folur; e mbledh gojën.

Ia zë fjalën në gojë Nuk e lë të flasë më tej; ia pres fjalën.

Ia zgjidh gojën (gjuhën) dikujt E bëj a e nxit që të flasë; e detyroj të ma thotë hapur të gjitha sa ka në mendje.

Iu hap (iu çel) goja Ka filluar të flasë pa drujtje.

Iu lidh (iu pre) goja (gjuha, fjala) S'tha dot asnjë fjalë; s'mundi të fliste (*nga një tronditje e fortë, nga frika etj.*).

Iu tha goja (buza, gryka, gurmazi) për diçka I pihet shumë ka etje të madhe..

Iu zgjidh goja (gjuha) dikujt Filloi të flasë lirisht, ta thotë hapur mendimin e tij; e theu heshtjen.

Ka (edhe) gojë të flasë (të thotë, të kërkoјë) *fj u* Si guxon e flet ai, kur është i përlyer e nuk është në rregull për vete.

Ka gojë

♦ *fj u* Flet mbarë e prapë, përdor fjalë të rënda, fyese etj.; është gojëprishur.

♦ Dëshmon për diçka; tregon, flet për diçka.

Ka zënë gojë

♦ Ka zënë të përdorë fjalë të rënda, të ulëta etj., ka zënë të flasë mbarë e prapë.

♦ Ka zënë e flet shumë për të tjerët; ka filluar të marrë nëpër gojë të tjerët.

Këmbë për baltë, gojë për mjaltë *fj u* Ai që punon, ka edhe të hajë.

Ku e kishe gojën ti? Pse s'iu përgjigje (si e meritonte)?

Kujto (zër në gojë) qenin, rrëmbe (bëj gati) shkopin *fj u* Po përmende emrin e dikujt, prite kur të vijë.

Laj (pastro) gojën! Shih veten tënde para se të flasësh; s'ke gojë të flasësh për dikë a për diçka.

Laje gojën mirë (me uthull)! iron Matu mirë para se të flasësh për dikë; nuk je i denjë për ta zënë në gojë emrin e dikujt.

Luga e madhe të shlyen gojën (të zë fytin) *ff u* Mos lakmo shumë se të del keq më pas!

Mbaj gojën! Mos fol më!; mos e ndyj gojën!; mos përdor fjalë të ndyra!

Mbetem (ngel) me gisht në gojë

♦ Mbetem pa asnjë mjet jetese, pa gjë, duarthatë; mbetem pa asnjë ndihmë e përkrahje; s'më mbeti asgjë nga ato që kisha ose s'më takoi asgjë nga diçka që u nda midis disa vetave.

♦ Mbetem i habitur nga diçka e papritur.

♦ Mbetem i turpëruar.

Mbetem me gojë hapur U çudita; u mahnita.

Mbetem pa gojë Nuk flas dot një fjalë nga çudia, gëzimi, lumturia etj.; u mahnita; mbeta gojëhapur.

Me barkun te goja (te buza) (Grua) shtatzënë në muajin e fundit të barrës.

Me gojë hapur (hapët)

♦ Me habi të madhe; i mahnitur a i shastisur nga diçka e papritur a e pabesueshme.

♦ Me padurim; me dëshirë të madhe.

Me gojë të lan, me dhëmbë të çan *ff u* Shtihet i mirë, por të bën të keqen.

Me gjysmë goje

♦ Jo me gjithë zemër; sa për të mos thënë 'jo'.

♦ Pa qenë i bindur plotësisht; si me dyshim; me druajtje; me gjysmë zëri.

Me shkumë në gojë Me zemërim të madh, si i tërbuar.

Më lëshon (rrjedh, shkon) goja lëng Kam shumë dëshirë për diçka; më pëlqen shumë diçka. [- **Ti do të jesh atje si... si... në një gosti... në një gosti ku mund të hash sa të duash... Ndërsa të tjerëve që nga larg u lëshon goja lëng.** (IK).

Më ra goja Flas vazhdimisht për diçka, po s'ma vë veshin njeri; i flas dikujt pareshtur për një gjë, ia përsërit shumë herë për t'i mbushur mendjen për diçka etj., po ai s'më dëgjon; lodhem së foluri për të njëjtën gjë.

Më zuri goja (gjuha) lesh U lodha duke folur shumë e duke përsëritur po atë gjë.

Më zuri goja bar (erë) Jam fare vetëm; s'kam me kë të ndërroj dy fjalë.

Moj dhelbër, moj ankojë, shumë armiq zure me gojë! *iron* Njeri që ankohet vazhdimisht për të përfituar diçka.

Mrrudh gojën Nuk e hap gojën për të folur; e mbledh, e mbyll gojën.

M'u bë goja (iu bënë buzët) shkrumb M'u tha goja nga të nxehtë a nga ethet; mu zhurit goja; m'u rreshkën buzët; u dogja për një pikë ujë.

M'u ngritën (m'u mblodhën, më erdhën) zorrët te goja (në grykë, në fyt) Më erdhi neveri; më erdhi për të vjellë.

Ndau kafshatën e gojës (kafshatën e fundit) me dikë E ndihmoj me gjithçka edhe kur vetë jam në kushte të vështira; e ndihmoj pa kursim; i jap dikujt për ta ndihmuar edhe mjetin e vetëm të jetesës.

Ndreq (drejto, rregullo) gojën! fol mirë!, ndreqi fjalët!

Në gojë të ujkut I rrethuar nga armiq të egër; fare pranë një rreziku të mundshëm.

Nuk e lëshoj fjalën nga goja Flas shumë; jam llafazan.

Nuk më mbyllet goja Nuk pushoj së foluri.

Nuk më vjen në gojë S'më bëhet të flas; nuk tregoj. [**Homerit s'i erdhi n'gojë me thanë/ përse Penelopa endte për te me duer të veta/ petkun magjik të kthimit** (MC).]

Nuk i tha një herë goja plaç! Është shumë gojëmbël, i urtë, i sjellshëm e i durueshëm.

Nuk i vë masë gojës Flas të lara e të palara; flas shumë e pa përgjegjësi; nuk i vë fre gojës..

Nxjerr (lëshon, derdh) mjaltë (sheqer) nga goja Flet mirë e bukur; flet ëmbël; është gojëmbël.

Një fjalë goje! është lehtë ta thuash, po e vështirë për ta bërë.

Njom (lag) gojën Pi ose ha fare pak.

Pa gojë (Njeri) memec. [**A e di se madhështia jote/ është ky njeri pa gojë,/ që rri i ngurosur,/ që s'mund të dënojë** (MA).]

Për bukën (për kafshatën) e gojës Vetëm sa për të mbajtur frymën, për një copë bukë.

Ra (hyri) në gojë të dikujt E merr dikush në gojë për keq; e përgojon.

Rri me gojë mbyllur Nuk flas fare; nuk nxjerr (asnjë) fjalë nga goja; hesht.

Rrudh gojën E mbaj veten që të mos them fjalë të rënda a të pahijshme, matem mirë kur flas; e mbaj gojën.

Sa i hëngri goja (*I bërtiti, e shau*) sa munda, sa deshi; shumë.

Sa për të larë (për të shpëlarë) gojën iron Sa për të thënë; sa për të shkuar radhën.

S'e heq (ndaj, lë, lëshoj) nga goja dikë a diçka E përmend a e kujtoj vazhdimisht për të mirë; flas gjithmonë shumë mirë, me dashuri e me nderim për dikë a për diçka; e lavdëroj shumë.

S'më hapet goja

♦ Nuk kam fare oreks; nuk ka fare dëshirë për të ngrënë.

♦ Nuk dua të flas, nuk më pëlqen të shprehem për diçka.

(Si) s'iu tha goja, po (e, kur, që) tha (foli, tregoi...) Ç'pati që tha (që foli, që tregoi...); më mirë të mos kishte thënë (të mos kishte folur, të mos kishte treguar...); pse s'heshti; ta kishte mbyllur gojën më mirë.

Si iu tha goja që se tha (s'foli, s'tregoi ...) Ç'pati që s'e tha (s'foli, s'tregoi...); pse ndenji pa e thënë (pa folur, pa treguar...); duhej ta kishte thënë (të kishte folur, të kishte treguar) patjetër.

S'i mban goja arra dikujt S'pushon së foluri, është llafazan i madh.

Si ta nxë goja! Si mund ta thuash një gjë të tillë!, si nuk ke turp që përdor këto fjalë!, si nuk ke turp të flasësh kështu!

S'ka gojë të flasë (të thotë, të kërkojë) fj u S'i bie atij të flasë, se nuk është në rregull për vete.

S'më hahet goja Nuk përtoj të flas; nuk ngurroj t'i them dikujt për një punë.

S'më ka zënë goja lesh Edhe unë di të ha; kam edhe unë gojë për të ngrënë.

S'më vete goja S'më pëlqen të them diçka.

S'rrëfhet me gojë Është gjë e habitshme, e jashtëzakonshme.

Shpjer gojën te buka e jo bukën te goja *ff u* Përpiqu, luaj këmbë e duar, puno që të sigurosh atë që të duhet.

Ta merr fjalën nga goja Është shumë i zgjuar e i mprehtë.

Thaj gojën (barkun) Rri pa ngrënë; e lë barkun bosh; kursej shumë në të ngrënë.

Vajti (u fat, ra) në gojë të qenit E futi veten në rrezik.

Ve gojë më dikë Shaj a përgojoj dikë; flas keq për dikë. [**Kush ve gojë në famullitar** kush shan famullitarin (K).]

Zë në (me) gojë dikë a diçka E përmend, e kujtoj.

**

goja e popullit Krijimtaria gojore e popullit, trashëgimia gojore popullore.

gojë asllani *bot (Antirrhinum majus)* Bimë barishtore shumëvjeçare zbukurimi, me kërcell të degëzuar, gjethe të zgjatura dhe lule shumëngjyrëshe në trajtë goje.

gojë e keqe Shtrigë.

gojë ujku *bot* **GOJË ASLLANI.**

muzikë goje > **SAZE GOJE.**

saze goje Vegël muzikore e përbërë nga një kuti e vogël me vrima dhe me gjuhëza metalike, së cilës i fryjnë duke e lëvizur nga njëri skaj i gojës tek tjetri; muzikë goje.

gójë- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të përbëra: **gojëmbël; gojështhurur** *etj.*

gojëbárdhë *mb* Fjalëmbël.

gojëbilbíl *mb poet*

♦ (*Njeri*) që flet a ligjëron bukur; që flet gjithnjë fjalë të mira e të ëmbla.

♦ (*Njeri*) me zër të bukur e të ëmbël si të bilbilit; që këndon bukur.

gojëbrisk *mb* I shkathët nga goja dhe i mprehtë; që e ka përgjigjen gati; që e ka gojën brisk. > **GOJËSHPATË.**

gojëbúall *mb*

♦ Me gojë të madhe si të buallit.

♦ *keq* Që flet shumë; që nxjerr nga goja të lara e të palara; lapërdhar.

gojëbythëpúle *mb bis (Njeri)* që s'i rrihet pa folur, pa treguar ç'i kanë thënë të tjerët në mirëbesim.

gojëçakállë *mb G* Gojëmadh.

gojëçapéllë *mb*

♦ Gojëmadh.

♦ Llafazan.

gojëçapraz e *mb* Llafazan; fjalaman.

gojëçaravék e *krahin G* Gojështrebër.

gojëçaravék u *m sh ë ët krahin G* Njeri gojështrebër.

gojëçelur *mb, ndajf* > **GOJËHAPUR.**

gojëçoráp *e mb shar*

♦ (*Njeri*) me gojë shumë të madhe.

♦ *keq (Njeri)* llafazan, që i lëshon fjalët pa përgjegjësi; gojështhurur; që flet të lara e të palara; që flet mbarë e prapë.

gojëçorbë *mb shar* Gojëprishur; llafazan i keq.

gojëdálë *mb (Njeri)* Që i lëshon fjalët pa kujdes, që flet të lara e të palara, që s'i vë fre gojës; që përdor fjalë e shprehje jo të hijshme; gojështhurur; gojëlëshuar.

gojëdukát *e mb* > **GOJËFLORI.**

gojëdhan•ë *a f sh a at G* > **GOJËDHËN•Ë A.** [Pse flet gojëdhana dhe kanga popullore aq rrallë e tek për ndonjë femër të famshme? (KM)]

gojdhan•ës *e mb G* I gojëdhënës. [ligjët gojdhanse e qi permblidhen në kanunin doketar të komit, kan një randsí të madhe fort në vetvedi (GjF).]

gojëdhanór *e mb G* > **GOJËDHËNOR E.**

gojëdhan•úer óre *mb G* > **GOJËDHËNOR E.**

gojëdhën•ë *a f sh a at* Kallëzim popullor për një ngjarje të së kaluarës, figurë historike etj., që mund të ketë një bazë të vërtetë, por që është shtuar e zbukuruar nga fantazia e popullit dhe përcillet gojë me gojë nga njëri brez në tjetrin; legjendë. [Këta njerëz s'kishin më gjuhë të vetën, zakone, ngjyra, dasma, valle, alfabet, histori, kalendare, kronika, apo gojëdhëna. Gjithçka kishte humbur. (IK)]

gojëdhënór *e mb* I gojëdhënës; që ka të bëjë me gojëdhënën.

gojëfarkúar *i m sh - it euf* Gjarpër.

gojëfarmák *e mb* Gojëhelm.

gojëfarkúar *i m sh - it euf* Gjarpër.

gojëfëllíqët *mb G* > **GOJËFËLLIQUR.**

gojëfëllíqur *mb (Njeri)* që përdor fjalë e shprehje të ulëta e të ndyra; gojëndyrë.

gojëfërkúet *i m sh - it euf G* Ujk.

gojëfíl *i m sh ë ët bot (Senecio glabellus; Senecio jacobaea)* Bimë barishtore e livadheve, me lule të verdha si të luleshqerrave, që helmon bagëtinë kur hanë shumë.

gojëflorí *mb (Njeri)* që flet fjalë me vlerë.

gójë-gójë *ndajf (Thur)* syth më syth.

gojëfrátë *mb* Gojëfarmak; gojëhelm.

gojëgjárpër *mb* Gojëhelm; gojëfarmak.

gojëhále *mb keq* Gojëndyrë; gojëprishur.

gojëhál•e ja f sh e et *Njeri* gojëndyrë, gojëprishur.

gojëhápç *e mb krahin G* Gojëhapur.

gojëhápës•e ja f sh e et mjek Pincë për të mbajtur të hapura buzët e plagës.

gojëhápët *ndajf dhe mb G* > **GOJËHAPUR.**

gojëhápur

I ndajf

♦ Duke mbajtur gojën të hapur; me gojë të hapur. **Rri (fle, mbetem) gojëhapur.**

♦ *fig (Pres dikë a diçka)* me padurim.

II mb Që e ka gojën të hapur. [Guackat gojëhapura kot kërkojnë perlat (GB).]

♦ *fig* I çuditur fort; i mahnitur sa më mbetet goja hapur.

gojëhélmb *mb* Që nxjerr fjalë të hidhura nga goja; që nxjerr helm nga goja; gojëfarmak; gojëzeherr; gojëgjarpër.

gojëkamáre *mb shar*

♦ (Njeri) me gojë shumë të madhe; gojëçorap.

♦ *fig* Që flet shumë; që nuk i pushon goja së foluri.

gojëkaqép *e mb G* Llafazan.

gojë•kéq kéqe *mb, m sh këqíj, f sh këqíja* Që flet keq për të tjerët; që shan e merr nëpër gojë të tjerët.

gojë•kéq kéqi *m sh këqíj këqíjtë* Njeri që flet keq për të tjerët, që shan e merr nëpër gojë të tjerët.

gojë•kéqe kéqja *f sh këqíja këqíjat* Grua a vajzë që flet keq për të tjerët, që shan e merr nëpër gojë të tjerët.

gojëkráp•e ja *f sh e et bot* > **LULE GOJË; GOJASLLAN I.**

gojëkúçk•ë a *f sh a at* Dudësh; njeri pa dhëmbë, me gojën fushë.

gojëkutí *mb poet (Vajzë, grua)* me gojë të vogël e të bukur.

gojëkutíz•ë a *f sh a at ikt (Chondrostoma nasus)* Njilë.

gojëkýçur *mb (Njeri)* që s'e hap fare gojën, që nuk thotë asnjë fjalë.

gojëkýçur i *m euf* > **GOJËLIDHUR I.**

gojëláshtas *ndajf (Flas)* ndyrë; me fjalë të ndyra.

gojëláshtë *mb (Njeri)* gojëndyrë; që përdor fjalë të ndyra.

gojëlashtí a *f sh - të ikt* > **NJIL•Ë A.**

gojëlëshúar *mb* Që i lëshon fjalët pa kujdes, që flet të lara e të palara, që s'i vë fre gojës; që përdor fjalë e shprehje jo të hijshme; gojështhurur.

gojëlídhur i *m sh - it euf*

♦ Ujk.

♦ Ari.

♦ Gjarpër.

gojë•líg lígë *mb, m sh lígj, f sh líga (Njeri)* gojëkeq.

gojë•líg u *m sh lígj lígjtë* Njeri gojëkeq.

gojëlígë a *f sh a at f e* **GOJË•LIG LIGU.**

gojëlíre *mb*

♦ (Njeri) që e lëshon gjuhën, që flet pa u matur.

♦ (Njeri) gojëtar; elokuent.

gojëlopátë *mb shar (Njeri)* që flet shumë, që s'i pushon goja; llafazan i madh.

gojëlopë *mb shar*

♦ Gojëmadh; që e ka gojën shumë të madhe.

♦ Llafazan; gjuhëgjatë.

gojëluán i *m sh ë ët bot* > **GOJËASLLAN I; GOJËUJK U.**

gojëlubí *mb keq* Që ha shumë, që s'ngopet me të ngrënë a me të pirë; që gllabëron e përllan çdo gjë.

gojëlubí a *m sh - të keq* Llupës i madh; hamës i madh.

gojëmác•e ja *f sh e et bot (Ononis arvensis)* Bimë barishtore shumëvjeçare ose shkurre e ulët, me kërcell pushatak, me lule të kuqe pa erë, që çelin nga korriku deri në shtator; përdoret për mjekimin e çrregullimeve të fshikës urinare dhe të veshkave.

gojë•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá*

♦ (Njeri etj.) me gojë të madhe.

♦ *keq* Që flet shumë; llafazan.

gojë•mádh mádhi *m sh mëdhénj, f sh mëdhá*

♦ Njeri etj. me gojë të madhe.

♦ *keq* Njeri që flet shumë; llafazan.

gojë•mádhe mádhja *f sh mëdhá mëdhátë f e* **GOJË•MADH MADHI.**

gojëmarráq *e mb* Që i merret goja kur flet, që nuk i shqipton mirë fjalët; i belbër, gojaç.

gojëmarráq *i m sh ë ët* Njeri që i merret goja kur flet; belbacak; gojaç.

gojëmarráq•e ja *f sh e et f e* **GOJËMARRAQ I.**

gojëmárrë *mb* Gojëlidhur.

gojëmárr•ë *a f sh a at f e* **GOJËMARR•Ë I.**

gojëmárr•ë *i m sh ë ët* Njeri gojëlidhur.

gojëmárrësh *e mb krahin G (Njeri)* që i merret goja kur flet; belbacak; gojaç.

gojëmárrësh *i m sh a at krahin G* Njeri që i merret goja kur flet; belbacak; gojaç.

gojëmárrësh•e ja *f sh e et krahin G f e* **GOJËMARRËSH I.**

gojëmárrun *mb krahin G (Njeri)* që i merret goja kur flet; belbacak; gojaç.

gojëmbájtur *mb* Që i mbahet goja kur flet; i belbër.

gojëmbájtur *a f e* **GOJËMBAJTUR I.**

gojëmbájtur *i m sh - it* Njeri që i mbahet goja kur flet; belbacak; gojaç.

gojëmbárë *mb*

♦ (Njeri) fjalëmirë.

♦ *G (Njeri)* që flet bukur e rrjedhshëm.

gojëmbël *mb (Njeri)* që nxjerr nga goja fjalë të mira e të ëmbla; që flet mirë, butë dhe shtruar; fjalëmbël; gojëmjaltë.

gojëmbërthýer

I *mb*

♦ Gojëkyçur; gjuhëlidhur.

♦ I heshtur.

II *ndaif (Mbetem)* pa fjalë; pa ditur ç'të them.

gojëmbërthýer *a f sh a at euf* Milingonë.

gojëmbërthýer *i m euf* Ujk.

gojëmblédhur *mb (Njeri)* i përmbajtur në ato që thotë.

gojëmbrápshtë *mb (Njeri)* që flet mbrapshtina; që nxjerr fjalë të mbrapshta nga goja;

(*njeri*) që s'i nxjerr goja fjalë të mirë.

gojëmbýllt•ë *i m sh ë ët euf krahin G* Ujk.

gojëméçkë *mb f krahin G (Grua)* llafazane.

gojëméçk•ë *a f sh a at krahin G* Grua llafazane.

gojëmbýllur

I *mb (Njeri)* i heshtur; që flet pak; fjalëpakë; që nuk e nxjerr jashtë fjalën a të fshehtën që i ka thënë dikush; gojëkyçur; i heshtur, i bindur.

II *ndaif* Pa fjalë; pa folur; me gojë të mbyllur. **Mbeti gojëmbyllur.**

gojëmbýllur *a f sh a at f e* **GOJËMBYLLUR I.**

gojëmbýllur *i m sh - it* Njeri i heshtur, që flet pak; njeri që nuk e nxjerr jashtë fjalën a të fshehtën që i ka thënë dikush.

gojëmíré *mb* Që flet mirë për të tjerët; që nuk përgojon njeri; gojëmbël.

gojëmjalhtë *mb* Që nxjerr nga goja fjalë të ëmbla; që flet fjalë të mira; që duket sikur nxjerr mjalhtë nga goja; qejfpaprishur; gojëmbël.

gojëmpákur *mb* Gojëkyçur; gojëmyllur.

gojëmpréhtë *mb* Që përgjigjet aty për aty; i zgjuar dhe i shkathët nga goja; gojëbrisk.

gojëmshélë *mb* *G* > **GOJËMSHELUN.**

gojëmshélët *mb* *G* > **GOJËMSHELUN.**

gojëmshélun *mb* *G* Gojëkyçur; gojëmyllur.

gojëmshélun i m sh - it *euf krahin* *G* Ujk.

gojëndálur *mb*

- ♦ Gojëlidhur; gojëkyçur.
- ♦ (*Njeri*) i përmbajtur në të folur; që nuk nxjerr të fshehtën.

gojëndým•ë *e mb* > **GOJËNDYRË.**

gojëndyrë *mb* Që thotë fjalë të ndyra; që përdor fjalë të këqija e të pahijshme; gojështhurur.

gojëndýhtë *mb* > **GOJËNDYRË.**

gojënepérkë *mb keq* Që nxjerr nga goja fjalë të hidhura; që të helmon e të ther me fjalët që thotë; gojëgjarpër; gojëhelm.

gojëngrím•ë i m sh ë ët *euf krahin* *G* Gjarpër.

gojëngúrt•ë i m sh ë ët *euf krahin* *G* Gjarpër.

gojëngurúar *mb* Gojëlidhur.

gojëngjítur¹ *mb* *K* Gojëmyllur.

gojëngjítur² *mb* *K* Gojaç.

gojëpalá *mb* *G* > **GOJËPALARË.**

gojëpalám•ë *e G* > **GOJËPALARË.**

gojëpalaré *mb* Që flet larë e pa larë; që përdor fjalë të ndyra; gojëndyrë.

gojëpár•ë i m etn *G* Folës i parë në kuvend.

gojëpashmágje *mb* *G* Gojëmadh; (*njeri*) që s'i rrihet pa folur; gojëçorap.

gojëpashmágj•e ja f sh e et *G* Grua a vajzë që flet shumë, që s'i rrihet pa folur.

gojëpelín *mb* Që i ka mbetur një shije e shumë e hidhur në gojë.

gojëpërrjéc•ë *e mb krahin* *G* Llafazan; fjalëshumë.

gojëpipérkë *mb shar* Që flet fjalë të cilat e zëmërojnë ose e fyejnë tjetrin; që të djeg a të përvëlton me fjalë; që thumbon fort me fjalë.

gojëpístë *mb* (*Njeri*) që flet ndyrë.

gojëpríshur *mb* (*Njeri*) që flet ndyrë.

gojëpuspafúnd *mb libr* (*Përbindësh*) i pangopur; që s'ngopet kurrë.

gojëqén *e mb* Gojëkeq; gojëndyrë.

gojëqenéf *mb keq* (*Njeri*) gojëndyrë, gojëprishur.

gojëqépur i m sh - it *euf* Gjarpër.

gojëqershí *mb poet* (*Vajzë a grua*) me gojë të vogël e të bukur dhe buzët të kuqe si qershí.

gojëréndë *mb* Që flet fjalë të rënda, që të vret a të fyen me fjalë të rënda; fjalëréndë.

gojërrúdhët *G* > **GOJËRRUDHUR.**

gojërrúdhun *G* > **GOJËRRUDHUR.**

gojërrúdhur *mb* I heshtur; fjalëpakë; i përmbajtur në fjalë; i matur.

gójës *e mb keq* Gojaç; që merret me thashetheme.

gójës i m sh - it *keq* Gojaç; *njeri* që merr të tjerët nëpër gojë; llafazan; çuçurjar.

gojës•e *ja f sh e et keq f e* **GOJËS I.**

gojësimíte *mb (Njeri)* gojëmbël; gojëbutë.

gojëspéc e *mb* Që flet fjalë të cilat e zëmërojnë ose e fyejnë tjetrin; që të djeg a të përvëlton me fjalë; që thumbon keq me fjalë.

gojësheqér e *mb* Gojëmbël; gojëmjaltë.

gojëshkárpë *mb (Njeri)* me gojë të shëmtuar.

gojëshpátë *mb shar (Njeri)* i shkathët e i zoti në të folur; që i thotë gjërat prerë e me të madhe; gjuhëshpatë.

gojëshpéllë *mb*

♦ Gojëmadh; (*njeri*) me gojë shumë të madhe.

♦ Britmëmadh; që e ka britmën shumë të fortë.

gojëshprázët *mb G* Gojëleshuar; gojëprishur.

gojëshpúar *mb* Që i tregon të gjitha ato që di; që nuk e mban dot të fshehtë.

gojëshpúar a f sh a at e **GOJËSHPUAR I.**

gojëshpúar i m sh - it Njeri që i tregon të gjitha ato që di, që nuk e mban dot të fshehtë.

gojëshpúem e *mb G >* **GOJËSHPUAR.**

gojëshpúet *mb G >* **GOJËSHPUAR.**

gojëshqým•ë e *mb G >* **GOJËSHQYER.**

gojëshqýer *mb (Njeri)* me gojë shumë të madhe e të shëmtuar.

gojëshqýer a f sh Vajzë a grua me gojë shumë të madhe e të shëmtuar.

gojëshqýer i m sh - it Njeri me gojë shumë të madhe e të shëmtuar.

gojëshstár i m sh ë ët *K* Çerdhe zogjsh.

gojështrémbër *mb (Njeri)* me gojë të shtrembër.

gojështrémb•ër ra f sh ra rat Vajzë a grua me gojë të shtrembër.

gojështrémb•ër ri m sh ër rit Njeri me gojë të shtrembër.

gojështrémbët *mb >* **GOJËSHTREMBËR.**

gojështhúrët *G >* **GOJËSHTHURUR.**

gojështhúrur *mb (Njeri)* që flet fjalë të pahijshme e të rënda; që flet çfarë t'i vijë nëpër gojë; që flet larë e pa larë; gojëleshuar.

gojështhúrur a f sh a at Vajzë a grua që flet fjalë të pahijshme e të rënda, çfarë t'i vijë nëpër gojë, larë e pa larë; njeri gojëleshuar.

gojështhúrur i m sh - it Njeri që flet fjalë të pahijshme e të rënda, çfarë t'i vijë nëpër gojë, larë e pa larë; njeri gojëleshuar.

gojëshúet *mb G >* **GOJËSHPUAR.**

gojëtar e *mb (Njeri)* që flet bukur e rrjedhshëm, di t'i lidhë bukur fjalët e shprehjet, flet qartë dhe të bind për atë që thotë; njeri i gojës.

gojëtar i m sh ë ët

♦ Njeri që flet bukur e rrjedhshëm, di t'i lidhë bukur fjalët e shprehjet, flet qartë dhe të bind për atë që thotë; njeri i gojës.

♦ *libr* Ai që mban fjalime e ligjërata pa letër dhe flet bukur e rrjedhshëm, ai që të bën për vete me forcën e fjalës së tij.

gojëtar•e *ja f sh e et f e* **GOJËTAR I.**

gojëtarí a f libr

♦ Të folurit bukur e rrjedhshëm; aftësi për të folur bukur e rrjedhshëm.

♦ Art i të folurit bukur e rrjedhshëm para publikut; tërësi dijesh e rregullash për të folur bukur e rrjedhshëm para publikut.

gojëters e *mb* (*Njeri*) që flet gjithnjë mbrapsht; që për çdo gjë shpreh mosbesim, dyshim e ndjell prapësi e të keqe.

gojëters i *m sh ë ët* *Njeri* që flet gjithnjë mbrapsht, që për çdo gjë shpreh mosbesim, dyshim e ndjell prapësi e të keqe.

gojëters•e *ja f sh e et f e* **GOJËTERS I.**

gojëthám•ë e *mb G* > **GOJËTHARË.**

gojëthân•ë *a f sh a at G* > **GOJËDHËN**•Ë **A.** [Janë sa e sa gojëthana (GjSh).]

gojëthárë *mb* I pangrënë e i papirë. > **GOJËTHATË.**

gojëthár•ë i *m sh ë ët* *mallk* Ai që iu thaftë goja.

gojëthátë

I *mb* I pangrënë e i papirë; barkbosh.

II *ndaif* Pa ngrënë e pa pirë; pa shtënë gjë në gojë.

*

Mbeta gojëthatë mbeta pa gjë; mbeta, dola me gisht në gojë.

gojëthát•ë i *m sh ë ët* *euf krahin G* Gjarpër.

gojëvógël *mb* Që e ka gojën të vogël.

gojëvrám•ë e *G* > **GOJËVRARË.**

gojëvrarë *mb* (*Fjalë*) e rëndë; (*njeri*) që vret me fjalë.

gojëvrázhde *mb* (*Njeri*) i vrazhde në të folur.

gójëz *a f sh a at*

♦ *zvog e* **GOJ**•Ë **A.** **Gojëz e bukur. Të lumtë gojëza!**

♦ Shufër hekuri a litar, që u vihet në gojë kalit, mushkës etj., që lidhet me kapistrën dhe që duke e tërhequr shërben për t'ua ndryshuar drejtimin, për t'i ndaluar ato etj. **I vë gojëzën kalit.**

♦ Thurimë prej teli, si shportë, që u vihet në gojë qenit, kalit etj., që të mos kafshojë, të mos hajë gjatë rrugës etj. **I vë (i heq) gojëzën vëçit.**

♦ Majë e kthyer e shtizës, grepit etj., që shërben për të kapur perin a fijen e leshit ose të pambukut gjatë thurjes, qëndisjes etj.

♦ Vrimë a hapësirë ku vendoset diçka; fole e një vegle, mjeti etj. **Gojëza e sqeparit. Gojëza e dërrasës** pjesë e hapur a e thelluar e një dërrase ku futet një dërrasë tjetër. **Gojëza e fishekut** *usht.*

♦ Sythi i çorapit, i trikos etj., thyesë; ilik, thile. Gojëza të ngushta (të lira). I iku gojëza. E filloi trikon me njëqind gojëza.

♦ *teks* Hapësirë ndërmjet dy radhëve të fijeve në tezgjah, ku kalon drugëza gjatë endjes.

♦ Vend ku hapet një vijë e vogël uji në një kanal për të vaditur; sasia e ujit që hyn në këtë vijë. **Gojëzat e kanalit. Gojëz kullimi. Çel (hap) një gojëz. Morën një gojëz ujë.**

♦ *kryes sh bot* Gropëza shumë të vogla në pjesën e poshtme të gjethes, që zakonisht dallohen me mikroskop.

♦ *teks* Torkë leshi; shkul i vogël. **Ngjyej gojëzat.**

♦ *veter* Sëmundje e bagëtive që i bën të nxjerrin jargë nga goja.

gojëzânë *mb G* > **GOJËZËNË.**

gojëzbárzët *mb* (*Njeri*) që flet a gjëra pa kuptim.

gojëzdátun *mb G* Gojëleshuar.

gojëzehér(r) *mb* Që nxjerr nga goja fjalë të hidhura; që nxjerr zehër nga goja; gojëfarmak; gojëgjarpër.

gojëzënë *mb*

♦ *(Njeri)* që i mbahet goja; i belbër.

♦ *fig* Që nuk mund të flasë e të shprehet për diçka, nga që është fajtor edhe vetë e s'mund të qortojë të tjerët, nga që e kërcënojnë e i ruhet së keqes etj.; që ia kanë zënë gojën.

♦ *mallk* Që iu zëntë goja, që iu mbylltë goja.

gojëzën•ë *i m sh ë ët* Njeri që i mbahet goja; belbacak.

gojë•zí zúu *m sh zínj zínjtë ikt (Galeus melastomus)* Peshk-mace me gojë të zezë.

gojëzim *i m sh e et tek* Lidhje gojëz me gjuhës e dy pjesëve të një detali.

gojëz•óhem *krahin G vetv dhe pës e* **GOJËZ•OJ.** > **GOJËZ•UE** (me u).

gojëz•ój¹ *kal* > **GOJ•OJ.**

gojëz•ój² *kal G* > **GOJËZ•UE** (me)^{1, 2}.

gojëz•úe (me)¹ *óva úe krahin G*

I jokal Bëj fjalë me dikë.

II kal E marr nëpër gojë (*dikë*).

gojëz•úe (me u)¹ *vetv óva (u) úe krahin G* Bëhem me fjalë me dikë.

gojëz•úe (me u)² *vetv óva (u) úe krahin G veta III tek (Dërrasat e tavanit etj.)* lidhen gojëz me gjuhëz.

gojëzúem (i) e (e) *mb krahin G tek (Detale)* të lidhur gojëz me gjuhëz.

gojëzúem it (të) *as krahin G* > **GOJËZIM I.**

gojfil e *mb (Flokë)* të butë.

gojfil *i m sh a at bot (Jacobaea vulgaris; Senecio jacobaea)* Bimë barishtore dy- a shumëvjeçare, me kërcell të drejtë, pushatak, 30 cm deri 2 m të lartë, me gjethe pendore dhe lule të verdha, si të lulëshqerrës, që mbajnë nga qershori deri në nëntor.

gojfiltë (i e) *mb* > **GOJËFIL E.**

gojgásh *i m sh ë ët G* Gojëbilbil.

gójk•ë *a f sha at ark* Ulluk që mbaron me një gdhendje groteske njeriu ose kafshe.

gojídhet *mb*

♦ Që i ka mbetur shije e hidhur në gojë.

♦ *fig (Njeri)* që nxjerr fjalë të hidhura nga goja.

gojím *i m sh e et*

♦ Shtënie në kurth; kurthim.

♦ Tiposje a ngulitje e një mendimi pa logjikë.

gojít•em *vetv K* > **GOJIT•Ë** (me u)^{1, 2}.

gojít•ë (me u)¹ *vetv a (u) ë K* Gogësim.

gojít•ë (me u)² *vetv a (u) ë K* Çakërrit sytë.

gojítj•e *a¹ f sh e et K* Gogësimë; shqyerje e gojës për gjumë.

gojítj•e *a¹ f sh e et K* Çakërritje e syve.

gójk•ë *a f sha at ark*

♦ Gojëz shatërvani etj. me figurë të përçudshme njeriu a kafshe.

♦ Zbukurim me figurë të përçudshme njeriu a kafshe.

goj•ój¹ *kal óva úar* Shtie a zë në kurth.

goj•ój² kal G > GOJ•UE (me).

goj•óhem¹ óva (u) úar

I vetv

♦ Bie në kurth.

♦ *fig* (Më) tiposet a ngulitet një mendim.

♦ *fig* Ngulem në një punë; jam i zënë me një punë; jam i lidhur pas një pune.

♦ *bis* Grindem; zihem me fjalë me dikë.

♦ **II pës e GOJ•OJ.**

*

Më gojohet mendja te ... Më ngulitet në kokë një mendim për...

goj•óhem¹ óva (u) úar > GOJ•UE (me u).

gojóll•ë a f sh a at krahin G Arrë me lëvozhgë të hollë, që thyhet lehtë.

gojór e mb

♦ I bërë me gojë e jo me shkrim; i thënë me gojë; i dhënë ose i marrë gojarisht; i përcjellë gojë me gojë; i kaluar nga njëri tek tjetri me gojë. **Ushtrime gojore.**

[Ndikimi i oralitetit (komunikimit dhe qarkullimit estetik gojor) në këtë vepër ka qenë aq i fuqishëm, sa, edhe një dijetar si M. Lamberg, që disa herë pati rastin të magjepsej pas bukurive të shkëlqimta të eposit të kreshnikëve, që shprehur se "kjo është epopeja e madhe shqiptare". (ShS).]

♦ *gjuh* (Tingull) i shqiptuar me gojë, jo me hundë.

♦ *bis* (Marrëdhënie seksuale) nga goja. [**Hip, tha burri nëpër dhëmbë. Varet. Ec pra, hip e mos e zgjat. Në makinë apo në hotel? Në makinë. Të plotë apo gojor? Atë e zgjedh unë.** (ED).]

gojóre t f sh bot Familje bimësh me lule në trajtë gojëze si lulegoja etj.

gojós kal a ur Marr nëpër gojë; flas keq për (*dikë*); përgojoj.

gojós•em a (u) ur pës e GOJOS.

gojósj•e a f sh e et Përgojim; marrje nëpër gojë.

gojósur (i e) mb I përgojuar; i marrë nëpër gojë.

gojs•úer óre mb libr G Gojor.

gojtár e mb > GOJËTAR E.

gojtár i m sh ë ët > GOJËTAR I.

gojtár•e ja f sh e et f e GOJTAR I.

gojtarísht ndajf Me gojëtari.

gojúar (i e) mb I zënë në kurth.

goj•úe (me) kal óva úe G

♦ **> GOJ•OJ.**

♦ E çoj në udhë pa krye, në qorrsoak (*dikë*).

♦ Shtie në sherr a grindje (*dikë*).

♦ Trullos (*dikë*).

goj•úe (me u) kal óva úe G

♦ **> GOJ•OHEM.**

♦ *fig* Trullosem; mbetem i trullosur.

gojújk u m bot Gojasllan; lulegojë.

gojúshe mb f (Grua) llafazane.

gojúthull mb Fjalërendë; (*njeri*) i thartë nga goja.

gójz•ë a f sh a at > GOJËZ A.

gol a f sh a at A Gojë.

gol i m sh a at sport Futje e topit në portën e skuadrës kundërshtare gjatë lojës së futbollit etj.; topi kur hyn e pushon në rrjetën e portës së kundërshtarit. **Gol i rregullt. Goli i barazimit (i fitores). Gol i nderit** gol i vetëm që bën skuadra e mundur.

Gol i m shkurt i Ligor; Grigor.

golár e mb G (Njeri) kokëqyp; i trashë nga mendja.

golár•e ja f sh e et krahin G

♦ Lugë e madhe; garuzhdë.

♦ Kupë a tas druri për gjalpë.

♦ Enë për të marrë ujë, e bërë me kungull ujës të tharë e të gërryer nga brenda. >

SUSAK U.

♦ *bis* Kokë; rradake.

golásh i m sh ë ët ent Ligavec.

golashënúes i m sh - it sport Ai që bën gola në lojën e futbollit etj.

golashënúes•e ja f sh e et sport f e GOLASHËNUES I.

golavarázh i m sh e et sport Ndryshim midis numrit të golave të shënuar nga një skuadër ose kundër një skuadre në një varg ndeshjesh, që përcakton pozicionin e saj në tabelë.

golé a f sh - të A Burg.

golét•ë a f sh a at det Anije galerë.

gól•ë a¹ f sh a at mit krahin G Përbindësh.

gól•ë a² f sh a at A, Ç, J Gojë.

gól•ë a³ f sh a at krahin G

♦ > **NGOL•Ë A.**

♦ Kat i ndërtesës.

golëbélbër mb Ç I belbër; që i mbahet goja; belbacuk.

golëgrísur mb Ç Gojëkeq.

golëmbájtur Çmb Që i mbahet goja kur flet.

golémírë mb Ç Që flet me fjalë të mira.

golërrúm e mb Ç (Njeri) që i ha fjalët ose i shqipton mbytas.

gólëz a f muz Ç Gojëz e klarinetës etj.

golf si mb: Jakë golf jakë e mbyllur dhe e kthyer më dysh, që mbulon pjesën më të madhe të qafës. **Pantallona golf** pantallona jo të gjata, të cilat poshtë gjurit, deri ku fillon pulpa, rrinë ngjitur pas këmbës, ndërsa mbi gju e deri në mes vijnë duke u zgjeruar. **Triko golf** triko me jakë golf.

golf i¹ m sport Lojë midis dy grupe lojtarësh, që gjuajnë me një shkop të posaçëm një top të vogël dhe përpiqen ta futin në disa gropëza, që ndodhen larg njëra-tjetrës.

Fushë golfi. Kampionat i golfit profesionist.

golf i² m sh e et bis Triko me jakë golf.

golfíst i m sh ë ët Lojtar golfi.

golfíst•e ja f sh e et Lojtare golfi.

Golfstrím i m gjeog Rrymë e ngrohtë oqeanike që kalon nga Gjiri i Meksikës drejt Atlantikut verior.

golgót•ë a f sh a at fig Mundim.

Golgót•ë a f gjeog Kodër në të dalë të Jerusalemit, ku u kryqëzua Krishti.

golíc i m sh a at *bis anat G* Prapanicë.

golíç e mb krahin G Lakuriq. > **GOLIQ E.**

golíç i m sh ë ët Llaç.

golíq e mb krahin G I zhveshur; lakuriq.

goliqnát•ë a f zool krahin G (*Vespertilio*) Gjitar i vogël si mi, i zi, me krahë të gjerë të mbuluar me lëkurë të hollë, që fluturon natën dhe ushqehet me kandrra e pemë. >

LAKURIQ I NATËS; LAKURIQËS I.

golís jokall G > **GOLIS•Ë (me).**

golís•ë (me) jokall a ë G Këmbëngul; ngulmoj.

golísje• a f sh e et G Këmbëngulje; ngulmim.

golíst e mb pol (*Pasues*) i doktrinës së Sharl dë Golit.

golíst i m sh ë ët Pasues të doktrinës së Sharl dë Golit.

golíst•e ja f sh e et f e **GOLIST I.**

golíz•ëm mi pol Parime nacionaliste të formuluar në linjën politike të Gjeneralit Sharl dë Dol.

golít•et vetv veta III G > **GOLIT•Ë (me u).**

golít•ë (me u) vetv veta III G (*Deles*) i bie leshi i qafës.

golítj•e a f G Rënie e leshit të qafës së deleve

golítun (i e) mb G (*Dele*) qafërrjepur; që i ka rënë leshi i qafës.

golovégj•ë a f

♦ *inv* Guaskë deti.

♦ Guaskë kërmilli.

♦ *bot* Fryt me një farë.

golúc i m sh ë ët ant Kockë e sipërme, e gjerë e gollganëve.

golugáč•ë a f sh a at zool (*Vespertilio*) Gjitar i vogël, me krahë të gjerë të mbuluar me lëkurë të hollë, që fluturon natën dhe ushqehet me kandrra e pemë. >

LAKURIQ I NATËS; LAKURIQËS I.

góll e¹ mb Bosh; i zbrazët; pa gjë brenda.

goll e² mb përçm > **GOLLOBORDAS E.**

goll i m sh a at vjet J > **GOL I.**

golláj•ë a f sh a at G

♦ Guvë; shpellë.

♦ Vend shkëmbor.

gollák si mb: Gjell gollak > **GOLLAK U.**

gollák u m sh ë ët

♦ Gjell race, me trup të madh e me këmbë të gjata, me qafë të rrjepur, që këndon me një zë të trashë e të ngjirur.

♦ *fig* Njeri me zë të trashë.

♦ *fig* Njeri mendjelehtë.

gollán i m sh a at anat Kocka më e shkurtër e parakrahut.

gollásh i m sh ë ët > **GOLLAVESH I.**

gollavésh i m sh ë ët Ligavec.

gollaxhér•e ja f sh e et Shtjellë; vorbull.

góllaz ndajf krahin G (*Luaj*) futboll.

gólle si mb I zbrazët; bosh; pa gjë brenda.

góll•e ja f sh e et

♦ Vrimë e madhe në dru; gropë e thellë në shkëmb etj. **Gollja e drurit. Hyri në golle.**

♦ *dhe fig* Zbrazëti, boshllëk. **Mbush gollet. Ndien një golle në zemër.**

♦ *kryes sh.* Kocka të dala të nofullës së sipërme dhe gropëzat që formohen në të dy anët e fytyrës së njeriut, zakonisht nga dobësia. **I kanë dalë gollet nga dobësia (sëmundja).**

♦ *sh* Katakombe.

góll•ë a f sh e et K

♦ Dele leshrënë.

♦ Qere; vend në arë ku nuk ka mbirë fara.

gollgán i m sh ë ët *anat* Secila nga dy eshtrat anësore të legenit; secila nga dy shpatullat e këmbëve të prapme (te kafshët); kërdhokull.

gollím i¹ m sh e et G Jehonë e zërit.

gollím i² m sh e et G

♦ Shpim; birim.

♦ Vrimë; birë e shpuar në diçka të fortë.

góllo ndajf Lakuriq.

góllo ja m sh - t përb Gollobordës; njeri trashanik.

gollobórdas e mb I Gollobordës; që ka të bëjë me Gollobordën, me vendësit a banorët e saj.

gollobórdas i m sh ë ët Vendës a i banor Gollobordës.

gollobórdas•e ja f sh e et f e GOLLOBORDAS I.

gollogúng•ë a f sh a at Kokërr dëllinje; fryt i dëllinjës.

gollogúsh i m sh ë ët Zog pa pupla; zog i ri i porsadalë nga veza.

goll•ój kal dhe jokall G > GOLL•UE (me).

gollombúçk•ë a f J Syth i bimës.

gollomësh i m sh ë ët zool (Vespertilio) Gjitar i vogël, me krahë të gjerë të mbuluar me lëkurë të hollë, që fluturon natën dhe ushqehet me kandrra e pemë. >

LAKURIQ I NATËS; LAKURIQËS I.

gollomësh e mb Lakuriq; i zhveshur; pa një fill në trup.

gollopéc i m sh a at G Grykë e ngushtë nga del uji i burimit.

gollopéng ndaj K Lakuriq; pa një fill në trup.

gollováj•ë a f G Gurishtë; vend me gurë.

gollovesh i m sh ë ët > GOLALVESH I.

gollovézhg•ë a f sh a at Lëvozhgë e disa lloj frutave ose perimeve; zhguall.

goll•úe (me)¹ jokall ói úe veta III G (Zëri) jehon; bën jehonë.

goll•úe (me)² kal óva úe G Shpoj; shporoj; biroj.

gollúem (i) e (e)¹ mb G Jehues; që jehon; që bën jehonë.

gollúem (i) e (e)² mb G I shpuar; i shporuar; i biruar.

gollúem it (të) as G > GOLLIM I.

gollúes e mb G Jehues; që jehon.

gollúp e mb G (Njeri) hamës.

gollúp i m sh a at G Njeri hamës.

gollúp•e ja f sh e et G f e GOLLUP I.

gom i¹ m sh ë ët Barrë; ngarkesë.

gom i² m sh ë ët Gomar.

gomár *mb keq (Njeri)* trashaman; mendjetrashë; budalla.

gomár i m sh ë ët dhe ërë ërët

♦ (*Equus asinus*) Kafshë njëhundrake, më e vogël se kali, me kokë të madhe, me veshë të gjatë dhe qime zakonisht në ngjyrë të hirtë, që mbahet për ngarkesë.

Kërriç gomari. Pallmat e gomarit.

♦ Sasi e barrës a ngarkesë që mban kjo kafshë. **Një gomar dru.**

♦ *fig* Njeri i trashë nga mendja; budalla; hajvan. **Është një kokërr gomari! Ai është gomar me gjithë veshë** është shumë i trashë nga mendja.

*

*

(Punoj) për shpirt të gomarit Punoj kot; më shkon munda humbur.

As gomarin as samarin Përpiqem të fitoj nga dy anë, por i humb të dyja.

Duron si gomar Duron shumë.

E di gomari ku e vret samari *ff u* Secili i di vetë punët e hallet e tij, e di i zoti ku i pikon çatia.

Është një koqe gomari *mospërf* Është budalla fare.

Gomar tek ai e kthehu prapa S'ka më budalla se ai.

Gomarin me ar ta veshësh, veshët do t'i duken Gjëja e shëmtuar e shëmtuar mbetet, sado që ta zbukurosh.

I kanë hedhur (i kanë shtënë) trutë e gomarit Nuk vepron sipas mendjes së tij, por bën si i thonë të tjerët, ia kanë marrë mendjen të tjerët.

I laj kokën (kryet) gomarit Bëj një punë të kotë; bëj diçka që nuk ia vlen.

I shkon (i ka hije) si shala gomarit *iron* Nuk i shkon fare; nuk i përshtatet (*veshja etj.*).

I zoti e nxjerr (e qit) gomarin nga balta *ff u* Punën e kryen ai që e ka përsipër; i zoti i punës e nxjerr atë në krye.

Ia bëj shpirtin gomar dikujt E mërzit shumë dikë.

Ia ha bukën gomari *keq* Është shumë i ngathët dhe i mefshtë.

Kali ha tagjinë, gomari mbart bucelat *ff u* Njëri rri rehat e bën qejf, ndërsa tjetri copëtohet në punë.

Kali humbi, gomari s'duket *ff u* Është rrëmujë e madhe, nuk e merr vesh i pari të dytin.

Këndon si gomar Këndon keq.

Kur të hipë gomari (derri) në fik (në majë të fikut) Kurrë; asnjëherë.

Le gomari që na ngordhi, po s'na lënë rehat as mizat le fatkeqësia, le halli i madh që kemi, por na shqetësojnë e na ngacmojnë edhe për gjëra të vogla.

Nuk më shkoi gomari (kali) në udhë (në urë) Nuk ia arrita qëllimit; nuk më doli ashtu siç e kisha parashikuar; nuk ia hodha dot dikujt.

Presin të ngordhë gomari (kali) që t'i marrin patkonjtë *përb* Presin të përfitojnë ndonjë gjë nga ajo që mbetet; presin të përfitojnë nga diçka pa bërë asgjë vetë.

Prit gomar të mbijë bar Mos prit kot; s'dihet kur do të bëhet një punë a kur do të vijë dikush; mund të mos bëhet a të mos vijë kurrë; është fare e pasigurt diçka.

[Kur të më bjerë hasmi në pusi, do t'ia shkrep.- Prit gomar të mbijë bar! (DhP)]

Punon kali, ha gomari *ff u* Punën e bën dikush, por prej saj përfitojnë të tjerët që s'e meritojnë.

Punon si gomar Punon shumë, por pa mend.

Sa gomarë buzëbardhë (ka)! iron S'është po ajo gjë; s'është ai ose s'është e atij që mendon ti; ka edhe të tjerë si ky.

S'çalon gomari nga veshët *ff u* Nuk e pengon punën një e metë e vogël dhe fare pa rëndësi.

S'di gomari ç'është bari *keq* Nuk është i zoti të vlerësojë atë që është me të vërtetë e mirë e me vlerë; nuk di dhia ç'është tagjia.

S'di si (nga) lidhet gomari *mospërf* Nuk marr vesh as nga gjërat më të thjeshta; s'di të bëj as diçka të vogël, s'jam i aftë për asgjë.

S'di t'i japë ujë (as) gomarit *mospërf* Është i trashë nga mendja ose fare i pazoti.

Sikur i ka ngrënë gomari bukën (macja brumin) Shumë i mërzhitur, shumë i dëshpëruar.

S'kam ç'i bëj gomarit, i bie samarit *ff u* Ia nxjerr inatin jo atij që duhet, por dikujt tjetër që nuk ka faj; gjetkë e kam inatin e gjetkë e nxjerr.

Ti zot, unë zot, po gomarin kush e kullot? Secili duhet të bëjë atë që i takon dhe të mos ia hedhim punën njëri-tjetrit; po të mos bëjë secili punën e vet, nuk i dilet mbanë; po të japin të gjithë urdhra nuk bëhet asnjë punë.

Vuri lëkurën e gomarit U bë me turp dikë; ia nxiu faqen vetes.

bisht gomari *bot* Bimë barishtore rreth 1 m e lartë, me gjethe të holla si hala, që rritet anës përrenjve, kanaleve etj.

çuç gomari *orn* Sqeprtrashë.

ferrë gomari *bot* Gjembraç; rrëfeshk.

gomar i egër *zool (Equus hemionus)* Kafshë e egër dythundrake e familjes së kuajve, e ngjashme me gomarin, që haset në vise të Azisë Qendrore.

lule gomari *bot* Qumështore; luleradhique.

vesh gomari *bot* Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të drejtë, me gjethe gjatoshë e të dhëmbëzuara, me lule të bardha, të verdha në të blertë ose të kuqe, që përdoret në mjekësinë popullore si bar për plagë. > **VESHGOMAR I; BABANIK U.**

gomarázi *ndaif bis*

♦ Në brinjë, nga ana e brinjëve (*kur munden dy vetë e asnjërit nuk i prekin shpatullat plotësisht për tokë*). > **GOMARTHI.**

♦ *fig* Baras; në barazim. **Dalim gomarazi.**

gomáre *si mb:* **Dardhë gomare** *kopsht* dardhë gushtake, me kokrra të mëdha, të verdha në të kuqe dhe me shumë lëng.

gomár•e ja¹ *f sh e et*

♦ Femër e gomarit; gomaricë.

♦ *fig* Grua a vajzë e trashë nga mendja; budallaqë; hajvane.

gomár•e ja² *f sh e et bot* Dardhë gushtake, me kokrra të mëdha, të verdha në të kuqe dhe me shumë lëng. > **DARDHË GOMARE.**

gomár•e ja³ *f sh e et* Dru bigë.

gomaréc *i m sh a at inv krahin G* Merimangë e madhe.

gomarësh•ë a f sh a at > **GOMARIC•Ë A.**

gomárez a¹ *f sh a at*

♦ Vegël e tezgjahut në trajtë bige, së cilës i vihet përsipër një peshë (zakonisht një gur), që shërben për të mbajtur të tërhequra fijet gjatë endjes, kur i mbledhin në shul; branë.

♦ Këmbalec druri, mbi të cilin mbështeten drutë për t'i prerë a për t'i sharruar.

gomárez *a² f sh a at ent krahin* Brumbull.

gomarí *a f sh - të bis* Budallallëk; gomarllëk.

gomaricë *mb (Frut)* kokërrmadh e me tul tërë fije të trasha. **Kumbull gomaricë.**

gomaríc•ë *a f sh a at*

♦ Femër e gomarit.

♦ *shar* Gomare; gomaricë; budallaqe.

gomarína *at f sh G* Gomarllëqe; marrëzira.

gomarisht *ndajf bis* Si gomar; si budalla; me budallallëk. **Sillem gomarisht.**

gomarjár *i m sh ë ët*

♦ Ai që punon me gomar për të bartur sende të ndryshme.

♦ Bari gomarësh.

gomarllë•k *ku m sh qe qet* Gomarí; marrëzi; budallallëk.

gomarllëqe *t sh i GOMARLLË•K KU.*

gomartár *i m sh ë ët > GOMARJAR I.*

gomárthi *ndajf*

♦ Në brinjë, nga ana e brinjëve (*kur munden dy vetë e asnjërit nuk i prekin shpatullat plotësisht për tokë*).

♦ Me të dyja këmbët nga njëra anë e shalës ose samarit të kafshës.

gomárth *i¹ m sh ë ët bot* Gjembraç.

gomárth *i² m sh a at krahin G* Pulisht; kërric; visk; i vogli i gomaricës.

gomárth *i³ m sh ë ët ent J* Brumbull i duhanit.

gomarúsh *e mb krahin G (Njeri)* mendjetrashë.

gomarúsh *i m krahin G* Njeri mendjetrashë.

gomarúsh•e *ja f sh e et krahin G f e GOMARUSH I.*

góm•e *ja f sh e et G* Opinga gome (llastiku).

goméll•ë *a f sh a at* Shpellë; guvë.

gomér•ë *a f sh a at inv (Homarus)* Krustace e madhe, me pinca të forta, me mish të shijshëm, që skuqet kur gatuhet.

gomérë *t sh i GOMAR I.*

gomésh•ë *a f sh a at J* Gomare; gomaricë.

gómë *si mb*

♦ Shumë i fortë dhe elastik.

♦ *bis (Femër)* me trup të mirë.

góm•ë *a f sh a at*

♦ Lëndë e butë elastike e përftuar nga përpunimi i kauçikut me squfur, me të cilën përgatiten sende të ndryshme të përdorimit të gjerë; llastik. **Këpucë (sandale, çizme) gome.**

♦ Pjesë e jashtme e rrotave të automobilave, biçikletave etj., e cila ka brenda një kamerdare, që mbushet me ajër të ngjeshur; rrotë prej llastiku. **Goma e përparme (e prapme). Gomë automobili (biçiklete, karroce).**

♦ Kamerdare e fryrë për të mësuar not etj. **Gomë shpëtimi. [Rrekeshin të iknin me barka, me goma kamionësh, me trape të sajuar vetë, me not. (IK)]**

♦ Copë e vogël nga kjo lëndë që përdoret për të fshirë diçka të shkruar. **Gomë e butë (e fortë). Gomë boje. Laps me gomë. Fshij (shuaj, prish) me gomë.**

**

gomë arabike Rrëshirë që nxirret nga disa akacie dhe përdoret si ngjitës në industrinë tekstile, në shtypshkronja etj.

gomë e plotë > GOMË MISHI (TULI).

gomë mishi (tuli) Gomë pa kamerdare.

gomë peshku Lëndë sintetike e bardheme, e fortë dhe elastike, që nxirret nga përpunimi i mbeturinave të naftës e që përdoret zakonisht për shoje këpucësh.

góm•ën na f sh -na

♦ Gropë në një vend me ujë, në lumë etj., pellg me ujë.

♦ *krahin* Amë e ujit.

gómëz a f sh a at bot Sëmundje e drurëve frutorë, që shfaqet në trung e degë në trajtë rrëshire.

gomíç e mb (Njeri) budalla.

gomíç i m sh ë ët Budalla; gomar; qyp.

gomíç•e ja f sh e et e GOMIÇ I.

gomíle ndajf (Vë) kapicë; pìrg.

gomíl•e ja f sh e et G Kapicë; pìrg.

gomíl•ë a f sh a at Muranë; pìrg me gurë.

gomíll•e a f > GOMIL•Ë A.

gomím i m sh e et Veshje me shtresë gome.

gomín•ë a f sh a at

♦ Copë gome e ngjitur në pllakën metalike të frenit të biçikletës.

♦ Takë gome përfund këmbëve të karriges, tryezës etj.

gomíst i m sh ë ët

♦ Punëtor që merret me gomimin e sendeve të ndryshme ose që ndreq a ngjit sende prej gome si këpucë, çizme etj.; punëtor që punon gomën.

♦ Teknik i riparimit të gomave të automjeteve etj.

♦ Shitës gomash për automjete.

gomisterí a f sh - të

♦ Repart i veshjes me gomë të pëlhurave etj.

♦ Repart i riparimit të gomave të automjeteve etj.

gomlúc ndajf G Picingulthi; kokëposhtë. **Bie gomluc.**

gomnér•e ja f sh e et G Gropë uji e thellë; gropësirë.

gomnét•ë a f sh a at Gropë uji e cekët; pellg me pak ujë.

gómo ja m sh - t bis G Kokëkungull.

gom•óhet úa (u) úar

I pavet Vishet me gomë.

II pës e GOM•OJ.

gom•ój kal óva úar Vesh me gomë (*dokun etj.*).

gomón•e ja f sh e et det Barkë e lehtë dhe e shpejtë, me bash dhe bord prej gome të fryrë dhe me motor jashtë bordit.

Gomórr•ë a f fet Qytet i lashtë pranë Detit të Vdekur, që Perëndia e rrënoi bashkë me Sodomën për shkak të shthurjes dhe paudhësive të banorëve të tyre.

gomóz•ë *a* *bot* Sëmundje e drurëve frutorë, kryesisht e agrumeve, e shkaktuar nga myku (*Phytophthora citrophthora*).

gomsí *a f sh - të* Lëng i trashë si rrëshirë që lëshojnë pemët e prishura.

gómtë (*i e*) *mb* Si gomë; (i bërë) prej gome. **Tapë e gómtë.**

gomthút•ë *a f sh a at* *G* Shkurre.

gomúar (*i e*) *mb* I veshur me shtresë gome. **Mushama e (dok i) gomuar.** **Tekstile të gomuara.**

gomúr *i m sh e et*

♦ Gurishtë; vend gurishtor.

♦ Pìrg rrënojash.

♦ Sop; vend i ngritur; breg.

gomúra-gomúra *ndajf*

♦ Brigje-brigje.

♦ Pìrgje-pìrgje.

gomuráj•ë *a f sh a at* Vend me shumë gurë në faqe mali; gurishtë në rripë.

gomúr•ë *a f sh e et* Gurishtë; vend me shumë gurë.

gomúsh *i m sh a at bis* Pulisht; gomar i vogël. > **GOMUTH I.**

gomúth *i m sh a at bis* *krahin* Pulisht; kërriç; visk; gomar i vogël; i vogli i gomaricës.

gómz•ë *a f bot* Gomozë.

gon i¹ *m sh e et* *G* Brazdë e hapur në arë.

gon i² *m sh e et* *G* Njësi gjatësie prej 60 hapash.

gon i³ *m sh e et muz* *krahin* *G* Pushim a interval midis vargjeve të një kënge.

gon i⁴ *m sh ër ërit* *Ç* Nip (*djalë i djalit a i vajzës*).

gon i⁵ *m sh e et* *Ç* Shqemëz; roi e bletës.

Gon i *m shkurt* *i* Agron.

gondól•ë *a f sh a at* Barkë e gjatë dhe e lehtë veneciane, me bash e kiç të ngritur e të kthyer, me fund të sheshtë, me një kabinë të vogël në mes ose vetëm me ndenjësë për udhëtarët.

gondoliér *i m sh ë ët* Ai që vozit gondolën.

gondoliér•e *ja f sh e et* Grua që vozit gondolën.

goné *ja f sh - të* *tek* Vegël në trajtën e një këndi të drejtë ose të trekëndëshi kënddrejtë, që e përdorin muratorët për të mbajtur drejtimin e qosheve të murit ose zdrukthëtarët për të shënuar kënde a vija të drejta etj.

Gón•e *ia¹ f shkurt* *i* Antigona.

Gón•e *ia² m shkurt* *i* Agron.

gong u *m sh e et*

♦ *muz* Vegël muzikore me goditje, e përbërë nga një disk (prej) metali, të cilit i bihet me një shufër me kokë të veshur.

♦ Disk (prej) metali, të cilit i bihet me një shufër për të dhënë sinjalin e fillimit të lojës së boksit etj. **Ra gongu.**

góngë (*i e*) *mb* *G* I hequr; i dobësuar.

góng•ë *a f* *G* Heqje; dobësim.

gongúll•ë *a f sh a at ent* Bubuzhel 2-3 cm i gjatë, i murrinë a i zi, që dëmton pemët e drurët, sidomos hardhitë. > **BRUÇ I.**

goniomét•ër *ri m sh ra rat* *tek* Këndmatës.

goniometrí a *f tek* Këndmatje.

gonorré ja *f mjek* Sëmundje e rëndomtë veneriane që shfaqet me dhembje gjatë urinimit dhe rreth uretrës.

gónxh•e ja *f sh e et*

♦ Lule që s'ka çelur ende; burbuqe. [**Hajde shpirt se erdh pranvera/ Çelin gonxhet përsëri** (Pop).]

♦ *fig* Vajzë në fillim të lulëzimit. **Është si gonxhe** është e re, e bukur e plot shëndet.

♦ *fig* Vajzë e vogël, e bukur dhe e shëndetshme.

gonxhe•mádh mádhe *mb, m sh* mëdhénj, *f sh* mëdha (*Lule*) me gonxhe të madhe.

gonxhím i *m bujq* Dalje e gonxheve.

gonxh•ón jokal ói úar *veta III bujq* Lëshon gonxhe.

gop i¹ *f G* Bark; stomak.

gop i² *m G* Grykësi; pangopësi; babëzi.

gop i³ *f vulg* Organ seksual i femrës. **Në gop të s'ëmës!** *shar*.

gop i⁴ *f sh e et ushq G*

♦ Pjesë mishi nga fundi i brinjëve deri afër bishtit.

♦ *K* Kurriz i pulës së pjekur.

gopç e *mb G* Grykës; i pangopur.

gopç i *m sh a at bis* Njeri grykës; llupës.

gopçar e *mb* Grykës; llupës; i pangishëm.

gopçar i *m sh ë ët bis* Njeri grykës. > **GOPÇ I.**

gopçar•e ja *f sh e et f e* **GOPÇAR I.**

gopçarí a *f* Grykësi; pangopësi; babëzi.

gópç•e ja *f sh e et f e* **GOPÇ I.**

gopçësi a *f* > **GRYKËSI A.**

gopçím i *m* Pangopësi.

gopç•ój jokal G > **GOPÇ•UE (me).**

gopç•úe (me) *jokal óva úe G*

♦ Tregohem i pangopur.

♦ Ha si i babëzitur.

gopçuem (i) e (e) *mb G I* babëzitur.

gopçuemit (të) *as vjet G* Grykësi; babëzi.

gopéd•ër ra *f sh ra rat vjet usht* Top me mbushje nga gryka, që hedh gjyle të rumbullakëta.

gopësi a *f*

♦ Grykësi.

♦ Lakmi e madhe për para etj.

goprrín•ë a *f krahin G*

♦ Gropësirë.

♦ Brinjë e thepisur.

gopshór e *mb* Grykës; i pangopur. > **GOPÇAR E.**

gopshór i *m sh ë ët* Njeri grykës, llupës. > **GOPÇ I.**

gopshór•e ja *f sh e et f e* **GOPSHOR I.**

goptím i *m G* Zhdëpje me të ngrënë e të pirë.

gopt•óhem *vetv G* > **GOPT•UE (me u).**

goptór e *mb* Që zhdëpet a llalet me të ngrënë e të pirë.

goptúe (me u) *vetv óva (u) úe* *G* Zhdëpëm; llahe me të ngrënë e të pirë.

goptúem (i) e (e) *mb G I* zhdëpur, i llahe me të ngrënë e të pirë.

goptúemit (të) *as vjet G > GOPTIM I.*

gopzër i *m sh ë ët > GAPZHERR I.*

gobzéz•ë a f sh a at *G f e* **GOB•ZI ZIU.**

gop•zí zézë mb, m sh zíj, f sh zéza bis *G* Grua a vajzë grykëse.

gopzí u *m sh j jt bis G* Njeri grykës.

gopzhérr i *m sh ë ët > GAPZHERR I.*

gor i *m A dhe krahin* Qytet.

Gor i shkurt i **GRIGOR I; GLIGOR I.**

gorác i *m* Lug i koshit të mullirit, nga ku bie drithi në gur.

goráj•ë a¹ f sh a at *G* Zgavër në trungun e lisit.

goráj•ë a² f sh a at *G* Kafshë shumë e dobët.

goráj•ë a³ f sh a at *G* Njeri i gjatë e kurrizdalë.

gorán e *mb* I evgjitëve të Kosovës; që ka të bëjë me evgjitet e Kosovës.

gorán i *m sh ë ët* Evgjiti i Kosovës.

gorán•e ia f sh e et f e **GORAN I.**

goranxiót e *mb* I Goranxisë; që ka të bëjë me Goranxinë, me vendësit a banorët e saj.

goranxiót i *m sh ë ët* Vendës a banor i Goranxisë.

goranxiót•e ja f sh e et f e **GORANXIOT I.**

gorár e *mb* I Gorës; që ka të bëjë me Gorën, me vendësit a banorët e saj.

gorár i *m sh ë ët* Vendës a banor i Gorës.

gorárçe *ndajf bis*

♦ Si e kanë zakon në Gorë.

♦ Në të folmen e Gorës.

gorárç•e ja f muz Valle popullore e krahinës së Gorës, që luhet nga burrat edhe gratë, e shoqëruar me gajde e me daulle.

gorár•e ja f sh e et f e **GORAR I.**

gorbúsh i *m gjeog krahin G*

♦ Pellg i madh ku derdhen disa burime ujërash në vise malore.

♦ Luginë malore.

gorçák u *m sh ë ët G* Poçe balte për ujë.

gordián e *mb libr: Nyjë gordiane* çështje shumë e ndërlikuar dhe e vështirë për t'u zgjidhur. **Pres (zgjidh) nyjën gordiane** zgjidh menjëherë me guxim e vendosmëri një çështje shumë të ngatërruar e të vështirë.

górdh•e ja f G Hu i (shtyllë e) gardhit.

goréc i *m sh ë ët* Lug i koshit të mullirit, nga ku bie drithi në gur.

gór•e ja f sh e et krahin dhe keq Bushtër.

gorén i *m*

♦ Erë e veriut; veri.

♦ Borë e madhe me erë të fortë.

gór•ë a f Vend; vendlindje; fshat; horë.

gorg i *m sh a at krahin G* Zgavër në trungun e drurit.

górg•ë a¹ f sh a at

♦ Zgavër; zgërbonjë (në trungun e drurit).

♦ Zgavër; shpellë (në shkëmb).

♦ Gropë; vend gropë.
 ♦ Hurdhë e thellë; gropë në lumë, liqen etj.
 ♦ Vijë uji e hapur (e pambuluar) ku derdhen ujërat e zeza të një vendbanimi.
górg•ë a² f sh a at Plis i vogël dheu i forcuar shumë, i bërë si gur.
gorgolín•ë a f sh a at Tokë gurishte, e varfër; bokërimë. > **GËRGALL•E JA.**
gorgonáce t f sh bot Korale të kuq dhe erashka deti.
Gorgóna t f sh mit gr Tre përbindëshe femra (Eurjala, Meduza dhe Stenoja) me gjarpërinj në vend të flokëve dhe vështirim që i guroste vdekatarët.
gorgonián e mb mit gr I Gorgonave; që ka të bëjë me Gorgonat.
gorgonóps i m sh ë ët paleo Kafshë grabitqare e madhe e Permianit të vonë.
gorgonjesh ndajf krahin G Në vetmi; në gjendje të braktisur.
górgull ndajf G Mbushur deri në buzë; plot e përplot.
górgull a f sh a at Arkë në trajtë piramide të përmbysur, që hapet e mbyllet në fund me një copë dërrasë e që përdoret për të bartur me kafshë rërë, zhavorr etj.
gorgullán i m sh ë ët
 ♦ Qyng i vjetër.
 ♦ *bis* anat Zorrë e trashë.
 ♦ *bis* Bythë.
goríc•ë a f bot J > GORRIC•Ë A.
gorill•ë a f sh a at zool (*Gorilla gorilla*) Majmun antropoid, barngrënës, i Afrikës qendrore, me kokë të madhe, qafë të shkurtër, trup të rëndë dhe qime të murrme a të zeza.
górl•ë a f sh a at G Vrimë; e çarë.
gormís kal a ur Ndërtoj; ngreh.
goromísj•e a f sh e et Ndërtim; ngrehje (*e kasolles etj.*).
goromísur (i e) mb I ndërtuar; i ngrehur.
goroborís jokall a ur J Sillem përquar sa për të ngatërruar të tjerët që punojnë.
gorojméjdh•e ja f sh e et krahin G Tjegull.
gorolúl•e ja f sh e et bot Bimë e familjes së aguliçoreve.

gorthéc i m sh a at krahin G Kotec pulash.
gorúb•e ja f sh e et G Zgavër lisi; lis me zgavër.
gorúc i m sh ë ët keq Plak i rrëguar e i mbledhur kruspull nga pleqëria; plakaruq.
gorúf e mb G I dobët; shëndetlig.
goruzhdá•n jkë f K > GORUZHDAN•E IA.
goruzhdán•e ia f sh e et K
 ♦ Spec a patëllxhan i madh për të mbushur.
 ♦ *fig* (Njeri) me trup të mbushur.
 ♦ *fig* Njeri i kabashëm.
gorr i¹ m sh ë ët shar
 ♦ Mysliman (*nga këndvështrimi i të krishterëve*).
 ♦ I krishterë (*(nga këndvështrimi i të myslimanëve)*).
gorr i² m sh a at krahin G Burrë trupmadh.
gorrç e mb krahin G
 ♦ (Arrë) me thelpinj të prishur.
 ♦ (Trung i madh) i zgavërt; i zgropuar.
górrç•ë a f sh a at krahin G

♦ Arrë me thelpinj të prishur.

♦ Trung i madh i zgavërt.

górr•e ja f sh e et f e GORR I^{1,2}.

gorré ja¹ f sh - të

♦ Gropë e gërryer aga uji; gomën.

♦ Rrëke e vogël.

♦ Greminë, humnerë.

gorré ja² f sh - të f e GORR I².

gorrécal K > GORREC•Ë (me).

gorrécal e mb K (Flokë) të dredhur; kaçurrela.

gorrécal•em K vetv veta III dhe pës e GORREC•Ë (me u).

gorrécal•ë (me) kal a ë K Dredh; i bëj kaçurrela (*flokët*).

gorrécal•ë (me u) a (u) ë K

I vetv (Flokët) dridhen; (më) bëhen kaçurrela.

II pës e GORREC•Ë (me).

gorrécal•e a f sh e et K Flok i dredhur; kaçurrel.

gorrécalun (i e) mb K (Flok) i dredhur; kaçurrel.

górr•ë a f e GORR I².

gorricë mb

♦ (*Djalë etj.*) i papjekur; i pamësuar; pa përvojë; axhami.

♦ I rrudhur; i rrëgjuar.

*

Bëhem gorricë Rrudhem e bëhem një dorë nga frika.

Ia bëj gorricë dikujt Ia mbledh rripat; ia mbledh keq dikujt.

gorric•ë a f sh a at

♦ *bot (Pirus achras)* Dardhë e egër me degë të shkurtra e me gjemba, që bën kokrra të vogla e të forta, të cilat zbuten e ëmbëltohen kur piquen ose kur rrinë në kashtë; fryti i kësaj peme.

♦ *sh fig* Fjalë të kota; pallavra; broçkulla; gjepura.

gorric•të (i e) mb

♦ Si gorricë; me shije të gorricës.

♦ I bërë me dru gorrice.

♦ *fig* I fortë.

gorric•u m sh ë ët Tavë balte për të pjekur bukë.

gorric•il a f sh a at orn A Kojrrilë; krillë.

gorric•il i m sh a at G

♦ Çurg, curril uji.

♦ Lëfyt i kroit.

♦ Krua.

gorric•iq i m sh a at G Bic; derrickuc.

gorric•isht•e ja f sh e et > GORRISHT•Ë A.

gorric•isht•ë a f sh a at Vend a koriye me gorrica.

górro t sh > GORR I¹.

gorrobín•ë a f sh a at K

♦ Dhi trupmadhe.

♦ *bis* Grua e kabashme.

gorroçél *mb*: **Rrush gorroçel** rrush i zi kokërrmadh që piqet në shtator.

gorroçél i m sh a at krahin Rrush i zi kokërrmadh që piqet në shtator.

gorrófj•e a f sh e et krahin *G* Enë (prej) kauçuku.

gorromíc•ë a f sh a at *G* Shtjellë uji.

gorromíll•ë a f sh a at *bot Ç* Vadhëz.

gorromín•ë a f sh a at *A*

♦ *Greminë.*

♦ *fig* Fikanak; njeri që të fik derën.

gorromís kal a ur *A* Gremis; rrëzoj.

gorromís•em vetv a (u) ur *A* Gremisem; rrëzohem.

gorromísj•e a f *A* Gremisje; rrëzim.

gorromístë (*i e*) *mb A*

♦ *I gremisur; i rrëzuar.*

♦ *fig* *I rrënuar.*

gorromísur (i e) *mb A* *I gremisur; i rrëzuar.*

gorroshúng•ë a f sh a at *ent* Mizë mishi.

gorrovél e *mb G* Kokëtrashë.

gorrovél i m sh a at *G* Njeri kokëtrashë.

gorrovél•e ja f sh e et *G* Grua a vajzë kokëtrashë.

gorroví a f sh - të

♦ *Gjë e bluar trashë.*

♦ *Krunde.*

♦ *Miell i pasitur.*

gorrovíl•e ja¹ f sh e et *Ç* Dardhë gjysmë e egër, që bën kokrra të vogla.

gorrovíl•e ja¹ f sh e et *Ç* Plakë e fishkur.

gorruvél e *mb G (Njeri)* trupmadh.

gorruvél i m sh a at *G* Njeri trupmadh.

gorruvél•e ja f sh e et *G* Grua a vajzë trupmadhe.

gós•ë a f sh a at Gropë ku mblidhen ujërat, hurdhë; vend me lagështirë.

gósk•ë a¹ f sh a at kryes sh *G* Kokërr e arrës, lajthisë, bajames ose gështenjës.

gósk•ë a² f sh a at inv (*Ostera edulis*) Butak i vogël deti, i ngrënshtëm, i mbështjellë me dy guaska. > **GOCË DETI.**

gósk•ël la f sh la lat inv (*Ostera edulis*) > **GOCË DETI; GOSK•Ë A.**

gostár i m sh ë ët

♦ *Ai që shtron gosti; ai që thërret në gosti.*

♦ *I ftuar a pjesëmarrës në gosti.*

góst•ë a f sh a at Gosti; banquet.

gostí a f sh - të

♦ *Drekë a darkë e shtruar në raste gëzimi. Gostia e dasmës. Ftoj (thërras) në gosti. [- Ti do të jesh atje si... si... në një gosti... në një gosti ku mund të hash sa të duash... Ndërsa të tjerëve që nga larg u lëshon goja lëng. (IK)]*

♦ *Ushqime, sidomos ëmbëlsira, që çohen si dhuratë në një drekë a darkë të shtruar në raste gëzimi. Shkoi (vajti, erdhi) me gosti.*

gostíár i m sh ë ët

♦ *Ai që shtron gosti; ai që thërret në gosti.*

♦ *Ai që ftohet a merr pjesë në gosti.*

gostiár•e ja f sh e et f e GOSTIAR I.

gostít kal a ur

♦ U shtroj gjëra për të ngrënë e për të pirë (*miqve e të ftuarve në gosti*). **Na gostiti mirë.**

♦ I nxjerr dikujt pije, ëmbëlsira etj., qeras. **Me se ju gostiti?**

gostít•em pës e GOSTIT.

gostítj•e a f sh e et

♦ Shtrim i gjërave për të ngrënë e pirë për miq e të ftuar.

♦ Qerasje e vizitorëve me pije, ëmbëlsira etj.

gostítur (i e) mb (Vizitor) i qerasur me pije, ëmbëlsira etj.

gostiváras e mb I Gostivarit; që ka të bëjë me Gostivarin, me vendësit a banorët e tij.

gostiváras i m sh - it Vendës a banor i Gostivarit.

gostiváras•e ja f sh e et f e GOSTIVARAS I.

goshán e mb K (Njeri) trashanik; mendjetrashë.

goshán i m sh ë ët K Njeri trashanik, mendjetrashë.

goshán•e ia f sh e et K f e GOSHAN I.

góshë mb K (Njeri) trashanik; mendjetrashë. **Trupin dosë e mendjen goshë.**

gósh•ë a¹ f sh a at krahina G Dele me brirë; kërrutë.

gósh•ë a² f sh a at ikt Peshk i vogël halëshumë.

góshne mb krahin G Mendjetrashë; kokëtul.

goshtía f sh a at A Gosti; festë.

gót•ë a f sh a at

♦ Enë e thellë prej qelqi, kristali etj., zakonisht në trajtë cilindrike e pa dorezë, që përdoret për të pirë ujë, verë etj.; enë e tillë e vogël, shpesh edhe me fron, që përdoret për pije të forta; sasi uji a pije etj. që nxë kjo enë. **Gotë uji (vere, rakie).** **Një gotë verë. Përpjekim gotat** urojmë njëri-tjetrin duke takuar gotat e mbushura me pije. [**Pa ja nisi gotat ti zbrazte/ pa ja nisi lodrat me çingjitë (DA).** [**Në burg, me gotën e ujit, në mesnatë/ helmin na dhanë ata të pijmë (IK).**]

♦ *kryes sh mjek* Kupa që hidhen në shpinë të atij që ka marrë të ftohur; ventuza.

Hedh gota. Zuri mirë gota.

♦ *bis* Llambë elektrike.

♦ *bis* Vesi i të pirit; të pirët; pije.

*

E mori më qafë gota E rrënoi pija e tepruar.

Mbytem në një gotë ujë E humbas toruan shumë shpejt; hutohem edhe nga një gjë fare e vogël.

Ngre (çoj) gotën (kupën, dollinë, shëndetin) Pi për nder të dikujt duke e uruar për diçka.

**

gotë dopjo Gotë që nxë 100 ml pije.

gotë e llambës (llambe) Poç, qelq i llambës me vajguri, me gaz etj.

gotë kimike (laboratori) Enë qelqi a plastike, zakonisht e shkallëzuar, për matjen e sasisë së lëngut.

gotë teke Gotë që nxë 50 ml pije.

gótë t m sh hist Një nga fiset gjermanike (teutonike), fillimisht të vendosur në brigjet jugore të Baltikut, që u shpërngulën në Daki në shek.. III të erës së re, dhe prej

andëj pushtuan pjesë të Perandorisë Romake nga shek. III - V dhe themeluan mbretëritë e tyre në Itali, në Francën jugore dhe në Spanjë.

gotik e mb art, ark etj. Që është bërë a ndërtuar sipas një stili të përhapur në mesjetën e vonë në Evropën Perëndimore, me harqe të thyer me një kënd në mes, kube të larta që mbarojnë nga jashtë me maja të gjata, të mprehta e të gdhendura, dritare të mëdha me xhama shumëngjyrësh dhe zbukurime të imëta e të ndërlikuara, të gdhendura sidomos në gur; që i përket këtij stili ndërtimi e zbukurimi. **Stil gotik** stil arkitekturor i shek. XII-XVI, i përhapur në Europën Qendrore e Perëndimore.

Harqe gotike.

*

shkrim (alfabet) gotik Alfabet a lloj shkrimi i veçantë; fillimisht me huazime nga greqishtja në përkthimin e biblës, më vonë me trajta të alfabetit latin, që u përdor nga mesjeta e këtej në Gjermani e në disa vende të tjera.

gotisht ndajf Në gjuhën e gotëve; me shkrim gotik.

gotisht•e ja f hist Gjuhë e vdekur e grupit gjermanik, që flitej nga gotët; gjuhë e gotëve.

gótull a f sh a at gjeog

♦ Gji i vogël deti.

♦ Gji i rrumbullakët i formuar pranë grykës së lumit.

govadár i m sh ë ët krahin G Lopar; bari lopësh.

govát•e a¹ f sh a at

♦ Enë rreth 1 m e gjatë, 40 - 50 cm e gjerë dhe 20 - 30 cm e thellë prej druri, prej llamarine etj., me fund të sheshtë, që përdoret kryesisht për të larë rroba; enë e tillë prej druri që përdoret për t'i hedhur ushqim bagëtisë, për të mbajtur llaç etj.

govát•e a² f sh a at Ç Lopatë me të cilin mullisi nxjerr miellin nga koshi.

govél e mb > GOVELL E.

govéll e mb K (Njeri) kokëtrashë; i trashë nga mendja.

govéll i m sh a at K Njeri kokëtrashë; i trashë nga mendja.

govéll•e ja f sh e et K f e GOVELL I.

govíc i m sh a at

♦ Kade.

♦ Koritë; govatë.

govíxh i m sh a at G Fuçi e madhe për fermentimin e rrushit.

*

Si bërsia në govixh Gati për të shpërthyer nga zemërimi që më zien përbrenda.

goxhá bis

I ndajf Mjaft; shumë. **Foli goxha. Eci (ndenji) goxha. Ka goxha njerëz. Ishte rritur goxha. Është goxha i madh.**

II si mb Shumë i mirë, i madh, i bukur, i rëndësishëm etj. **Ka goxha trup. Goxha shkrimtar. Paske goxha makinë. [- Ore, a ke zbrazur më njeri? Se atëherë i thonë plot. Je goxha burrë, e s'ke vrarë njeri! (DhP)]**

goxhabásh i m sh ë ët I parë i vendit; anëtar i parisë së vendit.

goxhamísht•e ja f sh e et bot krahin (Celtis) Caracë.

goxhúk u m sh ë ët J Xhaketë e trashë, e mbushur me pambuk etj. > **GOZHUP I.**

gozhdák u m sh ë ët Dash me një vijë të hollë të zezë në ballë.

gozhdár e mb G Kurnac.

gozhdár i¹ *m sh ë ët* G Kurnac.

gozhdár i² *m sh ë ët tek* Vegël e hekurt për të bërë gozhdë.

gozhdár i³ *m sh ë ët*

♦ *tek* Bizë; fëndyell.

♦ Reze e hollë si gozhdë për të mbyllur derën, dritaren etj.

♦ Kunj druri ose hekuri që shërben për të mbërthyer zgjedhën me shtizën e qerres e të parmendës. > **QAJK•Ë A.**

♦ *fig* Vështirësi. **Ndesh në gozhdar.**

♦ *euf anat* Organ seksual i mashkullit.

gozhdar i⁴ *m sh ë ët* Mbathtar i kafshëve; nallban.

gozhdár•e ja f e GOZHDAR I¹.

gózhdë *si kallëzues:* **Më mbeti gozhdë** e kam kunj (*me dikë për diçka*).

gózhd•ë a¹ *f sh ë ët*

♦ Kunj metali me përmasa të ndryshme, në njërën anë me majë dhe në anën tjetër me kokë, që ngulet për të mbërthyer diçka, për të mbathur kuaj, për të varur në të sende të ndryshme etj. **Gozhdë trarësh (këpucësh, potkonjsh).** [...u bë gjysmë ore që jemi ngulitur këtu si gozhdë të ndryshkura. (ED)]

♦ *fig* Merak i madh që e bren njeriun përbrenda; peng. **Më ka mbetur gozhdë. Ia la gozhdë në zemër.**

*

Dimri ha gozhdë (gurë, kashtë) Në dimër, meqë nuk ka prodhime të shumta e bën ftohtë, hahen edhe ushqimet më të këqija.

E desh (e kërkoi) si breshka gozhdën E kërkoi vetë të keqen; vajti vetë tek e keqja; ç'kërkoi gjeti.

E ka bërë syrin gozhdë Nuk preket fare nga vuajtjet e fatkeqësitë e të tjerëve; nuk i vjen aspak keq për të tjerët; është i pamëshirshëm; është shpirtkazmë.

I bie po asaj gozhde (po atij avazi, po atij teli) Përsërit të njëjtën gjë; thotë gjithnjë po atë gjë.

I pret gjuha (goja) gozhdë (brisk, hekur) Flet rrjedhshëm dhe me mprehtësi; ta jep përgjigjen menjëherë; është shumë i zgjuar.

Lë në gozhdë Lë peng (*një send*).

Më ngeci (i ngeli) sharra në gozhdë Ngeca në vend nga një pengesë e pakapërcyeshme; nuk shkoj dot më tej.

Më zuri (ndeshi, hasi, ra) sharra në gozhdë Më doli përpara një vështirësi e pakapërcyeshme dhe e paparashikuar.

Myka e di sa e fortë është gozhda *fj u* Kush e bën punën ia di vështirësitë.

Në vend që t'i bjerë gozhdës, i bie potkoit nuk qëllon aty ku duhet, godit atje ku nuk duhet.

Ngre këmbën e vë gozhdën Bën një veprim në dëm të vet..

Njëri i bie gozhdës (thumbit), tjetri potkoit Secili bën sipas kokës së vet, nuk veprohet në mënyrë të bashkërenduar e të harmonishme, nuk ka mirëkuptim, nuk merren vesh njëri me tjetrin.

Për një gozhdë (thumb) shkoi (humbi) potkoi *fj u* Shkoi dëm një gjë e madhe, me vlerë etj. për diçka të vogël, për hiçmosgjë; për një plesht u dogj jorgani.

Pilaf me gozhdë Diçka që nuk mund të pranohet në asnjë mënyrë; diçka që s'hahet, që s'përtypet.

Preva gozhdë (thumba) Mërdhiva shumë; ngriva së ftohti.

Rri si mbi gozhdë S'ri dot i qetë, i lirshëm e i shkujdesur në një vend, nuk jam i qetë, rri si mbi gjemba.

Si gozhda në dërrasë I ngulur mirë; që ka zënë vend përfundimisht.

U mbeti pushka në gozhdë vjet Nuk i lindi djalë në shtëpi që të mbante pushkën; i mbeti shtëpia pa burra.

gozhd•ë a² f sh a at *krahin G* Kupë e gjurit.

gozhdëngúlës i m sh - it *tek* Vegël për nguljen e gozhdëve.

gozhdím i m

♦ Mbërthim me gozhdë.

♦ Qëndrim i gjatë në një vend.

gozhdjás•enj kal a ur *A* Gozhdoj; mbërthej me gozhdë.

gozhdjást (i e) mb *A I* gozhduar; i mbërthyer me gozhdë.

gozhdjásur (i e) mb *A I* gozhduar; i mbërthyer me gozhdë.

gozhd•óhem óva (u) úar

I vetv Detyrohem të qëndroj për një kohë të gjatë në një vend.

II pës e GOZHD•OJ.

gozhd•ój kal óva úar

♦ Mbërthej me gozhdë. **Gozhdoj dërrasat.**

♦ *fig* *E* detyroj (*dikë*) të qëndrojë në vend pa lëvizur, pa bërë asnjë punë etj.; mbërthej në vend; pengoj (*veprimin a veprimtarinë e dikujt, punën e diçkaje etj.*); e bëj të ngeçë. **E gozhdoi në vend. E gozhdoi sëmundja në shtrat. I gozhduan forcat e armikut.**

♦ *fig* *I* mbyll (*gojën dikujt*) me fjalë e me argumente; e vë me shpatulla pas muri me forcën e arsyes. **E gozhdoi me fjalë.**

♦ *fig* *E* mbërthej në vend; e paralizoj (*dikë*). [**Më kish gozhduar me sy.** (ED)]

gozhdúar (i e) mb

♦ *I* mbërthyer me gozhdë.

♦ *fig* *I* paralizuar a i paaftë për të kundërshtuar, lëvizur, punuar a vepruar.

gozhgórrë t f sh J Rrënjë e kërçepë që zënë shtegun, rrugën.

gozhít•ël la f K

♦ Shark i arrës

♦ Lëvozhgë e arrës.

gozhúp i¹ m sh a at

♦ Qyrk pa mëngë, i bërë me lëkurë deleje të paqethur, që mbajnë zakonisht malësorët. > **DELESH I; LËKURÇ•E JA.**

♦ Xhaketë prej lëkure, prej doku etj. e mbushur me pambuk; pambukore. **Gozhup i trashë. Gozhup pune.**

gozhúp i² m sh a at *ushq krahin G* Vezë të fërguara pa e prishur të verdhën. ???

GP ja shkurt i Grup Parlamentar.

GPM ja vjet shkurt i Gati për Punë dhe Mbrojtje.

GPU ja hist shkurt i **Gosudarstvennoye Politiceskoye Upravlenie** Policia e Fshtetë e Shtetit (të Bashkimit Sovjetik); Drejtoria Politike e Shtetit.

gqoné ja f sh e et *A* Qoshe; cep.

gr. shkurt i Gram.

gra të sh i GRUA JA.

grabçár i m sh ë ët Grabitës; grabitqar.

grabçím (i) e (e) mb krahin

♦ I gjallë; i shkathët; i hedhur.

♦ I ngutshëm.

grabéj e mb ant ilir I grabejve; që ka të bëjë me fisin e grabejve.

grabéj të m sh ant ilir Fis i vogël në viset pranë Liqenit të Shkodrës.

grabél•ë a f sh a at Grabujë; rashqel.

grabén i m gjeol Luginë e krijuar nga një thyerje e madhe e blloqeve në koren e tokës.

gráb•ë a¹ f sh a at Gorré; grykë e thellë; gropë.

gráb•ë a² f sh a at G E çarë, prerje a plagë e thellë.

grábës e mb bis Grabitës; rrëmbyes.

grábës i m sh - it bis Ai që grabit a rrëmben; grabitës; rrëmbyes.

grábës•e ja bis f e GRABËS I.

grabí a f sh - të G Grabitje; rrëmbim.

grabín•ë a f meteo krahin G Erë e ftohtë e perëndimit, nga perëndimi.

grábis kal ta tur > GRABIT^{1,2}.

grabít¹ kal a ur

♦ Marr me forcë (një gjë që i përket dikujt tjetër); plaçkit; rrëmbej (dikë me forcë).

Grabitnin udhëtarët e pambrojtur.

♦ fig I heq (dikujt) me dhunë mundësinë a të drejtën për të gëzuar a për të pasur diçka; rrëmbej. **Ua grabitën lirinë.**

♦ fig Bëj për vete (dikë) duke përdorur lajka e mënyra të tjera tërheqëse; i rrëmbej a i fitoj (zemrën dikujt).

grabít² jokall G > GRABIT•Ë (me).

grabítas¹ ndajf Me rrëmbim të dhunshëm.

grabítas² ndajf Me nxitim; me ngut; me rrëmbim.

grabitçár e mb > GRABITQAR E.

grabitçëm ndajf G Me ngut; me rrëmbim; me nxitim.

grabít•em pës e GRABIT¹.

grabít•ë (me) jokall a ë G Ngutem; rrëmbehem; nxitoj.

grabitës e mb Grabitqar.

grabitës i m sh - it Ai që grabit diçka a dikë që i takon një tjetri; rrëmbyes; plaçkitës.

Grabitës fëmijësh. [popullsia vendëse nuk i priti me armiqësi të ardhurit nga larg qysh prej fillimit, por vetëm pas shfaqjes së tyre si grabitës, zaptues të tokave, të bjeshkëve (ShS).]

grabitës•e ja f sh e et f e GRABITËS I.

grabítj•e a¹ f sh e et Marrje me forcë a dhunë; rrëmbim i dhunshëm.

grabítj•e a² f sh e et G Ngutje; rrëmbim; nxitim.

grabitqár e mb

♦ (Kafshë) që rrëmben kafshë të tjera për t'u ushqyer me to. **Shpend (peshk)**

grabitqar.

♦ Grabitës; që bën grabitje, që grabit. **Ushtri grabitqare.**

♦ Grabitës; që synon a bëhet me qëllim për të grabitur e shfrytëzuar të tjerët.

Politikë (synime) grabitqare.

♦ *fig* (*Qëndrim, vështrim*) lakmitar; që shpreh lakmi të madhe për të përvetësuar diçka, për të rrëmbyer a grabitur.

grabitqár i m sh ë ët

♦ *kryes sh* Kafshë që rrëmbejnë kafshë të tjera dhe ushqehen me to. **Grabitqarët e natës.**

♦ Grabitës; ai që grabit.

♦ *fig* Njeri lakmitar.

grabitqár•e ja f sh e et f e GRABITQAR I.

grabítur (i e)¹ mb I rrëmbyer a plaçkitur me forcë a dhunë.

grabítun (i e)² mb G I nxituar; i ngutur; i rrëmbyeshëm.

grabllím i f G Përlarje; gllabërim.

grabll•óhet *G vetv veta III dhe pës e* **GRABLL•OJ. > GRABLL•UE (me u).**

grabll•ój kal G > GRABLL•UE (me).

grabll•úe (me) *kal óva úe G* Përlaj; gllabëroj.

grabll•úe (me u) óva (u) úe *G vetv dhe pës e* **GRABLL•UE (me).**

grabllúem (i) e (e) e (e) mb G I përlarë; i gllabëruar.

grabllúem it (të) as G > GRABLLIM I.

grabllúes e mb G Gllabërues.

grabllúes i m sh - it, a at *G Ai* që përllan a gllabëron.

grabllúes•e ja f sh e et G f e GRABLLUES I.

grabófç i m sh a at mit Gjarpër i madh dykrenësh.

*

Qaj me lot grabofçi Qaj me lot krokodili.

grabóll•ë a f sh a at krahin *G* Rashqel; grabujë; krehër për të mbledhur barin a gjethet e thata.

grabovár e mb I Grabovës; që ka të bëjë me Grabovën, me vendësit a banorët e saj.

grabovár i m sh ë ët Vendës a banor i Grabovës.

grabovárçe ndajf

♦ Si bëhet në Grabovë; sipas mënyrës së grabovarëve.

♦ Në të folmen e grabovarëve.

grabovárç•e ja f gjuh E folme e vllahëve të Grabovës.

grabovár•e ja f sh e et f e GRABOVAR I.

grabújë si ndajf: I bie grabujë shuaj sherrin.

grabúj•ë a f sh a at Vegël me dhëmbë metalikë për të mbledhur barin a gjethet e thata; rashqel; krehër; dhëmbës. **Mbledh me grabujë.**

grabujít kal a ur Mbledh me grabujë (*gjethet e rëna, barin e kositur etj.*).

grabujít•et - (u) ur

I vetv veta III Mblidhet me grabujë.

II pës e GRABUJIT.

grabujítj•e a f sh e et Mbledhje me grabujë e gjetheve të rëna, e barit të kositur etj.

grabujítur (i e) mb (*Gjethet të rëna etj.* të mbledhura me grabujë.

grabújk•ë a f sh a at Grabujë e vogël.

grabúl•e ja f sh e et krahin > GRABUJ•Ë A; RASHQEL I.

grabúl•ë a f sh a at krahin > GRABUJ•Ë A; RASHQEL I.

grabullím i m Mbledhje me grabujë (me krehër, me rashqel) (*e barit të thatë etj.*)

grabull•ój kal óva úar Mbledh me grabujë, me krehër (*barin e thatë etj.*).

grabullór i m sh ë ët > GRABUJ•Ë A.

grac i m sh ë ët Govatë; koritë.

gracél e mb G (Njeri) i thartë; ters.

gracél i m sh ë ët G Njeri i thartë, ters.

gracél•e ja f sh e et G f e GRACEL I.

gracénës e mb I Gracenit; që ka të bëjë me Gracenin, me vendësit a banorët e tij.

gracénës i m sh - it Vendës a banor i Gracenit.

gracénës•e ja f sh e et f e GRACEN I.

grác•ë a f sh a at G Qëndismë me gjilpërë në fund të këmishës, te mëngët, jaka etj.; dantellë.

gráck•ë a f sh a at

♦ Mjet i ndërtuar në mënyra të ndryshme, që përdoret për të zënë kafshë të egra, zogj, minj etj. > **KURTH I; ÇAR•K KU.**

♦ *fig* Dredhi e kurdisur pas shpine për ta vënë në një gjendje të rrezikshme a të vështirë dikë; kurth. **Se mos biesh në grackën e tyre!**

graç i m sh ë ët

♦ Copë poçeje e thyer.

♦ Poçe e natës për të bërë ujët.

gráç•ëm (i) me (e) mb > GRATSH•ËM (i) ME (e).

graçím i m sh e et Fundosje; shembje; humbje (*e dherave*).

gráck•ë a f sh a at bot (Brasica capitata) Lakër e bardhë.

graç•ój¹ jokál óva úar

♦ Fundosem në baltë. **Graçoi kali (qerrja).**

♦ *veta III (Dheu)* shembet; humbet; shket.

♦ *fig* Bie ngushtë; marr rrugë të keqe; bie në një gjendje të vështirë; bie në llum.

Graçoi djali.

graç•ój² kal dhe jokál G > GRAÇ•UE (me).

graçúar (i e) mb (Dhe) i shembur; i shkarë.

graç•úe (me)¹ óva úe G

I *kal* E përdor me kujdes a nikoqirllëk (*díçka*).

II jokál

♦ Tregohem i shkathët.

♦ *veta III* Ka dobi; ka (është me) leverdi.

♦ Bie në peshë.

graç•úe (me)² óva úe

♦ *G* Ngutem; nxitoj.

♦ *K* Mbetem keq.

graçúem (i) e (e) mb G > GRATSH•ËM (i) E (e).

grád•e ja f sh e et krahin G Çerdhe zogjsh.

gradél•ë a f sh a at Grilë.

grád•ë a¹ f sh a at dhe ë ët

♦ *sh ë ët* Njësi e matjes së temperaturës, shtypjes atmosferike etj.; shenjë me vijë ose me shifër në një aparat a në një vegël që shërben për të matur temperaturën, shtypjen atmosferike etj. > **SHKALL•Ë A. Dhjetë gradë nën zero.**

♦ *sh a at bis* Termometër.

♦ *sh* ë ët Njësi e matjes së dendësisë së nja lëngu ose të sasisë së alkoolit në të. **Sa gradë është kjo raki?**

♦ *gjeog* Njësi matjeje e barabartë me 1/360 pjesë të paralelit a të meridianit. **Gradë gjeografike. Gradë e gjerësisë veriore (jugore).**

♦ *sh a at usht* Secila prej shkallëve të hierarkisë ushtarake; emërtim i çdo shkalle dhe shenja dalluese e saj. **Shenjë e gradës. Ka gradë kapiteni.** [Antipatitë:/ **Burrat me grada, gratë me shumë tule dhe miu** (NGj).] [Rrafshimi i gjuhës është pjesë integrale e fushatës për zhdukjen e fesë dhe të zakoneve tjera "prapanike" (Kanuni i Lekës), për zhdukjen e gradavet n'ushtri, dhe për zhdukjen e pronës private. (APp).] [Rrobe sundimtarësh të përgjakta/ Me nishane e grada veshin shpejt (IK).]

♦ *sh* ë ët *muz* Secili tingull në shkallën muzikore që shënohet me shifër nga nota e ulët deri në më të lartën. **Grada e parë (e dytë, e tretë...).**

♦ *sh a at* Emërtim që i jepet një punonjësi shkencor a mësimor ose një specialisti të lartë pasi ka plotësuar kërkesat e shkallës së parë a të dytë të kualifikimit pasuniversitar. **Grada shkencore «kandidat i shkencave» («doktor i shkencave»).**

♦ *sh* ë ët *mat* Tregues i fuqisë të së panjohurës në një ekuacion ose i ndryshores në një polinom. **Ekuacion i gradës së parë (së dytë).**

♦ Rend a hallkë në një sistem të shkallëzuar; shkallë; instancë. **Gjykim i gradës së parë (së dytë).**

♦ *fig* Shkallë, gjendje; cak. **Në gradën e fundit në gjendje shumë të rëndë a shumë të keqe. Në ç'gradë ka arritur puna? Gjer më një farë grade.**

**

gradë Celsius Njësi matëse e temperaturës sipas së cilës uji ngrin në zero gradë (0⁰) dhe zien në njëqind gradë (100⁰).

gradë Farenhait Njësi matëse e temperaturës sipas së cilës uji ngrin në tridhjetedy gradë (32⁰) dhe zien në dyqindedybëdhjetë gradë (212⁰).

gradë Kelvin Njësi matëse e temperaturës sipas së cilës uji ngrin në mbi dyqindeshtatëdhjetetë gradë (273.16⁰) dhe zien në mbi treqindeshtatëdhjetetë (373.16⁰).

gradë Reomyr Njësi matëse e temperaturës sipas së cilës uji ngrin në zero gradë (0⁰) dhe zien në njëqind gradë (80⁰).

grád•ë a² f sh a at

♦ Çerdhe zogjsh nëpër drurë.

♦ Trinë e rrumbullakët prej degësh, për të çelur mëndafsh.

gradiént i m sh ë ët *fiz, ndërt etj.* Pjerrësi; shkallë e pjerrësisë në lidhje me nivelin horizontal.

gradím i m sh e et

♦ Ngritje e dikujt në detyrë, post a gradë (ushtarake) më të lartë nga ç'e kishte. [kúr është fjala për një bursë, një gradim, një ofiq, një titull nderi, kandidati fitues, në barazí kushtesh tjera, do të jetë ai që përdorë gjuhën mâ mirë. (APp).]

♦ Shkallë në të cilën është vënë një aparat, instrument, shënjestër etj. për të punuar sipas kërkesës.

♦ *tek* Vizim i shkallëzuar i instrumenteve matëse.

gradin•ë a f sh a at Kopsht; bahçe rreth shtëpisë.

gradís *jokal G > GRADIS•Ë (me).*

gradís•ë (me) *jokal a ë G Zhdukem.*

gradísht•ë a f sh a at arkeo

♦ Vendbanim; qytezë.

♦ Rrënoja të një vendbanimi a qyteze.

grad•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ *usht* Marr një gradë më të lartë se ajo që kisha në hierarkinë ushtarake; hipi një gradë më lart.

♦ *bis* Marr një detyrë të re më të lartë nga ajo që kisha.

II pës e GRAD•OJ. [...**tamam kur u gradua gjeneral, të dezertonjë dhe të bëhet një nga kapedanët më të dëgjuar të bashibozukëve dhe një nga ustallarët më të shkëlqyer të luftës së parregullt të maleve?** (FN).]

grad•ój kal óva úar

♦ *usht* I jap (*një ushtaraku*) një gradë më të lartë nga ajo që kishte.

♦ *bis* E caktoj (*një nëpunës*) në një detyrë më të lartë nga ajo që kishte.

♦ Ve në një gradë a shkallë të caktuar (*aparatin, instrumentin, shënjestrën etj.*).

gradósh mb: Rrush gradosh rrush i zi kokërrmadh.

gradósh i m sh ë ët Rrush i zi kokërrmadh.

gradoshí a f sh - të > GRADOSH I.

graduál e mb libr (Ndryshim etj.) i bërë shkallë-shkallë, jo menjëherë; shkallëzor. Në mënyrë **graduale** gradualisht; shkallë-shkallë.

gradualisht ndajf libr Në mënyrë graduale; shkallë-shkallë; jo menjëherë. [**Ishin shuar fjalët e fjalorit, rregullat e gramatikës dhe të sintaksës gradualisht, sipas rrallimit ose zhdukjes së tyre dhe në fund ishin shuar shkronjat e alfabetit, rekëtimi e fundit e gjuhës së shkruar, pas së cilës vërtetohej vdekja e saj e plotë.** (IK).]

graduár (i e) mb Që ka marrë gradë më të lartë nga ç'e kishte në hierarkinë ushtarake, ose detyrë më të lartë nga ç'e kishte në vendin e punës.

graduát i m sh ë ët

♦ *libr* I diplomuar.

♦ *usht* Gradë që merr ai që kryen shkollë ushtarake.

gradués i m sh - it usht Ushtar i artilerisë, i përgatitur për gradimin e topit, mortajës, kundërajrorit etj.; ushtar që bën gradimin e djegores së predhës, minës etj.

gradh a f sh a at A Shpinë; kurriz.

grádh•ë a f sh a at > GRAD•Ë A.

Graeca fides, nulla fides /gréka fídes, núla fídes/ *shpr lt* Greku s'ka besë.

graf kal dhe jokall G > GRAF•Ë (me).

-graf fjalëform (emra nga emra): fotograf; leksikograf.

grafém•ë a f sh a at gjuh Simbol grafik i një a disa shkronjave që përfaqësojnë një tingull. **Grafema dhe fonema.** [Mirëpo për "ypsilon", edhe greqishtja edhe latinishtja mesjetare kanë po një grafemë, që është njësoj si karakter i vogël në të dyja gjuhët, siç e përdor edhe Buzuku. (AKI).]

gráf•ë (me) a ë G > GRAH.

I kal

♦ Ngas (*kalin*).

♦ U jap (*këmbëve*).

II *jokal* Vrapoj; ngas këmbët.

grafi *a*¹ *f gjuh*

♦ Tërësi e shenjave të shkrimit që përdoren në një a në disa gjuhë; tërësi e shkronjave të dorës e të shtypit që përdoren në një gjuhë; shkrim.

♦ Lidhje ndërmjet sistemit të shenjave të shkrimit dhe sistemit fonetik të një gjuhe.

grafi *a*² *f sh* - *të bis mjek* Radiografi.

-**grafi** *fjalëform* (*emra nga emra*): **fotografi; demografi; leksikografi.**

-**grafik** *fjalëform* (*mbiemra nga emra*): **fotografik; demografik.**

grafik *e*¹ *mb* I grafikës; që ka të bëjë me grafinë, me shkrimin a shkronjat; i shkruar.

[*vrojtime grafike për shkronjat e alfabetit në veprën e Gjon Buzukut (GjSh).*]

grafik *e*² *mb*

♦ *art* I grafikës në art; që ka të bëjë me grafikën. **Artet grafike.** [Kemi dëshmi **grafike për vulën e Gjon Kastriotit (JBr).**]

♦ *fig* I shprehur qartë, saktë e me hollësi. **Përshkrim grafik i skenës së krimit.**

grafik *u* *m sh* **ë ët**

♦ Paraqitje e të dhënave nëpërmjet tabelave ose diagramave. **Grafiku i punës (temperaturës).**

♦ Plan i treguesve të sasisë së punës dhe kohës së nevojshme për ta kryer atë.

Grafik ditor (javor, mujor). Punoj sipas grafikut (me grafik).

grafik•*e* *a*¹ *f sh* **a at** *gjuh* > **GRAFI A.**

grafik•*e* *a*² *f sh* **a at**

♦ *art* Gjini e arteve figurative që i paraqet sendet, njerëzit etj. me anë vijash të holla e të trasha, pa përdorur ngjyra; vepër e punuar sipas kërkesave të kësaj gjinie.

Grafikë kompjuterike.

♦ *përmb* Tërësi e veprave të punuara në këtë gjini.

grafikisht¹ *ndajf dhe gjuh* Në mënyrë grafike; me mjete grafike; me anë të shenjave grafike. **Tinguj të paraqitur grafikisht.**

grafist *i* *m sh* **ë ët** *art* Ai që punon në gjininë e grafikës.

grafist•*e* *ja f sh* **e et** *f e* **GRAFIST I.**

grafit *i* *m min*

♦ Mineral shumë i butë me ngjyrë hiri të errët në të zezë; lloj i karbonit të kristalizuar që përdoret për të bërë lapsa, bojëra, në elektroteknikë etj.

♦ Shufër e hollë, e përgatitur nga ky mineral, që vihet brenda lapsit.

gráfm•*e* *a f sh* **a at** > **GRAHM**•*Ë* **A.**

grafo- *fjalëform* (*emra dhe mbiemra*): **grafolog; grafologji; grafologjik; grafomani.**

grafóm•*e* *a f sh* **a at** Humnerë.

grafológ *u* *m sh* **ë ët** Specialist që gjykon për karakterin e dikujt duke u nisur nga shkrimi me dorë.

grafológ•*e* *ia f sh* **e et** *f e* **GRAFOLOG U.**

grafologjí *a f libr* Studim i shkrimit me dorë për të përcaktuar karakterin e dikujt.

grafologjik *e mb libr* I grafologjisë; që ka të bëjë me shkrimin e dorës.

grafomán *i* *m sh* **ë ët** *libr* Njeri me mani a dëshirë të papërmbajtur për të shkruar.

grafomán•*e* *ia f sh* **e et** *f e* **GRAFOMAN I.**

grafomani *a f libr* Mani a dëshirë e papërmbajtur për të shkruar.

grafóm•ë a f sh a at Humnerë.

grafulá•s kal krahin G > **GRAFULAT•Ë** (me).

grafulát•ë (me) kal a ë krahin G Shkoq (kallirin e grurit, elbit etj.) duke e fërkuar me pëllëmbë.

grafulátun (i e) mb krahin G (Kalli gruri, elbi etj.) i shkoqur duke e fërkuar me pëllëmbë.

gráfull

♦ mb I grafulluar; i frytë.

♦ ndajf Me grafullim.

grafullím i m Ngripte dhe derdhje nga ena e lëngut kur valon. **Grafullimi** i qumështit nga tenxherja.

grafull•ój jokall óva úar

♦ veta III (Qumështi etj.) ngrihet dhe derdhet nga ena kur valon.

♦ fig Bërtas i nxehur; flas me zë të lartë e me inat; shfryj nga inati.

♦ veta III (Lëngjet e stomakut) më vijnë a më ngrihen deri në fyt.

gráfunit (të) as G Grahje; rendje me të shpejtë.

gragí•s kal ta tur > **GRAGIT**.

gragít jokall a ur (Pata) klith me fishkëllimë.

gragítj•e a f sh e et Klithmë fishkëlljese e patave.

gráguj t sh i **GRAGU•LL** LLI.

grágu•ll lli m sh j jt G Kosh me ullinj të zgjedhur për vaj.

gragj•ój jokall G > **GRAGJ•UE** (me).

gragj•úe (me) jokall óva úe G > **GRAÇ•OJ**¹.

♦ Zhytem a kridhem në baltë etj.

♦ veta III (Trualli, dheu) fundoset.

grah¹ a ur

I kal

♦ Nxiti (kalin, qetë etj.) duke e shpuar, duke i bërtitur etj. që të ecë më shpejt.

♦ Ngas shpejt (biçikletën etj..) [S'ishte si motoçikleta, mësoje si ta grahje, pastaj paç veten në qafë, bëje gabim, theye kokën. (IK)]

♦ Lëviz më shpejt (duart a këmbët) për të bërë një punë; shpejtoj (një punë); filloj të punoj shpejt; i jap. **Ua grah këmbëve** iki me vrap; ua mbath këmbëve.

♦ bis I vihem me vrull e me zell të madh; i vë gjoksin (punës).

II jokall

♦ Nisem menjëherë me vrap.

♦ veta III Vjen shpejt e me shumicë; vjen përnjëherë; vjen dallgë-dallgë a grupe-grupe; grumbullohet me shumicë; vërshon. **Ia grahu turma.**

grah² jokall a ur A

♦ Rënkoj.

♦ veta III (Moti) gjëmon.

grahaníc•ë a f sh a at G

♦ Ai që kreh leshin me gërhanë.

♦ teks Indi; fije indi.

♦ krahin Lesh i shkurtër që mbetet në fundin e gërhanës kur lënuhet.

gráh•e ja¹f Vrapim i shkurtër.

gráh•e ja²f sh e et vjet G Armë zjarri me një grykë. > **TEK•E** JA¹.

gráh•enj *kal a ur A I* **grah** (*hajvanit të ecë më shpejt*); *nxit*.

gráh•et *vetv i ur veta III* **Krakëllin**.

gráh•ën *na f sh na nat* > **GËRHAN•Ë A; SHUT•ËR RA.**

gráhës *i m*

♦ Ai që u **grah** kafshëve.

♦ *bis* Ai që nget biçikletën, motoçikletën etj.

grahíshte *t f sh krahin G* Copëza hese të mbetura përdhe në haur.

gráhj•e *a f*

♦ Ngarje e kafshëve të punës.

♦ Vrap(im).

gráhm•e *ja (e) f G* > **GRAHJ•E A.**

gráhm•ë *a¹ f sh a at*

♦ Frymë e fundit para vdekjes; heqë; çast kur njeriu është duke vdekur. **Dha grahmën** vdiq. [**Atje ishte fillimi i kaosit, përçartjes, gjersa vinte rënia e gjuhës në koma, që ishte edhe grahma e fundit e saj.** (IK)]

♦ Erë e keqe a e rëndë që të zë frymën; duhmë. **Grahma e hudhrës** (e gojës, e djersës, e plehut).

♦ Britmë, ulërimë. **Grahmë habie. Lëshoi një grahmë.**

gráhm•ë *a² f sh a at A* Rënkim.

gráhmëz *a f sh a at bis mjek* Sëmundje që të merr frymën menjëherë; damlla; pikë. **I ra (e zuri) grahmëza.**

grahním *i m G* Krehje e leshit a lirit me gërhanë.

grahn•ój *kal G* > **GRAHN•UE (me).**

grahn•úe (me) *kal óva úe G* Kreh; shkoj në krehër (*leshin, lirin*).

grahnúem (i) e (e) *mb G* (*Lesh, li*) i krehur; i shkuar në krehër.

grah•ój *kal G* > **GRAH•UE (me).**

grah•óhet *vetv veta III G* > **GRAH•UE (me u).**

grahór *i m sh ë ët K* Barishte.

grah•úe (me) *kal óva úe G* Zbut; butësoj.

grahúe (me u) *vetv úe (u) úe veta III G* Zbutet; butësohet.

grahúem (i) e (e) *mb G* I zbutur; i butësuar.

grahúemit (të) *as G* Zbutje; butësim.

grahúq *e¹ mb* I mysët; konveks.

grahúq *e² mb G* I lirshëm; i pashtërnguar; i patendosur.

grahúq *i m sh e et K* Gropë e vogël, e cekët.

gráhur (i e) *mb* I nxitur; i shtyrë (*që të shpejtojë*).

gráisur (i e) *mb Ç* Me krye poshtë.

gram *i¹ m sh ë ët*

♦ Njësi e matjes së peshës, e barabartë me peshën e një centimetri kub (1 cm³) ujë të pastër në temperaturën 4 shkallë Celsius (*shkurtimi g*); gur i peshores që ka këtë peshë. **Një mijë gramë bëjnë një kilogram.**

♦ *fig* Diçka e paktë; sasi shumë e vogël; thërrime; çikëz. **Nuk mbeti asnjë gram.** **Nuk lëshoj asnjë gram** nuk bëj asnjë lëshim. **Pesë gramë mend ka** është fare i papjekur; është shumë mendjelehtë.

gram *i² m sh e et dhe ra rat bot* (*Cynodon dactylon; Triticum repens*) Bimë

barishtore shumëvjeçare e familjes së graminaceve, me kërcell të nyjësuar e

zvarritës, me gjethe të holla e të gjata, që rritet rëndom në ara e livadhe. [**s'po tham në letëratyrë shqype: se mât kjo e shkreta hecë faqet per dhé, si grami** (GjF).]

gram i³ *m sh e et* Brengë; pikëllim.

gram i⁴ *m sh a at K* Kapule plehu në arë.

gramafón i *m sh a at* Aparat për riprodhimin e muzikës a të tingujve nga disku.

Koka dhe gjilpëra e gramafonit. Vë një pllakë në gramafon.

gramár i *m sh ë ët* Copë metali me pesha të ndryshme, që shërben për të peshuar diçka në peshore; gur peshe.

gramasí•s kal ta tur > GRAMASIT.

gramasít *kal a ur* Çapalit; gërryej me dhëmbë.

gramasítj•e a f sh e et Çapalitje; gërryerje me dhëmbë.

gramasítur (i e) *mb I* çapalitur; i gërryer me dhëmbë.

gramatí *a f vjet* Aftësi për të lexuar e shkruar.

gramatikalizím i *m gjuh* Kthim i një fjale me kuptim leksikor në njësi me funksion thjesht gramatikor.

gramatikaliz•óhet úa (u) úar gjuh pavet dhe pës e GRAMATIKALIZ•OJ.

gramatikaliz•ój kal óva úar gjuh Kthej në funksion thjesht gramatikor (*një fjalë me kuptim leksikor*).

gramatikalizúar (i e) *mb gjuh (Fjalë)* që i është ndërruar kuptimi leksikor në funksion thjesht gramatikor.

gramatikán i *m sh ë ët* Ai që merret me studime në fushën e gramatikës.

gramatikán•e ia f sh e et f e GRAMATIKAN I.

gramatik•ë a f

♦ Tërësi e rregullave të ndryshimit të trajtave të fjalëve në një gjuhë dhe të lidhjes së fjalëve në fjali. **Studioj (zotëroj, njoh) gramatikën e një gjuhe.** [...çka zbulon krahas një njohje të thellë të gramatikës sonë ... (FK).]

♦ Degë e gjuhësisë që studion rregullat e ndryshimit të trajtave të fjalëve, ndërtimin e togfjalëshave e të fjalive, dhe që përbëhet nga morfologjia e sintaksa. **Gramatikë shkencore (historike, krahasuese). Gramatikë normative (përshkruese).**

♦ *sh a at* Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri. [**Zakonisht gramatikat shqipe janë hartue në njënin ose tjetrin dialekt të shqipes, gegënisht ose toskënisht.** (APp)]

gramatikísht ndajf Nga pikëpamja e gramatikës; sipas rregullave të gramatikës; me mjetet e gramatikës; nga ana gramatikore.

gramatikór e mb I gramatikës; që ka të bëjë me gramatikën; që vështrohet e vlerësohet nga ana e gramatikës. **Rregulla (norma, struktura) gramatikore. Njësi (kategori, marrëdhënie, lidhje) gramatikore. Mjete gramatikore.** [ai u përpoq me kërkime skrupuloze me kristalizue në rregulla gramatikore palcin origjinal të shqipes (AN).]

gramatik•úa ói f sh ónj ónjtë Ç Sekretar zyre.

gramatológ u m sh ë ët Studiues i sistemeve grafike të shkrimit.

gramatológ•e ia f sh e et f e GRAMATOLOG U.

gramatologjí a m Studim i sistemeve grafike të shkrimit.

gramatologjík e mb I gramatologjisë; që ka të bëjë me gramatologjinë.

gramatóm i *m kim, fiz* Vlerë sasiore e një elementi e barabartë me peshën e tij atomike të shprehur në gramë.

gramatomík *e mb kim, fiz* I gramatomit; që ka të bëjë me gramatomin.

gramatúr•ë *a f sh a at* Peshë e matur ose e shënuar në gramë.

grámbuj t *sh i* **GRAMBU•LL LLI.**

grámbu•ll lli *m sh j jt* > **GRUMBU•LL LLI.**

gramcím i *m G* Ngacmim i lemezës.

gramcím•ë *a f sh a at* *G* Lemzë.

gramc•ój *jokal G* > **GRAMC•UE (me).**

gramc•úe (me) *jokal óva úe G* Më nget lemza; kam lemzë.

gramç *ndaif dhe kallëzues K*

♦ Unshëm.

♦ Pa ngrënë.

grám•ë *a f sh a at* *vjet*

♦ Shkollë; dije e fituar në shkollë. **Djalë me gramë. Mësoj gramë** mësoj shkrim e këndim.

♦ Shkronjë.

grám•ëll m sh lla llat *G* Kandërr; insekt.

gramíj t *sh i* **GRAMI•LL LLI.**

gramí•ll lli *f sh j jt* *G* Kërmill.

gramicidín•ë *a f sh a at* *farm* Antibiotik i prodhuar nga përpunimi i një lloji bakterie të dheut, i cili përdoret si antiseptik për infeksione të shkaktuara nga baktere grampozitive.

gramín a *f sh a at* *A* Greminë.

gramináce t *f sh bot* > **GRAMORE T.**

graminóre t *f sh bot* > **GRAMORE T.**

gramís•em a (u) ur *A*

I vetv Gremisem; bie në greminë.

II pës e **GRAMIS•ËNJ.**

gramís•ënj kal a ur *A* Gremis; hedh në greminë.

gramísur (i e) *mb A* I gremisur.

gramísht•ë *a f sh a at* Vend i mbuluar me gram.

grámje *mb f kopsht (Dardhë)* verore.

grámj•e *a f sh e et kopsht* Dardhë verore.

gramjón i *m fiz, kim* Njësi sasiore e një joni, pesha e të cilit e matur në gram është numerikisht e barabartë me peshën atomike të jonit.

gramkalorí a *f sh - të fiz* Sasi e energjisë së nevojshme për të ngritur temperaturën e një grami ujë në 1⁰ C nën trysni prej 1 atm.

grammolekúl•ë *a f sh a at kim* Masë molekulare relative. > **MOL•E JA.**

gramofón i *m sh ë ët* > **GRAMAFON I.**

gramór e *mb bot (Bimë)* njëthelbore (njëkotiledone) barishtore me kërcell cilindrik me nyje, që bën lule si kalli a fshesë dhe përfshin misrin, grurin, orizin, kallamin etj.

gramóre t *em bot (Graminaceae)* Familje bimësh barishtore njëthelbore (njëkotiledone), me kërcell cilindrik me nyje, që bën lule si kalli a fshesë dhe përfshin misrin, grurin, orizin, kallamin etj.

grampozítív e *mb mjek (Baktere)* që japin rezultat pozitiv në provën e ngjyrosjes.

grams•éj *jokal krahin G* > **GRAMS•YE (me).**

gramsén•ë *a f sh a at krahin G* Gogësimë.

grams•ónj *kal óva úar A* Përtyp.

gramsúar (i e) *mb A I* përtypur.

grams•ýe (me) *jokal éva ýe krahin G* Gogësi.

gramshák *e mb I* Gramshit; që ka të bëjë me Gramshin, me vendësit a banorët e tij.

gramshák *u m sh ë ët* Banor a vendës i Gramshit.

gramshák•e *ja f sh e et f e* **GRAMSHAK U.**

gramshalësh *ndajf* Rrëmujshtëm; me shumë rrëmujshtë.

gramshalësh *kal a ur*

♦ Trazoj; ngatërroj.

♦ Trazoj; hutoj; i bëj lëmsh e li (*njerëzit*).

♦ Përçaj; shtie në grindje.

gramshalësh•em *vetv a (u) ur*

♦ Trazohem; ngatërrohem.

♦ Hutohem; bëhem lëmsh e li.

♦ Zihem keqas, kapem me fjalë me (*dikë*).

gramshalëshur (i e) *mb*

♦ I trazuar; i ngatërruar.

♦ I trazuar; i hutuar; i bërë lëmsh e li.

♦ I përçarë.

gramth *i m sh e et bot* > **GRAM I.**

gramúj *i m bot* > **GRAMUJ•Ë A.**

grámu *t sh i* **GRAMU•LL LLI.**

gramúj•ë *a f sh a at bot (Cyperus rotundus)* Bimë barishtore shumëvjeçare, deri 1.5 m. e lartë, me gjethe të holla, deri 20 cm. të gjata, që dalin drejt e nga rrënjët qepore.

grámu•ll *lli m sh j jt G* Kandërr.

granát *i m sh e et min* Grup mineralesh kristalorë, të fortë, me ngjyrë të kuqe të errët e të tejdukshëm, që përdoren si gurë të çmuar si dhe për përgatitjen e letrës së zumparasë, gurëve mprehës etj.

granatahédhës *i m sh - it usht*

♦ Ushtar i armatosur me granatahedhëse.

♦ Armë për hedhjen e granatave.

granatahédhëse *mb usht (Armë)* për hedhjen e granatave.

granatahédhës•e *ja f sh e et usht* Armë zjarri për hedhjen e granatave në distancë të shkurtër.

granát•ë *a f sh a at*

♦ *usht* Predhë e mbushur me lëndë plasëse dhe e pajisur me siguresë, që përdor luftëtari, duke e hedhur zakonisht me dorë. **Granata kundërtanke.**

♦ *sport* Mjet si shishe, që atleti përpiqet ta hedhë sa më larg.

granatiér *i m sh ë ët usht* Ushtar i stërvitur për hedhjen e granatave.

grân•ë (me) *kal a ë G* > **NGRAN•Ë (me).**

grán•ë *a (e) m sh a at (të) G* Ngrënie.

graní *a f përmb G* Tërësi e grave të lagjes, fshatit etj. > **GRARI A.**

graníl i m ndërt Lëndë ndërtimi e përgatitur me gurë të vegjël të thyer, me çimento etj., me të cilën shtrohen dysHEME, shkallë, oborre etj. **Granil i bardhë (kuq, zi).**

Pllakë granili.

granísht ndajf G > GRARISHT.

graníshte mb G > GRARISHTË.

granít si mb fig Shumë i fortë; i paepshëm; i pamposhtur.

granít i m sh e et min, gjeol Shkëmb shumë i fortë, i përbërë nga kristale kuarci, mika etj.

*

I fortë si shkëmb graniti I patundur; që qëndron fort.

granítík e mb min, gjeol (Formacion) që përmban granit.

granulím i m sh e et Thërrmim.

granul•óhet vetv úa (u) úar Thërrmohet.

granul•ój kal óva úar Thërrmoj.

granulúar (i e) mb I thërrmuar.

granulúem (i) e (e) mb G > GRANULUAR (i e).

grap¹ kal a ur krahin Kap, shtrëngoj a tërheq me grep.

grap² kal a ur krahin Kafshoj pak; zë me dhëmbë.

grap e mb G I hollë; i hajthëm.

grapcéj t G sh i GRAPC•YELL YELLI.

grápç•ë a¹ f sh a at

♦ Copëz e vogël e hequr nga një send gjatë gdhendjes; gdhendël; ashkël e hollë.

♦ Gërvishtje e hollë; shenjë e thelluar në një send nga gdhendja.

grápç•ë a² f sh a at K Shteg në gardh etj.

grapcím i¹ m sh e et G

♦ tek Gdhendje.

♦ Figurë a fjalë e shkruar me gërvishtje në mur.

grapcím i² m sh e et G

♦ > GRAPC•Ë A¹.

♦ Kafshim i qenit.

grapç•óhet úa (u) úar G vetv dhe pës e GRAPC•OJ. > GRAPC•UE (me).

grapç•ój kal óva úar

♦ Gërvisht me gdhendël.

♦ Gdhend pak e nga pak (*drurin etj.*)

♦ Çapalit; kafshoj me pak me dhëmbë; dhëmbçoj (*diçka të fortë*). **Grapcoj gështenjat.**

grapç•úe (me) óva úe G

I kal

♦ Griq; brej; ha me dhëmbë; dhëmbçoj.

♦ > GRAPC•OJ.

II jokal (Qeni) kafshon; çapalit.

grapçúe (me u) óva (u) úe G

I vetv veta III Hahet; brehet me dhëmbë; çapalitet.

II pës e GRAPC•UE (me).

grapçúem (i) e (e) mb G I çapalitur; i kruajtur me dhëmbë.

grápç•ë a f sh a at it ushq Pije e bërë me lëng rrushi të distiluar.

grápës e mb Vjedhacak; grabitqar.

grápës i m sh - it Hajdut; grabitës.

grápës•e ja f e GRAPËS I.

graps kal > GRAPS•Ë (me)

graps i m sh a at bis G Rrëmbyes; ai që merr a rrëmben me forcë.

gráps•e ja f sh e et G f e GRAPS I.

gráps•ë (me) kal a ë G

- ♦ Kap a rrëmbej me forcë.
- ♦ Brej me dhëmbë; grij; ha me dhëmbë.
- ♦ Gërvisht; çarravit.

graps•ónj jokál óva úam A, vjet J Pickoj nga pak (*ushqimin*).

grápsh•ëm (i) me (e) mb Makut; lakmitar; zhvatës.

grápur (i e) mb

- ♦ I kapur, i shtrënguar me grep.
- ♦ I çapalitur me dhëmbë.

grarí a f përmb Tërësi e grave të shtëpisë, lagjes, fshatit etj.

grarísht ndajf Sipas mënyrës së grave; siç e kanë zakon gratë; si gratë. **Këndojnë**

(*kërcejnë*) **grarisht. U veshën grarisht.**

graríshte mb (*Veshje etj.*) për gra; (*fjalë, shprehje*) që përdoret nga gratë; (*punë*) që u takon grave; që bëhet nga gratë.

grasatím i m sh e et > GRASIM I.

grasat•óhet úa (u) úar vetv e GRASAT•OJ.

grasat•ój kal óva úar > GRAS•OJ.

grasatór i m tek Pistoletë grasimi.

grasatúar (i e) mb > GRASUAR (i e).

grasím i¹ m sh e et tek Lyerje me graso. **Grasim me pompë. Pompë grasimi.**

grasím i² m Përkore; qokë në të ngrënë e të pirë.

grás•o ja f sh - t tek Lëndë veshtullore dhe e lyrshe që përdoret për të lyer makinat, mekanizmat ose pjesët e tyre, në mënyrë që të punojnë më mirë dhe të ruhen nga ndryshku, lagështia etj.

gras•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e GRAS•OJ¹.

gras•ój¹ kal óva úar tek Lyej me graso (*boshtin, kushinetën etj.*).

gras•ój² jokál óva úar Tregohem i përkorë; kam qokë në të ngrënë e të pirë.

grast a f sh a at A Vazo me lule.

gráste krahin G

- ♦ I pashëndetshëm.
- ♦ I paaftë; që s'ia thotë për punë.

grasúar (i e) mb I grasatuar; i lubrifikuar; i vajosur.

grashín•ë a f sh a at

- ♦ *bot (Vicia sativa)* Bimë barishtore zvarritëse e kacavarëse me kërcell të degëzuar, me gjethe çift e lule ngjyrëmanushaqe ose të verdha, që lidh bishtaja me fara të zeza dhe që dëmton drithërat e sidomos grurin, por është ushqim i mirë për bagëtinë.

Grashina leshatake (lulemadhe, bgjethehollë).

- ♦ Kokërr e bishtajave të kësaj bime. **Pastroj grurin nga grashina.**
- ♦ Bëzhdile; barishte; barëra.

grasht i m sh e et > GRAZHD I.

grat *pandr krahin G*: **N'grat** me pakicë. **A me n'grat** është me pakicë; është në të mbaruar.

grat ¹ *m bis* Dobi; përfitim; duk. **Punë me (pa) grat. Nxjerr grat. (Nuk) ka grat. I ka grat puna diku** i ka duk puna.

grat ² *m vjet* Qejf. **E kishte me grat** e kishte me të qeshur, me shaka.

grat ³ *m G*: **Me (n')grat** me pakicë; mezi gjendet.

gratçor e mb (*Tokë*) pjellore; e trashë.

gratç•ue (me) jokal oi ue *G* Ka (bën) grat; është i gratshëm.

grat•ë a f sh a at

♦ Rrethim me gardh.

♦ Derë e vathës.

♦ Vathë e lëvizshme.

**

gratë e parzmit Kafaz i kraharorit.

grátis *ndajf* Falas.

gratsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që ka grat, që ka duk; që mjafton për shumë veta a për mjaft kohë; i bollshëm. **Grurë (oriz) i gratshëm. Prodhim i gratshëm.**

♦ Pjellor. **Tokë e gratshme.**

♦ *fij* I dobishëm; i frytshëm, frytdhënës. **Punë e gratshme.**

gratsh•uer ore *mb G* > **GRATSH•ËM (i) ME (e).**

gratúes e mb > **GRATSH•ËM (i) ME (e).**

grath *kal krahin G* > **GRATH•Ë (me).**

grath ¹ *i m sh ë ët*

♦ Dhëmb i thyer ose dhëmb i mprehtë a me majë, që të pengon në gojë. **Ia shpon gjuhën grathi. Ka një grath.**

♦ Dhëmbëz. **Grathët e sharrës.**

♦ Kashtë e lirit.

♦ Fije kashte ose qime e shkurtër dhe e fortë që shpon si gjemb. **U shpova te një grath.**

♦ Qime e ashpër; kreshtë e derrit etj. **Grathët e derrit.**

grath ² *i m sh ë ët* Faqe e ashpër e mokrës (gurit të mullirit).

grath ³ *i m sh ë ët* *K* Rrënjë ajrore të misrit.

grathatél *i m bot* > **GRATHAT•Ë A.**

grathát•ë a f sh a at *bot (Erica carnea)* Shkurre e vogël me degë të holla e të dendura, me gjethe si hala dhe lule ngjyrë trëndafili, që shërbejnë si kullotë e mirë për bletët.

grathát•ël la f sh la lat *bot* > **GRATHAT•Ë A.**

gratç e mb > **GRATHTË (i e).**

gráth•em vetv dhe pës e **GRATH•Ë (me u).**

gráth•ë (me) kal a ë krahin G Shpoj a gërvisht me grath. > **GËRRIC; GËRVISHT.**

gráth•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Shpohem a gërvishtem me grath.

II pës e **GRATH Ë (me).**

gráthë-gráthë *mb* Dhëmbë-dhëmbë; dhëmbëza-dhëmbëza.

gráth•ël la f sh la lat *bot vjet* > **GJEMBAÇ, GJEMB GOMARI.**

gráthët (i e) *mb* I fortë e me majë si gjemb; i ashpër. **Lesh i grathët. Qime të grathëta. Flokë të grathët.**

grathím i m Pastrim i lirit nga grathi; veçim i kashtës së lirit.

grath•ój kal óva úar Pastroj lirin nga grathi; veçoj kashtën e lirit.

grathór•e ja f sh e et fet Zhgun i ashpër; brez i trashë e me nyje që mbajnë murgjit dhe shërbyesit e kishës gjatë pendesës.

grathsh i m sh e et vjet Këmishë e pendestarit.

grathtél i m sh a at bot (*Erica carnea*) Shkurre me degë të holla në ngjyrë gështenje të hapur, me gjethe si hala e me bisht të shkurtër, me lule në ngjyrë trëndafili të grumbulluara në vile, që bën fryte të vogla e të gjata; rritet më shumë në pyjet me pishë të zezë dhe përdoret për të bërë fshesa. > **KRAHNJERR I.**

grathúar (i e) *mb* (*Li*) i pastruar nga grathi.

gráthun (i e) *mb* *G* I shpuar a i gërvishtur me grath.

gráthun it (të) *as* *G* > **GRATHJ•E A.**

gravalát•em vetv K > **GRAVALAT•Ë (me u).**

gravalát•ë (me u) *vetv a (u)* ë *K* (*Kafsha*) Rrokulliset në pluhur a baltë.

gravalátj•e a f sh e et K Rrokullisje e kafshëve në pluhur a baltë.

gravalátun (i e) *mb* *K* (*Kafshë*) e pluhurosur ose e lyer me baltë.

graváll i m sh e et Ç Sfurk me gjashtë dhëmbë.

gravát•ë a f sh a at > **KRAVAT•Ë A; KOLLAR•E JA.**

grave /gráve/ *ndajf muz it* Ngadalë e rëndë.

gravedén i m sh e et bot, kopsht (*Apium graveolens dulce*) Bimë barishtore dyvjeçare, e ngjashme me majdanozin, por me gjethe më të mëdha dhe kërcell plot lëng, që përdoret për sallatë ose si erëz në gjellë. > **SELINO JA.**

gravénk•ë a f sh a at orn K Korb.

gráv•ë a f sh a at

♦ Llagëm.

♦ Strofull nën dhe.

♦ Ç Shpellë e madhe.

gráv•ë a¹ f sh a at Llagëm i kafshës së egër.

gráv•ë a² f sh a at Ç Shpellë.

gravimét•ër ri m sh ra rat fiz Instrument për matjen e ndryshimeve në fushën e rëndesës në vende të ndryshme.

gravimetrí a m fiz Matje e forcës së tërheqjes.

gravimetrík e mb fiz I gravimetrisë; që ka të bëjë me gravimetrinë.

gravitaci6n i m fiz Dukuri natyrorë e tërheqjes së trupave masivë.

gravité t i m fiz Forcë natyrorë e tërheqjes e ushtruar nga një trup qiellor ndaj sendeve pranë tij, që tenton t'i tërheqë ato drejt qendrës së vet. > **RËNDES•Ë A.**

gravtí a f sh - të A Pre; kafshë a shpend i zënë pre.

gravúr•ë a f sh a at art

♦ Gdhendje e pllakave, blloqeve apo e sipërfaqeve të tjera me daltë a me lëndë kimike gërryese për riprodhimin e një vepre grafike etj. **Gravurë në gur (dru, metal).**

♦ Vizatim a mbishkrim i gdhendur në sipërfaqen e një sendi të tillë, si edhe riprodhimi i tij në letër.

♦ *përmb* Tërësi e veprave të këtij lloji.

graxét a f sh a at muz A Këngë humoristike me dy grupe korale.

graxhó i m sh - të J Gozhdë.

grazioso /graciózo/ ndajf muz it Me hijeshi.

grazhd kal a ur Ç U shtie hesë (*bagëtime*) në grazhd.

grazhd i m sh e et

♦ Ndarje e stallës ose vend i rrethuar ku u hidhet bari a kashta kuajve, mushkave dhe gjedhit. > **STALL•Ë A.**

♦ Ushqim (kashtë, bar, gjethe etj.), që u hidhet bagëtime në stallë.

♦ *krahin* Gardh i fortë buzë lumi, përroi etj., për të mbrojtur tokën nga gërryerja. > **PEND•Ë A.**

♦ *keq* Mjedis i papastër, ku ushqehet e brumoset dikush për qëllime jo të mira.

♦ *bis* Burim i të ardhurave. **Iu pre grazhdi.**

*

Është për t'u lidhur në grazhd është i trashë nga mendja, është hajvan; duhet trajtuar si kafshë, sepse kështu sillet e vepron.

Ha në dy grazhde Përfitoj nga të dy krahët, nga i miri dhe i ligu.

grazhdár si mb (Kalë, lopë etj.) që mbahet e rritet me kujdes në grazhd.

grazhdár i m sh ë ët

♦ Ai që kujdeset për ushqimin e bagëtime në stallë dhe për mirëmbajtjen e grazhdit; stallier.

♦ Kalë shale.

grazhdár•e ja f sh e et > GAZHDAR•E JA.

grazhdím i m Shtënie e ushqimit dhe kujdes për bagëtinë e trashë në stallë.

grazhdína t f sh krahin G Mbeturina të hesës së grazhdit.

grazhd•óhem óva (u) úar

I vetv keq Ha mirë; ha sa ngopem.

II pës e GRAZHD•OJ.

grazhd•ój kal óva úar I shtie hesë në grazhd (*bagëtisë së trashë*); i bëj shërbim stallor (*bagëtisë së trashë*).

grazhdór•e ja f sh e et Hambar i drithit.

grazhdúar (i e) mb (*Bagëti e trashë*) e mbajtur në grazhd.

gre ndajf krahin G Zbrazët; bosh.

grebáš i m sh ë ët Grabujë; krehër; rashqel.

grebís kal krahin > GREB•OJ.

greb•ój kal óva úar Mbledh me grabujë (*gjethet e thata etj.*).

grebúar (i e) mb (*Gjethet të thata etj.*) të mbledhura me grabujë.

grebúsh i m sh ë ët Zgërbonjë lisi.

grec i¹ m sh a at G

♦ Halë pishe.

♦ Dhëmb i sfurkut.

grec i² m sh ë ët

♦ Vile rrushi e pabërë. > **GRES•Ë A.**

♦ Tufçë me qershi.

grec i³ m sh a at G Thelb arre. > **GRREÇ I².**

gréca t f sh G Turizë që nuk e lë viçin etj. të pijë tek e ëma.

grecáre t f sh bot Halorë.

grec•óhet *G vetv veta III dhe pës e* **GREC•OJ.** > **GREC•UE** (me u).

grec•ój *kal G* > **GREC•UE** (me).

grec•úe (me) *óva úe G*

I *kal* Qëndis me gjilpërë (*buzën e rrobës*).

II *jokal* Bëj qëndisje me gjilpërë.

grec•úe (me u) *óva (u) úe G vetv dhe pës e* **GREC•UE** (me).

grecúemit (të) *as G* Qëndisje me gjilpërë.

gréçëz *a f sh a at* Çengel; grremç.

greds *ndajf dhe kallëzues krahin G* Gati për t'u mundur, ndeshur a kacafytur.

gredh i m sh a at G

♦ Zgërbonjë lisi.

♦ Llagëm i kafshës së egër.

grédh•ë *a f sh a at G* Shpellë.

grédhj•e *a f sh e et inv G* > **GAFORR•E JA.**

gref *kal krahin G* > **GREF•Ë** (me).

gréfçe *t f sh teks krahin G* Dantellë.

gréf•ë (me) *kal a ë krahin G* Ngreh; tërheq; tendos.

grefs *a sh a at krahin G* Dru që mban shulin e parë të avlëmendit për të mos u zhdredhur filli.

grefsh i m sh e et > **GREFSH•Ë A.**

gréfsh•ë *a f sh a at*

♦ Lafshë.

♦ Kreshtë.

gregorián *e mb muz (Këngë)* monodike e liturgjisë mesjetare të kishës latine, pa strukturë ritmike të lirë, që nuk shoqërohet me vegla.

grégj•e ja *a f sh e et* Grigjë; tufë bagëtie.

greh *kal krahin G* > **GREH•Ë** (me).

greh i m G Lojë tresh (me tre gurë).

grehá•s *kal krahin G* > **GREHAT.** > **GREHAT•Ë** (me).

grehát *kal krahin G* > **GREHAT•Ë** (me).

grehát•ë (me) *kal a ë krahin G* Ndreq me krehër; kreh (*anët e mullarit të sanës*).

grehátj•e *a f krahin G* Ndreqje me krehër e anëve të mullarit të sanës.

grehátun (i) *mb m krahin G (Mulli sane)* me anët të ndrequra me krehër.

gréh•ë (me) *kal a ë krahin G* Ngreh; ngre.

grehór *i m sh ë ët* Bimë barishtore që dëmton grurin.

gréhu *t sh i* **GREHU•LL LLI.**

grehulán *e mb G (Njeri)* shtatlartë e i hijshëm.

grehulán *i m sh a at G* Njeri shtatlartë e i hijshëm.

grehulán•e *ia f sh e et G f e* **GREHULAN I.**

gréhu•ll lli *m sh j jt* Pyll i dendur me kaçuba e ferra; shkorret.

grehullím *i m sh a at G* Zhgërryerje e pulave për të kërkuar ushqim.

grehull•ón *jokal G* > **GREHULL•UE** (me).

grehull•úe (me) *jokal ói úe veta III G (Pula)* Zhgërren për të kërkuar ushqim.

grehullúem (i) *e (e) mb G (Vend)* i zhgërryer nga pulat që kërkojnë ushqim.

gréhun (i e) *mb krahin G* I ngrehur; i ngritur.

Gréja *f sh mit gr* Tri motra që kishin një sy të përbashkët dhe ia kalonin sa njëres, tjetrës.

gréjder *i m sh - ët ndër* Makinë niveluese e dherave.

gréjfer *i m sh - ët kin* Dhëmb i mekanizmit që hyn në vrimat anësore të filmit për ta tërhequr.

gréjprut *i m sh e et kopsht (Citrus paradisi)* Pemë e agrumeve, me fryt të madh të rrumbullakët, me lëkurë të verdhë dhe tul plot lëng të shijshëm, paksa të athët.

grejz *i m sh - it ent krahin G* Grezë; greth.

grek *e mb* I Greqisë; që ka të bëjë me Greqinë, me banorët a vendësit e saj; që është karakteristike për grekët, gjuhën dhe kulturën e tyre. **Hundë greke** hundë e drejtë, pa samar. **Për kalendat greke** kurrë. **Kisha Greke** Kisha Ortodokse Lindore e ritit bizantin; kisha kombëtare e Greqisë.

grek *u¹ m sh ë ët*

♦ Banor a vendës i Greqisë. **Grekët e lashtë.**

♦ *keq* Njeri i pabesë, dinak. [**Ju e dini se përpara Trojës ahëre,/ kali i drunjtë, dhurata e grekëve u shfaq (IK).**]

♦ *keq* Jo shqiptar.

grek *u² m G* Lojë nëntësh.

grekalíq *i m sh ë ët keq* Llafazan i keq.

grekalíq•e ja *f sh e et f e* **GREKALIQ I.**

grekanák *e mb* I Grékanit; karakteristik për Grékanin, për banorët a vendësit e tij.

grekanák *u m* Banor a vendës i Grékanit.

grekanák•e ja *f e* **GREKANAK U.**

grék•e ja *f sh e et f e* **GREK U.**

grekërí *a f*

♦ *përmb* Tërësi e grekëve.

♦ *sh - të* Punë të ulëta, të poshtra; hile.

grekí *a f sh a at K*

♦ Pulë e kuqe.

♦ *fíg* Vajzë e bukur.

grekínj•ë *a f sh a at > GREQINJ•Ë A.*

grekní *a f përmb* Grekë.

greko- *fjalëform:* **grekofil; grekofon etj.**

grekofíl *e mb (Qëndrim)* admirues për Greqinë, kulturën dhe gjuhën greke dhe grekët.

grekofíl *i m sh ë ët* Ai që admiron Greqinë, kulturën dhe gjuhën greke dhe grekët.

grekofíl•e ja *f sh e et f e* **GREKOFIL I.**

grekofílí *a f* Adhurim i Greqisë, kulturës dhe gjuhës greke dhe grekëve.

grekofób *e mb (Qëndrim)* që shpreh urrejtje ndaj Greqisë, kulturës dhe gjuhës greke dhe grekëve.

grekofób *i m sh ë ët* Ai që urren Greqinë, kulturën dhe gjuhën greke dhe grekët.

grekofób•e ia *f e* **GREKOFOB I.**

grekofóbí *a f* Urrejtje për Greqinë, kulturën dhe gjuhën greke dhe grekët.

grekofón *e mb (Ai)* që flet greqishten; greqishtfolës.

grekofón *i m sh ë ët* Ai që flet greqishten; greqishtfolës.

grekójk•ë *a f sh a at > GREQINJ•Ë A.*

grekolatín e mb (*Qytetërim*) grek e latin.

greko•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá Që a përpiqet për krijimin e një

Greqie të madhe, duke i zgjeruar kufijtë e saj me toka të banuara nga kombësi jo greke; që a përkrah një ide e synim të tillë. **Shovinizmi grekomadh.**

greko•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Ai që ka pikëpamje grekomadhe.

greko•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e GREKO•MADH MADHI.

grekomán e mb I grekomanëve; që ka të bëjë me mbështetësit e shovinizmit grek.

grekomán i m sh ë ët Shovinizist grek; përkrahës i politikës shoviniste greke.

grekoromák e mb ant (*Qytetërim*) grek dhe romak. [**Kthimi i vëmendjes tek "djepi i dijes dhe i artit", tek qytetërimi antik greko-romak, tek burimi i pacënuar i vlerave të vërteta kulturore (ShS).**]

grekopersián e mb ant (*Luftëra*) midis grekëve dhe persianëve.

grekós kal a ur bis Greqizoj; helenizoj.

grekósje a f bis Greqizim; helenizim.

grekósur (i e) mb bis I greqizuar; i helenizuar.

grekotúrk e mb (*Luftë*) midis grekëve dhe turqve.

grél•ë a f sh a at Gurishtë. **Grelë gurësh** gurore.

gréll•ë a f sh a at Pellg i thellë buzë lumit.

grellisht•e ja f sh e et > GRELLISHT•Ë A.

grellisht•ë a f sh a at krahin G

♦ Stom a breg rëre.

♦ Breg me zall; zallishte.

♦ Tokë e varfër.

grembér e mb I shtrembër; shtrembaluq.

grenc i m sh a at ent G Grerëz; grenzë.

grenc i m sh a at > GRREMC I.

grém•ë a f sh a at > GREMIN•Ë A.

gremí a f sh - të Greminë.

gremín•ë a f sh a at

♦ Vend, gropë, përrua etj. i thellë, me anë të thepisura, zakonisht në mal, në mes shkëmbinjve etj.; humnerë, hon. **Në fund të greminës. Ra në greminë.**

♦ *fig* Shkatërrim i plotë; humbje, zhdukje. **Shkoi në greminë. Ecën drejt greminës.**

♦ *fig* Hendek i thellë që ndan forcat a grupet e ndryshme shoqërore; dallim i madh.

I ndan një greminë.

*

Bie në greminë Pësoj një humbje a fatkeqësi të madhe.

E hedh në greminë dikë Ia shkatërroj jetën; e çoj në gjendje shumë të keqe.

Është në buzë të greminës (të humnerës) Është në prag të shkatërrimit të plotë ose të një humbjeje a fatkeqësie të madhe.

greminór e mb libr

♦ I greminës; si greminë.

♦ *fig* Rrënues; shkatërrimtar.

gremís kal a ur

♦ E rrëzoj (*dikë*) përdhe, duke e penguar gjatë ecjes; rrëzoj nga një vend i lartë; shtyj me forcë dhe e rrëzoj në një përrua, gropë etj.; e hedh a e lëshoj poshtë. **E gremisi nga shkallët (nga shkëmbi).**

♦ *bis*. Shemb; shkatërroj plotësisht. **E gremisi shtëpinë tërmeti.**

♦ *bis* Përzë, dëboj. **E gremis nga shtëpia.**

gremís•em a (u) ur

I vetv

♦ Rrëzohem nga një vend i lartë; bie përdhe gjatë ecjes, pasi pengohem në diçka; bie poshtë në një përrua, gropë etj. **Kujdes se mos gremisesh.**

♦ *bis* Iki a largohem pa dëshirën time nga një vend a nga një punë; shporrem.

Gremisu që këtej!

II pës e GREMIS.

gremísj•e a f sh e et Rrëzim nga një vend i lartë; pengim dhe rënie.

gremísur (i e) mb I rrënuar; i shkatërruar.

♦ I hedhur a rrëzuar në greminë.

♦ I shembur.

gremócës i m sh a at Grep për të varur rrobat.

gren i m sh ë ët Vezë e fluturës së krimbit të mëndafshit.

grénd•ë a f sh a at Gur i madh; qopal.

grénx•ë a f ent krahin G > GRERËZ A.

Grenád•ë a f gjeog Shtet në ishullin me këtë emër, në pjesën juglindore të Detit të Karaibeve.

grénaz i m sh - it ent G > GRERËZ A.

grénx•ë a f sh a at ent G > GRERËZ A.

grénz•ë a f sh a at G

♦ *ent* > **GRERËZ A.**

♦ *fig* Vajzë shumë e lëvizshme; vajzë e bezdisur, ngacmuese.

grep kal a ur keq

♦ Vjedh gjëra të vogla; picas.

♦ Zhvat.

♦ Marr me marifet.

grep si mb

♦ (*Vegël*) shumë e mprehtë; me majë shumë të hollë.

♦ *bis* (*Njeri*) shumë i zgjuar; marifetçi.

♦ I dobësuar së tepërmi. **Bëhem grep.**

grep i m sh a at

♦ Copë e vogël teli të fortë, me majë të mprehtë si shigjetë e të kthyer si grremç, që lidhet në fund të një spangoje a filli tjetër të hollë dhe përdoret si mjet për të zënë peshk. **Grep çeliku. Grep me një majë (me dy maja). I përkulur si grep.**

Peshkoj me grep.

♦ Shtizë e hollë metali, me majë pak të kthyer, që përdoret për të thurur triko, çorape, dantella etj. **Grep i madh (i vogël). Punon me grep. E punon grepin** di të punojë me grep. **Dantellë e punuar me grep.**

♦ Kunj prej metali ose druri, me majë të kthyer, që shërben për të varur a për të kapur diçka; çengel; kanxhë. **Grep i kandarit. Grep i mishit. Var në grep.**

♦ *bis det* Çengeli i anijes. **Lëshoi grepin.**

- ♦ Sfurk plehu.
- ♦ *arb* Pirun. **Ha me grep.**
- ♦ Karficë flokësh..
- ♦ Reze për të mbyllur derën, dollapin etj.
- ♦ Filiz i ri që del mbi tokë nga rrënja a nga fara e një bime. **Nxjerr grepa misri.**
- ♦ *ent krahin* Zhuzhingë.
- ♦ *keq* Ai që vjedh sende te vogla; vjedhës xhepush; ai që përpiket të zhvatë sa me shumë nga të tjerët me mënyra mashtruese. **Është grep i madh.**
- ♦ *keq* Njeri dorështrënguar; koprrac. **S'nxjerr gjë nga grepi.**
- ♦ *keq* Njeri që të ngjitet pas e s'të ndahet, të bëhet ferrë. **Iu bë grep.**

*

Bëhem (si) grep Dobësohem shumë; bie shumë nga shëndeti.

Bie në grep Mashtrohem a gënjehem prej dikujt, bie në kurth.

E hedh grepin diku Ia vë syrin diçkaje dhe përpiqem të nxjerr përfitime.

Është grep *arb keq* Është hamës i madh.

Ia hedh grepin dikujt Ia vë syrin dikujt dhe përpiqem ta shtie në dorë.

Ia nxjerr me grep (me grepa) fjalën (përgjigjen) Ia nxjerr dikujt me shumë vështirësi fjalën ose atë që ai di, ngaqë ky nuk dëshiron ta thotë ose ngaqë nuk e di mirë; ia nxjerr me zor; ia nxjerr me darë.

Jam (rri) në (ndër) grepa Kam një hall të madh që më mundon vazhdimisht e që nuk më lë të rri i qetë; s'rri dot i qetë; rri si mbi gjemba.

Nuk më kap grepi Është jashtë mundësive a forcave të mia, nuk kam mundësi të bëj (*një punë, një detyrë etj.*).

**

grep bari Kërrabë që përdoret për të nxjerrë bar nga mullari.

grépa t f sh

- ♦ Turizë e viçit, qengjit etj. që nuk e lë të pijë tek e ëma.
- ♦ Qafore me thumba metalikë e qenit të bariut.

grepacájkë mb f K (*Grua a vajzë*) grindavece.

grepacájk•ë a f sh a at K Grua a vajzë grindavece.

grepacák e mb (*Vërejtje*) e hidhur; që të djeg.

grepacán i m sh a at K Njeri grindavec.

grepacán•e ia f sh e et K f e **GREPACAN I.**

grepacím i¹ m sh e et G Grindje me fjalë.

grepacím i² m K Uri.

grepac•óhem¹ vetv G > GREPAC•UE (me u)¹.

grepac•óhem² vetv K > GREPAC•UE (me u)².

grepac•úe (m u)¹ vetv G Grindem me fjalë.

grepac•úe (m u)² vetv K Kam uri.

grepacúem (i) e (e)¹ mb G (*Njeri*) i grindur; grindavec.

grepacúem (i) e (e)² mb K I uritur; i unshëm.

grepacúem it (të)¹ as G > GREPACIM I¹.

grepacúem it (të)² as K > GREPACIM I².

grepák e mb I përkulur si grep; në trajtë grepi.

grépaz ndajf Me grindje; si grindavec.

grepcújë mb krahin G

♦ (*Bagëti*) e dobët; kockë e lëkurë.

♦ Që mezi qëndron në këmbë.

grecúj•ë a f *krahin G* Bagëti e dobët, e bërë kockë e lëkurë.

grepç e mb I përkulur si grep; në trajtë gripi.

grepç i¹ m sh a at *ent krahin* Akrep.

grepç i² m sh a at *krahin G* Dru i gjatë me disa maja që përdoret për të bartur sanë etj.

grep•ó j¹ kal óva úar

♦ Zë me grep (*peshkun*).

♦ Çaj dhe shtrydh (*vendin e pickuar nga gjarpri*).

♦ Nxjerr me grep.

grep•ó j² kal G > GREP•UE^{1,2} (me).

grepór e f I përkulur si grep; në trajtë gripi.

greps i m sh a at *inv G > AKREP I.*

gresh i m *krahin G* Furkë ku vihet leshi për t'u tjerër.

gréptë (i e) mb I kthyer si grep; në trajtë gripi.

grepth i m sh a at

♦ Grep i vogël.

♦ Kapëse me grep.

grepthik•ë a f sh a at Thikë me majë të kthyer si grep për të prerë fijet e tezgjahut.

grep•úe¹ (me) kal óva úe G

♦ E kthej, e bëj si grep.

♦ Kruaj me kunj (*dhëmbët*).

grep•úe² (me) kal óva úe G Ia ia nxjerr me grep (*diçka diku*); ia blej mendjen (*diku*).

grepúem (i) e (e) mb G I greptë.

grepúemit (të) as G Kruajtje (*e dhëmbëve etj.*).

Greqí a f gjeog Republikë në pjesën jugore të gadishullit të Ballkanit.

greqínj•ë a f sh a at *vjet* Grua a vajzë greke.

greqíst i m sh ë ët Studiues i huaj i qytetërimit grek.

greqíst•e ja f e GREQIST I.

greqisht ndajf Në gjuhën greke. [**Mbiemëni "Kastriot", greqisht, d. m. th. në gjuhë kulturore t'atëhershme të krahit të Vlonës, tjetër s'diftote, por kapidani i njij "kastri", osë kështjelli, si ishte Kanina. (ZV)**]

greqisht•e ja f E vetmja përfaqësuese e degës helenike të gjuhëve indoevropiane; gjuhë që flitet nga grekët.

greqishte bizantine Greqishte mesjetare e përdorur si gjuhë zyrtare e Perandorisë Bizantine, që nga fundi i antikitetit (shek. V-VI) deri në fund të mesjetës (rreth shek. XIV), që përkon me rënien e Kostandinopojës.

greqishte demotike Greqishte e njohur si e tillë që nga viti 1818, si gjuhë që doli nga greqishtja e vjetër, në kundërshti me greqishten zyrtare artificiale.

greqishte e re Dialekte e të folme të greqishtes nga shek. XIV deri sot. [**greqishtja e re të gjendet përballë gjuhës së Homerit thuajse si kundrejt një gjuhe të huaj. (ShS)**]

greqishte e lashtë Greqishte e përdorur nga shek. IX p.e.r. deri rreth shek. IX e.r.

greqishte e vjetër Greqishte e përdorur nga viti 400 deri 1500.

greqishte mesjetare > GREQISHTE BIZANTINE.

greqishte moderne > GREQISHTE E RE.

greqíz•ëm *m sh ma mat*

♦ Shprehje ose tipare gramatikore të greqishtes të përdorura në një gjuhë tjetër.

♦ Stil a mënyrë shprehjeje artistike greke e imituar në një vepër arti.

greqizím *i m* Kthim në kombësinë greke. [**Prandaj nëpërmjet të fesë**

(*Patariarkanës*) **kërkonte greqizimin e Orthodoxsvet shqiptarë.** (AE)]

greqiz•óhem óva (u) úar

I *vetv* Marr tipare a karakteristika greke ose helenike; helenizohem.

II *pës e* **GREQIZ•OJ.**

greqiz•ój *kal óva úar* I jap tipare a karakteristika greke ose helenike (*një populli*). .

greqizónjës e mb Greqizues. [**Kleri i Voskopojes ... ishte në kundërshtim me politikën greqizonjëse të Fanarit.** (AE)]

greqizúar (i e) *mb* Që ka marrë tipare a karakteristika greke ose helenike; i helenizuar.

greqizúes e mb (*Politikë*) e përhapjes së kulturës dhe ndikimit grek ose helenik.

grerák u *m sh ë ët ent*

♦ (*Vespa crabro germana*) Grerëz e madhe.

♦ Mashkull i grerëzës së madhe.

grér•e ja f sh e et Gurishtë; zhurinë; zhurishtë.

grér•ë a f sh a at ent > GRERËZ A.

grerëz a f sh a at

♦ *ent* (*Vespa crabro*) Arëz e madhe e murrme më të kuq, me bark të verdhë e thumb djegës. **Fole grerëzash.**

♦ *bis* Vajzë lojcake, shumë e lëvizshme dhe e bezdisshme.

gres i¹ *m sh a art muz G* Çelës i veglave me tela.

gres i² *m ind*

♦ Qeramikë e përgatitur me lloje të ndryshme deltinash dhe kuarc.

♦ Prodhim me përzierje të tillë, zakonisht i përhimë, i fortë dhe i patejdukshëm, i pjekur në temperaturë të lartë dhe i qelqëzuar.

grésë¹ *mb* (*Rrush*) i papjekur; i thartë.

grésë² *mb* (*Tokë*) që nuk ka arritur kohën e përshtatshme për t'u mbjellë.

grés•ë a¹ f sh a at Rrush i papjekur, aguridhe.

gres•ë a² f sh a at Gërvishtje; gdhendje; gërryerje. [**Ato gresa në metal paraqesin në kujtesë edhe fajet e të dy palëve** (MC).]

grés•ë a³ f G

♦ Sipërfaqe e ashpër, e palëmuar.

♦ Ashpërsi e sipërfaqes së palëmuar.

♦ *fig* Ashpërsi; të qenët i ashpër.

grespín *i m sh ë ët bot* (*Berberis vulgaris*) Shkurre deri 4 m e lartë e përhapur në Europën Qendrore e Jugore, Afrikën Veriperëndimore dhe Azinë Qendrore, me gjethe vezake, treshe a katërshe, me lule të verdha, që lidhin korra të vogla e të kuqe, rreth 1 cm të gjata, me shije të athët kur piquen. > **THAN•Ë A.**

gréstë (i e) *mb* I papjekur; i pabërë; i thartë.

grésh•e ja f sh e et orn (*Oriolus oriolus*) Beng i verdhë.

greshín•ë a f sh a at bot Hardhi e egër.

greshít *kal G* > **GRESHIT•Ë** (me).

greshít•ë (me) *kal a ë G* Ftoj (*dikë*); i bëj ftesë (*dikujt*).

greshítj•e *a f sh e et G* Ftesë.

greshítun (i e) *mb G I* ftuar.

gréshm•e *ja f kryes sh krahin G* Buzë e qëndisur e kapakut të mëngës së këmishës.

grésht•ë (i e) *mb (Rrush)* gres; i papjekur.

greth¹ *si mb* Shumë i mprehtë; i mprehur mirë.

greth² *si ndajf* Plot e përplot; i mbushur plot; kërpicë. **Është greth hardhia.**

greth i¹ *m sh a at G*

♦ *ent (Vespa crabro)* Arëz me trup të madh, me ngjyrë të murrme në të kuqe, me bark të verdhë e me thumb helmues > **GRERËZ A.**

♦ *keq Spiun.* **Grethat e degës** (së brendshme).

greth i² *m sh a at G*

♦ Buzë e mprehtë e diçkaje.

♦ Dhëmbëzim i mprehtë.

grethác i *m sh ë ët* Lloj ulliri që bën kokrra të gjelbra e me pak vaj; ulli që nuk i pjek mirë kokrrat.

grethatél i *m sh a at bot (Cuscuta europaea)* Bimë parazitare të gjinisë së kuskutave, pa rrënjë e pa klorofil, me gjethe luspace dhe lule të bardha përgjatë kërcjeve me ventuza që thithin ushqim prej bimës që i ngjiten.

gréthëz i *m sh a at ent G* Mashkull i bletës.

gréhtë (i e) *mb I* acartë; idhnak; i ashpër.

grevár i *m sh ë ët vjet* > **GREVIST I.**

grév•ë *a*¹ *f sh a at* Ndërprerje e punës për një kohë të caktuar, e organizuar nga punëtorët ose nga punonjës të një dege to ekonomisë, të një ndërmarrjeje ose të administratës shtetërore. **Grevë ditore (e përgjithshme, ndenjur, e paautorizuar, e ngadalësimit të punës, solidariteti, urie. Bëj (shpall) grevë.**

grév•ë *a*² *f sh a at G* Guvë; shpellë.

grevëthýes e *mb*

♦ (*Punëtor*) që saboton grevën; që përpiqet të përçajë lëvizjen greviste; që vazhdon të punojë ndërsa të tjerët janë në grevë.

grevëthýes i *m sh - it përb* Punëtor që saboton grevën; që përpiqet të përçajë lëvizjen greviste; që vazhdon të punojë ndërsa të tjerët janë në grevë.

grevëthýes•e *ja f sh e et f e* **GREVËTHYES I.**

grevíst e *mb* Që bën grevë; që ka të bëjë me grevën dhe grevistët. **Studentë grevistë.**

grevíst i *m sh ë ët* Pjesëmarrës në grevë; ai që bën grevë.

grevíst•e *ja f sh e et f e* **GREVIST I.**

grevúes i *m sh - it vjet* > **GREVIST I.**

grez a *f sh a at krahin G* Rrush i egër.

grez i¹ *m sh a at* > **GREC I**^{1,2}.

grez i² *m sh a at G* Vilë rrushi pa kokrra; freth; rrëfanë.

grez i³ *m sh a at G* Grindje; zënkë.

grézd•ë *a f sh a at* Rrush i papjekur, i thartë. > **GRES•Ë A.**

gréz•ë *a f sh a at bot G* Rrush i egër.

grezlín•ë *af sh a at krahin G* Fije sane të mbetura pasi ka ngrënë bagëtia.

grézhd•e *ja f sh e et krahin G* Vesh rrushi.

grézhd•ë a¹f sh a at *G* Rrush i papjekur, i thartë. > **GRES•Ë A.**

grézhd•ë a²f përmb Qime të ashpra të fytyrës së burrave.

grezhdúj•ë a f sh a at *G* Vilë rrushi pa kokrra; freth; rrëfanë.

grézh•ë a f sh a at *kryes sh* Qime të ashpra të fytyrës së burrave.

grézhm•ë ja f sh e et *G* Punë dore.

grēmís kal a ur Gërmis; rrëzoj.

grēmís•em vetv a ur Gërmisem; rrëzohem.

grémsh•ë ja f sh e et orn (*Oriolus oriolus*) Fikës; beng.

grënd•ë ja f sh e et J Fole; çerdhe.

grëndéla t f sh Ç Gjëndra dhe qarqe (*të bagëtisë*).

grënd•ël la f sh la lat Lloj tuberkulozi që shfaqet me ënjtje të gjëndrave limfatike.

grëth i m sh a at A dhe J Teh i thikës, briskut etj.

grëthél•ë a f sh a at inv Ç Gaforre; gërthje.

grëpzh•úer óri m sh órë órët *G* Kapule plehu.

gri mb I përhimë; bojë hiri; i hirtë. **Qiell gri.**

grî (me) kal va - G

♦ Ekzekutoj publikisht (*dikë*); pushkatoj (*një të dënuar me vdekje*).

♦ Përsesh; grij (*bukën*).

♦ > **GRI•J.**

grî (me u) vetv va (u) - G

♦ Ekzekutohem publikisht; pushkatohem.

♦ > **GRI•HEM.**

gri ja¹f sh - të

♦ Ngjyrë akromatike midis të bardhës dhe të zezës, me përthithje mesatare të dritës.

Gri e çelët (errët).

♦ Send me këtë ngjyrë.

gri ja²f G Grirje.

gri ja³f sh ja jat *G* Ngricë.

grî ni m sh na nat *G* Grihë; gurë grihe.

gríajtur (i e) mb A I gërryer.

grí•anj kal va rë A Gërryej.

gríbë si kallëzues: Bëhet gríbë (toka, bima) thahet shumë; shkatërrohet; priset krejt.

gríb•ë a¹f sh a at *krahin*

♦ Krehër i madh.

♦ Krehër për mbledhjen e barit të kositur, gjetheve të thata. > **GRABUJ•Ë A.**

gríb•ë a²f sh a at *krahin* Rrjetë peshkimi.

gríbsh•ë a f sh a at bot (*Ligustrum vulgare*) Shkurre ose dru i ulët me rreth 50 lloje, me gjethe vezake, e përhapur në Europë, Afrikën Veriore, Azi dhe Australazi, që përdoret shpesh për gjerdhe të gjelbër ose për zbukurim në parqe, kryesisht llojet që nuk i rrëzojnë gjethet.

gríc•ë a f sh a at Thelb arre.

grídh•ë ja f sh e et *G* Kikël; majë e kodrës.

grídh•ë a¹f sh a at *gieol G* Rreshpe.

grídh•ë a²f sh a at *G* Bibë e rosës.

grídhm•ë a f sh a at J Grindje me fjalë.

gríf•ë a¹f sh a at

♦ *mit* Figurë mitike me kokë dhe krahë shqiponje dhe trup luani, me këmbët e parme si kthetra shqiponje.

♦ *orn* Shpend shtegtar si huta, me pendë të bardha e me skajet e krahëve të zez, që vjen në vendin tonë në pranverë. > **HUTË E BARDHË; KALË I QYQES.**

gríf•ë a²f sh a at > GRIH•Ë A.

grífsh•ë a¹f sh a at

♦ *orn* (*Garrulus glandarius, Turdus pilaris*) Shpend i rendit të harabelave, me trup të larmë dhe me xhufkë në kokë, me zë të çjerrë.

♦ *keq* Femër llafazane e grindavece, që flet me britmë e çirmë. "**Mjaft gërthite si grifshë. E morëm vesh.**" (ED).

grifshë e detit *orn* Sorrë e kaltër.

grífsh•ë a²f sh - at bot (*Cytisus hirsutus*) Bimë shumëvjeçare 30-40 cm e lartë, rrallë deri 1 m, me kërcell të drunjtë të fund dhe degëzime barishtore, me push të shkurtër, gjethe treshe dhe lule të verdha deri në kafe të errët, që lulëzon nga prilli deri në qershor dhe lidh bishtaja 3 deri 4 cm të gjata; rritet gati në të gjithë Europën në lartësi deri 1 500 m mbi nivelin e detit. > **KRIFSH•Ë A.**

grigj e mb *G* Ngjyrëgështenjë.

grigj i m sh a at Grigjë; tufë bagëtie.

grigjë si ndajf Tufa-tufa; si kope; me shumicë.

grígj•ë a f sh a at

♦ Kope; tufë bagëtie.

♦ *fig* Turmë.

♦ *vjet përmb* Tërësi e besimtarëve të krishterë të një fshati, krahine etj.

*

Si vathë pa grigjë Shkretë; pa njeri.

grigj•óhet *G vetv e* **GRIGJ•OJ.** > **GRIGJ•UE (me u).**

grigj•ój kal > **GRIGJ•UE (me).**

grigj•úe (me) kal óva úe *G* Mbledh tufë (*bagëtinë*); grumbulloj, tuboj.

grigj•úe (me u) vetv óva (u) úe Mblidhemi tufë; grumbullohemi; tubohemi.

grigjúem it (të) as *G* Grumbullim tufa-tufa; tubim.

grih kal a ur Mpreh (*një thikë etj.*) në qostër, në grihë.

grí•hem va (u) rë

I vetv

♦ Grindem ashpër (*me dikë*); zihem e rrihem; them; vritem. **U prenë e u grinë me shoshoq.**

♦ Pësoj humbje të rënda; dërrmohem (*nga kundërshtari*).

♦ *bis* Shpenzoj shumë. **U griva nga paratë.**

♦ *bis* Bëj diçka me shumë dëshirë. **U gri së kërcyeri (kënduari, ngrëni).**

♦ Mundohem shumë; lodhem së bëri diçka. **U gri në punë.**

II pës e GRIJ.

grí•het - (u) rë *pavet dhe pës e* **GRIH.** Thika grihet në të dy krahët.

gríhez a¹f sh a at *zool A* Nepërkë.

gríhez a²f sh a at *tek A* Limë.

gríh•ë a f sh a at

♦ Gur i ashpër, me përbërje të veçantë, që përdoret për të mprehur thika, brisqe, sëpata, kosa etj. Mpreh me grihë.

♦ Rrotë guri që rrotullohet me anë të një këmbëze për të mprehur thika, sëpata etj. >

QOST•ËR RA.

grihës i m sh - it

♦ Ai që mpreh thika, vegla etj. në grihë.

♦ Gur grihe; mprehës.

grihj•e a f Mprehje në grihë.

grih•ó j kal óva úar Mpreh në grihë (*thikën etj.*).

gri•j¹ va rë

I kal

♦ Pres në copa shumë të vogla me thikë a me brisk; copëtoj imët në makinë, rende etj.; e bëj copa shumë të vogla; bluaj (*diçka*). **Grij lakra (patate, qepë, mollë).**

Grij mishin. Grij hollë (trashë). Grij me thikë (rende). Grij me makinë mishin për qofte.

♦ *veta III* E ha pak e nga pak; e gërryen ngadalë; e bren. **Krimbi grin drurin (dërrasën). Mola grin rrobat. Ndryshku e grin hekurin. Soda i grin duart (teshat).**

♦ *bis* Vras me shumicë (*njerëz a kafshë*); dëmtoj në masë; shfaros krejt. **I griu kolera (murtaja). I griu pemët breshri (ngrica). [Po çdo mizor me shpat' e grive,/ O fushë-kuq, o shkabë-zi (FN).] [S'kish dëshmitarë, TV nuk pati/ Zinxhir i tankut kur ju griu (IK).]**

♦ Vras; ekzekutoj. [**Grihen katundisht (K).**]

♦ *veta III fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore)* Më dhemb shumë; më shqetëson a me ngacmon shumë (*diçka*); më godet me forcë; më mundon, më bren përbrenda e s'më lë të qetë. **E griu barku (koka). Më grinë mushkonjat. Me griu era (të ftohtë). Më griu uria kam shumë uri. Më griu malli kam shumë mall. Më grin përbrenda. Më grin ndërgjegjja.**

♦ *bis* Bëj që të harxhojë shumë; e faros krejt. **Më griu nga paratë. Na griu nga vaji (sheqeri, gjalpi). Makina e vjetër më griu nga benzina.**

♦ *bis* Fitoj shumë. **Grinte para.**

♦ *bis* E njoh shumë mirë (*një shkencë a një fushë të caktuar të dijes*); jam shumë i zoti në (*një shkencë a në një fushë të caktuar të dijes*); e di shumë mirë (*një lëndë*).

E grin gramatikën. Ai të grin në matematikë (në kimi).

II jokal keq Flas shumë dhe pa vend, llap kot. Grin mbarë e prapë. Grin gjithë ditën. Grin a s`grin!

*

Grij lakër (sallatë) Flas shumë dhe kot; llap kot.

Më grinë zorrët Kam shumë uri.

Korr e grij Kam pushtet të madh e bëj ç'të dua.

gri•j² kal va rë Ç Kam; ushqej. [**Jam çupë e grij sevda (KPÇ).**]

gri•j•ë a f sh a at

♦ Qukë.

♦ Brengë; mbresë.

grik•ë a f sh a at A, Ç, J

♦ Fyt.

♦ Grykë; vend i ngushtë midis dy maleve a kodrave. [**Tafil Buz mustaqeziu/ Nga Grik' e Kuçit arriu (Pop).**]

grikëfshirë *mb mallk Ç* I mallkuar. .

grík•ël *la f sh a at J* > **GRYKËS•E JA**.

grík•ëll *lla f sh lla llat orn (Merops apiaster)* > **BREGC•Ë A**.

gril i m sh –a at orn > **GRILL•Ë A**.

gríl•ë a f sh a at

♦ Kanat i lëvizshëm me fletë të holla (prej) druri ose lënde plastike, jashtë dritares, që ngrihet e ulet ose hapet e mbyllet sipas dëshirës për të penguar ose për të lejuar diellin e dritën të hyjnë brenda.

♦ Thurimë si derë me shufra hekuri; mur ndarës ose parmak me shufra hekuri.

gríl•e ja f sh e et > **GRILL•Ë A**.

grill si mb (Tokë) joprodhuese; shterpë.

grill i¹ m sh e et

♦ Lloj guri i butë e petë-petë, me ngjyrë të hirtë, që thërrmohet lehtë.

♦ Tokë që nuk prodhon; grillishtë.

grill i² m sh e et bot (Petteria ramentacea) Gëmushë zbukurimi deri 2 m e lartë, me gjethe treshe, me tufa lulësh të verdha që lidhin bishtaja.

grill i³ m sh ë ët > **GRILL•Ë A**.

grill•e ja f sh e et G Krifë, jele e kalit.

grill•ë a¹ f sh a at orn Rosë e egër e vogël, që rron në tufë.

grill•ë a¹ f sh a at orn (Merpos apiaster) Zog shtegtar, bletëngrënës, me pupla shumëngjyrëshe, me kokë të madhe dhe sqep të gjatë e të përkulur, me bisht të gjatë, që rron në Europën Jugore, në disa vise të Afrikës Veriore dhe të Azisë Perëndimore.

grillím i f Shkoqje a shirje me dorë e gjetheve të thata etj.

grillisht•e ja f sh e et > **GRILLISHT•Ë A**.

grillisht•ë a f sh a at Tokë joprodhuese, shterpësinë.

grill•ój kal óva úar Shkoq a shij me dorë (*gjethe të thata etj.*).

grillor e mb (Tokë) shistore; shterpë.

grillúar (i e) mb (Gjethe e thatë etj.) e shkoqur a shirë me dorë.

grim i m Tërësi mjetesësh që përdor aktori për të ndryshuar pamjen në përshtatje me rolin që luan; makijazh.

♦ Mjeshtëri e përdorimit të mjeteve kozmetike për të ndryshuar fytyrën a pamjen e dikujt; makijazh. Përdor grimin. [**Në pasditet e mërzitshme vinte në shtëpi për t'i bërë grim. Për të mos humbur dorën shpjegonte ai vete.** (IK).]

gríma-gríma ndajf Me shumë thërime; thërime-thërime.

grimás•ë a f sh a at libr Shtrembërim i pavullnetshëm ose me qëllim i tipareve të fytyrës që shpreh dhembje, neveri, përbuzje etj.; ngërdheshje. **Bëj grimasa.**

grímca-grímca ndajf Në shumë grimca, në thërmija të vogla.

grimcán e mb G (Fëmijë) imcak; që mbetet i shkurtër.

grimcán i m sh a at G Fëmijë imcak, që mbetet i shkurtër.

grimcán•e ia G f e GRIMCAN I.

grímcë si ndajf: Një grimcë fare pak.

grímc•ë a f sh a at

♦ Copë shumë e vogël e ushqimeve (e bukës, e djathit etj.), që mbetet zakonisht kur hamë; thërime, dromcë. Grimca buke (djathi). Bën grimca.

♦ *kryes sh* Pjesë shumë të vogla të një sendi; thërrime; thërrmija. Grimca pluhuri (metali, guri, akulli).

♦ *fiz* Njësi bazë e lëndës dhe energjisë. **Grimcë alfa** *fiz* thërrmijë me ngarkesë pozitive e përbërë nga dy protone dhe dy neutrone.

♦ *vjet gjuh* Pjesëz (*pyetëse etj.*).

grimcím i m sh e et Ndarje në grimca; thërrmim.

grimc•óhet¹ úa (u) úar

I *vetv veta III* Ndahet në grimca; bëhet grimca-grimca; thërrmohet.

II *pës e GRIMC•OJ.*

grimc•óhet² *vetv veta III dhe pës e GRIMC•UE (me u).*

grimc•ój¹ *kal* Thërrmoj në grimca të imta.

grimc•ój² *kal dhe jokai G > GRIMC•UE (me).*

grimcúar (i e) mb I thërrmuar imët.

grimc•úe (me) óva (u) úe G

I *kal*

♦ **> GRIMC•OJ.**

♦ Pickoj, ha nga pak (*ushqimin*); ha grima-grima.

♦ Ia thyej zemrën (*dikujt*).

II *jokai* Ha fare pak; ha grima-grima.

grimc•úe (me u) óva (u) úe G

I *vetv*

♦ **> GRIMC•OHET¹.**

♦ (*Buka, djathi etj.*) thërrmohet; bëhet grimca-grimca.

♦ Më thyhet zemra.

II *pës e GRIMC•UE (me).*

grimcúem (i) e (e) mb G

♦ **> GRIMCUAR (i e).**

♦ (*Ushqim*) i pickuar vende-vende.

♦ Zemërthyer.

grimcúesh•ëm (i) me (e) mb I thërrmueshëm.

grimcú•k ku m sh qe qet G Grimcë.

grímë si ndajf

♦ Fare; aspak. **S'fryn asnjë grimë (erë).** [Si të flas?/ A mundet një nofull mermeri/ të lëvizë një grimë, të korrigjojë diçka? (IK)]

♦ (*me numërorin një*) Shumë pak; një thërrime; një fije. **Për një grimë** për shumë pak kohë; për pak gjë. **Në një grimë** në çast. **Një grimë herë.** **Një grimë shpresë.** **Prit një grimë!** [Fluturoi një zog kombëtar nga lisi kombëtar edhe hija e tij kreshnike shqiti për një grimë në truallin e fisit arbënor, ku ujku nuk e ha ujkun, po arbri e ha arbrin, si urdhëron Kanuni i Lekë Dukagjinit (ndjesë pastë!)] (DhP)]

grím•ë a f sh a at Grimcë buke etj.; thërrime.

*

Sa grima

♦ Shumë pak kohë; fare pak.

♦ Shumë i vogël; fare i vogël.

E bëj copë e grimë (copë e çikë, copë e kothere, copë e thërrime) E thërrmoj, e copëtoj krejt.

grîm•ë (i) e (e) mb G > GRIRË (i e).

grímë-grímë ndajf > GRIMA-GRIMA; GRIMCA-GRIMCA.

grimëhërë a f libr Çast. > IMT•Ë A.

grimëkóh•ë a f libr > GRIMËHER•Ë A.

grímën ndajf G Asnjë thërrime; fare. **S'ka grimën.**

grímës e mb G > GRIRËS E.

grímës i m sh - it G > GRIRËS I.

grímës•e ja f sh e et G > GRIRËS•E JA.

grímëz a f sh a at zvog e GRIM•Ë A. [Shtrihem përsëri e dua të vazhdoj ëndrrën që më dhuron një grimëz ëndërr. (ED)]

grimiér i m sh ë ët Ai që u bën grimin aktorëve. [Këtë ia kishte thënë grimieri një javë më parë. (IK)]

grimiér e f sh e et f e GRIMIER I.

grîmj•e a f sh e et G

♦ > **GRIRJ•E A.**

♦ *etn* Ekzekutim me pushkatim para publikut. **Grimje katundisht.**

grim•óhem óva (u) úar

I vetv Bëj grim.

II pës e GRIM•OJ.

grim•ój kal óva úar I bëj grim (*aktorit*).

grímtë (i e) mb G Gungaç; kurrizdalë.

grímúar (i e)¹ mb (Aktor) që ka bërë grim.

grímúar (i e)² mb I thërrmuar; i grimcuar.

grímúem (i) e (e) mb G

♦ > **GRIMUAR (i e)^{1,2}.**

♦ Zemërthyer.

grínc•ë a f sh a at G Palë; rrudhë.

grínci a f G > GRINC•Ë A.

grind kal a ur Nuk e lë të qetë (*dikë*); e mërzit duke e sulmuar me fjalë fyese, sharëse ose me fjalë të tjera të këqija; fut në grindje; bëj të grinden (*dy a me shumë veta*).

grindác e mb Grindavec.

grindác i m sh ë ët Njeri grindavec.

grindác•e ja f e GRINDAC I.

grindamán e mb Grindavec

grindamán i m sh ë ët Njeri grindavec.

grindamán•e ia f e GRINDAMAN I.

grindanjár e mb I grindur; gërnjar.

grindanjóz e mb > GRINDAVEC E.

grindár e mb > GRINDAVEC E.

grindavéc e mb Që grindet vazhdimisht dhe i mërzit të tjerët; që kërkon a i pëlqen të grindet edhe për gjëra shumë të vogla; që shkakton grindje vazhdimisht. [Buritë grindavece të veturave shurdhojnë qiellin pa mëshirë. (ED).]

grindavéc i m sh ë ët Njeri që grindet vazhdimisht dhe i mërzit të tjerët, që kërkon grindje a i pëlqen të grindet edhe për vogëlsira.

grindavéc•e ja f e GRINDAVEC I.

grindavéc•ë a f sh a at Grua a vajzë grindavece.

grindavík e mb I grindur; gërnjar.

grínd•em a (u) ur vetv

♦ Bëj fjalë me dikë; zihem a hahem me fjalë me dikë; zihem. **U grindëm keq. U**

grindën kot (për hiçmosgjë).

♦ kryes veta III (Fëmija) qan e bërtet kur është i sëmure ose i shqetësuar. **Është grindur tërë natën.**

♦ veta III (Kafsha) Leh a hungëron. **Grindet qeni (derri).**

♦ veta III fíg (Era) fishkëllen; uturin.

*

U grindën (u zunë, u shanë) për mustaqet e Çelos U zunë kot së koti, për hiçmosgjë.

I grinden trutë dikujt Është në mëdyshje; nuk di ç'të bëjë.

gríndës e mb Grindavec; i grindur.

gríndës i m sh - it Njeri i grindur, që bën sherr; grindavec. [**Për habi, vetë grindësit, si të penduar befas për atë shpërthim, dukej sikur kërkonin t'i shmangeshin tani.** (IK)]

gríndës•e ja f sh e et f e GRINDËS I.

gríndjár e mb Grindavec; gërnjar.

gríndjár i m sh ë ët Njeri grindavec; gërnjar.

gríndjár•e ja f e GRINDJAR I.

gríndj•e a f sh e et

♦ Zënie me fjalë.

♦ Zënkë me fjalë midis dy a me shumë vetave;

♦ Mosmarrëveshje midis partive politike, shteteve etj. **Mbjell grindje. [Iu duk se fytyrat e tyre kishin atë ngrysje të veçantë të njerëzve, që nuk duan të përzihen në një grindje të vjetër.** (IK)]

gríndjembjéllës e mb libr Që shkakton a mbjell grindje; që fut në grindje dy a me shumë veta, palë etj.

gríndós•em vetv a (u) ur Bëhem grindavec; s'më rrihet pa u grindur. **Fëmija grindoset kur ka ethe.**

gríndósur (i e) mb I grindur.

gríndshëm ndajf Me ton grindaveci.

gríndur (i e) mb (Fëmijë) grindavec.

grín•ë (me u) vetv G > GRIND•EM.

gríngo ja m sh - t për b sp I huaj; jo vendës.

grínj (i e) mb A I grynjtë; (prej) gruri.

grínjamé a f sh - të Ç Grunore; arë e mbjellë me grurë.

grip i¹ m sh e et mjek Sëmundje ngjitëse, që shkaktohet nga viruse, që shfaqet me pezmatim të organeve të frymëmarrjes, me ethe, dobësi të përgjithshme trupore etj. dhe përhapet zakonisht si epidemi. **Grip i derrit (i shpendëve). Llojet e gripeve.**

Vaksinë kundër gripit.

grip i² m sh a at Pëllumb i bardhë me pika të zeza

gripál e mb mjek (Gjendje) me grip; i gripit; që ka të bëjë me gripin.

gripanjóz e mb bis (Njeri) që e zë shpesh gripin.

gripanjóz i m sh ë ët bis Njeri që e zë shpesh gripi.

gripanjóz•e ja f sh e et bis f e GRIPANJOZ I.

gripím i m sh e et mek Dëmtim, gërvishtje e kushinetës.

gripóhet vetv veta III mek (*Kushineta*) dëmtohet; gërvishtet.

gripór e mb mjek Gripal; i gripit. **Gjendje gripore.**

gripúar (e) mb mek (*Kushinetë*) e dëmtuar; e gërvishtur.

gripúem (e) mb mek G > GRIPUAR (e).

grírë (i e) mb

♦ (*Send*) i prerë në copa shumë të vogla; i copëtuar në makinë, rende etj. **Mish i grirë.**

♦ (*Rrobë*) e holluar a grisur nga përdorimi. **Pantallona të grira te gjunjët.**

grírës e mb (*Makinë, vegël*) që shërben për të grirë.

grírës i m sh - it Ai që punon në makinë grirëse, që grin diçka në copa shumë të vogla.

grírës•e ja f sh e et

♦ Makinë a vegël për grirje. **Grirëse mishi (frutash, silazhi).**

♦ f e **GRIRËS I.**

grírj•e a f sh e et

♦ Prerje në copa shumë të vogla. **Grirja e mishit (djathit etj.).**

♦ Hollim a grisje e rrobave nga fërkimi.

gris kal a ur

♦ Bëj copë-copë (*një letër, një rrobë etj.*) duke e tërhequr fort e menjëherë; i heq një rrip a një copë diçkaje, duke e kapur në diçka të mprehtë; çjerr; shqyej. **E grisa këmishën në një gozhdë.**

♦ Ha pak e nga pak (*rrobat, këpucët etj.*) duke i përdorur për një kohë të gjatë. **I (e) griss me shëndet!; Ta grisësh me shëndet urim.**

♦ Gërvisht; çjerr. > **GËRRIC. Gris faqen (krahun, këmbën). E grisi macja.**

♦ *fig* Nuk e zbatoj (*një marrëveshje a zotim*); hedh poshtë (*marrëveshjen*). E grisën marrëveshjen (traktatin).

♦ *veta III fig poet* Çan, shpërndan; përhapet menjëherë a papritur në një mjedis dhe prish gjendjen e mëparshme. **Dielli grisi retë. Drita grisi errësirën. Një britmë e fortë grisi qetësinë.**

♦ *bis* Kaloj; kapërcej; mbaroj e nuk kthehem më prapa. **E grisi sëmundjen. Gris jetën. Siç e nisi do ta grisë fj u.**

*

Ferra e nisi, ferra e grisi I varfër lindi, i varfër vdiq; me halle filloi, me halle mbaroi.

Gris (prish) gjirin, arno pëqirin! Prish a dëmtoj një punë të madhe e të rëndësishme për të bërë diçka të vogël; prish bucela e bëj kënaçe.

I gris zemrën (shpirtin) E lëndoj shumë; i shkaktoj dhembje; i çjerr zemrën.

Ia gris (ia çjerr) maskën E demaskoj (*dikë*).

gris e mb G Gërnjar; grindavec.

gris i m sh ë ët G

♦ Grirëse (*e frutave, e perimeve*).

♦ Thikë e madhe për të grirë mish.

grís•em a (u) ur

I *vetv*

- ♦ Më hiqet një copë nga rroba, kur kapet në diçka të mprehtë etj.; çirrem, shqyhem.
- ♦ Gërvishtem; çirrem.
- ♦ *veta III (Rroba etj.)* hahet pak e nga pak nga fërkimi e përdorimi.
- ♦ *veta III* Prishet; thyhet. [**po lehin qent' te frik' e natës/ dhe grisët befas errësira/ nga një ulërimë** (KT).]
- ♦ Shqyhem; këputem. [**Ministri me sekretarin e tij u gris në së qeshuri** (FK).]

II *pës e GRIS.*

*

Si u nis ashtu u gris (u bitis) Filloi keq dhe keq mbaroi.

gris•et - (u) ur *vetv veta III A* Harxhohet; mbaron; konsumohet.

gris•ë a¹ f sh a at *krahin*

- ♦ *sh* Fjalë me thumb.
- ♦ Grindje.

gris•ë a² f sh a at *G*

- ♦ Vend i grisur në rrobë.
- ♦ Vend i gërvishtur; gërvishtje.

gris•ë a³ f sh a at *krahin* Xhep.

gris•ë a⁴ f sh a at > **GRIH•Ë A.**

gris•ë a⁵ f sh a at Thikë me teh të përkulur për të grirë duhan etj.

gris•ë a⁶ f sh a at *kopsht J* Lakër e zezë.

gris•ë a⁷ f sh a at *kopsht J* Lëpjetë.

gris•ëm (i) me (e) *mb krahin G* I grisur.

grisët (i e) *mb G* I grisur; i çjerrë.

grisj•e a f sh e et

- ♦ Heqje e një pjese nga rroba, kur kapet në diçka të mprehtë; çjerrje.
- ♦ Vend i grisur në rrobë.
- ♦ Prishje (*e një marrëveshjeje, kontrate etj.*).

gris•ël la¹ f sh la lat Luspë peshku.

gris•ël la² f sh la lat *bot (Latrea squamaria)* Bimë barishtore shumëvjeçare, e pyjeve dhe shkorreteve, me gjethe të vogla e lule në trajtë kupe ngjyrëmanushaqe, të vendosura rresht anës kërcellit, që lidh fryt si boçe. > **GRISH•ËL LA.**

grism•e ja (e) f sh e et (të) *G E* grisur; vend i grisur (i çjerrë) (*në rrobë etj.*).

gristë (i e)¹ mb G I grisur; i çjerrë.

gristë (i e)² mb G (*Faqe mali*) shumë e pjerrët.

grisun (i e) mb G

- ♦ (*Faqe mali*) shumë e pjerrët.
- ♦ > **GRISUR (i e).**

grisun a (e) f G Grisje; vrimë. > **GRISUR A (e).**

grisun it (të) as G Grisje; veprim i grisjes.

grisur (i e) mb

- ♦ I çjerrë a i shqyer, pasi është zënë në një gozhdë, a ferrë etj. **Thes i grisur. Vendi i grisur.** [**ai që arrin në kulm, arrin i grisur, i përgjakur, i dërsitur, i lodhur** (FK).]
- ♦ Që i janë grisur rrobat; i bërë copë-copë nga rrobat; i veshur me rroba të shqyera, i leckosur.

♦ I ngrënë e i holluar nga përdorimi; që është grisur nga që është mbajtur për një kohë të gjatë. **Me bërryla (me gjunjë) të grisur.**

♦ I gërvishtur; i çjerrë.

*

Thes (harar) i grisur (i shpuar)

♦ Ai që s'ka asgjë, njeri i varfër.

♦ Njeri që nuk kursen, dorëlëshuar; njeri që s'ngopet sado që t'i japësh e që i shpenzon shpejt të gjitha.

♦ Njeri që s'mban gjë të fshehtë, i tregon të gjitha.

grísur a (e) f sh a at (të) Vend i grisur në rroba etj.

grish kal a ur

♦ Ftoj. **Grish dikë për darkë.**

♦ I bëj thirrje (*dikujt për diçka*); thërres. **Grish dikë në dyluftim.**

♦ *veta III fig* Josh, tërheq me diçka të këndshme; ftoj.

grish•em a (u) ur pës e GRISH.

grish•ë a¹ f sh e et G Ftesë. > **GRISHJ•E A.**

grish•ë a² f sh a at K Thelë buke, pjepri etj.

grish•ël la f sh la lat bot (*Latrea squamaria*) Bimë barishtore shumëvjeçare, e pyjeve dhe shkorreteve, me gjethe të vogla e lule në trajtë kupe ngjyrëmanushaqe, të vendosura rresht anës kërcellit, që lidh fryt si boçe. **GRISK•ËL LA².**

grishëlémz•ë a f orn (*Garrulus glandarius, Turdus pilaris*) Zog më i madh se harabeli, me ngjyrë të murrme e me çafkë në kokë, me zë të çjerrë. > **GRIFSH•Ë A¹.**

grishëm ndajf G Në copa të vogla, të prera imët. **Pres grishëm.**

grish•ëm (i) me (e)¹ mb (*Send*) që ndahet lehtë në copa të vogla, të imëta.

grish•ëm (i) me (e)² mb

♦ (*Pulë*) me cirka të përhime.

♦ (*Sy*) ngjyrëhiri, të hirtë në të bardhemë.

grishës e mb

♦ Ftues; që fton.

♦ Ftues; tërheqës. **Buzëqeshje grishëse.**

grishës i m sh - it Ai që fton, që bën ftesë; ftesës; thirrës; grishës.

grishës•e ja f sh e et f e GRISHËS I.

grishëz a f sh a at orn (*Pica caudata*) Laraskë bishtgjatë. > **GRIZH•ËL LA.**

grishím i m sh e et Ftesë; grishje.

grishj•e a f sh e et

♦ Ftesë; grishje.

♦ Thirrje. **Grishje për luftë (ndeshje).**

grishlán e mb krahin G (*Njeri*) me sy të hirtë në të bardhemë.

grishlán i m sh a at krahin G *Njeri* me sy të hirtë në të bardhemë.

grishlán•e ia f sh e et krahin G Vajzë a grua me sy të hirtë në të bardhemë.

grishlándëz a f sh a at orn G > **GRISHËLEMZ•Ë A.**

grishlújë mb krahin G > **GRISHLAN E.**

grishna t f sh krahin G Të fshira të stallës.

grisht kal G > **GRISHT•Ë (me).**

grishtár e mb Ftues; grishës.

grisht•em *vetv dhe pës e* **GRISHT.** > **GRISHT•Ë** (me u).

grisht•ë (me) *kal a ë G* > **GËRVISHT.**

grisht•ë (me u) *a (u) ë G*

I *vetv* Gërvishtem; gërvisht faqet, krahët etj.

II *pës e* **GRISHT•Ë** (me).

grishtj•e *a f sh e et G* Gërvishtje; gërricje.

grishtun (i e) *mb G I* gërvishtur; i gërricur.

gríshur (i e) *mb I* ftuar; i thirrur.

grith¹ *kal G* > **GRITH•Ë** (me).

grith² *jokal a ur* Çirrem; lëshoj klithmë të çjerrë.

grith•em *vetv dhe pës G* > **GRITH•Ë** (me u).

grith•ë (me) *kal a ë G* Gërvisht; gërric; çjerr.

grith•ë (me u) *a (u) ë G*

I *vetv* Gërvishtem; gërricem; çirrem.

II *pës e* **GRITH•Ë** (me).

grith•ë *a f G* Gërvishtje; gërricje; çjerrje.

gríthët (i e) *mb G I* gërvishtur; i gërricur; i çjerrë.

gríthm•e *ja f sh e et G* Gërvishtje; gërricje; çjerrje.

grivél•ë *a f sh a at* Shoshë.

grívë *mb* (Ngjyrë) e përhime. **Pelë** grivë.

grív•ë *a f* Pelë e përhime.

grív•ën *na f sh na nat tek* Qafë e boshtit me gunga.

grívër (i e) *mb* > **GRIVË.**

grivól *e mb I* përhimë; çil; i thinjur.

grivól *i m sh ë ët*

♦ Kalë çil.

♦ Çilak; njeri i thinjur.

grivór *i m sh ë ët bot* (*Cirsium*) Gjembac i gomarit.

grivósh *i m sh ë ët Ç* Ka me qime të përhime.

grizát *kal a ur kryes veta III* Kris; plasarit.

grizát•et - (u) **ur**

I *vetv veta III* (*Shtresa e bojës, lëkura etj.*) plasaritet; çahet.

II *pës e* **GRIZAT.**

grizátj•e *a f sh e et* Plasaritje (*e shtresës së bojës, e lëkurës etj.*); çarje.

grizátur (i e) *mb* (*Shtresë boje, lëkurë etj.*) e plasaritur; e çarë.

grizátur *it (të) as* > **GRIZATJ•E A.**

gríz•ë *a f sh a at orn* > **GRIZH•ËL LA.**

grízët (i e) *mb G I* plasaritur; i çarë.

grízga *t sh* krahin

♦ Të fshira të lëmit.

♦ Bërsi rrushi.

grizím *i m* Bluarje e trashë e drithërave.

griz•óhet *vetv úa úar veta III* (*Drithërat*) bluhet trashë.

griz•ój *kal óva úar* Bluaj trashë (*drithërat*).

grizú *i m min* Gaz miniere.

grizúar (i e) *mb* (*Drithëra*) të bluar trashë.

grízhd•ë (i e) mb (*Flokë*) të përhimë.

grízh•ë a¹ f sh a at *K Pulë pikaloshe.*

grízh•ë a² f sh a at *Thikë a çark duhani; grirëse duhani.*

grízh•ël la f sh la lat orn (*Pica caudata*) Laraskë bishtgjatë.

grízhëlémz•ë a f sh a at orn (*Garrulus glandarius, Turdus pilaris*) Zog më i madh se harabeli, me ngjyrë të murrme e me çafkë në kokë, me zë të çjerrë. > **GRIFSH•Ë A¹.**

grízh•ëm (i) me (e) mb I përhimë; në ngjyrë hiri të hapur; i bardhemë.

grízhët (i e)¹ mb

♦ I përhimë.

♦ I bardhemë.

grízhët (i e)² mb (*Lesh*) i ashpër; i egër.

grízhëz a f sh a at G

♦ *orn* (*Pica caudata*) Laraskë bishtgjatë.

♦ *fig* Femër bishtdredhur.

grízhléndz•ë a f sh a at orn > **GRIZHËLEMZ•Ë A.**

grízhhtë (i e) mb I përhimë; i bardhemë.

gróbull a f sh a at bot (*Lathyrus stiva*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell si të urovit, që mbillet në toka të thata, bën bishtaja me kokrra të murrme në të zezë, dhe përdoret si ushqim për bagëtinë. > **KOÇKULL A.**

groenlandéz e mb I Groenlandës; që ka të bëjë me Groenlandën, me vendësit e banorët e saj.

groenlandéz i m sh ë ët Vendës a banor i Groenlandës.

groenlandéz•e ja f e GROELANDEZ I.

Groenlánd•ë a f gjeog Ishull në arkipelagun e Arktikut Kanadez, me sipërfaqe 2 166 086 km², popullsi rreth 60 000 banorë, kryesisht inuitë; krahinë autonome e Mbretërisë së Danimarkës.

groféll•ëm (i) me (e) mb *K I* lugët.

grofolók u m sh ë ët *krahin* > **GROFULOK U.**

grofulók u m sh ë ët *krahin* Vend i mbrojtur nga era, që s'e rreh era.

grohórk•ë a f sh a at *K Pulë* me cirka.

grój•ë a f sh a at *K* Zgërbonjë në trung të drurit.

grok u m sh ë ët *vjet A* > **PIRUN I.**

groll e mb Si kërrabë; në trajtë kërrabe. **Hundë grolle.**

gróll•e ja f sh e et Pjesë e kthyer e kërrabës.

gromát•ër ra f bot (*Ononis repens*) Bimë shumëvjeçare, e ulët, me kërcell drunor, gjethe vezake me push dhe lule të kuqe pa erë; rritet në toka gëlqerore dhe kullota malore.

gróm•ë a f sh a at

♦ Pështirosje; të vjellë; të përzier.

♦ Gromësimë.

gromësí (me) jokál va - G > **GROMËSI•J.**

gromësí•j jokál va rë

♦ Nxjerr nga goja në mënyrë të pavullnetshme e me një zhurmë të papëlqyer gazrat që mblidhen në stomak, zakonisht pas ngrënies.

♦ *veta III fig* Nxjerr një zhurmë të mbytur si gromësirë; buçet mbytur. **Deti gromësinte.**

gromësim•ë a f sh a at G > GROMËSIR•Ë A.

gromësin•ë a f sh na nat G > GROMËSIR•Ë A.

gromësir•ë a f sh ra rat

♦ Gazra që dalin në mënyrë të pavullnetshme nga goja, me zhurmë të papëlqyer, zakonisht pas ngrënies; zhurmë e papëlqyer që shkaktohet gjatë daljes së këtyre gazrave. **Gromësirë e fortë. Kam (më vjen) gromësirë. Shkakton gromësirë.**

♦ *keq* Veprim i fëlliqur, punë e ulët; diçka e keqe; poshtërsi. **Kush i ka shkruar këto gromësira?**

♦ *shar* Njeri i fëlliqur, njeri i keq. **Mos e dëgjo atë gromësirë!**

gromësis•s jokall ta tur > GROMËSIT.

gromësit jokall a ur > GROMËSI•J.

gromësitës e mb Që gromësin; që ka gromësira.

gromësitj•e a f sh a at > GROMËSIR•Ë A.

grópa-grópa mb (Vend) me shumë gropa. **Rruga qenka gropa-gropa.**

grópas ndajf: Luaj gropas bëj një lojë, në të cilën pjesëmarrësit përpiqen të hedhin në gropa një numër të caktuar gurësh.

grópash ndajf > GROPAS.

gropavín•ë a f sh a at gjeog krahin G Vend gropë; depresion.

gropáz i m gjeog G Vend gropë; depresion.

grópazi ndajf > GROPAS.

gropç e mb K (Njeri) që ha me uri.

gropç i m sh a at K Njeri që me uri.

grópç•e ja f sh e et K f e GROPÇ I.

gropçél i m sh a at krahin G > GROPËÇEL•E JA.

gropçél•e ja f sh e et krahin G Gropë e vogël.

gropçím i m krahin G Uri.

gropç•óhem krahin G vetv dhe pës e GROPÇ•OJ. > GROPÇ•UE (me u).

gropç•úój kal krahin G > GROPÇ•UE (me).

gropç•úe (me) kal óva úe krahin G

♦ Hap, gërmoj (*një gropë*).

♦ E bëj gropë (*një vend*).

gropç•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv Kam uri.

II pës e GROPÇ•UE (me).

gropçúem (i) e (e)¹ mb krahin G I uritur

gropçúem (i) e (e)² mb krahin G (Vend) i bërë gropë.

gropçúem it (të)² as krahin G Ndjenjë e urisë.

gropçúem it (të)¹ as krahin G

♦ Gropëzim; hapje e gropës.

♦ Ndjenjë zbrazëtie në stomak nga të pangrënëti; uri.

gropér•e ja f sh e et Gropë e cekët.

gróp•ez za f sh z azat A Gropë e syrit.

grópë mb I thelluar si gropë. **Faqe gropë. Vend gropë.**

gróp•ë a f sh a at

♦ E thelluar me përmasa të ndryshme, e krijuar në tokë vetiu ose e hapur për qëllime ose nga shkaqe të ndryshme; pjesë e thelluar në sipërfaqen e një sendi; vrimë e madhe dhe e thellë. **Gropë e vogël (thellë, cekët). Gropë predhe. Gropa e plehut (e gëlqeres). Gropa e zjarrit** gropa ku ndizet zjarri në vatër, vatër. **Gropa e varrit. Gropë me ujë. Gropa për ullinj. Buzët e gropës. Fundi i gropës. Rrugë me gropa. Mal (kodër, fushë) me gropa. Çelja e gropave. Mbjellje me gropa. Bëj (hap) gropa. U bë gropë. Mbush gropën. Ra në gropë.**

♦ *gjeog* Fushë e madhe e rrethuar me kodra a me male; vend i gjerë në nivel më të ulët se viset përreth; pellg. **Gropa e Shkodrës.**

♦ *dhe fig* Varr. **Gropë e përbashkët. E futën në gropë. Ia bëri gropën** e vrau, e zhdukuri; i bëri një të keqe të madhe, e dëmtoi rëndë, e shkatërroi krejt. **Është në buzë të gropës** është afër vdekjes; është përpara një të keqeje të madhe a përpara një rreziku të madh, është në pragun e shkatërrimit a të humbjes.

♦ *anat* Zgavër në disa pjesë ose organe të trupit; zgavër në trupin ose skeletin e njeriut a kafshës, ku ndodhet një organ; vend pak i thelluar në një pjesë të trupit. **Gropa e fytit (gjurit, syrit, veshit, zemrës, kraharorit).**

*

E bëri gropë (vendin) Ndenji shumë kohë në një vend.

E bëri gjoksin gropë *tall* U mburr tepër (*duke i rënë gjoksit me grusht*).

Gjeti gropën e gurit U mëkëmb shpejt e papritur nga ana ekonomike, ra në kamje të madhe.

Kur të shohësh gropën e zverkut Asnjëherë, kurrë.

Kush i bën gropën tjetrit, bie vetë brenda *ff u* Kush përpiket t'i bëjë keq tjetrit, e pëson vetë.

M'u bë barku gropë (petë, dërrasë) Kisha uri të madhe; kisha shumë kohë pa ngrënë.

M'u bë zemra (barku) gropë U hidhërova, u dëshpërova shumë.

Nëpër gropa e nëpër sopa Me shumë vështirësi.

Të bëfsha gropën! *mallk* Vdeksh!

**

gropa e urisë Njëra nga dy të thelluarat në fund të brinjëve, ku zakonisht e shikojnë bagëtinë sa ka ngrënë.

gropat e bilardos Vrimë me xhep në buzët e tryezës së bilardos ku lojtari përpiket të futë gurin.

gropë ajrore *av* Zonë ku ajri ka një temperaturë tjetër në krahasim me atë të mjedisit përreth dhe për këtë shkak aeroplani ulet menjëherë më poshtë se lartësia e kursit.

gropë e zezë Gropë e nevojtores.

gropë thithëse Gropë me baltë të hollë që nuk mban trupa të rëndë mbi vete.

gropëçel•e *ja f sh e et*

♦ Gropë e vogël në rrugë, arë etj. **U pengua në një gropëçele.**

♦ Gropëza e faqes, qukë.

gropëqiq•ër ri *m sh ra rat* Lojë e fëmijëve, në të cilën pjesëmarrësit përpiqen të futin topin në gropën e kundërshtarit.

gropësir•ë *a f sh a at*

♦ Vend gropë; gropore.

- ♦ Gropë e vogël.
- grópëz a¹ f sh a at**
- ♦ Gropë e vogël.
- ♦ Burmë (*në faqe, mjekër*).
- ♦ *anat* Gropëzim i vogël.

**

gropëz e retinës *anat* Gropëzim i vogël në rrjetëzën e syrit, me ndjeshmërinë më të lartë ndaj dritës.

grópëz a² f > GROPEQIQ•ËR RA.

gropëzím i m sh e et Formim i gropëzave.

gropëz•óhet úa (u) úar

I *vetv* Bëhet me gropëza ose grupa-grupa.

II *pës e* **GROPËZ•OJ.**

gropëz•ój kal óva úar Bëj me gropëza ose grupa-grupa (*diçka*); gropoj.

gropëzór e mb I bërë me gropëza ose grupa-grupa.

gropëzúar (i e) mb I bërë me gropëza ose grupa-grupa.

gropím i m sh e et

- ♦ Futje në gropë.
- ♦ Vend i bërë gropë.

gropísht•ë a f sh a at Vend me grupa; vend gropë; gropore.

grópk•ë a f J

- ♦ *zvog e* **GROP•Ë A.**
- ♦ Burmë; gropëz (*në faqe*).

gropnáj•ë a f

- ♦ Gropë e madhe.
- ♦ Vend gjithë grupa.

gropník e mb K Hamës i madh.

gropník u m sh ë ët K Hamës i madh.

gropník•e ja f sh e et K *f e* **GROPNIK U.**

grop•óhem

I *vetv*

- ♦ *vetv veta III (Vendi)* bëhet gropë; vjen si gropë.
- ♦ Groposem.

II *pës e* **GROP•OJ.**

grop•ój óva úar

I *kal*

- ♦ E bëj gropë (*një vend*) duke e gërmuar me diçka; e thelloj (*diçka*) dhe i jap formën e një grope.
- ♦ Gropos; varros; shtie në gropë.
- II** *jokal* Gërmoj, hap një gropë.

gropór e mb (*Vend*) si gropë; me grupa.

gropór•e ja f sh e et

- ♦ Vend gropë; gropësirë.
- ♦ *gjeog* Vend nën lartësinë e viseve rrethuese.

gropós kal a ur

♦ E hedh (*diçka*) në gropë dhe e mbuloj me dhe ose me diçka tjetër; fut (*diçka*) nën tokë për qëllime të ndryshme. **Gropos kashtën (bykun) për ta bërë pleh. Gropos patatet (mollët) në tokë.**

♦ Shtie në dhe dikë; varros. **Groposën kufomat.**

♦ *fig* I jap një goditje të rëndë i shkaktoj humbje shumë të rëndë (*dikujt*); (*dikujt*); e shkatërroj krejt, e rrënoj (*dikë*); i bëj gropën, varrin (*dikujt*). **E groposën dhe s'ngriti më kokë.**

♦ *fig* E vras (*dikë*); e lë të vdekur në vend; e zhduk (*diçka a dikë*), e shfaros; i jap fund (*diçkaje*); e përmbys (*diçka*) një herë e përgjithmonë.

♦ *fig* Pushoj së menduari për (*dikë a diçka*), nuk e kujtoj më; e heq mendjen përgjithmonë nga (*dikush a diçka*); e lë fare në harresë (*dikë a diçka*). **E groposi dashurinë. I groposi idealet (dëshirat, ëndrrat).**

♦ E bëj gropë; e thelloj në formë grope; gropoj. (*një vend*).

gropós•em a (u) ur

I vetv

♦ *usht* Vendosem në gropë ose hap llogore dhe futem brenda për të mos u dukur ose për t'u mbrojtur nga predhat e armikut gjatë luftimit.

♦ Vritem, vdes; varrosem; shtihem në gropë.

♦ *veta III (Një organ)* thellohet, futet thellë në zgavër. **I qenë groposur sytë.**

II pës e GROPOS.

gropósj•e a f sh

♦ *usht* Hapje dhe zënie e pozicionit në gropë a llogore.

♦ Shtënie në gropë; varrosje.

♦ *fig* Rrënim; shkatërrim (*i dikujt*). .

♦ Thellim a futje thellë e një organi.

gropósur (i e) mb

♦ (*Ushtar*) i futur në gropë a llogore.

♦ (*Njeri*) i shtënë në gropë; i varrosur.

♦ (*Sy*) të futur thellë në zgavra.

♦ (*Faqe*) të thëthitura.

gropsín•ë a f sh a at G Vend i bërë gropë; gropë e thellë.

gropsónj kal óva úar A Gropos.

gropsúar (i e) mb A I groposur.

♦ (*Sy*) të futur thellë.

♦ (*Faqe*) të thëthitura; të bëra gropë.

gropshár e mb keq (Njeri) mendjelig; që bluan të liga; që kërkon t'i bëjë gropën dikujt.

gropshár i m sh ë ët keq Njeri mendjelig, që bluan të liga, që kërkon t'i bëjë gropën dikujt.

gropshár•e ja f sh e et keq f e GROPSHAR I.

grópsht•ë a f sh a at Tegel.

gropshtím i m sh e et Qepje me tegel makine.

gropshtín•ë a f sh a at K > GROPN AJ•Ë A.

gropshtóhet pavet dhe pës e GROPSHT•OJ.

gropshtóoj kal óva úar Qep me tegel; i shkoj një tegel (*rrobës*).

gropshtúar (i e) mb I qepur me tegel.

gróptë (i e) mb (*Vend*) që vjen si gropë, në trajtë grope, me grupa. > **GROPA-GROPA.**

grópthi ndajf > **GROPAS, GROPAZI; GROPËQIQ•ËR RA.**

gropúar (i e) mb

- ♦ I bërë gropë; i në trajtë grope.
- ♦ (*Vend*) me grupa; grupa-grupa.
- ♦ (*Sy*) të futur thellë në zgavra.

gropúem (i) e (e) mb G > **GROPUAR (i e).**

gropúar it (të) as Hapje e gropës a gropave.

grosíst e mb (*Tregtar*) që shet mallra me shumicë; që merret me tregtinë e mallrave me shumicë; (*tregti*) e mallrave me shumicë. **Baza grosiste.**

grosíst i m sh ë ët Tregtar i madh.

grosíst•e ja f sh e et f e GROSIST I.

grosso modo /gróso módo/ *shpr lt* Në mënyrë të përafërt.

grosh i m sh ë ët vjet Monedhë turke me vlerë dyzet para ose sa një e njëqindta (1/100) e lirës turke. **S'bën (s'vlen) asnjë grosh** nuk vlen fare, është pa asnjë vlerë. **S'kam asnjë grosh.** [tue ia lëshue lypsit një grosh të hollë në shplakë (Mgj).]

*

Dy grosh (pesë para) oka Nuk ka ndonjë vlerë; nuk vlen fare.

E bëj groshin kacidhe Kursej tepër.

Futem (hyj) pesë para në grosh Ndërhyj atje ku nuk më përket; fut hundët kot në punët e të tjerëve.

I ka fjalët me grosh (ka fjalë e grosh) Është shumë i kursyer në fjalë; flet pak, por me vend.

Më polli (më ndezi) groshi (belaja) me dikë Ndesh në vështirësi të paparashikuara në marrëdhëniet me dikë; ndodhem ngushtë; më ndez me të..

Shëndoshë me grosh vjet S'ka ç'të duhet shëndeti, kur e ke xhepin bosh.

**

Llafe groshi Fjalë pa peshë; fjalë sa për t'u gjendur në bisedë.

groshák u m sh ë ët vjet Monedhë e vogël argjendi që mbahet edhe për varëse.

groshallník u m ushq krahin G Byrek me groshë e pastërma derri.

groshán e mb krahin G (Gjel) pikalosh

groshán i m sh a at krahin G Gjel pikalosh.

groshaníc•e a f sh a at kopsht K Fasule e njomë; bishtajë e fasules.

groshár i m sh ë ët vjet

- ♦ Monedhë e vogël argjendi, me vlerë një grosh.
- ♦ Paftë e rrumbullakët në ngjyrë të verdhë si ar, që varin gratë varg në qafë ose në vesh si vëth. > **MARCEL I.**

groshár•e ja¹ f sh e et vjet

♦ > **GROSHAR I**

♦ Dele me pulla të kuqe ose kafe në turi; dele me pikla.

groshár•e ja² f sh e et > GROSHOR•E JA.

groshatár i m sh ë ët vjet > GROSHAR I.

grósh•em vetv a (u) ur

- ♦ Mbushem me quka; më bëhet fytyra me quka.
- ♦ Ngjirem; më ngjiret zëri.

gróshë t *as A Groshë.*

grósh•ë a f sh ë ët bot kopsht

♦ (*Phaseolus vulgaris*) > **FASULE JA.**

♦ Thjerrëz.

*

Lëng groshe *mospërf* Njeri pa vlerë a pa rëndësi.

Është si grosha shtatë javë Nuk është në gjendje të arsyetojë a të gjykojë si duhet; është fare i papjekur.

**

groshë çupë kopsht Groshë që nuk rritet.

groshë e kuqe kopsht Groshë kokërrkuqe; bishtajë groshësh të kuqe.

groshë e zezë kopsht Groshë kokërrzezë.

groshë kllukë kopsht Groshë që nuk rritet.

groshë laracike kopsht Groshë me kokrra lara-lara.

groshë larujë kopsht Groshë me kokrra lara-lara.

groshë mali kopsht Groshë me kokrra lara-lara.

groshë mishi kopsht Mashurkë.

groshë pllaqi kopsht Groshë e bardhë, petashuqe e kokërrmadhe.

groshë qeni kopsht Groshë e bardhë kokërrvogël.

groshë qorre kopsht Groshë e zezë a e kuqe me një pikë të bardhë.

groshë shpatuke kopsht Groshë petashuqe, kokërrmadhe e bardhë.

gróshël si mb (Dele) me turi me pikla.

grósh•ël la f sh la lat bot (Cardamine) Bimë një a shumëvjeçare, me rreth 150 lloje, me gjethe të madhësive dhe formave të ndryshme, me lule të shumta, të bardha, përgjatë kërcellit të hollë; është e përhapur në mbarë botën, me përjashtim të zonave polare.

**

groshël ujëse bot (Nasturtium officinale) Bimë barishtore ujëse dhe gjysmë-ujëse e familjes së lakëroreve, me kërcell pa palcë, me gjethe pendore, që mbillet gjerësisht në Europë dhe Azi; përdoret për sallatë.

grósh•ëm (i) me (e) mb (Fytyrë) me quka; kukali; kukalosh.

gróshëz a f sh a at bot (Lotus corniculatus) Bimë e ulët livadhesh, e familjes së bishtajoreve, me lule të verdha me të kuqe, që lidhin bishtaja; tërfil për bagëti.

groshil•ë a f sh a at bot Modhull.

groshín•ë a¹ f sh a at bot (Vicia sepium) Bimë shumëvjeçare, kacavarëse e bishtajoreve, me kërcell të padegëzuar, 30-40 cm të gjatë, me nga 4-8 gjethe bashkë, me lule të kuqe ose mavi, që lidhin bishtaja 3-4 cm të gjata, me kokrra kafe të errët ose të zeza.

groshín•ë a² f sh a at krahin G Lëvozhga bishtajash të qëruara.

groshíshte t f sh krahin G > GROSHIN•Ë A².

groshllék u m sh ë ët K Vëth me monedhë të vogël argjendi.

groshnáj•ë a f sh a at Ngastër e mbjellë me groshë. > **GROSHOR•E JA.**

groshór•e ja¹ f sh e et Ngastër e mbjellë me groshë.

groshór•e ja² f sh e et Vorbë e vogël, me bark të gjerë për të zier groshë.

groshítár i m sh ë ët krahin G Shitës groshësh.

gróshull a f sh a at bot (Arachis hypogaea) Kikirik.

grotésk e mb

- ♦ *let, art* I groteskut; që ka të bëjë me groteskun. **Pasqyrim grotesk i realitetit.**
- ♦ (*Fytyrë etj.*) shumë e shëmtuar.

grotésk u m

- ♦ *ark, art, let* Stil i karakterizuar nga shformimi i skajshëm, qesharak a i përbindshëm i trajtave natyrore; vepër letrare ose artistike e punuar me këtë stil. **Mjeshtër i groteskut. E ka çuar deri në grotesk.**
- ♦ Gjë shumë e shëmtuar.

grotésk•e ja flet, art > GROTESK U.

grotésk•ë a flet, art Vepër groteske, me stil grotesk.

groví•e ja fushq Ç Ëmbëlsirë e gatuar me qumështin e parë (me kulloshtër).

Grózni m gjeog Kryeqytet i Çeçenisë, në Rusinë Jugore.

grózh•et vetv veta III G > GROZH•Ë (me u).

grózh•ë (me u) vetv a (u) ë G Ngjirem; më ngjiret zëri.

grózh•ël la¹ f sh la lat krahin G Kokërr që lidh bima e grozhlës.

grózh•ël la² f sh la lat bot

- ♦ (*Vicia sepium*) Bimë shumëvjeçare, kacavarëse e bishtajoreve, me kërcell të padegëzuar, 30-40 cm të gjatë, me nga 4-8 gjethe bashkë, me lule të kuqe ose mavi, që lidhin bishtaja 3-4 cm të gjata, me kokrra të vogla, kafe të errët ose të zeza.
- ♦ (*Lolium tremulentum*) Bimë barishtore njëvjeçare që rritet në ara me grurë; farat e saj mendohet se janë helmuese.

gru ja f sh - të tek Lloj vinçi me zinxhir.

grúa ja f

- ♦ Njeri i seksit femëror; femër në moshë të pjekur që dallohet nga vajza. **Grua e re (e bukur, e martuar, e thyer, plakë). Grua shtëpiake (punëtore, trime). Zë (fytyrë) gruaje. Të drejtat e grave. Rroba (veshje, çorape, këpucë) grash. Punë grash. Rrobaqepësi për gra. Gjysmë gruaje** grua në moshën rreth 40-45-vjeçare. **U rrit vajza, u bë grua.**
- ♦ Bashkëshorte; e shoqja. **Gruaja e parë (e dytë). Burrë e grua. Grua pa burrë bis** grua e lënë nga burri; grua që i ka vdekur burri. **Grua e ve. E mori për grua. Ka grua të mirë. U nda nga grua. E la grua. Merr sa një grua një grua bis** i ndan shpesh gratë; merr një grua e lë një tjetër.
- ♦ *nj* Tërësi e grave; gjithë gratë bashkë; organizata e grave në një vend. **Gruaja punëtore (fshatare). Gruaja shqiptare. Organizata e gruas. Këshilli i gruas. Emancipimi i gruas. Ngritja e gruas në përgjegjësi.**

*

Ato të grave euf Zakonet; të përmuajshmet e grave.

Grua për kokë të gruas Grua shumë e mirë, shumë e bukur; grua që s'e ka shoqen.

Gruaja (e bija) e botës Një grua a vajzë çfarëdo; një grua a vajzë e panjohur; tjetra; dikush.

I ndërron si mbreti gratë I ndërron gjërat si t'i teket.

**

grua e ligë

- ♦ Grua me shpirt të lig.
- ♦ Grua e keqe, e përdalë.
- ♦ *bis* Grua llafazane, që i pëlqejnë thashethemet e liga.

grua e lëshuar Grua e ndarë nga burri.

grua e ligjshme Grua e martuar sipas ligjeve të vendit.

grua e ndarë Grua e lëshuar.

grua e përdalë Grua me moral të shthurur.

grua e pistë

♦ Grua që s'e mban veten pastër.

♦ *keq* Grua që shkon me gjithëfarësoj burrash.

grua e shthurur Grua e pamoralshme.

grua gërnjare Grua grindavece.

grua joshëse Grua shumë tërheqëse.

grua lojce Grua që e dredh (bishtin) me burra të tjerë.

grua lozonjare Grua bishtdredhur.

grua në ditët e veta Grua që pritet të lindë nga dita në ditë.

grua pa kurorë Grua që jeton me një burrë pa kurorë.

grua rrugësh Grua e përdalë; grua e pamoralshme.

grua shterpë Grua që nuk bën fëmijë.

grua shtëpiake Grua që kujdeset për punët e shtëpisë e të jetës familjare.

grua shtrigë Grua zemërkeqe, me vese a huqe të këqija; grua zemërngushtë, shpirtzezë.

gruabúr•ë i m sh a at Njeri i lindur me organe seksuale të femrës dhe mashkullit.

gruár i m sh ë ët Ai që është i dhënë shumë pas grave ose përpiket t'u pëlqejë grave.

gruavdékur mb (Burrë) i ve.

gruavrásës e mb libr (Njeri) që vret gruan a gra.

gruavrásës i m sh - it libr Njeri që vret gruan a gra.

gruavrásës•e ja f sh e et libr f e GRUAVRASËS I.

gruavrásj•e a f libr Krim i vrasjes së gruas.

gruc kal a ur Përlaj; gllabëroj.

grúcës e mb Gllabërues.

gruç i m sh a at G Koçan misri.

grúçk•ë a¹ f sh a at G Vend i bërë si ose që vjen si gropë.

grúçk•ë a² f sh a at G Koçan misri. > **GRUÇ I.**

grúd•ë a¹ f sh a at Plis dheu; bukëbar.

grúd•ë a² f sh a at G Vend i ngritur; sop; lartësirë.

grudín•e ja f sh e et G Luginë; rudinë.

grudján e mb I Grudës; që ka të bëjë me Grudën, me vendësit a banorët e saj.

grudján i m sh ë ët Vendës a banor i Grudës.

grudjánçe ndajf Sipas mënyrës së grudjanëve.

grudján•e ja f sh e et f e GRUDJAN I.

grrúdh•ë a f sh a at Ç Rrudhë (*e ballit etj.*).

grúe ja f sh gra grátë G > GRUA JA. [Uliksi e Itaka pa grue - dy krena binjake dhíe/ me një bri te thyem: punë e pakryeme (MC).] [Pse e shikon shqiptari gruen (femnën) me njëren anë, si një objekt të shenjtë e të paprekshëm dhe, me tjetren anë, si një kafshë me një vleftë kafshe ordinere? (KM).]

gruemíras e mb I Gruemirës; që ka të bëjë me Gruemirën, me vendësit a banorët e saj.

gruemíras i m sh - it Vendës a banor i Gruemirës.

gruemíras•e *a f sh e et f e* **GRUEMIRAS I.**

gruení *a f G* ♦ Të qenët grua. ♦ Moshë e femrës së rritur.

gruením *i m G* Hyrje e vajzës në moshën e gruas.

gruenísht *ndaif G* Si grua; grarisht.

gruen•óhem *vetv G* > **GRUEN•UE (me u).**

gruen•úe (me) *kal óva úe G* E rrit, e bëj grua (*vajzën*).

gruen•úe (me u) *vetv veta III úe (u) úe G (Vajza)* rritet; bëhet grua.

gruenúem e (e) *mb f G (Vajzë)* e rritur; e bërë grua.

grúfa-grúfa *ndaif* Gulfa-gulfa.

grufulát *kal dhe jokall G* > **GRUFULAT•Ë (me)** ^{1, 2, 3}.

grufulát•ë (me) ¹ *kal a ë G*

♦ Shkrifëroj (*duhanin e grirë*) për ta ajrosur.

♦ Shkund (*qilimat etj.*).

grufulát•ë (me) ² *kal a ë G* Lëndoj (*plagën, vrajat e trupit*).

grufulát•ë (me) ³ *kal dhe jokall a ë G* Pi me gllënjka të mëdha.

grufulátj•e *a¹ f sh e et G*

♦ Shkrifërim i duhanit të grirë për ta ajrosur.

♦ Shkundje e qilimave etj.

grufulátj•e *a² f sh e et G* Lëndim i plagës, i vrajes në trup.

grufulátj•e *a³ f sh e et G* Gllënjke e madhe.

grufulátun (i e) ¹ *mb G*

♦ (*Duhan i grirë*) i shkrifëruar për ta ajrosur.

♦ (*Qilim*) i shkundur.

grufulátun (i e) ² *mb G (Vend i vrarë)* i lënduar.

grufullím *i m sh e et* Zhguritje e dheut nga pulat për të kërkuar ushqim.

grufull•ón *jokall ói úar veta III (Pula)* Zhgurit dheun për të kërkuar ushqim.

grufullúar (i e) *mb (Vend)* i zhguritur nga pulat kur kërkojnë ushqim.

grufullúes e *mb (Pulë)* që zhgurit për të kërkuar ushqim.

gruhá•s *kal ta tur* > **GRUHAT.**

gruhát *kal a ur* Pastroj grurin e shirë.

gruhátj•e *a f sh e et* Pastrim i grurit të shirë.

gruhátur (i e) *mb* Grurë i pastruar pas shirjes.

grujés•ë *a f sh a at* Vend me llucë; vend i rrëshqitshëm.

grújtë (i e) *mb G (Prej)* gruri; i bërë me grurë.

grúk•ë *a f sh a at krahin* > **GRYK•Ë A.**

grúmbuj *t sh i* **GRUMBU•LL LLI.**

grúmbuj-grúmbuj *ndaif* Në disa grumbuj; në grupe; grupe-grupe. [**Rishtarët rrinin**

grumbuj-grumbuj në këmbë ose të ulur te shkallinat. (IK).]

grúmbull *si ndaif* Në grup; mbledhur bashkë si tufë; së toku; tok; mbledhur shuk, si grusht. **Ecin (rrinë, mblidhen) grumbull. Fluturojnë grumbull. U bë grumbull** u mblodh shuk, u mblodh grusht.

*

Ia jap grumbull Ia them troç (*mendimin tim*); s'i lë gjë pa thënë; ia numëroj të gjitha.

grúmbu•ll *lli m*

- ♦ Tërësi sendesh të hedhura një mbi një pa rregull; kapule sendesh që janë vendosur a rrasur njëri pranë tjetrit; shumicë gjërash ose dukurish të pa sistemuara.
- ♦ Grup njerëzish; turmë; grup njerëzish a kafshësh të mbledhur pa rregull në një vend; tufë.

grumbullák *u m sh ë ët* K Pirg me gurë.

grumbullán *e mb krahin* G Kurrizdalë; gungaç.

grumbullán *i m krahin* G Kurrizo; gungaç; njeri kurrizdalë.

grumbullán•e ia krahin G *f e* **GRUMBULLAN I.**

grúmbullas *ndajf*

- ♦ (*Hedh*) pa rregull; grumbull.
- ♦ (*Njerëz etj. mblidhen*) në grupe; tufë.
- ♦ (*Shes, blej*) toptan.

grumbullím *i m sh e et*

- ♦ Mbledhje në një vend e sendeve a lëndëve të ndryshme. **Grumbullim i drithit (qumështit, materialeve).**
- ♦ Sasi lëndësh, sendesh, qeniesh etj. të mbledhura bashkë pa ndonjë rregull të caktuar; grumbull.
- ♦ Mbledhje e njerëzve në një vend të caktuar. **Vendi i grumbullimit të .**
- ♦ *vjet* Mbledhje e prodhimeve bujqësore e blegtorale sipas rregullave të caktuara; *bis* ndërmarrje e ngarkuar me këtë veprimtari. **Ndërmarrje e grumbullimit. Pikë grumbullimi.**
- ♦ *kryes sh* Sende a mallra që grumbullohen.

grumbullísht *ndajf krahin* G Së bashku; bashkë; tok.

grumbull•óhem óva (u) úar

I *vetv*

- ♦ Bashkohem në grup me të tjerë në një vend; formoj me të tjerë një grumbull a një grup për qëllime të caktuara. **U grumbulluan rreth zjarrit. U grumbulluan te sheshi. Janë grumbulluar shumë njerëz.**
- ♦ *sport* Marr pjesë në një skuadër a në një ekip dhe bëj stërvitje të organizuar para një ndeshjeje, kampionati etj. **U grumbulluan në ekipin kombëtar.**
- ♦ *veta III* Vjen nga një ose nga disa anë dhe mblidhet në një vend. **Uji grumbullohet në rezervuar. Po grumbullohen retë.**
- ♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më mblidhet mjaft punë që duhet bërë; më shtohet puna, ankthi, tensioni etj. [**Më duket sikur/ shkarkesa yjesh më janë grumbulluar te sytë (MA).**]

II *pës e* **GRUMBULL•OJ.**

grumbull•ój *kal óva úar*

- ♦ Mbledh në një vend (*sende, lëndë të ndryshme*); vë një mbi një ose njërin pranë tjetrit; bëj a vë grumbull; mbledh. **Grumbulloj barin (drutë, gurët, dëborën). I grumbulluan librat. Grumbulloj ujë në gropë.**
- ♦ Mbledh grumbull (*njerëz ose kafshë*); bëj që të mblidhen në një vend; përqendroj. **Grumbulloj nxënësit (studentët). Grumbulluan trupat (ushtarët). I grumbulluan në oborr.**
- ♦ Mbledh, marr andej-këtej (*të dhëna, materiale etj.*) për një qëllim të caktuar. **Grumbulloj fakte (materiale, të dhëna). Ka grumbulluar prova.**

♦ Mbledh (*ushqime*) për t'i ruajtur ose për t'i përdorur në kohën e duhur; vë (*diçka*) mënjanë për ta përdorur me vonë; mbledh. **I grumbullon për dimër. Grumbullon forca (energji).**

♦ *vjet* Mbledh në kohën e duhur, sipas rregullave të caktuara e sipas një plani, nga fshatarët ose nga kooperativat prodhime bujqësore e blegtorale për të plotësuar nevojat e popullit e të ekonomisë socialiste. Grumbullojnë drithin (mishin, vezët, qumështin). Grumbullon bimë mjekësore.

♦ Shtoj diçka pak e nga pak; fitoj. **Grumbullon para (mall). Grumbullon përvojë (dije, njohuri, forca). Grumbulloi pikë.**

grumbullór e mb

♦ (*Send*) me trajtë të rrumbullakët; i mbushur, si top. **Me fytyrë (me faqe)**

grumbullore.

♦ *bot* (*Bimë*) që rritet e bëhet si kaçube; me shumë degë të grumbulluara si tufë, që ka trajtën e një tufe, tufshak. **Pemë (lule) grumbullore.**

♦ *vjet fin* I përgjithshëm. **Shuma grumbullore.**

**

re grumbullore Re të ulëta, me trajta të rrumbullakta, njëra mbi tjetrën, mbi një bazë të sheshtë.

grumbullór i m sh ë ët *G* Kopicë.

grumbullór•e ja¹ f sh e et *Send* në trajtë të rrumbullakët a sferike.

grumbullór•e ja² f sh e et sh bot Drurë me degë të grumbulluara në trajtë tufe, drurë që rriten si kaçubë; bimë me lule të grumbulluara si vile.

grumbullúar (i e) mb I mbledhur grumbull në një vend.

grumbullúes e mb

♦ Që ka të bëjë me grumbullimin; që merret me grumbullimin e diçkaje.

♦ *vjet* (*Ndërmarrje*) e grumbullimit të detyrueshëm të prodhimeve bujqësore e blegtorale.

grumbullúes i m sh - it

♦ Ai që merret me grumbullimin e diçkaje. **Grumbullues i bimëve mjekësore.**

♦ *vjet* Punonjës i një ndërmarrjeje të grumbullimit; nëpunës i grumbullimit të detyrueshëm të prodhimeve bujqësore e blegtorale.

♦ *tek* Aparat që shërben për grumbullimin e diçkaje; pjesë e mekanizmi a makinerie që grumbullon diçka. **Grumbullues i energjisë (gazrave, avullit).**

grumbullúes•e ja f sh e et f e GRUMBULLUES I.

grumçúk•ë a f sh a at Dromcë; thërrime.

grúm k•ë a f sh a at *K, J* Plis dheu.

grúmull i, grumull•ój etj. bis krahin *G > GRUMBULL I, GRUMBULL•OJ etj.*

grun i m sh a at *G* Bic; gic; derrkuc.

grunabárdh i *G m sh ë ët* (*Triticum vulgare*) Grurë kokërrbardhë, me kalli të madh dhe hala të gjata.

grunáj•ë a f sh -a. -at Arë, fushë e mbjellë me grurë.

grunák u m sh ë ët *G*

♦ Arë, fushë e mbjellë me grurë.

♦ *K* Grurë i mbarë.

grunakúq i m sh ë ët Grurë kokërrkuq, me kalli të madh të shtypur.

gruna•mádh mádhi (*sh mëdhénj mëdhénjtë*) *bot (Melilotus officinalis)* Bimë mjekësore, me kërcell të drejtë dhe gjethe të këmbyera si të tërfilit, me lule ngjyrëkafë, të bashkuara në vile dhe me erë të mirë.

grunár i m sh ë ët Hambar ku ruhet gruri, hambar për drithë, drithnik.

grúnas ndajf krahin G (Shkojmë) shumë mirë (*me shoshoqin*).

grunc i m sh a at ikt (*Paraphoxinum minutus Kar*) Peshk i vogël i ujërave të liqeneve, me pendë rrezore. **Grunc i Ohrit (Prespës).**

grúnde t f sh Krunde; hime.

grúnd•ë a f sh a at Qime; flokë; lesh.

**

grundë ylli Bisht i kometës; flokë të kometës.

grún•ë i m G > GRUR•Ë I.

* **Asht grunë i hjedhun (pa egjër)** Është njeri i pastër, i ndershëm.

grungú•s jokall ta tur > GRUNDUT.

grungút jokall a ur kryes veta III Gugat; (*fëmija*) bën guga.

grungútj•e a f sh et kryes sh Guga të fëmijës.

grunís jokall i ur veta III Kërcet; kërcëllin.

grunísj•e a f sh e et Kërcitje; kërcëllimë.

grunísht•e ja f sh e et > GRUNISHT•Ë A.

grunísht•ë a f sh a at > GRUNAJ•Ë A.

grun•óhet vetv úa (u) úar veta III (Vajza) rritet e bëhet grua; merr tipare gruaje.

grunór e mb (Arë, tokë) e mbjellë me grurë.

*

Bimë grunore bot Bimë barishtore njëvjeçare me kërcell si cilindër, të zbrazët e me nyja, me lule të grumbulluara në kalli, që bëjnë fryte njëthelbore, si gruri, thekra, elbi etj.

grunór•e ja f sh e et

♦ Arë e mbjellë me grurë, grunishtë. Grunoret ishin te mbara. [**Kosova/ Fushë e begatshme me fruta e grunore (BXh).**]

♦ *sh bot* Bimë grunore si gruri, thekra, elbi etj.

grunj a f A Vrenjtje e vetullave; vështtrim i rëndë.

grúnjë (i e) mb A I grurtë; (prej) gruri.

grúnjëra t f sh

♦ Lloje të ndryshme të grurit. **Grunjëra që piqen shpejt (që i qëndrojnë thatësirës).**

♦ Grurë që ka mbirë në arë; ara të mbjella me grurë.

♦ Bimët grunore.

grunjësht•ë a f sh a at

♦ Bimë e grurit që nuk ka formuar kalli ende.

♦ Kashtë gruri.

grúnjta t (të) f sh Arat e mbjella me grurë, grunjërat.

grúnjtë (i e) mb

♦ I bërë prej gruri; i grurit. **Miell i (bukë e) grunjte.**

♦ I grurit. **Kashtë e grunjte.**

♦ Ne ngjyrë si të grurit; në ngjyrë kafe të hapur. **Fytyrë e grunjte.**

grup ndajf Si një tufë e vetme; grumbull. **Dolën grup.**

grup i m

- ♦ Një numër njerëzish, kafshësh a sendesh të mbledhur në një vend; grumbull frymorësh a sendesh. **Grup fëmijësh (të rinjsh, studentësh, sportistësh, vullnetarësh). Grup aeroplanësh (anijesh). Bisedë në grupe. Ndaj në grupe.**
- ♦ Tërësi sendesh, qeniesh a dukurish, të bashkuara sipas një tipari a cilësie të përbashkët. **Grup bimor. Grupi i kurrizorëve. Grupi i viruseve. Grupet e muskujve.**
- ♦ Tërësi e pjesëve a e veglave të një makine a mekanizmi që kryejnë së bashku një punë të caktuar; agregat. **Grup transformatorësh. Grup frigoriferi (radioje). Grup elektrik. Grup thithës. Grup i mbyllur. Grup i timonit (i ingranazheve).**
- ♦ *gjuh* Tërësi elementesh me tipare të afrishme. **Grup zanoresh. Grup gjuhësh.**
- ♦ Tërësi njerëzish me pikëpamje, ide, qëllime e interesa të përbashkëta ose profesion të njëjtë; tërësi njerëzish të organizuar së bashku, që kryejnë të njëjtën punë a veprimtari. **Grup shoqëror. Grup komunist (antiparti, fraksionist, armiqësor). Grup artistik (teatral, folkloristik, letrar). Grup monopolist (financiar). Grup gjeologësh (mjekësh, naftëtarësh). Grupi i valleve. Prona e grupit** pronë kolektive, kooperativiste.
- ♦ Tërësi njerëzish me karakteristika të përbashkëta. **Grup etnik.**
- ♦ *usht* Njësi, zakonisht në artileri, e përbërë prej disa baterish; batalion. **Komanda e grupit.**
- ♦ *radio* Numër i caktuar shenjash, që shënojnë disa shkronja ose shifra.
- ♦ *sport* Numër i caktuar skuadrash që ndeshen midis tyre. **Ndeshjet e grupit.**

**

grup gjaku *bio* Një nga të katër tipat e gjakut te njeriu dhe kafshët, me cilësi të veçanta të rrëzave të kuqe dhe të serumit.

grup i kontaktit *pol* Grup jozyrtar i vendeve me ndikim të interesuara në zhvillimet politike të një vendi a rajoni.

grup parlamentar *pol* Grup i përbërë nga deputetë të një partie politike ose të partive aleate në parlament.

grup presioni *pol* Grup që përpiqet të ndikojë në politikën e vendit për një çështje të caktuar.

grup pune Njësi e ngritur për një detyrë të caktuar.

grup skulpturor *art* Vepër që paraqet një grup tërësor njerëzish ose figurash sipas një ideje a teme të caktuar.

grup yjesh *astr*: **Grup yjesh globularë** grup i përbërë nga qindra a mijëra yje shumë të vjetër, që qëndrojnë bashkë në sajë të forcës tërheqëse.

gruparmatë *a f usht* Njësi e përbërë nga disa armata.

grupësh e mb *pol (Element)* që sillet e vepron sipas frymës së grupeve fraksioniste, që është karakteristik për grupe të tilla, fraksionist.

grupësh i m sh ë ët *pol* Ai që merr pjesë në një grup fraksionist të krijuar brenda një organizate a një kolektivi; anëtar i një grupi brenda një partie. > **FRAKSIONIST I.**

grupësh•e ja f sh e et *pol f e* **GRUPASH I.**

grupësh i m sh e et *pol* Grup i vogël, që krijohet brenda një partie, organizate, kolektivi etj. dhe që zhvillon veprimtari përçarëse e fraksioniste, e cila dëmton e prish njësinë e veprimit. > **FRAKSION I.**

grúpe-grúpe *ndajf* Në disa grupe; në grupe të veçanta.

grupëzim i m sh e et > **GRUPIM I.**

grupim i m sh e et

♦ Bashkim në grup a grupe.

♦ Tërësi njerëzish, kafshësh a sendesh që ndodhen a janë mbledhur në një vend ose që veprojnë së bashku; tërësi njerëzish të organizuar përkohësisht së bashku, që kanë ide e qëllime të njëjta ose që kryejnë të njëjtën punë; grup. **Grupim politik.**

Grupim monopolist. Grupim fisesh. Grupim ndërtesash.

♦ *usht* Bashkim i përkohshëm i disa njësive ushtarake me një komandë të vetme për të kryer një detyrë luftarake. **Grupim operativ. Grupim artilerie (aviacioni).**

grupmállra t m sh ek Mallra të ndarë sipas llojit.

grupmósh•ë a f Grup njerëzish me moshë të njëjtë ose afërsisht të njëjtë; grup i moshave të caktuara, që kanë një ndryshim zakonisht deri në pesë vjet midis tyre.

gruppësh•ë a f sh a at sport Grup sportistësh të sporteve të rënda, me peshë trupore të përafërt.

grup•óhem óva (u) úar

I vetv Bashkohem në një grup me të tjerë, grumbullohem; hyj a futem në një grup me të tjerë; *veta I sh* mblidhemi grupe-grupe.

II pës e GRUP•OJ.

grup•ój kal óva úar

♦ Mbledh disa njerëz bashkë në një vend të caktuar; i bashkoj në një grup; i bëj grup; grumbulloj.. [në fillim këta u treguan kundër çdo vlefte kombëtare, me qëllim që t'a gruponin popullin - e sidomos brezin e ri - rreth ndjenjës së proletariatit botëror. (AE).]

♦ Ndaj ose klasifikoj në grupe. **Grupoj materialet (të dhënat).**

grupór e mb Që ka të bëjë me një grup të caktuar njerëzish, kafshësh, sendesh etj.; që i përket një grupi të caktuar; që bëhet në grup; i grupit. **Pronë grupore. Klasifikim grupor.**

grupúar (i e) mb I mbledhur grup.

grupúem (i) e (e) mb G > **GRUPUAR (i e).**

gruraník u m sh ë ët ushq J Byrek i mbushur me gjellë të mbetura.

grúr•ë i m bot (Triticum vulgaris, J. aestivum) Bimë barishtore e arave, me kërcell pa palcë, të drejtë e të nyjzuar, me gjethe të holla e të gjata, që bën kallit të mbushur me kokrra të vogla; kokrra të kësaj bime, që bluhën e bëhen miell. **Kalli (kashtë) gruri.** [Fusha e Kosovës/ ka qindra vjet që mbillet me të vrrarë/ dhe ajo rrit veç grurin e jetës (VZh).]

*

E kam grurë me dikë Kam marrëdhënie shumë të mira me dikë.

Shkon puna grurë Puna shkon pa asnjë vështirësi.

**

grurë bolle bot (Hordeum murium) > GRURË BRESHKE.

grurë breshke bot (Hordeum murium) Bimë barishtore njëvjeçare e ngjashme me grurin, që rritet buzë arave ose nëpër lëndina; grurë i egër.

grurë halëkuq bujq Grurë me hala të kuqe.

grurë halëzi bujq Grurë me hala të zeza.

grurë i butë bot (Triticum aestivum) Grurë veror.

grurë i egër *bot* (*Hordeum murium*) > **GRURË BRESHKE.**

grurë i fortë *bot* (*Triticum durum; Triticum turgidum*) Grurë pranveror me kalli të shkurtër, që përdoret gjerësisht për miell buke dhe makaronash, zakonisht i përzier me miell gruri të bardhë, për të gatuar brumë të ardhur.

grurë i qëruar

♦ Grurë i zhveshur.

♦ *ushq* Niseshte.

grurë i rrahur *ushq* Grurë i thyer në havan ose dybek.

grurë i vermë *bujq* Grurë veror, që mbillet në verë.

grurë qyqeje *bis* (*Triticum baeoticum*) Lloj gruri i egër, prej të cilit u krijuan llojet e grurit të butë e të fortë.

grurë pranveror *bujq* Grurë që mbillet në pranverë.

grurë ujës *bujq* Grurë që i qëndron lagështirës dhe piqet herët.

grurë vjeshte *bujq* Grurë vjeshtor, që mbillet në vjeshtë.

grurë vjeshtor *bujq* Grurë që mbillet në vjeshtë.

grurëkúq i m sh ë ët *bujq* Grurë kokërrkuq.

grúrët *as vjet, A* Grurë.

grurë•zí zú *m sh zínj zínjtë* *bot* Bimë barishtore me gjethe të përkundërta, me lule të verdha të grumbulluara në kallinj; rritet nëpër kullota e ara dhe dëmton bimët.

grurth i¹ *m sh e et* *bot* (*Hordeum murium*) Bimë barishtore njëvjeçare si gruri, që rritet buzë arave ose nëpër lëndina. > **GRURË I EGËR; GRURË BRESHKE.**

grurth i² *m sh e et* *Byc; elbth; kath i* syrit.

grushán e mb *K (Dele)* turizezë.

grushmáq i m sh ë ët *Gurmaz.*

grusht¹ *si ndajf* Me radhë të ngjeshura e të shtrënguara; shtrënguar si grusht, duke qenë i bashkuar fort me të tjerë. **Jemi grusht. Bëhemi grusht.**

grusht² *si ndajf* Kruspull, lëmsh. **U mblodh (u bë) grusht nga frika (dhimbjet).**

Bëhem grusht para dikujt.

grusht i m sh e et dhe a at

♦ Dorë me gishtërinj të mbledhur fort; dorë e mbyllur dhe e shtrënguar. **Liroj (shtrëngo) grushtet.**

♦ Goditje me dorë të mbyllur e të shtrënguar; forcë e kësaj goditjeje. **Grusht i rëndë. Dërrmoj me grushte. Ha një grusht. I këput një grusht dikujt. Qëlloj me grusht. I tregoj grushtin dikujt** e kërcënoj me grusht dikë. [*si s'kam një grusht të fortë malit që s'bzan në zemër me ia ngjesh (Mgj)*]

♦ *dhe fig* Goditje e fortë, dërrmuese. **Grusht i fundit.**

♦ (*me numërorin një*) Sasi sa nxë dora e mbledhur; sasi shumë e vogël. **Një grusht lajthi.**

♦ (*me numërorin një*) Diçka e vogël dhe e mbledhur kruspull. **Ishte tretur, kishte mbetur një grusht.**

♦ (*me numërorin një përpara një emri tjetër në r. emërore ose rrjedhore*) Hapësirë ose sasi fare e vogël; një pakicë; një pëllëmbë. **Një grusht njerëzish. Një grusht vend. Një grusht njeri** njeri me trup shumë të vogël; një pëllëmbë njeri.

♦ Sasi e madhe. **Një grusht para goxha para. Fitoj para me grushte** fitoj me të madhe.

*

E ha barutin me grushte Është trim i madh; është luftëtar i zoti.

E ka (e mban) në grusht E ka nën zotërim të plotë; e ka në dorë.

E ka dorën grusht Është dorështrënguar.

E kam mendjen grusht Jam i vendosur; e kam ndarë mendjen.

E përcolli me një grusht miza (pleshta) E përcolli me fjalë e me premtime boshe, pa ia mbaruar punën.

Erdhi me një grusht miza Erdhi i ndezur e i inatosur; erdhi tërë hundë e buzë.

Grusht për grusht Dhëmb për dhëmb; pa u frikësuar.

Ha bukë me grushte barkut Ha shpejt e shpejt pothuajse pa e përtypur ushqimin; e rras ushqimin në bark pa e përtypur mirë.

I bie gjoksit me grushte

♦ E pranoj përpara të tjerëve se është fajtor për diçka; pendohet për një faj a gabim të rëndë që ka bërë.

♦ Mburrem për trimëritë që kam bërë.

I bie kokës me grushte Pendohem rëndë për një veprim të gabuar a për një faj që kam bërë.

I rri me grushte hundëve dikujt *keq* E kërcënoj hapur dikë; nuk e lë të ngrejë kokë.

I tregoj grushtin dikujt E kërcënoj dikë; i jap të kuptojë se jam gati të përleshem me dikë; nuk i nënshtrohem dikujt.

Ia jap nderin në grusht (në dorë) E shaj rëndë dikë, e bëj për pesë para.

Ia nxej grushtin dikujt I jap ryshfet dikujt.

Jepte (merrte, fitonte, i kishte) me grusht (me grushte) Jepte (merrte, fitonte, i kishte) me shumicë, në sasi të madhe (zakonisht për paratë).

Më sa bëhen bashkë (bashkohen) një grusht pleshta *iron* Nuk mund të bashkohen kurrë; nuk mund të mblidhen e të merren vesh kurrësi me njëri-tjetrin.

Ngre grushtin Shpreh kundërshtimin ndaj dikujt a diçkaje, protestoj; jam gati të ndeshem, të luftoj me dikë.

Një grusht gjak *euf* Jetë njeriu.

Që në gusht nga një grusht *fj u* Rezervat sigurohen duke i mbledhur me kohë, pak e nga pak; për të arritur përfundime të mira në një punë duhet filluar me kohë, duke punuar çdo ditë, pak e nga pak.

Shtrëngon grushtet Mbledh forcat e përgatitet për t'u ndeshur me dikë, për një punë që kërkon guxim e përpjekje.

Ua futi një grusht miza I futi në sherr; e ndezi sherrin.

**

grusht hekuri Vegël e thjeshtë me katër unaza të lidhura, ku shkohen gishtat, që përdoret për të goditur e dëmtuar rëndë dikë.

grusht hidraulik *tek* Zhurmë e ujit në tub kur rubineti hapet me shpejtësi.

politikë e grushtit të hekurt Politikë e forcës dhe e dhunës.

grúshta-grúshta *ndajf (Mbledh)* duar-duar; aq sa nxënë grushtet.

grushtár i m sh ë ët vjet Boksier.

grushtëzím i m krahin *G* Goditje me grusht.

grushtëz•óhem krahin *G vetv dhe pës e* **GRUSHTËZ•OJ. > GRUSHTËZ•UE (me u).**

grushtëz•ój kal krahin *G > GRUSHTËZ•UE (me).*

grushtëz•úe (me) *kal óva úe krahin G* Godit me grusht; grushtoj.

grushtëz•úe (me u) óva (u) úe krahin G *vetv dhe pës e* **GRUSHTËZ•UE (me u).**

grushtëzúem (i) e (e) *mb krahin G* I goditur me grusht; i grushtuar.

grusht-hékurt *mb (Njeri)* që ka grusht shumë të fortë, të rëndë.

grushtím i m sh e et

♦ Goditje me grusht; rrahje me grushte.

♦ *sport* Pritje e topit me grusht ose grushte; largim i topit me grusht ose grushte nga porta.

grusht•óhem¹ óva (u) úar

I *vetv* Gjuhem me grushte me dikë.

II *pavet:* **Ja si grushtohet topi.**

III *pës e* **GRUSHT•OJ.**

grusht•ój¹ kal óva úar

♦ I bie me grusht (*dikujt, diçkaje*); e qëlloj me grusht (*dikë, diçka*).

♦ *sport* E godit me grusht (*topin*) për ta larguar nga porta ose për t'ia ndryshuar drejtimin.

grusht•ój² kal krahin G > GRUSHT•UE (me).

grushtúar (i e) *mb dhe sport* I goditur me grusht; (*top*) i larguar me grusht a grushte nga porta.

grusht•úe (me)¹ jokal óva úe krahin G > GRUSHT•OJ.

grusht•úe (me)² jokal óva úe krahin G Laj me dorë (*teshat*).

grushtúem (i) e (e) *mb krahin G* (*Tesha*) të lara me dorë.

grushtúem it (të) *as krahin G* Larje me dorë e teshave.

grux•g gu f sh gje gjet J Kërcu; trung i drurit të prerë.

grúz•ë a f sh a at bot

♦ Bimë barishtore tufshake, me kërcell deri 1 m të lartë, me lule të verdha, gjethe vezake, shumë të gjata e me push, të cilat lëshojnë një lëng ngjites.

♦ (*Reseda luteola*) Bimë barishtore e djerrinave, me kërcell të trashë, lule të verdha në jeshile, që përdoret për ngjyer të leshtat e të pambuktat në të verdhë.

grýet (i e) *mb* Puçrranjës.

grýgc•ë a f sh a at krahin G > GRYKOL•E JA.

grýjtë (i e) *mb G* (*Bukë etj.*) e grunjtë; (prej) gruri.

grýk u m sh a at Erë e fortë; rribë ere.

grykafytas *ndajf* Fytafyt; duke u kapur për fyti, grykë më grykë me dikë.

grýka-grýkas *ndajf* > **GRYKAFYTAS.**

grýka-grýkazi *ndajf* > **GRYKAFYTAS.**

grýka-grýkës *ndajf* > **GRYKAFYTAS.**

grykáj•ë a f sh a at gjeog Grykëderdhje e ngushtë e lumit.

grykakúq i m sh ë ët orn Gushëkuq.

grykëlarík e mb (*Nepërkë*) me gushë të larme.

grykëlarík•e ja f zool *Nepërkë* me gushë të larme.

grykalárm•ë i m sh ë ët orn Gushëkuq me cirka.

grykargjénde *mb poet* Vajzë a grua me gushë të bardhë si argjendi.

grykargjéndtë mb > **GRYKARGJENDE.**

grýkas *ndajf*

♦ (*Mbush*) deri në grykë.

♦ Duke u përqaftuar grykë më grykë.

♦ > **FYTAFYT.**

grykashk•ë a¹ f sh a at

♦ Përparëse që u varet foshnjave në qafë përpara gjoksit që të mos ndoten kur i ushqejnë ose kur hanë vetë; gushore.

♦ Grykëse e fëmijëve të kopshtit a shkollës.

grykashk•ë a¹ f sh a at

♦ Vend ku lidhet plugu me pjesët e tjera të damalugut.

♦ Rreth metalik që mban të shtrënguar dy pjesë prej druri që lidhen a që bashkohen; rreth metalik që mban të mbërthyer bucelën e rrotës së qerres.

grýkazi ndajf > GRYKAS.

grýkc•ë a¹ f sh a at *G* Zgërbonjë në trungun e drurit.

grýkc•ë a² f sh a at *krahin G*

♦ Gushore e fëmijës.

♦ Jakë për gra që mbulon vetëm gjoksin dhe qafën; grykole.

grykél•e ja f sh e et Qafëmal i ngushtë.

grýk•em vetv a (u) ur Kapem fytafytyas me dikë; kapërthehem me dikë.

grýkë si ndajf Fytafyt; grykas; në grindje të vazhdueshme njëri me tjetrin. **Shkojnë grykë.**

grýk•ë a f

♦ *anat* Pjesë e sipërme e gypit nëpër të cilin kalon ushqimi nga goja në stomak; pjesë e prapme e gojës që lidhet me gypin e ushqimit dhe të frymëmarrjes; pjesë e përparme e qafës. > **FYT I. Më dhemb gryka. M'u tha gryka. Shtrëngo (rrok, mbërthej) për gryke. Më ngeci (më mbeti) në grykë. I hidhem në grykë. Flas me grykë** flas duke i shqiptuar fjalët me grykë. **Deri në grykë.**

♦ Pjesë e sipërme, e ngushtuar e shishes, enës a diçkaje tjetër; pjesë e përparme e gypit, nga ku del ujë a një lëng tjetër; vend i ngushtë nga ku futet brenda ose nga ku del diçka; vrimë në trajtë hinke a kanali. **Gryka e shishes (gjymit). Gryka e pusit** pjesa e sipërme e pusit, e rrethuar me mur. **Gryka e vullkanit. Gryka e thesit. Gryka e çorapit (çizmes). Vë me grykë poshtë. Mbush deri në grykë.**

♦ *sh a at bis* Sasi lëngu tjetër që përcillet në stomak me një gllënjë; sasi lëngu që del nga një tub. **Marr një grykë ujë. Pi dy-tre gryka.**

♦ *sh ë ët bis* Gojë. **Ka pesë grykë për të ushqyer. Iu mbyll gryka. Kyçe grykën! S'ka grykë të flasë. Ia mbyll grykën** ia mbyll gojën; nuk e lë të flasë; e bëj që të mos ketë ç'të thotë.

♦ *sh a at tek, usht* Pjesë e përparme e tytës së një arme zjarri; vrima e tytës së armës së zjarrit nga ku del predha. > **TYT•Ë A. Grykë zjarri** armë artilerie, top.

Kundërajror me katër gryka.

♦ *sh ë ët bis mjek* Gjendra në trajtë të bajames që ndodhen në të dy anët e fytit, rrëzë gjuhës; bajamet; sëmundje që shfaqet me pezmatimin dhe qelbëzimin e këtyre gjëndrave. **I dhembin (e zunë) grykët. Hoqi grykët.**

♦ *sh a at* Këmishë me mëngë të gjera e me jakë të mbyllur; mitan me jakë të mbyllur.

♦ Pjesë e këmishës, fustanit etj. që rrethon qafën, jakë; jakë e këmishës a fustanit të mbyllur; grykëse.

♦ Pjesë e kthyer e shtizës së parmendës që lidhet me plorin, shtizë.

- ♦ **sh a at gjeog** Vend i ngushtë dhe i thellë midis dy maleve, zakonisht gjatë rrjedhës së një lumi a përroi; ngushticë a shteg i thellë mali ku mund të kalohet.
- ♦ **sh a at gjeog** Vend ku derdhet lumi në det, oqean etj.
- ♦ **sh a at gjeog** Gji në det a liqen midis brigjesh të larta; pjesë e detit që hyn si një rrip brenda në tokë.
- ♦ **fig** Pjesë e sipërme, më e yndyrshme dhe më e mirë e një gjelle a e një ushqimi tjetër të lëngshëm; kreu, krenaja; ajkë. **Gryka e qumështit** ajka. **Gryka e kazanit të rakisë. Marr grykën e grykën.**
- ♦ **bis** Fillim i një kohe; prag i një ngjarjeje ose pikënisje e saj. **Në grykë të javës (të muajit). Në grykë të festës. Në grykë të revoltës.**

*

- Bie shi me grykë pusi (gjymi, shtambe)** Bie shi i madh.
- E kam halën në grykë** Jam në gjendje të vështirë; e kam litarin në grykë.
- E kam lakun (litarin, thikën) në grykë (në fyt)** Jam në gjendje shumë të vështirë.
- E kthej thesin me grykë poshtë** I harxhoj të gjitha ç'kam; i zbraz hambarët; mbetem pa gjë në shtëpi.
- E njom grykën (fytin, gurmazin)** Pi fare pak ujë etj.
- E ther në grykë** I bëj dëm të madh; e marr në qafë.
- E vë në grykë (në bisht) të lahutës dikë** E vë në lojë; e tall.
- E zë (kap, mbërthej) për gryke (fyti)** E shtrëngoj fort dikë që të bëjë një punë që dua unë; e vë në gjendje shumë të vështirë; ia vë të dyja këmbët në një këpucë..
- Futem në borxhe deri në grykë** Marr borxh shumë para e te shumë veta; jam mbytur në borxhe.
- Grykë për (me) grykë** Fytafyt; fytas; grykas.
- Ha (pi) me dy gryka** Është i pangopshëm; është grykës i madh.
- I derdh (i tret) plumb në grykë (në gojë)** E vras pa mëshirë.
- I hedh (vë) lakun (litarin) në grykë (në fyt, në qafë) diku** E zë shumë ngushtë dikë, e detyroj të bëjë një gjë me zor dhe shpejt.
- I hidhem në grykë (në fyt) diku**
- ♦ I vërsulem; e sulmoj.
 - ♦ Nuk e lë të vijoje me tej diçka që nuk më pëlqen.
- I vë thikën (thonjtë) në grykë (në fyt) diku** E shtrëngoj që të bëjë diçka patjetër; e detyroj me mjete a mënyra të egra e pa mëshirë; i vë litarin në grykë.
- I vë shkelmin (këmbën, duart) në grykë (fyti, gjoks) diku** E shtrëngoj keq.; vë në gjendje shumë të vështirë; i marr shpirtin; ia vë litarin në grykë.
- I zë grykën diku** I jap ç'kërkon, që të mos flasë më.
- I zëntë grykën (fytin) mallk** Mos e gëzoftë!; i ngeç të në grykë!
- Ia hedh grykës** E ha ose e pi vetë të gjithë; s'le gjë për të tjerët.
- Ia kthej me grykë** Shoqëroj një këngë (labe) duke kënduar me grykë.
- Ia sjell në grykë të pushkës dikë a diçka**
- ♦ Ia sjell në pritë për ta vlarë më lehtë; ia sjell në shteg.
 - ♦ Ia përgatit të gjitha kushtet e nevojshme që ta kryejë lehtë një punë.
- Jam me litar në grykë** Jam përpara një rreziku të madh, jam përpara varjes a pushkatimit; jam në hall të madh; kam një nevojë të ngutshme.
- Jam në grykë (buzë, zgrip) të varrit**
- ♦ Jam shumë plak ose shumë i sëmurë; jam fare afër vdekjes.

♦ Jam përpara një rreziku shumë të madh.

Më gënjeu gryka U gënjeva nga pamja e jashtme; nuk më doli ashtu siç e prisja; u mashtrova.

Me grykën e pushkës (nga gryka e pushkës) Me luftë të armatosur; me kryengritje të armatosur.

Më ka ardhur mëlçia në grykë Nuk e duroj dot më; s'mbaj dot.

Më mbeti (ngeci, ngriu) fjala në grykë (në buzë, në gojë, në fyt) Nuk munda të flas më; nuk arrita ta mbaroj fjalën.

Më mori me qafë gryka a) U shkatërrova nga shpenzimet e tepërta për të ngrënë e për të pirë. ♦ U shkatërrova nga të pirët; më mori më qafë rakia.

M'u bë lak në grykë (në fyt) M'u bë një lëmsh në grykë nga ngashërimi, hidhërimi etj.; m'u bë një në fyt.

M'u lidh (bë, mblodh) një një në grykë (në fyt) M'u bë një lëmsh në grykë nga një ndjenjë e fortë, nga ngashërimi, nga hidhërimi etj.

M'u lidh buka (në grykë, në fyt) Më ngeci buka në grykë, nuk përcillem dot (*nga një tronditje etj.*); nuk më bëhet fare, më ikën fare dëshira për të ngrënë.

M'u ngritën (m'u mblodhën, më erdhën) zorrët në grykë (në fyt, te goja) Më erdhi neveri; më erdhi për të vjellë.

M'u shtrëngua litari në grykë (në fyt) diku Më erdhi fundi.

M'u tha gryka (goja, buza, gurmazi) për diçka Kam etje të madhe; më pihet shumë.

M'u tha pështyma në grykë (në fyt) Nuk munda të flisja më; m'u pre fjala; më mbeti fjala në grykë (*nga ndonjë shqetësim a tronditje, nga ndonjë*

qortim i rëndë, nga të folurit e shumtë etj.).

M'u zgjidh (çel) gryka thesit Filloj të flas e t'i tregoj të gjitha të fshehtat.

Nën grykën e pushkës (e topit) Duke e kërcënuar a duke e frikësuar me armë.

Nuk e fut dot në grykën e pushkës Është trim e dinak; di t'i bëjë dredha plumbit.

Të puthsha grykën e pushkës! urim Të lumtë!

Të zë në grykën e këmishës Të lutet shumë.

T'u bëftë halë në grykë! mallk Të ngectë në grykë!

Thes me dy gryka Njeri me dy faqe.

U ngopa deri (gjer) në grykë Hëngra jashtë mase, aq shumë sa s'mundem më. vështirësie të madhe a përpara një detyrimi të rëndë.

Zihem (kapem) për gryke (për fyt) me dikë Grindem shumë ashpër, kacafytem me dikë.

**

gryka e keqe (e ligë); grykët e bardha bis mjek Difteria.

grykëderdhje a f sh e et Vend ku derdhet lumi në det, liqen etj., grykë lumi.

grykëfurrë a f Derë e furrës.

grykëgjatë mb

♦ (*Shishe, shtambë etj.*) me grykë të gjatë.

♦ (*Pushkë*) me grykë të gjatë.

grykëgjërë mb

♦ (*Shishe, kavanoz etj.*) me grykë të gjerë.

♦ (*Armë zjarri*) me tytë të gjerë; e kalibrit të rëndë.

grykëhollë a f sh a at euf Pushkë.

grykëkálbët *mb* (Njeri) gojëndyrë.

grykëkéq•e ja f mjek Sëmundje e rëndë ngjitëse, që shfaqet me pezmatim të grykës, të mukozës së fytit e të hundës dhe prek zakonisht të vegjlit.

grykëkúq i m sh ë ët orn > **GUSHAKUQ I.**

grykëlarík e mb (Nepërkë) gushëlarmer; me gushë të larme.

grykëlarík•e ja f sh e et zool Nepërkë me gushën me lara.

grykëlármë mb > **GRYKËLARIK E.**

grykëngúshtë mb

♦ (Shishe etj.) me grykë të ngushtë. [një shishe hermetike/ grykëngushtë/ lëfytgjatë/ në murin prej argjile (JG).]

♦ (Armë zjarri) e kalibrit të vogël; (armë) me tytë të ngushtë.

grykëpërpjëtë

I *mb* (Shishe, armë zjarri) që është me grykën të drejtuar lart.

II *si ndajf* (Vendos shishen, armën) me grykën të drejtuar lart.

grykëpóshtë

I *mb* (Shishe, armë zjarri) që është me grykën të drejtuar poshtë.

II *si ndajf* (Vendos shishen, armën) me grykën të drejtuar poshtë.

grykës e mb (Njeri) që ha shumë; që lakmon shumë në të ngrënë; llupës; i pangopur.

grykës i¹ m sh - it Njeri që ha shumë, që lakmon shumë në të ngrënë; llupës; njeri i pangopur.

grykës i² m sh - it Shtizë e parmendës prej druri.

grykës•e ja¹ f sh e et f e **GRYKËS I¹.**

grykës•e ja² f sh e et

♦ Veshje e sipërme prej pëlhure, e hapur përpara ose prapa e zakonisht me mëngë të gjata, që mbahet gjatë kohës së punës, në shkollë, në kopsht etj. > **PËRPARËS•E JA.**

♦ Këmishë burrash e mbyllur dhe e qëndisur, zakonisht pa jakë.

♦ Jelek grash i qëndisur.

♦ Jakë fustani që mbërthehet në grykë.

♦ Qafë çorapi.

grykësi a f G

♦ Lakmi e madhe për të ngrënë; të qenët grykës; pangopësi. **Grykësi prej ujku. Me grykësi.**

♦ *fig* Lakmi e madhe (*për para*).

grykësór e mb (Njeri) grykës; që ha shumë; që lakmon shumë në të ngrënë.

grykësór i m sh ë ët Njeri grykës, që ha shumë, që lakmon shumë në të ngrënë.

grykësór•e ja f sh e et f e **GRYKËSOR I.**

grykëshkúrtër mb (Pushkë) me grykë të shkurtuar.

grykëshkúrt•ër ra f sh ra rat Pushkë me grykë të shkurtuar.

grykëthárë mb I papirë a i pangrënë prej kohësh; gojëthatë.

grýkëz a¹ f sh a at

♦ *përk*, *zvog e* **GRYK•Ë A.**

♦ Jakë pëlhure, zakonisht e qëndisur, që i vihet këmishës ose fustanit të grave.

♦ Grykashkë; gushore.

♦ Këmishë burrash e mbyllur dhe e qëndisur, zakonisht pa jakë.

♦ Jelek grash i qëndisur.

- ♦ Ajkë në krye të shishes, kavanozit, gjymit etj. që është mbushur me qumësht.

grykëz a² f sh a at

- ♦ Pjesë e kthyer e shtizës së parmendës që lidhet me plorin; shtizë e parmendës.
- ♦ Rip përforcues i samarit që kalon përpara gjoksit të kafshës.
- ♦ *tek* Veshje cilindrike për zbutjen e fërkimit në një pjesë mekanike. > **BOKOL A.**

grykëzënë mb

- ♦ (*Njeri*) me grykë të zënë ga të thirrurit, të kënduarit etj.; i ngjirur.
- ♦ Që ka mbyllur gojën e nuk flet; gojëkyçur, gojëzënë.
- ♦ *mallk* Që iu zëntë gryka, që iu zëntë fryma.

grykëzënë a f sh a at f e GRYKËZËNË I.

grykëzënë i m sh ë ët

- ♦ Njeri që i është zënë gryka nga të thirrurit etj., i ngjirur.
- ♦ Njeri që e ka mbyllur gojën e nuk flet; gojëkyçur, gojëzënë.

grykëzjarrtë mb (Armë) që lëshon zjarr nga gryka.

grykje mb (Shtambë, ibrik etj.) me grykë të gjatë.

grykj•e a¹ f sh e et

- ♦ Këmishë burrash e mbyllur dhe e qëndisur, zakonisht pa jakë.
- ♦ Jelek grash i qëndisur..

grykj•e a² f sh e et Enë uji etj., me grykë të gjatë e të ngushtë.

grykól•e ja f sh e et krahin G

- ♦ Jelek grash pa mëngë.
- ♦ Këmishë e rreme për gra, e përbërë nga pjesa e gjoksit dhe një jakë zakonisht e qëndisur.
- ♦ Gushore, grykashkë.

grykór e mb

- ♦ *gjuh (Tingull)* i nyjëtuar në grykë; i shqiptuar me grykë. **Bashkëtingëllore grykore.**
- ♦ (*Britmë*) e mbytur, e ngjirur.
- ♦ I vendosur në grykë; që është a ndodhet në grykë. **Dhëmbë grykorë të peshkut.**

grykór•e ja¹ f sh e et

- ♦ Grykashkë, gushore.
- ♦ Këmishë e rreme për gra, e përbërë nga pjesa e gjoksit dhe nga një jakë zakonisht e qëndisur.
- ♦ Përparëse.
- ♦ *vjet usht* Veshje prej hekuri e luftëtarit për të mbrojtur pjesën e përparme të qafës dhe krahatorin.
- ♦ *gjuh* Bashkëtingëllore grykore. **Grykoret e shqipes (frëngjishtes, gjermanishtes).**
- ♦ > **GRYKËS•E JA².**

grykór•e ja² f sh e et Plaskom; grykë mali.

grykós kal a ur

- ♦ Ngop; mbush me të ngrëna.
- ♦ Mbyt (*dikë*); i zë grykën (*diku*).

grykós•em¹ vetv a (u) u Përfytem, kacafytem; grindem keq me dikë; grykem.

grykós•em² vetv a (u) u Përqafohem.

grykósj•e a¹ f sh e et Përfytje; kacafytje; grindje e egët.

grykósj•e a¹ f sh e et Përqaftim.

grykósur (i e)¹ mb I përfytur; i kacafytur.

grykósur (i e)² mb I përqafuar.

grýks•ë a f sh a at Grykëse për fëmijë.

gryks•óhem vetv óva (u) úar Llahem; ngihem; mbushem gjer në grykë (*me të ngrëna*); ja me grykësi.

gryks•úer óre mb G Grykës; i pangopur.

gryks•úer óri m sh órë órët G Njeri grykës, i pangopur.

gryktór e mb > GRYKOR E.

grykt•úer óre mb G

♦ > **GRYKOR E.**

♦ Grykës; i pangopur.

grykz•óhem vetv G > GRYKZ•UE (me u).

grykz•úe (me u) vetv óva (u) úe G Ha si i zijosur.

grykzúem (i) e (e) mb G I pangopur; i zijosur.

grym kal > GRYMOS.

grymác i m krahin Mall, dashuri për një njeri që ndodhet larg.

grýmçk•ë a f krahin Kalli misri shterp, pa kokrra.

grým•e ja (e) f Dëbim nga vendi i vet; mërgim; syrgjynosje.

grym•em vetv a (u) ur

I vetv veta III dhe fig Kalbet; krimbet. **Iu grymtë shpirti!** mallk iu kalbtë shpirti!

II pës e GRYM.

grymët (i e) m

♦ I kalbur; i krimbur.

♦ I mallkuar.

♦ fig (Njeri) i fëlliqur; i ndytë.

grýmj•e a f > GRYMOSJ•E A.

grymós¹ kal a ur Mallkoj.

grymós² kal a ur

♦ Kalb; krimb.

♦ Dobësoj shumë; ligështoj.

grymós•em a (u) ur

I vetv veta III Kalbje; krimbje.

II pës e GRYMOS.

grymós•ëm (i) me (e) mb G > GRYMOSUR (i e).

grymósj•e a f sh e et

♦ Kalbje; krimbje.

♦ Dobësim; ligështim.

grymósur (i e)¹ mb I mallkuar.

grymósur (i e)² mb

♦ I kalbur; i krimbur.

♦ I dobësuar; i ligështuar.

grýmur (i e) mb > GRYMOSUR (i e).

grýntë (i e)¹ mb G (Prej) gruri; i grunjtë.

grýntë (i e)² mb G I bollshëm; i bulbër.

grýnjë (i e) mb G (Prej) gruri.

grýnjëra t sh G Grurë; farë gruri.

grýnjtë (i e) mb G (Prej) gruri.

grýtë (i e)¹ mb G (Miell, kulaç) i grunjtë; (prej) gruri.

grýtë (i e)² mb let G: Kangë të gryta këngë dashurie.

grrac e mb G > GRRAC E.

grraç e mb G

♦ (Send) i kthyer si kërrabë.

♦ (Njeri) kurrizdalë; gungaç.

grraç i¹ m sh a at G > GARRAC I.

grraç i² m sh a at G

♦ Kërrabë; send i kthyer si kërrabë.

♦ Njeri kurrizdalë.

grrân•ë a f sh a at G Rrungajë; përroskë.

grrap onomat > GRRAP-GRRUP.

grrap-grrúp onomat Zhurmë e kërcitjes së zhavorit, borës etj. kur shkelet me këmbë; zhurmë e kafshimit të diçakje të fortë.

grrath i¹ m sh ë ët G Dhëmbëzim.

grrath i² m sh ë ët bot (*Equisetum hyemale*) Bimë shumëvjeçare e familjes së fiereve, me kërcell si të kallamit, deri 1 m të lartë, me gjethe fare të vogla të ngjitura pas kërcellit, që rritet në vise me shumë lagështirë të Europës, Azisë dhe Amerikës.

grrath i³ m sh ë ët G Zbukurim i drurit me djegie; pirografi.

grráth•ë a f: Grrathë e butë bot (*Melilotus officinalis*) Bimë barishtore një- a dyvjeçare, 1 - 2 m e lartë, me lule të verdha që lidhin bishtajë me një farë; është ushqim i mirë për bagëtinë dhe mbillet për të pasuruar tokën me azot.

grrathç e m sh a at G (Rrotë) e dhëmbëzuar.

grráthë-grráthë mb (Gjethe) e dhëmbëzuar; dhëmbë-dhëmbë.

grravénç e mb krahin G

♦ (Degë peme) e shtrebër.

♦ (Njeri) kurrizdalë.

grre ja f sh na nat Pijanec.

grrebán e mb G (Njeri) gungaç; kurrizdalë.

grrebán i m sh a at G Njeri gungaç, kurrizdalë.

grrebán•e ia G f e GRREBAN I.

grréb•ë a f sh a at K Gropë e barkut të gjedhit të dobët.

grrec i m G > GËRREÇ I.

grreç i¹ m sh a at Susak.

grreç i² m sh a at G Thelb arre.

grreç i³ m sh a at bis anat G Gropë e syrit.

grrel ndajf K: E baj grrel dikë e mund a rrah paq dikë.

grréll•e ja f sh e et

♦ Gurore.

♦ Minierë.

grremç

I si ndajf Si çengel; si grremç.

II si mb (Njeri) i kërrusur e i dobësuar.

grremç i m sh a at

♦ Copë hekuri me majë të kthyer, që shërben për të kapur a për të varur diçka; kanxhë; kërrabëz e vendosur në mur, ku varen sende të ndryshme; pjesë e vogël, e mbetur në një dru nga një degë e këputur. **Grremç për rroba. Mashë me grremç. Me hundë si grremç. Var në grremç.**

♦ Shkop i gjatë me një bigë të kthyer si çengel në majë, që përdoret për të këputur frutat nga pema, për të mbledhur barin etj..

♦ *vjet keq* Kryq.

♦ *bis* Mjet ose mënyrë për t'ia arritur një qëllimi, për të sulmuar dikë etj.; rast që shfrytëzohet nga dikush për t'ia arritur një qëllimi. **E gjeti grremçin.**

♦ *keq* Plak shumë i dobët dhe i kërrusur.

♦ *kryes sh bis* Shkronjë e bërë si shkarravinë; shkrim i keq.

grrémça-grrémça mb, ndajf (I mbushur) plot me grremça.

grremçák e mb I kthyer a përkulur në trajtë grremçi; (*degë*) me shumë grremça.

Hundë grremçake.

grrémç•e ja f sh e et Dhi me brirë të kthyer si grremç.

grremçím i m sh e et Përkulje në trajtë grremçi.

grremç•óhem óva (u) úar

I vetv veta III Kthehet si grremç.

II pës e GRREMÇ•OJ.

grremç•ój kal óva úar Kthej a përkul si grremç; e bëj si grremç (*një copë hekur a tel*).

grrémtas ndajf (*Shkoj, rri*) kërrusur për të mos u parë nga të tjerët a për t'u fshehur etj. > **KËRRUS.**

grrémtë (i e) mb I kërrusur; i përkulur si grremç. **Plak (dru) i grremtë.**

grremt•óhem vetv G > GRREMT•UE (me u).

grremt•úe (me u) vetv óva (u) úe G

♦ *veta III* Përkulet si grremç.

♦ Përkulem; më del kurri; bëhem gungaç.

grremtúem (i) e (e) mb G I përkulur si grremç.

grremtúem it (të) as G Përkulje si grremç.

grrep i m sh a at Furkë e hardhisë.

grrepç ndajf krahin G Me uri; unshëm.

grrépçtë (i) e (e) mb krahin G I uritur; i unët.

grrép•em vetv krahin G > GRREP•Ë (me u).

grrép•ë (me u) vetv krahin G Dobësohem shumë; tremem; bëhen si grep.

grrépun (i e) mb krahin G I dobësuar shumë; i tretur; i bërë si grep.

grrépun it (të) as krahin G Dobësim; tretje.

grrés•ë a f G Paralizë.

grrénj•ë a f sh a at ent Ç Grerëz; greth.

grríç•ë a f sh a at G Gërvishtje; vend i gërvishtur.

grrith kal G > GRRITH•Ë (me).

grrith•em G vetv dhe pës e GRRITH. > GRRITH•Ë (me u).

grríth•ë (me) kal a ë G Gërvisht.

grríth•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Gërvishtem.

II pës e GRRITH•Ë (me).

grrithták e mb *K (Qime, mjekër)* e ashpër si tel, që të gërric.

grrivác e mb *K* Galamsh.

grroç i m sh ë ët Guaskë breshke.

grróç•e ja f sh e et Thurimë si një kanistër e vogël ku mbahen lugët, pirunjtë dhe thikat; shporta e lugëve.

grroj kal óva úar Gërmoj; rrëmoj.

grrón•ë a f sh a at Koritë; govatë.

grróna at sh Gropë e hapur nga gërryerjet e ujërave.

grror i m sh e et Dru i ngulur në tokë, me bigë në majë, ku vihen gjethet e dushkut ose bari që t'i hajë bagëtia.

grrov•ój kal *G* > **GRROV•UE** (me).

grrov•úe (me) jokal óva úe *G* Provoj pasojat e diçkaje.

grruc kal krahin *G* > **GRRUC•Ë** (me).

grrúc•em krahin *G* pës e **GRRUC**. > **GRRUC•Ë** (me u).

grrúc•ë (me) kal a (u) ë krahin *G* Fitoj; mposht; mund.

grrúcj•e a f krahin *G* Fitore; mposhtje; mundje.

grrúcun (i e) mb krahin *G* I mposhtur; i mundur.

grruç i m sh a at krahin *G* Gllënjë; hurbë.

grrúf•ë a f sh a at Gulfë.

grrúf•ë a f sh a at

♦ Shpërthim, dalje me vrull e ujit etj; curril i fortë.

♦ fig Shpërthim i zemërimit.

grrull i m sh a at *G* Qymez i pulave.

grrum

I onomat Zhurmë e përplasjes së derës etj.

II si ndajf (*Mbyll derën etj.*) me forcë, me përplasje.

grruó•ll i¹ m sh a at krahin *G* Trung i zgavërt, që përdoret për zgjua bletësh.

grruó•ll i² m sh a at tek krahin *G* Turjelë për të hapur vrima të mëdha.

grr•ýe (me) kal *G* éva ýe Gërreyj; brej.

grrýem (i) e (e) mb *G* I gërreyer; i brejtur.

gërrýet (i e) mb *G* (*Fytyrë*) e hequr; (*faqe*) të thithura.

grryk u m sh ë ët > **GRRYK•Ë** A.

grrýk•ë a f sh a at

♦ Puh.

♦ Ribë.

GSHDNJ ja shkurt i Grupi Shqiptar i të Drejtave të Njeriut.

GSHH ja shkurt i Grupi Shqiptar i Helsinkit.

gtháp•ë a¹ f sh a at vjet

♦ Kurnac.

♦ Gëthep.

gtháp•ë a² f vjet *G*

♦ > **GËTHEP** I.

♦ sh i **GTHEP** I.

gthápë t sh i **GTHEP** I.

gthep i m sh **gthápë** **gthápët** *G* Pincë e akrepit.

gû ni m sh j jt *G* > **GJU** RI.

Gúa *m* *mit a* *fr* Perëndi e rrufesë, e farkëtarëve dhe bujqve.

guác•ë *a f sh a at inv* Butak i vogël deti, i mbështjellë me dy kapakë të fortë e të ndritshëm; guaska që mbështjell këtë butak. > **GOCË DETI**. [*drita e praruar gjerdan me guaca* (JG).]

guáck•ë *a f sh a at* > **GUASK•Ë A**. [*E lepuri u fsheh në një guackë breshke* (GB).]

♦ Kore. [*O sikur të mundja,/ guackat e maleve t'i çaja/ dhe horizontet t'i shtyja/ e tek ti të vija!* (BXh).]

guádh•e *ja f sh e et*

♦ Gjembraç; gjemb; halë.

♦ Shkurre; kaçube; çufër.

guáfm•ë *a f sh a at G* Erë e rëndë nga goja;grahmë e gojës.

guáj t sh i GUA•LL LLI.

guáj (i e) *mb A* I huaj; jo vendës.

guajanéz e *mb I* Guajanës; që ka të bëjë me Guajanën, me vendësit a banorët e saj.

guajanéz i *m sh ë ët* Vendës a banor i Guajanës.

guajanéz•e *ja f sh e et e* **GUAJANEZ I**.

Guaján•ë *a f gjeog* Republikë në brigjet verilindore të Amerikës së Jugut.

**

Guajana Britanike Shtet i pavarur i Komënuellthit Britanik, në brigjet verilindore të Amerikës së Jugut.

Guajana Franceze Departament i Francës në brigjet verilindore të Amerikës së Jugut.

guáj•ë *a f sh a at G* Lëvozhgë veze etj.

guák e *mb* > **GUHAK E**.

guák u *m sh ë ët*

♦ *orn (Columba palumbus)* > **GUHAK U**.

♦ *fig* Njeri i hutuar dhe i pavëmendshëm; njeri i trashë nga mendja. [*U bënë dy orë që kruaj kokën si guak duke përtypur fillime rrëfimi si kashtëkali e duke u vërtitur nëpër apartament.* (ED).]

gúa•ll lli *m sh j jt*

♦ Mbulesë mbrojtëse prej kocke e disa kafshëve; rrashtë; lëndë që nxirret prej kësaj mbulese; zhguall. **Gual breshke. Guali i gaforres. Syze me skelet gualli.**

♦ Lëvozhgë e fortë që mbështjell frytet a farat e disa pemëve e drurëve. >

GUASK•Ë A; SHAR•K KU. Guaj të lëndës së lisit (ahut).

♦ Kore. **Gual i bukës (tokës).**

♦ Cipë e fortë që zë plaga; kore.

guallóre *t f sh bot* Drurë që i mbështjellin frytet a farat me lëvozhdë të fortë.

guán i *m sh e et* Pleh zogjsh.

Guandóng u *m gjeog* Provincë e R.P. të Kinës në brigjet e Detit të Kinës Jugore.

Guantánamo *ja f gjeog: Gjiri i Guantamós* Bazë luftarake-detare dhe kamp përqendrimi në skajin jugperëndimor të ishullit të Kubës.

Guanzhóu *m gjeog* Kryeqytet i krahinës së Guandongut dhe port i madh në Detin e Kinës Jugore.

guarnición i *m sh e et* *tek* Gasket.

guásk•ë *a f sh a at*

- ♦ Mbulesë gëlqerore e disa kafshëve si butakët etj. > **GUA•LL LLI.**
- ♦ *inv* Butak që rron i mbështjellë me një mbulesë të tillë.
- ♦ Mbulesë e fryteve a farave të disa pemëve e drurëve. > **SHAR•K KU; GUA•LL LLI. Guaskë arre (lajthie, bajameje, gështenje).**
- ♦ **Kore. Guaska e tokës (akullit).**
- ♦ *krahin* Bërthamë. **Guaskë ulliri.**
- ♦ *fig* Mjedis i mbyllur, i shkëputur a i veçuar nga jeta e nga puna e gjallë e njerëzve; fushë e ngushtë ku dikush zhvillon veprimtarinë e tij në mënyrë të veçuar.

*

Është mbyllur në guaskën (në lëvozhgën) e vet Sheh vetëm punën e vet; as jep, as merr me të tjerët.

U mbështoll (u mblodh) në guaskën e vet U tërhoq dhe u mbyll brenda në vetvete.

guaskëbútë *mb* (*Fryt etj.*) me guaskë të butë.

guaskëfórtë *mb* (*Fryt etj.*) me guaskë të fortë.

guaskëhóllë *mb* (*Fryt etj.*) me guaskë të hollë.

guaskëmbájhtës *mb inv* (*Butak*) i mbuluar me guaskë.

guaskëngjashëm *me inv* (*Mbulesë*) e ngjashme me guaskën.

guaskëtráshë *mb* (*Fryt etj.*) me guaskë të fortë.

guaskór *e mb*

- ♦ (Prej) guaske.

- ♦ (*Shtresë, shkëmb*) me fosile guaskash në përbërjen e vet.

guaskórë t *sh zool* Kafshë të mbuluara me guaskë.

guásh i¹ *m sh ë ët orn* (*Columba palumbus*) Pëllumb i egër i Europës dhe Azisë, me pulla të bardha në krahë e qafë.

guásh i² *m sh ë ët art*

- ♦ Bojë uji opake në të cilën pigmentet lidhen me lëndë ngjitëse dhe tonet e lehta bëhen me të bardhë, kryesisht shkumës.

- ♦ Teknikë e pikturimit me këtë lëndë.

- ♦ Tablo e punuar me këtë teknikë.

guatemálas *e mb* I Guatemalës; që ka të bëjë me Guatemalën, me vendësit a banorët e saj.

guatemálas i *m sh - it* Banor a vendës i Guatemalës.

guatemálas•e *ja f sh e et f e* **GUATEMALAS I.**

Guatemál•ë *a f gjeog* Republikë e Amerikës Qendrore.

guáz•ë *a f sh a at* > **GUASK•Ë A. Guaza e kërmillit.**

guazórë t *f zool* Kafshë të mbuluara me guaskë.

gubác *e mb*

- ♦ Tullac; pa flokë; që i kanë rënë flokët e kresë.

- ♦ *fig* Qeros; që ka sëmundjen e qeres.

gubadí *a f sh a at* Ç Shapkë prej lëkure ose llastiku.

gubájk•ë *a f* > **GUBAN•E IA.**

gubán *e mb G*

- ♦ I papastër; i pistë.

- ♦ *fig* (*Njeri*) i ndyrë; i ulët.

gubán i *m sh a at G*

♦ Njeri i papastër.
 ♦ *fig* Njeri i ndyrë, i ulët.
gubán•e ia *f sh e et G f e* **GUBAN I.**
gúb•e ja *f sh e et krahin* Krehër i flokëve.
gubér•e ja *f sh e et vjet*
 ♦ *krahin G* Pelerinë e shkurtër deri në gju.
 ♦ *krahin* Tallagan i shkurtër deri në gju. [**O halldup shallvaregjërë,/ Në të zënça dot guberë,/ Do ta bënj si tjatër herë!** (Pop)]
gúb•ë a *f veter* Sëmundje që u bie dhenve dhe u prish leshin; zgjebe e dhenve.
gúbët (i e) *mb* > **GUBAÇ E; GUBTË (i e).**
gúbëz a *f sh a at bis mjek* > **MËLL•Ë A.**
 ♦ Sëmundje lëkure, që shfaqet në trup të njeriut a të kafshës si gungë e vogël.
 ♦ Sëmundje që shfaqet në fyt në trajtë gunge të qelbëzuar.
gúbtë (i e) *mb G I* papastër; i ndyrë; lëran.
gubúj•ë a *f sh a at G* > **GUBAN•E IA.**
gúbull a *f sh a at A* Kokë.
guc kal G > **GUC•Ë (me).**
guc e mb krahin G Kurrizdalë; gungaç.
guc i¹ m sh a at Gic; bic; derrkuc.
guc i² m sh a at A Këlysh qeni; kone.
guc i³ m sh a at krahin G Njeri kurrizdalë; gungaç.
gúc•e ja *f sh e et krahin G*
 ♦ *f e* **GUC I³.**
 ♦ Dosë.
gúc•ë (me) kal a ë G
 ♦ Nguc; ngas.
 ♦ Nxit; shtyj. > **NGUC.**
gúc•ë a *f sh a at krahin* Lehje e qenit.
gucilí a¹ f G Kryelartësi.
gucilí a² f sh - të G Njeri i mbajtur e i veshur mirë.
guciljár e¹ mb G Njeri kryelartë.
guciljár e² mb G (Njeri) i mbajtur e i veshur mirë.
gucimác•ë a *f sh a at ent*
 ♦ Krimb jeshil me qime të shkurtra e të rralla, me pika të zeza e dy vija të verdha për së gjati, që dëmton gjethet e lakrave.
 ♦ Vemje; dhemizë.
gucí•s kal ta tur > **GUCIT.**
gucít kal a ur Ngacmoj; cyt; nguc; nxit.
gucítj•e a *f sh e et* Ngacmim; cytje; ngucje; nxitje.
gucján e mb I Gucisë; që ka të bëjë me Gucinë, me vendësit a banorët e saj.
gucján i m sh ë ët Vendës a banor i Gucisë.
gucján•e ia *f sh e et f e* **GUCJAN I.**
gúck•ë a *f sh a at ent (Pieris bassicae)* Vemje e fluturës së bardhë të lakrës.
gucumác i m sh ë ët entG > **GUCK•Ë A.**
gucumác•ë a *f ent* > **GUCIMAC•Ë A.**
guç kal a ur Kafshoj.

guç i¹ *m sh ë ët* Kafshim i kalit.

guç i² *m sh ë ët* Gllënjë.

gúçë *mb G (Arrë)* me lëvozhgë të fortë, që s'e lëshon thelbin; gungëse.

gúç•ë *a f sh a at G Arrë* me lëvozhgë të fortë, që s'e lëshon thelbin; arrë gungëse.

gúç•ël *la f sh la lat krahin G Rrudhë* e rrobave.

guçím i¹ *m sh e et* Tundim; ngasje.

guçím i² *m: Me të guçím shpr ndajf* me dhunë; me forcë; përdhuni.

gúç•im (i) me (e) *mb krahin G*

♦ *(Nevojë)* e ngutshme.

♦ *(Veprim)* i nxituar; i pamenduar; i rrëmbyer.

gúçj•e *a f sh e et* Kafshim i kalit.

gúçk•ë *a m sh a at krahin* Topth druri që përdoret në lojëra të ndryshme.

gúçla-gúçla *ndajf* Tërë rrudha; me shumë rrudha.

gúçu-gúçu *ndajf A (Rri)* tulatur; kuk.

gúçur (i e) *mb* I kafshuar.

gudáll i¹ *m sh ë ët muz* Daulle e madhe me trup prej bronzi dhe syprinë lëkure, që mund të tendoset e çtendoset sipas nevojës.

gudáll i² *m sh ë ët muz* Hark i guzlës.

gudáll•ë *af sh a at muz > GUDALL I.*

gudáq i *m sh ë ët K* Arch of the lute.

gúd•ë *a f sh a at muz krahin G* Lute.

gúd•ër *ra f krahin G* Grip; kollë.

gúdo ja *m sh - ot* Qen stani. [Ku i kini qent e staneve që ulurinin si luanë?/

Murrot, balot, gudot - armiqtë tanë të vjetër? (BXh).]

gudulác e *mb* Që guduliset lehtë.

gudulí a *f sh - të* Ndjenjë e lehtë kënaqësie e shkaktuar nga prekja e lehtë në disa vende të trupit, që shoqërohet me një të qeshur të papërmbajtshëm; gudulisje.

gudulís kal a ur

♦ Prek (*dikë*) lehtë me gisht, pupël etj. në vende të ndjeshme të trupit dhe e bëj të qeshë pa u përmbajtur. **I gudulis gushën (faqet). E gudulis në ijë (nën sqetull).**

♦ I shkaktoj (*dikiujt*) një ngacmim të lehtë kryesisht në organin e të nuhaturit. **I gudulisi hundët era e uthullës (e gjellës).**

♦ kryes veta III fig (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore*) (*Muzika, fjala etj.*) më shkakton a më ngjall një ndjenjë të lehtë kënaqësie

gudulís•em a (u) ur

I vetv

♦ Ndiej guduli; jam shumë i ndjeshëm ndaj prekjeve të lehta (*në disa pjesë të trupit*).

♦ kryes sh Gudulisim njëri-tjetrit.

♦ Prek me guduli. [Dhe me to sa guduliset/ Fillon çelet, kapardiset (AZÇ).]

II pës e GUDULIS.

gudulísës e *mb* Që shkakton guduli, që bën të ndiesh guduli.

gudulísj•e *a f sh e et*

♦ Prekje e në një vend të ndjeshëm të trupit, që e bën njeriun të qeshë pa u përmbajtur.

♦ Ngacmim i lehtë i shqisës së të nuhaturit nga aromat.

gudúsh *e mb krahin G (Fëmijë)* i shëndetshëm e i bukur.

guduvér•e ja f sh e et > **GU DUVER•Ë A.**

guduvér•ë a f sh a at etn Gjalmë me dy-tri fije të kuqe e të bardha prej leshi a mëndafshi që ua lidhnin fëmijëve në duar a në qafë Ditën e Verës. > **LARËS I; VEROR•E JA¹; VEROJK•Ë A.**

gudhî ni m sh j jt G

♦ Gjakës; gjakatar.

♦ Gjakpirës.

gudhîj t m G sh i GUDHI NI.

gúej t G sh i GUE•LL LLI.

guélf i m sh ë ët hist it Pjesëtar i një partie papale e populllore, kundërshtare e gibelinëve dhe perandorëve.

gúe•ll lli m sh j jt G > **GUA•LL LLI.**

gueríl e mb

♦ (Luftë) e njësive të vogla kundër forcave të ushtrisë së rregullt.

♦ (Grup i vogël i armatosur) që vepron kundër forcave të ushtrisë së rregullt.

gueríl•e a f sh e et

♦ Njësi e vogël partizane që godet forca të ushtrisë së rregullt.

♦ Njësit gueril. **Veprimet e gueriljeve.**

guéshë t sh i GUASH I.

guf jokál i ur (Uji, gjaku etj.) gufon; del me forcë.

guf i m Çurg uji a gjaku.

gúfa ndajf Me gulfa; gulfa-gulfa.

gufác e¹ mb

♦ I fryrë; i mbufatur.

♦ *fig* I ngrefosur; i kapardisur; që shet mend.

gufác e² mb (Vajzë) bufalake; e shëndoshë.

gufacák e mb > **GUFAC E^{1,2}.**

gufalósh e mb > **GUFAC E^{1,2}.**

gufalósh•e ja f sh e et ushq Ëmbëlsirë e gufuar dhe e lehtë, e gatuar me të bardhat e vezëve, të rrahura me sheqer e të pjekura pak në furrë. > **MAFISH•E JA. ♦**

gufállë si mb I zgavërt.

gufáll•ë a f sh a at

♦ Zgavër, zgërbonjë. **Gufalla e rrapit.**

♦ *fig* Njeri i plakur dhe shumë i dobët; njeri i bërë kockë e lëkurë.

gufán m sh a at Spec i mirë për të mbushur.

gufár i m sh ë ët Gropë e fytit, e gushës.

gufá•s kal ta tur Mbufat; fryj; gufoj.

gufát•em vetv a (u) ur Mbufatem; fryhem; gufohem.

gúfe¹ mb f (Grua) e shëndoshë; bufalake; me tule të buta si brumë i ardhur.

gúfe² mb (Pulë) me shumë pendë në kokë.

gúf•e ja¹ f sh e et

♦ Jelek grash me mëngë të fryra.

♦ Mëngë e fryë e mitanit.

gúf•e ja¹ f sh e et bis Vajzë bullafiqe.

gúf•e ja² f J

- ♦ Kapuç për foshnjë.
- ♦ Gushore e fëmijës.

gúf•em *vetv*

- ♦ *veta III* Gufon; mbufatet.
- ♦ *fig* Ngrefosem, kapardisem, shes mend.

gúf•ë a¹ f sh a at Mëngë e fryrë e trikos së grave.

gúf•ë a² f sh a at Gropë. **Gufë e barkut** gropë (zgavër) e barkut.

gúf•ë a³ f a at Ënjtje; vend i ënjtur, i fryrë.

gúf•ë a⁴ f a at Zgavër.

gúf•ër ra f sh a at Grykë, krater vullkani.

gufím i m sh e et Fryrje; ngritje; mbufatje.

gufj•e a f Gjë e fryrë, e ngritur, e mbufatur.

gúfkë mb (*Shpend, zog*) me xhufkë pendësh në kokë.

gúfk•ë a f sh a at

- ♦ > **XHUFK•Ë A.**

- ♦ Pulë me një xhufkë pendësh në kokë. **Zogjtë e gufkës.**

- ♦ *fig* Vajzë a grua bullafiqe; gufe.

- ♦ Tufë flokësh, bari etj.

guf lím i m G > GUFIM I.

gufi•ój jokal G > GUFL•UE (me).

gufi•úe (me) jokal óva úe G

- ♦ *veta III* (*Qumështi në vedër*) fryhet; ngrihet.
- ♦ *veta III* (*Uji i kroit*) derdhet me çurg; çurgon.
- ♦ *fig* Reagoj shpejt; hidhem përpjetë; grafulloj

guf lúes e mb G

- ♦ (*Lumë etj.*) i mbufatur; i fryrë.
- ♦ *fig* Që reagon shpejt.

guf lím i m sh e et Ngritje e nivelit të ujit; grafullim

gufi•ón jokal ói úar *veta III krahin* Grafullon; (*ujërat e lumit etj.*) ngrihen; (*lumi*) fryhet.

gufi•lúar (i e) mb (*Ujë*) që grafullon.

gúfm•ë a f sh e et Ënjtje; fryrje.

gufmím i m sh e et Ngritje e nivelit të ujërave.

gufm•óhem óva (u) úar *vetv, pës e* **GUFM•OJ.**

gufm•ój kal óva úar Fryj; gufoj.

gufmúar (i e) mb I fryrë; i gufuar.

guf•óhet úa (u) úar

I *vetv* (*Lumi etj.*) mbufatet; fryhet; gufon.

II *pës e* **GUF•OJ.**

guf•ój óva úar

I *jokal* *veta III*

- ♦ *veta III* Del me forcë; shpërthen, grafullon. **Gufon uji (gjaku).**
- ♦ *veta III* Nxjerr krye, mbin; shpërthen, grafullon.. Gufon bari. Gufon pambuku.
- ♦ *veta III* *fig* Fryhet, mbufatet; grafullon. **Gufoi buka (brumi). Gufoi qumështi. Gufoi lumi. I gufon gjoksi. Gufon zjarri.**
- ♦ *veta III* *fig* Rritet, zhvillohet e zbukurohet. **Po gufon fëmija. Po gufojnë vajzat.**

♦ *veta III fig* Del me forcë, shpërthen një ndjenjë. Gufonte gëzimi nga zemrat e të rinjve.

♦ Gulçoj; (*gjoksi*) mbushet me frymë dhe zbrazet shpejt. **Kali gufonte nga lodhja.**

I gufonte gjoksi nga emocioni.

II kal

♦ Bëj me gufa; fryj. **Gufoj flokët.**

♦ Fryj, mbush me ajër. **Era gufon fustanin (perdet). Gufoj tullumbacen.**

*

Më gufon zemra Më mbushet zemra me gëzim, krenari, emocion etj.
gufósk•ë a f sh a at Guvë, zgavër, shpellë e vogël.

gufrúm i m sh e et G

♦ Fryrje; mbushje me ajër.

♦ Fryrje e flokëve.

gufr•óhem *vetv G* > **GUFRR•UE (me u).**

gufr•ój kal G > **GUFRR•UE (me).**

gufr•úe (me) kal óva úe G

♦ Fryj; mbush me ajër.

♦ Fryj (*flokët*).

gufr•úe (me u) úe (u) úe G

I vetv

♦ Fryhet; mbushet me ajër

♦ *veta III (Flokët)* fryhen.

II pës e GUFRR•UE (me).

gufr•úem (i) e (e) mb G

♦ I fryrë; i mbushur me ajër.

♦ (*Flokë*) të fryrë.

gúftë (i e) mb K Që është si gufë; i zbrazët.

gufúar (i e) mb I fryrë.

gufúes e mb Shpërthyes; që del me forcë; që gufon.

gufúeshëm ndajf (*Uji, ajri etj. del*) me forcë.

gúga t f sh Zëra të butë që fillon të nxjerrë foshnja. **Bën guga** (*foshnja*) gugat.

gugá♦ e mb (*Njeri*) që i mbahet goja. > **GAGAÇ E.**

gugáç i¹ m sh ë ët Njeri që i mbahet goja. > **GAGAÇ I.**

gugáç i² m sh ë ët orn krahin G > **GUGASH I.**

gugáç•e ja f sh e et f e GUGAÇ I.

gugájk•ë a f sh a at orn K Mëllenjë.

gugájk•ë a f sh a at orn G > **GUGAJC•Ë A.**

gugaléc i m sh ë ët Dordolec.

guganík u m sh ë ët J Kub balte i pjekur që shërben si këmbje.

gugáre f krahin G Chat.

gugásh i¹ m sh gugéshë gugéshët

♦ *orn (Columba palumbus)* Mashkull i kumrisë. > **GUHAK U.**

♦ *përk* Djalë i pastër e i bukur; pëllumb.

gugásh i² m sh gugéshë gugéshët Hark i lahutës.

gugásh•e ja f sh e et orn f e GUGASH I¹.

gugát jokál i ur veta III

- ♦ (*Kumria, pëllumbi*) nxjerr një zë të mbytur e të ndërprerë.
- ♦ (*Foshnja*) nxjerr një zë të ngjashëm me atë të pëllumbit; bën gu-gu; bën guga; nis të belbëzojë.

gugátj•e a f sh e et

- ♦ Zër i mbytur dhe i ndërprerë që nxjerr pëllumbi ose kumria kur gugat.
- ♦ Zë i foshnjës kur fillon të belbëzojë, të bëjë guga.

gugéshë t orn shkurt i GUGASH I.

gugésh•ë a f sh a at orn Vidëz; vidane.

gúg•ë a f sh a at Këmishë e foshnjave; fustan i fëmijëve të vegjël.

gugí a f sh - të orn K Kumri femër.

guglúc i m sh a at K E verë (e kuqe) e vezës.

gug•ón jokall ói úar veta III > GUGAT.

gugónj•ë a f sh a at J

- ♦ orn Kumri femër.
- ♦ përk Vajzë e vogël si guguçe.

gugsím i m sh a at G Hapje e gojës për gjumë. > **GOGËSIM•Ë A.**

gugs•ój jokall G > GUGS•UE (me).

gugs•úe (me) jokall óva úe G Më hapet goja për gjumë; bëj gogësima. > **GOGËSI•J.**

gugsh e¹ mb krahin G

- ♦ (*Arrë*) me lëvozhgë të fortë.
- ♦ (*Rasht i kresë*) gjithë gunga.

gugsh e² mb krahin G (E folur) me hundë ose në mënyrë të veçantë.

gugúç•e ja f sh e et

- ♦ orn Kumri; kulumbri.
- ♦ përk poet Vajzë e pastër dhe e bukur.

gugúçk•ë a f sh a at orn J Zog kumrie.

gugúfk•ë a f orn krahin Kumri femër.

gu-gu-ftú onomat Këngë e kumrisë.

guguftú ja f sh - të

- ♦ orn Kumri; kulumbri.
- ♦ fig përk Vajzë e pastër dhe e bukur. > **GUGUÇ•E JA.**

gu-gu-gú onomat > GU-GU-FTU.

gugújk•ë a f sh a at bis orn K Kumri.

gugujsúf i m sh a at bis orn K Kumri.

guguláčë mb krahin G (Plakë) e mbledhur lëmshe prej pleqërisë.

guguláč•ë a f e et krahin G Plakë e mbledhur lëmshe prej pleqërisë.

guguléc e mb krahin G

- ♦ (*Gjinj*) të fortë.
- ♦ Gjë e fryrë, e bërë si gungë; gungë e vogël.

gugullím i m sh e et > GUGURIM I.

gugull•ón jokall ói úar veta III (Pëllumbi) nxjerr një zë të mbytur e të ndërprerë;

guguron; gugat.

gugurím•ë a f sh a at Zë i mbytur e i ndërprerë që nxjerr pëllumbi.

gugurít•em vetv a (u) ur J Tregohem i pangopur, i babëzitur; babëzitem.

gugurítur (i e) mb J I pangopur; i babëzitur.

gugur•ón jokall ói úar veta III > GUGAT.

gugúsh i m sh ë ët orn Mashkull i kumrisë.

gugushár•e ja f sh e et bot krahin

♦ Luleshtrydhe; dredhëz.

♦ > **MAR•E JA.**

gugúsh•e ja¹ f sh e et orn Kumri; kulumbri.

gugúsh•e ja² f sh e et bot (*Cercis siliquastrum*) Dru deri 12 m i lartë, me degëzim të dendur, me lule të kuqe, të ngrënshme, që dalin para gjetheve, dhe lidhin bishtaja të gjata.

gugúshk•ë a f sh a at orn krahin G Kumri. > **GUGUÇ•E JA.**

gugútk•ë a f sh a at orn Kumri. > **GUGUÇ•E JA.**

gugz i m sh a at > **GOGESH I.**

gugjúm i m sh a at > **GJYM I.**

guhak e mb (*Njeri*) i hutuar dhe i pavëmendshëm; i trashë nga mendja; i ngathët.

guhák u m sh ë ët

♦ *orn* (*Columba palumbus*) Pëllumb i egër shtegtar me trupin ngjyrë hiri në të kaltër, me kokë e gjoks të kuq në të kaltër dhe krahë të larmë.

♦ *fig* Njeri i hutuar dhe i pavëmendshëm; njeri mendjetrashë; njeri i ngathët; gallof.

guhá•s kal ta tur > **GUHAT•Ë (me).**

guh•ásh áshi m sh ë ët ose éshë éshët orn **GUHAK U.**

guhát jokál K > **GUHAT•Ë (me).**

guhát•ë (me) jokál a ë K

♦ Marr frymë me vështirësi; dihat.

♦ Më hapet goja për gjumë; gogësi.

guhátj•e a f sh e et K

♦ Vështirësi në frymëmarrje; dihatje.

♦ Gogësimë.

guhéshë t sh i **GUHASH I.**

Guiné a f gjeog Republikë në brigjet perëndimore të Afrikës.

**

Guinea Bisau f Shtet i Afrikës veriperëndimore.

Guinea e Re Ishull në Oqeanin Paqësor, në veri të Australisë; pjesa perëndimore qeveriset nga Indonezia dhe pjesa lindore nga Papua Guinea e Re.

Guinea Ekuatoriale f Republikë parlamentare e përbërë nga ishujt e Gjirit të Guinesë dhe territorin Rio Muni në Afrikën perëndimore.

guí•s jokál > **GUIT.**

guít jokál i ur veta III (*Pëllumbi, foshnja*) gugat; gugon; bën guga.

guítës e mb Që bën guga.

guítj•e a f sh e et kryes sh Guga të pëllumbit a foshnjës.

Guizhóu m gjeog Krahinë jugperëndimore e RP të Kinës.

guját•ë a f sh a at Guall; lëvozhgë **Gujatë e vezës.**

gujáv•ë a f sh a at Lëvozhgë e vezës, arrës, lajthisë, kërmillit etj.

gujérm i m sh a at G Zabullimë; mot me ufëm, me bulçim.

gúj•ë a f sh a at G

♦ Xhubletë vajzash.

♦ Gunë me kapuç

♦ *krahin* Xhurdi pa thekë.

gujë•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdha*

- ♦ I veshur me gujë.
- ♦ *fig* I mbrojtur; që ka mbrojtje; që i ka krahët të ngrohtë.

gujë•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë*

- ♦ Njeri i veshur me gujë.
- ♦ *fig* Njeri i mbrojtur, që i ka krahët të ngrohtë.

guj•ó *kal krahin G > GUJ•UE (me).*

guj•úe (me) *kal óva úe krahin G Ngul.*

gúka t f sh bis mjek K Sëmundje ngjitëse që prek gjëndrat e pështymës dhe shkakton ënjtje në gushë, kryesisht te fëmijët. > **SHYTA T.**

guksím•ë a f sh a at G

- ♦ Gogësimë.
- ♦ *përb* Llomoti; llafazanëri.

guks•ó *jokal G > GUKS•UE (me).*

guks•úe (me) *jokal óva úe G*

- ♦ Gromësi.
- ♦ Vjell; nxjerr ushqimin nga goja.
- ♦ *fig* Llomoti.
- ♦ *fig* Flas në tym.

gugsúem it (të) *as G*

- ♦ Gromësirë.
- ♦ Vjellje.
- ♦ *fig* Llomotitje.
- ♦ *fig* Fjalë në tym.

gul e mb A (Dhi) shytë; pa brirë.

gul i¹ *m sh e et G*

- ♦ Ngërç.
- ♦ K Hall; vështirësi.

gul i² *m G* Frikë; drojë.

gul i³ *m sh e et G* Njeri i dobët, i pafuqishëm.

gulág u m sh ë ët pol rus Kamp i punës së detyrueshme për të dënuarit politikë e ordinerë në Rusinë staliniste. **Arqipelagu Gulag.**

gulák u m sh ë ët krahin Bagëti që theret për mish të thatë.

gulán i m sh e et K

- ♦ Hall; brengë.
- ♦ Mërzi; pikëllim.

gulásh i m ushq Gjallë e lëngshme hungareze me mish kau, qepë dhe spec djegës.

gulát•ë a f sh a at bot (Brassica napus) Kolzë dimërore.

gulç i¹ *m sh e et*

- ♦ *nj* Të zënë e frymës herë pas here për shkak të pezmatimit të bronkeve, çrregullimeve të zemrës etj.; sëmundje që shfaqet me të zënë e frymës. > **SHPIRR•Ë A.** [Njëri qante me gulç. Një tjetri i ishin zbardhur sytë. (IK)]
- ♦ Gulçim; gulçimë. **Gulç ngazëllimi (frike). Merr frymë me gulç.**
- ♦ Rrymë ajri.
- ♦ Tufë rrezesh.
- ♦ *fig* Hidhërim, pikëllim; fatkeqësi; hall i madh.

♦ *fig* Dëshirë e madhe, lakmi.

gulç i² m sh e et

♦ Misfortune

♦ Greed; lust.

gulç•ë a f sh e et > GULÇ I¹.

gulçi a¹ f Thartirë që vjen në grykë zakonisht nga ftohja; vrer. **I vjen gulçi në gojë.**

gulçi a² f G Frikë e madhe.

gulçi a³ f

♦ Distress.

♦ Discomfort.

gulçim i m sh e et

♦ Frymëmarrje e shpeshtë dhe e vështirë e shkaktuar nga lodhja, vapa a sëmundja.

♦ *fig* Shqetësim; ngushtim. **Ndien gulçim.**

♦ *fig* Hidhërim; pikëllim; hall i madh.

gulçim•ë a f sh a at

♦ Frymëmarrje e shpeshtë dhe e rënduar, e shoqëruar me kollë; kollë me gulç; zhurmë e njeriut a kafshës që gulçon.

♦ Zhurmë e fortë dhe e mbytur e motorit kur nuk punon mirë ose punon me sforcim.

gulç•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ > **GULÇ•OJ.**

♦ (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më vjen gulçi në grykë.

♦ (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më pështiroset; më neveritet.

II pës e GULÇ•OJ.

gulç•ój óva úar

I jokal

♦ Marr frymë shpesh dhe me vështirësi nga lodhja, nga vapa, nga një sëmundje etj.;

♦ Rënkoj thellë e qaj me të mbytura nga një hidhërim a dëshpërim i madh; nxjerr gulçima; shfryj. [Se ç'vëngon e se ç'gulçon,/ Zëmra brinjët t'i çkallmon (FN).]

♦ *veta III (Motori etj.)* nxjerr një zë a zhurmë të fortë e të mbytur si gulçimë (*kur nuk punojnë mirë*).

♦ *fig* Kam dëshirë të madhe për diçka, lakmoj shumë diçka. **Gulçon pas pijes.**

♦ *veta III* Del me forcë, shpërthen, gufon. **Gulçoi gjaku nga hundët.**

II kal fig Shqetësoj shumë; e ngushtoj (*dikë*); i krijoj vështirësi (*dikujt*).

*

I gulçoj zemrën dikujt E shqetësoj fort dikë; e pikëlloj dikë; e nxit dikë me ngulm për të bërë një veprim.

gulçues e mb Që merr frymë me gulçim, me vështirësi.

gulçúeshëm mb (*Marr frymë*) me gulçim, me vështirësi.

gulçúesh•ëm (i) me (e) mb > GULÇUES E.

gúlden i m hist

♦ Njësi monetare e Holandës.

♦ Njësi bazë monetare e Surinamit.

gúl•e ja f

♦ Gjedh i rritur për mish.

♦ *ushq* Mish gjedhi i kripur e i tymosur.

gúl•ë a f sh a at *kopsht bot (Brassica oleracea)* Bimë njëvjeçare me zhardhok të madh të rumbullakët dhe gjethe të trasha, që përdoren për ushqim.

gulf i¹ m sh e et Rrëké e fortë.

gulf i² m sh e et *G* Gllënjjë; (një) gurmaz (*ujë etj.*).

gúlfa-gúlfa *ndajf* Me shumë gulfa; (si) curril.

gúl•ë a f sh a at

♦ Shpërthimi i menjëhershëm i ujit, gjakut etj.; curril uji, gjaku etj.

♦ *fig* Shpërthimi i zemërimit; vrer. **Gulfa e hakmarrjes.**

♦ Gllënjjë; hurbë. **Pi një gulfë.**

gulfim i m sh e et

♦ Dalje me forcë; shpërthim si curril (*i gjakut, ujit*).

♦ Zhurmë e ujit, gjakut etj., kur shpërthen a del me forcë.

gulf•ój jokal óva úar

♦ *veta III (Gjaku, ujit etj.)* del me forcë, shpërthen si curril.

♦ *veta III (Bima)* mbin menjëherë; shpërthen; gufon.

♦ *fig* Shfryj nga një brengë a shqetësim i thellë.

gulgát jokal krahin G > GULGAT•Ë (me).

gulgát•ë (me) jokal a ë *veta III krahin G (Fëmija)* gugon; bën guga.

gulgátj•e a f sh e et krahin G Gugë e fëmijës.

gulgátun it (të) as krahin G > GULGATJ•E A.

gulhúq e mb K I zgavërt.

gulí a¹ f sh - të A I vogli i gomaricës; pulisht; kërric; visk.

gulí a² f sh - të krahin G

♦ Kone e vogël.

♦ *fig* Vajzë a grua e lëvizshme.

gulí a² f sh - të A Kërcell a koçan i lakrës.

gulím i m Ngjeshje; rrasje.

gurm i m sh e et Brengë; hall, shqetësim. **Është në gurm.**

♦ Shamatë; potere; zhurmë; bujë. **Gurm i madh. Bën gurm.**

gúl•ë a f sh a at . > GULM•Ë A.

gulóf i m sh a at G Qen trupmadh.

gul•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Ngjishem; rrasem.

♦ (*Njerëzit*) rrinë ngjeshur.

II pës e GUL•OJ.

gul•ój kal óva úar

♦ Ngjesh; rrash; fut me të ngjeshur.

♦ I ngjesh a i rras (*njerëzit*) në vend të ngushtë.

gulój•ë a f sh a at K Ka plak me trup të madh.

gul•ón¹ jokal ói úar > GËL•ON.

gul•ón² jokal veta III krahin G > GUL•UE (me).

gulsh i¹ m sh e et

♦ > **GULÇ I.**

♦ Balë; fashë. [Nga të çarat poshtë dyerve, nuk depërtonte asnjë gulsh dritë.

(TL)]

gulshí a¹ *f sh - të* Gulç; gulçim; dihatje; frymëmarrje e vështirë.

gulsh i² *m sh e et* Fashë drite.

gulsh i³ *m sh e et* Shqotë; erë e fortë me shi. **Fryn e bie me gulsh.** > **GULÇ I¹.**

gulshájk•ë a *mb krahin G* > **GULSHAN E.**

gulshán e *mb krahin G* Frymëzënë.

gulshán i *m sh ë ët krahin G* Njeri frymëzënë.

gulshán•e ia *f sh e et krahin G f e* **GULSHAN I.**

gulshí a¹ *f sh - të* Dihatje; frymëmarrje e vështirë. > **GULÇ I¹.**

gulshí a² *m G* Prekje në sedër; fyerje.

gulshím i¹ *m sh e et*

♦ Gulçim; frymëmarrje e vështirë.

♦ Astmë.

♦ Lemzë; vështirësim i frymëmarrjes nga lemza.

gulshím i² *m krahin G bis mjek* Tuberkuloz i mushkërive.

gulshím i³ *m krahin G* Epshim.

gulshím i⁴ *m krahin G* Lakmi pas punës.

gulshít kal G > **GULSHIT•Ë (me).**

gulshít•ë (me) *kal a ë G* Prek në sedër; fyej.

gulshítun (i e) *mb G I* prekur në sedër; i fyer.

gulsh•ój kal óva úar Marr frymë me vështirësi; më zihet fryma.

gulshúes e *mb* Shpirraq; që i mbahet fryma.

gulshúeshëm ndajf Duke marrë frymë me vështirësi.

gulshúesh•ëm (i) e (e) *mb* > **GULSHUES E.**

gulshújë *mb krahin G*

gulshúj•ë a *f krahin G* Njeri shpirraq, që i mbahet fryma.

gultím i *m sh e et*

♦ Lëvizje nga një vend në një tjetër.

♦ Nxjerrje e bagëtisë në kullotë, në bjeshkë.

♦ Ngjitje e gjahut nga strofulli.

gult•ój kal óva úar

♦ Shpie a lëviz (*diçka*) nga një vend në një vend tjetër.

♦ Nxjerr në kullotë, në bjeshkë (*dhentë*).

♦ Çoj gjahun nga strofulli. **Gultoi një lepur.**

gultúar (i e) *mb*

♦ I shpënë a lëvizur nga një vend në një vend tjetër.

♦ Nxjerrje e bagëtisë në kullotë, në bjeshkë.

♦ Ngjitje e gjahut nga strofulli.

gulubúc e *mb krahin G* Kurrizdalë; gungaç.

gulubúc i *m sh ë ët krahin G* Njeri kurrizdalë; gungaç.

gulubúc•e ja *f sh e et krahin G f e* **GULUBUC I.**

gul•úe (me) *jokal ói úe krahin G (Burimi)* gurgullon; del me gulsh e gurgullimë.

gulúes e *mb krahin G (Burim)* gurgullues; që gurgullon.

gulugútk•ë a *f sh a at bot krahin G (Fragaria vesca)* Luleshtrydhe pylli, mali, e egër.

gulumúc *ndajf krahin G*

♦ (*Rri, eci*) me kurriz të përkulur.
 ♦ (*Punoj, vishem etj.*) pa kujdes.
gullâ ni *m sh a at krahin G* Gur i butë, me vrima.
gullâj t *krahin G sh i* **GULLA NI**.
gúllm•ë¹ *a f sh a at K*
 ♦ Fat.
 ♦ Fat i keq.
gúllm•ë a² *f krahin Hov; vrull; turr*.
gullmëbárdhë *mb* Fatbardhë; fatlum.
gullmë•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* Fatmadh; fatlum; (*njeri*) me shumë fat.
gullmë•zí zézë *mb m sh zínj f sh zézë zéza* Fatzi; fatkeq; i pafat.
gullmí a *f sh - të G*
 ♦ Lakmi.
 ♦ Dashuri e madhe (*për fëmijën*).
gullmím i¹ *f sh e et G* Dëshirim i fortë; lakmim.
gullmím i² *f sh e et G* Mësyshje; marrje mësysh.
gullm•óhem¹ *G pës e* **GULLM•OJ**. > **GULLM•UE (me)¹**.
gullm•óhem² *G pës e* **GULLM•OJ²**. > **GULLM•UE (me)²**.
gullm•ój¹ *jokal G* > **GULLM•UE (me)¹**.
gullm•ój² *kal G* > **GULLM•UE (me)²**.
gullm•úe (me)¹ *jokal óva úe G* Dëshiroj fort; lakmoj (*diçka*).
gullm•úe (me)² *kal óva úe K* Mësysh; marr mësysh (*dikë*).
gullm•úe (me u) úe (u) úe *G pës e* **GULLM•UE (me)^{1,2}**.
gullmúem (i) e (e)¹ *mb G* I dëshiruar fort për dikë.
gullmúem (i) e (e)² *mb K* I mësyshur; i marrë mësysh.
gullmúes e¹ *mb G* Lakmitar.
gullmúes e² *mb K* Që mësysh; që merr mësysh; (*njeri*) me sy të keq.
gullugáč•ë a *f bot G* Bajame.
gúllu-gúllu *onomat* Zë që lëshon gjeli i detit kur angërdufet.
gullumbúq i *m sh a at K* Tufë flokësh të mbledhur prapa kokës.
gullumúq *ndajf krahin G* Me kurriz të dalë si gungë.
gullumúq e *mb krahin G* Kurrizdalë; gungaç; kurrizmaq.
gullumúq i *m sh ë ët krahin G* Njeri kurrizdalë; gungaç; kurrizmaq; kurrizo.
gullumúq•e ja *krahin G f e* **GULLUMUQ I**.
gum e¹ *mb G* Kokëtrashë.
gum e² *mb G* Shakatar; hokatar.
gum i *m sh a at G* Kokëkungull.
gumáč•e ja *f kryes sh* Këpucë gome.
gumallák u *m* Lëndë veshtullore e përftuar nga tretja e rrëshirës në alkool ose në vaj e nga përzierja e saj me gomë; përdoret për të lustruar orenditë.
gumán•ë a *f sh a at ent* Grerëz e madhe që fluturon me zhurmë.
gúmbët (i e) *mb* Barkzgropur; barkbosh.
gumbím i *m sh e et* > **KUMBIM I; GJËMIM I**.
gumb•ón *jokal G* > **GUMB•UE (me)**.
gumb•úe (me) *kal ói úe veta III G* > **KUMB•ON; GJËM•ON**.

gumbúem it (të) as G > GUMBIM I.

gumçár i m sh ë ët G Hokatar; lolo.

gumçarí a G f Lolí; hokatarí.

gumçí a f sh - të G > GUMÇARI A.

gumçím i m

♦ Jesting.

♦ Chat.

gumç•ój jokai G > GUMÇ•UE (me).

gumç•úe (me) jokai óva úe G

♦ To jest; joke.

♦ To chat.

gúm•e ja f sh e et G f e GUM I.

gumél•e ja f sh e et zool Deve; gamile.

gumén e mb I dhjamur; i trashë.

gumén i¹ m sh ë ët fet > IGUMEN I.

gumén i² m Njeri trashaluq.

gumén i³ m Qen stani kokëmadh e leshtor.

gumén•e ia f e GUMEN I¹.

gumén•ë a f sh a at det Litar a kablo që mban anijen të lidhur në mol a skelë.

gúmë a¹ f sh a at Shkëmb i nënujshëm që del edhe mbi sipërfaqen e ujit.

gúm•ë a² f sh a at G Markuç llastiku.

gúm•ën na f det > GUMEN•Ë A.

gumëratë si ndajf: Mbeti gumëratë mbeti ulok.

gumërat•ë a f sh a at Grumbull gurësh; lëranë; gërmadhë e një shtëpie të rrëzuar.

gumëzhím i m sh -i et Gumëzhitje.

gumëzhím•ë a f sh a at

♦ Zhurmë që bëjnë bleta, grerëza etj. kur fluturojnë.

♦ Zhurmë e ngjashme me atë që bëjnë bletët, grerëzat etj. kur fluturojnë; uturimë.

Gumëzhima e motorit (aeroplanit). [Gumëzhima juaj si zhaurimë deti (IK).]

gumëzhí•n jokai u rë veta III

♦ (Bleta, grerëza etj.) nxjerr një zhurmë të vazhdueshme kur fluturon; nxjerr gumëzhimë.

♦ (Motori etj.) Nxjerr a lëshon një zhurmë të ngjashme me atë që bëjnë bletët, arëzat kur fluturojnë; buçet, uturin.

♦ (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) (Veshët) më bëjnë zhurmë.

♦ fig Ka gjallëri të madhe. **Gumëzhin pazari.**

♦ fig (Qyteti) është mbushur me fjalët e botës.

gumëzhít jokai i ur > GUMËZHIN.

gumëzhítës e mb Që nxjerr një zë të ngjashëm me atë të bletës a të arëzës, që të buçet në veshë.

gumëzhítj•e a f sh e et Zhurmim i bletëve, arëzave etj. kur fluturojnë; zhurmim i tillë i motorit etj.

gumlláh kal K > GUMLLAH•Ë (me).

gumlláh•em K pës e GUMLLAH. > GUMLLAH•Ë (me u).

gumlláh•ë (me) kal K To punch (s.o.) hard.

gumlláh•ë (me u) K pës e GUMLLAH•Ë (me).

gumlláhj•e a f K Punching hard.

gumlláhun (i e) mb K Punched (hit) hard.

gumllím i m krahin G Sound beating.

gumll•óhem vetv dhe pës e GUMLL•UE (me u).

gumll•ó j kal krahin G > GUMLL•UE (me).

gumll•úe (me) kal krahin G To beat (s.o.) soundly.

gumll•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv To be beaten soundly.

II pës e GUMLL•UE (me).

gumllúem (i) e (e) krahin G beaten soundly.

gumím i m K Rrjedhje e lumit, përroit etj.

gumním i m sh e et krahin G Gjëmim i bubullimës.

gumnón jokal krahin G > GUMN•UE (me).

gumn•úe (me) jokal krahin G (Bubullima) gjëmon.

gúmo ja f sh - t G Budalla; gomar.

gum•ón¹ jokal veta III K > GUM•UE (me)¹.

gum•ón² jokal veta III G > GUM•UE (me)².

gumór•e ja f sh e et Pirg gurësh, hedhurinash etj.

gumsí a f sh - të G

♦ Shaká.

♦ Muhabet.

gumtár e mb G

♦ (Njeri) hokatar; shakatar.

♦ Budalla; rrotë.

gumtár i m sh ë ët G

♦ Hokatar; shakatar.

♦ Rrotë; budalla.

gumtár•e ja f sh e et G f e GUMTAR I.

gumzár i m sh ë ët G Hokatar. > **GUMÇAR I.**

gum•úe (me) jokal ói úe veta III G Gjëmon; kumbon.

gumúsh•ë a f sh a at > GËMUSH•Ë A.

gumzhítj•e a G f sh e et > GUMËZHITJ•E A.

gun a f sh a at A Xhaketë; setër.

Gunáb i m mit afr Personifikim i vdekjes; krijues i ylberit.

gunabér•ë a f sh a at J Fustan leshi për vajza të vogla.

gunalárj•e a f sh e et J

♦ Fanellë pa mëngë.

♦ Mitani për fëmijë të vegjël.

gunaqépës i m sh - it > GUNAR I.

gunár i m sh ë ët A që qep e ndreq guna.

gúnc•ë a f sh a at vjet Gjimbajtëse.

gunevgjít•ë a f sh a at bot (Agrostemma githago, Lychnis githago) Corn cockle; corn-campion; corn-of-the-field.

gunéz•ë a f sh a at bot (Melissa officinalis) Bimë barishtore njëvjeçare e viseve mesdhetare, me gjethe vezake me push e me erë limoni, me lule të bardha ose ngjyrë trëndafili. > **BAR BLETE; MILC•Ë A.**

gún•ë a f sh a at

- ♦ Pelerinë e trashë me lesh dhie, e gjatë deri nën gju, pa mëngë e me kapuç, që mbajnë zakonisht barinjët për t'u mbrojtur nga të ftohtët e nga shiu. [**Camaj citon fjalën e urtë të Xhuvanit: "Nuk mund të hidhet poshtë si gunë e vjetër, ose të skutuliqet në një muzé" gjuha e një pjese së madhe të kombit.** (APp)]
- ♦ Petk grash prej shajaku të bardhë, pa mëngë, i hapur përpara dhe i gjatë deri nën gju, që vishet sipër këmishës.
- ♦ *etn* Veshje e sipërme kombëtare për burra dhe gra, e punuar prej leshi ose liri si një fustan i hapur në gjoks, me fundin e trupin të qepur njësh dhe kaluarthi.
- ♦ *fig* Veshje e rreme për të fshehur fytyrën e vërtetë, petk.

*

Gusht e gunë Po kaloi vera duhen veshje e ushqime që të mbajnë ngrohtë.

I hedh (vë) gunën diçkaje E mbuloj, e mbyll pa e zgjidhur.

Kaloi me kallaj mbi gunë Kaloi kot, pa bërë asgjë.

Kthej gunën (gëzofin, kurrizin, krahët) nga fryn era Ndërroj shpejt bindjet sipas interesit vetjak.

Mbaj (fsheh) sëpatën nën gunë Jam i pabesë; godas pas shpine; fsheh gurin në gji.

Mos e vër gunën pa zënë shiu Mos bëj veprime të parakohshme.

Mos i shiko gunën, po shikoji punën *fj u* Rrëfen puna, s'rrëfen guna.

Mos ia hiq gunën! Mos e thello me tej, se i dalin të fshehtat e të palarat!; mos ia hiq petën lakrorit!

Nën gunë Prapa krahëve; fshehurazi; nën rrogoz.

Për një pe, për një gjilpërë, shkoi kot një gunë e tërë *fj u* Për pak punë, për pak mundim ose për diçka fare të vogël, shkoi dëm një gjë e madhe.

Sapun mbi gunë Diçka që bëhet sa për sy e faqe; mashtrim.

Shtroj gunën Sheshohem diku për të ndenjur gjatë e pa u bërë merak për asgjë; vete në shtëpi të dikujt dhe rri një kohë të gjatë pa qenë i dëshiruar; i zë derën dikujt.

gunëbardhë *mb* I veshur me gunë të bardhë.

gunëbardh•ë i m sh ë ët Njeri i veshur me gunë të bardhë.

gunëçil e *mb* I veshur me gunë të përhimë.

gunëçjerrë *mb* Shumë i varfër; i këputur.

gunëçjerr•ë i m sh ë ët Njeri shumë i varfër, i këputur.

gunëdhirë *mb* I veshur me gunë të bërë me lesh dhije.

gunëgrísur *mb* Shumë i varfër; i këputur.

gunëgrísur i m sh - it Njeri shumë i varfër, i këputur.

gunëgjatë *mb* I veshur me gunë të gjatë.

gunëgjat•ë i m sh ë ët Njeri i veshur me gunë të gjatë.

gunëkuq e *mb* I veshur me gunë të kuqe.

gunëkuq e m sh - të Njeri veshur me gunë të kuqe.

gunëtráshë *mb* I veshur me gunë të trashë.

gúnëz a f sh a at

- ♦ Gunë për fëmijë e të rinj.
- ♦ Veshje e leshtë grash, si këmishë e gjatë a fustan deri në gjunjë; gunë grash.
- ♦ Qafë e gunës.

gunëzéz•ë a f sh a at *f e* **GUNË•ZI ZIU.**

gunë•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* I veshur me gunë të zezë.

gunëzi u *m sh nj njtë* Njeri i veshur me gunë të zezë.

gung *mb (Burrë)* impotent; i paaftë të kryejë aktin seksual.

gungác e¹ *mb (Njeri)* me kurriz të dalë; kurrizo.

gungác e² *mb bot (Rrënjë)* zhardhokore.

gungác i *m sh ë ët* Njeri me kurriz të dalë; kurrizo.

gungác•e ja *f sh e et f e* **GUNGAÇ I.**

gúnga-gúnga *mb*

♦ (*Dru*) me shumë gunga.

♦ (*Tokë, fushë*) me shumë të ngritura a bregore, brigje-brigje.

gungájkë *mb f G* > **GUNGAN E.**

gungaléc *si ndajf (Mbledh flokët)* si kulaç prapa kokës.

gungaléc i *m sh ë ët*

♦ Flokë të mbledhur kulaç prapa kokës.

gungáll•ë a *f sh a at ent G* Gjinkallë. [**Si i dogjën të gjitha kangët e tyne,**

gungallat dirgjen vetë/ dhijareve t'vetmueme. (AÇ)]

gungán e¹ *mb (Njeri)* me kurriz të dalë. > **GUNGAÇ E.**

gungán e² *mb*

♦ (*Njeri*) i pasur; pasanik.

♦ (*Njeri*) i zoti; i shkahët; që i zë dora.

gungán i¹ *m sh a at G* Njeri me kurriz të dalë; kurrizo. > **GUNGAÇ I.**

gungán i² *m sh a at G*

♦ Njerii pasur; pasanik.

♦ *fig* Njeri i zoti, i shkathët, që i zë dora.

gungán•e ia *f sh e et G f e* **GUNGAN I.**

gungár i *m sh ë ët ndërt* Mahi e çatisë.

gungáre *mb f K: Dardhë gungare* dardhë e fortë me gurzë.

gungás *ndajf: Luajmë gungas* bëjmë një lojë në të cilën njëri prej pjesëmarrësve përpiqet të hedhë një koçan misri a një toptë druri në një gropë që ruhet me shkopinj nga të tjerët. > **DOÇASH.**

gungásh e *mb*

♦ > **GUNGAÇ E.**

♦ (*Njeri*) hundështypur; me hundë të shtypur.

gungásh i *m sh ë ët*

♦ Njeri me kurriz të dalë; kurrizo. > **GUNGAÇ I.**

♦ Njeri hundështypur, me hundë të shtypur.

gungásh•e ja *f sh e et f e* **GUNGASH I.**

gungát *jokal i ur veta III* Gugat; bën guga.

gungáv kal K > **GUNGAV•Ë (me).**

gungáv•em K *vetv dhe pës e* **GUNGAV•Ë (me u).**

gungáv•ë (me) kal a ë K E bëj gjithë gunga (*kokën*).

gungáv•ë (me u) a (u) ë K

I *vetv* Më bëhet koka gjithë gunga.

II *pës e* **GUNGAV•Ë (me).**

gungávt•ë (i e) mb K (Kokë) e bërë gjithë gunga

gungávun (i e) mb K > **GUNGAVT•Ë (i e).**

gungávun it (të) *as K* Krijim i gungave (*në kokë*).

gúngaz *ndajf* > **DOÇASH; GUNGAS.**

gúngçë *mb* (*Arrë*) Me lëvozhgë të fortë. > **GUNGË; GUNGËSE.**

gúngç•ë *a f sh a at* *Arrë* me lëvozhgë të fortë.

gungél *i m sh a at G* Top llastiku.

gungéll *e mb K*

♦ (*Njeri*) me kurriz të dalë; kurrizo.

♦ (*Njeri*) me gungë në ballë.

gungéll *i m sh a at K*

♦ *Njeri* me kurriz të dalë; kurrizo.

♦ *Njeri* me gungë në ballë.

gungéll•e *ja f sh e et K f e* **GUNGELL I.**

gúngë¹ *mb*

♦ (*Njeri*) i fortë; i bëshëm e i fuqishëm.

♦ Kokëfortë; nanaç; kryeneç.

♦ (*Njeri*) i rëndë nga veshët.

gúngë² *mb*

♦ (*Arrë*) me lëvozhgë të fortë, që mezi çahet e që nuk i del thelbi lehtë.

♦ (*Lopë, dele, dhi*) me gjinj të vegjël, të fortë e me pak qumësht.

♦ *fig* (*Njeri*) i fortë, i fuqishëm; me kockë të fortë; i papërkulur; që nuk nënshtrohet.

♦ *fig* Kokëfortë.

♦ (*Njeri*) i rëndë nga veshët.

gúngë³ *ndajf*

♦ (*Mbush*) plot.

♦ Ku e ku më i madh se diçka.

♦ Në gjendje të mirë fizike e shpirtërore.

gúng•ë *a¹ f sh a at*

♦ Pjesë e ngritur, pak a shumë e rrumbullakët dhe e fortë në kokë a në trup, që shkaktohet nga ndonjë goditje, sëmundje etj.; xhungë, bullungë. [**gunga të dala prej pezmit, prej helmit** (XHS).]

♦ Pjesë e ngritur në shpinën ose në gjoksin e njeriut, që formohet nga shtrembërimi i shtyllës kurrizore ose i kafazit të kraharorit; xhungë e kurrizit.

♦ Pjesë e ngritur në shpinën e devesë etj., që formohet nga grumbullimi i dhjavit.

Deve me dy gunga.

♦ Pjesë e dalë si xhungë në trungun a degët e drurëve; pjesë e dalë në një enë prej metali e shkaktuar nga përplasjet. **Degë (trung) me gunga. Kazan me gunga.**

♦ Bregore shumë e vogël në fushë.

♦ *bis mjek* Breshkëz; skrofull.

♦ *bis ark* Kungë e kishës. >>>

**

gungë *diskore mek* Disk cam.

gungë *e kresë* Pjesë e pasme e kokës, zakonisht e rrumbullakët dhe e dalë.

gungë *e ndërprerësit mek* Breaker cam.

gungë *e shkarkimit mek* Outlet cam; exhaust-valve cam.

gungë *e thithjes mek* Inlet-valve cam.

gungë *regjistruese mek* Adjusting cam.

gúng•ë a² f sh a at

♦ Kënd, cep i shtëpisë.

♦: Në gungë të shtëpisë në nevojtoje jashtë shtëpisë.

gúngës e¹ mb (Arrë) me lëvozhgë të fortë, që nuk e lëshon thelbin.

gungës e² mb > GUNGËT (i e).

gúngës i m sh a at Gungaç.

gúngës•e ja f sh e et

♦ f e GUNGËS I.

♦ Arrë gungëse.

gúngësi a f Të qenët i gungët a gunga-gunga; të qenët gungaç.

gúngët (i e) mb Gungaç.

gúngëz a m zvog e GUNG•Ë A.

gúngëzim i m sh e et Ngripte në formë gunge; formim i gungës.

gúngëz•óhet vetv úa (u) úar veta III Ngrihet si gungë; bëhet gungë; gungohet.

gúngëz•ój kal Ngre (bëj) si gungë.

gúngëzúar (i e) mb I ngritur si gungë.

gungí a f

♦ Gungëzim; gungë.

♦ Të qenët gungaç.

gungím i m sh e et Dalje e gungës në kurriz.

gung•óhem óva (u) úar

I vetv Bëhem me gungë, më del gunga në kurriz; bëhet me gunga.

II pës e GUNG•OJ.

gung•ój kal óva úar E bëj me gungë a gunga-gunga (*diçka*) duke e goditur me send të fortë.

gungór e mb bot (Rrënjë) zhardhokore; me zhardhok. **Bimë gungore.**

gungór•e ja¹ f ark Kungë e kishës.

gungór•e ja² f sh e et Grumbull gurësh nga një mur i rrëzuar; muranë; murishtë.

gungrrác e mb G > GUNGAÇ E.

gungs e mb bis G Gungës; gungaç.

gungs i m sh a at G Gungës; gungaç; kurrizo.

gúngs•e ja f sh e et bis G f e GUNGS I.

gungsh e¹ mb krahin G

♦ Kokëfortë.

♦ Irascible.

gungsh e² mb krahin G (Njeri) i fortë; i paepur.

gungsh i¹ m sh a at krahin G

♦ Njeri kokëfortë.

♦ Irascible person.

gungsh i² m sh a at krahin G Njeri i fortë, i paepur.

gúngsh•e ja¹ f sh e et krahin G f e GUNGSH I¹.

gúngsh•e ja² f sh e et krahin G f e GUNGSH I².

gungúar (i e) mb

♦ I bërë si gungë; i bërë me gunga.

♦ (*Kurriz*) i dalë.

gungúarit (të) as Gungëzim; kërrusje dhe dalje e kurrizit me gungë.

gungulláč ndajf *K* (*Uji zien*) me gurgullimë.

gungúar (i e) *mb*

♦ I bërë me gunga; i ngritur si gungë.

♦ (*Njeri*) kurrizdalë; kurrizo; gungaç.

gungúem (i) e (e) *mb G > GUNGUAR* (i e).

gungút jokal *G > GUNGUT•Ë* (me).

gungút•ë (me) jokal *i ë G* (*Pëllumbi, kumria*) gugat.

gungútj•e a *f sh e et G* Gugatje e pëllumbit.

gunié•ë a *f krahin G* Mëgojëz e takëmit të kalit.

gunisht•e ja¹ *f sh e et* Gunë për fëmijë; gunë e vogël dhe jo shumë e trashë.

gunisht•e ja² *f sh e et* Bimë barishtore me gjethe si të ullirit, të mbuluara me push, që

çel lule ngjyrëmanushaqe.

gunóth i *m sh a at ent A* Grerëz e madhe.

gúnxhe *mb f krahin G* (*Arrë*) me lëvozhgë të fortë; gungëse.

gúnxh•e ja *f sh e et krahin G* Arrë me lëvozhgë të fortë; gungëse.

gúnz•ë a *f sh e et* Tunic.

gup¹ *onomat* Zhurmë e mbytur e goditjes me grusht.

gup² ndajf *krahin G*

♦ (*I mbushur*) plot; deri në buzë; buzë më buzë.

♦ (*Pemë*) me shumë kokrra.

gup a *f sh a at Ç* Grusht; goditje me grusht.

gup i¹ *m sh a at K* Rrotë me vrimë në mes, që vihet në fund të boshtit të tjerres.

gup i² *m sh a at kryes sh K* Thurimë kallami mbi të cilën hidhet suvaja e tavanit.

gup i³ *m sh a at krahin G* Poç i llambës me vajguri.

gúp•e ja *f sh e et vjet* Jelek leshi me mëngë të gjata e të gjera, për gra

gup•ój *kal óva úar Ç* Godit me grusht.

gupshtí a *f K*

♦ Ndyrësi; papastërti.

♦ *fig* Neveri; ndot.

gúpthi ndajf Menjëherë; pa një, pa dy.

gur

I si mb

♦ Shumë i fortë e i ngjeshur. **Dheu u bë gur. I ka faqet gur** i ka faqet të shëndosha, të ngjeshura. **E ka mishin gur.**

♦ Shumë i rëndë. **Thesi qenka gur.**

♦ *fig* I ftohtë; i akullt. **E bëj zemrën gur.**

II si ndajf (*me mbiemra*) Shumë; tepër; tejet. **Gur i fortë (rëndë, ftohtë).**

gur i *m*

♦ Lëndë minerale jometalike, e fortë, prej së cilës përbëhen shkëmbinjtë, dhe përdoret kryesisht si lëndë ndërtimi; copë e veçantë e kësaj lënde me përmasa të ndryshme. **Gur i fortë (i butë). Gur vullkanik (gëlqeror). Gur i gdhendur. Gur lumi (zalli). Gurët e kalldrëmit. Gurët e themelit (qosheve, pragjeve). Rrasë guri. Çekan (sëpatë) prej guri. Shtëpi prej guri. Punime në gur. I gdhendur (i shkruar) në gur. Hedh gurin. Shtroj me gurë. Thyej gurë.**

♦ *nj* Shkëmb. **Gur i gjallë** shkëmb i tërë; fare shkëmb. **Gur i thepisur.** [Leskovik, o gur i thatë, trima burrat, trime gratë! (Pop)].

- ♦ Copë prej kësaj lënde zakonisht e gdhendur, që vendoset diku si shenjë. **Gur përkujtimor (kufiri, varri). Gur i kilometrave.**
- ♦ Copë prej kësaj lënde me përbërje, me përmasa e trajta të ndryshme, që kryen një punë të caktuar në një mekanizëm ose që shërben drejtpërdrejt për një punë. **Gur grihës. Gur shkrepës. Gur mulliri** mokër. Gur çakmaku. Gur kafeje gur i fortë, i gërryer brenda e i bërë si havan për të shtypur kafënë.
- ♦ Copë nga një lloj minerali i fortë, i rrallë e i çmuar. **Guri i unazës. Unazë me gur. Orë me (pa) gurë.**
- ♦ *mjek, veter* Formim i ngurtësuar në veshka, mëlçi, tëmth etj. **I hoqën (i nxorën) dy gurë.**
- ♦ Secila nga figurat që përdoren në disa lojëra. **Gur shahu, (dominoje).**
- ♦ Sferë e punuar prej guri a lënde sintetike të fortë e të rëndë, që përdoret në bilardo e karambol. **Gurë me numra (ngjyra).**
- ♦ *bis* Secila nga copat prej metali, me peshë të caktuar, që përdoret për të peshuar mallra a sende të ndryshme në një peshore; secila nga peshat e peshores; gramar. **Gur një kilogram.**
- ♦ *bis* Bërthamë e disa frutave. **Gur thane (kumbulle, pjeshke, qershie).**
- ♦ *fig* Brengë e thellë; peshë e rëndë në zemër. > **GOZHD/ë A. Ka një gur në zemër.**
- ♦ Sasi e ujit që nevojitet për një mulli drithi, për një palë mokra; sasi e ullinjve që shtrydhen njëherësh në një mulli vaji. **Një gur ujë. Një gur ullinj.**
- ♦ (*në emra vendesh*): **Guri i Zi; Gurabardh; Gurakuq. Guri i Kamjes. Guri i Qytetit.**

*

Bëj gurin e gjakut E kthej mbarë e prapë; bëj kiametin; bëj hatanë; bëj gazepin.
Bëri gurët e zez! S'bëri asgjë.
Çaj gur e dru Bëj çmos, bëj të pamundurën.
Çele gur gojën! Hape gojën!; thuaj një fjalë!
Dimri ha gurë (kashtë, gozhdë) Në dimër, meqë nuk ka prodhime të shumta e bën ftohtë, hahen edhe ushqimet më të këqija.
E bëj gur e hi diçka E shkatërroj krejt; e bëj shkrumb e hi.
E bëj zemrën gur Duroj shumë; e mbaj veten për të mos u rrëmbyer nga ndjenjat, për të mos u mposhtur nga hidhërimi etj.
E dinë (e morën vesh) edhe gurët e rrugës (e sokakëve) E dinë të gjithë; s'ka mbetur njeri pa e marrë vesh.
E gjeti guri vendin E gjeti punën e përshtatshme; e gjeti puna të zotin.
E ka kokën gur Është shumë kokëfortë, është kokëshkëmb.
E marr me gur e me dhé diçka E marr diçka me gjithë shpirt; e marr me siguri.
E ndjek në gur e në galinë E ndjek hap pas hapi, këmbakëmbës; e ndjek gur më gur e zall më zall.
E nxjerr nga guri diçka Është shumë i zoti; bën edhe të pamundurën.
Është gur mulliri
 ♦ Është shumë i rëndë.
 ♦ Është shumë i fortë.
Është si guri në hobe Nuk rri në një vend; ku ngryset nuk gdhihet.
Fjala e burrit, pesha e gurit *fj u* Burri kur e jep fjalën nuk e luan.

Fjalë të mira e gurë në trastë (në torbë, në thes) Premtim a zotim për të bërë diçka, por që nuk shoqërohet me punë e me vepra ose nuk zbatohet.

Fol o gur, fol o mur! Fole një fjalë, të shkretën!; hape gojën!; mos hesht kështu!

Gur, gur bëhet mur *fj u* Ca e nga ca mbarohet një punë e rëndësishme; pak e nga pak mund të arrish diçka të madhe.

Gur në rrokullimë Në gjendje të vështirë, kur nga çasti në çast mund të ndodhë një e keqe; në buzë të greminës.

Gurë, gurë bëhet kalaja *fj u* Punët e mëdha bëhen duke nisur nga gjërat e vogla.

Guri (zari) i fundit Mjeti i fundit.

Guri (është) i rëndë në vend të vet *fj u* Njeriu ka vlerë në vendin e tij.

Gjuha pret hekurin (çan gurin, shkëmbin) *fj u* Gjuha ka forcë të madhe.

Ha (bren) gurin (hekurin, çelikun, plumbin, tokën) me dhëmbë

♦ Është shumë i zoti; është shumë trim etj., ia del mbanë çdo gjëje; të merr gjak në vetull.

♦ Bën njërën nga inati; s'përmbahet nga zemërimi.

Ha gur e dru Bëj be; betohem në mënyrë bindëse.

Hedh (fug) gurin (peshën) e fsheh dorën Është tinëzar; e bën të keqen dhe e mbulon.

Hedh (vë) gurë në rrota Nxjerr pengesa e vështirësi; përpiqem të pengoj punën e dikujt.

Hedh gurë mbi dikë E qortoq a e shaj rëndë dikë; bëj një akuzë të rëndë kundër dikujt.

Hedh gurë prapa Iku e nuk kthehem më (*pasi jam prishur me një rreth të caktuar njerëzish*).

Hedh një gur në ujë (lumë, ferrë) E provoj një here; e bëj provë.

Heq (vuaj) si gjarpri nën gur (si miu në mur) Vuaj shumë; jam në hall të madh.

Humb si guri në ujë (në lumë) Zhdukem pa lënë gjurmë.

I bëhem gur në opingë dikujt E bezdis shumë, ia sjell në majë të hundës, s'e duroj dot.

I bëj gurin e gjakut dikujt E sfilit; ia marr shpirtin.

I dhimbset gurit e drurit U vjen keq të gjithëve për dikë.

I fut (hedh) një gur në opingë (në shollë, në këpucë) dikujt I them një fjalë për ta nxitur kundër një tjetri a për t'i futur në shpirt një dyshim a shqetësim.

I heq gurin e fundit dikujt

♦ S'lë gjë pa i thënë, ia numëroj të gjitha.

♦ E dëmtoj; e lë pa mbështetje; ia pres rrënjët.

I kanë rënë gurë në lug I kanë dalë pengesa a ngatërresa në punë; i janë shtuar vështirësitë.

I ra (e kaloi) gur me gur E bëri diçka pa shumë shpenzime.

I ra guri në opingë E zuri e keqja, i ra një hall në derë.

I ra gurit e drurit U përpoq shumë, u mundua pa masë, s'la gjë pa bërë.

I ra sëpata në gur Hasi në një pengesë të fortë, i hasi sharra në gozhdë.

I rëntë gurit e drurit! Mos prehtë asnjëri; kaloftë pa bërë dëm në njerëz! (*kur flitet për ndonjë sëmundje të rëndë a epidemi, për një fatkeqësi etj.*).

I vë gurët në zemër dikujt E shtrëngoju shumë dikë; e detyroj me forcë; ia vë kokën në darë.

I vë gurin e rëndë dikujt a diçkaje Kërkoj ta groposë e ta varros përgjithmonë; përpqem ta asgjësoj.

I vë gurin e varrit diçkaje E mbyll një çështje që të mos e marrë vesh njeri.

I vë një gur zemrës E bëj zemrën gur.

Ia lë gurin në qafë dikujt Ia lë si barrë (*diçka*) dikujt.

Janë gur e uror Po u takuan të dy, do të zihen keqas pa tjetër, janë si zjarri me vajgurin.

Ka lindur prej gurit Është shumë i durueshëm; është zemërshkëmb.

Kam në dorë edhe gurin edhe arrën Ka fuqi e mundësi të veprojë si të dojë; ka në dorë të gjitha mundësitë dhe mjetet për të zgjidhur një punë.

Kam në dorë të gjithë gurët I kam të gjitha mundësitë dhe mjetet.

Kam durim prej guri (prej hekuri) dikush Kam shumë durim; jam shumë i durueshëm.

Kërkoj diçka në gur të shpuar Kërkoj shumë; kërkoj të di gjithçka me hollësi.

Ku ha pula gurë (strall) Vend që është fare i zhveshur, plot me gurë, që nuk ka fare bimësi; vend shumë i varfër.

Luaj (hedh, përdor) gurin (kartën, letrën, zarin) e fundit Përdor edhe mundësinë e vetme që kam për t'ia arritur diçkaje.

Luaj (lëviz) gurët Përpqem shumë; bëj ç'është e mundur; përdor të gjitha mjetet e mënyrat për t'ia dalë mbanë një pune; përdor mjete e mënyra jo të rregullta për qëllime e interesa vetjake.

Mbetem si guri në ujë (zall, lumë) Mbetem vetëm pa njeri.

Me gurë në kokë Me mundime të mëdha, duke kapërcyer vështirësi të mëdha.

Me një gur (me një të shtënë) vras dy zogj Me një punë a veprim arrij njëkohësisht dy qëllime.

Më ka humbur guri Nuk jam në vete; e kam humbur fillin; e kam humbur toruan.

Më zuri guri këmbët Zihem ngushtë; s'kam nga t'ia mbaj.

Mërzit (bezdis) gur e dru Jam shumë i mërzitshëm; të mërzit pa masë.

Një gur s'bën (s'çon) mur fj u Një i vetëm nuk kryen dot punën që bëjnë shumë veta të bashkuar; bashkimi bën fuqinë.

Nuk jam prej guri Nuk jam njeri fare pa ndjenja; nuk jam njeri pa zemër.

Nuk lë gur mbi gur Nuk lë gjë në këmbë, nuk lë gjë pa, lëvizur ose pa prishur; jam ters.

Nxjerr (qit) vaj (mjaltë, ujë) nga guri dikush Jam shumë i zoti; bëj të pamundurën, nxjerr dhjamë nga pleshti.

Një gur s'bën (s'çon) mur fj u Me një gjë fare të vogël s'bëhet punë e madhe

Pëlcet edhe gurin Të mundon e të mërzit pa masë; të pëlcet shpirtin (*thuhet për dikë që është përtac, shumë i plogët ose i pabindur*).

Qajnë edhe gurët për dikë Ka qenë njeri shumë i mirë, sa që u vjen keq të gjithëve që ka vdekur ose që është larguar përgjithnjë nga një vend.

S'del gjë nga guri Stë jep gjë koprraci; mos prit të mirë nga koprraci.

S'del vaj nga guri *ff u* Është gjë që s'bëhet; është gjë e pamundur.

S'e ha guri i mullirit Është shumë i fortë.

Si gur (si pllakë) varri

♦ Shumë i ftohtë; i ngrirë; i shtangur; i palëvizur.

♦ Shumë i heshtur; i ngrysur, i zymtë..

S'ka oriz pa gurë *ff u* S'ka gjë pa asnjë të metë, s'ka pyll pa derra.

S'lë gur në këmbë

♦ Bëj ç'është e mundur për të plotësuar një dëshirë a nevojë.

♦ S'lë gjë pa trazuar a pa lëvizur nga vendi (*zakonisht për fëmijët*).

S'lë dy gurë bashkë (*Fëmija*) është shumë i mbrapshtë; s'lë gjë pa prekur e pa prishur.

S'lë gur pa lëvizur (pa trazuar, pa luajtur, pa kthyer)

♦ Bëj çdo gjë për të arritur diçka, i përdor të gjitha mjetet dhe mënyrat për të kryer diçka.

♦ S'lë njeri pa e shfrytëzuar; s'lë njeri pa e vënë në lëvizje.

S'të jep as gur për të çarë kokën Është shumë dorë shtrënguar; është koprrac i madh.

Shkoi (vajti) si guri në ujë (lumë, pellg) Shkoi kot; shkoi dëm.

Shkul një gur nga një mur Është shumë dorështrënguar; mezi e nxjerr lekun nga xhepi.

U bë gur (dru)

♦ *veta III* U tha a u forcua shumë (diçka).

♦ Ngriu nga të ftohtët; nuk ndien më asgjë, u mpi fare.

♦ U lig a u dobësua së tepërmi e u tha, u bë shkop.

U bë leku gur mulliri Është shumë e vështirë të nxjerrësh lekun; s'fitohet lehtë paraja.

U bë urë e gurë U robtua në punë u përpoq me të gjitha fuqitë për të përballuar vështirësitë e jetës e për të fituar diçka.

U bëftë gur mallk. Vdektë!

Unë me bukë e ai me gurë Unë me të mirë e ai me të keq.

**

gur ari *bis* Gur i çmuar në ngjyrë kafe ose të verdhë në blertë.

gur femër *ndërt* Gur që mund të çahet e të bëhet rrasa.

gur filozofik Gur i alkimistëve që duhej t'i kthente të gjitha metalet në ar ose argjend, të shëronte çdo sëmundje dhe të zgjaste pa fund jetën e njeriut.

gur gjaku *min* Mineral në ngjyrë të kuqe të errët, me përmbajtje të lartë hekuri.

gur bronkial *m mjek* Lëndë e gëlqerizuar brenda bronkeve.

gur cig Gur gëlqeror i djegur.

gur çakmaku Gur silici i pastër, që përdoret për të ndezur çamakun.

gur dominoje Pllakëz prej druri, kocke, lëndë plastike etj., të cilat në anën e mbarë janë të ndara me një vijë në mes dhe kanë të shënuar numrin e pikëve,

gur dhëmbësh Cipë e ngurtë që zënë dhëmbët në rrëzë nga kripërat gëlqerore. >

GURTH I.

gur eshke Gur silici i pastër, që përdoret për të ndezur eshkën.

gur filozofik Lëndë me të cilën alkimistët kërkonin të shndërronin metalet e paçmueshme në ar.

gur gëlqereje > GUR GËLQEROR.

gur gëlqeror *gjeol* Shkëmb fundërresor (sedimentar) i përbërë kryesisht prej karbonat kalciumi (CaCO_3), që përdoret në ndërtim dhe për prodhimin e gëlqeres, dyoksidit të karbonit (CaCO_2) dhe çimentos.

gur galene *min* Gur i ndritshëm me ngjyrë hiri të errët, që përmban squfur e plumb dhe përdoret për të kapur valët elektromagnetike. **Radio (me) gur galene.**

gur grihe Gur i ashpër që përdoret për të mprehur thika, brisqe, sëpata etj.

gur grihës > GUR GRIHE.

gur grilli Gur i butë e petë-petë, me ngjyrë të hirtë, që thërrmohet lehtë.

gur gjaku Mineral në ngjyrë të kuqe të errët, që përmban me shumë hekur.

gur i bimë *G* > **GUR I GJALLË.**

gur i butë Gur që punohet lehtë.

gur i dhëmbëve Cipë e ngurtë që zënë dhëmbët në rrëzë nga kripërat gëlqerore. > **GURTH I.**

gur i gjallë

♦ *gjeol* Gur të ngulur në shkëmb me strukturë të imët.

♦ *fig* Vend shkëmbor, pa farë bimësie.

gur i kafesë *J* Havan i kafesë; shtypës i kafesë.

gur i kaltër > GUR KALI.

gur i kazanit Shtesë me leskra gëlqerore që zë kazani. > **BIGORR I.**

gur i lāmë *G* Gur i lëmuar.

gur i mirë Gur i çmuar.

gur i orollit Gur shkrepës.

gur i qoshes *ndërt* Gur kryesor në qoshet e ndërtesës, nga merret drejtimi për faqet e mureve.

gur i tëmthit *bis mjek* Gur me madhësi e ngjyra të ndryshme, që krijohet në fshikëzën e tëmthit dhe shkakton probleme të ndryshme në varësi të vendit ku ndodhet dhe organit që prek kur lëviz.

gur i varrit Pllakë guri në krye të varrit, i gdhendur me emrin e të vdekurit.

gur i xhevahirtë Gur i çmuar.

gur i zgjebur Gur gëlqeror i lehtë e me vrima të vogla, që përdoret si lëndë ndërtimi.

gur kali Kristal i kaltër në të gjelbër i sulfatit të bakrit (Cu_2SO_4), që përdoret i tretur në ujë për spërkatjen e hardhive.

gur kilometrazhi Gur që shënon kilometrat në udhë automobilistike.

gur kokërdhak Gur zalli.

gur kufiri Shenjë prej guri a betoni në formë piramide, që tregon kufirin e një vendi.

gur leshi *bis min* Azbest; amiant.

gur liri (leshi, mëndafshi, pambuku) Azbest; amiant.

gur lumi Gur zalli.

gur makine Gur shkrepës për çakmak.

gur me xixa Gur shkrepës.

gur me qoshe Gur i punuar në të katër faqet.

gur mëlçie *bis mjek* Masë e gurtë në mëlçi.

gur mëndafshi > GUR LESHI.

gur mielli Gur i butë, që gdhendet e punohet lehtë.

gur mprehës *tek* > **GRIH•Ë A.**

gur mulliri Gur i sheshtë si rrotë, mjaft i rëndë e me një vrimë në mes, që rrotullohet mbi një gur të palëvizshëm për të bluar drithë. > **MOK•ËR RA.**

gur ndezës Gur shkrepës.

gur pambuku *bis min* Asbest; amiant.

gur peshe Copë metali me peshë të caktuar, që përdoret për të peshuar sende të ndryshme në peshore.

gur pështyme *bis mjek* Gur i formuar në gjëndrat e pështymës.

gur prove *dhe fig* Standard ose kriter në bazë të të cilit gjykoheet a njihet diçka.

gur qoku Gur që përdoret si shënues kufiri.

gur pushke *bis* Flint(stone).

gur qumështi *bis gjeol*

♦ Gur gëlqeror.

♦ Gur i bardhë i tejdukshëm, i përbërë prej kristalesh natriumi dhe silikat alumini.

gur retifikues *mek* Grihë e retifikës.

gur sahati Rubin.

gur shahu ♦ Ushtar në lojën e shahut. ♦ *fig* Ai që vepron sipas dëshirave të dikujt.

gur smerili *tek* Gur i rrumbullakët, me kokrriza të imëta prej minerali shumë të fortë, që përdoret për të mprehur vegla, për të lëmuar a pastruar sende prej metale, druri, mermeri etj,

gur stralli

♦ > **GUR SHKREPËS.**

♦ Kuarc.

gur sheqeri Topth a kub i bërë ne sheqer të ngjeshur.

gur shkrepës Gur shkrepës.

gur shurre *bis* Gur i krijuar në fshikëzën urinare.

gur tamblit *G* Gur i krijuar nga uji gëlqeror.

gur tavlle Kub i vogël prej kocke, druri etj., në faqet e të cilit janë shënuar nga një deri në gjashtë pika, që përdoret për të luajtur tavllë.

gur tëmthi *bis* Gur i krijuar në fshikëzën e tëmthit.

gur themeli ♦ Gur që vendoset në themel të ndërtesës. ♦ *fig* Gjë shumë e rëndësishme që shërben si mbështetje.

gur themeltar *fig* > **GUR THEMELI.**

gur thoi *bis* Lloj kuarci me ngjyra nga e kuqja e ndezur deri te grija e çelët; agat.

gur vatre Secili nga të dy gurët e vendosur në anë të vatrës, carani i vatrës.

gur varri > **GUR I VARRIT.**

gur veshi *bis* Gur në qeskën e veshit të brendshëm të kërbishtorëve, që është i ndjeshëm nga ndryshimit të pozicionit pingul a horizontal të trupit.

gur xixash Gur shkrepës.

gur zalli Gur i lëmuar, që gjendet kryesisht në brigjet e lumenjve.

gur zjarri Gur shkrepës.

gur zjarrmi *G* Gur shkrepës.

bar guri *bot* Bimë barishtore njëvjeçare, me lule ngjyrë vjollce, që rritet zakonisht nëpër shkëmbinj dhe bën farë prej tri kokrrash të imëta e të kuqe.

fier guri (shkëmbi) *bot* Fier shumë i shkurtër, që rritet nëpër shkëmbinj, me gjethe të vogla e të rrumbullakëta dhe me rrënjët si xhufkë.

koha (periudha, epoka) e gurit *hist* Periudha e hershme e shoqërisë njerëzore, kur njerëzit përdornin vegla prej guri.

peshk guri *ikt* Peshk i vogël deti, me kurriz të murrme, që jeton në thellësi, zakonisht nën gurë e shkëmbinj e nuk ahahet..

Gur i m shkurt i Zigur.

gurabíj•e a f sh e et

♦ *ushq* Ëmbëlsirë katërkëndëshe ose e rrumbullakët, e gatuar me miell, gjalpë e sheqer, që piqet në furrë; copë nga kjo ëmbëlsirë

♦ *euf* Pjesë e tultë e organit gjinor të vajzave të vogla.

guracák e mb

♦ (*Vend*) me gurë e me shkrepa; shkëmbor.

♦ (*Kafshë*) që rron nëpër male e shkëmbinj; që është mësuar të jetojë e të punojë në zona me natyrë të ashpër dhe malore. **Kalë guracak. Mushkë (dhi) guracake.**

♦ (*Njeri*) me trup të lidhur e të fortë; i fortë.

guracák u m sh ë ët

♦ Banor i viseve malore e shkëmbore që nuk zbret për të dimëruar në fushë.

♦ Kafshë e mësuar të jetojë e të punojë në vise të ashpra malore.

guracák•e ja f sh e et f e GURACAK U.

guracél i m sh a at bot (*Euonymus*) Shkurre ose dru i ulët i shumëllojshëm, disa syresh me gjelbërim të përhershëm, me gjethe vezake të përkundërta, që lidh kokrra të vogla jeshile a të kuqe.

guracók u m sh ë ët Gur zalli i madh.

guracókth i m sh ë ët Gur zalli i vogël.

guraçók u m sh ë ët Gur i vogël i rrumbullakët dhe i lëmuar; guralec.

guraçókthi ndajf: Luaj guraçókthi luaj me pesë guralecë, duke hedhur çokun lart dhe duke marrë një nga një me shpejtësi katër të tjerët që janë në tokë, po me të njëjtën dorë, sipas rregullave të lojës.

guráj•e a f sh a at Gurishtë; vend me gurë.

gurájkë mb (*Arrë*) gungë; që s'e lëshon lehtë thelbin.

guraléc i m sh ë ët Gur i vogël i rrumbullakët dhe i lëmuar; gur zalli.

guralécash ndajf: Luaj guralecash > GURAÇOKTHI.

gurálj•e a f A Stony field (ground).

guramél e mb (*Fryt*) me bërthamë të vogël e të fortë. **Ulli guramel.**

gurán i m sh ë ët

♦ *kopsht* Lloj kungulli i vogël, i rrumbullakët e shumë i fortë ose me pjesë gjatore të ngritura e të forta.

♦ *fig* Njeri i fortë.

guranána ndajf: Lojë guranana to play at marbles.

gurangréhas ndajf: Luaj gurangrehas luajmë të ndarë në dy grupe duke ngrehur nga tri rrasa guri secili grup; çdo lojtar gjuan me tre gurë për të rrëzuar rrasat e grupit tjetër.

gurapéc ndajf > GURALECASH; GURAÇOKTHI.

gurapësh i m Lojë popullore që zhvillohet në trajtë gare, për të provuar se cili nga pjesëmarrësit do ta hedhë me larg një gur prej dy-tre kilogramësh. Ishte i pari në gurapësh.

gurapësh•ë a f > GURAPAESH I.

gurashénjash ndajf: Luaj gurashenjash Luaj një lojë fëmijësh, në të cilën dy palë ngrenë nga tri rrasa guri më këmbë, i gjuajnë me gurë nga larg dhe fiton pala që i rrëzon më parë rrasat e kundërshtarit. > **RRASASH.**

gurashtrójë a f sh a at Rrugë e shtruar me zhavor të trashë.

guráz•e ja f teks J Krep i trashë, i plotë.

gurazí u m min Bazalt.

gurbét i m sh e et > KURBET.

gurbetçi a f sh j jt G > KURBETÇI U.

gurbetçi u m sh j jt G > KURBETÇI U.

gurbetçi j jt sh i GURBETÇI U.

gúrb•ë a f sh a at Gungë; xhungë.

gurc i m sh a at Gur i dhëmbëve.

gurc i¹ msh a at

♦ Guralec; gur i vogël.

♦ *bis mjek* Gurc.

gurc i² msh a at G Gur i vogël petashuq, i rumbullakët me një vrimë në mes që i vihet boshtit të tjerres.

gúrc•ë a f sh a at inv G (*Ostrea edulis*) Stridhe; gocë deti.

gurcók u m sh ë ët G Gur kryesor, çok në lojën guraçokthi.

gurcúp i m sh a at krahin G > GURCOK U.

gurç e mb

♦ (*Arrë*) me lëvozhgë të fortë.

♦ (*Njeri*) i fortë. **Plak gurç.**

gurçán e mb G (*Njeri*) dorështrënguar.

gurçán i m sh a at G Njeri dorështrënguar.

gurçán•e ia f sh e et G f e GURÇAN I.

gúrç•e ja¹ f sh e et K Gur zalli; gur i vogël.

gúrç•e ja² f sh e et

♦ Arrë me lëvozhgë të fortë.

♦ Njeri i fortë.

gurdár•e ja f sh e et J Gropë uji e mbetur në përrua të shterur.

gurdullák u m sh ë ët bot (*Nasturtium officinale*) Bimë barishtore ujëse dhe gjysmë-ujëse e familjes së lakëroreve, me kërcell pa palcë, me gjethe pendore, që mbillet gjerësisht në Europë dhe Azi; përdoret për sallatë. > **GROSHËL UJËSE.**

gurdhurím i m sh e et mit Rit i hedhjes së një guri në muranë a vend të shenjtë.

gurél•e ja f sh e et krahin G

♦ Burim.

♦ Greg i kroit a përroit.

guretrúç ndajf Keq e më keq; në keqësim.

gurécím i m sh e et Fortësim; gurosje.

gurëc•óhet úa (u) úar

I vetv

♦ Ngurtësohet; nguroset

♦ Bëhet i fortë si gur.

II pës e GURËC•OJ.

gurëc•ój kal óva úar

♦ Ngurtësoj; nguros.

♦ Forcoj; e bëj të fortë si gur.

gurëcúar (i e) mb I ngurtësuar; i kthyer në gur.

gurëgrihëç i m sh a at G Gur i ashpër, me përbërje të veçantë, që përdoret për të mprehur thika, brisqe, sëpata, kosa etj.

gurëhédhës i m sh - it hist usht Makinë lufte për hedhjen e gjyleve prej guri ose gurëve të mëdhenj.

gúrës e mb

♦ (Arrë) me lëvozhgë të fortë; gungë.

♦ Gurje. **Dardhë gurëse.**

♦ *fig* (Njeri) i fortë si gur; shumë i fortë.

♦ *keq* Dorështrënguar.

gúrës i m sh - it Peshë guri në fund të boshtit për tjerreje.

gúrës i² m G

♦ Gur zalli i bardhë që i vihet pulës për ta ndjellë që të pjellë në furrik.

♦ Vezë e zgjedhur për shtrim.

gurëshpúes•e ja f sh e et inv (*Lithodomus lithophagus*) Date-shell.

gurëthýes e mb Që thyen gurë.

gurëthýes i m sh - it Punëtor i guroses.

gurëthýes•e ja f sh e et Makinë gurëthyese.

gúrëz i m sh a at dhe i it G Gur zalli i vogël. [Dhâmët e bardhë, si gurzit e lumit (CV).]

gúrëz it m sh bis mjek krahin G Mumps.

gurëzím i m sh e et

♦ Ngurtësim; ngurosje.

♦ Fortësim.

gurëz•óhet úa (u) úar

I vetv

♦ Nguroset; ngurtësohet.

♦ *fig* Bëhet i fortë si gur; forcohet.

II pës e GURËZ•OJ.

gurëz•ój kal óva úar

♦ Guros; ngurtësoj.

♦ *fig* E bëj të fortë si gur; forcoj.

gurëzúar (i e) mb

♦ I ngurosuar; i ngurtësuar.

♦ *fig* I forcuar; i bërë i fortë si gur.

gurëzúem (i) e (e) mb G > GURËZUAR (i e).

gurgác i m sh ë ët Gur shkrepës, gur zjarri, strall .

gurgác•ë a f sh a at > GURGAC I.

gurgác i m > GURGAC I.

gurgalém i¹ *m sh a at* *bot* (*Cyclamen neapolitanum*) Bimë barishtore zbukuruese dhe aromatike, me gjethe në trajtë zemre dhe zhardhok të trashë, me lule të mëdha vjollcë të hapur në të kuqe.

gurgalém i² *m sh a at* Njeri i imët, por i vullnetshëm e i zoti.

gurgalén•ë *a f sh a at min* > **GALEN•Ë A.**

gurgdhéndës *i m sh - it* Mjeshtër i gdhendjes së gurit, gurskalitës.

gurgrúsht e *mb krahin G* Kurnac; dorështrënguar.

gurgrúsht i *m sh a at krahin G* (Njeri) kurnac, dorështrënguar.

gurgrúsht•e *ja f sh e et krahin G f e* **GURGRUSHT I.**

gurgúck•ë *mb f*

♦ (*Dardhë*) me tul të fortë e të ashpër.

♦ (*Dele, dhi*) me sisë të vogla e të forta, që jep pak qumësht.

gúrguj t *sh i* **GURGU•LL LLI.**

gurgulát *kal krahin G* > **GURGULAT•Ë (me).**

gurgulát•et *krahin G pës e* **GURGULAT.** > **GURGULAT•Ë (me u).**

gurgulát•ë (me) *kal a ë krahin G* Mbush buzë më buzë, deri në buzë.

gurgulátj•e *a f krahin G* Mbushje buzë më buzë, deri në buzë.

gurgulátun (i) e (e) *mb krahin G* I mbushurbuzë më buzë, deri në buzë.

gurgulé *ndajf krahin G* Tufa-tufa; me shumicë.

gurgulé *ja f sh - të*

♦ Zhurmë e madhe; rrëmuje, trazirë. **Bëj gurgule.**

♦ Grumbull i çrregullt njerëzish, turmë plot zhurmë.

gurgulí *ja f sh - të G* Gurgulé.

gúrgull *ndajf* Me gurgullimë.[...**e jo mallëngjimi, gurgull frymëshkurtë (MC).**]

gúrgu•ll lli *m sh j jt*

♦ *bis* Gurmaz; grykë.

♦ A Gllënjikë.

gurgulláçë

I *ndajf (Uji zien)* me gurgullimë e fluska të mëdha.

II *mb (Ujë)* që zien me gurgullimë e fluska të mëdha.

gurgúllaz *ndajf dhe si mb* > **GURGULLAÇË.**

gurgullësh•ë *a f sh a at bot* Barishte me gjethe të mëdha e rrënjë si kokë hudhre, që përdoret për mjekimin e nekrozave në veterinari. > **BAR NGALOSE.**

gurgullím *i m sh e et*

♦ Valim i ujit me një gllug-gllug të butë.

♦ *kim* Kalim ajrit a i gazit nëpër një lëng a metal të shkrirë.

♦ Gurgullimë. **Gurgullimi i kroit (rrëkesë).**

gurgullím•ë *a f sh a at*

♦ Zhurmëe ujit etj. kur gurgullon. **Gurgullimë e ëmbël (e mbytur).**

♦ Zë i ngjashëm me zhurmën e ujit ose të një lëngu tjetër kur gurgullon. [**ndiq udhën e rrëkesë së gjakut,/ që gjithmonë arrin para méje/dhe më pret atje - gurgullimë jete (VZh).**]

gurgullímëz *a f sh a at* Pëshpëritje të ëmbla.

gurgull•óhet úa (u) úar *pës e* **GURGULL•OJ.**

gurgull•ój óva úar

I *jokal*

- ♦ *veta III (Uji etj.)* valon duke nxjerrë një zë të mbytur e të vazhdueshëm.
- ♦ *(Përroi etj.)* rrjedh duke lëshuar ca si tinguj të mbytur e të vazhdueshëm. [**e gurgullo gurra të cemta** (GjF).]
- ♦ *veta IIIfig Zien; vlon. I gurgullon në zemër.*
- ♦ *veta III fig (Gjeli i detit)* nxjerr zë të ngjashëm me zhurmën e ujit kur gurgullon.

IIkal kim Pastroj (*një gaz, metal të shkrirë*) duke e kaluar nëpër një lëng.

gurgull•ónj *jokal óva úar* A Pi ujë etj. me gurgullimë.

gurgull•ón *jokal veta III K > GURGULL•UE (me).*

gurgullshkúrtë *mb let (Ndjenjë)* që shuhet a fashitet shpejt.

gurgull•úa ói m ónj ónjtë *orn A (Merops) > GARGU•LL LLI.*

gurgull•úe (me) *jokal ói úe veta III K (Gjeli i detit)* gluguron; bën gllug-gllug.

gurgullúes e mb

- ♦ Që nxjerr gurgullimë; që rrjedh ose valon me gurgullima; që gurgullon. **Krua gurgullues.**
- ♦ Që nxjerr një zë të ngjashëm me zhurmën e ujit kur gurgullon. **Zëri gurgullues i rikanit.**

gurgúr i m sh ë ët Gjep për të mbështjellë në të fijet; gjep i mbushur me fije që vendoset në tezgjah; masur.

gur-gúr ndaj Pak e nga pak; një e nga një. **Gur-gur bëhet kalaja.**

gurgják e mb K (Njeri) gjaknxehetë.

gurgják u m sh ë ët Rubin.

guric•ë a f sh a at Vend me gurishte; gurinë.

guriçk•ë a f sh a at Gur i vogël; guralec.

gurín•ë a f sh a at

- ♦ Vend a tokë me gurë, gurishtë.
- ♦ *sh* Copa gurësh, gurë.

guríq i m sh ë ët > GURISHT•Ë A.

gurísht•e ja f sh e et > GURISHT•Ë A.

gurísht•el la f sh la lat A > GURIÇK•Ë A.

gurísht•ë a f sh a at Vend me gurë; tokë gurishtore.

gurishtór e mb (Vend) me shumë gurë të vegjël; (*tokë*) me gurë.

gúrje mb (Qershí, mollë a dardhë) me tul të fortë.

gurkalém i m sh a at vjet J Shkumës për të shkruar në dërrasë, qelq etj.

gurkálí¹ m shquar kim bis Kristal i sulfatit të bakrit, i kaltër në të gjelbër, që përdoret për spërkatjen e hardhive.

gurkálí² mb (Ngjyrë) e kaltër në të gjelbër.

gurképës i m tek Vegël për gdhendjen e gurit etj.

**

gurkepës diamanti Vegël për gdhendjen e diamatit.

gurk•ë a¹ f sh a at J Gurëz; guriçkë.

gúr•ë a² f sh a at

- ♦ Tragë e qerres.
- ♦ Trasé, gjurmë e hekurudhës.

gúr•ë a³ f sh a at Luftëtar nepalez; simbol i trimërisë dhe besnikërisë,

gurkrípës i m sh a at Rrasë guri në kullotë ku vihet kripa për ta ngrënë bagëtia.

gurkýç i m sh e et ark Gur i harkut a qemerit që shpërndan ngarkesën.

gurlatúes i m sh - it Mjeshtër për latimin e gurëve; gurgdhendës.

gurmác i m sh ë ët Gur i vogël, i rrumbullakët dhe i lëmuar; guralec, guraçok.

gurmácthi ndajf: **Luaj gurmacthi > GURAÇOKTHI.**

gurmáz i m sh e et

♦ *anat* Gyp i ushqimit që nga fundi i gojës e deri në stomak; pjesa e sipërme e këtij kanali; fyt. **Njomë gurmazin. Iu tha gurmazi. I mbeti në gurmaz.**

♦ *bis* Gabzherr, rryl. **Bërtet sa i ha gurmazi** bërtet me të gjitha forcat. **Mbylle gurmazin!** pusho, mos fol më!

♦ Gllënjjë. **Një gurmaz ujë.**

*

Iu shqye (i doli) gurmazi U çor e u ngjir duke thirrur.

Kruaj (pastroj) gurmazin Kollem lehtë para se të flas, që të më dalë zëri mirë ose kur s'di çfarë të them.

Mu tha gurmazi (goja, buza, gryka) për diçka M pihet shumë; kam etje të madhe..

gurmazthátë mb

♦ Që e ka fytin të thatë nga që s'ka pirë.

♦ *fig* I varfër.

gurmazthí mb *G (Njeri)* i pangopur; barkderr.

gurméz i m orn krahin *G* Kumri.

gurmíc i m > GURMIC•Ë A.

gurmíc•ë a f Alabastër.

gurmpréhës i m sh - it Grihë.

gurmúr i m krahin *G* Gur për mure.

gurnáj•ë a f sh a at > GURISHT•Ë A.

gurnár e mb krahin *G*

♦ (*Grua*) nikoqire.

♦ (*Njeri*) kursimtar.

gurnár•e ja f krahin *G* Grua nikoqire.

gurnéc i m sh ë ët ikt Skrot i bardhë.

gurnéck•ë a f sh a at iktzvog e **GURNEC I.**

gurním i m *G* Kursim.

gurn•ój kal dhe jokai *G > GURN•UE (me).*

gurnúç i m gjeol Alabastër.

gurn•úe (me) kal dhe jokai *G* Bëj kursim; tregohem i kursyer.

gurnúem (i) e (e) mb *G* I kursyer; ekonomiqar.

gur•ó•het óva (u) úar

I vetv veta III

♦ Nguroset; ngurtësohet.

♦ *fig* Bëhet i fortë si gur; forcohet.

II pës e **GUR•OJ.**

gur•ój¹ kal óva úar

♦ Nguros; ngurtësoj.

♦ *fig* E bëj të fortë; e forcoj.

gur•ój² kal *G > GUR•UE (me).*

gurór e mb

♦ Që përbëhet prej guri; shkëmbor. **Formacion guror. Kodër gurore.**

♦ (*Tokë, vend*) plot me gurë, që ka gurë.

gurór i m sh e et krahin G Krua.

gurór•e ja f sh e et Vend ku nxirren gurë për ndërtim etj.

gurós kal a ur Nguros.

gurós•em vetv a (u) ur Ngurosem.

gurós•enj kal a ur A Nguros.

gurósj•e a f sh e et Ngurosje.

gurósur (i e) mb I bërë gur; i kthyer në gur.

gurovín•ë a f sh a at Vend me gurishte.

gurpunúes i m sh - it Mjeshtër që punon gurin. > **GURLATUES I.**

gur-rás•ë a f sh a at Plloçë a rrasë guri.

gurs e mb G (*Dardhë*) me rërë.

gurs i m sh ë ët G Gurëz; guriçkë.

gurskalitës i m sh - it > **GURGDHENDËS I.**

gurshák u m sh ë ët G Gur i butë që gdhendet me sëpatë. > **CIG•Ë A.**

gúrshe mb f krahin (*Arrë*) me lëvozhgë të fortë, që nuk e lëshon lehtë thelbin.

gúrsh•e ja f sh e et krahin Arrë me lëvozhgë të fortë, që nuk e lëshon lehtë thelbin.

gurshkrépës i m sh - it Gur zjarri; strall; gur me xixa; gur urori.

gurshkréps•ë a f sh a at G > **GURSHKREPËS I.**

gurshpúes•e ja f sh e et bot (*Saxifraga*) > **GURTHYES•E JA².**

gurtár i m sh ë ët

♦ Punëtor i gurores.

♦ Gurskalitës.

gúrtë (i e)¹ mb

♦ Prej guri; i bërë a ndërtuar me gurë. **Pllakë (rrasë, statujë) e gurtë. Mur i gurtë.**

[*Ngado që shkoj, më ndjek me hije të saj/ kjo Kullë e gurtë që m'josh e më largon!* (EP).]

♦ I ngurtë.

♦ *fig* I fortë.

♦ *fig* (*Njeri*) me pamje si guri; si pa jetë; i ngrirë. **Fytyrë e gurtë.**

*

E ka zemrën të gurtë Nuk i vjen keq për të tjerët; është zemërgur.

**

thëngjill i gurtë vjet Qymyrguri.

gúrtë (i e)² mb (*Njeri*) dorështrenguar.

gurt•óhet úa (u) úar vetv dhe pës e GURT•OJ.

gurt•ój¹ kal óva úar Ngurtësoj; kthej në gur.

gurt•ój² kal G > **GURT•UE (me).**

gurts•óhet úa (u) úar

I vetv veta III Ngurtësohet; forcohet; bëhet i fortë si gur.

II pës e GUR•OHET.

gurts•ój kal óva úar Ngurtësoj; forcoj; bëj të fortë si gur.

gurtsúar (i e) mb I ngurtësuar; i forcuar si gur.

gurtúar (i e) mb I ngurtësuar; i kthyer në gur.

gurt•úe (me) kal óva úe G Nxiti; shtyj; shpoj (*dikë të bëjë diçka*).

gurtúemit (të) as *G* Nxitje; shtytje (*për të bërë diçka*).

gurtúem (i) e (e) *mbGI* nxitur; i shtyrë (*të bëjë diçka*).

gurth i¹ m sh e et

♦ *zvog e* **GUR I.**

♦ *mjek* Gur që formohet në veshka, në mëlçi etj.

♦ *mjek* Cipë e ngurtë që zënë dhëmbët në rrëzë nga kripërat gëlqerore. > **GUR DHËMBËSH; ÇMËRS I.**

♦ Formim i gjinjve, si shenjë e parë e kalimit të vajzave nga fëmijëria në adoleshencë. **I ra gurthi.**

gurth i² m sh e et Mjet i thjeshtë i ndërtuar me dy rripa të vegjël dërrase, të mbërthyer kryq, që përdoret për të dredhur fije peri. **Gurth për të dredhur penjtë e tërkuzës.**

gurth i³ m sh e et *bot G (Ribes saxosum)* Shkurre e ulët, me gjethe të çara thellë, që lidh kokrra të vogla të kuqe a të zeza, me fara të shumta e pak tul.

gurthemél i m sh ë ët ndërt Gur i vendosur në themel të një ndërtese.

gurthërrmúes e mb (*Makinë*) që thërrmon gurë.

gurthërrmúes i m sh - it ndërt

♦ *Makinë* për thërrmimin e gurëve.

♦ Punëtor që thërrmon gurë.

gúrthi ndajf: Luaj gurthi luaj duke hedhur e pritur me një dorë dy gurë të vegjël njëri pas tjetrit.

gurthimúrthi ndajf: Luaj gurthimurthi bëj në lojë në të cilën njëri prej pjesëmarrësve duhet të gjejë një gur të fshehur në duart e vëna grusht sipër njëra tjetrës.

gurthýes i m sh - it ndërt Punëtor që thyen gurë.

gurthýes•e ja f sh e etndërt

♦ *f e* **GURTHYES I.**

♦ *Makinë* për thyerjen e gurëve.

gurthýes•e ja² f sh e et *bot (Saxifraga)* Bimë shumëvjeçareshumë e ulët, me gjethe pushatake, që dalin drejt e nga rrënja, me lule të bardha e të vogla në majë të një kërcelli të zhveshur, e përhapur në viset akrtike dhe viset malore deri në 4 000 m lartësi; përdoret në mjekësinë popullore për tretjen e gurëve të rrugëve urinare.

gurthyesóre t f sh bot Gjini bimësh shumëvjeçare të ulëta, me mbi 400 lloje gurëthyesesh.

gurúar (i e) mb I ngurtësuar; i bërë si gur.

gur•úe (me) kal óva úe krahin G E shtang; e lë shtang (*diikë*).

gurugúc e mb

♦ I shëmtuar; shëmtaraq.

♦ Shëndetlig; ngordhalaq.

gurugúçk•e a f sh a at Pemël.

gurúm i m sh e et K

♦ Mulli dore, mulli i vogël drithi.

♦ Gur mulliri; mokër.

gurumél•e ja f sh e et K

♦ Grumbull mielli me majë.

♦ Enë e mbushur me majë.

gurunúr i m sh ë ët G Strall; gur shkrepës.

gurvórri *mb G (Njeri)* i ngathët; që nuk ia thotë për punë.

gurxhuman *i m sh ë ët bis* Gurmaz; fyt. **Thërres me gjithë gurxhuman.**

gúrz *i m sh aat* Gur i vogël; zall. [...**Dhâmët e bardhë, si gurzit e lumit** (CV).]

gúrzit *sh A* Rërënë veshka.

gurzjárr *i m* Strall; gur shkrepës.

gurz•óhem *vetv G > GURZ•UE (me u).*

gurz•úe (me u) *vetv óva (u) e G* Ngurroj; jam mëdyshas.

gurrán *e mb G*

♦ (*Kungull*) me viza.

♦ (*Filxhan kafeje*) i zbukuruar me viza

gúrre•ë a f sh a at *inv G* Guaskë e midhjeve.

gurrç *e mb G*

♦ I fortë si gur.

♦ (*Njeri*) dorështrenguar.

♦ *krahin (Arrë)* gungëse, që s'e lëshon thelbin.

gurrç i m sh a at *G*

♦ Një bulë ujë sa për të njomur fytin.

♦ Gllënjë.

gurrçák *e mb krahin G (Ftua etj.)* i fortë si gur.

gurrçán *e mb G (Njeri)* dorështrenguar.

gurrçán i m sh a at *G* Njeri dorështrenguar.

gurrçán•e ja f sh e et G f e GURRÇAN I.

gurrçújë *mb f G (Bagëti)* me sisa të forta që mezi e lëshon qumështin.

gurrçúj•ë a f sh a at *G* Bagëti me sisa të forta që mezi e lëshon qumështin.

gurréc *i m sh a at G > GURREÇ I.*

gurréc i m sh a at *G* Burim me një fije ujë.

gurrél *i m krahin G*

♦ Gropësirë.

♦ Gurrë.

♦ *K* Ujvarë.

♦ Luginë e ngushtë, e vogël.

gurréth *i m sh a at K* Mur i ulët përquark një murane.

gurrë *si ndajf* Me shumicë; shumë; rrëke; çurg. **I shkojnë lotët gurrë.**

gúrre•ë a¹ f sh a at

♦ Burim. **Gurrë e ftohtë. Gurrë e pashtershme.** [... e gurgullo gurra të cemta (GjF).] [**Gurr'e malit veç ushtonte/ Si lahutë me kang kreshnike** (NM).]

♦ (*Me numërorë*): **Një gurrë ujë** sasi uji të rrjedhshëm me çurg të trashë sa krahu.

♦ Çurg; rrëke. **Gurrë lotësh.**

♦ *fig* Burim; prejardhje. **Fjalë të gurrës shqipe.**

gúrre•ë a² f sh a at *G* Qafë e çorapit.

gúrre•ë a³ f sh a at *G* Lugje në çorape, triko etj.; vija të gjera të stofit.

gurrështérp•ë a f sh a at Krua i thatë; gurrë pa ujë.

gurrëtór•e ja f sh e et ndërt *G* Tjegull që shtrohet si lug në çati.

gúrrez *a f sh a at* Gurrë e vogël; gurrë me pak ujë; krua me pak ujë ose që nganjëherë shteron.

gurric¹ *i m sh ë ët* Zhavorr.

gurríc i² f sh a at krahin G

♦ Derrkuc; bic; gic 3 - 4 muajsh.

♦ Derr; thi. > **GURRIQ I.**

gurríl i m sh a at G Fiskajë uji; curril.

gurrím i m sh e et Dalje e ujit si gurrë.

gurrín•ë a f sh a at G Shakullinë.

gurríq i m sh a at krahin G > GURRIÇ I².

gurrjél si ndajf (Uji del, derdhet) çurg; curril; si gurrë; me gurgullimë.

gurrjél i m G

♦ Çurg a curril uji.

♦ Curril që pikon kur shkrin bora.

♦ Gllënjë uji.

gurnár e mb G (Njeri) dorështrenguar.

gurnár i m sh ë ët G Njeri dorështrenguar.

gurnár•e ja f sh e et G f e GURNAR I.

gurnéc e mb (Njeri) kurnac.

gurnéc i m sh ë ët Kurnac.

gurnéc•e ja f sh e et f e GURRNEC I.

gurní a¹ f sh - të G

♦ Forcë e rrymës (*së ajrit, së ujit*).

♦ Burrim; gurrë.

gurní a² f sh - të Vorbull.

gurník u m G Erë që fryn në grykë të ngushtë.

gurr•ón jokál ói úar veta III

♦ (*Lumi etj.*) del me shumicë nga mali a nga shkëmbi; buron.

♦ (*Shiu etj.*) rrjedh me shumicë e pa ndërprerje; rrjedh rrëke. **Shiu nisi të gurronte.**

I gurroi gjaku. I gurruan lotët.

♦ *fig* E ka zanafillën ose burimin diku; buron.

gurrós kal a ur Nguros.

gurrósj•e a f Ngurosje.

gurrósur (i e) mb I ngurosur.

gurrótím i m G Shkak.

gurrót•ój kal G > GURRT•UE (me).

gurrót•úe (me) kal óva úe G Shkaktoj.

gurrumát•ë a f sh a at G Pirg plehrash.

gusán i m sh a at orn G Gjeldet; gjel deti; angërduf.

gús•ë a f sh a at orn G Pulë deti; rikë.

gusián e mb > GUCIAN E.

gúsk•ë a¹ f sh a at ent

♦ *krahin G* Krimb i lakrës.

♦ Molë.

gúsk•ë a² f sh a at krahin G Guaskë.

guslár i m sh ë ët muz Ai që i bie guslës. [Është fakt se në ekspeditat e para të disa dijetarëve të huaj në viset shqiptare në kërkim të eposit nismëtarët e tyre nuk e mbajnë të fshehtë bindjen e shtegtitimit të motiveve legjendare sllave tek shqiptarët, nëpërmjet guslarëve shetitës dhe rapsodëve bilingë. (ShS)]

gús•ë a m sh a at muz Vegël e sllavëve të jugut, me një tel, e ngjashme me lahutën.
 [...në mjediset sllave, kryesisht në atë boshnjak, (këngëtarët dygjuhësh)
 ndërrojnë lahutën me guslën dhe këndojnë në gjuhën e vendësve. (ShS)]
gústo ja f sh - t Shije. **I veshur me (pa) gusto.** Çdo njeri ka guston e vet.
gustoso /gustózo/ ndajf dhe mb muz it Plot gaz e forcë.
gush kal a ur fëm përKNgush; përqafoj.
gushacák e mb (Njeri) me gushë të dalë; që vuan nga gusha.
gushadálë mb G > GUSHËDALË.
gushafarfurí mb poet (Grua a vajzë) me gushën shumë të bardhë e të bukur; që e ka gushën si farfuri.
gushagúsh ndajf Duke u përqaftuar; gushë më gushë.
gushájkë mb krahin G Gushëdalë.
gushák e mb Gushëdalë; (njeri) me gushë të madhe.
gushák u m sh ë ët ndërt Dru i shkurtër, i mbërthyer kryq në brezin e jashtëm e të brendshëm të murit, që të mbajë brezat.
gushakúq i m sh ë ët orn > GUSHËKUQ I.
gushál i m sh ë ët orn > GUSHËKUQ I.
gushán i¹ m sh ë ët keq Njeri me gushë të dhjamur; me gushë të dalë.
gushán i² m sh ë ët orn Patok.
gushána t f sh vjet Pantallona të gjera me kapëse nën shputën e këmbës.
gushán•e ia f e GUSHAN I¹.
gushár i m sh ë ët orn (Erithacus rubecula) Gushëkuq.
gusharák e mbGushëdalë. > **GUSHAK E.**
gusharák•e ja f sh e et Pulë me gushë të madhe.
gusharán e mb (Njeri) me gushën pala-pala.
gushargjénde mb f poet (Grua a vajzë) me gushë të bardhë.
gúshas ndajf Duke u përqaftuar a ngushur; gushë më gushë; për qafe; në grykë.**U rrokën gushas.**
gushaspéc i m sh a at orn > GUSHAKUQ I.
gusháv kal G > GUSHAV•Ë A (me).
gusháv•em G vetv dhe pës e GUSHAV. > GUSHAV•Ë A (me u).
gushavér i m bis mjek G Fryrje në pjesën e përparme të fytit, që shkaktohet nga zmadhimi i gjëndrave tiroide; sëmundje që shfaqet me fryrje të tillë.
gusháv•ë (me) kal a ur veta III G Dhjamos shpendët.
gusháv•ë (me u) a (u) ë G
I vetv Më dhjamoset gusha; bëhem me gushë.
II pës e GUSHAV•Ë (me u).
gushávj•e a f G Dhjamsoje e gushës.
gushávun (i e) mb G (Njeri) me gushën pala-pala.
gúshazi ndajf Duke u përqaftuar.
gushbárdhë mb f krahin G
 ♦ (Kafshë) me gushë të bardhë.
 ♦ fig Grua a vajzë e pashme.
gúsh•e ja f sh e et krahin G Dhi që pi qumështin e vet.
Gúsh•e ja f shkurt i Shegushe.
gushegjistolísur mb poet (Grua, vajzë) me gushën dhe kraharorin të stolisur.

gushéll e *mb* Gushëmadh.

gushellëregjibardhóshe *mb poet (Grua, vajzë)* me gushë, kraharor e llërë të bardha.

[**Gushë-e-llërë-e-gji-bardhoshe** (LP).]

gúsh•em *vetv a (u) ur për k fëm* Përqafohem; ngushem; rrokem gushë më gushë, gushas.

gúsh•ë a f sh a at

♦ Pjesë e përparme dhe pak e dalë e qafës së njerëzve ose të kafshëve; pjesë e dhjamur që varet nën mjekër te disa njerëz të shëndoshë. **Gushë e bardhë.** [**Lumë o lumë mos i trego fushës/ britmat e çingjisë dhe ofshamat/ tek ja vinin buzët zjarrin gushës/ kur kumbonin cickave kambanat** (DA).]

♦ Pjesë zakonisht e majme nën qafën e shpendëve; pupla që mbulojnë këtë pjesë të qafës te shpendët. **Me gushë të kuqe (verdhë).**

♦ Qese në kapërcyellin e disa shpendëve, ku qëndron ushqimi për një kohë para se të kalojë në organet e tretjes. **Gusha e gjelit të detit (e patës).**

♦ Pjesë nën nofullën e poshtme te disa amfibë e zvarranikë; pjesë pranë verzave te peshqit.

♦ *mjek* Fryrje në pjesën e përparme të fytit, që shkaktohet nga zmadhimi i gjëndrave tiroide; sëmundje që shfaqet me fryrje të tillë; strumë. **Kishte gushën.**

♦ *usht* Pjesë e pushkës, revoles etj., ku vendosen fishekët para se të shkojnë në folë.

♦ Pjesë e poshtme e kularit, nën gushën e kaut.

♦ *ark* Derdhje në trajtë S-je në një hark.

*

E ka shpirtin në gushë I erdhi vdekja, i erdhi fundi, s'ka shpëtim.

Gushë për (më) gushë

♦ Të përqaftuar.

♦ Shumë afër njëri-tjetrit.

Vë gushë Shëndoshem; bëhem me gushë.

Zë (marr) në gushë Përqafoj.

**

gushë e varur Gushë e dhjamur që varet mbi gjoks.

gushë me rrathë Gushë me pala dhjami.

gjëndra e gushës *anat* Gjëndra tiroide.

gushëbardhë *mb (Shpend, kafshë)* me gushë të bardhë.

gushëbardh•ë i m sh ë ët

♦ *orn* Zog i murrme me gushë të bardhë, i ngjashëm me trumcakun, që shihet shpesh në dimër mbi dëborë.

♦ Shpend a kafshë me gushë të bardhë.

gushëbardhóshe *mb* > **GUSHËBARDHË.**

gushëdálë *mb*

♦ (*Njeri*) me gushën pak të dalë.

♦ *mjek* (*Njeri*) me gushën të dalë nga struma, që vuan nga sëmundja e gushës.

♦ (*Shpend*) i shëndoshur ose që ka ngrënë shumë sa i fryhet gusha

gushëdál•ë a f sh a at

♦ *Njeri* me gushën pak të dalë.

♦ *Njerime* gushën të dalë ngaqë ka strumën, që vuan nga sëmundja e gushës.

♦ Shpendme gushë të madhe, të fryrë ngaqë ka ngrënë shumë; gushëfryrë.

gushëfryrë mb

♦ (*Shpend*) megushë të fryrë ngaqë ka ngrënë shumë.

♦ (*Njeri*) i bërë me gushë ngaqë është shëndoshur.

gushëfryt•ë mb G > GUSHËFRYRË.

gushëkúq e mb (*Pëllumb, thëllëzë, dallëndyshe*) me gushë të kuqe.

gushëkúq i m sh ë ët

♦ *orn* (*Erithacus rubecula*) Zog këngëtar i rendit të harabelave, me pendë të murrme dhe gushë të kuqërreme.

♦ *vjet përçm* Xhandar.

gushëlëshúar e mb (*Njeri*) me gushë të dalë e të varur nga dhjamosja.

gúsh•ëm ma f sh ma mat Fije kashte.

gushë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ > **GUSHËDALË**

♦ *shar* Babëzi; grykësi.

gushë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri i babëzitur, grykës, i pangopur

gushë•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e GUSHË•MADH MADHI.

gushëmermér e mb poet (*Vajzë, grua*) me gushën të bardhë e të lëmuar si mermer.

gushëmóll•ë a f sh a a bot. > MUSHMOLL•Ë A.

gúsh•ëm ma f sh ma mat Fije kashte.

gushëpëllúmbi mb Me ngjyrë manushaqeje të ndritshme.

gushëpërhímë mb: Dredhues gushëpërhimë orn zog i vogël këngëtar, me pendë të murrme.

gushëspéc e mb Gushëkuq.

gushëshpúar mb shar (*Njeri*) që ha shumë; që nuk ngopet së ngrëni; grykës, llupës.

gushëshpúar i m sh - it shar Njeri që ha shumë, nuk ngopet së ngrëni; grykës, llupës.

gushëshpúar a f e GUSHËSHPUAR I.

gushëteríc•ë a f sh a at zool Hardhucë; hardhje.

gushëterík•ë a f sh a at zool > GUSHËTERIC•Ë A.

gushëvár•ëm me mb > GUSHËVARUR.

gushëvárur mb (*Njeri, kafshë*) me gushë të varur si lapër.

gushëvérdhë mb (*Zog, kafshë*) me gushë të verdhë. **Mi gushëverdhë.**

gúshëz a f sh a at zvog përk e GUSH•Ë A.

gushëzógu mb (*Flok*) i butë si push.

gushí a f G Zagushi; zabullimë.

Gúsh•i ja f shkurt i Shegushe.

gushíc•ë a f K Grurë kokërrmadh.

gushí•j kal va rë > GUSHIT.

gushíq i m sh ë ët Njeri i sëmurë nga gusha, mungesa e jodit.

gushí•s kal ta tur > GUSHIT.

gushít kal a ur Ther në gushë; i pres gushën; i qëroj a i heq gushën dhe pjesët e tjera të brendshme që nuk hahen (*peshkut*).

gushít•et - (u) ur pës e GUSHIT.

gushítur (i e) mb I therur në gushë.

gúshj•e a f Përqaftim gushë më gushë.

gushlláj•ë a f sh a at krahin G > GUSHLIC•Ë A.

gushllíc•ë a f sh a at zool krahin G Bishtfultere.

gushmár i m sh ë ët Mollë (arrë) e fytit.

gushník u m sh ë ët Mollë (arrë) e fytit.

gush•óhet úa (u) úar pës e GUSH•OJ.

gush•ój kal óva úar Qeth në gushë (*dhentë*).

gushór•e ja f sh e et

♦ Varg me stoli të imëta që në qafë në qafë për zbukurim; gjerdan; qamore.

♦ Grykashkë. **Gushore fëmijësh.**

♦ Rrip lëkure që u vihet kafshëve në qafë; qamore. **Gushorja e kalit. I vë gushoren qenit.**

♦ Pjesë mishi e majme nga gusha e shpendit. **Gushorja i jepet mikut.**

gushósh e mb Që e ka gushën të dalë. **Grua gushoshe. > GUSHËDALË.**

gushpëllúmb mb > GUSHËPËLLUMBI.

gushpór i m sh ë ët Njeri hamës.

gusht i m sh e et Muaj i tetë i vitit, që vjen pas korrikut.

*

Gusht e gunë Po kaloi vera duhen veshje të trasha.

Shkoi vapa me gushtin fj u

♦ Çdo gjë ka kohën e vet.

♦ Njeriu në moshë të kaluar nuk ka më atë fuqi e aftësi si në rini.

Pa ardhur gushti, s'piqet mushti fj u Çdo gjë ka kohën e vet.

Që në gusht, nga një grusht fj u Rezervat sigurohen duke i mbledhur me kohë, pak e nga pak; për të arritur përfundime të mira në një punë duhet filluar me kohë, duke punuar çdo ditë, pak e nga pak.

**

ethet e gushtit Gjendje ankthi dhe pasigurie. **Më zënë (hyjnë) ethet e gushtit.**

gushták e mb August (*si mb*). **Dardhë gushtake** dardhë që piqet në gusht. **Misër gushtak** misër që korret në gusht.

gushták u m sh ë ët ikt (*Mugilidae cephalus L.*) Qefull i verës; qefull me trup boshtor. **> CUM•ËR RI².**

gushták•e ja f sh e et bujq Tokë e lehtë e përshtatshme për mbjelljen e kulturave paranverore.

gushtakór•e ja f sh e et Arë me misër gushti, që piqet në gusht.

gushtár e mb > GUSHTAK E.

gushtarák e mb > GUSHTAK E.

gushtaríc•ë a f sh a at J Hardhje.

gushtávk•ë a f sh a at ikt Koran.

gushtér i m sh ë ët zool Hardhje; zhapik.

**

gushter i verdhë zool (*Lacerta viridis*) Hardhje jeshile.

gushter i vogël zool (*Lacerta muralis*) Hardhje e murit.

gushteric•ë a¹ f sh a at bot (*Pistacia lentiscus*) Shkurre përherë e blertë e viseve mesdhetare, që mbillet për rrëshirën.

gushteric•ë a² f sh a at zool (*Lacerta muralis*) Hardhje e murit.

gushterík•ë a f sh a at zool (*Lacerta agilis*) **> HARDHJ•E A.**

gúshtë (i e) mb krahin G I ngushtë.

gushtím i m krahin G Ngushtim; ngushticë; gjendje e keqe.

gúshtje mb (Dardhë) që piqet në gusht. > **GUSHTAK E.**

gushtllëk u m krahin G

♦ Ngushtim.

♦ Gjendje e keqe

gusht•óhem vetv krahin G > GUSHT•UE (me u).

gusht•ój kal krahin G > GUSHT•UE (me).

gushtór e mb Gushtak; gushtarak; (*pemë*) që piqet në gusht.

gushtór•e ja f sh a at bot Mediterranean heath.

gushtovjësht•ë a f Periudhë nga ditët e fundit të gushtit deri në ditët e para të shtatorit.

gusht•úe (me) kal óva úe dhe fig krahin G Ngushtoj; zë ngushtë.

gusht•úe (me u) óva (u) úe krahin G vetv dhe pës e GUSHT•UE (me).

gushtúem (i) e (e) mb krahin G I ngushtuar; i zënë ngushtë.

gushúar (i e)¹ mb I përqaftuar.

gushúar (i e)² mb (Dele) me qafë të qethur.

gúshz•ë a f bis mjek Gjendër tiroidale e zmadhuar nga mungesa e jodit.

gut i m mjek A Paralizë.

gutapérk•ë a f Lëndë plastike si gome, në ngjyrë të lëkurës, që përgatitet nga mpiksja e lëngut të disa bimëve tropikale dhe që përdoret në mjekësi e në teknikë..

gút•ë a f sh a at mjek Cermë.

guturác e mb K (Njeri) që kollitet vazhdimisht dhe nxjerr gëlbasë.

guturác i m sh ë ët K Njeri që kollitet vazhdimisht dhe nxjerr gëlbasë.

guturác•e ja f sh e et K f e GUTURAC I.

guturál e mb gjuh (Tingull) grykor; qiellzor.

gutta cavat lapidem /gúta kávat lapídem/ shpr lt Pika shpon gurin.

guthúr•ë a f sh a at bot G (Hypericum perforatum)

guvat•ë a f sh a at krahin G Koritë; govatë.

guvéjt jokál G > GUVÉJT•Ë (me).

guvéjt•ë (me) a ë jokál K

♦ (*Nusja*) nusëron ditën e dasmës.

♦ Rri gojëmbyllur; hesht.

gúv•em vetv G > GUV•Ë (me u).

guvernánt•e ja f sh e et Kujdestare.

guvernár i m sh ë ët vjet Guvernator.

guvernár•ë a f sh a at vjet Qeverisje; qeveri.

guvernatór i m sh ë ët Zyrtar i lartë, që drejton e qeveris një provincë a departament

në disa shtete ose një shtet të veçantë në një federatë shtetesh; zyrtari lartë që

përfaqëson shtetin sundues e që qeveris në një koloni. **Guvernator i përgjithshëm.**

♦ Drejtor. **Guvenator i bankës.**

guvernatór•e ja f sh e et f e GUVERNATOR I.

guvernór i m sh ë ët vjet Guvernator.

guvért•ë a f sh a at > KUVERTË A.

gúv•ë (me u) vetv a (u) ë G Jargosem; përjargem; mbushem me jargë; përqurrem.

gúv•ë a¹ f sh a at

♦ Vrimë e madhe a gropë brenda në shkëmb ose në tokë; shpellë.

♦ Zgërbojë e drurit. **Guvë ulliri.**

♦ *euf* Vagjinë.

gúv•ë a² f sh a at G Jargë; qurra.

guvór i m sh ë ët ikt (*Misgurnus anguillicaudatus*) Peshk i ujërave të ëmbla, kryesisht të ndenjura, me trup si të ngjalës, deri 30 cm gjatësi, me gojë të rrethuar me tri palë mustaqe, me të cilat zhugrit për të kërkuar ushqim ose për të gërmuar gropë ku fshihet.

guvósh e mb G I zgavërt.

guxím i m Vetie njeriut trim e të vendosur përballë rreziqeve dhe vështirësive; qëndrim i guximshëm; trimëri. **Guxim prej të marri (i të marrit).** **Marr guxim. I jap guxim dikujt** e bëj të guximshëm a me të guximshëm, i jap zemër. **Marr guximin të...** guxoj të ..., vendos të....[...vetëm stalinizmi ká guximin barbar me përngjitë ideologjinë me shkencën, të cilat shkojnë bashkë si maca me mûn) (APp).]

guximdhënës e mb Që jep guxim e vendosmëri, që nxit për të vepruar pa frikë; trimërues.

guxim•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá (Njeri) shumë i guximshëm.

guxim•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri shumë i guximshëm.

guxim•mádh mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e GUXIM•MADH MADHI.

guximplótë mb poet Shumë i guximshëm; që është plot guxim; që shpreh guxim. **Qëndrim guximplotë.**

guxímshëm ndajf Me guxim.

guxímsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Guximtar; që nuk u trembet rreziqeve e vështirësive, që ka guxim, që është trim e i vendosur; guximtar.

♦ Që shpreh guxim; që kërkon guxim e trimëri; që bëhet me guxim. [Ai ia kishte kujtuar asaj, ... për t'i thënë se, kur donte, ishte e aftë për gjëra të guximshme. (IK)]

guximtár e mb I guximshëm; që ka guxim.

guximtár i¹ m sh ë ët Njeri i guximshëm. **Guximtar kokëkrisur.**

guximtár i² m sh ë ët vjet

♦ *drejt* Vrasës; doras.

♦ Vjedhës.

guximtár•e ja f sh e et f e GUXIMTAR I.

guxímtë (i e) mb I guximshëm.

guxí•s kal ta tur > GUXIT.

guxít kal a ur krahin Ngacmoj; nguc.

guxítj•e a f krahin Ngacmim; ngucje.

guxítur (i e) mb krahin I ngacmuar; i ngucur.

gux•ó j jokal óva úar Kam guxim; veproj me guxim; tregoj guxim; mbaj qëndrim të guximshëm; sillem e veproj pa frikë, si guximtar. **Kush guxon fiton fj u. Si guxon të...?**

guxháne mb f K

♦ (*Grua*) imcake.

♦ *fig* (*Grua*) e fortë.

guxhán•e ia f sh e et K

♦ Grua imcake.
♦ *fig* Grua e fortë.
guxhanják e mb J Gjuhëlig.
guxhanják u m sh ë ët J Njeri gjuhëlig.
guxhanják•e ja f sh e et J f e GUXHANJAK U.
guxhanjár e mb J
♦ (*Buçe*) llangoze; që leh shumë.
♦ *fig* (*Njeri*) llangoz; që flet pa pushim.
guxhanjár i m sh ë ët J
♦ Buçe llangoze.
♦ *fig* Njeri llangoz, që flat pa pushim.
guxhanjár•e ja J f e GUXHANJAR E.
guxhár i m vjet sport Ai që luan guxhas, doçash.
guxharíc•ë a f sh a at krahin G Pjesë e prapme e samarit.
guxhárk•ë a f sh a at K Shkop i atij që luan guxhas (doças).
gúxhas ndajf krahin > DOÇAS.
guxhél e mb K I vocërr; shumë i vogël.
guxhél i m sh a at K
♦ Plak i drobitur.
♦ Njeri i vocërr.
guxhél•e ja K f e GUXHEL I.
gúxh•ë a f sport vjet
♦ Lojë e ngjashme me lojën doças.
♦ Top që përdoret në këtë lojë.
guxhulé ja f sh - të J Turmë; mizëri njerëzish.
guxhúm i m sh a at
♦ *K* Kokë e shkopit, bastunit.
♦ *krahin G* Rrotë e tundësit të qumështit, e tpinit.
♦ Kokë e shkopit të daulles.
♦ *usht vjet* Kokë e çomanges.
guxhumák mb m: Plak guxhumak plak nejç; plak i kërrusur.
guxhumák u m sh ë ët
♦ Plak nejç.
♦ Plak i kërrusur.
♦ *krahin G* Gungë; bullungë; mëllugë.
guxhumán i m sh ë ët krahin Fyt; kapërcyell.
guxhumár i m sh ë ët Fyt; kapërcyell.
guxhumén•e ia f sh e et J Nyjë në fyt. **M'u bë buka guxhumëne.**
guxhumít•em vetv K > GUXHUMIT•Ë (me u).
guxhumít•ë (me u) vetv a (u) ë K (*Mundemi, ndeshemi*) pa rregull.
guxhumítun (i e) mb K (*Mundje, ndeshje*) pa rregulla.
guxhumítun it (të) as K Mundje a ndeshje pa rregulla.
guxhurán e mb K
♦ (*Plak*) i mbledhur grusht.
♦ (*Plak*) tërë rrudha.
guxhurán i m sh a at K Plak(ë) tërë rrudha.

guxhurán•e ia *K f e* **GUXHURAN I.**

guxhuráti *mgjuh* Gjuhë indo-ariane e shtetit të Guxhuratit, Indi.

guxhúrë *mb K* Gungaç.

guxhúr•ë *mb K >* **GUXHURAN E.**

guxhuvér•ë *a f sh a at J* Vrimë e fshehtë.

Gúz•ë *a m shkurt i* Negus.

guzíc•ë *a f tall* Vrimë e bythës.

guzimác•ë *a f sh a at krahin G* Mizë përdhese; milingonë; thnegël.

gúz•ël la f sh la lat > **GUZL•Ë A.**

gúz•ë *a f sh a at muz* Vegël e sllavëve të jugut, me një tel, me kuti të veshur me lëkurë.

guzmár *e mb* Hokatar; shakatar; komik.

guzulér•ë *a f sh a at bot (Vachellia farnesiana)* Shkurre e lartë ose dru gjembak deri 8 m i lartë, me lule të verdha që lidhin bishtaja të ngrënshme; është e përhapur në viset me klimë të ngrohtë e të nxehtë.

guzhín•ë *a etj. >* **KUZHIN•Ë A etj.**

guzhís *kal ta tur J >* **GUXHIT.**

guzhít *kal a ur J* Ndërsej qenin kundër (*dikujt*); i lëshoj qenin (*dikujt*).

guzhítj•e *a f J* Ndërsim i qenit kundër dikujt.

guzhítur *mb J (Qen)* i ndërsyer kundër dikujt.

gúzhm•ë *a¹ f sh a at*

♦ *krahin G* Rreth thuprash të përdredhura që lidh zgjedhën me shtizën e parmendës ose me boshtin e qerres; rreth (prej) hekuri ose thuprash që lidh a bashkon dy pjesë. **Guzhma e parmendës. Guzhma e lundrës. Guzhma e trinës. E mbylli derën me guzhmë.**

♦ Rreth i thuprash të thurura, që vihen në këmbë për të mos u fundosur ose për të mos rrëshqitur në dëborë.

*

I vë guzhmën dikujt E shtrëngo, e detyroj dikë; e zë ngushtë, e ngushtoj dikë.

gúzhm•ë *a² f sh a at* Turmë e mbledhur a ngjeshur rreth dikujt.

guzhmí *a f G* Vështirësi a ngushticë ekonomike; hall; shtrëngicë.

guzhmím *i m* Ngecje e punës; vështirësi në kryerjen e një pune.

guzhm•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Nuk me shkon puna mbarë; s'më ecën puna; më lidhet puna; më bëhet puna nyjë.

♦ Mbetem i mbërthyer në një punë ose çështje që s'e zgjidh dot.

II *pës e* **GUZHM•OJ.**

guzhm•ój *kal óva úar*

♦ Lidh a bashkoj me guzhmë (*dy pjesë*); i vë guzhmën (*diçkaje*); mbyll me guzhmë; vë a fut në guzhmë. **Guzhmoi shtizën me zgjedhën. Guzhmoi trinën. Guzhmoi lopatat.**

♦ *fig* Shtrëngo, detyroj (*dikë*). **E guzhmoi me fjalë. S'ke pse e guzhmon më.**

♦ Lidhem keq pas një pune a çështjeje që s'e zgjidh dot.

guzhmúar (i e) *mb*

♦ (*Pjesë*) të bashkuara me guzhmë.

♦ *fig* I shtrënguar; i detyruar (*të bëj diçka*).

♦ I mbërthyer në një punë a çështje që s'e zgjidh dot.
guzhúlk•ë a f sh a at K Fshikëz e krimbit të mëndafshit.
gve ja f sh - të bot (Pinus nigra) Pishë e zezë. > **BORIG•Ë A.**
gvê ni bot sh na nat Pishë e zezë. > **BORIG•Ë A.**
gverri i m sh e et G > **GVERR•Ë A.**
gvërr•em vetv G > **GVERR•Ë (me u).**
gvërr•ë (me u) vetv a (u) ë G Grindem, bëj sherr vazhdimisht me dikë.
gvërr•ë a f sh a at Grindje në familje; sherr; zënka të vazhdueshme.
gverri a f G > **GVERR•Ë A.**
gverrr•óhem vetv G > **GVERR•UE (me u).**
gverrr•úe (me u) vetv óva (u) úe G Grindem, bëj sherr vazhdimisht me dikë.
gverrrúem (i) e (e) mb G (Njeri) i grindur; që bën sherr.
gverrrxhí e mb krahin G (Njeri) që kërkon sherr; sherrak; sherret; sherrxhi.
gverrrxhí u m sh j jt krahin G Njeri që kërkon sherr; sherrak; sherret; sherrxhi.
gvesh i m sh ë ët Shtyllë mbështetëse.
gvëshëz a f sh a at bot Tërfil i egër.
gvét kal K > **GVET•Ë (me).**
gvét•ë (me) kal a ë K Pyes.
gvétun (i e) mb K I pyetur.
gvétunit (të) as K Pyetje.
gvósk•ë a f sh a at Lëvozhgë.
gvóshk•ë a f sh a at > **GVOSK•Ë A.**
gvózhg•ë a f sh a at > **GVOSK•Ë A.**
gyh-gýh onomat Zhurmë e kollitjes. **E mbyti kolla, gyh-gyh.**
gygjým i m sh a at G > **GJYM.**
gym i¹ m sh a at G Tubë; grup hajdutësh; çetë cubash.
gym i² m sh a at krahin G Gjym.
gym-gým onomat > **GYH-GYH.**
gyp onomat
 ♦ Zhurmë e mbytur e përplasjes.
 ♦ Zhurmë e goditjes së shurdhët.
gyp i m sh a at
 ♦ Cilindër prej lëndësh e me përmasa të ndryshme, i zbrazët përbrenda dhe i hapur nga të dyja anët ose nga njëra anë, që përdoret si mjet a si pajisje në mekanizma e aparate për të kaluar lëngjet, gazet, avujt etj.; pajisje e tillë me këtë trajtë; tub. **Gyp i drejtë (i kthyer). Gyp uji. Gyp sobe. Gypi i gazeve. Gypi i teleskopit. Gypi i lugut të mullirit. Gypi i kazanit të rakisë.**
 ♦ Kutitë cilindrike për të mbajtur gjilpëra, ilaçe etj.
 ♦ *anat, bio* Pjesë e zgjatur me trajtë të tillë në organizmin e qenieve të gjalla, nëpër të cilën kalojnë lëndë të ndryshme; organ në këtë trajtë në organizmin e njeriut, kafshëve ose bimëve. **Gypi i tretjes (i ushqimeve). Gypi i frymëmarrjes. Gypi i polenit.**
 ♦ Papir, letër a karton i mbledhur si cilindër.
 **
gypi i llambës bis Poç i llambës.
gyp i penës Bisht i penës.

gýpët (i e) *mb* Si gyp; në trajtë gypi.
gypëzím i m sh ë ët Formim në trajtë gypi.
gypëz•óhet *vetv* **úa (u) úar** *veta III* Merr trajtë gypi.
gypëz•ój *kal óva úar* I jap trajtë gypi (*një sendi*).
gypëzúar (i e) *mb* Në trajtë gypi.
gypnáj•ë a f sh a at Tërësi e gypave.
gypór e mb Në trajtë gypi; i gypit; që ka të bëjë me gypin.
gypth i m sh e et Gyp i vogël e i hollë.
gyrbét ie et *vjet G* Kurbet. [**Këta dy vetë qi kenë në gyrbet/ Si haxhi erdhne opet,**
 (Pop).]
gyrbetçi a m sh j jt *krahin G* > **GYRBETÇI U.**
gyrbetçi u m sh j jt *G* > **KURBETÇI U.**
gyrbetçi•e ja f sh je jet f e **GYRBETÇI U.**
gyrr i m sh a at > **GYRR•Ë A.**
gyrr•ë a f sh a at Jargë.
gxár•enj kal ta tur *A* Parashikoj; marr me mend.
gxártur (i e) *mb A* I parashikuar; i marrë me mend.
gzilirí a f Gëzim i madh; haré.
gzilirím i m Gazmim.
gzilirúes e mb Afrodiziak.
gzim i m sh e et A, G > **GËZIM I.**
gzhall e mb I thatë; pa ujë.
gzhátshëm *ndaif* Butë. [**Në tempon e dytë gzhatshtëm era/ përkuli grunin deri në tokë** (MC).]
gzhep i m sh ë ët > **GËTHEP I.**
gzhíçim *kallëzues krahin G:* **Kashta â gzhíçim** kashta është tharë aq shumë sa shkoqet me dorë.
gzhî (me) *jokal va të G* Nxjerr kallamidhet e zbrazura nga arma.
gzhî•j kal G > **GZHI (me).**
gzhít kal G > **GZHIT•Ë (me).**
gzhít•ë (me) kal a ë G > **GZHI (me).**
gzhítj•e a f G Nxjerrje e kallamidheve të zbrazura nga arma.
gzhî•tun (i e) *mb G* Kallamidhe të zbrazura nga arma.
gzhóllë *mb krahin G* Bosh; pa gjë brenda.
gzhytërím i m
 ♦ Tretje; ligje; dobësim.
 ♦ I mbetur pa pikë fuqie; i këputur nga dobësia.
gzhytër•óhem óva (u) úar
I *vetv*
 ♦ Tretëm; ligëm; dobësohem shumë.
 ♦ Mbetëm pa pikë fuqie; këputëm nga dobësia.
II *pës e* **GZHYTËR•OJ.**
gzhytër•óhet *vetv* **úa (u) úar** *veta III* (*Arra, gështenja etj.*) zhvoshket.
gzhytër•ój kal óva úar
 ♦ Tret; lig; dobësoj shumë.
 ♦ E lë pa pikë fuqie (*dikë*).

gzhytër•ój *kal óva úar* Zhvoshk (*arrat, gështenjat etj.*).

gzhytërúar (i e)¹ *mb*

♦ I tretur; i ligur; i dobësuar shumë.

♦ I mbetur pa pikë fuqie; i këputur nga dobësia.

gzhytërúar (i e)² *mb* (*Arrë, gështenjë etj.*) e zhbloguruar.

GJ¹ **gj**

♦ **GJ** **gj** Bashkëtingëllorja **GJ, gj**.

♦ *si em f* Shkronja **GJ, gj**; grafia dhe tingulli i saj. **Gj-ja e madhe (e vogël)**.

GJ² *shkurt i* Gjirokastër.

gja (me) *jokal u - G*

♦ Ngjan; duket si.

♦ Ngjan; ndodh. **Ç'ka gja?**

gjâ ja f sh - na G > GJË JA.

♦ Send; gjë. **Gjâja e lirë s'ka yndyrë.** [*besn e zotit jem' tuj t'dhanë,/ kurrkujt gja nuk kem' me i thanë!* (CV)].

♦ Bagëti; gjë e gjallë. [**Gjâ e vend shumë, ara e bashtina** (VPSH)].

gja ji m sh ja jat *vjet G* Krim; kob.

gja u m përmb krahin G Gjäh; kafshë gjahu.

gjác•ë a f sh a at krahin G Thëngill i ndezur. > **GAC•Ë A.**

gjacull•ón jokal veta III krahin G > GJACULL•UE (me).

gjacull•úe (me) *jokal veta III krahin G* Lëshon a bën xixa; xixëllon. > **GACULL•UE (me).**

gjâç *pacak G* Çfarëdo.

gjaç i m sh a at krahin G Gisht i madh i dorës.

gjadór•e ja f sh e et krahin G Punë dore me shtiza ose qëndismë.

gjâ•e ja f sh a at G Gjäh; gjueti. **Dal për gjae.**

gjâegjáz•ë a f sh a at G > GJËEGJËZ•Ë A.

gjafnj•ëj kal G > GJAFNJ•YE (me).

gjafnjím i m sh e et G Përpiqje; rrekje për të bërë diçka.

gjafnj•ýe (me) kal éva ýe G Përpiqem; rrekem (të bëj diçka).

gjagajd•úer óri m sh órë órët G Njeri i pacipë, që bredh rrugëve dhe që ngrefoset e kapardiset; kopuk; njeri që kërkon sherr; ngatërrestar që kërkon të grindet me këdo.
> **XHAGAJDUR I; MASKAR•A AI.**

gjagjât kal krahin G > GJAGJAT•Ë (me).

gjagjât•em krahin G > GJAGJAT•Ë (me u).

gjagjât•ë (me) kal a ë krahin G Shkreh; zbraz (pushkën); shtie me (pushkë).

gjagjât•ë (me u) - (u) ë vetv veta III krahin G (Pushka) shkrehet.

gjagjâtj•e a f sh e et krahin G Shkrehje e pushkës; e shtënë me pushkë.

gjagjâtun (i e) mb krahin G (Pushkë) e shkrehur.

gjagjë pacak A Diçka.

gjah pasth krahin Thirrje për të ndjellë kalin.

gjah u m

♦ Ndjekje dhe kapje gjallë ose vrasje e kafshëve ose shpesëve të egra për sport a ushqim; gjuetí. **Gjahu i dhelprës. Dal për gjah.**

♦ Kafshë a shpesë e egër, që kërkohet e ndiqet për ta vlarë a për ta kapur ose që është vlarë. **Gjah i butë (egër, imët). Mish gjahu. Shoh (qëlloj, zë) gjahun.**

♦ *fig* Njeri që kërkohet e ndiqet për t'u kapur a për t'u vlarë.

*

Bëj gjah Përpiqem, mundohem me të gjitha forcat për të kryer diçka.

Gjahu në breg e qëlloj në kodër Veproj pa i peshuar e pa i matur mirë gjërat; veproj kot, kuturu.

gjahén•g gu m sh gje gjet Veshje e sipërme grash, me mëngë të gjata, prej shajaku.

gjahéngje t sh i GJAHEN•G GU.

gjahík u m sh ë ët vjet G > GJAHEN•G GU.

gjahíl i m sh a at krahin G > XHAHIL I.

gjahtár e mb Që gjuan. **Mace gjahtare.**

gjahtár i m sh ë ët

♦ Ai që merret me gjueti, që del për gjah; gjuetar. **Gjahtar i zoti.** [një kaproll!/ Veshëngritur dhe syengjell!/ I vete prapa/ një gjahtari që e josh!/ një gjahtari që i shkel syrin (ShM).]

♦ *fig* Ai që gjurmon ose mbledh me kujdes e vazhdimisht diçka. **Gjahtar pullash të rralla.**

gjahtár•e ja f sh e et f e GJAHTAR I.

gjahtarí a f Gjueti; sport i gjuetisë.

gjahtárk•ë a f sh a at J > GJAHTAR•E JA.

gjahtí a f

♦ Gjueti.

♦ Kafshë gjahu; kafshë që gjuhet.

gjahtím i m

♦ Dalje për gjah; gjuetí.

♦ > **GJAH U.**

gjaht•ój kal, jokál óva úar

♦ Dal për gjah; gjuaj. **Dalin për të gjahtuar. Gjahton mirë.**

♦ *veta III (Kafsha mishngrënëse e grabitqare)* ndjek kafshë të tjera për t'i ngrënë; gjuan.

gjaht•ónj kal dhe jokál óva úar A vjet > GJAHT•OJ.

gjahtór i m sh ë ët

♦ Qen gjahu.

♦ Gjahtar.

gjahtór•e ja f sh e et G Vend i përshtatshëm për gjueti.

gjáje t sh i GJA JL.

gjáj•ë a G f sh a at Kafshë gjahu.

gjájk•ë a f sh a at

♦ Kafshë gjahu.

♦ Gjueti.

gjájp•ër ri m sh ra rat zool A Gjarpër.

gjájsh•ëm (i) me (e) mb G I ngjashëm.

gjájtas ndajf Në mënyrë të (për)ngjashme.

gjájt•ë¹ (me) jokaj veta III i ë G Ngjan; ndodh.

gjájt•ë¹ (me) kal a ë G Ngjaj me (*dikë, diçka*); i ngjaj (*dikujt*).

gjájti ndajf krahin G Gati; në gjendje të gatshme a të përgatitur.

gjájtj•e ja f sh e et G Ndodhi; ngjarje.

gjak

I si mb

♦ I gjakosur. **U bë gjak** u gjakos.

♦ Shumë i kuq. **I janë bërë faqet gjak** i janë skuqur shumë faqet.

II si ndajf Shumë (*i kuq*). **Gjak i kuq (i kuq gjak).** [O Flamur gjak, o flamur shkabë (FN).] [Ai u kthye, sytë gjak nga kënaqësia. (ED)]

gjak u¹ m

♦ Lëng që përmban plazmë, rruaza të kuqe e të bardha dhe grimca diskore qelizash pa bërthamë, që qarkullon në trupin e njeriut e të kafshëve kërbishtore për të çuar ushqim e oksigjen në të gjitha indet dhe për të larguar prej tyre dyoksidin e karbonit, për shkëmbimin e lëndëve, mbrojtjen e organizmit etj. **Kafshë me gjak të ngrohtë (ftohtë). Gjak i kuq (zi, mpiksur). Gjaku i arterieve (venave). Rruazat (enët) e gjakut. Analizat e gjakut. Konservimi i gjakut. Qarkullimi i gjakut. Grupet e gjakut (A, B, AB, 0). Ndaloj (mpiks) gjakun. I plasi gjaku. I doli (i rrjedh) gjak nga hundët (nga veshët). I futën (i dhanë, i shtinë) gjak. I morën (i hoqën) gjak. Dhuroj gjak. Ngjyrë gjaku e kuqe e ndezur.**

♦ Lëng i brendshëm i jokërbishtorëve, që kryen funksion të ngjashëm me gjakun e njeriut dhe kafshëve kërbishtore.

♦ Humbje a rrjedhje gjaku. **I plasi gjaku. I doli gjak nga hundët (nga veshët). Më shkon gjak për hundësh.**

♦ *sh ra rat* Njolla gjaku; pika gjaku. **Fshiu gjakrat.**

♦ *fig* Afri e ngushtë që vjen prej një paraardhësi të përbashkët; farefisni; njerëz me afri të tillë; fis; farefis; i afërm; **Lidhje gjaku. Afri gjaku. Njerëz të një gjaku. Jemi (biem) gjak me të. Janë gjak e gjiri. I shkon për gjak e ka në fis.**

♦ *etn* Lidhje farefisnie nga ana e babait.

♦ *fig* Prejardhje e përbashkët e njerëzve nga një popull, kombësi a komb. **Është shqiptar prej gjaku.**

♦ *fig* Luftë a punë e rëndë me shumë mundime e sakrifica për të arritur diçka; ajo që arrihet me një luftë a punë të tillë. **Është gjaku i popullit. E fituam (morëm) me gjak.**

♦ *fig* Luftë a përleshje me shumë të vrarë; vrasje në masë e njerëzve; gjakderdhje. **Shtyp (mbyt) me gjak. I etur për gjak. U bë gjak i madh. Tokë e larë në gjak** vend ku janë bërë përleshje të përgjakshme.

♦ *veter* Gjakëz. **E zuri gjaku. I ra gjaku.**

♦ *sh ra rat bis* Të përmuajshmet e grave.

*

Bëj gjak Ther një kafshë a një shpend. **Bëj gjak për mikun.**

Bëj gurin e gjakut E kthej mbarë e prapë; bëj kiametin, hatanë, gazepin.

Derdh gjak Vras a plagos rëndë dikë.

Deri në pikën e fundit të gjakut Deri në vdekje.

E kam gjak dikë E urrej shumë dikë.

E bëj gjak (mish e gjak) E përvetësoj thellë diçka.

E la gjakun në vetull të synit *G* Është shumë gjaknxehhtë.

E kam gjak në sy E urrej shumë; e kam halë në sy (*dikë*).

E kam në gjak diçka

♦ E kam zakon të ngulitur, e kam veti a ves të ngulitur thellë.

♦ Është pjesë e pandashme e mendimeve dhe e ndjenjave të mia; është natyrë e dytë e imja, jam edukuar në atë mënyrë.

E kërkonin me gjak e me lak E kërkonin me gjaknxehësi, me inat e me zemërim.

E lanë (e lagën) me gjak Luftuan shumë për diçka, e mbrojtën duke derdhur gjak për të.

Edhe me të pikë syni gjak G Kurrresi; në asnjë mënyrë.

Është derdhur gjak Është bërë luftë e madhe e janë vrarë njerëz.

Gjaku s'bëhet ujë *ff u* Nuk mund të mohohen a nuk mund të zhduken lidhjet e afërta.

I ftoh (ul, shuaj, shtroj, zbut) gjakrat I qetësoj njerëzit që ishin duke u zënë a duke u grindur ashpër me fjalë; bëj që t'u bjerë zemërimi; qetësoj gjendjen.

I ka lyer (bërë) duart me gjak Ka vrarë, ka marrë pjesë në një a disa vrasje.

I larë me gjak I fituar me shumë mundim e vuajtje.

I ndez (nxeh) gjakrat I nxit për ta ashpërsuar grindjen a zënien, e acaroj gjendjen më tej.

I pik fytyra gjak G Është shumë mirë me shëndet.

I pikon gjak shpata Ka vrarë shumë të pafajshëm.

I piu (thithi) gjakun

♦ E shfrytëzoi pa mëshirë dikë; e shfrytëzoi deri në palcë.

♦ E mundi tepër dikë; e bëri që të vuajë; e sfiliti për vdekje.

I trazoi gjakun E shqetësoi; i prishi gjakun.

Ia ka futur në gjak diçka

♦ Ia ka ngulitur diçka thellë, që të bëhet pjesë e pandashme e mendimeve dhe e ndjenjave të tij, ia ka bërë natyrë të dytë, ia ka bërë edukatë diçka.

♦ E ka bërë që të dojë a të dëshirojë tepër diçka.

Ia kam bërë gurin e gjakut E kam sfilatur, i kam marrë shpirtin.

Ia sjell gjakun në vend dikujt E qetësoj, e sjell në vete dikë.

Ia zë jetën (në) gjak Ia bëj jetën të vështirë.

Iu ftoh gjaku I ra zemërimi, u qetësua.

Iu gjend gjak dikujt u tregua shumë i afërt për dikë, e ndihmoi në rrethana shumë të vështira, iu gjend pranë si shok e vëlla.

Iu ka tharbë gjaku *G iron* Sillet egër pa arsye.

Janë mish e gjak Janë një e të pandarë; janë të lidhur fort njëri me tjetrin.

Jap gjakun (jetën) Bëhem theror; bie, vdes, flijohem për dikë a për diçka të shtrenjtë.

Ka derdhur gjakun Ka luftuar me armë për një çështje të madhe; ka dhënë jetën.

Ka gjak në fytyrë (në faqe) Është i ndershëm; është njeri me cipë.

Ka vënë gjak Është shëndoshur.

Kam hequr gjakun me të Kam hequr të zitë e ullirit me të; më ka munduar shumë; ma ka marrë shpirtin.

Kam pirë gjak me dikë Jam bërë vëlla me dikë sipas një zakoni.

Me gjak (me gjykim) të ftohtë Me gjakftohtësi; pa e humbur logjikën.

Me gjak të butë

♦ I urtë e i shtruar; gjakbutë.

♦ Shtruar, pa u nxehur e pa u acaruar; me të urtë.

Me gjak të ndezur Me inat të madh; gjithë zemërim.

Me gjak të ngrirë Duke pritur me frikë a me shqetësim të thellë diçka të keqe; me frikë a me tmerr në zemër.

Me gjak të nxehtë Me gjaknxehtësi; në zemërim e sipër.

Me gjak të zemrës Me gjithë zemër, me gjithë shpirt; shumë.

Me lak e me gjak Me shumë mundime e me vuajtje të mëdha.

Më buçet gjaku Jam gati të shpërthej për të bërë diçka, sa mezi e përmbaj veten; ziej përbrenda.

Më erdhi gjaku në vend U qetësova; më iku frika e madhe që kisha.

Më hipi (kërceu) gjaku në kokë (tru) U inatosa, u zemërova shumë.

Më hipi gjaku në fytyrë U skuqa i tëri *(nga zemërimi, nga inati etj.)*.

Më iku gjaku (nga fytyra)

♦ U zverdha krejt në fytyrë; bëhem dyllë i verdhë.

♦ U trondita shumë.

Më ka hyrë (më është futur) në gjak diçka Më është bërë pjesë e pandashme e mendimeve dhe e ndjenjave; më është bërë natyrë e dytë; e kam përvetësuar thellë diçka.

Më lufton gjaku (zemra) Ndizem shumë e marr hov për të bërë diçka; më rreh fort zemra për diçka.

Më ngriu (iu pre, iu tremb) gjaku U frikësova, u tremba shumë; u tmerrova; u trondita.

Më pikon (kullon, rrjedh) zemra gjak Më vjen shumë keq; jam shumë i hidhëruar e i mërzhitur.

Më pikon syri gjak E bëj diçka duke u munduar shumë; lodhem jashtë mase.

Më piqet gjaku me dikë Më puqet karakteri me dikë, më pjek ylli.

Më prishi gjakun dikush Më trembi shumë; më frikësoi duke më thënë diçka të keqe; më tronditi shumë; më shqetësoi shumë.

Më ra (vajti, shkoi) gjaku te këmbët (në fund të këmbëve)

♦ U lodha shumë duke ecur ose duke qëndruar në këmbë.

♦ U tremba shumë.

Më ra gjaku në sy (lëkurë) U mundova tepër; u lodha shumë.

Më vlon (zien, lëvrin) gjaku Jam plot gjallëri, kam shumë forca për të bërë diçka.

Më zë gjaku Më bie të fikët kur shikoj gjak.

M'u avullua gjaku U zemërova, u nxeha shumë.

M'u bë gjaku (zemra) bozë U shqetësova shumë; m'u prish gjaku; m'u bë gjaku ujë.

M'u bë gjaku mavi U tremba, u frikësova shumë.

M'u bë gjaku ujë (lëng)

♦ U frikësova, u tremba shumë.

♦ U shqetësova pa masë;, u mërzita, u zemërova shumë.

M'u hollua gjaku U plaka; u bëra më i ndjeshëm ndaj të ftohtit a ndaj një sëmundjeje.

M'u ndez (nxeh) gjaku U inatosa, u zemërova, u nxeha shumë.

M'u prish (iu turbullua) gjaku U tremba, u frikësova shumë; u trondita, u shqetësova shumë.

M'u shkri gjaku U qetësova; erdha në vete; më iku tronditja a frika.

M'u zbut gjaku Më ra zemërimi; u bëra i urtë e i butë.

Na ka ujdísur gjaku Shkojmë mirë njëri me tjetrin; na pajtohen mendimet e qëndrimet.

Në valë të gjakut Në moshë të re; në kohën e rinisë.

Ngjan me mish e me gjak (me kocka) si dikush Është gjallë si dikush; ngjan shumë me dikë.

Nuk e prish gjakun (terezinë) I marr punët shtruar; nuk shqetësohem; nuk trazohem fare; nuk pyes për të tjerët; nuk trembem; nuk frikësohem.

Nuk më mbahet gjaku Nuk përmbahem dot; mezi duroj.

Pa u tharë (mirë) gjaku Fill pas vrasjes së dikujt; pa kaluar shumë kohë nga një luftë, në të cilën kanë rënë shumë dëshmorë.

Pikë e gjak shumë shtrenjtë; me çmim shumë të lartë.

Pshurr gjak G Kam shumë frikë; më shkojnë shtatë.

Ranë tul e gjak

♦ U grindën shumë keq.

♦ U kacafytën, u therën e u gjakosën me shoshoqin.

S'bëhet gjaku ujë f u Nuk mund të mohohen lidhje të afërta farefisnore.

S'i zë vend gjaku është i lëvizshëm, nuk rri i qetë në një vend.

S'më mbeti pikë gjaku (gjak) në fytyrë

♦ U zverdha shumë; u zbeha krejt.

♦ U tremba pa masë; u trondita shumë.

Shkoi (rrodhi) gjaku rrëke (lumë) U bë gjakderdhje e madhe.

Shkoi (u bë) gjaku gjer në gju U bë gjakderdhje e madhe

Shkojnë gjak e lak Shkojnë shumë keq njëri me tjetrin; hahen e zihen vazhdimisht; kanë marrëdhënie shumë të acaruara.

Të merr gjak në vetull

♦ Është trim i madh.

♦ Është shumë i zoti.

T'u bëftë gjak e dhjamë! *ur* Të bëftë mirë (ushqimi)!

T'u bëftë gjaku ujë! *mallk* Vdeksh!

U bëmë gjak (mish gjak) U bashkuam fort; u shkrimë, u bëmë njësh.

U derdh gjaku pellg U derdh shumë gjak.

U ftohën (ulën, shuan, shtruan, zbutën) gjakrat U qetësuan njerëzit që ishin duke u zënë a duke u grindur ashpër me fjalë; u iku zemërimi, u ra inati; u qetësua gjendja.

U ndezën (u nxehën) gjakrat Filluan të zihen me fjalë të ashpra, u acarua gjendja.

Vajti (shkoi) gjaku deri në bark (shalë) të kalit (deri në tra) U bë gjakderdhje e madhe.

Vetëm gjaku i ndan dikush Do të vritet patjetër; s'bëhet pa u vrarë njëri a tjetri; janë armiq për vdekje.

bar gjaku *bot*

♦ Bimë barishtore, me kërcell të gjatë mbi një pëllëmbë, i cili, kur këputet, nxjerr një lëng në ngjyrë të kuqe.

♦ (*Typha*) Gjysmëshkurre e vendeve të ngrohta, me gjethe heshtake, pa bisht e të mbuluara me push, me lule si kalli, në ngjyrë të purpurt e me erë të mirë, që rritet zakonisht në toka të thata e shkëmbore. > **BISHTMI U.**

gur gjaku *min* Mineral me ngjyrë të kuqe të errët, me përmbajtje të lartë hekuri.
gjak arterial (i arterieve) *fizio* Gjak i pastër i ngarkuar me oksigjen, që shpërndahet nëpërmjet arterieve.

gjak dragoi *krahin G* Dhe i përftuar nga kalbja e bimëve.

grup gjaku *bio* Një nga të katër tipat kryesorë të gjakut te njeriu dhe kafshët, me cilësi të veçanta të rruazave të kuqe dhe të serumit.

gjak gjarpni *G* Femër e ftohtë.

gjak i bardhë *fizio* Limfë.

gjak i ri *dhe përmb* Anëtarë të rinj në një organizatë.

gjak në dërrasë *bis* Njeri që s'do t'ia dijë për të tjerët.

gjak në urinë *bis mjek* Hematuri; prani e gjakut në urinë.

gjak nga hundët Rrjedhje gjaku nga flegrat e hundës ose nga kanalet e hundës në fyt.

gjak thiu *G:* Asht ba **gjak thiu** është bërë i padurueshëm.

gjak venoz (i venave) *fizio* Gjak i çoksigjenuar që kalon nga enët periferike, nëpër sistemin e venave, dhe hyn në zemër, dhe prej andej në mushkëri për t'u pasuruar me oksigjen.

lis i gjakut Linjë e trashëgimisë nga baba.

lule gjaku *bot*

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore me gjethe të holla, me lule të vogla të verdha, të merme; përdoret për mjekim plagësh.

♦ Bimë barishtore shumëvjeçare, me gjethe heshtake dhe lule të verdha pesëpetëlshe, që del livadheve.

nip gjaku *etn* Nip nga meshkujt e familjes; djalë vëllai; nip shtëpie; nip trungu.

gja•k ku² *m sh* qe qet

♦ Armiqësi ndërmjet familjeve a fiseve për shkak të një vrasjeje, që kërkon të vritet një tjetër për t'i marrë hakun të vrarit; hakmarrje, gjakmarrje; hasmëri. **Ra në gjak pa gjak** u bë armik me dikë pa vrarë njeri. **Pajtuani gjaqet. Gjaku shkon për gisht** gjaku i kërkohet vetëm atij që qëllon me pushkë.

♦ Një rast kur duhet vrarë një pjesëtar i familjes a i fisit, me të cilin dikush është në armiçësi. **Gjak i vjetër. Taksa e gjakut. I fali gjakun** hoqi dorë nga vrasja për hakmarrje. **E mori gjakun** vrau një njeri nga familja a fisi, me të cilin ishte në hasmëri. **Kërkoj gjakun. E lau gjakun** u hakmor. [- **Pra, nipi i të kunatit të vëllait të Zefit kish rënë në gjak me një shtëpi kreshnike kombëtare** (DhP).] [ka marrë gjakun Halil Aga i ri,/ ka vra krajin te shpella e nji malit. (CV)]

*

Pa i pasë gjak as varrë dikujt *G* Pa i pasë kurrfarë borxhi.

**

gjak pahiri Rënie në gjak duke vrarë dikë pa dashje.

gjakajdúr e mb *A* Dredharak.

gjakâm(b)ël mb *G* > **GJAKËMBËL.**

gjákas ndajf *G* Në marrëdhënie shumë të këqija; duke u zënë vazhdimisht.

gjakáshpër mb *I* ashpër në sjellje.

gjakashpërsí a f Ashpërsi e sjelljes, qëndrimit etj.

gjakatár e mb *I* etur për gjak; që i ka lyer duart me gjak; që vret e bën gjakderdhje; (*klikë, qeveri etj.*) e mbështetur në shtypjen e egër, dhunë e vrasje; i egër, i pamëshirshëm.

gjakatár i m sh ë ët Njeri i etur për gjak, me duart të lyera me gjak, që vret e bën gjakderdhje.

gjakatár•e ja¹ f sh e et f e **GJAKATAR I.**

gjakatár•e ja² f sh e et bot (*Sanguinaria canadensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare, e Amerikës Veriore, 20 - 50 cm e lartë, me kërcëj të kuqërremë që dalin drejt e nga rizoma, me lule të bardha tetëpetëlshe, që çelin para se të dalin gjethet; mbillet edhe si bimë zbukurimi.

gjakatím i m *G*

♦ Gjakosje; rrjedhje gjaku.

♦ Fillim i hasmërisë.

gjakat•óhem *G vetv dhe pës e GJAKAT•UE (me u).*

gjakat•ój *kal G > GJAKAT•UE (me).*

gjakat•úe (me) *kal óva úe G*

♦ E gjakos (*dikë*).

♦ Nis hasmërinë me (*dikë*).

gjakat•úe (me u) óva (u) úe G

I *vetv*

♦ Gjakosem.

♦ Bie në hasmëri me dikë.

II *pës e GJAKAT•UE (me).*

gjakatúem (i) e (e) *mb G I gjakosur.*

gjakbâm•e ja f sh e et K Vajzë me sjellje të këqija që mund të shkaktojnë gjak ndër palët e përziera me të.

gjakbâs e mb G Që bën a derdh gjak.

gjakbâs i m sh a at G Ai që bën a derdh gjak.

gjakbërë mb J Gjaknxehhtë.

gjakbërës i m sh - it Gjakës; gjakësor; ai që ka vrarë dikë.

gjakbërës•e ja f sh e et f e GJAKBËRËS I.

gjakbútë mb

♦ (*Njeri*) i shkueshëm e i dashur me njerëzit; gjakëmbël.

♦ Që nuk nxehet e nuk shpërthen menjëherë; i qetë e i shtruar; gjakftohtë.

gjakbutësi a f

♦ Të qenët gjakbutë.

♦ Butësi; ëmbëlsi (*në marrëdhënie me të tjerët*).

gjakçartur *mb* Gjakprishur.

gjakdërdhës *e mb*

♦ Që ka bërë vrasje; gjakatar.

♦ Që sjell vrasjen e shumë njerëzve. **Luftë gjakderdhëse.**

gjakdërdhës *i m sh - it* Gjakbërës; vrasës.

gjakdërdhës•*e ja f sh e et f e* **GJAKDERDHËS I.**

gjakdërdhj•*e a f sh e et* Vrasje e shumë njerëzve në përleshje a luftë; vrasí.

gjakdhënës *i m sh - it* Ai që dhuron gjak; dhurues gjaku.

gjakdhënës•*e ja f sh e et f e* **GJAKDHËNËS I.**

gjáke *mb G:* **Kângë gjake** këngë trimërie, me natyrë tragjike.

gják•*e a f sh e et ushq* Suxhuk i mbushur me gjak, me pak mish të grirë e me erëza, kurmagjak.

gjakëmbël *mb (Njeri)* i shkueshëm me të tjerët; që i tërheq të tjerët me sjelljen e vet të butë, të afërt e të përzemërt; i dashur e i afrueshëm.

gjákës *mb K I* mërzitshëm.

gjákës *i¹ m sh - it*

♦ Ai që bën vrasje sipas zakonit të hakmarrjes; ai që kërkon gjakun a shpagimin; hasm.

♦ Vrasës, doras.

gjákës *i² m sh - it K* Njeri i mërzitshëm.

gjakësi *a¹ f sh - të*

♦ Armiqësi për shkak gjakmarrjeje; hasmëri; të qenët në gjak me dikë.

♦ Gjakderdhje.

gjakësi *a² f sh - të* Lidhje gjaku; farefisní.

gjakësim *i m sh e et*

♦ Gjakosje.

♦ Rënie në gjak me dikë.

gjakësisht *ndajf* Me gjakderdhje; me gjak.

gjakësóhem *vetv*

♦ > **GJAKOS•EM**

♦ Bie në gjak me dikë; bëhem hasm me dikë.

gjakësój *kal óva úar*

♦ > **GJAKOS**

♦ I fut në gjak (*dy familje*); shkaktoj hasmëri (*midis dy familjeve*). .

gjakësór e mb Gjakatar.

gjakësór i m sh ë ët

♦ Ai që bën vrasje e gjakderdhje; vrasës.

♦ Njeri i etur për vrasje e gjakderdhje; njeri i pamëshirshëm e mizor.

♦ Trim kokëkrisur. .

gjakësór•e ja f sh e et f e **GJAKËSOR I.**

gjakësúar (i e) mb

♦ I gjakosur.

♦ I hasmëruar; që ka hyrë në gjak a hasmëri me dikë.

gjakëtím i m > GJAKOSJ•E A.

gjakëtóhem *vetv* > **GJAKOS•EM.**

gjakëtój *kal óva úar* > **GJAKOS.**

gjakëtór e mb > GJAKATAR E.

gjakëtór i m sh ë ët > GJAKATAR I.

gjakëtór•e ja f sh e et f e **GJAKËTOR I.**

gjakëtúar (i e) mb > GJAKOSUR (i e).

gjakëz *a f sh a at veter* Sëmundje e të imtave e shkaktuar nga ndonjë bar i keq ose jonxha e njomë; mjekohet duke u prerë pak veshin për t'u rrjedhur gjak.

gjakfálë *mb G >* **GJAKFALUR.**

gjakfálës *i m sh - it G* Ai që ia fal gjakun hasmit.

gjakfálur *mb (Njeri)* i përjashtuar nga gjakmarrja; që i është falur gjaku.

gjakfálur *i m sh - it* Njeri i përjashtuar nga gjakmarrja; që i është falur gjaku.

gjakfálur *a f sh a at f e* **GJAKFALUR I.**

gjakformím *i m fizio* Proces i krijimit të rruazave të kuqe të gjakut.

gjakformúes *e fizio (Proces)* i krijimit të rruazave të kuqe të gjakut.

gjakftóftë *mb G >* **GJAKFTOHTË.**

gjakftoftësi *a f G >* **GJAKFTOHTËSI A.**

gjakftóhtë *mb*

♦ *(Njeri)* i përmbajtur; që e përmban veten, nuk nxeht menjëherë a nuk rrëmbehet; i matur e i qetë në veprime e në sjellje.

♦ *(Njeri)* i matur, i përmbajtur e i durueshëm; *(veprim)* i bërë me maturi e qetësi, pa u rrëmbyer.

♦ *zool (Kafshë)* me gjak të ftohtë; që i ndryshon temperatura e trupit sipas mjedisit ku jeton.

gjakftohtësi *a f* Përmbajtje e vetes për të mos u nxehur a rrëmbyer; qëndrim i matur e i qetë; të qenët gjakftohtë. **Mbaj (ruaj, humbas) gjakftohtësinë.**

gjakftohtësisht *ndajf* Me gjak të ftohtë; pa u rrëmbyer; me maturi e qetësi.

gjakhídhët *mb G >* **GJAKHIDHUR.**

gjakhídhur *mb*

♦ *(Njeri)* i paafrueshëm me të tjerët; që i largon të tjerët me sjelljen e vet të ashpër.

♦ Që zemërohet shpejt, zemërak.

gjakhúmbur *i m sh - it etn >* **GJAKHUPËS I.**

gjakhúpës *mb G*

♦ (*Njeri*) për të cilin s'mund të merret gjak. [**Kush vret vedin shkon gjakhupës (K).**]

♦ (*Njeri*) që ndëshkohet katundisht për shkelje të Kanunit.

gjakhúpës i m sh - it

♦ Njeri për të cilin s'mund të merret gjak.

♦ Njeri që ndëshkohet katundisht për shkelje të Kanunit.

gjakhúpët mb G > GJAKHUPËS.

gjakídhët mb G > GJAKHIDHËT; GJAKHIDHUR.

gjakím i m sh e et Dëshirë e madhe për të pasur diçka; lakmi.

gjakkáltër mb libr (Njeri) me gjak mbretëror.

gjak•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja (Njeri) i paafrueshëm me të tjerët.

gjak•kéq kéqi m sh këqíj këqíjtë Njeri i paafrueshëm me të tjerët, që i largon të tjerët me sjelljen e vet të ashpër.

gjak•kéqe kéqja f sh këqíja këqíjat f e GJAK•KEQ I.

gjaklépur mb Frikacak.

gjaklýpës i m sh - it G Ai që lyp falje në hasmëri.

gjakmárdhun mb G I mbetur pa gjak, pa energji.

gjak•márrë (me u) vetv móra (u) márrë G Marr hakun e një të vrari duke vrarë një nga anëtarët e familjes a fisit të vrasësit.

gjakmárrës e mb (Njeri) që merr hakun e një të vrari duke vrarë një nga anëtarët e familjes a fisit të vrasësit.

gjakmárrës i m sh - it Ai që merr hakun e një të vrari duke vrarë një nga anëtarët e familjes a fisit të vrasësit.

gjakmárrës•e ja f sh e et f e GJAKMARRËS I.

gjakmárrj•e a f sh e et Zakon fisnor e feudal, sipas të cilit për të marrë hakun e një të vrari duhet vrarë njëri prej anëtarëve të familjes a të fisit të vrasësit; marrje e gjakut sipas zakonit të hakmarrjes; hakmarrje.

gjakmarrësi a f sh - të libr Gjakmarrje; zakon i gjakmarrjes.

gjak•mérrem *G vetv dhe pës e* **GJAK•MARRË** (me u).

gjakndálës *e mb mjek (Mjet)* për ndaljen e gjakut; hemostatik.

gjakndézës *e mb (Vështrim, qëndrim etj.)* që ta ndez gjakun.

gjakndézy•e *a f* > **GJAKNXEHTËSI** A.

gjakndézur *mb* > **GJAKNXEHTË**.

gjakngróhtë *mb (Kafshë)* me gjak të ngrohtë; homeotermik.

gjakngróhtë *t f sh zool* Kafshë me gjak të ngrohtë; homeotermik.

gjakní *a G f sh - të* > **GJAKËSI** A.

gjaknxéhtë *mb*

♦ (*Njeri*) shumë i rrëmbyer; i papërmbajtur; që zemërohet e merr zjarr shpejt.

♦ (*Veprim*) i rrëmbyer; i pamatur; i papërmbajtur e i rrëmbyer.

gjaknxehtësi *a f* Gjendje e njeriut të nxehur a zemëruar aq sa nuk e përmban veten; qëndrim i rrëmbyer e i pamatur; të qenët gjaknxehëtë. **Flas (gjykoj, veproj) me gjaknxehësi. Në gjaknxehësi e sipër.**

gjak•óy *jokal óva úar* Ndiej një dëshirë të fortë (*për diçka*); dëshiroj fort; lakmoj.

gjakoní *a përmb fet* Tërësi e xhakonëve.

gjakós *kal óva úar*

♦ Dëmtoj a lëndoj (*një pjesë të trupit*) sa del gjak; bëj me gjak; përgjak.

♦ Bëj me gjak, njollos a përlyej me gjak (*diçka*); përgjak.

♦ E godas sa e plagos ose e vras (*dikë*); i shkaktoj humbje në njerëz (*armikut*); vras e i plagos (*shumë njerëz*). **E gjakosi për vdekje (rëndë).**

gjakós•em *a (u) ur*

I *vetv*

♦ Vritem a lëndoj plagën sa më del gjak; bëhem me gjak; përgjakem.

♦ *veta III* Njolloset a përlyhet me gjak; bëhet me gjak; përgjaket. **Ishte gjakosur dysHEMEJA. I qe gjakosur KËMISHA.**

♦ Përleshem me dikë dhe plagosemi ose vritemi; vritemi njëri me tjetrin.

II pës e GJAKOS.

gjakós•ëm (i) me (e) me (e) mb A I gjakosur; i bërë me gjak; i përgjakur.

gjakósj•e a f sh e et

♦ Lëndim i plagës sa del gjak; përgjakje.

♦ Njolloosje a përljerje me gjak.

♦ Përleshje deri në plagosje a vrasje.

gjakósur (i e) mb

♦ Që është bërë me gjak; i vrarë a i lënduar sa i ka dalë gjak; i përgjakur. **Trup i gjakosur. Plagë e gjakosur.**

♦ I bërë me gjak; i njollosur a përljer me gjak; i përgjakur.

♦ Që ka pësuar humbje në njerëz, që ka pasur shumë të vrarë e të plagosur.

gjakoshár e mb kopsht (Portokall) me tul e lëng të kuq.

gjakoshár•e ja f sh e et kopsht Portokall me tul e lëng të kuq.

gjakovár e mb I Gjakovës; që ka të bëjë me Gjakovën, me banorët a vendësit e saj.

gjakovár i m sh ë ët Banor a vendës i Gjakovës.

gjakovár•e ja f sh e et f e GJAKOVAR I.

gjakovárçe ndajf

♦ Sipas mënyrë së gjakovarëve.

♦ Në të folmen e Gjakovës.

gjakóvas e mb > GJAKOVAR E.

gjakóvas i m > GJAKOVAR I.

gjakóvas•e ja f e GJAKOVAR I.

gjakóvs e mb: Mollë gjakovse *kopsht* mollë e prodhuar në Gjakovë.

gjakpákë mb krahin G Anemik; që vuan nga anemia.

gjakpástër mb (Kalë, qen) i racës së mirë, i papërzier me raca të tjera.

gjakpërlýer *mb libr* I njollosur a përlýer me gjak; i gjakosur.

gjakpërzíer *mb*

♦ (*Kafshë*) hibride; e kryqëzuar.

♦ (*Njeri*) i lindur nga prindër prej racash të ndryshme.

♦ (*Martesë*) brendapërbrenda fisit.

gjakpírës e¹ *mb* Që shfrytëzon pa mëshirë. [**Vegjélia për ta batërdisen dhe vriten/ Dhe kështu parasitët gjakpirës po rriten** (FN).]

gjakpírës e² *mb* (*Kafshë a kandërr*) që ushqehet duke thithur gjak.

gjakpírës i¹ *m sh - it* Ai që shtyp e shfrytëzon pa mëshirë të tjerët, shfrytëzues i egër dhe i pamëshirshëm që u pi gjakun të tjerëve.

gjakpírës i² *m sh - it zool* *Kafshë a kandërr* që ushqehet duke thithur gjak.

gjakpirésí *a f* > **GJAKPIRJ•E A.**

gjakpírj•e *a f libr fig* Shfrytëzim i egër.

gjakpís e *mb G* > **GJAKPIRËS E^{1,2}.**

gjakpís i *m G* > **GJAKPIRËS I^{1,2}.**

gjakpís•e *ja f sh e et G*

♦ *f e* **GJAKPIS I.**

♦ *inv* Shushunjë; ushunjëz; pulikare.

gjakpríshur *mb* I turbulluar nga një shqetësim; që i është prishur gjaku nga një shqetësim.

gjakrrjédhj•e *a f sh e et mjek* Rrjedhje e gjakut nga enët a damarët; hemorragji.
Gjakrrjedhje e brendshme (jashtme).

gjaks i > **GJAKËS I.** [Se ti gjaksin mue ma paske vra,/ vra ke krajlin, vra ke Llabutanin! (CV)]

gjáks•ë *a f bis anat krahin G* Cipë e tejdukshme që vesh barkun nga brenda; angërr.

gjaksím i *m sh e et G* Rrjedhje gjaku.

gjaksjéllës i *m sh - it anat* (*Enë*) që çon gjak në një pjesë të trupit.

gjaks•óhem *G vetv dhe pës e* **GJAKS•OJ.** > **GJAKS•UE** (me u).

gjaks•ój *kal G* > **GJAKS•UE** (me).

gjaks•ónj *kal óva úar* A Përgjak; gjakos.

gjaksór e mb *G* Gjakësor. [U fashiten mnit gjaksore (GjF).]

gjaksór i m sh ë ët *G* > **GJAKËSOR I.**

gjaksór•e ja f sh e et *G f e* **GJAKSOR I.**

gjaksúar (i e) *mb A I* gjakosur; i përgjakur.

gjaks•úe (me) *kal óva úe G* Gjakos; përgjak.

gjaks•úe (me u) óva (u) úe *G*

I *vetv* Gjakosem; përgjakem.

II *pës e* **GJAKS•UE** (me).

gjaksúem (i) e (e) *mb G I* gjakosur; i përgjakur.

gjaks•úer óre *mb G* > **GJAKSOR E.**

gjaks•úer óri m sh órë órët *G* > **GJAKSOR I.**

gjáksh•ëm (i) me (e) *mb I* përgjakur.

gjakshkrépun *mb krahin G (Njeri)* gjaknxehhtë; me karakter të zjarrtë.

gjakshúar *mb I* mbetur fill, pa njeri.

gjakshúar a f sh a at f e **GJAKSHUAR I.**

gjakshúar i m sh - it Njeri i mbetur fill, pa farë e pa fis.

gjaktérr e mb *krahin G* Zemërlig; zemërzi.

gjaktërhéqj•e a f bis mjek Prerje e enës së gjakut; flebotomí.

gjaktím i m sh e et

♦ Rrjedhje gjaku; gjakosje.

♦ Gjakderdhje; vrasí.

gjakt•óhem óva (u) úar *pës e* **GJAKT•OJ.**

gjakt•ój *jokal óva úar* Nxjerr gjak; marr gjak.

gjaktrazím i m sh e et Përzierje e gjakut me martesë brenda fisit.

gjaktrazúes e¹ *mb libr (Fjalë, veprim)* që të prish gjakun.

gjaktrazúes e² *mb (Marrëdhënie seksuale)* me njeri të afërt ose pjesëtar të familjes; incestuoz.

gjakttrémbur *mb* Me gjak të ngrirë. [shfaqja e tij për qytetarët gjakttrémbur ishte shndërruar në një ritual anktndjellës. (FD)]

gjaktúar (i e) *mb* I përgjakur.

gjakt•úer óre *mb G* Gjaksor.

gjakt•úer óri *m sh órë órët G > GJAKSOR I.*

gjakth i m sh a at *orn (Bontaurus stellaris)* Shpend shtegtar i familjes së lejlekëve, 70-120 cm i lartë, me pupla ngjyrë kafe të errët e të çelët, që rron në kallamishte të viseve të ngrohta të Europës dhe Azisë dhe ushqehet me peshq, ngjalla, bretkosa, kandrra etj.

gjakthártë *mb (Njeri)* grindavec e i padurueshëm me të tjerët; që nuk tregohet i afërt e i përzemërt me të tjerët; i pashoqërueshëm.

gjakúar (i e) *mb* Shumë i dëshiruar; i lakmuar.

gjakúlk•ë a f sh a at Vajzë që, me sjelljen e saj, mund të bëhet shkaktare për gjakderdhje.

gjakún *ndajf A, Ç, G* Diku; gjëkund.

gjakúni *ndajf A, Ç, G > GJAKUN.*

gjakúnd *ndajf G* Diku; gjëkund. > **GJËKUND.**

gjakúthull *mb* I ashpër; i vrazhdë. > **GJAKTHARTË.**

gjakxêhtë *mb G > GJAKNXEHTË.*

gjakzênë *mb* Që e zë gjaku; që nuk shikon dot gjak se ndihet keq.

gjak•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza krahin G* Zemërzi; zemërlig; shpirtzi.

gjaléd•ër ra f sh ra rat *krahin G*

♦ Poç balte për raki.

♦ Ibrik i vogël me lëfyt; galedër.

gjál•ë a f sh a at ikt krahin G > NGJAL•Ë A.

gjál•ë i m sh gjelm gjelmt A dhe krahin G Djalë; bir.

gjalic•ë a f sh a at orn (*Corvus monedula*) Shpend i familjes së korbave, me trup pak më të vogël se sorra, me bisht të gjatë, pendë të zeza në trup e të bardheme në qafë e në bark.

gjalmató•e ja f sh e et Opingë me gjalma të thurur gërshet.

gjalm i m sh a at A, G Gjalmë. [**Rrërimi fillon me një gjalm dy ngjyrash: bardh e zi** (MC)].

gjálm•e ja f sh e et krahin G Litar i shkurtër për të lidhur lopën, viçin etj.

gjálm•er ri m sh ra rat A Gjalmë.

gjálm•ë i m sh a at ♦ Fill i trashë, i bërë me disa fije leshi të dredhura ose rrip i hollë prej lëkure, që përdoret për të lidhur diçka; lidhëse. **Gjalmat e opingës. Gjalmi i çorapit. Gjalmë i grykës së thesit (të torbës).**

♦ Pe, fije.

*

Bëhem gjalmë Dobësohem; hollohem.

E bëj gjalmë E zgjat shumë diçka; e bëj tërkuzë bisedën etj.).

Gjalma nëpër këmbë Pengesa e ngatërresa; kokëçarje; punë të pazgjdhura që të bezdisin.

I mbledh gjalmat diku E detyroj dikë të veprojë siç duhet; ia shtrëngoj rripat.

I bëhem gjalmë diku I qepem pas diku e nuk i ndahem; i bëhem rrodhe.

Lidh këmbët me gjalmat e mi Ngatërrohem vetë në një punë pa qenë e nevojshme; e fut veten në telashe kot; i lidh duart vetes; pengoj vetveten.

Më mbeti gjalmi nëpër këmbë Kam akoma mjaft pengesa e telashe; nuk kam shpëtuar nga hallet e telashtet.

gjalmëzéz•ë a f sh a at

♦ Labe (labëreshë) me opingat të lidhura me gjalma të zinj.

♦ *fig* Burrëshë.

gjalím i m Thurje te rrip lëkure.

gjalís•e ja f sh e et Gjalmë; tojë.

gjal•ó j kal ó va ú ar Thur me gjalma, e bëj me gjalma. **Gjalmoj një palë opinga.**

gjal mú ar (i e) mb (Opinga) të thurura me gjalma.

gjalpaník u¹ m sh ë ët *ushq*

♦ Lloj byreku me dy petë, të cilat tëhollen duke u palosur e duke u lyer me gjalpë disa herë.

♦ Gatesë me miell misri të zier me shumë gjalpë.

gjalpaník u² m sh ë ët Kacek gjalpi.

gjalp•er ri m sh ra rat zool krahin Gjarpër.

gjalpë t as > GJALP•Ë I.

gjalp•ë i m ushq Yndyrë e trashë që nxirret duke rrahur qumështin e bagëtive. **Gjalpë i njomë (freskët, tretur, shkrirë). Gjalpë lope (deleje, dhie). Gjalpë me (pa) kripë. Qyp (kade) me gjalpë. Lyej (skuq) me gjalpë. Tret (shkrij) gjalpin.**

*

E ka (shkon, është) gjalpë e vaj me dikë Ka marrëdhënie shumë të mira me dikë, i ka punët mirë me të, e ka grurë.

E ka mjaltë e gjalpë (mjaltë e sheqer, mjaltë e qumësht) me dikë Ka marrëdhënie shumë të mira ose shkon shumë mirë me dikë.

Gjalpi në lakror bie (derdhet, mbetet) ff u Nuk vete dëm diçka; aty e ke.

Gjalpë (dhjamë, djathë i mirë) në lëkurë të qenit Gjë e mirë në vend të keq; plaçkë e mirë në duar të këqija.

Kërkon petulla me gjalpë Ka kërkesa të tepërta; kërkon gjëra me shpenzime të mëdha.

Si (thika) në gjalpë Pa asnjë pengesë e vështirësi; me lehtësi, si në vaj.

**

bar gjalpi Bar me erë si të bulmetit.

gjalpë brumë Gjalpë i njomë e pa kripë.

gjalpë i kalbur Gjalpë që e ka zënë mirë kripa.

gjálpë t as Gjalpë.

gjalpëtóre mb: Lopë gjalpëtore lopë me qumësht shumë të yndyrshëm.

gjalpëtór•e ja f sh e et bot (*Ranunculus*) Bimë barishtore e arave, me gjethe të gjera e me lule të verdha, që e ha shumë bagëtia.

gjaprrónj jokai óva úar A Gjarpëroj.

gjall kal krahin G > GJALL•Ë (me).

gjallavít jokai i ë veta III krahin (*Macja*) gjuan.

gjallavítj•e a f krahin Gjueti e maces.

gjáll•em krahin G vetv dhe pës e GJALL•Ë (me u).

gjallés•ë a f sh a at

gjallavítje a

♦ Qenie e gjallë; gjë e gjallë; kafshë. **Gjallesat e natyrës. Gjallesat e tokës (e detit).** [Në epos ka ... gjallesa të egra e të buta, që nuk dallohen prej njëra-tjetrës, (ShS).]

♦ Të qenët gjallë; të jetuarit; ; jetë. **Ku ka gjallesë, ka edhe shpresë fj u**

gjállë ndajf

♦ Në jetë; ende pa vdekur. **Gjallë e shëndoshë. Sa të jem gjallë sa të rroj. Mbeti gjallë. E gjeti gjallë babanë. Mbahet gjallë rron, jeton në një farë mënyre. Mban shpirtin (frymën, veten) gjallë me diçka rron me diçka; ushqehet me diçka. E ndjeu fëmijën gjallë në bark. Pak gjallë gjysmë i vdekur.**

♦ *fjg* Si në jetë a në të vërtetë; me forcë a në mënyrë shprehëse. **E jep (e përshkruan) gjallë.**

♦ *bis* Jo aq keq; çka. - **Si je? - Gjallë. Gdhiu pak më gjallë.**

♦ Krejt, njësoj si dikush tjetër (*nga vetitë trupore a morale*); gjithë, tërë. **Gjallë i ati (e ëma). Ecën (flet) gjallë i ati (i vëllai, e motra).**

*

As gjallë as vdekur

- ♦ Duke dhënë shpirt; me gjysmë fryme.
- ♦ Me frikë të madhe; shumë i trembur.

Bie pikë gjallë Bie i vdekur në vend.

E kam orën gjallë *vjet* Më shkon puna mbarë; kam fat; më ndihmon vazhdimisht fati.

E la (e lëshoi) pikë gjallë E vrau në vend; e la top në vend.

Gjallë a vdekur Me çdo kusht; patjetër; medoemos.

Gjallë e në zall Në gjendje të vështirë; në të keq; shumë ngushtë.

Gjallë e ngushtë (e keq) Në gjendje shumë të vështirë; në varfëri e në vështirësi; keq.

Gjallë e për gazep Në gjendje shumë të keqe e të vështirë; në pikë të hallit.

Gjallë me krye nuk i jep (nuk i dorëzon) Sa është vetë gjallë nuk i jep; për së gjalli nuk i dorëzon.

Mbaj gjallë diçka

- ♦ Nuk e lë të shuhet a të ndërpritet; i jap jetë e gjallëri; e ushqej; e mbaj të gjallë.
- ♦ Nuk e lë të harrohet.

Në të gjallë Sa jam gjallë; sa kam frymë.

Për të gjallë *krahin* *G* Si i gjallë.

Shpëtuan gjallë me krye Mbetën të gjallë njerëzit; nuk vdiq njeri; e shpëtuan kokën (*gjatë një fatkeqësie natyrore*).

gjállë (i e) mb

♦ (*Organizëm, qenie*) e aftë shkëmbejë lëndët me botën e jashtme dhe të shumëzohet; që ka jetë; që i përket botës shtazore a bimore. **Krijesë e gjallë. Qenie e gjallë. Organizëm i gjallë. Gjë e gjallë** çdo qenie që jeton; bagëtia, kafshët shtëpiake. **Natyra (bota) e gjallë** bimët, kafshët dhe njerëzit. **Lënda (materia) e gjallë. Natyra jo e gjallë.**

♦ (*Njeri, kafshë, bimë*) që është në jetë, që jeton, që nuk ka vdekur, nuk ka ngordhur a nuk është tharë. **Peshë e gjallë** peshë e një kafshe më këmbë, pa u

therur. **E kapi (e zuri) të gjallë. E mban të gjallë. Nuk e la të gjallë** e vrau a e mbyti.

♦ I përbërë prej njerëzish, prej kafshësh a bimësh. **Mur i gjallë. Gardh i gjallë** gardh prej shkurresh të mbjella dendur; varg njerëzish të ngjeshur njëri pranë tjetrit. **Forcat e gjalla** njerëzit dhe kafshët që përdoren në një punë ose në luftë (*në dallim nga mjetet teknike*). **Inventari i gjallë** kafshët e punës dhe bagëtitë që japin prodhime. **Kënd i gjallë** vend i posaçëm në shkollë, ku mbahen kafshë dhe shpendë për qëllime mësimore.

♦ *dhe fig* I zhdërvjellët dhe plot forca; shumë i lëvizshëm; i shkathët në veprime; që ia del mbanë çdo gjëje; i hedhur. **Tip i gjallë. E ka shumë të gjallë djalin.**

♦ Që shpreh forcë e shkathtësi; që shpreh gjallëri. **Me sy (fytyrë) të gjallë.**

♦ Që ka një veprimtari të dendur e të vazhdueshme, që është plot veprim e lëvizje; që bëhet a që zhvillohet me gjallëri; që ka të bëjë drejtpërdrejt me njerëzit, me jetën, me nevojat e me kërkesat e tyre. **Jetë e gjallë. Qytet i gjallë. Bisedë e gjallë. Interesim i gjallë. Lidhje të gjalla** lidhje të ngushta, të drejtpërdrejta e të pandërprera.

♦ *fig* I vërtetë si në jetë; i nxjerrë nga vetë jeta; që shëmbëllen krejt me atë që është në jetë; që jepet me forcë e në mënyrë shumë shprehëse; i qartë e i theksuar. **Provë (dëshmi, shprehje) e gjallë. E vërteta e gjallë. Përvojë e gjallë. Stil i gjallë. Shembull i gjallë. Përshkrim (portret) i gjallë. Me ngjyra të gjalla.**

♦ Që është në përdorim ose vazhdon të veprojë edhe sot e kësaj dite; që e ruan vlerën e forcën dhe që nuk është zhdukur a shuar; që vazhdon të ruhet në mendjen tonë, që nuk është harruar a shlyer. **Gjuhë e gjallë. Vullkan i gjallë. Përshtypje (mbresë) e gjallë. Kujtime të gjalla. Mbaj të gjallë. E kam të gjallë në kujtesë.**

♦ I pazier a i papjekur; i pagatuar (për ushqimet); që nuk është përpunuar a përgatitur në ndonjë mënyrë. **Mish (peshk) i gjallë. Qepë e gjallë. Vaj i gjallë.**

♦ (*Përdoret pas emrit të një sendi, me kuptimin gjithë, tërë, krejt, tërësisht a pothuajse tërësisht (prej një lënde etj.)*). **Është baltë e gjallë. Vendi ishte gur (shkëmb) i gjallë. Zallishtë e gjallë. Pishë e gjallë.**

♦ (*Përdoret pas një emri në trajtë të pashquar, me kuptimin njësoj si..., ashtu si..., pikërisht si... për të treguar një tipar cilësor nëpërmjet krahasimit*) **Është flutur e gjallë** është (e shpejtë) si flutur. **Është shpend i gjallë** është (i shpejtë) si shpend.

E futi (vuri, shtiu) në varr (dhé) të gjallë (për së gjalli) E mundoi shumë duke e trajtuar keq; e bëri që të vuajë shumë; e sfiliti; ia mori shpirtin; e çoi drejt vdekjes..

E ha të gjallë E mundoj shumë, e trajtoj keq; e bëj që të vuajë shumë; e sfiliti; ia marr shpirtin; e çoj drejt vdekjes.

E nxjerr në rrasë të gjallë Jam shumë i zoti; nxjerr vaj prej gurit.

E përpij të gjallë E përlej dhe e zhduk.

E rropi të gjallë E rrahu keqas.

Është qime e gjallë dikush

♦ Është shumë i shkathët në punë e në veprime. është shpuzë.

♦ *keq* Është tinëzar i madh; të dëmton pa u ndjerë fare.

Është sheqer i gjallë dikush Është shumë i dashur e fjalëmirë me të tjerët, është shumë gojëmbël.

Është shpatë e gjallë Është trim i madh e luftarak.

Kufomë e gjallë

♦ Shumë i dobët e i tretur, si i vdekur.

♦ Njeri që jeton akoma, por s'është në gjendje të bëjë ndonjë punë.

Nuk ndihem i gjallë

♦ Rri krejt i qetë; nuk pipëtit; hesht.

♦ Nuk veproj në një rast kur duhet.

Re e gjallë Shumë i zoti, shumë i shkathët.

Rron (edhe) në rrasë të gjallë Është njeri shumë i kalitur e i aftë; është trim e i paepur; çan përpara në jetë.

S'ia ka thënë (s'ia ka treguar) njeriu të gjallë S'ia ka thënë njeriu; s'ia ka thënë askujt.

S'ka njeri të gjallë diku S'ka asnjëri; s'ka njeri fare; s'pipëtin asnjëri.

S'u bë i gjallë

♦ Nuk u ndie fare, nuk e hapi gojën; nuk lëvizi fare nga vendi.

♦ Humbi; nuk dihet se ç'u bë; nuk u dëgjua më gjë për të.

Të rrjep të gjallë Të shfrytëzon pa mëshirë; është krejt i pamëshirshëm e mizor; të merr shpirtin; të rrjep lëkurën.

**

bibliotekë e gjallë *libr* Njeri me njohuri të shumta, të fituara nga leximi i librave; erudit.

enciklopedi e gjallë *bis* Njeri me njohuri të gjëra nga shumë fusha të dijes e të veprimtarisë shoqërore.

faqe e gjallë *shtyp* Faqe e radhitur, ku shënohet në krye autori dhe titulli i veprës a i artikullit..

gëlqere e gjallë Gëlqere e pashuar.

plagë e gjallë Plagë e pambyllur.

punë e gjallë *ek* Punë që bëhet nga njeriu duke përdorur vegla dhe objekte të ndryshme për të dhënë një prodhim të ri.

qime e gjallë *inv*

♦ Krimb i hollë si fije, që jeton në ujë.

♦ *veter* Krimb i hollë si fije, që jeton si parazit te disa kafshë shtëpiake e shpendë.

gjállë t (të)¹ as Të qenët gjallë; kohë kur dikush është në jetë; jetë; gjallje. **Për të gjallë të tij** sa ishte gjallë.

gjállë t (të)² as K Pronë; katandi.

gjáll•ë a¹ f

♦ Jetë; jetesë; rresë.

♦ Të qenët gjallë; kohë kur dikush është në jetë; jetë; gjallje. **E fali me gjallë të vet.**

♦ *sh a at* Njerëz të gjallë, që janë në jetë.

gjáll•ë a² f sh a at

♦ *bot (Rhisoma)* Kërcell horizontal nën tokë, që nxjerr degë anësore dhe herë pas here rrënjë.

♦ Rrënjë kryesore e drurëve dhe bimëve të larta.

gjáll•ë a³ f *K* Pasuri; kamje.

gjáll•ë i (i) m sh ë ët (të) Njeri i gjallë. **I gjalli me të gjallët, i vdekuri me të vdekurit.**

gjáll•ë (me)¹ kal a ë krahin G Ngjall; majm (*bagëtinë*).

gjáll•ë (me)² kal a ë Shëroj. > **NGJALL.**

gjáll•ë (me u)¹ vetv - (u) ë veta III krahin G (*Bagëtia*) ngjallet.

gjáll•ë (me u)² a (u) ë krahin G Shërohem.

II pës e GJALL•Ë (me).

gjáll•ë (me) kal a ë kal G

♦ E ngjall; e sjell përsëri në jetë (*dikë*).

♦ E shëroj (*dikë*).

gjáll•ë (me u) vetv a (u) ë G

♦ Rilind; vij përsëri në jetë.

♦ Shërohem; ngjalle.

gjáll•ë i (i) m sh ë ët Ai që jeton; njeri i gjallë. **I gjalli me të gjallët, i vdekuri me të vdekurit.**

gjallëpjellës e mb libr bio (*Kafshë*) kafshë që pjellin këlyshë të gjallë (jo vezë).

gjallprërës i m sh - it libr Biolog që operon kafshët për eksperimente.

gjallëprërj•e a f libr Operim i kafshëve për eksperimente.

gjallëri a f

♦ Të qenët gjallë; aftësi e qenieve të gjalla për të jetuar; kohë kur dikush është i gjallë; kohë kur ka jetuar dikush. > **GJALLJ•E A; JET•Ë A. Gjallëria e organizmit. Dëshmi gjallërie. Në gjallërinë e tij.**

♦ Të qenët i shkathët, energjik e i lëvizshëm; veprim ose lëvizje e gjallërishtme. **Gjallëri rinore (djaloshare). Gjallëria e lëvizjeve (e veprimeve). Plot gjallëri. Punoj (eci, flas) me gjallëri.**

♦ Veprimtari e dendur, e gjallë; lëvizje e pandërprerë e njerëzve; jetë. **Gjallëri e madhe. Qytet (rrugë) plot gjallëri. Ka gjallëri. Pa gjallëri. Gjallëri në sallë** biseda e lëvizje të njerëzve në një sallë, zakonisht kur bën përshtypje të mirë diçka.

♦ Aftësi për të jetuar e vepruar dhe për t'u zhvilluar pa ndërprerje e me forcë jetësore.

gjallërim i m

♦ Përtëritje e jetës dhe forcës; shkathtësim. [**Por mjaftonte një zhurmë, një hyrje e dikujt që ato ta humbnin në çast atë gjallërim misterioz (IK).**]

♦ Përtëritje dhe zhvillim i vrullshëm

♦ *krahin* Jetë; gjallesë; jetesë.

gjallërishtëm (i) me (e) mb Që ka gjallëri; që vepron me gjallëri.

gjallërisht ndajf

♦ Me forcë, me hov e me ngulm; në mënyrë të gjallë, me gjallëri. **Interesohet gjallërisht. Bisedon (diskuton, flet) gjallërisht.**

♦ Ashtu siç është në jetë e në të vërtetë; në mënyrë të gjallë. **Pasqyron jetën gjallërisht.**

gjallërohem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III* Merr përsëri jetë e forcë; nis përsëri të rritet e të zhvillohet, përtërihet. **Gjallërohet natyra (trupi).**

♦ Bëhem më i gjallë e më i shkathët; dal nga plogështia; filloj të lëviz, të veproj a të flas me gjallëri. **U gjallërua në punë. U gjallërua salla.**

♦ *veta III* Fillon të bëhet a të zhvillohet më me vrull e më shpejt; i shtohet hovi e forca; nis të ecë më me gjallëri. **Gjallërohet jeta (puna, biseda, interesimi).**

♦ *veta III* Mbushet përsëri me njerëz që lëvizin pa ndërprerje e që punojnë, mbushet me jetë. **U gjallërua rruga (qyteti).**

II pavet Rrohet; jetohe. **Nuk gjallërohet në atë vend.**

gjallëroáj óva úar

I kal

♦ *veta III veta III* Bën që të marrë përsëri jetë e forcë, të rritet e të zhvillohet mirë përsëri. **Shiu e gjallëroi barin.**

♦ E bëj më të gjallë e më të shkathët; e nxjerr nga plogështia, e bëj të lëvizë, të veprojë a të flasë me gjallëri.

II *jokal kryes veta III*

♦ (*Njeriu*) rron, gjallon; jeton; (*kafsha, bima*) rritet. Punoj e gjallëroj. [**prej teje gjallëroi jeta ime, u zgjua, u përбетua** (MA).]

♦ *fig* Merr gjallëri. [**vizionesh të dritshme, që gjallërojnë më së tepërmi në një truall ëndrre** (AÇ).]

gjallëruar (i e) mb

♦ (*Natyre*) e përtëritur; (*bimë*) që rritet mirë përsëri.

♦ (*Njeri*) i shkathtësuar; që ka dalë nga plogështia.

gjallëruës e mb Që jep jetë e gjallëri, që e bën më të gjallë e më të vrullshëm dikë a diçka; jetëdhënës. **Diell gjallëruës. Dritë (forcë) gjallëruese.**

gjallësi a¹ f sh - të Kallëzim për një ngjarje të vërtetë.

gjallësi a² f sh - të

♦ **> GJALLËRI -A**

♦ *përmb* Tërësi e qenieve të gjalla.

gjallëz a f sh a at Ngjarje e vërtetë.

gjalli në shpr ndajf:

♦ **Për së gjalli** sa jam gjallë. [**Kështu ishte puna për së gjalli të prindëve të mij** (MC).]

♦ **Së gjalli** kur është ende gjallë. [**Kufoma metaforash rrjepur së gjalli** (GB).]

*

U ndamë për së gjalli kemi shumë (kohë) pa u parë; kemi vite pa u parë.

Tundu për së gjalli! Lëviz; tundu vendit; bëhu i gjallë, i shkathët!

gjallim i m vjet Jetë; ekzistencë; gjallesë.

gjallí•s *kal ta tur* > **GJALLIT**.

gjallísh *ndajf K* Me shumë halle e vështirësi; vetëm sa për të mbajtur shpirtin gjallë.

gjállit (për së) *ndajf G* > **GJALLI** (së).

gjallít¹ *kal a ur* Ngjall; gjallëroj.

gjallít² *kal G* > **GJALLIT•Ë** (me).

gjallít•ë (me) *kal a ë* I jap zemër (*dikujt*); kurajoj (*dikë*).

gjállj•e *a f*

♦ Të qenët gjallë; kohë kur dikush është i gjallë, kohë kur ka jetuar dikush. **Me gjallje të tij. E ka lënë porosi që në gjallje.**

♦ *vjet* Jetë, gjallesë.

gjallnájsh•e *ja f sh e et orn krahin G* Dallëndyshe.

gjallnés•ë *a f G* Të qenët gjallë; gjallëri.

gjallní *a f G*

♦ Gjallëri. [pa ideale të shëndosha e të ndershme s'ka gjallni kolektiviteti, s'ka jetë kombëtare (KM).] [e rrethon, po, një jetë, një gjallní, një galldim, një gaz, si gazi i prendverës së rruzullimit! (GjF)]

♦ Gjendje ekonomike; mirëqenie.

♦ Rrojtje; jetesë; rmesë.

gjallník *e mb G*

♦ I gjallë; plot gjallëri; energjik. **Gjallnik me orën gjallë** shumë punëtor e i zoti.

♦ I shkathët.

gjallník•e *ja f sh e et f G* Stanare; bulmetore; grua që punon bulmetin.

gjallník *u m sh ë ët G* Njeri i gjallë, plot gjallëri.

gjallním *i m G*

♦ Gjallëri. > **GJALLËRIM I**.

♦ Punë këmbëngulëse.

gjallnîsh•ëm (i) e (e) mb G > GJALLËRISH•ËM (i) e (e).

gjallnîshllëk u m Gjakftohtësi; qetësi.

gjallnîsht ndajf G Me (plot) gjallëri.

gjalln•ó jokal G > GJALLN•UE (me).

gjallnór e mb

♦ I gjallëruar; plot gjallëri.

♦ (*Qenie*) e gjallë.

♦ Jetësor.

♦ (*Çështje*) jetike.

gjallnór i m sh ë ët krahin G

♦ Qenie e gjallë; gjallesë.

♦ Njeri plot gjallëri, shumë i shkathët.

gjallnór•e ja f sh e et krahin G Grua shumë e zonja për punë.

gjalln•úe (me)¹ kal óva úe G

♦ I jap gjallëri. > **GJALLËR•OJ.**

♦ Lulëzoj; begatoj.

gjalln•úe (me)² jokal óva úe Punoj mirë, fort, ngultas.

gjallnúe (me u) vetv óva (u) úe G

♦ > **GJALLËR•OHEM.**

♦ *veta III* Lulëzon; begatohet.

gjallnúem (i) e (e) mb G

♦ > **GJALLËRUAR (i e).**

♦ I lulëzuar; i begatuar.

gjallnúes e mb

♦ > **GJALLËRUES E.**

♦ Begatues.

gjall•ój *jokal óva úar*

♦ Rroj në një farë mënyre. **Gjalloj me të keq** e përballoj me vështirësi jetesën.

♦ *veta III* Mbetet gjallë; nuk shuhet; nuk vdes. [**si popull kishim një trashëgimi simbolesh shumë të pasur e cila gjallonte në objekte të kulturës materiale bashkë me shpjegimin mitik, ritual etj.** (JBr)]

♦ *veta III* (*Bima, kafsha*) rritet.

gjallónk•e *ja f sh e et kopsht* Mollë e kuqe, gjatushe me shije të athët.

gjallór i *m sh ë ët* > **GJALLES•Ë A.**

gjallóta-gjallóta *krahin G*

I *ndajf* Me gjallota; me pulla a vurrata.

II *si mb* I mbushur me gjallota.

gjallót•ë *a f sh a at krahin G* Pullë; vurratë.

gjallsí *a f libr* Të qenët gjallë.

gjállsh•ëm (i)¹ me (e) *mb G*

♦ I gjallë; i shkathët; i gjallërishëm; plot gjallëri.

♦ (*Njeri*) shumë punëtor e i shkathët. > **GJALLNIK E.**

gjállsh•ëm (i)¹ me (e) *mb G* (*Bagëti*) e dhjamur; e majmur; e trashë.

gjálltë (i e) *mb G*

♦ I shkathët; i gjallë; plot gjallëri.

♦ Mendjemprehtë.

gjallúst•ër *ra f sh ra rat*

♦ Dritare e baxhës.

♦ Kapak i dritares.

gjallúsh•ë *a f sh a at* Ballkon i mbyllur; çardak.

gjam i *m sh e et* Vend me gurë buzë ujit; zallishte me pak drurë.

gjâm it (të) *as G* Mundësi; gjasë. **Ka të gjâm** ndoshta; ka të ngjarë.

gjamatár i m sh ë ët *G* Ai që qan me gjamë të vdekurin; vajtues; vajtor.

gjamatór•e ja f sh e et Grua që qan me gjamë të vdekurin; vajtuese, vajtore; grua që qan me ligje.

gjâm•e ja (e) f G Gjasë; mundësi. **Me shikue të gjamen.**

gjâm•ë a f sh a at G

♦ Gjënim; bubullimë e thellë dhe e zgjatur. > **GJËM•Ë A -A.** [porsi gjama e rrfës zhgjetare (GjF).]

♦ Tërësi e riteve të vajtimit dhe varrimit.

♦ Klithmë vajtimi. [për rolin e tonalitetit në vargjet e eposit ndoshta do të krijohej një përfytyrim i afërt duke sjellë ndërmend gjamën e malësorëve. (ShS)]

♦ Rënkim; fshamë.

gjâmë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdha > **GJËMË•MADH -MADHE.**

gjâm•ën na f sh na nat G Strehë nën gur; strehë guri.

gjâmëní a f G Shumicë; numër i madh.

gjâmës e mb G (Njeri) që rënkon; që ankohet fort.

gjâmës•é ja f sh e et G Grua që rënkon, që ankohet fort.

gjâm•ój kal G > **GJAM•UE (me).**

gjâmsh•ëm (i) me (e) mb G > **GJËMSH•ËM (i) ME (e).**

gjâmtár i m sh ë ët krahin G Ai që qan me gjamë të vdekurin; vajtues; vajtor.

gjâmtár•e ja f e et krahin G Grua që qan me gjamë të vdekurin; vajtuese, vajtore; grua që qan me ligje.

gjâm•úe (me)¹ jokai ói úe veta III G Gjëmon; ushton.

gjâm•úe (me)² jokai óva úe G Vajtoj me gjamë të vdekurin.

gjâmúem (i) e (e) mb G I vajtuar me gjamë.

gjân i m sh a at Baltishtë; bërrakë.

gjâna t *G sh i* **GJA JA.**

gjânas *ndajf G* > **GJERAS; GJERAZI.**

gjând•ër ra *f sh ra rat anat* > **GJËND•ËR RA.**

gjândëror e *mb anat* > **GJËNDËROR E.**

gjânë (i e) *mb G* > **GJERË (i e).** [E t'ma mbarojsh një vorr të gjânë... (CV)].

gjânë t (të) *as G*

♦ Gjerësi.

♦ Lejesë; tolerancë; zemërgjerësi; durim.

gjân•ë a¹ f sh a at Baltë e mbetur buzë lumit kur del jashtë shtratit; lym.

* **Mbetem si peshku në gjanë** Mbetem pa mjete jetese; jam në ngushticë të madhe; mbetem pa gjë fare; mbetem si peshku në zall.

gjân•ë a¹ f sh a at tek Vegël dore, e kthyer si drapër dhe me majë të mprehtë, që shërben për të hapur vanat e fuçive, bucelave etj.

*

I drejtë si gjanë sheke *iron* Dredharak.

gjânës a f sh a at ikt (*Solea solea*) Peshk i cekëtinave baltake të ujërave të kripura e të ëmbla të Europës, deri 70 cm gjatësi, me trup vezak e petashuq, me kurriz të murrmë e bark si të bardhë, me të dy sytë në anën e djathtë e trupit dhe me mish të shijshëm.

gjânës i m sh a at tek K Mekanizëm që rregullon gjerësinë e plugut.

gjânësi a f sh - të G > **GJERËSI A.**

gjânësisht *ndajf G*

♦ > **GJERËSISHT.**

♦ Me zemërgjerësi; me bujari.

♦ Me të tepërt.

gjâni (për së) *ndajf G* Për së gjeri; nga e gjëra; nga ana e gjerë.

gjaní a¹ f sh - të fiz ♦ Numër i përsëritjes së një procesi periodik në njësinë e kohës;
el numër i ndryshimeve të plota të rrymës ndryshore në sekondë.

♦ Largësia midis pikës më të tejme që arrin një trup gjatë luhatjes dhe pikës kur ai qëndron në qetësi; hap i lëkundjes. **Gjania e lëkundjes.**

gjaní a² f sh - të tek K Vegël e zdrukthëtarit për të matur kënde të drejtë. > **GON•E JA.**

gjanísh e mb krahin > **GJANISH•ËM (i) ME (e).**

gjanísh•ëm (i) e (e) mb krahin Zemërgjerë; dorëgjerë; bujar.

gjâníshët (i e) mb krahin Dorëgjerë; bujar.

gjânishllë•k ku m sh qe qet krahin Zemërgjerësi; dorëgjerësi; bujarí.

gjanísht•e ja f sh e et > **GJANISHT•Ë A.**

gjanísht•ë a f sh a at Lymërishte buzë lumit.

gjânór e mb G Gjerësor.

gjânósh e mb G Shpatullgjerë.

gjâns•ë a f sh a at ikt G (*Abramis brama*) Një nga llojet e shumta të peshqve petashuqë të ujërave të ëmbla të Europës, 30-70 cm gjatësi.

gjânsí a f sh - të G > **GJERËSI A.**

gjânsísht ndajf G Gjerësisht.

gjân•úe (me) kal óva úe G > **ZGJER•OJ.**

gjân•úe (me u) vetv óva (u) úe G > **ZGJER•OHEM.**

gjânuk e mb G Shpatullgjerë; gjanosh.

gjânz•ë a f sh a at ikt G > **GJANS•Ë A.**

gjapí a f sh a at zool krahin G Zhapik.

gjáqe t sh i GJA•K KU².

gjar (i e) mb A Ingjashëm.

gjardán i m sh ë ët Gjerdan.

gjardh i m sh gjérdhe gjérdhet krahin G > **GARDH I.**

gjarë (të) *as*: **Ka të gjarë** ka të ngjarë; mundet; ndoshta.

gjarkëza *t f sh anat* Qarkje; cipë që mbulon zorrët e holla.

gjarp•ën ni m sh na nat $G > \text{GJARP} \bullet \text{ËR RI}$.

gjarp•ër ri m sh ërinj ërinjtë dhe inj injtë

♦ *zool* Zvarranik pa këmbë, me lëkurë me luspa, me trup të gjatë të lakueshëm, që e mbytin prenë me helm, me shtrëngim ose kafshim. **Dhëmbët e gjarprit. Fole gjarpërinjsh. E pickoi gjarpri.** [Petkat e saj teren buzë detit/ me këmishën e gjarpnit mbi gurë (MC)]. [Gjarpëri me shtatë vesha/ vjen e ha në zembër teme (Pop)]. [Më shihni tek mbytem nga gjarpërinjtë/ në muze të Luvrit, në Madrid, në Nju-Jork (IK)].

♦ *keq* Njeri i keq e i pabesë; armik dinak.

♦ *fig* Njeri shumë i shkathët, shumë i gjallë; trim.

*

Gjarpër me dy koka Armik shumë i rrezikshëm.

Gjarprit shtypi kokën! *ff u* Për armikun mos ki mëshirë; armikun shfarose!

Gjumë gjarpri Gjumë i thellë e i rëndë.

Është gjarpër i gjallë Është shumë i egër.

Heq (vuaj) si gjarpri nën gur (si miu në mur) Vuaj shumë; jam në hall të madh.
Mbaj (rrit) gjarprin në gji Kujdesem për një njeri, i cili më vonë me pabesi ma shpërblen të mirën me të keqe.

Hoqa bishtin e gjarprit (u mundova për bisht të gjarprit) Vuajta shumë; u lodha shumë.

Kam pirë lëngun e gjarprit prej dikujt Kam vuajtur shumë, kam hequr mundime të mëdha prej dikujt.

Me sa i kallëzon gjarpri këmbët është shumë i fshehtë e dredharak.

Më hëngri gjarpri me dy koka Më gjeti një e keqe e madhe.

Më zuri gjarpri Më ra një e keqe e madhe; më ndodhi një fatkeqësi.

Mos e trazo (mos e prek) gjarprin në bisht! Ruaju nga armiku edhe atëherë kur të duket se nuk është i rrezikshëm!

Nuk i tregon gjarpri (bolla) këmbët *ff u* Njeriu i lig a armiku mundohet t'i fshehë synimet a qëllimet e këqija, është fsheharak.

Përpiqem si gjarpër Mundohem shumë; jap e merr në të gjitha anët; përpiqem me mënyra të ndryshme.

Prej ujkut rashë në gjarpër Shpëtova nga një e keqe dhe rashë në një tjetër akoma më të madhe; rashë nga shiu në breshër.

Shkel mbi gjarpin Më dalin telashe e kokëçarje të mëdha; gjej belanë.

Si besa e gjarprit Zotim (premtim) që nuk i duhet besuar kurrë.

Si gjarpri nën gur Në vështirësi të madhe.

Si këmbët e gjarprit Gjë që nuk duket, është e fshehtë a e padukshme.

**

gjarpër deti *ikt*

♦ (*Uropterygius macularius*) Peshk grabitqar, si ngjalë, i deteve të ngrohtë, që gjuan natën e fshehur në guva, vetëm me kokën jashtë.

♦ (*Conger conger*) Ngjalë ndër më të mëdhatë e llojit të vet, femra arrin 3-9 m gjatësi dhe deri 110 kg. peshë.

gjarpër gjuetar *zool (Malpolon monspessulanus)* Gjarpër me helm të dobët, deri 2 m i gjatë, me dhëmbë të kthyer përbrenda, që gjuan hardhuca; haset kryesisht në vise të ngrohta të Europës dhe në Afrikën veriperëndimore.

gjarpër i bjeshkës *zool (Vipera ammodytes)* Gjarpër helmues, femra shkon deri 1 m e gjatë, me dhëmbë me helm, me kurriz ngjyrë kafe të errët të shënuar me zigzage të bardheme, që rri në vende të thata shkëmbore të Europës Jugore, Ballkanit e Lindjes së Mesme.

gjarpër i bokës *zool* Gjarpër i zi helmues, që rri në vende të thata.

gjarpër i bukur *zool (Zamenis situla)* Gjarpër pa helm, deri 90 cm i gjatë, me kurriz të përhimë, të shkruar me zigzage të kuqërreme ose ngjyrë kafe dhe bark të bardhë me pika të zeza ose krejt të zi, i përhapur në Europë, në Azinë e Vogël dhe në Kaukaz.

gjarpër i larmë *zool (Vipera berus)* Gjarpër helmues, 60 - 90 cm i gjatë, me ngjyrë kafe dhe me zigzage kafe të errët në kurriz, që ushqehet me minj, hardhuca etj., i përhapur thuajse kudo në Europë e deri në Azinë Lindore.

gjarpër i shtëpisë *zool (Zamenis longissimus)* Gjarpër i hollë, ngjyrë hiri të çelët në të gjelbër ulliri, deri 2 m i gjatë, që ushqehet me brejtës të vegjël, që i mbysin, me vezë shpendësh dhe zogj.

gjarpër i zi *zool* Gjarpër helmues ose pa helm, me karakteristika të ndryshme sipas vendit, i përhapur në shumë vise të botës.

gjarpër laraman *zool (Coronella austriaca)* Gjarpër i padëmshëm, me lëkurë të hirtë ose të kuqërreme, që haset në vise me shkurre të ulëta dhe ushqehet me hardhuca.

gjarpër larisk *zool (Vipera ammodytes)* Gjarpër helmues shumë i rrezikshëm, 50-90 cm i gjatë, me ngjyrë kafe me zigzage në ngjyrë më të errët, i përhapur në vise shkëmbore të Europës Jugore, Ballkanit dhe Lindjes së Mesme.

gjarpër leopard *zool (Zamenis situla)* Gjarpër pa helm, deri 90 cm i gjatë, me kurriz të përhimë, me zigzage të kuqërreme ose ngjyrë kafe dhe bark të bardhë me pika të zeza ose krejt të zi, i përhapur në Europë, në Azinë e Vogël dhe në Kaukaz.

gjarpër lumi *zool (Natrix tessellata)* Gjarpër pa helm, me lëkurë të përhimë ose kafe a të zezë, me bark nganjëherë të verdhë ose ngjyrë portokalli me pika të zeza, 1-1.3 m i gjatë, që rri buzë ujërave të lumenjve e legenëve dhe ushqehet me peshq, i përhapur në Europë dhe Azi.

gjarpër me çapare *zool (Elaphe quatuorlineata)* Gjarpër pa helm, me katër viza të errëta në trupin ngjyrë kafe, deri 2 m i gjatë, që ushqehet me gjitarë të vegjël si minj, ketra, breshka të sapodala nga veza dhe vezë si dhe me zogj.

gjarpër me çikë *zool (Vipera ammodytes)* Gjarpër helmues 50-70 cm i gjatë, me ngjyrë kafe të çelët me zigzage më të errët në kurriz, që gjuan natën për gjitarë të vegjël dhe zogj, si dhe gjarpërinj të tjerë; gjenden në Europën Jugore si dhe në Lindjen e Afërme dhe në Kaukaz.

gjarpër me gjyzlykë *zool* > **GJARPËR ME SYZE.**

gjarpër me hajmali *zool* > **GJARPËR ME ÇIKË.**

gjarpër me lara *zool (Boiga)* Gjarpër i një grupi me 34 lloje të kolubrideve, me kokë të madhe dhe ngjyra të ndryshme sipas llojit.

gjarpër me nuska *zool* > **GJARPËR ME ÇIKË.**

gjarpër me syze *zool (Naja naja)* Gjarpër me helm shumë të fortë e llojit të kobrave, me dy pulla të errëta në të dyja palat e qafës, që rron në Afrikë dhe Azi.

gjarpër me zile *zool* (*Crotalus; Sistrurus*) Gjarpër helmues me 36 lloje, i përhapur në vise të ndryshme të Amerikës, nga Kanadaja deri në Argjentinë, që dallohet nga kërcitja si rrake e luspave të bishtit kur është në rrezik.

gjarpër minjsh *zool* **GJARPËR I SHTËPISË.**

gjarpër qorr *zool* Bollë; bullar.

gjarpër shigjetë *zool* Lloj gjarpri i gjatë helmues, me ngjyrë si në të verdhë, që hidhet si shigjetë. > **SHIGJETULL A.**

gjarpër shtëpie *zool* (*Zamenis longissimus*): **GJARPËR I SHTËPISË.**

gjarpër shullâni *zool* *G* (*Vipera ammodytes*) > **GJARPËR ME ÇIKË.**

gjarpër uji *zool* Emërtim i përgjithshëm gjarpërinjsh që kalojnë një pjesë të kohës në ujë për të gjuajtur. > **GJARPUJËS I.**

bar gjarpri *bot* (*Ceterach officinarum; Asplenium ceterach*) Bimë barishtore shumëvjeçare, pa lule, me zhardhok, me gjethet dhe kallirin si të këlkazës, që përdoret në mjekësinë popullore kundër helmimit të bagëtive nga gjarpri.

kërpudhë gjarpri *bot* Kërpudhë me kësulë në të bardhë nga jashtë dhe në të zezë nga brenda, që nuk hahet.

lule gjarpri *bot* (*Colchicum*) Bimë barishtore zvarritëse, me gjethe të vogla, me degë të tulta dhe me lule të verdha e të kaltra, që rritet fushave e pranë gjerdheve.

presh gjarpri (i egër) *bot* Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të shkurtër e me gjethe si të preshit, që rritet zakonisht nëpër lëndina fushore.

qepë gjarpri *bot* (*Colchicum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e helmët, me gjethe të shpeshta, të zgjatura e të mprehta në majë, me lule ngjyrëvjollcë të hapët, që mbin nëpër livadhe me lagështi, që lëshon nën tokë një qepujkë ngjyrëkafe dhe që përdoret në mjekësi.

rrush gjarpri *bot* (*Discorea communis*) Shkurre e vogël me kërcell të hollë e të drejtë, me gjethe të trasha, vezake dhe lule të vogla, të bardha e me pesë cepa, që bën kokrra të zeza, të cilat hahen kur piquen mirë.

gjarpërim i m sh e et

♦ Lëvizje dredha-dredha a me lakime të njëpasnjëshme.

♦ *kryes sh* Kthesa të lakuara të rrugës, lumit etj.

gjarpërinj të *zool sh i* **GJARP•ËR RI**.

gjarpërisht *ndajf* Si gjarpër.

gjarpërngrënës e mb (*Kafshë*) që ha gjarpra. **Shqiponjë gjarpërngrënëse.**

gjarpër•ó *jokal óva úar*

♦ *veta III (Lumi, rruga etj.)* shkon a lëviz me dredha; ecën me lakime të njëpasnjëshme; shtrihet a rrjedh me kthesa të lakuara; dredhon.

♦ *fig* Dredhoj, i shmangem me dredhi diçkaje.

gjarpëror e mb (*Rrugë, vijë etj.*) gjarpëruese.

gjarpëror•e ja f sh e et Rrugë gjarpëruese, me shumë kthesa të forta.

gjarpëruar *pjes e* **GJARPËR•OJ**. [**Me atë vetull-vetulluar,/ Me atë shtatin-gjarpëruar** (LP).]

gjarpëruës e mb (*Vijë etj.*) dredha-dredha, me lakime të njëpasnjëshme; (*lëvizje*) me dredha, me kthesa të lakuara. **Kllapa gjarpëruese dhe mat** kllapa prej dy vijash të lakuara, të bashkuara në mes me një majë ({, }).

gjarpëruëshëm *ndajf* Me shumë kthesa; duke gjarpëruar.

gjarpërushk•ë a f sh a at J Vajzë a nuse shumë e bukur.

gjarpërujës i m sh a at *zool* Gjarpër uji.

gjarpërush e mb *poet* Gjarpëror; gjarpërues.

gjarpërush i¹ m sh ë ët Gjarpër i vogël.

gjarpërush i² m sh ë ët *tek* Gyp i përdredhur si sustë, që vihet në pajisjet për ngrohje e ftohje; serpentinë.

gjarpërush•e ja f sh e et Gjar për femër; femër e gjarprit. [**thoni se me një përrua/ e zu gjarpërusheja** (LP).]

gjarpër•zí zíu m sh zínj zínjtë *zool*

♦ Gjarpër ujës.

♦ *fig* Njeri shumë i zgjuar e dinak.

gjárpëzi *ndajf (Eci)* me dredha; duke bërë dredha si gjarpri.

gjarpínj të *sh i* **GJARP•ËR RI.**

gjárpna t *sh i* **GJARP•ËN NI.**

gjárpnas *ndajf (Shkoj)* shumë keq me dikë; lakegjak.

gjarpním i *m sh e et G* > **GJARPËRIM I.**

gjarpnór e *mb G* > **GJARPËROR E.**

gjarpn•úe (me) *jokal óva úe G* > **GJARPËR•OJ.**

gjarpnúes e *mb G* > **GJARPËRUES E.**

gjarpnújës i *m sh - it krahin G* Gjarpër ujës.

gjarpnúsh i *m sh a at G* > **GJARPËRUSH I.**

gjarpnúsh•e *ja f sh e et* > **GJARPËRUSH•E JA.**

gjarpnúshë *mb f G (Grua)* shumë e hidhur; nevrike.

gjarpnúsh•ë *a¹ f sh a at G* Dredhë; kthesë; zigzage.

gjarpnúsh•ë *a² f sh a at G* Grua shumë e hidhur, nevrike.

gjarpújç i *m sh a at zool G* Gjarpër ujës.

gjarpújës i *m sh a at zool G* Gjarpër ujës.

gjarpújs i *m sh a at zool G* Gjarpër ujës.

gjarúc e *mb G* Shkurtabiq.

gjarúc i *m sh a at G* Njeri shkurtabiq; cicërmicër.

gjárz•ë *a f sh a at anat* Cipë dhjami që mbështjell zorrët e holla të bagëtive të imëta.

gja•s *kal va tur* > **NGJAS.**

gjâsénd *pacak G* > **GJËSEND.**

gjâsénd i *m sh e et G* Gjëagjëzë.

gjás•ë *a f sh a at*

♦ Mundësi objektive se diçka mund të ndodhë; shkallë e shprehjes së mundësisë për të rastisur diçka.

♦ Njëfarë mundësie se diçka mund të ndodhë; shfaqje e jashtme a e dhënë, që na lejon të mendojmë se diçka do të ndodhë. **Ka gjasë** ka mundësi. **Me gjasë** me sa duket, ka të ngjarë; mbase. **Sipas gjasës** me sa duket. **Pas gjithë gjasave** siç duket puna. **Gjasat janë të mira** shenjat tregojnë se puna do të vejë mbarë. **Shoh gjasën** gjej rastin, gjej mundësinë. **I shoh gjasën diçkaje** parashikoj mundësinë e diçkaje. [por, me gjasë, kjo fjalë s'isht' gjà;/ pse qe ti m'atë rrasë Cetine/ më kè ndejë me 'i gjysmë opinge (GjF).] [Ka shumë gjasë që "Gjuha-Krisht" t'i referohet këtij fenomeni, ndërsa persekutimet e pësue nga ithtarët e s'aj alegorizojnë masat ndeshkimore kundër Paçramit dhe sympathizuesvet të tij, të ndërmarruna personalisht nga Hoxha në vjetin 1973. (APp).] [është të gjith gjasë se «Kanuni i Lekë Dukagjinit» dikur ká kënë i kodifikuem. (GjF).] [Me sa dukej, kjo histori kishte gjasë që në një trajtë ose në një tjetër të përsëritej. (IK).]

♦ Ajo që duket si diçka, por nuk është ashtu; përshtypje e rreme.

gjasëll ili m sh lla llat bot (*Cotyledon umbilicus*) Bimë barishtore e ulët, që rritet në plasat e mureve, e përhapur në Europë e Azi.

gjas•ëm (i) me (e) mb mat I mundshëm.

gjasërám•e ja¹ f sh e et G Shenjë; nishan; send i vënë për shenjë, për ta gjuajtur.

gjasërám•e ja² f sh e et libr, let G Rimë.

gjasësisht ndajf Ndoshta.

gjasí a f Ngjashmëri; dukje; pamje. [Neoni qorr u jepte profileve gjasinë e një teatri kinez hijesh, por pa hijeshinë e tij. (ED)]

gjasím i m sh e et Ngjashmëri.

gjasme pj bis Gjoja. **Gjasme s'do** gjoja nuk do; bën sikur s'do.

gjas•ój jokal óva úar Ngjasoj.

gjássh•ëm (i) me (e) mb libr I mundshëm; që ka njëfarë mundësie të ndodhë a të jetë. [Duke marrë parasysh dëshmitë në dispozicion, lokacioni i Damastionit në ose pranë burimeve të argjendit është shumë më i gjasshëm. (AK)]

gjasshmëri a f kryes nj libr Gjasë; mundësi (që diçka të ndodhë).

gjas•úer óre mb vjet G Konkret; real.

gjasúesh•ëm (i) e (e) *mb G I* ngjashëm; i përngjashëm.

gjasueshmëri a f sh - të libr Ngjashmëri.

gjâsh•ëm (i) me (e)¹ *mb G I* pasur me gjë e mall; i kamur.

gjâsh•ëm (i) me (e)² *mb libr I* mundshëm; i gjasshëm.

gjashmí a f sh - të G Gjëmë; vaj i madh.

gjashm•ó j *jokal G > GJASHM•UE (me).*

gjashm•úe (me) *jokal ói úe G* Gjëmon; lëshon gjëmë.

gjashór•e ja f sh e et bot (*Vitis vinifera*) Rrush vreshti.

gjashták u m sh ë ët K Njeri me gjashtë gishta.

gjashtár•e ja f sh e et

♦ *vjet* Armë brezi tytëgjatë, me gjashtë fishekë dhe me mulli.

♦ *vjet* Monedhë turke me vlerë gjashtë groshë.

♦ Grup gjashtësh.

gjashtenént•ë a f Pozicion i mashkullit dhe femrës për stimulimin e organeve seksuale të shoshoqit (69).

gjashtenéntësh i m > GJASHTENËNT•Ë A.

gjáshtë

I num them Numër që vjen menjëherë pas pesës, që shënon një sasi të barabartë me pesë edhe një. **Gjashtë muaj. Pjesëtoj me (për) gjashtë.**

II si num rresht I gjashtë. **Dhoma gjashtë. Në faqen gjashtë.**

*

Është me gjashtë gishta Vjedh; i ngjisin gishtat.

Fiton pesë e ha (prish) gjashtë Shpenzon, prish më shumë sesa merr.

Pesë dhi gjashtë zile Më shumë zhurmë se punë.

gjáshtë (i e) num rresht Që i përgjigjet numrit gjashtë në një varg njerëzish a sendesh, në radhë a renditje, klasifikim etj., që vjen menjëherë pas të pestit. **Dita e gjashtë. U rendit në vendin e gjashtë.**

gjashtë- fjalëform Pjesë e parë e disa fjalëve të përbëra, që i përgjigjet kuptimit të numërorit gjashtë (6): **gjashtëfish; gjashtëkëndësh; gjashtëdhjetë; gjashtëmujor.**

gjashtë a f

- ♦ Shifra gjashtë (6); sasi që shënohet me këtë shifër. **Shkruaj gjashtën. Mbledh (shumëzoj) dy gjashta.**
- ♦ Send a njeri i shënuar me shifrën gjashtë (6). **Gjashta spathi (maç). Vë gjashtën në fushë sport.**
- ♦ Letër bixhozi me numrin 6. **Gjashta spathi (maç, karo, kupë).**
- ♦ Vlerësim me notën gjashtë në vlerësimin e nxënësit a studentit.

gjashtë a (e) f sh a at (të) sh e GJASHT-Ë I (i).

gjashtë i (i) m sh ë ët (të) Njeri a send i renditur a i vënë në vendin e gjashtë.

gjashtë a (të) si em përmb Gjashtë (*njerëz, sende etj.*) së bashku. **Erdhën që të gjashtë. Më duhen të gjashta.**

gjashtëcepësh e mb (Yll) me gjashtë cepa.

gjashtëcepash e mb Me gjashtë cepa. > **GJASHTËCEPËSH E.**

gjashtëçipësh e mb Me gjashtë çipa. > **GJASHTËCEPËSH E.**

gjashtëçipët mb Me gjashtë çipa.

gjashtëdhjetë num them G > GJASHTËDHJETË.

gjashtëdhjetenjë num them Numër i barabartë me gjashtëdhjetë edhe një (60 + 1).

gjashtëdhjetë

I num them

- ♦ Numër që shënon sasi të barabartë me gjashtë dhjeta, pesëdhjetë edhe dhjetë. **Gjashtëdhjetë sekonda (ditë, vjeç, vjet).**

II si num rresht I gjashtëdhjetë. **Dhoma gjashtëdhjetë. Në vitet gjashtëdhjetë.**

gjashtëdhjetë (i e)

I num rresht Që i përgjigjet numrit gjashtëdhjetë në një varg njerëzish a sendesh, në renditje, klasifikim etj.. **Minuta e gjashtëdhjetë.**

II *si em* Një e gjashtëdhjeta pjesë e diçkaje.

gjashtëdhjetë•*e a f sh a at (të)*

♦ Një nga gjashtëdhjetë pjesët e barabarta në të cilat ndahet një e tërë.

♦ *sh* Periudhë prej gjashtëdhjetë vjetësh si moshë. **Mbush të gjashtëdhjetat.**

gjashtëdhjetëmetersh i m sport Garë vrapimi për gjashtëdhjetë (60) metra
(zakonisht në stadium të mbuluar).

gjashtëdhjetësh i m sport > GJASHTËDHJETËMETËRSH I.

gjashtëdhjetëvjeçar e mb

♦ (*Periudhë*) që zgjat gjashtëdhjetë vjet; që vijon gjashtëdhjetë vjet.

♦ (*Njeri*) që është gjashtëdhjetë vjeç. **Burrë gjashtëdhjetëvjeçar. Grua gjashtëdhjetëvjeçare.**

gjashtëdhjetëvjeçar i m sh ë ët Njeri që është gjashtëdhjetë vjeç.

gjashtëdhjetëvjeçar•e ja f sh e et e GJASHTËDHJETËVJEÇAR I.

gjashtëdhjetëvjetor i m sh e et Përvjetor i gjashtëdhjetë.

gjashtëfaqësh e mb (*Figurë, send*) me gjashtë faqe.

gjashtëfaqësh i m sh a at Figurë (send) me gjashtë faqe.

gjashtëfish ndajf Gjashtë herë aq sa është; gjashtë herë më shumë, më i madh. **U shtua gjashtëfish.**

gjashtëfish i m Sasi, përmasë, vlerë gjashtë herë më e madhe se një tjetër që merret si bazë. **Gjashtëfishi i sipërfaqes (vëllimit, gjatësisë, gjerësisë). Gjashtëfishi i peshës. Gjashtëfishi i kohës. Gjashtëfishi i pesës është tridhjetë.**

gjashtëfishim i m Rritje (shtim, zmadhim) me gjashtë fish (herë).

gjashtëfish•óhet vetv úa (u) úar Rritet (shtohet, zmadhohet) me gjashtë fish (herë).

gjashtëfish•ój kal óva úar Rrit (shtoj, zmadhoj) gjashtë herë (*sasinë, numrin etj.*).

gjashtëfishuar (i e) mb I rritur (i shtuar, i zmadhuar) gjashtë fish (herë).

gjashtëgárësh i m sport Veprimtari me gjashtë lloje garash të atletikës: 75 metra me pengesa, hedhje shtize, kërcim së larti, shtytje e gjyles, kërcim së gjati, 800 metërsh.

gjashtëgarist i m sh ë ët sport Pjesëmarrës në gjashtëgarësh.

gjashtëgarist•e ja f sh e et f e **GJASHTËGARIST I.**

gjashtëgisht•e ja f sh e et bot (*Aquilegia vulgaris*) Bimë shumëvjeçare, deri 1.2 m e lartë, me kërcell pushatak të degëzuar, me nënpetla të kaltra dhe petla të kuqe, blu ose të bardha, e përhapur në Europë dhe e natyralizuar në shumë vise të tjera si lule zbukurimi.

gjashtëgishtësh e mb anat (*Njeri*) i lindur me gjashtë gishta; gjashtak.

gjashtëgjáshtë ndajf: **Jemi gjashtëgjashtë** arrijmë një pikë në lojën e dominove, në të cilën guri i fundit në të dyja anët është gjashta.

gjashtëhërëshe mb (*Bagëti*) që ka pjellë gjashtë herë.

gjashtëjék u m Gur dominoje me gjashtë pika nga njëra anë dhe një pikë nga ana tjetër.

gjashtëkátësh e mb (*Ndërtesë*) me gjashtë kate.

gjashtëkátësh i m sh a at Ndërtesë gjashtëkatëshe (me gjashtë kate).

gjashtëkëmbësh e mb (*Kandërr*) me gjashtë këmbë ose me tre çifte këmbësh.

gjashtëkëmbësh i m sh a at ent Kandërr me gjashtë këmbë ose me tre çifte këmbësh.

gjashtëkëndësh e mb gjeom (*Figurë*) me gjashtë kënde; që ka gjashtë kënde ose është në trajtë gjashtëkëndëshi.

gjashtëkëndësh i m sh a at gjeom Figurë e mbyllur geometrike me gjashtë kënde e gjashtë brinjë. [Oborri i zyrës së Rekrutimit ishte njëfarë gjashtëkëndëshi i çrregullt. (IK)]

gjashtëkëndór e mb gjeom > **GJASHTËKËNDËSH E.**

gjashtëmbëdhjetë

I num them Numër që vjen menjëherë pas pesëmbëdhjetës dhe që shënon një sasi të barabartë me pesëmbëdhjetë edhe një (15 + 1). **Gjashtëmbëdhjetë ditë. Fashikull me gjashtëmbëdhjetë faqe shtyp.** [Gjashtëmbëdhjetë vjeç ke mbetur ti./ Po mua nuk m'u nda stuhia e kohës (JB).]

II si num rresht I gjashtëmbëdhjetë në radhë a renditje. **Dhoma gjashtëmbëdhjetë.**

gjashtëmbëdhjetë (i e)

I num rresht Që i përgjigjet numrit gjashtëmbëdhjetë në një varg njerëzish a sendesh, në radhë a renditje, në klasifikim etj. **Ditën e gjashtëmbëdhjetë. Shekulli i gjashtëmbëdhjetë.**

II si em f Një nga gjashtëmbëdhjetë pjesët e barabarta të së tërës.

gjashtëmbëdhjetëmëtërs **i m sh a at sport** Vijë në fushën e futbollit që është 16 metra larg portës; goditje dënimi përgjatë kësaj vije ose afër saj. **Harku i gjashtëmbëdhjetëmetërshit.**

gjashtëmbëdhjetërrókësh e mb let (Varg) me gjashtëmbëdhjetë rrokje, që përbëhet nga bashkimi i dy vargjeve tetërrókëshe.

gjashtëmbëdhjetërrókësh i m sh a at Varg me gjashtëmbëdhjetë rrokje.

Gjashtëmbëdhjetërrókëshi i Naimit te Bagëti e Bujqësia.

gjashtëmbëdhjetësh•e ja f sport Vijë në fushën e futbollit gjashtëmbëdhjetë metra larg nga porta; pjesë e fushës së futbollit brenda kësaj vije. **E rrëzoi brenda gjashtëmbëdhjetëshes.**

gjashtëmoták e mb Gjashtëvjeçar; që ka mbushur gjashtë vjeç.

gjashtëmoták u m sh ë ët Djalë që ka mbushur gjashtë vjeç.

gjashtëmoták•e ja m sh e et Vajzë që ka mbushur gjashtë vjeç.

gjashtëmúajsh e mb Që ka mbushur gjashtë muaj, që ka një moshë prej gjashtë muajsh. **Foshnjë gjashtëmuajshe.**

gjashtëmúajsh i m sh a at Periudhë kohe prej gjashtë muajsh; gjysmë viti.

gjashtëmujór e mb (Periudhë) që vazhdon a zgjat gjashtë muaj rresht; që përfshin gjashtë muaj; (*punë*) që kryhet brenda gjashtë muajve.

gjashtëmujór i m sh ë ët Periudhë kohe prej gjashtë muajsh; gjysmë viti.

gjashtëmzím i m G Përpjekje me të gjitha forcat.

gjashtëmz•óhem vetv G > GJASHTËMZ•UE (me u).

gjashtëmz•úe (me u) vetv óva (u) úe G Përpiqem me gjithë forcat, me sa kam fuqi.

gjashtëmzúem (i) e (e) mb G I përpjekur me të gjitha forcat.

gjashtënjësh i m > GJASHTËJEK U.

gjashtëpálësh e mb libr (Bisedime) midis gjashtë palëve të interesuara.

gjashtëqind *num them*

I Numër që shënon sasi të barabartë me gjashtë herë njëqind (6 x 100).

Gjashtëqind veta (vjet, faqe).

II *si num rresht* I gjashtëqindtë. **Dhoma gjashtëqind.**

gjashtëqindtë (i e) *num rresht* Që i përgjigjet numrit gjashtëqind në një varg njerëzish a sendesh, në një radhë a renditje, klasifikim etj.

gjashtëqindtë a (e) *f sh a at (të)* Një nga gjashtëqind pjesët e barabarta, në të cilat ndahet një e tërë.

gjashtëqindtë i (i) *m sh ë ët (të)* Ai që vjen në vendin e gjashtëqindtë në një varg, radhë, renditje a klasifikim.

gjashtëraundësh e *mb sport (Ndeshje boksi)* me gjashtë raunde.

gjashtërrókësh e *mb let (Varg)* me gjashtë rrokje.

gjashtërrókësh i *m sh a at* Varg me gjashtë rrokje.

gjashtësh *ndajf*

♦ *(Ndaj)* në gjashtë pjesë a njësi.

♦: **Luaj gjashtësh** bëj një lojë me gjashtë gurë në një fushë të ndarë në pesë katrorë.

gjashtësh e *mb bis*

♦ *(Grup)* i përbërë nga gjashtë njësi.

♦ *shtyp (Shkronjë)* me madhësi gjashtë.

gjashtësh i *m sh a at* Grup prej gjashtë vetash a sendesh. **Dal (bie) në gjashtëshen e parë.**

gjashtësh•e *ja f sh e et*

♦ Grup prej gjashtë vetash a sendesh.

♦ *vjet* Armë brezi me mulli e me gjashtë fishekë; revolver. > **GJASHTAR•E JA.**

gjashtëvargësh e *mb let (Strofë)* me gjashtë vargje.

gjashtëvargësh i *m sh a at let* Strofë me gjashtë vargje.

gjashtëvjeçar e mb

♦ Që është gjashtë vjeç; që ka mbushur moshën gjashtë vjeç. **Djalë gjashtëvjeçar. Vajzë gjashtëvjeçare.**

♦ Që zgjat gjashtë vjet; që përfshin gjashtë vjet; që kryhet brenda gjashtë vjetëve. **Periudhë gjashtëvjeçare. Rezultat i një pune gjashtëvjeçare.**

gjashtëvjeçar i m sh ë ët Fëmijë në moshën gjashtë vjeç.

gjashtëvjeçar•e ja f sh e et

♦ Vajzë në moshën gjashtë vjeç.

♦ Periudhë prej gjashtë vjetësh.

gjashti: Së gjashti shpr ndajf (Ndaj) në gjashtë pjesë; gjashtë herë.

gjashti (i) m Ai që vjen në vend të gjashtë në radhë.

gjashtëor•e ja f sh e et usht Armë brezi me mulli, me gjashtë plumba.

gjashtëorësh e mb Që vazhdon a zgjat gjashtë orë. **Ditë pune gjashtëorësh.**

gjashtëorësh i m sh a at

♦ Periudhë kohe që vazhdon a zgjat gjashtë orë; e drejtë e personave me aftësi të kufizuara për të punuar gjashtë orë në ditë. **Fitova gjashtëorëshin.**

♦ Ai që ka fituar të drejtën të punojë gjashtë orë në ditë.

gjat /g-jat/ ndajf dhe parafj krahin G Ngjat; pranë; afër.

gjat (i e) mb A I gjatë.

gjáta-gjáta ndajf (Shtrihem) gjatë e gjerë.

gjatahúl e mb përçm (Njeri) me trup shumë të gjatë e të hollë.

gjatahúl i m sh ë ët përçm Njeri me trup shumë të gjatë e të hollë.

gjatahúl•e ja f sh e et përç f e GJATAHUL I.

gjabaták e mb I gjatë; gjatosh.

gjabatamán e mb bis (Njeri) me trup shumë të gjatë e të hollë.

gjabatamán i m sh ë ët bis Njeri me trup shumë të gjatë e të hollë.

gjatamán•e *ia f sh e et f e* **GJATAMAN I.**

gjatanik e *mb* > **GJATAMAN E.**

gjtár i *m sh ë ët* > **GJAHTAR I.**

gjatarák e *mb* Gjatosh; pak a shumë i gjatë; i gjatë e pa lezet.

gjatarák u *m sh ë ët* Njeri i gjatë pa lezet.

gjatarák•e *ja f sh e et* Vajzë a grua e gjatë e pa lezet.

gjatarúq e /g-jataruq/ *mb krahin G* > **GJATAHUL E.**

gjatarúsh e /gjatarush/ *mb përk I* gjatë e i hollë.

gjátas *ndajf* (Për) së gjati. **Pres (vë, shtrij) gjatas.**

gjátazi *ndajf*

♦ > **GJATAS**

♦ (*Flas*) me hollësi të tepruara; gjatë.

gját•e *ja f sh e et krahin G* Dele me trup të gjatë.

gjátë I *ndajf*

♦ Duke shkuar në rrugën më të gjatë për të arritur diku, nga është rruga më e gjatë, andej nga del më larg. **I ra (doli) gjatë. Andej del më gjatë.**

♦ Për shumë kohë; për një kohë të gjatë. **Rri (flas, mendohem) gjatë. Shkoi gjatë** kërkoi shumë kohë, u zgjat shumë.

♦ (*Tregoj*) me shumë hollësi; (*shpjegoj*) me shumë fjalë; hollësisht.

♦ (*në shkallën krahasore, zakonisht me mohim*) Më shumë, më tepër; më tej. **Nuk ndenji (nuk foli) më gjatë. Nuk e di më gjatë nuk e di më tej. Nuk e çoi më gjatë** nuk e zgjati më shumë. **Nuk shkohet më gjatë kështu** nuk mund të vazhdohet më tej kështu.

II *parafj*

♦ Përdoret me emër në rrjedhore për të treguar drejtimin e lëvizjes së diçkaje në gjatësi pranë një vendi; buzë; anës. **Gjatë rrugës (bregut, buzës së pyllit).**

♦ Përdoret me një emër në rasën rrjedhore për të treguar kohën, brenda caqeve të së cilës kryhet një veprim; në kohën e... **Gjatë darkës (natës). Gjatë kësaj kohe.**

*

Gjatë e gjerë (gjerë e gjatë)

♦ Në të gjithë gjerësinë dhe gjatësinë.

♦ (*Flas*) për të gjitha gjërat a me të gjitha hollësitë; (*tregoj*) fill e për pe, hollësisht; nga të gjitha anët.

Nuk e shpie (s'e çon) më gjatë

♦ (*I sëmuri*) do të vdesë së shpejti.

♦ Nuk dua ta ngacmoj a ta thelloj një punë më tej; do ta lë me kaq; nuk do ta vazhdoj a nuk do ta ndjek më tej.

Sa gjatë gjerë (sa gjerë gjatë) Në të gjithë gjatësinë e gjerësinë; plotësisht i shtrirë.

S'e bëj gjatë Veproj shpejt; nuk e zgjat.

gjatë (i e) mb

♦ (*Send*) me shtrirje të madhe në hapësirë në përmasën e gjatësisë; që zgjatet shumë nga njëri skaj në tjetrin; me gjatësi më të madhe nga sa duhet a nga sa është e zakonshme ose në krahasim me një tjetër. **Shkop i (fije e) gjatë. Rrugë e gjatë. Me këmbë (me duar) të gjata. Këmishë me mëngë të gjata. Pantallona të gjata. Qafë e gjatë. Bëhet më i gjatë** zgjatet. **I pres drutë të gjata. I rri i gjatë fundi.**

♦ (*me njësi matëse të gjatësisë*) që shtrihet në një madhësi të caktuar në përmasën e gjatësisë. **Katër metra i gjatë. Një kilometër i gjatë. Sa i gjatë është?**

♦ (*Njeri*) me shtat të lartë; (*dru*) i lartë.

♦ Që zgjat shumë kohë; që vazhdon më shumë se zakonisht ose më shumë se një tjetër; që shtrihet shumë në kohë a që kërkon një periudhë kohe pak a shumë të madhe. **Dimër i (verë e) gjatë. Ditë (natë) e gjatë. Pushim i gjatë. Me afat të gjatë. Me jetë të gjatë! ur. Gjithë ditën (natën) e gjatë** gjatë gjithë ditës (natës). **Udhëtim i gjatë. Heshtje (mungesë) e gjatë. Film me metrazh të gjatë.**

♦ (*Libër*) me vëllim të madh; (*fjalim, bisedë*) që zgjatet shumë, duke i dhënë me hollësi gjërat.

♦ *gjuh* Që zgjatet kur shqiptohet; që ka gjatësi më të madhe në shqiptim. **Zanore (rrokje) e gjatë. Diftong i gjatë.**

*

E kam dorën të gjatë *keq*

♦ E kam zakon a huq të godas të tjerët.

♦ Vjedh; rrëmbej.

E kam fytin të gjatë Ha shumë; s'lë gjë pa ngrënë; jam hamës i madh.

E kam gjuhën (llapën) të gjatë Flas shumë; jam llafazan; nuk mbaj dot gjë të fshehtë.

E kam hundën të gjatë Jam mendjemadh, fodull.

E kam sqepin të gjatë Flas shumë me vend e pa vend; nuk më rrihet pa folur për çdo gjë e për këdo.

Nuk e ka më të gjatë se... Nuk rron më tepër se...; nuk duron a nuk qëndron më tepër se...

Nuk e kam të gjatë E kam fundin të shpejtë; jam afër fundit; po më afrohet vdekja.

Pa e bërë të gjatë Pa e zgjatur; pa e bërë të gjatë (*muhabetin*).

S'e bëj të gjatë

♦ I bie shkurt (*muhabetit*); nuk e zgjat.

♦ Veproj shpejt, menjëherë; nuk e zgjat.

S'i bëj drutë e gjata I bie shkurt, nuk e zgjat shumë (*një çështje, një bisedë etj.*); nuk ia zgjat shumë dikujt.

S'ia bëj të gjatë dikujt Nuk e duroj shumë; nuk e pres shumë; s'ia zgjat.

**

muajt e gjatë Muajt me 31 ditë.

valë të gjata

♦ *fiz, radio* Valë që e kanë hapin e lëkundjes mbi 3000 metra. **Transmetim me valë të gjata.**

♦ *bis*: **E kam me valë të gjata** Do ta zgjas shumë (një punë).

gját•ë i (i)¹ *m* Njeri shtatlartë. Të **gjátët rrinë në fund. I gjati shërbëtor i të shkurtrit** *shak*.

gját•ë i (i)² *m sh ë ët euf* Gjarpër.

gját•ë i (i)³ *m* Gjumë i përjetshëm; gjumë i vdekjes.

gjátëkóhë *ndaif krahin G* Për një kohë të gjatë.

gjátësi a f sh - të

♦ Një nga tri përmasat e trupave, që matet me shtrirjen më të madhe në hapësirë.

Gjátësi, gjerësi dhe thellësi. Gjátësia e fushës së tenisit.

♦ Shtrirje e një trupi, rrafshi a vije në drejtimin me largësi më të madhe nga një skaj në tjetrin. **Në gjithë gjatësinë e rrugës. I zvogëloi gjatësinë.**

♦ Lartësi e trupit; shtatlartësi. [**Gjátësia:/ E mjaftueshme për të arritur një ditë mollën e ndaluar** (NGj).] [**Nji dokument i çuditshëm në lidhje me gjatësinë trupore të Skanderbegut** (ZV).]

♦ Zgjatje në kohë; vazhdimësi në kohë; periudhë kohe sa zgjat (*një veprim a një dukuri*). **Gjátësia e ditës (e natës). Gjátësia e jetës.**

♦ *libr* Sasi e fjalëve që përbëjnë diçka të shkruar a të shqiptuar; vëllim i një shkrimi a ligjërate. **Gjátësia e frazës. Gjátësia e romanit.**

♦ *gjuh* Zgjatje e një tingulli sipas numrit të dridhjeve të tij në një njësi kohe; kohë sa zgjat një tingull në të folur.

♦ *gjeog* Largësi e një pike të dhënë të globit nga mesditësi bazë, që matet me gradë dhe shënohet me shkronjën greke λ. **Gjátësi gjeografike (lindore, perëndimore).**

**

gjátësia e valës *fiz* Largësia e përparimit të vijës së valës nga një pikë e fazës në një pikë tjetër.

gjátësin•ë a f sh a at G > GJATËSI A.

gjátësór e mb

♦ I gjatësisë; që ka të bëjë me gjatësinë e diçkaje. **Përmasë gjatësore. Këndi gjatësor.**

♦ Që shkon a që kalon sipas gjatësisë së diçkaje; i shtrirë për së gjati diçkaje. **Drejtim (mur) gjatësor. Prerje (goditje) gjatësore. Tra (bosht) gjatësor.**

gjatgját *ndajf* *G* Tekembramja.

gjáti: **Së gjati (për së gjati)** *ndajf*

♦ Në drejtim të gjatësisë, nga ana e gjatë. **Prerje për së gjati. Kërcim së gjati sport. Shtrihem për së gjati. E çaj së gjati.**

♦ Në gjatësi, si gjatësi. **Pesë metra së gjati.**

gjáti (i) *m euf*

♦ Gjarpër.

♦ Gjumë i vdekjes; gjumë i madh; i madhi.

gjatím i¹ *m sh e et* Zgjatje në hapësirë dhe kohë.

gjatím i² *m sh e et* Ç Ndjekje.

gjatín•ë *a f sh a at*

♦ Gjatësi.

♦ Shtatlartësi.

gjátit (së) *G > GJATI (së).* [shka merr Drinin për s'të gjatit/ der' n' kalà të Rozafatit (GjF).]

gjátje *mb (Frutë)* gjatosh; i zgjatur; kokërrgjatë. **Dardhë gjatje.**

gjat•óhem *vetv óva (u) úar* Zgjatem.

gjat•ój¹ *óva úar*

I *kal* Zgjat.

II *jokal veta III (Dita, nata)* zgjatet.

gjat•ój² *kal óva úar* Ç Ndjek.

gjatójc•ë *e mb G* Gjatosh; gjatahul.

gjatój•ë a¹ *f sh a at* Njeri me trup shumë të lartë; gjataman.

gjatój•ë a² *f sh a at G* Gisht i mesit; gishti më i gjatë i dorës.

gjatók e *mb bis (Njeri)* me trup ca të gjatë; gjataman.

gjatók u *m sh ë ët bis* Njeri me trup ca të gjatë; gjataman.

gjatók•e ja f sh e et bis f e GJATOK U.

gjatór e mb

♦ (*Frutë*) me kokërr të gjatë; gjatoshe. **Kumbull gjatore.**

♦ Me shtrirje të madhe në gjatësi; që vjen i gjatë. **Fushë gjatore.**

♦ > **GJATËSOR E. Vijë gjatore.**

gjatór•e ja f ndërt Tullë e vendosur për së gjati në mur.

gjatósh e mb

♦ *përk* (*Njeri*) me trup të gjatë; që vjen i gjatë. **Djalë gjatosh. Me fytyrë gjatoshe.**

♦ Me kokërr të gjatë; gjator. **Dardhë (kumbull, domate) gjatoshe.**

gjatósh i m sh ë ët Gishti më i gjatë i dorës; gisht i mesit.

gjatovínë mb (*Njeri*) i gjatë pa lezet; gjatahul.

gjatovín•ë a m sh a at Njeri i gjatë pa lezet; kalagat; gjatahul.

gjatsí a f sh - të G > GJATËSI A.

gjatsín•ë a f sh a at G > GJATËSI A.

gjatsór e mb G > GJATËSOR E.

gjatúar (i e)¹ mb I zgjatur.

gjatúar (i e)² mb Ç I ndjekur.

gjatúc e mb

♦ (*Send*) gjatosh.

♦ (*Njeri*) shtatlartë e i hollë.

gjatúc i m sh ë ët Njeri me shtat të lartë e të hollë; gjatovinë; kalagat.

gjatúc•e ja f sh e et f e GJATUC I.

gjat•úe¹ (me) kal óva úe G Zgjat. > **GJAT•OJ.**

gjat•úe² (me) kal, jokal óva úe G Gjuaj; dal për gjah.

gjat•úe (me u) vetv óva (u) úe G Zgjatem. > **GJAT•OHEM.**

gjatúem (i) e (e) mb G I zgjatur. > **GJATUAR (i e).**

gjatúesh•ëm (i) me (e) mb I zgjatshëm; që mund të zgjatet.

gjatueshmëri a f libr Të qenët i zgjatshëm.

gjatúk e mb K Picigjatë.

gjatúk u m sh ë ët K Njeri i gjatë e i thatë.

gjatúk•e ja f sh e et K Grua e gjatë dhe e thatë.

gjaturúc e mb dhe shar krahin G

♦ (Njeri) i gjatë pa lezet; tepër i gjatë.

♦ (Shishe) gjatushe.

gjaturúc i m sh a at dhe shar krahin G Njeri i gjatë pa lezet; tepër i gjatë.

gjaturúc •e ja f sh e et dhe shar krahin G

♦ Grua a vajzë e gjatë pa lezet, tepër e gjatë.

♦ Shishe gjatushe.

gjatúrra t f sh G Lëmishte; karthje.

gjatúsh e mb (Njeri) me trup të gjatë; që vjen i gjatë. > GJATOSH E.

gjatúsh i m sh ë ët Njeri me trup të gjatë; që vjen i gjatë.

gjatúsh•e ja f sh e et f e GJATUSH I.

gjatvéshj•e a f sh e et fet

♦ Ujë i bekuar; ajazmë.

♦ Spërkatje me ujë të bekuar.

♦ Furçë me qime të gjata në majë të dorëzës, që përdoret për ajazmë.

gjath i m krahin G Djathë. **Nji copë (dorë) gjath.**

gjaúr i m sh ë ët I krishterë; i pafé; kaur (nga këndvështrimi i muslimanëve).

gjaúr•e ja f sh e et f e GJAUR I.

gjaurësh•ë a f sh a at > GJAUR•E JA.

gjaúrr i m sh ë ët > GJAUR I.

gjaurrësh•ë a f sh a at E krishterë; kaure; kaureshë.

gjáv•e ja f sh e et G

♦ Qen rrugësh.

♦ Qen llangos.

gjavëtár i m sh ë ët A GJAHTAR I.

gjavídh•e ja f sh e et G Vrimë; zgavër; guvë.

gjavígj i m sh a at krahin G Vozë druri.

gjavórr i m kryes nj G Gurishte e përzier me dhera.

gjâzagjâz•ë a f sh a at G > GJËEGJËZ•Ë A.

gjáz•ë a¹ f sh a at Shkorret në fushë.

gjáz•ë a² f a at > GJËZ•Ë A.

gjê ja¹ f sh ja jat G Gjë; send. > GJË JA.

gjê ja² f përmb G

♦ Bishë; egërsirë mishngrënëse; egërtí.

♦ Gjäh; kafshë që gjuhet.

♦ *shar* Njeri i pagdhendur; egërsirë. **Gje mali** njeri i trashë.

gjê ni¹ m sh na nat G

♦ Ahër; burg i bagëtisë.

♦ Banesë.

gjê ni² m sh a at krahin G Strehë fiqsh me rrasa guri rrëzë shkëmbit.

Gjéa f mit gr Perëndeshë e tokës; e bija e Kaosit; e ëma e Titanëve.

gjec e mb krahin G (Spec) djegës.

gjec i m sh a at krahin G Spec djegës.

gjeç *dëshir e* **GJEJ**. [S'është jotja Shqipëria,/ Jo! E gjeç nga perëndia! (AZÇ)]

gjeç *krahin G* Dësh; për pak. **Gjeç** rashë.

gjeçenís *kal G* > **GJEÇENIS•Ë** (me)^{1,2}.

gjeçenís•em *vetv G* > **GJEÇENIS•Ë** (me u)^{1,2}.

gjeçenís•ë (me)¹ *kal a ë G* Ngop a llaj me të ngrëna (*dikë*).

gjeçenís•ë (me)² *jokal a ë G* Gjallnoj; jetoj rroj.

gjeçenísë (me u)¹ *vetv a (u) ë G* Ha sa ngopem.

gjeçenísë (me u)² *vetv a (u) ë G* Gjallnoj; jetoj, rroj si mundem.

gjeçenísun (i e) *mb G* I ngopur; i llamë.

gjeçm•e ja *f bis mjek* Sëmundje ngjitëse që kalon pa pasoja.

gjeçmishólla *pasth, urim vjet* Të shkuara.

gjeçním i *m krahin G* Rrojtje dosido; gjallnesë.

gjeçn•ój *jokal G* > **GJEÇN•UE** (me).

gjeçn•úe (me) *jokal óva úe krahin G* Rroj dosido; mbahem gjallë disi; gjalloj.

gjed i *m sh e et K*

♦ Brez(ní). **Gjed** mbas **gjedi**.

♦ K Soj; lloj; gjini.

GJEDNJ ja *shkurt i* Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut.

gjedh¹ *kal a ë* Vë në zgjedhë; mbreh në zgjedhë (*kafshën*).

gjedh² *kal G* > **GJEDH•Ë** (me)^{1,2}.

gjedh i *m sh -ë t dhe e et zool (Bos Taurus)* Bagëti e trashë. **Gjedhët e mishit. Mish gjedhi.**

**

gjedh i egër (*Bos Taurus primigenius*) Buall i egër.

gjedhatór•e ja *f sh e et krahin G* Vajtore.

gjédh•e ja f sh e et

♦ Diçka që merret a mbahet si shembull për të bërë një tjetër të ngjashme me të; trajtë e diçkaje që merret si shembull për të ndërtuar a për të formuar të tjera si ajo; model; tip. [mënyra e juaj e të shkruarit është një gjedhe e përkryer e asaj që quhet shkrim artistik (FK).] [Kohët e fundit, siç u tha, është rikthyer vëmendja në "oralitetin e poezisë së Fishtës", duke theksuar një gjedhe folklorike të vjershërimit të tij. (ShS)]

♦ Mostër e një lënde, cohe, malli etj.

gjedhësht•ër ra f sh ra rat vjet G Interes për një shumë të hollash të dhëna hua; kamatë; lukër.

gjédh•ë (me)¹ *kal gjódha gjédhë G* Zgjedh.

gjédh•ë (me)² *kal gjódha gjédhë G* Qaj; vajtoj; njeh (*të vdekurin*).

gjédh•ë (me u) pës e GJDH•Ë (me)^{1,2}.

gjédh•ë a f sh ë ët A Ushqim; gjellë.

gjédhër (i e) mb

♦ I bagëtisë së trashë. **Mish i gjedhër** mish lope a kau.

♦ (*Bagëti*) që bën pjesë në gjedhët.

gjedhím i m sh e et tek Kontrollimi i përpikërisë së aparateve matëse, duke e krahasuar me një masë që merret si bazë; shkallëzim i përpiktë i aparateve matëse në përputhje me një masë bazë.

gjédhj•e a f sh a at krahin G Vajtim i të vdekurit.

gjedh•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e GJEDH•OJ.

gjedh•ój kal óva úar tek Kontrollon përpikërinë e (*aparateve matëse*) duke e krahasuar me një masë që merret si bazë.

gjedhrrítës i m sh - it Fermer që merret me rritjen e gjedhit.

gjedhrrítës•e ja f sh e et fe GJEDHRRITËS I.

gjedhrrítj•e a f Rritje e gjedhit.

gjedhúar (i e) mb tek (*Aparat matës*) i kontrolluar për përpikëri duke e krahasuar me një masë që merret si bazë.

gjédhunit (të)¹ *as krahin G* Zgjedhje.

gjédhunit (të)² *as krahin G* Vajtim i të vdekurit.

gjefçák e mb *G I* grymosur.

gjéfk•ë a f sh a at Gjethe misri të thata që përdoret si hesë për bagëtinë.

gjefshék e mb *G I* stërkeqët; i dobët.

gjefshékët (i e) *mb G >* **GJEFSHEK E.**

gjeg *kal krahin G >* **DJEG.**

gjég•em *krahin G vetv dhe pës e* **GJEG. > GJEG•Ë (me u).**

gjég•ë (me) *a ë krahin G*

I *kal* Djeg; i vë zjarrin (*diçkaje*).

II *jokal veta III* Djeg; ka shije djegëse.

gjég•ë (me u) a (u) *ë krahin G*

I *vetv* Digjem.

II *pës e* **GJEG•Ë (me).**

gjégës e mb *krahin G* Djegës; që djeg; me shije djegëse.

gjégun (i e) *mb krahin G I* djegur.

gjegún i m sh ë ët bot (*Chondrilla juncea*) Bimë barishtore e vendeve me klimë të butë, me kërcell të hollë, deri 1 m të lartë, që shtohet me shpejtësi dhe mund të zhduket vetëm me pesticide; disa lloje të kësaj bime përdoren të ziera për sallatë, meqë mendohet se përmbajnë antioksdues.

gjegz i m sh a at ent Kandërr me trup sa një mizë e madhe, që fluturon me një zhurmë të veçantë dhe që gjatë pranverës e verës pickon gjedhin e i thith gjakun. > **ZEKTH I;**

gjegj¹ *jokal a ur*

♦ *G >* **GJEGJ•Ë (me).**

♦ *A* Përgjigjem.

♦ Pranoj.

gjegj² jokal a ur Ç, J Dëgjoj; mbaj vesh. [Gjegj si loznjin, si këndonjin,/ dhenë e detin e gjëmonjin (JV).]

gjegj³ kal krahin G > GJEGJ•Ë (me)².

gjegj i m krahin G Gjeq; mjegull e hollë në ditë të kthjellët vere.

gjegjanák e mb I Gjégjanit; që ka të bëjë me Gjégjanin, me banorët a vendësit e tij.

gjegjanák u m sh ë ët Vendës a banor i Gjégjanit.

gjegjanák•e ja f sh e et f e GJEGJANAK U.

gjégj•e ja f A, G

♦ Përgjigje.

♦ Bindje; dëgjim.

gjégj•em a (u) ur

I vetv

♦ Përgjigjem. **Ajo nuk u gjegj.** [Përqendroi vëmendjen përtej zhurmave të lagjes, në uturimën konfuze të natës diku tutje (ED).]

♦ Bindem; dëgjoj. ["Ndrikull-o, a ndrikull-o!" / "Gjegjem-o" (Pop).]

II pavet Dëgjohet. **S'është parë e s'është gjegjur ndonjëherë.**

gjégj•enj jokal a ur A

♦ Përgjigjem.

♦ Dëgjoj; bindem.

gjégj•ë (me)¹ jokal a ë G Përgjigjem. > **GJEGJ.**

gjégj•ë (me)² kal a ë krahin G Djeg.

gjégj•ë (me u)¹ dhe jokal a (u) ë kal G Përgjigjem. > **GJEGJ•EM.**

gjégj•ë (me u)² kal a (u) ë krahin G Digjem.

gjégj•ë a¹ f sh e et G Përgjigje.

gjégj•ë a² f sh e et krahin G Djegie; vend i djegur.

gjégj•ënj jokal a ur dhe a ëm A Dëgjoj; bindem.

gjégjës e mb Përgjegjës; përkatës; që i përgjigjet a i takon. [Kjo diferencë gjykimi lidhet edhe me pavarësinë e shkencave gjegjëse prej njëra-tjetrës. (ShS)]

gjégjës i m sh - it G Ai që përgjigjet a jep përgjigje.

gjégjës•e ja G f e **GJEGJËS I.**

gjegjësisht ndajf Përkatësisht; respektivisht. [gjenden në koleksionet e dy revistave më të rëndësishme të folkloristikës shqiptare, botuar gjegjësisht në Tiranë e në Prishtinë (ShS).]

gjégjëz a f sh a at A Punë; nder; e mirë.

gjégjsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I dëgjueshëm; i bindur.

♦ vjet I përgjegjshëm.

gjegjshmëri a f libr

♦ Dëgjueshmëri; bindje.

♦ vjet Përgjegjshmëri; përgjegjësi.

gjegjú (a) pasth (thirrje e tellallit) Dëgjo(ni); mbani vesh.

gjégjun it (të) as G Përgjigje; gjegje.

gjégjur (i e) mb A

♦ I dëgjueshëm; i bindur.

♦ I dëgjuar; me emër të madh; i famshëm.

gjégjur it (të) as A Dëgjesë.

gjuhór•e ja f

♦ *zool* Ger femër; femër e gerit.

♦ *fig krahin* G Grua dredharake a hileqare, që hedh gurin e fsheh dorën.

gje•j kal ta tur

♦ Zbuloj (*diçka a dikë që ka humbur ose është zhdukur, fshehur a mbuluar*). **E gjetën fëmijën. S'e gjeta.**

♦ Ndesh rastësisht diçka a dikë; shtie në dorë rastësisht. **Gjej strehë nga shiu. Ka gjetur shokë të këqij.**

♦ Ndeshem, has me (*diçka a me dikë që kërkoj*); shoh, vë re (*diçka a dikë që më duhet ose diçka që duhet ndrequr a rregulluar*). **Gjej emrin në listë. Gjej një shembull (citat). E dërgoi të gjente mjekun. Rrallë e gjen. Nuk gjej fjalë ta shpreh.**

♦ Siguroj ose arrij të kem (*diçka a dikë që më duhet pas kërkimesh ose me përpjekje*); shtie në dorë (*diçka që më duhet*). **Gjej një mënyrë. Ku ta gjesh! Gjej të vërtetën. Ia gjej ilaçin diçkaje. [do të shkoj ta gjej emrin e tij në libra të telefonit (FK).] [Pasi kishin provuar gjithçka: përbetimet, vrasjen me helm të ngadalshëm, shpifjet etj., kishin gjetur mënyrën e fundit për t'u hakmarrë kundër tij. (IK)]**

♦ Përcaktoj duke e menduar (*diçka*); arrij (*përfundimin që kërkohet*) duke bërë veprime me mend; zgjidh me mend; i bie në të pasi e mendoj. **Gjej shumën (përfundimin, zgjidhjen). Gjej rrënjën katrore të një numri. Gjej një gjëgjëzë. Gjeje sa janë (sa bëjnë)! E gjen dot kush fitoi!**

♦ Zbuloj (*diçka*) pas kërkimesh e studimesh të veçanta; shpik. **Gjetën naftë (mineral). Gjej një mënyrë (metodë) të re prodhimi. E gjetën burimin e lumit. Gjej të vërtetën.**

♦ Shkëput (*një pjesë kohe nga koha e punës a e veprimtarisë së zakonshme për të bërë diçka tjetër a për të shkruar diku*). **Gjej ndonjë ditë dhe eja nga ne! S'gjen dot një minutë edhe për këtë?**

♦ E zë në një vend ku ishte, e kap diku; e zë (*dikë a diçka*) në një gjendje të caktuar; kap. **E gjeta në shtëpi. Mirë që të gjeta. Ku të të gjej? E gjeta të papërgatitur. E gjeta në befasi. E gjeta derën hapur. E gjeta shëndoshë e mirë. E gjeta shtëpinë rrëmujë. Mirë ju gjetsha!** përshëndetje kur ndahemi e largohemi nga një vend, ku do të kthehemi përsëri. **Mirë se ju gjejmë!** përshëndetje kur vijmë a hyjmë diku.

♦ Më ndodh (*një e keqe*); më bie në kokë; pësoj (edhe në një varg njësisish frazeologjike). **E gjeti një e keqe (fatkeqësi). Ç'më gjeti! Mirë na gjeti! E gjeti belaja. Ku të gjeti edhe ty! Ç'të ka gjetur sot kështu? çfarë ke sot kështu? E gjeti si breshka te nallbani. I gjeti mushka drutë. E gjeti kokën e kandilit.**

♦ Shpreh një pikëpamje për (*diçka*); vlerësoj (*diçka*); shfaq një mendim a gjykim për (*diçka*); e quaj. **E gjetëm të drejtë (të arsyeshme, të nevojshme, të tepërt, të gabuar). E gjeti me vend. E gjeti të udhës.**

♦ Has (*një qëndrim a një pritje të caktuar*); kam. **Gjej miratim** (pengesë, vështirësi). **Nuk gjeti kundërshtim. Gjeti një pritje të ngrohtë. Gjeti mbështetje (përkrahje). Gjeti jehonë.**

♦ E kam në vetvete si veti ose si aftësi dhe e shfaq, e vë në veprim; i lejoj vetes ta shfaq a ta vë në veprim. **Gjen guxim. Gjen forca në vetvete. Ku e gjen ai këtë të drejtë?**

♦ Kërkoj (*diçka*) për t'u përligjur; nxjerr. **Gjej shkak (shkas) për të ikur. Gjej justifikime.**

♦ Ruaj (*dikë*) për t'i bërë diçka të keqe, për ta kapur a për t'i zbuluar anën e dobët. **Ia gjeta rastin (pikën e dobët, vaun).**

♦ Ndiej a provoj (*diçka*); bie në një gjendje të caktuar; kam dëshirë, dëshiroj shumë; më pëlqen, më vjen mirë të jetë. **Ku ta gjej të vij edhe unë! Ku ta gjej të jetë ashtu! Gjej kënaqësi (gëzim, lumturi, qetësi). Gjeti karar. Gjeti rehat u rehatua. Nuk gjej vend lëviz, nuk rri në një vend.**

♦ I shkoj pas shijes a ëndjes (*dikujt*); pajtohem me (*dikë*) në mendime e në shije, merrem vesh me (*dikë*); bie në ujdi (edhe në një varg njësisht frazeologjike). **E gjeta fjalën me të. Ia gjeti zemrën. I gjeti midenë. Ia gjeti telat dikujt. I kanë gjetur telat bashkë. I kanë gjetur pipëzat. Kanë gjetur një gjuhë të përbashkët. Kanë gjetur shoku-shokun. Gjeti mendja mendjen.**

♦ I drejtohem dikujt për të ngritur një doli së bashku, duke thënë një urim për dikë tjetër. Të kam gjetur me dy doli. Ti që më ke gjetur mua, të gjettë e mira! **[O prift, të kam gjetur!/ Pa pirë ke mbetur,/ të gjej me kupë me verë/ lë ëmbël si sheqerë (AZÇ).]**

♦ Përdoret për të shprehur mospëlqim e ironi për diçka që është thënë a është bërë pa vend, që nuk e vlen ose për një njeri, tek i cili nuk kam besim a i cili nuk është i përshtatshëm për atë që kërkohet. **Gjete çfarë të thuash! Gjete me se të merresh! Gjete kujt t'ia japësh. Gjeti si të arsyetohet! Gjeti kishë (xhami) ku të falet!**

♦ *veta III* Përdoret me emra prejfoljorë dhe formon togje të qëndrueshme, që kanë kuptimin e foljeve, me të cilat lidhen gjymtyrët e dyta të këtyre togjeve nga pikëpamja fjalëformuese. **Gjen zbatim** zbatohet. **Gjen zgjidhje** zgjidhet. **Gjen përhapje** përhapet. **Gjen shtrirje** shtrihet. **Gjen miratim** miratohet. **Gjen pëlqim** pëlqehet. **Gjen mbështetje** mbështetet. **Gjen përkrahje** përkrahet. **Gjen mishërim** mishërohet. **Gjen shpëtim** shpëton. **Gjen strehim** strehohet. **Gjen vdekjen** vdes.

♦ *euf* Kap a zë në flagrancë (*burrin, gruan me dikë*).

*

Bie në usta Ndesh me një njeri që ka dorë të fortë, dhe m'i shtrëngon rripat; bie me një njeri të regjur, të cilit nuk ia hedh dot.

Ç'të bësh, do të gjesh Si të veprosh me të tjerët, ashtu do të veprojnë ata me ty.

E gjej sofrën shtruar E gjej gati çdo gjë; nuk mundohem për asgjë.

E gjej veten *libër* I kuptoj, i përcaktoj mirë prirjet e mia; shfaq plotësisht aftësitë e mia.

E gjen e mira vetë Është fatlum; i shkon mbarë çdo gjë.

E gjen rrugën (udhën) për diku Nis të hyjë diku; fillon të përhapet; depërton diku.

E gjeta (kapa, zura) me presh në dorë (me duar në presh) E zura duke bërë një punë të keqe.

E gjeta (zura, kapa) ndër lakra E zura duke bërë një punë të keqe; e zura me presh në duar..

E gjeta lëmë të shirë E gjeta gati; nuk u mundova fare.

E gjeta lëmin shtruar E gjeta çdo gjë gati; e gjeta sofrën shtruar.

E gjeta lugën në pilaf *keq* E gjeta gati; nuk u mundova fare.

E gjeta për kollaj Zgjodhi rrugën më të lehtë.

E gjeti guri vendin E gjeti punën e përshtatshme; e gjeti puna të zotin.

E gjeti si e kërkoi E pësoi ashtu si e meritonte.

Gjej (bëj, ngre, zë) fole

♦ Zë vend; vendosem (*diku*).

♦ *veta III* Lind; shfaqet.

Gjej (bie në) pelena të buta Bie në rehati; gjej vend të qetë, të rehatshëm a pa telashe..

Gjej (shikoj) qimen në vezë (në të bardhën e vezës) Përpiqet t'i gjej dikujt me çdo kusht një të metë sado të vogël.

Gjej Amerikën Bie në para të madhe.

Gjej belanë me dikë a me diçka Ngatërrohem keq me dikë a me diçka; më ndezi me të.

Gjej hazinenë Bie në bollëk të madh kur nuk e pres.

Gjej një herë bari, pastaj shko e bli dhi *ff u* Merr të gjitha masat e nevojshme, para se të nisësh një punë.

Gjej shesh, bëj përshesh Bëj si ma do qejfi, sepse nuk më pengon njeri; përfitoj nga rasti a nga rrethanat dhe sillem e veproj si ma do qejfi.

Gjej shesh (fushë) të lirë Nuk më pengon askush; kam mundësi të veproj lirisht e pa vështirësi.

Gjej ustanë (gjej feste për kokë) Ndesh me një njeri që ka dorë të fortë; bie me një njeri të regjur, të cilit nuk ia hedh dot.

Gjej vend Gjej rast a mundësi.

Gjej verigë (vegë) për diçka Gjej shkak për t'u kapur në një çështje ose për të dredhuar në një punë.

Gjejmë një emërues të përbashkët I sheshojmë, i rrafshojmë gjërat; biem në një mendim.

Gjen plehu lesën >

Gjen vend diçka Shprehet a pasqyrohet; del.

Gjeta vezët e thëllëzës

♦ Arrita të bëj diçka thuajse të pamundur.

♦ *iron* E pashë sa pisk ishte puna.

Gjete kë të pyesësh! Po kërkon shpjegim a sqarim te ai që s'të sqaron dot.

Gjeti talën Gjeti zgjidhje; mori rrugë (*puna*).

Gjeti vendin Mori atë që meritonte; e pësoi si e kërkoi.

I gjej (nxjerr, qiti) fundin diçkaje

♦ E ha (pi) të gjithë; s'lë asnjë thërime (pikë).

♦ E studioj thellë diçka; e shqyrtoj me themel.

Ia gjej fillin

♦ Ia gjej shkakun, burimin diçkaje.

♦ Gjej mënyrën për ta zgjidhur një çështje.

Ia gjej verigën diçkaje

♦ Ia gjej diçkaje hallkën nga duhet kapur për ta zgjidhur, ia gjej anën.

♦ Gjej një mjet, mënyrë a rrugë për t'u marrë vesh me dikë, për të rregulluar një punë me të.

Ka gjetur rrasa vegshin (vorbën) keq Janë njësoj njëri me tjetrin; ka gjetur tenxherja kapakun.

Ka gjetur shkopi doçen keq > KA GJETUR TENXHERJA KAPAKUN.

Ka gjetur tenxherja kapakun keq Janë njësoj njëri me tjetrin.

Kush kërkon, gjen fj u Po të përpiqesh do ta arrish atë që do.

Nuk ia gjen dot këmbët diku a diçkaje Nuk e zbulon dot ku është fshehur; nuk ia gjen dot fillin, nuk e zbërthen dot.

S'gjej vend ku të futem (s'i gjej dot vend vetes) Jam shumë i shqetësuar; kam një hall të madh.

S'i gjej majë vetes Jam në hall të madh; bie ngushtë; s'di nga t'ia mbaj.

S'kam ku të gjej (nxjerr) qime Nuk gjej dot ndonjë shkak a ndonjë të metë; s'kam ku të kapem.

U rrokullis tenxherja, gjeti kapakun > KA GJETUR TENXHERJA KAPAKUN.

gjejrón e mb K (Vajzë) plot hir.

gjejrón•e ia f sh e et K Vajzë plot hir.

gjekët ndajf Ç > GJETKË.

gjekëtím i m > GJEKËTIM•Ë A.

gjekëtím•ë a f sh a at Gjëmim, ushtimë.

gjekëtí•n jokál u rë Gjëmon; ushton (*malli me stuhi*).

gjeks i m sh a at ent krahin G Zagal; mizë kali.

gjeksín•ë a¹ f sh a at *krahin G* Djegësirë.

gjeksín•ë a² f sh a at *krahin G* Pikëllim; dhimbje shpirtërore.

gjekú ndajf Çeku. **Gjeku vjen ndonjëherë.**

gjel i¹ m sh a at

♦ *orn* Shpend shtëpiak me lafshë të kuqe mbi kokë dhe me dy lapra të kuqe të varura nën sqep; zakonisht me pendë shumëngjyrëshe dhe bisht si drapër; mashkull i pulës. [**qau për kalin gjersa thirrën gjelat/ dhe kur shkoi në fshat i thanë I MARRË** (DA).] [**Gjel me gjëmb' e këng' armike** (FN).]

♦ *keq* Njeri mendjemadh e kapadai; njeri që fryhet e ngrefoset dhe e mban veten për më kryesorin; njeri që kërkon grindje. **Gjelat e lagjes (shkollës).**

♦ *bis* Ai që sundon a bën ligjin në shtëpi. **Këtu jam gjel vetë.**

♦ Send a mjet që i ngjan nga trajta këtij shpendi. **Gjel sheqeri. Gjeli i oxhakut. Gjeli i makinës qepëse.**

♦ *vjet* Çark; rrahës i një arme të vjetër zjarri. **Gjeli i hutës.**

♦ Kokërr misri e pjekur, që ka plasur në zjarr; pupagjel; gjeldash; kokosh(kë).

♦ Thelb i ndarë në pjesë; thelë e prerë e një kokrre. **Gjelat e arrës (qepës, mollës).**

♦ Thelb i kuq i shegës.

♦ *ushq krahin G* Riskë hallve.

♦ *vjet* Monedhë e vjetër prej ari, flori.

*

Asht gjel që këndon mbasdite *G* Njeri i vonuar; trim mbas lufte; burrë mbas kuvendi.

Bie si gjeli (si pula) në thekër Bie në bollëk (ushqimesh).

Fle (bie) kur këndojnë gjelat Fle (bie) vonë; më zë gjumi në të gdhirë.

Gjel, gjel a ma del? Thirrje për t'u ndeshur a mundur me dikë.

Hidhem (kërcej) si gjel Marr zjarr menjëherë, zemërohem e kërcej për gjënë më të vogël.

I kam dalë gjel kaproll një pune

♦ I kam dalë përpara një pune; i kam vënë gjoksin punës.

♦ Më ka dalë përpara një punë.

I rri gjel dikujt Qëndroj me mendjemadhësi përballë dikujt; krekoem para dikujt; nuk e ul kokën para dikujt; i rri kundër; i bëj karshillëk.

Ka ngranë mish gjeli *G* Është njeri i sertë.

Kapardisem (krekoem) si gjeli (si këndesi, si kaposhi) majë plehut Mbahem me të madh; krekoem.

Kur këndoi gjeli (këndesi) i parë Shumë herët në mëngjes; që më natë; pa zbardhur mirë drita.

Kur këndoi gjeli (këndesi) i tretë Shumë vonë në mëngjes; pasi doli mirë drita.

Më bën edhe gjeli vezë Më ecën shumë mbarë; i kam punët shumë mirë; i kam të gjitha të mirat.

Më këndojnë dyzet gjela përmbi kokë Kam shumë halle; kam shumë punë e telashe.

Më këndon gjeli në samar Më ecën mbarë; i kam punët mirë.

Ngrihem me gjelat Zgjahem herët në mëngjes.

Një gjel plaçka Shumë pak plaçka.

Sa kërcen gjeli tra më tra Fare pak kohë; një çast.

Si gjeli pa kokë (pa krye) Sikur më merren mendtë, si i trullosur, i hutuar, i shastisur.

S'i këndon më gjeli në shtëpi I është shuar pragu; i është mbyllur dera.

Skuqem (bëhem) si lafsha e gjelit Inatosem shumë; skuqem nga inati.

S'rri gjeli mbi vezë S'është punë për të; nuk e bën dot ai atë punë; s'bën ai për atë punë.

Të merr kokrrën (koqen) e melit para gjelit Është shumë i shkathët.

**

gjel dallëndyshe *ikt (Trigloporus lastoviza)* Peshk i ngrënshëm, me dy pendë notuese si erashka në rrëzë të kokës, me gjatësi deri 40 cm, me pulla ngjyrëkafe të çelët, që jeton nga cekëtinat e Atlantikut Lindor deri në Oqeanin Indian. .

gjel deti *orn > GJEL I DETIT. Gjel deti i egër (Meleagris gallopavo)* Shpend i familjes së fazanëve, i Amerikës e Veriut dhe Meksikës; mund të fluturojë ulët, deri në 400 m largësi.

gjel deti i bardhë Lloj gjel deti me pendë të bardha, kryesisht i rritur në ferma intensive për mish.

gjel dushku *orn* Fazan.

gjel gri *ikt (Eutrigla gurnardus)* Peshk i cekëtinave detare deri 300 m thellësi të Atlantikut lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi, deri 60 cm gjatësi, që lëshon zhurma për të trembur peshqit e tjerë në vendet ku kërkojnë ushqim.

gjel i detit (*Meleagris gallopavo domesticus*) Shpend shtëpiak, me pendë të murrme në të zezë me shkëlqim, me qafë pa pupla, me lapra të mëdha të varura në gushë, me një pupëz qimesh të forta në gushë, e me bisht si erashkë kur ndjell femrën ose kur mundet me gjela të tjerë, me peshë 7 - 13 kg, që rritet për mish.

gjel i egër (*Tetrao urogallos, Scolopax rusticola*) Shpend si gjeli, me pendë të murrme, këmbë të shkurtra e sqep të gjatë; rron në pyje, lëshon zë të çjerrë. >
GJELEG-ËR RI.

gjel i kuq *ik (Chelidonichthys cuculus)* Peshk i kuqërremë në të kafenjtë, deri 40 cm i gjatë, me kokë të madhe, me sy të kërcyer, me tre fije mustaqesh në rrëzë të verzave, që gjuan peshq të vegjël, krustace dhe jokërbishtorë të vegjël në lyshtat e fundit të detit; gjendet kryesisht në ujërat lindore të Atlantikut dhe të Mesdheut.

gjel i tredhur *ushq* Gjel që tridhet për të përmirësuar shijen e mishit.

gjel i oxhakut Erëtrëgues në trajtë gjeli, që mbërthehet lart, në oxhak.

gjel i vërtetë *ikt* Peshk me rreth 370 lloje, deri 10 cm i gjatë, me ngjyra të ndryshme, me pendët e bishtit të ndara në dy pjesë të holla, me gojë të madhe, që gjuajnë natën.

gjel kandili *ikt (Trigla lucerna)* Peshk i vogël i cekëtinave bregdetare, me kokë të madhe me thumba, me fletë si zgjatime në trajtë gishti, që i përdor për t'u zvarritur në fundin e detit. .

gjel magjup

♦ Gjel me trup të vogël, këmbë të shkurtra e qafë të gjatë.

♦ Gjel që këndon kohë e pa kohë.

gjel pulastreni Gjel deri një vjeç.

gjel pylli *orn (Tetrao tetrix)* Shpend pylli, me pendë mavi të ndritshme dhe bisht gërrshërë, i viseve të Europës dhe Azisë veriore.

gjel sheqeri *ushq* Lëpise me ngjyra, e bërë me sheqer të ngrirë në formë gjeli në majë të një shkopi.

gjel ujës *orn (Rallus aquaticus)* Shpend i egër, i ngjashëm me shaptoren, me këmbë të gjata, që jeton në vende moçalore dhe ushqehet me peshk.

lule gjeli *bot* Lulëkuqe.

gjel i² m sh e et Lëndë polimerike që ndihmon për t'u dhënë flokëve trajtë sipas dëshirës. **Ngrij flokët me gjel.**

gjel i³ m sh a at Kokërr brenda frytit të shegës.

gjel i⁴ m sh a at

♦ Thelb i arrës.

♦ Fetë e hallvës së ngrirë.

♦ *krahin G* Thelë mishi.

gjelác i¹ m sh ë ët *orn (Fulica)* Shpend ujës i familjes së shaptoreve, me pendë të zeza, me këmbë si të rosës, dhe sqep që fillon nga balli, si gungë brinake.

gjelác i¹ m sh ë ët *orn (Picidae)* *G* Qukapik.

**

gjelac symadh *orn (Burhinus oedicnemus)* Shpend shtatë llojesh, i viseve të ngrohta dhe tropikale, me sqep të zi ose të verdhë, sy të mëdhenj të verdhë, që gjuajnë natën për kandrra ose jokërbishtorë të vegjël, ndërsa llojet më të mëdhenj gjuajnë edhe hardhuca.

gjelac i vogël (*Calidris minuta*; *Erolia minuta*) Shpend uji shumë i vogël, me sqep të hollë, me pendë të murrme dhe gjoks e bark të bardhmë; që çel zogj në zonën e arktikut të Europës dhe Azisë dhe shtegton gjatë dimrit në Afrikë dhe në Azinë Jugore.

gjeláč i m sh ë ët orn krahin G Qukapik. > **GJELAC I.**

gjelafýtas ndajf Duke u kapur për fyti me shoshoqin.

gjelafýt•em vetv a (u) ur Kapem për fyti me dikë; përleshem; përfytem.

gjelafýtj•e a f sh e et Kapje fytazi; përleshje fytazi; përfytje.

gjelafýtur (i e) mb I kapur fytazi; i përfytur.

gjelamán i m sh ë ët ent (Papilio machaon) Flutur me trup të gjelbër të errët e me vija të verdha, me krahë të mëdhenj e të zgjatur si bisht dallëndysheje; dëmton gjethet e pemëve frutore.

gjelán e mb krahin G (Burrë, grua) që sundon a bën ligjin në shtëpi.

gjelán i m sh a at krahin G Ai që sundon a bën ligjin në shtëpi.

gjelán•e ia f sh e et krahin G Grua që sundon a bën ligjin në shtëpi.

gjélas ndajf

♦ Në shpinë. **Bie gjelas.**

♦ *fig (Shkojmë)* keq; me grindje të vazhdueshme.

gjelastrák u m sh ë ët > GJELASTREN I.

gjelastrén i m sh ë t Këndes i ri, pa mbushur një vjeç.

gjélash ndajf: Luaj gjelash bëj një lojë në të cilën pjesëmarrësit qëndrojnë me një këmbë dhe e shtyjnë kundërshtarin deri sa e detyrojnë të prekë tokën me të dyja këmbët.

gjel•át i m sh étën étënit krahin G > XHELAT I.

gjelatiním i m Kthim në xhelatinim; ngrirje si xhelatinë.

gjelatín•óhet úa (u) úar

I vetv veta III Kthehet në xhelatinë; bëhet si xhelatinë.

II pavet dhe pës e XHELATIN•OJ.

gjelatín•ój kal óva úar Kthej në xhelatinë; e ngrij si xhelatinë.

gjelatín•úar (i e) mb (Lëndë) e kthyer në xhelatinë; e ngrirë si xhelatinë.

gjélaz ndajf krahin G (Dalim) barabar.

gjelazéz i m sh ë ët orn (*Phalacrocorax carbo*) Shpend ujës me pendë të zeza, deri 90 cm i gjatë; ushqehet me peshq.

gjélazi ndajf

♦ > **GJELAS.**

♦ > **GJELAZ.**

gjelb kal dhe jokal krahin G > GJELB•Ë (me).

gjelbáb•ë a f sh a at ent (*Luciola lusitanica*) Xixëllonjë.

gjélb•ë (me) a ë krahin G > GJERB.

I kal Marr me lugë (*supën etj.*).

II jokal Pi me hurba të vogla.

gjélb•ë a f sh a at krahin G Gjalmë lëkure për opinga

gjélbër (i e) mb

♦ (*Send*) me ngjyrën e barit të njomë a të gjetheve të bimëve; i blertë. **Shenja e gjelbër** shenja që tregon se rruga është e lirë për kalim.

♦ (*Ngjyrë*) e kaltër në të verdhë. **U bë i gjelbër në fytyrë.**

♦ (*Vend*) i mbuluar me bar të njomë a me gjethe, me bimësi të njomë, i blertë. **Fushë (lëndinë) e gjelbër. Dru i gjelbër. Rri i gjelbër gjithë vitin** nuk i bien gjethet.

♦ (*Frutë*) e papjekur; e pabërë. **Rrush i gjelbër.**

♦ I përbërë prej bimësh të njoma. **Plehërim (ushqim) i gjelbër.**

♦ *bujq, kopsht* Që bëhet kur bima ka nxjerrë gjethe. **Shartim i (krasitje e) gjelbër Harrje e gjelbër.**

♦ Përdoret si pjesë e dytë e disa emërtimeve të përbëra kafshësh e bimësh që kanë ngjyrën e barit. **Çaj i gjelbër. Çimkë e gjelbër. Karkalec (morr, plesht) i gjelbër. Myk i gjelbër.**

**

ar i gjelbër Drurë pylli si lëndë për ndërtim e orendi.

kafe e gjelbër Diçka me pasoja të padëshirueshme; punë a ngatërresë, në të cilën nuk duhej të përzihesha.

tryeza (coha) e gjelbër Tryezë e bisedimeve diplomatike.

gjelbër it (të) *as A* Ngjyrë e gjelbër; e gjelbra.

gjelb•ër ra (e) *f sh a at (të)*

♦ Ngjyrë e blertë e fortë e bimësisë.

♦ Send në këtë ngjyrë. **E gjelbër e hapët (çelët). Të gjelbrat e tablosë.**

gjelbërák e mb I gjelbëremë.

gjelbërém•ë (i) e (e) *mb (Ngjyrë)* si i gjelbër, në të gjelbër.

gjelbërí a *f* Gjelbërsí.

gjelbërím i m

♦ Blerim; mbulim me bar (*i tokës*); dalje e gjetheve. [**në vend të gjelbërimit/ që pranvera mund të ta vishte në fëmijëri/ ujërat magjitë/ me të verdhë të kanë ly'** (NS).]

♦ *përmb* Tërësi e bimëve të njoma dhe e drurëve me gjethe; blerim; bimësi. **Në mes të gjelbërimit. Vishet (mbulohet) me gjelbërim.**

♦ Ngjyrë e gjelbër e bimësisë; blerim.

♦ *sh e et* Vend i gjelbëruar; zonë e gjelbëruar e qytetit.

gjelbërím•ë a *f kryes sh a at* Perime të gjelbra si sallata, qepët e njoma, spinaqi, lëpjeta etj.; lakrat e egra që përdoren si ushqim si radhiqet etj.

gjelbërisht *ndaif* Me ngjyrë të gjelbër; me bimësi të gjelbër.

gjelbër•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III*

♦ Merr ngjyrë të gjelbër, duke u mbuluar me bar a me gjethe; mbulohet me bar; bleron, mbushet a vishet me gjethe. **Po gjelbërohen fushat. U gjelbërua pylli.**

♦ Bëhet i gjelbër; merr ngjyrë si të gjelbër.

II *pës e* **GJELBËR•OJ.**

gjelbërisht *ndaif* Me të gjelbër; me gjelbërim.

gjelbër•ó *ó* **va** *ú* **ar**

I *jokal veta III*

♦ Merr ngjyrë të gjelbër, duke u mbuluar me bar e me gjethe; gjelbërohet; bleron.
Gjelbëroi livadhi (fusha, pylli).

♦ Duket i gjelbër, shquan me ngjyrën e vet të gjelbër. **Gjelbërojnë fushat (kodrat).**

II *kal*

♦ Mbjell me drurë, shkurre etj. (*një vend*). **E gjelbëroi qytetin.**

♦ *kal veta III (Bari, bimët)* i japin ngjyrën e gjelbër (*një vendi*).

gjelbërór *e mb* I gjelbëremë; i gjelbëruar.

gjelbërósh *e mb poet* I gjelbër. **Ngjyrat gjelbëroshe.**

gjelbërsí *a f* Ngjyrë e diçkaje të gjelbër; të qenët i gjelbër. **Gjelbërsia e pyllit (e fushës, e kodrave). Humbet gjelbërsinë.**

gjelbërúar (*i e*) *mb*

♦ (*Fushë, kodër etj.*) me ngjyrë të gjelbër nga bari, bimët e drurët; i blertë.

♦ (*Vend*) me bimë e drurë; që ka gjelbërim; që nuk është i zhveshur.

gjelbërúes *e mb* Që i jep ngjyrën e gjelbër diçkaje; që i jep gjelbërim. **Bimë gjelbëruese. Kurorë gjelbëruese e qytetit.**

gjelbërúsh *e mb poet* I gjelbër, i gjelbëruar. **Lëndinë gjelbërushe.**

gjelbërúsh•e *ja¹ f sh e et orn (Chloris chloris)* Zog pak më i madh se harabeli, me pupla jeshile në të verdhë.

gjelbërúsh•e *ja² f sh e et bot (Digitaria)* Bar një a shumëvjeçar i viseve të ngrohta e tropikale; disa lloje prodhojnë kallinj me kokrra të ngrënshme, që mund të përdoren edhe për të prodhuar birrë.

gjelbësím *i m krahin G* Provim i gjellës për kripë.

gjelbës•ó *kal G > GJELBËS•UE (me).*

gjelbës•úe (me) *kal ó* **va** *úe* Provoj për kripë (*gjellën*).

gjelbësúem it (të) as krahin G > GJELBËSIM I.

gjélbët ndajf krahin G

♦ (*Gatua*) me shumë kripë.

♦ *fig* (*Flas*) me thumba a kunja.

gjélbët (i e) mb krahin G

♦ I kripur; i shëllinshëm; shëllirtë. **Ujë i gjelbët.**

♦ Shumë i kripur. > **NJELMËT (i e).**

gjelbëzím i m G

♦ *përmb* Ushqime të kripura që hahen para buke; njelmësina.

♦ Kripësi; kripësirë; njelmësi.

gjelbëz•óhem etj. krahin G > GJELBËSIM, GJELBËS•OJ etj.

gjelbím i m G > GJELBTIM I.

gjélbj•e a f krahin G Rrufitje; pirje me hurba të vogla.

gjelb•óhem vetv G > GJELB•UE (me u).

gjelb•ój kal G > GJELB•UE (me).

gjelbrím, gjelbr•ój etj. > GJELBËRIM; GJELBËR•OJ etj.

gjelb•úe (me u) vetv óva (u) úe G Ha të kripura (*para gjellës*).

gjelb•úe (me) kal G I shtie kripë (*gjellës*).

gjelbúem it (të) as G Kripje (*e gjellës*).

gjelcák u m sh ë ët J Kmesë me hark.

gjeldásh i m sh a at kryes sh Pupagjel; kokoshka misri.

gjeldét i m sh ë ët orn Gjel deti; gjel i detit; biban. **Fryhem si gjeldet** angërdufem.

gjeldétës i m sh - it orn Gjel deti; biban.

gjeldétës•e ja f sh e et orn Rikë; pulë deti.

gjél•e ja f sh e et orn > GJELËZ A.

gjelég•ër ri *m sh ra rat orn* Gjel i egër.

gjelék u *m sh ë ët* Sheleg; qengj njëvjeçar.

gjelér•e ja *f sh e et bis J* Ushqim i amësht.

gjeleshí a *f sh - të krahin G* Garë kush ia del shoshoqit me fjalë.

gjeleshít•em *vetv krahin G* > **GJELESHIT•Ë** (me u).

gjeleshít•ë (me u) *vetv a (u) ë krahin G* Matem me fjalë me dikë; përpqem ta mund me fjalë dikë.

gjeleshítj•e a *f sh e et krahin G* > **GJELESHI A.**

gjeleshítun (í e) *mb krahin G* Që hahet me fjalë me dikë ose përpqet ta mundë me fjalë dikë.

gjél•ë a *f krahin G*

♦ Nuse.

♦ E reja a nusja kundrejt vjehrrës.

**

gjelë e vogël Vajzë e re e pamartuar.

Gjél•ë a¹ *m shkurt i* Vangjel.

Gjél•ë a² *f shkurt i* Vangjelí.

gjëlëz a *f sh a at orn (Scolopacidae)* Emër i përgjithshëm i më shumë se 20 lloje shpendësh shtegtarë uji, me këmbë të gjata, që bëjnë fole në brigje pranë ujërave, kryesisht në zonat nënarktike dhe në Alaskë.

**

gjelëz barkzezë orn (*Calidris*) Gjelëz e vogël, me këmbë të shkurtra, kurriz ngjyrëkafe dhe bark të zi, e përhapur në Europën dhe Azinë veriore, kryesisht në zonat nënarktike dhe në Alaskë.

gjelëz e madhe orn (*Calidris canutus*) Gjelëz me gjashtë nënlloje,

gjelëz gushëkuqe orn (*Calidris ferruginea*) Gjelëz me sqep të gjatë e të përkulur, me pendë ngjyrë kafe me cirka të çelëta dhe gushë të kuqërreme.

gjelëz gushëzezë *orn* (*Calidris alpina*) Gjelëz e vogël e viseve veriore, me sqep të shkurtër, gushë të zezë, kurriz të çerkalarme dhe bark të përhimë.

gjelgushkúq i m sh -ë ët *orn krahin G* (*Sturnella militaris*) Mëllenjë mashkull, me pendë të zeza e gushë të kuqe, që ushqehet me mare, ullinj etj.

gjelidán i m vjet mjek Difteri.

gjelín•ë a f sh a at G

♦ Nuse e porsamartuar.

♦ Vajzë e bukur; bukuroshe.

Gjelín•ë a f shkurt i Angjelina.

gjelít jokal G > GJELIT•Ë (me).

gjelít i m sh ë ët vjet usht Heshtë._

gjelít•ë (me) jokal a ë G Banoj, rri pa ndërruar vendbanim për ca kohë.

gjelítj•e a f sh e et G

♦ Ngulje e përkohshme në një vend për banim.

♦ Vendbanim i përkohshëm.

gjelk u m sh e et G Gëlqere.

gjelkandíl i m sh a at ikt < GJEL KANDIL.

gjelkapósh i m sh a at J > GJELKOKOSH I.

gjelkokósh i m sh a at bis

♦ Këndes.

♦ *keq* Ai që shet mend, ngrëfset si gjel e mburret; njeri mendjemadh; kaposh.

gjelm t krahin G sh i GJAL•Ë I. > DJAL•Ë I.

gjélm•ë (i) e (e) mb G I kripur; i gatuar me kripë. > **NJELM•Ë (i) ME (e).**

gjelmím i m sh e et Kripësira; ushqime të kripura; ngrënie e të kripurave para buke.

gjelmít•ër ra¹ f sh ra rat Krehër për shkrifjen e leshit të larë.

gjelmít•ër ra² f sh ra rat Gjalm.

gjelm•ó *kal G > GJELM•UE (me).*

gjelm•úe (me) *óva úe G*

I *jokal* Ha gjëra të kripura (*për të hapur oreksin para buke*).

II *kal* Provoj për kripë (*gjellën*).

gjélm *të (i e) mb G (Ushqime)* të kripura; të shtëna në kripë

gjel•óhem *vetv krahin G > GJEL•UE (me u).*

gjeló *rë t f sh orn* Rend shpendësh jofluturakë që përfshijnë gjeldetin, thëllëzën, pulën, fazanin etj.

gjelósh e *mb (Njeri)* mburravec.

gjelósh i *m sh ë ët* Njeri mburravec; kacagjel.

gjelskabárdh•ë *a f sh a at orn krahin G (Turdus viscivorus)* Shpend kryesisht shtegtar, me gushë e bark kafe të çelët në gri, me gjatësi deri 20-30 cm, që rri në vise pyjore me drurë të rrallë, në fusha e gëmusha dhe ushqehet me jokërbishtorë; mashkulli çiftohet vetëm me një femër gjatë gjithë vitit. > **CIRLË FUSHE**.

gjelskazéz•ë *a f sh a at orn krahin G* Mëllenjë e zezë.

gjelskepísh i *m sh a at orn krahin G* Mëllenjë cirlë, me pulla të bardha e këmbë të zeza.

gjelták u *m sh ë ët K* Faqe mali e shkurritur për bujqësi.

gjelúc i *m sh ë ët*

♦ Gjel i vogël.

♦ *keq* Gjel i vogël dhe shumë i dobët.

♦ *keq* Njeri mburravec, por i dobët e i pazoti.

gjel•úe (me u) *jokal óva (u) úe* Mburrem; kapardisem si gjel.

gjelújës i *m sh - it orn (Rallus aquaticus)* Shpend i egër, i ngjashëm me shaptoren, me këmbë të gjata, që jeton në vende moçalore dhe ushqehet me peshk.

gjelúsh i *m sh ë ët orn > GJELUJËS I.*

gjelzaujór•ë *t m sh (Charadiiformes)* Rend shpendësh të ndryshëm, me rreth 350 specie në të gjithë botën, që përfshijnë kryesisht gjela uji.

gjell•ë a¹ f sh ë ët

♦ Ushqim i zier me kripë e yndyrë ose i pjekur a skuqur. **Gjellë e gatshme. Gjellë e parë (e dytë, e tretë). Gjellë me mish (me perime). Gryka e gjellës** pjesa më e mirë e gjellës. **Lugë (pjatë) gjelle. Kripë gjellë. Lista e gjellëve. Bëj (gatuaj) gjellën. Zbraz (shtie, ndaj) gjellën nëpër pjata. E mbaj me bukë e me gjellë dikë** e ushqej.

♦ Gatesë për qentë etj.

*

Atij s'i japin bukë, ai kërkon gjellë Nuk e kupton gjendjen e vërtetë në të cilën ndodhet dhe ka kërkesa të tepruara.

Gjella me kripë e kripa me karar *ff u* Çdo punë ka një kufi, i cili nuk duhet kaluar; në çdo gjë duhet ruajtur masa.

Gjellë pa kripë

♦ Njeri me sjellje dhe veprime të palezetshme; njeri i shpëlarë.

♦ Gjë e pakëndshme, e pashijshme.

Mos shtjer kripë në gjellë të botës! *ff u* Mos u merr me punë që nuk të përkasin; mos fut hundët në punët e të tjerëve.

Në çdo gjellë majdanoz! *iron*

♦ Dëshirë për të marrë pjesë në gjithfarëlloj punësh, edhe kur s'ia them fare.

Pështyj në gjellë (në çorbë) E prish, e ngatërroj një punë me qëllim të keq.

♦ Përdorim vend e pa vend i diçkaje.

**

gjallë kazani *keq* Gjellë e gatuar pa kurrfarë kujdesi e krejt pa shije.

gjellë qensh *tall* Ushqim i gatuar shumë keq, gjellë pa shije.

gjell•ë a² f A

♦ *vjet* Jetë. [**Gjella e Shën Mërisë virgjër** (JV).]

♦ Trup i njeriut.

♦ Natyrë.

gjellbás i m sh ë ët G Gjellëbërës.

gjellbás•e ja f sh e et G f e GJELBAS I.

gjellëbërës i m sh - it Ai gatuan ushqim për shumë veta; kuzhinier.

gjellëbërës•e ja f sh e et f e GJELLËBËRËS I.

gjellëkrëshm•ë a f sh a at fet Gjellë pa mish për periudhën e kreshmëve.

gjellësi a f sh - të Ushqime të gatuar (të gatshme); të ngrëna.

gjellëshkúrtër mb A Jetëshkurtër.

gjellëtár i m sh ë ët > GJELLËBËRËS I.

gjellëtár•e ja f sh e et > GJELLËBËRËS•E JA.

gjellëtarí a f Mjeshtëri a art i gatimit.

gjellëtór•e ja f sh e et Lokal me kuzhinë dhe ndarje për të ngrënë më këmbë.

gjellëtorí a f Art i gatimit.

gjellëz a f Kripë gjelle.

gjellëzí a f A Xhelozí.

gjellím•ë a f A

♦ Ushqim; hae.

♦ *vjet* Jetë.

gjellír•ë a f A Jetë; ekzistencë.

gjellít jokai G > GJELLIT•Ë (me).

gjellít•ë (me) jokai G > GJELL•UE^{1,2} (me).

gjellnatór•e ja f sh e et G > GJELLËTOR•E JA.

gjell•ój¹ jokai G > GJELL•UE^{1,2} (me).

gjell•ónj jokai óva úar A Jam gjallë; jam në jetë; jetoj; ekzistoj.

gjell•úe (me)¹ jokai óva úe G Gatuaj gjellë.

gjell•úe (me)² jokai óva úe G Jam gjallë; jam në jetë; jetoj; ekzistoj.

gjell•uer óri *m sh* **órë órët** *libr G* Listë e gjellëve.

gjem i¹ *m sh* **a at**

♦ Kapistër.

♦ Ç Fre.

gjem i² *m sh* **a at** *krahin G*

♦ Thumb i bletës a grerëzës.

♦ > **GJEMB I.**

gjemán e mb *G* Vëngërosh. > **GEMAN E.**

gjemán i *m sh* **ë ët** *G* Njeri vëngërosh.

gjemán•e ia *f sh* **e et** *G f e* **GJEMAN I.**

gjemb

I *ndajf (Eci, rri)* drejt; pa e përkulur kurrizin, trupin.

II *mb (Trup)* i drejtë; pa kurriz të dalë.

gjemb i *m sh* **a at**

♦ Zgjatim i vogël, i fortë e me majë të mprehtë, që del në kërcellin e disa bimëve ose në trungun a në degët e disa drurëve e shkurreve; gjethe, kërcell, degë etj. e bimës me formën e këtij zgjatimi. **Gjembat e ferrës (trëndafil, drizës, limonit).**

♦ Emërtim i përgjithshëm i disa bimëve me zgjatime të tilla; ferrë. **Fushë me gjemba.**

♦ Zgjatimi i fortë me majë të mprehtë në trupin e kafshëve; gjilpërë. **Gjembat e iriqit.**

♦ Majë e mprehtë metalike ose diçka me maja të mprehta e pak të kthyera. Tel me gjemba. [**ti ngrite kufire me gjemba,/ fortësa ti ngrite;/ t'i shemba!** (DhP).] [**Me tel me gjemba gjoksi yt/ I lidhur mbeti në kufi** (BXh).]

♦ *fig* Mundim; torturë. [**dhe javë me radhë i mbetej si një gjemb i brendshëm, që e shponte, i dhembte e i nxirte gjumin** (FK).]

♦ Halë e peshkut.

♦ *fig* Njeri i keq, që u bie më qafë të tjerëve; gjë e keqe, që pengon dhe sjell

dëm.

♦ *krahin* Sfurk.

♦ *krahin* Pirun.

*

Flas me gjemba Thumboj me fjalë; e hedh fjalën te njëri e tek tjetri për t'i qortuar a goditur; flas me thumba.

Fut gjemba Fut grindjen, përçarjen; fut spica.

Më hyri gjembi M'u ndez dëshira ose kureshtja për diçka; më hyri krimbi.

Jam (rri) si mbi (në) gjemba (ferra, vezë) Nuk e ndiej veten të qetë; rri i shqetësuar.

Kurorë me gjemba *libr dhe fet* Simbol i vuajtjes dhe i mundimit.

Qen me gjemba (me kreshta) *keq* Njeri i rreptë, i ashpër e i vrazhdë; njeri i pashpirt e mizor.

Rri gjemb Mbahem i veshur mirë dhe shumë i pastër e i rregullt, rri spicë.

I rri gjemb dikujt I rri mbi kokë dikujt e nuk e lë të qetë; i rri çekan mbi kokë.

Sikur shkel mbi gjemba (mbi vezë) (*Eci*) me shumë kujdes, në majë të gishtave.

I vë gjembin dikujt E shtrëngoq keqas; ia mbledh rripat.

M'u bë buka gjemb (gorricë) Nuk më shkon buka poshtë; më mbet buka në grykë (*nga një lajm i keq etj.*).

Nuk i ka hyrë gjemb (ferrë) në këmbë Nuk ka vuajtur fare; nuk ka hequr keq në jetë; nuk ka pësuar asgjë; s'ka pasur asnjë humbje.

E kam gjemb (halë, ferrë, shushull) në sy E urrej shumë; nuk e shoh dot me sy; s'e duroj dot.

Kërkoj këmbë për gjemb Nxjerr ndonjë shkak që të zihem; kërkon njeri që të grindet.

Nuk lë gjemb këmbë I zhduk, i shfaros të gjithë; shkatërroj gjithçka.

E mbaj si zogun majë gjembit dikë E mbaj me të gjitha të mirat; e mbaj në pëllëmbë të dorës.

flutur e gjembave *ent* Lloj fluturë dëmtuese, vemjet e së cilës janë të përhimëta, me dy vija anësore të verdha dhe me gjemba të verdhë ose kafe.

gjemb (ferrë) gomari *bot* (*Carduus nutans*) Gjembaç.

gjemb i bardhë *bot* (*Eryngium campestre*) Gjembaç shumëvjeçar, me kërcell e gjethe heshtake pa push, i përhapur në Europë; lulet përdoren për të mjekuar kollën, kollën e mirë dhe infeksionet urinare.

gjemb lugati *bot* (*Xanthium spinosum*) Gjembaç i dëmshëm njëvjeçar, me gjemba mbi 3 cm të gjatë dhe gjethe heshtake, me lule që lidhin rrodhe; rritet në mjedise të degraduara.

gjemb ujku *bot* (*Ilex aquifolium*) Dru dhe shkurre degëdendur, me rreth 600 lloje, me gjethe gjembake dhe lule të bardha që lidhin kokrra të kuqe; degët përdoren për zbukurim në Krishtlindje.

lule gjembi *bot* (*Carduus nutans*) Ferrë gomari, gjembaç.

gjembáč i m sh ë ët

♦ *bot* (*Carduus nutans*) Bimë e egër barishtore me kërcell të drejtë, me gjethe të mëdha, të zgjatura, të dhëmbëzuara e me gjemba të fortë, me lule si boçë ngjyrëmanushaqe, që rritet në mjedise të degraduara; gjemb gomari. >

RRËFESHK U; FERRECK•Ë A.

♦ Emërtim i përgjithshëm i disa luleve të egra me gjemba.

♦ Zgjatim i fortë e me majë të mprehtë; gjemb.

♦ *zool krahin* Iriq.

gjembáč•ë a f sh a at *bot* Gjembaç.

gjembák e mb > **GJEMBASH E.**

gjembárdh i m sh ë ët *bot* (*Eryngium*) Gjembaç shumëvjeçar me rreth 250 lloje, i përhapur në shumë vise, sidomos në toka kullosore, me gjethe gjembake pa push, lule të kaltra që lidhin rrodhe.

gjembásh e mb (*Bimë*) gjembake; me gjemba.

gjembbárdh•ë a f sh a at *bot* > **GJEMB I BARDHË.**

gjembërisht•e ja f sh e et > **GJEMBËRISHT•Ë A.**

gjembërishtë•ë a f sh a at bot (*Crataegus*) Shkurre gjithnjë e gjelbër, me gjethe si të borzilokut, të mbuluara në të dyja anët me push dhe me lule ngjyrë trëndafili në të kuqe..

gjembëz•óhet *vetv* **úa (u) úar** (*Bima*) nxjerr gjemba.

gjembëzúar (i e) mb (*Bimë*) e mbushur me gjemba.

gjembím i m sh e et

♦ Shpim me gjemb.

♦ *kryes sh* Të shpuara (*në trup*).

gjembísht•e ja f > GJEMBISHT•Ë A.

gjembísht•ë a f sh e et Vend i mbytur nga gjembaçët.

gjémbje mb: **Dardhë gjembje** *kopsht* dardhë kokërrgjatë, që piqet në korrik.

gjémbj•e a f sh e et *kopsht* Dardhë kokërrgjatë, që piqet në korrik.

gjemb•óhem óva (u) úar

I *vetv* Shpohem a gërvishtem me gjemb; më hyn gjembi.

II *pës e* **GJEMB•OJ.**

gjemb•ój óva úar

I *kal*

♦ Shpoj, kuk a gërvisht me gjemb.

♦ *fig* Thumboj (*dikë*); i fut gjemba (*dikujt*).

II *jokal veta III* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më shpon; më kuk; më ther (*në shpatull*).

gjembór e mb

♦ *bot* (*Shkurre etj.*) me gjemba. **Kërcell gjembor.**

♦ (*Vend*) i mbuluar me ferra e me gjemba.

♦ (*Zgjatim*) në trajtë gjembi, si gjemb.

gjémbtë (i e) mb *kopsht:* **Dardhë e gjémbtë > DARDHË GJEMBORE.**

gjembth i m sh a at

- ♦ Gjemb i vogël.
- ♦ Çapoi i këndesit, gjelit.
- ♦ *fig J* Shpim a ngacmim për të folur

gjembúar (i e) mb I shpuar, qukur a gërvishtur me gjemb.

gjembúem (i) e (e) mb $G > \text{GJEMBUAR (i e)}$.

gjembúshk•ë a f sh a at J

- ♦ Shkurre gjembake.
- ♦ Vend i mbushur me ferra.

gjemenxhé ja f sh - të vjet muz Vegël muzikore me tri tela.

gjém•ë a f sh a at J $> \text{GJËM•Ë A}$.

gjémët (i e) mb G Vëngërosh; i gemët. $> \text{GJEMAN E}$.

gjemí a f sh a at vjet Barkë e madhe me vela; anije.

gjémim i m sh e et $> \text{GJËMIM I}$.

gjemitár i m sh ë ët vjet Detar në gjemí.

gjemixhí a m sh j jt krahin $G > \text{GJEMIXHI U}^2$.

gjemixhí u¹ m sh j jt $G > \text{GJEMIXHI U}^2$.

gjemixhí u² m sh nj njtë vjet

- ♦ Detar në gjemi.
- ♦ Kapiten i gjemisë.

gjém•óhem vetv dhe pës $G > \text{GJEM•UE (me u)}$.

gjém•ój jokai krahin $G > \text{GJEM•UE (me)}$.

gjém•ón jokai $> \text{GJËM•ON}$.

gjemth i m sh a at $> \text{GJEMBTH I}$.

gjém•úe (me) jokai óva úe krahin G Lundroj.

gjem•úe (me u) vetv óva (u) úe *G* Më del kurrizi.

gjemúem (i) e (e) *mb G* Kurrizdalë.

gjemxhí a m sh - të krahin *G* Detar. > **GJEMIXHI U.**

gjen i¹ m sh e et bio Element përbërës i kromosomeve të bërthamës qelizore, që është përçues i tipareve të trashëgueshme në organizmin pasardhës.

gjen i² m sh e et *G* Grazhd i kafshëve.

gjenáz•e ja f sh e et krahin *G* > **XHENAZE•JA.**

♦ Trup i të vdekurit, i rregulluar në arkivol; i vdekur.

♦ Tërësia e ceremonive fetare myslimane të varrimit. **Dita e xhenazes.**

gjendác e mb *G I* shkathët; i hedhur.

gjendár i m > **XHANDAR I.**

gjendárm i m > **XHANDAR I.**

gjendarmëri a f > **XHANDARMËRI A.**

gjénd•em a (u) ur

I *vetv*

♦ Jam në një vend; ndodhem diku. **Nuk u gjenda aty. Thashë se nuk gjendeshe në shtëpi.**

♦ *veta III* Bie a shtrihet diku; ka zënë vend, është diku. **Gjendet jashtë qytetit. Gjendet larg. Vendi ku gjendet.**

♦ Ndodhem rastësisht ose papritur diku. **Veç kur u gjendëm ballë për balli.**

♦ *fig* Jam ose bie në një gjendje që nuk e prisja; ndodhem padashur përpara diçkaje ose ndeshem me diçka, zakonisht të papëlqyeshme; ndodhem, jam. **U gjenda ngushtë (keq). U gjendën në befasi (në ditë të keqe, midis dy zjarreve).**

♦ *fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Ndhimoj dikë në rrethana të vështira; i ndodhem pranë dikujt për çdo gjë dhe i bëhem krah. **M'u gjend vëlla. Iu gjend nënë e baba. Na është gjendur ditën dhe natën.**

♦ *kryes veta III* Del a shfaqet papritur si për ta ngatërruar a vështirësuar më tepër diçka. **Ku u gjend edhe ai?**

♦ *veta III* (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Kam me vete rastësisht diçka, më ndodhet. **S'iu gjendën para me vete. I pritë me ç'i gjendej. Mos ju gjendet një laps?**

♦ *veta III* Quhet; pranohet; shihet. **U gjend e drejtë (e arsyeshme). U gjend me vend.**

♦ *veta III* Ndodhet; është; ka; haset, ndeshet; ndodhet në sasi të caktuar, është pjesë përbërëse e diçkaje. **Gjendet në gjak (tru, palcë). Gjendet rrallë (shpesh).** [Asnjë shenjë puritanizmi ose mosdurimi të sllavizmave të reja, që kanë ndërhyrë në tekst kryesisht prej bashkëjetesës politike dhe jo prej fqinjësisë apo marrëdhënieve kulturore, nuk mund të gjendet. (ShS)]

II pës e GJEJ. U gjend nga policia.

*

Nuk i gjendet as nami as nishani Zhduket pa gjurmë.

Nuk i gjendet filli Është lëmsh e li; është shumë e ngatërruar.

Sa për t'u gjendur në muhabet (në fjalë) Flas sa për të mos ndenjor pa folur.

S'i gjendet shoku Është i pashoq; i ka shokët të rrallë.

U gjenda bosh Nuk isha i përgatitur; nuk dija si të përgjigjesha.

gjéndj•e a fsh e et

♦ Tërësi e kushteve dhe e rrethanave në të cilat ndodhet njeriu, shoqëria, vendi. **Gjendje e mirë (e keqe, e rëndë, kritike). Është në gjendje të vështirë.**

♦ Tërësi e kushteve dhe e rrethanave të një vendi në lidhje me vendet e tjera. **Vende në gjendje lufte. Gjendja kombëtare (ndërkombëtare). Gjendje e brendshme (jashtme).**

♦ Tërësi e kushteve fizike, mendore ose psikike në të cilat është një njeri në një çast të caktuar; mënyra si është a si e ndiej veten nga ana fizike, mendore ose psikike. **Gjendja e të sëmurit. Në gjendje të mirë (të keqe, të rëndë). E gjeta në gjendje të dehur. Iu përmirësua gjendja. E lashë (gjeta) në gjendje të mirë.**

♦ Tërësi e kushteve, në të cilat është një kafshë a bimë në një çast të caktuar. **Gjendja e grurit para korrjes. Qen në gjendje tërbimi.**

♦ Tërësi e kushteve dhe e vetive që tregojnë si është një send, vend a dukuri në një çast të caktuar. **Gjendja e mallit (shtëpisë). Gjendja e gjuhës. Gjendja e financave. Makinë në gjendje të keqe. Mall në gjendje të përpunuar (përfunduar).**

♦ Pikë ku ka arritur një punë, çështje a veprimtari. **Gjendja e punimeve. Gjendja e luftës. Si është gjendja e lojës?**

♦ *fiz* Mënyrë të qeni e një lënde ose e një trupi, që përcaktohet nga shkalla më e madhe ose më e vogël e lidhjes dhe e lëvizjes së molekulave. **Gjendja fizike e materies. Në gjendje të ngurtë (lëngët, gaztë). Kalon nga një gjendje në tjetrën. Gjendja kritike e lëndës.**

♦ *drejt* Tërësi e të drejtave dhe detyrimeve, me të cilat vishet a ngarkohet një njeri nga ligjet. **Gjendja familjare. Gjendja civile.**

♦ Vend që zë dikush në një klasë a shtresë shoqërore, në një parti politike ose puna që bën nga pikëpamja e marrëdhënieve në prodhim. **Gjendja punëtor (fshatar, nëpunës).**

♦ Kushtet ekonomike të një njeriu ose familjeje; të ardhura dhe pasuri. **Ishin në gjendje kishin të ardhura e pasuri. Bie nga gjendja varfërohem Si është nga gjendja? Erdhi përsëri në gjendje. Jam ngushtë nga gjendja.**

♦ *fin* Sasi e të hollave në arkë; sasi e mallrave, prodhimeve ose lëndëve të para në një ndërmarrje a në një vend në një kohë të caktuar. **Gjendje fizike e magazinës. Ka gjendje. Mbaj gjendje.**

♦ *libr* Qenie diku, prani, ndodhje. **Gjendja e tij atje.**

*

Jam në gjendje

♦ Kam mundësi, mundem.

♦ Jam i aftë, i zoti.

Shpëtoj gjendjen Gjej rrugëdalje nga një gjendje e vështirë, përballoj një gjendje të vështirë.

gjëndshëm (i) me (e) mb (Njeri) i gatshëm për të ndihmuar të tjerët; që e ndihmon tjetrin në rast nevojë. > **GJENDUR (i e).**

gjëndur (i e) mb bis (Njeri) i gatshëm për të ndihmuar të tjerët; që e ndihmon tjetrin në rast nevojë.

gjéne *ndajf Ç, K, J* Prapë; përsëri; akoma. [Gjene me qef e me gazmen i hina ksaj pun'... (KA).]

gjenealogji *a f sh - të*

♦ Histori e prejardhjes së brezave të një fisi a familjeje njëri pas tjetrit; radhë e brezave me prejardhje nga një paraardhës i përbashkët; degë e historisë që studion vazhdimësinë e brezave të një fisi. **Bëj gjenealogjinë e fisit.**

♦ *bio* Prejardhje e njeriut, e llojeve të kafshëve dhe bimëve nga format e tyre më të hershme dhe studimi i saj.

gjenealogjik *e mb* I gjenealogjisë; që ka të bëjë me gjenealogjinë; që paraqet gjenealogjinë. **Klasifikim gjenealogjik i gjuhëve. Libër gjenealogjik.**

*

Druri gjenealogjik Diagram në trajtë druri, në të cilin trugu dhe degët tregojnë lidhjet e birërisë së një familjeje ose lidhjet e pjesëve të diçkaje me burimin e tyre gjatë zhvillimit.

gjenealogjist *i m sh ë ët* Ai që merret me gjenealogji.

gjenealogjist *e ja f sh e et e* **GJENEALOGJIST I.**

gjéne-gjéne *lidh Ç, K, J* Prapëseprapë.

gjeneral *i m sh ë ët usht* Gradë e lartë oficeri në forcat e armatosura tokësore e ajrore, që është më e ulët se e mareshalit dhe që përfshin disa shkallë; ushtarak me këtë gradë.

gjeneralísim *i m sh ë ët usht* Titulli më i lartë ushtarak, që i jepet kryekomandantit të ushtrisë së një shteti; kryekomandant i ushtrive të bashkuara; ushtarak me këtë gradë.

gjeneralité *t m sh zyr* Të dhëna vetjake.

gjeneralje *t f sh vjet zyr >* **GJENERALITETE T.**

gjeneralkolonél *i m sh ë ët usht* Shkallë e tretë e gradës së gjeneralit, që i përgjigjet asaj të gjeneralit të truparmatës; ushtarak me këtë gradë.

gjeneral-lejténánt *i m sh ë ët usht* Shkallë e dytë e gradës së gjeneralit, që i përgjigjet asaj të gjeneralit të divizionit; ushtarak me këtë gradë..

gjeneralmajór i m sh ë ët usht Shkallë e parë e gradës së gjeneralit, që i përgjigjet asaj të gjeneralit të truparmatës; ushtarak me këtë gradë.

gjenerát•ë a f sh a at libr Brez; brezni.

gjeneratív e mb libr

♦ *tek inf (Art)* i përftuar me algoritme.

♦ *bio* Gjenetik.

gjeneratór i m sh - ët tek

♦ Makinë që shndërron në energji elektrike një energji tjetër. **Gjenerator i rrymës së vazhdueshme.**

♦ *el* Pajisje për prodhimin e valëve ose të lëkundjeve me qëllime të ndryshme. **Gjenerator sinjalesh (i zërit, me frekuencë të lartë).**

♦ Aparat për shndërrimin e lëndës djegëse në gaz të djegshëm; gazogjen.

gjenerík e mb libr I përgjithshëm; që zbatohet për një grup a klasë.

gjenerík u m sh ë ët Mekanik për mirëmbajtjen dhe ndreqjen e shasisë së automjeteve. > **XHENERIK U.**

gjenetík e mb I gjenetikës; që ka të bëjë me gjenetikën. **Studime (eksperimente) gjenetike.**

gjenetikán i m sh ë ët Specialist i gjenetikës.

gjenetikán•e ia f e **GJENETIKAN I.**

gjenetík•ë a f Degë e biologjisë që studion zhvillimin e organizmave nga pikëpamja e trashëgimisë së tipareve dhe e ndryshimit të tyre.

gjenetikísht ndajf Në mënyrë gjenetike; nga pikëpamja gjenetike. **Prodhime bujqësore të modifikuara gjenetikisht.**

Gjenév•ë a f gjeog Kryeqendër e njërit prej 26 (ose 23) kantoneve të Zvicrës, qendër e një sërë institucionesh ndërkombëtarë, në brigjet e liqenit me të njëjtin emër.

Konventa e Gjenezës marrëveshje ndërkombëtare kryesisht për trajtimin e civilëve dhe robërve të luftës.

gjenez•ë a f Prejardhje ose ngjizje fillestare e diçkaje; krijim fillestar i diçkaje; zanafillë. **Libri i Gjenezës fet.**

Gjén•ë *a f shkurt i* Efigjeni.

gjengjefíl i *m sh ë ët bot krahin (Zingiber officinale) > XHENXHEFIL I.*

gjengjív•ë *a f a at anat* Mish i dhëmbëve; trysë.

gjengjivít i *m mjek* Pezmatim i trysave, mishit të dhëmbëve.

gjení a f Shkalla më e lartë e fuqisë dhe e mprehtësisë mendore, e aftësisë dhe e talentit të njeriut në një fushë të veprimtarisë krijuese.

gjení u *m sh - të* Njeri me dhunti të jashtëzakonshme mendore, aftësi krijuese të jashtëzakonshme dhe talent shumë të madh.

gjeniál e mb I gjeniut; që ka të bëjë me gjeniun ose ka cilësitë e tij. **Vepër gjeniale.**
[... që të krijonin besim në "Malokun Gjenial" (si e quente herë-herë Faik Konica!) (KM).]

gjenítál e mb Gjinator. [Disa nga djemtë mbulonin me duar organet gjenitale. (IK)]

gjenialitét i *m libr* Të qenët gjenia; cilësi e jashtëzakonshme mendore dhe krijuese.
[...një shpejtësi që karakterizon një lloj gjenialiteti (KM).]

gjenísh•ëm (i) me (e) *mb* I njerëzishëm.

gjenitív e *mb gjuh (Rasë)* gjinore.

gjenitív i *m sh ë ët gjuh* Rasë gjinore.

gjenocíd i *m sh e et libr* Shfarosje e plotë a e pjesshme e një popullsie ose e grupeve të veçanta kombëtare a etnike. **Politikë e gjenocidit ndaj grupeve etnike.**

gjenocídal e *mb libr* I gjenocidit; që bën gjenocid.

gjenóm i *m bio* Renditje e gjeneve në një organizëm të dhënë.

gjenomík•ë *a f bio* Studim i gjenomeve.

gjenotíp i *m sh e et bio* Organizëm me përbërje gjenetike të njëjtë me një tjetër a të tjerë.

gjenovéz e *mb* I Gjenovës; që ka të bëjë me Gjenovën, me vendësit a banorët e saj.

gjenovéz i *m sh ë ët* Vendës a banor i Gjenovës. [Sulltan Murati II ... e kaloi Bosforin me anije Gjenovezësh duke paguar nga një dukatë për kokë (AE).]

gjenovéz i *m sh ë ët* Banor a vendës i Gjenovës.

gjenovéz•e *ja f sh e et f e* **GJENOVEZ I.**

Gjenón•ë *a f gjeog* Port në Italinë veriperëndimore; kryeqendër e Ligurës.

Republika e Gjenovës *hist* shtet i pavarur nga viti 1005 deri 1797.

gjeo- *fjalëform* Pjesë e parë e fjalëve të përbëra me kuptimin **i tokës, i rruzullit ose i kores së Tokës**; p.sh. **gjeobotanikë, gjeokimi, gjeomagnetik, gjeoteknik, gjeotektonik etj.**

gjeobotaník e mb I gjeobotanikës; që ka të bëjë me gjeobotanikën.

gjeobotaník•ë *a m* Studim i shpërndarjes gjeografike të bimëve dhe lidhjeve midis tyre. > **FITOGJEOGRAFI A.**

gjeobotaníst i m sh ë ët Ai që studion shpërndarjen gjeografike të bimëve dhe lidhjet midis tyre.

gjeobotaníst•e *ja f sh e et e* **GJEOBOTANIST I.**

gjeocentrík e mb dhe astr Që e vendos Tokën në qendër të vëmendjes.

gjeocentríz•ëm mi m astr Pikëpamje sipas së cilës Toka ndodhet në qendër të gjithësisë.

gjeodemografi a f ek Studim i grupimit të popullsisë në zona gjeografike sipas kriterëve shoqërore-ekonomike.

gjeodezí a f

♦ Shkencë që studion trajtën e Tokës, që përcakton përmasat e saj dhe që merret me matje të ndryshme të sipërfaqes për ta pasqyruar në plane dhe në harta.

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri.

gjeodezík e mb I gjeodezisë; që ka të bëjë me gjeodezinë.

gjeodezíst i m sh ë ët Ai që merret me gjeodezi.

gjeodezíst•e *ja f sh e et f e* **GJEODEZIST I.**

gjeódë a f gjeol Gropëz e mbushur me kristale ose lëndë minerare në një shkëmb sedimentar ose vullkanik.

gjeodík e mb gjeol I gjeodës; si gjeodë.

gjeodinamík e mb gjeol I gjeodinamikës; që ka të bëjë me gjeodinamikën.

gjeodinamikë *a f gjeol* Studim i proceseve dhe forcave dinamike brenda Tokës.

gjeoekonomi *a f libr* Degë e gjeopolitikës që studion të aspekte hapësinore, kohore dhe politike të ekonomisë dhe burimeve ekonomike.

gjeofág *e mb mjek* Dhengrënës; që ha dhé, baltë, gëlqere etj. **Qenie dhengrënëse si krimbi i tokës.**

gjeofagí *a f*

♦ *mjek* Dhengrënie; ngrënie e dheut, baltës, gëlqeres etj. si zakon në disa fise ose si dietë.

♦ Ushqim me dhé i kimbave të tokës.

gjeofizik *e mb I* gjeofizikës; që ka të bëjë me gjeofizikën.

gjeofizikë *a f*

♦ Studimi i vetive fizike të Tokës, i magnetizmit dhe elektricitetit të saj, i lëvizjeve të kores, i meteorologjisë dhe i proceseve fizike në Tokë, që bëhet nga një varg shkencash.

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri.

gjeofizikán *i m sh ë ët* Ai që merret me gjeofizikë.

gjeofizikán *e ja f sh e et f e* **GJEOFIZIKAN I.**

gjeográf *i m sh ë ët* Specialist në fushën e gjeografisë; ai që merret me gjeografi.
Rrethi i gjeografëve.

gjeográfe *ja f sh e et f e* **GJEOGRAF I.**

gjeografí *a f*

♦ Shkencë që studion kushtet natyrore në të cilat jetojnë njerëzit, shpërndarjen e popullsisë e të burimeve natyrore, vendosjen dhe zhvillimin e prodhimit, si dhe ndarjet e veçoritë shtetërore në vendet e ndryshme të botës a në krahinat e një vendi. [Kjo ka ardhur më shumë nga një referencë lokalizuese nga pikëpamja e gjeografisë historike (vendi i bëmave të kreshnikëve) dhe e gjeografisë etnokulturore (rajoni i ruajtjes së eposit). (ShS)]

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri. [Dëshminë e parë për ekzistencën e Damastionit na e jep Straboni në “Gjeografinë” e tij. (AK)]

♦ Përhapje e një sendi a dukurie në sipërfaqen e Tokës, në pjesët e saj, në një vend a krahinë dhe studimi i kësaj përhapjeje. **Gjeografi gjuhësore. Gjeografia e kafshëve (bimëve, tokave). Gjeografia e naftës (qymyrgurit).**

**

gjeografi e integruar Degë e gjeografisë që përshkruan aspektet hapësinore të marrëdhënieve midis njerëzve dhe botës natyrore.

gjeografi ekonomike Degë e gjeografisë që studion vendin, shpërndarjen dhe organizimin në hapësirë të veprimtarive ekonomike në botë.

gjeografi etnokulturore Degë e gjeografisë njerëzore që studion aspektet kulturore të grupeve etnike.

gjeografi fizike Shkencë e studimit të Tokës me përbërësit e saj kryesorë si litosfera, hidrosfera, atmosfera, pedosfera dhe biosfera.

gjeografi historike Nëndegë e gjeografisë që studion ndryshimet e aspekteve kryesore të shoqërive njerëzore në kohë. **Gjeografi historike me harta.**

gjeografi njerëzore Degë e gjeografisë që studion aspektet politike, kulturore, shoqërore dhe ekonomike të shoqërisë.

gjeografi politike Nëndegë e gjeografisë njerëzore që studion ndikimin gjeografisë njerëzore e fizike në politikën dhe marrëdhëniet ndërkombëtare.

gjeografi shoqërore Nëndegë e gjeografisë njerëzore që studion marrëdhëniet midis dukurive shoqërore në lidhje me përbërësit hapësinore të saj.

gjeografik e mb I gjeografisë; që ka të bëjë me gjeografinë. **Atlas gjeografik i botës. Fjalor gjeografik.**

gjeo(-)historik e mb libr (*Çështje*) që ka të bëjë me gjeografinë dhe historinë e diçkaje. [Është për t'u vlerësuar seriozisht, në këtë kontekst, prirja për të gjetur një lidhje iliro-trakase midis fjalës rrënjë "krep", "shkrep" dhe toponimit gjeo-historik "Karpate", male të larta në Ballkan. (ShS).]

gjeoinformaticien i m sh ë ët Specialist i gjeoinformatikës.

gjeoinformaticien•e ia f sh e et f e GJEONFORMATICIEN I.

gjeoinformatík e mb I gjeoinformatikës; që ka të bëjë me gjeoinformatikën.

gjeoinformatík•ë a f libr Teknologji e informacionit për të dhëna gjeografike, hartografike etj.; shkencë e grumbullimit, kategorizimit, përpunimit, parashtrimit dhe përhapjes së informacionit gjeografik.

gjeokimí a f libr Shkencë që përdor mjetet dhe parimet e kimisë për të shpjeguar mekanizmat e sistemeve madhore gjeologjike si korja e Tokës dhe oqeanet e saj.

gjeokimík e mb libr I gjeokimisë; që ka të bëjë me gjeokiminë.

gjeokimíst i m sh ë ët libr Specialist i gjeokimisë.

gjeokimíst•e ja f sh e et f e GJEOKIMIST I.

gjeokorón•ë a f meteo Shtresë e fundit të atmosferës.

gjeokronologjí a f libr Degë e gjeologjisë që merret me përcaktimin e moshës së shkëmbinjve, fosileve dhe depozitimeve duke përdorur gjurmët e mbetura në to.

gjeokronologjík e mb libr I gjeokronologjisë; që ka të bëjë me gjeokronologjinë.

gjeológ u m sh ë ët

♦ Specialist i gjeologjisë.

♦ Punonjës i kualifikuar që merret me kërkime dhe punime gjeologjike. **Çekan i gjeologut.**

gjeológ•e ia f sh e et f e GJEOLOG U.

gjeologjí a f

♦ Shkencë që merret me studimin e prejardhjes, historisë dhe strukturës së Tokës. **Gjeologjia e përgjithshme (historike).**

♦ Strukturë e një krahine të caktuar në koren e Tokës.

♦ Studim shkencor i prejardhjes, historisë dhe strukturës së lëndëve të ngurta në një trup qiellor.

♦ Libër i gjeologjisë; lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë.

♦ Veçoritë e ndërtimit të shtresave të Tokës ose të një vendi. **Gjeologjia e Shqipërisë. Gjeologjia e shtresave.**

♦ Kërkimi dhe përcaktimi i vendburimeve të mineraleve të dobishme në shtresat e tokës. **Kantieri i gjeologjisë. Punonjësit e gjeologjisë. Punon në gjeologji.**

**

gjeologji dinamike Degë e gjeologjisë që studion proceset e ndryshimeve në përbërjen dhe ndërtimin e kores së Tokës.

gjeologjik e *mb* I gjeologjisë; që ka të bëjë me gjeologjinë.

gjeomagnetik e *mb* I gjeomagnetizmit; që ka të bëjë me gjeomagnetizmin. **Ekuatori gjeomagnetik** rreth i përfytyruar i sipërfaqes së Tokës, rrafshi i të cilit është i baraslarguar nga poli magnetik veriore dhe ai jugor dhe pingul me fushën magnetike. **Fushë gjeomagnetike.**

gjeomagnetizëm *mi m*

♦ Magnetizëm i Tokës.

♦ Studim i magnetizmit të Tokës.

gjeométerri *m sh ra rat* Teknik që merret me matjen e sipërfaqeve të tokës dhe me matjet e nevojshme për ndërtimet.

gjeométria *ja f sh e et f e* **GJEOMET-ËR RI.**

gjeometri *a f*

♦ Degë e matematikës që studion vetitë dhe marrëdhëniet e pikave, vijave, sipërfaqeve dhe vëllimeve në hapësirë, si dhe mënyrat e matjes së tyre.

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri.

♦ Trajtë e ndërtimit të diçkaje si sipërfaqe ose vëllim në hapësirë. **Gjeometria e qytetit (e rrugëve, e pëlhurës së merimangës).**

**

gjeometri analitike Degë e gjeometrisë që përdor metoda algjebrike për zbërthimin e vetive gjeometrike të figurave.

gjeometri deksriptive > **GJEOMETRI PËRSHKRUESE.**

gjeometri diferenciale > **GJEOMETRI NDRYSHORE.**

gjeometri e planit > **GJEOMETRI E RRAFSHIT.**

gjeometri e rrafshit Degë e gjeometrisë elementare që studion figurat, të cilat kanë të gjitha pjesët e tyre të vendosura në një rrafsh; gjeometri rrafshore. > **PLANIMETRI A.**

gjeometri e trupave Pjesë e gjeometrisë që studion figurat dhe trupat gjeometrikë në hapësirë. > **STEREOMETRI A.**

gjeometri në hapësirë > **STEREOMETRI A.**

gjeometri përshkruese Degë e gjeometrisë që mundëson paraqitjen e sendeve tripërmasore në dy përmasa.

gjeometri rrafshore > **GJEOMETRI E RRAFSHIT; PLANIMETRI A.**

gjeometrik e *mb* I gjeometrisë; që ka të bëjë me gjeometrinë. **Figura gjeometrike.** **Trup gjeometrik.** **Shuma gjeometrike.** **Progresion gjeometrik** varg numrash që rriten duke e shumëzuar prodhimin me të njëjtën shifër ose zvogëlohen duke u pjesëtuar me të njëjtën shifër. **Shndërrim gjeometrik.** **Vendi gjeometrik i pikave.**

♦ I bërë me pika, vija e figura si të gjeometrisë; i rregullt e i thjeshtë si figurat e gjeometrisë; pa ndërlikime. **Ndërtesë me trajta gjeometrike.** **Zbukurime gjeometrike.**

gjeomorfolog u *m sh* ë ët Ai që merret me gjeomorfologji.

gjeomorfolog•e ia *f e* **GJEOMORFOLOG U.**

gjeomorfologjik e *mb* I gjeomorfologjisë; që ka të bëjë me gjeomorfologjinë.

gjeomorfologji a *f* Shkencë që merret me analizën sasiore të sipërfaqes së tokës në lidhje me prejardhjen dhe dinamikën e ndryshimeve të saj.

gjeomorfometri a *f* Shkencë që merret me analizën sasiore të sipërfaqes së tokës.

gjeomorfometrik e *mb* I gjeomorfometrisë; që ka të bëjë me gjeomorfometrinë.

gjeonomí a *f libr* > **GJEOEKONOMI A.**

gjeopolitik e *mb libr* I gjeopolitikës; që ka të bëjë me gjeopolitikën.

gjeopolitik•ë a *f libr* Studim i ndikimit të gjeografisë ekonomike, fizike e njerëzore në politikë dhe në marrëdhëniet ndërkombëtare, duke u përqendruar në marrëdhëniet midis pushtetit politik dhe hapësirave gjeografike.

gjeo-politikísht *nda jf* Në pikëpamje gjeopolitike. [Në këtë proces ... zemra e kombit shqiptar do të vendoset ... drejt pozicionit europian jo vetëm gjeo-

politikisht, por mbi të gjitha kulturalisht, Kleri Katolik Shqiptar ka luajtur një rol të dorës së parë. (RG)]

gjeoqendrór e mb Gjeocentrik.

gjeorajonál e mb libr Që ka të bëjë me tiparet gjeografike të një rajoni. [Si rregull është marrë për bazë kronologjia e sundimit të perandorive të huaja, kalendari i ndryshimeve gjeorajonale, (ShS).]

Gjeorgjí a f gjeog Republikë e vargmaleve të Kaukazit, me dalje në bregun perëndimor të Detit të Zi, e kufizuar me Rusinë në veri dhe verilindje, me Turqinë dhe Armeninë në jug dhe Azerbajxhanin në lindje; shpalli pavarësinë nga BRSS më 1991.

gjeorgjían e mb I Gjeorgjisë; që ka të bëjë me Gjeorgjinë, me vendësit a banorët e saj.

gjeorgjián i m sh ë ët Vendës a banor i Gjeorgjisë.

gjeorgjían•e ia f sh e et f e GJEORGJIAN I.

gjeorgjín•ë a f sh a at bot (*Dahlia variabilis*) Bimë shumëvjeçare e familjes së ylloreve, me kërcell të drejtë, me lule shumëpëtëlshe, të bardhë, të verdhë, ngjyrë trëndafili a të kuqe, në majë të çdo kërcelli; lule e Milanit.

gjeorgjisht ndajf

♦ Në gjuhën e gjeorgjianëve.

♦ Në mënyrën e gjeorgjianëve; si e kanë zakon gjeorgjianët.

gjeorgjisht•e ja f Gjuhë e gjeorgjianëve. **Alfabeti i gjeorgjishtes** alfabet me 33 shkronja, me status të trashëgimisë kulturore të UNESCO-s.

gjeorgjisht ndajf Në gjuhën gjeorgjiane.

gjeorgjisht•e ja f Gjuhë gjeorgjiane; gjuhë zyrtare e Gjeorgjisë.

gjeosfér•ë a f libr Tërësi e pjesëve të ngurta të Tokës.

gjeostacionár e mb astr (*Satelit etj.*) që qëndron në stratosferë në një pikë të palëvizshme në lidhje me sipërfaqen e Tokës.

gjeostatík e mb ndërt (*Ndërtesë, strukturë*) e aftë të përballojë trysninë e tokës nga të gjitha anët.

gjeostatík•ë a f ndërt Statikë e trupave të ngurtë.

gjeostratég *u m libr* Ai që merret me gjeostrategji.

gjeostrategji *a f libr* Strategji globale e çështjeve gjeopolitike.

gjeostrategjik *e mb libr* I gjeostrategjisë; që ka të bëjë me gjeostrategjinë.

gjeoteknik *e mb ndërt* I gjeoteknikës; që ka të bëjë me gjeoteknikën.

gjeoteknik•ë *a f ndërt* Zbatim i parimeve shkencore e inxhinierike në zgjidhjen e problemeve ndërtimore të krijuara nga natyra dhe nga përbërja e kores së Tokës.

gjeoteknologji *a f gjeo* Tërësi e parimeve gjeoteknike të zbatuara në teknologjinë e nxjerrjes dhe përdorimit të burimeve natyrore nga toka.

gjeoteknologjik *e mb libr* I gjeoteknologjisë; që ka të bëjë me gjeoteknologjinë.

gjeotektonik *e mb gjeo* Që ka të bëjë me strukturën e masave shkëmbore.

gjeotektonik•ë *a f libr* Gjeologji strukturore (*me folje në njëjës*)

gjeotermál *e mb* Që ka lidhje me energjinë termale në brendësi të Tokës.

gjeotermík *e mb* > **GJEOTERMAL E.**

gjeotropík *e mb bio* I gjeotropizmit, që ka të bëjë me gjeotropizmin.

gjeotropíz•ëm mi *m bio* Lëvizje e një organizmi a qelize si kundërpërgjigje ndaj forcës tërheqëse të rëndesës.

gjep i¹ *m sh a at*

♦ Shkop a kallam i hollë e i shkurtër për të mbështjellë perin që vendoset në sovajkë; masur. **Mbush gjepat. Vë (heq, ndërroj) gjepin. Një gjep (me) fije.**

♦ Gyp i hollë dhe i shkurtër; lëfyty, çep. **Gjepi i kades (kroit).**

♦ Gypi i ngushtë në fund të lugut të mullirit.

gjep i² *m sh a at* Enë me grykë të ngushtë e me lëfyty të hollë; ibrik.

gjepogjérra t *f sh vjet* Çikërrima.

gjépur a *f sh a at kryes sh* Fjalë boshe, pa kuptim; diçka që thuhet në kundërshtim të hapët me të vërtetën; diçka fare pa vlerë e pa dobi; dokrra, pallavra. **Flas gjepura. Merrem (shkoj kohën) me gjepura. Këto janë gjepura. Lëri gjepurat.**

gjeq ndajf *K* Si nëpër mjegull; (*shikoj*) turbull; si nëpër gjeq.

gjeq i m

- ♦ Mjegull e hollë në ditë të kthjellët vere.
- ♦ *K* Vapë e mesditës.

gjer

I *parafj*

♦ Deri. **Gjer më sot (tani) Gjer në fund. Gjer në gju. Gjer tek i fundit. Gjer sa deri sa.** [e **gjer në brez,/ e përmbi brez,/ humbas/ me gaz/ në grurin tim,/ të dheut tim** (DhP).] [Gjer mun në gjith, gjer mun në fund (LP).] [Të arrinte marrëzia gjer këtu,/ Sa me kurora lulesh e flamurë,/ Të rivarrosen vrasësit e tu (JB).]

II *pj* Edhe. Gjer edhe fëmijët e kuptojnë.

gjer i m sh a at zool (*Myoxus glis*) Brejtës i vogël katërkëmbësh me qime të dendur e të butë të përhimë, me bisht të gjatë si furçë.

gjerák u m sh ë ët orn Mashkull i gjeraqinës. > **PETRIT I.**

gjéram *parafj bis J* > GJER.

gjerán i¹ m sh ë ët bot (*Geranium molle*) Bimë zbukuruese me gjethe të rumbullakëta si të mëllagës e me erë të mirë, me lule tufa-tufa në ngjyra të ndryshme, që mbillet në saksi dhe nëpër kopshte. > **LULEMËLLAG•Ë A.**

gjerán i² m bujq K (*Ustilago*) Ndryshk i bimëve; vrug.

gjerangóp kal a ur J Dend; ngop (*dikë*) me ushqim.

gjerangóp•em vetv a ur J Dendem a ngopem me ushqim.

gjerangópj•e a f J Dendje, ngopje me ushqim.

gjerangópur (i e) mb J I dendur, i ngopur me ushqim.

gjerangópur it (të) as J > GJERANGOPJ•E A.

gjeráq i m sh ë ët orn (*Grus grus*) Shpend i madh ujës, me këmbë të gjata e qafë të gjatë, me pendë të përhimë, me peshë rreth 5 kg dhe krahëhapje deri 2.5 m., që ushqehet kryesisht me bimë, fruta dhe fara, ndërsa gjatë verës, sidomos kur rrit të vegjlit, ushqehet edhe me kandrra, kërmij, gaforre, zvarranikë, brejtës të vegjël dhe zogj; mashkulli dhe femra çiftohen për jetë dhe çdo pranverë e përtërijnë lidhjen me ritualin e vallëzimit.

gjeraqín•ë a f sh a at

♦ *orn* (*Astur palumbaris*) Shpend i madh grabitqar me kthetra, me pendë të larme dhe krahë të gjatë. [**pa këqyrë shteg, pa këqyrun stinë:/ me flut'rue si gjeraqinë** (GjF).]

♦ *fig* Grua a vajzë e shpejtë dhe e shkathët.

gjéras ndajf Së gjeri; për së gjeri; nga e gjera. **Vë (shtroj) gjeras.**

gjerat'hérsh•ëm (i) me (e) /gjerat-h'ershëm/ *mb* I deriatëhershëm. **Kryetari i gjerat'hershëm.**

gjeratór•e ja¹ f sh e et Qerthull.

gjeratór•e ja¹ f sh e et Vorbull; shtjellë.

gjérazi ndajf

♦ Gjeras; për së gjeri. **Vë gjerazi. Shtrihem gjerazi. Mat (pres) gjerazi.**

♦ Në mënyrë të shtjelluar; jo shkurt.

gjerb¹ kal a ur Pi duke thithur nga pak; rrufit; surb (*ujë etj.*)

gjerb² kal G > GJERB•Ë (me).

gjérb•ë a f sh a at

♦ Aq sa merr njeriu në gojë kur thith një herë një lëng; hurbë; surbë. **Piu një gjerbë qumësht.**

♦ Pikë uji që bie nga çatia; vend në çati ku pikon; çikë. **Gjerbat e shiut. Gjerbat e shtëpisë. Zë gjerbat e çatisë.**

♦ Pjesa e çatisë që del jashtë murit, strehë, çikë. **U futën nën gjerbë.**

*

Gjerba shpon gurin fj u Me përpjekje të pandërprera mund të kapërcehen vështirësitë e të bëhen punë të mëdha.

gjérb•ë (me) jokali i ë veta III G Gjerbon; pikon; cirkon.

gjérbëz a f sh a at Gllënjë.

gjerbím i m

♦ Rrufitje e ujit etj.

♦ Pikë uji nga çatia.

gjerbít¹ *jokal i ur veta III (Streha, çatia)* pikon; gjerbon.

gjerbít² *kal dhe jokal* > **GJERBIT•Ë (me)**.

gjerbít•em *vetv G* > **GJERBIT•Ë (me u)**.

gjerbít•ë (me)¹ *jokal i ë veta III G* Pikon; gjerbon.

gjerbít•ë (me)² *kal a ë G* Këput; lodh; dërrmoj.

gjerbít•ë (me u) *vetv a (u) ë G* Këputem; lodhem; dërrmohem.

gjerbítun (i e) *mb G I* këputur; i lodhur; i dërrmuar.

gjérbj•e a f sh e et Thithje e kafesë, çajit etj.; hurbë; surbë.

gjerb•ój *kal óva úar* Pi duke thithur nga pak; rrufit (*ujë etj.*).

gjerb•ón *jokal ói úar veta III (Çatia)* pikon.

gjerbór•e ja f sh e et *ndërt* Ulluk përgjatë buzës së çatisë, që mbledh çikat; *ark* strehëz përmbi derë a dritare për të larguar pikat e shiut.

gjérbur it (të) *as* Hurbje e ujit etj.

gjérbz•ë a f Hurbë. > **GJERBËZ A.**

gjerdác e *mb G* Dredharak; dhelparak.

gjerdán i¹ *m sh e et*

♦ Varg me gurë të çmuar, florinj a rruaza, që mbahen në qafë si stoli; gushore.
[drita e praruar **gjerdan me guaca** (JG).]

♦ Rrip mesi ose krahaqafë për të mbajtur fishekët.

gjerdán i² *m sh e et* Pjesë e një mishi të therur, që kap një këmbë të përparme, gjysmën e kraharorit dhe të qafës për së gjati.

gjerdán•e ja f sh e et Dele a dhi me rreth të bardhë a të zi në qafë.

gjerdánk•ë a f sh a at K Dele e zezë me qafë të bardhë.

gjerdék u *m sh ë ët vjet* Dhomë e shtruar për dhëndrin e nusen në natën e parë të martesës. **Nata e gjerdekut** nata e parë e martesës.

gjerdjésh•ëm (i) me (e) mb I deridjeshëm.

gjerdnësh•ë a f krahin G Grua lehonë; djergsore.

gjerdhác e¹ mb bis (Fëmijë) i zgjuar e dinak.

gjerdhác e² mb bis (Fëmijë) i lindur jashtë martese; bastard; dobiç.

gjerdhác i¹ m sh ë ët Fëmijë i zgjuar e dinak.

gjerdhác i² m sh ë ët Fëmijë i lindur jashtë martese; bastard; dobiç.

gjerdhác•e ja f sh e et f e GJERDHAC I^{1,2}.

gjerdhák u m sh ë ët > GJERDEK U.

gjerdhán i m sh ë ët > GJERDAN I.

gjérdhe t sh i GARDH I.

gjérdhe ja¹ f sh e et Kullotë.

gjérdhe ja² f sh e et Rrethim me gardh; gardhim.

gjérdh•ënj kal a ëm A Gardhoj; rrethoj a mbyll me gardh.

gjerdhí a f sh - të Dinakëri; finokëri.

gjerdhísht•e ja f sh e et > GJERDHISHT•Ë A.

gjerdhísht•ë a f sh a at bot Shkurre e lartë, me degë pushatake në ngjyrë argjendi, me lule të kuqe që lidh kokrra të vogla të zeza me erë të këndshme.

gjereméz i m ushq Ç Qumësht i prerë për salcë.

gjerét•ë a f kryes sh G Lym i lënë nga lumi a përroi.

gjérez i m sh ë ët zool Ferllë; gjer.

gjérë ndajf

♦ Me gjerësi të madhe; shumë lirshëm në trup ose në një pjesë të trupit. **Më rrinë gjerë rrobat (këpucët).**

♦ Me hapësirë të mjaftueshme për të banuar, punuar etj.; jo ngjeshur njëri pranë tjetrit; lirë, lirshëm. **Jam gjerë me shtëpi.**

♦ *f*ig Në mënyrë të shtjelluar; duke e trajtuar nga të gjitha anët a drejtimet; pa u kufizuar, hollësisht. **Flas (shkruaj) gjerë. U ndal (e trajtoi) gjerë çështjen.**

♦ *fīg* Në mënyrë të gjerë; pa u kapur pas çikërrimave e të metave të vogla; duke i peshuar të gjitha anët e rrethanat. **E gjykoj (shikoj) gjerë çështjen.**

♦ *fīg* Në një masë të madhe njerëzish; në mënyrë të gjerë; kudo; gjerësisht. **Përdoret gjerë. Ka hyrë gjerë në përdorim.**

*

Gjerë e gjatë (gjatë e gjerë)

♦ Në të gjithë gjerësinë dhe gjatësinë.

♦ Për të gjitha gjërat a me të gjitha hollësitë; fill e për pe, hollësisht; nga të gjitha anët.

Sa gjerë gjatë (sa gjatë e gjerë) Në të gjithë gjatësinë e gjerësinë; i shtrirë plotësisht.

Trashë e gjerë Gjerë e gjatë.

gjërë (i e) mb

♦ (*Send*) me shtrirje të madhe në hapësirë në përmasën e gjerësisë; që ka mjaft hapësirë nga njëra buzë anësore tek tjetra; me gjerësi më të madhe nga sa duhet, nga sa është e zakonshme ose në krahasim me një tjetër. **Rrugë e (dritare) gjerë. Kanal (shtrat) i gjerë. Brez i gjerë toke. Shpatulla të gjera. Ballë i gjerë. Daltë e gjerë. Ekran i gjerë. Bëhet më i gjerë** zgjerohet. **Dy metra (centimetra) i gjerë.**

♦ Që zë një hapësirë të madhe; shtrirë nga të gjitha anët; i hapët. **Fushë (luginë) e gjerë. Vend i gjerë.**

♦ (*Rrobë*) e lirshme në trup; më e bollshme nga sa duhet; që nuk rri i puthitur e nuk të shtrëngon; i lirshëm.

♦ (*Dhomë*) me mjaft hapësirë, që nxë shumë (*njerëz, sende*).

♦ (*Send*) i vendosur larg nga një tjetër, me largësi të mjaftë a të madhe. **Rreshta të gjerë.**

♦ Që përfshin një numër të madh njerëzish, pjesëmarrësish ose anëtarësh; i përhapur në shumë njerëz; që përfaqëson shumë njerëz; masiv. **Mbledhje e (kuvend i) gjerë. Pjesëmarrje e gjerë. Masat (shtresat) e gjera të popullit. Këshill i gjerë. Demokraci e gjerë.**

♦ *fig* (*Veprimtari etj.*) me përhapje a shtrirje të madhe; që përfshin shumë gjëra, që rrok shumë anë; me përmasa të mëdha. **Lidhje të gjera. Punë e gjerë edukuese. Pasqyrim i gjerë. Në përpjesëtime të gjera. Në shkallë të gjerë. Në mënyrë të gjerë gjerësisht. [Krejt e kundërta: dy poetët e shquar kërkojnë që poezia në sa më pak fjalë të krijojë një përfytyrim sa më të gjerë që të shprehë një përvojë sa më të pasur. (AÇ)]**

♦ Që plotëson nevojat e një shumice të madhe njerëzish, që përdoret vazhdimisht nga një masë e madhe njerëzish. **Mallra (artikuj) të përdorimit të gjerë.**

♦ Që shquhet a dallohet për vëllim të madh dijeshe e njohurish në shumë fusha të jetës; i gjithanshëm; që lidhet me një fushë të madhe dijeshe, njohurish a veprimtarie. **Horizont i gjerë. Njohuri (dije) të gjera. Arsim i gjerë.**

♦ *fig* (*Njeri*) i durueshëm e me shpirt të madh; që nuk kapet pas cikërrimave e të metave të vogla; zemërgjerë.

♦ *mat* (*Kënd*) më i madh se këndi i drejtë, por më i vogël se këndi i shtrirë; më i madh se 90 gradë, por më i vogël se 180 gradë.

♦ *gjuh* (*Zanore*) e zëshme në shkallën më të lartë, që shqiptohet duke hapur gojën sa më shumë që të jetë e mundshme.

*

E ka gjoksin të gjerë Është zemërgjerë; i duron shumë të tjerët.

Me zemër (me bark) të gjerë I durueshëm, zemërgjerë.

Në kuptimin e gjerë të fjalës Në kuptimin më të përgjithshëm të fjalës.

gjér•ë a f sh a at orn G Zhgabë.

gjér•ë i m sh ë ët zool (*Myoxus glis*) Brejtës i vogël katërkëmbësh me qime të dendur e të butë, të përhimë, me bisht të gjatë si furçë, me mish të ngrënshëm.

gjerësi a f sh - të

♦ Një nga përmasat e trupave dhe rrafsheve, që matet në shtrirjen e tyre më të madhe tërthore nga një buzë anësore tek tjetra dhe që zakonisht është më e vogël se gjatësia; madhësia që i përgjigjet kësaj përmase a shtrirjeje. **Gjerësia e dërrasës (dritares, rrugës, lumit). Me gjerësi tre metra. Mat gjerësinë.**

♦ Shtrirje e një trupi a rrafshi në drejtimin tërthor nga një buzë anësore tek tjetra; të qenët i gjerë. **Në gjithë gjerësinë e fushës. I ruaj gjerësinë.**

♦ *fīg* Shtrirje e madhe e diçkaje; përfshirje e shumë anëve, dukurive, dijeve etj., vëllim ose përpjesëtimet e gjera. **Gjerësia e dijeve (njohurive). Gjerësia e të menduarit. Gjerësia e interesave. Zhvillim në gjerësi.** [kjo paraqitje bëhet me kompetencë të filologut dhe të studiuesit të veprave të Fishtës në gjerësinë dhe thellësinë e tyre (ES).]

♦ *fīg* Të qenët i durueshëm dhe me shpirt të gjerë; zemërgjerësi. **Gjerësia e shpirtit.**

♦ *gjeog* Largësi e një vendi a pike nga ekuatori, e matur me gradë; *kryes sh* vend ose krahinë me veçori të caktuara të klimës e të botës së gjallë sipas largësisë nga ekuatori. **Gjerësia gjeografike. Gjerësi veriore (jugore). Është i përhapur në të gjitha gjerësitë.**

**

gjerësi e valës *fiz, tek inf*

♦ Sasi maksimale e informacionit, e matur me bit/sek, që mund të përcillet nëpër një kanal.

♦ Ndryshimi midis dendurisë më të lartë e më të ulët të përcjelljes (transmetimit) i matur me herc.

gjerësisht *ndajf*

♦ Në një masë të madhe njerëzish; në mënyrë të gjerë; në masë; gjerë. **Përhapet (përdoret) gjerësisht.**

♦ Nga të gjitha anët a drejtimet, gjerë e gjatë; duke përfshirë shumë anë, dukuri, hollësi etj. **Rrah (trajtoj, shqyrtoj) gjerësisht. Pasqyroj gjerësisht.** [Shpjegim gjerësisht i pranuar është ai që e lidh burimin e fjalës "kreshnik" prej një forme më të hershme "krajishnik" (ShS).]

gjerguníc•ë *a f sh a at J* Grua në ditët e veta.

gjergjéf i *m sh ë ët* Kornizë me dy palë rrathë të puthitur njëri në tjetrin, ku tendoset pëlhura për qëndisje.

gjérgj•ël *la f sh la lat G* Peshk i vogël i ujërave të ëmbla.

gjergjír i *m sh ë ët* Rende (*për të grirë djathë etj.*).

gjergjním i *m krahin G* Gjendje e gruas para lindjes.

gjergjn•ój *jokal krahin G > GJERGJN•UE (me).*

gjergjn•úe (me) *jokal ói úe krahin G (Shtatzëna)* është në ditët e veta.

gjérgjun it (të) *as krahin G* > **GJERGJNIM I.**

Gjergjúsh i *em m shkurt për k i* **GJERGJ I.**

gjéri (së) *ndajf*

♦ Nga ana e gjerë. **Për së gjeri** gjerë; nga e gjera. **Pres (çaj) për së gjeri.**

♦ Me gjerësi; si gjerësi. **Është 1 m për së gjeri.**

gjeriát•ër ri *m sh ra rat mjek* Mjek i specializuar për pleq.

gjeriát•re rja *f sh re ret f e* **GJERIAT•ËR RI.**

gjeriatri *a f mjek* Degë e mjekësisë dhe shërbimeve shoqërore për kujdesin shëndetësor të pleqve.

gjeriatrik e *mb mjek I* gjeriatriisë; që ka të bëjë me gjeriatriinë. **Klinikë gjeriatrike.**

gjeriësht•ë a *f sh a at bot (Ulex)* > **GJINESHT•ËR RA.**

gjerím i *m* > **ZGJERIM I.**

gjerínë *mb f K (Grua a vajzë)* lojce.

gjerín•ë a *f sh a at K* Grua a vajzë lojce; lavire.

gjerikëtúsh•ëm (i) *me (e) mb bis I* derikëtushëm.

gjerm i *m sh e et krahin* > **ZJARR I.**

gjermán e *mb I* Gjermanisë; që ka të bëjë me Gjermaninë, me vendësit a banorët e saj. [Ky shtegtar gjerman, qe nisur nga Këlni i Renanisë në vitin 1496 për një udhëtim të largët nëpër Itali, Siri, Egjipt, Arabi, Etiopi etj. (GjSh)]

gjermán i *m sh ë ët* Vendës a banor i Gjermanisë. [Nuk e kuptoja gjuhën, por dija të dalloja fare mirë theksin e gjermanishtes së gjermanëve të Gjermanisë nga ajo e gjermanëve të Zvicrës. (ED)]

gjermánçe *ndajf bis* > **GJERMANISHT.**

gjermánç•e ja *f bis* > **GJERMANISHT•E JA.**

gjermán•e ia *f sh e et f sh e et f e* **GJERMAN I.**

gjermanësh•ë a *f vjet usht* Pushkë e prodhuar në Gjermani.

Gjermaní *a f gjeog* Republikë në Europën Perëndimore-Qendrore, e kufizuar me Danimarkën në veri, me Poloninë dhe Çekinë në lindje, me Austrinë në juglindje, me Zvicrën në jugperëndim, me Francën, Luksemburgun dhe Belgjikën në perëndim dhe me Holandën në veriperëndim, me dalje në Detin e Veriut dhe Detin Baltik. **Gjermania Lindore (Perëndimore)** dy shtete të krijuara nga ndarja e Gjermanisë pasi humbi në Luftën e Dytë Botërore. **Bashkimi i Gjermanisë** *hist.* **Ribashkimi i Gjermanisë** bashkimi i dy Gjermanive më 1990.

gjermaník *e mb* I Gjermanisë; i gjermanëve.

gjermaníst *i m sh ë ët* Studiues i gjuhës dhe kulturës gjermane.

gjermaníst•e *ja f sh e et f e* **GJERMANIST I.**

gjermanistík•ë *a f libr* Studim i gjuhës dhe kulturës gjermane.

gjermanísht *ndaif* Në gjuhën gjermane. [Të interesuarit, studiues apo studentë të letrave shqipe, në studimin e prof. Kolë Ashtës kanë tërë listën e fjalëve shqip-gjermanisht të Harfit, bashkë me disa shpjegime kritike në kllapa. (GjSh)]

gjermanísht•e *ja f*

♦ Gjuhë e familjes indoevropiane, që flitet nga gjermanët; gjuhë zyrtare e Gjermanisë dhe Austrisë, një nga gjuhët zyrtare të Zvicrës. **Gjermanishtja e Austrisë (e Zvicrës).**

♦ Lëndë mësimore e kësaj gjuhe; tekst mësimor i kësaj lënde. **Ora e gjermanishtes.**

♦ *bis* Mësues i gjermanishtes.

**

gjermanishte e epërme Dialekt i gjermanishtes që përdoret në jugun e Gjermanisë, në Zvicrën qendrore, Austri, Lihtenshtajn, Tirolin e jugut (Itali) dhe Alsasë (Francë).

gjermanishte e poshtme Dialekt i gjermanishtes që përdoret në veriun e Gjermanisë, në Danimarkë dhe Holandë.

gjermanishtfólës *e mb* Që flet gjermanisht.

gjermanishtfólës *i m sh - it* Ai që flet gjermanisht.

gjermanishtfólës•e *ja f sh e et e* **GJERMANISHTFOLËS I.**

gjermaniúm i *m kim* Element metaloid i thyeshëm në ngjyrë të hirtë në të bardhë, që ngjan si silikoni; përdoret në gjysmëpërçues (*simboli Ge*).

gjermaníz•ëm mi *m sh ma mat gjuh* Huazim nga gjermanishtja në një gjuhë tjetër.

gjermanizím i *m libr* Imponim a përvetësim i kulturës dhe mënyrës së jetesës gjermane.

gjermaniz•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ Marr vetí të kulturës dhe mënyrës së jetesës gjermane.

♦ *veta III (Të folurit)* merr trajta të shqiptimit gjerman.

gjermaniz•ój *kal óva úar libr*

♦ I jap vetí të kulturës dhe mënyrës së jetesës gjermane.

♦ I jap (*të folurit*) trajta të shqiptimit gjerman.

gjermanizúar (i e) mb

♦ I kthyer në mendësinë dhe mënyrën e jetesës gjermane.

♦ (*Shqiptim*) me trajta gjermanike.

gjermanizúem (i) e (e) mb > GJERMANIZUAR (i e).

gjermano- *fjalëform.*

gjermanoamerikán e mb

♦ Që ka të bëjë me Gjermaninë dhe Amerikën.

♦ I amerikanëve me prejardhje gjermane.

gjermanoamerikán i *m sh ë ët* Amerikan me prejardhje gjermane.

gjermanoamerikán•e ia f sh e et f e GJERMANOAMERIKAN I.

gjermanofíl i *m sh ë ët* I huaj që e do Gjermaninë dhe mënyrën e jetesës gjermane.

gjermanofil•e ja f sh e et f e GJERMANOFIL I.

gjermanofilí a f Dashuri e një të huaji për Gjermaninë dhe mënyrën e jetesës gjermane.

gjermanofób e mb (I huaj) që e do Gjermaninë dhe mënyrën e jetesës gjermane.

gjermanofób i m sh ë ët I huaj që e do Gjermaninë dhe mënyrën e jetesës gjermane.

gjermanofóbí a f Urrejtje e një të huaji për Gjermaninë dhe mënyrën e jetesës gjermane.

gjermanofón e mb Që flet gjermanisht.

gjermanofón i m sh ë ët Ai që flet gjermanisht.

gjermanofón•e ia f sh e et f e GJERMANOFON I.

gjermanofrancéz e mb

♦ (*Marrëveshje, lidhje*) midis Gjermanisë dhe Francës.

♦ (*Grup*) i përbërë nga gjermanë dhe francezë.

gjermanofrancéz i m sh ë ët Francez me prejardhje gjermane.

gjermanofrancéz•e ja f e GJERMANOFRANCEZ I.

gjermanolindór e mb I Gjermanisë Lindore; që ka të bëjë me Gjermaninë Lindore, me vendësit a banorët e saj.

gjermanolindór i m sh ë ët Banor a vendës i Gjermanisë Lindore.

gjermanolindór•e ja f sh e et f e GJERMANOLINDOR I.

gjermanoperëndimór e mb I Gjermanisë Perëndimore; që ka të bëjë me Gjermaninë Perëndimore, me vendësit a banorët e saj.

gjermanoperëndimór i m sh ë ët Vendës a banor i Gjermanisë Perëndimore.

gjermanoperëndimór•e ja f e GJERMANOPERËNDIMOR I.

gjermanoshqiptár e mb

♦ (*Marrëveshje, lidhje*) midis Gjermanisë dhe Shqipërisë.

♦ (*Grup*) i përbërë nga gjermanë dhe shqiptarë.

gjermanoshqiptár i m sh ë ët Shqiptar me prejardhje gjermane.

gjermanoshqiptár•e ja f e GJERMANOSHQIPTAR I.

gjermanozvicerán e mb

♦ (*Marrëveshje, lidhje*) midis Gjermanisë dhe Zvicrës.

♦ (*Grup*) i përbërë nga gjermanë dhe zviceranë.

gjermanozvicerán i *m sh ë ët* Zviceran me prejardhje gjermane.

gjermanozvicerán•e ia *f e* **GJERMANOZVICERAN I.**

gjermanúa ói *m sh ónj ónjtë orn Ç* Shpend uji.

gjerméz i *m sh ë ët* *ushq* Qumësht i prerë për salcë.

gjérm•ë a *f sh a at* > **GJIRM•Ë A.**

gjer•óhem *vetv óva (u) úar* > **ZGJER•OHEM.**

gjer•ój *kal óva úar* > **ZGJER•OJ.**

gjerókull a *f sh a at* *krahin E* dashur.

gjerontík e *mb libr I* plakjes; që ka të bëjë me plakjen.

gjerontokrací a *f pol* Qeveri pleqsh.

gjerontokrát i *m sh ë ët* *libr pol* Qeveritar plak.

gjerontokratík e *mb libr pol I* gjerontokracisë; që ka të bëjë me gjerontokracinë.

gjerontológ u *m sh ë ët* *mjek* Specialist i gjerontologjisë.

gjerontologjí a *f mjek* Degë e mjekësisë që studion procesin e plakjes.

gjerór•e ja *f sh e et zool* Femër e gjerit.

gjérpazi *ndaif* Zvarrë; me zvarritje; rrëshqanë.

gjersá *lidh*

♦ Derisa. **E** kërkuan gjersa e gjetën. Gjersa pa ardhur ai, ti nuk do të dalësh.
[qau për kalin gjersa thirrën gjélat/ dhe kur shkoi në fshat i thanë **I MARRË**
(DA).] [Të jam nënshtruar e të nënshtrohem/ gjersa në botë të jem i gjallë
(NGj).] [Atje ishte fillimi i kaosit, përçartjes, gjersa vinte rënia e gjuhës në
koma, që ishte edhe grahma e fundit e saj. (IK)]

♦ Meqë. Gjersa e dashke, mbaje meqë e dashke, mbaje.

gjérs•ë a¹ *f sh a at* *krahin G* Copë e leshtë që i vihet foshnjës për t'i thithur djersën.

gjérs•ë a² *f sh ë ët* *krahin* > **DJERS•Ë A.**

gjersí a *f sh - të A* Gjerësi.

gjersót•ëm (i) me (e) mb I derisotëm.

gjersótsh•ëm (i) me mb I derisotëm.

gjershí a f sh - të A bot > QERSHI A.

gjershk•ë a f ë ët krahin G Kullotë mali. > **BJESHK•Ë A.**

gjertanís•ëm (i) me (e) mb I deritanishëm. [Dhe këto re që tani vijnë/ ndryshe nga retë e gjertanishme (IK).]

gjerth i m: Gjerthi i fytit anat Arrë e fytit; fikth.

gjerúar (i e) mb > ZGJERUAR (i e).

gjerúnd i m sh e et gjuh Përcjellore.

gjerúsh e mb Shpatullgjerë.

gjerúshj•e a f sh e et bot (Mentha) Bimë barishtore shumëvjeçare aromatike, me 16 lloje, me gjethe vezake e lule të imëta, të grumbulluara tufë si kalli; përdoret si erëz në gjellë, në industrinë farmaceutike etj.

gjerratór•e ja f sh e et Tjerratore; furkë e bosht për tjerren e pambukut.

gjérr•e ja f sh e et krahin G Vend djerr; tokë e lënë djerr.

gjérr•ë a f sh a at Lodër fëmijësh me një kon prej druri me majë metalike, që mbështillet me pe dhe hidhet në tokë që të rrotullohet rreth vetes. > **FUG•Ë A.**

gjérr•ël la f sh la lat > GJERR•Ë A.

gjes kal gjíta gjítun krahin G > NGJIS; NGJIT.

gjesdenís kal G > GJESDENIS•Ë (me).

gjesdenís•ë (me) kal a ë G Ndrej; zbukuroj.

gjesdenísj•e a f sh e et G Ndrejje; zbukurim.

gjesdenísun (i e) mb G I ndrequr; i zbukuruar.

gjés•ëm (i) me (e) mb I butë.

gjest i m sh e et dhe fig Veprim; vepër. **Gjest bujar.**

♦ Lëvizje e duarve a e kokës për t'i njoftuar dikujt me shenjë diçka ose që shoqëron të folurit e njeriut. **Gjest miratues (përçmues, fyes, mospërfillës). Gjest pohimi (pranimi, pëlqimi, mohimi). Gjuha e gjesteve. Bëj gjeste. Flas me shumë gjeste.**

♦ *fig* Sjellje ose veprim që bëhet për të shprehur diçka ose dëshmon për vetitë dhe qëllimet e njeriut; bëmë. **Gjest i lartë (ulët). Gjest armiqësor. Gjest miqësie (mirëkuptimi). Gjest trimërie.**

gjesh kal a ur A > NGJESH; G > GJESH•Ë (me).

gjesh•em vetv G > GJESH•Ë (me u).

gjesh•enj kal a ur A Ngjesh (brumin e bukës etj.).

gjesh•ë (me) kal a ë G > NGJESH.

gjesh•ë (me u) - (u) ë G vetv dhe pës e GJESH•Ë (me).

gjeshk u m sh ë ët Gjethe të thata, të rëna.

gjeshk•ë a¹ f përmb Gjethe të thata; dushk (si ushqim për bagëtinë).

gjeshk•ë a² f sh a at G Flakurimë.

gjeshk u m sh ë ët G Flakaresh; flakurimë.

gjeshmishólla pandr J Të shkuara! (i thuhet të sëmurit).

gjeshs•e ja f sh e et Shirit; kordele.

gjeshtár•e ja f sh e et Grua që ndihmon gratë gjatë lindjes; mamí populllore.

gjesht•ër ra f sh ra rat bot (Genista) > GJINESHT•ËR RA.

gjeshtërz a f veter J Trullosje e bagëtisë nga gjineshtra.

gjeshun (i e) mb G I ngjeshur.

gjeshunit (të) as G Ngjeshje.

gjeshur (i e) mb A I ngjeshur.

gjet i m sh a at G Brez; gjeneratë.

gjetán i m sh a at krahin G Gajtan.

gjetár e mb krahin G: Mace gjetare mace gjuetare.

gjetár i m sh ë ët krahin G Gjahtar.

gjété (të) *mb sh A* Të gjatë. **Veshë të gjetë.**

gjét•e ja *f sh e et* Fëmijë i gjetur (*te burri a grua e dytë*). > **THJESHT•ËR RI.**

gjét•ë (me) *kal a ë G*

♦ > **GJE•J.** [Paska ndêjë tri dit e tri net,/ Ja ka lypë vorrin, ja ka gjetë (CV).]
[kërkoj me gjetë një kafshatë ma të mirë. (Mgj)]

♦ Shoh. [Edhe Mujës vorrin ja ka zblue./ Kambkryq Mujin ma ka gjetë! (CV).]

gjété (me u) a (u) *ë G vetv dhe pës e GJET•Ë (me).*

gjét•ë a¹ *f sh a at krahin G* Send; gjë.

gjét•ë a² *f sh a at krahin* Mizë mjaltëse; bletë.

gjét•ë a³ *f sh a at krahin G* Shtëpi.

gjëtës i¹ *m sh - it*

♦ Ai që gjen një send të humbur.

♦ Zbulues. [Gjetësi përmend tri grafema greke për dh, th dhe y, përveç atyre latine. (AKI)]

gjëtës i² *m sh - it* Ai që ngre një dolli në gosti dhe i drejtohet dikujt në tryezë për të pirë së bashku, duke thënë një urim, të cilin e fillon me shprehjen e zakonshme: **Të kam gjetur, o zot i shtëpisë!**

gjëtës•e ja *f e* **GJETËS I¹.**

gjetësi a *f sh ra rat* Thesar i zbuluar, i gjetur.

gjéti ndajf *G* Në vend tjetër; gjetiu; gjetkë.

gjetím i¹ *m sh ë ët* Fëmijë i gjetur; jetim.

gjetím i² *m sh e et G*

♦ Gjueti.

♦ Kërkim.

gjetím•e ja *f sh e et f e* **GJETIM I¹.**

gjétit *krahin G* Tjetërkund; në vend tjetër; gjetiu; gjetkë.

gjetíu ndajf

♦ Në një vend tjetër, tjetërkund. **Kërkoj (shikoj) gjetiu.**

♦ *fīg* Në diçka tjetër, në tjetër gjë; tjetërkund. **E hodhi fjalën gjetiu. E ka hallin gjetiu. E kisha mendjen gjetiu** po mendoja për tjetër gjë; s'e kisha mendjen aty.

gjetj•e a¹ f sh e et

♦ Zbulim i diçkaje. **Gjetja e metodave të reja (e rrugëve të reja).** [Një gjurmë e këtij ekspansioni janë, sipas Çabejt, edhe gjetjet folklorike me tematikë epike në Mat, Shëngjergj etj. (ShS).] [Përpara një gjetjeje të tillë është gati një detyrim moral, që t'i drejtohesh një filologu të mësuar me tekste të vjetra të shqipes, për arsye se bëhet fjalë për një vepër që i përket në fund të fundit kulturës së krejt një kombi (AKI).]

♦ Send i gjetur rastësisht.

♦ Zgjidhje e problemës, ushtrimi etj. **Gjetja e numrit të panjohur.**

♦ *fīg* Zgjidhje e goditur në një vepër ose shkrim; diçka e kapur bukur ose mirë. **Gjetje artistike.**

♦ Ndeshje a hasje me diçka a dikë që kërkoj. **Gjetje e fjalëve të sakta.**

♦ *kryes sh arkeo* Sende të zbuluara gjatë gërmimeve. **Përshkrimi (datimi) i gjetjeve të reja.**

gjetj•e a² f sh e et A Ngjashmëri; ngjasim.

gjetkë ndajf krahin Gjetiu. **Gjetkë e gjetkë** në vende të tjera të huaja ose në krahina të tjera. [Kudo gjetkë. dhe duke kënduar/ gjetkë do t'të shpie (AZÇ)] [Pikërisht ashtu si gegërishtja e Gjon Buzukut, siç e kemi thënë edhe gjetkë, ngjason aq fort e përputhet harmonishëm në shumëçka me toskërishten e Lekë Matrëngës. (GjSh)] [hodhi vështrimin gjetkë për të gjetur një vend ku ta mbështeste. (ED)] [edhe kur mendjen e kishte gjetkë, ministri i ri, sa më shumë shpërfillës dukej, aq më i vëmendshëm ishte. (IK)]

gjetkëz a¹ f sh a at Vend i thurur ku mbahen shpendë ose kafshë shtëpiake për t'i majmur. **Gjetkëza e patave (derrave).**

*

Si pata (derri) në gjetkëz Me të gjitha të mirat; si pula në grurë.

gjetkëz a² f sh a at J Dhomë shumë e vogël; kuvli.

gjet•óhet *pavet e* **GJET•UE (me).**

gjet•ój *kal dhe jokal* $G >$ **GJET•UE (me).**

gjetór•e ja *f sh e et* G (*Kafshë*) gjuetare.

gjetsh *veta III dëshir e* **GJEJ.** [Në s'gjetsha hon ku të të hedh/ do gjej një fushë a një lulnajë (IK).]

*

E gjetsh nga Perëndia! Të dënoftë Perëndia!

E gjetsh nga s'e pret! Të ardhtë e keqja andej nga nuk e pret!

gjéttë *dëshir e* **GJEJ.**

*

Të gjéttë e mira! përgjigje e dollisë së mirëseardhjes.

gjet•úe (me) *kal óva úe* G

♦ Gjuaj.

♦ Kërkoj.

gjet•úe (me u) *úe (u) úe* G

I *pavet* Gjuhet.

II *pës e* **GJET•UE (me).**

gjetúem it (të) *as* G

♦ Gjuajtje; gjueti; gjah.

♦ Kërkim.

gjétull a *f sh a at* *zool bis* Lloj nepërke e hollë që bën kërcim të lartë a të gjatë.

gjétun (i e) *mb* G

♦ I gjetur. **Nuk asht i gjetun në ferra (në rrugë të madhe)** nuk është njeri pa njeri; ka kush i del zot.

♦ I zënë në flagrancë duke kryer marrëdhënie jashtëmartesore.

gjétun it (të) *as* G

♦ Gjetje.

♦ Shpikje; zbulim shkencor.

gjetur (i e) mb

♦ Që është gjetur a zbuluar diku. **Sende të gjetura.**

♦ Që ka dalë a është përcaktuar pas llogaritjeve. **Shuma e gjetur.**

♦ (*Fëmijë*) i burrit të mëparshëm a i gruas së mëparshme; jo i veti. **Djalë i (vajzë e) gjetur** thjeshtër.

♦ *fig* I zgjedhur a kapur bukur e mirë; i goditur, i qëlluar. **Shembulli i gjetur. Krahësim i gjetur.**

gjetur it (të) as

♦ Gjetje; veprim i gjetjes.

♦ Zbulim.

gjetura t (të) f sh euf Të përmuajshme (*të grave*).

gjeturí a f Aftësi për të gjetur zgjidhje; zgjuarsí.

gjeturín•ë a f sh a at kryes sh Sende të gjetura pa ndonjë vlerë.

gjeth¹ si mb Që është fletë e plotë, i papërpunuar ose i pagrirë. **Duhan gjeth.**

*

I bëri gjeth I griu; i shoi krejt.

gjeth² mb (Dhjeta) maç (*në letrat e bixhozit*).

gjeth jokali i - krahin G (Pylli) gjethon; dushkon; (*mali*) vishet me blerim.

gjeth i m sh e et

♦ > **GJETH•E JA. Gjethi i plepit (dushkut).**

♦ *përmb* Tërësi e gjetheve të pemëve a bimëve. **Kur të çeli (dali) gjethi** në pranverë. **Era e gjethit** erë e lehtë pranverore që fryn në kohën kur çel gjethi.

♦ *përmb* Degë të holla me gjethe të disa drurëve, që përdoren si ushqim për bagëtinë; ushqim prej bimësh për bagëtinë. **Gjeth dushku. Bëj (pres) gjeth. Mullar me gjeth.**

♦ *nj* Fletë e drurëve a bimëve që përdoret për të nxjerrë tinguj duke i fryrë me buzë. **Melodi me gjeth. I bie (i fryj) gjethit.** [Ç'u mbush mali plot me gjeth (Pop).] [Apo do vdesish si vdes gjethi në vjeshtë? (Mgj)] [më gëzoni një herë/ si gëzohet gjethi i njomë në pui (MC).]

♦ Maç i letrave të bixhozit.

**

gjeth-thuepulë

♦ Gjethe e imët.

♦ *bot* (*Nigella arvensis*) Bimë barishtore me kërcell 20 - 90 cm të lartë, me gjethe të holla si fije, me lule të bardhë ose lejla, me 10 petla, që lidh kokrra plot fara; përdoret në mjekësi popullore për të lehtësuar tretjen e ushqimit, uljen e gazrave në zorrë dhe nxitjen e djersitjes.

gjethák u m sh ë ët *G* Vend i thatë ku mbahen gjethet e degët që u shtihen kafshëve si ushqim.

gjethaník u m sh ë ët *ushq* Lakror me gjethe preshi, qepësh të njoma etj.

gjethaták e mb (*Dru, shkurre*) me shumë gjethe; gjetheshumë.

gjethatár e mb > **GJETHATAK.**

gjéthçe mb kopsht krahin G (*Lakër*) që bën vetëm gjethe; që nuk lidh kokë.; çufërr; gjethnore. **Lakna gjethçe e krençe.**

gjéthç•e ja f sh e et kopsht krahin G Lakër që bën vetëm gjethe; që nuk lidh kokë; lakër çufërr; lakër gjethnore.

gjeth•dëll dëlli m bot (*Plantago*) > **GJETHE DELLI.**

gjéth•e ja f sh e et

♦ Pjesë e bimëve si fletë me trajta të ndryshme, që del në degë, në kërcell ose drejt nga rrënja dhe shërben për përftimin e lëndëve ushqyese nën veprimin e dritës, si edhe për shkëmbimin e gazeve; kjo pjesë e bimëve që përdoret për ushqim nga njerëzit ose kafshët. **Gjethe e gjelbër (e zverdhur). Gjethe të njoma (thata). Gjethe vezake (gjatore, heshtore). Gjethe e përbërë. Gjethe të këmbryera (përkundërta). Gjethe të dhëmbëzuara (lëmuara). Bishti i gjethes. Kurora e gjetheve. Shumëzimi me gjethe. Nxjerr (lëshon) gjethe. Mbushet me gjethe. I mban (i bien) gjethet. [gjethet ndër lisa janë zogj e shokë (MC).]**

♦ *përmb* Degë të holla me gjethe të disa drurëve, që përdoren si ushqim për bagëtinë; ushqim prej bimësh për bagëtinë; mullar me degë e gjethe të tilla.

♦ Thikë me teh të gjerë (*e zdrukthit*).

*

Bëhem gjethe plepi Dobësohem shumë; tretem; zverdhem.

Dridhem si gjethe lofate (plepi) Kam shumë frikë; trembem shumë; më hyjnë dridhmat nga frika.

E kam gjethe dikë E mund a e mposht lehtë dikë, s'e kam për gjë; as që matet dot ai me mua.

Jam gjethe plepi

♦ Jam shumë i lehtë në peshë.

♦ E ndiej veten shumë mirë; është i lehtë si gjethja (*pas një sëmundjeje*).

♦ *iron* Jam pa asnjë lek në xhep.

Kur (sa) të bëhet gjethja sa këmba e patës Kur të ngrohet moti mirë; pasi të ketë hyrë pranvera.

Luaj si gjethja e plepit Nuk e mbaj fjalën a premtimin.

Me bar e me gjethe Me gjithë ç'kam; kokë e këmbë.

Si gjethja në verë Shumë; me shumicë; shumë i përhapur, i dendur a i zhvilluar.

**

Gjethe (fletë) fiku Diçka që përdoret më kot për të fshehur a për të mbuluar një të vërtetë.

**

gjethe delli bot (*Plantago*) Bimë barishtore e egër me gjethe të trasha, me shumë deje e të shtrira përtokë dhe me lule të vogla, që rritet anës vijave të ujit e pranë moçaleve dhe përdoret në mjekësinë popullore; dejëz.

gjethe thuepulë bot (*Nigella arvensis*) Bimë shumëvjeçare e kullotave; me rrënjë, boshtore, me kërcëj të shpeshtë e të lartë, me gjethe pesë e nga pesë në çdo degë dhe lule të verdha në të kuqërreme.

gjethebárdhë *mb* Me gjethe të bardha; fletëbardhë.

gjetheblértë *mb* Me gjethe të blerta; fletëblertë; fletëverdhe.

gjetheblerúar *mb* > **GJETHEBLERTË.**

gjethe•brí bríri *m sh brínj brínjtë bot (Ceratophyllum)* Bimë ujëse gjethehollë.

gjetthedé•lli *lli m sh j jtë bot (Plantago)* > **GJETHE DELLI.**

gjetthedëndur *mb* Fletëdendur.

gjethegjânë *mb G* > **GJETHEGJERË.**

gjethegjátë *mb* Fletëgjatë.

gjethegjélbër *mb (Bimë, dru)* me gjethe të gjelbra.

gjethegjérë *mb (Dru, bimë)* me gjethe të gjera; fletëgjërë. **Panja gjethegjërë.**

gjéthe-gjéthe *ndaif* Në trajtë gjethesh; gjethe pas gjethes.

gjethehapët *mb (Bimë)* me gjethet (fletët) të hapura; fletëhapët.

gjethehóllë *mb* Me gjethe të holla.

gjetheímët *mb* Me gjethe të imëta.

gjethe•mádh mádhe *mb m sh mëdhénj, f sh mëdhá* Me gjethe të mëdha; fletëmadh.
Shelg gjethemadh.

gjethembájtës e *mb*

♦ *(Bimë)* me gjelbërim të përhershëm.

♦ *bot* Që mban gjethen; që ka a nxjerr gjethen. **Bisht (syth) gjethembajtës.**

gjethemis•ër ri *f sh ra rat bot (Aspidistra elatior)* Bimë zbukurimi me gjethe jeshile të errët, deri 50 cm të gjata, me lule tetëpetëlshe në ngjyrë gështenjë të errët nga brenda e më të çelët nga jashtë, që hapin në fillim të verës; i qëndron thatësirës dhe temperaturave deri -5⁰ C.

gjethengrénës e *mb ent (Krimb, brumbull etj.)* që ha, që ushqehet me gjethet e bimëve. **Vemje gjethengrënëse.**

gjethengrénës i *m sh - it ent* Kandër që ushqehet me gjethet e bimëve.

Gjethengrënësi i qepës.

gjethengúshtë *mb* Me gjethe të ngushta; fletëngushtë.

gjethependór e *mb bot (Gjethe)* të vendosura përkundrejt njëra-tjetrës përgjatë kërcellit.

gjethepërdrédhëse *mb (Sëmundje)* që shkakton përdredhjen e gjetheve.

gjethepërdrédhës•e ja f sh e et Sëmundje e bimëve e që shkakton përdredhjen e gjetheve. > **FLETËPËRDREDHËS•E JA.**

gjetherënës e *mb (Bimë, dru, shkurre)* që i bien gjethet; që nuk i mban gjethet gjatë gjithë vitit.

gjetherrallë *mb* Me gjethe të rralla; fletërrallë.

gjetherrézúes i m sh - it *bujq* Lëndë kimike për rrëzimin e gjetheve.

gjetheshúmë *mb* Me shumë gjethe; fletëshumë.

gjéth•et vetv - (u) ur *(Bima, druri)* nis të nxjerrë gjethe. **Po gjethet pylli.**

gjethetráshë *mb* Me gjethe të trasha.

gjethetrúc e *mb* > **GJETHEDENDUR.**

gjethe•vógël vógëla *mb* Me gjethe të vogla; fletëvogël.

gjéth•ël la f sh la lat Gjethe e re, e njomë.

gjéth•ëm (i) me (e) *mb G I* blertë; në ngjyrën e blertë të gjetheve të reja.

gjethërím i m Nxjerrje e gjetheve të bimëve a drurëve.

gjethër•ón jokál ói úar *veta III (Bima)* lëshon a nxjerr gjethe; nis të nxjerrë gjethe. **Po gjethërojnë pemët.**

gjethërúar (i e) *mb (Bimë)* e mbushur me gjethe.

gjethësím i m > **GJETHIM I.**

gjethës•óhet vetv úa (u) úar *veta III* > **GJETH•OHET.**

gjethës•ón jokál ói úar *veta III* **GJETH•ON.**

gjethësúar (i e) *mb* > **GJETHUAR (i e).**

gjéthëz a f sh a at *bot* Gjethe e vogël, që del në fillim në sythin e bimës; gjethe e vogël, që është pjesë e një gjetheje të madhe të përbërë.

gjethëzím, gjethëz•óhet *etj.* > **GJETHËSIM, GJETHËS•OHET** *etj.*

gjethím i m Nxjerrje e gjetheve.

gjethím•ë a f sh a at *bot (Phillyrea media)* Shkurre a dru me gjethe gjithnjë të gjelbra, me lule të vogla, të bardha në të verdhë e të grumbulluara si vile në rrëzë të gjetheve, që rritet në çdo lloj toke dhe përdoret kryesisht si dru zjarri ose për të bërë qymyr; mret. > **KRIFSH•Ë A.**

gjethín•ë a f sh a at > **GJETHISHT•Ë A.**

gjethí•s jokál veta III tí tur (*Dhia etj.*) ha gjethe; kullot në gjethe.

gjethísht•e ja f sh e et > **GJETHISHT•Ë A.**

gjethísht•ë a f sh a at

- ♦ Gjethe të rëna.
- ♦ Vend me kaçube e shkurre plot gjethe.
- ♦ Degë të holla me shumë gjethe, që priten për të mbuluar diçka.

gjethk u m sh ë ët Kasolle e gjetheve të thata (*që përdoren si ushqim për bagëtinë*).

gjethnáj•ë a f sh a at

- ♦ Kurorë e gjetheve të një peme; *përmb* gjethet e një druri.
- ♦ Gjethe të rëna. **Gjethnajë e kalbur. Era e gjethnajës.**

gjethním i m Dalje e gjetheve; mbushje me gjethe.

gjethn•óhet vetv úa (u) úar *veta III (Druri, bima)* mbushet me gjethe të reja; gjethon.

gjethnór•e ja f sh e et Gjethçe.

gjethnúar (i e) mb (*Dru*) i mbushur me gjethe; i gjethuar.

gjeth•óhet vetv úa (u) úar *veta III (Bima, druri)* mbulohet me gjethe të reja.

gjeth•ón ói úar *veta III*

I jokál Lëshon, nxjerr gjethe të reja, fillon të mbushet me gjethe të reja. **Gjethojnë bimët (drurët, pyjet).**

II kal (*Bimësia*) mbulon me gjethe (*një vend*).

gjeth•ór e mb bot.

♦ (*Dru, shkurre*) me gjethe, jo hala; (*pyll*) me drurë me gjethe, jo hala.

♦ I gjethes a gjetheve; që ka të bëjë me tërësinë e gjetheve të një bime a druri.

Indet gjethorë. Mbështjellje gjethore. Në trajtë gjethore.

*

perime gjethore Perime si spinaqi, sallata etj. që u hahen vetëm gjethet.

gjethórë t f sh Drurë gjethorë. **Pyll i përzier me gjethorë dhe halorë.**

gjethták e mb I mbushur me gjethe; gjetheshumë.

gjethpërshkrúes•e ja f bot (*Bupleurum rotundifolium*) Bimë barishtore e dëmshme, me kërcell të verdhë, 20-60 cm të lartë, me gjethe vezake, si kupë rreth kërcellit, me lule si çadër, me fara pushatake që i merr era kur piquen; rritet në toka të dobëta e gurishtore.

gjethták e mb Gjethor; në trajtë të gjethes.

gjethurína t f sh Gjethe të rëna nga drurët. **Pleh gjethurinash. Mbledh gjethurina.**

gjevalltí•s kal ta tur > GJEVALLTIT.

gjevalltút kal a ur Bëj thashetheme për (*dikë*); e marr nëpër gojë (*dikë*).

gjevér i¹ m sh ë ët *G* Kunat.

gjevér i² m sh ë ët *vjet*

♦ Stërvitës kuajsh.

♦ Kujdestar kuajsh.

gjevedár•e ja f sh e et *vjet usht* Pushkë me strall.

gjevisár i m sh ë ët Çiflig.

gjevrék si mb bis I thyeshëm; që thyhet lehtë; që shkërmoqet; i brishtë. **Dru gjevrek. Fiku është gjevrek.**

gjevrék u m sh ë ët *ushq* Kulaç i gatuar me miell të bardhë e pa sheqer, mbruhet si shkop e mblidhet si unazë dhe piquet fort sa thyhet e shkërmoqet lehtë.

Gjevrek me vezë. Varg me gjevrekë.

gjezá ja f sh - të vjet Gjobë.

*

Sa e ka gjezanë? Sa kushton?

gjezáp si mb bis

♦ (*Qepë*) shumë djegëse; që djeg shumë.

♦ (*Pije*) shumë e egër; shumë e fortë. **E paske gjezap rakinë!**

gjezáp i m bis Acid nitrik ose një përzierje me acid klorhidrik, që përdoret nga zanatçinjtë për pastrimin e metaleve para se të ngjiten me kallaj.

gjezár jokai a ur Ç Bredh poshtë e lart.

gjezdís a ur bis

I jokai Shëtit; dal shëtitje.

II kal E nxjerr për të shëtitur (*dikë*).

gjezdísje a f sh e et bis Shëtitje.

gjezdísun (i e) mb G > GJEZDISUR.

gjezdísur (i e) mb (Njeri) i shëtitur; që ka parë botë.

gjez•ë a f sh a at G > XHEZVE JA.

gjezërím•ë a f sh a at Ç Gjezdisje; shëtitje.

gjezërím•j jokai va rë Ç Gjezdis; shëtit.

gjezm•ë ja f > XHEZV•E JA.

gjezuvít e mb vjet > JEZUIT E.

gjezuvít i m sh ë ët vjet > JEZUIT I.

gjë I pacak

♦ (*Përdoret në fjali pyetëse ose kushtore dhe tregon një send, dukuri ose veprim në mënyrë të pacaktuar*) Diçka; gjësend; ndonjë gjë; ndonjë send **A bleu gjë? A ka gjë për të më thënë? Mbeti gjë për ne? Po të kesh gjë të re, na e thuaj!**

♦ (*Përdoret në fjalitë mohore dhe në një varg njësisht frazeologjike*) Asgjë; kurrëgjë; asgjësend; asnjë send **Nuk foli gjë. S'dëgjova (nuk mora vesh) gjë.**

S'i mbeti gjë. S'ka gjë në dorë (në vijë). S'ka gjë në thes (në torbë, në trastë). Nuk vuri gjë në gojë. Nuk bën dot gjë. Nuk doli pa gjë mori diçka; nuk mbeti me duar bosh; përfitoi diçka. **Kjo s'është gjë fare. S'do të thotë gjë. S'la gjë pa bërë (pa thënë)** bëri (tha) gjithçka. **Ku ka zë, s'është pa gjë** *ff u*.

♦ (*Përdoret në fjali mohore*) Diçka ose dikush pa ndonjë vlerë të madhe a pa rëndësi; asgjë. **Nuk më duket gjë. S'është gjë** nuk vlen. **S'duhet gjë ajo punë. S'e ka gjë atë vëllanë e vogël** nuk është i pashëm, nuk është i zoti etj. **Për pak gjë** për diçka të vogël, pa rëndësi; për një sasi fare të vogël. **Aq (kaq) gjë** fare pak.

II pj Përdoret në fjali pyetëse për të përforcuar dyshimin a pasigurinë për diçka. **Më kërkua gjë? Fole gjë? Tha gjë? Mos erdhi gjë? Mos e patë gjë vëllanë? Mos i doli gjë ndonjë punë? Mos pësoi gjë?** mos pësoi ndonjë të keqe.

*

Gjë prej gjëje (prej gjëri) Asgjë; asgjëkafshë.

Ka gjë po të...? A prish punë po të...?

Ku ka zë, s'është pa gjë *ff u* Mund të ketë diçka të vërtetë në fjalët që fliten për dikë a diçka.

Nuk është pa gjë ai Ka edhe ai faj, të meta a gabime; ka edhe ai gisht në diçka.

S'e kam për gjë

♦ E bëj pa vështirësi; e kam të lehtë.

♦ Nuk më bën përshtypje; nuk e kam për pesë.

S'është gjë ajo punë Nuk bëhet ajo punë.

S'doli gjë Nuk u bë; nuk dha fryt.

S'u bë gjë Nuk u bë (*ajo që pritej*).

S'kemi gjë bashkë Nuk kemi punë njëri me tjetrin; nuk biem në ujdi.

S'është gjë që bëhet Është e pamundur, nuk mund të bëhet.

S'është për gjë S'mund të bëjë gjë; nuk është i aftë për asnjë punë, për asgjë.

S'ka gjë

♦ Nuk prish punë.

♦ *(Si përgjigje mirësjelljeje ndaj një falënderimi)* S'ka përse.

S'kam gjë në kusi Jam shumë i varfër.

S'kam gjë në të S'e kam në vijë punën.

S'kam gjë në torbë (trastë) Nuk e kam të sigurt; nuk kam gjë në dorë; s'i kam mirë punët; nuk i kam në vijë punët.

gjë ja f sh ra rat

♦ Diçka lëndore e konkrete e botës jo të gjallë, që rroket nga shqisat si trup i veçantë; diçka e nevojshme për jetesë a që përdoret në jetën e në punën e përditshme; send. **Gjërat rreth nesh. Gjë e shtrenjtë (çmuar). Gjëra të nevojshme. Gjërat ushqimore. Gjëra të thata ushqime të thata. Gjë me vlerë. I vë gjërat nëpër vende.**

♦ *fil* Send. **Nuk ka gjëra në vetvete.**

♦ Dukuri e jetës; fakt; çështje ose punë që bëhet, zhvillohet a pret zgjidhje; veprim; vepër; punë. **Gjë e vështirë (e lehtë). Gjëja kryesore (më e rëndësishme). Gjëra të dorës së parë (të dytë). Gjë e zakonshme (thjeshtë). Ka gjë të re? Si shkojnë gjërat? Këto janë gjëra të pahijshme (të turpshme). I zgjidh gjërat në vend. I lë gjërat zvarrë. Këtë gjë e bëri ai. Kije parasysh këtë gjë! Nuk e kam menduar këtë gjë. Ta lë ty këtë gjë.**

♦ Ndodhi; ngjarje. **Gjë e çuditshme (padëgjuar). Gjë e rëndë. Kjo gjë më preku në zemër. Gjëra që ngjasin. Pse ndodhin këto gjëra?**

♦ Diçka që më mundon, që më shqetëson a që e mbaj të fshehur përbrenda; shqetësim, kokëçarje; hall. **Se ç'ka një gjë ai. I ka ndodhur (e ka gjetur) një gjë. Më mundon një gjë.**

♦ *sh* Gjendje a ecuri e punëve ose zhvillim i diçkaje; rrethana. **Nuk i ndryshon gjërat. Gjërat nuk ecën siç kisha menduar.**

♦ *bis* Diçka e thënë a e shkruar; vepër e krijuar nga dikush. **Thotë gjëra të bukura (interesante). Flet shumë gjëra. Përsërit po ato gjëra. Ka shkruar (ka bërë, ka kompozuar, ka pikturuar) gjëra të mira.**

♦ *sh* - të Bagëti; kafshë; kandërr. **Gjëja e gjallë. Pazar gjësh. Shkon me gjë. E ka ngrënë (kafshuar, pickuar) ndonjë gjë.**

♦ *nj bis* Pasuri; mall; pronë. **Gjë e tundshme (e patundshme). Gjë e botës (e huaj). Gjë pa zot. Vuri mall e gjë.**

♦ *kryes nj bis* Njeri ose qenie me veti të caktuara. **Gjë e egër. Gjë e bukur. Gjë e keqe. shar. Gjë e rrallë. Gjë e ndyrë. shar. Është gjë e ngathët.**

♦ Sëmundje ose çrregullim i organizmit. **I ra një gjë. Nuk ka gjë të rëndë. Të rëntë ndonjë gjë! mallk.**

♦ *bis* Fis, gjak. **A je gjë me të? Ne jemi edhe gjë bashkë.**

*

Çdo gjë që ndrit nuk është ar (flori) *ff u* Pamja të gënjen ndonjëherë.

E kam për gjë të madhe

♦ E quaj shumë të rëndësishme, si diçka që vlen shumë.

♦ E kam tepër të vështirë diçka për ta bërë; nuk ia hyj a nuk e marr përsipër.

Në çdo gjë Nga të gjitha anët; në çdo drejtim.

Nuk e kam për gjë

♦ E bëj pa vështirësi; e kam të lehtë.

♦ Nuk më bën përshtypje; nuk e kam për pesë.

Ndonjë gjë Diçka.

Pa gjë të keqe Në mënyrë të çiltër; me çiltëri; pa të keq.

Pesë para gjë Diçka shumë e vogël; shumë pak.

S'kishte gjë pas shpirtit Jam i varfër e i këputur; kam vetëm krahët.

Si pa gjë të keq Pa më bërë përshtypje; pa e prishur gjakun fare; sikur të mos ketë ndodhur asgjë; me lehtësinë më të madhe; pa pikë përgjegjësie.

Tjetër gjë Diçka e ndryshme, që nuk u ngjan të tjerave a që dallohet nga një tjetër; tjetër punë.

gjë ri *m*

♦ Bagëti.

♦ Ç Gjë; mall; pasuri.

*

Gjë prej gjëri (prej gjëje) Asgjë; kurrëgjë.

Palcë gjëri Pjesa më e mirë e diçkaje.

gjë- *fjalëform*: **gjëkafshë**; **gjëkund(i)**; **gjësend(i)** *etj.*

gjëagjë *ja f sh ra rat*

♦ Vogëlina; çikërrima.

♦ > **GJËAGJËZ•Ë A.**

gjeç *pacak* Xheç; diç; diçka. **Gjeç** *desh të thoshte.*

gjëegjëz•ë a f sh a at Përshkrim i tërthortë e i ngjeshur, zakonisht në vargje, i një sendi a dukurie, që i jepet diku për ta gjetur se çfarë do të thotë; gjëzë.

gjëft•ëhem *vetv krahin G* > **GJËFT•YE (me u).**

gjëft•ýe (me u) *vetv éva (u) ýe krahin G* Mundohem shumë; lodhem.

gjëftýem (i) e (e) *mb krahin G* I munduar; i lodhur.

gjëkáfshë

I *pacak*

♦ Ndonjë gjë, diçka, gjësendi. **Ke gjëkafshë për të ngrënë? Jëpi gjëkafshë me vete!**

♦ (*në fjalitë mohore*) Asgjë. **S'kam gjëkafshë për të thënë. Nuk pësoi gjëkafshë.** [Shpeshëherë këto principata s'e kishin për gjëkafshë që të kërkonin ndihmën e Turqve kundër njëra-tjetrës. (AE)]

II *pj bis* Gjë. **Mos të zgjoi gjëkafshë?**

*

S'ka gjëkafshë (*si përgjigje për një falënderim*) Asgjë; s'ka përse.

gjëk•ónj¹ *jokal óva úar A* Flas; bisedoj.

gjëk•ónj² *jokal óva úar A* Ankohem.

gjëk•ónj³ *jokal óva úar A* Gjykoj.

gjëkún *ndajf A* Diku. > **GJAKUN; GJËKUND.**

gjëkúnd *ndajf* > **GJËKUNDI.**

gjëkúndi *ndajf*

♦ Në ndonjë vend; ndokund; diku. **Gjékundi tjetër** në ndonjë vend tjetër. **E ke parë gjékundi? Ke qenë gjékundi? Mos e dërgo gjékundi vetëm! E ka lënë gjékundi me ndonjë cep.**

♦ (*në fjali mohore*) Në asnjë vend; asgjekund; askund. [pastaj ma kthyen mua gazetën, më së fundi,/ po tani poezia e vogël nuk dukej gjékundi. (BXh)]

♦ *bis* Aspak; në asnjë masë ose nga asnjë anë; fare. **Nuk e marr vesh gjékundi. Nuk ishte përgatitur gjékundi. Nuk më del llogaria gjékundi.**

*

S'është gjékundi nuk është aspak në rregull, nuk e ka fare në vijë punën, s'është asgjekund.

Nuk i ngjitej (nuk e kapte) ferra gjékundi Ishte shumë i varfër; s'kishte asgjë, s'kishte ku ta zinte qeni.

gjëlpër•ë a f sh a at > GJILPËR•Ë A.

gjëlpërím i m Ç Qepje (punë) me gjilpërë.

gjëlpër•ój kal, jokal Ç Qep me gjilpërë.

gjëlpëruar (i e) mb Ç I qepur me gjilpërë.

gjëllí•j¹ jokal va rë

♦ *vjet* Jetoj; rroj; jam gjallë. **Ka gjëllirë shumë. Gjëllij ende. Gjëllinin dy kurorë në një shtëpi.**

♦ *fīg* Ha e pi dhe bëj një jetë të zbrazët; nuk bëj ndonjë punë me vlerë për shoqërinë; rroj sa për të ngrënë.

♦ *veta III (Kafsha)* jeton në një vend a mjedis të caktuar; është e përhapur. **Gjëllin në ujë. Gjëllinin gjithfarë kandrrash.**

gjëllí•j² va rë

I jokal veta III (Kafsha, shpendi) kërkon (*ushqim*) andej-këtej duke e zgjedhur; qëmton. **Gjëllijnë pulat nëpër bar.**

II kal

♦ Zgjedh diçka duke kërkuar; qëmtoj. **Gjëllij ca ullinj. Gjëlliu ca dërrasa.**

♦ I jap të hajë (*dikujt*); e ushqej (*dikë*).

gjëllím i m vjet Jetë; jetesë.

gjëllíme t f sh Mbeturina bari të thatë, të mbetura aty-këtu nëpër livadh, pasi mblidhet bari i korrur; rrush i mbetur nëpër hardhi pasi është vjelë vreshti; kokrra të rralla të mbetura në pemë etj., që mblidhen duke qëmtuar.

gjëllí•nj kal A > GJËLL•IJ¹.

gjëm i m sh a at A Krismë e rrufesë; gjëmim i motit; bubullimë.

gjëmb i¹ m sh a at J

♦ **> GJEMB.**

♦ Çapua (*i gjelit*). [...Gjel me gjëmb' e këng' armike (FN).]

gjëmb i² m sh a at A Krismë e rrufesë; gjëmim i motit; bubullimë.

gjëmb•ë a f sh a at A Shigjetë.

gjëm•ë a¹ f sh a at

♦ Fatkeqësi e rëndë, mynxyrë e madhe, e lidhur zakonisht me vdekje; e zeza.

Gjëmë e madhe (e zezë). E gjeti (e zuri) gjëma. Të rëntë gjëma! mallk. I lëshoi një gjëmë e mallkoi që ta gjejë një fatkeqësi; e mallkoi rëndë. [**Rri vetëm si kukudh. Gjëmë e zezë, tha me vete ministri. (IK).**]

♦ Lajm i vdekjes, që u çohet të afërmeve; mandatë. **I erdhi gjëma. Të ardh të gjëma! mallk.**

♦ *etno* Vajtim me britma në rast vdekjeje; britmë gjatë këtij vajtimi; britmë vajtuese. **Shkoi për gjëmë. Nisi (lëshoi, dha) gjëmën. Zunë gjëmën. Krisi (pushoi) gjëma. I bënë gjëmën. Bën gjëmë** vajton me britma; qan me kujë e ulërimë. **Të bëfsha gjëmën! mallk.**

♦ Sasi e madhe e diçkaje. **Një gjëmë para.**

♦ *keq* Diçka e keqe dhe e shëmtuar, që mezi durohet. **Ç'e ke atë gjëmë!? S'e shoh dot me sy atë gjëmë!**

*

Të bën gjëmën Të sjell a të shkakton një fatkeqësi të madhe; të bën të keqen; të bën atë që s'ta pret mendja.

gjëm•ë a² f sh a at Bubullimë, gjënim; ushtimë. **Gjëma e rrufesë (topave). Bën gjëmë** gjëmon. [Tash ajo gjëmë e parë shndrrohet në klithmë të fuqishme (EM).]

gjëmë•mádh mádhe¹ mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ Që sjell a shkakton një fatkeqësi të madhe; që ndjell fatkeqësi a gjëmë.
Rrebesh gjëmëmadh. Vdekje (humbje) gjëmëmadhe. Fjalë gjëmëmadhe.

♦ Që i ka rënë një fatkeqësi e rëndë; që ka vuajtur shumë, fatkeq; si *mallk* që i rëntë një gjëmë.

gjëmë•mádh mádhe² mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ Që gjëmon a ushton fort. **Bubullimë (buçimë) gjëmëmadhe. Zë gjëmëmadh.**

♦ *fig* I bujshëm; shumë i dëgjuar; bujëmadh. **Emër gjëmëmadh. Fitore gjëmëmadhe.**

♦ *keq (Njeri)* që bën shumë zhurmë e bujë; që ankohet në të katër anët; zhurmëmadh.

gjëmë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë

♦ Njeri që i ka rënë një fatkeqësi e rëndë ose që ka vuajtur shumë; fatkeq.

♦ Njeri që ankohet me zhurmë e bujë.

gjëmë•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e GJËMË•MADH MADHI.

gjëmës e mb Zhurmëmadh; që zhurmon me gjënim.

gjëmëshúmë mb Që sjell a shkakton shumë gjëma e fatkeqësi, gjëmëmadh..

gjëmëtár i m sh ë ët Ai që qan me gjëmë të vdekurin; ai që i bën gjëmën një të vdekuri.

gjëmëtár•e ja f sh e et f e GJËMËTAR I.

gjëmë•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza Fatkeq; fatzi.

gjëmím i m sh e et

♦ Zhurmë e fortë dhe e zgjatur që shoqëron vetëtimën; bubullimë. **Gjënim i fortë (shurdhues, i mbytur). Gjënim i largët. Dëgjohen gjëmime.**

♦ Krismë e fortë dhe e zgjatur, që i ngjan bubullimës; zhurmë e mbytur dhe e fuqishme, që vjen prej së largu; ushtimë; uturimë. **Gjëmimi i topave (daulleve).**

gjëmimtár e mb poet (Zë) gjëmues.

gjëm•ój¹ óva úar

I pavet Ushton një krismë e fortë, një zhurmë e madhe dhe e zgjatur pas vetëtimës; bubullin. **Gjëmon moti. Gjëmon për shi. Po gjëmon andej nga deti. Nuk gjëmon po s'vetëtiu fj u.**

II jokal

♦ **veta III** Lëshon një zhurmë të fuqishme, të mbytur e të zgjatur; jehon nga tinguj a nga zëra të fuqishëm; ushton; uturin; buçet. **Gjëmon deti (vala). Gjëmonte shtëpia nga gëzimi. [...nga rropama juaj veshët më gjëmojnë (IK)].**

♦ **veta III** Dëgjohet gjithandej me fuqi, tingëllon e përhapet me forcë, ushton, buçet.

III kal I flas me zë të lartë e të ashpër; i bërtas. **I gjëmoi të birit.**

gjëm•ój² óva úar

I kal Qaj me zë sipas zakonit, i bëj gjëmën (*të vdekurit*).

II jokal Rënkoj mbyturazi nga dhembja ose nga një fatkeqësi.

gjëm•ój³ óva úar

I kal

♦ Ndjek nga pas me vrap; gjurmoj. **I gjëmoj nga prapa (këmbe-këmbës) dikujt. Ky zagar e gjëmon shumë lepurin.**

♦ **fig** I bie pas (*një pune*); e ndjek.

II jokal Vrapoj. **Gjëmo këtej, gjëmo andej, u lodh.**

gjëmór e mb Gjëmimtar.

gjëmshëm ndajf Me gjëmë; me gjënim.

gjëmsh•ëm (i) me (e) mb Që sjell a shkakton fatkeqësi të madhe; i kobshëm. **Lajm i gjëmshëm. Luftë e gjëmshme.**

gjëmté të f sh Ç Kokrra ulliri që bien vetë e mblidhen pas vjeljes.

gjémtë (i e) mb > GJËMSH•ËM (i) me (e).

gjémtím i m sh e et Qëmtim; mbledhje e ullaive që kanë rënë vetiu.

gjémt•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e GJËMT•OJ.

gjémt•ój jokal óva úar Ç

♦ Qëmtoj; mbledh (*kokrrat e ullaive që kanë rënë vetiu*).

♦ Kërkoj.

gjémtúar (i e) mb Ç (Ullinj) të mbledhur pasi kanë rënë vetiu.

gjémtúes e mb Ç Qëmtues; që qëmton.

gjémtúes i m sh - it Ç Ai që qëmton kokrrat e ullaive të rënë vetiu.

gjémtúes•e ja f sh e et Ç fe GJËMTUES I.

gjémúar it (të) as Gjëmim i motit, topave etj.

gjémúes e mb (Zë, shpërthim etj.) i fuqishëm dhe i zgjatur si bubullimë; që gjëmon.

Ushtima gjëmuése e lumit.

gjémúeshëm ndajf Me gjëmim.

gjémúesh•ëm (i) me (e) mb Që gjëmon fort.

gjémúshk•ë a f sh a at Gajushë; vend me shkurre.

gjënd•em vetv a (u) ur J > GJEND•EM.

gjëndça J dëshir e GJËND•EM. Donja të gjëndça zog sikur të bëhesha zog.

gjëndj•e ja f sh e et J > GJENDJ•E A.

gjënd•ër ra f sh ra rat

♦ *anat* Organ në trajtë kokrrë, lëmshi etj. në trupin e njerëzve dhe kafshëve, që prodhon lëngje të nevojshme për veprimtarinë jetësore të organizmit, të cilat kalojnë në gjak ose derdhen jashtë. **Gjëndra dhjamore. Gjëndra tiroide (e gushës). Gjëndra të zmadhuara. Gjëndrat e pështymës (djersës, lotëve). Gjëndrat e yndyrës (qumështit). Gjëndrat e tretjes. Gjëndra me sekrecion të brendshëm (jashtëm). Zmadhimi i gjëndrave.**

♦ Lëmsh i vogël që formohet nën lëkurë nga zmadhimi i nyjave limfatike; nyjë e ënjtur a e malcuar. **I dolli (iu bë) një gjëndër.**

♦ *bot* Organ si fshikëz shumë e vogël te bimët ose në lëkurën e disa frutave, që prodhon lëngje. **Gjëndrat e rrëshirës. Gjëndrat e lëkurës së portokallit.**

gjëndërim i m sh e et *anat, bot* Mbushje me gjëndra a nyja të vogla të ënjtura ose të fryra.

gjëndër•óhem *vetv úa (u) úar* Më dalin a bëhen gjëndra a nyja të vogla, të ënjtura ose të fryra në trup.

gjëndëror e mb *anat* I gjëndrave; që ka të bëjë me gjëndrat; që del nga gjëndrat. **Qelizë gjëndërore. Ind gjëndëror. Cipë gjëndërore. Sekretion gjëndëror.**

gjëndur (i e) mb I gjëndur; i kujdesshëm për të tjerët.

gjëngáll•ë a f sh a at > GJINKALL•Ë A.

gjëním i m *krahin G* Agjërim për Ramazan.

gjënkáll•ë a f sh a at > GJINKALL•Ë A.

gjën•ój *jokal G* > **GJËN•UE (me).**

gjën•úe (me) *jokal óva úe G* Agjëroj; mbaj për Ramazan.

gjënúem it (të) *as krahin G* > **GJËNIM I.**

gjënj kal gjéta gjétur A Gjej; takoj.

gjëpogjë f Gjë pa ndonjë vlerë kushediçfarë.

gjépo-gjëpo mb bis J

♦ (*Veshje*) zhele-zhele.

♦ Zhelan.

gjépora t f sh J > GJEPURA T.

gjër i m

♦ Bagëti e trashë.

♦ *bis* Plaça vetjake.

♦ Mall, gjë.

♦ *bis* Njëfarë njeriu.

gjërë t (të) f

♦ Gjerësi.

♦ *fig* Lirshmëri.

gjërësi a f > GJERËSI A.

gjëri a f Fis; farefisni; të afërm.

gjëri u m sh nj njtë A Kushëri.

gjërim i m Ngjërim i gjellës për kripë, shije etj.

gjërinj të sh i GJËRI U.

gjërmájçë a f sh krahin G Unazë metalike që bashkon kosën me bishtin.

gjërnabút i m bot krahin G (Trigonella) Bimë barishtore njëvjeçare, e ngjashme me tërfilin, me gjethe treshe në trajtë vezake, me lule të imëta, me pesë petla të verdha e me erë të këndshme, që lulëzon në muajt prill-maj dhe që bën bishtaja në trajtë kose > **TRËNDELIN•Ë A.**

gjër•ój kal óva úar Ngjëroj (*gjellën*); provoj (*gjellën*) për kripë etj.

gjërþër ri m sh ra rat > GJARP•ËR RI. [E gjërpri mësoi të bëjë nojme ngjale (GB).]

gjërþazí ndajf

♦ Duke gjarpëruar; lakadredhas.

♦ Zvarrë; rrëshqanthi.

gjërshí a f sh a at krahin G kopsht Qershi.

gjërshój a f sh a at krahin G > QERSHI A.

gjértác i m sh ë ët kryes sh Fundërri e njerëzimit.

gjërt•ónj kal óva úar A Qortoj.

gjërtúam (i) e (e) mb A I qortuar.

gjërrík u m krahin G Erë e ftohtë.

gjësénd pacak dhe pj > GJËSENDI.

gjëséndi

I *pacak*

♦ Ndonjë gjë; ndonjë send; diçka; gjëkafshë. **Më jep gjësendi për të lexuar. Të tha gjësendi për mua?**

♦ (në fjali mohore) Asgjë. **Hiç gjësendi** gjë prej gjëje; kurrëgjë.

II pj Gjë. Mos erdha gjësendi vonë?

gjësh•ëm (i) me (e) mb I pasur; i kamur

gjësh•ëm mi (i) m sh ëm mit (të) I pasur; pasanik; kamës. **Të gjëshmit dhe të pagjëshmit.**

gjëvéz i m Ngjyrë e purpurt.

gjëz•ë a f sh a at

♦ Gjëegjëzë.

♦ Pyetje nga njohuritë për një fushë, që parashtrohet si problem me disa të dhëna ndihmuese për ta zgjidhur. **Gjëzë muzikore.**

gji¹ pasth (për të nxitur kalin) Xhia; ya.

gji² jokai krahin G > GJI (me).

gji³ ndajf bis krahin G Të gjithë.

gji (me) jokai rashë rânë krahin G Bie; rrëzohem.

gji- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të përngjitura si **gjimbushur, gjivogël.**

-gji prapasht (emra të përgjithshëm nga emra profesionesh): **pedagogji; teologji.**

gji a f sh - të G Shtëpi përdhese.

gjî ni m sh j jt dhe na nat G > GJI RI. Me fëmijë për gjini me fëmijë në gji.

Tambël gjini qumësht gjiri. **Shtie në gji** vë ose fsheh nën këmbë. [Posi i ambli flad i prillit/ qi lmon gjit e drandofillit; (GjF).] [fashizmi lind historikisht prej gjinit të socializmit, për të kundërshtue liberalizmin individualist (AN).] [Nuk është vetëm Shqipëria, ndër shtetet europiane, ajo që përmban në gjinin e vet dallime krahinore dhe fetare. (APp)]

gji ri m sh nj një

♦ Pjesë e futur e gjoksit; mesi i kraharorit; gjoks. **Marr në gji. Shtrëngon në gji. Mbështeti kokën në gji.**

♦ Organ i femrës së njeriut në pjesën e përparme të krahavorit dhe të kafshët gjitare, me gjëndra që prodhojnë qumësht për ushqimin e të vegjëlive; sisë. **Me gjinj të mëdhenj (të fryrë). Gjinjtë e lopës. Maja (thumbi, thithi) i gjirit. Qumështi i gjirit. I shteruan gjinjtë. E vë foshnjën në gji e vë foshnjën të pijë.** [harku nxirrte tinguj pika loti/ në fërkim me barkun e me gjinjtë (DA).] [Del një puhizë/ shpirti e dehet si malli/ lëviz e hepohet/ dhe mbi thimthin e zbuluar të gjirit t'asaj/ petale gëzimi hedh (ShM).]

♦ Qumështi i prodhuar nga ky organ i gruas për ushqimin e foshnjës; sisë. **Fëmijë gjiri. Mosha e gjirit** muajt e parë, kur foshnja ushqehet vetëm me qumështin e nënës. **Ia preu gjirin. E ndau nga gjiri. Është me gji. Po nuk qau fëmija, nuk i jep nëna (e ëma) gji** *ff u*.

♦ Pjesë nën veshjen që mbulon gjoksin. **E fshehu në gji. Nxori letrën nga gjiri.**

♦ *fig* Gjoks, krahavor ku është zemra si simbol i ndjenjave. **I vlon (zien) një dëshirë në gji.** [Më erdh' mikja aq - e - vogël, aq - e - mirë/ Dhe në gji m'u fut pa thënë gjysëm fjalë. (GM).]

♦ *fig* Pjesë e brendshme e diçkaje, thellësi e diçkaje; mes. **Gjiri i tokës (i dheut). Në gjirin e natyrës** jashtë, në mes të natyrës së gjallë, jo në ndërtesat e në qendrat e banuara. **Mban (fsheh) në gjirin e vet** mban brenda, ka brenda; ka brenda diçka me pasoja, është i mbarsur me diçka.

♦ *fig* Mjedis, rreth ku rritet dhe edukohet dikush. **Në gjirin e familjes. Në gjirin e shoqërisë. Kemi në gjirin tonë kemi në mes nesh.**

♦ *veter* Sëmundje e bagëtive të imëta, prej së cilës u ënjten dhe u ngurosen sisët. **Gjiri i madh (i zi).**

♦ *sh re ret gjeog* Pjesë e futur në bregun e oqeanit, detit a liqenit. **Gji i hapur (mbyllur).. Gjiri i Vlorës (Durrësit). Anija hyri në gji.**

♦ *bot* Pjesë e thelluar ndërmjet bishtit të gjethes dhe degës ose ndërmjet degës dhe trungut.

*

E dua si prushin në gji (e ka prush në gji) iron Nuk e dua fare, nuk mund ta duroj fare; e urrej; e dua si zjarrin në gji; e kam halë në sy.

E do si zjarrin në gji Nuk e do fare.

E la me duar në gji E la vetëm e pa njeri; e la qyqe (*përdoret kur një gruaje i vdes i shoqi ose kur ky ikën në kurbet për shumë kohë dhe e lë të shoqen me foshnjë gjiri ose me fëmijë të vegjël*).

Gris (prish) gjirin, arno pëqirin *ff u* Prish a dëmtoj një punë të madhe e të rëndësishme për të bërë diçka të vogël; prish bucela e bëj kënaçe.

I hyj në gji (ndër petka) dikujt Ia di mirë hallin; ia kuptoj gjendjen.

Kërkoj kaun në gji Kërkoj aty ku nuk duhet e ku s'mund ta gjej gjë kurrë.

Mbaj (rrit) gjarprin në gji Kujdesem për një njeri, i cili me pabesi ma shpërblen të mirën me të keqe.

Mbeti me duar në gji Mbeti pa njeri, fill i vetëm, pa fëmijë.

Në gjirin e ... Në përbërjen e... (një grupi).

Rri me duar në gji (në ijë, në mes, në brez, në bel, në xhepa) Rri kot e bëj sehir; nuk punoj; rri pa bërë gjë.

gjiri i vezëve *anat* Pjesë e trupit të femrës, ku përftohen vezët.

gji të as Qumësht i nënës.

gjibárdh•ë *mb, f sh a poet (Femër)* me gjinj të bardhë.

gji(-)bardhóshe *mb f >* **GJIBARDHË.** [*Gushë-e-llërë-e-gji-bardhoshe* (LP).]

gjib•ër *ra f sh ra rat ikt G* Peshk i vogël. > **BËRCAK U.**

gjible t *f sh krahin G* Lojë; naze. > **XHIBLA T.**

gjibón i *m sh ë ët zool* Majmun gibbon.

Gjibraltár i *m gjeog* Koloni e Mbretërisë së Bashkuar të Britanisë së Madhe dhe Irlandës së Veriut, në skajin jugor të Spanjës. **Ngushtica e Gjibraltarit** ngushticë që ndan Mesdheun perëndimor nga Atlantiku.

gjibútë *mb (Femër)* me gjinj të butë.

gjíc•e ja *f sh e et* Shtëpi përdhese.

gjicë si *mb krahin G (Bimë)* kacavjerrëse.

gjíc•ë a *f sh a at krahin G* Bimë kacavjerrëse.

gjjcilójc•ë a sh a at *bot G (Rostraria cristata)* Bar i imët, me kërcell të hollë, i viseve mesdhetare.

gjjëmishállla *pasth, urim vjet* Të shkuara.

gjjidaví f: **Gjjidavia e zezë** *bis mjek* reumatizëm.

gjjidél•e ja f sh e et *bot (Rumex crispus)* Bimë e egër, me gjethe të përdredhura dhe kërcell me lule deri 1 m të lartë, që rritet kryesisht në djerrina, buzë rrugëve; është e përhapur në të gjitha veset me klimë të butë; lëpjetë e egër.

gjjidí *përf keq:* **Gjjidi shejtan!** ti, more shejtan!

gjjidí e mb *vjet krahin (Njeri)* shpirtlig; tiran.

gjjidí a f sh - të *vjet krahin* Njeri shpirtlig; tiran.

gjjidíkë t f sh G Pantallona (prej) shajaku për burra, zakonisht në ngjyrë të bardhë a të zezë, të ngushta pas trupit e pas këmbëve, të qëndisura me gajtanë rreth xhepave dhe në fund. > **KOFSHARË T; TIRQ; ÇAKÇIRË T.**

gjjid•óhem *krahin G pës e* **GJID•OJ.** > **GJID•UE** (me u).

gjjid•ój *kal krahin G* > **GJID•UE** (me).

gjjid•úe (me) *kal óva úe krahin G* Ngas a cyt me fjalë.

gjjid•úe (me u) *óva (u) úe krahin G pës e* **GJID•UE** (me).

gjjid•úem (i) e (e) *mb krahin G* I ngarë a cytur me fjalë.

gjjidúem it (të) *as krahin G* Ngarje a cytje me fjalë.

gjjidh *kal krahin G* > **GJIDH•Ë** (me).

gjjidh•em *krahin G vetv dhe pës e* **GJIDH.** > **GJIDH•Ë** (me u).

gjjidh•ë (me) *kal a ë krahin G* Zgjidh.

gjjidh•ë (me u) - (u) *ë krahin G*

I *vetv veta III dhe pavet* Shoshiten; përzgjidhen.

II *pës e* **GJIDH•Ë** (me).

gjjidhók *kal krahin G* > **GJIDHOK•Ë** (me).

gjjidhók•em *krahin G pës e* **GJIDHOK.** > **GJIDHOK•Ë** (me u).

gjdhók•ë (me) *kal a ë krahin G* Shoshit; përzgjedh.

gjdhók•ë (me u) a (u) *ë krahin G pës e* **GJIDHOK•Ë (me).**

gjdhókj•e *a f krahin G* Shoshitje; përzgjedhje.

gjdhókun (i e) *mb krahin G* I shoshitur; i përzgjedhur.

gjdhókun it (të) *as krahin G* Shoshitje; përzgjedhje.

gjdhun (i e) *mb krahin G* > **ZGJIDHUR (i e).**

gjdhun it (të) *as krahin G* > **ZGJIDHJ•E A.**

gjí•e ja f sh e et *krahin G*

♦ Shtëpi përdhese.

♦ Strehë ku kalon natën bagëtia.

gjífl•e t f sh G

♦ Ngërdheshje.

♦ Skilifacë.

gjifryme G > **GJIFRYRË.**

gjifryrë mb (*Femër*) me gjoksin të hedhur, me gjinj të ngritur.

gjifrytë mb G > **GJIFRYRË.**

gjig u m sh ë ët Gjigand; vigan.

gjiga- fjalëform > **GIGA-.**

gjigánd e mb > **GJIGANT E.**

gjigánd i m > **GJIGANT I.**

gjigandísht ndajf > **GJIGANTISHT.**

gjigánt e mb

♦ (*Njeri*) me trup jashtëzakonisht të madh; vigan.

♦ (*Send*) me përmasa shumë të mëdha. **Urë (kullë) gjigante. Drurë gjigantë. Yll gjigant** yll me rreze deri qindra herë më të madhe se dielli i sistemit tonë planetar

♦ *fīg* Që shquhet për përpjesëtimet, për vlerën ose për forcën e vet; që kërkon punë e përpjekje të jashtëzakonshme; vigan. **Përpjekje gjigante. Hapa gjigante** zhvillim e përparim shumë i madh e i shpejtë.

gjigánt i m sh ë ët

♦ Njeri me trup jashtëzakonisht të madh; vigan.

♦ Vepër me përmasa shumë të mëdha. **Gjigantët e industrisë së naftës.**

gjigantísht ndajf Si vigan; me forcë vigani.

gjigantíz•ëm mi m mjek Përmasa trupore tepër të mëdha, të shkaktuara nga tajitjet e larta të hormoneve.

gjigantozáur i m sh ë ët paleo Mishngrënës i Kretakut të vonë, me gjatësi deri 1.5 m, i gjetur në Argjentinë.

gjíg•ë a f sh ë ët Copë; thelë.

gjigtár i m sh ë ët G Kristal.

gjigtárz i m sh a at anat G Thjerrëz e syrit.

gjigým i m sh a at G > GJYM I.

gjíg•ë a f sh a at Copë; thelë.

gjigúr e mb

♦ (*Femër*) me gjinj shumë të fortë.

♦ (*Dele, dhi etj.*) me sisa të forta, që mezi e lëshojnë qumështin.

gjígj•ë a f sh a at krahin G, K > XHIXH•Ë A.

gjígj•ël la f sh a at G Thjerrëz.

gjígj•ër ra f A > QIQ•ËR RA.

gjigjilló•ë a f krahin G > XIXËLLONJ•Ë A.

gjigjím i m krahin G > GJYM I.

gjigjíms•ë a f krahin orn G Trumcak.

gjihédhur mb (*Femër*) me gjinj mjaft të zhvilluar.

gjijáshtë mb Me gjinj zbuluar.

gjij•e a f sh a at > GJI•E JA.

gjijéna t f sh krahin G Copë petku trekëndëshe që vihet midis shalëve.

gjikërcýer mb Me gjinj të ngritur.

gjiks i m krahin G > GJOKS I.

gjilánas e mb I Gjilanit; që ka të bëjë me Gjilanin, me vendësit a banorët e tij.

gjilánas i m sh - it Vendës a banor i Gjilanit.

gjilánas•e ja f sh e et f e GJILANAS I.

gjiláp i m sh ë ët bis krahin > GJYLAP I.

gjil•e ja f sh e et vjet usht J > GJYL•E JA.

gjil•ë a f sh a at krahin G Ngjalë e ujërave të ëmbla.

gjilëshúar mb f (Femër) me gjinj të varur.

gjilfáq•e ja f sh e et kryes sh G Shtrembërim i fytyrës për të shprehur pakënaqësi, përbuzje etj.; ngërdheshje; skilifacë.

gjilfe t f sh > XHILFE T.

gjilimít•em vetv G > GJILIMIT•Ë (me u).

gjilimít•ë (me u) vetv a (u) ë G I lëvirem dikujt për ta kandisur për diçka që dua të nxjerr prej tij.

gjilimítun it (të) as G Lëvirje për ta kandisur dikë për diçka që dua të nxjerr prej tij.

gjilít ndajf krahin G Me vrull; me hov.

gjilpân•ë a f sh a at krahin G > GJILPËR•Ë A.

gjilpânëtár i m sh ë ët Mjeshtër që bën gjilpëra.

gjilpërák e mb tek Në trajtë gjilpëre; shumë i hollë. **Kristal gjilpërak. Limë gjilpërake.**

gjilpér•ë a f sh a at

- ♦ Tel i hollë i punuar pastër, me majë të mprehtë e fund me vrimë ku shkohet filli, që përdoret për të qepur; **Gjilpërë dore (makine). Jastëku i gjilpërave. Qep me gjilpërë. Shkoj perin në gjilpërë.**

♦ Tel i tillë pa vrimë, që përdoret për t'u ngulur. **Ngul gjilpërën. Shpim me gjilpërë** *mjek* akupunkturë.

♦ Shufër çeliku e hollë dhe me majë në një mekanizëm, e cila shërben për qëllime të ndryshme. **Gjilpëra e topit. Gjilpëra e kompasit. Gjilpëra e sahatit. Susta e gjilpërës. I heq (i ndërroj) gjilpërën.**

♦ Gyp shumë i hollë metalik me majë të mprehtë që vihet në shiringë e ngulet në trup për të futur një bar të lëngshëm për mjekim; *bis* bari që futet në trup me këtë mënyrë. **Gjilpërë në damar. Gjilpërë kundër tetanosit. Bëri një gjilpërë. Ziej gjilpërat. Thith me gjilpërë.**

♦ Shigjetë metalike, që lëviz a rrotullohet në fushën e një aparati matës ose tregues; akrep. **Gjilpërë magnetike. Gjilpërë e busullës.**

♦ *bis* Gjethe e hollë e pishës dhe e drurëve të tjerë halorë, halë.

♦ *bis* Zgjatim i hollë në trupin e disa kafshëve; gjemb. **Gjilpërat e iriqit.**

♦ Diçka e hollë e me majë. **Gjilpëra akulli.**

♦ Secili nga dy direktet e derës ose të dritares, ku mbërthehen kanatet ose fletët.

♦ *keq* Njeri dinak që të bën një të keqe prapa krahëve pa e marrë vesh.

*

Dal nëpër vrimë të gjilpërës Jam shumë i zoti; di të dredhoj, jam i shkathët.

Di të qepë me dyzet gjilpëra Është shumë i zoti a i shkathët.

E fut (kaloj, shkoj) në vrimë të gjilpërës dikë a) E shtrëngoi shumë dikë; e qortoi rëndë dikë; b) e studioi imtësisht dikë, e shoshiti mirë.

Është sa një majë gjilpëre Është shumë i vogël.

Është si maja e gjilpërës (është gjilpërë) Të thumbon e të ther me fjalë; është gjuhustër.

Fill e gjilpërë (në majë të gjilpërës, majë gjilpëre) Hollësisht, fill e për pe. I futi gjilpërat dikujt i kalli spicat.

Humbi si gjilpëra në kashtë Humbi pa lënë asnjë gjurmë, si kripa në ujë.

I kanë (i kanë vënë, i mbajnë) gjilpërat majë me majë Shkojnë shumë keq njëri me tjetrin; kanë marrëdhënie shumë të acaruara; nuk i bëjnë asnjë lëshim njëri-tjetrit.

Kërkoj gjilpërën (qimen) në kashtë (në bar, në mullar) Kërkoj kot; kërkoj diçka që nuk mund të gjendet.

Ku futet gjilpëra do futet edhe peri *ff u* Ku është (ku shkon) njëri, do të jetë (do të shkojë) patjetër edhe tjetri.

Marr pe e gjilpërë S'le gjë pa marrë; marr çdo gjë.

Me pe e me gjilpërë (në pe e në gjilpërë) Me hollësi të madhe; fill e për pe.

Me sa hyn bualli në veshin (në vrimën) e gjilpërës Kurrë; asnjëherë; është e pamundur të bëhet.

Nuk çahet pisha me gjilpëra nuk mund të bëhet një punë pa veglat e mjetet e nevojshme, duhen mjetet e nevojshme për diçka, s'bëhet pusi me gjilpëra.

Nuk humbi (s'u shua) pazari për gjilpëra *ff u* Nuk është gjë që s'e gjen dot.

Për një pe, për një gjilpërë, shkoi dëm një gunë e tërë *ff u* Për pak punë, për pak mundim ose për diçka fare të vogël, shkoi dëm një gjë e madhe.

Rri si mbi gjilpëra Nuk rri aspak i qetë; jam shumë i shqetësuar; rri si mbi gjemba.

S'bëhet pusi me gjilpëra *ff u* Duhet mjetet e nevojshme për diçka; nuk bëhet një punë pa veglat e mjetet e nevojshme.

S'ke ku të hedhësh majën e gjilpërës (mollën) Ku është (ku shkon) njëri, do të jetë (do të shkojë) edhe tjetri.

S'mbushet pusi me gjilpëra (me pështymë) *ff u* Punë që s'bëhet pa veglat e duhura.

S'të jep as një majë gjilpëre (as një majë thoi) S'të jep asgjësend; është shumë dorështrënguar.

S'të jep as sa maja e gjilpërës (as sa maja e thoit) S'të jep fare; s'të jep asnjë thërrime.

S'vihen dy gjilpëra majë me majë Është një punë që s'bëhet.

Shpëtoj për majë të gjilpërës (për një majë gjilpëre) Shpëtoj për pak gjë, shpëtoj për një qime.

Të fut (të kalon, të shkon) në vrimë të gjilpërës Është shumë i zgjuar, shumë i zoti.

gjilpërë dyshekësh Gjilpërë e trashë dhe e gjatë për të qepur buzët e dyshekëve dhe për t'u vënë pullat.

gjilpërë e busullës Gjilpërë maja magnetike e së cilës tregon veriun magnetik.

gjilpërë e gramafonit Pjesë metalike në fund të krahut të gramafonit, që përcjell tingujt nga pllaka në tubin e zërit.

gjilpërë e makinës qepëse Gjilpërë që çon fijen e rrotullës te mëqiku, ku dhe formon tegelin.

gjilpërë e pushkës Gjilpërë me kokë të rrumbullakët që godet ndezësin e fishekut.

gjilpërë e thatë *art* Gjilpërë çeliku me majë shumë të mprehtë, me të cilën punohet sipërfaqja e metalit ku do të bëhet gravura.

gjilpërë flamuri *vjet* Gjilpërë me kokë.

gjilpërë jorganësh Gjilpërë e gjatë për të qepur jorganë.

gjilpërë kapëse Karficë.

gjilpërë kravate Kapëse metalike me sustë, që kap kravatën me buzën e gjoksit të këmishës.

gjilpërë leshi Gjilpërë për të qepur me fije leshi.

gjilpërë me kokë Gjilpërë pa vrimë e me një kokë të rrumbullakët në fund.

gjilpërëqýq•e ja f sh e et bot Bimë barishtore me gjethe të vrigullta, me lulesë ombrellë në ngjyrë trëndafili; lidh fryt me zgjatim si gjilpërë.

gjilpërëz a¹ f sh a at

♦ Gjilpërë e vogël.

♦ *krahin* Shtizë përthurje çorapësh.

gjilpërëz a² f sh a at ikt Peshk me trup të gjatë si ngjala. > **BIST•ËR RA¹**.

gjilpërëz a³ f sh a at bot Bimë barishtore e egër, me gjethe si gjilpërë dhe lule ngjyëmanushaqe të hapët, që mbin nëpër arat me grurë.

gjilpër•óhem óva (u) úar pës e GJILPËR•OJ.

gjilpër•ó *kal óva úar* I bëj gjilpërën, injeksionin (*dikujt*); i shtie me gjilpërë në trup një bar të lëngshëm për mjekim.

gjilpërór *e mb* I hollë e me majë si gjilpërë; (*send*) me formë gjilpëre.

gjilpërqýq•e ja f sh e et bot (*Erodium cirutarium*) Një nga 60 llojet e mëllagoreve shumëvjeçare ose njëvjeçare, me lule të vogla pesëpetëlshe, ngjyrëvjollcë, gjethe pëllëmbore të dhëmbëzuara.

gjilpëruár (*i e*) *mb* (*Bar*) i shtënë me gjilpërë; i injektuar.

gjilpërýer i¹ *m sh e et J*

♦ Gjilpërë e madhe që përdoret për të qepur dyshekë, thasë e gjëra të tjera të trasha. **Qep me gjilpëryer.**

♦ Shtizë çorapësh. **Thur me gjilpëryer.**

gjilpërýer i² *m sh e et* Kunj që bashkon shtratin e qerres me shtizën.

gjilpërýer i³ *m euf J* Difteri.

gjilpnér i *m sh ë ët* Gjilpëryer.

gjillés•ë a f sh a at Shije ose aromë e gjellës.

gjillí•nj jokal ta tur A Jetoj disi; mbahem gjallë me të keq.

gjim i¹ *m sh a at G*

♦ Shtrembërim; përdredhje; lakim.

♦ Barkësim. **Mur me gjima** mur që ka lëshuar bark.

gjim i² *m sh a at G* Guvë në shkëmb.

gjim i³ *m sh a at G*

♦ Dredhë e lumit.

♦ Gji i vogël deti; gotull.

gjim i⁴ *m sh a at ndërt G* Qemer.

gjim i⁵ *m sh a at J, krahin G* Ibrik bakri, balte etj. > **GJYM I.**

gji•mádhe mb f sh mëdhá (*Femër*) me gjinj të mëdhenj.

gji•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë Femër me gjinj të mëdhenj.

gjimbájtës•e *ja f sh e et* Veshje e brendshme e grave, që mban gjinjtë. [“Donte të blinte gjimbajtëse të reja, veçse nuk ka ç’të vërë në to, hi hi hi.” Kishte një zë prej kukuvajke. (ED)]

gjimbísh•ë *a f sh a at bot* Bajame e egër. > **GJIPISHT•Ë A.**

gjimbríc•ë *a f sh a at bot* G Mendërz.

gji(-)mburúar *mb f poet* Gjiplohtë.

gji(-)mburúar *a f sh a at poet* Vajzë gjiplohtë. [Ah! lesh-verdhëza-si ftua,/ Gjimburuara-si-krua (LP).]

gjimbúshur *mb (Femër)* me gjinj të plotë, të mbushur.

gjimbúshur *a f sh a at* Femër me gjinj të plotë, të mbushur.

gjím•ër *ra f sh ra rat G* Gjurmë këmbësh.

gjimëtár i m sh ë ët

♦ Trimaç.

♦ Mburavec.

gjimím i m sh e et G > **GJËMIM I.**

gjimnást i m sh ë ët Sportist që merret kryesisht ose vetëm me gjimnastikë; ai që merret rregullisht me gjimnastikë. **Gjimnastët e cirkut. Ushtrimet (garat) e gjimnastëve. Skuadra e gjimnastëve.**

gjimnást•e *ja f sh e et f e* **GJIMNAST I.**

gjimnastík•ë *a f*

♦ Tërësi e ushtrimeve të lira ose në vegla, që bëhen për të zhvilluar shkathtësinë e zhdërvjelltësinë, për të kalitur trupin e për ta zhvilluar atë në mënyrë të gjithanshme; mjeshtëri për të bërë ushtrime të tilla, që kërkon stërvitje të vazhdueshme. **Gjimnastikë sportive (artistike). Gjimnastikë në vegla. Gjimnastikë me trup të lirë. Garat e (kampionati i) gjimnastikës. Ushtrimet (veglat) e gjimnastikës.**

♦ Tërësi e ushtrimeve fizike që zhvillohen si lëndë mësimore; fizikulturë. **Ora e gjimnastikës.**

♦ *fig* Ushtrim, stërvitje. **Shahu është gjimnastikë e mendjes.**

gjimnastikór e mb I gjimnastikës; që ka të bëjë me gjimnastikën. **Ushtrime gjimnastikore.**

gjimnáz i m sh e et Shkollë e mesme e arsimit të përgjithshëm në disa vende. [I ndjeshëm siç kishte qenë për gjuhën, qyshse merrej me recitime vjershash e monologjesh në gjimnaz, kishte menduar se fjalët e urta bënin pjesë në atë zonë të të folurit që e plakte njeriun. (IK)]

gjimnazíst i m sh ë ët Nxënës që ndjek një shkollë të mesme të arsimit të përgjithshëm. [- O, punë gjimnazistësh - tha Luli. (IK)]

gjimnazíst•e ja f sh e et f e **GJIMNAZIST I.**

gjim•ó^{j1} kal óva úar Ndjek (*dikë*); i vihem prapa (*dikujt*).

gjim•ó^{j2} kal *G* > **GJIM•UE** (me).

gjim•ón *jokal ói úar*

♦ *A* > **GJËM•ON.**

♦ *G* > **GJIM•UE** (me).

gjimpóllo ja f sh - t J Ibrik i vogël.

gjims a f sh a at A Gjysmë.

gjímtë (i e) mb *krahin* > **GJYMT•Ë** (i e).

gjimt•ó^{j1} kal óva úar Qëmtoj; rrëmoj.

gjimt•ó^{j2} kal óva úar *krahin* > **GJYMT•OJ.**

gjim•úe (me)¹ *jokal óva úe krahin G*

♦ *veta III* > **GJËMON.** Gjimon moti për borë nga mënyra si bubullon, duket se do të bjerë borë. [në fund t'asajë humnerje një lum tue gjimue zallit (GjF).]
[Krisi pushka gjimoi toka,/ Vjen Elezi me dy topa./ Krisi topi gjimoi kepi/
Kujtoi serbi se asht mbreti. (Pop)]

♦ Rënkoj; ofshaj. [Kto gazepe i pash, e gjimova (KA).]

gjim•úe (me)² *jokal óva úe* Ndjek. > **GJIM•OJ.**

gjimúem it (të)¹ *as G*

♦ Gjëmim; gjamë.

♦ Gjamë; rënkim; ofshamë.

gjimúem it (të)² *as G* Gjëmim nga prapa; ndjekje.

gjimúeshëm *ndaif* Duke rënkuar.

Gjin i shkurt i Gjovan; Xhovan.

gjin- *fjalëform* Pjesë e parë e fjalëve të përbëra si **gjinekolog, etj.**

gjináf *pasth krahin G* Sa keq.

gjináf i m sh e et krahin G > GJYNAH U.

♦ Mëkat.

♦ Mëshirë. **Ki gjinaf!**

gjináh *pasth J* Sa keq.

gjináh u m sh e et J > GJYNAH U.

♦ Mëkat.

♦ Mëshirë.

gjinár i¹ *m sh e et bot G (Rhamnus cathartica)* Shkurre a dru deri 10 m i lartë, me degë gjembake, gjethe vezake dy nga dy përgjatë degës, me lule të verdha katërpetëlshe që lidhin kokrra të vogla, të zeza, paksa helmuese për njerëzit, jo për zogj.

gjinár i² *m sh e et K* Krah i mbështetur në shtyllë për të ulur e ngritur kovën e pusit të ujit.

gjinarák e mb I Gjínarit; që ka të bëjë me Gjínarin, me vendësit a banorët e tij.

gjinarák u m sh ë ët Banor a vendës i Gjínarit.

gjinarák•e ja f sh e et f e GJINARAK U.

gjinarkí a f libr

♦ Sundim i gruas a grave.

♦ Matriarkat.

gjinat•óhem *vetv G > GJINAT•UE (me u).*

gjinat•ój *kal G > GJINAT•UE (me).*

gjinatóre *t f sh bio* Gjitarë; sisorë.

gjinatór•e *ja¹ f sh e et ent* Arëz e verdhë këmbëgjatë, që mbledh baltën në toptha.

gjinatór•e *ja² f sh e et krahin G* Kullotë e pasur.

gjinat•úe (me) *kal óva úe G* Shpall botërisht; nxjerr në shesh.

gjinatúe (me u) *vetv óva (u) úe G* Mundohem shumë; rrekem; sfilitem.

gjind të *m sh bis* Njerëz rreth e rrotull ose njerëz të shtëpisë. **Sa të jetë toka me gjind** sa të jetë jeta. [**Gjind të mbrapshtë ata, na ranë në hise e na duhet t'i mbajmë mbi kurriz.** (ED)]

gjindár e mb A Popullor.

gjind•e *ja f përmb bis* Tërësi e njerëzve, zakonisht të një qendre të banuar; popull. [**Lodra, fjala vjen, dikur edhe naten përmallote gjinden në Shqypni; por sod meritë gjithkëndin edhe ditën** (GjF).]

gjind•em *vetv G > GJEND•Ë (me u); GJIND•Ë (me u).*

gjinderí a f përmb A Njerëzi; turmë.

gjindë (i e) *mb A (Prej)* balte.

gjind•ë (me u) *vetv a (u) ë G*

♦ **> GJEND•EM.** [...u **gjind me barrë prej Shpirtit Shenjt.** (KK - Dh)]

♦ Kapem; zihem. **Asht gjindë me gruen e...** e kanë zënë në flagrancë me gruan e...

gjindës e mb *G (Njeri)* i gjindshëm; i gatshëm të ndihmojë.

gjindës i m sh ë ët *G* Njeri i gjindshëm, i gatshëm të ndihmojë.

gjindës•e *ja f sh e et G f e* **GJINDËS I.**

gjindí a f *G > GJIND•E JA.*

gjindiháll e mb *krahin G (Njeri)* me të meta mendore; me zhvillim mendor të vonuar.

gjindiháll i m sh ë ët *krahin G* Njeri me të meta mendore, me zhvillim mendor të vonuar.

gjindiháll•e *ja krahin G f e* **GJINDIHALL I.**

gjíndj•e *a f* Njerëzi; njerëz; gjinde. [**Gjindja me kambë të randa vrapon** (MC).]
[**Gjindja gjakut arbnuer ndodhet në një pikë të jetës së vet qi shkakton rrënqethje** (AN).] [**Në epos zana hyn si figurë e lartë mbinjerëzore, që është idhnake dhe e vrazhdë me gjindjen e kësaj toke. Më pas ajo tregohet si bashkëluftëtare dhe aleate e kreshnikëve** (ShS).]

gjindór *e mb* *gjuh* (Rasë) gjinore.

gjindór•e *ja f sh e et* *gjuh* Rasë gjinore.

gjíndsh•ëm (i) me (e) *mb* (Njeri) i gjendur; i gatshëm të ndihmojë nevojtarët. >
GJENDSH•ËM (i) ME (e).

gjinéc•e *ja f ant gr-rom* Ndarje për gratë në banesë.

gjíneko- *fjalëform* > **GJIN-**.

gjinekokrací *a f* Sistem politik i drejtuar nga një grua; sundim i gruas.

gjinekológ *u m sh ë ët mjek* Specialist i gjinekologjisë.

gjinekológ•e *ja f sh e et f e* **GJINEKOLOG U.**

gjinekologjí *a f mjek* Degë e mjekësisë që merret me studimin e veçorive të ndërtimit e funksionimit të organeve gjinore të femrës si edhe me studimin e me mjekimin e sëmundjeve të tyre.

gjinekologjík *e mb mjek* I gjinekologjisë; që ka të bëjë me gjinekologjinë.

gjineolatrí *a f libr* Adhurim i grave.

gjinésht•ër ra f sh ra rat bot (*Genista, Spartium junceum L.*) Shkurre e viseve të buta, me degë të holla e gjethe të rralla heshtake, me lule të verdha të merme; përdoret për të bërë fshesa, shporta e rrogoza si dhe për të nxjerrë një fije të fortë për thasë.

gjinevérdh•ë *a f sh a at bot* Gjineshtër nga lulet dhe rrënjët e së cilës del një bojë e verdhë që përdoret për të ngjyer lesh, të linjta etj.

gjin•ë *a f sh a at* Glinë; baltë gline.

gjingáll•ë *a f sh a at* > **GJINKALL•Ë A.**

gjingël *ndajf krahin G:* **Luajmë gjingël** bëjmë një lojë në të cilën njëri mban në një grusht një kokërr të vogël dhe i tregon shokut dy grushtet e mbyllur që të gjejë ku është kokrra.

gjing•ël la f sh la lat > QING•ËL LA.

gjingjivít i m mjek Pezmatim i mishit të dhëmbëve.

gjiní a f sh - të

♦ *hist* Grup njerëzish me lidhje gjaku e me prejardhje nga një paraardhës i përbashkët, që ishte njësia ekonomike e shoqërore bazë në komunitetin primitiv. **Gjini amtare (atërore). Lidhjet e gjinisë. Anëtarët e gjinisë. Emri i gjinisë. Plaku i gjinisë.**

♦ *etn* Njerëz të afërt të një gjaku nga ana e gruas; farefis i gruas. **Jemi gjak e gjini** jemi shumë të afërt nga ana e lidhjeve familjare. **Shkoi gruaja në gjini. E çoi (e ktheu) në gjini.**

♦ Grup njerëzish që kanë lidhje të afërta gjaku; vetë këto lidhje; fis, farefis. **Gjini e afërt. Lidhje gjinie. Gjini në vijë të drejtë. drejt.**

♦ *bio* Grup kafshësh a bimësh, që përfshin disa lloje të afërta me tipare kryesore të përbashkëta; nënndarje e familjes, që përfshin disa lloje. **Gjinia e gështenjave. Gjinia e aheve (e dushqeve). Gjinia e maceve. Gjinia njerëzore libr njerëzit.** [Një ringjallje laike, në një kohë kur edhe vetë ky emërtim ishte bërë term i librave të shenjtë, ishte një tejkalim i attributeve të gjinisë njerëzore. (ShS)]

♦ Tërësi e tipareve natyrore që dallojnë mashkullin nga femra dhe i përcaktojnë secilit rolin e veçantë në riprodhimin e llojit; seks. **Gjinia mashkull (femër). Pa dallim gjinie. Për të dyja gjinitë.**

♦ *gjuh* Kategori leksiko-gramatikore në një varg gjuhësh, sipas së cilës emrat dhe disa përemra ndahen në mashkullorë, femërorë e asnjansë ose vetëm në mashkullorë e femërorë, marrin trajta të ndryshme gjatë lakimit dhe kërkojnë përkim të caktuar kur lidhen me fjalë të tjera; kategori gramatikore e mbiemrave dhe e disa fjalëve të tjera, që shfaqet në përkimin e tyre të domosdoshëm me emrat mashkullorë, femërorë ose asnjansë, me të cilët lidhen. **Gjinia e emrave. Gjinia gramatikore. Gjinia mashkullore (femërore, asnjansë). Përemër i gjinisë mashkullorë. Trajtat e gjinisë femërore të mbiemrave (të numërorëve rreshtorë). Përkim në gjini.**

♦ *art, let* Nënndarje në letërsi e arte, që përfshin vepra me tipare dalluese të përbashkëta, si mënyrën e pasqyrimin të realitetit e të ndërtimit të subjektivit, stilin, gjuhën etj. **Gjinitë letrare** eposi, lirika, drama. **Gjinitë muzikore. Gjini lirike (epike).** [Sipas E. Çabejt sikur në letërsinë gojore, ashtu edhe në

gjinitë dhe zhanret letrare të letërsisë së shkruar, mund të shfaqet njësia kombëtare, e cila duhet ta ketë edhe poetin kombëtar. (ES)]

♦ Lloj i diçkaje. **I çdo gjinie.**

gjlinik•óhem *vetv G > GJINIK•UE (me u).*

gjlinik•ój *kal G > GJINIK•UE (me).*

gjlinikúe (me) óva úe G

I *kal óva úar*

♦ Lind; sjell në jetë.

♦ Ia lë trashëgim (*diçka dikujt*).

II *jokal* Lidhem me martesë me dikë.

gjlinik•úe (me u) *vetv óva (u) úe G*

♦ Lind; lindem; vij në jetë.

♦ *fig veta III* Më lind (*një ndjenjë*).

♦ *veta III* Trashëgohet.

♦ Lidh a bëj krushqi me dikë.

gjlinikúem it (të) *as G*

♦ Lindje.

♦ Lënie trashëgim.

♦ Lidhje krushqie.

gjlinikúem (i) e (e) *mb G*

♦ I lindur.

♦ I trashëguar.

♦ I lidhur me krushqi.

gjlinikúes e *mb G* Aftësi lindëse.

gjiním i *m krahin G* Agjërim.

gjinindrýsh•ëm me mb bio (*Veti a karakteristikë*) që ka të bëjë me qeliza ose inde nga individë të njëjtë, që i takojnë një lloji, por kanë ndryshime gjenetike, dhe, rrjedhimisht, mospërputhje imunologjike midis tyre.

gjinísh i m sh ë ët tek

♦ Zdrukth me thikë shumë të ngushtë që përdoret për të hapur një vijë të thelluar anës dërrasës.

♦ Vijë e thelluar buzë një dërrase, ku hyn pjesa e dalë e dërrasës tjetër, që duhen puthitur.

gjinísh•ëm (i) me (e) mb (*Kategori gramatikore*) që ka gjini.

gjinkáll•ë a f sh a at

♦ *ent* (*Cicada*) Kandërr e murrme, me kokë të madhe të shtypur, me sy të kërcyer, e me krahë të mëdhenj e të tejdukshëm; në vapën e verës mashkulli lëshon një zë të zgjatur e gumëzhitës, që krijohet në dy timbale të barkut.

♦ *bis* Njeri që s'i pushon goja; llafazan.

♦ *krahin* Zile e vogël që lëshon tinguj të hollë e të mprehtë.

gjinkallóre t f sh ent (*Cicadidae*) Insekte të familjes së gjinkallave.

gjino- fjalëform Grua.

gjinofób i m sh ë ët Ai që ka frikë anormale nga gratë.

gjinofobí a f psik Frikë anormale nga gratë.

gjinofobík e mb psik Që ka frikë anormale nga gratë.

gjin•óhem krahin G pës e GJON•OJ. > GJIN•UE (me u).

gjin•ój jokall krahin G > GJIN•UE (me)^{1, 2}.

gjinokastrít e etj. G > GJIROKASTRIT E etj.

gjinokrací a f libr Sundim a qeverisje nga gratë.

gjinokratík e mb libr I gjinokracisë; që ka të bëjë me gjinokracinë.

gjinokúq i m sh ë ët krahin orn G Gushëkuq.

gjinór e¹ mb

♦ *hist, etn* Që ka të bëjë me gjininë; i gjinisë; që lidhet me periudhën kur njësia bazë e shoqërisë ishte gjinia. **Rendi gjinor. Bashkësia gjinore. Lidhje (marrëdhënie) gjinore. E drejta gjinore.**

♦ *bio* Që ka të bëjë me gjininë si nëndarje e familjes në klasifikimin e qenieve të gjalla.

♦ Që shërben për riprodhimin e qenieve të gjalla. **Organet gjinore.**

♦ *gjuh* Që ka të bëjë me gjininë e emrave, të përemrave, të mbiemrave e të disa fjalëve të tjera, i gjinisë. **Mbaresë (trajtë) gjinore.**

♦ *art, let* Që ka të bëjë me gjininë e një vepre letrare e artistike. **Tiparet gjinore të romanit.**

gjinór e² mb gjuh: **Rasa gjinore** rasa e dytë e lakimit në gjuhën shqipe. **Emër në rasën gjinore.**

gjinór e³ mb (*Bagëti*) gjimadhe.

gjinór i m sh ë ët *bio* Gjini.

gjinór•e ja¹ f gjuh Rasë gjinore. **Emër në gjinore. Mbaresa e gjinores. Nyja e gjinores.**

gjinór•e ja² f sh e et *Bagëti* gjimadhe.

gjinst•ër ra f bot G (*Genista, Spartium junceum L.*) > **GJINESHT•ËR RA.**

gjint sh pashq A Turmë; gjinde.

gjin•úe (me)¹ jokál óva úe G Agjëroj.

gjin•úe (me)² jokál óva úe G

♦ Provoj për shije (*gjellën*).

♦ *fig* Shijoj; gëzoj.

gjinúem (i) e (e) mb G (*Gjellë*) e provuar për shije.

gjinj të sh i GJI RI.

gjinjë- fjalëform GJI-.

gjinjëbárdhë mb > **GJIBARDHË.**

gjinjës i m veter Pezmatim i indeve të gjirit; mastit.

gjinjës•e *ja f sh e et* Brez që mban gjinjët.

gjinjím i *m sh e et G* Kristalizim; kthim në kristal; formim i kristalit.

gjinj•óhet *vetv veta III G > GJINJ•UE (me u).*

gjinj•úe (me u) *vetv úe (u) úe veta III G* Kthehet në kristal; formon kristal.

gjinjúem (i) e (e) *mb G (Gjellë)* e provuar për shije.

gjinj•úer óre *mb G* Kristalor; i kristaltë.

gjp•ës si *m sh e et bot (Lingustrum vulgare)* Kaçube përherë e blertë, me degë të dendura, gjethe vezake, lule të bardha me erë të fortë që bëjnë kokrra të zeza helmuese; përdoret për gjerdhe të ulët në kopshte.

gjipísht•ë a f sh a at *bot (Prunus amygdalus)* Bajame e egër.

gjiplótë *mb f*

♦ *poet (Femër)* me gjoksin të zhvilluar e të plotë, me gjinj të plotë.

♦ *(Bagëti)* me gjinjët plot qumësht.

gjips i *m sh e et min* Mineral gëlqeror i butë, zakonisht i bardhë, që piqet, bluhet si pluhur dhe bëhet allçi.

gjipsoték•ë a f sh a at Vend për ruajtjen e modeleve ose formave prej gjipsi.

gjiq, gjiqtár *etj. krahin > GJYQ, GJYQTAR etj.*

gjir i¹ *m sh e et* Shtjellë a vorbull uji; ngjir.

gjir i² *m sh e et zool (Myoxus glis)* Brejtës i vogël katërkëmbësh me qime të dendur e të butë të përhimë, me bisht të gjatë si furçë, me mish të ngrënshëm.

gjir i³ *m anat (Ovarium)* Pjesë e organit riprodhues të femrës ku përftohen vezët; vezore.

gjiráf•ë a f sh a at zool (Giraffa calemopardalis) Gjitar ripërtypës dythundrak i Afrikës, me trup të madh, me qafë e këmbë të gjata, me qime të verdhë më të kuqe e me pulla të mëdha të murrme; mashkulli arrin deri 5.3 m lartësi.

gjirák e¹ *mb bot (Gjethe)* me buzinë të valëzuar.

gjirák e¹ f sh e et *orn* Skifter.

gjiratór•e *ja f sh e et* Shtjellë a vorbull uji.

gjírdh•e t m sh G Gjerdhe.

gjíre t sh i GJIR^{1,2,3}.

gjír•e ja¹ f sh e et Njësi gjatësie 44 - 55 cm.

gjír•e ja² f sh e et Shtjellë a vorbull uji.

gjirésht•ër ra f sh ra rat bot Xanë.

gjirí a f sh - të > GJINI A. [Fjalën *tym* me kuptimin ‘shtëpi’ ne e gjejmë të një gjiríe me sansk. *dámas* ‘shtëpi’... (AK).]

gjirí u m sh nj njtë A Njeri i afërm; farefis. > **GJËRI U.**

gjirimí a f përmb A Komb; fis.

gjirínj të sh i GJIRI U.

Gjirít i m vjet krahin G Greqi.

gjiríz i sh e et bis

♦ Kanal i mbuluar, ku rrjedhin ujërat e zeza; gropa e ujërave të zeza. **Ujë gjirizesh. Mi gjirizesh.**

♦ Kanal i ngushtë kullues, i mbuluar me pllaka guri. **Gjirizet e arës.**

♦ *fíg* Mjedis i ndyrë e i dyshimtë ku zë vend krimi.

gjírm•ë a f sh a at Vend i thelluar në vatër, ku ndizet zjarri.

gjiro- fjalëform Rreth; rrotullim.

gjíro ja f sh - t bis > XHIRO JA.

gjir•ój kal óva úar Mbush rrasët, buzë për buzë, deri në buzë.

gjirokastrít e mb I Gjirokastrës; që ka të bëjë me Gjirokastrën, me vendësit a banorët e saj . [Neoshqiptarizma *gjirokastrite*" na dha të kuptojmë nevojën e një ideologjije, por ideologji vetë s'na dha. (KM).] [Në shtëpitë e vjetra *gjirokastrite* sipas atyre që kishte dëgjuar kallëzuesi, gjendeshin mëri të tilla. (IK).]

gjirokastrít i m sh ë ët Banor a vendës i Gjirokastrës.

gjirokastrít•e ja f sh e et f e GJIROKASTRIT I.

gjirokastrítçe *ndajf bis*

♦ Ashtu si e kanë zakon në Gjirokastrë.

♦ Në të folmen e Gjirokastrës.

gjirpër•ë *a f sh a at A* > **GJILPËR•Ë A.**

gjismák *e mb Ç* > **GJYSMAK E.**

gjismár•e *ja f sh e et vjet Ç* Monedhë gjysmëlitérshe.

gjism•ë *a f sh a at krahin shih* **GJYSM•Ë A.**

gjismëpërgjísmë *krahin ndajf* > **GJYSMËPËRGJYSMË.**

gjism•óhet *vetv úa (u) úar* > **GJYSM•OHET.**

gjism•ój *kal óva úar* > **GJYSM•OJ.**

gjismósh *e mb Ç* Gjysmak.

gjisht i m sh a at A, J, krahin > **GISHT I.** Gjishti dëftues.

gjisht•ël *la f sh la lat A, J* > **GISHTËZ A.**

gjishtëz a f sh a at krahin > **GISHTËZ A.**

gjit¹ *ndajf krahin G* Ngjitur; shumë afër.

gjit² *pyet krahin G* Çfarë.

gjit³ *kal dhe jokal krahin G* > **GJIT•Ë (me).**

gjitagjít *ndajf krahin G* Ngjitur njëri me tjetrin; ngjit e ngjit; ngushtë.

gjitán i m sh a at krahin G Kordon për zbukurimin e veshjeve.

gjitár i m sh ë ët zool kryes sh Klasë e kafshëve kërbishtore me gjak të kuq e të ngrohtë, mushkëri për të marrë frymë etj., që bëjnë të vegjël, të cilët i ushqen femra me qumështin e vet; sisor. **Gjitar i ulët (i lartë).** **Gjitarë ripërtypës.**

gjitár e mb

♦ (*Kafshë*) sisore.

♦ *f (Lopë etj.)* sisëmadhe.

gjitár•e *ja f sh e et* Lopë a dhi me sisa të mëdha, që jep shumë qumësht.

gjit•em *vetv G* > **GJIT•Ë** (me u).

gjit•ë (me) a ë *jokal dhe kal krahin G Ngjit*. **Pulla nuk gjiti.**

gjit•ë (me u) *vetv a (u) ë krahin G*

♦ *veta III Ngjitet.*

♦ Ngjitem; hipi (në një vend të lartë). > **NGJIT•EM.**

gjitón i *m sh ë ët J Fqinj.*

gjitón•e *ja f sh e et J f e* **GJITON I.**

gjitonëri *a f* > **GJITONI A.**

gjitóni *a f përmb A, J*

♦ Fqinjë.

♦ Lagje; mëhallë; njerëz të mëhallës.

♦ Fqinjësi.

gjitun it (të) *as dhe fet G Të ngjiturit.*

gjith *pacak G Gjithë.* [...është të gjith gjasa se «**Kanuni i Lekë Dukagjinit**» dikur
ká kênë i kodifikuem. (GjF)] **Për gjith natë** natë për natë; çdo natë. [Për gjith
natë, mbasi t'jet errun/ Dalin n'zall shpirtent e djerrun (GjF).]

gjith- *fjalëform* Pjesë e parë e fjalëve të përngjitura si **gjithaq, gjithashtu.**

gjith i *m sh e et A Gji; sisë.*

gjítha (e) *sh - (të) pacak Gjithçka.* **Kjo ishte e gjitha. I rrëfeu të gjitha.**

gjithafrikán *e mb* Që i përket të gjithë afrikanëve; që është karakteristik për të gjithë
afrikanët dhe vendeve afrikane; që bëhet me pjesëmarrjen e të gjithë vendeve të
kontinentit afrikane.

gjithafrikaníz•ëm *mi m pol* Aspiratë për unitet politik dhe aleanca të të gjithë
vendeve afrikane.

gjithaí

I *vet Po ai.*

II *pakuf* Cilido; kushdo.

III *si ndajf* Shumicë; numër i madh (*njerëzish*).

gjithamerikán e mb I të gjithë amerikanëve; që bëhet me pjesëmarrjen e të gjithë vendeve të kontinentit amerikan. **Lojërat gjithamerikane.**

gjithamerikaníz•ëm mi *m pol* Parim i aleancave për bashkëpunim midis të gjithë vendeve të kontinentit amerikan.

gjithandéj ndajf Në të gjitha vendet; në të gjitha anët; kudo; ngado. **Kërkova gjithandej.**

gjithanési a f > **GJITHANSHMËRI A.**

gjithánësh ndajf G Kudo; nga çdo anë.

gjithánsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që përfshin a rrok të gjitha anët e diçkaje; që bëhet a zhvillohet në të gjitha drejtimet. **Përgatitje (ndihmë) e gjithanshme. Edukim (formim) i gjithanshëm. Në mënyrë të gjithanshme.**

♦ (*Njeri*) që merret me shumë degë të dijes, artit, sportit etj.; i pajisur me njohuri në shumë fusha; me prirje, aftësi e shprehi të shumta dhe i aftë për shumë punë.

♦ Që e vështron diçka nga të gjitha anët, që merr parasysh të gjitha anët, shumë i gjerë. **Vështrim (grykim, vlerësim) i gjithanshëm. Rrahje (shohitje) e gjithanshme. [Ai e ká dhânë Lukrecin gegënisht pse gegënishtja ká forcën e duhun për hovet vigane të mendimit dhe për trandjen e gjithânëshme të shpirtit. (APp)]**

gjithanshmëri a f Të qenët i gjithanshëm; shfaqje ose paraqitje e diçkaje në të gjitha anët e veta; veti e diçkaje që rrok a zotëron të gjitha anët ose që është e zhvilluar në të gjitha anët.

gjithanshmërisht ndajf libr Në mënyrë të gjithanshme.

gjithapáru ndajf A Në të gjitha anët; gjithandej; kudo.

gjitháq ndajf bis

♦ Po aq. **Gjithaq e rëndësishme (nevojshme, madhe).**

♦ Jo edhe aq shumë. **Nuk kanë bërë gjithaq.**

gjitharáb e mb I të gjithë arabëve; që ka të bëjë me të gjithë arabët; që bëhet me pjesëmarrjen e të gjithë arabe.

gjithármësh e *mb usht* (*Ushtri*) e pajisur me të gjitha llojet e armatimeve.

gjithasájtëna *ndajf* A Gjithandej.

gjíthash (së) *shpr ndajf*: **Para së gjithash** në fillim fare; mbi gjithçka.

gjithashtú

I *ndajf*

♦ Në të njëjtën mënyrë a shkallë; po ashtu. **Gjithashtu po punonin edhe ata. Është gjithashtu i madh.**

♦ Përveç kësaj edhe...; bashkë me të edhe...; në të njëjtën kohë edhe... **Dimë gjithashtu... Kjo tregon gjithashtu se... [Aty kemi, gjithashtu, alfabetin e shqipes të nxjerrë nga "Fjalorthi". (GjSh)] [Atëherë, fill pas kësaj fillonte procesi tjetër akoma më i gjatë e më i mundimshëm, zhdukja e gjuhës së folur, i cili gjithashtu kishte nënfazat e tij. (IK)]**

II *si lidh* Përdoret së bashku me disa lidhëza në togje këpujore e kundërshtore. **Gjithashtu edhe... E gjithashtu... Por gjithashtu...**

gjithatá *pacak* Të gjithë ata për të cilët bëhet fjalë.

gjithatë *ndajf* Shumë; tepër. **Hëngra gjithatë.**

gjithátë *mb f* (*Femër*) me gjinj të tharë.

gjíthazi *ndajf* *vjet*

♦ Në përgjithësi, përgjithësisht.

♦ Gjithsej, mbarë. I mori gjithazi.

gjithaziatík e *mb* Që i përket të gjithë aziatikëve; që është karakteristik për të gjithë aziatikët; që bëhet me pjesëmarrjen e të gjithë vendeve aziatike.

gjithbáshkë *ndajf* *G* Të gjithë së bashku.

gjithcíli *pacak* Secili; çdokush.

gjithçká *pacak*

♦ Të gjitha gjërat; çdo gjë; kund. asgjë. **Bëj (di, merrem me) gjithçka. Vë në rrezik gjithçka. Mbi gjithçka** para çdo gjëje, para së gjithash. [**bëj gjithçka jashtë vullnetit** (EMr).]

♦ Përdoret në fillim a në fund të numërimit të disa gjërave, duke i përmbledhur të gjitha. **Mori librat, fletoret, lapsat -- gjithçka që i duhej për në shkollë.**

♦ Njeri a send me rëndësi të veçantë, me vlerë të jashtëzakonshme. **Ajo është për të gjithçka.**

gjithçká ja *f* Të gjitha gjërat të marra së bashku.

gjithçká•e ja *f G* Gjithësi. **Gjithçkafja** asht ngri.

gjithçmós *pacak bis* Gjithfarë gjërash; çdo gjë të mundshme; çmos. **E ç'nuk ka -- gjithçmos. Ka parë gjithçmos.**

gjithdíj•e a *f libr G* Dituri e përgjithshme.

gjithdíjsh•ëm (i) me (e) *mb libr G* Shumë i ditur; që di gjithçka.

gjithdréqi *pacak* Të gjithë pa përjashtim; të mirë e të ligj bashkë.

gjitheuropián e *mb* Që i përket gjithë Europës; që është karakteristik për gjithë europianët; që bëhet me pjesëmarrjen e gjithë vendeve europiane.

gjíthë

I *pacak*

♦ Që është në tërësinë e tij, pa i hequr a pa i përjashtuar asnjë pjesë, pa lënë jashtë asgjë; që i përfshin së bashku tërë sendet, qeniet a dukuritë e njëjta, të cilat përbëjnë një sasi a shumicë; tërë. **Gjithë vendi (bota, krahina, fshati, lagjja). Gjithë njerëzit (shokët, nxënësit). Gjithë kafshët (shpendët). Gjithë ditën (natën, javën, muajin, vitin). Gjithë jetën (kohën). E hëngri gjithë bukën (gjellën). E piu gjithë ujin (qumështin). Si gjithë të tjerët njësoj si të tjerët; pa ndonjë ndryshim nga të tjerët. Këtu është gjithë çështja. [- Gjithë puna është te goditja - përsëriti folësi, duke shfletuar shënimet. (IK)] [- Kam gjithë jetën që udhëtoj. (VZh)]**

♦ Përdoret me parafjalët **me** dhe **në** për të treguar shkallën më të lartë të shfaqjes së një ndjenje a të një dukurie, zakonisht të shprehura me emra abstraktë. **Me gjithë zemër (shpirt, dëshirë). Me gjithë mend** pa shaka, përnjëmend, seriozisht. **Në gjithë gjatësinë (gjerësinë) e rrugës. Me gjithë vëmendjen (kujdesin) e duhur. Me gjithë forcën (fuqinë). Me gjithë qejf** me dëshirë; me kënaqësi; pa asnjë kundërshtim. **[Buzët e ëndrrës e prekin gjithë afsh (ShM).]**

♦ Përdoret përpara një përemri dëftor për të treguar shkallën më të lartë të një tipari; tërë. **Gjithë ai njeri. Gjithë ajo punë. Gjithë ai gëzim. Gjithë ato të mira.**

♦ Përdoret me trajtën e pashquar të një emri, në kuptimin **krejt, plot; tërë. Gjithë bar (lule, pemë). Mish gjithë dhjamë (kocka). Gjithë baltë. Gjithë djersë (gjak). Gjithë inat (zemërim). Gjithë hir. Gjithë gaz (gëzim, hare).**

♦ Të gjithë; të gjitha; gjithçka. **Gjithë ç'ishin. Gjithë sa erdhën. Gjithë sa ndodhi.**

♦ *G* Çdo. **Për gjithë ditë. Për gjithë vend. Në gjithë vend.**

II *si pj*

♦ Njësoj; krejt si (*dikush*); njëlloj si; tërë; gjallë. **Ishte gjithë i ati.**

♦ Pikërisht; po. **Gjithë aty.**

III *si ndajf K* Gjithmonë.

*

Gjithë hundë e buzë Shumë i mërzhitur; shumë i pakënaqur.

Gjithë puna Kryesorja. Gjithë puna është se...

Gjithë sy e veshë Shumë i vëmendshëm. **Ishte gjithë sy e veshë.**

Me gjithë mend seriozisht. [**Mund të them me gjithë mend se në të përmbliiden dhe gjallojnë sa e sa veti të karakterit legjendar shqiptar (KM).**]

gjithë (i e)

I *pakuf* Që merret i plotë e i pandarë; që është në tërësinë e tij pa i hequr a përjashtuar asnjë pjesë; pa lënë jashtë asnjë; që i përfshin së bashku tërë sendet, qeniet a dukuritë e njëjta, të cilat përbëjnë një sasi a shumicë; i tërë. **E gjithë rinia. E gjithë toka (ara, fusha). I gjithë vendi. Të gjitha pikëpamjet (idetë). Me të gjitha notat dhjeta. I të gjitha kohëve. Nga të gjitha anët (drejtimet). Me të gjitha mënyrat.** [të gjitha këto i gjen në kulm vetëm, dhe atje shumë herë as që i gëzon dot (FK).]

II *si em, sh m* **gjithë (të), f gjitha (të)** Sende, qenie ose dukuri të përmendura a që janë, të marra së bashku pa asnjë përjashtim. **Erdhën të gjithë. Të gjithë janë të gatshëm. Ka për të gjithë. Pak nga të gjitha. Të gjithë së bashku. I aftë për të gjitha. Mbaroi me të gjitha** humbi gjithçka, nuk i mbeti asgjë; mori fund, mbaroi

me të tëra. **Të gjithë për një, një për të gjithë I zbrazti të gjitha. Dielli lind për të gjithë f** u. [O të gjithë të lirë, o të gjithë të mbuluem në një vorr për 'i herë! (BP)] [këtë fakt e dijin të gjithë, po shumica e mohonin (FK).] [na ruaj o Zot secilin prej të gjithëve (NGj).]

*

Mbi të gjitha Në radhë të parë; para së gjithash; në mënyrë të veçantë; veçanërisht.

Para së gjithash Në radhë të parë; para çdo gjëje tjetër.

gjithë- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të përbëra që tregojnë se tipari i shënuar nga pjesa e dytë shfaqet plotësisht, përfshin plotësisht një tërësi të caktuar ose tërë sendet, qeniet a dukuritë e njëjta që përbëjnë një shumicë: **i gjithanshëm, gjithëgjuhësor, gjithëkombëtar, gjithëshqiptar, i gjithëfuqishëm, i gjithëllojshëm etj.**

gjithëballkaník e mb I të gjitha vendeve të Ballkanit; që ka të bëjë me të gjitha vendet e Ballkanit dhe të gjithë ballkanasit; që bëhet me pjesëmarrjen e të gjithë vendeve të Ballkanit. **Lojërat gjithëballkanike.**

gjithëbotëror e mb libr I të gjithë botës; që ka të bëjë me të gjithë botën.

gjithëdij•e a f Dije për gjithçka; dije e pakufishme.

gjithëdijës e mb (Njeri) me dije për gjithçka; me dije të pakufishme.

gjithëdijës i m sh - it Njeri shumë i ditur. > **GJITHËDITUR I (i).**

gjithëdijës•e ja f sh e et f e **GJITHËDIJËS I.**

gjithëdítur (i e) mb Që di gjithçka; me dije të pakufishme.

gjithëdítur i (i) m sh - it (të) Njeri shumë i ditur.

gjithëdítur a (e) f sh a at (të) f e **GJITHËDITUR I (i).**

gjithëfuqí a f libr Pushtet i pakufishëm mbi të gjithë a mbi gjithçka.

gjithëfuqísh•ëm (i) me (e) mb

♦ (Njeri) me pushtet absolut, të pakufishëm; i plotfuqishëm, i tërëfuqishëm.

♦ (Njeri) i aftë të zgjidhë a të arrijë gjithçka.

♦ (*Dukuri*) me ndikim a forcë vepruese mbi gjithçka. [O qetësi e gjithëfuqishme ternale,/ nga ti unë dola, me përpjekje,/ te ti për t'u kthyer. (MA)]

gjithëfuqishmëri *a f libr*

♦ Pushtet i pakufishëm mbi të gjithë a mbi gjithçka.

♦ Ndikim e forcë vepruese mbi gjithçka; aftësi për të bërë a për të arritur gjithçka; të qenët i gjithëfuqishëm. **Gjithëfuqishmëria e arsyes.**

gjithëgjëndshëm (i) **me** (e) *mb* I kudondodhur.

gjithëgjermán *e mb* I të gjithë gjermanëve; që ka të bëjë me të gjithë gjermanët.

gjithë-gjithë *ndaif bis* Vetëm aq, gjithsej, vetëm e vetëm aq, jo më shumë. **Gjithë-gjithë** bëheshim dhjetë veta.

gjithëherë *ndaif* Gjithmonë; pa ndërprerje. [Në ndërgjegjen time të rëndosh gjithëherë/ si një diell i madh që digjet e digjet pa u ndalë (PJ).] [gjithëherë na kërkon e gjithkund na ndjek (ShM).]

gjithëhershëm (i) **me** (e) *mb* I përhershëm; që ndodh përherë e pandërpre.

gjithëkohór *e mb* I gjithë kohëve. **Rekord gjithëkohor.**

gjithëkombëtar *e mb* I gjithë kombit; që ka të bëjë me të gjithë kombin; që përfshin gjithë kombin. **Lëvizje gjithëkombëtare.**

gjithëllójbesh *e mb* > **GJITHËLLOJSH•Ëm** (i) **me** (e).

(i) **me** (e) *mb libr* I të gjitha llojeve; që përfshin a përmban të gjitha llojet; i shumëllojshëm. **Libra të gjithëllojshëm.**

gjithëllojshmëri *a f libr* Të qenët i gjithëllojshëm.

gjithëmbaré *pacak* Të gjithë pa përjashtim.

gjithëmëndës *e mb* A I gjithëdijshtëm; gjithëdijës. **Perëndia gjithëmëndës.**

gjithëmënyrësh *ndaif* Me të gjitha mënyrat; me mënyra të ndryshme.

gjithëngahërshtëm (i) **me** (e) *mb* I përhershëm; i pandërpre.

gjithëpërfshirës *e mb* Që përfshin gjithkënd e gjithçka; që nuk përjashton askënd e asgjë. **Rregull gjithëpërfshirëse.**

gjithëpërfshirje *e f libr* Përfshirje e gjithçkaje, pa lënë jashtë askënd e asgjë.

gjithëplanësór e mb libr I vështruar në të gjitha planet. [... një vështrim gjithëplanësor i zgjidhjeve të mundshme (RG).]

gjithëpopullór e mb Që përfshin të gjithë popullin.

gjithëpushtétshëm ndajf Në mënyrë të gjithëpushtetshme.

gjithëpushtétsh•ëm (i) me (e) mb I plotfuqishëm; që ka pushtet të pakufizuar. [O perëndeshë e gjithëpushtetshme/ e universit mashkull -femër! (NGj)] [Dëshira e njeriut për të qenë i gjithëpushtetshëm mbi natyrën dhe botën ka çuar në krijimin e një realiteti fantast të individit të superfuqishëm. (ShS)]

gjithëpushtetshmëri a f libr Të qenët i plotfuqishëm.

gjithërús e mb I gjithë rusëve; që ka të bëjë me të gjithë Rusët.

gjithësi a f Tërësi e trupave qiellorë dhe e trajtave të tjera të materies si dhe të energjisë, që zgjerohet në hapësirë e në kohë dhe përbën një sistem të ndërtuar sipas ligjeve të astrofizikës. **Shpejtësia e zgjerimit të gjithësisë. Ndërtimi i (struktura e) gjithësisë.** [Gjithë sendet dhe ç'përmban kjo gjithësi/ Nxjerrin, shfaqin, kaq të fshehta dhe çudi. (NF)] [dhe trajtë e gjithfarshme, enë gjithësie/ është dashuria/ atëherë kur s'është mjet. (MA)]

gjithësis•ëm (i) me (e) mb I gjithësisë; që ka të bëjë me gjithësinë; që përfshin gjithçka pa përjashtim; i përgjithshëm. **Përmbytja e gjithësishme mit, fet** përmbytje e përbotshme si dënim i perëndisë a perëndive për shprishjen e njerëzimit ose si mjet për pastrimin dhe rilindjen e tij.

gjithësishmëri a f libr Të qenët i gjithësishëm.

gjithësisht ndajf vjet Përgjithësisht; tërësisht; krejt.

gjithëslláv e mb I gjithë sllavëve; që ka të bëjë me të gjithë sllavët.

gjithësllavíz•ëm mi m Aspiratë për bashkim politik dhe aleanca të të gjithë vendeve sllave.

gjithësór e mb I gjithësishëm; i tërësishëm; universal.

gjithëshqiptár e mb I gjithë shqiptarëve; që ka të bëjë me të gjithë shqiptarët.

gjithëshqiptarí a m Aspiratë për bashkim politik dhe aleanca të të gjithë viseve shqiptare.

gjithëshqiptaríz•ëm mi m > GJITHËSHQIPTARI A.

gjithëvjetor *e mb* I gjithë vitit; që bëhet, zgjat a përfshin gjithë vitin.

gjithëfäre *mb* I gjithfarshëm; gjithfarësh; i gjithfarëllojshëm.

gjithfärë *pacak* Shumë lloje; të çdo lloji; të farëve më të ndryshme. **Kam punë me gjithfarë njerëzish. Në gjithfarë mënyre.**

gjithfarëllój *pacak* > **GJITHFARË.**

gjithfarëllójsh•ëm (i) me (e) *mb* Gjithfarësh; që përfshin gjithfarë llojesh; i llojeve më të ndryshme.

gjithfarëllojshmëri *a f libr* Të qenët i gjithfarëllojshëm.

gjithfarësój

I *pacak* Gjithfarëlloj; gjithfarë. **Gjithfarësój mendimesh (njerëzish).**

II *si ndajf bis* Në mënyra nga më të ndryshmet. **Gjithfarësój mund të ndodhë.**

gjithfarësójsh•ëm (i) me (e) *mb* > **GJITHËFARËSH E.**

gjithfarësójtë (i e) *mb* > **GJITHËFARËSH E.**

gjithfärësh *mb* I llojeve të ndryshme; i shumëllojshëm; i çdollojshëm. **Bimë (lule) gjithfarësh. Këngë gjithfarësh. Pengesa gjithfarësh.** [për gjithfarë motorësh e gjithfarë qeverish (IK).] [Folklori, që është forma e parë e përfytyrimit estetik të realitetit dhe të jetës, ka vend për veçime shtresash gjithfarëshe, me kritere të ndryshëm. (ShS)]

gjithfärsh•ëm (i) me (e) *mb* > **GJITHFARËSH.** [dhe trajtë e gjithfarshme, enë gjithësie/ është dashuria/ atëherë kur s'është mjet. (MA)]

gjithfarujëmi

I *pacak* Gjithkush.

II *si ndajf* Me gjithfarë mënyrash.

gjithhër(ë) *ndajf* Përherë, kurdoherë; gjithnjë. **Gjithherë na e kujtonte. Nuk bëhet gjithherë njësoj. Si një herë, gjithherë gjithmonë në të njëjtën mënyrë.** [Shkodra, thot, ashtu një sheher fort i moçem, e gjithher ka ken me nam (KA).]

gjithhërsh•ëm (i) me (e) *mb* I përhershëm, i vazhdueshëm. **Andërr e gjithhershme e shqiptarëve.**

gjithí (i) *m* Send i tërë, i pandarë në pjesë. **E hëngri të gjithin. U dha i gjithi pas poezisë. U prish i gjithi në fytyrë.**

gjithí a f A Gjithësi; univers.

gjithi•cili cila *pacak K* Gjithsecili; gjithkush; kushdo. **Gjithicili shikon hallin e vet.**

gjithislamík e mb I gjithë botës islamike; që ka të bëjë me gjithë botën islamike.

gjithíthës e mb (*Foshnjë*) gjiri; në gjí.

gjith•je ja f A Gjithësi; univers.

gjithkáh ndajf Në të gjitha anët a drejtimet; nga të gjitha anët a drejtimet; gjithandej, kudo. [**Dhe sot kufoma e gjallë matjane asht ngritë lugat dhe përhap erë të qelbun dhe ban pisllek gjithkah.** (KM)]

gjithkáh i m G: Prej gjithkahi(t) nga të gjitha anët.

gjithkáh•e ja f G > GJITHKAH I.

gjithkahmós ndajf G Gjithandej.

gjithkénd G kallëzore e GJITHKUSH. [Prandej, si mik e sherbëtuer i Shqipënis, po kënaqem sa s'shkon mâ, se Bashkimi mirë e ká pá tue vendosë me e kremtue qindvjetorin e Lidhjes, kundra kurrkuj por për gjithkend. (ZV)]

gjithkënd kallëzore e GJITHKUSH.

gjithkështú ndajf Në të njëjtën mënyrë; po kështu.

gjithkóhsh•ëm (i) me (e) mb I të gjitha kohëve.

gjithkú ndajf Kudo. [**gjithku kje ajo pika e djalit,/ gjithku kjenë sokola malit** (GjF).] [- **Gjithku t'kesh nuse me marrë,/ gjithku t'kesh baloz me pre,** (CV).]

gjithkudó ndajf Në çdo vend; kudo.

gjithkudondódhsh•ëm (i) me (e) mb libr I pranishëm kudo.

gjithkújt dhan e GJITHKUSH.

gjithkúnd ndajf Në çdo vend, në të gjitha vendet, në të gjitha anët, kudo; gjithandej. [**ku butësisht porsi polen/ gjithkund, gjithkund të të shpërndaj** (IK).]
[**gjithëherë na kërkon e gjithkund na ndjek** (ShM).]

gjithkúndi ndajf G Ngado; nga çdo anë a drejtim.

gjithkúndsh•ëm (i) me (e) mb libr I kudondodhshëm; i pranishëm kudo.

gjithkúr ndajf G Në çdo kohë.

gjithkúsh pacak Çdo njeri; secili nga një grup njerëzish, kushdo, secili. **Gjithkush e di. Gjithkush nga ne. Gjithkush t'vetin e mullisi t'ujit ff u** secili të bëjë punën e vet e mullisi të shohë mullirin.

gjithkushdó pacak Çdo njeri pa përjashtim.

gjithkúshi pacak G > GJITHKUSH.

gjithký dëft Pikërisht ky; po ky.

gjithmárë ndajf G > GJITHMBARË.

gjithmbárë pacak Të gjithë e gjithçka pa përjashtim; të gjithë sa janë.

githmbarsí a f libr > GJITHMBARSHMËRI A.

githmbarsisht ndajf libr Me të gjithë e gjithçka pa përjashtim.

gjithmbársh•ëm (i) me (e) mb Që i përfshin gjithë sendet, qeniet a dukuritë e një fushe pa përjashtim; që i përket mbarë një rrethi të caktuar; që përhapet në gjithçka a në të gjitha anët e një fushe; i përgjithshëm. **Zhvillim i gjithmbarshëm. Trajta të gjithmbarshme. Dukuri e gjithmbarshme. [Dashuria ... është vetë dilema jetësore e gjithmbarshme, që kërkon të dritësohet me formulën e dritës. (AÇ)]**

gjithmbarshmëri a f libr Të qenët i gjithësishtëm, gjithëpërfshirës.

gjithmënd•ëm (i) me (e) mb A I plotfuqishëm; i gjithëpushtetshëm.

gjithmëndës e mb A > GJITHËMËND•ËM (i) ME (i).

gjithmóç•ëm (i) me (e) mb I amshueshëm; i përjetshëm.

gjithmonë

I ndajf Gjatë gjithë kohës, përherë, vazhdimisht; gjithnjë. **Ai vjen gjithmonë në kohë. Pothuaj gjithmonë. Gjithmonë në rritje. Gjithmonë e më mirë.**

[Gjithmonë të ndjej se të kam/ dhe./ po aq më mungon (EMr).] [Vdekja - si vdekje./ gjithmonë e dhimbshme./ gjithmonë e verdhë (FA).]

♦ Çdo herë; në çdo rast; në çdo kohë; kurdoherë; gjithnjë. **Si gjithmonë** si çdo herë tjetër. **Pothuaj gjithmonë** shumë shpesh.

II si pj: Gjithmonë e më... përherë e (*më shumë, më pak, më mirë*). [**Gjithmonë e më rrallë të shoh,/ gjithmonë e më tepër/ çuditem** (MA).] [**Ata bekonin fatin që shteti kërkonte gjithmonë e më pak, madje nganjëherë hiqte dorë edhe nga kërkesa për gjymtim të gjuhës** (IK).]

gjithmónit ndajf: Prej gjithmonit gjithmonë. [**Aromanët, si dhe dy duzina popujsh të tjerë, ndodheshin në Ballkan prej gjithmonit.** (AP)]

gjithmónsh•ëm (i) me (e) mb I përhershëm. **Lidhje e gjithmonshme.**

gjithmós *pacak krahin G* Me çdo mënyrë.

gjithnáj•ë a f libr Gjithësi.

gjithndúer *pacak* Gjithfarë.

gjithndúersh

I ndajf Në gjithfarë mënyre.

II mb I llojeve të ndryshme; i llojllojshëm.

gjithndúersh•ëm (i) me (e) mb > GJITHFARËSH.

gjithndúert mb krahin G > GJITHNDUERSH•ËM (i) ME (e).

gjithnjéri *pacak A* Gjithkush; çdo njeri.

gjithnjé ndajf

♦ Gjatë gjithë kohës; gjithmonë. **Gjithnjë ashtu ka qenë. Mbetet gjithnjë i ri. Gjithnjë në zhvillim (rritje).**

♦ Çdo herë; në çdo rast; në çdo kohë, kurdoherë; gjithmonë. **Pyet gjithnjë për të. Ka dalë gjithnjë i pari. E merr gjithnjë me vete. Si gjithnjë si çdo herë tjetër. Pothuaj gjithnjë shumë shpesh.**

♦ Ende, sot e gjithë ditën, pa ndërprerje. Gjithnjë aty. Gjithnjë ashtu. Gjithnjë njësoj.

♦ *si pj* Përdoret me shkallën krahasore të mbiemrave e ndajfoljeve për të treguar një tipar që përforcohet me kalimin e kohës ose nga një shkallë në tjetrën. **Gjithnjë e më i bukur (më i mirë). Gjithnjë e më lart. [Furtuna - gjithnjë me e fuqishme, më e pamëshirshme** (EM).]

gjithnjëherë ndajf Menjëherë; papritur.

gjithnjëherje *ndajf* A Menjëherë; papritur.

gjithnjëshëm (i) me (e) *mb* I përhershëm; i vazhdueshëm; i pandërprerë.

gjithnji *ndajf* G > **GJITHNJË.**

gjithnjihére *ndajf* G

♦ (E bëj diçka) të gjithën njëherësh.

♦ Gjithëherë.

♦ Menjëherë; në çast; pa vonesë.

gjithpërfshirës e *mb libr* (Vështrim, studim etj.) i përgjithshëm; që përfshin çdo anë apo aspekt të një çështjeje.

gjithpërfshís e *mb libr* > **GJITHPËRFSHIRËS E.**

gjithqísh *ndajf* J > **GJITHQYSH.**

gjithqýsh

I *ndajf*

♦ Në çdo mënyrë; sido. **Mësohet gjithqysh. Donte të shkonte gjithqysh.**

♦ Gjithsej. **Gjithqysh bëheshin pesë veta.**

II *si lidh* Si; ashtu si. **Punonte gjithqysh mundej.**

gjithsá *ndajf* Sa herë. [gjithsa t'doni n'at log me lodrue,/ gjithsa t'doni n'at log me këndue,/ gjithsa t'doni shejin me e gjue, (CV).]

gjithsadó *ndajf* Sado që.

gjithsahérë *ndajf* Kurdoherë që; sa herë që. [gjithsaherë t'delsh me çetue,/ gjithsa t'doni n'at log me lodrue, (CV).] [Këta shpërblehëshin me toka të quajtura përgjithësisht timare, nga të cilat nxirnin shpenximet për vehte e për njerëzit e tyre, dhe duhej të rendnin në luftë gjithsaherë që i thërriste Sulltani. (AE)]

gjithsázë *ndajf* Plot; plot e përplot.

gjithse•cili cila *pacak*

♦ Çdo send, qenie a dukuri nga një shumicë, secili. **Gjithsecili send në vendin e vet. Të mendojë gjithsecili më (për) vete.**

♦ Gjithkush, kushdo.

gjithsedó *pacak* G Gjithçka.

gjithséj

I *ndajf*

♦ Duke i përfshirë të gjithë si shumë e përbashkët. **Sa jemi gjithsej?** [Formula e pagëzimit ... **gjithsej** vetëm një fjali, përmban një hallkë të rëndësishme që lidh Shqipërinë paraturke me Shqipërinë e kohës osmane. (GjSh)]

♦ Tërësisht, plotësisht; krejt. **U zhyt gjithsej.**

II *si pj* Vetëm; vetëm e vetëm. **E kam fjalën gjithsej te...**

*

Mbaroj (me) gjithsej Marr fund krejtësisht, me të gjitha.

gjithséjt *ndajf* > **GJITHSEJ.**

gjithséjtë (i e) *mb* I plotë; i tërë.

gjithsekáh *ndajf* Nga çdo drejtim; në çdo anë.

gjithsekújt *pacak dhan e* **GJITHSEKUSH.**

gjithsekúsh *pacak* Çdo njeri; secili nga një grup njerëzish; gjithkush.

gjithsénd *pacak* Gjithçka.

gjithsesí

I *ndajf*

♦ Sido që të ndodhë, sido që të jetë; me çdo mënyrë, patjetër. **Do të kthehem gjithsesi. Mendohej gjithsesi që ta bindte.**

♦ Me të gjitha hollësitë, fill e për pe, fund e krye. **Ia tregova si ndodhi gjithsesi.**

II *si fj ndërmj* Sidoqoftë. **Gjithsesi, duhet parë.** [peshën më të rëndë kuptimore e bart fjala e fundit, por gjithsesi e plotësuar, e cilësuar prej gjymtyrëve tjera përcaktuese. (AN)] [sado që "talenti satirik i Fishtës i afrohet sigurisht fuqisë së tij si poet epik", dhe se ai është gjithsesi poeti më i madh satirik i letërsisë shqiptare, këngët lirike e satirike nuk do ta zgjojnë interesimin te ky studiues

sa epika e tij (ES).] [Gjithsesi, nuk e gjente dot cili mund të ishte ai që e kishte kërcënuar se do t'i lëronte t'ëmën... dhe, ndoshta, atë vetë... (IK).]

gjithsÍ G

I ndajf Me çdo mënyrë a mjet.

II si pj Sidoqoftë. > **GJITHSESI.**

gjithsísht ndajf > **GJITHËSISHT.**

gjithshêjt (i) mb G (në tituj fetarë): **I Gjithshêjti** titull i ipeshkvit.

gjithshká pacak Gjithçka. [Gjithshka natën t'ken goditë,/ Ata e shambin rrash per dhe (GjF).]

gjithshká•e ja G f Gjithësi.

gjithshkáhe ndajf vjet G Krejtësisht; plotësisht.

gjithshórcit pacak A Gjithçka.

gjithunjÍ ndajf vjet G

♦ Të gjithë bashkë.

♦ Krejt; krejtësisht; plotësisht.

gjithunjíshëm ndajf vjet G Krejtësisht; gjithmbarë

gjithunjísh•ëm (i) me (e) mb G I përgjithshëm; i gjithmbarshëm; i përbotshëm.

gjithunjishmëni a f libr G Të qenët i gjithmbarshëm, i përbotshëm.

gjithzotërúes e mb Mbizotërues; që ka epërsi mbi gjithë të tjerët.

gjithzotnúes e mb G > **GJITHZOTËRUES E.**

gjiván i m sh a at G Përbindësh.

gjivár•e ja f sh e et Anë; krahinë.

gjivártur mb Ç > **GJIVARUR.**

gjivárur mb (Femër) me gjinjë të varur.

gjivéc i m sh ë ët J

♦ Tavë e thellë balte me dy doreza.

♦ Tabaka.

♦ Tepsi e madhe për mishin e pjekur.

gjivísh•e ja f tek Pluhuri i kallajit i përgatitur me pambuk dhe nishadër të djegur.

gjivógël mb (Femër) me gjinj të vegjël.

gjizá ja f vjet > GJEZA JA.

♦ Gjobë.

♦ Çmim.

gjizaník u m sh ë ët ushq Byrek me gjizë, qumësht e vezë, pa petë përsipër.

gjizár i m sh ë ët Ai që bën gjizë; ai që punon bulmetin si ndihmës i djatharit.

gjizár•e ja f sh e et f e GJIZAR I.

gjizéz•ë a f sh a at Grua që s'e ushqen dot foshnjën me qumështin e vet.

gjíz•ë a f Bulmet me dromca të buta e pak të ujshme, që përgatitet nga qumështi, kosi, dhalli ose hirra, duke i mpiksuar e kulluar pasi zihen. **Gjizë e njomë (kripur).**
Gjizë nape. Gjizë me pala. Byrek (fërgesë) me gjizë. Zë (bëj, kulloj) gjizë.

*

M'u prish gjiza iron Nuk shqetësohem fare për diçka; nuk bëhem merak; nuk më prishet puna.

**

kulla me gjizë Gjë e pamundur dhe pa asnjë mbështetje; kështjella në ajër.

lule gjize bot Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të drejtë e me gjethe heshtake, me lule të verdha, që rritet zakonisht nëpër ara.

gjizëtór•e ja f sh e et ushq Tavë me miell misri, me gjizë e me qepë.

gjizéthél•ë a f J Gjizë nape; gjizë e kulluar mirë; gjizë e trashë si djathë.

gjiztár i m sh ë ët Ai që bën gjizë, që punon bulmetin si ndihmës i djatharit. >
GJIZAR I.

gjiztár•e ja f sh e et f e GJIZTAR I.

GJKR ja shkurt i Gjykata e Krimeve të Rënda.

GJLSH ja *shkurt i* Gjykata e Lartë e Shqipërisë.

GJND ja *shkurt i* Gjykata Ndërkombëtare e Drejtësisë.

GJNKL ja *shkurt* Gjykata Ndërkombëtare e Krimeve të Luftës.

gjobár i m sh ë ët vjet

♦ Ai që cakton a vë gjobë; ai që vjel gjobat.

♦ Bekçi.

gjobë si ndajf: **Më duket gjobë të...** më duket si ndëshkim të...

gjobë•a f sh ë ët

♦ Detyrim, zakonisht në të holla, që caktohet si dënim për thyerjen e një rregulli, për një dëmtim, për mosplotësimin e kushteve të një marrëveshjeje ose për shkelje jo të rënda të ligjeve. **Gjobë në të holla. Fleta e gjobës. I vë (pres, hedh) gjobën. Paguaj (shlyej) gjobën. [- por ka gjobën shpia e thyeme! -/ krisi Osja atëbotë si ulani (GjF).] [Kur mbërrita në parking një gjobë më priste mbi xhamin e përparmë të rrangallës. (ED).**

♦ Dënim; ndëshkim.

*

Pa gjobë bis (Shpëtoj) paq; pa gjemb në këmbë; pa pësuar gjë.

gjobëtár i m vjet

♦ Gjobar.

♦ *etn* Ai që merr gjobën në bagëti sipas dënimit të caktuar nga pleqësia.

gjobëvënës i m sh - it libr Gjobitës; ai që vë gjobë.

gjobëvënës•e ja f sh e et f e GJOBËVËNËS I.

gjobëvëni•e a f sh e et libr Gjobitje.

gjobëtár i m sh ë ët vjet Gjobitës. > **GJOBAR I.**

gjobím i m sh e et Vënie e gjobës.

gjobí•s kal ta tur > **GJOBIT.**

gjobít kal a ur I vë gjobë (*dikujt*).

gjobít•em *pës e* **GJOBIT.**

gjobítës i *m sh - it*

♦ Ai që vë gjobë.

♦ Ai që mbledh gjobat.

gjobítës•e *ja f sh e et f e* **GJOBITËS I.**

gjobítj•e *a f sh e et* Vënie e gjobës.

gjobítur (i e) *mb* I dënuar me gjobë.

gjob•óhem óva (u) *úar pës e* **GJOB•OJ.**

gjob•ój *kal óva úar* I vë gjobë (*dikujt*); dënoj me gjobë (*dikë*). > **GJOBIT.**

gjobtár i *m vjet krahin G* Ai që vë, pret a hedh gjoba; ai që mbledh gjobat. > **GJOBAR I.**

gjobúar (i e) *mb* > **GJOBITUR (i e).**

gjoc i¹ *m sh a at* Tepsi balte e thellë për të pjekur bukë; çerep i vogël.

gjoc i² *m sh a at ent (Aphid)* Morr i bimës.

gjoc i³ *m sh a at K* Djalë që sapo ka hyrë në moshën e pjekurisë.

gjocâ ni *m sh j jt G*

♦ Hurdhë e thellë e krijuar nga gërryerjet e ujërave në shkëmb.

♦ Kade.

gjocâj t *sh i* **GJOCA NI; GJOCAN I.**

gjocân i *m G* > **GJOCA NI.**

gjóc•ë *a f sh a at G*

♦ Lug.

♦ Gërryerje e shkëmbinjve nga ujërat.

gjoç i¹ *m sh a at G* Saç.

gjoç i² *m sh a at G*

♦ Shkëmb.

♦ Gur i madh.

gjóčk•ë a f sh a at krahin Gungë në trup; bullungë; mëllungë.

gjodh i m përmb > GJEDH I.

gjog u m sh ë ët G > GJOK U. [Sa mirë Halili qyqen ma ka ndigjue,/ Shpejt e shpejt n'shpinë gjogut i ka ra (CV).] [Në eposin verior kërcënimi më i madh për gjogun është "me e futë në punë". (ShS)]

gjogát i m G Kalë i bardhë; gjok.

gjógëz a f sh a at G Xhamadan me kapuç.

gjo•k gu m sh gë gët krahin G Kalë; gjog.

gjogj e mb krahin Keq; ligsht; në gjendje të mjerë, të keqe a të rëndë.

gjogj i m sh ë ët G Mjeran.

gjógj•e ja f sh e et G f e GJOGJ I.

gjója pj bis Përdoret për të vënë në dyshim vërtetësinë e diçkaje ose për të treguar se ajo që bëhet a thuhet është e rreme ose e shtirë; kinse. [Mendimi i përhapur se **gjója Turqit** ishin të barabartë n'atë kohë në krahasim me Perëndimin, është një legjendë. (AE).]

**

gjoja se lidh sikur.

gjojc e mb G (Kafshë) gjuetare.

gjójc•e ja f sh e et G Copë lëkure a diçka e thurur, me dy rripa të hollë ose me dy gjalma të lidhur në dy anët e saj, që përdoret për të gjuajtur me gurë të vegjël, duke e rrotulluar me forcë e duke lëshuar njërën rrip a njërën gjalmë. > **BAH•E JA; HOB•E JA.**

gjójc•ë a f sh e et G

♦ > **GJOJC•E JA.**

♦ Syth buzë opingës nga kalon gjalmi.

gjój•e a f sh a at G > GJOJ•Ë A.

gjój•ë a¹ f sh a at G

♦ Gjäh. **Vend gjojet** vend për gjuetí.

♦ Kafshë e gjuajtur.

gjój•ë a² f sh a at krahin G

♦ Lëmsh spangoje ku mbështillen mjetet e peshkimit.

♦ Lëmsh me fillin e grepave.

gjój•ë a³ f sh a at krahin G Kafshatë; çapë buke.

gjojëtar e mb G (Kafshë) gjuetare.

gjojëtar i m sh ë ët G > GJAHTAR I.

gjójr•e ja f sh a at mit G Nepërkë e përfytyruar me kreshtë majë kresë.

gjok si mb

♦ (Kalë) i bardhë

♦ (Kalë) çil.

♦ (Njeri) thinjosh; i thinjur.

*

Kryet gjok e mendjen zog bis Plak me thinja mendjelehtë.

gjok u m sh ë ët

♦ Kalë i bardhë. [E me dridhjen e zanit të mixhës/ gjarpni i gdhendun në te lëviz/ dhe trimat mbi gjoka me shpata/ fluturojnë nëpër zhark. (MC)]

♦ bis Njeri flokëthinjur, flokëbardhë; thinjosh.

gjokác i m sh a at kopsht krahin G Ulli me kokrra të rrumbullakëta e të mëdha.

gjokçar i m sh e et Ç Xhamadan.

gjók•e ja f sh e et Pelë a mushkë e bardhë.

gjók•ë a f sh a at krahin G Dhi e bardhë.

gjoklác•ë a f zool krahin G Bretkosë e vogël, me lëkur të përhime.

gjokoróz *mb m (Njeri)* kokë më vete; që bën si i thotë koka.

gjokoróz i m sh a at Njeri kokë më vete, që bën si i thotë koka.

gjokoróz•e ja f sh e et f e GJOKOROZ I.

gjoks i m sh e et

♦ Pjesë e përparme e trupit të njeriut ose të kafshëve nga qafa deri te barku, ku ndodhen edhe zemra e mushkëritë; kraharor; pjesë e veshjes që mbulon këtë anë të trupit. **Muskujt e gjoksit. Dërrasa (gropa) e gjoksit. Gjerësia e gjoksit. Ngre (fryj) gjoksin. Nxjerr gjoksin përpara. Merr frymë me gjithë gjoksin. E shtrëngoje në gjoks. Armikut dhe erës tregoju gjoksin fji u.** [Afsha gjoksin përvëlton (FN).]

♦ *ushq* Copë mishi nga kjo pjesë e trupit të kafshëve. **Gjoks i mbushur. Gjoks qengji.**

♦ Gjinj; sisë; *bis* gji. **Me gjoks të hedhur. E ka gjoksin dërrasë. I jep gjoks fëmijës.**

♦ *fig* Kraharor, ku ndodhet zemra si simbol i ndjenjave të njeriut; *poet* gji. [**Me mendje kam rënë në gjoksin tënd,/ pa qenë asnjëherë në Prishtinë! (PJ).**] [**Çdo tufan zbërthyer/ gjoksin ty ta gjeti (ASh).**] [**Dhembja më rraset në gjoks buzëdridhur (GB).**] [**ti largoheshe në bluhtësinë e gjoksit të detit (GjM).**]

♦ *fig* Guxim; trimëri; zotësi. **Çaj me gjoks.**

*

Çaj me gjoks Eci përpara duke përballuar e kapërcyer me guxim çdo pengesë e vështirësi.

E kam gjoksin të gjerë Jam zemërgjerë; i duroj shumë të tjerët.

E shtyj me gjoks një punë Ia dal në krye me përpjekje e me këmbëngulje një pune të vështirë.

Gjoks për (me) gjoks Duke u ndeshur shumë afër e drejtpërdrejt; trup me trup.

Hap gjoksin Tregoj trimëri; i dal rrezikut ballas.

I bie gjoksit me grushte E pranoj përpara të tjerëve se jam fajtor për diçka; pendohem për një faj a gabim të rëndë që kam bërë.

Më hidhet (hov) gjoksi (zemra) përpjetë Jam shumë i gëzuar a i shqetësuar.

Ia vë shkelmin (këmbën, duart) në gjoks (në fyt, në grykë) dikujt E shtrëngoj keq dikë; e vë në gjendje shumë të vështirë dikë; ia marr shpirtin; ia vë litarin në grykë dikujt.

I nxjerr (i tregoj) gjoksin dikujt I dal ballë për ballë pa frikë dikujt; hyj në përleshje me dikë me guxim e pa u sprapsur.

I vë gjoksin (krahët, shpatullat) I vë të gjitha forcat për të përballuar një punë; punoj e u përpiqem me të gjitha forcat për t'ia dalë mbanë diçkaje.

Me gjoks

♦ Duke vënë të gjitha forcat, pa u kursyer.

♦ Duke qëndruar me vendosmëri; në mënyrë të vendosur; vendosmërisht.

Me gjoks hapur Ballë për ballë e pa druajtje; trimërisht.

Me gjoks të hapur Pa u frikësuar; trimërisht.

Rrah gjoksin (kraharonin)

♦ Marr përsipër me bujë të kryej patjetër diçka, i dal për zot me mburrje një pune të vështirë; mburrem, shes mend.

♦ E bëj veten fajtor përpara të gjithëve; i bie gjoksit me grushte.

gjoksagjél *mb* Njeri me gjoks të ngushtë e të dalë në mes.

gjoksbárdhë *mb* (*Qen*) me gjoks të bardhë.

gjoksdërrasë *mb* (*Femër*) me gjoks krejt të pazhvilluar.

gjoksgjërë *mb* (*Njeri*) me gjoks të gjerë.

gjoksjáshtë

I *mb* (*Njeri*) me gjoksin të zbuluar, të hapur.

II *si ndajf* (*Rri, dal*) me gjoksin të zbuluar, të hapur.

gjoks•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* (*Njeri*) me gjoks të madh; (*grua*) me gjinj të mëdhenj.

gujë•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë* Njeri me gjoks të madh.

gujë•mádh mádhe *f sh mëdhá mëdhátë* Grua me gjoks të madh, me gjinj të mëdhenj.

gjoksmbájtës•e ja f sh e et Gjimbajtëse.

gjoksmbrójtës•e ja f sh e et usht Ledh në anën e jashtme të llogores për mbrojtjen e luftëtarëve dhe të armëve.

gjoksmbrójtj•e a f sh a at > GJOKSMBROJTËS•E JA.

gjoksnngúshtë mb (Njeri) me gjoks të ngushtë.

gjoksór•e ja f sh e et

♦ *vjet usht* Veshje mbrojtëse prej metali, e gjatë deri në brez, e luftëtarëve për luftime me armë të ftohta. > **PARZMOR•E JA.**

♦ Rrip i gjerë që kalon në gjoksin e kalit.

♦ Veshje e brendshme e grave si jelek, që shërben për të mbajtur gjinjtë; jelek.

♦ Përparëse e shkurtër për fëmijë; gushore; grykëse.

♦ *usht* Gjerdan me xhepa i lidhur gjatë gjoksit për të mbajtur krehrat e fishekëve.

gjokspúlë mb

♦ *(Njeri)* me gjoks të ngushtë e të dalë në mes.

♦

gjoksrrumbullákët mb (Njeri) me gjoks të rrumbullakët.

gjoksshkëmb mb fig (Njeri) shumë i fortë; i patundur.

gjokszbulúar

I mb (Njeri) me gjoks të zbuluar, të hapur.

II si ndaj (Rri, dal) me gjoksin zbuluar, hapur.

gjokszbulúem e mb G > GJOKSZBULUAR.

gjokszbulúet mb G > GJOKSZBULUAR.

gjoksh e mb krahin (Njeri) përtac; i ngadalshëm e i rëndë në punë.

gjoksh i m sh a at krahin Njeri përtac; njeri i ngadalshëm e i rëndë në punë.

gjóksh•e ja f sh e et krahin f e GJOKSH I.

gjokshár i m sh ë ët

♦ Fanellë e leshtë burrash që vishet në mish.

♦ Ç Jelek grash për gjinjët.

gjoksshkúrtë mb (*Njeri*) me gjoks më të shkurtër se normalja.

gjol si ndajf: **U bë gjol fusha** fusha u përmyt. **Bëhem gjol** lagem deri në palcë.

gjol i¹ m sh e et dhe a at

♦ Liqen; kënetë. **Gjoli i Pogradecit. Gjolet e Belshit.**

♦ Baltë e madhe, llucë e hollë. Mbeti në gjol.

gjol i² m sh e et K Zhurmërimë e angrave të dheut.

gjolár•e ja f krahin G

♦ Tokë ose arë që mban ujë.

♦ Gjol; kënetë.

gjolisht•e ja f sh e et bis

♦ Vend që mban ujë.

♦ Gjol i vogël; kënetë e vogël.

gjoll i m sh e et Pjesë e ndarë dhe pak e ngritur në arë për të mbjellë diçka më vete; lehe. **Gjoll i duhanit (qepëve).**

gjólla-gjólla ndajf > GJOLLE-GJOLLE.

gjólle-gjólle ndajf Jo në të gjithë sipërfaqen njësoj; një njollë e madhe këtu, një atje; vende-vende; lara-lara; pulla-pulla. **Borë e mbetur gjolle-gjolle.**

gjóll•e ja¹ f sh e et krahin G Golle; zgavër.

gjóll•e ja² f sh e et krahin G Gropë e vogël; gropësirë.

gjóllë

I si mb

♦ Pa qime; pa flokë; tullac.

♦ (*Tokë, vend*) pa dhé.

II ndajf Në gjendje të lëmuar; pa rrudha.

gjoll•ë a¹ f sh a at

♦ Rrasë ku vihet kripa për ta ngrënë bagëtia; vend i thatë e gurishtë, ku shpien zakonisht bagëtinë për t'i dhënë kripë. [**Marrënë vrapn' e nxitojnë, derdhen në gjollë për kripë** (NF).]

♦ Ngrënie kripe.

*

Si dhia në gjollë Nuk shkëputem nga diçka që më pëlqen; ngulem diku me kënaqësi e nuk largohem.

gjoll•ë a² f sh a at *G* Vend pa bimë në arë; larë; dangë.

gjoll•ë a³ f sh a at *G* Shishe boje. **Gjollë e të shkruemit** kallamar.

gjoll•ë a⁴ f sh a at *euf anat krahin G* Buzë të organit seksual të femrës.

gjollím i m Mbirje pulla-pulla e farës në arë.

gjollít•et *vetv veta III - (u) ur* (*Kafshës*) i bie leshi ose i bien qimet vende-vende; i bëhet lëkura pulla-pulla, diku me qime diku pa qime; rripet vende-vende..

gjollítj•e a f Rënie e leshit ose e qimeve të kafshës; rrjepje vende-vende e lëkurës së kafshës.

gjollítur (i e) mb (*Kafshë*) qimerënë; (*lëkurë*) e rrjepur vende-vende.

gjoll•óhet *vetv úa (u) úar veta III* (*Ara e mbjellë*) mbin vende-vende, pulla-pulla.

gjoll•ón *jokal ói úar veta III* > **GJOLL•OHET**.

gjollúar (i e) mb (*Arë*) me bimë të mbira pulla-pulla, jo kudo njësoj.

gjon i¹ m sh ë ët orn (*Otus scops scops*) Shpend grabitqar i murrinë, më i vogël se kukuvajka; këndon natën në verë. > **QOKTH I**.

gjon i² m sh ë ët A Gjinkallë; cinxër.

Gjon i shkurt i Gjovan; Xhovan.

gjón•ë a f sh a at Ç Dhi e zezë.

gjoní a f sh - të

♦ *tek* Goné e marangozit.

♦ Rregull.

gjonth i m sh a at ent (*Aphid*) Morr i bimëve dhe pemëve. > **GJOC I²**.

gjonj i m sh - të A Zë i gjinkallës, i cinxrit.

gjónj•ë a¹ f sh a at orn Gjon.

gjónj•ë a² f sh a at bot (*Picris echioides*) Bimë barishtore e familjes së luleshqerrave, me kërcell të hollë e të shkurtër, me gjethe vezake, që bën lule me zemër të verdhë e me shumë petla të bardha rreth saj dhe që çel në fillim të pranverës.

gjónj•ë a³ f sh -a t bot (*Cicoria*) Çikore; radhique.

gjopréj•ë a f sh a at vjet G Copë lëkure a diçka e thurur, me dy rripa të hollë ose me dy gjalma të lidhur në dy anët e saj, që përdoret për të gjuajtur me gurë të vegjël, duke e rrotulluar me forcë e duke lëshuar njërin rrip a njërin gjalmë. > **HOB•E JA**.

gjordán i m sh ë ët > **GJERDAN I**.

gjórd•ë a f sh a at vjet usht Kordhë; shpatë me një teh.

gjórë (i e) mb (*Njeri a kafshë*) në gjendje aq të keqe sa të ngjall keqardhje; i bërë për të ardhur keq; i mjerë; i shkretë; i ngratë. **E gjora plakë.** [qani male me dëborë! / Shqipëria mbet e gjorë (AZÇ).] [Ç'thotë ajo e ve e gjorë,/ Mbretërëshë pa kurorë (FN).]

gjór•ë a (e) f sh a at (të) f e **GJOR•Ë I (i)**.

gjór•ë i (i) m sh ë ët (të) Njeri a kafshë e gjorë. [...pse t'i shtrëngosh të gjorët të dëgjojn me zor Simfoninë Heroike të Beethovenit? (FK)]

gjórës i m sh ë ët orn > **GJON I**.

gjorím i m G Kursim; të qenët i kursyer.

gjorqinák u m sh ë ët vjet

♦ Fshatar i varfër pa tokë dhe pa mjete pune.

♦ Blegtor me pak bagëti, që i bashkon tufën me blegtorë të tjerë për kullotë; përzitës.

♦ *fīg* Njeri pa familje e pa katandi; qyq.

gjós•ë a f sh a at Dhi e zezë me pulla të bardha në kokë.

gjoshtár•e ja f sh e et krahin G Grua që merret me përpunimin e qumështit për bulmetra.

gjozdéme pasth (mallk) I plaçin sytë.

gjoziníde t f sh krahin Urime për ditëlindje.

GJPN ja shkurt i Gjykata Penale Ndërkombëtare (*ndryshe njihet si Gjykata e Hagës*).

gjreth i m sh a at zool krahin G Ketër.

gjríh•ë a f sh a at krahin G Rrasë guri për të mprehur thikën, kosën etj. > **GRIH•Ë A.**

gjrrillájsht•ë a f sh a at krahin G Vend me rërë; ranishte.

gjrish kal krahin G > **GJRISH•Ë (me).**

gjrísh•ë (me) kal krahin G Ftoj. > **GRISH.**

gjrishtár i m krahin G I ftuar (*në gosti*).

gjrishtár•e ja krahin G f e **GJRISHTAR I.**

gjû ni m sh j jt G > **GJU RI.**

gjú ri m sh një një

♦ Kyç i këmbës ku lidhet kofsha me kërcirin; vend ku përkulet në mes këmba e njeriut dhe e kafshëve të mëdha; pjesë e pantallonave që vjen përpara këtij kyçi. **Kupa (kaçka) e gjurit. Thyej (nxjerr) gjurin. Përkulem mbi gjunjë. Rri (bie) në gjunjë. U dolën gjunjët pantallonave. Më dridhen gjunjët.**

♦ *sh* Kjo pjesë e trupit, si vend ku është fuqia që ka njeriu për t'u mbajtur në këmbë e për të ecur. **Nuk i bëjnë (nuk i punojnë) gjunjët. E kanë lënë gjunjët. Iu prenë (iu këputën, iu lidhën, i ranë) gjunjët. Me gjunjë të prerë. Nuk kam gjunjë.**
[Mos e ulni zanin, kangtarë, pse më bie/ ndër gjuj lodhja e moteve (MC).]
[Thinjët na fshin kur gjunjët na dhembnin nga udha (DA).]

♦ Masë lartësie a thellësie sa lartësia e gjurit. **Një gju ujë (borë). Kishte ujë deri në gju.**

♦ *bis* Pjesë e kthyer e diçkaje si bërryl, bërryl. **Gjuri i sobës. Gjuri i lumit.**

*

Bie në gjunjë

- ♦ Gjunjëzohem; thyhem; mundem.
- ♦ Gjunjëzohem në shenjë nderimi.
- ♦ *fet* Gjunjëzohem për të thënë një lutje.

E pres me muhabet deri në gju dikë E pres shumë mirë, me të ngrëna e të pira.

E vë (ul) në gjunjë dikë E nënshtroj, e gjunjëzoj.

Gju më (për) gju

- ♦ Shumë pranë; afër; shtruar shesh pranë e pranë.
- ♦ Në lidhje e marrëdhënie të ngushta.

I bie në (më) gjunjë (ndër këmbë) dikujt

- ♦ Nënshtrohem; i përulem tërësisht.
- ♦ I lutem me përulje.

I puth gjunjët (këmbë e dorë, këmbët, pëqirin, dorën) dikujt *keq* I përulem shumë dikujt; i shkoj pas qejfit a pas avazit; i kreh bishtin; i bëj lajka; i bie në këmbë a në gjunjë; i lutem shumë.

Ia shtroj (e bëj dasmën) deri në gju Bëj gosti (dasmë) të madhe; ia shtroj me gjithë të mirat.

Ia vë gjunjët (shkelmin) në bark dikujt

- ♦ E shtyp dhe e mendoj pa mëshirë; e vë nën zgjedhë të rëndë.
- ♦ I kërkoj dikujt një shërbim me ngut të madh.

Ka një gju ujë (në një lumë etj.) Nuk është shumë thellë; nuk ka shumë ujë; uji vjen deri te gjuri.

Më dridhen gjunjët (leqet e këmbëve)

- ♦ Jam shumë i lodhur e i këputur; s'kam fuqi fare; nuk qëndroj dot në këmbë.
- ♦ Kam shumë frikë; trembem shumë.

Më janë trashur gjunjët Jam lodhur shumë.

Më mirë te pritet koka (kryet) se te thyhen gjunjët *ff u* Më mirë të vdesësh me nder e ballëllart sesa të rrosh i përulur e i nënshtruar.

Më shkoi (gjithë) nata në gjunjë E kaloj gjithë natën pa gjumë, ngritur.

Më thyhen gjunjët S'kam fuqi të qëndroj më këmbë; më priten këmbët; jam shumë i lodhur.

Në (më) gjunjë I nënshtruar, i gjunjëzuar, i përulur.

Nuk i bie mbretit në gju Është shumë mendjemadh.

Shkoi (u bë) gjaku gjer në gju U bë gjakderdhje e madhe.

gjúaj¹ ta tur

I kal

♦ Kërkoj ose ndjek (*gjahun*) për ta vrarë a për ta kapur; dal për gjah; (*kafsha*) ndjek (*kafshë të tjera*) për t'i ngrënë. **Gjuaj shpendë. Gjuaj peshk** peshkoj.

♦ *fig* Pres ose ndjek (*dikë a diçka*) për ta gjetur a për ta kapur në befasi; gjurmoj; përgjoj. **E gjuante prej ditësh. Gjuaj rastin** pres rastin. **S'lë rast pa gjuajtur.**

♦ E qëlluj a godit (*dikë me diçka*); i bie (*dikujt a diçkaje*) me diçka. **E gjuaj me pëllëmbë** (grusht, shqelma). **E gjuajti rrufeja lisin.**

♦ *fig* Thumboj, ther, godas. **E gjuaj me fjalë.**

♦ *krahin* Flak tutje; hedh.

II jokal

♦ Dal për të kapur a vrarë shpendë a kafshë. **Gjuaj për rosa të egra. Gjuaj me zagarë** (rrjetë, grep).

♦ Godas ose hedh diçka në një drejtim të caktuar. **Gjuaj fort** (lehtë). **Gjuaj jashtë** (nga larg). **Kush e ka radhën për të gjuajtur? Gjuaj me gur** (top).

*

Gjuaj për laraska (për sorra) Bëj një përpjekje të kotë, të pabodishme.

gjúaj² kal gjóva gjúar Ç

♦ Kërkoj (*diçka a dikë që kam humbur*).

♦ Largoj; përzë; ndjek; dëboj.

-gjuajtës fjalëform Pjesë e dytë e fjalëve të përngjitura si **balenagjuajtës**.

gjúajtës e mb (*Aeroplan*) i lehtë e i shpejtë që ndjek aeroplanët e armikut për t'i rrëzuar.

gjúajtës i m sh - it

♦ Gjuetar. **Gjuajtësit e balenave**.

♦ *av usht* Aeroplan i lehtë e i shpejtë që ndjek aeroplanët e armikut për t'i rrëzuar.

♦ *usht* Ushtar i përgatitur posaçërisht për të qitur me armë zjarri.

♦ *sport* Lojtar i stërvitur për të gjuajtur.

**

gjuajtës i padukshëm *av usht* Aeroplan gjuajtës që nuk e zë radari.

gjuajtës reaktiv *av usht* Aeroplan i lehtë reaktiv për ndjekjen dhe rrëzimin e aeroplanëve të armikut.

gjúajtës-bombardues i m av usht Aeroplan i lehtë, kryesisht me funksione të gjuajtësit, i përshtatur për bombardime taktike.

gjúajtës•e ja f sh e et usht-det Anije e specializuar për ndjekjen e nëndetëseve.

gjúajtje•e a f sh e et

♦ Ndjekje e kafshëve për t'i zënë a për t'i vrarë.

♦ Gjurimim a përgjim i dikujt për ta kapur në befasi.

♦ Goditje me dorë, këmbë a me sende të forta.

♦ *sport* Goditje a hedhje e topit në një drejtim të caktuar. **Gjuajtje nga larg. Kam gjuajtje të fortë.**

gjuajtur a (e) f sh a at Gjuajtje.

gjúajtur it (të) as Gjuajtje.

gjúan jokajl gjói gjúar veta III Ç (*Dielli, hëna*) del; ngrihet.

gjúa•nj kal dhe jokajl jta jtur A dhe J Gjuaj.

gjúar it (të) as A Gjuetí.

gjub i m sh a at krahin G > XHUB I.

gjublét•ë a f sh a at krahin G > XHUBLET•Ë A.

gjúc•ë a f sh a at ikt > GJUHC•Ë A.

gjuç pasth Ç Turp.

gjudí ni m sh na nat vjet G

♦ Atlet.

♦ Vigan.

gjudít•em¹ vetv a (u) ur krahin Bëj fjalë me dikë; hedh e pres fjalë me dikë; i kundërvihem me fjalë dikujt.

gjudít•em² vetv a (u) ur Merrem vesh me dikë; bëj marrëveshje me dikë.

gjudítj•e a¹ f sh e et krahin Grindje me fjalë; kundërvënie me fjalë.

gjudítj•e a² f sh e et Marrëveshje.

gjudhî ni¹ m sh na nat G

♦ > **GJUDÎ NI.**

♦ Xhelat.

gjudhî ni² m sh j jt vjet G

♦ Çifut.

♦ *fig* Njeri mizor, i pashpirt.

gjú•e (me) kal jta e G ♦ Shtie; qëlloj; gjuaj. [Ka marrë pushkën Halili për me e gjue./ At'herë qyqja te i ka thanë:/ Mos ti djal, mue për me m'gjue (CV).
[gjithsa t'doni n'at log me këndue,/ gjithsa t'doni shejin me e gjue, (CV).] [E n'pastë menden me na koritë fisin,/ Gjujma, re, qetash me kokërr rrfeje! (CV)]

♦ Gjuaj; dal për gjah.

gjúe (me u) vetv G > GJU•HEM.

gjúejt (me) kal, jokal a - G > GJUA•J.

gjúejt (me u) a (u) - G

I *vetv* Goditemi me shoshoqin.

II *pës e* **GJUE (me).**

gjúejtj•e a f G

♦ Gjueti.

♦ Goditje.

gjúemit (të) as G Gjuajtje; e gjuajtur.

gjúejt (me) kal, jokal a - G > GJUAJ.

gjúejt (me u) - (u) - G vetv > GJU•HEM.

gjúejtës i m sh - it G > GJUAJTËS I.

gjúemit (të) as G Gjuajtje; goditje.

gjuetár e mb G (Kafshë) që gjuan. **Mace gjuetare.**

gjuetár i m sh ë ët G

♦ Gjahtar.

♦ Shenjëtar me armë zjarri.

gjuetár•e ja f sh e et f e GJUETAR I.

gjuetí a f

♦ Gjetje e ndjekje e kafshëve dhe e shpendëve të egra për t'i vlarë ose për t'i zënë; vrasje ose kapje e tyre; zënie e peshkut; gjah. **Gjuetia e peshkut** peshkimi. **Qen gjuetie.** Armë (mjete, çantë) gjuetie. **Veshje (çizme) gjuetie.** Artikuj gjuetie. **Vend gjuetie.** Leje gjuetie. **Kalendari i gjuetisë.** Stinë e ndaluar për gjueti.

♦ *fig* Kërkim. [S'bëj dot gjueti sysh dhe metaforash (GB).]

gjufkím i m G Ndrydhje; përdredhje (*e kyçit të këmbës etj.*).

gjufk•óhem vetv G > GJU FK•UE (me u).

gjufk•ój kal G > GJU FK•UE (me).

gjufk•úe (me) kal óva úe G Përdredh; ndrydh (*kyçin e këmbës etj.*).

gjufkúe (me u) vetv óva (u) úe G Më përdridhet kyçi i këmbës etj.

gjufkúem (i) e (e) mb G (Kyç i këmbës etj.) i përdredhur; i ndrydhur.

gjugác i m sh ë ët Pellg.

gjugjáš i m sh a at *orn krahin G* Gugash; guhak.

gjuh *pasth vjet G* Largohu; mbushu.

gjuhakéq e mb A Gjuhëlig.

gjuhán i m sh ë ët Kafshë e shpendë gjahu.

gjúhc•ë a f sh a at *ikt (Alburnus albiuds alborella; Alburnus mento)* Peshk i vogël i ujërave të ëmbla, i familjes së krepëve, me mish të shijshëm; përdoret i tymosur ose i konservuar.

gjú•hem ajta (u) ajtur

I *vetv*

♦ Godasim njëri-tjetrin; shkëmbej gjuajtje me dikë.

♦ Hidhem, lëshohem me forcë.

♦ I vihem prapa dikujt.

II *pës e GJUAJ.*

*

Gjuhem me fjalë me dikë Ngacmojmë a e thumbojmë njëri-tjetrin me fjalë.

gjúhez a f sh a at A Betejë.

gjúh•ë a¹ f sh ë ët

♦ Organ i mishtë e i lëvizshëm në gojën e njeriut, kafshëve kërbishtore dhe shpendëve, që shërben për të shijuar dhe ndihmon për përtypjen e gëlltitjen e ushqimit; te njeriu shërben edhe si organ i të folurit. **Gjuhë e gjatë (e shkurtër).** Maja (shpina) e gjuhës. Lëpin me gjuhë. Nxori gjuhën. Zuri (kafshoi) padashur gjuhën. Dogji gjuhën. Iu trash gjuha iu ënjt gjuha nga të pirët ose nga një sëmundje.

♦ Pjesë e organit të të folurit.

♦ Ky organ i disa kafshëve, që përdoret si ushqim. **Gjuhë lope (viçi) e zier.** **Gjuhë e pjekur.**

♦ *fig* Ky organ i vështuar si shprehës e kumtues i mendimeve dhe ndjenjave të njeriut, si përfaqësues i aftësisë së tij për të folur dhe vënia në jetë e kësaj aftësie; të folurit, goja; *sh* ata që thonë a përhapin diçka; (*përdoret në një varg*

njësish frazeologjike). **Gjuhët (gojët) e këqija (e liga) keq.** Mbaje (mblidhe, rrudhe, bëje zap) **gjuhën!** përmbahu në të folur!, mos fol mbarë e prapë!, mbaje gojën! Mbaje (shtrëngoje) **gjuhën pas (prapa) dhëmbëve (ndër dhëmbë, në mes të dhëmbëve)!** mos fol më!, kyçe gojën!; fol aq sa duhet!, vëri fre gjuhës! **I vë fre gjuhës. Ia shtrëngoi frerin gjuhës. Ia lëshoi frerin gjuhës. Nuk i rri gjuha (rehat) nuk pushon së foluri. T'u thaftë gjuha!** *mallk mos folsh dot më! (kur dikush thotë diçka të keqe, ogurzezë).*

♦ Diçka e zgjatur, e ngjashme nga trajta me këtë organ të njerëzve ose të kafshëve. **Gjuhët e flakës. Gjuha e qiriut (e kandilit). Gjuhë dëbore.**

♦ *gjeog* Rrip i gjatë e i ngushtë toke që zgjatet nga bregu në ujë. **Gjuhë dheu (toke).**

♦ *shih* **GJUHËZ A**

♦ Gjuhë e kambanës, këmborës.

♦ Majë pene ose stilografi.

*

E dredh gjuhën

♦ I bëj bisht bisedës.

♦ Nuk i qëndroj fjalës.

E ka gjuhën bilbil Është i shkathët dhe i zoti për të folur; flet qartë e bukur. **E ka gjuhën brisk** Është i zoti i fjalës; është i gojës; e ka gjuhën shpatë.

E ka gjuhën një pash Është shumë llafazan; flet shumë; nuk pushon së foluri.

E ka gjuhën një pëllëmbë Është shumë llafazan; është llafazan i madh.

E ka gjuhën të gjatë Është llafazan; flet shumë; nuk mban dot gjë të fshehtë, i tregon të gjitha.

E ka zgjatur (e ka rritur) gjuhën (e ka bërë gjuhën të gjatë) keq Është bërë llafazan; merr nëpër gojë dikë a diçka; flet shumë kundër dikujt a diçkaje' e shan dikë; merret me thashetheme.

E ka gjuhën lëpjetë Ta kthen fjalën menjëherë, e ka llapën të gjatë; e ka gojën të thartë, është gjuhustër e merret me thashetheme.

E ka gjuhën (gojën, llapën) të keqe Thotë fjalë të këqija; është gojështurur.

E ka gjuhën lozë kungulli Është shumë llafazan.

E ka lëshuar gjuhën (gojën, llapën) Flet shumë, me vend e pa vend; është bërë gojështhurur.

E ka gjuhën shpatë Flet me zjarr për të mbrojtur një çështje; flet prerë e me të madhe.

E ka mendjen në gjuhë Është shumë i mençur.

E ka në majë të gjuhës (përgjigjen, fjalën) Ta jep përgjigjen menjëherë; ta kthen përgjigjen në çdo rast, aty për aty.

E lakon gjuhën I bëj dredha fjalës; nuk e mbaj fjalën.

E zgjati gjuhën si lëpjetë (si lëpushë) *keq* Foli shumë e kot; tha gjëra të panevojshme a të pahijshme.

E zgjidh gjuhën (gojën) Filloj të flas e të tregoj për diçka të fshehtë.

Është i gjuhës Di të flasë mirë e bukur, është i gojës.

Është për ta lëpirë me gjuhë Është shumë i pastër.

Është si gjuha (e kam si gjuhën) në gojë Është shumë i nevojshëm; është i domosdoshëm.

Fshihet pas gjuhës së vet Nuk e tregon veten kur flet; nuk e zbulon budallallëkun e vet ose fsheh qëllimet e veta.

Gjuha e ka rrënjën në zemër *fj u* Njeriu flet atë që ndien në zemër.

Gjuha është prej tuli *fj u* Gjuha mund të thotë çdo gjë; gjuhën mund ta sjellësh e ta vërtitësh si të duash e të thuash ç'të duash, prandaj duhet të kesh kujdes kur flet.

Gjuha gënjeshtare është llomotare *fj u* Kush flet shumë, përpiqet të fshehë të vërtetën.

Gjuha kocka s'ka e kocka thyen *fj u* Gjuha ka fuqi të madhe, prandaj duhet përdorur me kujdes.

Gjuha pret hekurin (çan gurin, çan shkëmbin) *fj u* Gjuha ka forcë të madhe.

I është trashur gjuha *mospërf* Ka pirë shumë e nuk i shkoq dot fjalët kur flet.

I jap gjuhës Flas shumë; flas mbarë e prapë; llap shumë.

I jap liri gjuhës *keq* Flas shumë e pa u menduar mirë; nuk i vë fre gjuhës.

I ka mendtë në majë të gjuhës Është thuthuq.

I ka rënë gjuha e këmborës

♦ Nuk i dëgjohej më zëri, nuk ndihet më.

♦ Nuk e dëgjon më askush, nuk ia vë veshin më asnjëri.

I nxjerr gjuhën diku E përqesh; e tall dikë.

I zbërthej gjuhën (gojën, dhëmbët) diku E bëj të flasë; e detyroj të më tregojë gjithëçka.

Ia lidh gjuhën diku Ia mbyll gojën që të mos flasë; e detyroj të mos i thotë mendimet që ka; e detyroj ta mbajë të fshehur diçka.

Ia nxjerr gjuhën (një pëllëmbë, një pash) diku E lodh shumë, e rraskapit dikë.

Ia zgjidh gjuhën (gojën) diku E bëj a e nxit të flasë dikë; e detyroj të m'i thotë hapur të gjitha sa ka.

Ka gjuhë *keq* Është llafazan; flet shumë e pa vend; merr njerëzinë nëpër gojë.

Ka nisur t'i dalë gjuha (po e nxjerr gjuhën) Ka filluar të flasë e të kundërshtojë, ka filluar të kthejë fjalë (për dikë që më përpara tregohej i përmbajtur, i urtë e i bindur).

Kafshoj (zë, ha) gjuhën ♦ Hesht; e mbaj gojën. ♦ Pendohem për atë që them. ♦ *përçm* Vdes.

Ku dhemb dhëmbi, vete gjuha Mendja të shkon a të rri tek ajo gjë që të shqetëson me shumë, për atë kërkon të flasësh.

Kur rri (kur fle) koka, lëviz gjuha *fj u* Kur njeriu nuk i mendon e nuk i peshon gjërat mirë; gjuha s'ka fre dhe flet mbarë e prapë.

Lëvrij gjuhën *mospërf* Flas shumë; llap.

Më bredhërin gjuha para mendjes Flas pa u menduar mirë; rrëmbehem në të folur; më ecën gjuha para mendjes.

Më doli gjuha (një pëllëmbë, një pash) ♦ U lodha shumë nga një punë e rëndë, nga një rrugë e gjatë etj. ♦ U lodha së foluri, plasi së foluri.

Më dridhet (ngatërrohet) gjuha Mezi i nxjerr fjalët nga goja, mezi flas, i ngatërroj fjalët nga frika, shqetësimi, mallëngjimi etj.

Më ha gjuha Nuk më rrihet pa folur.

Më hëngri gjuha Fola padashur për diçka, për të cilën nuk duhej të shprehesh.

Më kërceu gjuha në fyt U tremba shumë.

Më mirë të shkasë këmba se gjuha *ff u* Fjalët që thuhet me rrëmbim e pa u menduar mund të sjellin një dëm që nuk ndreqet lehtë.

Më pret gjuha (goja) brisk (gozhdë, hekur) Flas rrjedhshëm dhe me mprehtësi; e jap përgjigjen menjëherë e me zgjuarsë.

Më ra gjuha (goja) U lodha së foluri a së përsërituri diçka.

Më shkau (më rrëshqiti) gjuha (goja) U gabova që fola; thashë padashur diçka që nuk duhej ta nxirrja.

Më vajti (më shkoi, më doli) gjuha prapa U lodha së foluri, duke përsëritur diçka shumë herë ose duke i folur dikujt; më shkoj goja prapa.

Më zuri gjuha (goja) lesh U lodha duke folur shumë e duke përsëritur po atë gjë.

Mos e tërhiq prej gjuhe! Mos e detyro të flasë e të thotë atë që s'dëshiron a që s'duhet thënë!

M'u lidh (pre) gjuha (goja, fjala) S'thashë dot asnjë fjalë; s'mund të flisja nga emocioni, frika etj.

M'u mbërthye gjuha (goja) Nuk mund të flisja; nuk fola fare; s'e çela gojën.

M'u mpi gjuha U hutova fare sa s'mund të flisja; m'u pre fjala në gojë.

M'u ngjit gjuha pas qiellze S'nxora dot asnjë fjalë nga goja; m'u pre goja, m'u tha pështyma në gojë.

M'u zgjidh gjuha (goja) Filloj të flas lirisht; filloj ta them hapur mendimin e tij; e thyej heshtjen.

M'u zu (tha) gjuha Nuk flas dot asnjë fjalë nga një shqetësim a tronditje, nga turpi etj.; m'u kyç goja.

Na u lag edhe gjuha U lagëm e u bëmë fare qull; u lagëm që nga koka deri te këmbët.

Në majë të gjuhës e kam diçka jam gati ta them, po s'e them dot në këtë çast, e kam në gojë (për diçka që e di mirë dhe e kam ndër mend, por nuk më kujtohet aty për aty).

Nuk është pa gjuhë keq Nuk është fare i urtë e i pafjalë siç duket; herë-herë kundërshton e flet pa vend; flet pak si shumë.

S'i bie gjuha në gojë (*Foshnja*) qan shumë.

S'i hyn gjuha në gojë Është shumë llafazan.

S'i zë gjuha vend ndër dhëmbë (s'i rri gjuha prapa dhëmbëve) Nuk rri dot pa folur; s'pushon së foluri.

S'ka gjuhë

♦ Nuk di t'i shprehë bukur e qartë mendimet, nuk është i fjalës, nuk është i gojës.

♦ Është njeri pa fjalë, është fjalëpakë, s'ka gojë.

S'ka gjuhë fare Është shumë i urtë, i bindur e i pafjalë; nuk flet kot; s'ka fjalë.

S'ka qime në gojë Flet haptas, pa dorashka.

Shkurtoje (preje) gjuhën! Mjaft fole!; mos u bëj llafazan!

Ta nxjerr gjuhën nga qafa dikush Të detyron të flasësh me pahir; të detyron t'i përgjigjesh e ta kritikosh (për dikë që të qorton rëndë e pa të drejtë, që të fyen, që të thotë ndonjë marrëzi a shpifje ose që sillet shumë keq).

U bë si gjuha në gojë U lag i tëri; u bë qull.

**

gjuhë deleje bot (*Mirabilis jalapa; Mirabilis uniflora*) Bimë zbukurimi me prejardhje nga Amerika e Veriut, me kërcell deri 1 m të lartë, me lule të kuqe, të purpurta, të verdha ose të bardha, që çelin mbasdite vonë. > **LULE AKSHAMI.**

gjuhë dreni bot (*Asplenium scolopendrium*) Fier 10-60 cm i lartë, me gjethe në trajtë llape, i përhapur në Europë. > **BAR DRENI.**

gjuhë kau bot (*Helmintia echioides*) Bimë barishtore një a dyvjeçare, me kërcell deri 1 m të lartë e gjethe pushatake, me lule të verdhë, e përhapur kryesisht në viset mesdhetare dhe në zona me klimë të butë.

gjuhë lope bot (*Anchusa officinalis*) > **GJUHËLOP•Ë A.**

gjuhë lepur *bot (Nonea)* Bimë barishtore një a shumëvjeçare, me kërcell dhe gjethe pushatake, me lule ngjyrëvjollcë, të kuqe ose të bardha, në varësi të klimës së vendit ku rritet.

gjuhë nuseje *bot K* Gjembraç.

gjuhë vjehrrë *bot (Epiphyllum)* Bimë zbukurimi, e dendur si shkurre, me gjethe të gjata, të tulta e me dhëmbëza anash, që çel lule të mëdha të bardha, ngjyrë trëndafili ose të kuqe. > **LULE SHARRE.**

gjuh•ë a² f

♦ Sistem i tingujsh, fjalësh, trajtash e rregullash për formimin e fjalëve e për lidhjen e tyre në fjali, që u shërben njerëzve për të mbujtur e për të shprehur mendimet dhe për t'u marrë vesh njëri me tjetrin. **Gjuha si dukuri shoqërore. Lindja (prejardhja, struktura) e gjuhës. Sistemi i gjuhës. Mjetet e gjuhës.**

♦ Sistem i tillë, i krijuar e zhvilluar historikisht nga një popull, që përbën një nga tiparet themelore të një kombësie a kombi. **Gjuha shqipe (angleze, frënge, kineze). Gjuha amtare. Gjuha letrare kombëtare. Gjuhë e huaj. Gjuhë e gjallë (e vdekur). Familje (grup) gjuhësh. Gramatika (historia) e një gjuhe. Di (flet, zotëron) disa gjuhë.**

♦ Tërësi e fjalëve, mjeteve gramatikore etj., që përdoren në të folur e në të shkruar sipas kërkesave e veçorive të një norme, të një fushe a të një gjinie. > **LIGJËRIM I; STIL I. Gjuhë e shkruar (e folur, bisedore, popullore). Gjuhë poetike. Gjuha e fëmijëve. Gjuhë gazete. Gjuhë akademike.**

♦ Mënyrë karakteristike e shprehjes së dikujt në të folur ose në të shkruar; tërësi e veçorive të përdorimit të mjeteve gjuhësore nga dikush a në një vepër të caktuar. > **STIL I. Gjuhë e zhdërvjellët (zgjedhur, qartë). Gjuhë e rëndë (trashë, thatë, errët). Gjuha e shkrimtarit. Gjuha e romanit (dramës, veprës).**

♦ *dhe fig* Tërësi e mjeteve për të kumtuar ide, mendime ose ndjenja duke përdorur shenja të caktuara, tinguj, lëvizje ose mjete të tjera shprehëse, që marrin një kuptim konvencional. **Gjuha e gjesteve (e gishtave). Gjuha e pikturës (e muzikës). Gjuha e shkencës (e aritmetikës). Gjuha e formulave. Me gjuhën e shifrave.**

♦ Tërësi e tingujve ose e lëvizjeve që përdorin disa kafshë dhe shpendë për komunikimin e thjeshtë instinktiv ndërmjet tyre.

♦ *bis* E folme, dialekt; të folurit. **E ka thyer gjuhën** nuk flet më në të folmen e fshatit a të krahinës së vet.

♦ *bis* Lëndë mësimore për mësimin e gjuhës; tekst i kësaj lënde.

♦ *tek inf* Sistem simbolesh e rregullash për shkrimin e programeve ose algoritmeve.

*

E kthej gjuhën Ndryshoj fjalën; ndërroj qëndrim.

Në gjuhën e ... libr Nga pikëpamja e...; sipas...; duke e shprehur sipas mënyrës së...

Në (me) gjuhën e Ezopit duke i shprehur mendimet në mënyrë të tërthortë e të figurshme.

Flasim gjuhë të ndryshme Nuk e kuptojmë njëri-tjetrin; nuk merremi vesh; secili me të vetën.

Gjejmë gjuhë të përbashkët Arrijmë të merremi vesh njëri me tjetrin; pajtohemi në mendime e veprime.

Ia di gjuhën dikujt E njoh mirë, e di mirë çmendon, ç'qëllime ka etj.

**

gjuha shqipe *gjuh* Degë më vete e familjes së gjuhëve indoeuropiane, që flitet nga rreth 6 milion njerëz, në trojet shqiptare dhe në diasporë.

gjuhë aglutinative *gjuh* Gjuhë që formon fjalë të prejardhura e të përbëra nga bashkimi i pjesëve me kuptim të mëvetësishëm.

gjuhë algoritmike *inf* Gjuhë artificiale e krijuar për të shprehur algoritme (*shkurt* ALGOL).

gjuhë amëtare Gjuhë e parë që mëson njeri që në fëmijëri.

gjuhë artificiale

♦ Gjuhë e shpikur, e ndërtuar në bazë të rregullave të paracaktuara, që përdoret për qëllime të veçanta si mjet komunikimi ndërkombëtar.

♦ *tek inf* Gjuhë e ndërtuar për programim kompjuterik.

gjuhë e algoritmit > GJUHË ALGORITMIKE.

gjuhë e folur *gjuh* Gjuhë që përdoret në bisedë të zakonshme; gjuhë e stilit bisedor.

gjuhë e huaj Gjuhë që nuk është e imja; gjuhë e një populli a kombi tjetër.

gjuhë e gjallë *gjuh* Gjuhë në përdorim; gjuhë që flitet e përdoret ende.

gjuhë e makinës *tek inf* Kod udhëzimesh që zbatohen drejtpërdrejt nga procesori qendror i makinës (kompjuterit).

gjuhë e ndërfaqes *tek inf* Gjuhë që vendos komunikimin midis makinës dhe programeve të kompjuterit.

gjuhë e programuar *tek inf* Gjuhë e koduar që përdor programuesi për të shkruar udhëzime të kuptueshme për kompjuterin.

gjuhë e reklamave Gjuhë ose zhargon i posaçëm që përdoret për të bërë reklama të mallrave etj.

gjuhë e standardit *gjuh* Gjuhë që përdoret për qëllime publike e në vende publike.

gjuhë e shenjave Gjuhë që përdor shenja e lëvizje të trupit për të përcjellë një mendim, ndjenjë a gjendje.

gjuhë e shkruar *gjuh* Paraqitje e gjuhës me anë të sistemeve të shkrimit.

gjuhë e vdekur *gjuh* Gjuhë që nuk përdoret më në të folur.

gjuhë gjermanike *gjuh* Degë e familjes së gjuhëve indo-europiane ku përfshihet gjermanishtja, anglishtja, holandishtja, gjuha friziane dhe gjuhët skandinave; përdoret nga rreth 500 milion njerëz në Europën Veriore, Qendrore dhe Perëndimore, si dhe në Amerikën Veriore, në Karaibet Holandeze dhe Surinam, në Afrikën Jugore dhe në Oqeani.

gjuhë indoeuropiane *gjuh* Familje gjuhësh me 12 degë, që përfshin gjuhët indike (sanskritishten dhe pasardhëset e saj), iraniane, anatoliane (që përfshin gjuhën hitite dhe gjuhë të tjera të vdekura), armenishten, greqishten e helenëve, shqipen (ose ilirishten), gjuhët italice (latinishten dhe gjuhët romane si frëngjishtja, spanjishtja, portugalishtja, italishtja, katalinishtja, ositanishtja dhe rumanishtja), keltishten, gjuhët tokariane (grup gjuhësh të vdekura të Azisë Qendrore), gjuhët gjermanike (që përfshijnë anglishten, gjermanishten, holandishten, gotishten dhe gjuhët skandinave), gjuhët balte, dhe gjuhët sllave (që përfshijnë rusishten, polonishten, çekishten, bullgarishten, serbishten dhe kroatishten).

gjuhë inflektive *gjuh* Tip gjuhësh sintetike, në dallim nga gjuhët aglutinative, që përdorin morfema për të shënuar ndryshimet morfologjike, sintaktike ose semantike.

gjuhë kreole *gjuh* Gjuhë e krijuar nga shkrirja e dy a më shumë gjuhëve të ndryshme.

gjuhë letrare Dialekt ose gjuhë që përdoret në shkrime letrare.

gjuhë moderne Gjuhë që fliten në Europë, me përjashtim të anglishtes.

gjuhë natyrore

- ♦ Gjuhë e krijuar në mënyrë të natyrshme si mjet komunikimi midis njerëzve.
- ♦ Gjuhë që flasin e shkruajnë njerëzit, në dallim nga gjuha e kompjuterit.

gjuhë ndërkombëtare Gjuhë e caktuar me marrëveshje si mjet komunikimi në organizma ndërkombëtare si OKB-ja etj.

gjuhë poetike

- ♦ Gjuhë si mjet i shprehjes artistike dhe objekt i perceptimit artistik.
- ♦ *rrallë* Gjuhë e poezisë, me fjalor, frazeologji dhe sintaksë të veçantë, që nuk haset në stilet e tjera të ligjërimit (*si gjuha e poezive në islandishten e vjetër dhe persishten klasike*).

gjuhë programimi *tek inf* Gjuhë e ndërtuar nga një varg udhëzimesh, të quajtura kode të makinës, të shënuar me shifrat 1 dhe 0.

gjuhë protoindoeuropiane *gjuh* Rindërtim gjuhësor i parardhëses së përbashkët të gjuhëve indoeuropiane, që mendohet të jetë folur në zonat e stepave pranë Detit Kaspik, deri 3 500 vjet para erës sonë, kur filloi ndarja në gjuhë indoeuropiane.

gjuhë semitike *gjuh* Degë e familjes së gjuhëve afroaziatike me prejardhje nga Lindja e Mesme, si arabishtja, gjuha amharike dhe tigrinishtja, dhe hebraishtja, që fliten nga rreth 330 milion njerëz në Azinë Perëndimore, Afrikën Veriore dhe në Bririn e Afrikës, si dhe në diasporat në Amerikën Veriore dhe në Europë.

gjuhë sllave *gjuh* Grup i familjes së gjuhëve indoeuropiane, që fliten nga rreth 315 milion njerëz në pjesën më të madhe të Europës Lindore (Poloni, Ukrainë, Belorusi, Rusi), Ballkanit (Serbi, Kroaci, Slloveni, Bosnje, Mali i Zi, Bullgari, Maqedoni), në Europën Qendrore (Çeki, Sllovaki) dhe në Azinë Veriore (Rusi).

gjuhë sllavonike > **GJUHË SLLAVE.**

gjuhë shkencore Gjuhë programimi e ndërtuar për formula dhe matrica matematikore.

gjuhë tonike *gjuh* Gjuhë si kinezçja e disa gjuhë afrikane, në të cilat toni dallon kuptimet e fjalëve.

gjuhë universale

- ♦ *mit* Gjuhë e përdorur nga gjithë njerëzimi dhe qeniet e mbinatyrshme.

♦ Gjuhë hipotetike ose historike e pjesës dërrmuese të njerëzimit.

♦ Gjuhë e parë e të gjithë njerëzimit.

gjuhë zyrtare Gjuhë a dialekt me status ligjor të veçantë në një vend, shtet a krahinë, që përdoret në organet shtetërore e administrative.

gjuhëbilbíl *mb poet* Që flet shumë bukur, që i rrjedh goja; gojëbilbil.

gjuhëbrísk *mb (Njeri)* i shkathët e i mprehtë në të folur; që ta jep përgjigjen menjëherë; që është brisk nga goja.

gjuhëc a f sh a at ikt > GJUHËZ A.

gjuhëçam•e ja f sh e et Pipëz.

gjuhëçar•e a f sh a at Fletë bari e gjatë që i fryhet në mes të dy gishtave të mëdhenj për të lëshuar një lloj tingulli si fyell.

gjuhëdél•e ja f sh e et bot (*Mirabilis longiflora*) Bimë barishtore e livadheve me gjethë të gjata si të dejzës e me lule në ngjyrë trëndafili të çelët.

gjuhëdré ri m sh rë rët bot (*Asplenium scolopendrium*) Fier me fletë në trajtë të gjuhës së kaprollit, 10-60 cm të gjata, që rritet në toka gëlqerore, në tokë me lagështirë e në hijesina, në plasat e mureve të vjetër etj.

gjuhëdhí *mb A* Llafazan.

gjuhëgërhán•e a f sh a at keq krahin G Njeri që nxjerr në shesh gjithçka, që kallëzon edhe zorrët e barkut.

gjuhëgjárpër *mb* Që thotë fjalë të hidhura ose që sulmon të tjerët me fjalë therëse; gjuhëhelm.

gjuhëgjátë *mb* Që flet shumë, që nuk pushon së foluri për çdo gjë; llafazan.

gjuhëhélm *mb* Që përhap a thotë fjalë të këqija për të tjerët; që nuk di të thotë një fjalë të mirë për të tjerët.

gjuhëhelmethíkë *mb* Që përhap a thotë fjalë të këqija e therëse për të tjerët.

gjuhëhídhur *mb* Që nxjerr fjalë të hidhura nga goja.

gjuhëkrijúes e *mb libr (Njeri)* i talentuar për krijim fjalësh të reja.

gjuhëkúq i m sh ë ët Jevg.

gjuhëláshtë *mb* Gojëlashtë; gojëndyrë.

gjuhëlëshuar *mb G* Që i lëshon fjalët pa kujdes; që flet të lara e të palara; që s'i vë fre gojës.

gjuhëlidhur

I *mb* Që nuk flet fare, që zakonisht hesht, gojëkyçur, gojëmbyllur.

II *si ndajf* Pa folur, gojëmbyllur. **Rri gjuhëlidhur.**

gjuhëlig *ë mb* Që lëshon fjalë të liga; që flet keq për të tjerët.

gjuhë•lig u m sh ligj ligjtë Njeri që lëshon fjalë të liga, që flet keq për të tjerët. [të shpëtonte shpirtin nga gjuhëligat e lehjes (NGj).]

gjuhëlig•ë a f sh a at f e GJUHË•LIG U.

gjuhëlirë *mb* Llafazan; gojëlëshuar.

gjuhëlopaté *mb përçm* Që flet shumë; që është llafazan i madh.

gjuhëlop•ë a f sh a at bot (*Anchusa officinalis*) Bimë barishtore dyvjeçare me kërcell të drejtë, me gjethe pushatake të ashpra, të zgjatura në trajtë heshte dhe lule ngjyrëmanushaqe, të grumbulluara në vile, që rritet zakonisht në fusha e buzë rrugëve.

gjuhëllómkë *mb keq* Gjuhëgjatë; gjuhëlopaté.

gjuhëmbájtur *mb*

♦ Që i mbahet goja; që mezi flet; i belbët.

♦ I matur e i përmbajtur në të folur, që nuk i lëshon fjalët kot; që nuk flet mbarë e prapë ç'i vjen për goje.

gjuhëmbledhës i m sh - it libr Mbledhës fjalësh të rralla.

gjuhëmpím•ë e mb G > GJUHËMPIRË.

gjuhëmpírë *mb* Që i është lidhur gjuha (*nga frika etj.*).

gjuhëmpítë *mb > GJUHËMPIRË.*

gjuhëmpréhtë *mb (Njeri)* i shkathët e i mprehtë në të folur, gjuhëbrisk.

gjuhënepërkë *mb (Grua)* i shkathët e i mprehtë në të folur, gjuhëbrisk.

gjuhënépkë *mb G > GJUHËNEPËRKË.*

gjuhënús•e ja f sh e et bot

- ♦ (*Delphinium ajacis*) Bimë barishtore njëvjeçare e helmët, me kërcell të vogël e gjethe të imëta, me lule si gjuhëz.
- ♦ (*Ononis spinosa*) Bimë barishtore, me shumë degë e me gjemba të helmët, me lule të vogla në ngjyrë trëndafili a të verdha, që mbin anës rrugëve ose në kullota e livadhe. **KOLMUTH I; FERRËNUS•E JA.**

gjuhëprërë mb

- ♦ (*Njeri*) me gjuhë të prerë.
- ♦ *fig* Që nuk flet fare, që i ka ikur goja; *mallk* që iu preftë gjuha, që mos foltë kurrë.

gjuhëprër•ë a f sh a at f e GJUHËPRERË I.

gjuhëprër•ë i m sh ë ët

- ♦ Njeri me gjuhë të prerë.
- ♦ *fig* Njeri që nuk flet fare, që i ka ikur goja.

gjuhëqén e mb

- ♦ (*Njeri*) që i mban erë goja.
- ♦ Llafazan.

gjuhëqén i¹ m

- ♦ Njeri që i mban erë goja.
- ♦ Njeri llafazan.

gjuhëqén i² m bot (*Cynoglossum officinale*) Bimë barishtore dyvjeçare me kërcell të degëzuar, me gjethe të zgjatura si gjuhë qeni dhe lule të kuqërreme në një degëz nga rrëza e gjethes, që mbin nëpër livadhe ose buzë përrenjve.

gjuhërrënduar mb

- ♦ Që flet keq për të tjerët ose që i mashtron të tjerët me fjalë; gojëkeq.
- ♦ *mallk* Që iu thaftë gjuha, gjuhëtharë; gojëkeq.

gjuhërrënduar a f sh a at f e GJUHËRRËNDUAR I.

gjuhërrënduar i m sh - it Njeri që flet keq për të tjerët ose që i mashtron të tjerët me fjalë; njeri gojëkeq.

gjuhërim i m sh e et libr E folur lokale.

gjuhësi a f Shkencë që studion gjuhën si dukuri shoqërore, ligjet e rregullsitë e sistemit të saj, përdorimin dhe zhvillimin historik të saj. **Studime në fushë të gjuhësisë.**

gjuhësi antropologjike Studim i marrëdhënieve midis gjuhës dhe kulturës, si dhe midis biologjisë njerëzore, aftësisë njohëse të njeriut dhe gjuhës.

gjuhësi diakronike > GJUHËSI HISTORIKE.

gjuhësi e internetit Studim i stileve të trajtave të reja gjuhësore të krijuara nën ndikimin e Internetit dhe mediave moderne si Shërbimi i Mesazheve të Shkurtra (SMS).

gjuhësi e përgjithshme Studim i dukurive, ndryshimeve historike dhe funksioneve të gjuhës në përgjithësi, jo të gjuhëve të veçanta. **> GJUHËSI TEORIKE.**

gjuhësi e zbatuar Fushë ndërdisiplinore e gjuhësisë që studion çështje konkrete shoqërore që kanë lidhje me gjuhën si arsimi, psikologjia, kompjuteristika, puna kërkimore në komunikim, antropologjia dhe sociologjia.

gjuhësi folklorike (popullore) *gjuh dhe iron* Studim amator i gjuhësisë.

gjuhësi gjenerative (përfutuese) *gjuh* Degë e gjuhësisë që mbështetet në konceptin e gramatikës gjenerative (përfutuese).

gjuhësi historike *gjuh* Studim i ndryshimeve përgjatë kohëve në një gjuhë a grup gjuhësh.

gjuhësi kuantitative *gjuh* **> GJUHËSI SASIORE.**

gjuhësi kompjuterike *tek inf* Studim i përdorimit të kompjuterëve në përpunimin dhe analizën e gjuhës për përkthimin automatik (me makinë).

gjuhësi krahasuese *gjuh* Studim i ngjashmërive dhe ndryshimeve midis gjuhëve të afërta për të ndërtuar trajtat e gjuhëve burimore të zhdukura.

gjuhësi popullore *gjuh* **> GJUHËSI FOLKLORIKE.**

gjuhësi sasiore *gjuh* Studim krahasues i dendurisë dhe përhapjes së fjalëve dhe ndërtimeve sintaksore në tekste të ndryshme.

gjuhësi teorike *gjuh* Degë e gjuhësisë që merret kryesisht me ndërtimin e modeleve të fushave të ndryshme të gjuhësisë si sintaksa, fonologjia, morfologjia dhe semantika.

gjuhësisht *ndajf libr* Nga ana ose pikëpamja gjuhësore. **Shprehet (lidhet) gjuhësisht.**

gjuhësor e mb

♦ Që ka të bëjë me gjuhën si dukuri shoqërore; që i përket gjuhës; i gjuhës. Kulturë gjuhësore. **Gabim gjuhësor. Veshje gjuhësore. Atlas gjuhësor. Studime (analizë) gjuhësore. Stil gjuhësor. Stilistika gjuhësore.**

♦ I gjuhësisë; që ka të bëjë me gjuhësinë. Rrymat (shkollat) gjuhësore. [**Kolë Ashta i qaset shtruar shqyrtimit filologjik dhe përshkrimit të hollësishëm të brendisë e të formës gjuhësore të atij dokumenti (GjSh).**]

**

gjuhësor-fetár e mb Që ka të bëjë me gjuhën dhe fenë. [Svicra e vogël me një traditë shtetnore gjithashtu të lashtë, ka qënë e zonja me mbijetue, megjithse dallimet gjuhësore-fetare janë edhe më të forta se ato në Shqipëri: tri gjuhë: gjermanisht, frengjisht dhe italisht, dhe tri fé: protestantizëm, kalvinizëm dhe katholicizëm. (APp).

gjuhësor-historík e mb I gjuhësisë dhe historisë. [Sa thotë Ashta rreth veçorive gjuhësore-historike të "Fjalorthit" si dhe të dhënat leksikore të nxjerra së andejmi... (GjSh).]

gjuhësorisht *ndajf libr* Në pikëpamje gjuhësore. [**gjuhësorisht nuk kanë asgjë prej gjëje të përbashkët**"]. (AP)]

gjuhëshkúrtër mb (*Njeri*) fjalëpakë; që nuk është fjalaman.

gjuhëshkurtúar mb

♦ Që i është prerë a shkurtuar gjuha.

♦ *mallk* Që iu shkurtoftë gjuha, që mos foltë kurrë.

gjuhëshkurtúar a f sh a at f e GJUHËSHKURTUAR I.

gjuhëshkurtúar i m sh - it Njeri që i është prerë a shkurtuar gjuha.

gjuhëshkurtúem e mb G > GJUHËSHKURTUAR.

gjuhëshpátë mb (Njeri) i shkathët e i zoti në të folur, që i thotë gjërat prerë e me të madhe.

gjuhështárë mb Fjalëthartë; fjalëhidhur.

gjuhështhúrur mb Gojështurur.

gjuhëshúmë mb libr (Njeri) që zotëron shumë gjuhë; poliglot. [**negri gjuhëshumë këndoi dhe pastaj zulluloi letrat e lordit Edward (FK).**]

gjuhëtar e mb

♦ I gojës; gojëtar.

♦ Që kthen fjalë.

gjuhëtár i m sh ë ët

♦ Ai që merret me studimin e gjuhës; specialist në gjuhësi. [**Kongresit mban firmat e 87 gjuhëtarëve, shkrimtarëve dhe arsimtarëve, ndër ta edhe Çabej. (APp)**] [është pikërisht një gjuhëtar botuesi i parë i teksteve rapsodike, Gasper Jakova-Merturi, i cili shtypi në prag të shpalljes së shtetit të pavarur kombëtar një "Gramatikë shqype". (ShS)]

♦ Njeri i gojës; gojëtar.

♦ Njeri që kthen fjalë.

gjuhëtráshë mb

♦ Që mezi i nxjerr fjalët nga goja.

♦ Që flet me trajta krahinore tepër të theksuara ose të shtrembëruara; që nuk ka kulturë në të folur; që flet trashë.

gjuhëtráshur mb

♦ Që i është trashur gjuha (*nga pija*).

♦ Që ka marrë trajta të të folmes krahinore tepër të theksuar.

gjuhëthám•ë e mb G > GJUHËTHARË.

gjuhëthárë mb

♦ Që i është tharë gjuha.

♦ *mallk* Që iu thaftë gjuha.

gjuhëthép e mb krahin G (Njeri) fjalashpër.

gjuhëthíkë mb Gjuhëshpatë; gjuhëbrisk.

gjuhëthúmb e mb (Njeri) që flet me thumba; që thumbon

gjuhëvështírë mb Që i gjen fjalët me vështirësi.

gjúhëz a¹ f sh a at

♦ Shufër metali, zakonisht me një kokë të rrumbullakët, që varet brenda kambanës, këmborës, ziles etj. dhe e godet atë kur e tundin; rrumb.

♦ Diçka që ka trajtë të zgjatur e të ngushtë si gjuhë e vogël; pjesë metali, zakonisht e zgjatur dhe e ngushtë në një mekanizëm a mjet. **Gjuhëzat e flakës (zjarrit). Gjuhëza e këpucës** pjesë lëkure që shërben për të tërhequr këpucën kur e vesh. **Gjuhëza e kandarit. Gjuhëza e bravës. Gjuhëza e kalemit të shartesës. Gjuhëz pene** majë pene. **Gjuhëz dheu** *gjeog* gjuhë dheu.

♦ *muz* Pjesë e disa veglave frymore në trajtën e një flete të hollë e të gjatë, që vihet në pipth për t'i fryrë. **Gjuhëz njëshe (dyshe).**

♦ *anat* Lapër e vogël mishi, që është si zgjatim i qiellzës së butë dhe që ndan zgavrën e gojës nga prapagoja. > **NJERITH I.**

♦ *bis* Gjuhë e vogël.

♦ *bot* Cipë e vogël që ndodhet në pjesën e sipërme të këllëfit të gjethes dhe që mbështjell kërcellin e gramoreve.

gjúhëz a² f sh a at ikt Peshk i ujërave të kripura me trup petashuq si gjuhë, me të dy sytë në njërën anë, me ngjyrë të murrme, me mish të shijshëm e pa hala; shojzë deti.

**

gjuhëz bari ikt (*Arnoglossus kessleri*) Peshk deri 10 cm i gjatë, që ushqehet në fundin e detit, e përhapur kryesisht në Detin Mesdhe dhe Detin e Zi.

gjuhëz bregu ikt (*Solea solea*) Gjuhëz me mish të shijshëm, deri në 70 cm i gjatë, i Atlantikut dhe Mesdheut, që fshihet në fundin ranor a baltak.

gjuhëz deti ikt (*Pegusa nasuta*) Peshk deti deri 17 cm i gjatë, i ngjashëm me gjuhëzën e rërës, e përhapur në Detin Mesdhe, në Detin e Zi dhe në Detin Azov.

gjuhëz e bardhë *ikt (Arnoglossus rueppelii)* Peshk deri 15 cm e gjatë, që rron në thellësi deri 900 m në Detin Jon dhe haset edhe në Atlantikun Lindor; ushqehet me jokërbishtorë të vegjël të fundit raror a baltak të detit.

gjuhëz e Adriatikut *ikt (Pegusa impar)* Peshk deri 35 cm e gjatë, me hala të shumta, që rron në thellësi 5-80 m, dhe ka mish të shijshëm.

gjuhëz e egër *ikt (Arnoglossus thori)* Peshk deri 18 cm e gjatë, që rron në thellësi 15-300 m dhe ushqehet me peshq të vegjël dhe jokërbishtorë, e përhapur në Atlantikun Lindor, dhe rrallë në Mesdheun Perëndimor e në Detin e Zi.

gjuhëz e verdhë *ikt (Limanda aspera)* Peshk me pendë notuese të verdha, deri 50 cm e gjatë, që rron në thellësi deri 700 m, e përhapur në ujërat e ngrohta të Paqësorit.

gjuhëz kanali *ikt* > **GJUHËZ BREGU.**

gjuhëz me brezare *ikt (Microchirus variegatus)* Peshk me breza kafe të errët dhe të murrme, deri 20 cm e gjatë, e përhapur në ujërat e Atlantikut Verior, Mesdheut dhe Adriatikut nga 80 deri 400 m thellësi, që ushqehet me jokërbishtorë të vegjël të fundit ranor dhe baltak të detit.

gjuhëz me njolla *ikt* > **GJUHËZ SYZAKE.**

gjuhëz rëre *ikt (Pegusa lascaris)* Peshk deri 40 cm e gjatë, e përhapur në Atlantikun Lindor dhe në Detin Mesdhe.

gjuhëz toke *ikt (Solea kleinii)* Peshk i murrmë me pulla të bardheme, deri 40 cm e gjatë, që rron në thellësi deri 460 m në ujërat e Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Oqeanit Indian.

gjuhëzánë *mb G* > **GJUHËZËNË.**

gjuhëzénë *mb* Gjuhëmbajtur; që mezi flet; që i mbahet goja.

gjuhëzgjídhur *mb* Që flet shumë; gjuhëlëshuar.

gjuhëzím i m sh e et ndërt Lidhje me gjuhëz.

gjuhëz•óhet úa (u) úar ndërt pavet dhe pës e **GJUHËZ•OJ.**

gjuhëz•ój kal óva úar ndërt Lidh me gjuhëz (*dy elemente druri*).

gjuhëz•úar (i e) mb ndërt Të lidhur me gjuhëz.

gjuhëzhdukje *a f libr* Zhdukje e një gjuhe. [Në këtë pikë quhej e kryer një nga fazat kryesore të procesit të gjuhëzhdukjes. (IK)]

gjuhór *e mb*

♦ *gjuh* (*Tingull*) që shqiptohet me pjesëmarrjen e gjuhës. **Bashkëtingëllore gjuhore (n, nj, gj, q etj.).**

♦ *anat* I gjuhës; që ka të bëjë me gjuhën.

♦ *bot* (*Gjethe*) në trajtën e gjuhës.

gjuhór *e ja f sh e et gjuh* Tingull gjuhór, i përfutur me pjesëmarrjen e gjuhës.

gjuhsór *e mb* > **GJUHËSOR E.**

gjuhtár *e mb krahin G (Njeri)* i gojës; me dhunti oratorike.

gjuhtár *i m sh ë ët krahin G* Njeri i gojës, me dhunti oratorike.

gjuhtár *e ja f sh e et krahin G f e* **GJUHTAR I.**

gjuhtí *a f sh a at* > **GJUETI A.**

gjuhu *urdh Ik*; largohu; mbathja.

gjuhújs *e ja f sh e et bot (Potamogeton natans)* Bimë ujëse, shumëvjeçare, me gjethe vezake, në trajtë gjuhe, 5 - 10 cm të gjata, që rriten nën ujë e në sipërfaqen e ujit, me kërcell cilindrik të nyjëtuar deri 2 m të lartë.

gjuhulësé *ja f sh e et mjek* Vegël e thjeshtë për të ulur gjuhën gjatë kontrollit të tojës dhe fytit.

gjuhúm *i m sh e et Ç* Gjym.

gjúhuni *pasth krahin G* Dilni jashtë; ikni; largohuni; zhdukuni.

gjuhústër *mb shar (Grua a vajzë)* që flet shumë e me thumba; që përgojn njerëzit; që sulmon me fjalë therëse.

gjuhústër *ra f sh ra rat shar* Grua a vajzë që flet shumë e me thumba, që përgojn njerëzit, që sulmon me fjalë therëse.

gjuhúshtër *mb* > **GJUHUSTËR.**

gjúhz *e a f sh a at* > **GJUHËZ A.**

gjújas *ndajf G* Gjunjas; në gjunjë.

gjújaza *ndajf* *G* > **GJUNJAS**.

gjujc•ë *a f sh a at krahin* *G* (Një) dorë bar i korrur.

gjuj•óhem *krahin* *G* *vetv veta III* **GJUI•OJ**. > **GJUI•UE** (me).

gjuj•ój *kal krahin* *G* > **GJUI•UE** (me).

gjújtunit (të) *as* *G* Gjuajtje; goditje.

gjuj•úe (me) *kal óva úe krahin* *G* *U* vë arna gjunjëve (të pantallonave etj.).

gjuj•úe (me *u*) *óva* (*u*) *úe krahin* *G*

I *vetv* *U* vë arna gjunjëve të pantallonave etj.

II *pës e* **GJUI•UE** (me).

gjujúem (*i*) *e* (*e*) *mb krahin* *G* (Pantallona etj.) me arna te gjunjët.

gjujúem *it* (të) *as krahin* *G* Arnim i gjunjëve të pantallonave etj.

gjújz•ë *a f sh a at* > **GJUNJËZ A**.

gjujzím, **gjujz•úe** etj. *G* > **GJUNJËZIM**, **GJUNJËZ•OJ** etj.

gjukím, **gjuk•ój** etj. *A* > **GJYKIM**, **GJYK•OJ** etj.

gjul i *m* Ç Shurup me lëng trëndafili.

gjúl•e *ja f sh e et* Ç Gjyle; predhë topi.

gjuls•úe *ói m krahin* *G* Parfum trëndafili.

gjulshém i *m sh e et krahin* *G* Dihatje. > **GULSHIM I**.

gulshím i *m sh e et krahin* *G* Dihatje; gulçim.

gjulsh•ój *jokal krahin* *G* > **GJULSH•UE** (me).

gjulsh•úe (me) *jokal óva úe krahin* *G* Dihat; gulçoj.

gjulshúem *it* (të) *as krahin* *G* Dihatje; gulçim. > **GJULSHEM I**.

gjultái *a f sh a at krahin* *G* Gjullurdi; rrëmuje; pështjellim.

gjullurdí *a f sh - të bis* Gjullurdi; rrëmuje; pështjellim.

gjumarák e *mb* > **GJUMASH E**.

gjumásh e mb

♦ Që fle shumë; që i pëlqen të flejë shumë.

♦ I përgjumur. **Me sy gjumashë.**

gjumásh i m sh ë ët Ai që fle shumë, që i pëlqen të flejë shumë.

gjumásh•e ja f sh e et e GJUMASH I.

gjúmb•ë a f sh a at A, G Gungë.

gjumbúsh i m sh e et Gosti e madhe; zifafet.

gjúmc•ë a f sh a at ikt krahin G Gjuhëz.

gjumë- *fjalëform* Pjesë e parë e fjalëve të përngjitura si **gjumëdhënës; gjumëlehtë etj.**

gjúm•ë i m

♦ Gjendje e njeriut që fle, kur pushon trupi, ndërpritet pjesërisht ose plotësisht veprimtaria e vetëdijes dhe dobësohen disa procese fiziologjike; nevojë, dëshirë ose mundësi për të fjetur. **Gjumë i lehtë (i rëndë, i thellë, i qetë).** Gjumi i parë gjumi i orëve të para, që zakonisht është i thellë. **Gjumi i natës (i mëngjesit, i drekës).** **Gjumë qengjash bis** gjumë i qetë, i ëmbël. **Gjumë qensh bis** gjumë i shqetësuar, copa-copa. **Dhoma e gjumit. Dhomë gjumi bis** mobilie të dhomës së gjumit.

♦ Sëmundje e gjumit. **Një natë pa gjumë. Kam gjumë. Më zuri (mori, kapi) gjumi fjeta. E mundi gjumi. Me vjen gjumë. Bie në gjumë. Më doli gjumi u zgjova. I iku gjumi. Iu tremb (iu çakërdis) gjumi. Zgjohem (ngrihem, çohem) nga gjumi. Nuk më zë gjumi. Më la pa gjumë. Rri pa gjumë. Jam pa gjumë. E la (gjeti) në gjumë. Vë në gjumë fëmijët. E lë gjumin mangët. Vdiq (mbaroi, u fik, u këput) për gjumë bis i vjen shumë për të fjetur; ka nevojë të madhe të flejë. Flet nëpër gjumë. Është nëpër gjumë është përgjumësh, gjysmë i fjetur. Ngopem me gjumë. M'u bë (m'u shfaq) në gjumë e pashë në ëndërr. E ka gjumin si të lepurit (pleshtit). Gjumin e ëmbël! urim për atë që shkon të flejë. [Ata plagosen në mejdan, mbeten një shekull në bjeshkë pa frymë dhe pastaj përmenden duke thënë: "paskam marrë një sy gjumë". (ShS)]**

♦ *fjg* Gjendje plogështie, kur dikush nuk bën punë të gjallë ose e ka fjetur mendjen për gjithçka dhe është i papërgatitur për të papriturat e rreziqet; amulli në një punë a veprimtari; gjumësi. **Bie në gjumë. Vë në gjumë. E gjeti (e zuri,**

e kapi) në gjumë. E nxori nga gjumi. Ia prishi gjumin. E tundi (e shkundi) nga gjumi. I ka kapur (i ka zënë) gjumi.

♦ Ulje e theksuar e veprimtarisë jetësore të disa gjitarëve e të disa kafshëve me gjak të ftohtë, që flenë për një kohë të gjatë në dimër për shkak të të ftohtit ose në verë për shkak të të nxehtit e të thatësirës. **Gjumi i ariut në dimër. Bie në gjumë bretkosa (gjarpri, hardhuca).**

♦ *fjg* Gjendje e fjetur e natyrës në dimër, kur gjithçka duket sikur ka humbur gjallërinë jetësore. **Gjumi i natyrës. Toka bie në gjumë. Pyjet (drurët) bien në gjumë.**

*

Bëj (marr) një sy gjumë Fle pak.

Bëj gjumë

♦ Fle.

♦ Nuk punoj a nuk veproj; nuk e ndjek një çështje etj.

E kaloj gjumë e brumë E kaloj jetën pa punuar e duke ngrënë mirë.

E lë në gjumë diçka Nuk kujdesem për ta bërë a për ta përfunduar sa më shpejt diçka; nuk e shtyj një punë.

E vë në gjumë dikë

♦ Bëj që të mërzhitet dhe të humbasë interesin e vëmendjen për të dëgjuar.

♦ Bëj që të humbasë vigjilencën e gatishmërinë; e bëj që ta flejë mendjen e të jetë i papërgatitur përballë një rreziku etj.

E zëntë gjumi i madh! *mallk* Vdektë!

Fle gjumin e vdekjes (fle gjumin e madh, fle të madhin)

♦ *euf dhe keq* Ka vdekur.

♦ Rri pa bërë asnjë punë ose asnjë veprim; jam si i vdekur.

Gjumë gjarpri Gjumë i thellë e i rëndë.

gjumë hajduti *bis* Gjumë i lehtë e i trazuar nga frika.

Gjumi është vëllai i vdekjes *fj u*

♦ Në gjumë mund të ndodhë çdo gjë, se nuk ndien fare.

♦ Kur njeriu fle është njësoj sikur nuk jeton.

Gjumi i madh (i përjetshëm) *euf* Vdekja.

Gjumi i të drejtit Gjumë i qetë.

Gjumi i vdekjes Humbje e ndjenjave dhe rënia e njeriut si në gjumë para vdekjes.

Gjumi sjell gjumin Nuk arrihet gjë po të rrish pa vepruar e në plogështi.

Ia këput gjumit *bis* Fle pa merak.

Më zë gjumi (fle, prehem) mbi dafina Bie në qetësi e jam i shkujdesur pas arritjes së një suksesi, fitoreje etj.; jam i vetëkënaqur; m'i ka marrë mendtë lavdia dhe nuk punoj e nuk luftoj më tej.

Nuk më zë gjumi për diçka E kam kujdesin ose mendjen vazhdimisht te diçka, jam i shqetësuar vazhdimisht për diçka.

Nuk vë (nuk shtie) gjumë në Nuk fle fare; nuk kam gjumë fare.

Paska qenë në gjumë! S'paska ditur gjë fare! (*thuhet për një njeri që e merr vesh tepër vonë diçka*).

Si nëpër gjumë Në mënyrë të turbullt, jo qartë.

gjumëdhënës e mb

♦ (*Bar*) që të bën të flesh, të vë në gjumë; gjumësjellës.

♦ Që ndjell gjumë; që të bën të flesh. **Mjedis gjumëdhënës.**

gjumëdhënës i m sh - it farm Bar, ilaç që të vë në gjumë, gjumës.

gjumë•kéq kéqi m sh këqíj këqíjtë Ai që fle pak, keq, që i prishet gjumi lehtë.

gjumë•kéq kéqe mb, m sh këqij, f sh këqija (Njeri) që fle pak ose keq; që i prishet gjumi lehtë.

gjumë•kéq•e ja f sh këqíja këqíjat f e GJUMË•KEQ KEQI.

gjumëléhtë mb Që e ka gjumin të lehtë.

gjumëlépur mb Që e ka gjumin shumë të lehtë.

gjumëlíg ë mb > GJUMË•KEQ KEQE.

gjumë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ Gjumash.

♦ *mallk* Që bëftë gjumin e madh, që vdektë.

gjumë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri gjumash.

gjumë•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e GJUMË•MADH MADHI.

gjumëmbráshtë mb Gjumëkeq; gjumëlig.

gjumëndjéllës e mb Që ndjell gjumë, që të bën të flesh. > **GJUMËDHËNËS E.**

gjumëpéndël mb > GJUMËLEHTË.

gjumëpërdréq mb Që e ka gjumin shumë të çrregullt.

gjumëplúmb mb Që e ka gjumin shumë të rëndë. > **GJUMËRËNDË.**

gjumërëndë mb Që e ka gjumin të rëndë.

gjúmës e mb Gjumash.

gjumës i m sh a at

♦ Njeri që fle shumë; gjumash.

♦ Njeri që përtan shumë; përtac.

gjúm•ës sa f sh sa sat A Gjysmë.

gjúmës i m sh - it Bar për gjumë.

gjúmës•e ja f sh e et f e GJUMËS I.

gjumësí a f

♦ Gjendje e njeriut kur është duke e marrë gjumi; nevojë ose dëshirë për të fjetur. **Gjendje gjumësie. Shkakton gjumësi.**

♦ *fig* (Gjendje, atmosferë) që të vë në gjumë.

gjumësjéllës e mb > GJUMËDHËNËS E.

gjúmësh•e ja f sh e et Rrobë nate; rrobë gjumi.

gjumëshetí a f libr G Somnambulizëm.

gjumëshetítës e mb libr G (Njeri) somnambul; që ngrihet nëpër gjumë dhe bën lëvizje e veprime të pavetëdijshme.

gjumëshetítës i m libr G Somnambul; ai që ngrihet nëpër gjumë dhe bën lëvizje e veprime të pavetëdijshme.

gjumëshetítës•e ja libr G f e GJUMËSHETITËS I.

gjumëshkrét•ë i m euf Gjumi i madh; vdekje.

gjumëshúmë mb > GJUMASH E.

gjumëtís•em vetv a (u) ur Përgjumem; më vjen gjumë; rri përgjumësh.

gjumëtísj•e a f Përgjumje.

gjumëtísur (i e) mb I përgjumur.

gjumëtór•e ja f sh e t: Gjumëtore e përjetshme libr varr.

gjumëtrazúar mb Që fle keq, që bën gjumë të trazuar, me shqetësime.

gjúmëz a f sh a at Fshikëz e krimbit të mëndafshit.

gjumë•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza

♦ Fatzi.

♦ *mallk* Që vdektë; që bëftë gjumin e zi, gjumin e vdekjes. > **DITË•ZI.**

gjumë•zí zíu m sh zínj zínjtë Fatzi; fatkeq.

gjumëzéz•ë a f sh a at f e GJUMË•ZI ZIU.

gjumhúr i m G Zallahi; zhurmë.

gjumítës e mb Gjumëndjellës; trulllosës; mpirës.

gjum•ój jokall óva úar Fle.

gjum•ónj jokall óva úar A

♦ Psherëtitj; lëshoj një psherëtimë.

♦ Rënkoj.

gjumsí a f G Gjendje e përgjumur; përgjumje.

gjúmsh•ëm (i) e (e) mb G I përgjumshëm.

gjumtís kal G > GJUMTIS•Ë (me).

gjumtís•ë (me) kal a ë G Shfaros; fshij nga faqja e dheut.

gjumtísj•e a f sh e et G Shfarosje.

gjumtísun (i e) mb G I shfarosur.

gjumtísun it (të) as G > GJUMTISJ•E A.

gjumth i m Dremkë; një sy gjumë.

gjúmth•e ja f sh e et bis Topth vezësh vemjesh të ngordhura, që i varet në qafë fëmijës për t'i sjellë gjumë.

gjunáh u m sh e et > GJYNAH U.

gjunahqár e mb > GJYNAHQAR E.

gjunahqár i m sh ë ët > GJYNAHQAR I.

gjunahqár•e ja f sh e et f e GJUNAHQAR I.

gjúnas ndajf G Gjunjas; më gjunjë.

gjúngj•ë a f krahin G Gungë.

gjunjác e mb Që rri me gjunjë mbledhur.

gjunjár i m sh ë ët kryes sh > GJUNJAK U.

gjunják u m sh ë ët kryes sh

♦ Lloj kallcash prej shajaku që mbulojnë kërcinjtë që nga syri i këmbës e deri te gjuri. > **DOLLAKË T.**

♦ Lloj tirqish që mbulojnë edhe gjunjët.

gjunák•e ja f sh e et > GJUNJAK U; DOLLAKË T.

gjunjár i m kryes sh ë ët > GJUNJAK U.

gjúnjás ndajf Duke qëndruar mbi gjunjë; në gjunjë; duke u zvarritur me gjunjë përtokë. **Rri (ulem, hiqem) gjunjas.**

gjúnjazi ndajf > GJUNJAS.

gjúnj•ë i m A Qershor.

gjunjëprém•ë e G > GJUNJËPRERË.

gjunjëprërë mb Pa fuqi për t'u mbajtur me këmbë a për të ecur; që i janë prerë gjunjët.

gjúnjës•e ja f sh e et

♦ Rrip i gjerë që mbështillet rreth gjurit për ta mbrojtur nga goditjet. Gjunjëset e portierit. Vë (lidh, heq) gjunjëset.

♦ *hist* Pjesë e pajimit të luftëtarëve, që mbron gjurin nga goditjet me armë të ftohta.

gjunjëtór•e ja f sh e et fet Stol i palosshëm që i vihet peshkopit për t'u gjunjëzuar kur thotë lutje në kisha të tjera.

gjúnjëz a f sh a at bot (*Ephedra compylpoda*) Shkurre e ulët me degë të holla me nyje, me gjethe shumë të vogla e lule të bardheme, që del nëpër shkëmbinj dhe që lidh disa kokrra të kuqe të vogla me shije të athët.

gjunjëzím i m sh e et Ulje a rënie në gjunjë.

gjunjëz•óhem vetv óva (u) úar Ulem a bie në gjunjë; përgjunjem.

gjunjëz•ój kal óva úar

♦ Ul në gjunjë.

♦ *fig* Nënshtror; përgjunj.

gjunjëzór•e ja f sh e et bot (*Ephedraceae*) Familje shkurresh e viseve të ngrohta e të shkretëtirave, ky hyjnë gjunjëza e disa shkurre të tjera.

gjunjëzúar (i e) mb

♦ I ulur në gjunjë.

♦ *fig* I nënshtruar; i përgjunjur.

gjuotár i m sh ë ët krahin G Gjahtar; gjuetar.

gjup e mb K Magjyp. > **GJYP E.**

gjup i¹ m sh a at K Magjyp.

gjup i² m krahin G > XHUP I.

gjúpa t *f sh krahin G* Vrima të bukës së ardhur.

gjúp•e ja *f sh e et K f e* **GJUP I¹**.

gjúp•ë a *f sh a at K* Magjype.

gjur i¹ *m sh e et G* Gungë; nyjë (*e drurit*).

gjur i² *m sh ë ët krahin G* Gur. **Gjur zermi** gur stralli; gur xixash.

gjurák e *mb G*

♦ (*Njeri*) truplidhur

♦ (*Njeri*) i shkurtër por truplidhur; çufrak.

♦ (*Fëmijë*) i imët, por i shkathët.

gjurák u *m sh ë ët G*

♦ Njeri truplidhur.

♦ Njeri i shkurtër por truplidhur.

♦ Fëmijë i imët, por i shkathët.

gjurá•s *kal krahin G* > **GJURAT²**.

gjurát¹ *jokal i ur veta III* Shkëlqen; ndrit.

gjurát² *kal krahin G* > **GJURAT•Ë (me)**.

gjurát•et *pavet dhe pës e* **GJURAT.** > **GJURAT•Ë (me u)**.

gjurát•ë (me) *kal a ë krahin G* Mbledh çfarë ka mbetur pas vjeljes a shkundjes së pemëve.

gjurátun (e) *mb f krahin G (Gështenja, arra etj.)* të mbledhura pas vjeljes a shkundjes së pemëve.

gjurátun it (të) *as krahin G* Mbledhje e arrave, gështenjave etj. që kanë mbetur pas vjeljes a shkundjes.

gjurdí a *f sh - të G* Veshje e sipërme burrash prej shajaku të zi, e gjatë deri në mes, me mëngë të shkurtra, me jakë katrore, me thekë nga pas e xhufka në supe, që përdoret zakonisht në Shqipërinë e Veriut e në Shqipërinë e Mesme. > **XHURDI A; XHOK•Ë A.**

gjuréc i m krahin G

♦ Gur i vogël. > **GURALEC I.**

♦ Gungë e fortë.

gjurgj i m sh a at krahin G Njeri i rëndë, që s'i hahet muhabeti me askënd.

gjurgják e mb vjet Grindavec; gërnjar.

gjúrë-gjúrë mb Gunga-gunga.

gjurhúm i m sh e et G

♦ Ujëvarë e vogël.

♦ *K* Gorgë e ngushtë dhe e thellë.

gjurím i m Mbledhje e arrave e gështenjave etj. që kanë mbetur pas vjelës a shkundjes.

gjurmagjurmës ndajf (Ndjek) këmbakëmbës; hap pas hapi; pa iu ndarë; në gjurmët e dikujt.

gjurmáshk•ë a f kryes sh a at Çorape të trasha pa qafë, që vishen sipër çorapeve të holla dhe mbahen nëpër shtëpi në vend të heqlave; shputa. **Një palë gjurmashka leshi.**

gjúrm•ë a f sh ë ët

♦ Shenjë që lë shputa e këmbës së njeriut ose putra e kafshëve në tokë ose në një sipërfaqe. **Ndjek gjurmën e egërsirës. Fshij (fsheh, mbuloj) gjurmët.** [dhe ty/ **gjurma t'u zhduk/ si në ujë (DhP).**]

♦ Vijë e thelluar që lë mbi sipërfaqen e diçkaje një send i cili lëviz a rrëshqet.

Gjurmët e rrotave (qerres). Gjurma e kërmillit.

♦ Shenjë, njollë etj., që ngel mbi sipërfaqen e diçkaje nga prekja e një lënde ose nga shtypja e një sendi; diçka që ka mbetur në sipërfaqe prej një lënde.

Gjurmët e gishtave (goditjeve, lagështirës). Gjurmë gjaku.

♦ *kryes sh* Shenja të veçanta karakteristike, të cilat dëshmojnë se diçka që kërkohet ndodhet aty; sasi e vogël e një lënde që gjendet në diçka tjetër.

Gjurmët e mineralit. Gjurmët e ujit.

♦ *kryes sh* Pasoja të një veprimi, dukurie, pune etj. **Gjurmët e tërmetit (e zjarrit, e luftës). Gjurmët e sëmundjes. Gjurmët e lodhjes. Ai ka lënë gjurmë në këtë fushë.**

♦ *kryes sh* Gërmadha, rrënoja a dëshmi të tjera që kanë mbetur nga diçka që ka qenë në të kaluarën. **Gjurmët e një qytetërimi të lashtë. [kish edhe hieroglifë dy fjalë dhe gjurmë që s'fshihen (JG).]**

♦ *kryes sh fig* Përshtypje; mbresa. **Gjurmë të thella në ndërgjegje. Gjurmë në kujtesë. Lë gjurmë.**

♦ *kryes sh fig* Rrugë ose shembull që duhet ndjekur. **Shkel në gjurmët** e dikujt ndjek shembullin e dikujt, veproj sipas shembullit të tij, eci në rrugën që ka çelur dikush.

♦ Shputa e çorapit; pjesa e çorapit pa qafën.

♦ *kryes sh krahin* Gjurmashka. **Një palë gjurmë.**

♦ *vjet* Masë gjatësie sa shputa e këmbës, këmbë.

*

As në gjurmë të mos i shkelësh Është shumë i lig.

Bie në gjurmë të dikujt a të diçkaje Mësoj se ku ndodhet, e diktoj, i bie në erë.

E drejtë e gjurmës *etn* E drejtë kalimi vetëm për këmbësorë.

E marr në gjurmë dikë E ndjek sipas gjurmëve, e gjurmoj; e ndjek pas.

E ndjek (e marr) gjurmën mbrapsht E nis keq një punë a diçka tjetër.

Gjurmë për gjurmë pa iu ndarë, këmba-këmbës, hap pas hapi.

Humbas gjurmën nuk jam në gjendje ta ndjek më tej diçka, humbas fillin.

I humb (mbuloj, fsheh) gjurmët I fsheh, i mbuloj të gjitha shenjat, që mund të zbulojnë diçka të keqe që kam bërë.

I marr gjurmën dikujt a diçkaje Mësoj se ku ndodhet; diktoj.

Ia humb gjurmët diçkaje E fsheh a e zhduk diçka që të mos e gjejnë a zbulojnë.

Mbledh këmbët për të fshehur gjurmët Bëj gjoja sikur tërhiqem ose sikur pendothem për të fshehur veprimet e këqija.

U zhduk (humbi) pa lënë gjurmë

♦ Nuk dihet fare se ku gjendet, nuk dihet se ç'është bërë.

♦ U zhduk pa nam e nishan.

Unë them "ja ujku", ti kërkon gjurmët (kur ke ujkun, mos i kërko gjurmët!) ff

u Kërkon të fshehësh diçka që duket fare qartë; kërkon të vërtetën jo aty ku ajo duket qartë, por aty ku ajo mbulohet e errësohet.

gjurmë mushke *bot (Tussilago farfara)* Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të rrëgjuar, gjethe që i ngjajnë gjurmës së mushkës dhe lule të verdha që çelin para gjetheve, që rritet në vende me lagështirë dhe përdoret si bimë mjekësore.

gjurmëlënës e mb usht (*Fishek, predhë*) që lë gjurmë të ndritshme gjatë vijës së fluturimit.

gjurmëlënës i m sh - it usht Fishek që lë gjurmë të ndritshme gjatë vijës së fluturimit.

gjurmëlënës•e ja f sh e et usht Predhë që lë gjurmë të ndritshme gjatë vijës së fluturimit.

gjurmëmúshk•ë a f sh a at *bot (Tussilago farfara)* **GJURMË MUSHKE. > THUNDËRMUSHK•Ë A.**

gjurmëshkëlës i m sh - it ent Djalë që shkon pas nuses duke shkelur në gjurmët e kalit të saj.

gjurmëtár i f sh ë ët

♦ Ai që shkel i pari një vend.

♦ *fig* Paraprijës; ai që hedh hapat e para në një fushë.

gjurmím i¹ m sh e et

♦ Ndjekje e gjurmëve të gjahut.

♦ Ndjekje a përgjim i dikujt.

♦ *libër kryes sh* Kërkime në një fushë të shkencës. [Qëllimi i serisë është publikimi **thuaje i plotë i gjithë lëndës folklorike të mbledhur në një proces relativisht të gjatë gjurmimesh e kërkimesh në viset shqiptare në Kosovë (ShS).**]

gjurmím i² m sh e et G Shkelje e bimëve të arave.

gjurm•óhem óva (u) úar pës e GJURM•OJ.

gjurm•ój¹ óva úar

I kal

♦ Shkoj pas gjurmëve të (*dikujt a diçkaje*); ndjek a kërkoj (*dikë, diçka*) për ta zënë ose për ta asgjësuar. **E gjurmoi dhelpërën deri në strofkë. Gjurmonin një kriminel (bandit).**

♦ I shkoj pas fshehurazi (*dikujt*) për ta përgjuar; përgjoj.

♦ *fjg* Bëj kërkime për të gjetur a për të zbuluar (*diçka*); kërkoj; ndjek (*një çështje, një punë etj.* për ta zgjidhur; hetoj. **Gjurmon një punë (një çështje). Gjurmon prejardhjen e një fjale.**

II jokal Eci, endem. **Gjurmon rrugëve.**

*

Gjurmon (kërkon, lyp) qimen në vezë Mundohet të gjejë medoemos ndonjë të metë në një punë a në diçka tjetër; kapet pas gjërave fare të vogla e pa rëndësi.

gjurm•ój² kal G > GJURM•UE (me).

gjurmúar (i e) mb

♦ (*Kafshë*) e ndjekur a e kërkuar për ta zënë.

♦ (*Kriminel, bandit*) i ndjekur nga policia etj.

gjurm•úe (me) kal óva úe G Shkel (*bimët e arës*).

gjurmúem (i) e (e) mb (*Bimë*) të shkelura.

gjurmúes e mb

♦ *usht* Që ndjek armikun pas gjurmëve; ndjekës.

♦ (*Punë*) kërkimore.

♦ *fiz* Që përdoret për të ndjekur rrugën e lëvizjes së lëndëve e të elementeve. **Atom gjurmues.**

gjurmúes i m sh - it

♦ Ndjekës; ai që ndjek dikë a një kafshë duke shkuar pas gjurmëve.

♦ *fig* Ndjekës; pasues.

♦ *fiz* Atom ose grimcë gjurmuese.

gjur•ó *kal óva úar* Mbledh (*gështenja, arra etj. e mbetura pas shkundjes a vjeljes*).

gjurúar (i e) *mb (Gëshenja, arra etj.)* të mbledhura pas shkundjes a vjeljes.

gjurulldí a f sh - të Rrëmuje e zhurmshme.

gjuruntí a f sh a at > GJURULLDI A.

gjúrrë *mb G* Imcak; vocërrak.

gjúrr•ë a f sh a at krahin G > GURR•Ë A.

gjurrí a f G Të qenët imcak, me trup tepër të vogël, të pazhvilluar.

gjurr•ón *jokal krahin G > GJURR•UE (me).*

gjurr•úe *jokal ói úe veta III krahin G (Uji i burimit)* del me vrull.

Gjush i shkurt i Gjergj.

gjúsh•ëm ma f sh ma mat krahin G Degë e hollë e përdredhur për të lidhur një krah dru.

gjutfýts•ë a f bis mjek G Pezmatim i gjëndrave të fytit.

gjutí a f G > GJUETI A.

gjutúre *ndajf vjet* Toptan; grumbull; avrom; gjithë mbarë.

gjuturúm e¹ *mb J* Ulok; i paralizuar nga gjymtyrët.

gjuturúm e² *mb J* Duartharë.

gjuturúm i¹ *m sh ë ët J* Ulok; njeri me gjymtyrë të paralizuara.

gjuturúm i² *m sh ë ët J* Njeri duartharë.

gjuturúm•e ja f sh e et J f e GJUTURUM I^{1,2}.

gjuth i m sh a at A Kërcell (*i grurit etj.*).

gjuvéç•e ja f sh e et J Tepsi e vogël për pjekje.

gjuvéł•e ja f sh e et G Degë e re e mbushur me kokrra.

gjuvendís•em *vetv a (u) ur* Jepem a shtihem fort pas diçkaje.

gjuzelhmé ja *f sh - të ushq vjet Ç* Ëmbëlsirë.

gjuzllúke t *m sh bis* Gjyzlykë; syze.

gjýa ndajf Gjoja; sikur.

gjybék u *f sh ë ët kryes sh ushq* Kuleçë të vegjël me një vrimë a qukë në mes, të bërë me miell, qumësht, vezë e gjalpë të tretur e të përvëluar me sherbet.

gjyblét•ë a *f sh a at krahin G > XHUBLET•Ë A.*

gjyblík u *m sh ë ët krahin G > XHIBLIK U.*

gjyç i *m sh e et bis*

♦ Diçka e brendshme që më pengon të bëj një punë a të flas; vështirësi; zor; druajtje a turp para dikujt. **Gjyç i rëndë. Flet (qesh) me gjyç. I vjen gjyç prej tij. E kam gjyç t'ia them.**

♦ Lëmsh në grykë, komb Iu bë një gjyç në grykë.

gjýe (me) gjéva gjýe *kal G*

♦ > NGJYEJ.

♦ Njom (*bukën*) në qumësht etj.

gjýej *kal G > GJYE (me).*

gjyfkéhem *vetv krahin > GJYFQ•EHM.*

gjyfk•éj *jokal éva ýer > GJYFQ•EJ.*

gjyfk•ýe (me) *jokal éva ýe G > GJYFQ•YE (me).*

gjyfkýe (me u) *vetv éva (u) ýe G > GJYFQ•YE (me u)*

gjyfq•éhem *vetv éva (u) ýer krahin* Lodhem a mundohem shumë; gajasem; (rras)kapitem.

gjyfq•éj *jokal éva ýer krahin* E lodh shumë; e (rras)kapit; e gajas (*dikë*).

gjyfqýem (i) e (e) *G > GJYFQYER (i e).*

gjyfqýer (i e) *mb I* lodhur shumë; i (rras)kapitur.

gjyft•éj *jokal krahin G > GJYFT•YE (me)^{1,2}.*

gjyftím i m K

- ♦ Përkulje si lak.
- ♦ Ndrydhje e një gjymtyre.

gjyft•óhem *vetv dhe pës e* **GJYFT•OJ.** > **GJYFT•UE** (me u).

gjyft•ój *kal K* > **GJYFT•UE** (me).

gjyft•úe (me) *kal óva úe K*

- ♦ Përkul si lak; e bëj lak.
- ♦ Ndrydh (*një gjymtyrë*).

gjyft•ýe (me)¹ *jokal éva ýe krahin G* Nxjerr vendit një gjymtyrë.

gjyft•ýe (me)² *kal éva (u) ýe krahin G* Përkul, e bëj si lak (*një copë tel, shufër, etj.*).

gjyftýem (i) e (e)¹ *mb krahin G*

- ♦ I lodhur.
- ♦ (*Gjymtyrë*) e dalë vendit.

gjyftýem (i) e (e)² *mb krahin G* (*Shufër etj.*) e përkulur.

gjyftýem it (të)¹ *as krahin G*

- ♦ Lodhje.
- ♦ Nxjerrje nga vendi e një gjymtyre.

gjyftýem it (të)² *as krahin G* Përkulje (*e telit, shufrës etj.*).

gjyftý•hem *kal krahin G* > **GJYFT•YE** (me u)^{1, 2}.

gjyftýr•ë a¹ *f sh a at G* Dorezë e veglës.

gjyftýr•ë a² *f sh a at G*

- ♦ > **GJYMTYR•Ë A.**
- ♦ *bis anat* Nyjë ku lidhet dy kocka.

ggygým i m sh a at G Ibrik uji; gjym.

ggygj i m sh e et > **GJYQ I.**

gjygj•óhem *vetv krahin G > GJYGJ•UE (me u).*

gjygj•úe (me u) *vetv óva (u) úam krahin G* Grindem ose hahem me dikë; bëj gjygj me dikë.

gjykát•ë a f sh a at

♦ *drejt* Organ shtetëror që shqyrton e zgjidh çështjet gjyqësore penale e civile; ndërtesa ku ndodhet ky organ. **Gjykata e Lartë** organi më i lartë i drejtësisë. **Gjykatë civile (ushtarake). Gjykatë e shkallës së parë (dytë). Gjykata e rrethit. Vendimi i gjykatës.**

♦ *përmb drejt* Gjyqtarë dhe ndihmësgjyqtarë që shqyrtojnë çështje gjyqësore; trup gjykues.

♦ *vjet bis* Fatkeqësi; e keqe. **E zuri gjykata.**

gjykatár i m sh ë ët > GJYQTAR I.

gjykatës i m sh - it

♦ *drejt* Nëpunës i caktuar në një organ gjyqësor për shqyrtimin dhe zgjidhjen e çështjeve të ndryshme penale e civile sipas ligjeve në fuqi. **[Korba të zes mbi të ja mbrritën/ Hetues, gjykatës, prokurorë (IK).]**

♦ *fig* Ai që jep një mendim a një vlerësim përfundimtar për një çështje ose për dikë.

gjykatës•e ja f sh e et f e GJYKATËS I.

gjykatór•e ja f sh e et vjet Ndërtesë e gjykatës.

gjykbjërrës i m sh ë ët vjet Palë e humbur në gjyq.

gjykëtár i m sh ë ët A Gjyqtar.

gjykfitónjës i m sh ë ët vjet Palë e fituar në gjyq.

gjykím i m sh e et

♦ Shqyrtim i një çështjeje penale a civili dhe dhënie e vendimit për të. **Gjykimi në dy shkallë. Pezullimi i gjykimit.**

♦ *sport* Ndjekje e zhvillimit të një ndeshjeje për zbatimin e rregullave nga lojtarët dhe dhënie e dënimeve për shkeljet e tyre. **Gjykimi i ndeshjes.**

♦ Mendim që formojmë për dikë a për diçka dhe që e shprehim si vlerësim përfundimtar; dhënie e mendimit a vlerësimit për dikë a diçka; **Gjykim i thellë**

(i drejtë, i cekët, i nxituar, i gabuar). **I matur në gjykime. Shpreh (jap) një gjykim.**

♦ *fig* Mendim ose vlerësim përfundimtar që jepet për një çështje ose për dikë pas një shqyrtimi e shoshitjeje. **Gjykimi i historisë. [shumë herë i tronditej shpirti kur këndonte a dëgjonte gjykime (FK).]**

♦ Aftësi për të gjykuar, për të menduar drejt; pjekuri mendore; fuqi e arsyes. **Burrë me gjykim. Humbi gjykimin. E ka lënë gjykimi.**

♦ *fil* Formë e të menduarit, me anën e së cilës pohohet ose mohohet diçka për sendet e dukuritë dhe për tiparet e tyre. **Gjykim i rremë. Gjykime të kundërta. Gjykimi dhe fjalia. Pjesët (gjymtyrët) e një gjykimi.**

*

E ka gjykimin (mendjen) brisk Është i zgjuar e i shkathët; është i mprehtë nga mendja.

Me gjykim (me gjak) të ftohtë Me gjakftohtësi.

gjykímtë (i e) mb I gjykueshëm; i arsyeshëm.

gjdk•óhem¹ óva (u) úar

I *vetv*

♦ *bis* Bie në gjyq me dikë; bëj gjyq me dikë.

♦ *etn* Marr plak që të zgjidhë një çështje për të cilën hahem me dikë.

II *pavet* Shprehet ose formohet mendimi për diçka; vlerësohet diçka. **[Është e vështirë të gjykohet për vendin e formimit të eposit duke u nisur nga vetëpërcaktimi eksplícit i heronjve të tij. (ShS)].**

III *pës e* **GJYK•OJ.**

gjdk•óhem² vetv $G > \text{GJYK} \bullet \text{UE}$ (me u).

gjdk•ój¹ óva úar

I *kal*

♦ Jap një mendim a një vlerësim për (*dikë ose diçka*); nxjerr një përfundim që lidhet me diçka; quaj. **Gjykon veprimet (punën, veprën). Gjykoj gjendjen. Si e gjykon ti këtë?**

♦ *drejt* Shqyrtoj si trup gjykues (*çështje penale e civile*) dhe jap vendimin për të; jap vendim si gjyqtar për (*një çështje a për një mosmarrëveshje*). [**Krishtin brënda e gjykojnë/ Dhe pas ligjës e dënojnë (FN)**].

♦ *sport* Ndjek zhvillimin e (*një ndeshjeje*) për të zbatuar rregullat e caktuara dhe jap dënime për shkeljet.

II jokal Përdor arsyen për të dhënë mendimin ose vlerësimin për diçka; arsyetoj; mendoj. **Gjykoj drejt (mirë, shtrembër). Gjykoj me mend (vend). Gjykoj me paramendim. Gjykoj hollë (shkurt).**

gjyk•ó² kal $G > \text{GJYK} \bullet \text{UE}$ (me).

gjyk•ónj kal óva úar *A*, *vjet J* Gjykoj; jap gjykim për (*dikë, diçka*).

gjykónjës e mb vjet J > GJYKUES E.

gjykónjës i m sh - it vjet J > GJYKUES I.

gjykónjës•e ja f sh e et vjet J f e GJYKUES I.

gjyks i m sh e et krahin G Gjoks.

gjyksamán e mb K (Njeri) që i vë gjoksin punës.

gjyksamán i m sh ë ët K Njeri që i vë gjoksin punës.

gjyk•súer óre mb vjet G Gjyqësor; i gjykatës.

gjyktár i m sh ë ët vjet G Gjyqtar.

gjykth i m kryes sh G Gji; sisë.

gjykúar (i e) mb (Njeri) për të cilin është marrë vendim i gjyqit.

gjykúar a (e) f sh a at (të) drejt f e GJYKUAR I (i).

gjykúar i (i) m sh - it (të) drejt Ai që gjykohet për një vepër penale; i pandehur. **U provua pafajësia e të gjykuarit.**

gjykúar it (të) as dhe drejt Gjykim; vendim gjyqi.

gjyk•úe (me) kal óva úe G E mendoj (*dikë*).

gjyk•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv Më shkon kafshata shtrembër; mbytem nga kafshata a uji që shkon shtrembër.

II pës e GJYK•OJ^{1, 2}.

gjdkúem (i) e (e)¹ mb G > GJYKUAR (i e).

gjdkúem (i) e (e)² mb G I mbytur nga kafshata a uji që shkon shtrembër.

gjdkúes e mb

♦ (Trup) i caktuar për të bërë gjykimin e një çështjeje.

♦ Që gjykon; që përdor arsyen.

gjdkúes i m sh - it Ai që jep një gjykim a mendim për dikë a për diçka, gjykatës.

gjdkúes•e ja f sh e et f e GJYKUES I.

gjdkúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ (Njeri) që gjykon a arsyeton drejt; që vepron sipas kërkesave të arsyes së shëndoshë; i arsyeshëm.

♦ drejt Që mund të gjykohet nga organet gjyqësore.

gjdkueshmëri a f libr Aftësi për të gjykuar drejt.

gjyl i m sh a at vjet > TRËNDAFIL I.

gjylabí a f sh - të kopsht Mollë e kuqe që piqet në fund të qershorit.

gjylác i m ushq Ëmbëlsirë me petë shumë të holla, që bëhen me niseshte e me të bardha vezësh, piqen më parë veç e veç, shtrohen në tepsí me arra ose bajame e me gjalpë dhe përvëlohen me sherbet.

gjyláf i m vjet Parfum trëndafili.

gjylák e mb Brumç; i mbushur (nga trupi).

gjylálle mb kopsht (Mollë) e verdhë shumë e ëmbël e me aromë shumë të mirë.

gjyláll•e ja f sh e et kopsht Mollë e verdhë shumë e ëmbël e me aromë shumë të mirë.

gjyláp i m sh ë ët Ujë me petla trëndafili.

gjylbáb•ë a f ent krahin G Xixëllonjë.

gjýl•e ja¹ f sh e et

♦ *vjet* Lëmsh i rrumbullakët prej guri a metali, që përdoret si predhë e topave; *bis* predhë artilerie. [Përveç armatimit të zakonitë, (*Sulltan Murati II*) sillte me vehte edhe metalin e duhur për të derdhur topa të rëndë, dy prej të cilëve hidhnin gjyle të gurta prej 400 librash (nja 200 kilogramësh) aq sa dridhej toka rreth e rrotull. (AE)]

♦ *sport* Rruzull metali me peshë të caktuar, që përdoret në garat sportive për ta hedhur me shtytje. **Shtytje (hedhje) e gjyles. Hedh gjylen.**

♦ *sh bis* Gjinjë të mëdhenj; gjinjë të mbushur.

gjýl•e ja² f sh e et K Këllëf i boshtit të gurit të mullirit.

gjýl•e ja³ f sh e et kopsht GJYLALL•E JA.

Gjýl•e ja f shkurt i Gjylsere.

gjylistán i m sh e et Lulishte me trëndafila; trëndafilishtë.

gjylják u m sh ë ët Parfum trëndafili.

gjúylkë mb kopsht (Mollë) laramane verore.

gjýlk•ë a f sh a at kopsht Mollë laramane verore.

gjylmís•ën na f sh na nat Pe lëkure për qepjen e faqeve të opingës.

gjylpâ•n ni m sh j jt zool krahin G Gjarpër.

gjylpân•ë a f sh a at G > GJILPËR•Ë A.

*

Bahem me u shti për vesh të gjylpanës Dobësohem shumë.

E kërkon gjylpanën te kapa e barit Kërkon të gjejë diçka atje ku s'gjindet dot.

E shtie kaun për birë të gjylpanës Është fort i zgjuar, i zoti e plot fantazi.

Gjylpanë pa pe Shumë i varfër; i këputur.

Humb si gjylpana në fund të bunarit Humb si kripa në ujë.

Shkurtoj dru me gjylpanë Mundohem të bëj të pamundurën.

Vetë kutinë, vetë gjylpanën Vetë zot, vetë shkop.

**

gjylpânat e qyqes *bot G (Passiflora)* Bimë barishtore, me burbuqe si të zymbylit, që nxjerrin disa fijëza si akrepë sahati. > **BAR SAHATI.**

gjylpânë e leshtë *G* Gjilpërë për të qepur me penj leshti të trashë.

gjylpânë llastikësh *G* Gjilpërë e trashë për të qepur opinga.

gjylpânë me krye *G* Gjilpërë me kokë.

gjylpânë munafshi *G* Gjilpërë e hollë për të qepur a qëndisur mëndafshra.

gjylpânë veshgjatë *krahin G* Gjilpërë e madhe, me birë të gjatë e të gjerë që përdoret për të qepur të leshta.

gjylpânëtar i m sh ë ët Mjeshtër që bën gjilpëra.

gjylpân•ëz za f sh za zat *krahin G* Kunj që lidh bigën me sajën.

gjylpânk•ë a f sh a at *G* Gjilpërë e hollë, e vogël.

gjylpânz•ë a f sh a at ikt *G (Scomberesox saurus)* Peshk i ujërave të Mesdheut dhe Atlantikut, deri 50 cm i gjatë, me turi të zgjatur e trup të hollë, që rri në afërsi të sipërfaqes së ujit, dhe ushqehet me zooplanktone e larva peshqish.

gjylpnêr i m sh ë ët *G* Shtizë përthurje trikosh etj.

gjylpnýr i m sh ë ët *G* > **GJILPËRYER I.**

gjylsútë *mb (Ngjyrë)* vjollcë.

gjym i m sh a at Enë bakri a llamarine, me fund të gjerë e me grykë të ngushtë dhe me një vjegë, që përdoret zakonisht për të mbajtur a zier ujë.

*

Bie shi me grykë gjymi (pusi, shtambe) Bie shi me gjyma.

Bie shi me gjyma (shtamba, legenë, kova, ibrikë) Bie shi i madh.

Është si gjym i zi Është i shëmtuar sa s'shihet dot me sy.

Gjym i shpuar Gjë e pavlefshme, e dalë jashtë përdorimit.

Shkon (vete) gjym (*Biseda, kënga, gostia*) shkon shumë mirë e me gjallëri të madhe.

gjymbrýk u m sh ë ët *vjet* Doganë.

gjýmç•e ja f krahin G, K Gjym i vogël.

gjýmér•ë a f sh a at G

♦ Gjurmë këmbësh.

♦ Gjurmë; shenjë.

gjým•ër ra f sh ra rat Kërcitje e potkoit.

gjým•ës sa f sh sa sat G Gjysmë.

gjýmët (i e) mb G I gjymtë; i gjymtuar.

gjýmëtár i m sh ë ët vjet Plak i caktuar për të vlerësuar dëmin dhe dëmshpërblimin sipas Kanunit.

gjýmím i m sh e et > GJËMIM I.

gjým•ë a f G Mur me bark, që ka lëshuar bark.

gjýmle ndajf vjet (Blej, shes) toptan; avram; grumbull.

gjýmlék u m sh ë ët

♦ Këmishë basme për burra.

♦ Bluzë grash. **Gjýmleku i nuses.**

gjýmrýk u m sh ë ët vjet Taksë doganore.

gjýmrykçi a m sh j jt vjet krahin G > GJYMRYKÇI U.

gjýmrykçi u m sh nj njtë vjet Nëpunës dogane.

gjýmrýkxhí a m sh j jt vjet krahin G > GJYMRYKÇI U.

gjýmrykxhí u m sh j jt vjet krahin G > GJYMRYKXHI U.

gjýmrykxhí u m sh nj njtë vjet > GJYMRYKXHI U.

gjýmsa- etj. > GJYSMA-.

gjýmt i m sh e et ndërt G

♦ Kubé; qemer.

♦ Kthinë me kubé në një ndërtesë, kryesisht në pjesën lindore të kishës.

gjýmtas *ndajf* Në mënyrë të gjymtë; me gjymtime; me defekte.

gjýmtë *ndajf G* Mangët; më pak se ç'duhet; jo plot.

gjýmtë (i e) mb

♦ (*Njeri*) me gjymtyrë të cunguar ose me cen; që ka një të metë në trup, e cila e pengon të punojë a të lëvizë. **Mbeti i gjymtë.**

♦ I mangët; që përmban më pak se ç'duhet.

♦ *fīg* Që i është hequr një pjesë; që ka të meta dhe mangësi, i paplotë; i mangët; i cunguar. **Mendim i gjymtë. Përfundim i gjymtë.**

♦ *gjuh* (*Pjesë ligjërare*) që nuk i ka të gjitha trajtat; e paplotë; (*fjali*) që i mungon një nga gjymtyrët kryesore; mungesore. **Folje e gjymtë.**

gjymtí a f sh - të

♦ Të qenët i gjymtë.

♦ Cungim a cen i një gjymtyre.

gjymtím i m sh e et

♦ Cungim ose cenim i një gjymtyre.

♦ Cen në gjymtyrët ose e metë trupore, që shkaktohet nga ndonjë fatkeqësi, sëmundje etj.; cen. **Pësoi gjymtim. I shkaktoi gjymtime.**

♦ *fīg* Cenim. [e treta, zhdukja ose gjymtimi i kulturës, artit, zakoneve; e katërta, zhdukja ose gjymtimi i gjuhës, dhe e pesta, zhdukja ose dobësimi i kujtesës kombëtare. (IK)]

gjymtís kal a ur krahin Shfaros; shkul me gjithë rrënjë; zhbij; faroj; shuaj.

gjymtís•et vetv - (u) ur veta III krahin Shfaroset, shuhet.

gjymtís•ëm (i) me (e) mb G > GJYMTISUR (i e).

gjymtísj•e a f Shfarosje; shuarje.

gjymtisúr mb krahin I shfarosur; i faruar; i shuar.

gjymt•óhem óva (u) úar

I vetv Mbetem me cen në gjymtyrë a në trup; pësoj një gjymtim. [gjymtohem që mos të të prek! Që mos të të dua (EMr).]

II pës e GJYMT•OJ.

gjymt•ój¹ kal óva úar

- ♦ I pres ose i dëmtoj rëndë një gjymtyrë (*dikujt*); e bëj të gjymtë (*dikë*); i lë një cen në trup (*dikujt*). **E ka gjymtuar sëmundja.**
- ♦ I prish pamjen e natyrshme a të zakonshme, e shëmtoj; e shkatërroj. **I gjymtuan pemët (shtëpitë).**
- ♦ *fig* I cenoj rëndë vetitë e mira shpirtërore e morale. **E kanë gjymtuar shpirtërisht.**
- ♦ *fig* I heq një a disa pjesë të rëndësishme (*një vepre, një teorie, një ideje etj.*). **E gjymtoi mendimin (teorinë).**

♦

gjymt•ój² kal $G >$ GJYMT•UE (me).

gjymtúar (i e) mb

- ♦ (*Njeri*) me gjymtyrë të prerë ose të dëmtuar rëndë; me cen të rëndë në trup; i gjymtë.
- ♦ Që i janë prerë ose këputur disa pjesë; i dëmtuar, i shkatërruar; që i është prishur pamja e natyrshme. **Pemë të gjymtuara.**
- ♦ *fig* (*Shkrim, mendim*) me një pjesë të rëndësishme të hequr; i paplotë; i cunguar.

gjymt•úe (me) kal G

- ♦ $>$ GJYMT•OJ¹.

- ♦ Zbraz; derdh.

- ♦ *krahin* I heq një pjesë (*diçkaje*). **E gjymtoi shishen e rakisë e piu një pjesë të rakisë.**

gjymtúem (i) e (e) mb G

- ♦ $>$ GJYMTUAR (i e).

- ♦ I zbrazur; i derdhur.

- ♦ *krahin* (*Shishe etj.*) e gjysmuar.

gjymtýr•ë a f kryes sh ë ët

♦ *anat* Duar dhe këmbë të njeriut, anësi; këmbë të kafshëve katërkëmbëshe.

[Gjymtyrët e mia kanë marrë formën e pikëpyetjes dhe presin, D. (XhS)]

♦ Pjesë e ligjërit. [figura shprehet me një sintagmë të përbërë nga dy a më shumë gjymtyrë. (AÇ)]

♦ *gjuh, mat* Secila nga njësitë më të thjeshta të një të tërë, që mund të ndahen veçan dhe që kanë marrëdhënie të caktuara midis tyre. **Gjymtyrët kryesore (e dyta).**

Gjymtyrët e fjalisë gjuh. Gjymtyrët e thyesës (barazimit) mat. Gjymtyrë parësore (kryesore) gjuh. [Padyshim që në këtë relacion eposi është gjymtyrë kryesore e arsyetimit shkencor. (ShS)] [Gjymtyra e parë e këtij emërvendi haset edhe te toponimet Nikaj-Mërtur në Malësi të Gjakovës... (AK)]

♦ *sh fig* Pjesë a degë të diçkaje, që shtrihen në drejtime të ndryshme. **Gjymtyrët e rrugës.**

gjymtyrór e mb gjuh Që shërben si gjymtyrë në fjali. **Funksioni gjymtyror në fjalinë e varur.**

gjymth i m sh a at ndërt G Kubé e (qemer) i vogël.

gjymysh i m Fill ari ose argjendi, që përdoret për të qëndisur a për të zbukuruar rrobat.

gjyná u f sh e et krahin G > GJYNAH U.

gjynáf i m sh e et bis G > GJYNAH U. [Mos ki frikë se ban gjynaf! (Pop)]

gjynafqár e mb G > GJYNAHQAR E.

gjynafqár i m sh ë ët bis G > GJYNAHQAR I.

gjynafqár•e ja mb G > GJYHAQAR•E JA.

gjynah

I si pasth bis Përdoret për të shprehur keqardhje për dikë a diçka; sa keq.

Gjynah, e shkreta! Sa gjynah! Gjynah që s'erdhe!

II si kallëzues Është keq; nuk është mirë, nuk bën. **Është gjynah ta prishësh (hedhësh).**

gjynáh u m sh e et

♦ Shkelje e rregullave dhe e kërkesave të dogmës fetare myslimane; mëkat. **Bëj gjynah. Laj (paguaj) gjynahet. Hyj (bie) në gjynah.**

♦ *bis* Gabim; faj. **Gjynahet e kësaj pune. Ndreq gjynahet e tjetrit.**

♦ *bis* Dhembshuri; keqardhje. **Kam (më vjen) gjynah. Për gjynah të Zotit për të ardhur keq. [Kur qanë vasha për çoban-e/ t'tanë e than dushkun në mal-e,/ gurë e dru i shtien n'gjynah-e! (Pop).]**

♦ *bis* Diçka e keqe, e dëmshme ose që nuk duhet bërë. **Gjynah të qahesh** je shumë mirë, nuk duhet të qahesh. **I hyri në gjynah tjetrit** bëri diçka të keqe kundër një tjetri pa qenë ai aty. **Mos hyr në gjynah!** mos e akuzo kot dikë për një faj a gabim që nuk e ka bërë ose për diçka që nuk je i sigurt!

gjynahqár e mb Që ka bërë gjynah; që lidhet me një gjynah, që është gjynah. **Njeri gjynahqar. Dëshirë gjynahqare.**

gjynahqár i m sh ë ët

♦ *fet* Ai që bën një gjynah (*sipas dogmës së fesë myslimane*); mëkatar.

♦ *bis* Ai që është për të ardhur keq; i shkreti, i gjori.

gjynahqár•e ja f sh e et f e GJYNAHQAR I.

gjynahtár e mb > GJYNAHQAR E.

gjýne t f sh G Opinga me taban gome (llastiku).

gjyp e mb bis Magjyp.

*

shqiponjë gjype orn (*Gyps fulvus*) Shpend grabitqar, 90 - 120 cm i gjatë, me shtrirje të krahëve deri 2.8 m, me peshë deri 10 kg, me sqep të verdhë, qafë gjysmë të zhveshur, pendë ngjyrë kafe të errët, krahë të gjerë dhe bisht me pendë të shkurtra, që ushqehet kryesisht me këрма; rron në vise shkëmbore të Europës, Afrikës së Veriut dhe të Azisë Lindore e Qendrore.

gjyp i¹ m sh ë ët keq Magjyp.

gjyp i² m sh ë ët orn (*Gyps fulvus*) > **SHQIPONJË GJYPE; KALQYQ•E JA.**

gjypáj t m sh orn (*Accipitridae*) Shpendë të familjes së skifterëve.

gjýp•e ja f sh e et f e GJYP I².

gjýpk•ë a f sh a at përk Vajzë a grua magjype.

gjypnér i m sh a at krahin G Shtizë për të punuar çorape.

gjypsh i m sh a at G Kovaç; farkëtar.

gjyq i m

♦ *drejt* Shqyrtimi i çështjeve penale e civile dhe zgjidhja e tyre; proces gjyqësor.

Gjyq i mbyllur (me dyer të mbyllura). Gjyq ndërkombëtar. Gjyqi i Malit (i Kanunit) *vjet* shqyrtimi i çështjeve dhe zgjidhja e tyre sipas së drejtës zakonore. **E ngre (hedh, padit) në gjyq. Jam (bie) në gjyq me dikë. I bënë gjyqin. E humb (fitoj) gjyqin. Gjyqi u shty. Hap gjyq me dikë.**

♦ *drejt* Gjykatë. **Kryetari i gjyqit. I drejtohem gjyqit. Dal para gjyqit.**

♦ *bis* Bisedim, kuvend për të zgjidhur një mosmarrëveshje a për të shqyrtuar diçka. **Nisën gjyqin. S'e kemi bërë gjyq.**

♦ *vjet* Gjykim; aftësi për të gjykuar drejt. **Gjyq i kthjellët.**

*

Bëj gjyq me dikë Grindem, zihem me fjalë me dikë.

E bëj me gjyq E bëj me kusht.

Jap gjyq Përgjigjem; jap llogari.

Ndaj gjyqin Vendos për diçka; i jap zgjidhje diçkaje.

**

dita e gjyqit *fet, vjet* Dita në të cilën Perëndia jep dënimet për fajet e njerëzve gjatë jetës.

gjyq i diktimit *drejt hist* Gjyq i shkallës më të lartë, që kishte të drejtë të rishqyrtonte vendimet e dhëna nga gjykatat e tjera të shkallëve më të ulëta dhe t'i ndryshonte ose t'i prishte ato.

gjyqát kal G > GJYQAT•Ë (me).

gjyqát•em G vetv dhe pës e GJYQAT. > GJYQAT•Ë (me u).

gjyqát•ë (me) kal a ë G I kërkoj llogari (*dikujt*); e vë para përgjegjësisë (*dikë*).

gjyqát•ë (me u) G

I *vetv* Grindem me dikë.

II *pës e* **GJYQAT•Ë** (me).

gjqátj•e *a f sh e et G* Grindje me fjalë.

gjqátun (i e) *mb G* I grindur; që grindet me fjalë.

gjqátun it (të) *as >* **GJYQATJ•E A.**

gjqbjërrës i *m sh - it vjet* Humbës i gjyqit.

gjqësi a f sh - të drejt Proces gjyqësor.

gjqësór e *mb drejt* Që ka të bëjë me veprimtarinë e gjyqit; që i përket gjyqit; i gjyqit. **Organet gjyqësore. Shqyrtim gjyqësor. Seancë gjyqësore. Këshill gjyqësor** trup gjykues, që shqyrton çështje penale e civile në shkallë të dytë. **E jap për ndjekje gjyqësore një çështje.**

gjqfitónjës i *m sh ë ët vjet* Fitues i gjyqit.

gjq•óhem *krahin G >* **GJYQ•UE** (me u).

gjq•ój *kal krahin G >* **GJYQ•UE** (me).

gjqqtár i *m sh ë ët*

♦ *drejt* Nëpunës në një organ gjyqësor për shqyrtimin e zgjidhjen e çështjeve të ndryshme penale e civile; gjykatës. **Gjqqtarët dhe ndihmësgjqqtarët.**

♦ *sport* Ai që gjykon një ndeshje ose një lojë sportive. **Gjqqtari kryesor. Gjqqtar anësor. Gjqqtar futbollit (volejbollit). Gjqqtar i kategorisë së parë (dytë). Gjqqtar i kategorisë ndërkombëtare.**

gjqqtár•e *ja f sh e et f e* **GJYQTAR I.**

gjqqtári a f sh - të përmb

♦ *sport* Tërësi e gjyqtarëve që ndjekin zbatimin e rregullave të lojës a të garës sportive. **Gjqqtaria qendrore.**

♦ *drejt* Trup gjykues.

gjq•úe (me) *kal óva úe G* Gjykoj; jap gjykim për (*dikë a diçka*).

gjq•úe (me u) *vetv óva (u) úe G*

♦ Grindem me dikë.

♦ Bëj gjyq me dikë.

gjyqúem *it (të) as G* Grindje.

gjyrél *i m sh a at krahin G* Ujëvarë.

gjýr•ë a¹ f sh a at krahin > **NGJYR•Ë A.**

gjýr•ë a² f

♦ Blozë.

♦ Lerë.

gjyrëzëz•ë a f sh a at Bojë e zezë që përdoret për të ngjyer lëkurët ose për t'u ndryshuar ngjyrën këpucëve, çantave etj. që kanë ngjyrë të çelur. > **KARABOJ•Ë A.**

gjýrm•ë a f sh a at > **GJURM•Ë A.**

gjyrýk *si ndajf* Me rrymë të fortë; me shumicë e me forcë. **Frynte era gjyryk. Dilte tymi gjyryk.**

*

I shkon tymi gjyryk (drejt) I ka punët në vijë, i shkojnë mirë punët.

gjyrýk u m sh ë ët Kacek i farkëtarit, që përdoret për t'i fryrë zjarrit. **Caliku (bishti) i gjyrykut. Doreza (gryka) e gjyrykut. I fryj zjarrit me gjyryk.** [Gryka si gjyryk të çfryn (FN).]

gjyrýkthi *ndajf*

♦ Me hov e me shpejtësi, fluturimthi. **E hodhi (e kapërceu) kanalín gjyrykthi. U hodh kali gjyrykthi.**

♦ **Luajnë gjyrykthi:** luajnë me shkopinj, një lojtar e hedh shkopin e vet sa më lart dhe të tjerët përpiqen ta godasin.

gjyrylltí a f sh - të > **GJURULLDI A.**

gjyrymtí a f sh - të vjet G

♦ Mizorí.

♦ Plojë; masakër.

gjýrra t f sh krahin G Qurra.

gjysa- *fjalëform* > **GJYSMA-**.

gjýsa t¹ *f sh vjet G*: **Gjysa të gjana** lloj çitjanesh.

gjýsa t² *f sh G* Pjesë që i takon pronarit nga bagëtia e mbajtur bashkë me dikë tjetër.

gjýsa t³ *f sh G* Shami koke e palosur si trekëndësh.

gjysagjél i *m sh a at G*

♦ *folk* > **GJYSMAGJEL I.**

♦ *keq* Njeri gjysmak nga trutë.

gjýsa-gjýsa ndajf G Gjysma-gjysma. **Me i bâ punët gjysa-gjysa.**

gjysahíj•e a f sh e et G > **GJYSMËHIJ•E A.**

gjysamiegjysa•zóg zógu *m orn G* Çerr; cinxami.

gjysatár i *m sh ë ët* Njeri i lindur nga kryqëzimi i prindërve të racave të ndryshme.

gjysa•úk úku *m sh újq újqit* > **GJYSMA•UJK UJKU.**

gjyserrësín•ë a G f > **GJYSMERRËSIR•Ë A.**

gjysë- *fjalëform* > **GJYSMË-**

gjýsë¹ *mb G*

♦ (*Njeri*) gjysmak, i metë nga trutë.

♦ I gjymtë; i gjymtuar.

gjýsë² *ndajf G* Përgjysmë; në gjysmë. **E la fjalën gjysë.**

gjýs•ë a f sh a at G > **GJYSM•Ë A.** [Tash qi prej ngjarjeve të turbullta të Luftës së dytë botnore, e cila për ne përfundoi mjerisht, ka kaluar një gjysë shekulli, (AN).]

gjysëbaróre t f sh bot (*Cyperaceae*) Familje bimësh barishtore shumëvjeçare, me kërcell trekëndësh, gjethe të gjata dhe tufë kallëzash të dendura në majë të kërcellit, që rriten në kënetë e ligatina.

gjysëkoshíq•e ja f krahin G, *K* Masë drithi rreth 12 okë (afër 10 kg).

gjýs•ëm ma f sh ma mat > **GJYSMË.** [mos duhet vallë prapë të të mbart/ gjysëm të vdekur, gjysëm të gjallë (IK).]

gjysëm Mysafir i m sh ë ët *G* Mysafir që nuk rri të flejë aty ku ngrënë darkë.

gjysëshék•e ja f sh e et *K* Masë drithi rreth 25 kg.

gjyslém•e ja f sh e et ushq Ëmbëlsirë me peta e sherbet si bakllavaja.

gjyslýkë t m sh > GJYZLYKË T.

gjyslýkës i m sh - it bis Njeri që mban gjyzlykë.

gjyslýqe t m sh > GJYZLYKË T.

gjysllék u¹ m sh ë ët *G* Triko pa mëngë; jelek.

gjysllék u² m sh ë ët *K* Shami buke.

gjysma- *fjalëform* Pjesë e parë e fjalëve të përbëra, pjesa e dytë e së cilës nis me bashkëtingëllore, p.sh **gjysmamendsh etj.**

gjysmaçér i m sh a at orn (*Troglodytes troglodytes*) Cinxami; zog ferre.

gjysmagjél i m folk Figurë e përfytyruar si gjysma e një gjeli shumë të shkathët e të aftë për punë të mira.

gjysmák e mb

♦ Që ka të mangët një pjesë të madhe; (*punë*) e mbetur përgjysmë; që nuk është çuar deri në fund, i paplotë; që nuk e çon deri në fund diçka; që nuk e zgjidh plotësisht.. **Zgjidhje (mjete) gjysmake.** [vetëm një vjershni gjysmake vegjeto i aty e këtu (KM).] [kritikonte përparimin gjysmak ku njerëzit janë bërë krejt pa karakter, egoistë, duke rënë shumë poshtë (MT).]

♦ (*Njeri*) pa arsim të plotë; që nuk e zotëron mirë a plotësisht një mjeshtëri etj. **Mbeti gjysmak.**

♦ (*Njeri*) me zhvillim mendor të paplotë; i metë nga mendja. **Ka një fëmijë gjysmak.**

gjysmák u¹ m sh ë ët Njeri i metë nga mendja.

gjysmák u² m sh ë ët > GJYSMATAR I.

♦ Secili nga të dy bujqit e varfër, që vinin në zgjedhë nga një ka për të punuar me radhë arat e veta; sembër.

♦ Fshatar pa tokë, që ishte i detyruar të punonte tokën ose të ruante e të kullose bagëtinë e një pronari dhe t'i jepte atij gjysmën e prodhimit.

gjysmák•e ja f e GJYSMAK U.

gjysmakëri a f > GJYSMAKËSI A.

gjysmakësi a f

- ♦ Lënie e punës etj. në mes, pa e përfunduar; qëndrim gjysmak ndaj diçkaje.
- ♦ Mungesë e arsimit të plotë; zotërimi i mangët e i përciptë i diçkaje; të qenët gjysmak.

gjysmáks i m sh e et > GJYSMËBOSHT I.

gjysmaméndsh e mb I metë nga mendtë; me aftësi mendore shumë të kufizuara.

gjysmamí u m sh nj njtë

- ♦ *orn* Cinxami, çerr, ferrak.
- ♦ *zool* Lakuriqës i natës.

gjysmanalfabét e mb

- ♦ Që nuk di të shkruajë e të lexojë mirë; që ka mësuar pak shkrim e këndim.
- ♦ Që nuk e njeh mirë mjeshtërinë e vet; që nuk e merr vesh sa duhet një punë; kërpaç.

gjysmanalfabét i m sh ë ët

- ♦ Njeri që nuk di të shkruajë e të lexojë mirë, që ka mësuar pak shkrim e këndim.
- ♦ Njeri që nuk e njeh mirë mjeshtërinë e vet, që nuk e merr vesh sa duhet një punë; kërpaç.

gjysmanalfabét•e ja f sh e et f e GJYSMANALFABET I.

gjysmánash ndajf Jo plotësisht anash; përgjysmë anash; gjysmëdjathtas ose gjysmëmajtas. **Kthehem gjysmanash.**

gjysmár e mb Që është sa gjysma e masës së zakonshme; që është më i shkurtër se e masa e zakonshme.

gjysmár i m sh ë ët vjet Gjysmatar.

gjysmarák e mb keq Gjysmak nga mendja.

gjysmár•e ja f sh e et vjet

- ♦ Enë gjysmëlitërshe.
- ♦ Masë dridhi 20 kg; masë gjysmë karriqi.
- ♦ Enë që nxë një masë 20 kg.

gjysmasnjánës e mb Jo plotësisht asnjanes. [**Midis dy palëve lëvizte një turmë asnjanesë ose gjysmasnjanesë (IK).**]

gjysmatár i m sh ë ët hist

- ♦ Secili nga të dy bujqit e varfër që vinin në zgjedhë nga një ka për të punuar me radhë arat e veta; sembër.
- ♦ Fshatar pa tokë, që ishte i detyruar të punonte tokën ose të ruante e të kullose bagëtinë e pronarit dhe t'i jepte atij gjysmën e prodhimit.

gjysmatarí a f hist Formë për shfrytëzimin e fshatarëve pa tokë, që ishin të detyruar t'i jepnin gjysmën e prodhimit pronarit, nga i cili merrnin tokën ose bagëtinë me qira.

gjysma•újk újku m sh újq újqit Ujk i lindur nga kryqëzimi i ujkonjës me qen ose i buçes me ujk.

gjysmaújq it m sh i GJYSMA•UJK UJKU.

gjysmautomát i m sh ë ët Pajisje ose makineri gjysmautomatike.

gjysmautomatík e mb Që punon si gjysmautomat.

gjysma•zóg zógu m sh zógj zógjtë orn (Trogodytes troglodytes) > CIXAMI U; ÇERR I; FERRAK U.

gjysmeliptík e mb gjeom (Figurë) në trajtë të një gjysme elipsi.

gjysmendacák e mb (Fis) që jeton një pjesë të vitit si endacak.

gjysmerrësír•ë a f Errësirë jo e plotë; vend i ndriçuar dobët, me pak dritë.

gjýsmë si ndajf

- ♦ Në një farë mase, jo plotësisht, jo i tërë ose deri në fund; përgjysmë. **Gjysmë i hapur (i mbyllur). Gjysmë i gatshëm (përgatitur). Gjysmë i zhveshur. Gjysmë i fjetur (dehur). Gjysmë i egër. Gjysmë i leshtë (mëndafshhtë, pambuktë). Gjysmë me shaka (me të qeshur. [Vetëm gjysmë të mësuarit - thosh, kujtojnë se i kanë mbaruar mësimet (FK).]**

♦ Përgjysmë, në njërën nga dy pjesët e barabarta (zakonisht e përsëritur).
Gjysma lesh, gjysma pambuk. Gjysma ujë, gjysma verë. Gjysma e zezë, gjysma e bardhë. [Gjysma prej peshku e gjysma prej ëndrre ajo,/ gjysma prej gjetheje e gjysma prej fruti unë (GjM).]

gjýsmë- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të përbëra, pjesa e dytë e së cilës fillon me bashkëtingëllore; me kuptimet:

♦ Gjysma e diçkaje; p.sh. **gjysmëfushë, gjysmëhënë, gjysmërreth, gjysmërruzull, gjysmëkupëz, gjysmëshekull etj.**

♦ Përgjysmë; në një farë mase, jo plotësisht, jo deri në fund; p.sh. **gjysmëbujqësor, gjysmëdiplomatik, gjysmëlakuriq, gjysmëmalor etj.**

gjýsm•ë a f sh a at

♦ Çdonjëra nga dy pjesët e barabarta ose afërsisht të barabarta, në të cilat ndahet diçka a një sasi; njëra pjesë e diçkaje a e një sasi të ndarë në mes a përgjysmë; një e dyta. **Gjysma e bukës (e mollës). Gjysma e njerëzve). Gjysmë kilogrami (metri). Gjysma e orës. Gjysma e rrethit. Gjysma e vitit (e shekullit, e muajit). Gjysma e jetës. Në gjysmën e parë të vitit (të muajit, të ditës). Gjysma e parë (e dytë) e lojës. Me gjysmë çmimi. Një kilogram (orë, ditë) e gjysmë. I heq (i marr, i pres) gjysmën. Bëj gjysmën e rrugës (punës). Fillimi i mbarë është gjysma e punës *ff u.***

♦ *bis* Kufi ku ndahet diçka e tërë në dy pjesë të barabarta; mes i diçkaje a i një periudhe kohe. **Në gjysmë deri në mes; përgjysmë. Në gjysmë të rrugës. Në gjysmë të vitit (të shekullit). Këtu është (i bie) gjysma. I vjen deri në gjysmë. E lë në gjysmë. Nuk e zuri gjysma e muajit. Jam aty nga gjysma.**

♦ *kryes sh* Copa të plota shuallli ose gome që u vihen tabanëve të dëmtuar të këpucëve.

♦ *bis* Këpucë të zakonshme pa qafa.

♦ *vjet* Gjysmare. **Mat me gjysmë.**

♦ *bis* Shami koke për gra në trajtën katërkëndëshi.

*

Është (e bën) me gjysmë mendjeje Nuk është i vendosur plotësisht; është i lëkundur; është mëdyshas.

Është bërë (u bë) gjysmë njeriu

♦ Është dobësuar shumë, është tretur e ka mbetur fare pa fuqi.

♦ Është i metë nga mendja.

Gjysma e së keqes Nuk është një e keqe edhe aq e madhe; nuk është a nuk del edhe aq keq.

Gjysmë leku *euf* Plumb; fishek. **I dhanë gjysmën e lekut** e pushkatuan.

Hëngri (i dhanë, mori) gjysmën e lekut u pushkatua.

Gjysmë për gjysmë

♦ Në gjysmën e sasisë, vëllimit, kohës etj.; sa gjysma; përgjysmë.

♦ Në dy pjesë të barabarta për secilin; përgjysmë.

Ishte me gjysmë opinge Ishte shumë i varfër; jetonte në mjerim; ishte me shumë halle.

Ka ngrënë me gjysmë luge *iron* Është shumë i dobët nga trupi; është si i ngordhur.

Me gjysmë fjale Pa qenë i vendosur; me druajtje e me frikë; me gjysmë zëri.

Me gjysmë fryme Gati si i vdekur.

Me gjysmë goje

♦ Jo me gjithë zemër; sa për të mos thënë "jo".

♦ Pa qenë i bindur plotësisht, jo me siguri; si me dyshim; me druajtje; me gjysmë zëri.

Me gjysmë hapi Ngadalë; në mënyrë të pasigurt.

Me gjysmë shpirti Shumë i dobët; sa mezi mbahet në këmbë.

Me gjysmë zemre Jo me dëshirë; pa qejf.

Me gjysmë zëri Me druajtje a jo me siguri.

Nuk tha asnjë gjysmë fjale Nuk foli fare.

Një djall (një dreq) e gjysmë bis Shumë; mjaft shtrenjtë.

gjysmëbarbár e mb (*Njeri, vend*) i mbetur në gjendje të prapambetur; që nuk ka dalë plotësisht nga gjendja barbare.

gjysmëbashkëtingëllor•e *ja f gjuh* Tingull që mund të shqiptohet edhe si bashkëtingëllore edhe si zanore.

gjysmëbósht i *m sh e et tek* ♦ Gjysmë e një boshti. **Gjysmëboshti i tokës** *astr.*

Gjysmëboshti i elipsës *geom.* ♦ Pjesë e automjeteve në trajtë gypi, që shërben për ta kaluar rrotullimin te rrotat.

gjysmëbujqësor e *mb (Vend)* me bujqësinë si pjesë kryesore të ekonomisë; i mbështetur kryesisht në bujqësi.

gjysmëburrë *mb libr* Pjesërisht burrë. **Gjysmëburrë e gjysmëkalë.**

gjysmëburr•ë i *f sh a at* ♦ Burrë në moshë 40-50 vjeçare. > **MESOBURR•Ë I.** ♦ *keq* Xhuxh. ♦ Ai që është pjesërisht burrë.

gjysmëcilindër ri *m geom, tek* Pjesë e cilindrit të ndarë barabar për së gjati.

gjysmëcilindrik e *mb geom, tek* Që është në trajtë të gjysmë cilindrit.

gjysmëçmúar (i e) *mb (Gur)* me vlerë më të vogël se guri i çmuar.

gjysmëdemokrat i *m sh ë ët libr* Demokrat me bindje të lëkundura.

gjysmëdemokrat•e *ja f sh e et libr f e* **GJYSMËDEMOKRAT I.**

gjysmëdemokratik e *mb libr* : ["ligjërimi i tij gjysëmdemokratik" dhe "gjysëmtotalitar" që ai manifeston përditë në aktivitetin e tij (www.KJ)]

gjysmëdím•ër ri *m* Periudhë midis vjeshtës së tretë dhe fillimit të dimrit.

gjysmëdít•ë a *f sh a at* Gjysmë dite; kohëzgjatje sa një gjysmë dite.

gjysmëditór e *mb (Ndërresë pune)* me gjysmë dite pune; katërorëshe.

gjysmëdjáhtas *nda jf (Kthehem sillem)* jo plotësisht nga e djathta; përgjysmë në të djathtë.

gjysmëdoktór *mb* Që ka njohuri mjekësore pa qenë doktor.

gjysmëdoktór i *m sh ë ët* Ai që ka njohuri mjekësore pa qenë doktor.

gjysmëdórëz a *f sh a at* Dorezë gishtëse; dorezë me një gisht.

gjysmëdréjtëz a *f sh a at geom* Pjesë e drejtëzës e kufizuar vetëm nga njëra anë.

gjysmëdrít•ë a *f* ♦ Dritë ende jo e plotë e mëngjesit. ♦ *dhe art* Ndriçim zbutur me hije të lehta.

gjysmëdhúnshëm *ndajf* Me njëfarë dhune; deri diku dhunshëm.

gjysmëerrësir•ë *a f sh a at* ♦ Muzg i mbrëmjes a mëngjesit. ♦ >

GJYSMERRËSIR•Ë A.

gjysmëfabrikát *i m sh e et ind* Prodhim i papërfunduar.

gjysmëgrúa *mb* Pjesërisht grua. **Gjysmëgrua e gjsymëpeshk.**

gjysmëhóxhë *mb* Që ka njohuri të fesë myslimane, pa qenë hoxhë.

gjysmëhóxh•ë *a f sh ë ët* Ai që ka njohuri të fesë myslimane, pa qenë hoxhë.

gjýsmë-hyjnór e *mb* Pjesërisht hyjnor; i lindur nga një hyj dhe një tokësor. [**Dy vëllezërit kreshnikë, Muji dhe Halili, që paraqiten me veti gjysmë-hyjnore, gjysmë-tokësore** (ShS).]

gjysmëfinál e *mb sport (Ndeshje)* që përcakton se kush do të marrë pjesë në finale.

gjysmëfinál•e *ja f sh e et sport* Ndeshje përcaktuese se kush do të marrë pjesë në finale; *sh* ndeshjet që bëhen ndërmjet katër skuadrave ose katër lojtarëve fitues të ndeshjeve të rrethit të mëparshëm, për të nxjerrë finalistët. **Dal (hyj) në gjysmëfinale.**

gjysmëfinalíst *i m sh ë ët* Skuadër a sportist që del a kalon në finale.

gjysmëfinalíst e *f sh e et f e* **GJYSMËFINALIST I.**

gjysmëfjétur *mb* Në gjendje përgjysmë në gjumë, jo plotësisht në gjumë. **E gjeta gjysmëfjetur. Rri gjysmëfjetur.**

gjysmëflatrafórtë t *m sh ent* > **GJYSMËFLATRORË T.**

gjysmëflatrórë t *m sh ent (Hemiptera)* Rend kandrrash me dy palë krahë, prej të cilëve, zakonisht, dy të përparmit janë të brirtë.

gjysmëfúsh•ë *a f sh a at sport* Gjysmë e fushës në të cilën rreshtohet njëra skuadër.

gjysmëfushór e *mb sport* I gjysmëfushorit; që ka të bëjë me lojtarin gjysmëfushor.

gjysmëfushór i *m sh ë ët* Lojtar i mesfushës. **Mesfushor i djathtë (majtë).**

gjysmëfushór•e *ja f sh e et f e* **GJYSMËFUSHOR I.**

gjysmëgátsh•ëm (i) me (e) *mb (Prodhim, artikull)* i papërfunduar; që nuk është ende gati për përdorim a konsum. **Ushqime gjysmëtëgatshme.**

gjysmëgrúa ja f: Gjysmëgrua e gjysmëpeshk *mit* qenie e përfytyruar si grua me kokë e bust gruaje dhe nga mesi e poshtë si peshk.

gjysmëgjallë mb Më shumë i gjallë se i vdekur.

gjysmëgjatësi a f sh - të tek Gjysmë e gjatësisë së diçkaje.

gjysmëhápët mb G > GJYSMËHAPUR.

gjysmëhápur ndajf Jo krejtësisht i hapur; i hapur përgjysmë.

gjysmë•hárk hárku m sh hárqe hárqet Gjysmë e harkut të plotë.

gjysmëhân•ë a f G > GJYSMËHËN•Ë A.

gjysmëhên•ë a f

♦ Pjesë e ndriçuar e Hënës që duket si drapër; Hëna që duket përgjysmë, kur është e ngrënë ose e re.

♦ Figurë e draprit të Hënës, që përdoret si simbol fetar i islamizmit dhe në stemat shtetërore të disa vendeve islamike. **Gjysmëhëna e kuqe**

♦ **sh a at tek** Vegël në trajtën e draprit të Hënës.

gjysmëhênór e mb Në trajtë të draprit të Hënës.

gjysmëhíj•e a f sh e et Hije jo e plotë, jo shumë e errët; vend ku bie një hije e dobët.

gjysmëhijezúar (i e) mb (Vend) me hije të lehtë; (*pjesë tabloje*) me hije të dobët, jo shumë të errët.

gjysmëhóxh•ë a f sh allárë llárët Hoxhë pa arsim përkatës.

gjysmëhollallárë t m sh i > GJSYSMËHOXH•Ë A.

gjysmëjét•ë a f

♦ Periudhë e jetës së njeriut rreth moshës 40 deri 60 vjeç. **Krizë e gjysmëjetës.**

♦ Jetë me mungesa të mëdha.

gjysmëkáfsh•ë a f sh ë ët folk Figurë e përfytyruar me trup kafshe e kokë njeriu.

gjysmë•kálë káli m sh kúaj kúajt mit Qenie e përfytyruar me kokë njeriu e trup kali.

gjysmëkát i m sh e et ark Kat i ndërmjetëm midis dy kateve.

gjysmëkëmbëkrýq *ndajf (Rri, ulem)* jo plotësisht këmbëkryq.

gjysmëkílesh e mb (*Enë*) që nxë gjysmë kilogrami; (*send*) me peshë gjysmë kilogrami.

gjysmëkllapí a f Gjendje në prag të humbjes së ndjenjave. **I dehur në gjendje gjysmëkllapie.**

gjysmëkodrinór e mb (*Vend*) me kodra të buta ose vetëm pjesërisht me kodra; që shtrihet në krahina me kodra të buta ose pjesërisht me kodra.

gjysmëkoloní a f sh - të Shtet a vend me pavarësi të kufizuar politike dhe ekonomike.

gjysmëkúaj t sh i GJYSMË•KALË KALI.

gjysmëlakuríq e mb (*Njeri*) gjysmë i zhveshur sa i duket jashtë një pjesë e madhe e trupit; pothuaj lakuriq.

gjysmëlakuriqesí a

gjysmëlartësí a f sh - të Gjysmë e një lartësie të caktuar. **Në gjysmëlartësinë e murit. Gjuaj në gjysmëlartësi sport.**

gjysmëlémsh i m sh e et gjeog > GJYSMËRRUZU•LL LLI. Gjysmëlëmshi i Tokës.

gjysmëlítërsh e mb (*Enë*) që nxë gjysmë litri.

gjysmëlitróshe mb > GJYSMËLITËRSH E.

gjysmëlitrósh•e ja f sh e et Enë që nxë gjysmë litri.

gjysmëmájtas ndajf Jo plotësisht nga e majta; përgjysmë në të majtë. **Kthehem gjysmëmajtas.**

gjysmëmalór e mb (*Krahinë*) me male jo të larta ose vetëm pjesërisht me male.

gjysmëmbrójtës i m sh - it sport Lojtar i gjysmëmbrojtjes. **Skemë me dy gjysmëmbrojtës.**

gjysmëmbrójtës•e ja f sh e et sport f e GJYSMËMBROJTËS I.

gjysmëmbrójtj•e ja f sh e et sport Lojtarët e skuadrës së futbollit etj., që qëndrojnë para mbrojtësve dhe i lidhin ata me sulmuesit.

gjysmëmétërsh e mb (*Send*) me përmasë gjysmë metri.

gjýsmë(-)mitologjik e mb (*Figurë*) jo plotësisht mitologjike; me tipare mitologjike dhe reale. [Sprovë për një zgjedhje kriteriale të gjurmëve historike në epos: Përmes një grupimi klasifikues të personazheve në epos: nga figurat mitologjike tek kreshnikët (gjysmë-mitologjikë) dhe rivalët e tyre (ShS).]

gjysmëmjeshtë•ër ri m sh ra rat Ai që nuk e ka nivelin e mjeshtrit në punën që bën.

gjysmëmugëtirë•ë a f sh a at Mugëtirë jo e plotë; gjysmerrësirë.

gjysmë•natë náta f sh nét nétët Gjysmë e natës.

gjysmëndénjë ndajf G > GJYSMËNDENJUR.

gjysmëndénjë ndajf Përgjysmë ngritur nga qëndrimi shtrirë, jo i shtrirë plotësisht; gjysmështrirë.

gjysmëndénjun ndajf G > GJYSMËNDENJUR.

gjysmënd•ërr rra f sh rra rrat Gjendje kalimtare nga ëndrra në zgjim dhe anasjellas.

gjysmëndíhmës e mb gjuh (Folje) që luan rol ndihmës, por pa humbur plotësisht kuptimin leksikor dhe mëvetësinë, p.sh. **mund, duhet, zë, nis, filloj etj.** në togje të tilla, si **mund të bëj, duhet të punoj, zuri të flasë etj.**

gjysmëngúrtë (i e) mb (Gjendje) jo plotësisht e ngurtë e lëndës.

gjysmënjerëzór e mb mit (Qenie) me vetitë e gjysmënjeriut.

gjysmënjerí si mb

♦ I dobësuar shumë; pa fuqi; i ligur.

♦ I metë nga mendja; që ka filluar të humbasë gjykimin.

gjysmë•njerí njeríu m sh njérëz njérëzit

♦ Njeri i dobët, i paaftë e pa vlerë.

♦ *mit* Qenie mitologjike e përfytyruar me kokë njeriu dhe trup kafshe.

gjysmënjerëz it m sh i GJYSMË•NJERIU NJERIU.

gjysmëpatriót e mb (Njeri) që është prej një vendi fqinj kundrejt vendësit; që e ka njërin prind nga një vend fqinj.

gjysmëpatriót i m sh ë ët Njeri që është prej një vendi fqinj kundrejt vendësit, që e ka njërin prind nga një vend fqinj.

gjysmëpatriót•e *ja f sh e et f e* **GJYSMËPATRIOT I.**

gjysmëperëndí *a f sh - të mit* Qenie me prejardhje nga perënditë, që bën vepra të jashtëzakonshme në tokë.

gjysmëperëndësh•ë *a f sh a at f e* **GJYSMËPERËNDI A.**

gjysmë•pëshk pëshku *m sh pëshq pëshqit mit* Figurë e përfytyruar me pjesën e trupit nga mesi e sipër si vajzë dhe nga mesi e poshtë si peshk, që josh detarët me këngë dhe i mbyt. > **SIREN•Ë A.**

gjysmëpëshq it *m mit sh i* **GJYSMË•PESHK PESHKU.**

gjysmëpëllëmbór *e mb orn (Shpend)* me gjysmë cipe notuese të këmbët.

gjysmëpërcjellës i *m sh - it fiz* > **GJYSMËPËRÇUES I.**

gjysmëpërçues e *mb fiz (Lëndë)* me vetitë e gjysmëpërçuesit.

gjysmëpërçues i *m sh - it*

♦ *fiz* Secila nga lëndët e ngurta, si germaniumi ose silikoni, me përçueshmëri të ulët të elektricitetit nga përcjellësi më i mirë deri tek izoluesi absolut.

♦ Përçues prej kësaj lënde që përdoret në aparate të ndryshme.

gjysmëpërçueshmëri *a f fiz* Aftësi gjysmëpërçuese.

gjysmëpërkúl•e *ja f sh e et* Përkulje e lehtë e trupit përpara ose prapa; përkulje me gjysmën e trupit; përkulje jo e plotë në gjunjë.

gjysmëpërkúlur *ndajf* Me trup jo plotësisht të përkulur, pothuaj përkulur. **Rri gjysmëpërkulur.**

gjysmëpërkúlur (i e) *mb* I përkulur përgjysmë.

gjysmëpenumatíke *mb (Gomë)* e fortë, me trashësi të madhe dhe kamerdare me kapacitet më të vogël se gomat standard.

gjysmëprodúkt i *m sh e et* Produkt i papërfunduar.

gjysmëprofesioníst *e mb* Që merret me veprimtari kundrejt pagesës, por jo gjithë kohën.

gjysmëprofesioníst i *m sh ë ët* Ai që merret me veprimtari kundrejt pagesës, por jo gjithë kohën.

gjysmëprofesioníst•e *ja f sh e et f e* **GJYSMËPROFESIONIST I.**

gjysmëproletár e Që nuk është proletarizuar plotësisht; që është vetëm pjesërisht proletar.

gjysmëproletár i m sh ë ët Ai që punon me mëditje te sipërmarrësi kapitalist, por që me punë në ekonominë e vet të vogël ende nxjerr disa të ardhura.

gjysmëqár•k ku m sh qe qet gjeom

♦ Figure e rrafshët, e kufizuar nga gjysma e një rrethi dhe nga diametri i tij.

♦ *vjet* Gjysmërreth.

gjysmëqárku•ll lli m sh j jt > GJYSMËQERTHU•LL LLI.

gjysmëqérthu•ll lli m sh j jt > GJYSMËQAR•K KU.

gjysmëqindvjétësh e mb (*Periudhë*) që zgjat gjysmë shekulli.

gjysmëqindvjétësh i m sh a at Periudhë që zgjat gjysmë shekulli; gjysmëshekull.

gjysmërimórkio ja f sh - t Rimorkio me dy rrota.

gjysmërráfsh i m sh e et gjeom Gjysmë e një rrafshi.

gjysmërráthë t sh i GJYSMË•RRETH RRETHI.

gjysmë•rréth rréthi m sh rráthë rráthët

♦ *gjeom* Gjysmë e një rrethi.

♦ Vijë e lakuar që ka trajtën e gjysmës së një rrethi; diçka që ka trajtën e një vije të tillë ose varg gjërash që vihen në një vijë të tillë.

gjysmërrethór e mb (*Send*) në trajtë gjysmërrethi.

gjysmërrokullór e mb > GJYSMËRETHOR E.

gjysmërrotullák u m sh ë ët > GJYSMË•RRETH RRETHI.

gjysmërrotullím i m sh e et Rrotullim që bëhet përgjysmë; gjysmë e një rrotullimi të plotë rreth vetes.

gjysmërrumbullák e mb > GJYSMËRETHOR E.

gjysmërrúzuj t sh e GJYSMËRRUZU•LL LLI.

gjysmërrúzu•ll lli m sh j jt gjeog Gjysmë e rruzullit tokësor, duke u nisur nga ekuatori ose nga një mesditës. **Gjysmërruzulli verior (jugor).**

gjysmësferë a f sh a at

- ♦ Gjysmë e një sfere.
- ♦ *gjeog* Gjysmërruzull. **Gjysmësfera veriore (jugore).**
- ♦ *astr* Gjysmë e sferës qiellore.

gjysmësferik e mb (*Send*) në trajtën e një gjysmë sfere.

gjysmëspakatë a f sh a at sport Spakatë e paplotë.

gjysmësulmues e mb sport (*Lojtar*) i mesfushës me detyrë sulmuesi.

gjysmësulmues i m sh - it sport Lojtar mesfushor me detyrë sulmuesi.

gjysmësulmues e ja f sh e et sport fe GJYSMËSULMUES I.

gjysmëshekuj t sh i GJYSMËSHEKU•LL LLI.

gjysmësheku•ll i m sh j jt Gjysmë e një shekulli, pesëdhjetë vjet;
pesëdhjetëvjetësh.

gjysmëshekullor e mb (*Periudhë*) *etj.*) që zgjat gjysmë shekulli., pesëdhjetë vjet;
pesëdhjetëvjetësh.

gjysmëshkambor e mb G > GJYSMËSHKËMBOR E.

gjysmëshkëmbor e mb (*Vend*) me një pjesë të mirë të zënë nga shkëmbinjtë; pothuajse shkëmbor.

gjysmëshkretëtirë a f sh a at gjeog Vend me një pjesë të mirë shkretëtirë.

gjysmëshkretinë a f sh a at G > GJYSMËSHKRETËTIR•Ë A.

gjysmëshkurrë e ja f sh e et bot Bimë me pjesën e poshtme të kërcellit të drunjëzuar, kurse pjesën e sipërme si të barishteve; bimë që nga kërcelli qëndron midis barishteve dhe shkurreve.

gjysmështizë a f: Ngre flamurin në **gjysmështizë** ngre flamurin përgjysmë në shenjë zie.

gjysmështrirë ndajf (*Rri*) jo plotësisht i shtrirë; me pjesën e sipërme të trupit gjysmë të ngritur.

gjysmëtejdukshëm (i) me (e) mb (*Lëndë*) që lejon pjesërisht kalimin e dritës.

gjysmëtejdukshmëri a f Të qenët gjysmë i tejdukshëm.

gjysmëtërr i *m* Errësirë jo e plotë; vend i ndriçuar dobët, me pak dritë.

gjysmë(-)tokësor e *mb* Pjesërisht tokësor; i lindur nga një tokësor dhe një hyj. [**Dy vëllezërit kreshnikë, Muji dhe Halili, që paraqiten me veti gjysmë-hyjnore, gjysmë-tokësore** (ShS).]

gjysmëtón i *m sh e et muz* Interval i barabartë me gjysmë toni në shkallën e diatonisë standarde.

gjysmëtoník e *mb muz* I gjysmëtonit.

gjysmë•trá tráu¹ *m sh trárë trárët ndërt* Element strukturor i palëvizshëm, i mbërthyer vetëm në një anë dhe anën tjerët të lirë.

gjysmë•trá tráu² *m sh tréné trénët* $G > \text{GJYSMË} \cdot \text{TRA TRAU}^1$.

gjysmëtrimëri a *f* Njëfarë trimërie.

gjysmëtropikál e *mb* (*Vend*) në brezin pranë tropikut.

gjysmëtrúp i *m sh ë ët* Bust; pjesa e sipërme e trupit nga gjoksi e lart.

gjysmëthellësi a *f sport* Largësi 400 dhe 800 metra në vrapimet. **Vrapues** i gjysmëthellësisë.

gjysmë•újk újku *m sh újq újqit* Ujk i lindur nga kryqëzimi i ujkonjës me qen ose i buçes me ujk.

gjysmëújq it *sh i* **GJYSMË•UJK UJKU**.

gjysmëvagón i *m sh a at hek* Vagon i hapur; vagon-platformë.

gjysmëvdëkj•e a *f* Gjendje e njeriut më shumë vdekur se gjallë.

gjysmëvdëkur *mb* Më shumë vdekur se gjallë.

gjysmëvét•e ja *f libr* Vete e përgjysmuar nga mungesa të mëdha; vete e paralizuar pjesërisht.

gjysmëvetëdíj•e a *f psik* Të qenët pjesërisht i vetëdijshëm.

gjysmëvetëdíjsh•ëm (i) me (e) *mb psik (Gjendje)* me vetëdije të pjesshme.

gjysmëvezák e *mb* (*Trajtë*) pjesërisht zezake.

gjysmëvít i *m sh e et* Periudhë e barabartë me gjysmë viti; gjashtëmuor.

gjysmëvjësht•ë a *f* Periudhë midis fundit të verës dhe fillimit të vjeshtës.

gjysmëvjëtor e mb (*Periudhë*) e barabartë me gjysmë viti; gjashtëmujore.

gjysmëzanor•e ja f sh e et gjuh Tingull që mund të shqiptohet edhe si zanore edhe si bashkëtingëllore.

gjysmëzejtár e mb (*Prodhim*) i përgatitur kryesisht me metoda e mjete zejtare.

gjysmëzgjuár (i e) ndajf Gati i zgjuar; jo plotësisht i zgjuar.

gjysmë•zóg zógu m sh zógj zógjtë mit Figurë e përfytyruar si qenie me pjesën e sipërme të trupit si grua ose si zog e me bisht si peshk, që joshte detarët me këngë t'u aviteshin dhe i vriste ose i mbyste. > **SIREN•Ë A.**

gjysmëzógj të sh i GJYSMË•ZOG ZOGU.

gjysmëzyrtár e mb (*Të dhëna*) që kanë lidhje me organet qeveritare; (*deklaratë*) që shpreh pikëpamjet e organeve zyrtare, por që formalisht nuk quhet zyrtare ose nuk bëhet në emrin e tyre.

gjysmigátsh•ëm (i) me (e) mb (*Prodhim*) i papërfunduar; jo plotësisht i përfunduar për përdoruesin ose konsumatorin.

gjysmím i m sh e et Heqje e një gjysme; përgjysmim. **Gjysmim i të ardhurave.**

gjysmindustriál e mb (*Prodhim*) i përgatitur vetëm pjesërisht me mënyra industriale; i bërë pjesërisht me dorë e një nga një; (*repart*) që punon vetëm pjesërisht me mënyra industriale.

gjysminvalíd e mb Jo plotësisht invalid.

gjysminvalíd i m sh ë ët Ai që nuk është plotësisht invalid.

gjysminvalíd•e ja f sh e et f e GJYSMINVALID I.

gjysm•óhet vetv úa (u) úar veta III Përgjysmohet.

gjysm•ój kal óva úar Përgjysmoj.

gjysmokár e mb vjet Që nxë gjysmë oke; gjysmokësh. **Masë (enë) gjysmokare.**

gjysmokár•e ja f sh e et vjet Enë që nxë gjysmë oke.

gjysmókës•e ja f sh e et > GJYSMOKAR•E JA.

gjysmókësh e mb (*Masë, peshë*) gjysmë oke.

gjysmopíng•ë a f sh a at I varfër i këputur.

gjysmór•ë *a f* Periudhë gjysmë orëshe, që zgjat 30 minuta.

gjysmúar (i e) *mb* I përgjysmuar; i ndarë përgjysmë. [Por "gjuha e njësuar" nuk është vetëm "gjuhë e gjysmuar" dhe "gjuhë e gjymtuar"; ajo është "gjuhë e spastruar". (APp)]

♦ [Bir Selman i nënës, ç'të të qaj më parë, gjuhën e gjysmuar, kombin klasë-ndarë, gegërit çirakë, toskët ustallarë (APp).]

gjysmunáz•ë *a f sh a at tek*

♦ *tek* Vegël a pjesë e mekanizmi në trajtën e gjysmës së unazës.

♦ Diçka në trajtën e gjysmës së unazës; diçka që shtrihet në trajtë gjysmërrethi.

gjysmushtarák e mb (*Organizatë*) me karakter a organizim pjesërisht ushtarak; i përbërë pjesërisht nga ushtarakë. **Formacion gjysmushtarak. Qeveri gjysmushtarake.**

gjysór•e *a f sh ë ët* Gjysmë ore.

gjysórësh e mb Që zgjat gjysmë ore.

gjysh i¹ *m sh ër ërit dhe a at*

♦ I ati i babait ose i nënës. **Gjysh nga babai (nga nëna).** U bë gjysh i lindi nip ose mbesë.

♦ *bis* Emër, me të cilin thirret me nderim një burrë shumë të kaluar në moshë.

♦ *sh* Paraardhësit që kanë jetuar në kohë të mëparshme; të parët tanë, stërgjyshit. Gjyshërit e stërgjyshërit tanë.

*

Është bërë buzë gjyshi Është shumë i ftohtë.

Është bërë gjysh në vatër Është bërë barrë për dikë.

Gjysh pas gjyshi Nga njëri brez në tjetrin, brez pas brezi.

Gjysh stërgjyshi (katragjyshi) Që prej kohësh të lashta, nga njëri brez në tjetrin, brez pas brezi. [E kam atdhe!/**Që gjysh stërgjysh** (DhP).]

gjysh i² *m sh ër ërit fet* I pari i baballarëve në një gjyshatë të sektit të bektashinjve.

gjyshár e mb I gjyshit; i gjyshes; si gjysh(e).

gjyshát•ë *a f sh a at fet* Bashkësi e sektit të bektashinjve, me një gjysh në krye; qendër e kësaj bashkësie.

gjýsh•e *ja f sh e et*

♦ Nëna e babait ose e nënës. **Gjyshe nga babai (nëna).**

♦ *bis* Emër, me të cilin thirret me nderim një grua shumë e kaluar në moshë.

gjýshër it *sh i* **GJYSH I.**

gjyshërí a¹ *f përmb* Tërësia e gjyshërve, gjyshërit; stërgjyshërit.

gjyshërí a² *f fet* Gjyshatë.

gjyshërór e¹ *mb libr* Stërgjyshëror; i paraardhësve.

gjyshërór e² *mb fet* I organizatës së bektashinjve.

gjyshjó *pasth* Të pastë gjyshja. **Afrohu, gjyshjo.**

gjyshstërgjýsh i m sh ër ërit dhe a at Paraardhës që ka jetuar në kohë të hershme; stërgjysh. **Zakonet e gjyshstërgjyshërve.** [- Vetë nipi?/ - Jo, shtëpia. Punë e vjetër, gjysh-stërgjysh, po ti e di se gjaku s'falet. (DhP)]

gjyshstërgjyshi *ndajf* Prej shumë brezash më parë. **E trashëgojmë gjyshstërgjyshi.**

gjytét, gjytétas *etj. G > QYTET, QYTETAS etj.*

gjyt•óhem *G pës e* **GJYT•OJ. > GJYT•UE** (me u).

gjyt•ój *kal krahin* **G > GJYT•UE** (me).

gjytrém e *mb krahin* **G > GJYTYRYM E.**

gjyt•úe (me) *kal óva úe krahin* **G**

♦ Ndrydh (*kyçin e dorës, këmbës*).

♦ Këput (*një penjëz, eshtë*).

gjyt•úe (me u) *krahin óva (u) úe* **G pës e GJYT•UE (me).**

gjytúem (i) e (e) *mb krahin* **G**

♦ (*Gjymtyrë*) e ndrydhur.

♦ (*Penjëz, eshtë*) e këputur.

gjtúem it (të) as krahin G

- ♦ Ndrydhje e një gjymtyre.
- ♦ Këputje e një penjëze a eshte.

gjtým e mb > GJYTRYM E.

gjtýrák u m krahin G Bar i lartë e i ashpër që s'e ha bagëtia.

gjtýrým e mb bis

- ♦ I paralizuar nga gjymtyrët sa nuk lëviz dot nga vendi; ulok. **Plak gjtyrym. Mbeti gjtyrym.**
- ♦ *mospërf* (Njeri) i ngathët e i plogët, që nuk është i aftë për asgjë; i humbur.

gjtýrým i m sh ë ët

- ♦ Njeri i paralizuar nga gjymtyrët sa nuk lëviz dot nga vendi; ulok.
- ♦ *mospërf* Njeri i ngathët e i plogët, që nuk është i aftë për asgjë; njeri i humbur.

gjtýrým•e ja f sh e et f e GJYTRYM I.

gjtýrym•óhem vetv G > GJYTRYM•UE (me u).

gjtýrym•úe (me u) vetv óva (u) úe G Bëhem a mbetem gjtyrym.

gjtýrym•úem (i) e (e) mb G I bërë a i mbetur gjtyrym.

gjtývéc i m sh ë ët

- ♦ *ushq* Mish me oriz etj. që zihet në një tavë të thellë prej balte.
- ♦ Tavë e thellë prej balte me dy veshë, që përdoret për këtë gjellë.

*

Bëj syrin gjyveç Tregohem shumë i vëmendshëm, ndjek me shumë kujdes diçka, i hap sytë katër.

gjzlyk•ë t m sh Syze. Gjzlykë dielli.

*

I vë gjzlykë dikujt Përpiqem ta mashtroj dikë; kërkoj t'ia paraqitë diçka ndryshe nga ç'është në të vërtetë.

gjyzllýke t $m >$ GJYZLYK•Ë T.

gjyzlýks i m sh ë ët *bis tall* Ai që mban syze.

gjyzlýks•e ja *f sh e et e* GJYZLYKS I.

gjyzlýksh i m sh ë ët $>$ GJYZLYKS I.

gjyzllýqe t $m >$ GJYZLYK•Ë T.